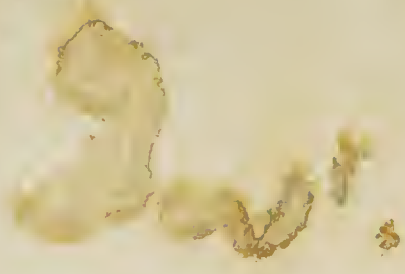

THOMÆ

SYDENHAM

MEDICI DOCTORIS,

Ac Practici Londinensis celeberrimi,

OPERA MEDICA;

EDITIO NOVISSIMA

VARIIS VARIORUM PRÆSTANTISSIMORUM Medicorum Observationibus, & plurium Constitutionum Epidemicarum recentiorum descriptione quàm maximè illustrata: Imò & Mechanica tum Morborum, tum Medicamentorum à JOANNE-BAPTISTA MAZINO; necnon COELESTINI COCCHII, & BARTHOLOMÆI BOSCHETTI Tractatibus Medicis rursus aucta.

CUM ELENCHIS RERUM,
& Indicibus necessariis.

VENETIIS,
Ex TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.
MDCCXXXV.

BENEVOLO LECTORI.

Præclarissimi Viri Thomæ Sydenham, Medicinæ Doctoris, & Practici quondam Londinensis longe Celeberrimi, Opuscula quotquot hactenus seorsum prodiere omnia, unico Volumine comprehensa, Tibi, Lector Humanissime, sub majore quam antea forma, ac præteritis Editionibus multo correctiora, rursus exhibemus. Hic proin habes & Observationes Medicas in Constitutionibus Epidemicis Londinensibus annorum 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. & 1675. occurrentes; quales illæ evulgatæ fuere in Nobilissimi Auctoris Nostri Operum Londinensi Editione, anni 1676. Et alias præterea quæ in Constitutionibus annorum 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. imo etiam ex parte ad annum usque 1684. se obtulerunt: Item Dissertationes Epistolares super Lue Venerea, Affectione Hysterica, Podagra & Hydrope: Quales itidem in ejusdem Doctissimi Auctoris Nostri Editione Londinensi quarta, anno 1685. superadditæ sunt. Imo Schedulam Monitoriam de Novæ Febris ingressu, & Febre Putrida Variolis Confluentibus superveniente, cum Dissertatiuncula de mictu Sanguineo a Calculo renibus impacto, & Processibus integris in Morbis fere omnibus Curandis, a Felicissimo hoc Practico, ut credunt, adhibitis, annexo etiam de Phthisi Tractatulo; qualia in Genevensi Editione anni 1696. adjecta sunt. Utinam Accuratissimus Auctor quicquid ad Medicam Praxim ulteriùs perficiendam, pari quàm quæ ab ipso perscripta sunt, diligentia adnotatum, typis mandasset! Sic abunde sane instruerentur Medicorum Filii iis auxiliis, quibus securius, magno Ægrorum suorum emolumento, in morbis curandis progrederentur. Verum cum tot tantaque ab unius Viri, etiam laboriosissimi, ævo quantumvis longius protracto, sperare minime liceat: a Doctore Medico, nobis amicissimo, quique ea quæ jam proposuimus significavit, impulsi sumus ut in eorum quæ deficiebant aliquale supplementum, selectiora plura, undequaque ex Accuratioribus Practicis conquisita, ac ea præprimis quæ Methodo Sydenhamianæ maxime affinia forent, huic ipsi nostræ Editioni insereremus; quo scilicet, si non integram prorsus Medicam Praxim, illam saltem minus mancam, Tibi jam sisteremus. Cui Clarissimo Viro, tanquam in hisce materiis, ut ex ipsius multiplicibus Operibus constat, versatissimo, lubentes admodum annuentes, illud omne quod magis ad rem faciens præ manibus habebat, donec plura in sequentibus per otium exquirere, aut etiam ex proprio, ut pollicetur, penu promere, ali-

quando liceat, ab illo acceptum Tibi tradimus. Inter quæ non minima sane commendatione digna videntur, quæ jam exhibentur super Constitutionibus Epidemicis, in variis Europæ nostræ Urbibus & Regionibus, variis annis ac temporibus grassantibus; & ad normam quam olim Magnus Hippocrates suo suaserat exemplo, quamque Sibi Excellentissimus Noster Sydenham prudentissime in pleniorem Artis Medicæ perfectionem, a Systematicis Auctoribus forsan non parum retardatam, præstiterat, eventilatis atque examinatis. Additamenta autem quod spectat, quibus in ipso Operis decursu Argumenta pro connexione quam cum ipso Auctoris Textu habent indicanda præfiguntur; eorum specialis Nota in subsequenti pagina reperitur. Circa quod rursus observandum venit, quod Capita quædam Constitutiones Epidemicas particulares variarum Sacri Imperii Urbium ac Regionum spectantia eo ipso ordine quo in prædicta indicantur Nota non exhibentur, quodque pars eorum ad hujus Operis Sydenhamiani calcem refertur propter rationes in Admonitione ibidem adjecta significatas.

Atque hæc cum aliis, quæ huc usque præcesserunt, communia habet editio hæc nostra. Verum quum nihil nobis potiori curæ sit, quam litterariam supellectilem augere quotidie magis; optime consultum studiosis Medicinæ adolescentibus putavimus, si, quod fecimus, morborum & medicamentorum utramque Mechanicam Joannis Baptistæ Mazini, tum Antonii Cœlestini Cocchii Epistolas Medicas, tum Bartholomæi Boschetti de Mercuriali salivatione Dissertationem ad calcem voluminis adderemus. Ea enim sunt opuscula singula, ut cum celeberrimis Sydenham scriptis tum rerum utilitate, tum dicendi gravitate, & nitore certare possint.

CATA-

CATALOGUS TRACTATUUM ET DISSERTATIONUM

Huic THOMÆ SYDENHAM Operum Editioni adjectorum.

Bernardini Ramazzini, in Mutinensi Licæo Medicinæ Professoris, *Dissertationes tres, de Constitutionibus annorum* 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. *in Mutinensi Civitate & illius Ditione.*

Lucæ Schroeckii, Academ. Cæsar. Leopold. Natur. Curiosor. Præsidis, *Historia Constitutionis Epidemicæ Augustanæ, anni* 1695.

Michaelis Bernardi Valentini, *Constitutio Epidemica Hassiaca, anni* 1693. *&* 1694.

Johannis Jacobi Harderi, *Constitutio Epidemica Basileensis, anni* 1695.

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitutio Epidemica Berolinensis, anni* 1695.

Michaelis Bernardi Valentini, *Constitutio Epidemica Hassiaca. anni* 1695.

Lucæ Schroeckii, *Constitutio Epidemica Augustana, anni 1696.*

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitutio Epidemica Berolinensis, anni 1696.*

Conradi Bertholdi Behrens, *Constitutio Epidemica Hildesiensis, anni* 1695. *&* 1696.

Lucæ Schroeckii, *Constitutio Epidemica Augustana, annorum* 1697. *&* 1698.

Joh. Jac. Harderi, *Constitutio Epidemica Basileensis, anni* 1698.

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constit. Epidem. Berolinensis, anni* 1697. *&* 1698.

Sylvestri Samuelis Anhornii, *Constit. Epidem. Sangallensis, anni* 1697.

Caroli Raygeri, *Constitut. Epidem. Posoniensis, annorum* 1695. 1696. *&* 1697.

Lucæ Schroeckii, *Constitut. Epidem. Augustana, anni* 1699. *&* 1700.

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitut. Epidem. Berolinensis, anni* 1699.

Joh. Jacobi Harderi, *Constitut. Epidem. Basileensis, anni* 1699.

Rudolphi Jacobi Camerarii, *Constitut. Epidem. Tubingensis, &c. anni* 1699. *&* 1700.

Ambrosii Stegmanni, *Constitut. Epidem. Mansfeldiaca, anni* 1697. *&* 1698.

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitut. Epidem. Berolinensis, anni* 1700.

Constit. Epidemica Uratislaviensis, annorum 1699. 1700. 1701.

Constit. Epidem. Berolinensis, anni 1702.

Lucæ Schroeckii, *Constit. Epidem. Augustana, annorum* 1701. 1702. 1703. 1704. *&* 1705.

Ejusdem, *Constitutio Augustana, annorum* 1706. 1707. 1708. 1709. *&* 1710.

Joh. Jacobi Harderi, *Constitut. Epidem. Basileensis, anni* 1700. *&* 1701.

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitut. Epidem. Berolinensis, anni* 1701. 1703. *&* 1704.

Marci Gerbesii, *Constitut. Epidem. Labacensis, anni* 1709. *&* 1710.

Joh. Georgii Hoyeri, *Constit. Epidem. Mulhusina, anni* 1700.

Rudolphi Jacobi Camerarii, *Constitut. Epidem. Tubingensis, anni* 1701. *&* 1702.

Joh. Guilhelmus Bayerus, *&* Bernardinus Ramazzinus, *de Frigore Hyemali anni* 1709.

Joh. Adami Genselii, *Constit. Epid. Inferioris Hungariæ, ann.* 1711. 1712. *&* 1713.

Lucæ Schroeckii, *Constit. Epidem. Augustana, anni* 1711. 1712. 1713. 1715. 1716. *&* 1717.

Marci Gerbezii, *Constit. Epidem. Labacensis, anni* 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. *&* 1717.

Josephi Lanzoni, *Constitut. Epidem. Ferrariensis, anni* 1715. 1716. *&* 1717.

Gualteri Harris, M. D. ac Celeberrimi Medicorum Londinensium Collegii Socii, *de Lue Venerea, ejusque origine, natura & curatione, Dissertatio.*

De Contagiosa Epidemia quæ in Patavino Agro, & tota fere Veneta Ditione in Boves irrepsit Dissertatio, habita a Bernardino Ramazzino, in Patavino Lycæo Practicæ Medicinæ Professore Primario.

Davidis Hamilton, Equitis Aurati, Regalis Societatis Londinensis utriusque Socii, necnon Magnæ Britanniæ Reginæ Medici Ordinarii, *Tractatus de Febre Miliari, seu Vesiculari: adjecto super eadem febris historiarum fasciculo.*

Caroli Drelincurtii, Lugduni in Batavis Professoris Medici Senioris, *de Calculo Renum & Vesicæ, Dissertatio.*

Martini Lister, M. D. e Societate Regia Londini, *Dissertatio Medicinalis de Calculo Humano.*

Caroli Leigh, Medic. Doct. *Phthisiologia Lancastriensis.*

Guilhelmi Musgrave, M. D. Inclyti Medicorum Londinensium Collegii, & Societatis Regiæ Socii, *de Arthritide Symptomatica, Dissertatio.*

Ejusdem, *de Arthritide Anomala, sive Interna, Dissertatio.*

Joannis Baptistæ Mazini *Mechanica Morborum, & Medicamentorum.*

Antonii Cœlestini Cocchii *Epistola Physico-Medica.*

Bartholomæi Boschetti *de Salivatione Mercuriali, Dissertatio Physico-Medico-Mechanica.*

AMICISSIMO VIRO

DOMINO

JOHANNI MAPLETOFT,

MEDICO DOCTORI,

In Collegio Greshamensi

APUD LONDINENSES

PROFESSORI,

Necnon Societatis Regiæ ibidem Socio.

Uo omnino sunt (Humanissime Vir) de quibus hic mihi tecum agendum est: primum ut causas exponam, quibus impulsus Tractatum hunc meum in publicum edo; alterum, quamobrem eundem Tuo potissimum nomini dicandum censeo. Primum quod attinet, tricesimus jam agitur annus, a quo *Londinum* petens, ut inde *Oxonium* denuo proficiscerer, (a quo primi belli calamitas me ad annos aliquot distinuerat) in virum doctissimum & maxime ingenuum Dominum *D. Thomam Coxe*, (qui per eos etiam annos, atque ad hunc usque diem Medicinam magna cum celebritate factitavit) Fratri meo tunc ægrotanti consulentem, auspicato inciderem; qui quidem Vir, pro nota sua humanitate suavitateque morum me percontatus est, cui me demum Arti, intercisa jam repetens studia, sumptaque toga virili, pararem addicere. Ego vero incertus adhuc animi, & de medica Arte ne vel somnians quidem, tanti viri hortatu atque authoritate permotus, nescio quo fato meo, me ad eam serio accinxi. Et sane si quando hæc nostra conamina vel minimum in publica commoda cesserint, illi grato animo accepta referenda erunt, quo Promotore atque Auspice ea studia primum sum aggressus. Post annos aliquot in Palæstra Academica insumptos *Londinum* reversus, ad Praxim Medicam accessi, quam cum intento admodum oculo omnique adhibita diligentia curiose observarem, mox in eam veni sententiam, quæ mecum ad hodiernum usque diem crevit; hanc scilicet Artem haud rectius perdiscendam esse, quam ab ipsius Artis exercitio atque usu; veroque admodum esse simile, quod qui ad naturalia morborum Phænomena oculos animumque accuratissime maximeque diligenter adverterit, in eliciendis Curativis Indicationibus veris ac genuinis maxime pollere debeat. Huic itaque me Methodo totum tradidi, satis securus, quod Naturam si sequerer Ducem, etiam *Avia terrarum peragrans loca, nullius ante Trita solo*, nusquam vel latum unguem a recto tramite discederem. Hoc me filo regens, primo ad pressiorem *Febrium* observationem animum appuli, & post devoratum haud mediocre tædium, & molestissimas mentis agitationes, quibus me ad annos aliquot fatigandum permisi, tandem in methodum incidi, qua istæ possent sanari; quam etiam amicis flagitantibus, in lucem promendam jamdudum concessi. Cum vero ab illo tempore *novas* Febrium *species*, mihi hactenus incognitas, sibi invicem jugiter succedentes animadverterim, statui apud me quæ ad eas pertinebant singula, vel ab eisdem pendebant, summa qua possem diligentia in unum congerere: quo tandem aliquando prioris cœpti mei tenuitatem atque angustias paulo accuratiori ac magis absoluta horum morborum Historia pensare valerem. Sed dum hæc animo versarem, atque indagarem sedulo, & proinde jam in eo totus essem, ut pro multifariis Naturæ mutationibus & versatili ingenio medendi, Methodum, ceu gladium Delphicum, procuderem omnibus parem, statim didici me ideo tantum aperuisse oculos, ut pulvere, haud quaquam vero Olympico, iidem complerentur, atque *his* quidem, proprii cerebri phantasmata, *illis*, nullum me prorsus habere ducem bene viderer. Quamvis optassem Lucubrationes hasce meas non nisi annorum porro aliquot experientia auctas & confirmatas typis evulgasse, contumeliis tamen ac sannis procacissimi cujusque ardelionis tandem plus satis delassatus, amicis eo usque morem gessi (inter quos

cum

cum honore mihi semper nominandus est sagacissimus Vir Dominus Doctor *Gualterus Needham*, tam Medicæ Artis, quam rei Litterariæ decus, & laus) ut mihi tandem consulerem, ac justam pararem Defensionem; ea nempe facta prodens scriptis publicis quæ ingenuos, quod spero, omnes mihi Patronos conciliabunt. Cæteros quod attinet, expectabo scilicet, quemadmodum acute Romanus Philosophus, *ut quicquam Calumniæ sit sacrum, cui nec Rutilius sacer fuit, nec Cato?* Si qui itaque reperiantur, quos præ immanitate quadam ac asperitate naturæ convitiandi libido adhuc incesserit, rectene an secus scripserim, haud æstimantes æqua lance, qui vitio statim vertunt, si quis novi aliquid, ab illis non prius dictum, vel etiam inauditum, in medium proferat, hujusmodi ego homines æquo me animo laturum spero; certe convitiorum serram neutiquam reciprocabo. Illud tantum opponam, Viro Christiano sane perdignum, quod olim *Titus Tacitus*, obtrectanti *Metello* regessit: *Facile est in me dicere, cum non sim responsurus: Tu didicisti maledicere; Ego conscientia teste, didici maledicta contemnere. Si tu linguæ tuæ dominus es, ut quicquid lubet effutias; ego Aurium mearum sum dominus, ut quicquid obvenerit audiant inoffensæ.* Atque hæc sunt, quorum victus pondere Librum hunc luce donandum esse sentiebam.

Tibi vero (Charissime Vir) eundem dedicatum volui, tum ob mutuam qua nos invicem complectimur Amicitiam Benevolentiamque; tum etiam quia nemo te melius judicare valeat, si quo in loco aut pretio habendæ sint quas hic trado *Observationes*, cum per septennium, quod jam ultimo excurrit, plura e præcipuis atque insignioribus, quæ sequentes exhibent pagellæ, Tute etiam oculis usurpaveris. Uti vero ea tu es morum integritate probitateque notissima, ut religio tibi sit fictis insinuationibus alios in errorem pellicere, (maxime ubi de corio humano agitur) ita ea etiam polles sapientia atque eruditione, quæ tibi a me imponi, si id serio agerem, nullatenus paterentur, multo minus tu tibi imposueris istis experimentis, quibus in tuis etiam ægris nonnullorum, quæ vel hic descripsi, vel tibi alias affirmavi, veritatem comprobasti. Nosti præterea, quam huic meæ Methodo suffragantem habeam, qui eam intimius per omnia perspexerat, utrique nostrum conjunctissimum Dominum *Johannem Lock*, quo quidem Viro, sive ingenio Judicioque acri & subacto, sive etiam antiquis, hoc est, optimis moribus, vix superiorem quenquam inter eos qui nunc sunt homines, repertum iri confido: paucissimos certe pares. Verum non opus est, ut ulterius tuam fidem sollicitem, de qua jamdiu persuasissimus sum. Cæteros quod attinet, jacienda alea est, quæ utcunque ceciderit, sortem haud gravate feram. Cum enim jam senex sim, &, summi Numinis favore, tantum mihi sit viatici, quantum restat viæ, de reliquo dabo operam, ut nec ipsi mihi, neque aliis molestus eum assequar felicitatis modum, quem ita eleganter depinxit Vir magnus:

Felix ille animi, Divisque simillimus ipsis,
Quem non mendaci resplendens Gloria fuco
Sollicitat, non fastosi mala gaudia luxus,
Sed tacitos sinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla silentia vitæ.

Quod restat, exorandus mihi es, ut hoc propensi in te animi, &, quo te prosequor, honoris pignus æqui bonique consulas; præsertim cum nullo jure tibi imputari possint quotquot in hoc Opere nævi ac σφάλματα comparuerint, quorum omnium in me solum cudenda est faba; nec tu plectendus, siqua ego forte deliravero. Quamlibet neque ejus quem exantlavi laboris omnis mihi fructus perierit, cum vel ex erroribus & hallucinationibus meis ansam nactus fuero, qua omnibus palam faciam, quanta te colam amicitia, & quod ex animo sim

Tibi semper addictissimus

THOMAS SYDENHAM.

PRÆFATIO.

Uemadmodum a natura ita comparata eſt humani corporis fabrica, ut nec præ jugi particularum fluxu ſibi ſemper conſtet, nec præ externarum rerum vi ſui juris ubique permaneat, unde multiplex ægritudinum cohors terris ab omni ævo incubuit; ſic procul omni dubio a multis jam ſæculis ante natum non *Græcum* modo, ſed (qui mille annis hunc anteceſſit,) *Ægyptium Æſculapium*, hominum ingenia inveſtigandæ medelæ neceſſitas exercuit. Et profecto, ut quis primus ædificiorum, aut veſtimentorum uſum ad depellendam cœli inclementiam inſtituit, nemo facile dixerit, ita & *Artis Medicæ* natales, ut *Nili* fontem, indigitare nequimus; cum ars medica perinde ac cæteræ artes, in uſu nunquam non extiterit, licet nunc frigidius exculta, pro vario temporum ac regionum habitu. Quantum *Veteres*, ac inter primos *Hippocrates*, præſtiterunt, abunde notum eſt; quibus ſcilicet, ac eorum ſcripta compilantibus maximam *Therapeuticæ* ſolertiæ partem acceptam ferimus. Quin & ſuccedentibus deinde ſæculis emicuit nonnullorum induſtria, qui aut *Anatomiæ*, aut *Pharmaciæ*, aut *Methodo* ἰατρικῇ operam navando, Medicinæ pomœria ampliari pro virili ſategerunt: ut taceam nec in hac noſtra *Britannia*, ipſoque hoc ſæculo defuiſſe, qui in omni ſcientiarum genere, quo res Medica adaugeri poſſit, optime meruerunt; quorum quidem laudes impari calamo non attingo. Cæterum quantacunque fuerint aliorum conamina, ſemper exiſtimavi mihi vitalis auræ uſum fruſtra datum fore, niſi & ipſe in hoc ſtadio verſatus, ſymbolum aliquod, utcunque exiguum, in commune *Medicinæ* ærarium contribuerem. Quo circa poſt diuturnam meditationem, ac diligentem fidamque annorum alioquin multorum obſervationem tandem aliquando decrevi; Primo ſententiam meam in medium proferre, qua demum ratione Medendi ſcientia ulterius promoveri poſſit: Deinde meorum in hoc negotio conatuum ſpecimen aliquale in lucem dare.

Sentio autem noſtræ Artis incrementum in his conſiſtere, ut habeatur (1) *Hiſtoria*, ſive *morborum* omnium deſcriptio, quoad fieri poteſt, graphica & *naturalis*, (2) *Praxis* ſeu Methodus circa eoſdem *ſtabilis* ac *conſummata*. Sane morbos craſſe depingere ſatis obvium eſt: atqui Hiſtoriam eorum ita conſcribere, ut evitetur Cenſura, quam *Clariſſ. Verulamius* in nonnullos ejuſmodi Promiſſores vibravit, longe majoris eſt negotii: *Satis ſcimus* (inquit Vir Nobiliſs.) *haberi Hiſtoriam Naturalem, mole amplam, varietate gratam, diligentia ſæpius curioſam. Attamen ſi quis ex ea fabulas, & authorum citationes, & inanes controverſias, Philologiam denique & ornamenta eximat (quæ ad convivales ſermones, hominumque doctorum Noctes potius, quam ad inſtituendam Philoſophiam ſint accommodata) ad nil magni res recidet. Longe profecto abeſt ab ea Hiſtoria, quam animo metimur.* Similiter etiam & morborum curationes pro more facillime proponuntur; Atqui hoc ita præſtare, ut verba in facta tranſeant, atque eventus promiſſis reſpondeant, magis ardui moliminis illi judicabunt, qui vident haberi apud Scriptores Practicos morbos complures, quos nec illi ipſi Scriptores, nec quiſpiam hactenus Medicorum ſanare valuerunt.

Quod autem ſpectat ad *Hiſtoriam Morborum*, ſi quis rem attentius perpendat, facile videbit ſcribentem ad multo plura animum debere advertere, quam vulgo exiſtimatur. Quorum pauca hæc impræſentiarum attingere ſuffecerit.

Primo, expedit ut morbi omnes ad definitas ac certas *ſpecies* revocentur, eadem prorſus diligentia ac ἀκριβείᾳ qua id factum videmus a *Botanicis* ſcriptoribus in ſuis *Phytologiis*. Quippe reperiuntur morbi, qui ſub eodem genere ac nomenclatura redacti, ac quoad nonnulla ſymptomata ſibi invicem conſimiles, tamen & natura inter ſe diſcreti diverſum etiam medicandi modum poſtulant. *Cardui* quidem nomen ad plures herbarum ſpecies extendi nemo neſcit: at vero parum accurate faciet rei herbariæ ſcriptor, qui generalem hujus plantæ deſcriptionem, qua ſcilicet a cæteris ſtirpibus diſcrepat, proponere contentus, propria interim & peculiaria cujuſque ſpeciei ſigna & characteres, quibus ab invicem diſcriminantur, contempſerit. Eodem plane modo nec ſatis eſt ſcriptori communes dumtaxat morbi alicujus πολυειδῶς apparentias annotaſſe. Eſto ſane non omnibus morbis eandem contingere varietatem; tamen complures eſſe, qui licet ab authoribus ſub eodem titulo citra ullam ſpeciei diſtinctionem tractentur, diſſimillima ſint indole, in ſequentibus pagellis, uti ſpero, palam fiet. Imo etiam ubi diſtributio in ſpecies reperitur, id fit plerumque, ut *Hypotheſi* alicui, quæ veris Phænomenis ſubſtruitur,

ſuus

suus reservetur honos; ac proinde ejusmodi discriminatio non tam ad morbi, quam ad Authoris ingenium, philosophandique theoriam accommodata est. Quantum Medicinæ obfuerit ἀκριβείας hac in parte defectus, ostendunt multorum morborum exempla; quorum nempe curationes hodie non desideraremus, si scriptores, dum Experimenta & Observationes Medicas benevolo saltem animo communicarint, unius scilicet speciei morbus pro alio speciei diversæ substitutus non fefellisset. Atque hinc etiam arbitror profectum esse, quod materia Medica in sylvam tam immensam, sed fructu perexiguo, excreverit.

Porro autem in scribenda morborum Historia, seponatur tantisper oportet quæcumque *Hypothesis Philosophica*, quæ scriptoris judicium præoccupaverit; quo facto tum demum morborum *Phænomena* clara ac *naturalia*, quantumvis minuta, per se accuratissime adnotentur; exquisitam *Pictorum* industriam imitando, qui vel nævos & levissimas maculas in imagine exprimunt. Enim vero dici vix potest, quot erroribus ansam præbuerint *Hypotheses* istæ *Physiologicæ*, dum scriptores, quorum animos falso colore illæ imbuerint, istiusmodi Phænomena morbis affigant, qualia, nisi in ipsorum cerebro, locum nunquam habuerunt, debebant autem in conspectum venire, si Hypothesis, quam ipsi pro concessa ac rata habent, constaret veritas. Adde quod si quando symptoma aliquod, quod cum dicta Hypothesi apposite quadret, revera morbo competat, cujus typum delineaturi sunt, tum illud supra modum evehunt, ac plane reddunt ἐκ μυὸς ἐλέφαντα, quasi in hoc scilicet totius negotii cardo verteretur: sin Hypothesi minus congruat, aut prorsus silentio, aut levi saltem pede transmittere consueverunt, nisi forte beneficio subtilitatis alicujus Philosophicæ in ordinem cogi, ac quoquo modo accommodari possit.

Expedit autem tertio, ut in describendo aliquo morbo Peculiaria & *perpetua Phænomena* seorsim ab *accidentalibus* & adventitiis (qualia sunt, quæ non tantum ob ægrotantium temperiem & ætatem, sed etiam ob rationem medendi diversam varie se habent) enarrentur. Nam sæpe accidit, ut facies morbi variet pro vario medicandi Processu, ac nonnulla symptomata non tam morbo quam Medico debentur; adeo ut eodem morbo laborantes, sed varia methodo tractatos, varia etiam symptomata exerceant. Unde nisi cautela adhibeatur, necesse est, ut admodum vagum & incertum sit circa morborum symptomata judicium. Prætereo, quod *Casus oppido rari* ad morborum Historiam proprie non pertineant; quemadmodum & in descriptione *Salviæ*, v. gr. Erucarum morsus inter signa discriminantia istius plantæ neutiquam recensentur.

Denique, *Anni tempestates*, quæ scilicet cuivis morborum generi potissimum faveant, diligenter observandæ sunt. Non inficior nonnullos esse omnium horarum; alii tamen, nec pauciores, occulto quodam Naturæ instinctu, annorum tempora, non secus quam quædam aves aut plantæ, sequuntur. Sæpe quidem subiit mirari hoc morborum quorundam ingenium, satis obvium, a paucis tamen fuisse hactenus observatum, cum quo sydere stirpes, aut pecudes solemniter procreentur plurimi curiosius adnotarint. Sed quæcumque sit hujus oscitationis causa, pro certo statuo tempestatum, in quibus ægritudines ingruere consueverunt, notitiam multum Medico prodesse, tam ad speciem morbi dignoscendam, quam ad ipsum morbum extirpandum, atque horum utrumque minus feliciter evenire, ubi istiusmodi observatio negligitur.

Hæc quidem etsi non sola, saltem insigniora sunt, quæ in scribenda morborum Historia observari convenit. Cujus *Historiæ* utilitas ad Praxim, omnem æstimationem excedit: ac præ qua subtiles Disquisitiones, ac argutiolæ, quibus Neotericorum libri ad nauseam fere infarciuntur, nullo in numero sunt habendæ. Qua enim aut compendiosiore aut etiam alia via, vel causæ morbificæ, quibus obviam eundum est, deprehendi, vel indicationes curativæ elici possunt, quam certa ac distincta peculiarium symptomatum perceptione? Neque enim ulla est circumstantia tam levis aut exigua, quæ suos usus ad utrumque non habeat. Nam ut demus aliquid varietatis a temperamento individuorum, & tractandi ratione proficisci, nihilominus adeo æquabilis ac sibi ubique similis est naturæ ordo in producendis morbis; ut in diversis corporibus eadem plerumque reperiantur ejusdem morbi symptomata; ac illa ipsa, quæ in *Socrate* ægrotante observata fuerint, etiam generaliter ad *Hominem* quemcunque eodem morbo laborantem transferri possint; non secus ac universales plantarum Notæ ad omnia cujusque speciei individua rite se diffundunt. Qui v. gr. *Violam* accurate descripserit quoad colorem, saporem, odorem, ac figuram, cæteraque id genus; omnibus ubique terrarum *Violis*, quæ sub ea specie continentur, Historiam illam in plerisque fere omnibus convenire facile animadvertet.

Et quidem existimo, nos ob eam potissimum causam accuratiori morborum Historia

ria ad hunc usque diem destitui; quia scilicet plerique eos pro confusis inconditisque Naturæ, male se tuentis & de statu suo dejectæ, effectis tantum habuere, ac proinde laterem lavare crederetur is, qui justam eorundem enarrationem moliretur.

Sed ut ad rem revertamur. Non minus certo etiam a minutissimis morbi circumstantiis Indicationes curativas possit Medicus desumere, quam ab iisdem sumpsit Diagnostica. Atque adeo non semel mihi in mentem subiit, quod si morbi cujuslibet Historiam diligenter perspectam haberem, par malo remedium nunquam non scirem adferre, variis ejusdem Phænomenis viam, qua mihi incedendum foret, haud dubiam permonstrantibus; Quæ quidem Phænomena, si inter se sedulo conferantur, manu quasi ducerent ad Indicationes illas maxime obvias, quæ ex intimo naturæ sensu, non vero Phantasiæ erroribus depromuntur.

Atque his sane gradibus, & ut ita dicam, his adminiculis ad cœlum ascendit, ad medicinæ nempe fastigium, Medicorum ille *Romulus*, nunquam satis laudatus *Hippocrates*, qui hanc Arti Medicæ insuper struendæ solidam ac inconcussam substernens basin, *viz.* νόσων φύσιες ἰητροί, i. e. *Naturæ morborum medicatrices*, id egit, ut morbi cujuslibet Phænomena aperte traderet, nulla Hypothesi adscita, & in partes per vim adacta: ut in ejus libris *Morbi*, *de Affectionibus*, &c. videre est. Regulas etiam quasdam tradidit ex observatione methodi istius, qua utitur natura tam in morbo provehendo, quam in eodem amoliendo, natas; cujusmodi sunt *Coacæ Prænotiones*, *Aphorismi*, & reliqua id genus. Atque in his fere stetit magna illa Divini senis θεωρία, non ab irrito lascivientis Phantasiæ conamine desumpta, ceu vana ægrorum insomnia, sed legitimam exhibens Historiam earum Naturæ operationum, quas in hominum morbis edit. Cum vero dicta θεωρία nihil esset aliud, quam exquisita naturæ descriptio, par erat omnino, ut in praxi eo tantum collimaret, ut eidem laboranti, quibus posset modis subvenire contenderet; unde etiam non aliam Arti demandat provinciam, quam ut deficienti naturæ succurrat, effrænem coerceat & in ordinem redigat; utrumque vero hoc, tum passu illo, tum etiam methodo, quibus natura morbum expellere satagit atque amovere: Animadverterat nempe sagacissimus Vir, quod sola Natura τὰς νόσους κρίνει, καὶ ἐξαρκέει τὰ πάντα πᾶσι. Atque hæc omnia peragit Natura paucissimis simplicissimisque adjuta remediorum formulis, alicubi etiam prorsus nullis.

Altera ab hac Methodus, qua Ars medendi, si quid ego judico, possit ulterius provehi, in eo potissimum cardine vertitur; ut certa aliqua, & *consummata* undique ac *fixa Methodus medendi* in publica commoda tradatur, eam intelligo, quæ satis magno Experimentorum numero corroborata suffultaque, huic vel illi morbo devincendo suppar invenitur. Neque enim satis esse arbitror, ut successus particulares, sive Methodi cujuslibet, sive etiam Remedii, scriptis prodantur, si neque illa universaliter atque in omnibus scopum attingere deprehendatur, (positis saltem his vel illis circumstantiis.) Contendo vero ego nos æque certo scire debere, hunc illumve morbum expugnatum iri, si huic aut alteri intentioni satisfecerimus, ac certo jam scimus, nos hoc aliove remedii genere huic aut alteri intentioni satisfacere posse: quod quidem licet non semper & ubique, frequentissime tamen, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ votis respondet exhibentium, ita *sennæ foliis* v. gr. alvum subducimus, *Papavere* invitamus somnum. Non is sum, qui negem, debere Medicum animum diligenter advertere ad particularia, tum Methodi, tum Remedii eventa, quibus est usus in morborum curatione, & in usus suos reponere, tam ad sublevandam memoriam, quam ut ansas inde arripiat, quibus paulatim peritior evadat Medicus; tandemque post diutina, & repetita sæpius experimenta, Methodum sibi figat firmetque, a qua in hujus aut illius morbi curatione ne hilum sibi recedendum putet. Observationes autem particulares in lucem dare, non ita magnam, me judice, adfert utilitatem. Nam si id tantum agit *Observator*, ut nos doceat hunc morbum semel, vel etiam sæpius huic remedio cessisse, quid mihi, obsecro, profuerit, si infinitæ fere medicamentorum decantatissimorum copiæ, qua jamdiu obruimur, adhuc aliud mihi hactenus inauditum accrescat? Quod si repudiatis cæteris omnibus remediorum formulis, huic me unice addixero, annon innumeris fere experimentis probanda mihi venit ejus vis, innumeræ etiam circumstantiæ trutinandæ, tum ægrum, tum ipsam Methodum spectantes, antequam ex observatione solitaria fructum aliquem queam decerpere? Si observatori nunquam non responderit Medicamentum, quare in particularibus versatur, nisi aut sibi diffidat ipse, aut minutatim potius quam in solido imposuisse orbi videri præoptet? Quam vero in proclivi sit densissima hujus generis volumina conscribere, nemo vel mediocriter in praxi versatus ignorat; uti nec e contra quam sit illud difficile, perfectam & confirmatam undique Medendi Methodum in quovis morbo condere ac stabilire. Si vel unus tantum per singula mundi sæcula hoc modo unicum tractaverit morbum, Medendi

dendi Ars (quæ Medicorum est provincia) a multis retro annis ad ἀκμὴν pervenisset, omnibus absoluta numeris, saltem in quantum fert mortalium sors. Quæ vero fundi nostri est calamitas, jamdiu ab antiquissimo & peritissimo duce *Hippocrate*, & prisca Medendi Methodo, causarum conjunctarum (utpote quæ certo se prodant) cognitione superstructa, descivimus; unde est, ut quæ hodie exercetur, a Logodædalis conficta, confabulandi magis sit Ars, quam Medendi. Sed ne hanc ego dicam temere impegisse videar, fas mihi sit e via parumper deflectere, quo scilicet evincam Causas illas remotiores, in quibus assignandis & in lucem extrahendis hominum Curiosorum & περιέργων vanæ speculationes unice desudant triumphantque, prorsus esse ἀκαταλήπτους ac inscrutabiles; solas vero proximas & conjunctas a nobis posse cognosci, atque ab his solis indicationes curativas esse mutuandas.

Observandum est itaque, quod si Humores vel diutius, quam par est, in corpore fuerint retenti, (quia scil. Natura eosdem concoquere nequeat, ac deinceps expellere) vel ab hac aut illa aeris constitutione labem morbificam contraxerint; vel denique contagio aliquo venenato infecti in ejusdem castra transierint; his inquam modis & his similibus, & dicti Humores in formam substantialem, seu *speciem* exaltantur, quæ his aliisve Affectibus cum propria Essentia convenientibus se prodit; quæ quidem symptomata, licet minus cautis videantur oriri, vel a natura partis, quam humor obsedit, vel a natura humoris ipsius, antequam hanc induerat speciem, nihilominus revera Affectus sunt ab essentia dictæ speciei in hunc gradum recens evectæ, pendentes. Adeo ut quilibet *morbus specificus* Affectio sit ab hac vel illa specifica Exaltatione, vel specificatione succi cujusdam in corpore animato ortum ducens. Sub hoc genere potest comprehendi maxima pars morborum, qui certum aliquem typum ac formam agnoscunt. Et profecto haud minus se natura methodo astringit in his tum producendis, tum maturandis, quam in *Plantis*, sive etiam *Animalibus*. Quinimo ut cuilibet sive Plantæ, sive Animali proprii quidam ac peculiares Affectus competunt, ita se res habet in qualibet succi cujuscunque exaltatione, ubi semel in *speciem* proruperit. Exemplum hujus rei satis luculentum quotidie nobis ingerunt, & ob oculos ponunt variæ istæ Excrescentiarum species, quas Arbores, Fruticesque emittunt, vel ob succi Nutritii perversionem & depravationem, vel alias ob causas, in forma scilicet *Musci*, *Visci*, *Fungorum*, aliorumque id genus: quæ omnia *Essentiæ* sunt sive *Species*, a parente, seu Frutice, diversæ plane atque distinctæ. Et sane qui serio atque ad amussim pensitaverit φαινόμενα illa, quæ Febrem v. gr. *Quartanam* comitantur: Quod *viz.* fere semper sub Autumno ingreditur; quod certum ordinem ac typum ubique servat, revolutiones periodicas quarto quoque die non minus certo repetens, quam suas repetit Horologium, sive aliud quoddam ejusmodi αὐτόματον, (nisi ab accedente aliquo extrinsecus adveniente hic ordo perturbetur) quod cum rigore ac notabili frigoris sensu aggreditur, quem excipit caloris perceptio non minus sensibilis, quæ tandem in sudore effusissimo terminatur; quod denique morbus hic, quemcunque demum invaserit, vix ante *Vernum Æquinoctium* abigi poterit & fugari; qui hæc, inquam, omnia pensiculatius trutinaverit, haud minus firmis rationibus inducetur, ut credat, morbum hunc *speciem* esse, quam sunt illæ, ob quas credit Plantam esse speciem, quæ parem semper ad normam e terra nascitur, floret, interitque, atque in reliquis afficitur pro ratione Essentiæ suæ, neque facile comprehendi potest, qui fiat ut hic *morbus* oriatur a combinatione sive principiorum, sive qualitatum evidentium, cum *plantæ* substantia ac species distincta in rerum natura ubique agnoscatur. Illud interim non diffitemur, quod cum species sive Animalium, sive Plantarum singulæ (demptis perpaucis) per se subsistant, istæ Morborum Species ab iis dependent humoribus, a quibus generantur.

Tametsi vero ex jam dictis constare videatur morborum plerorumque causas inscrutabiles prorsus esse, ac ἀνεκδιηγήτους, non tamen insolubilis erit illa quæstio: *Quo pacto sanari possint?* cum de causis remotioribus nos hoc asseramus. Nemo autem est qui non videat curiosos istos speculatores in causis primo primis fere ac remotissimis indagandis, ac in lucem (ut ut invita Minerva ac reclamante, naturæ sensu) protrahendis operam perdere; immediatas vero & conjunctas, seu ante pedes jacentes, contemnere, quæ tamen necessario debent cognosci, & possunt etiam, sine ficulneis hujusmodi adminiculis, cum Intellectui se aperte sistant, vel proprii sensus testimonio, vel Anatomicis Observationibus ab aliis jampridem factis, retectæ. Atque ut impossibile plane est, ut Medicus eas morbi causas ediscat, quæ nullum prorsus cum sensibus habent commercium, ita neque est necesse; abunde enim sufficit, ut sciat, unde immediate oritur malum, talesque ejus effectus atque symptomata, ut inter hunc aliumque morbum hujus non dissimilem, valeat accurate distinguere.

guere. In *Pleuritide* v. gr. diu atque incassum se fatigabit aliquis, nec tamen mente assequetur pravam illam Crasin & male cohærentem sanguinis texturam, quæ prima est hujusce mali origo; qui vero causam a qua immediate producitur recte cognoverit, & ab aliis morbis quibuscunque rite valeat distinguere, non minus certo curandi scopum attinget, etiam neglecta otiosa ista atque inutili remotissimarum causarum indagine. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ.

Jam vero si quærat aliquis, an ad prædicta in Arte Medica desiderata duo (Veram scilicet & Genuinam morborum *Historiam*, & certam confirmatamque medendi *Methodum*) non etiam accedat tertium illud, Remediorum nempe *Specificorum Inventio*? assentientem me habet & in vota festinantem. Etsi enim *Methodus* sanandis morbis *Acutis* maxime accommoda mihi videatur, quibus exigendis cum natura ipsa certum aliquem Evacuationis modum statuerit, quæcunque Methodus eidem fert opem in promovenda dicta evacuatione, ad morbi sanationem necessario conferet; optandum est tamen, ut beneficio *specificorum*, si quæ talia inveniri possint, æger rectiori semita ad sanitatem proficeret; & (quod majoris etiam momenti est) extra aleam malorum, quæ sequuntur aberrationes istas, in quas sæpe invita dilabitur Natura in morbi causa expellenda, (ut ut potenter & docte ei ab assistente Medico subveniatur) possit collocari.

Verum quod ad morbos *Chronicos* sanandos attinet, licet nihil dubitem ulteriores in medendo profectus vel a sola *Methodo* posse sperari, quam qui in primam statim cogitationem incurrant, attamen plus satis constat deficere illam in curatione *Chronicorum* aliquot vel maxime spectabilium inter eos, quibus homines urgentur; quod ob hanc præcipue causam usu venit, quia scil. Natura in hujuscemodi morbis non habet Methodum tam efficacem, qua materiam morbificam foras ejiciat, (perinde atque in *Acutis*) quo nos cum eadem manus jungentes & ad debitum dirigentes scopum, morbum debellare valeamus. In vincendo itaque morbo Chronico is demum jure meritoque Medici nomen sibi vindicat, penes quem est ejusmodi medicamentum, quo morbi *Species* possit destrui: non qui id tantum agit, ut e primis secundisque qualitatibus nova aliqua introducatur, & prioris subeat vicem; quod fieri quidem potest non extincta specie: v. gr. calefieri potest, aut refrigerari, qui *Podagra* laborat, vigente adhuc podagra, nedum devicta. Methodo hac, qua diversæ tantum qualitates introducuntur, morbi *Specifici* non magis immediate perdomantur, quam ignis gladio extinguitur. Quid enim, obsecro, Calor, Frigus, Humidum, Siccumve, aut e secundis qualitatibus, quæ ab his pendent, alia aliqua ad morbi curationem faciet, cujus essentia in harum nulla consistit? Si quis hic objecerit, satis magnum Remediorum Specificorum numerum jamdiu nobis innotescere, hunc ipsum, si examen paulo diligentius instituerit, in oppositas partes facile transiturum confido, cum unicus *Cortex Peruvianus* a suis militet. Toto enim cœlo distant, quæ huic aliive *Indicationi Curativæ* specifice respondent Medicamenta, cui si faciamus, satis morbus abigitur; & quæ hunc aliumve *Morbum* specifice atque immediate persanant, nullo habito respectu ad hanc aut illam Intentionem sive Indicationem Curativam: v. gr. *Mercurius* & *Sarsæ radices* in *Lue Venerea specifica* vulgo audiunt, quæ tamen pro specificis propriis atque immediatis non debent haberi, nisi argumentis satis validis atque irrefragabilibus possit confici, *Mercurium* nulla excitata *Salivatione*, *Sarsæ* vero radices sine motis *sudoribus* tam egregiam operam præstitisse. Ad hanc pariter normam alii etiam morbi aliis Evacuationibus curantur, cum tamen quæ adhibentur Remedia, non magis proprie competant immediatæ curationi istorum morborum, qui eis sanantur Evacuationibus, quibus faciendis ejusmodi remedia maxime proprie designantur, quam *Scalpellum Phlebotomum Pleuritidi*; quod tamen nemo opinor *Specificum* hujus morbi facile appellaverit.

Specifica proinde medicamenta, si ad hanc mentem nostram restringantur, non cuivis homini contingunt, neque oscitantibus temere se ingerunt; nullus tamen dubito, quin in exundanti illa plenitudine, qua turget Natura diffluitque, ita jubente *Optimo Maximo* rerum omnium *Conditore*, in singulorum præservationem prospectum pariter sit de curatione malorum magis insignium, quæ homines vexant; idque pro foribus, & in patrio cujuslibet solo. Et sane dolendum est, *Plantarum* naturam nondum magis explorato nobis innotescere; quæ mihi videntur reliquæ omni, qua patet, Materiæ Medicæ palmam præripere, & quæ inveniendorum, de quibus jam diximus, Remediorum uberrimam nobis spem faciunt: Cum *Animalium* partes cum humano corpore nimium convenire videantur, nimium diffidere *Mineralia*; unde est quod Mineralia Indicationibus potentius respondere, quam vel plantas, vel ex animalibus desumpta, lubens fateor; at non specifice tamen mederi, eo quo diximus sensu ac modo.

do. Me quod ſpectat, non hic aliud mihi ſumo præter laborem ac tædium hæc atque hujuſmodi diu multumque jam per aliquot annos animo verſandi, necdum mihi tam feliciter ceſſit, ut cum prudenti fiducia, quæ de iis cogitaverim, in publicum dare auſim.

Quantumlibet verò mihi præ cæteris arrideant *Plantæ*, non tamen is ſum, qui eximia illa Medicamenta ex alia tribu deſumpta, quæ vel hoc, vel alio aliquo ſæculo hominum induſtria atque labore Intentionibus apte reſpondentia reperta fuere, , contemnam. Inter quæ primum ſibi locum vendicant quæ nomine *Guttarum Doctoris Godard* inſigniuntur, & a Viro *Doctiſſimo* & *ſolertiſſimo* tam Methodi quam Remediorum indagatore, *Domino Doctore Goodall* præparantur; quarum vim ac efficaciam in attingendo, ad quem vulgo diriguntur, ſcopo, cæteris quibuſque *ſpiritibus Volatilibus* jure præfero.

Coronidis loco, cum in hac introductione fuerim pollicitus, me daturum ſpecimen eorum, quæ in hujus Artis Augmentum utcunque conatus ſum; fidem liberare jam tentabo in tradendis Hiſtoria Curationeque *Acutorum Morborum*. Qua in re licet ſatis advertam, me ſupinis atque ignorantibus fructum omnem eorum, quos per meliores vitæ annos corpore animoque exantlavi laborum, expoſiturum, malum tamen peſſimi hujus ſæculi genium ſatis habeo perſpectum, ut non aliam ex hac ſemente, quam convitiorum atque contumeliarum meſſem expectem: Meque famæ meæ longe melius conſuluiſſe, ſi inanem aliquam atque inutilem ſpeculationem commentatus fuiſſem. Hoc vero mihi perinde eſt: Mercedem aliunde præſtolor. Si quis hic objiciat alios æque in hac arte verſatos non idem mecum de his rebus ſentire; meum non eſt quid ſentiant alii, diſquirere, ſed meis obſervationibus adſtruere fidem, quod ut faciam, Lectoris patientiam deſidero tantum, non favorem. Res ipſa etenim brevi loquetur, an fideliter & ſincero animo hic egerim, an e contra ad inſtar ſceleratiſſimi hominis morumque profligatiſſimorum, homicidam me præſtiterim vel in terra defoſſus. Illam tantum mihi veniam peto, quod minus accurate quam propoſueram morborum Hiſtoriam ac Curationem deſcripſero; cum non tam metam figam, quam animos iis addam, qui feliciore ingenio præditi ad hoc opus poſthac ſe accingent, quod jam ego imperfecte molior.

Unum adhuc reſtat, de quo monendus eſt Lector, mihi in animo non eſſe, ſequentes paginas infinito particularium obſervationum numero diſtendere, quibus Methodo ibidem traditæ fidem adſtruam: fruſtra enim & cum tædio Lectoris repeterentur iſta ſingulatim, quæ in ſummas contraxi. Satis autem ad calcem Obſervationis cujuslibet Generalis (ſaltem quæ ad annos nuperos ſpectat) Particularem hic illic adnectere, qua Methodi præcedentis medulla continetur. Hoc interim ſpondeo, nullam a me Methodum Generalem fuiſſe evulgatam, quæ experientia reiterata non eſt ſtabilita, atque confirmata.

Sed & ſpe fruſtrabitur, qui ingentem Remediorum, ſeu formularum ſylvam hic expectaverit, cum Medici judicio permittatur, ut pro re nata iis utatur; mihi ſufficit innuiſſe, quibus Indicationibus ſatisfaciendum eſt, quo etiam ordine & tempore; Etenim in eo præcipue ſtat Medicina Practica, ut genuinas Indicationes expiſcari valeamus, non ut remedia excogitemus, quibus illis ſatisfieri poſſit; quod qui minus obſervabant, *Empiricos* armis inſtruxere, quibus Medicorum opera imitari queant.

Quod ſi quis objecerit, me in aliquibus non tantum medicamentorum pompæ renunciaſſe, ſed ea inſuper remedia propoſuiſſe, quæ ad materiam medicam vix poſſint referri: adeo ſunt ſimplicia atque inartificioſa; vulgaribus tantum opinor ac plebeiis animis hac in re diſplicebo. Norunt enim Sapientes, Bona ea eſſe omnia quæ ſunt utilia, atque *Hippocratem*, (dum Follium uſum in *Ileo* ſanando proponit, & in *Cancro* nihil prorſus agendum præcipit, atque ejuſmodi alia quæ in ſingulis fere pagellis ſcripta leguntur) non minus bene de re medica meruiſſe, quam ſi pompoſis remediorum formulis omnia impleviſſet.

In animo erat & *Chronicorum* morborum *Hiſtoriam* tradere, eorum ſaltem, quos frequentiſſime tractaveram, ſed cum operoſius id ſit, cumque harum, quas jam edo, Lucubrationum fortunam experiri primum libuerit, impræſentiarum ſuperſedendum mihi eſſe duxi.

AUCTORI,

In Tractatum ejus

DE FEBRIBUS.

Febriles æstus, victumque ardoribus orbem
Flevit, non tantis par Medicina malis.
Nam post mille artes, Medicæ tentamina curæ,
Ardet adhuc Febris, nec velit arte regi.
Præda sumus flammis; solum speramus ab igne,
Ut restet paucus, quem capit urna, cinis.
Dum quærit Medicus Febris causamque modumque,
Flammarum & tenebras, & sine luce faces;
Quas tractat patitur flammas, & Febre calescens,
Corruit ipse suis victima rapta focis.
Qui tardos potuit morbos, artusque trementes
Sistere, Febrili se videt igne rapi.
Sic faber exesos fulsit tibicine muros,
Dum trahit antiquas lenta ruina domos.
Sed si flamma vorax miseras incenderit ædes,
Unica flagrantes tunc sepelire salus.
Fit fuga, tectonicas nemo tunc invocat artes,
Cùm perit artificis non minus usta domus.
Se tandem Sydenham Febrisque Scholæque furori
Opponens, Morbi quærit, & Artis opem.
Non temerè incusat tectæ putredinis ignes;
Nec fictus, Febres qui fovet, humor erit.
Non bilem ille movet nulla hic pituita: Salutis
Quæ spes, si fallax ardeat intus aqua?
Nec doctas magno rixas ostentat hiatu?
Queis ipsis major Febribus ardor inest.
Innocuas placidè corpus jubet urere flammas,
Et justo rapidos temperat igne foces.
Quid Febrim extinguat, varius quid postulat usus,
Solari ægrotos qua potes arte, docet.
Hactenus ipsa suum timuit Natura calorem,
Dum sæpè incerto, quo calet, igne perit:
Dum reparat tacitos malè provida sanguinis ignes,
Præclusit busto, fit calor iste rogus.
Jam secura suas foveant præcordia flammas,
Quem natura negat, dat Medicina modum.
Nec solùm faciles compescit sanguinis æstus,
Dum dubia est inler spemque metumque salus;
Sed fatale malum domuit, quodque astra malignum
Credimus, iratam vel genuisse Stygem.
Extorsit Lachesi cultros, Pestique venenum
Abstulit, & tantos non sinit esse motus.
Quis tandem arte nova domitam mitescere Pestem
Credat, & antiquas ponere posse minas?
Post tot mille neces; cumulataque funera busto,
Victa jacet parvo vulnere dira Lues.
Ætheriæ quanquam spargant contagia flammæ,
Quicquid inest istis ignibus, ignis erit.
Delapsæ cœlo flammæ licet acrius urant,
Has gelida extingui non nisi morte putas?
Tu meliora paras victrix Medicina, tuusque,
Pestis quæ superat cuncta, triumphus erit.
Vive liber, victis Febrilibus ignibus; unus
Te simul & mundum qui manet, ignis erit.

J. Lokc A. M. ex Æde
Christi Oxon.

SERIES

SERIES TRACTATUUM ET CAPITUM.

OBSERVATIONES Medicæ circa *Morborum Acutorum Historiam* & *Curationem*. Pag. 1

SECTIO PRIMA.

CAPUT I. *De Morbis acutis in genere*. Pag. 1
II. *De Morbis Epidemicis*. 2
III. *Constitutio Epidemica annorum* 1661. 62. 63. 64. *Londini*. 4
IV. *Febris continua hujus Constitutionis*. 4
V. *Febres intermittentes*. 5

SECTIO SECUNDA.

CAP. I. *Constitutio Epidemica annorum* 1665. & 1666. *Londini*. 17
II. *Febris pestilentialis & pestis*. 17

SECTIO TERTIA.

CAP. I. *Constitutio Epidemica annorum* 1667. 68. *partim etiam* 69. *Londini*. 22
II. *Variolæ regulares*. 23
III. *Febris continua hujus Constitutionis*. 30

SECTIO QUARTA.

CAP. I. *Constitutio Epidemica partis anni* 1669. *atque integrorum* 70. 71. 72. *Londini*. 31
II. *Cholera Morbus*. 32
III. *Dysenteria*. 33
IV. *Febris continua hujus Constitut.* 36
V. *Morbilli*. 37
VI. *Variolæ anomalæ hujus Constitut.* 38
VII. *Colica biliosa*. 40

SECTIO QUINTA.

CAP. I. *Constitut. Epidem. partis anni* 1673. *atque integrorum* 1674. & 75. 43
II. *Febris continua hujus Constitut.* 43
III. *Morbilli*. 46
IV. *Variolæ Anomalæ hujus Constitut.* 46
V. *Tusses Epidemicæ cum pleuritide & peripneumonia supervenientibus*. 48
VI. *Anacephalæosis*. 50

SECTIO SEXTA.

CAP. I. *Febres intercurrentes*. 52
II. *Febris Scarlatina*. 53
III. *Pleuritis*. 53
IV. *Peripneumonia notha*. 55
V. *Rheumatismus*. 56
VI. *Febris Erysipelatosa*. 57
VII. *Angina*. 58

THOMÆ SYDENHAM Epistola Responsoria *de Morbis Epidemicis* ab anno 1675. ad annum 1680. ad Robertum Brady M. D. 60
Bernardini Ramazzini, *Dissertationes tres de Constitutionibus annor.* 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. *in Mutinensi Civitate & illius Ditione*. 68
Lucæ Schroeckii, *Historia Constitutionis Epidemicæ Augustanæ*, *anni* 1695. 92
Michaelis Bernardi Valentini, *Constitutio Epidemica Hassiaca*, *anni* 1693. & 1694. 93
Johannis Jacobi Harderi, *Constitutio Epidemica Basileensis*, *anni* 1695. 94
Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitutio Epidemica Berolinensis*, *anni* 1695. ibid.
Michaelis Bernardi Valentini, *Constitutio Epidemica Hassiaca*, *anni* 1695. 96
Lucæ Schroeckii, *Constitutio Epidemica Augustana*, *anni* 1696. 96
Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitutio Epidemica Berolinensis*, *anni* 1696. 98
Conradi Bertholdi Behrens, *Constitutio Epidemica Hildesiensis*, *anni* 1695. & 1696. 99
Lucæ Schroeckii, *Constitut. Epidemica Augustana*, *anni* 1699. & 1700. 102
Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitut. Epidem. Berolinensis*, *anni* 1699. 104
Joh. Jac. Harderi, *Constitutio Epidemica Basileensis*, *anni* 1699. 105
Rudolphi Jacobi Camerarii, *Constit. Epid. Tubingensis*, *anni* 1699. & 1700. 106
Ambrosii Stegmanni, *Constit. Epid. Mansfeldiaca*, *anni* 1697. & 1698. 107
Gustavi Casimiri Garhliep, *Constit. Epidem. Berolinensis*, *anni* 1700. 108
Constit. Epidemica Uratislaviensis, *annorum* 1699. 1700. & 1701. 109
Constit. Epidem. Berolinensis, *anni* 1702. 117
Lucæ Schroeckii, *Constit. Epidem. Augustana*, *annorum* 1701. 1702. 1703. 1704. & 1705. 118
THOMÆ SYDENHAM, Epistola Responsoria *de Luis Venereæ Historia & Curatione* ad Henricum Pamam M. D. 121
Gualteri Haris, *de Lue Venerea, ejusque origine, natura & curatione, Dissertatio*. 127
THOMÆ SYDENHAM, Dissertatio Epistolaris ad Guilielmum Cole M. D. *De Observationibus nuperis circa Curationem Variolarum Confluentium; necnon de affectione Hysterica*. 131
Bernardini Ramazzini, *de Contagiosa Epidemia, quæ in Patavino Agro, & tota fere Veneta Ditione in Boves irrepsit, Dissertatio*. 151
THOMÆ SYDENHAM Tractatus *de Podagra & Hydrope*. 157
THOMÆ SYDENHAM *Schedula Monitoria de Novæ febris Ingressu*. 176
Davidis Hamilton, *Tractatus de Febre Miliari, seu Vesiculari: accessit Febris miliaris Historiarum fasciculus*. 185
THOMÆ SYDENHAM, *De Febre Putrida Variolis Confluentibus superveniente*. 207
Ejusdem, *de mictu sanguineo a Calculo Renibus impacto*. 209
Caroli Drelincurtii, *de Calculo Renum & Vesicæ, Dissertatio*. 211
Martini Lister, *Dissertatio Medicinalis de Calculo Humano*. 216
THOMÆ SYDENHAM, *Processus integri in Morbis fere omnibus curandis, una cum graphica Symptomatum delineatione, & Tractatulo de Phthisi nunc primum edito*. 225
Caroli Leigh, *Phthisiologia Lancastriensis*. 242
THOMÆ SYDENHAM, *de Podagra*. 251
Lucæ Schroeckii, *Constitut. Epidem. Augustana*, *anni* 1697. 253
Ejusdem, *Constitutio Epidemica Augustana*, *anni* 1698. 255
Joh. Jacobi Harderi, *Constitut. Epidem. Basileensis*, *anni* 1698. 255
Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitut. Epidem. Berolinensis*, *anni* 1697. 256
Ejusdem, *Constitutio Epidemica Berolinensis*, *anni* 1698. 257
Sylvestri Samuelis Anhornii, *Constit. Epidem. Sangallensis*, *anni* 1697. 258
Caroli Raygeri, *Constitut. Epidem. Posoniensis*, *annorum* 1695. 1696. & 1697. 259
Lucæ Schroeckii, *Constit. Epidem. Augustana*, *anni* 1701. & *sequentium*. 260

Joh.

Joh. Jacobi Harderi, *Constit. Epidem. Basileensis*, *anni* 1700. & 1701. 265
Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitut. Epidem. Berolinensis*, *anni* 1701. 265
Ejusdem, *Constitut. Epidemica Berolinensis*, *anni* 1703. 266
Ejusdem, *Constitut. Epidemica Berolinensis*, *anni* 1704. 268
Guntheri Christophori Schelhameri, *Constit. Epidem. Holsatica*, *anni* 1706. 270
Marci Gerbesii, *Constit. Epidem. Labacensis*, *anni* 1709. 270
Ejusdem, *Constitutio Epidemica Labacensis*, *anni* 1710. 271
Joh. Georgii Hoyeri, *Constit. Epidem. Mulhusina*, *anni* 1700. 272
Rudolphi Jacobi Camerarii, *Constit. Epidem. Tubingensis*, *anni* 1701. 276
Ejusdem, *Schediasma ad Historiam Epidemicam*, *anni* 1702. 277
Joh. Guilhelmus Bayerus, *De Frigore Hyemali*, *anni* 1709. 279
Bernardinus Ramazzinus, *De Frigore Hyemali*, *anni* 1709. 280
Joh. Adami Genselii, *Constit. Epid. Inferioris Hungariæ*, *ann.* 1711. 1712. & 1713. 283
Lucæ Schroeckii, *Constit. Epidem. Augustana*, *anni* 1711. 1712. 1713. 1715. 1716. & 1717. 286
Marci Gerbezii, *Constitut. Epidemica Labacensis*, *anni* 1712. 289
Ejusdem *Constitutio Epidemica Labacensis*, *anni* 1713. 292
Ejusdem *Constitutio Epidemica Labacensis*, *anni* 1714. 293
Ejusdem *Constitutio Epidemica Labacensis*, *anni* 1715. 294
Ejusdem *Constitutio Epidemica Labacensis*, *anni* 1716. 295
Ejusdem *Constitutio Epidemica Labacensis*, *anni* 1717. 295
Josephi Lanzoni, *Constit. Epidem. Ferrariensis*, *anni* 1715. 296
Ejusdem *Constitutio Epidemica Ferrariensis*, *anni* 1716. & 1717. 297
Guilielmi Musgrave, *De Arthritide Symptomatica*, *Dissertatio*. 323
Ejusdem, *De Arthritide Anomala*, *sive Interna*, *Dissertatio*. 354
Joan. Baptistæ Mazini *Mechanica Morborum*. 429
Ejusdem, *Mechanica Medicamentorum*. 493
Antonii Cœlestini Cocchii *Epistola Physico-Medica*. 519
Bartholomæi Boschetti, *De Salivatione Mercuriali*, *Dissertatio*. 533

THOMÆ

THOMÆ SYDENHAM OBSERVATIONES MEDICÆ CIRCA MORBORUM ACUTORUM Historiam & Curationem.

SECTIO PRIMA.

CAPUT I.

De Morbis Acutis in genere.

ICTAT ratio, si quid ego hic judico, Morbum, quantumlibet ejus causæ humano corpori adversentur; nihil esse aliud quam naturæ conamen, materiæ morbificæ exterminationem, in ægri salutem omni ope molientis. Cum enim hominum genus, ita volente supremo rerum omnium arbitro ac moderatore *Deo*, variis impressionibus, forinsecus advenientibus, excipiendis aptum natum sit, fieri non potest, quin idem variis etiam malis fuerit obnoxium: quæ quidem partim ab istis aeris particulis nascuntur, quæ cum corporis humoribus male convenientes in idem se insinuaverint, nudo sanguini permistæ, corpus omne morbifico afflant contagio; partim a variis fermentationum generibus, vel etiam putrefactionibus humorum, qui in corpore ultra justum tempus ideo sunt commorati, quia scilicet iisdem digerendis primum, dein excernendis, vel ob nimiam eorundem molem vel qualitatem incongruam, suppar idem non fuit. Hisce rerum circumstantiis ita intime essentiæ humanæ intertextis complicatisque, ut nemo quisquam se ab aliis insolidum queat liberare, Natura de ejusmodi methodo, ac symptomatum concatenatione sibi prospexit, quibus materiam peccantem atque alienam, quæ totius fabricæ compagem aliter solveret, e suis finibus possit excludere. Quamlibet autem frequentius longe quam fieri cernimus, illum, ad quem remediis hisce ingratis collimat, sanitatis scopum attingeret, nisi ab ignaris a recto, quem tenet, cursu detorqueretur; veruntamen cum sibi relicta vel nimio opere satagendo, vel etiam sibi deficiendo hominem letho dat, ferreæ illi atque insolubili mortalitatis legi obsequitur, cui debemus nos nostraque. Recte enim *Boetius*, atque ex rerum sensu

Constat æterna positumque lege est,
Constet ut genitum nihil.

Sed ut instantia una alterave jam dictorum veritatem afferamus; Ipsa *Pestis* quid, obsecro, aliud est, quam symptomatum complicatio, quibus utitur natura ad inspiratas una cum aere particulas μιασματώδεις, per emunctoria, apostematum specie, vel aliarum eruptionum opera, excutiendas? Quid *Arthritis*, nisi naturæ providentia ad depurandum senum sanguinem, atque expurgandum corporis profundum, ut cum *Hippocrate* loquamur? Potest & idem affirmari de plerisque aliis morbis perfecte formatis.

Jam vero nunc hoc munere celerius fungitur natura, nunc vero tardius, pro varia methodo, qua causam morbificam deturbare nititur. Nam cum *Febris* opem deposcit, qua adjutrice particulas inquinatas a sanguine divellat, divulsasque progressu adhuc ulteriori per sudores, Diarrhœam, eruptiones, aut aliam istiusmodi evacuationem expellat; cumque in sanguinis massa corpore pertenui ac fluido res omnis peragatur, idque motu partium violentiore: necesse omnino est, non solum ut subito vel in salutem ægri vel in mortem determinetur (prout sc. natura vel materiam morbificam critice norit solvere, vel ab eadem oppressa fatiscat) sed etiam ut pejora vehementioraque symptomata se ubique comites adjungant. Atque hujusmodi plane sunt morbi isti, quos Acutos appellamus, qui velociter sc. atque cum impetu & periculo ad statum moventur. Quamvis, si minus accurate, haud tamen minus vere loquamur, isti etiam morbi pro *Acutis* sint habendi, qui, licet respectu paroxysmorum, si omnes simul sumantur, tardius moveant, respectu tamen paroxysmi cujuslibet particularis, cito atque etiam critice ad finem perveniunt; quales sunt febres intermittentes omnes.

Ubi vero continens morbi materia ejus est indolis, ut febrem in partes suas petrahere non valeat ad dictæ materiæ separationem universalem; aut cum hujusmodi materia parti alicui affigitur, quæ eidem explodendæ prorsus est impar, sive ob propriam conformationem (uti se res habet in materia morbifica *Paralyticorum* nervis impacta, in materia item suppurata in cavitate Thoracis *Empyicorum*) vel ob defectum caloris naturalis, & spirituum, (ut cum pituita in pulmone decidit vel senio vel tussi diuturniore labefactatos) vel denique ob continuum materiæ novæ adfluxum, qua sanguis vitiatus & ad ejusdem eliminationem unice dispositus, partem obruit gravatque: In his, inquam, casibus, vel tarde admodum ad coctionem pervenit materia, vel non omnino; ideoque morbi ab hujusmodi materia inconcoctili provenientes *Chronici*, & nuncupantur & sunt: A duobus his itaque principiis sibi

sibi invicem contrariis, de quibus modo egimus, morbi alii *Acuti*, ali vero *Chronici* exurgunt.

Acutos quod spectat, quos impræsentiarum tractare mihi est animus, eorum alii a secreta atque inexplicabili aeris alteratione, hominum corpora inficientis, gignuntur, neque a peculiari sanguinis, & humorum crasi omnino dependent, nisi quatenus occulta aeris influentia dictis corporibus eandem impresserit. Hi, durante arcana illa aeris constitutione, nec ultra pergunt lacessere, neque alio ullo tempore invadunt. *Epidemici* hi dicti sunt.

Acutorum alii, ab hac vel illa particulari corporum particularium ἀνωμαλία oriuntur, qui cum a causa magis generali non producantur, ideo neque plures simul corripiunt. Hi insuper acuti quibuslibet anni, & quolibet anni tempore indifferenter invadunt; exceptis tamen iis quæ dicemus, ubi de genere hoc peculiariter agetur. Hos ego acutos *Intercurrentes* sive *Sporadicos* appello, quia nullo non tempore contingunt, quo epidemici grassantur. Ab *Epidemicis* primum exordium mihi sumam, generalem eorundem historiam ante omnia proponens.

CAPUT II.

De Morbis Epidemicis.

Nihil quicquam, opinor, animum universæ qua patet Medicinæ pomœria perlustrantem tanta admiratione percellet, quam discolor illa, & sui plane dissimilis morborum epidemicorum facies, non tam qua varias ejusdem anni tempestates, quam qua discrepantes diversorum ab invicem annorum *Constitutiones* referunt, ab iisque dependent. Quæ tam aperta prædictorum morborum diversitas tum propriis, ac sibi peculiaribus symptomatibus, tum etiam medendi ratione quam hi ab illis disparem prorsus sibi vendicant, satis illucescit. Ex quibus constat, morbos hosce, ut ut externa quadantenus specie, & symptomatibus aliquot utrisque pariter supervenientibus convenire paulo incautioribus videantur, re tamen ipsa, si bene advertetis animum, alienæ admodum esse indolis, & distare ut *Æra Lupinis*. Haud equidem satis scio, an diligentius examen (quali rite instituendo vix unius hominis brevis ætas par esse videatur) nos edoceret, epidemicorum alios continua quadam serie, seu facto circulo, alias semper excipere; an vero omnes indiscriminatim nulloque servato ordine, pro occulta aeris diathesi, & inexplicabili temporum ratione, mortales incessere. Hoc saltem pro comperto habeo ex multiplici accuratissimarum observationum fide, prædictas morborum species, præsertim febres continuas ita toto, quod aiunt, cœlo differre, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa anno jam vertente forsitam e medio tolles: quodque, ubi semel in genuinam medendi rationem, quam hæc vel illa febris species sibi vindicat, auspicato inciderim, ad eundem scopum collimans (favente, ut fit, optimo Numine) metam quasi semper attingam, respectu ad temperamentum, ætatem & reliqua ejusmodi usquequaque habito, donec extincta illa specie, novoque gliscente malo, anceps rursum hæreo, qua mihi via insistendum, ut ægris subveniam, ac proinde nisi ingenti adhibita cautela intentisque omnibus animi nervis, vix ac ne vix quidem possum efficere ne unus aut alter eorum, qui se primi meæ curæ commiserint, vita periclitetur, donec investigato jugiter tandemque perspecto morbi genio, ad eundem perdomandum recto pede, & intrepidus denuo procedam.

Quamvis autem diversas diversorum annorum habitudines, quoad manifestas aeris qualitates, maxima qua potui diligentia notaverim, ut vel exinde causas tantæ epidemicorum vicissitudinis expiscarer, me tamen ne hilum quidem hactenus promoveri sentio; quippe qui animadverto annos quoad manifestam aeris temperiem sibi plane consentientes, dispari admodum morborum agmine infestari, & vice versa. Ita enim se res habet. Variæ sunt nempe annorum *Constitutiones*, quæ neque calori, neque frigori, non sicco humidove ortum suum debent, sed ab occulta potius, & inexplicabili quadam alteratione in ipsis terræ visceribus pendent, unde aer ejusmodi effluviis contaminatur, quæ humana corpora huic aut illi morbo addicunt determinantque, stante scilicet præfatæ constitutionis prædominio, quæ exacto demum aliquot annorum curriculo facessit, atque alteri locum cedit. Unaquæque harum constitutionum generalium propria, ac peculiari sibi febris specie funestatur, quæ extra illam nusquam comparet, cujusmodi febres idcirco *Stationariæ* nobis audiunt.

Adhæc sunt, & particulares quædam ejusdem anni, ut ita dicam, crases, in quibus licet secundum manifestas aeris qualitates, ejusmodi febres quæ generaliorem anni constitutionem sequuntur magis minusve epidemice grassentur, vel serius ocyusve ingruant: præ cæteris tamen ejusmodi febres, quæ omnibus in universum annis competunt (quas ideo *Intercurrentes* voco) ab hoc, illove manifesto aeris temperamento ortum ducunt; verbi gratia, *Pleuritis*, *Angina*, & reliquæ ejusdem farinæ, quæ a subito calore, intensius ac diuturnum frigus statim excipiente, plerunque invadunt. Potest itaque fieri, ut sensibiles aeris qualitates ad illas quidem febres producendas faciant, quæ in qualibet constitutione se exerunt; non vero ad istas alias quæ certæ alicui constitutioni quasi propriæ, ac peculiares existunt: Fatendum tamen est, prædictas aeris qualitates corpora nostra ad hujus illiusve morbi epidemici generationem magis minusve disponere; quod, & de quocunque errore circa *sex res non naturales* dictum volo.

Animadvertendum autem est, epidemicorum alios in hoc aut illo anno regulariter, & eodem semper modo se habere, iisdem plane phænomenis, & conformi symptomatum agmine in plerisque fere omnibus quos adoriuntur, stipatos, atque eadem prorsus via sibi fugam, & exitum parantes. Ex his itaque tanquam in suo genere perfectissimis, vera, & certa morborum epidemicorum historia ediscenda est atque tradenda.

Sunt vero alii, aliorum annorum morbi, qui licet epidemicorum insigniantur nomine, enormes tamen sunt, & perquam *anomali*, utpote qui nulli se typo patiuntur astringi; & revera mali sunt moris, tum quoad incertam symptomatum varietatem certissimamque dissimilitudinem; tum quoad methodum, qua se ipsi expediunt, & amoliuntur. Hæc tanta illorum disparitas exinde oritur, quod scilicet quælibet constitutio morbos parit, a morbis ejusdem generis, qui alio tempore grassabantur, multum abludentes, quod non tantum in febribus locum habet, sed in plerisque aliis epidemicis.

Neque hic finitur *Orestes*: restat enim & aliud paulo subtilioris θεωρίας luxuriantis, si fas est dicere, naturæ lusus; quod nempe idem morbus in ipsissima anni constitutione varia sæpe, & dissimili se facie ostentat, quod ad tempora attinet principii, status, & declinationis; quod quidem tanti potest esse momenti, ut pro ejus arbitrio curativæ indicationes ponendæ, sumendæve fuerint.

Porro observandum est, epidemicos quoscunque in duos omnino ordines dispesci; *Vernos* dico, & *Autumnales*: & quamvis fieri potest, ut alia qualibet anni tempestate subnascantur, ad illam tamen sunt relegandi, Ver Autumnusve fuerit, quam proxime contingunt: Accidit enim nonnunquam, aeris temperiem cum epidemicorum aliquo in tantum conspirare, ut, eo fautore, ante tempus sibi debitum miseros invadat, & e contra est, ubi tam parum illis inter se convenit, ut corpus prædispositum non nisi aliquandiu post aggrediatur. Cum itaque *Ver* dico, vel *Autumnum*, non de ipso statim *Æquinoctio*, sive *Verno* sive *Autumnali*, ad amussim loquor.

Epidemicorum, qui *Verno* tempore grassantur, alii mature admodum se ingerunt, mense scilicet *Januario*, & exinde pedetentim increbrescentes circa *Æquinoctium Vernale* ad statum perveniunt, a quo sensim imminuti circa *Solstitium Æstivum* evanescunt, nisi quod paucissimi postea forsitan hunc illumve petant. In horum numero sunt *Morbilli*, ut & *Febres Tertianæ Vernales*, quæ, licet serius aliquanto emergant, *Februario* nempe, tamen appetente *Æstivo Solstitio* pariter se subducunt. At vero alii *Vere* orti, & de die in diem invalescentes non nisi sub *Æquinoctium Autumnale* statum indipiscuntur, quo præterlapso paulatim cedentes, tandem adventante brumali frigore vertuntur in fugam; hujusmodi sunt *Pestis* ipsa, & *Variolæ*, istis annis, quibus eorum utervis aliorum morborum prædominio fuerit potitus.

Cholera

Cholera Morbus ex epidemicorum autumnalium familia mens. *Augusto* exorsus intra angustos unius mensis cancellos conclusus percurrit sua tempora. Sunt tamen alii qui eadem tempestate prognati usque ad hyemem excurrunt, v. g. *Dysenteria*, *Febres Quartanæ*, & *Tertianæ Autumnales*. Hi omnes, utut eorum aliquos quos semel invaserint longiori, vel breviori tempore affligant, plerunque tamen intra duorum mensium spatium, & nomen, & epidemicorum naturam prorsus amittunt.

Febres autem speciatim quod attinet, observandum est, maximam earum partem, quæ *Continuæ* sunt, nulla hucusque nomina, in quantum a constitutionis generalis influentia pendent, obtinuisse, appellationes autem quibus dignoscuntur ab insigni aliqua alteratione sanguini impressa, vel evidentiori symptomate mutuari. Hac ratione *Putridæ* dicuntur, *Malignæ*, *Petechiales*, *&c.* Quandoquidem vero singula ferme constitutio præter has quas parturit febres, ad alium morbum aliquem magis Epidemicum eodem tempore propagandum proclivis est celebrioris nominis, cujusmodi sunt *Pestis*, *Variolæ*, *Dysenteriæ*, *&c.* non satis video, cur istiusmodi febres non potius sortirentur nomina a constitutione, quatenus horum morborum alterutri producendo favet, eodem illo tempore quo comparebant, quam a qualibet sanguinis alteratione, vel symptomate particulari, quæ diversæ speciei febribus pari jure possunt competere. *Intermittentes* vero nomina sibi desumunt ab intervallo Paroxysmi interjecto, atque hoc quidem charactere satis discriminantur, si variatum etiam anni tempestatum quibus contingunt, Veris sc. & Autumni, habeatur ratio. Licet nonnunquam earum aliquæ de intermittentium natura revera participent, nullo charactere admodum visibili easdem prodente. Ut cum præmaturæ, *Julio* mense, v. g. intermittentes Autumnales ingrediuntur atque increbrescunt, non statim genuinum typum induunt, (quod intermittentibus Vernis quidem solemne est) sed continuas febres ita per omnia imitantur, ut nisi castigatissimo utrasque examine trutinaveris, ab invicem discriminari non possint, ac retuso paulatim constitutionis impetu, & frænata vi, jam in typum regularem migrant, atque exeunte Autumno, larva abjecta, intermittentes se esse, quales ab initio reapse fuerunt, palam fatentur, sive Quartanæ illæ fuerint, sive Tertianæ; quod si non diligenter animadverterimus, cum magno ægrorum nostrorum malo medicantes hallucinabimus, dum hujusmodi febres, quæ ex intermittentium numero sunt, pro continuis veris & genuinis habeantur.

Porro, quod sedulo advertendum, cum plures aliquot horum morborum eundem fatigent annum, unus eorum aliquis reliquorum prædominio potitur, cæteris in ejus quasi ditionem redactis, & parcius id temporis sævientibus, ita ut illo augescente imminuantur hi, eodemque rursus imminuto, mox recrudescant. Atque ita vicissim mortales lacessunt, prout anni genius & sensibilis aeris temperies huic aut illi magis suffragantur. Qui vero morbus circa Æquinoctium Autumnale maximopere furit & cumulatissimam edit stragem, totius anni constitutioni nomen impertit suum; quisquis enim fuerit morborum, qui ea tempestate præ cæteris invaluerint, principatum omnium qui isto anno invadunt, obtinuisse facile deprehendetur, cujus ingenio Epidemici, quotquot sunt, σύγχρονοι se accommodant, in quantum eorum fert natura; v. g. cum *Variolæ* eo tempore latissime depopulantur, febris toto anno sparsim oberrans ejusdem plane inflammationis est particeps, quæ Variolas parit. Uterque nempe morbus ad eandem fere normam adoritur, maximaque inter maxime propria utriusque symptomata intercedit cognatio, (excepta Variolarum eruptione, & reliquis, quæ ab illa pendent) ut ex ingenti illo tum ad spontaneos sudores, tum ad salivam excernendam propensione, in qua utrique convenit, abunde constat. Pariter, cum *Dysenteriæ* dicto tempore præcipue fuerint grassatæ, febris, quæ eo anno infestat earundem indolem non leviter æmulatur, nisi quod illæ causam morbificam per sedes eliminent, & pauca alia exinde nascantur symptomata, quod tum a consimili utriusque morbi insultu, tum etiam quod utroque malo correpti Aphthis similibusque invicem symptomatibus admodum sint obnoxii, satis evincitur. Et sane Dysenteria, de qua agitur, ipsissima illa febris est; hoc tantum discrimine, quod introvertatur & in intestina se exonerans per eamdem viam sibi faciat. Notandum autem est, Epidemicorum illum principem, qui sub Æquinoctio Autumnali, ceu rupto aggere torrens, omnia straverat, ingruente hyemis frigore intra suum se alveum condere: cum ex adverso Epidemici inferioris ordinis, qui sub eo merentur, tunc temporis præsertim ingravescant & rerum potiantur, donec dictus anni princeps eorum vires denuo frangat & deleat nomen.

Postremo observandum est, quoties constitutio aliqua varias Epidemicorum species parit, singulas has species genere ab illis differre, quæ cum idem plane nomen sortiantur, alia tamen constitutione generentur; quotcunque sint autem species illæ peculiares, quæ in una eademque constitutione invadunt, in communi una atque generali causa singularum productrice, omnes conveniunt, hac scilicet aut alia aeris diathesi peculiari; & ex consequenti, quantocunque ab invicem, quoad typum & formam specificam, intervallo distent. Constitutio tamen omnibus communis subjectam singularum materiam ad ejusmodi conditionem atque statum effingit formatque, ut præcipua symptomata, quæ ad particularem evacuationi modum nihil attinet, omnibus paria sint; singulis etiam in hoc conspirantibus, ut eodem pariter omnes tempore & intendant sævitiam & remittant. Notandum est insuper, quibus annis variæ illarum species grassantur uno eodemque tempore, eas omnes modo quo primum aggrediuntur, atque invasionis symptomatis, consentire.

Hinc itaque cernere est, variam admodum & accuratam naturæ methodum, quam ad morborum generationem adhibet, quam nemo hominum, arbitror, hactenus pro rei dignitate satis observando est assecutus. Atqui ex pauculis hisce omnino conficitur (cum specificæ popularium morborum differentiæ, nominatim febrium, arcanæ annorum constitutioni innitantur) incassum desudare illos, quotquot diversarum febrium rationes a causa morbifica in humano corpore aggesta deducunt; nam liquido patet, quemlibet, pancratice licet valentem, si certa quædam hujus nostræ regionis loca adeat, febre ibidem grassante intra dies aliquot laboraturum: vix autem credibile sit, manifestam aliquam *mutationem* ab aere præfati viri humoribus tam brevi impressum iri. Neque minus difficile est, generales regulas febribus his debellandis accommodare, & certos aliquos limites figere, quos ultra citraque progredi, aut in iisdem consistere, non liceat. In hac itaque tam spissa rerum caligine, nihil mihi prius est, quam quando novæ febres grassari incipiunt, cunctari paulisper, & ad magna præsertim remedia non nisi suspenso pede ac tardius procedere; diligenter interim illarum ingenium atque morem observare; quibus itidem præsidiorum generibus ægri juventur vel lædantur, ut quamprimum his repudiatis, illis utamur.

Verbo dicam, Epidemicorum species omnes juxta Phœnomenon suorum varietatem in classes redigere, ac characteres cujusque idiopathicos enucleare, nec non propriam medendi rationem unicuique sigillatim accommodare, ut res est multi otii ac summe ardua, ita etiam cum nullo certo (aut saltem nondum explorato) annorum ordine emergant, ad justum de iisdem observationum apparatum congerendum fortasse unius Medici ætas non suffecerit. At vero hic labor, utut sit improbus, prius est exantlandus, quam nos aliquid memoratu dignum in extricanda tam multifaria horum morborum serie præstitisse jure possimus gloriari.

At vero quibus demum modis, rationem reddemus distinctarum specierum *Epidemicorum*, qui non tantum, quatenus saltem nobis liquet, fortuito incursant, sed etiam qui uno anno aut certa aliqua annorum serie ejusdem sunt generis, anno alio specie ab aliis alii distiguuntur? Nulla hic mihi unquam methodus æque commoda est visa atque illa, quæ per sufficientem annorum numerum protensa, eodem illos ordine describeret, quo se invicem excipiebant & insequebantur. Quod ut jam pro meo modulo efficiam, historiam & curationes Epidemicorum, qui ab anno 1661. ad annum usque 1676. (per 15. videlicet annorum spatium) depopulabantur, ex accuratissimarum, quas mihi facere liquit, observationum fide orbi erudito tradam. Cum mihi impossibile plane videatur, effectum id dare, vel cau-

ſas eorundem exortus aſſignando a manifeſtis aeris qualitatibus deſumptas, vel multo etiam minus a particulari aliqua dyſcraſia in ſanguine atque humoribus, niſi in quantum ſecretæ aeris influentiæ illa deberetur. Quin & magis adhuc, ſi fas eſt dicere, impoſſibile fuerit variorum epidemicorum ſpecies tradere, qui a ſpecificis aeris alterationibus oriuntur, quantumvis in proclivi illud eſſe videatur, iſtis videlicet qui febrium nomina attexere norint notionibus, in ſpeculatione iſtarum alterationum, quæ in ſanguine humano, atque ejus humoribus per hanc illamve principiorum degenerationem fieri poſſunt, male fundatis. Quo quidem pacto, cum non naturam ſequamur, optimam ducem, ſed conjectandi libidini indulgeamus, tot nobis erunt morborum ſpecies, quot comminiſci placuerit: Eam nobis interim arrogamus licentiam, quam nemo facile Botanico conceſſerit, a quo in deſcribenda plantarum hiſtoria ſenſuum requirimus teſtimonium, ac fidem, non rationis commentationem, quantumlibet iſta polleat, atque aliis longe antecellat.

Haud equidem tantum mihi ſumo, ut me in his, quæ jam trado, omnem abſolviſſe numerum exiſtimem, forte ne in recenſenda quidem univerſa epidemicorum familia; multo minus in me recipio, ut qui morbi elapſis, de quibus nobis ſermo eſt, annis, ordine infra dicendo ſe mutuo exceperant, venturis ſæculis eundem perpetuo ſervaverint. Unum hoc molior, ut quo pacto hæc ſe res habuit nuper, aſtipulante paucorum aliquot annorum obſervatione, enarrem, quod ad has ſcilicet regiones ſpectat, & hanc in qua degimus urbem, ut meum, quale quale ſit, ſymbolum conferam ad opus inchoandum, quod, ſi quid ego judicando valeo, in maximum humani generis emolumentum cedet, ubi tandem a poſteris, quibus integrum epidemicorum curriculum venientibus annis ſibi invicem ſuccedentium intueri dabitur, ad umbilicum perducetur.

CAPUT III.

Conſtitutio Epidemica Annorum, 1661. 62. 63. 64. Londini.

ANno 1661. febres Autumnales Intermittentes, quæ jam ab aliquot retro annis obtinuerunt, de novo vires redintegrabant (*Tertianæ* præſertim *mali moris*) ſub initio Julii, & quotidie increbreſcentes, menſe Auguſto quam immaniſſime debacchabantur, inque multis locis, correptis fere integris familiis, maximam hominum ſtragem edebant; dein vero ſenſim decreſcentes, ſuperveniente hyemis frigore extinctæ ſunt, perpaucos Octobris menſe aggreſſæ. Quæ dictæ Tertianæ famulabantur ſymptomata, illa ab intermittentium Tertianarum aliorum annorum ſymptomatis, his præſertim diſcriminabantur. Ægri paroxyſmus atrocior, lingua magis nigra ſiccaque, extra paroxyſmum ἀπυρεξία obſcurior, virium, & appetitus proſtratio major, major item ad paroxyſmum ingeminandum proclivitas, omnia ſummatim accidentia immaniora, ipſeque morbus quam pro more febrium intermittentium funeſtior. Si quando ætate provectiores, aut etiam Cachecticos invaſiſſet, quibus pariter vena ſecta, aut aliæ quævis evacuationes minuiſſent vires, nunc ad duos, nunc ad tres menſes perdurabat. *Quartanæ*, rariores licet, febres jam deſcriptas comitabantur, utriſque vero primum brumæ impetum non ſuſtinentibus (neminem enim, ante intactum, feriebant) ſubſecuta eſt *Febris continua*, ab intermittentium Autumnalium genio in hoc tantum abhorrens, quod hæ ſtatis ſolum temporibus, illa continenter urgebat. Etenim eodem ferme modo ægrotos adoriebantur; qui utriſque pariter vehementer laborabant, vomituriebant, cum partium externarum ſiccitate, ſiti, linguæ nigredine; & ſudoribus ſub morbi finem materia morbifica in utriſque promptiſſime exterminabatur. Quinimo vel hinc liquebat, febrem hanc ad Autumnalium intermittentium claſſem attinere, quod raro admodum ſurgente anno compareret. Dicta itaque febris continua intermittentium quaſi compendium quoddam; & e contra ſinguli earum paroxyſmi compendium hujuſce mihi videbantur; atque adeo diſcrimen in hoc maxime verſari, quod *Continuæ* conceptam ſemel efferveſcentiam συνεχῶς eodemque ſemper tenore perficerent; *Intermittentes* autem partitis vicibus ac diverſis temporibus eadem defungerentur.

Quanto autem jam tempore prædicta febris continua invaluerit dicendo non ſum, cum mihi hactenus ſatis fuerit ad generalia febrium ſymptomata attendere; utpote qui nondum, vel juxta varias annorum craſes, aut ejuſdem anni varia tempora eaſdem diſtingui poſſe animadverteram. Hoc ſaltem ſcio, unicam fuiſſe *Continuæ* febris ſpeciem uſque ad annum 1665. ac *Intermittentes Autumnales*, quæ ad illum uſque annum frequentes incurſabant, jam deinceps rariſſimas occurriſſe.

Sed ut ad rem redeamus: *Febris* illa *Tertiana*, quæ dicto anno omnia longe lateque fuerat prædata, eodem elapſo intra anguſtiores limites ſe continuit: inſequentibus vero Autumnis *Quartanæ* Epidemicis reliquis prædominabantur, ſtante hac aeris conſtitutione. Quartanis ſemper poſt Autumnum vela contrahentibus, *Febri continua* (quæ per hoc omne tempus, parcius licet ſe immiſcuerat) jam inclementius debacchabatur ad uſque Ver, quo tempore *Febres intermittentes Vernales* ſuccedebant, quibus ad calendas Maji pariter fatiſcentibus, *Variolæ* hinc & inde ſparſim ſe oſtendebant, quæ denuo ad conſpectum *Epidemicorum Autumnalium* (febrem continuam volo, & quartanas) terga dabant victoribus. Hoc ordine morbi epidemici integram hanc aeris conſtitutionem pervadebant, & ſe mutuo inſequebantur. De his mihi ſermo erit in ſpecie, & nominatim tum de febre hac, tum etiam de intermittentibus, ſive Ver, ſive Autumnum attinerent, quibus hæc conſtitutio pro cæteris infamabatur.

Telam ordiar ab hac *Febre Continua*, quæ aliarum, quotquot ſunt, omnium præcipua, & coryphæa mihi videtur, eo quod natura in hac præ aliis quibuſcunque uniformiter, & ad eandem fere normam tum materiam febrificam ad debitam concoctionem perducat, tum coctam certo ac præfinito tempore exigat elimínetque. Ad hæc, quandoquidem illæ annorum conſtitutiones, quæ intermittentes Autumnales promovet, communibus annis multo ſæpius recurrant, quam illæ, quæ ad cæteros epidemicos faciunt, neceſſario ſequitur, ut quæ illas comitatur febris continua frequentius accuſet.

At præter ſymptomata, quæ cæteras febres ſtipabant, dicta febris ſequentibus inſuper urgebatur: Æger plerunque animam tantum non agebat, vomituriebat, lingua ſicca, & nigra, ingens ac ſubitanea virium conſternatio, & partium externarum ſiccitas. Urina ubique, vel craſſa, vel tenuis, utraque ex æquo cruditatis indicium. In morbi declinatione, diarrhœa, niſi forte Medicus principio obſtitiſſet, ſuperjungebat, unde morbus pervicacior redditus diutius affligebat. Sed ſuopte ingenio ac propria indole vix ultra diem 14. vel 21. perdurabat, quo primum tempore, oborto ſudore, vel potius leni madore, morbus ſolvebatur. Neque prius urinæ coctionis ſigna prodebant, quod jam ut plurimum evenibat. Quin, & alia ſuperveniebant ſymptomata, quoties hic morbus minus perite tractabatur. At vero tum hæc, etiam omnis morbi genius clarius eluceſcent, ex peculiari methodo, quam olim huic febri accommodaveram, quam itaque huc tranſferam, (ſaltem quod ad rem noſtram apprime faciat) prout jamdudum typis evulgaveram. Quo quidem tempore nondum mihi innotuerat, aliam aliquam febris ſpeciem in rerum natura inveniri.

CAPUT IV.

Febris Continua Annorum 1661. 62. 63. 64.

I. PRimo quidem adverto, inordinatam illam maſſæ ſanguineæ commotionem febris hujus ſeu cauſam, ſeu comitem, a natura concitari, vel ut heterogenea quædam materia in eadem concluſa, ac ipſi nimica ſecernatur: vel ut ſanguis in novam aliquam diatheſim immutetur.

Atque in hoc negotio magis arridet latius, & generalius *Commotionis* vocabulum, quam vel *Fermentationis*, vel *Ebullitionis*; quippe quod inanis λογομαχίας occaſionem præſcindat, quam fortaſſis iſtiuſmodi voces (quæ etiamſi explicationem non incommodam admittant, tamen minus propriæ, ac non nihil duriores nonnullis videntur) haud ſatis caverent. Quamvis enim cruoris in febribus *commotio*, liquo-

liquorum vegetabilium alias *fermentationem*, alias etiam *ebullitionem* æmuletur; non desunt nihilominus, qui eandem non uno modo ab utraque plurimum differre arbitrantur. De *Fermentatione* unum alterumve ab illis sumatur exemplum. Primo, licet frementescentia liquida vinosam quandam indolem ita nancisci soleant, ut spiritum ardentem ex iisdem distillatio eliciat, atque in acetum facile desciscant, quod ipsum insigni acore pollet, & spiritum acidum distillando exhibet: neutram tamen ejusmodi mutationem in sanguine hactenus observatam fuisse contendunt.

Deinde adverti volunt, quod cum in liquoribus vinosis *fermentatio* & *depuratio* eodem tempore peragantur, & quasi paribus passibus procedant, *depuratio* tamen sanguinis in febribus ejusdem *æstuationem* non comitetur, sed consequatur, id quod in paroxysmo febrili per sudores soluto, vel oculorum testimonio, parere existimant.

Quod autem ad *Ebullitionem* attinet, difficilior illis hæc videtur analogia, quæque experientiam habet summopere refragantem, in multis nimirum casibus, quoties non adeo effrænis est cruoris orgasmus, ut *ebullitionis* appellationem mereri possit. Verum utut sit, (neque enim hisce controversiis me ullatenus immisceri patiar;) quandoquidem *fermentationis*, & *ebullitionis* vocabula apud recentiores Medicos plurimum invaluerunt, ego quoque eadem subinde usurpare non dubitaverim, dummodo ex jam dictis satis constet voces istas in hoc Tractatu clariori solummodo dicendorum explicationi inservire.

Porro febrilem hanc sanguinis commotionem ob materiæ cujusdam heterogeneæ, ipsique naturæ adversantis, secretionem ab eadem concitari, omne genus febrium, quæ eruptionibus stipantur, testatum facit, utpote in quibus istius ebullitionis sanguinis beneficio, fit excretio ad cutim excrementi in eodem latitantis, & prava qualitate affecti.

Quinimo nec, mea quidem sententia, minus liquet, febrilem sanguinis commotionem sæpe (ne dicam sæpius) non alio collineare, quam ut ipse sese in novum quendam statum, & diathesin immutet, hominemque etiam, cui sanguis purus & intaminatus perstat, febri corripi posse; sicuti in corporibus sanis evenire, frequenti observatione compertum est, in quibus nullus apparatus morbificus vel quoad plethoram, vel quoad cacochymiam fuerit, nulla insalubris aeris anomalia, quæ febri occasionem subministraret. Nihilominus etiam hujusmodi homines, præcedente insigni aliqua aeris, victus, cæterarumque rerum non naturalium (ut vocant) mutatione, identidem febre corripiuntur, propterea quod eorum sanguis novum statum, & conditionem adipisci gestit, qualem ejusmodi aer aut victus postulaverint; minime vero quod particularum vitiosarum in sanguine stabulantium irritatio, febrim procreet. Etsi nequaquam dubitem materiam in sanguinis despumatione post febrilem commotionem, solemniter excretam, vitiosam esse, quamvis sanguis laudabilem antea diathesin obtinuerat (id quod vix magis mirandum est, quam quod esculentorum portiones aliquot corruptæ, & fœtidæ evadant, postquam insignem in corpore alterationem subierint, ac jam a reliquis segregatæ fuerint.)

II. Secundo ita mecum reputo, indicationes veras, ac genuinas, quæ in hoc morbo consurgunt, in eo versari, ut sanguinis commotio intra modum naturæ proposito congruentem, sistatur; ea nimirum ratione, ut nec hinc plus æquo glifcat, unde periculosa symptomata insequi solent, nec illinc nimium torpeat, quo pacto, vel materiæ morbificæ protrusio impediretur, vel sanguinis novum statum affectantis labefactarentur conatus. Adeo ut sive materiæ heterogeneæ irritanti, sive cruori res novas molienti febris ortus debeatur, indicatio utrobique eadem existat. Hisce positis fundamentis Therapiæ methodum hoc ritu instituo.

Quoties mihi cum ægris res est, quorum sanguis, vel per se imbecillior existit, (uti fere in pueris) vel justa spirituum copia destituitur (ut in declivione ætate, atque etiam in juvenibus diuturno aliquo morbo confectis) a venæ sectione manum tempero. Enim vero si phlebotomiam his imperarem, sanguis etiamnum citra ejusmodi imminutionem plus satis debilis, despumationi suæ obeundæ prorsus impar redderetur; unde totius massæ perversio, ac proinde forsan ipsius ægri interitus sequeretur (quemadmodum si cerevisiæ aut alius cujusvis musti fermentatio intempestive sistatur, liquores illi vitium plerunque contrahunt.) Quippe particularum, quas semel exterminare cœperit, quæque, tametsi dum reliquæ cruoris massæ æquabiliter immiscerentur, puræ extiterant, jam vero putredinem deterrimam acquirere, & cæteros humores gravi inquinamento inficere habiles evaserint, consortium natura ferre amplius non potest. Quanquam haud me latet ægros temetaria sanguinis missione mulctatos, convenientium Cardiacorum usu aliquando servari, sanguinemque ad tenorem defæcationi suæ peragendæ idoneum restitui posse. Sed præstiterat plagam non infligi, quam sanari.

Attamen ubi in contrariæ indolis sanguinem incido, qualis in juvenibus athletico habitu, & temperamento sanguineo præditis reperiri consuevit, primum in curatione locum phlebotomiæ attribuo; quæ (præterquam in casibus inferius memorandis) sine salutis periculo hic omitti nequit. Nam alias non solum præ nimia sanguinis ebullitione, phrenitidum, pleuritidum, aliarumque id genus inflammationum periculum immineret, sed præ copia etiam, impeditio omnimoda circulationis, & totius massæ quasi strangulatus consequeretur.

Mensuram quod attinet, mihi solemne est, eam duntaxat sanguinis quantitatem detrahere, quantum conjicere liceat, quæ ægrum ab incommodis, quibus immodicam ejusdem commotionem obnoxiam esse diximus, incolumem præstet. Æstuationem vero illam deinceps rego ac moderor, phlebotomiam, vel repetendo, vel omittendo, Cardiacis calidis, vel insistendo, vel parcendo, ac denique alvum, vel laxando, vel compescendo, prout motum illum, vel efferari, vel languescere animadverto.

Post venæ sectionem (siquidem ipsa juxta casus præmemoratos necessaria fuerit) solicitus sedulusque inquiro, nunquid ægrum, vel vomitus, vel inanis aliqua vomendi propensio sub febris initium inturbaverit. Id si contigerit, omnino medicamen *Emeticum* præscribo, nisi, vel ætas tenella, vel insignis aliqua debilitas ægri ab eo temperandum suaserit. Sane vomitorium propinare, ubi istiusmodi prægressa est vomendi proclivitas, adeo est necessarium, ut nisi humor ille expellatur, in sentinam complurium malorum difficilium sit abiturus, quæ crucem figent Medico toto durante medicationis tempore, ægrumque in haud leve periculum conjicient. Ex horum præcipuis, & maxime solitis est *Diarrhœa*; quæ ut plurimum in defervescentia febris consequitur, quotiescunque Emetica, quando ea suadebat indicatio, omissa fuere. In febris quippe progressu, ubi malignum in ventriculo humorem nonnihil subegerit natura, & ad intestina amandaverit, illa ab acri humore ex hoc in stomacho fonte perpetim scaturiente usque adeò corroduntur, ut non possit non insequi *Diarrhœa*. Observavi nihilominus in febribus inflammatoriis, quæ malignæ vulgo habentur, omissionem vomitorii, tametsi talis vomendi propensio præcesserit, *Diarrhœam* quemadmodum in hac febre, necessario, non inferre; sed de ista re plura in sequentibus.

Jam autem in eo versatur istiusmodi *Diarrhœæ* periculum, quod æger satis jam morbo debilitatus, enervatur ulterius, & præterea (id quod majoris est in ipsius noxam momenti) in febris declinatione, quo tempore contrahere se sanguis, ac viam suam exerere debebat ad despumationis officium peragendum, penitus præpeditur hac emissione.

Jam vero ne quid dubites humorem hunc in ventriculo nidulantem nisi forte vomitu eliminetur, hanc tragædiam (*Diarrhœam* dico) quasi ex insidiis aliquanto post daturum, inquisitione instituta nunquam fere non comperies, si quando febrim hanc *Diarrhœa* comitetur, ægrum in morbi principio in vomitum proclivem fuisse: nec tamen Emeticum fuisse propinatum. Porro etiam compertum habebis, etiamsi proclivitas illa ad vomendum jampridem præterierit; diarrhœam tamen quamprimum vomitorium exhibueris plerunque cessaturam; dummodo Emetico ferendo pares fuerint ægri vires: Sæpius autem observavi diarrhœa semel oborta, medicamenta adstringentia, vel nihil

nihil omnino, vel parum admodum ad eandem sistendam conferre, sive introsumpta, sive exterius applicata.

Emeticum, quale passim a me propinatur, hujusmodi fere est: ♃. *Infus. Croc.* ℥vj. *Oxymel. Sillit.* & *Syr. Scabyos. comp. aa.* ℥ß. *M. F. Emet.* Quod hauriri jubeo tempore pomeridiano, duabus horis post leve prandium. Verum quo tutius, ac felicius vomitio subsecutura succedat, illud etiam in mandatis habetur, ut *Zythogalæ* ℔vj. vel viij. sint in promptu, quippe quod periculosa sint ista medicamenta, nisi copiose diluantur: Ideoque quoties vomuerit æger, aut alvum exoneraverit, e vestigio sumendus erit haustus: quo facto, & inania illa tormina præcaventur, & vomendi conatus auspicato procedunt.

Sæpe miratus sum, dum forte materiam vomitu rejectam aliquando curiose contemplabar, eamque neque mole valde spectabilem, nec pravis qualitatibus insignem, qui factum fuerit, ut ægri tantum levamini exinde senserint; Nempe vomitu peracto, sæva illa symptomata (nausea, v. g. anxietas, jactationes, suspiria luctuosa, linguæ nigredo, &c.) quæ & ipsos excruciarant, & adstantes perterrefecerant, mitigari solent ac solvi, quodque morbi reliquum est ἀδύμως tolerari.

Illud hic loci non omittendum erit, si ægri conditio utrum auxilium postulaverit (venæ sectionem intelligo, & vomitorium) tutum omnino esse, ut venæ sectio Emetici exhibitionem præcedat; alias enim dum vasa sanguine distenta sunt, periculum imminet, ne ex violentis illis vomendi conatibus vel rumpantur vasa pulmonum, vel cerebrum lædatur, affuso cum impetu sanguine atque effuso, adeoque æger Apoplexia correptus pereat. Cujus rei quamvis historias aliquot commemorare possim, illis tamen hic supersedere visum est, monuisse contentus maxima hac in re cautela utendum esse.

Siquis autem quærat, quo tempore febris vomitorium exhiberi velim, dico. In ipso plane febris initio, siquidem optio datetur, Emeticum propinarem: ita enim fiet, ut ab horrendis illis symptomatibus, ex humorum in ventriculo, locisque vicinis delitescentium illuvie ortum ducentibus, ægrum præmuniamus; imo vero & fortasse in ipsis quasi incunabulis opprimamus morbum, qui alias cum ægrori periculo grandescet, ac longævus evadet, nutritus nimirum dictis illis humoribus, qui vel substantia sua in penitiores corporis partes transmissi cum sanguinis massa commiscentur, vel ex ipsa mora pejores facti, atque venenata pravitate inquinati, ex foco suo jugiter pertranseunti sanguini malignam auram afflabunt. Hujus rei (ne longius abeamus) Cholera morbus exemplum nobis exhibet; fit enim aliquando ut intempestiva opera vomitum in illo morbo cohibere satagentes (sive illud Laudano fiat, sive adstringentibus medicamentis) eo cohibito non minus periculosam malorum catervam invehant. Humores enim acres corruptique, quorum exclusionem tantisper permittere oportuerat ut satis evacuarentur, hoc pacto repulsi vires suas, ac sævitiam in sanguine exercent, febremque accendunt, quæ ut mali moris, & gravibus symptomatis stipata esse solet, ita nisi propinato Emetico, tolli vix poterit, etiam ægro jam nequidem vomituriente.

Quod si nobis (ut sæpe fit) sero accersitis non licuerit Emeticum propinando, ægrorum saluti sub febris initium consulere, certe tamen convenire existimaverim, ut quovis morbi tempore illud fiat, modo vires eo usque morbus non attriverit, ut Emetici vim ferre jam amplius nequeant: Equidem ego die febris duodecimo vomitum imperare non dubitavi, etiam cum æger vomiturire desiisset, neque sine fructu; Eo nanque Diarrhœam sustuli, quæ sanguinem in peragenda despumatione impedivit; quin & serius idem facere minime dubitarem, nisi virium attritarum ratio prohiberet.

Vesperi; celebrata jam vomitione, semper illud ago, ut tumultum ab Emetico in humoribus excitatum consopiam, & quietem conciliem; ideoque sub noctem, vel hora somni Paregoricum quempiam haustum exhibere jubeo. Ex. g. ♃. *Aqu. papav. rhœad.* ℥ij. *aq. Mirab.* ʒij. *syr. de mecon.* & *syr. papav. errat. aa.* ℥ß. *M. F. Haustus.*

At si vel ob copiosam sanguinis jacturam, quam curationis decursu passus est æger, vel ex movendi frequentia, dejectionibusque in Emetici hujus usu factis, vel ex præsenti ejusdem ἀπυρεξία, vel ex debilitate ejus, vel ex febris jam declinantis vetustate, nullum jam superfit in posterum concitandæ nimiæ ebullitionis periculum; tum metu procul habito, vice haustus præscripti, Diascordii satis largam dosin vel impermixti, vel aquæ alicui Cardiacæ sociati exhibere jubeo. Præclarum sane medicamentum, modo ea quantitate exhibueris, quæ remedii potius quam tituli mensuram impleat.

Hic autem loci, priusquam de Emeticis dicendi finem faciam, prætereundum non est, omnino tutum non esse (saltem in hac febre) vomitoria ex infus. Croc. Metall. parata, puerulis, ullisve infra adolescentiam constitutis vel minima quantitate exhibere. Optarem equidem, ut illius loco alia nobis tutiora, sed satis inferim efficacia suppeterent, quæ humorem hunc in febris declinatione fere semper Diarrhœam minitantem radicitus extirpare possent, vel saltem ut medicamento aliquo idoneo acrem istam materiam, ejusque vim corrosivam ita mutare liceret, ac retexere, ut commovere Diarrhœam nequiret. Sæpius profecto mihi molestum illud accidit, quod ad infantes, puerosque febre correptos accersitus, indicationem conspexi, quæ quidem medicamenti usum suasit, cujus ope extra periculum collocari potuissent, quod tamen exhibere, veritus infelicem exitum, non sum ausus. Verum in adultis nullam inde noxam hactenus observavi, modo cum cautionibus prædictis Emeticum propinetur.

Vomendi exantlato negotio, illud mecum ulterius disquirere soleo, utrum evacuationibus prægressis non obstantibus, sanguis etiamnum adeo exæstuet, ut illius effervescentiæ limites adhuc ponendi sint, ac sufflamen addendum; an vero eousque elanguerit ut indigeat incitamento; vel denique, an fermentatio ad gradum idoneum, ac debitum reducta permitti absque ægri periculo possit. De horum singulis nonnulla mihi dicenda sunt.

1. Itaque si sanguis eo usque exæstuet, ut merito adhuc suspicari liceat, ægrum vel Phrenitidi, vel alii alicui molesto symptomati, ex nimia sanguinis ebullitione prognato, obnoxium esse, postridie Emetici exhibiti *Enema* præscribo. Ut ♃. *decocti communis pro clystere* ℔j. *Syr. Violarum* & *sacchari culinariis aa.* ℥ij. *M. F. Enema.* Idemque repeti, pro re nata jubeo, quo sæpe fit ut sanguine nonnihil ventilato refrigeratoque, illius effervescentia satis compescatur. Interdum tamen usu venit, ut venæ sectionem etiam semel adhuc atque iterum repetere necesse sit, nempe in temperamentis admodum sanguineis, & ætate florentibus, aut in iis, qui nimio vini usu inflammatoriam quandam diathesin sanguini suo impresserunt. Verum plerunque tanto, tamque insigni remedio (quale quidem est repetita venæ sectio) non opus est; ac proinde, si prædictos casus exceperis, effervescentiam illam Enematum adminiculo satis reprimemus. Quare si sanguis nimium æstuet, atque effervescat, singulis, vel alternis diebus, prout res postulaverit, clysterem injici jubeo, idque ita fieri ad decimum usque morbi diem vel circiter. Veruntamen si magna vis sanguinis amissa fuerit, vel æger sit ætate provecta, tunc temporis Enemata nulla impero, etiamsi sanguis multum efferbuerit. In his etenim casibus, uti mutendum non est, ne omissis clysteribus, ebullitio concepta eo usque procedat, ut insignis alicujus, & infesti symptomatis periculum immineat; ita certissimum est, eorundem usu sanguinis robur, ac vim, atque (ut ita dicam, etsi minus proprie) tonum relaxari, eatenus quidem, ut in senibus præcipue (neque enim illis Enemata tam prospere, ac juvenibus cedere solent) naturæ opus interturbetur, atque impediatur. Quod si vena secta quidem fuerit, sed non multum sanguinis emissum, tunc, uti dixi, clysteres adusque decimum, plus minus diem impero; nonnunquam etiam adusque duodecimum; quod in illis præsertim obtinet, quibus sanguinem demere non audeo. Sunt enim, qui post intermittentes Autumnales (sive Tertianæ fuerint illæ, sive Quartanæ) febribus continuis, expurgationis, in præcedentis morbi fine, defectu, corripiuntur; His si sanguinem miseris, periculum est, ne sedimentum illud, quod prægressa fermentatio deposuerat, in massam sanguineam resorbeatur, novasque turbas

turbas excitet. Venæ sectionis itaque loco, rebus ita se habentibus clysteribus utor, & quidem ad diem usque duodecimum, modo æger sit juvenis, atque fermentatio nimis exaltata.

2. Verum e contrario, sive venæ sectionem adhibueris, sive omiseris, si sanguinis effervescentia nimis elanguescat, adeoque stimulo egeat, ne naturæ juvandæ impar fuerit, tunc equidem si clysteribus etiam ante diem decimum, multoque magis eo præterlapso, prorsus abstinendum arbitror. Quorsum enim jacentem jam, & nimis elanguidam fermentationem ulterius compescere atque reprimere conaremur? Quod si vero post tempus illud, in morbi nempe declinatione, clysteribus utaris, profecto non minus absonum id fuerit, atque ab omni ratione alienum, quam si quis effervescenti cerevisiæ nimis amplum spiraculum aperuerit: Etenim aperto illo spiraculo præpeditur natura, quo minus ad morbificæ materiæ separationem unitis viribus incumbat. Postquam igitur vel mediantibus evacuationibus idoneis, atque opportunis, æger ἔξω βελῶν positus fuerit, quantum ad illa symptomata attinet, quæ ex nimia ebullitione nascuntur, vel morbus jam declinaverit, quanto magis astrictam illi alvum præstitero, tanto magis eam extra periculi aleam colloco; nempe febrili materia ad sui concoctionem suaviter, ac blande propendente. Quocirca si præcedentes evacuationes, sanguineæ massæ quasi laxitatem quandam induxerint, vel inducere minentur, vel æger ante debitum tempus febre levatus fuerit, vel etiam febris ad ultimam suam periodum pervenerit, non solum Enemata procul haberi volo; sed & Cardiacorum opem atque auxilium suggerendum arbitror, atque mox ad alvum adstringendam memet accingo.

Cardiaca vero quod spectat, quoniam usu mihi compertum est, eadem propere nimis exhibita non contemnendam noxam inferre (vena scilicet nondum secta metuendum est, ne materia cruda adhuc existens in cerebri membranas, *&c.* aut pleuram decumbat) ideo curæ mihi semper est, ne Cardiaca exhibeantur, dummodo vel nihil omnino, vel parum sanguinis emissum, nullaque alia insignior evacuatio facta fuerit, aut æger ætatis vigorem nondum exegerit, neque enim video, quorsum sanguis ejus per se satis locuples, ulterius in ipsius perniciem ditesceret: Locuples autem atque opulentus satis est, neque succendiculis eget, quandiu evacuationes insignes calorem ejus insitum non prostraverint. Hujusmodi ægris domi nascuntur Cardiaca, & quæ foris adduntur, aut frustranea sunt, aut etiam damnosa: quapropter ego vel nulla omnino, vel saltem levissima permiserim. Interim vero si æger ex profusis evacuationibus lassus & languidus, vel ætate fuerit provectus, solemne mihi est, Cardiaca vel in ipso febris initio propinare; morbi autem die duodecimo, negotio tunc temporis ad secretionem vergente, medicamentis calidioribus liberalius indulgendum censeo, imo paulo maturius idem fieri potest, modo non metuendum sit, ne febrilis materia in partes principes præceps agatur; Nanque hoc tempore quo magis calefecerim, eo magis concoctionem acceleravero. Neque revera cogitando assequi possum, quid sibi velint Medici, cum sua præcepta toties ingeminant, de remediis ad promovendam febrilis materiæ concoctionem administrandis, id quod in morbi initio accersiti sæpe faciunt; nihilominus tamen eodem ipso tempore medicamenta ejusmodi imperare non dubitant, quæ febrim scilicet attemperare possint. Profecto enim est febris ipsa naturæ instrumentum, quo partes impuras a puris secernat: hoc illa modo plane imperceptibili præstat ab initio, atque etiam in ἀκμῇ morbi, verum in ejusdem declinatione apertius, atque manifestius idem opus aggreditur, id quod ex urina cernere licet. Materiæ febrilis *concoctio* nihil aliud revera significat, quam peccantis materiæ a sana separationem. Hanc igitur ut acceleres, non satagendum nescio quibus attemperantibus, sed febris effervescentiam tandiu permittenda est, quandiu salus ægrorum passa fuerit, cum autem finem spectet, atque declinationem, secretione jam conspicua, tunc quidem calidioribus medicamentis illam a tergo insequemur, ad rem eo celerius ac certius perficiendam. Atque hoc reipsa est, febrili materiæ concoctionem promovere; cum evacuationes & refrigerantia moras nectant, & curationem impediant, ipsamque sanitatem jam appropinquantem abigant, uti sæpius a me fuit observatum.

Si fermentatio satis progediatur, despumatio circa diem decimum quartum peragetur. Verum si refrigerantia quælibet serius adhibueris, atque ita eorum ope effervescentia sufflaminetur, mirum non est, si febris ad diem vicesimum primum, quin & in effœtis corporibus male tractatis multo longius excurrat.

Illud poro observatu dignum est, quandoque accidere, ut æger clysterum aliorumve catharticorum usu circa declinationem morbi intempestive præscriptorum, parum alleviari videatur, imo nonnunquam apyrexia omnimoda frui, post diem autem unum alterumve senties, non tam pristinam febrim vires suas redintegrasse, quam novam accendi, rigor nimirum, atque horror subito invadet, quem mox excipiet calor atque febris, idem stadium (nisi forsan in intermittentium classem se reponat) decursura, quod in præcedentibus monstratum fuit. Cum ita se res habeat, non aliter tractandus est æger, quam si antea febri non detentus fuisset, verum quoad res agendas calcata jam vestigia repetenda; despumatio enim, quæ cœptæ jam ebullitioni debetur, non nisi prædicti temporis, scilicet 14. dierum spatio peragetur, utcunque molestum fuerit ægro, a prægresso morbo satis jam debilitato, eousque sanitatem expectare.

Cardiaca, quæ adhibeo, passim sunt ejusmodi, quæ statim subindicabo, quorum *moderatioribus* utor in morbi principio, æstuatione maxime fervente; gradatim ad usum calidiorum, juxta morbi progressum, vel ebullitionis gradus pergens; semper memor licere, siquidem multum sanguinis missum, vel æger senex fuerit, ut Cardiaca fortiora administrentur, quam cum vel nulla præcesserit venæ sectio, vel æger ætate floruerit.

Moderata autem illa quæ dixi, Cardiaca fiunt ex aquis stillatitiis (*verb. gr.*) Borag. Citr. Scord. compos. fragor. Theriacal. cum admixtis Syrup. Melissophyl. Fernel. Cariophyl. & de succo Citr. &c. *fortiora* vero ex pulver. e Chel. Cancror. Comp. Bezoar. Confect. de Hyacinth. Theriac. Androm. aliisve ejusdem indolis. Quæ sequuntur in frequenti usu sunt.

℞. *Aq. borag. citri, Scordii compos. & cerasor. nigr. aa.* ℥ij. *aq. cinamomi hordeati* ℥j. *margarit. præparat.* ʒij. *sachari crystallini q. s. Misce, sumat cochl.* iiij. *sæpius in die, præcipue in languoribus.*

℞. *Aq. totius citri, & fragor. aa.* ℥iiij. *aq. cord. frig. Saxon.* ℥j. *aq. theriac. stilat. syr. melissophyl. Fernel. Caryophyl. & de succo citri, aa.* ℥ß. *Misce f. Julapium, de quo capiat sæpius.*

℞. *Pluv. e chelis cancrorum compos. lap. bezoardici Oriental. & Occidental. contrayervæ, aa.* ℈i. *fol. auri n.j. Misce, f. pulvis subtilissimus: Capiat ad quant. gr.xii. quoties opus fuerit, ex syr. e succo citri, & Caryophyll. aa.* ℥ij. *superbibendo cochl. aliquot Julap. præscript.*

℞. *Aq. theriac. stillat.* ℥iiij. *semin. citri* ℥ij. *contundantur simul & f. Emulsio. Colaturæ adde sacchari perlati q. s. ad gratum saporem, sumat cochl. 2. ter in die.*

Plures vero formulas recensere supervacaneum arbitror, quoniam & innumeræ sunt, aut esse saltem possunt, & in morbi decursu juxta varia ejus tempora, ac diversa symptomata variandæ sunt.

3. At si fermentatio neque nimium æstuet, neque langueat, eam in isto gradu relinquo, nec ullis remediis utor, nisi ægrorum, vel amicorum, quibus stipantur, importunitas a me aliquid extorqueat, quod ipsis citra instituti, & scopi mei fraudem placeat.

Atque hoc loco non prætermittam, me sæpius ad *tenuis conditionis homines*, quorum crumena prolixo apparatui Medico ferendo non erat, accersitum, nil fecisse aliud post venæ sectionem, & vomitionem peractam (siquidem eas pustulasset indicatio) nisi quod ipsis præscriberem, ut toto morbi tempore lecto defixi, non nisi juscula avenacea, & hordeacea vel similia haurirent; tenuem cerevisiam (dempto frigore) moderate biberent ad sitim sedandam; Enema ex lacte saccharato singulis, vel alternis diebus usque ad diem decimum, vel undecimum injici curarent; & versus febris finem, cœpta jam separatione, siquidem segnior esset, ad eam juvandam fortiorem subinde potum Cardiacorum loco, bibere ipsis permisi: Atque ita sine ulteriore aliquo apparatu, nisi quod leve Catharticum in fine morbi addere soleam, eos salvos, & incolumes dimisi.

Sed ut ad institutum meum revertar, si prædicta methodus sollicite observata fuerit, usitato circa 15. diem, tum ex laudabilis in urina separationis signis,

tum etiam ex manifesta omnium symptomatum remissione, percipio tempestivum tunc esse potionem purgantem exhibere, quæ sedimentum e prægressa fermentatione hic illic depositum subducat; quod nisi tempestive factum fuerit, periculum est ne in sanguinis massam remigret, ejusdemque febris recidivam conciliet, vel etiam sua in partibus naturalibus, ad quas amandatum fuit, mora, in mineram tenacium deinceps in corpore malorum feracem abeat. Nimirum separatione jam facta, humores crassi ac impuri ex arteriis sanguini in venis refluo immissi, regressum ejus facile impediunt, ex quo varia obstructionum, ac tandem fermentorum genera nascuntur.

Ubi tamen animadvertendum, non adeo plane necessarium esse post febres Vernales, atque post Autumnales purgationem celebrare; idque propterea, quod sedimentum a Vernalibus depositum cum copia, tum qualitate terrea, malignaque ab autumnali superetur. Quod ipsum etiam in Variolis obtinet, multisque morbis aliis Verno tempore grassantibus, in quibus purgantium omissio non tam grave periculum (quod ego quidem observaverim) quam in casibus prius memoratis inferre solet.

Et sane non multum is a veritatis scopo aberraverit, qui affirmaret ab hoc capite (purgandi scil. post morbos Autumnales omissione) plurium morborum colluviem, quam ab ullo alio, quo demumqunque causarum fonte, dependere.

Si valde debilis sit æger, vel alioquin perfecta adeo depuratio facta non fuerit, ut audacter possim purgans exhibere die decimo quinto, rem differo ad decimam septimam, quo tempore sequentem, vel similem, pro ratione ægri virium, potionem propino. *♃. Tamarind.* ℥ß. *fol. sennæ* ʒij. *rhabarb.* ʒiß. *Coq. s. q. aq. Colaturæ* ℥iij. *dissolve mannæ, & syr. rosac. aa.* ℥j. *Misce, f. potio cap. mane.*

Purgatione peracta, ægrum, hactenus lecto, ex præscripto meo defixum, surgere, & paulatim ad pristinam victus rationem reverti jubeo. Ea quippe, quam ad hoc usque tempus præscripsi, eadem propemodum est cum illa, quam modo commemorabam; Uti jusculа avenacea, & hordeacea, panatellæ ex pane & vitello ovi, in aqua cum saccharo confectæ; jusculа tenuia ex decocto pulli, cerevisia tenuis lupulata, cui quandoque æstuante ardore febrili, immisceri potest succus Aurantiorum recens expressus, & super ignem ad cruditatis tantummodo sublationem coctus, & his similia, quamvis jusculа avenacea sint instar omnium. Negare vero cerevisiam tenuem, quæ subinde in mediocri quantitate sumatur, severitas est minime necessaria, imo sæpenumero etiam detrimentosa.

Accidit interdum (maxime in senibus) ægrum febri jam curata, & corpore satis jam superque purgato, nihilominus valde debilem esse; & quandoque tussi, interdum etiam screatu, magnam lutinosi, viscosique phlegmatis copiam expectorare: quod symptoma non tantum ægro terrorem injecit, sed & ipsi Medico, præsertim minus cauto, imposuit, eumque in opinionem induxit, quasi affectus iste Phtisi viam sterneret; licet observaverim ego, rem adeo periculosam non esse. Hoc in casu ægrum jubeo Vinum Melaganum, annosum, vel Falernum, sive Muscatum, cum pane tosto ei immisso bibere, quod crasin sanguinis multum prægressa æstuatione debilitati (proindeque nuper ingestorum succis assimilandis imparis) corroborans, symptoma illud paucorum admodum dierum spatio abigit, ut crebra experientia mihi constat.

Hac ipsa, quam proposuimus ratione, ægrum a multis affectibus, symptomatibusque, quæ malignitati tribui solet, tutum præstabimus; cum nihil magis solitum sit Medicis in arte sua minus exercitatis, quam quando medicamentis nimis refrigerantibus: vel usu Enematum intempestivo, crasin sanguinis ita relaxarint, Naturamque in perficienda sanguinis depuratione adeo debilitarint, ut animi deliquia, aliaque symptomata (quæ genuina sunt ejusmodi impedimentorum arte positorum effecta) contingant, *malignitati* culpam transcribere: at si diuturnitas, in quam abierit morbus, eum ab hoc vitio vindicet, tum quicquid eos in medela deinceps fatigat, id *Scorbuto* acceptum referunt: quamvis reipsa neque symptomata, quæ accidebant, quandiu vigebat morbus, *malignitatis* erant effecta, neque ea, quæ contigerunt in declinatione ejus *Scorbuti*, sed utrunque rei male gestæ debetur, quemadmodum crebro id a me observatum est.

Non quod ego, aut quisquam alius, qui morborum historiam vel delibaverit, nescius esse possit, febres esse, quæ non intemperie sola, aut putrido tantum calore, sed etiam maligna qualitate (cujus signa evidentissima in ægris non possunt non apparere) constent: vel etiam quod inficias eam, complicari aliquando cum febre *Scorbutum*, & complures alios morbos posse; hoc tantum dico, has affectiones immerito sæpe in litem vocari.

Si fermentatio sanguinis rite processerit, fiet omnino materiæ morbificæ despumatio intra tempus modo dictum. At si remedia refrigerantia, vel Enemata serius exhibita fuerint, multo longius excurret febris, præcipue in hominibus grandævis, male a Medico curatis; ad quos quandoque accersitus, postquam febri per quadraginta dies & amplius laboraverant, nihil non expertus fui, quo despumationem sanguini inducerem: sed nempe usque adeo debilitatus erat sanguis, partim senio, partim Enematibus, & medicamentis refrigerantibus, ut neque Cardiacis, neque ullis aliis corroborantibus remediis scopum meum assequi possem; sed vel illorum febris virium suarum tenax permanebat, vel alioqui, si adesse videretur ἀπυρεξία vires ægrorum admodum prostratæ erant, & tantum non emortuæ.

Aliorum autem remediorum successu frustratus alio consilium vertere sæpe coactus fui, cum successu non vulgari; nempe adolescentulorum vivum vegetumque calorem ægris applicando. Nec est quod quis multum miretur, hac methodo, licet inusitata, ægrum tantopere corroborari, naturamque debilitatam juvari, ut semet a materiæ secernendæ, eliminandæque reliquiis exoneret; cum proclive sit intelligere, insignem effluviorum vegetorum copiam a sano, & athletico corpore in corpus ægri exhaustum transfundi. Neque unquam comperi iteratam calentium linteorum applicationem ullatenus id præstare valuisse, quod modo præscripta methodus præstitit, ubi calor applicatus tum magis est humano corpori congener, tum simul blandus, humidus, æqualis, perennisque. Atque hæc ratio, spiritus, & halitus, forsitan Balsamicos, in ægri corpus immittendi, ex quo ipse illam adhibui tempore, licet aliena primum videretur, ab aliis cum successu felici fuit adhibita: neque profecto me pudet hujus remedii meminisse, tametsi petulci quidam homines, atque arrogantes, omniaque vulgaria ingenti supercilio contemnentes, me forsitan hoc ipso nomine aspernabuntur. Ego enim proximi mei commodum, ac salutem vanis illorum opinionibus longe anteferendam censeo.

Methodus hactenus enarrata, si quis illam prudenter, & cum destinato animi consilio observaverit, ægros, si non ab omnibus, saltem a plerisque molestiis illis symptomatibus immunes præstabit, quæ hanc febrem vel comitari, vel eidem supervenire solent, quæque Medicum animi ancipitem, atque sæpe in curationis decursu consilii pene expertem reddunt; imo & illius curæ commissos non raro e medio auferunt, etiamsi morbi natura mortem non interminari visa sit. Sed quandoquidem vel ægrorum culpa Medicum non satis opportune accersentium, vel ipsius Medici minori sive peritia, sive cautela, ejusmodi accidentia sæpissime oborta cernuntur, non gravabimur peculiarem eorundem curam summatim hic attingere; verum ad ea tantum symptomata me restringam, quæ, tametsi sæpenumero præverti potuerint, modo via atque ordine prædicto quis usus fuisset; cum tamen semel acciderint, diversam quandam, sibique propriam curam postulant.

Atque (ut hinc ordiar) si æger, vel calidiora medicamenta minus propere atque intempestive sumendo, vel calido nimis temperamento sua natura fretus, in * *Phrenitidem* prolapsus fuerit; vel (quod proxime illuc accedit) si non omnino dormiat, sæpe exclamet, aut inconditis vocibus utatur, si vultu ac loquela ferociat, si medicamenta, potumve communem avide & quasi raptim bibat, vel denique urinam habeat suppressam; in hoc, inquam, casu, liberaliori manu, quam supra indulsi, ad venæ sectionem, clysteres, ac medicamenta refrigerantia me accingo, verno tempore præsertim, (quo etiam alias symptomate hoc non apparente, juvenes atque vegeto calore præditi, ejusmodi auxilia sine multo discrimine admittunt) atque talibus remediis utens, ægrum eousque sustine-

* *Phrenitidem.*

sustinere conor, donec in diuturnitatem aliquam affectus excurrat, quo tempore non admodum difficile erit eum, & a morbo, & a symptomate una eademque opera liberare: id quod fiet *Narcoticum* aliquod medicamentum in largiori paulo dosi exhibendo. Quamvis enim febre vigente, quæ ναρκώσεως vi prædita sunt non omnino prosint, neque destinatum a Medico scopum feriant; tamen opportune, & in declinatione morbi adhibita, præclaros effectus edunt: antea vero prodesse non possunt, partim quia fermentationem vi atque impetu procurrentem sistere nequeunt, etiam in maxima dosi exhibita; partim vero (quod quidem majoris adhuc momenti est) materiæ peccanti tunc temporis massæ sanguineæ æquabiliter admistæ, neque versus separationem adhuc vergenti ab exhibito hujusmodi medicamento manus injicitur, adeoque depuratio illa tantopere expetenda impeditur. Verum sive hæc ratio sit hujusce phænomeni, sive alia aliqua magis abstrusa, judicent illi quibus animus atque otium est talia speculari. Interim ex fideli atque idoneo observationum plurimarum complexu rem ipsam certissimam esse pronuncio. *Laudanum*, vel alia quævis Narcotica in principio, augmento, vel statu hujus febris ad symptoma hoc levandum, vel non prodesse omnino, vel, quod sæpe accidit, etiam obesse; verum in ejusdem morbi declinatione eadem mediocri dosi adhibita non sine successu usurpari. Semel equidem Narcotico die morbi duodecimo usus sum, nec frustra; citius autem nunquam prospere exhibitum novi. Quod si autem illius usum ad decimum quartum usque diem distuleris, tanto magis proficuum evadet, separatione nempe perfectiori tum facta. Neque vero hæc mora, tametsi forte astantes magnopere perterrefaciet horrendum hoc symptoma, mortem statim subinfert; cum sæpe observaverim, hanc rem plerunque inducias ferre posse, ac solere, donec ad Narcotica descendere fuerit opportunum; saltem si caveatur, ne *Cardiacis*, calidisque medicamentis adhibitis, intemperies cœpta accendatur uberius, quo casu ægri subito pereunt. Narcotica, quibus ego uti soleo, sunt vel *Laudanum Lond.* ad gr. I. ß. vel sequens. *Rec. fl. Paralys. M.* I. *Coq. s. q. aq. cerasor. nigr. Colaturæ* ℥iij. *Dissolve syr. de meconio* ℥ß. *succi limonium Cochl.* ß. *Misc.* vel *Rec. aq. cerasor. nigr.* ℥iß. *aq. Epidemicæ* ℥ij. *Laudani liquidi. gutt.* xvj. *Syr. Caryophill.* ℥j. *miscel.*

Illud unicum hic addere placet, quod ad hanc rem observasse non inconsultum arbitror; nempe si symptoma hoc eousque inducias ferat, & febris adeo ut in diuturnitatem abeat, ut æger ante assumptum Narcoticum commode purgari possit, medicamentum illud tanto felicius effectum suum editurum. Quocirca ego impetare soleo Pil. coch. ma. ℈ij. in aq. Betonicæ dissolut. atque hoc 10. vel 12. horis ante Narcotici exhibitionem. Neque metuendum est a tumultu illo, quem calidior illa massa pil. alias excitare solet: subsequentis enim Narcotici vis pensabit illas turbas, & quietem suavissimam, blandissimamque inducet.

Quod si vigiliæ ultra febrem excurrant, cessantibus aliis symptomatibus, observavi, linteum in aqua rosar. immersum, & frigide sincipiti, ac temporibus applicatum, plus quam Narcotica quævis prodesse.

Sæpe accidit ægrum per totum morbi decursum * *tussi* molesta divexari; nimirum commota vehementer ac tumultuante sanguinea mole, omnibus jam ad seditionem, & partium studia spectantibus, fit, ut humores quidam soluti diffluentesque e massa sanguinis per vascula pulmonaria, vel etiam per diapedesin in tracheæ membranam interiorem, teneriorem scilicet atque exquisito sensu præditam, transferantur: hinc *tussis* oboritur, quæ primo sicca est, quoniam tenuis adhuc materia vim expultricem eludit; mox crassescit, atque expectoratu difficilis evadit, eo quod sensim febrili calore torreatur, atque assetur: hinc fit, ut suffocationis metu percellatur æger, utpote cui vires desunt ad lentam hanc viscidamque materiam tussi eliminandam. Ego in hoc affectu raro alio aliquo medicamento utor, præter *oleum amygdalarum dulcium* recenter expressum, nisi forsan acciderit, (accidit autem aliquoties) ut ægrotus oleum prorsus aversetur; tunc enim vulgaribus illis pectoralibus, ut licet, opem ferre conamur. Interim oleum illud amygdalarum, siquidem illo per ægrum uti licuerit, Bechicis aliis anteponendum censeo, ob eam causam præcipue, quod cum necesse sit hæc liberalius, & majori quantitate exhibere, modo prodesse velimus, hoc pacto ventriculum jam satis superque debilem, & ad nauseam proclivem oneramus: nonnunquam etiam eadem opera præpedimur, ne reliqua, eodem ipso tempore transigenda, procuremus. Neque vero satis aut intellectu assequor, aut experientia eo ductus sum, cur ab hujus olei, quod jam diximus, usu in febribus abhorreamus, eo quod scilicet inflammabile sit, adeoque metuendum, ne febrim adaugeat. Fac enim illud sua natura calidum esse, certe tamen calor ille tantus non est, ut aliunde non abunde pensetur: præ cæteris enim manifesta vi pectori conducit, aperitque vias, ac lenit, adeoque expectorationem promovet, qua (præsertim si copiosior acciderit) tum exoneratur sanguis a molesto humore, commode jam excreto, tum eadem opera nonnihil refrigeratur, adeoque me non admodum male habet, si quando viderim symptoma hoc intercurrere, cujus beneficio non parum etiam ægro beneficii accedit. Illud unicum nunc moneo, una eademque vice tutum non esse, totis cochlearibus hoc oleum exhibere; periculum enim est, ne & ventriculum nauseam, & alvo fluxum inducamus; parce itaque sed frequenter interdiu noctuque propinandum erit, quo non solum expectoratione facta tussim leniemus, verum etiam, quod alicujus momenti est, attritas ægri vires blando nutrimento nonnihil solabimur.

Fit nonnunquam, ut * *hæmorrhagia narium* superveniat; sive quod medicamenta nimis calida in morbi initio fuerint exhibita, sive quod ebullitio non satis coercita fuerit, ægro nempe, vel in florenti ætate constituto, vel anni tempestate coadjuvante. Hoc si fiat, non admodum juvabunt ea quæ ad sistendum sanguinis motum vulgo fieri consueverunt, qualia sunt venæ sectiones, ligaturæ, medicamenta adstringentia, atque agglutinantia, vel etiam sanguinis acrimoniam contemperantia, &c. quamvis enim pro Medicorum consilio, ac prudentia, his atque hujusmodi aliis uti liceat; in eo tamen cardo rei vertitur, ut idoneo aliquo medicamento sanguinis ebullitioni frænum imponatur, quod sistat, figatque illius impetum in præcipitia quæque ruentem. Verum quidem est, si symptoma seorsim spectetur, ea quæ supra enumeravimus (ac venæ sectionem potissimum) accommoda satis esse, nec ego ipse dubitarem iisdem uti; sed nempe symptomatis hujus causam (saltem si phlebotomiam exceperis) non satis attingunt, quam profecto non majori ratione per prædicta tollere, quam si gladio ignem extingere satageres. Ego itaque in hoc casu, frustra aliis tentatis, tale quidpiam adhibere soleo, quale nunc subnectam. *Rec. aq. portulacæ, & papaveris erratici aa.* ℥jß. *syr. de meconio* ℥vj. *syr. paralyseos* ℥ß. *M. f. haustus.* Nolim autem hæc ita intelligi, quasi hæmorrhagiam quamlibet ita statim curari velim, quin potius illa sæpe permittenda est, atque ægro plurimum prodesse potest, partim nimiam ebullitionem reprimendo, partim etiam critice aliquando morbum solvendo. Atque revera parum proderit huic symptomati frænum prædictum aptare, priusquam illud aliquantisper excurrerit, vel etiam priusquam vena in brachio secta fuerit. Illud diligenter advertendum est, hanc ipsam, atque alias omnes immodicas hæmorrhagias peculiare illud obtinere, quod quamprimum illæ quomodocunque sedatæ fuerint; nisi leniens aliqua purgatio celebretur, metus est ne recidivam æger patiatur; proindeque purgandum erit, quamvis (si febris tempora spectentur) serius aliquanto id fieri soleat, atque debeat, nisi symptoma hoc accesserit.

Hoc symptoma plerunque senibus accidit post copiosas evacuationes, vel per secessum ex diarrhœa, vel maxime per vomitiones, atque sæpenumero mortem præ foribus adesse denunciat. Ingenue fateor, me mihimet ipsi de * *Singultus* causa disquirenti satisfacere non posse: nihilominus observavi sæpe illum ex turbis, ac tumultu ab asperioribus medicamentis in ventriculo locisque

* *tussi.*

* *Narium hæmorrhagia.* * *Singultus.*

locisque vicinis excitato, ortum ducere, quibus sedandis atque in pristinam pacem reducendis cum naturæ vires non suffecerint, fit ut ingens periculum immineat: proindeque consentaneum existimavi curam eo dirigere, ut quod natura per se nequibat, artis adminiculo suffulta perficeret. *Diascordium* igitur larga dosi exhibitum, nempe ad ℥ij. a scopo meo non aberravit, cum *semine anethi*, aliisque, quæ tanquam specifica decantantur, usus nihil profecissem.

Si in morbi hujus decursu * *Diarrhœam* obortam conspexeris, quæ (uti jam alicubi supra notavimus) accidere tum solet, cum in morbi initio vomitorii propinandi indicatio se obtulit, neque tamen illud propinatum fuit; dico in hoc casu convenire, ut quovis morbi tempore (nisi vires contra indicaverint) *emeticum* exhibeatur, etiamsi jampridem illa ad vomendum propensio præterierit. Quoniam autem hac de re satis opinor in superioribus pagellis a nobis dictum est, illud hoc in loco duntaxat annectam, quid facto sit opus si exhibito licet Emetico nihilominus *Diarrhœa* supervenerit. Quod tamen oppido rarum est, nisi in febri inflammatoria, ubi vomitorium, hoc symptoma non solum non impedit, sed quandoque creat; quod notatu dignum est. Itaque cum sic se res habuerit, præ quibusvis astringentibus hujusmodi clysterem profuisse comperi. *Rec. Cort. granator.* ℥ß. *ros. rubr. p.* ij. *Coq. in lactis vaccini s. q. Collaturæ* ℔ß. *dissolve Diascordii* ℥ß. *M. F. Enema.* Non suaserim, ut majori quantitate clysterem injicias, quamvis enim propria vi adstrictionem polliceatur, metuendum tamen est, ne sua mole lacessat intestina, adeoque fluxum alvi, quem consopire animus erat, uberius provocet.

Sed forsitan objiciet his aliquis, magis e re videri, ut præsertim declinante morbo, diarrhœam, si quidem acciderit, permittas potius quam sistas, quandoquidem fluxus ille alvi nonnunquam criticus est, morbumque solvit. Respondeo, me non inficias iturum, fieri aliquando, ut febris per hanc portam sibi viam faciat, atque effugiat; verum illud rarius accidit, quam ut illius spe quicquam moliamur: quin & ratio illa, qua de medela febrium universim locuti flexus hujusce sistendi necessitatem ostendere conati sumus, etiam hic omnino locum obtinet. Nunc autem illud addendum est, mea quidem sententia animadversione non indignum, nempe ad genuinam sanguinis depurationem non tantum necessariam esse illam quarundam partium secretionem, quæ per *fæces* fit, sed requiritur etiam ut secernantur aliæ, tanquam *flores*, id quod in aliis etiam liquoribus opulentis atque heterogeneis quotidie cernimus. Itaque si diarrhœæ nimium indulseris, mediam solummodo depurationem, tantopere expetitam, procurabis, atque etiam forsan, quod postremo in loco rejiciendum erat, primo excernetur. Fateor equidem separatione illa per flores jam facta (quæ, ut obiter id attingam, sensim, & sine sensu peragi solet, atque plerunque paulo pleniori διαπνοῇ potius, quam sudore manifesto) diarrhœam, si forte acciderit, periculi non multum interminari: Sciendum tamen est, illam tum non aliunde accidere, quam quod purgatio subducendis fæcibus dicata, non opportune exhibita fuerit, quæ quidem fæces mora sua fermenti alicujus maligni indolem adeptæ, intestina jam ad excretionem irritant, stimulantque; ut omittam dicere, liquidissimam illam excrementorum consistentiam (tali enim forma plerunque visuntur) satis indicare ea pro critica morbi solutione habenda non esse.

Forsan etiam inter symptomata febribus supervenientia recenseri potest * *Iliaca passio*, eo quod vomitus enormes qui initio febrium accidere solent, huic occasionem quandoque subministrent.

Horrenda hæc affectio est, & huc usque omnium fere judicio funesta, ex intestinorum motu inverso, ac præpostero originem ducens. Nimirum intestinorum fibræ, quæ a superioribus versus inferiora contrahi debent, contrahuntur ad superiora, & quæcunque in intestinis continentur non versus alvum, sed ventriculum protruduntur, & impetu facto ad os regurgitant; adeo ut Enemata, quantumcunque acria, Emetica evadant, ubi etiam Cathartica per os assumpta per vomitum subito excernuntur. Et, mea quidem sententia, exquisitus ille, ac intolerandus dolor huic morbo superveniens, non aliunde oritur, quam ex præpostero intestinorum motu modo dicto. Cum enim sinus illi, quos multiplices intestinorum circumvolutiones constituunt, ita a natura formati sint, ut ad descensum fæcum quam aptissime conducerent, cum ii, inquam, motui suis fibris contraria cedere cogantur, exoritur inde prædictus dolor; qui quidem uni parti instar terebelli infigitur, cum aut valvula quæ ad initium coli apposita excrementorum ad ileon regressum impedit, aut alia quævis membrana ad sinum pertinens, vim hujus præposteri impulsus sola sustinet.

Hujus vero inversionis, unde dolor ille exoritur, duplicem causam assignare licet. Obstructionem nempe, vel irritationem.

Primo igitur quæcunque intestina vehementer obstruunt, ut nihil per inferiora descendere valeat, hunc contrarium in intestinis motum ut producant necesse est, & nemini non notum. In horum censum ab Authoribus referri solent fæces induratæ, flatus crasi magna copia collecti, ac intestina velut in nodum convolventes, constrictio intestinorum in hernia, inflammatio denique, aliique tumores magni, qui cavitatem internam intestini occludunt. Interim vero haud negandum, quod motus contrarius hisce causis originem debens, potius ingestorum, quam intestinorum motus habendus, neque hæc totius intestinorum ductus inversio est, sed illorum tantum, quæ supra sedem istius obstructionis sita sunt. Quam ob causam *affectio iliaca* hinc profecta a me *notha* appellatur.

Secundo vero opinor, quod in affectu iliaco causa inversionis peristaltici intestinorum motus ut plurimum ita se habet. Nimirum ex tumultuante sanguine in febri nuper concepta, in ventriculum, & proxima intestina deponuntur humores acres & maligni, ex quibus ventriculus primo motum suum invertere, ac violento impetu materiam molestam in eo contentam per os rejicere cogitur: Ventriculi tandem motui validiori intestina *tenuia* ipsi continua jam debilitata cedunt, & cum his demum *maiora* in consensum trahuntur, vomituriente ventriculo quasi choream ducente. Hunc affectum *verum ileum* voco, & ille hujus loci est. Methodus eum curandi hactenus fere incognita fuit, quicquid nonnulli jactent de usu *argenti vivi, & globulorum*, quæ præterquam, quod parum conducunt, noxam sæpe haud contemnendam inferunt. Ego cum felici successu hac methodo utor.

Quando liquet ex clysteribus per os rejectis, & aliis signis verum esse ileum, tunc in hæc tria enitor. 1. Ut contrarius iste ventriculi motus, qui similem motum in intestinis efficit, impediatur. 2. Ut intestina acri humore debilitata corroborentur. 3. Ut ventriculus ac intestina ab istis humoribus liberentur. Quibus indicationibus ut satisfaciam, curationem hoc ritu instituo. Primo *salis absinthii* ℈j. ex cochleari uno *succi limonum* mane, & sero sumendum præscribo, intermediis vero temporibus *aquæ menthæ stillatitiæ* sine saccharo, aliove quovis additamento cochlearia aliquot bis quaque hora propino, cujus vel solius repetito usu, & vomitus, & dolor ex eo natus subito evanescent. Dum hæc fiunt *catulum viventem* nudo ventri indesinenter accumbere jubeo. Postquam vero dolor cum vomitu per spatium bidui triduive omnino cessaverit, tum *pil. cochl. maj.* ℈j. *in aqua menthæ* dissolutam exhibeo, quam etiam aquam (quo certius vomitus recursum prævertam) toto catharseos tempore sæpius sumendam injungo. Neque catulus removendus, antequam usum pilularum æger aggrediatur.

Observavi frustra pilulas istas, vel quodvis aliud catharticum, utcumque forte propinari, donec ventriculo corroborato, atque adeo ad motum naturalem reducto intestina etiam ad proprium motum æque reducta fuerint. Alias enim cathartica omnia intus assumpta emetica evadent, & plus damni quam commodi inferent. Inde est, quod remediis purgantibus viam facere non aggredior, donec per spatium quoddam medicamentis istis ventriculum respicientibus usus fuerim.

Victum valde tenuem ægro præscribo, ita ut nonnisi cochlearia aliquot jusculi ex pullo Gallinaceo parati sorbenda bis vel in die permittam. Interim vero ut per totam ægrotationem in lecto decumbat jubeo, donec perfectæ sanationis signa appareant, ac etiam post sanationem per longum tempus in prædictæ aquæ usu persistere, & laneis

* *Diarrhœa.* * *Iliaca passio.*

& laneis duplicatis ventrem a frigore bene defendere impero; quo minus recidiva fiat, cui hic affectus præ omnibus aliis est obnoxius.

Pauca hæc universam meam in curando hoc affectu methodum exhauriunt, quam a nemine consulto ob simplicitatem suam, & splendidioris sive verborum, sive pharmacorum apparatus defectum, aspernatum iri confido.

Atque hæc sunt illa symptomata, quæ in febre hac occurrere solent. Sunt autem & alia quædam, quibus memorandis nunc supersedebimus, partim quidem, quoniam ea minoris momenti sunt; partim vero, quod peculiarem nullam curationem postulent, febres enim rite tractatæ sponte sua cessant.

De *Febre continua* hujus constitutionis, ac de symptomatibus ejus hactenus.

CAPUT V.

Febres Intermittententes Annorum, 1661. 62. 63. 64.

QUandoquidem, ut jam sumus præfati, quæ prædictos annos omnes constitutio pervasit, producendis omnium generum *Intermittentibus* tam egregie favit, quas tum de illis feci observationes haud indiligentes, hic impertiam. Addam insuper, & quæ de paucis illis intermittentibus observavi, quæ ab illo deinceps tempore sporadice contigerunt, quo minus orationis filum insequentium deinceps annorum historiam complectentibus, cogar intercidere.

Primo loco quo naturam illarum atque genium conjectura saltem assequamur, advertendum est, quod in paroxysmis febrium intermittentium hæc tria tempora spectanda sunt. 1.Tempus *Exhorrescentiæ*. 2.Tempus *Ebullitionis*. 3.Tempus *Despumationis*. Et quidem ad *exhorrescentiam*, quod attinet (ut de his rebus summatim loquar) ego illam exinde oriundam arbitror, quod materia febrilis, quæ nondum turgescens a massa sanguinea utcunque assimilata fuerat, jam tandem non solùm inutilis, verum & inimica naturæ facta, illam exagitat quodammodo atque lacessit; ex quo fit, ut naturali quodam sensu irritata, & quasi fugam molita, *rigorem* in corpore excitet atque *horrorem*, aversationis suæ testem & indicem. Eodem plane modo, quo potiones purgantes a delicatulis assumptæ, aut etiam toxica incaute deglutita, horrores statim inferre solent, aliaque id genus symptomata. Natura itaque hoc pacto irritata (ut ad tempus *ebullitionis* jam transeamus) quo facilius hunc hostem a suis cervicibus depellat, *fermentationem* aggreditur, solemnem nempe machinam, qua in febribus, & quibusdam aliis acutis morbi uti consuevit, cum sanguinis molem ab intestinis inimicis liberare conetur: hujus enim effervescentiæ beneficio disjunctę peccantis illius materię partes, quæ sanguini æquabiliter admixtæ fuerant, aggregari quodammodo incipiunt, atque adeo leviori opera subigi possunt, ut ad despumationem opportunę evadant. Et quidem ut hoc fiat vel ex eo plurimum referre constat, quod qui ex febribus intermittentibus moriuntur, siquidem in paroxysmo pereant, in primo illo tempore (*exhorrescentiæ* scilicet) fato fungantur; nam si ad tempus effervescentiæ pertigerint, saltem pro illa vice non moriuntur. Atque per hæc duo tempora res ægrorum in angusto versantur; quibus elapsis, tertium tempus, quod *despumationi* dicatum est, insequitur, quo succedente symptomata omnia primo leviora fiunt, atque tandem plane evanescunt. *Despumationis* autem nomine nihil aliud significatum volo, quam materiæ febrilis jam subactæ, & quasi devictæ, expulsionem, seu separationem; atque illud quod separatur, partim (ut in aliis liquoribus cernere licet) *florum*, partim *fæcum* rationem, & sortem obtinet.

His ita positis, videamus quomodo fiat, ut redeat paroxysmus, quando quidem ægrorum sors in vado jam constituta videtur. Nimirum febrilis materia nondum tota emigravit, sed quemadmodum apum Embrya statis temporibus sensim succrescunt, ita latens hæc materia pro typorum ratione denuo caput effert, ac novum negotium naturæ facessit, idem stadium decurrens, quod in præcedentibus modo ostendimus. Nunc autem si quis a me causam quæsiverit, cur fomes ille delitescens effervescentia præcedenti non satis subactus, ac proinde cum reliqua materia peccante non expulsus, proindeque novas tragædias daturus, non eodem modo in omni febre intermittenti progrediatur (nam nunc unum, nunc duos, nunc tres dies exigit, priusquam ad maturitatem perveniat, novumque paroxysmum excitet,) de hac re, inquam, si quis mihi negotium exhibeat, ego plane me nescire fateor. Neque vero quisquam alius, quod sciam, in hac causa tam præclare se gessit, ut arcanum hoc opus naturæ satis enarrasse videatur. Ego Philosophi nomen non ambio, & qui titulum illum se mereri existimant, atque me fortassis hoc nomine culpandum putabunt, quod in hæc penetralia non irrumpere conatus sim, moneo illos, ut in aliis naturæ operibus, quæ ubique nobis obversantur, vires suas experiri velint, antequam aliis dicam, scribant. Libenter enim quæsierim, cur *equus* ad ἀκμὴν suam pertingat septem annorum spatio, *homo* 21. cur in *plantarum* regno, hæc mense *Majo*, illa *Junio*, ista alio florere soleat, ut innumera alia nunc sileam. Quod si doctissimos quosque viros non pudeat suam ignorantiam in his rebus palam fateri, non video, cur mihi vitio verti debeat, si in re non minus difficili, atque forsitan prosus inexplicabili, manus ab αἰτιολογίᾳ abstineam; quippe cum persuasissimus sim, naturam non minus hic loci quam in aliis quibuscumque, methodo quadam certa atque ordine progredi: *quartanosa* enim (ut sic dicam) ac *tertianosa* materia non minus naturæ legibus subjacet, iisque regitur, quam alia corpora qualiacunque.

Cum rigore atque horrore in universum *Intermittentes* omnes incipiunt, cui mox calor succedit, atque huic deinceps sudor; Per utrunque paroxysmum, tum illum quo friget æger, tum quo plus satis incalescit, vomiturit ut plurimum, vehementer ægrotat, cum siti, & lingua arida, *&c.* Quæ quidem symptomata, iisdem omnino gradibus recedunt, quibus provehitur sudor, quo uberius prorumpente paroxysmus solvi videtur. Satis recte valet qui modo ægrotabat, donec paroxysmus periodo sibi consueta denuo recrudescat; in *Quotidiana* scilicet quolibet νυχθημέρῳ, in *Tertiana* alternis diebus, in *Quartana* tertio quoque die, calculatione videlicet facta ab unius paroxysmi initio, ad initium subsequentis. Licet haud raro ingeminentur posteriores duo, ita Tertiana quolibet die invadat, Quartana per duos dies continuos, tertio quidem ab insultu libero manente; quandoque etiam ter tribus diebus continuis infestet, cum *Triplex Quartana* est, morbo ab isto, quem primum assumpsit, Typo nomen sortiente.

Quæ sane paroxysmorum reduplicatio nonnunquam a materiæ febrilis excessu activitateque nimia producitur, quo in casu paroxysmus *adventitius primarium* antevertit nonnunquam etiam a virium prostratione, cum in ægro nempe nimium illæ fuerint dejectæ, & paroxysmi vigor retusus, sive refrigeratione intensiore, sive etiam evacuationibus præter modum effusis: in hoc vero casu cum paroxysmus adventitius primarium insequitur, mitius insuper, neque ita prosus diu atque alter ægrum affligit. In priore instantia, materiæ turgescentia siste ὀργασμὸς tardius revertentem, & sibi debitam periodum nequaquam præstolatur, ac proinde aliquanto præmaturius despumatione sua defungitur: in posteriore autem cum sanguis non jam ea vi polleat, quæ materiæ febrili uno impetu excutiendæ sufficiat, mox alium de novo paroxysmum substituit, quo ejus reliquias e sinu suo extrubet. Quinimo e duabus hisce causis sibi invicem adversantibus forte etiam pendet tam paroxysmorum anticipatio in febre intermittente ordinaria atque regulari, quam eorumdem tardior accessio; quarum utraque in his febribus frequenter occurrit, quæ νυχθήμερον omne percurrunt, vel solitum paroxysmi tempus anticipantes, vel eo serius accedentes.

Febrium autem intermittentium quædam *Veris* sunt, quædam *Autumni*: quamvis enim in tempestatibus intermediis nonnullæ oboriantur, quoniam tamen illæ, & minus frequentes sunt, & ad prædictas reduci possunt (illas nempe quibus magis appropinquant,) idcirco omnes sub duobus hisce generibus, *Vernalibus* nempe, atque *Autumnalibus*, complectar. Tempora ad quæ particulariter ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ referuntur, menses sunt *Februarii*, atque *Augusti*; licet quandoque maturius invadant, tardius etiam nonnunquam; prout scilicet uberior parciorve in aere apparatus, vel ad easdem producendas facit, vel officit, & ex consequenti magis etiam minusve epidemice deprædantur. Cujus rei exemplum habemus satis obvium in febribus intermittētibus Autumnalibus anni 1661. quo anno memini, fœminam quandam ædibus meis vicinam primo Quartanæ suæ paroxysmo, ipso *Joannis festo* correptam fuisse. Et complures alii circa idem tempus præmaturum febribus illis correpti fuere, quæ postmodum adeo epide-

Epidemicæ evaserunt; quod argumento est magnum, tum fuisse in ista quæ tunc obtinebat aeris temperie, ad istos morbos apparatum, qui deinceps procedente anno stipatiores grassabantur.

Et quidem usque adeo necessaria est hæc febrium distinctio, ut nisi eandem in praxi sedulo contemplemur, neque de earum duratione prognostico aliquo rite facto quicquam pronunciare, neque quomodo regimine ægrorum corpora curare poterimus, habita tum tempestatum, tum naturæ febrium diversæ ratione. Verum quidem est febres utriusque tempestatis ingenium non plane dissimile nancisci, sive modum spectes primi insultus, qui cum horrore primum incipit, mox in calorem erumpit, ac tandem per sudorem solvitur; sive typorum discrimina, quorum respectu quædam *Tertianæ* sunt, tum *Vere*, tum etiam *Autumno*. Interim tamen non dubito, quin febres istæ tota sua natura sive essentialiter distinguantur.

Atque ut de * *Vernalibus* primo dicam, illæ fere omnes vel *Quotidianæ* sunt, vel *Tertianæ*, & vel serius, vel ocyus ingruunt pro vario tempestatis apparatu. Nam per brumale frigus spiritus concentrati vires in suo recessu sibi acquirunt, quos appropinquantis postea solis calor jam vegetos evocat, qui cum viscidis humoribus (minus tamen viscidi sunt hi, quam quos in Autumno prægressi fervores excoxerunt ac torrefecerunt) commissi, quos durante hyeme natura in sanguinis massa congesserat, dum avolare nituntur, implexi detinentur, & quasi irretiti, adeoque vernam hanc ebullitionem concitant. Eodem plane modo quo vasa cerevisia repleta atque in arena vel cella frigida diutius reposita, si igni admoveantur, tumultum statim concipiunt, & liquor ad volatum pronus est. Sanguis hoc modo affectus purgationem sui molitur, atque spirituum volatilium ope negotium hoc sat cito peragit, nisi forte nimia viscidorum succorum vi instructus fuerit, qui fermentationem cœptam remorentur; & licet hoc ipsum accidat, effervescentia tamen verna raro continua, suique similis manet, verum dissilire atque in diversos Paroxysmos quasi findi solet. Sanguine enim opulentis hisce spiritibus jam turgido, natura negotium suum quasi præceps aggreditur, & quarundam partium secretionem ad modum perfectæ solutionis per Paroxysmos particulares peragit, priusquam universali separatione defungatur. Atque hæc mihi quidem ratio non inidonea videtur, quod verna tempestate, præsertim illa, quæ æstatem propius attingit, paucæ febres continuæ occurrant, nisi forte constitutio fuerit Epidemica. Fermentationes enim tunc temporis obortæ vel subito consopiuntur, vel ad intermissionem properant, vel denique partes humorum ad separationem proniores, præmature & cum vi quadam alio transferuntur, ex quo mox *Anginæ*, *Perimpneumoniæ*, *Pleuritides*, aliæque id genus pestes succrescunt, quæ desinente potissimum Vere caput suum exerunt.

Animadverti, *Febres Intermittentes Vernales* rarissime fuisse diuturnas, semper vero salutares; ita ut vel maxime senex, vel debilis quispiam, officiosissima damnosissimaque imperitissimi cujuslibet περιεργία modo is probus fuerit e medio vix queat tolli. Contigit mihi tamen videre *Tertianas Vernales*, quæ ob Phlebotomiã, & Catharsin indebite celebratas, & regimen insuper cum morbo male quadrans, moras traxere etiam usque ad tempus illud, quo Autumnales solent invadere; quæ tempestas cum hujus morbi genio sit admodum contraria, eundem continenter extinguit; Ægro interim frequenti Paroxysmorum reduplicatione, & duratione longiore ita pene confecto, ut in extremis versari videatur: quæ nihilominus (quatenus mihi hactenus observare licuit) semper est eluctatus. Neque in convalescentibus ab hoc morbo mihi adhuc subiit videre gravissima illa symptomata, quæ, ut infra dicetur, intermittentes Autumnales diuturniores sequuntur; *Lethalem* intelligo *tonsillarum inflammationem*, *ventrem induratum*, *tumores Hydropicos*, *&c.* Plus semel tamen adverti ægros a morbi diuturnitate, & Paroxysmorum ingeminatione (accedentibus ad malorum cumulum evacuationibus repetitis) ad summam debilitatem redactos, ubi primum cœperint convalescere, in *Maniam*, incidisse, quæ pari cum illo passu recessit, quo eorundem vires de novo redintegrabantur.

Intermittentes vero *Autumnales* longe aliter se habent. Primo enim *Tertiana*, licet quibus annis Epidemica non est, & sanos invadit, cito nonnunquam se proripit, neque pluribus stipatur symptomatis, quam quæ Verno tempore contingere solent Tertianæ; ubi tamen epidemice grassatur, & ætate provectiores, aut pravo corporis habitu præditos ferit, haud vacat periculo; quin etiam ad menses duos, vel tres, forte etiam in secuturum usque Ver tyrannidem exercet. Deinde *Quartanæ* & periculosiores sunt, & obstinatiores longe quam sunt illæ, de quibus ultimo diximus: Ubi enim natu grandiores impetunt, eosdem paucis adhuc Paroxysmis multatos quandoque jugulant; quo in casu æger tempore *exhorrescentiæ*, ineunteque adeo Paroxysmo ut plurimum moritur, quod jam dictum. Quod si æger in senectutis tantum fuerit confinio, nec dum ejus limen prætergressus, licet non in eodem versetur discrimine, ne inter Paroxysmos primo lacessentes luce privetur, haud tamen facile a febre hac elabetur, nisi vertente anno, appetenteque illo tempore, quo primo corripiebatur. Nonnunquam etiam *hæret lateri lethalis arundo*, nec nisi a morte, languescenti decutitur. Quartana interim Typum subinde variat, plurima etiam patit symptomata, *Scorbutum* v. gr. *Ventrem induratum*, *Hydropem*, *&c.* Juniores vero ferendo huic morbo pares sunt, a quo nonnunquam circa *Solstitium Brumale* liberantur, frequentius tamen non nisi adveniente *Verno Æquinoctio*, vel etiam Autumno insequenti, ubi sc. venæ sectionem aut Catharsin admiserint. Sæpe non sine stupore sum intuitus infantes tenellos cum hoc morbo per totos menses sex commissos, nec oppressos tamen, sed de eodem, *Herculis* instar puer, in cunis triumphantes.

Hic notandum, quod cujuscunque demum ætatis aut temperamenti fueritis, qui Quartana corripitur, si quolibet alio vitæ tempore (vel etiam ab hoc remotissimo) eadem semel laboraverit, non diu admodum eum secunda hac vice fatigabit morbus, sed post paucos aliquot Paroxysmos sponte sua solvetur, quod scitu dignum erat.

* *Intermittentium* autem *Vernalium* curationem quod spectat, licet illas suo semper arbitrio permittendas existimaverim, & nihil prorsus movendum, cum nemo quisquam, quod sciam, earum unquam operâ satis concesserit, atque ex adverso, qui illas abigere sategerunt, remediis præsertim evacuantibus, id tantum egerint, ut morbus inde confirmatior pertinacius obsisteret; si tamen importuna ægri impatientia Medici opem obnixe efflagitet, Intermittentes Vernales variis modis, & quidem cum optato exitu aggredi licet, uti mihi non infrequenti observatione abunde constitit.

Nonnunquam *Emeticum* tempestive propinatum, ut nempe ante Paroxysmum negotio suo defungi possit, felicissime successit; præsertim si quantitatem mediocrem *Syr. de Meconio*, vel cujusvis Narcotici post finitam Emetici operationem, exhibueris immediate ante Paroxysmi insultum.

Ast ubi sanitatem videas restitutam per *diaphoretica*, quæ sudorem in Paroxysmi solutione obortum promoveant, ægro interim optime stragulis cooperto, id quod tantopere, ac tandiu faciendum est, quandiu vires ægri patiantur. Atque hoc in Veris intermittentibus, præcipue Quotidianis, sæpe obtinuit: humoribus enim in hac tempestate non admodum crassis existentibus, solutio alias imperfecta futura, in perfectam adolescit, quod quidem in Autumno nunquam accidit.

Quid quod clysteris in diebus intermittentibus per triduum, vel quatriduum adhibiti beneficio, Tertianas aliquando curaverim.

Interim si ob Phlebotomiam liberiori manu celebratam (quo tempestas ipsa parum cautos facile inclinat,) vel ob ægri debilitatem antecedaneam spiritus illi qui subito ad despumationem se accingerent, pauperiores facti minus valeant, accidere potest, ut hujusmodi febres Vernales auxiliis quibuscunque frustra tentatis, Autumnalium diuturnitatem æmulentur. Sed sane non solent illæ cousque durare, quippe quæ vel sponte sua desinant, vel leviori remediorum ope facile in fugam vertantur.

* *Intermittentes* autem *Autumnales* non tam levi opera se amoveri patiuntur. De illis igitur nonnulla mihi dicenda sunt. Si autumnalis constitutio fuerit Epidemica, circa *Junium* adultum solent invadere. Sin minus *Augustum* præstolantur, & *Septembris initium*: in subsequentibus vero mensibus rarius occurrunt.

Cum earum ingens aliquod agmen simul invaserit, observare

* *Intermittentes Vernales.*

* *Intermittentium Vernalium Curatio.*

* *Intermittentes Autumnales.*

servare licebit earum paroxysmos plerunque una eademque dici hora contingere, accessionibus nunc prævertentibus, nunc postponentibus, simili plane modo, atque eodem tenore, nisi quod accidere queat, ut ordo ille medicamentis adhibitis, quæ retardandi vel præcipitandi vi pollent, in quibusdam corporibus immutetur vel pervertatur.

Observandum est etiam quod in principio febrium intermittentium (Epidemicarum præcipue quæ Autumno contingunt) haud ita in proclivi est typum sub primis invasionis diebus rite distinguere, quandoquidem febre continua adscita primum adoriuntur, neque facile est aliquandiu, nisi diligenter advertetis animum, quicquam aliud præter aliqualem morbi remissionem deprehendere, quæ tamen paulatim in perfectam desinit intermissionem, & typum anni tempestati apte respondentem.

Typorum ratione vel *Tertianæ* sunt, vel *Quartanæ*. Atque de quartanis quidem illud merito affirmari potest, eas genuinam esse Autumni sobolem. Utræque profecto ea affinitate inter se connexæ sunt, ut sæpe numero vices permutare, saltem ad tempus, deprehendantur, mox fortassis ad pristinum genium redituræ. Sed Tertianæ vernales quartanarum typos nunquam induunt, cum toto (ut ita dicam) cœlo a se invicem distinguantur. Neque porro observavi unquā hac tempestate quotidianam contigisse, nisi quis Tertianam duplicem, vel triplicem Quartanam hoc nomine censuerit ἀκυρολόγως appellandam.

Has autem febres intermittentes eo fere modo suam originem nancisci arbitror, quem nunc summatim attingemus; Nempe anno surgente atque progresso, sanguis etiam pro rata proportione exaltatur (haud secus ac vegetabilia quævis augmentis atque declinationibus suis anni cursum referuntur) donec ad ἀκμὴν suam, ultimumque vigorem pervenerit; hinc parallelis motibus cum tempestatibus anni pergens, eo declinante relaxari tandem, & ipse incipit; ac tum præcipue cum ab accidentali aliqua causa promotus fuerit, puta sanguinis immodica jactura, frigore admisso, cibis crudis atque excrementis, balneorum usu intempestivo aliisque non paucis. Jam vero sanguis in hoc decidentiæ statu constituturus impressioni morbificæ cuicunque obnoxius est, quam in illum faciet quælibet aeris constitutio, quæ hoc tempore dictis intermittentibus est Epidemica. Atque huc spectat ebullitio mox inducta, qua liquorem sanguineum quandoque valde degenerem corripiente, febris inde oriunda mali moris esse solet, & malignis, atque horrendis symptomatibus plenissima. Illud utcunque accidit, ut sanguis spiritubus suis magnam partem exutus, & ab æstate præcedenti plurimum adustus, ebullitione sua non nisi tardissimis motibus defungatur, suæque despumationi longissimam periodum postulet.

Jam vero ut manifestum evadat, quam difficulter hæ febres (Autumnales puta) curationem admittant, hoc loco perpendendum est; Continuarum hujus tempestatis atque intermittentium discrimen in eo maxime versari, quod *Continuæ* conceptam semel effervescentiam συνεχῶς unoque tenore perficiant; *Intermittentes* autem partitis vicibus ac diversis temporibus eadem defungantur. Interim in utrisque fermentatio naturæ ductu peragitur spatio horarum 336. aut circiter, neque enim citius aut tardius massa sanguinea in humano corpore ordinario repurgatur, si negotium naturæ permiseris: haud secus ac pomarium suam, vinum atque cerevisia suam, ac peculiarem habet periodum, qua depurentur. Quamvis autem in febribus intermittentibus sanguis nonnunquam (ut in Quartana contingit) sex mensium spatio despumationem suam moliatur, ac tandem perficiat; non tamen (si rite calculum ponas) plus temporis in eadem absolvenda impenditur, quam quod in continuis impendi naturaliter solet; quatuordecim enim νυχθήμερα sive dies naturales efficiunt horas 336. tribuendo nempe horas quinque cum dimidia cuilibet paroxysmo Quartanarum, habebis in Quartana valorem 14. dierum, h. e. horas 436. Jam si quis dixerit Quartanam, verbi causa, (eadem enim reliquarum intermittentium ratio subintelligenda est) ultra sex mensium spatium aliquando excurrere, antequam periodum suam absolvat; respondeo, idem etiam non raro in continuis febribus hujus constitutionis spectari, quæ sæpe ultra dies quatuordecim protrahuntur; in utroque nimirum casu si effervescentiam (præsertim circa febrium finem) rite atque ordine decurrere, ac sustineri vegetam curaveris, despumatio intra prædicti temporis spatium, hoc est, quatuordecim dierum, vel 336. horarum peragetur: quod si vero effervescentiam illam seu fermentationem refrigerantium medicamentorum, aut clysterum usu tunc temporis (scilicet versus febrium declinationem) importune inhibueris, & quasi frænum illi injeceris, mirum non est, si in longum evagentur, ordine quippe naturæ perturbato. Nanque hoc modo relaxatur quodam modo sanguinis humani tonus, unde se ad despumationem accingere cum effectu nequit. Immo vero in corporibus debilibus, & effœtis idem aliquando, vel sponte accidit, nisi Cardiacorum ope naturam in illius languentem adjuveris, quo sanguini despumando par sit.

Verum illud hic jam porro notandum arbitror, ea quæ de fermentationis spatio atque continuatione supra tradidimus, de illis solummodo febribus intelligenda esse, quæ statam quandam naturam atque habitum nactæ sunt. Sciendum enim est (neque me præterit) febres quasdam esse, tum continuas, tum intermittentes, quæ transeuntis, & incerti genii sunt, neque in suis effervescentiis ad destinatam periodum pertingunt. Hujus generis sunt quæ a levi aliqua offensa ex se rerum non naturalium, quas appellant, ut cibi, potus, aeris, & his similium, abusu, nonnunquam ortum ducunt, his enim morbis correpti subito sæpe convalescunt. Idem etiam adolescentulis, sanguine puro, ac multis spiritibus referto præditis, aliquando accidit: nimirum febres illorum spirituosa quadam ac nimis tenui, volucrique materia, fermentationes suas citius perficiunt, ac celeri gradu spatia sua emensæ evanescunt. Ad fermentationem enim illud primo requiritur, ut materia fermentiscibilis, sive illa sanguis sit, sive vinum, aut alius aliquis liquor quilibet, ea tenacitate, & viscositate polleat, ut spiritus implexos, atque irretitos eatenus detinere valeat, ut in liquoris massa moveri atque agitari possint, eodem fere modo, quo aves visco captæ, aut muscæ atque apiculæ melle detentæ, motitare quidem, & murmura sua peragere possunt, avolare interim non valentes. Neque tamen, (ut obiter illud dicam) eam tenacitatem obtinere debent liquores memorati, ut spiritus prorsus obruant opprimantque, adeo ut non omnino moveantur.

His jactis fundamentis (quæ quidem nescio an aliis, mihi certe ratione non contemnenda niti videntur) mirum non erit, si illis non aliam medendi methodum substruam, quam quæ in febribus continuis ad despumationis debitum opus rite perficiendum, adhibenda videatur: cum nimirum illę a continuis nullo discrimine sejungantur, si ordinem spectes, quo natura earundem materiam expellere solet, scilicet per effervescentiam certa periodo comprehensam. Etsi quod ad earum speciem, atque naturæ proprietatem attinet, illas & a continuis, & a se invicem plurimum differre non diffitear. Itaque vel methodum, qua se natura liberare ab hoc morbo solet, caute soliciteque observando indicium sumere oportet, quo fermentationem obortam acceleremus, atque ita ad sanitatem ægros perducamus, vel in ipsam causam specificam penetrando, danda erit opera, ut remediis efficacibus ac specificis morbo obviam eatur. Ab horum alterutro indicationes sumendæ sunt. Ego utranque viam ingressus aliquando fui, atque illæsa (uti opinor) verecundia profiteri possum, non sine summa cura atque attentione animi indefessa, sed nondum eam felicitatem adeptus sum, ut Autumni febres intermittentes certa aliqua praxi atque medicandi ratione tollere possim, antequam statas illas fermentationes (de quibus supra locuti sumus) peregerint, utcunque molestum hoc febricitantibus videatur; qui eousque sanitatem suam expectare inviti coguntur. Revera autem siquis inter mortales reperiatur, qui sive methodo aliqua certa, sive remedio specifico adhibito, febrium harum intermittentium cursum non solum inhibere, sed etiam omnino abrumpere novit, existimo eum omni jure teneri, ut humano generi rem illam summopere expetendam patefaciat: quod si non fecerit, ego illum, nec boni civis, nec prudentis viri nomen mereri pronunciare ausim; neque enim civis boni est, illud in rem suam vertere, quod toti generi humano tam ingens beneficium apportet; nec viri prudentis, divina benedictione semetipsum privare, quam a summa bonitate liceret expectare, si ad publicum bonum promovendum se accingeret. Honoris autem ac divitiarum longe minor, apud probos ratio habetur, quam virtutis, & sapientiæ.

Quan-

Quantumlibet autem fuerit difficile, intermittentes has Autumnales certo fugare, tradam tamen quicquid ad earundem curationem præ reliquis facere mihi visum est.

* Intermittentium Autumnalium curationem non sine ingenti discrimine per Catharsin tentari, nisi eo, quem mox dicemus, modo instituantur) præsertim vero per phlebotomiam, frequenti nimis observatione jam olim didici. Etenim in Tertianis (maxime si ea constitutio admodum fuerit epidemica) hac methodo sanandis, nisi Chirurgi gladiolus eodem ictu, quo venam pertundit, ipsam etiam febrem confodiat, dictæ febres, etiam in vegetioribus, & Athletice cætera valentibus, non nisi longo temporis tractu expugnari se patiuntur: in provectioribus autem diutinum febris cruciatum tandem etiam mors excipit, quam præ foribus jam esse haud raro denunciat lethalis illa tonsillarum inflammatio, cujus fecimus mentionem. Adde, quod venæ sectio alia etiam symptomata illa maturius accersivit, quæ febres Autumnales intermittentes in statu declinationis, vel comitari diximus, vel a tergo sequi. Quartanariis vero in tantum obest phlebotomia, ut juvenes, qui a morbo alias intra sex menses fuissent liberati, per sex adhuc alios ab eodem detineantur: Ætateque provectiores, qui nisi sanguinem detraxissent, intra annum poterant sanari, morbum etiam ultra statutum illud tempus alere periclitantur, ac denique ab eodem victi succumbere. Quæ de venæ sectione jam dixi, levi opera ad Catharsin possunt transferri, nisi quod hæc non usque adeo perniciosa sit, nisi crebro repetita.

Intermittentes Tertianas Autumnales hoc pacto aggredior. Ægro in lectulo composito, & stragulis undequaque cooperto, sudores provoco sero lactis cerevisiato, cui salviæ folia incocta fuere, quatuor circiter horis ante paroxysmi adventum; quibus jam obortis mox præcipio, ut devoret ℈ij. *Pilularum Cochiarum majorum* solutarum in ℥j. sequentis misturæ. ♃. *Aq. vitæ* ℔. j. *Theariac. Andromach.* ℥iij. *Croci Angl.* ℥j. *M.* stent simul pro usu. Hæc ubi assumpserit, in sudoribus continuo eliciendis persistat, donec elapsæ fuerint aliquot horæ ab illo tempore, quo paroxysmus ingruere debuerat, magna cum cautela se muniens contra illas sudationis interruptiones, quas illi forte creabunt dejectiones aliquot a medicamento cathartico profectæ. Sæpius mihi ex animi voto cessit medicamentum hoc in fugandis Tertianarum paroxysmis, quam usu receptum illud ad eundem scopum tendens, decoctum sc. *Rad. Gentian. Summit. Centaur. &c.* cum pauca *Sennæ* atque *Agarici* quantitate. Cum enim duos illos contrarios sudandi ac dejiciendi motus eodem tempore excitet, eundem cum vulgari isto effectum obtinet, ordinatum scil. paroxysmi processum confundendo atque interturbando: idque efficacius, nec tamen tuto minus. Atque hac sane methodo intermittentes Autumnales Tertianas bene multas pepuli; necdum præstantiorem alium experiri his annis mihi licuit.

In *Tertiana duplici*, quæ typum variavit, ob ægrum vel evacuationibus vel alio quovis modo debilitatum, sudor pari etiam modo provocandus, & pari temporis intervallo a futura paroxysmi invasione, vel medicamento jam laudato (omittantur vero *Pilulæ Cochiæ*, cum nec tutum sit, nec ad rem faciat, cathartico jam ab eodem fructus ægri vires amplius dejicere, & paroxysmis ejusdem ope ingeminatis suppetias ferre) vel diaphoretico alio aliquo δραςικωτέρῳ atque efficaci, quod etiam repeti potest paroxysmo genuino proxime subsequente: In summa ægri debilitate a dicta paroxysmi ingeminatione electuarium, quod jam sequitur, præscribo: ♃. *Conserv. fl. Borag. Buglos. an.* ʒj. *Conserv. Anthos.* ʒß. *cortic. citri condit. Nucis Mosch. cond. Theriac. Andromachi a* ℥iij. *Confec. Alkermes* ʒjj. *M. F. Opiata*, de qua capiat ad magnitudinem avellanæ mane, & vesperi, superbibendo cochl. 6. sequentis Julapii ♃. *Aquæ Ulmariæ, & Theriacalis stillat. an.* ℥iij. *Syr. Caryophil.* ℥j. *M.* vel hujus loco aquam aliquam epidemicam simpliciorem sacchario dulcoratam exhibeo, interdicto Enematum usu; ægro jusculа e pullorum carnibus, avenacea, *&c.* concedo.

Quartanarum quod attinet curationem, nemo est, opinor, in hac arte vel mediocriter versatus, qui nesciat quam parum votis respondeant methodi istæ omnes, quæ huic Medicorum opprobrio eluendo hactenus destinantur, si *Corticem Peruvianum* excipiamus, qui tamen inducias sæpius impetrat morbo, quam eundem debellat, cum postquam ad septimanas duas, vel tres delituerit, magno cum ægri emolumento, qui ab illo male multatus paululum interim respirat, mox de novo recrudescens haud segnius quam prius lacessit; atque ut plurimum, quotiescunque demum repetatur illud medicamentum, non nisi longo temporis tractu expugnatur. Referam tamen quicquid de methodo ejusdem exhibendi habeo compertum.

Curandum est ante omnia ne præmature nimis hic cortex ingeratur, ante sc. quam morbus suo se marte aliquantisper protriverit (nisi collabescentes, & jam fractæ ægri vires eundem temporius sumendum esse dictaverint) neque enim illud solum est metuendum, ne a præpropero ejus usu inefficax iste reddatur, & spem ægri fallat, sed etiam ne de ægri vita agatur, si sanguini omni fermentationis nisi se despumanti eam derepente injiciamus remoram. Proximo loco, neque Catharsi, multo minus venæ sectione, subducenda est materiæ febrilis pars aliqua, quo liberius cortex suo fungatur munere: cum enim ab utraque recrudescent paroxysmi, evanescente semel pulveris vi. Mihi etiam magis e re fore videtur, ut sanguinem dicto medicamine sensim, longioreque a paroxysmis intervallo leviter inficiamus, quam ut uno omnino ictu paroxysmum jam instantem tentemus confodere; hoc enim pacto, & plus temporis remedio conceditur, quo suum opus plenius absolvat, & evitatur quicquid id est periculi, quod ægro poterit oriri ex subito isto atque intempestivo nimis sufflamine, quo paroxysmum jam invalescentem, atque omni se ope exerentem conamur opprimere. Postremo brevibus istis temporis intervallis repetendus est pulvis, ut non protinus evanescat prioris dosis virtus, antequam altera exhibeatur: crebra enim repetitione ista ἀξία tandem recuperabitur, profligato insolidum morbo. His adductus rationibus hanc ego methodum cæteris antepono: *Peruviani corticis* ℥j. *cum Syrop. Rosar. rubr.* ℥ij. misceatur; æger vero quantitatem nucis moschatæ majoris mane, & sero quotidie devoret diebus a genuino paroxysmo vacuis, donec confectionem omnem absumpserit. Repetatur porro ad tres alias vices, interjectis semper diebus quatuordecim.

Neque forte cum minori fructu usurpari poterit cortex hic in Tertianis, qua Vernis, qua Autumnalibus, quam in Quartanis, adhibetur. Sed ut vera loquamur, nec artem ἀπροσδιονύσως ostentemus; Si harum febrium alterutra correptus æger, vel infans sit, vel ætate floreat, convenit omnino (quantum ego hactenus edoctus sum) nihil medicamentorum quorumvis ope, aut aeris, ac diætæ mutatione moliri: Nihil enim hinc mali natum hucusque intellexi, si modo totam rem naturæ permiserim. Id quod ego non sine admiratione, præcipue in infantulis, sæpe observavi, sanguine nanque depuratione sua defuncto, febres illæ sponte sua evanuerunt. Quod si autem e contrario, vel strictiori aliquo regimine utaris, vel medicamenta purgantia subinde adhibeas, (adhiberi scilicet solent eo prætextu, ut obstructiones expediantur, atque humores in primis viis stabulantes exturbentur) vel si, quod præcipuum est, in constitutione epidemica venæ sectio celebretur, fiet ut morbus in longissimum tempus procurrat, atque interim ut ægri mille symptomatibus, iisque periculosissimis exponantur.

Si vero febricitantes provectioris ætatis sint, ex utroque morbo (Tertianas dico Autumnales, ac Quartanas) non solum diuturnitatis, verum etiam ipsius mortis grave periculum imminet. Hic itaque Medicum illud agere oportet, si neque cortice *Peruviano*, nec alia quavis methodo morbum submovere valuerit, ut naturæ saltem suppetias ferat, eamque illis adminiculis sublevet, quibus ad negotium suum peragendum opus habuerit. Certe enim in effœtis corporibus, nisi fermentatio Cardiacorum, & corroborantis diætæ, ut vini *absinthitis*, ac id genus similium, beneficio sustineatur, illud accidet, ut ægri incertis atque frustraneis paroxysmis divexati debilitentur, atque morbus eousque duret, donec languida prius natura paroxysmo aliquo graviore correpta, ad ebullitionis tempus pertingere non possit,

* *Intermittentium Autumnalium Curatio.*

ſit, adeoque in ipſo exhorreſcentiæ tempore diem ſuam obeant ægroti. Atque hoc in ſenibus non raro uſu venit, qui longa Catharticorum ſerie debilitati fuerunt, imo, ut aliquando viſum eſt, in ipſo vel primorum paroxyſmorum rigore penitus defecerunt cum exhibito Cardiaco ſatis forti ſaltem ad tempus aliquod ſuſtineri potuiſſent.

Cum ſanguis tempus illud exegerit, quod ad deſpumationem ſuam perficiendam requiritur, neceſſarium eſt, ut provectioris ætatis ægri eodem ipſo tempore, vel paulo antea inſignem aliquam aeris mutationem ſubeant, ſive (quod potius optandum eſſet) in calidiorem aliquam regionem commigrando, ſive mutando ſaltem locum, in qno primum hoc modo correpti ſunt. Mirum ſane eſt, quantum valeat hæc aeris mutatio ad morbum hunc prorſus abigendum. Interim ut ante hunc temporis articulum aer mutetur, non tantum non neceſſarium eſt ad ſanitatem ex hoc morbo reſtituendam; ſed & minus convenit. Etiamſi enim quis in regionem quantumcunque Auſtralem & calidam migraverit, ſanguis tamen ejus in morbido hoc motu ſemel conſtitutus, depurationem ſuam ut peragat neceſſe eſt; quod quidem beneficii fruſtra expectabitur ab inuſitato novoque aere, priuſquam procedente atque adulto jam ſanguinis motu, ſanitatis recuperandæ capax fuerit. Inſignis ergo illa aeris mutatio tum demum adeunda eſt, cum primum æger a paroxyſmo liberari poteſt: Exempli cauſa. In Quartana, quæ primum in Autumno invaſit, non citius aer mutandus eſt, quam circa Februarii initium. Interim ſi æger mutare locum vel nolit, vel commode nequeat, oportebit ut hoc ipſius temporis articulo, forti aliquo medicamento utatur, cujus eæ ſint vires, ut uno quaſi ictu langueſcentem illam depurationem potenter promoveat, & ſi fieri poterit, perficiat. Ad hanc rem conſulerem ego, ut *Electuarii de Ovo* vel *Theriacæ Andromachi ſeſqui drachma in aquæ Cœleſtis*, vel *aquæ Vitæ communis unciis duabus diſſoluta exhibeatur*, duabus ſcil. horis ante paroxyſmum. Id quod a me, cum ſucceſſu non infelici, in morborum hujuſmodi declinatione factum eſt. Licet agnoſcam calidiora hæc citius exhibita vel morbum duplicare, vel in febrim continuam permutare, quod a *Galeno* jamdudum obſervatum eſt. Idem in juvenibus hoc morbo detentis fieri poteſt, cautela adhibita. Ut autem in puerili ætate idem fiat, non tantum non convenit, verum etiam periculo non vacare dudum obſervavi.

Priuſquam huic argumento clauſulam addamus, illud monendum venit. Ea quæ de febrium Autumnalium intermittentium duratione, atque de tempore ad ſanguinis deſpumationem requiſito jam dicta ſunt, ita intelligenda eſſe, ut nos ſolum illud nunc ſpectemus, quod natura vulgaribus atque uſitatis tantum medicamentis ſuffulta, præſtare ſoleat. Nequaquam enim eo conſilio de his rebus ita locuti ſumus, ac ſi doctos ac ſolertes Medicos deſpondere animum velimus, atque vel de melioribus medendi rationibus excogitandis, vel nobilioribus remediis inveniendis ſpem totam abjicere, quorum ope hujuſmodi morborum ſanationem accelerent; tantum enim ego profecto ab hoc propoſito abſum, ut non deſperem, vel a me ipſo tale quippiam ſive methodi, ſive remedii aliquando repertum iri.

Sublato morbo, æger ſedulo purgandus eſt; incredibile enim dictu, quanta morborum vis ex purgationis defectu poſt febres Autumnales ſubnaſcatur. Miror autem hoc a Medicis minus caveri, minus etiam admoneri. Quandocunque enim horum morborum alterutrum paulo provectioris ætatis hominibus accidiſſe vidi, atque purgationem etiam omiſſam, certo prædicere potui periculoſum aliquem morbum eoſdem poſtea adoriturum, de quo tamen illi nondum ſomniaverant quaſi perfecte jam ſanati.

Omnino interim cavendum eſt, ne purgetur æger, niſi morbo penitus depulſo. Quamvis enim partes naturales illuvie iſta, quam in illas congeſſit febris, hoc pacto quadantenus ſublevari videantur: nova tamen materia derepente ſuccreſceret, febre ſcil. a Cathartici impetu, atque humorum agitatione jam revocata, eandem ſuppeditante; ac proinde id tantum a purgatione lucri fecerimus, ut morbus contumacior evadat. Quotidiana id nos docent eorum exempla, qui in morbi παρακμῇ, ut *Theoriæ* iſti morem gerant, quæ in tollendis obſtructionibus, & evacuando humore melancholico, qui mali fons & origo vulgo habetur, curationis ſpem omnem ponit, repetitis purgationibus miſere plectuntur; quibus ſane, quicquid id demum eſt humorum, quod a corpore divellitur atque eliminatur, compertiſſimum eſt nobis febrim altiores exinde radices agere, & pertinacius ſtationem ſuam tueri, quam ſi non fuerit proritata. Quapropter religio mihi eſt Catharticum propinare ante tempus illud, quo non tantum paroxyſmi perceptibiles, ſed etiam alteratio iſta, qualis qualis ea fuerit, quæ diebus illis, in quos paroxyſmus incidere debuerat, perſentiſcitur, omnino evanuerint, atque unus inſuper menſis fuerit elapſus, quo quidem effluxo potionem aliquam ex lenitivis vulgaribus præſcribo, atque eandem ſemel in ſeptimana ad menſes duos treſve ſubſequentes repetendam impero, addito etiam ſingulis vicibus hauſto aliquo Paregorico hora ſomni aſſumendo, finita jam medicamenti operatione; ut nempe paroxyſmo ſe de novo ingerendi anſam præſcindamus, quam aliter forte arriperet ex occaſione tumultus atque orgaſmi, quos vel mitiſſima excitant Cathartica.

Purgationibus inſtituendis idcirco ſpatia iſta ampla interpono, ut ſc. æger a recidivæ metu liberetur, quæ quidem a nimis crebra & confertim repetita ſanguinis atque humorum exagitatione, de facili poterat induci. At cum jam iſta res vacet periculo, Apozema ſequens frequenter uſurpari poterit. ℞. *Rad. Rabarb. Monachor.* ℥ij. *Rod. Aſparag. Bruſci, Petroſel. & Polipod. quer. an.* ℥j. *Cortic. Median. fraxini, & Tamariſci an.* ℥ß. *fol. Agrimon. Ceterach. & capill. Ven. an. M.* j. *Sennæ mund.* ℥jß. *vini albi*) *Epthimi* ℥ß. *agarici troch.* ℨij. *ſem. fœnicul.* ℈iiij. *Coq. in aqua ad* ℔ß. *ſub finem adde ſucci aurantiorum* ℥iij. *In colatura diſſolve Syr. Cichor. cum Rheo, & Magiſtral. ad melancholiam an.* ℥iß. *F. Apozema*, de quo capiat ℔ß. ſingulis matutinis per triduum, & repetatur quoties opus fuerit.

Ut tandem *Symptomata* illa memoramus, quæ febres intermittentes in declinationis ſtatu comitantur, obſervandum eſt. Vernarum pauciſſima eſſe, ſi ad illa comparentur, quæ Autumnalibus accidunt, tum quia non ita diu hærent iſtæ, tum etiam, quia in humoribus non uſque adeo terrenis, & minus etiam malignis fundantur.

Primum hic ſibi locum vendicat, ſubinde occurrens * *Hydrops*; unde primo quidem crura intumeſcunt, deinde etiam venter; qui exinde naſcitur, quod ſcil. ſanguis crebris illis fermentationibus, quas peperit morbi diuturnitas, (præcipue in natu grandioribus) plures ſpirituum manipulos prodegit, unde ſumma eorundem inopia jam laborans, ſuccos cum alimentis ingeſtos non amplius valet aſſimilare, quorum cruda adhuc indigeſtaque moles in crura tandem deponitur, atque his jam diſtentis, neque ulterius quicquam admittentibus, in ventrem etiam, unde verus Hydrops formatur. Raro autem juvenes obſidet hæc malorum Ilias, niſi Catharticis per febris decurſum ſæpenumero iteratis eandem inconſulto nimis accerſiverint.

Verum Hydrops ex cauſa memorata ſuperveniens aperientium & catharicorum uſu facile ſanatur, ſi modo recens fuerit. Neque mihi moleſtum eſt, quoties hunc natum morbum audio atque intelligo, nempe de rei exitu omnia bona tunc temporis animo concipiens: Nonnullos enim uſu Apozematis jam appropriati perſanavi.

Veruntamen obſervavi, fruſtra eſſe, ſi quis Hydropem ex febre intermittenti natum, medicamentis purgantibus tollere conetur, febre illa adhuc durante: Febris enim hoc pacto radices profundius agere deprehendetur, non autem amovebitur Hydrops; expectandum itaque, donec febris exulet, ac tum demum negotium proſpere ſuſcipiendum.

Verum enim vero ſi tam importune atque acriter inſtet ſymptoma hoc, ut ejus curatio non eo uſque videatur differenda, donec febris receſſus Catharticorum uſum permittat, aggredienda omnino illa eſt infuſionibus *rad. Raphani ruſticani; ſummitat. Abſinthii, & centaurii min. baccarum Juniperi, Cinerum Geniſtæ*, &c. in vino factis; quæ non ſolum huic ſymptomati obſiſtunt, effœtas ſanguinis vires de novo inſtaurando, ſed naturæ etiam de morbo jam triumphaturæ tempori ſubveniunt.

* Infantes autem poſt febres autumnales tum continuas, tum intermittentes, Hectici aliquando fiunt. Ventres eorum inflati, tumentes, ac duri evadunt; ſæpe etiam

* *Hydrops* * *Rachitis.*

etiam tussis, aliquaque tabidorum symptomata subnascuntur, quæ *Rachitidem* plane mentiantur. Hos ego sequenti modo tractandos consulo. Paretur potio Cathartica, quam in febrium continuarum fine assumendam præscripsi. Hujus capiat infantulus Cochl. j. vel ij. plus minus pro ætate, mane per 9. dies, uno atque altero die, si opus fuerit, intermisso. Interim vero purgatio ita moderari debet ac regi, dosin vel augendo vel minuendo, ut ultra 5. vel 6. sedes singulis diebus non procedat. Post finitam catharsin totus venter inungatur linimento aliquo aperitivo per aliquot dies. Sequenti uti soleo. ♃. *Ol. lilior. & tamarici an.* ℥ij. *Succi rad. brioniæ & apii an.* ℥j. *bulliant ad succorum consumptionem, addendo unguenti de althæa & butyri insulsi an.* ℥j. *gummi ammoniaci in aceto soluti* ʒß. *ceræ q. s. f. linimentum*. Sane quamplurimi infantes, etiam vera Rachitide laborantes, hac methodo a me liberati fuerunt.

Veruntamen (ut ante monuimus) cavendum sedulo ne purgationem aggrediamur, nisi febre jam perfecte fugata; licet enim hoc pacto humoris in partes naturales amandati portio quædam evacuari non sine causa videri possit, nihilominus ab ipsa febre nova subinde pravæ materiæ copia suggeretur, quæ non solum purgationem reddet frustraneam, verum & ipsum morbum diuturniorem præstabit, ob rationes antea memoratas.

Observatu non indignum est, quod cum febres Autumnales teneram ætatem diu cruciarint, nulla spes sit easdem abigendi, donec abdominis regio, circa lineam præcipue, indurari atque tumefieri occœperit; iisdem enim gradibus quibus hoc symptoma supervenerit, febris etiam fugam meditatur. Neque forte ex meliori aliquo prognostico morbum hunc brevi abiturum dixeris, quam si sedula animadversione suboriri hoc symptoma perspexeris. Idem porro in crurum tumoribus obtinet, qui in adultis aliquando spectantur.

Ventris tumor qui infantibus accidit post has febres, quibus annis aeris constitutio intermittentibus Autumnalibus progignendis epidemice determinatur, tangentis digitum haud aliter ferit, ac si materiam aliquam continerent viscera in Schirtum induratam; cum qui aliis annis simili licet ἀτροφάσει, contingit, tactum ita afficit, ceu tensio tantum foret hypochondriorum a subjectis flatibus. Hinc nisi annis quibus intermittentes Autumnales prædominium habent, veræ Rachitides rarius occurrunt, quod observatu dignum.

Tonsillarum dolor & inflammatio post febres sive continuas, sive intermittentes, cum deglutiendi primum difficultate & molestia, supervenientibus deinceps raucedine, oculis cavis, & Hippocratica facie, mortem certo imminentem præmonstrant, intercisa plane omni redintegrandæ sanitatis spe. Funesto huic symptomati producendo evacuationes justo copiosiores in ægris vi morbi jam fere attritis, ut & longiorem febris moram sociam operam ut plurimum commodasse observavi.

* Multa alia sunt accidentia quæ morbos hosce consequi solent ob purgationem vel non omnino, vel non rite celebratam, quibus impræsentiarum enumerandis supersedebimus, cum curationis eadem fere ratio sit utrobique, nempe sedimenti ab effervescentia præcedanea depositi repurgatio, quippe quod sua mora malis hujusmodi materiam præbuerit. Quanquam licet hic loci non contemnendum symptomatis genus referre, quod non tantum purgationibus & evacuationibus aliis quibuscunque, venæ sectioni præsertim, cedere dedignatur, verum & ab illis vires sibi acquirit. Illud autem peculiaris quædam est ac sui generis *Mania* intermittentes diuturniores (Quartanas præcipue) nonnunquam excipiens, quæ communem medicandi rationem aspernatur, & post evacationes fortiores adhibitas in miseram quandam stultitiam degenerans, non nisi cum ipsa ægrorum vita terminatur. Miratusque sæpenumero sum, nullam hujus rei mentionem ab Authoribus factam fuisse, cum non raro accidisse viderim. Cum reliquæ amentiæ species copiosis evacuationibus, & venæ sectione, & Catharsi ut plurimum persanentur, hæc neutram potest ferre. Sed cum jam æger in sanitatis limine est, si *vel* Enema ex lacte saccharato semel injeceris, statim de novo recrudescet malum. Et si reiteratis purgationibus, venæ sectioneque contra nitamur, ejusmodi evacuationes morbi quidem ferociam possunt domare, ægrum vero certissime non tantum fatuum, sed & incurabilem omnino reddent. Quod quidem nemo mirabitur, qui secum reputaverit, alteram amentiæ speciem a nimis exaltata & vivida sanguinis crasi produci, hanc vero ab ejusdem debilitate, & ut ita dicam, vapiditate a diuturna fermentatione quam invexit febris, qua mediante spiritus functionibus animalibus obeundis impares plane sunt.

Huic malo ad hunc modum mederi soleo. Ægro ter in die Cardiacum aliquod e generosioribus exhibeo dosi paulo liberaliori, e. g. *Theriacam Andromachi. Elect. de ovo. pulverem Comitissæ. pul. Gualteri Raleigh.* vel similem in *Epidemica*, *Theriacali*, vel alia. Possunt etiam in alia quavis forma exhiberi Cardiaca medicamenta: æger interim victu quidem moderato, Analeptico tamen, & potu generosiore reficiendus est; foras ne exeat, in lecto se diu multumque contineat. Alvus sub hoc regimine justo erit astrictior, unde ut etiam a calidiorum medicamentorum usu a febre quis sibi metuat, sed vano prorsus timore; cum spiritus antecedente morbo pene exhausti novum deinceps non valeant accendere. Post aliquot septimanas paulatim in melius proficiet, quo tempore omitti possunt Cardiaca ad dies pauculos. Diæta vero Analeptica jugiter instituenda, & post brevem intermissionem repetendus est denuo Cardiacorum usus, atque in eo persistendum donec integra sanitate fruatur.

Dicta methodus *Maniam* etiam quæ has febres minime excepit, quandoque sanavit, frigidiori sc. atque infirmiori temperamento præditis. Anno nuper elapso *Sarisburiam* accersebar, ut cum Medico erudito & sagaci, mihique conjunctissimo, Domino Doctore *Thomas* fœminæ nobili consulerem, cui imaginatio haud parum fuit læsa. Verum adhibitis, etiam cum jam prægnans esset, remediis modo dictis, ad sanam omnino mentem rediit.

Attamen *Mania communis*, quæ vegetis hominibus atque etiam nulla febre prægressa, accidere solet, alius sane prosapiæ est, ac proinde longe diversa, quoad evacuationes, methodo tractanda, tametsi vel in hac specie, ea quæ cerebrum atque spiritus animales corroborant, haud omitti debent. Curationem autem ejus, etsi non sit hujus loci, obiter tamen prædictæ speciei subnectere non gravabor, ne quis forte præ similitudine morborum in errorem illabatur.

In Junioribus ac sanguineo habitu præditis, mittatur sanguis ex brachio ad uncias octo vel novem bis vel ter, diebus tribus inter singulas venæ sectiones interpositis: Deinde semel extrahatur sanguis ex venis jugularibus. Ultra hunc modum repetitæ venæ sectiones ægrum potius in *stultitiam* ducunt, quam curationem absolvunt. Postea aggrediatur usum *Pil. ex duobus*, quarum drachmam semis vel scrupulos duos (pro ratione operationis) capiat semel singulis septimanis stato die, ita ut si, verbi gratia, die lunæ primo pilulas assumpserit, præcise eodem ipso die, nec frequentius, sequentibus septimanis eædem repetantur per longum tempus, usque dum perfecte convaluerit. Hac methodo humores qui in hoc morbo mentis arcem impetere solerent, sensim in inferiores sedes dilabentur, alia quasi ῥοπῇ eis inducta.

Diebus a purgatione liberis per totum decursum Electuario sequenti, vel alio medicamento eadem virtute prædito, utatur.

♃. *Conf. Absinth. Rom. Anthos, & Theriac. Androm. an.* ℥j. *conf. flaved. Aurant. Angelic. condit. nuc. mosch. condit. an.* ʒß. *cum s. q. syrup. Caryophil. f. Electuarium*, capiat ad magnitudinem nucis moschatæ bis in die, superbibendo haustulum vini Canarini, cui fuerint frigide infusi flores *Paralyseos*.

Febris Continua atque *Intermittentes* quas supra descripsimus, soli ferme erant morbi Epidemici, qui durante illa constitutione quæ per annos 61. 62. 63. 64. regnabat, emicuere: quot retro annis eum obtinuerint principatum, non habeo dicere; id certo scio, quod ab anno 64. ad annum usque 77. rarissimæ omnino Londini comparuere.

Dicendum mihi etiam erat de *Variolis*, quales nam scilicet erant istæ quæ tum contingebant, respectu habito ad constitutionem illam; quandoquidem (ut jam subindicavi) vario admodum se habent modo pro varia constitutione qua incessunt: sed cum non satis attente per id temporis animum ad eas adjecerim, missas jam facio: id tantum tradam illis peculiare, quod

sc. iis

* *Maniæ species quædam.*

sc. iis annis labentibus, sub initio Maji confertissime invadebant, supervenienti vero Epidemicorum Autumnalium cohorti (febrem volo continuam, atque intermittentes) locum dare solebant. In pustularum summitate foveolæ quædam ad instar capitum acicularum minorum plerunque subsidebant; atque in *discreto* genere æger octavo maxime die periclitabatur, quo tempore, abrupto derepente qui hucusque dimanaverat sive sudore, sive madore, externa exarescebant, nec revocari poterat sudor Cardiacis quibuscunque; æger phrenitide, atque anxietate insigni corripiebatur, cum magno dolore & ægritudine, urinam frequenter, at in parva quantitate, reddebat, ac intra paucas horas de magna spe decidens, ad plures migrabat.

SECTIO SECUNDA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica Annor. 1665. *&* 1666. *Londini.*

PRægressa Hyeme frigidissima, & sicco gelu in Veris usque tempora indesinenter perdurante, cum ex improviso solveretur, fine sc. *Martii*, ineunteque, ex Anglorum computo, Anno 1665. *Peripneumonia*, *Pleuritides*, *Anginæ*, aliique id genus morbi inflammatorii magnam derepente stragem edebant: quo ipso tempore caput etiam extulit *Febris* quædam *Continua Epidemica*, a febrium continuarum genio, quæ præcedenti constitutione vigebant, longe diversa; quarum vix ullæ ea anni tempestate solebant invadere. Dolor capitis quam in priore illa intensior, & vomiturítiones adhuc magis immunes ad hanc febrem accedebant; in plerisque *Diarrhœa*, quam prius diximus assumpto Emetico præcaveri potuisse, jam ab eodem provocabatur, nec tamen cessabat vomituritio. Externa hic pariter ac in febribus constitutionis præcedentis sicca reperiebantur; attamen, præmissa maxime venæ sectione, æger in sudorem solvi poterat, quo provocato leviora mox symptomata; atque hoc nullo non morbi tempore fieri potuit, cum in febre prægressa nec tuto ante diem 13. vel 14. id tentaveris, nec facile voti fueris compos sanguis sæpe Pleuriticorum, & Rheumatismo laborantium sanguinem colore referebat, non vero usque adeo Gelatina illa albescente, qua illorum sanguis prætexitur. Hæc primo erant Phænomena hujus morbi Διαγνωστικά. Anno vero surgente ipsa *Pestis* irrupit magno symptomatum Pathognomicorum numero stipata, *Carbunculis*, *viz. Bubonibus*, *&c.* Hæc indies magis ac magis invalescens, circiter Æquinoctium Autumnale ἀκμὴν attigit, quo jam instante unius septimanæ decursu octo plus minus hominum millia delevit; tametsi duo ad minimum Civium trientes ob metum contagii se in rus subduxerant; a quo tempore receptui canere cœpit, & urgente brumali frigore tantum non evanuit, nisi quod sparsim unum atque alterum hinc inde feriret per omnem Hyemem, & insequentis Veris exordium; quo apparente & ipsa omnino est deleta, mansit tamen *Febris*, quamvis non ita Epidemica, excurrente integro anno sequente, imo ad Ver usque ortum Anni 1667. De his nonnulla hic subnectam.

CAPUT II.

Febris Pestilentialis & Pestis Annorum 1665. 66.

IN superioribus obiter admonui e febribus nonnullas in malignarum classe vulgo reponi, cum indomita symptomatum sævitia, quæ huic opinioni patrocinari videtur, non a venenosa morbi indole, sed a therapeia perperam administrata proficiscatur. Nam cum ad morbi solutionem a natura destinatam haud satis attenditur, sed alia medendi ratio temere instituitur, hinc perturbata totius corporis œconomia, ac omnibus susque deque conversis, non modo tristissima rerum facies ultra consuetum morbi morem inducitur, verum morbus jam a seipso alius etiam anomalis accidentibus velut alienigenarum satellitio stipatur. Atqui *Febris vere maligna* non est omnium dierum morbus, utpote quæ ab aliis febrium speciebus ob symptomatum anomaliam ea nomenclatura utcunque insignitis, tota sua idea ac ingenio diffideat. Revera enim cum ipsissima peste specie convenit, nec ab ea, nisi ob gradum remissiorem, discriminatur. Quocirca utriusque affectus ortum ac curationem in eodem capite complectar.

Aeris massæ occultam ejusmodi sive crasin sive texturam obtingere, quæ diversarum diversis temporibus ægritudinem ansa atque pararia existat, nemini obscurum est; qui modo animadvertit unum eundemque morbum certa aliqua tempestate infinitam mortalium vim corripere, ac Epidemicum fieri, alias tamen unum alterumve hominem afflixisse contentum, ulterius non grassari. De Variolis, ac in primis de peste, hujusce capitis argumento, res est sat superque manifesta.

At vero quæ qualisque sit illa aeris dispositio, a qua morbificus hic apparatus promanat, nos pariter ac complura alia, circa quæ vecors ac arrogans Philosophantium turba nugatur, plane ignoramus, quicquid sit, hoc saltem nomine Dei Opt. Max. clementiam ac bonitatem meritissimo jure veneramur, quod aeris constitutionis, λοιμώδης, id est, pestem malorum omnium immanissimum, ac humano generi maxime internecinum inferentes, rarius evenire voluerit, quam quæ cæteris affectibus minus exitialibus suscitandis inserviant. Unde fit quod hunc orbem nostrum *Britannicum* pestis vix frequentius quam post annorum circiter triginta vel quadraginta intervalla (summo sc. perniciei vigore, ac tota furiarum acie) adoriatur. Quæ per annos aliquot pestem insigniorem subsequentes, sparsim occurrunt pestiferorum funera, paulatim imminui ac evanescere solita, pestilenti aeris diathesi etiamnum ex parte perseverandi, nec dum in aliam salubriorem penitus immutatæ attribuenda sunt, quippe quæ antegressæ messis duntaxat spicilegia reputari debeant. A quibus etiam nuperæ luis reliquiis fit, ut febres quæ anno post graviorem pestem uno aut altero passim grassantur, pestilentes esse soleant; & licet aliquibus veræ pestis notis destitutæ, tamen ejusdem naturam ac indolem quamplurimum referant, nec non consimilem medendi rationem sibi vindicent, quemadmodum inferius ostendemus.

Verum præter istam aeris constitutionem, ceu causam communiorem, accedat ut oportet & alia procatarctica, nimirum μιάσματος sive seminii a pestifero aliquo corpore, vel immediate ac propiore consortio, vel mediate ac per fomitem aliunde transmitti, susceptio. Hoc enim si instante qualem diximus aeris diathesi fieri contingat, ab exigua primum scintilla mox horribile erumpit incendium, ac densatis undique funeribus, universo aeri per istum terræ tractum a peste, tum laborantium halitibus, tum mortuorum cadaveribus, labes & contagium inducitur; adeo ut ad tristissimæ ægritudinis propagationem jam non amplius vel fomite, vel personali consortio opus sit, verum quemcunque hominem, vel summa cura a peste correptis semotum, ipse aer cum spiritu intro subiens per se ac suo marte inficere valeat, modo ille corpus habeat humoribus, ad afflatum excipiendum paratis, refertum.

Quanquam autem hic morbus, cum duntaxat sporadicus existit, nullo tempestatis discrimine paucos aliquot, tradito quasi per manus contagio, affligat tamen ubi adest etiam Epidemica aeris constitutio, exoritur circa eam anni partem quæ inter Ver ac Æstatem ambigit, utpote quæ ad producendam ægritudinem, cujus essentia in humorum φλογώσει sive inflammatione, ut postea ostendemus, in primis consistit, maxime idonea atque accommodata sit. Porro & sua habet incrementi ac declinationis tempora, non secus ac cætera rerum naturalium species. Nascitur eo quo diximus tempore, crescente anno adolescit, eodemque vergente collabascit, donec tandem aerem in diathesin huic morbo adversantem, glacialis bruma transmutet.

Quod si tempestatum anni vicissitudines in hunc affectum nihil imperii exercerent, verum seminium pestilentiale, nulla aeris mutatione domabile de alio in alium perpetua propagationis serie transmitteretur, fieri non posset, quin ubi in frequentiorem aliquam Urbem semel pedem intulisset, continuata strage funera usque & usque densaret, donec tandem nemo superesset, in quem pestilentis miasmatis labes impingat. Atqui contrarium sæpe evenisse animadversum est numero extinctorum, quos unica mensis *Sextilis* septimana ad aliquot millia extulerat, sub *Novembris* exitum valde imminuto ac propemodum nullo. Nec tamen diffiteor fieri posse, quod & nonnulli au-

ctores factum prodiderunt, ut pestis aliis etiam anni tempestatibus caput primum exerat; hoc autem rarius accidit, nec ejusmodi lues in populum admodum debacchatur. Interea, aeris dispositionem quantumvis λοιμώδη pesti suscitandæ per se imparem esse vehementer suspicor, quin pestilentiæ morbum alicubi semper superstitem aut per fomitem, aut per pestiferi alicujus appulsum, e locis infectis in alios deferri; ibidemque non nisi accedente simul idonea aeris diathesi popularem fieri. Alias enim non assequor, qui fiat, ut in eodem cœli tractu dum unum aliquod oppidum peste gravissime affligitur, aliud non longe dissitum, omnem commercii necessitudinem cum loco contagioso caute inhibendo, prorsus immune se præstiterit; quemadmodum non ante multos annos pesti par universam fere *Italiam* immaniter grassanti, *Magni Ducis* cura atque prudentia aditum in *Hetruriæ* fines penitus interclusit.

Primus insultus rigorem ac horrorem, quemadmodum & febrium intermittentium accessiones, fere perpetuum habet comitem. Mox vomitus enormes, dolor circa cordis regionem, ac si torculari premeretur, febris ardens usitata symptomatum συνδρομῇ stipata, indesinenter ægros divexant, donec aut mors ipsa, aut benigna *Bubonis* vel *Parotidis* eruptio, quæ materiam morbificam foras ablegat, eos ab luctuosissimo discrimine liberet. Rarius quidem accidit, ut circa ullam febris præsensionem ingruat, ac homines de improviso e medio tollat, *maculis purpureis*, præsentanei interitus nunciis, etiam dum in foro versantur, erumpentibus. Quæ repentina exanimatio (quod animadversione dignum) nisi in pestis admodum funestæ exordio vix contingit, remittente ac refracta jam lue, aut in annis, in quibus non existit popularis, nunquam observata est. Et etiam nonnunquam, ut tumores prorumpant, nec febre, nec graviore aliquo symptomate prægresso, quanquam suspicor rigorem, & horrorem leviusculum, ac minus perceptibilem semper præcessisse. Quibus autem hoc obtinuit, iis integrum est per publicas plateas pro lubitu obambulare, ac communia vitæ munia, sanorum more, spreta omni regiminis cura, obire.

Cæterum quod ad morbi essentiam spectat, eam enucleate definire in me non suscipio. Nec fortasse hominibus cordatioribus rem minus importunam ille facere videbitur, qui a me postularit, quid hanc aut illam ægritudinis speciem constituat, quam ego etiam facerem, si ab illo idem de *Equo* v. c. inter animalia, vel de *Betonica* inter stirpes vicissim sciscitaret. Nimirum certissimis ubique legibus, ac artificio sibi soli intellecto rerum omnium generationes natura parens exequitur, quæque uspiam e causarum gremio in actum ac quasi in lucem educit, eorum essentias, quidditates, ac differentias constitutivas, altissimis tenebris obvelat. Hinc unaquæque morborum non minus quam animalium, aut vegetabilium species, affectiones sibi proprias perpetuas, ac pariter univocas ab essentia sua promanantes, sortita est. Neque interim magnopere urgebit ista Quæstio, Qui demum morborum medela administrabitur, dum causæ ipsorum nos latent? Quandoquidem non causarum, sed methodi convenientis atque experientiæ comprobatæ cognitione, affectuum plurimorum curatio absolvitur. Sed ut ad rem redeamus. Quoniam similarium omnium morborum ortus a qualitatum vel primarum, vel secundarum vitio (quod solum in hac rerum caligine nobis licet) deducere solemus, prope est ut credam pestem peculiarem ac sui generis febrim esse, quæ a particularum sanguinis spirituosiorum *inflammatione*, originem ducit, utpote cujus naturæ subtilissimæ, præ tenuitate sua, maxime proportionatæ ac adæquatæ videntur. Quod si subtilitate qua potest maxima pollet (ut in principio & statu constitutionis Epidemicæ videre est) subito ac quasi ex improviso calorem nativum dissipat, & ægrum e medio tollit. Cadaveribus interim hujus morbi ferocia tam subito extinctorum maculis purpureis undequaque conspersis, atque fœdatis; nempe fibris cruoris præ intestini conflictus violentia dissilientibus, & compage ipsius prorsus dissoluta. Atque hæc tragœdia præ hujus quasi flammæ subtilitate eximia, etiam sine aliqua sanguinis febrili ebullitione, vel alterius ægritudinis præsentione, cietur. Secus quam utplurimum accidit, ubi causa morbifica minus subtilis existit, & quasi obtusiori telo vitam impetit. Discriminis modus pinguiori exemplo sic adumbretur. Si acus vel quid aliud cuspide graciliori præditum pulvinari supponatur, ac vi adigatur, illud, æque ac obtusiore instrumento similiter adacto, in sublime non attollitur, sed perforatur. Verum ejusmodi subitanea extinctio rarius occurrit, nec nisi (ut supra innuimus) circa initium pestis, vel incrementum. Etenim, ut in aliis febribus, plerunque rigor atque horror primum invadit, quem calor mox excipit, & tantisper excurrit, donec particulæ cruoris inflammatæ provido naturæ ductu ad emunctoria amandentur, ac ibidem ad instar phlegmonum communium in pus vertantur. Jam si inflammatio adhuc remissior existat, febres, quas pestilentes vulgo appellant, producere solet; ut in fine pestilentis constitutionis sæpenumero accidit, ac forsitan etiam uno alterove post anno, donec ista febrium species prorsus dispareat.

Certe, me judice, in inflammatione ista, quam Latini *Ignem Sacrum* appellant, quamdam pestis imaginem non obscuram intueri licet. Est enim morbus hic apud saniores Medicos febris continua a sanguinis parte tenuiori corrupta ac inflammata originem ducens, qua ut natura se liberet, eam in corporis aliquam partem externam expellit, in qua tumor, aut potius (cum tumor adeo notabilis sæpe non appareat) macula rubra, lata, dispersa, quam *Rosam* appellant, oritur. Solvitur autem ista febris, postquam uno atque altero die ægrum afflixit, critice per hunc tumorem, & proinde aliquando in glandulis sub alis, vel in inguinibus dolor, ut etiam in peste fieri consuevit.* Et fere invadit hoc malum ut pestilentia, cum horrore & insequenti calore febrili, ita ut qui ipsum ante non sunt passi, existiment lue pestifera se corripi, donec tandem in crure, aut alio loco sese affectus prodat. Quibus accedit, quod & maligni aliquid huic morbo inesse nonnulli Authores suspicantur, ac proinde curationem in sudoriferorum atque alexipharmacorum usu constituunt. Hæc quidem flamma, ubi ebullitionem commoverit, cujus ope particulæ sanguinis leviuscule ustulatæ ac quasi syderatæ brevi spatio foras ablegantur, sponte sua, nec ulteriorem noxam molita, extinguitur.

Veruntamen Ignis noster isto *Sacro* longe *divinior* est, ut qui summa qua pollet substantiæ tenitate intimiores corporis recessus ad instar fulgetri permeare aptus natus sit spiritibus cruoris derepente profligatis, ipsiusque compage nonnunquam citius dissoluta, quam natura præcipiti malo oppressa, ebullitionem febrilem (solemnem nempe machinam qua quicquid sanguini infestum est, suis e finibus amovere satagit) concitare valeat.

Quod si quis mihi hic litem paret de eo quod hunc morbum ab inflammatione oriri existimem, is attendat non modo febris præsentiam, sed & complura alia huic sententiæ suffragari, nempe sanguinis detracti colorem, qui Pleuriticorum ac Rheumatismo laborantium sanguinem plane æmulatur; adustam *Anthracum* faciem, Pyrotici actualis impressioni non absimilem; nec non *Bubones* ipsos, qui inflammationem æque solemniter excipiunt, ac eandem alii cujuscunque generis tumores consequi solent, uti, & inflammationes pleræque omnes in abscessum terminantur. Quin & anni tempestas qua Epidemica pestis ut plurimum exoritur, ad hanc rem symbolum suum conferre videtur. Eodem enim tempore, nimirum quod inter vernum æstivumque medium est, *Pleuritides*, *Angina*, aliæque inflammati sanguinis affectiones populariter ingruere consueverunt: quemadmodum etiam nunquam frequentiores mihi visæ sunt, quam per aliquot septimanas, quæ nuperæ *Pestis Londinensis* exortum antecesserunt. Nec vero nullius est momenti illum ipsum annum tot millium strage funestum, alioquin mitissimum ac saluberrimum extitisse; omnesque qui a peste immunes perstiterunt nunquam meliori valetudine usos fuisse; quin & eos qui ab eadem convaluissent, cachexiæ aliisque affectibus a residua priorum morborum labe provenire solitis, non magis obnoxios deinceps vixisse. Quibus accedit, quod & quantæcunque latitudinis, *Apostemata & Carbunculi*, postquam inflammatæ particulæ una cum sanie decessissent, Chirurgicis auxiliis, iisque, non admodum conquisitis, facile sanata fuerint.

Verum perquirat hic fortasse aliquis, si pestis inflammatione quadam consistat, qui fiat ut medicamenta calidioris census, qualia sunt *Alexipharmaca* prope omnia, tam ad hujusce affectus Therapejam, quam Prophylaxin tanto cum fructu usurpentur. Cui respondeo, illa dunta-

* *Vide Sennertum, lib. 2. c. 26. de febr. Sympt. contin.*

duntaxat per accidens auxilium præstare, nempe Diaphoreseos quam suscitant, beneficio, quo particulæ sanguinis inflammatæ difflantur, atque exterminantur. Quod si forte exhibita sudores commovere non valeant (ut persæpe accidit) mox sanguinis incendium ab additio calore magis efferatum, eorum noxam palam proclamat. Prophylaxin ut verbo attingam, non sum nescius etiam ad illam *Antidotalium* calidorum usum passim deprædicari, at quo emolumento adhuc probandum restat. Imo vinum liberius ingurgitatum, aliquaque fortiora præservativa statis horis dietim assumpta, complures, qui alias salvi intactique verisimiliter permansissent, in hunc affectum conjecerunt.

Quod ad harum Febrium *Therapheiam* attinet, erunt fortasse, qui me temeritatis atque arrogantiæ eo nomine insimulabunt, quod ab Urbe dum nupera pestis grassaretur, maximam partem complurium miliarium intervallo semotus, adeoque observationum copia minus instructus, de hac re tamen differere sustineam. Verum cum Medicis illis longe peritioribus, quibus per totum calamitosæ luis decursum inter media pericula & mille mortis imagines commorandi animus ac fiducia non defuisset, tamen ea, quæ crebriori usu de hujusce morbi ingenio annotassent, in lucem edendi voluntas hactenus defuit, mitiorem, uti spero, de consilio meo sententiam laturi sunt omnes boni, quod meam de truculentissimo affectu sententiam, paucis quidem, sed propriis observationibus superstructam, in medium expromam.

Ac primus quidē locus *Indicationibus curativis* debetur, quæ eo in universum dirigendæ sunt, aut ut naturæ ductum in exterminando morbo accurate sequentes, eidem subsidiariam porrigamus manum; aut ut methodo, qua natura in intestino hoc hoste debellando uti solet, minime fidentes, diversam ac tutiorem ex nostro penu atque artificio vice illius substituamus. Nisi forte hic aliquis regerat rem etiam satis feliciter per pestifuga alexiteria geri posse, quorum ingentem apud practicos copiam reperire est. Verumenim vero an non auxilium quod præstent hujusmodi medicamenta, potius manifestæ ipsorum facultati, qua sudores affatim proliciendo simul materiæ morbificæ exitum aperiant, quam occultæ cuidam indoli, qua a natura ad pestilentis malignitatis labem delendam donata fuerint, referri debeat; magnam atque ancipitem habet disceptationem. Nec de hisce tantummodo, sed & de aliorum morborum alexiteriis dubitare fas est; utrum evacuationem aliquam solicitando, potius quam virtute quadam specifica ægrotantibus non succurrant. Qui enim, v. g. in *lue Venerea* (vel *Mercurium* vel *salsaparillam*,) veneni in isto morbo reperti alexipharmaca objiciat, adducenda sunt ei curationum exempla, in quibus ille sine sputo aut secessu, hæc vero sine sudoris suscitatione sanitatem aliquando restituerit, quod ego quidem credo ei admodum difficile futurum. Mihi autem verisimile est, peculiare pestis remedium, propriumque ipsius perniciei alexiterium adhuc in naturæ sinu abditum delitescere, nec eandem nisi ratione quadam mechanica tolli posse.

Quocirca ut intentionem illam priorem paulo plenius expendamus, quæ eo spectat, ut naturæ in materiæ morbificæ exterminatione suo more & modo auxilium suppeditetur; advertendum venit, quod in vera peste natura, dum neque sponte sua aberrat, neque vi aliqua transversim agitur, per *abscessum* aliquem in emunctoriis erumpentem, unde materiæ exitus patescit, negotium suum exequitur. Atqui in febre, quam pestilentem nuncupamus, mediante diaphoresi per universam corporis superficiem idem efficitur. Unde colligere est, pro diversa, quam natura in utroque morbo præmonstrat, via ac ordine etiam diversam medendi rationem institui debere. Nimirum si quis materiam veræ pestis, ope sudoris amoliri satagat, is diversa a natura via insistit, utpote quæ id per apostemata molitur. Contra vero qui alias quam per sudores febris pestilentis materiam eliminare tentat, is cursum instituit cum naturæ ductu ac ῥοπῇ nequaquam convenientem. Cæterum in peste vera, quonam idoneo ac certo remediorum genere naturalis morbificæ materiæ ejectio, id est, apostematum eruptio promoveri possit, nondum constat; nisi quis forte victum corroborantem atque Cardiaca ad illud conferre posse existimet; quæ tamen multum dubitarem, ne ægrum, jamjam plus æquo calescentem, in majorem æstum conjiciant. Certe sudores in hoc casu frustra esse compertissimum habeo; quanquam haud inficior post magnos sudores ad trium quatuorve horarum spatium productos, ac deinde abruptos, tumorem se in conspectum dare, quem ego a sudore proficisci minime arbitror; utpote quo vigente, nullum appareat eruptionis indicium, finito quidem, veluti per accidens consequatur, nimirum cum jam aliquam sarcinæ partem, quæ naturam plus satis gravabat, sudores abstulerint, ac corpus a Cardiacis ad Diaphoresin suscitandā propinatis vehementius incalescat. Verum quam fallax & infida sit hæc peccantis materiæ per apostemata a sudoribus foras evocatæ exterminatio, testor funestos eorum exitus, qui hoc modo tractati fuerunt, e quibus vix tertius quisque (ut modestissime dicam) medicationis ac morbi periculum evasit. E contra vero multi, quibus laudabili ritu tumores eruperunt, etiam dum negotiis suis intenti versarentur, nec ullius sive naturalis, sive vitalis, sive denique animalis facultatis læsione percepta, sanitatem brevi recuperarunt; nisi qui malo suo fato in medicastrum aliquem incidentes, ejusque monitu, quantumvis corpore pariter ac animo optime valentes, ad sudandum in cubilibus compositi, ab eo ipso tempore deterius se habere inceperint, ac demum ingravescente ægritudine, inauspicati consilii noxam suo interitu comprobarunt. Verum lubricam atque aleæ plenam in se esse hujusce morbi per tumores judicationem ex eo manifestum est, quod interdum *Bubo* qui primum laudabiliter ac cum symptomatum remissione protuberavit, postea ex improviso dispareat, ejusque loco *Maculæ purpureæ*, certissimi mortis indices, succedant; cujus retrocessionis causa magnis illis sudoribus ad eruptionem promovendam destinatis, jure tribuenda videtur, ut qui bonam materiæ partem, quæ tumoris molem infercire ac sustentare debuerat, alio versum per ambitum corporis distrahēdo ac dissipando leves in auras difflaverint. Ut ut fit, hoc saltem planissime constat, cæteris effectibus, a Dei Opt. Max. benignitate, certam amoliendæ causæ morbificæ rationem, huic autem, enormium delictorum flagello, non nisi lubricam admodum & versatilem adjunctam esse. Atque hinc fortasse non minus commode, quam a *malignitate*, ut loqui amant, eximiæ perniciei causa atque origo peti possit. Nam & in *Arthritide* aliisque morbis, qui exiguam habent malignitatis suspicionem, materiæ morbificæ recursus non minori certitudine fatum accersit. Ex quibus omnibus manifeste consequitur, Medicum, qui in aliorum morborum medicatione, naturæ ductum ac propensionem pressim, ac passibus æquis sequi tenetur, his ejusdem auspiciis renunciare debere. Cujus effati veritatem, quia paucissimi hactenus perspexerunt, hinc numerus eorum, quos tumulo pestis intulit, haud paulo auctior evasit.

Quare cum minime securum sit in exterminando hoc morbo naturæ vestigiis insistere, proximo loco dispiciendum venit, qua demum arte secundæ quam diximus intentioni satisfiat, nempe aliam atque a naturali diversam, hujusce morbi solutionem aggrediendi. Hoc autem dupliciter omnino fieri posse existimo; scilicet vel per sanguinis missionem, vel per sudores. Priorem quod attinet, non sum nescius, sacram apud plerosque audire in hoc morbo venæ sectionem. Verum vulgi præjudicia parum moratus, rationum in hac quæstione momenta, qua par est æquitate atque candore, paulisper expendam. Ac primum quidem Medicorum, qui grassante nupera lue in Urbe perstiterunt, fidem appello. Nunquis eorum, Phlebotomiam larga manu ac repetitis vicibus, necnon tumore nullo adhuc protuberante celebratam, peste laborantibus funestam esse animadvertit? Parcam quidem, vel tumore jam conspicuo, sanguinis detractionem semper damnosam esse, neutiquam mirandum est; Siquidem cum mediocris tantum quantitas cruoris adimitur, hinc naturæ, quæ tumori protrudendo totas intendit vires, rei administratio e manibus eripitur, nec interea alia satis efficax materiam morbificam evacuandi, ratio substituitur. Apparente autem jam tumore, celebrata venæ sectio, cum a peripheria ad centrum trahat, motui naturæ, qui fit a centro ad circumferentiam, inducit motum plane adversantem. Nihilominus vix quicquam frequentius factitatum videas, quam Phlebotomiæ perverso hoc ritu administratæ, noxam, ac contrariæ patronis universim ac in genere adversus sanguis in hoc morbo detractionem validissimi argumenti loco torqueri; uti in *Diemerbroeckio* aliisque observationum scriptoribus passim videre est. Quod ad me attinet, equidem eorum ratiocinationi assentire non possum, donec intellexero, quid Quæstioni superius præpositæ respondeant. Sane venæ sectionem

nem in peste convenire, complures, iique gravissimi scriptores jampridem senserunt, quorum præcipui sunt *Ludovicus Mercatus, Joannes Costæus, Nicolaus Massa, Ludovicus Septalius, Trincavelius, Forestus, Mercurialis, Altomarus, Paschalius, Andernachus, Pereda, Zacutus Lusitanus, Fonseca*, aliique. Verum qui totum curationis negotium in copiosa, qualem nos postulamus, sanguinis detractione collocaverit, unus, quod sciam, repertus est *Leonardus Botallus*, Medicus superioris sæculi celeberrimus, quem, ne solus in hac palæstra versari videar, Lector accipiet suis ipsius verbis de hac re differentem. * *Ego* (inquit) *ut uno verbo dicam, nullã pestem esse puto, cui hæc non possit esse salutaris supra omnia remedia, modo opportune & quantitate convenienti usurpata sit, propterea quod aut tardius aut parcius quam opus esset, aut quod utroque modo circa eam usurpandam peccatum sit.* Et paulo post hæc subjungit: *At in tanta timiditate & parca detractione qui fieri potest, ut quis recte possit judicare quantũ ea in pestilenti morbo prodesse valeat, aut obesse? Non enim morbus pro cujus curatione requirebatur detractio librarũ quatuor sanguinis, in quo una tantũ detrahitur, si hominem interficiat, ideo interficit, quia sanguis est missus, sed quia non justo modo missus est, nec forte etiam opportune. Verum nebulones nequissimi & ignavissimi in id semper culpam convertere satagunt, non quod nocuit, sed quod per fas & nefas a cunctis vituperari exoptant. Aut si id nequitia non faciant, ignorantia tamẽ pravæ dispositionis efficiunt: utraque certe perniciosa, sed illa magis.* Quæ omnia experientia confirmaturus, paulo inferius sic pergit: *His observatis nemo rationis capax jure in his morbis vituperare missionẽ sanguinis potest, sed mirifice & tanquã divinũ auxilium commendare, extollere, & confidenter usurpare, quod ipse profecto ab annis quindecim facio. Ideo in morbis pestilentibus, in obsidione Rupellarum, & montibus Hannoniæ ab hinc quadriennium, & Parisiis toto hoc biennio, & Cameraci anno proxime acto, in omnibus meis ægrotis (qui innumeri fuerunt) nullũ præsentius ac salutarius reperi ipsa larga & tempestiva sanguinis missione.*

Deinde ad curationum exempla descendit, quæ brevitati studens, huc transferre supersedeo. Libet tamen rei in hac nostra *Britannia* ante aliquot annos gestæ historiam oppido raram ac a proposito nostro non alienam, hic loci opponere.

Cum inter cæteras belli civilis calamitates, quæ hanc patriam nostram miserrime afflixerunt, pestis etiam multis in locis grassaretur, ac forte in Castrum *Dunstar*, quod in provincia *Sommercetocensi* situm est, aliunde invecta, aliquot præsidiariis cum macularum efflorescentia derepente examinatis, complures etiam alios corripuisset, Chirurgus quidam qui a longa in regionibus exteris peregrinatione redux tunc temporis stipendia inter alios faciebat, a præsidii Præfecto enixe rogat, ut sibi liceret commilitonibus suis truculento morbo correptis pro virili succurrere; quo annuente, singulis ægris, statim a primo morbi insultu, atque nullo adhuc tumore conspicuo, sanguinem ingenti copia detraxit, donec pedibus deficere inciperent, nam stantibus ac sub dio vena pertusa est, nec aderant vascula quæ cruoris in terram effluentis mensuram definirent. Hoc pacto eos in tuguriola sua ad decumbendum dimisit. Et quanquam a Phlebotomia nullum omnino remedium adhibuit, tamen ex complurimis iis, quos hoc modo tractasset, mirum dictu, ne unus quidem desideratus est. Vir Nobilissimus juxta ac morum probitate atque fide spectabilis *D. Franciscus Windham*, militum Tribunus, ac prædicti castri tunc temporis Præfectus, mihi hæc retulit, & etiamnum in vivis est, pro ea qua est humanitate rei gestæ veritatem cuilibet dubitanti confirmaturus.

Qui mihimet ipsi circa hanc rem singulare ac memoratu dignum aliquando observare contigit, Lector inferius accipiet, ubi pauca ea, quæ desæviente nupera peste *Londinensi* a me usu atque experientia annotata fuerunt, inferius ostendam.

Hujusce autem praxeos utilitatem etsi non mente tantum ac judicio assequor, verum etiam reipsa atque editis experimentis dudum exploravi, tamen pestilentis fermenti per diaphoresin dissipatio, pro ejusdem per venæ sectionem evacuatione mihi multis nominibus arridet, utpote quæ nec ægrorum vires æque prosternat, nec Medicum infamiæ periculo objiciat. Atqui & hæc difficultatibus suis non vacat; primo enim, multis, ac præsertim calidioris temperamenti juvenibus, sudores ægrius proliciuntur; cujusmodi ægrotos, quo hydroticis fortioribus, ac cumulatiori tegumentorum pondere diaphoresin conciere satagas, eo in manifestius phrenitidis periculum adduces; aut quod tristioris adhuc ominis est, vana spe aliquantisper lactatus, tandem pro sudoribus *Exanthemata pestilentialia* elicies. Cum enim præcipua hujusce mali labes in spirituosiori massæ sanguineæ parte resideat, unde crassiorum particularum exagitatio nonnihil languidior, quam in aliis inflammationibus plerunque existat, tenuior illa portio novi caloris accessione in majorem rabiem acta, impetu demum facto omnes cruoris fibras ultra texturæ modum distensas prorsus frangit ac comminuit. A qua fibrarum sanguinearum dissolutione macularum pestilentialium causam petendam esse censeo, quippe non secus ac *vibices* a plaga fortiore in partem aliquam corporis musculosam inflicta, primo intensius rubicundæ in cute efflorescunt, ac brevi post tempore livorem quendam aut nigredinem induunt.

Deinde vero, in corporibus quæ satis prompte in sudorem solvuntur, si diaphoresis justo præmaturius (nempe tota materia morbosa nondum penitus dissipata) abrumpatur, bubonum, qui laudabiliter quidem sub finem sudoris prodire inceperant, postea deterior evadit conditio. Nam subducta quæ eos in molem attollere deberet materiæ parte, aut de facili intro remeant, aut saltem ad legitimos abscessus nunquam perducuntur, (quemadmodum etiam in Variolis accidere solet, quoties æger per primos dies impensius sudavit) recepto autem denuo intra muros hoste ferali, in sanguine commotio excitatur, cujus opera eo, quo superius innuimus, modo, sæpe ecthymata imminentis lethi indicia foras propelluntur.

Verum quibusnam modis his aliisque difficultatibus obviam iri possit, ut luculentius patescat, quid in hoc morbo a me pro modulo meo factum observatumque fuerit, initio a nuperæ his primordiis ducto, summa fide edissere lubet.

Nobilem fœminam ineunte *Majo* anno 1665. ætatis circiter 21. annorum, ac temperamento sanguineo præditam invisi. Præter febrim ardentem, quæ paulo ante invaserat, vomitiones importunæ, aliaque symptomata febrilia ægram excrutiabant. Curationem a venæ sectione auspicatus, postero die ad præcavendam Diarrhœam, (quæ, ut in hujusce Tractatus initio monuimus, ob omissam, quod postulabat in principio morbi vomendi propensio, Emetici exhibitionem, defervescente febre supervenire consuevit) Vomitorium imperavi, quod satis commode ventriculi saburram elicuit. Postero mane, cum ægram iterum adirem, ei alvum profluere intelligo, quæ res ab aliquot annorum usu insolentior visa, mihi non levem solicitudinem injecit. Exinde autem febrim non vulgaris generis esse judicavi, (quemadmodum etiam eventus docuit) proindeque aliam ab ea quæ superius tradita est, quæque constanti successus serie hactenus a me usurpata fuisset, medendi rationem sibi vindicare. Quocirca adscito in negotii societatem Medico alio seniore, venæ sectio, quam ægrotantis ætas, temperamentum, ac inordinata sanguinis ebullitio flagitare videbantur, ex communi nostro consilio iterum celebrata est: etiam Cardiaca moderate refrigerantia propinata, ac denique clysmata alternis diebus injecta sunt. Sub finem ægritudinis, quoniam symptomata valde anomala ac inconsueta (malignitatis egregiæ indicia vulgo habita) ingruebant, ex Alexipharmacorum classe fortiora aliquot præscripsimus. Quibus tamen omnibus nequicquam proficientibus, ęgra circa diem decimum quartum e vivis excessit. Insolitum hujusce febris ingenium per aliquot post dies animũ meum varie exagitabat, ac tandem in memoriam revocans, summum ardorem, etiam post reiteratã venæ sectionem in prædicta ægra perseverasse; ruborem genarum adfuisse, enormis aliquot guttulas paulo ante mortẽ e naribus fluxisse; nec non sanguinẽ ipsius in acetabulis refrigeratum, ei qui a Pleuriticis detrahitur, non absimilem fuisse, quin & tussim aliquam & obscuros quosdam in partibus vitalibus dolores emicuisse; porro & eam anni tempestatem incubuisse, quæ finem veris ac initium æstatis complectitur, quæque febribus continuis producendis minus esset idonea, (illæ enim hoc tempore sua sponte quasi dissiliunt, & intermittentium classem se repo-

* *Cap. 7. de curatione per venæ sectionem.*

reponunt, vel in Pleuritides atque id genus alias inflammationes præcipites ruunt) denique Pleuritides eo ipſo tempore admodum populares fuiſſe: His inquam omnibus rite perpenſis, in eam deveni ſententiam, ut febrim hanc, etſi pathognomicis Pleuritidis, aut etiam Peripneumoniæ ſignis deſtitutam, tamen ſymptomatis rationem habuiſſe judicarem, inflammationis cujuſdam reſpectu circa partes ſpirituales deliteſcentis, etiamſi nullus aderat lateris dolor, nulla inſignis ſpirandi difficultas. Ut rem contraham, eo tandem deveni, ut eadem omnino mihi methodo procedendum fuiſſe in prædicto caſu arbitrarer, qua in Pleuritide ſæpius cum ſucceſſu ſingulari uſus fueram. Quæ ſententia deinceps feliciter atque ex voto ceſſit. Vocatus enim non multo poſt ad hominem conſimili prorſus modo ægrotantem, reiteratis venæ ſectionibus, quales ad Pleuritidem ſupra laudantur, curationem commiſi & abſolvi. Circa menſis modo memorati exitum atque initium *Junii*, complures operam meam implorantes ab eadem febre (quæ jam valde populariter graſſabatur) prædictæ praxeos beneficio convaluerunt. Ab hoc tempore immaniter debacchari cœpit calamitoſa illa peſtis, quæ eo tandem truculentiæ devenit, ut ſeptem dierum ſpatio totidem animarum millia in hac una urbe extinxerit.

Febri autem illi, de qua modo loquebar, an peſtis appellatio attribui mereatur, non auſim definite pronunciare. Hoc tamen explorate cognitum habeo, omnibus, quos illo & aliquanto poſt tempore ipſiſſima peſtis cum univerſo ſymptomatum ſibi peculiarum apparatu, in mea vicinia afflixit, eandem tam in primo morbi inſultu, quam in decurſu, accidentium συνδρομὴν adfuiſſe. Cæterum cum proximo pariete ardente propius ædibus meis immineret periculum, ego tandem amicorum ſuaſu numeroſiſſimis fugientium turbis me adjunxi, familia etiam mea ad aliquot ab Urbe lapides ſubducta. Eo tamen vicinis meis maturius redii, ac dum calamitoſæ illius luis in tantum perſeveraret ſævities, fieri non potuit, quin meliorum medicorum penuria ad peſtiferorum auxilium advocaret. Nec multo poſt complures febricitantes inviſi, quorum febrim, illius quæ ante deceſſum meum tam proſperis ægrorum rebus, a me tractata fuiſſet, morem atque genium æmulari non ſine magna admiratione deprehendi. Ideoque propria experientia fretus ceu duce, quibuſcumque præceptis umbratilibus anteponendo Phlebotomiam ſimiliter adminiſtrare non dubitavi.

Hunc autem ritum imminuendi liberalius ſanguinem (cui etiam Ptiſanæ ac diætæ id genus refrigerantis uſus acceſſit) in multis ægris miro profectu continuavi, donec tandem in nonnullorum tractatione ſolito ſucceſſu deſtitutus præ adſtantium protervia, qui præjudiciis inanibus occupati debitam ſanguinis quantitatem auferri non patiebantur, (magno ægrotantium malo, quibus, ſaltem dum in hoc cardine curandi ſcopus verſaretur, ſanguis aut ſufficienti quantitate, aut non omnino detrahendus fuerat) inſignem obicem conatibus meis oppoſitum ſenſi, ac proinde alium a venæ ſectione huic morbo occurrendi modum reperiri, magnopere ex uſu futurum judicavi. Nocumenti quod aliquando inſons dedi, non ex eo, quod ſanguinem ademerim, ſed quod ex voto eundem adimere impeditus fuerim, exemplum hic adducam. Vocatus ad juvenem quendam, temperamento ſanguineo ac habitu athletico præditum, quem febris vehementior cum doloribus capitis vertiginoſis, vomitu enormi, aliſque id genus ſymptomatibus a biduo corripuerat, cum nullum adeſſe tumoris ſignum interrogatus reſponderet, ſtatim liberali manu ſanguinem emitti imperavi, cujus refrigerati ſuperficies pariformem Pleuriticorum ſanguinem referebat, præſcripta etiam ptiſana cum juſculis ac julapiis refrigerantibus. A meridie pro ſecunda vice parem ſanguinis jacturam ſubiit, qua etiam ſequente aurora ſimiliter mulctatus eſt. Sub hujus autem diei exitu ægrum meum inviſens, cum quidem multo melius ſe habere, & nihilominus amicos ejus adverſus ulteriorem venæ ſectionem animis vehementer obſtinaſſe deprehendo; quam tamen ego denuo celebrandam eſſe enixe contendi, ſupereſſe alteram duntaxat venæ ſectionem dictitans, quæ ægrum in ſicco collocaret; ſi contra niti pergerent, ſatius fuiſſe, ut nullo omnino ſanguine detracto curatio per ſudores inſtituta fuiſſet; uno verbo, ægrum certo certius interiturum. Præſagium eventus confirmavit; nam dum hæc alteratio rei agendæ occaſionem corripuiſſet, maculæ purpureæ poſtridie eruperunt; nimirum materiæ peccantis reliquiis, quas radicitus evacuari oportuit, cum jam omnem abſceſſum ſpem Phlebotomia toties repetita abſtuliſſet, mora ſua univerſam cruoris maſſam pervertentibus, ejuſdemque compagem ſubtilitate eximia diſrumpentibus. Æger autem poſt aliquot horas fatis conceſſit. Cum ergo frequentior hujuſmodi obſtaculum occurſus mihi moleſtiam faceſſeret, magna cogitandi ſolicitudine mecum agitavi, ecquis demum reperiri poſſit medendi modus, qui morbum non minus efficaciter abigeret, nec hominum offenſionem æque incurreret. Re diu multumque apud animum meum deliberata, tandem in hanc methodum incidi, quam nunquam non proficuam, ac omnibus numeris abſolutam deinceps expertus ſum.

* Primo, ſiquidem tumor nondum protuberaret, ſanguinem pro ægrotantis viribus ac temperamento, moderate detraxi, quo facto, diaphoreſis, cujus alias ſolicitatio in nonnullis corporibus non modo ſummam habebat difficultatem, verum etiam majoris incendii, proindeque ecthymatum puerorum periculum minitabatur, facilis erat atque expedita. Atque hanc ſanguinis jacturam, quæ utut exigua alias graviſſimum incommodum attuliſſet, diaphoreſeos immediate inſequentis beneficium abunde compenſavit. Poſt venæ ſectionem (quam in lecto celebrandam curavi, cum jam omnia ad ſudores proliciendos in promptu eſſent) ne vel minima interpoſita mora ſtragulis ægrum obrui, ac laciniam laneam ſincipiti alligari juſſi, quæ quidem capitis obtectio ad ſudorem ciendum plus proficit, quam quis facile crediderit. Deinde, ſi vomitus non adeſſent, hæc & ſimilia hydrotica exhibui; ℞. *Theriac. Androm.* ʒß. *Elect. de ovo* ℈j. *pul. e chel. cancror. comp. gr.* xij. *cochinell. gr.* viij. *croci gr.* iv. *cum ſ. q. ſucci. kermes, f. bolus, quem ſumat ſexta quaque hora, ſuperbibendo Cochl.* vj. *ſeq. Julapii.*

℞. *Aq. Card. benedicti & ſcord. comp. an.* ℥iij. *aq. theriac. ſtill.* ℥ij. *ſyr. Caryophyll.* ℥j. *miſc. f. Julap.*

Quod ſi vomitio interpellaret, ut in peſte ac febribus peſtilentialibus ſæpiſſime accidit, medicamentum ſudoriferum tantiſper propinare diſtuli, donec ſolo tegumentorum pondere (niſi quod linteaminis pars ſubinde ad colligendos halitus vultui ſuperinduceretur) ſudor promanare inciperet. Nam (quod quidem obſervatu ſumme dignum eſt) cum materiæ morbificæ radii verſus ambitum corporis ſeſe exporrigant, illico alvi profluvium & vomitiones, ab eiſdem introrſum reflexis, ac in ventriculum & inteſtina decumbentibus provenientes, ultro ſedantur: Adeout quantacunque ſtomachi ſubverſio præceſſerit, aſſumpta deinceps medicamenta probe retineantur, ac ad ſudores ex voto proliciendos conducant.

Memini cum me aliquando Pharmacopula quidam ad fratrem ſuum ex febre peſtilentiali graviter ægrotantem vocaſſet, atque ego de medicamento ad ſudorem ſuſcitandum exhibendo, ſermonem injicerem, retulit ſe jam varia eaque fortiora ſudorifera incaſſum propinaſſe, ſiquidem æger omnia vomitu rejiecerat. Cui ego, adduceret, inquam, ex omnibus iis quæ antea exhibuiſſet vel ingratiſſimum ac ſumme faſtidioſum, ne illud deinceps evomeretur. Promiſſi fidem eventus liberavit, quippe æger, ubi a ſola ſtragulorum mole paululum maduiſſet, largiorem *Theriacæ Venetæ* bolum deglutivit ac retinuit, cujus beneficio in copioſiorem ſudorem conjectus incolumitatem recuperavit.

Sed ut ad inſtitutum redeam, inceptam jam diaphoreſim hauſtibus *Zythogalæ ſalvia alteratæ*, vel *cereviſiæ, cui macis aliquantulum incoxerit*, ſubinde repetitis, ad naturalis diei ſpatium continuari præcepi, abſterſione interim omni religioſe interdicta, imo nec infra quatuor ac viginti horas a ſudoribus finitis induſium utcunque madidum ac immundum mutari permitto; Id quod ſumma cautela obſervari velim. Quod ſi ſudatio anguſtiori temporis limite circumſcribatur, recrudeſcit illico ſymptomatum ſævitia, atque ægroti ſalus, quam prolixior diaphoreſis extra aleam conſtituiſſet, in acie novaculæ relinquitur.

Et profecto *Diemerbroeckium* aliosque nequeo ſatis mirari, quoties adverto eos tam levi prætextu ad diaphoreſin interpolandam adduci, ut ſcilicet ægrotantium viribus conſulatur. Primo enim ægrum ſudore diffidentem viribus melius quam antea conſtare, nemini

* *Curatio.*

in hujus morbi medicatione vel tantillum versato non potest esse animadversum. Qui me in hac re usus atque experientia docuit, palam eloqui ac etiam propugnare non verebor. Multi me authore in 24. horarum diaphoresim conjecti tantum abest, ut se exinde debiliores factos quererentur, quin totius quantum supervacanei humoris sudando decessisset, tantundem novi roboris sibi accrevisse profiterentur. Circa horas autem aliquot posteriores, sæpe non sine stupore observavi erumpere sudorem quendam, priore illo, quem vis medicaminum expresserat, magis naturalem, genuinum, copiosum, quique multo plus levaminis afferret, plane ac si vere criticus foret ac totius morbi eradicativus. Porro in summo sudoris vigore jusculis ac sorbilibus confortativis ægrum reficere, quid secum trahat incommodi non video; ideoque ad nihilum recidit illa objectio de virium ad longos sudores perferendos impotentia. Si qua igitur defectio sub finem imminere videatur, jusculi ex pullo tantillum, vitellum ovi, vel his similia sorberi permitto; quæ cum cardiacis & haustibus ad sudorem continuandum ex more destinatis, virium labefactationi abunde succurrunt. Cæterum in re adeo manifesta non opus est, ut plura argumenta adducam. Etenim, quod hujus praxeos utilitatem palam proclamat; videre est, quod quando æger sudore diffluit bene se habere existimet, neque minus ex astantium judicio res tota in vado constituta videatur: Atqui quam primum corpus arescere incipit ac sudor abrumpitur, omnia in pejus ruant morbo quasi postliminio redeunte.

Per horas a finito sudore viginti quatuor, moneo, ut frigus caute vitetur, indusium sponte sua in corpore arescere permittatur, potulenta omnia calidiuscule hauriantur, & Zythogalæ salvia alteratæ usus etiamnum continuetur. In sequenti luce commune Catharticum exhibeo, *ex infusione sc. tamarin. fol. sennæ rhabarb. cum manna, & syr. rosar. sol.* Atque hac medendi ratione, anno a peste proximo, compluri-mis febre pestilentiali correptis sanitatem restitui, adeo ut ne unus quidem ex eo morbo mihi desideratus sit, postquam eandem exercere incæperam.

Verum ubi tumor jam enatus fuerit, venam aperire, etiam in corpore ad fundendum quantumvis inhabili, hactenus non sustinui, veritus ne materia morbifica in depleta vasa confertim remeante, subitaneus ægri interitus destinatam diaphoresin anteverteret. Nihilominus fortasse satis tuto administrari poterit Phlebotomia, modo confestim ab ea peracta, ac nulla mora interjecta eliciantur sudores, qui ad spatium superius requisitum producti, omnem tumoris molem paulatim absumere ac dissipare valeant, idque longe minore salutis periculo, quam si legitima apostematis maturatio, quæ in præcipiti affectu admodum incerta ac fallax existit, serius expectaretur.

Denique, ut ad calcem tandem perveniam, sicubi circa Theoriam me hallucinatum fuisse Lector deprebendat, errori veniam peto; verum quod ad praxim attinet, profiteor me omnia ex vero tradidisse, nihilque uspiam proposuisse, nisi quod probe exploratum habeam. Sane cum supremus vitæ meæ instabit dies, confido nihil adfuturum alacrem in præcordiis testem, me non solum ægrorum omnium, cujuscunque demum sortis, qui sese curæ meæ concrediderant, summa fide ac diligentia salutem procurasse (quorum interim nemo a me alias tractatus est, quam ego memet tractari cuperem, si mihi ex iisdem morbis ægrotare contingeret) verum etiam pro ingenii modulo omnes animi nervos in hoc intendisse, ut si quo modo fieri possit, morborum medela post cineres meos majori cum certitudine administraretur, ratus quantulumcunque in hoc scientiæ genere accessionem, etsi nihil magnificentius, quam *odontagliæ* aut *clavorum pedibus* innascentium curationem edoceat, longe maximi faciendam esse, præ inani subtilium speculationum pompa, ac levicularum rerum notitia, quæ fortasse Medico ad abigendos morbos non magis ex usu futura est, quam *Architecto* ad construendas ædes *Musicæ* artis peritia.

Unicam hanc annotatiunculam, ne quis forte sinistra interpretatione mentem meam detorqueat, aut eam saltem non satis assequatur, postremo loco subjungam. In præcedenti nempe Diatriba, *Naturæ* nomine sæpius utor, illique varios effectus attribuo, perinde quasi rem aliquam singularem & seorsim subsistentem, sed per totam hanc Mundi machinam ubique diffusam sub hoc titulo mihi repræsentarem, quæ ratione aliqua & consilio freta corpora quævis regeret, ac moderaretur quale quidpiam de *Mundi Anima* nonnulli Philosoporum cogitasse videntur. Verum ad me quod attinet, uti nec rerum, ita nec verborum novitatem affecto, adeoque antiquam quidem vocem, sed sensu (ni fallor) & sobrio, & a sanis omnibus non intellectu solum, verum etiam usitato, in hisce pagellis usurpavi. Ego enim, quoties *Naturam* nomino, toties *causarum naturalium complexum* quendam significari volo; quæ quidem causæ brutæ licet, atque omni consilio destitutæ, non tamen sine summo consilio reguntur, dum suas quæque operationes edunt, suosque effectus exequuntur. Nimirum supremum illud Numen, cujus vi producta sunt omnia, & a cujus nutu dependent, infinita sua sapientia sic disponit omnia, ut ad opera destinata se certo quodam ordine atque methodo accingant, neque frustra quicquam molita, neque nisi quoad optimum est, ac toti rerum fabricæ, suisque privatis naturis maxime accommodum, exequentia perinde atque *automata* non pro suo, sed artificis consilio moventur.

SECTIO TERTIA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica Annorum 1667. 1668. partim etiam Anni 1669. Londini.

ANno 1667. appetente Æquinoctio Verno, *Variolæ*, quæ durante illa, quæ proxime est prægressa, constitutione pestilentiali, vel prorsus delituerant, vel rarissime comparuerant, caput cœperunt attollere, jamque in dies latius grassantes, sub Autumno Ἐπιδημικώτατοι factæ sunt, a quo tempore paulatim imminuta vi, superveniente brumali frigore parcius lacessebant; ac proximo Vere adolescente, postliminio invaluit hic morbus viguitque, donec ab insequentis hyemis gelu, uti prius, retuso impetu coerceretur. Posthæc tertio demum cum Vere surgente increbuit, ac jam languidior, & succiso quasi poplite, minus late dominabatur, quam duabus quæ præcesserant æstatibus: Mense vero Augusto 1669. penitus intercidit, Dysenteriæ Epidemicæ locum cedens. Labente primo illo biennio, quo hæc constitutio regnabat, Variolæ plures in Urbe aggrediebantur, quam unquam alias, quantum ego memini, seu prorsum spectes, seu retro: Quo non obstante, cum genuinæ per id temporis fuerint, neque mali moris, paucos jugulabant, si ingentem laborantium numerum reputemus.

Quo primum tempore Variolæ incessebant; & novum quoddam febris genus exortum est, a Variolis, quales se tum gerebant, non multum abhorrens, si pustularum eruptionem demas, & quæ ab illa pendent, de qua in sequentibus speciatim agemus. *Febris* hæc, licet multo pauciores invaderet quam Variolæ, easdem tamen duratione æquabat: Hyeme vero cum jam illæ minuerentur, invaluit, atque, illis Vere novo invalescentibus, recessit, prædominium Epidemicorum hujus constitutionis hoc pacto illis relinquens; Nihilominus per hæc tempora non plane desiit unquam, donec tandem cum Variolis mense Augusto 1669. omnino disparuit.

Binos hosce morbos Epidemicos & tertius comitabatur, ultima præsertim æstate, quam dicta constitutio defamabat, *Diarrhœa* scilicet, aeris constitutione jam tum ad subsequentem *Dyssenteriam* vergente: Utut vero hæc se res habuerit, id saltem constabat, morbum hunc febrim quæ tunc regnabat, ita proxime attingere, ut nihil aliud esse videretur, quam ipsa febris introversa & visceribus incumbens.

De tribus hisce morbis, qui soli in hac *Constitutione* Epidemicorum nomen sibi jure vendicabant, sigillatim jam agam, a *Variolis* initium faciens: quas idcirco paulo fusius tractabo; quoniam quæ per hos annos regnabant, mihi Genuinæ pro cæteris & *Regulares* maxime videbantur, utpote eadem prorsus exhibentes φαινόμενα, & parili symptomatum agmine omnes, quotquot adoriebantur, ubique impetentes, & a quibus proinde, tanquam in suo genere perfectissimis, tum vera morbi Historia, tum etiam medendi methodus est desumenda.

Notan-

Notandum enim est, non tantum febrim quandam propriam & peculiarem cuilibet peculiari constitutioni competere, sed peculiare etiam Variolarum genus, quæ hanc quidem speciem referunt, durante hac annorum serie, aliam vero annis sequentibus, quantumlibet inter se convenire videantur quoad certa φαινόμενα omnibus communia. Ita ludit natura morborum Epidemicorum generatione! Sed ut ad rem redeam: Variolarum hujus generis Historiam ante omnia præscribam; quas ideo *Regulares* mihi licebit indigitare, ut ab *Anomalis* subsequentium annorum valeam dispescere: Tum etiam methodum adjiciam, quæ mihi in earundem θεραπεία ex animo votoque maxime cessit.

CAPUT II.

Variolæ Regulares An. 1667. 68. & partis 69.

VAriolæ, quibus annis epidemice grassantur, si *Regulares* etiam sint atque mitiores, circa *Æquinoctium Vernum* (uti hæ, de quibus sermo nobis est) ingrediuntur; quibus vero annis non tantum grassantur epidemice, sed & *irregulares* atque periculosioris sunt generis, maturius nonnunquam mense puta *Januario*, invadunt. Integras familias contagio suo afflantes, nemini parcunt, cujuscunque demum ætatis is fuerit, nisi prius hoc morbo laboraverit; Neque tamen eximuntur illi, quos adulterinum Variolarum genus aliquod, ad hunc morbum nihil attinentium, prius obsederit. Duplex est harum species, (ut & Variolarum, quæ quibuslibet annis infestant) vel sunt enim *Distinctæ*, vel *Confluentes*; quæ licet essentialiter, ut ajunt, non differant, per illustriora tamen quæ *hanc* comitantur speciem, *illam* vero non item haud difficulter ab invicem discriminantur.

1. *Interstinctæ* vel Discretæ cum rigore atque horrore invadunt, quos mox excipiunt calor intensus admodum, capitis & dorsi vehemens dolor, vomituritio, ingens in sudores propensio (quod de adultis dictum volo, neque enim in infantibus hujusmodi διάθεσιν mihi unquam observare contigit, vel ante pustularum eruptionem, vel etiam post) doloris sensus in partibus, quæ scrobiculo cordis subjacent, si manu premantur, stupor etiam & somnolentia, in infantibus præsertim, nonnunquam & Paroxysmi Epileptici: Qui si infantes Dentitione jam perfunctos corripuerint, suspicor ego ubique, Variolas in procinctu stare, quæ intra pauculas horas se exerente Prognostico ut plurimum fidem conciliant, & authoritatem; ita ut si forte infans insultum Epilepticum sub vesperam, quod fieri solet, patiatur, Variolæ sequente aurora in conspectum se dederint, & (quod sæpe sæpius observavi) quæ Variolæ infantes statim ab hujusmodi paroxysmo aggrediuntur, pustulas emittunt magnitudinis conspicuæ, mites etiam sunt, atque boni moris, & rarissime confluunt. Atque hæc fere sunt illa symptomata, quibus hic morbus sub initio stipatur, quæque eruptionem pustularum ut plurimum antecedunt. Quamvis interim hic loci consentaneum fuerit subindicasse, in sanguine laxiori atque ἀμεταβλήτῳ nonnunquam accidere, ut separationis periodus sensim atque gradatim sine insigni aliqua ægritudine transigatur, priusquam expulsio materiæ pustularum eruptione se prodat.

Variolæ discretæ quarto ut plurimum die, (si primum etiam incluseris) ab evasione erumpunt, nonnunquam serius aliquanto, ante illum vero rarissime, quo quidem tempore vel minuuntur admodum symptomata, quod plerunque fit, vel etiam penitus evanescunt, ac proinde iis affectus satis pulchre sibi videtur valere, nisi quod adulti in sudores propensi vix ab illis possint cohiberi, utut leviter tegantur, quæ quidem διάθεσις nonnisi pustulis jam maturationem attingentibus ægrum deserit, idque sua demum sponte. Eruptionem quod spectat, hoc se fere habet modo. Primo pustulæ subrubræ, tenuissimarum acicularum puncta æquantes magnitudine, sparsim se produnt, faciem in primis occupantes, vel etiam collum & pectus, dein corpus universum. Per id temporis & fauces dolor infestat, qui una cum pustulis surgentibus augetur, quæ in dies grandescentes, & in majus fastigium elevatæ cutem carnesque vicinas rubore afficiunt atque inflammatione.

Circiter enim *octavum* a primo insultu diem (quam in hoc morbo Epocham ubique servo) intervalla, quæ prius subalbebant, pro pustularum, quibus obsidentur, numero, rubere jam incipiunt, atque in molem attolli, non sine partium dictarum dolore tensivo & lancinante, qui in horas auctus inflammationi & tumori prædictis viam sternit; ita ut progrediente morbo palpebræ usque adeo impleantur extendanturque, ut æger luce quandoque privetur, qui quidem palpebrarum tumor vesicam inflatam ac resplendescentem per easdem extensam non male refert. Est etiam ubi temporius oculis capiuntur ægri, si nempe major pustularum vis a prima eruptione se in illos effuderit. Proximæ a facie intumescunt manus, digitique pro pustularum numero distenduntur. Usque ad hunc diem pustulæ, quæ faciem obsederant, læves ad tactum fuere atque rubræ, jam vero asperiores evadunt (quod quidem primum est incipientis maturationis indicium) & subalbidæ; paulatim insuper succum quendam luteum, colore a favo non abludentem, evomunt. Faciei interim & manuum inflammatio ad summum evecta apicem, colorem exhibet in pustularum interstitiis satis floridum, & Rosarum Damascenarum æmulum. Et sane quo mitiores sunt Variolæ & genuinæ magis, eo etiam magis tum ipsæ pustulæ tum & cutis in earundem interstitiis dectum colorem ad vivum exprimunt, qualem jam discripsi. Uti vero quæ faciem occuparunt pustulæ, asperiores quotidie ac magis flavæ pro maturationis ratione; ita e contra, quæ manus & reliquum corpus, minus asperæ, albæque magis conspiciuntur in dies.

Die *undecimo*, faciei tumor atque inflammatio satis aperte recedunt, & pustulæ tam faciei quam reliqui corporis jam maturitatem, & justam magnitudinem adeptæ, (quæ his annis ad pisum grandiusculum ascendebat) exarescunt deciduntque; atque, in hac variolarum specie, die *decimo quarto* vel *decimo quinto* ut plurimum funditus pereunt. Veruntamen manuum pustulæ, cæterarum partium pustulis pertinaciores plerumque, recentes adhuc albæque, diei unius aut alterius mora, illas vincunt. Faciei & reliqui corporis pustulæ desquamatione, at vero manuum quæ sunt, diruptione abitum sibi parant. Pustulis faciei succedunt squamulæ furfuraceæ, quas aliquando excipiunt foveæ cutis. Etenim ubi primum decidunt pustulæ, nulla adhuc in cute cernitur inæqualitas; at vero hujusmodi squamulis exurgentibus recedentibusque vicissim, tandem excavantur foveæ istæ, quæ sæpenumero in convalescentibus ab hoc morbo diu visuntur, quamvis raro admodum *Variolæ Interstinctæ* ulla sui linquant vestigia; atque illæ ferme solæ, quæ sex postremis anni mensibus invasere, cum quæ hos præverterint, nullas cuti notas imprimant, nisi forte confluxerint, ut postea dicetur. Decurrente morbo omni, æger vel constipatam prorsus habet alvum, vel saltem rarissime dejicit. Atque hæc de Variolis *Discretis* dicta sunto.

2. Symptomata cum Discretis communia habet & illa Variolarum species, quas *Confluentes* appellavimus, nisi quod hic atrociora sint omnia: Febris scilicet, anxietas, atque ægritudo, vomituritio, *&c.* immanius affligunt, quibus signis Medico sagaci etiam ante eruptionem *Confluentes* se produnt. Nihilominus non ita prompte hic in sudores dissolvitur æger ac in illo genere jam supra descripto, ubi magna, ut fit, ad eosdem propensio ut plurimum prænunciat Variolas, quæ mox erumpent, minime confluxuras: Diarrhœa insuper nonnunquam eruptionem præcedit, & ad diem unum alterumve post illam protrahitur; quod quidem in *Discreto* Variolarum genere nondum mihi contigit observare.

Tertio ut plurimum die erumpit species hæc, *ante* illum aliquando, vix unquam *post* illum; cum *Discretæ* vel ipso die *quarto* inclusive a primo insultu morbi, vel postea, ante illum raro admodum se monstrent. Quantoque magis quartum illum diem præverterint Variolæ, tanto etiam confluent magis. Quamvis autem, ut generaliter loquamur, *confluentes* diem quartum vix præstolentur unquam; fit tamen, licet oppido raro, ut ob atrocius aliquod symptoma, ad quartum vel quintum usque diem differatur eruptio. Verbi gratia, acutissimus dolor nunc in regione lumborum, Paroxysmi Nephritici æmulus; nunc in latere, qualis Pleuriticos vexat; nunc in artubus, ut in Rheumatismo; nunc denique in ventriculo cum ingenti ægritudine & vomitu

mitu enormi ante eruptionem ægrum fatigat angitque. Hisce in casibus, licet infrequentes sint, Variolas solito serius erumpere animadverti, utpote ab immani symptomatum dictorum violentia constrictas atque impeditas; Quæ quidem symptomata solitis vehementiora, cum agmen ducant, mihi satis aperte indicant secuturas Variolas, & e *Confluentium* genere esse, & periculo minime vacare.

At vero (quod jam proxime dicendum) licet in *Discretis*, mox ab eruptione (uti dictum est) quæ morbi insultum comitabantur symptomata, nullum jam amplius facessant negotium, in *Confluentibus* longe aliter se res habet: cum tam Febris quam alia symptomata etiam ad multos dies a pustularum eruptione ægrum discrucient.

Variolæ dictæ nunc Erysipelatis ritu, nunc Morbillorum, erumpunt, a quibus nonnisi a Medico in his morbis versatissimo distinguuntur, saltem quoad faciem externam: Nam qui ad dispar in utroque morbo eruptionis tempus, aliasque circumstantias, quas utriusque historia longe ad invicem discrepantes exhibet, sedulo animum adverterit, haud difficulter hunc ab illo discriminaverit. Crescente morbo non in molem aliquam spectabilem, uti *Discretæ*, attolluntur, quæ faciem præsertim occupavere; at sibi invicem implicitæ primo se habent instar vesiculæ rubræ vultum omnem contegentis, quem maturius etiam in tumorem elevant, quam solent *Discretæ*: dein ad instar pelliculæ albæ vultui agglutinatæ, solitam cutis superficiem non multum superantes. Præterlapso die *octavo*, pellicula alba quotidie paulatim magis exasperatur indice digito, & ad colorem fuscum, non vero flavum, ut in *Discretis*, accidit, intenduntur indies tum asperitas, tum etiam cutis color, donec tandem pellicula dicta latioribus laminis desquamatur, quod in quibusdam faciei partibus, si morbus truculentior fuerit, non nisi post vicesimum diem solet contingere. Quanto atrociores fuerint Variolæ, tanto magis pustulæ maturescentes ad colorem subfuscum vergunt, tanto etiam lentius, si suo utantur genio, abscedunt, ut econtra quanto minus confluxerint, tanto magis & flavescunt, & se ocyus proripiunt. Pellicula hæc seu scabies omnia pervadens, ubi primum deciderit, nulla quidem scabritie vultum afficit, at vero mox illam excipiunt squamulæ furfuraceæ indolis perquam corrosivæ, quæ non modo patentiores excavant foveas, quam solent Variolæ distinctæ, sed etiam faciem cicatricibus fœde deturpant. In *Confluentium* genere, si admodum sævierit morbus, humerorum etiam & dorsi cuticula nonnunquam deperditur, nudatis partibus subjectis expositisque.

Animadvertendum est autem, Morbum hunc magnum æstimari, non pro Variolarum frequentia, quæ reliquum corpus, sed pro earum numero tantum, quæ faciem obsedere, quæ si iis tanquam injecta arena ubique contegatur, utut paucæ atque Discretæ sint eæ, quæ in reliquo corpore cernuntur, haud minus periclitatur æger, quam si membra omnia denso agmine pervaserint. Atque ex adverso quantumlibet spisse truncum & artus occupaverint, si in facie rariores comparuerint, magis in vado res est. Quod de numero diximus, & de Variolarum more potest affirmari, malusne scilicet is fuerit, an secus, vultus aperte indicat.

In *Confluentium* genere ubique observavi pustulas manuum atque pedum majores fuisse, quam reliqui corporis, & quo altius ab artuum extremitate truncum versus ascenditur, eo sensim minores & contractiores semper extitisse. Atque hæc de *Pustulis* censui dicenda.

Sunt vero & alia symptomata duo, quæ Variolis *Confluentibus* accidunt, haud minoris momenti, quam vel pustulæ ipsæ, vel tumor, vel aliud quodlibet e prædictis; *Salivatio* nempe in adultis, atque in infantibus *Diarrhœa*. Horum prius ita perpetuum se comitem adjungit, ut unicum tantum viderim Variolis *Confluentibus* laborantem, nulla superveniente Salivatione: Posterius autem, nempe Diarrhœa, Infantes hac specie laborantes non ita certo discruciat. Utrum providens natura has evacuationes idcirco substituerit, quod in pusillo hoc ac humili genere materia morbifica ita penitus nequeat exterminari, ac in pustulis istis majoribus ac magis fastigiatis generis *Discreti*, nullus definio, cum Historiam tantum scribam, non solvam Problemata. Hoc certo scio, quod non solum Variolas *Confluentes* plerunque comitantur, sed etiam quod quæ per illas fit evacuatio tam est necessaria, quam sunt vel pustulæ, vel faciei & manuum intumescentia.

Dicta *Salivatio* nonnunquam sub primum eruptionis tempus se prodit, nonnunquam non nisi postridie, biduove præterlapso. Materia primo tenuis excernitur, ac facile ad tempus aliquod rejicitur, ægro interim multa lintea eadem nocte conspurcante. Neque sane multum cedit Ptyalismus hic alteri illi qui ope *Mercurii* excitatur, nisi quod non ita male oleat. Die autem fere *undecimo* saliva viscidior jam facta, ægerrime excreatur; siticulosus est æger, tussit subinde inter bibendum, & potus per nares revertitur, atque ab hoc die cessat ut plurimum Salivatio, licet aliquando (rarius tamen id accidit) ubi per diem unum alterumve omnino cessaverit, tandem postliminio recrudescat. Dicto autem die, undecimo scilicet, tumor faciei una cum Salivatione imminui incipit, ac tunc primum ejus loco manus intumescere solent, aut debent.

Diarrhœa non ita mature infantes solet invadere, atque adultos *Ptyalismus*, quocunque vero tempore ingruerit, nisi ante sistatur, singula morbi stadia decurrit.

In utraque Variolarum specie Febris a primo statim insultu ad eruptionem usque præcipue dominatur, qua peracta inducias fere dat usque ad pustularum maturationem, & tempus in quo pus conficitur, quo demum elapso prorsus desinit.

Observavi semper in morbo vehementiori, ægrum sub vesperam quasi Paroxysmo laborasse, & funestiora symptomata vespertinis præsertim horis se ostendere, atque exacerbari.

En justam Variolarum hujus generis Historiam; vera ac genuina hujusce morbi Phænomena, prout scilicet naturaliter se habet, complectentem: De *Accidentibus Anomalis*, quæ eidem, ubi minus recte tractetur, superveniunt, jam proxime differemus.

Animadvertendum est itaque, ista quæ die *octavo* in genere *Distincto* occurrunt Symptomata Anomala, & quæ *undecimo* die in *Confluente*, (facto semper a primo morbi insultu computandi initio) maximum ad ægri sive vitam, sive interitum pondus habere, magisque ad amussim expendi debere, cum liquido constet, maximam eorum partem qui utrolibet morbi (sc. *jam descripti*) genere intereunt, præfatis singulatim diebus defuncti. Primo enim qui *Discretis* Variolis laborat æger, cum satis prompte sudoribus diffluat, (quod hic in adultis fieri solere jam diximus) ac sibi omnia bona promittat, si morbi, ut sperat, virus per cutis poros hoc pacto amandaverit; diligenter ideo huic methodo insistit, tum remediis Cardiacis intro assumptis; tum regimine calidiore, ut par est, adhibito (atque hæc eo facit lubentius, quod tum ab hac Methodo in principio sibi melius videatur habere, tum etiam ad male fundatam Astantium opinionem propius accedat.) Tandem vero eliminatis per διαφόρησιν particulis istis quæ ad postularem elevationem, atque intumescentiam faciei debuerant facere, die *octavo* quæ turgescere, & per interstitia pustulis interjecta inflammari debuerat facies, flaccida e contra reperitur, & albescunt interstitia, licet interim rubescant pustulæ atque eleventur, post ægri mortem. Qui ad hanc usque diem nullo negotio manaverat sudor, jam subito suaque sponte evanescit, neque remediis ullis Cardiacis, vel etiam calidissimis, revocari potest. Æger interim Phrenitide corripitur, anxietate, jactatione, ægritudine vehementius; urinam parce reddit, ac frequenter; ac tandem paucissimarum horarum spatio amicorum spem fallit, & ad plures migrat. Veruntamen hic est notandum, quod, si paucæ compareant Variolæ, hyems si fuerit, æger ætate provectior, aut venæsectio fuerit celebrata, regimen illud calidius in quod jam animadvertimus, non ita certo faciei turgescentiam impedit, & proinde mortem accersit, atque ubi confertæ Variolæ, Ver æstasve fuerit, æger ætate florens, neque sanguis detractus.

At vero in *Confluentibus* maxime periclitantur ægri, & plerique etiam moriuntur die *undecimo*; nam cum hoc fere tempore *Salivatio*, quæ ægrum hactenus in tuto posuit, soleat desinere sponte sua, nisi faciei intumescentia adhuc aliquantulum persistens, ac manuum insigniter jam incipiens ejus vicem subeat, necesse est ut pereat æger: Id enim est perpendendum, quod in hoc Variolarum genere, ubi pustulæ tam sunt exiguæ,

non

non Salivatio tantum, sed faciei insuper & manuum intumescentia ad materiam morbificam rite eliminandam omnino requiruntur, quarum utralibet, si vel non adsit, vel ante justum tempus recedat, ægro protinus moriendum est. Jam vero nimio sæpius evenit in morbo calidiori, ut sanguinis crasi a regimine præfervido disjecta fractaque, atque eo usque accensa, ut particularum inflammatarum exterminationi sensim faciendæ non amplius competat, (ut quæ sudoribus importune extortis debentur mala jam taceamus) hinc vel non omnino intumuerint facies manusque, vel tumor ille una cum salivatione evanuerit, quamvis enim faciei tumor ipso hoc die aliquantisper debeat remitti, non debet tamen nisi post diem unum alterumve omnino recedere, manuum interim tumore persistente vigenteque, quo quidem vix aliud est minus fallax Convalescentiæ προγνωστικὸν, uti neque contrario certum magis imminentis periculi indicium.

Sed utut id sit; materia Ptyalismi quæ ad hunc usque diem cruda fuit, tenuis, & facile excreabilis, viscida jam facta & tenax, ægro suffocationem intentat; Potus quem assumit in pulmones fere dilabitur, unde cum tussi violenta per nares rejicitur, voce est rauca; somnolentia & stupore corripitur ingentibus, oppressus undique vi morbi, atque in hujusmodi agone ut plurimum extinguitur, eo quem jam diximus die.

Sunt & alia adhuc symptomata, quæ in quolibet morbi statu occurrunt; tam *Discreto* Variolarum generi, quam *Confluenti* pariter communis.

Phrenitis, v. g. a nimia sanguinis ebullitione nonnunquam ægrum corripit, & caloris tam parum est patiens, ut magnis viribus, ac furibundo nisu injectas prehendentium & lecto incarcerantium manus eludere conetur.

Aliquando eadem causa effectum longe diversum, seu contrarium, ut videtur, producit, Affectum sc. *Comatosum*; ita ut æger nunquam ferme evigilet, nisi continuo pulsu excitatus.

Est etiam ubi in hoc morbo, perinde atque in peste, laxata, inflammationis vi, sanguinis compage, *maculæ purpureæ* se ostentant pustulis interspersæ, mortis fere semper prænunciæ. Frequentius hoc evenit, ubi aeris Constitutio morbo isti Epidemico grassanti præ cæteris favet. Aliquando in pustularum summitate maculæ nigræ exiguæ, acicularum capita vix æquantes, in medio vero subsidentes, se produnt variis in locis, quæ cum nimio fervori ortum debeant suum, tandem beneficio regiminis magis temperati fuscum colorem acquirunt, posteaque pedetentim subflavum illum, qui variolis genuinis, ac suum morem obtinentibus, naturaliter competit, quod satis liquido cernitur in illa quæ circa morbum hunc versatur praxi, in quo omnia Symptomata eo sunt mitiora, quo magis pustulæ maturitatem adeptæ ad dictum colorem accedunt, atque e contra.

Adolescentum porro, & ætatis flore vigentium, (præcipue si vicino, aut alio quovis liquore spirituoso se nimium impleverint) usque adeo in hoc morbo nonnunquam sanguis accenditur furitque, ut per arterias & vesicam viam sibi faciat, & qua data porta ruat; quo quidem *mictu sanguineo* vix aliud symptoma pejoris notæ atque ominis invenire licet, per omnem hujus morbi tragœdiam.

Ab eadem insuper causa nonnunquam, licet rarius, sanguis e pulmonibus ejicitur. Utraque vero Hæmorrhagia hæc sub morbi initio plerunque contingit, pustulis nondum erumpentibus, vel si in quibusdam locis se ostendant, in plerisque tamen aliis adhuc sub cute densæ latent, atque ejus sunt generis, quæ in maxime *Confluentes* adolescerent, nisi jam dictum symptoma ægri morte morbum finierit.

Aliquando etiam *Urinæ suppressio* totalis ad malorum cumulum accedit, in juvenibus præsertim, idque in statu, vel etiam declinatione *Discreti* generis.

Sunt & alia symptomata, quæ a προφέρει aliqua jam dictis contraria interdum oriuntur, si nempe æger a frigore nimis intenso fuerit læsus, vel si præter jus fasque vena fuerit pertusa ad ingentem sanguinis amissionem, aut alvus nimia Catharsi subducta, unde pustulæ nonnunquam fastigiis cedunt & derepente considunt, superveniente insuper *Diarrhœa*, a qua ægro, (adultus si fuerit, ut supra innuimus) ingens est discrimen, & anceps morbi exitus, materia sc. Variolosa intro versa, ita ut natura eidem per cutis poros debite exterminando impar prorsus inveniatur. Huc accedit, quod faciei manuumque tumor ab his retunditur, qui non minus in boni ægri rebus est censendus, quam ipsa pustularum eruptio, nisi eæ fuerint *perpaucæ*.

Quæ vero a suscepto frigore pendent symptomata, raro admodum occurrunt, si cum illis conferantur quæ a contrario, calidiori nempe regimine, nascuntur; Cum enim morbus hicce inter calidissimos jure optimo habeatur, longe minus ab hac parte peccatur, quam ab altera.

Qualis vero sit hujus morbi essentia, ob naturalem & communem mihi cum reliquis hominibus Intellectus defectum, nescire plane me fateor; veruntamen prædicta symptomata pensiculatim trutinata mihi videntur subindicare, *Inflammationem* eum esse (a cæteris tamen Inflammationibus specie diversam) tum sanguinis, tum reliquorum humorum, in qua amolienda, per dies priores duos tresve id agit natura, ut particulas inflammatas digerat coquatque, quas postea in corporis habitum ablegatas maturat adhuc, & sub Abscessulorum forma suis demum finibus expellit. Quapropter ut fundamento alicui medendi methodus superstruatur, notandum est, duo esse hujus morbi tempora, quorum primum *separationis* est, secundum *expulsionis*. Atque primum quidem illud tempus plerunque cum febrili ebullitione transigitur, quod tribus vel quatuor primis diebus peragi solet, quorum decursu natura id satagit, ut partes ejusmodi inflammatas seligat congregetque quæ sanguinem lacessunt, atque etiam ut illas in carnosas corporis partes relegatas ibidem deponat, quo facto pristina quiete fruitur, sedato jam tumultu, qui, dum hoc ageretur, in sanguine ciebatur. *Separatione* sic ope ebullitionis, in sanguine peracta, *Expulsio* jam locum obtinet, quæ per reliquum morbi tempus, mediantibus parvis illis *abscessibus*, in carne perficitur. Sicut enim a natura abscessuum sua specie non abludunt, ita parem cum aliis, cruditatis, maturationis, atque exarescentiæ statum percurrere solent; quæ omnia si rite atque laudabili modo absolvant & exequantur, in tuto res est, cum exinde curationis summa dependeat; sin minus, omnia pessum ruitura sunt. Et quidem postremum hoc negotium, priori illo *separationis* opere, tanto plus temporis sibi vendicat, quod prius illud in tenui fluidoque corpore transigatur, atque in ipso (ut sic dicam) naturæ foco; posterius autem denso spissoque theatro, atque a vitæ fonte paulo remotiori, partes suas exequi cogatur.

His ita præmissis. Indicationes exurgunt. 1. Ut æquabilis ille tenor ebullitionis in sanguine conservetur, qui neque nimis propere separationem nimia sua vi perficiat, neque tamen torpido nimis motu eandem remoretur, vel non satis idoneam præstet. 2. Ut abscessuli, pustulæve summa cura sustineantur, quo debita tempora percurrentes, tandem contentam in se materiam omnino avehant, ipsæque etiam evanescant.

Ut itaque paucis de *primo* agamus; solicite in primis cavendum est, hoc tempore præsertim, ne nimium assurgat ebullitio, sive id fiat ex congestis stragulis, sive ex aere loci in quo decumbit æger, igne nimium excalefacto, sive ex calidorum medicamentorum & cardiacorum usu; præcipue vero ab his cavere oportet, si æger in ætatis flore constitutus fuerit, vel sanguinem habeat generosiori potu nimis exaltatum, vel anni tempestas, aut Verna sit, aut saltem ultra æstatis initium non processerit. Hinc enim fiet, ut separatio, quæ sensim lentisque gradibus peragi debebat, ut ad universalem quandam despumationem opportunius pergat, præcipiti cursu feratur, atque ita vel non satis idoneus partium numerus congregetur, vel (quod forte contingat) nonnullæ partes ad secretionem damnentur, quas alias Natura illam subire noluisset; nisi quod ultra debitos limites excurrere coacta, noxam hanc sibi creet: secretis enim illis, quæ ad separationem minus opportunæ sunt, aliorum illuc propendentium motus, eorum commixtione impeditur, adeoque redduntur expulsioni minus accommodæ. Mihi quidem rationi consentaneum videtur, ut quo diutius natura *separationem* molitur, ac perficit; dummodo ebullitio non omnino torpeat, eo certius atque universalius eadem *separatio* absolvatur. Atque ex illa sic absoluta, curationis insequentis

quentis ſucceſſus potiſſimum ut dependeat neceſſe eſt, uti ex methodo contraria, contrarius plane rei exitus; ex calido enim iſto regimine nihil boni naſcitur, ſicut ex præcoci fructu, nihil frugi: cum frequenter uſu veniat, ut vel in Phrenitidem æger prono lapſu ruat; vel (quod pejoris notæ eſt) ſudores ingentes oboriantur, ex quibus partes non ſecerni aptæ, neque *puris* naturæ reſpondentes (quod ipſum tamen pus genuina ſoboles eſt hujuſce excretionis) eliminentur, vel ex Cardiacis illius adminiſtratis, calidaque cuſtodia, Variolæ nimis protuſæ in unum confluant, fœdo certe ſpectaculo, triſtemque eventum interminanti.

Atque hæc & hujuſmodi ſymptomata ex his erroribus progigni ſolent, cum ex altera illa methodo nihil unquam mali obſervaverim. Natura enim ſibi permiſſa negotium ſuum ſuo tempore exequitur, materiamque debito ordine ac via tum ſecernit, tum etiam expellit, ut (in Junioribus præſertim vegetiſque temperamentis) noſtra ope, noſtris artificiis, atque auxiliis non indigeat, ſuis viribus optime inſtructa, ſuis opibus locuples, ſuo denique ingenio ſatis edocta. Neque ſane vel ipſe vidi, vel fando accepi, quenquam ex eo periiſſe, quod Variolæ primo non eruperint, niſi nimis multi perierint, quorum Variolæ primum laudabiliter, & cum ſumma ſpe erumpentes, poſtea recedentibus puſtulis præmature detumuerunt.

Quemadmodum autem inconſultum eſt atque periculoſum, calidioris regiminis vel Cardiacorum ope cœptam ebulitionem nimis evehere; ita e contrario non minus vacat periculo mediantibus venæ ſectione, clyſteribus, emeticis, catharticis, aut id genus aliis eandem minuere, cum hoc pacto partium ſeparabilium commoda ſecretio plurimum impediatur. Licet enim vulgare illud atque tralatitium argumentum, quo adverſus Phlebotomiam, aliaſque evacuationes utuntur (nempe quod non liceat a circumferentia ad centrum movere humores, cum natura in hoc morbo contrarium affectare videatur) nullarum plane virium ſit; eo quod ex earundem uſu contrarius omnino effectus, ſubitanea ſcilicet Variolarum eruptio, ſæpiſſime conſequi deprehendatur; aliæ nihilominus rationes in promptu ſunt, quæ vehementer ſuadent, ut, ſiquidem ullo modo vitari poſſit, ab hac praxi manus abſtineamus. Nanque (ut earum præcipuas paucis attingamus) per haſce evacuationes, non tantum ebullitio nimis imminuitur, cujus interim ope partes deſpumandæ accurate ſecerni debuerant; verum etiam illud ipſum ſubducitur, quod cœptæ ſecretioni quaſi pabulum continenter ſuppeditaret; unde ſæpenumero contingit, ut Variolæ primum laudabili impetu erumpentes (eoque fortaſſe melius, quod evacuationes jam dictæ præceſſerant) paulo poſt ex improviſo quaſi repercuſſæ detumeſcunt, idque ob eam potiſſimum cauſam, quod materia deſit, quæ quaſi a tergo præeuntem inſequeretur, atque agmen clauderet. His vero non obſtantibus, ſi vel minimum ſuſpicari liceat Variolas mox erumpentes e Confluentium genere futuras eſſe, utile prorſus erit, ut non ſolum ſanguis quam primum mittatur, ſed & Emeticum propinetur, ob rationes alio in loco fuſe dicendas.

Tandem ut ad ſecundam illam Indicationem pedem promoveamus ad tempus *expulſionis* accommodatã; quo tempore materia ſeparata, parvorum abſceſſuum ſive puſtularum ope, amandatur atque expellitur; nempe illud hic agendum eſt, ut puſtulæ debito modo ſuſtineantur quo rite atque ordine deſtinatam periodum aſſequantur.

Sicut itaque ſupra ſatis, ut opinor, oſtenſum eſt, imprimis periculoſum eſſe, ſi æger præſenti febre, at puſtulis vix dum apparentibus, in ipſo *ſecretionis* tempore nimium calefiat; ita etiam non minori periculo plena res eſt, ſi idem quovis morbi tempore fiat, atque illo præſertim quod ad expulſionis initium vergit, crudis adhuc exiſtentibus puſtulis: Quamvis enim ſanguis, peracta jam *ſeparatione*, atque relegata ad carnoſas partes materia, ab inteſtino tumultu magnam partem immunis ſit, interim tamen tenet adhuc, recenſque, ac vix novo ſtatu & quaſi textura indutus, ἀπαθὴς eſt, facileque vi caloris immodici undecunque appellentis afficitur, atque adeo leviſſimo momento irritatus flammam concipit, & in novam ebullitionem proclivis eſt; quæ quidem nova ebullitio, non, uti prior illa, *ſeparationem* jam molitur (illam quippe peractam ſupponimus) verum illius loco non tantum ſymptomata ſuperius memorata excitat, ſed & cœptam per puſtulas *expulſionem* interturbat, & contentam materiam exagitando noxam parit. Vel itaque partes jam ſecretæ, atque in corporis ἕξιν depoſitæ, vehementi illo rapidoque ſanguinis ebullientis curſu abreptæ in ejuſdem maſſam reſorbentur; vel partes carnoſæ ultra gradum ſuppurationi debitum excalefactæ, minus commode illam exequuntur; vel denique fortaſſis oborta hac nova ægritudine, ſanguinis œconomia, ipſarumque carnium tonus pervertitur, uſque adeo ut materiam illam expulſam vincere, eamque ſolemni more abſceſſuum coquere nequeant.

Interim non uſque adeo nos illuc intentos eſſe oportet, quo ebullitionem nimiam in ſanguine prævertamur, ut ægrum frigoris injuriis exponendo, puſtularum eruptio impediatur. Gradus ille caloris ad harum expulſionem promovendam accommodatiſſimus, naturalis ſit oportet, atque ejuſmodi, quæ carnoſarum partium temperiei conveniat, quique hunc excedit, aut ab eodem deficit, utrinque periculoſus eſt.

Ex dictis itaque ſatis manifeſtum videtur, in quam incerto lubricoque ſit loco, tum morbus ille, de quo loquimur, tum praxis medica, quæ eidem accommodanda eſt. Atque etiam exinde pronunciare auſim, illius famam, qui in medicando hoc morbo frequenter ſeſe exerceret, in anguſto verſari; quandoquidem non vulgus ſolummodo mortis cauſam ſatagenti nimis Medico tranſcribere paratum ſit, verum etiam ejuſdem artis profeſſores calumniandi anſam inde cupide arripiant, atque coram iniquis Judicibus cauſam dicentes, ſeveriſſimam ſententiam facile eliciant; eo ſcilicet conſilio, ut ipſi pluris æſtimentur, & ſuper aliorum ruinis viam ſibi ſternant ad famam: id quod viris literatis indignum prorſus eſt, imo & vilioribus artificibus, modo probitatem colant. Hinc porro cernere eſt, quod minus mirum ſit, ſi nutricibus, per ſe nimium plerunque officioſis & ſatagentibus, res male ſæpenumero ſuccedat; Nempe res ardua eſt, & quæ muliercularum ingenium atque judicium ſuperat, gradum caloris huic requiſiti definire, præſertim cum anni tempeſtas, ægrorum ætas, & vitæ ratio, aliaque huc ſpectantia ſimul penſanda veniant, id quod prudentem profecto atque ſagacem Medicum omnino poſtulat.

Si contigerit, ut vel Phlebotomia minus opportune celebrata, vel admiſſo frigore puſtulæ reciderint, vel facies ac manus detumuerint, Cardiacis utendum eſt. Sed cavendum tamen, ne in his exhibendis nimii ſimus: Quamvis enim ſanguinem ademeris, fieri tamen poteſt, ut virium inde jacturam metuens, adeoque Cardiacis aut fortioribus aut ſæpe repetitis utens, novam ebullitionem ex improviſo ſuſcites. Nimirum ſanguis adhuc tenuior eſt, & vim calidioris ſtimuli facile ſentit; unde fit, ut ſæpe repetitæ ebullitiones in eodem excitentur, quibus ægrorum mors majori jure tribuenda eſt, quam prægreſſæ venæ ſectioni. Atque hæc generatim de iis, quæ primariis Intentionibus ſatisfacere poſſint, dicta ſunto.

* Jam ut calcata veſtigia repetam, ac ad praxin propius accedam: Quamprimum manifeſta hujus morbi indicia ſe produnt, ægro aura liberiore, vino, ac carnium eſu interdico, cereviſiam vero tenuiorem pane toſto leviter tepefactam pro potu ordinario, ac ſubinde pro arbitrio hauriendam concedo; pro victu etiam juſcula avenacea, hordeacea, poma cocta, aliaque, quæ neque frigoris, neque caloris vim aliquam egregiam obtinent, aut ventriculo concocturo moleſtiam exhibent, injungo. Nec vulgarem illam ruſticamque diætam admodum improbo, nempe ut lacte cum pomo cocto & contuſo veſcatur, modo cautum ſit, ut eo per vices utatur, & modice, dempto etiam lactis frigore. A regimine calidiore protinus inhibeo, ut & ab uſu medicamentorum Cardiacorum quorumcunque, quibus Variolas in cutem ante diem *quartum* qui eruptioni proprius eſt ac naturalis, temere propellere nonnulli ſatagunt. Cum pro certo habeam, eo magis univerſalem fore materiæ Varioloſæ ſeparationem, quo tardius iſtæ prorumpunt, proinde & ſecuriores poſſumus eſſe, ne ſe denuo intro condant, & rectius matureſcent, cum ſi ante tempus extrudantur, præcipitatur materia cruda adhuc atque inconcocta, quæ ad inſtar fructuũ præcociorũ inani ſpe lactat. Adde, quod ab hac nimium feſtinata diligentia periculum eſt (in calidioribus præſertim temperamentis ac vegetioribus, quorum

* *Curatio.*

rum principia activa plus satis Cardiacorum supplent vicem) ne natura nimis incitata coactaque, universam pene corporis substantiam in Variolas effundat; ita ut jam *confluant* illæ, quæ, nisi plus æquo properasses, in *distinctarum* ordine lætiori omine substitissent. Porro non ideo statim foras propellendæ sunt Variolæ, ubi primum aliqua morbi hujus suspicio oritur, quia sc. æger ante eruptionem vehementer ut plurimum laborat angiturque, cum ne vel una quidem instantia possit ostendi, quempiam ideo interiisse, utut graviter ægrotaverit, quod non mox prodirent Variolæ, vel naturam iisdem serius ocyus extrudendis defuisse, nisi sicubi regimine calidiore & remediis Cardiacis, præmature ingestis, fuerit impedita. Etenim non semel observavi in junioribus & temperamento sanguineo præditis, regimen calidius, & Cardiaca eo animo exhibita, ut Variolas ante justum tempus exturbent, ita parum eruptionem accelerasse, ut eidem e contra obicem ponerent: Sanguine enim his modis excalefacto, & in motum violentiorem, quam qui materiæ Variolosæ separationi rite peragendæ par esset, concitato, certa tantum quædam morbi indicia se prodidere, latentibus intra cutim pustulis, neque se ultra efferentibus, quibuscunque demum Cardiacis solicitarentur, donec tandem sanguine ad moderatam debitamque temperiem redacto, concessa sc. cerevisia tenuiori, demptoque partim stragulorum, quibus torrebatur onere, pustulis exiturientibus commodam viam stravi, atque ægrum in tuto, favente Numine, collocavi. Neque magis, si quid ego judicando valeo, ab illis stat ratio, qui ægrum ita pertinaciter ante diem *quartum* lecto addicunt, modo cubiculi ambitu se contineat, quam ab his, qui adeo præmature atque intempestive Cardiaca ingerunt; Etenim *Sanguinis mictus*, *maculæ purpureæ*, & reliqua symptomata lethalia, (de quibus supra) eo tantum nomine, præsertim ætate florentibus, superveniunt, quod nempe lectulo præpropere nimis affigantur. *Quarto* vero die lectulo ægrum adjudico, ac tum temporis, si eruptio parum pro votis succedat, recte exhiberi potest Cardiacum aliquod blandius, unica saltem vice, quo exigantur pustulæ. Inter ista quæ huc faciunt medicamenta, *Paregorica* dicta, qualia sunt *Laudanum liquidum*, *Diascordium*, *&c.* si in pauca quantitate aquis Cardiacis appropriatis admisceantur, cæteris prælucent: Hæc enim cum sanguini æstuanti frænum injiciant, natura materiam morbificam opportunius atque liberius ejicit, atque amolitur. Neque etiam consulerem, Cardiacum ante hunc diem propinare vel urgente *Diarrhœa*, atque illud, ut videtur, indicante. Licet enim, quod antea innuimus, nonnunquam Variolarum *Confluentium* eruptionem præcedat *Diarrhœa* (quæ oritur ab halitibus inflammatoriis, vel humoribus a massa sanguinis per primos dies exagitati atque æstuantis, in intestina exoneratis) non tamen hic magis deerit natura dictis materiæ Variolosæ halitibus in corporis habitum propellendis, quo facto, sua jam sponte sistetur Diarrhœa) quam solet in halitibus istis extravertendis eliminandisque, qui in ventriculum inversi sub initio morbi vomitum provocant.

Animadvertendum vero est, quod si ad adolescentem vegetiorem accersor, & qui insuper liberaliore sive vini, sive liquoris cujuscunque spirituosi compotatione morbo ansam dedit, non satis habeo ad frænandam sanguinis ebullitionem, ut tam lectulo, quam Cardiacis abstineat, nisi ad hæc sanguis e brachio mittatur: Quod si non concedatur, obtinente vulgi præjudicio, missionem mihi saltem esse petendam existimo. Superinducta enim inflammatione ista, quam sanguini impressit liquorum spirituosorum fervor, intenso illi calori, quem hic morbus naturaliter comitem habet, ita furit sanguis, ut non raro in vesicam vasorum ductu irruat; vel maculas pariat purpureas, aliaque ejusmodi symptomata, quæ per omnem morbi decursum crucem figunt Medico, atque ægrum e medico tollunt. Atque hæc de illis quæ ante pustularum eruptionem sunt peragenda.

Ubi primum eruperint pustulæ, jam proximo diligenter mecum perpendo, an *Discreti* fuerint generis, an vero *Confluentium*; cum longo hæc intervallo ab invicem distent, quantumlibet conveniant quoad symptomata quædam utrisque communia. Si itaque ex pustularum magnitudine, & paucitate, tardioreque eruptione, tum etiam ægritudinis, aliorumque symptomatum gravissimorum, quæ in *Confluentibus* etiam post eruptionem fatigant, evanescentia, de genere *Discreto* mihi constet; ægrum cerevisia tenuiori, jusculis avenaceis, hordeaceis, &c. reficiendum curo, modo quem supra descripsimus. Atque si tempore æstivo eoque calidissimo Variolæ non ita multæ obtingant, quorsum attineat ægrum in lecto jugiter stratum obrutumque detinere, ego quidem non video. Quin potius singulis diebus, per aliquot horas de toro surgat, ea lege, ut tam loco, quam vestitu, frigoris pariter ac caloris nimii incommoda præcaveantur. Quid quod ægroto a cubili quandoque abstinente, morbus minori cum molestia, ac etiam breviori spatio tempora sua peragat, quam si eidem continenter affigatur, quod non modo ægritudinis tædium adauget, verum etiam febrilem æstuationem fovet, & prodeuntibus vesiculis dolorificam inflammationem conciliat. Quod si aut frigidior anni tempestas, aut copiosior Exanthematum eruptio perpetuo decumbendi necessitatem ægrotanti imponat, prospicio, ut non intensiore caloris gradu, vel adjectis pluribus stragulis in lecto decumbat, quam quibus in prospera valetudine uti solebat, accenso interim nonnisi hyeme incumbente, mane & sero foco mediocri. Neque etiam exigo, ut in eodem loco semper jaceat, nempe ne sudores erumpant, quos ego tum rationibus supra allatis, tum ipsa experientia fretus, fidenter affirmo non absque ingenti periculo promoveri posse.

Determinante morbo, cum halituum a materia jam in pus conversa prodeuntium eruptio liberior a pustulis tandem crustosis ac duriusculis impediatur, abs re non erit *Vini Canarini semicocti cochl. 5. vel 6.* vel aliud medicamentum Cardiacum temperatum exhibere, ne scilicet halitus illi putridi in sanguinis massam postliminio revertantur. Et sane jam nunc, neque prius, Cardiacis locus est. Eodem pariter tempore diæta paulo calidior & Cardiaca magis potest concedi; juscula v. g. ex pane & cerevisia saccharata, e farina avenacea cum cerevisia & saccharo, &c. Neque aliis omnino erit opus, in genere scil. *Discreto* ac leniori, si æger hac methodo ac diæta, utrisque moderatis, se tractari patiatur; nisi forte an inquietudo, vigiliæ, aut alia symptomata phrenitidem minitantia, paregorici usum subinde suadeant.

Hæc sane reclamante licet immani isto ac male fundato hominum præjudicio, quod ex adverso militat, vera est ac genuina methodus huic Variolarum generi medendi, & obtinebit demum, me vita functo. Et licet non negem, multos regimine admodum opposito tractatos nihilominus convalescere, fatendum est tamen, (& sane dolendum etiam, si nobiscum reputemus, quam omni prorsus periculo vacat ex sua natura hoc *Discretum* genus) plurimos etiam interire, quin & alii complures satis pariter concederent, nisi vel a frigidiore tempestate, in quam incidit morbus, vel a Phlebotomia (aliter supervacanea atque inutili) nuper celebrata servarentur. Quo nomine, si vel obstinatio amicorum, vel ægri diffidentia prædicto regimini intercesserit, tutius mihi videbatur sanguinem detrahere; quod quidem, licet in hac specie per se officiat (quatenus sc. & separationem perturbat confunditque, & pabulum insuper tum pustulis, tum tumoribus elevandis destinatum subducit) aliquantisper tamen secuturum regimen calidius pensat, ac proinde hanc, quam non nisi coacti usurpamus, methodum, non usque adeo periculosam atque ancipitem reddit.

Ex dictis (ut obiter attingam) facile erit vulgare illud Problema solvere; qui fiat sc. ut perpauci adeo e plebe hoc morbo pereant, si ad eos comparentur, qui inter divites eodem trucidantur? quod quidem vix ad aliam causam potest referri, quam quod ob rem domi angustiorem, & agreste vivendi genus, vix illis fiat copia sibi nocendi regimine magis accurato ac delicatiori. Quinimo & plures inter vulgus jugulavit hic morbus, ex quo *Mithridati*, *Diascordii*, *Decocti C. C. &c.* usum didicere, quam in sæculis *indoctioribus* quidem, at magis *sapientibus*; cum in singulis ferme ædibus reperiatur stolida aliqua ac sciola muliercula, quæ in hominum perniciem, quam non didicit, artem exerceat. Atque hæc de Variolarum, quas *Interstinas* appellavimus, curatione.

At si *confluant* Variolæ, periculosæ plena res aleæ est; arbitror enim ego, genus hoc non minus ab altero illo discrepare, quam ab hoc ipsa pestis, licet apud hominum vulgus, quibus nomina & verba pro rebus sunt, utriuslibet curatio ex æquo prædicetur. In hac morbi specie, cum intensioris sanguinis inflammationis proles sit, major pariter adhibenda est cura, ne calefiat æger, ut in

prioris curatione jam dictum est. Quamvis autem species hæc ex sua natura majorem sibi vendicet refrigerationem, quam altera ista, ad promovendam tamen faciei ac manuum intumescentiam, (sine qua de ægro actum est) & pustularum elevationem atque augmentum, tum etiam, quia æger ob exulcerationes dolorificas lecto abstinere nequeat, expedit, ut in eodem contineat & se, & manus etiam suas, modo stragulis modice contectus sit, & concessa fuerit venia ab hac in illam lecti partem corpus pro arbitrio suo transferendi, ut in genere *Discreto* innuimus. Præsertim vero morbo exeunte, cum jam appetat *Febris Maturatio*, non tantum hac libertate privandus est æger, sed monendus etiam, ut ea utatur, quin & versandus persæpe nocte atque interdiu, ut ingens calor contemperetur, & evitentur sudores, quibus amandatur lenis iste humor, quo diluendæ sunt Variolæ, ut mitescant.

Quandoquidem vero, ut diximus, *Ptyalismus* hanc speciem jugiter comitatur, qui cum e præcipuis sit naturæ evacuationibus, atque hic in ejus locum, quæ per pustulas fieri debuit, substituatur, (quæ quidem per pustulas evacuatio in hac specie humili ac depressiore non æque atque in altera procedit) summopere annitendum est, ut dicta salivatio in vigore perstet & conservetur, nec ante diem suum sistatur, vel remediorum calidorum usu, vel a cerevisia tenui aut simili alio liquore liberaliter hauriendo, ægrum arcendo. Jam cum Ptyalismi mos sit naturaliter se habentis, ut cum prima eruptione incipiat, & die *undecimo* minuatur, neque tamen nisi post diem adhuc unum aut alterum omnino desinat, si ante diem illum penitus cesset, in lubrico sunt ægri res. Nam cum faciei tumor (per quem nonnihil materiæ morbificæ evacuatur) nunquam non eo ipso die dispareat, si salivatio eodem pariter tempore se subducat, æger materia variolosa jam putrescente, ceu veneno, inficitur, cumque nulla amplius detur porta, per quam evacuari possit, in busti limine constituitur; nisi forte (quod fit nonnunquam) manuum intumescentia, quæ ut serius quam illa faciei se ostendit, ita tardius recedit, ejus sit molis ac momenti, ut ab Orci faucibus illum eripiat. *Salivatio*, quæ tanti hic est tamque necessaria, admodum promovetur, si ægro affatim propinetur cerevisia tenuis, vel liquor alius quilibet, qui nec illum calefaciat, nec ad sudores provocet.

Præter hæc vero, ut consopiatur vehemens illa sanguinis ebullitio, qua hæc Variolarum species alteram illam longe superat, & sustentetur *Ptyalismus*, (necessaria nempe hujusce morbi evacuatio) conveniunt medicamenta *Narcotica* præ aliis quibuscunque: quæ licet ob vim, qua donantur, incrassantem, educendæ salivæ videantur officere, jandiu tamen ego me isto liberavi præjudicio, atque eadem in hoc morbo adhibui, adstipulante ubique rerum eventu, modo æger pubertatem excesserit. Sanguis enim infantium puerorumque (qui per integrum morbi stadium plerunque satis bene dormiunt) cum mitius ferveat, minus hujusmodi eget sufflamine; atque insuper horum usu *Diarrhœa*, quam in hoc morbi genere infantibus evacuationem natura instituit, cum ægri damno sistitur. Adultis vero *Paregorica* medicamenta, si frequenter usurpentur, hæc adferunt commoda. Primo, somnum moderate conciliando, efferam minus sanguinis ebullitionem, ac proinde Phrenesin cohibent, præcaventque. Dein, ab eorum usu faciei & manuum intumescentia, qua insignem in hoc morbo natura habet evacuationem, rectius procedit. Quin etiam, quod non parum facit ad ægri securitatem, cum non raro justo citius detumescat facies cum malis ægri rebus, tumor Narcoticorum ope ad debitum usque naturæ terminum suffulcitur & protrahitur; mitigato enim sanguinis fervore, radii inflammati opportune ad manus, faciem atque omnem corporis superficiem pro morbi ingenio feruntur. *Ptyalismus* denique hisce propagatur, qui licet vi medicamenti ita fortiter incrassantis ad horas aliquot sistitur in quibusdam, mox tamen aucto novis hisce suppetiis robore, insurgit denuo natura, & cœptum opus feliciter peragit. Quin etiam animadverti *Salivationem*, quæ circa diem *undecimum*, aliquando etiam citius, cum ingenti ægri periculo minui solet, exhibitis plus semel *Paregoricis*, de novo fuisse redintegratam, nec ante diem *decimum quartum*, alicubi etiam & post illum, desiisse. Propino ego ut plurimum vel *Laudani liquidi* guttas 14. aut circiter, vel *Syr. de Meconio* ℥j. in *Aq. flor. Paralys.* vel simili stillatitia soluta: Quæ si adultis post plenam eruptionem ad morbi usque finem singulis noctibus propinentur, non modo incommodi nihil, sed & magnum inde emolumentum capient, quod frequenti experientia didici. Expedit vero, ut censeo, paulo temporius quam aliter fieri solet, *Paregoricum* exhibere; facile enim observatu est in Variolis pessimi moris, *caloris*, ut ita dicam, *Paroxysmum* vesperi plerunque ægrum inquietudine, anxietate, aliisque symptomatis lacessere, quæ si *Paregoricum* hora sexta septimave vespertina sumatur, aliquatenus præcaveri possint.

Proximo loco, cum in Variolis *Confluentibus* haud minus certo *Infantes Diarrhœa* comitetur, quam *Adultos Ptyalismus*, natura, ut supra ostendimus, alterutram harum evacuationem materiæ morbificæ eliminandæ ubique constituente, ut nec hic *Ptyalismo*, ita neque istic *Diarrhœæ* frænum injicio, cum utrunque ex æquo sit absurdum. Male locata interim imprudentium aliquot muliercularum opera in sistenda hujusmodi Diarrhœa, multa infantium millia letho dedit, dum falso secum reputant, Diarrhœam par in *hac* Variolarum specie atque in *Distincta* discrimen apportare; nesciæ scilicet, *illic* tantum officere Diarrhœam, ubi per pustulas fit evacuatio, *hic* vero naturæ opus illam esse, morbo effugium quærentis. Missa itaque Diarrhœa, καὶ τῇ φύσει ex præcepto Divini senis συμπράττων, quo cœpi pede pergo, in cunis ut nunc jaceant infantes, ut nunc istinc auferantur, consulto; & si fuerint ablactati, eandem, quam superius adultis, diætam istis concedo.

Ultimis morbi diebus, cum facies ob pustulas crustosas, duras, aridasque ferme riget, eandem *oleo Amygdal. dulc.* inungo persæpe, tum ad mitigandum dolorem a rigiditate ortum, tum ut effluvia calidiora liberius exhalent.

Facies ne cicatricibus deturpetur, nihil quicquam molior; cum *Olea*, *Linimenta*, *&c.* id tantum agant, quo tardius evanescant albi isti furfures, quibus, se invicem pellentibus excipientibusque, postquam æger jam lecto surrexit ac mediocriter valet, paulatim succedunt fœdæ illæ cicatrices. Sed ab his non valde metuendum est ægro, ubi ob regimen moderatius pustulæ minus exacerbatæ nullam qualitatem Causticam contraxere.

* Jam vero, licet methodus hæc (si caute sc. ac prudenter circumstantiis particularibus accommodetur) prædicta illa a natura abhorrentia atque periculosa symptomata præoccupet, & securum atque perbenignum morbum reddat; a quacunque tamen causa extorta sint hæc, me nondum accersito; necesse habeo in aliquibus, quæ hic subnectam, alia via insistere, eadem ut submoveam atque debellem.

In primis igitur, si in *Discreto* genere ob regimen justo calidius, & continuos sudores, ægri facies die *octavo* non intumescat, (pustulis interim satis dense se exerentibus) sed flaccida sit, & palleant pustularum interstitia, in casu posito, ultra quod ad temperatum magis regimen, & compescendum sanguinis ὀργασμὸν velis remisque contendo, *Paregoricum* aliquod medicamentum e vestigio hauriendum præcipio, quod quidem somnum blande conciliando (nisi plus nimio cerebrum incaluerit) & mitigando proinde effrænem sanguinis ferociam, sanguinem una cum calore ad faciem, prout morbi ratio postulat, tempestive determinat. Quod si eo usque processit malum hac προφάσει ortum, ut sudor, qui huc usque copiose manavit, sponte sua defecerit, æger Phrenitide corripiatur, de vehementi queratur ægritudine, urinam paucam at frequenter reddat; jam non aliis auxiliis (cum in propinquo mors sit) ægro subveniri posse autumo, quam vel Narcotica affatim exhibendo, vel sanguinem liberaliter extrahendo, corpusque auræ exponendo. Et profecto haud ita temerarium, atque ἄτοπον videbitur, quod jam proposui, si ad illos animum advertamus, qui ob copiosas narium Hæmorrhagias subito ingruentes, ferreas imminentis lethi manus salvi evasere. Illud insuper est perpendendum, quod in extremo hoc agone non idcirco instat mors, quod pustulæ intro recedant, (extant enim hæ eminentque cum insigni rubore, etiam animam agente ægro) sed quod facies non turgescat; ad promovendam vero hanc faciei intumescentiam, quicquid id demum est, quod ad sanguinem contemperandum facit (venæ

* *Curatio Symptomatum.*

(venæ sectionem autem & modicam refrigerationem eam vim obtinere nemo, opinor, negaverit.) necessario æque ac Paregoricorum usus, atque ob easdem plane rationes, debet conferre.

Non hæc ita velim intelligi, ac si in qualibet *Phrenitide*, Variolis supervenienre, (cum nullum hic symptoma frequentius occurrat) venæ sectionem statim suaderem, sed in illa tantum, quæ ideo accidit, quia facies non turgescit, in *distincto* sc. genere, & pustulis copia satis magna comparentibus; vel ubi ob regimen admodum calidum, & Cardiacorum usum, sanguis adeo efferus est, atque ultra omnem modum evectus, ut inducias ferre nequeat, donec medicamentis *Paregoricis*, & reliquis eodem facientibus, ad debitam temperiem reduci possit. Cum enim ita se res habent, Medicus ad conscientiam suam potius, quam ad incertam famam se componens, vel sanguinem, ut ante dictum, detrahere debet, vel ut æger aere liberiori refocilletur, præcipere: Quod ut satis efficeretur, sæpe mihi visum est in tali agone phrenetico, ut æger lecto aliquantisper exurgeret, quo facto plures a morte liberavi. Præter ista vero, quæ oculis ipsis usurpavi, innumera sunt illorum exempla, qui his modis quasi Orci faucibus erepti sunt. *Phreneticorum* enim nonnulli nutricum curam fallentes (miris sc. artibus utuntur homines ita affecti) atque e lecto dilapsi aeris frigori semetipsos etiam noctu exposuerunt: Alii frigidam vel furtim, vel raptim nacti, vel etiam precibus a nutrice emendicatam hauserunt, adeoque felici errore salutem jam plane desperatam consecuti sunt.

Unicam hic loci historiam adscribere non gravabor, quam ab eo ipso accepi, cujus res agebatur. Is nempe *Bristolium* profectus, juvenis adhuc, inque ipso ætatis flore, circa mediam æstatem Variolis correptus est, iisque paulo post phrenitis accessit: Nutrix in urbem ingressa, interim ægrum suum aliorum curæ commisit, mox nempe reditura. Verum dum paulo diutius moratur, ægrotus (ut astantibus visum est) interea moritur. Astantes, & anni tempestatis, & habitus ægri, crassi scil. atque corpulenti, rationem habentes, ne oleret cadaver, e lecto sublatum ac nudum mensæ imponunt, linteo superstrato. Nutrix tandem rediens, accepto nuncio, cameram intrat tristissimo spectaculo interfutura; mox amoto linteo, vultuque conspecto, subobscura quædam vitæ indicia conspicari sibi visa est, ac proinde statim projectum corpus in lectum reposuit, adeoque sub manu consilium capiens, ac nescio quid satagens, ægrum suum in vitam revocavit, atque diebus aliquot interpositis sanum conspexit.

Sed ut ad propositum revertar; Proximo loco, si in Variolis *Confluentibus* saliva eo usque excocta sit & viscida ob calorem præcedentem, ut tantum non suffocetur æger, (quod *undecimo*, ut supra diximus, die non insolens est) *Gargarisma* necessario in usum trahatur, & ut sæpe die nocteque siringa in fauces sedulo injiciatur, serio imperandum. Componatur vero illud e cerevisia tenui, vel aqua hordei, cum melle rosarum. Vel sequens usurpari poterit: ℞. *Cort. Ulmi* ℥vj. *Rad. glycyrrhiz.* ℥ß. *Passular. enucleat. n.* xx. *ros. rubr. p.* ij. *coq. s. q. ad* ℔jß. *colatura dissolv. Oxymel. simp. & mel. ros. aa.* ℥ij. *M. f. f. Gargarisma*. Quod si æger rite fuerit tractatus, *Ptyalismus*, etiam cum jam cœperit imminui, ita pulchre suo fungetur munere, ut hoc remedio opus non fuerit. Et profecto ubi eo res rediit, ut æger singulis momentis a suffocatione periclitetur, stupore obtutus, & spiritu fere undequaque præcluso, non satis tuto huic remedio fiditur: Ægro ita ad incitas redacto *Emeticum* peropportune ac feliciter nonnunquam exhibui ex *infusione Croci Metallorum*, sed dosi paulo majori, sc. ad ℥jß. quando, ob eximiam, qua laborat æger, stupiditatem, minor dosis haudquaquam operabitur, atque interim eos exagitando humores, quos nequeat educere, ægrum in magnum vitæ discrimen conjiciet. Sed neque huic remedio satis fidere possumus, atqui (quod vere dolendum) aliud adhuc certius desideratur ad truculentissimum hoc symptoma debellandum, quod solum ac suo marte eos fere omnes jugulat, quotquot in hac Variolarum specie *die undecimo* intereunt.

Cætera quæ in hoc morbo accidunt symptomata, ut *præcaventur* ope regiminis moderati, ita ab eodem pleraque etiam *tolluntur*; e. g. ut *Phrenesis* antedicta, a nimia cerebri excalefactione prognata, sanguine quovis modo paululum ventilando curatur, eadem methodo & *Comati* (quod alteri contrarium prorsus videtur symptoma, & ab obstructione corticis cerebri fit, dum halitus calidiores a sanguine regiminis ac medicamentorum calidorum usu attenuato, magna copia ac vi illic impelluntur) facile occurritur.

Eadem hac sanguinis contemperatione & *Maculas Purpureas* vidi sublatas: Sed neque hac, neque alia methodo quacunque, vel *mictum sanguinis*, vel violentam ejusdem e pulmonibus eruptionem adhuc sufflaminare potui; utraque vero Hæmorrhagia hæc, quatenus mihi hactenus observare licuit, indubie mortem prænunciat.

In *Urinæ suppressione*, quæ juniores ac vegetos nonunquam incessit (a confusione sc. magna & spirituum ἀταξίᾳ, ejusdem excretioni subservientium, ob sanguinem & humores nimio fervore agitatos) omnes *Diureticorum* tribus in auxilium accersivi, sed nihil æque feliciter hic mihi cessit atque e lecto eximere ægrum, qui postquam adstantium manibus suffultus cubiculum bis terve circumambulaverit, mox urinam satis copiose reddet, haud parvo cum levamine. Testes hic possim compellare Medicos quosdam e familiaribus meis, qui in hoc casu ex meo consilio idem fieri præceperunt, neque eos fefellit eventus.

At vero quæ a materiæ variolosæ repercussione ob frigus extremum, vel evacuationes indebite factas, proveniunt symptomata, usu Cardiacorum & conformi regimine sunt tollenda, qui tamen non ultra spatium, quo ista perstant, continuandus. Horum præcipua sunt pustulatum depressio seu procidentia, & *Diarrhœa* in Variolis *Discretis*. Neque enim in *Constitutionibus*, vel pustularum depressio mali quidquam ominatur, cum ea sit morbi natura; neque *Diarrhœa* infantium iisdem laborantium, cum salutem ista adferat, non periculum. In utroque hoc casu potio Cardiaca ex *Aquis stillatitiis* appropriatis, cum *Diascordio*, *Laudano liquido*, *&c.* jure optimo concedetur, idque non tantum ad dicta symptomata submovenda, sed quolibet morbi tempore, si æger de cordis dolore atque ægritudine conqueratur. Sed ut verum loquamur, symptomata hujus generis oppido rara sunt, si cum illis conferantur, quæ extremorum alteri, exitiabili magis, licet minus culpato, debentur. Et quidem opinor, tumorem illum, qui de crebra pustularum retrocessione invaluit, ex eo natum esse, quod qui earundem depressionem in genere *Confluentium* observaverint, illam pro materiæ variolosæ ob susceptum frigus recessu habuerint, cum nihil sit hic præter morbi morem: Atque in genere *Distincto* idem suspicantur, quia sc. pustularum eruptionem atque augmentum ante diem expectant, cum non satis attenderint ad tempus illud, quo natura fructum hunc ad maturitatem solet perducere.

Ægro jam convalescente pustulisque deciduis, ubi per dies aliquot carnes idem degustaverit, circa diem nempe *Primum & vicesimum*, sanguinem e brachio extrahendum censeo, si morbus fuerit vehementior; cum inflammatio, quam sanguini impresserunt Variolæ, sive adultus fuerit æger, sive infans, non minus venæ sectionem indicet, quam colluvies, quæ eidem accrevit, Catharsin: quod satis liquet, *tum* a sanguinis colore, qui post atrociorem morbum educitur, Pleuriticorum sanguini omnino similis, *tum* etiam a magnis istis inflammationibus, quæ post morbum hunc in oculos decumbunt, aliisque diris sanguinis excalefacti & a morbo depravatis effectibus, unde etiam, qui antea pancratice valebant, postea cum humoribus calidis acribusque in pulmones, aut aliam aliquam partem depluentibus, per reliquam vitam omnem confligunt. At si panciores extiterint pustulæ, Phlebotomia non opus erit. Post venæ sectionem Catharticum exhibeo ad tres vel quatuor vices.

Ad hæc, ægro a *Confluentibus* Variolis jam diu liberato, & e lecto quotidie surgenti nonnunquam accidit *Crurum tumor* ferus ac molestus; qui tamen vel sponte successit post venæ sectionem & Catharsin, vel usu herbarum emollientium ac discutientium, (quales sunt *Malvæ*, *fol. Verbasci*, *Sambuci*, *Lauri*, cum *flor. Chamomillæ & Melioti*) in lacte coctarum, facile fugatur. Atque hæc de Historia Variolarum, quæ hosce annos grassatæ sunt, quas, ut ab aliis speciebus, quæ insecutæ sunt, dirimam, *Legitimas* appellare libuit.

CAPUT

CAPUT III.

Febris Continua Annorum 1667. 68. & *partis* 1669.

Jam ut de *Febre* illa dicam, quæ durante *Variolosa* hac *Constitutione* dominabatur, & cum Variolis ingressa, stetit cum iisdem, ceciditque. Ita se hic res habuit; Doluit æger in regione, quæ cordis scrobiculo subjicitur, nec sustinuit, ut manu illa premeretur; quod quidem symptoma non memini me observasse in alio morbo præter hanc febrem, & hanc speciem Variolarum. Capitis dolor, & calor totius corporis, ut etiam Petechiæ, satis manifesto indicio se prodebant. Sitis interim non urgebat. Lingua sanorum similis non raro comparuit, nisi quod quandoque albida, sicca rarissime, nunquam vero nigra. Æger in spontaneos eosque effusissimos sudores ab initio morbi solvebatur, sed cum nullo levamine; quinimo ubi calidioribus medicamentis & regimine provocabantur isti, periculum erat, ne mox Phrenitide corriperetur. Petechiarum insuper numerus augebatur, atque alia symptomata adhuc efferebantur omnia. Urinæ separatio, quæ satis videbatur laudabilis *vel* ab initio, spem faciebat salutis; neque tamen æger magis exinde in melius proficiebat, quam post διαφόρησιν, de qua prius diximus. Si minus recte tractaretur hic morbus, diutissime protrahebatur plerunque; neque crisi aliqua facta, nec sponte more aliarum febrium desinens, sed vehementibus symptomatis miserum excrucians ad septimanas sex vel octo, nisi mors intercederet. *Ptyalismus* quandoque satis copiosus sub finem accedebat, si nempe nulla insignior præcesserat evacuatio, atque ægro Julapia refrigerantia imperata fuerant; quo quidem, si neque evacuationibus, neque usu medicamentorum calidorum fuerit interceptus, morbus ultra spem omnem fugam sibi quærebat.

Ut vero febris hæc ab ista aeris constitutione epidemica pendebat, quæ eodem tempore Variolas producebat, ita profecto dicta febris, si non eadem plane esset, ejusdem fere cum illis naturæ atque indolis per omnia videbatur, demptis solummodo symptomatis istis, quæ eruptionis vel consequentiæ effecta erant necessaria: Nam eodem modo uterque morbus aggrediebatur, dolor idem in partibus, quæ cordis scrobiculo subjacent, si manus admoveretur, linguæ item color, urinæ consistentia, & sudores spontanei copiosi ab initio oborti ubique respondebant. Propensio itidem quam habebat hic morbus, quoties in flammam vehementiorem assurgeret, se per *Ptyalismum* exonerandi, eadem prorsus erat atque in Variolis hisce, quoties scilicet *confluebant*. Cum insuper hæc febris eo præcipue tempore sæviret, quo latius quam unquam alias, quantum ego observavi, hic locorum grassabantur Variolæ, nemini dubio esse potest, quin ejusdem omnino sint prosapiæ. Id certo scio, Phœnomena practica omnia, quæ curationem respiciebant, eadem plane fuisse in utroque morbo, exceptis istis, quæ Variolarum eruptio, ejusque effecta in isto morbo indicabant, quæ, cum nulla essent in hac febre, indicari proinde non poruere; quod quidem mihi abunde constabat ex accuratissimis illis observationibus, quas feci, dum utroque morbo laborantes tractarem. Quapropter danda mihi est venia, (non quod nova rerum nomina affectem, quæ perinde mihi sunt invisa atque illi cui maxime, sed ut hanc febrim a cæteris distinguam) ut istam a similitudine, quam cum hac Variolarum specie habet, *Febrem Variolosam* insigniam.

Utut vero febris dicta Variolas referebat, nemo tamen sanus eadem illam methodo debere curari facile sibi persuaserit, cum in his mediantibus abscessulis particulæ inflammatæ in habitum corporis amandentur eliminenturque; in hac febre autem non nisi per salivationem ejiciantur: Quia enim in morbi principio manabant *sudores* profusi, *Symptomatici* erant, non *Critici*; cum natura non aliam hic evacuationem videretur designavisse, quam *Salivationem*, quam tamen ipsa eadem natura pervertit ut plurimum, vel *Diarrhœa*, quæ sæpissime a radiis inflammatoriis per arterias mesentericas in intestina relatis, atque eadem ad excretionem solicitantibus, exoritur, (quod etiam in *pleuritide* usuvenit, aliisque febribus) inflammatoriis, ob sanguinis particularumque fervidarum orgasmum, ut eventilentur satagentium (vel immensis etiam *sudoribus*, qui morbum hunc pariter cum Variolis ex naturæ præscripto ubique comitabantur) cum symptomatici essent ipsi, *Salivatio* quæ critica alias erat futura, alio derivabatur, ita ut nisi evacuationem aliam suggereret Ars, ad septimanas aliquot perseveraret morbus, nec aliarum febrium more concoctionem subiret.

Sed ut paulo ulterius progrediamur, quo & febris hujus naturam rectius capiamus, & ea pariter substernamus, quibus *Indicationes Curativæ*, tanquam immobili fundamento, superstrui possint, omnino animadvertendum est, quod in *Febre* illa, quæ in *Constitutione Intermittentibus Epidemica*, vigebat, materia quæ a sanguine erat sejungenda tantæ erat crassitudinis, ut separari nequiret sine prævia digestione, qua ad debitam evacuationem disponeretur, determinato scil. ad hoc tempore,) idque vel διαπνοῇ paulo pleniori, vel dejectionibus criticis; ita ut id tantum negotii Medico daretur, sic se ad morbi genium accommodare, ne ex una parte in symptomata periculosa assurgeret, atque ebulliret, neque ex altera ita parum effervesceret, ut materiæ inimicæ exterminandæ impar prorsus esset, cum febris naturæ instrumentum fuerit, ad hujus secretionis opus debita opera fabricatum. Quin & in *Peste* materia aliqua reperiebatur a sanguine segreganda; sed cum subtilissimarum fuerit partium & maxime inflammabilium, (ita ut quandoque ubi summe exacuerentur, sanguinem, fulguris instar, pervaderent, nec ebullitionem quidem in eodem ciere valerent) ictu oculi per eum trajiciebat, nec nisi in glandula aut parte aliqua externa sistebatur; ubi irretita carnes circumjacentes primo in inflammationem, postea in Apostema, pertraxit. Est autem *Apostema* naturæ machina, qua ista, quæ carnibus infesta sunt, amolitur, sicut *Febris* ejusdem est machina, ad difflanda ea, quæ sanguinem male habent. Quo in casu, Medicorum est, evacuationem materiæ pestilentialis, quam per hos abscessus natura molitur, prout decet, regere; nisi forte quis magis consultum esse putaverit, aliam aliquam evacuationem substituere, quæ magis penes illum fuerit, ejusque arbitrio certius obtemperaverit, quam illa naturæ. Eodem etiam modo procedit natura in expellenda *Variolarum* materia, licet ea species sit inflammationis pinguioris ac magis crassæ, quæ per pustulas ubique sparsas ejicitur, *Carbunculorum* loco ac *Bubonum* &c. Atque in hoc etiam casu indicationes curativæ eo sunt dirigendæ, ut naturalis per pustulas evacuatio rite administretur. Jam vero cum in hoc *Febris inflammatoriæ* genere, de quo nunc agimus, non inveniatur crassior illa materia, non nisi prævia digestione egerenda, sicut in febre superius descripta, incassum ebullitioni obsecundamus ad obtinendam hujusmodi digestionem; quinimo econtra, haud leve est periculum, ne huic viæ insistentes, stimulos addamus morbo, cujus *esse* in inflammatione plus satis violenta consistit: atque porro, cum natura nullam huic febri evacuationem per modum eruptionis constituerit, quod in febre pestilentiali & Variolis fieri cernimus, (utut rebus aliis posteriori huic morbo respondeat) necessario in hoc stabit rei summa, ut sedetur *inflammatio* evacuationibus & medicamentis contemperantibus. Hunc mihi proponens scopum, hujusce febris curationem aggressus sum, quæ methodo hac difficulter expugnata fuit.

Ad ægrum accersitus, mox sanguinem e brachio educendum curavi, modo nimia debilitas, præsertim vero provectior ætas, non contra indicaret; & venæ sectionem insuper alternis diebus ad duas adhuc vices repetendam jussi, nisi redeunti sanitatis signa aliter suaderent. Diebus interjectis *Enema* e lacte & saccharo, vel simile injiciendum præcepi; præscripsi & Julapium sequens vel aliud ejusmodi, frequenter per omnem morbi decursum assumendum; ℞. *Aq. Portul. Lectuc. fl. Faralys. an.* ℥iv. *Syr. de Limon.* ℥jß. *Sir. Violacei* ℥j. *Cap.* ℥iij. quater vel quinquies in die, & ad libitum; serum lactis, aquam hordei & similia ejus farinæ pro potu ordinario concessi; pro victu jusculа etiam hordeacea, avenacea, panatellam, poma cocta, &c. jusculis vero e carne pullorum, vel alia quacunque interdixi.

Præ reliquis omnibus edixi, ne se in lecto assidue contineret, sed illo abstineret bonam diei partem, idque quotidie; quando observaverim in hac febre, (uti etiam

iam in *Pleuritide*, *Rheumatismo*, aliisque omnibus morbis inflammatoriis, in quibus abigendis venæ sectio & refrigeratio primas obtinent) medicamenta summe refrigerantia, & repetitam sæpissime Phlebotomiam ne hilum prodesse, dum interim æger lecto indesinenter affixus, ejus calore torreatur, æstate præsertim. Quocirca nec sudores quibus subinde diffluebat æger, ab hac metodo refrigerandi, tum medicamentis exhibitis, tum jugem lecti usum vetando, me deterrebant: Etsi enim, sumpta a plerunque juvantibus *Indicatione*, magnum sibi quis inde emolumentum haud injuria pollicitaretur, refragabatur tamen ubique experientia, qua magistra didici, ægrum non modo nihil exinde commodi capere, sed e contra vehementius incalescere: ita ut non raro *Phrenesis*, *Petechiæ*, cæteraque pessimi ominis symptomata mox hujusmodi sudores exciperent, quæ non tam a morbi *malignitate*, quam *sinistro regimine* oriri videbantur.

Si e contra dicatur, jam laudatam febrium curandarum methodum Authorum Theoriæ omnimode adversari, qui omnes uno ore pronunciant, febrim per διαφόρησιν rectissime ac maxime naturaliter expediri; nec habeo quæ pro me militant, præter certissimæ ac constantis experientiæ testimonium mihi in hujus particularis febris curatione nunquam non suffragantis. Suppono ante omnia viros doctos, qui sudorum provocationem ad tollendam febrim efflagitant, eos velle sudores qui a prævia digestione humoris alicujus in sanguine stabulantis excernuntur, in quo humore elaborando præparandoque ut per διαφόρησιν eliminentur, natura certo aliquo ac determinato tempore fuerit occupata. Verum enim vero longe aliter hic se res habet; æger enim a primo statim morbi impetu in sudores uberrimos solvitur, qui soli morbi hujus pars magna sunt, & si Phœnomenis omnino omnibus sit habenda fides, morbus hicce a nudo potius calore & sanguinis æstu, quam ab humore aliquo delitescente, & post debitam concoctionem a sanguine per sudores expellendo, pendere videtur. Quod si demus, hujusmodi humorem digestione maturandum in hac febre, pariter atque in multis aliis reperiri, quorsum attinet, Naturæ (cujus enormiora molimina in ordinem redigere opis est nostræ) plus nimio satagenti morem gerere, hujusmodi sudores vel Cardiacis provehendo, vel regimine calidiore, cum non minus sudores respiciat quam dejectiones tritum illud Axioma, *Cocta, non cruda, sunt medicanda*.

Stante hac constitutione, accersebar ad virum doctissimum D. D. *Morrice* (qui tum temporis *Londini*, jam *Petvvorthiæ* Medicinam cum laude facit) hac febre cum effusissimis sudoribus & frequentibus Petechiis laborantem; Consentientibus aliis aliquot Medicis, utrique nostrum familiaribus, vena secta fuit, surrexit e lecto, abstersо primum sudore, medicamentis & diæta refrigerantibus usus est, præsentissimo cum levamine, multis malis atque periculosis symptomatis mox difflatis, & cum eidem methodo insisteret, intra paucos dies sanitati restitutus est.

Sed ad rem. Neque etiam *Diarrhœa*, quæ febrim hanc sæpissime comitabatur, me a dicta methodo vel latum unguem dimovit; quinimo expertus sum (cum scil. ab halitibus inflammatoriis e sanguinis massa per arterias mesentericas in intestina excretis, atque eadem vellicantibus, illa nasceretur) nihil huic profluvio sistendo æque conducere atque venæ sectionem, & sanguinis contemperationem, *aqua Hordei*, *sero lactis* atque aliis supra nominatis procurandam.

Hæc sane methodus optime mihi cessit in hujus morbi curatione, ad quam quidem apta nata præ cæteris mihi videtur. Non quod ego nunquam via longe contraria incedentibus spectator interfuerim, adhibitis sc. Cardiacis & calido regimine, ægro nihilominus a morbo sæpe liberato, ita tamen ut mihi semper videretur iis non mediocre discrimen adiisse, nulla id suadente necessitate: Etenim *Petechiæ*, quæ aliter perpaucæ erant, his modis numerosissimæ scatebant; sitis, quæ ut plurimum vix molestabat; jam intensius urgebat; lingua, quæ alias humida solebat esse, neque a sanorum lingua, nisi quod, ut diximus, subalberet aliquantisper, multum abhorrens, sicca in hoc regimine arefactaque, quin & nigra sæpe comparebat. Postremo illi ipsi sudores, quos Cardiacorum usu extorquere satagebant, tandem eorundem ope penitus intercidere: Exacta enim per corporis habitum nimis larga seri copia, sanguis humori istiusmodi ulterius suppeditando par non erat, cumque ista qua dilui debuerat humiditate insolidum jam spoliaretur, exarescebat protinus æger; atque in externis partibus constringebatur, omnino præter naturæ morem, quem in hac febre observare solet, donec tandem sanguis humiditate ab absumptis mutuata denuo repletus, partim medicamentorum, partim etiam febris vi, serum hoc recens ingestum, ac cum illo febrim, a finibus suis pelleret. Quæ quidem crisis erat coacta & nimis periculosa, & (quod adhuc pejus) rarius etiam contingebat.

Jam vero, ut supra monuimus, febris hujus solutio, ut etiam Variolarum, (quæ soror ejus germana merito audiunt) per *Salivationem* non raro fiebat; quæ quidem nunquam non salutatis fuit, ita ut eadem liberalius procedente tam maculas revera purpureas, quam febrim ipsam evanescere oculis viderim meis. Oborta itaque *Salivatione*, nulla omnino evacuatio convenit, nec quæ vena pertusa, nec injecto quæ fit Enemate; cum ab utraque periculum sit, ne humor alio divertatur. At serum lactis, atque alia refrigerandi vi pollentia necessariam in *Salivatione* elicienda operam navabant, ut e contra Cardiaca, & quæcunque alia calefaciebant, materiam inspissando ejusdem eductioni officiebant.

Superstite adhuc febre hac, necdum extincta penitus anno maxime 1668. * *Diarrhœa*, sine manifesto aliquo febris indicio, epidemice grassabatur: Jam enim *Constitutio* ad *Dysentericam* illam accedebat, quæ insequenti anno invaluit, ut jam proxime dicemus. Hanc nihilominus eandem ego censui febrim esse cum *Variolosa* adhuc regnante, forma tantum diversa, atque alio se symptomate efferentem. Cum enim mihi constaret, rigorem atque horrorem hanc etiam *Diarrhœam* præcedere solere, atque illam insuper ut plurimum ex eadem προφάσει invadere, ex qua solebat ista quæ tum depopulabatur febris, verisimile mihi est visum, febrem hanc ortum suum debere radiis inflammatoriis in intestina inversis, atque eadem ad expulsionem hanc solicitantibus; cum interim sanguinis massa, ope hujus diverticuli a malis, quos aliter radii isti attulissent, effectibus integra maneat atque illæsa, nullo febris visibili signo exterius se prodente. Adhæc æger partes cordis scrobiculo accumbentes manu premi non tulit (quod quidem symptoma & *Variolis*, & *febri* hujus *Constitutionis* accidisse jam pridem ostendimus.) Idem etiam dolor, atque eadem carnium teneritudo sæpenumero externe in Epigastrium protendebatur; nonnunquam etiam inflammatio, quæ in Apostemate, atque ægri morte demum terminabatur. Quæ omnia luce clarius indicabant, *Diarrhœam* hanc ejusdem omnino naturæ fuisse atque essentiæ cum illa, quæ tum dominabatur, febri. Sententiam hanc meam magis adhuc ratam faciebat felix eventus, quem venæ sectio, & medicamentorum, diætæ, atque regiminis refrigerantium usus, quæ in *Febris Variolosæ* curatione usurpasse nos sæpe diximus, in sananda etiam hac *Diarrhœa* perpetim habuere, utpote quæ huic methodo prompte cessit: Cum vero alia longe diversa tractaretur, sive exhibitis *Rhabarbaro* aliisque *Catharticis lenitivis* (ad deturbandos scil. mordaces istos succos, qui intestina ad hujusmodi excretiones putabantur irritasse) sive etiam astringentibus; ex levi, sua natura, morbo, in exitialem sæpissime evasit; ut, qui eo anno concinnabantur *Diem obeuntium Indices*, plus satis testantur. Atque hæc dicta sunto de *Morbis Epidemicis*, qui ab hac *Constitutione* pendebant.

SECTIO QUARTA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica partis Anni 1669. atque integrorum 1670. 1671. 1672. Leondini.

INeunte *Augusto* * An. 1669. *Cholera Morbus*, immania *Ventris tormina sine Dejectionibus*, uti etiam *Dysenteria*, quæ per decennium jam parcius comparuerat, grassari cœperunt; *Cholera Morbus*, quem nunquam ante hac ita fuisse Epidemicum animadverteram, hoc non obstante, eo etiam anno, uti semper, intra *Augusti* cancellos stetit, vix in priores *Septembris* hebdomadas

---

* *Diarrhœa*. * 1669.

das evagatus. Ventris autem *Tormina absque dejectionibus* ad *Autumni* exitum usque perseverabant, & *Dysenterias* comitabantur, quibus etiam latius spargebantur *illa*: Superveniente vero hyeme tormina ista sine dejectionibus penitus disparebant, nec deinceps infestabant per sequentes Annos, quibus vigebat hæc *Constitutio*, qua nihilominus dysenteriæ ἐπιδημικωτάτως sæviebant. Cujus rei hanc ego causam fuisse arbitror, quod scilicet *Constitutio* ista nondum ita perfecte in *Dysentericam* transierat, ut symptomata illa omnia quæ dysentericos affligunt, in singulis valeret producere. Etenim insequente Autumno cum jam redirent tormina, nullo non symptomate Pathognomonico stipatus incessit morbus. Inter *Tormina* hæc dejectionibus cassa, & *Dysenterias* jam memoratas quæ ubique populabantur, exoriebatur & novum *Febris* genus, utrique morbo comes, quæ non eos tantum invadebat, qui priorum alterutro laborabant, sed etiam illos, qui ab utroque adhuc immunes perstabant; nisi quod nonnunquam (at rarius id quidem) ventris tormina admodum levia accederent, nunc soluta alvo, nunc vero adstricta; quæ cum illam febrem quadantenus referret, quæ morbis præfatis non infrequenter adhærebat, *Febris Dysentericæ* nomine ab aliis distinguenda est, maxime cum, ut mox docebimus, a *Dysenteriæ* genio atque indole in eo tantum recederet, quod *Dejectionibus* istis caruerit, quæ in *Dysenteria* indesinenter molestabant, cæterisque iis effectibus, quæ huic evacuationi necessario debebantur. Appetente jam Brumali frigore *Dysenteria* ad tempus se subduxit; *Febris* autem *Dysenterica* magis grassabatur; *Variolæ* etiam, at mitiores, & fractis admodum viribus quibusdam in locis impetebant.

* Anno vero subsequente vix dum ingresso, ipso nempe *Januario*, successere *Morbilli*, qui indies auctiores facti, nullam fere familiam, nullos saltem infantes intactos sinebant, atque ad *Vernum* usque *Æquinoctium* sensim invalescentes, ab illo tempore iisdem ferme quibus insurrexerant gradibus paulatim referebant pedem, & *Julio* mense evanuere, non amplius visi per eos annos omnes, quibus dominabatur *Constitutio* hæc, nisi quod proximo anno ea ipsa tempestate, qua in præcedente, eruperant, rari hac illac dissiparentur.

Morbilli isti *Variolarum* generi, mihi hactenus non cognito, viam sternebant, quas, ut a cæteris distinguam, ob Phænomena irregularia insuetataque a me observata (quæ postea in earundem Historia tradentur) a præcedentis *Constitutionis* Variolis longe distantia, *Variolas Anomalas Constitutionis Disentericæ* compellare lubet. *Variolæ* hæ, licet morbillis longe infrequentiores, non paucos tamen aggrediebantur, donec inchoante mense *Julio*, *Febres Dysentericæ* prævalerent, epidemice incursantes; approximante vero Autumno, *Augusto* scilicet, *Dysenteriæ* postliminio revertebantur, atque omnia pervastabant, etiam inclementius quam prægresso anno desævientes. Hyberno tamen frigori terga dederunt, ut prius. Verum enim vero his fugatis *Dysenteriæ Febris* & *Variolæ* hyemem omnem funestabant.

At circa initium *Februarii* * Anni insequentis, substitutis *Tertianis Intermitentibus*, uterque morbus rarior prodibat. Dictæ *Intermittentes*, licet non admodum epidemicæ, frequentiores tamen erant, quam quovis alio tempore observasse me memini, a quo sc. expiravit *Constitutio* ista, quam sibi adeo faventem illas habuisse supra notavimus. Atque hæ, pro more *Intermittentium Vernarum* Solstitio æstivo vix præterlapso omnino evanuere. Incipiente mense *Julio*, *Dysentericæ Febres*, quam præcedentibus annis obtinuerant stationem, de novo repetebant; Autumno vero aliquantum provectiore, *Dysenteria* jam tertio regressa est, sed contractior quam anno ultimo elapso, quo ad ἀκμὴν pervenisse videbatur, supervenienti autem Hyemi tertium etiam cessit, *Febre Dysenterica*, & *Variolis* reliquam eam tempestatem iterum contristantibus.

* Cum vero, ut jam monuimus, sub ingressu utriusque anni præcedentis morbus aliquis valde epidemicus invalesceret, *Morbilli* sc. exoriente Anno 1670. *Intermittentes* autem *Tertianæ* Anno 1671. inchoato, quorum prædominio ita intercidebantur *Variolarum* copiæ, ut fines suos, prædictis annis ineuntibus, longe lateque propagare nequirent: Hac inquam de causa remoto jam obice, (nempe initio Anni 1672.) cum solæ dominarentur Variolæ, *Epidemice* admodum ex consequenti grassabantur, donec subintrante rursus *Julio*, *Febres Dysentericæ* denuo invaderent, quæ redeuntibus jam quarto *Augusto Dysenteriis* mox facessebant; *Dysenteriæ* vero non pauciores tantum quam prioribus annis fuerant, sed mitiora insuper apportabant symptomata. Porro *Variolis* hinc indeque simul sparsis, haud facile erat dictu, quis morbus præpolleret. Existimo quidem ego, *Constitutionem* aeris ad *Dysenterias* progignendas minus facientem, Variolis eam subministrasse facultatem, qua pari passu procedere valerent; secus atque iis annis quibus *Dysenteriæ*, *Augusto* mense confertim magis trucidabant. *Hyems*, ut solebat, *Dysenterias* ablegavit, sed neque *Febrem*, nec *Variolas*: Variolæ hic etiam pro more suo, exulantibus *Dysenteriis*, rerum denuo potiebantur, & per omnem reliquam brumam regnabant. Quinimo subsequente *Vere*, ut etiam *æstatis* initio huc atque illuc deferebantur, longe tamen mitiores quam pro hoc genere.

Verum enim vero quando assero, *Epidemicorum* alterum ab altero, ut clavum a clavo, pelli, non statim dico, eum, qui pellitur ac cedit, morbum in solidum evanescere, at vero rarius invadere. Durante enim hac *Constitutione*, uterque morbus reperiebatur, etiam illa tempestate, qua cum minus ei conveniebat; ex. gr. *Dysenteria*, etsi morbus *Autumno* maxime proprius, unum fortasse aut alium, licet raro admodum, *Vere* incessebat.

Satis itaque evicimus, quod per integram hanc *Constitutionem*, subintrante *Julio* (qui mensis certissima est *Febrium Autumnalium Epocha*, uti *Vernarum Februarius*) *Febres Dysentericæ* grassabantur; Autumno vero jam se propius admovente, *Dysenteriæ* (morbus, si accuratius loqui velimus, vere Autumnalis) iisdem succedebant, quas ab hyeme difflatas excipiebant *Febris Dysenterica* & *Variolæ*; quæ quidem Variolæ non eam tantum hyemem, sed & subsequens etiam ver, nec non æstatem illi conjunctam peragrabant, donec reverso *Julio*, *a Febribus Dysentericis* epidemice prædantibus ejicierentur: Atque hæ rerum erant vices dum vigeret prædicta *Constitutio*.

Observare insuper est, quod sicuti epidemicorum quilibet in subjecto particulari suas habet periodos, *Augmenti* sc. *status*, & *Declinationis*; ita etiam *Constitutio Generalis* quæcunque, quæ huic alterive morbo epidemice producendo favet, pro ratione temporis quo dominatur suas etiam periodos habet, quatenus sc. indies magis ac magis epidemice grassatur, donec ἀκμὴν attigerit suam, atque exinde iisdem fere gradibus decrescat, donec tandem penitus exolverit, alteri *Constitutioni* locum cedens. Symptomatum enim quod attinet vehementiam, atrociora sunt omnia ubi primum se ostendit; quæ quidem paulatim mitescunt, & in constitutionis catastrophe tam sunt benigna atque εὐφορητα, quam patitur morbi natura, in quo fundantur; quod satis demonstrant *Disenteriæ*, & *Variolæ* hujus *Constitutionis*, ut mox fusius declarabimus. Hujus *Constitutionis* morbos particulariter tractandos aggredior, eo, quem ipsi servarunt, ordine.

CAPUT II.

Cholera Morbus An. 1669.

MOrbus hic, qui, ut antea diximus, Anno 1669. se latius diffuderat, quam alio quovis anno, quantum ego observaveram, eam anni partem, quæ Æstatem fugientem atque Autumnum imminentem complectitur, unice ac eadem prorsus fide, qua veris primordia Hirundines, aut insequentis tempestatis fervorem Cuculus, amare consuevit: Qui ab ingluvie ac crapula nullo temporis discrimine passim excitatur affectus, ratione symptomatum non absimilis, nec eandem curationis methodum respuens, tamen alterius est subsellii. Malum ipsum facile cognoscitur, adsunt enim vomitus enormes, ac pravorum humorum cum maxima difficultate & angustia per alvum dejectio; Ventris ac intestinorum dolor vehemens, inflatio & distentio; Cardialgia, sitis. Pulsus celer, ac frequens, cum æstu & anxietate, non raro etiam parvus & inæqualis; insuper & nausea molestissima, sudor interdum diaphoreticus, crurum & brachiorum contra-

* 1670. * 1671. * 1672.

tractura, animi deliquium, partium extremarum frigiditas, cum aliis consimilis notæ symptomatibus, quæ astantes magnopere perterrefaciant, atque etiam angusto viginti quatuor horarum spatio ægrum interimant. Est etiam & *Cholera sicca* a spiritu, flatuoso supra & infra erumpente, idque sine vomitu, vel secessu; cujus unicum duntaxat exemplum me vidisse memini, ineunte hujus anni Autumno, quo tempore prior illa species mihi creberrime, & facto quasi agmine sese obtulit.

* Sedula mentis applicatione, & multiplici etiam experientia edoctus, quod si hinc acres istos humores, fomitem morbi, catharticis expellere conarer, idem agerem, atque is, qui ignem oleo extinguere satagit, cum cathartici, vel lenissimi operatio omnia magis perturbaret, & novos insuper excitaret tumultus. Et si ex adverso medicamentis Narcoticis aliisque astringentibus in ipso statim limine primum humoris impetum compescerem, dum naturali evacuationi obsisterem, & invitum humorem detinerem, æger, inimico visceribus incluso, bello intestino indubie conficeretur. Has, inquam, ob causas, media mihi via insistendum esse duxi, ut partim scilicet humorem evacuarem, partim etiam diluerem; morbum itaque hac arte mihi a multis retro annis comperta, ac comprobata, toties quoties in ordine coegi.

Pullus tenerior in tribus circiter aquæ fontanæ congiis elixatur, adeo, ut carnis saporem vix perceptibilem liquor referat; hujus decocti (vel defectu ejus, liquoris posseticі) capaciores aliquot cyathos æger tepide exhaurire jubetur, eodemque tempore bona ejusdem quantitas pluribus *Enematis* successive injiciendis inservit, donec qua per superiora, qua per inferiora, tandem omne jusculum absumptum, ac denuo rejectum fuerit. Hisce haustibus, pariter ac clysteribus, syruporum *Lactucæ*, *Violarum*, *Portulacæ*, *Nymphææ*, eorumve alicujus, uncia subinde admisceri poterit; quanquam, & citra ejusmodi additamenta, jusculum ipsum per se rem satis commode exequatur. Ita ventriculo insigni liquoris quantitate sæpius onerato, atque, ut sic dicam, subverso, ac reiterata enematum injectione, humores acres vel foras eliminantur, vel retusa acrimonia ad debitam temperiem revocantur. Exantlato hoc eluvionis penso, quod tres, vel quatuor horas sibi vendicat, medicamentum aliquod *Paregoricum* curationi coronidem imponit: Mihi hoc crebro in usu est. ℞. *Aq. Paralys.* ℥j. *Mirab.* ℥ij. *Laudani liquidi gutt.* xvj. cujus loco Narcoticum quodvis officinale succenturiari poterit. Atque hæc quam proposui diluendi humores via multo tutius ac expeditius, quam quæ vel per evacuantia, vel per astringentia vulgo instituitur, periculosissimo affectui occurrit, quippe cum ab *illis* tumultus concitatior, & ferocior evadat, ac omnia susquedeque vertantur; hæc e contra hostem in mediis visceribus detineant, ac ex advena reddant plane inquilinum; ut taceam, protracto in longitudinem morbo præter periculum ex ejusmodi mora, qua in massam sanguinis tandem humores vitiosi irrepunt, atque mali moris febrim facile accedunt, etiam ægris gravissimi mali tædium procreari.

At vero diligenter est animadvertendum, quod si non accesserit Medicus, nisi postquam æger vomitu ac dejectionibus ad horas aliquas multas continuatis, puta 10. vel 12. fuerit exhaustus, & jam frigescant extrema membrorum; hoc, inquam, casu, omissis aliis quibuscunque auxiliis recto cursu ad sacram hujus morbi ancoram, *Laudanum* intelligo, confugiendum est; quod non tantum exhibendum est urgentibus symptomatibus, sed etiam cessantibus vomitu ac diarrhæa mane, & sero quotidie repetendum, donec pristinas vires æger, ac sanitatem tandem receperit.

Hic morbus, quantumlibet epidemicus, rarissime tamen (quod supra dictum est) *Augusti*, quo primum cœpit mense, terminos excessit, ex quo mihi subest contemplari elegantissimum illud subtilissimumque artificium, quo utitur natura in epidemicorum natalibus atque ortu; licet enim eædem prorsus maneant causæ, unde plures sub finem *Septembris* æque ac mense præcedente, hoc morbo possunt corripi, nimia scil. fructuum horariorum ingestio; eundem tamen non sequi videmus effectum. Quisquis autem *Choleræ morbi legitimi*, quo cum solo nobis impræsentiarum res est, phænomena studiose collegerit, fatebitur morbum istum, qui quovis alio anni tempore invadit, quamvis ex eadem occasione prognatum, atque eorundem symptomatum nonnullis stipatum, ab hoc nostro toto cœlo distare, haud aliter ac si in aere peculiaris mensis hujus lateat reconditum, ac peculiare quiddam, quod specificam hujusmodi alterationem soli huic morbo adaptatam, vel, cruoris, vel ventriculi fermento valeat imprimere.

* *Curatio*.

CAPUT III.

Dysenteria partis Anni 1669. atque integrorum 1670. 71. 72.

VEntris *tormina sine dejectionibus* initio *Augusti* 1669. ut supra innuimus, invadere cæperunt, & excurrente eo Autumno, *Dysenterias*, quæ cum iisdem ingrediebantur, æquabant numero, ne dicam exuperabant. Febris nunc iis accessit, nunc aberat. Dysenteriarum per id tempus grassantium torminibus dicta ventris tormina omnino respondebant; atrocissima nempe hæc erant, & per intervalla cruciabant, nullæ vero sequebantur dejectiones, vel *Stercorosæ*, vel *Mucosæ*. Pari passu cum *Dysenteriis* per *Autumnum* hunc omnes procedebant, sed, ut jam docuimus, non cum iisdem per annos sequentes hujus *Constitutionis* epidemice amplius invadebant. Cum vero tormina hæc sine dejectionibus neque natura sua, neque illa, qua promptissima sopiebantur methodo, a *Dysenteriis* multum diffideant, ad has me confero.

Animadverti, morbum hunc uti nunc, ita fere semper, *Autumni* initio invadere solere, & appropinquanti hyemi pro tempore cedere: cum vero annorum series eidem epidemice producendo nimium faveat, unum alterumve, etiam quovis alio tempore potest ferire; quin & circa *Veris* ingressum, forte etiam maturius, (si nempe aura calidior intemperantiori gelu derepente soluto mox supervenerit) plures aliquos incessere. Unde, perpauci licet fuerint, qui hoc corripiantur morbo, cum tamen id tempore ita alieno contingat (satis scio illam *Constitutiones* haud mediocriter huic morbo suffragari.) Atque ita se res habuit per eos annos, quibus *Dysenteriæ* ita late depopulabantur; quandoque enim circa finem hyemis aut Veris initium, uti dictum, hic morbus hunc illumve vexabat.

Nunc cum rigore horroreque aggreditur hic morbus, quos sequitur totius corporis calor (ut in febribus solemne est,) atque hunc brevi post ventris tormina; ista vero dejectiones: Sæpe vero nulla antecedit febris præsensio, agmen autem ducunt tormina, dejectiones subsequuntur. Semper tamen adest ingens cruciatus, & intestinorum depressio cum dolore, quoties exoneratur alvus, cum crebris itidem dejectionibus, & molestissimo viscerum omnium quasi descensu. Dejectiones *mucosæ* sunt omnes, non *stercorosæ*, nisi quod nonnunquam stercorosa interponitur, idque sine dolore insigni. Mucosis hisce dejectionibus intertexuntur sanguinis quædam lineamenta; quandoque tamen ne minimum quidem sanguinis per omnem morbi decursum iisdem admiscetur; quo non obstante, modo frequentes sint dejectiones, cum ventris torminibus, & colluvie mucosa, morbus haud minus recte *Dysenteriæ* vocabitur, quam si una manaret sanguis. Interea temporis æger, si vel ætate floreat, vel cardiacorum ope incalescat, febricitat, lingua subalbida quadam mucilagine dense obsita, & si vehementius fuerit excalefactus, nigra etiam atque sicca: Prosternuntur admodum vires, dissipantur spiritus, nullum non adest febris male moratæ indicium. Non dolores tantum summos atque ægritudinem adfert hoc malum, sed, nisi perite tractetur, ingens etiam in vitæ discrimen ægrum perducit; cum enim jam imminutæ caloris vitalis ac spirituum copiæ a crebris hisce dejectionibus ante exhauriantur, quam peccans materia possit e sanguine exturbari, manuum ac pedum frigore superveniente, a morte periclitabitur, etiam intra morborum acutorum periodos oppetenda; quod si intentatas *Parcarum* manus hac vice eluserit, plura tamen diversi generis symptomata miserum expectant: v. gr. nonnunquam progresso morbo, loco filamentorum sangui-

sanguineorum, quæ eodem incipiente dejectionibus permista conspici solebant, *sanguis sincerus*, ne muco quidem intermixto, largiori quantitate singulis conatibus egeritur, quod, cum corrosionis majorum aliquot vasorum quæ intestina perreptant, argumentum sit, ægro interitum minatur. Nonnunquam etiam intestina a magno illo incendio, quod excitavit materiæ calidæ atque aeris ad partes læsas affluxus copiosior, *Gangræna* insanabili afficiuntur. *Aphthæ* insuper exeunte morbo oris interna faucesque sæpenumero obsident, in primis ubi corpus diu fuerit excalefactum, & materiæ peccantis evacuatio medicamentis astringentibus impedita, non exacto prius per cathartica morbi fomite. Atque hæ quidem mortem imminentem ut plurimum denunciant. Quod si prædicta symptomata superaverit æger, & morbus in longum trahatur, tandem intestina ordine quæque suo deorsum versus affici videntur; donec in *rectum intestinum* malum omne detrudatur, & in *Tenesmum* desinat, quo facto, longe secus atque in dysenteriis dejectiones *stercorosæ* vehementissimum intestinis dolorem inferunt, alvi sc. fæcibus teneriora adhuc intestina inter descendendum radentibus; cum dejectiones *Mucosæ* eo tantum tempore inferiori intestino, *Recto* nempe, molestias creent, quo materia in eo solo conficitur atque inde excernitur. Hic autem morbus licet *Adultis*, maxime *grandævis*, haud raro exitialis, *Infantibus* nihilominus perbenignus reperitur, qui ad menses aliquot ab eodem quandoque afficiuntur sine quovis incommodo, modo res naturæ permittatur.

Quantum cum hac, quam descripsimus, affinitatem habeat *Endemia* ista *Hybernorum Dysenteria*, non satis scio, cum nondum ea mihi innotuerit; quin & in his, quas incolimus, regionibus quomodo se habeat *Dysenteria*, quam jam depinximus, si ad illas referatur quæ aliis annis infestabant, mihi pariter incompertum est, cum fieri quidem possit, ut variæ enascantur *Dysenteriarum* species, ut sunt *Variolarum*, & epidemicorum aliorum, diversis *Constitutionibus* propriæ, & quæ proinde medendi methodum in aliquibus diversam sibi suo jure vendicent. Neque est, cur hos naturæ lusus in re tantopere demiremur, cum in confesso apud omnes sit, quod quo profundius in quæcunque naturæ opera penetremus, eo luculentius nobis affulgeat ingens illa varietas, & divinum pene artificium operationum ejus, quæ caput nostrum longissime superant. Adeo ut quisquis ille fuerit, qui in se receperit hæc omnia mente assequi, & multifarias naturæ operationes indagare; partim magnis ausis excidit, neque voti per omnia compos reddetur; Convitia interim, (si quid judicando valet) pro repertorum, vel utilissimorum quam fecit sementе, certo certius sibi metenda proponet, idque eam tantum ob causam, quod primus invenit.

Porro observandum est, quod *Epidemici* omnes ubi primum e naturæ sinu emergunt exiliuntque, quantum ex eorum phænomenis licet conjicere, principio magis spirituoso ac subtili videntur inhærescere, quam ubi jam magis adoleverint, quoque magis ad occasum vergunt, eo magis indies crassi atque humorales fiunt: Etenim quales quales demum fuerint inimicæ istæ particulæ, quas aeri intime permixtas *Constitutionem Epidemicam* formare opinabimur, omnino par est, ut easdem majori agendi potentia per ea tempora pollere existimemus, quibus primum eruperint, quam postquam earum vires fuerint refractæ. Ita primis mensibus, quibus grassabatur *Pestis*, nullo fere non die ejus contagio afflati, dum in triviis versarentur, inopinanter extincti sunt, nihil prorsus mali præsentientes, cum, ubi morbus magis adoleverat, neminem, nisi febre atque aliis symptomatibus præcedentibus, unquam prostravit: Ex quo abunde conficitur, morbum hunc in ipsis incunabulis magis efferatum atque acutum fuisse, quam post principia, licet paucioris prima acie jugulaverit, acto jam sc. habebat in humana corpora influxu. In *Dysenteriis* pariter, de quibus jam agimus, omnia universim symptomata atrociora sub primo morbi ingressu comparebant, & licet, si ad ægrorum numerum respexeris, latius indies malum serperet, donec tandem ad statum pervenisset, in quo ex consequenti plures interibant, quam ineunte morbo; symptomata tamen sub initio sæviebant magis quam in *statu*, ac multo adhuc magis quam in *Declinatione*, & cæteris paribus plures pro ægrorum numero Ἔλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κρατεὶ. Adde quod quo diutius perseverabat morbus, eo magis humoralis etiam videbatur; v. gr. primo quo invasit autumno, quamplurima nullis omnino dejectionibus molestabantur; torminum vero quod spectat atrocitatem, febris intensionem, subitam virium prostrationem, aliaque symptomata, insequentium annorum dysenterias longo intervallo post se reliquit. Quinimo dysenteriæ cum dejectionibus, quæ primæ incessebant, principio magis spirituoso ac subtili videbantur inhærere, quam quæ illas sequebantur. Etenim in primis dysenteriis, & conatus & ad desidendum irritatio majores erant, tum etiam frequentiores; ipsæ vero dejectiones, stercorosæ præsertim, & minores, & magis insolentes; Quibus autem gradibus morbus in genere se promovit, iisdem etiam imminuebantur tormina. Dejectiones vero magis stercorosæ erant, donec tandem fatiscente *Epidemica* hac *Constitutione* tormina vix perciperentur, dejectionesque *stercorosæ* magis essent, quam *mucosæ*.

* Ut ad curativas indicationes tandem procedamus, cum varia quæ huic morbo accidunt symptomata, diligenter ac mature mecum pensitassem, *Febrem* eam esse (sui scil. generis) in intestina introversam deprehendi, cujus ope humores calidi atque acres in massa sanguinea contenti atque eandem exagitantes, per arterias meseraicas in dictas partes deponuntur: unde a vehementiori sanguinis atque humorum eo contendentium impetu patefactis vasorum orificiis, sanguis per sedem effunditur. Interea temporis importuno intestinorum nisu, quæ omnem adhibent operam, ut humores acres continuo infestantes expellant, mucus iste quo naturaliter obducuntur, singulis sedibus, nunc parcius, nunc copiosius, una egeritur. Proinde ultro se *Indicationes* offerre videbantur, neque mihi aliud quippiam incumbere existimavi, quam ut primum acres istos humores secta vena immediate revellerem, quo facto insuper reliquam massam contemperarem, tum etiam dictos humores per cathartica subducerem.

Hac itaque methodo sum usus; Quo primum accersebar die, venam cubiti tundendam suasi, eadem nocte, & *Paregoricum* propinavi, & sequenti aurora potionem hanc catharticam lenitivam, mihi familiarem. ℞. *Tamarind.* ℥ß. *fol. Sennæ* ʒij. *Rhei* ℈iß. *Coq. s. q. Aquæ*, *Colaturæ* ℥iij. *dissolve Mann. & Syr. Rof. solut. an.* ʒj. *m. f.* Potio sumenda summo mane. Hanc ego potionem electuario cuilibet cum rhei pauca quantitate parato, soleo præponere; licet enim *Rhabarbarum* choleræ atque acrioribus quibusque humoribus evacuandis sit dicatum; attamen nisi *Mannæ* aliquid, aut *Syrupi Rosacei*, vel aliud ejusmodi, ea quantitate admisceatur, ut ad pleniorem catharsin assurgat, in dysenteriis *curandis* non admodum conducit. Quandoquidem vero satis est obvium medicamenta cathartica etiam lenissima, & tantum ἐκκοπρωτικά, ventris tormina intendere, spirituum etiam dejectionem, atque ἀταξίαν universalem ægro inferre, adventitio nempe illo tumultu, quo sanguinem ac humores commovent inter operandum: eapropter solemne mihi est *Paregoricum* temporius aliquanto subjicere quam post cathartica consuevimus, hora sc. pomeridiana quacunque, modo catharticum suo defunctum munere videatur; quo sc. quem concitavi motum denuo sufflaminare valeam. Deinceps ad duas adhuc vices dictum catharticum præscribo, alternis scil. diebus hauriendum; paregoricum etiam post singulas purgationes, quo supra monuimus tempore. Hoc insuper diebus a purgatione vacuis tam mane, quam sero exhibendum curo, quo sc. symptomatum ferociam debellem, atque inducias impetrem, dum cum humore peccante exterminando mihi res est. *Anodyno* autem utebar maxime *Laudano liquido*, guttis nempe 16. vel 18. in aqua qualibet cardiaca, pro dosi una.

Post venæ sectionem, & catharsin semel celebratam per totum morbi decursum cardiacum quodvis e temperatioribus, ut *aq. epidem. aq. scord. comp.* & his similibus subinde deguſtandum concessi. *Ex. gr.* ℞. *aq. cerasor. nigr. & fragor. an.* ʒiij. *aq. epide. scordii comp. & cinnamomi hordeat. an.* ʒj. *margarit. præparat.* ʒjß. *Sacchari Crystallini q. s. adde aq. rosarum Damasc.* ℥ß. (ad gustum sc. gratiorem) *misc. de quo cap. coch. iv. vel v. in languoribus, vel ad libitum*. Hæc autem in primis in senioribus ac phlegmaticis usurpavi, quo nempe spiritus magna dejectionum vi, quod in hoc morbo usu venit, prostratos

* *Curatio.*

ſtratos erigerem quadantenus, & reſarcirem: Potus erat lac coctum cum aquæ triplo; aut *Decoctum album* (quod appellant) *ex C. C. & mica panis albiſſ. an.* ℥ij. *coctis in aq. font.* ℔iij. *ad* ℔ij. *& poſtea ſ. q. ſacchari albiſſ. edulcoratum:* aliquando etiam lac cereviſiatum; vel, ubi dejectio virium id poſtulaverit, *Aq. font.* ℔ij. *cum Vini Canarini* ℔ß. *ſimul cocta* pro potu ordinario frigide aſſumebantur. Panatella item nonnunquam veſcebatur, nonnunquam juſculo e carnibus ovinis macilentioribus. Grandæviores lectulo magis addixi; Aquam item cardiacam illis familiarem liberalius indulſi quam infantibus aut junioribus par erat. Laudata methodus omnibus, qui mihi hactenus innotuere, in hoc morbo vincendo facile palmam præripuit, qui perraro ultra tertiam purgationem duravit.

Quod ſi morbus præfractior his non cederet, dictum *Paregoricum* ægro exhibui ſingulis diebus mane, & hora ſomni, donec omnino convaleſceret; immo, quo certius adhuc hic affectus debellari poterat, Laudanum prædictum octava quaque hora *i. e.* ter ſpatio diei naturalis, propinare non dubitavi, idque in majore doſi quam ſupra recenſui, nempe ad gutt. xxv. ſi prior doſis fluxui cohibendo haud par fuerat. Inſuper *Enema ex lactis vacc. libra dimidia, & Theriac. Androm. ſeſquiuncia* ſing. diebus injiciendum curavi, quod quidem in quibuſcunque alvi dejectionibus mire confert. Nec vel minimum quidem incommodi a tam frequenti medicamenti Narcotici repetitione mihi adhuc videre contigit (quantamlibet noxam inde ſecuturam comminiſcantur inexperti) licet plures noverim qui in morbo contumaciori idem ad ſeptimanas aliquot continuas quotidie uſurpaverint. Hic autem admonendum, quod cum alvi fluxus ad *Diarrhœam* tantum aſſurgat, ſatis erit ut (phlebotomia ac catharſi fortiori omiſſa,) *Rhabarbarum* ſolum ſingulis matutinis exhibeatur, nempe ejuſdem *pulv.* ℥. ß. (plus minus pro ægri virium ratione) *in Bolum ſ. q. Diaſcordii concinnata, addendo ol. Chym. cinnamomi gutt.* ii. noctibus autem inſequentibus *Paregoricum ex aq. Cynnamomi hordeata* ℥j. *& laudan. liquid. gutt.* xiv. Diætam interim obſervando qualem in curatione dyſenteriæ ſupra deſcripſi, atque etiam ſingulis diebus, ſi opus fuerit, clyſterem injiciendo ibidem laudanum. Sed hoc obiter.

Ut unica inſtantia (neque enim pluribus convaleſcentium exemplis, nulla cogente neceſſitate, lectori tædium creabo) methodum jam a me propoſitam commendatam faciam; vir pietate atque eruditione inſignis *Th. Belke* S. T. P. & *Comiti Sancti Albani* a Sacris Domeſticis, durante hac conſtitutione *Dyſenteria* acutiſſima laborans, me in ſubſidium accito, ipſiſſima hac methodo reſtitutus eſt.

Infantes hoc morbo correpti eodem plane modo erant tractandi; ſanguinis tamen extrahendi quantitate, tum etiam medicamentorum, tam Cathartici, quam Anodyni viribus pro annorum ratione imminutis, ita ut v. g. Narcotici guttæ duæ infanti unius anni ſuffecerint.

Laudanum Liquidum, quod in quotidiano, ut dictum, uſu mihi erat, hanc ad normam ſimpliciorem præparavi. ℞. *Vini Hiſpanici* ℔j. *Opii* ℥ij. *Croci* ℥j. *pulv. Cinnamomi, & Caryophyllorum an.* ℥j. *infundantur ſimul in B. M. per duos, vel tres dies, donec liquor debitam conſiſtentiam acquirat; Colatura ſervetur pro uſu.* Hanc noſtram præparationem *Laudano* officinarum *ſolido* anteferendam virtutibus quidem non cenſeo, ſed ob formam ſaltem commodiorem, & majorem doſis certitudinem, eidem antepono; cum ſc. vino, aquæ diſtillatæ, aut liquori alii cuicunque inſtillari poſſit. Et profecto non hac mihi tempero, quin gratulabundus animadvertam, Deum Omnipotentem πάντων δωτῆρα ἐάων non aliud remedium, quod vel pluribus malis debellandis par ſit, vel eadem efficacius extirpet, humano generi, in miſeriarum ſolamen, conceſſiſſe, quam ſunt *Opiata*, medicamenta ſc. ab aliqua *Papaverum* ſpecie deſumpta. Et quamlibet ſint nonnulli, qui credulis perſuadere velint, omnem fere Narcoticorum, *Opii* præſertim ipſius, virtutem ab artificioſa ac debita, quam ſoli adhibent, præparatione pendere; qui tamen experientia judice certaverit, & tam ſimplicem ſuccum a natura oblatum, qua ejus præparata cum diligenti obſervatione in uſum frequenter revocaverit, nullum fere diſcrimen intercedere comperiet, & mirandos illos effectus, quos edit, nativæ ipſius plantæ bonitati atque excellentiæ, non vero artificis polydædali ſolertiæ deberi certo ſciet. Quinimo ita neceſſarium eſt in hominis periti manu organum, jam laudatum medicamentum, ut ſine illo manca ſit ac claudicet medicina, qui vero eodem inſtructus fuerit, majora præſtabit, quam quis ab uno remedio facile ſperaverit. Rudis enim ſit oportet, & parum compertam habeat hujus medicamenti vim, qui idem ſopori conciliando, demulcendis doloribus, & diarrhœæ ſiſtendæ applicare tantum novit, cum ad alia plurima, gladii inſtar *Delphici*, accommodari poſſit, & præſtantiſſimum ſit remedium cardiacum, unicum, pene dixerim, quod in rerum natura hactenus eſt repertum.

Hac methodo erant tractandæ *Dyſenteriæ* in genere. Obſervandum eſt autem, quod cum primo quæ ingrediebantur anno, indolis magis ſubtilis, uti dictum, ac ſpirituoſæ eſſent, quam quæ ſequentibus annis infeſtabant, idcirco non ita prompte catharticis parebant medicamentis, atque illis, quæ tam ſanguinem diluebant contemperabantque, quam acres iſtos humores, qui ex eodem in fiſtulam inteſtinalem excernebantur. Quamobrem primo autumno, quo *Tormina ſicca*, & *Dyſenteriæ* invadebant, methodum ſequentem conſtanter ad utrunque morbum abigendum adhibui, eventu ubique ſtipulante; donec appetente frigore eandem etiam anno eodem minus efficacem eſſe ſentirem, atque annis ſequentibus, cum jam magis a ſubtilitate recederet morbus, prorſus inutilem.

Ita vero proceſſi, ſi æger ætate florens febricitaret, cubiti venam tundendam præcepi, atque elapſa hora una aut altera, eundem ingeſto affatim liquore diluendum, ut in *Cholera Morbo*, factitatum; non vero, ut illic, juſculo e carnibus pullorum, aut lacte cereviſiato: at lactis ipſius ſero, quod eadem qua illic copia frigide propinandum, tepide vero inferius injiciendum curavi, nec ſaccharo adjecto, nec alia re quacunque. Tormina, & dejectiones ſanguine permiſtas, rejecto jam quarto enemate ſemper evaneſcere animadvertebam. Hoc labore exantlato, & tranſmiſſo ſero lactis omni (quod duarum triumve horarum ſpatio fiet, ſi diligenter operam navaverit æger) lectulo protinus eum commiſi, ubi brevi ſponte ſua in madorem ſolvebatur (a ſero lactis ſanguini immixto) quem ad horas 24. continuari, minime provocari jubebam; nihil interim concedens præter lac crudum paulo tepefactum, quo etiam utebatur ſolo ad dies tres vel quatuor poſtquam e lecto ſurrexerat. Si vel ob lectuli, vel lactis uſum nimis præmature intermiſſum, recidivam pateretur æger, eadem veſtigia denuo repetenda erant. Hæc methodus, ſi certa atque expedita fuerit, non ideo a viro quolibet prudente repudiabitur, quod faſtuoſo remediorum apparatu non ſe venditet.

Hujuſmodi *Febrem* ſymptomatis, qualia ſupra deſcripſimus, ſtipatam iis in locis, & temporibus reperiri, quibus *Dyſenteria* epidemice regnat, & methodum hanc quam delineavimus, eidem omnino deberi, teſtimonio viri probi atque eruditi Doctoris *Butler* amplius confirmabitur, qui Nobiliſſimum D. D. *Henricum Hovvard*, a S. Maj. Regia *Britannica* ad *Moroccenſem* in *Africa* Legatum comitabatur; quibus in regionibus, ut mihi ipſe retulit, obſervavit *Dyſenteriam* per ea tempora, uti ſemper, epidemice graſſari, & *Febrem*, quæ cum illa jungebatur, omnino illi ſimilem quam depinximus; quibus ille medebatur tam in urbe *Tingitana*, quam aliis in locis, ſive *Noſtrates* eſſent ægri, ſive *Mauri*, dicta methodo, felici ſemper exitu. Quam quidem neuter alteri debemus, ſed pari fortuna in eandem diſſitiſſimi incidimus. Profitebatur autem, optime iſtic ſibi ceſſiſſe in illius morbi curatione methodum illam, qua liquoris diluvio ſubmerguntur *Dyſenteriæ*. Atque exiſtimo ego, omnino par eſſe ut in calidiori iſto climate longe rarius ſucceſſu careat hæc methodus, quam in noſtra *Britannia*.

Primo illo autumno, quo vigebat hæc *Conſtitutio*, *Daniel Coxe* M. D. vir ingenio, & eruditione ornatiſſimus, *Dyſenteria* acutiſſima laborans, me quem conſuluit ſuadente, ope methodi jam laudatæ, cito, tuto, & jucunde ſanatus eſt; poſt tertium ſc. quartumve enema, dum lecto aſſideret, & tormina, & dejectiones ſanguineæ evanuere; nec qualibet re alia, præ-

præter lecti ad dictum spatium patientiam, & lacteam diætam; ad sanitatem redintegrandam opus habuit. Eodem plane modo, & idem postea alios quam plurimos hoc malo affectos restituit exeunte eo Autumno. Anno autem proximo, illum etiam idem molientem spes fefellit.

Jam olim diximus, quod sæpenumero hic morbus, si diutius excurrat, intestina seriatim omnia deorsum versus afficiat, donec tandem omnis ejus vis in *Rectum* decumbat cum assidua desidendi cupiditate, qua nihil præter mucosum quiddam, & subcruentum excernitur. Hoc si fiat, frustra erit, me judice, qui medicari satagет, vel quavis methodo prædicta, vel clysteribus abstergentibus, glutinantibus atque astringentibus quæ pro variis ulceris, quod supponitur, temporibus injici solent; vel etiam fotu, & insessu, suffumigiis, ac suppositoriis dictos scopos respicientibus. Liquet enim, hoc ab ulcere *Recti* non procedere, sed ex illo potius; quod *Intestina* quibus gradibus vires resumpserint, iisdem etiam materiæ morbificæ reliquias in *Rectum* deturbaverint; quod quidem indesinenter proritatum singulis sedibus mucosam illam materiam, qua ex naturæ providentia intestina duplicantur, elidit. Corroboranda est itaque pars affecta, quo possit, aliorum intestinorum exemplo, jam fatiscentes mali reliquias funditus eliminare. Hoc autem ea sola præstabunt, quæ corpori in genere vires adjicere apta nata sunt. *Topicum* enim, qualecunque id demum fuerit, parti dolenti applicatum, cum alienum quid sit, contactu molesto debilitatem magis adfert, quam robur subministrabit. Tolerandum itaque est ægro, donec diæta analeptica, & liquore aliquo cardiaco, qui palato arridet maxime, pro libitu ingesto, revocari possint vires, quibus redeuntibus, pari passu suaque sponte proripiet se hoc *Tenesmi* symptoma.

Accidit etiam nonnunquam, licet raro admodum, ut *Dysenteria* sub initio non rite curata, particulare subjectum ad annos aliquot discruciet, integra sanguinis massa crasin quasi dysentericam jam indepta, unde acres calidique humores intestinis continuo suppeditantur, ægro interim singula vitæ munia mediocriter bene obeunte. Hujus specimen se mihi obtulit non ita pridem in muliere quadam meis ædibus vicina, quæ per tres annos hujus *Constitutionis* postremos hoc malo continenter exercebatur. Cum remedia quam plurima esset experta antequam ad me accederet, venæ sectionem tantum, missis cæteris præsidiis quibusque, celebrandam censui, quam ut sæpius repeterem, longioribus tamen intervallis, tum sanguinis color, pleuriticorum sanguinis æmulus, tum insigne illud, quod, post singulas vices magis, ac magis auctum sentiebat levamen, mihi addebant animos; cujus ope tandem pristinam sanitatem consecuta est.

Antequam finiam, hoc est notandum, quod tametsi in his annis quibus dysenteriæ adeo epidemice grassarentur, evacuationes prius memoratæ prorsus necessariæ erant antequam ad usum Laudani deventum fuisset; attamen in *Constitutione* quavis huic morbo minus faventi, istæ tuto omitti possint, ac curatio compendiosiori via, solo nempe usu Laudani, absolvi, eo quem descripsimus modo. Atque hæc de *Dysenteriis* dicta sunto.

CAPUT IV.

Febris Continua partis Anni 1669. atque integrorum 1670. 71. 72.

Eo ipso tempore, quo sæviebat *Dysenteria*, & *Febris* quædam illi simillima, quæ dysentericis accidere sæpe solebat, una exorta est, quæ, quidem non eos tantum, quos jam sauciaverit dysenteria, sed ab illa prorsus immunes, (nisi quod subinde, at raro, tormina haud quidem atrocia, nunc *cum* dejectionibus, nunc *sine* illis, paterentur ægri) pariter incessit: Easdem enim ubique προφάσεις seu causas manifestas, & apparentes habuit, quas *Dysenteria*, eadem etiam per omnia symptomata, quæ dysentericorum febrem comitabantur. Ita ut, si evacuationes per alvum dysenteria laborantium excipias, & quæ ab istis necessario pendebant symptomata, dicta febris ejusdem prorsus naturæ cum ipsis dysentericis videretur; & deinceps per hujus *Constitutionis* decursum omnem, parem cum illis subiit symptomatum quorumlibet alterationem, eisdem scilicet differentiis, quoad augmentum, statum, & declinationem, affecta, quibus afficiebantur in genere *Dysenteria*. Hæc itaque *Febris Dysenterica* mihi audiebat.

Memorata *Febris* nonnunquam, uti dictum, cum alvi torminibus, sed mitioribus, ingrediebatur (prioribus annis maxime, quibus invasit) vel ista ad eam post accedebant, sæpius vero nulla erant. Sudores, qui in febre *Constitutionis* prægressæ copiosissimi erant, ut supra notavimus, in hac rari ac pauci, sed capitis dolor in hac quam in illa specie immanior: Linguæ ægrorum, licet humidæ atque albæ, ut in altera specie, crassa insuper pellicula oblinabantur. Rarius hæc per *Ptyalismum* sibi fugam quærebat, quod in alia non erat infrequens. Ad *Aphthas*, cum jam discessum meditaretur, erat propensior, quam vel prior ista, vel alia quævis febris species, quam mihi hactenus contigit videre, huic etenim perquam familiare fuit (uti, & febri etiam illi, quæ dysenteriis supervenit) cum jam fere desineret, materiam fœdam atque acrem e sanguine in os atque gulam deponere, unde nascebatur dictum symptoma, in iis præsertim, quos contumacior morbus diutius maceraverat, & regimen justo calidius amplius infirmarat.

Eodem etiam morbo generabantur *Aphthæ* istæ, quæ *Dysenteriis* pervicacioribus cum febre conjunctis nullo non die accidebant, præsertim si præter regimen calidius evacuationes etiam per alvum medicamentis astringentibus prius fuerint coercitæ, quam morbi fomes e venis phlebotomia, & catharsi exigeretur.

Hæc erant certissima hujusce febris κριτήρια; reliqua symptomata variabant quotannis, & pro manifestis aeris qualitatibus certis quibusdam temporibus, & pro dysenteriæ in genere progressu, tum etiam vario ejusdem statu. Sed, ut hæc clarius intelligantur, cum hoc præsertim artificio in *Epidemicorum* productione triumphet natura, rem paulo altius repetam. Notandum est itaque, quod, licet aeris *qualitates manifestæ* non eam vim cuilibet *Constitutioni* imprimant, ut causæ sint epidemicorum, qui ad illam proprie referuntur productivæ, (cum a recondita atque inexplicabili ejusdem conditione fluant isti,) pro tempore tamen in eos habent potestatem, & proinde intromittuntur *Epidemici*, aut etiam excluduntur, prout illis favent qualitates manifestæ, vel adversantur; *Universalis* autem *Constitutio* eadem prorsus manet, sive eam promoverint istæ, sive quadantenus retardarint. Unde etiam est, quod, cum varii *Epidemici* in eandem incidant *Constitutionem*, hic aut ille morbus particularis ea potissimum tempestate se exerat, ad quam sensibiles aeris qualitates eundem destinaverint, atque alteri demum *Epidemico* locum cedat, quem sc. diversæ subsequentis temporis qualitates advocarint. Ex quo fit, ut febris *Stationaria*, quæcunque demum illa sit, quæ ad *Epidemicum* eo anno regnantem attinet, *Julio* mense potissimum sæviat, cujus initio plures hominum catervas simul aggreditur; *Autumno* vero appropinquante, magno illi epidemico, a quo annus insignitur, rursus invalescenti decedit; & parcius infestat, ut quilibet semper annus satis docet. Excalefacta enim a prægressa æstate hominum corpora febres, *Constitutioni Generali* propriæ quæ sunt, promptissime eo tempore invadunt, appetente vero *Autumno*, quo qui prædominatur *Epidemicus*, fasces resumit, istis omnino recedendum est.

Sicuti vero nominatæ *Febres* sensibili aeris qualitati acceptum referre debent, quod jam hoc mense exoriantur; ita etiam symptomata varia, a sua natura, quatenus ab ejusmodi *Constitutione* generali pendent, prorsus aliena, a manifestarum qualitatum, quæ in illum incidunt *mensem*, peculio sumunt mutuo. Hinc est, quod quibus annis dictæ febres hoc mense turmatim ingrediuntur, variis symptomatibus novis stipantur, præter illa, quæ eis sunt propria, quatenus ab ejusmodi *Constitutione* generali procreantur, eædem tamen ipsæ maneant, licet apud vulgus ob φαινομένων diversitatem *Novæ* quotannis *Febres* audiant. Ad paucas vero tantum septimanas perseverant symptomata hæc magis peculiaria, quibus elapsis propria solummodo symptomata, quæ eis accidunt, quatenus febres sunt *Stationariæ* talis *Constitutionis*, reperiuntur per reliquum annum.

Hoc tum in aliis aliquebat febribus, tum magis peculiariter in *Dysentericis* mensis *Julii* 71. & 72. in quarum *priore* vehemens ægritudo, & bilis æruginosa, cum magna in diarrhœam propensitate sub morbi finem, contiuo observabantur. In *posteriore*, doloris sensus in partibus corporis musculosis, artubus maxime, ad rheumaticorum fere dolores accedens: Faucium insuper inflammatio, mitior tamen quam in angina laborantibus. Utraque tamen hæc in eadem *Febre specifica* coibant; & eadem plane medendi ratione utraque profligabantur, differebant autem respectu tantum qualitatum sensibilium, quibus donabantur tempora illa, in quæ incidebant. Improvisa vero subitaneaque harum febrium circa dicti mensis initium eruptio, & nova ad tempus aliquod peculiarium symptomatum facies (licet neque specie distarent, neque methodo medendi, quam postulabant, a febre illa, quæ integrum percurrebat annum.) Hæc, inquam, plus satis evincunt, quam sit difficile certam febris speciem omni tempore e phænomenis elicere, licet eam satis recte possit dignoscere, qui ad alios morbos eodem anno ingruentes diligenter attenderit, & propria insuper febris symptomata, quæ ad hunc vel illum *Evacuationis* modum spectant, rite observaverit. Neque parum facit ad investigandam febris speciem consideratio, sive methodi, sive medicamenti, a quibus eadem minino cum negotio expugnatur.

Quod ad reliquas symptomatum, febres *Stationarias* comitantium, differentias spectat, *varia* constitutionis *tempora* ea tantum respiciunt, atque eo nomine vel sunt intensiora, vel remissiora, illa prout intendunt, vel etiam remittuntur, symptomata aliorum epidemicorum, ad quos ipsa pertinent.

Sed ut ad rem revertamur, *Febris* hæc, quæ cum *Dysenteriis*, ut supra dictum, est ingressa, parem cum iis passum tenuit, nisi quod se paululum subduceret, dum alii horum annorum epidemicj prævalerent; persistebat tamen illa, nunc plures, nunc pauciores petens, durante hac *Constitutione*.

* Pro hujusce *Febris Curatione*, cum observassem, uti prius dictum, phœnomena *Febris Dysentericorum* quamplurium eadem plane esse cum illis, quæ hujus anni *solitarias* comitabantur, consentaneum mihi videbatur sanatos iri ægros meos, si evacuationem illam quadantenus imitarer, qua natura materiam illam corrosivam atque acrem, quæ & ipsius dysenteriæ, & supervenientis febris causa *Continens* est, solet ablegare. Ac proinde eadem ipsa methodo, tum quoad venæ sectionem, tum repetitas purgationes, febrem hanc aggressus sum, quam in dysenteriæ curatione supra fusius deduximus; nisi quod *Paregorica* purgationibus interjecta non hic juvare, sed & obesse deprehenderim, (secus atque in *Dysenteria*) cum ab his detineretur materia illa, quæ catharsi eliminari debuerat. Pulticula avenacea, hordeacea, panatella, & similibus sub primis morbi diebus victitabat æger; potus erat cerevisia tenuis tepefacta. Post celebratam vero semel iterumve catharsin nulla suadebat necessitas pullorum carnibus, aut similibus eupeptis ægro interdicere; cum hæc per purgationem medicatio ea indulgeat, quæ non poterant concedi, si alii viæ insisteretur. Tertia ut plurimum purgatio, interposito semper die, morbum absolvit; neque tamen perpetuum id fuit, sed aliæ insuper nonnunquam instituendæ erant. Si febre jam pulsa, fractiores adhuc essent ac magis effœtæ ægri vires, atque is tardius convalesceret (quod *Hystericis* frequentissime accidebat) *Laudano* in parva dosi exhibito easdem restaurare, & spiritus transfugos ac dissipatos in desertas stationes revocare conabar: raro autem remedium illud repetebam, neque unquam præscripsi, nisi biduo triduove a postrema catharsi. Nihil vero æque ad renovandas vires refocillandosque spiritus faciebat, atque auræ liberior usus mox ut febris recesserit.

Ansam autem ad praxim hanc instituendam hinc primum arripui, quod nempe, nascente ferme *Constitutione* hac, dum irrequieto solicitoque animo novæ hujus febris naturam volutarem, ad juvenculam mihi vicinam advocabar, febricitantem quidem illam atque acerbissimo sincipitis dolore fere enectam, aliisque symptomatibus, quibus *Febrem Dysentericam* onerari jam diximus: Hæc cum a me interrogaretur, & de modo, quo febris primum invadebat, & de ejusdem duratione, fassa est se a *Disenteria*, quæ tum ubique fere grassabatur, a quatuordecim retro diebus fuisse liberatam; cui sive sua sponte discedenti, sive medicamenti ope depulsæ protinus successit dicta febris cum dolore capitis. Quibus ego me rectissime occurrere posse conjectabam, si *Dysenteriæ* loco aliam evacuationem substituerem, ejus simillimam, qua præclusa febris oborta est; ac proinde methodo supra laudata eandem restitui; Atque huic quidem se promptissime debebant hujus *Constitutionis* febres. Semper enim rebar, non sufficere ad comprobandam in *Acutis* medendi rationem, ut feliciter ea cederet, (cum ab imperitissimarum mulierculaium temeritate sanentur nonnulli) sed requiri adhuc, ut morbus nullo negotio victus quasi suopte genio cedat, atque abitum affectet, quantum ejus fert natura. Sed hæc obiter.

Ineunte *Junio* 1672. Vir nobilissimus, ac prudentissimus Dominus Comes *Salisburiensis* hac febre laborans cum torminibus (alvo tamen non soluta) accersiri me jussit, & methodo proposita sanitati redditus est. Neque alia mihi ulla re fuit opus, dum hæc staret febris.

In adolescentibus, aliquando & in paulo provectioribus, febris hæc caput nonnunquam petebat, unde delirabant, non quidem ut in aliis febribus phreneticorum more, sed quasi stupore, ad *Carum* proxime accidente, perculsi. Hoc illis præ cæteris accidebat, qui sub morbi principio in sudoribus quoquo modo extorquendis operam inauspicato collocarant. Non id mihi contingebat felicitatis, ut his sublevandis par tunc temporis essem, licet nullum non moverem lapidem, nullumque non e remediis hactenus notis in suppetias advocarem. Atque hæc de febre hujus *Constitutionis* possint sufficere.

C A P U T V.

Morbilli Anni 1670.

SUb initio *Januarii* 1670. (ita ut solent) præmature *Morbilli* sunt ingressi, atque indies magis invalescebant, donec instante *Verno Æquinoctio* ἀκμὴν adepti, exinde iisdem gradibus imminuti tandem *Julio* sequenti penitus extinguerentur. Horum jam ego historiam (cum omnium, quos hactenus vidi, in suo genere perfectissimi illi mihi videantur,) certam atque exquisitam, quatenus mihi tum observare licuit, literis consignabo.

Ortum habet hic morbus, atque occasum temporibus supra notatis. *Infantes* plerunque aggreditur, omnesque adeo ex illis, iisdem mœniis conclusos. A rigore atque horrore, calorisque, & frigoris, quæ se mutuo *primo* die expellunt, inæqualitate tragœdiam orditur; tandem affulgente *secundo* die in febrim consummatam desinit, vehementi ægritudine, siti, inappetentia, lingua alba, (non vero sicca) tussicula, capitis atque oculorum gravedine, & somnolentia perpetua stipatam. Plerunque etiam e naribus atque oculis stillat humor; atque hujusmodi lacrymarum in oculos effusio certissimum est signum morbillorum ingruentium. Cui & hoc addendum haud minus certum, quod etsi in facie, exanthematum specie, hic affectus ut plurimum se prodit; in pectore tamen non tam exanthemata quam maculæ latæ, & rubræ superficiem cutis non superantes, conspiciuntur, sternutat æger tanquam a suscepto frigore, intumescunt palpebræ (paulo sc. ante eruptionem) vomit, sæpius tamen laborat *Diarrhœa* cum dejectionibus coloris subviridis. Dentientibus autem maxime id convenit. Infantes etiam per hunc morbum solito sunt morosiores. Ingravescunt ut plurimum symptomata ad *quartum* usque diem, quo tempore plerunque (licet ad diem *quintum* aliquando differantur) circa frontem, & reliquam faciem maculæ parvæ rubræ, pulicum morsicus persimiles, prodire incipiunt, quæ tam numero, quam magnitudine auctæ, racematim coalescunt, & faciem maculis rubris majusculis variæ figuræ, interstinguunt. Quæ quidem maculæ rubræ e parvulis quibusdam papulis rubris haud longe ab invicem dissitis, supra cutis superficem paululum elevatis, conflantur, quarum protuberantia, digito leviter admoto, tactu potest deprehendi, licet oculorum longius remotorum aciem fere effu-

* *Curatio*.

effugiat. A facie, quam primo ſolam occupant, ſenſim ad pectus ventremque, crura deinde ac tibias ſe diffundunt hæ maculæ, licet truncum atque artus rubore inficiant tantum, nulla eminentia ſenſibili cutis æquabilitatem transgreſſæ. Eruptione *Morbillorum* non perinde deliniuntur ſymptomata, atque *Variolarum*; Vomitum tamen poſt eruptionem nunquam obſervavi; tuſſicula nihilominus, febriſque intenduntur, cum ſpirandi difficultate, oculorum debilitate defluxioneque in eoſdem decumbente, ſomnolentia perpetua, atque inappetentia, uti prius adhuc perſeverantibus. Die *ſexto* aut circiter, frons, & facies aſpereſcunt, emorientibus puſtulis, ruptaque cuticula, & per id temporis maculæ per reliquum corpus, & latiſſimæ ſunt, & maxime rubeſcunt. *Octavo* circiter die maculæ in facie evaneſcunt, & vix in reliquo corpore cernuntur; *nono* vero nullæ ſunt prorſus, facie atque artubus, quandoque, & toto corpore quaſi farina conſperſis, particulis ſcilicet diſruptæ cuticulæ paulum elevatis, & vix cohærentibus, quæ morbo jam abituriente in fruſta diſtrahitur, & poſtea a toto corpore ſquamularum forma decidit. Evaneſcunt itaque *Morbilli* die fere *octavo*, quo tempore vulgus (a ſpacio quo perdurare ſolent Variolæ, deceptum) eoſdem introverti affirmat, licet revera illi curſum a natura deſtinatum abſolverint, & ſymptomata quæ iiſdem recedentibus ſuperveniunt ex eo nata autumat, quod juſto citius ſe intro *Morbilli* receperint. Obſervare enim eſt, febrim atque ſpirandi difficultatem tunc temporis augeri, importunius urgere tuſſiculam, ita ut nec interdiu, nec etiam noctu fere ſomnus poſſit obrepere. Infantes præſertim ſub regimine calidiori, aut, qui calidioribus uſi ſunt medicamentis ad promovendam morbillorum eruptionem, huic malo ſunt obnoxii, quod morbillis jam faceſſentibus ſe oſtendit, unde in *Peripneumoniam* conjiciuntur, quæ plures jugulat, quam aut Variolæ ipſæ, aut ſymptoma quodcunque ad eum ſpectans morbum; licet omni prorſus periculo vacent *Morbilli*, ſi modo perite tractentur. His etiam non raro accidit *Diarrhœa*, quæ vel morbum ſtatim excipit, vel etiam ad plures ſeptimanas excurrit poſt morbi, omniumque ejus ſymptomatum fugam; haud ſine magno ægri diſcrimine, in quo abhinc orta ſpirituum profuſione continua, verſatur. Aliquando etiam poſt regimen intenſe calidum exanthemata liveſcunt primo, mox nigreſcunt; id vero *Adultis* tantum contingit, de quibus conclamatum eſt, ubi primum nigredo iſta conſpicitur, niſi phlebotomia, & temperationis regiminis refrigerio iis actutum ſubveniatur.

* *Morbillis* ut natura, ita & medendi, quam ſibi poſcit hic morbus ratione, cum *Variolis* ſatis convenit: Medicamenta, & regimen calidiora periculi pleniſſima ſunt, utut frequenter in uſum revocentur ab ignaris ægrorum curatricibus, eo animo ut morbus a corde procul ſubmoveatur. Feliciter præ aliis mihi ceſſit methodus illa, qua æger ad dies binos ſolum ternoſve ab eruptione lecto adſtringebatur, quo ſanguis leniter pro morbi genio particulas inflammatas facile ſeparabiles, a quibus offendebatur, per cutis ſpiracula difflaret, nec lodicibus, nec igne, præter modum, quem ſanus tenebat, adjectis: A carnibus quibuſcunque arcebam, juſcula avenacea, hordeacea, & ſimilia, nonnunquam, & pomum coctum concedebam; Potus, vel erat cereviſia tenuis, vel lac cum aquæ triplo coctum. Tuſſim, quæ huic morbo fere aſſidua eſt, decocto aliquo pectorali ſubinde hauſto delinitam volui; uti etiam eclegmate aliquo eundem ſcopum attingente. At præ reliquis *Diacodium* omni nocte ab ipſo morbi inſultu per totum ejus decurſum exhibendum curavi. Ex. gr. ♃. *Decoct. pectoral.* ℥jß. *ſyr. violac. & capill. Veneris an.* ℥jß. *miſ. f. Apozema. Cap.* ℥iij. *vel* iv. *ter vel quater in die.* ♃. *ol. amygdal. dulc.* ℥ij. *ſyr. violac. & capill. Ven. an.* ℥j. *ſacchari cand. albi q. ſ. miſc. f. eclegma, de quo ſæpius lambat, præcipue quando tuſſis urget.* ♃. *aq. ceraſor. nigr.* ℥iij. *ſyr. de meconio* ℥j. *miſ. f. hauſtus, ſumendus ſing. noctibus.* Si vero infans fuerat æger, minuenda erat tam pectoralium, quam Narcotici doſis, pro ratione ſc. ætatis.

Rariſſime perit qui hoc utitur regimine, nec præter neceſſaria atque inevitabilia morbi ſymptomata, novis inſuper malis atteritur. Tuſſis præ reliquis fatigat; a qua tamen nihil eſt periculi, niſi morbo jam prætergreſſo, cumque adhuc per ſeptimanam unam aut alteram perſiſtat, auræ liberioris uſu, ac remediis pectori dicatis, haud difficulter fugatur; quinimo ſponte ſua, & paulatim decreſcit, & tandem fatiſcit.

Si autem æger a cardiacorum, vel regiminis juſto calidiorum uſu, poſt eorum diſceſſum (quod valde eſt familiare) febre vehementi atque *Dyſpnœa* aliiſque accidentibus, qualia *Peripneumonicos* ſolent affligere, in vitæ diſcrimen adducatur, feliciſſimo ſemper eventu, *vel* tenerrimorum infantum venas in brachio ſecui, educta ea ſanguinis quantitate, quam ætas vireſque indicarent. Quandoque etiam, urgente morbo, phlebotomiam iterare haud ſum veritus. Profecto haud paucos infantes hoc ſtatim ſymptomate enecandos, benedicente ſummo Numine, miſſo ſanguine eripui. Infantibus autem accidit illud poſt *Morbillorum* receſſum, quibus ita eſt exitiale, ut inter præcipuos *Parcarum* miniſtros jure habeatur, plures jugulans, quam vel ipſæ Variolæ; nec dum mihi viſus eſt, qui certa alia methodo eidem potuit occurrere. Quin & *Diarrhœa*, quam *Morbillos* excipere diximus, venæ ſectione pariter ſanatur; cum enim halitibus inflammati ſanguinis in inteſtina ruentibus ortum ſuum debeat (quod etiam in *Pleuritide*, *Peripneumonia*, aliiſque qui ab *inflammatione* creantur, morbis uſu venit) a quibus illa ad excretionem ſtimulantur, ſola venæ ſectio levamen adferet, a qua tum revelluntur acres iſti humores, tum etiam ſanguis ad debitam redigitur temperiem.

Neque eſt, cur quis miretur, me in teneris infantibus venæ ſectionem inſtituendam ſuadere, cum ſanguis, quantum ego hactenus potuerim obſervare, haud minus tuto ex eorum venis, quam ex adultorum extrahatur. Et profecto ita eſt illa neceſſaria, ut nec ſymptomati memorato, nec aliis quibuſdam quæ infantibus accidere ſolent, omiſſa phlebotomia certo mederi valeamus. Exempli gratia, quo pacto puerorum *Dentientium Convulſionibus*, quæ *nono dicimoque* menſe ſuperveniunt, (cum gingivarum intumeſcentia doloreque, a quibus comprimuntur nervi atque irritantur, unde etiam paroxyſmi iſti naſcuntur) ſine venæ ſectione opem feremus? Quæ ſola in dicto affectu *ſpecificis* quibuſcunque, *vel* decantatiſſimis, quæ hactenus innotuere, longe eſt anteferenda; quorum nonnulla adventitio calore nocent etiam, & dum occulta aliqua proprietate morbo adverſari creduntur, manifeſto calore eidem militant, atque ægrum ad plures deducunt. Prætereo impræſentiarum ingens illud ſolatium, quod adfert venæ ſectio infantum *Pertuſſi*, (quam noſtrates vocant *Hooping Congh*) in qua remedia quælibet pectori dicata poſt ſe linquit intervallo.

Quod de horum ſymptomatum *Morbillis* decedentibus ſupervenientium, curatione jam diximus, nonnunquam etiam eiſdem florentibus poteſt competere, ſi nimirum artificiali, ſi fas eſt dicere, atque adſcititio calori ea debeantur. Hoc anno 1670. famulam Dominæ *Annæ Barington* hoc morbo laborantem, una cum *Febre*, *Dyſpnœa*, *Maculiſque purpureis* corpus omne deturpantibus, aliiſque ſymptomatibus quam plurimis periculoſiſſimis, Medicus inviſebam; cum regimini, & medicamentis, quæ ſatis multa uſurpaverat, calidioribus iſta omnia tribuerem, ſanguinem a brachio extrahendum curavi, & Ptiſanam pectoralem atque refrigerantem ſæpe aſſumendam præſcripſi, quorum ope, & regiminis ſimul temperatioris, & maculæ, atque alia omnia ſymptomata pedetentim evaneſcebant.

Hicce morbus menſe *Januario*, ut dictum eſt, natus ad *Æquinoctium* uſque *Vernum* creſcebat indies, a quo tempore imminuta paulatim vi, ſequenti *Julio* plane deſiit; nec eſt reverſus per omnes annos, quibus hæc *Conſtitutio* dominabatur, niſi quod in ſequenti vere, nonnullibi, licet rarius, ſe oſtenderet. De *Morbillis* hæc dicta ſunto.

CAPUT VI.

Variolæ Anomalæ Annorum 1670. 71. 72.

MOrbilli prædicti, (quod jam ſupra innuimus) *Variolarum* ſpeciem ab illa quam propagaverat *Conſtitutio* præcedens, diverſam introducebant, eodem fere cum illis tempore ingredientem, initio ſc. *Januarii* 1659. 1670. quæ licet non uſque adeo epidemica atque ipſi

Morbil-

* *Curatio.*

Morbilli eosdem tamen comitabantur per omne illud tempus quo dominabantur, atque iis etiam fatiscentibus, per residuos hujus Constitutionis annos perseverabant, *Dysenteriis* nihilominus primas concedebat, sub auspiciis *Autumni* iisdem faventis atque amicissimi, grassantibus; *Hyeme* vero, *Dysenteriis* aliena tempestate pressis, denuo recrudescebat hæc, de qua agimus, species. Atque hunc servabant ordinem per singulos hujus *Constitutionis* annos, nisi quod postremo quo illa vigebat *Autumno*, Anno scil. 72. (languescente jam ista *Constitutione*, & Dysenterias jam exolescentes segnius promovente) *Variolæ* præter solitum hoc quoque tempore grassabantur, atque ita pares *Dysenteriis* concurrebant, ut haud facile esset dictu, quis morbus plures occuparet; licet quantum ego conjectando valui, prævalere *Dysenteria* adhuc videretur. Quin & hæ etiam *Variolæ*, ad exemplum Epidemicorum aliorum quorumlibet, primo statim insultu atrociores erant, atque indies increbrescebant, donec ad statum pervenissent, quem semel transgressæ, tum quoad symptomatum vehementiam, tum ægrorum numerum, sensim imminuebantur.

Sed ut particularia earum Phœnomena referamus; haud parum præter opinionem mihi primum comparebat hoc *Variolarum* genus, cum animadverterem istud quamplurimis Phœnomenis insignioribus ab eo differre quod produxerat *Constitutio* præcedens, & in quibus observandis me operam satis sedulam olim collocasse rebar. Hæc tantum *earum* Phœnomena alterius generis Phœnomenis diffidentia, impræsentiarum tractabo, prætermissis iis quæ cum Variolis ita prolixe supra descriptis habebant communia.

Discretum Variolarum genus *his* tantum a genere *Discreto communi* alterius *Constitutionis*, disterminabatur. Primo, quod cum in iis, quoties erant *interstinctæ*, Eruptio diem *quartum* prævertere non soleret, hic in *tertium* plerunque incidebat; quod *Confluentibus* solemne quidem erat. Deinde non ad eam magnitudinem, procedente morbo, hic assurgebant pustulæ atque in alio genere; magis autem exasperabantur in minori mole, & sub diebus ultimis ubi jam maturuerant *nigræ* frequentius visebantur. Illud etiam addam, quod nonnunquam, licet rarius, ægrum etiam paucissimis notatum pustulis, *Ptyalismus*, haud secus atque in *Confluentibus*, exerceret. Ex quibus conficitur, *Distinctas* hujus *Constitutionis* Variolas, ad *Confluentium* naturam propius accedere, atque *Inflammationis* magis interisæ esse participes, quam quæ in *Distincto* genere usuvenire solent.

Confluentes vero ab aliis, quas per alios annos ego observaveram, *Confluentibus*, in multis, quæ jam recensebo, discrepabant. Nunc *secundo*, nunc *tertio* die se primum monstrabant, specie tumoris subrubri, atque uniformis, vultum omnem contegentis, *Erysipelate* quidem densioris, nullo fere visibili pustularum discrimine; reliquum corpus congeries quædam (ceu panni latiores) ex infinitis propemodum pustulis rubris efferatis in unam conflatæ variegabant, inter quas sparsæ, in femoribus præcipue, vesiculæ quædam satis conspicuæ, ambustorum ad instar, sero limpidiore distentæ eminebant, quod quidem disrupta subinde pellicula copiose effluebat, subjecta carne nigredine & sphacelo quasi affecta. Rarius autem occurrebat hoc tam dirum symptoma, idque primo tantum mense quo hæc species regnabat: Quo tempore inter alios ita male multatos, ineunte *Januario* 1669. 1670. accersiri me curavit vir probus, nomine *Collins*, Zythepsa in Parochia *S. Ægidii*, cujus filius adhuc infans vesiculas habuit in femoribus Juglandem nucem exæquantes, sero limpidiore repletas: quibus disruptis substrata caro quasi mortificata omnino comparebat, atque non ita diu post æger fatis concessit; quæ & eorum omnium sors fuit, quos hoc tam funesto symptomate correptos vidi unquam. Die *undecimo* circiter, pellicula alba resplendens tumori subrubro, variis faciei partibus, & paulatim vultui omni obducta est. Pellicula hæc alba brevi post materiam quandam crustosam splendescentem eructabat, calore quidem neque flavo, neque fusco, (qui duo in aliis Variolarum speciebus reperiuntur) sed rubro saturato, concretum sanguinem imitante, qui maturescente pustula ad nigrorem indies magis accedebat, donec tandem facies integra nigredine, fuliginis omnino æmula, tingeretur; Cumque in alia Variolarum *Confluentium* specie dies *undecimus* in maximum vitæ discrimen ægros adduceret, & plerisque emorientium supremus esset; in hac specie æger nisi regimine immoderate calido oppressus mortis refrigerium maturius præoccupasset *decimum quartum* ut plurimum diem, aliquando etiam *decimum septimum* expectabat, quo demum elapso, salva res erat. Notandum est tamen, quod qui lethalibus istis vesiculis ac mortificatione, quæ nonnullis primo mense, quo hæc species invadebat, accidisse memoravimus, Libitinæ destinabantur, intra paucos dies ab eruptione interibant.

Et febris, & symptomata alia omnia quæ vel præcedebant, vel comitabantur hoc Variolarum genus, graviora erant quam in præcedente, & inflammationis adhuc majoris manifesta dabant indicia. Ægri ad salivationem erant procliviores; Pustulæ & efferatiores, & mole longe minores; ita ut non facile, ubi primum apparebant, ab *Erysipelate* quis eas discreverit, vel etiam a *Morbillis*, nisi quod hi ex die eruptionis, & aliis signis in historia morbillorum supra recensitis, certo innotescant. Pustulis decidentibus furfures diutius hærebant, fœdioraque stigmata inurebant cuti.

Operæ pretium est & illud adjungere, quod durante hac anni *Constitutione*, qua tam epidemice sæviebant Dysenteriæ, *Variolæ* regimine justo calidiore provocatæ per Dysenteriam nonnumquam viam sibi facerent, quod ne semel accidisse hactenus quidem animadverteram.

Observare autem convenit, *Variolas* hasce non ita diris symptomatis per omnia sua tempora fuisse stipatas; postquam enim binos exegerant annos, tertio, sc. 1672. mitescere cœperunt, & exuto nigro colore, paulatim ad flavum illum, & *favarum* similem, accedebant, qui *Variolis Legitimis* maturescentibus est proprius, ita ut postremo hujus *Constitutionis* anno, benignæ plane essent & boni moris, habita generis ratione. Quo non obstante, satis liquebat illas ad aliam prorsus classem relegandas esse, ex pustularum nimirum exiguitate tam eximia ad salivationem dispositione, atque aliis.

Quamlibet ob causarum differentiæ cujuslibet specificæ qua immergimur, ignorantiam, impossibile fuerit *rationem* harum Variolarum *formalem* comprehendere, quatenus ab illis, quas alia promit *Constitutio*, contradistinguuntur, mihi tamen liquido constabat ex singulis Phœnomenis *inflammationem* in his, quam in illis longe immaniorem fuisse, ac proinde omnem medendi rationem in eo stare, ut pluribus adhuc repagulis sisteretur effrænata sanguinis ebullitio. Id autem maxime efficiebatur (post *Hypnotica* dicto modo exhibita) regimine temperato, indulgendo sc. ægro usum liberaliorem liquoris alicujus, qui non eam excalefaceret, sed potius fervidissimum illum æstum (quo hic morbus, pustulis maxime ad maturitatem jam pervenientibus, miseros præ cæteris quibusque morbis fatigat atque exurit) illico commitigaret. *Decoctum Album* dictum, ex *pane sc.* & C. C. C. exigua quantitate in multa aqua factum, & saccharo dulcoratum hic juvabat; at Hydrogala e tribus aquæ partibus & lactis una simul coctis, & ægri palato & votis magis ut plurimum, refrigerando respondit; nec eo tantum profecit ingesti liquoris copia, quo insignem calorem, cum *Maturationis* febre præcipue vigentem, restingueret, sed quatenus Ptyalismum etiam promoveret, atque eundem diutius protraheret, quam poterat fieri, si æger nimio æstuaret calore. Præter hæc omnia, sæpenumero ita bene cessisse liquores hosce affatim haustos observavi, ut eorum usu *Variolæ*, quæ cum pessimis *Confluentiæ* signis exibant, progrediente morbo *Distinctæ* sint factæ; pustulæ quæ maturescentes rubram primo, mox nigram materiam aliter evomuissent, flavissimæ comparerent; pro efferatis insuper atque minutulis, *benigni* atque optimi moris haberentur.

Neque etiam *Fluxus Mensium*, qui fœminis hoc morbo laborantibus haud infrequens accidit, liberalem horum liquorum usum quicquam prohibet; imo vero & suadet, si tempore non solito isti fluant. Etenim non jam alia de causa periclitantur fœminæ, nisi quod sanguis ab immodico morbi calore plus justo attenuatus, qua data porta ruat, naturæ ductus sequens; præsertim ubi noxia Curatricum temeritas, regimine calidiori, & *Decocto C. C. cum floribus Calendulæ, &c.* adhi-

adhibitis, oleum igni affuderit. Quicquid autem sanguinem potenter diluit contemperatque, licet non immediate; in quantum tamen ejusdem fluxum cohibet, tum faciei manuumque tumori in statu conservandis necessario conferet: cum ex adverso remedia calidiora; licet ad hunc scopum rectius videantur collimare, cum tamen jugem hunc sanguinis fluxum promoveant, longissime aberrent. Quinimo nec dubium mihi est quamplurimas mulieres hoc errore periisse, dum sc. assistentes, ne pustulæ ob sanguinis fluxum considerent, veriti, malo huic Cardiacis medicamentis, & regimine adhuc calidiori adhibitis occurrere niterentur, quo facto misellas certius pessundederunt; quantumlibet *adstringentia* varia Cardiacis admiscentes Hæmorrhagiam sistere, atque pustularum una tumorisque debitam elevationem tueri fategerint.

Haud ita pridem *Dominam* tam virtutibus quam stirpe prænobilem, *Variolis* nigris & mali moris laborantem, tractavi. Quamvis autem ab initio iis omnibus illi interdixeram, a quibus sanguis exagitari poterat, cum tamen temperamento esset admodum sanguineo, viridi juventa vegetaque, fervida etiam anni tempestas accederet, derepente, tertio scilicet die ab eruptione, ita largo *Mensium profluvio*, tempore illis non debito, correpta est, ut astantes mulieres eam jam abortivisse suspicarentur. Licet hoc symptoma ad dies multos importune urgeret, non tamen idcirco existimavi lactis & aquæ usum a me præscriptorum, intermitti debere: quid quod magis jam necessarium illum esse, & liberalius adhuc indulgendum censuerim? quod etiam per omnem morbi decursum factitavimus, præsertim cum appeteret *Febris Maturatio*. Quo quidem tempore Medicus Doctissimus, Candidissimusque, Dominus *Do. Millington*, ejusdem mecum olim *Collegii Socius*, jam amicissimus, ad sociam operam invitabatur; qui cum omnia satis bene respondere, pro hujus morbi genio animadverteret, mihi lubens assensit, ut pergeret ægra dictos liquores affatim haurire, quos ipsa sibi gratissimos, & tam ad salivam facere, quam ad refrigerium & refectionem sæpe affirmabat. Cum vero jam indurari facies cœperit, & crusta obduci, ab halitibus putridis a materia purulenta, quæ in hoc pessimo *Variolarum* genere male olebat, intromittendis ægræ nostræ metuentes, vini Canarini semicocti cochlearia paucula, semel in die assumenda, vel quoties in ventriculo ægritudinem aliquam persentisceret, concessimus. Pauculis hisce, nisi quod haustulum etiam *Paregoricum* hora somni quotidie imperavimus, convaluit; neque delirio, neque alio quovis symptomate, præter dictam Hæmorrhagiam, grave aliquod periculum minitante. Facies manusque satis intumescebant; pustulæ, quantum tulit morbi species, satis magnæ erant; salivatio copiosa & facilis ad metas usque; postremo quantumlibet pustulæ, quæ faciem obsidebant, cum maturescerent, nigredinem affectare viderentur, in plerisque tamen ejus partibus flavescebant.

Quibuscunque vero caloris atque inflammationis gradibus *Variolarum* species, huic *Constitutioni* peculiaris, alias aliarum *Constitutionum* species superaverit, cum tamen *discretæ* essent pustulæ, vel saltem *paucæ*, docuit experientia, non opus esse tanta prædictorum liquorum quantitate ingerenda; satis autem fuit, ut æger pro sitis modo atque imperio cerevisiam tenuem potaret, jusculis avenaceis, panatella, & pomo cocto subinde, vesceretur, & si ex Ephebis excesserat, *Paregoricum ex Syrupo de meconio*, cum vel ægrotaret, vel ob nimias vigilias delirare inciperet, assumeret. Neque aliud quicquam tentabam (nisi quod ægros lecto addicerem) ubi pustulæ *raræ* comparebant. Atque hac sola methodo Charissimus mihi filius, *William Sydenham* distincto hujuscemodi Variolarum genere laborans mense *Decembri* 1670. favente Numine, restitutus est.

De Variolis hujus *Constitutionis* nihil superaddam, cum jam aliam speciem fusius tractaverim, a quibus hæ in eo tantum discrepant, quod naturæ sc. calidioris fuerint, & magis *inflammatoriæ*; unde sequitur, diligentiorem adhuc operam fuisse navandam, ut restingueretur intensior iste calor, qui tam iis naturalis erat, & ægro ita certum minitabatur incendium.

CAPUT VII.

Colica Biliosa An. 1670. 71. 72.

Per omnes hujus *Constitutionis* annos, cum sanguis ad humores cholericos fervidosque in viscera deponendos propensior esset, *Colica Biliosa* præter solitum plures invasit; qui morbus licet *Cronicis* annumerari debeat, ac proinde extra oleas mihi sit, cum tamen ab eadem sanguinis indispositione penderet hoc tempore, a qua & *Epidemici* plerique qui tum grassabantur, vel eo nomine hic mihi veniet tractandus, præcipue vero quia animadverti, morbum huncce eadem plane præcessisse symptomata febrilia, quæ *Dysenteriam* per illa tempora regnantem præcedere solebant; atque eundem, etiam aliquando (quod supra notavi) *Dysenteriam*, quæ post diuturnos cruciatus ægro tandem valedixisse videretur, fuisse insecutum. Ubi vero *Dysenteriam* diutinam non excipiebat, plerunque a febre ordiebatur, quæ per horas aliquot tantum affligens, in hunc morbum solebat desinere. Juvenes utplurimum temperamento calido ac biliοso præditos, æstate præsertim adoritur. Intestinorum dolor atrocissimus est, & præ ceteris omnibus, quibuscum mortalium calamitosissimi committuntur, maxime intolerabilis. Intestina nonnunquam quasi injecta fascia constringit, nunc in punctum contractus quasi terebello perforat: subinde remittitur dolor, mox recrudescit paroxysmus, quem æger præsentiens, vultu miserabili atque ejulatu ceu præsentem exhorret, & aversatur. Sub initio hujus morbi non ita certo ad unum aliquod punctum determinatur dolor atque in ejusdem progressu; neque tam crebra est vomituritio, neque alvus ita pertinaciter *Catharticorum* vim eludit; quo autem magis augetur dolor, eo obstinatius in puncto figitur; vomituritio succedit frequentior & major alvi adstrictio; donec tandem ab ineluctabili horum symptomatum vi *totalis Peristaltici intestinorum motus inversio* (nisi maturius quis tulerit suppetias) atque *Iliaca passio* procurantur; in quo morbo *Cathartica* Medicamenta omnia in *Emetica* statim transeunt: Enemata etiam injecta, una cum alvi fecibus, per omnem intestinorum ductum sursum lata, vomitu ejiciuntur. Quæ hoc modo excernitur materia, sincera si fuerit atque ἀμιγὴς, viridis aliquando, aliquando etiam flava, aut insoliti cujusdam coloris spectatur.

Cum singula hujus affectus phænomena, eum ab acri aliquo sive humore sive halitu, e massa sanguinea in intestina excusso, nasci aperte doceant, Indicatio curativa primaria mihi hæc est, ut sc. evacuetur dictus humor, tam *Antecedens* in venis, quam *Continens* in visceribus conclusus; altera vero ab hac, ut Anodynorum usu & compescatur humorum eo tendentium impetus, & mitigetur immitissimus dolor.

* Sanguinem itaque e brachii venis paulo liberalius educi (si nempe id fuerit hactenus intentatum) & post horas 3. vel 4. Anodynum exhiberi curo. Postero die Catharticum aliquod lenitivum præscribo, interposito die uno repetendum, ad tertiam etiam nonnunquam vicem, prout humoris reliquiæ plures mihi videntur, aut pauciores. Observandum est autem, quod si malum hoc sive fructibus horariis nimis avide ingestis, sive alii cibo cuicunque δυσπέπτῳ originem suam debeat, unde sc. succi pravi corruptique primum in sanguinem transmittebantur, atque ex eodem postliminio in viscera; rebus, inquam, sic stantibus, ventriculus ante omnia eluendus est. Lacte cerevisiato affatim hausto, & per vomitum rejecto, quo exantlato, Anodynum propinandum est; sequenti autem die primum vena secanda, & in cæteris eo, quem jam docuimus, ordine procedendum.

At vero cum & doloris vehementia, & vomituritio, ob quam intestina ad inversionem quasi feruntur, Catharticorum operationi obsistant, intendendæ sunt eorundem vires, neque Leo subere excipiendus, frustra enim mitius Catharticum exhibueris, nisi forte æger alvo sit facile solubili, quod diligenter inquirendum est: Cum enim hujusmodi medicamen viam sibi facere per intestinorum canales non valeat, æger ab eo læditur magis, dum scilicet ab ejusdem inefficaci agitatione & vomitus & dolor augentur. Potio Cathartica lenitiva ex infusione *Ta-*

* *Curatio.*

ne *Tamarind. fol. Senn. & Rhei*, in qua dissolvi possunt *Mannæ*, & *Syr. Rosaceus*, Catharticis aliis anteferenda, cum humores minus exagitet & commoveat. Cum tamen sive ob ægri aversionem medicamenti formæ liquidioris, sive vomituritionem, in ventriculo retineri vix queat, pilulæ necessario in subsidium vocandæ; inter quas *Cochiæ* mihi præ cæteris semper placuere, utpote certissimo pede quam cœperunt viam insistentes, tum in hoc casu, tum in aliis plerisque. Ubi vero tanta est sive ventriculi debilitas, sive etiam vomituritio, ut nec pilulæ possint detineri, ibi remedium primo *Anodynum* impero, & paucis horis elapsis *Catharticum*, eo temporis spatio interjecto, ut *Catharticum* a *Narcotico* tanto distet intervallo, ut ab eo non vincatur & pereat, eas autem in ventriculo moras trahat, quæ ad virtutem purgativam eidem communicandam sufficiant, ut suam demum exerat operationem, cessante altero. Licet *Catharticum* modo id possit fieri, diu post *Anodynum* rectissime propinetur, cum etiam ad horas duodecim ab hoc assumpto, alvus isti ægrius respondeat, atque non nisi operosius solvatur.

Cum autem hic uti in aliis plerisque morbis, in quibus indicantur *Narcotica*, *Catharticum* semper dolorem intendat (saltem finita jam operatione, qua quidem vigente mitius nonnunquam cum ægro agitur) idcirco solemne mihi est *Anodynum* ingerere, ubi primum expiravit *Cathartici* ἐνέργεια. Quale quidem mane etiam & sero quotidie hauriendum impero, spatio scil. omni inter purgationes medio, quo certius dolorem consopiam, donec Catharsis debite fuerit celebrata.

Peracta *Cathartici* operatione humorum ὀργασμὸν compescere (quod jam solum restat agendum) *Anodyno* mane & vesperi jugiter exhibito, contendo; quod etiam sæpius aliquando est repetendum: nec unquam mihi contigit, dolores vehementiores sedare posse nisi dosi largiori & reiterata, quæ enim alteri malo debellando par esset, ab hoc vincitur, violentia doloris remedii vires frangente. Tutissime autem repetuntur *Narcotica* urgente hujusmodi dolore, non item ubi ille desierit. Quamobrem doloris indicium secutus, *Narcoticum* repeto, donec vel cessaverit ille, vel admodum fuerit mitigatus; eo nihilominus interjecto temporis spatio, ut compertum mihi sit, quid a dosi præcedente sperari debeat antequam alteram superaddam. Plerunque vero, nisi ubi summe viget dolor, *Paregoricum* mane & sero exhibitum sufficiet. *Anodynum* mihi familiare *Laudanum* istud *liquidum* est supra descriptum, cujus *guttæ* XVI. in aqua Cardiaca stillatitia solvuntur, vel augetur dosis pro doloris magnitudine.

Simplicissima hæc methodus, qua primum humor peccans venæ sectione & purgatione evacuatur, deinde *Narcoticorum* ope conciliatur quies, semper mihi felicissime cessit præ aliis quæ mihi hactenus innotuere omnibus. Cum *Enemata* Carminantia, eo fine injecta, ut humores acres exterminent, crabrones irritent tantum, & concitato humorum tumultu diuturniorem reddant morbum. Hic autem in primis animadverti volo, quod licet tam Phlebotomiam, quam Catharsin huic sedando mordo necessario esse præmittendam affirmavero, nonnunquam tamen, re ita postulante, ea utraque omissa a *Paregoricis* ordienda tela est. Exempli gratia, ubi ob prægressam ægritudinem aliquam evacuationes copiosiores non ita diu ante *Colicæ* adventum institutæ fuerint; (non raro enim ob viscerum debilitatem, maxime si accedat major caloris gradus a vino, vel spirituoso liquore alio immodice hausto, qui nuper ab alio convaluere morbo in hunc præcipitantur) hoc, inquam, in casu non modo non necessarium, sed & noxium esse censeo, alia insuper adjiciendo Cathartica novos excitare tumultus, atque omnia denuo perturbare. Illud jam taceo, quod in hoc affectu æger ut plurimum, prius quam consulatur Medicus, repetito *Enematum* usu intestina satis proluit; ita ut partim hac de causa, partim ob diuturniorem morbi moram *Narcotica* fere sola in usum videantur revocanda.

Mense *Augusto* 1671. Nobilissimus Dominus Baro *Annesly Colica Biliosa* laborans cum cruciatu intolerabili, & frequenti vomituritione, jam ab aliquot diebus ad Castellum de *Belvoir* accersiri me jussit, nullum non Enematum genus, atque alia insuper remedia a Medicis doctissimis experientissimisque eo locorum degentibus præscripta jam tentaverat. Ego nullis usus ambagibus, repetitum Narcoticorum usum ad normam jam traditam suasi, quorum ope propediem convaluit, & mecum ad urbem sanus rediit.

Quandoquidem autem dolor hic præ cæteris quibusque ex sua natura reciduus sit, omnis ei revertendi ansa *Anodyno* bis quotidie ad aliquot dies exhibito præscindenda est. Quod si, quoties intermittitur Narcoticum, dolor subinde recrudescat, (ut nonnunquam fit) nihil a me hactenus excogitari potuit, quod ad persanandum ægrum ita certo faceret atque *Equitatio*, vel in curru vectio, quo longiora itinera confici debuere, Anodyno interim mane & sero indesinenter propinato. Hujusmodi enim exercitiis materia morbum committens in corporis habitum deducitur, & sanguis perpetua agitatione comminutus de novo quasi depuratur; ipsaque demum intestina caloris nativi excitatione haud parum corroborantur ac refocillantur. Nec pudet fateri, me dicto exercitio in partes adscito morbum hunc, cui alio quovis modo devincendo par non fui, plus semel penitus expulisse. Neque vero illud tentandum est, nisi post evacuationes debitas sufficienter celebratas, neque ab eo nisi post dies aliquando multos desistendum.

Pauper quidam mihi vicinus, qui & adhuc est superstes, *Colica Biliosa* vehementissima per hos annos laboravit, quam *Catharticis*, *Clysteribus*, *Globulisque plumbeis* devoratis expugnare, diu, sed frustra erat conatus: Hic *Ego* ad frequentem Narcoticorum usum confugi, neque pœnitenda opera, quandiu enim ista repeterentur, satis recte habuit, sed cum his palliaretur tantum malum, non extirparetur (revertebatur enim ut primum erat exhausta Narcoticorum vis) Ego hominis misertus, & gravi morbo, & re angusta afflictissimi, equum ex meis commodabam, quo iter dicto jam modo peragendum aggrederetur; eoque ad dies pauculos continuato, viscera eas vires recepere, ut morbi reliquiis excutiendis paria jam essent, & sine Anodynorum præsidio omnino convalesceret.

Et, ut quod res est loquar, non in hoc tantum casu, sed in morbis aliis *Chronicis* quampluribus hoc exercitii genus nunquam non cum uberrimo fructu usurpatum memini, modo quis in illo improbius perseveraret. Si enim nobiscum reputemus ventrem inferiorem, in quo disponuntur organa secretoria, hoc maxime exercitio vibrari, eaque succussationibus aliquot mille uno in die exagitari solere, facile credemus, eadem succum quemlibet recrementitium ibi impactum ope dicti exercitii posse excutere, & (quod majoris adhuc momenti) validioris ista caloris nativi excitatione ita corroborari, ut munere, quod iis mandavit natura, in sanguine depurando recte defungantur.

Diætam, si junior fuerit æger & calidioris temperamenti, refrigerantem atque incrassantem impero, puta hordei cremorem, panatellam, *&c.* & tertio quoque die, si latret adhuc stomachus, pullum teneriorem, merulamve piscem coctum; Potum non alium concedo, quam cerevisiam tenuem mitemque, vel lac cum aqua coctum, neque ulterius quidquam indulgeo, nisi equitatio ad redintegrandam sanitatem necessaria, pleniorem victum & generosiorem postulet liquorem, quibus rependantur spirituum exercitio exhauriendorum damna.

Quinimo observatione constat, quod ubi hic morbus perite tractatus diutissime fatigaverit, ita ut viscera elanguescerent, atque æger extrema jam macie atque debilitate tantum non esset confectus, in hoc inquam, casu liberalior sive *Aquæ Epidemicæ*, sive *Mirabilis*, sive alius demum cujuscunque, qua sanus maxime delectabatur, usus, hoc tempore eundem ultra spem omnem juverit; hujus enim ope paucissimæ istæ caloris nativi spirituumque reliquiæ excitabantur, & fermentum præternaturale visceribus adhærens, & novis paroxysmis fomitem subinde ministrans, a liquoribus magis spirituosis extinguebatur.

Porro ut in morbi curatione, ita etiam & eodem jam depulso, Diæta illa tenuis, de qua diximus, adhuc aliquandiu est observanda. Cum enim morbus hic recidivam præ aliis omnibus affectet, atque insuper sedem sibi delegerit præcipua coctionis instrumenta

(*visce-*

(*viscera* intelligo, jam ab eodem infirmata) vel levissimus hujus generis error malum haud leve confestim apportabit. Quocirca tam in hoc, quam in cæteris omnibus viscerum affectibus cibi δύσπεπτοι cane pejus & angue sunt vitandi; & qui conceduntur, εὔπεπτοι ea tantum quantitate sumendi, quæ ad vitam sustinendam possint sufficere.

* Fœminarum nonnullas vexat *Affectus Hysterici* species quædam, *Colicam Biliosam* ita ad unguem referens, tam doloris acerbitate, quam situ, tum etiam humoribus coloris flavi viridisque vomitu rejectis, ut mihi obiter tractanda veniat, ne a quopiam pro jam dicto morbo hæc habeatur.

Quæ habitu corporis laxo crudoque sunt mulieres cum hoc malo præ ceteris conflictantur, quæque alio aliquo affectu Hysterico jam pridem laboravere, aut (quod sæpenumero fieri solet) quæ a partu difficili ac laborioso ob natum infantem grandiusculum, qui vires & naturam maternas nimis exhausit, vix evasere. Regionem ventriculi, nonnunquam & paulo inferiorem, dolor haud mitior quam in passione Colica Iliacave primum obsidet, quem vomitiones sequuntur enormes, nunc viridis materiæ, nunc vero flavæ. His accedit (quod sæpe observavi) major animi dejectio desperatioque, quam in morbo alio quocunque. Post diem unum alterumve facessit dolor, qui post paucas septimanas revertitur, nihilo lenius sæviens quam antequam solveretur Paroxysmus, *Icterum* quandoque satis spectabilem, comitem sibi adsciscit, intra dies pauculos sponte evanescentem. Cessantibus jam symptomatis omnibus, ubi ægra sibi satis valere videatur, levissima animi commotio, sive ab ira sive a dolore ea fuerit excitata (quibus hoc in casu promptissime afficiuntur fœminæ) dolorem fere revocat; quod etiam & de ambulatione, & de alio exercitio quolibet præmature nimis suscepto dicendum est; cum ab hujusmodi causis eleventur vapores in habitu corporis laxo atque imbecilliori. *Vapores* cum vulgo dico, cum sive istiusmodi sint, sive *Convulsiones* particularum partium, utrovis pariter modo solventur φαινόμενα. Hi vapores, sive convulsiones hæ, ubi hanc illamve corporis regionem invaserint, pariunt symptomata, ei, quam invasere, parti accommoda; ac proinde licet unum atque eundem ubique morbum faciant, plerosque tamen quibus miseri cruciantur affabre simulant, quod vel ex hoc liquet affectu, qui cum partes *Colo* adjacentes insederit, *Colicam Biliosam* adamussim imitatur. Neque minus id patet in multis aliis corporis partibus eodem morbo tactis; v. g. nonnunquam *Renum* alterum vehementissimo dolore afficit, unde vomitus immanis; atque etiam per ureteris ductum persæpe delatus, *calculum* simulat, & cum ab Enematis aliisque medicamentis Lithontripticis & calculo exturbando dicatis exasperatur, uno eodemque tenore diutissime affligit subinde etiam (præter morem suum, cum per se omni vacet periculo) ægrum ad plures deducit. Vidi insuper & symptomata ab eodem prognata, quæ *vesicæ calculum* omnino referebant. Non ita diu est, a quo noctu excitabar, ut Comitissæ mihi vicinæ, dolore in vesicæ regione admodum violento & urinæ suppressione derepente correptæ, consulerem; Cum ego illam affectibus Hystericis variis obnoxiam certo scirem, atque ex eo augurarer, non isto eam, quem putabant, laborare morbo, Enemata, quæ parabat ancilla, injici non patiebar, ne ab iis cresceret morbus, at horum loco, atque emollientium, v. gr. *Syr. de Althæa*, *&c.* quæ adferebat Pharmacopola, *Narcoticum* exhibui, quod symptoma illud subito compescuit. Neque sane *vel* una aliqua pars corporis ab hujus mali insultibus penitus eximitur, sive interna ea fuerit, sive externa, ut sunt fauces, coxæ, crura, in quibus omnibus dolorem excitat intolerabilem, atque, ubi discesserit, teneritudinem quandam quæ tangi recuset, relinquit, perinde ac si carnes multo verbere fuerint emollitæ.

Quemadmodum autem quædam ad *Colicæ Hystericæ* historiam pertinentia obiter tradidi, ne scil. illa pro *Biliosa* falso haberetur; ita & quædam etiam alia ἐκ παρόδου attingam, ad *Symptomatis* doloris, qui eam comitatur, curationem facientia: *Curatio* enim *radicalis*, quæ *morbum* sublata causa tollit, alterius omnino est & speculationis, & loci.

Venæ sectio, & repetitæ purgationes, quæ in *Colica Biliosa* incipiente apertissime indicantur, hic locum non habent nisi in casu infra dicendo. Docet enim experientia, & exasperari dolorem, & invalescere symptomata alia omnia, a tumultu, quem ista cient, adjuta; atque adeo plus semel animadverti, *Enematum*, vel lenissimorum, repetitionem, continuam symptomatum seriem invexisse. Experientiæ ratio etiam adstipulabitur, quæ morbum hunc a spirituum potius ἀταξίᾳ atque inordinato motu, quam humorum vitio aliquo produci dictabit, si expendamus nempe circumstantias illas, quibus ut plurimum originem suam debet: Hujusmodi sunt, magnæ atque indebitæ sanguinis profusiones, motus animi uti etiam & corporis violentiores, & alia id genus. Quæ omnia, remedia illa suadent proscribenda, a quibus major spirituum perturbatio possit excitari, atque eorum loco *Anodyna* esse usurpanda, licet *viridis* ac pravus materię vomitu rejectæ color contrarium indicare videatur: Subtilior enim est atque minutior colorum speculatio, quam ut evacuationibus, quas ipso facto nocentes deprehendimus, authoritatem conciliare valeat. Nullusque dubito, morbum hunc (qui licet acerbissimum dolorem, nullum tamen vitæ discrimen apportat) ob errores hoc nomine commissos, lethalem sæpenumero evadere. Adde, quod si quis *Emeticum* vel fortissimum hodie propinaverit, ut sc. eam, quam putat, morbi mineram exhauriat, ægra postero die materiam æque viridem aut pravi alterius coloris, atque erat prior illa, evomet.

Observandum est tamen, eam quandoque sanguinis atque humorum copiam reperiri, quæ *Narcotici* operationi eo usque obsistat, ut, quamlibet sæpissime repetatur, orgasmum tamen cohibere nequeat, nisi secta prius ægræ vena, aut alvo subducta; quod in fœminis temperamenti magis sanguinei atque viraginibus mihi subiit notare. Si ita se res habeat, vel Phlebotomia, vel Catharsi, forte etiam utraque, *Anodyno* via aperienda est. Celebrata enim harum utravis, *Narcoticum*, quod prius summa licet dosi exhibitum nihil quicquam profecit, jam etiam in mediocri dosi, effectum obtinebit, cui destinabatur. Raro autem hoc continget, neque tum reiteranda sunt hæc remedia. Quibus præmissis, ubi opus iis fuerit, in *Anodynis* ea methodo, quam in *Colica Biliosa* proposuimus exhibendis progrediendum est, quæ crebrius parciusve sunt ingerenda pro doloris recedentis ratione. Quæ quidem methodus præsens atque instans vehementissimi doloris *symptoma* tantum respicit; cum non hic loci illam, qua morbi *causæ* occurritur, tractandam in me receperim.

Cum vero hic morbus tam in Hypochondriacis, quam Hystericis (nam in utroque, ut alio loco dicetur, par est ratio) sæpissime in *Icterum* desinere soleat, atque iisdem passibus, quibus hic ingreditur, iste se proripiat; observandum occurrit, quod in hac Icteri specie curanda Cathartica omnia, vel omnino omittenda, vel si adhibenda fuerint, *Rhabarbaro* solum, vel leni quovis medicamento utendum. Etenim metuendum, ne a Catharsi novi tumultus cieantur, ac proinde symptomata omnia postliminio recurrant. In hoc itaque casu nihil omnino agendum, cum Icterus huic occasioni originem debens, sensim sponte sua facessat, ac tandem brevi temporis spatio penitus evanescat: Sin autem Icterus longas moras nectat, atque non nisi ægre discedere videatur, ad Remedia confugiendum. Hoc uti soleo, ℞. *Rad. Rub. Tinctor. & Curcumæ an.* ℥j. *Chelidon. maj. cum toto, & summitat. Centaur. min. an. M.* 1. *coq. in æqualibus partibus vini Rhenani & aquæ font. ad* ℔ij. *Colaturæ dissolve syrup. de quinque Radicibus* ℥ij. *M. f. f. Apozema, capiat* ℔ß. calide mane & sero usque dum convaluerit. At ubi Icterus per se invadit, Colica neutiquam prægressa, omnino oportet, ut præter alterantia jam dicta, etiam *Chalogoga*, *i. e.* quæ per alvum bilem subducunt, ægro exhibeantur, nempe semel vel bis antequam aggrediatur usum præscripti Apozematis, & postea semel singulis septimanis durante ejusdem usu. Ut ℞. *Electuar. e succo rosar.* ℥ij. *Rhabarb. subtiliss. pulv.* ʒß. *Cremor. tartari* ℈j. *cum s. q. syr. Cichor. cum Rheo f. Solus, Sumat. summo mane, superbibendo vini Rhenani haustulum.* At si vel his diu continuatis morbus adhuc obstiterit, ad *Aquas ferreas*, quales sunt istæ *Tunbrigenses*, adeundum, quæ ex ipso fonte bibendæ sunt singulis matutinis dum convaluerit. Atque hæc de morbis hujus *Constitutionis*.

SECTIO

* *Colica Hysterica.*

SECTIO QUINTA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica partis Anni 1673. atque integrorum 1674. 1675.

CIrca initium mensis * *Julii* 1673. alia quædam *Febris* species est ingressa, *Constitutione* vero necdum ita ad eam unice disposita, ut penitus excluderentur *Constitutionis præcedentis* morbi, non admodum fuit Epidemica. Nondum enim desierat ista *Variolarum* species, quæ Anno 1670. primum cœpit invadere, licet jam & rarius occurreret, & mitiora symptomata; ita ut bini hi morbi pari fere passu procederent, neuter vero multum grassaretur: *Priori* constitutione nondum ita prorsus evanescente, ut nullos proferret morbos veteris prosapiæ, (*Dysenteriæ* enim perpaucæ adhuc reperiebantur) neque *Nova* ita adhuc confirmata, ut eos produceret, qui alios exterminarent omnes.

Et per Autumnum hunc & Hyemem omnem *Variolæ* pari cum hac *Febre* incedebant passu, neutro tamen morbo admodum grassante, atque interim tantum non extinguebantur *Dysenteriæ*. *Novembri* autem tum currente, post acerrimum gelu ad dies aliquot perdurans, succedente insperatò tempestate calidiori, quam ego me per istud anni tempus unquam observasse memini, pauculæ Dysenteriæ & paulo ante, & circiter Festum *Nativitatis Domini* hic illic spargebantur: Hæ autem extremum morientis lucernæ conatum referebant, mox enim morbus hicce (ista saltem ejus species) omnino intercidit.

* Præmature admodum sequente Anno, mense scil. *Januario*, invadebant *Morbilli*, haud minus Epidemici atque erant isti, qui eodem ferme tempore Anni 1670. fuerant ingressi. Etenim in nullam non fere familiam se insinuabant, infantes præ cæteris omnes adorti. Non autem perinde regulares erant, neque typum ita ad amussim servabant, atque isti, qui prædicto anno infestabant. De hac autem illorum ab invicem discrepantia plura dicam, ubi de illis agam particularius. Hi magis indies magisque grassabantur ad *Æquinoctium* usque *Vernale*, a quo tempore iisdem gradibus decrescebant, donec paulo post elapsum *Solstitium Æstivum* tandem evanescerent.

Sicut autem *Morbilli Epidemici*, qui invadebant initio anni 1670. *Variolas nigras* ibidem descriptas, introducebant, hi pariter haud minus Epidemici, qui initio hujus anni comparebant, *Variolarum* speciem introduxere isti persimilem. Cum enim (quod potius est notatum) *Variolæ* præcedentis *Constitutionis* post priores annos duos pustulas emitterent minus nigricantes, majores insuper sensim & majores donec sub finem anni 1673. pro speciei ratione, mites essent & benignæ, jam recepta pristina feritate, & pessimis symptomatibus stipatæ revertebantur. Invaluit hæc Variolarum species Autumno proximo, longius etiam in Hyemem excurrens, quæ, cum solitis calidior multo esset, morbo favebat; appetente vero tempestate frigidiore imminuta est, febri jam grassanti mox locum cedens.

* *Febris* hæc, quæ per annum perseveraret omnem, initio *Julii* 75. longe lateque depopulata est; sed *Autumno* jam appropinquante in viscera cœpit converti, nunc *Dysenteriæ* symptomatis, nunc *Diarrhœæ* se prodens, licet quandoque neque hanc haberet comitem, neque illam, sed caput magis tentabat, stupidiores reddens ægros. *Variolæ* interea, quæ jam pauculos hinc inde affecerant, sub *Æquinoctium Autumnale* penitus disparebant, vix unum alterumve jugulantes. Jam enim *Febris* alios vincens Epidemicos, anni prædominio potiebatur. Observandum est nihilominus, quod cum proclivior esset febris hæc materiam morbificam in viscera deponere, quæ Dysenteriam quandoque, sæpius autem Diarrhœam excitabat, ex hac occasione ventris tormina eam edidisse stragem vulgo putabantur, quæ febri huic revera fuerat imputanda; licet nemo, qui ægrotos hoc Autumno tractaverit, nescius sit, quantum invaluerit hæc febris; ut nec etiam, *Dysenteriam* dictam & *Diarrhœam* pro *symptomatibus* magis quam *morbis* essentialibus ac *Primariis* haberi debuisse.

Nunc febris ista cursum tenuit per omnem Autumnum, nunc caput petens, nunc viscera, ubique sæviens sub persona symptomatum iis partibus accidentium, ad finem usque *Octobris*; Quo tempore, quæ eo usque tepida atque ad instar æstatis placida fuerat tempestas, derepente in frigidam humidamque est mutata; unde etiam *Catarrhi* & *Tussis* increbuere magis quam alio ullo, quod memini, tempore. Quod autem maximi erat momenti, tussibus hisce supervenire solebat *Febris* hujus constitutionis *Stationaria*, quæ ansa hinc arrepta & magis grassabatur, & quædam etiam symptomata variabat. Cum enim paulo ante, insultus, ut jam dictum, in præfatas partes plerunque fieret, nunc in pulmones & pleuram præ cæteris detorquebatur, unde symptomata nascebantur *Peripneumoniaca*, & *Pleuritica*, licet eadem omnino febris esset, quæ *Julio* 1673. ingressa sine quavis symptomatum alteratione progrediebatur, donec *Catarrhi* isti accederent.

Hi *Catarrhi* & *Tusses* usque ad exitum *Novembris* perseverabant, quo elapso derepente minuebantur. Febris autem eadem plane mansit, atque erat antequam Catarrhi se ostenderent, licet nec ita prorsus Epidemica, neque iisdem symptomatibus stipata, cum horum utrunque per accidens a Catarrhis penderet. Quin etiam recedentibus Catarrhis *Variolæ* hinc inde spargi cœperunt, ejusdem plane generis cum *Variolis* anni præcedentis; sed cum jam secundum ferme annum explevissent, non ita atrocia erant symptomata, ac ubi primum invaderent: Quandiu adhuc stabit hæc *Constitutio*, dicere non habeo; id certo scio illam perquam *Anomalam* atque irregularem hactenus fuisse, atque morbos omnes per eam natos ejusdem omnino indolis.

De hujus *Constitutionis* Epidemicis, eo quo se invicem ordine excipiebant, jam agam.

CAPUT II.

Febris Continua An. 1673. 74. 75.

HÆc, perinde atque alii Epidemici, mox ab ingressu socia habebat symptomata, quæ indicia haud obscura dabant majorem & spirituosam magis tunc esse inflammationem, quam ubi morbus magis adoleverat. Etenim primo quo invadebat anno, uti & *Vere* insequente, symptomata Pleuritica febri superveniebant, & sanguis e venis extractus (saltem pro prima & secunda vice) *Pleuriticorum* referebat sanguinem, at morbo jam provectiori cessabant ea signa inflammationis intensioris.

Præter symptomata febribus *universis* communia, *hanc* febrem ista sequebantur: Ut plurimum afficiebatur æger dolore capitis & dorsi satis atroci, stupore item, & dolore articulorum, artuumque tensivo, imo & totius corporis; at mitiori aliquanto quam Rheumatismo laborantes. Primis diebus calor & frigus sibi invicem succedebant, quandoque etiam ineunte morbo æger in sudatiunculas erat propensior. Lingua, ubi febris suo genio erat permissa, nec sicca, nec a colore naturali multum recedens, nisi quod magis alberet, neque sitis multum urgebat: Quod si excalefieret æger ultra ordinariam febris sortem, lingua aridissima erat cum flavedine subfusca, sitis etiam intendebatur; Urinaque, quæ aliter colorem fere naturalem servare solebat, intense rubebat.

Febris his tantum gravata symptomatibus, si perite tractaretur, die *decimo quarto* ægro valedicebat; pertinacissima, *primo post vicesimum*.

Inter hujusce febris symptomata eminebat affectus quidam *Comati* haud dissimilis, quo correptus æger obstupebat delirabatque, imo ad septimanas aliquot dormitabat nonnunquam, nec nisi valido clamore expergiscebatur, a quo ægre excitatus oculos aperiebat tantum, & post ingestum sive medicamentum, sive potum, cui assueverat, mox in stuporem dilabebatur ita quandoque profundum ut in Aphonia desineret absolutissima.

Qui sic fuerat affectus æger ubi ad se rediit, die *vicesimo octavo*, vel *trigesimo* cœpit convalescere; cujus primum signum erat, quod cibi aut potus genus aliquod insuetum aut absurdum deperiret. Convalescenti caput ad dies aliquot debile atque infirmum, nunc versus hanc partem, nunc illam nutabat; aliaque aderant signa, quæ caput plurima fuisse passum ostenderent. At quo passu vires restituebantur, eo ipso discessit dictum symptoma. Quan-

* 1673. * 1674. * 1675.

Quandoque non tam dormitabat æger, quam tranquille delirabat, incongrua tamen subinde effutiens ceu iratus, ac mente motus; at non eo excandescentiæ & furoris ascendebat, quo solent ii, qui a Variolis atque aliis febribus phrenetici fiunt; a quibus hic in eo etiam discriminabatur, quod per intervalla abrupte dormiebat, stertebat etiam profundius. Adhæc non ita erat acutum hoc symptoma atque illud, sed erat diuturnius. *Pueris* etiam hoc plerunque accidebat, aut iis, qui nondum adoleverunt, illud *Adultis* maxime. In utrisque vero si ingererentur calidiora remedia, & solicitarentur sudores, malum in caput facile transferebatur, & dictis symptomatibus ansam præbebat.

Ubi vero symptoma hoc nec sponte sua accessit, nec medicamentorum vi coactum, morbus intra diem *decimum quartum* terminabatur ut plurimum, nonnunquam etiam intra tertium quartumve, quod factum vidi.

Autumno 1675. ut supra innuimus, febris hæc per dysenteriam sibi fugam quærere, nonnunquam & per diarrhœam affectabat: Harum posterior præcipue sæpe excurrebat, stupore adhuc manente. Utraque vero quantum diligenti observatione assequi poteram, nihil erat aliud, quam febris symptoma.

* Curationem hujus febris quod attinet, sub primum introitum, nempe *Julio* 1673. tum ex variis phænomenis ab istis longe diversis, quæ præcedentem comitabantur, tum ex eo quod Catharticis minus pareret, quibus felicissime febres omnes constitutionis prægressæ deviceram, statim didici, febrem hanc esse alterius plane familiæ, & diutius, quam solebam alias, in ejus specie investiganda hærebam, & ex consequenti anxius dubitabam, quem mihi curationis scopum proponerem. Quo enim tempore primum erupit hæc febris, nullum habuit alium Epidemicum sibi σύγχρονον, cujus perspecto genio de hujus natura verisimile aliquid conjectare possem, cum Variolæ, uti dixi, quæ illam incomitabantur, nigrarum istarum, quæ anno 1670. invaserant, reliquias omnino referrent, jamque & mitissimæ essent, & tantum non exolerent. Nihil itaque aliud jam restabat, nisi ut in hunc morbum nudum & ab aliis sepositum accuratissimo examine inquirerem, atque oculo ad *Juvantia & Lædentia*, quam diligenter maxime potui semper intento, viam pro virili, exploratoris instar, prætentarem. Atrox capitis dolor, propensioque quam habebat hic morbus ad dolores lateribus infigendos, tum etiam sanguis Pleuriticorum similis, me statim edocebant, inflammationem haud mediocrem huic febri subesse, nec tamen eam posse ferre largiorem istam evacuationem, quæ Pleuritidi convenit: Sanguis enim post primam aut secundam saltem vicem detractus glutinis colorem, quo tegebatur superficies, protinus amisit, nec repetita adhuc venæ sectione levabatur æger, nisi forte morbus in Pleuritidem veram transiret; quod nonnunquam accidebat post regimen justo calidius, præsertim primo *Vere* quo invadebat, sc. *Anno* 1664. quo tempore a Solis accessu occasionem nactus (cum etiam nondum adolesceret morbus & principio magis spirituoso inniteretur quam postea) ad genus Peripneumonicum videbatur accedere. Cum vero & experientia & exemplo a repetita Phlebotomia deterrerer, licet luce clarius esset febrim hanc, præcipue sub primum ingressum, haud parum inflammatoriam fuisse, nihil jam restabat, quo ejus calor restingui posset præter *Enemata* sæpius repetenda, & medicamenta refrigerantia. At præter hos affectus inflammationem aperte prodentes, illud *stuporis* phænomenon, febri huic quam alii cuilibet familiarius, omnino indicabat, continuo repetenda esse Enemata, quibus materia febrilis, quæ ita prompte caput petebat, ab eo diverteretur; quin & venæ sectioni repetitæ, quam ægre tulit propria hujus morbi natura, substituebantur illa, atque ejus pensabant defectum, sanguinis fervorem placide ac sensim contemperantia, & causam eliminantia morbificam. Porro judicabam emplastra *Epispastica* satis ampla cervici posteriori applicita in hac febre potius ex usu fore quam in aliis, quibus materia febrilis haud ex æquo caput tentabat; Etenim a cruciatu & fervore vehementibus, quos dicta Epispastica parti, cui imponuntur, solent imprimere, materia, quæ secus in caput ascenderet, in locum affectum corrivatur. His, & regimini ad eundem refrigerandi sanguinis scopum facienti, tandem morbus quasi naturaliter sponteque sua cedebat, quantumlibet sæviret, si methodo ab hac diversa cum quis aggrederetur; quod mihi ab experimentis plus satis frequentibus abunde liquebat.

Hunc itaque cursum institui: Sanguinem e brachii venis mittendum; ea quantitate, quæ ægri viribus, ætati, aliisque circumstantiis convenire mihi visa est, ante omnia curabam, atque eodem fere tempore emplastrum Epispasticum bene largum nuchæ applicandum. Die proximo clysterem lenitivum ita tempori injiciendum præcepi, ut ante noctem sedari posset tumultus, qui ab eo inter operandum excitaretur, hora scilicet secunda tertiâve post meridiem. Repetebatur Enema illud singulis diebus, donec imminueretur morbi vis. Quo quidem tempore ab eo cessandum esse duxi, imo & maturius, si nempe febris diem quartum & decimum excessisset, jamque inveterasceret, quo in casu licet ab Enematis præcedentibus debellata non fuerit, eadem tamen post elapsos hos dies supervacanea esse comperi: Morbi enim acie per ebullitionem prægressam jam retusa, atque ægro ἔξω βελῶν constituto, & a symptomatibus violentioribus, quæ ab eo pendebant, securo, nihil prius erat, quam ut morbum suo uti genio, & quasi sensim deflagrare, ac suis viribus ruere sineremus. Quod mihi semper cessit melius quam evacuationem qualemcunque violentiorem hoc tempore moliri. Ægro interim carnibus interdixi, cerevisiam vero tenuem ad arbitrium concessi.

Restat & aliud, quod, quia multiplici experientia astipulante ægris optime solebat vertere, in describendo hujusce morbi regimine mihi minime prætereundum fuit, nempe ut æger quotidie lecto abstineret, saltem ad horas aliquot; vel si id vetaret major ejus debilitas, vestes saltem indueret, & supra lectum cubaret, capite paulo elatiori. Etenim cum magnum illum impetum, quo febri in caput ferebatur, & inflammatoriam simul sanguinis diathesin contemplarer, subiit mihi in mentem, ægrum a corporis positura nonnihil emolumenti capere posse; si nempe ea talis fuerit, ut a circumambiente nullatenus augesceret calor (quod omnino fieri necesse est, si in lecto se jugiter contineat) neque sanguinis in capitis arcem tendentis impetus promoveretur, cum illinc cerebri fervor intendatur, proindeque spiritus animales calefiant atque exagitentur, a quibus & vehementior cordis vibratio & febris augmentum.

Quantumlibet autem ægris conducat in febribus omnibus, quæ inflammationis intensioris sunt participes, ut non semper lecto incarcerentur, animadvertendum est tamen, eosdem, si ditius, quam per erat, pro una vice a lecto abfuerint, declinante præsertim morbo, in dolores vagos, qui in *Rheumatismo* desinere possint, nonnunquam de facili incidere, nonnunquam etiam superficiem corporis *Ictero* deturpari; quæ si cui contingant, lecto addicendus est, quo apertis cutis spiraculis commode difflari possint istiusmodi particulæ, quæ malorum alterutri fomitem præbent; hoc vero ad diem unum aut alterum tantum, sudore non provocato: Hujusmodi autem accidentia oppido rara sunt, nec nisi in febris delinatione comparent unquam; quo tempore cum jam morbus mitior est, longe tutius ægro permittes, ut in lecto assidue decumbat, quam vel initio, vel in statu; quinimo per hoc tempus id magis confert ad materiam febrilem digerendam, quæ, si æger maturius lecto affigatur, efferatur magis atque incenditur.

Hic si quis objecerit, dictam methodum, licet ad sanguinis impetum a capite emoliendum reficiendumque ægrum, satis commodam, minus tamen expedire, eo quod evacuationi per sudores, qua materia febrilis jam concocta eliminanda omnino erat, officiet: Respondeo, nihil agere contra sentientem, nisi prius argumentis confecerit hujusmodi evacuationem omni febri deberi, quod haud ita in proclivi atque facile est. Docet enim experientia, non autem ratio, quænam febrium species per Diaphoresin, & quæ per Catharsin sit exterminanda, &c. Quinimo est cur arbitremur, dari quasdam febrium species, quas natura methodo sibi peculiari, sine visibili aliqua

* *Curatio.*

qua evacuatione, ablegat, reducendo scil. in sanguinis massam eique assimilando materiam illam morbificam, quæ cum eodem minus quadrabat. Qua ego nixus ratione, sæpenumero tam in hac febrium specie, quam aliis, modo intermittentes non essent, mox a primo insultu, totoque sanguine nondum inquinato, easdem in ordinem redegi, imperato tantum cerevisiæ tenuissimæ, quoties ac quantum desiderarent, potu, esuque tam jusculorum, quam aliorum, cujuscunque generis sint, ægris interdicto; Permissis interim & exercitii consueti usu, & aura liberiore, nullaque prorsus evacuatione vel semel instituta. Sane omnimoda solum hujusmodi per biduum triduumve, abstinentia liberos meos, ac amicitia mihi conjunctissimos, curavi; Verum hoc remedio non nisi in junioribus ac temperamento sanguineo præditis est utendum.

Quod si demus, naturam non alia methodo quam per diaphoresin morbum vincere posse, an non eos volumus sudores, qui morbo jam fatiscente prorumpunt, & prævia digestione fluunt, non vero istos, qui primis morbi diebus protrusi, ab interrupta furentis naturæ œconomia nascuntur; Hujusmodi, opinor, sudores non erunt promovendi, at compescendus potius tumultus ille, cui ortum suum debent. Istiusmodi autem sudores multas febrium species, licet non omnes, solent comitari. Neque enim sum nescius, quasdam febrium species ejus esse indolis, ut in ταραχμῷ sudorem hunc criticum sibi postulent; Tales sunt particulares intermittentium paroxysmi; magna item & frequentissima naturæ febris ab illa pendens constitutione, quæ ad intermittentes epidemice producendas unice faciat. In his enim, si cui methodo insistatur, quæ non eo tendit, ut materia morbifica digeratur primum, dein per sudores eliminetur, augebitur morbus: Quo circa nullæ hic evacuationes locum habere debent; nisi quatenus morbi imperum primis diebus, quibus aggreditur, sufflaminare valent, ne inter medentium operas æger fato succumbat. Quin & febris pestilentialis causa, cum tenuissima sit & perquam subtilis, vel primis morbi diebus, sudoribus difflari potest, suffragante ubique experientia.

Istis autem in febribus, in quibus ordinario symptomatum ductu, & si suo genio uti permittantur, nusquam videmus, naturam materiam morbificam jam præparatam tempore præfinito evacuare solere; nescio an non plus satis temerarius is fuerit, qui sudore provocando vim morbo inferre cogitet, atque ægrum ea sola methodo restituere, cum ut docet divinus senex, τῆς φύσεως ἀντιπρατεούσης κενεὰ πάντα: Atque illud quidem usu venire autumo in febre hac particulari, de qua hic agimus, quam, multiplici experientia edoctus, satis scio sine sudoribus fugari posse; ægrum etiam, dum eosdem importunius solicitamus, sæpenumero nulla cogente necessitate in manifestum vitæ discrimen conjici, a materia morbifica in caput sursum lata: Attamen neque in hac febre, neque in alia qualibet, vel ex eis, quæ sudore critico solvi non solent, si forte hujuscemodi sudor morbo jam imminuto sponte supervenerit, quem symptomatum omnium remissione debitæ concoctionis sobolem esse arbitremur, Medicorum prudentissimus quisque eum contemnet; ubi vero non ita sponte exit, qui certo scire possumus, an non hominem e medio tollamus, dum humores regimine & cardiacis calidioribus ad ejusmodi sudores disponere nitimur? Si quis forte in thesaurum inciderit, nisi desipiat, humo tollet; stultus autem sit oportet, qui hac fretus fortuna omnem adhibet operam, ut alium ejusmodi cum vitæ periculo adipiscatur. Quo vero cunque modo hæc se res habeat, mihi abunde constat, solam febrem calorem cum secum adferre, qui materiæ febrili ad coctionem præparandæ possit sufficere, neque eo intensiorem a regimine fervido forinsecus accersendum.

Præfatam methodum per venæ sectionem atque Enemata in hujusce febris curatione quam felicissime succedere comperiebam; eam vero, quoties a diaphoreticis lacesseretur, non solum mali moris symptomata, sed etiam dubium semper exitum habuisse; Interim symptomata eminebat tacitum illud delirium, quod non tam insana loquacitate se prodebat, quam *stupore* coma æmulante, quod, uti diximus, huic febri ingruens solebat accidere. Hoc symptoma, (licet nonnunquam sponte sua ortum illud viderim) a nimia tamen curatricum diligentia in provocandis sudoribus male posita, ut plurimum invitabatur: Hoc enim pacto materia morbifica, quæ in hac febris specie sudoribus morem gerere recusabat, vehementer exagitata in caput tandem elevabatur cum ingenti ægrorum discrimine.

Jampridem animadverti in curatione febris constitutionis alterius, quod per ultimos annos hujusmodi *Stupor* pueros maxime, atque eos, qui ex ephebis vix excesserant, subinde invadebat, sed nec ita profundus, nec perinde epidemicus atque erat is, qui hanc febrem comitabatur. Neque tamen illum, licet huic inferiorem, multo minus hunc, ubi primum ingrederetur morbus, edomare potui; licet nullum non lapidem moverim, repetitis venæ sectionibus, non in brachiis tantum, sed cervice etiam & pedibus, emplastris vesicatoriis, cucurbitulis, enematis, diaphoreticis omnis generis, &c. in partes adscitis. Tandem statui, post sanguinem e brachio eductum, Epispasticum cervici applicatum, atque enemata duo vel tria e lacte & saccharo injecta primis morbi diebus, nihil quicquam amplius moliri nisi quod ægrum & a carnibus, & a liquoribus spirituosis quibuscunque arcerem; Ad naturæ methodum interim attendebam, cujus ego vestigiis inhærens symptoma hoc superare tandem discerem. Morbus interim cui invigilabam, tuto licet tarde recedens, tandem evanuit. Huic itaque methodo insistendum mihi esse duxi in febribus, quas deinceps tractavi universis; quod quidem, si & symptomatis magnitudinem & eventum ubique votis respondentem spectamus, haud parvi momenti mihi videtur.

Et sane mihi nonnunquam subiit cogitare, nos in morbis depellendis haud satis lente festinare, tardius vero nobis esse procedendum, & plus naturæ sæpenumero committendum, quam mos hodie obtinuit. Errat enim, sed neque errore erudito, qui naturam artis adminiculo ubique indigere existimat. Nanque id si fieret, parcius humano generi eo prospexisset, quam postulat speciei conservatio; cum ne minima sit proportio inter morborum ingruentium frequentiam, & facultates, quibus pollent homines ad eosdem fugandos, *vel* iis sæculis, quibus medendi ars maxime caput extulit, & a quampluribus exculta est. Aliis in morbis quid hoc profecerit nescio. Illud satis scio ex diligenti observatione mihi adstipulante, quod in febre, de qua jam agimus, dictum symptoma post usurpatas evacuationes generales, venæ sectionem dico, & enemata, solo tempore feliciter solebat vinci.

Antea diximus, convalescentiæ prænuncia signa ut plurimum ad diem usque *Tricesimum* differri solere, (in *stupore* scilicet paulo confirmatiori) ægro nonnunquam etiam *Aphonia* correpto: quibus elapsis, incongruum aliquod atque absurdum sive cibi, sive potus genus importune flagitabat, ventriculi fermento a morbo diuturniore impense vitiato. Hoc in casu, quandoquidem jam exhaustæ corporis vires refectione omnino indigerent, lubens ea etiam concessi, quæ minus ægro convenire viderentur, modo palato magis arriderent.

Mense Septembris 1674. filium novennem Librarii cujusdam ædibus meis vicini, nomine *Not*, hac febre una cum symptomate jam sæpe memorato laborantem tractabam: Extracto e brachio sanguine, & clysteribus per primos aliquot morbi dies continuos injectis, importunissimæ matri obstabam, quæ rem ocyus expedire acriter urgebat, quam ego cum salute filii stare posse arbitrabar. Datis itaque induciis, nulloque medicamento alio propinato præter Julapium aliquod e vulgaribus, quod pacandæ quidem matri potius destinabatur, quam filio restituendo, trigesimum circiter diem melius habere cœpit; edulia varia etiam absurda misere discupiens, quorum pars aliqua concedebatur, licet nullo alio nomine concedi debuisset; atque is tandem prorsus convaluit.

Quamvis autem *Stupor* hic ad *Comatis* accedens naturam, huic febri aliis symptomatibus frequentius superveniebat, quandoque tamen, at rarius, *Phrenesis* absque stupore nonnullos invadebat, in qua æger insomnes dies noctesque agebat, nulla ratione poterat regi; aliaque patiebatur symptomata iis similia, quæ vel ab aliis febribus, vel a Variolis in phrenesin actos infestabant. Inducias non tulit symptoma hoc, ut solebat

affectus

affectus comatofus jam memoratus, donec fieret digeftio, ægrum vero intra paucos tollebat, nifi inflammatio cohiberetur. Atque hic mihi fuppetias præ cæteris tulit *Vitrioli fpiritus*, quem poft venæ fectionem atque enematis unius alteriufve injectionem cerevifiæ tenui inftillatum pro potu ordinario conceffi: Qui intra dies paucos & fomnum conciliabat, & fanitatem, fuperatis fymptomatibus, ægro reddebat; quod quidem nulla alia methodo efficere valebam. Atque hoc reiterata fæpe experientia mihi abunde conftabat.

Febri huic, Autumno 1675. & *Dejectiones Dyfentericæ* fuperveniebant, quandoque & *Diarrhœa*. Iftas ego ftatim perfpexi *Symptomaticas* fuiffe huic febri, non vero, ut in conftitutione præcedenti, *originales* & primo ortas. Quo non obftante, cum morbi caufa in fanguinis maffa clauderetur, venæ fectionem ea indicabat; quæ quidem, propinato etiam poft Narcotico ad duas vices, fymptomati huic debellando par erat.

Septembri 1675. Domina *Conysby* juxta Equilia Regia habitans me accerfivit, laboraverat ea hac febre, ventris torminibus derepente jam correpta; quæ deinceps excipiebant dejectiones fanguineæ ac mucofæ: Licet protritæ jam ab aliquot diebus, ob morbum diutinum, vires effent, maxime vero a dejectionum frequentia, quæ nocte prægreffa multum fatigaverant, fanguinem tamen e brachio ftatim educendum curavi, & paulo poft Narcoticum exhibendum, quibus peractis ea ipfa nocte dejectiones ftercorofæ confpiciebantur. Mane & vefperi fequentibus Narcoticum repetebam prædictum, imperato etiam medicamento cardiaco moderatiori, quo fpiritus refocillarentur; atque ab his ftatim convaluit.

Diarrhœam quod attinet, quæ eodem fere anni tempore huic febri haud raro accidebat, minus adhuc ifta faceffebat negotii, cumque ea neque ægro prodeffet, neque etiam officeret, quantum mihi obfervare licuit (five adeffet ftupor, five etiam abeffet) nullam ab illa indicationem curativam elicere valebam, modo intra eos ftaret limites, ut æger ab ea de vita non periclitaretur; quo in cafu Narcoticum fine dubio indicabatur, atque in eo folo probandus anodynorum ufus per omnem morbi hujus decurfum, ingens enim illa propenfio qua hac febre laborantes in ftuporem ferebantur, ab his intendebatur, ac proinde nifi urgente neceffitate in ufum nunquam erant revocanda.

Notandum eft haud raro accidere tam ab hac febre, quam febribus aliis convalefcentibus, iis maxime quos illæ diutius maceraverant, nec nifi poft longas magnafque evacuationes tandem dimiferant, (præfertim fi invalidiori effent corporis habitu) ut noctu in lecto cubantes incalefcerent primum, mox fudore diffluerent, a quibus vehementer infirmabantur, & vires tardius recipiebant, nonnulli etiam præcipitabantur in tabem. Cum fymptoma hoc non aliunde nafci exiftimarem quam a fanguine ob morbum contumaciorem eo ufque depauperato debilitatoque, ut fuccos, quos recenter advectos nequiret affimilare, per fudores ejicere moliretur; ita affectis author femper fui, ut fingulis auroris noctibufque coclearia quinque vel fex vini Malacenfis annofioris haurirent, cujus ufu ægris vires crefcebant jugiter, & evanefcebant fudores. Atque hæc de febre hujus conftitutionis continua, quam ob infignem ftuporem eam fere femper comitantem, lubet *Comatofam* appellare.

CAPUT III.

Morbilli Anni 1674.

ORiente anno, menfe fc. *Januario* 1673. 1674. ingreffa eft *Morbillorum* fpecies quædam ab ea diverfa, quæ eodem menfe Anno 1669. 1670. invaferat; neque tamen minus epidemice fæviebant hi atque ifti, fed non perinde erant regulares, neque ita conftanter typum obfervabant: Nunc enim citius, nunc ferius erumpebant; cum in alia fpecie, eruptio in diem ab invafione *quartum* femper incideret. Adhæc humeros, & cæteras trunci partes, primum occupabant, cum ifti alteri faciem primum peterent, & in reliquum corpus paulatim fpargerentur. Nec hac in fpecie obfervare licuit, nifi rariffime, eas cuticulæ defquamationes ad inftar farinæ infperfæ, quoties recederent morbilli, quæ in alia fpecie haud minus certo confpiciebantur, quam poft febris fcarlatinæ deceffum confpici folent. Plures infuper e medio tollebant, quoties imperite tractarentur, quam priores illi. *Febris* enim & *Difpnœa*, quæ morbillis abituríentibus folebant accidere, vehementiores erant, & *Peripneumoniam* hic prorfus referebant, quam in altero genere. Quantumlibet autem fuerint *Anomali* atque irregulares hi *Morbilli* quoad jam memorata fymptomata, in præcipuis tamen fatis iis competebat hiftoria, quam de morbillis tradidi, cum morbos An. 1670. epidemicos defcriberem, quæ idcirco impræfentiarum repetenda non erit. Hi, uti etiam priores ifti, ad Vernum ufque æquinoctium invalefcebant, a quo tempore decrefcentes, appetente folftitio æftivo, aut non diu poft, evanuere.

* Curatio, cum nulla ferme in re ab illa differat, quam in morbillorum hiftoria jam fufe tradidi, exinde petenda eft. Unicam tantum hic, pro meo more, inftantiam adferam methodi, qua illas aggrediebar.

Februario 1674. Domina virtutibus ornatiffima, atque in exemplum nata, Comitiffa *Salisburienfis* me accerfivit: Infantium unus tantum tum temporis ægrotabat, mox reliqui (5 autem vel 6 erant) quos omnes eadem methodo tractavi. Lectulo eos addixi ad dies binos ternofve ante eruptionem, ut fanguis, pro fuo genio, particulas facile feparabiles morbum committentes, per cutis poros eliminaret. Neque autem vel ftragulis, vel igni quibus fani affueverant, quidquam adjici patiebar; ab efu carnium arcebam, jufcula avenacea, hordeacea, ac fubinde pomum coctum concedens, cerevifiam tenuem infuper, vel lac cum aquæ triplo coctum pro potu. Urgenteque pro more tuffi, ptifanam pectoralem fæpe affumendam præfcripfi. His peractis, omnino convaluere, brevi illo fpatio quod hic morbus folet percurrere; neque vel per ejus decurfum, vel eodem fatifcente, fymptomate quovis morbo huic non familiari, tentabantur.

Duobus primis menfibus quibus hæc morbillorum fpecies fe prodebat, intercurrebat & *Febris* quædam *Morbillofa* hic illic fparfa, in qua ἐκϑύματα nonnulla per truncum corporis, colli præfertim pofteriora, atque humeros erumpebant, ecthymata morbillorum imitantia; a quibus in illo faltem differminabantur, quod non univerfum corpus pariter occuparent, quas diximus partibus contenta; febris etiam (licet ejufdem plane generis) immanior erat, & ad dies 14. nonnunquam etiam plures, protrahebatur. Nec venæ fectionem tulit hæc febris, nec enemata, ab utrifque irritata; at methodo quæ morbillis fuperius dicata eft, lubens conceffit. Atque hæc de morbillis fuerunt dicenda.

CAPUT IV.

Variolæ Anomalæ An. 1674. 75.

QUemadmodum morbilli epidemici initio anni 1670. incurfantes *Variolas nigras* ibidem delineatas introduxere, ita etiam hi, qui haud minus epidemice graffabantur initio Anni 1674. Variolarum fpeciem introducebant tam earum fimilem, ut eædem iftæ revixiffe omnino viderentur, non aliæ fubnafci: cum enim (uti jam diximus) in priore illa Variolarum fpecie poft elapfos priores annos duos, puftulæ minus in dies nigræ comparerent, & grandiores etiam pedetentim confpicerentur, donec exeunte anno 1663. morbus jam mitis, habita generis ratione, ac benignus effet, jam priftina ferocia, & infaufto malorum fymptomatum agmine ftipatus denuo revertebatur. Etenim puftulæ fuliginem nigredine æquabant, ubi nempe confluxerint; & æger non prius extingueretur quam ad maturitatem iftæ pervenerint; immaturæ enim fufco tantum erant colore. Puftulæ quin etiam perpufillæ erant, fi numerofæ, (paucæ enim ubi fuerant tantum, haud erant minores, quam in aliis Variolarum generibus, nigræ vero rariffimæ) verbo dicam, iftas quas anno 1670. defcripfimus fatis referebant; licet non in omnibus cum iis quadrarent, diftarent autem pauculis quibufdam, quæ quidem majorem fub his quam illis putredinem latere, naturæque eas effe magis craffæ & incoctilis oftendebant. Maturæ enim pejus olebant, ita ut iifdem graviter laborantibus præ fœtore vix quidem accedere. Tardius enim periodum abfolvebant, hærebantque diutius, quam ulla fpecies alia adhuc videre contigit.

Notatu interim eft perdignum, quod quanto mitior eft mor-

* *Curatio.*

est morbi species, tanto citius pustulæ ad maturitatem, atque morbus ad finem perducitur. Ita in specie ista regulari Variolarum confluentium, quæ anno 1667. ingressa est, dies *Undecimus* maximum adferebat vitæ discrimen, quo semel elapso, non amplius ut plurimum ægro metuendum erat. In proxime sequenti specie anomala confluentium, quæ initio anni 1670. cœperunt invadere, æger die *Decimo quarto*, vel ad extremum *Decimo septimo* maxime periclitabatur, quos si æger superaverit, salvus omnino erat, nec quenquam post hunc diem ab hoc morbo interemptum hactenus observavi. At vero in hac specie confluentium, æger etiam post diem *Vicesimum* contrucidabatur; nonnunquam & si convalesceret, quæ paucorum sors erat, non tantum tibiæ intumescebant, (quod quidem in Variolis confluentibus quibusque familiare est) sed brachia insuper, humeri, crura, partesque aliæ; qui quidem tumores ab intolerabili dolore *Rheumaticorum* per omnia æmulo, tragœdiam ordiebantur; postea haud raro suppurabantur, & in sinus ingentes & partium musculosarum apostemata desinebant, ægro in vitæ periculo etiam ad multos dies a discessu Variolarum adhuc versante. Adeo ut mihi luculenter constaret de gradibus, quibus hic se epidemicus promoveret per tres hasce constitutiones, quarum posterior priorem semper exuperavit, tum quoad majorem putredinem, tum quoad morbi materiam minus coctilem.

Videntur autem mihi hæ quas jam tracto *Variolæ*, nova quædam Variolarum species, e priore jam inveterascente suborta. Quamvis pro aeris diathesi eum producente epidemicum, Variolæ nigræ, quæ initio anni 1670. primum se ostendebant, ad παρακμὴν suam usque progrederentur, tamen ad instar recidivæ alicujus morbi a materia pristina denuo fermentescente, aer rursus ad Variolarum productionem faciens, ex veteri penu easdem deprompsi; qui quidem morbus redintegratus sumptisque de novo viribus, reviviscere plane & quasi rejuvenescere videbatur. Tanto autem magis anomalæ hæ erant, tantoque magis intensam redolebant putrefactionem, quanto materia, e qua generabantur, ista crassior erat atque fæculentior, ad quam præcedentes primum ortum referebant. Quod ut magis elucescat, existimandum omnino est, nullam ejusmodi diathesin in ipso aere supponi debere, quæ hunc hoc in loco epidemicum propaget, alium vero longe diversum in alio non ita multum distante; hoc enim si fieret (fit autem subinde) quilibet ventorum motus constitutionem difflare valeret; vero autem similius mihi videtur hunc vel illum particularem aeris tractum effluviis repleri a minerali aliqua fermentatione, quæ aerem, per quem feruntur, particulis nunc huic animalium generi, nunc alteri exitialibus, contaminantia, morbos variis terræ affectibus appropriatos eo usque propagant, donec expiraverit subterranea illa halituum minera; quæ pariter in novam denuo fermentationem agi possit, ex reliquiis nempe materiæ exolescentis, uti in casu jam memorato. Mihi vero, qui non ultra, quam res ipsa loquitur, sapere audeo, perinde est, an hæc, an alia aliqua hypothesis phœnomena rectius solvat. Id saltem pro comperto habeo, quas jam tractavi Variolas, præcedentis constitutionis Variolis fuisse simillimas, nisi quod & crassiorem naturam, & putredinem longe intensiorem redolere viderentur. Quibus etiam de causis duabus, ubi admodum *confluerent*, plures orco dabant, quam species alia quælibet, quam mihi hactenus videre contigit; &, si quid meo judicio tribuendum sit, pestem ipsam, pro numero sc. ægrorum, pernicie æquabant, licet, ubi *Discretæ* invaderent, haud certius intentarent periculum, quam alia quævis species, & tam pustularum magnitudine, quam colore, aliisque circumstantiis boni se moris esse faterentur.

* Curationem quod attinet; Jam a multis annis miratus sum indicationes plane contrarias, quas hic mihi morbus subinnuere videbatur. *Hinc* enim luce clarius fuit, a calidiori regimine symptomata, quæ a nimia inflammatione pendent, statim produci, febrim scil. phrenesin, maculas purpureas, & similia, quibus hic morbus præ cæteris quibusque est obnoxius, *inde* vero regimen justo frigidius faciei manuumque intumescentiæ, quæ hic apprime est necessaria, officere, & pustulas flaccidiores reddere. Postquam hæc diu multumque apud me satis anxie revolveram, intellexi tandem, utrique huic incommodo eodem simul tempore posse occurri. Usum enim aquæ cum lacte coctæ, cerevisiæ tenuis, aut liquoris alterius similis liberaliorem concedendo, penes me erat internum sanguinis ὀργασμὸν frænare; atque ex adverso ægrum in lectulo jugiter detinendo, ne brachio quidem exerto, blando ejus calore pustularum elevationem & faciei manuumque intumescentiam valebam promovere. Neque hæc secum methodus pugnare videtur; sanguis enim, eruptione jam finita, particulas inflammatas in corporis habitum eructasse putandus est, neque jam stimulis ad ulteriorem materiæ secretionem indigere: Ita ut, cum jam in habitu corporis, maturandisque abscessulis rei cardo versetur, id tantum sit agendum *sanguinis* nomine, ut sc. sanguis ab halitibus calidis, a carne pustulis obsessa retro agendis, sartus tectus conservetur; *Pustularum* vero, ut blando partium externarum calore ad maturitatem illæ perducantur. Jam vero, ut ut feliciter mihi cesserit hæc methodus, uti prius docui, in Variolis aliis *Confluentibus*, in istis tamen hujusce constitutionis illa me fefellit, ita ut eorum plerique, qui vehementius laborabant, interirent, sive methodo jam a me laudata, sive regimine & cardiacis calidioribus uterentur. Omnino itaque intellexi, desiderari adhuc aliquid præter ista, quæ vel ad compescendam sanguinis ebullitionem, vel ad pustularum elevationem, manuumque atque faciei intumescentiam facerent; desiderari sc. aliquid, quod putrefactioni magis intensæ, quam in his Variolis præ cæteris quibusque observaram, vincendæ par esset. In mentem mihi tandem venit *Vitrioli Spiritus*, quem existimabam utrique intentioni, tum putredini oppugnandæ, tum perdomandæ caloris ferociæ, satisfacere posse. Quamobrem ægro sibi relicto, donec & dolor & vomituritio, quæ eruptionem præcedere solent, jam desinerent, & Variolæ conferto agmine prodirent omnes, tandem die *quinto sextove* dictum *spiritum*, cerevisiæ tenui ad levem aciditatem instillatum, pro potu ordinario concessi ad libitum sumendum, liberalius vero, cum appareret febris maturatio, quem potum, donec perfecte convalesceret, imperavi usurpandum quotidie.

Hic spiritus, ceu morbo revera specificus, symptomata omnia ad miraculum fere compescebat. Facies & maturius, & longe altius intumescebat. Variolarum interstitia, ad calorem magis rubrum, & rosæ Damascenæ æmulum magis accedebant: Pustulæ quoque minutissimæ grandescebant, saltem quantum ea species pateretur: Pustulæ etiam quæ aliter nigræ comparuissent, hic materiam quandam flavam & colore flavum referentem eructabant. Facies deinceps, pro nigra, colore flavo saturato ubique tincta conspiciebatur; Celerius maturescebant, atque tempore alia omnia diei unius aut alterius spatio, citius percurrebant. Hæc autem accidebant omnia, si liquorem nempe laudatum liberalius haurirent: Quapropter, quoties ægrum copiam subjugandis symptomatibus debitam respuere animadverterem, spiritum istum, vel syrupo aliquo in cochleari permistum, vel aquæ destillatæ cum syrupo junctæ additum, subinde ingessi quo pensaretur sc. liquoris parcior usus.

Varia hujus medicamenti commoda recensui, incommodi ne minimum quidem ex eo natum hactenus potui deprehendere: Licet enim salivatio die undecimo decimove fere ab eo sistatur, cujus vicem per id temporis dejectiones aliquot subire solent; tamen ab his minus ægro erit periculi, quam ab ista fuit; Quandoquidem, quod plus semel diximus, qui Variolis *Confluentibus* laborant; eo præcipue urgentur discrimine, quod saliva his diebus viscidior reddita fauces præcludat, cui quidem symptomati hoc in casu diarrhœa succurrit, quæ vel sponte sua desinet, vel saltem, ubi nullum amplius a Variolis periculum est, lacte & aqua mistis, & Narcotico assumptis facile compescetur.

Ægro interim in lecto jacenti, inclusis quoque brachiis, stragula præter solita adjici non patiebar; concessi etiam, ut ab hac in illam lecti partem se pro arbitrio transferret, ad sudores arcendos, in quos proclivissimus erat, hoc non obstante remedio. Jusculis interim avenaceis atque hordaceis victitabat, nonnunquam & pomo cocto. Ultimis diebus, si vel langueret æger vel ægrotaret stomacho, vini Canarini cochlearia tria quatuorve indulsi. Haustum vero paregoricum jam a quinto sextove die singulis vesperis temporius propinandum adulto (infantibus enim eo non erat opus) præscripsi; *Laudani Liquidi* sc. *guttas* 14. *in Aq. fl. Paralys.*

* *Curatio.*

Die

Die decimo quarto ægrum e lecto surgere permisi; vicesimo primo sanguinem e brachio educendum curavi, catharticum deinde ad duas vel tres vices exhibui; quibus peractis ægri facies coloratior ac magis vivida conspiciebatur, quam solebat eorum, quos hic morbus ita male mulctaverat: Adde, quod methodus laudata vix patitur faciem cicatricibus deturpari, quæ ab humoribus calidis efferatisque proveniunt cuticulam rodentibus.

Die *Julii* 16. 1675. Vir nobilis mihique amicus Dominus *Elliot* Regi a cubiculo, domesticum e suis meæ curæ commisit, fera hac Variolarum *Confluentium Nigrarum* specie propediem laboraturum: Habebat is annos octodecim circiter, temperamento erat admodum sanguineo, & in hunc morbum a nimia compotatione recens inciderat: Confluebant pustulæ densiore agmine quam alias vidi unquam, ita ut nulla fere inter eas intercapedo linqueretur, qua distingui possent. Remedii hujus δραστικωτάτυ confisus viribus, venam nullus secui, licet tempus quo accersebar, id liberum faceret; atque etiam secare debuissem, cum a nimia vini ingurgitatione invitaretur morbus. Post eruptionem finitam, die viz. quinto vel sexto, *Spiritum Vitrioli* in lagenas aliquot cerevisia tenui repletas jussi instillari, atque hunc potum ordinarium concessi pro arbitrio sumendum. Die octavo ea sanguinis quantitas e naribus fluxit, ut Nosocoma hoc symptomate territa, me ocyus accersendum putaret: Adveniens ego, cum ab immodico sanguinis calore & impetu inusitato illud oriri animadverterem, cerevisiam tenuem dicto spiritu impraegnatam uberius adhuc hauriendam imperavi, quo facto hæmorrhagia dicto citius est coercita. Salivatione satis copiosa, faciei & manuum intumescentia, pustularumque augmento rite procedentibus, morbus se satis feliciter expedivit; nisi quod ultimis diebus dejectiones aliquot mucosæ sanguine æque interpellarent, quæ forte nullum facessissent negotium, si venam, eo quo diximus nomine, mox accersitus aperuissem. Nihilominus nullo alio præsidio dysenteriam adoriebar, quam Narcotico illo, quod alias etiam, si hoc symptoma non ursisset, singulis noctibus fuisset assumendum, quo vis ejus retusa erat donec evanescerent pustulæ; posteaque extracta e brachio sanguinis quantitate satis larga, lacteque atque aqua affatim haustis, subito convaluit.

Eodem fere tempore quidam e meis vicinis Dominus *Clench* duos mihi liberos sanandos tradidit, quatuor annos habebat alter, alter adhuc lactebat, nec dum sextum mensem attigerat. Pustulæ utrisque perpusillæ erant, *Confluxiles* admodum, & ad erysipelatis modum prodibant, generisque nigri dicti. *Vitrioli spiritum* utrisque in potu omni instillandum curavi, quem non obstante ætate, junioris præsertim, tenellula, nihilum aversabantur; quin & nullo symptomate graviori affecti convaluere illico. Amicissimus mihi vir, Dominus Doctor *Mayletoft*, utrosque mecum invisens, ætate majorem jam convalescentem reperit, minorem vero in cunis adhuc laborantem.

Animadvertendum est autem, quod, sicuti Variolæ hujus constitutionis quæ non confluebant, satis erant benignæ, ita neque remedio jam præscripto opus habebant; satis vero erat ista eas methodo tractare, quam generi *Distincto* jam supra deberi docuimus.

Habes jam, lector, quæ de *Variolis* mihi erant dicenda omnia; quæ licet non nemo fortasse parvi penderit pro sæculi genio, scio tamen ego haud parvo mihi labore, cura atque industria, per multos annos continuos ea stetisse; neque jam a me fuisse evulganda, nisi vicisset charitas in proximum, & studium aliis benefaciendi, vel pretio existimationis propriæ, quam satis intelligo a subjecti novitate gravandam fore. Neque tamen video, cur aliquem male habeat nova methodus ei morbo medendi (cujus nec apud *Hippocratem* vestigium ullum, nec apud *Galenum* invenitur, nisi quis forte locus difficillima ratiocinatione torqueatur) cum quæ a modernis adaptantur curationes, a magnis illis rei medicæ luminibus non institutæ, æquo jure ab his negliguntur, atque ab illis magnifiunt.

Quin a pari ratione nemini mirum debet videri, si quid immutavero in ea methodo, qua expugnandæ sunt istæ febres, quæ ab iis pendent constitutionibus, quæ Variolis epidemicæ sunt; Etenim si in prioribus illis mundi sæculis Variolæ nusquam gentium comparuerint, sequitur neque istiusmodi febres uspiam locorum extitisse unquam. Vero autem simillimum est, ne quid dicam audacius, Variolas nondum tunc temporis in rerum natura fuisse repertas: si enim per antiquiora tempora perinde atque nunc dierum hic morbus invaluisset, sagacissimum *Hyppocratem*, opinor, is nunquam latuisset; qui cum morborum historias & clarius intellexerit, & descripserit accuratius quam post natorum quispiam, & hujus etiam descriptionem genuinam, atque simplicem pro suo more nobis reliquisset. Quo circa opinari mihi fas sit, morbos certas habere periodos pro occultis illis atque adhuc incompertis alterationibus, quæ ipsius terræ accidunt visceribus, pro varia sc. ejusdem ætate ac duratione: quodque, sicuti alii morbi jam olim extitere, qui vel jam ceciderunt penitus, vel ætate saltem pene confecti exolevere; & rarissime comparent (cujusmodi sunt *Lepra* atque alii fortasse nonnulli) ita qui nunc regnant morbi aliquando demum intercident, novis cedentes speciebus, de quibus nos ne minimum quidem hariolari valemus. Hæc se ita res habere potest, quicquid de ea videatur nobis βραχυβίοις, qui heri tantum nati sumus, cras forte interituri, neque quas de morbis authores, vel antiquissimi, congesserunt rationes, ævi multo productioris, si cum antiquissima mundi Epocha conferantur.

CAPUT V.

Tusses Epidemicæ Anni 1675. *cum Pleuritide & Peripneumonia supervenientibus.*

CUM tempestas placida ac tepens, imo vero æstatis simillima, præter solitum ad postremos usque *Octobris* dies perseveraret, Anno 1675. eam vero mox exciperet alia multum diversa, frigida scilicet atque humida subito ingruens, *Tusses* ubique numerosiores grassabantur, quam alio quovis, quod memini, tempore, nemini fere parcentes, cujuscunque is fuerit sive ætatis, sive temperamenti, integras vero simul familias pervadentes. Neque numero tantum erant spectabiles (cum quælibet hyems haud paucas nobis generet) sed etiam ob anceps illud periculum, in quod eos, quos affecerant, per accidens conjiciebant. Cum enim *Constitutio*, & jam, & per Autumnum omnem modo elapsum, in producenda febre epidemica supra descripta omnes nervos intenderet, cumque jam nullus existeret morbus alius epidemicus, cujus contranisu hujus vires aliquantisper possint refringi, tusses istæ febri sternebant viam, atque in eam quam libentissime commigrabant. Interea, quemadmodum tussis constitutioni opitulabatur in febre producenda, ita etiam febris occasionem ex tussi natam arripiens, jam pleuram ac pulmones haud aliter invadebat, ac caput invaserat vel septimana illa, quæ harum tussium exortum fuerat prægressa; Quæ tam improvisa symptomatum mutatio nonnullis, qui minus diligenter adverterant animum, ansam præbuit, febrem hanc pro *Pleuritide Essentiali*, aut *Essentiali Peripneumonia* habendi, licet eadem omnino illa maneret atque fuerat per integram hanc constitutionem. Nunc enim, uti prius semper, cum dolore capitis, dorsi, atque artuum quoslibet aggrediebatur; quæ symptomata omni ubique hujusce constitutionis febri conveniebant. Materia tantum febrilis, cum stimulante tussi in pleuram ac pulmones uberius deponeretur, symptomata dictas partes attinentia excitabat; attamen febris quantum mihi licuit observare, eadem prorsus cum illa fuit, quæ ad eum usque diem fuerat depopulata, quo hæ tusses primum comparebant; quin & remedia quibus promptissime parebat, idem plane demonstrabant. Et quantumlibet lateris dolor punctorius, respirandi difficultas, color detracti sanguinis, & reliqua signa pleuritidi familiaria, *Essentialem Pleuresin* subesse innuerent, non aliam tamen medendi methodum postulavit hic morbus, quam quæ febri hujus *Constitutionis* quadrabat, ab illa vero quæ *Vera* pleuritidi conveniebat, abhorre-

horrebat admodum, ut ex infra dicendis liquebit. Addo, quod cum Pleuritis, quoties est morbus primarius, eo plerumque anni tempore soleat invadere, quod inter Ver atque Æstatem ambigens, utriusque quasi fibula est, hic morbus alieno prorsus sydere natus, pro symptomate tantum febris, quæ isti anno propria fuit, ducendus est, atque accidentalis tussis sobole.

* Ut ad eam methodum rite procedam, quam hujus anni tussibus, tum etiam istis quæ aliis contingunt, (modo ab iisdem causis nascantur) deberi monuit experientia, animadvertendum est, effluvia ista, quæ a sanguinis massa per insensibilem transpirationem ablegari solent, a frigore cutis spiracula subito contrahente intro verti, & in pulmones deponi, quos irritando, tussim mox excitant. Cumque hoc pacto detineantur calidæ istæ & recrementitiæ sanguinis exhalationes, quo minus per cutis poros exeant, febris in sanguinis massa facile accenditur; ubi scilicet vel tanta est halituum copia, ut pulmones iis eliminandis haud sufficiant, vel calore adventitio sive remediorum, sive regiminis justo calidiorum quasi adjecto oleo ignis augetur, & qui in febrim jam plus satis erat proclivis, in eandem præceps agitur. Verum enim vero, qualiscunque fuerit febris *Stationaria*, quæ illum annum funestat, atque per id temporis dominatur, nova hæc febris statim in ejus nomen ac familiam adoptatur, ejusdem ubique genio obsequens, licet symptomata quædam adhuc retineat a tussi, quam habuit parentem, pendentia; ac proinde satis constat in tussi qualibet ex hac προφάσει nata, non tantum ipsi morbo, sed & febri, quæ tussi huic paratissima accedit, occurrendum esse.

Hac innixus basi, iis qui meam implorant opem hoc modo succurrere conabar. Si tussis nondum febrim, atque alia symptomata, quæ ut plurimum se adjungere solere diximus, accersiverat, satis esse arbitrabar, ægrum a carnibus & liquoribus spirituosis quibuscunque arcere, hortabar item ut exercitiis uteretur moderatis, & frueretur aura liberiore, ptisanam pectoralem refrigerantem subinde hauriens. Sufficiebant nimirum paucula hæc & ad tussim perdomandam, & febrim, aliaque symptomata quæ illam comitari solebant, prævenienda. Sicut enim abstinentia a carnibus, & liquoribus spirituosis, tum etiam refrigerantium usu ita contemperabatur sanguis, ut impressioni febrili ineptior esset; ita etiam exercitii ope fervida illa sanguinis effluvia, quæ, quoties corporis pori a repentino frigore occluderentur, intro acta tussim excitabant, via sibi naturali ac genuina exhalabant opportunius, & cum bonis ægri rebus difflabantur.

Tussim quod spectabat sedandam, haud vacabat periculo Narcoticis atque Anodynis illam aggredi; nec minus periclitabatur, si quis liquoribus spirituosis calidisque medicamentis idem moliretur, cum utroque modo invifcata, atque indurata tussis materia, halitus isti, qui a sanguine placide ac sensim discedentes tussiendo in auras invanescerent, jam exitu negato, in cruoris massa præcludi febrim ibidem ciebant. Atque hoc sæpenumero non paucis e vulgo inconsultioribus pessime cessit, qui cum spiritu vini ustulato aliisque calidis liquoribus tussi obicem ponere niterentur, affectus pleuriticos & peripneumonicos invitabant, atque insana hac sapientia morbum sua natura levissimum & facile sanabilem, in periculosum ac sæpe lethalem transformabant: Nec minus hallucinabantur (licet magis cum ratione insanire viderentur) qui provocatis sudoribus morbi causam exterminare volebant: Quamvis enim non diffiteamur, sudores sponte prorumpentes haud raro præ cæteris quibuscunque præsidiis causam morbificam expellere, liquet tamen, nos, dum in iis extorquendis sumus, sanguinem incendere, & quem servare volumus ægrum letho dare posse.

Quandoque vero, non tantum ubi minus rite tractaretur morbus, quo scil. supra descripsimus modo, sed etiam nonnunquam sua sponte (maxime in delicatioribus ac tenellulis) nunc statim ab initio, nunc post diem unum aut alterum, tussi superveniebat ca-loris ac frigoris vicissitudo quædam, capitis, dorsi, atque artuum dolor, ad sudores nonnunquam propensio, noctu maxime (quæ omnia pariter symptomata febrim hujus *Constitutionis* plerunque sequebantur) quibus sæpe adjungebatur lateris dolor, nonnunquam etiam pulmonum quasi constrictio coarctatioque, unde difficulter spirabat æger, inhibebatur tussis, excitabatur febris vehementior.

Febri, & pessimis ejus symptomatibus rectissime, (quantum accurate facta observatione mihi constitit) occurrebatur venæ sectione in brachio, & epispastica nuchæ applicato; clystere item quotidie injiciendo. Ægrum interim monebam, ut singulis diebus ad horas aliquot lecto absisteret, abstineret a carnibus, nunc cerevisiam tenuem, nunc lac aquæ permistum, nunc ptisanam aliquam refrigerantem ac lenientem sorberet. Elapso jam biduo triduove, si nondum minueretur dolor lateris, sed adhuc vehementer urgeret, sanguinem secundo detraxi, & ut in usu enematum persisteret adhuc, suasi. Enemata autem quod attinet, diligenter advertendum est (tam in hac, quam in aliis febribus) ea, jam fractis morbi viribus, & retusa acie, non diu & continuo repetenda esse, maxime in fœminis passioni hystericæ obnoxiis, aut viris hypochondriacis; cum talium sanguis atque humores ἀμετάβλητοι sint, ac nullo fere negotio exagitentur atque æstuent, unde perturbatur corporis œconomia, & symptomata febrilia etiam ultra solidam periodum ægros discruciant.

Sed ut ad rem revertamur, dum hoc pacto spatium morbo concederemus, quo sanguis calidas illas particulas, quæ in pleuram ac pulmones impegerant, sensim excuteret, symptomata universa placide solebant evanescere; cum qui morbum ferocius atque hostili manu aggrediebantur, ingenti remediorum molimine bellum inferentes, vel suos ægros amitterent, vel saltem phlebotomia sæpius repetita quam vel postulabat morbi genius, vel etiam tuto ferebat, eorundem vitam redimere cogerentur. Cum enim in vera pleuritide venæ sectio repetita omnem numerum absolvat, solaque ad curationem sufficiat, (modo non obstiterint medicamenta & regimen calidiora, quæ contra militant) ex adverso in hoc symptomate satis erat semel, vel ut plurimum bis venam secasse, modo ægro concederetur ut e lecto exurgeret, & potu refrigeranti uteretur. Nulla autem cogebat necessitas, si bene observaverim, sanguinem sæpius educere, nisi ubi a calore foris accedente admodum intenderetur dictum symptoma; neque etiam in hoc casu periculo id omnino vacabat.

Hanc jam nactus ansam, paucula de eo dicam quod omnium ore tritissimum est, *Pleuresin* scilicet quandoque ita *Malignam* reperiri, ut per eos annos phlebotomiam ferre nesciat, saltem toties repetitam, quoties hic morbus communiter deposcit. Censeo quidem *Pleuresin* veram atque *Essentialem*, quæ, ut posthac dicetur, omnibus annorum omnium constitutionibus indifferenter infestat, omnibus indifferenter annis venæ sectionem pariter repetitam indicare; aliquando tamen accidere ut febris ejus anni proprie epidemica, a repentina aliqua manifestatum aeris qualitatum alteratione, materiam morbificam in pleuram aut pulmones libenter deponat, ipsaque febris nihilominus eadem prorsus maneat. In hoc casu, etsi venæ sectio possit concedi, ut huic symptomati, si multum sæviat, occurratur; generaliter tamen si loquamur, non multo plus sanguis symptomatis ratione educendus est, quam febris nomine debuerat educi, a qua pendet istum symptoma: Nanque si hæc ejus sit indolis, ut a repetita venæ sectione non abhorreat, potest ea repeti in pleuritide quæ ejusdem symptoma est; at vero si febris repetitam venæ sectionem respuat, neque juvabit ista, imo & nocebit in pleuritide, quæ cum febre stabit cadetve. Hoc autem modo se res habuit, me saltem judice, in *Pleuritide symptomatica*, quæ febrim comitabatur hoc in loco grassantem, quo tempore subingrediebantur *Tusses*, hac nimirum hyeme 1675. Atque hoc quidem mihi ideo reticendum non erat, quod existimem dubio illum tramite errare, atque incerto duci filo, qui in febrium curatione non continenter ob oculos habet anni *Constitutionem* qua-

* *Curatio*.

quatenus huic aut alteri morbo epidemice producendo favet, ceterisque morbis omnibus una concurrentibus in ejus similitudinem ac formam detorquendis.

Novembri anni præfati, Dominum *Thomam Wyndham*, Domini *Francisci Wyndham* Equitis filium natu maximum, hac febre laborantem tractabam. Querebatur is de lateris dolore, aliisque symptomatibus, de quibus cæteri hoc morbo affecti. Venam haud plus semel tundendam curavi, episspasticum nuchæ apponi, enemata quotidie injici; nunc ptisanas atque emulsiones refrigerantes, nunc lac aquæ immistum, nunc cerevisiam tenuem propinavi, suasi ut lecto abstineret quotidie ad horas pauculas, qua methodo intra paucos dies restitutus est, & celebrata catharsi omnino convaluit.

Notandum autem est, quod tametsi symptomata hæc, quæ tussi supervenire solerent, ea prope essent, quæ hanc hyemem funestabant; attamen tussis ipsa sine illis sola invadens, ea tempestate magis dominabatur. Hujus autem medela neque venæ sectionem, neque clysteres sibi vendicabat, modo febris a regimine vel medicamentis calidioribus non excitaretur. Cum satis erat ad eam compescendam ægro liberioris aeris foras usum concedere, & carnis esum, ut & vinum ac id genus liquores spirituosos, qui febri ansam præbeant, omnino interdicere. Porro *Tabellas* sequentes sæpiuscule devorandas imperavi; quæ quidem ad tusses a frigore susceptas coercendas omnibus aliis, quæ mihi adhuc innotescunt, longe præcellunt. ℞. *Sacchar. Cand.* ℔iiß. *Coq. s. q. aq. communis usque dum adhærescat extremis digitorum, tum adde pulv. Liquirit. Enul. Campan. sem. anisi & sem. Angelic. an.* ℥ß. *pulv. Irid. & flor. Sulphur. an.* ℈ij. *ol. chym. sem. anisi* ℈j. *f. s. a. tabellæ, quas secum continuo portet, ac earum unam frequenter assumat.*

At priusquam his, quæ de morbis epidemicis disserui, ultimam imponam manum, objectioni, quam contra eorum nonnulla adferendam prævideo, occurrendum mihi est, quod nempe non satis cum *malignitate* ista pugnare videantur, quæ pluribus horum morborum adhæret. Non is sum, qui receptam a viris doctissimis, sive hujus sæculi, sive antiquioribus, de malignitate opinionem convellere aut possim, aut etiam velim, cum ista indiciis plus satis se prodat manifestis, in epidemicis plerisque. Liceat mihi tantum quæ de ejus natura sentio in medium proferre, quo hæc nostra praxis minus a ratione abhorrere videatur. Ipse enim cum eruditissimo *Scaligero*,

Non mihi, sed rationi, aut quæ ratio esse videtur,
Milito; securus quod mordicus hic tenet, aut hic.

Censeo itaque ego *malignitatem* eam omnem, quæ epidemicis competit, (qualiscunque tandem fuerit specifica ejus natura) particulis calidissimis ac spirituosissimis, humorum naturæ plus minusve adversantibus, consistere ac terminari; quia solæ istiusmodi particulæ humores ita subito alterare valent, atque in morbis malignis fieri videmus. Censeo item calidas illas & spirituosas particulas assimilando maxime agere: Cum ex naturæ lege quodlibet principium activum sui simile procreare satagat, & quæcunque ei obsistunt ad propriam indolem inflectere atque accommodare. Ita ignis ignem generat, & maligno infectus morbo socium inficit, spirituum sc. emissione, qui humores mox inficiendos sibi assimilant, & in naturam suam perducunt, trahuntve.

His præmissis, omnino sequitur nihil esse prius, quam ut dictæ particulæ sudore eliminentur; hoc enim modo morbus confestim funditus extirparetur: At hic reclamat experientia, docetque hoc in omni *malignitatis* specie fieri non posse. Quamvis enim in ipsa *Peste* particulæ pestilentiales, tum quod admodum fuerint subtiles, tum etiam quod sanguinis partibus maxime spirituosis insideant, dissipabiles sint, atque excitato sudore non interrumpendo ejici queant; in aliis tamen febribus, ubi particulæ assimilantes non in eam subtilitatem sunt evectæ, atque etiam humoribus magis crassis incorporantur, minera illa maligna non tantum sudoribus difflari non potest, sed sæpenumero etiam augetur, quibus isti solicitantur, diaphoreticis. Quanto enim magis usu calefacientium actuantur particulæ hæ calidæ ac spirituosæ, tanto magis intenditur ea quam habent assimilandi facultas, quantoque etiam magis excalesiunt humores isti, in quos agunt, tanto libentius in assimilantium castra migrant, earundem impressionibus cedentes. Cum ex adverso ratio dictare videatur, medicamenta illa quæ contrariæ sunt naturæ, non tantum particularum calidarum atque acrium vim inhibere, sed etiam humores condensare obfirmareque, quo spirituum morbificorum fortius sustineant impetum, vel etiam frangant. Atque appellanda hic mihi venit experientia, qua magistra edoctus sum & purpureas febrium maculas, & Variolarum pustulas nigras, eo promptius sumpsisse incrementum, quo magis calefieret æger, easdem vero pro ratione moderationis regiminis, quod iis omnino debetur, decrescere solere ac minui.

Jam si quis me roget, qui fiat ut, cum *malignitas* in ejusmodi particulis calidis ac spirituosis consistat, haud raro ita parca febris signa conspiciantur, etiam in morbis summe malignis; responderem percontanti, primo in præcipua illa, & maxime insigni malignitatis instantia, ipsa *Peste*, abunde constat particulas νοσηρὰς ita supra modum subtiles esse atque aculeatas, (præsertim ubi primum incipit grassari) ut auræ ad instar sanguinem pervadant, ac syderatis quasi ejus spiritibus, ne in ebullitionem quidem illum attollant, unde æger sine febre perit.

At vero in minori isto malignitatis gradu qui in aliis epidemicis reperitur, symptomata febrilia ita parum conspicua redduntur, nonnunquam a confusione in sanguine atque humoribus excitata a particulis inimicis eorum in gremio conclusis; unde natura quasi oppressa non potis est, symptomata illa magis regularia exercere quæ morbo competunt, at anomala sunt φαινόμενα, fere omnia ob οἰκονομίαν penitus eversam dirutamque; quo in casu deprimitur sæpe febris, quæ obtinente genuino naturæ ductu, omnino vigeret. Quandoque etiam pauciora se ostendunt febris indicia quam pro morbi genio, ob metastasin mineræ malignæ vel in genus nervosum factam, vel in alias partes corporis, vel etiam humores extra sanguinis pomœria, dum turgeret adhuc materia morbum committens.

Quicquid vero id fuerit, ne hariolari quidem possum quænam alia medendi methodus *malignitati* qualicunque adhibenda sit, præter eam quæ epidemico, cui inhæret, debetur. Ita ut sive epidemicus de eorum numero sit, qui primo concoctionem materiæ febrilis, mox ejusdem rite dispositæ eliminationem per sudores sibi vendicant; vel eorum, qui per eruptionem aliquam fugam sibi quærunt; vel etiam eorum, qui ab artis præsidio viam sibi aperiendam præstolantur, in singulis his, inquam, generibus, *Malignitas* morbi comes, cum ipso morbo stabit cadetque, pari usa fortuna, & pari etiam passu recedens; atque ex consequenti, quæcunque evacuatio febri in genere competit, eadem & malignitati debetur: quantumlibet evacuationes istæ sibi invicem fuerint contrariæ. *Malignitati* itaque isti quæ *Febres Autumnales Intermittentes* comitatur, uti & *Febrem Continuam*, quæ ejusdem est indolis, medebitur diaphoresis, quæ concoctionem subsequitur ceu ejus effectum. *Variolarum malignitati* subveniet tempestiva abscessulorum maturatio, atque ita de reliquis; in quibus omnibus, peculiaris *malignitatis* species istis præsertim modis ac methodo illa optime superatur, quibus libentissime cedunt peculiares isti morbi, ad quos illa spectat, sive hac methodo procedendum fuerit, sive altera. Hoc mihi dictat ratio, nisi pro Junone nubes, atque huic etiam experientia jugiter suffragatur.

CAPUT VI.

Anacephalæosis.

Atque ita demum animadvertimus, spatium illud annorum, quo finiuntur prægressæ observationes genera *Constitutionum* omnino *Quinque* peperisse;

risse; Quinque nimirum peculiares aeris Diatheses, totidem *Epidemicorum* species peculiares, febrium nominatim, producentes: febrium autem harum prima, quæ iis annis infestabat, quibus *intermittentes Autumnales* maxime grassabantur, unica mihi videtur, (quantum observatione diligenti fidaque hactenus assequi potuero) in qua natura ita omnia symptomata moderabatur, ut materiam febrilem debita coctione præparatam certo suo tempore ad exitum disponeret, vel per justam διαφόρησιν vel διαπνοὴν paulo liberaliorem, (quæ idcirco *Febris Depuratoria* mihi audit) Et profecto facile adducor ut credam, præcipuam hanc esse atque *Primariam* Naturæ *Febrem*, tum ob regularem illam methodum, qua utitur in promovenda materia morbifica, eademque præfinito tempore digerenda; tum etiam quia hæc febribus aliis quibuslibet frequentior occurrit, cum credibile sit *Febres Intermittentes* epidemice sæpius grassari, quam alios morbos quoscunque, si illis nempe habenda sit fides, qui de earum frequentia in sæculis jam elapsis tot & tanta scripserunt; quicquid demum in causa fuerit quod ita raræ comparuerint, a quo *Pestis* hanc urbem est depopulata: Enim vero *Febris* hæc *Pestilentialis Inflammatoriis* iis omnibus, quæ post invasere, se ducem præbebat, ac πρόδρομον. *Febri* autem isti *Primariæ*, de qua supra, adaptantur, ni fallor, illustria illa, atque necessaria Axiomata, quæ tradiderunt *Hippocrates*, aliique Medici antiqui; quorum ope ita illa est regenda, ut præparetur materia febrilis ad crisin per sudores rite faciendam: neque enim satis video, qui possint accommodari dicti aphorismi subsequentibus istis febrium speciebus, quæ diversam longe habent indolem; & raro ejusmodi methodo aliqua solvi solent, qua nos adjuti, si ad eam accedamus scilicet, eamque perficiamus, morbos hosce subjugare possimus. Utut vero hæc se res habeat, notatu dignum esse autumo, quod cum febris hæc, quæ ab illa *Constitutione* pendebat, qua intermittentes cæteris prædominabantur, (si vel diutius persisteret, vel æger nimis evacuationibus fuerit exhaustus) subinde in intermittentium castra de facili transiret; istæ febres quæ sequentes funestabant annos, etiamsi diutissime cruciarent, rarissime tamen intermittentes fierent; indicio satis manifesto eam *Febrem Continuam atque Intermittentes* istas, vel natura quadantenus convenire, vel non multum ab invicem abhorrere.

Jam si quis a me percontetur, quo demum pacto *Febris Continuæ* speciem ex notis in febrium descriptionibus a me traditis queat expiscari, cum plerunque singulæ iis implicentur symptomatibus, quæ omnibus in genere competunt febribus, (cujusmodi sunt calor, sitis, inquietudo, &c.) Huic ego responderem, difficile id quidem esse, at non plane impossibile, modo quis serio, atque ad amussim exegerit circumstantias eas omnes, quas in historia præcedenti indigitavimus; maxime si in urbe aliqua, aut loco alio hominibus referto, examen instituat. Ponamus enim Medicum ad febre continua laborantem accersiri, id primo habet adminiculi ad judicium rite formandum, quod vel ex observatione propria, vel aliis indicantibus facile rescifcat, quinam alii morbi præter hanc febrem, & cujus demum generis, eo locorum epidemice grassantur; quo cognito non amplius dubitabit cujus generis esse debeat febris ista, quæ huic alteri epidemico regnanti famulatur. Quamvis enim fieri possit ut febris iis tantum se prodat symptomatibus, quæ omnibus omnino febribus sunt communia, (præsertim si in ἀταξίαν & confusionem agatur a methodo quæ ab ejus curatione prorsus aliena est) alii tamen epidemici characteres naturæ atque indoli suæ proprios ac peculiares apertissime agnoscent. Verbi gratia, qui *Variolas* inspexerit, facile conjectabit, (modo ejus morbi historiam probe calleat) vel a die quo primum erumpunt pustulæ, vel ab earum magnitudine, atque colore, &c. ad quodnam Variolarum genus species illa particularis fuerit referenda: atque ubi semel cognoverit quænam sit illa Variolarum species, quæ eo anno atque per loca ista increbrescit, satis illi constabit de specie febris cujusvis per id temporis, atque eo locorum grassantis. Et sane si morborum historias ad unguem perdidicissem (quam ego mihi laudem minime sumo) sicuti epidemico quovis conspecto non dubitarem de febris tum regnantis genere pronunciare, licet ne unam viderim quidem; ita *Febris* quælibet conspecta, quisnam ei jungeretur morbus epidemicus, me satis doceret, an *Variolæ* scilicet, vel *Morbilli*, vel *Dysenteria*, &c. Cum tam peculiare aliquod horum genus, quam febris peculiaris, particularem quamlibet constitutionem jugiter comitetur.

Secundo autem, præter indicia illa quæ epidemicorum una invadentium consideratio nobis suggeret, & ipsa cujuslibet febris symptomata ad ejusdem speciem dignoscendam, haud obscuram lucem fœnerantur. Quamlibet enim, ut supra innuimus, febres in universum omnes quædam habent symptomata omnibus communia; sunt tamen & certæ aliquæ distinctionis notæ, quas singulis speciebus sigillatim impressit natura; quæ cum subtiliores sint ac magis reconditæ, non nisi a cautissimis, & minutissima quæque pensiculatim trutinantibus erui solent, aut investigari. Inter hæc signa distinguentia semper existimavi ego, ægri sive sudationem sive siccitatem in hoc vel illo morbi tempore, febris speciem præcipue & præ cæteris demonstrare, modo illa a statu naturali ac suo, methodo minus congrua non fuerit dejecta. Atque hoc ipsum liquido mihi constabat in febribus omnibus epidemicis, quotquot observationes hæ nostræ hactenus complectuntur. Exempli gratia, iis in febribus quæ vigebant exolescente *Intermittentium Autumnalium* prædominio, ægri externa arescebant, nec vel minima sudoris præsignatio ante materiæ febrilis concoctionem, quæ die decimo quarto plerunque perficiebatur, in conspectum se dabat. Neque etiam cieri hic poterat sudor sine ingenti ægrorum discrimine, qui in phrenesin, aliaque symptomata periculosissima mox a coacto sudore præcipitabantur. In *Febri Pestilentiali*, quæ hanc quidem subsecuta est, (*Inflammatoriarum* autem omnium quæ ab illo tempore invasere, chorum duxit) nulli sudores sponte sua prorumpebant, at a sudorificis excitari poterant vel primis morbi diebus, atque iis semel obortis æger nullo non symptomate levabatur. Febre proxime succedente, quæ *Variolas* iis annis comitabatur, quibus illæ *Regulares* erant, æger sua sponte effusissimis sudoribus totus dimanavit, vel a morbi initio; at qui istis indulgebat æger, intendebat illico symptomata omnia, haud mitigabat. In binis febribus, quæ duabus *Variolarum Anomalarum* speciebus, atque *Dysenteriis* se comites adjungebant, & sudores anomali etiam fuere; at plerunque solis primis diebus exeuntes, licet qui primam febrem comitabatur sudor, quam qui posteriorem, aliquantisper esset copiosior, sed in neutra emolumento fuit ægro, cum non a prævia concoctione, sed a confuso particularum noxiarum motu is eliceretur.

Arduum vero id mihi in primis videtur, novæ febris speciem, vertente primum anni *Constitutione* indagare, cum necdum specimen ejus aliquod quis oculis usurpaverit, nec dum resciverit, qualesnam demum sint futuri morbi epidemici, quos ut plurimum febris prævertit. Molestum esset singula enumerare, quæ iis annis, de quibus egi, occurrebant, quo liqueret ansas haud obscuras a natura nobis suggeri, quibus adjuti hoc præstare valeamus; ac proinde cognitio hæc a perdiligenti atque accuratissima circumstantiarum omnium observatione necessario pendebit. Quantumlibet autem difficile id fuerit, imo si & impossibile plane supponamus, novæ febris, ubi primum ingreditur, speciem certo distinguere; tamen ad curationem quod attinet, indicatio a *Juvantibus* & *Lædentibus* sumenda, nobis saltem relinquitur; cujus ope viam paulatim prætentantes ægrum in tuto possimus collocare, modo ne plus satis properemus; qua quidem *festinatione* nihil ego quicquam exitialius esse autumo, nec re ulla alia febricitantium plures vita spoliari. Neque pudet fateri, me non semel in curandis febribus, ubi nondum constaret quid mihi agendum esset, nihil prorsus agendo & mihi & ægro consuluisse optime, dum enim morbo invigilarem, quo eum opportunius confo-

confodere valerem, febris vel sponte sua sensim evanuit, vel in eum se typum redegit, ut jam mihi innotesceret quibus armis esset debellanda. Sed, quod dolendum omninò est, ægrorum quamplurimi, haud satis gnari quod perinde sit Medici periti quandoque nihil agere, atque alio tempore efficacissima adhibere remedia, probitatis atque fidei fructum hunc capere nolunt, sed vel negligentiæ vel ignorantiæ id imputant; cum empiricorum insulsissimus quilibet medicamenta medicamentis adjicere æque novit, ac solet magis quam Medicorum prudentissimus.

Hæc sunt fere quæ hactenus observavi, saltem quæ ad normam aliquam reduci potuerint, de *Morborum Epidemicorum* speciebus, atque ordine illo quo invasere ab anno 1661. ad finem usque anni 1675. Quo quidem tempore *Variolæ*, & *Febres Continuæ* earum comites, quæ ferme a biennio dominatæ sunt, mitiores jam factæ videntur exolescere. Qui post sequentur morbi, solus novit, qui novit omnia.

SECTIO SEXTA.

CAPUT I.

Febres Intercurrentes.

OBservationes annorum, quos jam descripsi, satis arguunt febrium alias *Stationarias* merito audire, ejusmodi febres intelligo, quæ, cum a particulari quadam, at nondum satis cognita hujus aut alterius anni *Constitutione* pendeant, singulæ suo ordine invalescunt, grassantur admodum, & quasi cæteris dominantur per continuam illam annorum seriem. An dentur etiam aliæ species præter jam dictas: An etiam exacto quodam annorum curriculo, aliæ alias certo ac constanti ordine excipiant, an secus se res habeat, nondum mihi licuit deprehendere. Sunt vero & aliæ *Febres continuæ*, quæ licet jam parcius, jam inclementius sæviant & depopulentur, tamen cum Stationariarum quibuslibet, ut etiam & secum invicem eodem anno indifferenter commiscentur, quas idcirco *Intercurrentes* appellandas censeo. Quid tam de illarum ingenio, quam de methodo medendi eisdem adhibenda, hactenus observando didici, in sequentibus tradam. Sunt vero, *Febris Scarlatina*, *Pleuritis*, *Peripneumonia Notha*, *Rheumatismus*, *Febris Erysipelatosa*, *Angina*. Et forte aliæ quædam.

Jam vero cum universos hosce morbos, vel adhuc comitetur febris, vel saltem fuerit comitata, donec exonerata in partes sive has sive illas, pro morbi ratione, materia febrili, sibi exitum invenerit; nullus dubito febrem ipsam pro morbo primario habendam, reliquosque affectus a quibus ut plurimum morbi isti nomen mutuantur, symptomata esse, quæ vel peculiarem κρίσεως modum, vel partem, in quam ruit morbi vis, præcipue spectant. Verum modo de re conveniat, nullam de nominibus movebo litem; mihi integrum fuerit morbum hoc vel illo nomine designare, pro arbitrio meo.

Animadvertendum est, quod sicuti *Febres Stationariæ*, de quibus supra egimus, magis minusve epidemice infestant, quod jam diximus, prout annorum constitutio in secreta atque inexplicabili aeris temperie fundata, eisdem favet, ita etiam *Intercurrentes* hæ nonnunquam, licet non ita frequenter atque istæ, epidemice grassantur. Quamvis enim plerumque oriantur ab hac vel illa particulari corporum particularium ἰδιοσυγκρασίᾳ, qua sanguis atque humores quoquo modo vitiantur, aliquando tamen originem debent suam mediate quidem causæ alicui generali in aere manifestis qualitatibus hominum corpora ita disponente, ut exinde tales talesve sanguinis atque humorum dyscrasiæ generentur, quæ *Intercurrentium* ejusmodi *Epidemicarum* causæ fuerint immediatæ. Uti cum gelu acrius diu perseveraverit, se in Veris usque pomœria longius extendens, derepente autem calidior tempestas succedat, *Pleuritides Anginæ* similesque morbi alii solent invadere, qualiscunque demum fuerit *Constitutio* annorum *Generalis*. Et quoniam hi nonnunquam epidemice grassantur perinde atque alii isti, idcirco ut hos ab illis febribus dispescam, quæ ad certam annorum seriem determinantur, omnibus indifferenter annis communes *Intercurrentes* appellare libet.

Quanto autem a se invicem intervallo dissideant duo hæc febrium genera, quantum ad causas aere subministratas, quoad alias tamen causas externas, ad procatarcticas spectat, sæpenumero conveniunt. Ut enim jam mittamus contagium, quod quidem nonnunquam febrium Stationariarum aliquibus ansam exporrigit, & crapulam taceamus, qua matre proseminantur tum istæ febres, tum hæ etiam, de quibus jam ago; causa evidens externa febrium quamplurimarum inde petenda est, quod quis scilicet vel præmaturius vestes abjecerit, vel ab exercitio incalescens se frigori incautius exposuerit; unde poris subito occlusis, retentisque iis halitibus, quibus alias per cutis spiracula patebat exitus, hæc vel illa febris species in sanguine succenditur, prout vel generalis constitutio, quæ tum temporis obtinet, vel particulares humorum dyscrasiæ in hanc vel illam febris speciem potentius determinaverint. Et sane existimo plures modo jam designato, quam *Peste*, *Gladio*, atque *Fame* simul omnibus perire: Etenim si quis ægrum Medicus de prima morbi occasione paulo minutius interrogaverit (modo ex acutorum istorum numero sit quos supra tractavimus) audiet quasi semper, vel eum vestem aliquam temere deposuisse, cui pridem assueverat, vel corpus motu excalefactum subito frigori permisisse, atque ex alterutra harum προφάσει incidisse in morbum. Quam ob causam familiares meos semper moneo, ut nullo alio anni tempore quicquam vestium, quibus assuevere, sibi detrahant, nisi mense uno ante *Solstitium Æstivum*: Nec minori cum studio eosdem hortor, ut ab exercitio calescentes frigus sedulo evitent.

At vero diligenter hic loci notandum est, quod licet morbi isti, qui sub intercurrentium titulo jam mihi tractandi veniunt, plerique, si non omnes, *Essentiales* fuerint morbi, sæpenumero tamen affectus quidam, tum eos quoad phœnomena referentes, tum eodem etiam insigniti nomine, istis febribus superveniunt quas *Stationarias* appello, & sunt nuda earum *Symptomata*: Quo in casu non jam illa methodus adhibenda est, quæ iis debetur, quoties morbi sunt essentiales, at ista potius quam sibi postulat febris, cujus nunc sunt symptomata, ad quorum quidem curationem ea leviter tantum inflectenda est: In genere autem ad anni febrim serio attendendum est, investigandumque quo illa pacto facillime expugnari possit, venæ sectione, an sudoribus, vel alia methodo qualibet. Hoc si susque deque habeatur, cum ingenti ægrorum discrimine persæpe errabimus. Si quis objecerit hos ipsos affectus, quos ego essentiales voco, & de quibus jam ago, revera symptomata tantum esse, respondeo, symptomata ea forte esse respectu febris ad quam proprie spectant, at symptomata sunt saltem febrium, quæ illa semper ac necessario producunt. V. gr. in *Pleuritide* essentiali febris ejus est indolis, ut semper materiam morbificam in pleuram deponat; in *Angina* essentiali ej's indolis est, ut eadem ad fauces semper amandet, tque ita se res habet in cæteris: Cum ubi affectuum memoratorum utervis febri superveniat, quæ ad hanc illamve annorum constitutionem spectat, atque ab ea pendet, idem per accidens tantum, neutiquam vero necessario producitur. Quo nomine haud parum a se invicem disterminantur.

Jam autem, ut affectus *Essentiales* mihi dictos ab iis qui *Symptomatici* tantum sunt, rite distinguamus, multum confert nobiscum perpendisse, quod qualia sint symptomata quæ invasionem febris hujus alteriusve *Stationariæ* comitantur, talia omnino erunt symptomata quæ insultum sive *Pleuritidis*, sive *Anginæ* sequuntur, quoties ejusmodi febris accidentia sunt tantum. Quod quidem cernere erat in *Pleuritide symptomatica* prædicta, quæ febri per hyemem grassanti, anno 1675. superveniebat. Quotquot enim hac laborabant pleuritide, ubi primum corripiebantur, capitis, dorsi, & artuum patiebantur dolorem; quæ certissima erant & maxime vulgaria febrium earum omnium symptomata, quæ & antequam ingrederentur Pleuritides, invadebant, atque illis expirantibus adhuc durabant. Cum quoties

utrli-

uterlibet horum intercurrentium morbus *Essentialis* est, omnibus indifferenter annis pari modo aggreditur, nihil prorsus habens commune cum febre Stationaria per id tempus regnante. Ad hæc symptomata omnia quæ post emergunt magis perspicua sunt, cum non obscurentur ac confundantur ab aliorum φαινομένων, quæ naturæ sunt diversæ, & ad aliam spectant febrem, admixtione. Præter hæc, Anni tempus, quo essentiales intercurrentes plerique, non tamen omnes, solent infestare, haud raro subinnuit ad quam classem hujusmodi affectus referendi sint. At vero ad morborum, tum horum, tum aliorum etiam omnium Diagnosin, iis demum instructissimus accedet, qui observatione ac diligenti ita intime eorum phænomena rimando perscrutatus fuerit, ut ubi eos inspexerit, genus statim norit distinguere; licet differentiarum characteristicarum aliæ ita sint fortasse subtiles ac delicatæ, ut easdem alteri verbis nequeat exprimere.

Quandoquidem autem variæ hæ febrium species, (quantum quidem assequi possum ex phænomenis, quæ tum morbos ipsos, tum medendi rationes attinent, sedulo pensitatis) peculiari, ac cuilibet morbo propriæ sanguinis inflammationi ortum debent suum, in eodem refrigerando contemperandoque omnis mihi fere curationis vertitur cardo: Methodo interim pro morbi genio variata, & cui, experientia jugiter suffragante, ea species libentissime concedit, materiæ morbificæ eliminandæ ubique satago. Et profecto in febrium quarumlibet curatione omne punctum tulerit, qua porta excludenda veniat materia febrilis, qui certo norit; venæ sectione ver. gr. sudoribus, catharsi, aut si qua est alia magis apposita.

CAPUT II.

Febris Scarlatina.

SCarlatina Febris, licet nullo non tempore possit incidere, ut plurimum tamen exeunte æstivo se prodit, quo quidem integras familias, infantes vero præ cæteris infestat. Rigent, horrentque sub initio, ut in aliis febribus, qui hac afficiuntur, neque vehementer admodum ægrotant; postea cutis universa maculis parvis rubris interstinguitur, crebrioribus certe & multo latioribus, magisque rubentibus, at non perinde uniformibus, ac sunt illæ quæ *Morbillos* constituunt. Ad duos tresve dies persistunt hæ maculæ, quibus demum evanescentibus, decedenteque subjecta cuticula, restant furfuraceæ quædam squamulæ ad instar farinæ corpori inspersæ, quæ ad secundam aut tertiam vicem se produnt, conduntque vicissim.

* Cum hic morbus nihil aliud mihi videatur, quam mediocris sanguinis effervescentia a prægressæ Æstatis calore, aut alio aliquo modo excitata, nihil quicquam molior, quo minus sanguis sibi despumando vacet, & materiæ peccanti, quæ satis prompte adjungitur, per cutis poros ablegandæ. Quamobrem tum hinc & a venæ sectione, & ab Enematum usu mihi temperans (quibus remediorum formis facta evulsione particulas sanguini infestas cum eodem intimius permisceri, & motum naturæ magis congruum sufflaminari autumo) tum ex altera parte ab exhibendis Cardiaciis, quorum æstu impetuosius forte exagitabitur sanguis, quam propagata & leni illa separatione in qua jam totus est; (Quidquod & vehementior febris hoc fomite possit accendi) satis habeo ut æger a carnibus insolidum abstineat, & a liquoribus spirituosis quibuscunque, tum ut neque usquam foras prodeat, neque se perpetim lecto affigat. Cute jam penitus desquamata, & cessantibus symptomatibus, e re fore existimo, ut purgetur æger leni aliquo medicamento, ætati atque viribus accommodo. Simplici hac & naturali plane methodo hoc morbi *nomen*, vix enim altius assurgit, sine molestia, aut periculo quovis facillime abigitur. Cum econtra si plus negotii ægris facessamus, vel lectulis continenter incarcerando, vel Cardiacis aliisque remediis supervacaneis nimis docte, & (ut vulgo videtur) secundum artem supra modum ingestis, morbus statim intenditur, & æger

Sydenham opera Medica.

* *Curatio.*

non raro nulla alia de causa, quam nimia Medici diligentia ad plures migrat.

Veruntamen hoc animadvertendum volo. *Si Convulsiones Epilepticæ* vel etiam *Coma*, huic morbo sub initium eruptionis supervenerint (quod quandoque accidit in pueris ac junioribus hoc morbo laborantibus) omnino oportet, ut *Epispasticum* amplum ac forte posteriori cervici applicetur; atque porro ut *Paregoricum* e syrupo de Meconio statim exhibeatur, repetendum singulis noctibus usque dum convaluerit; imperando interim ut æger bibat pro potu ordinario lac cum triplo aquæ coctum, & a carnis esu abstineat.

CAPUT III.

Pleuritis.

HIc morbus, quo nec alius frequentior, nullo non tempore infestas, potissimum vero anno inter Ver & Æstatem ambigente. Nam per id temporis sanguis a nova solis vicinia excalefactus in effervescentias & inordinatos motus effrænatius ruit. Temperamento sanguineo præditos præ reliquis aggreditur, sæpe etiam rusticos, *& duro jam fractos membra labore*. A rigore plerunque atque horrore orditur, quos excipiunt calor, sitis, inquietudo, & cætera febrium symptomata plus satis nota. Elapsis pauculis horis, (licet aliquando multo serius ingruat symptoma hoc) æger vehementi dolore, eoque punctorio, in laterum alterutro circa costas corripitur, qui nunc versus omoplatas, nunc spinam, nunc ex adverso versus anteriora pectoris se propagat. Tussi etiam crebra affligitur, quæ magnum adfert cruciatum, a partium inflammatarum contentione ortum, unde spiritum subinde reprimit, ut prima tussiendi molimina coerceat. Quæ singulis vicibus *Anachatarsi* rejicitur materia, sub initio morbi pauca & tenuis conspicitur, & sæpe sanguinis particulis intermista; sed procedente morbo copiosior est & magis concocta sanguine etiamnum permixto. Febris interea pari passu incedit, quin & vires sumit a symptomatibus illis, quæ ab ipsa nascuntur. Atque dicta febris cum funesto comitatu omni, (*Tussi* scilicet, *sputo sanguinis*, *dolore*, &c.) pro ratione liberioris materiæ morbificæ expectorationis, sensim minuitur. At vero materia hunc morbum committens, non semper, eodem procedente, concoctionem expectorationi debitam attingit: fit enim non raro, ut materia paucula adhuc & tenuis, sicut in principio morbi, tussiendo educatur, & consequenter febris cum reliquis syptomatibus ne hilum remittat, donec ægrum jugulaverit. Æger interea nunc alvo est nimis adstricta, nunc soluta nimis, dejectionibus crebris & liquidissimis. Est ubi morbo admodum invalescente, & venæ sectione non celebrata, æger ne tussire quidem valeat, sed immani dyspnœa laborans, tantum non suffocetur inflammationis vi; quæ tanta aliquando reperitur, ut pectus ne ad spatium quidem respirationi debitum sine exquisitissimo dolore queat expandi. Est etiam ubi post ingentem inflammationem, & omissam phlebotomiam, quæ nascente morbo fuerat imperanda, mox ad apostema res redit, *pure* in thoracis cavitatem subinde depleto; quo in casu, quamvis primaria febris vel omnino cesset, vel minus saltem urget, attamen, in vado non est æger, sed *Empyemate*, atque *Febre Hectica* succedentibus, miser *Tabe* extinguitur.

Jam vero licet *Pleuritis* propriæ illi atque specificæ sanguinis inflammationi, quæ eam, quando affectus primarius existit, producere solet, originem suam debeat, per accidens tamen aliis febribus quandoque supervenit, cujuscunque demum generis eæ sint, ex præcipitatione scilicet materiæ febrilis in pleuram, vel musculos intercostales. Atque illud quidem in ipso fere febris initio accidit, cruda adhuc existente materia febrili, nondumque per idoneam ebullitionem subacta, adeoque nec ad separationem debitam per loca magis conferentia præparata. Hoc autem incommodi sæpissime ex intempestivo ac præpostero calidorum medicamentorum usu infertur, qualia a nobilibus quibusdam fœminis exhiberi solent, quarum interim benevolentia charitasque multo melius in pascendis pauperibus, quam in

in iisdem medicandis, collocaretur. Atque illæ quidem eo consilio (si tamen ullo utantur) id faciunt, ut in primo statim febris insultu provocetur sudor; parum cogitantes, quam inconsulto atque infeliciter idem tentent. Natura enim hoc pacto turbata, humores adhuc crudos existentes expellere, qua data porta cogitur; atque adeo nunc in cerebri meninges impetu fertur materia febrilis, indeque *Phrenitis* nascitur; nunc ad membranam costas succingentem idem malum appellit, ex quo *Pleuritis* oboriri solet; præsertim ubi ægrorum ætas ac temperamentum, annique tempestas inter Ver atque Æstatem ambigens, sua etiam symbola ad rem contulerint: Certe enim tempestate illa febres in Pleuritidem transire proclives sunt.

Pleuritidem autem, ejusmodi quam diximus præcipitationi ortum suum debere, evacuati per venæ sectionem cruoris color subindicare videtur. Nimirum sanguis (saltem ille qui post primam vicem extrahitur) ubi refrixerit, sevi liquati præ se fert speciem ad crassitiem satis conspicuam; ac superficiem habet veri *putis* æmulam, & tamen ab eo longe diversam, utpote quæ fibris instar reliqui sanguinis, arcte contexitur, nec ad modum putis defluit, quin a reliquo divulsa discolor illa pars, formam cuticulæ tenacis & fibris refertæ exhibet; & fortasse nihil aliud est quam fibræ sanguineæ, quæ rubicundo ac naturali suo integumento per præcipitationem exutæ, ambientis aeris frigore in membranam hujusmodi subalbidam concrevere. At vero (ut id obiter attingam) animadvertendum est, quod si sanguis e secta vena non recto flumine versus Horizontem prosiliat, sed per cutim repens perpendiculariter dimanet, utut celeri se proripiat gradu sæpe tamen ad dictum colorem non accedit, cujus ego me causam nescire fateor. Neque æger ab istiusmodi sanguinis missione perinde levatur, ac si modo primum descripto fluat. Quinimo cum hoc ipso modo extrahitur sive orificium angustius, sive quid aliud obstiterit, quo minus pleniori exeat gurgite, neque hic sanguis Pleuriticorum sanguinem colore æmulatur, neque æger par exinde commodum capit. Observavi etiam, quod si sanguis recens extractus, quocunque demum modo fluxerit, immisso digito agitetur, superficie rubenti ac florida, ut in aliis morbis quibuslibet, spectabitur.

Utut vero sanguis se habet, morbus hic tametsi infamis, & plerisque aliis suapte natura periculosior, tamen si perite tractetur, facile vincitur; & quidem non minus certo constanter, quam alii Medicorum conatus ad homines ab orci faucibus liberandos, morbosque averruncandos, perduci ad exitum felicem solent.

Variis hujusce morbi Phænomenis diligenter perpensis, nihil aliud illum esse arbitror, quam febrim a propria & peculiari sanguinis inflammatione ortam, qua natura materiam peccantem in pleuram deponit, nonnunquam & in pulmones, unde *Peripneumonia* suboritur, quam a priore, gradu tantum, & pro majore ejusdem causæ intensione extentuque latiori differre autumo.

* Hunc itaque in dicto morbo pellendo mihi scopum propono, ut scilicet sanguinis inflammationem reprimam, & particulas ejusdem accensas, quæ in membranam costas succingentem vim fecerunt, & incendio collabefactarunt omnia, per evacuationes debitas revellam.

Quamobrem in venæ sectione spem ponens maximam, ut primum accersor, sanguinem e brachio lateris affecti ad *uncias decem* aut circiter mittendum curo. Potionem deinde sequentem statim a venæ sectione primum celebrata sumendam præscribo.

℞. *Aq. Papav. Rhœad.* ℥iv. *Sal. Prunell.* ʒi. *Syr. Violar.* ℥j. M. F. Haustus. Eodem tempore sequentem emulsionem præscribo.

℞. *Amygd. dulc. N.* vij. *Sem. Melon. & Pepon. an.* ʒß. *Sem. Papav. alb.* ʒij. *contundantur simul in mortario marmoreo, sensim affundendo Aq. Hord.* ℔jß. *Aq. Rosar.* ʒij. *Sacchar. cand.* ʒß. *M. F. Emulsio; Cap.* ℥iv. *quarta quaque hora.* Pectoralia etiam impero frequenter usurpanda, e. gr.

℞. *Decoct. Pectoral.* ℔ij. *Syr. Violar. & Capillor. Ven. an.* ℥iß. *M. F. Apozema; Cap.* ℔ß. *ter in die.*

℞. *Olei Amygdal. dulc.* ℥ij. *Syr. Violar. & Capill. Ven. an.* ℥j. *Sacch. cand.* ʒß. *M. F. f. a. Eclegma, de quo lambat. sæpius in die. Oleum* etiam *Amygd. dulc.* per se, vel *Oleum Sem. Lini* recenter extractum magno sæpe cum fructu assumuntur.

Diætam quod spectat, carnibus omnino interdico, atque insuper earundem decocto quamlibet limpidissimo. Consulo ut jusculis vescatur hordeaceis, avenaceis, & panatella, & pro potu utatur ptisana ex decocto hordei cum rad. acetosæ, liquirit. &c. ac nonnunquam cerevisia lupulata tenui.

Porro, sequens unguentum præscribo. ℞. *Ol. Amygd. dulc.* ℥ij. *Ung. Pomati, & Dialthææ an.* ℥j. *M. F.* Linimentum, quo inungatur latus affectum mane & sero, superimponendo folium brassicæ. Jubeo item ut in dictorum remediorum usu persistat per omnem morbi decursum.

Eodem ipso die, quo primum accersor, si dolor vehementer urgeat, sanguinis eandem quantitatem rursus detrahi præcipio, vel nihilominus die sequenti, ut etiam tertio die; atque hoc modo ad quartam usque vicem, continuis quatuor diebus, (nisi prius æger convaluerit) venæ sectionem repeto, ubi scilicet dolor, atque alia symptomata admodum sæviunt. At vero, si vel morbus remissior & minoris periculi, patiatur ut lentiori pede progrediar, vel etiam dejectæ ægri vires non facile ferant venæ sectionem post tam brevia intervalla repetitam; Phlebotomiam jam bis celebratam non deinceps repeto, nisi interjecto die uno aut altero inter singulas vices. Qua quidem in re normam mihi statuo contraindicantia; hinc nempe morbi violentiam, inde vero imminutas fractasque ægri vires ad invicem trutinatas. Et quanquam in curandis morbis integrum mihi esse volo, ut plus minusve sanguinis pro rei ratione demendum præcipiam, raro tamen observavi *Pleuresin* confirmatam in adultis minori quam 40. circiter *unciarum* sanguinis impensa sanatam: licet in pueris semel tantum aut bis secuisse venam ut plurimum suffecerit. Neque, quæ nonnunquam supervenit, *Diarrhœa*, repetendis jam dictis venæ sectionibus obicem ponit, quæ quidem ipsa hac methodo brevi sistetur, etiam non adhibitis medicamentis restringentibus.

Enemata vel insolidum omitto, vel maxima, qua fieri potest, inter repetitas venæ sectiones intercapedine curo injicienda, eaque non nisi simplicissima illa e saccharo in lacte soluto.

Durante morbo id ago, ne æger nimis exæstuet, ac proinde liberum illi facio, ut lecto quotidie eximatur; idque ad horas aliquot, prout vires suaserint; quod quidem tanti est in hoc morbi genere, ut si æger lecto jugiter affigatur, neque hæc tam larga sanguinis evacuatio, neque remedia alia utcunque refrigerantia, ad dicta symptomata perdomanda vel mitigeranda aliquando proficiant.

Mox ab ultima venæ sectione, nisi forte prius id contingat, symptomata omnia mitescent, & æger (qui per aliquot adhuc dies & a liquoribus spirituosis quibuscunque, & a crassioribus cibis arcendus est) pristinas vires non ita diu post resumet: quo quidem tempore non abs re erit, ut alvus tenuiori aliquo Cathartico solicitetur.

Jam vero si quem moveat, quod huic viæ insistentes, *Expectorationem* vix quidem attingamus, nedum quibus illa rationibus per varia morbi tempora sit promovenda, operosius differamus; sciat ille hæc non per incuriam nobis excidisse, sed dedita opera diuque satis cogitata, neglecta tandem fuisse & prætermissa: Cum semper existimaverim in summo discrimine versari illos, qui morbum hunc expectorationi eliminandum committerent. Nam ut tædium hujus methodi, qua natura materiæ morbificæ ejiciendæ satagit, omittamus, nimium periculosæ insuper res est aleæ; cum non raro eveniat, parte aliqua materiæ jam concocta, forte etiam per ἀνακάθαρσιν rejecta, reliquam adhuc crudam manere, idque successive, præstantissimis quibusque remediis maturantibus expectorantibusque incassum usurpatis, cum expectoratio nunc quidem satis auspicato procedat, nunc penitus supprimatur; ægro interim usquequaque periclitante, atque pro meo in expectorationem imperio (quod sane nullum pror-

---

* *Curatio.*

prorsus est) sive vivis, sive etiam mortuis adjudicando. Cum e diverso, mediante venæ sectione, morbifica materia penes meum sit arbitrium, & orificium a Phlebotomo incisum tracheæ vices subire cogatur. Quinimo constanter affero, huncce morbum, qui, si juxta præcepta a nobis damnata tractetur, inter patentissimas orci januas merito recensetur, æque certo ac tuto methodo jam a me præscripta (ut de brevissimo quo jam profligatus tempore nihil jam dicam) ac alium quemlibet morbum debellari. Nec dum mihi innotuit vel minimum damni a tam larga sanguinis (ut imperitis videri potest) detractione cuiquam fuisse illatum.

Sæpe quidem aggressus sum in tractando hoc affectu, θεραπείας rationem aliquam stabilire, quæ citra ingentem hanc sanguinis jacturam subsisteret, nempe vel humorem resolvendo, vel expectorationis promotione illum evacuando: Sed nondum ea sors mihi contigit, ut huic ipsi, supra memoratæ praxi, parem aliquam reperire potuerim, cujus beneficio (non obstante tristi illa apud Hippocratem de *Pleuritide sicca*, prognosi) ægrum etiam non moratus expectorationem ab insultu morbi vindico; per ipsum sectæ venæ orificium & Pleuritidi fugam parans, & sanitati reditum.

Quandoquidem vero hujus morbi curatio in repetita venæ sectione fere tota stat, quæ tamen ab imperitis Chirurgis, & nescio quibus Medicastris in locis ab oppidis populosioribus longe dissitis celebrata, miseros a *punctura Tendinum* in artus amittendi; atque adeo in vitæ magnum discrimen sæpissime conjicit, non e re fore duxi, rationem huic malo succurrendi, si forte fortuna impingatur, hic subnectere. Qui vero punctura hujusmodi plectuntur, dolorem non statim sentiunt, sed duodecim horis post Phlebotomiam se eodem affici conqueruntur, non tam in orificio nuper facto, quam in partibus ad axillam tendentibus, ubi tandem dolor se figit, & tunc maxime percipitur, cum brachium extenditur; attamen læsa pars tumore admodum insigni non afficitur, eodem avellanæ magnitudinem vix superanti, sed ex orificio humor aqueus vel ichor quidam jugiter destillat, quod quidem præcipuum puncturæ tendinis diagnosticum est habendum. Ita curatur, ut & propriis oculis ipse observavi.

℞. Rad. lilior. albor. ℥iv. Cod. ad teneritudinem in lactis vaccini ℔ij. Deinde ℞. farin. lini. & avenac. an. ℥iij. Coquantur farinæ ad Cataplasmatis consistentiam in s. q. lactis a radicibus prædictis collati, & radicibus contusis misceantur. f. Cataplasma, parti affectæ calidæ applicandum mane & vesperi.

CAPUT IV.

Peripneumonia Notha.

HYeme ingruente, at sæpius sub ejusdem exitum, Vereque adhuc nascente, quotannis emergit febris *Symptomatibus Peripneumonicis* haud paucis conspicua. Paulo habitiores ac crassos ea præ cæteris aggreditur; virilem ætatem vel assecutos, vel etiam (quod sæpius accidit) prætergressos, liquoribus spirituosis (vini maxime spiritui) plus æquo addictos. Cum enim in hujusmodi hominibus sanguis humoribus pituitosis, brumæ tempore congestis, fuerit oneratus, atque idem ab ineunte Vere in novum motum cieatur, tussis hanc nacta occasionem, mox subingreditur, qua ministra dicti humores pituitosi in pulmones irruunt: quo tempore si forte æger nullo vivens consilio, liquores ejusmodi spirituosos adhuc liberalius hauriat, crassescente jam fere quæ tussim excitabat materia, & ab ea præcluduntur pulmonum aditus, & febris omnem sanguinis massam depascitur. Primo febris insultu nunc incalescit æger, nunc friget: Vertiginosus est, de capitis dolore queritur lancinante, quoties tussis importunius fatigat. Potulenta omnia vomitu rejicit, nunc sine tussi, nunc illa vexatus. Urina turbida cernitur, & rubens intense. Sanguis detractus Pleuriticorum sanguinem refert, anhelus sæpe numero spiritum crebro ac celeriter ducit. Si moneatur ut tussim provocet, haud aliter dolet caput, ac si in partes mox dissiliret (qua loquendi formula ægri ut plurimum utuntur.) Dolet & thorax omnis, vel saltem pulmonum coarctatio adstantium auribus percipitur, quoties tussit æger, pulmone non se satis dilatante, præclusis adeo ab intumescentia, ut videtur, meatibus vitalibus; unde intercepta circulatione, sanguineque quasi præfocato, nulla fere, præsertim in habitioribus, febris indicia sunt; licet hoc accidere etiam possit ob materiæ pituitosæ copiam, qua horum sanguis gravatus in plenam ebullitionem nequit assurgere.

* In curanda hac febre id mihi negotii dari sentio, ut sanguinem istum, qui ad pulmonum & suffocationem & incendium facit, Phlebotomia revellam; ipsos pulmones remediis pectoralibus deobstruam atque eventilem; & diætæ refrigerantis ope, totius corporis calorem compescam. Cum vero *hinc* materiæ pituitosæ saburra in venis contenta, pulmonum inflammationi fomitem quotidie subministrans, venæ sectionem sæpe repetitam videretur indicare; *illinc* vero observatio, quam facere potui diligentissima, me doceret Phlebotomiam sæpe repetitam febricitantium iis qui crassiore essent corporis habitu (præsertim ætatis florem prætergressis) pessime cessisse, atque adeo ab ejusmodi repetitione haud minus absterreret; *Catharsin* ego crebriorem venæ sectioni succenturiabam, quæ ei satis recte substituitur, in illis qui a largiori & iterata sæpius Phlebotomia abhorrent.

Ad hunc itaque modum processi; sanguinem e brachio in lecto jacentis extrahendum præcepi, nec passus sum ut ex eo surgeret ad duas tresve horas; cum omnis sanguinis eductio, quæ universam corporis compagem labefactat quadantenus concutitque, hoc pacto facilius toleretur; ita ut mitius cum ægro agatur, cum in lecto cubanti unciæ decem fuerint detractæ, quam si sex septemve tantum amiserit, postquam e cubili surrexerit, die sequenti potionem sequentem mane sumendam propono.

℞. Cassiæ extract. ℥j. Glycyrrhiz. ʒij. Ficus pingues N. iv. fol. Senn. ʒijß. Agarici trochiscat. ʒj. Coq. s. q. Colat. ℥iv. dissolve Manna ℥j. Syr. Ros. solut. ʒß. Msc. f. potio.

Postridie sanguinem secunda vice mittere soleo, atque interjecto die uno potionem Catharticam modo præscriptam iterum exhibeo, diebus alternis jugiter repetendam, donec omnino convaluerit æger. Diebus a purgatione vacuis, *Decocto Pectorali*, *Oleo Amygdal. dulc.* ac id genus aliis, ut utatur consulo.

A carnibus & earum jusculo, maxime vero a liquoribus spirituosis quibuscunque, ægrum interim inhibeo; quorum loco ptisanam ex hordeo & liquiritia, (Cerevisiam item tenuem, si eam efflagitet) pro potu ordinario concedo.

Atque ista quidem methodo vincenda est *Peripneumonia* hæc *Notha*, orta ob exundanti colluvie pituitosa in sanguine aggesta ob Hyemis analogiam, & in pulmones explosa; in qua non tantum iterata venæ sectio, sed & Catharsis etiam indicabatur, secus atque in *Vera Peripneumonia*: quam ego ejusdem plane indolis cum *Pleuritide* esse arbitror, atque ab illa in eo tantum differre, quod *Peripneumonia* pulmones universalius afficiat. Quin & utrique morbo pari omnino methodo medemur, venæ sectione sc. præ cæteris, & medicamentis refrigerantibus.

Notha hæc *Peripneumonia*, licet ad *Asthma siccum* aliquantulum accedat, tum quoad spirandi difficultatem, tum etiam alia quædam symptomata, ab illo tamen satis dignoscitur, cum in ista manifesta febris atque inflammationis signa se prodant, quæ in hoc nusquam comparent; quamlibet in hac specie minora sint longe ac obscuriora illis, quibus insignitur *Vera Peripneumonia*.

Diligenter autem animadvertendum, quod ubi vini spiritui aut aliis id genus liquoribus, cum hoc morbo confligantes se olim addixerint, minime tutum erit eos statim ac derepente ab iis depellere; sed sensim id agendum, quo minus *Hydropi* tam repentina mutatio ac abrupta viam sternat. Quod etiam in morbis quibuscunque ab hac προφάσει oriundis, observari debet. Cum vero de *Spiritu Vini* mentio fuerit facta, hic obiter dicam. Optandum sane esset, quod aut idem omnino exulet, aut saltem spiritibus reficiendis, non vero iisdem extinguendis usurpetur: nisi

* *Curatio.*

nisi quis internum ejus usum prorsus abdicandum maluerit, proindeque a Chirurgis solum ad *Ulcera digerenda* fotubus immiscendum, aut *Ambustis* extus admovendum: quo postremo casu omnibus remediis, quotquot adhuc inventa fuere, hic liquor facile palmam præripit, cum cutem subjacentem ab omni putrefactione tueatur ac vendicet, atque eo nomine curationem, quam cito absolvat, *digestionem*, quæ non nisi admodum tarde sua tempora percurrit, etiam non moratus: nempe si lintea spiritu vini imbuta partibus ab aqua ferventi, pulvere pyrio, vel simili læsis, quam primum hoc infligitur malum, applicentur, eademque spiritu dicto madefacta subinde repetantur, donec dolor ab igne penitus evanuerit, & postea solum bis in die.

CAPUT V.

Rheumatismus.

NUllo non tempore incessit hic morbus, maxime *Autumno*, & præ cæteris annis florentes & ἐπὶ γόνυ χλωρόν. Hac ut plurimum occasione nascitur; æger sc. sive exercitio aliquo vehementiori, sive alio modo excalefactus, mox repentinum frigus admisit. A rigore atque horrore orditur tragædiam, quos statim excipiunt calor, inquietudo, sitis, & reliqua illa infelix symptomatum caterva, quibus stipantur febres. Elapso die uno alterove, (est & ubi citius) æger atroci dolore, nunc in hoc, nunc in illo artu infestatur, in carpis, humeris, genubus præsertim, qui locum subinde mutans, vicissim illos occupat, rubore quodam & tumore in parte quam postremum affecit adhuc residuis. Primis aliquot diebus, febris & symptomata jam memorata quandoque coincidunt; febris autem sensim evanescit, manente dolore, quin & nonnunquam immanius sæviente, materia sc. febrili in artus translata; quod satis arguit febris ipsa sæpius recrudescens ob materiam morbificam ab intempestivo externorum usu repercussam. Morbus hic quoties a febre sejungitur, *Arthritis* sæpe audit, quamvis essentialiter ab illa distinguatur, prout cuivis facile constabit, cui uterque morbus intimius fuerit perspectus: unde forsan petenda est ratio, cur tam sicco illum pede transiverint scriptores Medici: Nisi forte arbitremur, hanc morbi speciem ad reliquam malorum Iliadam de novo accessisse. Utut se res habeat, jam plus satis grassatur hic morbus; & licet rarissime hominem e medio tollat, febre semel depulsa, tamen & vehementia doloris & diuturnitas eum prorsus contemni non sinunt. Etenim si minus perite tractetur, non ad menses tantum, sed ad annos etiam aliquot, imo per omnem adeo vitam miserum haud infrequenter discruciat; quamvis in hoc casu, non eodem semper vigore, sed paroxysmis quibusdam periodice repetitis, ad instar arthritidis, subinde lacessit: imo vero potest fieri ut ubi diu multumque vexaverint dicti dolores, tandem sponte desistant, atque interim æger omni membrorum motu ad mortem usque privetur, digitorum articulis quasi inversis, & protuberantiis, ut in arthritide, nodosis in interna magis quam externa digitorum parte se prodentibus: stomacho nihilominus valeat, & cætera sanus vitam toleret.

Est & alia hujus morbi species, licet non hujus esse prosapiæ vulgo credatur, quæ *Lumbago Rheumatica* aptissime dicetur: immanis dolor, sc. idemque fixus circa lumborum regionem, ipsumque aliquando ad os sacrum se demittens, *Paroxysmum Nephreticum* mentitur: nisi quod æger non vomituriat; nam præter dolorem atrocissimum, & vix ferendum circa ipsos renes, aliquando & ureteres per omnem eorum ductum ad vesicam usque, eodem licet mitiori, tentatur. Qui & mihi olim imposuit, tanquam a materia aliqua sabulosa in iis partibus hærente penderet; cum revera materiæ *Rheumatismi* peccanti & inflammatæ ortum suum debeat, quæ quidem partes illas jam solas urit, intacto reliquo corpore. Immanis hic dolor, nisi abigatur eodem modo, quo prior species pariter etiam perdurat, pari sævitia excrucians; adeo ut miser nequeat procumbere, sed vel lecto exiliat, vel super eodem erectus sedeat, corpore interim perpetua agitatione nunc versus anteriora, nunc posteriora inclinato, reductoque.

* Cum utraque hæc morbi species ab inflammatione videatur oriri, quod tum jam dicta arguunt phænomena, tum præsertim sanguinis venæ sectione educti color, utpote qui pleuriticorum sanguini tam est similis, quam ovum ovo, neque quisquam reperiatur, qui hos inflammatione laborare vel quidem dubitaverit; his, inquam, ita se habentibus, censeo ego, curationem non aliunde quam a Phlebotomia debere sumi, sanguine interim contemperato, ejusque nimio fervore represso, tum medicamentis refrigerantibus atque incrassantibus, tum etiam convenienti regimine.

Ac proinde ut primum accersor, statim sanguini, ℥x. e brachio lateris affecti mitti jubeo, & Julapium refrigerans incrassansque ad hanc fere normam præscribo. ℞. *Aq. Nymph. Portulac. & Lactuc. an.* ℥iv. *Syr. e limonibus* ℥jß. *Syr. Viol.* ℥j. *M. f. Julap. de quo bibat ad lubitum:* vel etiam emulsionem in curatione morbi lateralis jam descriptam. Ad dolorem sedandum, *Cataplasma e mica Panis siliginei, & lacte croco tincto*, vel *fol. brassicæ* parti affectæ applicandum, & sæpe renovandum curo. *Diætam* quod spectat, carnibus prorsus interdico, quin & eorum jusculo, quantumlibet tenui limpidoque; quibus substituo jascula hordeacea, avenacea, panatellam, & ejusmodi. Cerevisiam tenuem mitemque pro potu tantum concedo, vel etiam (quæ magis ad rem facit) ptisanam ex ordeo, rad. Liquirit. Acetosæ, &c. in aqua fontana incoctis. Volo interim, ut per aliquot horas singulis diebus lecto se abstineat, cum calor, qui a jugi decubitu, morbum promoveat intendatque.

Die sequenti sanguinis tantundem detrahi præcipio; atque intercalato die uno alterove, pro ægri viribus tertio; dein interjecto trium quatuorve dierum intervallo (prout ægri vires, ætas, constitutio, aliæque circumstantiæ suadent monentque) quarto, atque ultimo, ut plurimum, venæ sectionem repeto; raro enim usu venit, ut ultra quartam vicem venam incidamus, nisi vel regimen justo calidius præcesserit, vel medicamina calidiora ægro præter necessitatem fuerint ingesta. Quin & Anodyna sive Paregorica dicta remedia effusiorem sanguinis missionem postulant: Quamobrem utut sæviat dolor, per omnem hujus morbi decursum, religiose mihi ab his temperandum existimo, modo mihi animo sit curationem a sanguinis missione solum petere, cum illorum usu figatur morbus, neque tam facile venæ sectioni cedat, quæ ideo ob hæc ipsa medicamenta officiose nimis exhibita, sæpius quam erat opus, celebranda est. Quid quod & in morbi statu, neque eam, quam titulo pollicentur, ἀναλγησίαν valeant præstare?

Interim dum prædicta remedia, diætaque sedulo usurpantur, *Enema* e lacte saccharato subinde injici curo, diebus scilicet a Phlebotomia vacuis. Porro ut hæc omnia ad dies minimum octo ab ultima venæ sectione diligenter observentur, serio hortor moneoque; quibus elapsis, *Potionem Catharticam* e lenitivis præscribo mane hauriendam, & insequenti vesperi dosin paulo liberaliorem *Syr. de Meconio in Aqua fl. Paralys.* quo sc. sanguinis orgasmus, unde & recidivæ periculum aliter intentari poterit, penitus reprimatur. Quibus rite peractis, ut in pristinum vitæ genus, quoad victum, exercitia, atque aerem, pedetentim se recipiat, lubens patior, ita tamen ut neque vinum, neque liquorem spirituosum quemlibet, neque etiam cibos, sive sale, sive aromatis conditos, sive etiam ἀρτύματα quæcunque, nisi diu postea degustare liceat.

Post venam, quoties supra innuimus, pertusam, ægri dolores admodum imminuentur, neque tamen adhuc prorsus evanescent; at vero resarcita, quam fecerat sanguinis detractio, virium jactura (superveniente maxime proximo illo anni tempore, quod magis faciet ad redintegrandum corporis robur, quam id, quo primum decubuit æger) symptomata ad unum omnia cessabunt, atque æger pancratice imposterum valebit.

Jam

* *Curatio.*

Jam vero, tametsi prædicta methodo, aut alia huic simili, tempestive atque sub ipso morbi ingressu adhibita, eum, quem jam dixi, finem utplurimum sortiatur; non raro tamen accidit, ut ibi æger per errorem contrario plane modo fuerit tractatus, doloribus vagis, nunc quidem mitioribus, nunc vero atrocioribus, per omnem vitam misere discrucietur: qui quidem minus cautis nullo negotio imponunt, & pro *Scorbuti* symptomtibus vulgo habentur. Hic enim obiter, sed & libere tamen dicam, quod licet nullus dubitem, quin *Scorbutus* in his plagis Borealibus revera inveniatur, tamen eum morbum non tam frequentem, quam fert vulgi opinio, occurrere persuasum mihi habeo; multos autem ex iis affectibus (ne pluribus dicam) quorum nomine *Scorbutum* incusamus, vel morborum *Fientium*, nondum vero *Factorum*, quique nullum adhuc certum induerunt typum, effecta esse; vel etiam infelices *reliquias* morbi alicujus nondum penitus devicti, a quibus sanguis cæterique humores contaminantur: Verbi gratia, quibus in corporibus materia aliqua *Arthritidi* producendæ apta recens generatur, nondum tamen in artus depluit, varia se ostendent symptomata, quæ *Scorbuti* suspicionem facient, donec *Arthritis* jam formata, atque actu se exercens, nullum amplius dubitandi locum relinquat. Neque ignoramus, non pauciora symptomata *Scorbutum* mentientia, *Podagricos* jam a paroxysmo liberatos infestare (dum scilicet vel intempestivus evacuantium usus, vel ægri effœta ætas, vel alia aliqua causa naturam interpellaverit,) quo minus materiam omnem Arthriticam in artus exonerare valuerit; quæ adhuc retentam, cum τι ἀνεπιτήδειον existat, totam sanguinis massam inquinat, & confertissimo pessimorum symptomatum agmine hominem lacessit. Quod quidem non de *Arthritide* tantum, sed & *Hydrope* adhuc incipiente dictum volo; de quo morbo licet vulgo jactetur, *Ubi desinit Scorbutus, ibi incipit Hydrops*, hæc tamen regula sæpe sæpius non aliter est accipienda, quam quod, ubi primum se *Hydrops* manifestis prodit indiciis, præconcepta de *Scorbuto* opinio statim collabascit. Potest & idem hoc affirmari de quamplurimis aliis morbis Chronicis, vel adhuc in corpore humano nascentibus, quique proinde nondum certum aliquem sibi cuderunt typum; vel etiam de illis, qui licet partim fugati sint, nondum tamen penitus debellati exterminatique videntur. Et sane nisi hoc concedamus, *Scorbuti* nomen, uti hodie fit, in immensum crescet, & omnem fere morborum numerum absolvet. Cum, si id sedulo agamus, ut abdita cujusque morbi penetralia perscrutemur, eumque post irregularium symptomatum vela latentem eruamus, sua se mox specie sit proditurus, & ad illam ad quam attinet familiam haud difficulter relegandus. Quin & methodus, qua hujuscemodi morbi sunt abigendi, non adulterinis illis symptomatibus, sed ipsi morbo, qualisnam is demum fuerit, ceu perfecte formato, jamque actu existenti accommodanda.

Sed hic notandum, non adeo consultum esse, quando *Rheumatismus* aliquot annorum diuturnitate altas radices egit, sanguinem tam brevibus ac sub ejusdem primordiis fiebat, intervallis mittere; quin præstare, septimanarum aliquot intercapedine repetitas illas venæ sectiones disterminare; quæ tandem vel penitus materiam morbificam averruncabunt, vel saltem eo conducent, ut fontanella in crurum alterutro excitata, & spiritu quovis volatili in vino Canarino mane & sero exhibito, reliquiæ ejus extirpentur.

Jam vero quantumcunque discriminis inter verum Rheumatismum, ut supra innui, & Scorbutum intercedat, aliam tamen speciem esse Rheumatismi, quæ ad Scorbutum quam proxime accedit, omnino confitendum est, utpote quæ insigniora hujus morbi symptomata æmulatur, & pariter eadem ferme remedia sibi vendicat, ideoque mihi *Rheumatismus Scorbuticus* audit. Dolor nunc hanc, nunc illam partem obsidet, sed eadem in tumorem ac in alia specie raro attollit, neque febrim sibi comitem adjungit. Insuper non adeo fixus manet, sed indolem magis vagam ac incertam refert, cum anomalis inconditisque symptomatibus stipatus. Nunc hunc vel alium artum discruciat, mox internas solum partes afficit, proindeque ægritudinem parit, quæ, redeunte externarum partium dolore, iterum se proripit; ita ægrum alternatim divexans, ac in diuturnitatem longam se protrahens, ad instar morborum, qui vel maxime Chronici habentur. Fœminas præ reliquis adoritur, ut & viros, qui imbecilliori natura sunt; adeoque ad affectuum hystericorum classem referri debere plane suspicarer, nisi quod iterata experientia comprobassem, eum remediis hystericis minime cessisse. Illi etiam, qui longum & repetitum *Corticis Peruviani* usum experti sunt, huic malo sunt obnoxii; quod quidem (ut obiter attingam) unicum est incommodum, quod ex hoc remedio illatum novi unquam. Sed utut id sit, hic affectus sive ex hac occasione, sive ex alia quacunque causa originem ducit, quam facillime debellatur vinciturque usu sequentium, quæ nisi privato commodo publicum prætulissem, prorsus mihi reticenda essent. Etenim his solis quam multos, eo quo descripsimus modo laborantes, sanavi, quibus venæ sectiones, quantumlibet repetitæ, Cathartica, diæta lactea, pulveres testacei, &c. ne hilum profecerunt. Atque hæc sunt.

℞. *Conserv. Cochlear. hortens. rec.* ℥ij. *lujul.* ℥j. *pulv. Ari Comp.* ʒvj. *cum s. q. syr. Aurant. f. Electuar. Capiat.* ʒij. *ter in die per mensem integrum, superbibendo aquæ sequentis* ℥iij.

℞. *Cochlear. hortens. M.* viij. *Beccabung. Nasturt. aquat. salviæ, menthæ, an. M.* iv. *Cort. Aurant. n.* vj. *nuc. Moschat. contus.* ʒß. *Infundantur in Cerevisia Brunsvicensis* ℔xij. *ac distillentur organis communibus, & eliciantur tantummodo Aquæ* ℔. xij. *pro usu.* Atqui præcisa dosis *pulv. Ari comp.* observetur, aut saltem eadem non minuatur.

CAPUT VI.

Febris Erysipelatosa.

NUllam non corporis partem, idque nullo non tempore incessit hic morbus, at præ reliquis faciem, exeunte præsertim æstate, quo tempore sæpe dum subdio versatur, corripitur æger. Facies siquidem ex improviso in tumorem attollitur, qui subito exorsus cum dolore ruboreque summis, denso minimarum pustularum ordine distinguitur, quæ aucta magis inflammatione in vesiculas subinde facessunt: hinc per frontem ipsumque caput latius serpit, oculis interim tumoris magnitudine plane obrutis (rusticis *Syderatio* audit) neque multum profecto abludit, nisi quod adsunt pustulæ, ab iis symptomatibus, quæ inflicta ab apum vesparumque aculeis comitantur vulnera. Hoc se habet modo *Erysipelatis* notissima species ac vulgatis.

At vero quamcunque corporis partem hoc vitium obsederit, ut etiam quocunque anni tempore rigor atque horror, nisi præcesserint (quod nonnunquam pridie, aut nudius-tertius solet contingere) huic se inflammationi ut plurimum adiungunt, sitis insuper, inquietudo, ac reliqua febrium indicia, procedente morbo, uti primum febris dolorem, tumorem, atque alia peperit symptomata, (quæ indies ingravescentia nonnunquam in *Gangræna* terminantur) ita hæc invicem haud mediocrem ad febris augmentum conferunt operam, donec remediis idoneis utraque restinguantur.

Est & alia hujusce morbi species, licet rarius occurrens: Hæc quolibet anni tempore invadit, idque hac utplurimum προφάσει, quod scilicet æger vinorum subtilium magis magisque attenuantium potationi paulo liberalius indulserit, aut liquoris similis spirituosi. Febriculam, quæ in agmen ducit, mox excipit: pustularum per universum fere corpus eruptio, quæ urticarum puncturas referunt, & nonnunquam in vesiculas attolluntur, mox recedentes tuberculorum more sub cute se condunt cum proritu mordacissimo & vix tolerando, at quoties levissimam scalpturam subeunt, rursum apparent.

* Hic ego materiam peccantem sanguini permixtam rite evacuandam, ejusdemque sanguinis ebullitionem remediis illam contemperantibus sufflaminandam censeo; eam denique, quæ jam partibus impacta est, materiam evocandam, discutiendamque.

Hæc

---

* *Curatio.*

Hæc ut fiant, ubi primum accedo, satis largam sanguinis quantitatem e brachio extrahi præcipio, qui quidem Pleuriticorum sanguinem fere semper æmulatur. Die sequente blandam illam potionem Carharticam mihi in praxi familiarem exhibeo, & hora somni (si paulo frequentius dejecerit æger) haustum aliquem Paregoricum, e. gr. *Syr. de Meconio in Aq. fl. Paralys.* vel alium ejusmodi. Peracta Catharsi, partem affectam sequenti decocto foveri jubeo. ℞. *Rad. Alth. & Lil. an.* ℥ij. *fol. Malv. Sambuc. Verbasc. an. M.* ij. *flor. Melilot. summit. Hyper. & Centaur. min. an. M.* j. *Sem. Lini & Fœnugr. an.* ℥ß. *Coq. in s. q. aq. ad* ℔iiij. Colletur liquor & tempore usus adde singulis libris decocti, *Spir. Vin.* ℥iij. Stupæ e panno laneo levis texturæ hoc decocto immersæ ac expressæ calide, admoveantur parti bis in die, quæ post fotum quotidie illiniatur seq. mixtura ℞. *Spir. Vin.* ℔ß. *Theriac. Androm.* ℥ij. *pulv. Piperis longi Caryophyl. an.* ʒj. *M.* Charta emporetica hac mixtura madefacta parti circumvolvatur.

Æger insuper ut jusculis tantum hordeaceis atque avenaceis, cum pomis assatis vescatur, volo; tum etiam cerevisia utatur tenuissima, & per horas aliquot singulis diebus a lecto sibi temperet. Hac methodo tum febris, tum alia symptomata citissime utplurimum fugantur. Sin aliter, rursus venam seco; quod & tertium nonnunquam fieri debet, interposito semper die uno, si prava nempe adsit sanguinis diathesis, & febris intensior. Diebus a venæ sectione liberis *Enema* e Lacte cum Syr. Violaceo, & Julap. refrigerantia ex Aq. Nymph. &c. in *Rheumatismi* curatione jam dicta, qualibet hora diei usurpanda præscribo. Ut plurimum vero unica venæ sectio & subsequens Catharsis, si tempore adhibeantur, rem expediunt.

Quæ urticarum puncturas, cum pruritu, refert species, pari modo est amolienda, nisi quod hæc remediis ab extra applicandis minus egeat.

Hic obiter dicam, quod licet non solum hic affectus, de quo jam loquimur, sed & plerique eorum, qui cutim impetunt, & eruptionem aliqualem comitem sibi adjungunt (modo Chronici ii non sint) facile huic methodo cedant, ac proinde sanguinis missione Catharsi iteratis brevi se propipiant, eorum tamen aliqui via plane diversa tractandi sint, nec evacuationes modo dictæ quantumlibet repetitæ, nec *pulveres testacei* sanguini edulcorando destinati quicquam proficiunt, cum recrementa quædam pravam diathesin adepta intimius cuti impingantur, non nisi remediis, quæ sanguini robur ac vim conciliant, proindeque cutis spiraculis deobstruendis apta nata sunt, ullatenus amovenda debellandaque: Cum successu itaque non vulgari sequentem methodum aggressus sum in *Pruritu ferino*, atque inveteratis id genus cutis eruptionibus. Ut.

℞. *Theriac. Andromach.* ℥ß. *electuar. de ovo* ℈j. *rad. serpentar. Virgin. subtiliss. pulverat. gr.* xv. *lapid. Bezoard. Oriental. gr.* v. *cum s. q. syr. e Conditura Citri f. Bolus, sumendus mane & hora somni per dies* 21. *superbibendo Cochl.* vj. *seq. Julapii.*

℞. *Aq. Card. Benedict.* ℥.vj. *aq. epidem. & theriacal. stillat. an.* ℥ij. *syr. Caryophyl.* ℥j. *mis. f. Julapium.*

Singulis matutinis post assumptum medicamentum sudet horæ unius vel alterius spatio, vel potius pluribus stragulis quam soleret coopertus in lectulo levi madori indulgeat per dictum tempus. His finitis, si pustulæ adhuc non evanuerint, sequenti linimento partes affectæ inungantur. ℞. *Unguent. ex oxylapatho* ℥ij. *unguent. pomati* ℥j. *flor. sulphuris* ʒiij. *ol. Rhodii* ℈ß. *f. liniment.* Verumtamen medicamenta præscripta haud usurpentur, nisi venæ sectione atque catharsi rite præmissis, quæ tametsi solum adhibitæ curationem non absolvunt, ægrum tamen contra febrim præmuniant, ob usum medicaminum calidorum alias occursurum.

Est & alia *Eruptionis* species, etsi minus frequens, ad cujus medelam nullæ prorsus evacuationes conferunt. Hæc tametsi in aliis quandoque partibus, ut plurimum tamen in pectore apparet, ac loco aliquo determinato se figit, vix cutim supereminens, atque latiorem maculam præ se ferens, nisi quod aliquantulum porriginosa, ac quasi furfuracea, cum squamulis colore ad flavum vergente tinctis, cernitur. Hac sive *macula*, sive *impetigine* vigente, æger bene se habet, eadem vero evanescente, ut sæpe fit, leviculam ægritudinem patitur, atque urina ejus turbidior, & rubicundior, sed ad flavedinem accedens redditur. In hujus etiam affectus curatione eadem via atque iisdem, post evacuationes universales, plane remediis insistendum ac in pruritu ferino modo dicto, ac proinde, quod non omittendum, vini, ut & carnium ὀπτέων usus omnino concedendus, cum refrigerantia omnia magis officiant quam prosint. Atque ita hæc postrema eruptionis species curatur, quæ tamen aliquando non nisi *Aquis ferreis* diu epotis cedet.

CAPUT VII.

Angina.

QUolibet anni tempore aggreditur, maxime tamen illo, quod Ver atque Æstatem interjacet, juvenes præ cæteris, & temperamento sanguineo præditos; Rufos etiam, quod non semel observavi, præ reliquis omnibus. Rigent horrentque mox a primo morbi insultu, sequitur febris, & paulo post dolor, & faucium inflammatio, cui nisi mature succurratur, æger statim nec deglutire valet amplius, nec spiritum per nares ducere, sed cum sensu quodam strangulationis præcluduntur fauces ab inflammatione & tumore Uvulæ, tonsillarum, laryngis, ita ut tantum non suffocetur. Ingens ab hoc morbo periculum, utpote qui paucis nonnunquam horis hominem jugulat; quoties scilicet magna vis materiæ febrilis in prædictas partes conjicitur, neque satis tempestive convenientibus remediorum usu, ingtuenti occurritur procellæ.

* Opem laturus, sanguinem cum primis e brachio copiose detraho, mox ex ranula utraque; dein, ut partes inflammatæ *melle Rosaceo spiritu sulphuris* ad summum acorem permixtos tangantur, author sum: mox *Gargarisma* sequens præscribo, non vulgari modo usurpandum, sed ita ut in ore sine ulla agitatione contineatur, donec incalescat, dein expuatur, & repetatur subinde. ℞. *Aq. Plantag. Ros. rubr. & Sperm. Ranar. an.* ℥iv. *Album. ovorum in aquam agitando redact. N.* iij. *Sacch. cand. Alb.* ʒiij. F. Gargarisma. Jubeo etiam ut de emulsione in cura *Morbi lateralis* præscripta vel simili, indies sumat.

Sequenti mane, nisi febris & dolor inter deglutiendum perceptus aliquantulum remiserint, venam in brachio rursum ferio, Catharsi in diem posterum rejecta. At si utraque hæc minuatur, *Catharticum* lenitivum statim exhibeo; quod quidem post sanguinis missionem præ omnibus aliis perutile, ac apprime necessarium esse multiplici experientia comperii. Si forte an, quod quidem oppido rarum est, febris, aliaque symptomata, etiam post Catharsin, bellum minentur, iterata, ut prius, venæ sectione perdomanda sunt, ut & *Epispastico* amplo ac forti, posteriori cervici applicando. Per integrum hujusce morbi decursum, Enema refrigerans emolliensque omni mane, dempto illo, quo Catharsi vacat, injiciendum, atque ægrum hoc pacto reficiendum quotidie præcipio. Carnes, cujuscunque demum generis, & juscula ex iis parata sacra sunto; jusculis vero hordeacis, avenaceis, pomis coctis ac id genus aliis vescitor, ptisana ex hordeo, vel cerevisia tenuissima utitor. Lectulo interim per horas aliquot quotidie abstineat: cum hujus tempor tum febri, tum reliquis symptomatibus, quæ hac methodo expugnare satago, vires addat. Animadvertendum est autem, quod istiusmodi *Angina*, quæ febris, mihi *Stationariæ* dictæ, symptoma tantum est, illa ipsa methodo curari amat, quam febris ea sibi vendicat, ac proinde vel per διαφόρησιν & cutis spiracula exterminanda est, vel per aliam qualemcunque methodum, quæ febri primariæ, cui inhæret, debetur, quod sedula observatione dignum.

Sunt & aliæ febres *Intercurrentibus* jure merito annumerandæ, quæ, quoniam alio aliquo modo immediate abitum sibi parant, & in hoc vel illo symptomate desinunt, vulgo febres non habentur; licet tales ab origine vere fuerint, atque affectus ille, a quo morbus nomen mutuatur, febris tantum sit. *Symptoma,*

* *Curatio.*

ma, quæ in illo demum terminatur. Impræsentiarum duas tantum, *Hæmorrhagiam* scilicet *Narium*, ac *Hæmeptoen* leviter perstringam.

* *Hæmorrhagia Narium* quavis anni tempestate infestat, præcipue sanguine præfervido, temperamento vero debiliore præditos; idque magis ætate ingravescente, quam adolescente. Primo utplurimum appulsu febris præ se fert indicia, qua derepente sibi per nares, qua data porta, faciente viam, dolor & calor sinciput adhuc torquent. Sanguis ad horas aliquot profluit, dein aliquandiu sistitur; mox denuo erumpit, atque hæc vicissim: donec tandem vel remediorum usu, vel sponte sua ob imminutam copiam deperditamque cohibitus, omnino cessat; ita tamen, ut ægro singulis annis a recidiva metuendum sit, si vel a liquoribus spirituosis, vel alia occasione qualibet æstuare contingat.

Eum hic mihi scopum propono, ut sanguinis fervor nimius atque ebullitio, unde oritur dicta præter naturæ modum extravasatio, frænis omnibus compescatur, ejusque impetus alio vertatur. Ea propter frequenter brachii venas tundo, & sanguinem liberaliter extraho, *Pleuriticorum* sanguini colore semper respondentem. Victus rationem refrigerantem atque incrassantem injungo. Ut aq. fontan. partes tres, lactis simul coctas, & frigide hauriendas; poma cocta, juscula hordeacea, & similia a carnibus abhorrentia. Julapia insuper refrigerantia atque incrassantia, una cum emulsionibus, in morbis inflammatoriis supra descriptis. Lectulo item ut absistat per aliquod spatium quotidie, nec vel semel quidem omittatur. Haustu quinetiam hora somni Paregorico e Diacodio, ceu catena constrictus sanguinis furor coerceatur. At vero cum hujusmodi Hæmorrhagias non raro comitetur lympha acrior, quæ sanguini permista ejus motum adjuvat, venarum orificia reserando, præter revulsionem & refrigerationem, solemne mihi est Catharticum blandius, vel in ipsius morbi ἀκμῇ propinare, cujus operatione finita, Anodynum exhibeo præter solitum viribus auctum; & ubi symptoma penitus evanuerit, aliud demum Catharticum.

Quoad externas applicationes, lintea quadruplicata immersa aquæ frigidæ, in qua *Sal prunnellæ* dissolvatur, & postea leviter expressa admoveantur nuchæ ac utrinque cervici sæpius in die. Item post universas evacuationes peractas liquor sequens applicetur. ℞. *Vitriol. Hungar. & Alumin. an.* ℥j. *Phlegmatis Vitriol.* ℔ß. *Coq. tandiu, donec omnia fuerint dissoluta. Liquorem frigefactum filtra, & a Crystallis subinde natis separa. Liquori residuo adde Ol. Vitriol. duodecimam partem. Turunda ex linteo raso liquore hoc probe humectata, nari ex qua sanguis stillat indatur, per dies duos isthic relinquenda.* Quo etiam liquore linteamina imbuta & applicata sanguinem sistunt ex quacunque demum parte externa idem defluat.

* *Hæmoptoe* etiam, quæ in æstatis ac veris confinio homines calidioris temperamenti, ac minus robusti adoritur, & quorum pulmones minus recte valent, præ senibus item juniores, ejusdem fere indolis cum Hæmorrhagia jam tractata mihi est, cum & hæc quoque febris sit, quæ tam nomen, quam essentiam exuit suam illa quæ soluta est crisi; hoc fere tantum discrimine, quod in morbo *priori* sanguis nimium agitatus in narium venulas, in *hoc* vero in pulmones impetum facit; utque in illo, durante fluxu dolor & calor sinciput jugiter lancinant, ita in hoc pectus uterque obsidet cum debilitate quadam. Quin & hoc vitium eandem fere quam Hæmorrhagia methodum medendi sibi vendicat, nisi quod Catharsin minus ferat, a qua, præsertim repetita, æger facile in tabem conjicitur. At Phlebotomia crebro celebrata, Enema quotidie injectum, Diacodium hora somni propinatum, diæta insuper, ad medicamenta, tam incrassantia, quam refrigerantia, opus pro voto absolvent.

Atque hæc sunt, quæ hactenus observavi de numerosa ista morborum tribu in varias familias dispertita, qui *Febrium* sub nomine censentur, atque de iis symptomatibus, quæ ab illa pendent, in quibus id serio egi, ut nullas putationes meas, nulla imaginaria cerebri commenta orbi venderem; animo vero sincero candidoque, nullique adeo hypothesi adstricto, eorum historiam & naturalia Phænomena aliis traderem; curationes etiam pari fide, & cautela pari subnecterem. Quod si vehemens desiderium methodum certiorem minusque lubricam, in utilissimo tuendæ mortalium vitæ negotio, expiscandi constabiliendique, me in semitas nullo antea pede calcatas pertraxerit; nemo eruditorum, uti spero, mihi imputabit, quod vel spretis aliorum judiciis meo nimium fidam, vel rebus studeam novis; cum & non spernendus rerum eventus mihi hæc investiganti ingentes hucusque animos dederit, & posterorum experimenta sine dubio meam fidem sint liberatura. Et profecto haud oscitanter impugnandum est hoc morborum tam pestiferum agmen, quod nullo non die cum genere humano bellum gerit internecinum, atque ἄσπονδον, & cujus telis duo ad minimum hominum trientes, si eos demas, qui violenta morte perimuntur, confossi quotannis occumbunt. Indesinentes horum morborum impetus, & quotidianæ, quas etiam de viris robustissimis & ætate maxime florentibus reportabant, victoriæ (non obstantibus suppetiis iis omnibus, quas nobis hactenus attulere speciosæ istæ methodi in speculativorum libris satis fidenter descriptæ), animo meo hæc primum agitanti minus satisfaciebant, cum reapse cernerem, ludrica ista cerebrosorum commenta ita parum ad reintegrandam ægrorum sanitatem conferre, ut qui ad asyla hæc confugerant, quicquid pollicitarentur Thrasones Dogmatici, haud meliori in loco essent, quam qui neglecta arte se totos naturæ permiserant. Si quid ego hic egero, quo vel periculi, vel etiam difficultatis, quæ in his morbis persanandis plerumque occurrunt, pars aliqua levetur (quod salva verecundia, me mihi polliceri posse saltem spero) scopum quadantenus assecutus sum, & dulcissimum improbi laboris in bono proximi quærendo recte collocati, fructum fero. Hæc præcipua fere sunt quæ jam habeo comperta, (vel saltem ad methodum aliquam novi reducere) circa *Febres* & *symptomata*, quæ ab eisdem pendent ad hunc usque 30. Decembris diem, Ann. 1675. quo hæc conscribo.

---

* *Hæmorrhagia Narium.*
* *Hæmoptoe.*

EPISTOLÆ RESPONSORIÆ DUÆ
A THOMA SYDENHAM, M. D.

I. De Morbis Epidemicis *ab Anno* 1675. *ad Annum* 1680. ad ROBERTUM BRADY, M. D.
II. De Luis Venereæ Historia & Curatione ad HENRICUM PAMAN, M. D.

CLARISSIMO VIRO

THOMÆ SYDENHAN, M. D.

EMO uspiam Medicorum, Vir eruditissime, adhuc vim aeris & influentiam in humana corpora attente perpendit, nec in vita nostra perennanda quas agit partes eorum quispiam consideravit satis, viresque quas exerit in fermentando, & circumducendo sanguinem, aut in motibus animalibus quibuscunque peragendis cujus sit energiæ, & efficaciæ, horum non aliquis notavit; neque ejusdem temperiem naturalem, alterationes multiplices & mutationes, quas Constitutiones *haud perperam indigitas, ne leviter quidem, vel Medici, vel Historiæ Naturalis Scriptores attigerunt, multo minus perscrutari sategerunt. Fieri sane nequit, cum in omnes corporis partes, etiam reconditissimas, aer sese insinuet, quin quas subit alterationes & mutationes a rebus quibus impregnatur easdem sanguini & succis communicet, & imprimat; unde ut plurimum ab hac vel illa prava aeris constitutione oritur hujus vel illius indolis prava sanguinis Diathesis. Optimo itaque consilio observationes Medicas circa morborum acutorum historiam & curationem juxta varias annorum & eorundem partium constitutiones instituisti, cum in iisdem, aeris actiones in sanguinem, succos, & spiritus præsertim (si ipse non sit spirituum materia) conspiciantur. Et nullus dubito quin Febrium indoles ab annorum temperie in quibus grassabantur observata utilissimam, si non unicam, methodum constituit ad praxim stabiliendam. Perge itaque, & si quæ adhuc restant Observationes Febrium annorum nuperrime elapsorum, fac ut palam fiant, qua in re quam maxime humani generis saluti prospicies.*

In Sectione prima, Cap. quinto *libri tui, paucis egisti de usu* Corticis Indici, *& ejusdem exhibendi methodo: Equidem scio, quosdam haud infimi subsellii Medicos, qui in magna quantitate & dosi sæpius repetitæ eum exhibent; alios item qui ex eodem extracta, infusiones, & ex infusionibus julapia, & emulsiones conficiunt, quibus modis se non tantum intermittentes, sed & continuas quasdam certo curare affirmant: Magnum procul omni dubio in curandis intermittentibus est remedium. Ego quidem per 20. plus minus annos dictum Corticem varia forma & multiplici præparatione maximo cum successu exhibendum curavi. Si vero peculiare quippiam de usu hujusce Corticis nosti, vel quid melius progrediente experientia fueris edoctus, id ne graveris precor in lucem proferre.*

In curatione Rheumatismi *frequentem Phlebotomiam, & larga manu celebratam tanquam necessariam proposuisti. Quærerem Ego an non rejecta tam severa & crudeli methodo, alia non humani sanguinis adeo prodiga, nec minus certa inveniri possit. Dum hæc agis, Dignissime Vir, malevolorum jurgia, & invidorum stigmata atque calumnias sat superque persenties; neque nunc minus quam olim nomini tuo aut famæ parcent, licet ingenuis fere omnibus displiceant, & candidioribus, apud quos solemne est istiusmodi detractores despicere. Isti vero, si Febrium historiam longo usu comprobatam, vel earundem essentias, causas, & differentias, vel veram tandem medendi methodum expiscari volunt, Te Ducem & viam præmonstrantem sequi necesse habent; cum vix, aut ne vix quidem, alia, vel earum naturam investigandi, vel curandi ratio possit assignari. Macte itaque esto, & sperne sciolarum dicteria; sciolorum hominum ingenia excita; tu methodum monstrasti, & si tua non placet, qui carpunt, dent politiorem & magis firmam. Vale, Vir integerrime, qui hisce peragendis totam Medicorum turbam merito devincies, inter reliquos vero*

Tibi jure meritoque amicissimum,

Cantabrigiæ,
Decembr. 30. 1679.

R. BRADY.

Amplissimo Doctissimoque Viro

ROBERTO BRADY, M. D.

Collegii Cajo Gonevillensis Custodi, nec non Regio in Medicina apud Cantabrigienses Professori longe celeberrimo.

ME certe, Vir Humanissime, si quid in morborum curatione profecero, ad omne id cuivis efflagitanti impertiendum præ cæteris qui nunc sunt homines facillissimum esse omnino par est: si enim ea tantum mihi innotescant quæ & reliquis mortalibus, (quod mihi plus satis constat) nullo pacto mihi obfuerit levidensia ista & e triviis desumpta evulgare, sin autem assecutus sim aliquid quod e re medica sit, & ad certiorem morborum Therapejan faciat, non tam mihi laudi dabitur, quam aliis daretur quibuslibet, ea in lucem expromere; Qui & a podagra jam ab annis plus minus triginta, & calculo diu male multatus, facile mecum reputo, quam serio gauderem, si quod meis malis levamen aliorum indicio possit afferri. Cum autem paucissimis ingens illud privilegium a Deo Opt. Max. concedatur, ut publico commodo hac in re inservire queant, iisque tantum, quibus *e meliore luto* quam mihi *finxit præcordia Titan*, votis agendum est, quod reapse effectum dare non satis est virium: Semper enim existimavi, neque id sine ratione, majoris esse felicitatis certam vel levissimi alicujus morbi debellandi methodum ægris mortalibus prodidisse, quam vel *Tantali*, quod ajunt, vel *Crœsi* thesauros accumulasse. Feliciorem hoc illum dixi; dicam & meliorem, sapientioremque: quod enim uberius & sapientiæ & bonitatis suæ speciem quis potest edere, quam, cum se e communi generis humani natura decisum animadvertat; ea quæ molitur omnia ad publicam magis omnium utilitatem, quam ad suam ipsius, qui tam exilis totius particula & contempta res est, jugiter referre? *Ut enim* (loquor cum maximo illo dicendi sentiendique magistro *Cicerone* meo, sui sæculi, ne dicam universæ hominum naturæ Genio) *leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt, sic Vir bonus & sapiens & legibus parens & civilis officii non ignarus utilitati hominum, plusquam unius alicujus, aut suæ consulit. Cicero de fin. bon. & mal.* Quinimo satis liquet, quod cum facinorosi sit hominem jugulare, boni viri erit eundem vel conservare, vel alios iis instruere præsidiis, quibus adjuti eum ab interitu vindicent, etiam authore vita jam functo. Et vox illa plane inhumana & scelerata audit eorum, qui negant se recusare, quo minus ipsis mortuis terrarum omnium deflagratio consequatur.

His autem impræsentiarum missis factis, fatendum est,

eſt, debere me ea, quæ de his morbis, de quibus percontari libuit, animo volutavi, utut exilia, tibi plane aperire, Tibi, inquam, eximio viro, & *Sparta* quam ornas digniſſimo; cujus ego & eruditioni & probitati, animique candori ea tribuo encomia, quæ reliqua Togatorum gens, inter quos nites. Præterea etiam, quantum tibi debeo gratiarum, quod te tam male habeant immerita illa, quibus a nonnullis proſcindor convitia; de quibus hoc habeo dicendum, quod ſi vita innocua hominis, qui neminem neque facto neque dicto læſerat, me ab illis ſartum tectum reddere valuiſſet, nunquam in me detonuerat. Cum autem nullo id meo crimine evenerit, neque, ut ſpero, eveniet unquam, ſtat ſententia non me ideo plectere, quod alii deliquerint, id tantum ratus ad me attinere, ut viri probi ſcilicet officio defungar, & boni Medici, quantum patitur tenuitas noſtra.

Morem itaque geram in tradendis obſervationibus, quæ mihi in morbis, de quibus ſciſcitabaris, occurrebant. Primum autem agam de *Febribus intermittentibus* nunc apud noſtros Epidemicis. Quo nomine non abs re fore arbitror annos iſtos ordine, ſed breviter percurrere, qui illum excipiebant, quo claudebatur *Hiſtoria Acutorum Morborum* (qualis illa demum fuerit) qui per præterlapſos annos 15. graſſabantur, & quædam obiter perſtringere in eorundem curatione a me pridem notata. Quo facto melius innoteſcet, quo tempore & quibus gradibus, quæ jam obtinet febrium *conſtitutio*, nobis obrepſerit.

* Annus 1676. eoſque peperit morbos quos genuerat conſtitutio poſtremo loco commemorata in dictis obſervationibus, *viz.* Annor. 1673. (in cujus Autumno ea ſe primum exeruit) 1674. & 1675. At vero exoleſcente ferme hac craſi, mitiores erant, quam pro ſuo genio; qui ſubpullulabant morbi, & minus inſuper Epidemici; non obſtante peculiari ejus anni indole, quantum ad manifeſtas aeris qualitates, quibus ab annis præcedentibus perquam abludebat, cum & æſtatis fervor, & frigus hyemis omnes ferme annos, quorum memoriam habemus, longo intervallo ſuperaverint. Et cum tam ingens tempeſtatum diſcrepantia ſimiles tamen morbos produceret, ſatis hinc liquet, non tam manifeſtam quam occultam aeris temperiem Epidemicis morbis favere. At vero fatendum eſt, morbos eoſdem quoad ſymptomata quædam aliquando a manifeſta aeris diatheſi pendere, quod & *Morbilli* & *Cholera Morbus* hoc anno invadentes teſtatum faciunt, de quibus breviter agam.

Morbilli enim naſcenti anno coorti, licet non admodum Epidemici, id tamen eximii habebant, quod ſolito longius procurrerent; nam cum pro more ſuo menſe primum Januario comparentes, ad Æquinoctium uſque vernum ingraveſcerent, dein paulatim imminuti cum Solſtitio fere expirarent, hoc anno ad Æquinoctium ferme Autumnale pertingebant, ab æſtatis calore, niſi fallor, aucti viribus, quo diutius obſiſterent. Neque tamen methodum medendi ab uſitata illa diverſam poſtulabant.

Exeunte æſtate *Cholera Morbus* epidemice jam ſæviebat, & inſueto tempeſtatis calore evectus, atrociora convulſionum ſymptomata, eaque diuturniora ſecum trahebat, quam mihi prius unquam videre contigerat. Neque enim ſolum abdomen, uti alias in hoc malo, ſed univerſi jam corporis muſculi, brachiorum crurumque præ reliquis, ſpaſmis tentabantur diriſſimis, ita ut æger e lecto ſubinde exiliret, ſi forte extenſo quaquaverſum corpore eorum vim poſſet eludere.

Quamlibet autem hic morbus non aliam a recepta medendi rationem ſibi vendicabat, *Anodyna* tamen fortiora, eaque ſæpius ingerenda quam alias ſolebam, omnino indicabantur. Ex. gr. Ad quendam vocatus per id temporis truculentiſſimo illo, quod modo deſcripſi, ſymptomate tantum non enectum, (me autem comitabatur *Carolus Goodall* M. D. cujus animi candor, probitas illibata, ſummus in me amor, labor improbus in morbis dignoſcendis curandiſque una cum nomine mihi ſemper occurrunt) & enormi vomitione, ſpaſmorumque violentia animam agentem, cum ſudore frigido, & pulſu vix micante, guttas 25. *Laudani liquidi*, a me jam olim publicati, in cochl. 1. *Aq. Cinnamomi fortis* exhibendas curavi, veritus ſc. ne vehiculum paulo copioſius medicamento rejiciendo (quod in vomendi tam impenſo conamine perſæpe fit) anſam daret: dein lecto aſſidens quaſi ad ſemihoram, & expertus remedii vires nec Vomiturationi compeſcendæ, nec ſedandis convulſionibus adhuc pares eſſe, toties illud ipſum repetere, & doſin in tantum augere cogebar (interpoſito tamen ſpatio, ut quid a jam ingeſto mihi foret ſperandum prius ediſcerem, quam novas adferrem ſuppetias) donec tandem pervicaciſſima illa ſymptomata ſub jugum victoris mitterentur, quod tamen vel minimo corporis motu excitata denuo excutere ſatagebant. Serio itaque imperavi, ut & corporis quieti modis omnibus indulgeret ad paucos dies, & medicamentum jam dictum, ſed in minori doſi, ſubinde aſſumeret, etiam poſtquam convaluerit, ad ἕξιν ſc. confirmandam; quod nobis ex animo ceſſit.

Neque eſt cur me quiſpiam juſto audaciorem pronunciet, eo ſc. nomine, quod tantam Laudani liquidi vim ægro infundere non dubitaverim; cum judice experientia certo conſtabit, quod in quibus affectibus ex *Opio* parata indicantur (ſunt autem tres, *vehemens dolor*, *vomitus vel dejectio enormior*, *& inſigniores ſpirituum animalium ἀταξίαι*) in iis & remedii doſis & repetendi vices cum ſymptomatis magnitudine omnino ſunt conferendæ. Quæ enim doſis remiſſiori ſymptomati coercendo par eſt, ea ab alio fortiore ſuperabitur, & quæ alias ægrum in manifeſtum vitæ diſcrimen conjiciet; eundem impræſentiarum ab orci faucibus liberabit.

* Atque hi ſunt morbi iſti, qui hoc anno populabantur, iidem ſc. ut jam innui, cum morbis trium annorum præcedentium. Quales autem fuerint, qui annum ſequentem *viz.* 1677. funeſtaverint, non habeo dicere. Cum enim moleſtiſſimo ſanguinis mictu, a motu vel leviſſimo, ſub anni initio male mulctaret, neque ita diu poſtea podagra etiam, quæ non jam tam artus, quam viſcera ſæviſſimo dolore excruciabat, accedentibus inſuper virium & appetitus proſtratione, crurum tumore, aliiſque ſymptomatibus non minus periculoſis (quem ſi tum fuerim extinctus, mors certe non tam a bonis quam a malis abſtraxiſſet, haud equidem repugnantem) me domi meæ ad menſes tres continere, deinde redintegrandæ ſanitatis cauſa per idem fere ſpatium ruſticari cogebar. *Autumno* reverſus ad meos, febres intermittentes hinc inde ſparſas eſſe (quarum tamen pars maxima ægros non in urbe primum invaſerat) ab amicis didici; cum autem mihi per valetudinem non liceret ægros inviſere, de hoc anno nihil melius ſilentio poſſum adferre.

* Proximi anni (*viz.* 1678.) *Conſtitutio* prorſus immutata *Febribus Intermittentibus* (quæ jam ab anno 1664. ad tredecim ſc. annos urbe fere exulaverant, niſi quod nonnullos ſporadice occuparent, vel ex agris forte comitarentur) uſque adeo favebat, ut Epidemicæ rurſus audirent; neque eum tamen gradum hodie tuentur, quin & fines latius proferent, donec hæc, a qua pendent, aeris διαθέσεως ſuam ἀκμὴν attigerit. Quamtumlibet autem dictæ intermittentes pauciores aliquot etiam tempore Verno fuerint adortæ, eo uſque tamen exeunte Æſtate, & Autumno ſubeunte præ cæteris ſæviebant, ut nulli amplius morbo Epidemici nomen relinquerent. Hyeme vero paululum fatiſcentes *Variolis* locum cedebant, atque aliis inſuper Epidemicis, qui per omnia dominabantur, donec intermittentibus apta tempeſtas in orbem rediret.

Sed ut jam ediſſeram, quæ de harum febrium & natura & cauſis ſedula obſervatione aſſecutus ſum: in primis notandum eſt, quod licet olim *Quartanæ* frequentius occurrerent, nunc dierum aut *Tertianæ* erant, aut *Quotidianæ*, (niſi quis poſtremas has *Duplices Tertianas* malit appellare) & pariter quod licet Tertianæ Quotidianæque aliquando cum rigore atque horrore invadentes, ſubſequente primum calore, mox etiam ſudore, tandem in omnimoda ἀπυρεξίᾳ deſinerent, atque poſt ſtatam periodum ægros de novo laceſſerent; ne hunc quidem jam morem ſervabant ultra tertium quartumve paroxyſmum, maxime ſi æger lecto

* *Anno* 1676.

* *Annus* 1677. * *Annus* 1678.

lecto addiceretur, & aſſumptis cardiacis calidioribus oleum camino, quod ajunt, addiderit. Poſtea vero febris hæc eo uſque etiam præter indolem ſuam incrudeſcebat, ut *Intermiſſionis* loco *Remiſſionem* tantum ægro concederet; & magis indies ad *Continuarum* ſpeciem accedens, tacto cerebro tandem haud paucos extingueret.

Curationem quod ſpectat, jam a multis annis mihi innotuit, quam ſit periculoſum eam in tertianis & quotidianis (quæ cum recentes ſint nullumque typum indutæ in continuitatis vicinia adhuc hærent) per ſudorifica moliri: quamvis enim notiſſimum ſit ſimul cum ſudore prorumpente inquietudinem atque alia ſymptomata ſtatim evaneſcere, & ἀπυρεξίαν ſuccedere, & ex conſequenti huic paululum eſſe indulgendum, ſaltem non eſſe obſiſtendum paroxyſmo fatiſcente, tamen eſt compertiſſimum, quod ſi juſto copioſius eliciatur ſudor, quæ intermittebat, febris jam fit continua, ægerque tanquam incerto aleæ caſu in vitæ diſcrimine verſatur, hic ſervatur, perit ille. Ratio eſt hæc, niſi mea me fallit conjectura, quod ſc. iſtiuſmodi profuſus ſudor, cum materiæ febrilis, paroxyſmi calore eo uſque evectæ, ut jam per deſpumationem ejici poſſit, modum exuperet, exterminata ea parte, quæ unico paroxyſmo reſpondet, de reliquo ſanguini incendendo impenditur. Hujus itaque methodi inefficaciam, & aliarum evacuationum, venæ ſectionis v. gr. & catharſeos incommoda (quarum utraque relaxando tonum ſanguinis morbum protrahunt) dum mecum perpenderem, *Peruvianus Cortex* certiſſimam mihi ſpem fecit, de quo vere affirmare poſſim, non obſtante tam vulgi, quam perpaucorum e doctis præjudicio, me nihil mali ægris accidiſſe ab ejus uſu vidiſſe unquam, vel cum ratione ſuſpicari potuiſſe, niſi quod illi, qui longum & repetitum corticis Peruviani uſum experti ſunt (ut in *Capite de Rheumatiſmo* præmonſtraverim) in ſpeciem quandam *Rheumatiſmi Scorbutici* nonnunquam incidunt. Hoc autem malum perquam raro ex hac occaſione naſcitur, & quando accidit, facillime remediis ibidem deſcriptis cedit.

Et profecto ſi tam effectorum durationem, quam corticis hujus innocentiam exploratam haberem, principem illi locum inter omnia quotquot ſunt remedia deferre nullus dubitarem; cum non tantum in hoc morbo inſignium eſſe virium deprehendatur, ſed & in uteri & ventriculi etiam affectibus: Tantum abeſt, ut de ejus inſalubritate merito quis conqueratur.

His autem potiſſimum de cauſis, niſi fallor, dictus cortex male audit. Primo, quia plurima illa horrendaque ſymptomata, quæ febres intermittentes jam diutius ægrum cruciantes comitantur, etiam ubi ne minimum quidem corticis deguſtaverit, cortici, vel ſemel aſſumpto, imputantur. Secundo, quia cum occulta vi, & non per ſenſibilem aliquam evacuationem morbum averruncet, ſtatuunt plerique materiam morbum committentem quæ propelli debuerat, tanquam hoſtem intra mœnia vi corticis aſtringente incluſam latere, novos naturam tumultus, atque ægrum non penitus evaſiſſe cum adhuc catenam trahat. Aſt hi non ſatis attendunt ſudores paroxyſmum finientes id omne quod in lucido ſanitatis intervallo accumulabatur prorſus eliminaſſe, manere tantum morbi ſeminium tempore maturandum; quodque cortex fugientem paroxyſmum a tergo urgens, & intercepto qui debuerat ſubminiſtrari morbi commeatu ſive fomite, non poteſt in ſanguine retinere, quod jam in illo non niſi tanquam in embryone reperitur; ac proinde neque ſtrangulationum, neque obſtructionum, quæ vulgo objiciuntur, reus eſt peragendus.

Quo autem pacto deprehendemus corticem vi ſua aſtrictoria febres fugare? Qui id probare velit, neceſſe erit prius alia aſtringentia pari virtute prædita in medium afferat; mihi certe vel eorum fortiſſima adhibendi in experimentum nondum e voto ceſſit. Quid quod illos etiam ſanat, qui ab ejus uſu tanquam a cathartico aſſumpto (quod nonnullis accidit) frequenter alvum deponunt? Id vero demum eſt recte ſapere ſuo ſe quemque pede ac modulo metiri. At ſi quis fucum ſibi faciens, aliis ſe præditum eſſe facultatibus exiſtimaverit, quam quæ inſerviunt percipiendæ vel *Naturali Theologiæ* (ut Deo ſc. rerum omnium Architecto & Moderatori debita veneratio cum profundiſſima animi proſtratione jure merito exhibeatur) vel *Philoſophiæ Morali* (ut virtutem exerceat, & mores tam ad privatum quam publicum ſocietatis humanæ bonum accommodet) vel denique *Arti Medicæ*, *Mathematicæ*, *&* *Mechanicæ* (quibus vita communis adjuvatur) Hic primum Hypotheſin aliquam e ſchola *Naturalis Philoſophiæ* depromat, qua vel unicam differentiam ſpecificam rerum in natura poſſit enodare; ex. gr. rationem reddat, quare *Gramen* omne viridi ubicunque colore, nuſquam alio cernitur infectum, *&c.* Hoc ſi effecerit, in ejus caſtra haud invitus tranſeam; ſin aliter, non verebor dicere quod Medici cura omnis atque induſtria, in expiſcanda morborum hiſtoria, iiſque remediis adhibendis, quæ experientia indice ac magiſtra eoſdem valent depellere, debent collocari; obſervata tamen iſta medendi methodo, quam recta ratio (non ſpeculationum commentis, ſed trito & naturali cogitandi modo innixa) ei dictaverit. Dicam itaque paucis quod uſu didici de methodo, qua cortex nobis uſurpandus venit.

Cortex Peruvianus, cujus *Pulvis Patrum* vulgo nomine inſignitus, annis abhinc quinque & viginti (ſi bene memini) apud Londinenſes noſtros in exterminandis febribus intermittentibus, maxime quartanis, primum cœpit inclareſcere. Idque optimo ſane jure, cum hujuſcemodi morbi rariſſime ab ullo alio ſive remedio ſive methodo medendi antea expugnarentur, unde etiam opprobria Medicorum & erant & audiebant. At vero non ita multo tempore elapſo, duabus de cauſis, non quidem levibus, damnatus in deſuetudinem prorſus abiit. Primo, quia paucis horis ante adventum paroxyſmi, pro recepto id temporis more, exhibitus ægrum nonnunquam e medio tolleret; quod & civi cuidam Londinenſi eidemque Senatori Urbano, *Undervvood* nomine, & Capitaneo nomine *Potter* in vico vulgo dicto *Black Fryars* Pharmacopolæ memini accidiſſe. Funeſtior hic pulveris exitus, quamvis oppido rarus, Medicos tamen paulo cordatiores ab ejus uſu merito retraxit. Secundo, quia æger ope pulveris a paroxyſmo alias invaſuro liberatus, quod plerumque eveniebat, tamen intra dies 14. recidivam ut plurimum pateretur. In morbo ſcilicet recenti, necdum temporis curſu ſuoque marte commitigato. Maxima pars hominum his permota rationibus ſpem de hoc pulvere jam pridem conceptam protinus abjiciebat: Neque enim tanti æſtimabant paroxyſmum ad paucos dies protelare, ut ſe eo nomine in vitæ diſcrimen a pulvere intentatum induci paterentur. Ego vero jam ab aliquot retro annis haud vulgarem hujus corticis vim ſerio perpendens, animoque revolvens, non alio magis quam hoc Herculeo medicamento febres intermittentes debellatas iri confidebam, ſi qua par erat cura accederet, & diligentia. Diu itaque multumque apud me agebam, ut & *Periculo* a pulveris uſu impendenti, & *Recidivæ* intra paucos dies ſubſecuturæ (quæ duo erant amolienda incommoda) poſſem occurrere, atque ægrum hujus ope ad perfectæ ſanitatis gradum promovere.

Primo, *Periculum* quod minitabatur, non tam ex ipſo cortice natum arbitrabar, quam ex eo quod minus opportune ægro ingereretur: cum enim vix ingens materia febrilis diebus a paroxyſmo vacuis in corpore fuerit aggeſta, pulvis prædictus, ſi immediate ante paroxyſmum deglutiatur, facit quo minus materia morbifica ipſa naturæ methodo, paroxyſmi ſcilicet impetu, poſſit eliminari, quæ proinde præter fas incluſa ægrum in vitæ diſcrimen ſolet conjicere. Hoc ego me malum propulſare poſſe exiſtimabam, materiæque pariter febrili de novo generandæ obicem ponere, ſi ubi primum paroxyſmorum unus affligere deſierit, confeſtim pulverem exhiberem, quo inſecuturus inflammaretur, & diebus intermiſſionis ſtatis ſubinde vicibus eundem repeterem uſque dum novus invaderet paroxyſmus, atque ita paulatim tutoque proinde ſanguinis maſſam ſalutifera corticis virtute penitus inficerem.

Secundo, cum *Recidiva*, (quæ intra dies 14. plerunque accidebat) ex eo mihi videbatur naſci, quod ſanguis non ſatis exſaturaretur virtute febrifugi, quod utut efficax, una tamen vice morbo penitus exterminando par

do par non fuit, idcirco autumabam nihil ad eam præcavendam æque posse conducere, atque methodum repetendi pulveris, etiam devicto ad præsens morbo, justis semper intervallis, antequam scilicet vires præcedentis dosis prorsus elanguescerent.

His itaque rationum momentis innixa mens eam, qua jam utor, mihi methodum dictabat. Ad ægrum *Quartana* febre laborantem accersitus (*die Lunæ* v.g.) si paroxysmus eodem die sit invasurus, nihil prorsus moveo, sed id tantum ago ut spem faciam, eum a proxime venturo liberatum iri. Ac proinde binis diebus intermissionis (*Martis* sc. & *Mercurii*) corticem exhibeo hunc in modum. ℞. *Cortic. Peruv. subtiliss. pulverat.* ℥j. *cum s. q. syr. Caryophyl. vel de Rosis siccis, f. Electuar. dividendum in* 12. *partes, quarum unam capiat quarta quaque hora, incipiendo immediate post paroxysmum, superbibendoque haustum vini cujuslibet*. Vel, si *Pilulæ* magis arrideant. ℞. *Cortic. Peruv. subtilis. pulv.* ℥j. *cum s. q. syr. Caryophyl. f. Pil. mediocris magnitudinis, quarum capiat* vj. *quarta quaque hora*. Sed minori cum molestia, eodem tamen fructu, hujus *Pulveris uncia una* admisceri poterit *libris duabus Vini Clareti*, atque ejus *cochl.* viij. vel ix. exhiberi iisdem quæ dicta sunt temporis intervallis. *Die Jovis*, quo metuitur paroxysmus, nihil impero, cum utplurimum nullus accedat, reliquiis materiæ febrilis per solitos sudores, qui præcedentem paroxysmum absolvunt, despumatis ejectisque e sanguine, atque intercisa novæ mineræ vel fomitis accumulatione repetito pulveris usu, diebus paroxysmos disterminantibus adhibiti.

Verum enim vero ne morbus denuo recrudescat (quod e prædictis incommodis erat alterum) *die octavo* præcise, a quo postremam dosin æger assumpsit eandem præfati pulveris quantitatem, (*Unciam sc. in partes* 12. *divisam*) eadem qua prius methodo, certo certius exhibeo. Quamvis autem repetita hoc modo semel medicatio persæpe morbum conficiat, non tamen prorsus in tuto collocatur æger, nisi Medico tertio quartove eandem methodum eodem temporis intervallo iteranti parere non gravetur; maxime ubi sanguis a prægressa aliqua evacuatione fuerit debilitatus, aut se æger incautius auræ frigidiori feriendum exposuerit.

Verum etsi hoc remedium nulla purgandi vi polleat, tamen ob peculiarem quorundam corporum temperiem atque idiosyncrasiam persæpe accidit, ut ab ejus usu tanquam a cathartico fortiori assumpto æger violenter expurgetur. In hoc casu omnino oportet, ut *Laudanum* cum eo exhibeatur, quo minus hanc operationem, tam suæ naturæ, quam morbo plane contrariam, ciere valeat, neque pulvis justo citius per alvum expulsus disperdatur, antequam suo fungeretur munere. In hoc itaque casu *Laudani* ejusdem *gut.* x. vino instillari jubeo, & post alternam pulveris dosin assumi, modo diarrhœa perstiterit.

Dicta methodus usu mihi venit in cæteris intermittentibus sive *Tertianis*, sive *Quotidianis*; utrasque enim statim a finito paroxysmo aggredior, & repetito per jam commemorata paroxysmorum interstitia medicamine (quantum scilicet earum fert indoles) urgeo atque a tergo premo; hoc tamen discrimine, quod cum quartana rarissime nisi *Uncia una* in doses dispertita, reliquæ *sex Drachmis* possint ita expugnari, ut inducias saltem concedant.

At vero tertianæ, quotidianæque, etsi post unum alterumve paroxysmum omnino videantur intermittere, tamen non ita raro (quod & a me ante est notatum) postea ad continuarum fere speciem vergunt, & ad *Remissionem* tantum, etiam diebus quæ *Intermissionem* pollicebantur, accedunt; præsertim ubi æger lecto defixus regimine justo calidiore, aut medicamentis febri per sudores ejiciendæ dicatis fuerit mulctatus. Hoc in casu a remissione quantumlibet exigua (id enim mihi unum superest) ansam arripiens, pulverem quam proxime a paroxysmo (quantum conjectura valeo) ingerendum propino, nempe quarta quaque hora, ut modo dixi, ne quidem ipsum morans paroxysmum, cum aliter in spatio interjecto plus satis brevi alexeteria corticis vis sanguini impertiri nequeat.

Tum autem febres quædam apud nos grassantur, etsi post secundum tertiumve paroxysmum reponere se in classem continuarum nitantur, tamen ad intermittentes debeant referri; nulla mihi est religio *Corticem* vel in maxime *Continuis* hujus speciei sumendum proponere, qui dicto more iteratus ad apyrexiam certo ægrum perducet, modo assiduus lectuli calor, & intempestivus cardiacorum usus continuitatem febri non conciliaverint; quo in casu Peruvianum corticem nihil quicquam profecisse plus semel observavi. Neque mihi unquam contigit, ut viderem vinum in quo propinatur cortex (quod jure quis possit suspicari) febricitanti obfuisse; e contra vero, calor, sitis, cæteraque febris symptomata ut plurimum post assumptam hujus remedii quantitatem sufficientem, mox evanescens, vino haud obstanti. Hic autem observandum, quod quo magis febris sive sponte sua, sive regimine calidiori ad continuitatem accedat, eo major corticis quantitas exhibenda; ita ut nonnunquam viderim morbum hunc non nisi sesquiunciæ, vel unciis ejusdem duabus cessisse.

Cum vero sint aliqui qui corticem hunc nec in pulveris forma, nec electuarii, nec tandem pilulatum ferre queant, his ejusdem infusum in frigido factum propino, ℥ij. *sc. Corticis grosse pulverati in Vini Rhenani* ℔ij. aliquandiu macero. Liquor hic per manicam Hippocratis sæpiuscule trajectus, colore limpidus adeo non officit, ut vel delicatulorum palato arrideat; ac dictæ infusionis unciæ quatuor ad dies aliquot factæ, virtutem drachmæ unius corticis in pulvere exhibiti videntur continere. Quæ cum nec ingrata sit, nec ventriculum premat, duplo frequentius usurpari poterit, quam reliquæ ejusdem remedii formulæ, nempe donec paroxysmi terga dederint.

Quandoque accidit, ut in hoc morbo male formato, nec dum in typum regularem evecto, æger ob vomituritionem fere continuam corticem deglutitum, quacunque demum forma exhibeatur, retinere nequeat: In hoc casu vomitio prius est compescenda quam cortex propinetur. Ad quem scopum collimans jubeo, ut sexies vel octies spatio duarum horarum *succi limonum recens expressi Coch.* j. *cum salis Absint.* ℈j. *assumat*. Deinde *Laudan. liquid. gut.* xvj. *cum aq. Cinamom. fort. Cochl.* j. Ac brevi post, si vomitus cessaverit, usum Pulv. Peruv. aggrediatur.

Pro infantibus, quorum ætas tenella vix feret ut alia forma hoc remedium assumatur (saltem ea quantitate qua devincatur morbus) sequens Julapium præscribere soleo. ℞. *aq. Cerasor. nig. & Vini Rhenani an.* ℥ij. *Cort. Peruv. subtilissime pul.* ℥iij. *syr. Caryophil.* ʒj. *mſ. f. Julap. Cap. Cochleare unum alterumve pro ratione ætatis, quarta quaque hora, donec paroxysmi non amplius discrutient; instillando alternis dosibus, si Diarrhœa adfuerit. Laudani liquidi gutt.* j. *vel* ij.

Observandum est insuper, quod cum breviora paroxysmorum interstitia in tertianis & quotidianis intermittentibus non satis temporis concedant ad sanguinem febrifuga corticis virtute plene exsaturandum, fieri non potest, ut æger proximum a prima medicatione paroxysmum, uti in quartana solet evenire, certo effugere valeat, sed in his medicamentum sæpe non nisi post biduum promissam curationem absolvet. Animadvertendum autem quid si æger, non obstante abundanti cautela superius tradita, nihilominus recidivam patiatur (quæ in quartana ipsa rarius accidit, quam in tertianis, vel quotidianis) tamen prudentis Medici erit non nimium pertinaciter insistere methodo corticis per dicta intervalla exhibendi, sed pro suo judicio aliis modis curationem aggredi, cui præ cæteris *Decoctum amarum*, quod appellant, magnopere conducere vulgo creditur.

Diætam quod spectat cæterumque regimen, nec a cibo nec a potu arcendus est æger, qualis qualis is demum fuerit qui ad stomachum facit, fructibus tamen horariis & liquoribus frigidis (utpote & infirmandæ sanguinis massæ & febri postliminio reducendæ admodum conferentibus) semper exceptis. Vescatur itaque carnibus eupeptis & euchimis, & vino modice utatur pro potu ordinario; qua re sola ægros nonnunquam restitui, etiam eos, quorum corpora ob frequentem febris recursum contra corticem quasi communita, salutiferam ejus vim perpetim eludebant.

Neque vero se temere auræ frigidiori committere debet æger, donec sanguis pristinum vigorē de novo obtinuerit.

Hic

Hic autem advertendum, quod cum de febribus intermittentibus olim agens ægrum ſublato morbo ſedulo purgatum iri admonuerim, hoc intelligi velim de iis ſolum febribus quæ vel ſponte ſua, vel alio ſive medicamento ſive methodo præter corticem Peruvianum erant debellatæ. Etenim curatio, cum huic remedio, de quo jam loquor, innitatur, purgatione nec eget, nec eandem plane fert. Ita potenter dictus cortex ſine ope catharticorum non ſolum *Paroxyſmis*, ſed & *Dyſcraſiæ* quam corpori iidem infixerunt, ſubvenit. Vitandæ itaque ante omnia evacuationes quæſcunque, cum vel blandiſſima catharſis, quinimo enema a lacte ſaccharato in morbi diſcrimen certiſſime, forte in morbum ipſum denuo ægrum conjiciet.

Hic autem commemorare libet, quod ſub primos hujus conſtitutionis annos ſymptoma quoddam inſigne febribus intermittentibus quandoque ſupervenerit. Nempe earum paroxyſmi non cum rigore & horrore, quas poſtea febris excipit, invadebant, ſed æger iiſdem plane ſymptomatibus tentabatur, ac ſi *Apoplexia* vera laboraſſet, quæ tamen nihil aliud eſſet, utcunque hunc affectum æmularetur, quam ipſa febris caput impetens; ut ex aliis ſignis, ita ex colore urinæ ſatis liquebat; quæ in intermittentibus ut plurimum rubore ſaturato extat, qualis cernitur in urina eorum qui ictero laborant, etſi non adeo intenſe rubet, & pariter ſedimentum deponit pulverem laterum fere referens. Hoc autem in caſu quantumlibet evacuationes omnes, cujuſcunque demum generis ſint, indicari videntur, ad revellendos ſcilicet ex cerebro humores, ut in apoplexia primaria fieri ſolet; eædem tamen omnino omittendæ ſunt, utpote quæ originariæ hujus ſymptomatis cauſæ, febri nempe intermittenti prorſus adverſentur, ac proinde mortem acceſſant; quod & ipſe novi. At e contra expectandum donec paroxyſmus ſponte ſua evanuerit, quo tempore cortex, modo citius idem ingeri non poterit, quamprimum eſt exhibendus, & intervallis ab ejuſmodi acceſſionibus liberis idem ſedulo repetendus, uſque dum perfecte convaluerit æger.

Nonnunquam accidit, etſi perquam raro, ut ſenes qui diu hoc morbo antea laborarunt, ac interea venæ ſectionibus & catharticis imperite fuerint mulctati, in *Diabetem* incidant, etiam febre jam perfecte fugata. Etenim cum ſanguis eorum abhinc debilitatus aſſimilandis ſuccis ei illatis prorſus impar reddatur, iidem per vias urinarias crudi adhuc & inconcocti exitum ſibi quærunt, proindeque præ ingenti urinæ copia, quoties eam reddunt, excreta ſenſim vires labefactantur, & quaſi ſubſtantia corporis per hanc cloacam exinanitur. In hoc affectu, uti & in omni *Diabete*, ex quacunque προφάσει originem ducat, curativæ indicationes ad ſanguinem invigorandum corroborandumque, ac pariter ad fluxum urinæ præternaturalem reſtringendum, omnino dirigendæ ſunt. Ut ♃. *Theriac. Androm.* ℥iſs. *conſerv. flaved. Aurant.* ℥j. *Diaſcordii* ℥ſs. *Zinzib. condit. & nuc. moſchat. condit. an.* ʒ. iij. *pulv. e chelis Cancr. compoſ.* ʒiſs. *Cort. exterioris Granator. rad. Angelic. Hiſpan. Coral. rubr. præp. & trochiſc. de terra Lemnia an.* ʒj. *boli Arm.* ℈ij. *Gum. Ar.* ʒſs. *cum ſ. q. ſyr. de roſ. ſiccis f. Electuar. de quo ſumat ad magnitudinem nuc. moſch. maj. mane hora quinta pomerid. & nocte per menſem integrum, ſuperbibendo ſeq. infuſionis Cochl.* vj. ♃. *rad. Enul. Campan. Imperator. Angelic. & Gentian. an.* ℥ſs. *fol. abſinth. Rom. marrub. alb. Centuar. min. & calaminth. an. M.* j. *Baccar. Juniper.* ℥i. *Incidantur minutim, & infundantur Vini Canarini* ℔. v. *ſtent ſimul in infuſione frigida, Coletur tantummodo tempore uſus.* Veſcatur cibis εὐπέπτοις, *viz.* Carne vitulina, vervecina, *&c.* Abſtineat ab eſu olerum & fructuum qualiumcunque, & ſingulis paſtibus bibat vinum Hiſpanicum.

Eadem fere methodo atque iiſdem remediis contumax iſte & diuturnus affectus, *Fluor* ſc. *muliebris*, ſanatur ac *Diabetes* modo dictus; nam utrobique indicationes curativæ eædem ſunt, quantumcunque inter ſe hi duo morbi diſſidere videantur. At in *fluoris muliebris* curatione venæ ſectio ſemel celebrata, ac poſtea catharſis ex *Pil. Coch. maj.* ℈ij. tribus vicibus repetita *Corroborantium* uſui præmitti debent, deinde vero per totum proceſſum omnino omittendæ; cum quælibet evacuatio evertit quicquid corroborans ſubſtruxerit. Sed hæc obiter.

Hæc habui de Peruviani corticis uſu ſummatim dicenda: Neque enim remediorum pompæ libuit indulgere: Cum ſane qui aliquid cortici adjiciunt præter vehiculum eidem in ventriculum tranſmittendo neceſſarium, aut ex ignorantia peccent, ut mihi videtur, aut dolo malo, a quo vir probus ex animo abhortebit; qui cum pars ſit ejuſdem communis naturæ, ut ὁμοφύλοις fraudem faciat, nullo unquam privato ſuo commodo poterit adduci. Quod ſupereſt, ſi ætati placuiſſet ad ea animum advertere, quæ annis abhinc quatuor in hiſtoria acutorum morborum tradideram (quæ & ante illud tempus mihi innotuiſſe omnino eſt credibile) quo pacto ſc. cortex in interjectis paroxyſmorum ſpatiis debuerit miniſtrari, tum poſtea repeti ægro jam convaleſcente: viverent fortaſſis haud pauci eorum, quos jam terra tegit, ut ut homines vilipendant tenues, ſane illos conatus noſtros communi omnium bono dicatos, & monita ſpreverint ibidem dictata verbis inſequentibus, quibus ea breviter continentur, quæ hic fuſius explicare viſum eſt, *viz.*

Curandum eſt ante omnia, ne præmature nimis hic cortex ingeratur, ante ſc. quam morbus ſuo ſe marte aliquantiſper protriverit (niſi collabeſcentes & jam fractæ ægri vires eundem temporius ſumendum eſſe dictaverint) neque enim illud ſolum eſt metuendum, ne a propero ejus uſu inefficax iſte reddatur & ſpem ægri fallat, ſed etiam ne de ægri vita agatur, ſi ſanguinem omni fermentationis niſu ſe deſpumanti derepente injiciamus remoram. Proximo loco, neque Catharſi, multo minus venæ ſectione, ſubducenda eſt materiæ febrilis pars aliqua, quo liberius cortex ſuo fungatur munere: cum enim ab utraque labefactetur quadantenus œconomia corporis, eo promptius tetriuſque recrudeſcent paroxyſmi, evaneſcente ſemel pulveris vi. Mihi enim magis e re fore videtur, ut ſanguinem dicto medicamine ſenſim longioreque a paroxyſmis intervallo leviter inficiamus, quam ut uno omnino ictu paroxyſmum jam inſtantem tentemus confodere; hoc enim pacto & plus temporis remedio conceditur, quo ſuum opus plenius abſolvat, & evitatur quicquid ibi eſt periculi, quod ægro poterit oriri ex ſubito iſto atque intempeſtivo nimis ſufflamine, quo paroxyſmum jam invaleſcentem atque omni ſe ope exerentem conamur opprimere. Poſtremo brevibus iſtis temporis intervallis repetendus eſt pulvis, ut non protinus evaneſcat prioris doſis virtus antequam altera exhibeatur: crebra enim repetitione iſta ὑγεία tandem recuperabitur, profligato inſolidum morbo. His adductus rationibus hanc ego methodum cæteris antepono. Peruviani corticis ℥j. *cum ſyrup. Roſar. rub.* ℥ij. *miſceatur; æger vero quantitatem nucis moſchatæ majoris mane & fere quotidie devoret diebus a genuino paroxyſmo vacuis donec confectionem omnem abſumpſerit. Repetatur porro ad tres alias vices, interjectis ſemper diebus quatuordecim.* Morb. Acut. Sect. 1. Cap. V.

Quantumlibet autem cortex ſupra laudatus in febribus hiſce medendis, omnibus aliis, quotquot adhuc inventa fuerunt, palmam facile præripiat, attamen in *Tertianis Vernalibus*, ſi modo æger ſanguineo temperamento præditus eſſet, atque etiam ætate floreret, remedia ſequentia curationem abſolviſſe obſervavi. Ex. gr. Mittatur ſanguis e brachio die a paroxyſmo libero, & poſt aliquot horas eodem die exhibeatur *Emeticum ex infuſione Croci Metallorum*; ita tempus præfigendo, ut vomitorium opus ſuum abſolvat ante invaſionem paroxyſmi inſequentis, quo elapſo immediate aggrediatur uſum ſequentium. ♃. *Extracti gentian. Abſint. & Centuar. min. an.* ℥ij. *Miſceantur ac dividantur in* ix. *doſes, quarum unam capiat quarta quaque hora, ſuperbibendo decocti amari ſine purgantibus & vini albi an.* ℥iij. eſt & altera methodus curandi has tertianas, in pauperibus, ſcil. quorum facultas prolixo apparatui Medico ferendo non ſit. Ut ♃. *Serpentar. Virginian. ſubtiliſſ. pulv.* ℈j. *vin. alb.* ℥iij. *Mſ. ſumat duabus horis ante paroxyſmum, & ſtragulis bene coopertus ſudet per tres vel quatuor horas, idem faciendo per duas alias vices paroxyſmo ingruente.*

* Sequenti anno (nempe 1679.) ſub initio Julii eædem

* *Annus* 1679.

eædem febres de novo vires redintegrabant, & quotidie increbrescentes mense Augusto quam immanissime debacchabantur, ac magnam stragem edebant. Cum autem de his jam fusius egerim, nil amplius adjiciam, nisi, quod *Novo Epidemico* a manifesta aeris crasi pendenti sub mense Novembris prorsus locum cedebant.

Etenim una cum *Novembri* subingrediebantur *Tusses* cæteris quas mihi contigit observare annis ἐπιδημικώτεραι, cum in singulis fere familiis universi laborarent. Harum aliæ opem medicam non magnopere desiderabant; aliæ vero pulmones ita vehementer agitabant, ut æger ventriculi contenta per os ejicere subinde cogeretur, vertigine insuper correptus, a nisu violentiori & laborioso. Primis fere diebus tussis, siccam æmulans, nullam materiam spectabilem exantlavit; mox ætate auctior nonnihil; atque ut verbo expediam, tum in eo quod parcius expectorarent ægri, tum etiam conatu vehementiori, & paroxysmorum duratione ad *Tussim puerorum Convulsivam* mihi propius accedere videbatur, nisi quod mitius aliquantum sæviret. In hoc saltem convulsivam superabat, quod & febre, & solitis ejus symptomatibus stipata ægrum invaderet, quæ in tussi puerorum nondum me vidisse memini.

Solemne sit licet tusses sub hyemis adventum affligere, mirabantur tamen omnes eas hoc anno ita præter solitum increbrescere: quod quidem hac præcipue de causa arbitror contigisse. Cum mensis *Octobris* crebrioribus quam solebat, & ferme continuis permaduisset imbribus, & sanguis hominum tempestati consentiens particulas crudas atque aquosas affatim imbibisset transpiratione per cutis spiracula a primo frigoris insultu prohibita, natura colluviem hanc serosam vel per ramos venæ arteriosæ, vel, quod alii volunt, asperæ arteriæ glandulas eliminare fategit, & tussis ope explodere.

Curatio rite ut institueretur, quoties scil. Medico fuit opus, tam per venæ sectionem, quam catharsim evacuandum esse nullus dubitavi: Neque enim alia aliqua methodo æque commode ejiciuntur redundantes seri particulæ, ac per phlebotomiam & cathartica, quæ tam insigniter vasa emulgent. Remedia *Pectoralia* quod attinet, (præter quam quod eorum usu gratificamur ægris) non intelligo quo pacto amoliendæ tussis causæ queant conferre, cum omnis eorum actio, vel in incrassanda materia, quoties justo tenuior vim expultricis facultatis eludit, vel in eadem attenuanda, quoties ob visciditatem ægrius expuitur, poni videatur. Id certo scio inutiliter in his tantum temporis impendi; nonnunquam etiam sanguinis massam eo usque debilitari a retentis particulis seri naturæ inimicis, pulmonesque insuper tussi irritatos ita conquassari motu violento ac fere continuo, ut non raro via sternatur ad *Tabem*; a cujus insidiis celeritate curationis æger vindicari debuerat. Neque multo tutius adhibentur sudorifica, a quorum usu æger nonnunquam in febrem incidit, nonnunquam etiam particulæ sanguinis facile inflammabiles ita pleuræ impinguntur, ut accendatur *Pleuresis*, quod per decursum dictæ tussis epidemicæ ingenti vi hominum cum suo magno periculo contigit.

Sanguinis itaque e brachio eduxi quantitatem moderatam: *Epispasticum* satis amplum ac forte posteriori cervici applicandum curavi, quo materiæ peccantis pars aliqua alio derivari possit. Posthæc *Catharticum* e lenioribus, infusionem scilicet *Senæ*, *Rhei*, cum *Manna*, & *Syrup. Rosaceo Solutivo* quotidie exhibui, donec vel prorsus convalescceret æger, vel admodum imminuerentur symptomata. Vel, si potio minus ægro arrideret, *Pilul. Coch. Majoran. scrupuli* ij. quotidie devorandos imperavi; hora scilicet quinta matutina superdormiendo.

Hac etiam methodo, phlebotomia scilicet & repetitâ catharsi, eaque sola expugnatur *Tussis Puerorum Convulsiva*; malum alias pertinacissimum & pene insuperabile. Alii quid valeant hic præstare plane nescio, me in variis atque omnis fere generis remediis operam non semel perdidisse satis scio. Sed leniora tantum cathartica hic conveniunt, eaque cochleatim sunt ingerenda pro ratione ætatis. Quæ quidem

κατ' ἐπικράσιν evacuatio eo nomine, ut arbitror, dictæ tussi medetur, quod scilicet, licet non multum humoris serosi in pulmonibus inveniatur, fervidiores tamen & spirituosi halitus e massa sanguinis in pulmones statis temporibus transmissi atrociores illos tussiendi paroxysmos in tenellis excitent; horum autem in pulmones impetus haud alia methodo æque sisti posse videtur & præcaveri, atque hac qua motus priori contrarius (per viscera scilicet) morbi causæ conciliatur.

Verum in morbis *Epidemicis* cujuscunque demum generis sint, (si modo recens adhuc ægrum corripuerint) summopere cavendum, ne alvus ei ducatur, nisi misso prius sanguine. Qui enim morbi a constitutione aeris epidemica pendent, aut jam febres sunt, aut in earum classem levissima de causa transeunt; cum ex tumultu in sanguine, & humoribus a catharsi, vel lenissima excitato, & subsequente calore facile accendatur febris, quam alias natura propulsasset consuetis materiæ morbificæ evacuationibus; *gravedine* ex. gr. aut *Tussi* in hoc, de quo jam agimus, Epidemico, aut *Diarrhœa*, quoties febris cum illa faciens epidemice grassabatur. Idem potest dici de quacunque alia aeris constitutione, qua corpus ad certum aliquod febris genus determinatur; quæ quidem non semper actu invadit, sed benignioris naturæ ductu morbi fomes e sanguine, mediante evacuatione aliqua ejus genio accommodata, exturbatur. Hoc constanter assero, quantumlibet mos jam obtineat exhibendi cathartica ante celebratam venæ sectionem, vel quod adhuc est periculosius, ea penitus omissa. Licet enim objiciatur fæculentias in primis viis stabulantes toties in vacuas venas propelli, quoties detrahitur sanguis, alvo non prius subducta, certissimum tamen est evacuationem, quam isti præmitti volunt, nullo modo resarcire posse injuriam sanguini illatam a tumultuante cathartico phlebotomiæ præmisso. Atque negari non potest catharticum mox a dempto sanguine assumptum longe mitius vim suam exerere, neque perinde sanguinem, vel calefacere, vel exagitare, atque idem solet si phlebotomiam præcedat. Neque paucos, ex infantibus maxime, vel ob ignoratam hanc rem, vel neglectam periisse existimo.

Atque hoc mihi suffragante experientia multiplici compertissimum est. *Experientia*, inquam, optima duce & magistra, ad cujus leges, & normam nisi exerceatur Medicina, eam prorsus exulare satius esset. Luditur enim, quod ajunt, de corio humano plus satis, cum hinc Empirici, neque morborum historiam, nec methodum medendi callentes, & receptis tantum freti, isthinc sciolorum vanissimi spem omnem in affectato artis ambitu, & speculationibus utrinque pari fere momento disceptatis ponentes, quasi junctis viribus majorem edunt stragem, quam ederent morbi eorum destituti auxilio. Ea demum praxis, eaque sola ægris mortalibus opem feret, quæ indicationes curativas ex ipsis morborum phænomenis elicit, dein firmat experientia: Quibus gradibus magnus *Hippocrates* ad cœlum ascendit. Et si dicta methodo ars medica a quoquam traderetur, licet mobi unius aut alterius curatio cuilibet e vulgo possit innotescere, integra tamen ars, quaqua patet, homines prudentes, & peritos etiam magis exquireret, quam in statu hodierno, neque, vel minimum artis honori exinde decederet. Cum enim subtilitas longe accuratior in naturæ operationibus (in quarum observatione vera praxis medica fundatur) quam in arte aliqua, hypothesibus etiam luculentissimis suffulta, inveniatur, medendi ars, quam præcipit natura, rude vulgi ingenium longiori intervallo superabit, quam ista, quæ a Philosophia docetur. Fidem hic mihi facient *Febres*, quæ duas e tribus in medicina facienda partes occupant, & quemvis mihi arbitrum constituo, vel mediocriter cogitationibus, indulgere solitum, vera dicam necne. Quis enim, vel ex insulsissimis Empiricis est, qui se huic morbo curando imparem fatebitur, si id tantum agendum est, ut duabus istis indicationibus curativis, quæ vulgo obtinent, fiat satis? Nempe ut sudoriferorum ope exterminetur materia morbum

committens, & symptomatibus eatur obviam, quæ ejusmodi evacuationibus superveniunt. Certissimum enim est, *Theriaca Andromachi*, *Pulv. e chelis Cancr. comp. Aq. Epidem. &c.* intro assumptis, una cum regimine calidiori sudores posse propelli; quem sibi scopum unice proposuit in hujus morbi curatione, maxime si forte *Malignitatis* nomen auribus usurpaverit. Et ad mitiganda quod attinet symptomata, *Diacodium* in promptu est, quo somnus invitetur, quoties urgent vigiliæ, *Enema* quoties alvus non respondeat, & sic de cæteris. At nec ipsius valet comprehendere suo marte, nec e Medicorum præscriptis ediscere, quæ demum illa sit febris species, quam debellare satagit; si modo credimus (credent saltem forte posteri) varias dari febrium species, quarum singulæ suam sibi methodum medendi a reliquis diversam fere postulant; Unam insuper eandemque febrem, cujuscunque sit generis, uno modo ubi primum aggreditur, atque alio paululum diverso per singulos gradus quousque grassabitur, tractandam esse. Quo pacto indicationes curativas ab hoc vel illo phænomeno minus insigni mutuabitur, naturalem morbi historiam ignorans (quæ sola veram medendi rationem indigitare poterit) cum nequeat dijudicare, an hoc vel aliud phænomenon a curandi quam adhibet methodo, an ab ipso nascatur morbo? Dies deficeret enumerantem varia & subtiliora illa minutioraque, quæ in hoc atque in aliis morbis curandis observanda occurrunt: quæ cum tot sint & tanti momenti ad liberandos a morte homines, semper licebit posteris & seris nepotibus aliquid adjicere iis observationibus, quibus traditur varietas pene infinita operationum naturæ in morborum productione, & curativæ indicationes ex eo fonte depromendæ enumerantur. Non itaque vilescet ars, si quid hujusmodi lucem aspiciat, quin potius illustrabitur, & difficilior reddita nonnisi sapientes & subacti judicii viros in filiorum numerum cooptari sinet. Sed hæc obiter.

Tusses modo dictæ, si imperite tractarentur, *Febrem* accendere solebant ei haud absimilem, quæ Hyeme Anni 1675. adeo epidemice grassabatur, & cujus historiam tradidi *Sect. quinta Cap. quinto* libri de *Morbis Acutis*. Sed num febris hæc soboles tantum esset ac effectus tussis epidemicæ, eadem ipsa methodo febrem, felici semper cum successu, aggressus sum, quam in tussis curatione supra descripsi; nempe *Venæ sectione*, *Epispastico* cervici apposito, & *Cathartico* deinde tribus aurotis exhibito. Quamlibet enim in tussi sine febre nullum præfiniebatur tempus, quandiu æger purgandus esset (utpote quæ continuari deberet, ut supra notavi, donec vel prorsus convalesceret, vel admodum imminuerentur symptomata) in febre tamen, quæ a tussi pendebat, purgatio per tres dies instituta ei prorsus debellandæ par erat; quod in constitutione, de qua jam agimus, sæpiuscule observavi.

Hic autem notandum occurrit, licet hanc febrem, quando se primum exerebat, comitarentur defluxiones in pulmones molestissimæ; post mensem tamen unum vel alterum, cum colluvies ista seri sensim e sanguine eliminaretur, febris ejusdem plane indolis hinc inde sine tussi aliqua infestabat (non penitus deleta, sed manente adhuc in sanguine malæ crasis impressione) ac proinde haud diversam curationem ab ea, quam tussis comitabatur, sibi vendicabat.

Verum eodem, quem dixi, modo hæc febris se extendebat usque ad initium anni 1680. quo hæc conscripserim; quo tempore etiam cum anno surgente *Febres Intermittentes* modo dictæ apparere incipiebant. * Exinde vero ad initium usque anni 1685. quo *secundam* hanc nostram *Editionem* jam conficio, eædem adhuc perdurarunt. Etenim tametsi in hac urbe non adeo epidemice nunc temporis invadunt ac in quatuor primis annis, & mitiores etiam sunt; in aliis tamen locis, nunc his, nunc illis, non minus grassantur ac sæviunt. Atque etiamnum generalis constitutio intermittentibus producendis adeo favet, ut ad hunc usque diem affirmare possim, me ne unicam quidem febrim per hos dies vere *Continuam* vidisse unquam, nisi forte re male gesta in earum classem fuerit evecta, vel una esset *Intercurrentium* mihi dictarum, quod scilicet omni fere anno invaderent. Ita pertinaciter hæc constitutio hujusmodi intermittentibus conducit, cujus certe acies prius est retundenda quam *Continuæ depuratoriæ* mihi dictæ, epidemice grassari fuerit integrum. Etenim in intermittentium specie natura plus satis festinare videtur, & agendi vehementia justo citius tempora materiæ morbificæ subigendæ, mox etiam despumandæ, debita percurrere: Quod in depuratoria secus accidit, in qua non nisi post dies 13. vel 14. apparent signa materiæ febrilis tandem concoctæ, per sudores subinde, vel potius per διαπνοὴν paulo pleniorem, eliminandæ. (His rite perpensis nullus dubito quin febres istæ *Depuratoriæ*, quæ annis 61. 62. 64. regnabant, quasi fæces fuerint *Intermittentium* quarundam, quæ ante id tempus per seriem annorum certam sæviissent, (quanto autem tempore hæ invaluissent haud equidem scio) Cum enim constitutio quæ ad intermittentes faciebat sævitiem suam deponens jam ferme exolevisset, febres quas postea parturiebat magis humorales erant ac terreæ, unde non nisi lente ac pedetentim sanguinem depurare sategerit, quæ in primis constitutionis annis subtilioribus principiis innixæ, atque adeo intermittentium typo indutæ, celeri passu suis temporibus defungi solerent. Quod si res ita se habeat, verisimile mihi videtur, hanc febrim (*Depuratoriam* volo) postliminio reversuram quam primum præsens constitutio aliquantulum remiserit, eandemque serie quadam annorum permansuram, antequam *Pestis* eam exceperit. Per annos autem omnes, quotquot demum ii fuerint, quibus febris hæc grassabitur, *Intermittentes* etiam subinde se exerent, ac fortean nonnunquam pro brevi tempore epidemicæ evadent; quando scilicet manifesta aliqua aeris temperies ad id symbolum suum conferet. An huic febri *Cortex Peruvianus* æque medebitur ac nunc dierum febribus intermittentibus solet, non habeo certo dicere. At in *Peste* atque *Epidemicis Continuis*, quæ eandem ordine excipient, debellandis, non alios effectus ex ejus usu expectare licet, quam eos, quos hodie in *Pleuritide*, *Peripneumonia*, *Angina*, ac id genus *Febribus inflammatoriis* videmus, quibus non tantum non prodest, sed & plane obest. Sed utut id fuerit, eo quem diximus modo in posterum epidemicorum alii alios excipient, siquidem natura eundem ordinem, ac per 24. annos ultimo præterlapsos, observaverit.

Atque hæc fere sunt omnia, Vir plurimum honorande, quæ de morbis epidemicis annorum nuperrime elapsorum observavi. In *Rheumatismi* vero curatione (nam & de illo etiam morbo quærebas) sæpenumero mihi subiit tecum dolere, quod non nisi ingenti sanguinis vi repetitis venæ sectionibus educta, ea possit perfici; unde non tantum ægri vires pro tempore franguntur, sed si paulo fuerit natura debilior, aliis etiam morbis ad annos aliquot obnoxior fere redditur; cum post illos elapsos materia rheumatismum prius committens jam in pulmones depluat, ægro scilicet frigore perculso, vel alia aliqua προβάσει leviori diathesis latens in sanguine jam foras in actum protrudatur. His de causis experiri statui, an nulla alia methodus daretur a reiterata toties phlebotomia diversa, qua hic morbus possit debellari. Serio itaque perpendens, quod affectus iste (ut jampridem in *Acutorum Historia* subinnui) ab inflammatione videatur oriri, quod tum cætera arguunt phænomena, tum præsertim sanguinis e pertusa vena color, utpote qui *Pleuriticorum* sanguini per omnia similis est; tandem vero simile esse judicabam morbum hunc diæta simplici, admodum refrigerante, & mediocriter nutriente, ægro imperata, æque feliciter atque repetitis venæ sectionibus profligari posset; etiam evitatis, quæ alteri methodo adjungebantur; incommodis: neque me fefellit *Diæta e sero lactis* phlebotomiæ loco substituta.

Prægressa æstate Pharmacopola mihi in vicinia nomine *Malthus* (vir probus, & ingenio non vulgari) me accersebat. Rheumatismo autem misere cruciabatur his symptomatis stipato. Coxendice primo ad biduū claudicabat, exinde pulmones dolore tentabantur gravativo cum dyspnœa, quæ post aliud ferme biduum evanescebat; dein caput ve-

* *Anni* 1680. 81. 82. 83. 84.

put vehementer cœpit dolere, mox etiam coxendix dextri lateris, quæ omnium primo laborabat; posteaque, pro morbi indole, omnes fere tam brachiorum quam crurum articuli per vices molestabantur. Cum debiliori esset & sicco corporis habitu, veritus ne minus firmas jandiu vires & labescentes dempto copiosius sanguine prorsus exsolverem (maxime cum æstas eo usque adoleverit, ut jam metus esset, ne superveniens hyems redintegrandis viribus frequenti venæ sectione attritis intercederet) imperavi, ut solo *lactis sero* ad dies quatuor vesceretur æger, quibus elapsis, præter serum lactis pro victu ordinario panem similagineum concessi loco prandii, semel nempe in die, donec penitus convalesceret.

Tenui hac diæta contentus, ad dies octodecim perseverabat, nisi quod postremis eorum alium insuper panem pro cœna indulgerem. *Serum* autem *e lactis libris octo* domi paratum quotidie insumebat, quo satis bene nutriebatur. Post hos dies cum non amplius urgerent symptomata, & jam sub dio versaretur, carnes etiam permisi, pullorum scilicet elixorum, cæteraque εὔπεπτα. Tertio autem quoque die solo lactis sero victitabat, donec tandem pancratice valeret; incommodis quæ supra memoravi hac methodo elusis, quibus decimo abhinc anno pessime excipiebatur, venæ sectione ex meo præscripto in curationis subsidium tunc adhibita ac sæpe repetita.

Si quis hanc methodum tanquam rudiorem & artis laude carentem contempserit, sciat is velim, primo leviora tantum ingenia res quaslibet vilipendere, quod simplices fuerint & apertæ, dein me, vel imminutæ existimationis pretio, publico hominum bono inservire paratissimum. Quibus edico quod nisi obstarent præjudicia vulgi, nullus dubitare methodum jam dictam aliis etiam morbis, quorum impræsentiarum nomen reticere libet, accommodare. Quod sane magis ægris prodesset, quam solemnior illa remediorum pompa, quæ in jam moribundis, tanquam bestiis, ut mox immolentur, coronatis, male collocatur.

Quod vero etiam ista, quæ pro vilissimis habentur, & nullius sunt pretii, accedente ea, quæ in Medico quæritur, solertia, & ἀγχινοίᾳ hominibus ab orci faucibus liberandis queant inservire, exemplo docebo: quod licet ad morbum, de quo jam agimus, nihil pertineat, non tamen prorsus est ἀπροσδιόνυσον, nec ab eo quem mihi proposui scopo alienum. Duobus abhinc mensibus quidam in vicinia me rogabat, ut servum inviserem, qui haud modicam *Mercurii Sublimati corrosivi* quantitatem deglutiverat, sive, ut postea audivi, ex amore μελαγχολῶν. Hora fere elapsa erat, a qua venenum hauserat, cum ad eum accederem, jamque os & labia valde intumescebant, vehementer ægrotabat, ardente ventriculi dolore, caloreque tantum non confectus: Ego tres *Aquæ tepidæ congios* repetitis haustibus summa qua potui celeritate & diligentia ebibendos imperavi; atque ut toties nova ingereretur copia, quoties ventriculus jam ingestam per vomitum ejecerat: volui etiam ut eluerentur intestina, aqua tepida sine ullo additamento copiose per sedem injecta, ubi primum ventris tormina admonerent venenum jam per inferiora exitum quærere. Paruit miser, jam vitæ avidus, & plures etiam aquæ libras, quam præscripserim, absorpsit. Amici, qui ægro, utpote in casu insolito, assiderent, ab eo didicerunt, quas primum evomuit aquas gustu perquam acres fuisse, sale scilicet venenato plenius exsaturatas; singulis autem vicibus rejectas aliquam semper acredinis partem amittere, donec tandem nihil prorsus saperent. Quæ mox urgebant tormina, sola aqua injecta ad modum Enematis leniebantur. Hoc tam nullo rerum apparatu, benedicente Numine, intra paucas horas convaluit æger, nisi quod labia non statim detumescerent, ore etiam a veneni particulis, quæ aquam, quam evomuerat penitius infecerant, adhuc exulcerato. Quæ symptomata *Diæta a lacte* solo ad quatriduum adhibita mox evanuere. Aquam *Olea* (quod hic una cum opere ignari solent perdere) atque aliis omnibus liquoribus ideo prætuli, quod cum ea magis esuriret, exinde magis idonea mihi videretur devorandis salinis hujus veneni particulis, quam alius quilibet liquor, qui vel crassior esset, vel particulis alieni corporis jandiu prægnantior.

Sed ut ad *Rheumatismum* revertar. Utut e sero lactis diæta conveniat juvenibus, atque iis, qui temperate & cum consilio vixerunt; tamen inconsultum fuerit virilem ætatem prætergressos, vel vino ac aliis liquoribus spirituosis jam a longo tempore plus æquo addictos hac methodo tractare; utpote quæ in hujusmodi hominibus ventriculum labefactet, & pariter præ insuitato frigore sanguini inducto viam sternat ad Hydropem. In hoc igitur casu omnino par est, ut eo fere modo, quem Libri nostri *de Morb. Acut. Sect. VI. Cap. V.* tradidi, curetur æger: Tametsi ex quo eum scripsi, experientia didicerim, satius esse post secundam vel ad plurimum post tertiam venæ sectionem *Cathartica* sæpe sæpius exhibere atque repetere, donec symptomata omnia penitus cessaverint, quam Phlebotomiæ rem totam committere. Etenim ob Catharsin suppetias ad averruncandum morbum Phlebotomiæ ferentem, citra ingentem istam sanguinis jacturam subsistere fas erit: atque porro locus relinquetur *Paregoricis*, a quibus alias, utut sæviret dolor, ægro temperandum esset, cum illorum usu figatur morbus, neque tam facile venæ sectioni cedat. Purgativa vero ista e *Lenitivis* solum constent, ut *Tamarindis*, *Senna*, *Rheo*, *Manna* & *Syr. Rof. Sol.* cum alia, quæ ex *Scammonio*, *Zalapio* &c. parantur, tumultum cieant & dolorem exasperent. At singulis vespertinis post peractam Catharsin *Syr. de meconio* ℥j. aliquantulum temporius, quam id fieri solet, propinetur.

Hic autem commemorare libet, me per constitutionem instantem observasse affectum quendam modo *Rheumatismum* æmulantem, modo etiam a *Nephritico dolore*, quoad sævissimum lumborum cruciatum non multum abludentem, qui cum febres intermittentes excipere soleret, translationi materiæ febrilis in musculosas corporis partes originem suam debebat. Hoc symptoma haud diversam medendi methodum postulabat ab illa, quam morbus ipse, cui adhærebat, febris nempe intermittens, sibi vendicabat; cum a frequenti Phlebotomia & quibuscunque aliis evacuationibus exasperetur illud, atque æger in vitæ discrimen conjiceretur. Quod ut nemini imponat, id attingere volui.

Atque hæc sunt, Spectatissime Vir, quæ in his affectibus, de quibus sciscitari libuit, sedula observatione habeo comperta: quæ si aut tibi placuerint, aut profuerint aliis, mihi cedent ex animi sententia; me saltem pro tenuitate mea debitum tuæ claritati observantiæ specimen exhibere conatum mihi serio gratulabor.

Tibi semper Addictissimus,
THO. SYDENHAM.

HActenus vidimus Clarissimum Authorem nostrum Constitutiones Epidemicas Londinenses Annor. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. imo ex parte usque ad annum 1685. magna cura describentem. Utinam alii plures eidem studio incubuissent! Historia morborum sic minus manca foret, & iisdem recurrentibus constitutionibus in subsequentibus annis, apertior, ac multo facilior daretur via ad morborum per ea tempora vigentium medelam. Verum pauci admodum diligentioris observationis negotium, non parum sane difficile, in se suscipere dignati sunt; inter quos si insigniores aliquot seligeremus, atque hic insertos traderemus, ut sic aliquatenus plenior fieret Constitutionum Epidemicarum Historia, Docto Lectori perutile quid nos facturos opinati sumus. Sunt autem Præclarissimi illi Observatores, quos in Scenam jam producimus, Bernardinus Ramazzini; Lucas Schrochius; Michael Bernardus Valentinus; Johann. Jacob. Harderus; Gustavus Casimirus Gahrliep; Conradus Bertholdus Behrens: Rudolphus Jacobus Camerarius; Ambrosius Stegmannus; & Medici Uratislavienses.

BERNARDINI RAMAZZINI

in Mutinensi Lycæo Medicinæ Professoris

DISSERTATIONES TRES DE CONSTITUTIONIBUS

Annorum 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. in Mutinensi Civitate & illius Ditione.

Dissertatio Prima.

DE CONSTITUTIONE Anni 1690.

SOlemnis Astrologorum, quos Judiciarios appellant, fere ubique est consuetudo, ut cum annus extremo senio confectus est, & ad sui finem properat, illico successuri anni genesim in antecessum describant, & ex astrorum positu illius indolem, genium, mores, num salubris, an insalubris, num frugifer, an sterilis futurus sit, suas Ephemerides evulgando prænuncient. Contraria quidem, sed tutiori methodo mihi visum est incedere, siquidem anni jam exacti naturam, ac temperiem, qui morbi grassati fuerint, quæ remedia praxis salutaria deprehenderit; quæ noxia, compendiose enarrare constitui, quod institutum posthac singulis annis prosequi mihi in animo est, donec Operis filum abrumpat

— *Mors ultima linea rerum.*

Id autem ingenuis professoribus nec injucundum, nec praxi prorsus inutile futurum credidi, quando ars Medica solis observationibus ortum suum, ac progressum debet, majorem quoque in dies habitura, si ea quæ in morborum curationibus nova, & insolita quotidie accidunt, accuratius observarentur. Erit tamen, non secus ac in Astrologorum Ephemeridibus, hic quoque divinationi locus; non enim ea solum quæ hoc anno apud nostrates acciderint, referre satis duxi, sed pensum meum existimavi, ulterius causas disquirere, undenam tam copiosa morborum seges in agris nostris prodierit, ac si non philosophari, saltem divinare, quem exitum habitura sit hæc epidemica affectio. In rebus autem abstrusis, & alta caligine involutis vaticinari quoque humanam imbecillitatem pudere non debet, multoque minus in arte Medica, quando ipse Divinus Præceptor tradidit, *Medicinam, & Vaticinationem esse valde cognatas, cum ambarum Artium unus sit Apollo Progenitor.*

II. Exacte perdiscendam *Temporum Constitutionem & quenque morbum, & qui morbus sit bonus, & qui periculosus, aut in Constitutione aut in morbo*, verba sunt, immo Oraculum Hippocratis in libro de diebus Judicatoriis; nam ut ibidem ait, *Plerunque Hominis Natura Universi potestatem non superat.* Nomine autem Universi procul dubio divinus senex aeris potestatem nobis designavit, ex cujus vitio omnes fere epidemiales affectus ortum ducunt. Plurimum autem momenti, tum ad prænoscendos futuros morbos, tum ad eosdem profligandos, & rectam victus rationem instituendam, quæ a morbis vulgaribus optima præservatrix dicitur, plurimum inquam momenti habere, non solum præsentem temporum constitutionem, sed etiam anteactas diligenter observare; nemo non videt, cum ex iis, tanquam ex sua radice variæ, & insolentes aeris alterationes progerminent, quæ modo hanc, modo illam morbi popularis speciem quandoque inferant. Antequam ergo epidemici affectus, qui colonos nostros, & Cispadanæ Regionis humiliorem partem afflixit, descriptionem aggrediar, operæ pretium duxi, prægressas constitutiones paulum perpendere.

III. Quatuor, aut quinque annos non vulgaris siccitatis in tota pene Italia præcessisse jam satis constat, quo tempore uberrimus fuit frugum omnium proventus, & satis prospera valetudine in universum uti concessum fuit; adeo verum deprehensum est vulgatum illud, quod *in siccitatibus omnia sint salubriora.* Anno vero huic præcedenti circa Vernale Æquinoctium ingentes pluviæ cecidere, quæ identidem repetentes totum Veris tempus horridum, & ignavum reddidere. Æstas subsecuta, & ipsa fuit magna ex parte pluviosa. Circa Solstitium signa rubiginis in frugibus observari cœpta, quæ rubigo sensim augescens triticeam segetem maxime corripuit, frumenti culmos usque ad aristam maculis veluti sanguineis adspergens. Eadem pestis fabas quoque, ac reliqua legumina obsedit, adeo ut spem præconceptam de anni fertilitate pauci dies eluserint; solabatur tamen annorum antecedentium felix ubertas, ut venturis temporibus provisa sufficerent. Sub initium Septembris, ac multo magis sub Æquinoctium ipsum largiores pluviæ delapsæ, quæ per totum Octobris mensem perseverarunt, ut flumina immensam aquarum vim intra suos aggeres non nisi improbo labore continuerint. Postremi duo menses fere impluvii fuerunt, & annum 1689. satis placide clausere. In prædictis constitutionibus non nisi morbi Sporadici observati sunt, nec multa funera annum infestarunt.

IV. Ineunte autem anno 1690. (quem rubigalis lues, fruges & quodcunque fructuum genus depascendo, & febrium Ilias primo rusticanam gentem, mox urbanam quoque corripiendo, nefastum reddidere) constitutio pluvialis postliminio, sed gravior recurrens, ac fere continua, omnium animos obnubilavit. Sic hyemem humidam, nimbosam cum exiguo frigore, nivibus vix delapsis illico tabescentibus ægre transegimus. Martius mensis porro sine pluviis præter morem, & magna aeris tranquillitate usque ad Æquinoctium exactus animos erexerat, cum Cœlum denuo omnes, quas in sinu suo contineret aquas, visum est super nos effudisse. Unius Nyctemeri spatio aquis oppleta sunt omnia, ut hæc Civitas Insulæ specimen præferret. Horret animus agricolarum calamitates in hac magna eluvione referre, qui

Ducebant remos illic ubi nuper ararant.

Neque id solum visum est in Mutinensi agro, sed etiam in Finalensi, Mirandulano, & Ferrariensi, qui situs pars olim fuit antiquæ Vallis Padusæ, in quam omnia flumina ex Apennino descendentia a Placentina Urbe usque ad Adriaticum Mare, Strabone teste, exonerabantur, antequam structis aggeribus Padum subire cogerentur; quare in his locis ad longum tempus stagnarunt aquæ, non admittente Pado ad satietatem pleno, non solum circumjacentes aquas, sed per Scultennam, & Gabellum proprias aquas in agros nostros eructante. Perstitit deinde eadem pluviosa constitutio non solum toto Veris tempore, sed per totam fere Æstatem, ut nulla pene dies sine pluvia visa fuerit. Hinc factum, quod una cum pluviis flante ut plurimum Borea, nulla unquam Æstas nostro in hoc climate extiterit, in qua remissior fuerit caliditas, ut patuit ex Thermometris, unde nunquam serior fuit frugum maturitas, messe Julio mense peracta. In Barometris quoque observatum est multo elatiorem quam alias fuisse Mercurium, aere crasso, & nebuloso existente, cicadæ hoc anno ut plurimum aphonæ observatæ sunt, illarum loco per totam fere Æstatem coaxantibus ranis; sic pro Vere hyemem, & pro Æstate Ver sortiti fuimus.

V. Nullus annus in his Regionibus pisculentior unquam fuit, quare cum pisces ubique pretio vilissimo prostrarent, plebs urbana hoc alimenti genere familiariter usa est, multoque magis plebs agrestis, quæ facili negotio propriis in agris, & in ipsis laribus pisces captabat. *Neptuno pro Cerere victum subministrante*, ut de Ichthyophagis scripsit Diodorus Siculus, donec super cibo isto levissimo nauseante rusticano stomacho, sicut olim gens Hebræa in deserto, allia, & cœpas appeterent. Ab amico mercatore fide digno, qui Mantuanum agrum hisce temporibus peragravit, ut sericum emeret, accepi, rusticos illos ægrotis suis febricitantibus, & nauseabundis allia, & cœpas coctas pro ferculo præbuisse, quod cum in aliquibus feliciter cessisset, passim exinde hoc remedii genus, tanquam elixir proprietatis, quo mirifice recreabantur, valde ex usu fuit.

VI. Sub initium Junii denuo, sicut anno ante acto, apparuere signa rubiginis. Vim rubigalis morbi prima persensit Morus, nec illi quiquam profuit ipsius prudentia, cujus symbolum in censu plantarum audit. Mox eadem rubigo, pessimus omnium frugum morbus, & paulatim augescens frumenta, & omnia legumina, sed præsertim fabas, occupavit, neque solum in locis humilioribus,

ribus, ubi computruerant aquæ, sed etiam in editioribus, ut supra viam Æmiliam, & in ipsis Collibus. Luctuosum sane, ac deplorandum spectaculum omnium oculis fuit, campos circumquaque non virentes, sed attratos, & fulignosos intueri; sicut enim anno huic præcedenti hæc lues rubro colore fruges infecerat, ita hoc anno, *non Creta, sed Carbone notando*, easdem magna atredine resperserat. Sic frumentatio pessum ivit, frumento partim a rubigine absumpto, partim ob aquarum colluviem in lolium converso. Sed neque plantarum fructibus, qui Æstatis principio, vel sub Opora maturescunt, pestis hæc pepercit. Nunquam in tota Estensi ditione uvarum, sicuti rerum omnium maxime ferace, parcior fuit vindemia, botris ab eadem peste paulatim exesis. Nucibus tantum, quarum præter morem ante actis annis magna penuria fuerat, hæc rubigalis lues non nocuit. At neque hortensis familia vim hujus morbi cuncta depascentis effugit, nam olera fere omnia sydereo veluti afflatu ustulata sunt; adjecta quoque altera clades, nam erucæ, & bruchi hortos omnes depopulati sunt, nudis stolonibus relictis. Melonum, sicuti & reliquorum fructuum, magna fatuitas, ut & ipsa animalia illorum esum quandoque respuerent.

VII. Vix risum forsan tenebit aliquis, quod res tam minutas adeo curiose persequar; at is sciat, quod magnarum calamitatum non raro exigua sunt signa, &

Sæpe exiguus mus
Augurium tibi triste dabit.

Quemadmodum in re nautica ex levi nebula magnæ tempestatis signa captantur; ita & in re Medica ab exilibus indiciis magni morbi impendentes non raro prævidentur, quare Hippocrates: *Nihil negligere.* Sic non immerito Cleombrotus apud Plutarchum, Demetrium dicentem, ridiculum esse ex rebus minutis de grandibus facere indicium, arguebat his verbis: *Artem Medicam pestilentem æstatem ex aranearum frequentia prænunciare, atque ex foliis ficulneis, quando Vere Cornices pedem referunt, quis confitebitur qui res pusillas statuat vestigia non esse magnarum.*

VIII. Pluviosam constitutionem quæ ab anni principio usque ad totum Julii mensem obstinate perstiterat, magna postmodum siccitas per duos fere integros menses excepit; hujusmodi tamen siccitatem non multa caliditas comitata est, & qualis cæteris annis apud nos persentiri solet, præsertim cum *Procyon furit*,

Sole dies referente siccos.

Post æquinoctium vero cœperunt denuo apparere pluviæ, ad quarum primum aspectum nemo non expavit, fuere tamen valde moderatæ, & quantum sufficerent ad terram strigiosam, ac veluti saxeam ob prægressam siccitatem emolliendam, adeo ut colonorum votis pro desiderata frumenti satione responderit. Ultimi duo menses, sicuti priori anno cum perpetua fere serenitate, & modico frigore quantum prima pars hyemis postulabat, anni cursum absolverunt.

IX. Hæc itaque fuit hujus anni constitutio, omnium non solum vegetabilium, sed etiam animantium naturæ, ut modo videbimus, valde infesta. Quamvis ergo hyems adeo intempestiva fuerit, nihil tamen contigisse scio, quod ad Medicam lancem trutinari debeat, neque id mirum, nam tunc temporis cudebantur morbi suo tempore, & loco erupturi. Epidemicos affectus, non præsentium constitutionum, sed præcedentium esse productum, & sobolem scite annotarunt Montanus, & Vallesius, duo clarissima Medicinæ lumina, idque apertis verbis ipse quoque Hippocrates asseruit: *Cum fieret autem*, inquit ille, *totus annus humidus, & frigidus, & Borealis, per hyeme quidem salubriter degebant maxima ex parte, ante Ver autem multi quidē degebant morbide.* Succedente itaque Verno tempore, ac circa medium Aprilis mensem magna febrium seges in Mutinensi agro intra viam Æmiliam, aliisque proximis locis, ubi diu stagnarant aquæ, ex improviso caput extulit. Tertianæ omnes intermittentes ab initio fuerunt, & neminem novi, qui in principio hujus epidemici affectus alio febris genere tentatus fuerit. Indiscriminatim ruricolæ omnes, cujuscunque sexus, ætatis, temperamenti, vitæ generis corripiebantur, cum magno horrore, frigore, & tremore, interdum quoque vomitione accedebant hæ febres; copiosi quidem sudores in principio hujus epidemici affectus ipsas comitabantur, qui postea in morbi progressu remittebant; pauci integre judicati sunt, sed omnes fere, qui evasisse videbantur, experti sunt recidivas; neminem tamen hujusmodi febrium genus, licet tam populariter grassatæ fuerint, quod sciam, sustulit. Multoties accidit, ut cum in die intermissionis celebraretur phlebotomia, eadem die febris corriperet, & de simplici tertiana duplex fieret. Nec id solum ruri observatum est, sed etiam in oppidis, & in hac civitate, cum eodem tempore oppidani quoque & plebs urbana iisdem tertianis febribus intermittentibus exercerentur, sed longe inferiori numero, ac gens rusticana.

X. Perseverarunt itaque hujusmodi febres per totum Veris tempus cum ejusmodi typo; accedente vero Æstate, in duplices tertianas omnes conversæ, & quæ de novo accesserunt, hujusmodi typum servarunt. Duplici tertiana igitur omnes fere agricolæ eodem tempore laborarunt, quæ quidem ut plurimum intermittens erat, sed valde protracta, ut paucæ horæ pro apyrexia numerarentur. Vespere ut plurimū exacerbabantur, illas stipante magno symptomatum satellitio, veluti vomitione, anxietate, capitis dolore, vertigine, in nonnullis stupiditate, in aliis mentis emotione; quod autem non raro mihi observatum est, magna erat virium nocturna prostratio, ac interdum cum asphyxia, ut proximi Silicernio viderentur, mane cuncta hæc remittebant oriente Sole, ad cujus matutinos radios, e lectulis exurgentes se exponebant, ac vitales spiritus ex inexhausto illo luminis, & caloris fonte veluti potabant. Cum hoc anno curiosius rusticatione, quamvis parum tuta, oblectatus fuerim, non semel admiratus sum, quo modo ægri, qui tota nocte cum morte luctabant, mane sub porticibus, velut angues ad solem cutem curantes, erecti starent, ac tantum virium iis superfuisset, ut campos etiam peragrarent; perstitit tamen in omnibus satis commoda cibi appetentia, quin persæpe non paucos audivi de nimis parca alimonia conquerentes, ac revera hujusmodi febres, quantum observare licuit, fuere magis famelicæ, quam siticulosæ.

XI. Verminatio nunquam alias major fuit, nec solum in pueris, sed etiam in provectioris ætatis hominibus. Memini me vidisse rusticum quendam annorum circiter 40. sub porticu ad solem ex febris accessu rigentem, atque una valde singultientem, a quo cum sciscitatus essem, num vermes rejecisset, ac ille respondisset, se aliquot vermes inferius, ac superius dejecisse, singultum, a cujus molestia se potissimum liberari instabat, a vermibus stomachum lacessentibus fieri asserui; cum autem forte pulverem Chinæ Chinæ sibi a Medico forensi præscriptum in promptu haberet, permisi ut illum assumeret. Siluit pertinax singultus una cum febre, quæ tamen paucis post diebus rediit, sed sine tam molesto symptomate. Alias postea expertus sum hujusmodi remedii genus in lumbricis puerorum enecandis, quod mihi feliciter cessit.

XII. Sanguis, qui in hac constitutione secta vena educebatur, ut plurimum crassus, & subpallidus apparuit; in nonnullis etiam Icterodes observabatur, quamvis exterius in corpore similis color non floreret. Alvi excrementa in omnibus fere febricitantibus crassa erant, & compacta, Quæ per os rejiciebantur, subacida potius erant, quam amara. Urinæ ut plurimum crassæ, ac turbidæ multumque lateritii sedimenti habentes reddebantur, ac persæpe in febribus, in quibus nulla erat cacoethiæ suspicio; hypochondria in omnibus dura, ac distenta.

XIII. Quibusdam, postquam illos hujusmodi tertianæ febres diu exercuissent, apparuere parotides, quæ ut plurimum suppurabant; at neque hoc pacto contumacissimæ febres summovebantur. Curavi mulierem utero gerentem, quæ, cum per integrum Septembris mensem febricitasset, oborta parotide, ac feliciter suppurata, & ad longum tempus perpurgata, nondum tamen, cum jam anni finis imminet, a febre immunis est; adeo contumax, ac pene indomabilis erat fomes, cui hærebant hæ febres. Cæterum nunquam visæ contumaciores febres ad recidivandum magis pronæ, & quæ magis Medicorum industriam eluderent; siquidem nec repetitæ phlebotomiæ, nec purgationes, nec mille alexipharmaca, quæ pleno gutture tanquam manus Deorum Receptariorum Chorus adeo celebrat, quicquam profuere. Immo observatum, citius ac tutius restitutos, quibus nec sanguis ductus, nec purgantia exhibita, nec ullum aliud remedii genus administratum, toto salutis negotio naturæ morborum medicatrici commisso. Felicius tamen cessit, quibus purgationes, & vomitiones præscriptæ, quam quibus pluries secta est vena; ii nanque in deterius semper labebantur. Vidi pauperem agricolam a duplici tertia-

tertiana ad longum tempus conflictatum, & jam in magno discrimine versantem, cui nec detractus fuerat sanguis, nec ullum aliud remedii genus adhibitum, solo vini generosi potu meo consilio propinati feliciter convaluisse; sic multos alios novi hoc solo cardiaco restitutos, aquæ usu, ac cæteris remediis ablegatis.

XIV. Cum autem hujusmodi tertianæ febres non solum colonos, sed etiam oppidorum majorum, & Urbium incolas, si non tam populariter, saltem eadem contumacia fatigarent, ac usu potius remediorum exasperarentur, quam mitescerent, mihi visum est hoc anno apud nos contigisse id quod apud Plutarchum legimus in libro de Oraculorum defectu, quod nempe in hac constitutione, quædam Medicæ artis Oracula obmutuerint, dum causam ignorarent, quare præconceptæ opinioni de magna medicamentorum supra morbos quoscunque potestate tertianæ febres intermittentes, ut plurimum citra malignitatis suspicionem, minime auscultarent; quare locum habuit Virgilianum illud,

— cessere Magistri,
Phillydrides Chiron, Amptaoniusque Melampus.

XV. Major itaque pars medentium apud nostrates, ut vulgi calumniis, & assiduis ægrorum querimoniis se subducerent, in hac tempestate ad Peruviani corticis sacram anchoram confugere, at parum prospere; nam in periculosiores scopulos ægrotantes suos persæpe deduxere. Usu febrifugi per aliquot dies equidem sub doloso cinere latebat ignis, verum postliminio violentior recandescebat. Qui tamen peritiores erant, ac rebus ægrotantium magis, quam propriæ ambitioni consultum volebant, *Nabant sine Cortice.*

XVI. Hoc itaque tenore processit febrilis acies per totam Æstatem, ac totum Autumnum, rura, & oppida infestando, frustra *Quartanam sperantibus ægris*, & intervallum aliquod a quotidianis paroxysmis expectantibus; nam pauci hoc anno visi sunt quartanarii; sicuti nec observare contigit synochas ullas, vel febres ardentes, sed solum tertianas, quæ quidem sub finem Autumni, & prima parte Hyemis rariores fuere, sed graviores, intermittentes quidem in principio, sed quæ tandem in continuas, & lentas migrarent, ut plurimum cum solita periodo circa vesperas ægris horrescentibus.

XVII. Febrili huic exercitui, qui stativa castra posuerat inter Padum, & viam Æmiliam, quam transgredi ausus non est (cum in toto illo tractu, qui colles, & hanc viam interjacet, inculpata valetudine, & secura rusticatione uti concessum fuerit) multi alii morbi junxere se comites, qui sporadice vagantes multas prædas agebant ut alvi profluvia, Icteri, Apoplexiæ, Hydropes, Catarrhi præfocativi, aliique affectus. Qui dysenteria hoc anno laborarunt citius, ac felicius evasere, quam qui diarrhœa.

XVIII. Vim hujus constitutionis viri robustiores, & adulti facilius tolerarunt, minus fœminæ, ac pueri, quorum qui infra trimatum erant, fere omnes periere. In solo Finalis oppido plus quam tercentum pueros referunt extinctos, ut ex ejusdem oppidi Necrologio constat. Magna quoque fuit infantilis strages in Mirandulano agro, & Novellariensi. Ad dies aliquot febriles paroxysmos tolerabant, postmodum fiebant Icterici, ac paulo post Epilepticis insultibus correpti occumbebant. Cæterum præ multitudine hominum decumbentium pauci sunt extincti, ac potius ex diuturnitate morbi, & frequentibus recidivis, quam ex febris vehementia succubuere; qui tamen fuere superstites magna ex parte facti sunt Icterici, Lienosi, & Cachectici.

XIX. Vim hujus male moratæ constitutionis experta quoque sunt cujuscunque generis animalia, quæ in magno numero interiere; sicut autem in eam quam describit Silius Italicus, quæ sicca fuit, & præfervida, *Vim primi sensere Canes*, ita in hac frigida, & præhumida clades pecudum fuit, quibus, postquam per dies aliquot ægrotassent, veluti per crisin apparebant Variolæ in capite, & collo, ac plerunque ab iisdem excæcabantur; sic quæ ex vehementia morbi non perierant, tandem ex inedia contabescebant. Sues quoque turmatim suffocati moriebantur. Vidit etiam persæpe infelix arator concidere

Inter opus Tauros, medioque recumbere sulco.

Nunquam parcius nobis mellificarunt apes, vel propriis in sedibus extinctæ, vel alio migrantes; Bombyces quoque initio quidem catervatim peribant; qui vero superstites fuere in ipso opificio semianimes, & ignavi concidebant. Nimius essem si cuncta singillatim recensere vellem. Extispicium aliquod, pecudum præcipue, quarum major fuit strages, identidem celebrare, ac hariolari quænam esset talium morborum causa, non abs re fuisset, si per tempus licuisset.

XX. Scio non defuturos qui me coarguant, quod ad Veterinariam transgrediar; oblatrent quantum velint, quod talia observare Medicam artem profitenti indecorum nequaquam crediderim. Egit id Medicorum Maximus, quem non puduit scrutari, quare bobus facilius quam cæteris animalibus excidant femora, hæc autem sunt illius verba, nemini, quod sciam, observata; *Bobus tunc magis excidunt femora, cum tenuissimi existunt, fiunt autem tenuissimi Boves ad finem hyemis. Tunc etiam maxime luxantur, si tamen, & hujusmodi quiddam in Medicina scribere convenit. Verum convenit utique.* Atqui si celebriores Anatomici tot sectiones, tot experimenta per mortes brutorum agunt, ut anatomiam in hoc genere comparatam, quam in Medicina desiderari dictum erat Sapientissimi Bacconis, jam habeamus, cur non licebit quoque illorum morbosos affectus observare? Quin Medico Chirurgo licere interdum absque artis dedecore bestiis mederi ostendit Eruditissimus Vir Carolus Patinus in sua elegantissima Oratione in Archi-Lycæo Patavino anno 1682. habita.

XXI. Atque hæc sunt quæ in morbida hujus anni constitutione magna ex parte ipsemet observavi, & quæ ab ingenuis Professoribus, & fidis Amicis mihi communicata sunt, quæ quidem referre prout obvenerint, non magni negotii est, at illorum causas rimari, ac in medium proferre, quæ Jatrosophorum, & eruditorum hominum palato sapiant, hoc opus; audendum tamen pro viribus, ac

— Tentanda via est, qua me quoque possim
Tollere humo —

XXII. Communes morbos, quos populares, & epidemicos appellant a communibus causis progigni extra omnem controversiæ aleam est; Communes autem causæ sunt potissimum aer nobis circumfluus (aliunde tamen, sive ex superioribus, sive ex inferioribus infectus) communia alimenta mali succi, & aquæ corruptæ. Ex his omnibus, sed promptius ab aere, tanquam e communissimo fonte, e quo nemo non potare cogitur, morbos quosdam derivari, qui multos eodem tempore afficiant, omnium pariter est consensus. Ad hanc vero nostram ruralem epidemiam excitandam in unum convenisse & aerem vitiatum, & prava alimenta ingesta, fas est arbitrari. Primum quidem locum aeri a sua naturali temperie non solum secundum anni tempore recedenti, sed particulis humanæ naturæ incongruis ad satietatem pleno, concedendum putarim; secundum autem locum pravis alimentis, & aquis vitiatis. Quamvis autem de miasmate contagioso aliqua posset esse suspicio, dum uno in aliqua familia a febre correpto, cæteri paulo post ex eadem febre decumberent, id tamen potius in communem diathesim ad maturitatem eodem tempore evectam, non secus ac cum Autumno fructus eodem tempore maturescunt, referendum duxerim, quam in effluvium aliquod contagiosum, quod e primo ægrotante expirans cæteros afficeret.

XXIII. Quanti autem referat ad bonam valetudinem in aere puro, & fœdis exhalationibus maxime remoto degere, nemo non novit; nam sicuti pisces felicius degunt, ac esca salubrior sunt, si in aqua pura, ac sincera vivant, secus vero si in aqua fœda, & corrupta; ita homines feliciorem vitam, ac longæviorem ducunt, si aer sincerus sit, secus autem si crassus, & nebulosus; Nec abs re vulgatum dictum illud, quod tales sint corporis nostri humores, ac spiritus, qualis sit aer; hinc iis in locis ubi aer tenuior est ac defæcatior, vividiora, & acutiora ingenia florere solent, ubi vero crassior, hebetiora, ac stolidiora, quare Bœotii, & Batavi antiquitus male audiebant unde Horatius:

Bœotum in crasso jurares aere natum.

XXIV. Non vacat hic disquirere, quare ad vitam perennandam adeo necessarius sit aeris usus, quomodo in vascula pulmonum se insinuet, qui in massa sanguinea efficiat, dum illi permiscetur; circa id insudarunt doctissimi viri ac ultimo Etmullerus in elegantissima

tissima sua Dissertatione de abstruso respirationis negotio; solummodo circa illa examinanda immorabor, quæ insignem aeri mutationem inferre possunt, ac illum a sua naturali mediocritate dejicere. Certum est enim, quod si aer respirationi idoneus esse debet, & consequenter ad vitalia munera, necesse est, ut quandam servet mediocritatem, ut neque supra modum crassus sit, nec nimis tenuis; nam si tenuior sit, ac rarior quam par est, respirationi inidoneus evadit, ut Machina Boyeliana satis evincit, ac testantur qui in editissimis montibus difficiliorem experti sunt respirationem, quam in imis vallibus, id annotante Thoma Cornelion; si vero crassior sit, & ad saturitatem vaporibus, & exhalationibus oppletus, ad respirationis munus obeundum minime aptus est, immo suffocationis periculum infert, ut ex eadem Machina Pneumatica patet, & metallorum fossores in fodinis sæpenumero experiuntur, qua de causa Hippocrates *Somnum in frigore cooperto*, ut ipse ait, commendabat, nimirum, ut Valesius, & Ballonius interpretantur, dormiendum esse in amplo conclavi, sed corpore stragulis bene contecto, qua ratione facilior est anhelitus, nec a frigido aere partes sentientes pungente interturbatur somnus.

XXV. Notabiles autem in aere alterationes (non de iis loquor, quæ secundum naturæ leges, & varia anni tempora ex necessitate fiunt, sed de intempestivis) venti potissimum, & imbres copiosi efficiunt: Solares enim radii ob æqualem Solis ad nostrum verticem accessum aerem semper æqualiter calefacerent, si is aliunde alterationem non susciperet. Haud secus terræ exhalationes, ex paludibus, & stagnis, seu nimis uliginoso solo eundem non raro contaminant. In nostro vero aerem a copiosis imbribus, & lutulenta constitutione vitiatum fuisse, existimandum est, sicuti etiam a ventis Borealibus intempestivum redditum, qui cum Verno tempore, ac per totam fere Æstatem nunquam siluissent, Solarium radiorum vim hebetando, vaporum a leni calore elevatorum discussionem prohibuerint, & volatiles spiritus, quos in suo ad nostrum verticem accessu Sol quaquaversum diffundit, versus Australem plagam retro pulerint. Ex quo factum, ut iis in locis, ubi statariæ fuerant aquæ, aer circa Veris principium tepescens, multos vapores, & tetras exhalationes in sinu suo exceperit; aer vero sic pollutus, ac partibus volatilibus, quæ a Sole promanant, ulterius destitutus, dum intra corpora eorum, qui his in locis degebant, admitteretur, totius massæ sanguineæ crasin, & cæterorum fluidorum systasim naturalem perturbarit.

XXVI. Reor itaque a naturali suæ dulcedinis, fluiditatis statu massam sanguineam descivisse, & crassiorem consistentiam, quam par est, acquisivisse; sicuti, & proportionem ablatam inter bilem, & succum Pancreaticum, illa quidem languidiori, hoc fortiori reddito. E Cœlo potissimum volatiles spiritus in terram defluere, e terra vero, utpote succis mineralibus referta, continuo acidas particulas sursum efferri, ingeniosum est clarissimi Sylvii excogitatum, sed rationibus, & experimentis confirmatum. Quare cum in hujus anni pluviosa, & frigida constitutione aer partium volatilium, & spirituosarum magna penuria laboraret, aliaque ex parte acidis particulis e terra lutulenta, ac veluti fermentata elevatis maxime abundaret, mirum non est, si postmodum intra vitæ hospitia exceptus talem diathesim induxerit, e qua tam magna febrium propago emanarit. Acidam vero dyscrasiam potius, quam biliosam, & alchalinam in universum prævaluisse, duo potissimum evincunt; primum, quod hoc anno in tam ampla febrium segete nullam synochum, nullam febrem ardentem observare contigerit; alterum, quod hujusmodi febres, ut plurimum, veluti superius annotavimus, potius famelicæ fuerint, quam siticulosæ.

Nec miretur quispiam, quod tertianæ febris naturam ex prædominio acidæ mineræ potius deducam, quam alchalinæ, qualis censetur biliosus humor; nam ex quanam materia, quæso, in hac constitutione tam horrida, procellosa, ac media Æstate frigida, post usum ciborum pituitosi succi, ex quanam materia, inquam, tanta bilis copia gigni debuit, quæ sufficeret ad procreandam tam numerosam febrium sobolem, ac illam tandiu alendam? Nec desunt Professores celeberrimi, qui ab hoc non multum dissentiunt, inter quos *Sydenham opera Medica.* Etmullerus, qui pro causa proxima tertianæ febris intermittentis statuit fermentum salino acidum, in legitimis quidem magis volatile, & activum, minus autem volatile, & subjecto viscido irretitum in nothis.

XXVII. Præter aeris malam constitutionem, tanquam hujus epidemici affectus communissimam causam, aliæ quoque, nec parvi momenti in idem conspirarunt, scilicet ut humores ad acidam dyscrasiam disponerent; nimirum prava alimenta ingesta, ut fructus horrei a rubigali lue vitiati, nimia piscium ingurgitatio, edulii genus nostris agricolis insolens, in quorum stomacho cibis fortioribus assueto facile putrescebat, hoc est facile acescebat, cum nullo evidentiori signo putrescentia se prodat, quam per acorem; his addi possunt puteales aquæ ex nimia illuvione cœnosæ, & semiputridæ, ac denique Boreales venti, qui acidi nitrosi Promuscondus appellantur. Ex his itaque communibus causis, ceu fontibus, harum febrium originem probabilius, quam a quacunque alia deduxerim; neque enim ad cœlestes influxus recurrendum, quasi astra maligniori lumine rusticanam gentem potius, quam urbanam, veluti innocentiorem aspicerent, cum præter id, improbabile sit, quod cœlestes influxus tam arcto spatio potuerint circumscribi, sicuti neque subterraneæ exhalationes culpari poterant, cum terræ motus nullus præcesserit, neque in hac nostra magna planitie Cispadana, & Transpadana extent antra, & terræ hiatus charonei, e quibus perniciosa effluvia possent erumpere, & aerem inquinare.

XXVIII. Quod spectat ad causam internam, quam conjunctam appellant, hæc non nisi crassam, & viscidam pituitam, cui acidum fermentum hæreret, referenda erat, vel stabulantem in stomacho, ut placeat Etmullero, vel ductus laterales Pancreatis obstruentem, ut statuit Sylvius, quæ materia in venas transfusa, & partibus spirituosis sanguinis permixta, febrilem effervescentiam excitaret; ut ut enim cruoris massa effœta sit, & vapida, semper tamen aliquid oleosi, & sulphurei continet, quod ad flammulam vitalem alendam sufficiat. Focus itaque febrilis hospitabatur extra vasa sanguinea, quemadmodum in febribus omnibus periodicis, cum alioquin perdifficile sit intermittentes febres ab iis quæ vere continuæ sunt distinguere, cujusmodi febres Ignis nomine divinus Præceptor insignire consuevit, ut ex variis historiis in libris Epidemicorum videre est. Non enim concipi potest, ajebat scientissimus Cartesius, quænam possit esse circuitus causa, nisi materia quædam, quæ maturatione indigeat, antequam massæ sanguineæ misceatur, quæ per venas ad cor delata potis est tot excitare turbas, & febrilem tempestatem ciere, quæ non alio pacto sedetur, quam eadem hostili materia sub forma sudoris per corporis ambitum discussa, vel urinarias vias ablegata.

XXIX. Rarum quidem esse, quod tertianæ febres epidemice ex aeris vitio observentur, ait Doctissimus Etmullerus, ac revera febres, quæ alicujus pravi seminii in aere latentis soboles sunt, nullum certum ordinem servare solent, multoque rarius est, quod sint de genere intermittentium: hoc anno tamen hujusmodi febrium genus in hisce Regionibus populariter grassatum fuisse, tam ruri, quam in oppidis (quamvis postea ob diuturnitatem in continuas, & lentas migrarent) sat perspectum est. Haud absimilem constitutionem, quæ in Anglia anno 1658. ac magis per rura, & pagos, quam per oppida, & Urbes desævit, Doctissimus Vuillis in suo Tractatu de febribus describit; suæ tamen febrilis epidemiæ originem, & causam procatarcticam non aeris vitium Vir ille peritissimus refert, sed potius in prægressam constitutionem nimis æstuosam, & illi climati insolentem; febrem tertianam intermittentem epidemiam observavit quoque Celeberrimus Batholinus Hafniæ, anno 1652. sed & ipse illius causam calidissimæ, & siccissimæ Æstati, præter morem, & consuetudinem illius Cœli adscribit; hanc vero nostram ruralem epidemiam lubet referre in constitutionem præhumidam, ac frigidam huic Cœlo insolitam, ac simul in aerem ob cœnosam colluviem vitiatum. Si enim hujus epidemici affectus causa esset ex totius anni intempestiva constitutione, quæ frigida, & procellosa toti pene Italiæ communis fuit, non satis constat, quare hic popularis morbus, in humilioribus tantum locis, ac ubi stagnarint aquæ, sedem fixerit, &

non ampliora spatia occuparit; cum tamen Incolæ cæterarum regionum, quæ ab hujusmodi atmosphæra remotiores erant, (ut totus tractus supra viam Æmiliam versus colles) nunquam alias a febribus magis securos se vixisse meminerint.

XXX. Qua de causa porro, a constitutionibus tantæ siccitatis, quales, ut dixi, ad plures annos experti fuimus, ad constitutionem imbrium adeo feracem talis factus fuerit transitus, certe hic mihi *hæret aqua*, ut dici solet, & ad hanc veritatem eruendam *Delio notatore* opus esset. Nullus profecto Astrologorum, qui ex imaginariis astrorum configurationibus futuros rerum eventus prædici posse existimant, tam magnam illuvionem prædixit, neque postquam facta est, rationem ullam attulit, cur ita fieri deberet. Sint utique astrorum in hæc inferiora influxus, quos velle negare magnæ dementiæ esset; at modus quo agant, id omnino indeprehensibile est. Recte quidem Ptolomæus in libro qui *Aliarba* inscribitur, stellarum effectus incertos esse, & varios pronunciavit, quoniam incertum est qua ratione materia subjecta influxum recipiat. Observandas quidem magnas temporum mutationes, Æquinoctia scilicet, & Solstitia, ut in illis *neque medicamenta exhibeamus, neque uramus, neque secemus*, pluribus in locis monuit Hipp. sicuti etiam considerandos exortus Canis, Arcturi, & Plejadum occasum; nam ut idem ait, *morbi his maxime diebus indicantur, aliis perimunt, aut in speciem aliam transmutantur*; quare vero tam magnæ alterationes, tum in magno tum in parvo Mundo dictis temporibus fiant; scrutari velle, id esset mere divinare. Satis sit igitur quoad rem nostram, quod hoc anno tam magna, & insolita aquarum inundatio morbosam hanc constitutionem invexerit, contrario prorsus modo, quo in Ægypto votiva Nili inundatio, miraculi ad instar, solet pestem abigere, quamvis Alpinus mutationem illam aeris in salubriorem statum ad Nili incrementum subsequentem in etesias videatur potius referre, quæ tunc temporis Sole signum Cancri subeunte, & septentrionali plaga fumigante, flare incipiant, & Campsinos ventos pestis vectores repellant. Quæcunque ea causa sit ob quam Nilus, Ægypti Pincerna, salubritatem invehat, certum est tamen, ad illius incrementum morbos populariter grassantes decrescere, & in magna illa inundatione demergi, adeo verum est illud Celsi: *Differre pro natura locorum genera Medicinæ, & aliud opus esse Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia*. Annus jam agitur centesimus, ex quo haud absimilis inundatio Cispadanam, & Transpadanam Regionem occupavit, unde postea subsecuta est summa annonæ caritas, tritico in lolium converso, ut refert Paulus Crassus Corrigiensis in doctissimo suo libello de Lolio; Inchoarunt autem tunc temporis circa Maji principium pluviæ, quæ postea per totam Æstatem obstinatissime perdurarunt. Observantur itaque per intervalla quædam eædem temporum constitutiones recurrere, sive in astrorum vim nobis ignotam id referamus, sive in justam Dei vindictam, qui sicut olim Universali Diluvio totum Orbem puniit, ita particularibus eluvionibus quasdam particulares Regiones aliquando plectat.

XXXI. Rubigalem luem non exiguam operam ad morbosam hanc constitutionem contulisse superius dixi; at ne id gratis, ac veluti dictatorie pronunciasse videar, libeat in disquirenda, & examinanda rubiginis natura paululum immorari. De rubigine multa quidem veteres scripsere, at de illa secundum suæ Philosophiæ systemata ratiocinati sunt; In sacris quoque Codicibus rubiginis fit mentio cum aliquando hac, veluti iræ suæ ministra, Deus populo suo fruges, & fructus omnes ademerit, ut illum ad bonam frugem perduceret; nonnulli vero ex recentioribus de hac peste aliquid scripsere, ut Ruvellius, Levinus Lemnius, Ludovicus Vives, Langius, sed ea quæ a veteribus scripta fuerant recoxere. Vegetabilem itaque familiam suis morbis laborare, iisque diversi generis, multosque gravissimos Auctores de iis scripsisse, ut Varronem, Plinum, Columellam, aliosque jam satis perspectum est. Rubiginem vero, frugum omnium, & fructuum communem morbum, ut illam Theophrastus appellat, adeo exhorruerunt antiqui, ut ad avertendam hanc pestem sibi Deum finxerint, quem Robigum, teste Varrone, appellabant, unde Rubigalia festa emanarunt, quæ a Numa Pompilio Regni sui anno XI. referente Plinio, instituta sunt, & ad 7. Cal. Maji celebrabantur. Mactabant autem lactentem catulum in hujusmodi sacrificio, unde Columella.

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactentis catuli placatur, & extis.

Litabant autem lactentem catulum eo quod a Rubigali Numine, mediante maligno Canis syderis influxu putarent hanc labem in terras immitti; quare cœca superstitione, ac non nisi habita ratione nominis, id agebatur sacrificium, ut ingenue Ovidius:

Pro Cane sydereo canis hic imponitur Aræ,
Et quare id fiat, nil nisi nomen habet.

XXXII. Rubigalia itaque sacra, sicut & Floralia, ut cuncta bene deflorescerent, instituta sunt, ac celebrari solita, sub finem Aprilis, propterea, quod hujusmodi tempore a rubigine frugibus, & fructibus valde metuerent, occidente tunc temporis Cane, sydere per se vehementissimo, qui occasus ex Plinii observatione tunc in 4. Cal. Maji incidebat. Observabant autem veteres multa attentione Canis occasum, ubi nos vix ortum, qui persæpe credimus eodem tempore ubique inchoare dies caniculares, veluti non raro doctos alioquin, & celebres Professores, ita quidem, sed turpiter sentientes, audire contigit, cum tamen juxta diversam latitudinem, quam variæ regiones habent, varii ac diversi sint astrorum ortus & occasus, quod non ignotum Galeno, qui tradidit, eodem quidem tempore omnibus in plagis fieri tum Æquinoctia, tum solstitia, astrorum vero ortus, & occasus communes esse iis solum qui sub eodem vertice habitent.

XXXIII. Hanc pestem Græci Ἐρυσίβην Latini Rubiginis nomine appellavere, sive a rodendo, ut Varroni placet, seu quod rubro colore fruges inficiat; Uredinem quoque seu Carbuncularem morbum vocavit Plinius, quod fruges exurat, veluti hoc anno contigit, cum fruges, & plantæ omnes carbuncularent, ut Pliniano vocabulo utamur. Hos equidem rubiginis noxios effectus observare, & contemplari licuit; at quænam sit hujus pestis natura, & indoles, non tam facile est decernere. Sapere ignis naturam, seu acrimoniam lixivialem, & alchalinam ex sale acri, & volatili, proclive quidem esset asserere; at multa obstant, ne in hanc sententiam eam. Gigni rubiginem ex rore, sed vitiato, serenis noctibus, vel in plenilunio, vel interlunio, quibus temporibus luna frigidius lumen ad nos reflectit (cum in plenilunio, Æstivo tempore a nostro vertice multum absit, in interlunio vero totum lumen, quod a Sole recipit eidem regerat) antiquorum fuit opinio; cui recentiorum quoque non pauci subscripsere, inter quos Ludovicus Vives in doctissimis suis Commentariis in librum D. Augustini de Civitate Dei, ubi scripsit, *Rubiginem esse Rorem putrefactum, fruges tenues corrumpentem, & friantem*. Generari utique rubiginem ex rore, serenis noctibus, (cum ros non decidat nisi sereno Cœlo) & silente luna, veritati valde congruum videtur; nam re vera sub initium Junii prope interlunium, signa rubiginis observari cœpta in frugibus, & plantarum foliis, quæ parvis maculis nigricantibus distincta, puncticulari morbo laborare videbantur; argumentum evidens hujusmodi stygmata a roris guttulis, ubi diu hæserant, fuisse inusta.

In rore (quem lunæ, & aeris filium Alcmon dixit, & a raritate ita appellatum Isidorus tradidit, eo quod non sit crassus ut pluvia) multum liquoris volatilis salini, ratione cujus abstergit, & alvum solvit, omnes docent Chymici, qui pro egregio menstruo ipsum commendant ad extrahendas omnium vegetabilium tincturas: ex eodem quoque tradunt elici spiritum qui ad metalla dissolvenda efficax sit, quo spiritu utebatur Cnosellius ad parandam coralliorum tincturam, ignita corallia in roris spiritum projiciendo. Vim hujus salis sentiunt, qui manibus rorem tractant, aut nudis pedibus per campos, & prata rorulenta incedunt; nam manus, & pedes scabræ fiunt, idque ob salinas, & nitrosas particulas, quæ cutim arrodunt. Vi quoque pollere graciliora reddendi corpora tradit Plutarchus, ac propterea mulieres habitiores illius usu nimiam polysarciam emendare. Sale saccharino pariter divitem esse rorem ut multis morbis opituletur per analysim, & per ignis examen se deprehendisse testatur Helmontius. Multa de roris viribus scripsit in doctissimis suis

Ani-

Animadversionibus Excellentissimus D. Joseph Lanzonus, Medicus Ferrariensis, cui non parum debeo, quod ea quæ in hac constitutione ipse observavit, mihi per literas benigne communicarit.

XXXV. Hæ sunt nativæ dotes matutini roris, ac præsertim Majalis, in salubri tamen constitutione, ac solo minime uliginoso, nec palustri; at si ex malis temporum constitutionibus, & noxiis afflatibus, seu pravis e terra exhalationibus ros vitietur, in rubiginem degenerat, malum, quo nullum noxius est, & cui, ut ait Plinius, *non comparantur grandines, neque procellæ, quæ nunquam annonæ intulere caritatem*. Gigni rubiginem itaque ex rore existimo, dum multa nitrosa, & acida corpuscula e solo elata, & per aerem undequaque dispersa, salinis particulis, quibus naturaliter ros abundat, socientur, quæ simul in magno aeris receptaculo fermentata, & exaltata, modo nobis imperceptibili, in liquorem coeant, qui postea sub forma roris deciduus & plantis inhærens, easdem maculis diversi coloris sugillet, uti apud nos factum his duobus annis cum in priori, plantæ omnes, & fructus rubris veluti peticulis, hoc anno vero nigris laborare viderentur. Præpollere aquæ in rubigine acrimoniam acidam, & corrosivam, haud absimilem aquis stygiis, & spiritibus nitri, & vitrioli, longe verisimilius, quam alchalinam ex sale acri, & caustico, quando nulla causa animo fingi possit, quæ in tam remissis caloribus hujus constitutionis ustionem, & acredinem accersere potuerit.

XXXVI. Neque huic meæ opinioni quicquam refragari S. Scripturæ auctoritatem crediderim, dum apud Amos Prophetam fit mentio rubiginis his verbis. *Percussi vos in Vento urente, & in Ærugine, multitudinem fructuum vestrorum, & Vinearum vestrarum, Oliveta vestra & ficeta comedit Eruca.* Cum non magis Austrini flatus sua caliditate, quam

--- *Boreæ penetrabile frigus adurat.*

XXXVII. Displicet quidem, quod eo tempore quo sæviit rubigalis lues, aliquo experimento non pertentarim, ut certius illius naturam explorarem; siquidem nimis sero animum subiit cogitatio de hac rurali epidemia, & rubigali peste describenda. Non destiti tamen, quis postmodum variis experimentis pervestigarim, num ea quæ mente excogitaram veritati congruerent; expertus itaque sum variis liquoribus modo acidis, modo alchalicis, & lixivialibus, plantarum folia, flores, & fructus adspergendo, attente observans, quis inde color emergeret; folia itaque recentia fabarum, quæ apud nos circa finem Octobris seri solent, spiritu vitrioli irroravi, & non multo post flaventes maculæ, ubi guttulæ liquoris hæserant, apparuere; placuit autem magis in fabis experiri, tum quia in hoc leguminis genere vim suam magis exercuit rubigo, tum quia Theophrastus testatur, *Fabam inter legumina magis æruginem sentire*. Fabarum itidem folia liquore alchalico, & urinoso, ac lixivio accerrimo adspersi, neque notam ullam alicujus coloris inuri deprehendi. In aliis quoque plantis, ac variis oleribus, ut folis lactucæ, brassicæ idem pertentavi, & ab acidis spiritibus seu vitrioli, seu nitri, flavas maculas prodire, nunquam tamen nigras, observare contigit. Rubiginis itaque naturam in acida potius acrimonia quam alchalica lubet statuere. Congruunt autem huic meæ opinioni ea quæ in strage animalium evenere; nam, præter malam aeris diathesim brutis quoque noxiam, ob pascua rubiginosa sanguine acidiori reddito, ac in motu suo præpedito, vel subitæ mortes integros greges pecorum sustulere, vel obortæ sunt Variolæ, quas ex sanguinis stagnatione fieri, dum in orbem agitur, communis est recentiorum opinio. Tubercula autem illa quæ in capite, collo, & cruribus pecudum visebantur, revera Variolas fuisse, licet profecto asserere, quando nec figura, nec colore, nec liquore in illis contento, nec magnitudine, nec modo quo solvebantur, post suppurationem nigra crusta superstite, quicquam a puerorum variolis discrepabant. Nihilo secius eadem pascua infecta cæteris animalibus cladem intulere. Sic apes haud amplius ex florum calicibus nectareum laticem, sed acidum stagna delibantes, partim extinctæ sunt, vel alio suas colonias transtulerunt. Pariter neque mirum, quod hoc anno cicadæ ut plurimum taciturnæ fuerint, cum, præter remissum æstatis calorem, qui illas ad cantum nequaquam cieret, vel nutritium rorem nactæ non fuerint, (si tamen verum quod rore pascantur) vel quod majori ex parte perierint. A cicadarum obmutescentia malas temporum constitutiones prænunciari, scripsit Doctissimus Mercurialis, qui anno 1577. observavit in Agro Patavino, aut nullas, aut rarissimas cicadas cecinisse, unde postea gravis subsecuta est epidemia. Cicadas autem re ipsa rore nutriri fabulosum non esse reor, etenim non in arboribus pernoctare, sed super solum ipsum, & in aprico loco ad rorem facilius excipiendum, mane autem ad solis ortum super arbores evolare ex agricola quodam didici; a quo cum sciscitatus essem, quare in villa quadam, quæ Roboretum dicitur, penes Gabellum flumen, tanta sit æstate cicadarum copia, ut illic hujusmodi insecti genus suum habere videatur emporium, id fieri dixit ille, quia solum illud arenosum sit; in quo facilius quam in solo argilloso parva foramina efficiant, in quibus deponant ova pro fœtura in secuturam æstatem.

XXXVIII. Hæc omnia itaque rubiginis naturam satis in propatulo statuere videntur, luem mehercle, & animalibus, & plantis valde perniciosam. Quare autem solæ nuces rubiginis noxam non senserint, id fortasse in causa fuit, vel quod hujusmodi fructus gemino operimento sit munitus, vel quod corticalis substantia multo sale volatili abundet, qui diversam indolem ab acido possidet. Succum e viridi cortice nucis juglandis, tanquam remedium a se repertum, & magnæ virtutis ad faucium phlegmonas tollendas, multis laudibus extollit Galenus; putabat autem ille, talem effectum præstare hunc succum, eo quod vi adstrictoria polleret, & simul tenuium esset partium, ex tinctura pene ineluibili, qua manus tractantis inficit, partim tenuitatem deducens, vim autem adstringendi a salubri effectu, quem observabat, dum inflammationi mederetur; pro rato enim, ac veluti lege habebatur, quod in principio phlegmonis utendum esset repellentibus, & adstringentibus, ne pars ob laxitatem fluentem humorem tam facile reciperet, quod etiamnum apud non paucos Professores frequenti in usu est, quod num recte, an perperam fiat, non est hujus loci disquirere. Hujus succi efficaciam ad inflammationes sanandas agnoscunt quoque recentiores, vim autem adstrictoriam prorsus negant, imo vim dissolventem ipsi adscribunt, inter quos Leonardus e Capua, qui corticem nucum viridium multo sale volatili divitem esse ait, & qui potis sit grumos sanguinis dissolvere, & illius acetositatem emendare, quo pacto non sanguinis fluxum in partem adstringendo prohibet, sed sanguinis refluxum per venas ad cor referando promovet. Sicuti autem priscis ignoscendum, si ob ignoratum sanguinis circularem motum, non aptas interdum naturalium effectuum ethiologias afferebant, ita nostro huic sæculo gratulandum, de quo verius pronunciare libeat id quod de suo ævo scripsit Plinius, sc. *Non minus ingeniosam fuisse antiquitus observationem, quam nunc rationem.* Ex nucum viridi cortice parari decoctum in Anglia expertæ virtutis ad luem Gallicam perdomandam, quam Recentiores omnes in acidi prædominio statuunt, nuper accepi a Cl. D. Nathan Lacy Medico Anglo, & insigni Anatomico. Cum itaque nucum putamen multo sale volatili abundet, mirum non est, si rubigini obstiterit, & inclusum nucleum a communi lue præservarit. Atque hæc de Rubiginis natura, & indole.

XXXIX. Modo superest, ut symptomatum, & quarundam observationum perquirantur causæ; Adnotatum, vespertinis horis has febres exacerbari consuevisse, una cum virium nocturna prostratione, ut ægri morituri viderentur, mane vero oriente sole, veluti redivivos tantum virium habuisse, ut e lectulis exurgentes deambularent. *Quale est vesperi exacerbari, tale ipsius morbi, & cujuscunque constitutionis ad se mutuo* ajebat Hipp. Vespertinæ itaque exacerbationes morbi naturam superius descriptam, & causas morbificas satis indicabant. Virium autem dejectionem noctu factam, & matutinam earum veluti redintegrationem in solis recessum & accessum, & acidæ dy-

dæ dyscrasiæ prædominium referendum putarim; Sole namque occumbente, & volatiles spiritus per aerem dispersos secum trahente, spiritus vitales sanguinis ab acido coagulante figebantur; unde facultatum omnium torpor, qui porro ab iisdem solaribus radiis matutinis discutiebatur, non secus, ac quando a brumali frigore fluentium aquarum cursus noctu intercipitur, qui postea a sole novo lumine terras lustrante, restituitur. In hac rerum universitate nihil esse utilius sale, & sole scripsit Plinius; sic Celsus Leucophlegmatia laborantes soli subjici oportere ajebat, utendumque frictione manibus aqua madefactis, cui sal, & nitrum, & olei paulum esset adjectum. Mirum itaque non erat si in casu nostro a blando solis calore liquato veluti pituitæ gelu, cruor solitum cursum per sua vasa repeteret, & consopitæ facultates ad consueta munia exercenda revocarentur.

XXXX. Præ cæteris notatu dignis observavimus inexpugnabilem harum febrium contumaciam, ut non solum omnem Medicorum industriam eluderent (cum neque venæ sectionibus, neque purgationibus, neque cardiacis quicquam auscultarent) sed usu remediorum magis exasperarentur, quod factum existimo ob malam aeris diathesim, quæ morbum aleret; quare licet etiam opportuna remedia quandoque adhiberentur, nihil remittebat morbus, imo sæviebat magis, ac satius profecto fuisset multis hanc Camarinam non movere; tanti est Oraculum illud Hippocratis, quod initio hujus Dissertationis attuli, nempe quod *Hominis Natura interdum universi potestatem non superat*, quæ Hippocratis verba si medentes attente perpenderent, tot medicamentis ægros non fatigarent, in epidemicis præsertim affectibus, quorum vera curatio non innotescit, nisi cum busta plena fuerint.

XXXXI. Venæ sectio profecto in his febribus non fuit saluberrimum remedium, nec quenquam novi, de quo dici potuerit cum Galeno, quod illius febris sanguinis missione jugulata fuerit, quin ubi pluries celebrata est phlebotomia, magis attritæ sunt vires, & febres magis protractæ ægros vel ad mortem, vel ad cachexiam deduxere. Cur autem in his febribus tam improspere cesserit sanguinis detractio, obviam est arbitrari, massam sanguineam sale volatili, & particulis spirituosis ob malam aeris diathesin, & dietæ errores effectam, per venæ sectionem pauperiorem redditam, unde major acidi præpollentia, & bilis depressio consequeretur, febrisque exinde protractior fieret. Venæ sectionem febribus intermittentibus non esse per se aptum remedium, cum de foco febrili, qui extra vasa sanguiflua larem habet, nihil detrahat, commune est recentiorum assertum, sed solummodo per accidens convenire ajunt, quatenus obviam iri possit multis symptomatibus, ac periculis, quæ in corpore præsertim plethorico nimiam effervescentiam subsequi possent, scilicet inflammationes, & vasorum disruptiones, qualis fuit casus a Ballonio memoratus de quodam nobili viro, cui tertiana febre laboranti ob neglectam sanguinis detractionem ruptæ sunt venæ in quarto paroxysmo, & tanta foras sanguinis excretio est consecuta, ut eo ipso die illi obeundum fuerit. In hac vero nostra rurali epidemia sanguinis effervescentia non adeo magna fuit, ut de ejusmodi periculo metuendum esset, imo potius lenta, ex acidi prædominio, & propter bilem enervatam, quæ in confluxu cum succo pancreatico, & cum lympha minus effervesceret: propterea V. S. non adeo proficuum fuit remedium, ut in prægressis præcedentium annorum constitutionibus, quas valde siccas, & æstuosas esse diximus, quare cum in iis valde turgeret bilis, & sanguis facile exardesceret, mirum non erat si tunc adeo conferret V. S. & a periculis percaveret, quæ nimiam sanguinis effervescentiam, & rarefactionem comitantur; assueti autem Professores venam facile tundere ubi constaret esse febrem, ac nullum alium scopum sibi præfigentes, quam solam caloris febrilis attemperationem, in hac constitutione a cæteris toto Cœlo diversa, repetita venæ sectione utentes, ægros persæpe in extremam perniciem præcipitarunt. Nollem equidem quod quis me inter hæmophobos recenseat, sed nec inter hæmatochitas numerari velim. Est ubi liberaliter sanguinem demamus, est ubi parce, est ubi nihil, licet sit eadem affectus species. In Stymargi famula usque ad animi defectum sanguinem detraxit Hipp. licet frigido affectu laboraret: rationem autem addidit; *Oportet enim*, inquit ille, *devenire ad occasionem, & occasionis initium.* Causa morbi nimirum est attendenda, ex qua potissimæ desumuntur indicationes. *Similitudines parere errores etiam bonis Medicis, contrarium autem facere causam*, monitum est ejusdem Hippocratis; nam re vera cognita causa, non tam facile a recto tramite, & legitima curatione deflectitur.

XXXXII. Quærit idem Ballonius, Practicus olim Celeberrimus Parisiensis, cur phlebotomia febres quasdam miraculi ad instar tollat, alias potius exasperet? Paucis quidem respondet, at illius verba ponderanda sunt, non numeranda. *Febres* ait ille *aliæ sunt venosæ, aliæ gastricæ, id est quædam phlogosim sequuntur potius venosi generis, quam vitium humorum in præcordiis contentorum; quæ venosi sunt generis hæ primo quoque tempore per phlebotomiam cessant, quæ alii sunt generis non facile phlebotomia solvuntur, contra potius cathartico egent.* Tales erant tertianæ istæ intermittentes hujus nostræ constitutionis, erant enim potius gastricæ, quam venosæ, ac propterea ad venæ sectionem magis exacerbabantur, & contumaciores fiebant, attamen prospere cesserunt purgationes, & vomitiones usu emeticorum, quibus non raro penitus avulsus est febrilis fomes. Claudam hunc locum digna animadversione ejusdem Ballonii in eos, qui ut nil non agant, ex quacunque re occasionem captant mittendi sanguinis. *Nam si induxerint in animum* (inquit ille) *venam reserare, & id cunctanter faciunt, si guttula sanguinis e nare fluat, tunc quasi trophæum reportantes, clamant oblatam legitimæ phlebotomiæ occasionem; si luculenta sit hæmorrhagia, audacius secant, quia naturam copia gravari ajunt, si infra modum sanguis fluat, compensandum istum defectum apertione venæ contendunt.*

XXXXIII. Non minus disquisitione dignum est cur in hac constitutione tam sæpe contigerit, quod tertiana simplex in duplicem migrarit ea ipsa die, qua secta est vena. Id olim observarunt Amatus Lusitanus, & B. Castellus, nec quenquam scio, qui præter hos hujusmodi phænomeni, quod aliquando in praxi observatur, mentionem habeat; refert autem Amatus cuidam juveni 25. annorum tertiana febre laboranti, cum venam die intermissionis secuisset, vesperi febrem ex simplici factam fuisse duplicem, hujusce rei rationem reddit his verbis: *Nec enim credere est, ob sanguinis extractionem, ex simplici duplicem factam fuisse, cum dubio procul nisi sanguinis extractus esset, in tertianam continuam futurus erat morbus:* hujusmodi excusationis genus plerique Medicorum nostris etiam temporibus in promptu habent; quotiescunque ex aliquo male administrato remedio pejus æger se habeat; statim enim obtrudunt, quod multo deterius se haberet, nisi tali remedio usus fuisset; meliorem itaque Æthiologiam, & ævo nostro accommodam perquiramus; puto ergo in illo casu sicuti (& in nostra constitutione) culpandam potius venæ sectionem, quam febrem, quæ ex sui natura proclivis esset, ut in tertianam continuam migraret. Refert Amatus juvenem illum vigente Autumno ægrotasse, sanguinem in prima pelvicula exceptum atrum fuisse, in secunda rubicundum sine ulla aquositate; rationi congruum est igitur in illo juvene ob prægressos æstatis calores, partes magis spirituosas, & volatiles sanguinis absumptas, ac postea massam sanguineam Autumnali tempore in acidam dyscrasiam degenerasse, eo prorsus modo, quo vina postquam per æstivos calores ebullierint, Autumno facile acescunt (ut ex atro sanguine primæ pelviculæ, nam sanguis secundæ rubicundior erat, quia arteriosus) secta itaque vena, & systasi cruoris magis debilitata, ac depauperata, mirum non fuit si acidum prævalens, ac veluti sine adversario licentius insultaret, ex quo tertiana simplex in duplicem transierit. Convaluit autem Juvenis ille post bonam purgationem ex pharmaco, nam febris illa fortasse fuit potius *Gastrica, quam Venosa.* In hac vero constitutione non ab exhaustu spirituum ob nimium æstum massam sanguineam acorem contraxisse arbitror, sed potius ob frigidam anni constitutionem ac diætæ errores, obruta bile, & concen-

tratis partibus cruoris magis spirituosis, acidum stomachi fermentum, & succum pancreaticum magis viguisse, & post celebratam phlebotomiam vim majorem acquisivisse, unde febris simplicis in duplicem tertianam fieret conversio.

XXXXIV. Culpanda itaque potius in his casibus est venæ sectio tanquam non aptum remedium, quam quicquam aliud, quod idem sensisse existimo B. Castellum (si recte memini, & in Adversariis meis bene adnotavi) in aureo suo libello de Abusu venæ sectionis, quem libellum mihi olim Romæ ostendit D. Antonius Maria Rubeus, Præceptor meus, Vir Doctissimus, & immensæ Eruditionis, aderatque Excellentiss. D. Hieronymus Brasavola nunc Romæ Professor celeberrimus & mihi conjunctissimus, cum tunc in Urbe ageretur, quare interdum contingat, quod tertianæ simplices, sanguine die intermissionis detracto, duplices evadant. Opponet, scio, aliquis harum febrium propensionem ut in duplices transirent, cum sponte, ut superius dictum, sub initium Æstatis tertianæ omnes simplices duplices factæ fuerint; at regeram ego, nullas fere duplices tertianas toto Veris tempore visas esse, tum ruri, tum in hac urbe, nisi eas quas venæ sectio geminarit, quare non video, quomodo ab hoc crimine phlebotomia tanquam innocens possit absolvi.

XXXXV. Eandem ob causam, nihilo secius quam venæ sectio, noxius fuit in hac constitutione aquæ usus; etenim in frigida, & humida tempestate, bile valde refracta, & acido exuberante, quid opis expectandum erat in his febribus ab aquæ potu? non nisi mehercle, ut aqualiculo infracto, & distento, Cacochylia cumularetur, sanguis pigriori lapsu per sua vasa flueret, ac tandem Cachexiæ, & Hydropes succederent. Novi juvenem in hac Civitate, qui in Hydropem ascitem incidit, cum illi tertiana febre laboranti suasisset Medicus, ut hiberet quantum vellet, imo interdum coegisset. Succurrit mihi in hanc rem Terentianum illud, ubi Medicus in scenam inducitur.

Quod jussi ei date bibere, & quantum imperavi date.
Mox huc revertar,

Multoque magis noxius fuit hoc anno aquæ usus, ac ruri præsertim, quod ob pluviarum assiduitatem, aquæ cœnosæ, & graveolentes essent; in hac vero urbe non adeo gravem noxam intulit aquæ usus; hæc enim civitas purissimos habet fontes, & admirandæ originis, quorum fontium historiam brevi editurum me spero. Invaluit autem apud nostrates opinio, quod venæ sectioni, & aquæ potui, tanquam duabus solidissimis columnis, tota curandarum febrium moles innitatur. At num id recte? Profecto in hac constitutione neutrum ex usu fuit. Haud sum nescius scripsisse Hippocratem, *Aquam non præstare bonum alimentum igni*; at nomine ignis intellexit Hippocrates febres continuas, & essentialiter tales, non vero intermittentes, summatim *Venosas, non Gastricas*. At forsan aliquando si otium suppetet, de aquæ abusu in febribus aliquid conscribam.

XLVI. Verum quali potu, inquiet aliquis, utendum erat in his febribus? Ego certe vini usum raro, quod sciam, interdixi, imo suasi, ut modico vino uterentur, eoque non olygophoro, sed mediocriter generoso, multosque ab orci faucibus hoc solum cardiacum eripuit; Bilis enim erat potius acuenda, quam sufflaminanda; & partes sanguinis spirituosæ in motum ciendæ, quod præstare poterat vini usus, & ea remedia quorum vis in alchali volatili sita est, quod solo naturæ ductu in agro Mantuano fecere agricolæ, qui suis febricitantibus allia, & cæpas cum salubri eventu præbuere. Morbos quosdam chronicos, pravis eduliis (sed quæ vere in censu medicamentorum, casu potius, quam arte repertorum reponi debeant) aliquando sanari compertum est; sic diuturnas quartanas allii usu cum multo meraco sanatas observarunt Antonius Benivenius, & Amatus Lusitanus. Vino autem generoso, potius quam tenui, utendum duxi, nihil metuens a febrili effervescentia; in hoc enim sæpius peccatur, quod rem agi sine periculo creditur, si vinum tenue in diuturnis febribus, & chronicis morbis permittatur; at hujusmodi vina ut plurimum acidiuscula sunt, & acorem sanguinis exaltando, morbi causam deteriorem efficiunt; quem errorem notavit olim Craco, qui in podagra sicuti vinum meracum, sed in modica quantitate commendat, ita vina tenuia improbat, quæ venas multa serositate impleant, quod idem sentit Vvillis: sicut enim a vini spiritu dulcificantur spiritus salis ac nitri; ita quoque a vini generosioris temperato usu sanguis ad acorem vergens dulcescit. Variantibus itaque temporum constitutionibus varianda est methodus, & ut ait Sulmonensis Poeta.

Nam quoniam variant morbi, variabimus artes,
Mille mali species, mille salutis erunt.

XLVII. Sic neque Peruviani corticis usus hoc anno ut superius adnotavimus, admodum salubris fuit: imo in extremum vitæ discrimen ægros non raro deduxit. Id ego in non paucis observavi, sed præcipue in nobili virgine, quæ cum ad 40. dies duplici tertiana conflictata fuisset, & post solita remedia administrata, ex meo consilio, assentiente quoque Excell. D. Antonio Abbate Serenissimi Ducis Nostri Archiatro, Chinam Chinam sub forma boli assumpsisset, cum in vino infusam respueret, postmodum stupida, & comatosa evasit, cum pulsu adeo exili, ut vix perciperetur, ac trium dierum spatio in tali statu perstitit, donec soliti paroxysmi redeuntes stuporem discussserint. Insalubrem autem fuisse hujus remedii usum crediderim, eo quia, cum massa sanguinea multis cruditatibus scateret, ac crassiorem haberet consistentiam (ut ex sanguine per venam sectam educto satis patebat) ideoque segnis esset ad motum, quotidiana illa febrilis effervescentia esset loco remedii, qua cessante, fieret quædam veluti in vasis stagnatio, & congelatio, unde functionum animalium torpor, & vitalium quoque interceptio; adeo verum est illud Celsi, quod febrem lentam interdum augere oporteat, *fortasse enim*, ait ille, *curationi opportunior fiet*.

Scio equidem, hujusmodi doctrinam non solum plerisque Medicorum, sed etiam aliis, qui artem Medicam non profitentur, esse suspectam, ut ipsi Senecæ, qui beneficium sanationis levioris morbi factæ a graviori morbo exprobrat his verbis: *Multi quos auxerant morbos, & irritaverant, ut majori gloria sanarent, non potuerunt discutere, aut cum magna ægrorum vexatione vicerunt*. In hac tamen constitutione experientia ipsa satis evicit, febrilem effervescentiam stimulandam potius fuisse, quam frænandam, & usum calidorum magis profuisse, quam frigidorum; sicuti in historia Polycratis, vice versa, frigida magis, quam calida juvisse scripsit Hippocrates, innuens hoc dicto Divinus Præceptor, non tanti faciendum præconceptum de natura morbi judicium, ut illud ipsimet experientiæ in contrarium reclamanti velimus præferre. Observatum est tamen feliciori eventu exhibitam Chinam Chinam agrestibus, quam oppidanis, & urbium incolis; Gens enim rusticana ubi tantillum a morbi fasce levata est, illico laboribus, & exercitiis se dedit; quare non erat metuendum, ut tam perniciosi effectus in iis consequerentur, quales in urbanis observabantur. Sic Doctissimus Etmullerus tradidit: non tam facile pati recidivas post assumptum hoc febrifugum homines exercitiis, ac laboribus deditos; sicuti desidiosos, & otio innutritos. De hac nostra itaque constitutione libet proferre id quod olim de quadam simili scripsit Hippocrates ingenua certe confessione, more tamen magnorum virorum, & magnam rerum fiduciam habentium. *Nihil memorabile proderat, non ventris turbatio, non venæ sectio, neque quæcunque alia tentavi.*

XLVIII. Nullas febres synochas, vel ardentes hoc anno, quod sciam, observatas diximus, sicuti paucas quartanas: de prioribus quidem non est quod miremur, nam partibus spirituosis, & ad conflagrationem aptis non adeo turgebat massa sanguinea, imo crassis & frigidis succis abundabat: sic vina tenuia, & acidiuscula non tam facile fervorem concipiunt, veluti vina generosa, ubi æstivum calorem senserint; magis quidem mirum est, quod in tanta febricitantium frequentia tam pauci visi quartanarii, idque magis, si verum esset quod nonnulli afferunt: non nisi ex majori viscíditate materiæ differre quartanas a tertianis, consuetam itaque febris quartanæ genesim animadvertens, & hujusmodi febrem, tanquam fructum Autumno maturescentem, considerans, cujus uberior est proventus, cum Æstas magis fervida ac torrida præcesserit; præterea rationi congruum est, quod in hac constitutione frigida, & humida, in qua non multa

fieret

fieret partium serosarum per cutis poros difflatio, succum pancreaticum ad eum fixitatis gradum, qui ad quartanarium circuitum requiritur, evehi non potuisse, seu quidquam aliud defuisse, quod humana imbecillitas assequi nequit, cum nihil sit quod ipsos medicinæ proceres magis transversos agat, quam pervestigatio causæ, cur statis horis recurrant febriles paroxysmi, ac tam exacte, ut ipsa automata aliquando superent.

XLIX. Verminationem in his febribus satis familiarem, & præsertim in rusticana gente superius recensuimus, cujus rei causam fuisse reor, tum prava alimenta putrefactioni obnoxia, qualia fuere pisces, & fructus horæi; tum ventriculi fermentum ex mala constitutione vitiatum, & improportionatum ad cibum recte subigendum; quare vermium seminibus, seu ut lubet ovulis, quæ in alimentis ipsis laterent, integris manentibus, & a tenui calore fotis, mirum non fuit si facile in magna copia prodierit verminosa soboles. Usum Chinæ Chinæ valde proficuum ad necandos vermes expertus sum, quod præstare ob insignem amarorem quem possidet hic cortex, non abs re crediderim, si tamen tutior est praxis, quæ verminosos affectus curat per aloetica potius, quam per saccharata, & mellita. Haud sum nescius apud nostrates quoque facta fuisse experimenta, & observatum, quod lumbrici in aqua ubi dissolutum fuerit mel, vel saccharum, citissime moriantur, in amarissimis vero liquoribus ad integros dies vixerint; ast ab iis quæ extrinsecus apparent, medicamentorum vires metiri velle, non adeo tutum existimo, quin errandi periculum subsit. Suspicari enim licet, quod medicamenta propinata, quæcunque ea sint, iis quibus armantur viribus cito spolientur, dum primo cum stomachico fermento, cujus vim transmutativam nemo non novit, mox in intestinis cum bile, qui humor suapte natura ferox est, & cum succo pancreatico spiculis armato congredi debent; quod si ulterius pervadant, cum lympha quoque in communi receptaculo iisdem sit concertandum. Sic crocus Martis, qui aperitivus dicitur, ut notat Junchen, nisi acidum superfluum reperiat in ventriculo a quo solvatur, adstringens evadit. Id ipsum quoque testatur Chirurgia Infusoria, qua constat, quod liquor purgans in venas canis infusus magnam excitat purgationem, nullam vero, vel paucam si per os idem liquor, vel in majori dosi, injiciatur, idque ob acidi copiam quo caninus stomachus abundat, quod acidum vim catharticam, & emeticam potenter infringit. Hanc ob causam venena quædam, ut ait Celsus, non gustu, sed vulnere nocent, & psylli e serpentum morsibus venenum innoxie exugebant. Quot vero, & quantas subeant mutationes medicamenta per os assumpta, dum varias corporis regiones præterlabantur, ingeniosissime explicat Bellinus, ut nihil præstantius. Reor itaque ex medicamento assumpto, & succis quibus commiscetur, gigni novum concretum, e quo illæ operationes, quæ postea consequuntur, promanant, & quæ solius medicamenti efficaciæ solent adscribi.

L. Postquam hujusmodi febres miseros ægrotantes diu fatigassent, diximus nonnullis apparuisse parotides, quibus licet suppuratis, eadem tamen pervicacia febres perstabant. Id equidem magnam humorum cruditatem in toto venoso genere significabat; sed hanc non esse potissimam harum febrium causam, & fomitem satis demonstrabant, qui fomes, in ventriculo, & pancreate præcipue sedem fixerat. In nonnullis pariter post multos febriles paroxysmos supervenerunt diarrhœæ, ac dysenteriæ, irritata ad expulsionem natura, tum a copia, tum a pravitate succorum; neque enim hæsitationi locus, quin etiam aliquando malignum quid subesset in his febribus, quamvis intermitterent; plures tamen sustulit diarrhœa, quam dysenteria, eo quod forsan in iis qui diarrhœa laborarent communicata esset labes massæ sanguineæ, quæ serum acre per glandulas intestinales excerneret; in iis vero qui dysenteria vexarentur, mali fomes esset extra venas, viscida nempe, & acida pituita intestina abradente, & excoriante. Frequentes porro fuere recidivæ non solum ob diætæ errata, sed ob communem causam, aerem nempe vitiatum, qui febrile miasma ad aliquod tempus consopitum in novos motus, & exorbitantias cieret; eandem quoque ob causam adeo contumaces fuerunt hæ febres, cum nihil sufficeret ad abstergendam labem illam, quam aer continuo inspiratus fere ineluibilem redderet; adeo gravis est morbus, quem Cœlum fecerit. Sic pacari non visa est affectio, nisi cum sub anni finem humidæ, & nebulosæ tempestati sicca, & serena successit: quare sicuti ex Hippocrate: *Quicumque morbi Æstate augescunt, Hyeme desinere solent*, idque non nisi ob naturalem temporum mutationem; ita in hoc epidemico affectu optimi remedii loco esse cœpit aeris in vitalem temperiem restitutio.

LI. Præ multitudine ægrotantium tam ex genere agresti, quam urbano paucos interiisse superius monuimus, quod sane præter opinionem medentium contigit, qui majorem stragem pertimescebant. Duas potissimum ob causas in epidemicis affectibus pereunt homines, vel ob humorum διάχυσιν vel στάσιν ut ipsis vocibus Hippocraticis utar, id est vel ob massæ sanguineæ diffusionem a sale acri, & alchalico factam, vel ob ejusdem concretionem, ab acido exuperante, frequentiora tamen funera sanguinis διάχυσις, quam στάσις solet inferre; propterea, grassante pestilentia, ut plurimum acida primas tenent. Cum ergo in hac nostra constitutione acidum quidem præpolleret, sed non earum esset virium, reluctante præsertim febrili effervescentia, ut potis esset lethalem stagnationem inducere, ac fluxum, & refluxum sanguinis prohibere; hinc est quod, licet hominum myriades eodem tempore decumberent, pauci in libitinæ censum venerint. Sic mirum non est, quod fœminæ, & pueri ob molliorem habitum, & vitam minus actuosam, hujus epidemiæ vim magis senserint, ac multo magis lactentes pueri, in quorum venis, ob lac vitiatum, & ad coagulationem aptum, facilius sanguinis statio succederet, sic narrat Hippocrates in quadam constitutione, *ex laborantibus mortuos esse maxime pueros, adolescentes, vigentes ætate, glabros, subalbidos, & qui in socordia vixerint*. Fiebant autem pueri icterici ob hepar obstructum a viscida pituita redundante, ac a febrili calore in motum concita, quæ in hepatis substantia defixa, bilis secretionem prohiberet, cujus signum erat, quod in omnibus tensum, ac durum hepar persentiretur; sero autem acri, & acido in cerebri membranas transfuso, convulsi moriebantur, morbo alioquin pueris familiari, sed huic constitutioni magis proprio, utpote valde aptæ ad acorem massæ sanguineæ conciliandum.

LII. Si vero quærat aliquis, cur hæc mala constitutio agricolas magis, quam oppidanos, & urbium incolas vexarit, videtur satisfieri posse dicendo, potissimam causam fuisse aerem a fœdis exhalationibus vitiatum ob nimiam illuvionem, quæ campos, & agricolarum domos inundarit, non sic urbes, & oppida in editioribus locis posita; huic causæ addi poterit victus pravus, & insalubris, ac præsertim nimia piscium ingurgitatio, alimenti genus colonis nostris insuetum, & quod in illorum stomacho facile putresceret. Scio equidem a non vulgaribus Medicis pisces ægris quoque exhiberi solitas, tanquam laudabile alimentum, ac multo magis sanis corporibus, verum, ut ait doctissimus Plempius, illorum usus *Athletis non convenit*, *non castra sequentibus*, non agricolis addam ego, quibus utilior est caro bubula, & suilla. Id ipsum testatur Galenus, qui piscium usum in hominibus otiosis, senibus, & ægrotis commendat, non sic vero in iis qui corpus exercent; his addendum, quod sicuti pisces, qui in rapidissimis fluviis capiuntur, ex Athenæi sententia, omnium sunt optimi, ita hi essent omnium pessimi, quod in aquis stagnantibus fieret illorum captura.

LIII. His quoque causis accenseri possunt labores, & exercitia sub assiduis imbribus, unde pororum cutis constrictio, sudoris parcitas, ob frigidam, & humidam anni intemperiem, cum alias per Æstatem sub assiduis laboribus copiosissime sudare consuevissent, quas causas in oppidanis, & civibus, qui meliori victu utuntur, nec aeris injuriis sunt ita expositi, non tam facile quis reperiat. Sedes præterea hujus ruralis epidemiæ e civitatibus, & oppidis majoribus circumscribi videbatur; quare Mutina, & Regium, eo quod essent veluti in circumferentia, & Apennino proximiores, minus hanc labem sensere; magis autem Ferraria, & oppida Mantuanæ ditionis, Pado proximiora, ubi major fuit infantilis clades, quemadmodum a variis Professoribus, ac aliis per literas accepi. Magna vero hæc plani-

planities his locis circumscripta, & tota colonis oppleta, in cujus sinu ad longum tempus stagnarunt aquæ, hujus epidemii affectus sedes, ac domicilium fuit.

LIV. Circa cæterorum affectuum examen, qui has febres comitati sunt, quales fuerunt apoplexiæ, epilepsiæ, catharri profocativi, cachexiæ, & hydropes, non multum immorabor; ejusdem enim constitutionis soboles fuerunt, & acidi prædominium significabant, vel sanguinem, & reliqua fluida coagulantis, vel nervosum systema occupantis; hæc omnia itaque verissimum esse Divini senis oraculum comprobarunt, quod *Morbi in pluviarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alvi profluvia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ.*

LV. Ut autem circa res venturas Conjectoris quoque partes agamus, superest videndum, num sperare liceat, postquam pacata est non parum hæc affectio, an in totum ea desitura sit, an potius hæc eadem, vel deterior exsuscitari possit. Sperare licet utique, malam hanc constitutionem emendandam, cum postremi hi duo menses cum perpetua fere serenitate, & aeris tranquillo statu annum jam clauserint; nam, ut ait Montanus: *Tempora consequentia secundum naturam existentia corrigunt vitia præcedentium præter naturam existentium;* at metus subest ne ob aliquam annonæ caritatem infelices coloni, qui ad sedandam latrantis stomachi rabiem atro pane, & confusaneo uti cogentur.

(*Nam tener, & niveus, mollique siligine factus Servatur Dominis*).

Metus inquam subest, ne proximo Vere, & Æstate novis calamitatibus vexentur. Sic in Æno Civitate Thraciæ, ex Hippocrate, *usu leguminum continenter utentes Fœminæ, & Viri, crurum impotentes fiebant*, quam historiam citat Galenus, atque sæpe evenire, ut ob caritatem annonæ exitiales morbi oriantur. Vox Λιμὸς, quæ famem significat, non nisi per solam diphtongum discrepat ab ea quæ perniciosam epidemiam denotat, unde effluxit dictum illud Ἐκ Λιμὸς Λοίμος. Quamvis enim edulia mali succi videantur aliquando sat bene concoqui, attamen ut egregie monet Galenus, *Nobis non advertentibus, pravus succus ex ipsis post longum tempus in venis colligitur, qui postea exiguam ad putredinem occasionem nactus febres malignas accendit.* Quodcunque malum avertat Divina Clementia, & priorem salubritatem huic Cœlo restituat.

Talis fuit Anni MDCXC. apud nos Constitutio, atque hæc indoles Epidemii Affectus, qui Colonos nostros, & Urbanos quoque afflixit, divinarint jam Astrologi pro suo lubitu, & ex syderalibus schematismis Anni, qui modo successit, præsagia deduxerint, quod ego ejusdem, postquam cursum suum absolverit, si fata dabunt, medicam historiam conscribam.

BERNARDINI RAMAZZINI

Dissertatio Secunda.

DE CONSTITUTIONE Anni 1691.

Ruralem epidemiam, quæ præcedenti anno Mutinensis agri, & proximarum Regionum colonos graviter afflixit, urbana epidemia hoc anno excepit, quæ nihil urbanitatis, immo insolentiæ plurimum in infelicem plebeculam potissimum exercuit. Instituto itaque meo inhærens prægressam constitutionem, qualiscunque ea fuerit, in fine cujuslibet anni describendi, eo libentius id exequar, quod hæc constitutio ab ea, quam superiori anno experti fuimus, toto cœlo differens satis uberem materiam suggerat mentem exercendi, quando in re medica nil foret utilius, quam succedentes sibi ad invicem constitutiones conferre, ut recta medendi methodus institui posset, quoties eadem tempora, ac iidem morbi recurrerent. Quæ si attentius a professoribus observarentur, non esset forsan, quod medicina comparata desiderare-tur, sicuti anatomiam comparatam desiderati ajebat sapientissimus Verulamius, quæ si haberetur, ut ille ait, & individuorum interiores structuræ ad invicem componerentur, non tam pro morborum causis culparentur humores, quam mechanicum viscerum artificium, quod cum ut plurimum inemendabile sit, omnem medicam opem, & magnos promissores sæpissime eludit.

II. Superioris anni constitutio, ut in mea Dissertatione super illam edita, ob assiduos, & copiosos imbres impense humida, & lutulenta in universum extitit, unde gravis epidemia una cum annonæ caritate effluxit; hujus anni vero constitutio ex opposito maxime sicca, & pulverulenta, primo quidem ob aquilonares ventos, postmodum vero ob continuum, & flagrantem æstum meritoaudiit. Sicuti autem prima pars hyemis, quæ antecedentem annum clausit, statum satis placidum, ac serenum, ut diximus, sortita est, ita pars altera, quæ huic anno fores aperuit, eandem serenitatem, ac tranquillitatem secum invexit, donec Januario mense ad finem vergente, flantibus ventis septentrionalibus, frigora adeo intensa fieri cœpta, ut illico conglaciatis fluminibus cuncta præ nimio gelu horrescerent. Cum autem nullæ prorsus nives decidissent, hyemem non solum algidissimam, sed siccissimam exegimus, ita ut in tota Cispadana, & Transpadana Regione pulverulentæ essent viæ, non secus ac Augusto mense, cum insana Canicula campos torret, quod apud nos prorsus insolens est, ex quo factum, ut Boreæ penetrabile frigus sata consueto nivali vellere destituta mirum in modum exureret.

III. Morbi qui hisce temporibus vagabantur erant apoplexiæ, pleuritides, peripneumoniæ, catarrhi suffocativi, anginæ, erysipelata; præ cæteris tamen affectibus morbi pectoris grassabantur magis, ac busta implebant. Sanguis qui secta vena educebatur multum pituitæ, & polyposæ concretionis præferebat. In nostro hoc Nosocomio variis cadaveribus dissectis, præcipue in cachecticis, ac demortuis ex morbo pectoris reperti sunt polypi, non solum intra cordis sinus, sed etiam intra ipsam Aortam. Remedia quæ magis ex usu erant, & quibus promptius morbus auscultaret, ea fuere, quæ vi pollerent crasin sanguinis compactam reserandi, & fluxibiliorem reddendi, ut spiritus salis armoniaci, sal volatile, cornu cervi, sperma ceti, & similia. Non deerant tamen qui cum alioquin scirent, quod sulphur balsamum pulmonum passim audiat, in hujusmodi affectibus spiritum sulphuris exhiberent cum suis aquis pectoralibus; at num recte, & ex arte id agerent, ipsi viderint: indubium tamen est, quod partes integrales concreti longe diversas possident qualitates ac ipsum concretum, sicuti vero verius, spiritum sulphuris alterius esse indolis ac ipsum sulphur. Repetita sanguinis missio non adeo felicem sortiebatur eventum, ut alias. In hac tam rigida, ac horrida constitutione magis exercebatur plebs urbana, quam agrestis, ac senes valde periclitabantur, quare Medicis sæpenumero nil tale cogitantibus morbus plus habens in recessu quam in fronte facile imponebat; nam ex improviso, cum prius satis commode cœnassent, tanquam confecto silicernio, paulo post occumbebant, ac citius quibus detractus fuisset sanguis.

IV. Horum affectuum tam multiplex, ac discolor sylva ab eadem prorsus radice succreverat, ac propterea eodem modo averruncanda; omnium itaque unam, ac eandem esse theoriam, ac praxim dictabat ratio; veram autem, ac potissimam causam fas erat referre in pravam diathesim quam sanguis haberet ad concrescendum. Cum enim ex præcedentis anni frigida, & lutulenta constitutione, nec non ex pravo victu ob rei annonariæ angustiam, talis esset in universum massæ sanguineæ dispositio, mirum non fuit, si succedente postea hyeme tam rigida, ac summe Aquilonari, majorem promptitudinem ad grumescendum adsciverit, unde pullularunt morbi, qui ex sanguinis stagnatione variis partibus, ob retardatum illius circularem motum, genesim suam deduxerint.

V. Apoplexias autem, pleuritides, peripneumonias, catarrhos suffocativos, erysipelata, ac reliquos memoratos affectus a sanguinis stagnatione, ob prædictam ad concrescendum dispositionem generari, unanimis est recentiorum omnium consensus, quidquid circa horum affectuum theoriam in contrarium senserint antiquiores Medici, qui in hujusmodi affectibus partem aliquam mittentem robustam, & aliam recipientem imbecilliorem imaginabantur. Duplicem fluxionum causam commentus est Galenus: unam in qua pars ipsa humorem ad se traheret: aliam in qua humor a parte robustiori ad debiliorem transmitteretur. Hujusmodi doctrinam primus forsan cœpit convellere Helmontius, nullam enim in fluxionibus partem mandantem, dirigentem, nec sagittarium, aut scopum agnoscit hic Auctor; qui tamen exemplo

plo spinæ digito infixæ, & indignantis Archei, non satis exposuit ob ignoratum sanguinis circulum, quomodo fiant humorum decubitus; quod solum accidit eo quia præpedito, & intercepto sanguinis per venas refluxu, vel propter fibrarum crispaturam (ut in vehementi dolore) vel propter massæ sanguineæ nimis crassam ac densam texturam, humores circa vasorum extremitates, vel in carnium porositatibus detineantur; quare si congrue loqui velimus, detentiones potius, quam fluxiones sunt appellandæ.

VI. Neque interdum exiguus labor mihi impendendus fuit, ut aliquibus a præjudiciis occupatis persuaderem erroneum prorsus esse comminisci, quod cum pars aliqua inflammatur, ac in tumorem assurgit, tunc humores majori impetu ad eam partem ferantur, quam ad alias; si vera est, non commentitia lex circularis motus sanguinis, qua stante, stant ac stabunt perpetuo tot clarissima recentiorum excogitata, quot in dies intercidunt antiquiorum placita; nam revera si mentis aciem intendamus, pigriori lapsu sanguis movetur ad partem quæ inflammatione tentatur, quam ad alias ubi expeditæ sunt viæ, ac nullum repagulum, quod sanguinis cursum remoretur. Quidam autem res in cute solum, non intus reputantes, cum vident partem brevi temporis intervallo in tumorem attolli, ut in phlegmone, putant sanguinem pleno fluento eo confluere, quod sane locum habet, cum vas aliquod sanguiferum disruptum est, & in aliquam cavitatem sanguis decidit, vel extra corpus effunditur; non ita vero in phlegmonum, & aliorum tumorum generatione, qui non aliam ob causam fiunt, quam quod, præpedito circulari sanguinis motu, plus sit quod arteriæ ad partem deferant, quam quod venæ referant, sive id fiat ob lutulentam sanguinis crasin, sive ob fibrarum motricium crispaturam ex vi dolorificæ passionis, ut in vulneribus, ac nervorum puncturis. Huic autem veritati fortasse manus darent, si cum brachio vinculum injicitur ad celebrandam phlebotomiam, veram causam perpenderent, quare infra nexum tumeant venæ una cum mole carnea, quod non fit, quia tunc temporis sanguis eo rapidius moveatur, (multo enim velocius ante eo propellebatur ubi nullus erat obex, ac minor resistentia superanda) sed quia ibi detinetur ob interceptum ejusdem per venas ad cor refluxum.

VII. Haud absimilis quoque est catharri generatio, de cujus natura ac ortu inter Medicos non satis convenit. Popularis, ac vetus opinio est, caput catarrhi fontem, ac scaturiginem esse; unde frequens proluvium in fauces & pectus, ac etiam usque ad extremos artus. Opinionem hanc de catarrhi ortu, ac descensu, ex quo etymon desumpsit (cum non nisi descensum, ac defluxum hæc vox sonet) unde voces κατάρροος & ἀνάρροος a Galeno usurpatæ, ut humorum descensum, vel ascensum innueret, hanc inquam opinionem eliminarunt e scholis recentiores omnes Anatomici, ut Vvillisius, Ricardus Louver, Stenon, Ronfincius, Etmullerus, Blancardus, ac inter Italos nostros Doctissimus Bellinus. Hi omnes ad Anatomicum Tribunal, omnibus indiciis, quibus caput hujus criminis Auctor insimulatur; diligenti examine perpensis, nullaque apparente via, per quam caput sordes suas in fauces, ac thoracem expuat, ipsum plenis suffragiis absolvunt. Non desunt tamen adhuc qui

Obstipo capite, & figentes lumine terram,

Antiquorum placitum veluti mordicus tueri, nec desinant in morbis pectoris caput non solum pharmacis, sed ferro, & igne tanquam reum plectere. Per quos porro ductus cerebrum superfluitates suas, quibus procul dubio, diffluit, possit excernere, inter quærenda esse ait celeberrimus Stenon, nisi tamen per observatos a Blancardo ductus in jugulares venas fiat hujusmodi excretio.

VIII. Catharri fontem non veriti sunt alii astruere esse ipsum vitæ fontem, cor scilicet, quod per arteriarum ductus circumquaque catarrhi materiam deferat; hinc rheumatismi & tumores, & quidquid nomine fluxionum venit;quod assertum est Rolfincii, cui consentiunt Schneiderus, Vvedelius, & alii, qui catarrhum a massæ sanguineæ sero prodire variis observationibus testantur. Sat celebre est experimentum Richardi Louver de Cane, cui cum arcte venas jugulares vinxisset, partes omnes supra ligaturam tumefieri, nec non copiosas lacrymas ex oculis & plurimam salivam ex ore profluere observavit; quo tandem tanquam ex angina suffocato ac dissecto, nullæ partes sanguine perfusæ repertæ sunt, sed solum musculi omnes, & glandulæ sero limpido distentæ apparuere. Ab hac opinione non multum dissentientes alii glandulas catarrhi fontes statuunt, ut Stenon, Etmullerus, & alii; si enim glandularum structuram accuratius perpendamus, constabit eas esse fasciculum arteriarum, venarum, nervorum, & vasorum excretoriorum; ideoque in illarum sinum deponi serum ab arteriis, & superflui aliquid a nervis; quæ opinio valde probabilis est, & usibus glandulis a natura destinatis magis congrua.

IX. Hanc tamen doctrinam de catarrhi origine ex sanguinis latice in glandularum substantiam rejecto ex Helmontio habemus, qui primus forsan caput insons a catharri infamia vindicavit, ob quam tam sæpe inurebatur. Hic enim Auctor, licet motum sanguinis circularem ignoraret, mente tamen concepit, id quod credebatur e cerebro depluere nil aliud esse quam laticem serosum huc, & illuc delatum *a spiritu impetum faciente, ac initio vitali*, ut ipse ait, nimirum e corde, tanquam primo impulsore, quin & ad glandulas ipsas ablegari, quas non ut vasorum pulvinaria essent, a natura constructas fuisse astruit, sed ad emunctionem laticis e massa cruoris; ac re vera hic latex serosus Helmontii, præter alios usus hunc habet potissimum, quod sanguini socius, ac totum corpus pervadens ad variarum partium culinas everrendas inserviat, & sales dissolutos combibendos, ut exinde per glandulas excretrices extrudatur, & sic tota cruoris massa defæcatior evadat. In hunc finem in palato, lingua, faucibus, & naribus copiosas glandulas natura construxit, ut sanguis arteriosus, qui per carotides ad cerebrum deferri debet pro nervosi succi, & spirituum animalium elaboratione, sincerior reddatur, mucosa parte per has glandulas repurgata in statu etiam naturali, quando alia ex parte constat, eos qui sunt emunctæ naris, nec multum desputores, lubricæ sanitatis esse, ut referunt de Francisco Galliarum Rege, qui cum esset ἀμυξώδης, aurium ulceri obnoxius fuit dum vixit.

X. Atque hæc quidem quotidiana per nares, & ex faucibus muci excretio iis etiam qui satis commoda valetudine fruuntur familiaris esse solet; cæterum ubi corpus cacochymum sit, ac serosus latex luxuriet, qui suopte genio promptus est ad concrescendum, mirum non est, si accedente Boreali constitutione, qualis fuit, de qua hic sermo, tunc temporis grassentur populariter tusses, rheumatismi, & quodcunque aliud morbi genus, quod in fluxionum censu reponitur, detenta in glandulis vitiata, ac superexcedente lympha, non ex naturæ providentia, quæ se hoc fasce levare satagens noxium humorem ad extrema detrudat, sed ex mechanico partium artificio, ac particulari humorum textura, juxta varias aeris alterationes, ea lege, ut decubitus ibi fiant, ubi major est dispositio ut humores detineantur. Neque id fieri in nostris corporibus magis miremur, quam in automate alioquin bene constructo, quod interdum ad quasdam aeris alterationes a solito suo munere aberrat, & ab ignaro popello tanquam insanum ridetur. Mira est autem, ac pene divina vis ventorum in aere alterando; talem enim affectionem aer possidet, qualem ventus qui perflat, ac talis est sanguinis dispositio, qualis est aer quem spiramus. Sic ut refert Vitruvius, apud Mitylenem (quæ Urbs in Lesbo erat quidem magnificenter extructa, sed non prudenter posita) cum flabat Auster, homines ægrotabant; quando Corus, tussiebant, cum Septentrio, restituebantur in salutem. M. Varro quoque cum Romana Classis Corcyræ esset ac tota pene ægrotaret, *immisso fenestris novis Aquilone, & obstructis pestilentibus, suos incolumes reduxit.*

XI. At quorsum tot speculationes, inquiet aliquis? Ut juxta veram horum affectuum theoriam congrua medendi methodus instituatur, regeram ego; Ubi enim ingruunt hi morbi, qui non e capite decidui, sed ab humorum stagnatione pendent, illico ad vehementia cathartica, inustiones, phænigmos, cucurbitulas, ad narcotica quoque, ac mille alia remedia ad materiam fluentem revellendam, intercipiendam, derivandam, suspendendam quoque, ut putant, ceratis capitalibus, confugiunt; Interim neglecta manet vera morbi causa, ad quam oppugnandam serio, ac omnibus nervis esset incumbendum, ut postquam sufficiens evacuatio est facta, usu alterantium, ac naturalem sanguinis texturam restituentium, fluidæ substantiæ æquabili tenore per suos ductus cursum repeterent. Quot vero modis per venæ sectionem peccatur? Jam phlebotomus veluti gladius Del-

phicus

phicus passim tam in magnis, quam in levibus morbis stringitur ad innocentes victimas sæpius mactandas, quam graves effectus jugulandos.

XIII. Postquam Mundo innotuit circularis sanguinis motus, scopi equidem quos in morbis, qui ab humorum fluxione pendere supponuntur, sibi proposuerant Medici, non tanti sunt ponderis ut creditur. Certe intercipientia locum nullum habent; quomodo enim quis intercipiat materiam ad partem per arteriam fluentem nisi arteriam ipsam vinciat? neque enim jure postliminii, aut redhibitionis actione redire potest humor unde est egressus nisi per circulum. Revulsio vero per V. S. de throno suo jam decidit; imo si stricte loquamur, fere nulla est, qui enim fiat, ut humor per arteriam fluens per eandem possit revelli? Profecto si qua fit per V. S. revulsio, per id solum tempus fit quo vena est aperta; tunc enim sanguis per venam sectam, ac pariter per proximam arteriam quæ illi humorem suggerit, majori velocitate movetur, quam per alia vasa; illa vero clausa, cessat hæc in velocitate inæqualitas, ut ingeniosissime ad demonstrationem usque explicat Bellinus. Non ibo tamen inficias, quin diminuta sanguinis copia minor humoris portio ad partem laborantem deferatur, & minus fit sanguinis stagnantis incrementum. Quanti autem sit facienda per V. S. revulsio, & quam facile quibusdam imponat, qui hoc nomine inscitiæ suæ velum prætendunt, explicat egregie Andreas Cnoffellius in quadam sua consultatione pro Jo. Casimiro Poloniæ Rege, cui ob immodicum hæmorrhoidalis sanguinis fluxum laboranti cum magni nominis Medici frequentem sanguinis missionem e brachio suaderent ad revellendum sanguinem fluentem, ac ipse acriter renueret, hæc scripsit verba, quæ utpote elegantissima, & magni ponderis hic libuit apponere. *Et quomodo sanguini ad peremptoriam medicæ revulsionis citationem, dicam, & locum, scribere possumus, qui privilegio speciali vitalitatis in circulum, & in se ipsum rediens cum spiritu suo hospite nullius loci, & temporis leges respicit, neque locum standi ullum in universo corporis foro agnoscit?*

XIV. Revellenda itaque esset ex quorundam animis, quibus alte insedit hæc de vi revulsionis per V. S. opinio, cum revera non nisi ad demendam plenitudinem conferat venæ sectio. Condonandum quidem aliquid Æmilio Patisano, & Primirosio, qui non aliam ob causam, ut ait Leonardus e Capua, in Harvæum stylum acuerunt; nisi quia stante sanguinis circuitu viderent revulsionem, per tot sæcula adeo celebre præsidium, fere penitus corruere, non ita vero nostrorum temporum Professoribus in tam clara luce cæcutientibus. Multum profecto *Hippocrates* revulsioni in fluxionibus detulit, ut passim in illius operibus videre est; locus tamen insignis apud eundem extat, qui revulsioni videtur parum favere. Ad sistendum immodicum mensium fluxum jubet ille ut vincula injiciantur supra genua; verum quidem est, quod præcipit quoque ut eodem tempore vinciantur brachia; nodum hunc solvere annisi sunt Rorarius, & Fonseca, sed non plane satisfaciunt; meum sane non est hujusmodi scrupulos dissolvere, meliori enim vindice dignus est hic nodus, proferam tamen quod sentio. Quidquid sit de efficacia hujus remedii, & num eventui respondeat, videtur *Hippocrates* mente attigisse motum sanguinis perennem per suos ductus; multis enim in locis mentionem habet de sanguinis stasi, & interceptione venarum, quam φλεβῶν ἀπόληψιν appellat; ut ergo fluxum catameniorum cohiberet, sanguinis stationem, seu saltem remoram aliquam humoribus impetrandam curabat, tam in partibus supra, quam infra cor, vinculis ad brachia, & femora injectis, nihil veritus quod ligaturæ supra genua ad uterum quicquam traherent. Ac re vera quid magis ex improviso hæmorrhagias sistit, quam superveniens animi deliquium, cui necessario consectaria est cordis a motu feriatio, ac eodem tempore sanguinis stasis?

XV. Sic autem ratiocinari nos cogit Divinum prorsus inventum circularis motus sanguinis, quod unicum φαινόγλωον innumeras discussit errorum tenebras, effecitque ut humani corporis, cæterorumque animantium, quibus præcordia finxit Divinus Opifex, vera, ac genuina œconomia innotuerit. Cor enim nectaris vivifici, quo corpus universum sustentatur, promus, & condus est, habens ad latera arterias, & venas administras; Arteriæ e sinistro penu alimoniam depromunt, ac partibus omnibus, vel remotissimis dispensant. Venæ assidentes quod a nutritione reliquum fuit suis radicibus, tanquam manibus, recolligunt, & ad dexterum cordis condum comportant. Iisdem venis medio in itinere succenturiant venæ lacteæ, quæ novum commeatum sanguini sub forma candidi laticis refundunt, qui postea in pulmonibus admirando artificio purpurascit. Hæc est vitalis facultatis vera, & naturalis œconomia, cui non parvas suppetias fert animalis potestas, quæ pro beneficio purioris sanguinis ad cerebrum delati uberem spirituum influxum per nervos cordi suppeditat ad illius motum perennandum. Sic binæ istæ potentiæ, licet sedibus, & regimine distinctæ, tanquam fœderatæ Provinciæ, sibi invicem collata beneficia rependunt. Sicuti autem in civitate bene constituta, quo usque legibus suus vigor præstat, summa tranquillitate degitur; iis autem pessundatis, turbarum plena sunt omnia, ita in humano corpore circularis motus sanguinis lege servata sarta tecta valetudo est, ea vero infracta, susque deque aguntur omnia, ac intestinæ seditiones subsequuntur.

XVI. Quamvis autem lex ista, quam primus tulit Harvæus, vel cujus prima fundamenta jecere Itali nostri, ut Andreas Cæsalpinus, Realdus Columbus Cremonensis, pro rata, immo sacra habeatur, non defuit tamen qui nuper legem hanc abrogare contenderit; is fuit Homobonus Piso Medicus Cremonensis, qui edito libello sub titulo *Ultionis Antiquitatis* circularem sanguinis motum tanquam recentiorum commentum traduxit. Hic mihi non vacat ejusdem rationes, ac fundamenta expendere; solum hoc innuam, quod illius primum argumentum ab hujus legis inobservantia petitum (eo quod Medicorum quotidiana praxis, præcipue circa usum V. S. suppositæ doctrinæ de sanguinis circuitu quicquā non respondeat) Professoribus incuriam exprobrat, quod equidem verum est, ac maxime dolendum, cum innumeri pene sint, qui passim crepent hunc circularem sanguinis motum, sed postmodum, vel ob inscitiam, vel oscitantiam, non bene pensitatis iis, quæ ex tali principio consequuntur, operibus tollant quod magnifico verborum apparatu statuerant. Verum cum huic malo medelam aliquam apponere sit necesse, Professor in hac Civitate mihi jamdudum conjunctissimus Opus jam molitur, cui hunc vult esse titulum. *Rationarium Medicum Sæculare, quo summatim, ac veluti facta supputatione apparet quid lucri ex celebrioribus Inventis Anatomicis hujus sæculi Arti Medicæ, tam quoad theoriam, quam quoad praxim accesserit*. Habent mercatores sua rationaria, sicuti & diligentes œconomi; habent & Principes, ut olim Augustus, qui diuturnæ valetudinis tædio rationarium Imperii Senatui tradidit; non abs re forsan erit si Medica Respublica rationarium suum habeat, quod monstret quantum Medicinæ pomeria ampliarit hoc nostrum fortunatissimum sæculum, & quod simul pro saniori medendi methodo inserviat. Hujus operis editionem usque ad finem hujus sæculi animus illi esset differre, spe forsan quod novo aliquo invento sæculum hoc coronetur, cum adhuc vivant multi egregii viri novarum rerum repertores, inter quos Celeberrimus Malpighius, qui Romæ nunc degit ad Pontificiæ valetudinis custodiam; verum ego non desino collegam hunc meum urgere, ut ad meditata serio incumbat, ac utinam eo usque illi fata vitæ lineam protendant, ut opus hujusmodi ad umbilicum deducat. Verum e diverticulis in viam.

XVII. In iis ergo affectibus, qui ab humorum fluxione fieri supponuntur, iterata V. S. ad tot scopos implendos totum corpus depeculatur, & morbi causam persæpe deteriorem efficit. Ubi enim vasorum plenitudini quæ vires premit, factum fuerit satis, seu ad humorum orgasmum sufflaminandum si adsit, sanguinis sufficiens copia detracta fuerit, satius profecto esset iis hærere remediis quæ sanguini debitam crasin restituere nata sint. Certe in hac hyemali constitutione catarrhis obnoxia repetita V. S. non adeo salubriter cessit. Multos pleuriticos certo scio inopinato periisse, postquam bis, vel ter secta fuisset vena. Præ cæteris pius Sacerdos firmi alioquin habitus ex pleuritide laborans, postquam tertia vice detractus est sanguis, eadem die interiit. Non solum autem turpis est calamitas, ægrum epoto medicamento occidere, ut ajebat *Hippocrates*, sed etiam si detracto sanguine paulo post intereat. Senioribus vero in hac tam rigida tempestate periculosum fuit sanguinem etiam semel detrahere. Nobilis mulier nonagenaria, ex pleuritide spuria decumbens, cum instaret, ut sibi tunderetur vena, ac ego renue-

renuerem, alter Medicus accerſitus illi morem geſſit, & citiſſime eam ſuſtulit.

XVIII. Ut conſtet quali cautione in ſenum regimine ſit procedendum quotieſcunque ab aliquo rheumatico affectu premantur, in Boreali præſertim conſtitutione, inſignem oppido, ac notatu dignam *Hippocratis* hiſtoriam hic lubet apponere. *Halicarnaſſenſis qui in domo Xantippi diverſabatur aurem hyeme dolebat, & caput non mediocriter; erat autem annorum circiter* 50. *Vena ſecta eſt juxta Mneximachum, læſum eſt caput evacuatum, ac perfrigeratum, non enim facta eſt ſuppuratio. Phreneticus factus eſt, & mortuus.* Tot circumſtantias hic appoſuit *Divinus Præceptor*, ut credi poſſit, hiſtoriam hanc plus continere in receſſu, quam in fronte; raro fit, nec ſcio, quod alibi in ullo ægrotante annorum numerum definierit *Hippocrates*; conſideranda igitur erat ætas ad ſenectutem vergens, anni tempus hyemale, humor peccans, craſſus nempe, ac frigidus, ætati ac tempori congruens, qui obſtructionem faceret, ac tenſionem in parte, atque hinc dolor; ex alieno præſcripto (mentionem enim facit curantis Medici, quod illi non adeo familiare) miſſus eſt ſanguis, at quonam eventu? perfrigeratum eſt cerebrum, ſubſequente caloris nativi necroſi, ac prohibita eſt ſuppuratio; neque enim tanquam parergon, ut ait Valleſius, adjecit *Hippocrates* illa verba, *non facta eſt ſuppuratio.* pernicioſum enim effectum ex intempeſtiva V. S. ſecutum innuere voluit, prohibitam ſcilicet humoris maturitatem. Lethargicum autem potius, quam vere phreneticum factum fuiſſe interpretatur Valleſius; cum in libris Epidemiorum quoſcunque delirantes phreneticos ſenex Cous appellare conſueverit.

XIX. Sæpius quoque mihi advertere obtigit, quod in hac rheumatica conſtitutione, ſi febre ſuperveniente miſſus fuerit ſanguis, deterior factus fuerit affectus, ac etiam quandoque cum funeſto eventu. Ut plurimum ubi catharri urgent, vel in pectore, vel quacunque alia parte, ſi febris ſuperacceſſerit, multis ex profeſſoribus ſolemne eſt ad phlebotomiam, tanquam ad ſacram anchoram, confugere. An tum navis ſecurior? Periti nautæ ventis etiam adverſis aliquando utuntur, ut portum fortiter occupent: Febris autem non tam horrendum eſt monſtrum, quod etiam a perito artifice ſub jugum mitti nequeat, nec ſine aliquo emolumento. Eſt ubi febris ſanguinis miſſionem hortetur, eſt etiam ubi dehortetur; ſed opus eſt dioriſmo. Si nimis denſam compagem ſanguis adſciverit, & ad ſtaſim aptus, vel in pectore, vel in capite reſtagnet, ſi febris poſtmodum accendatur, vel parce, vel nullo modo ſanguis mittendus; ſæpe etenim naturæ ipſi manu gladium abripimus, quo morbum ſe ſola potuiſſet conficere; ſi vero contrariam diatheſim ſanguis habeat, & ob orgaſmum aliquem ad διαχύσιν, ſeu diffuſionem promptior ſit, febris ſuperaccedens V. S. hortatur. Locus eſt inſignis apud *Hippocratem*, quem hic referre non abs re fuerit. Quicunque *derepente obmuteſcunt, ſi ſine febre fuerint, ipſis Venam ſecato.* Solemne eſt *Hippocrati* in libris Epidemicorum illud verbum adjicere ἀπύρετος; magni enim ponderis ad rectam curationem eſt hæc conſideratio, num affectus ſit cum febre, vel ſine febre; non ſolum enim a febris præſentia, ſed etiam ab ejuſdem carentia deſumendæ ſunt indicationes, ut in hoc loco *Hippocrates*, qui tamen interpretandus, ubi craſſi humores naturam onerent, ac periculum ſit ne calor innatus ſuffocetur. Videant ergo quantum a via, quam trivit *Hippocrates*, deflectant, qui a febre alicui ſuperveniente illico oblatum ſibi ſcopum tundendæ venæ ad ravim uſque conclamant.

XX. Præ oculis itaque ſemper habenda anni conditio; etenim ſicuti in maxima frugum abundantia, *Annus eſt, non Terra quæ fructificat*, ut ait Theophraſtus, ita in quibuſdam temporibus non particularis corporum diſpoſitio, ſed anni conſtitutio ea eſt quæ morbos progerminat; attente idcirco obſervandum quam diatheſim ſanguis aſciſcat, ſive id in ſenſibiles qualitates, ſive in inſolita effluvia e terra expirantia referre placeat, & quænam remedia proſperum ſortiantur eventum; ſæpe etenim fit, quemadmodum ſcite advertit Tho. Sydenham, morborum epidemicorum accuratiſſimus Scriptor, ut qua methodo quis morborum quaſdam ſpecies feliciter curaverit, vertente anno, eadem methodo deteriores reddat, quare idem Auctor ingenue fatetur, ſe nunquam ſatis caviſſe, ne qui primi ſe illius curæ commiſiſſent, vita periclitarentur, donec multiplici obſervatione, ac perſpecto morbi genio, ad veram curationem recto pede procederet. Sic phlebotomia, quæ alias in memoratis affectibus ſalubris eſſe conſueverat, in hac conſtitutione non inſignem operam præſtitit, quod procul dubio referendum erat in prægreſſam antecedentis anni conſtitutionem frigidam, ac nimboſam, & ſubſequentem hyemem nimis horridam, ob quam adeo craſſam compagem, ſanguis contraxerat, ut ſi plus æquo detraheretur ſanguis, & calor innatus labefactaretur, humores ad motum ineptiores redderentur, ac facilius concreſcerent. Talem autem fuiſſe ſanguinis texturam ejuſdem ſanguinis conditio multam pultem in ſuperficie præ ſe ferentis, nec non multi polypi in diſſectis cadaveribus ac denatis ex catarrho intra cordis ſinus, & ipſa vaſa ſanguifera reperti ſatis demonſtrarunt.

XXI. Frequens autem hiſce temporibus in demortuis ex repentino caſu polyporum obſervatio, ſi non aliud, id ſaltem præſtat, quod vera quorundam affectuum cauſa innoteſcat, & culpa vacare credatur Medicus, ſi monſtret quam mala beſtia cubet in præcordiis. Id præterea conſequimur, ne diverſa morborum nomina nobis imponat; Syncope enim cardiaca, catarrhus ſuffocativus, & apoplexiæ ſpecies quædam non aliam perſæpe agnoſcunt cauſam, quam polypoſas concretiones in corde, vel in vaſis ſanguiferis ſtabulantes. P. Salius particulare caput de ſyncope cardiaca inſtituit, aitque illam fieri ex ſanguine in venis, & arteriis coaleſcente; ſic caſum refert puellæ ſubita morte extinctæ, cujus cadavere diſſecto, ex arteria magna ſanguis concretus eductus eſt, non aliter quam gladius e vagina extrahi ſolet. Refert quoque Riverius puerum 5. annos natum ex catarrho decumbentem, poſtmodum lypothymia correptum ſubito interiiſſe; aperto vero cadavere, in ſiniſtra cordis auricula materiam craſſam, & compactam repertam fuiſſe, quæ, ut ipſe ait, laridum coctum referret, cui polypi nomen non indidit hic Auctor, cum nondum in Microcoſmico Erythræo polypos expiſcata eſſet Anatomicorum ſolertia. Nuper apud nos vir ſexagenarius, præpinguis habitus, ſubita morte oppetiit, diſſecto cadavere ad explorandam mortis cauſam, ex pericardio fere duæ libræ concreti ſanguinis extractæ ſunt, ac in trunco arteriæ magnæ aſcendentis inventus polypus lacertulæ longitudinem, & magnitudinem referens. Intercepto itaque ob hujuſmodi extranea corpora ſanguinis in orbem itu, ac reditu, & mutuo inter cor, & cerebrum interrupto commercio, non ſuggerente corde ſanguinem cerebro per arterias pro ſpirituum animalium generatione, nec cerebro cordi ſpiritus animales ad perennandum illius motum (quando cordi a motu nullæ ſunt feriæ) neceſſe eſt, ut ſubitus ſubſequatur interitus. Caſus autem hujuſmodi, vel a ſyncope cardiaca, vel a catarrho ſuffocativo, vel etiam ab apoplexia fieri dicamus, parum refert. Binas apoplexiæ ſpecies ſtatuit Heurnius, unam quam parvam appellat, ac ait fieri ob φλεβῶν ἀπόληψιν ideſt ob prohibitum ſanguinis in cerebrum influxum, alteram magnam ob interceptum ſpirituum animalium e cerebro effluxum. Tres vero apoplexiæ ſpecies ex *Hippocratis* doctrina tradit Martianus, quas tamen in eſſentia convenire, & a ſanguinis ςάσεως pendere autumat, quæ quidem ſanguinis ſtatio a polypoſo craſſamento induci poteſt, cujus generatio, ut ut non ſit momentanea, accedente tamen aliqua cauſa, quæ ſanguinem in motum rapidiorem cieat, & præexiſtente prava totius maſſæ ſanguineæ diſpoſitione ad grumeſcendum, mirum non eſt, ſi ſanguinis ſtagnationes ex improviſo contingant, ac interrupto ſpirituum vitalium radio, qui a corde jugiter influunt, cerebrum, lunare ſydus microcoſmi, eclypſim patiatur. De hac apoplexiæ ſpecie, in qua morbi cauſa eſt extra cerebrum, pluribus in locis agens *Divinus Præceptor*, in libro de morbis hæc habet ipſa verba, quæ utpote notatu digna, & ſanguinis circuitum adumbrantia ex nativo fonte hic transferre placuit αἱ φλέβες ἐπὴν ἐς ἑωυτὰς ἐρύσωσι φλέγμα, ἀνάγκη τὸ

ψυχρό-

ψυχρότητος τοῦ φλέγματος, τὸ αἷμα ἑστάναι μᾶλλον νῦν.... μὴ κινουμένου δὲ τοῦ αἵματος οὐχ οἷόν τε μὴ οὐχὶ, καὶ τὸ σῶμα ἀτρεμίζειν, καὶ κεκωφῶσθαι. id est, *postquam venæ pituitam in se ipsas traxerint, necesse est præ pituitæ frigiditate sanguinem tunc magis sisti .... dum autem sanguis non movetur, fieri non potest, ut non etiam corpus quiescat, ac torpeat.*

XXII. In apoplexia, ac præsertim ubi in paralysim degenerat, sæpius observavi, modo loquelam amitti, voce superstite, modo utrunque, quod quidem observatione dignum, tum ad prognosim, tum ad curationem, non enim idem sunt destitui loquela, ac voce destitui, αὐδὴ loquelam significat, φωνὴ vocem, quæ duo diversis organis perficiuntur, sermonis enim lingua est dædala, vocis autem larynx, & trachea. Observatio doctissimi Vvillisii est, ad gravis vocis efformationem truncum asperæ arteriæ deprimi, ad vocem autem acutam efformandam sursum attolli, quem motum alternum præstari ait a ramulo nervi recurrentis cartilagineos annulos deorsum trahente, & a nervo altero a plexu paris vagi eosdem sursum attollente; sic exolutis nervis ad linguam pertingentibus ἀναυδία subsequitur, ἀφωνία vero si exolvantur qui ad laryngem, & tracheam dimittuntur; poterit ergo aliquis esse ἄναυδος, & non ἄφωνος, ut muti, ac infantes recens nati, qui sonos edunt licet non articulatos, non tamen e converso potest esse quis ἄφωνος, & non ἄναυδος. Quare *Hippocrates* in historia Pythionis, qui postea die 10. mortuus est, scripsit hæc verba. *Circa vesperam omnia exacerbata sunt*, ἄναυδος, ἄφωνος. Loquela destitui malum quidem signum est, perniciosus vero etiam voce privari, idcirco *Divinus Præceptor* ut pessimum Pythionis statum indicaret has binas voces apposuit. Æque vero tam aphonia, quam arnaudia fieri possunt, tum ob exolutionem, tum ob convulsionem; procul dubio Pythione aphonia convulsiva erat, nam die 6. dolores vehementes ipsum tenebant; in hoc itaque distinguuntur, quod aphonia quæ intensione consistit, fatalis est ad crudelissimam mortem; quæ vero in exolutione, moriendi sensum adimit, ut ait doctissimus Duretus. Cum itaque ob nervorum, & musculorum vocalium tensionem, quam ob laxitatem, fieri possit aphonia, quotiescunque illa appareat, diligenter advertendum num convulsoria sit, vel exolutoria, ut apta remedia præscribantur, τάσις enim, & λύσις contrarii sunt affectus. Sæpe autem fit, ut si in maligna febre aphonia superveniat, ad aliquam excusationem apud vulgus aucupandam soleant nonnulli magna utique confidentia pronunciare, ægrum apoplectico insultu correptum fuisse, cum tamen aphonia illa convulsiva sit; perraro enim in acuta febre aphonia apoplectica succedit, quod tamen aliquando observatur, & qualem casum nuper habui præ manibus. Vir enim robusti alioquin habitus, post 12. paroxysmum tertianæ febris factus est ἄναυδος, καὶ ἄφωνος, resoluto eodem tempore brachio, & crure dextro; ac jam vocem ex integro recuperavit, sed nondum perfectum sermonem. Narrat Forestus, textorem quendam ob leve vulnus in extremitate pollicis in dextra manu obmutuisse, quem veluti linguæ paralysi affectum a se curatum ait; ego autem pace hujus celeberrimi viri, crediderim obmutescentiam illam ortam fuisse potius ex convulsione linguæ; nam æger ille, & nutu, & scripto, ut idem Auctor refert, indicabat sibi linguam tanquam filo constringi.

XXIII. Atque hi quidem vagabantur affectus ob superius memoratas causas, quibus addendum, quod cum anni prava constitutione conspiraverat rei annonariæ penuria, quæ sola potis est crassis humoribus corpora infarcire, ob prava alimenta, ac præcipue ob usum leguminum, quæ suapte natura ægre coquuntur, unde cacochymia; propterea urgente frugum inopia, caute usurpanda magna remedia, præsertim in popularibus, quod in praxi diligenter observandum. Sicuti enim ex *Hippocrate* difficulter ferunt purgationes qui pravo utuntur cibo, eo quod illorum corpora, ut Galenus interpretatur, cito exolvantur, vel ob syncopem stomachicam, in quam facile incidunt cacochymici ubi purgantur, ut Heurnius, haud secus per V. S. quoque in summum discrimen adducuntur, uti frequenti observatione mihi compertum. In quibusdam oppidis hujus ditionis, ac præcipuæ Castrovitti, & Scandiani,

Sydenham opera Medica. idem accidisse accepi, quod apud Ænum civitatem Thraciæ ob annonæ caritatem evenisse scripsit *Hippocrates*, ut multi ob usum leguminum, acervi præsertim, in crurum exolutionem inciderint. In hujusmodi ergo calamitatibus cautum esse oportet Medicum, nec adeo liberalem in profundendo humano sanguine, uti quibusdam aliis temporibus. Ad has itaque circumstantias, & præcipue ad anni constitutionem, tanquam ad versoriam, mentis acies potius convertenda, quam ad decerpendum ex libris, generales morborum curationes, ne vetus parœmia obtrudatur, *Nauta ex libro.*

XXIV. Quare autem plebs urbana in hac constitutione prædictis affectibus magis obnoxia fuerit, quam agrestis, id forsan factum crediderim, quod rusticana gens vitam actuosiorem degens, sanguinem magis fluxilem haberet, ac minus aptum ad stagnationem, seu quod in rurali epidemia in altera mea Dissertatione descripta, febres diuturnæ, quæ agrestem populum exercuerunt, vicem Criseos suppleverint, sanguinis fæculentias sensim repurgando, ac ad meliorem crasin totam massam humoralem perducendo.

XXV. Circa æquinoctium cœpit frigus mitescere, ac tam subita facta est permutatio ab intenso frigore ad immoderatum æstum, ut ab æquinoctio usque ad Martii finem calor haud multum distaret ab æstivo, sole in occasu flammeo apparente, non secus ac Augusto mense; subsecuta quidem postmodum Aprilis mense aliqua caloris remissio, sed firma semper, & constans perstitit siccitas, sereno, ac præsudo cœlo; cum itaque nulli prorsus imbres per totum Aprilis mensem decidissent, non lenis timor omnes corripuit de anno parum frugifero; non modici tamen solaminis erant plantæ omnes fructiferæ floribus passim albescentes, quæ fructus tum præcoces, tum horæos abunde pollicebantur, uti revera contigit, hoc anno laboranti Cereri succenturiante Pomona. His addebatur, quod calor non proportionate ad solis accessum augescens siccitatem in dies auctiorem reddebat, quare toto Vernali tempore terra non minus arida, ac dehiscens visebatur, quam cum *findit Canis æstifer arva*. Perseverante pariter Majo mense hac arida constitutione, nisi identidem, ac sporadice modicis imbribus delapsis, magna herbarum inopia hoc anno laboratum est; fabis quoque ac omnibus fere leguminibus ob humidi defectum arefactis, exigua quoque spe superstite, quod eandem ob causam triticea messis ad bonam frugem perduci posset.

XXVI. In hac Vernali tempestate, ac præcipue in prima Veris parte, iidem pectoris morbi, non adeo tamen graves, ut hyeme, perseverarunt. Sub finem autem Veris tertianæ febres, tanquam spicilegium prægressæ messis, caput denuo extulerunt. Nunquam apud nos annus scabiosior visus est, omnibus fere urbanis, ac ruricolis quoque, fœda scabie laborantibus, quæ neque ad iteratas purgationes, neque ad repetitas phlebotomias quicquam mitescebat; Sanguis qui secta vena educebatur, multum seri flavi præferebat, ac urinæ valde coloratæ apparebant. Haud secus quam anno elapso magna fuit animalium strages, ac pecudum præcipue, ita ut ovillus grex totus pene deletus fuerit.

XXVII. Quoniam nullus morbus adeo popularis est ac scabies (si tamen illam in morborum classe licet reponere, quando Hippocrates scabiem turpitudinem potius, quam morbum appellat, & Plato malum vocat mixtum ex dolore, & voluptate, ac propterea græce dicitur πάθος γλυκύπικρος) quoniam inquam, nullus affectus adeo familiaris est, & qui medicos conatus magis eludat, ut hinc ansam captarit Helmontius vulgarem Medicorum praxim traducendi sub titulo *Scabiei, & Ulceris Scholarum*, perfricemus paululum, si licet, hoc ulcus. Ingenuo pudore profecto lateri licet, nihil fere laudis medicinæ professoribus ex scabiei curatione accedere; imo non raro iis palmam præripi a superveniente vetula, quæ solo linimento interdum præstat, quod magna remediorum supellectile præstitisse non potuerunt qui morbos Herculeos se perdomuisse deprædicant, quin interdum, ut ait Poeta

Inque ipsos sæva medentes
Erumpit clades, obsuntque Auctoribus artes.

Quam labem omni studio, ac juxta omnes Politicæ regulas a se debet arcere ex Galeni consilio quisquis

Medicus; nam scabies, ut idem ait, cum deformes reddat quoscunque tenet, multo magis Medicum Clinicum deformem, & horrendum efficit, cui hac fœditate laboranti obtrudi possit dictum illud Poetæ Tragœdi, quod affert Plutarchus.

Ἀλλῶν ἰατρὸς αὐτὸς ἕλκεσι βρύων,

id est *Aliis medens, at ipse ulceribus scatens.*

XXVIII. Scabiei curationem solis topicis esse perficiendam, ablegatis omnibus internis remediis, quæ corpora incassum fatigant, vult Helmontius; observans enim quam facili negotio corpus exacte sanum ex solo contactu alicujus scabiosi infici possit, credidit scabiem pendere a pravo cutis fermento, quod ejusdem alimentum corrumpat, nequaquam vero ab interno viscerum vitio, quare solis topicis suadet abigendam; ast hujusmodi opus periculosæ plenum aleæ merito censetur. Ballonii itaque celeberrimi Practici consilio hærere placet, qui cum diorismo procedens explicat ex mente Hippocratis, quando scabies sit morbus, & quando abscessus, hoc est rectam semitam indigitat, qua Medicus certo pede ad scabiei curationem procedat, lubet autem hic ipsum Hippocratis locum afferre. *Impetigines, & lepræ, & vitiligines albæ, quibus quidem Juvenibus horum factum est, aut paulatim conspectum multo tempore augescit, his non putare oportet abscessum esse, eam papularum eruptionem, sed morbum, quibus vero horum aliquid est factum multum, & derepente, hoc sane fuerit abscessus.* Hunc locum pariter observans doctissimus Mercurialis, *Quid sit*, ait, *abscessum esse, & non morbum, atque e converso, non omnes intelligunt.* Scabies itaque, aliique cutanei affectus in morborum classe sunt recensendi quando paulatim fiunt; quando vero confertim, ac præcipue post gravem aliquam ægritudinem, non morbi nomine, sed Ἀποστάσεως insigniri debent; est ergo in scabie, ubi liceat solis topicis incumbere, ait Ballonius, cum nimirum scabies est solius cutis morbus, est etiam ubi necesse sit internis partibus prospicere usu purgantium, & alterantium, ac nefas sit solis topicis scabiem exterminate velle, hoc est cum scabies est alterius morbi soboles, ut in cachexia.

XXIX. Chronicorum affectuum eam esse naturam, ut qui *hyeme augescunt, æstate desinere soleant, qui vero æstate, hyeme finire debeant*, scripsit Hippocrates. Hanc autem esse scabiei indolem, ut hyeme luxuriet, ac magis sæviat, æstate vero evanescat, ver saltem mitescat, jam norunt omnes. Quando igitur scabiosus aliquis curandus suscipitur, libere protestandum esset, non institui curationem, nisi ut facilius æstivo tempore tam fœdus morbus extirpetur, atque hanc esse hujus pestis naturam, apud nos saltem (de lepra non loquor morbo Ægyptiis endemio, ut refert P. Alpinus, ob aquam cœnosam, & salitos pisces, quorum usus apud illos valde familiaris est) ut æstivi caloris beneficio facilius, quam cicoraceis abigatur; satis abunde testante experientia, quod nulla prævia purgatione, vel phlebotomia, ulloque alio remedio, quotquot agrestes per hyemem scabie laborarint, superveniente æstate, non secus ac angues, psoræ exuvias deponant, ac illis niteat *assiduo curata cuticula Sole.* Verum hujusmodi protestatio ad avertendam calumniam quandoque non satis est. Laborabat olim F. Petrarca sicca scabie, ut ipse refert, ac postquam a medicamentorum diuturno usu se frustra exhaustum videret, Medicos, quibus ex sua natura infensus erat, objurgare cœpit, ac iis respondentibus, expectandam esse Æstatem, ita percitus eosdem dimisit his verbis: *Ego autem neque Medicis credo, neque ab Æstate spero quicquam, sed ab illo, de quo scriptum est: Æstatem, & Ver tu plasmasti.* Psoræ itaque potissimum remedium ab æstivo calore pendet, qui potis est novam crasin in massam sanguineam invehere, ac illam particulis spirituosis saturare, quo pacto acidum illud luxurians, quod cutem exarabat, infringitur. Purgationes itaque ut ut repetitæ, iteratæ V. S. illitiones, Balnea, & omnis medicus apparatus persæpe præstare nequeunt quod solus aer æstivus. Cum hoc Vere cuidam docto Amico meo levem purgationem ad sanandam scabiem, qua vexabatur, præscripsissem, nec ideo melius haberet, ac illo urgente quid agendum superesset, per jocum remedii loco dictum illud Satyrici adduxissem:

Durate, atque expectate Cicadæ. Ille ad me conversus: & Tu quoque, inquit, ad græcas Calendas honorarium expecta.

XXX. Utriusque casus duo habemus notatu digna exempla apud *Hippocratem* in libris Epidemiorum, quæ hic lubet afferre. *Latæ pustulæ non valde prurigionosæ, quales Simon habebat hyeme, qui ubi ad ignem inungeretur, aut calida lavaretur, opem sentiebat. Vomitus non proderat.* Manifestum specimen huic habemus scabiei cum morbus est; nam ex facta inunctione, vel in ipsa hyeme, opem sentiebat; si enim scabies illa fuisset abscessus, ac alterius morbi productum, non solum ex intempestiva unctione nil opis sensisset, sed gravem noxam expertus fuisset. Observanda quoque illa verba. *Vomitus non proderat;* signum evidens, corpus illud fuisse sanum, ac totum vitium in externis corporis partibus extitisse. Corpora sana difficulter ferre purgationes effatum est ejusdem *Hippocratis*, qui pariter ubi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore nascuntur, præcipit ut dejectiones inspiciantur, quæ si sint similes sanis, ait, tutum esse corpus alere, sin minus, purgationem instituendam; fieri enim potest, ac sæpenumero contingit, ut corpore sano intus existente tubercula in cute progerminent.

XXXI. Exemplum aliud scabiei, prout abscessus dici meretur sequens est: *Homo quidam Athenis prurigine toto corpore vexabatur, & cutis crassa erat & velut lepra aspectu; huic nemo opitulari potuit; transgressus ad Melum, ubi sunt calidæ Balneæ, a pruritu quidem, & cutis crassitudine liberatus est, sed hydropicus factus mortuus est.* In hoc casu certe affectio illa pruriginosa abscessus erat, ac fructus morbosæ radicis in visceribus implantatæ; vel immoderate, ut putat Vallesius in Commento, aquis illis thermalibus usus fuerit homo ille, ut soffocato innato calore cessarit illa peccantium humorum excretio ad cutem ablegari solita, vel ut verisimilius interpretatur Martianus noster, aquæ illæ sulphuratæ essent, ac propterea, ut idem ait: *Densata a balneo cute humores pruritum excitantem ad hepar retrocedentes scyrrhum induxerint*, ex quo factus fuerit hydropicus, satis fit quod illi magis consultum fuisset, prospexisse ad id quod latebat intus, quam quod in cute apparebat.

XXXII. Ut ad rem nostram hactenus dicta applicemus, popularis hæc scabies in classe abscessuum profecto erat collocanda, utpote productum præcedentis constitutionis nimis pluviosæ, nec non & pravi victus ob annonæ caritatem; sic refert *Galenus* sua ætate cum plurimas Romano imperio subditas gentes vexaret fames, ac frigus omnibus in urbem asportatis, agrestes, quibus relicta fuerant solum ὄσπρια καὶ χέδροπα, ac etiam in exigua copia, ut fruticum germinibus, & bulbis vesci cogerentur, omnes sub Veris finem a variis cutaneis affectibus conflictatos fuisse, quorum alii erysipelas referrent, alii herpetem, & alii psoram, impetiginem, & lepram. In hac itaque nostra populari scabie solis topicis fidere tutum negotium non erat, & quotquot sive sponte, sive alieno consilio scabiem unguentis antipsoricis abigere tentarunt, id suo periculo sunt experti. Rem oppido notatu dignam hac occasione mihi observare obtigit. Novi multos, qui tædio hujus fœdi morbi unguentis scabiem exterminare etiam in ipso Vere tentarunt, sed postmodum scabie retropulsa febre correptos, urinas nigras, & fuliginosas illico reddidisset; cum autem usu remediorum humores ad cutem propellentium reproduceretur scabies, urinæ sanis similes reddebantur; denuo autem retrocedente scabie, vel rursus erumpente, hæc reciproca in urinis apparebat mutatio; quamvis autem hujusmodi urinæ cum parva febre, quæ malignitatis speciem aliquam præferret, me suspectum non parum haberent, solicitus tamen circa scabiei reproductionem semper bonam spem alui, & quotquot habui præ manibus, vidi tandem a morbo superstites. Animo autem versans quare ad scabiei retrocessionem urinæ redderentur fuliginosæ, id fieri posse credidi, quod acidum in cute luxurians, & psoram efficiens, ob factas illitiones haud amplius expirans, & venis resorptum, & cum alchali sanguineo permixtum serum sanguinis atredine infuscarit, non secus ac quando limpida vitrioli solutione cum infusione gallæ permixta, atramentum conficitur. Pro regeneranda vero scabie non semel, nec sine prospero eventu usus sum remedio a Zacuto

Lusi-

Lusitaneo proposito, & ab Etmullero commendato, jubendo, ut æger, cui retrocessisset scabies, decumberet in linteis ab aliquo scabioso infectis. Remedia porro quæ magis ex usu fuere, si non ad scabiem extirpandam, saltem ad eam moderandam, ut superveniente æstate facilius aboleri posset, fuere præsertim ea quæ ex viperis parantur, quibus multos vidi feliciter sanatos. Ubi liceat igitur internis remediis uti ad scabiem radicitus extirpandam, nihil profecto consultius quam ad diaphoretica confugere, non secus ac fit in lue gallica; sicuti enim inter hos duos affectus magna est cognatio, ita eadem fere methodo curandi. Sic Heurnius ad psoram debellandam, purgatis prius noxiis humoribus, ligni Indici, ac salsæ decoctum valde commendat; ait enim quod hoc remedio facile expirat concepta in habitu corporis contaminatio.

XXXIII. Horrent nonnulli in scabie, aliisque cutaneis affectibus, cane pejus & angue viperina remedia, veriti ne excedens caliditas & ustionis nota hepati, & toti massæ sanguineæ imprimatur; ast ego magis horreo nimium refrigerantium usum, nec quenquam novi, qui exhaustis integris ptisanis, seu post diuturnum seri, & cichoraceorum usum a scabie, ut ut sicca, & arente, liber evaserit; scio equidem pene assiduas esse scabiosorum querelas de nimio calore, um interna, tum externa perurente, at iis præbendæ non sunt aures; graviter quoque pueri, quibus perniones ob violentum frigus oborti sunt, de nimio calore in pedibus conqueruntur, nec sine ratione, ob subsecutam aliquam inflammationem, an ideo in pernionibus applicanda refrigerantia? Cordati Medici ergo erit morbi causam animose aggredi, sanguinis vitiosam crasin emendando, remedii potissimum quæ illius acorem temperent, qualia sunt ex viperis parata, quæ sale volatili abundant. Quidquid sit de viperæ temperie, de quo consulatur Jo. Baptista Spontonus in sua Echidnologia, experientia satis planum facit, nihil esse ad psoram, ac lepram quoque perdomandam efficacius, quam viperina medicamenta (quando tamen id agere liceat, nec satius sit hunc hostem inquilinum alere) nec adeo nos solicitos esse debere, ne plus æquo incalescant viscera, dummodo tam fœdi morbi eminium penitus restinguatur. At nunquam cessaret calpendi libido, tam ferax est observationum hæc materia, nisi ad alia festinaret calamus.

XXXIV. Exacto Vere, Æstas successit adeo fervens, ut nunquam huic similis visa fuerit, idque præsertim Canicularibus diebus, quo tempore præter modum aer excanduit caliditatis excessu supra reliquos annos, ut Thermometri loquebantur, ad multos gradus ascendente. In hisce ardoribus identidem cecidere pluviæ, sed nihilo secius remittebatur æstus, qui constans perstitit per totum fere Septembris mensem; hac Æstate nullatenus spirarunt etesiæ, unde a continuo æstu nullum levamen, hanc ob causam multa animalia, ac præsertim canes, agebantur in rabiem. Nunquam alias cecidere crebriora fulmina, a quorum uno ictus est agricola, indumentis omnibus perustis, præter lora coriacea; is ad nonnullos dies attonitus jacuit, sed postea sine ullo remedio in se rediit, & adhuc superstes est. Hisce temporibus febrium cohors derepente incubuit, ac passim per vulgus grassabatur, ut integræ familiæ eodem tempore febricitarent, densiorque erat ægrotantium numerus ea in parte civitatis, ubi magis patulæ sunt viæ, ac humiliora tecta. Quotquot milites in arce reperti sunt, simul ex febre decumbebant, ut rusticanam militiam accersere oportuerit ad illius custodiam. In septo Hebræorum, ubi vici angusti, ac ædes altissimæ, caligantesque fenestræ, nulli fere hoc saltem tempore ægrotarunt, cum tamen cæteris annis primi sint recutiti, qui æstivarum ægritudinum impetum sustineant. Ruricolæ, licet diurnis laboribus ad solis radios fere in sudores solverentur, cum tamen sub dio suis in plaustris per noctem somnum captare soleant, immunes ut plurimum degebant; sola itaque plebs urbana, & omnes, quibus & domus, & res angusta domi esset, exercebantur; salubris tamen erat morbus; nam febres istæ tertianæ intermittentes erant, ac ut plurimum exquisitæ, & quæ die septima, ac etiam citius, post unam vel alteram phlebotomiam per sudores judicarentur. Nullus annus Medicis quæstuosior, & gloriosior unquam fuit, cum ægri omnes ferme incolumes evaderent; medicum fastum tamen parumper temperavit Autumnus θανάσιμος; nam protractiores erant febres, & aliqando in malignas degenerabant. Remedia cordatis Medicis erant venæ sectio, & frigidæ usus; hæc enim utranque paginam, ut dici solet, implebant; qui vero parva attollentes, ut plura viderentur præstitisse, vel ut Seplasiarios benevolos haberent, cardiacis calidioribus usi sunt, tanquam camino oleum addentes, ægros in extremam perniciem præcipitarunt. Limonum succus, spiritus vitrioli, sulphuris, & similia erant egregia cardiaca; diversis itaque artibus, ac diverso telorum genere, cum hoc febrili exercitu congrediendum fuit; Anno superiori hostis irritandus erat ad pugnam; hoc vero illius impetus parumper sustinendus, & acutis telis frangendus, qualia sunt acida omnia. Sanguis qui secta vena educebatur spumeus erat, & croceus, urinæ similiter multa bile saturatæ. Multis ex febricantibus papulæ apparebant in cute, ac præsertim pueris, quales efflorescentiæ Variolarum erant veluti prodromi. Variolæ quidem per æstatem paucos sustulerunt, ast autumno, & in prima parte hyemis paucis pepercerunt, ac minus iis quibus detractus fuisset sanguis. Multis tertianæ febres in quartanas migrabant; sicuti autem præcedenti anno Peruviani corticis usus in quartanis, ac diuturnis febribus improspere cessit, ita hoc anno salubertimus fuit, & ii qui passi sunt recidivas, febres mitiores postmodum experti sunt, ac antequam Hyems accederet perfecte convaluerunt. Ubi primum æstus cœpit mitescere, quod circa Æquinoctium contingit, visa est pacata febrilis tempestas, quæ sensim in summam tranquillitatem cessit, adeo ut duobus postremis decedentis anni mensibus in foro Medico pene continuæ essent feriæ.

XXXV. Hujus febrilis tempestatis causam saltem occasionalem in immodicum aeris æstum referre placuit, qui potis fuerit bili nimiam acrimoniam adsciscere, ut cum succo pancreatico, minus apte, quam par est, ebulliret, & in massa sanguinea febrilem effervescentiam cieret. Neque mirum sit, quod exiguo tempore adeo permutata fuerit sanguinis, & omnium fluidorum crasis: magna est enim vis caloris, quidquid Helmontius dixerit, calorem qualitatem Rerollæam appellans. Multa quæ suapte natura dulcia sunt ad ignem amarescere, alia vero magis dulcescere quotidie observamus; sic ut ait Gal. Lac coctione eam dulcedinem acquirit, quam mel deperdit. Vinum quoque per totam hyemem, ac etiam Vernum tempus, nativam dulcedinem servans, ubi Æstatem senserit austerum fit, nisi in hypogæis, & frigidioribus locis asservetur. Calor itaque ac frigus, sive sint causæ immediatæ, sive excitantes, & occasionales, subitas mutationes, in nostris corporibus parere possunt & humorum texturam, citius quam quis putet, invertere. Narrationem oppido curiosam apud Lucianum habemus de febre quadam Tragœda (sic enim illam appellare liceat) quæ Abderitas temporis fere momento invasit. Egerat Archelaus Poeta Tragicus media Æstate, multoque æstu, apud Abderitas, Euripidis Andromedam, ex quo factum, ut multi ex Theatro febricitantes exierint, ac universi postmodum febre gravissima correpti fuerint, quæ die septima plurimo sudore erumpente, nec non sanguine e naribus profluente, solvebatur, superstite tamen ridicula quadam mentis perturbatione; nam, ut refert Auctor, *omnes quasi ad Tragœdias agendas impellebantur, & jambica personabant, multumque vociferabantur, maxime autem Euripidis Andromedam canticis referebant, plenaque adeo Civitas erat pallidis, ac macilentis illis Tragœdis septimanis.* Haud aliter apud nos immodicus æstus plebem urbanam inter angustias suarum ædicularum conclusam in febres agebat, aspectu quidem terribiles, nec sine mentis emotione, sed quæ postea die septima, oborto sudore post celebratam liberali manu phlebotomiam solverentur. Hac de causa eos qui circa urbis pomœria lares habebant, seu ubi magis patula, & ampla sunt viarum strata, ut in ea parte quæ *Herculea Additio* appellatur, facilius febres adoriebantur; ubi vero urbs magis conferta est, & vici angusti, & anfractuosi, minus a febribus populares exercebantur. Neque fortuito urbium conditores, angustas, & anfractuosas vias esse voluisse censendum est, ut in iis urbibus, quæ adhuc aliquid antiquitatis retinent, qualis est

Sydenham opera Medica.

est Mutina, ut nempe magis salubritati, quam pulchritudini consulerent. Sic Nero postquam flammis Romam absumpsit, intentus postmodum illius reparationi, dimensis viarum ordinibus, ac latis spatiis, splendidiorem quidem urbem pro Imperii majestate, sed minus salubrem reddidit; nam, ut ait Tacitus, compertum est *veterem illam formam salubritati magis conduxisse, quoniam angustiæ itinerum, & altitudo tectorum non perinde Solis vapore perrumperentur*. Hanc ob causam opulentiores cives, qui in amplis Conclavibus a tecto remotioribus degebant, sicuti etiam populus Apella, vim febrilis hujus tempestatis minus sensere. Magni profecto momenti est ad præservationem a morbis æstivis in amplo, ac frigido Conclavi degere, ac somnum capere, ut a diurno calore attritæ vires per nocturnum somnum reparentur. *Somnum in frigore cooperto* commendat *Hippocrates*, quem locum in altera mea Dissertatione exposui; si ergo vel in ipsa hyeme præstat quiescere in loco ubi sit aura frigidior, idque in gratiam respirationis, dummodo totum corpus stragulis sit coopertum, ne a frigore carnes pungente interturbetur sopor, multo magis æstate præstabit in frigido Conclavi somno indulgere.

XXXVI. Hic autem immoderatus aeris fervor si febrem hanc popularem excitavit, viam quoque aperuit, ut citius reseratis poris, per sudorem febrilis materia evanesceret, idque beneficii secutum, ut exterminata radicitus scabie, plebs nitidior, ac vegetior apparuerit. Ac profecto gravis hæc morborum tempestas omnino desiisset, ni Variolæ, quo magis ambientis calor tepescebat, eo ferocius sæviissent, cum non solum puellarem ætatem demeterent, sed etiam grandævos, ac præcipue utero gestantes, quotquot hoc morbo laborarent. De Variolarum natura, & causis, cum tot extent doctissimorum hominum scripta, nil addam, nisi quod in hac variolosa constitutione, quæ circa Autumni finem vim suam magis exercuit, facilius evaserint ii quibus nec detractus fuit sanguis, nec ullum administratum remedium, toto curationis negotio naturæ commisso. Neque mirum quod V. S. noxia fuerit; si enim ex Hippocrate *Autumno paucissimus sanguis sit in homine* ob prægressam Æstatem, quæ corpora exhaurit, id certe apud nos hoc anno locum habuit, quare, virtus jam debilis ab exhaustu ob præcedentem æstivum fervorem, secta vena illico labascere videbatur, ac fieri minus apta ut noxium humorem ad cutim protruderet.

XXXVII. Sicuti in superioris anni constitutione noxius fuit Chinæ Chinæ usus, ut adnotatum, ita in hac ab illa toto cœlo diversa, valde salubris compertus est; & multi quidem quartanarii hoc autumno per urbem vagari visebantur, sed quotquot ad hoc remedium confugere, vel integre sunt restituti, vel si nonnulli recidivas passi sunt, paulo post convaluere; hinc practicam cautionem, ulteriori tamen observatione confirmandam, elicio, securiorem esse Chinæ Chinæ usum, quando humores fræno potius egeant, quam stimulo. Anno elapso ob frigidam, & humidam constitutionem tota humoralis massa, utpote crassa, ac segnior fluens stimulanda erat, ac ad motum cienda, hac Æstate vero, ad orgasmum prona, ac nesciens stare loco, erat potius sufflaminanda, quod mire præstabat Peruvianus cortex, humorum impetum compescendo. Eandem ob causam aquæ usus in altera constitutione adeo noxius in hac saluberrimus fuit, sicuti pariter acida omnia, quæ celebriorimus cardiacis palmam præripuere, ut quæ partium Alchalinarum vim frangerent. Hermeticorum enim effatum est, Alchalia per acida, & acida per Alchalia emendari.

Atque hæc pauca de hujus anni constitutione, tumultuarie fateor, ac inter armorum strepitus, visum est conscribere, hyemantibus apud nos Germanorum copiis, quæ hac Æstate in Pedemontana Regione adversus Gallos militarunt; cæterum, urgente adhuc rei annonariæ angustia, vereri licet, ne venturo quoque anno popularium morborum nova seges succrescat, quod omen despuo.

BERNARDINI RAMAZZINI

Dissertatio Tertia.

DE CONSTITUTIONE Annorum 1692. 1693. 1694.

INtermissam varias quidem ob causas, sed potissimum ob parum prosperam valetudinem, Operis incœpti texturam resumens, morbos qui hisce tribus annis apud nostrates populariter vagati sunt, nec non rariora quædam, quæ peculiari observatione digna credidi, compendiose referam haud dubia spe quod apud cordatiores Medicos veniam sim impetraturus, si minus apte, quam par est, res exponatur, modo fideliter (quod in historica narratione potissimum expetitur) id fiat, quod me præstiturum sancte polliceor. Horum vero trium annorum constitutiones non sejunctim, ut priores duas, exponere, sed unico fasce simul complecti libuit, ne eadem chorda, cum risu oberrans res easdem repetere deberem, quando unica & eadem fere morbosa Tragœdia totum hoc triennale spatium absumpsit, nec exordium obtinuit, donec cœli temperies in statum cœlo diversum permutata novos morbos in scenam produxerit.

II. Ut ergo a constitutione anni 1692. exraordinaria, Hyems satis regularis fuit, ac legitima, nec quid insolens habuit quod nostro huic climati non congrueret; primo quidem Boreales venti ad aliquot dies satis valide perflarunt, terra nondum nivali vellere adoperta, unde metus erat ne sata exurerentur; sed ventis postmodum silentibus, ac modicis nivibus delapsis, Hyems propriam temperiem, & eas conditiones obtinuit, quas in libro de aere, Aq. & Loc. *num.* 25. recensuit Hippocrates, nimirum ut sit *moderata, neque valde Clemens, neque frigiditate excedat*. Morbi itaque hyemales observati sunt, ut tusses, pleuritides, erysipelata, apoplexiæ, ac in iis præcipue qui præcedenti anno a gravi aliquo morbo conflictati fuerant; major tamen pars eorum qui ægrotarunt evasit, demptis paucis quibusdam e senioribus, & silicernio jam proximis. Nihil itaque hyemali tempore observare licuit quod τὸν ἐπιδήμιον redoleret.

III. Neque vero sibi debita temperie multum descivit Vernale tempus; satis enim moderatæ fuerunt pluviæ, ac interpolatæ, quales agricolarum votis responderent, sicuti Æstas quæ successit non admodum fervida, ut præcedenti anno, neque nimis sicca extitit, sed pluviis identidem labentibus, ac ethesiis suo tempore flantibus, talis fuit, qualis nostro cœlo congrueret; quare messem si non plane frugiferam, qualem publica necessitas optabat, non improbam tamen exhibuit. Haud secus Autumnus stadium suum regulariter percurrens, cum prima parte hyemis non admodum rigida, annum clausit. Sic totum annum satis placidum, ac austrinum quoad primam qualitatum temperiem exegimus.

IV. Non ea vero moderatione sequens annus processit, illum enim totum intemperatum, ac prorsus exlegem experti fuimus, Hyemem totam cum perpetua cœli serenitate, & mitissimis frigoribus transegimus sine pluviis, ac sine nivibus, neque solum in hac planitie nostra, ubi sedet Mutina, sed neque in editissimis Apennini jugis, quæ alias per totam hyemem, & vernum quoque tempus albescunt, Mari supero, & infero canum verticem ostentantes; sic neque Gabellus, & Scultena (inter quæ flumina urbs hæc posita est) glaciem, ut cæteris annis, sensere, quod multum contulit ad annonæ caritatem levandam, cum tota hyeme per hæc flumina frumentatores e proximis regionibus commeatus ad nos abunde convcherent, ad plebem nostram, & Germanos milites alendos, qui hoc anno quoque apud nos hybernarunt. Sic veris speciem Hyems tota Austrina exhibuit, cui postmodum Ver successit hyemis naturam, veluti mutatis vicibus, referens; ab Æquinoctio verno etenim usque fere ad solstitium perpetua fere fuerunt frigora cum ventis Aquilonaribus, ac perennes fuere pluviæ, eæque adeo ingentes, ut passim flumina ruptis aggeribus campos inundarint.

V. Jam nefastum annum, & insalubrem nemo non prævidebat, tum ob pluviarum vim magnam, quæ morborum sunt seminarium, tum ob apparentia in Mo-

rorum

rorum foliis signa rubiginis, quæ sterilitatis prodroma est, ut annis superioribus summa totius Cispadanæ, & Transpadanæ regionis calamitate experti fuimus. Eodem modo subsecuta Æstas usque ad Caniculares dies Veris speciem exhibuit, quo tempore satis curiosum fuit, apud nos saltem, luscinias audire pro cicadis arbusta rumpentes. Sic ventum est ad Æstatem cum mitissima aeris temperie, nobis tamen impropriam, pluviis identidem magno impetu delabentibus; hinc ob solum valde uliginosum, & satis blandam caloris temperiem ad tantam altitudinem, ac densitatem omne frugum genus excrevit, ut metus anni parum frugiferi ex omnium animis fere exciderit; at improvisa rubigo, cujus non obscura indicia, ut dixi, apparuerant, spem omnium repente elusit; illico enim frumenta, fabæ, & quæcunque leguminum genera sydereo affluxu veluti percussa exaruere. Inopinus itaque casus cum agricolas, tum urbanos quoque percussit; summam enim frugum penuriam non ante visam impendere præsentiebant omnes, quando ex præcedentium annorum sterilitate exhausta essent tum publica, tum privata horrea, nec aliunde commeatus, ut ex Mantuano, & Ferrariensi agro, possent suppetere, cum eadem rubigalis contagio totam Cispadanam, ac Transpadanam Regionem pervasisset.

VI. At non solum Cereales opes absumpsit hæc pestis, sed omne etiam subsidium, quod pomifer Autumnus solet suggerere, eodem tempore sustulit; solum enim acerbis adhuc fructibus passim resperfum spectabatur, quin & plantæ ipsæ honore frondium orbatæ media æstate visebantur. Uvarum quoque proventus, qui ab initio aureus sperabatur, ob eandem causam non nisi parcissimus prævidebatur. Mœrore itaque cuncta plena erant, dum agricolæ in agris non tererent nisi leves culmos, stipulasque volantes, quare sine Cereris, & Bacchi muneribus in omnium præcordiis frigebat sanguis. Harum calamitatum causa potissima frigida, & pluviosa constitutio passim culpabatur, quoties enim in hisce Regionibus Æstas sicca, & fervens præcessit, nunquam frumenti inopia laboratum est, ut apud nos Oraculi loco Virgilianum *Geo.* 1. illud coli possit.

Magnaque cum magno veniet tritura calore.

VII. Autumnus porro Æstatis vicem supplens summis fervoribus & obstinatissima siccitate totam humiditatem, quam terra post tam ingentes pluvias ad satietatem hauserat, absumpsit, nec calor remisit nisi circa primam partem adventantis hyemis, quæ & ipsa leges suas nullatenus servans, verum satis placida, & mitis decedenti anno Vale dixit. Sic in hujus anni 1693. constiutione nulla ex illius partibus legitimam, ac propriam temperiem servavit, sed una alterius vices subeunte, omnes extemporaneæ fuerunt.

VIII. Sicuti autem prima pars hyemis, quæ præcedentem annum clausit satis placida, ut modo dixi, extitit, ita pars altera quæ An. 1694. fores aperuit, asperrima, ac rigidissima facie apparuit; per totum enim fere Januarii mensem flarunt Boreales venti cum perpetua cœli serenitate, ut squalidum, ac pulverulentum solum undequaque viseretur, non secus ac æstivis mensibus, quod apud nos prorsus insolens est, sic totam hyemem serenam sine aquæ guttula e cœlo decidua traduximus: apparente autem Verno Æquinoctio cœlum votis communibus respondit largis imbribus effusis, qui usque ad Aprilis initium perdurarunt, quibus postea, flante Austro, ingens caliditas successit, ut die quinta Aprilis in meo Thermometro liquor 70. gradum pertigerit, quo interdum neque Junio mense devenire consuevit. Reliquum porro Veris, ac totam Æstatem cum pertinacissima siccitate, & immoderato calore transegimus, Autumno quoque eundem tenorem, quod siccitatem spectat, servante: quare annum signare licuit præ cæteris valde siccum, & squalidum, colonis tamen non prorsus ingratum, cum frugum, & vini proventum non improbandum suppeditarit.

IX. Fusius forsan quam res ipsa videatur exigere horum trium annorum constitutiones me prosecutum fuisse putabit aliquis, cum in cujuscunque anni constitutionibus sigillatim nihil eorum, quæ ad rem medicam spectant, & quod meum institutum est, attigerim, quasi πάρεργον ἔργῳ præmiserim; verum id consulto egisse me fateor, siquidem, cum ex superius memoratis pateat quam dissimilis, & discolor fuerit harum trium constitutionum facies, & alia ex parte cum eadem prorsus Epidemia per totum hoc tempus, plus minus, grassata fuerit, satis liquere potest quam parum firmo talo stet illorum opinio qui ex manfestis aeris qualitatibus, caloris scilicet, frigoris &c. putant satis explicari posse Epidemicorum affectuum genesim, ac indolem, ut etiam ex prægressis constitutionibus prænunciari possint ægritudines, quæ populariter vagari debeant.

X. Egit id equidem divinus Præceptor, ut ex Sectione tertia Aphorismorum, *Aph.* 11. & libro de Aere, Aq. & Locis satis liquet, nam ex prægressa Hyeme sicca, & Aquilonia, & Vere pluvioso, & Australi pronunciavit *necessum esse*, ut Æstate acutæ febres fierent, lippitudines, & intestinorum difficultates; sicuti ex hyeme Australi pluviosa (& serena) Vere autem sicco, & Aquilonio, mulieres gravidas abortivos fœtus edituras; cæteros vero montales difficultatibus intestinorum, & siccis lippitudinibus obnoxios fore: Verum Galenus, 3. *de diss. Resp. c.* 1. licet Hippocraticæ doctrinæ ita addictus, ut Hippocratis libris etiam spuriis usurum se scripserit, asserere non est veritus in citati Aphorismi commentario, Hippocratem usum potius fuisse rationali methodo quam observatione, & experientia. Huic Galeni interpretationi nullatenus assentiens doctissimus Mercurialis ait nil tale de sapientissimo Viro, qualis fuit Hippocrates, credendum, qui non tam audacter pronunciasset *necessum esse*, ut posita tali constitutione temporum tales ægritudines emergere debeant, nisi ratione, & multiplici experientia fuisset abunde instructus. Celeberrimus Lucas Tozzius in nuperis suis Commentariis in Hippocratis aphorismos asserit observationibus potius, & iteratis experimentis, quam confictis argumentis, Hippocratem ita pronunciasse, nulla ratione apparente, quæ suadeat isthæc eventura; ingenue enim fatetur vir egregius sibi observatum, quod post hybernam tempestatem siccam, & Ver pluviosum subsecutæ non fuerint acutæ ægritudines.

XI. Quot porro disceptationes inter ipsos medicinæ proceres pro genuina Aphor. 13. tertiæ sect. *Si vero hyems Austrina, & pluviosa, & serena fuerit &c.* (cum tot sint interpretationes quot interpretes) jam satis constat, Manardus enim *l.* 9. *Epid.* 1. vocem illam εὔδιος volebat expungendam, tanquam suppostitiam, cum intelligi nequeat quomodo vox illa εὔδιος, quæ serenitatem ex illius interpretatione significat, aliis cohæreat quæ hyemem pluviosam, & Australem repræsentant; Leonicenus vero in omnibus antiquis codicibus vocem illam reperiri ait, ac pro placiditate, & clementia interpretatur. Hinc inter illos celeberrimos viros pro simplici vocula talia orta sunt dissidia, adeo ut, referente Brasavola in citati aphorismi commento, *Seniores illi alioqui reverendi apud multos pro re tam levi prœliantes in derisum venerint, cum a rationibus ad jurgia devenerint.*

XII. Abundet quisquis in suo sensu ut lubet, & ex anni temporum in manifestis qualitatibus exorbitantiis tanquam ex fonte morbosas constitutiones derivet; ego sane ex quo ad Epidemicorum affectuum naturam contemplandam animum adverti, his quæ tam confidenter, & magnifice proferuntur, experientiam respondere non video, & quod me angit, in hac Provincia quotannis hospitem me agnosco; licet enim videam quo passim itur, non satis tamen video qua sit eundum, nisi postquam a via longe aberraverim. Profecto si rem accuratius perpendamus, quilibet annus semper affectus aliquos secum infert, qui τ͂ ἐπιδημίων sapiunt, nec tales putantur, quia aliquando leves sunt, licet propterea epidemicam naturam non exuant; demiror autem non parum, quomodo insurgente aliqua populari tempestate medentum plerique nullatenus affectus ingenium perpendentes, nec qua methodo natura ipsum sponte expugnet, illico totis viribus, & vulgari methodo ob analogiam quam habeat ad congenerem morbum, ad illius oppugnationem insurgens, & remediorum multitudine indiscreta, & frequenti visitatione muneri suo satisfactum existiment. Mundus autem, qui vult decipi, intempestivam hujusmodi solicitudinem magis commendat, quam prudentem cunctationem, magnisque muneribus, & encomiis eos cumulat, qui, ut ait Sinonius, *parum docti, satis seduli, multos ægros officiosissime occidunt.*

XIII. Affectus ergo Epidemicus, qui tribus hisce annis in suis constitutionibus inter se tam dissimilibus

libus cum urbem, tum villas, & vicina oppida multis funeribus infestavit, fuit febris purpurata, seu petechialis, ut appellant, quæ aliquando quidem post multam stragem editam visa est velle receptui canere, sed postmodum auctis veluti viribus violentior irruebat, ac populariter grassabatur. Circa Æquinoctium Vernale anni 1692. hæc febris primo caput extulit, ac sub initium levi quadam velitatione discurrens, mox per totum Veris tempus, & partem æstatis usque ad Canis exortum sub peticulari larva sævitiem suam exercuit. Ubi ergo æstas incanduit, febris hæc purpuram deposuit, nec illam resumpsit donec calor æstivus cœperit remittere, circa nimirum Arcturi exortum, quem morem annis quoque sequentibus rite servavit, vestem quidem, sed mores, ac genium haudquaquam mutans. Febres enim quæ in summo æstu sine peticulis visebantur, haud secus malignæ erant indolis, quam vibices post mortem apparentes satis demonstrabant.

XIV. Observatione vero dignum fuit, quod post plenilunium, ac multo magis silente luna ferociebat febris, quæ postea ad novum ejusdem lumen mitescebat; nec mea tantum, sed aliorum quoque professorum constans fuit observatio, quod non parum contulit ad hujus febris prognosim, & curationem; num vero super epidemicos affectus peculiare jus aliquod habeat lunare sydus, ut illius mutationibus, & variis phasibus auscultent, non indignum est observatione.

XV. Admirandum certe fuit id quod die 21. Jan. 1693. contigit; facta enim per noctem lunari eclypsi, major pars ægrotantium obiit, ac eadem pene hora, qua nimirum luna laborabat, quin & nonnulli repentina morte occubuere; unde per totam sequentem diem magno strepitu, ut hic vetus consuetudo obtinuit, personantibus campanis, non levis horror omnes perculit. Tunc mecum ipse novitatem hanc perpendens admirari cœpi, quomodo Hippocrates tam diligens rerum omnium ac præsertim cœlestium observator, qui in libro de Aere, Aqu. & Loc. *n.* 30. periculosissima ambo solstitia pronunciavit, maxime vero æstivum, sicuti & utrunque æquinoctium, edicto veluti cavens ne hujusmodi temporibus medicamenta exhibeamus, neque curemus, neque secemus, sicuti astrorum ortus, & occasus, ut Canis, Plejadum, Arcturi observandos esse præcepit, ut ex pluribus locis illius Operum *De Med. Purg. n.* 5. 1. *in 6. Epid. de Diæt. num.* 2. 4. *Epid. num.* 11. videre est, & cometis a se observati mentionem facit, quem subsecutus est terræmotus, luminarium porro defectus alto silentio transegerit. Quin & practici fere omnes solis, vel lunæ defectus non pluris faciunt, quam eorundem syderum oppositiones, & ordinarias coitiones. Unus, quod sciam, Guilielmus Ballonius lib. primo suorum Epidemiorum insignem casum refert; ait enim Parisiis accidisse, quod dum plures Medici apud illustrem mulierem ægrotantem consulturi simul convenissent, ac tunc temporis solis defectus contigisset, illique ad contemplandum solis defectum in vase aqua pleno, ut solet fieri, sublimiorem ædium partem conscendissent, illico ad ægram decumbentem revocati fuerint, quæ dum solis defectus perduravit animam agere visa est, neque e gravi periculo evasit, nisi postquam sol in apertum erupit, claraque in luce refulsit.

XVI. Alterationem in aere oppido insignem in solis defectu observare mihi licuit anno 1694. die 27. Junii, ut in Ephemeridibus meis Barometricis eodem anno editis annotavi; nam in ipso solaris eclypsis tempore Mercurius ad duas lineas in meo Barometro se extulit, hoc est aer temporis fere momento gravior est redditus, ac idoneus propterea ad subitas in microcosmo alterationes producendas; quare si ex divini Præceptoris sententia ad æquinoctia, & solstitia advertere oportet, ne quid magnum in illis circa ægros moliamur, non incongruum quoque erit, si medentes Clinici ad luminarium defectus, oculos non solum, sed mentis aciem intendant. Nollem tamen quis crederet velle me quod rerum agendarum scopi ex corporum cœlestium vario situ, & configuratione desumi debeant; nam ubi morbi sævities urget, lotium potius, quam astra contemplari necessum est, ut ajebat Menardus, & opportuna remedia, vel reclamante cœlo, sunt adhibenda, quando *omnis dilatio est Animæ periculum;* in morbis tamen popularibus, qui non raro a causis superioribus naturales suos deducunt, & in quorum curatione non tam facilis, ac certa methodus habetur, non prorsus alienum est talia respicere; nam ubi agitur de humano corio, *Nihil timere*, *nihil negligere*, ex divini Præceptoris 2. *in 6. Epid.* Oraculo.

XVII. Verum e diverticulis in viam; Symptomata quæ febrem hanc malignam comitabantur, antequam peticulæ apparerent, erant ingens totius dorsi lassitudo, capitis dolor, aurium surditas, faucium ardor, mentis stupiditas, præcordiorum anxietas, & totius corporis segnities; dorsi vero, & regionis lumbaris lassitudo adeo certum erat febris peticularis signum, ut raro falleret: quin sub initium hujus pravæ constitutionis, antequam febres istæ palam grassarentur, mulieres quæ ad morborum symptomata aliquando attentiores sunt quam medentes ipsi, ex hujusmodi suorum ægrorum querela febris naturam prænunciabant, & Medicos monebant, cauto opus esse, nec temere celebrandam phlebotomiam; quarum dictis, ac præsagitionibus cum persæpe medentes non auscularent, apparentibus postea maculis, multa probra ab iisdem cum artis dedecore perferre cogebantur. Si vero faucium ardor cum genarum rubore accessisset, hostem detectum clamabant, nec amplius hæsitandum de febris natura, jam in faucibus prodentibus se peticulis. Profecto in hac malignarum febrium pertinaci constitutione quæ per triennium sæviit, Medicis non minus cum mulierculis, quam cum febre luctandum fuit, adeo ut (quod fateri non pudet) necesse fuerit, sicuti inferius exponam, illarum consiliis, & monitis morem gerere, non tam ad illarum importunitatem declinandam, quam quod re vera experientiæ rerum magistræ esset obsecundandum.

XVIII. Pulsus parvi erant, & valde compressi, una cum magna virium prostratione primis etiam diebus quæ morbo augescente languidiores fiebant, adeo ut ægrotantes veluti statuæ in lectulis decumbentes jacerent, integro fere carnium, & totius corporis habitu, quodque admiratione dignum fuit, quotquot hujus febris violentiæ succumbebant, pleni, ac succulenti veluti pingues mortis victimæ libitinariis tradebantur; fortiores autem, ac robustiores cum fœminas, tum viros adortæ sunt hæ febres, non ita vero seniores, nec eos qui vitam degebant valetudinariam. Urinæ vero vel in ipso hujus febris principio perturbatæ, plus minus, apparebant, prout major, vel minor morbi esset sævities, nec nisi in fine morbi in iis qui evasere, ad naturalem statum redibant.

XIX. Peticulæ vero, ut plurimum quarta die, & septima erumpebant, & ii quibus primis diebus apparuere, omnes fere sublati sunt, primum autem in collo, dorso, & pectore visendas se præbebant; observatumque neminem evasisse, nisi tandem ad extremos pedum ungues maculæ illæ se expandissent, in superioribus partibus paulatim evanescendo, quibus autem pectoris, & dorsi fines non transilierunt peticulæ, mortem obtigisse: variæ autem, ac diversi colores erant, prout varii, ac diversi erant ægrotantium habitus, aliæ erant rubræ, aliæ pallidæ, aliæ fusci coloris, aliæ parvæ, aliæ latæ, aliæ in summo, aliæ in profundo, & quas nonnisi oculis transversa tuentibus liceret inspicere: quod genus peticularum fuit valde ominosum.

XX. Faucium inflammationem comitem hæ febres ut plurimum sibi junxere, quæ inflammatio in morbi vigore in crustam albam, & ulcerosam degenerabat, quod non minus negotium Medicis facessebat, quam febris ipsa, cum ægri ob id omnem cum cibum, tum medicamentum aversarentur, & multi, qui cæteroquin pacata aliorum symptomatum tempestate evasuri credebantur, in ipso veluti portu naufragium perpessi fuerint. Sitis porro in his febribus non adeo ingens erat, ut in aliis acutis febribus assolet, nec multæ querelæ exaudiebantur, sive non sitirent, sive mens obscure ægrotaret.

XXI. Quicunque ex hac febrili incursione fati ope, vel Medici evasere, nulli excretioni vel per sudorem, vel per urinam, vel alias vias, per quas natura crises suas moliri solet, salutem acceptam referre poterant, sed solum peticularum suo loco, & tempore apparitioni, & earundem per totum corpus expansioni, lentæque evanescentiæ, salutis beneficium debebant; quin

quin iis quibus alvi fluxus supervenere funestum fuit; Alvi fluxus autem anno præcipue 1693. hisce febribus peticularibus per Autumnum supervenere; quo tempore dysenteriæ graves Hebræos potissimum exercuerunt; culpabantur fructus horæi, quibus gens recutita nunquam satis impletur, sed aliæ causæ altiores subesse poterant.

XXII. Satis frequens fuit in his febribus singultus, quamvis parvæ febres viderentur, symptoma quidem non minus molestum, quam ferale, & funestum; quotquot enim in hac febre singultuosi comperti sunt, omnes in libitinæ censum devenere. Vix obtinui, ut singultuosi cadaver dissecaretur, ac ventriculus nigris notis sparsim compunctus repertus est. Verminatio quoque multa passim extitit, & ii, quibus ab initio vermes per os prodiere, omnes fere extincti sunt.

XXIII. Nonnullis suppressa est urina, vacua prorsus existente vesica, præcipue vero id observatum in iis quibus pulsus erant parvi, ac pene obliterati, ut contigit in juvene quodam Hebræo, qui cum asphyxia, ac totus gelidus vixit ad quatuor dies, nec urinæ quicquam reddidit; antequam autem infelix iste obiret, quamvis toto corpore perfrigefactus (nullibi arteriis micantibus) adeo robustus erat, & ad motum expeditus, ut etiam ipsa die, qua e vivorum statione decessit, a lectulo surrexerit, & suas vestes induerit.

XXIV. Non pauci post exantlatum morbum veternosi fiebant, ac stupidi, rerumque peractarum prorsus immemores, nec nisi post multos dies sibi reddebantur; idem infortunium iis obtigit qui in his febribus gravem surditatem perpessi fuerant. Mercator quidam cum ex peticulari febre præter omnium opinionem convaluisset, surdus omnino ad 40. dies perstitit, ac postmodum paulatim ex asse restitutus est.

XXV. Frequentiora in urbe quam in proximis agris fuere funera, ac felicius plebs ruralis sine ullo ut plurimum remedii genere vim morbi eludebat, sive quod in aere salubri degerent, sive quod Medicis carerent; non semel idcirco mentem subiit Virgilianum illud, *l.* 2. *Geo.*

O fortunatos nimium sua si bona norint
Agricolas.

Ac urinam medentes, cum aliquis popularis morbus debacchatur, curiosius scrutarentur a rusticana gente, quæ magis fidit Parocho, quam Medico, quali methodo natura usa fuerit in sanandis morbis eorum qui evaserint; sic enim naturam tanquam optimum ducem sequentes, minus a recto tramite aberrarent, ac tutiori methodo ad curandos ægros sibi commissos procederent. Cum autem in his casibus sibi quisque pro ingenii sui modulo regulam confingat, secundum quam opus suum moliatur, & in communi morbo tot, ac tam diversa remediorum genera in usum revocentur, merito cum Celso *l.* 7. *in Proœm.* cum quis convaluit, *dubitare potest secunda valetudo Medicinæ, an corporis beneficio contigerit.* Indubium tamen est, quod in communi morbo, sicuti communis est causa, ita communia, & eadem fere deberent esse præsidia. Quotquot autem ex viris agrestibus, quos e peticulari febre evasisse novi, & interrogare potui, non alio modo convaluisse referebant, quam macularum circa septimam diem per totum corpus, & usque ad extremos a[illegible] expansione, & earundem lenta evanescentia sine ul[illegible] [illegible]sibili humorum excretione.

XXVI. Quo tempore in hac urbe, & in tota campestri regione quæ circumjacet, ferociebat hæc febris, in vicinis collibus, ut in Saxolensi, & Scandianensi ditione, nulli fere ægrotantes visebantur, neque eo pervasit maculosa hæc febris, quæ tantum in editioribus locis, & in ipsis Apennini jugis (veluti saltu quodam exiliens) vim suam pariter ac in nostra planitie exercuit.

XXVII. Sanguis porro qui secta vena, vel cucurbitulis scarificatis, sive venis sedalibus apertis, educebatur in universum satis laudabiles notas præferebat, quantum oculorum acie licebat assequi, satis enim floridus, ac rubicundus apparebat, multoque magis qui a natura per narium hæmorrhagiam profundebatur, neque in ullo ægrotante cujuscunque temperamenti sanguinem extractum videre datum est, qui glutinis speciem aliquod præferret.

XXVIII. Profecto mihi fateri necesse est in hac peticularium febrium constitutione, adeo improspere venæ sectionem cessisse, ut omnes ægri exhorrescerent quoties sanguis missio per venæ sectionem præponeretur, eam vero fuisse popularem confidentiam in usu cucurbitularum scarificatarum, ut ægros interdum decipere oportuerit, quoties urgeret necessitas sanguinem ex vasis majoribus ob plethoricam dispositionem educendi, sinendo ut ægris cucurbitulæ dorso, & scapulis applicarentur modicum sanguinem extrahendo, deinde paucas post horas sanguine ex vena largiori manu educto; Ea enim hæserat opinio, nec solum apud vulgus imperitum, sed etiam apud sapientiores, quod ubi præmissæ fuissent cucurbitulæ scarificatæ, nullus amplius esset timor de peticularum retrocessione, quamvis postmodum non semel ex vena mitteretur sanguis; sic curiosum erat Chirurgos passim videre cum sacculis cucurbitularum plenis per urbem cursitantes; dum inconsultis Medicis plebeculæ hoc remedii genus administrarent. Suspectam itaque, ne dicam infamem, ut scopulos Acroceraunia, venæ sectionem in hisce febribus fuisse fateri lubet, sicuti ex adverso gloriosam cucurbicularum tum scarificatarum, tum siccarum appositionem, sive id fieret ob confirmatam in omnium animis opinionem de hujus remedii efficacia, sive quod revera in illo aliquid abditum esset, quod Medicos lateret.

XXIX. Reliqua porro remedia, quibus hujus febris oppugnatio tentabatur, eo collimabant, ut humorum motum ad corporis ambitum promoverent, qualia sunt quæ sale volatili abundant; sic nullum non ex diaphoreticis in usum revocatum, nihilo felicius tamen prodibant maculæ, ni forsan hoc pacto, oleum camino addendo, ut dici solet, febrilis incandescentia augebatur (quæ sibi relicta humorum fugam maturasset) & distrahebatur natura, quæ non tam propere depingebat in cute quod intus moliebatur. Ego mehercle parum profici observans, per alcalica ad acida confugi, monente Hipocrate, *De loc. in hom. n.* 20. quod *si quis non profuerit, ad contraria se convertat*, nec improsperum successum ex illorum usu adverti, sufflaminato aliquantisper humorum orgasmo. Non ausim tamen asserere, vi hujus, vel illius remedii evasisse, vel periisse quenquam, cum Andabatarum ritu necesse fuerit cum hac febre dimicare, neque magis felices in suis curationibus fuisse Medicos seniores, & longo usu expertos, quam juniores, ac e scholis nuper egressos, cum in tenebris tam videant cæci, quam oculati.

XXX. Ad solicitandam peticularum eruptionem passim frictiones humidæ ex unctione Aetii ex usu erant, sicuti & vesicantia brachiis, & cruribus apposita; sed hæc magis Medicorum existimationi apud vulgus, ne quid inausum, aut intentatum fuisset, conducere visa sunt, quam ægrotantium saluti, quibus acuebatur febris, nec propterea facilior contingebat peticularum eruptio, nisi forsan ob id retardabantur, facta serosæ materiæ per vias urinæ profusione. Sic in hac febrili incursione omnibus remediis tum internis, tum externis parum proficientibus satius erat lente festinare, & humorum maturescentiam opperiri, spretis querelis adstantium, qui urgebant, velis, & remis, ut dici solet, ingruenti tempestati occurrendum & prolatando magnas corrumpi opportunitates, quibus adversis clamoribus medentes non ausi obsistere, intempestiva, & incerta remedia præscribendo, sibi e manibus victoriam eripi viderunt, non secus ac Pompejus M. qui cum tergiversando hostem commeatuum inopia laborantem facile vinci posse cognosceret, militibus tamen, & sociis moram increpantibus, prælium miserabili eventu commisit, oblitus solitum *se laudare eos Medicos, qui nihil unquam ægroti cupiditatibus quicquam indulsissent.*

XXXI. Cum primum grassari cœpit peticularis hæc febris, nec dum suspicio esset de populari affectu (febribus diversæ indolis intercurrentibus) purgationes, ut hic fieri assolet, in morborum principio, per medicamenta minorativa dicta instituebantur; sed paulo post prodentibus se peticulis, suadebant medico tacita præcordia culpa, ob metum ne hujusmodi purgatio Exantematum eruptioni impedimento foret, humoribus ad interna retractis, peticulis tamen postmodum feliciter erumpentibus, & stadium suum absolventibus, professores qui attentius res obser-

vabant, experientia edocti a blanda purgatione non abhorrebant; Ego sane ubi tempestive accersitus fui, & stomachum impuritatibus oneratum esse conjectavi, quamvis certus de peticulari febre, levem purgationem præscripsi, neque non solum ullam noxam exinde proficisci, sed facilius Exanthema apparere observavi. Similem casum refert Ballonius, qui *l.* 1. *&* 2. *Epid.* ingenue fatetur, in febribus, quas de genere peticularium non putarat, medicamentum purgans, & venæ sectionem præscripsisse, & innocuum utrunque remedium reperisse. Id est quod monebat Divinus Præceptor, *lib.* 1. *de Morb. num.* 1. *&* 7. observandum esse *quæ bona per fortuitum successum Medici ægrotos curantes faciunt.*

XXXII. Ad oppugnandam vero tam infensi hostis pervicaciam in subsidium quoque accitus est Peruvianus cortex, qui cæteris remediis succenturiaret; præcipuus autem illius usus fuit in iis qui evaserant ex morbo non bene, ut par fuisset, judicato per debitam suo loco, & tempore peticularum eruptionem, & evanescentiam; iis enim diuturnis febribus vexatis febrifugum istud exhibebatur, cujus usus non multum contulit ægris subinde in stupiditatem, & soporem delapsis.

XXXIII. Dysenteriis porro, quas anno 1693. per Autumnum peticulari febri supervenisse superius dixi, egregie contulisse opiatorum usum observavi; nec forsan ulla est affectio in qua securius, & liberaliori dosi exhiberi possit hoc remedii genus quam in hujusmodi morbo, fractis licet, ac pene attritis viribus. Cuidam acerrima dysenteria laboranti pluries exhibui laudanum opiatum ad 3. & 4. grana, sed parvo levamine; vixerat hic ad plures dies omnino gelidus, ac sine pulsu, vires tamen non erant adeo languidæ, ut huc, & illuc se jactare non posset; verebar ne largiori dosi exhibitum laudanum, reliquum flammæ vitalis quæ supererat, restingueret; Laudanum rursus ad grana 5. exhibui, ex quo æger placide dormivit, & excalefactus est, quod non tam doloris, qui dysenterias comitatur, sedatione factum crediderim, quam propter virtutem opii diaphoreticam. Cum satis obvium esset in hac constitutione (ac præsertim grassantibus dysenteriis, & verminosa affectione) hujusmodi in toto corpore perfrigerationem, una cum pulsus abolitione, observare, non semel subiit admiratio quare in ventriculi, & intestinorum affectibus, tam frequens sit talis perfrigeratio, ac pulsus obscuratio, non ita vero in morbis pectoris ut in pleuritide, cum tamen hæ partes, & ipsæ membranosæ sint, & cordi proximiores, ni forsan id fiat quod numerosior nervorum soboles in intestinis, & ventriculo implantetur quam in pleura, & pulmonum membrana, & ob doloris sensum acutiorem, tracto in consensum cerebro, spirituum animalium ad cor influxus intercipiatur, unde postea silente pulso totum corpus perfrigeretur.

XXXIV. Talis fuit hujus purpuratæ febris indoles, ac talia symptomata, quæ multam habent convenientiam cum iis, quæ apud Fracastorium *De morb. Contag. l.* 2. *c.* 6. leguntur descripta, qui Auctor caput particulare instituens de lenticulari febre, quæ anno 1528. in Italia primum grassata est, mentionem expressam habet de lassitudine, & fractione, ut ipse ait, in toto corpore, sensuum hebetudine, oculorum rubore, pulsu humili, urinæ suppressione (quod pessimum signum fuisse ait) macularum circa quartam, & septimam eruptione, siti pauca, ac fere nulla; hocque præcipue annotat, senex paucissimos febre hac laborasse, sed pueros multos, ac juvenes robustos. Mihi sane dum caput illud perlegerem non parvæ admirationi fuit, quod febris lenticularis a Fracastorio descriptæ, & petechialis nostræ (ut communi utar vocabulo) tam similis fuerit facies, ac ingenium, ut hanc esse veluti sobolem alterius, vel priorem illam redivivam caput extulisse arbitrari quodammodo liceat. Advertens tamen febrem illam easdem pene Regiones, & populos eodem fere victu utentes infestasse, multaque alia perpendens, quæ refert Vir ille doctissimus, circa illius febris causas, ut Padi, & Athesis inundationes, fructus, & olera a rubigine exusta, mirari desii. Si enim major diligentia in conscribendis morborum annalibus a Medicis adhiberetur, iisdem temporum vicissitudinibus recurrentibus, eosdem pene morbos recurrere, & naturam eundem morem in illis abigendis servare facili negotio observaremus; nam sicut in Politicis, ut ait Tacitus, *potius alii homines, quam alii mores*, potius aliud hominum, quam aliud morborum genus.

XXXV. Sicuti autem magnæ tunc temporis fuerunt inter Medicos Disceptationes circa causas illius febris, & rectum curationis modum, ut pene ludibrio haberentur, veluti ipse Fracastorius refert, cum non solum circa præsidia chirurgica, & pharmaceutica administranda, sed etiam circa victus regimen dissiderent, ut apud eundem Auctorem, non sine risu primo, sed postea non sine commiseratione legi potest; sic pariter inter nostrates possessores non minores fuerunt controversiæ, publicis ob id disputationibus habitis, &, quod magis dolendum est, inter celeberrimos nostri ævi Scriptores magnæ sunt dissensiones circa febris purpuratæ causam, & genuinum curationis modum; ex quo satis constat quam parum post tot gloriosa inventa a Fracastorii ævo usque ad nostra tempora Ars Medica profecerit, cum nondum quicquam certi constet de malignarum causis, & illarum rationali curatione.

XXXVI. Verum his omissis, quæ Medicæ artis infirmitatem satis in propatulo ponunt, experiamur num detur conjectare saltem, si non statuere, quæ fuerint hujus febris germanæ causæ, & qualis esset in febrientium corporibus sanguinis, & aliorum liquidorum status, & conditio, quod ex habitis observationibus, & morborum eventu elici posse arbitror, quidquid Poeta dixerit, successus improsperos iis ominando, qui ab eventu facta notanda putant. Etenim cum in re Medica a juvantibus, & nocentibus securius quam aliunde potiores petantur indicationes, eventum & experientiam, tanquam optimos duces, sequi oportet, siquidem illorum vestigiis inhærendo, tutiori, & compendiosiori via veritatem attingimus.

Quid norunt homines, nisi quantum lumina possunt
Tendere?

XXXVII. Cum ergo isthæc maligna febris promiscue cujuscunque sortis homines adorta fuerit, tam egenos, quam divites, otiosos pariter, ac negotiosos, & in omnibus idem pene drama luserit, communem fuisse illius causam, procul dubio statuendum est, eamque ex aliqua ex sex rebus non naturalibus licet deducere. Alimenta quæ terra suggerit, ut cereales fruges, olera, plantarum fructus, carnes animalium (cum ex herbis, & terræ fructibus alantur) a rubiginosa lue vitiari potuisse, & hoc pacto in massam sanguineam pravos succos invehere, ut exinde malignis febribus primus fomes succreverit, non prorsus a ratione alienum videtur. At cum in constitutione ann. 1690. unde labor hic meus exordium sumpsit, sævissima rubigo fruges omnes, & fructus pestifero afflatu absumpserit, neque per totum annum illum, ne unam quidem malignam febrem, sive peticularem, sive sine peticulis, mihi saltem, observare licuerit, sed tantum ruralis epidemia tertianarum febrium intermittentium per totam Estensem ditionem, & proximas Regiones oberrarit, ac talis, ut nullus ex ruricolis pene fuerit qui tertianæ febri intermittenti non litarit, ego non satis video quomodo corrupta alimenta a rubigali peste pro potissima causa culpari debeant; neque pariter caritatem annonæ, quæ ad multos annos Regiones istas exerceret, incusare licet; quamvis enim ex Hippocrate 4. *in* 2. *Epid.* in Æno ob esum leguminum crura, & genua multis vitiata fuerint, penes nos tamen tam qui pane optimo, quam qui confusaneo vescebantur eadem peticulari febre cum iisdem symptomatibus premebantur.

XXXVIII. Multo minus aquas (quarum usus tam necessarius est ad hominum vitam sustentandam) causari licet: quavis enim aliquando aquæ corruptæ, & vitiatæ populares morbos invexerint, hoc tamen de aquis nostris suspicari nequaquam licet; Regiones enim istæ aquis salubribus abundant, ac præsertim urbs ista, quæ Divino munere non aliis dato, fontes habet, qui purissimam aquam, non temporariam, sed perennem æquo semper tenore profundunt, ut in Tractatu meo de admiranda fontium Mutinensium scaturigine satis exposui.

XXXIX. Cum ergo inter sex res non naturales nulla aliam communiorem causam reperire sit præter aerem, quo nihil communius, & æque necessarium

(cum

(cum unum, & eundem locum incolentibus diversa esse possint ciborum, & potionum genera) aer vero ejusdem fere sit naturæ, ad occultam aliquam aeris labem, & inquinamentum recurrendum est, quod in massam sanguineam tales invexerit dispositiones, ut ad excitandam hanc malignam febrem satis virium habuerint. Quænam vero, & quales essent hujusmodi aeris dispositiones non adeo obvium est exponere; profecto in solas qualitates elementares pravam illius diathesim referre non adeo tantum est, nec animus veritatis avidus tam facile acquiescit, multoque minus cum per totum hoc triennium, ut superius annotavi, tam dissimiles fuerint cujusque anni constitutiones, ac nihilo secius purpurata febris eodem fere tenore tyrannidem suam exercuerit. Pro re indubia tamen habendum, aerem hunc quem inspiramus, ac totam atmosphæram varias, ac diversi generis particulas, tum ex superioribus, tum inferioribus corporibus in sinum suum suscipere, cœlum nempe, seu astra, ut solem, lunam, & reliqua sydera, lumine suo potissimum, quod inficiari non possumus, in aere profundere, & ejaculari, ut ex solarium macularum evanescentia licet conjicere, ac globum terraqueum eodem modo in ejusdem gremium omnigenas substantias eructare, non tam vi solaris luminis, quod illum plus minus modo in hac, modo in illa parte calefacit, quam vi caloris centralis, & ignium, quos ipsa terra intra sua viscera recondit, ex quo conjicere est (quamvis oculorum acie id percipi nequeat) nihil esse in hac rerum universitate quod sit magis heterogeneum, utpote particeps terrestrium impuritatum, & cœlestium effluviorum, quam aereus Oceanus.

XL. Hinc ergo expiscari licet hujus nostræ Epidemiæ caufam, ex aere nimirum ab heterogeneis, ac omnigenis particulis hinc inde, ac præcipue ab Australi plaga susceptis vitiato, cum hisce annis Austrini flatus dominatum obtinuerint, silentibus ut plurimum Borealibus ventis, qui nubila detegerunt, & aeris impuritates eo repellunt, unde decesserant, ad Australes scilicet plagas, ex quibus omne malum ad nos profectum suspicari fas est. Quod vero in hac Tragœdia præcipui Actores fuerint Australes flatus, hinc conjectare licet, quod dum in hac urbe, & in campestri regione grassaretur hæc febris, villæ, & oppida ad collium radices posita satis salubriter degerent, ac veluti in portu aliorum spectarent naufragium, utpote ab Apennini jugis protecta ne ab Austrinis flatibus adeo infestarentur, non ita vero loca in sublimiori parte Apennini sita, sicut & urbs nostra cum tota planitie iisdem flatibus magis exposita.

XLI. Quam male autem apud nos, ac fere ubique Auster audire soleat, nemo non novit, cum non solum Medici, sed populares quoque, tanquam morborum pestilentium parentem Austrum deprædicent. Quid vero secum ad nos comportet ventus iste, num gravis sit, ac noxius ob nimiam humiditatem, unde nomen sumpsit (Auster enim Νότος græce dicitur) an quia Lybiæ deserta venenatis animalibus infecta transgrediens, ut putat Langius *l.* 1. *Ep.* 19. collectum virus ad nos deferat, non tam facile est decernere; id certum tamen, ac ipsis sensibus obvium, nihil magis, ac temporis pene momento aeris statum immutare posse, quam flantem Austrum, ut aer ex ponderoso levior reddatur, ac ob id forsan nobis infensus, & vitalibus muniis minus idoneus, veluti sat manifestis notis testatur Barometer; nam, ut in Ephemeridibus meis Barometricis hoc anno 1694. editis annotavi, quoties ex Australi plaga flant venti, illico Mercurius e sua sublimitate ad infimam usque stationem decidit, qua minor in Barometro non observatur. Cur autem Austrina constitutio aerem leviorem efficiat, dum cuncta tunc temporis nimia humiditate diffluunt, quæsita quidem mihi est ratio, num vero reperta fuerit, ut verum fatear, mihi hæret aqua, ut dici consuevit.

XLII. Austrinam ergo constitutionem aerem vitiantem, magis quam quodcunque aliud culpare licet, ita tamen ut a causis procatarcticis hujus pericularis febris non excludam alimenta a rubigali lue vitiata, tanquam communem causam cuicunque hominum generi, illegitimas anni temporum vicissitudines, ac intemperantias, pluviarum multitudines, verbo, complurium causarum syndromem, unde humoralis massa a naturali sua temperie degenerans talem dispositionem nacta fuerit, ut hæc maligna febris emerserit, quæ eo utique perdurarit, donec aere in contrarium statum migrante, sanguis, ac spiritus crasin priori contrariam adsciverint.

XLIII. Qualis porro grassante hac febre fuerit sanguinis, & aliorum liquidorum status, num ad fluorem, vel ad concretionem potius vergerent, mihi quidem non satis constare visum est. Revera, si tum recentiorum, tum antiquorum Medicorum Oracula consulamus, tam varia, ac dissidentia inter se responsa pro statuenda genuina, ac vera febrium malignarum causa referentur, ut quilibet ex librorum lectione animo potius distractus, quam instructus abscedat. Hic mihi non vacat, nec multum refert, longa nomenclatura nostri ævi Scriptores in binas acies divisos, tanquam ex adverso dimicantes recensere, quorum alii proximam, & immediatam malignitatis causam in sanguinis promptitudine, ob acidi præpollentiam, & Gorgonios spiritus, ut ajunt, ad concrescendum constituunt, alii in sanguine nimis dissoluto, & ad fluorem evecto ob sal volatile, & alchali acerrimum illi permixtum, adeo ut in hoc bivio, in quam partem quis se dedat magnos habiturus sit Patronos, quibus causam suam tueatur non ex voto res successerit. Sic in re tanti momenti, qualis est maligni morbi cognitio, tam parum inter ipsos Medicinæ Antesignanos convenit, ut post tot gloriosa Anatomica, & Chymica inventa adhuc nesciatur quid sit sentiendum, nec qua sit eundum.

XLIV. Despicatui tamen nequaquam duxerim notionem illam malignitatis, quam experimenta ex Medicina infusoria desumpta nobis suggerunt; siquidem acidis liquoribus in vena animalium vivorum injectis, & iisdem animalibus post mortem dissectis, sanguis in venis, & in ipso corde concretus, & grumefactus sat manifeste conspicitur, sicuti liquoribus lixivialibus, & alchalis similiter infusis sanguis sine fibris, ac totus dissolutus observatur, adeo, ut ex hujusmodi observatione omnia venena tam externa, quam intus genita ad alterutra ex his classibus satis commode referri possint. Debemus hoc sane Medicorum nostræ ætatis solertiæ, qui hujusmodi experimentis, & sensuum ministerio, lucem aliquam mentibus nostris affundunt, quomodo scilicet, & quibus spiculis armentur in nostris corporibus humores alibiles cum venenatam naturam accersunt, & malignas febres accendunt, utpotis sint modo sanguinem coagulare, modo fundere, atque dissolvere, quod non parvi momenti est, ut in morbis malignis (acri judicio re prius pensitata) recta curatio institui possit, nec indriscriminatim Alexipharmaca exhibeantur, alchalicis stimulis equum currentem interdum incitando, cum acidorum fræno opus esset.

XLV. Quamvis autem venenorum naturam, tum eorum quæ propinantur, seu ab animalibus per morsum, vel alio modo inferuntur, tum illorum quæ in corporibus nostris progigni solent, & malignos morbos excitant, revera felicius explicent recentiores Medici, quam priores, qui ad publicum occultarum qualitatum asylum provocabant, ac meliori methodo credantur curari maligni morbi quam olim, corrigendo nimirum per acida enormitates ab alchali productas, & per alchalica quæ ab acido ortum duxerint, id tamen antiquiores Medicos non prorsus latuisse censendum est. Ab hisce duabus oppositis in sanguine dispositionibus, nimia scilicet laxitate, & adstrictione morbos omnes deduci, opinio fuit Asclepiadis, ut pluribus in locis refert Galenus, 2. *de Elem. c.* 3. quod idem sensisse visus est Vegetius in Arte Veterinaria *l.* 1. *c.* 28. pro medela sanguinis nimis adstricti venæ sectionem commendans. Extat apud Hippocratem 7. *Epid. n.* 39. sat insignis historia, vere memoratu digna; ex qua satis liquet, priscos illos in malignis morbis, non quæcunque antidoti nomine insignita essent præscripsisse, ut etiamnum a nonnullis factitari video, qui ubi constiterit febrem esse malignantis naturæ, cœlum terræ miscent, nullum non Alexipharmaci genus præscribendo. Maligna febre laboravit Nicoxenus, *lingua ardebat*, ait Hippocrates, *calor forinsecus*

non

non valde fortis, *exolutio corporis vehemens*, *vox fracta*, *ut operosum esset exaudire*, *clara tamen*, *tempora collapsa*, *oculi cavi*, *pedes molles*, *ac tepidi*, *juxta splenem distensio*, *urina clara*, *decubitus supinus*, *crura diducta*, *ac disparata ob exolutionem*, *penitus vigil*. Et quid non ut malignissimæ febris ideam quis concipiat? Superstes tamen evasit; at quonam remediorum apparatu, ac molimine Domitor ille morborum febrem hanc adeo mortiferam subegit; *Potus erat aqua de farina crassa in ipsa macerata*, *sed*, *&* *de pomis simulque mali punici succus*, *&* *lentis torrefacta*, *&* *farinæ lotura cocta*. Verba sunt divini senis; quibus autem remediis nostra hac ætate tentaretur hujusmodi febris curatio novit Deus; certe timendum esset, ne id contingeret quod apud Plutarchum reprehendebat Erasistratus, ut scilicet ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς, καὶ θαλάττης εἰς τὸ αὐτὸ συγκεκρανόντας. At quæso Vallesii egregii Commentatios expositionem audiamus, *Animadvertendum*, ait ille, *aliquando febrem malignam cum Exanthematis pituitosam*, *aliquando biliosam*, *aliquando etiam atrabilariam*, *&* *curationem ita variare*; *huic non tam crassorum*, *quam acrium*, *&* *tenujum humorum fuisse redundantiam indicavit ustio*, *&* *pervigilium*. *Ob id contulerunt illæ potiones*, *quæ aliis fuissent adversissimæ*; *fuisset tamen huic adversissimum Theriaca uti*, *aut decoctis*, *&* *herbis calidis*, *quamvis essent Alexipharmacæ*, *ut Dictami*, *&* *Scabiosæ*, *&* *Cardui benedicti*, *quod aliis talia solent esse usui*.

XLVI. Sicuti autem in determinanda malignarum causa in genere adeo inter se dissentientes sunt Medicinæ Proceres, sic multo minus in explicanda febris peticularis natura, & causis consentiunt; neque recentes ac nostrorum temporum tantummodo sunt controversiæ, etenim An. 1528. grassante per Italiam lenticulari febre, ut Clarif. Fracastorius *l.* 2. *de Contag. Morb. c.* 6. refert, tanta fuit pro hujus febris curatione inter Medicos discordia, ut pene ludibrio haberentur, cum ob ignoratam febris causam, & morem, neque in victu instituendo, neque in alio remediorum genere administrando convenirent, adeo ut, eodem referente, inter has controversias *magna Mortalium pars*, *&* *Nobilitas perierit*. Nostra hac ætate, tanquam in binas acies oppositas, Medicinæ Scriptores divisos observo peticularis febris naturam, vel per sanguinis coagulationem, vel per ejusdem dissolutionem exponentes. Celeberrimus Vvillis, Simon Pauli, Auctores Zod. Med. Gallici, aliique plausibili sane ratiocinio putant in hujusmodi febre naturalem systasim sanguinis in crassam, ac nimis lentam secedere ob acidi prædominium, adeo ut, dum sanguis in orbem agitur, illius particulæ fixiores a venarum extremitatibus, haud rite absorbeantur, & captivæ detentæ picturatam cutim efficiant. Etmullerus, Sylvius, Menjotius, aliique hujus febris naturam, & peticularium generationem a fibris sanguinis dissolutis e sua statione dimotis, ob sal acre, & volatile sanguinem ac fusionem disponens deducunt, quo pacto similiter cruore ab arteriolarum osculis effuso illius partes tenujores, tanquam transfugæ, a circulari motu exorbitant, ac sui erroris notas in cute designant.

XLVII. Ne vero in recensendis aliorum placitis ulterius immorer, arbitrari licet in hac febre nostra peticulari cruoris massam ad fluorem potius, quam ad concretionem pronam fuisse, cujus asserti præcipuam conjecturam stabilire licet super manifestas notas, quas sanguis eductus præferebat, semper enim roseus ac purpureus, nihilque glutinosi præsens, mihi aliisque Professoribus apparuit, tam æstivo tempore, quam hyemali. Cum sanguis ergo emissus toto cœlo differret ab eo qui solet educi in quibusdam morbis, ut pleuritide, peripneumonia, erysipelate, aliisque affectibus interdum popularibus, in quibus sanguis colore, & lentore vitium suum prodit, mihi visum est, *Oculis magis*, *quam opinioni credendum*, (ut ipsius Hippocratis 1. *de Diæta n.* 5. verbis utar) & accensionem quandam partium tenuiorum sanguinis, & præcipue seri e vasis diffusionem, ex qua tot symptomatum enarratorum diritas ortum duceret. Talem autem massæ sanguineæ adfuisse dispositionem multa alia attestabantur, ut primo quidem quod truculenta hæc febris juvenes habitiores, & succulentos corriperet, ut superius annotavimus, valetudinarios vero, & seniores præteriret, non secus ac *Præterit imbelles ira Leonis oves*. Seminium enim illud intus per inspiratum, vel quomodocunque ab aere susceptum, & quod multum alchalicæ acrimoniæ occuleret promptius dyathesim suam exerebat in iis in quibus sanguis optimus esset ac particulis spirituosis refertus, quam in valetudinariis, & senibus, quibus sanguis est effœtus, ideoque aptior ad retundenda acuta spicula, quibus armatum erat malignum miasma, quæ forsan est ratio, cur senes *Pestilentiam minime sentiant*, ut scripsit Plinius, *l.* 7. *H. N. c.* 50. seu pesti minus sint obnoxii quam juvenes, de quo Zarotus in Martialem. Sicuti enim vina generosa æstivo tempore facilius putrescunt quam dilutiora (saltem in hac urbe, quæ ob aquarum subterranearum copiam Hypogæis caret) cum vina meraca, & generosa sub aere æstuante ob copiosos spiritus quibus turgent facilime in Zymosin corruptivam urgeantur; non ita vero vina Olygophora ob partes aquosas quibus abunde scatent. Talem quoque sanguinis diathesim testabantur virium subita prostratio, pulsus parvi, quæ duo satis constant, ac vigent in iis morbis, (ut in affectibus pectoris) in quibus sanguis per venam sectam emissus manifestam præbet concrescentiam. Usus præterea acidorum salubrior compertus quam alchalium, sicuti, & vesicantium applicatio minus prospera, ut quæ sanguini ad fluorem prono stimulos adjicerent, idem confirmare videbantur, quibus accenseri poterat V. S. parum salutaris, a qua ægrotantes cane pejus, & angue abhorrebant.

XLVIII. Nec mirum improspere cessisse venæ sectionem perstite hujusmodi humorum dispositione, quod ut plurimum in epidemicis, & pestilentibus constitutionibus evenit, in quibus phlebotomia non admodum bene audit (cum perraro contingat ut ejusmodi temporibus ad fixitatem humores vergant, ni potius ad liquationem tendant ob aereum venenum satis tenue, partibus sanguinis spirituosioribus nimis hostile. Eandem ob causam in omnibus malignis febribus suspenso pede ad venæ sectionem progredi solet ob metum ne una cum sanguine collabascant vires; idcirco Celsus de febris pestilentis cura *l.* 3. *c.* 7. ajebat, *Sanguinem non facile mittere*, *Alvum non facile ducere*, ac valde rationabiliter Doctissimus Vir Jo. Baptista Scaramuccius Urbini Medicus Primarius in Theorematibus suis Physico-Medicis *Theo.* 1. Sanguinis missionem improbat, ubi sales lixiviales præpolleant, a quibus aliqua dissolutio possit emergere.

XLIX. At cur talia e cucurbitulis scarificatis vereri non licebat, inquiet aliquis, quasi sanguis per eas emissus non ex eodem fonte prodiret, ac is qui per venam sectam educitur, ni forsan floridior etiam sit is, qui per cucurbitulas extrahitur sectis multis arteriolis? Non ibo certe inficias sanguinem per cucurbitulas eductum vividiorem esse, fuisse tamen proficuum cucurbitularum usum, quam phlebotomiam, non popularis confidentia, sed experientia quæ ratiociniis nostri persæpe illudit, satis evincit. Neque suarum rationum fulcimento carebat hoc præsidii genus. In hac enim febre, in qua humores a natura ab intimis ad extima propellebantur, hoc pacto magis promovebatur ad corporis ambitum illorum motus, ac variis in locis incisa cute expirabat aliquantisper occultum illud venenum quod ad cutem protrusum inibi hærebat ab aere ambiente repercussum.

L. Huic præpostero, ut rebar, cucurbitularum usui & ipse sub initium hujusce popularis morbi non parum obstiti, urgebamque levandam prius per venæ sectionem naturam eo quo premebatur fasce, nec intempestiva cucurbitularum appositione solicitandum humorum motum, tempore præsertim ebullitionis; reclamabam sanguinis missionem nullatenus trahere a circumferentia ad centrum, imo toto eo tempore quo aperta sit vena, majori nisu ad eam partem quam ad reliquas sanguinem moveri, fidendumque potius rationi quam eventui, quem stultorum Magistrum esse ajebat Q. Fabius M. apud Livium *l.* 22. At sors melior eorum qui hoc præsidii genere, vel in ipso morbi principio, utebantur, vellebat aurem, monebatque vertendum stylum, nec tanti faciendas esse rationes confictas, quanti experientiam ipsam. Extant sane multa apud Auctores de cucurbitularum usu, ac si

placet

placet etiam de abusu (ut Hippolytus Obicius in suo libro de multiplici in Medicina abusu) *c.* 7. ac revera omnes fere in acutorum morborum principio (nisi prius per V. S. plenitudini provisum fuerit) illarum usum improbant, Fracastorius tamen in febre lenticulari, quæ ipsius ætate, ut superius memoravimus, pervagata est, venæ sectioni parcendum volebat, ubi præsertim valde sparsa contagio esset, & cucurbitularum appositionem commendabat, nisi magna adesset plenitudo. Quanti porro faceret in hac febre cucurbitularum usum P. Alpinus ex solo capite quod in libro de Medicina Ægyptiorum *l.* 2. *c.* 16. instituit, dignosci potest; disquirit enim, *An errent Ægyptii Medici non utentes cucurbitulis pro adjuvanda Exanthematum eruptione;* ex recentioribus vero P. Borellus annotavit anno 1648. febres malignas epidemicas purpuratas cum magna clade grassatas fuisse, & frequentem cucurbitularum usum valde profuisse.

LI. Hinc mihi visum est considerandas non esse peticulas ut simplex malignæ febris signum, veluti communis fert opinio, nec a criticarum excretionum censu excludendas, quod ex Clar. Diemerbroechii observatione, qui peticularum historiam egregie absolvit, confirmari potest; refert enim hic Auctor sibi observatum in denatis ex purpurata febre partes omnes internas peticulis obsitas esse, quod tamen multo ante, si non oculorum, saltem mentis acie, pertigerant Vallesius in historia Simonis; Ballonius in suis Epidemiis, Fernelius in libro de Febribus. Mihi quidem cadaver ullum dissecare non licuit, ut ex autopsia peticularis hujusce diffusionis per interiora corporis certior fierem, (quando apud nos nullo pretio quisquam ex plebecula cadaver aliquod ex suis domesticis pro simplici inspectione permitteret) constans tamen observatio, quod ii qui ex hac tempestate evaserunt, per nullam sensibilem humorum excretionem convaluerint, ut superius annotavi, sed per solam peticularum suo loco, & tempore apparitionem, ac per totum corpus expansionem, lentamque earundem evanescentiam, ad credendum compellit, naturam post factam primis diebus justam humorum ebullitionem virulentum illum ichorem despumasse, ac illum primo quidem in partibus internis, mox in externis quoque deposuisse, ut hoc pacto per mille arteriarum oscula tetro illo miasmate exantlato tota massa sanguinea pristino suo nitori redderetur. Curiosum autem est id quod Diemerbroechius refert sibi in cadavere ex hac febre extincto observatum, nimirum, maculas hasce ab ipso periostio initium ducere, & lata basi instar fumi lampadis recenter extinctæ.

LII. Non tam modicum igitur esse illud quod in peticulari febre e sanguineo penu secernitur censendum est, imo toto eo tempore quo hujus morbi historia absolvitur, talem esse diacrisim, quæ in criticarum censu reponi possit, quamvis non adeo sensibilis sit, ut reliquæ evacuationes criticæ, tum ob materiæ tenuitatem, quæ insensibiliter expirat, tum quod illius pars majori per interiora corporis diffundatur, in cute pyramidis tantum apice apparente: Sic non inepte explicari posse crediderim superius enarrata symptomata, quæ febrim hanc comitabantur, sicuti & modum quo natura harum febrium curationem moliebatur; dorsi enim, ac totius corporis lassitudo, qualis in febribus, quæ κοπιώδεις dicuntur, non aliunde quam ab ichore illo ab arteriarum osculis in membranas, & musculorum fibras refuso ortum ducebat, sicuti & præcordiorum anxietas, faucium ardor, aurium surditas, mentis stupor, ab eadem materia pendebant ad partes transmissa, ubi functiones animales, & vitales exercentur. Cum enim natura totum venosum genus a pravo illo miasmate expurgare vellet, non unam sibi viam eligebat, quo noxios humores eliminaret (ut aliquando per vomitum, alvi fluxum, urinarias vias, cutis poros solet efficere) sed tot sibi fores aperuit quot sunt arteriarum oscula, idcirco omnes fere corporis partes noxam sentiebant, donec rejectamentis illis discussis priorem tonum recuperarent. Cum hoc modo itaque in hac febre expugnanda natura procederet, mirum non est, si suspenso pede ad venæ sectionem, aliaque remedia administranda procedendum erat, ne distraheretur natura, & cur felicius res cesserit Medicis sanguinis abstemiis quam philematicis, quam ob causam pagani facilius evadebant, quam urbani, qui persæpe medendo ægrescebant.

LIII. Ubi vero malignum illud virus præpollebat ad internecionem usque spirituum animalium, & vitalium, cuncta in pejus citissime ruebant, peticulis seu vix se prodentibus, seu subito evanescentibus, quibus præsto aderant summa virium prostratio, asphyxiæ, totius corporis perfrigerationes, singultus, & ischuriæ spuriæ, quæ satis frequentes fuerunt; cessante enim spirituum animalium influxu, & feriante corde a naturali motu, nullus fiebat arteriosi sanguinis ad renes appulsus, & consequenter nulla seri secretio; qui autem ex hac febre occumbebant pleni, & succulenti, ut diximus, efferebantur, eo quod non ingens esset calor, qui febres istas comitaretur, (quam ob causam non admodum sitirent) & quia pertenue esset quod per transpiratum exhalaret. Cur vero decrescente luna, ac eadem silente, magis sæviret hæc febris (si in re tam obstrusa licet aliquid conjicere) id fieri potuisse crediderim, eo quod sicuti in Microcosmo dicitur luna gubernatrix tenebrarum, & mobilis undæ, cum illi uni æquor obtemperet, sic super Microcosmi limpham dominatum obtineat, & quemadmodum *omnia in Plenilunio Maria purgantur*, ut ait Plinius *l.* 2. *H. N. c.* 98. ita in hac febre, dum luna pleno lumine vigeret, sanguineum serum in motum cieret, unde promptius macularum eruptio, & totius massæ humoralis repurgatio contingeret, ejus vero lumine deficiente, ac per totum tempus illud, segnius moverentur humores, ideoque minus apti ad exitum, & sic conclusi febrem augerent.

LIV. Quoad reliqua symptomata, quæ hisce febribus in progressu superveniebant, ut singultus, alvi fluxus, verminosa soboles, hæc non solum morbi sævitiam prodebant, sed primam regionem crudis humoribus oneratam fuisse demonstrabant, propterea blanda purgatio, non Mochlica, in principio harum febrium peticularium non prorsus fuit incommoda, quamvis casu instituta, nec credita febribus hujus prosapiæ multum conferre; leniter enim educta humorum saburra in stomacho contenta, natura exinde ad perficiendum opus suum pro massæ sanguineæ a pravo miasmate expurgatione per macularum diffusionem ad cutem usque facilius procedebat. Hoc documentum blandæ purgationis in principio vel neglectum, vel parum salutare creditum, non levi damno ægrotantibus fuisse crediderim, præpeditis enim, ac conspurcatis primis viis, cardiacis remediis, quibus oppugnanda erat febris, præcludebantur fores, vel iis non licebat cruoris sedem, & cordis penetralia nonnisi deturpata facie subire. Hanc ob causam suspecta sunt alexipharmaca in malignarum principiis, nisi ab obstructionibus expeditæ sint viæ, ut apud Galenum, 5. *de San. tu. cap.* 6. Septalium, *Caut. Med. l.* 5. *num.* 47. *l.* 2. *c.* 13. & alios videre est, quidquid in contrarium sentiat Manelphus in libro suo de febribus.

LV. Haud me latet non adeo probari a multis in principio harum febrium purgationem hanc per medicamenta Syrmesma dicta, ut P. a Castro in aureo suo Opusculo de Puncticulari Febre, ubi in specie electuarium lenitivum improbat, Antonio Ponce a S. Cruce, Vallesio in commento historiæ Simonis apud Hippocratem, ac inter recentiores Etmullero, qui suspecto habet in purpuratis febribus clysteres ipsos, nedum purgantia; non desunt tamen qui levem purgationem admittant, ut Septalius qui Galenum *l.* 5. *Anim. n.* 47. ipsum testem adducit in famosa historia Simonis, *cui lata Exanthemata erant*, purgationem aliquando commendantem.

LVI. Usus porro Peruviani corticis parum salutatis compertus est, vel quod tunc temporis exhiberetur cum stimulo opus esset non fræno, dum remedium istud, ut diximus, præscriberetur in febre lenta peticulari febri non bene judicatæ superstite, vel quod tale præsidii genus febribus hujus prosapiæ non conveniret. Varie profecto audit, ac variam experitur sortem, vel in iisdem locis, ac regionibus, famosum istud febrifugum, ut eodem tempore laudetur ab his, culpetur ab illis, & modo probrosis, modo magnificis titulis vocetur, medicinam dolosam Peruvianum corticem vocat Vvillisius *de Febr. c.* 6. Richardus

vero

vero Mortonus Medicus Anglus *in Piretbologia*, plantam e qua detrahitur cortex iste, arborem vitæ appellat; num id contingat ob remedii inefficaciam, quod non omnibus febribus, nec in quolibet temperamento conveniat, an ob medentium incuriam, qui non rite suo loco, & tempore illud exhibeant merito ambigi potest, Mehercle omne febrium genus tam magnas, quam parvas, intermittentes, pariter, ac continuas gladio hoc Delphico jugulare velle summa dementia est, & funesti casus ubique memorantur, in quibus China China inauspicato assumpta ægrotantes vel inopinato sustulit, vel ad insanabiles ægritudines sensim deduxit. Cautiones certe notatu dignas pro recto Chinæ Chinæ usu videre est apud celeberrimum Etmullerum in Dissertatione de usu, & abusu Præcipitantium, ubi spiritum salis armoniaci proponit ad excitandam febrem a China China sopitam, quotiescunque, abdominis dolores, artuum ostocops, alvi occlusio, nocturni sudores, aliaque mala supervenerint; refert enim observatum spiritum salis armoniaci febres ab hoc cortice fugatas prompte revocasse. Non est hujus loci in usum, & naturam tam celebris febrifugi altius inquirere; solum hac occasione memorare libeat, annotasse me in prima mea Dissertatione de constitutione Anni 1690. (quod ulteriori observatione confirmatum comperi) in frigidis & humidis constitutionibus, quæ corpora nostra crassis humoribus infarciunt, parum salutarem esse corticis Peruviani usum; in calidis vero, & siccis constitutionibus, in quibus humores aliquo egent sufflamine, remedium istud egregiam operam præstitisse.

LVII. Quamvis autem in hac mea Dissertatione præcipuam curam impenderim, ut hujus malignæ febris, quæ tandiu pervagata est, indolem, ac genium explorarem, & exponerem quibus præsidiis illius oppugnatio tentata fuerit, non ideo tamen inficias ibo multas alias graves ægritudines sporadicas eodem tempore hunc vel illum affixisse, ac etiam sustulisse, quales sunt morbi particulares secundum varia anni tempora, ut Æstate choleræ; Autumno febres erraticæ, & Quartanæ, & modo morbi Hyemales, & Vernales, sed quia in iis nil Epidemici annotare licuit, eos propterea silentio transigere volui, quando illorum Theoria, & Therapœja apud Practicos Scriptores satis vulgata est, nec illorum curatione quicquam magis desideratur quam medentis judicium, & prudentia; Quia vero in morbis vulgaribus (qui ut plurimum satis vulgati diligentia tractari solent) memorandum illud τὸ θεῖον Hippocratis delitescere video, in illorum indagine potissimum mihi desudandum fuit, nec unquam desistam quin Professores exhorter, ut in hunc campum pedem immittant ubi non spicilegium, sed segetem amplissimam contemplationum semper invenient, & quæ ipsis decori, & ægris saluti futuræ sint.

LVIII. Ad duos fines nos militare scripsit divinus senex, *in Epist. ad Cratenam*, *unum Hominis*, *alterum Artis*; nostra vero hac ætate nescio quo genio, medentum Primores in rebus quæ decus quidem aliquod arti, sed nullum pene ægrotantibus præsidium possint inferre sunt occupatissimi; cum enim toti sint in minis explorandis, ac tanquam in haruspicina ad extispicia intenti, ex viscerum fibrilis naturæ opera, ac magisteria alioquin deprehensibilia divinare præsumant, ad gloriam, & nominis celebritatem aucupandam solum incumbunt, quasi eo res deducta fuerit, ut in re medica non nisi professoribus, exercendi ingenii, & famæ comparandæ locus relictus fuerit. Quid si Aristophanes hodie viveret? quibus salibus, curiosam hanc diligentiam non perfricaret? liceat referre illius versiculos, qui in sua puritate plus habebunt leporis, & energiæ; interrogatus ergo Socratis discipulus a Therpsiade per quamnam viam canerent culices, num per superiora, an per inferiora.

ἔφασκεν εἶναι τοὔντερον τῆς ἐμπίδος
στενὸν διαλέπτου δ᾽ ὄντος αὐτοῦ τὴν πνοὴν
βία βαδίζειν εὐθὺ τὸ ὑῤῥοπυγίου.
ἔπειτα κοῖλον πρὸς στενῷ προσκείμενον,
τὸν βρωκτὸν ἠχεῖν ὑπὸ βίας τοῦ πνεύματος.

Idest ex versione Andreæ Divi Justinopolitani.

Dixit esse intestinum pulicis
Angustum, per parvi autem existentis ipsius spiritum,
Ut ire recta in podicem,
Postea concavum ad angustum adjacentem
Podicem sonare a vi spiritus.

LIX. Absit tamen quod anatomicam indaginem tanquam laborem improbum traducam; solum dolendum videtur, quod cum Spartam hanc satis ornatam, & excultam esse pateat quantum praxis medica exigit, omnes fere qui ingenio magis præstant in id usque ad temporis dispendium incumbant, cum ad alia magis usui futura mentem ac vires possent intendere, inter quæ non postremum sane locum meretur Epidemicorum affectuum historia, qua nihil in re medica forsan magis desideratur, & minus excolitur.

HISTORIA EPIDEMICA GERMANIÆ.

Constitutio Epidemica Augustana An. 1695.

DN. D. LUCÆ SCHROCKII,

Academiæ Cæsareo-Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Præsidis.

Præclarum institutum, quo singulorum annorum epidemias erudito calamo conscribere nuper incepit Italiæ suæ ornamentum, Illustr. *D. Bernardinus Ramazzinus*, Archiater & Professor Mutinensis meritissimus, insigni utilitate cum sese commendet, simile quid etiam in Germania nostra moliri, & breviores de epidemica annorum constitutione relationes exhibere dum intendimus, idem circa dilectam Patriam meam, Augustam, vicinumque districtum, quantum observare mihi datum fuit, simplici historia fideliter tentare, simulque Nobilissimos meos Dn. Collegas naturæ curiosos ad similem, observata possibili brevitate, præstandam operam humaniter invitare libuit. Eo majorem autem ad hoc persensi stimulum, cum nostri quondam *Nestoris I.* celeb. *Dn. Georgii Hyeronymi Welschii* manuscriptus libellus, quem *Epidemica Vindelica* inscripsit, ab anno Chr. usque ad 1677. in manus meas devenerit; quem laborem mihi hucusque continuare placuit. Quamvis autem hæc in publicum emittere nunquam animus mihi fuerit, Welschianis illis partim nimis succinctis, partim & imperfectis exsistentibus, meis autem collectaneis in propriæ solum memoriæ subsidium destinatis, si tamen vel tantillum utilitatis in rem medicam ac posteritatem inde resultare posset, publico, qualecunque demum fuerit, haud denegabo.

Ut autem anni 1695. statum exordiar; postquam solstitium hyemale frigore intenso annum 1694. terminavit, non minus insequens annus, multis nebulis comitatus, frigore molestus intravit; & quamvis paulo post temperatior aura, Zephyro flante, quin & pluvias adducente, redderetur, euro tamen & austro circa finem Januarii St. Greg. nives spargentibus, insignes frigoris molestias denuo persensimus, easque, licet post bacchanalia mitior aura per aliquot dies spirasset, usque ad æquinoctium vernale perferre coacti fuimus. Unde in hac aeris anomalia non potuit non insignis in sanguine mutatio contingere, & cumprimis lympha non tantum ab intromissis ex pluviosa constitutione copiosioribus aqueis moleculis multum augeri, sed calidiorem etiam ob auram magis rarefieri, quam tamen frigidior superveniens denuo condensare, inque liberiore transpiratione impedire, ac passim stagnationem inducere valuit; quo in statu cum nec digestiones aut debitæ secretiones sufficienter celebrari, nec sanguinis motus placide promoveri, spirituumve puritas aut vigor conservari queat, facile colligere datur, quam variæ in œconomia animali & vitali turbæ excitentur, eo graviores futuræ, si una impuriores, salsæ, sulphureæque lateant particulæ, quæ hinc fermentatione concepta malignam vel venenatam

quasi

quasi naturam induant, aut etiam latentem antea malignam auram suscitent. Cum vero aliquot jam per annos tale quid in urbe nostra sedem fixisse comperiamus, ut licet cessare nonnunquam per unam alteramve septimanam videatur, mox tamen exserere se denuo incipiat, quin & contagio se haud obscure propagare nitatur, experientia nos edocuit, toto hoc tempore febres continuas fuisse obortas, quæ majori ex parte malignitatis notas, tum consuetis symptomatibus, tum maculis peticularibus ostendebant, quibus aquosæ pustulæ, utplurimum dum morbus ad declinationem vergeret, cum nova caloris symptomatumque exacerbatione, in multis superveniebant: paucissimi erant, qui per morbum delirabant; in plurimis pleuritidem primo vel catarrhum mentiebatur morbus; quamvis etiam tum temporis, præter arthritides vagas, pleuritis non infrequens esset, & aliquos graviter, quin & pustulis illis miliaribus malignis simul affligeret. Dira etiam intermittentium febrium, quotidianarum, erraticarum, & tertianarum cohors urbi incubuit. Quæ morborum facies, remissiore quidem in vere, frigida cum mitiore aura semper reciprocante, continuabat; quibus, ex ejusdem seri hic ibi stagnantis, & glandulas inundantis ad coagulum pronitate, catarrhi pectori infesti, & nonnullos cum febrili effervescentia occupantes, accedebant, quotidianæ vero & erraticæ febres, hecticarum fere æmulæ, magis magisque se diffundebant, atque ægrotos in juvenili ac teneriori ætate constitutos graviter affligebant, Medicisque ob mali pertinaciam multum negotii, fere usque ad autumnale Æquinoctium faciebant, aderat in omnibus circa orificium ventriculi superius præcordiorum compressio, appetitus prostratus, virium lassitudo, corporis extenuatio, caloris incerto, vespertino tamen utplurimum tempore exacerbatio; in quibusdam exiguus hujus, in aliis fere continuus sensus, sudoris rara eruptio; ardor vero & dolor tensivus manuum ac pedum ægros admodum torquebant: nec pauci erant, quos, perseverante adhuc morbo, loquela, sine deperdito tamen linguæ motu, destituerat, aliquibus etiam surditas, & aliqualis sensuum internorum stupor, per plures dies, vel duas tresve hebdomadas accesserant; malo hoc postea, recedente febre, sponte quasi iterum cessante. Medicamenta autem quæ acorem præternaturalem atque lentorem lymphæ, non negligendo ea, quæ genus nervosum ac spiritus confortare &c. poterant, ex. gr. specificum antihecticum Poterii, gammarorum lapillos, elixirium proprietatis beat. nostri Clauderi, essentiam corticis Peruviani &c. proficua deprehendi; sicut tincturam bezoardicam D. Mich. sal cornu cervini volatile, essentiam mumiæ Clauderianam, Diascordium Fracastorii, theriacam cœlestem Greiffianam, pulverem Sabaudicum, rubeum Pannonicum, cum antimonio diaphoretico, unicornu fossili & marino, pro subjectorum & symptomatum varietate, in tempore & provide propinata, non inefficacia in malignis fuisse, experientia docuit.

Cum sol Gemellorum signum ingrederetur, & crebrioribus pluviis perfunderemur, catarrhi frequentes esse cœperant, tonsillarum in primis intumescentiam inducentes, (consuetisque seri coagulum externe & interne resolventibus medicamentis obtemperantes) præcipue cum frigus insolitum, de quo alibi locorum non minus passim conquerebantur, æstatem subinde odiosam reddidisset.

Circa Æquinoctium autumnale, itidem frigore molestum, humorosum convulsivum asthma in puerilem ætatem sæviebat, aliquos etiam trucidabat. Postea tamen, licet haud clementior esset aeris, pluviosa nempe & frigidiuscula utplurimum temperies, imo post medium Octobrem, totum insequentem mensem, nec non dimidium Decembrem frequentissimæ nebulæ, ac per plures sæpe dies continuæ aerem occuparent, Morbo attamen magnas dabat inducias; quæ vero collecta interea ex vaporosis istis halitibus novo infirmitatum apparatu & serosa colluvie, eo acrius insurgebat, & sole Scorpionis signum egressuro, arthritides vagas, rheumatismos, in quibusdam intenso dolore nucham, frequentissime autem pectus tussi graviori excruciantes, in senibus quoque apoplexias fortes lethales accersebat; quin & febres denuo malignæ, petechiis & pustulis stipatæ, hactenus rariores observatæ, majori jam impetu pluribus insultabant, cephalalgia in principio morbi vehementi, brevi tamen recedente, intensis dorsi doloribus, præcordiorum compressione, tussi, alvi constipatione molestæ; cum interea urinæ color non multum a statu naturali recederet, vel justo dilutior compareret, nec pulsus admodum irregularis esset. Frigore autem ultimum anni mensem, satisque intenso ejusdem exitum comitante, pacatiora rursus tempora, atque populariter grassantibus morbis liberiora sequebantur, postquam febrium malignitas supradictis remediis, rheumatismi autem infusi thee, aut analogi veronicæ, betonicæ &c. succinatorum, saliumque volatilium urinosorum, non neglecto, ubi opus erat, moderato opiatorum, in primis pilularum de cynoglossa Nic. usu; arthritides denique cinnabarinis, antimoniatis, lumbricatis, quin &, cum in quibusdam febrilem aliquem insultum alternis diebus deprehenderem, kin-kina, quibus subinde blandior ex pauco scammonii sulphurati & antimonii martialis fixi pulvere alvi laxatio interponebatur, atque dolorum sævitia per demulcentia in primis cataplasmata (spirituosis & oleosis eam magis exasperantibus) mitigabatur, essent devicta.

Cum etiam Excellentissimorum Dominorum collegarum curiosorum aliqui petito meo, in simili materia submittenda, benevole subscripserint, eorundem historias subnectere, & ordine, quo fuere transmissæ, adducere lubet.

Constitutio Epidemica Hassiaca Anni 1693. & 1694.

DN. D. MICHAELIS BERNARDI VALENTINI,

missa d. 5. Aprilis An. 1695. Gissa Augustam Vindelicorum.

PRæcedente hyeme pluvioso, sed in fine gelidissimo, sub primo Vere & insolitus aeris fervor ingruebat, qualis & per omnem æstatis cursum observabatur: quæ mutatio subitanea non poterat non inæqualem & præternaturalem humorum & spirituum motum causare, quem & hominum & brutorum strages insecuta est. Boves sane & vaccæ catervatim succumbebant, cujus rei causa statuebatur inter alia ros corrosivus, lintea maculis plus minus luteis conspurcans, & omnino corrodens, de cujus ætiologia elegantissime D. Ramazzini. Ex carnificum observatione plerunque phtisi pulmonali necabantur, ad quam sine dubio haustus frigidæ copiosior post æstum intensissimum multum contribuere poterat. Hominibus præter dysenteriam & febres malignas sub finem Junii & initium Augusti hic locorum infensa erat febris quædam intermittens, utplurimum tertiana, sive simplex, sive duplex, solo fere calore molesta, ut a plurimis ab acutis vix distingui potuerit. Præcedenti enim levi frigusculo calor intensissimus, virium summa prostratio, anorexia &c. accedebant, quæ præmisso vomitorio, corticis Peruviani usu plerunque curabantur, cui regulus antimonii medicinalis quandoque præmittebatur, venæ sectio, quam vel ipsi urgebant aliquando ægri, nunquam non noxia erat, morbumque protrahebat, aut ad minimum summam, fugata licet febri, virium debilitatem inducebat.

Hanc sequebatur paulo alia

Constitutio Anni 1694.

In qua hyemem satis inclementem calor Veris extraordinarius excipiebat, ut arbores brevi admodum in flores se induerent, qui tamen omnem, quam primum injecerant, spem eludebant, postquam frigore subito superveniente prorsus emarcuerant. Sequebatur Æstas summe calida, qua ultra hominum memoriam vix siccior observata fuit, sub cujus cursu morbilli, sed benigni fere moris grassabantur, aut sponte aut bezoardicis & expellentibus solitis cedentes, in quibus tussis & asthma præprimis erant molesta, quæ spiritu salis armoniaci anisato, seu ut hic locorum audit, spiritu pectorali anisato optime sistebantur. Annonæ summa fertilitas, duplicato modium infarciens, qua

qua frumentorum caritas hic subito sublata fuit. Autumnus & Hyemis initium pluviis crebrioribus madebant, variisque catarrhis, pleuropneumoniis & febribus malignis a milite e castris ad hyberna redeunte fere allatis, plurimisque funestis erant molesta, quæ omnia frigus horrendum sub cœpti modo anni 1695, initia excepit.

Constitutio epidemica Basileensis Anni 1695,

DN. D. JOANNIS JACOBI HARDERI,

Missa die 20. April. Ann. 1695. Basilea Augustam Vindelicorum,

MOrbi, qui cum hyemali tempore, tum eodem jam finito, epidemice fere grassabantur, sunt colicæ passiones pertinaces: apud infantes vomitus, ceu variolæ essent erupturæ, præcedente horrore, inde icterus cum dejectionibus verminosis: apud adultos quoque febres verminosæ: jam vero præter febres continuas ac intermittentes, pleuritides, & pleuropneumoniæ: singuli aeris variam constitutionem, & subitaneam immutationem, pro secunda matre agnoscentes.

Constitutio epidemica Berolinensis Anni 1695,

DN. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP,

von der mühlen,

Missa d. 5. Januarii An. 1696. Berolino Augustam Vindelicorum,

DN. Præside me ad id excitante, 1. Januar. 1695. (22. Decembr. 1694.) cœpi dietim mutationem aeris ac tempestatum notare, ac observavi a plenilunio die proxime præcedenti 31. (21.) Decembr. illucescente frigus, quod hactenus satis temperatum fuerat, paulatim invalescere, nivibus subinde permixtum. 8. Januarii (29. Decembr.) autem, sub ultima quadra aere nimboso rursus parumper remittere. Sequentibus vero diebus denuo ingravescere, moderato tamen adhuc ad usque novilunium 14. (4.) Januarii ingruens. Quod subitam gelu remissionem cum nivium ac ventorum copia, postea nubilo cœlo gelu iterum moderatum biduum circiter durans ad meridiem usque 18. (8.) induxit. A quo soluta rursus glacie vix medii diei inducias dedit; Nam redintegratis viribus revertens primam lunæ quadram in 22. (12.) incidentem cum pertinentibus illuc diebus, rigoroso gelu transegit, ut & plenilunium 30. (20.) lucens, sicque primum hunc mensem finiit.

Alterum eodem vigore inchoans ultimamque quadram 7. Febr. (28. Jan.) orientem ad 13. (3.) usque transiens, atque remissionem sic unius, viginti quatuor dierum, nonnunquam tamen paululum mitigato, rigore pensans duravit. Tum vero accedente eodem die 13. (3.) novilunio, rursus aliquantulum remittens pluviis glaciem, quam tot diebus gelu pepererat, unica die liquans, ac parum quod ejus restabat, copiosa nive intermixtis quoque procellis tegens, mox insequenti mane ad ingenium rediit; perque biduum gelando continuavit. Mox vero 17. (7.) rursus remisit; Ast sequenti die denuo redintegrato vigore, prima quadra 20. (10.) apparente, nec quicquam obstante ad 23. (13.) usque perrexit. Quo die remisso paululum rigore pluvias nivibus succenturiavit unica tantum die: Graviori enim impetu interpolatis subinde sereno cœlo nivibus ac quandoque ventis irruens, quatriduum ad 28. (18.) usque hujus secundi mensis adeoque ultimum perstitit.

Quo die a violentia priori desciscens nivibus ac grandini pluvias interspersit; sed sequenti 1. Martii (19. Febr.) cum plenilunio denuo vim pristinam induens non modo pristinum exeruit robur, sed & auxit. Verum vix biduum servavit, ab illa sævitia 3. Martii (21. Febr.) deficiens, ac nocturnum frigus, & quandoque gelu diurnis pluviis ac nivibus temperans, reliquum illius quadræ & sequentis postremæ 8. Martii (26. Febr.) apparentis ad novilunium usque 15. (5.) accedens vario & mutabili cœlo transiit. Tum priorem indolem Borea flante induit, sereno cœlo gelu, nocturnum præcipue, satis validum reducens ad post primam quadram 22. (12.) radiantem ad 24. (14.) usque continuando. Inde variam cœlo faciem sumente, nunc serenam, nunc nubilam, nunc undosam, nunc siccam, nunc tanquillam, nunc turbidam cum plenilunio 30. (20.) lucente & sequenti die 31. (21.) Martium cum trimestri primo terminante, ad ultimam usque quadram etiam 6. Aprilis (26. Martii) subsequentem, die noctuque alternando frigus moderatum calore temperavit.

Morbi hujus primi trimestris initio reliquiæ fuere præcedentis varii & inconstantis autumni, diarrhœæ, dysenteriæ, febres variæ, & quartanæ præsertim & duplices tertianæ, erraticæ nonnullæ. Quibus sese junxere pleuritides, peripneumoniæ sed raræ, tusses siccæ & humidæ, harumque soboles phthisis, ut & hæcticæ, sed paucæ, malignæ item febres variolis præcipue, morbillis, purpura nonnunquam, rarius tamen petechiis, sic satis adhuc benignis, intermixtis. Tertio mense accessere prioribus etiam apoplexiæ subito quosdam perimentes, & paralyses quandoque reparabiles, catarrhi contumaces ac tusses implacabiles, arthritides vagæ valde contumaces, & dolores ac defluxiones aliæ scorbuticæ pertinaces; plerique tamen horum morborum præter variolas sporadici fuerunt, non epidemici.

Secundi trimestris exordium a prima Aprilis (22. Martii) ad prædictam ultimam quadram 6. Aprilis (27. Martii) accedentem usque de amœnitate præcedentis mensis participans ac veris verum initium exhibens, cum prædicto ultima quadra degeneravit, ac ingratum denuo frigus nocturnum, aerem tempestuosum, nives, grandines, pruinas, similesque inacceptos Veri hospite advexit, ad 10. Aprilis, (31. Martii) usque, qui æthere mitius paulo aspirante pluvias lenes, frigidas tamen adhuc, sparsit. Sequentes duo pluvias vento impetuoso ac frigori haud usque quaque grato miscuere, atque aeri turbulento, non tamen plane gelido, ac novilunio 13. (3.) Aprilis tranquilliori cœlo, moderatiorique frigore placide ingruenti præmisere. Verum 14. (4.) ad pristinum statum tetricum, turbidum, frigidum & immitem rediens 15. (5.) gelu nocturnum ac serenius paulo cœlum induxit. Cui mox gravius gelu nocturnum sudo interdiu mitigatum per biduum, huicque rursus aer temperatus ac serenus alterum biduum durans successit. Quod nubilum rursus & frigidum excepit, succedentibus nocte sequenti nivibus, quas primæ quadræ 21. (11.) appropinquantis prodromos mane pluviæ sunt subsequutæ, a meridie cœlum relinquentes nubilum, in pruinosam noctem declinans inque temperatum insequens mane ac vernum tandem de die aerem desinens. Qui post noctem placidam, ac mane ventos nonnullos pluviolis madentes, amœnum postera die produxit 24. (14.) per biduum durans, tandemque tertia 26. (16.) die in æstivum fere solis ardorem, pluviæ admodum fertilis prænuncium transiens. Cui gratum successit sequentibus diebus sudum pluviis nonnullis irrigatum ad 29. (19.) usque plenilunio tum lucente, ac ventorum aliquid blandorum, etesias dixisses, intercalante. Sequens dies serenus tonitru pomeridie inexpectato, & mature nimis pluvia copiosa stipatum, prima hoc anno vice submisit, sicque finem primo huic secundi trimestris mensi imposuit.

Sequens 1. Maji (21. April.) amœna serenitate inclytus, successorem habuit sui fere similem, paulo tamen magis nubilum & frigidum, perinde ut & reliquos temperato & verno cœlo soleque calente abblandientes ad 5. Maji (15. Aprilis) ultimæ quadræ dicatum. Cui nubiloso & sparsis subinde pluviis ab amœnitate illa degeneranti, procellosum & frigore pluviis ac nivibus inacceptum accessit biduum. Illique rursus ad 10. Maji (30. Aprilis) ingratum frigidum, udum ac pluviosum cœlum. Donec 13. (3.) Maji appropinquans novilunium post temperatum sereno magis aere unicum diem inconstantem & variam, pluviis, ventis, frigore, moderato tamen, intermixtam tem-

tempestatem induxisset, nubilum æther rarius solaribus radiis pervium ad 17. (7.) usque continuavit, sudo tandem semet rursus & calore moderato biduum durante commendantem. Quem pluviæ demum ingratæ triduum continuantes, & in grave tandem tonitru desinentes 21. (11.) ipso primæ quadræ die, secutæ. Hasque rursus sudum in pluvias ac tonitru a meridie terminans. Atque istas denuo sequenti mane sereno aere, frigus, hoc pluviæ lenes, clementiori paulo cœlo exceptæ, illud denique sereni aliquot rursus dies aeris clementiæ ac vernæ amœnitatis postliminio quasi cum plenilunio 28. (18.) radiante reducis, ac ad 31. (21.) usque mensis hujus Maji terminum perdurantis, mox tamen in pluvias denuo ac ventos fatiscentis quasi præcursores.

A primo enim Junii (22. Maji) ingrata pluviis ac nimbis tempestas, noctes gelidæ ac pruinosæ, venti Boreales, dies a nocturno gelu rigidi, nec nisi a meridie paulum a Sole culminante degelantes successere, ad ultimam usque quadram 5. Junii (26. Maji) apparentem sævientes. Hæc commodiori rursus tempestati locum dedit cœlo sereno & amœno, calore grato pluviolis lenibus ac fœcundis ad 7. Junii (28. Maji) usque durantibus; Mox vero ab illo, vario & turbulento, frigido & pluvioso ad novilunium usque 11. (1.) accedens perseverantibus permutatæ. Hoc insequens dies solis radios sereniore cœlo, frigore tamen molesto admisit 13. (3.) denuo in pluviosum pristinum ac nubilum statum transiit. 14. (4.) Nubilum sudo temperavit, subsequentibus hunc aliquot ad primam usque quadram 19. (9.) illucescentem & comites ejus (25.) (15.) solo, qui frigidior, nubilus ac pluviosus, excepto) serenis ac paulo mitioribus. Ipso etiam plenilunio his accensendo ut & reliquis, præter 30. (20.) qui mensem hunc, simulque trimestre secundum tonitru ac imbre clausit.

Cujus trimestris primus mensis catarrhis, rheumatismis, tussibus, febribus catarrhalibus, aliisque diversorum generum, tertianis simplicibus ac duplicibus satis frequentibus, paucis quartanis, affectibus scorbuticis, hic endemiis, variis varios varie affligentibus infestus.

Alter, qua morbos, priori fere affinis, nisi quod in hoc variolæ nonnullæ & purpureæ febres, pleuritides veræ & spuriæ, petechiæ febrium ardentium malignarum nonnullarum comites, colicæ & hystericæ passiones, hypochondriaci affectus, anginæ sese quandoque parcius tamen offerrent.

Tertius, præter præcedentium nonnullos, menstrua inordinata, cachexias, ventriculi imbecillitates & cruditates, hypochondriorum dolores, colicas, diarrhœas &c. tulit.

Mensis Julii, qui tertii trimestris primus, initium præcedentis Junii fini postremum si exceperis diem, ultima quoque quadra 3. Julii (23. Junii) lucente, computata ad 7. Julii (27. Junii) usque aeris serenitate, & sic satis jucunda tempestate respondit. Hic vero nubilus fuit ac turbidus, cujus morem sequentes ex parte imitati mane sereno cœlo, pomeridie turbidum nubilum ac pluviosum subjunxerunt. Excepto 10. Julii (30. Junii) qui rursus totus turbidus, frigidus, nubilus, & pluviosus adeoque extreme ingratus fuit, subsequenti 11. (1.) Julii novilunium nubilum cœlum sudo correxit, hacque ratione reliquis quatuor ad 16. (6.) usque commoda satis tempestate exemplo quasi præivit. Ille autem a præcedentium more descifcens nubilus, frigidus ac pluviosus successores habuit seipso meliores ac mitiores, æstivo calore, ac sæpius de die sudo, noctu quandoque pluvia moderata commendabiles, ad primam quadram 19. (9.) lucentem, ut & plenilunium 25. (15.) fulgens perseverantes & usque 29. (19.) qui, insolito hoc tempore, frigore, pluviis ac circa vesperam tonitru varius, similes sui sequaces habuit, præsertim 31. (21.) frigidum valde, breveque sudum imbre copioso pensantem, sicque mensem hunc ingrato epiphonemate terminantem.

Successit eodem fere tenore 1. Augusti (22. Julii) primam quadram advehens, simulque aerem instabilem frigidum ventosum, tonitru & pluviis quibusdam mixtum; Huic æqualis fere 2. Aug. (23. Jul.) sudum frigidum pluviis ac ventis subinde varians 3. Aug. (24. Jul.) ad meridiem usque 4. Aug. (25. Jul.) amœnam reduxit serenitatem, sed instabilem ac imbre promeridiano dilutam. 5. Aug. (26. Jul.) turbidus mane & imbribus udus, a meridie quidem siccior, sed frigore horridus. 6. Aug. (27. Jul.) totus pluviosus & imbribus madens, perinde uti & sequens 7. Aug. (28. Jul.) ingrato, turbido & pluvioso aere fœdus. Omnes hi & præcedentes nonnulli, quod Julii potiorem partem & Augusti initium insolito hoc anni tempore frigore, sereno licet nonnunquam intercedente cœlo, æstivam alias his temporibus debitam amœnitatem deturparint, simulque satorum proventum, incrementum & maturitatem impediverint, sicque annonæ caritatem induxerint, infames merito audiunt & infausti dies. 8. Aug. (29. Jul.) novilunii 9. Aug. (30. Julii) apparentis antesignanus, & sequentes gratam ac æstate dignam, sed heu! sero nimis reduxerunt tempestatem, præter 13. (3.) qui eam a meridie pluvia vento, ac tonitru paululum turbavit, stabilem aliquando, ac nisi quod amœnitati pluviolam quandoque interspargerent, ad ultimam usque quadram, simulque terminum hujus mensis 31. (21.) nempe ejus, paulo prioribus frigidiorem diem percurabilem.

Septembris exordium 1. Sept. (22. Aug.) præcedentis tempestatem æmulatum cum tonitru pluviam admisit, sic temperato aere ac sereno utplurimum cœlo lenibus nonnunquam pluviis a meridie præsertim alterato, reliqui subsequentes ad novilunium 8. Sept. (29. Aug.) incidens, quod temperatum alias udam imbribus junxit vesperam, hacque ratione 15. (5.) addendo etiam procellam ad primam quadram 16. (6.) orientem paulo præcedentibus frigidiorem procedendo, varioque sequentibus diebus cœlo 20. (10.) temperando nubila serenis, moderato quandoque quoque frigore & pluviis ad plenilunium 22. (12.) radians, imo ipsam ultimam quadram exiguo discrimine a præcedaneis discrepantes perrexerunt, sic simul 30. (20.) & hunc tertium tertii trimestris mensem absolverunt.

Morbi hujus trimestris primo mense, Julio nimirum præter scorbuticos affectus & hypochondriacos alii non adeo frequentes fuerunt, febres fortassis nonnullæ, tertianæ & continuæ, pleuritide quandoque tam vera, quam spuria stipatæ, colicæ passiones, hemicraniæ, catharii.

Secundi, Augusti nimirum febres variæ ardentes præsertim acutæ & continuæ cum & sine delirio, cephalæa enormi, & similibus febrium symptomatibus comitatæ, nonnunquam & diarrhœa contumaci, quædam etiam cum exanthematis variis purpura, petechiis raro tamen nec usquequaque malignis. Nec defuerunt scotomiæ, lipothymiis nonnunquam complicatæ.

Tertii, Septembris febres rursus variæ, catarrhales præsertim vario typo luxuriantes, tertianæ tamen pleræque, continuis quandoque combinatæ, rheumata, leucophlegmatiæ, vertigines, cephalææ graves & continuæ, febrium præcedentis mensis ardentium & continuarum asseclæ & pedissequæ, pleuritici dolores spurii.

Primordium ultimi trimestris mensis Octobris triste fuit 1. Oct. (21. Sept.) cœlo existente frigido, turbido ac pluvioso. Sequentes & quidem 2. Oct. (22. Sept.) frigida ac serena, 3. Oct. (23. Sept.) mane frigida & pluviosa, a meridie siccior & mitior, 4. Oct. (24. Sept.) mane nebulosa & frigidula, a meridie serena & amœna 5. Octob. (25. Sept.) cum prima quadra constantem ad 10. Octob. (30. Sept.) usque tempestatis amœnæ serenitatem induxit. Hæc decima nebulosa ac turbida tota fuit 11. (1.) & 12. (2.) plenilunio insignis mane nebulosæ, a meridie serenitate aerem temperaverunt, quas sequentes ad 26. (16.) imitatæ. Hæc vero a præcedentibus turbidiore paulo calidiore ac udo aere diversa, socias sibi sequentes duas ascivit, 29. (19.) a meridie serena, 30. (20.) ultimæ quadræ dicata, tota nubilosa. Sequens 31. (21.) sicque mensis hujus postrema mane præcedenti similis, a meridie undosa fuit.

Morbos hic mensis paucos habuit, eosque scorbuto utplurimum & hypochondriis originem debentes, præter febres nonnullas tam intermittentes, quam continuas, malignas rarius, diarrhœas, haud tamen frequentes, dysenterias paucissimas, epilepsias infantum quasdam, dentitioni plurimum imputandas, arthriti-

thritides vagat, sed & has scorbuticas, hystericas passiones.

November secundus quarti trimestris mensis a 1. Nov. (22. Oct.) ad 4. Nov. (25. Oct.) a pluvia immunes, nubilos tamen dies præbuit, quarta serena quidem magis, ac frigida quoque magis fuit. Eam nebulosi, turbidi, frigidi & ingrati excepere dies, quos inter & 6. Nov. (27. Oct.) Nova luna distinctus, tempestate cæteris æqualis, ad 8. Nov. (29. Oct.) ejusdem tenoris, 10. Nov. (31. Oct.) nebulosum, turbidum & frigidum tulit aerem, sic & sequentes ad primam usque quadram 13. (3.) lucentem continuarunt, 14. (4.) præter nebulam, quam dedit matutinam, prioribus similis fuit. Cujus defectum sequens 15. (5.) pluvia pensavit. 16. (6.) & 17. (7.) prioribus incommodis ventos addidere frigidos & immites, 18. (8.) a pluvia immunis, frigidus tamen adhuc & turbidus fuit. 19. (9.) ad ingenium undosum rediit. 20. (10.) cum plenilunio mitiorem paulo reduxit, sed turbidum etiamnum aerem ad noctem usque lunæ radiis illustrem, quam frigidus, pluviosus ac procellosus secutus 21. (11.) in gelu primum hoc anno desinens ac 22. (12.) ut & 23. (13.) continuans. 24. (14.) a serenitate præcedentium duorum deficiens pluvias turbido frigori miscuit. A quo dissimilis 25. (15.) gelidus fuit atque serenus. 26. (16.) perinde cœpit, sed in pluviam desiit. 27. (17.) amœna & serena tempestate, 28. (18.) ultimæ lunæ quadræ, sudo, miti ac sereno cœlo, exemplo admodum hoc hyberno tempore ut raro, sic grato præivit. Sed æmulum nullum nec imitatorem invenit, 29. (19.) a serenitate illa mox descivit, temperatus tamen adhuc & siccus noctem habuit pluviosam, a sequente 30. (20.) ac hactenus ultimo hujus mensis die sicciore, mitiore, paululum tamen turbido hac in parte diversam.

Morbi, quos hic mensis aluit, haud frequentes fuerunt scorbutici plerique, defluxiones nimirum, externas potissimum partes passim invadentes febribus catarrhalibus complicatæ, catarrhi quoque alii, ac tusses, eæque valde contumaces, arthritides vagæ, cephalææ, quartanæ nonnullæ, colicæ passiones & nephriticæ, ut & pleuritides, tam veræ quam spuriæ, paucæ tamen. Cardialgiæ, anginæ, diarrhϾ sed parcæ, dysenteriæ adhuc parciores. Id quod hic annus peculiare his locis habuit ob fructuum proventum valde concisum; frigus enim ab ineunte vere calore frequentius arborum floribus infestum, ne in fructus erumpere possent, obfuit, ac quicquid etiam hujus offensam effugerat, a frigore æstatis insolito & autumni, ne vel adolesceret vel maturesceret impeditum fuit; hinc sublata causa sublatus quoque fuit effectus.

Postremus hujus ut quarti trimestris, hic anni mensis December prima die (21. Nov.) turbidus fuit, procellosus ac frigidus. 2. Dec. (22. Nov.) serenior cum frigore gelu reduxit sequentibus diebus ad novilunium 6. Dec. (26. Nov.) apparens & sequentes etiam usque ad 9. Dec. (29. Nov.) continuans. Qui glacialis initio in pluviam subito liquescens, pluvias lenes per biduum durantes addidit, donec 11. (1.) primæ quadræ 12. (2.) lucentis anteambulo cum serenitate gelu moderatum reddidit, ac eodem tenore ad 15. (5.) vesperam usque perdurans, 16. (6.) gelu mitiori aere turbido temperavit. Hanc vero insequens 17. (7.) mane gelu rigidus a meridie austro satis austere flante degelavit. 18. (8.) primas hoc anno nives plenilunii 19. (9.) appropinquantis præcones sparsit, respirante simul aliquatenus gelu. Cui tamen rursus dies noctesque gelidæ, & quidem nonnullæ satis intensæ successere, nivibus quandoque 21. (11.) & 22. (12.) præsertim, qui densam mane adjecit nebulam, in aerem tandem elevatam ac nivis raræ specie stellularum adinstar recidentem, nec non 25. (15.) & præcipue 26. (16.) ubere illarum proventu fœcunda, ut & 27. (17.) ultimæ quadræ præcursor gelu moderatum nivibus intertexens. Ultima quadra 28. (18.) splendens copiosa nives primum leni cum gelu tulit, mox flante circa vesperam Favonio plane eas colliquans: Quas tamen nox sequens rursus gelida quadantenus constrinxit; Sol vero 29. (19.) denuo solvit ac leniter degelavit 30. (20.) gelu pristinum recuperavit vigorem, ac satis intenso rigore 31. (21.) mensem hunc simul annum ipsum terminavit.

Morbos hic ultimus mensis genuit adinstar præcedentis febres sporadicas, primum varias intermittentes & continuas, & ex his quoque mixtas, catarrhales, malignas etiam, purpura, morbillis, variolis quoque variegatas, defluxiones, catarrhos, erysipelata, cephalæas, anginas, ophthalmias graves, diarrhœas nonnullas & tusses contumaces.

Constitutio Epidemica Hassiaca Anni 1695.

Dn. D. MICHAELIS BERNARDINI VALENTINI.

Missa d. 27. Aprilis An. 1696. Gissa Augustam Vindelicorum.

Constitutionem epidemicam anni 1695. quod attinet, illa hic locorum tolerabilis, & quæ DEI est clementia, benigna fere fuit, ita quidem ut plures, qui ob tempestatum varietatem & Proteiformes temporum mutationes morbus nobis sonticos prædixerant, in admirationem rapuerit. Licet enim hyemem habuerimus variam & inconstantem, mox frigore, mox pluviis molestam, succedente Vere præmaturo quidem, sed pariter inconstante: Licet quoque æstas cum autumno pluvia utplurimum & uliginosa fuerit, interpositis æstibus quibusdam solis subitaneis, affectus tamen leviusculos, sensibus magis, quam vitæ incommodantes observavimus. Si enim ullus hic anni cursus sensoriis externis summopere infensus erat. Sub æquinoctio enim verno ophthalmiæ epidemicæ grassabantur, interpositis vero Martio & Aprili pleuræ collique inflammationibus a ventis inclementioribus præmaturum Veris calorem suffocantibus, & humorum stases promoventibus, sine dubio exortis, quæ tamen suetis medicamentis diaphoreticis & discutientibus facile cedebant. Post solstitium æstivale mense Julio ulcera aurium quamplures infestabant, suppurata plerunque, quæ vel sponte vel sudoriferis & balsamicis curabantur. Tandem sub æquinoctio autumnali Augusto decrepito inflammatio gingivarum, linguæ & oris in hominibus, in brutis vero pedum inflammationes observavi hinc inde, quarum priores, præmissis præmittendis, tinctura ligni sancti felicissime sustuli; posterioribus Veterinariis relictis.

Constitutio Epdemica Augustana An. 1696.

Dn. D. LUCÆ SCHROCKII,

Academiæ Cæsareo-Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Præsidis.

Quamvis anni hujus ingressus aerem serenum, nebulis tamen matutinis & vespertinis utplurimum comitatum, cum acri frigore ostenderit, mox tamen temperatior ac serenus, quem subinde frigidiusculus, ut & mutabili sub euri zephyrique flatu pluviosus, rarius nivosus intercedebat, fuit subsecutus; a solis præcipue in Pisces ingressu, usque dum Arietis signum attingeret, blanda adeo spirabat aura, ut arbores consueto citius gemmas protrudere inciperent, ac præmaturum Ver adesse videretur. Quæ tamen constitutio varias in corpore alterationes produxerat, atque latentia in eo morborum semina suscitaverat: unde ineunte mox anno feri in faucibus stagnationes catarrhosæ, tussesque pertinaces, ultra æquinoctium vernale plures civium infestantes, ut & postea febres purpureæ, variolæ, intermittentesque febres oboriebantur. Quas tusses, præter pilulas de cynoglossa, vel styrace, nocturnam quietem, serum acrius contemperando, spiritusque agitatos sopiendo, parva dosi sumptas, feliciter conciliantes, variis temperatioribus pectoralibus, aquis, sirupis, pulveribus, electuariis, tincturis, fibras partium spiritualium irritatas demulcentibus, pungentia acris lymphæ spicula obtundentibus, ejusve visciditatem resolventibus, interpositis blandissimis laxativis, præsertim infuso thee vel veronicæ, aut hydromelite, foliis sennæ imprægnatis, profligare datum fuit. Phthisicos tamen aliquot citatiori gradu ad sepulchrum deductos vidimus. Febres purpureæ in adultum usque Ver non pueri-

puerilem saltem ætatem, sed provectiorem quoque, adolescentes æque ac seniores, passim invadebant; aliquos mitissime habebant, ut nec lecto se committere opus haberent, neque etiam liberiori aeri expositi læderentur, ac sine ullo medicamento, intra biduum vel triduum convalescerent; in nonnullis vero gravius insurgebant, & cum notabili calore, debilitate, ac præcordiorum compressione, vigiliisque lecto per octiduum, vel longius affigebant; temperatioribus tamen diaphoreticis, antimoniatis, cinnabarinis, &c. effervescentiam impuriorum massæ sanguineæ particularum refrænantibus, coagulationem ejus inhibentibus, illarumque per cutis poros eliminationem promoventibus, cedebant; nec deerat in quibusdam contagium, quod uxori a marito, & vice versa communicatum observavimus: oriebantur, præcedaneo utplurimum horrore, primo per universum corpus parvæ rubræ maculæ, sensim dein majorem in amplitudinem se dilatantes, ac tandem aliquibus in locis, dorso in primis, squamularum instar cuticula decidebat; aderatque in omnibus oculorum pruritus, in nonnullis rubedo, tussis molesta, corporisque pruritus. Quibusdam erysipelatis nomine donabatur, mihi febris purpureæ benignæ species, quæ Dom. Thomæ Sydenhamio in obs. med. circa morbos acut. sect. 6. c. 2. febris scarlatina audit, commodissime appellari posse videbatur; quamvis hanc ipsam commode quoque ad morbillos referri potuisse, cum Dom. Richardo Mortono Pyretolog. part. 2. exerc. 3. c. 5. non negaverim; quo etiam nomine vulgo nostro communiter appellabatur. Variolæ puerili saltem ætati infestæ, primo mitissimæ comparuerunt; quamvis enim pro more suo ante eruptionem calore præternaturali, capitis, oculorum, ventrisque dolore, vomitu, levioribus convulsionibus, atque deliriis, timorem in quibusdam incuterent, ubi tamen prodire inceperant, cuncta pacatiora fuerunt reddita, atque inter paucorum medicamentorum, v. gr. antimonii diaphoretici, cornu cervini philosophice preparati, lapillorum gammatorum, &c. vitiosæ lymphæ turgescentiam moderantium, & acriores ejus particulas absorbentium usum, tempus suum absque insigni molestia decurrerunt, inprimis ubi primæ corporis viæ prius lenioribus laxativis fuerunt mandatæ a qua lustratione vidi, qui, signa imminentium variolarum, cephalgia, dolor ventris, & calor febrilis licet jam compararent, ipsique in eodem cum aliis variolosis loco decumberent, sine iis convaluerunt. Postea tamen vere adulto, quosdam vehementius, & non sine malignitatis nota affligere cœperunt, quin & trucidarunt; quos inter puella septennis, facile earum eruptionem ferens, erat, in qua tamen, præsertim in facie, die quinto, post iteratos aquæ frigidæ potus, quasi subsistentes, crusta saltem quasi aliqua depressione eandem obducebant, sanguinis alvo crebro excernebatur, & hinc inde, in faucibus potissimum, nigræ pustulæ comparebant; cæterum mente sibi constans, nec alias male se habere adstantibus visa, die septimo obiit; postquam ejusdem sororcula, paucis ante diebus, sine ulla fere cura medica decumbens, depressioribus etiam variolaceis crustis ubique obducta, itidem esset demortua. Febres intermittentes non quidem in adeo multis observabantur; quos tamen invadebant, in iis sine intenso calore aut siti, nulloque, utplurimum cum horrore, alternis, aut singulis diebus recurrebant: in omnibus, paroxysmo præsente, maxima de præcordiorum compressione; atq; in regione dorsi his opposita, usque ad nucham se extendente dolore querelæ audiebantur; ab ulteriori lympha, quæ in glandulis stomachicis, & œsophagi colligebatur, spasmodicasque fibrarum nervearum corrugationes excitabat, inductæ; pro varia alia symptomata concurrebant. Virum consistentis ætatis curandum habui, qui post superatam feliciter febrem continuam, paulo post altera illa, non tantum die rucurrentem, & tertio paroxysmo terminatam, intensissima cum pectoris, & præcordiorum compressione, pulsu debili, respiratione tamen libera, correptus fuit; cujus etiam uxor, septimo mense gravida, post unicum talem eodem tempore perpessum vehementem paroxysmum, immediate partus doloribus prehensa, sævissimisque totius corporis convulsionibus exagitata, fœtum vivum, pauculos post dies demortuum, inscia excluserat, sensimque denuo convaluerat. Cæterum pro morboso austero viscidoque humore attenuando, & enervando, præter urinosa volatilia, cortex Peruvianus suo hic egregie fungebatur officio; ita tamen ut alvus simul esset solicitanda, partitisque vicibus excrementitii humores lenioribus pharmacis educendi.

· *Sydenham opera Medica.*

Nec hysterici affectus ob multum diversa a causa oborti, atque loco tantum, in quo sedem fixerat illa, fortasse discrepantes, hic reticendi erunt, qui hoc tempore aliquot maritatas fœminas, non gravidas, tum quæ menstruæ sanguinis evacuationi erant expositæ, tum quæ per ætatem eadem destituebantur, vehementer excruciarunt, dolores nempe in lumbis ardore molestissimi, versusque pubem se extendentes, ac incertis periodis quotidie fere affligentes, quos tepidæ, & uterinis herbis alteratæ aquæ balnea multum demulcere, essentiaque castorii volatilis opio immixto, profligare poterant.

Post æquinoctium vernum horridior magis constitutio amœnitatem priorem exceperat, mutabilisque primo aeris temperies, mox frigore, & euri inclementia modestior fuerat; quam sole in Tauro versante, calidior, pluviis tamen subinde comitata, exceperat; & postquam die 11. 21. Maji hora decima vespertina levior terræmotus, quem post quinquehorium vehementior subsequebatur, urbem concussisset, atque mane densior nebula (utrum a vaporibus motu illo ex terra in auram emissis elevata? nescio; quamvis per integros duos menses, neque ante, neque post hanc terræ conquassationem ulla alia urbem nostram ambierit) a sole tamen orto facile discussa, successisset, frigidiorem subinde Jovem, & ubi sereno calore mitiorem quandoque se præberet, mox a tempestate ingruente denuo defervescentem, crebrisque pluviis terram madefacientem, persensimus; interea vero, præter dictas purpuras, tusses, variolasque, pleuritides etiam veræ, cum deliriis, febre, cœterisque consuetis symptomatibus, exerere se cœperunt, a venæ sectione, ubi dolor urgebat, diaphoreticisque absorbentibus dictis, & expectorantibus auxilium expertæ.

Nec deerant, cum sol ad Gemellos accederet (præter tertianas, & leviores ad guttur catarrhos, ac uvulæ prolapsus) febres petechiales, in superiori fere civitatis parte tantum, qua meridiem spectat, in primis etiam in Xenodochio publico, stragem multorum e plebe edentes; quarum contagium ex vicinia a famulitio Xenodochii allatum credibile erant. Mihi quamvis paucissimi talium ægrorum tractandi occurrerint, deprehendi tamen, hos, qui in morbi principio alvum adstrictam antimonii diaphoretici largiori dosi, paucissimis diacrydii sulfurati granis permixti, multis inde excretionibus subsequentibus, expurgarant, evasisse; aliis duabus fœminis, quæ sine tali medicamento fuerant, mortuis, quamvis utranque diu morbum celasse, & nonnisi extreme ab eo coactas, lecto ac medicamentis se commisisse, sicque morbi periculosi principia neglexisse, fatendum sit.

Toto fere mense Junio, & Julii principio, zephyri fere semper inclementiam experti fuimus; qui præterquam quod terram, pluviis equidem multoties madefactam, plurimum exsiccaret, frigore etiam ingratissimo corpora nostra offendebat, sicque a natura sua plane desciviſſe videbatur, cum alias humidam calidioremque temperiem nobis conciliare soleat. Euro e contra, serenitatis alias, & siccitatis nobis indice non fallaci, in mensis Junii initio pluvias præter morem, accumulante. Sed ante solis in Leonis signum ingressum, posteaque ad ejusdem usque inde egressum, calores huic tempori convenientes satis insignes persensimus; quos tamen continua fere ventorum zephyri in primis spiratio, pluviis subinde intermistis, nunquam diuturnos esse permittebat. Interea Morbona magnas dabat inducias, nisi quod circa Caniculæ occasum variolæ, & morbilli (qui posteriores per reliquam subsequentem anni partem in aliquibus paucioribus sparsim efflorescere pergebant) denuo puerilem ætatem majori numero, admodum tamen benigne invaderent, ut major ægrotorum pars levioribus remediis, sine Medici opera convalesceret.

Et quamvis, a lymphæ, ob turbatam insensibilem transpirationem, viscidioris coacervatione, & hinc in varias stagnationes pronitate, atque ex admixtis heterogeneis particulis aliis depravatione, quatuor po-

 stremis

ſtremis menſibus, vagi articulorum dolores, prima in aliquibus invaſione coxæ tantum infeſti; Menſe Septembri inſuper, poſt frigidos ſiccoſque zephyri impetus, diarrhœæ, & dyſenteriæ; Octobri, tolerabiliorem aeris temperiem uſque ad Decembris finem, qui frigore intenſo nivibuſque ſtipato comparuit, educente, præter febres petechiales, immaturæ æque ac provectiori virginum ætati, neſcio quo fato, in primis infeſtas, catarrhi, qui tuſſis moleſtiam excitabant, aut etiam in apoplexiam fortem, levioremve deſinebant, obſervarentur; quin & adultus Autumnus indolentes genarum tumores œdematoſos, tuſſem humidam, aſthma, in quibuſdam febre intenſa comitatum, & catarrhos ſuffocativos produceret, non adeo multi tamen hiſce epidemice, morbiſve aliis ſporadice ægrotare deprehendebantur, tamque otioſa alcyonia nobis notabantur, ut non leves ad nauſeam uſque, aliquorum, quibus ex morboſo aliorum infortunio lucrum capere volupe eſt, querelæ ſubinde exaudirentur; cum interea, quæ lymphæ ſtagnanti debitam fluiditatem conciliare, abundantemque ex corpore eliminare valebant, medicamenta ſalutarem operam navarent.

Conſtitutio Epidemica Berolinenſis An. 1696.

DN. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP.

Miſſa d. 25. Februarii An. 1697. Berolino Auguſtam Vindelicorum.

ANni 1695. menſis ultimus vario variatus æthere, temperatum rigido miſcuerat gelu. Hoc ipſo tenore, in gelu tamen adhuc quam calorem magis propenſo Januarius ſequentis milleſimi ſexconteſimi nonageſimi ſexti anni initium, ſtylum Gregorianum ſi ſequaris, ad 10. ejuſdem uſque perſeveravit, a 1. 10. ſt. Juliano ad ultimum ejuſdem ſeu 22. 31. aeri udo, pluviis ac nivibus quandoque intermixtis, paucis tantum ſparſim intercalatis diebus gelidis, ac paucioribus adhuc ſerenis, remiſſo fere pene penitus frigore delens, hyemis, alias ordinariæ hoc menſe, loco Veris primordia ſubſtituens, integrum ſui dimenſum abſolvit.

Succeſſit hinc Veris quaſi prænuncius Februarius, quem, ſi paucas noctes exceperis, aliquatenus gelidas, nunnulloſque dies nubilos ac pluvioſos, ſerenitate atque amœnitate, prolectis etiam in hortis, meo quoque floribus, colchico, croco vernali, & ſimilibus præcocibus, cum Vere certantem, Majum potius, quam Februarium dixiſſes.

Quem Martius excepit frigus, noctibus præſertim gelu rigentibus, ac diurnis nivibus, pluviis, & grandine quandoque, cum ſolis ſplendore ſed rariori alternantibus, florum ulteriorem proventum intercipientibus ad 17. 27. uſque qui cum ſequentibus verno ſudo ac tempore gratus hunc primum anni quadrantem terminavit.

Venti uti in hoc, ſic in ſequentibus fuerunt pro ætheris varietate varii, nec ullo ordine enumerandi.

Januarii morbi fuerunt præcipui, febres ardentes, ac malignæ diverſis ſymptomatibus ſtipatæ, ac malignitatem, nunc hujus, nunc alterius generis exanthematis prodentes; præſertim variolis, epidemice graſſantibus, partim malignis, & confluentibus, partim benignis, quæ a ſubſequentibus poſtea morbillis exceptæ nonnunquam, & petechiis mixtæ.

Februarii febres variæ, catarrhales, ardentes, malignæ etiam, petechiis & morbillis ſuſpectæ, ut & pleuritides nonnullæ fuerunt.

Martio menſe rariores fuere febres, moleſtæ tamen, ac quædam malignitatis non expertes: præterea, & intermittentes nonnullæ, tertianæ potiſſimum, raræ quartanæ. Ophtalmiæ denique, & oculorum inflammationes, tam hoc, quam præcedentibus, & ſequentibus menſibus frequentes, contumaces valde, ac quædam etiam periculoſæ. Defluxiones ut plurimum a capite ad partes ſubjacentes, pro cauſa agnoſcentes.

Febrium illarum epidemiarum occaſionem præter ætheris, & aeris perpetua varietate turbati, varia contenta cum aere hauſta, ac in corporibus continua illa aeris mutatione, accedente diætæ nonnunquam inordinatæ vitiis, ſic vel aliter prædiſpoſitis, humores fermentando moventia, & in orgaſmum illum præter naturalem cientia, ſicque nunc hæc, nunc alia ratione exagitantia, atque ad ſeparationem, & expulſionem particularum noxiarum ipſis communicatarum, ſed iiſdem infeſtarum ſtimulantia. Qualia autem ſint illa miaſmata, cujus naturæ, ſubſtantiæ, materiæ, formæ, quarumve qualitatum, & accidentium, aut, ut cum modernis loquar, cujus configurationis, texturæ, motus, activitatis &c. determinare meam tranſcendit, ut ipſum æther, ingenii mediocris, & ob ætatem quodammodo jam torpentis, ſphæram, hujuſmodi ſubtilitatibus neutiquam quadrantem.

Aprilis a primo die ſtyli Gregoriani aut 22. Martii Juliani pauciſſimis ſparſim intercedentibus diebus pluviis uti 31. 10. Martii hujus circa veſperam, ac quibuſdam ventoſis uti 5. 15. 8. 18. 9. 19. 10. 20. 13. 23. & ſequenti ad meridiem uſque, omnes fere a frigore nocturno, diurno vero tepore remittentes, ad æſtivum calorem paulatim, & ſerenitatem tranſeuntes, æſtatem pene loco veris induxit.

Quo prope tenore Majus etiam, variato licet nonnihil, & aucto dierum ab æſtiva amœnitate deflectentium, frigidorum, turbidorum, & pluvioſorum numero, & ordine proceſſit ac tranſiit.

Junius magis fuit Majo, & quotidie fere, ſerenitate tamen nonnunquam, ſed tranſitoria intercedente, pluvioſus & quandoque nimboſus.

Morbi menſe Aprili parci fuerunt, pauciſque funeſti, præter enim continuantes adhuc oculorum inflammationes illas contumaces, ſparſaſque hinc inde febres, tam intermittentes, & inter eas, & quartanas ſimplices, & duplices, ſed raras, quam continuas, immo & quaſdam malignas eryſipelatodes, pleuriticas, & morbilloſas, vix alii occurrerunt hoc menſe morbi.

Majus paulo copioſiores morbos tulit, ſed epidemicum nullum, niſi prædictas ſæpius opthalmias, & inflammationes oculorum, febreſque, quas cum Aprili fere communes ac convenientes habuit.

Junio menſe, pauciores adhuc, ſcorbutum, præcedentibus quoque menſibus non rarum, & veneream luem ſororios illos, illam malignitatis pravæ, hunc pravitatis ſpurcæ, ſed ſub illius larva ſæpius latentis, ſtigmate notatos, nimis hic, proh! omni tempore frequentes, ſi dempſeris, fuerunt.

Cum pauci hi, qui hoc trimeſtri fuerunt morbi, cum prioris trimeſtris morbis genio, & moribus fere convenerint, cauſæ quoque eædem aut parum diverſæ procul-dubio eos produxerunt, inſolitus præſertim his locis hoc anni tempore calor æſtivus fere; Quod vero rariores fuerint, aeris æquabilitas, & perpetua fere calori moderato juncta temperies, ſerenitas, & amœnitas. Talis enim cum fuiſſet Aprilis, nec Majus ab ea admodum deflecteret, paulo quidem plures, ſed ejuſdem fere farinæ morbos aluit: Prædictos ſi exceperis, qui omnium hic temporum dici merentur, ſicque ex parte endemii. Qui etiam Junio menſe magis, ob aeris majores turbas, friguſque cum cœlo pluvioſo quandoque recrudeſcens, illis affectibus præcipue infeſtum malitiæ ſuæ, & infamiæ notas exeruerunt, ac Medicis proinde plus atque Chirurgis negotii faceſſerunt.

Julii initium, turbido prima die cœlo, tonitru ſecunda ſuperaddidit. Succedente æſtivo unius alteriuſve diei æſtu, pluvias tandem ſudo ac tranquillo temperatoque aeri nonnunquam interſparſit ad Caniculæ uſque ortum, qui aliam aeri faciem frigidam procelloſam, ac nimboſam induit, ſudo tamen ſequentibus diebus interpolatam, ac æſtu gratis ſubinde eteſiis, ac pluviolis ſuavibus temperato emendatam.

Auguſtus Julio, variato tamen nonnihil mutationum tam aeris quam æſtus ordine, amœnitate, ac temperamento reſpondit.

September 22. Aug. ſt. v. 1mo. die mox procelloſo, & nimboſo ab æſtivo aliquatenus calore, ſimulque amœnitate præcedentium menſium gratia receſſit, atque frequentiores aeris turbas, ventos, pluvias, temperamento præcedentium addidit.

Morbi menſe Julio, præteriti Junii morbos tam paucitate, quam motibus æquarunt, propter affinitatem forte temperiei aeris. Niſi quod catarrhi, ac tuſſes ob repentinam cum Canicula ingruentem caloris æſtivi præcedentis in frigus, pluvias, & nimbos mutationem, ac effectus alii ſcorbutici paulo frequentiores hoc menſe, quam præcedenti fuerint, pleuritides quoque non-

nonnullæ, & anginæ fatis frequentes a defluxionibus scorbuticis ortæ, valde contumaces ac periculosæ, eo præsertim symptomate, quod ut plurimum in tumorem grandem ac apostema tandem juncturam, ac processus maxillæ inferioris occupans, idque cum cruciatibus insignibus, donec nimirum maturuerit, ac interne sponte crepuerit, maxillam immobilem reddens, sicque oris apertionem, ac cibi assumptionem plures dies præcluderent fame fere pereundum fuerit affectis, desierint. Quod tamen incommodum, & periculum nonnulli imposito mature emplastro resolvente, & discutiente, sicque discusso tumore evaserunt.

Causam hujus symptomatis sane peculiaris, si quis præter communem omnium phlegmonum ac tumorum, affluxum nimirum & stagnationem incrassati acre prædicto frigidæ ac uvido sanguinis, desideraverit, ac cur juncturam illam potius quam illam faciei aut colli partem affecerit ? quæsierit & flagitarit e principiis mechanicis eruendam juxta hodiernam medicinæ theoriam, hunc ad perspicaciores me, nondum in his apicibus satis exercitato, & veterum adhuc placitis quadantenus inhærente remittere cogor.

Augustus, ut & ex parte September sequens, quasdam adhuc affectus servavit reliquias, in cæteris quoque Julio mensi morborum varietate ac febrium præter catarrhales nonnullas, raritate conformis.

September prædictis febres quasdam, etiam ardentes, asthmata, anginas, rariores tamen, inflammationes oculorum, aliaque similia symptomata superaddidit, aeris proculdubio ab æstivo fervore in autumnale frigus, & udum ætheris temperamentum jam degenerantis, soboles.

Octobris primum biduum Septembris æquavit exordium frigore, aere turbido, ac pluviis: Alterum biduum sudo ac temperate calido æthere acceptum, sequens triduum pluviis, vento frigido, ac aere turbido incommodum, quatriduo tandem amœniori rursus pensatum. Cæteri ad 10. 20. usque, vario cœlo, si frigus autumnale, moderatum tamen exceperis, temperati, pruina nocturna sequentis gelu nocturni prænuntia, hyemem præcocem minata, dubiam reliquis diebus serenitate satis stabili ventis rarius pluviisque interpellata, cœli faciem, ac frigoris intensioris aliqualem tandem metum fecerunt.

November a primo, excepto solum 27. 7. Octobris, qui totus undosus, ad 5. 15. usque serenitate ac amœnitate aeris, Verni fere commendabilis, frigore postea auctiori, & intercalatis diebus nubilis, ventosis atque pluviosis paulo inamœnior, temperatus tamen adhuc, hyemis exordium satis tolerabile, ad ipsum usque sui finem effecit.

A Decembri non minus, qua initium tolerabili, exceptus, ad 30. 10. Novembris usque serenum ac gelidum. Qui mutata facie nivem primam pluviis nonnullis intermixtam, sequenti mane tulit, cui gelu postea, ad ipsum usque sui ipsius & anni finem, remissis quidem nonnunquam, ac nivibus paucis interpolatum continuans successit.

Morbos October præter prædictam in guttur, & maxillæ juncturas febri catarrhali junctam, & defluxionem nondum plane desævientem, arthritidem vagam scorbuticam, nephritim, hypochondriacos quosdam affectus & scorbuticos aluit. Præterea diarrhœas nonnullas, parcas tamen, choleram: Dysenteriæ vero, utut proventus hoc anno fructuum arboreorum satis fuerit, gula adhæc non otiante, oppido raræ, id quod admiratione non indignum.

November pleuritides frequentiores, ut & affectus nonnullos hystericos, colicos, scorbuticos, oculorum inflammationes, catarrhos, tusses, & id genus alios, autumno frigido, & pluvioso, nimboso, & alias variato ætheri debitos, febres præterea catarrhales, continuas initio, mox accessionibus & paroxysmis interpolatas, in ardentes quoque quandoque easque malignas degenerantes induxit.

December præter enumeratos hæmoptoen quandoque, etiam non præsente aut præcedente pleuritide, rheumatismos, aliasque defluxiones varias, scorbutis nonnunquam mixta prodidit.

Causas horum morborum, & symptomatum eos stipantium, præter diætæ vitia, & obnoxiam hinc forte aut ob nativitatis stigma, corporum ad recipiendas varias tum ab aere frigido, & humido autumnali, frigido vero & sicco hyberno injurias, tum ab exorbitantibus animi pathematis molestias ac vicissitudines prædispositorum diathesin, indeque nascentes humorum alterationes, fermentationes, ebullitiones, alias assignare aut determinare vix ausim. Quod si vero quis certa quædam, sed vix præcognita aut dignoscenda, nedum definienda ætheris miasmata, occultis, sed nunc in exilium actis, qualitatibus valde affinia, accusare velit, huic haud difficulter astipulabor.

Sydenham opera Medica.

Cæsareo Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Academiæ Præsidi, Perillustri ac Generoso Domino Dn. LUCÆ SCHROKKIO, Sac. Cæsareæ Majestatis Archiatro, ejusque Personæ Imperialis Medico, S. R. I. Nobili, Aulæ Cæsareæ, Palatii Lateranensis, & Consistorii Imperialis Comiti, Academiæ Patavinæ Recuperatorum Collegæ, ac Reip. Augustanæ Physico ordinario, Patrono ac Fautori Magno.

Salutem Officiosam.

CONRADUS BERTHOLDUS BEHRENS.

Cum nullas unquam ab illustri generositate tua literas accipiam, in quibus non subinde, continuatione historiæ Epidemicæ semel cœptæ, hortaris: Tum in primis singulare illud Societatem nostram exornandi, ac medicam rem promovendi studium, ex proximis luculenter apparet. Ego vero, quamvis hactenus urgentibus viris magnis, & quorum jussa capessere fas est, Genealogicis edendis occupatus sim, non tamen parerga hæc, tanto apud me loco sunt, ut res, quibus totum me dedicavi, artis scilicet nostræ, sive apud ægros faciendæ, sive scriptis illustrandæ iis postponam; Ac propterea multo citius generosa tua magnificentia me officio meo defunctum vidisset, modo materia historiæ Epidemicæ consignandæ apta se obtulisset.

2. Post solstitium enim vernum anni elapsi, & luctuosissimam patriæ nostræ variolarum luem, vix cum media æstate defervescentem, quin adhuc sporadice grassantem, parum dein ea æstate circa morbos accidit, quod quidem epidemici nomen mereri, aut scriptioni ansam suppeditare posset; Neque enim quod unus atque alter inordinatæ diætæ usus, animique affectibus abreptus, tertiana seu duplici, seu simplici, colico dolore, vel si sexum attendas hysterico corripiatur, hic sanguinem spuat, istum calculus torqueat, hypochondiaci aere nubilo, & circa solstitia magis angantur, alius alio modo laboret, epidemium statim est, si quidem nec adeo multi eodem tempore, & ex causa communi uno dictorum morborum affligebantur. Pleuritides quidem nothæ, & peripneumoniæ pituitosæ uti apud nos omnium temporum morbi sunt, ita & subinde iis quidam tam adultæ quam minoris ætatis decumbunt, verum nec illæ singulari aliquo symptomate, seu vulgo in constitutionibus epidemiis fieri solet, stipatæ erant, nec causæ alicujus universalitas accusari poterat, inter sporadicos affectus tum potius numerandæ.

3. Illud vero forte huc referri posset, quod mulieribus, quales ego intra duorum circiter mensium spatium non paucas novi, circa æstatis declinationem frequentes effluxus essent; cum mensibus per duos tresve circuitus subsistentibus, & nausea quadam comitante, ut & aliquali ventris intumescentia superveniente, gravidas se arbitrarentur; postea vero obortis derepente dorsi lumborumque doloribus, parturientium haud absimilibus, cum maxima anxietate, hystericaque syncope, grumi sanguinis enormes, massula informis, substantiam modo vesicalem, modo pinguedinem membranosam referens, in medio tamen cava, humoremque mephitin olentem continens, excideret, ac sanguis primo fœtidus, grumosus, dein vero floridus in magna copia excerneretur, & ægræ, veluti puerperæ, per aliquot septimanas lecto affixæ decumberent, donec sensim restitutæ, pristinæ sanitati redderentur. Forte autem quis dubitaret, an circa generationis pariendi negotium epidemici quippiam accidere posset, egoque ipse primo anceps hæsi. Cum

G 2 vero

vero annum hujus seculi octuagesimum quintum gravidis valde noxium & perniciosum exstitisse, & haud absimiles abortus provenisse diversis in locis, Excellentissimi Viri *Hannæus* & *Mullerus*, in Decuria secunda, anno quarto & sexto Miscellaneorum nostrorum, notarint, expedita res est, nec video quo pacto & effluxus ejusmodi epidemice contingere posse quispiam negare posset; Ab aere vero sanguineam massam concitante eosdem dependisse non arbitror, namque eo modo & alios ejusmodi fermentativos effectus, diarrhœas sc. contagiosas & dysenterias habuissemus, de quibus tamen illo autumno vix quippiam apud nos auditum, siquidem unum atque alterum junioris ætatis viridia dejicientem, aut colicas quasdam adultorum excretiones exceperis. Nec malum cibum potumque, quamvis alias ad constitutiones morborum epidemias suum symbolum conferant, hic quippiam attulisse opiner, alterius enim sexus tantum labes erat, & personarum in statu certo constitutarum. Arbitror vero ejusmodi mulieres, individuali, si ita loqui liceat, sua corporis massæque sanguineæ constitutione ac effectus hujusmodi concurrisse. Cum enim pleræque illarum circa tempus vernum febriles insultus perpessæ fuissent, ac ab eo tempore ventriculi imbecillitate laborarent, hinc massa sanguinea nondum debite restaurata, nec spiritus animales vigorosos suppeditante, ovula quoque muliebria debite constituta esse non potuerunt, ut ea propter, quamvis a semine virili fœcundata, & ad uterum promota; tamen contentorum staminumque expansionem pro corpusculo fœtus sensim effigurando, adipisci non potuerint, sed in informes massulas excreverint, ac mora putredinem contrahentia partes uterinas ad excretionem ejusmodi & effluxus stimularint, conferente symbolum suum sanguine matris ichoroso & acriori. Rem certe ita se habuisse, vel inde palam evadit, quod quædam eo malo affectarum in cachexias lethales delaberentur, aliis cum tempore ad statum naturalem devenientibus. Cum vero debilis ejusmodi constitutio a causa communi, febribus sc. vernalibus dependerit, hinc quoque ratio epidemica effluxuum magis patescit. Uti enim recte observat Illustris *Ramazzinus* in Dissertatione prima, epidemici morbi non constitutionum præsentium, sed præcedentium producta sunt.

4. Et hæc quidem ante solstitium hyemale; Illo vero ingruente, ac aere magis boreali existente, juniores, qui circa æquinoctium vernale variolis laboraverant, maxime infestabant tusses acres & convulsivæ, peripneumoniæ, febresque forte eandem ob rationem, quod digestione scilicet ab eo tempore imbecilliori existente, sensim sensimque exhalantibus sc. per æstatem partibus tenuioribus multa viscida ac acris pituita in præcordiis se accumularit, & superveniente aere boreali, acorem contraxerit, similique modo sanguinem infecerit, ut dein cuncta hæc quasi in peripneumonias & pleuritides nothas, aut quoque simplices diaphragmatis irritationes, quarum producta convulsivæ tusses sunt, collimarent. Atque uti in tussi nihil magis conducebat ac lenientia, acrimoniamque demulcentia, ita quoque plurimi laxativorum in primis beneficio in integrum restituebantur, non pauci tamen convulsionibus supervenientibus ante primum septendium suffocabantur.

5. In adultis vero eo tempore præ cæteris quoque affligebant peripneumoniæ, pleuritides, phthises, arthritides vagæ. Peripneumoniæ, pleuritidesque, post solstitium hybernum in majori copia, pituitosæ magis, ac tunc quidem senibus maxime lethales. Incipiebant cum dolore ventriculi tensivo, dorsi quoque ac cordis angustiis. In quibusdam pleuritide notha decumbentibus, & quasi alias hypochondrii sinistri dolores molesti erant, diarrhœa quædam serosa, ramentis interdum sanguineis comitata, cum levamine superveniebat.

6. Phthises quidem omnium annorum circa autumnum morbi sunt, tum tamen vitio magis præcordiorum existere videbantur, cum eorundem, hypochondriique in primis sinistri dolores frequenter concurrerent, flatulentiæ vomitusque æruginosi, nec sputum cruentum esset, quod ipsum tamen, siquidem phthises hæ primario a pulmonum ulcere dependissent, continuo cruentum esse debuisset. Non autem novum, dari phthisicos toto morbi decursu nihil omnino cruoris ejicientes, notavitque post alios id anno nono Decuriæ primæ miscellaneorum nostrorum Excell. *Dn. D. Scharfius* in juvene phthisi ex sputo sensim post nimium opiatorum usum suppresso, exemplo licet huc non admodum quadrante, illud tamen, quod volo, abunde probante. *Zacutus Lusitanus* ejusmodi phthises incruentas asthmaticas vocat; quæ ipsa tamen denotatio apud ægros nostros locum non invenit; non enim memini, quosdam ex iis asthmate simul laborasse, nec in iis qui forte obierunt, vomicas simul adfuisse suspicor. Phthises enim nostræ pleræque vel ex catarrhis existebant, vel ab humoribus in præcordiis corrosivam fere aciditatem contrahentibus, similique qualitate serum sanguinis, sputi materiam imbuentibus, dependebant. Hinc etiam in non uno sputa æruginosa notabantur, in aliis etiam biliosa. Non tamen adeo semper lethales erant, quin aliquot ab omnibus pro deploratis habitos, solo lactis caprilli potu, utpote optimo & nunquam satis laudato corrosivam ejusmodi succorum sanguinisque acrimoniam corrigente, partim restitui, partim adhuc servo, cum reliqua auxilia acori opposita, modo ignea sua volatilitate febrem comitem augerent, modo salinis spiculis tussim magis irritarent, decocta autem pectoralia tonum ventriculi admodum laxarent, & ægris appetitum omnem auferrent. Lac vero ipsum, methodice tamen usurpatum, notante id simul Illustri *Wepfero*, Medico quondam nulli secundo, in Epistola ad Verzascham, hypochondria emendet, febri lentæ resistat, habitum firmiorem, colorem nitidiorem, viresque robustiores conciliet, quin novos plane homines efformet, methodice dico usurpatum; nanque in biliosis complexionibus, aut ructibus jam existentibus acidis assumptum, per vomitum instar materiæ caseosæ rejectum vide, quique in prandio pisces, aut alios cibos inconvenientes subjungebant, iis febris de nocte augebatur.

7. In febribus tertianis quartanisque, quæ tamen admodum paucæ, magis ac alias insignis dorsi dolor notabatur, & vomitus in paroxysmis molesti erant. Quartanæ tamen non admodum rebelles existebant, & aliquot vulgatissima methodo, & remediis fere domesticis absque corticis Peruviani usu fugavi.

8. Arthritides autem vagæ præludia erant scorbuti cum novo anno secuturi. Dolores modo totum corpus corripiebant, de membro in membrum, aura citius, desilientes, in quibusdam etiam tubercula subito erumpebant, mox iterum evanescentia, cum subsequente leviore paralysi. Inter consueta contra hunc morbum remedia mixturam simplicem satis laudare nequeo; quæ uti alias divinum remedium in plurimis morbis existit, ita & hic debita cum circunspectione usurpata, nunquam me, quod sciam, refellit.

9. Cum novo vero anno aer, rarissimo valde, nec senibus observato exemplo, plane æstivus, tepidus, ac humidus ultra duos menses constantes perstitit, ita ut ne pruina quidem noctu terras obtegeret, & ranæ coaxare inciperent. Sub ipsum æquinoctii tempus nix iterum & hyems per aliquot septimanas valde aspera; unde, & morbi tum majori numero ingruebant, ceu fieri consuevit temporibus anni debitam suam constitutionem non servantibus. Ex is vero erant apoplexiæ, defluxiones, febres varii generis, cachexiæ, scorbutus.

10. Apoplexiæ, non senibus tantum, quorum alias morbus est, sed & iis, qui vegetæ adhuc ætatis, contingebant; ægri subito animo linqui videbantur, quibusdam per somnum obveniebat malum. Non tamen adeo lethales erant, sed lympha nervosarum partium obstructionem extravasatione sua causante, seu ope sudoriferorum volatilium, seu quoque propter febrim interdum una supervenientem resoluta, inque motum iterum comitata, circa diem octavum plerunque terminabantur, absque remanente paralysi. Quibusdam rubedo in parte quapiam externa, altero ab insultu die superveniebat, quæ tamen topicis resolventibus facile cedebat. Nec tamen omnes qui subito ita interibant apoplexia proprie dicta extinctos opiner. Quidam non infimæ sortis vix trigesimum ætatis annum excedens, & ex frequentiori erysipelate sinistrum pedem tumidiorem gerens, per octiduum de gravitate cordis ac oppressione ejusdem, ut & punctione in latere dextro

tro quærebatur, cui ut levamen daret, venam in brachio aperit, sanguine nimis largiter educto. Altero vesperi inter choreas subito animo defecit, stertit & dicto citius exstinguitur; cadaver mane apertum, & quantum in tumultuario isto casu licuit, pervestigatum, viscera partesque omnes, præterquam pulmones, sanas retulit. Ex his enim lobus dexter undique adnatus, & parenchyma ejusdem per transversum dissectum, abscessibus sinuosis obsessum se præbuit, haud absimilem in modum quem notarunt in Miscellaneis nostris Excellentissimi Viri, & quidem Decade prima, anno secundo *Dn. Winclerus*, Decade secunda, anno octavo, *Dn. Dolæus* & anno decimo, *Dn. Hartmannus*. Præterea attactu diffluebat pulmo, nigriorque erat, ut adeo sanguis per choreas ejusmodi concitatior redditus, per illum pulmonis lobum, juxta proportionem motus acquisitam, moveri non potuerit, atque hinc in dextro cordis ventriculo, in quo magna ejus grumescentis copia existebat, sufflaminatus fuerit, illeque quasi syncope correptus, momento citius expirarit. Nulla interim in cute livoris macula, aut sanguinis ex naribus, ore vel auribus eruptio, eoque modo plerosque extinctos arbitror, qui circa æquinoctium illud passim subitanea morte obibant; Vix octiduo post, alius subito inter eundum in platea expirabat, vesperi, sexagenarius fere, & colicis doloribus obnoxius. Animo sensim defecisse, & se deficientem de momento in momentum percepisse supervenientes notarunt. Post mortem pars illa sinistri lateris a collo ad costarum notharum extremitatem livida deprehensa, quod etiam sanguinis in corde & vicina regione grumescentiam arguit.

11. Febres varii generis erant sine dubio juxta temperamentorum, constitutionumque in individuis varietates ita discrepantes. Aliquibus ephemeræ, sed adhuc semel post unum alterumve diem repetentes. Quædam primis diebus intermittentes erant, & remittere videbantur, dein vero evadebant continuæ. Vere vero intermittentes, quo magis vernum tempus appropinquabat, eo minori numero. Quæ vero primo statim insultu continuæ apparebant, in iis modo calor, modo frigus, de cætero acutæ valde, cum dolore nuchæ invadentes, & levi delirio primis statim diebus, circa diem nonum pleræque seu ad salutem, seu ad mortem terminabantur. In quibusdam petechiæ apparebant, quas a malignitate scorbutica haud erronee quispiam deduxerit. Aliis vermes in principio, præcedentibus magnis cordis angustiis, & comitante delirio, proveniebant, quorum tamen aliquot, quamvis ætate provectos, servatos memini, cum alias in malignis pro pessimo signo vermium in principio excretio habeatur. Quorum vero sanguis per venam sectam eductus in superficie instar pultis albæ concrescebat, iis quamvis in principio nulla pleuritica, aliave pectoris affecti symptomata adessent, tamen circa septimum calore remittente tussis & phlegmatum expectoratio superveniebat. Malignitas vero major, quo magis ad æquinoctium accedebant. Quibusdam in locis adeo acutæ & contagiosæ, ut ægros altero die obiisse, superveniente pustula magna & nigra in femorum altero fama referret. Alio in loco junioribus bubonum in inguinibus tumor superveniebat. Quidam circa diem octavum melius habentes, & sanorum simillimi, in primis quibus urina post quartum diem apparebat citrina, circa duodecimum maligne relabebantur, maximo cum delirio, & generis nervosi symptomatibus, in quibus desperata res erat. Video hoc ipsum ab Excellentissimo *Ridlino*, anno primo Linearum medicarum, vocari, febrium malignarum inducias, nec ineleganter, nostri tamen ægri in medicamentorum usu continuabant, & nihilominus cum fœtore redibat malignitas. Alii, qui videbantur restituti, levi circa res non naturales commisso errore recidebant. Certa vero methodo omnes ii, qui continuo ægrotabant, tractari non poterant, citius vero evadebant, qui temperato tam medicamentorum, quam aliarum rerum regimine tractabantur, in primis vero acidorum medicamentorum usui, si quidem pectoris constitutio eadem concedat, facile cedebant.

12. Defluxiones, neque enim vox adeo absurda semper, ut non interdum retineri queat, cum catarrhorum in externis partibus descensus omnino accidat, & evidenti exemplo a generosa tua magnif. anno tertio, de-

Sydenham opera Medica.

curiæ secundæ Miscellaneorum nostrorum probatus, & a me quoque circa initium Februarii, in quodam Societatis Jesu Professore observatus, cui post acerbum scapulæ sinistræ dolorem juxta tractum spinæ dorsi humor sensibiliter deorsum rubeat, ad os sacrum usque, ubi per aliquot dies substitit. Exin tam diaphoreticis internis, quam topicis resolutus quasi, seu potius mobilis factus, per femur istius lateris & pedem ad plantam usque descendit, de nocte magis affligens, donec tandem remediis convenientibus plane discuteretur. Defluxiones inquam, magno numero circa id tempus occurrebant, ad oculos, aures, maxillas, uvulam, cum ejusdem & faucium erosione interdum, ad pectus, scapulas, & quorsum non? Interdum subito, ut ita loquar, recedebant, calore aliquo febrili & lassitudine per octiduum subsequente, in quibusdam vero membrorum contractura, aliisque latentis scorbuti symptomatibus. In primis quoque frequens humorum serosorum ad sinistrum scrotum decubitus, præcedente quadam quasi horripilatione, sinistri hypochondrii dolore, & in inguine tensione. Ad hydroceles vero pertinebant, hydragogisque internis, & topicis his in casibus consuetis curabantur.

13. Cachexiæ pedumque tumores in primis circa æquinoctium vernum notabantur, præsertim in iis, qui asthmati & catarrhis obnoxii erant. In plerisque cum diminuta urinæ excretione, eaque modo viscidum, & album, modo rubrum sedimentum referente. Etiam in puerperis quibusdam observatum hoc malum, quibus alias nihilominus lochia rite fluebant. Causa vero imminutæ hujus excretionis, cum nulla circa vesicæ regionem gravitas deprehenderetur, hinc in massa potius sero sanguinea nimis viscosa & tenaciori quærenda, cui etiam curatio consentit: namque ægri a nullis remediis melius habebant, quam ab attenuantibus incidentibusque, salibus scilicet diureticis fixis cum volatilibus combinatis.

14. Restat scorbutus, qui ipse quamvis endemium apud nos malum sit, non memini tamen intra aliquot annorum spatium, adeo frequentem extitisse, ac post solstitium hyemale. Non quidem me fugit, prudentes Medicos interdum ejusmodi affectus, quorum genuinas appellationes ac causas ægri aut horrent, aut propter terminorum artis subtilitatem capere nequeunt, scorbuti nomine efferre, nec minus & illud commune dicterium me latet, scorbutum esse asylum ignorantiæ medicæ, plurimosque affectus, quorum nomine eum incusamus, vel morborum fientium nullumque adhuc certum typum adeptorum effecta esse, vel etiam infelices reliquias existere morbi alicujus nondum penitus destructi, a quibus sanguis & cæteri humores contaminentur, ceu utrunque recte animadvertit *Sydenhammius*. Cum tamen superioris ævi Medicis placuerit ejusmodi dyscrasiæ massæ sero sanguineæ, in qua partes nitro sulphureæ cum quadam viscositate, præ cæteris magis exaltatæ, & spiritus vitales (utor termino communi) simul depressæ existant, scorbuti nomen imponere, & verba usu valeant, ceu nummi, hinc quoque præsente ejusmodi sanguinis statu, ac symptomatibus ab eodem dependentibus, voce hac uti nolle, nescio quæ animi singularis opinio existeret. Et certe non apud adultos solum, sed & qui junioris adhuc ætatis erant, & in infantia constituti, frequentia ejus generis symptomata notabantur. Morbillorum enim radices haud incommode quis in diathesi scorbutica quæsiverit, in aliis lassitudines, hæmorrhagiæ, qualem insignem in puella octo annorum deprehendi, quam suppressam maculæ magnæ sanguineæ in pectore & pedibus sequebantur, cum vermium excretione. Supervenit dein brachiorum pedumque contractura, & horum circa vesperam intumescentia; In adultis vero non modo morbis supra enumeratis comitem se adjungebat scorbutus, sed & insuper aliis symptomatibus molestus erat. Hinc frequentes de lassitudine cum appetitu prostrato, sudoribus nimiis, ptyalismo, doloribus membrorum nocturnis, immobilitate & contracturis querelæ, alii turberculis infestabantur, maculisque, quidam vero tantum, quando in lecto incalescerent, gingivæ plurimis sanguinolentæ, & in iis qui alias per totam vitam nec quicquam de scorbuto perceperant, quique dictæ malum hoc causanti non assueti erant. Aliis phlogoses erysipelatosæ in facie partibusque externis, quibus cessantibus, punctiones in præcordiis cum febre erratica superveniebant, phthisin minantes, nisi præventum fuisset

singulare in vitriario quodam, alias arthritidi scorbuticæ obnoxio, linguæ symptoma initio hujus mensis deprehendi. Hic cum per aliquot dies ptyalismus præcessisset, subito palpitatio tremula apicis linguæ cum aphonia supervenit, sectione venæ raninæ sublata. Exemplo *Augustini Thonneri* symptoma hoc ad scorbutum refero, qui haud absimilem linguæ convulsionem, in quodam arthritide scorbutica laborante observavit. Ex sola certe lingua excoriata, pustulisque in eadem valde dolentibus latentis scorbuti indicia desumpsit Excellentiss. *Ridlinus*, Linearum medicarum anno primo, medela opinionem comprobante. Ad scorbuticam quoque classem symptomata a spirituum defectu existentia referas, uti vertigines, oculorum caligines, lipothymias, melancholias, sive illis inordinatæ diætæ, animique alterationes progressæ, sive in altero sexu menses suppressi, & graviditas ansam darent. Denique nec illius obliviscendum arbitror, nullo anno majores de ventriculi imbecillitate querelas apud illos fuisse, quibus ex sui cœtus instituto tempore quadragesimæ piscium esus incumbit, quam digestionis debilitatem, an ad spirituum propter diatesim scorbuticam defectum, & fermentum ventriculi proin non satis exaltatum recte referam, penes alios judicium esto. In curatione vero symptomatum scorbuticorum illud in primis magni momenti deprehendi, cujus etiam in aureis suis observationibus meminit Illustris *Bechlinus* acidiusculos liquores, amaritudine balsamica delibutos palmam obtinere. Siquidem si quopiam in morbo, certe in scorbuto ebullitionis tempora, a reliquo ejus motu, massæque sero sanguineæ statu probe dignoscenda, & medicamenta juxta varianda.

15. Et hæc quidem de constitutione morborum apud nos a solstitio æstivo anni superioris communicare potui; Non quidem talia sunt, quæ ab aliis consignari non potuissent, sed quorum continuationem a me fieri posse illustris tua magnif. censuit, ego vero maxime vellem. Quod superest, neque enim ulterius progredi termini Epistolares patiuntur, Te, Magnifice Domine Præses, ut in præsidium ac incrementum artis societatisque nostræ, quin & totius Reip. literariæ in multos annos quam felicissime superstitem Deus servet, ex animo voveo, & nemo non ex societate mecum, quo summas ingenii dotes, atque elegans in primis maximeque subactum judicium practicum in lectissimis scholiis ulterius demirari liceat. Ipse ego profecto tota vita mihi gratulabor, quod ILLUSTRI SCHROCKIO PRÆSIDE, eam felicitatem nactus sim, qua in SOCIETATEM LEOPOLDINAM recepto, imposterum cum exercitatissimis in arte viris conferendi occasio mihi suppeditetur. Scripsi Hildesii d. xxviii. Aprilis anni CIↃ IↃC LXXXXVI.

Constitutio Epidemica Augustana Ann. 1699. & 1700.

DN. D. LUCÆ SCHROCKII,

Academiæ Cæsareo-Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Præsidis.

UTi anni proxime præcedentis exitum zephyri, pluviosi & tepidi, vehementia comitata fuit, ita præsens annus 1699. simili cum austrina temperie incepit, atque tam constans venti hujus, cum Austro tamen & Africa subinde reciprocantis, ferocia usque ad solis in Aquarii signum accessum notabatur, ut incolarum nemo tam diu horum impetum continuasse recordaretur, & rariora ac breviora hyemis indicia intercurrerent. Et quamvis austrina constitutio alias pessime Medicis, ipsi etiam Hippocrati Sect. 3. aph. 5. non bene audire soleat, hic tamen vires exerere suas non valuit, ventorum potentia atomos morbificos, quæ in putredinem proclives, & aerem inquinare aptæ fuerant, feliciter ubique discutiente; impedire tamen eadem non prorsus poterat, quo minus ex collectis jam antea, & porro hucusque coacervatis lymphæ superfluitatibus, aereque interdum frigido insensibilem transpirationem retardante, pleuritide aliqui corriperentur; Catarrhi autem in prægresso Decembri faucibus infesti, nunc magnam incolarum partem, gravius mitiusve, & modo fauces solas, sed rarius modo, simul & frequentius pectus, sive glandulosam asperæ arteriæ texturam ex improviso, cum horrore occuparent, concomitante utplurimum capitis dolore, & febrili intenso calore subsequente (sed diaphoretico sumpto paucas intra horas denuo recedente) nec non diuturniore, dum reconvalescentes aeri citius quam decebat se exponebant, tussi humida superstite, qua multum crassi sputi expellebatur. Et hæc anginæ nothæ species hyemali tempore quod epidemica evaserit, quæ alias inter vernales morbos ab Hippocrate Sect. 3. aph. 20. refertur, minus mirari licuit, cum præsens hyems naturam primi veris induerit, sicque prægressum mensibus prioribus frigus viscosi seri collectioni ansam cum dedisset, mitior illa succedens temperies fluxionem ejusdem sive liquationem promoverit. In ipsa morbi invasione, quæ suffocationis metum sæpe incutiebat, aliquot olei amygdalarum dulcium, aut olivarum cochlearia præsentaneo cum emolumento fuere propinata, reliquum autem curæ blandis diaphoreticis, cephalicis temperatis, expectorationem promoventibus, aliisque pro circumstantiarum & symptomatum diversitate, externis etiam, emplastro de meliloto, malactico simplici, & officinis nostris dicto filii Zachariæ, non inanes suppetias ferentibus, absolutum fuit. Qui ipsi catarrhi, faucibus, pectori, dentibus infensi, in vernum usque tempus, mitiores tamen utplurimum, epidemice grassari continuarunt. Præter hos morbilli quoque plurimos in puerili in primis ætate, licet nec adultioribus parcerent, invaserant; & per aliquot vernales etiam menses se exeruerant, benigni tamen & facile iterum dissipati, quamvis intenso utplurimum calore incipientes, quin & capitis erysipelas in multis notabatur, molesta quidem febrili incalescentia, tumore & pruritu periodum suam decurrens, ast cum cuticulæ desquamatione, moderatoque sub caloris externi regimine non difficulter admodum iterum evanescens.

Erant eodem, & subsequo tempore, quibus febricula, hecticæ fere æmula, & quotidie calore quodam præternaturali, vel præcordiorum, circa ventriculi superius orificium compressione, incerta periodo recurrens, cum appetitu imminuto, siti vel nulla vel tolerabili, & virium lassitudine, infesta fuerat. Tinctura autem bezoardica bis in die, sine sudoris coactione, sumpta, interpositoque pillularum nostratibus Immanuelis nominis venientium usu, citiori vel tardiori circuitu, prout causa morbifica, viscosa, in glandulis fortasse minoribus ventriculi vicinarumque partium hærens, incuneata magis vel minus erat, sine periculo finita. Licet & hecticæ febriculæ pueruli ætati infestæ essent, a collectis viscidis acidisque in sanguine particulis, & glandulosas in primis viis partes obstruentibus oriri a me creditæ, essentiisque alcalicis & absorbentibus terrestribus medicamentis, post laxativorum usum, mature propinatis, non admodum difficulter abigendæ.

Dehinc eurus, penetrante quidem frigore, serenos tamen dies comitante, nos aliquandiu infestabat, cum sol in Aquarii signo esset constitutus; quo tamen dimidio emenso, novas zephyri, ab Africo sæpius intercurrente adjuti, impetus ingruebat, ac nives plures spargebat, quæ vero brevi, cum aeris temperies utplurimum ad temperatiorem statum inclinaret, iterum liquescebant; usque dum aer non multum amplius a ventis agitatus, aliquot ante æquinoctium vernale diebus copiosam nivem demitteret, atque exin frigoris inclementia per longum tempus nos afficeret, sub potiori zephyri dominio, qui post calendas Majales vehementia sua vernalium deliciarum proventum tardabat, tandem in longiores pluvias resolvebatur; cui cum circa solis in Geminos ingressum eurus succedens serenitate grataque calidiore temperie nos refecisset, lætior terræ facies vernantes suas amœnitates eo liberalius protruserat. Sub vario deinde, modo pluvioso, modo sereno Jove, præter reliquorum ventorum reciprocationes, zephyri potissimum nova violentia concuti aer cœpit, usque dum euro leniori spirante, calor æstivus mense Julio constantior ingrueret, Siriusque campos exsiccaret, messem quidem ita maturiorem nec illaudabilem reddens, succum tamen granis cerealibus, ut justo macriora existerent, subduceret. Interea febres continuæ petechiales, quandoque insuper pustulis miliaribus aquosis stipatæ, interdum vero malignitate equidem non carentes, sine tamen istiusmodi efflore-

florescentiis periodum suam absolventes, cum horrore, virium prostratione, cephalalgia, dorsi dolore quandoque & siti non admodum molesta, nec appetitu prorsus prostrato incipientes, per urbem, usque dum Virginem sol accederet, notabantur: non paucis, inter succedentia in morbi progressu deliria, & faucium ariditate, exitiales factæ, ubi vel ab imperitis tractatæ, vel per initia neglectæ, aut etiam decumbentes immorigeri monitis Medicorum fuerant, quam ipsam ob causam habitantibus in pagis viciniæ nostræ Hebræis non levem cladem in Majo attulerant: Laniorum etiam familias in urbe, quas præ alii invaserant, crebris funeribus contristaverant; ast in principio ubi ex arte tractabantur, non admodum refractarias eas notare licuit, ita ut etiam in prima, quod dicitur herba, oppressas, paucoque alexipharmacorum, tincturæ bezoardicæ, theriacæ cœlestis cum chinchinæ extracto &c. usu abactas non una vice notaverim; sicut etiam reliqui sub tepidiori per morbi decursum corporis custodia, per continuatum diaphoreticorum usum haud difficulter evaserant. Alvus in nonnullis obstructa per plures dies nullum incommodum attulisse, nec somnolentia in morbi decremento diutius instans nocuisse observabatur[*].

Sole in Virgine versante, cœlum, euro crebrius perflatum, humidius & frigidiusculum primo, postea constanti radiorum solarium præsentia animatum, denuo excalefactum cum esset diarrhœæ simplices, paucioribus cruentæ tenellam præsertim puerilem ætatem, immo vix dum in lucem editos fœtus, hoc æstivo tempore infestarunt, excretione aquosa, pituitosa, acidum redolente; quorum ægrotulorum magnam partem, ob parentum, & qui curam puerorum agebant, negligentium, remediorumque intermissionem trucidarunt; quibus enim medicæ manus prudenter adhibitæ, non infeliciter evasisse, atque coraliorum in primis aut terræ signatæ pulverem, cum theriacæ cœlestis tantillo maritatum, aliaque stomachi fibras roborantia conduxisse notavi. Causam vix aliam fuisse suspicatus sum, quam pulmentorum ex farina cum lacte coctorum esum, quæ ipsa farina ex tritico ante annum tempore humido cœlo collecto, atque exactam maturitatem non adepto parata, plurimas crudiores particulas absconditas, non infrequenter mucidam, quod sapor odorque testabatur, corruptionem expertas habuit, quæ dein tenero in pulsionum ventriculo in liquorem acido viscidum abeuntes, digestionem vitiarunt.

Interea etiam magna illa Solis eclipsis d. 23. Septembr. comparuit, quam multi nostratum ex plebe, vana persuasione seducti, licet multum reformidassent, ut sanitatis inde jacturam si fecissent, haud mirari quis potuisset, quamvis nec tunc temporis, nec postea ullos morbosos effectus observare datum fuerit; quæ enim in Octobri & Novembri lymphæ stagnationes in plurimis odontalgias, & catarrhos leviores produxerant, aeris potius, quæ eclypsin a d. 27. Sept. usque ad d. 27. Octob. insecuta fuit, inclementiæ, nebulis crebris, pruinis, pluviis, frigore horridæ debebantur. Ipsa solis obumbratio, quam cœlo prius admodum sereno, nubium sparsarum ob orientali plaga progressus antecesserat, cum sensim incresceret, remissioremque caliginem induceret, eurus subito exoriens, non tamen impetuosus, horridiusculam auram reddidit, campique, ex nonnullorum relatione, quasi rore maduerunt; quæ tamen cuncta tum obnubilatione cessante, & ipsa recesserunt.

Sol in Scorpionis signum ubi pervenerat, & eurus præsertim, ad meridionalem tamen plagam quandoque inclinans spirabat, plures serenos frigidiusculos numeravimus dies, matutinis tamen crebris nebulis turbatos. Novembre autem ineunte, zephyrus (qui altero post solis in Sagittarium ingressum die vehementissimus erat) temperatiores eos, varieque constitutos, utplurimum tamen serenos reddidit, & tandem sub multivaria in Decembris aeris alteratione, atque cum reliquis ventis, videlicet primum cum euro frigido, circa medium mensem Austro temperato, & tandem Borea frigido alternatione, in nives, & frigus despumabat. Nec singulares morbi notabantur, nisi quod in dicto mense ultimo puerilem ætatem, non quidem admodum multos, Variolæ benignissimæ, quas nostrates aureas dicunt, quibus vero majores pustulæ, longiori quam priores decursu finitæ, in nonnullis interspersæ fuerant, occuparent; omnes tamen absque singulari periculo paucis temperatioribus remediis, & blando externo regimine facile abigerentur;

insuperque febres quotidianæ, quales jam circa anni principium infestæ fuerant, repullulascerent: quæ majori cum calore, sine horroris utplurimum sensu ingruebant, & facile in hecticam declinabant, difficilioremque in multis curam reddebant; tandem tamen, cum interpolato laxativorum usu, pulveribus absorbentibus, nitratis, chinchinatis, martialibus medicamentis cedebant.

Principium anni 1700. serenitate, frigori juncta, cum se commendasset, paulo post varia cœli facies, nebulosa, nubila, nivosa, pluviosa, serena, frigida, temperata comparuit, quin & d. 28. Januarii tonitru ac fulgure tempestuosa extitit, cum per aliquot dies zephyrus, hucusque semper, nisi quod ad semimeridionalem plagam sæpius inclinaret, se exserens aerem multum prius concussisset; qui etiam venti M. Februario continuarunt, & hyemale frigus constans inter nives sæpius delapsas, induxerunt; quod circa solis in Pisces ingressum ab euro incrementum sumpsit, nivesque, in M. Martio sensim liquatas, subinde spargere non intermisit. Interea Januarius febres quotidianas in fine præcedentis anni memoratas producere non prorsus cessabat, & nonnullos apoplexia, diverso fato terminata, alios rheumatismo artuum superiorum, qui usque in Aprilem, juxta cum febribus nominatis notabatur, atque a repetitis sudoribus, præcipue quos Laconicum coriariorum proliciebat, soluto, infestabat; Infantes autem in glandulis faucium ipsisque pulmonum vesiculis, non sine febrili incalescentia invadens, atque grave asthma inducens stagnatio periculo non levi exposuit, multosque eorum, præsertim aut serius, aut negligentius curæ commissos in sepulchrum præcipitavit, cum reliqui orgasmum istum refrænantium absorbentium, & viscosam colluviem blande per alvum sputumque educentium usum salutarem experirentur. Quæ cuncta sicut inæqualitati aeris, lympham modo incrassantis, modo in fluorem iterum eliquantis deberi arbitror; ita ejusdem etiam aeris effectum fuisse non dubito, quod diversas puerperas abdominis præcipue in hypogastrica regione tormina corriperent, eaque lochiorum evacuationem non ad votum succedentem, & hinc ex sanguinis stagnatione nervosam fibrarum tensionem inducentem comitem haberent; quæ ipsa medicamentis castorinis, aliisque fluorem sanguini debitum blande restituentibus, ac viscosas impuritates una per alvum eliminantibus ideo cedebant. Ab eadem aeris inæqualitate etiam, antequam æquinoctium vernum advenisset, Icteri, Martialibus remediis debellati, & febres petechiales continuæ, cum cephalalgia ingruentes, in quibusdam pleuritide comitatæ, cæterum nihil singulare ostendentes, nec admodum lethales, usque in Aprilem, frigidum, & primo quidem ab euro serenum; postea succedente zephyro, cum semimeridionali vento alternante pluviosum, sparsim ut vix epidemicos inter morbos referri mererentur, notabantur; sed Majus, crebros zephyri flatus expertus, gratiori cœli amœnitate illuxit, in fine tamen frigidus evasit, morborumque seminia (præter Variolarum, nunquam uti hactenus, ita per totum reliquum anni decursum plane cessantium) prorsus suppressisse visus est; quos nec postea repullulare variorum ventorum, aerea, si quæ ingruerent, inquinamenta ex omni mundi plaga dissipantium vicissitudo, sub grata calidioris, nec non temperatioris auræ alternatione, permiserat. Quamvis postea per æstatem febres quotidianæ, & rheumatismi subinde denuo caput extollere conarentur, inque mense Augusto dysenteriæ aliqua vestigia notarentur, vix tamen memorari hic mererentur. Post caniculares dies primo frigidiuscula aura spirabat, postea longior aeris serenitas non levem terræ siccitatem inducebat, usque dum post æquinoctium autumnale zephyri vehementia, ab aliis ventis sæpe interrupta, crebras pluvias suscitaret, tepidioremque utplurimum auram redderet, quæ austrina constitutio, paulo post non tantum Variolas in plures infantes diffuderat, sed etiam tusses contumaces in multis, & febres petechiales in quibusdam produxerat; & has quidem non sine contagii nota, ut integræ etiam domus alicubi inficerentur, & non pauci succumberent, quos tamen non tam morbi violentia, quam quod negligenter, & imperite, præsertim a stupida fœdi carnificis temeritate, quæ nescio quo infortunio plures dementaverat,

[*] *Sydenham opera Medica.*

taverat, tractarentur, mortis prædam fecerat, cum alii rite & mature curati, paucis aſſumptis alexipharmacis, primos morbi impetus prorſus, vel intra biduum retunderent, vel ſalvi tandem evaderent. Omnes præcedaneo horrore, ſubitam virium proſtrationem & præcordiorum oppreſſionem patiebantur; nonnulli cephalalgia per initia torquebantur; deliria vero & inquietudines interdum ſubſequebantur, ſitis rarius urgebat, nec caloris præternaturalis externa indicia aderant; urina ut plurimum & pulſus non multum a naturali ſtatu recedebant. Talia etiam civis cujuſdam uxorem cum filio 17. annorum invaſerant, qui empiricæ etiam illius imperitiæ expoſiti mortui ſunt. Filia autem 19. annorum eodem malo correpta in morbi augmento vermen duas ſpichamas longum mortuum vomitu excreverat, motibuſque membrorum convulſivis & continuis deliriis agitata, nil cibi & medicamentorum ulterius aſſumere voluerat, quin & potum omnem, quamvis fauces aridæ eſſent, & muco viſcidiſſimo incruſtarentur, per biduum reſpuerat; quæ tamen, cum utrique humero veſicatoria applicare curaſſem, tumque ipſa deglutire iterum aliquid inciperet, ſicque cephalica alexipharmacis mixta admitteret, mentem paulatim & membrorum tranquillitatem reſumpſerat, & circa tertiæ hebdomadis a decubitu finem ſuborta diarrhœa evaſerat. Altera filia duodecennis tertio, & quarto morbi die vomitu crebro agitata, nil cibi, potus vel medicamentorum retinere poterat; data vero theriaca cœleſti cum chinchinæ extracto motus ille ventriculi perverſus ſedatus eſt; die autem decimo caput intumeſcere, & immenſum dolere cœpit, ſed propinatis ibidem cephalicis, & alexipharmacis, nec non veſicatoriis utrique humero impoſitis, parotidiſque ſiniſtræ tumore ſuborto, poſtquam ille a cataplaſmatis uſu diſcuſſus fuiſſet, atque diarrhœa ſuperveniſſet, convaluit. Filia 15. annos nata, & filius undecennis parem morbi inſultum paſſi, intra octiduum ſanitatem recuperarunt. In omnibus his ſudor fere nullus prolici poterat; maculæ etiam puncticulares lente, nec ſatis ad votum prodierant. Pater prima morbi indicia ſentiens, ſumpta bis tinctura bezoardica, ejus violentiam eliſit, inter medicamenta etiam pulveris noſtri alexipharmaci officinalis, qui ex terr. ſigill. C. C. phil. præp. rad. angel. Zedoar. cort. citr. & myrrh. componitur, repetitum uſum in primis proficuum expertus ſum; qui non tantum lymphæ viſciditatem corrigere, ejuſque coagulum reſolvere, ſicque ad diaphoreſin diſponere, ſed etiam balſamicis ſuis partibus ſanguinem a corruptione præſervare valuit, tuſſes magna vehementia adultis æque ac pueris infeſtæ, convulſivi aliquid alere viſæ fuerunt, & magnam humoris viſcidi copiam excreverunt; quibus vero, ut alia taceam, continuatum herbæ thee vel veronicæ, cum radice liquiritiæ infuſæ uſum præcipuam medelam attuliſſe obſervavi. Quo ſub Morbonæ dominio reliquum anni, varias cœli mutationes, temperatiorem in primis auram producens; tranſegimus.

Conſtitutio Epidemica Berolinenſis Ann. 1699.

DN. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP.

von der mühlen.

JAnuarii imo dies tota pluvioſa, veſpertino tonitru ſexies ſatis vehementer reboante inſolito, & hoc ſaltem tempore raro phænomeno tremendum edidit oſtentum. 2da inconſtans mane ex parte ſerena, & ſicca, reliqua nimbis ingrata. 3tia mane pluviis moleſta in Caurum a meridie valde impetuoſum deſiit. Sequentes ad decimum varii utplurimum pluviis, quandoque nivium flocculis mixti, nonnunquam frigore temperato in grave tandem gelu degenerante diſtincti; ſuccedente demum nive, hiſque pluviis, vernam fere cum ſudo temperiem ad 19num uſque reducentes, cœlo nimirum de die ſereno; noctu vero gelido, revertente ſic paulatim fortiori gelu, triduum durante; tum vero rurſus in pluvias ac temperiem aeris leniorem per quatriduum declinante, ac ſuccedente denuo 28vo gelu ſatis acri ſed ephemero, in nebuloſum, & pluvioſum quatriduum una cum menſe terminante.

Februarius eodem typo cœpit, mox vero 2do, ſuccedente gelu ad 11mum uſque continuavit, in pluviolam veſperi ſolutum, ſed 12mus mane rurſus gelidus, cœlo quidem obſcuro & flocculos ſubinde niveos ſpargente, octiduum continuavit; 19nus tandem remiſſior toto biduo pluvioſus ac nimboſus. Verum 22do poſt mane obſcurum ſequens 23us ſereno cœlo pluvias ac grandinem miſcuit, ſuccedente poſt pacatiori 24to, rurſuſque nimboſo, ac nivoſo 25to, tandem a modico mane gelu in amœnum triduum 28vo & ultimo tranſiit.

Martius a pauca nive, ſereno mox rurſus cœlo exorſus variis, & inter ſe alternantibus tempeſtatum viciſſitudinibus, Aprilem potius referens, nivibus pluvias, gelu deliquia miſcens ad 12mum uſque perrexit. Conſtantiori poſtmodum frigore, ſereno ut plurimum cœlo, nivibus, nonnunquam parvis interpolatum ad 24tum uſque continuavit. Inde remittens, poſt biduum pluviolis quibuſdam aſperſum, veſperam verſus clareſcens, 27mo in amœnam ſerenitatem, ſequenti tamen 28vo turbida tempeſtate, nimbis, pluviis, ac grandine fœda interceptam, mox vero tolerabiliori biduo redditam, 30mo una cum trimeſtri hoc primo in vernam amœnitatem deſiit.

Morbi hujus trimeſtris initio frequentiores ac epidemicæ fuerunt præcipue febres peculiares catarrhales, malignitatis non expertes, difficiles, periculoſæ, & quibuſdam exitioſæ, quibus ardentes poſtea ſucceſſere, pleuritide ut plurimum comitatæ, eaque acuta quandoque, & maligna, nonnullis lethali, tandem variolæ. His ob varium adeo cœlum Februario menſe ſubſtitutæ febres acutæ ardentes, & continuæ intermittentes, aut ſubinde potius exacerbatæ, malignitate ac petechiis infames, aliæque paulo mitiores quidem, ſed variis exanthematis, purpura, morbillis malignitatis latentis indicibus fœtæ, quæ & ſequenti Martio, totoque adeo trimeſtri, & ultra durarunt, ac haud paucos ad plures miſerunt.

Aprilis primus cœptam ſub finem menſis præcedentis amœnitatem vernam, quibuſdam 4to præſertim, 6to & 8vo cum æſtivis de ſerenitate, & æſtu certantibus, ad nonum uſque ſerie vix interrupta, niſi nubilum, utut rarius, horis potiſſimum pomeridianis intercedens, cœlum variationis inſimulaveris, continuavit. Sequens quatriduum a nono ad 10mum ſerenitati pluvias induxit leves ac fœcundas. Inde ad 18vum euro in aquilonem paulatim deviante, aer quandoque ſerenus, ut plurimum turbidus, ſiccus tamen, ſimulque frigidus, nonnunquam ventoſus, 18vus ſerenus fere totus, circa veſperam fœcundam ſparſit pluviam. Succedente hinc cum ſudo temperato, & ameno octiduo, 21mum procelloſum, & ſubfrigidum ſi exceperis, ad vigeſimum ſeptimum uſque, qui varius, mane turbidus a meridie tonitru, pluvia ac grandine horridus, circa veſperam demum ſerenus, triduo comitatus, turbido tandem in pluviolam ſub ipſo menſis exordio delituit.

Majus tota, & amœna ſerenitate ver initiavit, ſed a ſucceſſore paulo aſperiore, aquilone nimirum afflante, deſtitutus, zephyro tandem ſubeunte in pluvioſum tranſiit quatriduum a biduo ſereno denuo exceptum, ſed 10mo ſub veſpera pauca aſperſum pluvia. 11mus mane ſerenus a meridie ſudus, ſucceſſore 12mo ſereno ac ſicco interſerto, pluvium & circa veſperam tempeſtuoſum ſubſtituit triduum. Cui biduum æque turbidum, ſed præcedenti ternario ſiccius acceſſit, donec 18vus ſerenus & amœnus vernam gratiam ac jucunditatem, quindecim dierum continua ſerie ad ipſum uſque menſis terminum durantem redintegravit.

Junius eodem quidem tenore inchoavit ac biduo ad veſperam uſque ſereno continuavit, in pluviam vero ſatis grandem aut imbrem potius & tonitru circa hanc defecit, 4tus nubiloſus, & frigidulus, ſiccus tamen ſucceſſorem tota die Cauro impetuoſius flante nimboſum habuit, triduum tamen ſerenius & amœnius acceſſentem, ad nonæ (quæ pentecoſtes prima erat) uſque meridiem in pluvias fatiſcentem, 10mo ſuccedenti vario, turbido ac ſubinde madido, 11mo mane nubiloſo a meridie claro, 12mo ſereno, amœno ac temperato toto. Huic 13us mane ſerenus ac ventoſus, a meridie pluvio-

pluviosus, Iride bis apparente, ac biduanam serenitatem nunciante, notabilis successit. Quæ tamen a biduo inconstante excepta, quatriduum addidit paulo constantius, mox tamen in biduum e sudo & pluviis mixtum desciscens 21mum totum pluviosum ad meridiem usque 22di a meridie clarescentis succedaneum habuit, 23tius sudo & æstivo calore gratus. 24tum ejusdem amœnitatis ad occasum usque solis imbre degenerem, socium sibi ascivit, ut & triduum sequens, & pluviolis tamen quandoque madens, 28vus pluviosus a 29no sicco & a meridie sereno correctus, cum 30mo toto æstu ac sudo acceptissimo ultimum secundæ hujus anni quadræ mensem clausit. Trimestre hoc secundum morbos haud adeo frequentes aluit præter scorbuticos nonnullos aliis utplurimum complicatos, utpote arthritidi vagæ, nephritidi, colicæ. Febres quasdam catarrhales, quandoque, ut ut rarius malignas. Majus scorbuticis prædictis hypochondriacos quosdam, &, at raro maniacos junxit. Hisque epilepsias infantum præsertim & puerorum diarrhœas, subinde & dysenterias hoc anni tempore alias insolitas, febres quasdam cum colica scorbutica aut hystericis passionibus combinatas accensuit. Junius his malignas nonnullas cum pleuritide, quandoque & in peripneumoniam degenerante concurrentes, exanthematum quoque miliarium peculiari quodam genere, ut & petechiis, iisque periculosis ac quibusdam lethalibus, infames superaddidit.

Julii primus dies sudum ultimo Junii inchoatum per quatriduum ad 5tum usque propagavit, cujus vespera pluviolam sparsit raram. Sextus mane serenus, rorantibus subinde tamen pluviarum guttulis, aspersus a meridie imbrem fudit valde largum, sequentes septem nubilo, aliquando & imbribus & nimbis turbato cœlo varii fuerunt. 14tus æstivum redintegravit sudum, ac excepto 19no tonitru & pluviis circa vesperam turbido, & 21mo pluvia vespertina madente, ad 28vum usque jugi sudo & æstu gavisus est; Hic tandem serenitati huic satis durabili triduum tonitruosum, pluviosum ac quandoque grandinosum succenturiavit, ac 31mo demum sereno & amœno finiit.

Augusto a triduo sic satis sereno, pluviis tamen quandoque interpellato exorsus, 4to sudum produxit amœnum, ad vesperam usque sequentis durans, tum vero tonitru horrendo ac imbre valde largo turbatum, 6to sudo subinde pluvias miscuit, 7mo tonitru superaddidit, subsequente vario quandoque ventoso, turbido ac pluvioso ad 20mum usque cœlo, postea vero sereniori ac tranquilliori, non tamen omnino a pluviis immuni æthere abblandavit ad 28mum usque; una cum triduo sereno toto, ac æstivo calore amœno, mensem hunc claudentem.

September sudum æstivo fervore jucundum primo die continuavit, 2do a meridie pluviolas quasdam miscuit, sequens nubibus id subinde temperavit. 5tus idem reparavit, a meridie pluviolam aspersit, 6tus a pluviis immunis, 7mus & 8vus raras sereno pluvias intercalavit; A nono ad 18vum æther æstivum, sudo rursus & temperato calore amœnum affulsit, 18vus pluviæ pauxillo asperso, 19no & 20mo redintegratum sed frigidulum, 21mo & subsequente biduo paulo mitius, 24to nebulosum, sed mox rursus serenum cum successore toto 26to sudum pluvia matutina modica, ac nubilo postea interpolatum ad 30mum usque adeoque postremum reduxit, sicque trimestri huic tertio gratum reddidit terminum.

Tertii hujus trimestris a priori haud multum abludentis Julius hypochondriacas nonnullas & scorbuticas affectiones variis commitatas symptomatibus, & hæc inter præcordiorum præcipue oppressionibus & angoribus molestas; febres continuas ardentes, aliasque paroxysmis subinde vehementibus graves, nec omni malignitate vacantes symptomata periculosa, pleuritides, hæmoptoes, deliria, ad phrenesin durantia, inducentes. Epilepticos insultus frequentissime, adeoque epidemice diarrhœas nonnunquam & dysenterias periculosas, a tergo trahentes. Augustus eodem fere tenore transiit, nisi quod febres continuæ ardentes, malignæ admodum, frequentiores adhuc ac petechiis quoque stipatæ successerint, atque Septembri quoque continuarint, in hecticam haud raro, tusses contumacissimas, colicas quoque passiones, diarrhœas & dysenterias transeuntes, periculosas, raro tamen lethales, purpura sæpius, variolis raro, morbillis frequentius notatas.

October autumno congener a primo ad 19num usque vario cœlo sæpius pluvio, raro sereno, semper horridulo transiit; Hic serenus, præter parum pluviæ 23tio sparsæ octiduum adduxit serenum & 25to præsertim æstivo sudo fere compari, a biduo paulo nebulosiori exceptum, 29no nebuloso turbido ac pluviis raris tamen interpolatum, biduo alio sereniori, sed euro afflante frigidulo surrogata compensavit, tandem postremo biduo in primam glaciem sub ipso exitu diriguit.

Novembris primus, ejusdem cum prædictis postremis genii, serenus nimirum & gelidus, 2dus gelidus adhuc, sed nubilosus ac turbidus sequenti nocte primas sparsit nives, remittente parum gelu, noctu rursus pruinam, tum mane nebulam in pluviolam deliquescentem tulit. Subsequentem 5to sicco, mitiori æthere grato, tum pluviosa nocte ad meridiem usque sequentis interserta, inde clarescente rursus aere post turbidum 7mum, triduum subsecutum sudo temperato valde amœnum ad vesperam usque 11mi pluvia rorantem, cui quatriduum rursus serenum successit, ac 18vum mane pluviolam spargentem, si exceperis, ad 21. usque a meridie pluvia quoque rara cum sequentibus duobus madentem. 24tus ejusque successor nimbosi asseclas habuere turbidos ac pluviosos, solo 30mo mensis nimirum ultimo sereno ac temperato excepto.

Decembris primus & secundus alternatim pluvias serenitati, ille mane, hic vesperi subordinarunt, 3tius in gelu pronus a nocte gelida, meridie nivoso, reliquo sereno in triduum brumali frigore rigens transiit; 7mus mitior, cum 8vo toto nives addidit; 9nus temperato gelu serenus; 10mus totus nivosus a procellosa nocte in serenum ac temperatum gelu migravit, quod 11mo fortius; 12mo subturbido cœlo per triduum subsequens satis rigorosum, in gelicidium tandem desiit, 16to nebuloso cum sequente, cœlo etiam sereno paululum remittens, biduum substituit penitus degelascens, sed redintegrato 20mo gelu ad meridiem usque mitiorem, 21mo & 22do nebulosis ac pluviosis 23. a nocte serena gelicidium a meridie adduxit ad 24ti usque sequentis meridiem, in pluviam tandem fatiscentem. 25tus nebulosus ac nubilosus totus mite restituit gelu, cœlo sereno cum nivibus quandoque alternante; ad 31mum usque & postremum hujus ut trimestris sic anni totius, robur successive validius acquirens.

Postremum hoc trimestre, perinde uti priora, febres obtulit varias satis sequentes satisque vehementes, acutas & ardentes nonnullas simulque malignas pleuritide, & peripneumonia quandoque, ut plurimum funestis, diarrhœa, cholera, ictero, catarrhis cum defluxionibus molestis in dentes, tonsillas, guttur, pulmones &c. depluentibus contumacibus; cephalæa, cardialgia, palpitationibus cordis intensis, purpura subinde, morbillis, variolis & haud raro petechiis stipatas. Præcipue autem colica quædam scorbutica valde frequens fuit, prima facie levis, ac haud magni momenti visa, mox vero nunc diarrhœæ, nunc dysenteriæ, nunc pleuritidis in peripneumoniam sæpe degenerantis, contumacis, periculosæ & haud raro lethalis, Protei instar larvas induens.

Constitutio Epidemica Basileensis Anni 1699.

Dn. D. JO. JACOBI HARDERI.

PRincipium Januarii fere ad usque hujus medium, varia tempestate eaque subita dyscrasia ac mutatione, novi anni auspiciis prælusit: imminente paulatim novilunio cœlum læta serenitate, aerque desiderato pruinæ incremento ac siccitate ad usque finem hujus mensis favere perexit: inde vero obscurior aer ingruit, Februariique initium nunc nebulosum fuit, nunc pluviosa cum nive mixtum, ventis per intervalla fortiter spirantibus: Pleuritides & pleuropneumoniæ cum febribus continuis jam frequenter homines invadebant: neque catarrhi ferini iisdem pepercerunt, variolis teneriori infantiæ subinde infestis.

Martii principium pluvialis nix ingratum reddidit, quæ instante plenilunio, magna & insolita cohorte, arva montesque adeo obsedit, ut itinerantibus non parvo fuerint obstaculo: inde blandiore accedente aere, nix paulatim fundi, & fertilis tempestatis spes major affulge-

affulgere cœpit: usque tamen interpolatæ circa finem hujus, & Aprilis initium nivales pluviæ, eandem rursum extinguere cœperunt. 8. 9. & 10. April. interdiu calore blando terræ gremium reficiente, noctu vero pluvia cum tantilla nive idem irrigante, febres continuæ hoc tempore satis adhuc infestabant.

Die 12. April. calidiusculæ pluviæ fugata in arvis, montibusque adhuc dum hospitans nix maxima sui parte, affulgente deinceps serena tempestate, cum exoptato calore solis, florum fructuumque fœcundo parente, tantum non prorsus evanuit.

Maji initium multa pluvia comitabatur, in montibus hic illic nive per intervalla interspersa inde optata tempestas ingruit, soli desiderato calore singulis terræ fructibus & seminibus, in vitam excitatis, cujusmodi in Junium usque & ultra fœcundissime continuavit: Julius, quem canicula promittit fervorem minus largum, sensit frequentibus pluviis præter votum illum attemperantibus: neque ejus defectum Augustus majori calore, quem ab hujus medio ad finem usque demum experti fumus sarcire potuit: unde uvarum maturitas quam Septembri mortales præstolantur, versus finem usque hujus a nobis desiderata fuit; & quamvis dies calidi interpolate alluxerint, noctes tamen frigidiusculæ, eandem non parum sufflaminarunt. Sub finem Octobris nivalis tempestas jam ingruere cœpit, quæ subsequentibus hinc Novembri & Decembri mensibus, in primis circa medium finemque hujus cum multa Brumæ sævitia, ingravuit; præter febres continuas & in quibusdam locis satis malignas, alii morbi rarius frequentes erant.

DN. D. RUDOLPHI JACOBI CAMERARII,

Academici Naturæ Curiosi,

Schediasma Tubinga missum ad Historiam Epidemicam,

Ann. 1699. & 1700.

LAudabile est institutum historiæ epidemiæ Germanicæ, in appendicem ephemericum ab annis aliquot referri solitæ, quod ex multitudine observationum per diversas provincias collectarum progressu temporis acquirendam spondet notitiam meliorem & pleniorem de subdolis, alias & occulte, utut populariter, grassantibus morbis. Hanc ego collectaneorum supellectilem hac quidem vice non venio locupletatum, nec plenam descriptionem constitutionum utriusque anni hic inserere necesse duco; Quoniam qui suis temporibus grassari solebant catharri & inflammatorii pectoris morbi, quæque intercurrebant variolæ, cum aliis levioribus, tanti momenti non videbantur, epidemicarum autem febrium pristina frequentia & malignitas ab aliquot retro annis per Dei gratiam in urbe dominium non obtinebat: Sed ea fata, quæ per tristes olim annos communiter plures experiri solebant, jam paucis & vel uni atque alteri solum obtingere, idque modo quodam sporadico potius quam epidemico, hoc annotare cum licuerit, communicare etiam operæ pretium visum fuit.

Exemplum quod huic rei fidem faciat singulare pro an. 1699. suppetit in una domo, scilicet Aprili mense primus in familia pater, vir robustus, idemque hactenus sanus bibliopegus, febre maligna plane ex improviso modoque acuto abripitur. Hunc post breve tempus, liberis interim etiam correptis, evadentibus omnibus, intra mensem ultima sequitur in familia mater; sic viduata domus, cum altum de simili malo in urbe esset silentium, nec per hunc annum ante & post ita acute abriperetur quisquam. Nihil etiam contagii hinc retulerunt vicini, aut qui alias tristes illas ædes visitarunt. De causa illa manifesta non constabat. Audiebantur quidem tum temporis hinc inde varii pauperum morbi sub annonæ caritate ob diætæ vitia, vertigines, tormina, alvi fluxus, sed hæc in pagis potissimum, minus in urbe; Constitutio autem aeris per istum mensem, utut sæpe blanda, mitis, velut æstiva, hinc & leviter tempestuosa, in principio tamen & fine fuit frigida, humida, cum & vicinis alpibus diu inhæreret nix, quin nova sub medium & finem ibi caderet.

Pro anno 1700. duo suppetunt exempla, notata in binis ædibus: ubi principium continuæ non communis febris iterum deducendum est a mense Aprili, qua sub ejus finem correptus fuit sartoris filius, absque omni, quantum quidem constat, causa evidenti, nec ab alio quocunque infectus. Hunc sequitur soror major, hanc minor natu; omnes medico nullo consulto vel absque vel cum medicamentis, ut ajunt, domesticis evadunt, ita tamen ut ad quinque & sex septimanas protenderetur apud singulos plena convalescentia. Quarta in ordine mater demum die septimo vel octavo Junii (non enim simul tres priores personæ decubuerant; sed una fere resurgente dejecta fuerat altera) cum male habere circa præcordia inciperet, sumit purgans, nescio quale aut cujus suasu, & movetur fortiter, sed abhinc statim lecto affigitur, alvum ad tredecim dies habet clausam, tunc suppositoriis & enemate tarde & parce motam, jacet soporosa, omnium negligens, excitata & interrogata sibi non male esse dicit; tandem subdelira, nullis usa medicamentis, in tertia demum septima die vigesimo quarto Junii moritur, livide post mortem nigricans. Ipso die sepulturæ frater defunctæ, lanio robustus, quinquagenarius, tabellarius, post varios quidem errores diætæ, largos certe in vino excessus, ægrotare incipit, sc. prævio horrore maligne dejicitur die vigesimo sexto Junii; Dicitur autem turbatus & vestibus indutus diu mansisse extra lectum, ludens, garriens, cum pulsus præ spasmis jam explorari vix posset, &, ut ajunt, pleuriticus: Quidquid sit de ipso, quem non vidi, moritur satis acute mane diei secundi Julii, convulsus. Abhinc terrore perculsa alterius fratris uxor etiam dejicitur, sed evadit; Cum vero insuper binæ personæ aliis in ædibus, quibus cum ista familia nihil intercesserat commercii, febre, sed mitiore & remittente, corriperentur, caderetque vir sanus hactenus ex improviso apoplecticus lethaliter, imo de subitaneis per patriam casibus tristes hinc inde advolarent nuncii, magna utique tum pavidorum commotio. Sed redeundum ad ædes sartoris. Die altero post sepulturam matris, filia annorum septendecim nondum menstruata, mane circa horam octavam ægrotare incipit, friget, a meridie incalescit; atque ita hinc continenter febricitat, ut extra lectum plane non degere, quin sæpe in eo ne quidem se erigere posset, plerisque tamen diebus horas matutinas experiretur meliores, pomeridianis autem sentiret exacerbationes omnium symptomatum, quorum præcipua erant dolor capitis, & ut ajebat cordis, cum levi tussicula, alvo tarda, pauca, siti non nimia, appetitu nunquam plene abolito, lingua mucosa, molestia quadam deglutitionis, absque maculis, (uti & priores omnes) absque singulari delirio, mittens urinam nunquam rubram, cum nebula post moram crassa albide pallida. Hæc filia post dies quatuordecim evadit feliciter, usa decocto rasur. corn. cerv. rad. glycyrrhiz. sem. fœnicul. pulveribus pannonico, alexipharmaco, cervino, (prout hic in officinis juxta descriptionem B. Parentis in gratiam pauperum prostant minus pretiosi) bis in die aut ter, alternis enim noctibus dabantur grana quatuor extracti bezoardici; descriptionis ejusdem, cum vehiculo & mixtura aquarum melissæ, card. bened. cerasor. tiliæ, Syrup. acetosit. citr. cui addebantur cornu cervi ustum, antimonium diaphoreticum, & tinctura bezoardica, cum pulveres illos porro sumere recusaret. Tandem ultimus in domo pater, die duodecimo Julii languere visus, sibique metuens, ne ordo jam ipsum tangeret, a deglutitis noctu septem pilulis bezoardicis, & drachma dimidia theriacæ Andromachi mane in vino hausta, largiter sudans præservatur, nilque ultra mali passus, finem ita imponit malæ febri, inducias hinc iterum urbi nostræ (utinam bene longas) concedenti.

Hæc de hac familia. Interim alibi in urbe lotrix, cum prioribus non communicans, circa idem tempus cum ista muliere, sc. die octavo Julii, post loturam linteorum, sub horam vespertinam septimam horrore gravi correpta, hinc ob æstum, sitim, acutum capitis dolorem, cardialgiam, tussim frustraneam, dolores costarum pleuritidem æmulantes, die decimo Junii mane venam secari jubet in brachio (unde sanguis extractus mora temporis nullam contraxit crustam, sed mundam servavit superficiem) decursu dierum mane

& me-

& meridie melius, a vespera in noctem semper pejus habet, tum dyspnoica subinde & subdelira; Die decimo tertio mensis observantur in collo ipsius & pectore maculæ minutæ rubentes, die decimo octavo per collum efflorescentes vesiculæ milliares; Alvus die decimo quarto ante meridiem sponte novies non torminose soluta per morbi decursum manet lubrica, laxior communiter sub exacerbationibus; Urina mittitur nunquam tincta, plerunque turbida, cum sedimento post moram laxo, crasso, pallido. Sic afflicta fœmina sub usu prædictorum medicamentorum, quibus hic accesserat decoctum pectorale alexipharmacum, electuarium diascordium, & cortex Peruvianus, evasit feliciter; equidem in sexta septimana jam iterum lotricem agens, notabile adhuc sub declinatione emergens narravit phœnomenon, pruritum scilicet fere universalem, valdeque molestum, quo ad fricandum vehementer corpus urgebatur, unde & in squamulas elevata & siccata cuticula abscesserat passim. Cæterum hæc non uti prior, infecit quenquam, sive nemo ab ea laboravit similiter, nisi quod filiola annorum quatuor eam videretur sequi, febricitabat enim per dies quatuordecim continenter, cum exacerbationibus vespertinis, sine maculis; convaluit autem absque medici ope, cum post longam anorexiam & abstinentiam appetitu ferebatur in lac acidum eoque satiaretur.

Hæc sunt fata familiarum, quas in alta velut pace securas hostis improvisus diversimode aggressus graviter exercuit, modo unam & alteram in domo eligens personam, reliquis parcens, alias nulla prætermissa paucas fataliter abripiens; Ibi in una domo persistens, decursu intra breve tempus absoluto, hic extra domum ad consanguineos & affines sese extendens, diu tamen protracta successione in eadem, ad mensem sc. usque tertium. Illum alias novimus morem talium febrium, quod cum epidemicam minantur invasionem, accedentes subdole & sparsim se prodant, & cum finis earum adest, recedentes subinde tamen, cum minime credis, recurrant; Hic autem neutrum locum habere videtur, sed alia ratione tristem sui memoriam renovasse malignitas; idque non tam hyberno, quo major olim communiter notabatur, quam æstivo potius hac vice tempore, quo Mars apud nos (utinam per Dei gratiam diu) quiescit, & qua mediocre fuit annonæ pretium. Addendum hac occasione post hyemem inconstantem, ventosam, lutulentam & gelidam, non minus varium successisse vernum tempus, nive iterum alpibus diu, ad finem usque Aprilis, inhærente; Junium in specie sæpe, ipso die septimo fuisse pluviosum, ad exundationem fluviorum in utraque circa urbem valle. Respondebant interim tali constitutioni morbi varii, inter quos præcipue hybernæ variolæ, vernæ scabies, pleuritides, peripneumoniæ, sub initium Maji perquam frequentes: Abhinc autem inter benignos nec multos morbos observabatur singularis illa malignitas, ad paucas determinata personas. Quibus sub finem pro declaranda temporum istorum de cætero bonitate addi potest, quod a quo tempore famæ de novo remedio antidysenterico percrebuit, nullus observatus inter nos fuerit æger, quo cum ejus periculum fieri potuerit.

SERIUS MISSA

Dn. D. AMBROSII STEGMANNI

Historia Epidemica Mannsfeldiaca Anni 1697.

CUM temporum inæqualitas, Hippocrate & experientia teste, plurimos pariat morbos, nec minima utilitas, judice perillustri Domino Præside ex epidemica annorum constitutione, diligentique illorum observatione resulter in rempublicam Medicam, operæ pretium duxi & Ego, ut circa Comitatum Mannsfeldiacum ex epidemica constitutione propullulantes morbos, quantum mihi observare datum fuit, annotarem & ephemeridibus adderem. Ab anno itaque 1697. bono cum DEO, initium faciam: Cujus Mensis Januarius incepit gelu rigoroso congelare aquas, & nive conspergere terram ad quintum usque diem, quem inconstans, ingruente ultima lunæ quadra, aeris tempestas excepit, & per reliquos hujus mensis dies mox pluviis, mox nive, mox turbinibus continuavit.

MORBI. Per hunc mensem tumores insoliti hominum capita occuparunt, ut tertio majores extiterint, quos tamen sudorifera & vesicatoria optime dissiparunt. Sic & pleuritis notha in gravidas nimium quantum sæviit. Nec non catarrhi suffocativi primæ, mediæ & ultimæ ætatis homines invaserunt, qui affectus tamen appropriatis suis remediis auscultarunt.

FEBRUARIUS, inconstante aeris temperie, multis comitatus nebulis matutinis & vespertinis ad nonum usque diem continuavit, quo frigus intensum ingruit & ad 24. quatembris sc. diem, duravit, reliquos hujus mensis dies rursus aer pluviosus, udosus & nebulosus excepit.

MORBI. Mense hoc morbus Hungaricus, superveniente ut pl. 7timo die angina, febresque petechiales multis exitiales fuere. Petechiæ in plerisque absque ullis datis medicamentis 2do statim & 3tio die maxima cum virium prostratione & malignitate eruperunt. Et licet multi his laborantes sanis similes viderentur, tamen præter omnium opinionem die septimo extincti sunt. Die 5to ut pl. in sexu nobiliori hæmorrhagiæ narium, in sequiori menstrua cum infallibili lethalitatis indicio, erumpebant. Quibus mox ab initio delirium superveniebat, morbo absolvebantur sic, & diversos ex pauperioris sortis hominibus vidi superstites, qui negligentius vivebant, in frigore jacebant, nec ullam sui corporis curam habebant. Ex decumbentibus etiam quidam recidivam sunt passi, ita ut intra mensem bis fuerint petechiis insigniti, qui tamen omnes vita privati sunt. In quibusdam febre hac demortuis, facies vivorum simillima & sudore guttatim conspicua, deprehensa est. Admirationem etiam subit, quod bubones pestilentiales, in quibusdam peste, tempore ultimæ contagionis, olim infectis, hoc mense rursus intumuerint, purulentamque materiam de se dederint. Optima bezoardica lege artis & summo studio adhibita respuebat omnia hæc febris; Itidemque vomitoria & venæ sect. in principio etiam administrata erant de nihilo. Sola vesicatoria, quæ tamen plurimi recusabant, primis statim diebus in diversis corporis partibus simul applicata, multos eripiebant e faucibus mortis.

MARTIUS & APRILIS mox pluviis & tonitru, mox nive, mox turbinibus mutarunt suos dies.

MORBI: Catharri & tusses nimium quantum infestarunt homines, in his Pillul. de Succin. Craton. it. de Cynogloss. associatis Elixeriis pectoralibus multum profuerunt.

MAJUS insolito aeris fervore & tonitru ingruit, & usque ad X. diem continuavit. Reliqui hujus mensis dies pluviosi & ventosi, noctes vero ob flantem Boream summe frigidæ extiterunt, ut & exinde fructus & fruges ob glaciem obductam frigore fint tactæ & læsæ.

MORBI. Hoc mense pleuritis, hæmoptisis, arthritis vaga scorbutica, & in primis febres catarrhales multo infestarunt.

JUNIUS intravit rursus insolito aeris fervore, cujus XI. diem Boreas excepit & usque ad XX. diem duravit, quo rursus aeris fervor cum tonitru ingruit, & mensem finiit.

MORBI. Hoc mense melancholia multos utriusque sexus homines invasit, qui truculentas manus sibi suisque intulerunt, supervenit & quibusdam melancholicis epilepsia paucas post horas lethalis.

JULIUS crebrioribus pluviis, flante Borea, per totum mensem ita molestus, ut Vulcanus tunc temporis superbiret in nostris fornacibus.

MORBI. Hoc mense febres tertianæ & quartanæ, it. Partus difficiles sequiori sexui periculosi fuere.

AUGUSTUS, SEPTEMBER & OCTOBER pluviosi & ventosi flante Borea & Euro extiterunt.

MORBI. Catharri, tusses, & pleuritis vagarunt hinc inde.

NOVEMBER & DECEMBER maxime inæquales fuerunt, & mox pluviis, mox nive, mox frigore mutarunt suos dies.

MORBI. His mensibus icterus in quibusdam cum diarrhœa, in aliis cum vomitu, in plurimis cum tumore ventris observatus est, & totas familias infecit, paucos tamen intra dies pillulis meis Martialibus & sale cachectico Ludovici profligavi hunc morbum. Sic & ar-

& arthritis vaga scorbutica & podagra multos infestavit,

Epidemia Mannsfeldiaca. Anni 1698.

JANUARIUS frigore intenso per 4. dies spirante subsolano continuavit, 5to die aer nebulosus ingruit, 6to & 7timo Aquilo nivem, d. 12. 13. 14. zephyrus pluvias protulit, d. 15. 16. 17. 18. 19. 20. Euro-notus nivem & intensum frigus reddidit. Reliqui mensis dies, flante zephyro, rursus pluviosi extiterunt.

MORBI. Tussis, catarrhi, & pleuritis notha multis molesti fuere.

FEBRUARIUS pluvioso & australi aere usque ad sextum continuavit diem, 7mo frigus intensum, spirante euro-noto, ingruit, & per reliquos hujus mensis duravit.

MORBI. Pleuritis, tumores sub anxillis & morbilli admodum familiares fuere hoc mense omnis ætatis hominibus.

MARTII primi VI. dies, flante zephyro, pluviosi extiterunt, VII. frigus, spirante Euro-noto, intensum rursus ingruit, & usque ad XX. continuavit, quos reliquos mensis hujus dies aer meridionalis cum pluviis & tonitru absolvit.

APRILIS totus pluviosus, spirante aere meridionali, extitit.

MAJUS eodem aere & pluviis usque ad 18. diem continuavit, d. 19. Subsolanus radiis solaribus terram siccavit, quam tamen d. 27. pluviæ & grandines rursus humectarunt, & ad finem usque hujus mensis perdurarunt.

JUNIUS, JULIUS, AUGUSTUS, SEPTEMBER & OCTOBER mox pluviis, mox radiis solaribus & aere validiori, mox frigidiori, variante Aquilone & Austro, admodum molesti extiterunt.

MORBI. Licet maxima aeris inæqualitas per totum ferme annum extiterit, minimi tamen morbi has oras visitarunt. Nam præter melancholiam, maniam & furorem uterinum, plane nullus alius in Comitatu Mannsfeldiaco per mensem Julium, Junium & Augustum observatus est morbus. Hi autem affectus permultis familiares fuerunt. Nam XV. melancholia VII. mania, & octodecim furore uterino laborantes meam solummodo implorarunt opem, quibus etiam ad unum omnibus appropriatis suis remediis & inprimis vesicatoriis & venæ sect. Deo auxiliante pristinam reddidi sanitatem. Nymphamaniacæ in primis mira passæ sunt symptomata. Quædam nil nisi obscœna proferebant verba, veneremque intendebant. Quædam insomnia phantastica recitabant, & modo hunc, modo illum Sanctum, l. Principem. l. alium Magnum pro sponsis habebant. Aliæ cantabant, saltabant, & modo in caput, modo in pedes se conjiciebant, variaque absurda immiscebant. Aliæ rythmos componebant, totas paginas e Bibliis recitabant, & chiliastas se profitebantur. Extitit autem, quod mirandum, furor uterinus contagiosus, nam iisdem in ædibus sæpe 2. 3. & plures decumbebant mulieres hoc affectu. Vidi etiam oculis meis: Quod præfecti cujusdam uxor in paroxysmo ejusmodi furente constituta, ex adstantibus mulierculis rusticam quandam virginem ad osculandam manibus arriperet, recusantique colaphum impingeret, ex quo terrore rustica hæc, altero die post, eodem affectu infecta fuit.

NOVEMBRIS initium frigidum fuit, reliqui vero ejusdem dies mox pluviis, mox nive rursus molesti extiterunt.

DECEMBER mox frigore, mox pluviis, mox nive, mox turbinibus annum absolvit.

MORBI. Hisce mensibus variolæ suis maculis primæ, mediæ & ultimæ ætatis homines signarunt. Vidi enim vetulam septuagenaria propinquiorem, & virum sexagenario majorem, variolis absque vitæ jactura decumbentes. Sic & bruta a variolis non immunia fuere, ex quibus pennata, utpote anseres & gallinæ, tum domesticæ, tum Indicæ, hisce infecta perierunt ferme omnia. Oves & porci vero, quibus expellentia (utpote cineres ex stipitibus fabarum, vel frumento secalino cum urina humana, vel rob. Sambuci &c.) ab Oeconomiis curiosis propinata sunt, ut pl. evaserunt superstites.

Constitutio Epidemica Berolinensis Ann. 1700.

Dn. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP von der mühlen.

JAnuarii 1mus st. Greg. gelu quod annum præcedentem finierat, cum degelascente tepore imbribus ac nivibus mixto commutavit, & ad festum Apparitionis f. ut vulgo vocant trium Regum usque continuavit, sequenti festum die gelu cœlo sereno vires recuperavit, ac per triduum servavit, 10mo rursus & sequentibus; 12mum gelu aliquali & nivibus diversum, cum 16to, 17mo & 18vo blandum gelu nocturnum cœlo nubiloso a meridie pluviis rorantibus, si exceperis ad 25tum usque remittens, 26tus priorem vigorem reassumpsit, illique nives superaddidit; eoque tenore sequentibus, 29no excepto, ad 30mum usque duravit, tandem 31mo ac ultimo illius mensis, pluvioso, a meridie vario desiit æthere.

Februarius temperato quidem frigore cœpit, sed nivibus, quandoque alias pluviis, utut raris, interpolato varius fuit ad 22dum usque, a quo redintegrato per triduum brumali rigore, sereno interdum cœlo, 25to sensim remittente, 28vo circa vesperam pluviam tandem delicuit.

Quam prima Martii serenus excepit dies, huncque sequentibus gelu nocturnum, subinde & diurnum, nivibus 3tio & 4to opertum, succedentibus a 5to ad 11mum satis rigidum, remittens 12mo ad 25tum usque Cauro impetuosius flante noctu valde gelidum, & hujus sequaces ad finem usque mensis, Cauro licet ab Aquilone repulso ac hinc 30mo succedente Euro eodem fere tenore perdurantes.

Morbi hoc anni quadrante præter scorbutum fere endemium ejusque asseclas, ut & cognatum malum hypochondriacum, fuere frequentiores catarrhi, tusses, febribus, quandoque catharrhalibus, variis defluxionibus, in genas, dentes, maxillas, guttur, scapulas, ipsum quoque pectus & pulmones, pleuritide item tam vera, quam spuria, indeque utplurimum pullulante hæmoptoe, hancque nonnunquam excipiente aut phthisi, aut hectica, haud raro etiam nephriticis doloribus complicatæ. Præterea febres quoque aliæ variæ, interque illas quædam malignitate non vacantes, morbillis & variolis & purpura sese prodentes.

Aprilis primis diebus Euro-noto spirante paulo remissior, 6to vernæ amœnitatis prænuntio, variantibus subinde ventis & nonnunquam satis aspere flantibus, sereno tamen plerunque cœlo, rarius pluvias rorantes spargens, ad extremum usque diem temperatus fuit.

Cui Majus fere totus respondit, frigidior equidem paulo præter 12mum & 17mum sudo & tepore verno amœnos, ad 22dum in pluvias comite tonitru circa vesperam cum sequenti toto & 24to mane udo solutum, succedente biduo sereno ac temperato, postque 27mo mane pluvio, tandem ad 31mum adeoque ultimum serenus & amœnus.

Junius serenitatem & amœnitatem vernam Majo cœptam ad 6ti usque vesperam cum pluvia tonitru advehentem continuavit, 7mus & 8vus præcedentibus nubiliosiores, circa vesperam rursus pluviis fuerunt, reliqui ad 12mum obscuri & frigidi, sicci tamen; a 12mo vero, 20mo mane pluvioso, vesperi tonitruoso excepto, ad 22dum & 23. serena & amœna temperie commendabiles, ac hos inter 14tum, 15tum, 16tum & 17mum æstivo fere æstu graves fuerunt, subsequentes pluviosi, quandoque tota die ac nubili ad 30mum usque & ultimum mane nubilum, postea præcedentibus sereniorem.

Morbos hoc trimestre præter prædictum scorbutum & ab illo dependentes cachexiam; dolores, tumores & id genus alia symptomata, febres genuit omnis generis, communes, ephemeras, intermittentes varias, etiam septiduanam, paroxysmo septimo quoque die recurrente, rarius, si unquam antehac in praxi occurrentem, continuas, ardentes, cum & sine exacerbationibus, catarrhales, malignas haud raro, pleuritide, arthritide, catarrhis aliisque variis defluxionibus, tussi, doloribus præcordiorum & hypochondriorum, asthmate, interdum convulsio infesta, pur-

purpura, morbillis atque variolis aliiſque exanthematis fœdas, paſſiones item hyſtericas, nephritides, diarrhœas, hæmorrhagias etiam uteri, &c.

Julii prima dies ſerenitatem ultima Junii cœptam continuavit; Verum frequentes menſe fere toto alternis diebus ſudum cum pluviis nunc parcioribus, nunc copioſioribus alternando, æſtivum ſereni cœli æſtum ſic imbribus & pluviis temperarunt.

Auguſtus a primo ad 7mum fere pluvioſus, triduum ad 10mum uſque ſerenum intercalavit, ſequens triduum mane ſiccum veſperi pluvia maduit, 14tus vento nubes diſſipante ſerenas, 15tum ſucceſſorem habuit totum udum & imbroſum, 16tum mane pluvium, poſtea ſerenum, ſerenitate triduum continuante, biduum rurſus mane nebuloſum poſt raras ſpargendo pluvias vidimus. Sudo 22do interſerto 23tio nubilo, tonitruoſo ac pluvioſo in ſerenitatem tandem declinanti, 24tus ſucceſſit ſerenus & amœnus, atque huic frigidulum pluviis ſubinde madens ad finem uſque menſis ſeptendium.

September facie a primo rorante nonnunquam alias ſereno, in ſudum æſtu ſæpius grave mutata, ad 13tium uſque mane ſerenum, licet a meridie poſt tonitru grave imbridum, commendabilis, triduum accivit varium pluviis ſerenitati interſperſis, ac frigore, moderato tamen, non uſquequaque gratum; triduo alio ſudo gratiori exceptum, biduo rurſus interpolatum vario, 22do ſicco, 23tio toto fere pluvio ac frigido 24to mane nebuloſo ac nubilo, a meridie ſereno, ſubſtituti triduum ejuſdem fere tenoris frigidum tum ſerenitas bidui poſtremi menſem nunc ſimulque trimeſtre hoc abſolvit.

Quoad morbos id præcedenti fere compar, niſi quod frequentiores adhuc fuerint febres, præſertim ardentes & malignæ, petechiales quoque, pleuritides in phthiſin quandoque declinantes, quædam veræ, quædam etiam nothæ, dyſenteriæ & diarrhœæ, æſtui partim & inordinatæ, in potu præſertim & fructuum horariorum ingurgitatione, diætæ originem debentes nonnunquam lethales variæ, febribus interdum comitatæ defluxiones cum tumoribus artuum, præcipue genarum valde contumacibus.

October a primo ad 4tum uſque nubilum & a meridie rorantem, indeque ad 8tavi uſque veſpertinam pluviam ſerenus, temperatus ac ſudo fere jugi veris inſtar amœnus; Noctu inter 8vum & 9num tonitru horrendo terribilis, nono ſparſis a meridie pluviis paulo horridior, 10mo ſine pluvia nubilus, 11mo ſudum redintegravit, biduo ſuccedente vario ac quandoque pluvio, 16to veſperi pluvia madens, cætera cum ſequentibus quinque ſerenus, 21mo nubilus ſubindeque rorans ac Auſtro flante frigidus, 22do mane pluvius ac nubilus cum ſequentibus quinque ſiccus, 27mo nubilus totus ac imbroſus, 28vo Vulturno aſpirante nebuloſus mane, poſtea cum inſequentibus ad 31mum ac menſis hujus poſtremum, paululum rorantem & frigidum, ſerenus atque ſiccus.

Novembris primus, durante adhuc Vulturno, gelu induxit, & per biduum continuavit, quod tertio rorante mane parumper cœlo remiſit, ſuccedente 4to toto pluvioſo; tum biduo turbido ſicco tamen, mane præſertim atque huic ad 12mum uſque varia, quandoque nubila, alias ſerena, ſicca ſubinde, rurſuſque pluvia tempeſtate; tandem Cauro afflante gelu 13tio ſerenum acceſſit, ac ſequenti mane turbido & a meridie nive prima comitato, uſque ad 19num a rigore remittentem & pluviis madentem duravit. Tum poſt biduum pluvium, biduum ſucceſſit gelidum, procelloſum & grandinoſum; huic demum nix mane pluviis mixta, a meridie ac ſequenti 24to in imbres deliqueſcens, ſequenti vere nocte Auſtro flante, rurſus gelaſcens, diurno ſuccedente per quatriduum ſudo, veſperi vento paulatim ad eurum regrediente in nivem reſoluto, ac biduo ſubſequente toto pluvioſo, nebuloſo, ac inamœno menſem terminante.

Decembris primus gelu reduxit ac nives, quod ad 5tum uſque circa veſperam pluvia ſparſa remittentem duravit, hunc ſequens biduum adhuc remiſſius prima die pluvias veſpertinas tulit, altera ſiccius fuit, 8vus mane nebuloſus valde ac pluvius, poſtea ſiccior, 9nus, totus nebuloſus & zephyro aſpirante imbroſus 10mus mane paulo ſerenior, veſperi pluvioſus. 11mus mane turbidus, poſt ſerenior, tandem nubilus & udus, 12mus blandum gelu, nonnunquam nivibus, nonnunquam gelicidio, interpolatum reduxit, ad uſque 20mum, qui rigorem majorem addidit ac quatriduum continuavit, circa veſperam 24ti remittens ac vario cœlo, utplurimum tamen uvido, ad 31mum uſque perſeverans, ſicque hoc trimeſtre ſimulque annum ipſum temperato, at ingrato frigore claudens.

Ultimum hoc trimeſtre morbos produxit prioribus nec frequentia, nec varietate, nec gravitate cedentes, paſſiones hypochondriacas, iliacas, colicas, hyſtericas, nephriticas, febres varias, præſertim acutas, ardentes, continuas, catarrhales, pleuriticas, malignas quoque variolis & petechiis infames, & quandoque funeſtas. Defluxiones & catarrhos, ſuffocativos quoque, in genas, guttur, pulmones &c. depluentes. Aſthmata convulſiva quoque nonnunquam & anginas cauſantes. Diarrhœas & dyſenterias, cephalagias, hemicranias, cardialgias, odontalgias, hemiplegias, apoplexias, elepſias, præſertim infantum. Tumores varios & dolores, utplurimum contumaces, & innumera alia ſcorbuto præſertim & Venereæ lui familiaria ſymptomata, brumali frigori, cœlique frigidiori ac humidæ conſtitutioni variabili & inconſtanti ex parte tribuenda.

Conſtitutio Epidemica Uratislavienſis

Anni 1699. 1700. & 1701.

Excellentiſſimi Domini Uratislavienſes uti hactenus inter naturæ curioſos ſolertiæ & curioſitatis palmam non paucis aliis dubiam reddere allaborarunt, ita laudabili inſtituto, circa conſcribendam morborum in Germania epidemicorum hiſtoriam, & ipſi favere, ac Patriæ ſuę celeberrimæ ſimilem ſtatum delineare decreverunt; Cujus priores tres anni de morbis, qui anno 1699. 1700. & 1701. Uratislaviæ graſſati ſunt, publicis typis jam deſcripti legantur, & pro hoc noſtro volumine paulo prolixiores ſint, ſynopſin eorum hic dare libuit, omiſſis iis morbis, qui epidemicorum cenſum haud ingrediuntur.

Cum Anni milleſimi, ſexcenteſimi, nonageſimi noni Januarium horridum Uratislavienſibus reddidiſſent nebulæ & venti, variis viciſſitudinibus, potiſſimum intercurrente pluvia, ſubinde tamen & frigore, quamvis remiſſiore, graves; initium quoque, imo majorem fere partem Februarii ſub eadem cœli inconſtantia tranſegerunt, niſi quod alterna frigoris vis majori impetu corpora concuteret, & aer circa plenilunium ſerenus languentes animos excitaret; quæ cœli inclementia, ineunte menſe Martio, continuavit, non raro tamen effuſis ad plenilunium uſque, quæ illico tabeſcebant, nivibus, & terra pruinis horrente; cum e contra mollior aer, vergente ad finem menſe, ac ſudum, tellurem foveret. Primus ergo hic anni quadrans toto fere decurſu exceſſit in humida conſtitutione, quam etiam accuratæ tam barometricæ, quam thermometricæ obſervationes confirmarunt. Quo tempore, cumprimis ſub Januarii principium, dolores ſpaſmodici ſanguineo-cholericos, & melancholico-phlegmaticos affligebant, frequens erat arthritis, prædominabatur tamen in ſubjectis iracundiæ obnoxiis & diætæ aromaticæ ac vinoſæ deditis, præcipue liberaliori vini Hungarici, a ſolo calce viva fere penitus ſubſtrato infecti, potui inhiantibus. Plures intempeſtivo frigidi & humidi aeris accurſu admiſſo, pleuritis notha occupabat, temperatioribus diureticis magis, quam diaphoreticis cedens. Multi de dolore lumbos infeſtante conqueſti, pro nephriticis promiſcue a Medicis non ſatis exercitatis, & vulgo habiti fuerunt, cum tamen non ſemper renes, ſed plurimas etiam alias partes in illa corporis regione latentes, affici poſſe, ſagaciores Medicos fugere nequeat.

Sub finem ejuſdem menſis in ſcenam prodibat febris petechialis, quæ licet poſt 14. Aprilis diem conticeſceret, menſe tamen Majo iterum ferocire, & quidem cum catarrho ſuffocativo, præprimis in ætate teneriori incipiebat, ac non æque in infantes, pueros & ſenes, ſed in fœminas, & frequentius in mares ſanguineos & ſanguineo-phlegmaticos ſæviit, ac præprimis iis gravis ac infeſta incubuit, qui vino atque ſpiritu vini ſe obruerant, ac corpus cacochymedium prava victus ratione contraxerant; cæterum præ-

prævio horrore, cum quadam gravedine, tussi, imo & faucium inflammatione & tumore invadebat, aderat præceps subita virium prostratio, pulsus exilior & imbecillior, frequens tamen & inæqualis; calor qui horrorem sequebatur, in sanguineis intensior totum corpus occupabat, maxime vero caput, unde in fluidioris habitus corporibus, cephalalgia acutior, rubor faciei, oculi scintillantes, vigiliæ, deliria furiosa, jactatio corporis, sitis &c. In sanguineo phlegmaticis, quorum sanguis sero viscido abundat, color multo mitior apparebat, qui non paucis imponere solet ægris & Medicis, ut parum periculi subesse, cum magno suo discrimine credant, a quo fallaci calore forte febris illa maligna vocari meruit, sumpta metaphora ab hominibus malignis, qui aliud fronte promittunt, aliud in intimiori cordis recessu premunt; in his calori respondebat sitis tolerabilis, & quies corporis sine manifesta jectigatione, sed debilitas gravis ac continua in somnum propensio, ac non consulta antea taciturnitas, cardialgia, lingua modo lento succo obducta, modo fissuris asperis & scabris dehiscens, aut retorrido calore cum vicinis faucibus arebat. In hominibus melancholici temperamenti, quorum tamen non nimis multi hac infirmitate detenti fuerunt; statim ab assumpto alimento vel medicamento flatus & hypochondriorum murmura. Cholerici loquacitate sua aliorum aures obtundebant, & calore acriori tangentis manum urebant. Omnes cujuscunque complexionis, graviter nausea cibi & appetitus dejectio infestabat. Sensim deinde æstus invalescebat, ut luculentus calor in partibus externis deprehenderetur. Exerebant se etiam dolores varii, modo pungentes, modo mordicantes. Circa quartum, septimum, imo etiam undecimum diem, in pectore, dorso, brachiis, lumbis & cruribus, maculæ rubentes, puncturis pulicum similes, sine levamine erumpebant, aliquando etiam majores lenticularum magnitudinem æquantes; rubræ illæ meliores, deteriores vero citrinæ, lividæ, violaceæ, in primis si hæmorrhagia gingivarum circa dentes incisorios superioris maxillæ enormior juncta fuerit, nigræ, præprimis majores omnium pessimæ. Urina non uno modo comparata erat, nec alvi excretio; hæc liberalior salutaris admodum post diem septimum observata, & accedente sudore solutionem morbi promittebat; cum e contra siccitatem alvi hæc febris pessime tulerit. Vermes per alvum cum sedibus aliquoties rejecti. Pejus cum iis agebatur, quos vomitus partim humorum variorum, partim quorumvis assumptorum, aut etiam inanis cum nausea & cardialgia affligebant, præsertim si singultus iis se comitem adjungeret. Sudores primis statim morbi temporibus sine levamine, sed post quartum morbi diem, circa septimum, undecimum &c. felicioris indices erant: cadaverosus erat funestus. Cum hæmorrhagiis quidam evaserunt, morbus nequaquam intra quatuordecim dies finiebatur, sed ad 21. imo & ultra ad 40. usque extendebatur. Solvebatur rarissime per hæmorrhagiam, aliquando per abscessum, frequenter per sudores, sæpissime autem tum per hos, tum per diarrhœam; quandoque etiam per tumores in variis corporis partibus, cumprimis in ano, per exanthemata miliaria, pedum scabiem, icterum &c. Cura sine V. S. (qua sanguis eductus in superiori parte, crusta alba spissa, tenacissima obductus, in inferiori vero, modo floridus & fluidus, modo concretus & coagulatus fuit deprehensus) peracta felicius successit. Quibus statim ab initio mite evacuans datum, facilius morbum superarunt, quale fuit potio Sydenhamiana in dosi aliquantum minori, pulvis ex Antimon. & Nitro depur. Tart. Vitriolato ac grano ij. vel ij. scam. sulphur additis apud ditiores granis paucis auri fulminantis, vel etiam quæ simul ad malignitatem habent respectum. Vomitoria in principio hominibus phlegmaticis aut melancholicis robustis & nauseantibus, præsenti conatu vomendi, interdum cum successu data. Cæterum fere tota cura per placidum sudorem, seu potius madorem, bezoardicis, pulv. Bez. Sennerti, *Kumbaum*, *Doring*. Pannon. rub. &c. Mist. simpl. Essentia scordii saturatiori, myrrha, diascordio, absoluta; fortiora, volatilia salia, bezoardica calida ac spirituosa omissa, quia obfuerunt: camphora plane prætérita, cum vis ejus alexiteria non nisi nuda traditione & opinione hominum nitatur, & interne plus detrimenti quam auxilii spondeat. Diarrhœam, nisi esset colliquativa, aut inflammationi intestinorum superveniret, nequaquam supprimere studuerunt, quinimo non raro laxans ordinarunt, ac interne per totum morbi cursum nitrosa cum sufficienti potus quantitate ea intentione ægris propinarunt, ut ventriculus & intestinorum volumina rite abstergerentur, & materia biliosa acris ac urens e corpore proscriberetur, alvi tamen profluviis modum excedentibus nitro in exigua dosi exhibito, interpositisque terreis pulveribus, aut diascordio Fracast. frænum injecerunt, reliquis etiam symptomatibus convenienter obviam iverunt.

In Januario odontalgia seu hemicrania laborabant istæ potissimum mulieres, quibus negotium mensium magis impeditum; nec nulli erant, qui ophthalmia vexarentur. Illis tinctura odontalgica Mynf. & Wedelii &c. his decoctum cort. granator. &c. profuit. Occurrebant etiam quos icterus fœdabat, & Martialia liquida præcipue cum salinis, aliisque juvabant.

Mense Februario, præter Variolas & morbillos, aliæ quoque maculæ cum febre sub noctem ingravescente, & tussi ferina, corpora infantum occuparunt, latæ rubeæque, morbillis non admodum dissimiles in facie, minutissimæ vero & puniceæ in dorso, lumbis & pectore; nonnullæ elevatiores ad naturam Variolarum accedebant, ac pruritu & fervore molestissimæ. tandem per abscessionem epidermidis in squamulas resolvebantur. Grassabantur etiam aliæ mitiores Variolæ, a forma acuminata *die Spitzblattern* vocatæ, nec non quas *Schaafs Blattern* nominant, pustulæ sc. latiores minusque acuminatæ. Graviores ob intensiorem æstum erant rubeolæ, diaphoreticis fixis curatæ.

Fuere etiam qui difficulter admodum respirabant, & de gravedine solum quadam ventriculi conquerebantur, paratam in scorbuticis medelam invenientes, acetosa, acetosella, rad. ari, helenii &c. non in cochlearia, si maculæ fervidioris intemperiei indices deformabant.

Infantes tussis convulsiva fatigabat satis frequenter, in qua pulvis antepilepticus Ludovicianus utilis.

Alii, lactantes æque ac ablactati, omni hyeme atrophia corripiuntur, cum febricula circa vesperam ingruente, inquietudine & siti nocturna, fame, torpore, abdomineque tumente; a ductuum lacteorum & glandularum, viscerumque glandulosorum lenta ac viscida obstructione, in qua tinctura o—♂ aperitiva vitriolata, arcanum duplicatum &c. prosunt.

Erant etiam quidam hæmoptoici, atque inter hos pauci, qui sine noxa evaserunt, in lentam tabem & phthisin præcipue prolapsi; V. S. malum hoc cessisse compertum est, nec non largiori nitri exhibitioni.

Non paucos quoque malum hypochondriacum torquebat, solitis stipatum symptomatibus, hypochondriorum distensione, ventriculi concoctione languida, ructibus acidis, vomitu, rugitibus, sputatione crebra, alvo segni, duritie, tumore in regione lienis, anxietatibus præcordialibus, cordis palpitationibus, vertigine, pavoribus in somno, aurium tinnitu, doloribusque variis. Cura eorum in crassis humoribus attenuandis erant, per nodulos aperientes, martialia, urinosa volatil. myrrham, crocum, mixturam simpl. tincturam vitriol. o — tart. D. L.

Illucescente Martio turmatim scabiosi occurrerunt curandi; id quod, præter externa, blandis diaphoreticis in primis fuit præstitum.

Circa idem tempus non paucos tantum non exanimabat molestissimus pruritus, præprimis senibus & cœlibibus gravissimus, ac inter hos hominibus siccioris constitutionis. Conducebant iis medicamenta nitrosa, & diuretica saponaria, quæ salsos & acres atomos ad vias urinarias deducunt.

Primus Aprilis dies serenus illuxit, & calore suo Veris delitias sperare jussit. Non diuturna tamen hæc felicitas fuit; nam nebulæ & pluviæ a meridie primis diebus gratum solis aspectum ad breve tempus ademerunt. Qui sicuti dies, vernali tepore ad plenilunium omnia brumali aura quasi rigentia blande vegetabant. Deinde cœlum varium erat, interdum serenum, interdum nebulis obductum, nimbos ac pluviam

viam effundebat. Majus, quo alias omnia rident & est formosissimus annus, nebulis, pluviis & ventis, si paucos amœniores dies excipias, rigidus erat. In Junio iterum amœnior ac serenior aer, cujus jucunditatem etiam vergente ad finem Majo degustare licuit, comparuit; neque tamen ad finem processit sine imbribus, quorum iram proximi Uratislaviæ accolæ, perruptis aggeribus, gravem, cum damno sanitatis & facultatum experti sunt. Grassabantur tum morbi plerique ab Hippocrate enumerati, ubi de vernalibus ei sermo, furores, melancholiæ, epilepsiæ, fluxiones sanguinis, anginæ, gravedines, raucedines, exanthemata varia, & articulorum dolores; febres insuper intermittentes: in ætate puerili & adolescentia sanguinis excretiones e naribus, hæmoptyses juvenibus magis familiariter evenere, quemadmodum vomitus cruenti viris & fœminis, vitæque sedentariæ deditis, hæmorrhoidales autem depletiones paulo annosioribus acciderunt; mictus quoque cruenti exempla notata. Circa loca illa corporis, quibus sanguis erumpit, ingeniosissimum D. Stahlium, Hallensium Practicum, & Professorem secuti, spasmodicas passiones, sanguinis congestionem, vasorum & pororum tensionem, atque turgescentiam, cum sensu ardoris, lancinationis & pulsationis observarunt, quin etiam fere ad ejus mentem curam felici cum successu instituerunt: violentioribus vero sanguinis depauperationibus, efficacissimis remediis occurrerunt. Insolita uteri hæmorrhagia septuagenariis proximas, quæ nullo remediorum genere cohiberi potuit, in mortem præcipitavit.

Typus febrium intermittentium non unius generis erat: nonnullis paroxysmi omni die, aliis tertio quovis molesti erant: erant, quibus quovis die duo paroxysmi erant superandi. Nec infrequentes tertianæ duplices, in quibus paroxysmo primo non respondet secundus, sed tertius, secundo quartus, tertio quintus, quarto sextus &c. ita tamen, ut non tantum tertio die, sed etiam intercalari febricitarent. Semitertiana paulo quidem rarior: at non prorsus defuere, qui omni die quidem febre corriperentur, sed tertio quovis die duorum paroxysmorum impetum sustinerent. Vigebant quoque febres erraticæ, quæ incertis recurrebant diebus & horis. Ambigebatur, an in censum febrium intermittentium referri debeant etiam illæ, quæ contra communem intermittentium indolem, tragœdiam a calore satis intenso auspicabantur; nam utut ἀπυρεξία, quæ initio adesse videtur, genium intermittentis redoleat, languor tamen magnus, pulsus aliqua agitatio, & cætera symptomata continuitatis opinionem confirmabant. Eadem fere mens erat de illis quibus malignitas conjuncta est, & tamen remissione quadam non carent, sc. doloso intermissionis cineri primorum dierum suppositum fuisse ignem continuatum, elucet ex eo, quod sequentibus exacerbationem quidem caloris & symptomatum, non item veram remissionem observare liceat. V. S. omissa, vomitoriorum tempore intermissionis frequentior usus fuerat; nec purgantia omissa. Quoniam vero hæ febres focum habent in primis viis, incidentibus cura fuit peracta, præsertim tartaro vitriolato, arcano dupl. sale lixiv. absinth. centaur. min. card. ben. &c. quæ cum acria sint, incidunt, dissolvunt pituitam, & reluctantur acido, addita iis, præprimis post aliquot febrilium paroxysmorum decursum, subinde præcipitantia; in exanthematica, antiscorbutica; in contumacioribus cortex Peruvianus; in pulvere vel electuario, cum essentia segnior sit; in vino generoso albo maceratus rarissime spem expectationemque implevit; in febribus cum inflammatione quadam conjunctis nunquam non noxius deprehensus; in febribus etiam aliis calidioribus obscure remittentibus funestus fuit, quibus non alia, quam quæ malignis debetur, ratione medendum: & eximiæ prudentiæ medicæ statuitur, etiam vere intermittentes, epidemice grassanti aliqua maligna febri, alexipharmacis & bezoardicis oppugnare, ne ægri in prædominantem epidemiam prolabantur.

Vehementius eodem anni tempore dentientes laborabant, ob turgescentes nutricum, & ipsorum infantium humores.

Sæviebant quoque pathemata spasmodica, ac epilepsia passim pusillorum corpora hoc mense torquebat, multosque jugulabat: In symptomatica, fomitem in pituita viscida & acida habente, resolventia, incidentia, & modeste evacuantia omne ferunt punctum; in idiopathica, quo te vertas, vix apparet, specificis voto non respondentibus.

Multis negotium facessere visa est cardialgia: alii morsus, punctiones & lancinationes: alii rosiones sese percipere ajebant: nonnulli de tensivo & compressivo tantum dolore, ad utrunque latus pertingente, & cinguli alicujus instar constringente conquerebantur: plurimi vero gemitibus & alte ductis suspiriis, anxietatis interpretibus, adstantium aures obtundebant. Inanes vomitus utplurimum cardiagmi erant comites, quos imperiti emetica indicare credebant; sæpe etiam in fœminis, passionibus hystericis obnoxiis, deliquia superveniebant; singultus etiam jungebatur.

Nonnulli bubonibus infestabantur; alii tumoribus aliis, præprimis parotidibus, quæ iis, quorum vires violentia morbi fractæ erant, mortem denunciabant; profuerunt autem emollientia, maturantia, discutientia, his vero non satisfacientibus, suppurantia.

Frequens erat illis diebus coryza, conjuncta cum καρηβαρίᾳ dolore capitis, sternutatione; nec non depravata auditio, modo enim erant, qui sonum talem quod tintinnabulum pulsatum edit, sibi percipere viderentur, modo qui de sibilo quererentur; nec nulli, qualem, qui pulsationem intra aurem sentirent; pulsus autem ille exacte cum pulsu arteriæ convenit, nec aliunde, nisi ab arteria dilatata pendere verisimile est; senes nonnulli sonum fluctuum allisioni similem, vel strepitus varios in auribus suis excitari ajebant: ubi sane aer aliis fœtus corpusculis in ejusmodi sonitu non tantum organum immediatum auditus, sed & partes cerebri, in quibus filamenta nervi auditorii terminantur, concutit, ac eo ipso varios sonos excitat. Varia contumaci huic malo, & aliquando in omnimodam surditatem abeunti opposita, non semper optatum eventum consecuta fuerunt.

Raucedo etsi hyberno tempore maximopere soleat esse frequens, ac facile curetur, quia fortassis tantum ab exasperatione superficiei glottidis a frigore aut acribus salsisque humoribus inducta, dependet, occurrerunt tamen aliquot etiam in Majo exempla raucedinis omnem artem eludentis.

Mense Junio aliquot anginæ exempla oblata fuere, i. e. laryngis seu pharingis inflammationis, in juvenibus potissimum sanguineæ constitutionis, post motus corporis impetuosiores, aut nimias spirituosorum potuum ingurgitationes; horrorem ingens æstus cum siti Tantalea excipiebat, pulsus erat frequens, durus, inæqualis, urina saturatissime rubra, magna aderat respirationis difficultas, apertoque ore anxium ægri spiritum ducebant, & crescente malo strangulationis periculum instabat; deglutitio tantopere impedita, ut potus faucium angustias vix superaret, quin sæpe in nares refunderetur; in faucium isthmo interdum apparebat tumor, interdum autem in externo collo, ubi morbus mitior est, vel oculis cernebatur, vel manibus palpabatur, in iis vero, quorum vita in majori periculo, nullus plane tumor deprehendebatur. Non tantum isthmus ita exurebatur, sed spectabatur simul in ore rubor flammeus, urgebat dolor acutus pulsatorius & punctorius, lingua tumida, obscure rubra canum instar exerebatur, fauces arebant; si ægrotantium os aperias, omnia tensa videbantur; venæ infarctæ, oculi prominentes, & sanguine suffusi; præterea aderat jacendi difficultas, ac frequens sedendi cupiditas. Ingens præ foribus periculum, cum articuli gelido torpore rigebant, vultus livescebat, vox intercipiebatur, & stridor quasi in gutture & pectore audiebatur; inexorabilis mors instat, deficiente pulsu & voce quasi in caninam mutata, apparente etiam subinde spuma oris. Omnia vero symptomata sunt mitiora in notha angina. In vera, post venæ sectionem, leniorem purgationem, resolventia seu discutientia, & in sanguine viscidiori etiam attenuantia profuere, non neglectis lenissimis adstringentibus; si vero conatus discutiendi essent irriti, & dolor pulsatorius quarto vel quinto die suppurationis admoneret, eadem fuit debite promota. Notha purgantibus mercurialibus, & blandioribus diaphoreticis, post venæ sectionem in plethoricis, feliciter intra paucos dies fuit sublata.

Occur-

Occurrerunt etiam eo tempore quidam alii inflammatorii affectus, quorum ſedes an in hepate, an in pleura, an in membrana pulmonum quærenda, dubium, ſignis vulgo traditis fallacibus; cum è contra curandi eos methodus una eademque obſervari toto poſſit; quæ in ſtaſi ſanguinis diſcutienda conſiſtit, per V. S. in plethoricis, & diaphoretica fixa, non excluſis in phlegmatico ſanguineis volatilibus in doſi valde mediocri; externe vero per vini ſpiritum camphoratum.

Julius naturam ſuam plane exuerat, ac majori ex parte imbribus, procelloſis aeris agitationibus ac frigore ſqualidus erat; benignior Auguſtus, non tamen abſque pluviis curſum abſolvit. Æſtiva amœnitas vero denuo in Septembri affulſit.

Menſe Julio vagabantur iidem propemodum morbi, qui præcedentibus menſibus ſtragem ediderant; ſed præ reliquis ferociebant catarrhi, qui difficillime medicamentis compeſcebantur, ac præprimis admodum rebelles erant illi, qui ſedem in artubus, & potiſſimum in ſuperiori brachii parte fixerant, ac ex dolore gravativo motu partis impedito, imo etiam tumore aliquo, ſine inflammationis ſignis, ex decubitu ſeroſæ materiæ oriundo cognoſcebantur; Unde lympham ſtagnantem vel motui ſuo reſtituere, vel ex corpore, ac præcipue partibus laborantibus evacuare decuit.

Catarrhalis quoque proſapiæ alii morbi notati, otalgia ſcilicet & tumores palati; nec non diarrhœæ frequentiores comparuerunt, quas rhabarbarum toſtum, c. nuce moſch. & bolus Tockavienſis ac caryophyllata compeſcuerunt.

Obvenere etiam quædam melancholicæ fœminæ 30. ætatis annum ſupergreſſæ, mœſtæ, alta ſuſpiria ducentes, taciturnæ, a communi hominum conſortio ſe ſubtrahentes, & ad neſcio quem ſtrepitum expaveſcentes, ac mirabilibus ſuſpicionum procellis jactatæ, levique cauſa in epilepſiam hyſtericam devolutæ. Cum vero dyſcraſia humorum, ac impeditior eorundem motus in vena portæ, ac excretionis menſtruæ mora adeſſet, poſt venæ ſectionem, vomitoria, pediluvia, ſanguinis attenuatio procurata fuit per volatilia, ſudorifera, martialia &c.

Menſe Auguſto nonnulli laborabant febri, quam veteres dixerunt bilioſam (quæ ſubinde in lipyriam abit,) cum gravitate & anguſtia in ſcrobiculo cordis, conjuncta, non raro cum nauſea incipiens; aderat horripilatio non nimia, ſed frequenter recurrens, capitis turbatio, & ſanguineo-cholericis etiam dolor. Exacerbabatur quotidie horis matutinis, ſubſequis vel vomitu vel ſedibus; quæ ſi deeſſent, æſtus gravior, fauces aridæ, & ſub finem deliria comatoſa, ſemper fere funeſtum minabantur exitum; hypochondria tendebantur & acerbiſſimis puncturis infeſtabantur. Juſcula tenuiſſima, nitroſa, theriaca, optimo cum ſucceſſu adhibita; locum etiam habebant acida temperatiora, decoctum hordei &c.

Nonnulli etiam patiebantur febrem, quam ſynocham Scholæ Medicorum antiquæ, alii cauſam nominant; ſcilicet plethorici hæmorrhagiis vel venæ ſectioni aſſueti, ante ſolis ortum horrore quodam corripiebantur, ſubſequente æſtu valde gravi, reſpiratione anhelofa & ſuſpirioſa, lipothimia ac ἐρυθρώσει; dolores capitis lancinatorii, ac tinnitus aurium, ut & vertigines indivulſi comites erant; tenſiones dorſi & artuum non minori moleſtia afficiebant, ſitis premebat maxima, ejus defectus non ſemper malus; in junioribus circa diem ſeptimam hæmorrhagia narium largior morbum ſolvebat, in paulo annoſioribus die 14. copioſis ceſſabat ſudoribus; calamitoſa autem horum ſors, ſi ſoporoſi ſupervenirent affectus. Eximius uſus V. S. in principio hujus febris, modo illa non ortum trahat a nimiis laboribus, aut quod neo nuptis aliquando accidit, abuſu veneris; Cæterum bezoardica & diaphoretica, analeptica & diaphoretica in uſum venerunt.

Spectatæ inſuper fuere aliæ febrium ſpecies, aſſodes, elodes ſyncopales.

Menſe Septembri ophthalmia frequentius occurrit; cui interdum venæ ſectio, purgantia fere omnibus aliquod auxilium attulerunt, diaphoretica apprime juvarunt.

Diarrhœæ ſatis erant frequentes, neque tamen niſi ad medium menſis durabant, ac locum deinceps cedebant redeuntibus febribus continuis, cum doloribus capitis, nuchæ, faucium, orificii ventriculi, laſſitudine ulceroſa &c. quæ bezoardicis fixis & temperatis optime curabantur.

Plurimæ fœminæ de menſium perturbatione & ſuppreſſione conquerebantur, quæ cum ab ingurgitatione ciborum inſalubrium proveniat, emetica, in quibus malum nondum egerat radices, cum ſalutari effectu data ſunt; reliquis vero lenioribus purgantibus, ac incidentibus, & aperientibus ſubveniendum erat.

Nec nulli erant, quos tum vexabat dyſenteria; de qua prolixum diſcurſum Excellentiſs. Dn. D. Helvvichii in ipſo tractatu legere licet.

Initia menſis Octobris æſtiva amœnitate abblandiebantur, & a novilunio ad primum Cynthiæ quadrantem demulcebat ſudum, quod reliquis hujus menſis diebus, ventis, nebulis, ac pluviis ſæpe obſcurabatur, donec luna denuo naſceretur menſe Novembri, ubi iterum benignior aeris temperies, ſed ad breve tempus; nam primus lunæ aſpectus ad plenilunium uſque rigido frigore horreſcebat, quod quidem iterum minuebatur, ac inſigniter remittebat, ſed ut tanto major vaporum copia ex terra humida aſcenderet, ac craſſiores inde naſcerentur nebulæ, ſæpe propter admixtiones ſulphureas, tetrum ſpirantes odorem, ac nubes huc illuc agitatæ, donec in pluviam fatiſcerent. Sub exordium Decembris tempeſtas varia, ac inconſtans erat; circa medium menſis, & anno in finem vergente intenſius frigus dominabatur.

In Octobri, præter febres tertianas, etiam quartanæ occurrebant: horis pomeridianis homines melancholici temperamenti, ac ſegnioris naturæ, qui jam ætatis provectioris erant, adoriebantur, aut etiam febres male curatas, aut diarrhœas ab Empiricis ſuppreſſas ſequebantur in cujuſvis temperamenti & ætatis hominibus, ne infantibus quidem & pueris exceptis. Præter vomitoria in robuſtioribus, aliis vero leniſſima evacuantia, aperientia in primis data; quorum uſu cum impetus febris quodammodo fractus eſſet, cortex Peruvianus (ad quem ab initio nonnulli malo conſilio confugiunt) plerunque ſubjugavit.

Ferax quoque erat Autumnus febrium lentarum & hecticarum, quæ partim quartanis male curatis, partim hæmorrhagiis, per adſtringentia interna & frigida externa cohibitis, aliiſve morbis ſuccedebant; quæ, cauſam earum per reſolventia, mundificantia & balſamica tollendo, & excedentem corporis calorem debite temperando, exturbatis acribus recrementis per abſorbentia lenia diaphoretica, & diuretica, in primis nitroſa, nec non corpora vix oſſibus hærentia commode reſtaurando, curatæ fuerunt.

Eodem menſe Variolæ infantibus erant infeſtæ, quas aphthæ ac tuſſis pertinaciſſima comitabatur. Adultos febres continuæ cum levi rigore, æſtu mitiori, dolore capitis & pleuræ, lumborum & artuum infeſtabant; ſub finem vero in remittentes mutabantur, ac diarrhœis quaſi criticis, non tamen ſine omnibus torminibus, finiebantur.

Fœminis ſolito frequentius hæmorrhagiæ uteri erant moleſtæ. Longe autem communiſſima erant apoſtemata ac ulcera, quæ non tantum calloſa, varicoſa, & ſinuoſa, ac cum carie oſſium conjuncta, aut quæ circa articulos erant, aut partes glanduloſas, membranoſas obſidebant, Chirurgis crucem figebant; ſed alia benigniora in iis etiam corporibus, quæ cacochymicis humoribus non adeo turgebant, aut ex cachexia languebant, difficulter curabantur. Nam & ſymptomata, ſingulis autumnis, plura eaque graviora, curam alio tempore facilem, plerunque reddunt difficiliorem.

In Decembri tumores circa latus ſiniſtrum (quos antiſcorbutica, reſolventia, & diſtentionem ac flacciditatem fibrarum reſpicientia juvant) in hypochondriacis, ac minime raro in mulieribus hyſtericis ſpectati; molles ii & fungoſi, in non paucis fere univerſam ſiniſtri abdominis partem obſidebant; fere ſub coſtis nothis incipiunt, & quando ſupini jacent ægri, lineam albam aut tranſcendunt, aut proxime attingunt, & vacuum ſpatium inter coſtas & ſpinam ili implent;

implent; tactu interprete non obscure constabat, quod tumefactus lien supra mesenterium, intestina, ventriculi partem, ac in mulieribus supra uterum emineat. Phlegmatici & plegmatico-melancholici, inter 20. & 30. ætatis annum, catarrho correpti, quotiescunque prioribus quinque diebus ex bronchiis rejectio non rite procedebat, in febrem incidebant catarrhalem, seu continuam periodicam quotidianam veterem; scilicet post quartam pomeridianam, horrore & frigore levi tentantur fere per horam unam, succedit calor acris, & ferme per noctem durat; lingua est albo & lento humore abducta; non urget magnopere sitis, pulsus est frequens, non adeo magnus; urinæ colorem aurantiorum æmulantur, ac post brevem moram parietibus vitri inducunt cutem ex albo rubentem; lassitudo artuum gravis est; torquet & anorexia ac agrypnia, cum cephalalgia gravativa, aurium susurro, ut & tussi, quæ tamen nec patientes nec Medicum terrere debent; aliquid tamen monstri alunt pleuritides & deliria; periculum autem maximum denunciant anginæ & aphthæ, si quando cum ea complicantur. In qua medicamenta facultate resolvendi mucum, & salia diuretica commodo tempore exhibita votis ægrotorum satisfecerunt.

Nephriticæ passiones etiam, fere in sanguineis, & hæmorrhagiis antea assuetis, observatæ, sive renum inflammationes, quas non solum dolor & ardor vehemens comitatur, sed & dysuria, fibrosæ excretiones, arenosæ cum sanguine aliquo, subsequa ordinario lithogenesi. In quo affectu in primis decoctum Foresti, & pulvis famigeratissimi nostri quondam Præsidis Volckmeri laudantur.

Nec minus podagrici dolores illo tempore satis erant communes; quibus in paroxysmo, horis matutinis, lenia diapnoica, cum nervinis, sine sudore coacto; pomeridiano aperientia, ac sub noctem pulveres nitrosi, cinnabarini &c. exhibita; externe camphorata omnibus præferri merita fuerant.

Constitutio Epidemica Uratislaviensis Anno 1700.

IN Januario frigus usque ad lunam πανσέληνον satis erat remissum, quod nec nerveas fibras spasmodice corrugare, nec glandularum subcutanearum meatus constringere, aut poros cutis coarctare aptum; reliquis vero ejusdem mensis diebus usque ad Interlunium nebulæ corporibus infestæ, aerque humidus, & seri copiam accumulare hujusque inter glandulas laxiores stagnationi ansam præbere, tonumque relaxare, ac enervare potis erat.

Februarium jam gratum solis jubar illustrabat, jam pluviis & nivibus exposita torporem corpora ægre declinare poterant; frigus vero per aliquot dierum intervalla quodammodo adurebat, cum luna tota nocte luceret. Usque ad medium fere Martii perpetuæ frigidi & tepidi aeris vicissitudines notabantur, quas ad finem mensis usque turbida ventis ac pluviis molesta tempestas excipiebat.

Præter morbos superiori Anno enumeratos Variolæ grassabantur, & quidem multo frequentius distinctæ, quam confluentes. Primis ab invasione diebus, seu tempore ebullitionis, nunquam non febris acuta aderat; cujus exacerbationes satis incertæ, nisi quod tertio die recurrentes aliquibus tertianæ febris suspicionem moverent: præcedebant fere lassitudo & gravitas corporis, pandiculationes & oscitationes, dorsi lumborumque dolores, pulsus ad spinam dorsi, & sensus pruritus ac punctionis in cute, sed horror & rigor, præsertim recurrens, rarius vulgo; frequenter vomitus a primo morbi insultu fatigabant, iique interdum immanes, aut si hi abessent, præcordiales anxietates gravissimæ cum inani vomendi conatu conjunctæ ægris negotium facessebant, alvi fluxus rariores observati; in pluribus alvus sine damno ad aliquot dies adstricta; in paucissimis etiam urina suppressa; vix visi qui sæpe se ad reddendam urinam urgeri conquererentur. Urina varia erat, quorundam flammea, & intense rubra, nonnullorum turbida, & opaca, qualis jumentorum esse solet, quæ post eruptionem variolarum interdum clarior reddebatur; interdum vero per aliquot dies a protrusione adhuc turbida excernebatur; aliorum autem pallida, in uno alterove cruenta; nares frequenter sanguinem stillabant. Propensio in sudorem ingens; nonnulli, præprimis qui erant temperamenti phlegmatici, dormituriebant, alii de turbulentis conquerebantur insomniis, ac sæpe expavescebant, ac altos subinde in illis tollebant clamores; capitis dolores jam gravativi, jam punctorii, cum temporum pulsationibus molesti; facies tumebat, atque maxillæ rubebant, oculi prurientes, rubentes ac splendentes, quinimo aqua suffusi; palpebræ ac nares dolore pruriginoso vexabantur; anhelitus difficultas; vox rauca, tussis sicca, cordis palpitationes & tandem etiam deliquia non raro observabantur; in aliquibus habitu corporis densiori præditis etiam saliva in majori quantitate rejiciebatur; pars magna ægrorum corpus varie jactitabat; in genere musculoso subinde motitationes; minime etiam raro teneriores invaserunt motus convulsivi, iique vel particulares in labiis, oculis, vel magis universales, in multis deliria. Ordinatio die quarto prorumpebat, in quibusdam tardius vel citius, subruptæ pustulæ tenuissimarum acicularum puncta æquantes, sensim dein subeunte humore agebantur in altum, & evadebant fastigiatæ ac distinctæ, quæ multo erant tutiores, si in basi essent rubræ, supra autem albæ, eminentes & molles, quam illæ quæ in latum exporrigebantur; mali ominis erant, quanquam non adeo frequentes, lividæ, violaceæ; certi vero lethi prænunciæ, quæ macula nigra in medio deformabantur. In quibusdam cacochymicis corporibus notatæ fuerunt in interstitiis variolarum petechiæ, aliæque maculæ, nonnunquam etiam vesiculæ aqueæ, cum funesti utplurimum eventus præsagio. Nonnulli etiam post eruptionem nihilominus febri, difficultate spirandi, anxietate, cruciatibus insignibus circa lumbos vexabantur; atque hi non erant extra periculum constituti; evasere nihilominus plerique, modo abessent inexpugnabiles vigiliæ, phrenitis, crebra deliquia, palpitationes cordis, motus convulsivi; urina nigra, vel hæmorrhagiæ enormes, alvi profluvium. In aliquibus admisso frigore, alioque incommodo regimine, retrocedebant, non sine summo discrimine vitæ. Circa octavum diem in facie intervalla pustularum prius alba rubere incipiebant, in tumorem attolli, & dolore tensivo affici; extendebantur palpebræ, & ut vesica inflata, haud raro oculos claudebant; proxime dein intumescebant manus, digitique distendebantur. Calamitosum, si pustulæ subito iterum conciderent. Tandem pus fundebant satis coctum, quod sensim exsiccabatur, variolæque circa diem 14. decidebant. Variolis exsiccatis, majores tumores & abscessus subinde in artubus observati, pus acerrimum plorantes, & nisi in tempore occurreretur, venas exedentes, carnes consumentes, ac ipsa ossa vitiantes, membrisque omne robur adimentes. Omissis calidioribus remediis, si motus & agitatio sanguinis jam satis magna in corporibus calidioribus deprehenderetur, ut & V. S. ac purgatione, victus refrigerans, & moderatissime calidus aer fuit commendatus; in effervescentia justo minori lenis & blanda diaphoresis cardiacis moderatis, matre perlar. coral. ♁ diaphor. C. C. lap. bezoar. utroque, emulsionibus, ægris phlegmaticis etiam calidiora, Tinct. bez. Ess. myrrh. scordii &c. exhibita: appetente exulcerationis tempore, & pustulis non debite se attollentibus, pulveres bezoardici tantillo myrrhæ, & croci grano uno alterove remixti, suppetias tulere exoptatas: plane maturæ & pure acriori turgentes quibusdam non male apertæ: dum exarescerent, pulveribus supra dictis lapides cancr. additi: In macularum vestigiis certo tutoque sapo Neapolitanus balsamicus profuit.

Variæ morborum spasmodicorum species eodem tempore, ac convulsionum non unum genus visum. In spasmo cynico topica non tantum in principio nervorum, sed & bono cum successu musculis in latere opposito applicata. Satis communis erat in fœminis hystericis ac spleneticis illud deliquium, quo omnium sensuum ac motus exercitio privabantur & concidebant, quod vulgo audit epilepsia uterina, & curabatur methodo a Practicis præscripta. E contrario interdum corpus variis motibus concussum, sensusque maximam partem fuisse in-

se integros, notatum fuit, ita ut omnium, quæ circumstantes egerant, recordarentur, finito paroxysmo.

Erat etiam hisce diebus odontalgia non paucis molesta, quemadmodum etiam aliis anni temporibus esse solet, quando aer frigidus, tumidus, & pluviosus existit, quanquam & plurimis aliis a causis eadem alias oriebatur. Unde etiam varia opponenda sunt remedia.

In Aprili terra blando tepebat calore, quæ aliquando etiam calidis fovebatur pluviis, de cætero fere semper grato solis jubare illustrabatur.

In Majo major aeris inconstantia erat, visus post nubila phœbus, ac post phœbum fulgur, & nonnunquam tonitrua audita.

Ineunte Junio calor solis temperatus refocillabat, qui etiam in procedente mense non tamen absque intermixtis pluviis recreabat; circa finem vero turbida fuit tempestas, ac frequentes imbres.

Sub initium hujus trimestris febres petechiales quadantenus remittebant, ac in quotidianas, tertianas, aliquando etiam utut paulo rarius, quartanas degenerabant.

Passim vero tum temporis erysipelate infestabantur, præprimis sanguinei, & sanguineo cholerici, rarius sanguineo-phlegmatici, & tanto magis, si consuetæ sanguinis evacuationes ad tempus suppressæ, aut patientes terroribus, aliisve animi pathematibus concussi fuissent; Præcedit fere horripilatio, sequitur vero calor præternaturalis totius, æquabilis, & fere vaporosus, cum aliqua tamen acredine & morsicatione conjunctus, ac cætera adsunt, quæ alias in inflammationibus observantur, rubor, dolor, febris, aliqua partis intumescentia. Cura sine V. S. & purgatione absolvi potest, solis diaphoreticis, & externe discutientibus.

Purpura alba solito frequentius hisce diebus infantes, pueros ac fœminas, & in primis puerperas cholerico-sanguineas &c. corripiebat. Ultimas quidem omni tempore post lochia suppressa invadere suevit; at vero si hæc causa absit, nec iracundia gravior, ac illa quidem fere suppressa præcesserit, aliis anni partibus non æque multis infesta est: Typus morbi sequens est: Initio quidem mediocri corripiuntur horripilatione, quam excipit æstus non adeo vehemens; magis molesta est angustia præcordiorum, quam dolor capitis, qui non acutus, sed fere turbulentus existit; adest etiam faucium dolor & ardor; somnus propemodum omnis cessat, & paucæ sunt quæ sub initium morbi, per unam alteramve noctem somno non interrupto fruantur; alvus plerunque officio non satisfacit; pulsus celer est & quasi oppressus; urina cruda ineunte morbo, sub exitum satis copiosum deponit sedimentum, appropinquante die quarto, quanquam interdum etiam citius illud fiat; in artubus, collo, pectore, elevantur & extuberant pori cutis cum rubore, instar cutis anserinæ, ac sensim oriuntur numerosissimæ pustulæ magnitudinis exiguæ, pellucentes, aquea quadam humiditate gravidæ, quæ in siccioribus satis mature fere intra 24. horas exsiccantur; In humidioribus & junioribus aliquanto diutius, erosa cute, aliquid humoris extillant, non sine aliquo corporis pruritu & ardore, qui ab initio vix observabatur. Conveniunt nitrosa & salina aliquoties per diem exhibita, & præmissis mane diaphoreticis & bezoardicis fixioribus, aut etiam decoctis ex fumaria, sambuco cum sero lactis caprini paratis.

Satis etiam communis erat fluor albus uterinus in fœminis quibuslibet ultra pubertatem annis, frequentius tamen paulo provectioribus ætate; cujus mali non ita facilis est cura, quippe in qua & viscerum chyli secretioni, & seri depurationi inservientium, & lymphæ ratio habenda; ut nempe abundantia seri excrementitii ac viscosi ex corpore eliminetur, materiæ fluxum hunc constituentis proventus impediatur, & uterus corroboretur, in primis per nodulos ex stomachicis, uterinis ac purgantibus, & diuretica, succinata, terebenthina &c. per diaphoretica, ♁. o—•. lignorum decocta salivatio generosum illud remedium est, quo etiam inveterati fluxus debellari possunt &c.

Qui isto tempore in ætate puerili fuerant immunes ab exantematibus, sub finem Veris, achoribus & tinea infestabantur; ubi optime conducunt, quæ alias in scabie prosunt: non sine fundamento Nicotiana laudatur, at camphoratorum usus noxius, & tantum excitant dolorem, ac si carbones vivi capitibus impositi essent.

In Julio terra per totum mensis cursum benigno solis calore animabatur, ac simul calidis fovebatur pluviis, subinde tamen etiam tonitrua audiebantur. Per Augustum eædem gratæ inter phœbum & nubila vices durabant. Nec alia aeris in Septembri constitutio, nisi quod frigidior aura post benignum solis calorem allaberetur corpori ac aliquam ei afferret molestiam.

Hoc tempore grassabantur febres continuæ intermittentes, cum dolore hypochondrii dextri, pleuritides spuriæ, in infantilibus corporibus excretio miliaris notabatur. Multos choleræ, diarrhœæ ac dysenteriæ fatigabant. Multi catarrhis obnoxii degebant, ac pertinacissimis tussibus concutiebantur.

Vidimus etiam in æstate motus quosdam febriles, qui nullum typum observabant, neque statis exacerbabantur periodis. Mirabilis in istis vicissitudo est, eaque satis crebra: qui hac hora ex angustia cordis gemit & trepidat, de fatigatione summa conqueritur, post unius alteriusve horæ spatium, erecti animi est, & frontis exporrectæ. Propemodum autem febriles ejusmodi excandescentias experiuntur homines scorbuticis maculis, modo rubicundis, modo lividis deformes. Hæ quando numerosiores in corpore comparent, fere abest ejusmodi ebullitio; sed quando pauciores adsunt præprimis in loco minus consueto, tum ejusmodi alterationes sentiuntur, præsens quoque est manifesta coloris macularum mutatio. Non carent hæ inordinatæ febres suis symptomatibus; nam & anxietates gravissimæ præcordia premunt, languor totius corporis & ossifraga omnium membrorum lassitudo invadit, ac interdum alii graves impetus ac tumultus corpus affligunt; partes autem maculis obsideri solitas dolor tensivus, gravativus, imo & rigor occupat, adest vertigo, non raro æstuantem calorem sequuntur horripilationes; pulsus fere magnus est, interdum aliquo modo inæqualis & parvus; urina fere crassa est, & statim, postquam reddita est, conturbatur, ac deponit corpora rotunda, instar arenularum, & superior substantia nihilominus crassa manet, & quasi pinguedo quædam vitri parietibus adhæret; vix post sumpta cathartica, ut alias fieri solet, clarescit, sed turbida manet. Prodest excretionem macularum promovere, aut materiam earum subigere & corrigere, cum antifebrilia sola non sufficiant.

Vicissim eodem tempore excruciabantur aliqui dolore artuum, statis horis, singulis diebus per aliquot septimanas, redeuntibus, sine ullo febris signo. In cortice Peruviano inventum est remedium.

Viri quidam & mulieres fervido cœlo de tormentis pruritus, interdum ad lypothymiam usque, interdum certis tantum in partibus, præsertim ano & pudendis, fuerunt conquesti. Quædam gravidæ cum aliquibus exanthematibus tortorem hunc per multas septimanas sustinuerunt. Qui non tam ab humoribus acribus, quam a vermium morsu excitatus fuisse videtur, præsertim quod remedia anthelmintica præ cæteris conduxerint, ut topica amara in vino decocta &c.

Cœlo sereno & calenti frequentissimæ erant sternutationes, & jungebantur hæ etiam morbis tum grassantibus. Præter hydragoga, suus sudorificis hic constat honos; eximie vero præ cæteris juvant frictiones & ligaturæ extremorum, ut V. S. nec non spiritus retentio.

Octobris initia benigno calore grata, reliqui autem mensis hujus dies turbidiores, & propter pluvias ac frigus inamœniores erant. In Novembri temperatus erat aer, usque ad plenilunium; postea autem nebulosus ac pluviosus, mense ad finem vergente, inconstans ingruebat frigus, ut plurimum tamen satis remissum. December inter nebulas, ventos & pluvias transactus. Multi sub hac aeris constitutione tussi infestabantur. Regnabant etiam febres cum mordaci calore, doloribus hypochondriorum, dorsi, siti immodica, exanthematibus serosis, purpura, pleuritide, ictero, & diarrhœa, singulisque conjunctæ; & bezoardicis fixis & volatilibus, intermixtis anodynis, oppugnatæ fuerunt. Jungebantur etiam paralyses linguæ, & insultus apoplectici, sine evidenti periculo. Circa solstitium hybernum etiam asthma convulsivum, aliquando parotides supervenerunt.

Par-

Parturientes in autumno experiebantur dolores & spasmodicas vellicationes ac contorsiones in diversis locis, quas ex fructuum ingurgitatione ortas, suspicio fuit, iisdem autem Essent. carm. D. Mich. D. Wvedel. &c. obviam ibatur.

Creber affectus erat inflatio ventriculi, interdum satis enormis, quam ructus, difficultas deglutiendi comitabantur per evacuantia, & carminantia non nimium calida facile curabilis.

Alii lienteria corripiebantur, & egregie stomachicis sublevabantur, præprimis ex mentha & absinthio paratis, nisi quod aliquando eveniebat, cum ictero, hydrope, febribus tertianis lentis eadem complicaretur. Quidam cœliaco laborabant fluxu, atque iisdem remediis sanabantur. Exempla etiam asthmatis stomachalis offerebantur, sive cruditates in flatus resolutæ diaphragma comprimerent, sive ventriculus a contentis suis in spasmum concitatus, contiguum sibi diaphragma simul afficeret; imo unum alterumve datum fuit exemplum febris anhelosæ & asthmaticæ, quam describit Sylvius l. 1. prax. c. 30. Cura in eumetis, ubi circumstantiæ permittunt, vomitorio expediri potest.

Consilium Medicorum hoc tempore a Chirurgis non minus requisitum fuit, quomodo in ulceribus sinuosis inveteratis interne ortis & oblongis, exterius vero callosis, rite sese gerere deberent. Hæc enim ulcera tum aliis temporibus Uratislaviæ, tum maxime in Autumno Chirurgis crucem figunt. Ubi totum in primis ductum discindere, callosam cavitatem septicis tollere, consolidationem balsamicis promovere &c. consultum fuit.

Omni quidem etiam tempore gummata Gallica observantur, maximopere tamen circa autumnum sæviunt, quæ post sanguinis depurationem, eorundem par emplastrum diachyl. c. Gum. & mercur. &c. putrefactione, per causticum apertione, unguento basilico, mundificatione, in primis curata fuerunt.

Constitutio Epidemica Uratislaviensis Anni 1701.

IN Januario variæ erant ratione frigoris vicissitudines; modo enim aer liquescere & quodammodo diffluere, ac in ampliora spatia sese diffundere videbatur; modo autem frigore constipatus in angustum cogebatur; finem vero mensis imponebant nebulæ illæ insalubritatum fomites. Februarius tum his, tum etiam nivibus, & variis ventorum mutationibus horridus erat, nonnunquam tamen quodammodo placidus & æquabilis aeris fluxus observabantur. Sub initium Martii frigidiuscula aura subito cum blandiori aere commutabatur; nec tamen mensis ad finem sine nimbis, grandine, variis ventorum tumultibus decurrebat, sic tamen, ut blandus solis calor in his aeris varietatibus nonnunquam Silesiæ incolas exhilararet.

Mense Januario febres continuæ periodicæ, variis stipatæ symptomatibus præprimis autem cardialgia, vomitu, spasmis, hypochondriacis &c. non paucis erant molestæ. Grassabatur etiam pleuritis spuria; erant quos erysipelas capitis in periculum vitæ conjiciebat. Lumbago quoque iis, qui Baccho & Venere delectabantur, molestiam creabat. Nec minus febres petechiales satis erant frequentes, quæ etiam ad domesticos incaute cum ægris conversantes, præprimis si hi essent meticulosiores, per contagium propagabantur. Tractati fuerunt hi morbi non sine felici successu, methodo superius adumbrata.

Catarrhi, tusses ferinæ &c. etiam grassatæ sunt; in quibus hoc tempore opiata minime profuerunt.

Mense Aprili admodum inclemens erat aeris constitutio, & mitis ventorum, frigoris, grandinum, nebularum, nivium, pluviarum vicissitudinibus, etsi ad teporem nonnunquam inclinaret, ingrata. Nec in Majo Veris dabatur frui deliciis, sed subturbido & nebulis obducto ac pluvio cœlo major mensis pars agebatur, eoque gratior erat blandus in Junio solis calor, qui tamen & ipse pluviis & tonitru subinde turbabatur.

Hoc tempore omnis generis febres grassabantur, præprimis crucem figebat illa, quæ typum talem observabat: primo die horror satis gravis homines catarrho obnoxios & crassiori victui assuetos, aerisque injuriis crebrius expositos, aut ad tabem pronos invadebat, horrorem sequebatur calor valde inæqualis, pulsus autem fere debilis erat; æstus per horas modo pauciores septem, novem, modo plures, v. gr. 12. 14. &c. perseverabat, post quem aliquibus sudores effluebant, quibus manantibus, utut febris remitteret, plane tamen non cessabat. Erant qui post calorem nondum sopitum, eodem die denuo horrore & frigore concuterentur, ac illis jam dicto die vomitus erant molesti; iis præprimis horis, quibus ferbris intendebatur, die secundo perseverante adhuc calore, denuo propemodum eadem hora, qua primo, miseros opprimebat alius horror, aliudque frigus, & tandem etiam calor, qui sensim augebatur, sed tamen longe adhuc aberat a ferocia ejus, qui primo die ægros exurebat, sed neque tot horis, quam illic continuabat; tertio die eadem, quæ primo, ludebatur fabula; quarta iterum secundo respondebat, verbo: semper uno die febris erat gravior & quasi composita ex tertiana & quotidiana, altero autem erat levior, typum unius quotidianæ referens. Solvebatur intra 14. aut 20. dies per diarrhœam, mutabatur etiam in tertianam duplicem, in aliquibus scabies succedebat per totum corpus diffusa. Cedunt etiam hæ febres adhibita ordinaria methodo curandi superius adumbrata. Lenia evacuantia eximie profuerunt secundo aut quarto die, imo & aliis diebus paribus, etiam repetitis vicibus exhibita. Omnia symptomata erant leviora, si illis diebus, quibus unus tantum affligit paroxysmus, sub declinationem blanda dabantur alexipharmaca. Ante paroxysmos præcipitantia cum salibus alcalinis & nitro recte etiam morbo huic opponuntur, omissa venæ sectione.

Præter has febres occurrebant etiam, quæ itidem tertio quoque die ut priores ingravescebant, sed absque rigore & horrore stata observantes tempora, nisi quod rigore ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως inordinate & erratice, non una cum paroxysmo invaderent. Non mali videbantur esse moris ab initio, sed procedente morbo fere in pejus ruebant, ac criticis præsertim diebus excandescebant; aderat morsus ventriculi, aliaque symptomata maligna, in his lethargus, in aliis vigiliæ cum deliriis conjunctæ; impeditus erat urinæ fluxus eo tempore, quo rigebant. Satis erant contumaces, nec nullos interimebant. In cura nihil peculiare observatum, nisi quod e re fuerit, superato rigore, ad æqualem sanguinis distributionem obtinendam diaphoretica & alexipharmaca propinare.

Cæteræ febres fere omnes conjunctæ erant cum ontalgia, quæ certe & ægris & Medicis facessit negotium. Omissis emeticis, purgantibus, & V. S. fuerunt interne exhibita, quæ alias in viscerum & menyngum inflammationibus præscribi consueverunt; externe vero potissimum linimenta spirituosa, & hæc quidem camphorata & crocata sæpius applicata: aliquod etiam in pediluviis solatium, si dolor ille, quod tum temporis observatum, solitarie absque febri affligat.

Primiparæ habitiores lautioris conditionis, imo & aliæ puerperæ partus doloribus defunctæ, hisce diebus fere omnes conquerebantur de dolore compressivo satis vehementi in dorso, quem nec mulierculæ suis remediis domesticis, nec Medici selectis etiam pharmacis depellere poterant. Acerbiores erant cruciatus earum, quæ jusculis consummatis, ut vocant, lapsas reponere vires gestiebant, præprimis si infantes essent debiliores, & in uberibus solicitandis negligentiores. Nihil æque his profuit, quam victus tenujor, & evacuatio lactis ex mammis liberalior, evidenti certe argumento, dolorem hunc non aliunde pendere, quam ex vasorum lacteorum, ipsiusque ductus thoracici chylosam materiam pro lactis generatione advehentium repletione ac nimia distensione.

Præcipue autem hoc tempore communes de vertigine, tinnitu aurium comitata, querelæ audiebantur. Occurrebant satis multi, quibus caput & visus objecta circumagi videbantur. Nec nulli erant, quorum oculis tenebræ, aut intra tenebras splendida quædam observabantur, & caput in turbinis modum circumduci videbatur. Hoc autem malo vexabantur, qui in otio viventes liberalius subinde se vino invitarunt, aut qui antea hæmorrhagiam narium, vel fluxum hæmorrhoidalem experti his evacuationibus per tempus aliquod caruerant; aut qui alias catharsi fuerunt assueti eandemque omiserant. In cura V. S. in primis, frictiones

Sydenham opera Medica.

etiam, ligaturæ & pediluvia fuerunt adhibita; post V. S. purgantia, raro emetica in plethoricis data; inter sudorifera tinctura bez. D. M. omnium minime expectationi satisfecit, ut & spirituosa aromatica, aliaque plura. Aliquanto major virtus fuit in Succin. Spec. de hyacinth. maxima autem inter usitatiora in cinnabari nativa.

Præterea multorum infantum corpora hisce diebus motibus convulsivis concutiebantur, quorum non pauci a parentibus suis per mortem avellebantur; nec infrequens in illis erat Ranula.

Sub illud tempus, quo fraga & ribium baccæ passim apponebantur, & avide, ut fit, ingerebantur, alii diarrhœa corripiebantur, alii autem cholera, præprimis si vinum in glacie refrigeratum ingurgitarent. Cholerici non tantum sursum & deorsum magno cum impetu humores biliosos egerebant, sed & ingenti siti torquebantur, & assidua corporis jectigatione fatigabantur; mens earum percellebatur, aderant vigiliæ & partium extremarum refrigerationes; quæ symptomata, nisi statim ab initio blanda data abstergentia aut levissima evacuantia ac præcipitantia, cum diaphoreticis & discutientibus, ipsa mors excipiebat.

Varii oculorum affectus tunc etiam occurrebant. Nonnulli laborabant epiphora, & tenuis humor calidus & mordax, lacrymarum specie in oculos irruebat. Ex his aliqui in febres intermittentes lapsi non modo molestiæ levamen ex febre superveniente non senserunt, sed & dolorem augeri, eo quod forte acerrimum remaneret, dissipatis humidis & aquosis particulis, crebro conquesti sunt. Alios acres & salsi humores cum rubore & palpebrarum exulceratione, gravi afficiebant tædio. Inflammationes quoque oculorum aliæ aliis erant pertinaciores. Interdum oculi erant satis squalidi, & vasa supra modum extumescebant, & tamen totum malum remediis debitis facile tollebatur. Nonnunquam vero inflammatio multo minor erat, & tamen quicquid etiam ageretur, frustra tentabatur. Erat autem hoc in casu cum ophthalmia dolor capitis diuturnus indissolubili nexu conjunctus, qui satis ostendit, in consortium mali menynges & intimas cerebri partes trahi, quod etiam subinde in aliis fieri morbis patet ex Cl. Baglivi scripto de Fibra motr. Visus autem eorum, qui ita affecti erant, in dies magis obscurabatur, nec in minimo cæcitatis secuturæ periculo versabantur. Id creberrima docuit experientia, alvi profluvium, sive sponte natura motum, sive pharmacis excitatum, ophthalmicis esse admodum utile.

Porro sæviebant maximopere brachiorum dolores, qui omnem remediorum applicationem eludebant.

Mulieres etiam sanguineæ constitutionis, quæ paulo liberalius vinum bibunt, dolebant hypochondrium dextrum. Spirandi aderat difficultas sine tussi, quæ in horas increbrescebat; accedebat nonnunquam febricula, quæ dolorem, modo is esset mediocris, ne ad claviculam aut ilia pertingeret, solvebat; de quo ipso dolore loqui videtur Hippocrates l. 6. aph. 40. Nihil æque profuit, quam primo quovis tempore sanguinem liberaliter ex venis in pede detrahere, id quod argumento est, aut hepar phlogosi in hoc dolore corripi, aut sanguinem in trunco venæ portæ vicinisque ramis stagnare. Difficilior est cura, si dolor hic sic conjunctus cum tussicula inani, ex hoc enim non vane colligi potest, etiam diaphragma in societatem doloris rapi, id quod fit, cum gibba hepatis pars inflammatur, utpote quæ propius diaphragma attingit. Si paulo gravior sit inflammatio, ne digitorum quidem pulsum ægrotantes ferre possunt, jactantur plurimum, lingua arida & scabra est ob ingens in sanguine incendium.

Mensis Julius erat amœnissimus, nam & gratum solis jubar exhilarabat, ac tepidis aliquando pluviis terra refocillabatur. Major æstus erat in principio Augusti, & crebra audiebantur tonitrua; eoque gratiores erant, quæ subsequebantur pluviæ. Etesiæ quoque grate spirantes nimium temperabant fervorem. Nec minus blanda & grata erat aeris constitutio in Septembri, nisi quod circa novilunium rigidior aer corporibus esset molestus.

Præter morbos æstivales in præcedenti enumeratos, scenam hoc tempore ingrediebantur dejectiones dysentericæ, quas in corporibus cacochymis, tum etiam quando symptomata remittunt, & scybala minus sunt cruenta, nec sedes adeo torminosæ, sed ad legem naturæ accedentes, nec non somnus recurrit, & denuo alimenta appetuntur, adeoque in portu ægri sunt, ex improviso sequebatur diarrhœa, quæ corpus variis humoribus repletum deplens, nihil sinistri portendebat, sed, etiamsi vires aliquo modo dejiceret, firmiorem imposterum sanitatem pollicebatur; conf. Hipp. sect. 7. aph. 77.

Post propulsas ejus temporis febres, in diversis hinc inde corporis partibus, præsertim autem in volis manuum & plantis pedum, reconvalescentibus epidermis discedebat, & quasi per squamas abradebatur.

Alias iisdem diebus multi ex egenis cacochymi deformabantur porrigine, præter blandam catharsin, diaphoresin, & diuresin, juxta cum diæta laudabili, topicis abstergentibus circumspecte adhibitis curata.

In hac ipsa æstate passim etiam audiebantur querelæ de doloribus artuum & infimi ventris: crurum dolor potissimum multis infestus erat: hunc alii tensivum, alii obtusum, alii mordicantem, alii autem pungentem & erodentem in profundo circa os experiebantur, qui in motu corporis graviter efferebatur. Alii dolorem hunc ita describebant, ut dicerent, malleolis sibi quasi crura contundi: Nec minus brachia gravissimis torquebantur doloribus, qui non secus ac a lue venerea oriundi nocturno tempore ingravescebant. Alii per intervalla luctabantur cum doloribus & lancinationibus intestinorum intolerabilibus, qui exhibitis carminantibus & anticolicis remediis magis intendebantur. His autem aliisque variarum partium cruciatibus obnoxii illi erant, qui cibis crassis, salitis, pane non bene a furfuribus purgato, cerevisia crassa, turbida & fæculenta, aut vino nondum satis bene defæcato, vel nescio quibus mangoniis corrupto utebantur. Hic unice antiscorbutica cum rad. chinæ, salsaparillæ, & lignis exoticis decocta aliquo modo ægris erant solatio; quibus ipsis etiam remediis sublevabantur ii, qui de languore, nullo etiam præsente morbo, lassitudine totius corporis cum aliqua oris siccitate conquesti fuerunt.

Multi in teneriori ætate constituti, circa dies caniculares, etiamsi nulla dysenteria aut diarrhœa essent correpti, assidua desidendi cupiditate cum torminibus quibusdam conjuncta vexabantur. Post frustra adhibita enemata, lenia evacuantia, humorem acrem demulcentia, balnea, tandem cum ab ascaridibus malum foveri suspicio esset, majori cum successu anthelmintica enematibus addita, atque per os data fuerunt.

Initia mensis Octobris blando calore grata, sed plerique sequentium dierum ventis, pluviis & variis aeris mutationibus horrida erant. In Novembri modo pluviæ decidebant, modo nives; & utut aura subinde esset satis temperata, nonnunquam corpora frigore rigebant; hoc autem in Decembri erat intensius, præprimis circa plenilunium; at paulo post & intercurrentes nebulæ & pluviæ solisque jubar violentiam frigoris mitigabant.

Inter varios hujus temporis morbos, non raro occurrebat gonorrhœa virulenta, quæ ab omni tempore Veneris amasios mulctat, autumno tamen, qui exulcerationibus omnibus minus favet, inclementius sævit.

Porro inter communiores morbos erant febres, quæ nec statum tempus servabant, nec eodem modo semper invadebant, sed modo diebus singulis, diversis tamen horis, modo alternis homines opprimebant; jam diuturno, jam nocturno tempore ingravescebant; hoc die cum horrore notabili aut rigore, alio autem sine sensu frigoris paroxysmus ingruebat; hodie immanis cardialgia molesta erat, cras ventris tormina affligebant; jam hoc symptoma, jam aliud miseros magis fatigabat. In cura placuit Hippocratis consilium lib. de rat. vict. in acut. *inconstantes & erraticos morbos curare non expedit, priusquam constiterint*, seu certum typum & periodum observaverint, quod circa septimum diem hic evenire solebat; nam tum vel in tertianas vel in continuas degenerabant, & methodo convenienti curabantur.

Quartanæ quoque autumnalium morborum numerum augebant, in quarum cura plebeiis quibusdam illa non male cessit temeritas, qua febricitantes subito terrore graviter percellunt, si vel sedes, ut fit, vel deinceps sudores copiosi, aut alia quædam evacuatio largior succederet. Nec methodus illa, quæ has per anody-

anodyna, præmiſſis lenibus evacuantibus, febres tollit, inutilis deprehenſa eſt.

Præterea urinæ ſtillicidia, vel ab humorum ad renes per arterias delatorum acrimonia, aut, quod veriſimilius, a renum ulcere oriunda exaſperabantur. Trichiaſis in quibuſdam notabatur, incidentibus & purgantibus lenioribus curatæ tabidi pejus habebant. Graſſabantur etiam iterum iſchiatici dolores. Multi qui cœlo pluvio ſub dio laboraverant, aut etiam in aquis ac paludoſis locis manuum opera exercuerunt, difficili reſpiratione & orthopnœa ſine conchis vexabantur, quibus non tam expectorantia, quam evacuantia, diuretica & ſudorifera conducebant. Magnus etiam inter egenos epilepticorum numerus erat. Aliquos paſſio iliaca horrendo modo afflixit.

Conſtitutio Epidemica Berolinenſis Anni 1702.

JAnuarius biduo gelido paucis nivibus, ventoque valido turbido, 3tium remiſſiorem nivibus aſperſis degelantem ſubſtitutis, 4tus gelu rigidum redintegravit, ſed ſequente 5to poſt gelicidium matutinum in deliquium ac pluvias frequentes nunc uberiores, nunc parciores, 19no tantum & 22do moderato gelu ut & 29no poſt pruinam matutinam ſereno exceptis, ſolutus toto menſis reliquo degeneravit.

Februarius 1mus frigidus præcedentibus paulo ſerenior, circa veſperam in pluviam 2do toto durantem & 3tio ſerenitate aliquali interpolatam deſiit. 4tus ſerenus ac frigidus. 5tus totus pauca intercedente ſerenitate pluvioſus. 6tus & ſequentes (11mo & 17mo mane pruinoſis exceptis) ad 18vum uſque verna ſerenitate fere & temperie amœnum quarto compares. Reliqui ad finem uſque menſis varii, alii uti 19nus & 20mus ante meridiem ſicci & frigidi, circa veſperam pluvii ſereni uti 21mus, alii turbidi & frigidi, uti 22dus, alii uti 23ius cum frigore mane ſereni, poſt turbidi, alii uti 24tus mane udi, a meridie ſereni, alii uti 25tus poſt pluvias rorans mane ſicci & turbidi, alii mane nebuloſi, poſt ſereni, a meridie pluvii, ut 26tus, & 27mus ſuccedente procella & 28vo adhuc continuante & admixta nive grandine & gelu, reddita tandem cum meridie ſerenitate menſem terminante.

Martius frigus cum nive continuatum primo biduo, interſperſis de die ſerenitati nivibus interpolavit, 3tio in pluviam matutinam deſcivit, recuperata tamen a meridie ſerenitate, 4to quoque continuante ad veſpertinam uſque pluviam, 5tus ſerenus quidem ſed algidus, grandines nonnunquam Favonio flante ſparſit, quatridui ſereni gelidi, & pruinoſi prodromus, 10. biduum ſucceſſit, Africo tumultuante turbidum, procelloſum, grandinoſum ac nimboſum, 12mus ſerenitatem reſtituit matutinam nivibus a meridie comitatam atque biduum ſequens gelidum & ſerenum induxit, moxque intercalato 15to remiſſiori, ſereno tamen adhuc, gelu ſatis hactenus rigidum cœlo ſereno Borea aſpirante; ac ſuccedente huic poſt Euro, ad 23tium uſque ſerenitate verna cum ſequente biduo commendabilem reduxit; 26tum mane turbidum algidum ac ventoſum cum triduo ſuccedente turbulento, ſecutus pluviolis quidem ſparſis a prioribus diverſis, 30mus 31mo ſocio mane quidem pruinoſo, ſerenitate tamen commendabili biduo menſem hunc ſimul ac trimeſtre finiit.

Morbi hoc trimeſtri præter ſcorbutum endemium febres intermittentes nonnullas ardentes quoque & cephalæa ac hemicrania valde moleſtas continuas, malignas paucas, variolis ac purpura notata, catharrales & pleuriticas ſporadicas, epidemici fere nulli fuere, niſi catharros & tuſſes hæmoptoes, quaſdam & pleuritides, ut & arthritides præſertim vagas ſcorbuticas ob hybernas aeris varias turbas indeque naſcentia ſanitatis incommoda, ſatis frequentes iis annumerare velis.

Aprilis primum biduum frigidulum cætera ſerenum leni gelu cœpit ad tertii meridiem uſque nubilum in pluviolas circa veſperam ſolutum, cui 4tus compar, 5tus noctu pluvius, de die procelloſus ac nimboſus, 6tus nivibus ſereno cœlo mixtis varius & inconſtans ſucceſſit. Huic congener 7timus, octavus nocte a nivibus fœta frigidulus & potiſſimam partem turbidus, poſt noctem gelidam, nonum frigidum & ſerenum, poſt quæ nocturnas denuo nives biduum degelaſcens ac plu-

viosum induxit. Sequentes, præter 12mum ſic ſatis ſerenum, veſperi tamen adhuc ſpecade rorantem, eique ſimilem 23ium & 24tum totum ſerenum omnes ad finem uſque menſis genio illius conformes, varii, turbidi, frigidi, nivoſi, nimboſi, quandoque & procelloſi fuerunt.

Maji primus verna ſerenitate commendabilis, frigidulus tamen adhuc Euro noto flante, triduum ſequens turbidum paucis aſperſis pluviolis udum ac horridum adduxit, ſuccedente verna amœnitate integrum menſem reliquum, paucis 11mo nimirum mane turbido a meridie ſpecade grato 17mo vento, 23tio procella 25. pluvia vento miſta 27. grandine ac imbre, ut & 31mo ſeu poſtremo paululum ventoſo exceptis durante.

Junii primus ultimo Maji compar, a biduo ſereno ac temperato exceptus, 4tum obſcurum in veſperam & noctem pluviam deficientem, cum ſubſequente biduo ſibi non abſimili ſucceſſorem habuit, quos biduum aliud ſerenum ac temperatum correxit; ſucceſſit huic 9nus totus turbidus in pluviam veſpertinam deſinens, quem temperatus ac ſiccus 11mus atque 12mus ſudo æſtivo inſignis ſecutus. Huic biduum rurſus obſcurum ac frigidum in pluviam tandem fatiſcens ſucceſſit, eique quatriduum ſudum ac æſtivo ardore fere moleſtum, ſubſequente 19no tonitru temperatum, 20mum pluvia nocturna quandoque & diurna fœcundum, triduum verſus ſerenum ac temperatum ſecutum in pluviolam veſperi 23tio ſolutum, quod 24to imber nocturnus, tandemque, 27mum mane obſcurum a meridie ſerenum, & 29num frigidulum ſed ſerenum, ſi exceperis, reliqui vario cœlo aliquando & nimboſo rarius ſereno inamœni, menſi triſtem addidere colophonem.

Morbos hoc trimeſtre epidemios præter morbillos & paucas variolas nullos aluit: Sporadici fuerunt febres varii generis, intermittentes tertianæ nonnullæ, & continuæ ardentes cephalalgia & cardialgia infeſtæ; catarrhales tuſſi & aſthmate moleſtæ, quandoque & angina, oculorum & gutturis ac tonſillarum inflammationibus; His hæmorrhagiæ narium, hæmoptoes, arthritides univerſales, & vagæ quoque ſcorbuticæ, cachexiæ & cacochymiæ paſſionibus hypochondriacis & hyſtericis, pleuritide, imo & paralyſi & apoplexia nonnunquam ſtipatæ acceſſere.

Julii dies quinque priores æſtivo calore inſignes, 3tius præſertim fervore æſtuoſo moleſtus; Quibus biduum ſucceſſit ventoſum ac ſubinde pluvioſum, huic 8vus obſcurus ac frigidulus, ut & 9nus ſudo & temperato calore amœnus, 10mus poſt pluvias nocturnas cum ſeptem ſubſequentibus ſudo ac æſtu genium hujus menſis exprimentibus 16to ſub veſperam, ac 18vo a meridie, 19no, mane pluvio a meridie tonitru addidit. Sequens triduum ſudo pluvias miſcuit, ſuccedente quatriduo imbroſo. Unde ad finem uſque menſis ſereni & æſtivo ſudo grati ſucceſſere dies.

Auguſti primus ſudo æſtuoſo gravis, veſperi tonitru leve cum pluvia moderata, ſequenti vero triduo poſt pluviam matutinam modicam temperiem amœnam ſubſtituit. Quæ triduo alio ob temperatum ſudum commendabili ſuccedente, ac octavo ante & poſt meridiem lene ſtillicidium intercalante a biduo pluvioſo excepta. Cui aliud rurſus biduum vere æſtivum ac ſerenum ſucceſſit, atque huic 13tius mane ſpecade rorans, 14tus præter tonitru breve imbre comitatum cætera ſerenus, 15tus mane ſerenus, circa veſperam tonitru horrendum procelloſum ac nimboſum tulit, 16tus mane ſerenus poſt fuſas a meridie pluvias frigidior, 17mus ſerenus ac temperatus, 18vus a pluvia matutina ſeptem ſubſequentes dies ſerenos, ac nonnunquam ſatis æſtuoſos, ſi 25tum excluſeris mane pluviolis madentem, adduxit, 27. cæteroquin ſerenus pluviam veſpertinam in noctem uſque intempeſtam protraxit, 28vum frigidulum, licet ſereno, 29num totum pluvium & imbroſum ac ſubfrigidum, 30mum pluviolis quandoque rorantem, tandemque 31mum & poſtremum menſis ſiccum quidem & ſerenum, ſed frigidum pariter ſucceſſores habuit.

Septembris primordium 1. & 2da die ſerena & amœna temperie acceptum circa veſperam in tonitru horrendum & imbrem degeneravit; a 3tio ad 24tum vario, quandoque ſubfrigido, quandoque æſtivo calore, plerunque ſudo pluviis ac ſpecade interpolato, temperatoque æthere continuavit, 25to ventoſiori paulo & pluvio biduum ſucceſſit procelloſum & nimbo-

ſum, atque huic aliud ſedatius, ſed ad veſperam uſque pluvioſum; inde ſerenitas grata comitata temperie 31mum ſimulque menſem & trimeſtre tertium abſolvit.

Morbos æſtiva ætheris cum temperie cambiens ſubinde intemperies præcedentis æſtatis frequens æſtus præter endemios pene ſcorbutum, illique affinem veneream luem, epidemios genuit varias febres tam intermittentes, quam continuas, aliaſque ardentes paroxyſmis interpolatas, quaſdam plane inordinatas nullum typum ſervantes, catharrales nonnullas, malignas quoque exantematibus variis, miliaribus præſertim ſemet prodentes, pleuriticas inſuper, alias cephalæa, cardialgia, colica, hæmoptoe, defluxionibus in buccam, gulam, dentes, ut & inflammationibus oculorum indeque ophthalmiis, gutturis tuſſibus porro variis, quibuſdam etiam ex illarum numero, quas convulſivas Vvilliſius appellat; Præterea epilepſias præſertim infantum, arthritides tam univerſales quam particulares, unius lateris, iſchiadicas, vagas ſcorbuticas ſatis frequentes, omnium tamen frequentiſſimas ob fructuum immaturorum ingluviem intemperantem, & immoderatum aliarum illecebrarum gulæ uſum, choleras, diarrhœas, lienterias & dyſenterias copioſiſſimas, eaſque ſatis vehementes; pertinaces, periculoſas ac ſæpe numero lethales.

October poſt pluviam 1mo matutinam, triduo ſereno ac grata temperie amœno æſtu ſucceſſit triduum nimboſum, ſubinde grandinoſum, tandem & pluviis, nivibus pruina vacuum ac frigidum. Illi rurſus quatriduum, autumnalis temporis ratione ſatis temperatum ac gratum. 14tus mane ad meridiem uſque nebuloſus, inde ſerenus fuit, 15tus ſerenus ac temperatus a meridie paucas ſparſit pluvias. A 16to ad 20mum æſtivo fere calore ſerenum & amœnum quatriduum, a 20mo, 28vo ſereno, ac temperato excepto, obſcuri ac frigiduli, interſperſi 23io, 24. 26to. utut rarius pluviis ad 31, adeoque extremum uſque menſis, dies ſecuti menſem terminarunt.

November a ſiccitate ac frigore aliquali auſpicatus, ad ſerenitatem ac rigorem ſatis validum ſed ephemerum tranſiit triduum obſcurum, ac ſpecade ſubinde udum inducens. Quod quatriduum a ſiccitate ac temperie ad aliqualem algorem, mox & gelu ſatis rigidum pergens, ſecutum. Cui 9nus nivem copioſam aſperſit, perſeverante 10mo adhuc gelu atque poſt denſam 11mo nebulam, & ſubſequentem ſerenitatem, ad 14tum uſque paulo mitiorem in perſecadem a meridie fatiſcentem continuante, 15tus præcedenti fere ſimilis ſpecade pariter udus, 16tus ad veſperam uſque ſiccus, poſtea pluvioſus 17mum procelloſum & nimboſum aſcivit, 18vus a pluvia modica matutina in ſerenitatem, 19no adhuc ad veſperam uſque pluviam durantem tranſiit ſuccedente 20mo ſereno ac temperato, in turbidum temperatum tamen adhuc nunc ſiccum, ut 21mo & 23tio, nunc pluviis & nivibus quibuſdam, ut 22do, 24to & 25to mutato cœlo, ſuccedente biduo paulo gelidiore & nebuloſo, aſperſa tandem quoque nive, alioque rurſus biduo pluvioſo totæ ad veſperam uſque 29ni a pluvia inclareſcentem, ſicque 30mo æthere ſic ſatis ſereno & frigido menſem ſimul claudentem.

December ſubfrigido, verna tamen fere temperie præter morem accepto biduo orſus 3tium mane pluvium, cætera turbidum ſed ſiccum, poſteaque triduum temperatum attulit, ſub veſpera 6ti nive parca aſperſum, 7timus a gelu nocturno ſerenus triduum ſibi quadantenus excepta ſerenitate nivibus & nubibus interpolata conforme adduxit, 11mo obſcuro in pluvias deliqueſcenti, ac 12mo ſereno poſt ſpecades ſubſtituenti, biduum turbidum ac algidum ſucceſſit, mox poſt 15tum mane pluvioſum, poſtea triduum, a nive ac gelu moderato & æthere ſereno in horridum mutatum ſubſtituit; ſed 19no ac 20mo rurſus poſt gelicidium & nivem cœlo ſereno remittente, 21mo mage ſpecade rorante a ſerenitate aeris 22do in gelu ſatis rigidum abiit, rurſuſque 23tio poſt gelicidium matutinum in pluvias 24to a procella, aere turbido ſicco, tamen ad veſperam in pluvias, 25tum totum durantes fatiſcentem, 27mo nivem noctu diuque ſpargit, 28vum moderatum gelu & circa veſperam nix pauca excepit, 29nus tota die gelu rigidus fuit, 30mus a gelu in nivem, a nive in gelicidium, de gelicidio in pluviam toto fere 31mo durantem ſicque æthere nimboſo hunc menſem ſimulque trimeſtre ultimum, adeoque annum hunc 1702. dum finientem deſiit.

Morbi hoc ultimo trimeſtri occurrerunt ſatis frequentes, febres intermittentes variæ, continuæ, hæque ſæpius intermittentibus ſociatæ, ſimulque ardentes, malignæ quoque exanthematis varii generis conſpicuæ; præterea catarrhales, pleuritide nonnunquam comitatæ, eryſipelatodes, aliæque diverſis & periculoſis nonnunquam ſymptomatibus, alia inter paralyſi linguæ, aliarumque partium, inflammatione gutturis, rheumatiſmo, cardialgia, cephalæa periodica nonnunquam; hemicrania, hœmorrhagia narium vehementi & perriculoſa comitatæ. Præterque uteri quoque hæmorrhagiæ graves & pertinaces ſolitariæ aut aliis morbis ſociatæ, diarrhœæ & dyſenteriæ malignitatis nonnunquam participes exceſſuum autumnalium reliquiæ: Colicæ & hyſtericæ paſſiones ſcorbuto ſæpius complicatæ, tandem & epilepſiæ cum primis infantum, nonnunquam & adultorum hemiplegiæ & apoplexiæ vehementes & ut plurimum lethales.

Conſtitutio Epidemica AUGUSTANA. Ann. 1701. 1702. 1703. 1704. & 1705.

LUCÆ SCHROCKII.

Licet initium Anni 1701. *frigidū comparuiſſe &c.&c.&c. In hiſce quoque deprehenſum fuiſſe animadverto.*

QUalem anni præcedentis exitus habuit aeris conſtitutionem, talis per biduum etiam primum anni 1703. continuavit; & quamvis zephyrus prædominium porro obtineret, ac tolerabiliorem utcunque temperiem redderet, ſæpius tamen ab iis diverſis ventis excipiebatur, euruſque inprimis ante ſolis in Aquarium ingreſſum, a die 18. Januarii uſque ad d. 26. frigore intento moleſtus erat, multis ſubinde interea nebulis, & nive, paucioribus ſerenis diebus obſervatis; a quo dein tempore inconſtans admodum aeris ventorumque, auſtro tamen prævalente, alternatio, uſque dum ſol in Piſcium ſigno verſaretur, ubi poſt nivoſum boream zephyrus temperatiorem utplurimum & pluvioſam auram redderet; quæ poſt æquinoctium vernale variis mutationibus, præſertim frigidis humidiſque obnoxia, vernali amœnitati multum obſtitit, ac tardiorem plantarum vegetationem effecit: Quæ eo felicior poſtea ſucceſſit, cum grata temperies fertilitatem admodum promoverer. Interea morbi, præter tuſſes in hyeme non inſolitas, & omnibus fere aliis morbis ſe complicantes, multas inducias concedebant; Arthriticis tamen doloribus obnoxii novas invaſiones contumacioreſque patiebantur, nec non febres quotidianæ, non intermittente calore ſuo, continuas ſæpe in principio æmulantes, pauciores etiam tertianæ (poſt ſumptum vel purgans, vel vomitorium, quod ſolum quandoque febrilem fomitem expellebat, arcano duplicato ubi bilioſa impuritas, unicornu foſſili ubi acidæ particulæ, chinachina vero dum viſcidior pituita prævalebant, utræque facile curabiles, in primis menſibus deprehendebatur; in pueris potiſſimum, vermium ſuſpicionem ob victum prægreſſum, calorem faciei luridum, ventris morſicationes, deliria nocturna &c. Sæpe præbentibus, & præter medicamenta recenſita, cinnabaris nativæ, terræ ſignatæ, mithridatii &c. uſum ſalutarem ideo expertis. Subinde quoque continuæ catarrhales notatæ fuerunt, majori vehementia, poſt horrores, magno calore circa veſperam increſcente, nec non cephalalgia & virium languore periodum ſuam decurrentes, ſed continuato blandorum diaphoreticorum & alexipharmacorum uſui cedentes. Intermittentes illæ præſertim tertianæ, in æſtate ſe in plures utriuſque ſexus, omniumque ætatum diffundebant; imo in autumnum uſque paſſim ſe exerebant; nec deerant in diebus canicularibus, calore non admodum moleſtis, ſed per primum decendium in primis frigiduſculis & humidis, poſtea ſerenis & calidis, circa finem autem pluvioſis, quos malignæ, puſtulis cryſtallinis ſtipatæ, & niſi alexipharmacis mox atque ſedulo obviam ipſis iretur, lethales invaderent.

Poſt

Poſt caniculares varia aeris temperies, zephyrique & euri alternatio, illo autem circa d. 8. Septembris prævalente, plurima pluvia & horridiuſcula aura per aliquot dies infeſta erant; cui fortaſſe dyſenteria tum ingruens non male adſcribenda fuerat; quanquam & metum ex turbis bellicis, quæ urbem ubique cingebant, & ultimam incolis internecionem minitabantur, inceſſum, quin & cereviſiæ recenter coctæ nec ſatis defæcatæ potum contuliſſe ſuum ſymbolum, ſit credibile; quibus tonum ventriculi atque inteſtinorum labefactati, ſuccoſque naturales viſciditatem & acorem contrahere, non eſt dubium. Quamvis illa raro graviori inſultu noceret, atque ex chyli acrioris vellicatione potius inducta videretur, cum ſine prævio vel notabili calore aſiiſve ſymptomatibus, præter tormina tolerabiliora & ſtomachi gravitatem, mox in principio cruentæ dejectiones contingerent; facile etiam, poſt rhabarbari toſti (quod ſolum quandoque curæ ſufficiebat) & moderatum ſtypticorum vel traumaticorum, catechu, tormentillæ &c. cum pauculo opii acceſſu, uſum recederet: in nonnullis, ubi ſtomachus cruditatibus oneratus indicabatur unicum lene vomitorium, quale vel unicum tartari emetici granum ſuppeditabat, opem tuliſſe obſervatum fuit. Præter hunc cruentum fluxum, poſtea diarrhœa quoque frequenter ingruebat, eadem fere methodo curata. In Autumno inſuper morbilli frequentiſſimi, & ſolitis ſymptomatibus febrili nempe, quandoque ad delirium uſque intenſa ſanguinis efferveſcentia, tuſſi, oculorum inflammatione ſtipati, cæterum ſine magno diſcrimine (ita ut non pauci etiam ſine decubitu, & pharmacis eaſdem paterentur) ſuum decurſum intra breve tempus, octiduum ut plurimum, ſub pulveris Pannonici, antimonii diaphoretici &c. uſu feliciter abſolverant, adultiores etiam ac juvenilem ætatem frequenter pari, ſed intenſiori inſultu tractaverant.

Æquinoctium autumnale cum zephyro auſtrinam utplurimum conſtitutionem adducebat, uſque ad Novembris initium, ubi eurus crebrior ſerenos ac nebuloſos dies aliquandiu interponebat; quem poſt medium Novembrem excipiens auſter plures ſerenos dies quoque producebat. Tandem vero December multas nebulas & magnos zephyri impetus, cum vario aeris, nebuloſo tamen potiſſimum ac nubiloſo ſtatu adferebat; poſt ſolſtitium autem hyemale eurus horridiorem auram ac frigus intenſum pariebat, ſicque cum anni fine præſentiam hyemis oſtendebat. Interea febres malignæ ſuperius indicatæ in plures ſe diffundebant, multoſque trucidabant, præcipue cum urbs diuturna quaſi e longinquo obſidione cincta, vario infortunio quin & poſtea hoſtili inſultu (ubi cives inſueta continua per aliquot dies ſub Jove frigido & humido in excubiis ſtatione plurimum defatigabantur) atque fatali præcipue igne graviſſimo premeretur, ac ſubſequa infelici deditione multivaria torqueretur ac enervaretur: quanta vero ab externa hac aeris & fati iniquitate ſanguini labes fuerit impreſſa, vix opus erit pluribus exprimere: Omnes maligna febri decumbentes, atque ut pyrobolorum periculum evaderent, in tutiorem urbis partem deportati, quantum ſcio, perierunt; infantes etiam morbilloſi eandem ob cauſam ignis metui ſubducti, diuturniori poſtea tuſſi & hecticæ diſcrimine ſalutem hanc ſuam redemerunt.

In Anno 1704. hyemali frigori continuando eurus multum perrexit, uſque dum poſt ſolis in ſignum Aquarii ingreſſum zephyrus, pluviis crebrioribus, cum nive tamen & ſerenitate alternantibus, gravidus, temperatiorem auram produceret; quæ equidem temperies ita continuavit, ut vernalis conſtitutio deinde citius, quam pluribus aliis præcedentibus annis, compareret, atque cum aeris ac ventorum non adeo ingrata mutatione diu, uſque in menſem Junium perduraret: quamvis circa ſolſtitium æſtivum pluviæ frequentiores eſſent, major tamen ſerenitas, ſilentibus utplurimum ventis, cum ineunte Julio redibat; quæ ipſa continuans, caniculares dies admodum calidos, grato tamen pluviarum interventu ſubinde mitigatos efficeret; uſque dum occidente Sirio, a d. 19. Auguſti ad finem uſque ejuſdem menſis, Solis nunquam a nubibus interrupti radii fervorem intenderent; ſed cum d. 2. Septembris acrior inſurgens zephyrus frigidiuſculum ac pluvioſum aerem per quintiduum produxiſſet, & ſuccedens ipſi eurus quatriduum ſerenitate ornaſſet, zephyrus tamen mox iterum dominio potitus, frigidos ac pluvioſos dies (ſerenis tamen quandoque intercurrentibus) reproduxit. Interea febrium puncticularium malignitas (horrore, virium lapſu appetitu proſtrato capitiſque ac dorſi dolore primo ſe prodens, in nonnullis amaritie oris, anxietate præcordiorum, fluxu alvi ſeroſo, bilioſo, quandoque ſanguinolento, tuſſi &c. concurrente) magnam circa anni principium incolarum ſtragem dare continuavit, ut quinque primis menſibus ultra mille ducentos homines, (quos inter equidem plures quam centum & quinquaginta milites Galli fuerant) tum aliis morbis, tum hac febri potiſſimum demortuos numerare licuerit; cum alias per integrum annum tot urbs non videbat. Ubi quidem tantæ cladis cauſam non tam morbi atrociam, quam ægrotorum in prima morbi invaſione ab ipſis parum æſtimati negligentiam, atque ob prægreſſas ac indies renaſcentes, quin majores ſubinde ab infenſiſſimo inquilino hoſte pertimeſcenda calamitas, vitalium ſuccorum enervationem ac depravationem accuſare poſſum. Quæ ipſæ etiam miſeriæ aliis morbis, ictero in primis, verno tempore multos invadenti, anſam ſuppeditare, bilemque juſto viſcidiorem, atque ita ad obſtructiones excitandas proniorem reddere potuerunt; prout non minus eodem ex fonte tertianas ac quotidianas febres frequenter tum, & reliquis etiam anni partibus ſe exerentes profluxiſſe credibile eſt: Unde etiam haud differentibus remediis ut plurimum, & quidem facile tolli potuerunt; quæ inter arcanum duplicatum non ſaltem vi qua pollet incidendi & aperiendi, ſed quoque correctas hac ratione bilioſas impuritates in multis per alvum educendi, egregie profuiſſe expertus ſum. Cæterum menſe Junio dyſenteriæ in ſcenam prodire, & uſque in Octobrem obſervari, in Auguſto in primis plures invadere cœperunt, ut non facile domus, quæ immunis ab ea foret, inveniretur; atque licet malignitate carere viderentur, plurimos tamen, minoris æque ac profectioris ætatis homines trucidarunt, ut defunctorum numeros, qui menſe Junio & Julio nonnihil decreſcere inceperat, in Auguſto & Septembri admodum augeretur; quod equidem non morbi truculentiæ, ſed incauto in cura regimini adſcribendum arbitror; cum variis domeſticis, ut vocant, præter rationem propinatis remediis unice confidens incauta plebecula, vel etiam multivarie diætam negligendo, aut juſto tardius Medici opem implorando, vehementer peccaverit; neque tamen negari poteſt, aliquot ægrotantes brevi tempore, deglutito ex. gr. cochleari ſpiritus vini cum pulvere nucis moſchatæ, morbi primordia eluſiſſe; ubi nempe non tam dyſenteria, quam ſimplicior diarrhœa, a ventriculo cruditatibus labefacto, adeſſet; prout etiam non paucos ſumpto mox rhabarbaro nonnihil toſto, vel ſibi relicto, immunes eſſe factos ſcio. Quod etiam rhabarbarum in principio curæ, vel durante morbo, ubi ſtomachus gravari ſentiretur, profuit. Radice Ipecacoanha non fui uſus, neque ejuſdem vi emetica opus habui; aliquibus vero, quibus vomendi conatus erat moleſtus, cum convulſivi quid adeſſe oſtenderet, præter externa calefacientia ſpirituoſa, idem rhabarbarum in pauca quantitate ad gr. xij. xx. cum coraliis rubris, vel terra ſig. &c. mixtum, felici cum ſucceſſu propinavi. Reliquum curæ per abſorbentia, & acredinem humorum temperantia potiſſimum fuit peractum; ubi præter dictam terram ſigillatam, coralia, flores ferri, cryſtallus in primis montana egregiam opem attulit, quibus ubi nimiæ dejectiones moleſtæ erant, adſtringentia ex catechu, radice tormentillæ &c. in pulvere, electuario, pilulis, tinctura, doſi non nimis larga, ſed ſæpius repetita, & quando dolores admodum urgebant, laudanum cydoniatum, extractum opii, vel theriacæ cœleſtis moderate addita, profuerunt: potum eadem radix tormentillæ, caro cydoniorum ſicca, cum pauco cinammomo &. ſaccharo in aqua cocta, convenientem præbuit; neque vinum Neccarinum, aut Tirolenſe antiquum rubrum noxam attulit, cum raro febrilis calor jungeretur. Undenam vero origo hujus mali ſit deducenda, anceps hæreo. Fructuum horreorum immoderatū eſum multis nocuiſſe non dubito; cereviſiæ haud probe defæcatæ potum plurimos in

in hunc morbum præcipitaffe, eo magis eft credibile, cum non paucos jam convalefcentes, vel cum malo adhuc conflictantes, unico etiam hauftu cerevifiæ in recidivam lethalem incidiffe, aut doloribus auctis, gangræna inteftinorum obiiffe noverim; contagium infuper non raro ægrorum numerum auxiffe, fucceffiva in una eademque domo invafio fuadere poffet; bellicæ vix tolerabiles adverfitates, cum fœtoribus ex varia militis Galli fpurcitie, & excrementis equinis ftramini femiputrefacto immixtis, quorum copiam infignis equorum multitudo indies publice in plateis, nec non in ædibus cumulaverat, quid efficere valuerint, neminem fugere poteft; intenfus ille aeris calor, fpirituum & fanguinis vigorem minuendo, quantum obeffe queat, in me ipfo fum expertus, qui nullo in cibo potuve errore commiffo, ob continuas tamen per integros dies Sirio urente, ægrotorum vifitationes, & fudorum inde largiores effufiones, defatigatus, poft biduanam levem diarrhœam, eundem cruentum fluxum pati coactus fui: qui licet magnopere me non affligeret, vires tamen mox adeo debilitaverat, ut diuturniori earum recollectione opus habuerim, ad rofcidas nempe & balfamicas lymphæ particulas reftituendas, ac fegnius per vafa circulantes vitales humores ad naturalem motum reducendos, cum lymphæ depauperationem & craffitiem ex variis fignis colligere licuerit, unde falinæ acriores in ea particulæ concentratæ per tubulos minimos inteftinales fegnius moveri, fpiculifque fuis pungendo nocere potuerunt. Erant quibus inconfutæ mufcarum multitudini caufam adfcribere placuit, quarum nempe excrementis cibus potufve contaminatus turbas hafce in corpore concitaverit, quod fuis domefticis ut perfuaderet curiofior aliquis paterfamilias, carnem fpurcitie tali imbutam cani devorandam dederat, qui ipfe mox fœdo ifto morbo correptus fuerat. Neque tamen alii etiam morbi per æftatem & autumnum aberant: Ut Variolas pueris æque ac adolefcentibus magis moleftas quam periculofas, adultiores etiam non paucos in exigua copia & fere fine morbi fenfu invadentes, febres infuper petechiales, nec non puerorum verminofas, & cum uterinis malis fociatas M. Julio obfervatas taceam, M. Augufto arthritis vaga mafculinum præfertim fexum fatis obftinata, multos etiam angina notha prompte remediis cedens, excruciaverant. In adulto autem Septembri, nec non Octobris initio febres continuæ puftulofæ plurimos in adulta æque ac puerili ætate conftitutos cum præcordiorum anguftia, inquietudine, deliriis, angina fpuria, puftulis albicantibus univerfam corporis peripheriam occupantibus, rarius inferiorem faltem abdominis partem occupantibus, invaferunt, in cuticulæ tandem defquamationem, prævio tædiofo pruritu, abeuntes. Quas (præter icterum, martiatis remediis, acidulis præfertim & effentiæ Martis D. Ludovici haud ægre cedentem) tertianæ & quotidianæ irregularibus paroxyfmis Medicorum exercentes patientiam, exceperant; ibi alexipharmacis temperatis, hic pro diverfa morbi natura, biliofam tamen intemperiem ut plurimum oftendente, arcano duplicato & cortice Peruviano officium fuum egregie præftantibus.

Reliquum anni, fub moderato aeris & ventorum alternantium ftatu, tranquillius fuit peractum, morbis epidemicis ceffantibus, ac reliquis etiam, quos fporadicos vocamus, rarius occurrentibus; cum cœli non tantum clementia, fed etiam ob hoftes ex urbe profugos, totaque vicinia expulfos, civium animi novo vigore animali, morbofas difpofitiones feliciter averterent.

Cum zephyrus, Anno 1705. illucefcente, moderatis nivibus terram confperfiffet, eurus fuccedens, die duodecimo frigus hyemata induxit, aeremque per biduum ferenavit, mox tamen iterum nubibus texit; quibus circa finem primi menfis denuo difcuffit, d. 8. Februarii, poft nebulas, cum zephyro crebriores nives deciderunt; & aliis quandoque ventis, euro noto in primis, auftro, & zephyro borea interpolatus zephyrus diverfas aeri temperies impreffit, donec circa finem menfis eurus ferenitati favens nivium liquationem fucceffive promoveret; Quæ ferenitas ad vernale ufque æquinoctium continuavit rarius nebulis, & femel nive interrupta, frigore autem comitata.

Poft æquinoctium variæ fubinde ventorum mutationes, & frequentiores pluviæ vernalem gratiam retardarunt, atque Aprilem potiffimum (cujus dies decimus nonus vefperi, alta, fed paulo poft rurfus liquata nive, fine Cereris & Pomonæ noxa, terram oneraverat,) nec non Majum valde inamœnum atque frigidiufculum reddiderant, ficque morbofas corporibus humanis difpofitiones, & tertianas præcipue febres procrearunt; quæ licet jam in Januario fparfim comparerent, in Martio tamen, Aprili & Majo plures invadere cœperunt, gravi cephalalgia & præcordiorum preffione, rarius præcedaneo horrore, moleftæ, fed poft cholagogi aut emetici ufum, chinchinatis medicamentis ut plurimum non difficulter fuperari potuerunt; quod obfervare etiam licuit, cum circa finem Maji vires fumendo, plurimos in urbe, quin & vicino agro invaderent, poft horrorem magno atque fæpe ad deliria ufque intenfo calore ægros torquentes. In Martio quoque pleuritides veræ, non admodum vehementes & exquifitæ, blandioribufque diaphoreticis & pectoralibus, fine venæ fectione, interdum etiam abfque fuppuratione, curabiles; circa Aprilis autem finem apoplexiæ lethales paffim obfervatæ fuerunt. Febris porro fcarlatina in Aprili, Majo & Junio in plurimos variæ ætatis, fexus & conditionis homines, quin totas etiam in familias fefe diffudit, poft exiguum, aut nullum horroris fenfum, faciem primo inflans & rubore fuffundens, poftea univerfam cutem maculis vel tuberculis rubris, crebrioribus, latioribus, interdum magis, quandoque minus, quam in morbillis rubentibus, interdum quoque totam cutem unica quafi macula tingens, ad duas trefve potiffimum dies perfiftens, quin diutius quandoque & per octiduum durans, modo in fquamulas abiens, modo infenfibiliter difcuffa. Nullum equidem vidi qui periculofe ex ea ægrotaret; nonnullis tamen, ob majorem fanguinis effervefcentiam, diaphoreticis temperatioribus, antimonio diaphor. terra figillata unicornu foffili &c. fuccurrere opus fuit; aliquibus libero fe expofuiffe aeri, & fine medicamentorum ufu, nunquam decubuiffe haud nocuit. Quo in morbo licet Clariff. *Th. Sydenham* in *obfer. med. circa morb. acut. hiftoriam fect. 6. c. 2.* omnem medicamentorum ufum intermittat, in libello tamen, qui ejus nomen præ fe fert, & *Proceffus integros in morbis curandis* ab eo confcriptos exhibet, atque Londini typis prodiit, medicamenta fupra memoratis fimilia non improbari deprehenditur; cujus eo lubentius mentionem facio, cum Libellus ifte in *Ephemeridum noftrar. Dec. 2. Ann. 10. Appendice* recufus cenfuram acerbiorem cujufdam Anonymi fubjerit, qui anno 1693. Londini eundem denuo impreffum publicare voluit, noftrum *inepta mole inutilem*, nefcio quo jure vocans, cum tamen idem omnino cum Anonymi fpecimine fit, atque juxta exemplar (cujus viginti circiter tantum Londini primo fuerunt impreffa) ab Exc. *D. D. Mich. Faufto*, Argentoratenfi, jam Medico Francofurtenfi ad Mœnum dexterrimo, Acad. N. Curiofo, cum ex Anglia redux Norimbergam tranfiret, beato noftro Præfidi, incomparabili *D. Volckamero*, tunc temporis in edenda prædicta appendice occupato, communicatum, ingenue recufum fuerat; ut ita quo pacto non irrepfiffe, fed acceffiffe ephemeridibus noftris dicendus fit, Lector benevolus inde cognofcere valeat.

Menfis Junius multam ventorum omnium viciffitudinem oftendere pergens, ferenitate quidem utplurimum gaudens, crebriori tamen frigore inamœnus comparuit; elapfo autem primo octiduo, conftantior zephyrus, poft pluviarum frequentiam, temperatiorem auram reddidit; quam ante folftitium æftivum, calores, circa finem menfis remiffiores facti, infequebantur; cum interea ferenos dies pluviofi fæpius interpolarent, ideoque tolerabili fæpius temperiei ac telluris fœcunditati faverent; ufque dum una cum Sirii ortu calores ingravefcerent, & ufque poft ejus occafum continuarent, multamque terræ ficcitatem adferrent; nifi quod fextiduum ante occafum caniculæ deciduis cum tonitru & fulgure pluviis eadem refocillarent; quas eo uberiores poftea per Septembrem zephyrus adduxerat, poft intenfiores illos calores temperiem admodum humidam & frigore horridiufculam reddiderat, fimulque catarrhis glandulofas in primis & mufculofas colli exterioris partes obnoxias fecerat, temperatiori tamen aeris regimini non difficulter cedentibus.

Poft æftivum æquinoctium continuante ventorum varietate, ferenos dies plures ufque ad Novembris initium vidimus, quos dein multa hyemis indicia funt fecuta, & juxta cum aura frigida, nubibus & nebulis aer turbidus,

bidus, atque modo in pluvias, modo nives resolutus, humidam admodum constitutionem effecerat, usque dum tandem post hyemale solstitium, prævalente cæteris ventis Austro, quæ ab ea denominatur austrina temperies succederet. Interea lymphæ viscidæ & salsæ (ab humida aeris post magnos æstivos calores intemperie probabiliter coacervatæ) stagnationes non deerant, Odontalgiæ præcipue, sed tolerabilis, in pluribus ob conjunctam cephalalgiam magis molestæ; quin & tussis humidæ contumacioris, nec facile sine absorbentibus abigendæ feraces. A qua etiam hecticæ febris, quæ nonnullis insidiabatur, & non minus medicamentis potissimum acredinem temperantibus haud difficulter cedebant, origine derivare licebat.

EPISTOLA RESPONSORIA SECUNDA

A THOMA SYDENHAN, M.D.

DE

LUIS VENEREÆ HISTORIA, ET CURATIONE

AD HENRICUM PAMAN M.D.

Doctissimo, Amicissimoque Viro

THOMÆ SYDENHAM M. D.

Magnum rei medicæ exortum est & lumen, & commodum, Vir Clarissime, ex consummata tua de Morbis Acutis historia, eaque sedula observatione, & fida experientia stabilita, non lucri aut famæ aucupio scripta, sed sincera fide & mente honesta; Cum tibi amplum satis theatrum sit officium fecisse, & præsenti sæculo quovis modo profuisse. Ipse hactenus celavi penitus quod volui, at fortasse quid jam parem tibi e longinquo subolet. Qui laudat quod facis, urget ut facias quod adhuc laudetur. De morbis Acutis scribere summa difficultas est, utpote quos tam rapida volvit rota, ut nisi opportuno sistatur sufflamine, in præceps ruat vita, nullis in posterum auxiliis, nullis suppetiis redimenda. Tu singula eorum momenta notas, & quid quovis temporis articulo fieri necesse sit. Opus quidem perfectum, & absolutum, cui nihil addi poterat, nisi majus promiseris. De Morbis scilicet Chronicis. Hi inducias ferent, & tutiores examinandi, & judicandi moras.

Sæpe nobis incidit sermo de propudio illo Morbi Venerei, cujus ignominiosam originem Gentes Europæ a se invicem sedulo satagunt propellere, & ut ejus magis adhuc occultentur vestigia, ad ipsos Indos remotissimos amandant. Scortatorum audit flagellum, furiosæ, & indomitæ libidini aptissime respondens pœna; eo fortasse sine tardius remota, ut tanti constet pœnitere. Et humanitatis, & peccati simul sensu tactus videbatur, qui palam optavit impurissimam hanc luem semel tantum curari posse. Cum jam autem ad Agyrtas, Tonsores, & infimos quosque sciolos ejus sæpe devoluta sit curatio, illi aut fraude, aut imperitia magno eam sumptu, majori etiam molestia tandiu differunt, & protollunt, ut vitæ plane tædeat inter carnificum tormenta, & longissimas Medicinæ moras protractæ, & fere levius sit ægrotasse, quam sanari. Jus igitur promissi, amice tamen, exigo; præmittas oro, in arrhabonem reliquorum, si quid habes hac in re confectum. Humaniter, & sincere explices qua methodo, quibus auxiliis hoc morbo captus se redimat quam queat minimo. Satis est ut æger sub Deo, non etiam pejus sub Medico vapulet. Hoc gratum pluribus fiet, & ad me aliqualis saltem pars gloriæ redibit, utpote cujus precibus desideratissimum hoc opus in lucem dederis.

Tibi omni officio addictissimus,

Ex Ædib. Lambeth.
Febr. 12. 1679. 80.

H. PAMAN.

Ornatissimo, Eruditissimoque Viro

HENRICO PAMAN, M. D.

Divi Joannis Cantabrigiensis Socio, Academiæ Oratori Publico, & in Collegio Greshamensi apud Londinenses in Medicina Professori.

QUanquam eum, quem de *Acutis Morbis*, Vir Spectatissime, nuper edidi Tractatum, quæ est tua tam humanitas, quam animi in me propensio, ceu opus undique consummatum deprædicare digneris; usque adeo tamen tenuitatis tum istius opellæ mihi sum conscius, ut me nihil aliud egisse existimem, quam viam præmonstrasse, qua qui ingenio magis valent, dictorum morborum & historiam & curationem queant investigare.

Fungor vice Cotis, Acutum
Reddere quæ ferrum valet, exors ipsa secandi.

Et profecto ita multiplex, incerta, & delicata, ut ita dicam, est natura, atque ita ludit in his morbis producendis, ut unius non sit hominis, utut vivacis, varia eorum φαινόμενα, & curationes iisdem accommodatas graphice depingere. Unum hominem dixi? quid quod vel decem quidem homines per tot sæcula sibi invicem succenturiati, atque iidem tum maxima ingenii vi, tum indefessa industria præditi, tum etiam in praxi quæ numerosas observationes suppeditaret versatissimi, perpulchre hic operam suam collocare possint? Tantum abest, ut ad artem medicam vel pervenerim ipse, vel me putem pervenisse.

Mecum habito, & novi quam sit mihi curta supellex.

Morbos istos *Chronicos* quod attinet, quorum historiæ proscribendæ spem tibi feceram, ita penitus animo meo insedit ejus rei studium, ut non tam alia de causa, si bene me novi, vitam mihi prorogari exoptem, quam ut istiusmodi aliquo conamine communi hominum utilitati inserviam. At vero singuli me dies docent, quam sit arduum cœptum id, & quam periculosæ plenum aleæ (mihi præ cæteris qui isto ingenii acumine atque solertia, quibus hic est opus, non satis valeo) cum apud Scriptores rei Medicæ (Divinum *Hippocratem* si demas, atque alios paucissimos numero) vix ulla deprehendi queant vestigia, quibus adjutus per rerum avia spinis & sentibus impedita iter faciam; cum quæ promittunt subsidia Authores & lumina ostentant, magis Ignes Fatui sint, quam veræ faces, & in salebras potius ac præcipitia sequentem agant, quam mentem fideliter & recte dirigant in genuina naturæ methodo indaganda atque invenienda, utpote quorum scripta fere omnia *Hypothesibus* innituntur, quas peperit lascivientis ingenii & phantasiæ luxuria; ipsaque adeo morborum Phænomena (in quibus eorundem historia vertitur) prout ab iis describuntur, ex eadem Hypotheseon officina prodeunt; quin & ipsa praxis, qua morbos aggrediuntur (quod humani generis pestis est certissima & pernicies) ad hujusmodi postulata componitur, non ad rei veritatem. Usque adeo grassantur, & regnant fere in singulis paginis cerebrosorum hominum commenta, jacent interim naturæ judicia. Quibus non obstantibus, si vitam Deus atque otium concesserit, experiar fortassis aliquando quid valeant humeri. Impræsentiarum, ut animum agnoscas in tui obsequia paratissimum, en tibi offero, ceu ejus quod molior operis specimen, Dissertationem hanc, brevem illam quidem de *Lue Venerea*, & quam solam adhuc prælo adornavi.

Primum autem id attingere volo, me haud paucos convenisse, qui sive præ studio honesto quidem eo, incontinentiores a peccato coercendi metu insecuturæ pœnæ, sive ut castimoniæ laudem sibi arrogarent, non dubitabant asserere *Luis Venereæ* curationem docendam non esse. His ego non assentior, utpote qui existimem nullum fere locum charitati atque operæ mutuæ relictum iri, nisi ea quæ sibi sua ipsorum culpa improvidi accersunt mala, humaniorum officiis sarciantur. Omnipotentis Dei est sontes castigare, nostrum vero miseris pro virili succurrere, atque ægris opem ferre; non autem curiosa causarum indagatio-

gatione illos acrius urgere aut cenſorio vexare faſtu. Tradam itaque quæ in hoc morbo obſervavi atque expertus ſum: non quo hominum animos deteriores efficiam, ſed ut corpora (quod mihi negotii datum eſt) reddam ſaniora.

* *Lues Venerea* ex *India* primum *Occidentali* An. Dom. 1493. *Europam* appulit; cum ante id tempus ne quidem nomine tenus, quantum ſcire licet, noſtro orbi innotuerit: Unde etiam morbus vulgo cenſetur iis tractibus *Americæ Endemius*, in quos nos primi Colonias deduximus. Mihi vero potius e regione aliqua *Nigratarum Guineæ* conterminorum originem traxiſſe videtur; cum a plurimis noſtratium, iiſque fide dignis, qui *Inſulas Caribes* dictas incolunt, didicerim, mancipia recens a *Guinea* allata, etiam antequam in terram deſcenderint, tum alia ibidem degentia hoc morbo tentari, nulla copula impura prægreſſa; ita ut non raro univerſam aliquam eorum familiam, viros ſcilicet, mulieres, liberoſque male mulctet. Neque iſta lues quæ afflictiſſimos hoſce ſæpe ſæpius invadit, vel hilum a *Venerea* nobis dicta, quantum ego quidem intelligo, quoad ſymptomata, *Dolores* ſcilicet, *Ulcera*, &c. habita nempe diverſorum climatum ratione, videtur diſcrepare, licet nomine prorſus abludat, cum *The Yavvs* ab illis dicatur. At nec medendi methodus qua utuntur illi, a noſtra abhorret, utrobique enim *Salivatio* ex *Hydrargyro* utranque facit paginam; non obſtante eo quod hic apud nos dicitur de eximia *Guiaci* & *Salſaparillæ* vi, quam in natali ſolo exerant, quæ ex longo ad nos itinere tantum non exhauſta putatur. Probabile itaque mihi videtur *Hiſpanos*, qui in Europam primi hunc morbum traduxere, eodem infectos fuiſſe ex contagio *Nigrorum* emptorum in *Africa*, quorum genti alicui (multi enim ſunt populi *Guineæ* confines, apud quos invaluit mos ille barbarus homines Europæis mercibus permutandi) *Endemius* eſſe poteſt. Ut ut ſit, contagioſa iſta lues paulatim ſerpens, has orbis terrarum partes eo uſque inquinavit, ut ſi ea celeritate graſſaretur adhuc qua primum invaſit, intra ſæcula aliquot actum eſſet de genere humano, vel ſaltem noſocomiis de cætero additum, prorſus impar eſſet iis rebus gerendis, quibus continetur hominum ſocietas: niſi quod vegetabilium inſtar in alienum a patrio ſolum quaſi tranſplantata, Europæo noſtro non perinde lætatur, ſed languet indies, & mitioribus phænomenis fatiſcit. Novus apud nos hoſpes cum eſſet, ſi quem arripuerat, mox omnem ſanguinis maſſam contaminabat, & diris capitis atque artuum doloribus, tum etiam ulceribus variis in partibus ſe prodebat. At vero centum retro annis *Gonorrhææ Virulentæ* ſpecies ſe primum oſtendebat, oſtenditque adhuc, hac ſibi porta exitum quærens; nullo alio manifeſto ſymptomate, niſi quod in perpaucis ulcuſculum in pudendo (vulgo *Shanker*) primum morbi eſt indicium; cujus virus cum per gonorrhœam non ejiciatur, ſanguinis maſſam dicto citius pervadit inficitque.

Propagatur autem Venerea hæc lues vel per *generationem*, unde miſellus infans ab inquinato parentum intero mala ducit ſtamina vitæ, vel per *contactum mollioris alicujus partis*, quo virulentia atque inflammatio corpori inſinuantur ex occaſionibus hoc in loco dicendis. Primo, in lactatione v. g. vel *Infans* nutricem per rariores mammillarum poros, vel *Nutrix* infantem per os tenerum inficere poteſt. Secundo, infantes ſi nudi cum inquinatis in eodem lecto dormiant. Licet enim adulti, quorum caro jam firmior ætate obduruit, vix niſi intercedente impuro coitu, quamvis ſimul dormiant, poſſint infici, infantium tamen laxior caro & texturæ rarioris venenum facile excipit, quod non ſemel obſervavi infantibus a genitoribus, quibuſcum dormiebant, infectis contigiſſe. Tertio autem, partis mollioris contactus maxime in coitu impuro fit, ac proinde eo pro cœteris modo ſerpit lues; cum ſcilicet penis ſpiritibus generationi dicatis turgidus, a Venereo ſive ulcere, ſive etiam puſtula in uteri vagina ſtabulante, noxam de facili haurit, quorum alterutro intus latente mulier nihilominus ſana videri poteſt; veneno nempe vel iſtarum partium illuvie ita detento ut ſegnius invadat ſanguinem, vel per menſtruas purgationes diluto ſæpius, & quadantenus exterminato. Contagio hæc carnoſam virgæ ſubſtantiam, quantum ego judico, primum adoritur, quam quidem corrumpens, eidemque primo inflammationem, mox ulceroſam διάθεσιν ſenſim inducens, efficit ut ſanies, qualem in *Gonorrhœa* cernimus, in urethram lente extillet: quod ut credam, hac ratione promoveor; ipſe ſcilicet vidi virulentam hujuſmodi materiam per ſubſtantiam glandis poroſam exudare, non per urethram ejectam, nulloque ulcere vel glandem occupante, vel præputium. Tandem vero altius penetrans, glandulas *Proſtatas* efferato ulcere ſolet depaſcere; quod haud raro cernitur in eorum cadaveribus, quos hic morbus e medio ſuſtulit.

Gradibus mox dicendis procedit hic morbus, æger, (ocyus aut ſerius, prout mulier, quacum conſuevit, magis minuſve fuerit inquinata, pro ratione etiam temperaturæ μιάσματι excipiendo magis minuſve idoneæ) primum dolore genitalium inſolito cruciatur cum quadam ratione quaſi teſticulorum; poſtea ſi recutitus non ſit, macula primo morbillum jam erumpentem magnitudine & colore æmulans glandis partem aliquam invadit. Statim ab hujus maculæ exortu liquor quidam lente extillat, ſeminis inſtar, qui quotidie a ſeminis tam colore, quam conſiſtentia recedens, flaveſcit tandem aliquanto dilutius ovi vitello; & in lue virulentiore intenſioreque non modo vireſcit, ſed & aqueo humori permiſcetur ſanguine affatim tincto. Puſtula jam dicta *ulcus* tandem fit, primo haud abſimile, *Aphthis* infantium ora obſidentibus, quod indies latius & profundius depaſcatur, ſupervenientibus orificii callo & duritie. Animadvertendum eſt autem quod memorata puſtula raro gonorrhœam comitem habet in iis qui aut jam pridem gonorrhœa laborarunt, aut recutiti ſunt; utpote quorum glans tum ab aere cui expoſita eſt, tum a frequenti linteorum attritu indureſcens, noxam non ita facile ſuſcipit. Hujuſmodi verpi igitur glandis ulcere fere non tentantur, ſola *Gonorrhœa* dicto modo naſcitur. Hanc alia mox ſymptomata excipiunt, ut primo magnus doloris ſenſus in pene quoties erigitur, perinde ac ſi valida manu tranſverſus fortiter conſtringeretur, qui noctu præcipue urget, quoties in lecto æger cœpit incaleſcere, quam quidem conſtrictionem penis dolorificam morbi hujus in hoc ſtatu exiſtentis ſignum παθογνωμονικώτατον exiſtimo. Incurvatur etiam veretrum a fræno jam contractiore, quod cum in erectione extenditur pro natura ſua, acutiſſimum dolorem affert. Accedit etiam *ardor urinæ*, qui plerunque inter mingendum vix percipitur, at vero æger jam a mictu ceſſans per omnem urethræ ductum acriter admodum uritur, maxime qua in glandem deſinit. Nonnunquam etiam eroſa, atque exeoriata urethra jugi puris acrioris fluxu, natura in carne nova vice jam deperditæ juſto occupatior laxam quandam & ſpongioſam ſubſtituit, quæ mole quotidie aucta & ſenſim indurata *Caruncularum* excreſcentiis ita meatum urinarium infercit, ut tandem lotio non detur exitus; quæ quidem carunculæ nihilominus ex ulceribus ſibi adnatis ichorem quendam evomunt, & tum Medico crucem figunt inter curandum, tum ægro magis ipſa morte timendum malum. Quinimo ſæpe accidit ut ſanies, quæ per gonorrhœam deplenda erat, vel a motu violentiori, vel adſtringentium uſu in ſcrotum depoſita, atrociſſimum dolorem & ſcroti inflammationem acceſſat, nunc alterutro, nunc utroque ejus latere in molem ingentem elato; Gonorrhœa interim progreditur tardius, at vero urinæ ardor non mitius urget. Atque hæc ſunt communiora morbi hujus ſymptomata, manente hoc ejus ſtatu.

At vero quoties ſive morbi diuturnitate & in dictis partibus mora contagium ſurſum fertur & ſenſim ſanguini labem imprimit, aut materia virulenta indebito adſtringentium uſu in corpore retenta humores putreſcunt, *vera Lues* exoritur, in qua tumores ſive *Bubones* ſæpe in inguine comparentes primum ejus gradum conſtituunt. *Dolores* tum caput, tum artus in articulorum interſtitiis, humores ſcilicet, brachia, & talos crudeliter laniant, nullo ordine invadentes, & per intervalla, licet noctu ægrum lectuli calore perfuſum rariſſime deſtituant, nec niſi ſub auroram libenter evaneſcant, cruſtulæ etiam & *porrigines* varias corporis partes deturpant. Flaveſcunt hæ ferme ad inſtar

* *Luis venereæ Hiſtoria.*

inſtar favi, quo ſigno a cæteris omnibus queant internoſci. Quandoque ſuperficie latiore varia occupant corporis ſpatia ad eum modum, quo *Lepra* in Medicorum ſcriptis depingitur. Quanto autem magis ſcabies hæc diffunditur, tanto minus æger diſcrutiatur. Univerſa ſymptomata pedetentim incrudeſcunt, dolor præ reliquis, qui tandem eo uſque exacerbatur, ut ſe nequeat miſer diutius in lecto continere, ſed protinus exiliens, huc illuc in cubiculo curſitet irrequietus ferme, donec illuceſcat. Adde quod præ doloris vehementia cranium atque oſſa tibiarum brachiorumque hinc inde attolluntur in perdura tubera, *Exoſtoſes* dicta, excreſcentiæ oſſeæ in equorum tibiis (vulgo *a Spavin*) haud abſimilia; quæ quidem oſſa tuberculis obſeſſa jugi dolore ac inflammatione tandem carioſa redduntur & putreſcunt. *Ulcera* etiam *Phagedænica* varias corporis partes depopulantur, quæ fauces utplurimum primo aggredientia, ſenſim per palatum in naſi cartilaginem propagantur, quam mox abſumunt, ita ut is jam fulcro deſtitutus plane concidat. Creſcentibus in dies ulceribus, & dolore aucto, æger partim indefinenti carnificina enectus, partim ulceribus confectus & putredine, vitam trahit cruciatu, fœtore, carie, opprobrio moleſtiſſimam, & quamvis morte longo intervallo miſeriorem, donec tandem, pereuntibus per vices membris, lacerum cadaver, & jam ſuperis grave, humo condatur.

Intrinſecam hujus morbi naturam, eſſentialem quam vocant, niſi quatenus ea ex iſtis, quæ jam depinximus, ſymptomatibus eluceſcat, non mihi magis perſpectam eſſe arbitror, quam eſt eſſentia ſive plantæ cujuslibet, ſive animalis: Quicquid vero de ea ſit, certo mihi conſtat, humorem hunc committentem inflammationis haud mediocris participem eſſe, unde hæc tot malorum Ilias: conſtat etiam dictum humorem evacuandum eſſe, idque iis mediis, quorum efficaciæ experientia, Medicorum magiſtra, ſuffragatur. Cum nondum inveniatur immediatum aliquod *Specificum*, cujus ope ſine evacuatione prægreſſa lues debellari queat. Neque enim vel *Mercurius*, vel *Ligna Exiccantia* dicta, Specificorum titulo ſunt donanda, niſi exemplis in medium allatis probare quis poſſit, vel Mercurium abſque ſalivatione, vel lignorum decoctum, nullo ſubſequente ſudore, luis Venereæ curationem quandoque abſolviſſe. Utque experientia didici ſudorifica vulgaria haud minus profeciſſe in hoc morbo quam lignorum decoctum, ita nullus dubito, quin ſi reperiri poſſit aliud quid, ſive in regno vegetabili, ſive animali, quod in excitanda ſalivatione pares cum Mercurio vires haberet, pariter etiam ad ſanandam luem valeret. Quandoquidem autem hic morbus adhuc intra gonorrhœæ limites ſubſiſtens, longe ab eadem diſtat, cum jam omnem ſanguinis maſſam contaminaverit, & venereæ luis nomen præciſe mereatur; ita etiam evacuatio, qua gonorrhœæ materia ejicitur, alia prorſus eſt atque illa, qua lues jam formata eliminanda eſt.

* *Gonorrhœam* itaque quod attinet, de qua primo agemus, in remediis *Cathartiċis*, quantum hucuſque uſu comperimus, curationis omnis cardo vertitur, quorum auxilio vel educitur humor peccans, vel procuratur diverſio ſuccorum corporis naturalium qui aliter hoſti in pabulum cederent. Quamvis autem tum ratio, tum experientia mihi dictant hunc morbum & quolibet demum cathartico ſæpe diuque exhibito ſanatum iri, ea tamen cæteris δραστικώτερα mihi videntur, quæ bilem, maxime vero quæ ichorem ſeroſum fortiter e ſanguine expurgant & ſubducunt. Ac proinde ſola *Jalapii radice* pauperibus aliquoties ſubveni, quorum tenuitati & rebus domi anguſtis conſulendum erat. Cum vero & morbus conſpicuam ſecum trahat inflammationem, & medicamenta purgantia, quibus expugnandus is eſt, calida etiam ſint, *Diæta refrigerans* omnino eſt imperanda a carceribus, quod dicitur, ad metas.

Sic itaque ſoleo præſcribere ℞. *maſſ. Pilul. cochiar. maj.* ʒiij. *Extract. Rudii* ʒj. *reſin. Jalap. & diagryd. an.* ʒß. *cum ſ. q. Opobalſami f. Pil. e ſingulis Drachm.* vi. Quatuor ex his ſingulis auroris deglutiendæ ſunt hora quarta vel quinta (ita ut æger ſuperdormiat) ad dies 12. vel 14. vel etiam plures, donec ſc. urinæ ardor & materiæ ſemini formis color flavus admodum imminuantur; quæ cum pro voto ſucceſſerint, ſatis eſſe autumo, ſi æger interjecto ſemper die uno, eaſdem repetat ad ſeptimanas adhuc duas, quo tempore elapſo, ſufficit ut bis in ſeptimana ſumantur pilulæ, donec humor ex urethra ſtillare ſolitus prorſus evaneſcat, quod ut plurimum non niſi poſt multos dies contigit. Quamvis enim vulgo affirmetur, quod ejuſmodi ichor qui ardore urinæ & flavo materiæ extillantis colore diſparentibus, mane præſertim, in ſummitate colis digitis compreſſi ad guttulam unam alteramve cernitur, a debilitate tantum & a laxitate partium ob diutinam viroſi fomitis in eis motam oriatur; miſeri tamen experiuntur magno ſuo malo reliquias has eſſe contagii non penitus deleti; quod licet quadantenus ſubactum, ex leviſſima quaque occaſione (a potu ſcilicet nimio, aut exercitio quolibet vehementiori aut ſimili alia) novas excitat tragœdias, gonorrhæa poſtliminio recrudeſcente, ſi nempe æger catharſeos moleſtiam defugerit, nondum extirpato radicitus morbo.

Si poſt hujuſmodi purgationem gonorrhœa nondum cedat, ex uſu erit loco pilularum, maxime in iis, qui difficilius purgantur, potentius aliquod medicamentum ſubinde intercalare, cujuſmodi eſt potio ſequens, quæ ſemel tantum hauſta magis aliquando fecit ad ſiſtendam gonorrhœam, quam leniora cathartica ſæpenumero ingeſta. ℞. *Tamarind.* ℥ß. *fol. ſen.* ʒij. *Rhei* ʒß. *Coq. ſ. q. aq. Colaturæ* ℥iij. *diſſolv. Mannæ, & ſyr. Roſar. ſolut. an.* ℥j. *ſyr. de ſpina Cervin.* ʒ. *Electuar. e ſucco Roſar. an.* ʒij. *M. f. ſ. potio.* Vel curatione tardius procedente detur *Turbith. minerale ad gr.* viij. tantum bis vel ter, idque interpoſito debito temporis ſpatio, ne forte oboriatur ptyaliſmus, quod quidem remedium in eradicanda gonorrhæa pervicaciori facile primas fert. Vel bis in ſeptimana pil. ſequentes exhiberi poterunt. ℞. *pil. ex duobus* ʒß. *Mercur. dulc.* ℈j. *cum ſ. q. Opobalſami f. pil.* iv. *ſumendæ ſummo mane.*

Eſt autem ubi æger a catharſi dicto modo repetita uſque adeo abhorret, ut ne conſpectum quidem, vel odorem ſolum remediorum ferre queat. Eſt etiam ubi corpus ex ἰδιοσυγκρασίᾳ quadam ita pertinaciter purgantibus refragatur, ut debita peccantis humoris quantitas nequeat educi; atque ita dum impenſius in hoc laboratur nullo cum fructu, lues tandem obrepit, quæ eos ſæpiſſime ægros adoritur, quorum corpora catharticis fortius obſiſtunt: cum ita ſe res habeat, *Enematis* agendum eſt, quibus injectis utrique indicationi, humoris ſcilicet tum expurgandi, tum ab affecta parte derivandi ſatis fieri poteſt. Quin etiam hæc methodus expeditior eſt nonnunquam præmemorata iſta, at non æque tuta, me judice, cum prior illa licet diuturnitate moleſtior, minus tamen habeat periculi, ne qua contagioſi fomitis particula in viſceribus hæreat, novos datura tumultus; Hoc vero incommodum facillime evitatur, ſi cathartica per os aſſumpta diebus ab uſu clyſterum liberis, mutuam iis operam commodent.

Hac itaque via incedo, *Pilulas* jam prædictas, aut alias ejuſmodi duabus tribuſve auroris continuis exhibendas curo; poſtea *Enema* ſequens mane, & hora quinta pomeridiana quotidie injiciendum, donec penitus ceſſaverint ſymptomata; niſi quod ſemel aut bis in hebdomade catharticum impero, miſſo de iſto clyſtere. ℞. *Electuar. e ſuco Roſar.* ʒvj. *Terebinth. Venet. vitello ovi ſolut.* ℥ß. *diſſolvantur in aq. Hordei* ℔j. *Colaturæ adde El. Diacathol.* ℥ij. *m. f. Enema:* Singulis etiam noctibus *Opobalſami* vel *Balſami e Mecha gut.* xxv. ſacchari fruſtulo exceptas concedo, ſub lecti ingreſſu; quod quidem medicamentum, cum *Terebenthinæ* quoddam genus ſit liquidum ac purum, iiſdem quibus illa facultatibus pollet, & ulceroſæ genitalium diatheſi apprime ſuccurrit; hujus itaque defectu *Terebentina Cypria* ad quantitatem avellanæ dictis temporibus devoranda ſubſtitui poſſit.

Procedente curatione, quacunque ea demum methodo tentetur, ægro cibis omnibus ſale conditis, vel alias dyſpeptis (quales ſunt carnes bovinæ, porcinæ, piſces, caſeus, radices, olera) & fructibus horariis quibuſcunque interdico, quibus ſubſtituo carnem verveci-

* *Gonorrhœæ virulentæ Curatio.*

vecinam, vitulinam, pullorum, cuniculorum, & cætera εὔπεπτα, Volo etiam ut vel his parciſſime utatur, tantum ut ægri vires non labaſcant. *Potus*, vino in genere abdicato, ut & liquore omni ſive ſpirituoſo, ſive aceſcente, *Hydrogala* eſto, ex tribus aquæ coctæ partibus & lactis una, niſi quod in prandio & cœna cereviſia tenuis in parva quantitate poſſit indulgeri, Ad contemperandam inſuper inflammationem, & mitigandum ardorem urinæ, refrigerantem aliquam *Emulſionem* ad ſequentis normam compono, in purgationum inteſtitio frequenter potandum, ℞. *Sem. Melon. & Pepon. an.* ℥ß. *ſem. Papav. albi* ʒij. *Amygdal. dul. excorticat. n.* viij. *contund. ſimul in mortario marmoreo, ſenſim affundendo aq. Hord.* ℔iß. *Colaturæ adde ſacchari Cryſtallini q. ſ. m. f. ſ. a. Emulſio.*

In temperamento admodum ſanguineo, & affectu pertinaciore, poſt menſem catharſi datum, aut circiter, ut plurimum *ſanguinis Uncias octo vel novem* e brachio dextro detrahendas ſuadeo, ut maturius celebretur venæ ſectio author non ſum, ne hac προφάσει contagium penitius inferatur. *Injectiones* in urethram non magni facio, utpote quæ ſive acrimonia ſua mordaci, ſive ſtipticitate non raro magis officere ſoleant, quam prodeſſe; veruntamen ſub morbi exitu *Aqua Roſacea* in pauca quantitate poteſt injici.

Hac methodo, quæ mihi ſemper pro voto ceſſit in gonorrhœa ſananda, meliorem nondum comperi; maxime in iis qui facile purgantur. In iis enim qui purgantur ægrius, curatio, licet nunquam fallax, tamen non niſi poſt longum temporis ſpatium perficitur. In his itaque ſanguis iterum mittendus, & acuenda ſunt cathartica, tum etiam repetenda ſæpius, atque in eorum uſu diutius eſt perſeverandum, aut clyſteres modo jam ſignato uſurpandi. Etenim *Catharſis* hic ad inſtar omnium eſt. Atque in hoc affectu, ſi in alio quopiam, vere aſſeritur, quod qui mundificat bene, bene favet: modo ab *Aquis Mineralibus* ſibi temperet, quas certo mihi conſtat morbi reliquias e corpore eliminandas vi aſtringente & plus ſatis ſanativa arctius conſtringere, & quaſi clavo figere trabali; unde quod ſæpius obſervavi, *Scroti tumores* enaſcebantur quoties in morbi principio, vel ſtatu, pejoraque adhuc ſymptomata ut *Carunculæ*, ſi quando ſub ejus exitu potarentur. Quod quidem ego fidenter affero, quantumlibet ex more hodie recepto aquæ minerales in dicto caſu haud raro præſcribantur.

Neque ſum neſcius, quantum ſe ventitent Practicorum nonnulli in hujus ſymptomatis curatione, qua breviore temporis ſpatio, qua renediis magni nominis & tituli abſolvenda; interim obſervatione plus ſatis frequenti certo deprehendi, materiam, quæ eliminanda fuit, aſtringentium vi in corpore detentam maximum ægris dediſſe malum, ex qua perſæpe ſanguinis maſſam de novo ſubiens ipſam demum luem parit. Nec majore cum fructu, licet periculo minore decoctum *Lignorum exiccantium* uſurpatum comperi; quo ſcilicet, ſub prætextu *Specificorum*, tum univerſum ægri corpus, tum præ cæteris affecta pars jampridem nimis incaleſcentia ulterius adhuc inflammabantur; nonnunquam etiam *Gonorrhœa* quæ paulo ante evanuerat, quod me obſervaſſe memini, denuo in conſpectum prodiit.

Animadvertendum eſt autem, quod ſi ægri glans præputio undiquaque contegatur, atque ejuſdem ora præ inflammatione uſque adeo tumida, dura, ac calloſa reddatur, ut nullo modo queat reduci; laterem lavat quiſquis gonorrhœam remediis purgantibus, fortiſſimis licet, & quotidie ad nauſeam repetitis, aggreditur, niſi eodem tempore id agatur, ut pars ita affecta ad ſtatum ſibi naturalem redeat, ſublatis & duritie & tumore, unde gonorrhœæ novus utique fomes ſubminiſtratur. Quod quidem ego admolior *Fotu* ſequente. ℞. *Rad. Althææ, & liliorum an.* ʒiß. *fol. Malv. Verbaſc. Sambuc. Hyoſcyam. flor. Chamæmel. & Melilot. an. M. j. ſem. lini & Fœnugræci an.* ℥ß. *Coq. ſ. q. aq. fornt. ut f. Fotus, parti affectæ admovendus per horæ unius ſpatium bis vel ter in die.* Peracta fomentatione partem affectam *Oleo e ſemine lini* recenter extracto perungendam curo, deinde *Emplaſtrum e Mucilaginibus* alutæ agninæ inductum labiis præputii tumidis circumponendum. Quod ſi *Ulcus* vel in ipſius præputii labiis, vel in ſubjecta glande hærens ſua calloſitate facit, ut illud non niſi ægre poſſit retrahi, præter fotum jam dictum ſequens etiam *Linimentum* præſcribo. ℞. *Unguent. Baſilici* ʒvi. *Unguent. e Nicotiana* ʒij. *Præcipitat. aq. Roſ. lot. & optime lævigat.* ʒß. *m. f. Linimentum, quo lintei raſura imbuatur, & ulcuſculo admoveatur poſt Fotus præſcripti uſum.*

Ubi vero ſine quod juſto maturius gonorrhœa ſiſtatur, ſive ab exercitio vehementiori, aut alia quacunque de cauſa, ſcrotum jam morbi ſedes ab eadem in tumorem inſigniorem attollitur, prædictum *Fotum* bis in die parti affectæ admoveo, modo non imminuantur & dolor & tumor *Cataplaſmate* vulgo noto *ex Oxycrato & farina Fabarum*. Hæc dum foras peraguntur, non deſino remediis & catharticis, & refrigerantibus, quæ modo præſcripſimus, intro ſumptis, tum etiam diæta ſupra dicta hoſtem urgere; neque mihi religio eſt quovis hujuſce mali tempore ſanguinis ℥ix. vel x. e brachio iſto detrahere quod teſticulo tumefacto reſpondet, ſi tumoris magnitudo & vehementia doloris id mihi ſuadeant. Atque hæc hactenus de *Gonorrhœa*.

* Cum vero eo uſque invaluerit morbus, ut jam *Venerea Lues*, vel *Lues confirmata* præciſe dici mereatur, alia omnino porta quærenda eſt, & duriori huic nodo cuneus itidem durior eſt adhibendus: quandoquidem nullum adhuc experimentum, quod ſciam, adferri poſſit extirpati hujuſce morbi, niſi per *Salivationem* ab *Hydrargyro* excitatam: quicquid tam doctorum nonnulli, quam indoctorum de aliis ſanandi modis ſatis temere & audacter effutiverint. Cum itaque *Salivatio* omnem hic numerum abſolvat, id tantum mihi incumbit, ut quæ in ea excitanda, tum etiam regenda, & ratio (qualis qualis ea demum fuerit) & obſervatio rationi ſuffragata mihi dictaverint, ediſſeram.

In principio autem ne conjectura quidem aſſequi poſſum, quid ſibi velint crebra iſta monita, quibus de corpore remediis *Catharticis & Digerentibus*, balneo pura & cæteris id genus, rite præparando, ita ſerio cavetur; Ut de venæ ſectione jam taceam, cui nonnulli hic loci primas deferunt. Cum enim, ſi veritati ſit litandum, eo res redigatur, ut *Veneno* ſalivatio procuranda ſit, (neque enim adhuc innoteſcit ſalubre aliquod medicamentum, quo poſſit excitari, neque æger ſine ejus ope in tuto collocari poteſt) quæritur utrum corpori conſtantibus adhuc viribus, vegeto & valenti, ac proinde frangendis inimici conatibus haud impari; an eidem miſſione ſanguinis & tenui diæta jam debilitato rectius committatur venenum. Haud dubie ſatius eſſe duxerit æquus rerum æſtimator nihil agere, quam ita importune ſatagendo nocere. Quid quod experientia teſtatur, nullis evacuationibus, aut alio modo infirmatos ſalivationis impetum multo melius ſuſtinere, quam eos, quorum quaſi ante prælium inciſi ſunt nervi?

Miſſo itaque damnoſo omni hujuſmodi præludio, ſtatim atque accerſor *Unguentum* præſcribo ex *Axungiæ Porcinæ* ℥ij. *& Mercurii crudi* ℥i. Neque oleum aliquod e calidioribus, neque aliud quid admiſceo; cum deterius fiat ungentum, ſi quod adjecta iſta frænum injiciant, & nihilo efficacius, ſi nihil prorſus agant: Et fortaſſe additamenta ejuſmodi ſub nomine *Correctivorum*, idem hic præſtant (ſi quid tamen præſtant) quod *Catharticis* adjuncta judice experientia, ſolent præſtare; tormina nempe excitant, & catharſin reddunt laborioſiorem, a lucta ſcilicet inter antidotum & catharticum, cujus vis omnis purgans in eo poſita eſt quod naturæ hominis inimicetur. Verum ut *tertia parte dicti Unguenti* brachia, crura, & tibias ad tres noctes continuas (primam qua accerſor includo) manibus ſuis æger perungat injungo; ita tamen, ut neque anxilla, neque inguina attingat uſpiam, & abdomen panno laneo tenujore circumpoſito & poſterius conſuto, a linimenti contactu diligenter muniat. Poſt tertiam inunctionem gingivæ ut

* *Luis confirmatæ Curatio.*

ut plurimum intumescunt, & *Ptyalismus* suboritur. Si vero intra tres dies post ultimam inunctionem idem haud procedat, tum gr. viij. *Turbith. Mineral. in Conservat. ros. rubr.* exhibeantur ægro; qui post singulas vomitiones aut sedes sumat haustum liquoris possetici calide. Cum expuere inceperit, id jam medico negotii tantum est, ut gradum salivationis scrupulose expendat, ne in vocatis temere suppetiis, salivationem eo usque evehat, ut æger de vita periclitetur. Ubi jam ptyalismus statum debitum fuerit adeptus (in quo expuuntur ut plurimum libræ quatuor spatio nycthemeri) vel symptomata, etiamsi parcius expuat æger, evanuerint (quod plerunque contingit post quartam diem a statu salivationis) & indusium & tori lintea aliis, quæ a quo ultimo lavabantur, usurpata aliquandiu fuere, sunt permutanda: cum priora ista unguento infecta salivationem & magis quam erat opus intendere, & longius protrahere, quam ægro expediat, apta nata sint. Quod si forte prius elanguescat salivatio quam symptomata penitus disparuerint, extimulanda subinde est *Mercurio dulci ad* ℈j. pro dosi exhibito.

Nonnunquam accidit, præsertim in corporibus δυσμεταβλήτοις, quod post unam vel alteram inunctionem (nempe simul ac hydrargyro sanguis affici inceperit) natuta illico per intestina hunc hostem expellere satagat; unde non solum dejectiones mucosæ & tormina ventris, ut in iis qui dysenteria laborant, eveniunt, verum etiam curatio morbi impeditur, utpote qui salivationi tantummodo cedere soleat. In hoc casu a Mercurio sive extra applicito, sive intra assumpto, prorsus abstinendum, donec hæc symptomata penitus evanuerint; atque porro dictus alvi fluxus (qui plerunque accidit, antequam salivatio bene assurgat) sistendus est usu *laudani liquidi*, ita dosin augendo atque repetendo prout urget symptoma; aut *Diascordii sesquidrachma*, aliquoties, prout opus fuerit, devorata. Diarrhœa tandem cohibita, salivatio debito modo procedere solet, quæ antea vix appareret.

Convalescente de cæteris ægto, nisi quod os adhuc exulceretur (qui genuinus est ptyalismi fructus) salivatio quæ jam indies imminuitur, nec purgatione nec alio modo quocunque sistenda est: fieri enim potest ut etiam post consopitum dolorem, atque exiccata ulcera aliquid de morbi fomite adhuc in corpore delitescat, bella denuo moturum, nisi sibi permittatur sputatio illa modetata, quæ postquam redintegrata sanitate homo se auræ liberiori aliquandiu exposuerit, desitura est. Periculosum itaque esse arbitror ptyalismi jam abiturientis & mox evanituri reliquias *Catharsi* deducere, vel *Lignorum decocto* exiccare velle; a qua praxi, quo vulgo obtinet specie vel Mercurii e corpore eliminandi, vel corrigendæ ejus malignitatis, nascuntur sine dubio frequentes istæ *Recidivæ*, quæ miseris accidunt, sanitatem tandem aliquando post tantum impensarum, tot exantlatos labores, tantum tædii devoratum anhelantibus, ad quam etiam certo pervenissent, si salivatio non nisi suo tempore detetminaretur. Longe itaque consultius esset, ptyalismum promovere *Mercurio dulci* semel in hebdomade exhibito, etiam postquam omnino convaluerit & jam sub dio versetur (quod & ego per menses aliquot fieri aliquando jussi) quam eundem præmaturius inhibere.

Quantumlibet autem a catharsi in salivationis declinatione ob jam dictas causas abhorream, fieri tamen potest ut in ejusdem statu ea nec prætermitti possit, nec debeat, quoties scilicet re male gesta eousque fuerit evecta salivatio, ut jam ægri vitæ metuatur: quo in casu non tutum modo est, sed & necessarium etiam cathartico ingesto ptyalismum ad eum gradum deprimere, ut cum ægri εὐφορίᾳ procedat, qui deinde suo juri relinquendus.

Si quis jam quærat, an nuda salivatione contenti esse debeamus, nec catharticis, nec aliis remediis solemnibus in usum, post eam peractam, revocatis? Respondeo, præter jam dicta, quibus & ratio adstipulatur, & experientia, me velle doceri, quam ob causam magis sit necessarium purgare post salivationem, quam salivationem excitare post catharsin, cum remedia purgantia (*Scammoniata* maxime & id genus acria) malignitatis quidpiam in corpore relinquant, quod naturæ tamen committimus, cujus vi tandem subjugatur istud, quicquid est veneni, eo scilicet qui purgatus fuit ad regimen consuetum, exercitium, & liberiorem aeris usum se recipiente. Atque id porro libenter scire velim, qua demum arte freti Mercurii reliquias per catharsin expellere conamur, cum genuinam illam ac prope unicam methodum (per salivationem scilicet) qua natura id efficere solet ac debet, non solum negligamus, sed etiam impediamus? Hujusmodi autem hallucinationes minimis istis rationis scintillulis imputandæ sunt, quibus nos miseri mortales tantum præditi, ad veritatem in profundo demersam non penetrantes, quamlibet ejus umbram & speciem amplectimur, pro Junone, quod ajunt, captantes nubem; mox colloquia miscentes, præjudicia male fundata ita penitus nobis invicem insignimus, ut tandem phantasmata nostra & delirantium insomnia pro principiis Apodicticis haberi velimus; cujus specimen, ni fallor, præ manibus nobis est.

Quamvis autem in plerisque curatio modo jam dicto absolvatur, *viz. Inunctione* per tres noctes continuas, & exhibito *Turbith. Minerali*, ptyalismo haud rite procedente, *Mercurio* item *dulci* ad vices aliquot, eodem justo citius fatiscente; serio tamen animadvertendum est, in quibusdam reperiri idiosincrasiam sive temperamentum quoddam peculiare, tam salivationis respectu, quam purgationis (atque eadem plerunque in iisdem, ut qui ægre purgantur, ægre etiam ad ptyalismum perducuntur) ita ut in nonnullis methodus laudata vix gingivarum exulcerationem queat efficere, multo minus salivationem eam procurare, quæ malo eradicando par sit. In hujusmodi ægris Medico summopere cavendum est, ne animo nimium obstinato salivationem importunius urgeat, recalcitrante natura, atque ab isto evacuationis genere prorsus abhorrente; quod qui minus intellexere ægros haud paucos letho dederunt: Etenim in corporibus ita factis, quotiescunque medicamenta, sive externa illa fuerint, sive interna, pertinaciter ingeminaveris, loco salivationis perfectæ nil præter ventris tormina, & dejectiones dysentericas obtinebis, natura per hanc portam hydrargyri virus amoliente; vel dolores ventriculi & ægritudines, sudores frigidos, horrendaque alia symptomata accerses, ita ut æger tantum non agat animam, forte etiam mox eam evomat. In his licet Medico concedi possit, ut postquam ad dies quatuor vel quinque a postrema inunctione salivationem frustra præstolatus fuerit, inunctionem jam sæpæ dictam, & *Turbith. Minerale* denuo repetat (interjectis inter singulas inunctionum vices diebus aliquot) religiose tamen cavere debet, ne cum tanto conamine salivationem incassum solicitaverint, eam per vim invitæ naturæ extorquere pergat. Hic itaque modus, quantum ego judicio valeo, Medico tenendus est, ut ubi primum vel ægritudo ventriculi, vel ventris tormina succedant, statim sibi temperet a remediis adhibendis donec ea penitus evanuerint symptomata; pluribus enim & fortioribus remediis ad cogendum φύσεως ἀντιπραττούσης salivationem accumulatis, *Dysenteria* certo certius totmina ventris, & ventriculi ægritudinem mors excipiet. Cum ex adverso si lente testinet, & moras trahat, *Mercurii dulcis* ℈j. semel aut bis in septimana exhibendo, vel per se, vel cum ʒj. *Diascordii*, si æger in diarrhœam propensior sit, tandem aliquando cum bonis ægri rebus optata potietur arena. Quantumvis enim ptyalysmus ad plenum nunquam assurget, æger tamen copiosius quam pro more solito expuet; & fœtor justæ salivationis comes neque immunitiorem hanc destituet; unde evincitur sanguinem & humores eam sive putrefactionem sive alterationem, quæcunque ea demum sit, attigisse, quæ vel parit salivationem, vel cum ea nascitur. Atque hac methodo universa hujus morbi symptomata tandem expugnabis, concesso utique debito temporis spatio.

Observandum est autem, quod licet salivatio remedia alia, qualiacunque ea fuerint, in extirpanda *Lue confirmata* longe exuperet, *Gonorrhœam* tamen cum lue concurrentem neutiquam valet sanare; nec sistetur illa, hac jam penitus devicta; unde recte colligitur

Igitur nullam vim specificam mercurio inesse, qua Venerea lues immediate debellari possit; quamlibet *Specificum mediatum* forte dici mereatur, in quantum mediante ptyalismo morbum expellat, pari ferme καταχρήσει (quod alias subinnui) atque scalpellum chirurgicum laterali morbo specificum queat appellari. Sed ut ad rem redeam. Quoties *Lues* & *Gonorrhœa* una stabulantur, vel ante salivationem, vel ea jam peracta, Gonorrhœæ curatio tentanda est, quod & tutius fit, me judice; & facilius etiam post finitam salivationem, cum luem habens comitem gonorrhœa ægrius dometur; quæ vero a prægressa salivatione quadantenus subacta fuit, minori negotio expugnari soleat. At vero catharticis religiose abstinendum est quousque vel minimæ salivationis reliquiæ supersint; Quamobrem *Turbith. Minerali* semel aut bis in hebdomade exhibito securius rem committemus, quam aliis purgantibus quibuslibet, cujus vi promovebitur aliquantulum ptyalismus, dum interim materia gonorrhœam comitans paulatim excernatur.

Porro observandum est, si tumor ossi alicui, *Exostosis* vulgo dictus, insideat, qui etiam tandiu permanserit, ut os jam carie afficiatur; incassum prorsus erit sive salivatione, sive alia aliqua methodo curationem aggredi, nisi etiam huic malo obviam eatur; ac proinde os ope *Caustici* denudandum, & quamprimum idem, quod ajunt, *exfoliandum*, usu scilicet remediorum quæ intentionem hanc implere solent.

In *Ore exulcerato*, quod salivationem passis ita familiare, si vel æger dolori ferendo par non sit, vel eo usque illud excorietur ut sanguine diffluat, idem nocte dieque vel *aqua Rosarum Damascenarum*, vel *lacte aquæ permisto*, vel *hordei*, *radic. Althææ*, & *semin. Cydoniorum decocto* sæpissime proluendum est. Unicum hoc symptoma memorabile, quod scio, salivationi accidit, saltem quoties ea more debito administratur; & sane si *dolor* & *oris exulceratio* arte aliqua protelari potuerit, haud multo esset molestior morbi hujus curatio, quam est aliorum aliquot longe minus famigeratorum.

Diætam quod spectat & reliquum ægri regimen, eadem prorsus in *Salivatione*, saltem donec ad finem jam fere vergat, ac in *Catharsi* imperanda censeo; Cumque ei qui medicamentum aliquod purgans assumpsit, id tantum incumbat, ut se in cubiculo a vi frigoris defendat, & cibis ἀπέπτοις moderate vescatur, nondum mihi constat, quo nomine vel lecto semper addicatur qui ptyalismum subit, vel a victu modico arceatur, qui scilicet naturæ cum veneno confligtanti vires animumque addat; unde etiam natura tanto oneri succumbente, haud pauci, spiritibus, atque omni vitæ robore, diaphoresi, purgationibus, & jejuniis supervacuis (præter vulnus ab *Hydrargyro* inditum) tandem penitus exhaustis, misere confecti sunt. Persæpe etiam morbo jam pulso, æger ea spirituum copia, qua erat opus ad redintegrandam sanitatem, destitutus, præ imbecillitate concidit; aut si forte *Libitinam* valeat effugere, tot tantisque cruciatibus vitam redimit, ut tanti non sit vivere. De quibus Poeta e Neotericis haud ineleganter:

Graviora morbis patimur remedia;
Nec vita tanti est, vivere ut possis, mori.

Hic autem in promptu est istam objectionem diluere, qua fit ut nonnulli hoc morbo, (scilicet in statu ejus modo dicto) male mulctati in *Galliam* commigrare cogantur ut ab eo liberentur? Cujus rei hanc esse rationem, quantum judicare possum, existimo. Hujusmodi ægris, œconomia illorum corporum eversa ac viribus prostratis, apud nos aer crassus ac humidus resarciendis minus idoneus est, cum iste *Galliæ*, utpote qui salubrior ac magis serenus, spiritus corporis & vires deperditas instaurare aptus sit: Non quod practici ibidem degentes, utut docti quidem, methodum qua hic morbus devinci possit, melius calleant, quam nos hic in *Anglia*. Sed ut ad diætam revertar.

Existimo itaque (& experientia mecum facit) quod præter jusculum avenaceum, panatellam, lac cerevisiatum, & cerevisiam tenuem tepefactam, *&c.* jusculа insuper e carne vitulina, pullorum, atque alia ejusmodi in mediocri quantitate ægro & possint concedi, & debeant; atque ut, ubi primum eousque subsederit gingivarum tumor ut dentes conserere valeat, cuniculorum, pullorum, agnorum carnes; atque ejusmodi teneriores, at parca manu, sint indulgendæ; ut vel in lecto se contineat, vel ad ignem sedeat, prout hoc vel illud magis allubescat animo: Cum enim *Ptyalismo* expugnetur hic morbus, non *Diaphoresi*, hariolando non sum, quorsum æger, nulla urgente necessitate, nimio calore mactetur.

Dicta methodus uti expeditior est, cum neque tot dies corpori ante salivationem præparando inutiliter insumendos, nec frequentes istas purgationes, aut decocta solemnia post salivationem, ægris imponat; ita certissimus sum eandem longe faciliorem esse, minus itidem periculosam, & minus recidivæ obnoxiam; quod experimento suo discet quisquis in altera praxi versatus, ad hanc se demum conferet. Mihi saltem ex animi sententia successit in quamplurimis ægris; quorum nonnulli salivationis tædium & laborem plus semel irrito conatu exantlaverant, recidivam semper denuo passi, ex occasionibus, & propter causas, quas supra memoravimus.

Non est autem, Vir Candidissime, cur tuam fidem verborum ambagibus anxie solicitem, qui jamdudum de probitate mea persuasissimus exiguæ æstimationi etiam nostræ favere dignaris. Plura itaque de hoc morbo non addo, cum mihi neutiquam placeat, nec placebit unquam, longis verborum ambagibus & sermonibus ἀπροσδιονύσοις nucleum involvere, quo rei caput, seu *Nili* fons, ægrius innotescat. Quantulicunque autem sit hoc opusculum sive pretii, sive molis, id ut boni consulas rogo: cum illud eo præcipue fine elaboraverim, ut & in bonum publicum cederet, & quo in te essem animo palam testarer: quantumlibet autem magni te faciam, major tamen adhuc tibi honos debetur & a me, & ab iis, quibus summa illa tua eruditio, morum suavitas, animique candor, cæteræque virtutes laude dignissimæ ita clare elucescunt. Haud equidem tibi assentor, quoties profiteor me tuam amicitiam, ex quo me primum ea condecorabas, inter illa, quæ mihi comparavi, pretiosissima luculentissimaque semper habuisse. Inter alia enim in brevi vitæ curriculo a me observata eximium est istud, (quod etiam filio meo commendatissimum esse volo) hominum sc. probitate cæterisque virtutibus præcellentium consuetudinem semper mihi commodo vertisse atque emolumento; atque ex adverso pravorum amicitiam (nisi ea potius, combinatio sive etiam conjuratio dicenda sit, quæ in virtute non fundatur) quamvis nec dicto, nec vultu quidem me læserint unquam, tamen nescio quo pacto, tandem aliquando aut mihi, aut rebus meis mali, aut damni quippiam affricasse. Vale, Vir Humanissime, & amare perge,

Tui semper Observantissimum

THOM. SYDENHAM.

Innumeri prope Authores scripsere de Lue venerea, quam paucis explicat Clariss. noster Author. Longum nimis foret illorum vel partem aliquam hic recensere, pro pleniori fœdi ejusce morbi, ac ipsius curæ, illustratione. Sufficiat itaque Doctissimi alius Angli perbrevem, sed vere accuratam, eodem in argumento Dissertationem addere, cujus est sequens inscriptio.

GUAL-

GUALTERI HARRIS, M. D.

Celeberrimi Medicorum Londinensium Collegii, Socii.

DE LUE VENEREA

Ejusque Origine, Natura & Curatione,

DISSERTATIO.

HIC morbus tam gravis & acerbus est; tam late serpit, & perniciem suam undique spargit; tantis cruciatibus miseros plerunque opprimit; & pristina sanitas tam difficulter restituitur, ut ab annectendo quædam eo spectantia non potuerim prorsus abstinere. Primordia hujus mali quæ pudendis solis labem inurunt, contemptui & ludrico habeant, si ita placet, ganeones & belli nostri, & petulantibus facetiis, tanquam nugas & crepundia, ea excipiant; sed quandocunque aut prima illa inquinamenta aut succedentia, in sanguinem denuo transferentur, atque per totum corpus virus distribuetur, pœnas insipientiæ debitas illi abunde persolvent.

De origine hujus morbi ambigitur, an ab omni ævo, post homines natos, extiterit, an superiori fere sæculo in *Europam* ex *India* Occidentali fuerit advecta. Multa sunt testimonia, aut saltem suspiciones non contemnendæ, de antiquitate hujus luis, quanquam tot fere Regna non ita pridem contra ejus natales probrosos decertarunt, alterum in alterum illud opprobrium rejiciens, quot urbes olim *Homerum* sibi gloriose vendicarunt. Certe nomen ejus legitimum usque ad nostra hæc sæcula in tenebris latuit. Nec forma & figura hujus monstri a prioribus Medicis satis clare & distincte sunt descripta, neque ante novam suam denominationem nisi confuse admodum cognita. Hoc autem procul dubio scimus, plurima olim apud nos nosocomia leprosis recipiendis fuisse extructa; & multum fallor, si unica & singulis domus apud nos etiamnum maneat, leprosis vulgo recipiendis peculiariter dicata. Porro Venerei contagii eadem semper causa tyrannidem exercuit, nempe vaga & promiscua scortatio: nullisque sæculis defuerunt meretrices infames, quæ corpore prostituto vilem quæstum facerent: *posita* vero *causa ponitur* etiam *effectus*, quemadmodum *& sublata* semper *tollitur*. Quibuscunque enim in regionibus, quibuscunque demum locis prostibula ista, ac corruptelæ juventutis vulgares prorsus exulant; legumque asperitas scortationem omnem coercet, deest etiam una cum impuris scortis lues hæc Venerea. Ubicunque vero lupanaria palam permittuntur, remisso magistratu aut dissimulante; vel ubicunque meretriculæ latebras aliquas fœdas secure nancisceuntur; eadem lues cum horrida malorum turba, cumque omni suo miseriarum famulitio, longe lateque dominatur. Atque, ut mihi quidem videtur, in utero impuro meretricum vulgarium, quæ plurimis viris, quantumlibet sanis, sese prostant & commiscent, certo & naturaliter propignitur lues, perinde atque in nido ex ovis nascuntur volucres. Et quoniam *corruptio optimi* est *omnium* semper pessima, cur non ex seminis prolifici, & in tantos naturæ usus destinati, corruptione prava & incongrua venenata illa lues possit φυσικῶς propagari? Et nullus dubito, paucissimos uspiam esse scortatores, qui, quantumvis pœnas meritas aliquandiu effugerint, non serius aut citius in laqueos illos inciderint, qui non turpi & funesto illo veneno fuerint tandem aliquando contaminati.

Sane lues hæc perniciosa est Supremi Judicis tremendum quoddam flagellum, instar ensis illius stricti capitis Damoclis inter epulandum impendentis, omnibus scortatoribus semper interminans, quod sapientes ab impuris amplexibus facile deterrebit, quodque insipientes severissimis flagris aliquando cædet. Quis enim mulierosus certus esse potest, meretriculam qualemcunque sibi uni, ut videtur, stipendia facientem, non aliis pluribus fuisse prius aut denuo fore pervulgatam, atque ideo obnoxiam venereo inquinamento, utcunque ista mendaciis suis, perjuriisque usitatis, pudorem aliquem comminiscatur?

Neapolitanus hic morbus vulgo nuncupatus est, & ab obsidione *Neapolitana* primum ejus contagium originem traduxisse ut plurimum creditur, anno scilicet post *Christum* millesimo, quadringentesimo, nonagesimo tertio; cum *Neapolim* castris suis circumdaret *Carolus* Octavus, Gallorum Rex. Sed cum rumorum popularium tanta sit incertitudo, ut sapientes vix quicquam pro certo pronuncient, quod non manifestis & sibi notis testimoniis confirmatur; cum aliorum morborum primus exortus in tenebris æque permaneat; cum ita constitutum sit rebus humanis, ut in singulis sæculis quædam continuo pereant, oblivionique tradantur, & alia quædam rursum emergant & suscitentur, cum virus Venereum in omnes fere regiones totius orbis, quantum nobis innotescit, ab oriente ad occidentem, a septentrione ad meridiem, jandiu spargatur, & usquequaque diffundatur; cum denique Medici aliquot gravissimi luem istam infamem ante obsidionem illam Neapolitanam contagio suo virulento *Europam* jandudum invasisse constanter affirment, sane difficile est aliquid certi & indubitati in re ita obscura stabilire & decernere; quanquam antiquam luis prosapiam admodum aperte indicare videatur antiqua, ac permanens causæ existentia, nempe scortatio illicita, vaga, & promiscua, primordiis forte rerum humanarum, aut saltem effræni hominum libidini, ac corruptelæ meretriciæ coæva.

Sed ut hanc rem paulo altius perscrutemur, *Hippocrates*, cujus authoritas apud omnes doctos plurimum valet, libro tertio de morbis epidemicis plurima horrenda symptomata enumerat, quæ ad formam Venereorum quam proxime accedunt: ut, *pustulas magnas, & pustulas corpore universo erumpentes, maximeque caput impetentes, ulcera fœdissima circa pubem & pudenda, inflammationes Erysipelatodes malignas & depascentes, diarrhœas & cibi fastidia, tabes multas*, aut autrophias, *nunc sine febre nunc cum febre contingentes; carnium, nervorum, & ossium mutilationes ex decidentia magnas*, a carie præcedente, *prolapsus partium abscessibus corruptarum, & denudationes femoris integri, tibiæ, aut pedis totius, prolapsus brachii, aut cubiti totius*, & *omnium miserrimas carnium jacturas, cum pubem pudendaque malum affecerit; ichores ulcerum & abcessuum puri absimiles, & pure omni deteriores, capillorum defluvia, fluxiones ad pudenda multas, dolores gravissimos cum vigiliis, ulcera oris serpentia, & tubercula tam interna, quam externa circa inguina*, aut bubones, *tubercula faucium, ulcerationes pudendorum*, & similia, quæ quidem breviter tradit, & more suo conciso. An vero hæc omnia a peste vera, an a pestifera hac lue oriantur, in utranque partem ut differant, par est doctis liberum relinquere.

Quicquid vero de turpibus luis natalibus sit statuendum, certe dolendum est maxime, curationem tantæ ægritudinis, omnes corporis partes, tam internas, quam externas, a capite ad calcem, polluentis, e manibus Medicorum doctorum & peritorum ita profugisse, atque Chirurgis, nec non tonsoribus imperitis, ignarisque quibuslibet vulgo concedi. Quis enim tam fatuus & insulsus, quis tam illiteratus ardelio, qui non Medicaster in hoc morbo circumforaneus facile evadat, sine instituto, sine sumptu, & sine arte; qui non curationem luis, aut saltem gonorrhœæ infallibilem perfricta fronte polliceatur? Quales autem hi sunt Medici? Sartores utplurimum & fabri, similesque artifices, propinatores inertes & decoctores, qui in officinis suis fidem prius labefactaverant. Quam infelix igitur & misera est infectorum conditio, qui duplices sustinent pœnas, damnanturque tum atrocissimi morbi cruciatibus, tum rudis agyrtæ ignorantiæ periculosæ! Quasi levissimi cuilibet affectus peritiam medicam jure efflagitarent, morbus vero minime anceps, medullisque penitus infixus, cuivis illiterato possit tuto demandari!

Ut autem summum discrimen lue infectorum manifestius appareat, considerandum est, hunc morbum frequenter esse Protei-formem, & post primam ejus subjugationem, sæpe novas postea induere facies. Illud

lud equidem facile adducor ut credam, propterea quod tot tabidos, & atrophia confectos, pulmonibus fere intactis, nec nisi secundario læsis, viderim perire. Et nisi ex acuto aliquo morbo illos contigerit extingui, marcore & atrophia vix intellecta, tandem contabescere semper observavi. His lac asininum, pectoralia, narcotica, & similia, primam venenatam causam nihil respicientia, ad supremum usque diem frustra exhibentur. Chirurgi salivatione absoluta, & mercede laborum accepta, integram sanitatem audacter promittebant; atque denuo ægrotantes, longe diversis symptomatibus quam prius affecti, neutiquam somniant de reliquiis fomitis venenati, aliquandiu consopiti, & intus delitescentis, sed sub nova forma revirescentis. Interim Medicus quantumlibet peritus, nihil causæ Venereæ facile suspicabitur, atque ægrotus partim ex verecundia, partim præteritæ curationis securus, de pristinis rebus oblivioni jam traditis nullam mentionem facit. Heu quanto igitur discrimine versantur hujusmodi ægrotantes, cum nec ipsi de causa ægritudinis primaria ne verbum mussitent, cumque Medici contra morbum incognitum, Andabatarum more, cæcutientes militent! Certe Authores nonnulli, magis emunctæ naris, veritatem horum suboluerunt, cum ita prudenter illi consulerent, quoties aut dolor ischiatichus, aut rheumaticus, aut alius valde pertinax, remediis propriis & usitatis nequaquam cederet, ut ad diætam sudorificam, e ligno sancto, salsaparilla, & consimilibus, tanquam ad sacram anchoram confugeremus.

Ex his luis reliquiis spretis, & aliquandiu abditis, non solummodo pendet valetudinaria, & misella parentum, æque ac aliorum scortatorum conditio; sed & hinc morbi aliquot puerorum tralatitii, & ferme immedicabiles, & quos nominare minime convenit, ne nati insontes, viri tandem facti, contumeliam, mœstitiam, atque animi perturbationem aliquam exinde immerito patiantur. Quamlibet enim majus est revera dedecus a vitiorum suorum, quam natalium, turpitudine & infamia, tamen novi viros eximios & fortes, clara & illustri stirpe, sed illegitime prognatos, qui præter modum dolore opprimebantur, quoties de natalibus suis spuriis mentionem aliquam factam ex susurris clancularis in communi hominum consortio illi suspicarentur. Atque in ea re major est Turcarum justitia & sapientia, apud quos nemo parentum culpam in filios inique transfert, & nulla est ignominia natis ex partu illegitimo prodiisse.

Porro statuendum est luem Veneream esse morbum venenatum, & maxime deleterium. Et quanquam non ita repente interficiat, ut ictus & morsus animalium venenatorum, tamen temporis aliquo spatio, modo longiore, modo breviore, vitam infectis certissime adimit, nisi remediis propriis & salutaribus sanitati pristinæ tempestive restituantur. Paucis igitur agamus de veneni hujus, cæterorumque natura, & breviuscula comparatione. Inter alias notas sunt signa venenorum, insignis faciei totiusque corporis pallor, & extremorum perfrigeratio, quæ in Venereis sunt maxime conspicua. In venenis assumptis, natura materiam venenatam omni vi expellere nititur in superficiem corporis & partes externas, unde maculæ variæ, papulæ, & exanthemata oriuntur. Similiter in lue Venerea prodeunt maculæ, interdum parvæ, lentiginum instar, interdum latiores, eæque modo rubræ, modo flavescentes; & primum circa frontem ac tempora, deinde caput reliquum, tandemque per totum corpus diffusæ: nec solummodo maculæ, sed & pustulæ & tubercula in cute erumpunt. Veneris per os assumptis, calidis dico & erodentibus, magnum exoritur incendium in faucibus, & ventriculo, atque intestina doloribus aut torminibus exquisitis cruciantur. Lue infecti faucium inflammatione, & paulatim exulceratione, semper corripiuntur; ventriculus illorum sensim prosternitur; & quanquam artus dolorum sævitiam & atrocitatem ut plurimum ferunt, tamen plus semel novi, aut intestina, aut hypochondria eisdem diris cruciatibus affecta, iisque tempore vespertino recrudescentibus, quos artus ut plurimum & magis regulariter sustinent. Denique venena propria & peculiaria medicamenta, sive antidota, ut rite expellantur, requirunt. Lues, nisi propriis & quasi specificis antidotis pernicies ejus virulenta depellatur, vulgaria omnia pharmaca, & methodus omnes quantumlibet doctas, solet aspernari.

Sed natura hujus veneni est alia atque alia, tum secundum regiones magis ad septentrionem aut meridiem positas, tum secundum temperamentorum varietates. Etenim in Hispania & Lusitania de hoc morbo (sæpe tam mitis iste est illic) vulgo colloquuntur, quemadmodum nostri solent de liene & scorbuto. Siquidem illorum Medici ad febricitantes matronas nobilissimas ac virtute præditas accersiti, solemniter quærunt, an lue Venerea laborent, sicut nostri de Catameniis, quanquam & verecunde interrogant. Et in illis regionibus, ubi veneni aliqua portio indesinenter perspirat, infecti multi sese totam vitam hoc morbo comite satis placide traducere nonnunquam posse, sæpe confitentur. Apud nos vero longe aliter se res habet, & hæc lues ferocem & immanem tyrannidem exercet. Nullus hic symptomatum & cruciatuum finis, nisi aspera aliqua, aut diuturna mitior, medicatio interponatur, donec aut dolores contorquendo, aut ulcera depascendo, aut ichor venenatus ossa corrumpendo, miseriis finem imponant, & lacerum putridumque cadaver tandem abjiciatur, pabulum sane ingratum, & vix vermibus acceptum.

Quin etiam juxta temperamentorum diversitatem venenum hoc dissimiles vires apud nos obtinet. Temperies melancholica, & biliosa ejus exterminationem ægrius sustinent, quam sanguinea, & phlegmatica. Multo facilius restituuntur juvenes, quam ætate provecti. Idemque est dicendum de scabie, herpete, & nonnullis aliis morbis varia temperamenta affligentibus. Et sicut temperamentorum differentia efficit, ut cathartica longe dispares effectus obtineant; hoc corpore mitissimis medicamentis facile purgato, illo fortissimis ægre cedenti; utque idem dejectorium medicamentum eodem pondere diversis hominibus exhibitum, in uno celerem ac violentam, in alio tardam ac mitem, & in alio nullam omnino operationem concitaverit: ita & de venenis dicendum est, quod illa citius aut serius interimere soleant, non modo ex propria & innata vi perniciosa, sed secundum fortiorem aut debiliorem repugnantiam naturæ ejus, qui venenum accepit. Nam opinio ista vulgaris ficta est & falsa, quæ *Indos*, ab iisque *Italos*; ita artem veneficam statuit calluisse, ut in statutum diem, aut tempus prædeterminatum, sive fuerit septimana, sive mensis, sive annus, venenatos omnes certo conficere possint. Natura enim tam unius quam alterius, quemadmodum dictum est de catharticis, veneno magis se opponit, & lethale virus reprimit, aut frustratur.

Sunt qui luem arbitrantur, fractis & attritis senio viribus, tyrannidem suam ferme omnem jam deposuisse, & ad interitum suum cum senecta demum vergere. Eademque apud plures doctos sententia jandiu obtinuit, quandoquidem blanditiis verborum tam literati, quam aulici spe vana ducti nonnunquam se accommodant, & gratiam lenociniis solent sibi conciliare. Qui vero sic sentiunt, nosocomia hodierna paulisper adeant, aut Chirurgos probos ac exercitatos consulant; videant ulcera multiplicia, cancrosa, & depascentia, tophos & gummata, ossium caries, & carnium putrilagines; videant tabes, lipothymias, cachexias, denique totam Pandoræ pyxidem ibidem apertam; exaudiant etiam horrendas miserorum execrationes, gemitus acerbos, & ululatus permolestos; tandemque dicant, an Venus egregia illa mansuetudine mancipia sua hodierna excipiat; dijudicentque pariter, utrum Mars an Venus plures ex numero viventium tollat; uter denique istorum amasiorum exitium pejus & frequentius cultoribus suis inferat.

Quod ac therapejam attinet luis, alii salivatione curationem moliuntur; alii sine hydrargyro, & nescio quibus ineptis arcanis, eandem audacter pollicentur; alii denique emeticis, & catharticis mercurialibus, & diæta sudorifica intercalata, similibusque, venenum illud penitus subigere annituntur.

Medici

Medici ferme omnes, totumque Chirurgorum sodalitium, uno consensu, salivatione tanquam brevissima, & maxime efficaci methodo, luis curationem aggrediuntur. Nec denegandum est cuiquam in arte medica mediocriter versato, salivationem esse omnium methodorum, quas hactenus excogitavit peritia medica, maxime expeditam, atque efficacem, ad virus illud Venereum valde obtundendum, & malignitatem ejus perniciosam abunde frangendam, si minus ea valeat non raro ad venenum istud penitus delendum. Certe in his regionibus borealibus, frigoris prædominio obnoxiis, ubi labes Venerea tanta immanitate sævit, salivatio præ aliis adhuc notis inducias maxime veloces, perniciei dilationem, & symptomatum omnium vehementium cessationem obtinet celerrimam; necnon in quibusdam infectis, & potissimum in junioribus, curationem perfectam aliquando complet. Sed si consideretur horrenda illa, terribilis, & nonnunquam intolerabilis medicatio, tantis cruciatibus & periculis extremis stipata, saltem exoptanda est, & omnium votis exposcenda, alia aliqua jucundior methodus, tutior illa minusque molesta.

Potentissimum, & efficacissimum salivandi genus est id, quod per inunctionem Mercurialem excitatur, & quod solum, tanquam *dignum nodo cuneum* Sydenhamius noster præclarissimus laudat. Sed refert scire, attenteque contemplari, in quot vitæ discrimina salivatio ista conjicit infectos; quot ex ea solent vulgo interire; quam horrendas capitis, fauciumque efficit intumescentias, suffocationem repentinam frequenter minitantes, & vix fræno manus peritissimæ recte gubernandas. Norunt quidem aliptæ quam periculosas diarrhœas, dysenterias, lipothymias, in temperamentis maxime Mercurio repugnantibus, ista crebro producit, sed aliam vix exercebunt artem, vix quærent aliptæ, nisi quam in tyrocinio a Magistris suis didicerunt. Tanta vero est in hoc salivationis genere humorum fusio, tanta succorum omnium corporis sæpe exantlatio, ut nil mirum sit, si spiritus vitales una dissipentur; & maxime si in hac terra, aliter felicissima, ubi melancholia tantum obtinet imperium, complures ex tam rapida fluidorum profusione succumbant ac pereant. Quam fugax scilicet voluptas acerbissimas sustinet sæpenumero pœnas. Quanta cura & industria sirenum illarum veneficarum blanditiæ sunt ab omnibus fugiendæ, quicunque aut sanum corporis temperamentum conservare volunt, aut vitam longævam jucunda lenique senectute finiendam cupiunt.

Porro si facultates hydrargyri tanta copia in corpus intromissi, ac sanguinis motu circulari omnes corporis partes pervadentis, velut in salivatione vulgari contingit; si illius vires naturæ humanæ tam noxias, ac inimicas; si virus ejusdem nervis & cerebro peculiariter adversum, attestante id paralysi, & tremoribus frequentibus; si onus & tormina, quæ ventriculo & intestinis vulgo infert; si pallidissimum plumbeumque colorem, quem vultui impertit; si denique quod a veteribus omnibus medicis hydrargyrum in catalogo venenorum annumeretur, diligenter perpendamus: sane Medico probo incumbit, quando duobus venenis tam morbi quam remedii una convenientibus sit necessario occurrendum, de antidoto aliqua propria, salutari, & excellenti, solicitum esse. Et si tela ad hunc morbum rite expugnandum magis apta & idonea unquam reperiantur, e Medicorum pharetra magis magisque denuo instructa, potius quam ex aliorum quorumcunque sive armamentario, sive officina, ni plurimum fallor, certo extrahentur.

Et quicquid delirum vulgus, aliique nonnunquam saniore judicio præditi, contra sentiant, sane nescio, an quisquam omnium morborum qui miseros mortales solent excruciare, judicium acerrimum, Medici periti & exercitati, potius quam agyrtæ aut indocti alicujus artificis, requirat ac mereatur, quam lues ista immanis & venenata.

Quanquam vero salivatio omnibus aliis methodis ubique palmam præripuit, tamen notatu dignum est, quod *Julius Palmarius*, Medicus Parisiensis clarissimus, & eruditissimus copiosius differuit, qui Magni illius *Fernelli* fuit discipulus, & qui librum de morbis contagiosis tum docte tum eleganter scripsit. Ille salivatione, quantumlibet tunc populari, quantumlibet nunc vulgo usitata, *vix centesimum quemque* lue correptum, perfecte sanari tradit; sed recidivo illos morbo, ex scintillis aliquandiu consopitis recrudescente, nonnunquam citius, nonnunquam post plures annos affici, & languescere. Atque *alii*, inquit, *decies*, *alii duodecies* suo tempore *Salivationem frustra sunt experti*, tanta interim cum doloris acerbitate, malorumque miserrimorum acervo, ut forti viro multo satius sit semel mori, quam vitam morte pejorem sic proferre.

- Sydenham opera Medica.

Ego itaque hæc animo diu multumque evolvens, nunquam complecti potui, quamobrem *Fernelli*, *Palmarii*, aliorumque Medicorum doctissimorum methodi tutiores ac jucundiores tam paucos sectatores consecutæ sint, & praxi hodierna ita proscribantur, nisi ob has potissimum rationes.

1. Medici illi præclarissimi odio adversus hydrargyrum nimis acri flagrabant, propter noxas illas gravissimas quas sæpius infert corpori. Et *Fernellus*, primus omnium Medicorum, curationem luis sine quocunque Mercurialium usu interno, & forte nimis temere suscipiebat, & palam pollicebatur; Amuletis suis selectis ac saluberrimis, diætæ sudorificæ, victui tenui & frugi, & catharsi intercalatæ solummodo confisus. Et certe propter ausum ac tentamen tantum, tamque salubre generi humano, si forte minus felix fuisset successus, omni laude dignissimus est egregius ille Medicus, quanquam in pestifero hoc morbo usus illius medicamenti periculosi, quod a Plinio vocatur *Venenum omnium rerum*, summe necessarius nobis hactenus videtur. Nam *malum ovum malo corvo* apprime convenit. *Palmarius* autem hydrargyrosi vulgari infensus fuit, tum ob perniciem ejus, tum propter extremos cruciatus, doloresque asperrimos, quos inuncti sustinere necessario damnantur; tum denique, quia proposita sua curatio per guajacum & amuletum, aut per alexipharmaca sua hydrargyro conjuncta, tutior fuit, & longe salubrior inunctione vulgari, sputantium vires exhaurienti. Quocirca alias luem extirpandi methodos tutiores, ac magis salutares, nec non jucundiores, licet nonnunquam paulo cunctabundas, fuse proponebat.

2. Chirurgi uno ore salivationi præ aliis curandi modis favere videntur, aut quia præmiis donantur majoribus, isto modo valetudini prospicientes; summa cum assiduitate, infectumque sub imperio quodam despotico vitæ ac mortis clanculum in conclavi, remotis aliis plerunque arbitris, præterquam nutrice, tandiu tenentes; aut quia durante tyrocinio nullam alia æque certam lui medendi artem illi hactenus didicerunt; aut quia aliam discere vix unquam volunt.

3. Quoniam Chirurgi technis suis hanc medicinæ partem, quantum in illis fuit, tanquam sibi jure propriam ubique arripuerunt; & Medici, sive ob molestias tam fœdæ curationis, sive aliis negotiis impediti, illam provinciam quasi derelictam nimis neglexerunt, ac vilipenderunt.

4. Quia curationes temporaneæ & palliativæ in hoc morbo, ut in aliis nonnullis, magis placent, ægrisque gratificantur, quam eradicativæ, quæ magis operosæ sunt, & exercitatione non parva egent. Quam ob rationem induciæ multorum dolorum gravissimorum Narcoticis derepente comparatæ, & ægrotantibus sæpe magis placent, & Medicis nonnunquam præferuntur, quam quæcunque alia, permanentibus interim aliquandiu doloribus, salutaris medicatio. His adde, salivationem symptomata omnia Venerea ita utplurimum tollere, ut nulla recidivæ suspicio impræsentiarum restet, aut præmii procrastinandi ratio convalescentibus amplius appareat.

Quod ad impostores illos imperitos, turpissimos lucriones, ac nebulones vulgares attinet, qui sine Mercurio, sine regimine, sine quacunque molestia, & nescio quibus *Arcanis* insulsis, curationem brevissimam, nec non infallibilem, omnibus lue infectis cum insigni impudentia publice pollicentur, argumento sunt Bacillino quam Medico digniores, & fascibus Magistratuum aut collistrigio, prout veteratores perfidi, sunt potius castigandi, quam disceptationibus, aut ullis rationum momentis accipiendi.

Denique tertium lui Venereæ medendi genus, quod posthabita salivatione solemni per inunctionem instituta, & spretis deceptorum insciorum fallaciis, catharticorum aut emeticorum Mercurialium vi & effica-

ficacia, cum diæta e lignis & radicibus exficcantibus, ac regimine debito, conjunctorum nititur, fusiorem orationis copiam plane requirit. Sed ne tot impostores & ægyrtæ dolis & insidiis suis hinc ansam aliquam avide arripiant, vela dicendorum contraham, & pauca haud prorsus inutilia jam dictis adjiciam.

Et 1. Notandum est, ligna exficcantia, gummi, corticem, & lignum guajaci, lignum sassafras, atque radices salsaparillæ & chinæ, tantum fere emolumenti naturæ humanæ conferre, & debilitatæ suppetias salutares præbere, quantum damni & nocumenti hydrargyrum corpori infligit. Sunt hæc salubria quædam hujus morbi venenati, licet imperfecta, pariter atque Mercurii ipsius alexipharmaca, quandoquidem & citra Mercurii auxilium opera & oleum nostrum sine fructu perdi solent. Et quanquam illa ex se nunquam apud nos scopum attingunt, hydrargyro prætermisso, venenumque Venereum nequeunt penitus delere & extinguere, tamen robur nativum erigunt & fovent, palloremque huic morbo congenitum, in vividum ac sanum colorem certo certius immutant.

2. Notandum est cathartica deleteria dicta huic morbo expugnando, qui vires corporis validissimas ipse infringit, & robur summum facile comminuit, quandoque minus convenire, quam mitiora & blandiora medicamenta. Et quoties fortior & validior requiritur catharsis, illa longe tutius obtinenda est, in debilibus scilicet naturis, senna, rhabarbaro, agarico, jalappa, epithymo, polypodio, manna, hermodactylis, aut eorum quibusdam, additis etiam ceu stimulis, sale mirabili, cathartico amaro, polychresto, prunellæ, aut crystallis tartari; his, inquam, sæpe securius & commodius alvus movetur; neque plura eorum identidem repetita ita corpori imbellium nocent, quemadmodum scammonium, colocynthis, & helleborus, quæ aut ventriculum conturbant, aut intestina corradunt, gravibusque torsionibus excruciant, aut visceribus omnibus, partibusque principibus, maligna sua qualitate sunt infensa.

3. Quanquam mercurialia, & hydrargyrosis, in omnibus temperamentis lue inquinatis indiscriminatim vulgo usurpentur, tamen notandum est, corpora crassa, obesa, phlegmatica, & frigida, ab illis maxime omnium lædi, & constat injurias insignes quas hydrargyrosis talibus facit, vix unquam postea deleri, adeo ut non minus discriminis a medicamento quam ab ipso morbo illis contigerit. Atqui sanguinea, biliosa, & præfervido calore redundantia corpora, incommodo minore hydrargyri usum paulo copiosiorem sustinent, quam aut prius nuncupata, aut melancholica temperamenta. Etenim calida & sicca viscerum intemperies, contrariis quibus pollet facultatibus hydrargyrum, corrigitur, emendatur, & nonnunquam insigniter juvatur, atque bilis ferocientis acrimonia plurimum demulcetur.

4. Quotiescunque lue jam pridem infecti, qui ptyalismum prius subierunt, aut qui aliis modis ad tempus tantummodo sunt restituti, morbo recidivo e latibulis erumpente, aut novam formam sortito, turbas novas commovente; quoties, inquam, illi in atrophiam, neque a pulmonibus tabidis, neque a lumbricis pendentem, inciderint, quanquam diarrhœa admodum violenta exhauriantur, a Narcoticis quibuscunque abhorrendum est Medico, & restringentibus interdicendum. Nam malignitate veneni Venerei intus delitescentis sic imminuta, & per sentinam corporis deposita, propria Antivenerea optato eventu non diu frustrabuntur, & corpusculum strigosum deleteria lue pene confectum, præter expectationem rursum pinguescet.

5. Cum virus Venereum sit bene retusum ac fractum, omnisque symptomatum ferocia refrænata, at fomes venenatus haud penitus extinctus sub cineribus delitescat, novos postea tumultus suscitaturus: quemadmodum & in aliis nonquam casibus, ubi symptomata anomala doloresque vagi infirmos detinent, medicamenta nervina, arthritica, amara, & antiscorbutica *salubria*, aliquandiu usurpata, catharticis blandis identidem intercalatis, reliquias veneni istius infracti tuto profligabunt, integramque tandem sanitatem præ aliis restituere valebunt. Siquidem talia corruptelæ humorum deleteriæ contraria, sanitati tuendæ, amissæque recuperandæ, vitæ producendæ, staminibusque vitalibus tenuioribus confirmandis, apprime conducunt.

6. Infantes a nutricibus lactantibus infecti, quanquam maculis, pustulis, ulceribusque scatent, quanquam & nocturnis illis doloribus erunt excruciati, facillime omnium restituuntur. Farina sarsaparillæ fere insipida, saltem nullo gustu ingrato, aut fastidioso prædita, panatellis aut pulticulis suis, ut par est, *commista*, addito etiam, ventriculi gratia, santali citrini polline, nulla pariter nausea donati, catharticisque debitis intercalatis, tenerrimæ ætati, ut læte nonnunquam observavi, salutem perfectam reddidit. Quod vero infantuli a contaminata nutrice infecti, tanquam a peste quadam, sint ante incœptam curationem quamprimum amovendi, non opus est ut admoneamus.

Denique 7. infectis, cum curatio modis mitioribus magisque benignis ac salutaribus, quam salivatione illa acerba & excrucianti instituatur, non est iis persistendum ad certum quendam ac determinatum dierum numerum, sed nunc brevius, nunc diutius, pro ratione veneni, naturæque reluctantis, remediis immorandum, quousque sub regimine debito venenum penitus subigatur, & symptomata omnia prorsus evanescant.

Antequam finiam, nequeo tacite prætermittere errorem popularem insulsum, at valde perniciosum, qui longe lateque inauspicato increbuit. Nimirum didicit, aut forte audivit ignarum vulgus, si quisquiam infectus cum sana muliere mutuis amplexibus se commiscuerit, a labe omni Venerea se confestim fore tutos & immunes. Quot innocuæ virgines inter alias ex hoc stupido errore perierunt. Sed cum sanguinem pervaserit virus pestilens, & viscera afflatu illo impuro imbuantur, credat etiam plebecula insipiens pari ratione, se clavam *Herculi*, quod ajunt, & fulmen *Jovi*, extorquere posse, & se montes excelsos, virtute cujusdam incantamenti, posse radicitus avellere, & alioversum transferre.

Ut vero finem faciam, nonnullis videri possum nimis acriter perstrinxisse morbum Venere clementi prognatum, Dea scilicet illa amabili, cui tam Principes summi, quam vulgus infimum, vota sua nimis frequenter faciunt, & cujus illecebræ pectora fere omnium æstu quodam impotenti facile percellunt. Acrius, inquam, hujus morbi sævitiam perstrinxisse videar, quam plurimi medicastri, qui eundem in postremis habere solent, ac pro nihilo, ut ajunt, ducunt; ut scilicet artis cujusdam exquisitæ, quam alicubi didicerunt, ostentationem gloriose faciant; atqui ut revera crumenas incautorum aliquando emungant, ut familiares suos opprimant; omniaque ad quæstum commodumque proprium inique referant. At vero longe præstat medico probo, liberalibusque disciplinis instituto, verum dicere, quam quæstu quovis duci, communique utilitati quam suæ consulere. Modici rerum status, modo res sint bene partæ, nemini pœniteat: Nam pauca nonnunquam desiderium explent, permulta animum rarissime satiant. Paucitas rerum commode beneque vivendo necessariarum facile suppletur, virisque bonis rarius deest. Sed in superfluis accumulandis nullus vulgo finis gravissimarum solicitudinum, nullum molestiarum maximarum tædium rapinarum terminus; quasi dira illa execratio, aut fascinatio, avaros injustosque semper comitaretur, ut in opulentia inopes, in abundantia egeni vitam prorsus inquietam traducere damnarentur. Præcipiti cursu breviuscula labitur vita. Nec magna pompa impedimentorum necessaria est, ut amœna sit profectio, neque requiritur tanta viatici copia, ut breve iter conficiatur. Præclare illis actum puto, quibus in bene agendo deponitur vita. Nec sapientibus *lugendam esse* corporis *mortem, quam animæ immortalitas consequitur*. Etenim *tum demum nos vere victuros* constat, *cum e vita hac excesserimus*. Quid eo olim eximie dixerit Philosophus, (pectore spe tumido, consolationis pleno, animoque futuris gaudiis admodum aspirante) in senectam vergens, & *Senectutem* ornatissime laudans? *Si in hoc*, inquit, *erro, quod animas hominum immortales esse credam, lubenter erro: nec mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo, extorqueri volo.*

DISSER-

DISSERTATIO EPISTOLARIS
A D
GUILIELMUM COLE, M.D.
D E
OBSERVATIONIBUS NUPERIS
circa curationem VARIOLARUM Confluentium;

Nec-non

DE AFFECTIONE HYSTERICA.

Humanissimo Viro,

THOMÆ SYDENHAM, M. D.

Miraberis fortasse, Clarissime Vir, quisnam importunus interpellator graviora tua interturbet negotia: sed veniam, confido, dabis, postquam intellexeris, ea potissimum de causa hanc tibi molestiam creari, ut grati animi sensa exprimat venerabundus Tui cultor. Quippe tantos ex elaboratissimis tuis circa Morbos acutos commentariis, agnosco me accepisse fructus, ut ad grates authori persolvendas me prorsus obligatum teneam. Tam accurate singulas annorum, aerisque quas tractandas suscepisti, Constitutiones, cœpto antehac inaudito, observasti; tam genuinas, facileque obvias, pro singulis, qui in illis occurrebant, affectibus sanandis, indicationes excogitasti; tantoque ingenii nitore totum opus exornasti, ut merito tantam sagacitatem, tam indefesso labori junctam, suspiciamus: unde & ægrotos, & Medicos tibi æternum devincis.

Quanquam vero cuncta, quæ pertractas, accurate adeo absolvisti, ut pronum sit de singulis in laudes tuas erumpere; præ cæteris tamen haud mihi temperare possum, quin impense tibi grátuler methodum tuam circa Variolarum curationem; cujus ope, quin feralis ille hactenus affectus terrificam suam exuat larvam, interque facillime curabiles (nisi malignitas, vel quiddam valde insolitum accesserit) se sistat, nullus ambigerem, si per nutriculas (turbam raro non inimicissimam hominum saluti) liceret, quæ calido suo regimine, & medicamentis omnia usque adeo pessundant, totque ubivis in sepulchrum ante tempus præcipitant, ut merito Tu, Doctissime Vir, humani generis Vindex audire merearis, qui ægrotis, misere, cumque extremo vitæ discrimine palantibus, te ducem fidissimum præbes, ut in salutis viam, si ductum tuum sequi volent, redeant. Ut de me loquar, quanquam meis fidere ratiociniis aliquatenus reformidarim, diu tamen credidi, Variolarum eruptionem, sicut non ipsum esse morbum, sed febris crisin, sic par reliquis crisibus desiderare regimen, in quibus omnium Medicorum effatis sancitur, totum negotium naturæ committendum, si cuncta recte procedant; id quod plerunque in isto affectu cernitur, nisi plus justo prius exagitatus fuerit sanguis. Postquam vero, perlecto aureo tuo libro, senseram tandem panicos esse, qui me aliosque tandiu detinuerunt, timores, aususque fueram juxta tui præcepta (reclamantibus licet quandoque non solum vulgo, sed etiam Medicis) ægros regere, tantum inde emolumenti iis, ubi in obtemperantes incidi, obvenisse comperi, ut, quicquid alii senserint, me felicissimum reputem, cujus in manus tantus devenit thesaurus. Porro & ubi ad Variolis confluentibus laborantes (quod tamen haud admodum sæpe contigit) accitus fuerim, non dubitavi, quanquam animam jam agere viderentur, ad paregorica, tua fretus authoritate, confugere, idque successu haud pœnitendo, imo vero stupendo. Tam multum equidem hac in parte præstitisse mihi videris, ut nil superesse, quod vel aliorum, vel etiam Tui industriam exerceat, facile crederem, nisi nuperrime a doctissimo Viro, amicoque meo integerrimo, D. Kendrickio, *(qui humanitatem tuam plurimum celebrat) audivissem, te innuisse novas quasdam (quas & ad praxin rite exercendam perutiles fore non possum non augurari, utpote a te factas) circa idem subjectum tibi occurrisse Observationes, quas nisi publico impertias, & in Tui famam, & in humanum genus injurius eris. Proinde (si quid apud te ignoti valeant preces) haud graveris, obsecro, Celeberrime Vir, eas in lucem emittere.*

Sed ne hic subsistam: Nempe ab eodem accepi, rariora quædam tibi observata fuisse circa Affectus, Hystericos dictos; qui sane sicut doctissimorum Medicorum, ab omni memoria, exercuerunt, imo lassarunt ingenia, sic (proh nimis sæpe) & medicandi traditas methodos eludunt; documentaque dant, quam parum tutum sit, in Philosophicis, nostræ rationi nimium fidere, nisi iis in rebus, quarum certitudinem a sensuum testimonio petere valemus. Plurimum, Dignissime Vir, ulterius & a præsenti sæculo, & posteris, haud dubie mereberis, si & quæ circa hanc materiam meditatus es, propalare dignatus fueris. Hoc saltem a te mihi impetrare liceat, ut æqui bonique consulas, quod, non mei solum, sed publici etiam causa, ignotus tibi licet, petere non erubuerim; utque me inter innumeros eos habeas, qui tibi se quam maxime devoto profitentur.

Devotissimum

Vigorniæ,

17. Novemb. 1681.

GUILIELMUM COLE

Spectatissimo, Doctissimoque Viro

GUILIELMO COLE, M.D.

Si usque adeo Philautiæ indulgerem, Ornatissime Vir, ut eas, quæ ad me nihil attinent, laudes mihi arriperem, ægre admodum me ab aliquali animi elatione continere valeam, laudatus tantopere a laudato viro, qui eruditissimis suis lucubrationibus orbi literario, mihi vero nec de facie, quod sciam, innotescit. At vero quod me tanto, licet immerentem, honore dignatus fueris, id demum humanitati tuæ acceptum refero; cum maximos quosque & præstantissimos viros ita natura comparaverit, ut non tantum leviter errantibus, ut fit, æquiores sint, sed etiam in mediocrium studiis deprædicandis, data vel qualibet ansa, ingenuo suo candori morem lubentes gerant. Cujus quod & in ipso me, & meis istis conatibus, utut tenuibus, publico tamen commodo destinatis, præclarum edideris specimen, gratus agnosco.

Ea quod spectat, quæ a me præstolaris, sive jam editis de *Variolis* observationibus addenda, sive etiam de *Passione Hysterica* de novo tradenda, ita habe. Horum primum idcirco aggressus sum, ut quæ olim deficere viderentur, ex iis quæ experientia jam annosior mihi suggesserat, possim sarcire. Alterum vero ideo in me recipiendum duxi, tum quoniam *Affectus Hystericos* omnium, post febres, morborum frequentissimos occurrere, tum quia emolumenti aliquid e levidensibus meis observationibus capi posse existimarem. Neque tamen diffiteor, aliam quandam, præter hanc publicum juvandi spem, mihi causam subfuisse, ut otium scilicet bene locarem, & tædium brumalium noctium honestius fallerem; cum jam ingravescente ætate non amplius Congerrones foras quæram. At quicquid id fuerit, quod me primum instigaverit, me non ita atque speraveram, incœptis ac votis meis parem esse sentio, cum continua illa cogitationum series, qua mens obstinatius defigenda est, mihi jam a multis annis ποδαγρῶντι nunquam non officiat, maxime vero, jam appetente senecta. Cum itaque tam opportune appulerint humanissimæ tuæ literæ, brevi responsionis limite expediam eorum summam, quæ prius fusius deducenda meditabar.

Sumpto itaque a *Variolis* exordio, illud prælibandum cenſeo, quod ſcilicet ea febrium intermittentium ſpecies, quæ primum anno 1677. uti alibi diximus, caput extulit, atque etiam nunc regnat, anno videlicet, quo hæc conſcribo, 1681. hæ febres, inquam, pro more epidemicorum omnium, iis maxime tempeſtatibus graſſabantur, quæ cum earum indole magis faciebant, per annos iſtos omnes, quibus vigebant, aliena autem tempeſtate appetente, iis protinus epidemicis cedebant, quibus illa magis favebat. Exempli gratia, ingruente hyeme, nunquam non *Tuſſi*, & *Febribus Peripneumonicis* ab illa pendentibus locum dabant, ut & *Variolis*. Redeunte autem Vere dicta febris poſtliminio reverſa eſt, Ita anno 1680. poſtquam febris hæc per Autumnum omnia fuerat depopulata, *Variolæ* brumali tempore eam excipiebant, ubique locorum graſſantes. Anno autem vertente, 1681. ſcil. febres intermittentes denuo recrudeſcebant, haud uſquequaque epidemicæ, fractis jam & ſuccifis earum viribus; unde etiam Variolæ, hic illic ſparſæ, una cum illis ſubpullulabant. Æſtate vero jam ingreſſa Variolæ increbreſcere quotidie, tandemque ἐπιδημικώταται factæ ſtragem haud vulgarem edebant.

Hoc anno, ſc. 1681. luce meridiana, quod ajunt, clarius mihi conſtabat, quod jam olim ratio ſuadere videbatur, ægrum ſcil. lectulo noctes atque dies continuos non prius addicendum eſſe, quam Variolarum examen omne in conſpectum ſe dederit: Etenim tum Veris, tum etiam Æſtatis temperie ſicciore diutius, quam poſt eorum, qui nunc ſunt hominum, memoriam invaleſcente (adeo ut omnis ferme ubique locorum herba exaruerit) ſanguinem fere omnis illa humiditas, quam aer alias ſolebat ſuppeditare, deſtituebat: ex quo Variolas jam graſſantes major quam pro morbi indole inflammatio accendebat, cæteraque exinde nata ſymptomata præter modum ſæviebant. Atque hanc ob cauſam, ſi quid ego judico, *Maculæ Purpureæ* plenam exanthematum eruptionem haud raro præveniebant, & quæ eas extrudebat vehementior inflammatio, debitam ſanguinis craſin interturbans atque diſperdens, etiam ante juſtam materiæ morbificæ expulſionem, præmaturam mortem acceſſebat. Id vero maxime fatorum ſævitiam promovebat, quod jam exanthemata ob ſupra dictam cauſam ita facillime confluerent, vel ipſa aeris intemperie id mali ſponte ſua procurante, quod alias fere ſolent ſcioli & medicaſtri, regimine & cardiacis calidioribus in ipſo morbi limine inauſpicato imperatis atque admotis. Etenim (quod diligenter animadvertendum eſt) poſt omnium vel exquiſitiſſimas obſervationes, rei cardo in hoc vertitur, ut in variolofis ſalutis ſpes omnis in *Exanthematum paucitate* reponatur; diſcrimen in eorundem *multitudine*: & prout plura ſunt hæc, vel pauciora, aut moritur, aut vivit æger. Interea fatendum eſt, & *ſanguinis mictum*, & *maculas purpureas*, quæ ita certe mortem prænunciant, quandoque accidere, vix ullo adhuc comparente Variolarum indicio, vel etiam pauciſſimis puſtulis erumpentibus; hæc vero ut Variolas denſo agmine confluentes ur plurimum comitantur, ita aliquando tam præpropere invadunt, ut ægrum ante plenam eruptionem e medio tollant, ſicut jam præmonuimus.

In proclivi eſt autem, ut mihi videtur, rationem reddere, quare æger plus minuſve periclitetur pro majore minoreve exanthematum numero; cum enim quælibet puſtula *Phlegmone* primo ſit, licet ſub exigua mole, mox in *Apoſtema* evadat, fieri non poteſt, quin *Febris ſecundaria* a *Pure* jam in fieri pendens, magis minuſve exacerbetur, pro puris excoquendi quantitate jam in morbi ſtatu; quod in mitiſſimo confluentium genere, die a primo morbi inſultu *undecimo*, in mediocri *decimo quarto*, in crudiſſima vero & ægrius domabili ſpecie, *decimo ſeptimo* fieri conſuevit. Quemadmodum enim (quod eſt notandum) *Confluentium Variolarum* genus *Diſtinctum* quod dicitur, ratione periculi imminentis, in tantum ſuperat, quantum ab ipſa *Peſte* ſuperatur, ita etiam ſupra dictæ tres confluentium ſpecies aliæ aliis præſentius diſcrimen adferunt. Quod inſuper tam in ætate, quam ſexu locum habet; cum nemini non ſit notiſſimum, adoleſcentem in ipſo juventutis flore multo magis periclitari ab hoc morbo, quam vel fœminam vel impubem. Sed hæc obiter.

Neque ſane mirabitur tam ingens diſcrimen a majori puſtularum numero pendere, qui ſecum reputataverit, quod ſi cujuslibet ſive humeros, ſive brachia, ſive aliam quamlibet partem *Phlegmone* (vulgo *a Boyle*) forte invaſerit, idem tempore maturationis, qua jam pus fit, febricitavit; cum ſcilic. ſanguis a purulentis particulis, per venas ex lege circulationis in ejus maſſam reſorptis, incitatus, febriculæ fomitem ſubminiſtret. Quanto Medicus ubi primis morbi diebus ægrum inviſens, faciem ad inſtar pulveris e limatura acicularum undique reſperſam contemplabitur, mortem prædicet uno aliquo e diebus jam memoratis involutarum; idque præ indomita vi febris ſuccedaneæ, quam, pro ratione quantitatis puris ex innumeris iſtis apoſtematis in ſanguinem rejecti, deſævire neceſſe eſt. Quæ quidem hominis funeſta ruina aliquot diebus antequam ingruat, facile prævideri poteſt, utut belle ſe habere æger, & ſibi videatur, & aſtantibus etiam in hujus morbi hiſtoria minus exercitatis.

Quocirca ſi non aliunde periclitetur æger (purpureis maculis & ſanguinis mictu jam ſepoſitis) quam ex puſtularum frequentia, ſerio mihi perpendendum eſt, quibus potiſſimum de cauſis ita denſæ protruduntur, & ſi tuto fieri poteſt, iiſdem omni ope coercendis incumbendum. Quod quidem rei caput eſt, & in quo præcipue ægro ſuppetias ferre queam; cum periculoſæ plenum ſit aleæ quicquid moliamur, jam conſtituto in hac ſpecie morbo; nec ſi tandem mortem æger evaſerit, id tam meæ debetur ſolertiæ, quam vel inſigni narium hœmorrhagiæ, vel fortuitæ alicui, quæ morbo accidebat, mutationi. Profuſiſſima autem illa crebrarum puſtularum eruptio, ſi quid ego conjicere poſſum, a præcipiti nimis materiæ varioloſæ aſſimilatione ortum ducit; quæ quidem præcipitatio maxime videtur contingere, vel quod ægri natura medicamenti ad inſtar *Cardiaci*, calore & ſpiritu plus ſatis turgeat, vel quod ipſe æger, ſive præmature ſe lectulo includendo, ſive adhibitis cardiacis calidioribus, aut liquore quovis ſpirituoſo, fermentum plus debito exaltaverit; quibus omnibus modis diſponitur ſanguis ad excipiendas & intimius admittendas morbi impreſſiones, ipſaque natura, ſeu furiis agitata, præ exuberanti materiæ varioloſæ copia & plenitudine, omnem fere ſuccorum & carnium molem in exanthemata evomere ſatagit.

Nulla vero magis προφάσει promovetur immodica materiæ varioloſæ aſſimilatio, quam ſi æger intempeſtive ſe lecto addicat, *viz.* ante diem ſextum a prima invaſione, vel quartum incluſive ab eruptione, quo tempore jam omnis puſtularum cohors in conſpectu eſt, nec ſunt plures expectandæ.

Et licet moderatus lecti calor etiam poſt elapſos dies iſtos phreneſi, vigiliis, aliiſque ſymptomatibus acceſſendis nonnihil conferat, ea tamen ejuſmodi ſunt, quæ a medicamentis judicio propinatis vinci poſſint; cum ingens illud vitæ periculum, quod die undecimo inſtat, ab innumeris iſtis puſtulis prognatum, omnem medicam opem reſpuat & aſpernetur.

Hic itaque ſerio monendum eſt, ægrum nullo pacto ſe lectulo interdiu debere committere, ſi ſibi cavere velit a nimio puſtularum confluxu, niſi ſexto die jam adveſperaſcente, unde ſe plurimum uſque refocillari ſentiet: a quo tempore vix ſe continebit a jugi in lecto decubitu, ſi inſignior fuerit puſtularum συνδρομὴ tum ob acriorem jam puſtularum moleſtiam, tum quod ab ipſo ſeſſionis habitu in animi deliquium ſit propenſior: quod cum ſæpenumero animadvertendum, in mentem mihi venit, ex communi hujus morbi lege naturam ipſam quaſi digito mihi monſtraſſe, quo primum morbi tempore æger lectulo continuo adjudicandus eſt.

Sed ut non ſolum dicti Problematis veritatem adſtruam, quod tanti eſt momenti ad minuendum a Variolis impendens periculum, verum etiam ut in iiſdem a carceribus, ut ita dicam, ad metam pertractandis, rationem noſtram quaſi manu ducam, non abs re fuerit, opinor, quoddam quaſi ſchema totius morbi animo depingere, & diligenter expendere, quæ ſit ejus natu-

natura, ac qualis methodus; quo demum ex certo sensu hominum, fidissimis observationibus utentium, non ex opinione incerto phantasiæ fundo innixa, rem clare adjudicare valeamus.

In primis itaque ejus essentia (quantum nos rerum essentias conjectura assequi valemus) in peculiari quadam sanguinis *inflammatione* comprehendi videtur; in qua natura primis aliquot diebus id negotii habet, ut particulas inflammatas præparet subigatque, quo facilius in corporis ambitum eliminentur; quo tempore, mota seditione, & perturbato jam sanguinis statu, febris ut accedat omnino necesse est: quinimo incensæ ac jam furentes particulæ, per omnem circulantis sanguinis ditionem tumultuantes, ventriculi ægritudines, dolores capitis lancinantes, & quæcunque alia symptomata præcedunt expulsionem, necessario excitant, prout has vel illas partes motu agitatæ appellant. At cum jam victrix natura rebelles particulas in corporis habitum propulsaverit, ut prius in sanguine, ita deinceps in carnea mole id quod superest tragœdiæ peragitur. Et sicuti natura non alia quidem methodo quam accensa febre materiam in sanguine peccantem novit amoliri; ita etiam non nisi facto apostemate massam carneam a re qualibet extranea liberat: ut si forte sentis aut quippiam ejusmodi carni inhæserit, partes circumjacentes mox apostemate obsidentur, nisi id quicquid est molesti protinus extrahatur. Hæ itaque particulæ in carnibus demum stabulantes, primum *Phlegmonas* haud ita spectabiles excitant, in quibus latitant; quæ quidem augescentes in horas, atque efferatiores & inflammatiores redditæ, tandem in *pus* & vomicas desinunt; quo quidem tempore fieri non potest, quin aliquid ex illa apostematum colluvie, in massam sanguinis, per venas circulari motu reducti, resorbeatur, quod si sanies ista nimia copia sanguini ingeratur, non tantum febrem accersit, cui ægri vires plane sunt impares, sed etiam omnem ejus massam putredine, ceu veneno quodam, inquinat. Sed neque hoc mali caput est: quinetiam ab intensiore febris calore, postremis hisce diebus a nimia puris vi excitato, *Ptyalismus*, qui variolis confluentibus comes indivisus esse debet, præpropere sistitur, unde ægro spiritus continuo intercluditur. Quod si dicta materia purulenta parcius sanguini infundatur, insurgens naturæ robur secundariæ hujus febris impetum nullo negotio reprimit, & abscessulis indies magisque exarescentibus, æger brevi convalescit.

Si vera sit hæc & justa hujus morbi historia, cæcus sit oportet qui non videat, omnem ejusdem in utramque partem eventum, a curationis fundamento recte aut secus primis in diebus jacto, pendere. Nam si calidorum, & præcipue jugi lectuli usu, calenter hæ ac spirituosæ particulæ acuantur, necesse est ut assimilandi facultas (qua jamdiu plus satis pollent) adhuc intendatur & augescat.

Adde quod sanguis & reliqui humores his modis excalefacti, fortiori particularum impressioni promptius cedunt, unde plures quam res postulabat, emergunt pustulæ, & æger nulla necessitate cogente in vitæ discrimen conjicitur. Quando oppositum huic regimen, & modice frigidiusculum, atque aeris usus liberior, non tantum fervidarum ac ferocientium particularum vim retundit, sed etiam condensat obfirmatque humores, quo se validius spiritibus morbificis opponant, atque eorundem sustineant impetum, unde non major materiæ variolosæ copia conflatur, quam pro genuina morbi indole.

Sed nec unico hoc incommodo, quod scil. nimia materiæ morbificæ quantitas assimiletur, & superexaltetur fermentum morbi, mulctatur is, qui justo citius ad lectum damnatur: at ex eodem fonte sæpissime profluunt tum mictus sanguineus, tum etiam maculæ purpuræ, æstivo maxime tempore, atque in juventa adhuc florentibus. Utraque hæc symptomata, nisi fallor ego, ortum ducunt ab æstu & furore, in quem agitur sanguis a ferventibus & spirituosis particulis, a quibus exagitatus atque insigniter attenuatus, vasorum claustra diffringit, nunc in mictu sanguineo, quoties in renes irruit, nunc purpureis in maculis, quoties per arteriarum extremitates in musculos & cutem terminatas, percolatur, unde totidem quasi *sphaceli* oboriuntur iis in partibus, in quibus extravasatus sanguis coagulatur. Atque ut præcaveri facile poterant duo hæc symptomata primis morbi diebus, quibus plerunque emicant, regimine & diæta in frigidum vergentibus, ita ubi jam actu comparuerint, pariter operam laudet, qui iisdem mederi conabitur, ægrum lecto includendo & cardiaca exhibendo, ac luderet anicula, quæ nimiam aquæ in olla ebullitionem, igni fomitem subministrando, sufflaminare satagat.

Sed ut verum fateamur, utut offendantur Dogmatici & hujus rei ignari, ac proinde iniqui judices, non solum male tutum fuerit, ægrum primis diebus lectulo jugiter affigi, verum enim vero est ubi æger libero aeri omnino est exponendus, si æstas scilicet fuerit, atque æger ætatis florem nondum prætergressus, aut liquoribus spirituosis assuetus, præsertim si morbus nimiæ compotationi originem debeat. His inquam in casibus, præcipitem nimis pustularum eruptionem haud equidem arbitror satis coerceri posse, tum a lectulo abstinendo, tum etiam a cardiacis; at sanguis etiam sine horum subsidio, spirituum præfervidorum & morbo congenerum largo penu auctus, magno cum impetu, ut explodatur quasi necesse habet; atque insuper tanta humorum congeries in exanthemata facesset, ut præ nimia puris copia in sanguinem regurgitantis sub fine morbi, æger quasi obrutus, fato omnino succumbat.

Quamvis haud raro fermentum immodice exaltatum tantam colluviei variolosæ vim conficiat, ut æger incipiente adhuc morbo e medio tollatur; cum scilicet materia morbum committens, tum præ nimia sui copia, tum præ motu inordinato ac confuso in sanguinis massa excitato, se nequit extricare & foras educere, cujus loco mictus sanguineus & purpureæ maculæ tragœdiæ catastrophe fiunt. Quod etiam & in morbillis, & in febre, scarlatina dicta, sæpiuscule occurrit, ubi scilicet intempestiva opera in iisdem ad eruptionem vehementius solicitandis infeliciter collocatur.

Neque sanguinis missio, quantum mihi videtur, licet mature celebrata, ita efficaciter præproperam materiæ variolosæ assimilationem cohibere valet, ac sanguinis contemperatio ab aere intromisso, maxime si statim ab emisso sanguine æger lectulo committatur, & cardiacis calidioribus mactetur; his etenim modis, sanguis propensior redditur excipiendis adventitii caloris impressionibus, quam ante venæ sectionem fuerat. Et sancte assero, insignissimum fere omnium, quos mihi unquam videre contigit, e confluentium genere morbum, & qui ægram undecimo die jugulaverit, juvenculæ supervenisse, ubi primum a rheumatismo usitata illa methodo copiosæ & iteratæ venæ sectionis fuerat liberata. Atque hinc mihi primum innotuit, phlebotomiam non perinde, atque ego prius arbitrabar, Variolis intra justos limites coercendis conducere: Tametsi sæpenumero observaverim, reiteratam catharsin sanguine nondum inquinato, subsequentes Variolas laudabiles & distinctas ut plurimum reddidisse.

Neque vero me fallit permulta esse, quæ contra sententiam hanc nostram, qua ægrum interdiu lecto eximimus, possint objici; eaque haud exigui tum apud hominum vulgus momenti, tum etiam apud minus hac in palæstra exercitatos, quos Judices appellare solet vulgus medicorum, ut eorum authoritate male fundata theoremata statuminent, utpote quæ magis, & quasi ad amussim horum captui quadrent, quam quæ ab ingeniis penetrantioribus mature sunt excogitata; unde sequitur, ut cum pars hominum longe maxima exteriori tantum rerum cortici contemplando apta nata sit, paucissimi autem veritati in profundo latitanti inde extrahendæ pares sint, scioli isti τῶν πολλῶν suffragio adjuti primas facile ferant, hi autem perspicaciores calumniantium maledicentia excipiantur, πολλοὶ γὰρ ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε Βάκχοι. Qui tamen æquo id animo ferunt, veritate freti, & saniorum, paucorum licet, consensu. Primo itaque objicietur, quod lecto abesse primis morbi diebus pustularum eruptioni officiet, & ex consequenti ægritudinem, aliaque symptomata ab impedita eruptione pendentia, in longum ducet. Hoc verum esse minime nego, cum experientia fere quotidiana ei suffragetur. Quærendum est autem, ubi gravius periculum, vel in sufflaminanda paulisper materia variolosa, atque ea de causa ægritudinem a non eruptione pendentem aliquantisper protrahendo; vel ex altera parte nimis

urgendo morbi fermentum, & tam insignem materiæ variolosæ quantitatem assimilando, ut æger ad orci fauces sistatur a febre secunda, die morbi undecimo. Si rem recte expendamus, liquebit, opinor, paucissimos ideo fato defunctos, quod exanthemata serius ocyus non efflorescerent, nisi forte ex iis aliquot, quorum sanguis præ nimia excalefactione, motu inordinato, quasi œstro quodam, percitus, materiæ morbificæ leniter excernendæ otium non concedebant; quod a meis partibus militat, non pugnat mecum. Neque enim extimescendum est, quin, si nihil prorsus agamus, materia variolosa (utut primis hisce diebus hinc illinc transvolans, quamcunque occupaverit partem, fatiget, unde vehementiora illa symptomata, vomitiones enormes, dolores variis in partibus, &c. enascuntur) tandem tamen a victrice natura debellabitur, & in corporis habitum extrudetur, præsertim cum ægri alvus hucusque utplurimum adstricta, pustularum eruptionem, seram licet, certam tamen fore spondeat. Ast e contrario quot quantique letho patent aditus, quoties pustulæ intempestive & nimio opere exigentur? Longum foret omnes percurrere; præcipuos jam indigitavimus. Sunt autem hi, 1. Nimium auctus exanthematum numerus, cui ex æquo respondet febris ultimis diebus succedentis majus minusve discrimen. 2. Mictus sanguineus & maculæ purpureæ, quorum utrunque ab extravasato sanguine oritur, qui plus justo attenuatus & quasi præ æstu ferociens, disruptis vasorum repagulis, qua data porta ruit. 3. Ut supra dictum est, debitæ eruptionis suppressio totalis, a nimis sedulo in præcipitanda eruptione conamine, quo non magis scopus medico propositus attingitur, quam si quis id agens, ut densa hominum turba spatiosis ædibus inclusa, seriatim & servato ordine inde exiret, machina chartacea pyrio pulvere referta ac in medio displosa usque adeo omnes percelleret, ut singulis ad portam omni ope contendentibus, proindeque constipato agmine in ejus faucibus hærente, exitus universis, quasi cuneo facto, præcluderetur.

Jam si quis roget, quorsum debita materiæ variolosæ separatio non perinde primis hisce diebus promoveri possit, si æger moderato lectuli calore foveatur, ac si ab eodem arceatur; sciscitabor ego ex adverso, an non testetur experientia quemlibet lecto inclusum tempore brumali, stragulis modice contectum, foco non accenso, magis percalescere, quam si idem probe vestitus in eodem cubiculo extra lectum versetur. Quod si de differentia notabili satis constet, tunc erit quærendum, quænam ex his methodis magis apta sit ad reprimendam exuberantem fermenti variolosi agitationem; ad quam metam, si quid nostra mediocritas judicando valet, a Medico, incipiente morbo, præcipue collimandum est, & prout ab eadem plus minusve is aberraverit, ita cum malis bonisve ægri rebus medicina fecerit.

Incautioribus id vero præsertim hac in re imposuit, quod se animadverterint ægrum suapte sponte in sudores proclivem, qui cum jugiter manarent, quoties lecto contineretur æger, æstus febriles haud parum minuebant, secus ac in iis, qui non sudabant. Primum autem perpendamus, quam ob causam febri coercendæ ita impensam navemus operam, cum sit illa solemnis naturæ machina, qui tum in præparanda, tum in eliminanda materia quavis inimica in sanguine latenti, præcipue utitur. Quis autem non videt, quod dum ita sedulo sudorem provocemus ad mitigandum febrem, eadem opera, ceu fructum præcocem, humorem crudum & inconcoctum extrudentes, atque iis ipsis sudoribus immaniori postmodum febri ansam præbeamus; cum hoc modo serum sanguinis (quo tum ipse sanguis, tum etiam recens natæ fervidæ istæ & variolosæ particulæ diluuntur) foras propellitur; his interim particulis vires sumentibus, & ferociam, eo quod jam liberæ sint a colluvie serosa, quam sudores exhauserant. Verbo dicam, febris aliorumque symptomatum alleviatio a provocato sudore, & pustulis exinde præmature exactis, quamplurimis male cessit, qui eam ob causam, vitam cum morte die undecimo commutarunt.

Observandum est autem, me ægro primis morbi diebus lecto interdicere ex hypothesi tantum Variolarum e confluentium genere subsecutarum: Namque distinctum genus quod attinet, modo certo prævideri possit, ut nulla ægro impetat necessitas se in lecto jugiter continere, ita illum ab eodem nullus abigo; cum exanthematum paucitas, sive hanc, sive illam viam incedentem in tuto collocet.

Nihilominus non usque adeo mihi assentor, ut ea, quæ jam tradidi, ex authoritate judicii mei (quod scio quam sit exiguum) credenda autumem. Et profecto, ita parum firmas, & nullius fere ponderis hominum quorumcunque opiniones semper duxi, ut proprias etiam ubique pro suspectis habuerim, quoties cum aliorum sententiis pugnant: quod & hic etiam mihi usu veniret, nisi phœnomena practica quasi uno ore rationis judicio suffragarentur. Seclusis enim practicis observationibus, id quod vel mihi, vel alii cuilibet pro ratione habetur, nihil fortassis erit aliud, quam rationis umbra aut phantasma, hoc est, mera opinio. Et quoties inter homines fuerim, certior inde redeo, quam sit periculosum, vel acutissimo ingenio præditis, cerebrum in qualibet sive arte, sive scientia indaganda agitari perpetim & quasi concalefieri, nisi factum ipsum veri ac falsi judicem ac sequestrum constituant; quodque istiusmodi magni opinatores, ut cum Cicerone loquar, in controversiis pure speculativis, gradibus vel spatiis infinitis, quantum cuiquam possit innotescere, a veritatis scopo aberrent. Cum qui ad illa tantum applicuerit animum, quæ praxis certo determinare queat, si quid forte fuerit hallucinatus, nullo negotio ab errore liberabitur, ad hanc ceu ad Lydium lapidem probatis, quas animo conceperat, rerum ideis. Nam in hoc nostro negotio, an non mihi licet observare a quo maxime regimine adhibito, mitius aut sævius Variolarum genus producatur, atque adeo conformem rei evidentiæ sententiam animo procudere? Quod si alii idem factitaverint, satis habeo. Iniquissimum est autem, cum ne semel quidem per omnem vitam fuerint experti, quantum ægro prosit noceatve jam sæpe memorata e lecto interdiu immunitas, me tanquam falsarium conviciis proscindere. Quod si jam olim vera, licet inopinabilia, sentientes caluminandi libido obtinuisset, nemo quicquam tentasset quo invento homines juvari possint. Et sane quorsum ego has mihi facesserem molestias, nisi repetita sæpe & fere quotidiana experientia, hanc methodum vulgari ista longe tutiorem esse inclamaret? Non sum usque adeo delirus atque inops mentis, ut famam mihi quæram ab exagitata atque explosa eorum opinione, qui, si plausum venarer, omni obsequio mihi ambiendi erant; neque malitiæ tam deploratæ cuiquam videri possim, ut hominibus, etiam sæculis aliquanto multis post mea fata nascituris, ex mea, si quæ erit illa, authoritate insidias struam, & vel mortuus, quod horreo referens, perinde ac vivus, illos occidam. Utut sit, hac ego methodo meos ipsius liberos, sanguine & propinquitate conjunctissimos quosque, & quotquot se mihi libere permiserunt, omnino curavi. Si quid deliquerim, in eo a me erratum est, quod obstinatæ contra sentientium pertinaciæ, ne durus ac præfractus haberer, aliquoties cessi, atque hac de re eorum fidem appello, quibus maxime familiaribus usus sum, Sed hoc ad infelicitatis meæ cumulum accessit, quod aliquoties, etiam ubi astantes, ea quæ suaseram omnia per integrum morbi cursum fuerant aspernati, ægri tamen fatum (etiamsi a calore quem promovebant amici & curatrices, me ad ravim usque reclamante, extincti) mihi crimini dabatur. Qua de causa accedente insuperabili τῶν πολλῶν præjudicio, bene mecum agi putarem, si nunquam deinceps ad Variolis laborantes accerserer.

Haud equidem inficias eo, Variolas, quocunque demum modo tractentur, nonnunquam tamen insigniter confluxuras, unde etiam nunquam vacant periculo, quicquid suppetiarum afferatur; id autem assero (quod mihi satis esse debet) diuturna atque iterata sæpe sæpius experientia innixus, eum in longe mi-

ge minori discrimine versari, qui a primo morbi insultu lecto interdiu, & carnibus omnino abstinuit; nec nisi potum tenuiorem sibi indulsit, quam qui statim lecto adjudicatus, medicamenta etiam cardiaca assumpsit. Hæc etiam methodus, quod supra etiam innuimus, ut plurimum densam nimis exanthematum segetem cohibebit, & consequenti etiam immodicam febris secundariæ effervescentiam, quæ non solum suo marte perimit, sed etiam salivam (de qua in hujus morbi historia fuse egimus) præponere incrassando, ægro perniciem ultimis morbi diebus minitatur. Quid quod hoc pacto tum sanguinis mictus, tum maculæ purpureæ præcaveri possint; quæ duo symptomata primis morbi diebus invadunt, idque persæpe nullo adhuc manifesto eruptionis indicio: quod etiam in morbillis, scarlatina febre, atque acutis aliis ab intensiore inflammationis gradu ortis, fieri assolet. Mitto jam jucundissimum istud refrigerium, quo se æger perfundi animadvertit ab aetis appulsu liberiore, quoties a lecto calente dimittitur; quod etiam singuli, quibus id per me licuit (maximas agentes gratias, quasi vita & spiritu receptis, hac aura postliminio vescerentur) pleno ore agnoverunt.

Unde mihi subiit cogitare, quanto sæpius fucum nobis facit illa, quam talem esse opinamur, ratio, quam sensus iste certissimo nobis cognitus; quodque in morborum curatione, plus dandum est ægrorum appetitionibus & desideriis impensioribus (modo perquam enormia non fuerint & quæ vitam ipso facto extinguant) quam magis dubiis ac fallacibus medicæ artis regulis. Exempli gratia. Febre ardente laborans, tenuioris potus refrigerium liberaliori manu concessum iri vehementer efflagitat; Artis jam theoremata hypothesi alicui innixa, quæ sibi alium scopum proponit, quocum pugnat liquoris frigentis indulgentia, appetitui adversantur, & hujus loco medicamentum cardiacum imperant. Idem æger alimenti omne genus, dempto potu tenui, maximopere fastidit; hic ars, maxime illa quam profitentur curatrices & amici adstantes, omnino comedendum esse acriter contendit. Alter post diuturnum ab eadem causa languorem, absurdi aliquid, & quod forte nocere posse videatur, obnixe petit; Ars iterum molesta se opponit; & mortem intentat morem non gerenti; nisi forte ipsus artifex sanum illum prudentissimi Hippocratis aphorismum probe concoxerit, *Cibus & potus paulo deterior, suavior tamen, melioribus quidem, sed insuavioribus* (hoc est minus gratis) *est anteponendus*. In his omnibus, naturæ ut videtur, oberrationibus, quilibet in praxi medica vel mediocriter versatus, modo animum diligenter adverterit, facile concedet ægros haud paucos, ubi primum spreto Medici dictamine, genio suo obsecundaverint, se melius habuisse. Neque hoc sane mirabitur, qui secum reputaverit, sapientissimum rerum omnium Conditorem Statoremque universa tam exquisito ordine absolvisse, ut sicuti omnia naturæ mala ad concinnandam totius operis harmoniam egregie conspirent; ita eorum singula divino quodam artificio, propriæ essentiæ quasi intertexto, donantur, quo subjectum eadem mala a se amoliatur; quod in morborum quamplurium acutorum exitu naturali satis cernitur (*Acutos* dico, qui ut plurimum Deum habent Authorem, sicut *Chronici* ipsos nos) uti etiam in propensionibus istis quæ tales comitantur morbos, & ad ægrum ab illa pernicie liberandum viam struunt, quam ars affert, quoties in fatuos cadit. Atque in hoc sane bene cum hominibus agitur; quorum genus universum aliter se perquam male habuisset, tum cum ars medica intra breves *Hellado* cancellos tota staret; quæ quidem eam fere ad terrarum orbem proportionem habet, quam habet ignobilis aliqua villa ad nostram hanc *Britanniam*. Et quid vel impræsentiarum de tot tantarum regionum incolis fiet, cum omnis *Asia*, *Africa* omnis, atque omnis etiam *America* (demptis aliquot nuperis Coloniis haud ita populosis) atque insuper magna *Europæ* pars, arte medica prorsus destituantur? Attamen ut eleganter Comicus, viros rationis ac virtutum usu præstantes, ab eorum grege, qui formam humanam vita ad instar brutorum ἀλόγων acta conspurcant, distinguens, Ὡς χαρίεν inquit, ἐστ᾽ ἄνθρωπος, ἂν ἄνθρωπος ᾖ ita etiam ars medica, si revera ars fuerit, & non solum no-

Sydenham opera Medica.

mine tenus, maximum est donorum omnium, quæ hanc vitam respiciunt, tantoque cæteris omnibus præferendum, quanto ipsa vita iis, quibus in illa gaudemus, præcellit.

Sed ut ad rem redeam: Quantuncunque conducat plerunque ægro ut primis morbi diebus lecto non addicatur, est tamen (quod observandum) ubi etiam ante eruptionem omnino addici debeat. Exempli gratia, *Infans* de symptomatibus dentitionem comitantibus jam securus, derepente *Spasmo* corripitur: in hoc casu cogitandum est mihi, convulsionem istam fortassis a naturæ conatu quo *Variolas*, *Scarlatinam Febrem*, aut *Morbillos* in corporis habitum protrudere satagit, pendere, licet hucusque lateant sub cutis tegmine. Ut itaque tam periculoso symptomati eamus obviam, *Emplastro Epispastico* nuchæ mox applicito, lecto quamprimum committendus est; exhibito insuper medicamine aliquo *Cardiaco*, cui etiam *Paregorici* pauxillum est admiscendum, quo & potentius morbi causam eliminet, atque etiam tumultum a quo oritur paroxysmus consopiat: Verbi gratia, puero trienni, *gutta v. Laudani liquidi in Aquæ Epidemicæ cochleari uno* (aut quid simile) sunt propinandæ. Et profecto suspicor admodum, ne dicam certus sum, millenos aliquot infantes, & nonnullos etiam ætate provectiores, idcirco letho fuisse datos, quod non satis animadverterint Medici hujuscemodi convulsiones nihil aliud fuisse, quam morborum jam dictorum prænuncios: cum enim Practici paulo incautiores, paroxysmos hosce revera symptomaticos pro affectibus essentialibus habeant, enematis sæpe repetitis & aliis evacuationibus eos aggressi, Variolarum eruptioni officiunt, ac proinde permanentiores etiam reddunt paroxysmos istos, quos tanto molimine opprimere student, quique alias, ubi primum pustulæ eruperint, sua sponte certo certius evanescerent. Hic autem, fausto lætoque omine (quod alibi diximus) Variolæ, quæ cum spasmo teneriores pueros invadunt, raro insigniter confluunt, unde æger longe tutius lecto concreditur primis hisce diebus. Licet observaverim Variolas, quoties *Affectus Comatosos* a tergo insequuntur, admodum confluere; quo in casu ipsemet vesicatorium, & paregoricum, quale supra descripsi, potius adhiberem, quam ut ægro jugem lecti usum ante eruptionem permitterem. Quinnimo animadverti ejusmodi *Convulsiones* quandoque (oppido tamen raro) *Intermittentium Febrium Paroxysmos* præcedere; *Affectus* vero *Comatosos* cum dictis paroxysmis una invadentes & non nisi cum iisdem terminantes, tam in infantibus, quam adultis persæpe vidi, quorum similiter nulla in curatione ratio habenda est, sola autem febris, utpote morbus primarius & essentialis, omni ope est expugnanda. Si enim comatosis hisce affectibus febrem comitantibus curandis præcipue incumberem, ac proinde venæ sectione, catharsi, atque enematis repetitis, sopori vincendo operam navarem, febrem inde magis accenderem, & ex consequenti eo usque augerem coma (quod mihi erat tollendum) ut æger tandem ab eo æternum consopiretur; quando si in febre debellanda totis viribus contendam, symptomata omnia ab eadem pendentia nullo negotio una facessent. Quod serio notari velim, cum in hac re tam crebro tamque fataliter errari soleat. De hoc vero alio in loco fusius dixi.

Aliquod etiam (quod proxime tradam) quantumlibet ægro conferat ut lecto interdiu absistat, nihilominus non potest id solatii eidem indulgeri, *ægritudine sc. vehementiori*, *intensiori Febre*, *Vomitu enormi*, *Vertigine*, *Artuum dolore* quasi rheumatismo laboret, & similibus contra indicantibus: quæ quidem symptomata omnino sæviora si fuerint, maxime in sanguineis & ætate florentibus, ingentem materiæ variolosæ copiam intus natam, & discrimen haud vulgare, a pustulis exitum certatim quærentibus, ac mox valde confluxuris, præsagiunt. Cum itaque frænum fermento ita exorbitanti omni ope injiciendum sit; attamen hinc quidem illud continuo lectuli calore adjutum ferociet magis, illinc vero præ

I 4 nimia

nimia ægritudine eodem abstinere nequeat ægrotans, nisi suppetias afferamus; has ob causas omnino necesse erit, rebus sic stantibus, *sanguinem* primum e brachii venis educere, & post aliquot horas *Emeticum* eradicativum *ex infusione Croci Metallorum* exhibere, quod non solum materiam, a quo oritur ægritudo ista insolentior, foras propellit, sed etiam ægrum ita refocillat, ut jam quasi sanus lectulo abesse queat. Neque huic soli methodo innitendum est ad infringendas fermenti vires, sed quo magis æger in tuto collocari possit, præter evacuationes jam memoratas percommodum erit *Vitrioli spiritum* potui tenuiori, quoties eum haurit, liberalius immiscere, etiam usque ad plenam pustularum eruptionem. Non obstantibus tamen hisce evacuationibus, tum etiam usu potus refrigerantis, æger nihilominus non nisi nocturno tempore lectulo permittendus est, si quidem fieri potest, quoniam hæc universa longe minus ad inhibendam præproperam materiæ variolosæ assimilationem faciunt, quam una sanguinis contemperatio a novo aere per pulmones subinde reciprocato: quæ quidem sola mirum in modum ægritudinem symptomaticam, de qua supra, sublevat confestim, quod a me non uno experimento comprobatum est. Hæc autem methodus paulo insolentior non nisi in ætate florentibus, quorum quidem sanguis sive a Venere, sive a Baccho incaluit, atque in aliis (infantes tenellulos semper excipio) quos una cum Variolis vehementiora atque enormia ista symptomata jam dicta adoriuntur, necessario requiritur. Ubi sanguis non usque adeo accenditur, neque ita urget symptomatum violentia, uti materiæ variolosæ præmature assimilandæ longe minor est suspicio; ita ex consequenti & evacuationes præmemoratæ, & vitrioli spiritus omitti possunt.

Longior in his fui, quia sat scio curationis exitum, sive lætum, sive funestum, ab ea potissimum, si non insolidum, ratione pendere, qua æger primis morbi diebus tractatur. Jam vero omni pustularum acie quasi in campum educta (quod *die* ab invasione *sexto*, quarto autem inclusive ab eruptione prima fieri jam diximus) haud amplius interrumpendus est ægro lecti usus per reliquum morbi decursum: qui quidem ut ante hunc diem concedi non debeat, ita ut diutius differatur, vix patitur ægri status, modo confluentibus Variolis laboret. Hoc autem est genus (quod notari velim) de quo hactenus verba fecimus. Quæ enim & pauca & distincta emergunt exanthemata, parum habent momenti sive in hanc, sive in alteram partem, si vel mediocriter in arte valeat is qui medetur. Quanquam etiam in genere hoc, utut suopte ingenio omni periculo vacet, haud pauci (quod serio dolendum est) Libitinæ cesserint, quoties scil. malo suo fato in eos inciderint, qui in promovendo calore spem omnem ponentes, cum morbo ad jugulandum ægrum, licet inscii, conspirabant.

Tempore ab hoc pustulæ augescere & corporis superficiem undique concalefacere incipiunt, at caput in primis, unde æger, nisi fuerit infans, ad somnum difficilior est, & inquietudine vexatur: Quod proximo loco in hoc morbo diligenter expendendum esse arbitror; prout enim sedatior fuerit sanguis, ita debitum augmentum & magnitudinem acquirent pustulæ, atque ex adverso, pro ratione orgasmi, quo tumultuatur dictus sanguis, pustulæ marcescent, intercepto ulteriori progressu; unde non solum peccantis materiæ eliminatio sufflaminatur, sed insuper singularum phlegmonum œconomia & genuina crasis interturbatur; indeque vel non omnino debito tempore ad separationem pertingunt, vel ichor demum fit puris vice, & loco flavi liquoris favum colore referentis, nigricans aliquis humor, vel succus alius non naturalis, & a genuinis Variolarum pustulis alienus, egeritur. Quapropter medicamenta *Paregorica* æque indicari in variolis confluentibus mihi videntur, ac indicatur quodvis remedium in quovis morbo; cum hic quasi *Specifica* sint, perinde ac cortex Peruvianus in febribus intermittentibus: quamvis haud ignorem paregorica non virtute aliqua precise specifica operari, sed isti solum indicationi respondendo, qua sanguini & spiritibus consopiendis, & in ordinem redigendis operam damus. Atque hic quidem sanguinis & spirituum motus inordinatior (Variolarum confluentium in adultis comes individuus) anodynorum usum præ cæteris deposcit, necdum ei satis innotescit hujusce morbi genius, qui ista vigiliis tantum deberi existimat. Sicuti enim fieri quandoque potest, ut etiam non dormiens bene compositis ac sedatis fruatur spiritibus, (quod ab assumpto Laudano persæpe accidit) ita etiam nonnunquam fit, ut spiritus vehementius agitati laudabili pustularum eruptioni officiant, etiam ubi æger multum dormiat, quod observatione dignum.

Ut de genere anodynorum jam loquar. Tametsi ego a multis annis *Laudanum liquidum* satis auspicato exhibuerim, quoties huic indicationi satisfaciendum erat, nihilominus *Syrupum de Meconio* dose præferendum censeo; licet enim utrunque ad eundem scopum dirigatur, tamen Laudanum paulo magis calefacere mihi videtur, syrupus autem minus. Dosin quod spectat syrupi, ea non solum ægri ætati est adaptanda, sed & symptomatum gradui, & quæ homini, qui sedatos habet spiritus & probe compositos, nimia forte erit, alteri, cujus spiritus ferociunt magis, vix sufficiet. Exempli gratia, ponamus in genere sex drachmas plerisque convenire, jam in variolosis, quoties id remedii indicatur, vix intra *Unciam*, si quid præstare velimus, est subsistendum; quæ quidem quantitas singulis vicibus morbo decurrente imperanda est. De adultis agimus impræsentiarum, etenim si infantibus propinetur, dosis pro ratione ætatis erit minuenda. Et sane paregorica non perinde indicantur in infantibus variolosis, ac in adultioribus, cum illi in somnos perdurante morbo proniores sint. Quamvis & in his quoties a morbo periclitantur magis, a paregorico abstinere multum extimescerem. At, quod dicere animus mihi erat, difficile est admodum paregoricorum dosin, quocumque in casu ista indicantur, certo determinare. Etenim sive in quocunque *Spirituum motu inordinatiori*, sive in *vomitu enormi & alvi fluxu*, sive etiam in *dolore atrociore* (in quibus affectibus tribus præsertim usum paregoricorum indicari alibi docui) ea methodo sunt exhibenda, ut si prima dosis metam non attingat, alia atque alia debito tempore assumatur, donec tandem medicamentum Medici votis responderit; non tam ad ingestam anodyni quantitatem, quam ad effectum, quod in ægro producendum erat, respectu habito, quod ubi primum successerit, nec citius, Paregorici usu ita copioso ac frequenti cessandum est: interposito tamen semper inter singulas doses spatio aliquo, ut pernoscere valeamus, utrum dosis ultima id, quod quærimus præstiterit, antequam nova ingeratur. At ubi semel finem propositum obtinuerimus, dosis anodyni in morbi progressu exhibendi, jam minor pro re nata definienda erit.

Exempla haud pauca in promptu mihi sunt, quibus eis, quæ hactenus tradidi, fidem astruam, at unicum impræsentiarum adducam. Aprilis 13. anno 1681. Quædam e nostra vicinia, nomine *Crosse*, ad me accedens atque flens obnixe, petiit ut filium ejus decennem adirem, qui a die quarto male habens, Variolis, ut ipsa metuebat, jam laborabat. Ego a podagra, quæ me tunc temporis excruciabat, detentus, Pharmacopolam, quo uti soleo, rogavi ut ægrum inviseret, ac mihi de ejus statu referret: rediens ille mihi narravit, pueri matrem e nescio cujus muliercula consilio, *pulverem Comitissæ* & alia calidiora remedia filio propinasse, quin & stragula adjecerat matris indulgentia, sub quibus quasi defossus latebat æger, ut horum pondere sudores (ad quos ceu ad sacram anchoram in hoc morbo fœminæ confugiunt) exprimeret; ad hæc magnam *Posseti* calentis vim, *floribus Calendulæ & cornu Cervi incoctis*, ægro infuderat; unde adaucto febris calore, tantam spiritibus confusionem induxerat, ut præter modum deliraret æger, totis adstantium viribus vix lectulo affixus, ac incondita quædam, furentium ad instar, submurmurans. Nondum tamen in lucem prodibant exanthemata, vel saltem obscure, sed denso agmine cutim impetebant, inhibita plane eruptione ab hac methodo violentiore, quæ ad eam solicitandam desti-

destinabatur. Jubeo ut e lecto eximatur quanto ocyus, neque eundem nisi noctu ingrediatur ante lapsum *sextum diem*: dein ut syrupi de Meconio unciam dimidiam statim sumat, quo ne hilum proficiente post horæ spatium eandem dosin repeto, at nullo cum fructu; quippe quod sanguis tam immani furebat orgasmo, ut non nisi unciis duabus cum dimidia (spatio tamen inter singulas semiuncias interjecto, quo liqueret quid postrema dosis præstiterat) intro assumptis frænari posset; quo facto, unciam dimidiam tantum singulis noctibus hauriendam præscripsi, usque ad finem morbi; quæ quidem illam spirituum requiem, quam crebrior exhibitio paraverat, tueri jam partam valebat. Unde etiam convaluit æger.

Hic minime reticendum est, quod in quantacunque demum dosi & quantumlibet repetita exhibeatur primis hujus morbi diebus Narcoticum, modo sanguinis æstus atque enormis spirituum agitatio magnopere ferociant, vix scopum attingere poterit id, nisi æger a lectulo eximatur: Calor enim lecti calorem morbi ulterius augescit atque incendit; proindeque vim ita magnam Narcotici exhibere necesse erit, cui fortean natura impar fuerit. Quod etiam usu venit, etsi haud tanto vitæ discrimine, quando cortex Indicus exhibetur in febre intermittente, ægro per ejus usum in lecto se continente. Et hoc, ni fallor, in causa fuit, quod curatio hujusce febris nonnunquam protelata fuerit, quæ alias citius absoluta esset, & quandoque etiam si febris remittens tantummodo, & non interstincta erat, eadem adeo intendebatur, ut mortem ipsam æger haud effugerit.

Missis autem casibus extraordinariis, in quibus nullo non morbi tempore indicari potest hoc remedium, ego ista primum nocte exhibendum suaserim qua lecto jam in totum addicitur, *sexta* nempe a prima invasione, a quo tempore usque ad *diem decimum septimum* omni vesperi est propinandum, vel saltem donec æger ἔξω βελῶν quod ajunt, fuerit constitutus. Sexto enim die caro phlogosi quasi corripitur; unde caput ab humoribus exinde concalefactis turbari incipit, & vacillare.

Curandum est autem sedulo, ut anodynum temporius sumatur hic, quam in aliis morbis: quoniam quidam caloris, & inquietudinis quasi paroxysmus variolosos sub vesperam semper affligit; & quandoque accidit, quod, nisi maturius exhibeatur sub ultimis morbi diebus, æger, derepente paulo hebetior factus, mox incalescat, post de ægritudine queratur, quæ brevi in ipsa morte terminatur; attonitis haud parum amicis, qui paulo ante magnam de ægro, ceu convalituro, spem foverant. Cui tanto malo occurri fortean poterat anodyno confestim ingesto. His itaque diebus, *undecimo* vero præ cæteris, paregoricum temporius propinandum impero, etiam hora quinta sextave pomeridiana, utque in promptu sit, si quando forte ægritudo ex improviso invaserit. Quinimo persuasissimus sum, nonnullos ex mihi notis ideo fato functos, quod dicto medicamento, re jam postulante, destituerentur; cujus ope, si adfuisset, adhuc inter vivos numerari potuissent. Atque hoc in loco maxime, si in quo unquam alio, *Occasio præceps est*.

Quapropter cum tam ingens discrimen impendat, si Narcoticum vel sat cito non fuerit propinatum, vel si e diverso ita præmature, ut ejusdem vis paregorica, & spirituum sedatrix exoleverit, quam illud repetendum veniat; idcirco cum res in lubrico sit, tutissimum omnino est anodynum statis horis, tam mane, quam sero exhibere, ultimis sc. & periculosissimis morbi diebus. Neque hoc tempore syrupi dicti uncia semper sufficit, cum ea quantitas nihil præstet magis in intensiori sanguinis inflammatione, & spirituum animalium exorbitantia insigniore, quam uncia dimidia in morbo mitiore. Quinimo iterata experientia me edocuit, *Sesquiunciam* in juvenibus, & sanguineo temperamento præditis pro singula dosi, violentiæ symptomatum, quæ tunc ingruunt, & in quibus præcavendis toti sumus, frangendæ parem tantum esse; quodque hæc ipsa dosis in talibus subjectis, atque iis temporibus, mane & sero, non tuto tantum, sed cum magno etiam ægrorum commodo, repeti possit, donec illi convaluerint.

Neque vero hoc reticebo, quod in ultimis diebus Variolarum egregie confluentium quandoque necesse habui etiam ter in spatio diei naturalis, *i. e.* octava quaque hora, Narcoticum exhibere; quando scilicet, vel ob violentum spirituum orgasmum, vel ob eorundem confusionem ægritudinem aliqualem inducentem, longiora ab usu ejus intervalla haud concederentur. Hoc autem notandum, quod si tam frequens diacodii exhibitio ægro nauseam creet (quod in dictis diebus sæpe accidit) hoc in casu *Laudanum liquidum* propinandum; cujus *gutt.* xvj. idem valent, ac ℥j. *syr. de Meconio*, nempe si eodem modo præparetur, quem in *Libro de Morbis acutis*, *& in Cap. de Dissenteria* ibidem descripsimus.

Objicient, sat scio, illi, quibus hæc minus placent, materiam peccantem a Narcotico toties, & in tam larga dosi repetito, fixam iri, & ptyalismum retundi. Quibus respondeo, omnino fatendum esse salivationem aliquatenus imminui, nunquam tamen ita penitus cessare, ut non longissimis ab assumpto anodyno intervallis, atque ejus vi jam fatiscente, nonnihil recrudescat, immo vero gemino hoc commodo stipetur. Primo quod æger, viribus a Narcotico instauratis, pituitam validius expectorare valeat. Dein quod saliva, quæ excreatur, licet parcior sit, rectius tamen excocta est, quam si anodynum non fuerit exhibitum. Proximo loco, ptyalismi defectus hic partialis plusquam compensatur faciei manuumque tumore, qui ex repetito paregorici usu, & certior est & major in iis diebus, quibus hæ partes solent intumescere: facies scil. ab octavo die usque ad undecimum, (quo tempore fere incipit subsidere) manus vero ab undecimo, usque dum pustulæ eas obsidentes maturuerint. Atque fidenter assero, neminem in hoc morbo probe versatum posse negare utriuslibet horum tumorum absentiam, quo tempore se debent ostendere, pejoris esse ominis, quam ptyalismum interceptum. Me quod attinet, longe tutius esse autumo ptyalismi compescendi discrimen subire, quam a Narcotico abstinere: quod ita impense morbus hic efflagitat, ut in eo rudis sit oportet, & parum observationi deditus, qui ægros suos subsidio tanto defraudat.

Non vero ita capienda sunt, quæ hactenus disserui, ac si ego quotidianum diacodii usum, vel ea quæ convenit dosi, in tenellulis infantibus, qui Variolis confluentibus laborant, suaderem, nisi morbus periculum grave intentet, idque duabus de causis; primo, quia usque adeo non calent infantes, atque illi, quorum vitæ fax plenius accensa jam luculentius ardet; dein quod Narcoticorum jugiter assumptorum vim non ita bene ferat ætas mollior, & magis infirma. Adde quod sponte sua somno fere perpetuo morbi tædia fallunt infantes. Nihilominus quoties, vel phrenesi illi corripiuntur, vel pustulæ mali moris sunt, anodyna omnino indicantur, horum enim utrunque sanguinis atque spirituum animalium motum interturbatum plus satis evincit.

Duo hæc, quæ adeo prolixe tractavimus, nempe ista methodus, qua inhiberi debet præpropera materiæ variolosæ primis in diebus assimilatio, tum & altera, qua motus spirituum inordinatus ab externarum partium inflammatione excitatus, est præcavendus, duo sunt quasi cardines, in quibus omnis hujus morbi curatio vertitur, quandoquidem quæ ex eo oriuntur mala, quod utrique huic discrimini non satis occurreretur, funesta illa symptomata invitant, quibus Variolarum tragœdia absolvitur. Quocirca cum præcipuæ hæ fuerint indicationes curativæ, ubi iis modo jam tradito fecero satis, nihil amplius mihi restat agendum, in quantum scil. Medicus sum, non vero formularum medicarum Præscriptor. Quas ego duas, sive artes, sive dotes, sive etiam provincias appellare libeat, toto cœlo a se invicem distare arbitror.

Unum adjicio, si *Epispastico* opus fuerit, id peramplum, & satis acre ægri nuchæ applicandum; quod ita opportuno tempore fieri debet, ut neque præmature appositum vim epispasticam ante diem undecimum, in quo de summa rerum agitur, amiserit;

neque

neque in eum ipsum diem rejiciatur, quo jam tardius adveniens, illo temporis articulo obesse possit, præ calore, & æstu, quem sanguini imprimit, cum febre secundaria vix pari marte tunc decertanti. Opportunissime itaque applicabitur epispasticum nocte illa, quæ magnam morbi crisin præcedit, mox ab assumpto paregorico, quod tunc erat exhibendum. Apposito per id temporis vesicatorio, dolor, quem ejusdem morsus afferet, desinet ante diem illum, quo æger vel agonizaturus, & materiæ peccanti eo ipso tempore dabitur exitus, quo eo est opus ad vincenda mala ista, quæ illum diem præstolantur. Hoc enim primum tempore, quod in hujus morbi historia fuse deduxi, facies, quæ hactenus inturgescebat, jam detumescere incipit, & salivatio, quæ hucusque pleno amne fluebat, decrescere, condensato jam, & non nisi ægre excreto, qui eam excitabat, humore. Ut vero mittamus epispasticum illud tum faciei detumescentiæ, tum etiam imminutæ salivationi quadantenus substitui, febri insuper secundariæ perdomandæ aliquatenus conducit, quæ nunc temporis invalescit, sanguine quasi obruto, & penitus infecto puris copia a totidem abscessulis resorpta; adeo ut in omnibus fere, quos unquam tractavi, Variolis laborantes, observaverim, pulsum in carpo salientem ægre percipi posse hoc tempore, utut facile se pridie hujus diei, & postridie etiam, digito exploratori se proderet.

Sed inter ea, quæ a capite sive derivant, sive revellunt, nihil æque mihi videtur operari ac *Allium* pedum plantis applicitum. Quod allium revera attrahat, manifestum est a vesiculis, quas sæpe excitat; & a dolore illo non ferendo, quem nonnunquam, licet raro, affert, etiam non excitatis vesiculis, humores scil. in partes illas invitando; unde dolor tam vehemens quandoque exortus est, ut cataplasmate e mica panis similaginei in lacte cocti eundem sedare necesse habuerim. In adultis itaque qui variolis confluentibus laborant, allium incisum, & linteo involutum plantis pedum admovere soleo, a die octavo, in quo primum facies intumescit, donec jam morbus periculo omni vacet, singulis diebus renovandum.

Neque interim istud mihi prætereundum est, ægrum scil. a carnibus, durante morbo, arcendum omnino esse, & cerevisiam lupulatam eamque tenuissimam tantum pro potu concedendam. Jusculis avenaceis, pomis coctis, & jam dicta cerevisia commodissime interea vitam tolerabit. At vero instante jam maturatione, ubi particulæ purulentæ in sanguinis massam regurgitantes eandem tabo suo inquinaverint, utile erit coclearia vini aliquot, singulis auroris, & noctibus ægro indulgere. Stragula quod attinet, & lodices quibus æger in lecto est contegendus, neque plura sint illa, neque pauciora, quam quibus sanus utebatur. Quin &, liberum ei sit, quoties voluerit, se ab hac in illam lecti partem transferre, quo præpediri possint sudores isti symptomatici, quos ægro nocere satis opinor, evici. Eodem pacto etiam præcavebitur efferatior exanthematum phlogosis excitata a nimio calore, quem carnes contrahunt, quoties æger semper eodem in loco, ceu palo defixus, jacet. De hoc autem alias prolixius differui.

Casum nuperrimum, ceu specimen integræ hujus praxeos, subnectam. Hac ipsa hyeme me accersebat fœmina nobilis, Domina *Dacres*, ut quendam suum nepotem, Dominum *Thomam Chcut*, temperamento perquam sanguineo, & ætate florentem Medicus curarem. Pridie cœperat febricitare vehementer; colluviem biliosam in magna copia per vomitum rejiciebat; dorsum plurimum dolebat. His malis solatium quærens & levamen, lectum petebat, & tum stragulis acervatim injectis, tum calidis assumptis liquoribus sudores per diem integrum omni ope sollicitabat, sed frustra, cum tanta ad vomendum proclivitas, & alvi fluxus, licet modicus, omnem sudorificorum vim eluderent; Oleum interea febris igni affuderat, quo illa multum increverat. Ego jam Variolas brevi exorituras suspicabar, easque insigniter confluxuras, tum ob ætatis vigorem, tum etiam, quod sanguinem multum excalefecerat irrito sudoris extorquendi conatu, (quo quidem, si modo æstate ægrotaverat, & mictum sanguineum, & maculas purpureas certo advocaverat) tum vero maxime, quod semper observaverim in juvenibus immani vomitione, ægritudine, & dolore præter solitum vexatis, Variolas insequentes ultra modum confluxisse. Meum itaque esse ratus, ut nullum non lapidem moverem, quo præproperam materiæ variolosæ assimilationem obstruerem, a lecto illum arcebam, nisi statis prius horis somni. Die sequenti (tertius is erat) Variolis nondum comparentibus, sanguinis uncias octo e dextro brachio mane extrahi curabam: optimus erat ille floridusque, cum adhuc spirituosum tantum μίασμα exceperat, nondum vero putredinem illam, quam conciliat longior morbi mora, & in eorum sanguine utplurimum conspicitur, qui nuper ab hoc morbo convaluerint. Hora quinta post meridiem diei ejusdem, infusionis croci metallorum unciam unam exhibui, ex qua satis commode vomebat, & ægritudine levatus, longe melius habere visus est, jam haud invitus a lecto abstinens, a quo prius ægerrime se divelli patiebatur, ægritudine, & vertigine mactatus. Die quarto mane accedens, exanthemata, quibus præcavendis tanta fueram molitus, eo numero prodeuntia conspexi, ut ab insigniori, quem minitabantur, confluxu, ægri vitæ metuendum esset. Diligenter itaque cavebam, ne lecto interdiu committeretur; consulebam etiam, ut cerevisiam tenuem spiritu vitrioli instillato acidulatam potaret. In his ad sextum usque diem perseverabat; quibus diebus licet non ægrotaret, sed aura liberius vescens multum reficeretur, tamen alvo subinde laxiore fuit. Jam sub meridie non valebat ulterius, quod hic fieri assolet, se a lecto abstinere; decubuit itaque usque ad finem morbi, me non reluctante, cum nunc erupissent pustulæ omnes, quæ, non obstante meo omni conamine, plus satis confluebant. Quamvis enim pauciora erant exanthemata iis, quæ in nonnullis observavi ab hoc morbo extinctis; plura erant tamen, quam plerisque eorum, qui sanantur, solent prodire. Hac primum nocte syrupi de Meconio unciam unam in Aq. flor. Paralys. propinabam, singulis deinceps noctibus repetendam; suadebam etiam, ut non aliis stragulis, quam quibus sanus assueverat, tegeretur: ut jusculis avenaceis, & hordeaceis, nonnunquam etiam pomo cocto vesceretur; Cerevisiam etiam tenuem hauriret. Die octavo allium incisum, & panno lineo inclusum pedum plantis applicandum curavi, & renovandum quotidie, donec extra aleam consisteret. Post hæc pro augescentium pustularum genio omnia cedebant, usque ad decimum diem; quo tempore mane eum invisens, licet mediocriter se haberet, febris tamen secundariæ quendam quasi prodromum deprehendi, cum jactatione aliquali. Mox itaque procellam veritus imminentem, paregoricum supra laudatum exhibui, a qua tranquilla omnia, & pacata; eadem nocte syrupi de Meconio sesquiunciam præscripsi. Sequente aurora, diei sc. undecimi, cum post exolescentem vim anodyni, quod hesterna nocte sumpserat, jam de novo esset irrequietior, diacodii iterum sesquiunciam extemplo ingessi; vesperi item tantundem; atque eandem dosin mane, & sero ut assumeret quotidie consulebam, donec omnino convalesceret. Paruit æger; neque aliquod nos deinde symptoma exterruit, nisi quod urina ei quandoque supprimeretur, (malum junioribus hoc in morbo familiare) quam tamen genubus innixus in lecto reddebat, ptyalismum quod spectat, quantumvis salivæ copia frequenti anodynorum in tam larga dosi repetitione aliquantulum interciperetur, tamen longiore ab eorum usu intervallo pituitam concoctam excreabat, ac facies manusque debito tempore pro votis intumescebant. Die decimo octavo e lecto surgebat, & tunc primum jusculum e pullorum carnibus indulgebam, a quo per gradus indies ad victum consuetum redibat. Die vicesimo primo sanguis mittebatur e brachio dextro ad uncias octo, qui pleuriticorum sanguinem æmulabatur, & puris fere instar erat. Denique ad quatuor vices, spatio interposito, purgatus fuit.

Hic subinnuam, quod quoties in his pagellis dies ab invasione v. g. sextum, undecimum, &c. nominaverim, non ita accipi id velim, quasi Variolæ conflu-

confluentes tertio nunquam non die erumperent; cum satis sciam quandoque ita accidere, etiam in iis, qui vel maxime confluunt, ut pustulæ non nisi post aliquod a die tertio temporis spatium se exerant. Eruptio autem utplurimum in diem tertium ab invasione incidit, & ut plurimum, qui (ex. gr.) die lunæ confluentibus Variolis primum laborare incipit, die Mercurii sequenti pustularum primitias in cute summa deprehendet, & Jovis dies ab illo die lunæ secundus, undecimus ille erit, periculi plenissimus, nisi interposuerit se Medicus.

Atque hic iterum repeto Theoremata hæc omnia ad *Confluentes* tantum *Variolas* referri debere, quæ in genere distincto nullum prorsus usum habent, nec ab illo exposcuntur. Et tam sibi, quam aliis imponunt, qui attollunt cristas, quoties eos sanaverint, quibus exanthemata numero pauca, eaque interstincta efflorescebant. Si tentare libeat, quantum in arte valeant, in Variolis confluentibus vires experiantur; maxime quoties, vel florentes ætate, vel eos qui immodica vini ingurgitatione nimium incaluerint, hic morbus invaserit. Ne in levioribus exercitati, ita toto cœlo aberrent, ut se eos servasse existiment, quos ipsi adstantes non occiderint.

Verum dissertatiunculam hancce non prius finiam, quam ubi retulero quæ mihi, dum hæc scriberem, suo ore narravit Amicissimus Dominus *Carolus Goodall*, M. D. Collegii Medicorum Socius, atque impræsentiarum Censor: quod mihi ideo faciendum duxi, quo melius iis fidem conciliem, quæ cum hic, tum alibi, & de petechiis, & de mictu sanguineo affirmavi: utrunque nempe hoc symptoma quoties acutis morbis accedit, atrociori sanguinis inflammationi omnino deberi, ac proinde refrigerantia indicare remedia. Casus se ita habuit.

Juvenis annorum quasi 27. habitu corporis extenuato, & calido temperamento præditus, febre violenta, & continua correptus est mense Junio, Anno 1681. *Lingua erat sicca, & scabra, sitis vehemens, pulsus celer, dolor regionem cordis scrobiculo vicinam discruciabat, dorsum vero in primis, (in quo jugiter desævibat) sanguinem subinde mejebat, tum & petechiæ coloris subfusci collum, pectus, & carpos dense insidebant. Die sexto accersitus Medicus, & ægrum de vita periclitari a nimia urinæ sanguinolentæ excretione comperiens, Indicationes curativas ad sanguinem refrigerandum incrassandumque, cum etiam ad vasorum oscula, quæ in renibus relaxata dehiscebant, obturanda dirigendas censebat.*

Præmissis itaque tum venæ sectione, tum bolo lenitivo, ægrum, ut a lecto, quantum fieri potuit, se abstineret, serio monuit, cum a continuo lectuli calore mictum sanguinis promoveri non dubitaret: suadebat etiam ut in culcitra corio tecta æger potius dormiret, supinus non nisi rarissime jaceret, lac aquæ permistum, ut potaret, panatella, oryza lacti incocta, pomis coctis, sive solis, sive aquæ fontanæ intritis, & sacccharo edulcoratis vesceretur. Medicamenta ordinabat sequentia.

℞. Fl. rof. rubr. ℥vj. *cort. inter. Querc.* ʒß. *Sem. Plantag. parum contuſ.* ʒiij. *Aq. Font.* ℔ij. *Sp. Vitriol. q. s. ad gratam aciditatem: infundatur in vase clauso calore leni per quatuor, vel sex horas. Colat. add. aq. Cinnam. hord.* ℥iij. *Sacch. albiss. q. s. ut f. Tinctura gustui grata, de qua sæpiuscule bibat die noctuque.*

Enema e lacte cum Syrupo Violaceo injiciebatur hora a meridie secunda: & hora somni sequens Haustus propinabatur.

℞. Aq. fl. Paralys. Plantag. Cinnam. hord. an. ℥ß. *Aceti stillat.* ℥ij. *Syr. de meconio* ʒvj. *M.*

Die septimo, symptomatibus vix se remittentibus, Enema jam descriptum singulis diebus inficiendum curabat, tum etiam Emulsionem, Haustumque ad hunc modum præscribebat.

℞. Sem. Cichor. Endiv. Lactuc. Portulac. ann. ʒij. *Sem. Cydon. Papav. alb. an.* ʒiß. *Amygd. dulc. excort. n.* jv. *contundantur simul in Mortar. marmor. sensim affundendo Aq. Hord.* ℔iß. *colat. add. add. facchar. Crystall. q. s. f. Emulsio, de qua bibat cochl.* xij. *quarta quaque hora.*

℞. Aq. fl. Paralyſ. Nymph. germin. Querc. Plantag. an. ℥ß. *Aceti stillat. Aq. Cinnam. hord. an.* ℥iij. *confect. de Hyacinth.* ʒß. *syr. de meconio* ℥j. *M. f. Haustus hora somni sumendus.*

Die octavo, cum adhuc instaret febris, sanguis urinæ immistus copiosius exiret, & petechiæ in præmemoratis partibus numerosæ comparerent, omnia hæc symptomata a sanguinis calore, tenuitate & acrimonia, oriri conjectans, sanguinem secunda vice detraxit, liberaliorem cerevisiæ tenuis usum, cui vitrioli spiritus ad gratum acorem prius instillabatur, concessit: quam cum fastidiret æger, possetum e succo limonum, & lacte ei indulsit, uti etiam limonum pulpam in taleolas divisam, & sacchoro involutam. Addebat & sequentia.

℞. Conſ. Lujul. Cynorrhod. an. ℥ß. *confect. de Hyacinth.* ʒiij. *Diascord.* ʒiß. *corall. rub. præparat. sang. Dracon. Bol. Armen. an.* ℈j. *Syr. e Symphyt. & Pilosell. q. s. ut f. Opiata, de qua capiat quantit. Avellanæ sexta quaque hora, superbibendo haustulum seri lactis succo limonum facti, & sacch. alb. edulcorati, vel decocti Vulnerarii Spiritu Vitrioli acidulati.*

Haustus hesterna nocte præscriptus repetatur, cum Syr. de Mecon. ℥x.

Nono die petechiæ paulatim evanescebant, urina minus sanguine scatebat, quique inerat sanguis facilius separabatur, & matulæ fundum libentius petebat, hortabatur itaque ægrum ut in remediorum horum usu perseveraret, & diebus aliquot elapsis sequentia adjiciebat, ad eundem scopum collimantia.

℞. Conſ. Rof. rub. per setaceum traject. & Vitriolat. ℥iv. *balsam. Lucatel.* ʒij. *Bol. Armen. Sang. Dracon. Spec. Electuar. Diacoral. an.* ʒj. *Syr. e Coral. q. s. ut f. Elect. de quo cap. quant. Nuc. Moschat. bis de Die, superbibendo haustum Emulsionis sequentis.*

℞. Sem. Lactuc. Portulac. an. ʒiij. *Cydon.* ʒjß. *Papav. alb.* ʒß. *Amygd. dulc. excort. n.* v. *contund. in mortar. marmor. sensim affundendo Aq. Plantag.* ℔ij. *Aq. Cinnam. Hord.* ℥ij. *Colat. ad Sacch. q. s.*

His remediis, favente numine, æger intra septimanas tres a febre, & horrendis illis quæ memoravimus symptomatibus liberatus, petechiis abolitis, atque urina tum colorem naturalem, tum consistentiam recipiente, paulatim ad sanitatem, & vires pristinas rediit.

Quamvis autem symptomata ista jam dicta febri continuæ accrescerent, non vero illi morbo, de quo nos supra egimus; cum tamen quoties utrumlibet ea comitantur, a vehementi inflammatione, & sanguinis nimia attenuatione, unde sanguis per oscula vasorum quasi vi exigitur, semper ortum ducant; nullus dubito quin par methodus in tanta causarum paritate omnino sit adhibenda, quantum se fert utriusque morbi genius. Quamobrem virum optimum rogabam, ut mihi per illum liceret hanc ejus curationem hic subnectere. Quam quidem si quis vel mihi infensissimus, (cum autem alienos mores e propriis æstimans, nullum inimicum habere sperem) præstiterat; tamen veritate victus, præclarissimam eam fuisse omnium, quas unquam novi, curationum, lubens faterer: cum jandiu compertum habeam quam sit fatale febricitantibus sanguinem cum urina excernere. Cum vero idem amicitia mihi sit conjunctissimus, quanto cum animi prolubrio, & veritati & viri amantissimi famæ mihi litandum erat. Hic enim ille est, qui cum pauci admodum me vel minimum quid in re medica sive indaganda sive etiam excolenda profecisse asserere auderent, maledicorum torrenti se medium objicere sustinuit, atque me pari zelo, ac fide tutabatur, quo parentem filius. Quantumlibet autem beneficio tam insigni devinctus, nunquam tamen nisi eas, quas commeruit laudes, prædicarem, cum perinde fere sit improbum sive opprobrio, sive laudatione indignos afficere, quandoquidem utrinque a veritate discedatur. Nemo itaque mihi vitio vertat, si virum hunc ego nemini, inter eos qui mihi hactenus innotuere, probitate secundum fidenter affirmaverim, cum in tot annorum spatio, quibus eo familiariter usus sim, nec dicto quenquam lædere, quanto minus facto, sibi permiserit. Quantum vero in ea quam profitetur arte præcellat, modo Deus vitam ei concesserit, brevi satis elucescet; cum eruditioni haud vulgari, qua omnes medicinæ tam antiquæ, quam modernæ tractus perlustraverit, exquisitissimam in subtilioribus praxeos minutiis indagandis solertiam (sine qua nemo unquam medicinam merita cum laude faciet) catus attulerit. Unde

etiam

etiam ægrorum suorum votis, bonus felixque cum primis respondet.

Hæc demum sunt quæ ipse de hoc morbo sentio, quæ non mihi suggessit phantasiæ imaginatricis temeritas, sed phænomena practica edocuere. Neque sane capio, qui fieri possit, ut fallatur is, qui cogitationes suas omnes mera ac nuda ejus sive artis sive facultatis praxi limitat, & determinat, quam sibi perdiscendam & cum laude exercendam proposuit; aut e contra qui possit fieri, ut non tam in ipso se, quam in aliis decipiendis omnes vitæ annos prodigat ille, qui in iis excogitandis operam disperdit, quæ cum praxi nihil prorsus habent commune. Et sicuti haudquaquam faustus probusve *navis ad Clavum Gubernator* fuerit ille, qui non tam ad brevia, & saxa submarina agnoscenda evitandaque, quam ad causas fluxus refluxusque maris speculandas animum advertit (quod quidem cum Philosopho sit dignissimum, ab eo tamen perquam est alienum, cui id tantum negotii datum est ut navis non submergatur) ita neque Medicus, cui non alia quam curandorum morborum provincia decernitur, quantumlibet ingenio cæterisque animi dotibus valeat, in arte vere medica proficiet, qui non tam in occulta, & tortuosa illa methodo, qua natura morbos parit alitque (a qua etiam eorundem historia pendet) indaganda, atque in remediis eidem adaptandis omnes animi vires intendat, quam in curiosis & παρέργοις speculationibus cerebrum fatiget, ad homines orco eripiendos (quod spondet medicina) ne hilum facientibus. Quæ quidem prævaricatio non solum in causa est, quod genus humanum commodis illis & emolumentis privetur, quibus a plurimorum ingenio animique dotibus augeri potuisset, sed etiam effecit tandem, ut quæ medica appellatur, revera confabulandi garriendique potius sit ars, quam medendi. Atque eo tandem deventum est, ægris vivendum moriendumve sit, prout Philosophus, vel conjectando scopum attigerit, vel ab eodem aberraverit, quod in lubrico semper est atque ancipiti, cum primi isti speculationum repertores, non minus quam eorum mancipia, & servum pecus, de cerebrosis istis commentis bello quasi internecino invicem digladientur, attamen nemo fortasse omnium ipsam veritatem assequatur. Quamvis enim, si mentem serio applicuerimus, quid de facto agat natura, & quibus in operatione sua utatur organis, deprehendere valeamus; modus tamen, quo illa operatur, mortales, aut ego fallor, semper latebit. Neque hoc mirum est, cum longe (immo supra omnem humanum captum longe) credibilius sit nos misellos homunciones ab illustri vitæ lucisque regione exulantes, methodum, qua in fabricanda machina usus est sapientissimus Artifex, capere nullatenus posse; quam fabrum ferrarium rudem prorsus, & imperitum nescire quo pacto concinnetur automaton horarum index, cujus structura, & motus exquisitissimam artis elegantiam præ se ferunt. Sicuti de facto constat, cerebrum omnis tam sensus, quam motus fontem esse, tum etiam & cogitationum, & memoriæ officinam; & tamen non est possibile a diligentissima ejus inspectione contemplationeve mentem usque adeo illuminari, ut intelligere possit, quo pacto substantia ita crassa, & quasi pulpa quædam, neque operis, ut videtur, usque adeo affabre elaborati, usui ita nobili & facultatibus tam præcellentibus queat sufficere; neque exinde assignare quis potis est, qua ratione ex naturæ ejus vi, & structura partium, sive hæc sive altera ista facultas necessario fuerit exerenda.

Atque hæc de Variolis confluentibus: Quibus si adduntur quæ in historia morborum acutorum de hoc affectu tradidi, summam habes eorum quæ mihi hactenus innotuere, eaque omnia diligentissime, quod a me fieri potuit, trutinata atque expensa.

Accingo me jam (quoniam tu id postulas, Vir Eruditissime) ad ea exponenda, quæ de *Affectionibus Hystericis* hactenus observatione comperi. Quas quidem, perobscuram & difficilem, præ cæteris qui homines vexant, morbis, diagnosin habere, tum etiam ægrius curationem admittere, lubens fateor. Attamen ut potero morem tibi geram, ea, quæ Epistolæ convenit, brevitate, quam sane a me exigit valetudo infirmior, & quasi vacillans, hac præsertim anni tempestate, qua mihi verendum est, ne si pertinacius cogitationibus indulsero, podragræ mox paroxysmum accersam. Paucis itaque expediam, quæ hic habeo dicenda, methodo, qua uti soleo, insistens; brevem scil. morbi historiam tradens secundum vera naturæ phænomena; tum etiam medendi rationem subnectens quæ mihi optime cessit; quamque non tam librorum lectio, quam experientia propria, magistra haudquaquam infida, jam olim suggessit.

Hic morbus, si recte calculum pono, chronicorum omnium frequentissime occurrit; & sicuti febres cum appendicibus suis duas partes tertias ad chronicos morbos simul sumptos si comparentur, complent, ita affectus hysterici (vel isti saltem qui eo nomine insigniuntur) ad reliquæ partis tertiæ dimidium assurgunt, hoc est, chronicorum pars media sunt. Fœminarum enim paucissimæ (qui sexus adultorum dimidia est pars) ab omni horum affectuum specie prorsus liberæ sunt, si istas excipias, quæ laboribus assuetæ dure vitam tolerant. Quinimo non pauci ex iis viris qui vitam degentes sedentariam chartis solent impallescere, eodem morbo tentantur. Et quamlibet omnis retro antiquitas symptomata illa affectibus hystericis adnascentia utero semper vitio verterit, si tamen *Affectiones Hypochondriacas* vulgo dictas, quas splenis aut viscerum nescio quorum obstructioni imputamus, cum mulierum hystericarum symptomatibus conferamus, vix ovum ovo similius, quam sunt utrobique phænomena, deprehendemus. Neque tamen reticendum est, fœminas multo crebrius hoc morbi genere corripi quam solent mares, non quod se uterus magis male habeat, quam alia quævis corporis regio, sed ob causas infra explicandas.

Sed nec spectabilior est hujus morbi frequentia, quam varietas illa multiformis qua se ostendit, & nullos fere non æmulatur ex iis affectibus, quibus atteruntur miseri mortales. Quamcunque enim corporis partem insederit, symptomata, qualia ei competunt parti, statim producit; Et nisi Medicus tam sagaci quadam solertia & δεινότητι, quam in arte peritia valeat, fraus ei fiet, atque ista symptomata a morbo aliquo essentiali hujus, vel illius partis, non vero ab affectione hysterica, pendere arbitrabitur.

Quandoque v. gr. *Capitis* arcem occupans, *Apoplexiam* facit, quæ similiter *Hemiplegia* solvitur, eam omnino referens apoplexiam, qua tum ætate, tum mole corporis grandiores siderantur, & quæ ex eo nascitur, quod, cerebri cortice pituitæ copia referto ac scatente, spirituum animalium meatus, ac semitæ intercludantur: a qua quidem causa, quæ fœminis hystericis accidit apoplexia, oriri nullatenus videtur, cum easdem haud infrequens adoriatur confestim a partu, magna sanguinis vi simul ejecta, & vel partui laboriosiori, vel vehementiori alicui animi commotioni debeatur.

Quandoque *Spasmos* horrendos gignit, *Epilepsiæ* persimiles, ventre & præcordiis guttur versus intumescentibus, & nixus ita fortes edente ægra, ut licet alias mediocrium tantum fuerit virium, jam omni adstantium ope vix retineri queat, incondita interim atque inarticulata quædam vociferans, & pectus feriens. Fœminæ, quibus hæc species, quæ *uteri Strangulatus* vulgo audit, familiarior est, temperamento sunt utplurimum plusquam solet sanguineo, & habitu corporis ad viragines accedente.

Nonnunquam *exteriorem Capitis partem* occupat, pericranium inter craniumque, dolorem vix tolerabilem adferens, in quadam tantum particula, quæ transverso pollice contegi possit, jugiter defixum. Dolorem hunc etiam comitantur vomitiones enormes. Hæc species *Clavus Hystericus* mihi est, istas præ cæteris fatigans, quæ *Chlorosi* laborant.

Nonnunquam in *partes* incidens *vitales*, ita vehementem *Cordis palpitationes* excitat, ut quæ eam patitur fœmina pro indubitato habeat, sonitum cordis in costas arietantis etiam ab adstantibus omnino debere percipi. Hæc species eas maxime infestat, quæ extenuato sunt corpore, & crasi minus firma, quæque extabescentium pene formam præ se ferunt; tum etiam Juvenculas *Febre Alba* pallescentes.

Nonnunquam *Pulmones* obsidet, unde æger creberrime tussit, & fere sine intermissione, nihil prorsus expe-

expectorans : & quantumlibet hæc tussis species non ita valido nisu thoracem concutiat atque illa quæ convulsiva dicitur, explosiones tamen longe frequentiores sunt, æger præterea non ita sensu valet. Hæc autem *Tussis Hysterica* species oppido rara est, & fœminas pituita scatentes præ cæteris exagitat.

Nonnunquam in *Colon*, & regionem *Scrobiculo Cordis* subtensam impetum faciens dolorem vix ferendum infligit, *Iliacæ Passioni* haud absimilem; ubi ægra immodice vomit, colluviem quandam viridem, bili, quam *Porraceam* appellant, fere parem, nunc etiam insoliti alicujus coloris, rejiciens. Sæpe etiam postquam ægra ad multos dies jam dicto dolore (qui vel Stoicorum ἀπάθειαν expugnaret) & continuo vomituritionis conatu tantum non fuerit enecta, tandem *Ictero* intensiore omnem corporis superficiem ad instar croci tingente, solvitur paroxysmus. Ægra interea diris mentis angoribus pressa, omnem recuperandæ sanitatis spem prorsus abjicit: quæ quidem animi dejectio, & quasi *desperatio* quædam, non magis, quantum ego observavi, ab hac hystericorum affectuum specie sejungitur, quam sive dolor, sive vomitus præmemorati. Atque hoc genus in istis præcipue locum habet, quæ corporis habitu laxiore crudoque sunt, tum & in iis, quæ infantes grandiusculos, cum ingenti sui & naturalium vitæ staminum dispendio, sunt enixæ.

Quandoque hoc malum in alterutrum ex *Renibus* incursans, atrocissimo quem illic parit dolore, *Paroxysmum Nephriticum* omnino mentitur, idque non solum doloris genere locoque quo sævit, sed & adscitis vomitionibus immanioribus, tum etiam nonnunquam ex eo, quod dolor per uretherum ductus propagetur; ita ut ægre admodum dignosci queat, utrum hæc symptomata ab incluso calculo, an vero ab effectu aliquo hysterico enascantur, nisi forte casus aliquis acerbior ægræ animum paulo antequam corriperetur discrucians, aut materiæ viridis per vomitum rejectio, symptomata ista affectioni potius hystericæ quam calculosæ tribuenda esse docuerint. Sed neque *Vesica* ab hoc pseudosymptomate atque ementito affectu immunis est; cum non tantum ipsa ab eo doleat, sed & urina supprimatur, perinde ac si calculus eam obstrueret, qui tamen nullus est. Rarissime autem cernitur postrema hæc species vesicam attingens, quæ vero renum calculum imitatur, non ita raro. Utraque eas solet invadere fœminas, quarum vires repetitis sæpe paroxysmis hystericis jam fractæ sunt, & sanitas corporis detrita.

Nunc in *Ventriculum* decumbens, continuas *Vomitiones* excitat; nunc etiam *Diarrhœam*, quoties scil. in intestina effunditur: at neutrum horum symptomatum sequitur dolor, licet in utroque persæpe compareat dictus ille succus viridis. Utraque hæc species iis familiaris est, quas frequentiores paroxysmi hysterici debilitaverunt.

Atque ut hic morbus omnes ferme partes *Internas* infestat, ita etiam nonnunquam, & *Exteriores*, carnemque musculosam occupat, *maxillas* scil. *humeros*, *manus*, *crura*, *tibias*, nunc dolorem adducens, nunc tumorem; in quo genere is qui tibias distendit, tumor præ reliquis conspicuus est. Cum enim in hydropicorum tumoribus duo hæc semper observari possint, ut tumor sc. sub vesperam se majorem exhibeat, tum etiam ut pastæ instar madentis, vestigium digiti fortius impressi formamque referat: jam in hoc altero, tumor matutino tempore protuberantior est, nec digito cedit prementis, aut vestigium ullum manet. Plerunque etiam tibiarum alterutram tantum inflat: de cætero sive magnitudinem spectes, sive etiam superficiem hydropicorum tumores ita ad amussim æmulatur, ut ægre se haud facile ab ea quæ insedit sententia, dimoveri patiantur.

Sed neque ipsi *Dentes* (quod vix credas) ab hujusce morbi insultu se possunt defendere; licet neque vel minima cavitas, neque humoris alicujus defluxus, saltem qui percipi queat, doloris sive ansam præbuerit, sive vehiculum; qui nihilominus nec mitior est, nec contractior, aut expugnatu facilior. Isti vero tum dolores, tum tumores, quibus afficiuntur, partes exteriores, quas supra memoravimus, eas præcipue fœminas adoriuntur, quæ, longa paroxysmorum hystericorum serie, ac impetu violento tantum non exanimatæ, vitam ducunt vix vitalem.

Inter omnia vero morbi hujus tormenta, nullum se tam crebro ingerit quam *dolor* in *Dorso*; quem certo certius persentiscunt, quotquot vel levissime hoc affectu tanguntur. Quinimo id habent effectum commune dolores prædicti, quod illa, cui inhæserant regio, etiam post eorum discessum, tenera sic, & quasi fustibus probe fuerit dedolata, tactum refugiat; quæ quidem teneritudo sensim evanescit.

Hoc interim observatu dignissimum est, quod non raro notabilis quædam *externarum partium refrigeratio* symptomatibus his omnibus viam quasi sternit, & plerunque non nisi paroxysmo finito dispellitur: quam quidem refrigerationem haud semel isti fere, qua rigent cadavera, parem comperi, pulsu nihilominus recte se habente.

Addo, quod hystericæ fere omnes, quotquot ego hactenus tractavi, de *spirituum* dejectione sive *subsidentia* (ut cum illis loquar) conqueruntur; pulmonis regionem indigitantes, quoties locum, in quo hæc spirituum contractio, seu subsidentia sentitur, volunt designare.

Demum mulieres affectione hysterica laborantes, nunc in *risum* effundi, nunc in *lacrymas* pariter immodicas solvi, nulla προφάσει manifesta sive illum, sive has extorquente, nemini non est notum.

Inter omnia vero, quæ in hoc morbo comparent phænomena, illud maxime proprium est, atque ab eo fere inseparabile, quod scil. ægræ *urinam* subinde reddant plane *limpidam* ad instar aquæ e rupibus scaturientis, idque satis copiose, quod quidem ego sigillatim percontando, in omnibus fere didici signum esse pathognomicum eorum affectuum, quos in fœminis *Hystericos*, in maribus *Hypocondriacos* appellando censemus. Atque in masculis nonnunquam observavi, quod mox ab excreto lotio coloris citrini (immo vero proximo temporis momento) violentiori aliquo animi motu derepente perculsi, statim urinam, crystallum claritate æmulantem, magna copia, & impetu diu continuato ejecerint, eo usque se male habentes, donec urina pristinum colorem induerit, & paroxysmus simul evanuerit.

Quin & omnibus tam hystericis, quam hypochondriacis, quibus scil. jam malum inolevit, id accidit, ut *flatus* quandoque *nidorosos* e ventriculo emittant; quoties aliquid comederint, licet moderate tantum, & pro ratione appetitus, tum etiam aliquando *acidum* eructent, acetum sapore referens, quoties in eos ascenderit; læsa nempe utrobique concoctione, & succis proinde a naturali statu interversis.

Neque hoc tantum nomine infelices sunt, quod corpus ita male affectum, & quasi conquassatum adinstar ædium ruinas undiquaque minitantium, tantum non corruat, & fatiscat, cum magis adhuc animo ægrotent, quam corpore. Cum enim desperatio plane insanabilis de hujusce morbi natura sit, indignantur admodum quoties aliquis, vel minimam de sanitate recuperanda spem injecerit; facile interim credentes omnia scil. quæcunque in homines cadere possunt incommoda, quæque adeo fert rerum natura, perpessuros, tristissima quæque sibi ominantes, atque timorem, iram, zelotypiam, suspiciones, & si quæ atrociora sunt animi pathemata, vel ex levissima, vel etiam nulla data ansa, arripientes, & sinu foventes irrequieto anxioque; ab omni interim gaudio, spe, lætitia abhorrentes, quæ si forte occurrant, quando hæ raræ aves sunt, velocissime avolant, animum interim haud minus vehementer exagitantia, quam solent mœstiora illa πάθη, ita ut nullibi mediocritatem servent, in una levitate constantes; nunc amant præter modum, mox odio eosdem sine causa prosequuntur: nunc hoc illudve sibi agendum proponunt, mox a proposito resiliunt, & quod cum eo pugnat, aggrediuntur, sed neque hoc peragunt, ita animi pendentes, ut nunquam liceat quieta mente consistere. Quodque de superstitiosis asserit Orator Romanus, nostris hisce melancholicis pulchre quadrat. *Perfugium videtur omnium laborum, & solicitudinum esse somnus, ac ex eo ipso plurimæ curæ, metusque nascuntur*; cum funera tantum in somniis, & denatorum amicorum umbræ repræsentantur,

tur. Ita tam animo quam corpore excarnificantur, quasi hæc vitá omnis ignis esset expurgatorius, in quo scelera alio in statu perpetrata jam luerent atque expiarent. Neque hoc tantum maniacis accidit, & furiosis, quos dicimus, sed etiam illis, qui, si hos animi impetus excipias, prudentia ac judicio valent, quique & meditationum profunditate, & sapientia orationis longe eos superant, quorum mentes his cogitationum aculeis nunquam fuerint excitatæ. Ita ut non sine ratione observaverit Aristoteles, melancholicos cæteris ingenio præstare.

At vero tam horrendus animi status, qualem supra delineavimus, non aliis competit, quam iis, qui diu multumque cum hoc morbo conflictati, tandemque subjugati quasi victas manus dant; maxime si res adversæ animi mœrores, solicitudinesve, nimia in literarum studio assiduitas, atque animi contentio cum prava corporis diathesi conspirantes, oleum camino adjecerint.

Dies me deficeret, si omnia quæ affectus hystericos gravant symptomata enumerare velim; tam diversa atque ab invicem contraria specie variantia, quam nec Proteus lusit unquam, nec coloratus spectatur Chamæleon. Proinde recte mihi videtur rationem subduxisse *Democritus* (quantumlibet in morbi causa hallucinaretur) ubi in Epistola ad Hippocratem missa diserte asserit: *Sexcentarum ærumnarum, innumerarumque calamitatum authorem esse uterum.* Neque tantum multifaria sunt ista, sed nec regula aliqua aut typo uniformi se contineri patiuntur, quod in aliis hominum affectibus tamen usu venit, sed quasi farrago sunt quædam φαινομένων incomposita atque inordinata, unde perarduum est hujus morbi historiam describere.

Causæ autem hujus morbi *Procatarticæ* seu externæ, vel sunt vehementiores corporis motus, vel etiam multo sæpius, violenta quædam animi commotio a repentino aliquo, sive iræ, sive doloris, sive etiam timoris, & similium pathematum insultu. Quoties itaque me consulunt fœminæ de hoc illove corporis affectu, cujus ratio e vulgaribus morborum dignoscendorum axiomatibus nequeat reddi, nunquam non diligenter ab eis exquiro, An non eo de quo conqueruntur malo, tum præcipue fatigentur, cum tristitia, ærumna, aut alia aliqua perturbatio eas male habeat, quod si annuerint, jam satis superque mihi constat morbum in hac, de qua agimus, Tribu censendum; præsertim vero si diagnosin id clarius illustret, quod scil. certis aliquot temporibus urinam limpidam, & crystalli æmulam, eamque copiosam simul excernant. His vero animi motibus, qui usitatiores sunt hujus morbi προφάσεις, accedunt vel stomachi vacuitas ab inedia pertinaciori, vel nimiæ humorum evacutiones, sive a sanguine intemperanter effuso, sive ab emetico, aut cathartico, cui impares erant ægræ vires.

Jam vero ab hac totius morbi imagine, secundum vulgatissima ejus φαινόμενα depicta, proximo loco ejus *Causæ efficienter internæ* sive προηγούμενα mihi veniunt pensitandæ, quantum eas, ex omnibus quas descripsimus circumstantiis simul junctis, expiscari valeam. Pendent ergo affectiones istæ, quas in fœminis hystericas, in maribus hypochondriacas insignire libet, quantum ego judico, a spirituum animalium ἀταξίᾳ, unde facto impetu in hanc illamve partem plus quam pro rata densi nimiique feruntur, spasmos uti & dolorem excitantes ubi in partes sensu exquisito præditas irruunt, atque organorum, tum ejus in quod se ingerunt, tum istius a quo abscedunt, functiones pervertentes; cum utrumque ab hac tam iniqua partitione, quæ naturæ œconomiæ penitus adversatur, haud parum detrimenti capiat.

Cujus quidem ἀταξίας origo atque *causa antecedens* est debilior dictorum spirituum crasis, sive nativa ea fuerit, sive etiam adventitia, unde quavis προφάσει dissipatu faciles sunt, & eorundem systema nullo fere negotio dirimitur. Quemadmodum enim *Homo* quidam *exterior* conspicitur ex partibus sensui obviis compaginatus, ita proculdubio & *interior* est quidam homo e debita spirituum serie, & quasi fabrica constans, solo rationis lumine contemplandus. Hic vero cum temperie corporis intimius conjunctus, & quasi unitus, tanto ægrius faciliusve de statu suo dejicitur, quanto major est minorve ea, quam a natura sortimur, principiorum constituentium firmitas. Quamobrem fœminas longe plures quam masculos hic morbus aggreditur, quoniam videlicet istas natura magis delicatulo rarioreque corporis habitu seu vitæ molliori, & hominum deliciis destinatas, blanda donavit; mares autem toroso corporis robore, utpote qui laboribus exantlandis in tellure colenda, & repastinanda, & feris, quibus alantur, capiendis, aliisque similibus, apti nati sint.

Dictam autem spirituum ἀταξίαν hujus morbi causam esse, phænomena jam descripta satis probant; quorum præcipua tantum attingam, a notissimo illo affectu hysterico, qui *Uter Strangulatus* vulgo dicitur, initium faciens. Hic jam spiritus, facto quasi agmine in ventre inferiore, catervatim magnoque impetu in fauces irruentes, spasmos excitant per omnem quam transeunt regionem, ventrem inflantes ad instar globi prægrandis, qui tamen nihil aliud est quam partium spasmo tentatarum convolutio, & quasi conglobatio quædam, quæ non nisi magna vi reprimi potest, & coerceri. Partes interim externæ massaque carnea a spiritibus, jam alio raptis, magna ex parte destitutæ, eo usque frigescunt persæpe, non in hac sola affectus hysterici specie, sed in aliis omnibus, (quod prius adnotatum) ut cadavera non frigeant magis. Pulsus interim qualis sanarum est, nec ægra ab hoc frigore de vita periclitatur, nisi illud ab evacuatione aliqua enormiori præcedente originem ducat.

Idem etiam dici potest de violentiori isto affectu hysterico, qui externa facie *Colicam biliosam*, vel etiam *Passionem Iliacam* æmulatur; in quo ægra dolore vix tolerando in regione cordis scrobiculo circumposita, una cum immani materiæ herbam colore referentis, evomitione, discruciatur. Quæ quidem symptomata haud aliunde nasci existimo, quam a vehementi spirituum dense conglomeratorum in dictas partes impulsu, unde & spasmus, & dolor, & earum totalis facultatum subversio.

Neque ex eo quod ista, quæ in hoc affectu sive per os, sive per sedem egeruntur, colore quandoque viridi tingantur, statim conficitur morbum hunc in humoribus residere, aut atrocissimum illum dolorem ab humoris alicujus acrimonia partem, cui inhæret dilaniantis, produci; quem idcirco pro minera morbi habeamus, ac proinde remediis tam ἄνω quam κάτω catharticis radicitus extirpandum censeamus. Etenim de facto constat, ægritudinem illam, qua laborant navigantes (a spirituum animalium agitatione ortam, in fluctuanti ac irrequieto mari) colluviem coloris plane herbacei ex hominum, vel sanissimorum ventriculo exantlare, ut primum in mare longius sunt provecti, quibus tamen ante semihoram ultimo elapsam non inerat bilis hæc, quam porraceam appellare libet. Annon & infantes in paroxysmis convulsivis, in quibus spirituum animalium maxime res agitur, tam per superiora, quam per inferiora materiam ejusdem plane coloris ejiciunt? Quibus addendum est id, quod experientia ferme quotidiana docet, scil. quantumlibet ejusmodi, sive fœminas, sive infantes iterata catharsi exhauserimus, attamen color jam dictus in eis, quæ vel per vomitum, vel per sedem exeunt, usque visetur. Quin etiam a pharmacis tam emeticis quam catharticis frequentius propinatis uberior materiæ viridis nascitur seges, cum ab utroque genere spirituum ἀταξία provehatur: quæ vel, nescio quomodo, istarum partium fermentum destruit ac pervertit, vel in ventriculum intestinaque vi spasmorum succum aliquem alienæ indolis intorquet, qui humores ejusmodi coloribus inficere potis est. *Chymiæ* sectatores, licet nondum ita bene cum illis sit, ut quæ in organis suis πολυτέχνοις medicamenta elaboraverint, majus aliquid in morbis debellandis præstent, quam quæ contunduntur in mortario, vel in olla decoquuntur; tamen curiosorum περιεργίᾳ eousque gratificari norunt, ut duos liquores æque limpidos clarosque ostendentes, ex iisdem invicem commixtis saturatum colorem aliquem, quasi præstigiantes, possint exhibere. Et profecto, ita lubrica est & evanida colorum speculatio, ut nihil certi ex illis,

llis, de corporum in quibus apparent natura, queat deprehendi. Neque magis sequitur ea quæ colore viridi sunt, acria esse omnia, quam omnia quæ sunt acria, viridi esse colore. Re itaque undique perpensa, satis liquet dolorem immanissimum qui hac colica hysterica laborantes pene exanimat, tum etiam materiæ viridis rejectionem, a spiritibus nimio impetu in partes sub cordis scrobiculo positas incursantibus, atque easdem spasmo contrahentibus omnino excitari.

Huic etiam spirituum enormitati tribuendum est symptoma istud, quod superius *Clavi Hysterici* nomine indigitavi, in quo spiritus ab omni corporis ambitu in certo pericranii quasi punctulo concentrantur, dolorem haud minus perterebrantem, quam si clavus ferreus in caput vi adigeretur, accersentes, una cum insigni materiæ viridis evomitione. Quæ quidem spirituum ab universo corpore quasi in punctum contractio non multum abludit ab ista radiorum Solis collectione, quæ fit ope vitri incensorii; utque hi vi unita exurunt, ita & isti ob eandem rationem dolorem infligunt, membranas quasi discerpentes lacerantesque, junctis viribus.

Deinde ab hac inordinata spirituum agitatione sanguinem perturbante, exoritur symptoma illud, tam hystericis, quam hypochondriacis haud insolens, ut supra notavimus, quod nempe sæpenumero *urinam* reddant *claram* limpidamque simul, & copiosam: cum enim sanguinis œconomia subinde interpellatur, quod importatur serum satis diu retinere nequit æger, sed illud prius dimittit, quam istis particulis salinis, quarum ope color ad citrinum traduci debuerat, impræ-gnari potuerit. Cujus rei quotidianum habemus experimentum in eis, qui, cum plus satis liquoris, maxime tenuioris atque attenuantis, ingurgitaverint, lotium mox limpidissimum excernunt. Quo in casu sanguis ab ea seri quantitate, cui retinendo prorsus impar est, plane devictus, illud omnino limpidum amittit, nec dum a corporis succis infectum, ob moram justo breviorem.

Tertius jam agitur annus, a quo Nobilis quidam me sibi Medicum volebat, qui *Colicam Hypochondriacam* pati mihi videbatur, ad *Passionem Iliacam* fere accedentem doloreque, & vomitu enormiori; quo morbo diu multumque fuerat vexatus, & tantum non fractus. Per omnem morbi decursum sedulus animadverti, quod ubi pessime se habuerit, urina limpida, & exors coloris semper fuerit, quando vero paulo melius, ad citrinum vergeret illa. Hunc die quodam adiens, urinam conspexi, quam tribus vicibus excreverat, in matulis totidem reservatam, citrino colore præditam: lætus ipse hilarisque cibum ex ἐπιδόσεως aliquem jam assumere meditabatur, invitante, quod mihi dicebat, appetitu: in quo temporis articulo superveniens quidam eousque bilem commovebat, ut extemplo ægrotans, matulam deposceret, quam urina limpidissima crystallum colore æmulante, fere implevit.

Forte etiam a spiritibus sanguinem ita molestantibus pendet *Ptyalismus* ille hystericis familiaris, cum ad multas septimanas salivam expuant tenuem, perinde ac si unguento ex *Mercurio* fuerint delibutæ: durante enim hoc turbido sanguinis statu, in quo excretionibus ad naturæ methodum exigendis impar is est, serum motum hunc inversum forte sibi vendicans non jam in renes pro lege naturæ exoneratur, sed per arteriarum extremitates in glandulas deponitur, & per *ductus salivales* salivæ forma prodit. Idem dici potest de nocturnis istis sudoribus, quibus fœminæ hystericæ nonnunquam profunduntur, qui non ab alia causa fluunt, quam a seri sanguinis diathesi, quæ in corporis habitum gestit effundi, ob modo memoratam sanguinis ἀταξίαν.

Frigus quod attinet, quo toties algent partes externæ in affectibus hystericis, luce clarius est, illud ex eo accidere, quod spiritus suam in illis stationem deserentes, se nimio opere in hanc illamve partem inferant: Nec est dubitandum, quin tam *Fletus*, quam *Cachinnus*, quem tollunt haud raro hystericæ, etiam nulla data ansa, a spiritibus animalibus procuretur, organa, quæ his functionibus animalibus inserviunt, magna vi pulsantibus.

Obiter dicam, mares etiam, quamvis rarius id. eveniat, fletui ex nulla προφάσει quandoque obnoxios reperiri. Accersebar aliquando ad virum tam ingenio, quam genere nobilem, qui nonnisi paucis diebus a febre convaluerat, alterius Medici consilio usus, qui & sanguinem detraxerat, & pharmacum catharticum ter exhibuerat, tum etiam carnibus illi interdixerat. Hunc ubi vestitum conspexerim, & de rebus quibuslibet cum judicio disserentem audierim; rogabam quorsum me conveniret; respondit familiaris quidam ejus, modo expectarem paulisper, res ipsa loqueretur; confidens itaque, & sermones cum ægro trahens, mox observavi labrum inferius pendulum protrudi cum motitatione crebra (uti solent infantes morosiores fletum adornare) & exinde ægrum in tantas solvi lacrymas, quantas vix alias vidi unquam, cum gemitu ac suspiriis tantum non convulsivis. Qui tamen repentinus torrens non ita multo post detumuit prorsus. Hanc ego affectionem a spirituum ἀταξία, (partim a morbi diuturnitate, partim ab evacuationibus, quas θεραπεία necessario exigebat, orta) pendere existimabam: partim etiam ab exinanitione, & abstinentia a carnibus, quam etiam ad dies aliquot posteaquam convaluerat, imperaverat Medicus, quo cum a recidiva præstaret securiorem. Hinc cum pronunciavi extra omnem febris aleam jam constitutum; symptomaque prædictum, inanitioni tantum deberi, ac proinde suadebam, ut pullum gallinaceum assum in prandium juberet parari, & simul vinum modice hauriret; quo facto, & carnibus deinceps moderate vescens, nunquam deinceps fletum hunc convulsivum passus est.

Ut tandem finiam, (cætera enim, quæ in hoc morbo spectantur phænomena, jam missa facio) ab hac ipsa spirituum inordinatione nascitur perturbatio illa, & varians subinde tam animi, quam corporis intemperies, quæ tum in hystericis, tum hypochondriacis dominatur: cum enim utrisque desit ea spirituum firmitas, quæ in robustioribus, atque iis, quorum facultates jugi spirituum vegetorum subsidio actuantur, semper invenitur, impressiones rerum minus gratarum nequeunt perferre, sed vel ira vel dolore subito perciti, perinde sunt irritabiles, atque illi, quorum ἡγεμονικὸν mollius, & debilius vel natura primo procudit, aut longior ægritudinum sive series, sive mora tandem reddidit. Etenim animi robur, & constantia, quandiu hoc corporis luto is incrustatur, firmitudine spirituum eidem famulantium maxime pendet, qui quidem supremum in scala materiæ gradum constituunt, in ipso *Entis immaterialis* confinio positi: Cumque animi compages, si fas est ita dicere, longe magis affabra sit & delicata, quam est corporis structura, utpote quæ in harmonia facultatum præstantissimarum, & pene divinarum consistat, si hujus σύστασις quoquomodo fuerit interrupta conturbataque, major inde consequetur ruina, quanto præcellentius erat & magis exquisitum opificium, dum integrum perstaret. Et hic quidem miserorum quos depinximus, animoque fractorum status est; cui malo non citius remedium adferet pertinax aliquod vel insolentissimi Stoici decretum, quam ἰδονταλγίαν præcaverit is, qui firmiter statuerit, se nullo modo permissurum, ut dentes dolore pertententur.

Satis itaque jam constat, opinor, omnem hunc morbum ad spiritus animales non rite dispositos referri debere; nec a semine aut sanguine menstruo corruptis (quod asserunt nonnulli Authores) & halitus malignos in partes affectas elevantibus, produci; nec a succorum nescio qua perversa depravatione, sive etiam humorum acrium congestione, ut alii volunt, sed ab iis quas modo assignavimus causis. Quod enim morbi fomes in materia non delitescat, unica hac instantia satis elucescet. Fœmina v. gr. quæ rectissima semper valetudine uti solet, modo delicatula sit illa, & teneriore corporis habitu, si forte errore aliquo, sive emetico, sive cathartico quovis fortiore nimium fuerit debilitata exhaustaque, certo certius symptomate aliquo, ex iis, quibus hic morbus stipatur, mulctabitur; quod tamen ejusmodi vomitio, vel catharsis amoliretur magis quam invitaret, si morbi minera in humore contineretur. Idem dici potest de immodico sanguinis dispendio, sive phlebotomia is fuerit extractus, sive in puerperio debito copiosius manaverit, uti & de exinanitione, & justo longiore a carnibus absti-

abstinentia, quæ omnia ad affectus hystericos præcavendos potius facerent, quam ad eosdem accersendos, si illorum fomes in materia aliqua involveretur: cum e diverso non alia causa ita constanter pariat hujusmodi affectus, ac solent dictæ evacuationes.

Quamvis autem satis pateat originarium hujus morbi fomitem in humoribus nullatenus stabulari, fatendum est tamen (quod res est) spirituum ἀταξίαν illam, cui morbus debetur, humores putridos in corpore coacervandos gignere, cum tam illarum partium functio, quæ vehementiori spirituum impulsu distenduntur, quam earum, quæ illis privantur, omnino pervertatur. Cumque harum pleræque *Organa* sint quasi *separatoria*, excipiendis cruoris recrementis designata, si earum functiones quovis modo lædantur, fieri non potest, quin ingens fæculentiæ colluvies accumuletur; quæ quidem eliminata fuisset, totaque proinde sanguinis massa depuratior facta, modo singula organa munus suum explevissent, cui nullo modo defuissent, si debita spirituum œconomia universa invigorasset. Huic ego causæ adjudico *Cachexias* insigniores, ἀνορεξίαν, sive *Appetitus prostrationem*; in Juvenculis *Chlorosin*, sive *Febrim albam* (quam quidem *speciem* esse *Affectionis hystericæ* nullus dubito) aliamque omnem malorum lernam, in qua immerguntur misellæ, quotquot hoc morbo diu elanguerunt, quæ omnia a succis putrescentibus in sanguine congestis, atque exinde in organa varia depluentibus, succrescunt. Hujus farinæ est *Hydrops testium* in fœminis, quæ jam diutius affectu hysterico laboraverint, natus a succis depravatis e sanguinis massa in organa rejectis; unde perversis eorundem facultatibus, primo steriles fiunt mulieres, & destruitur prorsus œconomia partium, indeque serum & sanies gignuntur, quæ non tantum *Nodulos ovaque testium* interficiunt, sed etiam in tunicarum interstitia se insinuantia, testes in molem ingentem elevant, quod in earum dissectionibus cernitur, quæ hoc morbo pereunt. Diathesis interim hysterica horum aliorumque humorum similium causa est primaria, quamlibet ejusdem cum illa prosapiæ non fuerint.

Quemadmodum in *Febre quartana*, qua vel pancratice valens quispiam corripietur, si modo duos tresve dies in locis paludosis ac lacustribus egerit, primo, spirituosum quoddam μίασμα morbi hujus sanguini imprimitur, quod diuturnius inhærens, læsa tandem naturæ œconomia, omnes corporis succos inquinat, aliena prorsus indole eos imbuens, unde æger (maxime si ætate grandior fuerit ac in senium jam vergat) cachexiis aliisque malis obnoxius redditur, quæ febribus intermittentibus diu affligentibus superveniunt. Quæ tamen febres non sunt profligandæ remediis, quibus rectissime expurgantur hujusmodi humores, sed *Specificis* iis, quæ abigendis istis febribus immediate dicantur.

Ex omnibus, quæ nos hactenus congessimus, abunde mihi constare videtur, præcipuam in hoc morbo indicationem curativam eam esse, quæ sanguinis (qui spirituum fons, & origo est) corroborationem indigitat; quo facto spiritus invigorati eum servare possint tenorem, qui & totius corporis, & singularum partium œconomiæ competit. Cum vero hæc spirituum ἀταξία (quod supra fieri posse concessimus) mora longiore humores vitiaverit, e re fuerit eosdem jam corruptos, & *Phlebotomia*, & *Catharsi* prius imminuere, modo ægræ vires permiserint, quam ad sanguinem corroborandum nos accingamus; quem quidem scopum vix assequi poterimus, quandiu fæculenta humorum colluvies se mediam, quasi obicem, interposuerit. Quandoquidem autem *Dolores* atrociores, *Vomitiones*, & *Diarrhœa* enormes ita nonnunquam effervescant, ut inducias non ferant usquequo primariæ illi fortificandi sanguinis intentioni possit satisfieri, quandoque ab effectis consopiendis (missa aliquantisper causa) curationis tela necessario ordienda est, exhibito scilicet medicamine *Anodyno*: dein spiritibus, quorum crasis infirmior morbi causa est, rectificandis opera danda est, quo ejusmodi symptomatibus deinceps occurratur. Cumque experientia doceat permulta esse, quæ fœtoris exhalatione repellendis spiritibus seditionem molientibus, & in loco suo continendis apta nata sint, (quæ idcirco *Hysterica* audiunt) neque illa sunt negligenda, quoties dictis intentionibus implendis operam navamus.

Ad hanc ego metam collimans, venam in brachio secari jubeo, dein ut purgetur ægra tribus quatuorve auroris continuis. Per hos dies, in quibus *Venæ sectio* & *Catharsis* celebrantur, ita plane nihil emolumenti capere ægra, ut in pejus ruere, sibi videatur, cum dictæ evacuationes tumultu concitato ἀταξίαν promoveant, qua de re ægram diligenter præmoneo, ne animum despondeat, suadente morbi genio: utut fuerit, vitiosi isti humores, quos a morbo diuturniore coaggeratos supponimus, quadantenus sunt detrahendi, antequam primariæ intentioni percommode satisfacere queamus.

Post has evacuationes, ad sanguinem confortandum & proinde etiam spiritus ex eo prognatos, *Remedium* aliquod martiale seu *Chalibeatum* ad *dies triginta* præscribo assumendum, quo non aliud certius hic votis respondet. Etenim massæ sanguineæ, jam effœtæ & languescenti, volatile quoddam fermentum, ceu calcaria, subdit, a quo excitantur & quasi eriguntur spiritus antea jacentes & suo pondere pressi. Cujus rei indicium est vel apertissimum, quod quoties *Chalybs* in *Chlorosi* propinatur, pulsus derepente major fit & celerior, exteriora corporis incalescere; facies non amplius pallida & mortuis concolor, sed vivida cerni & sanguine purpurata: Attamen hic notandum, quod non semper venæ sectio & cathartica chalybis usui sint præmittenda, cum viribus admodum imbecillis & diuturnitate morbi attritis fractisque omitti ea possint ac debeant, & cum chalybe statim incipiendum; quod diligenter advertendum.

Commodissime vero, aut ego fallor, in *substantia* exhibetur; atque ut nec observavi unquam ipse, nec fando accepi, eum ita sumptum cuivis nocuisse, ita certiorem me fecit experientia multiplex, nudam chalybis substantiam & felicius & breviore temporis spatio curationem absolvere, quam si is quovis, ex iis qui vulgo feruntur, modo fuerit præparatus. Cum tam in hoc, quam in aliis melioris notæ remediis, id quandoque præstiterit chymicorum officiosa sedulitas, non tantum ut δραστικώτερα non sint, sed etiam a perversa eorundem diligentia & opera plusquam otiosa, magis evilescant. Audivi etiam (quod si modo verum sit, assertionem hanc nostram fortiter sustinebit) ipsam mineram, prout a terræ visceribus effoditur, crudam efficacius in morbis subjugandis operari, quam ferrum ignem jam passum, & fusione depuratum: cujus rei fides tamen penes Authorem sit, me nondum experto, siccine se res habeat, an vero aliter. Id certo scio, nullum remedium præclarum atque ἐξαίρετον uspiam gentium fuisse procusum, quod non a natura præcipuas vires acceperit: unde Θεῶν χεῖρας, non vero hominum præcellentiora quævis medicamina antiquitas grata compellavit. Quod vero nativa quidpiam bonitate præstans & efficacia, mirandos edat effectus, quacunque demum forma ingeratur, testes hic adduco par illud nobile, papaveris lacrymam sive *Opium*, & *Corticem Peruvianum*. Neque etiam tantum in medicamentis præparandis medica cernitur peritia, quam in iis seligendis appropriandisque, quæ natura, suo igne elaborata atque evecta, liberali manu porrigit. Id tantum nobis agendum restat, ut medicamenta in eam formam reducantur, qua vel eorundem substantia, vel saltem vis & efficacia melius corporibus nostris impertiri queat: cui muneri obeundo facultates nacti sumus plus quam pares. Post chalybis substantiam, ejusdem *Syrupo* lubentius & præ cæteris utor. Fit autem e ferri aut chalybis limatura, in vino Rhenano in frigido infusa, usque dum vinum satis impregnatum fuerit, quo facto liquor colatus cum sacchari quantitate sufficienti in syrupi consistentiam excoquendus est.

Nec mihi solemne est toto illo spatio, quo ægra chalybeata sumit, catharticum aliquod statis intervallis exhibere. Cum tam in genere hysterico, quam hypochondriaco, chalybis vires a cathartico interci-
di

di atque infringi mihi videantur. Quando enim id mihi palmarium sit, ut spiritus in ordinem redigam, atque eorum systema redintegrem firmemque, quod toto vix octiduo resarciveram chalybis ope, cathartico vel lenissimo exhibito die unica rursus demolior; atque ita diruta extruendo, atque a me extructa subruendo, & ægros & operam ludo, vanus & infelix Ardelio. Qui quidem mos cum etiam in usu aquarum mineralium obtineat, quæ ferri mineræ sunt participes, haud mihi dubium est, easdem exinde minus efficaces reddi. Non sum nescius quosdam fuisse sanatos, catharticis non tantum intercalatis, sed etiam quotidie cum chalybe propinatis, quod tamen non tam Medici prudentiam, quam chalybis virtutem ἐνεργετικὴν mihi comprobat, cum, si ea omittantur, breviori temporis spatio curatio succedat.

Neque sane video in aliis affectibus multis præter jam dictum, quid emolumenti, sive potius quid non incommodi tam repetita catharticorum exhibitio ægris adferre queat. Quamvis enim haud negandum sit, quin intestina ex impuritatibus liberent ea, & pariter e massa sanguinea humores noxios in ea stabulantes aliquantulum extrahant, e contra tamen haud minus certum est, quod frequenter repetita in corporibus imbecillis (maxime vero in ætatibus tenellis) plurimum officiant; cum ex hac φορφάσει ingens humorum colluvies in viscera eliciatur, atque iis in partibus deposita fermentationes præternaturales invitet, ex quibus deinceps *Tumores* in infimo ventre oriuntur, tanto magis indies mole augescentes, quanto sæpius æger purgetur. Atque id demum accidit, ut istæ partes præ imbecillitate & caloris nativi (jam sub humorum onere quasi obruti) defectu, *tabe* facile afficiantur ac putrescant. Quandoque etiam, œconomia viscerum ob causas jam dictas penitus eversa, *Glandulæ* præternaturales, *Strumæ* soboles, & id genus similia mesenterio accrescunt, & ad mortem viam sternunt. His rationibus adductus tutissimum esse judico in *Infantibus* post evacuationes universales, easque perpaucas, eo indicationem curativam dirigere, ut confortentur sanguis & viscera. Quod *Vinum Hispanicum* vel solum, vel *Herbis corroborantibus* alteratum efficere potest, modo mane & sero cochlearia aliquot (pro ratione ætatis ægri) satis diu exhibeantur. Cum vero quæ exterius admoventur, tenera infantium corpora facile penetrent, proindeque sanguinem ipsum qualicunque virtute sua penitus afficiant, e re erit in *Tumoribus* qui ventrem eorum occupant, sive *Schrophulis*, sive *Rhachitidi veræ* originem illi debeant, *Linimentis* uti, quæ sanguinem ac viscera corroborandi ac pariter labem aliquam morbificam iis inductam delendi vi pollent. Ut ℞. *Fol. Absint. vulg. Centuar. min. Marrub. alb. Chamædr. Chamepit. Scordii, Calaminth. vulg. Parthenii, saxifrag. prantes. Hyperic. Virgæ Aur. Serpill. Menth. Salviæ, Rutæ, Card. benedict. Puleg. Abretan. Chamomel. Tanacet. Lilior. Convall. (omnium rec. collectorum & incisorum) an. m. j. Axungiæ porcinæ* ℔iv. *sevi ovini, & vini Clareti an.* ℔ij. *Macerentur in olla fictili super cineres calidos per horas* 12. *Deinde ebulliant ad humiditatis consumptionem, & postea colentur, ut fiat Unguentum; quo venter ac Hypochondria illiniantur mane & sero per* 30. *vel* 40. *dies continuas, uti etiam Axillæ utræque*. Quoad *Rachitidem* autem hoc notandum, quod in tumoribus istis qui ventres infantium post longas *Intermittentes Febres* olim infestarunt, veræ rachitidi non multum abludentes, repetita catharsis omnino videretur indicari, cum ante usum *Corticis Peruviani* istæ febres in diuturnitatem longam se extenderent, ac proinde sedimentum deponerent, hujusmodi tumorum causam, quæ ideo non nisi purgatione repetita abigi poterat: Attamen in *Rachitide vera* cathartica locum non habent, nisi ut semel vel bis ad plurimum æger purgandus antequam usum alterantium aggrediatur. Per totum autem tempus quo partes illiniuntur, intus assumat vel vinum modo dictum; vel, si fieri possit, pro potu omni bibat cerevisiam, in qua quantitas sufficiens herbarum prædictarum, vel earum

saltem aliquam multarum, una in dolio inclusa fuerit. Denique hoc quod innui diligenter advertendum volo, cum non paucos infantes aut pueros a catharticis sæpe repetitis (quæ forte ventris tumor invitaverat) interemptos fuisse satis sciam. Sed hæc obiter.

Si quis objecerit, *limaturam Chalybis*, nisi æger subinde fuerit expurgatus, in visceribus hærentem, ei, qui illam devoraverit, nocere posse; respondeo primum me nihil unquam tale in quoquam deprehendisse: deinde longe verisimilius esse, eandem muco & excrementitiis partium humoribus involutam una cum istis tandem omnem elabi, quam medicamentis purgantibus exagitatam, quæ adstrictiones insolitas, & viscerum torsiones contractionesque afferunt; qua quidem compressione, chalybis particulæ viscerum tunicis impactæ in iisdem penitius defigi possunt.

Interea dum chalybs administratur (ad confortandum sc. sanguinem & spiritus animales) remedia vulgo dicta *Hysterica* in usum quasi obiter revocanda sunt, idque eo modo atque ea forma, quæ maxime conveniunt ægris; quæ quidem si in forma solida fuerint deglutitæ a minus fastidiosis, potentius longe spiritus in officio & loco suo retinebunt, quam si in liquida hauriantur, hoc est, sive decocta, sive infusa. Ipsa enim substantia ventriculum diutius sapore suo afficit, & corpus inficit penitius.

In summa, indicationibus, quas supra attigi, universis satisfacturus, paucula hæc & vulgaria præscribere soleo; quæ licet nihil magnifici præ se ferant, ut plurimum tamen id præstant, quod volo.

Mittatur sanguis e brachio dextro ad ℥viij.

℞. *Galban. in tinctura Castor. solut. & colat.* ℥iij. *Tacamahac.* ʒij. *f. Emplast. Umbilico admovendum.*

Sequenti mane aggrediatur usum sequentium Pilularum.

℞. *Pilul. Coch. maj.* ℈ij. *Castor. pulv. gr.* ij. *Balsam. Peruv. gutt.* iv. *f. Pilulæ n.* iv. *Cap. hora quinta matutina superbibendo. Repetantur per duas vel tres alias vices, idque singulis vel alternis auroris pro ratione virium, aut operationis.*

℞. *Aq. Ceras. nigr. Rutæ, & Brion. comp. an.* ℥iij. *Castor. in nodulo ligat. & in vitro suspend.* ʒß. *Sacchar. Cryst all. q. s. f. Julapium, de quo capiat cochlearia* iv. *vel* v. *in omni languore, instillando primæ dosi*, modo paroxysmus urgeat, *spir. C. C. gutt.* xx.

Post pilulas purgantes modo supra descripto sumptas, utatur, & sequentibus.

℞. *Limatur. Chalyb. gr.* viij. *cum s. q. extracti Absynth. f. Pilulæ n.* ij. *sumat summo mane, repetanturque hora quinta pomeridiana, per dies* xxx. *superbibendo haustum Vini Absynthitis.*

Vel pro usu quotidiano, ℞. *Limatur. Chalyb. & extract. Absinth. an.* ℥iv. *mf. asservetur pro usu. Capiat iisdem temporibus gr.* xvj. *vel* ℈j. *in pilulas tres redact.*

Vel si forma *boli* magis arrideat, ℞. *Conserv. Absint. Roman. & conserv. flaved. Aurantior. an.* ʒj. *Angelic. condit. Nucis moschat. condit. & Theriac. Andromach. an.* ℥ß. *Zinzib. condit.* ʒij. *cum s. q. syr. Auratior. f. Electuarium.* ℞. *Electuarii præscript.* ʒß. *Limaturæ Chalybis probe triti gr.* viij. *cum s. q. syr. Aurantior. f. bolus, sumendus mane, & hora quinta pomeridiana, superbibendo haustum vini Absinthitis.*

℞. *Myrrh. elect. & Galban. an.* ʒiß. *Castor. gr.* xv. *cum s. q. Balsami Peruv. f. Pilulæ, e singulis Drachmis* xii. *sumat* iij. *singulis noctibus, superbibendo Aq. Brion. comp. Cochlear.* iij. *vel* iv. *per totum decursum hujus processus.*

Sin autem pilulæ ultimo præscriptæ ventrem moverint, quod in corporibus quæ facillime purgantur præ *Gummis* quæ insunt quandoque fit, tum sequentes substituantur.

℞. *Castor.* ʒj. *sal. succini volatil.* ʒß. *cum s. q. extract. Rutæ f. Pilulæ exiguæ numero* xxx. *cap.* iii. *singulis noctibus.*

Hic autem observandum, quod *Chalibeata* in quacunque forma aut dosi exhibeantur, fœminis quandoque magnas tum animi, tum corporis per-

K turba-

turbationes inducant, idque non solum primis diebus (quod fere omnibus solemne est) sed etiam per totum tempus quo illis utuntur; in hoc casu non statim chalybis usus dictis temporibus interrumpendus, sed, quo melius eundem ferre poterint, *laudanum* aqua aliqua hysterica mistum singulis noctibus ad tempus aliquod propinandum.

At ubi symptomata mitiora sunt, & res sine ferro introsumpto transigi posse videtur, (in minore scilicet morbo) satis habeo sanguinem mittere, atque alvum solvere ad dies tres quatuorve, ut supra diximus: Dein *Pilulas Hystericas* alterantes præmemoratas *mane & sero per* x. *dies* capiendas imperare. Quæ quidem methodus in affectu leviore raro a scopo aberrat. Imo pilulæ istæ solæ, vel omissis phlebotomia & catharsi, sæpe magnos effectus edunt.

Serio interim animadvertendum est, nonnullas fœminas *Idiosyncrasia* quadam, ab *Hystericis* illis medicamentis (quæ plerisque hujus morbi symptomatibus levamen afferunt & solatium) ita penitus abhorrere, ut non solum non juventur, sed etiam insigniter ab eorum usu lædantur. In his itaque omnino sunt omittenda ista: φύσεως γὰρ ἀντισπαθέσης, ut divinus senex, κενεὰ πάντα. *Invita Minerva* nihil quicquam moliendum.

Quæ quidem *Idiosyncrasia* adeo insignis ac frequens est, quod respectu ad eam non habito ægræ in discrimen vitæ conjici possint; idque non solum quoad hysterica, sed quoad multa remedia alia: cujus impræsentiarum instantiam unicam adferam. Fœminæ nonnullæ *Variolis* laborantes *Syrupi e Meconio* usum ferre non possunt, utque a quo vertigines, vomituritiones, & id genus symptomata ad effectus hystericos pertinentia, accersantur, quibus tamen *Laudanum liquidum* apprime conveniat. Quod & dum hæc scriberem in adolescentula nobili observavi, cui Variolis laboranti cum sexta ac septima nocte syrupum dictum exhibuissem, symptota prius memorata singula exhibitione ei ingruebant, neque pustularum inflammatio debito modo procedebat; sed cum imposterum Laudano uteretur, a symptomatibus dictis prorsus immunis erat, faciei tumore ac pustulis indies augescentibus, &, quod non minus læti ominis erat, *anxietas* ista, cum *inquietudine* quadam tam mentis, quam corporis, (quæ quasi *paroxysmus Variolarum* solet esse) prorsus tolleretur, quoties paregoricum hoc propinabatur, ægra mox vires atque animum exinde recipiente. Hoc obiter.

Atque ita *hysterici Affectus* quoad plurimum sanantur, ut & pleræque *mulierum*, quas appellant, *obstructiones*, at præ cæteris *Chlorosis* seu *pallidi virginum colores*, uti etiam *mensium suppressiones* qualescunque. Attamen si sanguis usque adeo effœtus fuerit, tantaque proinde spirituum ἀταξία, ut chalybs præscripta methodo usurpatus malo vincendo par non sit, adeundæ *Aquæ minerales* aliquæ ferri minera saturæ, quales sunt nostræ *Tanbrigienses*, aut aliæ nuper repertæ. Harum enim virtus chalybeata, tum ob insignem quantitatem qua hauriuntur, tum etiam ob earundem cum natura convenientiam intimius sanguini permiscetur, & potentius morbos expugnat, quam ferrum quocunque demum artificio nobilitatum, ut volunt Ciniflones imprudentiores.

Hoc autem præ cæteris inter bibendum observandum, si ægritudo quævis ad symptomata affectionis hystericæ referenda accidat, hoc in casu per diem unum alterumve æger aquis abstinat donec symptoma illud transitum aquarum alias impediturum, penitus abeat. Etenim tametsi hæ aquæ humoribus agitandis ac proinde spiritibus confusioni inducendæ minus aptæ natæ sint, quam cathartica vel lenissima ex officinis deprompta, aliquantulum tamen idem præstant, quatenus sc. diureticæ sunt; ut taceam quod sæpe etiam ventrem movent. Quod si ipsæ aquæ humores ac spiritus exagitando turbandoque aditum sibimet ipsis præcludant quo minus facile transeant, videant illi quam importune agunt, qui medicamenta *purgativa* per harum usum imperant, semel aut bis in septimana assumenda, vel, quod adhuc ineptius, ipsis aquis immiscenda præcipiant; Unde fit tam in his, quam in aliis aquis mineralibus, ut non solum non promptius, sed & plane tardius ac difficilius eædem operentur.

Hic mihi non reticendum, quod tametsi his aquis ferrum inesse in principiis solutis nonnullis videatur (quod idem plene est ac si *ferrum liquidum* supponamus) nullus tamen dubito quin eædem nonnisi simplices aquæ extent virtute mineræ, per quam transeunt imprægnatæ ac infectæ. Quod cuipiam liquido constabit, si aquæ communis congiis aliquot satis magnam vim clavorum veterum ex calceis equinis extractorum infuderit. Sentiet scilicet aquam hanc, cui pulvis *Gallarum*, *fol. Tea*, vel similia fuerint immista, eodem plane colore infici, ac si aqua esset fontis mineralis. Neque sane diversos effectus hæ aquæ sive artificiales, sive inartificiales (utrum enim mavult quis appellet) epotæ edent, modo tempore æstivo, atque aere salubri assumantur.

Sed utut hoc sit, si ob contumaciam ejus hic affectus ferreis aquis minus cedat, adeundæ sunt *aquæ calidæ Sulphureæ*, quales sunt nostræ *Bathonienses*; atque æger, postquam tribus auroris continuis eas intus assumpserit, sequenti die *Balneum* ingrediatur, & postero die iterum eas bibat; idem faciendo alternatim per duos menses integros. Etenim tam in his, quam aliis, cujuscunque demum generis sint, hoc sedulo notandum, quod in earum usu eousque ægro persistendum, donec non tantum levamen aliquale sentiat, sed, quo minus symptomata omnia brevi postliminio revertant, donec omnino convalescat.

Theriaca Andromachi, vel sola, si crebro diuque usurpetur, magnum est in hoc morbo remedium. Neque vero in hoc solo, sed in aliis quamplurimis a coloris & concoctionis sive digestionis defectu ortis, omnium forte potentissimum, quæ hactenus nobis innotuere, utut a plerisque fastidiatur, quod & pervulgata sit, & a tot jam sæculis cognita.

Vina Hispanica Gentiana, *Angelica*, *Absinthio*, *Centaurio*, *Corticum Aurantiorum flavedine*, aliisque corroborantibus infusis medicata, si ad aliquot cochlearia ter in die potentur, admodum conferunt, modo ægra tenui non fuerit biliosoque corporis habitu. Profecta vel *Vini Hispanici simplicis* liberalior haustus hora somni aliquot noctibus, meo suasu propinatus hystericis nonnullis perquam salutaris fuit, cum ex eo robustior universi corporis habitus redderetur, ipsæque adeo fœminæ e cachecticis vividæ simul ac vegetæ fierent.

Adhæc *Peruvianus Cortex* eximias mirandasque vires in sanguine & spiritibus confortandis invigorandisque habere nonnunquam deprehenditur, cujus *Scrupulum unum mane & sero*, ad septimanas aliquot deglutitum, sanam firmamque corporis crasin (tam Viris *Hypochondriacis*, quam *Hystericis* fœminis diu multumque ægrotantibus, dejectaque jam quasi corporis œconomia) restituisse, ipse observavi. In nullo autem hystericorum affectuum genere felicius succedit, quam in illo, quo *Spasmis* afficiuntur fœminæ, nixus edentes fortissimos & plusquam muliebres, pectora simul ferientes. Interim tamen confitendum est, quod hoc medicamentum non ita certo crebroque huic malo succurrat, ac *Febribus Intermittentibus*. Quamvis vero (ut id obiter dicam) in harum curatione egregia præstet, ne dicam miracula, dictus cortex, atque eodem tum ipsi nos libenter utamur, tum uxoribus liberisque usurpandum imperemus, quoties res postulet; sunt tamen, quibus haud minus jam displicet, quod tam certo subitoque morbos expugnet, quam olim displicebat, quod non nisi nuper his terrarum oris innotuerat. Quo quidem fato tum optimi quique viri, tum etiam præstantissima quæque ac δραστικώτατα remedia semper fere urgentur. Veruntamen ad hanc notam, seu Lydium lapidem, indolem nostram licet adductam experiri, atque exinde dignoscere, hominesne boni simus,

an

an vero probrosi; pro gradu sc. quo vel exultamus, vel dolemus ac ringimur, quoties publica res hominum communi aliquo beneficio, ac Numinis favore augetur.

Si quæ vero ex remediis supra recensitis minus conveniant, quod temperamento bilioso ac tenui præditis sæpe accidit, tunc *Diæta Lactea* posset usurpari. Etenim mulieres aliquot (quod prima statim fronte mirabitur quis.) cum affectibus hystericis diu conflictatæ etiam iis, qui omnes Medicorum conatus spreverant eluserantque, tandem lacte solo aliquandiu vescentes convaluere. Atque illæ quidem maxime, quæ ea specie laborabant, quam ego colicam hystericam appello, quæ non nisi a Narcoticis potuit deliniri; quibus itaque per intervalla repetendis multum assueverant hæ fœminæ, dolore recrudescente ut primum emarcuerit anodyni virtus. Id vero in hac curandi methodo præcipue mirandum, quod cum lac frigidum tantum crudumque alimentum præbeat, spiritus nihilominus ejus usu corroborentur invigorenturque. Nec tamen hoc a ratione abhorrere illis videbitur, qui secum reputaverint, lac, cum simplex omnino nutrimentum suppeditet, naturæ minus in coquendo negotium facessere, secus ac solent cibi ac liquores magis compositi; quodque perfectissimam illam concoctionem æqualis sanguinis spirituumque crasis necessario sequatur. Illud etiam est animadvertendum, quod non nuda spirituum debilitas per se considerata, sed eorundem debilitas ad sanguinis statum comparatorum, ἀταξίας, quam patiuntur, causa fit. Fieri enim potest, ut infanti spiritus satis firmi robustique sint pro sanguinis ratione, qui tamen debitam ad sanguinem adulti hominis proportionem non teneant. Jam vero cum ex jugi lactis usu & Diæta, quantumvis illa sit cruda atque invalida, sanguis mollior & tenerior evadat, si spiritus ab eo nati sanguini pares tantum sint, satis bene se res habet. Non omnibus tamen contingit, quantumlibet a lacte alias juvari potuerint, ea incommoda superare posse, quæ primis fere diebus apportat, quod nempe tum in ventriculo coaguletur, tum etiam viribus corporis in statu conservandis sustentandisque minus sufficiat.

At vero nihil ex omnibus quæ mihi hactenus innotuere, adeo impense sanguinem spiritusque fovet firmatque, ac diu multumque singulis fere diebus *equo vehi*. Cum enim in hac gymnasticæ specie impetus ferme omnis in ventrem inferiorem fiat, in quo vasa excretoria (quotquot fæculentiis, in sanguinis massa stabulantibus, educendis a natura instituuntur) sita sunt; Quæ tanta functionum perversio, aliave organorum naturalis impotentia vel fingi potest, cui tot succussationum millia eodem die ingeminata, idque sub dio, opem non attulerint? Cujus calidum innatum usque adeo deferbuerit, ut hoc motu non excitetur, & denuo effervescat? Quæ vero sive præternaturalis substantia, sive succus depravatus in aliquo harum partium sinu recondi potest, qui non hoc corporis exercitio, vel in statum naturæ consentaneum perducatur, vel quaque versum dissipetur elimineturque? Quid quod sanguis perpetuo hoc motu indesinenter exagitatus ac permistus quasi renovatur ac vigescit. Quæ quidem methodus, licet fœminis vitæ desidi atque imbelli assuetis, minus accommoda sit, utpote quæ a motu, maxime in principio, possint lædi, viris tamen est aptissima, & sanitatem præ cæteris conciliat.

Nostrorum quidem *in Sacris Antistes*, Vir prudentia atque eruditione celeberrimus, postquam diu studiis intemperantius incubuerat, omnesque animi, qui permagnus ei est atque excelsus, nervos seriis cogitationibus nimio opere intenderat, tandem in *Affectum Hypochondriacum* incidit, quo diutius lacessente, omnia corporis fermenta erant vitiata, concoctionesque penitus subversæ. Medicamentorum chalybeatorum tædium plus semel devoraverat: aquas minerales fere omnes, cum catharsi sæpe repetita, fuerat expertus. Uti etiam antiscorbutica omnium generum, pulveresque testaceos quamplurimos, sanguinis edulcorationem promittentes. Ita partim morbo, partim medicatione per tot annos continuata, tantum non fractus, *Diarrhœa Colliquativa* (quæ in *Tabe*, aliisque morbis chronicis, ubi omnes omnino digestiones sunt prostratæ, mortem anteire solet) demum corripiebatur. Ubi me tandem consuleret, statim mecum reputavi pharmacis nullum amplius locum relinqui, cum tot tantaque nullo cum fructu jam deglutiverit. Suadebam itaque ob causas supra memoratas, ut statim se equo vehendum curandumque traderet; modico primum itinere, quale ferre possit valetudo ita infirma, ut, nisi judicio valuisset rerum interiora altius penetrante, nec ad tentandum quidem illud exercitii genus potuisset adduci. Rogabam autem, ut quotidie in eo persisteret, donec ex animi sententia convalesceret; majora indies spatia gradatim conficiens, donec tandem ad tot milliaria ascenderet, quot uno die percurrunt prudentiores ac moderati viatores, qui iter longiusculum negotii alicujus gratia susceperunt: Nullo interim sive ad cibos, sive potum, sive etiam aeris temperiem respectu habito, sed ad instar itinerantis omnia, prout sors dederit, exciperet. Ne longior sim, hanc ille viam incessit, productis gradatim itinerum spatiis, donec tandem ad vicesimum, imo ad tricesimum usque lapidem quotidie vectaretur: cumque se longe melius habere post pauculos dies experiretur, ipso rei eventu pene mirabili animatus in eodem cursu ad menses aliquando multos perseverabat, quo temporis spatio plura miliarium millia, quod ipse mihi narrabat, emensus est, donec tandem non convaluerit modo, sed satis validum etiam vegetumque corporis habitum fuerit indeptus.

Neque magis *Hypochondriacis* prodest hoc exercitii genus, quam *Tabidis Phthisicisque*, quorum nonnulli mihi sanguine juncti multum terrarum equo vectore peragrantes, ex meo consilio, sanitati sunt restituti; cum certo sciam me vel medicamentis quantivis pretii, aut alia methodo, quæcunque demum ea fuerit, nihil magis iisdem proficere potuisse, quam si multis verbis hortatus fueram, ut recte valerent. Neque in levioribus tantum malis, crebra tussi & macie stipatis, id remedium obtinuit, sed & in *Tabe* tantum non deplorata, ubi *nocturnis sudoribus* jam etiam accesserat *Diarrhœa* ista superius dicta, quæ phthisi confectis mortis prænuntia solet esset, atque adeo utplurimum ultima rerum linea. Verbo dicam. Quantumcunque exitialis *Phthisis* & sit & audiat, utpote qua intereunt duo fere trientes eorum, quos *morbi Chronici* jugulant, hoc tamen sancte assero, quod neque *Mercurius* in *Lue Venerea*, neque *Cortex Peruvianus* in *Intermittentibus* efficaciores extent, quam in *Phthisi* curanda *Exercitium* jam laudatum; modo æger curet, ut linteamina lecti probe fuerint arefacta, atque etiam ut satis longa itinera emetiatur. Attamen hoc notandum, quod vitæ ἀκμὴν prætergressis multo diutius in hoc exercitio persistendum, quam infra istam ætatem positis. Atque hoc multiplici experientia, quæ vix me fefellit unquam, didici. Et licet equo vehi phthisicis præcipue conferat, tamen & itinera curru facta mirandos sane effectus quandoque ediderunt.

Sed ut ad propositum revertar. Hæc est generalis hujusce morbi curandi ratio, qua causæ originariæ, quæ est debilior sanguinis crasis, occurritur, ac proinde extra paroxysmum tantum locum habet. Quoties vero *Paroxysmus* invaserit adjuncto quolibet ex prædictis symptomate, si tale aut tantum sit malum, ut inducias ferre nolit, donec, sanguine & spiritibus corroboratis, quasi per ambages sanari possit, confestim ad remedia *Hysterica* ista confugiendum est, quæ odore viroso ac gravi spiritus, ut dixi, exorbitantes ac desertores, in proprias stationes remandant, sive intra corpus sumantur, sive naribus admoveantur odoranda, sive exterius applicentur; cujusmodi sunt *Assa fœtida*, *Galbanum*, *Castoreum*, *Spiritus salis Armoniaci*, & quicquid est denique quod odorem tetrum admodum ingratumque spirat.

Hic enim quod res est dicam. Quæcunque fœtent, ea omnia intentioni huic apprime inserviunt, sive natura, sive etiam ars ea putido odore donavit. Atque, ni fallor, *Spiritus C. C. Sanguinis humani*, *Urinæ*, *Ossium* ac similium, inde præcipuas

puas suas vires acquirunt, quod, dum vi ignis præparentur, empyreuma contrahant tetrum ac male olens, quasi essentiæ eorum intimius annexum. Quod pariter cernitur in fumis a corio, pennis, & id genus animalium partibus, cum exuruntur, exhalantibus. Etenim id habent commune singulæ animalium substantiæ, ut inter exurendum fumum emittant olidum & olfactui ingratum; qui si importuno igne affatim eliciatur, ac organis excipiatur condensatus, is in liquores istos abit ac convertitur, qui *Spirituum Volatilium* nomine insigniuntur, quique facultates eas facile reportant, quæ subjectis suis haud primitus inerant; utpote qui *Ignis* solummodo *Creaturæ* existunt, & singuli eorum eandem plane virtutem cum cæteris nanciscuntur, ex quacunque demum substantia (modo *Animalis* ea sit) producantur extrahanturve.

Proximo loco animadvertendum est, quod si paroxysmum comitetur *Dolor* aliquis intolerabilis in quacunque demum parte, aut *Vomitio* enormior, aut etiam *Diarrhœa*, tunc præter hysterica jam laudata, *Laudanum* in usum revocari debet, quod solum vires habet his symptomatibus cohibendis prorsus pares.

At vero in iis doloribus sedandis, qui vomitiones excitant, cavendum est sedulo, ne illi sive Laudano, sive alio paregorico mitigentur, non præmissis debitis evacuationibus, nisi patientiam fere humanam omnem vicerint. Primum, quia tanta nonnunquam sanguinis & humorum copia est aggesta (maxime in fœminis sanguineo, & masculis propriore habitu præditis) quanta Narcotici vel efficacissimi, ejusque sæpius repetiti, operationem valeat sufflaminare. Unde in talibus sanguis e brachii venis necessario est extrahendus, & catharticum eis propinandum est, antequam ad Laudani usum accedamus; his enim rite peractis, quod prius vel in maxima dosi exhibitum, nihil proficiebat, jam in dosi mediocri scopum attinget. Deinde quia multiplici experientia edocti sumus, quod quoties ægra paulatim Laudano assuevérit, non præmissa evacuatione debita, necesse habuit ob dolorem mox ab evanescente remedii virtute denuo revertentem, paregoricum rursus ingerere, idque quotidie annos aliquot continuos, dosi subinde per gradus aucta, ita ut nullo modo jam a Laudano abstinere queat, licet omnes ab illo digestiones vitientur, & functiones naturales debilitentur. Quamvis non sentiam Laudani usum sive cerebro, sive nervis, sive facultatibus animalibus immediate nocere. Judico itaque ego, quod expertus loquor, evacuantia anodynis debere præmitti: v. gr. viraginibus & fœminis in quibus sanguis prædominatur, vena secanda est, & alvus subducenda, præsertim si non jam a longo tempore paroxysmo fuerint correptæ. Si vero fœminæ debiliores, & quæ temperamenti a prioribus illis plane diversi sunt, hujuscemodi paroxysmo & dolore affligantur, atque eodem subinde haud ita pridem laboraverint, sufficiet eorum ventriculos congio uno, plus minus, lactis cerevisiati haustu, & mox per vomitum rejecto detergere; dein largam dosin imperare sive *Theriacæ Andromachi*, sive *Electuarii Orvietani*, & cochlearia aliquot liquoris alicujus spirituosi & gustui non ingrati cum paucis Laudani liquidi guttulis superbibenda.

Quod si ægra jam pridem vomuerit, antequam accerseretur Medicus, & metus sit ne si emeticis ulterius solicitetur, in furorem agantur spiritus, & ægræ vires nimium dejiciantur, hoc in casu *Laudanum* sine mora propinari debet, eo dosis modo numeroque, quæ symptomatis magnitudinem ac durationem non tantum exæquare possit, sed & vincere.

Duo autem hic præ cæteris diligenter sunt notanda. Primo, quod cum semel post evacuationes justas & necessarias, Laudano uti cœperimus, ea dosi, atque illa toties repetita, sumendum est istud pharmacum, donec symptoma omnino fuerit debellatum; interjecto tantum spatiolo inter singulas doses, ut quid prior præstiterit ante noscamus, quam alteram repetamus. Sed de hoc fusius alibi egimus. Deinceps dum Laudano morbum aggredimur, nihil prorsus movendum est, nihil evacuandum, cum vel mitissimum illud enema e lacte saccharato possit destruere, quicquid reparaverat paregoricum, & tam dolorem quam vomitionem postliminio revocare.

Utut vero dolores, quod jam innuimus, supra memorati importuni sint in anodyno efflagitando, tamen vomitiones enormes & dosin ejusdem longe maximam & sæpissime repetitam indicant, cum ab inverso motu ventriculi peristaltico (quo in eo contenta versus inferiora erant protrudenda) remedium paregoricum prius eliminetur per œsophagum, quam opis aliquid afferre queat, nisi post singulas vomitiones Narcoticum de novo toties quoties iteretur, idque in forma potissimum solida; aut si in liquida detur, vehiculum ita parcum esse debet, ut ventriculum imbuat tantum, & præ materiæ inopia ab illo sursum evehi nequeat, verbi gratia *Guttæ aliquot in cochleari uno Aq. Cinnamomi fortioris*, aut similis. Monenda interim est ægra, ut statim ab assumpto Laudano conquiescat, ac caput præsertim quantum fieri potest immotum teneat; quando vel levissimus capitis motus præ cæteris omnibus vomitionem provocet, unde medicamenti modo deglutiti jactura fit. Quinimo etiam cessante & quasi perdomita vomituritione, expedit anodyno ad pauculos dies mane & sero exhibito, ceu injecto fræno, recidivam præcavere. Quod itidem post dolorem hystericum Narcotico sedatum, aut diarrhœam, omnino observari debet.

Atque ita demum methodo jam tradita & *Dolori* & *Vomitioni* symptomaticis mederi in promptu est, a quibus, cum aliorum persæpe morborum speciem præ se ferant, Medicis facilius imponitur, quam ab aliis quibuslibet symptomatibus, quotquot manum medicam deposcunt; de quo pauca subjungam verbi gratia in ista hystericæ affectionis specie jam descripta, quæ *Paroxysmum Nephriticum* imitatur, quis non videt quanta sit paritas morbi utriusque & similitudo, tum quod pars eadem utrobique doleat, tum quod in utroque affectu vomituriant ægræ, cum tamen a causis ita ab invicem variantibus pendeant, & tam impari methodo debeant sanari, ut quod in hoc lædat, in illo juvet, & e contra? Si enim sive *Calculus*, sive *Arenulæ* renum substantiam atterentes, dolorem inferant, atque ex partium consensu vomitionem, nihil æque conducet ac prælarga & frequens causæ antecedentis per phlebotomiam revulsio, tum ut dilatentur laxenturque meatus, per quos calculus excludendus est, enematibus emollientibus sæpenumero repetitis, aliisque ejus generis remediis internis: Quibus medicamenta diuretica, & lithontriptica addenda sunt. Jam si dicta symptomata a calculo nullatenus oriantur, sed a spiritibus animalibus nimia copia renes impetentibus (quo in casu paregorica tantum indicantur, nec vel enema e mitioribus, post primas evacuationes, sine periculo injicitur) in quanto vitæ discrimine versetur infelix ista, de cujus jam corio luditur, non opus est dicere. Idem potest affirmari de affectu illo hysterico, qui *Colicam Biliosam*, vel *Iliacam Passionem* simulat. Hic ubi pro concesso habeatur affectum istum (licet indolis omnino sit diversæ, imo contrariæ) colicam biliosam esse, & ab humore acri in viscera per arteriarum mesentericarum oscula excreto nasci (in quem errorem dolor intolerabilis, & viridis color, qui in materia cernitur tam per os quam per sedem expulsa, Medicum incautiorem & cogitationibus minus assuetum haud ægre perducant) quæ methodus tam commoda, quam ut in contemperanda, remediorum refrigerantium atque incrassantium ope, humorum acrimonia operam locemus? Atque, quo humores e visceribus exterminentur, præter enemata quotidiana, ut cathartica frequenter propinemus; inter cætera vero etiam Mercurium dulcem diagrydiatis permixtum ad pleniorem materiæ morbificæ eradicationem? Quam male autem cum ægris agatur, quantumque eis periculum immineat, dum huic methodo insistamus, si affectus qui colica biliosa censetur, re ipsa hystericus tantum fuerit, aut hypochondriacus, nemini non liquet: cum clamet experientia, quo post primas evacuationes universales (quæ humorum putrescentium, quos peperit ἀταξία jam sæpe dicta, quique anodynis obsta-

obstaculo esse possint, saburræ amoliendæ dicantur) nihil jam restat nisi ut tumultuantes spiritus consopiamus, donec tandem symptomata evanuerint, atque iis cessantibus opportune chalybeata imperemus, vel si quod aliud est remedium quod sanguinem accendendo atque invigorando morbum radicitus extirpet. Meum non est plurimas atque ingentes illas calamitates enumerare, quas feminis contigisse ipse novi, ubi colica hæc hysterica a bile ortum ducere existimaretur. Veruntamen affirmo evacuationes sæpe repetitas, quæ quidem in colica biliosa omnino indicantur, dolorem vomitumque non solum non compescere, sed irritare magis, spirituum sc. perturbationem, quæ vera horum symptomatum causa est, promovendo. Tandemque malum ad menses aliquot prolongatum, methathesi derepente in cerebrum facta, desinit in *Spasmos*, a quibus ægra brevi e medio tollitur; idque vel maxime, ubi post alias evacuationes diutius repetitas, suadente colore viridi eorum, quæ per os e ventriculo excernuntur, emeticum fuerit propinatum. Verbo dicam: Si quid ego observando didici, in primis cavendum est, ne symptomata fœminis hystericis familiaria ab aliis quos sæpe æmulantur morbis, diagnosi errante putentur oriri.

Hic non est reticendum, quod præter errores jam recensitos, a quibus fœminæ affectibus hystericis obnoxiæ de vita periclitantur, permultæ insuper errore non minus funesto dictis affectibus mulctantur ea tempestate, qua hic morbus, licet sua natura non sit lethalis, tamen vi malorum ἐπιγινομένων ac subsequentium haud paucas e medio tollat. Exempli gratia: Fœmina teneriori atque infirmo corporis habitu infantem parit, cui omnia feliciter & secundum naturam cedunt: Obstetrix, sive rudis & imperita, sive jactabunda, & quam præclare suo illa munere functa sit palam ostentans, suadet ut puerpera paucis a partu diebus surgat, & se a lecto aliquandiu abstineat. Hæc morem gerens, statim a primo corporis motu *Affectione Hysterica* corripitur, & pro ratione qua morbus inaugescit, *Lochia* primum imminuuntur, deinde sistuntur penitus; quorum suppressionem præmaturam longa symptomatum series excepit: quæ, nisi permagna tam diligentia quam in medendo peritia intercedat, ægram brevi perimunt. Nonnunquam enim *Phrenesi* laborant ex hac occasione, quæ indies efferatior reddita *Spasmos* primum, dein mortem affert: Si vero mortem evadant, mitius aliquantulum insaniunt, quandoque ad ultimum vitæ terminum. Nonnunquam post lochiorum suppressionem in *Febrem* incidunt, quæ vel in earum, quæ tum grassantur, epidemicarum castra transit, vel ab ea sola pendet origine. Adde quod iidem affectus hysterici, quibus lochiorum suppressio in primis debetur, jam magis sæviunt, tanquam ex se denuo nati. Diu est a quo mihi subiit in mentem, quod ex iis quæ moriuntur puerperis, vix decima quæque, ut modeste computemus, vel ex eo perit quod vires partui necessariæ eam defecerint, vel ex doloribus partum laboriosiorem comitantibus; at eo maxime nomine, quod debito citius lecto exurgat, excitatis a motu illo paroxysmis hystericis, a quibus cum sistantur lochia, mox ingens ineluctabilium symptomatum turba ingruit. Quamobrem istis quæ me audiunt ubique Author sum, ut ad *diem* saltem *Decimum* usque in lecto se contineant, si modo natura paulo debiliores sint, præcipue si *Vaporibus*, qui vulgo dicuntur, jampridem fuerint tentatæ. Præterquam enim quod ista, qua in lecto fruuntur, quies, a malis jam toties commemoratis eas immunes præstet, non interruptus lecti calor spiritus pariter reficit tum a pariendi doloribus, tum ab evacuationibus in hoc casu solemnibus exhaustos fractosque; quinimo & naturæ suppetias fert, atque omnes, quas gestationis tempore mulier congesserat, cruditates digerit & amolitur.

Verum, si ab admisso hoc errore quodvis e dictis symptomatibus supervenerit, indicationes curativæ eo dirigendæ sunt, ut spiritus ab hoc motu jam irrequieti reddití sedentur, & ut *Lochia* rursus fluant, quandoquidem eorum suppressio horum symptomatum causa sit proxima atque immediata. Neque tamen huic methodo pertinacius insistendum, sed exhibitis aliquandiu remediis quæ in hoc casu cum successu usurpari solent, si votis ea non respondeant, ab iis temperandum est; cum neque fortiora hic locum habeant, neque in mitiorem usu perseverare debeamus, propter attritas & fere prostratas puerperarum ita affectarum vires. Exempli gratia, ubi primum lochia jam supprimi constat, e re fuerit fœminam e vestigio lecto addicere, mox *Emplastrum Hystericum* umbilico admovere, atque quamprimum *Electuarium* sequens propinandum imperare. Ut *Conserv. absinth. Roman. & rutæ an.* ℥j. *trochisc. e myrrha* ʒij. *castor. croci Angl. sal. volatil. salis Armoniaci, & assæ fœtidæ an.* ʒß. *cum s. q. syr. de* 5. *radicibus, f. Electuar. Cap. ad magnitudinem nucis moschat. majoris tertia quaque hora, superbibendo seq. Julapii cochl.* iv. *vel* v. ℞. *aq. rutæ, bryon. comp. an.* ℥iii. *sacchari Cand. q. s. ms. f. Julap.* Atque hæc, si statim a primo suppressionis indicio exhibeantur, hoc malum plerunque devincent. Sin autem dictis remediis eousque continuatis donec tota quantitas assumpta fuerit, lochia adhuc supprimantur, hoc in casu *Laudanum*, una saltem vice, tentandum. Hic Laudanum, quantumlibet suapte indole adstringat, cum tamen spirituum perturbationem, a qua solemnis lochiorum evacuatio fuerat interrupta, compescat, quandoque plurimum juvare, &, *Emmenagogis* nihil proficientibus, lochiorum fluxum postliminio revocare possit. Commodissime vero Narcotica una cum *Hystericis* & *Emmenagogis* propinantur; v. gr. *Laudani liquidi guttæ* xiv. *in Aqua Bryoniæ composita*, vel *Laudani in forma solida granum unum semis cum scrupulo dimidio Assæ fœtidæ in Pilulas duas redactum*. Sedulo interim animadvertendum est, quod si telo hoc semel misso scopum non attingamus, nec sequantur lochia, *Opium* nullo modo est repetendum, ut in aliis casibus fieri solet ac debet: Etenim si reiteretur hic paregoricum, lochia ita potenter sistet, ut ea nulla deinceps arte provocari queant. Verum enim vero si & hoc minus succedat (interjecto aliquo temporis spatio, quo certiores simus quid istud præstiterit) ad medicamenta iterum Ἐμμηναγωγὰ hystericis permixta redeundum est, & dein ad *Enematis ex Lacte saccharato* injectionem. Verum quod de *Opio* supra, hic de *Enematis* dicendum est; nisi enim primo injectum lochia educat, nihil prorsus a pluribus est sperandum: cum unum humores leniter solicitando, ut fluant lochia efficere possit; plura vero eadem alio divertant. His itaque peractis, (quæ tamen leviter tangenda sunt) tutissimum est, & prudentis Medici officium, temporis συμμαχίαν præstolari; cum singulo quoque die curationis negotium magis magisque extra aleam ponatur, & si ægra *Vigesimum diem* superaverit, jam fere in vado est. Etenim cum a morbo, quisquis is fuerit, jam diuturniori fœmina aliquantisper respiraverit, viresque quadantenus receperit, eam methodum valebit ferre, quæ aptissima videbitur isto malo averruncando, quod a lochiorum suppressione accreverat: quando remedia obstinatius ingesta, primis nihilum promoventibus, tum etiam spirituum perturbationem, a qua morbus oritur, augere possint, quod sedulo advertendum velim.

Nuper Matrona, tam natalibus, quam moribus honestis ac probis, me sibi Medicum volebat: huic ex modo dicta occasione statim a partu paroxysmis hystericis affectæ, lochia penitus defecerant. Conabar medicamentis supra memoratis eadem proritare, at frustra, affectione hysterica vehementiore omnem opem medicam respuente. Unde, dum ita demum eam salvam fore prævidérem, si nihil prorsus molirer, rem omnem tempori, Medicorum facile principi ac coryphæo, committendam censui. Hoc meum consilium ad diem usque decimum quartum optime illi cessit; quotidie enim illam invisens, nullo die eam in pejore loco, quam pridie fuerat, deprehendi. Post hunc muliercul æ adstantes, quas hactenus a noxa illi sub officii specie inferenda ægre arcueram, maritum impellebant, ut sine mora sanguinem e pede uxori extrahi curaret: quo facto, paroxysmi hysterici adeo invalescebant, ut intra paucas horas spasmi accederent, & non ita diu postea, ærumnarum requies, mors.

Et ſi fas mihi ſit libere quæ ſentio effari, jandiu in ea hæreſi fui ut arbitrarer me, non tantum in dictis puerperarum morbis, ſed etiam in acutis omnibus, ubi curationem ab hac illave, qua uti placet, methodo certo inſecuturam polliceri nequeam, & viri & Medici boni probique pulchre defungi munere, quoties nihil omnino tento, modo ægrum inviſens, illum non ſe pejus habere hoc die quam heri habuit, comperiam, nec cras habiturum, quam hodie conjectura aſſequi poſſum. Cum ſi in ægro curando ea methodo incedam, de cujus efficacia nondum mihi certo conſtet, tam ab experimento quod ex eo capturus ſum, quam ab ipſo morbo is periclitabitur; neque ita facile geminum diſcrimen effugiet, ac ſimplex erat evaſurus. Quamvis enim impræſentiarum nullum vel incipientis convaleſcentiæ ſignum manifeſtum ſe prodat, certiſſimus tamen ſum morbi acuti cujuslibet naturam non ferre ut quis eo ſemper laboret, ac proinde dies quilibet res ægri magis magiſque in tuto collocat, vel ſaltem Medico anſam præbet, ex qua opportunius ac certius morbum feriat confodiatque, quam in præcedentibus liceret. Quod quidem uti de acutorum pleriſque vere affirmatur, ita præcipue de puerperarum morbis, quibus error vel leviuſculus fatalis eſſe poſſit; & in quibus ita parum valeamus naturalem illam evacuationem regere, a cujus ſuppreſſione mala, de quibus diximus, proveniunt.

Cum vero *Affectus Hyſterici* non ſemper primariæ cauſæ, ſpirituum nempe debilitati nativæ, ſed adventitiæ aliquando originem ſuam debeant, hujuſmodi itaque cauſam, antequam finiam, hic recenſere libet, quæ frequentiſſime *Vaporum*, quos appellant, pararia exiſtit. Atque ea eſt *Fluxus menſium immodicus*, ſive in *Puerperio*, ſive extra idem invadat. Quoad primam ſpeciem, ea primis diebus poſt partum laborioſiorem maxime infeſtat, & longa ſymptomatum hyſtericorum caterva ſtipatur. Et ſicuti in primis hiſce diebus ſolum ingruit ac urget, ita etiam brevi ſe proripere ſolet. Etenim ſi victus paulo incraſſans inſtituatur, facile abigitur; cui & ſequens potus addi poterit.

Aſſumatur *aq. plantag. & vini rubri an.* ℔j. *Coq. ſimul ad tertias, & deinde edulcoretur ſ. q. ſacchari albiſſ. Cujus, cum frigeſcat, capiat* ℔ß. *bis vel ter in die.* Interim *Julapium* aliquod *Hyſtericum*, at ſatis mite, ſubinde propinetur, & *nodulus* ſeq. naribus admoveatur. ℞. *Galban. & Aſſæ fœtid. an.* ʒij. *Caſtor.* ʒiß. *ſal. ſuccini volatilis* ʒß. *mſ. f. nodulus.* Vel ℞. *ſpir. ſalis Armoniac.* ʒij. quem ſæpius olfaciat.

Quod vero ad hujuſmodi *extra Puerperium fluxum* attinet, licet idem omni tempore fœminis accidere ſoleat, eas tamen paulo ante tempus illud quo ſponte ſua omnino menſes ceſſaturi, ſæpiſſime invadit; circa ætatis ſcilicet annum 45. ſi modo temporius fluere inceperant, circa autem 50. ſi ſerius in vita prius prorumpebant. His, uti dictum, paulo ante totalem eorundem diſceſſum (inſtar candelæ jam fere abſumptæ deflagratæque, quæ ſubito flammam edit inſigniorem, mox penitus diſparituram) cum magno impetu affatim excidunt, & ob copiam ſanguinis ingentem qui continuo excernitur, in paroxyſmos hyſtericos fere continuos miſeras dejiciunt. Hic licet *Hyſterica* tam interna, quam externa obiter uſurpanda (fortiora devitando ne fluxum ulterius ea provocent) omnis tamen curationis cardo in menſtruis cohibendis vertitur, quæ hunc in modum quam primum ſiſtenda.

Mittatur ſanguis e brachio ad ℥viij. Seq. mane exhibeatur *potio purgativa communis*, quæ repetenda eſt tertia quaque die per duas alias vices; & ſingulis noctibus per totum morbi decurſum ſumat *Paregoricum ex ſyr. de meconio* ℥j.

℞. *Conſerv. roſar. ſiccar.* ℥ij. *trochiſc. de terra Lemn.* ʒiß. *Cort. granator. & Coral. rubr. præp. an.* ℈ij. *lapid. hæmatit. ſang. dracon. & bol. Armen. an.* ℈j. *cum ſ. q. ſyr. e Coral. ſimpl. f. Electuar. de quo ſumat ad magnitud. nuc. Moſchat. maj. mane & quinta pomerid. ſuperbibendo ſeq. Julapii Cochl.* vj.

℞. *Aq. germin. quercus & plantag. an.* ℥iij. *aq. Cinnamom. hord. & ſyr. de roſis ſiccis an.* ℥j. *ſpir. Vitriol. q. ſ. ad gratam aciditatem.*

℞. *Fol. Plantag. & urticæ an. q. ſ. contundantur ſimul in mortario marmor. & ſuccus exprimatur, qui poſtea clarificetur. Cap. cochl.* vj. *frigide ter vel quater in die.* Poſt primam purgationem applicetur *Emplaſt.* ſeq. regioni lumborum. ℞. *Emplaſt. Diapalm. & ad Herniam an. part. æqual. mſ. extendatur ſuper Alutam, & f. Emplaſt.*

Diæta refrigerans incraſſanſque imperanda, niſi quod e re erit ſemel vel bis in die vini clareti hauſtulum ægræ indulgere, quot etſi minus conveniat in quantum ebullitionem ciere aptum natum ſit, ad vires tamen refocillandas concedi poſſit. Atque hæc quidem methodus ut fœminis hoc modo affectis apprime proficua ſit, ita eadem iis, quibus *Abortus* periculum imminet, non minus confert. Atqui cathartica & ſucci hic omittantur.

Eſt & alia, etſi minus frequens, affectuum hyſtericorum cauſa. Nempe poſt partum laborioſiorem *Uteri procidentia*, magnam hujuſmodi malorum Iliada ſecum trahens, quæ tamen cito ac facile hoc modo ſanatur. ℞. *Cort. quercus* ℥ij. *aq. font.* ℔iv. *ad* ℔ij. *ſub finem addendo Cort. granator. contuſ.* ℥j. *roſar. rubr. flor. granator. an. M.* ij. *deinde adde Vini rubri* ℔ß. *Colatura ſit pro Fotu, qui cum pannis laneis parti affectæ admoveatur mane horis duabus antequam e lecto aſſurgat, & nocte poſt decubitum donec ſymptomata penitus evanuerint.* Sed de his plus ſatis.

Habes tandem, Humaniſſime Vir, eorum ſummam quæ a me in hujuſce morbi ſive hiſtoria, ſive curatione hactenus fuerint obſervata. Reſtat, ut ſi quid forte peccaverim, iſta minus quam oportuit accurate deſcribens, veniam a te petam; tum ut opellam hanc, eo animo exaratam ut gratias tibi referram, quod alia noſtra conamina, qualia illa fuerint, tuo calculo probare haud dedigneris, æqui bonique conſulas. Quæ quidem gratulatio mihi ita raro obvenit, ut vel nihil prorſus ab hominibus ſim promeritus, vel candidi ingenuique iſti, quos ea mentis præſtantia natura effinxit, ut grati eſſe norint, perpauci ſunt; Vix totidem quot *Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.* Quo non obſtante pergo adhuc, imo & pergam, in ediſcenda promovendaque quoad potero methodo curandorum morborum, atque iis, qui me minus in praxi valent (ſi qui ſunt ejuſmodi) inſtruendis. Famæ meæ interim arbitrium penes alios ſit. Æqua enim lance & ſcrupuloſe expendens, hominesne juvare præſtet, aut ab iiſdem celebrari, prius illud præponderare comperio, & maximi ſane momenti eſſe ad animi tranquillitatem; Famam vero populique halitum plura leviorem aut bulla, atque umbra inſomnii magis evanidum. Quod ſi opes ejuſmodi nominis celebritate partæ majus aliquod pondus habere videantur, fruantur illis per me licet, qui jam corraſerint. Meminerint tamen mechanicorum nonnullos, artes vel ſordidiſſimas exercentium, uberiorem quotidie quæſtum facere, & majorem auri argentique vim poſteris legare; neque tamen in hoc brutis animalibus ſuperiores evadere, qui ſibi ſuiſque pro ſua indole proſpiciunt; &, ſi recta ex animi arbitrio & virtute, nata excipiamus (quorum non eſt capax brutorum natura) hoc plane exæquant belluæ, imo & alios qui non eum ſibi vitæ ſcopum proponunt, ut proſint quamplurimis. Commendatum me habeas, rogo, Viro ſagaci & eruditiſſimo Domino *D. Kendrick*, tibi mihique amiciſſimo; utpote cui debeam quod tuum in me ita propenſum animum reſciverim, eamque, qua me complecteris amicitiam, eo internuncio, didicerim. Conabor quantum in me eſt, mutuas officiorum vices reddere, & par pari referre, utpote qui ſim jure meritoque, Vir digniſſime.

Londini,
Jan. 20. 1681.

Tibi Devinctiſſimus, Tuique
ſemper Studioſiſſimus

THOMAS SYDENHAM.

De variolis hactenus Clarissimus noster Auctor, in variis hujusce Operis locis, ac præcipue in primis ultimæ hujus Dissertationis paginis, accuratissime pro more scripsit, ejusque morbi contagium inter homines tum juniores, tum etiam adultos & senes, ita subinde se spargens, ut ejus necessitatem, si ita loqui liceat, vix ex centenis paucissimi evadant, abunde explicuit, curamque, tam atroci quandoque morbo aptissimam exhibuit. Verum in eodem argumento aliquid se nobis offert infrequentius ac minus familiare; contagium scilicet Variolicum armenta quandoque invadens, de quo docte ac præeleganter commentatus est Clarissimus Ramazzini, postque eum Clariss. Dnus Herment, Medicus in Galliis Regius, ac Peritiss. Dnus Drouin Legionis Prætorianæ, ibidem Chirurgus Primarius, in id a Rege Christianissimo deputati. Horum autem ultimorum Schedas hic omittimus, unica Clarissimi Ramazzini Dissertatione, quam jam exhibemus contenti. Illa autem sic inscribitur, & hæc est.

D E

CONTAGIOSA EPIDEMIA,

Quæ in Patavino Agro, & tota fere Veneta ditione in Boves irrepsit,

DISSERTATIO

HABITA

IN PATAVINO LYCEO

A BERNARDINO RAMAZZINI

Practicæ Medicinæ Professore Primario, Die IX. Novembris MDCCXI.

Si veri speciem præfert quod vulgo dici consuevit, & apud sapientes quoque receptum, consuetudinem vim quandam legis obtinere, ut qui illam violarit, si non plecti, laudari tamen haudquaquam mereatur, qualem mihi legem ipsemet imposuerim, modo quavis sero nimis agnosco. Etenim cum annus iste secundi sexennii, ex quo in hoc celeberrimo lyceo practicam medicinam profiteor, sit complementum, ac quotannis in solemni studiorum Instauratione, ut diu feriatam juventutem ad studia capessenda allicerem, oratione aliqua proludere consueverim, nunc mihi jam effœtis corporis atque animi viribus, quando ætas prædatrix omnia secum aufert, magnum onus incumbere video, si consuetudini meæ nondum interruptæ obsecundare velim, ac vestram expectationem non omnino fallere. Audendum tamen ratus, in unum coactis, qui supersunt spiritibus, ita me comparaveram, ut quod antea præstiteram, hoc anno quoque pro viribus præstarem. Post aliquot igitur meditationes, argumentum non incuriosum, ut reor, nactus fueram, circa quod ingenii mei vires exercebam, cum præsens hæc autumnalis constitutio præter modum insolens, atque ominosa, Opus quod moliebar, & ad umbilicum pene deduxeram, mihi e manibus excussit, & aliud argumentum a Medicis amœnitatibus longe diversum suscipere coegit, vestra tamen attentione A. O. non indignum. Nemo non novit, quam inopinate, quam violenter bubulum genus dira contagio pervaserit flammæ ad instar, quæ ope nulla humana consopiri, nedum restingui potuerit. Hæc primum quidem in Vicentino Agro subobscure observari cœpit, mox in Patavinum transgressa, aperte se prodidit, ac longe lateque effusa, usque ad ipsa urbis pomœria, tam magnam ac horrendam boum stragem edidit, ut tum rura, tum civitatem mœrore, ac metu complerit. Mœret rusticana plebs, imo stupet attonita, dum ampla bovilia vacua, ac deserta intuetur, dum quotidie fere tumulos adspicit, in quibus sepulta sunt fortunæ suæ pignora, propriis natis forsan etiam chariora, dum bobus extinctis, equos ad frumenti sationem parum aptos cogitur sufficere.

Quid labor, aut benefacta juvant, quid vomere terras
Invertisse graves?

Sic miserandam agricolarum sortem deflere libet cum Poetarum Principe, qui tertio Georgicorum huic non absimilem boum cladem carmine descripsit. Mœrorem dissimulare nequeunt cives, & nobiles viri, dum prædia sua, & villas, præcipuo ornatu, & patrimonio orbatas intelligunt, atque etiam vident. Tristatur, ac dolet plebs urbana, dum annonæ, rerumque omnium, quæ ad victum spectant, caritatem brevi secuturam prænoscit. Nemo est igitur, quæcunque sit ejus conditio, qui damnum aliquod non sentiat, & graviora quoque non timeat. De hac igitur tam portentosa boum clade hodierna hac mea Dissertatione, seu potius prælectione, quam hoc anno ad tractatum de febribus, ac præsertim de febre maligna ac pestilenti, sum habiturus, verba facere constitui, hujus morbi indolem, casus pervestigando, quibus remediis illi obviam sit eundum.

Nec obtrudat quisquam, in hoc tam celebri lyceo, ab hac exedra, quæ ordinis sui primatum obtinet, indecorum esse pro Hippocratica doctrina M. Varronis, Palladii, Columellæ, Vegetii, aliorumque Veterinariæ artis scriptorum documenta tradere; regeram enim ego, magnum Hippocratem, cui nullius rei scientia vilis habita est, non puduisse de boum morbis verba facere, in Libro enim de Articulis, rationem adfert, cur bobus tam facile contingant femorum luxationes. Præterea si congruentia, quæ omnibus in rebus momentum habet non leve, hic quoque suam meretur animadversionem, tractatio de hac boum epidemia nostri muneris est, Illustrissimi, & Spectatissimi Professores. Vobis quæso succurrat, quonam in loco nos simus, & professorium munus exerceamus? Nonne in lyceo, cui a Majoribus nostris bovis nomen est inditum? neque inauspicato, quando bos iste suis mugitibus, hoc est doctrinæ robore totum literarum orbem implevit, ut nulla pars sit tam longe dissita, quæ ad illius celebritatem non reboet, ac ubi non colatur magis illius nomen, quam olim Serapis in Ægypto. Si ergo sub signo bovis militamus, si bos iste nos pascit, quis erit tam vecors, seu tam malignæ indolis, qui indecorum putet, provinciam hanc suscipere, quam detrahere velle impium, & nefas esset; eoque magis, quo ab Excellentissimo Magistratu, qui sanitatis tutelæ Venetiis præsidet, ac postremo ab ipso Serenissimo Principe demandatum est celeberrimo hujus civitatis Medicorum Collegio, serio exquirere, quænam sit hujus morbi conditio, quæ causa, & quibus præsidiis ferocienti in dies malo possit occurri.

Affectionis genus, quod bubulo generi bellum ad internecionem usque videtur induxisse, ex frigore, rigore, horripilatione, mox ex calore acri, & vehementi per universum corpus diffuso cum pulsus frequentia, febrem esse satis liquet, malignam vero, exitialem, pestilentialem etiam, si mavis, esse aperte testantur, quæ illam comitantur symptomata; qualia sunt, magna anxietas, & gravis anhelitus, etiam cum stertore, & in principio febris, stupor & species quædam veterni, continuus ex ore, & naribus graveolentis materiæ descensus, fœtidissima alvi proluvies, interdum etiam cruenta, anorexia, & abolita penitus ruminatio, pustulæ quinta vel sexta die per totum corpus erumpentes, ac tubercula variolarum speciem referentia, communis tandem omnium eodem modo circa quintam, & septimam interitus, cum boves paucissimi evadant, iique forte potius quadam, quam remediorum dynami. Hæc quidem ex se patent, quid vero intus patiantur miserandi boves, cum jacent anxii, ac stertentes, ac dum stant immoti, capite usque ad terram demisso, conjectare equidem possumus; sed ex mutis animantibus, quæ per nutus nihil significare possunt, nil certi rescire possumus, quod forsan in causa est, ut difficilior sit curatio. Causam igitur hujusce malignæ febris pro viribus perscrutemur.

Omnibus epidemiis, si a sporadicis affectibus differre debent, id peculiare inest, quod communem causam habeant, sive ab aeris vitio, sive a corruptis alimentis, aut ab aliquo contagioso fomite prognata fuerit, qui ab uno corpore in aliud transmigret, illique eandem labem communicet. Dissimulare quidem non licet, tempestatum hujusce anni non adeo legitimam fuisse temperiem, juxta illarum naturam, Æstatis præsertim, quæ Veris speciem præferre visa est non admodum latrante Syrio, nec cicadis arbusta rumpentibus. Annus tamen in universum non insalubris fuit, neque multum in quæstu Medicis, ac Pharmacopolis: nec solum in hac civitate, sed in aliis quoque, & in transpadana regione, ut per literas accepi, ut parum verax visus fuerit Hippocrates, quod *cum æstas veri similis est, autumnales morbos expectare oporteat*. Nulla in aere a Meteorelefchis portenta visa sunt, nulla in herbis, & frugibus apparuere rubiginis signa, quemadmodum anno elapso, quo carbunculari morbo laborarunt fruges, nec tamen noxam ullam persensere armenta, & pecudes, in fructibus tum æstivis, tum autumnalibus, qui omnes serotini fuere, nullæ deprehensæ sunt notæ, quas nebularum uredo inusserit.

Cœlum equidem non consului, ut viderem, num ex aliquo maligno astrorum influxu, pestilentiæ bubuli gregis causam divinare liceret, ut ex Saturni cum Marte syzigia, in Tauri signo; quemadmodum olim Marsilius Ficinus, in Consilio quodam Thusco sermone edito, ut ab omnibus intelligeretur, pestis quæ anno 1478. totam Etruriam, ac præcipue Florentiam, depopulata est, causam retulit in conjunctione Martis cum Saturno in signo humano (quasi Asterismorum in hæc inferiora virtus ab inditis nominibus esset petenda, ut si forte hujusmodi conjunctio observaretur in signo Arietis, aut Piscium, posset aliquis ovilis generis, aut marini populi excidium prædicere) Sed postquam, cum juvenis essem, Pici Mirandulani libros adversus Astrologos legi, judiciariam a studiis meis valere jussi. Aerem itaque, & pascua, ab hoc crimine quod hujus morbi in causa fuerint absolvere fas erit. Quis enim unquam sibi persuadeat, campos, & prata, talem ab aere humorem combibisse, qui solis bobus tam dirum esset venenum, cæteris vero animantibus, quæ easdem herbas pascerent, esse omnino innoxius? Aliam igitur causam comminisci oportebit, quam nonnisi a contagioso fomite licebit deducere, cujus rei non simplices conjecturas, sed argumentum habemus appodicticum.

Jam satis constat, & in acta publica relatum, ex boum turmis, quos e Dalmatia & conterminis regionibus, mercatores in hæc loca solent adducere, bovem unum a cæteris secessisse, qui a bubulco repertus, & perductus in latifundium Illustrissimi, & Reverendissimi Comitis Trojani Borromæi, Canonici Patavini, pro hospitio, eadem labe qua erat infectus, hospites suos fœdavit; illo enim paucos post dies mortuo, paulatim eodem morbi genere omnes misere periere, uno tantum superstite, cui in collo factum fuerat setaceum. Casus iste totam viciniam perterrefecit, sed nulla juvit diligentia, ut domus suas, & casas a flamma nimis vicina præservarent. Isthæc itaque contagio paulatim serpens, totam Patavini agri amplitudinem brevi pervasit, quin postremo Padum transgressa, Æmiliæ populis idem minatur excidium.

Quoniam autem morbosi seminii ea est indoles, ut facile subolescat, & in immensum se propaget, si in subjectum proprium, & muniatum, ut vocant, incidat, cujus rei amplissimum specimen habemus in lue gallica; quæ ex Indiis occidentalibus, a paucis navigantibus ad nos delata, Italiam primo, mox universam Europam, fœdissima, & ineluibili labe citissime inquinavit; Non est quod miremur, si per aporias, & effluvia, quæ ad modum atmosphæræ expirant a bobus ægris, ab extinctis, a stabulis, a pascuis, quæ ipsimet boves pascendo infecerint, promptius autem & facilius ab ipsis Bubsequis, & illorum vestibus, (pesti enim volupe est, in lana molliter cubare) non est inquam, quod miremur, si hæc contagio tam longe lateque se se effuderit. Ubi igitur hæc aura venenata subtilissima bovem aliquem antea sanum afflarit, spiritibus vitalibus, & seroso latici se consocians, dum in Orbem agitur, naturalem sanguinis consistentiam lædit, & viscerum fermenta corrumpit; quare naturales viscerum functiones paulatim vitiari, & debitas excretiones coerceri necessum est, quod paulatim fieri fas est credere, non enim subito ac bos aliquis venenum istud hauserit, vel quoquomodo illud susceperit, non illico inquam virulentiam persentit; ut qui a cane rabido commorsi fuerint, ad longum tempus sibi sani videntur, at postea ex improviso, ad aquæ conspectum palam faciunt, quam dirum venenum intus gestarent. Naturalem sanguinis consistentiam ab hoc contagioso fomite lædi paulo ante diximus; suppono etenim, imo pro certo habeo, venenum istud esse de illorum genere, quæ sanguinem potius sigant, & coagulent, quam dissolvant; id primum attestantur symptomata, quæ febrem comitantur, nempe anxietas, gravis anhelitus, stertor, & stupiditas, ocularis quoque inspectio, dum a laniis boves extincti dissecantur, qui licet adhuc calentes parum aut nihil sanguinis effundunt. Bos præterea piger ac tardus ex sua natura est, & carnes habet duras, *& graves ad stateram*, ut ait Hippocrates, data nimirum paritate molis ad carnes cæterorum animalium, idcirco illius sanguinem talem esse oportet. Taurinum sanguinem inter venena recensuit Dioscorides, eo quod epotus ad coagulationem in stomacho sit facilis; Prævotius autem propter flatulentiam; Themistoclem sanguine taurino calido epoto sibi mortem conscivisse, ex Plutarcho, in ejusdem vita habemus. Mirum itaque non est si venenatus hic fomes, in hujus animantis genere sanguinem ex sua natura crassum coagularit. Hanc cruoris concretionem in malignis febribus observarunt Scriptores, uti Petrus Salius, qui refert in quadam ex maligna febre extincta repertum fuisse in arteria magna sanguinem ita concretum, *ut prehenso illius sanguinis altero principio, totus sanguis coalescens, ita integer eductus fuerit, perinde ac gladius e vagina extrahi solet*. Idem quoque aliquando *in pestilentiis accidere* testatur Richardus Lover in tractatu de corde: Nisi autem talis esset in hac epidemia sanguinis conditio, non protraheretur ad tot dies febris; ubi enim sanguis est nimis dissolutus, & vis deleteria humorum corruptioni prævalet, febrilis calor est adeo mitis, ut ægri interdum se febrire non putent, sed citissime intra unam vel alteram diem occumbant. Postquam igitur fermentificus, & pestifer hic fomes per venas, & arterias tanquam per cuniculos totum corpus peragrarit, tunc, tanquam hostis ex insidiis erumpens feritatem suam patefacit, febrem malignam excitando, quæ intra quintam, aut septimam, lanienam suam absolvit, indiscriminatim boves, aratores, tauros, vaccas, juvencos, vitulos jugulando.

Hujus autem pestis primam originem, num bos ille peregrinus eam aliunde susceperit, vel in ipso primum genita fuerit, exquirere ad rem nostram parum refert. Necesse est enim quemadmodum in libro de contagione tradit Fracastorius, ac pariter Joseph Aromatarius, in libro de rabie contagiosa, quod ad aliquod animal tandem sit deveniendum, in quo productum fuerit morbosum seminium. Extra enim controversiam est non solum in brutis, sed etiam hominibus per varios corruptionis gradus, generari posse venena, ac talis naturæ humores, qui ad alia corpora symbolica, & analoga facile transeant: sic qui tabe pulmonari laborant, consanguineos suos facile inficiunt, si cum illis consuetudinem habeat; lippitudinem contagiosam esse vetus est observatio.

Dum spectant oculi læsos læduntur & ipsi.
Multaq. corporibus transitione nocent.

In boum cadaveribus, quotquot lanionum secespitæ subjecta fuere coram Excellentissimis Anatomes professoribus D. Molinetro, & Viscardo, id singulare in omnibus repertum est, in omaso nempe, corpus quoddam durum, & compactum, ventriculi parietibus fortiter adhærens, magnæ molis, & intolerandæ graveolentiæ; in aliis vero partibus repertæ sunt hydatides, in cerebro, pulmonibus, sicuti etiam ingentes vesicæ solo flatu plenæ, quæ dissectæ diram mephitim exhalarent, ulcera in radice linguæ, & ad illius latera vesiculæ sero plenæ. Illud vero corpus durum, & compactum ad instar calcis, quod in omaso observatur,

vatur; primum productum esse contagiosi miasmatis, pro certo habeo, dum tacite sævitiem suam exercens stomachicum fermentum labefactat, & corrumpit; non enim est credibile post febrem excitatam conflari hoc corpus intra paucos dies, dum boves ubi primum febrire cœperint, quodcunque alimentum adversantur, nec quidquam, nisi liquidum per os infundi potest: cætera vero, quæ memoravimus, malignæ febris producta esse, facile crediderim, sed omnium phœnomenorum exactam rationem adferre velle non patitur unius horæ ambitus; ampla enim materia suppeteret ad integrum tractatum conscribendum.

Verum ne amplius vos morer, A. O. ad ea properabo, quæ sunt dicenda, conjectando nempe, quem finem habitura sit hæc contagio, & num aliquid gravius portendat, ac quod magis refert, quid agendum. Quoad primum in hac epidemia, idem quod in cæteris evenire solet, secuturum existimo, nimirum quod post tot tentamina, tot experimenta, ac præsertim post observatam methodum, quam morborum medicatrix natura servat in iis bobus sanandis, quos maligna febris non sustulerit, felicior curatio possit institui, ac forsan hujus veneni verum, & specificum remedium reperiri, quo malignum istud miasma penitus extirpari possit. Levamen quoque aliquod expectare licet ab adventante hyeme, ac a ventis aquilonaribus, qui tanquam aeris scopæ australes flatus pessimæ semper indolis procul abigant, quales venti per totum Octobris mensem dominatum obtinuere. Memoratu dignum est, quod de ventorum potestate supra humana corpora refert Vitruvius. *In insula Lesbo* (inquit ille) *Oppidum Mitylene magnificenter est ædificatum, & eleganter, sed positum non prudenter. In qua Civitate Auster cum flat, homines ægrotant, quando Corus, tussiunt, cum Septentrio, omnes in salubritatem restituuntur.* Quantum sævierit pestis Octobris mense, austro, & euronoto flantibus, satis vulgatum est, cum plures dies adeo nefasti fuerint, ut neque quotidianis hecatombis, interdum etiam geminatis, furialis hæc, & execranda febris mitior fieri, nedum placari potuerit. Scio equidem, calori, & frigori morbos pestiferos non admodum auscultare, cum alias fuerit observatum, in summo æstu, & summo frigore pariter sæviisse hominum pestem: attamen cum feralis hic morbus, qui celeris est motus, ortum habuerit æstivo tempore, incrementum, atque etiam suam acmen autumnali, sperare licet, quod hyemali tempore finem, & sui desitionem, ope divina sit habiturus.

Num autem hic epidemicus bovini populi morbus longum in tempus perseverans, humanis corporibus labem aliquam affricare valeat, ut nonnulli suspicantur, non alienum est disquirere. Si in morbis malignis, qui ratiocinia nostra persæpe eludunt, quidquam ponderis habent rationum momenta, sperare licet homines intactos, & illæsos relicturum esse; etenim si trium mensium spatio lues ista alia ruminantia, & cornigera non attigit, quamvis inter ea magnus sit symbolismus, nec equos, sues, ac alias sylvestres feras hactenus quidquam læsit, non apparet ratio, cur homines, qui ab istis animantibus tam longe distant, debeat afficere.

Non sum nescius inter futuræ pestilentiæ signa, quæ plurima sunt, recenseri solere non boum solummodo, sed aliorum quoque animantium stragem, qualis ea fuit, quæ Ægynam insulam depopulata est, de qua Ovidius:

Strage canum primo, volucrumque aviumque boumque.

ac ea, quam memorat Livius, quæ in Sicilia Romanum exercitum, & Carthaginensem pene delevit, de qua Silius Italicus:

Vim primi sensere canes, mox nubibus atris
Fluxit deficiens, penna labente, volucris.

Cui aliam non absimilem refert Dionysius Halicarnasseus, quæ *primo equorum, boumque armenta invasit, mox pecudes, & alia quadrupedia aggressa est, deinde Pastores, & Colonos attigit, & totum Romanum agrum pervagata, Urbem invasit.* Ast illorum temporum pestilentiæ non in solis bobus, sed in omnibus animantibus, ut ipsis etiam maris piscibus non parceret, (qualis ea fuit, quam Lucretius carmine descripsit) sævitiem suam exercuere, ut quæ ab aeris vitio ortum duxissent; de quo non habemus quod suspicemur; in solis enim bobus, & facilius in iis, qui habitiores, & pinguiores essent, quam in gracilibus, hæc lues alimentum invenit, quo rabiem suam pasceret. Magna tamen cautione utendum est in tumulandis cadaveribus, terra alte defossa, quemadmodum publica edicta præscribunt; si quid enim timendum, præcipue a nimia cadaverum copia, ex quibus minus apte humatis, ac postea putrefactis, redeunte Vere, pravi halitus aerem inquinare possint. Bonum autem esset, in loco inculto, seu in pratis, quæ arationi non sunt subjecta, cadavera humare. Ubi enim de morbo contagioso agitur, nunquam satis cavemus, dum cavemus. Quoniam autem, solutis in liquamen cadaveribus, necesse erit terram subsidere, censerem, bonum esse, novam terram superingerere, in illam conjiciendo graminis, aliarumque herbarum semina. Refert Petrus Forestus Delphis apud Batavos, peste jam sopita, & cœmeterio Templi vetusti, cadaveribus oppleto, habitam consultationem inter Medicos, num calce, aut lapidibus illud cœmeterium esset obruendum, ac decretum fuisse ut multa terra superinduceretur, atque in eam varia herbarum semina conjicerentur, *ut crescente gramine, & clausis spiraculis, lues minus denuo suppullularet.*

Silentio tamen præterire non licet, observatam aliquando pestem in solis bobus, ac postea secutam hominum pestilentiam; interdum etiam hominum pestem in boves terminasse. Primum exemplum habemus ex Livio, qui scribit pestem magnam in boves ingruisse, sequenti anno ad homines vertisse. Secundum vero apud Ripamontium Chronistam Mediolanensem, qui in Libro de Peste, quæ anno trigesimo exacti nuper sæculi cispadanam, & transpadanam regionem pessime mulctavit, pestilentiæ hominum, pestem boum subsecutam refert. Hisce tamen duobus monumentis totidem habemus, quæ opponamus nec longe petenda. Primum a celeberrimo Fracastorio, qui in Opere doctissimo de contagione scriptum reliquit, anno decimo quarto supra sesqui millesimum diram pestem in solos boves irrepsisse, quæ in tractu Forojuliensi primum nata, exinde usque ad Euganeos, postmodum in Veronensem agrum, aliasque Venetæ Ditionis regiones delata, magnam boum cladem ediderit eodem ferme modo, ac iisdem symptomatibus, ut hæc nostra illius soboles videatur. Alterum monumentum suggerunt nobis manuscripti artis lanionum, quibus non est deneganda fides, quales libri in hac civitate asservantur, in quibus ad posterorum memoriam ab Antonio Faccio scriptum legitur, anno nonagesimo nono ejusdem sæculi, quo vixit Fracastorius, adeo gravem in boves pestem grassatam, ut publicis Augustissimi Senatus Veneti edictis vetitum fuerit, ne caro bubula, caseus recens, butyrum, lac sub capitali pœna in hac civitate divendi possent, sed solis carnibus vervecinis vesci liceret; attamen iis annis nihil sinistri, præter rei familiaris damnum hominibus obtigisse, certo scimus. Habemus igitur unde spes nostras alamus.

Utrum autem, grassante hac epidemia, carnis bubulæ sanæ creditæ adeo tutus sit usus, ut noxam ullam humanis corporibus non possit inferre, abs re non erit disquirere. Res equidem suspicione non vacat; etenim, etiamsi bos antequam ad lanienam ducatur, fuerit observatus vegetus, atque hilaris, ac postea in illo jugulato, & excoriato, nullæ in visceribus deprehendantur corruptionis notæ, quæ in cæteris, qui ex hoc morbo intereunt, deprehenduntur; attamen certi non sumus, quod bos ille contagiosum fomitem non gestaret, quod aliis etiam communicare posset; credibile est enim, paucos apud nos esse boves, qui afflatum hunc malignum non persenserint, licet sani degant; morbosi enim seminii ea est subdola malitia, ut hominum judicia non raro fallat; persæpe enim evenit, ut qui illud in se continet, & secum circumfert, læsionem nullam sentiat, nec forsitan sensurus sit, in alium tamen ejusdem speciei possit facile transferre. Hujus rei exemplum habemus in gallico morbo; non raro enim contingit, ut aliquis a muliere infecta luem suscipiat, nec quidquam sentiat, & uxori postea eam communicet, sic ut illa paucos post dies gonorrhœa, vel bubone corripiatur; ex quo fit, quod

quod non leves rixæ, & jurgia inter conjuges oriantur, & uxor pudicitiæ suæ conscia virum maledictis incessat, quod ab illo tam fœda labe inquinata fuerit; ille autem, qui se perfecte sanum agnoscit nec quidquam de infectione suspicatur, de conjugis fide non parum dubitet. Qua de re legendus Paulus Zachias, Mercurialis, Gaspar a Rejes. Circa esum carnis bubulæ memoratu dignum est quod refert Theodoricus Skenkius in Hist. humor. gen. cap. 2. his verbis: *Olim decertatum Venetiis, & Patavii inter lanios, & incolas, quod illi ex Hungaria boves advectos, emptos & mactatos in macello venditassent, quos tamen cives lue quadam infectos fuisse noverant, cum fluxu alvi cruento tentati plurimi periissent, translato nimirum ab uno ad alterum contagio. Hac de re consulti Medici Patavini, in ea fuere sententia, carnes hujusmodi esui adhibitas innoxias esse, eo quod esset contagium particulare, & specificum, ac omnis malitia fuisset emendata ac discussa a prævia agitatione gymnastica, antequam boves mactentur.* Contrariam opinionem sustinuisse Medicos Venetos tradit Christophorus Fridericus Garammannus in Opere suo eruditissimo de mortuorum miraculis, eo quia carnes hujusmodi essent contagiosæ, & cadaverosæ. Fabius Paulinus Medicus Utinensis controversiam hanc dirimere aggressus est, suam enim sententiam dixit, nimirum si necessitas urgeat *in cibum carnes vocare, sale aut aceto prius probe esse macerandas, visceraque cum aliis interraneis esse abjicienda, cum in iis causæ morbificæ focus & nidus existat.* Qualis cautio num sufficiat, & omnem dubitationem tollat, liberum cuique esto judicium.

Quid ergo agendum in tam exitiali morbo, qui bubuli generis extinctionem videtur interminari? In id unum incumbendum esse, persuasum habeo, ut per universalia alexipharmaca (quando particulare, & specificum hujus veneni remedium non habemus) miasma istud pestiferum extinguatur, aut saltem enervetur, ut natura roborata illud ad cutis ambitum ablegct, atque extrudat, quando per ulcera, pustulas, & tubercula in iis bobus, qui evasere, sponte excitata ipsamet natura, nobis indigitavit, qua via sit incedendum. Crediderim itaque in curatione hujus malignæ febris, ea methodo procedendum, quæ a bonis Medicis servatur in curanda variolosa puerorum febre, distinguendo tempus ebullitionis a tempore expulsionis; tempore nimirum ebullitionis erit caute utendum remediis calidioribus, ne intendatur calor febrilis, & plus æquo effervescat massa sanguinea, cui facile succedit perturbata coctio, quam natura rectrix intendit; qua in re non leviter peccatum esse censeo, cum hujus febris initio ad calidiora cardiaca ventum fuerit, & præcipue ad vina meraciora cum multa theriaca; quare præposterum remediorum usum, stragem longe majorem edidisse censeo, quam febrem ipsam. Non desunt medicæ praxis docti Scriptores, qui in variolosis constitutionibus in principio febris præcipitantibus utendum esse volunt. Dum hæc sub prælo essent, apud amicum ea legi, quæ Illustrissimus D. Joannes Maria Lancisius Clementis XI. P.O.M. Archiater meritissimus, ac intimus Cubicularius perdocte, & erudite, ut solet in omnibus, de hoc morbo consultus, scripsit; nam inter varia monita, hoc habet, quod cardiacis acida sint maritanda. In febris itaque principio moderate agendum per alexipharmaca, in progressu vero morbi, & despumationis, & expulsionis signis liberalius bezoardicis utendum.

Ut autem ad remediorum materiam descendamus, quando id unum est, quod expetitur, & a nobis exigitur, nequaquam vero nuda verba. Quoad præsidia externa, sanguinis missio visa est improspere cessisse, idcirco cœpta est omitti; nihil tamen sevitiæ suæ remisit morbus; imo truculentior factus est. Equidem in omnibus epidemiis suspecta est phlebotomia, sicuti purgatio, unde Celsus: *Sanguinem non facile mittere, alvum non facile ducere;* in febre tamen variolosa passim mittitur sanguis, in pueris bimis, aut trimis per cucurbitulas scarificatas, & quibusdam in locis etiam per venam sectam, in principio tamen febris. In hac itaque boum febre, non salubrem tantum, sed necessariam fore venæ sectionem crediderim, ad sarcinam minuendam, ut mitior fiat ebullitio totius massæ sanguineæ, & per sua vasa circulatio. Cum enim, ut diximus, bovis cruor ex sua natura sit valde crassus, & ad facilem concretionem pronus, atque venenum istud de illorum sit genere, quæ massam sanguineam coagulandi vim habent, quo precor remedio laboranti bovi, & anhelanti ob sanguinis concretiones in vasis sanguifluis, in pulmone, in corde, quam per ipsam sanguinis missionem promptius, & facilius poterit succurri? Animadversione dignum est, quod lues ista, boves robustos, & valde obesos facilius corripiat, macilentos vero, qui vix ossibus hæreant, prætergrediatur; propterea in hac febre, quæ non absimilis est iis, quas appellant inflammatorias (quales sunt, quæ in pleuritide, peripneumonia, angina observantur) sanguiem in fervorem actum, & alioquin ad coagulationem aptum, detrahere, salutare consilium erit. Clamitet autem ad ravim usque contra hanc operationem, quisquis velit; non enim video (si tamen per analogismum in curanda hac febre licet procedere, ut in curatione febris pestilentis quæ homines corripit) ego, inquam, non video, cur miseranda hæc animalia, dum febriunt, & oculis lacrymantibus, opem aliquam quodammodo implorant, hoc magno remedio debeant destitui; morbi enim magnitudo, plethorica dispositio, ob pascua hoc anno solito uberiora, phlebotomiam manifeste exposcunt, in principio tamen febris, dum vires validæ permittunt, quam doctiores Medici in febre pestilenti, uti Sennertus, Septalius, Antonius Ponce, Sancta Crux, Fracastorius, & alii gravissimi Scriptores admittunt. Certe vires horum animalium, in ipso etiam vigore morbi satis validas esse observavi, e stabulis enim educti, & per campos circumducti experiundi causa, num herbam aliquam velint pascere, robuste incedunt, & suæ libertati relicti, ad stabula prompte recurrunt. Circa porro venarum delectum, non adeo laborandum; ubi enim ad vasorum plenitudinem tollendam mittitur sanguis, parum refert, an ab hac, vel illa vena mittatur.

Inustiones quoque lato ferro candenti faciendæ in collo utrinque, sublata enim eschara, apparebunt ulcera, quæ vesicantium loco esse poterunt; aures quoque rotundo ferro perforandæ, indita postea radice hellebori, ut veterinarii Scriptores suadent, similiter sub mento perforanda palearia, injecto postea funiculo, quem setaceum vocant, indiget enim natura aliquo emissario, per quod venenum istud exanthlet; nulli enim comperti sunt evasisse boves, nisi per pustulas in cute excitatas; multum crassæ, ac fœtidæ materiæ fundentes, nec bovem ullum, qui sic purgatus fuerit, recidivam passum fuisse adhuc accepi; nam ex Hippocratis oraculo in sexto Epidemiorum: *Quidquid suppuratur non revertitur; ipsa enim maturatio, & judicatio simul, & abscessus.* Observatione dignum est, quod refert laudatus Fracastorius, ait enim, *eos boves, quibus labes a faucibus ad armos descendebat, & inde ad pedes, sanatos fuisse, quibus autem hæc permutatio non fiebat, ut plurimum interiisse.* Linguam, & palatum, aceto, & sale colluere sæpius oportebit; frictiones pluries in die faciendæ ad faciliorem perspiratum obtinendum, ac ut cutis paratior sit ad recipienda rejectamenta nervorum & arteriarum in glandulas. Cum persæpe in faucibus generentur tumores & crustæ, ut fit in variolis, ut nihil per os possit infundi, compertum est baculum salignum viridem butyro inunctum, longitudinis ulnæ, & amplius per os inditum, valde contulisse ad impedimentum illud tollendum.

Quoad præsidia interna, hæc e triplici regno erunt petenda. E vegetabili plantas multas habemus cardiacas, quarum magna est supellex; Decoctio itaque in aqua fieri poterit ex foliis scordii, cardui benedicti, dictami Cretici, centauri, radicibus gentianæ, tormentillæ, scorzoneræ, & similibus, quibus addi poterunt cicoracea ad illarum calorem temperandum, quæ decoctio, bis, vel ter in die per os infundi poterit ad duas, vel tres libras. Cum vero febris ad statum pervenerit, decoctio ista ex prædictis plantis debebit esse saturatior ad expulsionem promovendam. Camphora quoque magnum antipestilentiale, accensa, & in aquam conjecta, potionem efficiet aptam

ad

ad peftiferum miafma perdomandum, & diaphorefim promovendam. Pulveres quoque ex iifdem plantis parati, & in aqua cardiaca diffoluti, exhiberi poterunt.

Ut autem præter univerfalia alexipharmaca, quæ pro malignæ febris curatione a vegetabilium claffe abunde fuppetunt, aliquod fingulare proponamus, placet expendere, num folemne illud antipyreticum, h. e. cortex Peruvianus, vulgo China Chinæ, ad malignam hanc febrem expugnandam falutare remedium effe poffit. Equidem hoc præfidii genus in febribus periodicis miranda præftat, ac præfertim in tertianis intermittentibus malignis, quæ in ipfo impetu acceffionis, ægros interdum necant, quarum febrium in conftitutionibus meis epidemicis Mutinenfibus mentionem habui; hoc enim febrifugum, fermentum illud malignum, five penitus reftinguit, five ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne æger in ipfo febris acceffu intereat; aft in febribus continuis, & inflammatoriis, perraro ex corticis Peruviani ufu, febrem folutam obfervavi; fi tamen habenda fides Richardi Mortoni rationibus, & experimentis, qui in quacunque febre venenum quoddam fpiritibus vitalibus hoftile agnofcit, cur in hoc bovini generis morbo experiri non licebit hujus febrifugi virtutem? Ifthæc enim boum febris continua, & acuta, a febribus continuis ab aliqua inflammatione comitatis, quæ homines corripiunt, nullatenus differt; licet Jofeph Aromatarius ex Antiquorum doctrina differentiam aliquam ftatuat inter febres brutorum, & febres hominum, ut brutorum febris κραῦρος, hominum vero πυρετὸς vocitetur. Poffent itaque unciæ tres pulveris Chinæ Chinæ (quando hujus remedii largior dofis effe cœpit, quam olim) infundi in libris decem vel duodecim aquæ cardiacæ, feu vino non admodum generofo, quæ infufio infervire poterit pro quatuor, vel quinque dofibus, bis illam in die exhibendo, in febris tamen principio, & cum primum bos ægrotare cœperit.

Sua quoque remedia fuppeditabit regnum animale; cornu cervi primas tenebit, infufio itaque ac decoctio, & quæ ex eo parantur remedia erunt ex ufu. Pulvis viperinus, qui febrilem calorem non adeo intendet, bis in die exhiberi poterit ad drachmam unam, in aqua cordiali tepida pariter diffolutus; efficacior tamen effet vipera una, vel altera in aqua cordiali decocta: febris enim ifta intra paucos dies curfum fuum abfolvit. Quoniam autem inter cætera fymptomata, gravi anhelitu, & ftertore boves premuntur, fperma ceti tanquam remedium aptum ad diffolvendas fanguinis concretiones, & in afthmate ufurpari folitum, præfcribi poterit ad drachmas duas in vino tepido diffolutum. Mineralia quoque, ut quæ non tam facile a calore nativo, & digeftiva facultate alterantur, uti vegetabilia, & animalia, fed integris viribus corpus pervadunt, fymbolum fuum conferent. Antimonium diaphoreticum, paratu facile, & exiguæ impenfæ, quod nihil aliud eft, quam antimonii crudi in pulverem contriti, cum æquis partibus nitri, in crucibulo, vel mortario æneo per carbonem ignitum, aut bacilum ferreum candentem, conflagratio, ter, vel quaer repetita, addita femper novæ conflagrationi æqua- portione falis nitri, erit proficuum remedium ad btinendam illam, quæ expetitur, expulfionem diri neni ab intimis ad extima. Quoniam vero reperts ajunt effe lumbricos, & afcarides in inteftinis, qod perfacile eft credere, cum etiam in peftilentiis hminum obfervari foleat verminatio, non folum in vitriculo, & inteftinis, fed etiam in aliis partibus, qud in fcrutinio Peftis tradit Pater Athanafius Kirchr e S. J. & animatam putredinem appellat, ad remdia anthelmintica erit confugiendum; Mercurii infub, ad libram femis fuper cineres calidos, in aliqu ex prædictis aquis optimum erit remedium, cæter quæ decantantur præferendum; quando enim inter elminthicos fcriptores difputari folet, num acida, an ulcia ad vermes necandos fint ufurpanda, Mercurim, licet infipidum, id valenter præftare, & frequeti in ufu effe, pro certo habemus. Idem quoque ffidet Mutinenfis agri petroleum; præter enim id, ucd vermes enecat, putrefcentiam quoque corriget, diaphorefcos erit ftimulus. Noftrates ruftici, cum tulos habent verminantes, quod facile deprehendunt odore, quem vituli expirant, cum lacte exhibent iftud petroleum, ad guttas aliquot per os infundendum.

Quoad alimentum, potiones parari poterunt, ex farina hordei, tritici, panis contriti ad inftar ptifanæ. Pro potu laudatur fœni puri, odorati, menfe Maji collecti, in aqua maceratio, quod potionis genus hifce animalibus gratum effe obfervavi. Externorum quoque habenda eft ratio. In loco calido boves detinendi, & cuftodiendi ftragulis cooperti, cavendo quantum licet ab aere frigido; quotidie ftabulum fuffumigando ex baccis juniperi, galbano, & fimilibus.

Atque hæc quidem ad therapœjam, modo pauca quædam documenta pro hujus meæ prælectionis coronide, in prophilaxeos gratiam lubet proponere, quando longe præftantius eft præfervare, quam curare, ficuti fatius eft tempeftatem prævidere, ac illam effugere, quam ab ipfa evadere. Cum igitur boves ab agris poft labores in ftabulum ad hyemandum jam fint deducti, ut milites ad caftra hyberna, magna diligentia ftudendum erit, ut ea loca, in quibus boves fani degere debeant, munda fint, quantum fieri poteft, ac fæpe fuffumiganda, quæcunque animalia, ut fues, oves etiam ab illis arcendo. Solent ruftici, ut ftabula hyeme fint calidiora, fimum, & excrementa boum in iis cumulare, fed fatius fi quotidie alvinas fœces alio adfportent. Confilium falubre erit parietum cruftas abradere, eo modo, quo Judæi ex legis edicto jubebantur cubiculorum, in quibus leprofus aliquis habitaffet, parietes crufta denudare, & flore calcis obducere, folum autem in hoc cafu muros eradere fufficiet; timere enim licet, ne recentis calcis odor hyemali tempore bobus inibi conclufis poffit officere. In id quoque erit incumbendum, ut pura, & munda fint illorum alimenta, cavendo, ne fœnum, paleæ, & alia, a pluviis, & illuvionibus fuerint inquinata; parcius quoque erunt alendi, ne plus æquo pinguefcant; non enim hoc anno polyfarcia, fed fanitas procuranda, æftate quidem, quo tempore, in frugum tritura, aratione, & plauftrorum vectura exercentur, ac multum eft quod difflatur, plenius funt alendi; aft hyeme, hoc anno præcipue, quo fufpecta eft faginatio, & macies tutior vifa eft, moderata diæta in iis nutriendis erit utendum.

Frictiones pluries in die adhibendæ, non folum manu, fed ftrigilibus quoque, multum enim conferent ad fanguinem in fua fluiditate continendum, fimulque ad fuperfluitatem exhauriendam, fi præfertim frictiones fint validæ: habet enim hoc præfidii genus varias facultates, modo implendi, modo extenuandi. Celfus ex Hippocrate fcripfit: *Frictione, fi vehemens fit, durari corpus, fi lenis, molliri, fi multa, minui, fi modica, impleri.* Si nimis pinguefcant, quandoquidem hoc anno copiofa erit bubuli generis annona, poffet etiam inftitui phlebotomia, fed diæta fi fuerit conveniens, venæ fectionis, atque etiam purgationis erit vicaria. Poftremo cum ex obfervatione boum, qui in hac tempeftate evaferint, fatis conftet, naturam per cruftas, & ulcera excitata in corporis ambitu, & multam faniei expurgationem, morbofum illud miafma, luem hanc expugnaffe, fanum confilium foret emiffarium aliquod in bobus fanis aperire, per quod fi qua fint veftigia morbofi feminii, illa fenfim extrudantur. Aureum documentum habemus ex Hippocrate in 6. Epid. ad rem noftram accommodandum, hifce verbis: *Decubitus quidem, in quibus facta tollit, hæc ante facta prohibet.* Locus quidem fubobfcurus eft, uti funt Hippocratis oracula, fed illum egregie explicat Vallefius. Ait enim, decubitus a natura factos, *qui funt aliorum morborum medela, eofdem morbos antevertere, & præfervare, fi tales decubitus arte procurentur, non fimpliciter tamen, quemcumque decubitum, fed illum, qui facta tollit.* Non inutile igitur foret fanis bobus, palearia fub mento candenti ferro perforare, atque funiculo indito, apertum illud diu fervare, ut per illud paulatim egerantur impuritates illæ, quæ hujus contagiofi fomitis funt foboles, & in capite potiffimum acervari folent.

Sed cur ingenii mei tenuitatem fruftror, ac divexo, ut morbi hujus naturam, & caufas explorem, ac medicinæ præcepta ad veterinariam traducam? Jandudum veram, & immediatam hujus ferini morbi

caufam

causam agnovit, ac patefecit Purpurati Principis, ad hujus urbis incolumitatem cœlitus demissi admiranda pietas & sollicitudo; nullam aliam scilicet esse causam, quam Deum justissimum criminum vindicem, nobis iratum; sicuti etiam idem unicum & verum aperuit antidotum, decretis ad plures dies supplicationibus ad cœlestem iram placandam. Magna sane frequentia clausis ubique officinis, ad excelsam hujus urbis Basilicam concursum est, ut nunquam alias tantus in unum populi conventus fuerit observatus, nec tanta erga Superos reverentia, ac pietas. Neque vero fervor hujusmodi postea refrixit; uti aliquando fieri consuevit, sed perstitit, magno ad alia celebriora urbis Templa populi confluxu, quin cæteris civitatibus, quæ eodem malo premuntur, exemplo fuit, ut ad divinam opem implorandam publicis precibus confugerent. Hæc tam subito mutata rerum facies & recens nata hic, & alibi pietas, quam graviorum malorum metus expressit, in mentem revocant magnam illam Romanæ urbis consternationem, quam Livius hujus Civitatis immortale Decus, tam egregie descripsit, quando nimirum Annibal, fusis, ac deletis Romanis exercitibus, ex improviso Romam petiit, ac illam tam arcta obsidione pressit, ut trepidantis civitatis clamores audiret; subito enim terrore perculsus Romanus populus, ad Templa, & Aras Deorum turmatim concurrebat, ut victimas mactaret, & pro publica salute vota conciperet; visebantur mulieres sparsis crinibus, effusæ in lacrymas, cum parvis liberis ad Templa convolantes, ac ibi ad Simulacra Deorum armillas, annulos, aurea monilia appendere, ferreas scilicet Pœnorum catenas, & asperrima vincula metuentes. Hanc eandem consternationem eleganti carmine descripsit Silius Italicus. Lubet hic carmina hujus Poetæ vere aurea ad rem nostram apponere.

Tanta adeo, cum res trepidæ, reverentia Divum
Nascitur, & raræ fumant felicibus aræ.

Num hisce temporibus congruant hi duo versus, Vobis A. O. judicandum relinquam.

THOM

THOMÆ SYDENHAM, M. D.

TRACTATUS

DE PODAGRA ET HYDROPE.

NON FINGENDUM, AUT EXCOGITANDUM, sed inveniendum, quid Natura faciat, aut ferat. *Bacon.*

Doctissimo Viro

THOMÆ SHORT, M. D.

Coll. Med. Lond. Soc.

EN tibi, *Humanissime Vir*, *Tractatulum de Podagra & Hydrope*, *loco spissioris voluminis quod animo destinaveram; Historiam intelligo Morborum Chronicorum, eorum maxime, circa quos mea Praxis potissimum versata est. Cum vero omnem cogitandi vim atque omnes nervos his rebus plus satis intendendo, atrociorem podagræ paroxysmum mihi accersiverim, quam quo alias, ut puto, fueram mulctandus, res ipsa monebat, ut has lucubrationes vel invitus ponerem, & mihi tandem ipse consulerem, hos tantum morbos duos quadantenus expedivisse contentus. Quoties enim ad hæc studia me recipiebam, toties & podagra recurrebat. Hoc itaque operis, quale demum id est, accipere digneris; quod Tibi duabus potissimum de causis dicandum censeo. Primum, quod earum, quas jam olim in publicum dedi, Observationum, a quibusdam despectarum, utilitatem aliquam, non tantum me coram atque in os, sed etiam coram aliis agnoscere atque asserere nullus dubitaveris. Deinde quod ex aliqua consuetudine quam mutuam habuimus, Consilia in commune pro Ægrorum commodis conferentes, Ego tuum genium deprehenderim ad Praxin Medicam apprime factum: quodque tametsi doctrina omnis generis inclarescas, Te tamen natura ad eas potius subtilitates determinaverit, quæ e praxi nascuntur, quam ad inanes speculationes: quæ duo haud minori intervallo a se invicem distant, quam Sapientum res seriæ ac maximi momenti a puerulorum ludo ac crepundiis disterminantur: Et fortasse (nisi me fallit observatio mea) perraro in eodem subjecto conveniunt. Quæ tua sagacitas, juncta opportunitate, quam tibi suppeditavit ingens medicandorum copia ad Experimenta stabilienda, Te ad Artis nostræ fastigium evexit: Et morum comitas versus omnes haud vulgaris existimationem, quam natus es, facile tuebitur. Si qua heic disserui neque tibi cui ista inscribo, nec paucis illis, at spectatæ probitatis viris, quos amicos habeo, vitio dari possint, haud multum alios morabor, qui nulla alia de causa mihi infensissimi sunt, nisi quod aliter tam de ipsis morbis, quam de eorum Curationibus sentiam, atque illi sentiant. Quod ut ita non fieret penes me nullo modo fuit, quando sic a natura factus atque dispositus sim, ut quod temporis alii libris legendis, id ego omne meditationi impendere soleam, neque tam quæram, an alii eadem mecum asserant, quam utrum quæ ego trado cum veritate consentiant: utpote qui rumores & vulgi plausum haud magni faciam. Et sane quid tanti est, si officio Civis boni strenue perfunctus, & publico commodo etiam cum privato damno inserviens, nullam tamen exinde gloriam reportem? Cum si rem recte perpendam, consulere existimationi meæ, qui jam senex sim, brevi perinde erit ac si Non-enti consuluissem. Quid enim mihi post obitum prodesse queat, ut octo Elementa Alphabeticæ in istum ordinem redacta, ut nomen meum componant, eorum linguis jactentur, qui non magis aliquam mei Ideam animo possint effingere, quam ego jam queam concipere, qualesnam tandem illi futuri sunt, qui omnes & mortuos prioris seculi ignorabunt, & aliis, tum dialectis tum moribus utentur, pro rerum humanarum omnium inconstantia ac vicissitudine. At quorsum ego de aliorum judicio solicitus sim? Si meo aliquo conatu in promovenda & morborum & eorundem Curationum scientia aliquantulum promeritus fuerim, haud diu ista laude fruar: Atque e diverso, si cui minus placuerint mea scripta, vix puto me alia additurum; cum non patiatur ratio sanitatis meæ, ut mundo ulteriores, rem medicam tractando, molestias facessam. Et profecto vel in hoc Tractatulo, quem jam ego, cum manus tremula calamum regere nequiret, operam mihi commodatam ab Amicissimo viro* D. Joanne Drake, *Baccalaureo in Medicina ex Æde Christi apud* Cantabrigenses, *agnoscere debeo: Quem quidem virum & nativus morum Candor & vitæ Integritas amicum perquam exoptabilem; Animi vero dotes tam a natura subministratæ, quam studio excultæ Humano generi utilem admodum reddent & beneficum, ubi eam Artem exercere placuerit, quam ita probe callet. De cætero rogandus es, Vir Spectatissime, ut huic meo in te officio, si permolestior fuerim, veniam concedas: quod tamen non aliunde nasci existimes velim, quam ex illo honore & obsequio, quibus te merito, atque ex animo prosequitur*

Tibi addictissimus

Tuique observantissimus

Londini,
Maji 21. 1683.

THOM. SYDENHAM.

DE PODAGRA.

PRocul dubio æstimabunt homines, vel morbi, de quo agimus, naturam *δυσνόητον*, ac fere incomprehensibilem esse, vel me, quem jam ab annis triginta quatuor vexavit, ingenii tardissimi ac prorsus hebetis, cum meæ tam de ipso morbo, quam de ejus curatione observationes ita parum votis respondeant. Utut tamen se res habeat, ego bona saltem fide tradam, quæ hactenus rescivi omnia, difficultates, salebrasque, sive rationem morbi ipsius, sive curationis methodum spectantes, tempori, duci veritatis, evincendas complanandasque relinquens.

Podagra eos plerunque senes invadit, qui postquam meliores vitæ dies mollius ac delicatius transegerint, epulis lautioribus, vino, aliisque liquoribus spirituosis liberalius indulgentes, tandem ob pigritiam ætatis ingra-

ingraveſcentis ſemper comitem, ea corporis exercitia penitus omiſere, quibus juvenes aſſueverant. Ad hæc, iſti, qui huic morbo ſunt obnoxii, crania habent grandiuſcula, habitu corporis ut plurimum ſunt pleniori, humido & laxo; & conſtitutionem habent omnes luxuriantem, viroſamque, ditiſſima atque optima vitæ ſtamina.

Non quod podagra eos ſolum adoriatur, qui craſſo & corpulento habitu donantur, cum aliquando etiam, etſi rarius, graciles & macilentos invadat; neque quod hic morbus in omnibus ſenium præſtoletur; quandoque enim etiam ætate florentes corripit, quoties ſcilicet infelicia morbi ſemina a parentibus, quaſi ex traduce acceperint; vel ſi hoc non fuerit, immodicæ Veneri præmaturius indulſerint, aut exercitiis omnino valedixerint, quibus prius etiam vehementioribus utebantur; edaciores inſuper fuerint & liquores ſpirituoſos immoderatius hauſerint, poſtea derepente ad liquores tenues & refrigerantes ſe contulerint.

Si quem non niſi jam ſenio confectum primum adoriatur, nunquam poſtea vel tam ſtatas habet periodos, vel tam immaniter ſævit, quam ſi juniorem occupaverit; tum quod vita ut plurimum elabitur antequam morbus naturalibus ſymptomatibus ſtipatus ad ἀκμὴν pervenerit, tum etiam quia calore nativo & vigore corporis imminutis, nec ita jugiter, nec vehementer in articulos diſplodi poteſt. At ſi quem maturius laceſſat, quamvis nec ſedem adhuc figat, nec eum ita male tractet, ſed incerta periodo pro data anſa ingruat, leviter ad paucos dies torquens, & nulla methodo invadens recedensque, ſenſim tamen caſtra metatur, legem ſibi ponens, typumque præformans, tam quoad anni tempus, quo arma quotannis movebit, quam quoad paroxyſmi durationem; ad hæc ferocius quam primo inſultu debacchatur.

De hoc morbo dum ita regulam typumque ſervat, libet primo diſſerere, poſtea de ejuſdem phænomenis anomalis atque incertioribus, quoties ſcilicet vel præpoſtero inidoneorum medicamentorum uſu, de ſtatu ſuo dejectus fuit, vel ob ſubjecti debilitatem & languorem, ad propria & genuina ſymptomata nequit aſſurgere. Quoties itaque *Regularis* eſt *Podagra*, hoc fere modo ægrum aggreditur. *Januario* exeunte, aut incipiente *Februario* derepente & nulla fere præſenſione antecedente ingruit, niſi quod ventriculi cruditate atque ἀπεψίᾳ ad ſeptimanas aliquot æger laboraverit; corporis inſuper intumeſcentia quaſi ventoſa & gravitate, quæ indies augetur, donec tandem detonet paroxyſmus; quem paucis diebus præit torpor & quaſi flatuum deſcenſus per femorum carnes, cum affectione σπασμώδει, tum etiam pridie paroxyſmi appetitus voracior, non tamen naturalis. Sanus lecto ſomnoque committitur; hora vero ſecunda poſt mediam noctem excitatur a dolore pollicem pedis ut plurimum occupante, quandoque vero calcaneum, ſuram, aut talum: Hic dolor eum refert qui oſſium dictorum diſlocationem comitatur, cum ſenſu quaſi aquæ tantum non frigidæ partis affectæ membranis affuſæ. Mox ſequitur rigor cum horrore, & febricitatione aliquali. Dolor autem hic primo remiſſior gradatim intenditur, (& pari paſſu rigor atque horror recedunt) idque in ſingulas horas, donec tandem ſub noctem ad apicem pervenerit, ſe ad varietatem oſſiculorum tarſi & metatarſi, quorum ligamenta obſidet, perbelle accommodans, nunc tenſionem violentam, vel ligamentorum iſtorum dilacerationem, nunc morſum canis rodentis, quandoque preſſuram & coarctionem exprimens; adhæc, ita vivum exquiſitumque habet ſenſum pars affecta, ut nec linteorum ſuper-incumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concuſſionem ferre valeat. Atque hinc fit ut nox non tantum in cruciatu tranſigatur; ſed etiam cum irrequieta partis affectæ hac iſtac rotatione, & mutatione ſitus quaſi perpetua. Neque minor eſt totius corporis jactatio inceſſans, quæ ſemper paroxyſmum, maxime vero accedentem, comitatur, quam torti membri agitatio & dolor. Hinc etiam mille conamina, ſitus tum ipſius corporis, tum membri affecti mutatione aſſidua, doloris ſedationem incaſſum exambiunt: quæ tamen non contingit ante horam ſecundam tertiamve matutinam, (decurſo ſcilicet nychthemeri ſpatio a primo appulſu paroxyſmi) quo tempore æger poſt materiæ peccantis modicam digeſtionem & diſſlationem aliqualem, ſubito a dolore reſpirat, licet hanc ille liberationem iſti membri affecti poſituræ, qua poſtremo uſus erat, immerito acceptam referat. Jam leni madore perfuſus ſomno concedit, a quo evigilans, dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernit; cum ſolum antehac (quod in omnibus podagricorum paroxyſmis ſolemne eſt) inſignior intumeſcentia venarum membro vexato intertextarum ſe in conſpectum dederat. Sequente die, forte etiam ad biduum triduumve, ſi materia podagræ generandæ apta fuerit copioſior, dolet nonnihil pars affecta, idque vehementius die jam adveſperaſcente, levatur autem ſub Galli cantu. Intra paucos dies, alter pes eodem dolore torquetur, quo is, qui prior doluit, vel ſi prior iſte jam dolore deſierit, debilitas quæ eum infirmaverat, mox evaneſcit, tam viribus quam integra ſanitate iſti pedi ſtatim reſtitutis perinde ac nunquam laboraverit, ſi modo dolor pedem nuper tentatum ferocius lancinet. Nihilominus eaſdem hic excitat tragœdias, quas prius in altero pede, tam quoad doloris vehementiam, quam durationem. Quandoque etiam primis morbi diebus cum materia peccans adeo exuberat, ut ei capiendæ pes unus impar ſit, utroſque ſimul pari vehementia fatigat: ſed ut plurimum pedes ſucceſſive, uti diximus, aggreditur. Poſtquam utrunque pedem exercuerit, qui ſequuntur paroxyſmi abnormes ſunt, tum quoad tempus invaſionis, tum etiam quoad durationem; hoc tamen ubique ſervant, quod dolor noctu recrudeſcat, mane vero remittatur. Atque ex ſerie horum *Paroxyſmulorum* (ſit verbo venia) conſtat paroxyſmus qui dicitur podagræ, diuturnior breviorve pro ægri ætate. Neque enim cenſendum eſt, quoties quis cum hoc morbo ad menſes duos vel tres fuerit conflictatus, unum illum paroxyſmum fuiſſe, ſed ſeriem potius & catenam paroxyſmulorum, quorum poſterior quilibet priore & mitior fuit & contractior, donec tandem materia peccante prorſus abſumpta æger priſtinam obtinuerit ſanitatem: quod in vegetioribus, & iis quos podagra rarius inviſit, diebus ſæpe quatuordecim fit; in ſenioribus, atque iis quos ſæpius afflixit, duobus menſibus; iis vero qui vel annis, vel diuturniore morbi mora fractiores jam ſunt, non prius valedicit, quam ætas jam adultior eam fugaverit. Ad quatuordecim primos dies urina coloratior eſt, quæ poſt ſeparationem ſedimentum rubrum & quaſi arenulis refertum deponit; nec æger ut plurimum niſi tertiam potulentorum quæ aſſumpſit partem per veſicam reddit. Alvus item ad dictos primos fere dies conſtipata eſt. Appetitus proſtratior, rigor totius corporis ſub veſperam, partium etiam non affectarum gravitas & moleſta ſenſatio integrum paroxyſmum comitantur. Recedentem paroxyſmum excipit pedis affecti pruritus vix ferendus, maxime inter digitos, unde decidunt furfures, & pedes ipſi quaſi ab epoto veneno deſquamantur. Morbo jam diſcuſſo, ægri tum εὐεξία, tum appetitus redeunt pro rata doloris quo ſæviebat paroxyſmus nuper elapſus, & in eadem proportione ſervata vel acceleratur vel differtur ſequens paroxyſmus. Nam ſi hic ultimus ægrum peſſime mulctaverit, ſequens paroxyſmus non niſi anno ad idem punctum revertente denuo accedet.

Atque hoc ſe habet modo podagra regularis phænomenis genuinis propriiſque ſe oſtendens. Cum vero vel ab indebita medicatione turbatur, vel ob diuturniorem morbi pertinaciam, corporis ſubſtantia quaſi in morbi fomitem pervertitur, neque par eſt natura eidem, methodo conſueta, eliminando, phænomena multum ſunt diverſa a jam deſcriptis. Nam cum hactenus dolor pedibus tantum fuerit infeſtus, (qui peccantis materiæ ſedes ſunt genuina, quæ cum alias quaslibet partes occupat, certiſſimum eſt vel morbi methodum inverſam eſſe, vel corporis vigorem paulatim jam imminutum) jam itaque manus, carpos, cubitos, genua aliaſque regiones occupat, ea jam, ſicut pedes olim ſolebat, diſcrucians. Quandoque enim unum pluresve digitos diſtorquens faſciculo *radicum Paſtinacæ* ſimiles eos reddit, motu paulatim privans, tandemque concretiones circa articulorum

liga-

ligamenta tophaceas generans, quæ articulorum cuticulam ipsamque cutem destruens, nudos *tophos*, *cretam* vel *oculos Cancrorum* æmulantes, acicula eruendos exhibet conspectui. Nonnunquam materia morbum committens cubitis impacta tumorem subalbum excitat fere ad ovi magnitudinem, quæ sensim inflammatur cum rubore. Est ubi femur occupans sensum exhibet quasi ingentis ponderis appensi, sine dolore tamen notabili; at genu exinde petens id acrius urget, motum omnem inhibens, ut quasi clavo transfacto lectulo affixum ne latum pilum a loco in quo est se queat dimovere. Et quando vel propter totius corporis inquietudinem huic morbo ita familiarem, vel urgente necessario aliquo vitæ officio, æger aliorum opera est movendus, omni cautela opus est ne forte vel nimia motus contrarietas dolorem accersat, qui eo tantum nomine potest tolerari, quod confestim evanescat. Quæ quidem corporis latio ita caute & delicate peragenda, haud exigua pars est ærumnarum, quibus podagra oneratur: Dolor enim vehementior non per omnem paroxysmum extenditur, si modo pars affecta omnino quiescat.

Cum podagra antehac non nisi exeunte hyeme soleret invadere, post duos tresve menses pro more recessura; jam per annum integrum vexat ægrum, demptis duobus vel tribus mensibus calidioribus atque æstivis. Et quod insuper est observandum, quemadmodum *Paroxysmus* major sive *Generalis* jam protractior quam olim fuerat, inveniatur, ita etiam *Paroxysmi* isti *particulares*, ex quibus generalior componitur, singuli diutius sæviunt: cum enim antehac particulares isti non ultra unum alterumve diem excruciarent, jam ubicunque sedem figant, maxime si pedes vel genua occupaverint, non ante diem decimum quartum castra movent: Primo ad hæc, aut secundo post appulsum die, æger præter dolorem, aliqualem etiam ægritudinem patitur, atque simul omnimodam appetitus prostrationem.

Postremo, cum antequam malum usque adeo incruduerat, æger non solum longioribus frueretur paroxysmorum intervallis, sed etiam durante ista intermissione recte valeret tam artubus quam reliquo corpore, facultatibus singulis naturalibus, officio suo debite fungentibus; jam artus habet fere undiquaque contractos atque impeditos, ita ut quamlibet stare possit, forte etiam aliquantisper procedere, gressu tamen ita claudicante ac permolesto prorepit, ut etiam cum ambulet quiescere videatur: & si ultra vires ambulare perstiterit quo pedibus rectius valeat, quanto magis ipsos ambulando confirmat, & dolori excipiendo minus obnoxios reddit, tanto morbi fomes, nunquam per hoc omne intervallum perfecte dissipatus, visceribus periculosius imminet, cum in pedes ita libere nequeat effundi; qui hoc morbi tempore vix unquam doloris sunt expertes, sed sensatione aliqua plus minusve molesta perpetuo tentantur.

Quin etiam multis aliis symptomatibus infestatur æger, ut venarum hæmorrhoidalium dolore, ructu nidoroso cibi jam manducati & in ventriculo putrescentis gustum referente, quoties vel aliquid e dyspeptis assumpserit, vel eam tantum cibi quantitatem quæ sano competit. Appetitus languet uti & totum corpus præ inopia spirituum. Denique ideo tantum vivit ut calamitosus sit & miser, non ut vitæ dulcedine vel minimum fruatur. Urina, quam prius coloratiorem, maxime in paroxysmis & in pauca quantitate solebat reddere, jam illam tam colore imitatur, quam copia quæ in *Diabete* excernitur. Dorsum aliæque partes moleste pruriunt maxime sub horam somni.

Id etiam in hoc morbo, quoties jam confirmatior est, incommodi accidit, quod ab oscitatione, in primis vero matutina, ligamenta ossium metatarsi vehementer convelluntur, cum sensu quasi coarctationis vel compressionis fortissimæ a manu valida. Quandoque etiam nulla oscitatione præcedente, æger jam se somno committens ictum quasi clavæ metatarsum confringentis derepente persentiscit, unde cum ejulatu expergiscitur. Tendines musculorum quæ tibias suffulciunt, subinde spasmo corripiuntur ita acri & violento, ut dolor quem excitat, si vel tantisper duraret, omnem humanam patientiam dejiceret vinceretque.

Post multos dirosque cruciatus & carnificinam diuturniorem, ceu pignus missionis quam mors jam in propinquo stans mox est datura, paroxysmi subsequentes ægrum quoad dolorem clementius tractant, (natura partim ab onere materiæ peccantis oppressa, partim ob senium, eandem in corporis extremitates jugiter ac strenue relegare non amplius valente) ac loco doloris consueti, ægritudo quædam cum dolore ventris, lassitudo spontanea, quandoque etiam propensio ad diarrhœam superveniunt. Hæc symptomata, dum vigent, artuum dolorem leniunt, quæ pariter evanescunt, quoties articulos dolor fatigat: atque ita nunc dolore, nunc ægritudine quasi alternatim lacessente, paroxysmus longas moras nectit. Animadvertendum est enim, quod ubi quis ad multos annos podagra laboraverit, dolor singulis paroxysmis gradatim imminuitur, tandemque ægritudine potius conficitur, quam dolore. Quem enim in his patitur dolor, quamlibet sint productiores, vix ad decimam partem ejus assurgit doloris, quem pati solebat, cum viribus esset magis integris. Nihilominus hæc ipsa morbi inclementia pensabatur ut plurimum longiore intercapedine, quæ paroxysmos intercedebat, tum sanitate, qua interea satis commoda utebatur. Nanque hoc in morbo dolor amarissimum est naturæ pharmacum, qui quo vehementior est, eo citius præterlabitur paroxysmus, atque insuper & longior erit intermissio & magis perfecta; & vice versa.

Neque tamen dolor, claudicatio, atque impeditus partium affectarum motus, ægritudo, aliaque symptomata jam descripta, hujusce morbi tragœdiam absolvunt: *Calculum* insuper *Renum* in quamplurimis parit hic affectus, tum ex eo quod æger diu supinus recumbat, tum etiam quod ferientur organa secretoria a debitis sibi functionibus; sive etiam quod calculus ejusdem materiæ morbificæ in genere portio quædam sit, quam ego litem non dijudico. Quæcunque vero sit hujus mali origo, nonnunquam ægri animum mœstissima interpellit contemplatio, calculusne an podagra immitior sit. Quandoque etiam calculus lotii per meatus urinarios in vesicam transitum impediens, ægrum de medio tollit, lentas podagræ moras haud amplius expectantem.

Nec satis est ægrum ita miseris modis dilaniari, ut nec sui jam fuerit compos, alienæ opis prorsus indigens, sed & hic accedit miseriarum cumulus, quod durante paroxysmo, animus etiam ceu contagio afflatus, eo usque corpori compatitur, ut haud facile sit dictu utro horum æger calamitosius doleat. Non enim rectius podagræ, quam iracundiæ, paroxysmus omnis dici potest; cum mens & ratio usque adeo ab infirmato corpore enerventur, ut vel levissimo affectuum motu impellantur & vacillent: unde non magis ipsi quam aliis gravis est. Quid quod & cæteris quoque passionibus est obnoxius, timori videlicet, solicitudinique, atque aliis id genus? A quibus pariter torquetur, donec morbo evanescente, animus quoque pristina tranquillitate recepta una convalescet.

Tandem æger (ut funestissimi hujus morbi catastrophen semel expediam) visceribus a materiæ peccantis incubatu complexuque ita læsis, ut secretionis organa non amplius suo munere fungi queant, unde & sanguis quasi limo & fæculentiis refertus stagnat, & materia peccans non jam, ut olim solebat, in corporis extremitates disploditur atque rejicitur; tandem inquam ὁ τρὶς-ἄθλιος vitam afflictissimam & jam diu non vitalem cum morte ærumnarum requie feliciter commutat.

At vero (quod mihi aliisque, licet tam fortunæ quam ingenii dotibus mediocriter instructis, hoc morbo laborantibus solatio esse possit) ita vixerunt atque ita tandem mortem obierunt magni Reges, Dynastæ, Exercituum Classiumque Duces, Philosophi, aliique his similes haud pauci. Verbo dicam, Articularis hicce morbus (quod vix de quovis alio affirmaveris) divites plures interemit, quam pauperes, plures sapientes, quam fatuos, natura quasi digito monstrante, quam parum iniqua sit omnium parens & arbitra, quam partibus non studeat; cum

eos,

eos, quibus alicubi defuit, alio aliquo bonorum genere cumulatius ditare soleat; profusiorem vero erga alios munificentiam æqua malorum parte admixta diluat & contemperet. Adeo ut ubique gentium rata sit lex atque inviolabilis, nullum hominem vel ex omni parte beatum, vel per omnia miserum ac calamitosum posse inveniri, singulos autem utranque experiri sortem. Quæ boni atque mali contemperatio, fragilitati nostræ & mortalitati ita propria, nobis fortasse apprime conducit.

Podagra fœminas perraro infestat, easque non nisi jam vetulas, & viragines seu corpore masculorum habitum æmulantes. Graciliores quæ vel in adolescentia, vel constanti ætate symptomata patiuntur podagram mentientia, ea ipsa vel affectibus hystericis, vel rheumatismo quo jam olim laborarunt, & cujus fomes non satis initio fuerat eliminatus, accepta referunt.

Neque pueros, neque juvenibus minores podagra vera atque genuina vexatos hactenus observavi: Nonnulli tamen mihi noti sunt, qui priusquam eam ætatem attigissent, leviculam aliquam quasi velitationem præsenserant; quorum nempe patres etiam tunc hoc morbo tenerentur cum iis generandis operam darent. Atque hic explicit morbi hujus historia.

Omnes animi nervos variis hujusce morbi phænomenis contemplandis acriter intendens, illum Ἀπεψίᾳ seu labefactatæ, tam in partibus, quam succis corporis universis concoctioni ortum debere existimo. In istis enim, qui huic morbo sunt obnoxii, cum jam vel ætate fuerint confecti, vel effrænata morum licentia senectutem præmaturius accersiverint, spiritus animales per totum corpus deficiunt, immodico functionum in juventutis calore vegetissimarum exercitio consumpti; verbi gratia, præpropero nimioque Veneris usu, insanis improbissimisque laboribus, quibus ardenter atque indefesse voluptatibus inserviunt, & his similibus. Accessit etiam sive ab annis, sive ab inertia, exercitiorum corporis, quibus olim assueverant, intermissio vel cessatio repentina (quorum usu tum sanguis invigoratior, tum partium tonus firmior & constantior solebat reddi) unde jam corpus flaccescit, & concoctiones non amplius recte promoventur; e contra vero, succorum corporis recrementa, quæ talium exercitiorum ope prius excernebantur, dehinc in vasis, ceu morbi seminium, reconduntur. Nonnunquam & studium seu meditatio de re quapiam seria ac diuturna malum auxit, quo scilicet spiritus defæcatiores & magis volatiles a concoctionum penso quod debuerant absolvere, nimium evocantur. Adde quod huic morbo obnoxii non solum ciborum in genere fere sunt appetentiores, sed & eorum maxime qui difficillime ventriculo cedunt; quos cum haud parcius devorent, quam tum solerent cum exercitiis uterentur, non jam iis digerendis pares sunt. Neque tamen dicta voracitas & liberalior ciborum ingestio ita frequenter (licet id haud raro contigerit) podagræ viam stravit, ac vesana & immoderatior vini compotatio; unde fermenta coctionibus variis dicata penitus prosternuntur, præcipitantur ipsæ coctiones, & spiritus naturales ab halituum adventitiorum copia subjugantur, dispergunturque. Jam vero cum uno eodemque tempore & spirituum (qui coctionis instrumenta sunt) vigor imminuatur, atque insuper ingens humorum colluvies sanguinem opprimat, omnino necesse est, ut singulæ coctiones haud rite peragantur, dum ita obruuntur singula viscera, unde Spiritus jandiu fatiscentes nunc etiam suffocantur. Nam si a sola spirituum debilitate penderet hic morbus, infantes, fœminas, atque eos, quos ægritudo diuturnior maceravit, pariter invaderet: cum fere virosissimos quosque adoriatur, & robustissimis naturæ principiis præditos; quos tamen non aggreditur, donec caloris & spirituum naturalium defectum sive declinationem, humorum quoque congestio excipiat, a quibus simul junctis concoctiones vitiatæ pervertuntur.

Porro ut causarum, quas enumeravimus, singulæ indigestionem promoverant, ita earum pleræque laxitati habitus & musculorum corporis procurandæ nonnihil contulerant, unde porta crudis indigestisque humoribus intromittendis panditur, quoties isti ad exteriora protruduntur. Quoties enim in sanguine diutius stabulantes tam mole, quam prava diathesi macti fuerint, tandem calorem putrescentem acquirunt; & cum non amplius a natura regi possint, prorumpunt in speciem, & in articulos depluunt, calore atque acredine dolores exquisitissimos in ligamentis membranisque ossa contegentibus excitantes; quæ vel a senio, vel luxu atque intemperantia labefactata laxataque facile humoribus impetum facientibus locum concedunt. Hic vero humorum podagram generantium prolapsus, qui paroxysmum constituit, serius ocyusve contingit, prout ansa hujusmodi humoribus in motum ciendis data fuerit.

Jam vero *curationem* quod spectat; (ut primo quæ sunt omittenda subinnuam) licet, si humores respiciamus atque indigestionem, unde isti trahunt originem, prima fronte videri possit indicationes curativas in primis ad humores jam factos evacuandos, dein ad coctiones roborandas, (unde aliorum humorum succrescentium aggestio possit præcaveri) collimare debere, quandoquidem hæ sunt indicationes magis generales, quibus in plerisque aliis morbis humoralibus satisfaciendum est: in podagra nihilominus naturæ quasi prærogativa est materiam peccantem suo modo exterminare, & in articulos deponere, per insensibilem transpirationem diflandam. Nanque haud plures tribus proponuntur modi, quibus causam podagræ continentem ejicere valeamus, venæ-sectio scil. catharsis, ac diaphoresis per sudorem: nulla vero ex his methodus scopum attinget unquam.

Imprimis venæ sectio, quantumvis magna polliceatur tum in humoribus, qui in procinctu stant, & quasi descensum mediantes, tum in istis, qui jam jam articulos obsederunt, evacuandis; manifesto tamen pugnat cum indicatione illa, quam causa antecedens, quæ est indigestio a spirituum (quos sanguinis detractio magis imminuit opprimitque) depravatione ac defectu orta, sibi vendicat. Non est itaque adhibenda phlebotomia, vel ad præcavendum paroxysmum, qui timetur, vel ad istum, qui jam adest, mitigandum, in iis nempe, qui ætate jam sunt provectiores. Quamvis enim qui educitur sanguis pleuriticorum & rheumatismo laborantium sanguinem utplurimum referat; attamen venæ sectio haud minus insigniter in hoc morbo officere ægro, quam in duobus prædictis prodesse cernitur. Etenim si sanguis in intermissione, quantumlibet diu post paroxysmum, fuerit extractus, periculum est, ne a sanguinis & humorum agitatione novus succrescat paroxysmus, qui & priore diuturnior futurus est, & symptomatibus enormibus stipandus, sanguinis robore, & vigore, quibus adjutoribus morbi fomitem strenue ac constanter excutere debuerat, exinde retusis. Atque hoc incommodi toties etiam accersitur, quoties ineunte paroxysmo vena pertunditur. Si mox a paroxysmo feriatur vena, ingens periculum est, ne natura, dum sanguis adhuc languidior est, & nondum pristinas vires a morbo succisas redintegraverit, ejusmodi vulnere importune inflicto usque adeo infirmetur & succumbat, ut hydropi aditus aperiatur. Veruntamen si æger adhuc juvenis fuerit, & ab immodica potatione excalefactus, sanguis initio paroxysmi potest detrahi; sin autem in paroxysmis subsequentibus phlebotomia jugiter utatur, podagra quam citissime etiam in juvenibus inveterascet, & intra paucos annos latius imperium seu potius tyrannidem propagabit, quam alias in multis extendere valuisset.

Deinde, catharsin quod attinet, sive ἄνω sive κάτω animadvertendum est, quod cum naturæ lex sit inviolabilis, atque ipsi hujusce morbi essentiæ intertexta innexaque, morbi fomitem semper in articulos rejici debere; nihil prorsus aliud præstabunt remedia sive emetica, sive cathartica proprie dicta, nisi ut materia peccans, quam natura in corporis extremitates protruserat, in sanguinis massam denuo revocetur; unde accidit, ut quæ in articulos eliminari debuerat, in aliquod e visceribus forte irruat, atque

ita æger, qui in nullo prius discrimine versabatur, jam de vita periclitetur. Quod iis fatale esse haud raro observatur, qui medicamentis purgantibus vel ad podagram præcavendam, vel (quod adhuc pejus est) ad leniendum paroxismum assueverant. Etenim cum natura a methodo sibi familiari exturbata fuerit qua, utpote securissima optimaque, materiam morbificam in articulos ablegat, dum humores intro versus intestina solicitentur, loco doloris in juncturis, quem vel nullum habent, vel certe perexiguum, ventriculi ægritudine, alvi torminibus, lipothymia, & longo anomalorum symptomatum agmine miseri quasi enecantur.

Ego certe persuasissimus sum, a jugi & sæpe iterata experientia edoctus, catharsin omnem tam per lenientia, quam per fortiora medicamenta, qualia pro more articulis expurgandis destinantur, plurimum nocere; sive in paroxysmo ad minuendam materiam peccantem, sive in fine ad dissipandas morbi reliquias, sive in perfecta intermissione, & recta valetudine, ut venturo paroxiysmo occurratur, purgatio in usum revocetur. Etenim tam mei ipsius, quam aliorum periculo compertissimum habeo, catharsin quovis horum temporum administratam, ita parum votis respondisse, ut malum, quod debuerat averruncare atque avertere, accerseret. Primum itaque purgatio sæviente adhuc paroxysmo adhibita, naturæ, in materia morbifica separanda & in articulos deponenda occupatæ, negotium facessens, magnam spirituum ἀταξίαν nonnunquam excitavit; unde non tantum paroxysmus magis invalescebat, sed & æger in vitæ discrimen haud obscure conjiciebatur. Deinde cathartica in fine paroxysmi usurpata, cum morbi reliquias amoliri debuerint, id tantum egere, ut recens paroxysmus de novo suppullularet, haud mitior priori isto; atque ita æger spe falsa lactatus ea sibi fabricat mala, quæ non fuerit perpessus, nisi humores denuo in rabiem agerentur. Quod genus incommodi ipsemet plus semel expertus sum; artis medicæ opem præpostere implorans ad exturbandas, ut mihi videbatur, reliquias morbi. Postremo quod purgationem attinet, certis intervallis & integra sanitate repetendam, ut paroxysmo eatur obviam atque ei aditus præcludatur; etsi, quod est fatendum, non ita præsens periculum est, ne nova accessio invitetur, atque fuit in casu jam dicto, cum æger nondum ἔξω βελῶν omnino fuerit; tamen etiam hoc tempore paroxysmum parit, idque ob causas supra memoratas, quo malo si forte ægrum non statim mulctaverit, nullatenus tamen eum a morbo liberat, quantumlibet constanter, & debitis intervallis cathartica hæc illave assumpserit. Quinimo nonnullos novi huic morbo obnoxios, qui catharsi non solum Vere, & Autumno, sed & singulis mensibus, immo & septimanis continuis, celebrata, sanitati litabant, neque tamen horum quisquam podagram effugit: quæ exhinc crudelius plerunque, & immanioribus symptomatibus eos impetebat, quam si ab omni medicatione sibi temperassent. Licet enim jam dicta purgatio causæ continentis partem aliquam possit educere, cum tamen concoctioni roborandæ (a quo tantum abest, ut potius eam debilitet) recenti vulnere naturam subruens ac dejiciens, ne hilum conferat, uni tantummodo causæ opponitur, & morbi curationi impares prorsus habet vires.

Ad hæc annotandum est, ab eodem illo spirituum defectu, quo coctiones in iis vitiantur, qui podagra solent laborare, eorundem spirituum animalium σύστασιν minus firmam vegetamque reddi, unde mox dejicitur & interturbatur a quavis causa, quæ vel animum vel corpus paulo violentius concutit exagitatque; ac proinde jam fugax ac dissipabilis est admodum, prout iis, qui affectioni vel hypochondriacæ, vel hystericæ obnoxii vivunt, persæpe accidit. A qua etiam spirituum ad ἀταξίαν propensione fit, ut podagra, vel levissimam quamlibet evacuationem ferre subsequatur. Dissoluto enim corporis tono, quem spirituum firmitas, dum in vigore suo persistunt, rite compactum vegetumque servat, materia peccans quasi disruptis repagulis jam sui juris est, atque ab hac plaga corpori inflicta paroxysmus statim exoritur.

At vero hæc ipsa methodus utut perniciosa ac nocens, nihilominus Empiricis quibusdam, qui catharticum quo utebantur medicamentum astute omnes celarunt, haud mediocrem existimationem conciliavit. Observandum est enim, quod purgatione currente, æger vel non omnino vel remisse admodum dolet; & si catharsis ad plures dies produci queat, nullo superveniente paroxysmo recenti, æger confestim ab eo, quo jam tenetur, convalescet: verum enimvero pœnas impoiterum pendet dirissimas ab ἀταξίᾳ in quam dicta humorum exagitatio naturam præcipitem egit.

Denique materiæ peccantis per sudores evacuatio, licet prædictis evacuationibus minus officiat, liquido tamen officere cernitur. Quamvis enim morbi fomitem non retrahat in viscera, sed e contra in corporis habitum propellat, attamen his saltem nominibus obest. Primo quidem, quod extra paroxysmum humores adhuc crudos, & nondum ita subactos, ut rite separari debeant, quasi vi quadam protrudit in artus, atque eo pacto cunctantem paroxysmum ante diem, & vel invita natura solicitat. Deinde quod sudoris provocatio in ipso paroxysmo materiam morbificam nimis violenter in affectum membrum impingat adigatque, dolorem simul adducens haud tolerandum, & si major sit materiæ peccantis copia, quam ut pars affecta eam queat admittere, illam mox in artus alios deturbat, unde orgasmus interea, atque ingens tam sanguinis quam cæterorum humorum ebullitio sive exæstuatio; si vero corpus colluvie serosa podagræ generandæ apta admodum scateat, metuendum est, ne apoplexia ingruat. Quamobrem in hoc affectu, perinde ac in cæteris omnibus, in quibus sudores artis ope solicitantur ad eliminandam materiam morbificam, non vero naturæ ductu profluunt, periculosissimum est eodem nimis violenter atque ultra eum coctionis gradum, ad quem humores evacuandi sua sponte pervenerint, elicere. Et celeberrimus iste Hippocratis Aphorismus, *Cocta, non cruda sunt medicanda*, tam in sudoribus provocandis, quam in subducenda alvo locum habet. Quod quidem liquido constat ex sudore illo, quo paroxysmus febrium intermittentium claudi solet, qui, si modicus fuerit, & materiæ febrilis a præcedente paroxysmo concoctæ quantitati apte respondens, ægrum insigniter juvat levatque; si vero ultra naturæ modum sudatio promoveatur, ex eo quod æger lectulo jugiter affigatur, jam febris continua subnascitur, & recens focus succenditur, cum iste qui prius efflagrabat, fuerat extinguendus. Pari ratione in podagra etiam lenis ille mador, qui utplurimum mane sua sponte oritur post minorum paroxysmorum, e quibus majorem paroxysmum constare docui, singulos, tam dolorem, quam inquietudinem quibuscum æger tota nocte conflictabatur, mitigat; e contra vero, si quando levis hicce mador, & suapte natura fugax, diutius & vehementius proritetur, quam fert proportio materiæ peccantis jam ab ultimo paroxysmo concoctæ, morbus inde exacerbatur. Tam itaque in hoc, quam in aliis morbis quibuscunque, quos mihi videre contigit, dempta sola peste, sudores prolicere non tam Medici, quam naturæ provincia est: cum nullo modo assequi possimus, quanta materiæ pars ejuscemodi separationi obeundæ jamjam est parata, nec per consequens, quem in provocando sudore modum tenere debeamus.

Ex jam dictis cum satis liqueat, non solum podagræ curationem a medicamentis evacuantibus incassum peti, sed & eadem ποδαγρικοῖς noxam adferre, restat ut exquiramus, ad quem alium scopum curativæ indicationes sunt dirigendæ. Ego quidem ex accurata φαινομένων prædictorum omnium pensitatione, & diligenti examine colligo, duabus potissimum causis in hujusce morbi curatione obviam iri debere. Prima est causa antecedens, sive humorum indigestio a caloris, & spirituum naturalium defectu orta. Altera est causa continens, sive eorundem humorum calor, & exæstuatio, ubi jam tum putredinem, tum etiam acredinem nacti sunt a mora in corpore, quam oportuerat, diuturniore, quæ mora ab inconcoctione supra memorata pendet. Hæ causæ ita toto cœlo, quod ajunt, a se invicem discrepant,

pant, ut, quæ huic prosunt remedia, alteri obsint; unde hic affectus ita curatu perdifficilis est. Etenim dum medicamentis calefacientibus indigestionem vincere satagimus, periculum est, ne ex altera parte humorum calor intendatur: atque e diverso, dum sive diæta, sive remediis refrigerantibus calorem, & acredinem humorum commitigare volumus, ἀπεψία accersimus, labefacto scil. calore naturali. (At vero hic causam continentem non eam tantum intelligo, quæ jam actu articulos obsidens paroxysmum format, sed eam insuper, quæ adhuc in sanguine delitescens separationi hactenus est inepta. Perraro enim materia morbifica omnis a paroxysmo quantumlibet diuturno, & crudeli, ita plene egeritur, ut nullæ prorsus in corpore reliquiæ sint., eodem jam elapso. Ac proinde utriusque hujus causæ tam extra paroxysmum, quam eo vigente ratio habenda est. Quandoquidem vero materiæ continentis eliminatio naturæ omnino opus est, sua ipsius methodo peragendum; cumque nihil interea temporis, ad humores calidos acresque leniendos, absque damno digestionibus illato, possit tentari, nisi ut exulent ac evitentur victus medicamentaque calidiora, a quibus inflammantur humores: maxima certe & præcipua curandi intentio in eo verti debet, ut coctioni, indigestionibus sublatis, consulatur, de qua jam agam: ita tamen ut in Dissertationis serie ea etiam attingam remedia, prout ansa data fuerit, quæ ad leniendum humorum calorem, & acredinem retundendam facere possint.

Quæcunque igitur naturæ opem ferunt in muneribus suis rite fungendis, sive ventriculum confortando ut alimenta recte coquat, sive sanguinem ad debitam chyli in illum invecti assimilationem, sive partes solidas corroborando, quo melius succos earundem nutritioni atque augmento destinatos in propriam substantiam convertant, quæcunque denique varia excretionis organa atque emunctoria corporis in eo statu conservant, ut singularum partium recrementa debito tempore atque ordine valeant emendare; hæc & hujusmodi omnia huic intentioni adimplendæ conferunt ac proprie *Digestiva* appellantur, sive pharmaca ea fuerint, sive ratio victus, sive exercitatio, sive alia ex istis quælibet, quæ *sex res non naturales* indigitantur.

Hujusmodi medicamenta sunt in genere, quæ moderate excalefaciunt, & vel amaricant, vel linguam leniter feriunt, utpote quæ ventriculo sunt pergrata, sanguini medentur, & cæteras partes fovent confortantque, qualia sunt, verbi gratia, radices angelicæ, enulæ, folia absinthii, centaurii minoris, chamædryos, chamæpityos, *&c.* Addi possunt etiam antiscorbutica vulgo dicta, ut radices raphani rusticani, folia cochleariæ hortensis, nasturtii aquatici, *&c.* Cum autem herbæ istæ acres ac pungentes, utut stomacho arrideant atque eidem conferant in coctione juvanda, morbi tamen fomiti jandiu formato aculeos subdant, & augeant calorem, parcius usurpandæ veniunt, præ aliis istis quæ miti calore atque amaritudine, & ventriculum corroborant, & sanguinis massam vegetiorem reddunt ac magis vitalem.

Eorum species aliquot affabre permistæ humoribus concoquendis rectius, ut mihi videtur, quam simplex quodlibet ex eorum tribu desumptum ministrant. Quamlibet enim quoties specifica medicamenti cujuslibet virtute opus est nobis, regula tenet, *Quo simplicius eo melius*; tamen cum id habemus propositi, ut huic illive indicationi satisfaciendo ægrum sanemus, singula ingredientia symbolum pro morbo curando quasi conferunt, atque in hoc casu, quanto major est simplicium numerus, tanto potentius medicamentum operabitur. E prædictis itaque, & reliqua ejusdem farinæ materia medica, variæ remediorum formulæ ad hunc scopum tendentes concinnari possunt. Ego formam electuarii ad exemplum Theriacæ Andromachi cæteris præfero, ceu viribus præstantissimam, eo quod mutua simplicium confermentatio omnium virtutem adaugeat, quasi *aliquid Tertium* progignens; quod in ita conjunctis majorum est virium in pari quantitate, quam in eorum quolibet. Verum tam delectum ejusmodi ingredientium, quam formulas, quibus exhibenda sunt prudenti Medico lubens relinquo; cum nunquam mei officii esse duxerim Receptulas, ut vocant, conscribere, at potius veras indicationes notare, ad quas curationes sunt dirigendæ: Quod cum minus observetur, exhinc, ut alibi dixi, Empiricis ansa data est, ut se artis medicæ Principes jactent.

Veruntamen Tyronum gratia, remedium, quo ego uti soleo, in medium proferam, quod ad hunc modum componitur. ♃. *Rad. Angelic. Calam. Arom. Imperator. Enul. campan. Fol. Absinth. vulg. Centaur. min. Marrub. alb. Chamædr. Chamæpyt. Scord. Calaminth. vulgar. Parthen. Saxifrag. pratens. Hyperic. Virg. aur. Serpil. Menthæ, Salviæ, Rutæ, Card. Ben. Puleg. Abrotan. Flor. Chamæm. Tanacet. Lil. Conval. Croci Anglican. Sem. Thlasp. Cochlear. hortens. Carui Bacc. Junip. singulorum quantitatem sufficientem. Legantur singula Herbæ, Flores, & Radices quo tempore viribus pollent maximis. Siccentur ac in Papyraceis sacculis asserventur, dum in pulverem tenuissimum redigantur. Singulorum Unciæ sex simul probe mistæ excipiantur s. q. mellis opt. despumati, & Vini Canarini, & in Electuarium debitæ consistentiæ conficiantur s. a.* Sumat Drachmas duas mane & sero, vel hujus defectu, sequenti utatur. ♃. *Cons. Cochlear. hortens.* ℥iß. *Absinth. Roman. & Flaved. Aurantior. an.* ℥j. *Angelic. condit. Nuc. Moscat. condit. an.* ℥ß. *Theriac. Androm.* ℥iij. *Pulv. Ari comp.* ℥ij. *cum s. q. Syrupi Aurantiorum fiat Electuarium.* Capiat Drachmas duas bis in die, superbidendo sequent. Aquæ cochlear. v. vel vj. ♃. *Rad. Raphan. rust. incis.* ℥iij. *Cochlear. hortens. manip.* xij. *Nasturt. aquatic. Becabung. Salv. Menth. ana manip.* iv. *Cortic. Aurantior. no.* vj. *Nuc. Moschat. contus. no.* ij. *Cerevisiæ Brunsvvic.* ℔xij. *Destillentur organis communibus, donec solummodo libræ sex Aquæ eliciantur pro usu.*

E medicamentis vulgo cognitis *Theriaca Andromachi* concoctionibus roborandis præ cæteris confert; cum tamen plures in se species contineat, quæ plus satis calefaciunt, atque insuper oppio abundet, Electuarium supra dictum commodius parari potest e vegetabilibus præcipuis excalefacientibus, & corroborantibus. Curandum est interim ut ea simplicia eligantur, quæ ad ægri gustum magis faciant, cum enim diu admodum, scilic. ad omnem fere ætatem, in ejus usu perseverandum sit, omnino convenit, ut palato minus sit ingratum. Inter simplicia *Cortex Peruvianus* primas obtinet, cum sanguinem corroboret vegetumque reddat, ejus grana aliquot mane, & sero assumantur.

Et sane uti in hoc affectu, de quo jam agimus, ita & in aliis chronicis plerisque, hæc & huic similia remedia quæ sanguinem corroborant, vegetumque reddunt (si modo eorundem calor, propter causas postea adferendas, in spiritibus vinosis non consistat) præ cæteris juvant; quando quidem singuli hujus generis morbi ad unam eandemque causam universalem, humorum scil. *Indigestionem*, si recte conjicio, referri debeant.

Nihil est autem, ex quo hoc certius evinci poterit ac probari, quam si ob oculos ponamus differentiam, quæ inter morbos, *Acutos* & *Chronicos* intercedit; quam ob causam æquus Lector boni consulet, si paulisper ab eo, quod jam præ manibus est, negotio digrediar. Prout itaque morbi *Acuti* ii fere habentur, qui cito vel perimunt, vel ad concoctionem perducuntur; ita *Chronici* appellantur isti, qui vel non omnino, vel tarde admodum, & longa temporis mora ad eandem concoctionem pertingunt. Atque hoc quidem tam ipsa rei natura, quam verba quibus illa exprimitur, aperte loquuntur; at vero causa hujus differentiæ, quæ inter hæc duo morborum genera deprehenditur, altius latet, haud ita facile eruenda: cujus indagationi si aliquantisper immoremur, operæ, ut puto, vix nos pænitebit, cum harum rerum notitia clara ac distincta, ad inveniendas veras indicationes horum morborum curationi accommodas, magnum momentum adferre queat.

Sive interiora terræ viscera, si ita loqui fas est, varias subeant mutationes, unde a vaporum inde exhalantium interventu aer inquinetur, quod mihi maxime probatur: sive inficiatur atmosphæra omnis, ab alteratione quam eidem inducit peculiaris aliqua corporum cœlestium quorumlibet conjunctio: res ita se habet, ut ad hoc illudve tempus aer particulis

ticulis referciatur, quæ humani corporis œconomiæ adverfentur; uti etiam alio tempore iftiufmodi particulis impregnatur, quæ cum corporibus fpeciei alicujus brutorum minus conveniunt. His jam temporibus, quoties nos hujufmodi noxia, & naturæ inimica μιάσματα in nudum fanguinem infpiratione attrahimus, & in illos morbos epidemicos incidimus, quos illa parere apta nata funt, natura *Febrim* accerfit, folemnem nempe fibi machinam ad fanguinem a materia aliqua hoftili, & contraria intus ftabulante vindicandum. Et tales morbi *Epidemici* vulgo audiunt, & ideo acuti funt & breves, quia motum habent ita celerem & violentum. At vero præter hos morbos a caufa externa excitatos, funt & alii perinde acuti, ab hac vel illa peculiari fanguinis inflammatione nati, quæ non a caufa aliqua generaliori ab aere pendente, fed a particulari particularium corporum anomalia vel intemperie producuntur. Quod quidem febrium genus ego *Intercurrens*, & fporadicum idcirco vocito, quod annis fere quibuslibet occurrant.

At vero morbi *Chronici* genium habent longe ab his diverfum; quamvis enim aer minus falubris hujus vel illius generis ad hos morbos generandos multum conferat; non tamen aeri ita immediate originem debent fuam, fed ut plurimum communi omnium horum patenti, humorum fc. *Indigeftioni*. Ubi enim quis naturæ principia jam habuerit infirmata ac protrita, five a fenecta, five a magnis & continuis circa *Sex res non naturales* erroribus, præcipue in cibo potuque, vel fi organa fecretoria eo ufque fuerint debilitata, ut jam functionibus fuis ad defæcandum fanguinem, & ejus fuperfluitates eliminandas deftinatis, prorfus fuerint imparia: his in cafibus uberiori humorum proventu jam coagmentato, quam cui digerendo hominis vires fufficiant, dicti humores mora diuturniore varias fermentationes ac putrefactiones patiuntur, tandemque in *fpeciem* erumpunt, & varias morborum fpecies edunt pro depravationum varietate. Et prout hi fucci depravati variam habent indolem, ita varie in hanc illamve partem delabuntur, quæ eifdem excipiendis aptiffima eft; atque ibi fenfim longam illam fymptomatum feriem explicant, quæ partim a talium fuccorum natura, partim ab ἀταξίᾳ iftis partibus illata, folent exoriri: quæ duo fimul juncta iftam naturæ ἀνωμαλίαν conftituunt, quæ morbi alicujus nomine infignitur.

Jam quod ejufmodi impotentia naturæ ad coquendos humores plerorumque morborum chronicorum caufa fit præcipua, facile liquebit, fi animadvertamus fenes, quorum coctiones funt læfæ, & fpiritus, earum inftrumenta, abfumpti a repetitis vitæ longioris functionibus, hifce affectibus magis effe obnoxios, quam funt juniores, quorum vitæ flamma magis accenfa recrementa ifta coacervata diffipat, & quorum organa fecretoria jugi ifto caloris naturalis fubfidio inftruuntur, ut functionibus in totius fanguinis maffa depuranda peragendis neutiquam deficiant, nifi infuper premantur, & quafi fuffocentur a nimia humorum copia. Adhæc talem humorum indigeftionem plurium morborum chronicorum caufam effe ex eo conftat, quod hyems ad iftiufmodi morbos gignendos longe magis faciat quam æftas. Licet nonnulli ex his morbis non actu exerantur, nifi fub brumæ exitum; attamen ifte humorum proventus, a quo illi pendent, per omnem hyemis decurfum fuccrefcens, auctior factus eft ab ejus tempeftatis frigore, & effœto languore naturam debilitante, quo minus valeat in adminiftranda corporis œconomia. Unde fit, ut qui in æftate fatis bene habeant, raro tamen hyeme eos morbos effugiant, ad quos magis funt proclives, *Podagram*, verbi gratia, *Afthma*, *Tuffes &c.* Atque hinc etiam ratio deducenda eft, quare peregrinatio in regiones magis auftrales ita efficaciter eos morbos expugnet, quorum curatio in frigidioribus incaffum tentabatur. Eorum, quæ de generali morborum chronicorum caufa jam dixi, veritas magis adhuc patebit ab ingenti, & quafi ftupendo ac incredibili emolumento, quod ii qui morbis chronicis plerifque, præcipue vero *Phthifi*, laborant, ab equitatione percipiunt, quod genus exercitii digeftiones fingulas invigorat firmatque; dum a continua corporis fuccuffione calor na-

turalis reaccenditur, & organa fecretioni deftinata in munere depurandi fanguinis rite fungendo promoventur: unde neceffe eft, ut fequatur digeftionum deperditarum quafi renovatio quædam, & e confequenti totius corporis crafis optima.

Quo circa e rationibus jam allegatis fatis elucefcit, quod non in podagra tantum, fed & in aliis quoque chronicis morbis, ubi nullum fymptoma manifeftum contra indicat. *Herbas* ejufmodi *excalefacientes* magnum omnino commodum afferre, cum fanguini æftatis calorem vel media hyeme concilient: quamvis fi æftivo tempore earum ufui affuefcamus, melius præcavebunt mala ifta, quæ adverfa tempeftas folet apportare. Et profecto fi ad hyemis ufque appulfum deferantur, quo tempore ingens humorum faburra accumulatur, periculum eft ne fero nimis ad hoc afylum confugiamus, & quod dici folet, Μετὰ πόλεμον συμμαχία. Quamvis autem, ut fupra fufius differui, podagra id fibi habeat peculiare, ut non tantum non juvetur, fed & lædatur a catharticis; tamen in aliis chronicis plerifque, & venæ fectio quoties opus fuerit repetita, & purgatio ante funt imperanda, quam remediis corroborantibus & digeftivis hic a me laudatis opera danda eft: ubi vero fe æger his addixerit, in iis perfeverandum eft, nullis intercalatis evacuationibus. Etenim hoc eft firmiter retinendum, quod quoties cujufcunque morbi curatio remediis corroborantibus innititur, evacuationes, qualefcunque eæ fuerint, officiunt prorfus. Denique non is fum, qui afferam, medicamenta digeftiva jam memorata cæteris quibufcunque præftare: at vero dico eum, qui remedium ad hanc intentionem fatisfaciendam potentiffimum invenire potuerit, longe majora in fanandis morbis chronicis præftare poffe, quam ipfe fe poffe exiftimaverit.

Illud vero iis omnibus quæ de podagra fananda dicturus fum, præmittendum eft, maximopere præ cæteris obfervandum, nempe quod *Digeftiva* remedia quæcunque, five medicamentorum apparatu, five diæta, five exercitatione ea conftant, haud obiter inftituenda fint, verum conftanter atque omni adhibita diligentia affidue ufurpanda. Cum enim in hoc morbo, uti etiam in chronicorum quamplurimis caufa ejus in habitum, & novam quafi naturam tranfiverit, nemo fanus exiftimaverit leviculam aliquam ac momentaneam alterationem fanguini atque humoribus a quolibet five remedii five victus genere fuperinductam, curationis fcopum poffe attingere; at vero corporis habitus omnis alio traducendus eft, atque homo integer deinceps quafi nova incude refingendus. Neque enim hic ita fe res habet atque in morbo acuto aliquo, ubi is qui modo athletice ac pancratice valebat, derepente febre correptus, ab optimo fanitatis ftatu in morbum periculofiffimum, quafi rupto ponte, præceps ruit. Podagræ difpar admodum ratio: ubi quis per multos annos continuos comeffationibus, compotationibufque intemperantius indulgendo, folita exercitia intermittendo, defidia atque pigritia intabefcendo, vel etiam nimio ftudio atque irremiffa animi intentione, aliifque vitæ erroribus, id egit tandem quafi dedita opera, ut varia corporis fermenta pervertantur, atque opprimantur fpiritus animales (qui coctionis inftrumenta funt primaria;) unde humores præter naturales coacervati erumpunt tandem, cum jam ad fummum gradum exaltati fuerint, ac ftragem edunt; carnibus denique emollitis & effœminatis articulis, unde humores illabentes promptius excipiunt. Atque ita demum alia quafi natura fenfim fuperinducitur, priftina & naturali corporis œconomia everfa funditus & deleta. Cum ifti paroxyfmi, qui hominum incautorum ac minus perfpicacium oculos animofque foli fere perftringunt, & occupant, nihil prorfus aliud fint quam feries & ordo fymptomatum ab illa methodo pendentium, qua uti folet natura in materia morbum committente foras pellenda. Quamobrem operam laudabit quifquis hoc illove five medicamento, five etiam regimine fubinde in ufum revocato, hunc morbum protelare fatagit. Cum vero hic habitus tum in digeftionum omnium labefactatione, tum & in amiffione firmitudinis naturalis partim fingularum præcipue fundetur ac conftet, utrique malo occurrendum eft; & tam coctionum robur,

quam firmitudo partium pedetentim reduci debet ac restaurari, pro modulo sc. pristinæ ac consuetæ corporis œconomiæ. Quantumlibet vero istud plene perfecteque fieri non posse videatur, non eo solum nomine, quod habitus quicunque non nisi ægerrime in sibi contrarios transmutantur, sed etiam quod ætas senilis, quæ huic morbo ut plurimum comes est & socia, vehementer refragatur; tamen quantum vires annique sinent, tentanda est curatio, & prout æger propius ad hanc metam accedet, vel recedet longius, podagræ tyrannidem magis minusve effugiet.

Atque porro animadvertendum est, quod remedia πεπτικὰ vel digestiva, sive partem medicam ea spectant, sive diæteticam, in paroxysmorum præcipue intervallis in usum revocanda sunt; idque quam longissime fieri potest a paroxysmo insecuturo. Neque enim sine magna temporis mora, & pertinaci remediorum usu concoctionum omnium corroboratio, fermentorum corporis jam imminutorum restauratio tantaque firmitas, quantum expetunt tum sanguis, tum viscera, senio adversante possunt acquiri.

Quantumlibet vero prosint hæc aliaque ejusmodi remedia, attamen hisce solis hæc corroborandi intentio satisfieri nequit; sed & earum etiam rerum habenda est ratio, quæ ad artem proprie medicam non spectant. Et certissime voto frustrabitur is, qui in hoc aliove morbo chronico omnem curationem medicamentis solis absolvi posse autumat. Primum itaque ea in *Cibo Potuque* mediocritas est observanda, ut neque plus alimenti ingeratur, quam ventriculus concoquere valeat, ac proinde morbo fomes subministretur: neque e contra, nimia abstinentia partes ea proportione defraudentur, qua earundem robur & vigor debuerat sustineri, unde etiam magis debilitentur; quorum utrunque ex æquo nocet, prout tam in me ipso, quam in aliis haud semel expertus sum. Adhæc, ciborum qualitatem quod spectat, licet Εὔπεπτα per se considerata δυσπέπτοις præferenda sint, attamen ægri palato est consulendum: quandoquidem observandum est, quod sæpenumero id quod ventriculus vehementer appetit, licet difficilius coquatur, citius tamen a natura vincitur, quam quod facilioris concoctionis habetur, si ventriculo nauseam creet: at vero quæ δύσπεπτα habentur, idcirco parcius sunt comedenda. Unica etiam ciborum specie singulis pastibus vescendum arbitror, cum varia carnium genera simul ingesta plus ventriculo molestiæ facessunt quam unicum, quod omnia ista quantitate exæquat. De cæteris, dempta carne, pro libitu comedat, modo nec acria, nec sale condita sint, nec aromatis; quæ licet coctionem non lædant, nocent tamen quatenus morbi fomitem exagitant.

Tempora quod attinet, prandere tantum expedit; cum enim lectus humoribus digerendis proprie dicetur, id temporis in cibis concoquendis non est insumendum. Non cœnent itaque, qui podagræ sunt obnoxii; haustum tamen cerevisiæ alicujus tenuioris liberalicrem sibi indulgeant: quandoquidem etiam renum calculo generando proclives fere sint tales; cujus concretio a liquore ejusmodi hoc tempore hausto multum impeditur, refrigeratis scil. ab eo renibus prolutisque.

Γαλακτοποσία, seu dieta e solo lacte sive crudo, sive cocto, exulantibus cæteris omnibus, nisi quod panis aliquid semel forte in die adjiciatur, ab annis retro viginti obtinuit. Profuit hæc quamplurimis præ cæteris hujusce morbi præsidiis, quandiu ne latum unguem ab ea discesserint. Quamprimum vero ad sanorum diætam, utut lenem mitemque, sese receperit, qui huic insueverat, podagra confestim reversa ægrum pejus longe quam antehac vexavit: labefactatis enim hac methodo naturæ principiis, æger jam morbo pellendo magis impar redditur, unde & periculosius infestat, & diuturnius. Qui igitur huic se methodo tradere cogitat, primum serio secum perpendat, num valeat per omnem vitam in eadem persistere: quod tamen fortassis penes eum non erit, utut propositi tenax fuerit. Novi enim nobilem quendam, qui postquam per annum integrum solo lacte victitaverat, non tantum sine offensione, sed & cum summa voluptate; (quo tempore quotidie semel aut pluries dejecerat) sistente derepente alvo, ac mutata corporis temperie, manente vero adhuc animi propensione, & ventriculo tandem ad lac nauseante, absistere coactus est. Nonnulli vero hypochondriaci, crasso corporis habitu, vel qui alias liquoribus spirituosis diu multumque assuevere, lactis usum nullatenus ferre possunt. Interea emolumentum illud perbreve ac fugax, quod ex hac diæta percipiunt illi, quibus cum lacte convenit, hinc oritur, videlicet quod non tantum diæta sit simplicissima (unde nullus dubito quin jusculum avenaceum, modo ventriculus illud ferat, idem præstare possit) sed etiam sanguinem dulciorem mitioremque reddat, particulas in eo acriores contemperando: atque insuper, quod ego palmarium judico, cum lac alimenti genus sit adultis prorsus impar, istam humorum turgescentiam sive virositatem reprimit, cui podagræ ortum debet, eo nomine paucos istos quibus congruit, tandiu a podagra immunes præstat, quandiu eo solo vescuntur, nec juvat ulterius. Cum enim podagræ causæ originali ac primariæ nempe concoctionum ac fermentorum debilitati omnino contrarietur, longe magis hac ratione obest, quam altera prodest. Quod cum minus perspectum fuerit, nonnulli incautiores in errores permagnos, & plane exitiabiles inciderunt; dum morbi causæ continenti, humorum sc. calori & acredini, obviam ire satagentes, concoctiones pessundederunt, & functiones naturales prostraverunt omnes.

Liquores quod spectat, ii, me judice, optimi sunt, qui neque ad vini generositatem ascendunt, nec ad aquæ debilitatem deprimuntur, cujusmodi sunt cerevisia tenuis *Londinensis*, sive lupulata, sive non lupulata; cum extrema ab utraque parte noceant. Primum de vino, licet proverbio jactetur: Vinum potans podagra laborabis, & vinum non potans laborabis podagra; extra controversiam tamen est, & variis ποδαγριώντων experimentis confirmatissimum, *Vinum* de facto officere. Licet enim prodesse credatur juvandis coctionibus, quarum vitia causam podagræ antecedentem jandudum statui; ratione tamen causæ continentis omnino obesse censendum est, humores sc. fomitem morbi, jam in procinctu stantes accendendo exagitandoque. Sed neque damus, vinum pro potu ordinario usurpatum coctiones promovere, at potius subvertere dicimus, nisi in diu vino assuetis. Quamvis enim calorem aliqualem in transitu impertiat, certissimum est tamen, fermenta corporis ab eo subjugari, & avocari spiritus naturales atque fugari: unde est, si bene conjicio, quod bibaces atque potatores isti male feriati, *Podagra*, *Paralysi*, *Hydrope* aliisque morbis frigidis fere perimuntur. Adde, quod jugis & immodica vini ingurgitatio corpus ad instar corporum fœminarum emollit laxatque; cum liquores temperati partium omnium tonum roborent ac firment; unde qui liquoribus tenuioribus semper assuevere, podagram fere nesciunt. Notandum est insuper, quod huic morbo maxime obnoxii viri sunt, qui licet imminutam habeant concoctionem naturalem, tamen ex quadam sanguinis luxuria plus satis nutriuntur & incrementum sumunt ex materia quadam indigesta loco substantiæ sanioris & rite compactæ. Hanc sanguinis luxuriam Οἰνοποσία adauget magis, ac proinde tum novam materiæ saburram accumulat, tum etiam fomitem jandiu repositum quasi subdita face actu in morbum provocat. Huic accedat strui, quod cum podagricorum sanguis isti qui e pleuriticorum, aliorumque morbis inflammatoriis laborantium pertusis venis extrahitur, persimilis sit, insanorum esset sanguinem jam ὀργιῶντα ulterius spirituosis liquoribus, ceu ignem oleo, proritare. Neque tutius ex adverso liquores nimium refrigerantes in usum revocantur, cum hi concoctiones prorsus dejiciendo, & extinguendo calorem naturalem, majorem adhuc noxam inferant; non dolorem scil. ut vinum, sed ipsam adeo mortem: prout experientia docet in iis, qui ad senium usque vino liberalius indulgentes, aquam aut tenuiores liquores derepente cum vino, & non ita diu post vitam cum morte commutarunt.

Hic itaque podagræ obnoxiis in potu modus statuatur, ut iis utantur liquoribus, qui neque, vel in maxima copia assumpti inebriare possunt, neque frigore suo ventriculum lædere. Hujusmodi est, ut dixi, cerevisia tenuis nostra, & in aliis regionibus confici

confici poterit ex multa aqua cum pauco vino permixta. Aquam puram crudamque, & periculosam existimo, & expertus sum meo damno. Attamen satis commode ab ineunte ætate potatur aqua; qua hodieque longe major hominum pars sitim levat: inopia sua feliciores sunt illi, quam nos nostra copia & luxu. Testes appello ingens morborum agmen, quo corpora nostra hoc nomine discruciantur, podagram sc. calculum, apoplexiam, paralysin, &c. tum & vim animis illatam, qua nativa rectitudine transversum aguntur, dum adventitii talium liquorum spiritus, cum spiritibus animalibus cogitationi formandæ inservientibus complicati, mentem nimium volatilisando perturbant, vana ac futilia loco rerum solidarum atque alicujus momenti subingerentes: atque ita demum ingeniose lepidos ac dicaces, pro sapientibus nos reddentes; inter quos eadem ferme differentia intercedit, atque est inter substantiam, & prorsus nihil. Sed de his satis.

Jam vero quamvis sufficiat ei, qui podagra mitius ac tantum per intervalla laborat, vel cerevisia tenui uti, vel vino dilutiori, cum is morbi gradus tanti non sit, ut severiori regimini se subjiciat; attamen cum universa corporis substantia in podagram quasi degeneraverit, minus quam exoptet in profligando morbo promovebit, qui non a liquore fermentato quocunque, quantumvis leni & tenui, in totum abstinet: cum hi omnes spiritus pungentes, & aliquem acredinis gradum in se contineant: & quod pejus est, quatenus fermento imbuti (perinde ac flores cerevisiæ liquoribus inditi vim suam fermentativam toti massæ communicant) humores fermentationi perpetuæ addicunt. *Potus* itaque *Dieteticus* ex ingredientibus vulgo notis, & huic usui dicatis pro tali potu ordinario præscribendus est: modo non sit justo fortior, quo haud multo minus periculose accendentur humores, quam ipso vino; nec e contra aquosior justo, naturales functiones nimia refrigeratione prosternens. Hujusccemodi potus si rite paretur selectis ingredientibus istis quæ ægro minus sunt ingrata, licet ad septimanam unam alteramve non sine aliquali fastidio ita jugiter assumatur, postea tamen perinde gratus & acceptus est, ac sunt alii liquores quibus quis maxime assueverit. Atque ab hoc potus genere non tantum non imminuetur appetitus, sed & augebitur: magis insuper naturalis, & genuinus evadet, quam cum liquoribus fermentatis uti soleret. Hoc insuper commodi accedet, quod qui hujusmodi potum diæteticum loco ordinarii hauriunt, liberius in cætero victu sibi possint indulgere, quam cum cerevisiam biberent, aut vinum: cum errores in victu, (quos omnes penitus evitare pene supra humanam sortem est) hoc pacto aliquatenus corrigantur compensenturque. Quod vero omnium primum est, æger hoc modo sibi a calculo præcavebit, qui podagræ fere individuus est comes; cum liquores acres ac attenuantes quilibet, uti ad calculum jam factum proritandum, ita ad eundem generandum etiam faciunt. Liquor sequens, utpote qui gustu ac colore jucundo est, mihi maxime arridet. ℞. *Sarsaparil.* ℥vj. *Lign. Sassaphr. Chinæ*, & *ras. c. c.* ℥ij. *Glycyrrhiz.* ℥j. *Coq. in Aq. fontan. Cong. duobus per horæ dimidium; deinde stent clausa super cineres calidos per horas* 12. *postea ebulliant ad tertiæ partis consumptionem. Cum primum ab igne amoveatur, infunde sem. Anisi* ℥ß. *Post duas horas coletur*, & *postea depuretur per residentiam*, & *liquor clarus reponatur in lagenis vitreis probe clausis ad usum.*

Hic liquor tum primum commodissime in usum trahetur, ubi quis a paroxysmo convaluit; atque in eo perseverandum tam in ipsis paroxysmis, quam in eorum intervallis per reliquum vitæ cursum. Neque enim satisfactum est sæviente adhuc morbo novis rebus studere, cum in ejusmodi ἀταξίᾳ & motu inordinato natura vix ferre queat, ut liquores fermentati, qui vegetiores sunt ac magis spirituosi, cum alio inerti ac spiritibus destituto commutentur. Eodem etiam tempore & *Electuarium* prædictum usurpabitur; quod pariter deinceps tam in paroxysmorum insultibus, quam extra eos quotidie est devorandum. Hujus calor potus diætetici aquositatem quadantenus pensabit, sanguini, & visceribus debitum caloris gradum conci-

lians, sine ista agitatione, quæ excitari solet ab æstu liquorum fermentatorum.

Si quis objiciat, eam vitam vix vitalem esse, in qua omnimoda tum a vino, tum ab aliis liquoribus fermentatis abstinentia observatur; respondeo perpendendum esse, an non longe miserius sit ac minus tolerabile diris inveterascentis podagræ cruciatibus (nam in mitiori morbo non hoc postulo) quotidie excarnificari, quam huic soli liquori se adstringere, cujus usu continuato in cæteris esculentis ferme omnibus animo obsequi licet, ut jam non repetam, quod & hic potus (uti cætera omnia) dulcescet consuetudine. Certe qui hunc morbum expertus est, modo homo, non bipes fuerit pecus, nihil ambiget, in quam partem debeat concedere.

Quo non obstante, si æger vel a longo ac nimio usu liquorum inebriantium, vel ab ætate provectiore, vel denique præ nimia debilitate, cibos absque vino, vel quovis alio liquore fermentato nequeat concoquere, non vacat certe periculo eundem protinus ac derepente a vino depellere; qui quidem error haud paucis lethalis fuit. Prorsus itaque, si me audit, apozema diæteticum supra præscriptum abdicet, vel, si eodem uti statuerit, ei sensim assuescat, haustum vini in pastibus ad tempus aliquod sibi indulgens, quasi remedii loco potius, quam diætæ, donec decoctum illud familiarius evaserit. *Vinum* autem *Hispanicum* hic loci tam Rhenano, quam Gallico omnino præferendum est, quæ posteriora, licet ventriculo pergrata sint, tamen exacerbandis humoribus, & augendo morbi fomiti apta nata sunt. Adde, quod cum æque fere cruda sint, & vix magis concocta quam est nostrum pomaceum, non perinde cardiaca sunt atque calida, ac res postulat. Atque hæc de cibo potuque ποδαγρώντων dicta sunto.

Est & aliud, quod tametsi parvi pendatur, magni tamen momenti est tam in dirigendo morbi fomite, paroxysmo adhuc vigente, quam ad prohibendam ejusdem materiæ generationem extra paroxysmum, nempe ut æger, maxime hyemis tempore, mature lectum petat. Etenim post venæ sectionem & catharsin nihil æque naturæ vires subruit ac noctu vigilare: quod quidem valetudinariorum quilibet expertus affirmabit, si serio animadverterit, quanto alacrior vegetiorque exurgit, quoties se lecto temporius commiserit, quam vero enervis est ac languidus, quoties ad multam noctem vigilaverit. Et quamvis res eodem recidere videatur, an citius seriusve quis lectum repetat, modo per tot horas eidem indulgeat, verbi gratia, an *hora nona* cubitum eat, & *quinta* surgat, vel *undecima* cubitum eat, & surgat *septima*; multum tamen interest, idque ob hanc, ut existimo, potissimum rationem. Interdiu sc. spiritus dissipantur, sive in corporis exercitio, sive animi, qui in minus recte valentibus ita sunt infirmi ac debiles, ut vesperi somni subsidio maturius opus habeant; & cum noctis appulsus œconomiæ corporis quasi relaxationem quandam adferat, quæ diurno tempore a solis influxu vegeta conservatur, lecti calor, bruma præsertim, solis vicem ut gerat, necesse est. Mane vero spiritibus tam a prægressæ noctis quiete, quam a lectuli calore refocillatis invigoratisque, præterquam quod dies superveniens firmitatem ac robur corporis tono conciliet, diluculo surgere hoc tempore, licet horam unam alteramve a somno matutino detrahat; non ita altum vulnus naturæ infligit, ac vigiliæ vespertinæ ad horam unam vel alteram protractæ. Quamobrem istis qui podagræ sunt obnoxii, author ego sim, hyeme præcipue, ut lecto mature admodum se committant, & diluculo exurgant, quantumvis somnus justo brevior suadeat, ut diutius cubantes eundem adhuc venentur. Cum somnus qui ita diluculo capitur secuturæ noctis somno tantundem detrahat; atque ita tandem naturæ vi illata, spretoque sapienti ejus instituto, noctem pro die quis habeat, diem perversus pro nocte.

Quinimo *animi tranquillitas* omni ope stabilienda est: cum perturbationes omnes, si repagula semel effringant, ad solvendam spirituum, qui sunt digestionum instrumenta, systasin, ac proinde ad podagræ incrementum multum faciant. Prudenter itaque secum meditetur æger mortalitatis suæ conditionem, nec se ea-

rum, quæ eam sequuntur, molestiarum exortem stultus opinetur: sive enim sui ipsius, sive aliorum culpa hanc animi ægritudinem pariat, non poterit unquam mundo leges dare, qui nemini hactenus, quantumlibet demum potens aut sapiens fuerit, semper morem gessit; neque ita cuiquam semper ex animi voto cedebant res omnes, ac vana mens spoponderat, at derepente inter rerum apparatus animam agens humanæ fragilitatis specimen tandem edit, immerito se brevi vitæ fructu spolians. Idem etiam incommodi sequitur nimium animi ad studia & res serias applicationem. Cum enim huic morbo præ cæteris quibuslibet melancholia vulgo dicta comes semper adhæreat, qui ei sunt obnoxii, spiritus animales diu multumque cogitando, etiam non adhibito artificiali librorum adminiculo, fatigare solent atque obruere, hoc ipsum ita valde ac nimiopere agentes, ut corporis œconomia integra amplius conservari nequeat: Quam ob causam ut mihi videtur, hic morbus perpaucos insipientes (me excipiat qui volet) occupavit unquam.

Cæteris vero omnibus, quæ ad impediendum humorum indigestionem (quam ego primariam podagræ causam constitui) & ad sanguinem idcirco corroborandum, ac firmitudinem partibus conciliandam faciunt, *Exercitium* corporis facile palam præripit. Animadvertendum est autem, uti supra monui, quod cum in hoc morbo, etiam magis quam in chronicorum quovis, totius corporis habitus immutari debeat, exercitatio corporis nisi quotidiana fuerit, nihil juvabit, hujusmodi enim exercitatio per vices intermissa, uti nihil fere conferet ad immutandum habitum corporis ab inertia atque indulgentia jam languescentis, & effœminati, ita fortassis & nocere possit, paroxysmum accersendo, ubi quis jandiu ab ea desueverat. Hoc vero exercitium vehemens non sit oportet, tale vero quale senibus competit, qui podagræ subjecta sunt magis usitata. Motus enim corporis justo vehementior nimium dissipat, & e consequenti concoctiones lædit; quando exercitatio moderata ac perseverans eosdem firmet. Quantumlibet hoc durum videatur homini, qui præter senium, & corporis ad motum ineptitudinem, & socordiam huic præsertim malo quasi connaturalem, dolore insuper mactatur; tamen si hoc omittatur, nihil ex hactenus inventis quicquam proficiet. Utque paroxysmorum intervalla sine jugi corporis exercitio magna esse non possint, ita etiam ad calculi generationem talis erit proclivior, qui quidem plus habet, & periculi & cruciatus, quam ipsa podagra.

His adde, (quod magnum pondus habere debet) materiam *tophaceam* a longa requie admodum auctam iri in articulis corporis, maxime vero digitorum, ita ut tandem omni motu priventur. Utut enim fidenter asserant nonnulli, horum tophorum materiam nil aliud esse, quam sanguinis *Tartarum* ad articulos transmissum, facile tamen constabit cuilibet rem paulo attentius perpendenti, quod dum magna vis materiæ incoctæ podagram facientis in articulos quosdam depluit, & partes vicinas diutius tumidas reddit, ut partim harum virtus assimulativa sufflaminetur, partim a suffocante obstructione, quam in eis parit iners hic humor, dicta materia generetur, quæ a calore doloreque articuli in hujusmodi substantiam cogitur, atque indies augetur, tum carnem, tum cutim articuli in propriam naturam vertens; quæ jam nuda jacet, acicula, ad instar *Cretæ*, *Ocul. Cancr.* aut similis alicujus rei, extrahenda. Jam vero hoc malum ab exercitio quotidiano præcavetur, a quo oritur debita humorum podagram generantium, qui unam aliquam partem libenter occupant, difflatio per omne corpus. Unde fit, uti ipsemet expertus sum, quod exercitatio longa & quotidiana non tantum non officit generationi tophorum, sed etiam tophos veteres, & induratos solvit, modo non eo usque invaluerint, ut cutim extimam in suam substantiam mutaverint.

Exercitii genus quod spectat, *Equitatio*, quoties nec grandior ætas, nec calculus intercedunt, reliquis longe præferenda est. Et sane diu multumque mecum reputavi, quod si cui innotesceret medicamentum, quod & celare vellet, æque efficax in hoc morbo, ut in chronicis plerisque, ac est equitatio constans, & assidua, opes ille exinde amplissimas facile accumulare posset. Hac si uti non liceat, vectio frequens in curru fere eodem redit. Atque in hoc saltem podagra laborantibus plerisque bene est, quod opes quæ luxuriæ, unde pullulavit morbus, irritamenta erant, facultates currus habendi subministrent, quo hac saltem exercitationis specie fruantur, cum altera frui nequeant.

Observandum est autem, quod exercitatio in aere salubri longe ea præstantior est, quæ in minus salubri peragitur: ruri scilicet potius quam in urbe, ubi aer vaporibus a variorum artificum officinis exhalantibus est repletus, & ædificiorum densitate constipatus; qualis est in *Londino* hoc nostro, urbe, quantum certo scimus, omnium quæ in toto terrarum orbe sunt, spatiosissima. Quantum vero intersit, an quis ruri, an in urbe se exerceat, podagricorum quivis statim persentiscet.

Quod *Venerem* attinet, is qui tam podagra, quam senecta laborat (quandoquidem jam jam ea spirituum copia destitutus est, qua concoctiones promoveri debuerant, & per consequens absque hac clade adventitia articulos, & reliquas partes adjacentes plus satis laxatas habet, & indebilitatas) æque improvidus meo judicio foret si ejus lenociniis indulgeret, atque ille qui cum longum iter emetiendum susceperit, viaticum omne prius abliguriret, quam se viæ committeret. Quinimo præter malum quod sibi accersit, languidiora ævi jam fatiscentis desideria non cohibens, maximo illo privilegio fruendi jubilæi, quod speciali atque eximio naturæ munere senibus conceditur, se abdicat; qui jam in ultima vitæ scena ab earum libidinum impetu, quæ, ceu tot rabidæ feræ, eos per juventam omnem diu noctuque quasi laniabant, tandem aliquando sunt emancipati: cum horum appetituum expletio nullo modo longum illud malorum agmen, quod eam vel comitabatur vel insequebatur, pensaret unquam. Atque hæc de regimine.

Quamvis autem hujusmodi regulæ tam diætam, quam cæterum regimen spectantes, si ab homine podagræ obnoxio religiose observentur, eum ab enormioribus morbi insultibus præservare queant, atque istam sanguini, & partibus solidis firmitatem conciliare, quæ ab illa malorum iliade, unde morbus non solum supra humanæ patientiæ vires, sed & funestus tandem redditur, eundem immunem præstare possit; non tamen efficient ut non post quædam intervalla, maxime exeunte hyeme, podagra quandoque tentetur. Licet enim æstivo tempore dum tonus vigorque sanguinis a solis calore excitatus fuerit, & in statu conservatur, & pariter debita humorum per poros eliminatio pro voto successit, omnino oportet ut coctiones longe melius quam hyeme celebratæ fuerint; tamen cum appetente bruma, & sanguinis robur fuerit imminutum, & perspiratio per cutis poros impeditior, necesse est ut ingens materiæ indigestæ colluvies sit accumulata, quæ tandem diuturna mora in speciem prorumpet, propriis se exerens symptomatibus, & paroxysmum inducens, quamprimum vel ab humorum motu ab accessu solis propiore, vini potatione, exercitio vehementiori, aut alia causa evidenti quacunque ansa detur.

Ex jam dictis liquet eum qui hujusce morbi curationem molitur, id negotii sibi dari debere credere, ut totius corporis habitum immutet, atque illud ad pristinam constitutionem resignat, quantum per ætatem, & reliquas circumstantias fieri possit: quod in paroxysmorum interstitiis, non in ipsis paroxysmis annitendum est. Cum enim morbi fomes non solum generatus, sed & in articulos jam ablegatus fuerit, sero nimis vel ejusdem mutationem, vel eliminationem per alias vias conabimur: cum non alia methodo foras ejiciendus sit, quam ea quam natura præmonstrat, cui soli permittendus omnino est. Quod & in febrium intermittentium paroxysmis usu venit, quas ob eandem remediis non oppugnamus nisi æstu prius consopito. Nec absurdus quis in extinguendis harum febrium, calore scilicet, siti, inquietudine, aliisque symptomatibus, anxie operam locaverit, quam existimaverit alius se podagram sanare, cum in podagræ symptomatibus tantum coercendis laboret; cum tantum hoc tempore a curatione morbi abscedat, ut eandem aliquatenus impediat ac remoretur;

Quan-

Quanto enim magis ægri dolores lenit, tanto magis humorum concoctioni adverſatur; quantoque claudicationem arcet, tanto materiæ morbificæ expulſioni officit. Adde, quod quanto paroxyſmi furor ac acies retunditur, non ſolum tanto diutius affliget, ſed & brevius erit ſpatium interjacens, & minus etiam liberum ab omni gradu ſymptomatum, quibus hic morbus funeſtatur. Quod nemo inficiabitur, qui diligenter trutinaverit, quæ ſupra in hujuſce morbi hiſtoria ediſſerui.

Quamobrem licet nihil magis in *Paroxyſmo* tentandum ſit, niſi quod iſtis ſymptomatibus occurrendum eſt, quæ falſa medendi methodus quandoque parturit; tamen cum omnes uno ore fateantur morbum huncce ab humorum copia, & exuberanti plenitudine naſci, ægro fortaſſe conducet a carnibus per aliquot dies, ubi primum a morbo corripitur, abſtinere, & harum loco ſimplici juſculo avenaceo uti, aut alio pati alimento; cujuſmodi diæta tenuis materiæ morbificæ imminuendæ multum conferet, & naturæ opportunitatem ſubminiſtrabit, qua eandem ocyus digerat. Cum vero ingens ſit corporum aliorum ab aliis diſcrimen, quibuſdam abſtinentiam a carne non ferentibus, ſtatim vero ab ea ſpirituum animalium ἀταξία, animi deliquio, aliiſque ſymptomatibus, qualia fœminis hyſterica affectione laborantibus accidere ſolent, correptis; iſtos non tantum juvabit, ſed & lædet, ſi diutius a carnibus abſtineant, quam ventriculus earum uſum averſetur: quod ut plurimum non excedit primum aut ſecundum diem eorum paroxyſmorum particularium, qui omnes ſimul juncti integrum paroxyſmum, ut ſupra innui, conſtituunt. At vero ſive tardius ſive ocyus quis carne veſcatur, ſerio cavendum eſt, ne urgente morbo majore copia utatur, quam quæ ad naturam ſuſtentandam neceſſaria ſit, nec minore cura opus eſt in aſſignanda victus qualitate. Nanque ut ſemper in paroxyſmorum intervallis, ita præcipue paroxyſmo jam præſente, æger ſummopere curare debet, ne quid vel in quantitate, vel qualitate ſive potus, ſive ciborum peccetur. Neque in hoc ſolo, ſed in alio omni regimine, de quo fuſius egi, in intervallis obſervando, cautela haud vulgaris adhibenda eſt. Et licet tam dolor, quam magna ad motum inhabilitas, exercitio, quod ego præ cæteris omnibus laudavi, contra indicare videantur, tamen & hic labor exantlandus omnino eſt. Quamlibet enim in paroxyſmi initio ægro impoſſibile videatur ut lationem in currum, multo minus ejus motum ferre queat; attamen ſi id tentaverit, non ita diu poſt ſentiet ſe minus a tali motu dolere, quam cum ſe in cathedra domi contineret. Id inſuper accedit emolumenti, ſi ad horas aliquot tam mane, quam poſt meridiem in curru vectus fuerit, quod cum domi toto die ſederet, noctem fere inſomnem ageret, jam dolorem ſomno ad multam noctem fugare poterit; cum exercitatio permodica podagra laborantem eouſque delaſſet, ut in ſomnum dilabatur. Adde, quod eadem exerciatio calculum, quem vita deſes ac iners utplurimum accerſit, quadantenus præcavebit. Quod vero maximi momenti eſt, a jugi ac pertinaci exercitio occurretur totali artuum ad motum impotentiæ, quæ haud paucis accidit poſt paroxyſmum unum alterumve diuturniorem, contractis ſive poplitum, ſive calcaneorum tendinibus: dum enim in cruciatu longiore quieti indulſerint (maxime crura nolentes extendere quoties dolor genu occupaverit) tandem crurum ac pedum motu per reliquum vitæ tempus orbati ſunt, tam in paroxyſmorum interſtitiis, quam in ipſis paroxyſmis, quos non ita tamen effugiunt. Quinimo in iis ſenibus, quorum concoctiones admodum vitiatæ ſunt, & qui a morbo per multos annos affligente ipſam corporis ſubſtantiam quaſi in podagram habent converſam, nihil minus ſperandum eſt, quam ut morbus ſine exercitio ad digeſtionem perducatur unquam; cum enim morbus naturam viribus ſuperet, ſæpe moriuntur a languore atque ægritudine, quæ fomitis morboſi copia concoctionem reſpuentis apportat, & ab hac materia inconcoctili, quæ nullo modo poteſt aſſimilari, tanquam a veneno enecantur.

Attamen non obſtantibus iis quæ de exercitii utilitate in podagræ paroxyſmis dicta ſunt, ſi tamen æger præ nimia paroxyſmi atrocitate primo ſtatim inſultu quaſi proſtratus fuerit, (quod iſtis fere uſu venit in quibus podagra jam ἀκμὴν ſuam attigit, nec adhuc a multorum annorum decurſu mitigata eſt) hoc in caſu ſi æger cubiculo includendus eſt, e re erit, ut etiam lectulo ad primos dies aliquot, donec ſcilicet doloris vehementia remiſerit, idem includatur: etenim lectulus exercitii defectum aliquatenus ſupplebit; cum ejus uſus continuus materiam morbificam potentius digerat paucis diebus quam excubatio aliqua multis, maxime incipiente morbo, ſi modo æger abſque leipothymia aliiſque malis ſymptomatibus a carnibus abſtinere queat, ſolo juſculo avenaceo, cereviſia tenui & cæteris ejuſmodi contentus. Veruntamen haud omittendum eſt, quod ſi podagra jam inveterata fuerit, atque æger ad animi deliquia, ventris tormina, diarrhœam, aliaque his ſimilia ſymptomata propendeat, vix libitinam evitabit ab aliquo paroxyſmorum jugulatus, ſi non exercitio utatur, idque in aere liberiore, ac perflabili loco; quod diligenter animadvertendum cenſeo, quando magnus podagricorum numerus iis ſymptomatibus jam petierit, quibus hæc in cubiculo, & præſertim in lecto incarceratio eoſdem obnoxios fecerat, qui non ita mature fato conceſſiſſent, ſi moleſtiam vectationis per majorem diei partem devorare voluiſſent. Licet enim qui unico artuum dolore fatigatur, ſe cubiculo poſſit includere; tamen qui loco doloris acerbiſſimi, ægritudine, aliiſque ſymptomatibus prædictis laborat; talis idem imitando, ſe in vitæ diſcrimen conjiciet. Et quidem bene nobiſcum agitur quod quoties dolor ita vehemens eſt, ut æger motum tolerare non valeat, neque eo admodum opus habeat, ipſo dolore, quod amariſſimum eſt naturæ remedium, ægro de vita proſpiciente.

Jam vero quod attinet podagræ *Symptomata*, iis occurrendum eſt, a quibus æger in *Paroxyſmo* de vita periclitatur. Horum maxime familiare eſt ventriculi debilitas ac languor, cum ventris torminibus tanquam a flatu, quod iis accidit, qui vel jam a multis annis podagræ obnoxii vixerunt, vel iis qui licet non ita diu eadem laborantes, hoc tamen mali invitarunt præpropere, liquores ſpirituoſos cum tenuioribus, & multum refrigerantibus, derepente commutantes; vel *Emplaſtra repellentia*, aliaque medicamenta refrigerantia partibus affectis ad leniendum dolorem admoventes; unde morbi cauſa materialis, quæ in artus debuerat deponi, in viſcera rejicitur. Multa egomet expertus ſum in poſtremorum annorum paroxyſmis ad mitigandum hoc ſymptoma, nihil vero æque votis reſpondit ac *Vini Canarienſis* hauſtulus ſubinde deglutitus, languore, atque ægritudine urgentibus: neque vel vinum Gallicum rubrum, vel theriaca Andromachi, neque aliud quodlibet e cardiacis mihi hactenus notis pares habet vires. Sed neque vinum hocce, nec cardiacorum aliud quodlibet ægrum, ſi exercitio non utatur, omnino ſervare poſſe exiſtimandum eſt.

Sin autem gravius aliquod ſymptoma inducias haud ferens, ex retroceſſu materiæ podagricæ ſubito ingruat, & mortem ægri minitetur, neque vino, neque exercitio ſupra laudatis fidendum; verum hoc in caſu, modo non caput, at partes vel naturales vel vitales ejuſmodi malum impetat, ad *Laudanum* ſtatim confugiendum; nempe *Laudani liquidi gutt.* xx. *hauſtulo aq. Epidemica immiſta propinentur*, & in lecto ad quietem æger ſe componat.

Quod ſi materia podagram committens, quia non jam in artus fuerit eliminata, *Diarrhœam* induxerit, modo ea paroxyſmi ſingularis criſis non fuerit, & laudano jam laudato, & exercitio omniuſmodi (hoc enim in primis ad diarrhœæ curationem obeundum eſt) non obſtante, alvus nihilominus diutius fluat, ægritudine, torminibus ventris, *&c.* accedentibus; unicum, quod ſcio, remedium eſt, ut *Sudor* provocetur methodo & medicamentis huic uſui deſtinatis: quod ſi fiat ad biduum triduumve mane & veſperi, per duas treſve horas continuas, ſiſtetur ut plurimum diarrhœa, & morbi fomes magna vi in artus detonabit. Hac ego methodo aliquot retro annis meæ vitæ conſului, poſtquam me in hoc malum a potatione aquæ frigidæ pro ordinario potu, imprudens con-

conjeceram; idque posteaquam cardiacorum & adstringentium varii generis opem frustra imploraveram.

Est & aliud symptoma non perinde crebrum, quod tamen aliquoties ipse vidi, metastasis scilicet materiæ peccantis in pulmonum lobos; quoties nempe tussis brumalis a frigore tempore paroxysmi suscepto, materiam sensim in pulmones allicit, artubus interim, ob translationem materiæ morbificæ in aliam regionem, vel omnino, vel tantum non, tam a dolore, quam a tumore liberatis. Uno hoc in casu intentio curativa non ad ipsam podagram dirigenda est, at vero hoc symptoma pari modo tractandum est, quo peripneumonia absoluta; venæ sectione scilicet repetita, cum diæta & remediis refrigerantibus ac incrassantibus, cum sanguis, in hoc symptomate præcipue, extractus pleuriticorum sanguinem prorsus referat. Purgandus est insuper æger inter venæ sectiones potionibus lenientibus, quibus hæc colluvies in pulmones illapsa possit amandari. Sudoris autem provocatio, quam vim cunque habeat in morbi fomite super artus deturbando, hic tamen non tantum non prodest, sed & obest, materiam, pulmonibus impactam indurando; unde generantur *abscessuli*, & tandem ægri mors certissima subsequitur.

Hic porro notandum, quod *Podagrici* fere omnes postquam cum hoc morbo diu conflixere, *calculo renum* sint obnoxii, proindeque vel statu vel declinatione sæpius, paroxysmi generalis nephritico dolore laborare soleant; idque cum magno ægrorum non tantum cruciatu, sed & virium dispendio, cum jam plus satis attritæ fractæque eæ fuerint. Hoc in casu posthabitis quibusvis aliis remediis *liquoris posseti, cui rad. Althææ* ℥j. *incoctæ fuerint*, *Congium unum* quam citissime devoretur, & sequens *Enema* injiciatur.

♃. *Rad. Althææ, & lilior. an.* ℥j. *fol. malvæ, parietar. branch. Ursin. & flor. Chamæmel. an. M. j. sem. lin. & fænug. ann.* ℥ß. *Coq. s. q. aq. ad* ℔iß. *Colatura dissolv. sacchar. Culinaris, & syr. dialthææ an.* ℥ij. *Msf. f. Enema.* Quam primum per vomitionem æger totum reddiderit, quod per os ingestum fuerit, ut etiam enema rejecerit, *laudani liquidi* satis magna dosis propinetur, viz. ad gutt. xxv. vel *pil. Matthæi*, gr. xv.

Remedia *Externa* si quis quærat ad leniendum podagræ dolorem accommoda, nulla mihi hactenus cognita sunt (licet plurima tum in me ipso, tum in aliis expertus fuerim) præter mere refrigerantia, & repellentia, quorum usum jam supra docui periculo haud vacare. Et fidenter assero, multa & longa observatione suffultus, maximam partem eorum qui podagra periisse putantur: non tam ipso morbo, quam sublesta atque indebita medicatione fuisse peremptos. Si quis autem remediorum externorum, quæ pro anodynis indubitatis habentur, virtutem probare velit, non fucum sibi faciat eadem sub declinatione paroxysmi particularis (quo tempore dolor jam sponte sua cessurus est) applicando: quin potius sub initio paroxysmi ista usurpet: & statim edocebitur quam ficulneum sit illud auxilium, quam vana spes; cum hæc epithemata nocere quandoque possint: prodesse nunquam. Qua de causa egomet jam a multis annis nulla remedia externa adhibui. Pulticula ex pane similagineo cum croco in lacte cocto, addito postea oleo rosaceo in pauca quantitate, mihi olim præ cæteris profuit, quæ tamen in paroxysmi initio nihil prorsus juvabat. Si igitur dolor admodum sæviat, æger rectius sibi consulet se in lecto continendo, donec is aliquantisper remiserit, quam anodynis utatur: attamen haud abs re fuerit *Laudani* pauxillum vesperi sumere, si dolor patientiam multum vincat, aliter melius omittetur.

At vero cum in externis hujusmodi remediis jam sim, omnino aliquid mihi dicendum est de musco quodam Indico, *Moxam* vocant, nuper magni nominis in podagræ curatione, si nempe pars affecta eadem accensa leviter ustuletur. Quamlibet hoc remedii genus *Indis Orientalibus* acceptum referatur, atque *Europæis* universum omnibus pro incognito habeatur, attamen constabit antiquioris id esse ævi etiam apud nos, illi qui *Hippocratis* effata jam ante annos bis mille literis tradita voluerit consulere. In præstantissimo illo de *Affectionibus* libro, *Sect. quinta, pag.* mihi 524. *de Ischiade* agens, hæc habet, εἰ δ' ἐς ἓν τιχωρίον, &c. i. e. *Quod si in uno aliquo loco firmiter constiterit dolor, neque medicamentis expellatur; quocunque loco dolor forte extiterit, eum lino crudo inurito.* Et paulo post de *Podagra* verba faciens: ξυμφέρει δ' καὶ ταύτῃ, &c. i. e. *Huic eademque articulari morbo conferunt, & longus quidem hic morbus est & gravis, minime tamen lethalis. Quod si in digitis dolor remaneat, venas in digito paulo supra articulum inurito; ustio autem per linum crudum fiat.* Opinor, neminem posse existimare, eam esse differentiam specificam inter flammam vel a lino, vel ab hoc musco Indico excitatam, ut hæc illa in sanatione podagræ plus valeat, non magis quam reputaverit ignem e *Roboris* segmentis accensum majus aliquid præstare posse illo, qui *Fraxini* ligno alitur. Hæc partis affectæ ustulatio aliquid pollicetur (quod & efficere quandoque possit) ad doloris commitigationem, evocata scil. fomitis morbifici parte subtilissima ac maxime spirituosa, in articulum jam deposita. Attamen beneficium ab hoc remedio partum, cum indigestionem, quæ podagræ causa est antecedens, nullo modo attingat, fugax esse oportet ac breve. Neque opus est, ut dicam, illud in podagris tantum incipientibus locum habere; quando enim sive a morbi diuturnitate, sive ab importuno atque indebito medicamentorum usu, podagra, ut subinde fit, ad partes internas fuerit conversa, ac proinde ægritudine, torminibus ventris, atque longo hujusmodi symptomatum agmine, potius quam dolore ægrum mulctaverit, nemo sanus igne urendum esse arbitrabitur.

En vobis omnia, quæ mihi hactenus comperta sunt in hujus morbi curatione. Si quis objiciat multa esse remedia *Specifica* ad podagram; ego me ea nescire lubens fateor: & vereor ne promissores isti perinde sint ignari ac sum ego. Et sane dolendum est, medicinam (artem nobilissimam hujusmodi magis, quæ, sive ab inscitia, sive a pravitate scriptorum, credulis objiciuntur, usque adeo deturpari; cum in omni fere morborum genere hujusmodi aliquid a nugivendulis tanquam Θεῶν χεῖρες decantetur pleno ore. Et, quod est magis mirandum, quod non tantum in morbis typo indutis hujusmodi deliramenta obtineant, sed & in minime formatis, qui ab organorum læsione aliqua, aut προφάσει externa producuntur, viris etiam cætera cordatis imponant. Atque hoc satis evincunt *Specifica in Contusionibus* vulgo prædicata, qualia sunt *Sperma Ceti*, *Tegula Hybernica, &c.* quæ omnia id tantum præstant, ut methodum, qua tractari debuerat hic affectus, divertant: prout illi satis constabit qui experiri voluerit, quando tutius atque ocyus sanabitur is, qui *Venæ sectionibus* ac *Purgationibus* utetur *alternatis*, usque dum bene habuerit; neglectis prorsus levidensibus istis, quæ pro more post sanguinem semel eductum sæpe exhibentur, atque etiam ea sudorum solicitatione, quæ pari passu cum eorum usu solet procedere, a qua partium jamdiu ad inflammationem propensarum excalefactione æger sine causa in vitæ periculum adducitur.

Quod si nihil proficientibus his quæ attuli omnibus, adhuc minus sagax videar, & minus copiosus in medicamentis eruendis enumerandisque; Universa illa proponam quæ *Lucianus* in Τραγοποδάγρᾳ jam plenius collegit, e quibus tam externa, quam interna qui volet, eligat: quæ forsan haud minus efficacia sentiet, quam sunt eorum plurima quæ a nonnullis deprædicantur. Apud hunc *Podagra* persona ita istos alloquitur, qui secreta quædam remedia se habere jactabant, quibus is morbus possit expugnari.

Τίς τὴν ἀνίκητον, &c. i. e.

Quis invictam me dominam dolorum
Ignorat podagram in terra mortalium?
Quam neque Thuris vapor placat,
Neque effusus sanguis aras ad incensas;
Non templum divitiarum undique suspensis ornatum donariis:
Quam neque Apollo medicamentis expugnare valet;
Omnium Medicus in cœlo Deorum;
Non filius Apollinis doctissimus Æsculapius.

Postquam

Postquam enim enatum est primum hominibus genus,
Conantur omnes meam elidere potentiam,
Miscentes semper medicamentorum artificia!
Alius aliam in me experitur artem.
Terunt Plantagines, & Apia mihi,
Et folia Lactucarum; & silvestrem Portulacam,
Alii Marrubium; alii Potamogeitonem;
Alii Urticas terunt; alii Symphytum;
Alii Lentes afferunt ex palustribus lectas;
Alii Pastinacam coctam; alii folia Persicorum,
Hyoscyamum, Papaver, Cepas agrestes, Mali Punici Cortices,
Psyllium, Thus, radicem Ellebori, Nitrum,
Fœnum græcum cum vino, Gyrinum, Collamphacum,
Cyparissimam Gallam, Pollen hordeaceum,
Brassicæ decoctæ folia, Gypsum ex Garo,
Stercora Montanæ Capræ, humanum oletum,
Farinas Fabarum, florem Asii lapidis;
Coquunt Rubetas, Mares araneos, Lacertas, Feles,
Ranas, Hyænas, Tragelaphos, Vulpeculas.
Quale Metallum non exploratum est mortalibus?
Quis non succus? Qualis non arborum lacryma?
Animalium quorumvis ossa, nervi, pelles,
Adeps, sanguis, medulla, stercus, lac.
Bibunt alii numero quaterno pharmacum:
Alii octono: sed septeno plures.
Alius vero bibens Hieram purgatur:
Alius incantamentis impostorum deluditur:
Judæus alium stultum excantat nactus:
Alius vero remedium petit ab Hirundinis nido.
Ego autem his omnibus plorare impero,
Et facientibus hæc atque irritantibus me
Soleo occurrere multo iracundior.
Iis vero qui cogitant nihil adversum mihi,
Benignam adhibeo mentem, facilisque fio.

Nullus dubito prudentissimos quosque eorum, qui cum hoc morbo diu conflixere de omnimoda curatione desperantes, Choro qui istius Dramatis catastrophen facit, suffragaturos:

Ἤπιον ὦ πάνδημε, &c. i. e.

Lenem, O ubique gentium celebrata afferas (nobis) dolorem e Podagra,
Levem, facilem, non acutum, brevem, haud sævientem,
Tolerabilem, facile desinentem, parum validum, ambulationes non impedientem.
Multi sunt morbi miserorum:
Sed exercitia dolorum, & consuetudo
Podagricos soletur.
Ideoque æquo animo, o Complices, obliviscimini
Dolorum. Si ea quæ placent non fiunt.
Tamen etiam præter spem accidentibus viam invenire solet Deus.
Quivis sustineat Podagra laborantium
Deludi & derideri:
Talis enim hujus morbi natura est.

Ut semel finiam. Methodus quam hic trado φαινομένων prædictorum examini innititur; quamque ego secutus tam in ipso me, quam in aliis, morbi levamen percepi. Therapeja *Radicalis* & usquequaque perfecta, qua quis etiam a diathesi ad hunc morbum foret liberatus, adhuc in Democriti puteo latet, atque in naturæ sinu reconditur, nescio quando, aut a quibus in lucem extrahenda. Spero nihilominus me hoc scripto humano generi commodi aliquid contulisse, si istos scopulos fideliter indigitaverim, ad quos tum ipsemet, tum alii plurimi naufragium fecimus; atque insuper optimam quæ hactenus innotescit, methodum præmonstraverim. Non his majora promitto; quamvis a longa cogitationum serie, quas huic rei impendere tantum non sum coactus, inducar credere, ejusmodi remedium quandoque inventum iri. Quod si unquam acciderit, inscitiam suam dogmaticis exprobrabit, atque exinde liquebit, quam insigniter tam in dignoscendis morborum essentiis, quam in medicamentis quibus eos aggrediuntur, hallucinentur. Cujus rei exemplum satis luculentum habemus in repertione summi illius ad *Febres intermittentes* specifici, *Corticis Peruviani*. Per quot jam sæcula homines quique solertissimi ingenia exercuerant in investigandis harum febrium causis, quibus praxin quilibet aptavit Theoriæ a se excogitatæ optime respondentem? Quomodo vero hæ medicationes theoremata valebant defendere, ex iis constat, quorum adhuc recens est memoria, in quibus varias intermittentium species in variis humoribus in corpore redundantibus collocantes, curationem ad humorum istorum alterationem atque evacuationem dirigere solebant. At quam inauspicato id egerunt eorum in his conaminum frustratio, præcipue vero hujus *Corticis* usus felicior, palam faciunt: cujus ope nos nunc temporis tum humores hujusmodi omnes, tum etiam diætam & regimen quodcunque susque deque habentes, ac nihil nisi methodum pulveri exhibendo debitam observantes, scopum recta attingimus; vix ab illo aberrantes unquam nisi ægrum, lecto sine ulla necessitate addicimus, dum in ejus usu est: Tanta tamen est hujus remedii vis, ut non obstante eo incommodi, quod scilicet febris a lecti calore plus quam erat opus intendatur, ægrum nihilominus ad sanitatem ut plurimum reducat. Interea donec hæc podagræ curatio radicalis comperta fuerit, quod Medicos omnes, me præ cæteris, optare fas est; hanc meam qualemcunque opellam boni consulite. Quod si minus eveniat, hominum mores ita probe perspectos habeo, ut non multum fallar; & officii mei rationem ita calleo, ut animo neutiquam cadam. Et si sævissimi isti cruciatus, impotentia ad motum, cæteraque corporis mala, quæ ego per maximam vitæ partem sum perpessus, (una cum damno rei familiaris quod sustinui, a medicina facienda toties adversa valetudine avocatus) aliis quietem & ἀναλγησίαν possint comparare; erit unde me fructum aliquem miseriarum hujus generis, quas in hac vita toleravi, in aliam migrans percepisse existimabo.

Ex paucis hisce, Clarissimi nostri Auctoris paginis, satis manifestum est, quid de Podagra in genere ejusque cura legitima, quæ in solis palliativis posita est, sentiendum veniat. Verum specialius quid circa hunc morbum, aliasque omnes affectiones de ejusdem natura participantes, reperitur in Clarissimi Musgrave Tractatibus de Arthridite Symptomatica, & Anomala, quos propterea pro pleniori ejusce ægritudinis cognitione hic inserere propositum nobis fuit; sed quandoquidem grandior illorum moles, longiorem Auctoris nostri textui interruptionem procreasset, magis e re visum fuit eos in Voluminis hujus prope finem rejicere, ubi æque commode a docto Lectore perlegi poterunt, ac si ipso hoc loco exhiberentur.

THOMÆ SYDENHAM, M. D.

TRACTATUS DE HYDROPE.

Omnis hominum ætas, sexus omnis ab *Hydrope* nonnunquam infestatur. Fœminæ tamen huic morbo magis sunt obnoxiæ quam viri; verum hos ætate præsertim ingravescente adoritur, illas ubi jam parere desierint: Steriles autem quandoque etiam juniores occupat. Foveæ a digitorum impressione in surarum parte inferiore, sub noctem in primis conspicuæ, mane vero evanescentes, primum hujusce mali indicium dant, quod non perinde certum est hydropis ingruentis signum in fœminis atque est in maribus; cum & prægnantes, & aliæ quibus catamenia quavis de causa sistuntur, haud raro idem patiantur. Neque tamen in viris ejusmodi tumor hydropem certo indicat: etenim cum senex quispiam, habitu corporis paulo pleniori præditus, *Asthmate* jam a multis annis laborans, ab eodem derepente, idque hyemis tempore, fuerit liberatus, mox ingens tumor musculos tibiarum occupabit, hydropicorum tumores æmulans, qui hyeme etiam magis quam æstate, tempestate magis pluvia quam serena, pariter invalescet; & tamen sine quovis incommodo insigniori, eundem ad Libitinam usque comitabitur. Quo non obstante, si generaliter loquamur, suræ & tibiæ intumescentes, etiam in viris, pro signo supervenientis hydropis habendæ sunt; maxime si ita affecti spiritum ægrius ducant: qui quidem tumor tam copia, quam mole auctior in dies

dies redditur, donec pedibus majorem aquarum vim jam respuentibus, crura tentantur, ac postea abdomen ipsum; quod quidem sero e sanguine jugiter deciduente repletum, paulatim ad ultimum capacitatis suæ limen distenditur; adeo ut sæpe multos aquæ congios intus contineat, quæ in umbilicum, qua data porta, ruentes, quandoque exomphalon constituunt.

Tria interim hunc morbum stipant symptomata, *Dyspnœa*, *Urinæ paucitas*, & *sitis intensa*. Spirandi difficultas oritur ab aqua diaphragma comprimente, unde naturalis ejus motus sufflaminatur. Urina idcirco parce redditur, quia sanguinis serum, quod per ductus urinarios ex lege naturæ excerni debuerat, jam in cavitatem abdominis deponitur, & in cæteras partes eidem excipiendo aptas natas. Sitis est a putredine colluviei serosæ, quæ a mora in corpore longiore & calorem & acredinem contrahit, unde æger & febre quadantenus semper laborat, & memorata siti.

Pro rata qua æger in partibus quas morbus obsidet, mole augetur, in reliquis magis magisque indies emaciatur, & gracilescit, tandemque cum tanta aquarum vis intra abdominis ambitum coerceri ulterius nequeat, impetu in viscera nobiliora & vitalem arcem facto, cataclysmo quasi submersus perit.

Causa hujusce morbi in genere sanguinis debilitas est, unde alimento, quod forinsecus importatur, in substantiam suam convertendo non jam par, idem in extremitates & pendulas corporis partes explodere necesse habet, mox in abdomen etiam, in quo, quandiu in exigua quantitate hinc inde dispergitur, natura eidem continendo vesiculas quasdam fabricat, donec tandem, modum jam superans, uno peritonæo simul clauditur.

Sanguini autem debilitando operam ut plurimum commodabant vel nimia ejus per venæ sectionem aut alio quovis modo evacuatio, vel morbus aliquis diuturnior, vel perditus ille liquores spirituosos ingurgitandi mos, unde & naturalia corporis fermenta destruuntur, & dissipantur spiritus. Hinc est, quod bibacissimi quique helluones sæpius cum hoc morbo, frigido licet, quam cæteri conflictentur. E contra etiam aquæ potatio in iis qui generosis liquoribus diu assueverant, sanguini eandem noxam infert.

In fœminis vero, quod notandum est, alia quædam & ab his longe diversa hydropis causa reperitur, inclusa nempe in testiculorum alterutro saburra seu obstructio, quæ sensim ejusdem crasin subvertit; unde in dicto testiculo reposita primum morbi minera, tunica ejusdem mirum in modum distenditur; qua jam tantum non crepante, natura humori excipiendo vesiculas quasdam suggerit, quarum tandem sive una aliqua, sive etiam pluribus disruptis, & in abdominis cavitatem se exonerantibus, eadem occurrunt symptomata, quæ in hydrope, quam supra depinximus. Sed de hoc genere jam olim egi.

Sunt & aliæ duæ species tumorum abdominis hydropem mentientes, fœminis utræque familiares. Prima est carnium in partibus intra abdomen excrescentia præternaturalis, quæ ventrem in molem haud minus conspicuam attollit, quam solet inclusa aqua. Altera species flatibus ortum debet, qui non tumorem tantum, sed & alia ingravidationis signa pariunt. Hæc viduas ut plurimum exercet, vel etiam mulieres, quæ non nisi provectiores ætate nupserant: atque hæ tam suo ipsarum, quam obstetricum judicio, quarum oracula hac ipsa de re consuluere, motum infantis jam a tempore consueto usque ad legitimum tempus pariendi persentiscentes, quin & ad eundem modum, quo gravidæ solent, subinde ægrotantes, sororiantibus insuper mammillis, & lacte extillante, de fasciis haud raro cæterisque ad excipiendum infantem necessariis sibi prospexerunt; donec tandem venter pari quo increverat gradu, sensim detumescens, spem vanam eluserit. Neutra vero harum ad eum, de quo agimus, morbum est referenda.

Indicationes curativæ veræ ac genuinæ, utpote a prædictis phænomenis naturaliter quasi exortæ, vel ad aquarum in abdomine cæterisque partibus contentarum evacuationem, vel ad instaurandum sanguinis robur, quo novus earundem proventus præcaveri possit, omnino dirigendæ sunt.

Seri evacuationem quod spectat, magni refert, ut diligenter observemus in omnibus hydropicis ea cathartica, quæ vel segnius vel minus potenter operantur, officere magis quam prodesse: cum enim medicamenta purgantia ad unum omnia naturæ sint inimica, quo nomine catharseos munere funguntur, sanguinem aliquatenus debilitant læduntque; unde nisi corpus celeriter pervadant & citissime expellantur, camerinam eam moventia quam secum abducere nequeunt, & sanguinem tumultuose exagitantia, tumorem magis adaugent: quod plus satis liquet in eorum pedibus, quibus alvus ita leniter ac blande solicitatur. Quamobrem ut cum bonis ægri rebus purgatio instituatur, scire oportet, utrum ægri corpus facile, an vero difficulter atque ægre catharticis cedat, cum in hoc cardine curationis omnis, sive nullo, sive non nisi magno labore peragendæ negotium vertatur.

Quoties itaque *Hydragogis* utendum est, solicite ad facilitatem vel difficultatem, qua ægri corpus catharsin fere solebat, respicere omnino convenit; quod non alia via ulla certius dignosci potest, quam ex diligenti inquisitione, quomodo alia purgantia remedia alio tempore aliquo usurpata, opus destinatum peregerint. Cum enim in corporibus idiosyncrasia quædam inveniatur, quoad facilem difficilemve catharticorum operationem, ægrum sæpissime in vitæ discrimen conjiciet is, qui sensibile corporis temperamentum, modum sibi ac normam statuerit: quando non ita raro usu veniat, ut qui habitu sunt ferme athletico mediocribus catharticis facile pareant; cum qui contrario plane habitu sunt præditi, vel fortissimis ægre cedant. Et profecto jam dicta cautio de ægri corporis ad purgantia ferenda ineptitudine non in hydragogis tantum præscribendis, sed in aliis quibuslibet catharticis locum habere debet. Etenim sæpenumero observavi hypercatharses a potionibus etiam lenientibus adductas, ex eo quod ægrum Medicus non interrogaverit, prout oportuit, utrumne corpus facile, an vero difficulter expurgaretur. Attamen cum hydrops, quod superius dixi, præ cæteris morbis quibuslibet catharsin & validissimam postulet & maxime celerem; cumque in hoc morbo purgatio per ἐπίκρασιν quæ in nonnullis aliis prodest, nullatenus admitti debeat, (cum hujus generis catharsis non tantum non imminuat tumorem, sed & adaugeat:) Hanc inquam ob causam, expurgatio paulo fortior & nimia, justo debiliori est præferenda; præcipue cum *Laudano* non destituatur, certissimo ad hypercatharsin istiusmodi subito domandam fræno.

Ad hæc in *Catharticis* omnibus hydropicorum sanationi dicatis, id diligenter est observandum, ut aquæ ea maxima celeritate exhauriantur, quam ægri vires ferre queant; utpote qui singulis diebus expurgari debeat: nisi quod sive ob nimiam debilitatem corporis, sive propter cathartici præcedentis operationem plus satis violentam dies unus aut alter nonnunquam intercalari possit. Etenim si non nisi post longa intervalla repetatur purgatio, quantumlibet copiosa catharsis præcesserit, aquis denuo affatim colligendis ansam præbebimus; atque ex hac induciarum occasione, quasi victoria jam parta uti nescientes, tandem loco pulsi, re infecta turpiter fugabimur. Adde quod periculum est, ne aquarum inter viscera mora diuturnior eadem putredine quadam sua inquinet ac inficiat. Atque insuper, quod parvi ducendum non est, istæ aquæ a prægressis catharticis ita in motum concitæ ad noxam inferendam jam propensiores sunt, quam ubi quiescerent. Tam ob hanc itaque causam, quam ob alias supra memoratas, huic intentioni, quæ colluviem serosam intus clausam respicit, quam velocissime satis faciendum est; neque ab ea nisi urgente necessitate est absistendum aut cessandum, donec omnis aquarum moles omnino demum exantlata fuerit.

Hoc porro notandum venit, quod cum e praxi constet hydragoga fere omnia, genio quodam sibi peculiari, si sola exhibeantur, iis qui ægre purgantur, parum admodum votis respondere, quin & largiorem eorundem dosin, non tam catharsin, quam sanguinis tumultum promovere (unde qui imminui debuerat tumor, jam auctior cernitur:) Hæc itaque non alium obtinent usum, in hujusmodi corporibus, quam

quam ut lenioribus catharticis ſtimulum addant. Quo non obſtante in iis, qui purgatu ſunt faciles hydragoga iſta & celeriter, & cum magno effectu operantur.

Quocirca in iſtis, qui catharſi prompte cedunt, *Syrupus de Spina Cervina*, etiam ſolus, aquas ſat copioſe elicit. Quod quidem remedium in his aquas fere ſolas, eaſque in magna quantitate educit, nec ſanguinem perturbans, nec urinam reddens coloratiorem pro reliquorum purgantium more: Id tantum habet incommodi ſyrupus ille, quod inter operandum ingentem ſitim provocet. Quod ſi idem vel in ſumma doſi aliis propinetur, qui ægre expurgantur, neque multæ ſequentur dejectiones, neque eæ multa aqua, ut debuerant, refertæ.

Equidem probe memini, (cum tunc primum ad hydropem curandam invitarer) me annis ab hinc 27. aut circiter ad Matronam quandam piam & honeſtam, nomine *Saltmarsh*, *Weſtmonaſterii* commorantem, fuiſſe accerſitum; cujus abdomen hydrops, quo atrociorem nondum vidi, in molem magnitudinis vix credendæ evexerat: huic ego ſyrupi prædicti unciam unam ante prandium, qui tunc mos obtinuit, exhibui: credi vix poteſt quam magnam aquarum vim per ſedem deturbavit, idque nullo excitato tumultu, abſque ulla virium ægræ jactura: Quod mihi animos addidit, ut eundem quotidie repeterem, niſi quod diem unum alterumve intercalari paterer, ſi quando paulo infirmior videretur. Atque ita aquis ſenſim eductis, venter indies detumuit, ipſaque prorſus convaluit. Ego fiducia plane juvenili atque hominis inexperti, credebam me ejuſmodi medicamen poſſidere, quo hydropes quoſcunque poſſem debellare: verum hujuſmodi erroris intra paucas ſeptimanas admonebar. Cum enim non ita diu poſt ad aliam fœminam eodem morbo laborantem, qui febri quartanæ diuturniori ſupervenerat, medicinam facturus accederem, eundem ſyrupum propinavi, quo ſæpius repetito, & doſi gradatim aucto, morbum laceſſebam; at cum aquarum evacuationem fruſtra tentarem, catharſi non procedente, tumore autem ventris magis aucto, miſſum me fecit ægra: atque alterius medici ope, qui remedia efficaciora adhibuit, ſi bene memini, ſanitatem recepit.

Ubi igitur conſtiterit, ægrum eo eſſe corporis habitu ut cathartica leniora nec celeriter, nec cum bona euphoria opus ſuum peragant, fortiora tentanda. Quo in caſu, ut modo innui, notandum eſt, quod licet hydragogorum pauca, ſi ſola exhibeantur, votis reſpondeant, lenioribus tamen calcaris vice permiſta, efficaciſſima omnino ſunt. In hujuſmodi corporibus, exempli gratia, ſequentem potionem cum ſucceſſu ſæpenumero præſcripſi. ♃. *Tamarind.* ℥ß. *Fol. Sen.* ʒij. *Coq. in q. ſ. Aq. fontan. ad* ℥iij. *in Colatur. diſſolv. Mann. & Syr. de Spin. Cervin.* ℥ß. *Elect. e ſucc. Roſar.* ʒij. *m. f. Potio.* Quæ tamen potio non niſi robuſtioribus exhibenda eſt, quibus alvum ſolvit, ubi cætera id præſtare nequiverint; quod multiplici experientia ipſus probavi. Vel ♃. *Vini alb.* ℥iiij. *Zalap. ſubtiliſſ. pul.* ʒj. *Zinzib. pul.* ℈ß. *ſyr. de ſpin. cervin.* ʒj. *m. f. potio, ſumenda ſummo mane, repetendaque ſingulis, vel alternis diebus pro ratione virium.*

Sequitur alia medicamenti formula, mihi haud infrequens, quo illi ſatis commode utentur, qui a repetito aliorum purgantium uſu abhorrent; quando ægrum calefaciat inter purgandum, tum etiam corroboret, *ex. g.* ♃. *Rad. Jalap. contuſ. Hermodactyl. an.* ℥ß. *Scammon. crud.* ʒiij. *fol. Senn.* ℥ij. *Glycirrhiz. raſ. ſem. Aniſ. Carni an.* ℥ß. *Summit. Abſinth. Fol. Salv. an. m.* j. *Infunde frigide in* ℔iij. *Aq. vitæ vulgaris, & coletur tantummodo uſus tempore. Cap. cochlear* j. *hora ſomni, &* ji. *mane ſequenti:* Augendo vel minuendo doſin pro ratione operationis.

Reſtant vero medicamenta duo, me judice, palmaria, & in iis qui non niſi ægre purgantur, cæteris quæ vel ſupra enumeravi, vel adhuc comperta habeo δραστικώτερα *Elaterium* intelligo, & *Infuſionem Croci Metallorum*. *Elaterium* ſive *Fæcula Cucumeris agreſtis* potenter in permodica quantitate vires ſuas exerit in conturbanda alvo, & fæcibus cum ſeroſis & aquoſis humoribus copioſe egerendis, adeo ut ejus grana duo plerisque, in genere loquendo, corporibus doſis aptiſſima ſint. Ego permiſcere ſoleo *Pil. ex Duobus* ℔j. quas in pilulas tres exiguas formandas, ac mane ſumendas impero.

Infuſionem Croci quod ſpectat, ejus ℥iß. (vel purgatu difficillimis ℥ij.) mane exhibita, & quotidie pro ægri viribus reiterata, quamlibet prima facie haud aliud promittat, quam colluviem in ventriculo ſtabulantem egerere, tandem tamen efficiet, ut abdomen ab aquarum ſuper-incumbentium onere liberetur. Præterquam enim quod ceſſante vomitione, in catharſin τὴν κάτω ſolet deſinere, neceſſe eſt omnino, ut cum fuerit agitatio concuſſioque tam ventriculi quam viſcerum, a tam inſigni aquarum corrivatione quaſi circumſeptorum, earundem evacuatio, per ductus communi naturæ lege haud ſatis patentes, conatum ita vehementem inſequatur. Veruntamen ſi prædictum vomitorium inferiorem ventrem haud efficaciter expurgaverit, tam *Electuarium de Succo Roſarum*, quam *Syrupum de Spina cervina* ſoleo poſt terciam aut quartam doſin meræ infuſionis croci metallorum quandoque, licet rarius, adjicere. Ex. gr. ♃. *Aq. Card. Ben.* ℥iij. *Infuſ. Croc. Metallor.* ℥iß. *Syr. de Spin. cervin.* ℥ß. *Elect. de Succ. Roſar.* ʒij. *m. f. Potio.*

Quod vero dentur ejuſmodi cæci meatus, per quod aquæ ex abdominis cavitate ad inteſtina transferantur, de facto liquet; cum quotidie obſervemus hydragoga tantam aquarum in abdomine incluſarum vim per ſeceſſum educere, perinde ac ſi primitus in ipſis inteſtinis continerentur. Cui tam duro nodo cum parem cuneum haud facile inveniamus, in mentem mihi venit celebre illud dictum medici omnium ſæculorum judicio ſapientiſſimi optimique, *Hyppocratis* ſcilicet, qui in libro de priſca medicina hæc habet. Λέγουσι δέ τινες καὶ ἰατροὶ, καὶ σοφισταὶ, ὡς οὐχ ἐνὶ δυνατὸν ἰατρικὴν εἰδέναι, ὅστις μὴ οἶδεν ὅ, τί ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ ὅπως ἐγένετο πρῶτον, καὶ ὅπως συνεπάγη. ἐγὼ δὲ τουτέων μὲν ὅσα τινὶ εἴρηται σοφιστῇ, ἢ ἰητρῷ, ἢ γέγραπται περὶ φύσεως, ἧσσον νομίζω τῇ ἰητρικῇ τέχνῃ προσήκειν, i. e. *Medici quidam & Sophiſtæ dicunt, quod impoſſibile eſt eum medicinam cognoſcere, qui non novit quid ſit Homo, & quomodo primum factus & compactus ſit. Ego vero ea quæ ab aliquo Sophiſta aut Medico de Natura dicta, aut ſcripta ſunt, minus cenſeo ad Artem Medicam ſpectare quam ad Pictoriam.*

Attamen (ne vel divinus hic Author erroris ullatenus inſimuletur, vel ex hoc loco Empirici ignorantiæ ſuæ patrocinium quærant) aperte dicam, me quantum attentiſſima cogitatione, eaque ad praxin (quæ medicinam profitentium lapis Lydius haberi debet) relata aſſequi valeam, utcunque exiſtimare, quod neceſſe omnino ſit ut Medicus ſtructuram humani corporis probe calleat, quo rectius veras ideas & naturæ, & cauſarum quorundam morborum animo concipere ac formare queat. Neque enim fieri poteſt, ut qui renum fabricam ignorat, ductuumque exinde ad veſicam tendentium, conjicere poſſit, unde oriantur ſymptomata illa, quæ a *calculo* vel in pelvim, vel in ureteres altius impacto pendent. Nec minus Chirurgum oportet eandem humani corporis ſtructuram perdiſcere, quo melius inter operandum ab iis vaſis, ſive aliis partibus abſtineat, quæ, ſi violentur, ægro exitium afferant. Sed nec oſſa diſlocata ad ſitum naturalem recte poterit reducere, niſi eam oſſium compagem, *Sceleton* dictam, curioſe inſpexerit, atque animo comprehenderit.

Hujuſmodi itaque humani corporis notitia omnino neceſſaria eſt; quam qui non habet, cum quibuſdam morbis *Andabatarum*, quod ajunt, more pugnabit, aut ſine nautica pyxide tentabit mare. Porro hæc ſcientia & cito & facile acquiritur, cum id præ cæteris difficilioribus habeat compendii, quod αὐτοψία in cadaveribus vel humanis vel animalium quorumlibet perdiſcatur, idque nullo fere negotio, etiam ab iis qui mente ac judicio minus valent. Veruntamen in acutis quibuslibet, quod genus plus quam duas tertias morborum partes comprehendit, atque porro in chronicis plerisque, omnino fatendum eſt τὸ Θεῖον ineſſe, ſive ſpecificam proprietatem aliquam, quam nulla unquam contemplatio a ſpeculatione corporis humani deducta, queat indagare, atque in lucem protrahere. Quamobrem ne ita homines in cadaverum diſſectione præcipuam locarent operam, tanquam exinde

potius

potius quam ex φαινομένων naturalium, ut & *Juvantium* & *Lædentium* diligenti obſervatione, promoveri poſſit ars medica; id opinor, ut maxime caveri in loco prædicto voluit divinus ille ſenex, non autem generalem fabricæ humani corporis notitiam carpere ac ſugillare.

Et profecto virum tantum tamque ſapientem nullo modo potuit latere, humanam omnem inveſtigationem ultra generalem ejuſmodi notitiam pertingere non poſſe. Licet enim diligenti in ſecandis cadaveribus inquiſitione ac ſcrutinio, majora organa, quibus natura in peragendis operationibus ſuis utitur, in conſpectum veniant, vaſaque itidem nonnulla, per quæ ſucci ab his ad illas corporis partes tranſmittuntur; quæ tamen hujus motus ſit origo & cauſa primaria, oculi docere nequeunt. Neque microſcopium quodvis vel exquiſitiſſime elaboratum exiles iſtos meatus, per quos chylus, ex. gr. ex inteſtinis in vaſa chylifera tranſcolatur, vel per quos ductus ſanguis per arterias derivatus in venarum oſcula reducendus tranſmittatur, poteſt detegere. Quinimo ſunt & alii fere innumeri, iique magis adhuc affabre concinnati, meatus ac pori in hac miranda hominis compage, quos nemo hominum ne per ſomnium quidem vidit; cum rudis & indocta, (ſit verbo venia) cognitio noſtra in rerum cortice omnis ferme verſetur, ac ad τὸ ὅτι ſive quod res hoc modo ſe habeat, fere tantum aſſurgens, τὸ διότι, ſive rerum cauſas nullatenus attingat. Utut ſe res habeat, haud difficili inveſtigatione ſcire poſſumus, quantum nobis dirigendis (prout fert rei natura) ſufficit in eorum curatione morborum qui hujuſmodi peritiam, quod ſupra dixi, ſibi vendicant: maxime vero quantum nos impellat ad Divinum Artificem ſumma animi demiſſione adorandum, dum ſtupendum ejus artificium contemplamur in iis, quorum ratio nobis innoteſcit, tum illud longe excellentiſſimum in cæteris, ad quæ prorſus cæcutimus.

Et ſicuti *Hippocrates* eos reprehendit, qui huic in humanis corporibus ſpeculandis curioſitati & περιεργίᾳ plus dant quam obſervationibus practicis, ac proinde quam ipſius naturæ judicio; ita pari jure prudens vir quiſpiam in hoc noſtro ſæculo eos culpare poſſit, qui exiſtimant, artem medicam nulla re alia magis promoveri poſſe, quam novis *Chymicorum* inventis. Quanquam enim ingrati prorſus animi eſſet non libenter agnoſcere id emolumenti, quod chymiæ acceptum debemus, eo quod utilia nonnulla medicamenta, & indicationibus ſatis faciendis perquam accommoda (inter quæ vel hoc ipſum *Emeticum*, de quo jam agimus, haud infimum locum tenet) nobis ſuppeditaverit; atque eam ob cauſam, ſi intra pharmacopœæ limites contineatur, ars eſt ſatis quidem laudabilis: attamen nec illi culpa, aut ſaltem errore vacant, qui cerebrum ſibi euſque excalefaciunt ac torquent, ut tandem arbitrentur, artem medicam in hoc præſertim deficere, quod remediis magnis atque efficacibus a ſola *Chimicorum* præparatione atque opera nobis ſubminiſtrandis, indigeat. Cum ei qui rem recte perpenderit, ſatis liqueat, præcipuum medicinæ faciendæ defectum non in eo verti, quod neſciamus quo pacto huic aut illi intentioni ſatisfacere debeamus, ſed quod non ſatis ſciamus, quænam ſit illa intentio, cui ſatisfaciendum eſt. Cum vel rudiſſimus quiſpiam pharmacopolæ ſervulus intra dimidium horæ quadrantem certum me faciat, quo medicamento vomitionem, purgationem, vel ſudores provocabo, vel refrigerabo æſtuantem; at vero in palæſtra medica probe exercitatus ſit oportet, qui pari certitudine me docere queat, ubi hoc vel illud remediorum genus in uſum revocare debeam per omnem morborum ac curationum circuitum.

Et quia certiſſimus ſum nihil æque ad judicium hac in re rite formandum conferre atque obſervationem exactiſſimam φαινομένων naturalium & morborum, & pariter eorum, quæ in praxi cernuntur a *Juvantibus* & *Lædentibus* derivata, poſt ea ſive remedia uſurpata, ſive etiam medendi methodum iſtam, quibus morbos depellere fatagimus. Hæc ſi diligenter inter ſe collata fuerint, mihi oſtendent & morbi naturam, & inſuper undenam curativæ indicationes deſumendæ ſint longe melius certiuſque, quam ſi ad ſpeculationem naturæ hujus aut illius principii corporis concreti tanquam ad *Cynoſuram* curſum dirigam. Etenim vel exquiſitiſſimæ hujus generis diſſertationes nihil aliud ſunt quam metaphora belle deducta exornataque: quæ etiam ad eorum inſtar omnium, quæ in ſcena imaginationis, non vero in ipſa rerum natura fundamentum habent, dies delebit ac proteret; cum *Naturæ indicia* rerum veritati ſuperſtructa, non niſi cum ipſa natura interciderint.

Quamvis autem *Hypotheſes* ſpeculationibus philoſophicis innixæ futiles ſint prorſus, cum nemo hominum ſcientia intuitiva præditus ſit, qua fretus principia queat ſubſternere, quibus mox ſuperſtruat; attamen ſi *Hypotheſes* ab ipſis rebus factis fluant, ex eis tantum obſervationibus natæ, quas phænomena practica & naturalia ſuggerunt, ſtabiles manent & inconcuſſæ: ita ut licet praxis medica, ſi ſcribendi ordinem reſpicias, ex hypotheſibus orta videatur, nihilominus ipſæ hypotheſes, ſi modo ſolidæ fuerint ac genuinæ, praxi quadantenus originem debeant. Exempli gratia, in *Affectione Hyſterica* non ideo calybeatis utor, cæteriſque ſanguinem invigorantibus; nec ideo ab evacuantibus me tempero (niſi ſcilicet in ſtatis quibuſdam circumſtantiis) & remedia potius paregorica impero, quia primum pro conceſſo habui hunc morbum a debilitatis fractiſque ſpiritibus animalibus pendere: verum cum φαινομένων practicorum conſtans obſervatio me docuiſſet cathartica exhibita morbi ſymptomata ſemper auxiſſe, his vero contraria eadem ſymptomata conſopire ſolere, ex hac, aliiſque φαινομένων naturalium obſervationibus hypotheſin meam deſumpſi, ita ut Philoſophus Empirico hic famularetur. Quod ſi ab hypotheſi cœpiſſem, ea plane ratione inſanirem atque ille, qui tabulata tignaque domus ſuperiora prius velit erigere quam fundamentum jecerit: quod quidem iſtis tantum convenit, qui in aere *Caſtella*, quod ajunt, ſolent extruere; his enim certo quodam privilegio ab alterutra extremitate licet ordiri.

Sed ut ad rem redeam. Quicunque demum ſint meatus iſti, per quos aqua ex abdominis cavitate in inteſtina deducitur, certiſſimus ſum vomitionem a dicto emetico excitatam eaſdem potenter evacuare, idque non ſolum deorſum per ſedem, ſed & ſurſum per ipſum ventriculum atque os in vomendi actu. Etenim poſt duas vel tres evomendi vices, aquæ non tam medicamenti vi ſecretoria elici videntur, quam ruptis quaſi repagulis & clauſtris reſeratis, pleno alveo effundi: quod ſatis conſtat ex earundem eruptione atque impetu ſæpe facto inter ipſa vomendi ſpatia, ſive intervalla.

Menſe Auguſto poſtremum elapſo, paupercula quædam annos habens 55. aut circiter, opem meam imploravit. Febre intermittente diu laboraverat, dein carcere fuerat incluſa fere per triennium, a frigore multum paſſa erat, venter denique ad tantam molem increverat, ut ei parem nunquam hactenus viderim: Ego ℥iß. *Infuſionis Croci Metallorum* ſingulis diebus ad triduum exhibui, mox alternis diebus pro virium ægræ ratione, uſque dum doſes omnino ſex hauſerat. Primis aliquot vomendi vicibus urina penitus ſupprimebatur, quam poſtea quandoque per intervalla reddebat, ſed raro admodum: quo frequentius emeticum repetebat, eo majorem aquæ copiam ſolebat rejicere, idque ſub finem tam per os quam, per ſedem. Verum poſt tertiam doſin tumor ſubſidere atque imminui cœpit, & poſt quatuordecim dies filo, quo craſſitiem corporis inflati juſſu meo fuerat dimenſa, judice ac teſte, jam tribus pedibus gracilior comparuit, atque aliquot aquæ congios, ſupputatione ex iis quæ mihi ipſa narravit facta, ἄνω καὶ κάτω egeſſerat. Ita ut quæ prius in lecto non niſi erecta dormiebat, ne decumbens ab aquarum pondere ſuffocaretur, jam capite in pulvinar reclinato ſecura jaceret, & de latere in latus pro arbitrio ſe movere potuerit. Cum vero dicta emetica operandi violentia *Vapores*, quos dicunt, ad eum gradum excitarent, ut iiſdem diutius morbum laceſſere tutum non foret, & tamen tam ex reſidua adhuc ventris mole, quam aquarum rotatione, quam toties percipiebat, quoties ſe in alterutrum latus convertebat, & veſtigiis inſuper rei cujuſlibet prementis in tibiis etiam nunc manentibus, plus ſatis liqueret multum aquæ adhuc in corpore reſtare: ob cauſam jam dictam, reliquam curationem purgantibus proprie dictis cogebar abſolvere. Poſthac igitur vel potionem purgantem ſupra

ſupra dictam, vel aliud quoddam hydragogum præſcripſi; idque vel rarius vel ſæpius prout vires ejus ferrent, aut vapores minus infeſtarent. Etenim & catharſis per inferiora affectus hyſtericos aliquatenus invitabat, licet non ita graves & violentos ac ſolebant emetica. Atque in hac methodo perſiſtebam, donec prorſus convaluiſſe videretur. Quæ dum fierent, hæc mihi præcipue obſervanda occurrebant. Primo, quod iis diebus, quibus a purgatione feriabatur, nonnunquam magnam aquarum vim per ſedem excernebat, atque etiam ſub finem per meatus urinarios, vel ad congii menſuram; quamlibet non ultra ℔iſs. vel ℔ij. potus pro ſingulis diebus concederem: ita ut portæ omnes, atque canales undicunque patere viderentur. Secundo notatu dignum erat, quod curatione fere abſoluta ſi quando vapores a catharticis commoti tumultuarentur, venter, maxime verſus ſuperiora, intumeſcebat, tanquam novo aquarum proventu denuo repletus foret, quod tamen fieri non poſſe ſciebam, cum ita parce bibiſſet; ac proinde tumorem illum a flatibus, quos peperit ἀταξία iſta a catharticis provocata, tantum oriri: quod meum judicium eventus comprobavit. Licet enim vel congium aquæ eo die quo purgabatur ejeciſſet, mox tamen cœpit intumeſcere, nec remittebat tumor ille, ad guttur uſque aſſurgens, & dyſpnœa affligens, donec corpus a purgantium moleſtia liberatum, ſtatum naturalem ac quietem reciperet; quo facto & tumor & cætera ſymptomata derepente evaneſcebant, donec a ſuccedente catharſi de novo irritarentur. Denique & hoc animadvertendum erat, quod cum præfata fœmina annum agens quinquageſimum quintum, fluxum menſtruum jam ab annis aliquot non fuerat paſſa, attamen menſes magno quaſi flumine erumpebant denuo; qui ſanguinis fluxus debilitati & evacuationibus prægreſſis additus ingens affectuum hyſtericorum agmen adducebat, dolorem ſcil. in dorſo & circa regionem ſplenis vehementem, cephalalgiam, & tuſſim ferinam. Adhæc tametſi poſt tam inſignem aquæ quantitatem per os, ſedem, & urinas eliminatam omnino credibile eſſet non multum in corpore reſtare; attamen venter haud minus protuberabat, quam nulla adhuc evacuatione tentata ſolebat. Quamobrem ad hos motus ſedandos, qui etiam ad ſeptimanam a poſtrema purgatione negotium faceſſebant, coactus ſum ad quatuor noctes continuas *Diacodii* ℥iſs. propinare; quæ etiam doſis erat repetenda, niſi ſomnus intra horas tres inſequeretur. Quo tandem pacata ſunt omnia, & tumor diſparuit.

Hoc interim obſervari velim, quod ſi leviculo aliquo ventris tumore tentetur æger, non ita prompte educuntur aquæ per infuſionem croci metallorum, ac in aſcite grandiore, ubi ingens aquarum copia aggeſta fuerit: etenim vel ipſa aquarum moles dum emetici operatione agitatur ac concutitur, ad earundem evacuationem mire confert, atque eam ob cauſam niſi venter in tumorem inſignem attollatur, omnino convenit, ut tota res evacuationibus per inferiora committatur.

Eſt & aliud medicamentum ſatis vulgare ac ſimplex, quod hydropem pari ratione, qua illud, de quo modo egimus, expugnat. Nempe manipuli iij. *Cortici interioris Sambuci* a ligno deraſi in ℔ij. aquæ & lactis ſimul miſtorum, ad ℔j. incoquantur. Decocti hujus altera medietas mane, altera ſero quotidie aſſumatur, donec æger convaleſcat. Hoc remedium & vomitionem ciet & catharſin, pariter ac crocus metallorum; ac proinde eodem modo morbum depellit, non vi aliqua ſpecifica: quocirca ſi neutram harum operationum præſtet, vel ſi mediocriter ac parce, ne hilum prodeſt quidem: ubi vero alterutram producit efficaciter, maxime vero ſi utranque, mire ad hunc morbum debellandum confert.

At ſane, quod ſerio animadvertendum eſt, haud raro accidit, ut aqua non ſolum in crura ac tibias deturbetur, ſed etiam in ipſam abdominis cavitatem depluat, quæ tamen medicamentis catharticis ſive ἄνω ſive κάτω ducentibus, omnino elicienda non eſt. Verbi gratia, quoties hujuſmodi tumor vel phthiſin diuturnam excipit, vel a viſcerum alicujus labe ac putredine naſcitur; vel a ſanguinis tono, ſi ita loqui fas eſt, non tantum relaxato, ſed & deperdito, ac ſpiritibus penitus exhauſtis, vel a longa fiſtularum in partibus carnoſis mora, quæ copioſam ſaniem egeſſerunt; vel a nimia debilitate atque evacuatione tam humorum, quam ſpirituum quos advocavit ſive ſalivatio, ſive ſudatio, ſive etiam purgatio juſto intenſior, & diæta tenuis quæ in luis venereæ curatione, etiam magis quam res poſtulabat, fuerant adhibitæ. In his atque aliis morbis ad hunc modum factis, æger non tantum non juvabitur a catharſi, ſed imminuto adhuc amplius ſanguinis tono, augebitur malum. Quamobrem rebus ita ſtantibus, omnis curationis cardo in ſanguine ac viſceribus omni ope corroborandis firmandiſque omnino vertetur. Inter cætera hujus ordinis, præter remedia confortativa infra enumeranda, ego certiſſimo experimento edoctus ſum, aeris mutationem, & in aere libero exercitium, quale quale demum æger ferre potuerit, huic indicationi apprime reſpondiſſe; ſpiritibus ſcil. quaſi nova vita hoc pacto afflatis, atque organis excretotiis ad penſum ſibi debitum denuo revocatis.

Eſt etiam ubi abſque omni iſtiuſmodi ϖροφάσει, intentioni iſti quæ aquas evacuandas reſpicit, nec catharticis; nec emeticis ſatisfaciendum eſt: quoties enim vel æger conſtitutione eſt infirmiore, vel fœmina vaporibus atque ataxiis ſpirituum animalium admodum obnoxia; fieri non poteſt, ut catharticis, & multo minus ut emeticis res geratur. Hic itaque aquarum evacuatio *Diureticis* committenda eſt. E quorum familia, licet quamplurima in Medicorum ſcriptis magni ſint nominis, efficaciſſima tamen (ne dicam ſola) mihi videntur ea quæ e *Salibus Lixivialibus* fiunt: neque quicquam refert, e quorum vegetabilium genere cineres petantur. Quandoquidem vero vix aliud vegetabile *Geniſta* ſit parabilius, & in hoc morbo bene audiat, ego ut plurimum *cinerum* ejus ℔j. *in Vini Rhenani* ℔iiij. frigidi infundi jubeo, addendo *foliorum Abſinthii vulgaris* pugillum unum alterumve. Liquoris per filtrationem colati ℥iiij. mane, hora quinta pomeridiana, & ſero, ægro jugiter hauriendas impero, uſque dum tumor evanuerit. Quo ſolo remedio hydropes pro deploratis habitos curatos vidi in iis, quorum craſis debilior purgantibus ferendis non fuit.

Aquis autem, (ut ad ſecundam intentionem properemus) quæ ſunt proxima cauſa morbi, jam penitus evacuatis, non niſi ad dimidiam curationis partem ut plurimum perventum eſt, niſi ſanguinis etiam debilitati, quæ prima morbi origo fuit, occurratur longo & aſſiduo medicamentorum *Calefacientium* & *Corroborantium* uſu, unde novus aquarum proventus præcaveri poſſit. Quamvis enim in junioribus ſæpe contingat, ut aquis rite expurgatis ſine alio quovis præſidio convaleſcant, cum eorum calor naturalis jam ab aquarum onere ac preſſura liberatus, dictorum remediorum vices ſupplere valeat; tamen in ætate provectioribus, aut iis, qui alias minus ſano corporis habitu ſunt præditi, omnino neceſſe eſt; ut ſtatim ab aquarum eductione jam abſoluta, ad eorum ſimplicium uſum, quæ ſanguinem excalefaciunt invigorantque, protinus confugiant. Inter quæ ea, quæ ego jam ſuperius in *Podagra* curanda laudavi, ſive ipſa remedia ſpectent, ſive *ſex res non-naturales*, præter illa quæ jam dicentur, locum habere poſſunt: (niſi quod *Vinum* a quo in podagra prorſus eſt abſtinendum, non tantum non noceat hydropicis, ſed & proſit admodum, ſi pro potu ordinario uſurpetur) Cum hi duo morbi id habeant commune, quod eadem remedia corroborantia utriuſque cauſæ originali adverſentur. Fatendum eſt interim, quod cum tam ex manifeſtis phænomenis, quam a juvantibus & lædentibus edocti ſimus tum hos, tum alios plures *morbos Chronicos* ſanguinis debilitati atque *indigeſtioni* ortum debere; nec ulterius progredi valeamus, adhuc in extimo morborum cortice hæremus; nec in eſſentiales eorumdem differentias, & ſpecificas humorum depravationes ab iſtiuſmodi indigeſtionibus prognatas, (quæ quidem ἀπεψία communis omnium ſtirps eſt) quivimus penetrare. Uti neque varias illas ſpecificationes, quæ in morbis acutis ab una eademque cauſa, ſanguinis nempe *inflammatione*, fluunt, ullatenus callemus. Quocirca tam in his, quam in chronicis morbis, cum *Specificis* careamus, curationem

nem non ad essentialem morborum naturam, sed ad causam eorundem magis generalem dirigere cogimur. Curandi methodum subinde variantes, vel pro indicio naturæ spontaneo, quo in morborum eliminatione illa utitur; vel experientiæ, cui potissimum medicationis generi quilibet morbus facillime concedat dictantis, filum secuti.

Porro ad hanc, de qua jam agimus, intentionem implendam, nempe ut sanguis corroboretur, sive aquarum evacuatio per hoc diureticum, sive per catharsin, vel etiam vomitionem procuretur ut supra, omnino necesse est, ut æger, quantum res ferat, *Vinum* potare teneatur dum in curando est, (modo ne prius incipiat οἰνοποτεῖν quam meatus quadantenus reclusi fuerint, & porta aquis data) vel saltem loco vini cerevisiam aliquam e generosioribus; cum liquores tenues ac refrigerantes quilibet, utut ægri palato arrideant, qui fere semper in hoc morbo siticulosus est, eum magis phlegmaticum reddant, & aquis obstetricentur: raro itaque, aut nunquam hi sunt concedendi. Atque e diverso liquores generosi, modo non sint spiritus per distillationem eliciti, usque adeo sanitatem promovent, ut vel soli aliquando amissam revocaverint; utique in morbi initio, nondum multa aqua distento abdomine, præsertim si herbis calefacientibus & confortantibus fuerint imprægnati. In pauperibus, verbi gratia, quorum res angusta domi, meliora remedia non permittebat, *Cerevisia fortis*, in qua quantitas sufficiens *Radic. Raphan. Rustic. fol. Absinth. vulgaris, Cochlear. hortens. Salviæ. Centurii min. summitatum Genistæ* inclusa fuerit, meo consilio usurpata pro potu ordinario, sola fuit instar omnium. Pro ditioribus vinum Canarinum eisdem herbis amaris potest similiter imprægnari, cujus haustulus bis terve de die inter medicamenta supra memorata deglutiendus est. Vel si id palato minus allubescat, *Vinum Absynthites* vice ejus substituatur, de quo æger sumere possit cochlearia ix. post *Electuarii Digestivi* (in *Tract. de Podagra* descript.) ʒij. horis medicinalibus, *i.e.* mane, quarta pomeridiana, & nocte, devorandas. Electuarium hoc huic intentioni faciendo satis, corroborantia quælibet medicamenta longo post se intervallo linquit alia. Hic vero magni momenti est, quod æger parce admodum bibat liquores istos, qui minus generosi sunt; quandoquidem omnes, qualescunque demum sint, aquis nonnihil incrementi dant; adeo ut vel omnimoda abstinentia a potu nonnullos sanaverit: atque ob eam causam si liquoribus istis quandoque indulgendum sit, æger tamen admodum parce eos bibat. Veruntamen cum sitis magna huic affectui se comitem adjungere soleat, quam insuper a potu tenuiori abstinentia adaugeat, e re erit, ut æger sæpiuscule aquâ frigida *Spiritu Vitrioli* acidulata os colluat, aut *Tamarindos* in ore subinde teneat, aut *Limonem* manducet; neutrum vero deglutiens, præ eorum frigiditate quæ morbo minus convenit.

Verum inter *Corroborantia*, *Chalybs* in hydropis incipientis curatione haud infimum locum sibi vendicat, sanguinem videlicet invigorando, calefaciendoque. Quam ob causam & *Allium* hic adeo conducit, cum eo solo, missis evacantibus, hydropem ex aliorum præscripto, non meo, depulsum noverim.

Est enim observandum, eum hydropem qui vel pedes tantum inflavit, vel etiam ventrem, sed modice, non statim curationem per emetica & cathartica sibi deposcere; sed hujusmodi liquoribus præfatis calefacientibus & corroborantibus haud raro cedere. At vero præ ceteris serio animadvertendum est, quod quoties hunc morbum solis corroborantibus, vel etiam lixivialibus aggredimur, æger nullo modo expurgandus est sive mitiori, sive fortiori quocunque pharmaco, tantisper dum sanguinis corroborationi navatur opera: evertet enim catharticum quidquid corroborans substruxerit; quod vel invitus agnoscat oportet qui observaverit tumorem, qui ab usu corroborantium jam imminui cœperat, mox a purgatione augeri. Etenim tametsi cum intentioni isti aquas educendi satisfacere cupiamus, haud abs re fuerit, etiam corroborantia subinde exhibere; tamen cum tota res in isto solum cardine vertitur, ut sanguis corroboretur, omnino necesse est, ut a catharticis abstineamus.

Notandum est autem ægrum non semper sanari, quamvis utrique indicationi satisfecerimus, *i.e.* cum aquæ in abdomine congestæ omnino eductæ fuerint, tum etiam calefacientia & corroborantia postea ad præcavendum novum aquarum proventum fuerint exhibita. Etenim non raro contingit, ut *Ascites* ad multos annos perdurans, diuturna aquarum in viscera incubatione eorum substantiam perverterit, & quasi semicoxerit: & tam ipsa viscera quam partes vicinas corruperit penitus, glandulas præternaturales & vesiculas sanie turgidas generans, & omnia intra abdominis cavitatem contenta in putrilaginem quasi quandam convertens: prout in eorum cadaveribus, qui ab ascite inveterato sunt interempti, sectio patefecit. Morbus ad hunc gradum jam provectus, artis subsidia, quantum video, contemnit. Nihilominus Medici est, cum certo scire nequeat, quantum adhuc noxæ visceribus illatum fuerit, curationem omni ope moliri remediis tam evacuantibus quam corroborantibus: & neque animo ipsis cadere, neque ægro ut cadat author esse debet. Cui rei ob hanc potissimum causam danda est opera, quoniam in permultis affectibus, morbi fomite jam penitus exantlato, natura, quæ noctes atque dies nostris rebus invigilat consulitque, sponte sua mirum in modum machinatur, quo ægrum a perniciosis morbi reliquiis muniat ac tueatur. Quamobrem omnis ascites quantumlibet inveteratus, & quantumlibet funestam cladem visceribus intulerit, haud alio modo tractari potest, quam si nunc primum occœperit.

Topica sive remedia *Externa*, quantum ego observare potui, nihil egregium in hoc morbo præstiterunt unquam. Ea minus saltem nocuere, quæ in forma sive cataplasmatis, sive linimenti abdomini ad tumorem discutiendum fuerint applicata. Neque tamen video, quo pacto aquæ possint discuti. Verum & alia sunt a nonnullis remediorum loco præscripta, quæ ita non prosunt, ut etiam obsint plurimum. Hujusmodi sunt *Unguenta e Catharticis* fortioribus confecta, atque abdomini adhibita; *Vesicatoria* item cruribus & tibiis superimposita, ubi cutis in magnam molem fuerit protensa, ad aquas sc. hoc pacto educendas. Utrunque hoc genus medicationis est periculosum; cum a primo vis simplicium cathartica ita penitus nonnunquam musculis ac membranis impingatur, ut excitetur hypercatharsis, nulla remediorum ope unquam sistenda. *Vesicatoria* autem locis prædictis ab empiricis applicari solita, calorem naturalem jam ferme aquis obrutum, deficientibus item spiritibus animalibus, omnino extinguunt, & *Gangrænam* (plus satis in hoc casu familiarem) sæpenumero invitant. Etenim vulnus vel levissimum in hydropicorum carnibus, maxime in membro pendente, sanatu difficillimum est: quoniam ipsa carnium substantia his in partibus usque adeo irrigua est & scatens latice, ut data quacunque porta, continuo cursu prorumpat humor, a quo vulneris conglutinatio impeditur. Neque aut feliciori cum eventu, aut minore discrimine administrantur, me judice, sive *Paracetensis*, sive *Acupuncturæ* a nonnullis celebratæ, quam vesicatoria.

Ut tandem finiam; quamvis hic morbus ubi jam in verum *Ascitem* evaserit, pro deplorato semper habitus fuerit; attamen constabit, quod si dicto modo tractetur, æque certo potest subjugari (modo viscera a corruptione sint libera) ac alii permulti, qui non ita funesti vulgo æstimantur.

At si quis forte arguerit hæc remedia, utpote simplicissima & plane inartificialia, ego potiori jure ejus nequitiam arguam & improbos mores; si dum fingatur alios hujusmodi simplicibus medicamentis juvari, se, uxorem, vel liberos suos, si quando ægrotaverint, vel vilissimis ad sanitatem reduci exoptet. Adde, quod fucum sibi facit Morio, *Equitans in arundine longa:* etenim artis medicæ pompa & dignitas non tam in formularum concinnitate & elegantia, quam in morborum curatione cernitur.

Atque hæc sunt, quæ de his duobus morbis dicenda habui: & nisi fallor alios haud attingam unquam. Verum ista quod spectat, quæ hactenus in publicum dedi, si quis ea semel tantum perlegere dignetur, est quod doleam, me huic eam perdendi temporis ansam præbuisse. Quod si eadem sæpius relegere voluerit, & alta mente reponere, nullus dubito, quin eum fructum ex iis capiat, qui voto & magnis laboribus, quos ego in istis observationibus faciendis componendisque locavi, aliquatenus respondeat. Quæ quidem quam bona fide fuerint traditæ, haud aliter sciet, quam si in earum praxi fuerit versatus, ac perinde in observando diligens ac curiosus explorator atque ego prius fueram. At si in paucis iis quæ scri-

scripsi, naturam, me quasi manu ducentem, omnino secutus fuerim, nullius unquam hominis, quantuscunque is demum sit, opinationibus me addicens, pro certo habeo sapientes, quotquot sunt, veniam mihi saltem daturos; quos & latere non potest, duo esse hominum genera, qui profectum omnem in arte medica ex æquo prohibent, sufflamminantque. Primum ii sunt, qui nullum prorsus symbolum ad eam, quam profitentur, artem excolendam ipsi conferentes, illis succensent, qui vel minimum conferre videantur; defectus interim suos atque socordiam, reverentiæ, quam antiquioribus, a quibus ne latum unguem discedere audent, deberi contendunt, specie prætexentes. Quorsum vero reliquas artes omnes, quæ homines minus tangunt juvantque, magna incrementa sumpsisse fateamur, etiam sine ulla priscorum hominum injuria, solam autem medicam undique perfectam existimemus? An non certioris istius quæ nunc obtinet, navigandi artis, repertores, eum *Pyxidis Nauticæ* usum, qui ita feliciter cessit, tentare potuerint, nisi primos ac rudiores illos, qui non nisi ad stellarum conspectum, & littorum anfractus cursum suum dirigebant, prius contempserint? Aut accuratior illa ac magis perfecta, sive construendarum navium, sive earundem in pugna regendarum, ars, qua hodie præ cæteris pollent Europæ magis Occidentales incolæ, istos fugillat Naupegos, qui classes eas fabricabant, quæ olim *Actii* deprœliabantur? Aut *Augustum* & *Marcum Antonium*, tanti belli duces & classium rectores, ignominia afficit? Adhæc innumera fere sunt exempla rerum a nuperis hominibus inventarum, quæ antiquioris sæculi inventis longe antecellunt: quarum omnium repertores haud potiori jure priscorum memoriæ vim inferre censendi sunt, quam is filius patris famam lædere putandus est, qui rem familiarem a parente acceptam, industria ac solertia sua auctiorem ac cumulatiorem reddiderit. Est & aliud hominum genus, qui præ animi levitate, ingenii ac sapientiæ haud vulgaris titulum affectantes, *Speculationes* ad morborum curationem ne hilum facientes, moleste ingerunt; Medicis non tam viam præmonstrantes, quam ignibus suis fatuis devios in errorem agentes. His natura cum ingenii modum largita est, quo de illa docte nugari queant; at prudentiam non dedit, qua intelligant se eam haud aliter scire posse, nisi experientia indice, atque ejus peplum revelanti: quando abjectior humanæ naturæ conditio ad scientiam *Intuitivam* nullatenus assurgens intra angustos cognitionis, quam a quinque sensibus haurire potest, limites coarctetur. Unde nihilominus vir *Prudens*, quantum fert sors humana, quis potest evadere? *Philosophus* vero, saltem pro angustiori hujus nominis majestate, nemo mortalium evadet unquam. Medici autem *Philosophia* omnis in expiscandis morborum historiis, iisque remediis adhibendis, quæ *experientia* indice ac magistra, eosdem valent depellere, tota stat; observata tamen, ut alibi dixi, medendi methodo, quam recta ratio (non speculationum commentis, sed trito & naturali cogitandi modo innixa) ei dictaverit.

Postscriptum.

Lector mihi veniam concedat, si unum haud parvi tam in dignoscendis, quam curandis febribus momenti hic adjiciam, quod nisi memoriæ mihi excidérat, loco magis suo dicendum fuerat. Observavi, quod singulis annis ab hyeme ingruenti usque ad ver adultum, *Febris* quædam invadit, quæ tam quoad symptomata quam curationem a *Stationaria*, sive febre epidemica constitutionis generalis, quæ tum obtinet, plane discrepat, proindeque in febrium, quas *Intercurrentes* appello, classem recensenda est. Frigiditati aeris una cum crassitie ac humiditate ejusdem illa originem suam debere videtur: Hinc enim pori cutis occluduntur, & sanguis ob impeditam transpirationem colluvie serosa oneratur, quæ tandem inimica facta, ac diuturniore mora putrescens, facile a suscepto frigore, vel a levi aliqua occasione febrem accendit. Si materia morborum committens copiosa admodum fuerit, ea febris emergit, quam sub titulo *Peripneumoniæ nothæ Libro de morbis Acutis Sectione sexta*, *Capite quarto* descripsi. Sin autem humor iste minus scateat, ea solummodo symptomata producit, quæ jam sum descripturus. Æger per diem unum vel alterum post primum febris insultum nunc incalescit, nunc friget: de dolore capitis atque artuum cum inquietudine quadam totius corporis conqueritur: Lingua alba apparet: pulsus sanorum pulsui non admodum absimilis: urina turbida est & intense rubet: sanguis ei detractus pleuriticorum sanguinem æmulatur: tussis ferme adest; sed respirationis difficultas, thoracis coarctatio, & dolor capitis inter tussiendum quasi idem dissiliret, dictæ tussi, (sicut in *Peripneumonia notha* solent) se non adjungunt, proindeque cum nothis insignioribus peripneumonicis hæc febris haud stipuletur, licet a dicto morbo non nisi gradu dissideat, *Febrem Hyemalem* indigitare lubet.

Hic morbus, etsi primo ejus insultu symptomata solummodo a frigore suscepto orta, præ se ferat, si tamen male tractetur, longam ineluctabilium malorum catenam post se trahit, quæ tandem mortem ipsam accersunt. Etenim, cum æger lectulo incarceratus fuerit, & cardiacis nescio quibus ad sudorem eliciendum, ac proinde ad febrim solvendam (quod tamen raro perficitur) mulctatus, delirium, lethargus, pulsus languidus & inordinatus, lingua arida, maculæ rubentes, & quandoque ad livorem aliquantulum accedentes sæpe sæpius hanc febrim comitantur. Hæc atque hujusmodi symptomata, etsi nonnullis pro *malignitate*, ut loqui amant, imponant, revera tamen rei male gestæ sunt adscribenda. Cum enim hæc febris suapte natura plus satis inflammatione polleat, sanguis adhuc ulterius cardiacorum, & jugi lectuli usu inceditur: unde spiritus in confusionem, ac motus inordinatos inconditosque adiguntur, atque materia morbifica in cerebrum impulsa in pessum ruunt omnia.

In hac febre pellenda hunc mihi scopum propono, ut exundantem scilicet illam pituitæ colluviem ob hyemis analogiam congestam venæ sectione revellam, & repetita catharsi subducam. Hæc ut fiant, ubi primum accersor, sanguinem e brachio dextero ad ℥ix. vel x. mitti jubeo. Die sequenti blandam illam potionem purgativam, mihi in praxi familiarem exhibeo. Ut ℞. *thamarind.* ℥ß. *fol. sennæ* ʒij. *rhabarb.* ʒiß. *Coq. s. q. aq. ad* ℥iij. *Colatura dissolve mannæ & syr. rosar. sol. an.* ℥j. *m. f. f. potio, sumenda mane.* Hanc potionem per duas alias vices repeto, die uno inter singulas purgationes interposito, modo symptomata omnia citius non disparuerint: Et noctibus insequentibus paregoricum ex syr. de meconio ℥j. propino. Diebus a purgatione vacuis, modo tussis adsit, *Decoctum Pectorale*, & *Eclegma ex oleo amygdalarum dulcium*, *syr. Capill. Veneris & violarum* subinde assumenda præcipio. Atque ad nimium sanguinis fervorem reprimendum, si febris magnopere æstuet, *Emulsionem ex seminibus frigidis* præscribo; ut *Julapium seq.* ℞. *Aq. Nymph. Portulac. & lactuc. Portulac. & lectuc. an.* ℥iiij. *syr. viol.* ℥j. *M. f. Julap. de quo bibat ad libitum.* Interim ut æger a lecto interdiu sibi temperet, injungo, ut & a carnis esu: post primam vero, vel secundam purgationem haustulum jusculi tenuis ex pullo gallinaceo facti subinde assumendum concedo. Verum hoc notandum, si symptomata quævis graviora, ut respirationis difficultas, dolor capitis inter tussiendum lancinans, malum hoc ad peripneumoniam notham propius accedere indiget, hoc in casu tam venæ sectio, quam catharsis eousque debitis intervallis sunt iterandæ, donec symptomata omnia penitus evanuerint, & æger eo modo quem capite dicto descripsimus, sedulo tractandus. At non nisi perquam raro febris, de qua jam agimus, ad eam sævitiem assurgit, ut post unicam phlebotomiam, & tres purgationes pluribus evacuationibus indigeat.

Sed de hoc satis, quod tamen mihi neutiquam reticendum videbatur, quo minus errante diagnosi febris hæc *hyemalis* pro *Stationaria*, sive febre epidemica generalis cujusvis constitutionis habeatur, cum ingentem hominum vim ob hanc rem vel neglectam, vel ignoratam periisse certo sciam.

SCHE-

SCHEDULA MONITORIA
DE
NOVÆ FEBRIS INGRESSU
PER
THOMAM SYDENHAM, M. D.

Accedunt ejusdem

DE FEBRE PUTRIDA VARIOLIS confluentibus superveniente,

ET

DE MICTU SANGUINEO a Calculo renibus impacto

DISSERTATIONES.

VIRO

Tam Virtute, quam Eruditione undique consummato,

CAROLO GOODALL, M. D.
Coll. Med. Lond. Soc.

Um ea, quæ de Febre præsenti hujusce Constitutionis nuper observaram, in publicum edere statuerem, Tibi, præ cæteris, Vir Ornatissime, opellam hanc meam dicandam esse censui; idque ob duas potissimum rationes mihi faciendum videbatur. Primum quod cum amicissimus mihi sis, comes indivulsus lateri semper hæsisti, meque tuo juvasti patrocinio contra omnes quotquot se mihi uspiam objecerant. Quod non tam mei ipsius gratia præstabas, quam ex incocto generoso pectori honesto, hoc est, ex magno proboque animo, qui tibi Author fuit, ut veritati a te cognitæ compertæque assentiri haud dubitares, etiam cum omnes fere omnium, qui rem Medicam tractabant linguæ in me unum exacuerentur. Quibus tamen non est quod irascar, (nec irascor sane) quandoquidem cum tot nequam Medicastri cerebrosa sua somnia & figmenta venditantes, quo famam sui latius spargerent, toties mundo imposuerint; fas omnino erat, ut Viri ingenio & judicio præditi, non statim & sine examine ea admitterent, quæ ego jam recepto Praxeos mori plurimum adversantia in medium protuleram. Quo non obstante cum nihilo tibi minus debeam, mearum partium esse duxi, gratum animi mei in te affectum omnibus testatum facere; quando vix alia virtus naturam humanam ad profectus ultimas metas evectam, hac deceat magis. Nam sicuti Reges eos quibus favent, titulis & honorum insignibus illustrare, atque aliis spectabiliores reddere satagunt; ita natura quoties hunc vel illum humili turba ac grege hominum eximere voluerit, gratitudinem, ceu excelsioris genii notam ac characterem solet imprimere. Altera Ratio cur tibi potissimum inscribam hæc est: quod sc. pro familiari illa & quasi quotidiana consuetudine, quam jam per multos annos invicem habuimus: Tibi in primis, plusquam cuiquam mortalium, notum esse oporteat, quanto cum labore Notitias illas, quantulascunque, tam Historiæ quam curationis morborum, de quibus palam disserui, indeptus fuerim. Quæ omnia non simul & semel evulgavi, sed interposito annorum aliquot intervallo, prout in aliqualem eorundem cognitionem pervenire tandem potuerim. Istas vero Observationes meas ita mancas & imperfectas esse judico, ut me magis earum pudeat, quam ut ullam exinde laudem mihi quæram. Utut se res habeat, illud saltem in mei excusationem potest adferri, quod licet 30. annorum, & quod excurrit, spatium, quibus ego non indiligenter in morborum observatione versabar, sufficere posse videatur ad majorem, quam in eorum cognitione ego feci, profectum faciendum; attamen haud temere affirmo, quod licet hoc temporis spatium plus quam sufficiat ad cerebrum Theorematis & Commentis fictitiis, ex Authorum libris collectis, (quæ omnia non magis ad morborum curationem faciunt, quam pingendi Ars ad Artem navigandi) plane obruendum, attamen ne quadruplicatus quidem horum annorum numerus, etiam in homine occupationibus medicis distractissimo, satis erit ad eundem in omni Medicæ Artis, quaqua patet, circuitu rite perficiendum. Ego saltem pro meo modulo omnem quam potui operam istuc contuli, ut Observationes quam accuratissimas colligerem, quas sine mora prælo mandandas curavi, ut si quid utile haberent, id statim Publico cederet. Qua in re cum meo munere, pro virili, defunctus jam mihi videar, acquiescit animus meus, nihil porro solicitus, quo in loco ab aliis habeantur mea scripta. Hoc tantum addo, quod sicuti si quis ea neglexerit, mihi nihilum nocuerit; ita qui semel tantum perlegerit, haud multum exinde proficiet. Sed ut hæc missa faciam, obsecro te, Humanissime Vir, ut Tractatulum hunc æqui bonique consulas, quo testatum esse volui, quanto te honore prosequor; quod pariter faciunt etiam ii omnes, quibus longe minus quam mihi perspecta est virtus tua. Neque jure merito existimare quis potest, me qui tui nullatenus indigo, tibi assentari, cum palam profitear; Quod sicuti in ea quam exerces Arte, nemini secundus sis (ut modeste loquar;) ita morum integritate, honestateque undique absolutissima, omnes fere, quorum ego consuetudine unquam usus fuerim, superes. Diu vivas post mea fata, & in Iatrica palmam feras; non tam ad nummos posterorum usui corradendos (quæ quidem ratio, si cum sequente conferatur, animam fere brutorum redolet) quam ut sæculo tandem aliquando detegas, quibus modis istæ in morbis persanandis difficultates, sub quibus Ars Medica hactenus gemit & succumbit, vinci queant. Quod dum moliris, istis quæ ego primis feci fundamentis, si modo libet, possis superstruere. Ita tamen, ut errata in quæ ego forte inciderim, pro more humano, in meis Observationibus sive Historiam, sive Curationem hujus illiusve morbi attinentibus, ubi ab annosa & repetita experientia melius fueris edoctus, libere ac palam arguas. Neque hoc pacto defuncti ejus memoriam lædes, qui in vita cum esset, nihil prius habuit, quam ut Ars Medica a quocunque

cunque demum promoveretur, non tam eruditis de morborum natura commentationibus, (quibus ad nauseam & fastidium usque jandiu explemur) quam certa fidaque eorundem curandorum Methodo. Vale, Vir Optime, & amare perge

Tibi semper Addictissimum

THO. SYDENHAM.

Excellenti & in re Medica Admirabili Viro

D. THOMÆ SYDENHAM, M. D.

O Qui capacem nobilis artifex
Eludis Orcum, quo tamen ibimus
Cuncti, quot humanæ Parentes
Et decimæ tulit ordo Lunæ;
Præsens fugacem sistere Spiritum.
Præsens maligno tollere de toro
Mortale Corpus, & propinquum
Exequiis removere Morbum.
Quem Nos honorem, quas statuas Tibi
Ponemus, O qui non alium parem
In arte Phœbus, se remoto,
Aut oriens videt aut recumbens?
Quo Febris audax cumque movet pedem,
Te Mater omnis, Te lacrymabilis
Accurrit Uxor, ne caducum
Orba virum puerosque ploret:
Seu Confluentes forte timet notas
Decora Virgo; Tu faciem eripis
Periclitantem protegisque
Perniciem juvenum futuram.
Atqui odit artes & Tua pocula
Hæres profusus, quem simul extulit
Ad spem implicatus vel Febrili
Igne Pater, vel Hydropis Unda.
Mire paratam, Te Medico, Senex
Protelat Urnam, non sine gloria
Phœbi Tuaque, qui fugasti
Pollicitum sibi magna morbum,
Sic Te scientem non faciunt Libri
Et Dogma pulchrum; sed Sapientia
Enata rebus, mensque facti
Experiens, animusque felix.
Non Mille Plantæ & multa domi Vitra,
Ignesque Centum aut Hypothesis placens
Prosunt Medenti vel coercent
Sæva Luis mala, sæva Febris;
Ni pectus adsit consilii potens;
Ni plena rugis Experientia
Usuque naturam secutus,
Quid faceret moneant in aurem.
Hæc Praxis olim grande decus Sacræ
Adduxit Arti; Sic Veterum stetit
Secura fama; sic praivit
Hippocrates, *meruitque Cœlum.*
At non eandem forte pari viam
Pressit Galenus; *Non* Arabes *Virum*
Æque secuti; non Falerna
Usque madens Paracelsus *uva.*
Primus relictæ Tu genium asseris
Fidemque normæ: En Diva Tibi Salus
Applaudit & ridens Juventus,
Vitaque non metuens Sepulchri,
Ex quo vagantem scripta manu Tua
Correxit Orbem Pagina nobilis:
Longum Illa Morbosis, Tibique
Perpetuum patefecit ævum.
Jam si quæ restant, Eja frequentibus
Concede votis; Nos Juvenilium
Vulgus Medentum, Nos avara
Qualibet excipiemus aure.
Forte & futuro tempore quispiam
Poeta, Musis ebrior; ætheri
Te sidus addet, Te salubre
Sidus, & in Crisibus benignum.
Me destinantem talia Chymicæ
Sydenham opera Medica.
Curæ reposcunt: Me Medicus labor
Et Spes locatæ non vacare
Pieriis patiuntur undis.

ED. HANNES.

Ex Æde Christi, *OX.*

SCHEDULA MONITORIA

DE

NOVÆ FEBRIS INGRESSU.

TAmetsi ingravescens jam ætas, & a diuturnis morbis pene confecta, missionem a cogitandi penso, meditationeque intensiori vel eo nomine sibi jure postulare videatur; attamen non mihi tempero, quin vel propriæ sanitatis dispendio, alienam curare satagam: populares scilicet meos admonere de subingressu novæ cujusdam constitutionis, a qua pendet febris nova species a nuper grassantibus multum abludens.

Memoria recolendum est, & quod in autumno, *Anno* 1677. febres intermittentes se primum exerebant, quæ quotannis increbrescentes, & Ἐπιδημικωτέραι factæ, donec ad suum statum sive ἀκμὴν pervenerint, postmodum sensim decrescebant, & postremis hujus constitutionis annis ita raræ apparebant, ut pro morbo epidemico vix, ac ne vix quidem haberi potuerint. Qua de re pariter animadvertendum est, posteriores duos constitutionis jam exeuntis annos hyeme rigidissima fuisse infestatos; penultimum maxime, nempe annum 1683. in quo ita enormi bruma intemperies desæviebat, ut nemo quisquam viventium illi parem, vel intensissimo eo frigoris gradu, vel prælongo temporis tractu, viderit unquam. Quippe quo Thamesis, nobilis fluvius, ita prævalido gelu compaginabatur, ut curruum circumcursitantium rotas, officinas ad platearum modum mercibus refertas, ac numerosissimam hominum frequentiam, solidi instar pavimenti, facile sustentaret. Subsequens annus 1684. licet nec intenso frigoris gradu, nec pervicaci duratione, præcedentem exæquaret, non tamen multum ei utrobique cessit. At cum primum exolveretur gelu anno 1685. mense Februario, exorta est febris ista, de qua jam agere institui; quam quidem ego novam febris speciem esse arbitror, atque febri, quæ per octennium ultimo prægressum invaluit, esse prorsus dissimilem.

An hujusce constitutionis mutatio mutationi manifestarum aeris qualitatum, quæ per binas has hyemes successit, tribuenda sit, ego non satis scio; cum pro comperto habeam alterationes quoad sensibiles annorum qualitates, utcunque dispares, morborum epidemicorum species non protulisse; & certam annorum seriem, quantumlibet annus unus ab alio, externa facie & temperamento discrepaverit, nihilominus omnes in eadem febrium stationariarum specie producenda convenisse. Quod cum serio animadverterim, opinari mihi subiit, prout a me alias dictum fuit, constitutionis mutationem a secreta aliqua abditaque alteratione in terræ visceribus atmosphæram omnem pervadente, vel a corporum cœlestium influxu aliquo maxime pendere. Tametsi hic est notandum, quod valedicente nobis olim febre depuratoria, siccissimum ac vehemens gelu ab initio hyemis 1664. omnia constrinxerat, nec quicquam remisit, donec mensis Martius adolesceret; quo quidem tempore, quamprimum fatiscente gelu terra solveretur, mox febris pestilentialis, postmodum ipsa pestis grassari cœperunt. Utut vero hoc se habeat, febris, quam nunc tractamus, jam dicto tempore primum se ostendit, nempe Februario mense 1684. & tam præcedente anno, quam eo, qui jam agitur, per omnes Angliæ regiones latius vagata est; longe magis & Ἐπιδημικωτέρως aliis in locis, quam hic Londini desæviens.

Ubi primum ad hanc febrem vocarer, omnino existimabam, illam non ex eo genere febrium fuisse,

 quas

quas ego stationarias appello; sed potius ex intercurrentium familia, quæ singulis fere annis promiscue adoriuntur. Non aliud scil. morbi genus esse rebar quam peripneumoniam illam notham, quam Libro de Morbis Acutis olim delineaveram. Una hac intercedente discriminis nota, quod in hac febre subinde non comparebant symptomata in peripneumonia magis pathognomonica, qualia sunt tussis vehementior, cephalalgia inter tussiendum sævissima, & quasi caput diffringens, vertigo a motu quolibet, & dyspnœa ingens, quæ omnia peripneumoniam notham fere comitabantur. Cum itaque Librarius novam Tractatuum meorum editionem eo tempore solicitaret, visum est conjecturam tunc meam, in qua me hallucinatum fuisse, jam sentio, in forma postscripti publico dare, in quem quidem errorem me induxit ingens consensus, quo febris hæc cum dicta illa peripneumonica luculenter conveniebat: quæ nulla non hyeme subinde occurrit. At cum æstate supervenientе, quæ febres illas peripneumonicas solebat fugare, hæc nihilominus perseveraret, statim erroris mei commonitus, febrem hanc ad novam constitutionem redigendam omnino censui.

Symptomata diligenti quantum potui indagine comprehensa, hæc fere sunt, & olim fuere: æger per vices calore & frigore tentatur; sæpenumero & caput, & artus dolorem queritur; pulsus sanorum pulsui non absimilis est; sanguis e venis eductus pleuriticorum sanguinem haud raro æmulatur; æger ut plurimum laborat tussi, quæ quidem quanto ab hyeme longius invadit morbus, tanto citius, una cum aliis symptomatibus peripneumoniam mitem & boni moris comitantibus, recedit. Dolor collum, & fauces (hic vero levior quam in angina) sub primum morbi insultum quandoque occupat. Febris tametsi prorsus continua sit, sæpe tamen exacerbationes molestissimas ingruente nocte apportat, non aliter ac si duplex foret tertiana, sive quotidiana. Æger jugem in lecto decubitum quantumlibet levissime stragulis coopertus sit, non sine magno suo periculo experitur; febre enim exinde in cerebrum versa vel in coma, vel in phrenesin facile incidit. Et, ut verum fatear, ita proclivis est in hoc morbo ad phrenesin lapsus, ut persæpe sua sponte, nulla ejusmodi data ansa, illico subrepat. At non eo excandescentiæ & furoris ascendit phrenitis in hac febre, atque illa, qua variolis atque aliis febribus correpti laborant; quinimo æger potius tranquille delirat, incongrua subinde effutiens. Ab intempestivo cardiacorum usu, & regimine paulo calidiore petechiæ sæpius efflorescunt, & in junioribus calido temperamento præditis, maculæ etiam purpureæ, certissimum summæ inflammationis indicium, tam in hoc, quam in alio quovis morborum acutorum genere. Quandoque eruptiones miliares, quas vocant, in superficiem corporis se dispergunt, morbillis haud multum absimiles, nisi quod rubent magis, & quando recedunt, squamulas istas furfuraceas, quæ in morbillis cernuntur, haud relinquunt: licet hæ sponte sua nonnunquam ingruant, sæpius tamen lecti calore & cardiacis extorquentur. Lingua ægri pro ratione imperati regiminis, vel humida est, vel sicca. Ubi inaruerit, fusci est coloris in medio; quam partem undique cingit fimbria inalbescens. Ubi vero humida est lingua, omni ex parte alba est, pellicula item scabra & alba vestita. Nam si æger ab adhibito regimine plus justo incalescat, lingua fere est fusca & arida; sin minus, humida est, & alba. Idem de sudore dicendum est, qui pro ratione diversi regiminis præfati dimanat. Nam si calidius tractetur æger, ferme viscosus effluit, e capitis præsertim regione. Quantumvis autem sudor copiose, & undequaque erumpat, parum tamen ex eo levaminis sentit æger; unde liquet ejusmodi sudores symptomaticos tantum esse, criticos non esse. Primis morbi diebus sudoris ex arte provocatio, materiam morbificam si non in caput, saltem in artus solebat deponere. At ubi jam caput febris occupavit, & phrenesis semel invaluit, nulla restant febris indicia, nisi quod pulsus nunc citatior est, nunc tardior; tandem vero, cum ex re male gesta spiritus in confusionem omnimodam adigantur, pulsus inordinatus cum subsultu membrorum subingreditur, quem non ita diu post mors excipit.

Curationem quod spectat, ista peripneumoniæ signa quæ hanc febrem comitabantur *Februario* illo anni postremi, quo primum emergebat, statim ab hyemis exitu fidem, ut dixi, mihi fecere, eam prorsus in peripneumonicarum familia censendam esse. Ac proinde me statim contuli ad usum methodi istius, quam olim laudaveram in curatione peripneumoniæ nothæ, & auctario supra memorato. Quæ quidem methodus satis feliciter cessit, tum mihi, in paucis illis, quibus medicandis per adversam valetudinem meam vix sufficiebam, tum etiam aliis, qui, me authore, eandem experiri haud aspernabantur. Quicquid vero id demum fuerit, quod hanc mihi methodum suaderet, jam mihi satis compertum est, quando & morbi phænomena, & ultimi anni qui binas rigidissimas hyemes excepit, perpendo temperiem (hyeme præsertim, si modo hyems dici possit, quæ nullum frigus notabile secum adduxit) mihi inquam constat, hanc febrem nihil esse aliud, quam simplicem sanguinis inflammationem; ac proinde indicationes curativas ad dictam inflammationem debitis remediis & methodo reprimendam, omnino dirigendas esse.

Hunc itaque ductum sequens, primo loco sanguinem e brachio dextro ad ℥x. educi volo. Neque sane febris hæc (utut sanguis emissus pleuriticorum sæpissime sanguinem æmulatur) reiteratam phlebotomiam facile tolerat. Sin autem respirationis difficultas, dolor capitis inter tussiendum lancinans, &c. malum hoc ad peripneumoniam notham propius accedere indigitent; hoc in casu tam venæ sectio, quam catharsis eousque sunt interandæ, donec symptomata omnia penitus evanuerint; prout Capite de Peripneumonia tradidi. Atque hoc diligenter animadvertendum volo. Vesperi *Epispasticum* seu vesicatorium nuchæ appono. Sequente aurora, lenitivam hanc potionem exhibeo.

℞. *Tamarind.* ℥ß.
Fol. senn. ʒij.
Rhabarb. ʒiß.
Coq. s. q. aq. ad ℥iij.
in Colat. dissolv. Mann. & syr. Rosar. solutiv. an. ℥j.
Mf. F. Potio, sumenda summo mane.

Quod quidem catharticum etiam alternis diebus repetendum præscribo, donec tertiam vicem expleverit. Hora somni post catharsin toties, quoties paregoricum hoc vel simile injungo.

℞. *Aq. Paralyseos* ℥ij.
Syr. de Meconio ℥j.
Succi Limon. recenter extracti cochl. ij.
Mf. F. Haustus.

Id scil. cavens, ne forte ab agitatione & tumultu, quem in febricitantium sanguine & humoribus purgantia sæpe excitant, æger ex spirituum animalium confusione, comatosus fiat. Quod quidem symptoma medicamentum hypnoticum, quantumlibet contra facere videatur, procul amolitur. Qua de causa ego in febre comatosa anni 1673. catharticum propinare non ausus, in clysterum usu subsistebam, certo sciens remedia purgantia eo tempore usurpata, illico comata adduxisse. Quod fortean aliter evenire potuisset, si paregoricum usurpatum fuisse post talem catharsin mihi in mentem venisset. Ubi vero purgatio celebrata non fuerit, hypnoticum hora somni nullatenus est concedendum; ne scil. cathartici postridie deglutiendi operationem ac vim (quod fieri solet quantumvis sero assumatur illud) sufflaminet, vel si non insolidum retundat, efficaciam tamen imminuat. In hac aut alia quavis febre epidemica, statutum mihi est alvum non turbare in principio statuve morbi, nisi venæ sectione præmissa. Quæ quidem praxeos regula susque deque habita aut violata quamplurimos orco addixit, infantes maxime, prout alias in cautelam monui.

Observandum est autem, quod licet utplurimum evacuationes omnes præfatæ in hujus febris curatione usurpari debeant; sæpe tamen æger, maxime si juvenis aut infans fuerit, post eductum sanguinem

una

una catharsi defunctus, statim convalescit, nec pluribus fatigandus est, febre primo purgantis remedii impetu expugnata. E contra vero nonnunquam opus est ut alvus ad plures, quam supra diximus, vices solicitetur. Quandoque enim, licet id raro eveniat, ægro e febre jam dicta methodo liberato, recrudescentia materiæ febrilis post dies aliquot morbum postliminio reducere videtur, quem tamen purgatio quarta vice repetita mox eliminat. Tametsi in hac methodo nova hæc febris raro accidit nisi ab aphthis quæ sub exitu febris præcedenti supervenere, & quæ jam ad statum auctæ eam denuo revocant. Quæ quidem febris symptomatica tantum est, & singultum per intervalla redeuntem sæpenumero post se trahit, qui etiam sublata febre per dies aliquot perseverat; at pro ratione redintegratarum ægri virium sponte tandem evanescit. Quod est diligenter animadvertendum, quandoquidem ex singultu sub finem hujusce febris accedente nihil ægro periculi est, nisi officiose nimis & inutiliter multa ingerantur remedia: quod si fiat, mors pro Medico est. Veruntamen tam aphthæ quam singultus, vel horum utervis, si non sponte facessat, sed in longum tempus decurrat, facile fugantur usu *Pul. Corticis Peruviani*; nempe ℥j. *Corticis cum syr. Papaver. Rhœad. q. s.* in forma electuarii, vel pilularum redacta, eaque methodo assumpta, quam olim tradebam epistola ad D. D. *Brady*, superbibendo haustum lactis deflorati. Quod remedii genus experimento deprehendi certius in hoc casu scopum attingere, quam aliud quodvis etiam e celebratissimis, modo non frustrentur ejus vires (quod fieri assolet) ex jugi ægri in lecto decubitu.

Diebus a purgatione liberis sequentia vel his similia nonnunquam præscribo.

℞. *Conserv. Lujulæ & Cynosbati an.* ℥j.
Conserv. Berberum. ℥ß.
Cremoris Tartar. ʒj.
Cum s. q. syr. e Limonibus F. Electuarium, de quo capiat ad magnitud.
Nucis Moschat. ter in die superbibendo seq. Julap. cochl. vj.

℞. *Aq. Portulac. Lactuc. Paralys. an.* ℥iij.
Syr. de Limon. ℥jß.
Syr. Violar. ℥j.
Mf. F. Julapium. vel:

℞. *Aq. Font.* ℔j. *Aq. Rosarum, Succ. Limon. Sachar. albiss. an.* ℥iiij.
Coq. lento igne dum despumaverint cap. ℥iij. *ad libitum.*

Verum in his omnibus spiritum vitrioli, etsi summe refrigerantem, semper devito, utpote qui, cum egregie stypticus sit, minus convenit morbis omnibus, quorum curatio purgationi innititur; ut in hoc loco mineralem hujus spiritus naturam haud memorem.

Sæpenumero hic accidit, maxime febre jam ad finem vergente, ut æger dum hac methodo tractatur, nocte subinde sudore sponte prorumpente diffluat: a quo admodum mitigantur universa morbi symptomata. Quo non obstante, cum hujusmodi diaphoresi fidendum non sit, supra dicta methodus nullo pacto est intermittenda; quandoquidem si æger ad longius temporis spatium istis sudoribus indulgeat, febris, quam purgationes præcedentes quadantenus subjugaverunt, denuo vires resumet. Si enim diaphoresis ista protrahatur ultra tempus illud quo particulæ febriles coctione debita præparatæ prorsus difflantur, qui post insequuntur sudores, non ad aliud faciunt quam ad inflammationem de novo accendendam. Quamobrem licet sudores isti qui sponte manabant, critici fortasse fuerint, quoad materiæ febrilis ejus quæ expulsioni jam parata est, eliminationem, alii tamen qui post illos eliciunt, symptomatici tantum esse possunt, atque adeo officere magis, quam prodesse. Verbo dicam: Hujusmodi sudoribus noctu sponte sua prodeuntibus, opportune favet lecti per noctem lenis calor; quare stragula nec plura, nec densiora illis quibus sanus assueverat, ægro aggerantur; nec exhibeantur medicamenta quævis excalefacientia: lectulo tantum indulgeat æger aliquantulum solito diutius mane subsequente; & postea pergat in supra descripta medendi methodo.

Diæta ex pulticula avenacea est, vel jusculo hordeaceo, cum pomo subinde ad ignem cocto, atque etiam post secundam purgationem jusculo tenui ex pullo gallinaceo. Pro potu ordinario cerevisiam tenuem nullatenus tepefactam injungo, ut & decoctum album (quod appellant) ex ℥i. C. C. ubi in aq. communis ℔iii. cocti, & postea sacchar. albiss. edulcoratum.

Post catharsin bis celebratam nulla suadet necessitas, ut alio loco adnotavi, pullorum carnibus aut similibus eupeptis ægro interdicere, cum hæc per purgationem medicatio ea indulgeat, quæ non poterant concedi, si alii viæ insisteretur. Atque porro post ultimam purgationem modo febris aliquantulum deflagraverit, & intermittentis typum nondum prorsus induerit, Vini Canarini cochl. tria vel quatuor mane & sero, ut & post prandium, per dies aliquot propinentur, quo & vires citius instaurentur, & febriles avertantur accessus.

Cum autem hæc febris species præ cæteris, quas mihi unquam videre contigit, cerebrum petere quasi apta nata sit, nec sine ingenti tum molimine, tum ægri periculo, inde queat deturbari; ægros meos solicite moneo, ne se nudos lectulo, nisi noctu tantum committant: quod si usque adeo debilitati a morbo fuerint, ut erecto corpore sedere nequeant, permitto ut vel supet lectum ipsum, vel super grabatum, vestiti jaceant, capite paululum elevato; nec sino ut focus sit luculentior in cubiculo, quam cui æger tunc cum sanus erat, assueverat.

Atque ut hoc regimen omnino tenendum est ab initio in singulis hac febre correptis (si fœminas, in primis puerperii diebus decumbentes excipias) ita necessario est imperandum, ubi ad ægrum quem ob regimen justo calidius, phrenesis, petechiæ, aut purpureæ maculæ obsederunt, aut alia quævis efferatæ inflammationis indicia, accersitur Medicus. Hoc enim in statu, quantumlibet sanguinis detrahatur, quantumvis leviter tegatur corpus, quicunque demum liquores refrigerantes ingerantur, non prius sedabitur febris, quam æger se lectulo interdiu abstinuerit: cum calor circumambientis aeris inter stragula conclusi, sanguinem plus satis exagitet, & procumbentis corporis situs vehementiori impetu eundem in caput impingat. At hic ubi phrenesis ob methodum imperitiorem semel invaluit, nec subito deleri potest, nec tutum est repetita ultra limites præscriptos vel phlebotomia vel purgatione, ejusdem curationem aggredi, tandem vero suo tempore suaque sponte, ope dicti regiminis recedet. Ad quam tamen amovendam nihil perinde conferr, atque ægri caput radi: quod itaque semper præcipio, nullum emplastrum admovens, sed pileolum tantum quod ablatum rasura capillitium spissitudine quadantenus compenset, aut saltem caput a frigore externo muniat. Hac methodo cerebrum refrigeratur admodum, & recreatur, ita ut sensim calidas impressiones phrenesin excitantes queat vincere.

Et quæ de phrenitide hic dicuntur, de comate etiam huic febri supervenienti dicta sunto, in quo ut in dicta phrenitide materia febrilis in caput sursum fertur, ac proinde si linguæ albedinem excipias, nulla adsunt febris signa, at æger apyrexia prorsus frui videtur. In hoc pariter affectu ac in alio, cathartica, sudorifica, vesicatoria atque id genus alia non tantum nullo cum fructu, sed ne quidem sine maximo periculo usurpantur; istiusmodi enim evacuationes mortem sæpius quam symptomatis hujus curationem adsciscunt. Quamobrem post evacuationes generales per venæ sectionem & purgationem factas, quantumlibet hoc symptoma astantes perterrefaciat, tota res naturæ & tempori committenda est, licet enim stupore æger diu laborarit, post aliquam multos tamen dies pristinam sanitatem recuperabit, modo lecto non perpetim affigatur, sed de eo eximatur indies, & supra grabatum vel etiam lectum vestitus decumbat. Interim autem abradatur caput, & sub affectus finem vini Ca-

Canarini cochl. tria vel quatuor bis in die exhibeantur. Sed de hoc fusius egi in *Sectione quinta & capite secundo, lib. de Morbis Acutis*, ubi de comate quodam insigni febrem constitutionis illius comitante, disserui.

Quoad febrem autem haud deterrendus est Medicus a faciendis prædictis evacuationibus, si forte membrorum subsultum, vel motum convulsivum in ægri corpore persentiscat, dum pulsus tangitur; quandoquidem in quibusdam generis nervosi affectibus tam venæ sectio quam purgatio, etiam sæpius repetitæ non tantum non nocent, sed & necessario sunt adhibendæ. Cujus rei experimentum a me factum in medium profero, nempe in quadam convulsionis specie, quæ *Chorea Sancti Viti* vulgo appellatur; quo morbo haud pauciores quinque laborantes & vidi, & sanavi ipsemet, & venæ sectionibus & purgationibus, per intervalla celebratis. De quo morbi genere cum & mihi opportune occurrat, & eorum quæ jam affero, veritati luculenter astipuletur, pauca dicere non gravabor. *Chorea Santi Viti* convulsionis est species, quæ utplurimum pueros puellasve a decimo ætatis anno, ad pubertatem usque invadit; primo se prodit claudicatione quadam vel potius instabilitate alterutrius cruris, quod æger post se trahit fatuorum more; postea in manu ejusdem lateris cernitur, quam hoc morbo affectus, vel pectori vel alii alicui parti applicitam, nullo pacto potest continere in eodem situ vel horæ momento, sed in alium situm, aliumque locum convulsione quadam distorquebitur, quicquid æger contra nitatur. Si vas aliquod potu repletum in manus porrigatur, antequam illud ad os possit adducere, mille gesticulationes, circulatorum instar exhibebit; cum enim poculum recta linea ori admovere nequeat, deducta a spasmo manu, huc illuc aliquandiu versat, donec tandem forte fortuna illud labris propius opponens, liquorem derepente in os injicit, atque avide haurit, tanquam misellus id tantum ageret, ut dedita opera spectantibus risum moveret. Cum affectus iste ab humore aliquo in nervos irruente, quorum irritatione istiusmodi motus præternaturales producuntur, pendere mihi videretur; indicationes curativas primum ad humores illos tam venæ sectione, quam purgatione minuendos, dein ad corroborandum genus nervosum omnino dirigendas censebam. Quem in finem hac utor methodo. Sanguinem ex ægri brachio ad ℥vij. plus vel minus pro ratione ætatis, educi jubeo. Die sequenti vel dimidiam partem, vel quiddam amplius (pro ratione vel ætatis, vel etiam majoris minorisve corporis ad subeundam catharsin aptitudine) potionis purgantis communis supra descriptæ ex *Tamarind. Fol. Senn. &c.* exhibeo. Vesperi haustulum seq. propino.

℞. *Aq. Cerasor. Nigr.* ℥iij.
Aq. Epilept. Langii. ℥j.
Theriac. Androm. vel. ℈j.
Laudani liquid. gutt. viij.
F. Haust.

Potionem istam catharticam ad tres vices alternis diebus repetendam præscribo, & haustum paregoricum iisdem noctibus. Postea sanguinem rursus extrahi curo, dein ut ad catharsin, uti prius, æger revertatur. Atque ita alternatim sanguinem mitto, & subduco alvum, donec ægro vena ter quaterve fuerit incisa, & post singulas venæ sectiones, toties fuerit purgatus, quoties vires ferre posse viderentur: eo tamen temporis spatio inter alternas evacuationes diligenter observato, ut nihil inde periculi ægro immineat. Diebus a purgatione vacuis, sequentia præscribo.

℞. *Conserv. Absynth. Rom. & flavedinis Aurantiorum an.* ℥j.
Conserv. Anthos ℥ß.
Theriac. Androm. veteris, & Nuc. Moschat. condit. an. ʒiij.
Zinzib. condit. ʒj.
Syr. e succ. Citri q. s. f. Elect. de quo cap. ad magnitud. Nucis Moschat. mane & hora quinta vespertina, superbibendo Vini sequentis cochl. v.

℞. *Rad. Pæoniæ. Enul. Campan. Imperator, & Angelicæ an.* ℥j.
Fol. Rutæ, Salviæ, Betonicæ, Chamædr. marrubii albi & summitat. Centaur. minor. an. m. 1. Baccar, juniper. ʒvj.
Cort. duorum Aurantior. Incidantur & infundantur frigide in Vini Canarini ℔vj. *Coloretur tantummodo tempore usus.*

℞. *Aq. Rutæ* ℥iv.
Aq. Epilept. Langii & Bryon. compos. an. ℥j.
Syr. Pæoniæ ʒvj.
Ms. f. Julap. cap. cochl. iv.
Sing. noctibus cubitum iturus, instillando C. C. gutt. viij.

Applicetur plantis pedum emplastrum e Caranna.

Quanto magis convalescit æger, tanto minus pedem ducit; tanto pariter & diutius, & constantius manum in eodem situ continens, & scyphum ori magis directa via admovet: quæ certissima sunt indicia quantum profecerit in sanitate redintegranda. Ad quam quidem consummatius perficiendam, licet author non sim, ut plus ter quaterve utplurimum sanguinem emittat æger; attamen remedia cathartica & alterantia eousque in usum sunt revocanda, donec rectissime tandem valeat. Et quoniam qui hoc morbo semel laboravit facile recidivam pati possit, e re fore existimo, ut pertundatur ei vena, & ad dies aliquot purgetur, vel ea ipsa tempestate anni sequentis, vel paulo antequam morbus primo invasit. Sane haud multum abest quin huic methodo *epilepsiam Adultorum* cedere posse autumem, modo remedia præscripta ætati eorum rite adæquentur; tametsi, cum non nisi perquam raro hic morbus mihi occurrerit, non adhuc idem sum expertus. Sed de hoc obiter. In fœminis affectionibus hystericis obnoxiis quandoque accidit, quod ubi curatio evacuationibus dictis commissa fuit, febris post venæ sectionem & purgationes istiusmodi iteratas etiamnum duret procurratque. In hoc casu febris, quæ jam urget spiritum commotioni ab evacuationibus excitatæ durationem ejus plane debet, ac proinde jam aliis omnibus posthabitis indicationes curativæ, modo signa peripneumoniæ & inflammationes circa partes vitales absint, ad quietem spiritibus inducendam, & eorum orgasmum sedandum omnino sunt dirigendæ. Quem in finem singulis noctibus paregoricum, quod vigiliis debellandis par sit, exhibeatur, atque etiam medicamenta *Hysterica* proprie dicta bis vel ter in die injungantur, qualia sunt pilulæ ex *Galbano*, *Assa fœtida*, *Castoreo* & similibus, & julapia ejusdem indolis in cap. de affect. Hyster. descripta. Insuper ad vires instaurandas & vapores, quos dicunt, supprimendos concedatur ægræ talibus victitare, tam quoad cibum, quam potum, qualia appetitui maxime conveniunt.

Jam diximus, febrem hanc tum anno ultimum elapso, tum maxime hoc ipso qui nunc currit, exacerbationem quandam sub noctem quotidie adducere, paroxysmo febris intermittentis non absimilem. Quamobrem Medici illi qui usu didicerant omnes illas febres, quæ vel minimum intermittebant, (sæpe etiam quæ ne intermittebant quidem) per illam annorum seriem ab *An.* 1677. ad initium *An.* 1685. a cortice Peruviano certissime fugari, eodem remedio hanc etiam febrem adoriebantur. Quod quidem licet judicio rationis suffragante tentarent, non tamen æque feliciter illis cessit, atque prioribus istis annis plerunque cesserat. Mihi enim quantum potui diligenter perquirenti compertum fuit, etiam magnam corticis quantitatem exhibitam, rarissime ægrum a morbo liberasse. Idque ita perraro, ut quoties restitueretur æger pristinæ sanitati, ego id magis fortunato alicui morbi eventui, quam corticis viribus tribuendum arbitrarer: ita penitus cortex descivit ab illa sanandi vi & certitudine, qua prædictis illis annis pollebat. Febrem istam intelligo, qua cum nobis impræsentiarum res est, quæ quotidianam aliquatenus imitatur. Ubi vero tertianæ genuinæ, vel alternis diebus invadentis, typus reperitur cor-

cortex Peruvianus perinde hodie atque olim ægris opitulatur. Unde liquido constat, hanc febrem ab istis constitutionis prioris toto cœlo distare; cum ne hilum quidem corticis usu hic proficiamus; cumque hæc e vino & cardiacis, aliisque calidis exasperetur magis; quibus omnibus cum corticis usu olim satis conveniebat, quin & cum ipsa febre.

Porro notandum est, quod grassante hac febre, per æstatem omnem, maxime illam anni jam currentis, morbis persæpe non tam pathognomonicis febris signis, calore scil. inquietudine, &c. quam *ventris Torminibus*, nunc siccis, nunc dejectionibus, se ostendebat. Cum nihilominus sub hac larva ipsa hujusce tempestatis febris delitesceret, in qua exhalationes sanguinis inflammatoriæ, non pro more solito, in externum corporis habitum protrudebantur, sed introrsum per arterias mesentericas in viscera inferioris ventris, sive intestina, & nonnunquam etiam per arteriarum cœlicarum ramos in ventriculum deponebantur, quæ quidem exhalationes vomituritionem excitare solent præcipue statim ab ingestione sive potus sive nutrimenti cujusvis solidioris. Quamvis autem hæc febris sub dictorum symptomatum specie & forma delitescat, omnino tamen genuina illa methodo, quam supra dedimus, expugnanda est, perinde ac si usitata hujus febris facie compareret, idque tam ratione venæ sectionis, quam repetitæ catharseos. Nisi quod hic animadvertendum sit, quod quoties febris eo usque ventriculum infestet, ut æger potionem retinere nequeat, *Pilulæ Cochiæ Majores* (quæ ad ℈ij. exhibitæ nunquam non per viscera sibi exitum parant) loco potionis leniter purgantis substitui possint. Devorentur vero pilulæ hora quarta matutina, ita ut æger superdormiat.

Tum etiam hypnoticum dosi paulo largiore est concedendum *verb. gratia Laudani solidi Londinensis gr.* jß. cum simili quantitate *Mastiches* in duas pilulas redacta eadem nocte degluttiantur; vel etiam *Laudani liquidi gutt.* 18. vel 20. in ℥j. *Aq. Cinamom. Hordeat.* aut alio quovis vehiculo generosiore; quo ventriculus hujus tum viribus corroboratus, tum minori quantitate non irritatus, ad medicamenti rejectionem minus insurgat. At si quovis modo potio purgans, & diacodium in ventriculo queant retineri, dictis pilulis, & laudano omnino præferantur; cum officio suo fungantur, corpore minus quam ex pilulis excalefacto.

Cum autem de torminibus ventris mentionem fecerim, monendi hic mihi sunt populares mei, quanto cum periculo, prout frequenti observatione didici, *Aquæ Minerales* in ventris torminibus quibuslibet, vel diarrhœa, vel vomitione, vel affectu alio quocunque, quem a febre oriri vel suspicari possimus, præscribi soleant. Quandoquidem in tam subtili & spirituoso morbi genere ac febris extat, ejusmodi medicamenta mineralia ita omnia conturbant, ut loco eorum symptomatum, quæ febrem ex more usitato comitantur, accidentia prorsus anomala adducant; nec quicquam interea ad febris extirpationem conferant, quod me diu sæpeque observasse memini.

Illud interim omnino observandum est, utpote quod ad quamplurimos ab orci faucibus liberandos pertineat, quod non obstantibus iis quæ supra jam tradidimus, quotiescunque prædicta ventris tormina ad *Dysenteriam* usque *confirmatam* (in qua præter illa tormina materia quædam mucosa una cum sanguine per sedem excernitur) promoventur; hic mihi periculosissimum esse constat morbum aggredi protractiore illa methodo, quæ evacuandos primum, dein contemperandos acres istos humores, esse docet (ut de remediis astringentibus, varii generis, & variante forma intro assumptis, tum & clysteribus nunc abstergentibus, nunc consolidantibus (subinde injectis nihil dicam,) cum experientia didicerim dysenteriam & certissime & celerrime curari, si missis ambagibus, fluxus laudano confestim sistatur. Ita enim atrox & vehemens est hicce morbus, ut, si dysenteria jam confirmata adhuc purgare satagas, perquam metuendum sit, ne dysenteria sumptis in-

de viribus in præceps lata, ægrum præ incredibili fermento, quocunque te postea verteris, diutius excruciet, vel etiam vita spoliet. Advocatus itaque, guttas circa xxij. laudani liquidi in Aq. epidemica vel aq. mirabili, vel alia simili protinus exhibeo, bis intra horas 24. repetendas; vel etiam hoc sæpius statis intervallis, si nempe dosis jam præscripta, mane ac sero tantum usurpata, tam torminibus ventris, quam dejectionibus cruentis, rite compescendis par non fuerit. Dejectionibus paululum incrassatis, vel jam magis consistentibus (quod primum sanitatis mox recuperandæ indicium est) & fugatis symptomatibus, tutissimum arbitror, ut æger aliquantisper in usu prædicti remedii mane & sero capiendi perseveret, guttulis aliquot indies demptis, donec eo amplius non fuerit opus. Animadvertendum autem est diligenter, quod ægrum diutius ab usu paregorici lectulo affigendum curo, cum situs quilibet paulo erectior cerebrum facile conturbet, nisi æger somnos post in lecto satis longos captaverit. Diætam quod attinet; si æger vino prius assueverat, Canarense concedo, probe tamen aqua dilutum, in qua panis crustulum fuerat decoctum; & quam frigidam in hunc usum in lagena asservandam jubeo, ut in promptu sit ubi vinum est contemperandum. Decoctum album, e cornu cervi usto in aqua fontana, hic etiam affatim epotum prodest. Pro victu jusculum hordeaceum, vel e pullorum carnibus elixis; ovum sine testa coctum, vel aliud quodvis ex eupeptis in primos dies sufficiet. Deinceps vero tum ad liquores magis generosos, tum ad alimentum uberius solidiusque paulatim ascendendum, ne scilicet nimia vacuitas sive exinanitio, vel morbum a quo convaluerat, vel alia symptomata, quæ exinanitio solet parere, denuo reducat. Veruntamen hoc est adnotandum, quod licet in constitutione jam regnante, laudanum solitarium suo marte dysenterias subjugabat; in istis tamen annis, in quibus dysenteriæ epidemicæ grassantur, & cæteris prælucent morbis, non abs re fuerit illas primum evacuationes, quas in capite de dysenteria olim descripsi, in usum revocare.

Et sicuti in radicata illa dysenteria modo dicta, ita etiam in hoc qui sequitur casu, fieri non potest, ut curatio methodo illa quæ febri unde primitus ortum duxit, debetur, illico possit expediri. Verbi gratia. Nonnunquam usu venit, ut qui rigore atque horrore corripiatur, calore & frigore per vices alternantibus, quæ sunt haud mendacia febris jam imminentis indicia, derepente viscerum torminibus, a materiæ febrilis irruptione ac insultu gravissime discruciatur. Æger cum venam ferire, & alvum repurgare deberet, ad normam supra scriptam, ad medicamenta nescio quæ calefacientia, tam intro assumenda, quam extra applicanda se confert: eo scil. animo ut flatus, quos hujus mali fontem esse auguratur, his mediis discutiat, donec tandem augescente dolore & visceribus diuturniori mora quasi impacto, motus intestinorum peristalticus, quo ex naturæ ordine omnia deorsum propellere debent, inverti occipit, & inclusa omnia sursum tendunt, unde æger sævissimo cruciatu torquetur, & provocatur ad vomitionem, malo jam in iliaca passione desinente. Hic in medendi ratione, quam febris quæ hujusce symptomatis causa erat antecedens, sibi postulabat, ulterius procedere nequit Medicus, quam ut sanguinem ex ægri brachio semel extrahendum præcipiat: etenim quot & qualiacunque demum cathartica propinaveris, ea statim emetica fieri, atque ita sursum inversum viscerum motum magis promovere solent; cum utplurimum vix fortissima quidem medicamenta purgantia vel minima eorum pars intestina permeare valeant, ac sedem petere. Rebus sic stantibus, consultissimum esse arbitror brachii venam primum pertundere; mox interjecta hora una alterave, clysterem aliquem ex iis, qui potentius operantur, injicere, ego fumum nicotianæ sive tabacci, ex tubulo inverso, per vesicam majusculam, in intestina validissime insufflatum, Enema omnium, quæ mihi innotescunt, hactenus efficacissimum esse duco. Qui etiam post moram aliquam reiterari po-

potest, nisi prior immissus, soluta alvo, meatus deorsum versus reseraverit. Huic autem remedio symptomate haud cedente omnino necesse est, ut catharticum paulo fortius ac δραστικότερον in usum veniat, utut difficile fuerit exinde viam facere; Ut,

℞. *Pil. ex duobus gr.* xxv.
Mercurii dulc. ℈i. *cum s. q. Balsm. Peruv. f. Pil. numer.* iv. *capit. e cochl. uno Syr. violar.*

nullum insuper liquorem assumendo, ne minus retineantur. Sin autem æger hoc remedium per os rejecerit, hac methodo procedendum,

Laudani liq. gut. xxv.
Aquæ Cinnam. fortis ℥ß.

instillatæ statim propinentur; & interjectis aliquot horis idem paregoricum repetatur. Cum vero horum usu vomituritio ac ventris dolores remiserint, tunc catharticum prius dictum iterum exhibeatur. Hoc enim tempore idem sub laudani tutela assumptum retinebitur, ac suo tandem defungetur munere. Verum si *Anodynorum* virtute ac vi jam penitus infractis, vomituritio ac dolor iterum redierint, cathartico interim in corpore restitante; in hoc casu, ex dejectionibus per inferiora spe omni impræsentiarum abjecta, ad usum paregorici supra descripti revertendum, idemque eousque repetendum quarta vel sexta quaque hora, donec intestinis quies omnimoda inducatur, ac proinde motus eorum naturalis deorsum versus restituatur: quo quidem tempore catharticum, quod hactenus ob contrarium intestinorum motum in corpore sisteretur, jam operationem suam per sedes exeret, quantumlibet ex tam repetito narcoticorum usu plane contrarium effectum iri videatur. Quod & ipse, dum hæc scriberem, in generoso quodam ileo sævissimo laborante expertus sum; cui tamen postea ex nimis longa tam humorum morbum committentium, quam acrium catharticorum retentione, *Aphthæ* supervenere, sed quæ satis facile debellarentur usu corticis Peruviani supra descripto; ut & os sæpe colluendo cum sequente gargarismate.

℞. *Succi Pomorum agrestium* ℔ß.
Syr. de Rubo Idæo ℥j.

At cum jam ductus isti pro naturæ lege denuo pateant, ægro liberum est, ut ad dies aliquot ferietur a purgatione, donec scilicet tumultus nuper in visceribus excitatus, omnino resederit; quod temporis spatium humorum calori & acrimoniæ diluendis contemperandisque satis commode impertiri potest. Quo facto catharsi alternis diebus, ut supra, repetendæ vacare debet, si vel minima adhuc restent febris vestigia. Sed de hoc satis,

Si infans hac febre laboret, gargarisma, tum hirundines duæ utrinque pone aures applicentur.
Dein emplastrum epispasticum posteriori cervici admoveatur,
Cum cerevisia in qua rhabarbatum fuerit infusum purgetur.

Si post catharsin febris intermittere videatur, tum *Julapium cum Cort. Peruv.* (in cap. *de Febre Intermittenti*, pro infantibus descriptum) exhibeatur.

Hoc in loco insuper est animadvertendum, quod licet *Infantes* huic febris generi æque cum adultis obnoxii sint, ac proinde pari cum illis methodo curandi, nisi quod pro ratione ætatis, minor sanguinis quantitas est detrahenda, ac catharsis tum eorum ætatulæ accommodanda, tum etiam forte rarius celebranda (sæpe enim & infantium & juniorum morbus a primo vel secundo saltem cathartico prædominabitur) nihilominus serio advertendum est, an quæ hoc modo tractatur febris pro certo hujusce constitutionis fuerit, non vero alterius speciei, quod diligenter perquiri debet in febribus iis, quæ infantes corripiunt, in omnibus quibuscunque annorum constitutionibus. Vulgo enim notissimum est infantes a doloribus ex dentitione ortis, sæpius in febres agi, quæ haud ita facile ab alterius generis febribus internoscuntur. In harum ego curatione diu multumque angebar, nec nisi nuperis his annis, certo mihi persuadere potui quemlibet ex illis qui meæ curæ concrediti, ad sanitatem restituti fuerunt, tam arte, quam casu convaluisse, donec tandem de felici successu remedii haud ita celebris, imo ob tritum ejus usum plane contempti, frequenter admonitus illud ipse quoque præscriberem; quod etiamnum præ cæteris, quæ mihi innotescunt, medicamentis optime votis hic respondet. Ejusmodi verum est. Guttæ duæ, tres, vel quatuor spiritus C. C. pro ratione ætatis, in cochleari uno vel altero aq. cerasor. nigr. vel Julapii alterius appropriati, exhibeantur quarta quaque hora ad vices quatuor vel sex.

Est & symptoma aliud infantibus permolestum longe diversum & a febribus variorum annorum constitutionum, & ab illa proxime memorata. Est vero hecticæ species infantes diu affligens, qua infestati sine insigni aliquo calore languent, cum appetitus dejectione; & tam artus, quam corporis truncus ubique emaciantur. Simplicissima qua hic utor methodo, talis est. Rhei electi taleolatim incisi ℥ij. in lagenam vitream duarum librarum cerevisiæ tenuis capacem, subere mox probe obturandam, immitti curo, (vel in alio quolibet liquore, quo pro potu ordinario uti solet infans) quam cerevisiam ita medicatam infanti tam noctu, quam interdiu, & cum & sine cibo propinandam injungo. Epoto hoc liquore, duas alias libras rhabarbaro eidem super affundi jubeo; quibus pariter exhaustis, alias adhuc duas pro tertia vice substituo; quo facto & rheum vires suas amittit, & infans morbo utplurimum liberatur. Ne tamen cerevisia primum affusa rhei vi cathartica saturatius imprægnata, justo vehementius alvum cieat, cautius agimus, si libra una epota alteram statim adjiciamus: post vero, recentem cerevisiam non affundemus, nisi exhausta ea omni quæ prius fuerat lagenæ inclusa.

Sed ut febrem, de qua nunc agimus, constitutionis scilicet jam currentis, revertamur. Hoc sedulo observandum est, quod in hoc febris genere (perinde ac in rheumatismo & aliis morbis quampluribus, quorum curatio solis evacuationibus absolvitur) si dictis evacuationibus pertinaciter insistamus, usque dum symptomata omnia prorsus ablegaverimus, sæpius ægro non nisi morte medebimur. Neque enim ita insolens est, ut symptomata quædam leviora, & quasi effœtæ febris reliquiæ aliquantisper etiam expirante jam morbo, perdurent; a quibus tamen nullum ægro recidivæ periculum est, quæque sua sponte pari passu quo sanitas redit, abscedent. Quid quod jam recitata symptomata haud raro nihil aliud sunt quam reiteratarum evacuationum, quibus Medicus morbi curationem tentavit, vera progenies: si huic saltem addamus in causæ partem, exinanitionem illam, quam ægri a consuetis cibis potuque abstinentia superinduxit: quæ omnia cum in corpora jam a morbis infirmata & pene confecta vim fecerint, vapores, quos dicunt, haud aliter elevantur, quam in fœminis, atque eandem plane ob rationem, ob debilitatum sc. & quasi disjectum fractumque spirituum animalium systema. Quapropter post factas, quæ tollendo morbo sufficere queant, evacuationes, prudentis Medici est, ab importuna earundem ordinatione sibi temperare, & paulisper attendere quid tempus, Medicorum sæpe felicissimus optimusque, ad leviculorum istorum symptomatum depulsionem conferre possit, quæ quidem sæpenumero, prout multoties repetita observatione comperi, a paregorico duabus vel tribus noctibus assumpto, sine alio quovis apparatu, sub morbi hujusmodi exitu devincuntur.

Methodus jam laudata cæteris, quas expertus sum omnibus, in hujusce febris curatione facile antecellit. Si quando vero febrem non prorsus tollat, id saltem agit ut intermittere cogatur; ac proinde Peruviano cortici, qui hic nunquam non triumphat, conficiendum tradit. Cum autem catharsis isthic imperata curationi hujus febris obesse nonnullis fore videatur, pro comperto affirmo, nihil ita certo atque ita potenter ægrum refrigerare atque catharsin, post venæ sectionem (quæ ubique præmittenda est) celebratam. Tametsi enim medicamentum purgans eo ipso quo sumitur die, atque adeo inter operan-

randum majorem impræſentiarum & in ſanguine & in reliquis humoribus, quam qui ante fuit, tumultum excitet, & proinde febrem intendat; id tamen noxæ emolumento mox inde ſubſecuturo plus ſatis penſatur. Teſtatur enim experientia, catharſin, modo poſt eductum ſanguinem tentetur, quibuslibet aliis remediis felicius certiuſque febrem perdomare; tum quatenus fœdam illam humorum illuviem e corpore exigat, a quibus ut a cauſa antecedente febris accendebatur; vel ſi non antea peccabant ii, jam ſaltem concalefacti, & a febris ardore quaſi cocti & conſtipati, ad ejuſdem moram diuturniorem multum faciunt; tum etiam quatenus anodyno viam ſternit, quod tutius longe certiuſque officio ſuo fungitur, quam ſi humores peccantes, qui paregorici vires aliter potuiſſent infringere, purgatione non fuerint eliminati.

At e contra ſicuti methodus illa quæ materiam febrilem per poros cutis eliminare ſatagit, minus habet certitudinis, ita plus habet & faſtidii, & moræ, utpote qua morbus ſæpius ad ſeptimanas aliquot producitur. Cum æger hoc modo primum in ipſo ſepulchri margine (ſi forte libitinam evitet tandem) conſtituatur, & per longum illum febris decurſum, denſo remediorum agmine infeſtetur, quibus ea expugnantur ſymptomata quæ imperita morbi tractatio advexit; dum regimine & medicamentis calidiſſimis tentatur curatio ejuſmodi affectus, qui pro genio ſuo, utraque horum frigidiſſima omnino depoſcit. Atque ita dum male ſani homines artis falſo dictæ regulis ſe mancipant; etiam ſpreto ſenſuum illis reclamantium judicio, morbum ex ſua natura brevem facilemque in diuturnum, & difficilem erudite convertunt, omnia tumultu & metu conturbantes, & fluctus, quod ajunt, excitantes in ſimpulo. Quo facto non iis magis opus erat, quam eſt nauclero, ut dum in mari libero navim poſſit agere, eandem inter cautes & brevia inferat; unde licet majoris peritæ gubernationis famæ comparandæ opportunitatem nanciſcatur, ſervato in tanta deſperatione navigio, viri prudentis ſaltem nomen amittet.

Has itaque ob cauſas, & prudenti, uti ſpero, fiducia affirmare lubet, quod dicta methodus curationis per venæ ſectionem & purgationem expediendæ, plus alia quavis præſtabit in febribus quamplurimarum ſpecierum expugnandis. Licet enim diaphoreſis, proprie loquendo, naturæ ipſius ſit methodus, qua materiam febrilem foras protrudit, & præ cæteris maxime genuina ſit, & accommodatiſſima, quoties natura ſuo relicta arbitrio dictam materiam primum digerat, dein rite coctam per corporis habitum blande expellat, (quem felicem naturæ eventum febres per ſudores abigentis cum Medici practici ſæpe animadvetiſſent, hinc anſam arripiebant Δογματικώτεροι fidenter ſtatuendi, febres univerſas hac tantum methodo, non vero alia quavis, profligari poſſe ac debere.) Quo tamen dato & conceſſo, ars nihilominus, quantumcunque naturæ imitationem præ ſe ferat, id ſaltem ſibi privilegii arrogare nequit, ut febribus per ſudores certo exigendis par ſit. Primo enim neſcit ars quo pacto materia peccans ad expulſionem ſubeundam rite præparanda ſit; nec ſi hoc ſciat, certa ulla habet indicia, quibus de hujuſmodi debita præparatione poſſit moneri; unde etiam & tempus ciendo ſudori opportuniſſimum ignorari neceſſe eſt. Temerariam vero ſudoris, nondum peracta coctione, provocationem longe periculoſiſſimam eſſe, nemo opinor niſi pertinax negaverit; cum materiam crudam in cerebrum impingens, oleum camino addat. Atque, prout alias etiam innui, ſaluberrimum illud Hippocratis monitum, *Cocta, non cruda, ſunt medicanda*, non tam catharſin, quam diaphoreſin ex arte ſolicitandam ſpectare videtur. Etenim neminem in ægris tractandis vel mediocriter verſatum ſugere poteſt, quam multi indies male mulctentur a vetulis & imperitis medicaſtris, præpoſtero hoc ſudorificorum abuſu: his enim more receptum eſt, ut ſiquis de rigore, & capitis atque oſſium dolore (quæ ut plurimum febris mox invaſuræ præludia ſunt) conqueratur, extemplo illum lecto adjudicant, & ſudoribus quoquo modo extorquendis toti incumbunt. A quo importuno molimine tantum abeſt ut præcaveatur febris, quæ forte vel ſua ſponte, vel eductis aliquot ſanguinis unciis potuerat evaneſcere, ut e contra magis accenſa vehementius exardeſcat, & in morbum jam radicatum confirmatumque abeat. Illud inſuper (ut vetulas jam miſſas faciamus) notiſſimum eſt, quod ſicut ſudores iſti qui febre primum ingruente ſpontanei erumpunt, ſymptomatici omnino ſunt, nullatenus vero critici; ita etiam qui primis febris diebus diaphoreticorum vi exprimuntur, nihil magis ad morbi curationem plerunque conferunt, quam ſolent alteri illi ſymptomatici, ita præmature ſua ſponte manantes, hoc eſt ut plurimum, ne hilum quidem. Deinde vero ſicut ignorat ars opportunitatem illam temporis qua ſudores eliciendi fuerint, ita pariter neſcia eſt quandiu in iiſdem ſolicitandis perſeverandum ſit. Quod ſi diaphoreſis ultra debitum tempus, quo ſcil. materia morbum committens penitus fuerit exacta, protrahatur; humidarum iſtarum particularum, quibus ſanguis diluendus contemperanduſque erat, abſumptio, febris tum moræ diuturniori, tum incremento miniſtrabit. Conſtat itaque quam in lubrico res hic vertatur; cum e contra penes Medicum ſit alteram illam methodum, qua materia febrilis per phlebotomiam & catharſin eliminatur, pro arbitrio ſuo moderari. Adde, quod hoc etiam nomine hæc illi alteri anteponenda eſt; quod ſcilicet ſi forte Medicus propoſitum ſibi ſcopum non attigerit in ſanando ægro, ſaltem eundem in nullum diſcrimen adducit, quod in diaphoreticorum uſu contingit, niſi convaleſcat. Etenim vel calor lectulo jugiter incluſi, cui præter ſolitum morem aliquandiu ſe addixit, (ut cardiaca quæ in hac medendi ratione locum ſemper obtinent, omittamus) naturæ œconomiam confundit, & convulſivos artuum motus, aliaque ſymptomata prorſus anomala adfert. Quæ ſane ideo delineari non poſſunt, quia ſub morbi hiſtoriam non cadunt (quod in ſymptomatibus pleriſque ad quemlibet morbum ſpectantibus uſu venit) ſed a ſuperaddito tumultu & confuſione oriuntur, quibus ſæpe opprimitur natura, quoties curationem morbi hac methodo aggredimur. Quæ quidem omnia vulgo malignitati neſcio cui ſolent imputari.

Cujus de *Malignitate* (ſive notionem, ſive verbum dixeris) opinionis inventio humano generi longe ipſa pyrii pulveris inventione lethalior fuit. Cum enim eæ febres præſertim malignæ dicantur, in quibus intenſioris præ cæteris inflammationis gradus conſpicitur, hinc Medici ſe ad uſum cardiacorum, & alexipharmacorum neſcio quorum contulerunt, quo ſcilicet per cutis poros expellant quod ſomniant *Venenum* (hoc enim eſt dicendum, niſi malint verbis ludere, quam illud quod poteſt intelligi, ſerio proponere) ex quo factum eſt ut regimen calidiſſimum methodumque huic parem iis morbis adaptaverint, quæ frigidiſſima tum remedia, tum regimen præ cæteris ſibi poſtulabant. Quod quidem ſatis arguitur tum in variolarum, qui ex calidiſſimis in rerum natura affectibus eſt, tum in febrium aliarum curatione. In quem errorem forte inciderunt ex conſpectu petechiarum, macularum purpurearum, & cæterorum id genus φαινομένων: Quæ tamen omnia in pleriſque ſubjectis, inflammationi, ægri ſanguini jandiu plus ſatis a febre accenſo ſuperinductæ, omnino debentur. Utpote quæ raro ſponte ſua effloreſcunt, præter quam ſub adventu peſtis ipſius: atque in initio invaſionis iſtarum variolarum confluentium, quæ ſummæ inflammationis participes ſunt. In hoc enim morbi genere maculæ liventes in variis corporis partibus, una cum puſtulis primum erumpentibus, comparent; atque æger eodem tempore ſanguinis excretione vel per meatus urinarios, vel cum tuſſi per pulmones, fatigabitur; cum ita valida exagitatione, atque orgaſmo ab inflammatione orto, ſanguis ferociat, ut diffractis jam repagulis, in cavitates corporis præceps ruat: Et licet maculæ iſtæ purpureæ in hac febre non a tam intenſo ſanguinis calore, qualis is eſt, qui iſtiuſmodi hæmorrhagias excitat, ortum ducant; ab eadem nihilominus inflammatione ſed gradu remiſſiori producuntur: & quoties iſta ſanguinis excretio (unicum in variolis ſymptoma cui devincendo nondum par eſt ars medica) non accedit, refrigeranti regimini facile cedunt. Quod ſi ma-

ſi malignitatis præſentiam non tantum e maculis purpureis colligunt, ſed ex eo quod obſervaverint, febris ſymptomata ſubinde fuiſſe mitiora quam quæ ejus naturæ competere viderentur, ægrum tamen magis viribus occiſum fuiſſe, quam pro ratione temporis a quo cœpit ægrotare; Reſpondeo omnia hæc exinde tantum procedere, quod natura a primo morbi impetu quaſi oppreſſa, devictaque, non ſatis valida eſt, ut ſymptomata regularia & magnitudini morbi conſona exerat, omnia vero phænomena prorſus ſunt anomala. Etenim perturbata œconomia animali & quaſi disjecta, febris exinde deprimitur, quæ obtinente genuino naturæ ductu, vigere ſolet. Cujus rei experimentum haud vulgare occurriſſe mihi memini multis abhinc annis, in juvene quodam ad quem acceſſebar. Quamvis enim ferme animam agere videretur ille, calor tamen in externis corporis partibus ita ad tactum ſentiebatur temperatus, ut fidem mihi derogarent adſtantes amici, quoties aſſerebam eum febre laborare, quæ ob ſanguinis oppreſſionem (cujus mole, exitu negato, quaſi ſtrangularetur) ſe explicare & oſtendere palam nequiebat: quod ſi venam inciderent, febrem illico ſatis violentam ſtatim animadverterent. Aperta vena, & ſanguine paulo copioſius educto emicuit febris, qua vehementiorem mihi nondum videre contigit; quæ non niſi tertiæ quartæve demum phlebotomiæ ceſſit. Sed de his ſatis.

Quod ſi rationes a me allatæ tanti non ſint, ut certo ac neceſſario evincant, rem ita ſe habere atque ego ſtatui; attamen ſi ſuffragante experientia deprehendero hancce febrim evacuationibus per diaphoreſin factis haud libenter cedere, habeo quod quæro. Neque enim cujuslibet demum ratiocinatio, ſed potius experientia docere poterit, quænam febrium ſpecies diaphoreticis, quænam vero aliuſmodi evacuationibus ſanari poſſint ac debeant. Et profecto nemo ſapiens cui tam hominum quam rerum natura ſatis eſt perſpecta, in iis, quæ meræ ſpeculationes ſunt, nullo autem certo experimento determinari queunt, in cujuſvis mortalis verba, quantuſcunque is demum fuerit, facile juraverit: cum idem animadvertiſſe debeat, *Momenta Rationis* ita prorſus varia, itaque ſubtilia eſſe, ut cum aliquis theoriam quamlibet propoſuerit, ita validis rationibus ſuffultam, ut adſtantium, quotquot ſunt, omnium aſſenſum extorqueat; hunc mox alius inſignioribus forte naturæ dotibus præditus, excipit, qui ſententiam iſtam, quæ ita pulchræ ſtabilita videbatur, convellit, & firmiori argumentorum vi nihil illud eſſe quam cerebri commentum, cujus nulla prorſus in natura veſtigia reperiuntur, palam oſtendit. Cujus jam loco is novam quandam ſubſtituit hypotheſin, majori adhuc veriſimilitudinis ſpecie innixam, & magis affabre concinnatam; quod tamen poſterius figmentum, pari cum ſuperiori illo fato fungetur, quoties Tertius aliquis ſe objecerit, qui Secundum iſtum tantum ingenio vincat, quantum ille ſibi præcedentem devicerat. Atque hoc iterabitur toties quoties, donec tandem ad illum proventum fuerit, quem *ultima humani ingenii potentia* conſummaverit. Quam vero difficile ſit hunc hominem inveſtigare & a cæteris dignoſcere, ſtatim ſentiet, quiſquis non uſque adeo deſipit, ut hanc ſibi laudem delirus arroget. Quinimo, cum jure merito ſuſpicari liceat, eſſe naturas in orbibus illuſtrioribus, per Univerſi expanſum hinc illinc ſparſis, pene infinitas, quæ præcellentiori longe intellectus vi pollent, quam nos homunciones; haud ſatis ſcimus, an non vel totum hominum genus cerebum, cogitationum officinam, habeant a natura ita efformatum, ut non tam quid ſit abſolute verum, quam quid maxime conveniens, ac ſuis naturis accommodum, excogitare queant. Atque hæc iis qui in medicina facienda potius ſpeculationibus vanis, quam experientiæ ſolido ſenſuum teſtimonio innixæ, fidem adhibent, dicta ſunto.

Quod ſi quis hic regerat; An non igitur de facto experimur hanc febrem methodo huic quam tradis, prorſus contraria perſæpe fugari; Reſpondeo toto, quod ajunt, cœlo diſtare curationem morbi ea methodo cui ſola ægri nonnunquam ad ſanitatem reſtitutio aſtipulatur; & ejuſdem curationem, iſta praxeos methodo, cui & frequentior ægri reſtitutio, atque etiam phænomena practica omnia quæ in eodem curando incidunt, pariter aſtipulantur. Exempli gratia: in variolis. Multi ex iis qui diro calidorum & regiminis & remediorum uſu cruciantur, tamen convaleſcent; ex adverſo autem, & iis pariter feliciter cedet, quorum curatio methodo plane contraria tentatur. Jam quo pacto litem hanc finiemus? quænam methodus eſt præferenda? hoc plane modo certiſſime dijudicabimus. Nempe ſi in illo regimine priori exploratum habuero, me quanto magis ægrum excalefacio, tanto magis febrem, inquietudinem, delirium cæteraque ſymptomata intendere ac promovere; e contra vero deprehendero, eundem, ubi moderate refrigeretur, tanto ſedatiori temperamento eſſe, tantoque minus tam a febre, quam ab aliis ſymptomatibus vexari. Addo quod ſervata debita illa carnis muſculoſæ temperie, quæ puſtularum tum augmento, tum maturationi maxime competit, & grandiores ſunt puſtulæ & liberalius implentur, quam ſi æger nimio ſuffocaretur calore. Poſito hoc utroque caſu, ſatis manifeſtum eſſe arbitror quam potius praxeos methodum ſequi debeamus. Pariter in illa, de qua nunc agimus, febre, ſi comperiar ægrum quo magis calefit, eo magis non tantum phreneſi, maculis purpureis, petechiis, &c. obnoxium eſſe; ſed & febrim inſuper ſymptomatibus omnium generum irregularibus & anomalis exinde ſtipari. E contra vero ſi alium ægrum ea quam jam proponimus methodo tractatum ab his ſymptomatibus prorſus liberum obſervaverim, ratio dictat poſteriorem hunc praxeos modum, longe alteri præſtare, tametſi uterque æger ita diverſimode curati ad ſanitatem revertantur. Quod ſi plures hac via quam alia iſta mortem effugiant, eo facilius ſolvitur controverſiæ nodus; qua de re non eſt mearum partium judicium ferre, ne mihi & meis plus æquo faveam.

Atque hæc de hac febris ſpecie. Quouſque illa durabit non hariolor. Neque ſatis ſcio an non ſit initium aliquod ſpirituoſius ac ſubtile; & quaſi primordium *Febris* illius *Depuratoriæ* jam antiquatæ, quam inſecuta eſt immaniſſima illa peſtis. Sunt profecto phænomena quædam, quæ me, ut hoc credam, quadantenus inducunt, quandoquidem non tantum febres intermittentes proprie dictæ, præſertim *Quartanæ* hic illic ſparſæ adhuc reſtant; verum etiam nonnullæ ex his febribus continuis ſubinde in intermittentium caſtra, maxime autumno jam pendente, commigrant. Ut jam taceam, exacerbationes in hac febre ſupra memoratas, eorum paroxyſmorum qui febres intermittentes comitantur, genium aliquo ſaltem modo referre. Tum etiam quod hoc morbo laborantes ad vomitionem ſatis ſunt propenſi. Qua de re tamen nihil prorſus pro comperto venditare animus mihi eſt, quoniam non jam mihi ſuccurrit, qua facie febris depuratoria ſe primum extulit; prout libro de morbis acutis, ſect. I. Cap. III. his verbis ſubindico. *Quanto autem jam tempore prædicta Febris continua invaluerat dicendo non ſum, cum mihi hactenus ſatis fuerat ad generalia Febrium Symptomata attendere; utpote qui nondum vel juxta varias Annorum craſes, aut ejuſdem Anni varia tempora eaſdem diſtinguì poſſe animadverteram.*

QUandoquidem in toto Clariſs. Authoris noſtri Opere de Febribus in genere, ac de peſtilentialibus, contagioſis, aliiſque malignis in ſpecie, abunde actum eſt; omiſſa tamen Febre Miliari, quæ inter has ultimas a Clariſs. Hamilton recenſetur, ejus in hoc argumento Tractatum jam tradimus, & hic eſt.

DAVI-

DAVIDIS HAMILTON,

Equitis Aurati, Regalis Societatis Londinensis utriusque Socii, *Necnon* Magnæ Britanniæ Reginæ Medici Ordinarii,

TRACTATUS

DE

FEBRE MILIARI SEU VESICULARI.

Accessit

Febris Miliaris Historiarum Fasciculus.

Ad Lectorem

PRÆFATIO.

TRactatui naturali ordine prodomo sequentem addendum censui ea ratione, ut Praxeos speciem, secundum normam mihi usitatam, & a me jam ante propositam, Lectori exhiberem. In quam rem utilius præstandam, præ aliis morbis, Febris Miliaris sive Vesicularis naturam, curandique methodum describendam elegi; quod Medicorum neminem, de hac Febre, tanquam specie diversa, saltem justo volumine, hactenus scripsisse viderim: Cum tamen in quamplurimis, vel in chronicum morbum immutari, vel brevi exitialem fuisse, noverim. Nonnunquam enim id ægrorum, in hujus morbi principio mitiori, de seipsis negligentia, aut diutius elongati impatientia, evenit: Nonnunquam etiam Medicorum fallacibus ejus symptomatibus cœcatorum ignorantia: aut tandem, ubi visitationes necessario continuandas omittunt, intempestivo metu, ne lucri gratia curationem procrastinare videantur. Quamobrem & existimavi operæ impendendæ pretium, si his meis observationibus, ab inspectis ægris diligentissime collectis, Medicis junioribus lumen præberem, & hoc facto Peritos excitarem, suas etiam in lucem proferre. Quo autem ea, quæ in hac Dissertatione dicta sunt, magis adhuc firmentur, clariusque illustrentur; Historiarum huc pertinentium, fusiusque exaratarum, Fasciculum subjiciendum curavi. Et firme credat Lector, me summa ubique veracitate usum fuisse.

De Nomine hujus Morbi, Genere, & Speciebus.

FEbris miliaris, a pustulis sive vesiculis, seminis milii speciem quodammodo præ se ferentibus, & præcipue circa partes superiores apparentibus, nomen accepit. Mihi tamen videtur potius nominari debere febris vesicularis. Quia pustulæ sunt vesiculæ, primo sero limpido, deinceps subalbo, perlarum colore non absimili, plenæ.

Non desunt, qui febres solummodo pestilentiales petechialesque opinantur malignis annumerandas. Censeo tamen & alias, specie diversas, malignarum classi debere referri.

Primo, quascunque febres vel contactu, halituve, vel quavis alia contagione tralatitias.

Deinde, & istiusmodi febres quas statim ab initio dolor vehemens, & alicui parti affixus comitatur, *viz.* capiti, aut intestinorum renumve regioni, aut etiam artubus. Pariter ac si ægrotus cephalalgia, vel dolore colico, aut nephritico, vel podagra, aut rheumatismo, vel etiam doloribus parturientis, tanquam originali morbo, laborasset. Cum tamen istiusmodi febris miliaris symptomata haud iis cessura sint remediis, quæ, ubi morbi ita nominati primarii sunt, valere solent.

Porro, & in quibus spiritus animales subito opprimuntur & deficiunt; Et ubi prædicta symptomata a nulla causa evidenti, sed a veneno quodam latente, pendere videntur: ab Antiquis occultæ qualitatis, a Neotericis vaporum nomine designato.

Vel demum, ubi ex causa, ut videtur, non absimili, spem salutis subitanea mors excipit. Quæ omnia, ut malignitatem ostendunt, ita & in febre miliari observavi accidisse.

Et notatu dignum est, hanc febrem eadem malignitate ac petechialis apud Indos grassari.

Hæc febris specie duplex est, simplex & composita. Simplicem dico, quoties pustulæ erumpunt nullæ, præter miliares, de qua hic dissertaturus sum. Complexam, cum pustulæ pupillares rubræ, miliaribus sint interspersæ; quæque ubi solitariæ sunt, *a Rash*, vulgo appellantur.

Et notandum est, pustulas miliares nonnunquam variolis immisceri, eosque, dum intumescunt variolæ, paulatim exarescere. Verum post exiccatas papillares superstites manere.

Febris Miliaris Descriptio.

QUo melius febris miliaris historiam præscribam; antecedentia, concomitantia, & consequentia enumerare placet.

Antecedunt, constitutio corporis imbecillis, sive ea naturalis est, sive ex evacuationibus supra modum factis, victuve nimis parco adventitia: sanguis serosior: mens imbecillior & timidiuscula, ac facilius læsa ab externis, ut in fœminis & effœminatis viris. Cogitatio multa & intensa, aut mœstitia. Obstructio, vel ulcus in aliqua parte cum dolore conjunctum. Unde dolore colico, aut calculo, aut renum ulcere, Podagrave diu affecti, huic febri magis sunt obnoxii. Calor etiam internus in mulieribus, cum vel sine siti, & præcipue sub tempus puerperii; unde & partus dolores minus solito vehementes sunt, & spiritus sine causa evidente admodum deprimuntur, cum oppressione pectoris suspiria cogente. Quibus, ut in aliis febribus, hic etiam fere semper accedit frigus externum.

Hanc febrem sæpe comitatur dolor, colici, nephritici, pleuritici, rheumatismatici, vel parturientis æmulus. Nec non oppressio pectoris, cum depressione spirituum. Dolore prædicto post biduum triduumve recedente, totius corporis horror, deindeque frigus calorque alternatim oriuntur. Lenior tamen hic calor est, quam in febre vulgari continua, & naturali propius accedit: Dum vola manus calore magis intenso afficitur, pars convexa mitiori. Pulsus etiam frequens est, sed debilis. Spiritus sæpe maxime deficiunt, & quasi ex magno pondere pectus oppressum edit suspiria. Somnus obrepens subito est interruptus; omnium pene symptomatum maxime inseparabile. Sæpe enim plures dies noctesque sine delirio, aut capitis dolore, insomnes sunt: fere multo diutius quam in aliis febribus. Cujus rei exemplum vidi, præ aliis singulare, in fœmina quadam illustri, quæ sub cura Doct. *Francisci Bernard*, in hac febre, sine delirio, doloreve capitis, per mensem passa est vigilias. Lingua nunc aphta alba obducta est, nunc sanorum similis. Urina, nonnunquam, fere ut aqua communis, pallida; alias, naturalem præ se fert colorem. Quo symptomate decepti juniores Medici, frequenter ad vapores, uti vulgo loquuntur, referunt. Hac febre correpti aliquando ventriculi ægritudinem, præcipue post somnum, patiuntur, & nonnunquam diarrhœam, vel ex sua negligentia, vel ex mala praxi, scilicet, dum calefacientia in paroxysmis hystericis usitatiora, sine diaphoreticis, præscripta sunt. Unde, loco placidi naturæ progressus, materiam morbificam per diaphoresin expellentis, rapida fermentatio eandem in intestina deturbat. Alvus nunc astricta, nunc cum ventriculi ægritudine, & intestinorum doloribus, soluta est. Modo multum sitiunt, modo parum. Aliquando manus & lingua, Medico porrectæ, tremunt; & ægri quasi cum tremore loquuntur. Motibus etiam convulsi-

vulsivis, delirio, ac difficili respiratione haud raro premuntur. Quorum symptomatum exacerbationes, febris intermittentis paroxysmorum instar, recurrunt. Pectoris cum suspiriis oppressio, vel sine causa evidente spirituum major defectus, vigiliæ, & spirituum commotio, *a Hurry in the Head* vulgo dicta, quoties ægri ad somnum se componunt, nec non pulsus frequens & debilis, quibuscunque aliis symptomatibus conjuncta, pustulas miliares erupturas semper prænunciant. Quæque omnia persistere solent, donec pustulæ miliares emineant; deinde a plerisque ægroti liberantur.

Hæ pustulæ, plerunque in pectore, collo, & digitorum interstitiis, interdum etiam in toto corpore sunt perspicuæ; &, paulatim indies auctæ; tandem evanescunt; cuticula pustularum sedibus subscabra manente. Nonnunquam pruriunt, præcipue in febre miliari complexa; ubi scilicet pustulæ pupillares rubræ permistæ sunt miliaribus. Et observare est, hanc febrem, quo simplicior est, symptomata habere eo leviora; Quæque hac ratione, tam incautis Medicis, quam ægris, incuriam frequenter creat. Unde febris hæc vel magis fit periculosa, vel morbus alius sæpe oritur. Ex minori enim cautela, quam primo loco adhiberi oportuit, gravioribus symptomatibus, sc. ventriculi ægritudine, appetitu diminuto, calore interno, oppressione pectoris, spirituum depressione & suspiriis, caloris, & frigoris irregulari recursu, vigiliis, & similibus, aliquando incipit.

In hujus febris declinatione sudore frigido sæpe madent manuum superiora.

An pustulæ miliares certo die apparere soleant, difficillimum est observare: cum prima hujus morbi facies, & de eodem patientis narratio, adeo sint incertæ. Quantum autem assequi possum, eas opinor decimo vel undecimo die, a principio, plerunque pullulare; si modo febris regularem habeat progressum: & circa decimum & octavum, vel ubi materia morbifica abundat, circa primum vel secundum & vicesimum desiccari.

Tempus eruptionis observare, tanta vi primo in iis fœminis, quas tertio a partu die advocatus, de horrore vel frigore, & calore subsequente quærentes audivi. Cum enim pustulas miliares in illarum pectore & collo inspectis viderim, eas judicavi a multis diebus febre miliari correptas fuisse. Et scrutinio facto ab usque morbi initio, vel calorem præternaturalem, vel partis alicujus dolorem, cum vel sine siti, & cum maxima pectoris oppressione ac suspiriis, spirituumque defectu, ante partum sensisse comperi. Quæ symptomata, cum ab appropinquante partu pendere putarentur, a partu se bene habituras sperabant. Deinde, partus dolores, etiamsi solito sint mitiores, eos tamen, maxima pectoris oppressio cum suspiriis, spirituumque defectus (ab obstetricibus timor & vapores dictus) pulsusque frequens ac debilis subsequuntur, pustulasque miliares prænuntiare solent. Quarum eruptioni in puerperis, ad sudorem in lecto compositis, via sternitur. A primo itaque calore interno, vel dolore ante partum, ad eruptionem a partu, dies undecim frequenter numero. Verum ægrotæ sui status ignorantia & præpostera narratio, Medici prognosin utplurimum adeo confundit, ut ipsissimum diem vel curiosissimus haud indigitare noverit.

Febris miliaris consequentia, quatenus meæ observationi occurrunt, sunt tumor femorum, tibiarum, pedumque, non semper indolens, extumescentia & abscessus mammarum; depravata memoria, fluxus lochiorum nimius, & urinæ, affectus, hypochondriaci aut hysterici æmulus; calor internus, cum debilitate, languore, & diminuto appetitu conjunctus. Horum inquam, nunc hæc, nunc illa contingunt, quoties febris, vel ex suo malo more, vel Medici mala praxi, infelicem habet exitum.

De Febris Miliaris Causis internis.

Quod ad causas febris miliaris internas attinet, partim a sanguinis, & succi nervosi serositate nimia, & quadam acida acrimonia, partim etiam a succi nervosi nimia commotione, pendere videtur. Quæ mea conjectura ex hujus morbi præcedente historia, ex medicamentorum huc pertinentium effectu, & ex cadaveribus hac febre mortuorum dissectis, probabilis videtur.

Sanguinis acrimoniam seu aciditatem arguunt secretiones huic febri peculiares. Urina enim hic magis decolor est, sanorumque similior; emittiturque majori copia, quam in febre ardente, ubi sanguis & succus nervosis particulis sulphureo-salinis imprægnantur. Et experimur urinam decolorem copiose effluere, ex usu Oxymellitis scillitici in hydrope incipiente. Ptyalismus etiam in hac febre plerunque copiosior est, quam in ardente. Ideoque hic sitis ut plurimum minor est, & lingua viscoso humore minus obducta. Porro, & pustulæ miliares, quæ sero plenæ sunt vesiculæ, ab aciditate prædicta secerni videntur: non secus ac a quovis acido affuso, fit lactis serum.

Idem patet a medicamentis juvantibus, testaceis scilicet, ut oculis cancrorum & similibus, quæ acida absorbent.

Nec minus ex lædentibus. Omnia enim sapore acida, ut succus limonum, &c. in hac febre nocent.

Serositas sanguinis probatur a calore, qui hic mitior, quam in febre ardente, sentitur. Et quo simplicior est hæc febris, eo mitior est calor. Nam ubi pustulæ rubræ, *a Rash* vulgo dictæ, miliaribus sunt interspersæ, omnia symptomata febrem magis ardentem ostendunt. Et anasarca laborantes, ubi sanguis sero abundat, licet febre aliquando miliari, & symptomatibus nervosis, vix tamen unquam ardente afficiuntur.

Idem probat tempus, quo pustulæ miliares erumpunt. Quæ ob sanguinis serositatem, indeque calorem & motum mitiorem, non tam cito ac papillares & variolæ, ubi sanguis sulphure magis abundat, expelluntur. Quemadmodum simplex aqua, tardius quam vinum aut spiritus vini ebullit. Quam etiam ob causam spiritus animales in hac febre primo commoventur.

Remedia hujus febris curationi adhibita idem ostendunt: nimirum, continuata diaphoresis, & vesicatoria successive apposita. Quæ serositatem sanguinis, & succi nervosi diminuunt, eodem tempore quo eorundem aciditatem edulcorant. Adde, & curatio hujus febris a natura perficitur, sanguinis serum, ex aliqua parte, in generatione pustularum miliarium, eliminando. Neque liquores diluentes & aquosiores, hic adeo multum, ac in febre ardente, prosunt, ubi potius pulli gallinacei jusculum copiose bibendum est. Porro, & quæcunque seri diminutionem per diaphoresin impediunt, lædentibus adnumeranda sunt; ut frigus externum, & medicamenta calefacientia sine vi diaphoretica.

Tam aciditatem sanguinis, quam serositatem, cadavera eorum qui hac febre moriuntur, satis perspicue demonstrant. In quibusdam enim partibus sanguis coagulatur, & non secus ac oleum ex effusione spiritus vitrioli nigrescit. Idem tamen sanguis extravasatus linteum valde pallido colore imbuit. In aliis partibus, adeo serosus est, ut & ipsa vasa sanguinea vere palleant. Cujus rei instantiam profero, in sequentium historiarum ultima. Et nuperrime vidi non absimilem, in juvene quodam illustri, annos circiter unum & viginti nato, hac febre mortuo, ex omissa morbi curatione tempestiva. In cujus abdomine, thorace, & cranio apertis, vasa, quibusdam in partibus, sanguine nigricante & coagulato, distenta erant. Sanguis tamen e vasis discissis elapsus pallido colore linteum infecit. Et non infrequenter experimur, e vena secta sanguinem rutilantem fluere; a vino nempe generoso copiose ingesto, colore tamen pallido lintei imbuti suam serositatem ostendere. In aliis hujus cadaveris partibus, sanguis serosus videbatur, & pallido colore tinctus, ut & cor ipsum. Plexus etiam choroides, ob copiam sanguineorum vasorum ipsum formantium, semper fere rubicundus, maxime pallebat: tum acidi, tum serosi sanguinis argumentum. Neque dubitandum est, succum nervosum, a sanguine ortum, similem naturam adeptum fuisse.

Intemperiem febrilem in liquore nervoso sive spiritibus

tibus animalibus primitus accendi, symptomata nervosa primo occurrentia, nempe dolor, spirituum depressio, vigiliæ, & similia supra enumerata, probant. Cum interim symptomata, quæ sanguinis fervorem febrilem indicant, uti calor vehemens, pulsus fortis, capitis dolor, sitis, linguæ siccitas, urina rubicunda & parca, &c. omnino desunt. Demum in hac febre juvantia, nempe mens spiritusque ab omni tumultuario motu immunes, idem ostendunt. Hic itaque commotio febrilis, & seri sanguinis metastasis in succum nervosum originari videtur, indeque in sanguinem transferri.

De Symptomatum Causis.

Febris acuta continua, non maligna, ex obstructione glandularum, cutanearum præcipue, indeque sanguineorum vasorum plethora pendere, plerique autumant. Et in febre simplici miliari succo nervoso idem accidere, verisimile est. Nam ut nervi ex obstructione tenduntur, ita ex tensione dolor oritur, hujusce febris symptoma omnium fere primum. Ideoque medicamentis diaphoreticis, plethoram & obstructionem nervorum capillarium minuentibus, potius quam laudano consopitur. Uti & ex pethechiarum aut variolarum eruptione, ægri a dolore, symptomate eorum primario, magis liberantur, quam ab usu laudani.

Succus nervosus, nervorum capillarium obructione auctus, & in suo motu repulsus, motum irregularem imprimit spiritibus animalibus, & horrore ægrotum afficit.

Calor autem succedit frigori, ex succo nervoso in sanguinem (tandem obstructione reserata) copiosius transfuso, motumque sanguinis citatiorem generante. Neque tamen hic, ubi sanguis scatet partibus seroso-acidis, quæ motus ejus inhibent, pulsus adeo magnus est, ac in aliis febribus, quæ primo in ipso sanguine, salinis sulphureisque particulis luxuriante, excitantur.

Calor & frigus se mutuo excipiunt, sed irregulariter. Nimirum a serositate sanguinis, succique nervosi ab eo secreti: qui exinde citius a medicamentis, motu corporis, multiloquio, vel animi pathematis, affecti sunt. Ideoque nihil magis conducit ad caloris frigorisque irregularem recursum cohibendum, quam mora in lecto & quietudo.

Pectoris oppressio & suspiria, a liquore nervoso, in nervis pectoris capillaribus stagnante oriuntur. Vesiculis enim seu pustulis miliaribus emissis, ægri ab oppressione liberantur. Certe a sero in asperæ arteriæ extremis ramulis minime pendet. Ita enim produceretur asthma, & pharmacis pectoralibus oppressio allevaretur: quæ tamen hic sunt inutilia, & quæcunque pustularum miliarium eruptioni incommoda.

Oppressionem hanc comitatur spirituum defectus. Neque ob sanguinis serositatem, indeque parciorem in succum nervosum spirituum secretionem. Oritur etiam a succi nervosi serositate, spiritus animales onerante. Serositate enim per diaphoresin diminuta, liberantur spiritus animales, viresque æger recuperare videtur. Non secus ac bajulator, qui deposito onere spiritus statim resumit. Quod non accidit in spirituum defectu, ex hypercatharsi orto. Et notatu dignum est hac febre miliari laborantium, non secus ac oneribus defessorum, pulsus eundem manere, dum spirituum defectum passi sint, & ab eodem liberentur. Verum ex evacuatione nimia pulsus debilitas spirituum depressioni respondet.

A motu spirituum animalium magis celeri insomnes sunt, sæpeque delirant; & quoties ad somnum se componunt, de quadam sensus interni confusione queruntur.

Quando in vigiliis caput indolens est, a minori impetu sanguinis versus cerebrum pendet. Licet enim motu paulo vegetiore circuit, quam in sanis, remissius tamen quam in aliis febribus, sive intermittentibus, sive continuis, movetur. Quamobrem & sitis hic longe mitior est, quam in febre ardente. Et eandem ob causam urina est magis decolor, sanorumque similior: & majori copia emissa, ex aciditate sanguinis serum separante. Qua de causa frequentius etiam expuere solent.

A serositate spirituum animalium musculi antagonistæ non semper æqualiter contracti retinentur; unde fiunt motus convulsivi. Sin autem a serositate prædicta contractio musculorum fuerit debilior, linguæ manuumque solummodo fit tremor.

In hujus febris principio, si ægri similitudine vaporum decepti, e lecto surgant, calidave medicamenta usurpent, sanguinis spirituumque motus exinde augetur: Et loco pustularum miliarium natura ad materiæ morbificæ intempestivam ac deviam secretionem stimulatur. Unde producuntur symptomata, secundum varias partes in quibus deponitur, variata; febrisque miliaris sub alterius morbi forma delitescit. Si in ventriculo, nauseam & vomitum parit; in intestinis, dolorem & diarrhœam. In quo casu, dolores & diarrhœa, citius leni & continua diaphoresi, quam laudano vel astringentibus recedunt. Et si contigerit solummodo duæ tresve sedes, absque ventris torminibus, spirituumque defectu; quæcunque astringentia & opiata censeo amovenda. Quippe sæpenumero satis est materiæ, tam in sedes, quam in pustulas miliares distribuendæ. Quapropter & de earum eruptione a sedibus nihil metuendum est, idemque experimur, ubicunque materia abundat secernenda: exempli gratia, in variolis ubi nec enema, nec venæ sectio, pustularum eruptionem impedit. Nec quicquam mali accidit a catameniis, toto variolarum cursu lente effluentibus.

Pulsus denique fit debilis, a serositate sanguinis succique nervosi; & proinde spirituum animalium paucitate, cordisque laxiore systole.

De Signis in hac Febre Prognosticis.

De hac febre prognosis ita instituenda est. Si ægrotus sui regimen in principio omiserit, mediusve pharmaca calida diaphoresin minime excitantia præscripserit; licet symptomata ab initio fuerint mitiora, morbus tamen sæpe in pejus ruit, & vel mortem, vel ægritudinis diuturnitatem minitatur.

Si ab initio pars aliqua doleret; vel æger indolenter calesceret, aut ei ventriculus ægrotaret, deindeque calor & frigus alternis vicibus, intervallis tamen inæqualibus recurrerent, spirituumque defectus, & pectoris oppressio cum suspiriis, facili respirationi conjuncta sint, tandemque pustulæ cum leni & perpetua diaphoresi sese ostenderent, res plerunque in vado est.

Delirium, motus convulsivi, convulsio, vel apoplexia, si ex signis hujus febris pathognomonicis, nempe summa pectoris oppressione, cum suspiriis, spirituumque defectu, symptomata comitantia viderentur, & in principio acciderent; facilius Medici diligentiæ praxique regulari cedunt. In progressu vero, & declinatione, ubi æger imbecillior est, & pustulæ miliares, aut ex impresso frigore, aut forsan a mala praxi delitescunt, in cerebrum, nervosque lethalis fit metastasis, & brevi mors sequitur.

In hac febre, suppressio diarrhœæ subitanea, sive sponte, sive astringentium, sive opiatorum ab usu fit, apoplexiam cavere jubet. Præcipue, si iste morbus, ex plethora & partium structura, staret in procinctu.

Citrinus urinæ color, qui subito in pallorem transit, de metuenda metastasi Medicum monet.

In puerperis hac febre correptis, diarrhœa symptoma periculosum est. Non modo enim pustularum eruptionem, sed & fluxum lochiorum impedit.

Respiratio difficilis, vox faucibus hærens, & linguæ tremor, inter periculosa symptomata collocanda sunt. Præcipue, dyspnœa nervosa.

Ægri, quo magis somnolenti, eo felicius convalescunt.

Qui mitioris sunt indolis, facilius quam qui feroces & iracundi, liberantur.

Si na-

Si natura & Medicus, quasi junctis manibus procedant, statim a desiccatis pustulis, ægri vires recuperant. Nisi ex abundantia materiæ morbificæ, reliquiæ super partem aliquam separentur.

In febre scarlatina, si pustulæ miliares colori rubro extincto superveniant, salutem promittunt.

De Febris Miliaris Simplicis Curatione.

EX hujus febris miliaris simplicis natura descripta enatæ indicationes curativæ sunt hujusmodi. Nimirum, sanguinis & succi nervosi aciditatem dulcificare, eorumque serositatem diminuere, nec non spiritus animales liberare & restaurare: Et hac methodo obviam eundo periculosis symptomatibus spirituum animalium sanguinisque motum ad æquilibrium restituere. Quo facto, pustulas miliares e materia rite præparata genitas, solito tempore expectare licet.

Ad sanguinis succique nervosi aciditatem (unde coagulationes sanguinis, & seri secretiones proveniunt) edulcorandam; medicamenta, vulgo alcalina dicta, & præcipue testacea, sunt eligenda: E quibus sunt oculi cancrorum, margaritæ præparatæ, & similia. Et ad eorum serositates simul minuendum, quæ etiam lenem & continuam diaphoresin promovent, maxime omnium prosunt: in quorum numero pulvis e chelis cancrorum compositis, lapis Goensis, & bezoar Orientalis, præcipuum locum obtinent. Horum enim usu, dies aliquot repetito, sanguinis & succi nervosi vitia corriguntur; pulsusque ad fortiorem motum restitutus, magisque æquabilem, pustularum miliarium eruptionem accelerat. Equidem, si nulla ratio diaphoreseos habenda esset, neque alicujus indicationis nisi ut sanguinis spiritusque animales exaltentur; calidiora cardiaca, uti radicem serpentariæ virginianæ aut similia, vel etiam vinum ipsum tuto & copiose sumere licuerit. Hæc autem & hujusmodi, in hac febre, viz. ad pustulas miliares expellendas, raro locum habent. Nam sanguinis fermentatio vehementior, & materiæ morbificæ contemporanea secretio, non bene conveniunt. Et sæpe calidorum usu, delirium, motus convulsivi, & similia producuntur. Omnes itaque secretiones, sive natura, sive arte effectæ, facilius lente procedunt. Id quod a medicamentis testaceis obtinetur; quæ dum calorem fovent mediocrem, simul & edulcorant, & diaphoresin promovent.

Ad serositatem minuendam optime etiam respondent vesicatoria: nec non ad coagulationes sale suo volatili impediendas. Nullum itaque aliud remedium spirituum animalium commotionem magis sedat, somnumque conciliat, aut spiritus depressos levare solet, materia enim morbifica ex aliqua parte eorum ope diminuta, natura reliquam, via sibi consueta, facilius amandare potest: tantum abest ut pustularum eruptionem impediant. Neque tamen plura una vice vesicatoria, sed alia post alia, applicanda sunt, nisi grande aliquod symptoma exigat. Notandum autem est, postquam ulcus prioris vesicæ siccatum fuerit, quamprimum aliam debere excitari. Cum sæpe observaverim, omnia symptomata statim a siccatis priorum vesicarum ulceribus ingravescere, iterumque ab aliis vesicis excitatis fieri leviora.

Anno 1697. quidam hac febre correpti non modo capitis dolore, sed & tumore affecti sunt: attamen ex vesicatoriis successive appositis, dietim imminutis. Ex appositis pone aures disparuit frontis tumor; temporum & oculorum, ex tertio inter scapulas; & genarum similiter, labiorum, fauciumque, ex aliis super brachiis, femoribus, tibiisque, ut in sequentium historiarum prima fusius ostenditur. Et notetur quod ex minimo temporis intervallo, a prioris vesicæ exiccatione ad generationem alterius, & dolor & tumor aucti fuere.

Anno 1704. quorundam in hac febre fauces occupavit dolor, illius qui in angina æmulus. Quo percepto symptomate, licet multi subito mortui sint; eo tamen leni & continua perspiratione domito omnes sub mea curatione evaserunt.

In hac febre, cathartica raro sunt admittenda; nisi grande aliquod symptoma indicaverit. Emollienti vero enemati, ad primas vias mundificandas, sæpe locus est.

Raro etiam sanguinis emissio permittenda, nisi ex urgente aliquo symptomate, viz. asthmate, pleuritide, vel simili indicaretur.

Animi pathemata in hac febre vitanda sunt. Et quæcunque commovent spiritus animales, sive grata sive ingrata fuerint, noxia sunt. Quietudo etiam in lecto imperanda est. Contrario autem in hac febre incipiente regimine, pustularum miliarium materia versus cutem motura, alio repulsa, symptomata periculosa producit. Quibus symptomatibus, si talia adhibeantur medicamenta, qualia ad primarium morbum inepta sint, vel mors, vel morbus chronicus, sine ulla postea pustularum eruptione, sequitur. Unde discimus qui fit, ut puerperæ ex hac febre felicius emergant. Ob id nempe, quod in lecto tranquillo animo se continentes, lenem & perpetuam diaphoresin sibi concilient; cibisque potulentis, calefacientium pharmacorum loco, refocillentur. Sæpe enim observare est, eas, quæ in lecto bene se habere visæ sunt, si inde surgant, tanto spirituum defectu correptas fuisse, ut moribundæ videantur, & ex iis nonnullæ subito obierint. Quæ etiam nimis propere lectum renuunt, se tantum histerice affectas æstimantes, statim in pejus ruunt.

Hujus rei instantiam jam præ oculis habeo in domina *Shepherd*, in vico vulgo vocato *Bartolomew-lane*, habitante, & cui D. *Lancashire* fuit pharmacopœus. Illa pectoris oppressionem cum suspiriis, nec non confusionem interni sensus, cordisque palpitationem passa est, quæ symptomata, & ægra, & astantes, vapores æstimarunt. Ideoque necessarium esse putabant, ut e lecto resurgat. Simul ac vero induerat vestimenta, tremores & motus convulsivi, prædictis symptomatibus sunt adjuncti. Ego jam ad illam vocatus, ex oppressione pectoris, cum suspiriis, spirituumque defectu, febre miliari laborare censui, & in periculo stare, nec sine leni & continua diaphoresi servari posse. Præscripsi itaque in lecto quietudinem, seclusa visitantium turba; vesicatorium inter scapulas applicandum; bolumque sequentem sexta quaque hora cum julapio sumendum.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp. Spermat. Ceti, a.* ℈j. *Croci gr. vj. Syr. Paralys. q. s. Mis. f. Bolus.*

Qua methodo adeo late res cessit, ut intra biduum motus convulsivi pene penitus aboliti fuerint. Pustulæque miliares, jam tandem enatæ, altius indies emicuere, serumque in iis, usque ad earum exiccationem, videbatur magis incrassari & albescere.

Puerperæ hac febre laborantes, & nimis cito lectum renuentes, nonnunquam ex improviso moriuntur. Uti accidit dominæ *Barikley*; ad quam licet vocatus essem, tamen ante adventum meum mortua est. Amici illam, nullo morbo, præter vapores vulgo dictos, affici putarunt. Et proinde exurgere, immiscere se colloquiis, & similia, sanæ instar, agere voluerunt. Ego vero, ex dolore femoris, oppressione pectoris, suspiriis, spirituumque defectu, mihi narratis, ipsam febre miliari periisse ratus sum. Et allata candela, pustulas miliares quamplurimas super pectore adhuc eminentes vidi. Et nullus dubito, quin ex frigore, materiam pustularum in nervos repellente, hæc mulier morte subitanea oppressa fuerit. Id quod etiam quibusdam parturientibus in simili casu accidisse memini. Ideoque, ubi ad parturientes vocatus, febris miliaris signa viderim pathognomonica, moram in lecto, & ut ægra ad partum se componat, impero.

In prædictæ dominæ dissecto cadavere, nil morbosum conspexi præter polypum. Qui ab eadem causa ac ipsa febris, viz. serositate acida proveniens, minime mortis causa existimanda est.

Sæpe etiam observare est, eos qui in lecto bene se habere visi sunt, si exurgerent, tantum spirituum defectum sensisse, ut moribundi viderentur: cujus rei in historia casus D. *Smith*, in area *Bartholomew Close* vocata, exemplum dabimus. Ideoque cautela, tum a parturientibus, tum puerperis observanda est, ut si pectore oppresso & languore sine causa evidente affe-

te affectæ fuerint; statim obstetricis ope partum avelli curent, & spretis mulierum argutiunculis in contrarium, ad eliciendam diutinam diaphoresin sese lecto assignant.

De Curatione Febris Miliaris Symptomatum.

SIngulis symptomatibus iisdem remediis occurrendum censeo, quibus uti maluimus, si solitarie apparuerint: nisi aliquod symptoma contra indicet: quod a perito Medico perspiciendum est.

Capitis vel partis alterius cujuscunque dolor, longe certius leni & continua diaphoresi, quam opiatis consopitur. Quemadmodum in febribus petechialibus variolisque, nullo modo dolores sedari vidimus, donec expellenda materia super cutem emineat. Cum itaque vel parturienti, vel dolore quovis laboranti advocatus sim, & spirituum defectum pulsumque frequentem ac paulo debiliorem viderim; omissis hypnoticis, naturæ morem gero, & statim diaphoresin excitare soleo. Sin autem doloris vehementia opiatorum usum indicaverit, diaphoretica admiscenda impero. Alias autem non sedant dolorem, aut ejus loco aliquid mali afferunt. Et si pleuriticus sit dolor, vel alicubi inflammationem ostendat, venæ sectio raro est omittenda.

Quoties calor & frigus alternis vicibus & irregularibus recurrunt, ut plerunque solent; lenis diaphoresis, ex *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* usu, valde prodest, si modo sine calefacientibus sumptus fuerit. Quod, etiamsi a nonnullis parvipendatur remedium, multoties tamen ejus virtutem expertus sum. Hæcque, ex multis aliis, uno exemplo in D. *Bolton*, D. *Shaler* pharmacopœi filia, satis patebit. Illi, secundo die a partu, doluit abdomen prope coxam. Qua in parte lenito dolore, calore deinde & frigore alternis, nec non vigiliis & oppressione pectoris cum suspiriis, & languore, afflicta fuit: tandemque post dies aliquot pustulæ miliares exudarunt. Solo itaque pulveris e chelis cancrorum compositi usu sexta quaque hora, ad continuandam diaphoresin; omniaque pathemata prohibendo, ægramque cibis fovendo potulentis, vinoque pauco Canarino, illamque dies quatuordecim post emissas pustulas lecto alligando, æque feliciter convaluit, ac si non ægrotasset. Etiamsi ante partum calor hecticus, tussis, difficilisque respiratio, tabem minitarint. Constat itaque multis hac febre correptis, sanitatem redintegrari longe difficilius; aut ex debita cura in principio omissa, quasi ægra tantum hysterice laboret; aut valde calefacientium abusu, materiam scilicet morbificam, non critice, sed symptomatice expellentium. Et observatu non indignum est, quod hac currente febre, ut prædictum pulverem, experimenti gratia, omittendo, non solum cessavit diaphoresis, sed symptomata omnia pejora videbantur: ita, & illius usum repetendo, quæcunque laudabiliora renovari.

A vigiliis levantur, vesicatoriis, & quietudine in lecto, remotis omni strepitu animique pathematis.

Ad delirium maxime prodest antimonium diaphoreticum, per se sumptum. Quod licet a quibusdam Medicis, ut effœta calx æstimetur; sæpe tamen, & semper per se, optato successu, non modo in vigiliis, sed & in delirio præscripsi.

Sæpe etiam pacantur vigiliæ, leni & continua diaphoresi. Ad quam efficiendam, si pulveris prædicti usus sit irritus, spiritus cornu cervi, aliis medicamentis præferendus est, & in posseto salviato potius bibendus, quam salviæ infuso. Ideo scilicet, quod plus nutrimenti in hac febre magis necessarii, suppeditet.

Opiata, si unquam in hac febre, post vesicatoria adhibenda sunt. Et urgente diarrhœa, vel pustularum eruptione remorata, conf. Fracastorii, aut theriaca Androm. locum præcipuum tenet.

Nihil a me expertum est, quod felicius motus convulsivos in hac febre compescit, quam omnes illinire artus succini essentia; illiusque quasi viginti guttas e quovis conveniente liquore sæpe exhibere.

In oppressione pectoris cum suspiriis præcipue asthmate convulsivo conjunctis, eadem fere, nempe lenis & continua diaphoresis, spiritus cornu cervi, & vesicatoria, summe sunt utilia.

In spirituum defectu, nihil magis valere expertus sum, quam aquam theriacalem, vel per se, vel in vehiculo cum salis vol. oleosi guttis aliquot, & croci pulvere, præcipue si cordis palpitatio eundem comitetur.

In tremoribus, spiritus animales aptis sunt reficiendi medicamentis, e quibus crocus maxime prodest. Nec non cibis potulentis magisque nutritiis, uti pullorum jure, & similibus.

In convulsione universali, præcipue a materiæ morbificæ versus interiora metastasi orta, cucurbitulis cum emissione sanguinis usus sum feliciter. Deinde calefacientes spiritusque volatiles ægrotorum ori ingerendos, nec non enemata, imperare soleo. Quæ quidem in convulsionibus, præcipue puerorum, sunt proficua.

Ægritudo cum nausea, pectorisque calor signa sunt aphtharum imminentium. Quæ mitigantur symptomata diaphoresi continuata, donec lingua aphthis obtecta fuerit. Et observare est, eodem tempore augeri aphthas, pustulasque miliares exarescere. E contra simul ac lingua aphthis nudata fuerit, pustulas miliares elevari. Et nonnunquam febris reliquias, post desiccationem pustularum, in aphthas nutriendas derivari.

Vomitioni occurro, addendo pulveris e chelis cancror. comp. scrupulo, salis absinthii gr. x. Præcipue si calor febrilis æqualibus intervallis fuerit repetitus. Nisi aliquod symptoma (uti tonsillarum inflammatio, quæ salis lixivialis usu augetur) contraindicet.

In diarrhœa, quam sæpe astringentibus augeri expertus sum, vel eidem suppressæ aliud symptoma pejus succrescere, vesicatorium utiliter præscribo. Ut hujus & diaphoresis conjuncta ope materia serosa ab intestinorum glandulis revellatur, Margaritas etiam, vel per se vel cum aliquo conveniente diaphoretico, scrupuli pondere, sumendas vicibusque aliquot repetendas jubeo.

Vesicatorii efficaciam ad chronicam diarrhœam frequentissime expertus sum. Cujus rei jam præ manibus habeo instantiam in domina *Vvashta* puerpera, Mercatoris Hispanici in *Gloak lane* habitantis uxore; cui D. *Shervvood* est pharmacopœus. Horrore primo correpta fuit, deinde frigore & calore, incertis spatiis recurrentibus: nec non oppressione pectoris cum suspiriis, spirituumque defectu. Pulsus etiam ei debilis ac frequentissimus. Et passa est vigilias, fere usque ad enatas in lingua aphthas. Sub earum autem eruptionem erat admodum somnolenta; uti & aphtharum tempore infantes sunt. Ægritudine etiam ventriculi premebatur, & diarrhœa, cujus vi improba lochia ei suppressa sunt. Hanc mulierem sequente methodo multos dies continuata ad sanitatem restitui.

℞. *Sper. Ceti*, *Pulv. e Chel. Cancr. comp. an.* ℈j. *Croci gr.* v. *Syr. Paralys. q. s. Ms. f.* Bolus sumendus sexta quaque hora e cochleari julapii communis. Et applicetur vesicatorium inter scapulas. Horum usu emicuere pustulæ miliares, & paulatim minuebatur diarrhœa.

Et cum aphthis postea enatis creverunt pustulæ miliares, sine astringentium usu. Hujusmodi quidem medicamenta ægrota in promptu habuit, sed neque sumpsit, neque iis opus fuit.

Si theriaca, aliave opiata usurpanda viderentur, opportune id fit, post apposita vesicatoria; quæ pravos opiatorum effectus inhibent.

Hoc etiam potenter efficiunt sudorifica opiatis admixta. E multis hujus rei exemplis, unum dabo in quadam domina *Roberts*. Illa secundo a partu die, dolore colico, sine vomitione aut diarrhœa, sed admodum vehemente & abdomini affixo, correpta fuit. Quapropter coactus sum, laudani liquidi guttas centum, sesquihoræ spatio sumendas, imperare. Attamen paulo postea pulveris e chelis cancr. compositi salisque volatis oleosi dosin majorem offerendo, multas sudavit horas, dolorque sine ulla superstite querela evanuit. Contra ac in eadem muliere, & in eodem casu, sub cura alterius doctiss. Medici accide-

acciderat. Ille enim, dando laudanum sine sudoriferis, dolorem equidem sedavit, diu tamen ægra de quadam inquietudine subsequente querebatur. Et liquido mihi constat ex laudano per se sumpto, omnes evacuationes plerunque supprimi. Quod si aliter contingat, forsan non laudano, sed alio referendum est, similiter ac si ex sumpto cortice Peruviano, aut vino Clareto, ob materiæ morbificæ congeriem, fibrarumve intestinorum imbecillitatem, vel quandam antipathiam, sequeretur diarrhœa. Neque post sumptum laudanum sudor nonnunquam profluens, & variolarum extumescentia, quicquam redarguunt. Quorum neuter a laudani natura, sed potius a morbi conditione immediate pendet. Nam ut in febribus, durante fermentatione, sanguis velocius movetur, naturaque secretionibus minime vacat; ideoque urinam tenuem ægri mejunt, desinente vero, crassam cum hypostasi turbidamque; pari modo, ubi motus sanguis ex sumpto laudano citatior compescitur, nervi relaxantur, porique aperti fuerint, in febribus sudor, in variolis pus eliminatur facilius. Natura itaque medicamenti non ex aliquo remoto & incerto, sed ex proximo illius effectu definienda est. Laudanum enim in quibusdam alvum movit. Quam observando regulam, Medici de laudani, aliorumque pharmacorum usu vel abusu, rarius disceptantes, magis amice honorificeque convenirent.

Hoc mihi in memoriam revocat effectum laudani memorabilem in fœmina quadam, ad Insigne Solis in vico *Chancery-lane* vulgo dicto habitante. Illa, cum post abortum dolore colico vehementissimo laboraret, laudani magnas sumpsit doses, & per se repetitas. Unde urinæ, sedum, lochiorumque orta suppressio, maximusque tumor ventris brevi expectandam mortem prænuntiarunt. Postquam autem inquisitione facta a morbi usque initio, inspectisque præcedentis Medici præscriptis, jam memorata symptomata, a laudani abusu, ut dictum est, provenire cognoverim; Enema injiciendum imperavi. A cujus operatione peracta, omnia, non sine astantium stupore, disparuere symptomata; quippe, non a morbo, sed ab usu laudani, orinnda.

De Febre Miliari composita.

Febris miliaris composita est, ubi pustulæ miliares, papillis rubris (a *Resh* vulgo dictis) petechiis, variolis, aut morbillis sunt intermistæ.

Symptomata eadem fere sunt, ac in febre synocho dicta. Spirituum tamen defectu & suspiriis ægroti magis opprimuntur. In vigilias etiam proniores sunt; & eorum urina sanorum est similior.

In febre cum pustulis rubris aliquando pustulæ miliares non tantum illis intermistæ sunt, verum etiam penitus desiccatis supersunt. In variolis & morbillis pustulæ miliares plerunque præcedunt, & in principio eas comitantur.

In febre miliari composita symptomata sanguinis potius quam nervosi generis vitia præ se ferunt. Ubi nempe pulsus frequens est & fortis, calor intensus, lingua sicca, sitisque haud mediocris. In febre miliari simplice, e contra. Verum defectus spirituum, & oppressione circa pectus coacta suspiria symptomata sunt utrique communia.

Quod ad curationem attinet, ubi pustulæ miliares variolas & morbillos comitantur, diaphoretica medicamenta paulo calidiora tutiora sunt, quam in variolis per se existentibus.

Frigus externum, aut regimen quocunque modo frigidum, periculosum est, & mortis causa nonnunquam subitaneæ: tum etiam, cum pleraque symptomata optatum morbi eventum promittunt.

Quamobrem & opiata calida, ut diascordium, & similia, felicius cedunt, quam diacodium vel laudanum, quoties variolis pustulæ miliares conjunctæ sunt.

De Morbis quibusdam Febri Miliari supervenientibus.

Præter febri miliari consequentia, de quibus ante mentionem feci, & in sequentibus historiis facturus sum, duo sunt, quæ paulo frequentius eidem superveniunt; nempe artuum inferorum tumor, & calor hecticus.

Tumor pedum & tibiarum, nec non femorum inguinisque fit, aliquando sine, verum sæpius cum dolore haud mediocri, tumori præeunte. Iste autem tumor, ex materiæ morbificæ congestis reliquiis, in his febribus non rite curatis, contingit. Cujus rei etiamsi plura exempla proferre possim; methodum tamen, qua morbum profligare soleo, hic annectere sufficiat.

Ea autem est: Pilularum catharticarum, cum opio vel aliquo opiato, singulis noctibus sumendarum præscriptio. Opiatum mihi usitatum, est pilula de cynoglossa ad ℈j. Catharticum vero eligo, secundum coindicantia. Verbi gratia in appetitu & digestione diminutis, pilulas stomachicas ad ʒß. In lochiis aut mensibus suppressis, pilulam aloephanginam, aut fœtidam. Aliquando etiam resinæ julap. gr. iv. vel v. jubeo addenda. Et nonnunquam decocti amari sine sena haustum bis in die propino. Si catharrica paulo fortiora usurpanda sunt, alternis noctibus adhibeo, & decoctum aliquod stomachicum diebus interpositis sumendum præscribo. Et post plura alia medicamenta frustra sumpta, haud raro feliciter usus sum hac methodo.

Sin autem adsit tumor indolens, catharticis utor sine opiatis. Et si febrem miliarem comitetur tanquam symptoma, sola continuata diaphoresi dissipatur.

Spiritus etiam cochleariæ, tam simplicis, quam cathartici, usus, in hoc casu maxime prodest. Simplicis efficaciam expertus sum in Domino *Bellasis*, circa ætatis annum octogesimum, febre vehementi correpto, meæque curæ a Regia majestate commendato. In quo jam extinctæ febri tumor ab inguine usque ad pedum digitos supervenit, qui, post vesicatoria frustra adhibita, tandem spiritus cochleariæ simplicis usui cessit.

Spiritus autem tam simplicis, quam cathartici, scilicet cum julapio præparati, usum conjunctum, expertus sum felicissimum in D. *Lane*, quæ aliquot ante annos puerperio cubabat. Hæc dolore vehemente, cum tumore ab inguine ad pedum usque digitos, affecta, duorum Medicorum celebrium curæ submissa fuit; sed id incassum. Eandem itaque fœminam, spiritu cochleariæ simplice, ad 20. vel 30. guttas, e conveniente vehiculo ter in die sumpto, & spiritu cochleariæ cathartico, tertio quoque die deglutito ad guttas 100. nec non pilula *Mathiæ* die purgationis hora somni, penitus curavi.

Calor hecticus, appetitus diminutio, spiritusque vitalis defectus, locum habent inter ea, quæ febri miliari superveniunt. Præcipue, si patientes nimis cito de lecto resurgant. Cujus rei vidi quamplurima exempla.

Methodus, qua hic bonis avibus utor, est hujusmodi. Sumantur mane dies per aliquot salis absinth. gr. 10. aut 15. ex aq. spadanæ haustulo; & deinde paulatim ejusdem aquæ ℔ij. nempe, si spiritus maxime defecerint. Alias ex haustu aq. Batthoniensis, superbibendo ejusdem ℔ij. similiter. Ut hoc modo aciditatis, ubicunque in hac febre peccantis, reliquiæ, una cum prædictis aqua & sale, excernantur. Quod si talis absinthii usu caput doleret, præscribo medicamentum aliquod lenitivum, 3. vel 4. quoque die hora somni sumendum. Salsa & acida a cibis amovenda, nimiusque corporis animique motus cohibendus. Nam ex ulterutro recidivam sæpe fieri expertus sum. Nec quicquam febris intermittentis, e præpropero corticis Peruviani usu, recidivæ, certius occurrit. Cujus rei instantiam, in D. *Vvarrand* in *Milkstreet* habitante, & jam fere moribunda, vidi insignem: postquam duo alii Medici non incelebres, pro eadem, re infecta præscripserant. Et nonnunquam lac asininum, cum testaceis pulveribus, & præcipue margaritis, prodesse solet.

Histo-

Hystoria Febris Miliaris cum Apoplexia.

JUlii 16. 1697. ad Digniss. Virum D. *Muscamp*, Vicecomitissæ de *Lansborough* Maritum, in platea vulgo dicta *Pallmall* habitantem, evocatus sum. Cui Dom. *Malthas* erat pharmacopœus; idem qui jam Regius. Annum agebat ægrotus sextum & quinquagesimum. Constitutione erat pituitoso sanguineus, & obesus. Appetitu gaudebat optimo: deditus negotiis & cogitabundus. Ab aliquo retroacto tempore cum asthmate ac nephritico dolore laborasset, calculos nonnullos, usu olei lini ad cochlearia tria singulis noctibus a me præscripto, cum urina emisit. Proxime præcedentibus aliquot hebdomadis, calore interno, deinde & languore, sive spirituum defectu, sine ulla causa evidente, affectus est.

Supra dicto die subito correptus est apoplexia. Ut ex antecedentibus jam memoratis, respiratione cum stertore somni profundi æmulo, sensibusque læsis externis omnibus, certo comperi. Illamque a seroso potius quam grumoso sanguine stagnante oriri, facies ejus minus rubicunda monstrabat: ut clarius patebit ex meis Observationibus, quas de Apoplexia altera a stagnante & extravasato sanguine grumoso, altera a seroso, si vitam DEUS atque otium dederit, posthac in lucem emissurus sum.

Ad serosi sanguinis stagnantis excitandum motum, ac ventriculi & intestinorum onus amovendum, a quo sæpe tentatur caput, sequentem pulverem emeticum præscripsi.

℞. *Salis Vitriol.* ℈iij. *f. Pulvis in doses sex dividendus. Sumat singulas ex Aq. Juglandis comp. Cochl.* j. *superbib. haustum posseti foliis Card. bened. alterati.*

Spiritum etiam salis armoniaci naribus offerendum jussi. Et ut ægrotum, tam a saburræ in ventriculo, quam pulveris emetici reliquiis nauseam sæpe sequente die creantibus, liberarem, pilulas sequentes præscripsi.

℞. *Pil. Tard. Querc.* ℈j. *Resinæ Julapii gr.* iv. *Syr. e Spin. Cerv. q. s. Ms. f. Pilulæ, finita Emetici operatione sumendæ.*

Ad serosum laticem minuendum, sanguinisque adhuc magis accelerandum motum, emplastra præscripsi vesicatoria, & mixturam spirituosam sequentem.

℞. *Salis vol. oleos.* ℈iv. *Spirit. Lavend. com.* ℥ij. *Ms. Sumat. gutt.* xx. *ex haustu decocti Hordei Syrupo Violaceo edulcorati: Hoc jussi vehiculum, ut, & lente augeam vim Pilularum, & Dysuriæ Dolorique Renum a Vesicatoriis, præventam. Demum Emplastra subpedalia, ex Empl. Cephal. cum Euphorbio & Picis Burgundicæ ana æ. p. curavi applicanda.*

Die prædicti mensis 17mo ægroto assidentes mihi narrabant, illum statim a peracta vi vomitorii e somnolentia & stertore expergefactum, sensus omnes recuperasse.

Symptomata jam tum apparentia, hujusmodi fuere, vid. Tumor faciei, & totius capitis: quod eo anno in febre miliari commune erat. Calor etiam febrilis, pulsus frequens, sed debilis; cum defectu spirituum, maximaque pectoris oppressione cum suspiriis scilicet, a malignitate morbi, non nimiis evacuationibus. Quippe pulsus, post eas finitas, nihilo quam ante, debilior fuit. Neque subiit alterationem, quoties de spirituum defectu ægrotus querebatur. Urina tenuitate aquea & satis copiosa; lingua humore albo & viscoso cooperta; sitis immunis, etiamsi & insomnis fuit. E quibus omnibus symptomatibus & præcipue ex oppressione pectoris cum suspiriis, spirituum defectu, (signis mihi pathognomonicis) febrem hanc esse miliarem, pustulasque suo tempore expectandas præmonui. Nec quidem apoplexia, si hic non fuisset symptoma, sed primarius morbus, tam cito & perfecte evanesceret.

Ut itaque secundum meam methodum in hoc morbo consuetam, lenem & continuam foverem diaphoresin, irregularibus caloris frigorisque paroxysmis occurrerem, tandemque lentam pustularem eruptionem efficerem, sequentia præscripsi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℨß. *Sumatur* 6ta *quaque hora e Julapii sequentis Cochl.* j. *superbib. Cochl.* iv. *vel* v.

℞. *Aq. Lact. alex.* ℥vj. *fl. Tiliæ* ℥iv. *Paon. comp.* ℥vi. *Margar.* pp. ℨj. *Sacchari albiss. q. s. Ms. f. Julapium.*

Jussi etiam persistat in usu decoct. hord. cum syr. violaceo: Ut & diluendo a dolore nephritico præcaverem, & satis materiæ fovendæ diaphoresi suppeditatem. Verum ne frigido nimis regimine spiritus ægroti deficerent, singulis decocti haustibus mixturæ spirituosæ antea præscriptæ gutt. xx. addendas curavi. Ne omiserim indicationum, etiamsi contrariarum, alicui satisfecisse. In qua re ars medicinalis præcipua consistit.

Ad viscidam materiam linguæ obductam præscripsi mucilaginem ex sem. cydon. & psyllii, syr. e rubo idæo edulcoratam; cujus cochl. j. sæpe sumeret sensim degluriendo.

Die 18vo, caput vi vesicatorii detumuit superius. Urina coloratior aliquando magis, & paucior. Spiritus, sudoris mediocris & mixturæ prædictæ cordialis beneficio, non tam multum defecerunt. Adhuc tamen depressi cogebant suspiria, cum querimoniis de pondere pectori incumbente. Quibus pensitatis, in omnium hactenus sumptorum repetitione persistere decrevi.

Die 19no, eadem apparuere symptomata, quæ antea. Si modo id excipias, quod caput leviter gravari incepit, & alvus, non obstante decocti hordei cum syrupo violarum usu, astricta fuit. Quibus ut prospicerem symptomatibus, renumque dolorem adhuc præcaverem, clysterem sequentem præscripsi.

℞. *Decoct. commun. pro Clyst.* ℥viij. *Mell. Mercur.* ℥iij. *Succh. rubr. q. s. Ms. f. Enema.*

Die 20mo, ex enematis usu liber erat a capitis gravedine. Ulcere autem e vesicatorio citius quam debuit exsiccato, prædictus tumor, spirituum defectus, pectoris oppressio, nonnihil renovari videbantur, sed sine quovis alio suboriente symptomate. Vesicatoria itaque pone aures applicanda jussi, decocti prædicti duabus libris aq. pæon. comp. ℥iv. addendas, & cum singulis illius haustibus spir. lavend. comp. gutt. xv. sumendas imperavi. Hisque non satis prævalentibus, aq. theriacal. cochl. j. vel ij. adhibenda, & circa quintam vespertinam enema repetendum.

Diebus 21mo, & 22do, omnia symptomata cum sint mitiora, antea præscripta continuando, & solummodo emplastra subpedalia addenda curavi.

Die 23io, vesicarum ultimo excitatarum ulcera jam fere exiccata sunt. Caput de novo extumuit, spiritusque magis defecerunt. Quamobrem mandavi, emplastra vesicatoria carpis apponenda, pulveris, julapii, & decocti usum continuandum, repetendumque enema præscriptum.

Die 24to, omnia symptomata laudabilia, excepto urinæ pallore, capitisque gravedine cum quadam somnolentia. Quare cum metastasim metuerim, a prædicta methodo recedens, sequentes pilulas præscripsi.

℞. *Pil. Tart. Querc.* ℈j. *Resinæ Jalap.* gr. iv. *Syr. e Rhab. q. s. Ms. f. Pilulæ statim sumendæ.* Et cum continuato usu decocti hordei, ut ultimo parati, vesicatoria ampla femoribus internis applicanda jussi.

Die 25to, urina tingitur aliquanto magis; caput sanatum optime; spiritus redivivi, pustulæque miliares super pectore emicuerunt.

Si quis hic catharsin supra memoratam, quasi pustularum eruptioni contrariam, reprehenderet, effectus ipse objicienti respondet. Verum etiam reminisci debet, hujus ægroti habitum fuisse adiposum: Neque ex vomitu & catharsi primo præscriptis, elevatio tumoris in capite impedita fuit, sed materiæ morbificæ copiam minuendo potius accelerabatur.

Cum jam pustulas miliares pullulare viderim, Pulverem e chel. Cancri comp. 4ta quaque hora e cochleari julap. sequentis sumendum jussi.

℞. *Aq. Card. Bened. Melissæ, Cinnamom. Hord. an.* ℥iij. *Epidem.* ℥iß. *Marg.* pp. ℨj. *Sacch. albiss. q. s. Ms. f. Julap.*

Præscripsi etiam, ut cum decocto hordei apozematis sequentis haustulum sumat.

℞. *Rad. Scorzon.* ℥j. *Cort. Aurant. cond.* ℨvj. *fol. Melissæ, Galegæ, an. Mj. flor. Cord. an. p.* jß. *Sem. Card. bened.* ℥ß. *coq. in Aq. font. q. s. ad* ℔j. *Co-*

laturæ

laturæ, adde *Aq. Epid.* ℥ij. *Mſ. f. Apozema*.

Et ut per vices ſumat aq. theriacal. cochl. ij. Ideo nempe, quod in hac febre, præcipue declinante, dum calent volæ manuum, ſuperiora frigeſcunt.

Die 26to, cum omnia viderim ſymptomata adhuc leviora, ultimo præſcriptorum uſum cenſui continuandum.

Die 27mo, puſtulæ miliares numero & magnitudine auctæ ſunt, Ideoquo julapio ultimo præſcripto hoc ſubſtitui,

℞. *Aq. Meliſſæ, Cinnamom. Hord. an.* ℥v. *Scord. Comp.* ℥iß. *Epidem.* ℥j. *Syr. e Cort. Citr. q. ſ. Mſ. f. Julap. de quo ſumat hauſtulum in languoribus.*

Die 28vo, puſtulæ viſæ ſunt adhuc magis elevari, ſpiritusque nullo modo defecere. Cum tamen dorſa manuum frigeſcerent, ideo noviſſime præſcripta continuari velim.

Die 29no, febris declinare cœpit. Quare julapium continuandum, & enema injiciendum juſſi.

Die 30mo, ſymptomata omnia evanuere. Quoniam tamen de aciditate quadam in ventriculo queſtus eſt; præſcripſi margarit. pp. ℈j. e julap. ſeq. cochl. j. ſumendum aliquoties in die.

℞. *Aq. Lect. alex. Meliſſ. Cinnamom. Hord. an.* ℥iij. *Epid.* ℥j. *Sacch. perlat. q. ſ. Mſ. f. Julap.*

Deinde ut per biduum triduumve decocto hordei, cum ſpiritus lavend. comp. guttis aliquot, & julapio, ut perſiſteret. Demumque aquas ſtrethamenſes a ℔iv. ad ℔ij. coctas ſumeret, ter iterando. Quibus remediis ab apoplexia, febre, renumque affectu perfecte liberabatur.

Hiſtoria Febris Miliaris cum Artuum inferorum Paralyſi.

Circa Decembr. finem, 1705. Vir humaniſſimus D. D. *Garth*, atque ego vocati fuimus ad D. *Throgmorton* viduam, Duciſſæ *Nortumbriæ* filiam, dies aliquot antequam parturiret; cuique D. *Birch* ut pharmacopola miniſtravit. Fatigarunt illam vomitio fere perpetua & ægritudo. His etiam aſtrictio alvi, & inappetentia, tuſſis, & dyſpnœa ſpirituumque defectus acceſſere. Quæ omnia ex mœrore ob nuperam mariti mortem contigiſſe æſtimabantur.

Primo loco emplaſtrum ſtomacho applicandum, & aquam Strethamenſem cum ſale abſinthii ſumendam præſcripſimus: nempe ut ventriculi & inteſtinorum motum rectificemus. Hinc equidem rarior vomitio; at nonnihil nutabant ſpiritus. Qui tamen cum ægra poſtea puerperio cubaret, continuata diaphoreſi quodammodo reſtituti ſunt.

Verum circa tertium puerperii diem artus inferni, paralyſi correpti, ſuam movendi vim amiſerunt. Et nocte proxime ſequente adeo defecere ſpiritus, ut pene in ſyncopen incideret. Quare & prædictus Collega meus nocte vocatus, emplaſt. veſicat. femoribus quamprimum applicanda, bolumque ſequentem ſumendum præſcripſit.

℞. *Salis Volat. Succini* gr. viij. *Croci* gr. iv. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Conf. Conf. Alcherm. ſine odorat. q. ſ. ut ſ. Bolus cum Julapio appropriato deglutiendus.*

Die proximo mane ægrotæ ſpiritus haud parum elevati ſunt. Verum paralyſin nulla ex parte receſſiſſe vidimus. Sed & mediocrem tumorem, & dolorificum eidem acceſſiſſe. Dixi, non infrequenter in febre miliari, paralyticos affectus, ex materia morbifica in artus deſcendente, ſuboriri. Deindeque ſtatim ad ægrotam accedentes in denudato pectore puſtulas conſpeximus miliares, febremque miliarem, morbum originalem agnovimus. Unde concordi animo medicamenta diaphoretica aliorum omnium maxime neceſſaria decrevimus; & Januarii die 5to a nobis ſequentia præſcripta ſunt.

℞. *Pulveris e Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Croci* ℈ß. *Conf. ſine odorat. q. ſ. Mſ. f. Bolus ſexta quaque hora ſumendus e Cochl.* 1. *Julap. ſequent. ſuperbib. Cochl.* iv. *vel* v.

℞. *Aq. Ceraſ. nigr.* ℥x. *Bryon. comp.* ℥ij. *Sacch. albiſs. q. ſ. M. f. Julapium.*

Januar. die 6to, ægrota paulo erat vivacior, pectuſque illi minus oppreſſum: Dyſpnœam autem ex tuſſi adhuc paſſa eſt, cum vigiliis. Quare & bolo, die præcedente præſcripto, addidimus hauſtum ſequentem.

℞. *Aq. Puleg. Rutæ an.* ℥j. *Theriacal. Syr. de Mecon. an. Tinct. Caſtor.* gutt. x. *Mſ. f. Hauſtus.*

Die 7mo, ſpiritus mediocriter refecti, expectoratio facilior, puſtularumque miliarium eruptio magis conſpicua. Bolum itaque juſſimus cum julapio repetendum, & hauſtum veſperi.

Die 8vo, omnia ſymptomata facta ſunt mitiora, excepta paralyſi, & muſculorum laryngis hyſterica quadam convulſione leviori. Ideoque præter antea præſcripta, pilulas e caſtor. gr. vi. & aſſæ fœtidæ gr. xii. ſex parandas ſingulisque noctibus duas ſumendas imperavimus.

Die 9no, reſpiratio longe magis quam antea difficilis, & dolori lateris pleuritico ac vehementiori conjuncta. Metuimus a venæ ſectione malum eventum: nempe, ne exinde puſtulæ miliares retroceſſiſſent. Urgentia autem ſymptomata prævalebant; & emiſſi ſanguinis ſperato fructu, tum ægrota, tum noſmet freti ſumus. Hoc tamen, non ſine decocto pectorali, boloque antea in uſu, & ſpermatis ceti ℥ß. ſumptis. Quibus & addidimus emplaſtrum laterale e pice Burgundica, hauſtumque veſperi paregoricum, & oleum lini in promptu habendum, ſumendumque urgente diſpnœa.

Die 10mo, reſpirabat paulo liberius, mitiuſque latus doluit. Spiritus tamen defecere maxime. Interim miliarium puſtularum moles conſpicua & multitudo præbebant ſalutis ſpem haud mediocrem. Quas diaphoreticis adhuc ſolvendas pro penſo habuimus in primis accurando. Et ad dyſpnœam, etiamnum prævalentem, juſſimus olei lini cochl. ij, ſecunda quaque hora ſumenda. Et ſi alvus inde laxa fuerit, mixturæ ſequentis cochl. aliquot bibenda.

℞. *Diaſcordii* ʒiij. *Aq. Pulegii* ℥vi. *Epidem.* ℥j. *Mſ.*

Die 11mo, puſtulæ miliares erant laudabiles, ſpiritus quodammodo refecti, dolorque aliquanto mitior. Reſpiratio tamen adhuc difficilis, ſedeſque paulo molliores. Bolo itaque & apozemati pectorali jam in uſu adjecimus decoctum album alternis vicibus ſumendum, emplaſtra veſicatoria brachiis applicanda, & hora ſomni hauſtum ſequentem.

℞. *Aq. Puleg.* ℥ij. *Tinct. Martis gutt.* xx. *Ol. Amygd. dulc.* ℥j. *Syr. de Mecon.* ʒvi. *Mſ.*

Die 12mo, puſtulæ miliares ſatis conſpicuæ; at difficilior reſpiratio, & diarrhœa, adhuc perſtitere. Bolum etiam cum julapio, oleum lini, mixturam cum diaſcordio, & hauſtum pacificum iterari voluimus.

Die 13io. ſubſtitere ſedes, puſtulæque miliares adhuc optimæ. Dyſpnœa tamen, laterisque dolor, paulo pertinaciores. Bolum itaque præſcripſimus continuandum. Et quod ab oleo lini maxime abhorruerit ægrota ol. amygdal. dulc. cochl. j. tertia quaque hora bibendum. Nec non hyſſopi folia cum radicibus helenii decocto pectorali addenda.

Die 14. cum intermittente diaphoreſi, febrilem calorem accendi, continuari dyſpnœam, & veſicarum ulcera pene exſiccata vidimus. Quare præter antea præſcripta repetenda, veſicatorium inter ſcapulas applicari voluimus.

Die 15to. ſpiritus ei longe magis, quam ab aliquot diebus retro actis, fuere depreſſi. Loco itaque boli hactenus in uſu, ſequent. ſubſtituimus.

℞. *Confect. Rauleens* ʒß *Croci*, *ſalis Vol. ſalis Armon. an.* gr. vi. *Syr. Caryophil. q. ſ. f. Bolus.* Reliquaque ut antea ſumenda.

Die 16to, ſpiritus aliquanto vivaciores, leviorque dyſpnœa; dolor tamen lateralis paulo aſperior. Ideoque bolum præſcripſimus priorem, hauſtumque pacificum cum decocto pectorali repetendum.

Die 17mo, eadem quæ die præcedente juſſimus ſumenda. Jam enim, & hinc in dies, omnia meliora videbantur. Tandemque membra, hactenus paralytica, vim ſuam motivam aliquatenus recuperavere. Poſtquam itaque mannæ ʒij. in decoct. pectorali diſ-

ſolutas

ſolutas ſumpſiſſet, fotum præſcripſimus tibiis applicandum, vini chalybeati uſum, & ut Bathoniam adiret.

Hiſtoria Febris Miliaris cum Delirio Motibuſque Convulſivis.

AUGUSTI 8vo, 1700. vocatus ſum ad D. *Bullock* apud inſigne calcei Equini, in vico *Cheapſide* vulgo vocato. Cui pharmacopœus erat D. *VVyer* in vico vocato *VVoodſtreet*. Viceſimum quartum annum agebat, conſtitutione pituitoſo melancholicus, & adhuc cælebs.

Poſt itinera quædam rure peracta ſenſit ægritudinem, cum diminuto appetitu, depreſſoſque ſpiritus, atque oppreſſionem pectoris cum ſuſpiriis, per intervalla. Pro remedio vinum nonnunquam, & aquæ cujuſdam cordialis aliquantulum bibere ſolebat, appetitus tandem omnino aboletur. Et pridie quam illum viſitavi, vomitu, diarrhœa, & hæmorrhagia narium correptus eſt. Sumpto autem medicamento quodam interno, & nuchæ appoſito veſicatorio ex pharmacopœi præſcripto, iſta diſparuere ſymptomata.

Cum ego primo ægrotum adiverim, horrore quodam laborabat, cum frigore & calore, ſe mutuo inſequentibus, ſed temporibus incertis. Maximam etiam pectoris oppreſſionem cum ſuſpiriis & languorem ſpirituum paſſus eſt: nec non animi perturbationem, per intervalla ad delirium uſque recurrentem. Item manuum & linguæ tremorem, cum motibus convulſivis & vigiliis. Pulſus etiam frequens & debilis; lingua viſcoſitate alba obducta, ſed ſine ſiti; & urina ſanorum ſimilis.

Ex oppreſſione pectoris & languore, hanc febrem in miliarem, eamque ex inæquali calore ac leni ſimplicem, terminaturam prænovi. Ideoque carpis emp. veſicatoria, & plantis pedum alia ex cephal. cum euphorbio & pice Burgundica applicanda juſſi, & ſequentia ſumenda ad lenem diaphoreſin excitandam.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp. Lapid. Goenſis an.* ℈ſ. *Mſ. f. Pulvis ſexta quaque hora e Cochel.* j. *Julap. ſeq. ſumendus, ſuperbib. Cochlearia* vi.

℞ *Aq. Ceraſ. nigr.* ℥iii, *Cinnam. hord.* ℥iv. *Epidem.* ℥i, *Sacchar. perlati q. ſ. Mſ. f. Julap.*

Et ut ſudor lenis continuo, & facilius emanaret, ſeq. apozema addendum curavi.

℞. *Rad. Gragar. Chelidoniæ major, an.* ℥, *Fol. Fragar. Miſ. flor. Paralyſeos, p. ij, ſem. Cardui benedict.* ℥i, *Bulliant in Aq. font. q. ſ. ad.* ℔ii, *Colaturæ adde Syr. Croci,* ℥i, *Mſ. f. Apozema, de quo ſumat Cochl.* x. *ſæpe in die.*

Die 9no, calor, ſine ſubſequente frigore, regularis fuit & cutis humida; ſpirituſque non multum defecere. Æger tamen de quadam oppreſſione pectoris cum ſuſpiriis valde querebatur; & deliria, tremores, motuſque convulſivi adhuc perſtitere. Ideoque pulveris, julapii, & apozematis uſum ſuaſi continuandum. Et ad viſcidam materiam, linguæ & palato obductam, mucilagine, ex ſem. cydoniorum & pſyllii cum hordeo coctis, os colluendum præſcripſi.

Die 10mo, calor ſimiliter ac die præcedente regularis ſine renovato frigore, cutiſque humida. Sed motus tendinum convulſivi adhuc majores. Quapropter veſicatoria tibiis internis applicanda juſſi: *Lapid. Goenſ.* ℈i, *cum Pulv. de gutt.* ℈ſ, *ex Aq. Lact. alex. Chochl.* j, ſexta quaque hora ſumendum *ſuperbib. Cochl.* x. Et quoniam erat æger nauſeabundus, regioni ventriculi apponendum emplaſtrum ſequens.

℞. *Empl. Stomach. Magiſtr. part. ij, Carannæ, Taccamch. an. p.* vi, *Ol. Cinnam. gutt.* vi, *Mſ. f. Empl.* Et ut vicibus interpoſitis bibat hauſtum julapii cum gutt. xv. mixturæ ex *Sp. C.C.* ℥ſ, *Tinct. Caſtor.* ʒii. Et in quantum præſcripta mucilago vix quicquam in viſcidam materiam linguæ adhærentem prævalebat, gargariſmatis ſequentis uſum imperavi.

℞. *Aq. Meliſ.* ℥vi, *Epidem,* ℥i, *Syr. de Althæa, Jujubin. & Melis Mercur. an.* ℥i. *Mſ. f. Gargariſm.* aquam addidi epidem. ne quid mali, etiamſi parum deglutiret, accideret.

Veſperi pleraque conſpexi ut antea. Motus quidem convulſivi rarius iterabantur; verum ſpiritus valde defecerunt, manuumque ſuperiora frigebant, volis interim calore affectis. Idcirco, omiſſo pulvere de guttera, bolum ſequentem præſcripſi.

℞. *Conſ. Lujulæ* ℈i, *Bezaor Orient.* ℈ſ, *Croci gr.* vi. *Caſtor. gr.* iv. *Syr. Paralyſ. q. ſ. Mſ. f.* Bolus ſexta quaque hora ſumendus cum julapio antea præſcripto.

Die 11mo mala ſymptomata fere diſparuerunt: ideoque ultima præſcripta juſſi continuanda. Sed quia apozematis patientem tædebat, in ejus locum ſubſtitui aq. lactis & decoct. pectoral. an. ℔i pro potu ordinario, ut eo melius guſtui gratificarem. Nec quicquam jam de diarrhæa, quaſi ex decocto accidere poſſit, metum offerebat.

Veſperi omnia ut antea. Proindeque in uſu omnium ultimo præſcriptorum perſiſtendum decrevi.

Die 12mo ſimiliter, excepta quadam corporis inquietudine. Ad quam veſicatoria pone aures applicanda juſſi, & ſequentem hauſtum ſtarim ſumendum;

℞. *Aq. Paralyſ.* ℥iii, *Croci* ℈ſ. *Syr. Paral.* ℥ſ. *Mſ. f. Hauſtus.*

Die 13tio inquietudini prædictæ jam abolitæ ſupervenit hæmorrhagia narium. Quare ſuaſi ægro, ut affatim bibendo potum ultimo præſcriptum ſanguinem dilueret: ſed & perſiſteret in uſu boli, julapii, & mucilaginis. Et ſi de novo accideret hæmorrhagia, ſequens ſumeretur hauſtus.

℞. *Aq. Spermat. Ranar.* ℥iii, *Syr. Plantag.* ℥iſ. *Mſ. f. Hauſtus.*

Sub veſperam hæmorrhagia ſubſtitit. Reliqua ſymptomata, viz. delirium, tremores, motus convulſivi, languores, pectoriſque oppreſſio, in ſtatu eodem fere ac antea fuere: ideoque & ultimo præſcripta continuavi. Hoc ſolum addendo, ut apozematis, ex decocti hordei ℔i, ſyr. viol. ℥ii, ſumeret cochl. x. ter in die, tepide.

Die 14to, ægroti conditio pene eadem: niſi quod aliquanto magis delirabat. Immiſcui itaque ſingulis bolis camphoræ grana aliquot: & cætera continuanda juſſi.

Die 15to puſtulæ miliares tandem emiſſæ ſpiritus animales elevarunt; attamen tremores motuſque convulſivi iidem manebant; & delirium potius videbatur exacerbari. Cum autem id fieri ex eruptione puſtularum nimis tarda ac rara exiſtimarem; antimonium diaphoreticum (cujus efficaciam, tum ad puſtulas expellendas, tum ad ſedanda deliria, expertus ſum) ſequenti modo præſcripſi.

℞. *Antimonii Diaphoret.* ℈i, *Conſervæ Lujulæ* ℥ſ. *Syr. Paralyſ. q. ſ. Mſ. f.* bolus ſumendus e cochleari potus pectoralis, ſuperbibendo hauſtum ejuſdem. Poſt horas quinque bolum cum caſtoreo & croco ſumendum juſſi, atque ut alternis vicibus repetantur. Et ut injiciatur gargariſmus ope ſyringæ ſæpe in die: quia lingua, antimonii diaphoretici uſu, frequenter viſcido humore inficitur.

Veſperi uberius altiuſque extabant puſtulæ; aliaque ſymptomata mitiora ſunt, delirio ſolo excepto. Quare & prohibui volatilia, antimonium autem diaphoreticum quinta quaque hora, cum decocto pectorali, repetendum mandavi; & gargariſmatis julapiique uſum continuandum.

Die 16to, puſtulæ erant adhuc crebriores, eæque majores quam quæ primo pullulabant. Longe etiam levius delirium per intervalla. Ideoque cenſui optimum fore, ut ægrotus perſiſtat in ultimo præſcriptorum uſu. Quoniam tamen tremores, motuſque convulſivi, non obſtante puſtularum eruptione, ex aliqua parte manebant; veſicatoria brachiis internis applicanda juſſi.

Veſperi omnia pene ut tempore matutino, excepto delirio, quod fit adhuc mitius. Ex cauſæ nempe metaſtaſi, a cerebro in brachia. Nam motus convulſivi intenſiores fuere: Quare & ultimo præſcripta judicavi continuanda.

Die 17mo, puſtulæ numeroſiores auctioreſque erant. Motus tamen convulſivi reliquaque ſymptomata prope eadem. Tuſſis autem ac languor aliquanto gra-

graviores. Quare & antea præscriptis addidi aq. theriacal. cochl. j, in spirituum deliquiis, & usum seq. apozematis.

℞. *Decoct. Pectoral.* ℔ij, *Syr. Croci* ℥j, *Ms. sumat Haustum frequenter.*

Vesperi tussis spirituumque defectus fuere leviores: ideoque ultimo præscripta continuanda imperavi.

Die 18vo omnia ut die præcedente vidi, eademque remedia curavi repetenda.

Post horas autem aliquot elapsas a meo discessu iterum accersor. Motus enim convulsivi aucti fuerunt ex improviso, spiritusque magis defecerunt. Exinde verò nil metuebam; pustulæ enim copiosissimæ enatæ, motusque aucti convulsivi, delirium mitigarunt. Præscripsi tamen *Pulv. de gutt. cum Sem. Pœoniæ*, & *haustum ex Aq. Card. bened.* ℥iii, *Croci*, ℈ß, *Syr. Caryoph.* ʒij.

Eodem die, paucas post horas, nuncius ad me occurrit, qui ajebat, ægrotum brevi moriturum. Quem cum revisi, laborantem inspexi motibus convulsivis, iisque gravioribus. Sed exinde delirium fuit mitius. Et prædixi illius matri, similes motus repetitos iri, donec a delirio perfecte liberaretur. Et ut prædixi, a proxime sequente paroxysmo omnino evanuit: & tam animi quam membrorum quies restituta fuit. Cavendo tamen ne prædicta symptomata novarentur, sequens apozema (sæpissime in adultis, præcipue autem infantibus expertum) præscripsi.

℞. *Ungulæ Alcis rasæ* ℥j, *Sem. Pœon. Visc. Querc. an.* ʒiii, *Ras. Cran. Human.* ℥ß. *Coqu. leniter in Aq. font. q. s. ad* ℔iß *Colaturæ adde Syr. Pœon. comp.* ℥iii, *Ms. f. Apozema Sumat. Cochl.* x. *frequenter.* Jussi etiam manuum volas pedumque plantas oleo succini illiniendas; succum rad. paralys. tempore paroxysmi naribus attrahendum; sumendumque bolum sequentem.

℞ *Cons. Anthos, Pulv. e Chel. Cancr. comp. an.* ℈j, *Castorei gr.* vi. *Syr. Pœon. comp. q. s. Ms. f.* bolus sumendus e julapio antea præscripto. Et ne prædicta, si forsan repeterentur, symptomata, tandem in apoplexiam vel convulsionem generalem terminarent, addidi antimonium diaphoreticum, ad pustulas miliares adhuc numerosius altiusque expellendas. Et ad seri sanguinis morbifici extrahendas reliquias vesicatoria femoribus applicanda jussi.

Die 19no pustulæ copiosissimæ ad tantam crevere molem, ut latæ unguis medietatem æquarent, ut ægroti verbis utar. Delirio deinde motibusque convulsivis profligatis, manuum duntaxat tremor, corporis debilitas, spirituumque aliqualis languor superstites fuere. Boli itaque & antimonii diaphoretici loco jussi pulv. e chel. cancr. comp. ℈j, cum julapio antea præscripto sexta quaque hora sumendum, ad leniter continuandam diaphoresin. Ut languoribus aqua theriacalis usurpetur: in potum ordinarium apozema antepilepticum. Et ad linguam, adhuc quodammodo affectam, gargarisma.

Die 20mo omnia in eodem loco ac in die præcedente stabant. Excipe id tantum, quod pustulæ videbantur paulo minus turgescere. Mandavi itaque ut antimonium diaphoreticum pulvisque e chel. cancr. compositus alternis vicibus sumerentur. Et gargarismatis, & julapii, & apozematis ultimo præscripti in usu persisteret.

Die 21mo pustulæ versus siccitatem declinabant.

Apozema tamen, cum pulv. de lap. goens. & pulv. de gutt. censui continuandum. Nec non gargarisma cum mucilagine, ad linguam nondum ab immunditie omnino liberam.

Vespere calorem linguæ sensit, & internum, sine sudore. Præscripsi itaque margaritarum pp. ℈j, singulis dosibus pulveris jam in usu addendum. Et ex haustu potus ordinarii spir. C. C. gutt. xx. secunda vel tertia quaque hora sumerentur, donec lenem diaphoresin excitaverint.

Diebus 22do & 23io, cum omnia optata viderim, novissime præscripta decrevi repetenda.

Die 24to, cum internus calor usque persisteret, pulverem jam in usu suasi continuandam. Et in languoribus sal. vol. oleos. cum spir. C. C. ex haustu potus ordinarii sumendum.

Diebus 25to & 26to, reliqua omittendo, solummodo sal. vol. oleos. ex potu ordinario sumend. jussi. Et julapium sequens ad languores, si forte acciderint, in promptu habendum.

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥viii, *Scordii compos. Saxon. frigid. an.* ℥ii, *Pœon. comp.* & *Syr. Pœon. comp. an.* ℥i *Ms.* Et sic tandem æger perfecte convaluit.

Historia Febris Miliaris ex Opii usu desinentis in Apoplexiam.

Augusti 4to, 1697. evocatus sum ad *D. Thom. VVestern*, in Vico *Tames street* dicto, cui D. *Lancashire*, erat pharmacopœus.

Vir ille habitu obeso gravabatur, & plethora; magno capite, bucinata facie, brevique collo præditus. Unde & quocunque morbo antea laboraverat, caput ei semper doluit, & delirabat. Ante dies aliquot lavavit pedes, & cum amicis libere comedit. Postea vero de nausea & ægritudine, cum calore & frigore irregulariter recurrentibus, spirituumque languore & oppressione pectoris cum suspiriis querebatur, nec aqua quædam cordialis, quam sponte sumpsit, ægritudinem levavit.

Cum prædicto die illum visitaverim, pulsus erat frequens & debilis; nausea & ægritudo nihilo mitiores. Cum calore & frigore, vicibus alternis, sed duratione incertis, spirituum defectus, pectorisque maxima oppressio cum suspiriis. Nec sine quadam perturbatione, quoties somnus irrepere incepit. Quibus omnibus rite perpensis, in primis haustulum sequentem præscripsi.

℞. *Salis Vitriol. Vomit.* ℈iß. *Ex Aq. Jugland. comp. sumatur.* Et in languoribus bibat julapii sequentis haustum. ℞. *Aq. Menth*, ℥x, *Epid.* ℥iß. *Sir. Menth.* ℥j, *Ms. f. Julapium.*

Die 5to nausea & ægritudo minores sunt. Idem vero languor, eadem pectoris oppressio, & ægroti dormituri perturbatio. Pulsus adhuc frequens & debilis. Manuum caluere volæ, minime superiora. Urina sanorum similis; calorque internus sentitur absque siti. Ex quibus symptomatibus novi febrem adesse miliarem. Ut itaque lenem excitarem diaphoresin, propinque potu illam fovendo symptomatibus prædictis obsisterem, sequentia præscripsi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* gr. xxv. *Syr. Caryoph. q. s. Ms. f.* bolus e julapio antea præscripto sumendus sexta quaque hora.

℞. *Decoct. Hord.* ℔iß, addendo inter coquendum cocchinellæ ʒj. colaturæ adde *Syr. Caryoph.* & *Viol.* an. ℥j, *Ms. f. Apozema.* Sumat haustum per intervalla.

Vespere omnia vidi emendatiora. Ideoque bolum ad ʒß, augendum & continuandum præscripsi. Ut persisteret in usu apozematis; & in languoribus, cum salis volat. oleosi gut. xx, vel aq. theriacal. cochl. ij. At si remissior fuerit diaphoresis, loco salis vol. oleos. spir. C. C. gutt. xx. sumeret. Et quoniam patientis amici eundem narrabant in nullo morbo tandiu a delirio fuisse liberum, hoc itaque præcavendo, vesicatorium nuchæ, & emplastra subpedalia applicanda præscripsi.

Die 6to, mane, cum omnia eadem ac die præcedente viderim, jussi antea præscripta continuanda.

Vespere quædam in pejorem partem inclinabant. Paucula enim verba locutus est inepte; & cum nausea singultiebat. Præscripsi itaque empl. stomachic. magistral. cum caranna, taccamahacca, & ol. cinnamom, regioni ventriculi applicandum; & possetum salvia & semine anethi alteratum: utpote in singultu a me probatum & expertum, pro potu ordinario.

Die 7mo, minus singultiebat; post duas tresve sedes, a delirio omnino liberabatur; pustulæque miliares super pectore emicuere.

Hodie ægroti amici alium Medicum mihi addiderunt collegam. Is sedes, ne pustularum eruptioni obstarent, cohiberi voluit; ideoque astringentia ex diascordio & similibus quamprimum adhiberi. Ego vero, sumendo argumentum a materiæ morbificæ

bifice colluvie, nempe tum ad pustulas replendas, tum ad sedes sufficientes, suasi contrarium. Allegavi etiam, exempli loco, fœminam quandam generosam, quæ a diarrhæa, errore quodam suppressa, indeque morbosa materia ex partibus inferioribus in cerebrum irruente, paucas post horas obiit. Et in nostro patiente, scilicet obeso habitu, brevique cervice, & ea ratione ad apoplexiam proclivi, multo magis humorum metastasin nos cavere instabam debuisse. Attamen, ut in hac re mediam ineamus viam, assensum haud difficilem præbui, præscripsimus itaque bolum ex margaritar. & corallior. pp. an. gr. xv. salis absinth. gr. vij, syr. caryoph. q. s. Et ut bibat decoctum album, cochinella concocta, & aq. cinamom. hord. alteratum, instar potus ordinarii. Ut emplastrum ex galbano umbilico applicetur; ut & mucilagine, aq. rosarum extracta, os madefiat.

Vespere diarrhœa multo mitior fuit. Sed aliquanto plus delirabat æger; forte a sedibus rarioribus. Neque a singultu omnino abstinuit. His animadversis, addidimus antea præscriptis emplastra vesicatoria brachiis internis applicanda. Emplastra etiam subpedalia, & possetum alteratum, ut a me antea præscriptum.

Die 8vo, tertius Medicus ad consultandum vocatus suam opinionem, de sedibus necessario supprimendis, statim proposuit. Dixitque alias impossibile fore (ut ipsius verbis utar) pustulas emitti. E contra Medicorum prior, atque egomet objecimus materiæ morbificæ abundantiam, & delirium, aliaque periculosa symptomata, ex illius metastasi mutuenda: Sed frustra. Ille itaque sequentia præscripsit.

℞. *Theriac. Androm.* ʒß, *Pulv. e Chel. Cancror. comp. Spec. Confect. de Hyacinth. an.* gr. xii, *Syr. Cydon. q. s. Mf. f.* bolus sumendus e julapii seq. cochl. j. superbibendo julapii dimidium quam primum, reliquum post horam vel primam sedem.

℞. *Aq. Cinnam. Hord. Menth. an.* ℥ii, *Epidem.* ℥j. *Syr. e Mecon.* ℥ß., *Diascordii* ʒj, *Mf.* Et emplastra vesicatoria tibiis applicanda.

Collega primo vocatus illi assensit de bolo sumendo; sed julapium constanter reprobavit. Nihilominus ambo medicamenta (circa nonam matutinam præscripta) sumpta sunt.

Circa tertiam vel quartam pomeridianam iterum convenimus, intelleximusque patientem statim a suppressis sedibus in apoplexiam incidisse. Quem etiam, pustulis miliaribus in universum deletis, sensibus orbum vidimus. Quare & vesicatoria capiti & carpis quamprimum applicanda jussimus, sternutatorium e flor. lilii conv. insufflandum, & sequentia sumenda.

℞. *Salis Vol. Oleof. Tinct. Castorei sp. Lavend. comp. an.* ʒj, *Mf.* Sumat frequenter gutt. xxx. circiter, ex haustulo julapii seq.

℞. *Aq. Meliss. Rutæ an.* ℥iiij, *Pœon. comp.* ℥iß. *Spir. Lavend. comp.* ʒiij, *Tinct. Castor.* ʒi, *Syr. Pœon. comp.* ℥j, *Mf. f.* julapium ut supra sumendum. Sed incassum omnia; nam paucas post horas mortuus est.

Historia Febris Miliaris ex Aere frigido admisso Lethalis.

SEPT. 25. 1700. evocatus sum ad D. *Arnold.*, Cerevisiarii *Westmonasteriensis* uxorem. Cui obstetricis officium præstitit D. *Watson*: Et pharmacopœi D. *Proughton*, in Vico vocato *Tuttlestreet.*

Illa, antequam parturiret, dolore colico, ventriculo, ut ajebat, quasi onusto, & spirituum defectu ingemuit.

Cum die supra dicto primum adiverim, aquæ serosæ, ex membranis fœtum in utero includentibus, sed jam diruptis, effluxerunt, & infantis caput extra orificium uteri internum hærebat. Nempe ex viæ angustia, capitis mole majori, spirituum defectu, doloreque mitiori, quam qui ad partum sufficeret.

De eodem spirituum defectu, etiam post partum exemptum, adeo querebatur, ut astantes omnes illam putarent brevi morituram. Cum autem hoc symptoma jam idem videretur ac ante partum, idemque pulsus, imminentis periculi nil metuens, febrem adesse miliarem palam indicavi, pustulasque prædixi miliares, tandem aliquando exituras. Ut itaque lenem diaphoresin consueta mea methodo excitarem, seq. præscripsi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℈j, *Castorei* gr. iv. *Syr. Paralys. q. s. Mf. f.* bolus quamprimum sumendus e cochl. j. julapii communis.

Die 26to Medicus alter magni nominis de patientis salute consulitur. Quam adhuc de spirituum defectu & oppresso pectore querentem audivimus. Ex quo præcipue symptomate prædixi etiam alteri Medico, pustulas miliares suo tempore erupturas.

Ægrotæ pulsus frequens adhuc & debilis; calor universus, & sine alterno frigore; urina sanorum simili; verum a colico dolore (forsan alvi bis solutæ beneficio) libera evasit. Ne tamen lochia minuerentur ex diarrhœa, pilulas imperavimus sequentes sumendas.

℞. *Castorei* gr. vi, *Assæ Fœtid.* gr. xii. *Laud. Lond.* gr. j. *Syr. Atripl. q. s. Mf. f. Pilul.* n. vj. sumat ij, urgente alvo, & deinceps quarta quaque hora. Sumatur autem e cochl. i, sequentis julapii superbib. haustulum ejusdem.

℞. *Aq. Ceras.* nigr. ℥viij, *Cinnam. Hord.* ℥iv, *Epidem.* ʒx, *Margar.* pp. ʒj, *Sacchar. albiss. q. s. Mf. f. Julap.* sumendum, ut supra præscriptum est in languoribus.

Die 27mo ægrotam in eodem statu, quo die præcedente, vidimus: excepta leviori quadam cordis palpitatione. Jussimus itaque ut persistat in usu pilularum cum julapio, sumatque gutt. xx. salis volat. oleos. in haustu potus ordinarii, & in languoribus prædictum julapium.

Die 28vo, pustulis miliaribus jam in conspectum eminentibus, spiritus minus defecerunt, mitiora suspiria, minor oppressio. Recte etiam effluebant lochia, & alvus mediocriter soluta fuit. Consulimus itaque pilulas sine laudano sexta quaque hora sumendas. Mater vero puerperæ, mortem ex diarrhœa pertimescens, obnixe rogabat sisteretur. Et ut videamur ex aliqua parte ad ejus mentem accedere, mandavimus sequentis julapii usum.

℞. *Aq. Menth.* ℥ii. *Epid.* ℥iß. *Confection. Fracast.* ʒj. *Syr. de Mecon. & de Menth. an.* ℥ß. *Mf. f. Julap.* de quo sumat cochl. iv. urgente diarrhœa. Et ut persistat in usu salis vol. oleos. & julapii perlati.

Die 29no, ægrotam visitantes, intelleximus admodum timuisse matrem ob diarrhœam, & illi multo largius, quam a nobis concessum est, de julapio præbuisse: Sedesque exinde primo inspissatas fuisse, postea omnino suppressas. Unde & palpitatio, pectorisque oppressio, majores subsecutæ sunt. Quapropter & sequentia censuimus sumenda.

℞. *Croci* ℈ß. *Sumatur e Cochl.* j. *Aq. Lactis superbib. Cochl. V. Sumat, etiam Tinct. Croci gutt.* xx. *ex haustulo Aq. Lactis sæpe.* Usu etiam croci, ad cordis palpitationem, fluxum lochiorum, spirituum defectum, pustulasque miliares altius emittendas, respectum habuimus: Demumque persistat in usu pilularum sine laudano, & julapii in languoribus. Et matris importunitati cedentes, præscripsimus etiam julap. cum diascordio in promptu habendum: dicebat enim mater, se id velle. Ægrotæ etiam percontanti, an semet in lecto erigere, & ventilabro uti liceat, necne? assensus est alter Medicus. Atque etiam, ut in se collectis cortinis pateat lectus; ignisque extrueretur vel nullus vel duntaxat parvulus. Interim mihi ab illa quærenti, an ex aere frigido, collo vel pectori admisso, quicquam mali sentiret? respondet, semet exinde spirituum defectum pectorisque oppressionem sensisse. Quamobrem illam obnixe rogavi, ut toto illo die calido utatur regimine; eoque potius, quod ille esset dies febris lacteæ: ne cessante diaphoresi pustulæ miliares retrocederent. Sed a nostro discessu sibi aerem admisit, pustulæque miliares subito occultabantur. Unde materiæ morbificæ in cerebrum facta est metastasis, statimque ægra sensibus orbata est.

Cum eventus meæ responderet prognosi, seorsum vocatus sum: sed jam nullum vidi præscribendi locum.

Ex hisce duabus historiis clare constat, febrem miliarem, cum symptomatibus mitioribus incipientem, ex nimio errore fatalem sæpe exitum habere.

Historia Febris Miliaris, ubi quoddam Animi Deliquium maxime mirabile supra biduum erat continuatum.

SEPT. 12. 1697, advocatus sum ad D. *Hall*, ad insigne Leopardi in *Blackman-street*, prope divi Georgii Templum habitantem, nono post partum die. Cui pharmacopœus D. *Bynn*, & obstetrix D. *Cretier*. in vico *Abchurch-lane* vulgo dicto.

Hæc puerpera annum agebat trigesimum octavum, & sextum jam partum enixa est. Constitutione debilis, tam ex partu semper difficili, quam dolore colico sæpe recurrente. Quemque nuper passa est, cum calore & frigore alternis, & cum oppressione pectoris, spirituumque languore, Quæ symptomata ab amicis tantummodo vapores, ut vulgo vocant, usque ad diem quo infans baptizatus est, communi errore, æstimabantur. Quo die visitantium multitudine adeo fuit obstrepera, ut exinde spiritus ejus, antea debiles intense perturbarentur, & tremore ac motibus convulsivis correpta fuerit: Tantaque corporis inquietudine laboraverit, ut maritus vix potis esset eam in lecto retinere. Donec tandem, die scilicet illum quo advocatus sum præcedente, in convulsionem universalem incidit, & summo languore jacuit quasi pene mortua.

Die supra dicto, cum circa nonam matutinam patientem visitaturus sim, mihi domestici narrabant, maritum ejus meum adventum per nuncium inhibuisse: jussisseque, si forte adsim, ne me in cubiculum admittant: putabat enim illam revera animam reddidisse. Et cum, nolentibus illis, ægrotam adiverim, illam equidem absque pulsu, absque respiratione (ut per speculum ori & naribus appositum probavi) facieque mortis pallidissima, in lecto immotam & extensam ego & astantes conspeximus.

Nihilominus e facto scrupulosiori de antecedentibus scrutinio conjecturam feci, mortis similitudinem illam a materiæ morbificæ in totum genus nervosum metastasi provenisse. Nam mihi hic in mentem id venit, quod notatu dignum est in pisciculis tubulo vitreo inclusis, & per microscopium inspectis: in quibus, scilicet, conspicua est sanguinis circulatio, etiam si mortui videantur. Prohibui itaque ne per dies aliquot hanc ægrotam stragulis denudarent, & non ante septimanam sepeliendam. Et multa contentione obtinui concurbiculas cum scarificatione, inter scapulas, & femoribus internis applicari permittant emplastra vesicatoria pone aures & super carpis apponi; tempora & manuum volas pedumque plantas oleo succini illiniri; succum paralyseos, & ex helleboro, salvia, & floribus betonicæ sternutatorium pulverem, naribus alternis vicibus insufflari; & haustum ex aq. lact. ℥vi; nec non apozema pro D. *Bullock* præscriptum, si fieri possit, vi in os injici.

Post pene biduum, die scilicet 13tio, circa quartam pomeridianam, missi ad me domestici narrabant, Chirurgum, simul ac hanc puerperam inspexerat, admiratione perculsum interrogasse, an cucurbitulas mortuæ applicari vellent. Utcunque tamen eis morem gerens cucurbitulas femoribus apposuit; at non inter scapulas, adeo multum rigebat. Vesicatoria etiam carpis applicarunt. Cæterum die supra dicto, nempe 13tio vesperi, licet ne minimum respiraret, visa est tamen parum calescere. Jussi itaque cranii humani ℈i, cum aq. rutæ & syr. artemisiæ, si fieri possit, in os immitti.

Die tandem 14to, circa quartam matutinam, mollissime respirare, atque etiam deglutire incepit. Ideoque emplastra vesicatoria inter scapulas applicanda iterum præscripsi. Et ut gutt. xx. salis volat. oleos. sumat sine vehiculo. Quo facto, pustulæ miliares demum in conspectum venere. Et in earum incrementum sequentia sumenda consului.

℞. *Pul. e Chel. Cancr. comp.* ℥ß. sumatur quarta quaque hora, e cochl. j julapii sequentis superbibendo cochl. iiij.

℞. *Aq. Cinnam. Hord.* ℥iv, *Rutæ* ℥iii, *Pœon. comp.* ℥iß, *Sacchar. albiss. q. s. Ms. f. Julapium.*

Et ut bibat de apozemate ex ung. alcis pro potu ordinario.

Die 15to loqui, seseque movere valuit; & de dolore ex vesicatoriis edidit querimoniam: Pustulæque miliares super pectus pullularunt copiosissime. Ideoque antea præscripta censui continunda.

Die 16to pustulæ molem acceperunt adhuc multo majorem, mensque illi redintegrata est. Nec amplius oppressione pectoris, aut languore, sed sola corporis imbecillitate, laboravit. Quapropter & sequentia præscripsi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp. gr.* xxv. *Aq. Lact. alex.* ℥iiß, *Epidem.* ℥ii, *Ms. f.* haustus sexta quoque hora sumendus.

℞. *Rad. Scorzon. Hisp.* ℥i, *Cort. Aurant. cond.* ℥vi, *fol. Galeg., Meliss. an. Mj, flor. Card. an.* pi. *Sem. Card. bened.* ℥ß; *Coqu. in A. font. q. s. ad* ℔iß, Addendo colaturæ *Syr. Limon.* ℥i. *Ms. f. Apozema*, de quo sumat haustum ad libitum; & in languoribus aq. theriacalem.

Ægrotam adeo bene se habentem abhinc usque ad diem 19um omisi visitare. Jamque solum stomachica quædam amara præscripsi, ad acuendum appetitum, sumeretque post quartam noctem *Sacram Tincturam*; aquasque *Strethamenses* die sequente. Quo facto, in omnium admirationem perfecte convaluit. Tametsi, ut audivi, in nate, durante febre, nimis compressa passa est sphacelationem. Qua Chirurgi ope sanata, alios quinque vixit annos; tandemque, ut mihi ejus maritus retulit, ex dolore colico & convulsione eidem superinducta e vita discessit.

Historia Febris Miliaris in Chronicum Morbum terminantis.

JAn. 14to, 1699. evocatus sum ad D. *Berenberg*, puerperam, tunc in platea *VValbrook* vulgo vocata habitantem. Cui ut pharmacopœus inserviebat D. *Basket*. Obstetricis autem officium præstabat D. *Taylor*, in platea *Pater-noster-Ron*.

Querebatur, dum parturiret, de virium maxima imbecillitate. Et post partum, ut assistentes mihi narrabant, tanta oppressione pectoris, cum spirituum defectu, laboravit, ut ad trahenda suspiria cogeretur. Ex illis tamen symptomatibus nihil præter hystericos vapores, ut vulgo vocant, suspicatæ sunt. Pridie autem ejus diei, quo me advocarunt, cum mammas ad lactandum infantem denudasset, ad relaxandam alvum super aquæ calefactæ vaporem sedisset, frigorique multo semet exposuisset; exinde tandem spirituum angustia, respiratione difficili, asthmatis convulsivi æmula, tussique sicca, adeo depressa fuit, ut illi mortem esse in propinquo existimaverint.

Cum primum illam adiverim, de prædictis affectibus, atque etiam de vigiliis querelas edidit. Pulsus illi erat frequens & debilis, & febrilis calor. Urina tamen pallida, & lochia omnino suppressa.

Ex antecedentibus supra memoratis illam febre miliari laborare censui: attamen in principio mitiori. Quandiu, scilicet, consueto puerperarum regimine gubernaretur. Postquam autem, eo ipso tempore, ut verisimile est, quo miliarium pustularum eruptio instabat, se irruenti frigori denudaverat; materiam morbificam, retrogrado motu pectori interiori impactam, supradictum asthma creasse, conjectare licet. Nam ut in pectore a me inspecto pustulas tunc primo pullulantes, ita & duntaxat paucissimas, cernere potueram.

Statui itaque, mihi consueta methodo, lenem sudorem & continuum excitare. Et ut alia medicamenta, convulsivo asthmati, reliquisque symptomatibus, puerperisque commoda adjungeretur. Quamobrem & sequentia præscripsi.

℞. *Spermatis Ceti* ℈i, *Bezoar. Orient. Croci an.* ℈ß. *Syr. Heder. terrestr. q. s. Ms. f.* bolus sumendus *e Cochl. j. Aq. Lactis alex. superbibendo Cochl.* x.

His

His enim lochiis promovendis, asthmati levando excitandis spiritibus, & sudoribus magis liberis consului. Et ut patienti illiusque amicis placerem, qui hanc febrem hystericum affectum æstimarunt, atque etiam lochia felicius continuarem, pilulas sequentes præscripsi.

℞. *Castorei gr.* vi. *Assæ fœtid. gr.* xii, *Syr. Pœon. comp. q. f. Mf. f. Pil. no.* vi.

Die 15to optime se habebat. Nam ex quo bolum sumpserat, spiritus fuere elevatiores, facilior respiratio, renovatur effluxus lochiorum, urina coloratior, pustulæque miliares super pectus magis conspicuæ. Bolum itaque die præcedente præscriptum censui repetendum. Addendo *Pulv. de gutt.* grana aliquot, ne asthma convulsivum recurreret. Umbilico etiam emplastrum ex taccamahacca, & emplastra subpedalia applicanda jussi. Et in languoribus sumeret haustum julapii perlati: Nec non aq. theriacalis cochl. ii. alternis vicibus.

Vesperi, ex leni persistente sudore, respiratio adhuc facilis, pustulæ miliares densiores, spiritusque minus defecere. Ideoque, ut in usu bolorum antea præscriptorum persisteret, duxi optimum fore: sumeretque, pro re nata, succi fimi equini in *Aq. Card. Bened.* & *Puleg.* infusi & expressi. Nimirum, ut lochiorum effluxus, volatilibus fimi particulis, excitaretur.

Die 16to noctem intellexi præcedentem sine ullo symptomate ægrotæ transiisse. Antequam vero ab illa discessi, respiratione convulsiva iterata, vires subito diminutas sentiit. Præscripsi itaque haustum sequentem.

℞. *Aq. Lact. alex.* ℥iii. *Epidem. Syr. Carioph. an.* ʒii. *Epid. Goens. de gutt. an.* ℈ſ. *Mf. f. Haustus.* Et post horas sex sumat etiam bolum antea præscriptum, pilularumque duas tempore intermedio.

Vesperi sudorem, ex sumpto haustu, universalem dimanasse narrabant. Unde & magis extumuere pustulæ miliares, & asthma diminutum est. Ideoque jussi persisteret in usu ultimo præscriptorum omnium. Et ad flatus, qui multum attulerunt molestiæ, saccharo instillarentur olei cort. aurant. gutt. iii, & sumerentur ad libitum.

Die 17mo, cum prædicta symptomata debellati viderentur, antea præscripta continuari consului.

Die 18vo, ex sudore intermisso, renovantur symptomata, cum ventriculi ægritudine, & quadam confusione, quasi delirii prodromo, conjuncta. Quamobrem, ad restituendum sudorem, jussi ut in usu haustus persistat; addendo singulis haustibus bezoar. Orient. grana aliquot. Ut cum posseto salviato aquam theriacalem large sumeret, & emplastra subpedalia repeterentur.

Vesperi ex sudore copiose renovato iterum evanuere symptomata. Neque exinde quicquam infirmatæ vires, sed potius auctæ fuere. Etiamsi quædam rubræ, & prurientes, miliaribus interspersæ, vi sudoris excreverint. Jussi itaque ut in usu haustus & infusi persisteret.

Die 19no. Pustulæ miliares cœperunt exsiccari: & omnia visa sunt versus sanitatem perfectam progredi: solummodo spirituum diminutione excepta. Quapropter & præscripsi usum haustus cordialis continuari.

Die 20mo vocatus sum circa quintam matutinam. Quippe quod ægrota in difficilem respirationem denuo incidisset: Non a pustulis miliaribus recessis; cum hæ jam antea penitus exsiccatæ fuerint: Sed forsan a materiæ morbificæ quibusdam reliquiis, viam quasi quærentibus qua excerneretur. Nam ex tribus sedibus, sponte ac subito supervenientibus, dispnœa omnino evanuit, atque ægra quam optime convaluit.

Nihilominus ex illius amicis aliquis alium Medicum advocari vellet. Qui cum adveniret, & pustulas miliares, jam antea, ut dictum est, exsiccatas, nusquam vidit, sed tantummodo rubras; me, quod hanc febrem vocaverim miliarem, irrisit: Dixitque rubras pustulas a solo sudore posse oriri. Proindeque juxta indicationes quas sumpserat claudicantes aliquot dies præscripsit, sed re infecta. Deinde alius Medicus, & post illum tertius, atque quartus vocatus est.

Sydenham opera Medica.

Qui omnes ignoti morbi curationem incaute susceperunt, donec in chronicum tandem transiit. Quod si noverint hanc febrem revera fuisse miliarem, & post exsiccatas pustulas miliares crisin perficiendam naturæ commisissent: nullus dubito, quin morbi lætus fuisset exitus. Nam ab illo momento, quo pustulæ miliares etiam salub iter exarescere solent, non infrequenter observavi, materiæ morbosæ reliquias vel per intestina, in hoc casu; vel per vias urinarias, ut in sequenti; vel cum lochiis per uterum, ut in quadam D. *King*, in Vico *Fleet street* dicto, sponte & feliciter exterminari.

Historia Febris Miliaris in Morbum Chronicum, tandemque Mortem desinentis.

SEPT. 17mo, 1709. vocatus sum ad D. *Bateman*, D. *Bateman*, equitis aurati uxorem. Hæc ante viginti septimanas, in principio puerperii, dolore colico, oppressione pectoris, cum suspiriis spirituumque defectu, nec non pulsu frequente ac debili laboravit. Ex quibus symptomatibus morbum febrem esse miliarem palam prædixi. Et ex usu diaphoreticum optime se habere sibi suæque matri visa est. Prædicta enim symptomata parvipenderunt. Ægrotam itaque diutius visitare nolui. Consului tamen ut seipsam per mensem lecto affigeret, in eorum quæ præscripseram usu persisteret, & ab infantis lactatione abstineret.

Meo autem consilio obtemperare noluit. Proindeque post quinque septimanas a partu passa est recidivam, cum dolore colico & laterali calore & frigore alternatim recurrentibus, oppressione pectoris, cum suspiriis, spirituumque defectu. Ad lateris dolorem sanguis fuit emissus; unde & auctus languor: & quædam suffocatio, hysterici affectus similis, cum suspiriis illam premebat. Quæ symptomata vapores, ut vulgo loquuntur, tam ægra, quam ejus mater æstimarunt. Cum revera a venæ sectione, catameniorum tempore, orta sint. Nam lochia, quæ a partu ad sextam septimanam usque duraverant, exinde subito suppressa fuere, & deinceps ad illius e vita exitum.

Jamque, quod ante exacerbationem symptomatum magis frigesceret, morbum putarunt febrem esse intermittentem: etiamsi pustulæ miliares hoc tempore fuere conspicuæ. Nihilominus sumpsit corticem Peruvianum ex præscriptione pharmacopœi. Ex quo motum materiæ, pustulis adhuc magis augendis aptæ, in cutis superficiem impeditum, eandemque alio transmissam fuisse, minime dubitandum est. Primo super femur, tibiam, pedemque; quem Chirurgus scarificabat: deinde & super intestina, ubi genuit diarrhœam: nec non super nervos pulmonum, ramosque asperæ arteriæ capillares; ubi asthma, cum tussi sputatoria & fœtida produxit. Verum ex emisso e pede sero minime remissior fuit dyspnœa.

A Junii 23to, ad 25tum, Medicus præscripsit bolum *ex Pulv. Chel. Cancr. composito, Rad. Serpent. Virg. & Castoreo; Decoctum album, Suppositorium, Empl. Vesicat. nuchæ, & pedibus Cephalicum.*

Junii 25to, corticis Peruviani decoctum. Die 26. corticis Peruv. pulverem 28vo, julapium *ex Aq. Lact.* ℥iv, *Menthæ, Cinnamomi hord. an.* ℥j, *Laud. liq.* ʒi, *Conf. Fracast.* ʒiii, *in Diarrhœam.*

Julii 8vo, *Lac Asininum cum Pulvere Margaritarum, e Chelis Cancror. simplice, & Saccharo perlato. Nec non Infusum amarum ex Absinthio Romano & Sem. Coriandri; addendo Colaturæ, Gummi Ammoniaci Aq. Pœon. comp. & mirabil. an. q. f. dissoluti* ʒi, *& Aq. Ceras. nigr.* ʒvi.

Die 9no, corticem Peruvianum. 16to, *Bolum ex Pulvere e Chel. Cancr. comp. & Theriaca Andromac. Et Decoctum album cum Rad. Tormentillæ.* 29no, *Infusum amarum, & Pilulas ex pulvere millepedum.*

Aug. 3tio, *Pilulas ex Pulv. Ari comp. Myrrhæ & Syr. Balsamico. Et Decoctum ex cortice Sassafras, Sem. Dauci, Baccis Juniperi, Rad. Eryngii condit.*

condit. & Aq. Calcis q. s. addendo Colaturæ Aq. Nephriticam.

Die 17mo in consultatione cum alio Medico, *Pilulam Mattheusianam*, 19no, *Vesicatoria Nuchæ & Brachiis applicanda. Pilulas ex Galbano, Gum. Ammoniaco, Croco, & Opobalsamo. Et Julapium perlatum.*

Sept. 6to, *Enema ex Decocto albo, Theriaca Androm. & Diascordio. Infusum amrum ex Radicib. Gentianæ, Helenii, Absint. & Marrubii foliis, Sem. Dauci & Baccar. Junip. in Aq. font. infusis addendo Colaturæ Vinum Chalybeatum. Et Bolum ex Diascordio, Terra Japonica, & Ol. Cinnamomi.*

Die 13tio, vesicatorium parvum, cum epispastico unguento, ad diu continuandum ulcus. *Pilulas ex specieb. Diambræ, Castoreo, Sale Volat.* C. C. & *Galbano. Et Julapium Hystericum.*

Hactenus tres Medici magni nominis, duoque Chirurgi non incelebres ægrotam visitarunt. Et hanc morbi methodique præscribendi historiam, majori ex parte, ab illa illiusque matre, iterum advocatus accepi.

Jam tum difficili respiratione, diarrhæa, & manuum artuumque inferiorum tumore gravata est: Adeo vertiginosa & languida, ut bis uno die ne syncope moreretur metuerint. Pulsus ei valde frequens ac debilis. Et circa meridiem, calore, rubore, & dyspnœa, quotidie affectam fuisse narrabant.

Horum omnium, fere a morbi principio, symptomatum, tres quatuorve causas fuisse arbitror. Quotidianum scilicet e lecto egressum, jactationem, venæ sectionem, e sumptis medicamentis in primis corticem Peruvianum. Hæc enim omnia pustularum miliarium incremento & durationi certum est obstitisse; & materiam morbificam in pulmones, intestina, artusque inferiores transtulisse.

De hoc morbo, quod sit immedicabilis, feci prognosin. Præcipue ob summam ægrotæ imbecillitatem; & quod dyspnœa & diarrhæa contraria indicarent.

Triste confessa est, multum pœnituisse se, me posterius vocatis Medicis non associatum fuisse; præcipue, quod suam sororem in simili casu a me sanatam meminerit. Jam tamen a me proposita vesicatoria nullibi apponi voluit, etiamsi respiratio difficilis & vertigo exigerent. Fontanellas itaque inter scapulas aperiendas suasi. Et in ventris tormina, diarrhæam comitantia, spiritum millepedum, cujus efficaciam sæpe expertus sum, ex haustu potus ordinarii, ad gutt. xx. bis in die sumendum præscripsi. Et ut sexta quaque hora bolum ex spermate ceti, pulv. e chel. cancr. comp. & croco, ad menses movendos, lenem diaphoresin excitandam, respirationemque allevandam, deglutiret.

Die 20mo, in reditu meo a Regio apud *Windesoriam Castello* visitavi ægrotam, eamque a vertigine omnino liberam conspexi, ejus spiritus haud mediocriter refectos, ventris tormina consopita, & suppressam diarrhæam, ut postea mixtura opiata non opus fuerit. Persistentibus autem dyspnœa, ac inferiorum artuum tumore, & universa imbecillitate in dies aucta, post unam atque alteram septimanam obiit.

Historia Febris Miliaris cum largissimo Urinæ effluxu circa finem.

JUlii 29no, 1705. D. *Loyd* Lintearius, apud Cynaræ insigne in platea *Cheapside* dicta, cuique D. *Basket* erat pharmacopœus, me ad suam filiolam septem annos natam evocavit.

Habitudine erat tenuior, temperie calidior. Spiritus illi vivaces, sed facile dissolubiles. Diebus aliquot præcedentibus, ex calore interno cutis aridior fuit. Pridie hujus diei, cancrum comedit. Ex quo noctu ægrotabat, & calore vehementi sitique correpta est. Quibus etiam spirituum defectus, vomitio, pulsus frequens ac debilis, & urina sanorum similis accessere.

Ex morbi antecedentibus & symptomatibus prænovi hanc febrem fore miliarem. Ideoque lacteo enemate ad primas abluendas vias injecto, pro meo more decrevi lenem ac continuam diaphoresin excitare, calidæque interim & siccæ temperiei diluentibus favere. Præscripsi autem sequentem in modum.

℞. *Pulv. e chel. cancr. comp. gr.* viii; *sumantur e cochl. j. Julapii sequentis, superbibendo cochl. ij. vel iij.*

℞. *Aq. ceras. nigr.* ℥viii. *Epidem.* ℥j. *Sacchari albiss q. s. Ms. f. Julapium.*

His addidi emplastra, ex cephalico cum euphorbio, & pice Burgundica subpedalia.

Die 30mo visitanti mihi narrant, ægrotam ex enemate alvum satis dejecisse: Noctemque magis placidam, quam præcedentem, illi contigisse. Non adeo multum ardebat, calore tamen & frigore alternis mitius affecta fuit, vomitioque omnino suppressa. Et jam primum super pectus pustulæ miliares in conspectum venere. Præscripsi itaque ut persisteret in usu pulveris; & ad diluendam materiam febrilem, sudoremque fovendum, posserum salviatum affatim potaret.

Die 31mo, spiritus minus oppressi sunt, & mediocriter refecti. Sed ex usu posseti intermisso paulo plus caluit; pulsus frequentior, sed debilis; pustulæ tamen miliares aliquanto magis fuere conspicuæ. Præscripsi itaque pulveris e chel. cancr. comp. gr. viii, totidemque margaritarum præparatarum alternis vicibus sumenda.

Augusti 1mo pustulæ miliares sunt tumidiusculæ, calorque internus minor. Externe vero paulo plus caluit, cutisque leni diaphoresi humectabatur. Jussi itaque post subductam alvum ex injecto enemate antea præscripta repetenda.

Aug. 2do spiritus fuere vivaciores, calorque adhuc minor interne. Consului itaque persisteret in usu margarit. pp. cum julapio quarta quaque hora: Et ad tuendum caput emplastra vesicatoria pone aures applicanda.

Aug. 3tio non adeo equidem externe calebat: verum pustulæ miliares aspectum habebant minus laudabilem. Censui itaque pulverem e chelis cancr. compositum in usum revocandum. Quoniam vero puellæ mater ægre ferebat medicamenta adeo frequenter sumenda, sequentia præscripsi.

℞. *Aq. ceras. nigr.* ℥xii. *Epidem.* ℥iß. *pulv. e chel. canc. comp.* ℥i, *Sacch. albiss. q. s. Ms. f. Julapium*, de quo sumat hustum sexta quaque hora, agitata phiala tempore usus. Et sumeret margar. præp. dosin in omnibus intervallis. Uteretur etiam mucilagine *ex sem. Cydon. & Psyll. Syr. e Rubo Idæo edulcorata*. Et empl. subpedalia repeterentur.

Aug. 4to calor erat multo intensior, nec sine quibusdam motibus convulsivis. Puella enim, cujus calida erat naturalis temperies, largius de julapio potaverat, quam debuit. Præscripsi itaque, julapii loco, margarit. pp. ℈ß, sexta quoque hora sumendum, e julapii sequentis cochl. j, superbib. cochl. iij.

℞. *Aq. Lact. alex.* ℥viii., *Epidem.* ℥i, *Syr. e Cort. Citr. q. s. Ms. f. Julap.* Et ad seri sanguinis partem acriorem diluendam, ut lactis aquam alexit. sumeret edulcoratam, instar potus ordinarii. Si diaphoresis suppressa fuerit, singulis aquæ prædictæ haustulis spiritus C. C. gutt. iv. adderentur: Et julapio immisceretur pulveris de gutt. ℨi.

Die 5to motus quievere convulsivi, calor fit mitior, spiritus animales vires sumunt, pustulæque miliares jam in principio declinationis sunt. Quæ clare indicant, mala antea memorata symptomata non tam a morbo, quam a julapio, nimia quantitate sumpto, provenisse. Jussi itaque ut in novissime præscriptorum usu persisteret. Naturæ enim non imperandum, ut bene monet *Baglivus*, sed illius monitis parendum est.

Die 6to febris adeo declinavit, ut pustulæ miliares desiccare inceperint. Præscripsi tamen, ad febrilem calorem superstitem extinguendum, ut lactis aquam cum margaritis præparatis puella affatim bibat, & cortex Peruvianus in promptu esset, pro re nata sumendus.

Die 7mo summo mane advocor. Tanta enim copia, tamque subito minxit puella, ut de illa, antequam matulam afferri potuit, effluxerit urina. Unde pertimuit mater, ne diabetes, & deinde mors seque-

sequerentur; ut suo nepoti accidisse ajebat. Cum revera partim ex aq. lactis, die præcedente liberalius potata, partim e pustulis miliaribus, tum exsiccatis, eveniret. Quemadmodum in antea descripto casu, & in eodem morbi tempore, materiæ morbificæ reliquiæ, ad crisin perficiendam, per alvum abierunt. Quod & hic forsan accidisset, si patientis temperies minus calida, alvus natura laxior, ususque margaritarum parcior fuisset." Et in simili casu hujusmodi morbi reliquiæ per lochia nonnunquam expelluntur: ut D. *King*, ad trium regum insigne in *Lugdate hill*, cui pharmacopœus erat D. *Alen*, accidisse memini. Illi enim, statim a pustulis miliaribus penitus exsiccatis, lochia, instar sanguinis super carbones adusti, nigricantia, sine ulla causa evidenti, aut subsequente periculo, per horam integram emanarunt. Et quoties evacuatio neutrius prædicti generis post exsiccatas pustulas contingit, sæpe vel calorem internis partibus hærentem, cum pressura spirituum, deprehendo; vel quavis levi de causa recidivam patiuntur ægri, & nonnunquam mortem subitaneam; vel ex materia in artus rejecta, aut erysipelas, aut hydropicus dolensque tumor generatur.

Hæc omnia puellæ matri sigillatim monstravi, quo melius eam a timore liberarem. Nihilque amplius agendum, præter virium instaurationem; vel corticis Peruv. usum, vel pulveris testacei cum lacte asinino; cujus usus ei antea bene cessit. Alium tamen Medicum associari voluit. Eodem vero tempore ipse evocor ad nobiliss. D. *Clarendoniæ* Comitem; ut de ejus nepote, honorabil. D. *Obrian*, consulerem. Ideo & alter Medicus sequentia solus præscripsit.

℞. *Pulv. de gutt. Lapid. Contray. an. gr.* vj, *Castor. Salis Vol. C. C. an. gr.* ij, *Conf. Alcherm. sine Mosch.* ℈j, *Syr. Pæon. comp. q. s. M. f.* bolus statim sumendus, & sexta quaque hora, solutus in Cochl. i julapii.

℞. *Decoct. albi* ℔j, *Aq. Cinam. hord.* ℥j, *Sacch. albiss. q. s. Ms. f.* Apozema pro potu ordinario.

℞. *Salis vol. Oleos.* ʒii, *sumat gutt.* vi, frequenter in potu quovis ordinario.

Et applicentur emplastra vesicatoria brachiis internis & inter scapulas.

Hujus præscripti chartulam D. *Basket* pharmacopœus ad me misit. Qua perlecta stupore quodam perculsus sum; dixique, cum minime retrocesserint pustulæ miliares, sed regulariter & sine quovis pravo symptomate exsiccarentur, me ex medicamentis calorificis, & a puella calidi temperamenti ac debilitata sumptis, nil melius quam febrem de novo accensam, mortemque minitantem sperare.

Nec me mea fefellit conjectura. Cum enim circa horam vespertinam puellam visitaverim, ut omnia, secundum præscriptum ultimo memoratum, intellexi facta fuisse: ita & puellam ardore vehementissimo, cum siti ingente, linguaque arida, & respiratione difficili, laborantem vidi. Attamen, absente altero Medico, nihil præscribere mihi visum est.

Die proximo mane nobis, una puellam visitantibus, narratum est, illi pessime transiisse noctem; & jam ardebat maxime sitique valde urgente & dyspnœa afflicta fuit. Et mihi interroganti alterum Medicum, qualibus indicationibus satisfecisse proposuerat? Respondet, se me absente, qui solus morbi historiam enarrare potui, pustulas miliares retrogradas æstimavisse. At cum id fieri non posse monstraverim, habita consultatione, concessit Medicus dosin diminuere, & sequentia præscribere.

℞. *Lapid. contray. Pulv. de gutt. an. gr.* iv, *Croci, Castor. an. gr.* i, *Syr. Pæon. comp. q. s. Ms. f. Bolus sumendus e Cochl.* i. *Julapii*, Sumeretque ad diluendos humores decoctum album pro potu ordinario. Et ne ex alvo adstricta usuque boli calor excitaretur, suppositorium præscripsimus ex mele & sale gemmeo.

Die 9no calor fuit remissior, liberiusque respiravit. Præscripsimus itaque enema ex lacte saccharato, bolumque unum.

Die 10mo in statu longe meliori puellam vidimus, symptomatibus, a calidis medicamentis ortis, consopitis omnibus. Attamen ad recuperandas vires, calorisque interni recursum præveniendum, pulverem præscripsimus sequentem, e cochl. i, lactis asinini sumendum, superbibendo ℔ß. tepide.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp. Margar.* pp. *an. gr.* vj, *Ms. f. Pulvis.*

Die 11mo ut adhuc tutius præmuniamus puellam, ne illi febrilis calor novaretur, consuluimus. *Cort. Peruv. Pulv.* ℈ß, *e Cochl.* i *Julapii* quarta quaque hora sumendum; & pro re nata, aq. lactis haustulum. Et ad perficiendam valetudinem rus adiret, ubi saniori statu semper gaudebat.

Haud multo post audivi, illam iterum male valere, aliosque advocari Medicos. Id autem minime mihi displicebat: nam sub eorum cura obiit; cum antea, me illam curante solo, Deoque favente, tam bene illi res cesserit, ut e febre mediocri tempore evaserit.

Historia Febris Miliaris in Mammæ Apostema terminantis.

JUnii 12. 1699, ad viri admodum honorab. D. *Trevor* Commun. Placitor. Justiciarii capitalis uxorem, jam defunctam, circa sui puerperii principium, evocatus sum. Cui pharmacopœus erat D. *Gelst. horp*; obstetrix, D. *Dodson*.

Cum gracili corpore animum possedit tranquillum; Spiritus tamen nativos debiliores. Ante partum in calorem internum sæpe incidit. Postea doluere dorsum & femora, ut in puerperis solent: Et, doloribus remissis, horrore correpta est; quem febrem esse lacteam putarunt mulieres: tertio enim a partu die contigit.

Quoniam tamen spiritus deficere sensit, die prædicto vocatus sum. Cum observaverim symptomata, quadam oppressione pectoris suspiria cogente, summe dejectis spiritibus, capitis dolore, pulsuque frequenti ac debili, illam laborare vidi. Urina sanorum similis, palmæ erant calidæ, lochia effluebant, alvusque potius accessit ad laxitatem. Denudato autem pectore, inibi numeravi pustulas tres miliares. E quibus, etiamsi paucissimis, satis aperte constabat, hanc febrem esse miliarem. Mihi autem id affirmanti digniss. D. *Hambden*, aliæque astantes, vix assentiti voluerunt.

Attamen ex numero pustularum adeo parvo materiam ad eas fovendas aptam alio tendere suspicatus sum. Ut itaque earum eruptionem leni & continua diaphoresi promoverem, sequentem haustum sexta quaque hora sumendum præscripsi.

℞. *Aq. Lact.* ℥iii, *Pæon. comp.* ℥ß. *Pul. e Chel. Cancr. comp. gr.* xv, *Pulv. de gutt.* ℈ß, *Syr. Meliss. q. s. Ms. f. Haustus.*

Pulverem e Chel. cancrorum paulo minori quantitate præscripsi, ne motum sanguinis magis accelerem, quam diaphoresi jam excitatæ continuandæ par esset. Ad tuendos nervos, si pustulæ forte retrocessissent, addidi pulv. de gutteta cum aquæ lactis majori dosi diluente.

Præscripsi etiam ad capitis dolorem emplastrum vesicatorium inter scapulas applicandum, & empl. subpedalia. Et pro alimento ut pullorum jus sorberet. Quod, ut magis nutritium, in hac febre potius quam in quavis alia, præcipue in natura debilibus, præbere soleo. Quibus & adjunxit seq. Julapium ad libitum sumendum.

℞. *Aq. Meliss.* ℥viii, *Cinnamom. hord.* ℥iv, *Epidem.* ℥i, *Sach. perlati* ʒii, *Ms. f. Julapium.*

Die 3tio melius se habuit, ex omni parte. Attamen, ne remitteretur diaphoresis, præscripsi bolum sequentem.

℞. *Conf. Anth.* ʒß, *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ʒß, *Syr. Meliss. q. s. Ms. f.* Bolus sumendus cum Julapio.

Vesperi febris exacerbata est primò contingentibus symptomatibus. Quibus etiam accessit respiratio difficilis: Nec non levior diarrhœa, e lochiis diminutis. Nam excrementitia materia tentabat transitum ab utero ad intestina. Sequentem itaque bolum cum julapio sumendum præscripsi.

℞. *Conf. Anth.* ʒſs, *Theriacæ Andr.* ℈i, *Pulv. e Chel. Cancr. comp. Croci*, *an.* ℈ſ. *Syr. Meliſſæ q. ſ. Mſ. f. Bolus.*

Theriacam prætuli diaſcordio, quod non ſolum moderetur alvum; ſed & plerunque magis faveat ſudoribus. Et, omiſſis aliis aſtringentibus, crocum addidi, ut uberiorem fluxum lochiorum, ſine aſtrictione glandularum inteſtinalium, reſtituerem. Quæcunque enim inteſtina aſtringunt, ſuum etiam utero affectum imprimunt. Quod in primis advertendum eſt, ne ex uno ſanato ſymptomate aliud generetur.

Veruntamen, ne bolus ſupra dictus minus ſit efficax, ſeq. julapium præſcripſi in promptu habendum.

℞. *Aq. Ceraſ. nigr.* ℥viii. *Cinam. hord.* ℥iv. *Epidem.* ℥j, *Conf. Fracaſt.* ʒj, *Conf. de Hyacinth. ſine od.* ℈ſ. *Syr. de Menth.* ℥j, *Mſ. f. Julap. de quo ſumat. Cochl.* iv. *poſt ſedes ſingulas*. Et ne quid mali accideret ex opiatis, præſcripſi veſicatoria carpis applicanda. Quæ etiam in diarrhæa nonnunquam proſunt, dum materiam morbificam ad exteriora revellunt.

Die 4to a ſumpto bolo theriacali ſomnum ſudoremque ſecutos fuiſſe intellexi. Unde & omnia ſymptomata in meliorem partem inclinarunt. Neque aſtringenti julapii opus erat. Præſcripſi itaque bolum cum julapio perlato repetendum. At ſine theriaca; quod hic minus calida ad continuandam diaphoreſin viderentur ſufficere. Et inefficacis medicamenti, majore quantitate quam par eſt adhibiti, exemplum habemus in ſalivatione. Hanc enim ſæpe, & præcipue in debilibus, mercurii dulcis gr. v. vel x, ſingulis noctibus ſumpta, felicius producunt, quam ejuſdem medicamenti tripla doſis. Cujus etiam rei teſtis eſt D. *Tindal* pharmacopœus. Qui, cum hanc methodum cuidam patienti præſcripſiſſen, multa admiratione dixit, ſe nil inde expectare: nuperrime enim doſes multo majores prædictæ patientis filiæ, a magni nominis Chirurgo dari, & vel undecim hebdomadas fruſtra continuari, viderat. Verum mercurius dulcis nimia quantitate ſumptus ſanguinis motum adeo accelerat, ut materiam, quæ ex mediocri doſi per glandulas ſalivales ſecerni ſolet, vomitione aut ſedibus expellat. Et notum eſt, in melancholicis alvum facilius ſubduci medicamentis lenitivis, quam catharticis pleriſque fortioribus. Et pari modo ſudor jam profluens, diaphoreticorum doſin augendo vel nimis frequenter repetendo, ſæpe in ardorem deſinit.

Attamen ne ad continuandum ſudorem deeſſet materia, Apozem. ſeq. præſcripſi.

℞. *Rad. Fragar. Chelid. major. an.* ℥ſs. *fol. Meliſſ. Fragar. Chelid. an.* p. *ij. Sem. Card. bened.* ʒij. *flor. Cordial. an. p.* ß, *Coquantur in Aq. font. q. ſ. Colature* ℔iß. *adde Aq. Epidem.* ℥ij, *Mſ. f. Apozema.*

Veſperi rediit exacerbatio, ſed multo levius. Bolum itaque theriacalem repetendum præſcripſi. Deinde, poſt horas ſex, bolum ſine theriaca: Et emplaſtra ſubpedalia applicanda.

Die 5to ſymptomata quæque vidi benigniora, puſtulaſque miliares ad maturitatem properantes. Præſcripſi itaque ut in uſu boli ſine theriaca, apozematis, & julap. perſiſteret.

Quoniam tamen dyſpnæam renovari poſſe ſuſpicatus ſum, ſi exacerbationes prædictæ iterentur, donec puſtulæ exſiccatæ fuerint, alium Medicum in conſultationem vocandum monui, quem patientis amici nominarunt. Veſpere itaque convenientes ſymptomata totum illum diem fuiſſe leviora intelleximus. Jam vero vidimus omnia, nempe diarrhæam, diſpnœam, ſpirituumque defectum exacerbari. Præſcripſimus itaque ſequentia.

℞. *Pulv. e Chel. Chel. Cancr. comp. Conf. Fracaſtor. an.* ʒſs, *Syr. Caryoph. q. ſ. Mſ. f.* Bolus ſumendus ix. Cochl. i, julapii ſequentis, ſuperbibendo cochl. v.

℞. *Aq. Ceraſ. nigr.* ℥x, *Puleg. Bryon. comp. an.* ℥ii. *Margar.* pp. ʒii, *Sacch. albiſſ. q. ſ. M. f. Julapium.*

Die 6to mane, non obſtante bolo, patiens ſexies ſedem petiverat, noxque ei inquiete tranſiit. Nec jam exacerbatio omnino finita fuit. Juſſimus itaque bolum continuandum, & veſicatoria brachiis internis applicanda. Quibus addidimus gargariſmum decocto plantaginis cum toto, & ſeq. enema.

℞. *Seri Lact. Vino Hiſp. ſeparati* ℥x, *Elect. e Baccis Laur.* ℥j, *Sach. rubr.* ʒii. *Mſ. f. Enema.*

Attamen interrogatus ſeorſum a D. Hedges, ægrotæ matre; Quid ad magnum illum ſpirituum defectum ſit faciendum? Suaſi, ut in Aq. Lact. hauſtulo croci ſumeret ℈ſ, & poſt aliquot horas repeteret.

Veſperi nobis narratum eſt, patientem omiſiſſe bolum cum diaſcordio. Sed croci, ut a me præſcripti, uſu repetito, levioribus ſymptomatibus diem tranſegiſſe. Nam ex leni ſudore puſtulæ miliares laudabili modo ſe extulerunt. A juvantibus itaque indicationem ſumentes præſcripſimus pulverem ſequentem.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ʒſs, *Croci Pulv. gr.* vi, *Mſ. f.* Pulvis ſexta quaque hora ſumendus cum julapio.

Die 7mo viſa eſt optime ſe habere. Alvus ei mediocriter ſoluta fuit; nempe longioribus intervallis, & ſine virium jactura. Neque inde puſtulæ miliares diſparuere. Quamobrem, ut in uſu alterno boli ſine diaſcordio, & pulveris ultimo præſcripti cum julapio, perſiſteret decrevimus.

Veſperi ſymptomata, cum difficili reſpiratione & diarrhæa, exacerbata ſunt. Quare & præſcripſimus bolum cum diaſcordio, & reliqua ut antea.

Die 8vo etiamſi bolum ſumpſiſſet cum diaſcordio, haud tamen ita bene ſudaſſe aut dormiiſſe, ac poſt bolum theriacalem a me præſcriptum aſtantes ajebant. Magis enim inquieta fuit & calida, difficiliuſque adhuc reſpirabat. Præſcripſimus itaque, ut in uſu pulveris perſiſteret.

Veſpere videbatur novam pati exacerbationem. Ego vero ultimam nondum penitus finitam eſſe cenſui. Loco itaque boli diaſcordialis theriacalem præſcripſimus repetendum.

Die 9no intelleximus, noctem præcedentem fuiſſe facillimam. Et jam quæque ſymptomata benigna, puſtulaſque miliares, & numero & mole auctas vidimus. Præſcripſimus itaque in exacerbationis intervallis bolum ſine diaſcordio aut theriaca ſumendum. Opiata enim tempore exacerbationis ſumpta melius operari, expertum habeo: præcipue ſi veſicatoria ſimul applicarentur.

Die 10mo, poſt noctem valde pacatam, ægrotam ſpirituum ſummo defectu, madore frigido & univerſali, præcipue in manibus, fractam mirati ſumus. Præſcripſimus itaque croci ℈ſs, ex hauſtulo Aq. Lact. bibendum; & ſuppoſitorium ex melle ſpec. hier. cocto intrudendum. Ut lap. Goenſ. ℈i, cum croci gr. vj, ſumeret ſexta quaque hora: hauſtumque cum croco in languoribus & madore frigido. Nec non apozema pectorale, cum linctu oleoſo, ad moderandam tuſſiculam jam primo ortam, ne puſtulis ad ſiccitatem tendentibus materiæ morbificæ reſiduum in pulmones irrueret.

Diebus ſequentibus nihil præter julapium perlatum & crocum, in languoribus ſumendum, & diætam nutritiam, præſcriptum eſt. Quibus adeo vires patientis auctæ ſunt, ut poſtea materiæ morbificæ reliquiæ in mammarum glandulas tuto ſecernerentur. Verum ad ejus imbecillitatem habita ratione, pilula tart. quercet. aliquot vicibus ſumpta, materiæ prædictæ maturationem tardare volui. Quo facto, ita bene res ceſſit ſub cura D. *Bernard.* Chirurgi Regii, ut paulatim, & pene ſine dolore, pus generaretur, & paucis poſt diebus optime convaluerit.

Veruntamen paulo ante proximum puerperium narravit Medico magni nominis ſe ſub præcedente, febre correptam fuiſſe; & ex calore, quem ſenſit interno, timere ne ſimiliter recurreret. Quare ille Medicus ſanguinis ℥x venæ ſectione emittendas conſuluit. Qua facta, ut fœtum in utero languidius moveri ſtatim ſenſerit; itaque cum ad partum ventum eſſet, adeo debilitata fuit, ut antequam illam adire potuerim, in ipſo conatu, ad excludendum fœtum (etiamſi hic rite poſitum) neceſſario, ſupremum diem obierit.

Historia Febris Miliaris, ex Frigore prope Mortalis.

SUb finem mensis Julii 1706. vocatus sum ad filiam Dom. *Smith* in area, *Bartholomevv close* vulgo vocata, statim post partum. Cui obstetricis officium præstitit D. *Summers*, & D. *Springet* pharmacopœi.

Post partum passa est fluxum lochiorum nimium, cum pectoris oppressione maxima spirituumque defectu: nec non frequenti pulsu ac debili, manibusque superius pene frigidis. Quorum symptomatum, cum nulla causa, sive ad infantem, sive placentam, habita ratione, apparuerit: a quodam febrili calore, ejus spiritus exhalante, & simul frangente vasorum vim retinendi, pendere videbantur, febremque miliarem, latentem monstrare. Sequentia itaque præscripsi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Castor. gr.* iv. *Syr. Paralys. q. s. Mf. f. Bolus in Cochl.* j. *Julapii perlati communis sumendus, superbib. Cochl.* iv. *vel* v. Id scilicet mihimet ipsi proposui, ut, facta per diaphoresim secretione mediocri, moderare uterinam. Nam ut sanguinis fermentatio aut motus violentior secretionem minuit: ita & altera evacuatio alteram. Quem duplicem aphorismum, ex multiplici mea observatione enatum, habeo. Neque adeo tuto vel astringentia præscripsissem, vel opiata. Dum ex nimio lochiorum fluxu, hoc modo diminuto, forsan & fluxus naturalis defectus sequeretur. Cujus rei effectus quantum metuendi sunt, tam Medici, quam obstetrices bene norunt.

Meæque in hac re conjecturæ sumpti medicamenti operatio dedit suffragium. Nam boli usum, ut spirituum antea depressorum elevatio, ita & lochiorum diminutio secuta est.

Dehinc, etiamsi prænoverim, febrem suam naturam brevi patefacturam: ne tamen patientis amici studere me lucro putarent, de illa tacens, consului, ut in usu boli mane, & vesperi persisteret, in lecto maneret, seque ab omnium consortio averteret. Ut tranquilli esset animi, pro cibo sumeret pulli gallinacei brodium, nec non decoctum evenarum excorticarum vinosum; & pro potu ordinario, possetum salviarum; addendo singulis haustibus spiritus cornu cervi guttas aliquot, si diaphoresis remissio contigerit; & in languoribus salis vol. oleosi similiter. Hoc facto, patienti in aliquot dies valedixi.

Deinde redeunti mihi narratum est ab adstantibus, mea mandata diligenter illam observasse, & mediocri usam fuisse valetudine; vaporibus solis (ut locuti sunt) exceptis. Spirituum enim defectum, pectusque oppressum passa est, cum vigiliis & animi perturbatione ex obrepente somno. Calore enim & frigore alternis vicibus, sed inæqualibus intervallis, & præcipue in sudoris intermissione recurrentibus, affecta est. E quibus symptomatibus adhuc certius prævidi, pustulas miliares se tandem exhibituras.

Hujusmodi fere statum febris retinuit usque ad diem Augusti undecimum. Ubi a prandio vocatus sum ad illam, syncope ex improviso correptam: quamque brevi morituram amici æstimarunt. Cum illi adsim, e lecto surrexisse intellexi, & deinde statim in syncopen incidisse: nec ab ea evasisse, donec in lectum redierit. Ego vero pustulas miliares editas fuisse subolens, & ab irruente frigore retrocessisse; eas equidem in denudato pectore deprehendi, sed inter surgendum depressas.

In hoc casu non ad vehementer calida censui confugiendum, ne, nimis sanguinis accelerando motum pustularum uberiorem proventum, magisque aspectabilem impedirem. Verum istiusmodi potius elegi medicamenta, quæ, cum mitiora sint, felicius excitarent diaphoresin, & emittendo pustulas, depressos spiritus elevarent. Sequentem itaque in modum præscripsi.

℞. *Con. Acetos.* ℈j. *Bezoar. Orien. Croci an.* ℈ß. *Syr. Paralys. q. s. Mf. f. Bolus sumendus e Cochl.* j. *Julapii sequentis superbib. haustum ejusdem.*

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥.x *Angel. comp.* ℥iß. *Sacch. perlati q. s. Mf. f. Julap. de quo sumat haustulum ut supra, & in languoribus. Repetatque Bolum sexta quaque hora.*

℞. *Salis Vol. Oleos.* ℥ß. *sumat gutt.* xx. *cum potus ordinarii haustulo aliquoties in die. Et subpedalia Emplastra applicentur.*

Die 12mo multo melius se habuit. Spiritus enim nec adeo depressi sunt, neque perturbati; pustulæque magis confertæ, & expansæ, magisque extumuere. Unde eas ex frigore retrocessisse patet. Alias enim tantum progressum, tamque subitaneum fecisse, minime existimandum est. Jussi itaque ut in usu boli, & Julapii persisteret, sumeretque in languoribus Aq. Theriac. tenuioris Cochl. ij.

Die 13tio cum quæque viderim laudabilia, ne sæpe visitando tædium patienti afferrem crearemque sumendorum odium, sequentia, usque ad diem decimum septimum, continuanda jussi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Castor. gr.* iv. *Syr. Paralys. q. s. Mf. Bolus sexta quaque hora sumendus cum julapii perlati haustulo.*

℞. *Castor. gr.* vj. *Assæ fœtid. gr.* xij. *Syr. Paralys. q. s. Mf. f. pilulæ* n. vj. *sumat* ij. *in Intervallis, ad fluxum Lochiorum continuandum.*

Die 17mo pustulis jam exsiccatis, patiens usquequaque recte se habuit. Excepto quodammodo frigido madore, per intervalla, recurrente. Cui ut occurrerem, providerem que ne quid mali a pustulis jam deletis accideret: jussi, ut in usu boli dies decem persisteret. Et si e lecto surgendo defici spiritus sentiret, statim in eundem rediret, bolumque præscriptum sumeret. Quibus obtemperando præceptis, perfecte convaluit.

Historia Febris Miliaris, cum Delirio maxime furioso.

MAji 24. 1699. evocatus sum ad D. *Povvell*, in platea *Basinghall. street.* vulgo dicta, Ancillam; cui D. *Dalton* erat pharmacopœus.

Hæc primo capitis dolore, & frigore caloreque alternis, sed mitioribus, rute affecta fuit. Una cum magno spirituum defectu, & pectoris oppressione suspiria cogente. Quæ symptomata, a mensibus obstructis, & exinde vaporibus (ut vulgo loquuntur) provenire, domestici putarunt.

Cum autem indies ingravescerent, primo meæ visitationis prædicto die, illam pulsu frequenti ac debili maximoque languore vidi laborantem, adeoque vehementer delirabat, ut penitus nesciverit responsa dare; vociferabaturque, etiam in vicinorum molestiam. Unde & judicavi, hanc febrem fore miliarem. Sed ex omisso hactenus debito regimine, materiam pustulis generandis aptam, partim inhærere sanguini, & ex parte nervis impelli.

Præscripsi itaque enema, *ex Decoct. communis pro Clyst.* ℥viij. *Mellis Mercur.* ℥iij. *Sacchar. rubr. q. s. injiciendum quamprimum*, Vesicatoria etiam carpis applicanda, & ab enematibus finita operatione, bolum sequentem sexta quaque hora sumendum.

℞. *Conf. Acetos.* ℥ß. *Pulv. e Chel. Cancror. comp.* ℈j. *Croci gr.* iv. *Sem. pœon. gr.* vj. *Syr. Atripl. q. s. Mf. f. Bolus in Cochl.* j. *julap. sequentis sumendus superbib. Cochl.* iv.

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥viij. *Aq. pœon. comp. Syr. Atripl. an.* ℥j. *Mf. f. julapium.*

Ad deobstruendos menses pilulas sequentes præscripsi.

℞. *Assæ fœtid. gr.* x. *Castor. gr.* v. *Syr. Atripl. q. s. M. f. pilul.* vj. *capiat* ij. *sexta quaque hora Bolorum usui interposita.*

Et in furorem, si insomnis fuerit, ut addatur bolo circa horam quartam matutinam sumendo, *Laud. Lond. gr.* j.

Die 25to pulsus ei, ut antea, frequens ac debilis, perstititque vociferari. Non autem continuo deliravit. Bolum itaque cum laudano amici omiserunt, proinde & ipse bolum sine laudano, cum julapio, & pilulis, continuando præscripsi.

Vespere paulo melior erat morbi facies ac matutino tempore. Cœperunt enim sudores jam effluere, paucu-

paucula in pectore pustulæ miliares pullulare. Alvus tamen, enematis antea præscripti vim eludens, adhuc valde stricta fuit. Quamobrem & aliud jussi injiciendum.

℞. *Decoct. commun. pro Clyst.* ℥viij. *Elect. Lenit.* ℥j. *Conf. Hamech.* ℥ß. *Sacch. rubri q. s. Mf. f. Enema.*

Et ab enematis operatione finita, ut sumeretur bolus sequens.

℞. *Conf. Acetos.* ʒß. *pulv. Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Syr. Melissæ q. s. Mf. f. Bolus quinta quaque hora sumendus.*

His addidi mucilaginem ex semin. cydon. & psyllii decocto hordei extractam, & syr. e rubo idæo edulcoratam; sumendam cochleatim, sensimque deglutiendam.

Die 26to ab astantibus intellexi, somni paululum obrepsisse patienti post enema rejectum, totamque noctem continuasse diaphoresin. Plures etiam jam extitere pustulæ, & suspiria fuerunt rariora. Præscripsi itaque bolum repetendum.

Vesperi mihi narratum est, ægrotam omnia symptomata de novo passam fuisse: Et in vehemente suo furore se adeo in lecto jactasse, ut inde sudores subsisterent. Quos ut restituerem, spirituumque turbulentiam pacificarem, camphoræ usum, (in simili casu sæpe a me expertum) cum emulsione sequente consului.

℞. *Sem. Papav. albi* ʒij. *Amygd. dulc. excort.* n. xv. *Contund. cum decoct. Hord. q. s. affundendo deinde ejusdem decocti* ℔iij. *Edulcoretur Colatura Saccharo albo pro potu ordinario.*

Jussi etiam ut julapium repeteret, & bolum cum laudano die sequente mane.

Die 27mo dictum est, patientem a sumpto laudano vix quicquam dormire potuisse. Ex usu autem camphoræ totam noctem perstitit diaphoresis, pustulæque plures extitere. Jussi itaque bolum sine laudano continuandum.

Die 28vo eædem pustulæ miliares visæ sunt incredibili constipari numero. Quæ attamen haud usque adeo profecerunt, quin delirium vociferansque furor recurrerent. Cum itaque Antimon. diaphoretici vim, tam ad pustulas expellendas, quam ad compescendum delirium, sæpe expertus sim, sequentia præscripsi.

℞. *Antimon. Diaphor. Pulv. e Chel. Cancer. comp. an.* ℈ß. *Mf. sumatur ter de die e Cochl.* j. *Julap. sequentis, superbib. Cochl.* v.

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥vj. *Meliss.* ℥jv. *Epidem.* ℥ij. *Syr. Melissæ* ℥j. *Mf. f. Julap.*

Et ad calorem internum ac sitim, linguamque sordidam ac siccam, præscripsi Decocti Hord. ℔ij. Syr. Viol. ℥iij. edulcoratas pro potu ordinario.

Die 29no post noctem multo quietiorem quam antea, pustulæ fiunt adhuc ampliores. Unde & vociferatio, & delirium accepere temperamentum. Lingua tamen manusque aræfactæ sunt. Præscripsi itaque ut bolo addatur Lap. Prun. ℈s; ut bibat singulis diebus Apozematis ℔ij. & ut Empl. Veficat. Tibiis applicarentur.

Die 30mo omnia symptomata optabilia sunt. Quare ut persisteret in novissime præscriptorum usu ad Junii 12. consului. Tandem, circa Junii 16. præscripsi Pil. Tart. Q. ℈j. secunda vel tertia quaque nocte sumend. ad sextam vicem. Quibus sumptis, perfecte, & præter omnium domesticorum, & visitantium expectationem, convaluit.

Historia Febris Miliaris cum læsa memoria.

Aprilis 4to 1701. vocatus sum ad D. *Buller* in *Nevvington Butis*, cui ut pharmacopœus inserviebat D. *Hunter*.

Ille, dum iter ad *Londinum* confecit, maximo dorsi dolore, cum ventriculi ægritudine, vomitione & dysuria, correptus est. Quæ symptomata sibi visa sunt simpliciter nephitica. Et medicamenta quædam huc referentia frustra sumpsit. Prædicto die ad eum accessi. Et quoniam antecedentia narrando, spirituum defectum, & suspiria tacuisset, sequentem præscripsi haustum emeticum.

℞. *Salis Vitrioli Vomitivi* ʒiij. *Divide in Doses sex. Sumantur singulæ ex Aq. Jugland. comp. Cochl.* j. *superbibendo haustum posseti fol. Card. bened. alterati. Et Vomitione finita, ut sumeret Pil. Stomach. cum Gum.* ℈ij. *ad Humorum, & Vomitorii eliminandas reliquias, & ad mundificandas vias Urinarias, ut die sequente mane bibat Aquæ Strethamens.* ℔ij.

Die 5to cessabant vomitus, & ægritudo, libereque tam per urinam, quam per sedem, aqua cathartica effluxit. Dorsi tamen perstitit dolor, etiamsi mitiori gradu. Caloreque ac frigore, vicibus alternis, sed inæqualibus, captus est. Pulsus etiam illi erat frequens ac debilis. Spirituumque penuria, & pectoris oppressione suspiria provocante, vexabatur. Unde conjecturam feci, hanc febrem miliarem esse futuram & sequentia præscripsi.

℞. *Lapid. Goens. Pulv. de gutt. an.* ℈ß. *Mf. f. Pulvis e Julapii perlati haustulo sexta quaque hora sumendus.*

Die 6to Languor, & suspiria leviora sunt. Cum vero dorsi dolor potius ingravesceret, præter pulverem antea præscriptum, monui enema ex decocto communi, & melle mercuriali injiciendum. Eoque rejecto, ut Pulv. e Chel. Cancr. comp. ℈j. ex haustu sequente sumeret.

℞. *Aq. Lact. alex.* ℥iij. *Epidem. Syr. de Meconio, Ol. Amygd. dulc. an.* ℥ß. *Mf. f. Haustus. Demumque, ut paretur Mucilago ad emolliendam linguam.*

Die 7mo dolor fit mitior; spiritus autem perturbati sunt, & depressi: forsan ex sumpto syrupo e meconio nocte præcedente. Præscripsi itaque emplastra vesicatoria quamprimum brachiis internis applicanda. Et ad continuandum sudorem haustum sequentem.

℞. *Aq. Lect. alex.* ℥iij. *Epidem.* ʒß. *Lap. Goens. Pulv. de gutt.* an. ℈j. *Mf.*

Et spirituum defectu urgente, ut haustum Julapii perlati, & Aq. Theriacal. Cochl. j. aut, ij. vicibus alternis sumeret. Et ad linguam manusque jam paulisper trementes, ut cum haustu potus ordinarii spiritus Lavend. comp. gutt. xx. capiat aliquoties in die.

Die 8vo pustulæ miliares in conspectum venere. Ideoque multo lenior factus est dorsi dolor; spiritusque minus defecerunt, neque adeo sunt perturbati. Jussi itaque ut sumeret alternis vicibus haustum ultimo præscriptum, & bolum sequentem.

℞. *Bezoard. Orient. Croci an.* ℈s, *Syr. Paralis. q. Mf. f. Bolus.*

His addidi apozema ex Aq. Hordeatæ ℔ij. & syr. viol. ℥iij. Ut & medicamentis & pustularum materiæ expellendæ sit vehiculum. Nec non ad renes viasque urinarias abluendas: Alvumque plerunque strictiorem, leviter relaxandam. Et apozematis hausti Aq. Theriacalis aliquot cochlearia minuscula suasi addenda.

Die 9no auctus erat tremor, nec sine quibusdam indiciis levioris delirii. In quantum tamen pustulæ, adhuc plures majoresque extiterunt, spiritusque fuerunt minus depressi, jussi, ut in omnium antea præscriptorum usu persisteret.

Die 10mo symptomata, die præeunte mala, emendantur. Verum jam orta tussis levicula molestiam patienti attulit. Ideoque ne materiæ morbificæ reliquiæ pulmonibus post pustulas desiccatas irruerent, sequentem linctum præscripsi.

℞. *Ol. Amygd. dulc.* ℥ij. *Syr. Heder. terr. Capill. Vener. an.* ℥j. *Sacch. albiss. q. s. Ms. f. Linctus.*

Et ut loco apozematis antea præscripti bibat sequentem ptisanam instar potus ordinarii.

℞. *Decoct. pectoral. depurat. Aq. Lact. alex. an.* ℔j. *Mf.*

Et ut sumat sequentis mixturæ gutt. xx. cum haustu ptisanæ in languoribus.

℞. *Tint. Castor.* ʒij. *Salis Vol. Oleos* ʒß. *Mf. Demumque ut in usu Haustus, & Bolorum persisteret.*

Die 11mo cum omnia pene eadem ac in die præcedente viderim, jussi ultimo præscripta continuanda.

Die 12mo ex noctis præcedentis vigiliis quodammodo perturbantur spiritus; sed minime defecerunt.

Quoad

Quoad reliqua, mediocriter etiam se æger habuit; pustulæque in deficcationem inclinarunt. Ne tamen morbi reliquiæ in sanguinem nervosque transferrentur, vesicatorium inter scapulas præscripsi applicandum, usumque bolorum, & julapii perlati repetendum.

Die 15to a febre liberatur, excepta quadam spirituum perturbatione levicula. Ad quam enema repetendum jussi; bolumque cum julapio mane, & vesperi, & in languoribus sumendum, ne medicamentorum usui nimis subito desuesceret.

Die 18vo ex pilularum quarundam catharticarum usu sensit se capite multum levari. Deinceps, etiamsi pulmones præcautione antea memorata evasere salvi, ex morbi tamen reliquiis versus exteriora propulsis, apostema fuit genitum: quod sub cura D. *Hunter* brevi sanatum est.

Ex hac febre licet ægroti memoria læsa fuit maxime, exquisitæ tamen diœtæ usu, post bimestre spatium perfecte redintegrata est.

N. B. Symptoma in febre miliari primo sensibile partem antea affectam fere semper occupare; ut in casu jam supra descripto contigit.

Historia Febris Miliaris ex sumpta Emulsione Lethalis.

Die 10mo Septembris 1700. vocatus sum ad viri admodum honorab. D. *Trevor* Aurigæ uxorem, in Candelariorum societatis ædibus habitantem, & jam puerperam; cuique pharmacopœus erat D. *Hunter*.

Tertio a partu die, febrili horrore, caloreque succedente, febri lacteæ simili, correpta est. In maximum etiam languorem, pectorisque oppressionem cum suspiriis incidit, insomnis diem noctemque transegit. Quæ symptomata, cum mere hysterica vulgo putarentur; ægrota hæc hysterica etiam medicamenta, sed frustra sumpsit. Quamobrem a digniss. viro D. *Thoma Lane* Equite Aurato, cui patienti maritus olim inservierat, visitare illam exoratus sum. Quam cum primo adiverim, pulsu frequenti ac debili, perturbatis spiritibus, oppresso pectore, suspiriis caloreque interno, laborantem vidi. Et licet urina ejus esset sanorum similis; palmæ tamen caluere. Quæ omnia ut febris miliaris mihi visa sunt indicia; ita & quædam pustulæ, in illius deinde denudato pectore conspicuæ, hanc meam conjecturam comprobarunt. Præscripsi itaque secundum meam usitatam methodum pulverem sequentem, sexta quaque hora sumendum.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Croci* ℈ß. *Mſ. f. Pulvis.*

Die 11mo pustulæ miliares mirum in modum constipabantur. Unde & nox patienti transiit placidissime; spirituumque perturbatio, & suspiria fuere mediocria. Præscripsi itaque ut in pulveris, & julapii usu triduum persisteret; sumeretque in languoribus spir. C. C. guttas aliquot in potu ordinario.

Die 14to pustularum eruptio fuit adhuc magis conspicua; languore & oppressione pectoris jam devictis. Nam præter calorem internum vix quicquam mali sensit. Forsan autem perstitit iste calor, quod ægra diluentia, vel nondum, vel non satis potavisset. Ideoque lactis aquam alexiteriam instar potus ordinarii bibendam præscripsi. Et ut sumat aquæ theriacalis aliquot cochlearia in haustu ejusdem, ad servandum inter potum & medicamenta æquilibrium: præcipue, si vel languor, & oppressio recurrerent, vel remitteretur diaphoresis. Demum, ut vesicatoria brachiis internis applicarentur, tam ad pustulas fœlicius ampliandas, quam ad mala quæcunque accidentia avertenda.

Diebus 15to & 16to cum eadem esset morbi facies, ultimo præscripta censui repetenda.

Die 17mo ex usu Aq. Lactis intermisso incidit ægrota in levem dysuriam. Statim itaque D. *Hunter* pharmacopœus, eoque absente alter, accersitus est. Qui dum solummodo dysuriam præ oculis haberet, emulsionis libram bibendam misit. A cujus usu statim subsitit diaphoresis, maximaque oppressione & dyspnœa prehensa fuit. Tandem & me vocarunt. Sed antequam illam adiverim, de ea conclamatum est, & brevi obiit.

Ex historia jam supra descripta patet, quam maximum periculum in hac febre ab errore, etiam minimo pendere potest.

Historia Febris Miliaris, cum Ulcere, Calculoque Renum.

Febr. 27mo 1707. vocatus sum ad D. *Couts*, in Vico *Mark lane* vulgo dicto, jam puerperam; cui D. *Hunter* ut pharmacopœus ministravit.

Annos aliquot sinistri lateris dolorem sustinuerat. Quem a splene genitum plerique ob id æstimarunt, quod prope partem lineis anticam latus occupare videretur, cum sinistri renis antica pars esset revera affecta.

Ex morbo nephritico totum ægrotæ genus nervosum imbecillitatem aliaque vitia contraxerat. In ptyalismum frequenter incidere solebat. Et per bimestre spatium ante partum passa est internum calorem. Qui (ut antea monui) sæpe & præcipue in gravidis paulo ante partum febrem miliarem præcedit. Tandem, sine obstetricis ope, fœtum enixa est.

Post dies aliquot dolorem primo sensit in sinistro latere, deinde in dextro cum horrore. Postea calore, & frigore alternis, sed inæqualibus intervallis, vexabatur.

Die quo illam primo visitavi, pulsus ei erat frequens ac debilis; lingua subalba & humida, fere sanorum similis; quemadmodum & urina, sed sine sedimento. Calor & frigus irregulares habuere vices. In dorso minus calor erat mediocris, cum palmæ fervescerent. Ut ab illa dormitura avolavit somnus; ita & spiritus ejus tumultuaria quadam perturbatione commoti sunt. His etiam sonitus aurium, palpitatio cordis, dyspnœa irregulariter repetita, maximaque oppressio cum suspiriis, accessere. Nonnunquam item tremuere manus. Et a ptyalismo omnino suppresso, lochiisque parce effluentibus, tum deliravit, tum motibus convulsivis levioribus correpta fuit. A quibus symptomatibus, febrem hanc esse censui miliarem. Et præcipue a spirituum defectu, & pectoris oppressione cum suspiriis, mihi hujus febris signis pathognomonicis, & a dispnœa, tremore, & debilitate, febrem præcedentibus, periculosam esse intellexi.

Duplicem itaque præ oculis habui indicationem. Scilicet, excitare diaphoresin, & ad symptomata sigillatim respicere.

Ut priori satisfacerem, & ad lochia restituenda, dyspnœamque levandam, bolum sequentem præscripsi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp. Sperm. Ceti an.* ℈j. *Castor. gr. iv. Syr. e Mecon. q. s. Mſ. f. Bolus cum Julapii sequentis haustu sexta quaque hora sumendus.*

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥ß. *Bryon. comp.* ℥jß. *Sach. albiss. q. s. Mſ. f. Julapium, de quo sumat haustum ut supra & in languoribus.*

Porro ad dyspnœam materiamque morbificam minuendam, & caput defendendum, vesicatorium nuchæ applicandum jussi.

Ad renovandum autem ptyalismum, sanguinemque diluendum, eoque modo pustularum egressum promovendum, & ne dysuria ex empl. vesicatorio contingeret, sequens apozema præscripsi.

℞. *Decocti Pector.* ℔jß. *Aq. Pæon. comp.* ℥jß. *Syr. de Alth. Jujubin. an.* ℥j. *Mſ. f. Apozema, de quo sumat haustum frequenter.*

Et ad promovendam diaphoresin, ut Sp. corn. C. gutt. xx. hausti apozematis adderentur.

Deinde ad lateris dolorem leniendum, haustum sequentem, cum pulv. e chel. cancror. comp. ℈j. sumendum præscripsi.

℞. *Aq. Melifs.* ℥ij. *Bryon. comp. Syr. de Mecon. Ol. Amyd. dulc. an.* ℥ß. *Mſ. f. Haustus.*

Et quo melius restitueretur ptyalismus, quoddam gargarisma, a patiente antea probatum, permisi usurpandum.

Ad hæc

Ad hæc omni loquacitate, & visitantium turba ægrotæ interdixi. Ut si insomnis fuerit, saltem tranquillitate frueretur. Suasi etiam, ut posset um salviatum, & calidulum affatim bibat, ad calorem internum minuendum, meliusque producendam diaphoresin.

Die 28vo dolor lateris multo fuit remissior, & jam quiete jacuit, etiamsi nox sine somno præteriisset. Caput etiam pacatius, & respiratio facilior. Pulsus tamen frequens adhuc, & debilis; at cum motu magis æquabili. Quin & palpitatio cordis, tremorque perstitere, & convulsivorum motuum quædam specimina; lenis tamen jam orta fuit & universalis diaphoresis. Calor item externus magis regularis, & in manu ubique sui similis. Lingua & urina eædem ac die præcedente. Et quamvis pectus adhuc fuerit oppressum, spiritusque defecerint; rariora tamen trahebat suspiria; Quibus omnibus perpensis sequentia præscripsi.

℞. *Pulv. Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Croci*, *Pulv. de gutt. an.* ℈ß. *Syr. Pœon. comp. q. s. Mf. f. Bolus circa tertiam pomeridianam sumendus, & deinceps sexta quaque hora, cum Julapii sequentis haustulo.*

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥x. *Pœon. comp.* ℥jß. *Sacch. albiss. q. s. Mf. f. Julap.*

Et ut Apozema antea præscriptum continuaretur.

Cum vero cubicularia me jam discessuro submissiori voce fuisset allocuta; contigit, ut ægrota putaret illam dixisse, se brevi fore maniacam. Quod ei adeo perturbavit animum, ut paulo post in delirium (a quo ex primo meo præscripto huc usque immunis fuerat) de novo incidit. Pharmacopœus itaque missus est indicare mihi, quod Domino *Couts* gratum foret, si Medicum, jam a multis annis sibi suisque ordinarium, meis associarem consiliis; ut si forsan alio fuerim avocatus, ille in promptu esset.

Vesperi convenimus. Et statim a consultatione inita, iste Medicus, primariam indicationem pro continuanda diaphoresi flocci faciens, medicamentis valde calorificis opus esse urget. Quibus a me rejectis, sequentia præscripsimus.

℞. *Lapid. Goens.* ℈ß. *Oculor. Cancr.* pp. ℈j. *Croci*, gr. iv. *Syr. Pœon. comp. q. s. Mf. f. Bolus hora nona sumendus in Cochl.* j. *Julapii sequentibus superbib. Cochl.* v.

℞. *Aq. Meliss.* ℥vj. *Puleg. Bryon. comp. an.* ℥jß. *Oculor. Cancr.* pp. *Marg.* pp. *an.* ℈ij. *Sacchar. albiss. q. s. Mf. Julapium.*

Et ut applicentur emplastra epispastica super carpis.

Martii 1mo nobis narratum est, patientem, nocte præcedente insomnem fuisse; & jam inquietudine, calore, & delirio laborare vidimus: medicamentum enim sudorificum, diluensque omissa fuere. Proposui itaque antimonii diaphoretici usum; medicamenti, scilicet ad pustulas miliares emittendas nec non ad levandum delirium, a me sæpissime probati. Ille vero, postquam diu renixus est, tandem mihi assensit; convenitque inter nos sequentia præscribere.

℞. *Antimon. Diaphor.* ℈j. *Lap. Goens. gr.* xij. *Castorei grana aliquot*, *Syr. Caryophil. q. s. Mf. f. Bolus sexta quaque hora sumend. cum Julapio antea præscripto.*

Et ut emplastra subpedalia applicarentur.

Die 2do involuntarie quidem urina extillaverat; sed id a vesicatoriis, ut videbatur. Domiti enim delirii loco sana mens rediit. Respiratio etiam erat facilior; motusque convulsivi vix quicquam sensibiles. Vidimusque pustulam quandam rubram super inspecto collo. Quod alter Medicus, hanc febrem haud esse miliarem, arguere contendit. Quem errorem postquam illi ex aliis symptomatibus patefecissem; concordi animo eadem quæ ultimo præscripta sunt continuari jussimus.

Die 3io in denudato pectore pustulas miliares absque ullis alterius generis conspeximus. Unde & quæque lentia sunt symptomata. Quamvis enim per noctem pene insomnis fuisset, ex leni tamen diaphoresi, quietudine, animique tranquillitate, & respiratione facili fruebatur.

Nihilominus ille idem Medicus, eorum loco, quorum usu finem desideratum obtinuimus, calida medicamenta, ad spiritus, ut ajebat, exaltandos, usurpari voluit. Ego vero, post longam discrepationem, cum assentire minime ausus sim, ipsum, ut per se faceret exprimentum, permisi. Interim pharmacopœum cubiculariamque monui, ut horum calidorum effectum accuratissime notarent. Ille vero sequentia præscripsit.

℞. *Conf. Alcherm. sine odor.* ℈ß. *Pulv. e chel. cancr. comp. Lapid. contray. an. gr.* xij. *Salis Succin. gr.* v. *castor, gr.* iij. *Syr. e cort. citr. q. s. Mf. f. Bolus sumendus quinta quaque hora, superbib. Julap. sequ. cochl.* iv.

℞. *Aq. Melis. Lact. alex. an.* ℥jv. *Scordii comp.* ℥ij. *Bryon. comn.* ℥jß. *Margar.* pp. ℈jv. *Sacch. albiss. q. s. Mf. f. Julapium, sumendum ut supra præscriptum est, & pro libitu in languoribus.*

Die 4to nobis narratum est, ægrotæ noctem valde inquiete transiisse. Ita ut præ anxia quadam ægritudine sudores calidi per totum corpus ei effusi sint, & (ut asseveravit pedissequa) lintea mordere cogeretur. Ad hæc, maxima oppressione & dyspnœa, motibusque convulsivis magnis, & frequenter repetitis afflicta fuit. Quæ omnia pulsus frequentissimus, & vermicularis comitabatur.

Forsan prædicta dosis, quoad quantitatem, non adeo calorifica videbatur. Cum tamen brevioribus intervallis, & ab ægrota, jam & antehac ad febrilem effervescentiam proclivi, sumeretur; & ubi ren suo proprio morbo fuit affectus, minor dosis, instar majoris valere potuit.

Cæterum ille alter Medicus, cum ad consultandum secessserimus, a me quæsivit, quid esset tandem faciendum. Ego vero respondere haud dubitavi, locum consultandi dari nullum, nec quidem sperandi. Ille vero a sudoribus salutem promisit. E contra, eos ex agonia, & morbi veneno esse more colliquativos admonui. Demum, post quædam alia hic illic objecta sequentia præscripta sunt.

Applicentur empl. vesicat. ampla, & acria femoribus internis. Et repetantur subpedalia.

℞. *Bezoar. Orient.* ℈j. *Antimon. Diaphoret. gr.* xii. *Conf. Alcherm. sine odor.* ℈j. *Syr. Caroyoph. q. s. Mf. f. Bolus quamprimum sumendus, superbib. Julapii ultimo præscripti Cochl.* iv.

℞. *Tinct. Castor.* ℥ij. *Capiat gutt.* xvi. *in haustu potus ordinarii.*

℞. *Decoct. alb.* ℔ jß. *Aq. Cinnam. hord.* ℥iv. *Sacch. albi q. s. Mf. pro potu ordinario.* Sed, antequam parata erant medicamenta, ægrota hæc mortua est.

In dissecto cadavere intestina, ut sæpe solent, flatibus valde distenta vidimus; & illorum vasa capillaria sanguine referta. Majora vero, & præcipue in peritonei interna superficie, stagnante sanguine quasi nigricantia, gangrænæ similitudinem præ se ferebant: scilicet, circa dextrum latus, ubi nuper ægra de dolore maxime querebatur. Nam antea latus præcipue sinistrum ei doluit. Ideoque sinistri renis parenchyma conspeximus absumptum, tunicasque pure plenas, & calculo magno, cum quibusdam parvulis infima, & antica parte positis. Ren dexter videbatur fere sanus; & similiter hepar, atque uterus. Vesica vero fellea bile flavissima, & subflavis lapillis distenta erat.

Ex his patet, dolorem diuturnum, & in recensione symptomatum memoratum, a sinistri renis calculo; hecticam autem intemperiem, ab ulcere, & forsan e vesicæ felleæ lapillis, bilis exitum præcludentibus, pendere. Doloremque recentem in regione dextra a stagnante sanguine. Qualem dolorem, hoc est recentem, in aliis etiam cadaveribus sanguinis stagnationi conjunctum sæpe comperi.

Historia Variolarum cum pustulis Miliaribus.

JUlii 15. 1706. vocatus sum ad Dominam *Bek*, D. *Bek* Mercatoris celebris uxorem; quæ tum temporis, apud *Hampstedium* commorata est; cuique D. *Schervood* erat pharmacopœus. Hæc, cum antea perfecta valetudine usa fuisset; 14to die Julii, dolore dorsi vehementi, cum oppressione pectoris, atque

que altis suspiriis, spirituumque defectu, correpta est. Ex quibus symptomatibus, febris miliaris signis pathognomonicis, novi hanc esse hujus generis, pustulasque miliares se brevi exhibituras prædixi. Et de expectandis variolis feci etiam conjecturam. Eo magis probabilem, quod tum temporis longe lateque grassabantur. Consului itaque illam ad visitationes facilitandas, in *Londinum* deferri. Et ut tutius suum iter perficeret, *Pulverem ex Bezoar. Orient. & Pul. e Chel. Cancr. comp. an.* ℈j. *sumendum præscripsi.*

Die 16to variolæ cum pustulis miliaribus interjectis emicuere. Præscripsi itaque pulv. e chel. cancr. comp. ℈j. cum Julapii perlati communis haustulo, sexta quaque hora sumendum. Ad præveniendam diarrhœam dyspnœamque, tum decoctum album, tum pectorale, alternis vicibus bibenda. Quibus etiam provisum est, ne pustularum miliarium variolarumque materiæ emittendæ desit vehiculum: & ut melius linguæ viscositas inhiberi possit. Præscripsi etiam astringens gargarisma, ut ejus usu variolas de faucibus repellerem.

Die 17. pustulæ miliares, &c. variolæ numerosius extabant. Capite, gutture, Thorace, ventriculo, ægra bene se habebat. Oppressio etiam, & defectus spirituum fuere mitiores. Tantum insomnis erat, ut febre miliari correpti solent. Suasi itaque ut in omnium die præcedente præscriptorum usu persisteret.

Vespere paulum delirabat. Non a pustularum miliarium aut variolarum paucitate, satis enim erant numerosæ; sed ex perpetuis vigiliis. Ad quam confectionem Fracastorii, in hac febre vel laudano vel diacordio potiorem, in sequente haustu præscripsi.

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥iij. *Epid.* ʒiij. *Conf. Fracast.* ℈j. *Ms. f. Haustus persistente Delirio sumendus.*

Die 18vo a nocturno somno delirium pacatum fuit. Ægrota autem embrionis recenter concepti abortum, verum absque ullo malo symptomate, passa est. Jussi itaque ut in usu antea præscriptorum persisteret. Addendo pulv. e chel. cancr. comp. singulis scrupulis margarit. pp. gr. vij. quo certius, & a diarrhœa, & a nimio lochiorum fluxu præcaverem.

Vespere variolæ satis erant conspicuæ. Ægrota tamen summa pectoris oppressione, spirituumque defectu laborabat cum suspiriis. Quæ symptomata, cum lenem & continuam diaphoresin indicaverint, præscripsi pulv. e chel. cancr. comp. usum sine margaritis, & cum Julapio seq.

℞. *Aq. Meliss.* ℥viij. *Pœon. comp.* ℥ij. *Syr. Caryophil.* ℥j. *Ms. f. Julap.*

Suasi etiam ut persisteret in usu apozematis pectoralis, addendo singulis haustibus spir. C.C. gutt. xx. Tum ad levanda ex oppressione suspiria, tum ad continuandam uberiorem diaphoresin. Ubi enim per se extant variolæ, spiritusque elevari possunt sine diaphoresi; sale volatili oleoso potius quam spiritu C. cervi utor.

Die 19no facies atque artus paulisper tumuere. Variolæ autem pleræque exsiccæ, & colore quasi corneæ videbantur. Oppressio etiam magna erat, & suspiriis conjuncta; sed sine spirituum defectu. Habita itaque ratione ad partium & variolarum tumorem, & pustularum miliarium eruptionem, julapium seq. præscripsi.

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥x. *Pœon. comp.* ℥jß. *Confect. Fracast.* ʒj. *Spec. Conf. de Hyacinth. sine odorat.* ℈ij. *Syr. e Mecon. & e Cort. Citr. an.* ℥ß. *Ms. f. Julap. de quo sumat Cochl. iv. tertia quaque hora.* Eo fine, ut ex dosibus, brevioribus intervallis sumptis, ægra perpetua quietudine in lecto jaceret. Eoque modo a frigore externo, & non semper variolarum, vesicularum tamen miliarum eruptioni inimico, præcaveretur. Præscripsi etiam, ut ad tussim dyspnœamque saltem minuendas, in usu apozematis pectoralis persisteret. Et cum variolæ jam & in collo & in toto corpore plene expulsæ fuerint, loco astringentis gargarismatis lenientem substitui.

Vespere quiete, sed pene insomnis, jacuerat. In vola manuum, ubi cutis valde crassa, variolæ videbantur vesiculæ sero limpido plenæ; in aliis partibus quasi exsiccæ. Præscripsi itaque, ut in apozematis pectoralis frequentia persisteret; scilicet, ad materiam & variolis & salivationi præbendam. Et ad majorem cautelam, ne aut variolæ aut pustulæ miliares versus interiora remearent, haustui apozematis, aquæ theriacal. cochl. j. sæpe addendum monui. Et ut tumorem partium promoverem, hora somni haustum sequentem bibendum.

℞. *Aq. Paralys.* ℥ij. *Theriacal.* ʒiij. *Confectionis Fracastorei* ℈j. *Syr. de Mecon.* ʒß. *Ms. f. Haustus.*

Die 20mo omnia in eodem statu perdurarunt symptomata. Jussi itaque ut in usu mixturæ pacificæ antea præscriptæ quarta quaque hora persisteret. Et in usu apozematis, julapii, & gargarismatis.

Vespere, cum eadem videretur morbi facies, eadem quæ prius præscripsi continuanda. Et ut Julapii sequentis haustum sumeret in languoribus.

℞. *Aq. Meliss.* ℥x. *Pœon. comp. Epidem. an.* ℥jß. *Syr. Pœon. comp. q. s. Ms. f. Julapium.*

Die 21mo ægra fere eadem ac antea. Id tantum jam querebatur, totum corpus vehementer prurire. Præscripsi itaque ut in usu omnium persisteret, præcipue, mixturæ pacificæ, ne inquietudine ex pruritu pateret frigori, eoque pustulæ miliares recederent.

Vespere, cum in eodem statu fuisset ac matutino tempore, visum est omnia jubere continuari. Eo potius, quod ex usu apozematis pectoralis gargarismatisque frequente omisso, salivationem (ut in variolis siccioribus, & corneis solet) sisti viderim. Hincque patet, cur multi, circa diem a morbi principio undecimum moriuntur. Nimirum, quod nimis parce ad diluendum attenuandumque sanguinem, & materiam in salivationem præparandam biberent. Unde & oneri succumbit natura, faucium subsidit tumor, cum gravissima dyspnœa, quæcunque expectorantia eludente; demumque ex alvo semel aut bis soluta, vel mensium effluxu, subito mortem obeunt. Calida quoque medicamenta, a multis præscripta, dispnœam siccitatemque gutturis, & linguæ inferendo, simili epilogo præludunt. Semper itaque usque ab initio, & per totum progressum morbi, diluentia præscribo. Nec cerevisiam tenuem pane tosto alteratam prohibeo; nisi ægritudo, vel nausea, vomitio, vel diarrhœa contraindicaverint.

In difficili respiratione, & ubi salivatione maxime opus est, indicationes pro medicamentis valde calidis nullas agnosco. Cæterum, si forsan, non obstante eorum usu, patientes evadant, viribus naturæ referendum est. Partium extumescentiam opiata satis bene promovent; & salivationem diluentia. Calida autem medicamenta, sanguinis accelerando motum, utrumque inhibent. Etenim fermentatio, & secretio contemporaneæ, nullo modo consistunt. Cujus rei exemplum nuperrime vidi singulare in domino *Hatsell.* cui pharmacopœus erat D. *Lancashire.* Is enim cum mali moris variolis laboraret, & ex sumpta tincturæ croci, vel confect. alchermes tantum pusilla dosi, febris vehementius accenderetur, coactus sum oculos cancrorum, margaritas, & similia, cum diluentibus præscribere. Quorum benigna vi ægrotum ex orci faucibus ereptum sanavi. Sed ad historiam præ manibus jam redeo.

Die 22do intellexi generosam mulierem, cujus hic casum narro, nocte præcedente vix dormiisse. Multum de calore interno querebatur, palluitque urina. Unde & metastasim materiæ, aut pustularum miliarium, aut variolarum metui. Præscripsi itaque sequentia.

℞. *Decoct. Pectoral. depurat. Aq. Lact. alex. an.* ℔j. *Theriacal.* ℥ij. *Ms. sumat haustum aliquoties in die.*

Et quo melius, non solum variolas, diluendo, sed & pustulas miliares, spiritus roborando foverem, julapium cum diascordio antea præscriptum, & alterum cordiale, una cum diluente julapio, vicissim sumenda præscripsi.

Vespere in eodem statu perstitit. Ideoque eadem medicamenta jussi continuanda.

Die 23tio nempe a morbi principio undecimo, ægrota incidit in aliquanto gravius quam hactenus periculum. Nam totam fere noctem insomnis fuerat. Potius, ut mihi videbatur, a pustularum miliarium vitio, quam variolarum. Præscripsi itaque *Pulv.*

e Chel.

e Chel. Cancr. comp. ℈j. *cum Julap. perlato sumendum octava quaque hora.*

Vespere ter alvus descenderat. Jussi itaque paregoricum antea præscriptum quamprimum repetendum. Et post singulas sedes, mixturæ cum conf. Fracast. cochl. iv. bibenda; addendumque decoctum album. Et ad alia symptomata, ut sint promptum mucilago, & gargarisma, necnon apozema pectorale spiritu sulphuris leviter acidulatum.

Die 24. narratum est, febrem totam noctem intensiorem fuisse. Facies manusque, sed hæ minus, detumuere. Ad hæc perstitit diarrhœa, defecere spiritus, respiravit difficillime, & salivatio declinavit. Quibus symptomatibus ultimo præscripta methodo occurrendum censui: Addendo oxymelitis scillit. cochl. j. aq. cinam. hord. dilutum. Et ut pulv. e chelis cancor. comp. apozematisque pectoralis in usu persisteret; cum spiritus corn. c. gutt. xvj. in singulis haustibus apozematis. Et in diarrhœam, mixturam cum confect. Fracast. statim & post singulas sedes sumendam jussi.

Vespere facilius respirabat. Verum ex sumpto exymelite scillitico aliquoties vomuerat. Julapii itaque sequentis haustum urgente vomitu bibendum præscripsi.

♃. *Aq. Menth.* ℥x. *Pœon. comp.* ℥jß. *Spirit. Menthæ gutt.* x. *Syrup. Menth.* ℥j. *Mſ. f. Julapium.*

Die 25to narratum est patientem nocte præcedente calore febrili valde accenso gravatam fuisse; nec non delirio, respiratione difficili, & diarrhœa: minime autem modo paroxysmi regularis. Variolas etiam ubique nigricantes, quasi gangræna tactas, apparuisse. At cum mane accederem, symptomata hæc vidi maxime diminuta, & vomitio penitus suppressa. Ad tracheæ autem, quam nunc passa est, strangulationem, pilulas sequentes sumendas curavi.

♃. *Castor. gr.* vj. *Assæ fœtid. gr.* xij. *Syr. Paralyſ. q. ſ. Mſ. f. Pil.* n. vj. Et ut persisteret in usu ultimo præscriptorum.

Vespere exacerbatio febrilis, cum vigiliis, delirio, dyspnœa, sedibus, motibusque convulsivis, fuit repetita. Emplastra itaque subpedalia, vesicatorium inter scapulas, bolumque cum julapio sequentem præscripsi.

♃. *Spermat. Ceti, & Pulv. Cancr. comp. an.* ℈j. *Laud. Lond. gr.* j. *Syr. Paralyſ. q. ſ. Mſ. f. Bolus sumendus statim, superbibendo Julap. seq. Cochl.* iv. *& deinceps per intervalla.*

♃. *Aq. Rutæ,* ℥x. *Pœon. comp.* ℥ijß. *Sacchar. albi q. ſ. Mſ. f. Julapium.* Ut persistat in usu apozematis pectoralis, & mixtura cum confect. Fracast. pro re nata.

Die 26to intellexi, noctu ægram perturbatam fuisse inquietudine, & delirio, nec non sedibus, spirituum defectu; sed sine suffocatione. Imperavi itaque ut in usu ultimo præscriptorum persisteret.

Vespere caloris exacerbatio renovatur. Mitius autem deliravit, sedesque paulo restrictæ sunt. Præscripsi itaque omnia continuanda; & urgente delirio, vesicatoria brachiis applicanda.

Die 27mo relatum est, noctem ægrotam pessime sustinuisse. Nam ex reaccensa febre deliravit cum vociferatione. Quamobrem, & curatrix præscripta vesicatoria apposuit: Et ex vesicis apertis tam febris quam delirium multum levabantur. Jussi itaque, ut tinctura corticis Peruviani in promptu esset. Interim ad sitim sedandam, ut lactis aquam alexit. saccharo edulcoratam biberet, & persisteret in usu reliquorum præscriptorum pro re nata.

Observandum est, post apertas vesicas emplastris excitatas, salivationem fuisse redintegratam, & ad diem hinc usque quartum perstitisse. Unde constat, in variolis, durante salivatione, medicamenta calida minime ad rem esse, nisi magnum aliquod symptoma indicaverit; & jam tum multum ea debere esse diluentia.

Eodem die circa meridiem ad patientem accedens vidi illam, inquietudine, delirio, dyspnœa, suffocatione, sedibusque immunem. Calorem solummodo sensit internum, illius, qui febri miliari, vel corticis Peruviani in febre intermittente præpropero usui succedit, non absimilem. Ad quem præscripsi margar. pp. ℈j. quinta quaque hora sumendum, cujus efficaciam, ad hujusmodi calorem extinguendum, frequenter expertus sum.

Vespere febrilis caloris erat expers, nondum tamen alvus substitit. Volui itaque, ut sumeret perlatum pulverem in forma boli, quo in ventriculo, & intestinis diutius maneret, transiretque melius in venas. Et ut decoctum album mixturamque ex conf. Fracast. &c. in promptu haberet.

Die 28. minus caluit, sedesque pauciores sunt; Nec recurrere reliqua symptomata. Præscripsi itaque ut in usu decocti albi, bolique cum julapio sexta quaque hora persisteret.

Vespere in eodem statu erat laudabili quo mane. Ne tamen a vesicarum ulceribus, nimis cito desiccatis, morbificæ materiæ pars superesset, jussi vesicatoria pone aures applicanda. Scilicet ut cathartici vicem explerent, donec purgatio per alvum foret tempestiva. Et ut julapii & decocti albi usus continuaretur.

Die 29no similiter ut pridie se habuit. Quemadmodum & diebus 30mo & 31mo. Quapropter & jussi, ut in usu pilularum ex assa fœtida &c. & julapii persisteret. Et hoc die 31mo præscripsi pipulæ stomachicæ cum gum. ʒß. hora somni sumendam, & mane seq. syr. rosacei solutivi ℥j.

August. 1mo. ter quaterve alvus laxa fuit bonis avibus.

2do Usa est Julapio, & pilulis de assa fœtida, &c.

3tio & 4to & deinde 5to & 6to pilulas catharticas & syrupum repetendo, a morbo periculosissimo omnino convaluit.

Historia Febris Exitialis, ubi Æger statim a principio sua voce fuit privatus.

Circa quintam diem Octobris 1709. digniss. Viri D. *Guilielmi Morisoni* armigeri filius, sedecim annos natus, temperie biliosus, & in iracundiam aliaque animi pathemata facile accensus, febre correptus est. In qua tempestate, ab aliquot antea hebdomadis, febris maligna Londini grassata fuerat.

Cum primum illum visitaverim, nulla pars ei doluit. Neque ulla vomitione, aut ventriculi ægritudine emetici usum indicante, tentabatur. Pulsus erat frequens ac debilis. Et usque a morbi principio magna loquendi difficultate, cum stupore, affectus est. Quibus accessere tremores subsultusque tendinum, lingua arida & subnigra, urina coloratior & clara, & utplurimum involuntarie emissa, cutisque calida, & sicca.

Hac pessimorum symptomatum apparente syndrome, accitus est D. D. *Grevv.* præscripsimus alexipharmaca ex serpentariæ radice, bezoar, &c. & paucos post dies maculis rubris, & purpureis ægroti cuticula, in primis super pectus, crura, tibiasque, fœdata fuit. Hæc symptomata, aliquando paulo mitiora, dies quatuordecim prævalebant. Postea evanuere maculæ, creveruntque adeo motus convulsivi, ut æger plures dies moribundus videretur.

Fere in morbi principio emplastrum vesicatorium capiti applicandum jussimus; ex quo recolligere mentem, & quodam modo balbutire cœpit. Deinde & morbi progressu artubus universis alia apponenda; immo & aliquibus renovanda. Semper enim exsiccatis vesicarum ulceribus ferocius ingruebant symptomata.

Deinceps, cum dies aliquot eadem vesperi exacerbari videremus, corticis Peruviani tum pulverem tum infusum, minore dosi visum est præscribere. Unde motus convulsivi suppressi sunt. Ægrotus tamen, cujus vires & ipsa caro absumptæ fuere (ita ut in coxa, in quam cubabat, sphacelismus generetur) tandem fato cessit.

Notatu non indignum est, quod morbi decem aut duodecim ultimis diebus, adeo fœtide spiraret perspiraretque ægrotus, ut cubiculum odoratis fumigare necessum esset. Et ego ipse, dum paulo propius illi, in os meum respiranti inclinarem, subito ægritudine, & languore correptus, horas aliquot in patulis agris vehi coactus sum; & inde rediens vinum Hispani-

ſpanicum montanum affatim inter prandium bibere.

Diſſectum eſt cadaver perita manu D. D. *Douglaſs*. Super pectus fuſci coloris macularum congeries adhuc erat conſpicua. In arteriis veniſque in abdomine magis conſpicuis, nil contentum erat, præter θρόμβοις nigricantis ſanguinis, mediis ſpatiis ſero omnino vacuis. Haud equidem vulgare ſpectaculum. Vel quod rarius contingeret, vel ex febribus mortuorum, rarius diſſecaremus cadavera. Etiamſi hinc conſtet, hujuſmodi cadaverum, æque ac aliorum, anatomen, haud mediocri ex uſu fore. Proindeque hanc febris, licet alterius generis, hiſtoriam appoſui; tum ut exhiberem exemplum, ad Tractatus prioris appendicem referendum; tum ut alios alia hujuſmodi exempla, in communem Medicorum uſum ſuaderem proferre.

THOMÆ SYDENHAM,

De Febre Putrida Variolis Confluentibus ſuperveniente.

CUm vel ætas jam provectior & in occaſum ruens, vel adverſa quacunt jandiu conflictor valetudo, opportunum forte ſpatium poſthac non concefferit, quo nuperas aliquot obſervationes a me (tametſi nimis ſero in vita mea) factas, circa *Febrem Secundariam* variolis confluentibus ſupervenientem, in publicum edam; veniam dabit lector, opinor, ſi paucula quædam de hoc affectu, quantumvis a morbo quem ſuperius tractavimus ſatis abhorrente, ſubnecterem.

Jamdiu alias demonſtravi quantum interſint inter variolas generis diſtincti, & confluentis: in hoc ſcilicet quod qui *Diſtincto* genere laborat, vix opis medicæ indigus, ſponte ſua, & naturæ vi convaleſcet; niſi forte ab initio diaphoreſi in lectulo continuo indulſerit. Nanque, uti pridem alibi adnotavi, qui *Diſcretis Variolis* laborat æger, cum ſatis prompte ſudoribus diffluat, ac ſibi omnia bona promittat, ſi morbi, ut ſperat, virus per cutis poros hoc pacto amandaverit; diligenter ideo huic methodo inſiſtit, tum remediis cardiacis intro aſſumptis, tum regimine calidiore, ut par eſt, adhibito; (atque hæc eo facit lubentius, quod tum ab hac methodo in principio ſibi melius videatur habere, tum etiam ad male fundatam aſtantium opinionem propius accedat.) Tandem vero eliminatis per διαφόρησιν particulis iſtis, quæ ad puſtularum elevationem, atque intumeſcentiam faciei debuerant facere, die *Octavo* qua turgeſcere, & per interſtitia puſtulis interjecta inflammari debuerat facies; flaccida e contra reperitur, & albeſcunt interſtitia, licet interim rubeſcant puſtulæ atque eleventur, etiam poſt ægri mortem. Qui ad hunc uſque diem nullo negotio manaverat ſudor, jam ſubito ſuaque ſponte evaneſcit, neque remediis ullis cardiacis, vel etiam caldiſſimis, revocari poteſt. Æger interim phrenitide corripitur, anxietate, jactatione, ægritudine vehementibus; urinam parce reddit, ac frequenter; ac tandem pauciſſimarum horarum ſpatio amicorum ſpem fallit, & ad plures migrat. Quando idem ille ſine ullo vitæ periculo a morbo convaluiſſet, ſi naturæ rem committens, nulli ſe prorſus regimini ſubjeciſſet.

At in *Variolarum Confluentium* genere longe aliter ſe res habet: licet enim hæ (niſi ſanguinis ſive per pulmones, ſive per meatus urinarios excretio primis diebus accedat) nec aſtantes admodum perterrefaciant, nec ægrum in diſcrimen aliquod vitæ adducant ad primos morbi dies; poſtea tamen iſtis diebus, ſub morbi exitu, quibus ægrum maxime periclitari jam olim monui, ita derepente ad incitas redigitur æger, ut an vita, an mors inſequatur, pariter incertum ſit. In horum numero *Undecimum* pono (ſi a primo morbi inſultu computes) ſcil. in minime crudo, at maxime vulgari confluentium genere: *Decimum quartum* in crudiore adhuc: *Decimumſeptimum* vero in omnium, quæ paſſim obviæ ſunt, genere crudiſſimo. Tametſi æger nonnunquam, ſed rarius, non ante *Diem Viceſimum Primum* fato defungatur, puſtulis uſque ad id tempus ita incruſtatis exſiccatiſque, & in carnes quaſi impactis, maxime in ipſa facie, ut ad ſeparationem nulla arte queant perduci. At vero undecimo die eget, ut plurimum primum periclitari videtur, febre atrociore, inquietudine, aliiſque ſymptomatibus una invadentibus, quæ mortem in propinquo eſſe denunciant; a qua æger, niſi ars medica interceſſerit, plerunque opprimitur. Quod ſi hoc die non ſuccumbat morbo, utique illi poſteriores, quos indicavimus, adhuc metuendi reſtant. Quinimo per ſpatium illud omne quod inter undecimum, & decimum ſeptimum interjacet, appetente veſpera, moleſtiſſimo inquietudinis quaſi paroxyſmo quotidie vexatur; & mors quaſi vi, & armis protelatur. Porro oſtendi hanc cauſam eſſe majoris minoriſve, in his variolarum generibus, periculi ægroto impendentis, quod ſcilicet in *genere Diſcreto* cum phlegmone ſive tumoris cum inflammatione (cujuſmodi ſunt puſtulæ omnes ubi primum elevantur) pauciores extiterint, ac proinde non niſi exigua puris quantitas in ſanguinem per circulationis leges foret regerenda, ubi illæ jam cœperint matureſcere; nullus ex hac parte metus eſt, ne febris nimium inſurgat, cum natura impreſſionibus in ſanguinem factis a tantillo puris, cohibendis facile par ſit. Cum vero in *genere Confluentium*, ubi corpus fere univerſum his phlegmonis protegitur, quæ poſtmodum in abſceſſulos totidem faceſſunt, tanta putis vis, diebus præfatis (in quibus puſtulæ duce natura, ἀκμὴν ſuam, vel debitam maturitatem utplurimum obtinent) per venas in ſanguinem reducitur, tanta item halituum putridorum copia ab omni corporis jam quaſi ſuppurati undique ſuperficie, in ſanguinem ſubrepit, ut febris ex hac occaſione excitata, naturæ vires penitus proſternat: atque ita extinguitur tandem æger, partim a febre, partim a veneno quod ſanguinis maſſam infecerat, jugulatus. Quapropter quando ægri incolumitas uſque adeo a variolarum paucitate, periculum vero e contra ab earumdem auctiori numero pendeat; dictat ratio, vel etiam ſenſus omnibus communis, periti Medici eſſe ita non materiam varioloſam, ſub principio morbi, regimine & cardiacis calidioribus vehementer propellere (unde nimia fit aſſimiliatio materiæ morbificæ in ſanguine contentæ, totaque corporis ſubſtantia quaſi in fomitem morbi faceſſit) ut omnem potius operam in reprimenda tam enormi, & ſubtili inflammatione collocare debeat. Nempe educto ante omnia e brachii venis ſanguine, ſi vel levis fuerit ſuſpicio, ſive a florente ægri ætate, ſive ex eo quod ſanguinem liquoribus generoſis accenderit, ſive quod vehementiores dolores in aliqua corporis parte fuerit perpeſſus, ſive denique ab immani vomitione, variolas jamjam exituras ad confluentium ſpeciem referendas; poſtea vero propinato *Emetico*, ad eundem ſcopum collimabit. Cum vero nihil æque ægrum percalefaciat, nec proinde nimis copioſam materiæ varioloſæ aſſimilationem æque promoveat, atque ægri jugis in lecto decubitus: ego illum ab uſu lectuli interdiu ſemper arceo uſque ad *Sextam diem* à prima morbi invaſione, ſive ab eruptione puſtularum *Quartam*, quo tempore omne puſtularum agmen jam in conſpectu eſt. Poſthac eundem lectulo committo uſque ad morbi finem: at non pluribus denſioribuſve ſtragulis coopertum, aut luculentiori in cubiculo foco illum uti ſino, quam quibus ſanus cum eſſet ſolebat uti. Interim cereviſiæ tenuioris aliorumque liquorum refrigerantium qui ægro ſunt acceptiſſimi, uſum liberalem concedo. Quandoquidem vero non obſtante vel temperatiſſimo regimine, æger nihilominus in calores, deliria & moleſtas inquietudines frequenter incidet; *Hypnoticum* præſcribo ſingulis noctibus, ſed paulo temperatius quam pro recepto more, ſumendum: quoniam in hoc morbo quaſi paroxyſmus quidam, ſive exacerbatio caloris & inquietudinis quotidie ſub veſperam fere reperitur. Quæ hic traditur methodus & ad præcavendum juſto uberiorem variolarum proventum, (unde maximum ægro periculum intentatur, ut ſupra docui) & ad conciliandum tum incrementum puſtulis, ubi jam omnes exierint, tum debitam poſtea maturationem, accommodatiſſima eſt.

Attamen (quod ſane dolendum eſt, cum florentiſſima hominum ætas hac fere ſtrage deleatur) tum his quæ

quæ præcipimus, tum aliis omnibus quæ hactenus invenit ars medica præſidiis nihil proficientibus; ſæpenumero æger, licet uſque eo admodum periclitetur, tamen vel *Undecimo*, quod uſu venit die, vel alio aliquo iſtorum, quos variis ſpeciebus variolarum confluentium ceu *magis fatales* aſſignavi, vehemente febre corripitur, una cum ſuffocatione, & jactatione inquietiſſima, & de tanta ſpe decidens ſubito moritur, attonitis & ſtupentibus amicis, qui ad hoc uſque punctum ægro bene ominabantur. In frangendo improviſo hoc morbi impetu, cum prius is omnia fecerit quibus præcaveri potuerat, maximopere deſudabit Medicus. Quem in finem ſerio perpendendum eſt, febrem illam adventitiam, quæ undecimo die variolis confluentibus laborantes adoritur, morbum eſſe tam ab ipſis variolis, quam ab iſta febre quæ vel earum eruptionem præcedit, vel primis non nunquam diebus a plegmonarum inflammatione gignitur, prorſus diverſum. Nihil enim eſt aliud quam *Febris putrida*, proprie dicta, particulis putreſcentibus, & a puſtulis jam adeptis maturitatem ſuam inquinatis, in ſanguinem, uti dixi, reſorptis ortum debens, quarum noxia & naturæ inimica qualitate æger eodem tempore, & peſſima febre, & veneno laceſſitur. Quamobrem ea ſola in remediis huic malo cedere poſſe, prudens quiſpiam exiſtimaverit, quæ ad retundendam ſecundariam hanc febrem, quam putridam appello, maxime faciunt. Id vero nihil efficacius præſtat, quam copioſa ſanguinis eductio; quo pacto vitiatæ illæ particulæ quæ morbi ſunt fomes, confeſtim e ſanguine exulant. Neque huic praxi, ſi quid ego judico, variolæ in quo jam ſunt ſtatu, vel minimum intercedunt. Jam enim puſtulæ nullo modo introrſum agi poſſunt; adeo ut ſi æger morbi tempore fatis cederet, & cadaver in terram frigidam exponeretur, attamen puſtulæ jam in duritiem incruſtatæ, nec intra cutim ſe recipere, nec minimam molis ſuæ partem amittere poterint. Nec ſane cum variolis jam nobis res eſt, ſed cum alio prorſus morbo, nempe *Febre Putrida*. Has ob cauſas ſequente methodo, a quo poſtremas de variolis obſervationes in publicum edidi mihi comperta, feliciter uſus ſum; quam ſi omittas nec aliam video, nec conjectura aſſequi poſſum, quo pacto æger ita certo queat liberari. Cum itaque ad has incitas redactus fuerit æger, & ex inuſitata ſymptomatum immanitate, ſtatim animam acturus videatur, niſi quis θεὸς ἀπὸ μηχανῆς præſentiſſimam opem adferat, in hoc inquam caſu, ſive alius quis iſto poſterior, ſanguinis ℥x. vel xij. ex eo brachio, in quo puſtulæ rariores ſitu majorem feriendæ venæ commoditatem fecerint, quamprimum ſunt mittendæ. Quamvis enim paregorica, vel lectuli interdiu abdicatio primis morbi diebus etiam omiſſa venæ ſectione, orgaſmo vel paroxyſmo, cum nocte utplurimum ingruenti, debellando queant ſufficere: attamen per hos dies febris ſecundariæ, nulli alteri adminiculo ſecure fiditur niſi copioſæ ſanguinis detractioni, qua ſola orgaſmus per id temporis deſæviens tuto ſedatur. Veſperi anodynum, uti prius, larga doſi exhibendum eſt (ad quod jam tanquam ad ſacram anchoram confugimus) atque ita deinceps tam mane quam ſero, alicubi etiam & hoc ſæpius. Eſt enim diligenter obſervandum, quod in quibuſdam orgaſmus ita ſupra modum afferatur, ut etiam prælarga paregorici doſis ejuſdem impetum uſque ad 12. horarum ſpatium ſubjugare vel ſiſtere nequeat; quo in caſu omnino neceſſe eſt, ut dicta doſis octava quaque hora repetatur.

Cum vero ſub ultimis morbi diebus haud raro accidat, ægri alvum, partim a morbi natura, partim a magna paregoricorum vi, quorum opem plane depoſcebat medendi ratio, ita conſtipatam eſſe, ut tum fere ſuffocetur ille, tum febris ad eum gradum aſcenderit, ut jam de ægro pene conclamatum videatur; duro huic nodo durus cuneus aptandus eſt, & rebus ſic ſtantibus longe minus ægro periculi erit ab aſſumpto cathartico leniente, quam a febre eo vehementiæ ab alvinarum fæcum retentione profecta. Hic ego ſatis feliciter ℥iß. *Electuarii Lenitivi in Aq. ſtillatitiæ tenuioris*, (*exgr. Aq. Cichorei, vel Aq. Lactis Alexiter.*) ℥iv. *ſolut.* propinavi. Qui quidem hauſtus licet tum ob alvi conſtrictionem huic affectui ſolemnem, tum etiam ob diuturniorem hypnoticorum uſum haud ita ſubito ventrem exolvat, plerumque tamen ſi mane deglutiatur, ante noctem dejectiones aliquas parit. Quod ſi minus præſtare valeat: attamen paregoricum veſperi aſſumendum eſt, immo & citius, non obſtante cathartico paregorico nuper aſſumpto, ſi modo inquietudo ingens aut ægritudo aliqua inſignis periculum minitetur, ne æger hoc præſidio deſtitutus, dum dejectiones nos præſtolamur, luce privetur. Nec æger damni vel minimum ex hoc tam leni cathartico capiet, ſi nihil prorſus efficiat ad dejectionem provocandam. Si itaque primo die votis non reſpondeat, iteretur proxime ſequenti; quæ ſecunda doſis priori in ſuppetias data, rariſſime Medici opem fruſtrabitur. At ſi primo die id egerit, ut hujus ſaburræ quantum ſatis in præſens eſt, ſubduxiſſe Medico videatur, atque æger exinde melius ſe habere cœperit, ſecunda doſis in aliud tempus poteſt differri. Atque hac ratione tam venæ ſectio, quam catharſis per intervalla repeti poſſint, prout febris mos, atque ægri inquietudo poſtulare videantur, donec tandem res in vado ſit. Veruntamen in catharſeos negotio illud probe notari velim, (ne injecta ejus rei mentio longe plus damni quam emolumenti apportet) ægrum non eſſe purgandum, niſi faceſſente jam morbo *v. gr. die decimo tertio*, aut eorum aliquo qui illum ſequuntur; nec per iſtos etiam dies, niſi ſanguis a quo ſecundaria febris invaſit fuerat imminutus.

Sed ut quantum in me eſt, praxi in hoc morbo ultimam manum imponam, paucula *de Sputo Sanguinis*, ut & *de Mictu ſanguineo* variolis ſupervenientibus in medium proferre non gravabor. Utraque hæc hæmorrhagia, ut olim adnotavi, ſub morbi initio contingit puſtulis nondum erumpentibus, vel ſi in quibuſdam locis ſe oſtendant, in pleriſque tamen aliis adhuc ſub cute denſæ latent, atque ejus ſunt generis, quæ in maxime confluentes adoleſcerent, niſi jam dictum ſymptoma ægri morte morbum finierit, maculæ interim purpureæ hic illic ſuperficiem corporis obſident, triſtem eventum interminantes. Verum tametſi debita ſanguinis contemperatione maculæ ejuſmodi auferantur, attamen tam mictus ſanguinis, quam violenta ejuſdem e pulmonibus eruptio indubie mortem prænunciare ſolent. Veruntamen tremenda hæc difficultas ſuperari etiam poſſit, & ægri vita in tuto collocari. Etenim cum hæc ſymptomata intenſæ ſanguinis inflammationi, ac proinde ſummæ ejuſdem tenuitati originem ſuam debeant; remedia iſta, quæ ſanguinem contemperant, ac pariter quæ vi, qua pollent, aſtringendi incraſſandique eum minus fluxilem reddunt, hæmorrhagiis hiſce apprime ſuccurrunt. Quamobrem poſt unicam ſanguinis liberali manu eductionem *Paregoricum* exhibeatur, ut:

℞. *Aq. papav. rhæad.* ℥ij. *Laud. liq. gutt. XIV. Aceti diſtillat.* ʒiij. *Syr. de Mecon.* ℥ß. *Mſ. f. Hauſtus.*

Deinde ſequentia vel his ſimilia præſcribantur, donec hæmorrhagia prorſus evanuerit.

℞. *Trochiſc. de Terra Lemn. & boli Armenæ an.* ℥j. *Terræ ſigilli Lapid. hæmatit. ſang. Draconis, & Corall. rubri præparati ana* ℥ß. *Mactich. & gum. Arab. ana* ℈j. *M. f. Pulv. ſubtiliſſ. cujus cap.* ʒß. *tertia quaque hora ex Cochl. uno Syr. de Symphyto, ſuperbibendo cochl. IV. vel V. Julap. ſequentis.*

℞. *Aq. Plantag. & germin. Quercus ana* ℥iij. *Aq. Cinnam. hordeat.* ℥ij. *Syr. de Reſor. ſiccis* ℥j. *ſpirit. Vitrioli q. ſ. ad levem aciditatem.*

Interim ſingulis noctibus paregoricum præſcriptum propinetur.

Emulſiones item ex 4. *ſem. frig. mai.* cum *ſem. papav. alb.* magnopere conferunt.

Ceſſante vero hæmorrhagia, reliqua per decurſum morbi agantur, prout in *Variolarum Capite* traditur.

Antequam finem faciam, hoc adjiciam: quod quoties guttulas aliquot laudani liquidi uſurpandas præſcribo, *Laudanum* meæ deſcriptionis intelligo; cujus formula in libro noſtro *de Morbis Acutis*, capite de *Diſcenteria* habetur. Et quod *Syrupum de*

Meco-

Meconio illum volo, qui conficitur ex ℥xiv. *Capitum Papaveris* albi bene ficcatorum, & (poft macerationem in aquæ font. ℔viii. ad horas 24.) probe coctorum, dein expreffòrum quam fortiffime; quorum colaturæ adduntur facchari ℥xxiv. & in fyrupum coquitur. Has enim duas præparationes in fuo genere efficaciffimas effe judico: præfertim *Syrupum de Meconio*, cujus ℥j. plus præftat quam ℥ij. alterius iftius, in quo papaverum capita humidiora ufurpantur, liquor non ita fortiter exprimitur, & loco *Nigri* quandoque capita *Papaveris Rehados*, quæ paululum virtutis habent, partem ita magnam fuppeditant. Quoties itaque non fatis mihi conftat de alterutrius horum paregoricorum viribus, utrorumvis, loco *Laudani Londinenfis folidi* fefquigranum, vel etiam *gr. ij.* foleo præfcribere in aqua appropriata foluta; quo pacto ab omni errore & mihi, & ægro meo caveo.

THOMÆ SYDENHAM,

DE

MICTU SANGUINEO
A Calculo Renibus impacto.

Quamvis hominis minus cauti & prudentis effe videatur, obfervationem in vulgus fpargere, cujus in fcipfo tantum experimentum cæperit, nemo tamen, opinor, æquus rerum arbiter ægre feret me, qui tandiu tantaque a *Mictu Sanguineo*, a calculo renibus impacto orto, fuerim perpeffus, humanitate & miferatione erga fodales in hoc malo meos commotum; iis qui eodem morbo excruciari quandoque poterint, ifta remedia indicare quæ mihi aliquali levamini fuerunt, quantumlibet vulgaria, & nihili facienda forte videantur.

Anno 1660. *Podagra* me invafit, paroxyfmo tum immaniore, tum diuturniore, quam prius unquam, miferum affligens, cum ex hac caufa æftivo tempore, vel intra, vel fupra lectum fubmollem jugiter ad duos menfes decumberem, finem paroxyfmi, dolorem hebetem & obtufum maxime in finiftro rene nonnunquam, licet rarius, & in dextro cœpi præfentifcere. A podagra convalefcenti hærebat utcunque renum dolor, qui per intervalla quædam, nullatenus acutus, fed fatis tolerabilis, me fubmonebat; nondum enim paroxyfmo nephritico (cujus funt comites dolor ingens per uretherum ductus veficam verfus tendens, tum vomitio enormis) vel femel laboraveram. Quamvis vero nondum aderant ifta calculi renum indicia, cum ratione tamen judicabam, me calculum, mole infigniorem in renum pelvi geftare; qui cum major effet, quam ut ex pelvi dicta in uretherum ductus elabi poffet, prædicta fymptomata non intulit. Qua in re, poft annos multos elapfos me hallucinatum non fuiffe certo comperi. Etenim cum bruma anni 1776. ftatim a foluto rigidiffimo gelu, diu multumque obambulaffem, urinam mox reddidi fanguine permixtam; idque toties mihi ufu venit, quoties vel multum itineris pedibus conficerem, vel in curru per platearum pavimenta veherer, quantumlibet lento equorum greffu; quod mihi tamen non accidebat, quoties per viam regiam lapidibus non ftratam, licet quam longiffime, curru vectarer. Urina quam tunc excernebam, tametfi terribili fanguinis tantum non finceri fpecie prodiret, non ita diu poft fanguine in fundo feorfim grumefcente, in fummitate limpida & fui fimilis confpiciebatur. In hujufce mali remedium fanguinem fatis copiofum e brachio mitti curabam, & poft purgationes univerfales, medicamenta refrigerantia & incraffantia, varii generis in ufum revocabam; diætam interea his confentaneam adhibens, liquores acidos, acres, & attenuantes folicite devitans. Cum autem neque ifta, neque alia permulta, quæ numerare longum effet, quicquam prodeffent, & metuens calculum, quem grandiorem effe fufpicabar quam ut expelli poffet, aquis chalibeatis ad exitum folicitare, tandem fpem rei bene gerendæ prorfus amifi; idque eo potiffimum nomine, quod obfervaram fenes aliquot mihi notos, fibi mortem accerfiffe, dum hujufmodi remediis incaffum morbi curationem molirentur. Stetit itaque fententia non amplius tentare, at vitato tantum, quam potui maxime corporis motu, ab hoc effectu mihi cavere. Tandem vero animo forte recolens, quam mire nonnulli deprædicent feminis *Fraxini* vim lithontripticam, fubiit cogitare, quod fi femen ejufmodi virtute polleret, omnino verifimile effet *Mannam* fraxini adhuc plus poffe. Cum manna quam habemus, docente Botanographo τῷ πάνυ Dom. *Jo. Ray.* poft alios fcriptores, neque mel aereum eft, nec ros aliquis cœleftis; fed liquor potius, tam e foliis, quam e trunco & ramis fraxinorum in *Calabria* nafcentium, exudans; de cujus rei veritate idem dum in *Italia* peregrinaretur certior factus eft ab eruditiffimo Medico, qui ex ramulis, & foliis linteo a fe curiofe contextis mannam (qui eft fuccus ut dixi) fæpius collegit. *Vid. Jo. Ray. Catalogum plantarum Angliæ.* Experimentum itaque facturus, mannæ ℥ijß. in feri lactis ℔ij. folutæ haufi pauxillum fucci limonum fubinde, dum purgarer, deglutiens; quo & catharticum acuerem, quod fegnius operari folet, & ventriculo minus ingratum redderem. Ab hujufce remedii ufu vix dici queat, quantum ergo levaminis circa renum regionem perceperim; licet enim antea non femper dolerent renes, tamen pondere quodam gravativo & molefto fenfu afficiebantur. Quod cum ita feliciter mihi ceffit, idem catharticum fingulis hebdomadis ftato quodam die ad menfes aliquot continuos in ufum revocabam; & poft fingulas catharfeos vices melius me habuiffe plane fum expertus, donec tandem etiam rudiorem currus conquaffationem ferre potuerim: ab hoc fymptomate prorfus liberatus ufque ad veris tempus jam proxime elapfum. Quo appetente, cum per prægreffam hyemem fere omnem podagra laboraffem, & quæ nimia corporis ad motum inhabilitate, quieti & ἀκινησίᾳ magis quam alias folebam, indulfiffem, rediit denuo fanguinis mictus. Hic ergo an ad catharfin me iterum reciperem, hærebam dubius; quoniam nuperis hifce annis omni corporis fubftantia in podagræ fedem & fomitem quafi perverfa, catharticum, quantumlibet lene, diutinum podagræ paroxyfmum certo certius accerfebat. Tandem animo fuccurrebat, quod fi paregoricum fingulis noctibus poft purgationem adhiberem, quo tumultus a cathartico excitatus fedaretur, poffe me priftinam methodum mannæ femel in hebdomada capiendæ tuto refumere. Uncias itaque duas cum femiffe in feri lactis ℔ij. diffolutas mane haufi, & fero guttas xvi. *Laudani liquidi* in cerevifia tenui dormiturus adjeci. Et mannam & laudanum dicto modo repetens bis in feptimana ad fex vices. Poftea vero manna femel in feptimana tantum uterer, humorum illuvie jam ita copiofe a cathartico fubducta, ut à podagra minus metuendum erat. Cum tamen mea mihi ratio plane dictaverit, quod fi facultate aliqua, five diffolvente, five alio quovis modo lithontriptica, fuerit infignita manna, omnino eft neceffe ut medicamentum, quale eft laudanum, valide adftringens, remedii, in quo fpem collocaveram, efficacem ac vim quadantenus infringat; fatius effe duxi hypnoticum miffum facere, cum jam femel tantum in feptimana alvum folverem. In qua methodo jam ad menfes aliquot perftiterim, eundem feptimanæ diem ubique catharfi dicans; nec me ab hoc meo more, ex quacunque data anfa dimoveri paterer, licet a prima remedii hujus dofi dolor qui in dorfo erat, remittebat, uti prius, tamen non ita diu poft repetita catharfis podagræ fignum dedit; quod nunc artubus, nunc vifceribus; bellum cœpit indicere, at hæc morbi tentamina laudanum fortiter repreffit. Cum hæc mihi medendi ratio ha-

ctenus bene verterit, in eadem perseverandum mihi esse judicabam, tam ad præcavendum mictus sanguinis recursum, quam ad imminuendum aliquantulum calculi fomitem. Quod tandem votis respondit, hæmorrhagia istâ ex quo Tractatulum hunc primum edidi prorsus evanescente, proindeque manna in totum abjecta. Purgationem itaque quod attinet (modo sanguinis mictus urgeat, & solum cathartico hoc lenitivo, manna scilicet, & secundum methodum supra a me traditam subducatur alvus) jam retractanda mihi est sententia illa mea, quam in scripto de podagra olim evulgaveram; nempe podagra affectis minime conducere, ut vel initio, vel in declinatione, vel per paroxysmorum intervalla purgentur.

Nec si miserum fortuna Sinomen
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.

Nondum enim in mentem mihi venerat, paroxysmum, quem a tumultruante cathartico excitandum metuebam, exhibito sub noctem hypnotico prohiberi potuisse. Nihilominus si podagram solum respiciamus, evacuationes qualescunque plurimum nocent, ac proinde nequaquam sunt admittendæ, nisi symptoma dictum earundem usum omnino postulaverit.

De *Regimine & victus* ratione, quæ utrovis horum affectuum laborantibus competere mihi videntur, (quando nihil eorum præterire velim quæ istis usui esse poterint; qui iisdem, quibuscum Ego, morbis conflictantur) hæc addo: Mane lecto exurgens, decoctionis *foliorum Tea* cyatum unum alterumve exhibeo; dein curru ad meridiem usque gestatus, & domum reversus, quovis ciborum genere mihi grato & eupepto *modice* (id enim ante omnia semper, & diligenti cum cura tenendum est) me reficio; statim a prandio per singulos dies vini Canarini plus aliquid quarta parte libræ (seu pintæ) vulgaris ad promovendum ciborum in ventriculo concoctionem, & ad arthritidem e visceribus procul ardendam, haurire soleo. Pransus iterum rheda vector, & quoties per occupationes meas non detineor, rus peto, aeris salubrioris inspirandi gratia, ad miliaria duo vel tria. Cerevisiæ tenujoris haustus mihi pro cœna est; sed & hunc repeto etiam in lectulo, me jam ad somnum compositurus, idque eo fine ut hoc julapio succos acres calidosque in renibus stabulantes, e quibus fit calculus, refrigerem simul ac diluam. Ego vero & hic & inter prandendum cerevisiam tenuem lupulatam, cerevisiæ non lupulatæ, quantumlibet tenui ac miti, præferendam censeo. Licet enim non lupulata, mollitie ac lubricitate, qua pollet, ad subducendum calculum jam in renibus concretum magis faciat; attamen lupulata, ob levem illam stipticitatem quam impertiunt lupuli, minus facit ad sabuli vel materiæ calculosæ generationem, quam facit non lupulata, cujus & viscidior est substantia, & lutulentior. Quo die catharsi defungor, ex pulli carnibus prandium mihi est; vinum tamen Canarinum pro more meo superbibo. Mihi curæ est, præsertim hyeme, ut lectum temporius petam; quo nihil magis confert ad concoctiones recte perficiendas, & conservandum pariter tenorem illum atque ordinem, qui naturæ jure debetur. Sicuti ex adverso, nocturnæ lucubrationes, senum cum morbo chronico qualicumque conflictantium, tum concoctiones omnes imminuunt ac depravant, tum eorumdem principio vitali vulnus haud facile medicabile infligunt. Illud etiam sedulo observo, ad præcavendum a calculo mictum sanguineum, ut quoties per plateas ad longius aliquod intervallum curru vehendus sim (gestatio enim, vel ad maximam quamlibet distantiam, per vias lapidibus non stratas minime officit mihi) non prius rhedam ingredior, quam haustum cerevisiæ tenuis paulo liberiorem ingessero, quem pariter itero ante regressum domum versus, si forte alicubi diutius fuerim commoratus; quo pacto semper mihi a mictu sanguineo satis est præcautum. At quoad podagram hoc unum adjiciam. Nuperis hisce annis ex errore aliquo circa sex res non naturales commisso, mihi retrocessio subinde materiæ podagricæ accidit; cujus signa sunt ægritudo ingens, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore. Artus interim ex improviso doloris sunt expertes, ac ad motum plus solito habiles. In hoc casu congium unum liquoris possetici, vel cerevisiæ tenuis devoro, & quamprimum totum per vomitionem rejecerim, vini Canarini haustulum, cui instillatæ fuerint laudani liquidi gutt. XVIII. ebibo, in lecto ad quietem me componens. Atque hac methodo meipsum ab imminenti morte aliquoties liberavi.

Et si vero haud quenquam fortasse deceat (cum maxime quem sive salvum, sive mortuum esse hominem vix intersit) ita crebram sui mentionem injicere; hæc tamen eo animo dicta volui, ut aliis, quorum vita salusque majoris fortasse ponderis & momenti sunt, queant prodesse.

Hic postremo subindicandum est ingens discrimen, in quod nonnulli se conjiciunt, tam calculo, quam podagra laborantes, quoties mannam in *Aquis Mineralibus* cathartici solutam inconsulto capiunt. Quamvis enim hoc modo assumpta, & celerius vim catharticam edat, & minori nausea ventriculum irritet; tamen minora ista commoda injuriam alias ab aquis illatam pensare non valent. Etenim si calculus renibus inclusus ita magnæ molis sit, ut per uretherum ductus in vesicam propelli nequeat, istæ aquæ paroxysmum ut plurimum excitant, qui eousque perdurabit, cum magno vitæ ægri periculo, donec tandem calculus in pelvim redierit. Quinimo nec *chalybeatis Aquis* æger se tuto committet, nisi prius certo sciat calculum majorem non esse, quam ut per uretheres viam possit sive invenire sive facere, quod hoc tantum modo, quantum ego conjicio, certo dignoscere potest, si nempe jam antea paroxysmum aliquem nephriticum fuerit perpessus, (cum dolore scilicet sævissimo in renum alterutro, per uretherum ductus propagato, & vomitu enormi) pro comperto habeat, non tam grandiorem aliquem calculum pelvi concludi, quam lapillorum exiguorum congeriem, quorum unus subinde in uretherem illabitur, atque ita paroxysmum hunc invitat, qui fere non desinit calculo in vesicam detruso. Cum res ita se habeat, nullum est magis efficax remedium, sive ad præcavendum minorum calculorum incrementum, sive ad eosdem e renibus deturbandos, quam *Aquarum Chalibeatarum* potatio liberalior, per singulas æstates jugiter repetenda.

Cum vero sæpe accidat, ut *Paroxysmo Nephritico* quis corripiatur, quando hujusmodi minerales aquæ haud præsto sint, vel etiam tempestas anni adsit, quæ earundem potationi minus faveat, hac itaque compendiosa methodo, sine ulteriore remediorum apparatu, insistendum. Si æger temperamento sanguineo præditus fuerit, & ætatem proveciorem haud adhuc attigerit, sanguis ex brachio reni affecto respondenti, ad ℥x. extrahatur, deinde *Liquoris possetici cui Rad. Althea* ℥ij. *incocta fuerint, Congium unum* quam citissime devoretur, & sequens *Enema* injiciatur. ℞. *Rad. Althea & Lilior. an.* ℥j. *Fol. Malva, Parietar. Branc. Ursin. & Flor. Chamamel. an. M. j. Sem. lin. & Fœnurg. ana* ℥ß. *Coq. s. q. Aq. ad* ℔iß. *Colatura dissolve Sacchari culinaris, & Syr. Dialthea, an.* ℥ij. *Mf. Enema*. Quamprimum per vomitionem æger totum reddiderit, quod per os ingestum fuerit, ut etiam enema rejecerit, *Laudani liquidi* satis magna dosis propinetur, *viz.* ad gutt. XXV. vel *Pil. Matthæi* XV. vel XVI.

In senibus vero, morbo aliquo diuturno fractis, ut & in vetulis, *Vaporibus*, vulgo dictis, obnoxiis (præcipue si sub initium paroxysmi urinam eæ reddant nigram ac sabulosam) venæ sectio omittatur. At quoad reliqua, eadem, quæ jam dicta fuit, via omnino procedendum.

Sed ut ad calculum, qui hujus loci est, grandiorem revertamur. Quod si calculosus nullo unquam paroxysmo nephritico fuerit tentatus, cum jam major sit calculus quam ut ex pelvi possit elabi: non solum mihi proderunt *Ferreæ Aqueæ*, sed etiam ob jam dictas

dictas rationes, non fine præfenti periculo fumentur. Neque minus male quandoque *Podagricis* cedit aquarum mineralium ufus, modo fenes fuerint (ut funt plerunque) & pariter corporis habitu phlegmatico imbecilloque. In his enim nonnunquam naturæ vires eo ufque funt imminutæ ac fuccifæ, ut omnino metuendum fit, ne tanta copia aquarum penitus obruantur ac fuccumbant. Sive vero hoc in caufa fit noxæ, quam exinde capiunt homines tali habitu ac temperamento præditi, five non fit; illud mihi compertiffimum eft, haud paucos, quorum corpora hoc morbo fracta admodum, & quafi confecta fuerant, hifce aquis interemptos diem fuum obiiffe.

Atque hæc eorum fere fumma eft, quæ mihi in morborum curatione hactenus innotefcunt, ad diem quo hæc fcribo, *Septembris fc. vicefimum & nonum, Anno Domini*, 1686.

De calculo renibus impacto, ac inde enato mictu fanguineo, verba fecit in fpecie Clariff. nofter Auctor, propria in hoc morbo defcribendo, eaque fane duriffima ufus experientia. At vero de aliis calculis, tum veficæ, tum variarum etiam corporis cavitatum, aut folidarum partium, altum omnino filuit. Non itaque ingratum Doctiffimo Lectori fuerit, fi quæ de ejus natura, origine, progreffibus, varietatibus, diverfifque fedibus ac cura, magna diligentia fcriptis confignarunt Præclariffimi Viri Carolus Drelincurtius, & Martinus Lifterus, *hic legendum exhibeamus, eoque magis, quod quæ ex illius Auctoris primo loco nominati, Difcipulis, Magni fui Præceptoris ductu fcribentibus & difputantibus, habemus, ejufdem variis obfervationibus, raris prorfus & curiofis, nobis jam dudum a Celeberrimo hoc Viro communicatis abunde illuftrare valeamus. Sit itaque primo.*

DISPUTATIO MEDICA DE CALCULO VESICÆ,

Quam fub Præfidio Præclariffimi Viri,

CAROLI DRELINCURTII

Lugduni in Batavis Profefforis Medici Senioris, habuit doctiffimus Philippus Rofe, Gallo-Cadomæus.

CUm Microcofmum inter & Macrocofmum, collationem inftituo, & fummas utriufque dignitates, rationis bilance exploro, fummam illius, cum hoc neceffitudinem, fatis demirari non poffum. Quanquam etenim meliore principeque fui parte, Microcofmus omnes Macrocofmi potiores excellentioresque videatur dotes excedere, pofteriore tamen, utpote materiali, tanta illi cum hoc datur affinitas, ut ab iifdem principiis, ab iifdem elementis, iifdem prorfus, variorum impetuum, a Sapientiffimo Creatore, editis legibus omnino pendeant. Hinc fane ter beatum prædicabimus, qui indefatigata, exactaque orbis machinæ φαινομένων, indagatione, accuratiffimam, perfectiffimamque eorum notionem erit adeptus. Enimvero hic præviæ fcientiæ memor, confciufque, facta attentionis fuæ translatione, omnes corporis humani tam falubres, quam infalubres, anomalafque conftitutiones, maximo cum emolumento, fcrutari potis eft. Aft quanquam tam diviti fcientiæ thefauro, mentis noftræ arcam locupletatam non fentiamus, nihil tamen eft, quod nos a fpeciminis confilio deterreat, vel impediat, quominus omnes contendamus nervos, ut *Calculi*, affectuum quibus adeo mifere conflictatur Adami pofteritas, mehercule non infimi, *Natura, Differentiis, & Symptomatibus* rite explanatis, ejufdem *medela* delineationem abfolvamus, eamque rationi confentaneam. Adfit infirmo tyroni faluberrimus humanæ profapiæ Medicus.

Quia animi Mercurius, loquela eft, atque mentis noftræ fenfa, aliter quam fermone, fcriptura, vel nutibus, unicuique fignificare penes nos non eft: hac moti ratione quædam in calculi ἔτυμον prælibare, ab inftituto haud alienum ducimus. Calculus latinis vulgo fic appellatur, eos vero, qui aliquam in vefica fovent rupem, calculofos nominant. Iftud autem concretum a calce fuam traxiffe denominationem (alicujus, nempe ἀναλογία; ergo) cum fœcundiffimo *Ger. Johan. Voff. in Etymol. Ling. Lat.* exiftimamus. Medicorum Princeps nomine λίθος calculum plerunque intelligit, uti videre eft *libro* iv. de morbis. Calculofos vero λιθιῶντας, *lib. de vuln. c.* ut & affectum λιθίασιν, *aphorif.* 26. *fect.* 3. nuncupat. *Helmontio* poft *Paracelfum*, calculus in tractatu de Lithiafi, vocabulo *Duelech* indigitatur.

Calculi nomine explicato, rem ipfam aggrediamur. Ejus autem naturæ certam, diftinctamque notionem affecuti videbimur, fi diligenti, rectoque examine, caufas ejus tam *efficientem* quam *materialem*, quantum in nobis eft, in medium protulerimus. De calculi materia, ipfiufque concrefcendi modo, non parum apud artis proceres hactenus fuit dimicatum: quod quidem nemini admirationem pariat, fi quot de cæteris affectibus & morbis, inter ipfos variæ promulgentur fententiæ, paulifper apud fe perpenderit. Sed ne curiofius quæfita harum diffentionum occafione, extra operis cancellos vagari confpiciamur, Ἰατρικῆς Primariorum, hac de re fenfus huc referre, atque ex iifdem quid potius, quid verofimilius habeant ad majorem hujus lemmatis dilucidationem, depromere fat nobis fore judicamus.

Venerandus Ἀρχιατρὸς *lib.* 4. *de morbis*, qui fit calculus, quaque generetur ratione trutinans, fic fcribit: *Ἐν τῇ κύστει γίνεται λίθος τρόπῳ τοιῷδε· ὥσπερ ἐφ' ὕδατι μὴ καθαρῷ ταραχθέντι ἐν κύλικι, ἢ ἐν χαλκῷ, καὶ καταστάντι, ὑποστάθμη ἅλις γίνεται ἐν τῷ μέσῳ. Οὕτω καὶ ἐν τῇ κύστει ἀπὸ τοῦ οὔρου, μὴ καθαροῦ ἐόντος*, &c. *in vefica generatur lapis hoc modo: quemadmodum in aqua non pura turbata in calice, aut in vafe æneo, & denuo quiefcente, fax fimul fit in medio, fic & in vefica, ab urina non pura exiftente.* Quæ quidem explicatio propter tanti Viri authoritatem nobis plurimum arrideret, nifi fæcis in calicis fundo coacervatæ exemplum, quadantenus impar, mancumque animadverteremus. Quamvis enim fæcis in calicis fundo coacervatio, & calculi in vefica formatio utcunque convenire videantur, quod utrobique fiat quædam particularum mixti liquidi, ab aliis fecretio, feu coagulatio, procul tamen a fefe invicem eas non patum diftare, neminem negaturum arbitror, qui vel minimum ad fpeciem formamque utriufque concreti attendit. Nec dubio locum fore fpreto, fi αὐτοψία difcrimen, quod intendo, unicuique palam fecerit.

Optice nimirum dignofcimus, fæcis in fundo calicis congeftionem eam effe, quæ vel minimo ipfius vafis motu, vel aquæ in eodem vafe coercitæ, facta bacillo agitatione, omnino folvatur, atque aqua impuris iftis quifquiliis modo purgata, ipfis iterum inquinetur, fummeque faturetur. Quod fane a calculi concretione longe abeffe, nullus refragabitur, qui matulam introfpicere non dedignatur: nam inibi non fecus ac in vefica calculum formari, cum Paracelfo Helmontioque, mens nobis eft: quod poftea folidis confirmabimus argumentis. Si ergo calculi materia, five calculus ipfe parietibus & fundo matulæ adhærens examinetur, magnam certe ejus effe duritiem, nec non arctam vafis concavo adhæfionem, fenfus organis innotefcet, adeo ut vel matula concuffa, vel lotio alia ratione commoto, prædictus calculus a matulæ muris non fecedat. Præterea filentio non poffum prætermittere, calculi coagulationem abfolute in fundo matulæ, inftar fæcis prædictæ nequaquam fieri: infpicientibus enim patet, matulæ fundi cruftam, ab eifdem parietum lorica non multum differre, & æqualem fere cum ea craffitudinem habere. Unde merito concludimus, pace Hippocratis, fæcis in fundo vafis aqua pleni, cumulatæ exem-

plum, calculi διαμόρφωσιν, minus perfecte exponere.

At forte aliquis integer Hippocratis sensuum asser-tor nostram in improbando culpabit audaciam, atque ad paulo post sequentia ejusdem Auctoris verba nos ablegabit. Πήγνυταί τε ὑπὸ τοῦ φλέγματος ὠμοῦ ἐόντος, κόλλα γὰρ γίνεται τῇ ὑποστάθμῃ τὸ φλέγμα μεμιγμένον: *Induraturque a phlegmate crudo, gluten enim fit, phlegmate cum fæce mixto.* Sed hæc prædictam nostram sententiam nullatenus debilitant, quin nihil aliud probant quam calculi concretionem a fæcis coactione, ut jam innuimus, maxime discrepare: κόλλα enim quam ex phlegmate & fæcis commistione statuit Hippocrates, coagulationem calculosam alio penitus modo ac fæculentam perfici, certo arguit. Nec etiam tale phlegma sive materiam pituitosam, ad calculi compactionem, & indurationem, maxime necessariam nobis fingimus: cum in matula tale gluten utplurimum non reperiatur, nec ideo ibidem desinat constipati calculus. Sed donemus adesse in matula aliquam glutinis speciem, ac inde consequi liceat, eam calculi formationis causam esse genuinam, nec non eandem istam materiam esse meram pituitam? Quoad prius stare nequit; adsit enim tale gluten, vel desit, calculus in matula proinde nascitur. Quoad posterius, merito in dubium revocemus, utrum ista maretia, pura puta sit pituita, an potiùs internum vesicæ intro exsudans, atque ex ea in matulam emictum. Et licet talis mucago, calculi compositionem forsan ingrediatur, immerito tamen ejus concreationis atque indurationis causam, ad phlegma idque ὠμόν, referamus.

Verum reclamabit alius, calculum suam coagmentationem duritiemque glutini prædicto non absolute quidem debere, sed vesicæ calore atque siccitate, instar laterum fictilium, condensari atque lapidescere. Sed quam futilia & absurda sint illa vesicæ calor & siccitas, aut frigus ipsum, ad calculi πῆξιν, nemo non videt. Nec etenim matula, sive vesica, intensis clibani ardoribus retorrentur, aut quid ex gravi, Borealis Poli frigore participant, quo calculus instar lateris coquatur, aut instar glaciei congeletur, atque ad debitam, quam solet exhibere soliditatem deducatur. Quis etenim nescit, vesicam perpetuo serosi laticis stillicidio irrorari, matulamque, dum in ipsa calculus perficitur, lotio madere. Nonne etiam notum est matulæ calorem, si quis adsit, igni admoto, vesicæ autem, calculo benignam ejus mucaginem abstergenti, fibras asperitatibus vellicanti, atque atterenti, acceptum referri debere. At hæc non magis in renum, quam vesicæ, calculi generationem, prædictarum causarum ullam agnoscimus. Utrumque enim ab eadem causa esse oriundum, posthac propalabimus.

Sed in tantis rerum angustiis, tamque obscuro opinionum pene infinitarum chaos, veritatis partus maxime languescit: cui plures obstetricandi avidi, renum vel vesicæ vim lapidificam alta voce implorabunt. Ast talis Lucinæ auxilium frustra invocetur. Quem etenim fugit ita philosophantes, obscurum per obscurius explicare niti, & ad patens celeberrimumque crassioris ignorantiæ sacellum citatis equis confugere. Apage apage insulsas, causas ignotas, superbamque qualitatem quadrigam, qua velocissime abrepti omnia naturæ ænigmata solvere, universasque difficultates superare, ac veluti calcare, nimis gloriose contendunt. Hos itaque missos facimus, ut quid hac de re sentiat Fernelius curiose expendamus.

Prædictus Auctor lib. VI. de part. morb. & sympt. cap. XIII. asserit: *Omnem calculum in vesica conclusum, rudimentum quoddam e renibus traxisse, e quibus per nephriticum dolorem excidens; si grandiusculus est, in vesica aliquandiu hæret, ac plerunque persistit, illicque allatarum sordium adhæsu coagmentatur, dum vetus confirmatusque lapis fiat.* Quæ Fernelii mens sua non orbatur verisimilitudine, eamque ob rem ab ea non omnino dissentimus: cum enim ipse eodem libro notaverit, se neminem in vesica calculum habentem offendisse, qui nephriticis doloribus ante non fuisset divexatus; inde sane liquet plerosque vesicæ lapides, calculo e renibus per urethe-res in vesicam delapso, principium suum debere. Quod suum judicium sequente paulo post observatione confirmare conatur Auctor, ajens: *Quoscunque exemptos vesicæ calculos obtrivi (obtrivi autem experiundi gratia permultos) in eorum medio quasi nucleum reperi, verum rudimentum e renibus deturbatum, diversi quam reliquum integumentum, ac involucrum, & coloris & substantiæ.* Luculentissima hæc Fernelii animadversio, ad ejus opinionem fulciendam non parum confert, adeo ut ipsius vestigiis incedentes, calculos vesicæ, maximam partem, prima a renibus accepisse voluminis sui stamina, non dubitemus affirmare: nec tamen ipsi penitus subscribimus; vesicam enim non secus ac renes saxeo fœtu, quanquam rarius, impraegnati, a ratione alienum minime censemus.

Enim vero quamvis a Fernelii parte contra Hippocratem stemus, fæcem subsidentem, sanguinis grumos, pus, mucosam pituitam aliaque id genus crassiora, facile ex vesica profluere cum urina, ac proinde calculum ex his non formari: ipsi tamen talium e vesica excretione posita, calculi ibidem generationem, eamque primariam, tolli constanter negamus, neque etenim ea ejus ratiocinio, inductionem imperfectam referente, quid generale deduci potest. Nam unicuique, primo intuitu elucescit, prædicta omnia, a Fernelio enumerata, siquidem valeant semper e vesica foras amandari, calculi formationi, neutiquam prodesse, ac proinde ex istis calculum progigni, negare, ipsi fas esse: sed inde omnem calculi in vesica concretionem, primariamque, ut jam scriptum est, omnino explodi, inficias imus; nam peculiarem calculi materiam, & a fæce subsidente grumis sanguineis, pure, mucosa pituita, maxime diversam postea assignabimus.

Quæcumque hactenus Auctorum placita ponderavimus quo obscuram calculi cognitionem, e Democriti puteo nobis fortunate contingeret eruere, parum utilitatis nostræ tribuerunt indagini: aliorsum ergo proram convertamus, ut ad optatum veritatis portum tuto valeamus appellere. Jamque mihi faustum iter polliceor, modo hac in densa tenebrarum caligine, ad ignem protinus apparentem, portusque optati nihil monstrantem ostia, recta contendam. Emporii *Spargyrici* siquidem portus hic est, bene est, nec etenim sibi temere persuadeant, abstrusam calculi indolem, aliter quam industria Vulcani resolutione, posse unquam reserari. Hæcce investiganti, ratio, omnium tutissima nobis est, sed cum curis, laboribus, nec non impensis, ardua sit, incerti de prospero cœpti eventu, forsitan pro foribus hæreremus, nisi bonis avibus res in promptu nobis occurreret. Vigili quippe & indefesso, *Præstantissimi, & Expertissimi, DD. Caroli Drelincurtii, Apollinis mei, æternum suspiciendi, reverendique*, scrutinio, perfectam calculi nanciscor analysim. Hic enim in *Epistola* sua Gallice exarata, cui nomen est, *La Legende du Gascon* &c. calculum in singula principia subtilissime diremptum, famoso offert viro. Quanta autem maxima possum fidelitate verba quæ pagina 35. habentur hic Latine referam. *Sed quod tua longe dignus est experientia, & quod evidentissimum argumentorum augmentum mihi est, scilicet corporis humani calculi per ignem mihi suppeditant, longe potiori ratione quam per aquam, tertiam salis volatilis, & spiritus urinosi penetrantissimi, & circiter quadragesimam partem olei fœtidi aut sulphuris, adeo ut inde mihi supersint fere duæ tertiæ partium terrenarum, quæ trigesimam partem continent salis adeo fixi, ut ignem violentissimum sustineat.* Quibus verbis cernere est hanc calculi resolutionem igne fuisse peractam, post aliam beneficio aquæ expeditam: quæ in superiori pagina est reperiunda: ea tamen quæ igne fuit absoluta, frequentius usuri, quandoquidem ut placet clarissimo Auctori: *per ignem mihi suppeditat longe potiori ratione, quam per aquam.* Tam certo tamque egregia calculi potitus anatome, hic pedem figere segniter, instituti conditio prohibet. Pergo igitur incitas unicuique principio δυνάμεις sedulo investigaturus.

Scenam recludit *spiritus urinosus*, isque penetrantissimus potentissimum, mehercule, naturæ coagulum ac forsan pari non gaudens. Talem enim præ se fert

fert ἐνέργειαν, ut fpiritum vini, feu aquam vitæ dephlegmatam in offam coagulet. Teftem appello *Helmontium de Lithiafi* cap. 3. §. 5. Rara hæc mirabilifque fimul fpiritus urinofi virium experientia, obfepiens calculi συμπῆξιν, nebulas non parum diluit & diffipat. Validiffimum quippe affequimur ἐλατῆρα, quo perceps a peripheria in centrum motus peragatur. Hic per tranfennam hominum fortem dolere mihi incumbit, quod ipfis fere folis inter animalia, talem fpiritum gignere contigerit. Helmontii etenim opera diftillata eft urina equina, verum diffimilis prorfus inde emanavit fpiritus, quod apud ipfum legere eft, *Tract. de Lith. cap.* 3. §. 9. Hujus phænomeni, humano generi, proh dolor! nimium familiaris, rationem hanc effe arbitror. Homo fcilicet gulæ fatiandæ avidior, vifcera condit in vifceribus, fæpeque intempeftiva eduliorum, fpiritibus tam fulphureis, quam falinis, præfertimque terreftribus abundantium, farragine ventriculum ingurgitat, quæ ipfis fermentato forte non imbelli edomita atque elaborata per ductus mefentericos in lebetem cardiacum promoventur, ubi ulteriore donata coctione, majoreque exaltatione, numerofos fpiritus, a fefe invicem, volumine, figura, motuque fæpiffime non parum diverfos acquirunt. Quemadmodum autem plurium Regnorum Imperia, dominationis fuæ imminutionem pertimefcere non folent, cum libratis fingulorum viribus, ex nulla parte in aliam, cum fucceffu, fieri poteft invafio: pariter fi fpiritus varii maffam fanguineam exagitantes, eamque uno tenore compellentes, temperata quadam proportione, æquifque legibus, motus fuos exerant, nihil fane, tunc, humano corpori, damni impendere poteft. Sin autem res aliter fe habeat, adeo ut v. gr. *Spiritus urinofus* aliis dominetur, ipfe, procul dubio, in fubtiliffimas adjacentes particulas perpetim incurrens, eas non folum varia impellet ratione, fed etiam cum ipfis in mutuos ruens amplexus, fiquidem idonea, ad coeundum figura præditæ fuerint, pro fuperficierum magis vel minus immediato contractu, magis vel minus folidum lapidem, feu calculum exhibebit. Felicior hac in parte equus fuo Domino, ut & multæ aliæ brutæ animantes. Nam herbaceis parumque fpirituofis vefcentes pabulis, fuccum particulis activis minime, vel faltem parum turgentem obtinent: adeoque fermento generofiori, feu agente efficaciori, quale eft *fpiritus urinæ*, deftituti, calculofis concreationibus vacare, vel faltem raro infeftari, debent. Quod rationi, nec non experientiæ confonum reperimus.

Canere palinodiam, moleftum eft: valeant ergo quæ fcripfimus, fit quæ *fpiritus urinæ* fummus coagulator, feu genuina calculi *efficiens* caufa audiat. Nunc in fubjectam ipfius *materiam* diligenter inquiramus. At certe ipfa λέγμα ὁμὸ nequaquam erit. In matula enim materiam, feu calculum ipfum concavo adnatum vidimus, fed antea nullum urinæ phlegma aderat; neque etiam terra, ficuti videtur in concreto calculo: quin potius urina recens emicta, ubique & æqualiter citrino erat colore perfufa. Præterea notante Helmontio *Tractatu de Lith. capit.* 3. §. 36. concretio calculofa in vitreo recipiente e fpiritibus, liquoribus nempe ftillatis & claris, facta eft: unde infero, calculofam cruftam in matula contentam; pariter e fpiritibus in urina mea delitefcentibus fuiffe confectam. Nec nobis obtrudant urinam noftram non fuiffe deftillatam; certiffimum enim eft, Helmontii urinam ab ipfo deftillatam aliud duelech non produxiffe, quam quod non deftillata fuiffet editura.

Satis commode fatifque evidenter *fpiritus urinofi* notitiam videmur adepti, nec aliorum cognitionem majus nobis negotium faceffituram confidimus, fi methodo jam incepta progrediamur. Ideo *quadragefimam partem olei fœtidi aut fulphuris* confiderare fubeft. Non folum autem ad prædicti olei *qualitatem* fed & *quantitatem* fortiter attendere, non parvi momenti eft. Primo, quoad ejus *qualitatem*, aliorum oleorum naturam fapit: quatenus ex particulis longiufculis, ramofis, five invicem intricatis, ac proinde ductilibus conftat. Fœtidum etiam eft, quatenus nimirum in diftillatione, & præcipue in fanguinea fermentatione, ac dein, vel in naturali, vel in artifi-

Sydenham opera Medica.

ciali matula maximam paffum eft fui diffolutionem: unde corpufcula ab ipfo jugiter emanantia, nimioque fermentationis attritu figuras valde irregulares nacta, cum ad nervos olfactorios allidunt; irregularem etiam, feu ingratum fenfum in nobis debent excitare. Secundo, quod ad *quantitatem* attinet, valde exilis eft: *quadragefimam* enim tantum exhibet. Unde jure confequimur, parum olei feu *fpiritus urinofi* ad concretionem duelech concurrere. Præterea hoc fulphure eruto, *materiam* habemus in quam fpiritus urinofus, dum in urina adhuc refideret fuam potuerit ὑπέρροιαν exercere; eadem fere ratione, qua in Helmontii experimento citato.

Supereft tandem, ut *duas tertias* partium *terrenarum*, ut par eft, contemplemur: eæ fiquidem etfi craffiores & graviores fentiantur, quam quæ ullo poffent motu cieri, ficque vix eo inducamur, ut eas naturam fpirituum potuiffe unquam afcifcere, credamus, ex præcognitis tamen liquido apparet, iftam quam rudem & pene informem cernimus molem, motui tamen non plane fuiffe ineptam atque alias, ante fcilicet ipfius coagulationem, volatilifationis legibus paruiffe. Rafuræ etenim matulæ quæ duelech in pulverem redactum repræfentant, ante ipfarum otium & captivitatem, per campum lotii libere exfpatiabantur, atque in omnem loci differentiam abreptæ, fpirituum indolem neceffario æmulabantur, eoque magis, quod nullam peculiarem nobis præberent fui vifionem.

Integrum non effet *partium terrenarum* examen, nifi quædam in *falem* intra earum vifcera conclufum quædam mitteremus. Nam etfi *terrenas* calculi partes, *fpirituofas* olim extitiffe, in propatulo fit, dubio tamen aliquo poffet quis nos laceffere; eo præfertim fretus, quod perpetuo laudandus Clariffimus *D. Drelincurtius*, defignet illum falem adeo fixum, ut ignem violentiffimum fuftineret. Sed objectionis hujus facilis eft enodatio, fi mature confiderabimus, iftius falis, dum ignis viribus fubjiceretur, eam fuiffe conftitutionem, ut ipfius minutiffimæ particulæ arctiffimam inter fe iniiffent unionem, convenientique præterea caruiffe juvamine, feu vehiculo, quod veluti mechanice potuiffet attolli. In matula, vel in vefica non item; fingula etenim corpufcula falina, tum ferofo latice, tum aliis particulis ibidem occurrentibus a fefe invicem diftincta, & divifa, communi liquoris motu, ultro citroque provehebantur. Ad hanc fententiam ulterius corroborandam multa poffemus afferre, rationi & experientiæ cognata, fed cum præfcriptæ nobis anguftiæ, feu limites id non patiantur, iter maturabimus.

Cum res ita fe habeant, caufas calculofæ concretionis, tam *efficientem*, quam *materialem*, nos jam fuiffe confecutos arbitramur. Penfitandum nunc eft quonam pacto ab iftis duelech in matula oriatur. Quod fane non fuerit nobis cognitu difficile, fi *fpiritus urinofi*, fpiritum vitæ coagulantis, virium meminerimus: Is etenim *penetrantiffimus*, id eft particulis valde activis donatus, ftipatufque, vinofas, feu fulphureas impetens, eafque ad mutuum cogens acceffum, intermedias, tum terreftres, tum falinas, in fummas redigit anguftias, adeo ut velut irretitæ, motumque fuum idcirco amplius edere nefciæ, immediatum fere cum vicinis acquirant fuperficierum contractum, ac proinde cum ipfis firmiffima fruantur connexione. Hoc prorfus morbo in matula æque ac in vefica, calculum fieri, perfuafum habemus. Cum nimirum ægri urina in vefica, vel fani in matula, talem fui textus affecuta eft diffolutionem, feu corruptionem, *fpiritus urinæ penetrantiffimi* titulum adeptus talem valeat effectum producere. Si quis autem cum *Paracelfo*, *Crollio*, aliifque caufam calculi *materialem*, *tartari* nomine velit intelligere, de verbo non litigabimus.

Calculi *natura* abunde fatis explanata, præcipuas ipfius differentias enumerare, ordo poftulat. Primo, alius eft magnus, alius parvus. Secundo, alius mollis, alius durus. Tertio, alius gravis, alius levis. Quarto, alius levis, alius afper. Quinto, alius albus, alius fubfufcus &c. Sexto, alius in centro nucleum habet, alius caret. Septimo denique, alius adhærens, alius vagus: quorum difcriminum caufas has effe

O 3 opinor.

opinor. Primo, quo diutius vel brevius in vesica calculus hospitatus est, eo majorem vel minorem materiæ appositionem passus est, ideoque grandior vel exilior est. Secundo, quo abundantior internæ vesicæ mucaginis copia in calculi compositionem contrahitur, eo mollius; quo autem parcior, eo durius duelech compingitur. Tertio, alius gravis, alius levis. Quod quidem secundum ampliorem tantum & minorem molem non est intelligendum, sed etiam respectu ejusdem calculi voluminis: uti perbelle *Mecœnas* meus, in Epistola sua a nobis citata, *scil. pagin.* 32. animadvertit. Quarto, alius lævis, alius asper, prout nimirum æqualis vel inæqualis facta est materiæ accessio, indeque sequitur. Quinta differentia, quæ colorem spectat: nam a varia corpusculorum ordinatione variæ parantur superficies, quæ solares, vel candelares radios diversimode reflectentes modificantesque, diversos necessario, τῷ ὁρῶντι αἰσθητηρίῳ suggerant colorum sensus: de quibus in *physica*. Sexto, si nucleus, ut sæpissime accidit, e renibus per uretheres in vesicam devolvatur, ibique ulterius accipiat molis suæ incrementum, haud laboriosum cogitatu est, in calculi inde orti in centro, nucleum debere occurrere: non solum enim nucleus ille superstratis corticibus longe durior & firmior est: ut præclare monet æternum colendus *Mecœnas*, prædictæ Epistolæ *pag.* 34. Sed insuper tam congrua, tamque homogenea, particularum, uno verbo *tartarearum*, fieri non potuit adjectio, quin earum stratificationum ordines, a genuinis nuclei corpusculorum seriebus maxime differrent. Ista omnia contra *Fernelii* sententiam a nobis superius oppugnatam nihil facerent, nisi ex doctissimi *Salmasii* ad eruditissimum *Beverovicium* responsione *pag.* 141. sciremus calculos dari nucleo carentes, qui proinde in ipsa vesica primariam, ut ante a nobis scriptum est, sortiti fuerint generationem. Septimo tandem, alius vesicæ adhærens, alius vagus: hujus ratio nulli non perspicua: illius vero hanc esse reor. Quemamodum matulæ, seu figulinæ, seu stanneæ, interior superficies tam continua ubique, & polita non est, quin innumeris scateat poris & asperitatibus, quibus proxime adjacens calculi materia concrescendo impingatur, atque affigatur: similiter in vesica eoque potiori jure, cum ea sit membranacea, accidere putamus. His subnectimus expertissimi Bartol. observationem *pag.* 200. anatomiæ recens editæ; *ubi* (inquit de intima vesicæ membrana) *rugæ quam plurimæ in calculosis, & veluti cuniculi exculpti cernuntur, calculos servantes ex dilatationis desuetudine contracti*. Unde haurio calculos non solum prædicto modo, interiori vesicæ membranæ, summa adhæsione adnasci, sed etiam intra ejusdem membranæ rugas intime coacervari, atque ibidem caveos cuniculcs agere. (*a*)

Præcipuis calculi *Differentiis* perlustratis, antequam ad ipsius *Symptomatum Signorumque* explorationem nos accingamus, operæ pretium videtur disquirere, quinam illi sint in quos gravis hic affectus imperium suum exercere soleat. Primum obtinent locum, qui a patre vel a matre vel ab utroque calculosum acceperunt characterem; nam ut ait *Fernelius lib.* 1. *de morborum causis, cap.* XI. *nephritici, arthritici, & epiletici, filios vitiosa constitutione gignunt, qua tandem in morbos similes, hæreditarios idcirco nuncupatos, incurrant, ut parentibus liberi succedant, non minus morborum, quam possessionum hæredes.*

Quare mirum non videatur, si tot infantes, totque adulti miseræ vitæ stadium sæpe imperfecte emetientes, tam horrendis cruciatibus distorqueantur. Apud ipsos enim morbosum matrimonium tam validas tam-

---

(*a*) *Hæc omnia quam maxime illustrabantur per ea, quæ nobis olim amicissime communicavit Vir omni sane laude major, ipse scilicet* Carolus Drelincurtius: *cujus hæc ipsa sunt verba.*

Calculos instar corallii ramosos, & expassos ab ambitu pedis anserini in pelvim, ubi coeunt molem in unam, alias compactam & unicam; alias vero multiplicem atque divulsam, necnon articulis veluti distinctam, & *ginglymi ritu*, ad lumbos inflexos & erectos, mobilem aliquando eduxi & inter musei mei cimelia anatomica curiosis oculis objicio. Et isti porro calculi *caput uretheris* obturant quidem & expanduntur; sed quia raro sphærici sunt, urinam vulgo e pelvi in vesicam influere sinunt.

Calculos præterea in *extremo urethere* ita constrictos vidi, ut in vesicam devolvi nequeant, sed inibi hærentes, dum urinæ tenuissimum per rimulas transmittunt, crassamen retinent, cujus accessu mole fiunt auctiores, & *uretheris* insimul atque *vesicæ tunicas* ita distendunt, ut alterius idea vesicæ rudiores deludant, quasi reapse foret *vesica duplex*; & in illum crassum atque supinum errorem Medicos Casauboni incidisse putem, dum viri tanti *vesicam urinariam* nobis geminam obtrudunt. Hic porro, ubi ad extrema deventum est, & calculi in *infimo urethere* taliter impacti atque cuneati viam urinæ præcludunt omnino, tunc illa in urethere stagnat, & illum enormiter expandit, una cum pelvi sua. Inde est ut in cadaveribus aliquot distentam urina pelvium, illaque olidissima detexerim. Imo totum uretherem eadem illa turgidulum & expassum. Sed *a calculis* divelli nequeo citra hist. *unam* & *alteram*. Ia. est de molli uno & farinaceo, qui solius in vesicam catheteris impulsu ita comminutus est & attritus, ut per frustilla minutiora totus fuerit abreptus urinæ fluento: atque sic qui cystotomus erat in procinctu ad carnificinam, ab ea fuerit longe semotus. At e diverso calculos conservo siliceos omnino, quique de marmore resiliunt, uti *Brassavol.* narrat Comm. in Aph. 79. Sect. IV. Altera hist. *puerilis* quidem est, sed *Pæonio* stylo notanda. *Puer* calculi doloribus excarnificatus, & ambulationi impar, lecto detinetur, ubi post aliquot dies furunculus in peritonæo subortus est, cujus pus per medios acceleratores tam profunde serpsit, ut vesicam arroserit, quæ validius contracta non *urinam* modo, sed & *calculum* per ulcus emisit, atque ita prædam quidem eripuit cystotomo, sed fistulam ingeneravit, quæ perennat, & qua jugiter & unice effluit urina, abolito prorsus usu ductus nativi.

Coronidis vice *fœmineos* calculos subnectam per uretheram (*virili breviorem, latiorem*, atque *rectiorem*) longe optatius excerni, quam in nobis, atque ita raras esse fœminas quibus calculus extrahatur. Imo quasdam vidi *vesicæ* doloribus *ceu labore partus*, excruciatas, sed quæ post tormenta enormia *petræos fœtus* excluserint, in renibus embryonatos, & intra urinæ cisternam sensim auctos in molem usque ovi columbini. Et ipsum profecto, imo quid majus ab *Hipp.* visum est, viro ubique praxeos summe perito.

Calculorum Chymicam analysin habes in Epimetis Thesium de *Lienosis*. Sed in hæc Chymica calculorum vesicæ analysi, paucum exhibet oleum, quo bilarii calculi scatent, tanto ut aquæ innatent, & *toti* ardeant, picis instar. Deridendos ergo sese propinant, qui profitentur bilarios calculos in vesicula bilis & ejus ductibus concrescere ob prædominium *tartari* sive *calcis*, & defectum *olei*, sive *sulphuris*. Et id ipsum nequidem vere proferrent de concretionibus in arthritide nodosa; nam e virili pede, *mensis unius decursu*, gypsum vidi, sing. dieb. matur. eductum, quod glutine multo e tendinibus extensorum nudatis, & lymphæ ductibus incisis, viscatum erat; sed quod exiccatum, ac cerei flammulæ admotum leviter tantum arsit. Sulphuris itaque consors, fellei calculi sorte. Id autem tartari singulis diebus a me collectum, supra chartam emporeticam extendebatur, exiccationis gratia, & ex illo, (*ad unciam circiter unam probe siccato*) frustra majora aquæ imposui, ac etiam demersi; sed suberis instar semper resiluerunt & innatarunt. Illorum igitur comparatio cum calce vel gypso, candoris quidem ratione valet, sed ponderis ergo claudicat. At calculi urinariæ vesicæ plani quidem innatant, sed depressi resiliunt, nunquam flammæ autem admoti non ardent, etsi sulphuris non exortes, sed ob ejus parcitatem non ignescunt.

Isthæc rara quidem; sed rariora 2. proferam, 1. de calculo unc. XV. quem inter κειμήλια sedulus conservo. Is intra viri pancreas sensim increverat cum gravitate ad lumbos, maxime post pastum & inter ambulandum. Vomitus denique cievit enormes & letiferam atrophiam intulit, omni præpedito tam conficiendo quam distribuendo chylo. Mediæ est consistentiæ atque soliditatis inter vesicales, quos rarinaceos siliceosque designavi. Fundum aquæ petit, nec ardet, metalli more.

Alterum est de Virgine ann. circiter 20. qua dira cephalæa semestri discruciata, occœcata est tandem, ac reliquis deinceps sensibus orbata, & mediis in planctibus extincta.

Tota ipsi pinealis gland. saxea fuit, unius ovi gallin. amplitudine, & mole tanta nervor. opticor. thalamos, necnon reliquos tandem nervos lethifice compressit.

tamque altas egit radices, ut nulla mortalium vis id unquam valeat penitus extorquere, funditusque revellere. *Gaudeant* ergo *bene nati*. Prioribus ſuccedunt ii qui a parentibus alioquin ſanis oriundi, propter tamen magnam a cauſis externis in ipſos introductam alternationem, eodem, ac præcedentes, affliguntur malo. Novit enim quilibet, quod *cauſæ neceſſariæ* quas declinare non poſſumus, ut ſunt *aer*, quem reſpiramus, *cibus* & *potus*, *motus* & *quies*, *ſomnus* & *vigilia*, quæ *excernuntur* aut *ſubſiſtunt*, *animi denique perturbationes*, totam animalis œconomiam gubernent, ideoque eorum vitio, vel ipſius animalis abuſu, multa emergant monſtra, humanæ valetudini infenſiſſima. Hic inter marem & fœminam diſcrimen aliquod interferendum venit. Quamvis enim acceptas a parentibus morboſas affectiones, æquali jure, portioneque partiantur; attamen propter diverſam partium, veſicæ in primis, varietatem, ille hac, in calculum propenſior evadit. Utriuſque nimirum, anatome docet maris urethram longam, curvam, & anguſtam, fœminæ vero ductum, brevem, rectum, amplumque exiſtere, adeoque difficulter ex illius, verum ex hujus, veſica, facile ſatis calculum nondum ſeniorem poſſe eliminari. Non omittendum adultiores, renum, infantes vero & ſenes veſicæ calculo magis eſſe obnoxios. Illis ſcilicet arteriæ & venæ ſanguine adeo fermentato turgeſcunt, ut cum ſerum in renibus a maſſa ſanguinea ſegregatur, *ſpiritus urinoſus*, quo tinctum eſt, tali jam polleat virtute, ut particulas ſuphureas & ſalinoterrenas in renum anfractibus ſtatim coagulet, quo peracto latex aquoſus per ureteres in veſicam ſtillans, in ipſa ſterilis omnino reſidet, utpote ſaxeo ſemine in renibus orbatus. In infantinus ſenioribuſque contra res habet. In illis enim adhuc tenellis & imbecillibus, ſanguinis principia, tanto fermentationis orgaſmo non percelluntur, nec his ſenio pene confectis ſpirituum δυνάμεις adeo vegetæ, ut *coagulator urinoſus*, tartareas particulas, in renibus, dum eos cum ſero pertranſit, queat in unum cogere, exinde ſalvis ſæpe renibus in veſicam cum ſeroſo latice depluit, ubi majori robore, atque imperio in particulas ſulphureas & ſalinoterrenas, comparatis, earum vibrationes infringit, & quaſi arctis compedibus revinctas impedit, quo minus veſicæ carcerem effugiant. Haud dubie tamen multi ſunt ſenium a limine ſalutantes, qui calculos in veſica, ex renibus contraxerint, eodem pacto, quo cum *Fernelio*, ſupra narravimus.

Symptomata, quæ calculum vulgo comitantur, & ex quibus affectus διάγνωσιν haurit Medicus, quinque enumerat *Hippocrates*, *lib*. 4. *de morbis*. Σημήϊα δὲ ἡ νοῦσος ἔχει πέντε, ἐπλὼτε οὐρῆσαι θέλη, πονέεται. καὶ τὸ οὖρον κατ᾽ ὀλίγον ῥέειν, ὥσπερ στραγγουριῶσι. καὶ ἐστιν ὕφαιμον οἷα τῆς κύστιος ἡλκωμένης, ὑπὸ τοῦ λίθου· καὶ ἡ κύστις φλεγμαίνει· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀφανές· σημήϊον δὲ ἀκροποσθίη. *Signa autem morbus quinque habet; nam ubi mejere vult, dolore affligitur, & urina paulatim fluit, velut in urinæ ſtillicidio: & eſt ſubcruenta nimirum veſica a lapide exulcerata, & veſica inflammata eſt: verum hoc ſignum inconſpicuum eſt: indicat tamen ſumma glandis pars*. Horum ſymptomatum ſignorumque cauſas has eſſe ducimus. Primo quidem ἐπλὼτε οὐρῆσαι θέλη, πονέεται. Quia cum muſculi abdominis, nec non diaphragma, veſicam in urinæ excretione comprimant, valde veroſimile eſt eorum & membranæ muſculoſæ veſicæ actione, lapidem e ſuo loco dimoveri, atque aſperitatibus ejus interioris membranæ fibras corradi: unde non parum ſenſibilis debet exoriri dolor. Verum quandoquidem totus omnium prædictorum muſculorum impulſus, urina ad meatum orinariam impellit, maxime probabile eſt, calculum eadem vi, eodem loci pelli, præſentiaque ſua qua egreſſum urinæ fere præcludi, eam ſinere κατ᾽ ὀλίγον ῥέειν ὥσπερ στραγγουριῶσι. Id eſt veluti in urinæ ſtillicidio dolorifico: quod eſt tertium ſymptoma. Quarto καὶ ἔστιν ὕφαιμον, & eſt urina ſubcruenta. Cujus ſymptomatis rationem reddit ipſe Hippocrates: οἷα τῆς κύστιος ἡλκωμένης, ὑπὸ τοῦ λίθου. *nimirum veſica a lapide exulcerata*. Quinto tandem, καὶ ἡ κύστις φλεγμαίνει, *& veſica inflammata eſt*. Quod de ſymptomate nutare videtur Auctor, id enim vocat ἀφανές. Exinde conjectare licet, illud ſymptoma non eſſe perpetuum, nec παθογνωμονικὸν, ſed tantum in iis locum habere, quibus veſica calculo impenſe læſa fuerit; adeo ut etiam ἀκροποσθία, id eſt, *ſummæ glandis ardor* illud ſignificare debeat, ſeu potius ordinario manifeſtet. His accedit ſubſequens Hippocratis textus, ex quo aphoriſmus 79. *ſect*. 4. Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ; *quibus in urina ſubſident ſabuloſa, iis veſica calculo laborat*. At hic aphoriſmus tam renum, quam veſicæ calculo competere mihi videtur. Renibus quippe calculo laborantibus, ſabuloſa etiam excernuntur. Veſicam tamen vel renes ſpeciatim poteſt reſpicere, modo cum aliis ſignis magis particularibus conjungatur, ſeu coincidat. Hæc & alia ſigna, ut crurum inter cruciationes, manuum pudendis admotio, priapiſmus, teneſmus, &c. tam ab *Hippocrate* quam Fernelio, Sennerto, aliiſque notæ Auctoribus probata, cum fructu poſſunt uſurpari ſi calculus vagus fuerit; at ſi laterali veſicæ parti, vel etiam ejus fundo adhæſerit, vix ullum ex prædictis ſignis de illo nuncium refert. Hac in re nobis favet *Fernelius de part. morb. & ſympt. lib*. VI. *cap*. 13. Huc accedit memorabilis hiſtoria ab *Helmontio* deſcripta *tractatu de lithiaſi*, cap. 3. §. 40. de quodam Prædicatore prope Barclajam in Anglia, qui anno 1629. ſanus atque ſoſpes contendens a prandio, librum e ſublimi ad ſe trahere, in imo ventre, magno perculſus pondere atque dolore, certis inde a quatriduo ſignis, ſcivit ſe calculo gravatum. Ex hujus narrationis conditione & circumſtantiis, judicare poſſumus Prædicatorem, nullam antea ab iſto calculo tuliſſe moleſtiam, nec ullam forte utcunque manifeſtam de illo ſuſpicionis cauſam habuiſſe. Omnia hoc in caſu Medicorum dubia ſolvit catheter: ipſo etenim leniter & induſtrie in veſicam immiſſo omnes explorantur anfractus, omniaque latibula, in quibus alioquin calculus omnem Medicorum ſolertiam & ſagacitatem eluderet.

Jam hujus ægritudinis curationem ſuſpiciendi hora eſt. Sed *hoc opus*, *hic labor eſt*. Nam etſi concepta, cauſarum externarum immoderatione, atque intemperie, in calculum inclinatio, earumdem moderatione, & temperie, ſæpe avertatur & emendetur, hæreditariam tamen, nulla poſſe fugari ratione, ratum habeo. Rara etiam, ut fortaſſe ignota ſunt medicamenta, quæ ore aſſumpta activitatis ſpheram, tam longe lateque ferant, ut ad calculum in regione veſicæ ſitum, ea extendantur. Tentandum tamen eſt quod ratio experientiæ maritata nobis eſt dictatura.

Vera & recta hujus hoſtis debellandi methodo inſiſtemus, ſi primo graſſari incipientis progreſſus inhibeamus, eumque ſi fieri queat, capite truncemus. Secundo, ſi eum jam veſicæ muris loricatum atque munitum, foras ejiciamus, integra, in primis, remanente arce. Primam *indicationem* abſolvere poterimus, tali vivendi ratione, quæ maſſæ ſanguineæ ſuccos, ad priſtinam συμμετρίαν revocet; adeo ut *ſpiritus urinoſus* omni ſua ferocia depoſita, cum partibus tartareis, tragicam ſuam perſonam amplius non poſſit agere. Primo ſi *aer* ſit intemperatus, atque vaporibus ſeu effluviis e cryptis ſaxeis avolantibus, infamis, protinus deſeratur. Hæc etenim non ſolum fermenta ſeu ſemina, calculo excitando idonea largiuntur, ſed & homines, beſtias, carpenta, reliquamque ſupellectilem, in rupes aliquando valent convertere: uti legitur in *Helmontio de lith. cap*. I. §. 18. multiſque in aliis Auctoribus. Secundo, ſumma cautio in *eſculentis*, & *potulentis* capienda. Quippe ut ea, nimia quantitate ingeſta, grave ventriculi fermento, detrimentum inurunt, & vitalem auram maxime peſſundant, ſæpeque ſuffocant, ſic nociva qualitate, pluribus heteroclitis affectibus, ac præcipue hinc, anſam præbent. Abſit tetra ingluvies, *quæ plures quam gladius perimit*. Procul panis male fermentatus nec bene coctus. Legumina fere omnia, rubris ciceribus exceptis, caſeus, lacticinia omnia, piſces grandiores, haleces paſſæ, ſeu infumatæ, oſtreæ & conchylia, & tandem omnia quæ copiam ſeminis petrificantis ſecum gerunt. Horum vices ſubeant caro vervecina, vitulina, capones, perdices, turdi, coturnices, vitelli ovorum &c. amygdalæ amaræ, piſtacia, pineæ, nuclei perſicorum ceraſ. ficus, rubra cicera. Inter herbas malva, atriplex, petroſelinum, aſparagus, & in primis chærefolium *Sennerto* ſingulare calculi remedium. Vitetur cereviſia nondum bene fermentata,

in eamque dum coquitur ſemen dauci injiciatur. Fugiatur etiam vinum non defæcatum. Nam ea morbi cauſam ſecum portant. Ex inſalubrium numero eſt aqua ſtagnans, in fundo conceptaculi, ſilicibus, ſeu arenis orba; talis enim impura eſt, & terrenis gravida. Verum ea optima cenſetur, quæ perenni ſcaturigine, jugique fluento e terræ viſceribus per ſummum ejus corticem derivatur, innumeriſque calculis & arenulis fundum ſtratum habet. Motu nimirum, a corruptione vindicatur, & a ſpermate lapideſcente purgatur, dum ipſum in arenas faceſcens ſubſidet. Vinum Rhenanum album, liquor pomaceus, pyraceus, propter vim diureticam, valde juvant. Si qua autem purgatione utendum, ad ſuccum ſanguineum reformandum, inter alia hæc eſto, a celebri Riverio probata. R. Caſſiæ recenter extractæ cum ol. amygd. dulcium ℥j. diaphœnici ʒiij. rhabarb. pulv. ʒj. cum pulvere liquiritiæ, fiat bolus. Ad hujus affectus προφύλαξιν mire faciunt aquæ minerales acidulæ, & vitriolatæ; ut etenim eæ varia corporum concreta valent diſſolvere, ita calculoſam diſpoſitionem potenter enervant, plura utiliſſima apud *Paracelſum*, *Helmontium*, *Sennertom*, *Riverium*, alioſque famæ Medicos, quorum ampliora volumina hic inſerere non decrevi. Tertio excernendorum *excretioni*, & non excernendorum *retentioni* proſpiciatur. Quarto motu nimio pretioſum hominis *balſamum* non profundatur, nec pigriori quiete torpeat, aut gravetur. Quinto de *ſomno* & *vigilia* idem dicimus. Sexto *animi perturbationibus* conſulendum, eæ etenim, idem ac motus intenſior, & quies deſidior, præſtant. Omnia igitur medio modo procedant. His & aliis, quæ opuſculi brevitas recenſeri renuit, ingruenti huic affectui ſuccurritur.

Ad alteram *indicationem* adimplendam non ita pollet Medicus. Vix etenim pharmaca cum ſua operandi facultate, ad veſicam pertingunt. Tentanda tamen quæ calculum minuere feruntur. Radices apii, petroſelini, bruſci, graminis, aſparagi, folia pariet. Semina aniſi, fœniculi, dauci, carvi, ameos, carthami, rutæ, ſal prunellæ, cryſtal. tartar. Primas obtinet ſanguis hirci, vel integer, vel diſtillatus per B. M. Studendum autem cum Riverio, ut hircus nutriatur per menſem, ſaxifraga, pimpinella, baccis juniperi, petrocelino, aliiſque diureticis, ſine potu. Vinum alkekengi ab Arnoldo Villanov. maxime commendatur; quod fit fructus alkekengi contundendo, cum vino albo & colaturam exhibendo. *Horatius Augenius* hiſtoriam refert cujuſdam typographi filii, calculo liberati per pharmacum a Jeſuita ipſi oblatum, quod tale eſt. R. pulv. millep. ʒj. ad ſummum ℈iv. aquæ vitæ ℥ß. juris cicerum ruborum ℥ix. vel x. capiat horis ante prandium quinque. Spirit. ſalis hiſpalenſis extollit *Helmont. de lith. cap.* 8. §. 28. aitque ipſo calculum imminui. His omnibus ore hauſtis palmam præriperent medicamenta, quæ ſuadente *Paracelſo*, aliiſque in veſicam ſyringa transfunduntur; at ægrorum experientia id alienat. Nam mitiora medicamenta; in ipſam veſicam injecta, dolores magnos cient. Si igitur *diætæ* appoſitæ, & remediis deglutitis, affectus rebellis non cedat, ſacra anchora, κυστοτομία, amplectenda, veſicæ inflationem, flabello peractam, apud Ægyptios olim exercitam, abhorremus: varia etiam abhinc crudelia imaginamur tormenta, nec commodam calculi eductionem. Nec ſpiritus a Fab. Hildano extrahendi calculi modus, magis nobis cordi eſt. Regnet ergo ea ſola calculi eruendi ratio, quæ tot excellentibus practicis, Celſoque præſertim, maxime arridet. Si quis autem noſſe aveat, quale in viro, quale in puero, mulieribus, aut virginibus calculi educendi ἐγχείρημα excellat, peritorum χειρουργῶν monumenta adeat. Sed a tædioſo librorum evolvendorum labore abſtinere queat, quicunque eximiam dictam epiſtolam, ab ipſo naturæ genio ſcriptam, conſulere voluerit. Hic ſiſto calamum, & DEO TRIUNI gratias ex imo meo corde fundo, & *ipſum* demiſſo, humilique rogo animo, ut tentamini huicce benignus faveat, luminiſque ſcintillulam gratus imperire dignetur, quo denſis ignorantiæ tenebris mens mea tandem eripiatur.

Diſſertationem hanc primam, alia jam Præclariſſimi Martini Liſter *excipiat. Quæ ſic habet.*

DISSERTATIO MEDICINALIS
DE
CALCULO HUMANO, &c.

Calculi ubique corporis humani at præcipue in renibus & veſica generantur: cujus rei rationem infra privatim exponam. Igitur inventi ſunt calculi ſub lingua, in ductibus pituitariis, in cerebro, in hepate, in pulmone, in veſiculis ſeminalibus, in utero, in ventriculo, in inteſtinis, in articulis tum manuum, tum pedum, at multo frequentius in renibus & veſica. Adibis *Hiſtoriæ Medicinalis* Scriptores, & præcipue mortuorum diſſectores.

Calculi autem, etiamſi maxime inter ſe diſcrepare videantur & figura & colore & pondere; nam in iis ſunt leves, ſunt aſperi: alii opaci, alii pellucidi & cryſtallorum æmuli: ſunt & tophacei & valde friabiles: alii vero vere metallici, ponderoſi, peneque ſilicei videntur: alii rotundi, alii inæquales: alii quadrati, alii fiſſiles: alii teſtacei &c. tamen eorum natura & generationis ratio eadem eſt, non ſolum in hominibus, ſed etiam in aliis animalibus, ubi calculorum quoque quam maxima varietas differentiæque occurrunt.

At licet ea diſtinctio calculorum ſecundum loca & *animalium genera* laudabilis & hiſtorica ſit, inſtituti tamen noſtri brevitas nos diutius inſiſtere iſtiuſmodi minutiis non patitur.

Verum ne futilibus conjecturis oratio noſtra procedat, primum videndum eſt, quid nobis de calculorum natura, & ex eorum analyſi per ignem, & cum crudi nondumque ignem experti fuerint, exiſtimare liceat.

De calculo autem humano cremato hæc exhibet diligentiſſimus Leuvvenhoekius ope microſcopii.

„ In calculo humano, inquit, ignis vi in calcem „ redacto, magna copia inſunt & ſalia fixa & vola„ tilia. *Idem albi*, ex ſale volatili & fixo maxima „ pars calculi conſtituitur, *itemque*, calculi veſicæ „ humanæ ex magna particularum ſalinarum copia „ conſtant.

Porro „ *ex calculo combuſto* cryſtalli erant pelluci„ dæ, atque ita angulares ac lateribus planis, ac ſi „ ipſum fuiſſet cryſtallum.

„ Rurſus ex calculo aduſto, cui aqua infuſa eſt, „ ſal coagulatur, ac *tam durum fit ac rigidum*, ut „ quamvis aqua ad coctionem uſque ferveſcat, ſal „ illud tamen cum aqua non denuo conjungitur.

„ Item ſal volatile *calculi* adeo *rigidum & fir„ mum* eſt, ut, ubi coagulatum eſt, humido cœlo „ diſſolvi nequeat.

„ Ex capite mortuo *calculi combuſto*, cui aqua pu„ ra infuſa eſt, eadem aqua ſenſim in aere ſiccata, „ detegi plures ſalis figuras, pellucidas inſtar ada„ mantum: nec ſolum erant pellucidæ, ſed & anguli „ earum erant adeo glabri, ac adamantum anguli „ poſſint poliri. Inter eas vero maxima erat plana, „ & ejus baſis triangularis: unus ex angulis erat ob„ tuſus, juxta hanc vero jacebat particula ſalina, „ cujus baſis erat ſexangularis, &c.

„ Præterea jacebat (præcipue in liquoris ſuperficie) „ magna copia pericularum ſalinarum, ſimilium iis, „ quas in *Arthriticis calcem* appellamus.

„ Etiamſi cœlum, dum accurate intueret ſalis par„ ticulas, admodum eſſet humidum ac frigidum, „ omnes hæ particulæ undique, quaſi aqueo humo„ ri injectæ erant: unde earum rigiditas facile con„ jici poteſt.

„ *Calculus crudus* ex aqua frigida infuſus *ſuos quo„ que ſales* ſimiliter rigidos dat.

„ Nullam vidi particulam ſalinam, ex tot myria„ dibus ſalis, qui calculo humano inſunt, communi „ noſtro ſali ſimilem. Neque illud ex ſiccato hu„ more detegi potuit.

„ Omne

„ Omne fal palato noftro non fapit; ita nec fal „ e teftis conchyliorum crematis, ex alabaftro cru„ do; ita nec fapit qui elicitur ex calculo humano: id eft, *acrem & acidum* faporem admodum falis communis non exhibet; fed fal tamen effe non definit, i. e. fuum habet peculiarem faporem, de quo fupra fatis dictum eft.

„ *Capiti mortuo* materiæ calcariæ *Arthriticorum* „ ad nigredinem exufto, aqua adjecta ineft magna „ copia particularum falinarum, fimilium falium in „ calculo humano: fcilicet rigidorum pluriumque „ angulorum; nihil falis vulgaris, quo in cibis uti„ mur, ineft materia calcaria arthriticorum. *Hactenus Leeuvvenhoekius.*

Illud autem notes velim, figurarum falium illorum varietatem ac imperfectionem apud eum ab incredibili particularum falinarum exiguitate dependere, quæ, ut is teftatur, vix tantæ funt, ut multæ earum myriades arenulam æquent: adeoque propter parvitatem vix fatis recte depingi poterant.

In cryftallos itaque majufculas (quantum fieri poteft) aliquo artificio cogendæ funt, ut lenta ficcatione in umbra, idque diebus maxime calidis: quo certe tempore ex aquis noftris mineralibus cryftallos ad fefqui fcrupuli pondus habuimus: deinde quo major quantitas falis erit, eo promptius experimentum ejus concretionis in cryftallos, magnitudinis confpicue & perfectiffime fucceffurum eft.

Hæc autem non exhibui, ac fi aliquod dubium fit de veritate experimenti a Leeuvvenhoekio de illis falibus expofiti, fed ut, etiam fine microfcopio, vel nudis oculis res manifeftaretur.

Igitur de copia & natura falis in calculo humano jam fatis fere diximus; item de ipfa calce fimiliter five materia calcaria & metallica.

Illud autem unum addam de hac calculi humani materia, fcilicet quod in earum aliquibus debite crematis etiam ipfum *ferreum metallum*, ad aliquot grana adhibito magnete, poffe extrahi; id quod olim oftendi coram *focietate Regia Londinenfi* cum ibi forte caput mortuum dictum alicujus calculi humani a *D. Slare* expofitum fuiffet. Appello autem regiftra ejufdem *S.* de fide experimenti.

Quæ vero præterea *calculi*, *chymica analyfi* dent, minus moror, nempe olea & aquam. Cum non alia fint a fanguine humoribufve corporis: adeoque minus faciunt ad calculi generandi intelligentiam; quæ tamen hujus Differtationis præcipua intentio eft.

Igitur his expofitis quale fit id, quod in homine lapidefcat, fatis intellectum puto, atque ita *calculum definio*, nempe effe quid vere lapideum a fale lapideque calcario & interdum a ferreo metallo, humoribufque quibuslibet corporis concretum, atque in plerifque ductibus vifcerum excretoriis, maxime vero in renibus & vefica natum.

Caufam itaque *materialem* calculi in folis humoribus, ut in pituitofis, craffis, vifcofis, tartareis aut fæculentis non pofuimus. Etenim materiam non folum concretioni aptam, quales funt humores, indicare fatis eft, fed aliam etiam vere lapideam & metallicam calculi exigere videntur, atque ea ipfiffima eft, quam in proxime fuperiore Tractatu Anatomico exhibuimus, e quibus conchyliorum teftæ fiunt, inque fontibus medicatis inveniri diximus; nempe fuccum lapidefcentem e faxo quovis calcario, pyriteve five ferreo metallo *Germinante* ortum, atque aquis abreptum, nobis aliifque animalibus quovis alimento, maxime vero potione affumptum.

Humor autem ifte five fuccus lapidefcens etiamfi ejus effectus paffim extra nos innumeris exemplis appareat, tamen a nemine quod fcio, explicatus eft. Etenim Helmontii fomnia hic non vendito, videlicet cuncta metalla ex mera aqua fieri, fpecifica metallorum femina, fermenta, odorem & fpiritum nefcio quem urinæ lapidificum, terram ejufdem volatilem, fpiritum vini urinæ incolam, hæ meræ nugæ funt.

Non femen, inquit Helmontius, cum aqua fibi fubdita folum petrefcit, quin infuper corpus fibi contiguum, odoris feminis petrifici, folo attactu petrificat, at fi ita effet, cur renes & ipfa vefica non petrificarentur: ubi interdum femen iftud, odor & fermentum tam vehemens eft, ut innumeros & fæpe ingentes calculos generare potis fit: ἀλλὰ ἐυηθὲς τὸ τῆς εὐηθείς τῦ λόγου λίαν ἐξετάζειν.

Quæ vero paffim obfervare licet, ea tantum exhibeo, fcil. faxa calcaria & pyriten i. e. ferri metallum fulphurulentum, præ omnibus metallis, *falia fua lapideis particulis gravida* edere, more plantarum pullulantium; has vero *plantas falinas* aquarum curfibus diffolvi, iterumque vel ob moram, adhæfionem ex aptitudine quadam partium & contiguitate, imbibitionem, aliave ignorabilia accidentia inter fe coire, & in primam fuam materiam redire, hinc, inquam, petrificationes extraneas, & calculos intra nos fieri verifimile eft.

Eft itaque peculiaris quædam materiæ five fucci lapidefcentis aptitudo, ut in lapidem convertatur, nimirum ex falis lapidei naturali coitione, ejufque rigiditate, ut diffolutioni, ut dictum eft, refiftat; itemque ex copia & qualitate particularum lapidearum in ifto fucco contentarum, fuo fcilicet fali ex quadam harmonia ortus, prompte committendarum, nexu haud facile diffolubili.

Igitur calculi materiam ab efculentis & potulentis, quæ hujufmodi falibus lapideifque particulis abundant, provenire. Si vero corpus bene fe habeat, foras ejiciuntur, neque in renibus aut vefica retinentur; fi renes imbecilli fuerint & vefica labefactetur, in lapidem coire apta funt.

Efficiens itaque caufa calculi eft copia materiæ lapideæ in ductibus vifcerum excretoriis imbecillis diutius fuppreffa.

Si qua vero fit in aliquibus hominibus hæreditaria difpofitio ad calculum generandum, ea oriri poffit ex mala partium conftitutione, ex ufu tamen quotidiano victus, lapidea materia maxime infefti, vel in maxime integris hominibus calculi etiam generantur, videlicet fi alimentis continuo & magna copia utantur, quæ plurimum fucci lapidefcentis in fe contineant, aquafve bibant tali fucco vitiatas, quia in illis aquis aut cibis caufa materialis; unde eft, quod in quibufdam regionibus præ aliis incolæ complures calculo laborent.

Itaque renes & vefica vitiantur vel ex nativa conftitutione, vel victu calculofo fupervacaneo, quam autem rem fic intelligo, nimirum a nimia copia & pondere materiæ metallicæ arteriolæ capillares, renum ductibus excretoriis commiffæ, diftenduntur, præterque naturam valde ampliantur, unde excretio debilitatur a conftrictione arteriolarum labefactata. Igitur materia metallica in ductibus excretoriis imbecillibus fenfim accumulatur moramque trahit, unde ejus coitio in calculos: idem cogita in tabe hæreditaria, ubi mala renum conftitutio.

Inter *caufas* autem calculi *antecedentes* & *procatarcticas*, hæ recte numerantur.

1. Mala concoctio, qua chylus crudus & lentus quo involvitur fuccus lapidefcens, indifcriminatim intra habitum corporis affumitur, etiamfi vero caufa calculi materialis non ex ftomacho deducenda fit, tamen eo labefactato in officio fuo chyli conficiendi, fuccus putrefcens plus minus in omnigeno alimento neceffario & naturaliter exiftens, poffit ob chyli craffitiem citius & facilius in majores arenulas coire in renibus.

Profecto robur inæquale partium eft calculoforum præcipua ratio; ita renum alter calculos parit altero fano, quod fatis evincit calculi vitium a parte labefactata potius, quam ab ullo materiæ calculofæ defectu oriri, quæ femper, ut dictum eft, adeft; at raro fupra modum arenularum concrefcit, nifi vitetur tonus & vigor renis expulfivus.

2. *Lactea infirmata*; nam ab iis integris etiam chylus bene digeftus a fucco iftiufmodi putrefcente ex parte purgatur; quod fcilicet is fluori minus aptus fit, adeoque inter alimenti foluti excrementa per inteftina dejicitur, antequam venas lacteas fubire poffit.

3. Hyems autumnufque calculos renum parit, auctore *Aretæo*, an quod magis laborent renes, fuppreffa ex frigore perfpiratione cutanea.

Sed ad alia pergamus, & privatim materiam calculi fuppeditant maxime *oftrea* & omnia *Teftacea* animalia, *aquæ medicatæ*, quæque vel calcario vel ferreo

reo metallo imbutæ, & quæ petrefcentes ob confpicuos effectus præcipue audiunt. *Vina* aut quælibet alia alimenta locis aqua petrefcente vitiofis nutrita.

Salfa autem *carnes* minime, prout Leeuvvenhoeckius extra dubium pofuit; fcilicet in calculo omnino nil falis culinarii repertum effe.

His vero adjici poffunt *vehementiffima quæque Diuretica*, quæ materiam morbificam vel nimio impetu ad renes deturbent, vel victum per fe minus noxium infeftum reddant, quod ipfi renes ob nimiam excretionem infirmentur.

In his quoque caufis *Balnea* ponenda funt, quibus renes nimirum laxentur, item alimenta vehementer calida, ut piper, alia, refinæ quævis, exercitium vehemens, Venus immoderata.

Audi Hippocratem, (*a*) pueris calculi principium „ *ex lacte impuro*, pituita enim ex eo lacte urinæ „ fedimento admixta, glutinum evadit; ac primum „ quidem parva lanugo accrefcit, deinde quod acce- „ dit arenofum. Rurfus autem alimentum folidum „ aut *lapidofum* efficitur, non fecus ac *ferrum ex* „ *lapidibus* &c.

Ita nobifcum fatis bene fentit antiquiffimus Medicus, calculum accrefcere ex arena pituitæ commifta, i. e. ex materia vere lapidea, primoque mollem velut lanuginem, mox virtute arenofæ acceffionis folidum ac lapidofum effici, non fecus *ac ferrum ex lapidibus*.

Hactenus de calculi natura, ejufque generandi modo caufifque; proximo autem in loco ipfius *morbi* ratio five *pathologia*, five is in renibus, five in vefica fiat, inftituenda eft; cum *Diagnofticis* vero incipiam.

Hæc autem calculi in renibus indicia funt. 1. Omnium certiffima fignificatio, calculus excretus eft.

2. Ad renem doloris gravitas. (*b*)

3. Femoris e directo ftupor fentitur, *idem ibidem*.

4. Naufea & vomitus.

5. Urina cruenta: at hoc perpetuum non eft: unum tamen e præcipuis eft quando contigerit, quod dolorem nephriticum a colico diftinguat.

6. Urina in principio aquata, pauca, aut integra fuppreffio: a moto vero calculo per uretres, ea copiofa, fere turbida, arenofa.

Hæc autem indicia per fe patent, neque ulla explicatione, certe arte peritis, indigent.

Ubi vero id malum in vefica fuerit, his indiciis, inquit *Celfus*, (*c*) cognofcitur. „ Difficulter urina „ redditur; paulatimque, interdum etiam fine volun- „ tate deftillat, eadem arenofa eft, nonnunquam aut „ fanguis, aut cruentum, aut *purulentum* aliquid cum „ ea excernitur; eamque quidam promptius recti, „ quidam refupinati, maxime hi, qui grandes habent „ calculos, quidam etiam inclinati reddunt, colem- „ que extendendo dolorem levant. Gravitatis quoque „ cujufdam in ea parte fenfus eft; atque ea curfu „ omnique motu augetur: quidam etiam cum torquen- „ tur, pedes inter fe, fubinde mutatis vicibus impli- „ cant. Fœminæ vero oras naturalium fuorum, ma- „ nibus admotis, fcabere crebro coguntur; nonnun- „ quam fi digitum admoverint, ubi veficæ cervicem „ is urget, calculum fentiunt.

Neque multum aliter Hippocrates. (*d*) „ Hic mor- „ bus quinque habet figna: Dolor in urina redden- „ da: ejus ftillicidium: interdum cruenta, a vefica „ inflammatione vexata: verum id non apparet, in- „ dicio tamen eft *fumma præputii pars* (i. e. inflam- „ mata) interdum arenofa reddit, interdum duos „ aut plures calculos.

Aretæus ex antiquiffimis auctoribus in plerifque confentit. „ Si veficæ inhæferit calculus, ex colliquationi- „ bus patefiat, neque doloris neque gravitatis exper- „ tes funt, licet urinam expedite reddant: Sin minus „ & urinæ difficultas accedet: omnes vero calculos „ ex fabulofis urinæ fubfidentiis deprehendes, & quod „ iftis virilia fæpius eriguntur: quando enim mejunt „ fubeftque calculus, dolent, tractant, attrahuntque „ pudenda, anus quoque vitii particeps redditur.

De *inflammatione* autem veficæ fatis conftat ex obfervatione Hippocratis, cum ad fummam glandem fere vifibilis fit ex infigni rubore; unde non mirandum eft, fi moleftus interdum *pruritus* fit in pudendo, *dolorque* in veficæ collo incipiens, ad glandis extremum ufque porrigatur, unde etiam *Virilium* frequens *erectio*, non fecus ac cantharidibus fumptis.

Urinæ autem *Stillicidium*, & ponderis fenfus: item mictio facilior in uno corporis pofitu quam in alio: item dejiciendi cupiditas, quæ mictionem excipit, hæc omnia a magnitudine, & figura & motu calculi oriri videntur.

Ultimum autem & omnium certiffimum fignum eft exploratio, vel per digitum in anum vel per catheterem in ipfam veficam immiffum.

De illo autem Hippocratis (*e*) aphorifmo magna interpretum diffenfio eft a Galeno ad noftra tempora. Quibus in urina arenofa ψαμμώδεα fubfident, his vefica calculo laborat,

Johannis Zechii (*f*) opinio, ut video plerifque, arridet; qui hanc fubfidentiam non meram arenam effe vult, fed gluten iftud mucaginofum in plerifque calculofis confpicuum; at hoc non perpetuum fignum eft, adeoque minime pathognomonicum.

Sed, brevitatis caufa, miffis aliorum difputationibus mihi videtur Hippocratem hic, generationis arenæ locum, non calculi exiftentiam indicare voluiffe, & dicit tantum ipfam veficam in vitio, ubi arenæ a mictione formantur atque fubfident; ita quidem expono ἡ κύστη λιθιᾷ, imo idem Hippocrates (*g*) alibi ait arenam non effe fignum calculi in vefica; atque ita ille aphorifmus diverfo ab hoc fenfu intelligendus eft.

Verum ais, arenæ non funt calculi, neque negandum eft, quod a quibufdam exhibetur, fcilicet vix e decem unum reperiri, qui arenas cum lotio non excernant; raros tamen effe, qui renum calculo laborent, & rariores multo, qui veficæ.

Quamvis autem arenæ revera calculi fint, nec ab iis effentialiter differant; tantum fecundum magis & minus, nam perexiguus calculus arena eft; tamen aliquo fenfu, in gratiam Medicorum, probanda eft ifta diftinctio, nempe arenarum quotidianarum cum urina ejectarum, & calculorum majufculorum non fine dolore & difficulter excernendorum, utræque tamen partes, & renes & vefica tum fuas arenas, fuofque calculos generant: neque aliter vifum eft Hippocrati, ut fupra dictum eft in diagnofticis; vult autem in hoc aphorifmo arenas ex urina micta fubfidentes præcipue a vefica vitiata oriri, eamque calculis generandis præ renibus pronam effe innuere. At hic prætereunda non eft fingularis opinio Fernelii, qui ftatuit omnem veficæ calculum, rudimentum quoddam, feu interiorem nucleum ex renibus trahere, e quibus per nephriticum dolorem excidens, fi fit grandiufculus, in vefica hæret, & fordium illic allatarum adhæfu coagmentatur, dum adoleverit in juftum lapidem; eo, inquit, argumento, quod neminem oftenderit in vefica calculofum qui non fuerit diu ante nephritide vexatus: item quod in contritis veficæ lapidibus nucleum quendam fe reperiffe afferit, diverfi a reliquo integumento coloris & fubftantiæ.

Huic autem opinioni ipfe addo, etiam in mediis calculis, e vefica exectis, vidi & *ferramenta* (*h*) & offa, per ipfum penem injecta: poffunt itaque arenulæ renum effe pro rudimentis calculorum veficæ: at hoc perpetuum non eft.

Etenim priorem hujus rei rationem alii Medici ex propria fua experientia negant; nempe in pueris calculofos dari, quibus nulli nephritici dolores antecefferunt: item non in omnibus calculis nucleum iftiufmodi ineffe.

Illud quidem verum eft, calculos renum five arenulas ab iis plerunque fulvas effe, veficæ vero albicantes, quare? calculorum color, ut fupra dictum eft & confiftentia varia: modo rufi, modo nigricantes, modo albidi funt, nempe pro ratione cibi potionifve affumpti; at fere a renibus fubcrocei, a vefica albidi: an quia

(*a*) *Lib.* 4. *de Morbis*.
(*b*) *Hipp. Epidem. l.* 1. *S.* 1.
(*c*) *l.* 2. *c.* 7. (*d*) 4. *de Morbis*.
(*e*) *Aphor.* 79. *S.* 4. (*f*) *Conf.* 58.
(*g*) *L. de inaffectibus*.
(*h*) *Acta Philofoph. Lond.*

quia in renibus urina defæcatior, puriorque ei insit, arenularum materia ad ocram accedens, in vesica vero eadem pituitæ mucosæ & albicanti, e glandulis excretæ, mista & contaminata sit.

Sed ad *Prognostica* transeamus.

Lapis magnus potione, neque medicamento frangitur, auctore Aretæo. Chimicorum insomnia hactenus vana sunt.

Morbus periculosus: hæreditarius incurabilis: nam calculorum procreationem (cum Aretæo loquor) e fœcunda sterilem reddere, nemo potest: facilius est enim uterum a pariendo prohibere, quam calculosos renes calculis vacuare.

Vitia renum & vesicæ in senibus difficulter curantur. (*a*)

Hippocrates in coacis vult lapidem in vesica non generari a 14. ætatis anno usque ad 60. nisi prius extiterit.

Ita parvi & senes sunt ipsis viris calculosiores. Pueri autem magis calculo vesicæ laborant, senes vero calculo renum: quid ita? Audi Galenum (*b*) quia in pueris facultas renum expultrix fortior est; ejus autem actio naturalis est, item retinendi in vesica facultas non minus fortis est; at cum vesica proprie receptaculum est, & pueri parum bibant, parumque mingant, cum mictio actio voluntaria est, vesicæ exonerandæ non attendunt, sic calculorum coitioni major opportunitas ex mora.

Ex anatomia autem discimus, ubi calculosis ægris mucosa urina effunditur, vesicæ corpus cancrosum esse, & digiti aut pollicis crassitiem nonnunquam adeptum esse: in calculosis vero, qui claram ac tenuem urinam mingunt, vesicæ substantia invenitur membranosa, fereque ut in statu naturali se habet; de his autem ita sentio, calculum primum exiguum concrevisse, vesica adhuc integra; aucto vero calculo, ab ejus pondere, asperitate motuque vesicam lædi, ejusque membranarum glandulas inflammari, intumescere, indurati, i. e. cancrosas fieri: unde veluti puris sive pituitæ viscosæ, interdum cruentatæ ingens copia cum urina profluit.

Postremo in *sectione* sola cura magnorum lapidum. *Cœlio Aureliano* (*c*) auctore.

At, inquies, cur non quibusdam medicamentis dissolvantur, certe quidam lapides majores cum ex calculis in humano corpore repertis quidam tophacei & friabiles & leves, quales sub lingua & in articulis orti? Respondeo in vesica lapides fere silicei sunt, raro molles; & si ita, tamen ex arenulis duris compaginantur; Ratio est, quia per majores vias & in majoribus conceptaculis metalla, sive particulæ tum salinæ, tum lapideæ, e quibus iste succus petrescens constat, ponderis sui virtute fere copiosius & excernantur & in calculos concrescant, atque hæc hactenus. Proximo autem in loco de curatione & medicamentis dicendum est.

Curationes autem hæ fere instituendæ sunt: vel ad calculos minores, arenasve, cum molesti fuerint, expellendos, specialibus adjutoriis: atque hæc fere diuretica sunt: vel materiam calculosam minuendam, doloresque acerbos mitigandos, in majoribus calculis excretioni ineptis: atque illa prophylactica anodyna sunt, profecto qui dolorem sustulit, satis ad valetudinem profuit.

Quoniam autem instituti nostri ratio brevitatem requirit, & ut repetitiones supervacaneæ evitentur. ex adversariis nostris ægros aliquot, qui nobis commissi fuerint, eorumque curationes paucis enarrabo, deinde medicamentorum, maxime a nobis exhibitorum rationes exponam.

Hi autem *Nephritide* laborarunt.

1. *Ægrotus.*

D. *Dryden*, Presbyter Ecclesiæ Eboracensis, mediæ ætatis vir, ex pluribus mensibus sanguinis mictione misere affectus est, maxime ab equitatione, aut vehementiori corporis motu: item calculos innumeros, fere arenosos (& in iis fuerunt, qui seminum coriandri grana implebant) excernere consuevit, huic etiam frequentissime mingendi cupiditas.

Is autem multa a multis frustra sumpsit: tandem hoc remedium a me feliciter præscriptum est (♃. *sem. & rad. pæoniæ maris, agarici vitrioli Romani, mithridat. an.* ʒ. ß. *conserv. ros. rubr.* ℥iij. *Syrup. e rosis q. s. f. Electuarium.*)

Convaluit & a sanguinis mictione & a calculo.

2. *Ægrotus.*

D. Breeden de Pangburne, unus e Parliamento Jacobi Secundi Regis, sexagenarius, ex vehementi saltatione in uno & dextro pede per hortos suos, quo exercitio aliis sæpius certare consuevit, sanguinem minxit.

Huic malo curando ei pluries sanguis e brachio missus est, aquas *ferratas* sumpsit; aliaque plurima medicamenta frustra ab aliis atque aliis Medicis adhibita sunt.

Post sesquiannum autem hominem in hac conditione inveni. Sanguinis plus minus ab aliquot septimanis quotidie mingebat, non sine urinæ stillicidio tumor ingens & durus in abdomine contra renem dextrum; item dolor continuus in dorso: summus ardor in imo abdomine e regione renis dextri: *venæ* abdominis externæ ejusdem lateris *varicosæ* & præter modum tumidæ: habitus corporis qualis in leucophlegmatia: multum sitiebat: parum dormiebat. Denique huic coxendicum stupor, & summa crurum imbecillitas.

Huic autem malo sic auxiliandum censui. (♃. *Mithridatii sine opio confecti.* ♃j. ß. *G. Tragacanth. aq. rosac. dissolut.* ♃. *ss. f. pilul. n. vi.*) ex his unam singulis noctibus sumpsit.

Item (♃. *Aq. hordei* ℔ii. *olei vitrioli guttas vi. succi limon.* ℥iv. *C. C. ustl.* ʒj. *facch. candi albi.* ℥iij. ß. *misce; de quo ad* ℥vi. *bis quotidie propinavit.*

Item (♃. *Balsami martis*) *i. e. salis martis ex balsamo Lucateli* ʒj. (*optime super marmor contriti*) *gr. iij. hora aliqua vespertina devoravit.*

Ex his autem medicamentis intra diem unum vel alterum multo melius se habuit.

Postremo bis hominem purgavi hieræ diacolocynthidos ʒj. quod medicamentum facile tulit.

N. B. Quamvis in reliquis mire a meis medicamentis levatus est: adeo ut non amplius sanguinem mingeret, & optime dormiret, & sat bene cibum appeteret; tamen vix ambulare centum passus præ mira imbecillitate crurum potuit, aut scalas ullatenus ascendere.

In hoc statu ad tres hebdomadas mansit: tandem nulla amicorum prece prohiberi potuit, quin rus iret ad quinquagesimum fere lapidem a Londiniis, ad videndum uxorem moribundam; ex itinere autem (quamvis lectica veheretur) iterum sanguinem minxit, & aliquot postea diebus ex urinæ suppressione interiit.

Ex dissectione Ren. dexter immensæ magnitudinis inventus est, cancrosus, ad quinquaginta uncias pendebat, atque in eo inventi sunt plurimi exigui calculi.

Nequeo sane mirari satis veterum diligentiam; nam cum rarissimum sit hoc morbi genus, idque mihi semel tantum in praxi occurrit, tamen apud Ætium summa accuratione descriptum illud legere est.

3. *Ægrotus.*

D. Athins, quinquagenarius, unus e regni Justitiariis, Eboraci, cum publica negotia obiturus erat, calculo laboravit, huic in altero rene dolor vehemens, vomuit, mingere cupivit, at frustra, nam paucam tantum urinam reddidit, eamque aqueam.

E lenioribus autem medicamentis hæc sumpsit, nimirum præmisso enemate e therebinthina ex vitello ovi dissoluta in decoct. communi, cui vini emetici ℥iii. adjectæ fuerint, parum effecimus: ideo statim hæc purgatoria exhibuimus cum diureticis mixta & stomachicis. (♃. *Elect. lenitiv.* ℥ß. *assellorum cochinell. an.* ℈j. *sal. absinth.* ℈j. *m. f. bolus, huic superbibat potionem sequentem.* ♃. *decoct. senna Gereon.* ℥ij *syr. e spina cervina* ℥j. *f. aq. mirab.* ʒvi. *olei amygdalarum dulcium* ℥j. *misce*

(*a*) *Hipp. Aphor.* 6. 5. 6.
(*b*) *In* 6. *Epid. sect.* 3.
(*c*) *T. P. l.* 5,

℥j. *misce f. potio.*) bene fecit: calculos enim aliquot albidos cum urina subfulva & fœculenta excrevit; & postridie publicis negotiis præfuit.

4. *Ægrota.*

Domina *Bellingham* quadragenaria subito post dejectionem vehementi dolore nephritico, & ad alteram abdominis partem correpta est; vomuit, mox quatuor calculos excrevit cum tantillo urinæ. Ab his primis calculis dolore perseverante hoc medicamentum præscripsi. (℞. *Cassiæ recenter extractæ* ℥ß. *pulv. jalap.* ℈j. *mercurii dulcis gr.* vj. *olei cinnam. gut.* 1. *m. f. bolus.*) alios autem multos calculos deinceps per aliquot dies reddidit.

N. B. Horum autem calculorum color *luteus*, figura omnium subteres; at non eadem magnitudo: ad grana vero piperis majusculi, omnium durities insignis: aliquot ex iis fractis cortex lapideus unus, more cæparum alteri superinjectus est; item interior medulla similiter & lapidea, & rufescens.

5. *Ægrotus.*

D. Harduich, mediæ ætatis vir, ex itinere primum sanguinem minxit, cum renum dolore; post aliquot vero menses calculos *rufos* exiguos non sine vomitu & vehementi renum dolore excrevit; item intra annum tertium eodem dolore renum correptus est, cum vomitu & calculorum excretione.

Huic sic præscripsi (℞. *Agarici pulv.* ℈j. ß. *jalap. pulver. gr.* vj. *summitat. hyperici pulverisat.* ʒij. *vini veteris Rhenani* ℥v. *m. f. potio.*) ab ea vigesies minimum, dejecit, neque tarde aut cum ullis torminibus alvum movebat, convaluit.

6. *Ægrotus.*

D. *Ascough*, senex calculo sæpe vexatus est renisque alterius vehementi dolore, vomitu, sanguineo mictu, is autem dolor, ante meum adventum sine febre ad octiduum manserat, exhibui statim cassiæ ad ʒvi. &c. in bolo, a quo non sine levamine purgatus est; at rediit vehemens dolor; ideo nocte dormituro data est *Trochisc. Alkekeng.* ʒj. optime se habuit, postridieque mane sine ullo dolore calculum grandiusculum minxit.

7. *Ægrota.*

D. *Rhodes* diu multumque renis dolore affecta est, cum vomitu: multa & enemata & alia remedia data sunt, a quibus inducias trium circiter dierum habuit, tandem huic dormituræ vesperi *Trochisc. Alkekengi* ʒi. exhibuimus; ea nocte placide quievit, & postridie hora aliqua pomeridiana tres calculos majusculos fere sine dolore excrevit, convaluit.

N. B. In his trochiscis insunt præter baccas solani Alkekengi dictas, & amygdalas amaras, & oppium, &c.

8. *Ægrota.*

D. *Legger* quinquagenaria, primaria fœmina, diu febre intermittente luctavit, tandem ad me venit, Eboraci degentem: graviter præter febrem symptomatibus histericis affecta est, huic adeo apozema præscripsi ex cortice Peruviano, phyllitide, ceterac, ruta muraria, &c. Singulorum ad ℥iij. in vino post longam macerationem leviter coquend. de eo per aliquot dies sumpsit; tandem febre victa, vomitu & vehementi renis dolore correpta est, calculumque majusculum excrevit: id quod semel tantum in vita ante quinquennium fecerat; agnosco autem libens, & expertus jam egregiam vim herbarum capillarium ad effectus uterinos; at suspicor illas herbas non tantum calculum expellere, sed etiam ex parte illum ab iis, tanquam materia, gigni; quod rupibus fere calcariis, locisque montanis uliginosisque naturaliter crescunt, ubi eas plurimum succo calcario imbui nutririque necesse est.

Idem de eodem apozemate in alia atque alia fœmina, D. *Roksbie*, &c. observavi: unde magis magisque fidem do jam positæ sententiæ.

D. *Green*, coquus aliquoties calculos a renibus excrevit; at ultimo paroxysmo, quo me accersivit ut opem ei ferrem, ex communi consilio cum D. *Barvvik* collega meo dignissimo, *dysuriam* ad triduum passus est magna corporis jactitatione atque anxietate; in extremis autem cum pene de hominis vita desperatum fuerit, sic præscripsimus. (℞. *Cantharid. prob. tostarum, tantum non crematarum* ℈ß. *aq. spermatis Ranarum* ℔j. *m. f. haustus*) paucis horis elapsis urinam ad quatuor minimum libras reddidit, & una plurimos calculos, convaluit.

Hi autem calculo vesicæ laborarunt, renibus forte in plerisque non integris.

9. *Ægrotus.*

D. *Ramsden*, mercator Eboracensis, mediæ ætatis vir, ex patre calculis misere afflicto natus, & ipse renum & vesicæ calculo a multis retro annis vehementer laboravit; item ejus filius unicus triennis calculo correptus est, & sectione tandem a pene pueri grandiusculus calculus exemptus est, gravissimis autem symptomatibus malum in dies & molestius & periculosius fit; nam sanguinem sæpius minxit, modo dysuria, modo lumborum contra renes dolore, horrendum, cruciatus est: sæpenumero vero calculos fere asperos, & inæquales excrevit, tum albidos, tum flavos hordei grani magnitudine.

Tandem vero ab equitatione primum observavit se humorem quendam albidum tenacem cum urina reddidisse; is autem humor præ lentore suo matulæ fundo adhæsit; nec facile cum urina effundi potuit; & interdum ad plures uncias diei unius spatio excretus est; neque unquam sine dolore excerni potuit, propter virgam (puta) inflammatam & acrimoniam fracidæ, & marcescentis urinæ; nam vetustatem redoluit, etiamsi novissime fuerit reddita.

Sane hunc hominem, cum primum medicinam facerem, curavi; mihique adeo ex propria experientia minus notæ essent medicamentorum vires, illud equidem unum totis viribus efficere conatus sum, scilicet, ut materiam istam lentam aut minuerem, aut liquefacerem, quo minore cum dolore per urethram exire posset.

Neque aliud magis profuit, quam *mercurius dulcis ad gr.* vi. *ex pulv. jalap.* ℈j. exhibitus: quippe eo & alvus diu liquefacta est, & materia lenta & mucosa in grumos farinaceos divisa est: ac sic multo melius se habuit & ratione dysuriæ, & minus frequenter mingendi cupiditate vexatus est: tandem vero maxima ex parte desiit prodire iste mucus, at fœtor urinæ usque permansit, etiam cum cætera sanus sibi visus fuerit.

Post mensem vero ex frigore & cruditatibus eodem muco mire viscido tentatus est.

Tum vero hominem sic purgavi (℞. *Rhei Torrefacti* ʒß. *Therebinth. Venet. ad duritiem coct. & pulverisat.* ʒiij. *f. Pulvis: detur ex haustu sequenti.* ℞. *mellis despumati* ℥i. ß, *aq. sperm. ranar.* ℥ij. *misce.*)

Urina autem quæ antea aquea fuit, jam ex rhen intense colorata est, eique ex terebintha odor suavis conciliatus est, at postridie idem urinæ pallor atque idem fœtor redierunt.

Porro, ex semicupio, in quo semel tantum ad mitigandos dolores demissus est, involuntaria mictio secuta est, idem observavi ex usu opii.

Rursus, ex mercurii dulcis aucta dosi ad gr. x. & pro secunda vice dato, idem effectus secutus est, ut sc. mucosæ urinæ materia in exiguos grumos incideretur, & matulæ fundo vix amplius adhæreret: at propter stimulatum anum & ex consensu communi cum sphinctere vesicæ, diarrhœam plurium dierum, imo fere integri mensis induxit, item aphthæ in ore & faucibus ortæ sunt.

Cum vero levi febricula sub eo malo corriperetur venam in brachio incidimus: sanguis autem missus, & refrigeratus, crassa pelle albida contectus est.

Tandem ex communi consilio aliorum mecum Medicorum & trochisci, Alkekengi & emulsio cum seminibus frigidis minoribus cum decocto symphyti majoris, &c. præscripta sunt.

Ab his autem remediis calculi multi parvi, sed *albissimi*,

ſimi, qualis color fuit emulſionis, excreti ſunt; item poſtridie rediit urina mucoſa & lenta & dolor vehementer auctus eſt, & urinæ difficultas: ideo abſtinui a præſcriptis medicamentis: itaque ſpiritus ſalis armoniaci cum gummi ammoniaci deſtillati ad guttas vj. ter quotidie ſumpſit ex aquæ ſpermatis ranarum hauſtulo.

Ejus autem medicamenti poſt aliquot dies effectus erat, ut urinæ malus odor, fere ſublatus eſt, & ejus ſedimentum jam bona ex parte ſimilagineum, candidius & leve factum fuerit.

Rediit autem appetitus, & ex uſu ſalſamenti veteris, apud noſtrates *Ling.* dicti, alvus ſubito compreſſa eſt, & urinam rurſus continuit, cæteraque omnia incommoda mirifice levata ſunt præter unicum in urina fœtorem, neque amplius urina viſcoſa.

Hic autem vir, tolerabilem valetudinem conſecutus, Eboraco Londinum ſe contulit, ubi a chirurgis, ejus artis peritis examinatus digitis in anum immiſſis, calculus ad ovi magnitudinem compertus eſt.

Illud ſedulo autem notavi, medicamenta leniter diuretica, & renum dolorem ſupra modum intendiſſe, & ſi e valeniſſimis fuerunt, & teſticulorum, ipſiuſque urethræ, & glandis, ad exitum, inflammationem & rubedinem excitaſſe.

Ab eo tempore, quo Eboracum rediit, nihil, quantum ſcio, ſumpſit; certe unum vel alterum annum vixit, ſed graviter decubuit, nec calculum ullum poſtea excrevit.

Tandem neſcio cujus ſuaſu, unciam unam guttarum dictarum a *Goddard* auctore, a Londino natus, ad ejus ℔ß. in aqua parietariæ bis aut ter in die ſumpſit; hoc autem medicamentum (ut poſtea didici ab ipſo Rege Carolo Secundo, qui a vidua Goddard magno pretio ſecretum redemit) nihil aliud fuit, quam *ſpiritus* ſalinus volatilis a *ſerico crudo* vi ignis elicitus, at tanta erat ejus malitia in optimo viro, ut biduo a ſumptione, ſanguinis mictu, & diris cruciatibus, correptus, miſereque convulſus, diem ultimum obierit.

Sub eo tempore in eadem urbe duo ſenes, metallorum foſſores, ex calculo a plurimis annis decumbentes (*Smith* unus appellatus eſt, alterius nominis oblitus ſum) convulſi perierunt, potione ſpiritus terebinthinæ, ad ℈ij. aliquoties exhibiti: unde inflammatio imum ventrem ex toto occupavit, in gangrænam protinus mutata, hoc medicamentum ſuaſu cujuſdam Agyrtæ chimici ſumpſerunt, quorum alterum, ſuper pontem habitantem, prece viduæ, diſſecui.

10. *Ægrotus*.

Illuſtriſſimus Baro D. *Fanshavv*, puer novennis, calculo veſicæ ab aliquot annis laboravit, illum *Sandbeck* vidi, villam amœniſſimam D. Comitis de *Caſtleton*, dum ibi ejus matri decumbenti advocatus ſum.

Hujus autem pueri urina, inſtar ſeri lactis recenter concreti, turbida & grumoſa erat: item in fundo ejus reſedere grumi albiſſimi, vere caſeoſi; ejuſque urinæ odor ipſiſſimus qui caſei recentis: is autem puer, ex præſcripto Medicorum, quotidie lac aſininum bibere conſuevit, ex ejus vero veſica poſtea calculus feliciter exectus eſt Londini.

Illud autem ex hoc caſu conſtat, ſc. lactearum venarum imbecillitatem, eaſque officio ſuo non recte fungi, quod (cætera ſanus puer) odorem & ſubſtantiam fracidi caſei ejus urina exhibebat; aliter multo, quam in integris etiam puerulis lactantibus, quorum urinæ ſuus odor & conſiſtentia eſt.

11. *Ægrotus*.

D. *Little* Prætoriæ cohortis eques, Eboraci tum degens mediæ ætatis vir, ex equitatione, primum urinæ difficultate correptus eſt: mox ea fere ex toto ſuppreſſa eſt cum vehementi dolore circa pubem, & in ipſo penis itinere.

Cum urina vero exiit mucus quidam albidus, viſci inſtar tenax, matulæque fundo perninaciter adhærens, item ejus odor fœtidus, qualis ex urina veteri.

Ob vehemens vero malum ſæpius anima deficit, & miſere convulſus eſt.

Hæc autem ante meum adventum, ſtatim oleum, amygdalarum dulcium leniter tepefactum, injiciendum veſicæ præſcripſi, cum bono eventu, deinde hoc medicamentum exhibui devorandum. (♃. *mercurii dulcis gr. iv. pulv. jalap.* ℈j. *Caſſiæ* ℥ij. *f. bolus*) a quo alvus ſepties mota, dolores levati ſunt; nocte troch. Alkekengi ʒi. dati. Verum poſtridie & ſanguinem minxit & aquam multos majuſculos calculos albidos excrevit, alioſque per aliquot dies: calculis autem excretis & iſte mucus exire deſiit, convaluit. Hunc forte hominem in noſocomio militari Chelſienſi ſuperiore anno vidi, beneficii mei non immemorem & (ut mihi narravit) poſt viginti annos, calculos quod attinet, ſanum.

12. *Ægrota*.

D. *Hedley*, in vicinia Leedes, oppidi agri Eboracenſis degens, quinquagenaria, admodum obeſa, ex multis annis *calculi cujuſdam arenacei* excretione vehementer cruciata eſt. Ii autem calculi ipſum *Saxum molare* noſtrum arenaceum valde referebant; nam *ex arenis majuſculis Cryſtallinis, inter ſe coagmentatis* in calculos majuſculos conſtabant; interdum vero ſolidos, interdum ſolutiores eos, quotidie, haud modica quantitate cum urina reddebat.

Hæc autem ſymptomata præter calculorum excretionem paſſa eſt, cordis palpitatione, aſſiduam mingendi cupiditatem, lumborum & veſicæ dolorem, urinam aqueam, cibi inappetentiam, &c.

His autem malis ſic occurrendum eſſe cenſui, (♃. *Linguæ cervinæ, Trichoman. an.* ʒj. *macis* ℈ß. *f. pulvis ſubtiliſſimus, detur ex aq. hordei hauſtu, poſt horam infuſionis, ter quotidie*) poſt 4. dies non amplius calculos reddidit; urina jam fulva, qualis ſanorum cum ſedimento albido, quod fere defuit ante: ad aliquot amplius dies iiſdem medicamentis, at alia atque alia compoſitionis ratione, uſa eſt; præter opinionem convaluit.

Reverſa autem ad ſuos, rurſus calculorum id genus excretione correpta eſt: iterumque ad me Eboracum venit: atque, iiſdem medicamentis ſimiliter ſumptis, convaluit.

Huic domum redeunti uſum cereviſiæ præcepi tantummodo ex aqua fluminis, & non putei, ut ante conſueverat, confectæ: nam non ſine ratione arbitratus ſum, aquas puteales horum calculorum materiam, utpote ſuccum lapideum, in ſe continuiſſe.

13. *Ægrotus*.

D. *Freeſtone* de Hornecaſtle, micturitione admodum doloroſa & frequenti, cum viſcoſa materia matulæ fundo adhærente, correptus eſt: niſi tamen erectus mingere haud potuit, ut multoties per noctem mingendi cauſa e lectulo ſurgere coactus ſit. Diu vitam ſic miſeram traxit, huic ſic præſcripſi. (♃. *Balſami martis*) i. e. balſ. Leucatell. & ſalis martis an. (℈j. *f. pilula ſive bolus, quem ſumat nocte & tantundem mane*) quo per triduum ſumpto non amplius cubitum per noctem reliquit: ſed facile reſupinatus in lecto mingere potuit, item huic minor dolor in urethra & extremo pene.

Item (♃. *Aq. ſpermatis Ranarum* ℔j. *C.C. uſti in ſubtiliſſimum pollinem contriti* ℥j. *gummi Tragacanth.* ʒj. *miſce hujus bene conquaſſati* ℥iv. *ter quotidie bibat.*)

Item (♃. *Balſami veneris* ℈j. *dividatur in ſex doſes*) has autem per triduum ſumpſit ſingulis diebus mane: a quo alvus die tertio leniter mota eſt. Omnino melius ſe habuit, rurſuſque abiit, neſcio an hic æger calculoſus fuit; nam in adverſariis noſtris de calculo nihil ſcriptum inveni.

14. *Ægrotus*.

D. *Lane*, Divi Laurentii in Urbe ludi-magiſter, ex tribus circiter annis, urinæ ſtillicidio vehementer cruciatus eſt. Item plurimos calculos excrevit. Huic autem mingendi cupiditas bis aut ter aut pluries in hora,

hora, die noctéque: alvus firma, urina fœtida & visco quodam referta, item doloris acuti sensus in ano, & circa pubem.

Huic autem sic præscripsi. (℞. *Succi hypocistidis glyrrhizæ ana* ℈j. *mithridatii sine opio* ʒj. *Gummi Tragacanth. aq. sp. ranar. dissolut.* ℈jj. *CC. usti* ʒß. *missa f. pilol.* viij. *ex.* ʒj. *missæ harum pilolarum unam vesperi atque alteram mane quotidie sumat.*)

N. B. Tertia nocte ab iis sumptis ter tantum minxit; at quotidie alvus bis aut pluries soluta est. Ab eo autem tempore ad dies septem tantum bis aut ter in nocte minxit & placide dormivit, & mirifice levatus est; neque opium ei dedisse putavit: imo plane se convaluisse affirmavit; adeo dolor mitigatus est præ eo, quem ante meum adventum sentire consuevit, at potioni, præ siti, contra meum præceptum indulgere voluit. Unde rediit mingendi frequens cupiditas, & remediis abstinuit.

Alios autem multos calculos omitto, quibus hæc medicamenta in micturitione sive mingendi importuna cupiditate profuerunt: neque aliud malum gravius est, ex iis quæ humano generi contingunt; imo omnium perhibente Plinio, ex decisione veterum Medicorum, longe gravissimum est stillicidium urinæ.

15. *Ægrotus.*

D. *Spacy* ex multis annis sanguinem mingere consuevit: Interim plurima intervalla optimæ sanitatis habuit, eoque malo vacuus. Tandem vero mucum quendam sive pituitam vitream, viscidamque reddidit, fundo matulæ pertinaciter adhærentem: jamque urinæ odor fœtidus, ejusque stillicidium molestum: at a mictione in extrema penis glande sævissimus dolor.

Huic sic medicinam feci. *Trochiscos Alb. Rhasis* ex aq. sperm. ranar. in penem injici feci.

Item (℞. *Merc. dulcis* ℈j. *Elect. lenitiv. mithridatii an.* ℈jß. *f. Bolus vesperi detur*) mane alvus soluta est mannæ potione.

At his medicamentis, calculos plurimos excrevit albidos, leves, angulosos. Symptomata ex bona parte sublata sunt.

16. *Ægrotus.*

D. *Montege*, sexagenarius & amplius, optimus vir, calculosus cum urina mire viscida; huic viscositati urinæ ter remedia præscripsi, & toties ex ea ad mensem minimum convaluit: Scil. (℞. *Aq. simplicis limacum, ex lacte destillatæ* ℔ij. *C.C. usti & in tenuissimum pollinem cont.* ℥j. *facch. cand. alb.* ℥ß. *misce. Hujus probe conquassati & turbidi* ℥iv. *ter quotidie potavit.*) item ℞. *Penis viridis testudinis furno siccati* ℥ij. *Hujus pulveris ad* ʒj. *alternis diebus sumpsit ex eadem aqua*: At ex recidivis frequentibus, mali vitæque pertæsus, in lithotomorum manibus, tertio a sectione die, obiit.

Verum ægrotorum & mihi & tibi fortasse lector satis superque est: ad medicamentorum vero rationes explicandas, quorum præcipua causa hæ narratiunculæ ex adversariis nostris transcriptæ sunt, propero. Simplicia autem medicamenta calculo maxime accommodata, sive *specialia adjutoria*, ut Cœlii Aureliani verbis utar, hæc sunt, nempe, quæ in quatuor classes commode redigi possint.

Prima autem & præcipua *Classis* est eorum, quæ ex *Insectis* animalibus oriuntur.

Penis Testudinis viridis tostus, Margaritæ. Conchyliorum testæ, & crudæ, & cremata. Millepedes sive Aselli, Scorpionum, Cantharidum, Cochinel, lumbricorum terrestrium, apum, formicarum nascentium cinis. Coccos baphice. Spongia Bedegaris sive Rosæ Sylvestris mel. aq. spermatis Ranarum, cochlearum terrestrium. Jus conchyliorum marinorum, sericum, ejusque spiritus destillatus.

Hæc autem omnia mirifice calculos expellunt; idque communi fere virtute præstant, nempe septica, qua vehementer corrodunt, stimulantque ductus viscerum excretorios, præcipueque majores renum & vesicæ.

In horum autem aliquibus ea vis tanta est, ut illa cruda sumere, nemo impune ferre possit, quin sanguinem quoque cum calculis effundat, contractionesque nervorum patiatur. Ideo torrenda sunt, ut igne mitescat vis illa septica, salinis particulis acrioribus ex bona parte evaporatis.

De horum autem aliquibus privatim differere lubet. De millepedis audi *Scribonium Largum* † Asellos quinque ex aquæ cyathis tribus suffundere (i. infundere) & per urinam extrahere lapides certum est. Tanta erat de his animalculis experientia apud veteres.

Hic autem præterire nolo, quod olim * ediderim, nempe ex *multipedarum* genere esse *speciem* quandam apud nos non infrequentem in sepibus, teretem, longiusculam, ad digitum puta; quam si conteras naribusque protinus admoveas, eos tanto odore sulphurulento & corrosivo percellit, ut multo mitior sit odoratus ex integra uncia spiritus urinæ destillati.

Haud dissimilis vero odor e *Formicis* crudis contritis prodiit, maxime ab *Hippomyrmecis* nostris, consule nares.

Pulvis autem *Lumbricorum terrestrium* tostorum salsedo insignis est.

Margaritarum vero & conchyliorum crematorum calx sale supra fidem abundat, teste Leeuvvenhoekio.

Vis autem salina e serico evaporata apud nostrates notissima est, sub nomine (*Goddards drops.*)

Cantharidum, apum, formicarum, scorpionum vis septica & exurens, ab illorum animalculorum effectibus, si viva aliquem pupugerint, cutive admoveantur, neminem latet.

Idem cogita de *Cocco baphica spongiaque* dicta *Rosæ Sylvestris*, quæ ex apiculis conficiuntur, fœturæ gratia.

Neque ob aliam rationem Gallæ, (ut id hic obiter dicam) tanti usus sunt, ad lanas tingendas aliave, in artem infectoria, nisi quod infectorum mera opificia sint, eorumque excrementis & veneno septico penitus imbuantur; at pergam ad ea quæ restant.

Cochineil vero medius status est alicujus scarabæi indici, i. e. cantharidibus congeneris; at multo mitioris virtutis.

In hoc autem censu sunt *Cicadæ* ad calculosos commodæ; vide *Aetium*, nempe *Insectum* quoddam ad scarabæos accedens.

Cochlea autem maxime earum cervices, ubi organa generationi dicata, ut vesicam & penem mirifice afficiant, diximus in prima exercitatione ex *Petronio.*

Idem puta de pene testudinis viridis, ranarumque aqua stillatitia, magna equidem volumina non affecto; res tantum attingo, earumque virtutes quasdam communes indicare contentus, ut in singulis admiratione dignam quandam vim septicam & urentem, vehementer adeo stimulantem ductuum excretoriorum; privatim vero renum & vesicæ, mecum agnoscas.

His autem annumerari debent insectivora quædam animalia, propter victus rationem, calculis expellendis idonea. Tales sunt aves quædam ut hirundines, ille regulus sive passerculus quidam Troglodites, nostratibus a *VVeren* dictus, de quo consule Aetium, * hanc autem aviculam ad calculosos summe efficacem, magna accuratione describit, ejusque condiendi exhibendique modum. Naturalem autem, inquit, vim omnino admiratione dignam habet, itaque sale conditus & crudus in cibo acceptus morbum perfecte sanat: & *novi* adeo quosdam ab ejus usu nunquam amplius ab affectione vexatos: & infra, de causa tantæ virtutis recte judicare videtur. Arbitror, inquit, & sanguinis istius aviculæ naturam quiddam in se complecti, quod minime vulgariter prosit, cui amplius stercoris efficacia accedit; ac revera & in sanguine & in stercore insectorum, quibus vescitur, vis septica insignis est; secunda autem classis sit ex animalibus vel *frigidis*; nempe ossa cremata in capite tuberonis, aseli piscis, similiumque: hæc quidem parem virtutem habent cum conchyliis crematis, & ob eandem rationem, quod in calcem salinam similiter comburantur, vel *calidis*; scilicet tunicæ interiores ventriculi gallinæ, & stercus album

† *Comp.* 151. * *Act. Phil. Lond. N.*
* *Tetr.* 3. *Sermon.* 3. *c.* 11.

album ejusdem, item cinis corticum ovorum adusto-rum: atque illa eandem facultatis suæ expulsivæ rationem habere videntur cum superioribus. Nam tunica illa tanquam cornea est: albumque stercus & urinosum, & ipsum cortexque ovorum ad testaceum genus quam proxime accedunt.

Tertia vero classis ex herbis diureticis fere est, ut terebinthina, balsamum Judaicum, Peruvianum, Copivi &c.

Omnia autem terebinthinata vehementer urinam movent, quod cuti admota corrodant: neque vim suam emplasticam, nisi ustione quadam exerunt. Etenim quatenus vulneris carnem putridam marcescentemque exedendo abstergant; viva interim, quæ sublit, in cicatricem commode nutritur.

Ex illa autem corrosione calor ac inflammatio oritur: unde ductus urinæ majores ad vehementem contractionem, expulsionemque stimulantur.

Porro in hac classe numerare licet tartarum ex vino, ipsumque vinum album acidulum, vel per se, vel sulphure, more Gallorum, vel ex gypso, more Hispanorum conditum: item succum limonum: balaustia ex granatis acidis ac sylvestribus: atque hæc omnia herbarum sale essentiali dicto, & utrinque mucronato, tenuissimis acutissimisque particulis constante abundant, quo majores ductus renum & vesicæ continuo lacessantur.

In hac quoque classe & *Legumina* habentur, præ reliquis vero *cicera rubra* decantantur ob acrium flatuum copiam: nam hos mire excitant; forte materiam iis non paucam adjiciant, ita velut mantissa quadam addita ferociam quandam flatibus, in corpore præexistentibus, præstant, eosque per renes tranant. Quam vehementer autem penem, eosque ductus afficiant, scire licet ex testimonio veterum: quos adi. Igitur verisimile est conferunt & flatus excitant, quod illas partes distendere & expulsione ob acredinem promovere apta sint.

Postremo ad hanc classem pertinent nuces avellanæ, amygdalæ præcipue amaræ: hæc autem medicamenta lenire potius videntur quam expellere; adeoque inter anodyna censenda sunt. At amaritudo amygdalarum aliud suadet.

Reliqua autem olea dulcia iter expediunt, lubricando. Sane hujusmodi olea vere pinguia sunt, nec concrescere apta; perinde ut alibi de oleo lini, nucum juglandis, & papaveris a me dictum est.

At pereunt, inquies, istiusmodi virtutes a concoctione: scilicet succus, puta citri, ex prima digestione acorem suum amittit; minime vero: si recte se habeat aliquis & dolore vacuus sit, ita esse concedo: ubi autem adest nephritis, ac horrenda illa a vesicæ renumve calculo symptomata, digestio ex bona parte cessat, corporis habitum medicamenta tantum non integra pertranseunt, inque venas viscerum excretorias promota, parum mutata egrediuntur, ita in maximis calculi doloribus is succus v. c. subcrudior vim suam extensivam in ipsis renum glandulis vehementer exerit profecto in ægris renes, ut & omnia alia itinera tam citra quam extra sanguinis curriculum magis aperta sunt, ac laxata; unde virium medicamentorum mira retentio & celerrima trajectio.

Ad *Quartam* autem ac ultimam classem pertinent a metallis medicamenta: scilicet corallium, lapis Judaicus, nitrum veterum, spiritus salis vitrioli, sulphuris, sal prunellæ, aquæ medicatæ, vel acidulæ, ferratæ, calcariæve, vel mixtæ scilicet muriaticæ, calidæ, frigidæque, mercurius dulcis. Atque ex his fere medicamentis vani homines lapidum renum & vesicæ non expulsionem tantum, sed & fractionem comminutionemque vehementer jactitant.

A salibus certe metallicis, fateor, ob stimulum & summam acrimoniam vehemens contractio majorum ductuum & lapidum expulsio expectanda est: idque veteribus probe cognitum est ex multiplici experientia; quos consule, unam aut alteram tantum instantiam exhibebo.

Nitri vitriolati pondo, ex vino, in arenam solvit lapidem, Scribonio Largo authore. †

„ Aquæ calidæ quæ sunt tuscia *Ferratæ*, mirifice „ remediant vesicæ vitiis; appellantur item *vesicariæ* „ quondam Milonis Gracchi Prætorii hominis opti-„ mi ad quinquagesimum lapidem reddentis eodem * perhibente.

Iis qui vesicæ lapidibus afficiuntur erunt aquæ eligendæ *salsæ*, vel quæ *Nitri* habeant qualitatem, ut apud *Tenariam* Insulam, quæ potandæ & lavacro adhibendæ sunt. Ita Cœlius Aurelianus.

At in labefactatis calculo renibus & vesica, maxima opera danda est, ne quid metallicorum, aquarumve medicatarum nimis exhibeatur. Etenim fortiter licet calculum expellant, tamen propter imbecillitatem istarum partium metus est, ne & ipsa quoque remedia ibidem concrescerent in lapidem, cum ipsissimam lapidis novi materiam in se contineant: scilicet & salem & succum lapideum, id quod vehementer moneo, sæpiusque dicendum esse putavi.

Huic autem nostræ sententiæ favet illud Hippo-„ cratis præceptum, Qui sanus est ac valet, is * „ nullo habito discrimine, semper eam aquam bibat, „ quæ adest. Qui vero *morbi causa* (puta calculi) „ eam, quæ maxime conveniat, bibere volet, is sa-„ nitatem consequetur.

Item alibi; calculis maxime tentantur & renum morbis qui *aquas salsas*, (i. e. medicatas) bibunt.

Ejus autem rei rationem reddit; scilicet aquæ, „ quarum fontes in saxosis locis sunt, *duræ* sint, „ necesse est: aut si ubi aquæ calidæ existant, aut „ *ferrum* nascitur aut *sulphur*, aut *nitrum*.

„ Etenim aquæ salsæ, nitrosæ, ferratæ, saxosæ *in-„ domitæ* nascuntur & coqui nequeunt; sunt tamen „ naturæ quædam & *morbi*, quibus tales aquæ potu „ sunt commodæ, i. e. ventribus mollibus & humidis „ & pituitosis; iis durissimæ aquæ & coctu difficiles „ & aliquantulum salsæ accommodatæ sunt.

Profecto illud sæpius vidi, ex iis qui animi tantum causa aquas nostras medicatas biberunt, quosdam inter ipsa remedia nephritide primum correptos fuisse, & calculos excrevisse; quos ex aquis istis putrescentibus (ita omnes aquæ medicatæ merito, ut ex supra narratis satis ostensum est, existimandæ sunt) ortos fuisse nullus dubito, cum in renum pelvi aut uretheribus nulla arenula majuscula, vel momento consistere possit sine vehementi dolore, non magis quam in aspera arteria vel minima mica panis, puta sine gravi tussi.

At, inquies, nulla fere aqua succo petrescente prorsus vacua est, atque adeo hoc nomine nobis noxia foret. Quid igitur indulsit natura humano generi præ reliquis animalibus? libenter accedo plerasque aquas, certe quatenus succi petrescentis participes sint, non usque adeo tutas esse.

Atque idem olim nobis exhibuit Hippocrates. * Qui „ magnis fluminibus bibunt, in qua alia flumina de-„ currunt, & de stagno in quod multarum & cu-„ jusvis generis aquarum rivuli decurrunt: quippe „ adventitiis (per fistulas plumbeas puta) aquis alun-„ tur; quæ ex longo intervallo deducuntur, & cal-„ culo maxime tentantur, & renum morbis ac uri-„ næ stillicidio &c. scilicet quia ex iis mixtis aquis „ aliæ salsæ sunt, i. e. medicatæ.

Idem quoque nobis abunde manifestatur, ex aquis plerisque nostris coctis, tam fluviatilibus, quam marinis: videlicet in fundo lebetis lapidem quendam calcarium, lapidis alicujus fissilis more, adhærere.

Providentia tamen divina admiranda est, vel ob hoc commune beneficium omnibus animalibus concessum: atque homo solus culpandus est, si eo non recte usus fuerit ex intemperantia; si quidem noluit natura uspiam deesse materiam animalium testis ossibusque generandis, nutriendis, firmandis.

Igitur, suadeo, memor sis admonitionis illius Hippocraticæ, supra positæ; nempe de aquis non solicitus sit sanus; at qui calculo puta laboret, aquis petrescentibus abstineat; certe de iis admodum parce, cauteque bibat, ne justas intemperantiæ pœnas luat. Atque hæc hactenus; antequam vero manum de hac tabula auferam, illud quoque Hippocraticum de aquarum vitiis verbo considerandum non alienum erit, nimirum, Pravæ sunt *aquæ* omnes, quæ ex *nive & glacie* fiunt: ubi enim semel concreverint, non amplius ad pristi-

nam

† *Comp.* 153.

* *Comp.* 146. * Taral. *P. l.* 5.

† *L. de Aere, locis, & aquis.* * *Ibidem.*

nam naturam redeunt. Hinc, inquit, urinæ ftillicidium & herniæ; an quod ex frigore intenfo eadem particularum petrefcentium concretio metuenda fit, ac ex coctione? fane conftat experientia, & ex obfervatione, olim edita, D. Joannis Raji inter principes hujus fæculi philofophos, mihique veteri amicitia conjunctiffimi ab hyeme duriffima, & a longa aquarum congelatione æftatem maxime morbofam fecutam effe.

Verum cum nivatæ aquæ ad fe nunquam redeant: tamen cur eædem aquæ fluminis alicujus, Thamefis noftri puta, toties putrefcant & fuaves denuo ac potabiles fiant, inquirere lubet; certe ad Indiam Orientalem navigantes experiuntur, iftam aquam fere intra Tropicos & fub linea Æquinoctiali fupra modum fœtere turbidamque fieri: mox limpidam reddi & bene olere; item eandem aquam iterum fœtere & turbari in reditu ad nos; denuo purgari a fæcibus & a malo odore, imo interdum fub hac mutatione illam ardefcere ad candelam admotam, inftar fpiritus vini, dolio aperto exhalanteque.

Hujus equidem rei rationem fic intelligo, fcilicet omnem aquam fluviatilem plus minus infectis refertam effe; quod microfcopio adhibito extra dubium ponitur; hæc autem animalcula, quod noftratia fint, fub ardoribus pereunt, unde aquæ tantus fœtor: ubi vero ifta putredo e beftiolis corruptis in fundum dolii fubfederit, coiveritque, aqua fit limpida odore malo vacua. Rurfus in India eadem aqua novis infectis Indicis repletur, quæ tamen in reditu fimiliter moriuntur, unde novus fœtor ac aquæ turbatio; iifdem quoque rationibus aqua ad claritatem fuam fuavitatemque redit.

Ad ardorem vero & inflammationem aquæ iftiufmodi quod attinet, ab infectorum quoque putrefactione, id commode oriri poffit, perinde ut flatus inteftinorum per anum emiffos, & ab alimentorum coctione putredinofa ortos, flamma admota ardere, notiffimum eft: atque ita expofui, quam breviffime potui, medicamentorum ad calculos maxime accommodatorum cognatas virtutes, earumque rationes & ufus ex veterum fere diligentia fideque.

THOMÆ SYDENHAM, M. D.

INTEGRI PROCESSUS
In Morbis fere omnibus Curandis.

QUIBUS ACCESSIT

GRAPHICA SYMPTOMATUM DELINEATIO,
Una cum quamplurimis observatu dignis.

EDITIO NOVISSIMA PLURIBUS ARTICULIS AUCTA.

Nec non

DE PHTHISI

Tractatulus nunquam antehac editus.

AMICE LECTOR.

Pecimen habes Praxeos eximiæ, in dilectissimi filii M. D. usum, caute & diligenter excogitatum, sua ipsius manu conscriptum, mihi autem pro familiaritate illa, qua omnes excepit, concessum a Cl. Sydenham, *Viro sane cui vix ætas superior parem dederat, vel postera datura est, non modo in arte sua mira sagacitate, & ingenii acumine singulari, conspicuo: sed & probis moribus, & in humanum genus, studio, & amore insignibus adeo, ut apud omnes summum sui reliquerit desiderium. Cujus præcepta licet animo meo, & imo pectore infixa sint, ne tamen forte fortuna in mei ipsius, & ægrorum detrimentum excidant memoria parum fida, typis haud ita pridem mandabam exemplaribus circiter viginti impressis, ut amicis quoque inservirem. Nescio autem quo pacto in lucem irrepsit publicam inter* Miscellanea Curiosa *superioris anni Norimberg. editum, sed inepta mole inutile. Prodiit tandem eo modo vestitum, ut tibi sit in quovis loco paratum; figmentis cerebri vanis, & futilibus sciolorum dogmatis nequaquam refertum, nec hypothesi placida solidis ut videtur rationum momentis undequaque constipata superbiens; humile autem & modestum accurate morbos depingit, & accuratius adhuc medetur; in id solum solicitum innotescas, quod natura faciat aut ferat. Et si verum loqui liceat, modo partium situs noveris, pateant tibi per symptomata ægritudines, (quod assidua edişcas observatione) scias deinde veram & genuinam medendi methodum per diætam, & pharmaciam adhibere felicissimus eris practicus, & tibi & infirmis optime consules. Parum interim tua refert, utrum Alcali peccet an acidum, num in spiritibus animalibus, an in ipso sanguine, aut in recondito aliquo viscere delitescat morbi minera, unde de periodico intermittentium reditu docte satis & prolixe possis disserere, dum interea ipsa febris sine ullis ambagibus, inquietudine, siti, calore, pulsu celeri, nausea, cæterisque symptomatibus, etiam astantibus palam est, & aperte dignoscitur. Hinc sæpius mirari subit, quamobrem anxie ita & scrupulose immediatas, & proximas morborum causas, dum medicinam pertractandam suscipiunt, indagare satagunt, & e tenebris istis, quibus natura obduxit, irrito licet conatu, eruere, gravi & subacto judicio viri, & in praxi versatissimi; satis interim gnari se latere vel quævis obvia; unde enim dimanat graminis viridis, aut albus nivis color? Quid est quod humana anima ratiocinari nequeat dum adhuc infantes aut pueri sumus? Unde forma tua specifica? satius esse Medicum quam Philosophum agere (quis enim unquam Cartesium sibi Medicum voluerit) minutissima phœnomena plane & rite enumerare, & remedia quibus unusquisque morbus facilius cedat candido & sincero animo proponere: ita tandem limites suos prætergressa, quibus angustiis nimis jam includitur nobilissima, omnibus, quaquaversum patet orbis, feliciter satis, & prospere salutem, filiis autem suis honores summos conciliabit.*

Meditabatur paulo ante obitum tractatum de phthisi peritissimus Medicus in perquirendo, naturæ methodum, qua morbos amoliri studet, ut adjutrices porrigeret manus, & miseriis hominum subveniret, diu noctuque pensitabundo, & anxio animo, exercitatissimus; hinc fidissimarum observationum serie & irrefragabili edoctus experientia, medicinæ praxim ornavit, & ad saniores reduxit regulas: sed væ tabidis, dum hujusmodi nunquam intermissis studiis detenti, & defatigati spiritus, solitis non vacabant excubiis, truculentissimus hostis, Podagra, *quæ per multos annos obsederat, & debilitaverat artus, impetu facto in interiora viscera irruit, per vomitum, & secessum enormiores intentans mortem, unico autem morbo nescit cedere Medicorum Princeps, sed cum malorum cumulo accessit, &* Renum Calculus, *qui corasis vasorum osculis, sanguinem liberalius, quam senectus tulit, urinæ permixtum effudit, se jam non amplius opponens, nec vitæ, nec mortis cupidus, placidam, & pacatam expiravit animam. Ne tamen auxilio prorsus destituantur tabidi, fragmenta quædam quæ Authorem ubivis sapiunt in primo saltem morbi stadio plerunque proficua, (neque enim fas est, quod ægrotanti proximo opituletur, celare) in publicum prodeunt, ut exinde pateat quam accurata, & omnibus numeris absoluta, si modo Deus Opt. Maximus concessisset vitam, expectari potuisset Phthisiologia.*

Quid in febribus, variolis, morbillis, acutis cæteris, ut & chronicis sanandis valuit optime meritus Author noster, sequentes indicant paginæ. Regimen, & Diæta instituuntur aptissima, præscribuntur remedia pauca, sed necessaria, nec in Pharmacopolarum lucrum excogitata, nec inani ostentationi composita, sitibundis ægris (eodem modo quo & ipse sitim suam restinguere solitus erat) cerevisiam tenuem affatim, & pro

& pro libitu hauriendam, unde mire reficiuntur, & refrigerantur, concedi; nec immanitate plus quam barbara precibus eorum, surdus, Apozemata & Julapia, præ ingrato sapore fastidita, substituit; maximam adhibet cautelam ne exæstuans nimis, vel igne laculentiori, vel stragulorum onere, plus adhuc incalesceret, vel a propinatis forsan remediis eum in finem ut per poros eliminetur materia morbifica cruda adhuc & inconcocta, qua tamen hac data ansa concitato motu cerebrum petit, unde phrenesis, aut coma, aut extravasato sanguine deturpant cutim maculæ purpureæ, aut eruptiones quas vocant miliares collum & pectus ubivis obsident. Numquid adamussim magis depingi poterat quam variolarum historia? eruptionis diem in utravis specie designat, pustularum ingenium ad unguem describit, quo tempore incipiat, & quandiu continuetur salivatio, quo iterum faciei manuumque tumor se prodat, quid tandem quolibet die expectandum diserte explicat. Paregoricorum usum, quo emolumento judicent practici, primus persuasit, malum ingerendi cardiaca, ante eruptionem, more, unde sæpe accersitum fuerit confluentium genus, merito primus improbavit. Melius autem hæc ex ipso fonte. Valeas itaque amice Lector, & sicubi scateant menda ignoscas.

Amico suo integerrimo M. D. Expertissimo Domino S. M.

Solum sequaces prætulimus diu
Coum medentes; compar habebitur,
Qui clariorem te, minori
Reddidit, hoc, Medicina! Libro
Non huic tumori Mole superbiens
Blattis futurus Præda opulentior:
Sensu sed arcta Ditiori
Conciliant sibi Verba Pondus.
Frustra molesto vasta Volumine
Lustres Galeni scripta; Minutulæ
Acumen huic majus Tabellæ.
Se stupet hic Medicina totam.
Hic non remoto sordidus Angulo,
Sensim fatiscet, sedula strenue
Manus quotannis, Spe perenni
Deteret, auctior ut resurgat.
Applaude Votis Turba Medentium:
Non febris illum, Morbus atrocior
Haud afflet ullus, Commodis qui
Immoritur satagendo Vestris.

Sic vovet
Christophorus Crelle, M. D.

MEDICAMENTORUM

quædam formulæ in praxi magis familiares.

Potio communis purgativa.

℞. *Tamarind. ℥ß. fol. Sennæ ʒii. Rhei ʒiß. coq. in s. q. aq. ad ℥iij. in Colatura dissolve Mannæ & Syr. Rosar. solut. an. ℥j. m. f. Potio.*

Emeticum commune.

℞. *Aq. Cardui Benedict. ℥ij. Infus. Croci Metal. ℥j. Syr. Caryophyll. ℥ß. m. f. vomitorium.* Sumat hora 4. pomeridiana, superbibendo post singulas vomitiones haustum largum liquoris possetici.

Julapium perlatum.

℞. *Aq. Cerasor. nigr. lact. Alexiter. an. ℥. iij. aq. Cinnamon. ℥j. Margarit. præparat. ʒiß. sacchar. Cryställ. q. s. adde aq. Rosar. Damascen. ʒß. f. Julap.* de quo cap. cochlear. iv. vel v. in languoribus.

Julapium cardiacum.

℞. *Aq. Lott. Alexiter. Cerasor. nigr. an. ℥iij. aq. Epidem. Syr. Caryophyll. & de succo Citri, an. unc. ß. m. f. Julap. de quo capiat sæpius.*

Decoctum diæteticum.

℞. *Rad. Sarsæparill. unc. vj. ligni Saffaffr. & Chinæ ana unc. ij. Glycyrrh. unc. i. coq. in aq. font. Congiis ii. per horæ dimidium, deinde stent clausæ super cineres calidos per horas xii. postea ebulliant ad tertiæ partis consumptionem; cum primum ab igne amoveatur, infunde sem. Asini unc. ß. post duas horas coletur, & postea depuretur per residentiam, & liquor reponatur in lagenis vitreis probe clausis ad usum.* Sit pro potu ordinario per xxx. dies.

Apozema aperiens & Antiscorbuticum.

℞. *Rad. gramin. Cichor. Fœnicul. & asparag. ana unc. i. uvarum Corinthiac. & passul. enucleat. an. unc. ii. fol. hepat. ling. cerv. & cap. Ven. an. M. i. Fol. Beccabung. sub finem addit. M. ii. coq. s. q. aq. fontan. ad ℔. ii. sub finem adde vini Rhenani ℔ß. Colatura adhuc calente, infunde ad duas horas, vase clauso, Cochl. hortens. M. i. colatur. adde syr. e quinque radic. & e succo Aurant. ana unc. ii. aq. Cinnamom. hordeat. unc. i. M. f. Apozema.* Sumat. ℔ß. mane & 5. pomeridiana per xiv. dies.

Eclegma incrassans in tussi.

℞. *Ol. Amygd. dulc. onc. i. Syr. Papav. Rhœad. Portulac. Injub. & Lohoc sani, ana ℥ß. Sacchar. cryställ. q. s. M. in mortario marmoreo ad integræ horæ spatium & f. Linctus perfecte mistus; recondatur in olla figulina ad usum,* cap. sæpius lambend. e baculo liquiritiæ.

Eclegma fortius incrassans.

℞. *Conserv. Ros. rub. Syr. violar. de Necon. an. unc. i. sem. papav. alb. ʒiii. contunduntur simul & per setaceum trajiciantur, deinde adde ol. nuc. Moschat. expreff. gr. vi. f. Eclegma.*

In defluxione tenui.

℞. *Conserv. ros. rub. unc. ii. Syr. de Mecon. & iniub. an. unc. i. Oliban. Mastic. & Succin. an. ℥i. ol. nuc. Moschat. per expressionem gr. vi. M. f. Lohoch.* de quo lambat sæpe; bis in die cap. eclegm. descript. cochl. j. instilland. Balsam. sulphur. anisat. a gutt. viii. ad gutt. xii.

Cerevisia purgativa.

℞. *Polypod. Querc. ℔i. Rad. Rhabarb. Monac. fol. sennæ & passul. enucleat. ana ℔ß. Rhabarb. incis. & rad. Raphan. Rustican. an. unc. iii. fol. Cochl. hortens. salv. an. M. iv. Aurantior. incis. N. iv. infunde in Congiis v. vel vi. Cerevisiæ non lupulatæ, fermentationis tempore, & quando ad maturitatem pervenerit,* sit pro potu ordinario per dies xiv. vel xxi. præcipue vero sumat haustum singulis auroris.

Emplastrum hystericum.

℞. *Galbani in tinctura Castor. solut. & colat. ℥iii. Tacamach. ʒii. f. Emplast. pro umbilico.*

Catharticum pro infantibus tenellis.

℞. *Syrup. Cicher. cum Rahabar. Cochl. i. parvulum.*

Decoctum amarum purgativum.

℞. *Decoct. amar. duplicata senna unc. iv. Syr. de Spina unc. j. Elect. de Succ. Rosar. ʒii. M. f. Potio.*

Laudanum liquidum Authoris.

℞. *Vini Hispanici lib. i. Opii unc. ii. Croc. unc. i. pulv. Cinnamomi, & Caryophyllorum, an. ʒi. infundantur simul in B. M. per duos vel tres dies, donec liquor debitam consistentiam acquirat. Colatura servetur pro usu.*

PRO-

PROCESSUS INTEGRI IN MORBIS

Fere omnibus curandis.

De affectione, in fœminis *Historica*, *in* maribus *Hypochondriaca*, *dicta*.

CUm a casu aliquo graviori molestum patitur humana anima, ataxiam concipiunt animales spiritus, urina subinde limpidissima copiose excernitur; sanitatis recuperandæ spes omnis protinus abjicitur, tristissima quævis sibi ominantur ægrotæ: quamcunque corporis partem morbus insederit (plurimas autem insidet) symptomata ei parti competentia confestim urgent; in capite apoplexia, hemiplegia soluta, statim a partu adoritur; spasmi epilepsiæ persimiles (vulgo uteri strangulatus, in quo venter & præcordia guttur versus intumescunt) infestant; clavus hystericus, in quo dolor in capite atrocissimus, quem transverso pollice possis contegere; ægra interim materiam viridem bili porraceæ parem evomente, misere excruciat; cordis palpitationem, tussim, passiones iliacam, & colicam, nephritin, urinæ suppressionem æmulatur paroxysmus; vomitiones enormes, diarrhœam subinde excitat; externe in carne musculosa nunc dolorem, nunc tumorem inducit in tibiis hydropis instar; nec (quod mireris) intactos dimittit dentes; dolor dorsi creberrime sævit; & sæpe sæpius adeo refrigerantur externæ partes ut cadaver plane referant; in risum & lacrymas effusissimas sine ulla προφάσει ridicule erumpunt; ptyalismus nonnunquam eo gradu laboranres afficit, ut mercurio delibutas facile crederes. Dolores hysterici, quamcunque partem obsident, ubi discesserint, teneritudinem, quæ tangi recusat, relinquunt, ac si verberatæ fuissent carnes.

Mittatur sanguis ad unc. viii.

Emplast. de Galbano umbilico admoveatur. Sequenti mane aggrediatur usum sequentium pilularum.

℞. *Pilul. Coch. maj.* ʒij. *Castor. pulv. gr. ij. Balsam. Peruv. gutt. iij. f. Pil. xij.* cap. iv. singulis vel alternis matutinis, pro ratione virium, hora 4. vel 5. matutina, superdormiendo.

℞. *Aq. Rutæ* ℥iv. *Bryon. comp.* ℥ij. *Castor. nodulo ligat. & in vitro suspens.* ʒß. *Sacchar. Crystal. q. s. f. Julap.* de quo capiat cochl. iv. vel v. in omni languore. Post has pilulas sumptas utatur sequenti.

℞. *Limitatur. Chalyb. gr. viii. cum s. q. Extract. Absinth. f. Pil. N. iij.* Sumat summo mane, & repetantur hora 5. pomeridiana per xxx. dies, superbibendo haustum vini absinthitis.

Sin forma boli magis arrideat.

℞. *Conserv. Absinth. Roman. & Conserv. flaved. Aurant. an. unc. j. Angelic. condit. Nuc. Moschat. condit. & Theriac. Andromach. an. unc.* ß. *pulv. Ari comp.* ʒiij. *Zinzib. condit.* ʒij. *cum s. q. Syrup. de succ. citr. vel ejus defectu, Syr. Aurantior. f. Electuarium.*

℞. *Elect. præscript.* ʒij. *limitatur. Chalyb. gr. viii. cum s. q. Syrup. Aurantior. f. Bolus* sumendus mane & sero, superbibendo haustum vini absinthitis, vel cochl. vi. seq. infusionis.

℞. *Rad. Angelic. Enul. campan. & Imperator. an. unc. j. fol. Absinth. vulg. Centaur. min. Marrub. alb. & Chamædr. an. M. j. Cort. Aurant. duor. incis. affunde v. ni Hispanic. q. s. ad supereminentiam duorum digitorum.* Coletur tempore usus. Vel

In Delicatulis *Chalybs* exhiberi poterit in forma pulv. sequentis,

℞. *Limatur. Chalyb. probe trit. unc. j. pulv. Ari comp.* ʒvj. *sem. Coriand. præparat. Anisi, Fenicul. dulc. an. unc.* ß. *Cinnamom. acutiss. Corall. rubr. præparat. ani* ʒiij. *Nuc. Moschat.* ʒij. *f. omnium pulvis subtilissimus, cui adde sacchar. albiss. ad pondus omnium*, hujus cap. e cochleari ℥ß. bis in die per 4. dies cum ℥j. bis in dies superbibendo.

℞. *Aq. Lact. Alexiter. unc. xij. Gentian. comp. iv. Absinth. maj. comp. unc. ij. sacchar. albiss. q. s. f. Julap.* Vel

℞. *Vini Rhenan. Absinth.* ℔ß. *aq. Gentian. comp. unc. ij. Syr. Caryophyll. unc. j. f. Julap.*

℞. *Myrrh. elect. Galban. & Assæ fœtidæ, an.* ʒj. *Castor.* ʒß. *cum s. q. Balsam. Peruv. f. Pil. e singulis drachmis xij.* Sumat iij. singulis noctibus, superbibend. aq. Bryon. compos. cochl. iii. vel iv. per totum decursum hujus processus.

Si pilulæ præscriptæ ventrem moverint, utatur sequentibus.

℞. *Castor.* ʒj. *sal. succin. volatil.* ʒß. *cum s. q. extract. Rutæ. f. pilulæ N. xxiv.* cap. iij. singulis noctibus, superbibendo julapii hysteric. cochl. iij. vel jv.

Sp. CC. ad gutt. xvi. vel xvii. in aqua aliqua appropriata sæpius exhibitus, valde confert.

Si vero his non cedat remediis, tum capiat sequentes pilulas.

℞. *Trochisc. de Myrrh. pulv.* ℈j. *Balsam. sulphur. Terebynth. gut. iv. cum s. gumm. Ammoniac. solut. f. Pil. N. iv.* cap. mane & sero superbib. julap. hysteric. cochl. iv. vel v. instillando Sp. C. C. gutt. xij.

Electuarium Antiscorbut. cum aqua ibidem descripta prodest in his affectionibus, ut & *Electuar. corroborans cum additione Conserv. Cochl. hortens. unc. j. pulv. Ari compos.* ʒvi. superbibendo præscriptam aquam.

At si affectus his non cedat remediis, eundum est ad *aquas ferreas*: & si neque his, tum ad *Sulphureas*, quales sunt *Bathonienses*.

Inter bibendum aquas ferreas hæc observanda; si aliquod symptoma gravius acciderit, quod potationi aquarum referri potest, tunc ab iis æger abstineat, donec symptoma istud penitus evanuerit. Æger in earum usu per sex septimanas ad minimum, vel potius ad duos menses perseveret. *Zinziber conditum*, vel *Semina Carui Saccharata*, ad calefaciendum ventriculum subinde sumat. *Pilulæ* etiam *hystericæ iij.* devorari possunt per primas *x.* noctes, superbibendo *Julap. hysteric.* cochl. iv. vel v.

Quoad usum *aquarum Bathoniensium*, duobus diebus bibat eas, ac tertio die per modum balnei eas ingrediatur, atque ita alternatim per sex septimanas vel duos menses.

Si *Chalybs* justo plus corpus calefaciat, tum per ejus usum, quarta quaque aurora sumat *aq. mineralium purgantium* ℔iv. Quæ tametsi alvum moveant, haud tamen tumultum cient, ut solent cathartica ex officinis deprompta.

Si *Chalybs* magnas perturbationes indueat, laudanum aq. aliqua hysterica mistum, singulis noctibus ad tempus aliquod propinandum.

Cum a morbi diuturnitate fractæ, & attritæ fuerint vires, venæ sectio, & cathartica non sunt præmittenda, sed a chalybe statim incipiendum.

Ubi symptomata sunt mitiora, satis est sanguinem mittere, & alvum solvere ad dies iii. vel iv. dein pilulas hystericas ad dies x. mane & sero exhibere.

In dolore intolerabili, vomitione, & *Diarrhœa* enormioribus, exhibendum laudanum, & postea corroborandi spiritus, at modo per vires liceat, ante usum laudani, educatur e venis sanguis & catharticum propinetur: in viraginibus præsertim, & sanguineo temperamento præditis; in debilioribus autem, & haud ita pridem paroxysmum passis, sufficit ventriculum congio uno lactis cerevisiati hausto, & mox per vomitum rejecto detergere, dein largam dosin *Theriac. Androm.* vel *Elect. Orvietan.* imperare, & cochl. aliquot, liquoris alicujus spirituosi, cum paucula laudani liquid. guttulis, superbibenda dare. Quod si ægra jampridem vomuerit, & ulterius emeticis solicitare periculo non vacabit, laudanum sine mora propinandum est, ea dosi, quæ symptoma vincat, & post singulas vomitiones toties quoties reperendum, in forma potissimum solida, vel in liquida, in parco vehiculo, viz. gutt. aliquot in cochl. j. aq. cinnamon fortiori, ægra interim conquiescente, & caput immotum tenente.

Perdomito symptomate, mane & sero, ad dies pauculos continuetur usus laudani.

Hæc duo diligenter notanda, quod cum semel post evacuationem laudano uti cœperimus, ea dosi, atque illa toties repetita, sumendum est, donec symptoma omnino fuerit debellatum, interjecto tantum spatiolo inter singulas doses, ut quid prior præstiterit ante noscamus, quam alteram ingeramus: deinceps cum laudano morbum aggredimur, nihil movendum est, nihil evacuandum vel per mitissimum enema.

Theriaca Andromachi crebro, diuque usurpata, magnum est in hoc, & aliis morbis quamplurimis a caloris, & concoctionis defectu ortis, remedium.

Vina *Hispanica* gentiana, angelica, absinth. centaurio, corticum aurantior. flavedine, aliisque corroborantibus infusis medicata, si ad aliquot cochlearia ter in die potenter admodum conferunt, modo ægra tenui non fuerit biliosoque corporis habitu.

Cortex Peruv. ad ℈j. mane, & sero, per septimanas aliquot deglutitus, præsertim in spasmis histericis miras habet vires.

In tenui biliosoque corporis habitu potest usurpari diæta lactea, præcipue in colica hysterica, si modo ea incommoda possint superari, quæ primis fere diebus apportat, quod nempe tum in ventriculo coagulatur, tum etiam viribus corporis, in statu conservandis, sustendandisque minus sufficiat.

Nihil tamen æque sanguinem spiritusque fovet, & confirmat, ac diu multumque, singulis fere diebus equo vehi, nec itinera in curru facta suo carent successu.

De Febre Depuratoria annorum 1661. 62. 63. 64.

Si æger juvenis sit, extrahatur sanguis e brachio, & eodem die post aliquot horas, vel sequenti die, duabus horis post leve prandium, *Emeticum ex infus. Croc. Metal. paratis Zythogal.* ℔vi. *vel* viij. ut quoties vomuerit, aut alvum exoneraverit, e vestigio sumatur haustus; exhibeatur & post finitam operationem emetici, hoc vel simile paregoricum.

℞. *Aq. Cerasor. nigr.* ℥iß. *aq. Epidem.* ʒß. *Laud. liquid. gutt. xvi. Syr. Caryophyl.* ℥ii. *M. F. Haustus.*

Vomitoria ex infus. *Croci Metal.* parata, puerulis, ullisve infra adolescentiam constitutis, vel minima quantitate, non est tutum exhibere.

Post hunc diem usque ad undecimum, singulis auroris, injiciatur enema sequens.

℞. *Decoct. commun. pro Clystere* ℔j. (*vel lactis vaccini eandem quantitatem*) *Sacchari Culinar. & Syrup. violac. an.* ℥ij. *f. Enema.*

Post dictum diem alvus constipari permittatur, quo materia febrilis citius concoquatur, ad quem etiam finem cardiaca moderata his ultimis diebus exhibita apprime conducunt.

℞. *Pulv. e Chel. Cancror. comp. gr. xiv. Elect. de Ovo* ℈ß. *cum f. q. Syr. Caryophyl. f. Bolus* sumendus octava quaque hora, superbibendo sequentis julapii cochl. v. vel vj.

℞. *Aq. Lact. Alexiter. Cerasor. nigr. an.* ℥iii. *Aq. Epidem. & Syr. Caryophyll. an.* ℥j. *M. F. Julap.* vel alia his similia.

Hac methodo solicite observata, usitato circa *xv.* diem (tum ex laudabili in urina separatione, tum ex manifesta symptomatum omnium remissione) tempestivum esse potionem purgantem communem exhibere percipies.

Accidit interdum, maxime in senibus, curata febre, & purgato corpore, ægrum nihilominus valde debilem esse, & quandoque tussi, interdum etiam screatu, magnam glutinosi viscosique phlegmatis copiam expectorare. Hoc in casu vinum Malaganum annosum, cum pane tosto ei immisso, bibat æger.

Si superveniat iliaca passio, præscribatur sal. absinth. ℈j. ex cochl. j. suc. limonum, mane & sero; intermediis temporibus cap. aq. menth. stillatit. sine saccharo, cochl. aliquot, bis quaque hora; dum hæc fiunt, catulus vivens nudo ventri indesinenter accumbat, postquam dolor cum vomitu per biduum triduumve cessaverit, exhibeatur *Pil. Coch. mai.* ℥j. *in Aq. Menth.* soluta, nec removendus catulus ante pilularum usum.

Ad recidivam præcavendam, persistat in usu prædictæ aquæ per longum tempus, & duplicatis pannis laneis ventrem a frigore defendat.

De Febre Pestilentiali 1665. 66.

Post venæ sectionem in lecto celebrandam, æger stragulis obruatur, & lacinia lanea sincipiti alligetur; tum, si vomitus non adsit, hoc vel simile hydroticum exhibe.

℞. *Theriac. Andromach.* ʒß. *Elect. de ov.* ℈ß. *Pulv. e chel. cancr. comp. gr. xii. Coccinel. gr. viii. Croc. gr. iv. cum f. q. succ. Kermes, f. Bolus*, quem sumat sexta quaque hora, superbibendo cochl. vi. seq. julapii.

℞. *Aq. Card. Benedict. & Scord. compos. an.* ℥iv. *Aq. Theriacal. stillat.* ℥ii. *Syr. Caryophyl.* ℥j. *M. F. Julapium.*

Si adsit vomitio, hydroticum differatur, donec solo tegumentorum pondere sudor promanare incipiat, linteaminis parte vultui superinducta.

Incæpta diaphoresis haustulis zythogale salvia alteratæ, vel cerevisiæ, cui macis aliquantulum incoxeris subinde repetitis ad naturalis diei spatium (i. e. horas 24.) est continuanda; in sudore licet jusculis confortativis ægrum reficere.

Ubi tumor enatus fuerit, venam aperire non sustinui; per horas adhuc a finito sudore *xxiv.* ægro se in lecto continente frigus caute devitetur. Indusium sponte sua in corpore arescere permittatur, potulenta omnia calidiuscule hauriantur, & zytogalæ salvia alteratæ usus etiamnum continuetur, in seq. luce potio purgat. communis exhibeatur.

Anni 1667. 1668. Febrim variolosam, & variolas produxerunt.

Anni 1669. 70. 71. 72. Febrim dysentericam.

Anni 1673. 74. 75. Febrim comatosam.

Curationem febrium horum annorum non attingo; quoniam methodo in febre anni 1685. &c. descripta curari eas potuisse autumo.

De Febribus Intermittentibus.

Cum rigore & horrore aduritur paroxysmus; quibus mox succedit calor, & huic tandem sudor, & subsequens ἀπυρεξία: licet in primis morbi diebus, autumno maxime, aliquoties remissio potius quam intermissio persentiscatur, in calore æque ac in rigore vomiturit ut plurimum ac vehementer ægrotat miser cum siti & lingua arida. In tenera ætate abdominis inflatio, in adultis crurum tumor febris solutionem, tonsillarum dolor, raucedo, oculi cavi, facies hyppocratica, mortem denunciant.

℞. *Cort. Peruv. subtiliss. pulv. unc. i. cum f. q. Syr. Caryoph. vel de Rosis siccis, f. Electuariam dividendum in xii. doses*; quarum unam capiat quarta quaque hora, superbibendo vini cujuslibet haustum, incipiendo immediate past paroxysmum.

Si autem præscripti boli ventrem moverint, in haustu vini dentur *gutt. Laudan. liquid.* singulis vel alternis vicibus post assumptionem boli, ut opus fuerit.

Ad recidivam præcavendam (præcipue in quartana) repetatur processus prædictus singulis septimanis per tres alias vices.

Sin forma pilularum magis arrideat.

℞. *Cort. Peruv. pulv. unc. j. cum f. q. Syrup. Caryophyll. f. Pilulæ mediocris magnitudinis*, quarum capiat vi. quarta quaque hora.

℞. *Cort. Peruv. pulv. unc. ii. Vinn. Rhenan.* ℔ii. *stent simul in Infusione frigida, & coletur per manicam* Hippocratis. Usus tempore cap. *unc. iii.* tertia vel quarta quaque hora.

Sin ob vomituritionem, fere continuam, corticem deglutire nequeat æger, tum sexies, vel octies, spatio duarum horarum, *Succi Limonum* recens expressi cochl. j. cum *Salis absinth.* ℈j. assumat, dein *Laudan. Liquid. gut. xvi.* cum *Aq. cinnam.* fortior cochl. j. ac brevi post, cessante vomitu, corticis usum aggrediatur.

In intermittentibus vernalibus, nonnunquam emeticum, tempestive propinatum, ut nempe ante paroxysmum negotio suo defungi possit, felicissime successit. Nonnunquam enema in diebus intermittentibus per triduum, vel quatriduum injectum, curationem absolvit. Quæ sequenti quoque modo tentari potest.

℞. *Serpentar. Virgin. subtiliss. pulverisat. gr. xv. Vin. alb. unc. iii.* Sumat duabus horis ante paroxysmum, & stragulis coopertus æger sudet per *iij.* vel *iv.* ho-

iv. horas; idem faciendo per duas alias vices ante paroxyfmum.

Si ab ingeminatis paroxyfmis fumme debilis fuerit æger.

℞. *Conferv. Flor. Borag. Buglofs. an. unc. j. conferv. Anthos. unc.* ß. *cort. citr. condit. Nuc. Mofchat. condit. Theriac. Andromach. an.* ʒ*iij. confection. Alchermes.* ʒ*ij M. F. Opiata*, cap. ad quantitatem avellanæ, mane & vefperi, fuperbibendo cochlearia paucula, alicujus *Aq. Epidemicæ* fimplicioris, *Saccharo* edulcoratæ, interdicto interim enematum ufu.

Si fub morbi exitum occurrat hydrops, nondum tamen depulfa febre, curatio non eft inftituenda remediis purgantibus, fed infufionibus rad. *Raphan. Ruftican. Summitat. Abfinth. centaur. Min. Baccar. Juniper. cinerum genift.* &c. in vino factis, exulante autem febre, catharticis, & aperientibus.

Pro infantibus febre intermittente laborantibus.

℞. *Aq. cerafor. nigr. & Vini Rhenan. an. unc. ij. cort. Peruv. fubtilifs. pulv.* ʒ*iij. Syr. Caryophyll. unc. j. M. f. Julap.* Cap. Cochl. j. alterumve, pro ratione ætatis quarta quaque hora, donec paroxyfmi non amplius difcrucient, inftillando alternis vicibus, fi diarrhœa adfuerit, Laud. liquid. gutt. j. vel ij.

De Febre Stationaria, ab an. 1685. *ad* 90.

Calor & frigus fe invicem excipiunt, artus pariter & caput dolent, pulfus interim fere fanus, nonnunquam tuffis, dolor circa collum, & fauces, exacerbatio febris prope noctem, inquietudo, fitis, lingua vel humida & ex omni parte pellicula alba, & fcabra veftita, vel ficca, fufci coloris in medio, quam partem undique cingit fimbria inalbefcens. A jugi in lecto decubitu coma, & phrenefis, a calido regimine petechiæ, maculæ purpureæ, eruptiones (quas vocant) miliares morbillis magis rubentes, pulfus inordinatus, tendinum fubfultus, atque ita tandem mors. Sudores in initio fymptomatici divexant, qui fi ab arte provocentur, vifcofi a capite erumpunt, & materiam morbificam in caput aut in artus transferunt.

Mittatur fanguis ad unc. x. e brachio. Reiteretur venæ fectio; fi modo refpirationis difficultas, dolor capitis inter tuffiendum lancinans, & alia figna peripneumoniæ nothæ adfint; in hoc cafu tam venæ fectio, quam catharfis repetenda, donec æger convaluerit.

Vefperi applicetur epifpafticum, & fequenti aurora potio lenitiva præfcribatur, quæ ad tertiam vicem alternis diebus repetatur, & hora fomni poft catharfin hauftus pacificus propinetur.

℞. *Aq. Paralyf.* ʒ*iii. Syr. de Mecon.* ʒj. *Succ. Limon. recent. extract. cochl. ii. M. F. Hauftus.*

Aphthæ & fingultus poft curationem febris fupervenientes fponte fua evanefcunt: fi in longum tempus decurrant, facile fugantur *Cortic. Peruv.* ʒj. *cum Syr. Papav. Rhœad. q. f. in formam Electuar. vel pilular.* redacta, fuperbibend. hauftum lactis deflorati. Remedium hoc certiffime fcopum attinget, fi non fruftentur ejus vires ex jugi ægri in lecto decubitu.

Diebus a purgatione liberis fequentia præfcribentur.

℞. *Conferv. Lujul. & cynosbat. an. unc. i. conferv. Berber. unc.* ℥. *crem. Tart.* ʒj. *cum f. q. Syr. de Limonib. f. Electuarium*, de quo cap. ad magnitud. Nuc. mofchat. ter in die fuperbibendo fequent. julap. cochl. vj.

℞. *Aq. Portulac. Lactuc. Paral. an.* ℥*iii. Syr. de Limonib.* ℥iß. *Syr. Violar.* ℥j. *M. f. Julapium.* Vel

℞. *Aq. font.* ℔j. *aq. Rofar. Succ. Limonum, Sacchar. albiff. an. unc. iv. coq. lento igne dum defpumaverint, cap. unc. iii. ad libitum.* præfcribatur quoque feq. gargarifma.

℞. *Succ. Pomor. agreft.* ℔ß. *Syr. de rubo Ideo unc. i. m. f. gargarifma.*

Si febris ita ventriculum infeftet, ut æger potionem retinere nequeat, *Pil. Coch. mai. ad* ℈ij. exhibeantur, tum etiam hypnoticum eft concedendum, v. gr. *Laudan. Londin. gr.* iß. *cum fimili quantitate Maftic.* vel *Laudan. liquid. gut. xvii. in aq. Cinnamom. hordeat. unc.* j.

Sydenham opera Medica.

Decoctum album paratum, ex ℥j. *C. C. ufti, in aq. communis* ℔*iii. cocti & pofter. Saccharo albiffimo edulcoratum.* Sit pro potu, ut & cerevifia tenuis pro libitu.

Poft catharfin bis celebratam, concedatur ægro, pullorum carnibus vefci, & poft ultimam purgationem, modo febris aliquantulum deflagraverit, vini Canarini cochl. iij. vel iv. mane, & fero ut & poft prandium, per dies aliquot propinentur.

In phrenitide, ut & comate, nihil perinde confert, atque ægri caput radi, nullo admoto emplaftro, fed pileolo tantum.

Si (quod fœminis hyftericis quandoque accidit) poft venæ fectionem, & purgationes hujufmodi iteratas, etiamnum duret, procurratque febris, modo figna peripneumoniæ, & inflammationis circa partes vitales abfint, fingulis noctibus paregoricum, & medicamenta hyfterica, bis vel ter in die injungantur.

De Infantibus febre Stationaria laborantibus.

Hirudines duæ utrinque pone aures applicentur, dein *Emplaftr. Epifpafticum* cervici admoveatur.

Cerevifia, qua Rhabarbarum fuerit infufum, purgetur.

Si poft catharfin febris intermittere videatur, tum *Julapium cum cortice Peruviano* (in capite de febre intermittenti pro infantibus defcriptum) exhibeatur.

De Febre Scarlatina.

Æftate exeunte, infantes præcipue infeftat. Rigent & horrent fub initium; nec tamen admodum ægrotant; cutis univerfa maculis parvis rubris, crebrioribus, latioribus & magis rubentibus quam in morbillis interftinguitur. Ad duos trefve dies perfiftunt, quo quidem tempore evanefcunt, & decedente fubjecta cuticula fquamulis furfuraceis, ad inftar farinæ, cutis confpergitur.

℞. *C. C. ufti & pulv. e Chel. cancr. comp. an.* ʒß. *Coccinell. gr. ii. Sacchar. Cryftall.* ʒj. *M. f. pulvis fubtiliff. in xii. Chartulas dividend.* quarum unam cap. 6. quaque hora, fuperbibendo cochl. ii. vel iii. fequentis julapii.

℞. *Aq. Cerafor. nigr. aq. Lactis Alexiter. an.* ℥*iii. Syr. e fuco citri* ℥j. *M. f. Julap.*

Applicetur etiam epifpafticum cervici, & qualibet nocte *paregoricum ex Syr. de Mecon.* propinetur, & poftquam fymptomata ceffaverint, purgetur æger.

De Pleuritide.

Inter ver & æftatem dominatur. A rigore & horrore orditur, quos ftatim comitantur calor, fitis, inquietudo, & cætera febrium fymptomata; elapfis pauculis horis, æger vehementi dolore punctorio in laterum alterutro circa coftas corripitur; qui nunc verfus omoplatas, nunc fpinam, nunc anteriora pectoris fefe propagat, tuffi crebra excruciatur; materia fputo rejecta in initio morbi pauca eft & tenuis, & fæpe fanguinis particulis intermifta, progreffu vero copiofior & magis concocta, fanguine etiam permixto. Febris pari paffu incedit cum tuffi, fputo fanguinis, dolore, & pro ratione liberiori expectorationis fenfim imminuitur; nunc alvus eft aftricta, nunc foluta nimis. Eductus e vena fanguis fevi liquati fpeciem præ fe fert ubi refrixerit.

Mittatur fanguis e brachio lateris affecti ad ℥x.

℞. *Aq. Papav. Rhœad. unc. iv. Sal. prunel.* ʒj. *Syr. violar. unc. i. M. f. Hauftus* fumendus ftatim a prima venæ fectione.

℞. *Amygd. dulc. excorticat. N. v. fem. Melon. Pepon. an. unc.* ß. *fem. papav. alb.* ʒ*ii. aq. hord.* ℔iß. *aq. Rofar.* ʒ*ii. cum f. q. facchar. cand. f. f. a Emulfio, Cap. unc. iv.* 4. quaque hora.

℞. *Decoct. Pectorat.* ℔*ii. Syr. Violar. & Cap. Ven. an. unc. i*ß. *M. f. Apozema Cap.* ℔ß. *ter in die.*

℞. *Ol. Amygd. dulc. unc. ii. Syr. Violar. & Cap. Ven. an. unc. i. Sacch. Cand. q. f. M. f. Eclegma*, de quo fæpe lambat.

Oleum Amygd. dulc. per fe, vel *Oleum fem. Lini recenter extract.* exhiberi poteft.

♃. *Ol. Amygd. dulc. Lilior. & unguent. Dialtheæ, an. unc. i. M. f. Linimentum*, quo inungatur latus affectum mane, & sero superimponendo fol. Brassicæ.

Repetatur venæ sectio ad tres alias vices, ad eandem quantitatem, quatuor diebus continuis, ubi dolor, & respirandi difficultas suadent.

De Peripneumonia notha.

Ingruente hyeme & sæpe sub ejus exitum emergit, insultu primo nunc incalescit, nunc friget æger, ex motu quolibet vertiginosus est, rubent & inflammantur genæ, oculique; tussit, & inter tussiendum dolor capitis lancinans premit, potulenta vomitu rejicit, urina turbida est, & intense rubet, sanguis pleuriticorum æmulus, anhelus crebro & celeriter spiritum ducit, dolente thorace. Ab asthmate sicco plane distinguitur, quod in isto nusquam comparent febris indicia, in hac manifesto se produnt, licet minora, longe & magis obscura, quam in peripneumonia vera.

Mittatur sanguis e brachio dextro ad unc. *x.* Die sequenti æger hanc potionem sumat.

♃. *Cassia extract. unc. i. Glycyr. ʒii. ficus pingues N. iv. fol. senn. ℥iiß. Agaric. trochiscat. ʒi. coq. s. q. aquæ ad unc. iv. in Colatur. dissolv. Mannæ unc. i. Syr. Rosar. solut. unc. ß.*

Si vero potionem assumere nequeat, Cap. *Pil. Coch. mai.* ℈*ii.* hora quarta matutina.

Sequenti die celebretur iterum venæ sectio, ad eandem quantitatem; ac postero die repetatur catharsis, quæ porro repetenda est alternis diebus, vel post majora intervalla, pro ratione virium; atque insuper si symptomata non cessaverint, extrahatur iterum sanguis, semel adhuc, bis, vel sæpius, diebus aliquot interjectis, prout res postulaverit; sed ut plurimum venæ sectio bis celebrata sufficiet; interim, dum hæc fiunt, præsertim in diebus a purgatione vacuis, utatur *decocto Pectorali, Eclegmate & oleo Amygd. dulcium*, in pleuritide descriptis.

De Rheumatismo.

Rigorem & horrorem & cætera febrium symptomata patiuntur, elapso die uno alterove (est & ubi citius) dolor adest atrox, nunc in hoc, nunc illo artu, in carpis, humeris & genubus præsertim, vicissim hos relinquens, & illos occupans, rubore & tumore in parte, quam postremum affecit, adhuc residuis. Febris sensim evanescit, manente dolore, quin & nonnunquam immanius sæviente. In lumbagine rheumatica immanis dolor est, circa lumborum regionem fixus, nephritin mentiens, nisi quod æger non vomituriat, qui procumbere nequit, sed vel e lecto exilit, vel super eodem erectus sedet, corpore perpetua agitatione, nunc versus anteriora, nunc posteriora inclinato. Sanguis pleuriticorum similis.

Mittatur sanguis e brachio lateris affecti, ad unc. *x.*

♃. *Aq. Nimph. Portulac. Lactuc. an. unc. iv. Syr. de Limonib. unc. iß. Syr. Violac. unc. i. M. f. Julap.* de quo bibat ad libitum.

Præscribend. *Emulsio* 4. *Sem. frigid. mai. Cataplasma e mica panis albiss. & lacte Croco tincto* applicetur parti dolenti.

Die sequenti eadem sanguinis quantitas detrahatur, atque iterum, die uno vel altero interjecto, reiteretur, atque porro quater vel pluries, si opus fuerit, hoc observando, ut post secundam venæ sectionem majora sint intervalla inter singulas sanguinis missiones.

Diebus a phlebotomia vacuis, enema e lacte saccharato subinde injiciatur, vel sequens.

♃. *Decoct. commun. pro Clystere* ℔j. *Syr. Violar. & Sacchar. culinar. an. unc. ii. M. f. Enema.*

Si imbecillitas ægri repetitionem phlebotomiæ non ferat, tum post secundam vel tertiam venæ sectionem, curatio hac methodo tentanda.

Capiat alternis diebus *potionem purgativam communem*, donec convaluerit, & iisdem noctibus paregoricum *ex Syr. de Mecon.*

Sin his remediis non cedat, & æger ob imbecillitatem evacuationes qualescunque ferre nequeat, aggrediatur usum *Elect. & aq. Antiscorbutic.* in scorbuto descript. quæ etiam locum habent in rheumatismo scorbutico.

In juvenibus, atque iis, qui temperate vixerunt, vino non plus æquo dediti, rheumatismus diæta simplici admodum refrigerante, & mediocriter nutriente, æque feliciter, ac repetitis venæ sectionibus (quas minus ferre queant) profligari potest. Ex grat.

Solo lactis sero ad dies quatuor vescatur æger, postea præter serum pane similagineo semel in die loco prandii, donec penitus convalescat, nisi quod postremis diebus iterum panem in cœnam indulgere liceat, symptomatibus cessantibus, carnes pullorum elixorum, cæteraque eupepta concedantur, tertio autem quoque die solo lactis sero victitet, donec tandem pancratice valeat.

De Febre erysipelatosa.

Nulla non corporis pars præsertim facies, tumet, dolet & summe rubet, pustulæ densæ, parvæ; in vesiculas subinde facessunt, quæ per frontem caputque serpunt, oculi tumore obruti, rigor & horror atque reliqua febris indicia adsunt. In alia hujus morbi specie, liquorum attenuantium potationi superveniente, febricula adest, pustulæ urticarum puncturas referentes nonnunquam, quam in vesiculas sublatæ, mox recedentes, tuberculorum more, sub cute se condentes, maxime pruriunt, & scalpendo rursum apparent. Est & alia eruptionis species; pectus ut plurimum obsidens, macula nimirum lata, cuti vix supereminens, porriginosa, cum squamulis flavis, qua vigente, æger bene se habet; eadem evanescente, leviter ægrotat, urina turbida & flava, iisdem remediis, quibus pruritus ferinus, cedit, vino utatur æger & carnibus eupeptis.

Mittatur sanguis e brachio ad ℥*ix.* vel *x.* Die sequenti sumat *potionem communem purgativam.*

♃. *Rad. Althææ & Lilior. an.* ℥j. *fol. Malv. Sambuc. Verbasc. flor. Chamæme. Melilot. summit. Hyperic. & centar. minor. an. M.* j. *sem. Lini, fœnugræc. an.* ℥ß. *coq. s. aq. ad libr. iii. Coletur liquor. & tempore usus adde singulis libris decocti, Sp. Vini unc. ii.* Stupæ e panno laneo huic decocto immersæ, ac expressæ, calide admoveantur bis in die, & pars affecta post fotum sequenti mixtura illiniatur.

♃. *Sp. Vini libr. ß. Theriac. Androm. unc. ii. pul. piperis longi, & Caryophill. an. ʒii. f. mixtura*, qua charta emporetica madefacta parti affectæ circumvolvatur.

Si primæ venæ sectione non cedat morbus, tum repetatur; & nondum cessante, ad duas alias vices celebretur, interposito semper die uno.

Diebus a venæ sectione liberis *Enema e lacte cum Syr. Violarum, Emulsio Refrigerans, & Julap. refrigerans*, sunt præscribenda.

De pruritu ferino, & inveteratis cutis eruptionibus, quæ venæ sectioni & catharsi non cedunt.

♃. *Theriac. Andromach.* ʒß. *Elect. de ovo* ℈j. *rad. Serpentar. Virgin. subtiliss. pulver. gr. xv. Lapid. Bezoar. oriental. gr. v. cum s. q. Syr. e conditur. citri f. Bolus*, hora somni sumendus per dies *xxi.* superbibendo cochl. *vi.* sequent. julapii.

♃. *Aq. Card. Benedict. unc. vi. aq. Epidem. & Theriacal. Stillat. an. unc. ii. Syrup. Caryophil. unc. i. M. f. Julap.*

Singulis matutinis capiat liquoris possetici *libr.* ß. calide, & sudet horæ unius spatio.

His finitis, si pustulæ adhuc non evanuerint, sequenti linimento partes affectæ inungantur.

♃. *Unguent. ex Oxylapatho unc. ii. Unguent. Pomati unc. i. flor. Sulphur.* ʒ*iii. ol. Rhodii* ℈ß. f. linimentum.

Veruntamen medicamenta præscripta haud usurpentur, nisi venæ sectione & catharsi rite præmissis.

De Angina.

Angina inter ver & æstatem ut plurimum aggreditur. Sequuntur febris insultum dolor, & faucium inflammatio, unde a tumore uvulæ, tonsillarum & laryngis, nec deglutire queat æger, nec spiritum ducere.

Mitta-

Mittatur ſanguis e brachio copioſe. Tangantur partes inflammatæ *melle Roſaceo Sp. Vitrioli*, *vel Sp. Sulphuris ad ſummum acorem permixto*, *vel Sp. Vitriolo ſolo*. Mox gargariſma ſequens uſurpetur, non vulgari modo; ſed ita ut ſine ulla agitatione in ore contineatur, donec incaleſcat; dein expuatur, & repetatur ſubinde.

℞. *Aq. Plantag. Roſar. Rubr. & Sperm. Ranar. an. unc. iv. album. ovor. in aquam agitando redact. N. iii. Sacchar. Cryſtal.* ℥iii. *M. f. Gargariſma*.

Emulſio Refrigerans in pleuritide deſcripta indies ſumatur.

Sequenti mane, niſi febris & dolor inter deglutiendum remiſerint, venæ ſectio repetatur, catharſi in diem poſterum rejecta, alias catharticum lenitivum exhibeatur.

Manente adhuc affectu (quod oppido rarum) repetatur adhuc venæ ſectio, & catharſis, epiſpaſticum amplum ac forte applicetur cervici poſt primam venæ ſectionem. Omni mane, niſi diebus purgationi datis enema refrigerans & emolliens injiciatur, diæta tenui utatur æger, & lecto per horas aliquot quotidie abſiſtat.

In his omnibus febribus, quas intercurrentes appello, ut etiam in illa, quæ ſtationaria eſt, caute obſervandum, quod æger a lecto abſtineat magnam diei partem, ut juſculis hordeaceis, avenaceis ac id genus aliis victitet, & cereviſiam lupulatam, & hydrogalam pro potu ordinario bibat.

De Morbillis.

Infantes plerunque impetunt. Primo die rigent horrentque, calent & frigent alternatim. Secundo conſummatam febrim accerſunt, ægritudo vehemens, ſitis inappetentia, lingua alba (non vero ſicca) tuſſicula, capitis & oculorum gravedo, & ſomnolentia perpetua, acriter premunt, humor e naribus & oculis jugiter ſtillat (quæ lacrymæ certiſſimum morbillorum ſignum.) Huc accedunt ſternutatio, tumor palpebrarum paulo ante eruptionem, vomitus, diarrhœa, cum dejectionibus colore viridi in dentientibus præſertim; ſymptomata ingraveſcunt ad quartum uſque diem, quo quidem die (nonnunquam quinto) in fronte & facie maculæ parvæ, rubræ, pulicum morſibus perſimiles prodeunt; quæ numero & magnitudine auctæ, racematim coaleſcunt, & faciem maculis rubris majuſculis interſtringunt. Hæ maculæ e parvulis, ſupra cutim paulum elevatis conflantur, quarum protuberantia digito levi, vix oculorum acie deprehendi poſſit.

A facie, quam primo ſolum occupant, ad pectus ventremque, crura deinde tibiaſque propagantur maculæ; in his autem partibus latæ, & rubræ, ſuperficiem cutis non ſuperantes conſpiciuntur. Eruptione morbillorum non perinde deliniuntur ſymptomata ac in variolis. Vomitus poſt eruptionem nullus; ſed tuſſicula & febris cum ſpirandi difficultate, intenduntur in oculos defluxio, ſomnolentia & inappetentia perſeverant. Die ſexto aut circiter frons, & facies aſpereſcunt, emorientibus puſtulis, ruptaque cuticula, in reliquo corpore maculæ latiſſimæ ſunt, & maxime rubeſcunt. Octavo circiter die in facie evaneſcunt, & vix in reliquo corpore permanent. Nono nullæ prorſus ſunt, per faciem vero & artus quandoque, & totum corpus in fatinam quandam, & ſquamulas faceſſunt, & tunc temporis febris, ſpirandi difficultas, & tuſſicula augentur. In adultis a calido regimine liveſcunt primo, mox nigreſcunt exanthemata.

℞. *Decoct. Pectoral.* ℔iß. *Syrup. Violar. & Cap. Ven. an.* ℥iß. *M. f. Apozema*, *Cap.* ℥*iii.* vel *iv.* ter vel quater in die.

℞. *Ol. Amygd. dulc.* ℥*ii. Syr. Violar. & Cap. ven. an.* ℥*i. Sacchar. Cand. albiſſ. q. ſ. M. f. Eclegma*, de quo ſæpius lambat, præcipue quando tuſſis urget.

℞. *Ap. Ceraſor. nigr.* ℥*iii. Syr. de Mecon.* ℥*i. M. f. hauſtus* ſingulis noctibus ſumendus, a primo morbi inſultu, uſque dum convaluerit æger, doſin augendo vel imminuendo pro ratione ætatis.

Æger ſe contineat in lecto per biduum poſt primam eruptionem.

Sydenham opera Medica.

Si poſt morbillorum diſceſſum, febris, reſpirandi difficultas, & alia ſymptomata peripneumoniam mentientia ſupervenerint, ſanguis liberaliter extrahendus e brachio; ſemel, bis, vel ter, prout opus fuerit, convenienti ſpatio inter ſingulas venæ ſectiones; atque etiam continuetur *decoctum Pectorale ſupra deſcriptum* ut & *Lohoch*, vel *Ol. Amygd. dulc. per ſe.* Circa diem *xii.* ab invaſione cathartico lenienti purgetur.

Diarrhœa, quæ morbillos excipit, venæ ſectione ſanatur.

De Variolis.

Diſtinctæ ſunt, vel confluentes, & in dictis invadunt rigor & horror, calor intenſus, capitis & dorſi dolor vehemens, vomituritio, in adultis ingens in ſudores propenſio (& hinc minime confluxuras eſſe licet conjicere) dolor ſub ſcrobiculo cordis ſi manu prematur, ſtupor & ſomnolentia, nonnunquam & inſultus epileptici (in infantibus præſertim) quibus ſi, dentitione peracta corripiantur, in procinctu eſſe variolas poſſit prædicere; ita ut ſi forte inſultum epilepticum ſub veſperam patiantur, ſequenti aurora in conſpectum ſe daturæ ſunt variolæ, mites ut plurimum & rariſſime confluentes. Quarto incluſive ab invaſione die, nonnumquam ſerius, raro tamen ante illum erumpunt, quo tempore, vel minuuntur ſymptomata, vel prorſus evaneſcunt. In eruptione autem ſubrubræ primo puſtulæ tenuiſſimarum acicularum puncta æquantes, ſparſim ſe produnt per faciem, collum, pectus, & corpus univerſum; tunc in faucibus dolor, qui cum puſtulis ſurgentibus augetur. Circiter octavum a primo inſultu diem intervalla puſtularum prius alba rubere jam incipiunt, in tumorem attolli, & dolore tenſivo affici; extenduntur palpebræ, & ut veſica inflata, oculos claudunt. Proxime a facie intumeſcunt manus, digitique diſtenduntur, puſtulæ faciei antea leves & rubræ, jam aſperæ (primum maturationis indicium) & ſubalbidæ apparent; ſuccum inſuper luteum, colore a flavo non abludentem evomunt, faciei & manuum inflammatio jam ſumma in puſtularum interſtitiis colorem exhibet floridum, & roſarum Damaſcenarum æmulum, quem quidem colorem, quo mitiores ſunt variolæ, eo magis tum puſtulæ tum cutis interjecta ad amuſſim exprimunt. Quæ faciem occupant puſtulæ, aſperiores quotidie ac magis flavæ pro maturationis ratione; quæ manus & reliquum corpus minus aſperæ albæque magis conſpiciuntur indies. Die undecimo faciei tumor & inflammatio recedunt, puſtulæ & juſtam magnitudinem (viz. piſi grandiuſculi) adeptæ exareſcunt deciduntque. Decimo quarto, vel quinto pereunt funditus; manuum autem puſtulæ pertinaciores, albæ adhuc & recentes die uno aut altero moras trahunt, & tandem dirumpuntur; cæteræ autem, faciei nimirum & corporis deſquamantur, & in facie ſquamulis hiſce furfuraceis ſuccedunt foveæ. Per totum morbi decurſum alvus vel prorſus conſtipatur, vel rariſſime dejicit. Maxima eorum pars, qui ex hoc morbo pereunt, octavo die in diſcretis, undecimo autem in confluentibus intereunt: Quippe cum in diſcreto hoc genere promoventur ſudores tum cardiacis, tum regimine calidiore, prædicto die facies, quæ turgida & per interſtitia puſtulis interjecta inflammari debuerat, e contra flaccida reperitur, & albeſcens, puſtulis nihilominus rubentibus, & elevatis, etiam poſt ægri mortem, ſudor, qui huc uſque manaverat, derepente evaneſcit, æger interim phrenitide corripitur, anxietate, jactatione, ægritudine vehementibus, urinam parce reddit ac frequenter, & tandem pauciſſimarum horarum ſpatio ad plures migrat.

In confluentibus eadem ſymptomata (ſed atrociora) febris ſcilicet, anxietas, ægritudo, vomituritio, &c. immanius ſæviunt, licet non ita prompte, ac in diſcretis, in ſudores diſſolvitur æger. Diarrhœa nonnunquam eruptionem præcedit, & ad diem unum aut alterum poſt illam protrahitur, quod in diſcretis vix contingit. Tertio in die aut citius, raro tardius, erumpunt; & quo citius, eo magis confluunt. Quandoque ad quartum vel quintum diem differtur eruptio ob atrox aliquod ſymptoma, v. gr. acutiſ-

simum dolorem in lumbis, nephritici æmulum, in latere pleuritici, in artubus rheumatici, in ventriculo cum ingenti ægritudine, & vomitu. Non perinde, ac in discretis, mox ab eruptione remittunt symptomata, sed & febris & alia ad multos etiam dies post eruptionem pustularum ægrum discruciant: nunc erysipelatis ritu, nunc morbillorum erumpunt, eruptionis licet tempore plane distinguantur. Crescente morbo, non in molem aliquam spectabilem attolluntur; sed in facie sibi invicem implicitæ, tanquam vesicula rubra vultum omnem contegunt, quem maturius elevant quam discretæ: postmodum ad instar pelliculæ vultui agglutinatæ cutis superficiem non admodum superant. Præterlapso die octavo, pellicula alba quotidie paulatim magis exasperatur, colore fusco: intensus magis est dolor cutis, donec tandem in truculentiori morbo non nisi post diem vicesimum latioribus laminis desquamatur. Hoc interim observatu dignum, quod quanto pustulæ maturescentes propius ad calorem subfuscum vergunt, eo deteriores lentius abscedunt; quo magis autem flavescunt, eo minus confluxerint, & ocyus se proripiunt. Ubi primum deciderit pellicula, nulla scabritie vultus afficitur, at vero mox illam excipiunt squamulæ furfuraceæ, indolis perquam corrosivæ, quæ foveas relinquunt patentiores, & sæpe cicatrices. Quandoque humeri & dorsum cuticula denudantur. Morbi periculum a pustularum frequentia, & numero in facie sola, æstimandum. Pustulæ manuum, & pedum majores, & quo altius ab extremitate artuum ascenderis, eo sensim minores, & contractiores extant. In adultis salivatio, infantibus diarrhœa (licet non ita certo) confluentium comes. Ptyalismus nunc cum eruptione se prodit, nunc biduo triduove præterito, materiam primo tenuem, die undecimo viscidiorem ægerrime, excreat. Siticulosus est æger, voce rauca, somnolentia, & stupore ingentibus corripitur, inter bibendum subinde tussit, & potus per nares revertitur. Tunc cessat ut plurimum salivatio, cui nisi faciei intumescentia (quæ licet hoc ipso die pro morbi genio aliquantisper remitti debeat, non tamen nisi post diem unum alterumve omnino recedere debet) & manuum jam insigniter incipiens, & diutius perdurans suppetias tulerint, ægro protinus moriendum est. Diarrhœa non ita mature infantes occupat ac ptyalismus adultos. In utraque variolarum specie febris ab insultu ad eruptionem dominatur, inde dat inducias ad pustularum maturationem, qua peracta, desinit. Superveniunt a malo regimine symptomata anomala, qualia sunt, pustularum flacciditas & subsidentia, phrenitis, coma, maculæ purpureæ pustulis interspersæ, & in earum summitate maculæ nigræ exiguæ in medio subsidentes, sanguinis mictus & sputum sub initio morbi, urinæ suppressio.

Separationis tempus cum febrili ebullitione tribus, vel quatuor primis diebus transigitur. Expulsio per reliquum morbi tempus, mediantibus parvis abscessibus, in carne perficitur.

Dies, in quo maxime periclitatur æger, in confluentibus, in minime crudo, maxime vulgari genere, a primo morbi insultu, est undecimus, in crudiore adhuc, decimus quartus, & in crudissimo, decimus septimus; nonnunquam tamen, sed rarius, non ante diem vicesimum moritur æger. Quinimo per spatium illud omne, quod inter dies undecimum, & decimum septimum interjacet, appetente vespera, molestissimo inquietudinis paroxysmo, quotidie vexatur æger.

Mittatur sanguis quovis ex tribus primis diebus ab invasione ad unc. *ix.* vel *x.* & postea *Vomitorium* exhibeatur *ad* ℥j. vel ℥iß. *Infusionis Croci Metallorum.*

His primis diebus diluatur sanguis frequenti potatione cerevisiæ tenuis lupulatæ, cui vitrioli spiritus immisceatur usque ad plenam pustularum eruptionem.

Cum variolæ omnes eruperint (quod ut plurimum est sexto die post invasionem) vesperi propinetur *Syr. de Mecon.* ℥j. quæ repetatur dehinc singulis noctibus ad diem decimum post invasionem. Et nocte, si variolæ e confluentium genere fuerint, augeatur dosis ad ℥iß. quæ dein repetatur ad ℥j. mane, & ad ℥iß. sero, singulis noctibus, donec æger convaluerit.

Si syr. de mecon. minus congruat, substitui possit *Laudan. liquid.* viz. *gutt. xviij. pro* ℥j. *Syrupi*, & *gutt. xxv. pro unc.* jß. Hoc interim observandum, quod si paregoricum bis in die exhibitum orgasmum compescere non valeat (quod in variolis insigniter confluentibus, sub finem harum sæpe accidit) tum octava quaque hora exhibendum, vel sæpius, si opus fuerit.

At si variolæ interdistinctæ fuerint, satis erit, ut solummodo singulis noctibus post plenam eruptionem exhibeatur paregoricum; atque etiam in minori dosi.

Qualiscumque autem generis variolæ fuerint, atque etiam qualicunque morbi tempore, si phrenitis acciderit, omnino oportet ut inordinato spirituum motui frænum injiciatur, ac proinde si prior paregorici dosis metam non attingat, alia atque alia assumatur, donec tumultus penitus compescatur, interposito inter singulas doses spatio aliquo, ut pernoscere valeamus, utrum dosis ultima id, quod quærimus, præstiterit, antequam nova ingeratur.

Si omnimoda urinæ suppressio acciderit, æger e lecto eximatur, & aliquantulum obambulet.

Si saliva ob calorem fit adeo viscida, ut expectorari non possit, tum gargarisma cum syringa sæpe in fauces injiciatur. Componatur *e Cerevisia tenui*, vel *aq. hord. cum Melle Rosarum*, vel sequens usurpari poterit.

℞. *Cort. Ulmi* ℥vj. *rad. Glycyrrhiz. unc.* ß. *Passul. enucleat. N. xx. ros. rub. p. ii. coq. s. q. ad* ℔iß. *in Colatur. dissolv. oxymel. simp. & mell. Rosar. an.* ℥*ii. M. f. Gargarisma.*

Si epispastico opus fuerit, amplum satis & acre nuchæ applicetur nocte ista, quæ magnam morbi crisin præcedit, mox ab assumpto paregorico, plantis quoque pedum applicari potest allium, a die octavo, usque ad morbi finem, singulis diebus renovandum.

Si infans die symptomatibus, dentitionem comitantibus jam securus, derepente spasmo corripitur, hic cogitandum est, convulsionem istam, fortassis a naturæ conatu, quæ variolas, scarlatinam febrem, aut morbillos, in corporis habitum protrudere satagit, pendere, applicetur itaque emplast. epispasticum nuchæ, lecto quam primum committatur æger, exhibeatur insuper cardiacum, cui paregorici pauxillum est admiscendum, puero nempe trienni *Laud. Liquid. gutt. v. in aq. Epidem. conchl. i.*

Si die undecimo, vel alio quovis post eum, febris secundaria cum inquietudine, jactatione & cæteris id genus symptomatibus, usque adeo efferatur, ut paregoricis utcunque repetitis sufflaminari nequeat; & mors quasi immineat, tum sanguis in satis magnam quantitatem illico detrahatur, nempe ad unxc. *xii.* vel circiter, atque porro repeti possit vel bis in sequentibus diebus, si symptomatum dictorum ratio idem postularit; at non alias. Catharsis etiam blanda die decimo tertio (non antea) vel quovis alio die eum insequente (modo venæ sectio præcesserit) institui possit, nempe ex *Electuarii Lenitivi unc. i. dissolut. in aq. Cichor. vel lactis Alexiter. unc. iv.* Veruntamen nec venæ sectio, nec catharsis impediunt, quo minus paregorica in usum veniant, quæ (haud obstantibus iis) tam quoad largam dosin, quam repetitam exhiberi debent, si opus adhuc fuerit: nam ad hæc in hoc morbo semper confugiendum.

Quando pustulæ perfecte exaruerint, inungatur facies linimento ex æqualibus partibus *ol. Amygd. dulc.* & *Pomat.* per biduum, ac non ultra.

Die *xxi.* post invasionem mittatur sanguis e brachio; & sequenti die catharsis celebranda, quæ porro alternis diebus ad tres alias vices repetatur.

Quoad regimen, a lecto abstineat ad sextum diem post invasionem, in quo postea se contineat usque ad *xvii.* non aliis stragulis tectus, quam quibus sanus uti solebat.

Jusculis avenac. hordeac. pomis coct. & cerevisia tenui victitet, & post undecimum diem vini Hispanic. cochl. *iv.* vel *v.* bis in die exhibeantur, si æger voluerit.

Si

Si crutum tumor non evacuationibus præscript. cedat, tum fotu fol. malv. verbasc. sembuc. lauri, cum floribus camæmel. & melilot. in lacte coct. facile fugatur.

Si primis morbi diebus æger hæmoptoe laboret, vel urinam reddat sanguineam, & tinctura, quæ in capite de hæmoptoe præscribuntur, sexta quaque hora (donec symptomata ista prorsus cessaverint) diligenter exhibeantur. Quo etiam casu paregorica liberali manu propinanda.

De Chorea Sancti Viti.

Conclusionis species quædam est, pueros puellasve a decimo ætatis anno ad pubertatem invalidi, prodit se claudicatione, vel instabilitate alterutrius cruris, quod æger post se trahit fatuorum more, manum ejusdem lateris, vel pectori vel alii alicui parti applicitam, nequit continere in eodem situ horæ momento, sed in alium situm & locum convulsione distorquebitur, quicquid æger contra nitatur. Antequam poculum ad os possit adducere, mille gesticulationes, circulatorum instar, exhibebit: Non enim recta linea ori admovet, sed deducta a spasmo manu, huc illuc aliquandiu versat, donec tandem fortuna labris propius apponens liquorem derepente in os injicit, & avide haurit, dedita tanquam opera, ut spectantibus risum moveret.

Sanguis ad ℥viij. plus minus, pro ætate, ex brachio educatur.

Die sequenti, dimidia pars, vel quiddam amplius, pro ratione ætatis, potionis commun. hauriatur; & vespeti haustus sequens propinetur.

℞. *Aq. Cerasor. nigr.* ℥j. *aq. Epilept. Langii* ℥iij. *Theriac. Andromach.* ℈j. *Laudan. Liquid. gut. viii. f. haustus.*

Potio Cathartic. ad tres vices, alternis diebus, repetatur; & *haustus Paregoricus* iisdem noctibus.

Postea sanguis iterum extrahatur; & ad catharsin, uti prius, æger revertatur, & sic sanguis mittatur, & alvus subducatur ad tertiam quartamve vicem, spatio tamen inter alternas evacuationes observato, ut nihil periculi ægro immineat.

Diebus a purgatione vacuis sequentia præscribantur.

℞. *Conserv. Absinth. Roman. & salved. Aurantior. an.* ℥j. *Conserv. Anthos* ℥ß. *Theriac. Andromac. vet. & nuc. moschat. condit. an.* ʒiij. *Zinzib. condit.* ʒj. *Syr. e succ. citr. q. s. f. Electuar.* de quo capiat ad magnitud. nuc. moschat. mane & hora quinta pomeridiana, superbibend. vini sequentis cochlear. v.

℞. *Rad. Pœoniæ, Enul. Campan. Imperator. & Angelic. an.* ℥j *fol. Rut. Salv. Betonic. Chamedr. Marrub. alb. & summit. Cent. min. an. Mi. Baccar. Juniper* ℥vj. *Cortic. duor. Aurantior. Incidantur & infundantur frigide in vini Canarini* ℔vj. coletur tantummodo usus tempore.

℞. *Aq. Rut.* ℥iv. *aq. Epilept. Lang. & Bryon. comp. an.* ℥j. *Syr. Pœon.* ʒvi. *M. f. Julap.* cap. cochl. iv. singulis noctibus cubitum iturus, instillando *Sp. C. C. gut.* viii.

Applicetur plantis pedum emplast. e caranna.

Ob recidivæ metum pertundatur ei vena, & ad dies aliquot purgetur, ea ipsa anni sequentis tempestate (vel paulo ante) qua morbus invasit.

Verisimile mihi videtur, quod hæc methodus curationi epilepsiæ adultorum convenire possit, quod tamen non adhuc expertus sum. Cum vero Chorea *Viti* ætates teneras adoriri soleat, in epilepsia adultorum tam sanguinis detrahendi quantitas, quam catharticorum dosis adaugeantur.

De Apoplexia.

Somnus est profundissimus, & omnimoda sensus & motus privatio, excepta respiratione, quam ægri habent difficilem cum stertore.

Mittatur sanguis e brachio ad ℥xij. quamprimum, ac postea ex venis jugularibus ad ℥viij. deinde *Vomitorium ex* ℥iß. *vel. unc. ii. Infus. Croc. Metal.* propinetur statim.

Emplast. Epispastic. satis amplum ac forte cervici applicetur.

Dum hæc aguntur, erectus sedeat æger in lecto, nec stragulis nimis obrutus.

Sp. Sal. Armoniac. optime rectificatus admoveatur naribus.

Finita vomitorii operatione, subinde exhibeantur cochl. iii. vel iv. sequentis julapii.

℞. *Aq. Rutæ* ʒiv. *aq. Byron. compos. & Antiepilept. Lang. an.* ℥j. *Sp. C. C. gut.* xx. *Sacchar. Crystal. q. s. f. Julap.*

Vel *Cochleare i. Sp. Lavendulæ comp.* per se propinari possit bis vel ter, durante paroxysmo, hora dimidia vel integra interposita.

Cavendum est, ne cardiaca plus justo calida, ac nimis frequenter (uti mos est) exhibeantur; nam quacunque demum specifica virtute pollere videantur, plus damni quam emolumenti ægro apportant, utpote quæ humores fundere (ac proinde malum augere) apta nata sunt: quod etiam incommodum non minus infertur ex nimia stragulorum congestione.

Paroxysmo jam finito, ad præcavendam recidivam sequentia exhibeantur.

℞. *Pil. Coch. mai.* ℈ij. cap. tertia quaque die per 6. vices hora 4. matutina superdormiendo.

℞. *Conserv. flor. salv. Rorismarin. an. unc.* i. *Conserv. flaved. Aurant.* ʒvj. *nuc. Moschat. condit. & Zinzib. condit. an. unc.* ß. *Theriac. Androm. vet.* ʒij. *pulv. elect. diamb. diamosch. dulc. an.* ʒj. *cum s. q. Syr. conditur. citr. f. opiata*, ad magnitudinem castaneæ mane & sero, superbibend. *aq. Epilept. Long. Coch.* ij.

℞. *Ambr. gris.* ʒß. *ol. destil. sem. Anisi, cinnamom. nuc. moschat. an. gutt.* ij. *ol. Charyophil. gut.* j. *Sacchar. in aq. flor. aurantior. solut. unc.* iv. *f. s. a. Tabellæ*, quarum capiat unam ad libitum.

Ab usu potus generosioris cujusvis sibi temperet, vescatur jusculis avenaceis, hordeaceis, ut & ex pullis gallinaceis confectis, & quandoque etiam (præcipue inter purgandum) carne pullorum, agnorum ac id genus ciborum eupepton.

De Ophthalmia.

Ex oculorum inflammatione patet.

Mittatur sanguis e brachio ad unc. x. Sequenti die sumat potionem purgativam communem, quæ repetenda est per duas alias vices, duobus diebus interpositis; iisdem noctibus sumat *haustum paregoricum ex Syr. de Mecon. unc.* j.

Diebus a purgatione vacuis sumat ter aut quater in die *unc.* iv. *Emulsionis ex sem. frigid. mai. & Papav. alb.*

℞. *Aq. Plantag. Ros. rubr. & Spermat. Ranar. an. unc.* j. *pul. Tutiæ præparat.* ʒj. *f. Collyrium*, cujus guttæ aliquot instillentur oculis bis in die; at non incipiendum, nisi post primam purgationem.

Si his remediis affectus haud cedat, repetatur venæ sectio semel vel bis, (præcipue si sanguis pleuriticus apparuerit) ut etiam catharsis.

Abstineat ab usu vini & cujusvis liquoris generosi (ab usu etiam ciborum coctu difficilium, & sale conditorum;) & diebus inter purgationes bibat hydrogalam coctam.

Nota, quod sæpe accidit, quod venæ sectione & catharsi utcunque repetitis ophthalmia non cedit; hoc in casu *Paragoric. ex Syr. de Mecon. unc.* j. singulis noctibus exhibitum, curationem sine aliorum suppetiis absolvit.

De uteri Procidentia.

℞. *Cort. Querc.* ℥ij. *Coq. in Aq. font.* ℔iv. *ad* ℔ij. *sub finem addendo Cortic. Granator. contus.* ℥j. *ros. rubr. flor. Granator. contus.* ℥. *ros. rubr. flor. Granator. an. Mii. dein. adde vini rubr.* ℔ß. colatura fit pro fotu, qui cum pannis laneis parti affectæ admoveatur mane horis duabus, antequam e lecto assurgat, & nocte post decubitum, donec symptoma penitus evanuerit.

De Paroxysmo Nephritico.

Adsunt dolor fixus in lumborum regione, urina cruenta, arenularum aut calculi excretio, stupor cruris e directo renis laborantis, testis retractio ejus lateris,

teris, in quo est dolor, nausea & vomitus. Dolor colicus nephritico haud absimilis; licet in quibusdam symptomatibus plane discrepet, quæ recensita in *Capite de Colica biliosa* videas.

Si æger temperamento sanguineo fuerit, mittatur sanguis e brachio affecto reni respondenti ad ℥x. dein *liquoris possetici, cui Rad. Althææ* ℥ij. *incocta fuerint. Cong.* j. quam citissime deglutiatur, & enema sequens injiciatur.

℞. *Rad. Althææ & Lilior. an.* ℥j. *fol. Malv. Parietar. Branc. Ursin. & flor. Chamæmol. an. M.* j. *Sem. Lini & Fænugr. an.* ℥ß. *coq. s. q. aq. ad* ℔iß. *M. F. Enema.* Rejectis vomitorio & enemate, *Laudan. Liquid. satis magna dosis* propinetur, viz. *ad gutt.* xxv. vel *Pil. Matth. gr.* xv. *vel* xvi. In senibus vero, & morbo diuturno fractis, ut & vetulis vaporibus obnoxiis (præcipue si sub initium paroxysmi urinam eæ reddant nigram & sabulosam) venæ sectio omittatur; & quoad reliqua, eadem quæ dicta est via omnino procedendum.

In Mictu sanguineo calculo renibus impacto.

Capiat æger, stato quodam die, singulis hebdomadis, *Mannæ* ℥iiß. in seri lactis ℔ij. solut.

Conducit aliquando haustus cerevisiæ tenuis liberalior.

In calculo renum grandiori, dolor hebes, & obtusus, nullatenus auctus, sed satis tolerabilis persentitur, nec paroxysmus nephriticus comitatur.

Aquis chalybeatis æger se non tuto committet, nisi prius certo sciat, calculum majorem non esse, quam ut per uretheres viam possit invenire, quod hoc tantum modo certo potest dignosci, si nempe, jam antea, paroxysmum aliquem nephriticum fuerit perpessus, (cum dolore sævissimo in renum alterutro, per uretherum ductus propagato, & vomitu enormi) pro comperto habeat, non tam grandiorem aliquem calculum pelvi concludi, quam lapillorum exiguorum congeriem, quorum unus subinde in uretherem illabitur, atque ita paroxysmum invitat, qui fere non definit, nisi calculo in vesicam detruso; cum sic se res habeat, nullum est magis efficax remedium, quam aquarum chalybeatarum potatio; quod si calculosus, nullo unquam paroxysmo nephritico fuerit tentatus, cum jam major sit calculus, quam qui ex pelvi possit elabi, devitandæ sunt aquæ ferreæ.

De Dysenteria, Diarrhœa & Tenesmo.

Rigent horrentque, sequitur deinde totius corporis color, quem brevi excipiunt ventris tormina, & hæc, dejectiones crebræ, & mucosæ omnes (nisi quod stercorosæ nonnunquam interponantur) cum ingenti cruciatu & molestissimo viscerum omnium quasi descensu, quoties exoneratur alvus, sanguinis interim lineamentis intertextæ, licet aliquando ne minimum sanguinis per totum morbi decursum admisceatur. Progressu morbi sanguis sincerus quandoque excernitur, & grangræna insanabili afficiuntur intestina. Si æger floreat, vel cardiaciis incalescat, febricitat admodum, lingua est subalbida, quadam mucilagine dense obsita, interdum nigra & sicca. Prosternuntur vires, dissipantur spiritus, apthæ insuper oris interna faucesque obsident, præsertim ubi materiæ peccantis evacuatio a ringentibus præpostere impeditur, non exacto per cathartica morbi fomite. Aliquando exulant febres, agmen ducunt tormina & cætera morbi symptomata sequuntur.

In diarrhœa humores excrementitii sine sanguine aut intestinorum exulceratione excernuntur.

In tenesmo assidua est desidendi cupiditas; nihil tamen præter mucosum quoddam & subcruentum aut purulentum rejicitur.

Mittatur sanguis e brachio quamprimum, eademque nocte *Paregoricum* propinetur; & mane sequenti *Potio purgans communis*, repetenda alternis diebus ad duas alias vices, & *Paregoricum* post purgationes, quamprimum suo defunctæ sunt munere, ac diebus a purgatione vacuis, idem mane & sero est exhibendum.

Post venæ sectionem & catharsin semel celebratam, per totum morbi decursum, sequens cardiacum exhibeatur.

℞. *Aq. Ceras. nigr. & fragor an.* ℥iij. *Aq. Epidem. Scord. comp. & Cinnam. hordeat. an.* ℥j. *Margarit. præparat.* ʒiß. *Sacchar. crystal. q. s. adde Aq. Rosar. Damascen.* ℥ß. *ad gratum saporem, m. f. Julap.* de quo cap. cochl. *iv.* vel *v.* in languoribus, vel ad libitum.

Potus sit lac coctum cum *Aq. Triplo*, vel *Decoct. Alb.* ut.

℞. *C. C. C. & Mic. panis alb. an.* ℥ij. *coqu. in Aq. font.* ℔iij. *ad* ℔ij. *postea s. q. Sacchar. Albiss. edulcoretur.* Vel si dejectio virium postulaverit. *Aq. font.* ℔ij. *cum Vin. anarm.* ℔j. *simul. coctæ*, pro potu frigide assumantur.

Cum per tres vices purgatus fuerit æger, tota curatio usui *Laudani* bis vel ter in die repetiti postea incumbit, nisi quod *Enema ex Lact. vaccin.* ℔ß. *& Theriac. Androm.* ʒiß. subinde injiciatur, quod in alvi egestionibus mire confert.

Cum alvi fluxus in diarrhœam tantum assurgat, plebotom. & catharsi præscript. omissis, sequ. bolus singulis matutinis exhibeatur.

℞. *Rhabarb. pulv.* ʒß. *(plus minus pro ratione virium) cum s. q. Diascordii. f. Bolus, addendo Ol. Chym. cinnam. gutt.* ij.

Noctibus in sequentibus *Paregoric. ex Aq. cinnam. hordeat. unc.* j. *& Laudan. Liquid. gutt.* xix. exhibeatur.

Ubi tormina sicca sine dejectionibus excruciant, curantur diluendo sero lactis frigide propinato, tepide injecto; ut in cholera morbo pullorum jusculo aut lecte cerevisiato.

Si hic morbus diutius excurrat, adeo ut omnis ejus vis in rectum intestinum decumbat, cum assidua desidendi cupiditate, diæta analeptica instituatur, & liquor aliquis cardiacus pro libitu ingeratur, ut restaurari possint vires, quibus redeuntibus tenesmus sponte se proripit.

In dysenteria male curata dolores aliquando ægrum ad annos aliquot discruciant; in hoc casu phlebotomia repetita pristinam sanitatem restituet.

Notandum est, quod in constitutionibus hic morbo minus faventibus omissis evacuationibus dysenteria laudano solo sanatur, quod mane & sero repetendum, donec symptomata penitus evanuerint, vel etiam ter nycthemeri spatio, si opus fuerit.

De Colica biliosa.

Intestinorum dolor atrocissimus est, per horas aliquot affligit febris in hunc morbum desinens, qui aut quasi injecta fascia constringit, aut in punctum contractus quasi terebello perforat; subinde remittitur, mox recrudescit. Sub initio non ita certo ad unum aliquod punctum determinatur, neque tam crebra vomituritio, neque alvus ita pertinaciter catharticorum vim eludit; quo autem magis augetur dolor, eo obstinatius in puncto figitur, vomituritio frequentior, & major alvi adstrictio, colica tandem in iliacam transeunte. A nephritide sic distinguitur. 1. Dolor nephriticus fixus in rene est, & ab eo ad testem exporrigitur secundum longitudinem uretheris. Colicus vero vagus est, & cinguli instar medium ventrem affligit. 2. A pastu colicus dolor augetur: nephriticus potius imminuitur. 3. In colico dolore, ab excretione per alvum & per vomitum majus levamen emergit, quam in nephtitico. 4. In dolore nephritico urina primum clara & tenuis, postea aliquid subsidet, & tandem arenulæ aut lapilli excernuntur: In colica urinæ ab initio crassiores existunt.

Sanguis e brachio paulo liberalius educatur, & post horas iii. vel iv. *Anodyn.* exhibeatur. Postero die *Catharticum Lenitiv.* & interposito die uno, ad tertiam vicem propinetur.

At si malum hoc fructibus horariis, vel aliis cibis avide ingestis, originem debeat, tum ventriculus ante omnia lacte cerevisiato affatim hausto eluendus est; quo exantlato anodynum propinandum est; sequenti autem die vena secanda est, & in ordine præscripto procedendum.

Ubi

Ubi hic morbus minus perite tractatus diutissime fatigaverit, & ægrum pene confecerit, liberalior sive aquæ epidem. sive mirab. sive alius cujuscunque, qua sanus maxime delectabatur, usus, ægrum hoc tempore ultra spem omnem juvit.

De Cholera morbo.

Intra Augusti limites se continens, vix in priores Septembris hebdomadas evagatur. A crapula & ingluvie excitatus similis effectus, nullo temporis discrimine insurgit, qui licet eodem curetur modo, alterius tamen est subsellii. Adsunt vomitus enormes, ac pravorum humorum cum maxima difficultate & angustia per alvum dejectio; ventris ac intestinorum dolor vehemens, inflatio & distentio; cardialgia, sitis, pulsus celer ac frequens, parvus & inæqualis, æstus & anxietas, nausea molestissima, sudor, crurum & brachiorum contractura, animi deliquium, partium extremarum frigiditas, & similia, quæ ægrum in 24. horarum spatio interimunt.

Pullus tener in tribus circiter aquæ font. congiis elixetur, ut carnis saporem vix perceptibilem liquor referat, hujus decocti vel (defectu ejus) liquoris possetici capaciores aliquot cyathos æger tepide exhauriat; & eodem tempore ex eodem liquore *Enemata* successive repetenda. Haustibus & clysteribus *Syr. Lactuc. Violar. Portulac. Nymph. eorumve* alicujus uncia subinde admisceri poterit.

Exantlato hoc eluvionis penso (quod iii. vel iv. horas sibi vendicat) *Paregoricum* curationi coronidem imponit.

Si non accesserit Medicus, nisi postquam æger vomitu & dejectionibus per multas horas continuatis fuerit exhaustus, & jam frigescant membrorum extrema, tum ad *Laudanum liquidum* confugiendum est in paulo majori dosi (viz. *Laudan. liquid. gutt.* xxv. *in Aq. cinnam. fort. unc.* i.) & cum cessaverint symptomata, nihilominus mane & sero quotidie est repetendum; at in minori dosi, donec pristinas vires receperit.

Est species quædam choleræ morbi infantibus valde familiaris, ac sæpenumero funesta, ex dentitione vel crapula originem ducens.

Horum ætas tenella minime fert, ut diluatur ventriculus larga liquorum potatione, multo minus, ut catharticis tumultus major in humoribus excitetur, sed curationem *Laudano* solo aggredi oportet; quamobrem *gut.* ii. iii. vel iv. vel *plures*, pro ratione ætatis, cochlear j. cerevisiæ tenuis vel aquæ cujusvis appropriatæ instillatæ exhibeantur, repetanturque, ut opus fuerit.

De Colica Pictonum.

Est species quædam colicæ, quæ degenerare solet in paralysin, & motus omnimodam manuum ac pedum depravationem; quam hoc nomine *Riverius* in capite de paralysi indigitat, & apud insulas Caribum notissima est, utpote quæ magnam vim hominum infestat.

Hunc dolorem atrocissimum sanat *Balsam. Peru.* frequenter ac in magna dosi exhibitum, nempe, si *ejus gutt.* xx. xxx. vel xl. *Sacchar. Albiss. cochl.* i. *instillentur*, & bis vel ter in die dentur: at paralysis huic remedio haud cedit.

De Iliaca passione.

Peristalticus intestinorum motus invertitur, propinata cathartica & injecta enemata in emetica statim transeunt, alvi fæces per vomitum rejiciuntur.

Mittatur sanguis e brachio dextro ad unc. ix. vel x. post aliquot horas exhibeatur sequens pulvis.

℞. *Resin. Scammon. vel (defectu ejus) Rusin. Julap.* gr. xii. *Calomelan. Turquet.* ℈j. *m. f. Pulvis;* cap. e cochl. i. lactis vaccini, superbibendo ejusdem lactis cochl. i. vel alterum, vel si forma pilularum magis arrideat.

℞. *Pil. ex duob.* ʒß. *Calomel. Turquet.* ℈j. *cum s. q. Balsam. Peruv. f. Pil.* iv. sumend. e cochl. i. syr. violarum.

Sin autem æger hoc remedium per os rejecerit, *Laudan. Liquid. gutt.* xxv. *Aq. Cinnam. fort.* ℥ß. instillatæ statim propinentur; cum vero horum usu vomituritio, ac ventris dolores remiserint, catharticum dictum iterum exhibeatur, verum si anodynorum virtute ac vi jam penitus infractis vomituritio ac dolor iterum redierint, cathartico interim in corpore restitante, ad usum paregorici supra descripti reverendum, idemque eo usque repetendum quarta vel sexta quaque hora, donec intestinis quies omnino inducatur, quo quidem tempore catharticum operationem suam per sedes exercet.

Nec sane abs re fuerit elapsa una, aut altera, post venæ sectionem hora, clysterem aliquem, ex iis qui potentius operantur, injicere, fumum scilicet nicotianæ, ex tubulo inverso, per vesicam majusculam, in intestina validissime insufflatum, quæ quidem operatio post aliquot horas reiterari debet, nisi citius meatus deorsum pateat.

Finita operatione cathartici, sumat sequentem haustum.

℞. *Aq. Cinnam. fort. unc.* i. *Laudan. liquid. gutt.* xxv. *m. f. Haustus*, qui porro repetendus est bis, ter, vel sæpius in die, donec vomituritio, & dolor penitus cessaverint, atque etiam, istis symptomatibus cessantibus nihilominus ad curationem confirmandam per aliquot adhuc noctes capiat idem paregoricum in minori dosi cubitum iturus.

De Fluxu Menstruorum immodico.

Menstruorum fluxus, naturaliter constitutus, capacitatem testæ ovi anserini implet. Patet autem immodicus ex difficili tolerantia, virium lapsu, inappetentia, cachexia, colore cadaveroso, & pedum intumescentia.

Mittatur sanguis e brachio ad unc. viii. sequenti mane sumatur *potio purgativa communis*, repetaturque alternis diebus ad duas alias vices; & noctibus post purgationem *Paregoric. e Syr. de Mecon.* exhibeatur.

Diebus à purgatione vacuis sumat sequentia.

℞. *Conserv. Rosar. sicc.* ℥ij. *Trochisc. de terra Lemnia* ʒiß. *Cort. Granator. Corall. rub. præparat. & boli Armen. an.* ℈ij. *lapid. hæmatit. Sanguin. Dracon. an.* ℈j. *cum s. q. Syr. Cydonior. f. Elect.* de de quo sumat ad magnitudinem nucis moscat. maj. mane & hora quinta pomeridiana, superbibendo sequentis julapii cochl. vi.

℞. *Aq. Germin. Querc. & plantag. an.* ℥iij. *Aq. Cinnamom. hordeat. & Syr. de Rosis siccis an.* ℥i. *Sp. Vitriol. q. s.* ad gratam aciditatem.

℞. *Fol. Plantag. & Urtic. an. q. s. Contundantur simul, & succus exprimatur, & postea clarificetur,* de quo cap. cochl. iv. vel v. sæpiuscule ad libitum.

Post primam purgationem applicetur emplast. seq. regioni lumborum.

℞. *Emplast. de Minio & ad Herniam an. part. æq. extendantur super alutam, f. Emplastrum* regioni lumborum admovendum.

De Colica hysterica.

Est species quædam, seu potius insigne ac valde usitatum affectionis symptoma, cui comitem se adjungit dolor circa scrobiculum cordis atrocissimus, uti etiam humorum viridi colore per vomitionem ejectio.

Primo, quo saburra vitiosorum humorum in ventriculo contentorum minus impediat paregorici efficaciam, satis magna quantitas *liquoris possetici* affatim ingurgitetur, atque iterum per vomitionem rejiciatur, nempe *ejusdem liquoris Cong.* iß. quo peracto *Laudan. liquid. gutt.* xxv. *in Aq. cinnam. fort. Aq. Epidem. vel alius vehiculi unc.* i. propinentur.

In usu paregorici hoc notandum, quod eo usque repetendum est, donec symptomata omnia penitus cessaverint, debitum interea tempus interjiciendo, ut dijudicare valeamus, quid prior dosis effecit, antequam novam ingeramus.

Si sanguineo temperamento præditus sit æger, vel si antea hoc symptomate haud multum infestatus fuerit ac viribus fractus, hoc in casu sanguis primum a bra-

brachio detrahendus anteqùam vomitorium præscriptum propinetur.

Hac ipsa methodo clavus hystericus curatur. Sin vero colica hysterica diuturnior fuerit per paroxysmos affligens: tum in eorum intervallis, sive extra paroxysmum, seq. usurpentur.

♃. *Zedar. subtiliss. pulv.* ʒj. *cum s. q. Syr. e condi tur. citri, f. Bolus*, sumendus mane & sero per *xxx.* dies, superbibendo sequentem infusionem.

♃. *Zedoar. incis. minutim. unc.* ß. *vini Canar. unc. iv. infundantur frigide per xij. horas; deinde colentur pro usu*; vel *Balsam. Peruv.* ut in colica pictonum, usurpetur.

Quæ de colica hysterica hic dicuntur, de colica etiam hypochondriaca dicta sunt; ut & hoc diligenter advertendum.

Utriusque affectis natura sibi vindicare videtur, ut alia atque alia tententur, donec tandem ad illud remedium perventum fuerit, cui quasi genuine morbus cedit; tametsi ut plurimum chalybs in primis confert.

Colica hysterica tam in hypochondriacis, quam hystericis sæpissime in icterum desinit, qui sensim sponte sua facessit; sin autem longas moras nectat, exhibeatur apoxema sequens.

♃. *Rad. Rub. Tinctor. curcum. an. unc. i. chelidon. maj. cum toto & sumitat. centaur. an. M. j. coq. in æqualib. partibus Vini Rhenani & Aq. fontan. ad* ℔ij. *colatur. dissolv. Syr. de 5. radicibus unc. ij. m. f. Apozema*, de quo capiat ℔ß. calide mane & sero, usque dum convaluerit.

De Ictero, colica neutiquam prægressa.

Color flavus in toto corpore, præsertim in oculorum albis est conspicuus, quo quidem colore objecta omnia apparent afflictis, tincta, corporis pruritus, segnities, & lassitudo, linguæ amaror, vomitus biliosus interdum, singultus, egestio alba, urina crocea & pannum immersum eodem colore inficiens, morbum indigitant.

Exhibetur *potio purgativa communis*, dein aggrediatur usum sequentium; & durante eorumdem usu, catharticum præscriptum quarto quoque die exhibeatur.

♃. *Conserv. Absinth. Rom. conserv. flaved. Aurant. an. unc. i. Angelic. condit. nuc. moschat. condit. pulv. Aricompos. & chalyb. cum aceto præparat. an. unc.* ß. *Extract. Gentian. & cremor. Tartar. an.* ʒij. *croc. Anglic. pulv.* ʒß. *cum s. q. Syrup. de 5. radicibus f. Electuarium*, de quo cap. ad magnitud. nuc. moschat. mane & hora quinta pomeridiana (vel vice electuarii sumat pilulas chalybeatas) superbibendo post matutinam dosin *aquarum mineralium purgantium* ℔*iv.* & post pomeridianam dosin *Apozemat. in colica hysterica descript. lib.* ß.

At si signa hydropis adfuerint, tam mane, quam sero apozema superbibat.

Si vel his diu continuatis morbus adhuc perstiterit, ad *aquas ferreas* eundum est, quæ ex ipso fonte sunt bibendæ.

Ad præcavendum abortum.

Eadem præscribenda, ac in fluxu mensium immodico, omissis solummodo catharsi & succis.

De immodico Lochiorum fluxu.

Fluxum lochiorum naturalem tria constituunt, sanguis scilicet purus, copiosus, per triduum primum fluens; dehinc sanguis aquosus, loturæ carnium crassiori similis per quatriduum præter propter durans; hinc postmodum materia viscosa & mucilaginosa, pauco aut nullo sanguine permista, per quinque aut septem dies prodiens, & sic porro ad mensis finem.

Fluxus autem eorum immodicus dijudicandus est ex virium defectione, animi deliquio, sanguine grumoso effluente, cibi fastidio, dolore in hypochondriis, ventris tensione, pulsu debili & frequenti, visus obtenebratione, aurium tinnitu, & convulsionibus.

Victus incrassans instituatur; & potus sequens addatur.

♃. *Aq. Plantag. vin. rubr. an. lib. i. coq. simul ad tertias, & deinde edulcoretur s. q. sacchar. albiss.* cujus, cum frigescat, cap. *lib.* ß. bis vel ter in die.

Interim julap. aliquod hystericum (at satis mite) subinde propinetur, & nodulus sequens naribus applicetur.

♃. *Galban. Assæ fætid. an.* ℥ij. *castor. sal. succin. volatil. an.* ʒß. *m. f. nodulus*, vel

♃. *Sp. salis Armoniac.* ʒij. quem sæpe olfaciat.

De suppressione Lochiorum.

Intumescit venter, dolor gravativus imum ventrem, lumbos & inguina occupat, facies rubescit, difficilis est respiratio, perturbantur oculi, rigores, febres acutæ adsunt, animi deliquia, sudores frigidi, pulsationis & ardoris sensus in utero, paralysis in partibus inferioribus, ut & interdum epilepsia.

E vestigio lecto addicatur, & *Emplast. hystericum* umbilico admoveatur quamprimum, elect. seq. adhibeatur.

♃. *Conserv. Absinth. Rom. Rut. an. unc. i. Trochisc. e Myrrh.* ʒ*ij. Castor. croc. Anglic. sal. volatil. sal. Armoniac. & Assæ fætid. un.* ʒß. *cum s. q. Syr. e 5. radicib. f. Elect.* cap. ad magnitud. nuc. moschat. quarta quaque hora, superbibendo se julap. cochl. 4. vel 5.

♃. *Aq. Rutæ unc. iv. Bryon. compos. unc. ij. Sacchar. cand. q. s. f. Julap.* vel sumat *Trochisc. de Myrrh.* ℈*j.* quarta quaque hora.

Si tota prædictorum quantitas consumatur, & lochia adhuc supprimantur, *Laudanum* unica saltem vice exhibendum ut *Laudan. liquid. gutt. xiv. in Aq. Bryon. compos. vel Laudan. solid. gr. i*ß. *cum Assæ fœtid.* ℈ß. *in pilulas duas redactum.*

Si hæc nihil proficiant, tum enema ex lacte saccharato, unica saltem vice injiciatur.

De Hydrope.

Foveæ a digitorum impressione in futarum parte inferiori sub noctem conspicuæ mane evanescentes, hoc malum primum indicant, maxime si spiritus interim ægrius ducatur (haud raro tamen fœminæ prægnantes, & quibus catamenia sistuntur: ut & viri ab asthmate inveterato derepente liberari eodem tumore tentantur) pedibus crurisque ad extremum extensis, in abdomen ruuut aquæ, & ad ultimum capacitatis suæ limen paulatim distendunt, donec tandem in viscera nobiliora impetu ab iis facto æger submergitur. Pro rata qua partes a morbo obsessæ mole augentur, aliæ magisque gracilescunt, urgentibus dyspnœa, urinæ paucitate, & siti intensa. Viros ingravescente ætate; fœminas, ubi jam parere desiderint, utplurimum adoritur.

Indicationes curativæ dirigendæ sunt primo ad aquarum evacuationem, deinde ad instaurandum sanguinis robur; quo novus aquarum proventus præcaveri possit.

♃. *Vini albi* ℥*iv. Jalap. subtiliss. pulv.* ʒj. *zinzib. pulv.* ℈ß. *Syr. de Spin. Cervin. unc. i. M. f. Potio*, sumendaque singulis vel alternis diebus, pro ratione virium donec partes affectæ detumuerint, vel

♃. *Tamarind. unc.* ß. *fol. Senn.* ℥*ii. Rhei* ʒiß. *Coq. in s. q. aq. ad unc. iii. in Colatur. dissolv. Mannæ & Syr. Ros. solut. an. unc. i. Syr. de Spin. cervin. unc.* ß. *Elect. e succ. Rosar.* ʒ*iii. M. f. Potio*, sumenda ut supra, vel

♃. Pil. *ex duob.* ℈*i. Elater. gr. iii.* Ol. *Chym. Caryophyl. gutt. ii. f. Pil. N. iii.* cap. summo mane, repetanturque, ut opus fuerit, vel

♃. *Gambugii gr. xv. vin. alb. & aq. Cichor. an. unc.* ß. *M. f. Potio* sumenda ut supra, vel

♃. *Cortic. interior. Samb. & lact. partibus aq. e ligno derasi M. iii. coq. in aq. mistorum* ℔*ii. ad* ℔*i.* colaturæ capiat dimidiam partem mane, & alteram sero quotidie, donec convalescat. At hoc remedium, nisi in corporibus, quæ facillime purgativis cedunt, nihil confert.

Circa usum catharticorum in hoc morbo hæc tria advertenda sunt.

Pri-

Primo, utrum ægri corpus facile, an vero difficulter catharticis cedere soleat, cum iis qui facile purgantur *Syr. de Spin. Cervin. solus ad unc.* i. exhibitus, aquas sat copiose eliciat; in illis vero, qui difficulter purgantur, cathartica supra descripta, utut valida, vix scopum attingant.

Secundo, cathartica omnia, quæ segnius operantur, magis officiunt quam prosunt; quamobrem purgatio paulo fortior & nimia, justo debiliori est præferenda.

Tertio, aquæ ea maxima celeritate exhauriri debent, quam ægri vires ferre queant: ne nimis longa inter purgationes intervalla adhibendo, aq. denuo affatim colligantur.

Est autem ubi medicamenta omnia, qualiscunque demum generis, quæ alvum movent, prorsus omitti possint ac debeant; quoties enim æger constitutione est infirmiori, vel fœmina vaporibus obnoxia, aquarum evacuatio diureticis solum committenda, inter quæ ea sunt efficacissima, quæ ex salibus lixivialibus fiunt; ut,

℞. *Cinerum Genistæ* ℔j. *infundantur frigide in vini Renan.* ℔iv. *liquoris per filtrationem colati unc. iii.* mane quinta pomeridiana & sero singulis diebus exhibeantur, usque dum humor evanuerit.

Aquis jam penitus evacuatis calefacientia & corroborantia medicamenta usurpanda; ut,

℞. *Rad. Raphan. Rustican. fol. Cochl. hortens. absinth. vulgar. Salv. summitat. centaur. min. & Genistæ; infundantur in cerevisia forti* pro potu ordinario, qui potus incipienti hydropi aliquando sine catharticis subvenit, vel sequent. utatur.

℞. *Conserv. Cochl. hortens. absinth. Roman. an. unc. i. Extract. Gentian. Absint. vulgar. & Centaur. min. an.* ʒiii. *cum s. q. Syr. e cortric. citr. f. Electuarium*, de quo sumat ad quantitatem nuc. moschat. maj. mane, quinta pomeridiana, & vesperi, superbibend. *unc. iv.* sequentis infusionis.

℞. *Rad. Gentian. unc. i. summitat. Genist. Centaur. min. & Absinth. vulgar. an. M. j. Sem. fœnicul. & Petrosellini an.* ʒii. *incisis minutim affunde vini Rhenani* ℔iv. *stent simul in infusione frigida*, & coletur solummodo tempore usus.

Notandum, cum ad corroborantium usum deventum fuerit, ægrum nullo modo esse purgandum, tantisper dum sanguinis corroborationi navetur opera.

Quod & per salium lixivialium usum omnino observandum; quo quidem tempore pariter corroborare convenit.

℞. *Rad. Raphan. Rustican. unc. iii. fol. Cochl. Hortens. Absinth. vulg. salviæ, summitat. Centaur. & Genistæ, an. M. iii. Aurant. incis. N. iii. Infundantur in Congiis vj. Cerevisiæ fortis non lapulatæ, inter fermentandum*; sit pro potu ordinario.

De Gonorrhœa virulenta.

Corripiunt dolor genitalium insolitus, & rotatio testiculorum in non recutitis, macula morbilli æmula glandem occupat, statim a cujus exortu liquor, seminis instar, exstillat, qui quotidie a feminis colore & consistentia recedens flavescit tandem dilutius ovi vitello; in lue virulentiore virescit, & aqueo humori permiscetur sanguine tincto. Pustula dicta ulcus fit, aphthis infantum simile, indies latius & profundius depascens, superveniente orificii callo. *Verpi non glandis ulcere, sola Gonorrhœa tentantur*. Mox magnus dolor in pene, quoties erigitur, quasi manu transversus fortiter constringeretur, noctu præcipue urget, dum æger lecto incalescit. Curvatur penis a fræno contracto. Accedit ardor urinæ, inter mingendum vix perceptibilis: sed mictu finito, per urethræ ductum acriter urens, maxime qua in glandem desinit. Caruncula lotii exitum quandoque impediunt, & scroti dolor ac inflammatio nonnunquam superveniunt.

℞. *Mass. Pil. Cochl. maj.* ʒiij. *Extract. Rud.* ℈j. *Resin. Jalap. & Diagryd. an.* ʒß. *cum s. q. Opobalsam. f. Pilul. e singulis drachmis vi.* cap. *iv.* singulis auroris, donec urinæ ardor & color flavus materiæ feminiformis, admodum imminuantur. Postea alternis diebus ad septimanas adhuc duas; ac sub finem bis in septimana, donec humor stillare prorsus cessaverit.

In iis, qui difficulter purgantur, subinde intercalari possit potio communis purgativa, cui addantur, *Syr. e Spin. Cervin. & Elect. e Succ. Rosar. an.* ʒij. vel, curatione minus feliciter succedente *Turbith. Minerale ad gr. viii.* exhiberi potest bis vel ter, diebus quatuor interpositis, vel vice *Turbith. Mineral.*

℞. *Pil. ex duob.* ʒß. *Merc. dulc.* ℈j. *cum s. Opobalsam. f. Pil. iv.* summo mane sumendæ.

Si æger a dicta catharsi abhorreat, pilulas primo descriptas, tribus auroris continuis sumptas, tum mane & hora quinta pomeridiana quotidie injiciatur clyster sequens, nisi quod semel aut bis in hebdomade, omisso clystere, cathartic. imperandum.

℞. *Elect. e succ. Rosar.* ℥vi. *Terebinth. Venet. Vitello ovi solut.* ʒß. *dissolvantur in Aq. hord.* ℔i. *Colatur. adde Syr. Violar. unc. ii. M. f. Clyster.*

Singulis noctibus cap. *Opobalsam. vel Balsam. c Mech. gutt. xxv. Sacch. frustulo exceptas*. Hujus defectu *Terebinth. Cypr.* ad quantitatem avellanæ substitui possit.

Sit pro potu hydrogala; at cerevisia tenuis in pastubus.

Vel sequentem methodum aggrediatur.

℞. *Pil. ex duob.* ʒß. *Opobalsam. gutt. iii. f. Pil. Pil. N. iii.* cap. hora quarta matutina, superdormiendo, repetanturque alternis diebus, vel tertia quaque die. Diebus a purgatione vacuis injiciatur mane & hora quinta pomeridiana clyster supra descriptus.

Procedente curatione (quacunque ea demum methodo tentetur) sanguinis sub medium curationis semel vel bis mittatur, & diæta refrigerans & incrassans præscribatur, & medicamenta iisdem virtutibus pollentia, qualia sunt *hydrogala*, *Emulsiones ex seminib. frig. &c.*

Si penis tumore afficiatur,

℞. *Rad. Althea, Lilior. an. unc. i*ß. *fol. Malv. Verbasc. Sambuc. Hyoscyam. flor. Chamæmel. Melilot. an. M. i. sem. Lini, Fœnugræc. an. unc.* ß. *coq. s. q. Aq. font. & f. fotus* parti affectæ admovendus per horæ unius spatium bis, vel ter in die.

Peracta fomentatione, perungatur pars affecta ol. sem. lin. rec. extract. dein *Emplast. e mucilaginibus alutæ agninæ inductum* labiis præputii tumidis circumponatur.

Si ulcus in præputii labiis, vel in subjecta glande hæreat, tum sequens linimentum præscribatur.

℞. *Unguent. Basilic.* ʒvi. *Unguent. Nicotian.* ℥ii. *præcipitat. Aq. Rosar. loti & optime levigat.* ʒß. *M. f. linimentum*, quo lintei rasura imbuatur, & ulcusculo admoveatur semper post fotus præscripti usum.

Si scrotum tumore afficiatur, statim sanguis e brachio extrahatur, atque bis in die fotus præscriptus parti affectæ admoveatur, singul. fotubus addendo *Sp. vin. Gallic. Cochl. j. vel alterum, vel Cataplasma ex Oxycrato & farina fabarum* ejus loco applicandum.

Catharticis interim & refrigerantibus modo descriptis introsumptis utendum est.

De Lue Venerea.

Ubi aut Gonorrhœæ mora, aut indebito astringentium usu labes sanguini imprimitur, exoritur lues. Comparent in inguine bubones, in capite dolores & artubus, articulorum interstitiis, noctu præcipue invadentes in lecto calidos; crustulæ & porrigines in variis corporis partibus, quæ ad instar favi flavescunt. Quo magis scabies diffunditur, tanto minus æger discruciatur. In cranio, tibiis brachiisque exostoses, ossium inflammatio & caries; ulcera phagædenica in variis partibus, sed fauces ut plurimum primo aggredientia, quæ sensim per palatum in nasi cartilaginem propagata, mox eam absumunt, ita ut fulcro destitutus nasus plane concidat. Ulceribus, carie & dolore indies exacerbatis, pereunt per vices membra; lacerum donec cadaver, & jam superis grave humo condatur.

℞. *Axung. Porc. unc. ii. Mercur. crud. unc. M. j. f. Linimentum*, in tres æquales partes dividendum, quarum una brachia, crura & tibias ad tres noctes continuas manibus suis æger perungat.

Sin intra tres dies post ultimam inunctionem salivatio haud procedat, tum *gr. viii. Turbith. Mineral. in conserv. Rosar. rubr. exhibentur*, *aut corporibus*

bus minus robustis, *Mercur. dulc.* ℈j. Sed si salivatio jam incœpta prius elanguescat, quam symptomata penitus disparuerint, exstimulanda subinde est eadem dosi mercur. dulc.

Ptyalismus ita moderari debet, ut lib. *iv.* nicthemeri spatio expuat: aut circiter.

Si justo altius exurgat ptyalismus, cum inflammatione nimia, atque id genus symptomatibus ingruentibus aliquantulum reprimendus est medicamentis catharticis, donec debitum gradum attingat.

Quamprimum symptomata cessaverint, statim immutentur indusium & tori lintea; at sint ea, quæ prius usurpata fuerint.

Si diarrhœa supervenerit (quod plerunque accidit antequam salivatio bene assurgat) tunc sistenda est usu laudani liquid. ita dosin augendo, ut debitum opus absolvat.

Si os exulceretur, *Aq. Ros. Damascen. vel lacte Aq. permisto*, vel seq. decoct. idem colluatur.

℞. *Rad. Alth. Hord. mandat. an. unc. i. sem. Cydonior. unc.* ß. *coq. s. q. ad lib. ii. M. f. Gargarisma*, quo sæpius utatur.

Diæta & reliquum ægri regimen, eadem ac in catharsi imperanda, nisi quod primis aliquot diebus liquore possetico, jusculis avenac. hordeac. ac cerevisia tenui repefacta nutriatur.

His omnibus rite peractis (etiamsi symptomata omnia evanuerint, ac subinde morbus penitus profligari videatur) quo minus recidivam postliminio patiatur, ægro semel in septimana per 4. vel 6. vices, *Merc. dulc.* ℈j. exhibendus, utcunque bene se habeat, & etiamsi jam domo egrediatur.

De Fluore albo.

Quod effluit, modo album, modo pallidum, flavum, viride aut subnigrum, modo acre & erodens, tetrum quandoque & graveolens, decoloratur facies, dolet spina dorsi, prosternitur appetentia, oculi pedesque intumescunt.

Mittatur sanguis e brachio ad *unc. viii.*

℞. *Pil. Coch. mai.* ℈ij. *Castor. gr.* ij. *Balsam. Peruv. gutt. iii. f. Pil. N.* ℈ij. cap. hora quarta matutina, superdormiendo; repetanturque per duas alias vices interponendo diem unum vel alterum pro ratione virium.

℞. *Aq. Rut. unc. iv. Aq. Bryon. comp. unc. ii Sacchar. Christall. q. s. f. Julapium*; cap. cochl. iii. vel iv. in omni languore; deinde aggrediatur usum sequentium.

℞. *Theriac. Andromac.* ʒi ß. *Conserv. flaved. Aurant. unc. i. Diascord. unc.* ß. *Zizinb. condit. & nuc. moscat. condit. an.* ʒiii. *Pulv. e Chel. cancr. comp.* ʒi ß. *cort. exterior. granat. Rad. Angel. Hispan. corall. rubr. præparat. & Trochisc. de terra Lemnia an.* ʒi. *Boli Armen.* ℈ij. *Gumm. Arabic.* ʒß. *cum s. q. Syr. de Rosis siccis f. Electuar.* de quo sumat ad magnitud. nuc. moscat. maj. mane, hora quinta pomeridiana, & nocte per mensem integrum, superbibendo sequent. infusionis cochl. vi.

℞. *Rad. Enul. campan. Imperator. Angelic. Aromat. an.* ʒß. *fol. Absint. Roman. Marrub. alb. Centaur. min. Calamenth. vulgar. salv. sic. an. M. i. Junip. unc. i. incidantur minutim & infundantur in Vini Canarini* ℔iv. *stent simul in infusione frigida*, coletur tantummodo tempore usus.

Vescatur cibis eupeptis, & abstineat ab usu oleorum & fructuum qualiumcunque, & singulis pastibus bibat vinum hispanicum.

De Diabete.

Succi sanguini illati per vias urinarias crudi & incocti exitum sibi quærunt, unde sensim labefactantur vires, colliquescit corpus, & quasi substantia ejus per hanc cloacam exinanitur, cum siti, ardore viscerum, lumborum coxarumque intumescentia, & salivæ spumosæ expuitione crebra.

Eadem præscribenda sunt, quæ in fluore albo, omissis solummodo venæ sectione & catharsi.

De Dolore Hæmorrhoidum.

Intensissimus inter excernendum dolor excruciat, & excrementi superficies cruore conspergitur: Nonnunquam tumores verrucis similes in sphinctere delitescunt, vel in margine ani apparent.

Mittatur sanguis e brachio dextro ad *unc.* x.

℞. *Sem. Melon. Pepon. an. unc.* ß. *sem. papav. alb.* ʒ*ii. Amygd. dulc. excorticat. N. v. contundantur in mortario marmoreo, sensim affundend. Aq. Hord.* ℔ß. *Aq. Rosar.* ʒ*ii. Sacchar. albiss. q. s. f. s. a.* emulsio; cap. sæpiuscule.

℞. *Flor. Sulphuris, Pulv. Glycyrrhiz. Salviæ an.* ʒ*i. cum s. q. Balsam. Lucatel. f. Pil. e sing.* drachm. iv. cap. iii. ter in die, superbibendo emulf. præscript. cochl. vi.

℞. *Aq. Spermat. Ranar. unc. iii. in qua dissolv. Lithargyr.* ʒ*ii. Opii* ℈*i. f. mixtur.* cujus tantillo linteum madefactum parti affectæ applicetur, vel si tumor intus lateat, cochl. iii. ejusdem mixturæ modo clysteris injiciantur.

Pro potu ordinario bibat aquam cum lacte coctam, vel aquam hordei, & a carnis usu abstineat. Singulis noctibus sumat diascordium.

De fluxu Hæmorrhoidum immodico.

Innotescit ex viribus prostratis copia & diuturnitate sanguinis excreti, fœdo corporis colore, ad citrinum (ut ictero) vergente, succedit cachexia, & deinde hydrops.

Eadem conferunt, quæ influxu mensium immodico, omissa solummodo catharsi.

De Epilepsia Puerorum.

Vel primo mense aggreditur a frequentibus nimis alvi dejectionibus; (quo in casu *Diascordium ad quantitatem grani piperis in Aq. Saxifrag. aut lacte materno solutum*, & exhibitum, præstantissimum est remedium,) vel circa dentitionis tempus, a septimo ad decimum mensem, tussi comitata est, aut (quod multo deterius) vomitu, & diarrhœa, viridia (ut solent hystericæ) egerente infante. Quandoque improviso occupat paroxysmus, os oculosque distorquens, nigredine vultum perfundens, & artus varios convellens; quandoque præsentitur ex digitorum in pugnum contractione, & ex stabili & insolita oculorum orbitarum immobilitate. Nunc serius, nunc ocius se proripiunt paroxysmi, certa subinde periodo, vago alias insultu revertentes: sed, appetente morte, à tergo se invicem premunt: Si quando inducias dent, in soporem proclives sunt infantes, donec a novo resuscitentur insultu.

Applicetur *Emplastr. Epispastic.* cervici quamprimum.

℞. *Aq. Epilept. Lang.* ℥*iii. Laudan. liquid. gut. i. vel ii. vel plures, pro ratione ætatis. Syr. Pœon.* ℥*i. M. f. Haustus*, sumendus quamprimum.

℞. *Aq. Rutæ* ℥*iii. Aq. Epilept. Lang. & Aq. Bryon. comp. an.* ℥*i. Syr. Caryophyll.* ℥ß. *M. f. Julap.* cap. cochl. i. singulis horis, si haustus præscriptus paroxysmum non fugaverit.

De Rachitide.

In rachitidem adsunt partium laxitas & mollities, debilitas & languor, ignavia & torpor, & inæqualis earundem nutritio, *viz.* caput justo majus, facies plenior & floridior, partes carnosæ infra caput emaciantur, nodis protuberant articuli, maxime carpi, paulo minus tali, tument & extremitates costarum, ossa incurvantur, præcipue tibiæ & fibulæ, hinc ulnæ & radii; aliquando femoris & humeri, dentes tarde & moleste erumpunt, vacillant, nigrescunt, & frustulatim excidunt, pectus a lateribus angustum, anterius acuminatum, abdominis repletio, & hypochondriorum tensio, tussis & pulmonum vitia lacessunt, lateralis decubitus modo dextri, modo sinistri aversatio.

℞. *Fol. Absinth. Vulgar. centaur. minor. Marrub. Alb. chamædryos, Scordii, calament. vulg. Parthen.* *Saxi-*

Saxifrag. pratenf. hyper. Virg. aureæ, ferpill. menth. falv. Ruta card. Benedict. Puleg. Abrotan. chamæmel. Tanacet. Lilior. convall. omnium rec. collect. & incif. an. Mii. axung. Porcin. ℔j. *fev. Vin. claret. an.* ℔*ii. macerentur in olla fictili fuper cineres calidos per horas xii. deinde ebulliant ad humiditatis confumptionem, & poftea colentur, ut f. Linimentum,* quo venter & hypochondria illiniantur mane & fero, ut etiam & artus hoc malo affecti, per 30. vel 40. dies, vel donec convaluerit.

℞. *Singulor. ingredient. præfcript. an. Mij.* infundantur frigide in cerevifiæ non lupulat. cong. iv. pro potu.

In tumoribus infantum ventres occupantibus ab evacuationibus nimiis procedentibus.

Sanguis & vifcera herbis corroborantibus confortentur, ut in rachitide vera; nifi quod axillæ etiam utræque inungantur, at non artus.

De Febribus puerorum convulfivis.

Sp. C. C. gutt. ii. vel iii. vel iv. pro ratione ætatis in cochl. j. vel altero aq. Cærafor. nigr. vel julap. alterius appropriati; exhibeantur quarta quaque hora ad vices quatuor, vel fex.

De febre hectica infantum.

Sine infigni calore languent cum appetitus dejectione, artus & truncus corporis emaciantur.

Rhabarb. incifi ℥ii. in lagenam vitream cerevifiæ tenuis ℔*ii. capacem* immittantur pro potu ordinario.

Epoto hoc liquore, *aliæ* ℔*ii. eidem Rhabarb. fuper affundantur ad tertiam vicem.*

Si vero potus vi cathartica faturatius impregnetur, tum ℔j. epota alteri cerevifia mox adjiciatur.

De Tuffi puerorum convulfiva.

Phlebotomia, & repetita catharfi, eaque fola, expugnatur hæc tuffis, malum alias pertinaciffimum, & fere infuperabile; fed leniora tantum cathartica hic conveniunt, eaque cochleatim ingerenda funt, pro ratione ætatis.

De Hæmorrhagia narium.

Dolor & calor fincipùt lancinant.

Sanguis e brachio frequenter extrahatur; victus ratio refrigerans & incraffans injungatur, julap. refriger. & incraffans, cum emulfionibus refrigerantibus præfcribantur.

Singulis diebus injiciatur *Enema refrigerans,* atque omni nocte *Paregoric. ex Syrup. de Mecon.* exhibeatur, & femel vel bis *potio purgativa commun.* præfcribatur.

Lintea quadruplicata immerfa Aq. frigida, in qua fal Prunell. diffolvatur, & poftea leviter expreffa admoveantur nuchæ, & utrinque cervici fæpius in die.

Poft evacuationes liquor feq. applicetur.

℞. *Vitriol. Hungaric. & Alum. an. unc. i. Plegm. Vitriol.* ℈ß. *Coq. tandiu, donec omnia fuerint diffoluta, liquorem frigefactum filtra, & a Chryftallis fubinde natis fepara, liquori refiduo adde Ol. Vitrioli duodecimam partem,* vel potius.

℞. *Aq. Plantag. unc. iii. Bol. Armen. fubtiliff. pulver. unc.* ß. *probe mifceantur; Turunda ex linteo rafo liquore hoc humectata* nari, ex quo fanguis ftillat indatur, per dies duos iftic relinquenda.

Hoc minus fuccedente, *Vitriol. Rom. Aq. commun. diffolvatur, qua Turunda imbuta* nari indatur, *liquore* etiam *hoc linteamina imbuta,* & applicata fanguinem fiftunt, fi ex parte externa diffluat.

De Clorofi.

Adfunt vultus & totius corporis decoloratio, intumefcentia in facie, palpebris & maleolis, gravitas totius corporis, crurum ac pedum tenfiva laffitudo, refpiratio difficilis, cordis palpitatio, capitis dolor, pulfus febrilis, fomnolentia, pica, & menfium fuppreffio.

Sumat *Pilulas Chalibeatas,* vel *Pulv. Chalybeatum* in affectione hyfterica præfcript. plus minus pro ratione ætatis, fuperbibend. hauftum vini cujuslibet ad libitum, vel infufion. corroborant. cum rad. angelic. ibidem defcriptam. Si ægra non valde debilis fuerit, purgetur femel vel bis ante præfcriptorum ufum.

De fuppreffione Menfium.

Cibum faftidiunt mulierculæ, fœdus faciei color eft, gravitas totius corporis, dolores fincipitis, lumborum, crurum & imi ventris; pedum tumores infeftant.

Eadem præfcribenda ac in hyfterica affectione; at fi iifdem remediis affectus non cefferit, tum feq. funt præfcribenda.

Singulis auroris, & quarta pomeridiana fumat *Julap. Hyfteric. fine Caftor. Cochl. v. inftilland. Sp. C. C. gutt. xii.* Singulis noctibus fumat cubitum itura *Trochifc. de Myrrh.* ℈*i. cum Syr. de Artemif. in formam boli, vel Pil. Redact.*

De Vomitu fanguinis, vel etiam de Hæmoptoe.

In hæmoptoe dolor & calor pectus obfident, cum debilitate quadam.

Mittatur fanguis ex brachio dextro ad unc. x. Sequenti mane fumat *potionem purgativ. commun.* & eadem nocte *Paregoric. ex unc. iii. Aq. Cerafor. nigr. & Syr. de Mecon. unc. i.*

Poftea aggrediatur ufum fequent.

℞. *Bol. Armen. unc. i. Pulv. Radic. Symphyt.* ℥*ii. Terr. Sigillat. Lapid. hæmatit. & Sang. Dracon. an.* ℥*i. Sacchar. Albiff. ad pondus omnium; M. f. Pulvis fubtiliffimus,* cujus cap. ʒ. mane, quinta pomeridiana, & nocte, fuperbibendo fequent. Apozemat. unc. iv.

℞. *Fol. Plantag. Rubi Sylveftris, & millefol. an. M. i. coq. f. q. Aq. ad* ℔*iß. in colatura diffolv. Syr. de Symphyt. unc. i. M. f. Apozema;* vel cap. cochl. vi. fequent. tincturæ.

℞. *Flor. Rof. rubr.* ℥*vi. Cort. intern. querc. unc.* ß. *fem. Plantag. parum contuf.* ℥*iii. Aq. font.* ℔*ii. Sp. Vitriol. q. f. ad levem aciditatem, infundatur in vafe claufo, calore leni, per 4. horas, Colatur. adde Aq. cinnam. Hordeat. unc. iii. Sacchar. Albif. q. f. ut. f. Tinctura guftui grata.*

Si ab ufu pulveris abhorreat, utatur electuario in fluxu menfium immodico præfcripto.

Enema quotidie injiciatur, & diacodium hora fomni propinetur.

Phlebotomia infuper femel, bis, vel ter (ut opus fuerit) reiteretur, diebus aliquot interpofitis, & femel iterum, fi res poftulet, repetatur potio purgativa.

Diæta incraffans & refrigerans obfervanda.

De Punctura tendinis.

Humor aqueus, vel ichor quidam, ex orificio venæ incifæ jugiter diftillat.

℞. *Rad. Lilior. alb. in lacte vaccin. ad teneritud. coct. & contuf. unc. iv. farin. fem. Lin. & avenac. an. unc. iii. coq. ad cataplafmatis confiftentiam in eodem lacte, quo radices coctæ fuere,* applicetur parti affectæ mane & fero.

De Ambuftis.

Foveatur pars affecta *linteis Sp. Vini imbutis,* ufque dum evanefcat dolor, ac deinceps de novo imbuatur *linteum,* quod ter vel quater in die parti affectæ applicetur.

De Mania communi.

A nimis exaltata & vivida fanguinis crafi oritur. Eft & alia maniæ fpecies febres intermittentes diuturniores excipiens, in ftultitiam tandem degenerans, producta quidem a debilitate & vapiditate fanguinis, a diutina fermentatione. Præfcribantur itaque cardiaca generofiora, *viz. Theriac. Andromach. Electuar. de ovo. Pulv. Comitiff. Pulv. Gual. Ravleigh, in Aq. epidem. theriacal. vel alia,* & diæta inftituatur analeptica.

In junioribus mittatur fanguis e brachio ad ℥iii. vel ix. bis vel ter, diebus tribus inter fingulas venæ fectiones interpofitis. Tum femel extrahatur fanguis e venis jugularibus. Poftea tota curatio innitatur fequen-

quenti cathartico, quod sumat tertia vel quarta quaque die, donec convaluerit, hoc interim observando, quod cum octies vel decies purgatus fuerit æger, exhibitio cathartici ad septimanam unam vel alteram omittatur.

♃. *Pharmac. domestic.* (i. e. *Rad. Bryon. alb.*) *pulv.* ℥j. lactis vaccin. *unc.* iv. vel

♃. *Ejusdem unc.* ß. ʒvj. *Vin. alb. unc. iv. infundantur per noctem, in colatura dissolve Syr. Violar. unc. i. M. f. Potio*, vel

♃. *Gamburgii gr. xxv. Aq. Cerasor. nigr. unc. iii. Syr. Caryophyll. unc.* ß. *f. Potio.*

De Contusionibus.

Mittatur sanguis e brachio lateris affecti ad unc. x. seq. exhibeatur *potio communis purgativa*, ac deinceps eodem modo venæ sectio & purgatio alternatim repetantur, donec æger convaluerit. Interim toto decursu, si internæ partes lædantur, sequentia præscribantur.

♃. *Decoct. Pectoral.* ℔iß. *Syr. Violar. cap. Ven. an. unc. ii. f. Apozema, cap.* ℔ß. ter in die. Item *Ol. Amygd. dulc. rec. Cochl.* i. sæpius propinetur.

♃. *Ol. Amygd. dulc. unguent. Dialth. & Pomat. an. unc. i. M. f. Linimentum*, quo inungatur pars læsa mane & sero, superimponendo fol. Brassicæ.

De furfure, sive porrigine capitis.

Potio purgans communis bis propinetur, dein

♃. *Ol. Amygd. Amarar. & Laurini, Cinerum fol. Abrotani an. unc. i. misceantur probe, & f. Linimentum*, quo inungatur totum caput singulis matutinis, diligenter infricando, & postea superimponendo vesicam suillam.

At primum abradatur totum capillitium, & postea defricentur squamulæ sensim singulis auroris, prout decidere pronæ fuerint.

De morsu canis rabidi.

Post 40. dies aut plures malencholica adsunt symptomata, febris, sitis, hydrophobia, & tandem partium extremarum convulsio.

♃. *Sp. vin. optime rectificat.* ℥iv. *Theriac. Andromach.* ℥j. *mixtura.* qua illiniatur pars læsa ter in die, superimponendo linteum eadem mixtura imbutum.

De Ulcere Vesicæ.

Pus graveolens, aut sanguis, nonnunquam squamulæ seu pelliculæ membranæ ac veluti furfuraceæ crustulæ (sin in renibus hæreat ulcus carunculæ minutulæ, aliquando crassiores) una cum urina excernuntur; perpetua dysuria & continuus earum partium dolor infestant; renibus autem affectis ulcere dilucida dysuriæ & doloris dantur intervalla; pus etiam excretum copiosius est, album, leve & minime fœtidum, lacti similis profunditur urina: & longe post mictionem pus ab eo separatum in fundo residet.

♃. *Emplastr. Flos unguent. dict.* ʒiß. *f. Pil. N. ix.* cap. iii. horis medicinalibus, superbibendo sequentis aq. cochl. vi.

♃. *Rad. Fœnicul. Consol. Aristoloch. & Caryophyll. an.* ℥iii. *fol. Agrimon. Hyper. Sanicul. Plantag. an. M. vi incidantur minutim, & destillentur in vini alb. & lact. an.* ℔iv. *& eliciantur solummodo* ℔iv. pro usu.

♃. *Pulv. rad. Consolid. maj. & gumm. Arab. an.* ℥i. *Sacchar. Penid.* ℥j. *f. Pulv.* cap. cochl. i. bis in die.

De Asthmate inveterato in iis, qui sanguineo temperamento prædit sunt.

Dividitur in tres species. Dyspnœam, quæ difficilis est respiratio, in qua crebrior densiorque est spiritus tractio ex infarctu pulmonum sine stertore oriunda. Asthma, ubi frequens & magna respiratio, in qua diaphragma, musculi intercostales, tum etiam abdominis, violenter moventur, cum stertore & sibilo. In priore specie substantia pulmonum, in posteriore bronchia opilantur. Et orthopnœam, quæ est maxima spirandi difficultas, sub qua ægrotantes non nisi sedentes, erecta cervice respirare possunt, musculi etiam pectoris & scapularum vehementer exagitantur.

Mittatur sanguis e brachio dextro ad unc. x. die sequenti sumat *potionem purgativam communem*, quæ repetatur tertia quaque die per duas alias vices.

Diebus a purgatione vacuis sumat sequentia.

Sem. Anis. subtiliss. pulv. ʒii. *cum s. q. Balsam. Lucatell. f. pil. ex singulis drachmis vi.* cap. iii. mane & quinta pomeridiana, superbibendo *decocti Amari sine purgantibus unc. iv.* calide.

Si Symptomata adhuc maneant, repetatur de novo integer Processus.

De Paralysi.

Sensus & motus in partibus quæ afficiuntur, vel simul, vel alterutra tantum facultas aut prorsus extinguitur, aut vitiatur.

Sumat *pil. Cochl. min.* ℈*ii.* alternis matutinis per vi. vices; deinde capiat ter in die per *xxx.* dies *Electuar. Antiscorbutic.* ʒii. superbibendo *Aq. Antiscorbutic. Cochl. vi.* Vide scorbuto.

♃. *Unguent. Nervin. unc. iii. Sp. Lanvendul. comp. & Sp. Cochl. hortens. an. unc. i*ß. *M.* & inungantur partes affectæ, ut spina dorsi, &c. mane & sero.

Pleraque præscriptorum, utut curationi scorbuti solum destinari videantur; attamen cum humores crudos ac fixos volatilizare præ aliis apta nata sint, in paralysi etiam conveniunt.

De tussi & Phthisi.

Tussis per se patet. Phthisis autem invadit ab ætatis anno 18. ad 35. Extenuatur totum corpus. Febris molestat hectica, a cibo invalescens (quæ ex celeritate pulsus, rubedineque genarum dignoscitur) materia per tussim excreta est aut purulenta, in ignem conjecta tetrum spirat odorem, & immissa in vas aqua repletum, fundum petit. Sudores nocturni superveniunt, livescunt tandem genæ, facies pallet, exacuantur nares; temporum quoque collapsus, unguium incurvatio, capillorum defluxio, & alvi profluvium colliquativum, mortem statim subsecuturam denunciant.

Si tussis recens fuerit, & nondum febrim, aut alia signa peripneumoniam notham comitantia, accersiverit, vel si a pleuritide, aut peripneumonia, ob neglectam sufficientem phlebotomiam, male curatis, eadem nequaquam orta fuerit, satis erit, ut æger per dies aliquot ab usu vini & carnis abstineat, & his similibus remediis ad libitum utatur.

Balsamum sulphuris Anisatum ad gutt. x. Cochl. i. Sacchar. cryftall. instillatum bis vel ter in die devoretur; ut etiam Tabellar. sequent. quas secum æger continuo portet unam frequenter assumat.

♃. *Sacchar. cand.* ℔iß. *coq. f. q. Aq. font. usque dum adhærescat extremis digitor. tum adde pulv. Glycyrrhizæ. Enul. Campan. sent. Anis. & Angelic. an.* ℥ß. *pulv. Irid. Florentina. Sulphur. an.* ʒii. *Ol. Chym. Anisi* ℈*ii. f. s. a. Tabella domestica vocand.* atque hoc interim eclegmate utatur.

♃. *Ol. Amygd. dulc.* ℥ii. *Syr. cap. Ven. Violac. an. unc. i. Sacchar. cand. q. s. f. Lohoch.* de quo sæpius lambat bacillo Glycyrrhizæ, quando tussis urget.

In defluxione tenui *Eclegmata incrassantia* exhiberi poterunt.

Sin vero tussis his remediis haud cessaret (præcipue autem si febrem comitem habeat, vel si a peripneumonia aut pleuritide originem ducat) tum ineptum fuerit pectoralibus fidere, sed venæ sectione & catharsi debellanda est ut in methodo, quæ in curatione peripneumoniæ nothæ describitur.

Verum enimvero cum, his omnibus non obstantibus, tussis non modo non curationi cesserit, sed & diuturna pulmonum concussione eos adeo debilitaverit, ut phthisis tandem subingressa fuerit, tum hac methodo procedendum.

♃. Bal-

℞. *Balsam. Peruv. gutt. x. instillentur Cochl. j. Syr. Hederæ terrestris*, vel si id minus gratum fuerit ægro, *Cochl. j. Sacchar. cryſtall.* cap. ter in die superbibendo *Decocti Amari sine purgantib. unc. iv.* vel (si idem ventrem moverit) *unc. iii.*

Sed omnibus aliis (quotquot adhuc inventa sunt) *Equitatio* ad satis longa & diutina itinera facile palmam præripit, hoc observando, ut si æger juvenilem ætatem prætergressus fuerit, plus temporis huic exercitio impendere debet, quam si puer aut juvenis esset, & sane haud multo certius cortex Peruv. febri intermittenti, quam in hac ætate equitatio phthisi medetur.

De Scorbuto.

Adsunt spontaneæ lassitudines, corporis gravitas, dyspnœa, præcipue ex motu corporis, gingivarum putrefactio, oris graveolentia, sanguinis e naribus crebra eruptio; ambulandi difficultas, crurum nunc intumescentia, tunc extenuatio, in iisdem perpetuo maculæ lividæ, plumbeæ, flavæ, aut violaceæ, faciei color plerunque ex pallido fuscus.

Extrahatur sanguis e brachio ad *unc. viij.* nisi signa hydropis adfuerint. Seq. mane exhibeatur potio purgat. communis, quæ repetatur tertia quaque die per duas alias vices.

Diebus a purgatione vacuis, uti etiam postea, per mensem unum vel alterum sumat sequentia.

℞. *Conserv. Cochl. hortens. unc. ii. Conserv. Lujul. unc. j. pulv. Ari compos. ℨvj. cum s. q. Syr. Aurantior. f. Electuar.* de quo capiat ad magnitud. nuc. moschat. maj. mane, quinta pomeridiana, & nocte, superbibendo *Aq. Raphan. compos. Cochl. vj.* vel sequentis.

℞. *Rad. Raphan. Rustican. raspat.* ℔*ii. rad. Ari* ℔*j. fol. Cochl. hort. M. xii. fol. Menth. Salv. Nasturt. Aquat. & Becabung. an. M. j. Sem. Cochl. hort. parum contus. lib.* ß. *nuc. Moschat. unc.* ß. *Vir. Alb. lib. xii. destillentur organis communib. & eliciantur solummodo lib. vj.* pro usu.

Vel *Folia Rec. Cochl. hortens. per se destillentur.* pro usu dicto.

Porro sequens cerevisia sit pro potu ordinario.

℞. *Radic. Raphan. Rustican. recentis incisi ℥ii. fol. Cochl. hort. N. xii. passular. enucleat. N. vj. Aurant. Cum toto incisi dimidium, in Lagenam vitream lib. ii. Cerevisiæ tenuis capacem subere mox probe obturandam immittantur.*

In hunc modum parentur eodem tempore sex lagenæ pro usu, & post aliquot dies sex aliæ, antequam priores exhauriantur, & sic deinceps, vel

Vice hujus cerevisiæ seq. mixturæ cochl. iij. vel iv. immisceri poterint singulis haustibus potus communis.

℞. *Rad. Raphan. rustic. & sem. Cochl. hortens. an. unc.* ß. *fol. Cochl. hortens. M. ii. pulpam unius Aurant. Contundantur simul in mortar. marm. sensim. affundendo vin. alb. lib.* ß. *Coletur cum levi expressione*, & reponatur pro usu.

Eadem remedia, phlebotomia & catharsi omissis, in rheumatismo scorbutico, sive hysterico, valde prosunt.

Phthisis seu *Tabis Descriptio & Cura.*

Plures sunt tabis species. Prima fere oritur e frigore yeme contracto. Paulo enim ante solstitium brumale quamplurimi ab ingruente tempestate frigida, tussi tentantur: Quæ cum illos invaserit, quibus pulmones ab ortu sunt infirmiores, omnino necesse est ut a repetitis tussiendi conatibus magis adhuc debilitentur; atque ita tandem alimento sibi proprio assimilando, præ mala διαθέσει, prorsus impares reddantur. Hinc jam ingens pituitæ crudæ copia aggeritur, quæ continua pulmonum agitatione & vehementi nisu affatim per os rejicitur. Pulmones exinde pure referti purulenta μιάσματα quaquaversum in carnes dispergunt. Hinc enascitur febris putrida, cujus paroxysmus sub vesperam fatigat, sub auroram vero sudore copioso ac vires imminuente solvitur. Denique ad malorum cumulum diarrhœa succedit, partim ab humoribus putridis ex arteriis mesentericis in intestina depositis excretisque; partim a labefactato pessundatoque viscerum tono. Atque ita demum æger proxima æstate fato suo fungitur, a morbo cui prægressa hyems viam straverat, extinctus. Atque hæc est præcipua tabis species.

Porro cum sanguis hac tempestate particulis humidis admodum scateat, respiratioque a subita pororum contractione plus satis inhibeatur, particulæ hæ in pulmones depluunt per interspersos venæ arteriosæ ramos, vel per ductus salivales in glandulis fauces occupantibus reponuntur; unde jam humor per asperam arteriam delapsus in pulmones, catarrhi ritu, eos ita jugiter irritat, ut creber & vehemens tussiendi conatus, tum illam debilitatem, tum alia quæ diximus symptomata, brevi accersat. Cumque non jam amplius naturalem sibi pulmones œconomiam statumque tueri valeant, glandulæ & tubercula adnasci solent; quæ in ægris ex hoc morbo decedentibus, si aspiciantur pulmones, purulenta sanie plurimum distenta reperiuntur.

Ubi semel evaluerit hic morbus & radices egerit, remedia plerunque aspernatur. Tentari utcunque potest medicatio, minuendo causam defluxionis in pulmones, pertusa in cubito vena, catharticis mitioribus, tum medicamentis pectoralibus dictis, ad varios morbi status accommodatis. Incrassantibus sc. ubi humor subtilior & tenuior vim expultricis facultatis videtur eludere: attenuantibus vero ubi pituita crassior ægre & cum molestia per os rejicitur. Dein & hectica febris remediis refrigerantibus contemperantibusque coercenda. Talia sunt *Lac Asininum*, *Aqua Lactis Stillatitia*, *Emulsiones ex Amygd. dulc. Sem. Melon. Pepon. Papav. alb. Aq. Fl. Paralys.* &c. Denique & curando ulceri opera danda est; cui rei terebinthina illa liquida, opobalsamum vulgo dicta, apprime conferre censetur.

Hujusce morbi curatio, me judice, hac methodo optime ac felicissime instituetur. Primum educatur e brachio sanguis, dein subducatur alvus ad tres dies continuos, vel *Pil. Coch. majoribus*, vel *Decoct. Leniente a nobis præscripto.* Tertia nocte exhibeatur *Syrup. de Mec. unc.* ß. Intermisso biduo, triduove, pro re nata, repetatur purgatio, idque toties fiat, quoties opus esse videatur, donec symptomata vel prorsus evanuerint, vel saltem mitescant. Post singulas catharsejam finitas opobalsami gutt. *xx.* sacchari particulæ majori instillatas permixtasque nihil superbibendo. Vel pil. e terebinth. ex Insula Chio cum saccharo candido confectam. Opobalsamum non assumendum est nisi prægressis evacuationibus debitis. Hujus loco *Electuarium e Balsamo Lucatelli*, *Glycyrrh. pulvere*, *semine Anisi & Terebinthina* concinnatum poterit substitui. Post evacuationes, sedulo conandum est ut tussis sedetur, ne pulmones jugi agitatione infirmiores evadant. Huc facit præ cæteris syrupus jam laudatus, qui hac formula possit usurpari. ℞. *Decoct. Pectoral. lib. i. Syr. de Mecon. Sirup. Capill. Ven. an. unc. ij. Cap. Cochl. v. ter in die.* Medicamentum hoc ita frequenter haustum catarrhum in pulmones depluentem paulatim sistet; eosque in pristinam ἕξιν reducet, nisi jampridem a naturali statu nimium recesserint. Promovebit insuper purulentæ materiæ in iisdem aggestæ concoctionem.

At vero palmarium hujusce morbi præsidium est, ut æger quotidie equo vehatur. Et qui se huic corporis exercitio sanandum tradit, nullis jam diætæ legibus adstrictus, nullo cibi potusve genere privandus est: cum in hoc uno omnis rei cardo vertatur. Quibusdam eorum qui ex hac methodo convaluere, tumor in collo exortus est non multum a scrophulis abludens.

Est & alia tabis species a tussi prognata, longe diverso anni tempore, initio scilicet æstatis. Hæc juvenes persæpe illos invadit qui debiliori sunt corporis habitu, & quorum sanguis particulis calidis acribusque refertus est, sanguinem isti e pulmonibus per tussim exantlant, nimio meri potu prius excalefacti. Ægri dolorem sive ægritudinem quandam in pulmonibus persentiscunt: quæ symptomata nisi mature remediis appropriatis eliminentur, primo

primo scrabrities, mox & ulcus accedit, unde pus confectum demum expuitur.

Dicta jam tabis species venæ sectione & catharsi alternatim repetitis, saltem in principio, facile vincetur: si diæta insuper refrigerante & incrassante utatur æger & a carnibus in solidum abstineat.

Tertia hujus morbi species ortum debet materiæ febrili in pulmones febre jam satiscente, amandatæ, qui sensim infirmiores redditi a symptomatibus jam memoratis vexantur.

Quandoque oritur a sanie ista purulenta, quæ a pleuriticis non satis copiose per expectorationem egeritur. Quo in casu eamdem quam empyema, curationem postulat.

Sunt etiam qui a nimis copiosis, & debito frequentioribus evacuationibus debilitati in quartam tabis speciem præcipitantur. Hos calor hecticus a cibo potuque sumpto, sub noctem lacessit: atque hoc præ cæteris aphthæ infestant.

Phthisis, seu tabis descriptionem ac curam integram, Præclarissimus Author morte præoccupatus, absolvere nequivit, & pauca tantum, sed pro more suo quam maxime accurata, in hoc argumento nobis reliquit: quibus in aliquale supplementum, adjicere non inconsultum credidimus Præclarissimi Caroli Leigh. M. D. *Phthisiologiam Lancastriensem, jam anno* 1694 *Londini editam. Opusculum sane eximium, & Methodo Sydenhamianæ omnino affini conscriptum. Sit itaque.*

DE PHTHISEOS Speciebus & Causis.

CAPUT I.

Quo agitur de variis Phthiseos Speciebus & earum Causis.

PHthises in hac patria praxi vulgariter occurrentes ad sequentes reduci possunt, videlicet, sunt vel scorbuticæ, strumosæ, chylosæ, vel febres epidemicas intermittentes, hydropem, rachitidem, crapulas, chlorosin, fluorem album, icterum, rheumatismum scorbuticum, sarcocelen & vermes sæpius consequuntur: nec non hæmoptysin & vomitum sanguinis; cum phthises autem scorbuticæ præ cæteris furiunt eas choream ducere statumino.

Phthises scorbuticæ fiunt vel ab aere, vel a parentibus, vel ab erroribus sex non naturalibus. De iis autem quæ ab aere fiunt, quia locis plerisque morbi stationarii appellari debent, in primis agam. Istis terrarum areis quæ paludosis arenis salsis luxuriant, vel aere fumo carbonaceo crassescente tantum non epidemice grassantur; quæ phænomena innuere videntur ex particulis vitriolaceis & sulphureo salinis hunc morbum fomitem suum trahere; quo autem hæc res clarius elucescat haud inconsultum duco tentamina quædam præmittere, quæ auspiciis hisce facem ulteriorem accendant.

In primis. In salivam instillentur guttæ aliquot spiritus vitrioli, & statim in coagulum album viscosum transit, quale per tussim in phthisi sæpius eructatur.

Secundo. Guttis aliquot fontis vitriolacei, juxta Haigh agro Lancastriensi cum saliva commistis, in coagulum viscosum transit cinerei coloris, quale in phthisi scorbutica haud semel notavi.

Tertio. Distillentur carbones fossiles & ascendet liquor vitriolaceus, quo cum sero sanguinis commisto, in coagulum viscosum transit, quale in phthisi scorbutica observare in proclivi est.

His positis, videlicet quod per particulas vitriolaceas saliva, vel serum sanguinis fit coagulum viscosum, ei tabidorum gustu, consistentia & colore simile.

Secundo. Quod in resolutione carbonum particulæ vitriolaceæ catervatim sublimant, quod encheriesi pyrotechnica patet, adeoque illis atmosphæra propemodum saturatur, cum in aere hujusmodi phthisis sit morbus stationarius, haud abs re fore judicare existimo, ibi terrarum per inspirationem particulæ vitriolaceæ massæ sanguineæ communicantur, adeoque sæpe sæpius phthisin inducunt.

Summa jam difficultas diluenda hæc est, nempe unde fit quod circa littora salsa paludosa hoc morbo tantopere infestantur indigenæ, etiamsi solo cespite utuntur, cibisque sale & fumo conditis per totum vitæ decursum abhorrent? & quomodo istis terrarum areis particulis salinis atmosphæra constipatur? cum salia marina (sicut ab eorum evaporatione constat) sint fixioris naturæ, quam ut radiis solaribus vel vi ventorum ascenderent.

Anxie diu circa hæc cogitanti, hæc tandem conjectura in mentem mihi venit.

Observatu satis est obvium plagas istas maritimas, tam sulphure, quam sale luxuriare; hæc hypothesis sequentibus argumentis nititur.

In primis. Noctilucæ infinitæ horis vespertinis hisce quasi tot *Phosphori* erumpentes, sulphuris præsentiam arguunt.

Secundo. Sæpius odores fœtidos emittunt, quales ex sulphure & sale unitis percipiuntur; in his itaque terris salinis paludosis, particulæ sulphureæ fugam continuo moliuntur, particulis autem salinis divortium haud ferentibus, particulæ sulphureæ salia muriatica secum gerunt, adeoque illis atmosphæra constipatur; cum in aere itaque hujusmodi phthisis sit morbus stationarius, ibi ex particulis sulphureo salinis trahit phthisis illius pabulum sicut opinari fas est.

In ulteriorem hujusce sententiæ confirmationem argumentum e contrario produci potest. Ubi hi limi salini desunt, hic morbus raro aut nunquam infestat. Hinc ergo fit quod in *Russia* & *nova Anglia* quibusdam partibus per totum anni decursum tussis sonitus haud auditur, etiamsi mare sit in præcinctu; & hinc quoque forsan fit quod celeberrimus iste *Monspeliensium* aer aniphthisicus evadit, etiamsi parum e mari *Mediterraneo* distat.

Dum e contra haud in sese volvitur annus, quin phthisis, hydrops, scorbutus, febres intermittentes, & pene dixissem morborum myriades in hisce terrarum areis truculenter grassantur; adeoque quod de terris hisce salsis paludosis tale propemodum dici potest, quale *Pythagoras*, de herba *Apraxi* de qua sic talia dicit: Datur herba, radix cujus *Naphthæ* adinstar ignem concipit; quique morbo quocunque correpti sunt, hac germinante, recidivam patiuntur, quoties illius effluvia per aerem diffunduntur.

De reliquis phthiseos scorbuticæ speciebus differere jam restat, de iis scilicet quæ ab erroribus sex non naturalibus, & illis quæ a parentibus derivantur. Jam vero cum phthises ab erroribus diæta & victu per causas allatas facile explicari possint, earum ætiologiis enodandis diutius immorari impræsentiarum inutile esset; quapropter de phthisi scorbutica hæreditaria breviter jam attingam.

Inter omnes sane philosophantes fœtum humanum in ovo formari ultra aleam dubitandi ponitur; de modo autem ova fœcundandi haud tam bene inter se convenit Auctoribus.

Ova duplici investiuntur membrana, propriisque tunicis involuta sunt, adeo quod ne gutta quidem liquoris iis exprimi potest; hinc pro Gas quodam virili, sive aura seminali ovis fœcundandis quidam viriliter contendunt; in praxi tamen nihil vulgarius occurrit, quam hunc morbum intueri patris genium consequentem, etiamsi per totum vitæ decursum matre sat athletice degente, quidam circa eandem ætatem cum patribus hoc morbo correpti sunt, alii citius, alii serius, alii valetudinarii tantum vixere, alii sat pancratice priusquam phthisi confecti sunt, pro diversa scilicet crasi seminis virilis, scilicet sicut spiritus eo nidulantes, magis vel minus sunt depressi & particulæ salinæ evectæ, primis vitæ incunabulis varia format stamina vitæ; adeoque citius vel serius infans vergit versus temperiem salinam huic morbo inducendo aptam. Ex præmissis mihi videtur inferre liceat, ab utero semen virile per vaso-

rum

rum extremitates abforbebatur, hinc maffæ fanguineæ communicatur, & circuitu fanguinis, ficut opinari fas eft, ova fœcundat, arduum etenim mihi concipere videtur, quomodo hic morbus, podagra, & calculus patris genium confequerentur, fi ab aura feminali tantum ova fœcundentur: ex præmiffis patet ex quali profapia huic morbo fit origo, capite itaque fequenti venit fymptomatum explicatio.

CAPUT II.

Hoc Capite agitur de Symptomatum Serie & eorum Caufis in ftatu incipiente.

QUandoquidem morborum fcientia haud melius quam ab eorum productis expromitur, mihi hunc morbum defcripturo, haud alia videtur infiftere methodo, quam fymptomatum fyndrome delineanda. Miffo itaque olympico pulvere cerebri circa futilia dimicantis, ea folummodo quæ ratio experientia fuffulta dictitat brevibus aperiam.

Invadit frequenter cum appetitus & virium dejectione, anguftia pectoris, tuffi titillante, fputo copiofo, craffo, albo, quandoque flavefcente, pellucido, & cæruleo, cinereo, fœtido, falfo, acido, fubdulci, pro fanguinis dyfcrafia fcilicet, & obftructionum mole & genio.

Sudoribus quandoque nocturnis, carnis intabefcentia, calore & frigore levi & incerto alternatim fuccedentibus.

Urina lixiviali, fedimento copiofo, albo, fæpius autem flavo, vel rufo faturata.

Aliquando diarrhœa, torminibus ventris, & partium extremarum tumore.

Hifce prælibatis fymptomatum explicationem aggredi jam incumbit.

Si de appetitu proftrato interrogemur, ideo evenire dicimus: glandulæ in ventriculi parte inferiore fitæ, quæ humores fubacidos, fluxiles ex arteriis feparare debent, humores vifcofos enutriant, adeoque fibris nerveis titillandis (quo motu confiftit appetitus) inepti funt, hic cibi fit faftidium; & hinc eft, ni fallor, quod in quibufdam ab emetico affumpto, tam immenfam faburram vifcofi phlegmatis per vomitum frequenter ejectam infpexi.

Per fuccum vifcofum in pulmonibus extravafatum aeris infpiratio interrumpitur, adeoque anguftia pectoris frequenter corripitur æger; quo pariter circa glandulas tracheales depofito, & intra pulmones fputum iftud, ni fallor, efformat quod tanta copia per tuffim eructatur, ab hoc quoque tracheam oblinente raucedo procedit.

Hifce coagulis, folliculis in grandulis conglobatis gravidis, adeoque foraminulis lymphæ ductuum obturatis, latex ferofus, qui per lymphatica peregrinare debuit, propriis emunctoriis orbatus, maffæ fanguineæ regurgitat, & fic per vafa infolita eliminatur; hinc ergo ex glandulis trachealibus, imbribus pene dixiffem continuis depluit, qui tuffim titillantem & continuam inducit.

A pari ratione fudores tantopere profufi, diarrhϾ, tormina ventris, & partium extremarum tumores huc collimant.

Quandoque vifcofis humoribus mefenterii glandulis infarctis, chylo tranfitus denegatur in fanguinem, quo pabulo diurno orbatus, nutrimento debito privatur corpus, hinc vires dejiciuntur, emaciat corpus, & quandoque fæces albefcunt, quapropter a vifcofis hifce faburris venæ lacteæ mefenterio difparent, ficut in cœlis *Galaxia* propter denfas nubes interponentes.

Aliæ chyli portiones per particulas falinas præcipitantur, & inde quandoque fputo albo, craffo, fubdulci, per tuffim eructantur. Aliquando per rene ablegantur, & inde in hoc morbo frequenter urinæ fedimento candido copiofo faturantur.

Propter mufculos fubfidentes humeros alatos obfervatu in proclivi eft, quod (ficut plebeis placet) malum portendit, quafi anima relictura corpus illius fugam appropinquantem indicaret. Hi *Hippocrati* aliifque græcis πτερυγώδεες appellantur.

Propter glandulas in hepate obftructas bili transcolanti imponitur remora, quæ fanguini itaque regurgitat, ex ea cum acidis in fanguine effervefcente lenta febris fequenter in tabidis glifcit, & ni fallor ratio urinæ lixivialis tanta flavefcente hypoftafi, & quandoque rufa faturatæ, hinc quoque petenda eft.

Quandoque calore & frigore alternatim fuccedentibus cruciatur æger; propter chyli acefcentis fermentationem, & inæqualem cum fanguine mifturam.

Sputum frequenter in hoc morbo fit craffum, album & dulce, quod (ficut prius innuimus) chylum præcipitatum ponimus; aliquando fit tenue & pellucidum cum craffo commixtum, quod ponimus effe lympham quæ per lymphæ ductus tranfire debuit, propter glandulas autem conglobatas obftructas, per alia fecretoria eliminatur, & in hoc quidem cafu, quique humori huic fiftendo medicamentis opiatis pertinatiter infiftit, a vero deviat, & præftat *eis motos componere fluctus*.

Sputum aliquando fit cæruleum, falfum, acidum, & amarum, ficut bilis, & falia diverfæ profapiæ varie cum eo mifcentur.

Reftat aliud fymptoma, nec minus reliquis infrequens explicandum, *viz.* unde eft, quod in hoc morbo urina tam intenfe lixivialis excernitur, fedimentum copiofum rufum deponens, fuavem emittens odorem parum ei diffimilem in urinis obvium poft medicamenta terebinthinata, & quædam præparata fulphuris affumpta, fuperficiem gerens pellicula tenui oleofa obductam? In hoc cafu ponimus urinam particulis vitriolaceis vel muriaticis effe fummopere faturatam; particulæ falinæ poft ortam cum bile, effervefcentiam præcipitant, adeoque urinæ tantam hypoftafim deponunt: particulæ biliofæ ab effervefcentia cum particulis falinis (ficut fulphur ab incendio adjuncto) rufefcunt, & inde urinæ fedimentum lateritium deponunt. Particulæ falinæ oleofas quafdam particulas in fermento incarcerant, quæ tumulum una cum illis per renes ablegantur, hinc urina aeri expofita, particulifque fermentefcentibus faturatis, particulæ fulphureæ oleofæ divortium conantur, adeoque in fuperficie pelliculam efformant, & odorem fuavem emittunt; hypothefi huic fuffragatur phænomenon in fpiritu nitri dulci fatis obvium, ibi etenim ab acido cum fulphure unito, odor ejufmodi profapiæ obfervari poteft.

Utrum in hoc ftatu tuberculis femper infarciantur pulmones a clariffimo *Mortono* notatis; Hac patria a cultro anatomico tanquam a pefte abhorrente, nec nego, nec affirmarem; hoc tamen (praxi fuffragante) afferentem, in hoc morbo plures fatis fuccumbere vidi, ne uno quidem fymptomate febris inflammatoriæ apparentes, cui fententiæ adftipulatur Hiftoria e doctore *Bennet* defumpta Theatro tabidor. *pagin. 96.*

Cum apud *Briftiollenfes* medicinam facerem, qua urbe penfili tabes frequenter graffatur, nonnullos fputum fubdulce levi conatu expectorantes, fpatio trimeftri fatifcentes, & totaliter enervatos vidi; horum vero quofdam, non omnes tuffis vehementior aliquoties corripuit, & arefcentes ftrigofi periere, in quorum unicæ detectionis caufa, licet fanguinem (peracto falino ptyalifmo) extuffierat, & pulmo ubique inteneratus tonum amiferat, univerfa fpirabilia nec non vifcera omnia naturalia, quoad fenfum fana comperta funt. Haud hic intelligi velim quod in phthifi pulmones hifce tuberculis nunquam infarciuntur, eos etenim fæpius ulceratos vidi: at hoc folummodo affero ea phthifi quæ tam vulgariter in agro *Lancaftrienfi* graffatur, qua in dies deflorefcunt ægri fputum craffum album expuentes, in his dico, hujufce morbi principio & incremento, raro aut nunquam pulmones confodiuntur, imo aliquando, ægri e medio tolluntur & (ficut opinari fas eft) iis haud ulceratis, quibufdam etenim per totum morbi decurfum febris hecticæ fymptoma haud apparuit unum.

CAPUT III.

In hoc Capite Symptomata in ftatu confirmato recenfentur, & eorum Caufæ affignantur.

FAtifcente in dies natura in profapiam propemodum vitriolaceam degenerat maffa fanguinis, hinc fputum frequenter aluminis vel vitrioli mali fit faporis, jam particulis falinis fui juris factis, effufis velut habenis hic morbus affligit; hinc febris fit continua & au-

ctior, ex particulis scilicet vitriolaceis cum sulphure sanguinis effervescentibus, sicut ex oleis vitrioli & terebinthinæ permistis observare fas est.

Ex hac effervescentia vasis capillaribus circa genas distentis, inde est quod rubor fixus genas utrasque occupat, mortis adstantis frequenter indicium; quasi vi talis flamma ellychnii ad instar (cujus pabulum propemodum exaustum est) receptaculo gliseceret; *vel solis ad instar rubro colore hemisphærium spargentis priusquam Cimerias descendit in umbras.*

Conglobatis glandulis indies magis infarctis, & majori copia nutritio succo quotidie præcipitato, hinc est quod sputum fit copiosius & crassius, & ex fermento vitriolaceo cum sulphure sanguinis permisto, aliquando saporis putridorum piscium.

Ex sputo copiosius in dies intra pulmones extravasato, asthmate frequenter corripitur æger. Et continua propemodum gravitate pectoris opprimitur. Sputum aliquando egregie fœtidum hoc statu quoque notavi, quod tamen haud semper ab ulcere pulmonum sicut quibusdam placet ortum sibi ducit; sæpius etenim hoc notavi, & patientes tam diarrhœa quam sudoribus immunes, quod procul dubio haud evenire posset ulcere fœtido pulmonibus confossis, potius itaque fœtoris istius causa in hoc consistere videtur, particulis sulphureis volatilibus particulis salinis aculeatis, hisque latice seroso luxuriante, cum salvia miscentur, jam particulis sulphuris ad evolandum satis aptis secum salinas vehunt, quas unitas effluviis saliva emittit, huic sensorium olfactus tenellum vellicant, iisque itaque ingratis fœtorem conciliant; sicut e contrario particulæ sulphureæ globosæ sine salinarum mixtura, fibras olfactorias percutientes gratum odorem causant; sicut in aromatibus & balsamicis florum effluviis observare in proclivi est. Grandiori mole indies nutritio succo expectorato, hinc vultus evadit *Hippocraticus*, & corporis universi marasmus.

Indies conglobatis glandulis infarctioribus, & versus temperiem salinam vergente sanguine hinc sudoribus profusis & diarrhœis immanibus cruciantur ægri, nec non doloribus acutis, iis rheumatismo versatilibus quibusdam atrocioribus, ossibus etenim in ipsis de dolore lancinante quidam conquesti sunt, iique quibus morbum venereum suspicari nefas.

His symptoma aliud haud minus commune, & summa quidem indagine dignum addi potest, strigosi plures etiamsi ad orci fauces propemodum sunt redacti, appetitu laudabili ditantur, post cibum assumptum hectico nullo calore succedente, neque sudores, nec diarrhœæ, nec ventriculi inflammationes adsunt; tamen indies intabescit æger prægrandi copia sputum crassum album expuens. Auguriis nostris ex præmissis sat superque propalatis, particulis vitriolaceis frequenter luxuriare sanguinem; circa hoc symptoma hæc conjectare liceat. Vitriolaceis particulis aculeatum naturale fermentum, ictu altiori fibras nerveas titillat, quæ quasi ab œstro percitæ, spiritus fibris ventriculi indigeni in motus concitatiores adiguntur; & inde est, ni fallor, quod appetitus fit voracior, esculenta quævis assumpta struthionis ad instar colliquans; hoc colliquamentum per lacteas ductumque chyliferum propagatum cum sanguine miscetur, quod in propriam naturam haud assimilat, & inde in universi corporis nutrimentum, quin salinæ particulæ sanguine nidulantes, in humoribus crassis hoc præcipitant; & inde est quod alimenta assumpta, etiamsi in sanguinis naturam haud convertuntur, tamen nec per sudores, nec diarrhœas eliminantur, quin intra pulmones coagulo albo viscoso subsidunt, & inde est quod indies intabescit æger.

Restat adhuc aliud symptoma, quod sub hoc larvatur vultu: plures hoc morbo propemodum confectos febris intermittens anomala frequenter invadit, quosdam semel tantum, alios bis vel ter spatio viginti quatuor horarum conquassat, ingruit sæpe cum horrore & pruritu inter scapulas, & circa regionem lumbarem, totum postea convellitur corpus per horam unam vel alteram tremulum permanens, calor postea succedit, & huic sudores & aliquando diarrhœæ; ex lentoribus falsis circa membranas nerveas, nervorum extremitates, plexus, & glandulas subcutaneas miliares extravasatis, hæ frigoris & caloris reciprocationes procedere videntur, his ad plenitudinem aggestis, & acorem insignem nactis, partes nerveas vellicant, adeoque, ni fallor, dolores hosce frigorificos inducunt, lentoribus hisce per vasorum extremitates tandem absorptis, adeoque cum sanguine permistis, ex iis cum particulis sulphureis sanguinis nova repullulat fermentatio, calor itaque febrilis succedit, tandem autem materia morbifica subacta aliquando per diarrhœam amandatur. Alii in statu eusarco, etiamsi animi indole dulcissima præditi, hoc morbo tandem confecti, ex levi qualibet occasione irascendi ansam capiunt; itaque tam continua ebulliunt, vix vocem vel visum alicujus tranquille ferunt: ex succis hisce acescentibus spiritibus animalibus continuo tanquam ab *œstro* percitis, sicut opinari fas est.

Hisce præmissis, de reliquis phthiseos scorbuticæ speciebus breviter differere adhuc restat: at cum eæ (scilicet utrum sint hæreditariæ, vel ab erroribus in diæta & victu) maxima ex parte eadem vel similia symptomata præbent: verosimile mihi videtur eas a tali prosapia oriri; quapropter earum ætiologiis explicandis diutius immorari impræsentiarum inutile esset; nobis itaque sufficiet in casu quolibet historiam unam vel aliam subnectere, & medendi methodum recensere.

CAPUT IV.

Hoc Capite Canones quidam generales circa hunc morbum proponuntur.

IN hoc capite symptomata in statu deplorato recenseri debent; at cum nullus sit propemodum e plebe, quin in hoc statu ægro ex hoc vitæ curriculo manumissionem pronunciet, diutius hisce immorari extra propositum esset; nobis itaque sufficiet canones quosdam generales circa hunc morbum proponere, exque iis medendi methodum efformare.

Canon primus:

In statu simplici incipiente facile curatur phthisis.

In statu complicato incipiente, visceribus & lymphaticis salvis, bonum sit expectandum.

In statu confirmato, difficulter, tamen quandoque curatur.

In statu confirmato complicato, alea res est dubio plena.

In statu confirmato complicato, visceribus vel lymphaticis insanis, nil nisi malum sit pronunciandum.

In statu confirmato phthises hæreditariæ inducias frequenter patiuntur, raro autem vel nunquam curantur.

In statu confirmato, modo febris adsit, lacticinia sunt vitanda, in hoc quoque casu chalibeatis abstinendum est.

Urgente dyspnœa, etiamsi catarrho titillante infestetur trachæa, ex opiatis tanquam a peste fugiendum est.

CAPUT V.

Hoc Capite medendi methodus in statu incipiente proponitur.

INtentiones in hoc stadio variis indicationibus respondentes ad sequentes reduci possunt.

In primis, per emetica vel linea cathartica, primæ viæ ex saburra viscosa sunt detergendæ.

Secundo, In adultis phlebotomiam semper proficuam inveni.

Tertio, Pulmones ab humoribus crassis sunt liberandi.

Quarto, Glandulæ infarctæ sunt aperiendæ.

Quinto, Temperies salina sanguinis sit alteranda.

Sexto, Lymphæ succedentis in pulmones defluxus sit præcavendus.

Medicamenta intentioni primæ respondentia, hæc vel similia esse possunt, quibus forma liquida arridet sequentia præscribi possunt.

Si emetico opus est.

℞. *Mell. Sillitic. ab ℥ii. ad ℥iv. aq. Cardui, hyssop. aa. ℥ii. syr. scabios. compos. ℥ß. M. S. F. Emeticum.*

Si per catharsin alvus sit subducenda, sequentia in usum veniunt.

℞. *Decocti Sennæ Gereonis ℥iv. syr. de spina cervina ℥iß. crem. tartari ʒß. aq. lumbricor. ℥ii. M. S. F. P. cum regimine sumend.* Vel

℞. De-

♃. *Decocti Sennæ Gereonis ℥iii. Manæ Calabrinæ ℥i. tincturæ sacræ ℥j. crem. tartari ʒß. aq. lumbricor. solutione gummi Ammoniaci saturat. ℥j. M. F. P.*

Cum regimine sumend. huic syrup. Rosar. solutiv. addi potest, pro re nata.

Quibus forma pilularis arridet, hæc vel similia esse possunt.

♃. *Pil. Stomach. cum gumm. ℈j. de ammoniaco Magistral ℈ß. tartari vitriolati gr. vi. resin. jalap. gr. vi. Balsam. Peruv. q. s. F. Pil. N. 7. cum regimine sumend.* Vel

♃. *Pil. alcophangin. tartarear. Quercetan. aa. gr. 10. ad ammon. ℈ß. tartari vitriolati gr. vi. resin. jalap. a gr. 6. ad 10. Balsam. Peruv. q. s. F. Pil. Nu. 7. cum regimine sumend. his Calomelas a gr. 14. ad ℈i. addi potest pro re nata.*

Quibus sit in animo bolus talis esse potest.

♃. *Elect. lenitivi ʒvi. crem. tartari ʒi. syr. rof. q. s. f. bolus cum regimine sumend.*

Pro puerulis doses & formæ variari possunt, scilicet, pulveres de Rhabarbar. sena, Calomelan. resina lapæ, & id genus aliis; nec non Elixiria, & tincturæ, inter quæ tinctura sacra & Elixir Salutis veteris palmam præripiunt.

Quibusdam cerevisia medicata præ cæteris allubescit, & in eo casu talis esse potest.

♃. *Folior. sennæ, Rhabar. polypodii quercini aa. ℥ii. epithymi ℥iß. pini, tamerisci summitat. aa. Mii. folior. becabung. Miii. hederæ terrestris Mv. salviæ agrestis Miii. radic. 5. aperientium aa. ℥ii. lapath. acut. ℥vi. baccar. juniperi ℥i. cortic. aurantior. Nu. vi. F. sacc. pro tribus cong. cerevisiæ; dos. ℔i. aurora qualibet, vel alterna sicut vires ferent. Phthisin incipientem tempore vernali hac sola cærevisia haud semel curavi. Intentioni tertiæ, quartæ, &c. medicamenta sequentia respondent.*

♃. *Conserv. Cynosbat. ℥iv. corall. rubri ʒiii. syrup. balsamic. q. s. F. Elec. horis medicis sumend.* Vel

♃. *Conserv. Cynosbat. florum cichorei aa. ℥iß. extract. trifolii fibrini ʒß. animæ martis ab insigni Vigani pp. ʒi. gumm. ammoniaci in aq. lumbricor. solut ʒi. florum Bezoin. ℈i. cum. s. q. sirup. balsamic. Tolutan. F. Elec. eodem modo sumend.* Vel

♃. *Conf. Cynosbat. lohoch. de pulmon. vulp. aa. ℥iß. enulæ Campan. condit. ʒß. aristolochiæ rotundæ ʒiiß. glytirrhizæ ʒii. hæderæ terrestris præparatæ ʒiii. florum sulphuris ʒß. syr. de Frysimo q. s. F. Elec.* Vel ♃. *Conserv. Cynosbat. ℥iv. martis cum sulphure pp. ʒiii. sal spirituos. ℈i. cum s. q. syrup. e cortic. citri. F. Elec.*

Electuariis præscriptis, sicut dyspnœa magis vel minus urgebit; species diaireos, solutio gumm. ammoniaci in aq. lumbricor. fact. flores Benzoin. extract. enulæ, radix aristolochiæ rotundæ, addi possunt, vel omitti, sicut medico videbitur idoneum.

♃. *Sirup. Balsamic. Tolutan. e succ. hæder. terrestris, capillor. veneris aa. ℥iii. f. syrup.*

♃. *Aq. lactis alexiteriæ ℔i. limac. magistral. ℥ii. gentianæ compos. ℥iii. lumbric. ℥i. sacchar. perlat. q. s. F. julapium.*

℔ *Ingredientium q. s. ad ℔ii. decocti pectoralis: adde radic. sarsæparil. ℥iß. chinæ, fœnic. bardan. urtic. caryophillat. aa. ʒvi. aristolochiæ rotund. ʒß. sem. anisi, coriandri, urtic. aa. ʒii. passular. exacinat. ℥i. baccar. juniperi ʒi. c. c. rasur. eboris aa. ʒv. folior. hyperici, capillor. veneris, hederæ terrestris, marrubii albi aa. Mi. coq. in aq. fontan. s. q. ad ℔iv. colaturæ adde vini ali ℥iv. mell. despumat. sacchar. cand. albi. aa. ℥ii. M. F. Apozema usus eximii in asthmate & gravitate pectoris.*

♃. *Aq. limac. magistral. lumbricor. aa. ℥iv. syrup. balsamic. Tolutan. de Prassio, Allio vel Erisymo aa. ℥i. spir. sal. armoniaci e grumm. ammon. distillat. ʒii. M. F. mixturæ*, vel

♃. *Aq. lactis alexiteriæ ℔iß. gentian. compos. ℥iv. limac. magistral. ℥iß. sacchar. q. s. F. julapium.*

♃. *Pulveris milleped. pp. ʒiii. radic. aristolochiæ, gumm. ammoniaci in aq. lumbricor. solut. aa. ʒiß. florum Benzoin. ʒß. extract. enulæ. croci an. ʒi. Balsam. Peruv. ℈i. sulphuris anisat. q. s. F. pil. mediocres in dyspnœa usus egregii*, vel

♃. *Florum Sulphuris, gumm. ammoniaci aa. ʒii enulæ campan. aristolochiæ rotund. glycirrhiz. Ircos Florentin. aa. ʒi. sem. anisi ℈ii. picis liquidæ Barbadeos partes iv. Balsam. Peruv. partem i. M. F. Massa pilularis*, vel

♃. *Balsam. Tolu. ʒiß. milleped. pp. ʒij. gumm. ammoniaci depurat. ʒiß. florum Benzoin. ℈i. Myrrhæ ʒi. Balsam. sulphuris anisat. gut. 12. succi glycirhiz. in tinctura a croci solut. q. s. M. F. massa dos. ʒß. vel ℈ii.*

♃. *Pulveris milleped. ʒiii. animæ martis ʒi. gumm. ammon. in aq. lumbricor. solut. ʒi. extract. trifolii fibrin. q. s. F. pil. mediocres.*

♃. *Cinnabar. antimonii ℈ii. F. pulvis. Capiat his in die: Panacœa quoque antimonii Doctoris* Needham *egregii sit usus.*

♃. *Pini summitat. Miii. folior. becabung. Miii. salviæ agrestis Mii. capillor. veneris, hederæ terrestris. aa. Miii. radic. lapath. acut. ℥vi. baccar. juniperi ℥i. cortic. aurantior. N. 6. F. sacc. pro tribus cong. cerevisiæ.*

♃. *Pini, tamarisci summitat. aa. Mii. folior. Beccabung. Miii. hederæ terrestris, capillor. veneris aa. Mvi. salviæ agrestis Miii. radic. osmund. Regal. ℥iv. ænulæ campan. ℥ii. lapath. acut. ℥vi. 5. aperientium aa. ℥ii. sarsæparillæ ℥vii. baccar. juniperi ℥i. sem. anisi ʒß. cortic. aurantior. N. vii. F. sacc. pro tribus cong. cerevisiæ, de qua c. ad ℔ii. in die cum syrup. & pil. prius præscriptis. His debite adhibitis medicamentis ulterioribus vix opus est; quo autem intentio ultima omni ex parte perfici potest, externa etiam in usum veniunt v. capitis rasura, fontanellæ, vesicatoria satis ampla, quæ revera tussim Phthisicam tutius & magis radicitus tollunt, quam medicamenta quævis opiata forma quacunque sumpta, ingenue etenim fateor ex opiatis copiosius sumptis, nil nisi inducias incertas mihi adhuc observare contigit.*

CAPUT VI.

Quo agitur de methodo in statu confirmato.

INtentiones in statu secundo a prioribus tantum minutiis distant, nisi quod in hoc stadio catharses mitiores esse debent, phlebotomia si omnino, manu tantum parciori sit celebranda; jam calor febrilis qui vehementius exæstuat præ singulis sit temperandus: ad calorem febrilem temperandum varia ex variis authoribus præscribuntur, pulveres scilicet testacei, antihectici, conservæ, antidoti, analeptici, julapia refrigerantia, emulsiones, & id genus alia, at ingenue fateor in hoc statu, hac vel tali methodo haud phthisin semel radicibus sanatam vidi; missis itaque ambagibus, ad cortic. Peruvianum (modo adsit pulmonum ulcus) semel in die tantum exhibitum tanquam ad asylum fugiendum est, hoc tantum observando, quod tunc temporis pectoralibus fortioribus insistendum est, & die quolibet tertio, vel alterno per catharsin levem alvus sit subducendus; hac methodo appetitum prius totaliter prostratum statim restitutum vidi, & calorem febrilem totaliter debellatum. Et cum ita se res habet ad coronidem methodo inceptæ imponendam, ad pectoralia detergentia, aperientia, & antiscorbutica mitiora confugio, in hoc itaque statu methodus sequens vel similis observari potest.

In primis si vires ferent, emeticum lene exhiberi jubeo: *v. gr.*

♃. *Mell. scillitic. ʒiij. aq. cardui, hyssop. aa. ℥ij. syrup. scabios, compos. ʒß. M. F. Emeticum. Ab hoc assumpto sæpius ingentem massam viscosi phlegmatis per vomitum ejectam inveni.*

Autora sequenti leve catharticum exhibendum curo, scilicet cum quodam ex iis cap. priori præscripto: at si diarrhœa adsit, quæ sæpius in hoc morbo occurrit, infusionem sequentem exhibendam suadeo.

♃. *Aq. lactis alexiteriæ ℔i. gentianæ compos. ℥iv. limac. magistral. ℥iß. lumbricor. ʒß. sal. tartari ℈ij. aq. menthæ fortioris ℥j. Rhabar. optimi incisi ʒß. F. s. a infusum de quo c. 6. Cochlearia Mane. Aurora qualibet tertia vel alterna.*

Ad calorem temperandum,

♃. *Conf. Cynosbat. ℥iv. Cortic. optimi Peruv. pulverisat. ʒi. cum. s. q. sirup. balsamic. Tolutan. F. Elec.*

Methodus pro pectoralibus & antiscorbuticis ex c. priori desumi potest, pro re nata utenda; dietam ex cibis eupeptis instituto, jusculis scilicet, carnibus ovinis, vitulinis, pullis, ovis sorbilibus, & id genus aliis, religiose observando a lacticiniis abstinere; modo febris adsit, liquores pectoralibus & antiscorbuticis medicatos instituo.

Sydenham opera Medica. Q 3

stituo. Hac methodo quamplures ultra suas & omnium amicorum spes perfectæ sanitati restitui.

CAPUT VII.

Quo agitur de Phthisi in statu deplorato.

IN hoc stadio remedia tantum palliativa exhiberi possunt, & vulgariter quicquid exoptat æger concedo. Utcunque ut ægri & amicorum votis importunis modo quocunque satisfacerem, remedium aliquod symptomati maxime urgenti respondens præscribo. Universo scilicet marcore jam corpus colliquatur, & frequenter summopere gutturis dolore lancinante laborat æger, tali scilicet, quod vix aut ne vix deglutire potest, hinc lac asininum si haberi potest, ejus autem defectu vaccinum, per se, vel decoctis pectoralibus balsamicis exhibendum curo, haustu autem quolibet guttis aliquot olei tartari per deliquium, vel pulvere quodam testaceo commisto, quantum scio remediis ulterioribus haud opus est, quapropter his coronidem imponam.

HISTORIÆ

In Statu Primo.

Observatio I.

CArolus Fleetwood, Generosus & magno ingenii acumine, oppido de *Kirkham* Chirurgiam factitans in carnis intabescentiam incidit, tussi laborabat gravi, & nycthemeri spatio saburram ingentem albi viscosi phlegmatis expuebat, appetitus prostratus erat, quandoque cochlearia aliquot sanguinis expuebat, flatibus intumuit ventriculus, lassitudine spontanea & debilitate corpus universum macerabat. Me tandem in subsidium vocato, lenitivam potionem præscripsi, & semel repetendam institui, postea syrup. martis *Willisianum* cervisia pectorali bis in die sumendum suasi, & hora somni guttas aliquot balsam. Peruv. cum syrupo balsamico Tolutano, brevi tempore cessavit tussis, ipse vires recuperavit; & jam pancratice valet.

Observatio II.

Gilbertus Ousy de Chorley Causidicus, post febrem tertianam catarrho continuo correptus erat; sputum crassum album expuebat, pulsus erat debilis & celer, calor & frigus sæpius in die alternatim succedebant, vultus erat pallidus, musculi totius corporis flaccidi, appetitus totaliter prostratus, vires dejectæ, & sudoribus nocturnis propemodum colliquatus. Electuarium cum cortic. Peruv. hora quarta pomeridiana sumendum suasi, aurora & hora somni, pil. pectorales, syrupos balsamicos detersivos, & julapia pectoralia præscripsi, die quolibet tertio, 6. cochlearia infusi de rhabarbaro in aqua lactis alexiteria fact. sumenda imperabam, postea pil. pectorales & syrupos cerevisia pectorali sumendos institui; hac methodo sanitatem pristinam recuperavit, & jam firma valetudine fruitur.

Observatio III.

Jacobus Sherdley Baccalaureus in Artibus, & celeberrimo viro Domino *Price* de *Blakburn* Curatus, incidit in tussim gravem, angustia magna laborabat pectoris, sputum crassum copiosum expuebat cum sanguine commixtum, vultus & oculi flavescebant, urina parca & lixivialis erat cum sedimento rubro, appetitus prostratus erat, & magna quidem debilitate laborabat. Electuarium cum cortice Peruviano præscripsi, postea pil. pectorales, syrupos balsamicos & apozema detersivum horis medicis sumenda suasi. Et postea pil. pectorales cerevisia pectorali aperitiva semel septimana: nec non infusum de rhabarbaro, vel dos. pil. stomach. cum gumm. & de ammoniaco magistrali, sumenda suasi hora somni; his assumptis evanuit morbus, & firma valetudine magna cum laude muniis jam solitis obitur. Eadem, vel methodo simili *Evan Mandsley* de *Penwortham* sanitati restitui.

Observatio IV.

Dominus *Blackhurst* de *Preston*, tempore vernali Anno 91. modo sequenti hoc morbo laborabat, angustia tanta pectoris constrictus erat, ut lineis tantum quibusdam describendis creber recurreret halitus, ab imo anhelans pectore; tussi continua titillante tempore decubitus insomnis jacuit, expuit sputum tenue, pellucidum, horis autem matutinis crassum, & quandoque æruginosum subflavum, vultus pallescebat, intumuere pedes, appetitus prosternitur, & vires indies labefactabant. Eruptio miliaris cutem universam conspurcavit, urina erat exigua & lixivialis, & sæpius in die de calore & frigore conquestus est. In subsidium accersitus, statim phlebotomiam celebrandam institui, & fontanellam in brachio secandam, leves catharses repetendas, præscripsi, electuario postea sequenti usus est, dosi qualibet superbibendo haustum decocti amari alterantis.

℞. Pulveris Ari compos. ℥iß. martis pp. ℥i. sal. spirituosi ℈i. conserv. cichorei, becabung. recenter fact. aa. ℥ii. cum s. q. sirup. Chalib. F. Electuarium.

Hoc repetendum imperavi, & bis in die cum cerevisia pectorali sumendum brevi vires recuperavit, & ab hoc morbo perfecte convaluit. Anno sequenti Dominæ perillustri connubio conjunctus erat, & sex circiter mensibus elapsis recidivam passus est. Rursus ad me misit, tunc temporis autem tertiana epidemica me suspirante, Dominus *Parsons* in auxilium vocatus erat, cum qua methodo tractavit, nescio, in dies autem in pessum abiit, & hyeme sequenti ad me rediit, at *quantum mutatus ab illo!* marasmo universali jam confectus erat, vultus erat *Hippocraticus*, febris continua, rubor fixus genas utrasque occupavit, dolore lancinante guttur quotidie terebratur. Cortic. Peruv. alicalcis, balsamic. natiscorbuticis, remediisque aliis appropriatis incassum tentatis auspicante vere, fatis succubuit.

HISTORIÆ

In Statu Secundo.

Observatio V.

DOminus *Wood* de *Kirkham* B. A. cum per totam hyemem gravi laborasset tussi, initio veris me in auxilium vocavit; strigosum perfecte inveni, & quidem ad extremum marcorem redactu, nycthemeri spatio libram unam vel alteram sputi viscosi cærulei eructabat, glutine propemodum tenacioris; de dolore laterali quotidie conquestus est, & magna constrictione, & quasi mole pectoris, & debilitate tanta, quod vires vix ei sufficerent ab alia thori parte ad alteram sibi movendo, urina lixivialis fuit, sitis autem parva, vel nulla, nec quantum memini de calore quodam insigni conquestus est: in primis bolum purgantem ex electuario lenitivo præscripsi, postea decoctum ex radicibus 5. aperientibus & salvia agresti vice potus communis institui, deinde per mensis spatium pro potu communi decoctum amarum alterans & traumaticum solummodo concessi, hora somni linctu sequenti usus est.

℞. Syr. capillor. veneris, e succo hederæ terrestris, balsamic. Tolutan. aa. ℥j. specier. diaireos ʒiij. gumm. ammoniaci in aqua lumbricor. solut. ʒj. florum Sulphuris ʒß. cum s. q. sirup. de 5. radicibus F. linctus, c. cochlear unum hora somni cum gut. 4. Balsam. Peruv. initio Aprilis, sumpsit de cerevisia pectorali aperitiva bis in die, & perfecte convaluit, quod adstantes omnes tunc temporis pro miro habuere. Anno 89.

Observatio VI.

Johannes Veale Armiger per totã hyemẽ gravi catarrho cor-

correptus fuit, Anno 90. initio veris ad me accedit, tunc temporis vultus erat pallidus & perfecte *Hippocraticus*, tussis continua & sicca, horis autem matutinis sputum crassum sanguinolentum expuebat; tanta raucedine correptus erat, vix ut ullus vocem illius caperet; appetitus prostratus erat, sudoribus nocturnis propemodum colliquatus; de angustia & pondere pectoris conquestus est, & continuis intestinorum torminibus; urina lixivialis erat, & scabies sicca manus præcipue fœdavit.

In primis decoctum lenitivum cum tinctura sacra præscripsi, postea usum pilular. pectoralium, syruporum & decocti pectoralis, per 14. dierum spatium institui, & deinde pilulas pectorales & syrupos, cum cerevisia pectorali per mensis spatium; ab his sanitati restitutus fuit, & jam pancratice vivit.

Observatio VII.

Rogerus Threlfal tunc temporis vico de Crosmore habitans, Anno 91. ad me misit; vultus erat pallidus & macilentus, nec non tabe universali macerabat corpus; sudoribus continuis, & febre lenta laborabat, nec non tussi continua, expuit & sputum crassum fœtidumque, quandoque sanguinolentum; in primis bolum purgantem ex electuario lenitivo præscripsi, & deinde usum cerevisiæ pectoralis aperitivæ per mensis spatium institui, nocte qualibet hora somni cepit gut. aliquot balsam. Peruv. in syrup. Balsamico Tolutan. & perfecte convaluit.

Observatio VIII.

Filia natu maxima *Gulielmi Tovvning* de *Weeton*, Anno 91. tempore vernali ad me accessit; vultus erat pallidus, oculi concavi, nares acutæ, humeri elati, & insigni quidem extabescentia totius corporis laboravit, febris erat continua, sitis intolerabilis, tussis continua, aspera arteria perpetuo titillans, parum vel nihil expuens nisi horis matutinis, & tunc sputum crassum eructavit, appetitus prostratus erat, & urina sedimento copioso albo saturata; ei infusum de rhabar. in aqua lactis alexiteria præscripsi, nec non pil. pectorales, electuarium cum cortice Peruviano, syrupos pectorales; & ab his sanitati restituta fuit.

Observatio IX.

Guilielmus Farington de Ormskirk, pharmacopola, & in arte quidem ista hujusce Patriæ decus, pleuritide correptus erat, cui gravis successit catarrhus, nycthemeri spatio libram unam vel alteram sputi pellucidi saporis vitrioli martis per tussim eructavit; de gravitate & mole pectoris continuo conquestus est, indies extabuit corpus & appetitus prostratus erat, nec non calculi sæpius cruciante paroxysmo laboravit; in consilio conjunctus cum Medico fideli & prudenti Doctore *Grundy*, phlebotomiam repetendam imperavimus, & catharses lenes repetendas pro re nata, & usum pil. pectoral. apozematis, & mixturæ pectoralis instituimus, ab his valetudinem recuperavit, & per totam æstatem magna cum laude artem suam exercuit; tempore hyemali recidivam passus est, rursus in subsidium vocatus, methodum similem præscripsi, & julapia pectoralia succo millepedum impraegnata, his autem haud cedente morbo sursum chalybeatum temperatum institui; & quia de mole ventriculi conquestus est, emeticum ex melle scillitico propinandum suasi, a quo copiose evomuit, & saburram ingentem viscosi phlegmatis ejecit, hinc dolor & moles ventriculi evanuit, & tussis parvas inducias dedit, brevi autem tempore redeunte calculi paroxysmo repullulavit morbus; hinc suasi ut morbi syndromen delinearem, eamque celeberrimo *Gibbonsio* communicarem; his transactis vir celeberrimus aquas *Spadanenses* propinandas suasit, & cursum temperatum chalybeatum: nec non *Bochetum* ex sarsaparilla, pulveres quoque cinnabaris antimonii, pil. de styrace, liquores ex cerevisia *Brunsvvicensis* cum antiscorbuticis destillatos instituit, his horis medicis deglutitis, spes nova salutis affulsit, redeunte autem calculi paroxysmo rursus morbus revirescebat; hinc æstate elapsa *Thermas* *Bateorenses* adiit, rediit autem cum arundine alteri hærenti, expuit jam copiosius & crassius, & saporis ingrati, hectico calore & febre inflammatoria immunis fatis succubuit.

Observatio X.

Anno 91. *Guilielmus Tate* de *Blackburn* sicca laborabat tussi, qua nihil emolitus est, *nisi* horis matutinis, urina erat exigua & coloris cerevisiæ *Brunsvvicensis*, lingua sicca & nigrescens, sitis continua, extenuatio universalis corporis, partes extremæ ad molem insignem tumuere, asthmate frequenter correptus erat, & pulmones tanta mole oppressi vix *palmæ ad instar depressæ* resurgebant, in pectore sibilus perpetuus aures percutit, cui talis raucedo succedit, ut vix sermo perceptibilis, tandem Medico isto expertissimo *Doctore Grundy* mecum in consilio conjuncto methodum sequentem instituimus. In primis per leves catharses alvum esse subducendam, deinde fontanellam in brachio celebrandam, & sequentia præparata.

℞. Pulveris millepedum pp. ʒiij. specier. diaireos ℥iij. gumm. ammon. in aq. lumbricor. solut. ʒj. florum Benzoin ʒß. conserv. cynosbat. ℥iv. cum s. q. sirup. Balsamic. F. Elect. bis in die cum syr. & cerevisia pectorali aperitiva sumendum; his adhibitis modicum salutis statum recuperavit, & adhuc muniis solitis obitur.

Observatio XI.

Georgius Longvvorth de *Eclešton*, Anno 90. me in subsidium vocavit; vultus erat virido nigrescens, appetitus prostratus, tussis continua & sicca nisi horis matutinis, quo tempore phlegma lividum viscosum emolitus est; his successit extenuatio corporis, partes extremæ tumuere, torminibus intestinorum inducias vix ferentibus cruciatus est, urina coloris fuit nigrescentis, & hic revera ab omnibus adstantibus conclamatus; morbum phthisin scorbuticam judicavi, & methodum sequentem institui, leves catharses imperavi, deinde electuaria chalibeata horis medicis cum cerevisia pectorali aperitiva sumenda, & perfecte convaluit.

DE PHTHISI
In Particulari.

CAPUT I.

De Phthisi ab Hæmoptysi.

Observatio I.

Vir insignissimus *Petrus Bold* de *Bold*, Armiger, a celeberrimo nec minus antiquo *Stemmate* oriundus, & animi nobilitate inter eos illius ætatis facile primus, Anno 92. ætatis 35. in gravem hæmoptysin incidit; mecum insigni Doctore *Grundy* in auxilium vocato, phlebotomiam repetendam inculcavimus, nec non haustus succorum hederæ terrestris, plantaginis, becabungæ, & aliorum ejusmodi prosapiæ julapiis refrigerantibus sumendos instituimus: ab his sedato fermento sanguinis, ad vasa disrupta consolidanda, vel saltem hiantia constringenda, balsamica restringentia præscripserimus, ex *Balsamo* scilicet *Tolutano*, gumm. *Arabic*, & id genus aliis, postea ad præcavendam putredinem a sanguine pulmonibus extravasato, decocta pectoralia balsamica detersiva, nec non linctus, pilulas pectorales, & medicamenta talis prosapiæ formis diversis instituimus; his debito adhibitis cessavit hæmoptysis, & tussis, & revera sanitati restitutus erat; ad recidivam autem præcavendam ingurgitationem acidularum & cursum chalibeatum temperatum instituimus, & evacuationes

tiones per *Epicrisin* diebus intermediis intercalandas. *At proh dolor!* vir celeberrimus indole animi dulcissima præditus, ut tesseram hospitalem haud confringeret, liquores spirituosos nimis copiose ingurgitavit, & brevi postea catarrho correptus fuit, tussis fuit sicca & clangosa; horis autem matutinis phlegma viscosum subflavum ex grandulis per excreationes, & pulmonibus per tussim eructavit, indies emaciavit, appetitus dejectus erat, urina magna ex parte suppressa, & sibilus continuus in pectore aures percutit; hinc pectoralia balsamica detersiva, liquores antiscorbuticos, mixturas succo & infusione millepedum impraegnatas instituimus, his autem haud cessit morbus; versus autem hecticum calorem indies vergebat, ad hunc supprimendum corticem Peruvianum medicamentum *Herculeum* judicavimus, illius autem usu tunc temporis hac in regione vix lanuginem adepto, inculcavimus morbi syndromen delineandam, & quibusdam *Collegii Regalis Londinensium* communicandam, hinc viri celeberrimi Doctores *Rateliff*, & *Gibbons* in subsidium vocari sunt, & doctissimus Dr. *Gibbons* methodum ex cortice Peruviano, & lacte asinino instituit; his debito adhibitis morbus inducias passus est, brevi autem repullulavit virus, hinc sputum crassius & copiosius, febris adauctior, diarrhœa immanior, dolor terebrans fauces continuo infestavit, tumuere pedes, rubor fixus genas utrasque occupavit, quo tempore omnibus sibi cognitis lacrymas vi nulla coercendas effundentibus, quasi in tot *Niobes* conversis, fato irresistibili e medio tollitur.

Observatio II.

Dominus *Flether* de *Cartmell* Mercator, vir ingenio peracri, & totus negotiis deditus, Anno 89, in gravem hæmoptysin incidit, nycthemeri spatio librarum aliquot purpureæ massæ dispendium passus est, nec loqui potuit quin ore pleno sanguinem eructavit. In auxilium vocatus, statim phlebotomiam celebrandam institui, sanguis & eductus fuit tantopere spumosus, haud adhuc similem vidi. Ingurgitationem julapiorum refrigerantium, & succorum institui; sedato fermento sanguinis, decocta pectoralia pro potu communi institui, & ad catarrhum sistendum pilulas sequentes.

℞. *Succi hederæ terrestris per insolationem depurat.* ℔j. *florum farfaræ siccat. summitat. hyssop. salviæ, pulegii aa. Mj. sem. anisi, carui, fœniculi dulc. contus. aa.* ℥ß. *distillentur in B. M. ad medietatem, deinde F. colatura; quæ distilletur ad consistentiam pilular. addendo succi glycirrhiz.* ℥ß, *pulv. radic. enulæ campan. flor. sulph. aa.* ℨiij. *flor. Benzoin.* ℨj. *Balsam. Peruv.* ℨß. *tincturæ sulph.* ℨiij. *Ladani Parisat.* ℨij. *M. F. massa formetur in pilulas exiguas, & sumat* iij. *hora somni; & primo mane cerevisiam pariter pectoralem antiscorbuticam præscripsi, cui folia linguæ cervinæ addenda curavi; hac methodo perfecte convaluit per aliquot annos, & per plures annos pro potu communi lac cum aqua commixtum solummodo sumpsit: tribus annis elapsis recidivam passus est. Rursus in auxilium vocatus Phlebotomia celebrata sequentia præscripsi.*

℞. *Conservæ Rosar. rubrar. cynosbat. aa.* ℥iii. *pulv. santal. omnium aa.* ℨß. *coral. rubri pp.* ℨi. *croci martis rubicundissimi* ℨii. *sal. prunel.* ℈iv. *cum s. q. sirup. e coral. F. Elec. hora somni & primo mane sumend. ad quantitatem nucis myristic. superbibendo haustum julapii sequentis.*

℞. *Aq. lactis pectoralis Batean.* ℔i. *portulac. spermatis ranar. aa.* ℥iv. *syrup. e succ. hederæ terrestris* ℥ii. *sal. prunel.* ℨi. *M. F. julapium; pro potu communi decocta pectoralia institui, & hora somni gut. aliquot Balsam. Peruv. e cochlear. sirup. Balsamic. Tolutan. quoties recidivam passus est hac methodo usus est, & nullo negotio sanitatem recuperavit. Anno elapso repullulavit virus, quo tempore me in agrum* Eboracensem *accersito, vir præclarus ad medicamenta veterna quasi valentissima auxilia confugit; tunc temporis autem phlebotomia manu liberali celebrata fermentum sanguinis haud sedari potuit, hinc cortic. Peruvianum dosi prælarga exhibendum curavi; hoc debito adhibito morbus inducias passus est, & de magna constrictione pectoris jam conquestus est, & sputum crassum copiosum eructavit; hinc pil. pectorales detersivas, julapia pectoralia & syrupos præscripsi, & leves catharses repetendas institui; vires autem & carnes in dies labefactabant, tandem* Kensingron *adiit, quo loco post lunarum aliquot circuitus fatis succubuit.*

Observatio III.

Ricardus Tinkler de *Poulton* hospes, cum diu gravi hæmoptysi laborasser, gravi catarrho magnopere emaciatus erat, appetitus prostratus, & revera una voce pronunciarunt omnes ei nulla *vestigia retrorsum*. In auxilium vocatus, phlebotomiam repetendam inculcavi, die sequenti levem potionem exhibendam curavi, & postea remedia sequentia.

℞. *Conserv. Cynosbat.* ℥iv. *sal. martis, Balsam. Peruv. aa.* ℨi. *specier. diatrion. santal. aa.* ℨiß. *cum s. q. syrup. Balsamic. Tolutan. F. Elec. ex hoc sumpsit bis in die cum syrupis & decoctis pectoralibus, postea per* 14. *dierum spatium acidulas Larbricenses copiose ingurgitavit, perfecte convaluit, & jam pancratice valet. Methodo simili* Henric. Stirrup. *Servus* Vdvvardi Hyde *Apmigeri, post dispendium librarum aliquot Sanguinis ad integram sanitatem rediit.*

Domina perillustris Domin. *Marsdeæ* de *Frekleton* ex mensium suppressione toties hæmoptyses passa est, post potiones lenitivas purgantes per electuaria chalybeata, & infusiones amaras chalybeatas nullo negotio ad sanitatem rediit.

P H T H I S I S

Ex Vomitu Sanguinis.

Observatio I.

INsignis Domina Domin. *Farington* de *Shavv-Halle*, consors *Georgii Farington* armigeri, Anno 91, æstivo tempore per vomitum tantum sanguinis dispendium passa est, vix fuit inter vivos habenda, algore universali correpta fuit, sudoribus algidis, pulsus & respiratio vix perceptibiles, vox deficit, & ab omnibus conclamata fuit. In subsidium vocatus, sequentia præscripsi.

℞. *Cortic. Peruv.* ℥i. *corall. rubri, hæmatit. croc. martis restringet. aa.* ℨj. *confet. Hyacinth.* ℨij. *conserv. cynosbat.* ℥iv. *cum s. q. sirup. Balsamic. Tolutan. F. Electuarium horis medicis Julapio sequenti sumend.*

℞. *Aq. spermatis ranar. Cinnamom. hordeat. tenuioris aa.* ℥iij. *boli armen.* ℨj. *syrup. coral.* ℥iß. *F. Julapium.*

His quarta vice dosi debita deglutitis, redire vox, respiratio & pulsus; & de dolore terebranti pulsatili ventriculi conquesta est. Dom. *Worthington* de *Wigan* Chirurgus expertus apostema ventriculo pronunciavit, ei autem sententiæ mecum Dr. *Grundi* reclamavit, quapropter ut methodo præscripta insisteret inculcavimus, diebus aliquot elapsis clysmata injicienda curavimus, & ingentem massam sanguinis instar picis nigrescentis per sedes ejecit, remediis sumptis, & semel repetitis, leves catharses instituimus, decocta balsamica, & cerevisias pectorales, ab his ad sanitatem rediit, nisi quod vicibus quibusdam de phlegmate viscoso bronchiis pulmonum adhærente conqueritur, levi autem conatu cum pectoralibus balsamicis detersivis evanescit.

Phthisis ab Hæmorrhagia uterina.

Observatio I.

DOmina *Tovvning.* de *Weeton*, uxor *Guilielmi Tovvning*, cum per plures menses hac laborasset, a magno dispendio sanguinis frequentes lypothymias & quandoque paroxysmos *hystericos* patitur; ad fermentum sedandum sanguinis, electuarium cum cortice Peruviano pro basi præscripsi. Antidoti autem vires morbo impares fuere; quapropter electuarium sequens

(cujus

(cujus vires in eodem casu in domina *Sudel* de *Preston* expertus fueram) statim præscripsi.

℞. *Corall. rubri pulverizat. succini flav. boli Armen. sanguinis draconis aa.* ℈ij. *sem. plantaginis, vitrioli martis, croci martis restringentis aa.* ʒj. *cum s. q. conservæ de cynosbat. & syrup. de rosis siccis F. El. horis medicis Julapio sequent. sumend.*

℞. *Aq. melissæ, lactis alexiteriæ, cinnamom. hordeat. aa.* ℥iij. *confec. hyacinth.* ʒj. *syrup. myrtini* ℥j. *M. F. Julapium.*

His debito sumptis fluxus cessavit sanguinis, & ipsa gradu lento indies vires recuperavit, vere sequenti de doloribus continuis versatilibus conquesta est, flatibus admodum molestis, appetitu prostrato, calore & frigore sæpius in die alternatim recurrentibus, nec non de continua siti, & revera perfectè strigosa fuit, ossibus scilicet nil nisi cute pendula adhærente. Hinc sequentia præscripsi.

℞. *Pulveris Arm. compos.* ℈vi. *florum sal. armon.* ℈ß. *animæ martis Vigani* ℈j. *conserv. cynosbat. cochleariæ aa.* ℥iß. *lujulæ* ℥ß. *cum s. q. syrup. de cortic. citri F. Elect. horis medicis cum julapio sequent. sumend.*

℞. *Aq. lactis pectoralis* ℔j. *limac. magistral. gentian. compos. aa.* ℥iis. *lumbricor.* ℥j. *sacchar. perlat. q. s. F. julapium, in dos. qualibet instillat. gutt. 7. spiritus sal. armoniaci succinati.*

His cum regimine degluritis, & levi catharsi cum cerevisia aperitiva antiscorbutica semel septimana repetita, integre convaluit, & onus jam *Lucinæ* gerit.

Phthisis ab Impetigine.

Observatio I.

QUantum *Græcorum* & *Arabum* impetigines inter se discrepant, mihi brevitati studenti, morbumque descripturo *Meridiano*, uti loqui amant Mathematici, calculatum, a meta proposita alienum foret. In summa tamen hoc dici potest, hic morbus medicamentis vulgaribus raro cedit, & priusquam pulmones illius veneno conspurcantur, post salivationem repetitam morbum repullulasse novi. In hoc morbo symptomata præ cæteris vulgaria ad sequentia reduci possunt. Rubris, duris tuberculis vultus aliæque corporis partes defœdantur, his maturitatem adeptis squamæ furfuraceæ ab iis decidunt, tussi molesta, tempore præsertim vespertino, corripitur æger, parum vel nihil expectorans, nisi copiam satis amplam sputi pellucidi, frigore continuo horis antemeridianis convellitur; huic calor & sitis succedunt, adeoque inter duo extrema breves tantum dantur induciæ. Dolores pungentes tantopere fauces infestant, ut vix loqui vel deglutire valeat æger. Appetitus totaliter prosternitur. In hoc morbo, cum statum confirmatum attigit æger, sputum est copiosum, crassum, fœtidum, cærulei, quandoque rufi coloris. In veneno quodam fomes morbi consistere videtur, quale autem sit parum scio; conjecturam tamen proponere liceat verosimile mihi videtur in hoc morbo particulis salinis acidis luxuriare sanguinem, & genus nervosum, quæ cum particulis sulphureis massa sanguinis eliminantur, adeoque more sublimati cujusdam cuticulæ adhærent, sicut in tentamine sequenti conspicere fas est; sume aceti acerrimi q. v. super lentum ignem impone organo quodam communi, vas linteo raro cooperies, particulæ sulphureæ metallicæ una cum fumis acescentibus sublimabunt, & operculo forma sicca albescente adhærent, squamis impetiginosis parum discrepantes. His accedunt rationes sequentes, istis cœlorum plagis hic morbus præcipue grassatur, quibus particulis atmosphæra constipatur salsis, scilicet paludosis, & summa hujus morbi antidotus carne viperina consistit, cujus præcipua virtus acido infringendo constat, methodus medendi nititur catharticis, *acidulis viperarum* & millepedum præparationibus, cerevisiis antiscorbuticis mitioribus, antivenereis, nec non pectoralibus balsamicis. Historias plures recitarem, at in hoc casu nomina affigere forsan ingratum foret.

Phthisis a Rheumatismo Scorbutico.

Observatio I.

INter personas provectioris ætatis prope fluvios salsos habitantes hic morbus vernaculus appellari potest. E quorum numero Dominus *Ashton* de *Lea* prope *Preston*, Anno 92. me in auxilium vocavit, tunc temporis præter atrophiam universalem arenulis quoque propemodum confectus erat, per totum diem cruciatu immunis mansit, toro autem haud citius se commisit, quin *Hydra* nova revivesceret; insomnis per totam noctem frequenter decubuit, quandoque eo usque furoris morbus advectus est, circa mediam noctem, lecto quasi tauro *Phalaridis* aufugiit, & levaminis causa per horam unam vel alteram cathedra prope ignem se apposuit, appetitus prostratus erat, & vix nosocomium Skeleton quoddam magis visui objiceret. Calore & siti immunis fuit, nec ulla tussi afflictus fuit. In primis potionem sequentem præscripsi.

℞. *Decocti sennæ Gereonis* ℥iij. *syrup. de spina cervin.* ℥j. *diacnicu* ʒß. *crem. tartari* ʒß. *aq. lumbricor.* ʒii. *M. F. P. cum regimine sumend.*

℞. *Pulveris Ar. comp.* ℈vj. *florum sal. armon.* ℈ß. *animæ mortis Vigan.* ℈j. *extracti trifolii fibrini* ʒii. *conserv. cochleariæ, flavedinis aurantior. aa.* ℥ij. *cum s. q. syrup. e cortic. citri F. Elect. horis medicis julapio sequenti sumen.*

℞. *Aq. lactis alexiteriæ* ℔j. *gentian. compos.* ℥iij. *limac. magistral.* ℥ij. *lumbricor.* ℥j. *succ. expres. milleped. N.* 500. *sacchar. perlat. q. s. F. julapium.*

His deglutitis cerevisiam antiscorbuticam aperitivam institui, æstivo tempore acidulas *Larbricenses* ingurgitavit, & sanus evasit. Vere sequenti repellulavit virus, methodum similem præscripsi, altius autem veneno tincto systemate nervoso, conatus omnis irritus fuit; hinc post summos cruciatus, pedes, tibiæ, & femora tumuere, quapropter mortem adstantem pronunciavi; hinc vir probus, tunc temporis *populari Empirico* oppido *Prestoniensi* suo more medicinam factitanti (columnis scilicet oppidanis schedulis suis obtectis) *panacæis theatri* se commisit. *Medicaster circumforaneus* etiamsi *Atrophiam* in summo gradu adstantem conspiceret, nec morbum nec vocis quidem etymologiam cognovit, quin certam ac subitaneam medelam promisit, at brevi tempore fraus *fallentis* detecta fuit, post mensem etenim unum vel alterum fatis succubuit.

Observatio II.

Illustrissima Domina Domina *Fleetwood* de *Penwortham*, cum cachexia scorbutica diu laborasset, totam propemodum antiscorbuticorum *enclycopædiam* tentasset, parum autem levaminis recepit. *Thermas Bathonienses* adiit, conatus autem omnis adhuc irritus erat, eandem suasu viri celeberrimi Doctoris *Baynard.* Coll. Regal. *Londinens.* socii, tunc temporis herculeo successu, & summo ingenii cum acumine agro *Lancastriensi* artem Apollineam factitantis, *acidulas Eboracenses* adiit, has copiose per mensis spatium ingurgitabat, & sæpius septimana balneo isto frigido, *Saint Mungus* charactere insignito, se lavabat. Hinc dolores rheumatici & calor hecticus penitus debellati sunt, & per plures annos valetudini restituta fuit. Anno 90. recidivam passa est; rursus *acidulas* ingurgitavit, & morbus inducias passus est; vere autem repullavit virus, & jam particulis salinis saturato sanguine, indies vires labefactabant; tanta anorexia correpta fuit, ut a cibi usu vomitus in immanes incideret, & frequenter bilis æruginosæ copiam immensam eructaret, remediis quamplurimis incassum tentatis, indies sitis & calor hectibus eam affligebant, expuit phlegma viscosum cinereum, & quandoque æruginosum, asthmate postea correpta fuit,

fuit, hinc ſanguinis uncias aliquot a brachio ſumendas ſuaſi; ſanguis eductus craſſa pellicula glutine tenaciore obtectus erat, hinc alcalicis, volatilibus, pectoralibus, deterſivis, & antiſcorbuticis cujuſcunque generis incaſsum tentatis, rediit aſthmatis paroxyſmus, aphonia correpta fuit, & ſupremam clauſit diem; hoc notavi, poſt dominæ celeberrimæ ab *acidulis* & *balneis frigidis* per totum morbi decurſum ſolummodo quid levaminis acceſſit.

Phthiſis a Rachitide.

Obſervatio I.

IN hoc morbo tantopere vultus albeſcit, quod nive propemodum candidior infans, adeoque muſculi flacceſcunt, veſtimenti ad inſtar penduli cutis circumambit corpus, crura & pedes tantopere vacillant, corpori ſuſtentando inepta evadunt, durities planæ & amplæ abdomine frequenter interſperſæ, quæ idiomate vernaculo *Liver cake* audiunt; tuſſi corripitur æger, & quandoque diarrhœa. Febri lenta, & ſiti continua. In *medulla ſpinali* mihi fomitem morbi conſiſtere videtur, in hac quibuſdam illecebris ſpiritus animales irretiti, influxu debito ſpirituum privantur nervi ab ea ramificantes; hinc nervi & fibrillæ muſculares pabulo diurno orbatæ flaceſcunt, & conſequenter emaciat corpus; & incurvantur oſſa: in hac etenim tenella ætate, quod membra ſint firma & recta, neceſſe eſt muſculos membra circumambientes eſſe ſpiritu irriguos, aliter ex inæquali nutritione neceſſe eſt partes a ſitu naturali declinent; ſimiliter ad erectionem iſtius floris *Heliotropium* dicti *radii ſolares* requiruntur, quod detracto lumine ſolari vultu torvo & pendente terram deſpicit. Propter ſpiritus nimis parce fluentes albeſcit vultus, emaciat corpus, vacillant pedes, aceſcit ſanguis, hinc tuſſis, febris lenta, & quandoque diarrhœa, humores viſcoſi intra fibrillas muſculares extravaſati, durities prædictas conſtituere videntur. In infantibus methodus medendi conſtat ex linimentis nervinis, medicamentis volatilibus, ſpecificis, inter quæ prima jure *ens Veneris* & radix *Oſmundæ regalis* recenſeri debent. In adultioribus methodus medendi conſtat ex medicamentis chalybeatis, decoctis & cereviſiis aperitivis, aquis mineralibus acidulis, *balneis frigidis*, & id genus aliis. Methodo priori infantes virorum illuſtrium *Ambroſe Pudſay* de *Bolton Hale*, agro *Eboracenſi* Armigeri, & *Joannis Franc* de *Preſton* convaluere, poſteriori methodo ab ipſis orci faucibus *Edmundus Forde*, filius natu maximus *Lancelloti Forde* de *Kendale*, ſanitati reſtitutus fuit.

Phtiſis a fluore albo.

INtemperiem ſalinam ſanguine mutato, lentorum colluvie luxurians purpurea maſſa, hinc viſcoſa ſaburra ventriculis infarcitur, quapropter nec edulia aſſumpta recte concoquit, nec male concocta ſanguis aſſimilat; hinc fit quod magna chyli portio albo fluore præcipitatur, portiones aliæ intra pulmones ſubſidunt, hinc tuſſi corripitur æger, & ſputum ſalſum viſcoſum album copia prægnandi eructat. Intumeſcunt frequenter pedes; quod ſymptoma ab eodem ſalſedine ſanguinis deduci poteſt. Lenta febris gliſcit indies ex ſalino fermento ſicut mihi videtur orta. Eruptiones miliares per cutim univerſam frequenter interſperſæ ſunt, & lumbago doloroſa ſummopere torquet, albeſcit vultus, & caro indies intabeſcit, quæ ſymptomata per cauſam allatam facile explicari poſſunt. Methodus medendi conſtat in primis viis detergendis, maſſa ſanguinea invigoranda, & partibus continuo humorum fluxu totum amiſſis, conſtringendis. Remedia huc collimantia, ſunt emetica ſcillitica, cathartica, aperitiva, chalybeata, & balſamica parum aſtringentia. Ab his Sereniſſimæ quædam Dominæ oppido de *Preſton* & *Kendale* ſanitatem integram recuperavere.

Phthiſis a Chloroſi.

FOEminis quibuſcunque bene ſe habentibus a natura inſit fermentum quoddam internum a pubertate finita ad ſenectutis uſque lanuginem; hujus gratia per quemlibet lunæ decurſum ſolemnes ſuas evacuationes habent, ex quibus ſuppreſſis pleuritidem, peripneumoniam, rheumatiſmum, & phthiſin haud ſemel pullulaſſe notavi. Ab æſtuanti quodam animi deſiderio, & vitiato ventriculi fermento hæ ſæpiſſime ſuppreſſiones contingunt, qualis autem proſapia fermentum ſit menſtruale haud magis forſan a priori explicari poteſt, quam fluxus & refluxus Oceani *Cynthiæ* motum quaſi tot *ſatellites* obſervantes. At ne altum ſilentium profiteamur, liceat conjecturam proponere; Chloroſin grave quoddam animi deſiderium conſequi, amorem ſcilicet, vel mœſtitiam, omnibus in propatulo eſt, nec non appetitum diætæ cujuslibet obſcœnæ, cretæ ſcilicet, calcis, carbonum & id genus aliorum; Sanguinem in hoc morbo detractum ſemper glutinoſum inveni, & ventriculum viſcoſa ſaburra repletum, ex quibus opinari liceat, ex pathemate quodam graviori ſpiritibus nimium oppreſſis, vel circa quendam appetitum æſtuantem copia nimis prægrandi abſumptis, penu ſpirituum diurno privatur maſſa ſanguinis, ex quo fit quod particulæ ſanguinis tenaciores tardius motæ arctius cohærent & viſcoſæ fiunt, ſicut in tentamine ſequenti videre eſt.

℞. *Aq. & glutinis*, *q.v.* vaſe quodam ſuper ignem imponere, dum particulis igneis partes aquoſæ circumagitantur, officiunt quo minus particulæ tenaces cohæreant, & liquidæ manent, amoto autem igne, ſtatim viſcoſæ fiunt; pari forſan modo dum particulæ feroſæ & ſegnes in maſſa ſanguinis, vi ſpirituum circumagitantur, ſerum ſanguinis manet liquidum & lentoribus immune, æſtro autem amoto, ſpiritibus ſcilicet pathemate quodam nimium oppreſſis vel appetitu quodam nimium abſumptis, particulas ſegnes tardius movent, adeoque ſtrictius cohærent & viſcoſæ fiunt. Huic ſententiæ ſuffragatur clariſſimi *Sylvii* authoritas pag. 304. a mœrore autem ſolent humores reddi glutinoſi ac viſcoſi, maxime in tenui inteſtino, & quidem propter ſuccum pancreaticum idcirco factum auſteriorem; modus revera quo ſucci glandulares a quodam pathemate vehementi aceſcunt haud aliter icnographiam admittit, quantum ego conjectando valeo, quam liquores fermentiſcibiles ab ictu fulminis aceſcentes. Methodus medendi ſumitur a vomitoriis, catharticis amaris detergentibus, volatilibus, martiatis, & aquis acidulis naturalibus & artificialibus, hiſtorias pene infinitas recitarem; at brevitati ſtudens has omitto.

Phthiſis Chyloſa.

Obſervatio.

POſt febres cujuſcunque generis inter infantes præcipue hic morbus contingit, quapropter veroſimile videtur conflictu febrili ſpirituum penus ſummopere abſumitur, hinc in ſalinam dyſcraſiam degenerat maſſa ſanguinis, & veroſimile pars feroſa ſanguinis per ſalia coagulatur, adeoque lentoribus glandulæ meſenterii infarciuntur, quapropter in inteſtina regurgitat chylus, & ſi lacteæ totaliter obſtruuntur, emarceſcit corpus, intumeſcit abdomen, albeſcunt fæces, & gravi tuſſi laborat patiens; quandoque lacteæ totaliter haud oppilantur, & hinc fæces haud albeſcunt, intumeſcit tamen abdomen, & emaciat corpus propter lacteas quaſquam oppilatas; hoc ſymptoma frequenter notavi. Phthiſis hujuſmodi lento procedit gradu, tractu tamen temporis, glandulæ infarctæ meſenterii ſtrumoſæ fiunt, & quandoque glandulæ pulmonares, & in iſto ſtadio conclamatum eſt. Methodus medendi quæ mihi præ cæteris arridet, & quæ ſpem raro

aut nunquam abludit, modo sit in principio vel augmento morbi, sumitur a chataiticis aperitivis, inter quæ *Elixir Salutis* cæteris palmam præripit, diebus intermediis pilulas ex *trifolio fibrino*, *gum. ammoniaco*, & *anima martis*, instituo, nec non in adultis *Electuaria Chalybeata*, & *cerevisias pectorales* aperitivas, *ens veneris* & *radix osmundæ* regalis egregii sunt usus, & ubi vermium suspicio, *æthiops mineralis*, abdomen sæpius in die linimentis emollientibus & aperitivis illiniendum inculco, & gestare Sylvii Emplastrum carminans, opio omisso. Hac methodo, filia natu maxima Domini *Smith* de *Stalming Grange*, & fœmina *quædam* prope *Whitle-hill* habitans, sanitati restitutæ fuere. Plures recitarem; ad umbilicum autem jam ducere incumbit.

Hic est finis Phthisiologiæ Lancastriensis; redeamus jam ad ea quæ restant de Clarissimi Thomæ Sydenham Processibus integris, &c.

THOMÆ SYDENHAM DE PODAGRA.

Exeunte Januario aut incipiente Februario ingruit hora fere secunda matutina, dolore pollicem pedis ut plurimum occupante, quandoque vero calcaneum, suram, aut talum; mox sequitur rigor cum horrore & febricitatione aliquali, dolor gradatim intenditur, (de pari passu rigor atque horror recedunt) idque in singulas horas, donec tandem sub noctem ad apicem pervenerit, nunc tensionem violentam, nunc morsum canis rodentis, quandoque pressuram, & coarctationem exprimens, hinc præ exquisito dolore, nec linteorum superincumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concussionem ferre podagricus valeat; dolor non sedatur, nisi ante horam secundam, tertiamve matutinam (decurso scilicet nycthemeri spatio a primo appulsu) & jam leni madore perfusus æger somno concedit, a quo evigilans, dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernit. Sequenti die, forte etiam ad biduum, triduumve dolet nonnihil pars affecta, idque vehementius advesperascente die, levatur autem sub galli cantu. Intra paucos dies alter pes eodem dolore torquetur. Postquam utrunque pedem exercuerit dolor, qui sequuntur paroxysmi enormes sunt, tum quoad tempus invasionis, tum ob durationem, atque ex serie horum paroxysmulorum, constat paroxysmus, qui dicitur podagræ diuturnior breviorve, pro ægri ætate in iis qui vegetiores sunt & quos podagra rarius invasit, diebus sæpe quatuordecim, in senioribus, atque iis quos sæpius afflixit, duobus mensibus fere definit; iis vero, qui vel annis, vel diuturniore morbi mora fracti sunt, non prius valedicit, quam æstas jam adultior eam fugaverit.

Ad quatuordecim primos dies urina coloratior est, cum sedimento rubro, & quasi arenulis referto, alvus fere constipata est, *Appetitus* prostratio, rigor totius corporis sub vesperam integrum paroxysmum comitantur, recedentem paroxysmum excipit pedis affecti inter digitos pruritus vix ferendus; unde decidunt furfures, & pedes desquamantur.

Hactenus dolor pedibus tantum fuerit infestus; cum vero vel ab indebita medicatione turbatur podagra, vel ob diuturnam morbi pertinaciam corporis substantia quasi in morbi fomitem pervertitur; jam manus, carpos, cubitos, genua, aliasque regiones occupat, quandoque unum, pluresve digitos distorquens, fasciculo radicum pastinacæ similes eos reddit, motu paulatim privans, tandemque concretiones, circa articulorum ligamenta, tophaceos generans, cretam vel oculos cancrorum æmulantes, nonnunquam in cubitis tumorem subalbum ciet, fere ad ovi magnitudinem, qui sensim inflammatur cum rubore, nonnunquam femur occupans, sensum exhibet, quasi ingentis ponderis appensi, sine dolore tamen notabili, at genu exinde petens, id acrius urget, artus jam habet æger fere undequaque contractos, & impeditos, ita ut claudicet, & permoleste prorepit. Urina illam colore imitatur, quæ in diabete excernitur, dorsum, aliæque partes moleste pruriunt, maxime sub horam somni.

Post multos, dirosque cruciatus paroxysmi subsequentes (natura partim onere materiæ peccantis, partim senio oppressa) ægrum quoad dolorem clementius tractant, at loco doloris consueti, ægritudo quædam cum dolore ventris, lassitudo spontanea, quandoque etiam propensio ad diarrhœam superveniunt, quæ symptomata evanescunt, quoties articulos dolor fatigat, atque ita nunc dolore, nunc ægritudine, quasi alternatim lacessentibus, paroxysmus longas moras nectit.

Calculum renum in quamplurimis parit hic effectus.

Fœminas perraro infestat, easque, non nisi jam vetulas, & viragines, pueros quoque, & juvenibus minores vix adoritur.

Indicatio curativa in eo vertitur, ut coctioni consulatur, indigestionibus sublatis, seu fit per pharmaca, seu victus rationem, seu exercitationem, seu alia ex istis qualibet, quæ sex res non naturales indigitantur.

Venæ sectio, catharsis, ac diaphoresis scopum non attingent, licet iis qui *Renum* simul *Calculo*, & exinde orto *Mictu Sanguineo* laborant, non abs re erit semel in septimana, alvum *Manna* subducere, & singulis noctibus, post purgationem paregoricum exhibere.

Medicamenta, quæ prædictæ indicationi satisfaciunt, ea sunt, quæ moderate calent, & vel amaricant, vel linguam leniter feriunt, talia sunt, *Rad. Angelic. enulæ, fol. Absinth. cent. min. chamædr. chamæp. &c.* quibus addi possunt *Antiscorbutica* dicta, ut, *Rad. raph. rustic. fol. Cochl. hort. nasturt. Aq. &c.* quæ tamen parcius usurpanda veniunt, quia morbi fomiti aculeos subdunt, & calorem augent, præ istis aliis, quæ miti calore, atque amaritudine, ventriculum corroborant. Haud inutile est *Electuar.* sequens.

℞. *Conserv. Cochl. hort. unc. iß. Absinth. rom. flav. Aurant. an. unc. j. Angel. condit. nuc. moschat. cond. an. unc. ß. Theriac. Androm. ℥iij. Pulv. art. comp. ℥ii. cum s. q. Syr. Auran. f. Elect. de quo sumat. ℥ii. bis in die superbibendo seq. Aq. distillat. Cochl. v. vel vi.*

℞. *Rad. raphan. rustic. incis. unc. iij. Cochl. hort. M. xij. nasturt. Aq. becabung. salv. menth. an. M. iv. cort. aurant. No. vi. nuc. mosch. cond. No. ii. cerev. Brunsvicens.* ℔*xii.* destillentur organis communibus, donec solummodo ℔*vi.* aquæ eliciantur pro usu.

Hæc autem remedia *digestiva*, constanter, atque omni adhibita diligentia, assidue usurpanda, & in *Paroxysmorum* intervallis præcipue in usum revocanda sunt.

Mediocritas ea in cibo observanda est, ut neque plus alimenti ingeratur, quam ventriculus concoquere valeat, neque e contra nimia abstinentia, partes ea proportione alimenti defraudentur, quæ earundem robur & vigorem sustinere potis est. Quoad qualitatem autem ciborum, ægri palato consulendum est, & unica ciborum specie singulis pastibus vescatur, de cæteris, dempta carne, pro libitu comedat, modo nec acria, nec sale condita sint, nec aromatis. Prandere tantum expedit, loco autem cœnæ indulgeat sibi haustum cerevisiæ alicujus tenuioris, quo calculi concretio impediatur.

Liquores optimi sunt, qui neque ad vini generositatem ascendunt, nec ad aquæ debilitatem, ne frigore suo lædant ventriculum, deprimuntur. Hujusmodi est *Cerevisia tenuis Londinensis*, aut multa aqua cum pauco vino permixta; aqua autem pura & cruda periculosa est; cum autem universa fere corporis substantia in podagram degeneraverit, a liquore quocunque fermento quantumvis levi, & tenui abstineat, & utatur *Decocto Diætetico ex Sarsa*, *in remediorum formulis descripto*, ubi primum a paroxysmo convaluerit, per reliquum vitæ cursum.

Sin autem æger a longo, & nimio liquorum inebriantium usu, vel ab ætate provectiore, vel denique præ nimia debilitate, cibos absque vino nequeat concoquere, in pastibus haustum vi Hispanici sibi indulgeat, *Apozema Diæteticum* abdicans.

Æger

Æger, maxime hyemis tempore, mature lectum petat, diluculo exurgat, animus sit tranquillus, nec nimis intentus studiis, & rebus seriis, cæteris vero omnibus, excitatio corporis quotidiana, facile palmam præripit, quæ moderata sit, & perseverans, nullo autem modo justo vehementior; quoad exercitii genus, quoties nec grandior ætas, nec calculus intercedant, reliquis præfærenda est equitatio constans, ac assidua aere salubri, aut vectio in curru.

Veneris lenociniis ne indulgeat. Remedia externa nulla adhibenda.

Quamvis nihil magni in paroxismo tentandum sit, conducet tamen fortasse per aliquot dies, ubi primum a morbo corripitur a carnibus abstinere, jusculo uti avenaceo, aut alio pari alimento; sin autem spiritus animales ataxiam concipere apti sunt, non expedit a carnibus abstinere diutius quam ventriculus earum usum aversetur, ne quid autem vel in quantitate, vel in qualitate ciborum aut potus peccet.

Symptomatibus iis occurrendum est, a quibus æger in paroxysmo de vita periclitatur, horum maxime familiare est, ventriculi languor, cum ventris torminibus, tanquam a flatu, hoc in casu, nihil æque votis respondet, ac vini Canarensis haustulus subinde deglutitus, exercitio utatur æger; sin autem symptoma, inducias haud ferens, mortem minitetur, modo caput malum non impetat, ad *Laudan.* statim confugiendum, *viz. gutt. xx.* in haustulo *Aq. Epidem.* & in lecto ad quietem se componat; hac ipsa methodo se ab imminenti morte liberavit Author clarissimus, ubi ex errore aliquo, circa res sex non naturales, in ingentem ventriculi ægritudinem incidit, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore; artus interim, ex retrocessione materiæ podagricæ, doloris erant expertes, ac ad motum plus solito habiles; Congium nempe unum liquoris possetici, vel cerevisiæ tenuis devorabat, & quamprimum totum per vomitum rejecerit, Vini Canar. haustulum, cui instillatæ fuerint *Laudan. liq. gutt. xvii.* sumebat. Quod si huic remedio symptoma non cedat, sudor provocetur, methodo & medicamentis huic usui dicatis ad biduum, triduumve, mane & vesperi per duas tresve horas continuas.

Si autem metastasis fuerit materiæ peccantis in pulmonum lobos, liberatis artubus a dolore, & tumore, tractandum est hoc symptoma, pari modo ac peripneumonia absoluta, venæ sectione scilicet repetita, diæta, & remediis refrigerantibus, & incrassantibus, purgandus est insuper æger, inter venæ sectiones, potionibus lenientibus, sudoris autem provocatio obest.

F I N I S.

INDEX MORBORUM,

Quorum Curatio in Processf. Integr. &c. habetur.

A

DE Abortu præcavendo. Pag. 236.
Ambustis. 239
Angina. 231
Apoplexia. 233
Asthmate. 240

C

Canis rabidi morsu. 240
Chlorosi. 239
Cholera morbo. 235
Cholera sancti Viti. 233
Colica Biliosa. 234
Colica Hysterica. 235
Colica Pictonum. ibid.
Contusionibus. 240

D

Diabete. 238
Diarrhœa. 234
Dysenteria. ibid.

E

Epilepsia Puerorum. 238

F

Febre Stationaria. 227
Febre Constitutionum variarum. 226
Febribus a dentitione ortis. 239
Febre Depuratoria. 226
Febre Erysipelatosa. 230
Febre Hectica Infantum. 239
Febre Intermitt. 228
Febre Pestilentiali. ibid.
Febre Scarlatina. 229
Fluore Albo. 238
Furfure sive Porrigine capitis. 240

G

Gonorrhœa virulenta. 237

H

Hœmoptoe. 239
Hæmorrhagia narium. ibid.
Hæmorrhoidum dolore. ibid.
Hæmorrhoidum fluxu immodico. ibid.
Hydrope. 236
Hypochondriaca affectione. 227
Hysterica passione. ibid.

Ictero. 239
Iliaca passione. 235

L

Lochiorum fluxu immodico. 236
Lochiorum suppressione. 236
Lue Venerea. 237

M

Mania communi. 239
Mensium fluxu immodico. 235
Mensium suppressione. 239
Mictu sanguineo a renum calcul. 234
Morbillis. 231

N

Nephritico Paroxysmo. 233

O

Ophthalmia. ibid.

P

Paralysi. 240
Peripneumonia notha. 230
Phthisi. 240
Pleuritide. 229
Pruritu ferino. 230
Punctura tendinis. 239
Podagra. 251

R

Rachitide. 238
Rheumatismo. 230
Remediorum formulis. 226

S

Scorbuto. 241

T

Tussi. 240
Tenesmo. 234
Tussi puerorum convulsiva. 239
Tabis descriptio & cura. 241

V

Variolis. 231
Ulcere Vesicæ. 240
Vomitu sanguinis. 239
Uteri procidentia. 233

ADMO-

ADMONITIO.

Ne quid desit eorum omnium, quæ super Constitutionibus Epidemicis hactenus in Ephemeridibus Germanicis & alibi vulgata sunt, hic, quamvis extra ordinem, adjiciemus, tum ea quæ in hoc argumento, de annis 1697. & 1698. fuere scripta, quæque a nobis proprio loco omissa sunt, tum alia omnia, quæ ab anno 1701. ad annum usque 1717. in variis Germaniæ locis fuere observata, quæque ad manus nostras non prius pervenerunt, quam opus nostrum ad finem prope deductum esset.

HISTORIA EPIDEMICA GERMANIÆ.

Constitutio Epidemica Augustana An. 1697.

DN. D. LUCÆ SCHROECKII,

Academ. Cæsar. Leopold. Naturæ Curiosorum Præsidis.

QUam Morbona Anno elapso ad finem vergente quietem Medicis Augustanis concesserat, multam hoc quoque continuaverat, ita ut licet morbi aliqui epidemice Urbem infestarent, raro tamen multos invadere deprehenderentur. Morbilli in primis & variolæ tum benigniores, tum confluentes, gravibusque symptomatibus stipatæ, puerilem æque ac juvenilem ætatem invadebant, & cladem iisdem inferebant. Dn. G. mercatoris filiolus novem annorum, cum variolas feliciter superasset, paulo post mense April. in tres etiam sorores fratremque octo annos natum contagium derivaverat; inter quas sororcula triennis, ad medicamenta sumenda difficilis, atque pustulis non adeo multis licet laboraret, ob crassæ lymphæ bronchia obviscantis abundantiam gravius respirans, nec non cephalalgia intensa, cum subsequo ex aure dextra purulenti humoris, parciori tamen effluxu tentata, accedentibus convulsionibus sensim defecit; in altera autem sorore, decimum ætatis annum agente, non admodum ægrotare visa, variolæ quidem plurimæ, nec difficulter prodierunt, nulla tamen arte, in justas pustulas extolli atque suppurari recusarunt, ut & ipsa tertia hebdomade objerit; tertia vero soror sedecim annos nata, atque confluentibus variolis obsita, de intenso totius corporis ardore, quem & ipse rubens cutis color testabatur, potissimum conquesta, feliciter emersit; cumque ipse frater, qui variolas discretas mediocri numero efflorescentes, nec symptomatum aliorum concursu graves licet pateretur, decimo tamen a decubitu die, magnam narium hæmorrhagiam subiit, quæ per quatriduum subinde recurrens, variolarum tamen neque ad interiora ingressum, neque mortem induxit, sed temperatiorum emulsionum post usum cessavit, quam, variolis jam exsiccatis, icterus plurium dierum excepit, a quo jusculis, herbis recentibus bellidis &c. medicatis sensim convaluit.

Pleuritides etiam veræ, & peripneumoniæ, in principio si negligebantur, senibus in primis funestæ; quin & catarrhi graviores faucibus molesti, ac fere suffocativi, tussesque humidæ notabantur: in illustrissimo quodam Barone fauces constringebantur, ut suffocationis in periculo versaretur, cui elixir proprietatis Claud. cum spiritu cornu cervini mixtum præsentaneam opem præstitit, & recurrentem aliquoties insultum potiuncula laxativa, subductis serosis viscositatibus, penitus abegit. In aliis decocta herbæ veronicæ, radicis liquiritiæ, seminis anisi &c. aliaque serum stagnans dissolvendi vi pollentia, & quæ illius abundantiam blande eliminabant, laxativa se commendarunt. Nonnullis facta serosæ materiæ in ventrem inferiorem metastasi, cum subsequa diarrhœa, aut febre tertiana, morbus fuit solutus; quidam virili in ætate constitutus, cum faciei intumescentiam, intenso calori, cephalalgiæ & virium debilitati junctam incidisset, paulo post, a propinata bis sudorifera potione, cessante tumore atque dolore, serum peccans inde per anteriorem corporis partem defluere, scrotumque in molem insignem extendere sensit, eodem tamen tumore, post propinatum binis solum vicibus diascordium Fracastorii, albumque sicciorem per folia sennæ prunorum Damascenorum decocto infusa reseratam, a cataplasmate ex resolventibus & discutientibus pulveribus cum lacte coctis parato, facile iterum evanescente.

Ut porro arthritides vagas, ischiadicos dolores in Anni præcedentis exitu memoratos, & hucusque urbem infestantes taceam, febres etiam ardentes in pustulosas sæpe & maculosas efflorescentias, non absque malignitatis aut contagii nota, & cum dorsi præcipue ac capitis magno dolore in principio conjunctas, abeuntes; præcipue autem, præter erraticas, quotidianæ ac tertianæ notabantur; quæ cum primum invaderent, continuatum in aliquibus metum, vehementi suo calore, cephalalgia, deliriis ac virium debilitate, incusserant; brevi autem tempore, a propinato, varia sub forma, chinchinæ cortice, & sine quo difficilis ac fere frustranea reddebatur cura, interposito quandoque blandiorum evacuantium usu, absque recidivæ metu, ni gravis in diæta error committeretur, recesserant; prout nec continuæ febres, bezoardicis & diaphoreticis continuatis haud immorigeræ, perfectam sanitatem semper admittebant, nisi superstitem vitiosæ lymphæ abundantiam, ventriculo in primis atque intestinis molestam, in fine morbi lenitivis commode educere studuissent. Nobil. Matrona, floridæ ætatis, sanguineæque constitutionis, in fine secundi mensis gravida, post cibos concoctu difficiliores ingestos, in tertianam incidit, cum permolesto tensivo dolore, a quo, post biduanum specifici stomachici Poteriani usum, pulveris Peruviani scrupulum unum in tantillo vini Neccarici rubri subastringentis, mane & vesperi per duos dies sumpsisset, libera quidem evasit; insignem vero uteri hæmorrhagiam, cum abortus periculo incurrit, quæ tamen a coralliorum rubrorum pulvere tum solitario, tum lapidi hæmatiti ac terræ sigillatæ commixto, successive exhibito, imperata simul quiete, sensim cessavit, alvo interea sicciori & flatibus gravata, cibis lubricantibus minime, foliolis autem sennæ parva quantitate decocto prunorum Damasc. infusis, obsecundante, partu vero filiorum justo tempore sanum & vegetum excludente.

Pluribus ophtalmiæ, & genarum non tantum œdematosos tumores, modo indolentes, modo odontalgiæ, in ulcuscula buccarum interna aliquibus terminatæ, juncti, molestiam magis quam periculum creverunt, sed parotides etiam glandulas, modo in uno, modo utroque latere, cum præcedanea febrili effervescentia, in pueris quandoque ad delirium usque spiritus magis mobiles exagitante, lymphæ lentescentis stagnatio, M. Majo occupaverat; nec catarrhosæ capitis & pectoris gravedines M. Junio omnino aberant. Ophthalmiæ ardorem nihil felicius quam vini spiritus linteolo exceptus & impositus compescebat. Parotides autem, juxta cum diaphoreticorum usu, emplastrum malacticum August. simplex discutiebat.

Infirmitatibus hisce, quæ a seri stagnationibus ac coacervationibus, nec non ob sufflaminatam insensibilem transpirationem, variarum impuriorum particularum

larum inquinationibus commode derivari amant, producendis frigida aeris inclementia, & postea inæqualitas plurimum contulisse videbatur; cum enim primus Anni mensis frigore, admodum quandoque intenso, crebrisque comitato nebulis, infestus esset, quas M. Februario frequentes nives, præter frigoris continuationem, vespertinis autem horis remissionem excipiebant, Martius & Aprilis principium inconstantia sua modo nebulas, pluvias, nives, modo serenitates, aeris temporem frigusque produxerant; usque dum sol ad Tauri signum propius accedens, amœnioris veris spem faceret, inque Majo calores æstivis fere æquales primo excitaret, quos tempestates non infrequentes, nobis equidem per Dei gratiam clementiores, viciniæ autem nostræ, atque remotissimis etiam in locis, in primis die 21. st. n. grandine insolita (nobis equidem e longinquo saltem comparente) admodum damnosæ sequebantur; quam intemperiem succedens zephyri vehementia, d. 27. nivem copiosam adduxerat, aeremque postea ad pruinas matutinas usque, in fine Maji, sub crebriori euri flatu, ac cœli serenitate refrigeraverat; cum cæteroquin temperatior aeris status & grata caloris variatio M. Junio nihil inconsueti corporibus nostris inferret; accedente præterea crebriori ventorum alternatione, qui modo ab orientali, modo occidentali in primis plaga urbem huc-usque perflaverant, terramque a pluviis licet multoties madefactam iterum exsiccaverant, quin & simul continuo isto aeris motu plurima morborum miasmata discusserant.

Nec aliam æstas faciem induerat. Sole autem Leonis signum percurrente, frigidiusculam frequenter auram, & crebriores pluvias, messis collectioni multum damnosas, zephyrus adduxerat; quæ ipsa temporis constitutio, præsertim horæorum fructuum abundantia cum daretur, diarrhœas non paucas, minus tamen periculosas aut refractarias pariebat; usque dum Sol Virginem tenebat, ubi meridionalis ventus nubila discutiens, serenius, vespertino tamen & matutino frigore horridiusculum cœlum reddiderat. Cum æquinoctio tamen autumnali crebriores zephyri impetus plurimas denuo pluvias, frigore comitatas, adduxerant: quæ pluviosa, ventosa & frigida facies usque ad Solis in Scorpionem adventum continuaverat; ubi sub ulteriori varia ventorum alternatione, frigida aeris intemperies, quam Sole Sagittarii signum ingresso, diuturnæ nebulæ & postea crebriores nives comitabantur, nec non circa hyemale solstitium pluviæ ac temperatior aura exceperant; finem autem Anni frigidus ac nebulosus aer clauserat.

Interea variolæ, quamvis malignitate carere visæ, atque odontalgiæ nunquam recesserant; ante æquinoctium autumnale febres etiam quotidianæ & tertianæ, nec non tusses humidæ æque ac convulsivi quid habentes contumaciores, in puerili præcipue, sed adulta quoque ætate, nec non post æquinoctium rheumatismi ad brachia, atque senescente Autumno febres petechiales notabantur, quin & ischiatica passio, cum præcedaneo vel comitante circa os sacrum dolore, haud infrequenter occurrebat; quæ etiam extra urbem infesta erat, quin multis in Sueviæ locis plurimos excruciare ferebatur.

Odontalgiæ quidem majorem pene incolarum partem affligebant, ut raræ in civitate domus essent, in quibus malum hoc non inveniret hospitium; a medicamentis vero serum ex corpore subducentibus, ac præterea spiritus ferocientes demulcentibus opiatis, noctu parva dosi successive exhibitis, certius, quam aliis artificiis, expelli aptum: qui vero dentium ab evulsione lenimentum speraverant, pertinaciorem ut plurimum dolorem experti fuerunt.

Rheumatismos ad brachia, in quibus nec rubedo nec tumore notabatur, capitis dolor aut gravedo prægressa, a seri ex cerebro in nervos decubitu, productos fuisse indicabat; quorum difficilis erat cura, quæ etiam reiteratio laxantium ab usu promptius, quam sudoriferorum successerat; externe autem crebriori spiritus vini camphorati aut similium inunctione symbolum conferente.

Qua ipsa etiam methodo coxarum dolor tractari volebat, a simili in nervos seri abundantis translatione dubio procul ortus, præcipue cum illum ab ossis sacri regione potissimum principium sumpsisse, ex ægrotorum relatione constiterit.

Febres petechiales minus erant lethiferæ, pleuritides ut plurimum in principio mentiebantur, dolore capitis semper, deliriis tamen nunquam, vel rarioribus infestæ. Sic vir quadragenario major; J. C. S. melancholici temperamenti, d. 22. Novembris st. n. subito horrore cum calore alternante, intensa cephalalgia, vigiliis, virium prostratione, lateris sinistri dolore punctorio, & appetitu prostrato prehensus, tincturam bezoardicam sumpsit, sine ullo levamine. Die morbi tertio vocatus, potionem diaphoreticam ex diascordio Fracast. sale cornu cervi volatili, & pulvere rubeo Pannonico duabus vicibus sumendam præscripsi; nox inquieta, d. quarto horror & dolor lateris remisere, capitis vero erat tolerabilior, urina paulo minus tincta quam præcedenti die, idem medicamentum mane continuavit, vesperi ad alia nauseabundus, tincturam bezoardicam solam admisit, nocte quietiore subsequente; d. quinto eadem, sitis adaucta, quam aqua pomis citriis medicata, demulcebat; tincturam continuavit, quam tamen postea sibi nocere imaginatus est; successit tussis sicca, molesta, fortasse a potu frigidiore; nox inquieta, d. 6. dolor in capitis tantum dextra parte recruduit, tantus, ut nec manus attactum ferret, ab imposita vero herba recenti rutæ, cum baccis juniperi contusis, atque inter sudandum (quæ continua diaphoresis, sub temperato aeris regimine) per bolum ex diascordio, sale C. C. vol. & antimonio diaphoretico, quavis sexta hora exhibitum, sensim promovebatur) cum halitum quasi aliquem ex aure dextra erupisse sensisset, remisit; die 7. in meliori statu versabatur, urina minus tincta & petechiales maculæ cum intermistis plurimis pustulis aqueis in collo, pectore & dorso erumpebant, sicque successive alias etiam partes d. 8. 9. 10. occupabant; quas, earum ante ignarus, d. 11. in manibus etiam obortas cum conspiceret, valde contristatus inde & perterritus fuit; urina quoad colorem naturali similis, noctu largiori rivo effluxit; d. 12. tussicula continuavit, sitis intensa, urina maxima in quantitate, & longe ultra potus sumpti mensuram excernebatur, aquea prorsus, cum summa virium prostratione; unde vinum sive succum cydoniorum saccharatum aqua dilutum bibere vesperi jussus est: cuncta male inde mitigari visa, nocte etiam quiete succedente, calori interea adhuc gliscenti moderato bezoardicorum, & tandem unicornu marini matutino ac vespertino usu obviam ibatur; die 16. noctu sudor magnus cum totali morbi cessatione erupit.

Mulierem juvenculam, J. L. tertio mense gravidam, eadem symptomata d. 21. Novembris invaserant, altero die meam opem domi tantum desideravit; d. 4. ut ipse accederem rogatus, magnum sanguinis æstum & præcordiorum angustiam adesse observavi, dolor lateris erat remissior, urina tincta, sed copioso viscido sedimento referta, vesperi & noctu aliquoties narium hæmorrhagiam moderatam patiebatur; d. 5. dolor capitis tolerabilior, cor liberum, vesperi dolor colicus; qui d. 6. a sumpto amygdalarum dulcium oleo, & vino subsecuto vomitu cessavit, remanente tamen stomachi ardore; petechiæ apparent; nox insomnis; sed alvus soluta; d. 7. stomachus pacatior, noctu parum deliravit; d. 8. somno, quamvis interrupto nonnunquam fruebatur; d. 9. nonnihil cibi sumpsit, sicque continuans, d. 13. vesperi cibo se replevit, unde appetitus denuo prostratus; cæterum d. 14. satis commode vixit, sumptaque tinctura bezoardica, quam aliquoties per morbi decursum, (juxta cum temperatiorum diaphoreticorum, alexipharmacorum, uti pulveris rub. Pannon. specier. diacret. Mynf. &c. usu adhibuerat) noctu alvus cum torminibus soluta est; petechiæ sensim dispatuerunt; e contra febris quotidiana, vesperi calore infesta successit, quam chinchinæ infusum, cum aqua cichorii factum, post colaturam paulatim ebibitum, brevi profligavit; ipsa ægrota postea debito tempore puerpera feliciter reddita.

Virginem N. J. unum supra viginti annum natum, eadem

eadem febris, similibus symptomatibus stipata, d. 24. Novembr. occupaverat, præterquam quod dolor pleuritico similis non adesset, hypochondrium vero sinistrum doluerat; sumpsit ex matris consilio purgans, quæ d. 3. meam opem domi imploravit, cui potionem diaphoreticam bis sumendam ordinavi; d. 4. ipse eam visitans, petechiis & pustulis totam maculatam, cæterum melius se habentem deprehendi; & cum diebus sequentibus quatuor, tincturam bezoardicam, reliquis medicamentis fastiditis, diligenter sumpsisset, d. 9. ob alvum constipatam supra memoratum infusum sennarum bibit, a cujus usu circa vesperam ingentem quantitatem excrementorum pituitosorum, sanguini & puti permixtorum unica dejectione emisit, sicque protinus convaluit.

Constitutio Epidemica Augustana Anni 1698.

Laudatissimi D. D.

LUCÆ SCHROECKII.

ANni principium equidem aura temperatiori, pluviis stipata illuxit, paulo post tamen nivosum & frigore horridum comparuit; & quamvis mitiorem interdum temperiem, atque post Februarii initium zephyrus pluvias adduceret, mox tamen eurus nives & frigus intensius reduxerat, usque dum circa æquinoctium vernale, zephyrus vehementer spirans crebriores pluvias concitaret, alternante subinde cum ipso euri impetu, utroque autem terra imbribus sæpius irrigante, sicque ad finem usque Maji, qui ideo, ut passim alibi in remotioribus etiam locis, frigore horridiusculus comparuit, continuante.

Interea pauci ægrotabant; tusses tamen graviores ac contumaces, nec non pleuritides, nonnullis ob vehementiam lethales, variolæ, febres continuæ, paucæ malignæ, icterus, (cui martialia medicamenta, acidulæ Egranæ, essentia mineræ Martis Hass. opitulabantur) ob aeris inæqualitatem sparsim notabantur.

Circa Solis autem in Taurum ingressum febres tertianæ, intenso circa scrobiculum cordis compressivo, in regione etiam dorsi opposita molesto dolore, cephalalgia, interdum & vomitu stipatæ, plures invaserant, sed a sumpto purgante, & chinchinæ parciori etiam dosi facile curatæ; Virgo viginti annorum, eadem prehensa, a frigidæ potu die morbi sexto, cessante febre, mox sinistri lateris sævum punctorium dolorem cum febre acuta, sputoque cruento incidit, quod in purulentum die octavo morbi mutatum, sumpta binis vicibus olei amygdalini recenter expressi dimidia uncia, copiose per alvum fuit ejectum, sicque cessante tussis ferocia, & calore præternaturali (cui antimonii diaphoretici larga dosi obviam ivi) ab iterato dicti olei usu, die nono convaluit.

Post tot tandem pluvias cum jamjam Junius appropinquaret, serenior aura comparuit, caloreque fortiori terram iterum exsiccavit, Cereri autem & Floræ Bacchoquæ vires crescendi attulit; quæ serenitas, a pluviis tamen sæpius interrupta, calorque toto mense illo continuarunt: Julius vero crebrioribus imbribus & nimbis, zephyri vehementia subinde comitatis, infestus successit; quam humidam aeris constitutionem Augustus etiam mensis induit, frigoreque insolito, sub euri dominio, austeriorem reddidit, ut ita messis non tantum serius inciperet, sed non exiguo etiam in periculo correptionis versaretur, quam tamen blandior cœli facies, post Solis in signum Virginis progressum, satis exoptatam in vicinia nostra reddidit, ut quæ subsecuta fuit annonæ caritas, non tam Cereri deficienti, quam ad commune aliarum regionum exemplum compositæ, impiæ institorum avaritiæ imputari debuerit. Inclementior autem September, præter multiplicem ventorum variationem, diversam etiam aeris temperiem, ut plurimum tamen humidam & frigidam produxerat, donec d. 5. Octobr. st. n. Sol discussis nubibus, decendio sereno nos reficeret: postea tamen austerior Favonius cum aeri pluviis iterantibus multum frigoris impressisset, November præmaturum hyemis adventum dabat, crebrioresque nives spargebat, ita tamen ut varia tempestas subinde intercurreret, nebulis, pluviis, serenitate, ventisque modo ab occidentali, modo orientali aut meridionali plaga spirantibus molesta, atque hyemale usque ad solstitium continuans; quo præterlapso, zephyrus vehemens, pluviis stipatus, temperatiorem aerem effecerat.

Interea, mense nempe Junio & præsertim Julio, morbilli puerilem ætatem invaserant, perplurimosque lecto affixerant, non adeo difficulter tamen, temperatiori sub regimine, & absorbentium dictorum ac diaphoreticorum blandorum, pulveris rubei Pannon. oculor. cancr. &c. usu curabiles; donec sub æquinoctium autumnale plane disparerent. In non paucis quidem hectica dispositione, tussique pertinaci, sive ob diætæ errores, sive præexistentem acriorem sanguinis constitutionem superstite, diligentiori tamen sanguinem contemperantium usu, non neglectis, ubi opus, laxantibus, & quæ vermibus, quorum vestigia non raro notabantur, resistunt, tandem devictæ. Licet crebriora quoque funera puerilia numerare tum temporis datum fuerit, non tam mortis, nostrorum Medicorum artem haud adeo eludentis, malignitati, quam incuriæ potius, vel perversæ muliebri sapientiæ, aut medicastrorum imperitiæ adscribenda.

Cæterum rariores apud nos hoc tempore ægrotabant alii, nec epidemicorum morborum tyrannis major notabatur. Julius quidem febres quotidianas, tertianas, catarrhos pectori molestos; Augustus colicas, dysenterias; September præter cruentos hoc fluxus, variolas majores, ulcerosas, (*Schafblateren* nostratibus dictas) Octobris initium stranguriæs seniles; adultus, cum subsequis Mensibus, pleuritides veras ac spurias; December catarrhos ad fauces ruentes (morbos omnes ex coacervata in sanguine sensim per tot aeris anomalias, frigidas præsertim & humidas, viscidiori lympha ortos, quæ tandem per varios in diæta errores hic vel ibi stagnabat, aut etiam eandem ob causam, vel sponte in orgasmum concitabatur) alebat, non adeo multi tamen eorum impetum experiebantur. Febres interdum præcipitantibus sic appellatis, chinchinæ autem parciori etiam dosi sumptæ facilius; catharrhi continuato expectorantium usui, non posthabita, quæ sæpe conjungebatur, febris intermittentis cura, & corpore semper blande evacuato, cedebant; colicæ, quæ flatuosa quidem dici merebatur, non sine convulsiva tamen labe erat, atque ideo lumborum conjuncto dolore & urinæ suppressione nephritidem simulabat, demulcentia & potissimum laxantia, sive ore sumpta, sive clysteris forma adhibita; dysenteriæ, tormentillæ vel catechu essentia aut extractum, cum pauco opio maritatum, & parca dosi sæpius assumptum, medebatur; variolæ benignissimæ, cum febrili tamen calore, vehementiori quandoque, paucarum tamen horarum spatio finito, invadentes, ulla fere sine medicinæ ope sensim sponte exsiccabantur; stranguriæ illæ, quæ visciditatem lymphæ in primis corrigunt, perque urinarios meatus educunt, uti essentia carminativa Wedeliana, spiritus nitri tincturæ cortic. aurantior. mixtus &c. Pleuritidi vero nostris in pharmacopoliis usualis pulvis, cum antimonio diaphoretico, lapillis gammarorum &c. medelam conferebant.

Constitutio Epidemica Basileensis Anni 1698.

D.D. JOANNIS JACOBI HARDERI.

MEnse Febr. sub finem, cum brumæ alias rigorem adhuc experimur, sol calore suo primi veris delicias præcociter sperare fecit, quas cum Aprili dehinc, tempore destinato optabamus pleniores, amarulentas reddidit sævientis Eoli frigus, nivalisque ingruens tempestas, in Majum usque continuata, fructuum nociva pestis, nec tamen variolæ, quæ non modo tenellam, sed etiam adultiorem ætatem frequentissime infestabant, funestæ fuerunt apud nos, contra quam Stutgardiæ vidimus & audivimus, ubi complures materiæ malignitas, prærmaturæ morti tradidit. Ingruentibus hinc pertinacibus, copiosisque pluviis, etiamsi sol desideratissimo suo calore, terram reliquis mensibus fovere studeret, usque tamen aquarum depluentium cohortes, ejus igni offecerunt, inde September efficaciam illius tam necessariam, magis experiebatur quam Augustus, uvæque minus maturæ, Octobri mense, infortunium tantum graviter luerunt, dysenteria non tam apud nos, quam in vicinia rusticam gentem crebro exercente.

November circa sui initium, candida nive arva utcunque tegebat, brumæ aliquali rigore, per octiduum, durante, quam mox intempestivus calor, udosus, cum plu-

pluviarum copia excepit, ad finem ejus tantum non durans pleuritidis, febriumque continuarũ hic illic genitrix.

Mense Decembri crescente luna, etiam brumale frigus intendi ac durare cœpit, parili subitaneo udoso ac pluvioso calore, præter votum ac expectationem, scenam dehinc mutante, neque tamen morborum exitialium frequentiæ, annus iste, vere anomalus, ferax fuit.

Constitutio Epidemica Berolinensis An. 1697.

D. DOCT. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP

von der Mullen.

JAnuarius Styli Gregoriani, gelu nonnunquam satis rigido, borea ut plurimum flante, pauca nive quandoque interspersa cœpit, quod ad quintum usque duravit, tunc succedente cauro paulum triduo continuo regelascens, 19no gelu redintegravit, & 21mum si exceperis, tolerabiliorem, ut & 28vum vulturno spirante remittentem, ad ipsum usque finem, ac subsequentis *Februarii* 9num continuavit. A quo tempore rigor ille remisit, atque blandiori æthere, nonnunquam apprime amœno, gelu interpolavit, ad 20mum usque, qui frigore rigidiore recrudescente, noctu præsertim, de die vero parum mitescente, ad finem ac porro quintum usque *Martii* transiit. A quo rigore paulatim dæseviente, mitiora tempora veris prodromos, nebulas pluviis & fudo intercalatas tulere, ad 14tum usque verna, sed ephemera serenitate & amœnitate commendabilem, succedente cum vulturno nubilo & horrido triduo, sed pluribus ad 24tum usque suavioribus pensato. Hic 24tus repedante vulturno variam & ingratam Aprili alias familiarem aeris intemperiem tulit, frigore pluviis, nive quandoque & grandine, nocturno quoque gelu nonnunquam distinctam, ad 30mum usque adeoque ultimum durante sparsa noctu nive copiosa, a succedente diurna serenitate ac aliquali amœnitate rursus colliquata notabilem, primum sic trimestre grato fine terminantem.

Morbi hoc trimestri non adeo frequentes aut populariter grassantes fuerunt, nisi forte ob variabile gelidum initio & horridum, humidum postea plerunque & tempestuosum cœlum, catarrhos quis aut tusses febribus ut plurimum comitatas huc trahere velit, defluxiones in uvulam & tonsillas, præteriti anni defluxionibus molestia & pertinacia analogas; Prætereaque pleuritides nonnullas, variolas interspersas, paucos adultos, plures infantes adorientes, malignas quasdam ac periculosas, benignas plures, paucas lethales. Paralyses item & apoplexias quibusdam exitiosas, arthritides vagas scorbuticas, ut & febres varias, quandoque & acutas & continuas, ex anthematis etiam scorbuticam malignitatem testantes.

Aprilis temperato sed pluvioso facto exordio, unico interposito sereniori die, nimirum secundo ad 9num usque nocturno gelu, diurnisque nymbis ac imbribus horridum processit. Postea amœniore paululum cœlo, noctibus tamen adhuc gelidis, quandoque & nivibus, pluviis ac ventis quibusdam variato, ad 19num transiit amœnitate verna & serenitate sero stabili cum succedentibus, 23tio solum frigido ac procelloso excepto, ad 30mum usque adeoque ultimum mensis; abblandientem.

Successit *Majus* frigore moderato, interdum tamen, initio præsertim borea interspirante, rigidiusculo. Postea sereno cœlo admixtis licet sub finem præcipue nonnullis pluviolis sic satis amœnus & ad fertilitatem, 31mum eumque postremum, grandine nimis asperum & nocivum si dempseris, pronus.

Huic rursus *Junius* pari fere amœnitate ac serenitate, paucis secundo forte & quinto blande rorantibus, 7mo & 8vo, illo turbido, hoc Africo flante nimboso, 12mo & 24to imbre fœcundo arvo rigantibus, 26to imbri tonitru jungente, 27mo, Africo rursus pluvias spargente, udo, variantibus diebus exceptis, conformis, totus prope ad finem usque temperatus.

Morbos trimestre perinde non multos genuit. Præter enim febres nonnullas, paucas intermittentes, pauciores continuas, & catarrhales paucissimas, variolas si dempseris & epilesias infantibus quibusdam infestas, rarissime tamen lethales, pleuritides quasdam & arthritides vagas scorbuticas, cardialgias, cephalæas, odontalgias & asthmaticos affectus parcissimos, parum negotii Medicis fecerunt alii morbi. Id quod aeris clementiæ adeo stabili Majo præsertim & Junio humores in laudabili ac moderato statu conservanti, nec nimio æstu exagitanti tribuendum esse reor.

Julius trimestris tertii initium pari cum præcedentibus amœnitate, clementia ac serenitate cœli, secundum & tertium fœcundis imbribus temperans fecit; Verum sequenti sexto sudum diurnum circa noctem horrendo tonitruum identidem reboante fragore, & fulgetris fere continuis animos & oculos immensum perculit. Septimus quoque, octavus & decimus mitius tamen paulo, serenum diei cœlum vesperi tempestuoso tonitru fœdarunt. Reliquum ad finem usque mensis vario, sed non adeo turbulento, udo tamen nonnunquam & nimboso aere transiit.

Talis quoque *Augusti*, 7mum, 8vum, 10mum, 12mum, 16tum, 17mum, 30mum & 31mum, adeoque postremum, serenos & amœnos dies, si exceperis, status fuit.

Nec procul ab his ultimis diebus abludit *Septembris* initium, primum nimirum biduum sic satis serenum & amœnum, cui quatriduum successit, autumni præludium, imbridum ac frigidum. Quod septimus æstivum sudum æmulatus correxit, cui 8vus paulo frigidior, sed adhuc & 9nus, 10mus, 11mus, ad 18vum usque, qui imbris vespertinis aliquod interscenium inseruit, sereni successerunt, sequentes ad 22dum usque ejusdem quo præcedentis tenoris, temperata nimirum serenitate commendabiles, ut & reliqui ad 27mum usque, paulo, cum sequentibus tribus postremis, turbidiorem, frigidiorem, & aspersis subinde pluviis ac ventis asperiorem.

Rari admodum hoc trimestri fuere morbi, nec præter diarrhœas atque dysenterias, utut pro proventu omnis generis fructuum valde, DEO largiente, uberi, nec gula illecebris suis parcente admodum paucas, tusses nonnullas, parcissimas febres, pleuriticos quosdam & asthmaticos affectus, nec non unum alterumve paralysios & arthritidis scorbuticæ casum, alii fere nulli occurrerunt.

October mixta pluviis frequentibus serenitate pauca accessit, ac quatriduum hac ratione processit. Quintum serenum & amœnum totum, sextus totus undosus secutus; sed septimus & sequentes ad usque mensis finem sexto serenitate pene pares, præter nonum & ejus sequaces cum sudo borea spirante frigidulos, 13um roridum, 17mum imbre madentem, 24tum, 27mum & 28vum pluvias nonnullas spargentes, 29num vero & 30mum sicque ultimum cæciam, frigoris intensioris authorem ascendendo horridos, in procellam tandem valde impetuosam prima *Novembris* degenerantem; Verum secundo & tertio paululum deſævientem. Quartus & quintus tranquilliores fuerunt ac sereniores, rigidi tamen adhuc, sextus mane nebulosus, postea præcedentibus similis, septimus frigidus ac nubilosus, octavus ad sequens usque mane nimbosus, ex quo serenior 9nus, 10mus primam tulit glaciem ad noctem usque 12mi durantem, pluviam subsequentium 13tii & 14ti rursus liquatam. Quos 15to sudum admodum gratum cum æstiva amœnitate quasi certans, sed ephemerum excepit. Ab illa brevi serenitate matutinis & verspertinis pluviis, in procellam 17mo exæstuavit horrendam 18vo quidem desinentem, sed hujus & sequentium antemeridianum cum pomeridiano, pluvias inter & turbidum, siccum tamen cœlum partiendo ad 25. usque, si 21mum serenum totum & amœnum excluseris, & 25tum sequentes duos boreali sudo commendabiles. Tandem 18vus Divo Simoni Judæ dicatus frigidus & turbidus, 29nus pluviis horridis mixtus, 30mus demum serenus denuo totus, sed borea paulo acrius spirante gelidus agmen dierum Novembris clausit. Successit December primo die rigorem præcedentis prima nive sparsa temperans, at secundo gelu redintegrans, sequentibus cum nive pluvias alternavit ad 11mum usque, qui cauro aspirante raro gelicidio gelu satis intensum substituit, qui sequens nivem rursus submisit, atque hinc, borea cauro succedente sequentes duos gelu prius moderatum, decimo sexto in rigidum valde degenerans, decimo septimo nive copiosa paulo temperatius, decimo octavo vero & vigesimo magis, accedente copiosa nive, invalescens, vigesimo primo rursus, vento remittente ac nive repedante, mitescens. Triduum sequens mitius adhuc, vigesimotertio pluvias immiscuit ad vesperam usque vigesimi quarti sereniorem at gelidiorem, subsequente qua-

te quatriduano vehementi gelu, vigesimonono demum remittente ac post nebulam toto die trigesimo cœlum obscurantem; trigesimoprimo vero discussa nebula sudo redintegrato simulque gelu reddente, ultimum hoc trimestre sicque totum annum 1697. terminante.

Morbi hoc ultimo trimestri paulo quam præcedentibus frequentiores fuerunt, ob ætheris & aeris nunc sereni, nunc turbidi, nunc sicci, nunc humidi ac pluviosi, nunc tranquilli, nunc turbulenti & procellosi, nunc temperati ac remissi, nunc gelidi ac horridi, varie invicem alternantis, sicque pro diversitate constitutionis suæ, humorum quoque diathesin & crasin, communicantis tum per inspirationem, tum per ambientes, & porros corporis subeuntes variorum tam ætheris, quam aeris miasmatum particulas, diversis forte ut formis sic qualitatibus instructas diversimode moventibus, alterantibus, ac ad varias ebullitiones, orgasmos, metastases, quandoque sed raro in melius, sæpius in pejus disponentibus atomis, mutantis. Hinc exorti diverso tempore diversi morbi Medicorum animos & curas exercuerunt. Inter quos potiores fuerunt febres variæ, tum intermittentes, tum continuæ, hasque inter nonnullæ etiam malignæ, exanthematibus quoque variis, purpura, morbillis & variolis stipatæ, non tamen adeo frequentes ut epidemicarum nomen justo titulo mererentur; præterea catarrhales, tussi, vertigine, odontalgiis, inflammationibus gutturis & tonsillarum, uvulæ laxationibus, angina, suffocationibus, hypocondriacas imitantibus, præcordiorum oppressionibus scorbuto familiaribus, comitatæ, arthriticæ, pleuriticæ, nephriticæ, colicæ passiones, epilepsiæ, sed raræ, ut & paralyses tam particulares quam universales, apoplexiæ & has inter quædam funestæ & lethales.

Constitutio Epidemica Berolinensis Anno 1698.

Dn. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP

von der Mullen.

PRimum mensis Januarii st. Greg. biduum serenum ac gelidum remissius excepit degelascens ac pluviosum sex dierum intervallum. Nono temperato diei, decimus successit frigidus pauca nive canescens dies, triduo turbido in boream tandem, satis vehementer exæstuantem, despumante comitatus, ac altero triduo mitiori nivibus, nebula ac pluviis ex parte interpolato exceptus. Inde ingravescens paulatim gelu vulturno boreæ succedente vigesimo mensis die, octiduum continuavit, postea mitius aliquanto actum ac nives glaciei deliquescenti intersperfæ, donec repedante una cum aquilone, ultimis hujus primi mensis ac quatuor Februarii diebus graviori gelu serenius cœlum illuxit; mox vero rursus remittente, ac in pluvia nivi mixta fatiscente obscurum æther ad decimum septimum usque penitus degelantem perdurans. Inde gelu euro flante paulatim denuo vires resumere cœpit, ac succedente aquilone, & aquiloni tandem aparctia, huic vere rursus euro, valide insurgente paucis tantum intermixtis nivibus ac paucioribus blandis remissionibus ad finem usque Februarii & sequentis Martii nonum continuavit. Tunc verna de die amœnitas, sereno æthere ridens, austro aspirante advecta, abblandiri quatriduum visa est, noctibus interea adhuc gelidis subsecuturum, borea pristinam recuperante sedem, gelu minantibus, euroque boreæ succedente æther, unico vigesimo septimo sereno ac temperato die excepto, ad trigesimum usque, primum Paschatis Gregoriani diem festum turbantibus, qui ipse a nocte gelida, reducta aliquali temperie, sequentem medium festi ac ultimum mensis ut & trimestri hujus primi diem sudo ac sereno aere beavit.

Morbos primum hoc trimestre, præter scorbutum indigenam pro varia aeris mutatione varios exhibuit, quos inter febres tam intermittentes, quam continuæ, eæque ardentes satis frequentes, ac quasi epidemicæ, malignæ quoque nonnullæ variolis, præsertim confluentibus, uti dicuntur conspicuæ, eminuere valde nonnullis infestæ ac periculosæ, pleuritides hisque affines affectus, peripneumoniæ hæmoptoe nonnunquam comitatæ, & catarrhales, variis defluxionibus molestæ: tusses contumaces, asthmaticæ quandoque & suffocativæ, arthritides vagæ, hypochondriacæ, colicæ, nephriticæ passiones & hystericæ, sed hæ posteriores prioribus rariores.

Aprilis primus secundi trimestris, festisque prædicti Paschatis postremus dies æstivum mane æmulatus sudum a meridie, primo tonitru, fat gravis frigore animos amœnitate ac festivitate diei in hortos & campos prolectorum, atque ludis & genio indulgentium valide perculit, subsequentibus hunc primum pluribus ad 28. usque Martii continuavit serenis ac amœnis diebus, noctibus interea gelidis intercalatis, prima fronte abblandientibus, mutata vero vigesima octava sparsis tota die pluviolis faciem variam, ut plurimum turbidam, horridam ac inamœnam Aprili genuinam induit.

Quam etiam primus Maji retinuit, & paucis interfertis sudis, ut 2. 5. 10. 17. 23. ad 27um usque continuavit, qui vigesimus septimus verna temperie ac serenitate acceptus, cum sequentibus nativam huic mensi gratiam redintegravit.

Eademque sequentem Junium, (octavo solum excepto, cauro nimirum amœnitatem præcedentium pluviis intersparsis turbante, ac duodecima cum successore decimo quarto in turbidum & undosum degenerante) serenis ac amœnis, nec nisi paucissimis nonnunquam ventis ac pluviolis paululum exasperatis, ad ipsum usque finem commendavit.

Secundum hoc trimestre cœli benignioris ac stabilioris favore morborum quoque ratione mitius aliquanto priori egit: præter enim scorbuticos quosdam affectus, febres, catharrales quoque nonnullas sparsim infestantes, acutas & ardentes paucas, malignas raras morbillis subinde sociatas, hypochondriacas nonnullas passiones, pleuritides paucissimas, asthmata cardialgias ac cephalæas, vix alios produxit.

Julius, præcedentis Junii sudum continuando, huic ad decimumtertium usque duranti pluviosum, & quandoque nimbosum ac subfrigidum triduum succenturiavit, cui triduum rursus serenum ac gratum successit, a biduo turbidiori paulo & inconstanti, vento ac pluviis subinde interpellato, exceptum recuperata tamen pristina amœnitate, uno forte alterove paululum degenerantibus ac pluvias nonnullas aspergentibus, ad trigesimum primum usque, adeoque ultimum mensis continuavit.

Augustus mox ab ingressu procella turbatus, severiorem paulo frontem induit, ac quinto solum sudo & temperato, ut & decimo inter serenum antemeridianum ac pluviosum & tonitru fragoso horridum pomeridianum pensum suum pariente, nec non vigesimum octavum æstivam adhuc amœnitatem redolente, paucisque aliis paulo mitioribus exceptis, totus varius, turbidus, frigidus, pluviosus & nimbosus fuit, unico postremo trigesimo primo sereno & amœno gratiæ pristinæ factam quasi jacturam quadantenus reparante, ac

Subsequenti Septembri conservandam tradente, qui eam septimo, octavo & nono a tonitru nocturno frigidis & plurimum pluviosis, tanquam triduo degeneri decimoquinto, decimosexto & decimoseptimo turbido rursus & frigido triduo, ut & vigesimoprimo & vigesimosecundo ejusdem farinæ, biduo exclusis, ad vigesimumquartum usque servavit intemeratam; donec autumni tempestuosæ & inconstanti indoli cedens horridiorem ac tempestuosam assumpsit larvam.

Morbi hoc tertio trimestri vario & mutabili frequentiores paulo quam secundo fuerunt, febres præsertim tam benignæ quam malignæ, symptomatibus variis generis stipatæ, rarius intermittentes, sæpius continuæ, & ardentes, catarrhales quoque & pleuriticæ in hecticam & phthisin proclives, malignæ quoque, aphthis, quandoque purpura, nonnunquam morbillis, frequentius variolis, raro petechiis, sæpius infames, lethales quoque & epidemicæ grassantes; & has præter cephalalgiæ, cardialgiæ, asthmata, arthritides statæ & vagæ intercurrentes.

October ultimi trimestris primus detracta antecessori suo horrida, quam sub exordio sumpserat, larva, gratiori vultu scenam ingressus, sexto die æstivæ amœnitatis personam ad 16tum usque serena & exporrecta fronte egit. Exinde paulo austerior nubiloso ut plurimum ac ventoso cœlo varius, vigesimo sexto & vigesimoseptimo biduo sereno præmisso, vigesimo octavo, primam sparsit nivem, mox in pluviam postea fatiscen-

centem, nocte ſuccedente gelida, pruinam a ſudo gelaſcente exceptam tulit, cui biduum ſucceſſit amœnum ac temperatum, ſubſequente turbido mane cœlo trigeſimo primo in pluvias tonitru hoc tempore inſolito comitatas, circa noctem deficiens.

November initio inconſtans, mox euro inflante ſerenior gelu induxit, remiſſius quidem primo nebulis ſubinde intermixtis, circa quam tamen aquilone irruente ſatis rigidum. Nivem copioſam valde præter expectationem cauro ſufflante in horridum & intenſum gelu quinque dies durans erupit: decimoſexto tamen deſæviens noctu remittere, ac ſubſequente decimoſeptimo ſudo penitus degelare cœpit. Inde rurſus inſtabilis, nunc turbido cœlo aſperior, nunc ſereno temperatior, poſt nives vigeſimotertio denuo ſparſas, vigeſimoquarto gelu ſatis intenſum redintegravit, ac ad finem prope menſis continuavit, poſtremo menſis die libanoto aſpirante, degelaſcens.

December a primo ad octavum paulo gelidiorem, varius, pluvioſus ac nimboſus, ab octavo ad decimum quartum gelu, ſed interſperſis, utut raris nivibus mite ac temperatum induxit, a decimoquarto præcedentibus algidiore varium aſperum, ventis ſubinde ac nimbis horridum cœlum ad finem uſque menſis continuavit, tandemque circa veſperam trigeſimiprimi, adeoque ultimi hujus menſis & anni diei, ſenis tonitru, hoc anni tempore plane inſoliti ac portentoſi, pluribuſque funeſti fragoribus anno huic 1689. valedixit.

Morbi hoc trimeſtri præter febres quaſdam continuas ardentes, ab omni malignitate haud vacuas, purpura & morbillis eam prodentibus, catarrhales ſatis frequentes, tuſſi contumaci & ferina, catarrhis & defluxionibus ſcorbuticis debita, valde infeſtæ & moleſtæ fuerunt, variæ, inconſtanti, horridæ ac immiti cœli conſtitutioni natales ſuos debentes. Præterea arthritides vagæ, præſertim ſcorbuticæ, pleuritides, diarrhœæ & lienteriæ frequentes, dyſenteriæ tamen raræ, pro proventu prunorum hoc autumno valde uberi, cardialgiæ, & hæmopotoes nonnullæ. Sub fine tamen & ſoporoſi ac comatoſi nonnulli affectus, quibuſdam lethales, eidem frigidæ ac humidæ aeris intemperiei hac hyeme prædominanti, omni procul dubio imputandi.

Conſtitutio Epidemica Sangallenſis, finis Anni 1696. & principii 1697.

Dn. Doct. SYLVESTRI SAMUELIS ANHORNII, DE HARTVISS,

VIx dyſenteria æſtiva graſſari deſiit, autumnus ſucceſſit, ventis auſtrinis die nocteque ſpirantibus, uvis fructibuſque maturandis coaptatus, infantibus vero in hoc fatalis, dum inſolito tepore diurno atque nocturno, ad turgeſcentiam motus ſanguis puerorum tenerior, morbillos varioloſque excluſit, quas perpaucis effugiſſe datum fuit. Fuerunt, qui febre continua cum inquietudine, deliriis, & multis deterioris notæ ſymptomatibus ad ſeptimum diem dubie agitati, exhibitis ex aq. ulmar. CC. citrat. ac diaphoreticis temperatis ex magiſt. antimon. diaph. CC. ph. ppr. & unicorn. foſſili, per ſudorem vel hæmorrhagiam ſubſecuta criſi convaluerunt. Plures vix ac auræ liberiori commiſſi, inſuper morbillis, hoſque adhuc excipientibus variolis correpti fuerunt. Declinante autumno, & æſtu remittente, mixtim graſſari cœperunt febres & variolæ, plurimum tamen morbilli. Menſe Novembri & Decembri initio varia fuit cœli facies, tempeſtas aquilonia, nebuloſa, pluvioſa, frigidior, morbillos qui vix ſuperarunt, jam cum variolis colluctavere, febricitantes viſi non ſunt, & morbilli perpauci, variolæ ſolæ, candida veſte terra tecta, magis magiſque propullularunt. Fuerunt autem optimæ indolis, cito erumpentes, rubræ, molles, faſtigiatæ, diſtinctæ, cito maturæ, nec foveas relinquentes.

Deterior ſors fuit illorum, qui ſerius, non quidem matura tempeſtate, in principio anni 1697. iiſdem decubuere. In plurimis copioſiores ac confluentes viſæ ſunt. Multi cum febre intenſa, convulſionibus, ventris meteoriſmo & dolore intenſo, ac alvo conſtipatiſſima, puſtulis tandem violaceis, lividis, nigris notati interierunt. Id vero eſt quod notari meretur, non alios præter lanionum infantes, & quidem trinos quandoque, & binos una in domo (ceu quod ſordibus & ſqualore ex pellibus ad exſiccandum expoſitis, cruore & carne præ aliis ſordeſcant illorum domus, vel quod minus ac alii curam infantum habere poſſint) hoc ventris meteoriſmo petechiiſque lividis fuiſſe correptos, atque ſublatos. Si quando in aliis etiam domibus variolæ bonæ notæ, tres, quatuorve hujuſmodi maculas interſperſas habuerunt, mox illæ lanceola parumper ſcarificatæ, digeſtivo ſuppuratæ, & ad ſeparationem eſcharæ perductæ fuerunt; hac tandem ſeparata, fovea illa nunquam non inſtar fonticuli nunc latior, nunc profundior relicta nova carne expleta atque conſolidata fuit.

Inter adultos hoc hyemis decurſu, quamvis omnia frigore horruerint, nihil epidemii obſervatum eſt.

Ver vario ingruit cœlo, æſtum ſubitaneum pluviæ repentinæ cum ventis ſeptentrionalibus exceperunt. Diſcordiæ acceſſerunt a vicinis commotæ, quæ cruentum nonnullis excidium minitari viſæ ſunt. Inter ſexum muliebrem hoc errore perculſum crebri abortus conſpiciebantur. Nonnullis tempeſtiva venæ ſectio & inſtituti ſudores cum bezoardicis, quæ ſanguinis coagulum tollunt, bono auxilio fuerunt. Nati abhinc infantes multi convulſionibus occubuerunt. Viri vero inſuetas horrido imbribus cœlo excubias diu noctuque ſtrenue agentes, omnem tempeſtatem innoxie tolerarunt. Perpaucos tuſſis prævia corripuit.

Æſtas & autumnus ex frequentibus quamvis pluviis injucundi, inſalubres non adeo fuerunt.

Menſe Septembri apoplexia nonnullos corripuit.

Fœmina provectioris ætatis ex paralyſi lateris dextri, præmiſſo vomitorio, ſudoriferis atque ſpecificis in & externis apoplecticis uſitatis, intra triduum convaluit.

In alia nobilis familiæ Matrona paralyſis manus dextræ cum intercepta bihorium loquela, aquis ant-apoplecticis, frictionibus, ſudoriferis &c. reſtituta fuit.

Vir ſeptuagenario major, Reipl. Senator, recidivam paſſus ex inſtituto vomitu loquelam ſtatim temperavit, at paralyticus in latere ſiniſtro permanet, dum per phlogoſes & ſtragulas ferendi impotentiam, propter tumorem ſenſumque hepatis exquiſitum, ad ſudorem ſe componere hactenus non voluit; qui tamen præterito anno, toto latere paralyticus, ſudoribus quotidie inſtitutis, integre convaluit. Interim hebatis inflammationi convenientibus, in & externis proſpicitur, inter quæ emplaſtrum Norimbergenſe impoſitum, ceu præſentiſſimum ſibi paregoricum, ſumme extollit. Fotus etiam particulares cum decocto herbarum, non ſine levamine inſtituuntur.

Alius ſexagenarius inter pocula ſenſu motuque privatus concidit, cum ſtertore ſpiritum duxit, in manu nullus, pede vero aliqualis motus reſtabat, concitato ſyrupo emetico vomitu, & deinceps in uſum vocatis frictionibus, lotionibus aliiſque uſitatis ant-apoplecticis, paucas intra hebdomadas in priſtinum rediit.

Neogamus diſſolute vivens, dum in templo ſacris intereſſet, ſubito expalluit, concidit, & ἄφωνος domum deportatur, per hypocauſtum tractus varieque agitatus, ubique elanguidus movere ne digitum voluit, pulſus fuit tardus & debilis, externa frigebant, jacuit ſtertens a nona matutina ad primam, ſine ſenſu & motu, ingeſta difficulter deglutiit; ego acceſſitus ex uno cochleari ſyrupi emet. porrexi gr. iii. tart. emet. Operatio demum poſt bihorium ſucceſſit. Phlegmata poracea frequenti vomitu reddidit; ſudore toto corpore diffluxit, ſanguis e naribus protruſus eſt, ſicque corporis motus, linguæ ac rationis uſus paulatim redierunt.

Infelicior ſors fuit puellæ alias præ cæteris venuſtæ, quæ novendecim annos nata menſes nunquam vidit. Hinc ſenſim expalluit, macilentior, triſtior & difficilis ad motum evaſit, ſcabie vexata, unguenta tartarea cum mercurio præcipitato adhibuit, tempeſtate frigidiore pluvioſa, veſtibus male munita e domo exiens frigori pluviiſque pro expediendis negotiis incaute ſe credidit; poſt horam domum deportatur ἄφωνος ſenſu motuque privata ſtertens, & apoplectica, crebroque vomendi tentata conatu. Vicinus vocatur chirurgus, qui venam ipſi ſecat. Sanguis non niſi guttatim prodiit. Dantur ſpiritus ceraſorum, aqua vitæ naribus ſpirituoſa admovetur. Capiti imponitur aq. Reginæ Hungariæ; interim ego advocatus ſyrupum emeticum propinari jubeo, quem vix medium deglutiit, dum

dum expectatur operatio, accedunt convulsiones, miseræ circa vesperam finem vitæ faciunt.

Constitutio Epidemica Posoniensis Annorum MDCXCV. MDCXCVI. MDCXCVII.

Dn. D. CAROLI RAYGERI.

QUantum intersit Medico nosse & observare aeris constitutionem ac inde resultantes morbos, jam suo tempore agnovit graviterque inculcavit Hyppocrates, dum ita librum suum de Aer. Aqu. & Loc. auspicatur: *Quicunque artem Medicam integre assequi velit, primum quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorum valeat. Non enim simile quicquam in illis existit, verum differunt invicem propter varias, quæ in illis fiunt, mutationes.* Hinc qui morbi singulis anni temporibus proprii qualesque fiant in illis mutationes, tam prolixe tota describit sectione III. Aphorismorum. Nec dubitavit Galenus τὸ Θεῖον in morbis ambientis nos aeris constitutionem appellare, quam quidem sententiam fusius examinat & pertractat *Celeberrimus D. D. Melchior Sebiz. p. m. in Dissertatione sua de eo quod Divinum est in morbis.* Sane rem tam salutarem reique medicæ summopere proficuam jam pridem mecum animo revolvens, statim ac manum praxi admovi, constitui singulas aeris & temporum vices indeque exortorum morborum generationes & mutationes diligenter observare, annuatim colligere ac endemiis & epidemiis meis Hungaricæ, cum tempore prodituris inserere. Id cum etiam a XXV. annis scilicet ad annum usque 1695. pro meis usibus præstitissem, communicatur mihi a Perillustri ac Magnifico Domino Præside laudatissimum suum institutum, quo voluit, ut, qualis in diversis regionibus & provinciis fuerit aeris constitutio epidemica, observaretur, & quotannis ephemeridibus curiosis insereretur. Quo intellecto substiti in privato studio, & quæ ab illo tempore hac in materia a me observata atque annotata in publicum contribuere decrevi, modo initium facturus ab

Anno M. DC. XCV.

Cujus constitutio hic Posonii in Hungaria fuit talis.

HYems rigidissima, nix plurima, gelu in Martium usque durans. Frigus immediate post solstitium incœpit, & toto Januario sine remissione continuavit, nives cecidere supra nives, gelu supra gelu. Nec mitior Februarius, ipseque Martius adhuc frigore & gelu horridus.

Mense Jan. plurimos observavi ex castris redeuntes colica laborasse convulsiva, absque dubio febribus autumnalibus, partim non bene curatis, partim male circa solstitium hybernum judicatis. Rara quartana scilicet febris utut tractetur, recedit, quin vel hæmorrhagiam narium, vel laterum duritiem, vel pedum tumorem œdematosum, vel languorem & dolorem artuum, sæpissime vero colicam convulsivam post se relinquat. Mense Februario & Martio grassabatur quoddam genus febrium cum latente malignitate. Imponebat plurimis catarrhus cum dolore capitis gravativo, febricula lenta, tussi sicca, coryza vehementi invadens: mox nona vel nonnunquam undecima demum post primam invasionem die exasperati cœpit morbus, & graviora reddi symptomata; accessere enim vigiliæ, deliria, nonnunquam ipsæ petechiæ, subsequente morte. Servati autem omnes qui non tantum alexipharmaca ab initio adhibuere, sed & ea usque ad nonum vel decimum diem continuavere.

Ab æquinoctio vernali usque ad solstitium æstivum tempus varium, mox frigidum, mox calidum, modo pluviosum, modo serenum. Initium Aprilis adhuc brumale, circa medium vero & finem calor prope æstivus. Successit Majus pluviis mixtus, cum frigore & calore alternante. Prima & secunda dies Junii ventis turbida, tertia serenari de nocte cœpit cœlum cum pruina matutina valde noxia, id quod apud nos valde rarum, & vix a seculo observatum. Segetibus nihil nocuit hoc gelu matutinum, nec destructæ vineæ, præterquam illæ quæ versus plagam occidentalem sitæ; quarta Jun. iterum pruina, sed plane innocua. Septima ros mane cecidit purpurei coloris, observatus in foliis arborum & vitium, ut & hominum in vineis laborantium linteaminibus, in quibus, (prout ego observavi) exacte referebat colorem macularum ex succo mororum aut cerasorum. Circa id tempus morbi fuere nulli, ut plerunque fieri solet mense Junio, febres quidem comparebant tertianæ, sed adeo mites, ut etiam in quamplurimis post tertium vel quartum paroxysmum sine medicamentis aut sola purgatione & venæ sectione adhibita cessaverint. Variolis quoque corripiebantur parvuli parvulæque, sed illæ cum nullis feris aut gravioribus symptomatibus, hinc omnes servati qui non incuria neglecti aut minus rite, prout a plebe quandoque fieri solet, tractati fuere.

Successit æstas plus frigida quam calida, magis humida quam sicca: Finis tamen Junii & initium Julii gaudebant aliqua serenitate, mox nubibus exasperatum cœlum & largissimam aliquot diebus effudit pluviam; unde intumescens Danubius littora supergressus longe lateque se per prata & agros diffudit cum maximo damno ruricularum, tam fœnisecorum quam messorum. Rediit sub initium Augusti calor, isque intensissimus, sed ultra septem vel novem dies non perdurans, insequentibus pluviis usque ad Octobrem. Inter istas tam varias mutationes vix tamen aliquid morborum observatum; nisi quod in Septembri plurimi infantes, adulti non item, correpti fuerint dysenteria, iique ferme omnes lactantes; credo ex lympha plus justo acriori ad intestina delata illaque lædente. Errorem quippe illi in esu fructuum hortorum non committere poterant, nec commisere nutrices sedulo examinatæ & observatæ, paucissimi tamen periere, sed omnes convenienter clysteriis, in primis ex lacte & decocto capitis vervecini tractati, convaluere.

Post æquinoctium, qui secutus autumnus, ferme totus fuit pluviosus. October subinde serenus. November inæqualis, jam ad hyemem inclinans, & prout reliquum Decembris usque ad solstitium, frigidus cum floccis nivium & creberrimis pluviis. Hinc vinum nec quantitate nec qualitate laudabile erevit. Circa initium Octobris frequenter hinc inde in civitate comparuere febres erraticæ nullum typum servantes, invadebant prope omnes cum frigore aliquando trium horarum, insequente calore ultra horas 15. durante, post apyrexiam aliquot saltem interjectis horis nova febris affligebat. Memini me habuisse quendam, in quo calor ultra 48. horas duravit, cum terribili capitis dolore, siti vehementi, squalore linguæ & faucium, summaque virium debilitate, ita ut in febrim continuam fore metuerim; tamen post venæ sectionem remisit calor, morbusque in melius mutatus. In alia Illustrissima persona similem protractionem paroxysmi primi notavi, similiter post venæ sectionem remittentem & intermittentem; sed tertia die redeuntem, hinc propinatus cortex Peruvianus in aqua cichorii alvum movit, id quod nunquam in aliis, ausim dicere millenis, cui corticem hunc exhibui, factum observavi. Credidi prima vice fortuito factum, turgente forte & ad exitum per se tendente materia vitiosa in corpore, sed & post secundam, imo etiam post tertiam exhibitionem idem factum, movit autem alvum semper sexies, septies sine nausea. Alius pariter febri corripiebatur levi ab initio & cito remittente. Tertia die media nocte in lecto suo dormientem horribile invasit frigus trium vel quatuor horarum spatio, subsequente calore in alteram noctem perdurante, cum pedis dextri ingenti dolore, accepit sudoriferum, unde optime sudavit, moxque apparuit ingens rubedo & inflammatio in pede dolente, factumque erysipelas, quod facile, convenientibus remediis tractatum, sublatum est.

Anno M. DC. XCVI.

JUrasset quispiam permutata fuisse tempora; præteritam æstatem fuisse brumam; nunc autem æstatis vicem obire hyemem, usque adeo in bruma nihil brumale, & in frigidissimis alias mensibus, nullum frigus, nullum gelu, nullæ nives, breviter hyems fuit clementissima. Januarius aliquo modo ventis turbidus, nebulosus, pluviosus. Februarius quasi totus serenus, siccus, sine notabili frigore, nisi matutino tempore, ubi au-

ra parum frigidiuscula, mox surgente sole temperata. Huic ad æquinoctium usque plane similis Martius, nisi quod parum ventosior, hinc etiam salubrior. Nam totis hisce mensibus vix præter catarrhos aliquid notabile occurrit in medicina. Post æquinoctium vero & aer & morbi cœpere mutari. In fine quippe Martii longe majora frigora, major cœli inclementia, de nocte gelu & nives, minus tamen durabiles, sed in pluvias ferme continuas de die abeuntes. Nec mitior Aprilis sua natura variabilis, sub finem tamen siccior. Meliora tempora sperabantur sub gemellis, sed & Majus ipse cum initio Junii usque ad solstitium valde inæqualis. Nunc grata & vernalia serenatum pollicebatur cœlum, tempora, mox atris iterum inhorruit nubibus, tempusque reddidit turbato aere frigidisque pluviis minus vernale, minus majale. Hinc non mirum, cum ver simile factum fuerit hyemi, non vernales sed hyemales fuisse exortas ægritudines.

Nam quas in hyemem relegavit pleuritides *Hippocrates III. Aphor.* 23. eas circa hæc tempora deprehendere licuit valde frequentes. Inter has in primis notabilis fuit illa cujusdam Generalis quartiriorum Magistri (ut communiter vocatur) maligna ferisque comitata symptomatibus. Excesserat ille multum in vino & commessationibus tempore bacchanaliorum, hinc catharrum acquisivit cum tussi vehementi & lateris puncturis. Aperta vena, suasi purgationem, quam tamen vocatus Medicus dissuasit. Ille autem reluctans consuetum sibi sumpsit laxativum, unde sibi videbatur melius valere; sed mox sequenti nocte omnia in deterius, aucta in summo gradu febris, accessit furibundum delirium, sputum crassum, crudum, sanguineum, idque perpaucum, quæ omnia extrema minabantur. Vocatus ego, exhibui sudoriferum, jussi applicari vesicatoria, dedi oleum lini, sic remisere symptomata, illeque ex lethi faucibus eruptus ad castra perrexit. In Majo notavi in nonnullis febres malignas, cum exanthematibus, minime tamen funestas, nisi in duabus personis; in servo quodam qui illa pro morbillis habuit, nec aliud nisi myrrham & semen napi accepit; hinc accedentibus gravioribus symptomatibus expiravit. Altera erat puerpera quæ febrim lacteam aut puerperalem esse credens, neglectis alexipharmacis solum potum aquæ chamæpythios cum saccharo adhibuit, nostris puerperis in hoc casu consuetum, tandem conspectu exanthematum hinc inde erumpentium perterrita Medicum vocavit quidem, sed nimis tarde, accedente enim diarrhœa, delirio, & tandem convulsione, mortua.

Jam ad æstatem devenio, in qua mense Julio & Augusto subinde calor intensus, nonnunquam, sed raro durans, intermixtis subinde pluviis frigidis usque in medium Septembrem. Notabiles erant mense Augusto dysenteriæ in infantibus lactantibus & ablactatis, plane ut ante annum, valde frequentes, sed ut plurimum funestæ, statim enim post unam vel alteram dejectionem comparuit sanguis, mox extrema debilitas & mors, paucissimi ad decimum servati, qui tamen mortui; adultiores facilius curabantur. Valde insuper contagiosa fuit ista dysenteria, nam facile corripiebat adstantes & infantibus ministrantes, ex quibus tamen nulli obiere. Credo malignitatis hanc luem non fuisse expertem, quæ quidem tenellulis mortem intulit ob nimiam teneram constitutionem, in adultis autem ita vim exerere nequivit, sed facile fuit suppressa.

Tandem in autumno comparuit æstas. Scilicet ab æquinoctio usque ad Decembrem, per totum Octobrem & Nov. serenitas, cum frigidiuscula tamen aura matutina; hinc præter spem etiam melius crevit vinum quam ante annum, non tamen in abundantia aut illa bonitate prout alias apud nos fieri solet. In Decembri mutatus aer tempusque redditum turbidum ventis, nebulis atque pluviis, duodecima cecidit nix alta, quam ita solidavit subsequens rigidissimum frigus, ut supercadentibus consequenter aliis nivibus, prima manserit usque in Aprilem sequentis Anni. Morbi circa hoc tempus nulli notabiles. Hinc progredior ad

Annum M. DC. XCVII.

Hujus initium fuit sicut finis præteriti. Scilicet a solstitio hyemali usque ad æquinoctium vernale, frigus acerrimum sine remissione, congelatus Danubius statim in Januario, mansitque pons iste glacialis ultra octo septimanas firmus & constans, quod alias valde rarum apud nos. Fuit insuper hoc memorabile, quod sub densissimis pariter ac profundissimis nivibus terra semper manserit aperta, ita ut, remotis illis, hæc non aliter ac in vere fodi potuerit. Periere & computruere sub hac mole nivium fere omnes segetes & olera hortensia, frigus hyemale alia tolerantia, quæ, liquefactis nivibus, non aliter ac mucago quædam viridis terræ incubabant, ac in lutum resolvebantur; non levi insequente in primis frumenti penuria. Cæterum quod *Hyppocrates III. Aphor.* 7. dicit, Magnis siccitatibus fieri morbos acutos, hoc vice versa hisce temporibus meliori jure dici potuisset, de magnis frigoribus. Iisdemque durantibus circa finem Februarii, febres acutæ malignæ per totam grassabantur civitatem. Invadebant plerosque levissimo rigore succedente calore non adeo forti & quandoque iterum remittente primis diebus, mox circa quartum vel sextum diem augeri cœpit calor, & notæ hinc inde in superficie cutis apparuere malignitatis. Pulsus ab initio valde erat sanorum similis, ut & urinæ, sed ubi calor auctus rubicundæ instar sanguinis factæ. Deliria circa nonum vel decimum diem comparuere, in quibusdam vehementia & ad decimum septimum usque durantia, in quibusdam remissiora & breviora. Maculæ erant parvæ instar morsus pulicum, obscure purpurascentes, circa decimum octavum aut etiam circa vigesimum primum disparentes. Non valde lethales erant hæ febres, sed supra modum contagiosæ (quod alias non semper fieri solet) nam in aliquot ædibus ne unum omisit, quem non corripuisset, raro in una aut altera persona cessavit. Duravit hæc lues in Majum usque, ubi incalescente aere remisit.

Hyemem excepit ver, sed & hujus initia adhuc satis ventis & nivibus turbida. Successit Aprilis totus serenus, siccus, absque pluviis cum calore pro tempore insolito. Majus variabilis, nunc calidus, nunc frigidus, mox serenus, iterum pluviosus, talis etiam totus Junius. Circa hæc tempora vix ullus notabilis occurrit morbus, cessantibus etiam, ut supra dictum, febribus malignis.

Æstas ferme prioris anni æstati similis, mediocriter calida, & matutinis horis subinde frigida, vigesima nona Augusti, trigesima & trigesima prima mane pruinæ fuerunt, sed plane innocuæ, nostrates appellant *ein Wasser Reiff*, id quod tamen apud nos insolitum, ubi tales pruinæ raro ante festum S. Michaelis observantur. Hoc tempore frequentes erant icteri, qui flavedine sua plurimos deformabant. Sentiebant, qui corripiebantur, aliquam cordis compressionem, nauseam, anorexiam, & non raro vomitum, mox flavo colore toto corpore perfundebantur, sed qua velocitate venit, eadem iterum adivit. Post unum vel alterum laxativum disparuit flavedo, rediitque sanitas cum bono appetitu.

Qui subsecutus autumnus semper erat variabilis & inconstans, usque in Decembrem, cum quo hyems ante hyemem, id est ante solstitium gelu & nivibus suum sumpsit initium. Febres quæ circa hoc tempus grassabantur ut plurimum erant tertianæ duplices, raro quartanæ, & præter morem autumnalium nec longæ nec lethales, sed convenienter tractatæ, facile curabantur.

Constitutio Epidemica Augustana Anni 1701. *& sequentium.*

Dn. D. LUCÆ SCHROECKII.

Licet initium anni 1701. frigidum comparuisset, triduo tamen post mitior aeris temperies, sub mutabili ventorum, zephyri tamen prævalentis, crebrioresque nives, subinde vero etiam pluvias adducentis flatu, excepit, usque dum ante, & circa æquinoctium vernalem magis constantem serenitatem eurus largiretur; paulo post ventis priorem inconstantiam resumentibus, hyememque protractiorem, quin & gravem terræ siccitatem circa Solis in Tauri signum ingressum, cum sensibili frigoris molestia, sereno quidem cœlo, producenti-

centibus, ut Cereris etiam, Pomonæ & Floræ finus tardius panderetur, atque Maji principium vernalis amœnitatis parum ostenderet, quæ postea eo largior comparuit, atque, Gemellorum signum cum Sol occupasset, aerem multum delinivit, & in tantum calefecit, ut, ni zephyrus, euronotus, & auster subinde pluvias intersperfissent, nimia siccitate, præcipue quia ventorum perpetuus quasi motus continuabat, terra plurimum laborasset. Interea prior morborum in anno prægresso observatorum facies continuavit, quam itaque depingere superfluum foret, variolarum puta, febrium petechialium, tussisque humidæ. In mense Februario insuper, duobusque eum excipientibus, pleuritides veræ, in suppurationem abeuntes, sed diligenti pectoralium & diaphoreticorum temperatorum usu, sine etiam venæ sectione, curabiles accesserunt; quibus in nonnullis M. Aprili, cum morbus jam in decrementum vergeret, nova febrilis effervescentia supervenit, cum eruptione per totum corpus pustularum aquearum, majus periculum minitantium, ægrotis tamen per continuatam alexipharmacorum blandiorum adhibitionem intra primum, quandoque secundum octiduum reconvalescentibus. Mense Majo & Junio, præter dictas puncticulares, (quæ jam fine magna præcordiorum oppressione, cum horrore, lassitudine, lumborum, nuchæ, & capitis dolore ut plurimum ingruebant) purpuratæ etiam febres teneriorem in primis ætatem, non admodum periculose invaserunt; nec melancholici insultus maritatis fœminis, menstruis quidem rite se habentibus, infrequentes fuerunt, venæ sectione quidem mitigari, paulo post tamen recidivi facti, acidularum vero martialium potu curati.

Post Solis ingressum in Cancri signum crebriores primo pluviæ, postea cum plurimarum tempestatum graviorum impetu, calores, circa caniculares in primis dies intensi, & qui ad æquinoctium autumnale usque, paucis frigidiusculis diebus intervenientibus, continuabant, fuere notati; quo tempore sequentia morborum defuit, nisi quod ibi ob transpirationem fortasse ab aere humidiore & frigidiusculo nonnihil cohibitam, febres quotidianæ, post exiguum horrorem intensiori calore invadentes, & facile curabiles, hic ob sanguinem aeris calore nimis rarefactum febriculæ scarlatinæ, sine magno corporis æstu aut gravibus symptomatibus, sed levi saltem præcordiorum compressione præcedente, non minus brevi & sponte quasi cessantes observarentur. Alii autem, quibus probabiliter lympha viscidior in sanguine erat, non maculis istis pingebantur, sed pustulis albicantibus, majoribus minoribusve, cum interspersis quandoque vesiculis parvis limpidis, pruritu comite tandem exsiccatis, ac in squamulas secedentibus, per totum corpus, sine vitæ periculo, & prævio non admodum intenso calore, onerabantur. Nec infrequentes erant diarrhœæ, quibus interdum, sed rarius disenteriæ succedebant, ex negligentiori, ut mihi videbatur, corporis ab aere externo custodia, & iberaliori potus ingurgitatione, hincque stomachi tono labefactato subortæ, quæ etiam facile, vel solius rhabarbari cum terra signata, aut coraliis rubris mixti usu, vel insuper essentia catechu, lenibusve aliis adstringentibus & stomachicis absorbentibus curabantur. Plurimos etiam odontalgia correptos licuit conspicere, quæ licet rarius Medicorum consilio exponeretur, quantum tamen dijudicare valui, ex eadem ventriculi imbecillitate, & chyli vel lymphæ crudioris circa dentes stagnatione citabatur. Erant insuper, fœminæ præsertim, quas sinistræ axillæ intensus dolor, sine tumoris vel inflammationis indicio excruciabat, periodice ut plurimum & circa vesperam recurrens, cujus radicem circa ventriculum pariter hærere, tum notatæ ibidem, in primis sinistro in hypochondrio molestiæ, tum salutaris curandi ratio conjecturari faciebant: credidissem, chylum viscidiorem & crudiorem, per ductum pecquetianum ad venam subclaviam sinistram delatum, & cum obvio ibi sanguine permixtum, agitationem præternaturalem ibi excitasse, partesque illas dolorifice hac ratione distendisse, nisi dextrum humerum in fœmina quadam idem malum tunc occupasse notassem, cum insolitam ductus illius ad partem dextram declinationem sine urgentiori causa hic fingere non audeam; quamvis in eadem rheumaticum potius affectum subfuisse credere malim, præsertim cum dolor ille dicto modo quidem intensior per intervalla redderetur, nunquam tamen plane intermiserint, ac tandem brachii tumor supervenerit, diaphoreticorum, empiastri oxycrocei, & laconici coriarii usu omnino sublatus. In cæteris repetitus leniter evacuantium & humores corrigentium, præsertim acidularum martialium usus proficuus exstitit, remedia autem externa nullum levamen dederunt.

Sydenham opera Medica.

Eandem chyli & lymphæ vitiosæ in stomacho nidulantis labem febres quotidianæ epidemicæ, incerto quandoque paroxysmi tempore invadentes testabantur; quæ nullo prævio horrore, magna præcordiorum ad oppositam in dorso regionem se extendente oppressione, & nullo sensibili, vel tolerabili saltem excipiente calore, infestæ erant, atque propinatis, pro exigente necessitate, emeticis, vel repetitis laxantibus & absorbentibus, amaricantibus, absinthio, chinchina &c. curabantur.

Post æquinoctium autumnale primo aeris serenitas & siccitas continuabant, mox pruinæ, nebulæ, d. 17. & 18. Octobr. copiosæ nives, pluviæ postea, & venti modo ex hac, modo ex alia mundi plaga, in primis ex septentrione frequentius irruentes comparuerunt; Sol autem ubi ad Scorpionis signum pervenit, denuo per aliquot dies serenitatem, terræque siccitatem conciliavit, varia dein aeris temperie, ut plurimum tamen austrina subsequente; & cum aer parum a ventis jam agitaretur, vapores in eo hospitantes parce dispellebantur; unde iidem corporibus humanis copiosiores communicati variis ægritudinibus procedendis patrocinabantur; hinc non tantum variolæ iterum se exerebant, pleuritides veræ, atque febres continuæ, catarrhales magno cum æstu, cephalalgia & tussi, pueros æque ac maturiorem ætatem invadentes, nec, ubi debite tractabantur, lethales subortæ, sed frequens etiam catarrhorum cohors, coryza, odontalgia, raucedine, tussi infesta urbi incubuit. Muliebris sexus non minus habuit, de quo speciatim conquereretur, uteri nimirum hæmorrhagia, cui non gravidæ saltem, ultimis præsertim duobus graviditatis mensibus, sed aliæ quoque plures obnoxiæ erant; quem sanguinis orgasmum non commodius quam absorbentibus martialibus &c. uti hœmatite, croco martis adstringente, item bolo Armena, coralliis rubris &c. haud neglecto, ubi opus erat, pauco opii additamento, sedatum expertus sum. Memorari etiam merentur apoplexiæ crebræ, ut plurimum exitiosæ. Memini egregium quendam virum mihi aliquando narrasse, quod jam olim fuerit observatum, post crebriorem aquilonium flatum apoplexias frequentes hic contigisse: neque admodum in dubium id vocare vellem, cum ab illo vento nescio quæ atomi impuræ nobis inferantur; id quod civem quendam nostratem industrium non latet, qui ceræ dealbandæ in horto suo boreæ multum exposito operam navans, eandem infestam flavedine ab eo infici notavit; unde quamprimum spirare eundem observat, ceram studiose tegere, media etiam, si is tum ingruat, nocte properat, quem in finem machinulam artificiosam excogitavit, quæ a vento hoc commota somnum excutiat. Ubi in memoriam mihi revoco, quæ noster quondam Æsculapius, Phil. Hœcstetterus, in scholio ad dec. 4. obs. med. cas. 1. protulit, uni urbis nostræ descriptionem exhibens, zephyrum ex depressis & alicubi paludosis Marchionatus Burgaviensis locis inquinamenta secum rapere, & huc advehere scribit; quæ sane de borea quoque nobis & non minori jure pronunciare licet, qui ex locis humidis Danubio proximis putridas particulas abripere, atque in capita nostra effundere valet.

Tandem cum circa mensis Decembris principium zephyri impetus major denuo insurrexisset, d. 10. eundem eurus compescuit, frigore, creberrimisque nebulis, quibus præsertim a d. 17. usque ad d. 23. Decembris continuis civitas obtecta fuit, stipatus, usque dum circa finem anni zephyro boreas succedens auram tolerabiliorem redderet, niviumque crebritate colophonem imponeret. Quo tempore, præter memoratas pleuritides, variolas & febres continuas, in pueris etiam quotidianæ febres, tussi humida & cephalalgia graves, nec non icteri, in adultis autem malignæ petechiales, ut plurimum pustulis limpidis miliaribus post macularum eruptionem comparentibus, comitatæ observabantur: hæ in principio post horrorem lassitudinemque, tolerabili calore, intenso capitis dolore (quem paulo post rece-

recedentem tussis, non quidem diu durans, & sicca magis quam humida, atque calor auctior cum deliriis nocturnis insequebantur) se prodebant, contagia quandoque in alios se diffundebant, rariusque, ubi temperatioribus alexipharmacis tempestive obviam itum est, occidebant: in pleuritide vero continuatus diaphoreticorum, præcipitantium dictorum, usus coagulum sanguinis feliciter resolvebat; qualia medicamenta etiam contra quotidianas febres, ut & juxta cum martialium usu adversus icterum, promptum auxilium ferebant.

Eurus in anni 1702. introitu serenitatem cum frigore molesto induxerat, quatro tamen mox die zephyrus pluviosam primo constitutionem, postea ventorum frequens mutatio tempestatis etiam varietatem multam subinde attulit, semper tamen humida ex pluviis, & temperatione paululum, sub dominio zephyri, post solis in Pisces ingressum diu impetuosi, prævalente, ut hyems non admodum rigorosa quidem, protractior tamen fieret; præsertim cum post æquinoctium vernale eurus non solum magis spiraret, & post serenos plures dies circa initium Aprilis rediens zephyri ferocia crebriores nives spargeret; quas sub eodem sæviente, licet ab aliis ventis sæpe interrumperetur, frequentes pluviæ, cum Sol ad Tauri signum appropinquaret, exceperunt, usque dum post Maji principium eurus sereniorem & vernæ temperiei magis conformem aerem redderet, siccitate tamen terræ exinde non parva inducta, ut Flora suas amœnitates non nisi serius expromere valuerit. Hoc toto tempore eadem morborum facies, in primis vero pleuritides, ut plurimum sine suppuratione curabiles, usque in Aprilem continuabant. In quo & Majo mense febres continuæ, in paucis cum miliari efflorescentia, semper autem prævio horrore, (sine intenso calore) magna virium debilitate, & cephalalgia gravi, raro deliriis, aliisve gravioribus symptomatibus comitatæ, atque alexipharmacorum & diaphoreticorum usui cedentes, hic ibi propullulabant. Majori vero numero febres quotidianæ & pauciores tertianæ ingruebant; illæ tantum non in omnibus, qui se curæ meæ commiserant, insignem capitis dolorem in paroxysmo inducebant, viresque prosternebant; in multis prima sub invasione, & sæpe aliquot per dies continuatum typum, vix perceptibili caloris & cephalalgiæ remissione, referebant; chinchinatis autem medicamentis, vel arcano duplicato facile curabantur; quibus non minus tertianæ, post emetici, vel scammonii sulfurati, ubi opus erat, adhibitionem brevissime abigebantur.

Circa æquinoctium dictum arthriticis affectibus obnoxii fere omnes, quotquot mihi noti, insultus ut plurimum non admodum feroces patiebantur, atque ubi post exantlatam periodum justo citius aeri se exposuerunt vel artus delassarunt, recidivas experiebantur. Plurimos etiam infantes epilepsia e medio sustulit, quæ ex lymphæ acido viscidæ in cerebro stagnatione, præsertim dentitione difficili accedente, ortum traxisse visa est. Istæ autem lymphæ crassioris collectiones non minus in aliis frequentes admodum fuerunt, ut non tantum crebriores tusses, coryzæ, odontalgiæ exinde obortæ fuerint, sed frequentissime aliis etiam morbis epidemice & sporadice grassantibus, tussis se associaverit.

Cum Junio zephyrus euro successit, pluviarum multarum ferax paucis diebus serenis intermixtis; qui in Julio quidem per primum triduum cum calore non mediocri continuabant, ast mox aere in fulgura & tonitrura despumante, in pluviosos juxta & frigidiusculos, ac postea temperatos mutabantur, usque dum post Canis exortum eurus, sæpe ad meridionalem plagam inclinans, serenitatem non sine calore reduceret. Magna dehinc ventorum varietas fuit notata, (nisi quod post autumnale æquinoctium a d. 24. Septemb. usque ad d. 6. Octobr. zephyrus impetuose admodum dominaretur, a frigido & non minus per triduum vehementi euro tandem quasi in fugam conjectus) quæ diversam quoque aeris temperiem, potissimum tamen calidam & serenam in Augusto effecit. Ast in Novembri multa hyemis præludia, imo præmaturus adventus ejusdem, crebro, & quandoque intenso frigore, niveque repetita, quam benignior aura & interpolatæ pluviæ denuo liquabant, molestus exstitit. Quæ ipsa mutabilis constitutio, tum ningendo, tum præsertim pluendo, frigore modo aucto, modo remisso, zephyro reliquis ventis prævalente, & circa, nec non post solstitium hyemale, usque ad finem anni, multum sæviente, nubibus autem continuo fere Solem obducentibus, integrum præsertim Decembrem fastidiosum admodum reddidit. Morbi interea longiores inducias dederunt, tales tamen, quibus aliqualis epidemicæ luis præsentia non prorsus excluderetur; uti præsertim in febribus quotidianis supra memoratis passim per Junium & subsequentes menses usque in Novembrem observari poterat; quæ tandem in non paucis, cum autumnus adventaret, hecticæ metum injecerunt, quibus tamen juxta cum aliis coagulum lymphæ acidum destruentibus, specificum in primis antihecticum Poterii, lapilli gammarorum &c. salutarem opem præstiterunt. Circa solstitium hyemale variolæ benignæ in pueris se exeruerunt, cum magno quidem calore ingruentes, a pulvere tamen rubeo Pannonico, antimonio diaphoretico, unicornu marino &c. quinimo quandoque etiam sine medicamentis celeriter periodum suam absolventes, & cum fine anni jam iterum omnino disparentes. Quod tandem de ægritudinibus aliis, quibus semper fere tussis se sociaverat, dictum, in hisce quoque deprehensum fuit.

Quæ Annorum sequentium, videl. 1703. 1704. *&* 1705. *constitutio fuerit, in Appendice Dec. tertiæ Anni noni, & decimi Miscellaneorum nostrorum curiof. legi potest; cui nempe typothetæ negligentia antecedentem præfigere intermisit.*

Anno 1706. hyemale frigus, ob austrinam aeris temperiem, qualis anni prægressi in fine observata fuerat, & usque dum Sol Aquarii signum attingeret, continuaverat, hactenus ut plurimum tolerabile, nunc magis se exeruit, præsertim cum orientalis ventus in Februario constanter, interdum ad meridionalem plagam inclinans, spiraret, ac continuæ fere nebulæ usque ad Solis in Pisces ingressum, ubi serenus aer frigus augebat, nos cingerent. Cum interea hecticæ febris insultui (coryzas & tusses humidas, tanquam indivulsos quasi hyemis comites, nec non odontalgias ut taceam) denuo plures exponerentur, sed facile etiam medicamentis acredinem temperantibus abigerentur.

Circa vernale æquinoctium zephyrus potissimum dominio potitus, atque, a reliquis tamen ventis nonnunquam interruptus, multum invalescens, diversam etiam temperiem, austrinam præcipue excitavit, ac vernali amœnitati subinde obstitit. Sub qua constitutione febres quotidianæ, & plures tertianæ ingruerunt, magno cum impetu, in quibusdam etiam cum deliriis, sine tamen cephalalgia ut plurimum, & quæ post sumptum cholagogum, vel emeticum, absorbentibus non difficulter, prompte etiam chinchinatis cesserunt. Plures insuper circa Solis in Gemellos transitum nephriticis doloribus, non admodum refractariis, obnoxii fuerunt.

Postea sub mutabili valde ventorum vicissitudine, ante & post solstitium æstivum, plures serenos calidosque dies experti fuimus, qui etiam diu continuarunt, multamque ideo terræ siccitatem, præsertim a ventis adjuti, attulerunt; cui interea febres prædictas, sensim declinantes, neque tamen per reliquum postea annum prorsus silentes, crebræ odontalgiæ, (quæ etiam per totum hunc annum fuerunt observatæ) tusses, interdum convulsivi quid habentes, & coryzæ; adultos æque ac juniores affligerent, & cum negligentior diæta accederet, diu durarent. Quas molestias magnæ illi & totali solari eclypsi, quæ d. 12. Maji contigit, adscribere multis placuit. Et quamvis subita illa aeris calidi, interceptos ob Solis radios, in frigidum, hisque non minus celeriter redditis, in calidum rursus mutatio, juxta cum animorum, ex insperata illa & nulli unquam visa caligine, consternatione, aliquid contribuisse videri posset, cum tamen jam ante eclipsin istæ lymphæ stases contigerint, vix locum illa opinio inveniet; negari tamen nequit, frequentiores post illam solis obscurationem, & circa solstitium æstivum illas occurrisse; ideoque non prorsus improbabile est, spiritus a phænomeno isto terrifico labefactatos, (qui sane terror in nonnullis tantus fuit, ut lipothymiam ipsis induxerit) lymphamque simul crassiorem redditam, quin & a frigore illo insolito magis condensatam, ad catarrhales has stagnationes dispofuisse.

Mensis Julius quamvis pariter multa serenitate gaude-

ret,

ret, nonnunquam tamen pluviis sitientem terram refocillavit; post Caniculæ vero exortum calores admodum invaluerunt, & usque ad occasum perseverarunt; quin licet temperatior ob pluvias, parciores equidem, aura per paucos dies succederet; ad pristinum tamen genium mox reversa est, usque dum d. 7. Septembr. cum luna inchoante zephyrus pluvias sæpius adduceret. Quo tempore dysenteriæ grassari cœperunt, & infantibus non levem stragem intulerunt, adultis vero nec tam frequenter, nec etiam lethaliter ea decumbentibus. Ubi quidem hisce fructuum horariorum intemperantiori ab esu, vel liberaliori ob caniculares æstus potu, præsertim cerevisiæ, nobis albæ dictæ, propter tenuitatem suam & imperfectam a parca fermenratione depurationem, in acorem pronæ, illam obtigisse verisimile est; illis autem, quorum major pars ob tenellam ætatem nihil horum deguftaverat, cur adeo fatalis fuerit difficulter determinari potest. Utrum in lacte vaccino aliquid adversi delituerit, quo cum nempe pulmenta in eorum cibum coqui solent, affirmare nequeo; cum tamen alia causa non suppetat, in vaccarum sanguine, ob aeris fervorem, pratorum siccitatem, & pabuli inde ortam penuriam, temperatas balsamicas perticulas multum fuisse immutatas, acrioresque redditas, haud incredibile videtur, quæ lacti communicatæ vim suam in tenerrimis infantum corpusculis exerere, eorumque destructioni, quin & epilepsiæ aliis quibusdam tum temporis funestæ, ansam dare valuerunt; & cum muliebris imperita industria pusionum curæ se sufficere ut plurimum persuasa sit, aut saltem Medicum desperato jam morbo advocet, funerum multiplicatio facile contingere potuit; præsertim ubi difficilior fortasse prægressus partus fœtui debilitatem aliquam antea impresserat, cum, incertum qua de causa, hoc anno de dystokia & præmaturo partu non levibus querelis urbs perstrepuerit.

Reliquum anni, una cum ventorum continua mutabilitate, nebulas inter & pluvias frequentiores, aerem temperatiorem quoad activam ejus qualitatem, (nisi quod paulo ante solstitium hybernum eurus eundem nivibus asperiorem per triduum reddiderit) expertum fuit, multasque nobis inducias concessit, si rheumaticas post solstitium dictum, musculis caput attollentibus fastidiosas lymphæ stases exceperis, quæ solo tamen tum hypocausti calore, tum suffituum mastichinorum &c. ope haud difficulter resolvi potuerunt.

Plurimas inter nebulas temperatioremque auram non saltem annum 1707. inchoavimus, sed porro etiam clementem, & Sole in Aquario versante, humidam aeris temperiem experti fuimus, raro, nec diu durabili frigore, ac multo rarius nive comparente; neque etiam multi, humidas nempe & nocivas alias in aere particulas frequenti ventorum variorum agitatione dispellente, morbi populares aderant, nisi quod rheumatismi præfati, nec non febres intermittentes, quamvis pauciores, atque post sumptum lene laxans, essentia corticis Peruviani facile abigendæ, continuarent; quosdam vero pleuritides veræ, in suppurationem ut plurimum terminatæ, nec tamen admodum acutæ, & antimonio diaphoretico, pulveri pleuritico Aug. prompte cedentes; puerilem autem sparsim variolæ, nulla malignitate suspectæ, ac per totum postea anni decursum observatæ; alios denique icteri non adeo contumaces; præsertim sub crebriori essentiæ mart. D. Lud. usu, invaderent.

Licet autem circa Martii initium frigus intensum ingruerit, mox tamen post quatriduum temperatiorem in statum denuo fuit mutatum, ut veris præludia multa comparerent; cujus vero amœnitatem ventorum diversorum, euri in primis austeritas, cui nebulæ crebræ jungebantur, multum retardavit, aeremque frigore horridiusculum reddidit; quo ipso insensibilis transpiratio admodum sufflaminata, serum in corpore auxisse, atque creberrimas adstagnationes disposuisse visa est, ut major incolarum pars catarrhosis ægritudinibus, pectus, vel nares, aures, fauces ve occupantibus affligeretur; in quibusdam fluxu celerrime, vehementerque gravi cum cephalalgia & febrili incalescentia invadente. Quo tempore etiam febres, tum quotidianæ, tum tertianæ, ex eadem dubio procul causa, multiplicabantur, atque non raro graviores in principio, magna utpote cum cephalalgia, virium debilitate, & calore, ut continuæ quasi typum referrent, oriebantur, postea vero medicamentis oppugnatæ, prompte etiam recedebant; facile tamen ab aeris frigidi admissione, vel cerevisiæ potu recidivam passæ; quæ etiam febres in autumnum usque continuarunt; qui humidus admodum & graviori zephyri vehementia fastidiosus extitit. Postquam æstas, Sole Cancri signum occupante, magno æstu, rarius a ventis pluviisque temperato, primo sat gravis, ab ingressu autem Solis in Leonem, crebriores propter pluvias, zephyrique impetus frigidulus ut plurimum fuerat; & sic (ut crebriores catarrhos dentibus præcipue infestos taceam) non saltem in nonnullis quartanæ, longiori horrore & calore multum molestæ, eoque contumaciores, quo minus ii, qui eadem afflicti ex plebe meam opem implorarunt, in diæta convenienti medicamentorumque usu morigeros præbuerunt, sed etiam arthritidis vagæ, pulveribus ex coralliis, spodio foss. lap. gammar. cinnabari, aliisque antimoniatis fixis, opii tantillo addito, præter interpolatum laxantium usum, haud difficulter cedentis, generationi ansam dederunt. Hyemis præsentiam in Decembris initio præmaturum frigus, & nives copiosæ ab Aquilone adductæ, indicarunt; quæ tamen post decendium e pluviis eliquatæ, quas zephyrus ante solstitium hyemale vehementissimus concitaverat; cui cum caurus, & postea euronotus successissent, aere nubiloso & nebuloso, ac moderate frigido, morbis silentibus, reddito, anni exordium fecerunt.

Anno 1708. dissipatis nubibus, benignior euronotus per duas primas hebdomadas serenitatem, aliqua tamen nebulosa caligine ut plurimum se immiscente, produxit; quam postea humida ac pluviosa constitutio excepit, præsertim cum quatriduana circa Solis in signum Aquarii ingressum zephyri vehementia ingruisset; cui sub ventorum mutabilitate prior serenitas circa finem hujus mensis primi, & principium secundi successit, atque temperatam adeo brumam, uti passim alibi locorum, experti fuimus, ut multa veris indicia ostenderet; donec euronotus d. 10. Febr. cum nivibus frigus adduceret, humida vero paucos post dies, cum intermixto quandoque frigore, intemperies a zephyro reduceretur. Quamvis autem hac sub insolita aeris clementia multi graves esse oborituros morbos vererentur, nihil tamen epidemici, (ut febres quotidianas & tertianas sparsim & rarius adhuc occurrentes taceam) præter variolas, usque dum Sol Tauri signum accederet, continuantes, & consuetæ hoc tempore catarrhalia incommoda, tusses præsertim humidas, & ab eadem seri stagnatione capitis erysipelas in sexu muliebri, produxit, quod ex negligentiori fortasse partis istius custodia, præviis in collo tensivis doloribus, cum febrili incalescentia invasit, & moderato lecti calore, præsertim diaphoreticorum terreorum usu accedente, non difficulter discussum fuit.

Humidus autem hic aeris status ante & post æquinoctium vernale continuabat, ut pauci sereni dies nobis obtingerent, & licet Solis quandoque radii refocillarent, nebulosæ tamen exhalationes eosdem sæpissime deturparunt; usque dum austerior eurus d. 27. April. aerem serenaret, atque ab eo, & alternante cauro molestum frigus terræque siccitas producerentur, quæ in adultum usque Majum, in quo diversæ ventorum ex omni plaga mutationes notatæ, continuabant, donec d. 15. post fulmina & tonitrua in crebras pluvias mutarentur; quæ dein humida facies, zephyro & borea alternantibus, usque ad principium Augusti perdurabat; ubi zephyro potissimum dominante, calores magni & multa serenitas, sæpe tamen matutinis nebulosis evaporationibus gravata, usque ad Caniculæ occasum ingruebant, pluvioso ac frigidiusculo aere succedente; qui etiam, rara intercurrente serenitate, usque ad æquinoctium autumnale continuabat. Interea frequentes febres hecticis similes, tussi præsertim & caloribus lentis inordinatis stipatæ, atque continuato absorbentium fixorum usui obtemperantes, notabantur. Variolas autem circa Maji finem cessan-

Sydenham opera Medica.

cessantes, morbilli excipiebant, non tantum in infantibus, qui prius sani fuerant, sed etiam, qui paulo ante variolis laboraverant, nec non in adultioribus, ut & non paucis morbum hunc jam olim expertis, absque tamen malignitatis nota, & sub blandorum diaphoreticorum usu paucos intra dies periodum suam absolventes, qui tamen in mense Julio iterum cessaverant; quo tempore postea odontalgiæ, ophtalmiæ, nec non dolores spasmodici uterini in fœminis, ischiadicique præcipue in viris frequenter occurrebant, ex lymphæ, uti mihi videbatur, ab aeris inclementia viscidioris atque ideo ad stagnationem proclivioris redditæ vitio generati, præsertim cum cerevisiæ acescentis, qua de plurimæ passim querelæ fiebant, potus accederet, & nervis ad coxas ac uterum tendentibus spicula sua infigeret, ubi præter lenia eccoprotica, hystericis medicamenta castorina, cinnabarina &c. & ischiadicis blandam per vices diaphoresin promoventia, non neglecta ut plurimum opiatorum succisa miscella, profuisse expertus sum.

Circa æquinoctium autumnale per 16. dies serenitas adfuit, raro nubibus aut pluviæ exposita, nebulis tamen crebris matutinis stipata, quibus post multam ventorum varietatem, subseqq. etiam diebus observatam, boreas per 12. dies nubes adduxit, a zephyro postea in pluvias resolutas; quin & post solis in signum Scorpionis ingressum, euro flante, nix decidua præmaturum quasi hyemale frigus efficiebat. Ineunte Novembri multa quidem usque ad solis in Sagittarium ingressum serenitas, crebro tamen nebulosa, præsertim matutina, caligine inquinata; succedente usque ad d. 15. Decembris fastidiosa, frigida, ob nives, nubila, nebulas intemperie; ubi quidem sol nubibus discussis, serenitatem non sine multo frigore, crebris etiam nebulis interruptam, reddidit. Interim, præter frequentes odontalgias, catarrhi in primis, capiti & pectori infesti, plurimos in M. Novembri infestarunt, tantumque incrementum sumpserunt, ut in M. Decembri paucissimi in urbe essent, quos molestia illa non tentaverat; multos etiam gravius tractaret, qui nempe prægresso acri horrore, febriles effervescentias, intensas cephalalgias, aut capitis stupores, virium prostrationes, quandoque faucium spasticas strangulationes, vel dolores pleuræ spurios experti fuerunt. Causam continuæ quasi nebulosæ aeris tempestati potissimum adscripserim, quæ non solum particulas suas humidas, impuras, per inspirationem corpori communicare, sicque serosam colluviem augere, & sanguinem inquinare potuit, sed etiam frigore & gravitate sua poros constringendo, ac transpirationem excrementitiorum humorum impediendo, eosdem cumulare, incrassare, atque in subtilissimis cerebri, narium, tracheæ glandulis ac tubulis stagnare fecit. Cui itaque præter moderatum aeris regimen, medicamentis resolventibus, attenuantibus, absorbentibus, demulcentibus &c. pro subjectorum & symptomatum diversitate, ubi morbi gravitas id deposcebat, succurrendum fuit, eo cum successu, ut nullus, qui libitinæ censum subiisset, mihi innotuerit.

Principium anni 1709. spirante euronoto, nebulosum fuerat, altero autem & subsequentibus diebus zephyrus vehemens pluvias, & noctu, inter d. 5. & 6. Januarii plurimam nivem eurus, versus aquilonem inclinans, cum intenso frigore adduxerat; quod indies fere, inter matutinas præcipue nebulas, diesque & noctes serenas, crescendo ea vehementia nos afflixit, qua de longe lateque querelas multiplicare Europæ contigit, donec d. 24. prægressa nivosa, vesperi auster temperatiorem & pluviosam auram induceret. Licet autem ineunte Februario frigus iterum, tolerabilius quidem, intenderetur, ac variis sub ventis aerisque mutationibus, nive quandoque rariore decidente, ad diem usque decimum continuaret, zephyrus tamen temperatiorem tunc aerem reddidit, usque dum d. 16. orientalis ventus, ad septentrionem, nonnihil denuo deflectens, & præsertim biduo post acriter spirans, novo gelu adfligeret; quod incrementa subinde sumens, eo rigore inhorruit, ut d. 27. Febr. intensissimo frigori, d. 21. Januarii observato (testante id spiritu vini in meo thermometro, utrobique matutino tempore ante solis ortum, ad gradum usque septimum, vespertino autem post solis occasum ad nonum gradum depresso) parum cesserit; quod dein multas inter ventorum mutationes, variasque aeris, humidam in primis, constitutiones, tolerabilius redditum, sed d. 12. Martii, & insequente triduo iterum auctum fuerat, spiritumque vini in thermometro ad gradum nonum cum dimidio, vesperi autem ad undecimum atque dimidium depresserat; tandem autem remittens, d. 16. dicti mensis spiritum ad gradum undecimum, & sic sensim magis sursum extolli permiserat, ut d. 17. Aprilis gradum decimum quintum mane attingeret. Interea non tantum ventorum mutabilitas, sed aeris etiam, ob crebriores pluvias, humida ac frigidiuscula, interveniente tamen subinde serenitate atque calore, ante & circa solis in Tauri signum ingressum intensiori, continuarunt, ut fœcunditati terræ non modice faverent, matutinæ quoque nebulæ tenuiores, ubi pluviæ aberant cœlumque serenum erat, tunc & per totum reliquum annum, semper observabantur. Et quamvis post reseratos terræ ab insolito frigore profunde constrictos meatus, indeque diu repressas exhalationes, vapores isti liberiores facti multis gravium subsequendarum ægritudinum metum excitarent, contrarium tamen per DEI gratiam evenit, conglaciata ista terræ crusta sensim resoluta, sicque vaporibus non confertim erumpentibus, sed paulatim exhalantibus, atque ventorum perpetua agitatione particulas istas humidas impuras dissipante. Tot tamen aqueæ in athmosphæra oberrantes particulæ non poterant non seri proventum nimium in corpore accumulare; præsertim cum per totum reliquum anni decursum mutabilis subinde, præsertim humida & frigidiuscula temperies (nisi quod Syrius ante & circa sui exortum finemque zephyro, uti hic, ita etiam reliquo tempore, potissimum prævalente, quandoque per pauculos dies acrius ureret) & hinc catarrhosarum molestiarum, cum hectici caloris in quibusdam metu, in naribus, bronchiis, dentibus, artubus, per totum anni decursum, & quæ omnibus fere aliis morbis sese jungebant, frequentiam excitare; præter quas etiam, in vere & æstate, febres quotidianæ & tertianæ, interdum gravibus symptomatibus, præsertim in morbi principio, uti deliriis, cephalalgiis, spastico nuchæ dolore, narium hæmorragia, vomitu &c. stipatæ, ex transpiratione insensibili, ob temperiem aeris sæpius variantem, impedita obortæ, minus tamen refractariæ, non paucæ notabantur. Inter remedia, juxta cum eccoproticis, blanda diaphoretica & absorbentia potissimam curæ partem absolverant.

Constitutio anni 1710. cum humida & moderate frigida, sub ventorum, zephyro tamen prævalente, alternatione, primo continuaret, affectus etiam catarrhosi, in primis arthritides nondum desierunt, & mense Martio febres tertianæ, cephalalgia, deliriis, vomituque in prima invasione sæpius molestæ, non paucos invaserunt; quibus tamen, post pulveris cornachini, & ubi ventriculus viscido muco obrutus videbatur, lenioris emetici usum, cortex Peruvianus ad ℥ß. ℈ij. &c. semel vel bis in die sumptus, præsentaneam opem ferebat, ut post secundum, aut quartum paroxysmum, sine recidivæ incommodo, ut plurimum cessarent.

Postquam in Arietis signum sol pervenit, cum serenitate, (ita tamen, ut hic quoque annus, cœlo sereno, soleque oriente, nebulosum nonnihil aerem semper experiretur) triduanum quidem intensum calorem, Africo flante, excitaverat, quem tamen zephyrus pluviosus creber iterum dissipaverat, qualem etiam sextiduanum calorem, antequam sol in Tauri signum progressus esset, euro spirante, sensimus, ab occidentali tamen pluvioso vento iterum temperatum. Et hæc aeris, modo humidi, modo sicci, calidi, frigidiusculi, sæpius nubilosi, ventorum etiam crebra permutatio in posterum usque ad finem anni perseveravit, prævalente tamen semper humida constitutione; unde hæc vicissitudo primo terræ fœcunditati multum, postea etiam hyems ut longius abesset, simul tamen variæ catarrhosæ & rheumaticæ invasiones ut frequenter orirentur, effecit. Febres etiam tertianæ, quamvis non frequentes, nec non quotidianæ, hecticæque per totum annum observabantur; mense autem Majo & Junio morbillis plures infantes, cum vehementi tussi, oculorum gravedine, hæmorrhagia sæpe prævia, decumbebant; variolæ quoque in multis, non quidem malignitate, sed copia, & symptomatum consuetorum vehementia,

mentia, & pustularum, rariori tamen, confluxu infestæ notabantur. In cura omnium horum morborum remediis, in præcedentibus historiis memoratis, non infeliciter uti datum fuit.

Constitutio Epidemica Basileensis Anni 1700. & 1701.

Dn. D. JOANNIS JACOBI HARDERI.

ÆStivus calor diebus canicularibus Anno 1700. temperiem suam non excessit, quin ventis quandoque placidis perflaretur, neque corpori incommodum facesseret, imo Augusto mense, pluviis præter votum quandoque infrigebatur; September insequens siccus & calidus illo magis fuit, nec tamen sufficiens, qui uvas ad optatam maturitatem undique perduceret; neque etiam morborum ferax ista anni constitutio fuit. October nebulosa, ut solet, & sæpiuscule pluviosa tempestate, hyemalem brumam antevertit; hæc ipsa autem per Novembrem, & Decembrem mitior extitit, & quamvis multa nive montes & juga altiora integerentur, ingruente tamen pluvioso, & hoc quandoque udoso aere, ab eadem prompte liberata fuerunt; ista autem aeris διαθέσις, non modo catarrhalibus febribus, sed pleuritidi ac pleuropneumoniæ, etiam sparsim ansam præbuit.

Anno 1701. Januarii initium boreali vento magis perflabatur, aerisque serenitate animum refecit; in primis vero sub meridiem propius accedentes solares radii brumæ matutinæ spicula ex voto pepulerunt, & continuata in Februarium usque sua activitate fere inconcussa, nives boreamque in arvis campisque tantum non intempestive fugarunt, siquidem subsequente Martio ac Aprili, quibus blandiorem solis calorem, & hinc pluvias amicabili austro mitigatas sperabamus, brumæ rigorem majorem nivalisque tempestatis, ac nivis copiose delabentis spicula, frequenter experti sumus.

Maji delicias, si quas matutinæ auræ fulgor interdum promisit, mox nebularum crassiorum cohors, nunc calor subsequens intensior, mox irruentes grandinosæ tempestates, omnimodo amarulentas reddiderunt. Ante caniculæ autem exortum, & hac durante, solis æstus longe intensior & tantum non exurens calor, animantibus brutis non minus, quam homini, valde molestus fuit, febrium intermittentium ferax mater, & quem neque tempestates horrendæ, crebrius ingruentes, usque attemperare valuerunt.

Post Caniculam increbescens tantisper pluviosa, & hinc temperatior aeris constitutio, placidiorem motum videbatur promittere; verum alcyonia hæc non diu durante, quin redeunte intensiore aeris siccitate, sereno cœlo, si nebulas Septembri mense, minus tamen frequentes, mane excipias, in Octobris usque principium, calor insuetus & immoderatior perstitit, exarescentiæ æque, si non magis, quam majoris fructuum maturescentiæ pares, & dysenteriæ satis atrocis apud nos, aliisque in locis fœcundus genitor, cui num pluviæ a diebus aliquot, arva præ siccitate hiscentia blande irrigantes, atque hominibus gratissimæ, obicem sint positturæ, horæ subsecuturæ docebunt.

Constitutio Epidemica Berolinensis Anni 1701.

Dn. Doct. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP

von der Mullen.

ANnum sæculi septimi primum, prima Januarii, turbido, sed sicco cœlo inchoavit, & in vesperam pluviosam desiit. Sequens secunda pluviis nivem ad meridiem usque miscuit, post discussis nubibus serenior gelu moderatum adduxit. Quod sequenti tertia continuans, ac per quatriduum ingravescens rursusque in nives, & pluvias procellæ junctas per triduum delituit. Cui denuo undecima cum nive copiosa leve successit gelu, atque octiduum pauciori quandoque, quandoque copiosiori nive aspersum duravit. Vigesima nebula densa mutationis prænuncia, sequentibus tribus, interspersis quandoque pluviis, tandemque gelicidio degelavit. Vigesima quarta Iris matutina turbidi atque pluvii ætheris nuncia apparuit, sequente per triduum, gelu moderato ac parcis nunquam nivibus stipato, quod quatriduum rursus nocturno ac matutino gelu, a meridie utplurimum degelante varium ad finem usque mensis excepit. Februarius nebula densa cum gelu moderato, sed mox in pluvias fatiscente cœpit, cui nubilum successit cœlum, remittente gelu, & in imbrem circa vesperam deliquescente. Mox, tertia procellosa, sicca & clara, a nivosa nocte, die vero, licet borea flante remisso ac egelido, nocte tamen rigida succedente, ac die nivosa, sed temperata sequente, a triduo gelido iterum excepta. Nona tempestuosa cum successore decimo gelu in nives deliquescentes resolvit. Quas sequentes duæ noctes in glaciem rursus densarunt, de die parumper degelantem. Decima tertia nimbosa rursus nives parcas sparsit, mox aere temperato solutas. Decimam quartam cœlo sereno gratam, gelidum excepti biduum, quod gelu nocturno & matutino temperato, pomeridianum adhuc mitius substituit. Huic aliud successit biduum ventosum; ab octiduo gelido & utplurimum sereno comitatum, 25ta quidem turbida, & uvida interruptum, sed triduo rursus gelido & ex parte obscuro redintegratum, & pluviis nonnullis interpolatum, 25. una cum mense desinens.

Martius verna temperie initiatus, vario cœlo, nunc placido, nunc turbulento, ventoso, frigido, diversimode alterato, ad nonum usque & decimum gelidus transiit. Tum remittens, octiduo temperato ac verna amœnitate grato, ad vigesimum pluvium initio, tandem rursus clarescentem duravit, a quatriduo perinde variato exceptum, in noctes gelidas, sexque dies serenos desiit.

Morbos trimestre hoc, præter scorbutum, endemium & illius asseclas & affines aluit febres diversarum specierum, malignas quasdam variolis notatas, alias ardentes, continuas ac intermittentes, catarrhales, pleuriticas nonnullas, alias tussibus vehementibus ac diuturnis, cephalæa, asthmate affligentes, in phthises quandoque degenerantes; præterea cardialgias; hypochondriacas, & colicas passiones.

Aprilis, quo Martius tramite desiit, rursus incepit, nisi quod serenitatem præcedentem cum turbido ac ventoso cœlo commutavit, & a sexto per quatriduum, nives quandoque utut raras pluviolis nonnullis interseruerit, tum gelu nocturno dies serenos, & haud inamœnos ad 14tum usque substituerit. Cui cum 15to pluvia nivibus mixta nimbosis, quatriduum successit serenum ac frigidum; huic vero biduum turbidum pluviis subinde, & nonnunquam grandine interpolatum. 24to & 25. serenis ac verna gratia temperatis, reliqui ad trigesimum usque successerunt inconstantes, pluviosi & nimbosi.

Majus turbido, sed mox sereniori inchoavit biduo subsequente triduo nubilo ac frigido, sparsis quoque nonnunquam pluviis ex parte uvido, ad septimum totum pluviosum, & octavum varium, tandemque nonum serenum ac æstivo calore gratum perrexit. Cui triduo quatriduum, intercalato decimo tertio pauca pluvia irrigato, addidit. Tum 6. dierum sudo plane æstivo ad 20. usque continuavit. Cui alii sex non æque sereni, sed varietate pluviolis nonnunquam temperata, adeoque non inamœna distincti successerunt, tandemque reliqui ad finem usque mensis verno temperamento commendabiles.

Junius a principio ad 12dum usque in ea temperie, pluviolis tamen quandoque interpolata perseveravit. A 13tia verna temperies, in æstum sæpius satis grandem mutata, & præter nocturnas 16ti & 20mi pluvias fere torridum, ad 22dum usque pluvia nocturna ac tonitru matutino fractum, cui ad 26tum pluvia moderata madentem, quatriduum temperatum; huic vero 27mus paulo calidior, 28vus cum 29no pluviis modicis irrigui successerunt, tandem 30mus sereno & temperato cœlo amœnus mensem simulque trimestre finiit.

Morbi hujus trimestris præter prædictos endemios maligni & epidemici, quantum mihi quidem innotuit, pauci fuerunt, sporadici plures, febres pleuriticæ, ardentes, continuæ, asthmate, nausea, vomitu, cephalæis molestæ; intermittentes quædam, hemicrania,

nia, cardiogmo, cœliaca passione, diarrhœa, dysenteria aliisque symptomatibus exacerbatæ, lipiria quoque sed urina sola.

Julius sudo ac calore æstivo, quo præcedens recessit, denuo accessit, ac ad 13tium usque serenitate jugi ac æstu indies ingravescente, si 5tum excipias temperatiorem reliquis, ac 6tum pauca pluvia irriguum, continuavit. Sequentes etsiis nonnunquam & pluviolis alterati, unico 27mo a meridie spargente exempto, ad finem usque mensis serenitate ac temperie laudabili excelluerunt.

Augustus eodem fere cœli, utut quandoque rorantis inchoans, mox variabilis fuit. Secundus enim fervidior & siccor. Tertius tonitru imbrem, tota nocte durantem, addidit. Quartus mane frigidus sudum diurnum cum æstu substituit. Quintus mane pluviosus, reliquo diei priore temperatior. Septimus sudum nubibus interpolavit, cui cætera similis octavus in tonitru horrendum vesperi & imbrem desiit. Nono sudo antemeridiano pluvias a meridie copiosas. Decimus antemeridiano sudo vespertinas submisit. Undecimus paucis pluviis matutinis, sudum pomeridianum, huic vero vespertinum tonitru fragrosum cum fulgetris fere perpetuis, nimboque densissimo. Duodecimus præcedenti, tonitru si dempseris; & fulgura, compar. His hactenus variis ad vigesimum usque octiduum æquabile, sudo ac æstu paucissimis pluviis temperato gratum, huicque aliud octiduum nebulosum magis, ventis pluviisque subinde madens, illique biduum serenum quidem & siccum, sed vento frigido flante haud adeo gratum successit. Tandemque 31mus sudo ac temperato æthere mensem terminavit.

September triduo sereno ac moderato sex dies, pluviis serenitati varie interpolatæ mixtos inseruit. Quibus post noctem procellosam, quatriduum serenum & temperatum, quandoque tamen ventosum, & pluviis parce sparsis roscidum successit, sex diebus serenis aliis æstu æstivo fere compari amœnis exceptum. Trigesimus biduum reduxit paucarum pluviarum aspergine, ut & nebula roridum, cui triduum serenum quidem, sed algidum & ventosum, illique rursum aliud temperatius successit, & mensem simul ac trimestre absolvit.

Morbos præter scorbutum & ejus appendices, ut & ejus affinem ante hic raram, nunc ab adventu Gallorum exulum, inter Germanos etiam, infantes præsertim, fere endemiam rachitidem, hoc trimestre tam sporadicos, quam epidemicos plures tulit. Et hos inter febres malignas & contagiosas, haud paucis exitiosas, variis ut symptomatibus, sic exanthematibus miliaribus, purpura, morbillis, variolis, petechiis quoque insignitas & distinctas. Præterea ardentes etiam, continuas & intermittentes, catarrales, erysipelatodes, pleuriticas, erraticas etiam. Diarrhœas item ac dysenterias, lienterias, colicas, cardialgias, tusses ferinas ab æstu præsertim humore colliquante oriundas, hæmoptoes, cephalæas, hemicranias, colicas & hypochondriacas passiones cum obstructionibus nonnunquam valde contumacibus, icteros, scabies & psoras.

October serenitatem Septembris, præter pluvias secundi vespertinas, quatriduo satis grato orsus sexto, & septimo frigidulis & pluvia matutina madentibus, interpositis, quatriduum rursus verna temperie gratum dedit. Cui 12mus mututina, 13tius vespertina, 14tus nocturna pluvia madidi successerunt, illisque 15tus totus pluvius ac nimbosus. Quem rursus 16tus cum quatriduo perinde procelloso & subinde nimboso secutus. Vigesimus primus sparsa circa decimam pluviola rorans, quatriduo icciori & amœniori locum fecit. Subsequens quatriduum, vario, nubiloso ac quandoque rorante cœlo frigidulum, 31mo turbido æthere, geluque moderato mensi finem imposuit.

Decembris primus totus pluvius, secundus a meridie tantum pluvias sparsit. His successit triduum siccum, sed nubilum & frigidum. Sextus mane nebulosus parce pluit, a meridie siccus. Septimus udosus. Octavus serenior, procellosus simul & frigidus. Nonus absque procella præcedenti similis. Decimus nives addidit ac gelu, sed hactenus moderatum, ab 11mo ad 13um rigidum, sereno utplurimum cœlo, præter 12. mane ac vesperi, & 27mum vesperi tantum nebulosum, 24to remittens atque circa vesperam pluviolas spargens, noctu gelicidium, 26to subsequente nebula liquescens, a meridie cum serenitate frigus, sed temperatum per biduum stabile reddens, 28vo nives superaddens, 29no ingravescens, 30mo nivosum, 31 absque nive perdurans, sicque cum mense trimestri ipsique anno colophonem imponens.

Morbi hoc ultimo trimestri occurrentes, præter endemios scorbuticos, arthritides præsertim & asthmata scorbuto originem debentia, & venerosos, epidemici fuerunt catarrhales præcipue febres, gravedine molesta, & tussi gravi & diuturna infestantes, ardentes præterea tam continuæ, quam intermittentes variæ, malignæ quoque variolis, sæpius confluentibus ac petechiis infames, pleuritides graves & quandoque funestæ, cephalalgiæ, diarrhœæ & dysenteriæ pertinaces, nephriticæ, colicæ & hystericæ passionem.

Constitutio Epidemica aeris Berolinensis
Anni 1703.

JAnuarius primo mane cœpit gelu, cœlo succedente sereno, post obscuro, tandemque pluvioso. Secundus siccus, ventosus & frigidus cum gelu moderato, successores habuit tertium circa vesperam pluviolam spargentem, reliquos ad octavum usque siccos; hunc vero totum nivosum æthere temperato. Nonus miti cœlo pluviolis subinde uvidus. Decimus imbrosus. Undecimus parum gelascens, cætera siccus. Duodecimus cum decimo tertio cœlo turbido gelidiores. Decimus quartus verna serenitate ac tempore gratus, vesperi nebulosus. Decimus quintus & decimus sextus vernæ fere amœnitatis æmuli. Decimus septimus nebulosus, tandemque imbrosus. Decimus octavus vicissim siccus & serenus. Decimus nonus cum sequentibus ad vigesimum sextum usque satis rigide gelidi. Vigesimus sextus parum nivis addidit. Vigesimus septimus noctu plusculum ejus sparsit æthere temperato. Vigesimus octavus sereno cœlo valide gelidus, ut & vigesimus nonus. Trigesimus nubilus pauloque mitior. Tandem trigesimus primus mitiori, sicco tamen cœlo mensem hunc primum clausit.

Februarius temperato gelu, sed turbido siccoque cœlo orsus. Secundus gelu satis rigido sereno cœlo, nonnunquam tamen parum remittente ad septimum usque cum gelicidio grandinem submittentem, postque degelantem continuavit. Octavus regelascens cum nono ac decimo parum sereno & amœno cœlo gelidis. Undecimus gelu paulo intensius cœlo obscuro induxit; ac ad decimum quartum cum sequentibus ad vigesimum usque paulo cum sequenti biduo mitiorem porrexit. Vigesimus tertius densa nebula antemeridiana remissior. Vigesimus quartus mane turbidus, postea serenus. Vigesimus quintus nebulosus ac ventosus parum nivis sparsit. Vigesimus sextus intense gelidus ut & vigesimus septimus, simulque cum vento nivosi. Vigesimus octavus nive copiosa mensi coronidem imposuit.

Martius biduano gelu intenso cœpit. Tertius noctu gelidus, a meridie remissior, circa vesperam pluviosus ac ventosus. Quartus eodem tenore tota die continuavit. Quintus gelidus ac nivosus, tandem pluviosus. Sextus totus pluviosus ac ventosus. Septimus mane sparsa copiosa nive mox postea in pluviam deliquit. Octavus perinde continuavit. Nonus satis intense gelavit, parumque nivis sparsit. Decimus copiose noctu ninxit, postea remisse cum parca nive gelavit. Sic & undecimus, decimo quarto nebula matutina diverso, ad decimum quintum usque sereno cœlo continuavit. Hic mane nivis pauxillum sparsit, post leniter degelavit. Decimus sextus totus fere pluviosus. Decimus septimus noctu gelidus post sparsa nive mitior, ut & decimus octavus cum pauca nive gelascens. Decimus nonus post pluviam gelidus ac nivosus, post serenior. Vigesimus quoque gelu cum parca nive miscuit, in pluviam tandem deliquescens. Vicesimus primus tota die udosus. Vicesimus secundus mane & circa vesperam pluvius. Vigesimus tertius mane parum pluviæ, post vespera temperiem submisit. Vicesimo quarto mane parum nebuloso æther serenus successit ac siccus. Vigesimus quintus ventosus

sus æthere sereno nivium aspergine subinde variato. Vigesimus sextus perinde ventosus nivem cum pluvia ac sereno sæpius cambiit. Vicesimus septimus matutino tempore serenus, post turbidus ac ventosus. Vigesimus octavus mane nivosus, a meridie pluviosus. Vigesimus nonus nubilosus, temperatus tamen. Triduo sequente sereno, temperato ac verna amœnitate & tepore grato mensem simul ac trimestre primum finiit.

Morbi præter scorbutum, Proteum illum plurimorum symptomatum syndrome variatum ac hic loci endemium, frequentiores fuerunt febres variæ, continuæ & intermittentes benignæ & malignæ, catarrhales & causodes, purpureæ, pleuritide ac arthritide quandoque comitatæ, cephalalgiæ, vertigines, passiones hystericæ, asthmata, cachexiæ & cacochymiæ.

Aprilis primus dies vernæ serenitatis ac temperiei particeps, circa vesperam pluviola madidus fuit. Secundus mane obscurus, a meridie serenus ac frigidus. Tertius, quartus & quintus primo ex asse similes, nisi quod postremus paulo frigidior. Sextus mane turbidus cum aspergine pluviolæ, postea serenus. Septimus serenus, sed frigidulus. Octavus ad decimum tertium usque sudo ac temperie, præter decimum paulo calidiorem, amœni. Decimus tertius turbidus ac ventosus mane, post serenitatem pluviolis miscuit. Decimus quartus frigidulus ac ventosus cum aspergine pluviarum. Decimus quintus totus pluviosus, ut & decimus sextus, subinde tamen paulo serenior. Decimus septimus mane pluvias sparsit pauco grandine mixtas, a meridie serenus. Decimus octavus serenus, temperatus & amœnus, nec non decimus nonus excepta pruina nocturna talis. Vigesimus cum vigesimo primo secundo verna amœnitate grati, nisi quod postremus una cum biduo sequenti pluviolarum aspergine sub vesperam torridi. Vicesimus quintus obscurus ac nubilosus, raroque intercedente sudo siccus. Vigesimus sextus verna temperie ac pluviolæ subinde aspergine, cum sequenti biduo siccus. Vigesimus nonus variato identidem æthere pluvias sudo miscuit. Trigesimus post pluviam matutinam siccus mensem hunc absolvit.

Maji primus temperato cœlo ad secundum mane pluviolæ aspergine uvidum post serenum processit. Secutus tertius mane frigidulus, post serenus & amœnus, cui compar fere quartus aspergine pluviolæ rorridus, cui biduum serenum, siccum & calidum successit, a meridie tamen sexti pluviolam aspergens. Septimus mane serenus, a meridie nubilus. Octavus ad decimum tertium usque sereni ac verna varietate accepit, rara pluviarum aspergine temperati, præter duodecimum cum vento tonitru adducentem. Decimus quartus a meridie modice, decimus quintus valide tonuit; quos biduum decimo, & septimo excepit sudo ac calore verno gratum. Decimus octavus mane nubilus ac vento, pluviolis quoque subinde sparsis turbidus. Decimus nonus similis, absque tamen pluvia siccus, ac tandem serenus, a vigesimo sereno ac amœno exceptus temperatus ad vigesimum secundum & sequentes calidiores, vigesimum sextum æstu gravem, & vigesimum nonum verna temperie & amœnitate gratum transiit. Reliquum triduum mane serenum, vesperi pluviolis uvidum, trigesimo primo modico fulgurum additamento mensem hunc circumscripsit.

Junii primus nocturno imbre, diurno sudo & æstu orsus, secundum serenum & vesperi pluviolæ aspergine udum comitem habuit. Tertius mane ad meridiem usque pluvius, post temperatus ac siccus, quartum mane subinde pluentem alias amœnum ac temperatum præcessit, sequente biduo sereno ac temperato. Septimus pluvius, post ventis flantibus siccus. Octavus serena temperie amœnus. Nonus pluviolis serenitatem subinde variavit. Decimus mane ad meridiem usque imbrosus. Decimus semel a meridie imbre molestus, alias serenus. Duodecimus pluviolarum aspergine quandoque varius. Decimus tertius serenus ac siccus, ventosus tamen simul ac frigidus, compares habuit decimum quartum, quintum & sextum, hunc æstuosum simul valde ac procellosum. Decimus septimus nubilus ac ventosus cum aspergine pluviolarum nonnunquam mixtus. Decimus octavus amœna temperie gratus. Decimus nonus nubilus ac frigidulus, pluviolis subinde rorans, cui vigesimus post noctem pluviosam æqualis, temperata amœnitate ventis placidis velut etesiis interpolatus. Vigesimus primus denuo serenus ac calidus. Vigesimus secundus æstu paulo gravior. Vicesimus tertius sudo simul & æstu molestus. Vicesimus quartus æstu ventis paulo temperatiori. Vigesimus quintus pluviola moderatus. Vicesimus sextus totus fere cum tonitru pluviosus. Vigesimus septimus mane & vesperi parum pluvius. Vigesimus octavus mane nubilus, postea clarens. Vigesimus nonus mane serenus, a meridie pluviosus. Tricesimus mane ad meridiem usque serenus, a meridie quandoque pluvius, mensem simul & trimestre secundum finiit.

Morbi hoc secundo trimestri infensiores fuere cacochymiæ & cachexiæ scorbuticæ variique alii affectus ejusdem farinæ, febres variæ continuæ & intermittentes, tertianæ, catarrhales, ardentes benignæ ac malignæ, variolis quandoque comitatæ & morbillis, pleuritides veræ utplurimum nonnunquam spuriæ, hypochondriacæ affectiones & passiones hystericæ, tusses inveteratæ, & graves, phthiseos & hecticæ comites. Icteri, colicæ passiones, choleræ, diarrhœæ.

Augusti primus nubilus ac pluviosus. Secundus obscurus & ventosus subinde pluviolas spargens. Tertius mane nubilus ac parce pluvius a meridie serenus, triduano sudo ac calido exceptus. Septimus post mane aspergine varium, a meridie tonitru terruit. Octavus mane serenus, a meridie modice pluvius. Nonus sudum. Decimus idem etesiis temperatum. Undecimus sudum æstuosum, æstivum ut & duodecimus etesiis mixtum induxerunt, reliqui, exceptis decimo tertio his destituto, decimo octava mane semel pluvio, vigesimo quarto vesperi cum imbre tonitru inducente, vigesimo quinto mane nubilo, ac ventis turbido, omnes ad finem usque mensis æstivo æstu perseverarunt, præter trigesimum primum, mensem hunc cœlo turbido vesperi claudentem.

Septembris primum biduum sudo & etesiis gratum. Tertius nubilus & procellosus. Quartus mane frigidus, & serenus, a meridie nubilus ac turbidus, triduo pluvioso, frigido, ac ventoso exceptus. Octavus cum nono paulo temperatiores ac calidiores. Decimus serenus ac temperie amœnus. Undecimus sæpius pluviosus ac tandem imbrosus. Duodecimus, decimus tertius, & quartus cum sequentibus ad vigesimumprimum usque præter morem æstivo calore & amœnitate grati serenitate pluvias vicerunt. Vigesimus secundus ad meridiem usque mane pluviosus, post serenus, ut & vigesimus tertius & quartus æstivo calore commendabiles. Biduo intercedente pluvioso rursus ad vigesimum octavum usque nubilum, sereno tepore laudabiles. Vigesimus nonus aspergine vespertina pluviolarum, trigesimus nubilo cœlo a prioribus diversi tandem serenitate reduce mensem hunc ac simul trimestre coronide ornarunt.

Morbi hujus trimestris fuere præter scorbuticas ac hypochondriacas affectiones, colicæ, diarrhœæ ac dysenteriæ, febres variæ intermittentes & continuæ ardentes, etiam malignæ variolis, morbillis ac purpura nonnunquam suspectæ, pleuritides utriusque generis arthritides vagæ scorbuticæ, paralyses & apoplexiæ, asthmata, dyspnœæ, tusses graves ac diuturnæ, cachexiæ.

Octobris primus nubilus ac ventosus, sudo tamen subinde mixtus. Secundus mane serenus a meridie nubilus. Tertius mane serenus, a meridie turbidus ac pluviosus. Quartus & quintus mane nubili, cum aspergine pluviarum. Sextus vice versa mane serenus, a meridie pluvius. Septimus post nebulam serenus & amœnus. Octavus mane pluvia parum rorridus, alias amœnus, nono quoque ac decimo sicque ad undecimum nubilum ac subinde pluvium transiit. Duodecimus nubilus, & subsequenter imbrosus. Decimus tertius procellosus ac sæpius nimbosus. Decimus quartus frigidulus ac ventosus mane, a meridie serenus, semel tamen imbre madens. Decimus quintus serenus mane ac frigidus, a meridie parum pluviæ spargens. Decimus sextus mane nebulosus, post nubilus ac frigidus. Decimus septimus frigidus & pluviis mixtus. Decimus octavus frigido cœlo serenus. Decimus nonus primam nivem sparsit serenante postea cœlo. Vicesimo & vicesimo primo tota die cum nive pluviæ. Vigesimo secundo cum sudo frigus ac gelu moderatum. Vicesimus tertius post mane gelidum pluvias dedit degelascentes. Vigesimus quartus mane turbidus, postea clarescens. Vigesimus quintus mane pluvius, a meridie nubilus cum pluviolarum aspergine. Vigesimus sextus mane pluviosus, postea serenitatis parum subinde miscens. Vigesimus septimus siccus, sed nubilus, solis splendore pauco interdum interlucente. Vigesimus octavus

vus ad meridiem usque pluviolarum aspergine madens, a meridie nubilus ac siccus. Vigesimus nonus mane nubilus, postea serenus, sed frigidus. Trigesimus frigidus & pruinosus. Trigesimus primus temperie autumnali grata mensem finiit.

Novembris primus ac secundus frigidi, sparsa parumper nive, postque pluviola. Tertius & quartus temperati & amœni, ut & quintus nisi sparsa sub finem pluviola trubidus. Sextus mane nebulosus, post vento frigido molestus. Septimus nubilo mitior. Octavus nubilus ac frigidus. Nono successit simile biduum cum sudo frigidulum. Duodecimus nubilus ac subfrigidus. Decimus tertius satis temperatus. Decimus quartus mane ad meridiem usque nubilus, a meridie pluviosus. Decimus quintus mane pluvius, post turbidus ac humidus. Decimus sextus nubilus, frigidus ac siccus. Decimus septimus idem, paucis interspersis nivium micis. Decimus Octavus perinde sed sine nive gelidus. Decimo nono ut & vigesimo sudum subsequente noctu rigido gelu. Vigesimus primus nubilus, ut & vigesimus secundus tandem pluviolæ aspergine mitescens. Vigesimus tertius mane nubilus, aspergine pluviolarum modica sub vespera rorans. Vigesimus quartus totus nubilus ac frigidus, ut & vigesimus quintus vesperi pluvius. Vigesimus sextus cum septimo temperati & amœni. Vigesimus octavus nubilosus ac frigidus, siccus tamen. Vigesimus nonus, mane nubilus, post serenus ac temperatus. Trigesimus post modicam pruinam mane serenus ac temperatus, circa vesperam pluvia mensem terminavit.

Decembris primus post nebulam matutinam ut & secundus sereni ac temperati, nec non tertius unica pluviolæ aspergine roridus. Quartus post nebulam matutinam serenus. Quintus sudo frigidus. Sextus quarto similis. Septimus tota die serenus, circa Vesperam maduit. Octavus sereno cœlo procellosus nono quoque continuante procella, & pluvia a meridie interspersa. Decimus mane ad meridiem pluvius, post serenus, ac sedata procella placidus. Undecimus mane serenus, a meridie parum pluvius. Duodecimus totus pluviosus. Decimus tertius mane serenus, a meridie pluviolæ aspergine udus. Decimus quartus tota fere die pluviosus & imbrosus, ut & decimus quintus totus nimbosus & sub vespera procellosus. Decimus sextus mane gelidus, post tota die serenus ac frigidus. Decimus septimus mane nubilus, ac mitis; tandem in pluviæ asperginem desinens. Decimus octavus mane nebulosus, post pluviosus. Decimus nonus gelidus mane, ac serenus. Vigesimus aere obscuro gelidus. Vigesimus primus cum sudo gelascens. Vigesimus secundus rigide gelans. Vigesimus tertius noctu nivem sparsit, post degelascens pluviolas. Vigesimus quartus nubilus ac humidus. Vigesimus quintus cœlo sereno gelascens. Vigesimus sextus noctu nivosus, post nubilus, mox tandem serenus ac gelidus, ut & vigesimus octavus meridie serenus. Vigesimus nonus cœlo sereno rigide gelans. Trigesimus ut & trigesimus primus ex parte, ningentes mensem hunc simul & trimestre quartum ut & annum 1703. absolverunt.

Morbi huic trimestri familiares, præter endemios sæpius indigitatos, fuerunt febres omnis generis fere, ardentes, malignæ, variolis suspectæ, intermittentes, tertianæ, quartanæ, ephemeræ, catarrhales, hecticæ, phthises, tusses ferinæ & inveteratæ, colicæ passiones; scorbuticæ etiam, diarrhœæ, arthritides scorbuticæ, vagæ & fixæ, paralyses, cephalææ contumaces, hemicraniæ, passiones hypochondriacæ & hystericæ &c.

Constitutio Epidemica Beriolensis Anni 1704.

JAnuarii primus paucis nivium flocculis gelu orsus, paululum mox rursus remisit. Successit huic triduum cœlo sereno gelidum. Quintus cum sexto noctu totoque sequenti die nives sparsit, quorum postremus cessante nive turbidus ac frigidus. Septimus cum biduo sequenti cœlo quandoque sereno gelidus. Decimus pauca interspersa nive circa vesperam remissior. Undecimus cum sequenti duodecimo ventosi ac procellosi. Decimus tertius rigido gelu horridus. Decimus quartus paululum remissior. Decimus quintus rigidum decimi tertii gelu redintegravit. Decimus sextus mane remissior, a meridie robur prioris resumpsit, cum sequenti decimo septimo paucos nivium flocculos aspergente. Decimus octavus noctu nives parumper auxit. Decimus nonus gelu pauculos denuo nivium floculos miscuit, noctu auctiores cum gelu satis rigido. Vigesimo nox cum nive copiosa procellosa inter vigesimum primum & vigesimum secundum sine nive gelidum successit, ut & sequens vigesimus tertius pauca nive præmissa serenus. Vigesimus quartus satis rigide gelidus circa vesperam nivosus ac ventosus. Vigesimus sextus noctu cum pluvia regelans, tandem serenus ac temperatus. Vigesimus septimus ea tempetie sine pluvia ac nive continuavit. Ut & vigesimus octavus circa vesperam cun sequenti vigesimo nono procellosus ac parum pluvius. Trigesimus post gelu modicum a meridie serenus, tandem cum nive ventosus. Trigesimus primus mensis postremus procellosus admodum ac subinde pluviosus.

Februarii primi nox tempestuosa, succedens dies pluviosus, grandinosus ac procellosus. Secundus illi ex parte similis modice gelascens, mane parum ac vesperi ningens. Tertius vento cum pluviis & pluviolis mixto varius. Quartus noctu gelidus, postea serenus, ac verna quasi temperie amœnus. Quintus mane parum gelascens cætera turbidus, siccus, tandemque temperatus. Sextus absque omni gelu priori similis. Septimus turbidus ac ventosus, a meridie cum nive nimbosus. Cui triduum successit temperatum, siccum ac tranquillum. Undecimus remissior, sparsis quandoque pluviis udus ac ventosus. Duodecimus dempta pluvia priori æqualis. Decimus tertius turbidus, sparsis quandoque pluviis ac pluviolis cum sequenti decimo quarto a priori diversus. Decimus quintus cum decimo sexto noctu gelidi, de die cum serenitate procellosi. Triduum sequens noctu gelidum, mane nivosum, tandemque pluviolis aspersis uvidum. Vigesimus noctu gelidus ac nivosus, post paulo serenior. Vigesimus primus cœlo sereno gelidus, pauco grandine niveo interserto. Vigesimus secundus & vigesimus tertius mane cœlo sereno satis gelidi, a meridie remissiores. Triduum subsequens rigide gelans. Biduum sequens nive admista paulo remissius. Vigesimus nonus nive vacuus mensem absolvit hunc intercalarem.

Martii primus mane gelidus, cætera serenus ac remissior, una cum sequenti quatriduo verna temperie ac amœnitate commendabili. Sextus satis gelidus, turbidus ac procellosus; ut & septimus, tandem serenior. Octavus pauca nive turbidus ac aliquanto remissior, ut & nonus ac decimus tota die tales, prætereaque turbidi ac ventosi. Undecimus serenus vernaque temperie gratus, cum biduo sequenti, cujus tamen postremus decimus tertius paulo obscurior ac noctu gelidior, decimus quartus cum undecimo verna serenitate certans. Decimus quintus mane pluvia cum tepore fœcunda verna amœnitate commendabilis. Decimus sextus turbidus ac ventosus, pluviola quandoque riguus. Decimus septimus mane sparsis subinde pluviolis turbidior, serenitate postmodum grata amœnus. Decimus octavus toto mane turbidus a meridie pluviosus. Decimus nonus cum sequenti triduo mane pluvius, post frigidulus, ast siccus. Vigesimus tertius mane gelidus, paulo post serenus, frigidulus ac parum ventosus. Sequens quatriduum temperate frigidum, ventosum ac obscurum. 28vus mane paulo obscurior, postea sudo ac serena temperie acceptus, ut & sequens 29nus, vento frigidiore solum diversus. 30mus nubilus, frigidulus subindeque pluvius. Postremus 31mus vento austrino frigido serenitati aspirante temperatus trimestre primum terminavit.

Morbi hac anni quadra præter scorbutum endemium, & luem fere epidemicam, febres fuere variæ, cum tertiana, duplicatæ, continuæ & ardentes, benignæ, & malignæ, catarrhales & acutæ variis symptomatibus stipatæ, cum & sine tussi, hecticæ, in phthisin declives, pleuritides, asthmata, dyspnœæ, arthritides statæ & vagæ scorbuticæ, icteri, cardialgiæ, hæmorrhagiæ uteri.

Aprilis 1mus nubilosus, pluviolis subinde aspersis frigidus. 2dus mane pluvius, post aliquanto serenior. 3tius serenus ac temperatus, vesperi pluviosus. Cui congener 4tus subinde pluviolas spargens. 5tus noctu tonuit, a meridie pluvit, cætera serenus ac calidus. 6tus verna serenitate ac tempore gratus cum biduo sequenti. 7mus tamen paulo frigidior ac ventosus. 9nus mane turbidus ac frigidulus, tandem post pluviam fœcundam serenus. 10mus æthere fœcunda serenitate, pluviolis interdum interpolata, laudabilis. 11mus cum sequentibus duobus verna temperie ac serenitate commendabiles, ut & 13mus

circa

circa vesperam paulum pluviæ aspergens. 14tus sudum cum nubilo ac pluviis quibusdam miscuit. 15tus cum sequente fœcundo cœlo frigidulo parumper temperati. 17mus exiguum matutinum gelu sudo temperans, sequentibus ad 23tium usque, 19no ac 20mo præsertim æstivo fere calore amœnis, 23tio paululum pluviæ addidit. Sequens triduum temperata serenitate ad vesperam usque postremi paulo obscuriorem continuavit. 27mus mane pluvius, post frigidulus & nubilosus, perinde ut & 28vus absque tamen pluvia. 29nus temperatus cum 30. mensis postremo, paulo tamen frigidiore & ventoso.

Majus eodem tenore cœpit pluviolas interdum miscens, 2dus serenior paulo & siccior. 3tius ut & sequentes ad 7timum usque sparsis quandoque pluviolis udi & subfrigidi, postremus 7mus noctu cum pruina grandinosus, mane serenus. 8vus mane frigidus ac ventosus, a meridie serenus ac calidus. 9nus verna temperie amænus ut & 10mus circa vesperam parumper pluvius, 11mus serenus ac calidus. 12mus adhuc calidior subsequente sero pluvio. 13tius absque pluvia similis. 14tus mane ad meridiem usque nubilus ac subfrigidus, postea serenus. 15tus & sequentes verna serenitate ac spirantibus quandoque etesiis quasi æstiva temperie commendabile, ad 20mum usque obscurum, pluvia moderata subinde interpolatum. 21mus cum sequente triduo serenus, calidus & amœnus, parum ventosus ad 24tum usque, post tonitru moderatum a vento impetuoso frigidiorem. Quatriduum sequens obscurum, quandoque cum, alias sine pluvia, ad 29num usque perinde turbidum sæpiusque pluvium. 30mus cum 31mo, mensis hujus postremo, sine pluvia nubilosi.

Junii primus temperata serenitate ad vesperam usque parumper pluviam amœnus. 2dus turbidior ac frigidior mane, a meridie serenitatem aliqualem subinde pluviis miscuit. Sequentes sudo temperari, calidi ac sicci ad 9num usque vesperi parum pluentem. 10mus cum 11mo frigidi ac ventosi. 12mus cum sequentibus sereni, calidi ac placidi, præter 13um paulo obscuriorem, ad 17mum tota die pluvium, 18vus frigidulus & obscurus, serenitate nonnunquam interpolatus, vesperi pluviosus. 19nus ventosus & a meridie imbrosus. 20mus temperatus, ut 21mus sero parum pluens. 22dus obscurior paulo, siccus tamen temperatus. 23tius serenior præcedenti. 24tus cum triduo sequenti serenitatem pluviis intercalavit, ad 28vum usque & 29num serenos, temperatos, siccos & amœnos, 30mus paucis pluviis quandoque intermixtis obscurus mensem simul cum hoc anni quadrante clausit.

Morbi hoc trimestri priori fere fuerunt analogi, præter nimirum geminos illos endemios, febres rursus varii generis, intermittentes, tertianæ simplices ac duplices, quartanæ, & continuæ ardentes, benignæ & malignæ, variis symptomatibus comitatæ, cum & sine exanthematibus catarrhales, pleuriticæ, in hecticam & phthisin pronæ, variolæ, morbilli, diarrhœæ, colicæ passiones, choleræ, melancholiæ hypochondriacæ passiones, cephalææ, hemicraniæ, paralyses, epilepsiæ; asthmata cum & sine hydrope, rachitides.

Julii primus serenus atque siccus. 2dus sudo pluvias miscuit. 3tius serenus ac temperatus vesperi pluviolas sparsit. 4tus priori fere similis, nisi quod procellæ semel pluviolam aspersit. 5tus sudo absque pluviis, ventum impetuosum intercalavit. 6tus nubilo cœlo serenum absque pluvia induxit æther. 7mus serenus. 8vus sudo æstivus, 9no mane pluvio, serenitas calorem intensum addidit. 10mus pluvias cum sudo alternavit, perinde & 11mus cum nubilo cœlo sudum. 12mus temperatus ac siccus. 13tius, serenus & æstuosus. 14tus cum biduo sequenti mane ac vesperi pluvii, cætera sereni. 17mus toto fere die pluvius. 18vus mane ad meridiem usque pluviosus, & ventosus. 19nus mane serenus, a meridie bis pluit. 20mus pluviam cum sudo sparsit frigidulus & ventosus. 21mus mane obscurus pluviolas post quandoque sparsit. 22dus mane quidem serenus, subfrigidus tamen, a meridie pluviolas dispersit. 23tius temperatus, serenus partim, partim pluvius. 24tus amenus, calidus ac siccus, cum quatriduo sequenti æstuoso. 29nus post pluviam matutinam nubilosus, frigidus ac ventosus. 30mus temperatus & amœnus. 31mus post matutinam pluviam serenitate mensem finiit.

Augusti primus ad meridiem usque serenus, a meridie parumper pluvius. 2dus mane nubilus, postea serenus, & amœnus. 3tius mane parum pluens, postea siccus & obscurus. 4tus tota die sine pluvia nubilus. 5tus mane turbidus, post serenus. 6tus serenus, calidus & amœnus. 7timus nubilus ac calidus pluviolas subinde spargens. 8vus sine pluvia serenus ac calidus. 9nus serenus & temperatus in æstum vergens. 10mus huic præcedenti analogus: vesperi tonuit. 11mus nubilum cum sudo alternans vento subinde pluviolas aspersit, cui. 12mus similis semel pluviola maduit. 13tius mane nubilus ac frigidulus absque pluvia. 14tus pluvia nonnunquam addidit. 15tus procellam impetuosam. 16to parum remittentem. 17mus mane nubilus, circa vesperam serenus ac calidus. 18vus serenus & ob calorem temperatum amœnus. 19nus æstuosior paulo. 20mus remissior mane ac modica pluvia fœcundus. 21mus serenus, calidus ac siccus, præter 23um valde æstuosum, ad 26tum nubilum mane ac subfrigidum, 27mus cum 28vo pluviolarum quandoque aspergine ventosi. Biduum sequens serenum ac calidum. 31mus mensis postremus etesiis æstum præcedentem temperavit.

Septembris primus nubilus mane, post ob ventum frigidus. 2dus paulo temperatior. 3tius primo fere similis, subinde pluvius. Triduum sequens mane pluviosum, a meridie serenum. 7mus nubilus, frigidus & siccus, ad usque vesperam pluviolam spargentem. 8vus perinde frigidus, sed sæpius pluviolis madens. 9nus mane ad meridiem usque 7mo compar, a meridie pluvit, tandem serenior. 10mus temperatus ac serenus totus, ut & triduum sequens ad meridiem usque 13ii, a meridie quandoque pluventis. Pariter & 15tus circa meridiem semel pluens. 15tus ventus subinde ac pluviosus. 16tus cum 17mo sicci, temperati & amœni. 18vo sudum ut plurimum pluviis sparsim mixtum. 19mus temperatus, serenus & amœnus. 20mus mane & a meridie quandoque pluvius, cætera temperatus, serenus & amœnus. 21mus circa primam pomeridianam parum pluit, reliquo temperatus & serenus. Biduum sequens turbidum, frigidum & ventosum, subinde pluens. 24tus nimbosus ac procellosus. 25tus ut & 26tus nonnunquam pluvias fundens. 27mus toto fere die pluviosus. 28vus post pluviam matutinam subfrigidus & serenus. 29nus temperatus, serenus & amœnus. 30mus æstiva serenitate & calore mensem hunc simulque trimestre anni tertium absolvit.

Morbi hujus trimestris haud multum abludunt a prioribus, gemini nempe illorum Choragi cum affeclis suis in hac quoque tragedia personas suas egerunt, præterque illos febres omnis fere generis ephemeræ, himitritææ, tertianæ, simplices & duplices, erraticæ & exquisitæ, quotidianæ, intermittentes & continuæ, putridæ, ut olim audierunt, & causodes, quartanæ quoque, benignæ pariter, & malignæ exanthematibus se prodentes, variolæ & morbilli, pleuriticæ, erysipelates, hecticæ, & phthisicæ, catarrhales tandem, cephalææ pertinaces, & enormes, paralyses, epilepsiæ, tusses contumaces, asthmata subinde convulsiva, inflammationes gutturis, anginæ, hæmoptoes, stranguriæ, hydropes, hypochondriaci affectus, hystericæ passiones, choleræ, dyarrhœa & dysenteriæ, rheumatismi, chloroses, emorchiodes cæcæ & cruentæ.

Octobris primus serenus ac temperatus. 2dus mane obscurus, post serenior. 3tius mane nebulosus, mox serenus. 4tus mane pluvius, vesperi serenus & frigidulus. 5tus procella pluviis mixta tempestuosus. 6tus de die frigidus & siccus, vesperi pluviosus. 7timus cum pluvia modica procellosus. 8vus serenior, quandoque tamen pluvius. 9nus cum 10mo temperate sereni. 11mus tempestuosus, frigidus ac pluviosus. 12mus serenus & subfrigidus. 13tius mane serenus, postea impetuosus ac frigidus. 14tus ad 23tium mane pluviosum usque sereni, sicci ac temperati, præter 16tum, 19num & 22dum mane paulo obscuriores. 24tus mane turbidus ac frigidus, postea serenus. 25tus pruinosus & glacialis, cætera serenus. 26tus valide gelans, 27mus paulo remissior. 28vus cum 29no rigide gelidi. 30mus cum 31mo postremo hujus mensis mane pluvii, post sereni.

Novembris primus & secundus mane nubili, post subinde pluvii. 3tius serenus & temperatus. 4tus mane gelidus, postea serenus. 5tus cum modica nebula geli-

gelidus. 6tus & 7imus mane gelidi, vesperi remissiores. 8vus cœlo sereno remissus. 9nus noctu remisse gelascens, alias cum serenitate amœne temperatus, cui compar fere 10mus, obscurior tamen paulo, sparsis nonnunquam modice pluviolis. 11mus huic similis vesperi pluvius. 12mus satis alias serenus, semel parum pluviolæ sparsit. 13tius tota fere die pluviosus. 14tus siccus ac frigidus. 15tus mane pluviosus cum siccitate postea alternavit. 16tus cum 17mo pluviosus. 18vus vento satis forti aspirante serenior, pluviolam raram sero spargens. 19nus frigidus sæpiusque pluviosus. 20mus procellosus insuper. 21mus cum 22do grandinosus quoque. 23tius cum 24to perinde, quandoque tamen sereni. 25tus sudum cum nubilo, sicco sufflante vento campsit. 26tus toto fere die imbrosus. 27mus serenus ac subgelidus. 28vus mane gelidus, post nebulosus. 29nus nebulosus ac frigidus. 30mus mensis postremus spirante aquilone turbidus, humidus ac frigidus.

Decembris primus postremo Novembris ex asse similis, turbidus, humidus ac frigidus, ut & secundus, sed siccior paulo. 3tius sereno cœlo gelidus. 4tus post matutinum gelicidium, cum 5to continue pluens. 6tus quandoque tantum pluviolas sparsit. 7mus nubilus, siccus tamen. 8vus noctu gelavit, de die serenus. 9nus noctu ninxit, de die sereno cœlo gelavit. 10mus satis rigide gelans. 11mus regelavit. 12mus remisse gelidus mane absque pluvia 13tius & 14tus, ut & 15tus cum sequenti triduo cum pluvia remissiores. 18vus mane etiam imbre maduit, a meridie sole eluctante parum inclaruit. 19nus gelidus ac nivosus. 20mus ad 23ium usque sine nive gelidus cœlo sereno. 23ius remissior nubilus & nebulosus. 24tus cum 25to post nebulam matutinam imbrosi, triduum sequens ventosum regelans ac pluviosum. 29nus parum gelascens atque ningens. 30mus & 31mus rigido gelu mensi huic & trimestri, simulque anno 1704. colophonem imposuit.

Morbi, si scorbutum ejusque comites, & sub illius larva sæpius latitantem infamem illam luem, cum appendicibus illorum exceperis, morbi hoc trimestri non adeo frequentes fuere ac præcedentibus. Febres nonnullæ ardentes & malignæ, quæ morbillis aut variolis utplurimum stipatæ, catarrhales, pleuriticæ in tusses & phthisin declinantes, vagæ quandoque, catarrhis suffocativis sociatæ, melancholiæ hypocondriacæ, & passiones hystericæ, cephalææ & cachexiæ, tusses contumaces admodum &c.

Constitutio Epidemica Holsatica Anni 1706.

Dn. D. GUNTHERI CHRISTOPHORI SCHELHAMERI.

HIc jam morbi penitus silent, toto autem hoc anno variolæ confluentes sævissime sunt grassatæ, multaque propemodum dixerim millia infantum maxime tum & juvenum & adultorum rapuere per Holsatiam & Hamburgi. Prorsus autem tales se exhibuere, quales Sydenhamius describit. In principio mites, mox 2. vel 3. die erumpentes, optime sibi constantes, neque gravioribus symptomatibus stipatæ, præterquam quod deliria statim ab initio usque ad finem, levia tamen, adessent. Ubi vero ad statum perveniebant, & suppurabantur, nihil remittebat calor, pulsus semper frequens & celer, æqualis tamen nec admodum debilis erat, sed die 9. 10. vel 11. ubi ad summum ascendere oportebat, subito, & quasi in momento foveam ostendebant, confluebant, concidebant, pallebant, instar lepræ, in facie præsertim, & tum actum erat. Alexipharmacis & calidis exhibitis, iterum tumebant quidem, sed mox redibant ad pristinum. V. S. ubi adhiberi poterat initio, optime cessabat, etiam in infantibus. Nonnunquam petechiæ conjungebantur in principio. Ubi vero evadebant ægri, fœditate maxime faciei pulchritudo evertebatur, oculi contorti, immo cæcitas etiam, ingentes furunculi, aut fistulæ ossa etiam exedentes brevi sequebantur, & phacelus.

Constitutio Anni 1709. *Apud Labacenses in Carniolia notata a*

Dn. D. MARCO GERBEZIO.

POsteaquam præteriisset anni 1708. autumnus fere in meris nivium cum pluviis, nebulisque vicissitudinibus, subingressus erat annus jamjam ad exitum properans 1709. cum eis nivibus, frigoribusque, quantorum fere non recordamus unquam. Hippocrates 3. *Aph.* 17. quidem laudavit frigidas aeris constitutiones, dum dixit, *Aquilonias constitutiones cogere corpora, firma, agilia, beneque colorata, ac auditu valentiora reddere*. Quantam tamen vim eæ fere universæ naturæ inferre valeant, si frigus suos limites transcendat, quemadmodum factum anno ad finem decurrente 1709. experta est cum maxima sua calamitate universa Europa: & propterea quoque nos Labacenses ipsi, quibus plane terra ipsa fuerat a frigoris in Aprilem usque protensi, rarissimisque vicibus ab austris paulisper retusi inclementia adeo affœta, & infœcunda reddita, ut colonis pro suis laboribus vix satorum semen, & illud ipsum effœtum, & ærugine corrugatum reddiderit. Arbores frugiferæ, e quibus persicæ fere cunctæ sideratæ, aut nullum, aut parcissimum, & eum fere verminosum, corrugatum, & certis nigris stigmatibus ab ærugine maculatum fructum portavere. Vites similiter usque ad radices emortuæ omni botrorum opimitate destitutæ, & sic de aliis. Quin saxa ipsa observabantur alicubi præ frigore in arenas comminuta. Et parvi demum æstimari poterat istud, si hujusmodi strages non etiam animata, & inter ea quoque hominem ipsum contigisset: verum deploravimus, & deploramus etiamnum, quod (ut reliqua animantia silentio prætercam; quorum tamen plurima fuere frigore exanimata) ejus inclementiam quoque ex incolis nostris plurimi, & nonnulli singularissimi viri propriæ vitæ internecione luerint. Tot siquidem vix unquam vidimus apoplexiis repente sublatos, tot vertiginosos, arthriticos, catarrhosos, pleuriticos, phitisicos &c. quot hoc ipso anno. Cui alteri autem imputari poterat strages isthæc, quam recta enarratæ immensi frigoris immanitati? Cujus, cum juxta a nobis in Chronologia nostra medica Anni I. §. XXII. & alibi dicta vis sit refrigerare, condensare, incrassare, coagulare, adstringere, & sanguinem cum reliquis corporum succis ob inhærentes sibi magna quantitate nitrosas, vitriolicas, & alias salinas atomos acrem reddere; qui aliter fieri potuit, quam, quod intolerabilitate illa frigoris occlusi cutis pori ingentem alias per insensibilem perspirationem excludendam noxiorum humorum saburram in corporibus retinuerint? quæ intus coagulata facile in cerebri meatibus substitit, desuperque aut repentina corporum in excalefactis hypocaustis incalescentia, aut alia quacunque occasione attenuata, & dissoluta eatenus diffluxit, ut universos, vel saltem potissimos cerebri meatus, & nervorum inde in reliquum corpus protensorum origines inundarit, obstruxeritque, eoque ipso spiritibus animalibus suam circulationem, & consuetum in subjectas partes influxum præpedierit. Unde repentinæ illæ, de quibus supra, apoplexiæ, vel si qua obstructiones tantæ non fuere, tantæ tamen, ut præ iis spiritus animales cursum suum debito sibi tramite prosequi non potuerint, sed potius in gyrum acti fuerint; vertigines illæ, vel saltem certæ fluctuationes cerebri sæpe sæpius apoplexiarum, vel epilepsiarum prodromi; de quibus hoc anno plurimi non solum fuere lamentati, sed quipiam plane apoplectici successive, vel epileptici facti. Quod si autem tales coagulationes, & subsistentiæ, seu stagnationes dictorum humorum simili modo in aliis corporis partibus quandoque accidere, aliæ ibidem evenere indispositiones: veluti in pulmonibus vomicæ, ad quas postea consecutæ sunt primum tussitationes inanes, successive humidæ, & sæpe cruentæ: ultimatim plane purulentæ cum totius corporis contabescentia phthiseos nomine veniente, & interitu ipso: in collo scrophulæ, alibi alterius generis tumores. Quatenus tales humores autem copiosius ad nares destillabant, ad fauces,

aut

aut alias partes, evidebant gravedinum, raucedinum, tussim, & aliarum vulgo dictarum defluxionum causa, sicut arthriticorum, & rheumaticorum dolorum, si ii a frigore justo acriores redditi, inque periostiis articulorum, vel etiam interjacentium partium depositi, ea sua acredine rodebant, lancinabantque &c.

Sicut autem reliquus anni decursus erat quoad aeris temperiem ordinatior, ita erat sanitati humanæ conferentior: excepto, quod vere Aprilis fuerit repente a præter morem vigorosis & constantibus solis radiis adeo excalefactus, ut auræ temperie fere æstatem præ se ferret: Majus e contra ob prædominantem cum euro boream, pluviasque adeo rursus perfrigeratus, ut præ se ferret autumnum, quod ominosum Hippocrati 3. *aph.* 1. quod tempus propterea etiam notabiliter plurimum erat ferax morborum. Æstate e contra & autumno, utpote quoad auræ temperiem regulatioribus, tanto salubrius vivebatur, neque observabantur in eis facile aliæ indispositiones (exceptis variolis toti anno communibus) præterquam sporadicæ, & quæ potius erroribus circa victus rationem commissis videbantur esse imputandæ, quam aeris vitiis: febres puta potissimum intermittentes, vomitiones, alvi fluxus, colici dolores &c. quamvis & ad hos poterat jam prius aliquod fundamentum jecisse prægressus adeo rigidum hyemale frigus saltem sua acredine: sicut pariter ad vertigines illas, & apoplexias, quæ quibusdam etiam æstate ipsa, & autumno fuere perniciosæ. Probatum siquidem fuit a nobis in præcitatæ nostræ *Chronologiæ Med. Ann. I.* §. XLIII. morbos, qui in temporibus accidunt, non tam ex præsentibus, quam ex præteritis aeris morbidis constitutionibus esse dimetiendos.

Nunc, qui præterit, December jam in alteram hebdomadam constantibus zephyris perflatur cœlo nunc nubilo, nunc pluvioso, jugiter autem vaporoso, existente. Metuo valde, ne cum tempore sinistri quid parturiat; curationes denique hactenus enarratorum, & aliorum brevitatis gratia præteritorum morborum, quod concernit, eæ quidem nihil singulare præ se tulere, utpote remediis nobiis familiaribus, & in similibus casibus in *Chronologia nostra Medica* hinc & inde notatis communiter feliciter institutæ; sicut tamen apoplexiæ communiter fuere *fortes*, adeoque ex sententia *Hipp.* 2. *aph.* 42. *incurabiles*, ita nullam recepere curationem, uti neque confirmatæ phthises. Quæ apoplexiæ autem fuere leviores, eæ quidem demum rursus fuere superatæ, sed valde lentæ: quemadmodum in certo artium Præfecto, quamvis ego eum non tam pro apoplectico habuerim, quam cui memoria adeo erat læsa, ut sui idiomatis omnimode per aliquot hebdomadas oblitus fuerit. Reliqui siquidem sensus utcunque sibi constabant, ille se etiam, quantum ex signis colligebatur, super omnia reflectebant: solum (quod quid est plane singulare) nullam prorsus rem significativa aliqua voce nominare poterat; verum quæcunque ad se explicandum loquebatur, vel etiam scribebat, erant articulata quidem, sed nihil significativa, qui nunc demum tamen ad tot usurpata eatenus se recollegit, ut ob defectum vocabulorum significativorum intra loquendo raro tantisper subsistat.

Coxæ dolores fuere etiam plerunque adeo contumaces ut etiamnum sint, qui eis jam a vere hoc acerrime detinentur. Certus Juris Consultus ex eis suppuratis plane interiit. In quo illud admirabar ego, quod priusquam moreretur ille, tussire, pectore dolere, & cruenta rejicere, purulentaque incœperit, ante nunquam pectore indispositus. Procul dubio pus a venis in ulcere absorptum, & circulando ad pulmones delatum, eos adeo corroserat, ut & illi suppurati successive in tabem abierint; sed sic fit, dum Empiricis, sicut in hoc casu, confiditur: ubi prætermissa methodo curandi artificiali bonus se totum Empiricis concrediderat.

In variolis denique, quarum curationes similiter feliciter succedebant remediis a nobis in Chronologia nostra medica descriptis (nisi eis accesserit vel petechiæ vel alvi fluxus) mirabar ego, quod quantumvis illæ fuerint satis alias malignæ & propterea multis perniciosæ; nullas tamen post se relinquere solitæ sint foveas. Uti &, quod eas hactenus nondum consecutæ sint febres petechiales; quod tamen, quantum hactenus observari, communiter accidere solet. Nisi id forte primo fiat. Earum siquidem nondum est factus finis.

Quia, quibus accesserant alvi fluxus, communiter obierant, lubet curam pto coronide adjungere, quam ego cum felici successu peregi in puellula novem annorum. Illa sub principium invasionis per superna aliquoties vermes rejecerat, per decursum autem dejiciebat frequentissime cum torminibus cruenta, atque adeo versabatur juxta dicta in manifesto vitæ periculo: postquam tamen sequentia ordine usurpasset, convaluit felicissime. Omnium autem primo ipsi injiciebatur talis clyster abstergens: ℞. Decoct. hordei cum rad. torment. ℥ij. flor. ros. rub. p. 1. facti ℔ß. mell. ros. col. ℥ß. m. f. clyster. Cui paulo post succedebat talis adstringens: Rep. Lect. vaccin. chalyb. in quo decoctæ fuere rad. torment. ℥ij. herb. polygon. flor. hyperic. & verbasc. ana p. 1. ℥v. Adde mell. ros. col. ℥ß. ter. sigil. pulv. ʒiß. m. f. Clyster. qui per decursum etiam sæpius repetebatur.

Secundo per os quotidie assumebatur talis bolus. ℞. Conserv. menth. elect. diascord. frac. troch. de ter. sigil. ana ℈ß. unicorn. foss. gr. v. lap. bezoard. or. gr. iij. M. cum syr. coral. f. bolulus. Cui semper superbibebatur tantillum de vino cydoniorum.

Tertio externe abdomini admovebantur calide a post & ante sacculi herb. chamemæm. absynth. menth. polygon. & ros. rub. referti, & in vino rubro decocti. Potus denique erat decoctum torment. gran. mastic. & crustæ panis. Cibus oryza, panatellæ ex bis cocto &c.

Constitutio Anni 1710.

QUantum in conservanda, vel lædenda humanorum corporum valetudine valeant salubres, vel insalubres, aeris constitutiones dedimus pluribus in *Chronologia nostra Medica*, & docuit nos proxime valedicturus annus 1710. utpote qui sicut hyeme fuit paucis nivibus persperfus, & propterea toleranter frigidus, ita fuit paucissimis morbis, & eis potius sporadicis, ac ab inordinata victus ratione, quam epidemicis, ac ab insalubri aeris temperie dependentibus obnoxius, plane aliter, ac postremo præterlapsus annus 1709. quem utpote nivosissimum, frigidissimumque ante annum recensueramus, fuisse apoplexiis, epilepsiis, vertiginibus, gravedinibus, cephalæis, pleuritibus, raucedinibus, tussibus, hemoptoysibus & omnis generis aliis defluxionibus quam plenissimum. Est verum quidem neque hanc hyemem eis ipsis affectibus omnino caruisse: certum tamen æque est, eis longissime minus fuisse obnoxiam. Neque sine ratione: quando enim tempora in sibi connata temperie citra singulares repentinas, & multum sensibiles de calido in frigidum &c. mutationes (qualiter factum hac hyeme toleranter boreali, & æqualiter frigida) decurrunt, sicut in corporibus non accedunt singulares alterationes, ita neque singulares morbi. *Mutationes* siquidem *temporum*, teste Hipp. 3. aph. 1. *potissimum pariunt morbos, & in ipsis temporibus magnæ mutationes aut frigoris aut caloris*. Quales proinde cum non acciderint hac hyeme, ea non potuit fuisse singulariter morbosa. Quod ea vero interea tamen morbis non caruerit; fecere uti dixi, potius subinde commissi in victus ratione errores, quam aeris morbosa constitutio.

Ver autem sicut erat nonnihil inordinatius, & a septima Aprilis usque ad undecimam ad prægressam mitiorem auram nivoso pluviosum, & ex borea sensibilius frigidum. In Junio etiam sæpe sæpius tempestuoso grandinosum, consequenter pariter ultra modum asperum; ita memoratis defluxionibus tanto magis dives. Cæterum vero tamen ob prægressam, uti dictum, mitem, & nivibus fere expertem hyemem adeo acceptum, ut jam sub dimidio Aprilis omnia essent in virore, & flore: 21. Aprilis etiam præter solitum siligo actu aristas protruderet.

Quod nunc dictum est de vere, idem plane accipiendum venit de æstate, utpote similiter varia sæpius pluvioso tonitruosa, & ex potissimum prædominante borea sæpe etiam sub ipsis canicularibus potius frigida, quam more sibi debito æstuosa, & propterea etiam præterquam satis, vineisque nociva, catarrhorum, tussium, arthritidum, & morborum autumnalium, si quæ alia ferace. *Per anni* siquidem *tempestates*, teste Hipp. 3. aph. 4. *quando eodem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet*. Teste Valleriola etiam de loc. com. lib. 2. cap. 4. *Si vicissitudine quadam aquilonius flatus austrinum sequatur, fluxionum tum morbi sequentur*.

Autu-

Autumnus denique non fuit quidem adeo varius, ac communiter esse solet, eo quod excepto fine Octobris, quo ex diutius protractis pluviis omnia aquis inundabantur, non fuerit admodum pluviosus, neque consueta ventorum alternatione multum inæqualis: in eo tamen erat præ aliis hujus anni temporibus insalubris, quod fere incessanter aut prædominarentur austri, venti teste Hipp. 3. aph. 5. insaluberrimi, aut aura fuisset nebulosa, crassa, humida, vapida, & veluti stagnans diutissime solis radiis orbata, ac propterea maxime tetrica, & præsertim melancholicis adversa, meraram obstructionum fabricatrix. Hinc etiam fere nunquam tot consilia medica circa affectiones hypochondriacas habita, quam recte hoc autumno. Quamvis præterea plurima passi fuerint etiam arthritici, quartanarii, & colicis doloribus torti cum non raro desuper consecutis epilepticis convulsionibus, aut paresibus. Tacco catarrhos, & omnis generis defluxiones, quorum utinam majores effectus non primo in futurum experiremur, vel etiam pestiferæ luis, cum de ejus sævitia alias jam multum spargatur, ulteriorem progressum! Nulla siquidem aeris constitutio solet esse hujusmodi malignitatis adeo ferax, quam recte talis. Quamvis, uti in *vindiciis meis Medicis auræ Labacensis* §. XXIX. memini, apud nos non eo usque; ob vicinitatem maris Adriatici, ex quo in transitu flatibus austrinis multum particularum salinarum volatilium admiscetur, quibus putredinosa illorum malignitas corrigitur. Plurimum sunt passæ etiam in uteris gerentes, propterea sæpius vel ante destinatum tempus puerperæ factæ, vel morboso fœtus enixæ ob acetabula uterorum mucore ex tantis aeris humiditatibus contracto referta.

Curabantur autem colicis doloribus torti feliciter legibus laxativis per intervalla propinatis, anodynis, quale fuit præprimis ol. amygd. dulc. & carminativis, quale erat decoctum florum chamomil. rom. cum additione succi stercoris equini avena pasti, & syr. de althæ. Fern. quartanarii præmissis præmittendis tali specifico: rep. cort. peru. alcohol. ℥ij. flor. salis armoniaci, antimonii diaphor. ana ℈ß. m. f. pulv. detur mane & vesperi, sed methodo tali, ut febris non solum emaneat, quod plerunque intra hebdomadam fit, verum etiam nunquam amplius revertatur, quod etiam facile præcavetur.

Arthritici denique suis specificis, præsertim off. microf. phl. pp. antimonio diaph. cinnab. nativ. mixtura simplici, lumbr. ter. &c.

DISSERTATIO EPISTOLICA DE MULHUSINI TERRITORII

finitimorumque locorum Constitutione Epidemica *Anno* 1700. *observata*.

AD

DOM. LUCAM SCHROECKIUM,

Cæsareo-Leopoldinæ Nat. Cur. Academiæ Præsidem &c.

Augustam Vindelicorum transmissa

A JOANNE GEORGIO HOYERO,
Philosopho Medico Doctore & Cæsareo-Leopoldinæ Nat. Cur. Academiæ Collega Apollodoro dicto.

§. 1. Licet in historia morborum epidemicorum primus vetustissimorum scriptorum Hippocrates desudaverit, & digito quasi filiis artis usus tanti laboris prorsus insignes monstraverit, nescio tamen, quo fato sequentium temporum scriptores negligentius ferme tractaverint epidemica. Postquam autem postliminio exteri Medici, celeberrimus Sydenhamius de constitutione Londinensi, atque splendidissimum Italiæ sidus Excellentiss. Ramazzinus de constitutione agri Mutinensis scripta divulgarunt, genus horum scriptorum non solum ab omnibus solide doctis semper fuit expectatum, sed & eorum vicit opinionem.

§. 2. Enim vero cum non minus climata, sub quibus laudatissimi viri suas observationes consignarunt, ut & vitæ genus seu rerum sex non naturalium usus aliaque a nostratibus diversissima sint, ipsique Germani, dum pati videntur idem quod Græci, Angli, vel Itali, idem profecto non sit, quis obsecro non commendet, quæ plures Excellentissimi Viri de diversarum Germaniæ nostræ provinciarum Constitutionibus Epidemicis conscribere operæ pretium putarunt? Quibus eruditissimis, si parva magnis componere licet, Epidemicam Territorii patrii Mulhusini Constitutionem superaddere ac perillustri tuo nomini inscribere non erubesco. Fateor enim, a singulari gratia tua erga me, de qua suavissime in litteris tuis ad me datis scripsisti, magis me affectum fuisse, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate, ut ea adducar ad hoc suscipiendum amorique tuo plusculum etiam, quam facultas & copia mea forsan concedit, largiar.

§. 3. Laudatum itaque liberæ hujus & imperialis civitatis territorium sub elevatione poli 51. grad. 20. minut. in Thuringiæ & Hassiæ confiniis situm ampla, & amœna planitie conspicuum, soli polique singulari clementia beatum, quamvis præ finitimis locis saluberrimum quidem putatum; nihilominus tam ab aeris & tempestatum injuriis, quam ab epidemicis & contagiosis morbis minime fuit immune. Nam ut a fine lapsi præcedentis sæculi potissimum exordiar (pluribus aliis quæ duobus lustris, licet minus perfecte notaverim, data occasione intermiscendis) hyemale tempus tam finiti 1699. quam auspicati 1700. anni nobis prorsus inconstans erat: nunc rigido borea ab axe ruente, mox pluvioso nobis libanoto (vento inter austrum & favonium medio) spirante; nunc maxima nivis copia defluente, mox nebulosa ac nubilosa, maximam vero partem pluviosa, rarius procellosa, in tempestate varias subinde molestias creanre.

§. 4. Durabat hæc tempestatis varietas ad æquinoctium usque vernum: & sicut his mensibus varius macrocosmi status, ita microcosmus etiam variis symptomatibus, & ægritudinibus erat obnoxius. Tenellorum, qui nutricationis annos nondum excesserant, plures febribus catarrhalibus, nonnulli catarrhis suffocativis decumbebant, qui tamen omnes ferme post adhibita pectoralia balsamica diaphoreticis maritata, laxativis, & emeticis pro re nata interpolatis ex voto convalescebant. Sub finem mensis Januarii, morbillis affligi cœperunt, benignis quidem, adeo ut pluribus, modici caloris temperamento servato, sine medicamentorum usu morbilli copiosi erumperent ac tempore solito rursus evanescerent. Paucis atrocius afflictis bezoardica fixiora, aquæ destillatæ & papaveracea proderant, quorum nonnullis, qui medicamenta neglexerant prorsus, post exantlatos morbillos tussis cum febre hectica difficilius curanda eveniebat.

§. 5. Adultorum quidam doloribus arthriticis tum vagabundis scorbuticis, tum fixioribus (quales morbi nobis endemii quasi sunt) menses hyemales fere durantibus discruciabantur, qui tandem per medicamenta, specifica, sudorifera interna, nervina & spirituosa externa, venæ sectiones & scarificationes iteratas &c. unguinosis, & emplasticis (nodos & affectus chronicos imo prorsus incurabiles causantibus) vitatis, feliciter sopiebantur. Alii febribus ardentibus, & malignis, periculosis phœnomenis, pleuritide, deliriis, convulsionibus &c. stipatis corripiebantur, non tamen ut annis præcedentibus æque lethiferis, nisi forsan unus & alter vel ab empirica manu, vel negligentius tractatus ad plures abierit.

§. 6. Imminente tempore vernali anni 1700. humidiorem tempestatem status aeris temperatior, & siccior excipiebat, qui per hos menses euro subinde spirante continuabatur: adeo ut pluviæ vernales fertilitatem præsagientes rariores, ipsaque tellus pulverulenta quasi notaretur, & hinc frugum æstivarum spes agricolis dubia redderetur. Id quod eventus ipse pluribus in agris tardius satis comprobabat. Neque enim hordei, avenæ, leguminum, pluriumve æstivorum opimam æque quam hybernorum frumentorum siliginis & tritici messem vidimus.

§. 7. Jam morbillos excipiebant variolæ apud alios interstinctæ, apud alios confluentes; quamvis tam vernalibus hisce quam mensibus æstivis, paucis exceptis, qui

qui diætæ limites excesserant liberius, minus funestæ. Neque febres more malignarum decurrentes jam cessabant: nonnullis medicamenta prorsus insuper habentibus in nostro territorio lethales. Vicinorum autem locorum, in primis septentrionem versus sitorum, Liberæ Imperialis Northusæ & aliorum finitimorum oppidorum & pagorum incolis & Hercyniæ sylvæ accolis tam præterito brumali quam hoc vernali tempore magis infensæ & pluribus exitiosæ.

§. 8. His ita contingentibus, non potui non ruminari prognosticon, quod anno superiori 1699. grana illa nigricantia majora in siligine copiosissime reperta & per magnum Thuringiæ tractum ab Hercinia ad Semanam usque sylvam observata (vernacula lingua *Mutter Korn* appellata) curiosis subministrabant: videlicet ab usu monstruosorum ejusmodi granorum inevitabili, non sane farina laudabili & altrice, sed inutili, depravata & insalubri protinus materia ipsis etiam brutis nauseam movente refertorum, variis morbis, febribus, variolis morbillis, aliis afflictum iri genus humanum.

§. 9. Cui præsagio cum jam responderet eventus, illorum sententiam confirmare videbantur, qui morbos epidemicos non præsentium, sed præcedentium effectus esse persuasum sibi habent. Quamvis a mente mea impetrare nondum potuerim, ut hoc assertum κατὰ παντὸς affirmari posse credam, Certissimum quidem est, prava & depravata alimenta ab annis præcedentibus nobis suppeditata multo usu continuata epidemicos effectus sæpe producere. Qualis enim cibus, talis chylus, qualis chylus talis sanguis, qualis sanguis talis valetudinis nostræ status. Enim vero constitutiones præsentes non solum plures epidemicos morbos, alimentis etiam sanis existentibus, parere, sed illos etiam, quos vitiosis cibis debemus, quasi modificare seu intendere & remittere cum magno Hippocrate rerum magistra quotidiana experientia testatur. Equis enim dubitavit frigidum, humidum, & cœnosum atmosphæræ statum (qualis supra citata nostra hyemalis erat) ἀδιαπνευστίαν (quæ illustri *Vvedelio* teste *Theorem. Med. part. 4. Sect. 2. th. 3. infinitorum morborum & febrium mater est*) peperisse? De quo pluribus *ingeniosissimus Sanctorius in Medicina Statica Sect. 2. aphorism. VI. & VIII. &c.* videndus.

Ecquis negabis aeris nostri verni & mox dicendi æstivi statum sereniorem epidemicos hos affectus benigniores nobis reddidisse? Ut jam ea, quæ superioribus annis de periculosioribus affectibus epidemicis a præsenti constitutione unice quasi derivandis notavi, nunc mittam, neque de contagio, de nebulis, de roribus vitiosis & aliis mille malis (queis atmosphæra nostra in dies & horas obnoxia) machinæ humanæ mediante respiratione dictum factum exitiosis hic quicquam memorem.

§. 10. Amplissimus hic aperietur campus de nebulis, de roribus, in primis autem de causa dictorum corruptorum siligineorum granorum, rore puta vitioso, mellei saporis & consistentiæ, (nostratibus *Honigthau* nuncupato) disserendi: sed ne justo prolixior sim, ea, quæ hic inserere potuissem, ad observationes anno futuro, Deo volente, ephemeridibus Germanorum communicandas reservo.

§. 11. Post solstitium tempus æstivum calidius & siccius usque ad æquinoctium autumnale permanebat: Pluviis enim non, nisi expectatissimis, evenientibus cœli serenitas constantissima ridebat, lætamque messem & optatam, flantibus suaviter etesiis, nobis reddebat. Exoptatissimus omnibus erat hujus temporis status. Postquam enim caritas annonæ mortalium myriadas partim fame emaciaverat, partim ad incitas redegerat, jam jam sub auspicium sæculi velut e cornu copiæ omnium rerum pro vita sustentanda necessariarum Divina Munificentia largiebatur opimam messem. Horrea frumentorum ad laxiorem annonam redeuntium abundantiam vix capiebant, Conclavia, cellæ, pavimenta larga rerum copia & opibus Cerealibus quasi scatebant. Neque vini ultra duo lustra desiderati spes concepta autumno sequente decollabat. Tantæ felicitatis non ultimam sane causam laudatissimum calorem æstivum putandum esse jamdudum præsagivit Vigiliarum veriloquium Georgic. I. *Magnaque cum magno veniet tritura calore.* Cujus veritatem sicut præcedentium quorundam annorum sterilitas, ita sane præsentis fertilitas per universam Europam satis confirmabat.

. *Sydenham opera Medica.*

§. 12. Interea temporis non cessabant affectus epidemici, videlicet variolæ continuatæ benigniorum more sua tempora decurrebant, neque malignitas earum jam crescebat. Præter hasce quotidianæ, tertianæ tam continuæ quam intermittentes & quartanæ febres, minus tamen rebelles & rariores observatæ & post adhibita probata remedia brevi fugatæ. Febres ardentes autem suo contagio eo latius serpebant, quo intensior his diebus sentiebatur æstus. Mirum profecto febres hasce symptomatibus malignis horrendas, minime tamen lethales, hoc potissimum tempore, quod saluberrimum videbatur, invaluisse. Nec inanem locabo operam si plenius paulo tam phænomenorum, quam curationis historiam brevissimis hic tradam.

§. 13. Corripiebantur hac febre non solum juvenes, sed mediæ ætatis utriusque sexus homines, quin etiam senes. In plurimis horrorem prævium calor totius summe efferatus subsequebatur. Hinc sitis, vigiliæ & atroces dolores capitis & aliorum membrorum circa articulos præsertim se exerentes notabantur. Arthriticis hisce doloribus vexati paraliticorum more decumbebant, adeo ut neque pedes neque manus suis fungi possent muniis. Nonnullis alvus & urina vel invitis per aliquot dies effluebat. Deliria leviora paucis saltim aderant. Vires autem omnibus pene valde prostratæ. Aliis vomitus biliosi, aliis diarrhœæ satis molestæ. Quibusdam fluxus hæmorrhoidum nimius, ab imperitis pro fluxu dysenterico habitus. Plurimis hæmorrhagiæ narium largissimæ imo prorsus enermes eveniebant. Cumprimis vero quosdam cardialgiæ summe dolorificæ tantopere discrutiabant, ut de salute corporis desperantes sacram Eucharistiam moribundi, velut ultimam ad consequendam æternam salutem medicinam unice expeterent, quin imo a syncopticis & moribundis discerni vix possent.

§. 14. Neque contagii expers erat hoc malum, dum unico decumbente plerunque reliqui, quotquot aderant, domestici vel una vel aliquandiu post eadem febre corripiebantur. Ut enim reliquos tam in civitate & suburbiis, quam in pagis decumbentes silentio prætercam, exempli loco adducam milites a centurionibus sive capitaneis quibusdam nutu potentissimi Daniæ atque Norvvegiæ Monarchæ noviter hic conscriptos, quorum unus & alter hoc febris genere cum forte vexatus fuisset, brevi post eodem malo plures afficiebantur, adeo ut intra duorum vel trium mensium spatium plures quinquaginta curationi meæ traderentur.

§. 15. Ex phœnomenis citatis velut ex ungue leone causam febris hujus proximam particulas alcalinas massæ sanguineæ crasin seu mixtionem nimis rarefaciendo turbantes, facile dijudicare poteram. Ex quo fundamento curationis methodum formare non adeo difficile erat. Scilicet calor æstivus intensior, ætatis vigor, potus cerevisiæ nostratis satis lupulatæ calidior & copiosior, enormes hæmorrhagiæ, omnia & singula phebotomiam præprimis postulare videbantur, quam plerisque semel, quibusdam pro indicationis modulo bis administrare suadebam. Sanguine vix evacuato, singulari stratagemate sudorem, quem quidem Celeberrimus *Baglivus Medicus Romanus* Prax. med. lib. 1. post sanguinis missionem cum levamine patientis statim apparere scribit, medicamentis procurabam. Quo fine pulveres ex bezoardicis fixioribus C. C. phil. præparat. oc. cancr. antimon. diaphoret. rad. contrajerv. corall. rubr. terra sigillata, nitr. anodyn. vel pulv. bez. Vved. addito camphoræ tantillo loco sudoriferi nonnullis eximio cum successu propinabam, atque febrem in prima quasi herba citius ac felicius quam emeticis vel purgantibus sine singulari successu quibusdam datis, suffocabam. Morbo nihilominus ingravescente dolorum capitis mitigandorum & delirii præcavendi causa vesicatoria optato cum levamine nuchæ applicare suadebam. Morbo durante balsamica & bezoardica media ex tinctur. prophylact. m. d. efs. myrrh. simpl. & balsam. Scordii, mixtur. simpl. Elix. p. p. &c. præscribebam. Ad restringendam sitim loco potus ordinarii vel infusum veronicæ vel cerevisia secundaria tenuis valde, cui vel tinct. rosar. vel papav. errat. vel violar. vel spiritus ipse vitrioli sedulo instillatus commendabatur.

§. 16. Interim vero symptomatibus reliquis vel ex maligna morbi natura vel errore diætæ individuo contingentibus, aptis remediis obviam ire non negligebam. Nam, ut verum fatear, majorem curam talia ἐπιγεννήματα postulare videbantur, quam ipse febrilis affectus.

S

ctus. Sic urgentissimum symptoma cardialgia, quod nonnullos tantopere discruciabat, ut ab agonizantibus discerni vix possent, spirituosis aromaticis carminativis vel inprimis pulvere absorbente *Wedelii* plerunque curabatur. Dolores arthritici contumaciores spiritu volatili urinoso bezoardico, ess. anod. nec non pulveribus bezoardicis diaphoreticis cinnabarinis tardius quidem, feliciter tamen mitigabantur, additis præsertim anodynis. Opiata enim, quæ febre arthritica epidemica anno 1699. grassante instar salivæ viperinæ vitanda jam velut anchora sacra nobis erant. Vomitus spontanei vel biliosi vel assumptorum, ut & alvi profluvia, quando diutius durabant, mixturis ex ess. theriacal. tinct. terræ catechu & tinct. opii cum succo cydoniorum per fermentationem parata, nec non pilulis stypticis m. d. pulveribus ex terra sigill. bol. armen. C. C. Ust. rad. bistort. pulv. bez. Wed. &c. compescebantur. Hæmorrhagiæ narium aliis quarto, aliis septimo, aliis nono, vel undecimo die contingentes, quæ multum negotii facessere solebant, ultra euphoriam & ad lipothymiam usque durantes præter interna refrigerantia & incrassantia externo probatissimo styptico Anglicano sive in forma sicca sive spissa cum aceto & gossypio, applicato; Hæmorrhoides nisi fluentes præter pulveres e stypticis & bezoardicis conflatos essent. theriac. traumat. *Wed. a Beato Hagendornio in tr. de terra Catechu* descripta sistebantur. Taceo pleuritidem tam veram quam spuriam, anginam, alvum per multos dies adstrictam, alia remediis aptis aliis curata. Adeo singula phænomena quamvis periculosa putata facili negotio tollebantur, & quæ a practicis infidæ crises passim notatæ, jam fide, perfectæ & salutares erant. Hoc apparatu perexiguo tum laudatus gregarius miles, cum plures vilioris conditionis homines, Deo benedicente, ex voto curabantur. Delicatioribus nonnullis præter dictas potiones cordiales confortantes & pulveres bezoardici pretiosiores proderant.

§. 17. Quod vero admiratione maxime dignum, ne unicum satis periculose licet decumbentium, mensibus quidem æstivis vivere desiisse memini. Neque lunæ phases notabilem his febribus alterationem attulisse vidi, qualem tamen, cum præcedentibus annis 1698. & 99. febris epidemica, quæ nonnullis petechialis erat, hic loci grassaretur, multoties meum plures curiosi præsertim mensibus hyemalibus & autumnalibus observabant. Mensibus enim his singulis omnibus fere, luna decrescente vel silente nonnulli febricitantes, tam illi, qui ab experientissimis Medicis summa industria probatis medicamentis curabantur, quam qui naturæ, morborum medicatricis, ope freti, sine ullo remedii genere decumbebant, celerius opinione Libitinæ tradebantur: convalescentibus plerisque, qui post novilunium ad crescentem usque lunam manebant superstites.

§. 18. Vix attentius hæc mentis lance trutinassem, nisi laudatissimum *Ramazzinum*, febre petechiali in civitate & agro Mutinensi grassante, idem illud observasse, dissertationis ejus *decuriæ quartæ, Ephemeridum Germanorum anno quarto insertæ paragraphus* XVI. testaretur, aliosque, ut lunæ phases in morbis epidemicis animadverterent, hortaretur. Quam ob rem non desii causam rimari, cur febres continuæ malignæ, non tamen æque omnes pro mutationibus lunæ, adeo subitaneis alterationibus, mortem ipsam portendentibus, sint obnoxiæ? Cujus phænomeni causa quo dilucidius explicetur, suppono

I. Juxta tritum:

Ad lunæ cursum variant animalia corpus, lunarem influxum (reliquis tam superstitiosis quam sanioribus astrologorum opinionibus juxta recentiorum quorundam hypotheses jam semotis) esse extra ullum dubium statuendum, in primis in morbida animalium corpora, de quo cum laudatus *Wedelius in theorem. med. part. 3. sect. 6.* tum præprimis philosophorum recentiorem celeberrimus & accuratissimus *Sturmius in Philosophia Eclectica disp. de siderum influxu p. m. 632. seqq.* legi merentur.

II. Influentias hasce lunares, quas vel alia sublunaria vel ipsa præprimis ægrotantium corpora sentiunt, vix aliunde quam a lumine lunæ dependere, & sicut tempore interlunii nullum lumen, ita neque influentias habere lunam; videatur *Sturmius loco citato*.

III. Influentias tales esse subtilissimas & quasi spirituales, ideoque subtilissimum succum nervosum, quem spirituum animalium nomine indigitant, potissimum discernere, id quod exempla Epilepticorum &c. toto die manifestum faciunt.

IV. Dari febres, quæ succum nervosum subtilissimum seu spiritus animales magis afficiunt & quasi depauperant, quam massam sanguineam. De quibus Celeberrimi *Wirdigii Medicina spirituum* pluribus consulenda. Ut jam non laudem quotidianam experientiam, quando Medici clinicam praxin exercentes ingeminant: *Urina bona, pulsus bonus, æger moritur:* præsente puta malignitate non æque vitalis quam spiritus animales pessundante. Ex his colligere licet, utique ab influxu, lunari tempore lunæ decrescentis & interlunii debiliori existente, dependere lethiferas ejusmodi alterationes, in febribus præsertim nervosum genus seu spiritibus animales potius quam massam sanguineam afficientibus. Nimirum spiritus animales ab inimico miasmate febrili depauperati, tantisper resocillantur subinde per influentias lunares lunæ crescentis & plenilunii tempore fortiores; hisce vero tanquam aliquali fomento luna decrescente vel silente deficientibus, spiritus ipsi magis magisque deficiunt, deficientibus spiritibus vita deficit & ægrotu[s] vivere desinit. Vix opus est disquirere prolixius, nun[c] febres petechiales agro Mutinensi & malignæ territori[o] Mulhusino annis 1698. & 1699. citatis molestæ nervo[-]sum genus magis affecerint quam massam sanguineam cum ipsæ spirituum & sensuum læsionem variæ syn[-]copes, lipothymiæ, convulsiones epilepticæ, deliri[a] phrenitica & alia symptomata, quæ febribus illis fre[-]quentia fuerunt, id satis evincant. E contrario, cuju[s] occasione hæc dicta sunt, æstivam nostram in mass[a] sanguinea radicatam, & hinc pro phasibus lunæ tanti[s] alterationibus minus obnoxiam fuisse, per supra me[-]morata clarissimum est.

§. 19. Sed ut e diverticulo redeam in viam, ex illi[s] sane, quæ de morbis æstivis superius allata, luce me[-]ridiana clarius elucescit veritas eorum, quæ divinu[s] præceptor *Hippocrates de Constitutione temporum* pas[-]sim in operibus suis commentatus: quicquid alii i[n] contrarium afferre sustinent. Ita sane velut e tripod[e] Apollinis dicta quæ *lib. de aeribus, aquis & locis §. 11. p. m.* 330. recte divinat: *Siquidem æstas sicca fueri[t] citius sedantur morbi: Si vero pluviosa, diuturni fiun[t]* & 3. *aphorism.* 15. *Inter anni status omnino siccitat[es] imbribus assiduis sunt salubriores, minusque funestæ.*

§. 20. Quæ quam consentanea vero sint, ipse equidem, qui sequebatur autumnus satis pluviosus etiam contrario exemplo confirmabat. Quippe post æquinoctium autumnale circa Michaelis festivitatem mira cœli clementia huc usque continuata pluviis assiduis permutabatur, intercurrentibus nonnunquam ventorum injuriis, quibus ad finem mensis Octobris perdurantibus, Sole ad Scorpium accedente, circa vindemiam nebulæ pluribus diebus constantes cum frigore satis acri in scenam prodibant. Mensis sequentis Novembris auspicium austrinum erat cum pluviis copiosissimis. Hisce post novilunium, aliquandiu cessantibus frigora nocturna, Sole interdiu splendente, ventoque inter zephyrum & aquilonium medio spirante, vix diutius durantia notabantur.

Mox nivem primam vidimus, sed pluviis subsequentibus ad finem mensis durantibus alternantem. Sole medios Sagittarii gradus perambulante furere cœpit aquilonius nive & frigore comitatus, phœbo dies quosdam serenante: sed brevi post carbas rediit pluviosissime, Frigore tandem brumali leniori ad solstitium usque perdurante, tempus autumnale finiente.

§. 12. Intempestas itaque pluviosissima per maximam autumni partem notata non solum deteriorem reddebat recensitum hactenus affectum epidemicum variolarum, sed novum insuper morbum, tussim puta contumacissimam, tenellis itidem magis quam adultis exitiosam, chronicam ferme difficulter curandam, & hinc tam medentibus quam ægrotantibus molestissimam, præprimis circa vindemiæ tempus, post nebulam illam dies aliquot durantem, in scenam producebat. Ab hac tusse afflicti materiam quasi purulentam veluti phthisici consumpti copiosissimam nonnulli ob tussis vehementiam sanguinolentam (ruptis a motus vehementia & materiæ acrimonia venis pulmonaribus) excreabant. His pectoralia, resolventia, balsamica, diaphoretica, nervina, anodyna, diluentia decocta levamen quidem afferebant, quibus vero laxativa subinde superaddita non nisi post hebdomadum plurium decursum curam tandem sigillabat.

§. 2.

§. 22. Delineata interim febris epidemica postquam epontanis quibusdam senibus finem vitæ fecerat, cntagio suo plures haud afficiebat, sed cum calore æ-ivo ferme cessabat. Variolæ vero, quas per menses ·rnales & æstivos benignas deprædicavimus, cum iutabili tempestate suum quoque mutasse genium vi-cbantur, ex benignis & distinctis malignæ, confluen-ts & quasi ἐπιδημικώτατα factæ. Existimarem profe-c) cœli & tempestatis singularem clementiam, qua im verno tum æstivo tempore gavisi eramus, va-iolas huc usque nobis conservasse benignas, nisi an-ns præteriti sæculi 1689. contrarium me edocuisset. I.et enim annus citatus pari si non majori cœli cle-rentia rideret, nihilominus Variolæ Brunsvigæ & Haf-ne eodem tempore æstivo grassantes genii malignio-ri erant, ipsisque Hafniensibus in primis adeo infen-f, ut plus mille hominibus, atque inter eos pluri-bi primariis & ipsis juventutis Principibus, epicedia parent: Autumnalibus vero mensibus anni citati, prsertim mense Octobri brumali frigore ingruente prrsus evanescerent: Ut hinc in aprico sit, neque a emporis & atmosphæræ statu epidemicam consti-tuonem unice derivandam, sed alias circumstantias, d uibus supra diximus, semper simul & quasi con-juctim considerandas esse.

. 23. Nostrarum itaque variolarum genium gra-ph:e quasi delineatum laudatissimus *D. Sydenhamius in bserv. Med. Sect.* III. *cap.* I. exhibet, quando scri-bit *Appetente æquinoctio verno, variolæ caput cœpe-rut attollere, jamque indies latius grassantes sub au-tumo ἐπιδημικώτατα factæ sunt.* Cujus quidem phæno-mei causam, quam silentii peplo involvit, capite fubsquente secundo paucis innuere voluisse videtur, quado, *Variolæ*, inquit, *quibus annis epidemice gras-sarur, si regulares etiam sint atque mitiores, circa æquioctium vernum, ingrediuntur. Quibus vero annis nor antum grassantur epidemice, sed & irregulares at-que ericulosioris sunt generis, maturius nonnunquam mese puta Januario invadunt.* Quasi dicere voluisset: pro arietate causæ nunc maturius & maligniores, nur tardius & benigniores contingunt variolæ. Vi-delet massa sanguinea particulis recrementitiis sero-sis sulphureis salinis volatilibus & fermentificis copio-siotius inquinata, variolæ progenerantur maturius & malgnæ: iisdem vero in minori quantitate præsenti-bus trdius & benignæ fiunt. Peregrinas vero ac mor-bificr ejusmodi particulas massam sanguineam inqui-nants, nostrarum variolarum causas, partim ob vi-tiose siliginis usum, partim ob fructuum Cerealium esum in tenerioribus in primis comite ἀδηφαγία ex-titisse facile colligere licet. Quamvis interim non ne-gem esum carnium ex laudatissimi *Wedelii* senten-tia i *Doctrina manuscripta de febribus cap.* 18. vi-dend, in locis mediterraneis, sicuti piscium in ma-ritim hunc morbum non parum vulgare.

§. 2. Inde vero manifestissimum fieri censeo, no-dum n scirpo quærere, qui variolas a sanguine men-struo materno veluti causa accersere laborant. Vellem sane e possem falsam ejusmodi hypothesin ab Ara-bibus, in primis maximo Arabicæ scholæ Magistro *Ebusia seu Avicenna lib. IV. Fen. I. tract. IV. cap.* 11. *pag.* 4). effictam & adhuc hodie in scholis receptam & adravim usque defensam, pluribus rationibus, phænomenis, observationibus tam a priori, quam a posteriri refellere, nisi Celeberrimus *D. Berhens*, Practics Hildesiensis, in peculiari *Epistola de Va-riolis pidemicis ad* Perillustrem *D. Franckum de Franckau*. S. R. I. Equitem Archiatrum Dancium &c. dat *Ephemeridibus Germanorum Dec. III. ann.* 3. *inse:t*, idem satis abunde fecisset.

§. 25. Id saltim nostra ætate vetustæ illius sententiæ Patroni explicent mihi velim, cur ex eodem paren-te progni:orum unus variolis laboret, reliquis sine ex-enthemabus vel febricitantibus vel etiam belle valen-tibus? Gr vice versa plures decumbant variolis, uno vel febricitante vel bene valente? aut quod magis mi-randum oret, cur gemellorum unus variolis laboret, altero suo permanente? Dicant mihi quæso ex ficti-tia hypotesi, cur unus vel una plus una secunda sci-licet & rtia vice, quod multoties observavi, va-riolis affigi possit. Dicant denique quomodo non-nulli, qu per totum vitæ decursum a variolarum contagio liberi permanserunt, in extrema demum se-necta, quod nuper vidi, corripiantur iisdem? In qui-bus quæso ductibus, tubulis, meatibus vel venarum & vasorum anfractibus veluti latibulis delituisse putan-dum fermentum illud in utero susceptum, & per tan-tam annorum seriem a nullis febribus vel alio morbo, a nulla tempestate, a nullis cibis, a nullis medi-camentis etiam fortissimis & volatilibus, per circula-tionis leges, angustissimos machinæ humanæ ductus & poros permeantibus extricandum vel eliminandum?

Sydenham opera Medica.

§. 26. Ex causis itaque citatis per menses vernos & æstivos Variolæ benignæ cum symptomatibus con-suetis & benignis eveniebant, nisi fortassis error in-dividuus diætæ uni vel alteri maligniores redderet. Quo pacto puella quædam satis bella & sana, dum cerevisiam recentem non satis defæcatam largius bi-beret, variolis malignis & confluentibus correpta & convulsa moriebatur, convalescentibus reliquis omni-bus, quotquot eodem tempore decumbebant: adaucta scilicet causa morbifica a fæcibus cerevisiæ recenti permixtis?

§. 27. Autumnalibus vero mensibus intempestate te-pida & humida diutius continuata, accedente frugum Cerealium (quarum equidem maximam abundantiam ex hortis suburbanis, queis hæc urbs veluti densa & ampla quadam sylva cingitur, annis fertilioribus col-ligere solemus) usu abundantiori & iterato plurimis periculosiores nec paucis lethales eveniebant.

§. 28. Jam præter symptomata ab aliis recensita diarrhœam, salivationem, phrenitidem & alia, fre-quenter notabantur pandiculationes, sternutationes, stridor dentium, angina, vellicationes labiorum & na-rium. Ex his stridor dentium motibus convulsivis ac-censendus, periculosus non tamen omnibus æque le-thalis erat. Sed periculosior angina, ipsi etiam *Avi-cennæ* loco citato dudum suspecta, a variolis fauces & pectora obsidentibus, tam deglutitionem quam res-pirationem ipsam inhibentibus, sæpe sæpius omnimo-dam quasi suffocationem inferentibus. Ut hinc recte *Lomnius, in observationibus Medicinalibus* pag. m. 295. *Quisquis huic malo succumbit fere, tanquam ex angina præfocatus moritur.* Ingenue fateor me huic malo, postquam radices egerat, hactenus nondum mederi potuisse, quanquam a phrenitide, diarrhœa pluribusque phænomenis (a scriptoribus pro perni-ciosis habitis) vexatos, feliciter cum Deo liberave-rim. Id tamen silentio non prætereundum, me certo habere persuasum, posse tale symptoma potu calido præcaveri: Cum neminem decocta vel alium potum calidum nec non juscula avenacea &c. absorbentem, licet linguam & fauces copiosæ variolæ obsiderent, angina correptum vel mortuum fuisse meminerim. Neque assiduæ vellicationes labiorum, & narium, ab ἀφφασία διανοίας, perinde ut floccorum compila-tio in adultis febribus malignis lethaliter decumben-tibus deducendæ, periculo vacabant.

§. 29. Revalescentibus præter moderatum caloris re-gimen & victum tenuem, pulveres bezoardicos Sen-nerti, Wedelii, epilepticum Marchionis, vel ex an-timonio diaphoretico, corn. cerv. philosophice cal-cinato, unicornu vero philosophico, perlis, coralliis, conchiis præparatis, nitro anodyno pulv. anod. cor-diali, camphora, lapide bezoar orientali, occidenta-li, conflatos, magis quam volatilia spirituosa &c. proficua fuisse vidi. Præprimis a solo dictis lapidis bezoar orientalis usu plurimos sine præsentia Medici ex voto a variolis liberatos fuisse multoties observa-vi. Incredibile profecto dictu, quam cito, & quam bene ab usu lapidis hujus omnia symptomata, convul-siones, anxietatem & alii eruptionis prodromi con-quieverint, ipsius variolis egregio ægrotantium cum levamine erumpentibus. Hinc non possum non mirari eos, qui pretiosum hunc lapidem, quem factitium pu-tant, infra dignitatem nativorum verbi gr. lapidum cancrorum, concharum vel aliorum dejicere frustra laborant. Refragantibus quotidianis experimentis & Medicorum principum testimoniis, quorum plures ut jam non laudem, ipsum equidem Perillustrem atque magnificum Dominum *Illmerum de & in Wartenberg*, Consiliarium & Archiatrum Cæsareum & Regium &c. lapidem bezoar orientalem magni æstimare, atque agonizantibus & alterum pedem velut in tumulo habenti-

bus, tanquam ultimum remedium non absque perexi-mio successu cum aliis exhibendum suadere *ex Decuria* III. *Ann.* I. *Observat.* LXVIII. *Ephemerid. German.* pluribus elucescit. Prætetea decoctum eupori-ston ex Corn. Cerv. rasp at. glycyrrhiza, scorzoner. passulis min. hordeo, lentibus nec non emulsiones & potiones bezoardicas cordiales vel expellentibus vel temperantibus pro re nata variatas, instillatis tenui potui mixturis ex tinc. papaver. rhead. non acidulata, clysso antimon. sulphurat. spiritu nitri dulcis &c. multum profuisse notavi. Neque balsamica & bezoardica media, verbi causa tinctura prophylactica m. d. (quam præservandi fine tam in Hafniensibus anno 1689. quam nostratibus utilem deprehendi) ess. myrrh. balsam. mixt. simpl. successu carebant.

§. 30. Nonnulli denique, postquam a malignitate variolarum prorsus liberati quidem videbantur, vel a materia morbifica non penitus eliminata, vel ab aeris injuriis, vel diæta neglecta, vel alia causa procatarctica nescio qua levissima, periculosis, imo lethalibus affectibus aliis denuo corripiebantur. Quod licet nonnullis prædicebatur; tantum tamen aberat, ut haberetur fides, donec propriis exemplis confirmarent *Hippocratis lib.* 2. *aphorism.* 12. *Morborum reliquias, quæ a crisi supersunt, recidivos morbos parere.* Plurimos hoc pacto tussis contumacissima, vomitu quandoque comitata, vexabat, febre lenta simul afflictos, qui multis pectoralibus, diluentibus, humectantibus, nervinis, balsamicis & laxativis curari vix poterant. Aliis abdomen intumescebat, facie inflata, infra caput macie conspicua, quasi rachitide laborantibus. Taceo tumorem pedum, scabiem tam siccam quam humidam, tineam variaque ulcera, quibus affligebantur alii. Quorum quidem plurimis siquidem vires mediocres suppetebant, laxativa iterata, ex resina gilappæ cum spiritu appropriato decenter soluta, cinnabari nativa, antimonio diaphoretico, confect. alkermes syrup. rosar. vel violar. &c. & balnea ex herbis siderit. conyz. tobac. saponar. origan. serpill. flor. chamæm. ocul. popul. &c. instar anchoræ sacræ subveniebant. Reliquos tabes sensim consumebat.

§. 31. Cæterum nec tempore hyemali imminente cessante variolarum luem, sed satis licenter vagantem, nec limites epistolaris dissertationis digrediar, alia occasione plenius delineandam reservo.

§. 32. Has vero observationes ad Te deferre persuasit, tam non obscura tua in me benevolentia, quam peracre tuum in his judicium. Demonstrasti enim te tritas habere manus notandis ejusmodi observationibus & consuetudine legendi. Singularem vero quam benevolentiam nisi exosculare, ferus essem, dum tot Illustribus atque Excellentissimis Viris in Cæsareo-Leopoldina naturæ curiosorum Academia me quoque Collegam forte indignum adscribere non dedignatus. Stabat quidem sententia Gydoniologiam ad normam & formam Academiæ nostræ tractatam publicæ luci nunc exponere; Enim vero postquam Excellentissimum *D. D. Georg. Sebast. Jungium, Aulæ Cæsareæ Medicum*, Tractatum de Cydoniis Vinnæ impressum (nuspiam a me visum!) conscripsisse, honoratissimæ Tuæ literæ d. 9. Decembris anni proxime finiti ad me datæ pluribus dixere, mentem mutavi, ipsasque schedulas, in quibus hujus pomi virtutes & usus sane insignes rudi quasi penicillo delineaveram, abjeci, ne fortassis Iliada post Homerum scribere putarer. Interim observantiæ ergo, quam Tuo nomini debeo, hoc qualecunque praxeos clinicæ specimen gratique animi mei symbolum exhibere volui, debui, quod ut æqui bonique accipere velis est, quod summopere contendo.

Apollodorus.

Scribebam Mulhusæ Imperialis d. 25. Januarii, Anno Christi 1701.

Constitutio Epidemica Tubingensis Anni 1701.

D. D.

RUDOLPHI JACOBI CAMERARII.

Quanquam de raris & epidemiis verum forte sit illud Galeni, se observandi morbos occasionem præ Hippocrate habuisse commodiorem, cum unus Romæ vicus plures habuerit incolas, quam integra urbs Græciæ, atque adeo ex tantis urbibus, uti & e castris, historia hujus anni epidemica plurimum sibi promittat, non tamen parva negligenda putem, sed & ex talium particularium collectione formandum aliquid universale; imo juvat nosse, quibus satis diversa loca ex diversis causis in pace aut in bello fuerint exercita, ut pateat, quid universale anni vel particulare loci fuerit. Decimus per Dei gratiam completur annus, a quo Tubingam liberam reliqui dysenteria, quæ cum per tres annos prioris sæculi octuagesimum nonum, nonagesimum, nonagesimum primum, belli injuriis alias graves, ab æstate in autumnum epidemia fuisset grassata, tum more etiam epidemico requievit, ut cum interim fama publicaret ipecacoannam novum antidysentericum, eo hactenus opus nobis fuerit, nec experimentis ejus laudes comprobatæ; quibus tamen multum derogat, si verum, quod in novellis legi, pro Gallorum exercitu aliud novum remedium antidysentericum in Italiam fuisse mittendum. Nostram pacem sive illas inducias rupit nupera æstas, & alvi fluxus noviter urbi intulit. Quam prior illa æstas, quæ ante decennium finem dysenteriæ tulit, sicco calore prævaluit duas præcedaneas, tam ultima hæc nupera omnes hactenus intermedias; quanquam illa nonagesimi tertii æstas, dysenteriæ apud nos non ferax, æstuosæ siccitatis testimonium habuerit in bonitate sui vini & frumenti. Recordor quoque anni nonagesimi noni, quod mense Junio satis etiam calido & sicco, diarrhœas quasdam concitarit, & metum mali gravius invalituri jam tum incusserit, sed in herba velut suffocatum malum brevi evanuit, quanquam & illa æstas tulerit vinum & frumentum bonum, calidæ temperiei fructus. Quæ itaque & qualis fuerit labentis hujus anni æstas, notoria quidem, determinanda tamen. Primo enim frigida veris constitutio, diu nimis durans, & ad finem usque Aprilis se extendens, nec Majum sivit incalescere, sub inconstante adhuc aere, nisi versus finem; abhinc autem invaluit æstuosa temperies, an potius intemperies: audiebantur passim tristes novellæ de calamitatibus gravissimarum tempestatum, quæ per Dei gratiam super capita nostra transierunt fere innoxiæ; raræ parcæque pluviæ siccitatem contemperare non valebant, usque dum finis Augusti aliquale frigus ferret, novam autem denuo subsequam æstatem terminaret pruinosus sub finem September, prævalente hactenus siccitate. Astra qui volet, his applicabit & determinabit ex ephemeridibus. Respondit istis, post tardam utique germinationem, contra spem bona & messis & vindemia; etenim uvas ab immatura putredine, quam minabantur plurium acinorum hospites vermiculi, quo minus latius serperet, cohibuit illa siccitas. Poma autem & pyra verminosa pleraque præcociter ceciderant, nec diu asservari potuerunt, in putredinem nimis proclivia, ne de fagorum foliis gallarum extraordinaria copia obsitis, de brassica ab erucis depasta, &c. dicam. Prius vero & ex vicino quodam vaccarum grege (salvo nostro) hydrops pectoris multas abstulerat, & anserum juniorum strages aliquibus locis tanta fuerat, ut præ fœtore sepeliri defuerint. Hæc igitur æstas iterum inter nos alvum flere fecit; primi qui laborare cœperunt, erant infantes, mense statim Junio, plures sequenti Julio, quo etiam adultos (non tamen ex illis diætæ erroribus famosos) invasit diarrhœa quædam torminosa, acuta, imo cum vomitibus spasmoque suarum cholera. Tandem rari in urbe dysenteriæ, non ita malignæ, casus, frequentiores ex pagis aliisque locis audiebantur, nec tamen ullus illorum fluxuum, uti quidem minitati videbantur, nimis apud nos invaluit, nec stragem edidit; non desideratis nisi paucis infantibus. Insuper autumno in totum sat cito hic loci omnis lues requievit. Meæ tum curæ concre-

ditis

ditis succurri, præter usum pulverum pannonici, antimonii diaphoretici, gelatinæ cornu cervi siccæ, seminis plantaginis in congruis vehiculis, methodo in primis Mortoniana, successum secundante Deo, jungens corticem Peruvianum cum electuario diascordio per syrupos in bolos, vel ejus extractum cum nostro bezoardico aut theriaca cœlesti in pilulas formando. Ultra illos alvi fluxus nil epidemii tulit æstas, nisi quod eodem tempore puerorum genæ communiter intumuerint, auditi quoque fuerint catarrhi æstivi, sive tusses plerunque siccæ, quibus addi possunt tres studiosi unius collegii, quorum unus hæmorrhagia narium enormi, alter hæmoptoe larga, tertius vomitu cruento sub idem tempus laborarunt. Hæc est nostra æstivi fluxus historia, quam propterea notare volui, ut conferri possit cum aliis, utpote spe fretus, fore vel tandem clariorem causam, cur non omnibus, sed certis annis fiant talium epidemiorum recursus.

Ejusdem Schediasma ad Historiam Epidemicam Anni 1702.

QUandoquidem adhuc super nos manet Dei benignitas, quam prioribus annis deprædicavi, quod pristinam epidemiorum morborum malitiam Tubingæ gravem represserit, nec sinat hucusque iterum invalescere; idcirco historiæ illorum pro hoc anno per modum appendicis tria solum breviter subjungam, quæ notari poterant.

Ante omnia inconstantiæ & anomaliæ, quæ per ultimam hyemem, uti & per duas priores fuit, non satis videntur respondere morbosi effectus. Major illa fuit, & omnino talis, ut sub ea sanitatem mortalium adeo bene sibi potuisse constare, sæpe admirationem moverit, dum pauci utique per urbem illo tempore ægrotarent, & malignorum epidemia plane exularet, eorum autem morborum, qui quadranti anni sunt congrui, nec magnus numerus, nec extraordinaria esset ferocia. Hoc est paradoxum, quod vexare possit & soleat practicos, sævire luem eandem sub diverso aere, & silere ipsam sub tali, quem morbiferum accusaveras.

Quia vero morbosi effectus non statim ipso mense vel quadrante erumpere, sed sequenti demum succedere perhibentur, huc proin referri poterit, quod secundo notari meretur, scilicet utut interdum proprie epidemium in urbe nihil sit, sed sporadice multi ægrotent, certo tamen tempore plures ægros abripi, quam alio, per morbos diversos & dispersos. Tale fuit tempus vernum hujus anni sub finem Aprilis & principium Maji, quo personæ diu infirmæ, senes, viduæ, infantes, plures quam alias fuerunt abreptæ. Quomodo singulorum ita fata concurrant, vel in quantum debilitas eorum non ferendo conveniat, facilius est determinatu in thesi, quam hypothesi.

Tertio, quæ de fluxibus alvi mediocritatem adhuc servantibus per æstatem ad annum præteritum notavi, huc repeti possunt pro hoc anno; nam pariter cum æstate redeuntes non invaluerunt ultra gradum pristinum. Illud modo addam, aliunde ad nos advectum fuisse quid mali gravioris. Inter reduces ex castris ad Landavium, qui febre tertiana & diarrhœa laborarunt, unus ex civibus sub finem obsidionis sibi & Philisburgi non nisi per diem unum & alterum commoratus vix domum attingeret post medium Septembris, cum dysenteria dejiceretur atroci. Hæc uti per contagium hausta fuisse videtur, quia non tam errores in diæta commissos novit, quam conceptum inter infectos horrorem ipse accusat; ita domi etiam se diffudit ad plures, observans quidem fatalem illum morem, quo certæ solum personæ solent corripi, salvis aliis: Nam conjux omnium sordium injuriis exposita mansit intacta, conjugis autem soror ipso die septimo a decubitu viri completo dejecta fuit, & die sequente filiolus trimulus sedes torminose cruentas frequentare cœpit; evasit tamen illa triga feliciter, & perstitit hanc intra domum lues. Multo autem gravior fuit hujus viri dysenteria peregre allata, quam ulla per urbem sponte oborta, non solum duratione in tertiam septimanam & dejectionum nimis citata frequentia, sed excreti diu sinceri cruoris, dein non muci, verum flavo-viridis liquaminis, copia perquam magna, stipata etiam symptomatum molestissima vehementia, præter oppressionem præcordialem, tormina, tenesmum, in primis dysuria & tantum non jugi singultu, de quibus ultra decem dies & præ reliquis majores audiebantur ægri querelæ. Cum die sexto, quo demum post tentata domi varia consuli cœptum, ut & diebus sequentibus nullæ distingui possent remissionum & exacerbationum vicissitudines, & urina omnis rubedinis expers, flava & clara, sed turbata admodum facilis, offerretur, paucis cum non tam febris (nec aphthæ unquam nec deliria supervenerunt) quam fluxus & vires urgere viderentur; æger item a meridie per vesperam sumptas ana duas corticis Peruviani & electuarii diascordii drachmas, ut ingratam sibi formulam, porro nauseaeret, inde purioris cruoris copiam citari prætendens. Itaque pro nocte primum medicam narcotici dosin extractis corticis, tormentillæ & bezoardico addere consultum videbatur, & ob bonum effectum continuare alternatim tales pilulas & emulsiones ex semine papaveris albi, plantaginis, amygdalorum, in congruo vehiculo, edulcoratas cum absorbentibus & pulvere anodino, semper ita dosi nocturnæ reservando vim opiati. Per dies vero suis horis dabantur quater scrupuli pulveris ex unicornu fossili, coralliis, semine plantaginis, priapo cervi, dente hyppopotami, pannonico, itidem in consimili vehiculo; Quibus tandem accesserunt datæ subin guttæ balsami Peruviani cum cocleari syruporum papaveris erratici, rosarum rubrarum, symphiti, & electuarium temperatum cordiale stomachicum, cordiale. Dubia movit potus, cum ab aqua cieri alvum, a vino æstum prætenderet æger; Videbatur ergo medium tenendum, concesso modico vino vetere pro pastu, etiam ob languorem & anurexiam perparco, extra id tempus præscripto decocto ex rasura cornu cervi, mastiche, & cinnamomo. Serum lactis commendatum nescio cur cito nauseavit æger, multum autem gelatinæ cornu cervi hausit solutæ in vario vehiculo calido. Externa scrobiculo cordis, sedi, membro, roboris & linimenti ergo admota, & cætera, prolixius recensere opus non fuerit. Illud addendum, dysenteriam fœminæ cruore multo, magnis torminibus, ad usque deliquia, non impedivisse tamen, quo minus die quarto, stato utique tempore, venirent menses, & durarent aliquandiu, citius tamen finiti, quibus etiam id dandum videbatur, ut interim parcius insisteretur usui ischæmorum.

Quam in ephemeridibus meteorologicis Tubingensibus olim exhibui tabulam motuum mercurialium per triennium, eam ulterius ad præsens tempus continuatam, perque annos adeo plusquam octodecim, extensam, quia brevis est, publice hic propono, dum ephemerides ipsæ tot annorum domi latens prolixiores. Observationes quidem circa experimentum Torricellianum fuerunt inscriptæ alicubi difficiles nugæ; habuerunt tamen suos vindices. Transeat, aut maneat liberum, quorumcunque judicium: meam ego tabulam illis modo destinavi, qui nihil temere prætermittentes etiam perpetuo tali mobili delectantur, utuntur. Horum non modo curiositas cum propriis conferre alienas amabit observationes, verum etiam sagacitas per earum sylvam venabitur prædam, aut scrutabitur vias, quas in meteorologia non minus ac in epidemia occulit natura. Ne asymbolus ipse sim, excerptam unum alterumque casum, cui applicari possint, quæ in tabula exhibentur stationes. Si primus monuero, sermonem adhuc esse de uno eodemque barometro illo simplici, cui scalam admotam fuisse olim monui minutorum decem, qualium palmo Romano dat P. Lana; illam hac vice subdivisi in gradus viginti, ut evitarem numerorum fractiones. Sic omnium suprema statio & altitudo mercurii designatur per seminuta 20. medium scalæ habet 10. imum 60.

Horum sive decem palmi minutorum, sive viginti scalæ graduum varietate absolvuntur motus mercurii intra tubum; quibus extra respondent motus aeris tanti & tales, ac per hos annos contigisse meminimus magna copia & differentia. Variant anni, interdum nec ad summum nec ad imum scalæ deducunt, mercurium: variant menses, interdum diu quasi in eodem tenent ipsum, sub exigua motuum differentia, alias intra paucos dies fit lapsus a summo ad imum, aut

aut ascensus ab hoc ad illud. Itaque si cui libuerit comparare annos annorumque partes inter se, habebit, in quo se exerceat; occurret autem ipsi communius hyeme gradus supremus, interdum quoque autumno, rarius primo vere, nunquam æstate. Quibus autem mensibus supremus, iisdem quoque infimus: sic æstivis neuter. Adeoque differentia illa motuum maxima decem, novem minutorum est hyberna: autumnalis nunquam minor quinque minutis, sæpe fuit major: His æstiva nunquam major, sæpe minor. Dantur autem menses omnium anni partium, quibus non nisi trium min. est differentia: uti dantur interdum dies, quibus quasi suorum motuum dememinisse videtur mercurius, hærens diu in eodem.

Sed ad ea, quæ promisi, specialia. *Diluvium tempestuosum* anno 1702. d. 13. Jul. de quo in E N C. 3.7.137. non fuit cum illa mensis statione humili, quam exhibet tabula, sed cum medio scalæ: Præcesserat descensus non nisi per gradum unum; plane non pro ratione talis ac tantæ exonerationis, tam venientis quam fientis & factæ. Billi fluxus, quorum omen illud tunc metuebatur, irruerunt utique nimis heu graves, transierunt tamen Dei gratia; quæ vel tandem plene ipsos compescat! Nondum quippe cessant. Nam nupero demum Augusto hujus anni 1710. noviter fuit præceps vallium nostrarum inundatio; iterum non cum humilitate, quanta solet esse cum talibus exonerationibus aeris hybernis, sed cum gradu modo scalæ sexto.

Ominosum quoque inter alia nimis multa tristia signa videbatur *fulmen extraordinarium*, cum nocte præcise media inter ultimum Decembris Ann. 1702. & primum Januarii Ann. 1703. ad sonum fere duodecimæ graviter detonaret vetus, aut intonaret novus annus: Utique tristis recordationis. Tulerat serus & ultimus vesper lapsum ad imum illud scalæ, quodquod in tabula, sub austrino, laxo & humido aere. Mensis diu tunc humilis mercurius, imo quod non alias factum, descendit adhuc infra illud scalæ imum: Ut non nisi illa vice differentia motuum fieret major decem minutis. Cito enim, ejusdem quippe Januarii sub finem, conspicuus iterum fuit in altiore gradu illo, quem tabula exhibet. Nescio, num ad causas vel signa fatorum talium spectet, quod singulare tunc videbatur spectaculum: Mars accedens ad vicinos Saturnum & Jovem; hoc subinnuisse modo sufficiat.

Anno 1705. ad gradum scalæ, quem tabula offert, sextum cecidit Majo mense *intempestiva nix;* nobis quidem pluvia, vicinis autem alpibus utique nix copiosa. Scribebatur tunc ex provinciis Germaniæ septentrionalioribus, gravem pati arbores calamitatem, præ nivis mole avulsos vel grandes tiliarum ramos: Ad alpes nostras multa nive rectæ & pressæ segetes & vinearum frondes, manserunt tamen in salvo, post paucos dies resurgebant & lætæ virebant; retardata modo, non uti alias a pruinis, læsa fuit germinatio. Successit brevi, sc. nivi diei 25. aliud die 29. meteorum, cum jam supremam mensis stationem occupasset mercurius, sub aere nondum quieto, dejiciebat enim granedulæ copiam, apriliformis.

Ex An. 1706. *Eclipsis Solis* memorabilis fuit neque cum suprema neque cum infima Maji mensis statione, sed cum media: Et quod sub eclipsi solari partiali, magna tamen, An. 1699. in E N C. 3.7.88. annotavi, de barometri nulla prorsus facta mutatione, per omne illud obscurationis tempus, idem sub totali nobis & annulari pariter omnino se habuit. Stetit mercurius obscuro illo tempore, quasi crepusculo, fixus, plane invariatus, ne pili latitudine vel dimissus vel elevatus, utut thermometri fide aer bene refrigeraretur. Vesperi autem comparuit per quartam minuti partem humilior: Tunc nubes pomeridianas, quidem difflarat eurus, sequens mane tamen tulit pluviam; & serus vesper signum gratiæ, iridem, cum altior jam ac ante eclipsin esset mercurius.

Annorum 1707. & 1708. *hyemes austrinæ* non tulerunt consuetam altitudinem. Januarius 1708. vernus potius, quam hybernus; quo in pratis colchicum, mezereon in silvis floruerunt. Et insolita tamen illius temporis lenitas & temperies docente thermometro fuisset nobis per æstatem summa rigiditas. Nunquam illo mense altus mercurius, vix semel, nec diu, venit ac stetit ultra scalæ medium, plerunque multum infra ipsum. Cum in imo hæreret per decimum & sequentes dies, mirum non fuit cum aere turbulento, sed satis quieto, grato, apud nos, post nebulam aut flavedinem vel rubedinem matutinam, tunc frequentem, non pluviosus, sed vel serenus vel nubilus solisque radiis alternans. Alibi forsan se exoneravit. Die illius Januarii 20. & seqq. cum perturbaret aerem ventorum vis, & ferret fulgura, irides, pluvias, mercurius quidem descenderat, sed non eo usque. Interim passim quoque scribitur aliunde, visa meteora varia, facta diluvia, delapsos ignes, &c. Communiter autem, ex septentrione, esse potius ver, quam hyemem. Prægressus December 1707. fuerat non minus & aeris & mercurii motu apriliformis, differentiam suam quatuor minutorum absolvens vel viginti quatuor horarum spatio, a nive ad ejus solutionem: Nec ad imum, nec ad summum scalæ, ut alias hyeme solet, unam pertigit.

Anno 1709. Januarii *hyems sine pari*, sive gelu extraordinarie longum & magnum, non obstitit, quo minus caderet mercurius, scilicet ad venturam opportune nivem, tegmentum segeti. Certe per diem duodecimum & tres sequentes bene humilis, etiam post nivem adhuc, sub aere sereno, constanter gelido: Atqui media æstate communiter illa statio solet esse tempestuosa. Non nisi uno minuto humilior stetit die quinto, ante gelu illud, qui tamen fuerat toto cœlo diversus, scilicet austrinus, laxus, pluvius, quem rigor venti nocturnus strinxit & mutavit in plane alium; tunc enim nix & gelu hyemis illius acerrimæ principium. Hinc decimo sexto motus per scalam sursum, nondum tamen ad summum: quo pertigit demum die decimo nono serenato post nebulas constanter aere. Tales tunc dies quatuor, inter quos unus ex frigidissimis totius mensis, & per quos tamen descensus duorum minutorum. Cum vero intra breve tempus per tria minuta fieret ulterior lapsus ad scalæ medium, tunc alia venit nix, & comparuit ad vesperam pruina murorum; Hinc molestissimi rigoris vel tandem aliqua relaxatio. Fuit, siquidem Astrologos audire lubet, prævia laxitas austrina sub oppositione Martis & solis. Superveniens oppositio Saturni & Mercurii dedit principium hyemis per stringentem euroboream. Finem fecit oppositio Saturni & Veneris cum PL. & aliis ad diem Pauli. Supremam interim mensis stationem & inclementiam fuisse non sub istis, sed sub quadrato Jovis & Solis, mirum forte cupiam videri posset.

Sic utique visum quondam fuit *M. Slutero*, occupato in dextra applicatione principiorum *VV. Cokii* ad constitutionem meteorologicam anni 1695. ubi tractat inter bene multa notatu digna quæstionem: cur calefaciens alias quadratum Jovis & Solis die sexto Decembris forte gelu tulerit? Transeat hic examen rationum, hoc solum addam. Ante seculum *Helis. Roeslinum* in d. navig. Septentr. (laudato Belgis libello) de hoc paradoxo jam monuisse Astrologos. Scilicet hybernum gelu a Saturni configuratione cum aliquo planeta fuisse mitigatum. Contra, Solem, Jovem, Martem, Mercurium tunc configuratos frigus intendisse. Exemplis annorum 1608. 1609. Quo ipso simul innuitur alterum Sluteri dubium, quod scilicet conjunctio Saturni & solis uno anno liquationem, altero gelu tulerit. Etenim d. 18. Dec. 94. sub illa intensum frigus: anno 95. d. 8. Jan. sub conjunctione Martis & Solis liquatio, ad imum scalæ. d. 13. Jan. post. conjunctionem Saturni & Mercurii gelu fuit, ad supremam mensis stationem; Et ad analogiam cum aspectibus & meteoris Jan. anno 1709. Cæterum, priores illæ hyemes austrinæ uti videbantur fovere pestem Polonicam, ita succedens borealis eadem sperabatur extinctura: Et erat utique silentium aliquandiu; verum enim vero tristia porro leguntur in novellis publicis. Opponam adhuc illi gelu *æstum*, quem substituimus per dies Julii anno 1707. quatuor, scilicet die 19. 20. 21. 22. insolitum; non tamen cum humili mercurio, nec cum magna motuum differentia, sed a supremo hujus mensis, & communiter æstatis gradu, a nebula per serenitatem extreme calidam ad tempestatem nocturnam, sen-

ſenſim facto deſcenſu non niſi per quatuor gradus, nec infra ſcalæ medium. Interim, qui primo die aſpirarat adhuc aer lenis, diſpellens nubeculas (quæ quidem ſolet eſſe gratia *Eteſiarum*, ſive euroboreæ & euri, pomeridianum aerem temperantium) emanebat prorſus, ne auræ quidem appulſus ſentiebatur, urgebat autem calor, quantum thermometri teſtimonio ab illo tempore nullus annorum ſequentium tulit. Hæc, ut dixi ad tempeſtatem; cui cum ſuccederent ulteriores binis diebus ſequentibus, & obtineret inſignis temperati jam, imo refrigerati, aeris inconſtantia, tunc quod ſiccus calor non potuit, procuravit laxa humiditas, ſcilicet deſcenſum ulteriorem, ut differentia tamen ſtationum ſub tam diverſo aere fieret octo tantum graduum. Si cui libeat recurrere ad ephemerides illius temporis aſtrologicas, inveniet Jovem apud Martem, & aſpectus forſitan pro eteſiis quoque & ſubſequa inconſtantia.

Cum reviderem tabulam, offendi, quod æſtate rarum, *ſchalæ imum* ipſo *Julio* anni 1703. Itaque recurrens ad Ephemerides, deprehendo lapſum per quatuor minuta factum intra 24. horas, & mox reaſcenſum intra horas non plures, per quinque minuta, die menſis ſexto, ſub aere non calido, cum pluviæ copia ventique impetu. Flabat ille ex plaga a meridie ad occaſum, verſus quam nobis ſitus ſit *Lacus Podamicus*. Atqui hic ipſe tum dicebatur intumuiſſe ultra modum. An perturbatus appulſu hoſtis viciniæ graviter minacis?

Video etiam, quod vix alias factum, *Decembri non* ſtetiſſe *humilem mercurium*, ſed tenuiſſe octavum ſcalæ gradum anno eodem 1703. Inſpicienti autem ephemerides occurrit illa ſtatio die Decembris octavo nubilo, inconſtanti, ventoſo. *Tempeſtas* horrenda cum fulg. ton. vi venti inſolita, vix ſine terræ motu fuiſſe credita, quæ in *Anglia*, *Belgio*, & *ad mare Balticum* valde ſævit, & ruinam multis intentavit vel intulit, ſcribebatur tunc nocte inter 7. & 8. Dec. incepiſſe ex SVV. & duraſſe ad meridiem octavi; qui turbulentus, ut dictum, apud nos, non tamen tempeſtuoſus, tranſiit de cætero ſine damnis. Cur ſub tali aere non humilior mercurius? An medius inter oppoſitiones & poſt conjunctiones trigonus id non permiſit? (illa vero videſis apud Aſtronomos) Certe a NL. tunc ecliptico properavit ad ſupremam, quæ in tabula fixit ſtationem intra triduum.

Denique finem his impoſituro ad manus venit *la connoiſſance des temps*, quam Gallica ſcientiarum Academia publicari facit, ubi de anno 1708. ſcribitur, ſupremam per ipſum elevationem mercurii fuiſſe obſervatam *d.* 17. *Novembr.* 28. poll. 1. lin. $\frac{5}{6}$ *inſimam d.* 10. *Januarii* 26. poll. 9. lin. $\frac{1}{2}$. Hæc plane conveniunt cum obſervationibus meis: Etenim ſcalæ meæ gradus decimus octavus, qui in tabula ad annum 1708. Novembri reſpondet, etiam non fuit per hunc annum, niſi mane iſtius diei 17. quo longam nebulam excepit ſerenitas: Frigidum utique fuit illud mane, minus tamen, quam ſequens, quod habuit mercurium tribus jam gradibus inferiorem. Alterum huic oppoſitum, ex Januario ejuſdem anni, eſt illud ipſum ſcalæ imum, de quo ſupra, ad hyemem auſtrinam, quod mirabar fuiſſe ſine aeris turbulentia. In quo itaque ſubſiſto; Ad occaſionem quamcunque aliam reſervans plura.

Tabula Motuum Mercurialium, ſive Stationes Barometri ſupremæ & infimæ.

	1691	1692	1693	1694	1695	1696	1697	1698	1699	1700	1701	1702	1703	1704	1705	1706	1707	1708	1709	1710
Januarius		20 2	20 10	19 6	16 1	20 4	18 4	14 0	20 0	20 0	14 2	18 0	18 0	16 0	18 6	6 10	16 8	12 0	18 2	16 0
Februarius		14 1	19 4	19 10	18 4	18 4	16 0	16 6	16 4	14 2	16 2	20 0	10 2	18 2	19 0	16 4	14 8	16 2	16 2	16 8
Martius		15 2	14 2	15 5	14 4	14 0	18 0	16 8	17 0	18 6	12 0	16 4	16 6	12 2	18 0	16 6	16 6	12 2	14 4	14 0
Aprilis		14 2	12 0	15 6	10 3	14 5	14 5	12 4	14 0	16 2	14 4		14 2	14 4	16 2	14 4	14 0	12 2	14 4	14 2
Majus		13 4	12 4	12 5	13 4	16 7	14 8	14 6	14 5	14 5	14 6		14 4	12 5	14 6	14 4	12 6	14 4	12 4	16 6
Junius		12 5	13 6	13 8	16 6	15 5	14 4	15 8	16 4	14 4	16 8	11 6	14 6	14 4	14 4	14 6	14 6	12 4	14 6	14 8
Julius	13 7	13 5	13 8	14 7	13 8	14 6	14 7	14 8	14 6	16 8	14 4	12 6	14 0	14 6	14 7	14 8	14 6	14 6	14 6	14 6
Auguſtus	14 9	13 6	13 6	12 7	16 6	16 8	16 7	14 6	15 8	14 8	16 6	14 4	12 6	14 8	14 6	14 8	12 2	14 6	14 8	14 6
September	16 8	16 6	15 4	15 4	12 4	17 1	14 4	14 6	16 6	14 8	16 12	14 4	14 2	13 2	16 2	16 4	14 4	14 4	16 6	16 6
October	16 9	15 6	17 4	16 0	19 6	14 4	18 5	10 0	16 5	14 5	18 6	16 0	14 2	18 6	14 4	14 6	14 0	14 4	16 2	
November	15 0	14 4	15 4	14 0	16 11	10 0	16 0	15 3	20 0	20 0	18 2	16 0	18 4	16 2	16 6	14 0	18 4	18 4	18 6	
December	18 7	20 2	18 0	19 5	14 2	18 4	14 8	18 2	20 0	19 6	16 6	16 0	19 8	18 2	14 0	18 0	12 4	14 2	18 0	

De frigore hyemali Anni MDCCIX.

Frigoris vehementia, quæ Anni 1709. principium memorabile reddidit, digna eſt habita, quæ curioſorum conſiderationem eruditam ſubeat, quos inter præcipue Exc. D. Jo. Guilielmus Bajerus, in Ill. Noricorum univerſitate Altdorfina profeſſor publicus in diſſertatione d. 15. Februarii edita cauſam ejus expoſuit; & celeberrimus D. Bernardinus Ramazzinus in Antenoreo Lyceo primarius practicæ Medicinæ profeſſor in oratione die 13. Maji anni prædicti publice habita, præter cauſas, in effectus etiam morbiferos algidiſſimæ hujus conſtitutionis inquirere voluit. Horum itaque propria verba Lectoris in gratiam, cum paucorum in manus Opuſcula devenerint, Hiſtoriæ noſtræ epidemicæ ſubjicere libuit.

D. Joannes Guiliomus Bajerus.

§. 1. Frigoris illius poſt hominum memoriam maximi, quod menſe proximo per Europam ſævit, rationes breviter evoluturi, merito præmittimus recenſionem quorundam phænomenorum tam antecedentium, quam durante ejus vi in aere terraque noſtra obſervatorum, unde totius rei cognitio facile ducitur.

§. 2. Erant jam tum Decembris dies plurimi gelidi ſatis ac nivoſi, terra frigore tam alte conſtricta, ut currus onuſtos ſuperficie ſua ferret; neque omnino ſolvebatur, tametſi per intervalla tepidi venti aerem agitarent, & poſt Calendas Januarias ad nonas uſque pluvia tempeſtas impenderet.

§. 3. Ipſo nonarum die, cum aquis nivalibus pluviiſque telluris facies undique maderet, (latente tamen adhuc ſubtus glacie) circa veſperam demum quammaxime humidam, ventus orientalis ſpirare pri-

mum leniter, sed provecta nocte vehementius, cœpit; post quem sub auroram statim terra omnis nive & pruina visa est obriguisse.

§. 4. Ventum hunc, per sequens biduum & ultra cum assiduo frigoris incremento, sed diverso impetu continuatum, paulo antea Mercurii in barometro per plures gradus ascensio subita prænunciavit, cum prius ad vesperam usque diei v. Jan. multum infra mediocritatem lapsus esset.

§. 5. Thermometrorum ex adverso liquores subinde majores frigoris gradus notabant ad medium usque Januarium; quo cum ad tantam vehementiam gelu processisset, quantam in nostris regionibus vix attingere posse credebatur, circa diem XVIII. observatum est remisisse paululum, sed non diu neque constanter: quandoquidem & per brevia intervalla rursus crevit decrevitque, & diei XXIII. tempore matutino majorem quam antea unquam vim in nostris thermoscopiis ostendit, post meridiem autem notabiliter defecit.

§. 6. Mercurius interim in barometro alterno ascensu descensuque ventorum potius, elaterem aeris variantium, vicissitudines indicabat, quam frigoris incrementa & decrementa; nobis quidem haud mirantibus, qui pridem noveramus, & calorem & frigus, & serenitatem & perturbationem cœli cum diverso elateris aeri statu per accidens saltem conjungi: tametsi vulgo ista qualitatum aeris temperatio barometrorum scalis pro regula consueverit adscribi.

§. 7. Quemadmodum igitur istas barometri mutationes, utpote parum ad hoc negotium conferentes, sigillatim exponere supersedemus; ita nec operæ pretium fore arbitramur gradus thermometrorum hic enumerare, qui diversi sine dubio sunt non solum in diversis machinarum generibus, (unde eodem tempore v. gr. Hamburgi liquor a gr. 60. ad 86. ascendisse, Francofurti ad gr. 21. descendisse, in diariis publicis memoratur) sed diversi quoque in singulis speciebus, pro diversitate scalarum, liquorum, variaque altitudine & amplitudine vitrorum. Quale facile conjicimus, neminem ex hujusmodi recensione animo percepturum quid res sit, nisi qui vel thermometra nostra oculis usurparit, vel prolixam eorum legerit descriptionem.

§. 8. Cætera licet eandem ob rationem, ex observatis Berolinensium, Francofurtensium, Dantiscanorum, Hamburgensium, Rostochiensium, Stetinensium, aliisque, quorum copiam diaria publica fecerunt, colligi satis tuto non possit, ubinam locorum maxime frigus dominatum fuerit, quique gradus diversis locis intercesserint; tamen hæc certa & notatu digna sunt, quod 1. (eadem nocte universam Germaniam invaserit gelu, 2.) eadem proportione ubivis creverit decreveritque, 3. (ad supremum ubique culmen, pro climatis ratione, & ultra quam putabatur, pervenerit, 4.) calidiores Europæ in tractus, Galliam & Italiam, simili cum rigore penetrarit, quin etiam, incredibile dictu, ipsas thermas Aquisgranenses congelarit.

§. 9. Nec prætetire possum, quin memorem, frigus decrescente lunari lumine invaluisse, & biduo ante plenilunium maxime remisisse, secus ac vulgo creditur fieri. Quin & cæterorum aspectus planetarum tanti non erant, ut exinde talem effectum ominarentur Astrologorum regulæ: nisi dicere velis, ☍ ♄ ☿, quæ die VII. Jan. contigit, biduo antequam fieret, istam mutationem aeri intulisse. Sed nec desunt calendariorum artifices, qui Jovem beneficum hyemis istius præsidem declararent, & hinc Januario mensi insignem frigoris temperaturam promitterent.

§. 10. Jam vero ut ad causas eventus hujus inexpectati accedamus, e modo dictis patet facile, quam debile, imo nullum subsidium ab Astrologia sit sperandum. Quare missis ambagibus originem memorati frigoris decimus a vento orientali præcedente (vid. *Phæn.* III.) hujus autem occasionem ab impedito aeris nostri, per priorum dierum turbulentam tempestatem, elatere, de quo *Phæn.* II. & V. loquuntur. Etenim cum venti tepidi humidique d. IV. V. Jan. leniter spirantes teniorem fecissent aerem regionum planarum illo, qui silvosis montibus, nive & glacie rigentibus (Boemicos intelligo Carpathiosque) imminebat, fieri non poterat, quin sublato sic aeris utriusque æquilibrio, hic in istum gravis irrueret, advectisque secum spiculis glacialibus totum impleret. Ita vero & illi vapores, qui prius atmosphæram nostram confertim occuparant, excusso calore modico simul in pruinas abierunt, & aquam in superficie telluris fluentem pariter suo attactu congelarunt. Namque ipsum terræ solum jam tunc priore a frigore jacuisse constrictum, *Phæn.* I. observavimus.

§. 11. Quid vero sic cœlo soloque juxta gravi ad consummatum frigus deerat? quidve poterat impedire, quo minus ille ventus orientalis, æqualem per Germaniam statum aeris offendens (quod relationes publicæ docebant) eadem nocte eam totam pervaserit, & per aliquot dies continuatus, contiguo nostris tractibus aeri similem rigorem longe lateque induceret? quo facto, etiam venti australes & occidentales, alias calorem humoremque nobis adspirantes, jam non nisi vapores pruinosos dabant; & si quando aer superior modico tepore tangeretur, ille tamen solvendis his inferioribus nimium algentibus haud sufficiebat, usque dum sol, quotidie nobis sublimior factus, primo australiorum terrarum infregit rigorem, & mox inde potentiores ventos calidos ad nos transmisit.

§. 12. Equidem facile prævidemus, adductas in medium rationes non statim omnibus satis facturas cogitantibus, quod intra sæculum proximum haud dubie sæpius venti orientales supervenerint hyemi liquescenti, (quam nos hoc anno occasionem tali vento fuisse fassi sumus) nec tamen frigoris tantam sævitiem asportarint. Sed hæc objecta dimovere nos de sententia non valebunt, nisi constiterit, omnes, quæ nuper ad effectum conspirabant, causas & circumstantias, etiam alio tempore & crebrius fuisse conjunctas: ut ventus flaverit e regione solido ac diuturno frigore horrente, ut inciderit in aerem tot vaporibus refertum terramque intus jam congelatam, ut contrariis ventis non impeditus per plusculos dies regnaverit; & quæ huc pertinent alia. Neque vero vel nostra memoria destituitur exemplo simili: quandoquidem anno 1697. circa II. post Epiphan. Dominic. & Januarium medium, tam subito & aeri frigore tellus humida corripiebatur, eodem vento orientali intercedente, ut parum differret a statu nupero, præterquam diuturnitate, quæ tunc minor, etiam minorem sibi peperit famam.

§. 13. Quando ea inter portentoso huic frigori e natura causas assignamus, haudquaquam exclusam volumus singularem quandam Numinis providentiam, quæ forte naturalium corporum actiones solito firmius in istum effectum direxit, eo quidem fini, ut homines, heu nimis cito Dei obliti suisque innixi viribus, novum impotentiæ suæ caperent documentum, utque armis hostilibus, per hyemem quoque non quieturis necessarias faceret inducias. Huic ergo Numini supremo omnis sapientiæ, potentiæ, clementiæ laus & gloria sempiterna tribuatur.

D. D. Bernardinus Ramazzinus.

Lubet in prægressæ hyemis algidam & nivosam tempestatem, quæ frigoris vehementia atque asperitate non solum Italiam, verum universam Europam tanta hominum, ut omnium cujusque generis viventium strage male mulctavit, philosophica & medica indagine inquirere; quod si tam portentosi frigoris veram & germanam causam in apricum eruere non dabitur, non abs re forsan neque ad sanitatis custodiam infrugiferum erit exquirere, quid mali hac proxima æstate ex hac tam male morata constitutione timeri possit.

Nolo autem hujus hyberni frigoris, quod annum hunc nefastum fecit, & ad multa sæcula memorandum faciet, inclementiam non dicam, sed insolentiam longo verborum ambitu describere; quotus enim quisque repertus est tam denso corio, ac tam forti a natura temperie donatus, qui non in cute solum, sed intus quoque & intra ipsa præcordia, ubi vestalis ignis nativos lares, & focum habet, ab algidissimi aeris inspiratu noxam aliquam non persenserit? Magna sunt quæ vidimus, majora quæ audivimus; vidimus magna flumina tam

arcto,

arcto, tam alto gelu adstricta, ut armentis plaustris onustis, & ipsis quoque exercitibus transvehendis sufficerent. Vidimus ad binos & amplius menses vim nivium immodicam e cœlo non tacite, ut solet, ad instar velleris labentem, sed magno cum impetu in solum projectam, & quod magis mirere sub æquinoctium ipsum, quod in hac Civitate prodigio par est. Vidimus in partibus ædium interioribus, & in ipsis hypogæis fluida quæque congelari solidioribus vasis ex opere figulino disruptis, ac dum cibum capturi mensæ accumberemus, non procul a luculento igne vidimus fumantes epulas temporis momento gelascere. At vulgaria sunt isthæc, & fidem invenient. Urbem vidimus Adriæ Reginam, cui nullum unquam nisi navigiis cum terra fuit commercium, continenti junctam, marinis aquis in marmoream duritiem solidatis, ut ad septem passuum millia ultro citroque longo agmine commearent viatores, veterinarii, & annonariæ gentes cum armentis, & gregibus, ut laboranti civitati victuales suppetias ferrent. Quam admiranda porro, imo quam miseranda sunt, quæ alibi facta accepimus, velut in Gallia, Anglia, Germania, ac tota septentrionali plaga, non solum magnis fluminibus marinum æstum pati solitis, sed Oceano ipso conglaciato, ut sublatis commerciis centenæ hominum chiliades in civitatibus, in agris inter frigoris rabiem, & famis morsus misere perierint, ac ex iis, qui militiæ sacramento erant auctorati longe plures in castris hyemando, quam in acie pugnando in orci familiam transierint. Profecto si cujusque regionis, civitatis, atque oppidi necronologiam haberemus, in quibus eorum, qui e vita decesserint, nomenclatura continetur, ac ratio iniri posset, quot hominum myriades duorum vel trium mensium spatio in libitinæ censum deduxerit intolerando suo frigore funesta hæc hyems, nulla certe pestis utut truculenta & perniciabilis, nec ea, quæ apud Historicos, & Poetas adeo pervulgata, quæ universam Græciam depopulata est, algidissimæ hujus constitutionis pestis, si ita fas loqui, ullo pacto esset conferenda.

Ast unde nam quæso tam violenti frigoris petenda est origo? Si ab Aquilone frigoris promocondo malum hoc venit, cur hoc anno tam violentum, tam diuturnum, ut quotquot in viventium numero adhuc extant provectioris ætatis homines, & silicernio jam proximi tam enorme frigus nunquam se persensisse meminerint, nec scriptorum quisquam prodigium hujusmodi litteris prodiderit? Scire optatis, quam proportionem habuerit hujus anni frigus ad præcedentium octo annorum, quos in hac civitate observare mihi datum, summum frigus? Psicrometro teste proportionem habuit sesquialteram, hoc est ut ternarium ad binarium. Is fuit hyberni frigoris hoc anno supra cæteros excessus, qui in regnum quoque vegetabile desæviens, non solum plantas, quæ hortorum ornamenta sunt, sed quod dolendum oleas & vites ad internecionem usque absumpsit. Mehercle si in hujusmodi tempora incidisset Cardanus, eam, quam de frigoris natura opinionem mordicus tenuit, dubio procul abjecisset: non esse frigus quid re vera subsistens, sed simplicem caloris privationem, ventosque omnes plus minus calidos esse, inter suas subtilitates recensuit vir ille, quem censoria virgula sugillans, severissimus ille Cardanomastyx hisce verbis sic eum interpellavit. *Abjice soleas, ac pileum, Cardane, quo tempore ex Alpibus Rhæticis urit vos Boreas; frigidus enim, & siccus est.* Hic autem mihi haudquaquam mens est in frigoris naturam curiosius inquirere, neque quodnam primum sit frigidorum, num aqua, ut Aristoteles, an terra, uti Parmenides, & num venti aerem comprimendo frigus efficiant aut illius vectores sint, cujusmodi quæstiones Philosophos tum veteres, tum recentiores exercuere, & adhuc exercent; sed solum in votis mihi esset causam perspectam habere, quæ hac hyeme tantum frigoris ac tam ex improviso exciverit. Jam præcedens brumale solstitium exegisse nos, & annum cum satis placido aeris flatu clausisse lætabamur, ut spes esset hyemis reliquum eodem tenore processurum. Ast tanto impetu nascenti anno Janus fores aperuit, ut nobis feralle bellum indicere visus fuerit; illico enim, ex boreali plaga ventorum turbines biduo tanta vi efflarunt, ut omnibus horrori essent, illos acerrimo frigore comitante, & continuo nivium descensu subsequente. Grande igitur aliquid in hyperboreis contigisse credendum est, quod tam subitam in aereo mari magno tempestatem excitarit? Anne magnum aliquem terræ hiatum ex improviso apertum fuisse putandum est; unde una cum ventis algidissimis tanta nitrosi spiritus copia eruperit, quæ totam atmosphæram frigorificis particulis ad saturitatem usque oppleverit? Quanta vi polleat nitrum ad sensum frigoris inducendum, satis commonstrat experientia, dum nivi & glaciei commixtum illarum activitatem exacuit, ac in earum defectu nitri portionem in aqua dissolvendo modum habemus, quo media æstate vina & frigidas potiones nobis comparemus, non aliunde autem quam e terræ sinu tam horrendi frigoris causam deducendam arbitror; ad tam subitam enim & adeo turbulentam ventorum irruptionem locum aliquem in aerea regione intra polarem circulum singere oporteret, in quo spiritus adeo furentes conclusi essent, & effracto carcere subito erumperent, quod tamen Poetæ, quibus quidlibet audendi data est potestas, ausi non sunt, qui ventorum turbam in antris terræ obscurioribus abditam esse voluerunt, ac insuper regem illis statuere, qui imperio premeret, & laxas sciret dare jussus habenas. Minus porro rationi congruum videtur cœlestia illa corpora culpare velle, quæ suo lumine & afflatu in nostram perniciem conspirarint. Quid novi enim in cœlo a syderalis scientiæ peritis antea fuerat observatum? Num ferales cometæ visi sunt aut alia hujusmodi portenta? Num planetæ in choreis suis agendis a præscriptis sibi legibus exorbitarunt, ut novis syzigiis & insolitis motionibus cœlestem illam harmoniam perturbarint, ut postea propter illorum aberrationes nos plectendi essemus?

Sit quidem, ut ajunt, multum pollere lunare sydus ad perfrigerandum, ac illius lumen ad nos reflexum, licet a Sole prodeat, actu frigidum esse, seu ut alii putant vi magnetica calorem terræ & aeris ad se elicere, sicque frigefaciendi vim habere, at forsan luna hoc anno propius ad nos accessit. Haud sum nescius ab astronomis, a veteribus agricolis, a Medicis quoque peritioribus, ut olim ab Hippocrate ad prænoscendam futuræ hyemis indolem observari solitum plejadum occasum, & ortum arcturi, atque ut monebat Virgilius *Georg. I.*

Frigida Saturni sese quo Stella receptet.

At isthæc singulis annis observantur & adventantis hyemis signa sunt potius quam causæ. E magnæ parentis utero itaque monstrosum hoc frigus prodiisse, a vero non prorsus alienum videtur. Terra enim tota intus cavernosa est, & non secus ac animalium corpora suos habet ventres distinctos & magnas cavitates, in quibus non hospitantur tantummodo silentes umbræ & segnis aer; sed varia & admiranda intercurrente spiritu exercentur opificia. Nusquam certe operosior natura est, quam in subterraneis officinis ad generationem intenta tot pretiosorum lapidum, fossilium, mineralium, & metallorum, quæ si hominum avaritia potius quam curiositas, & abditiora quæque investigandi cupido surripiat effossis terræ visceribus, non minus natura solicita est in illis suo tempore reponendis, & damno resarciendo. Hinc innumeri pene fontes e terræ scatebris erumpunt non solum aquarum dulcium, sed medicatarum quoque, quales sunt ferratæ, æneæ, sulphureæ, aluminosæ, nitrosæ, aliæque omnigenæ. Cum autem borealis plaga in sinu suo nitri multum recondat, quod satis norunt nitri collectores pro tormentario pulvere conflando, qui e parietibus & locis boream respicientibus longe plus nitri obtinent, quam ab iis qui austrum, cur suspicari non liceat in regione illa inhospita, & Solis radiis ad plures menses inaccessa ex subito & præcipiti montis alicujus in magnas illas cavernas lapsu, ut in Apennino & Alpibus aliquando contigisse legimus, portam ingentem algidissimis ventis & nitrosæ exhalationi apertam fuisse, unde tam horrida tempestas hac hyeme ortum duxerit? In Islandia magnam cavernam esse referunt, ex qua venti frigidissimi expirent, qui glaciei fragmina identidem in altum protrudant. In Hetruria penes lacum Vulsinensium ad radicem cujusdam montis boream versus antrum extat,

in

In cujus latere rima visitur, ex qua, æstate præcipue, ventus efflat adeo frigidus, ut sine noxa perferri nequeat, in quo specu si vina reponantur, ad pauca temporis minuta pene gelascunt, & fructus pruinosi educuntur, magnum utique blandimentum ad exhilaranda convivia, quæ ab indigenis illis, cum procyon furit, celebrari solent. In Peruvia duo oppida Platam & Potosam describit Acosta, quæ non multum inter se distent, ac utraque in motanis locis posita, quorum unum, Potosa scilicet, temperaturam hyemis habeat, Plata vero vernali similem, cujus prodigii in calidissima regione causam in argenti fodinas referunt, & terræ spiracula, unde aura algidissima expiret. Quanto igitur longe probabilius est frigus ab imis terræ visceribus in aerem efferri, quam ab ætherea regione in hæc inferiora descendere, tam grandis phœnomeni, quod hæc hyems præ se tulit, & cui aliud simile ulla ætas non vidit, nullam aliam causam comminisci possum, quam magnam terræ scissuram recens factam, paratum tamen me protestans ad expuendum ex animo meum hoc commentum, sicubi aliqui feliciori forte meliora proferant. Si ergo forte ita evenit, uti conjeci, tam horrendi frigoris, ac tantarum nivium descensus causam tenere mihi viderer. Nitrosa enim emanatio illa una cum ventis validissimis longe lateque diffusa tam magnum algorem efficere, & vapores, aquei elementi sobolem, in aere suspensos arripiens, iisque se consocians nivem conformare potuit, atque illis suis capillamentis sexangularem & stellatam figuram impertiri. Non aspernandam nitri portionem nivibus inesse chymica enchirisis ostendit, qua nitrum in sinu nivis delitescens educitur, & medicus usus comprobat, dum ex aqua nivis ratione nitri in illa contenti parantur remedia in æstuosissimis febribus exhiberi solita.

Verum dictum illud e sacris paginis mihi forsan obtrudet aliquis, *Nunquid ingressus es thesauros nivis*, tu, qui adeo fidenter modum tradis, quo in aere conflentur nives? Ultro fateor, non esse apud me ipsum tanti ponderis, quas produxi de nivis conformatione, & credito terræ hiatu conjecturas, ut veram & germanam tam insitati frigoris causam e Democriti puteo hausisse me persuasum habeam. Conjectoris tamen non prorsus improbandi munus obisse me arbitrabor, si in negotio tam abstruso ita fieri potuisse naturæ legibus non repugnet, nil enim amplius a rerum naturalium scrutatore in re obscura exigebat Peripateticorum Princeps. Quid ergo in quæstione tam ardua & impervia dicendum? Num ad effugium illud histrioniam exercentibus adeo familiare recurrendum, qui ubi fabulæ negotium ita implexum & involutum est, ut nodo solvendo humani ingenii acies non sit satis, pro more habent, Deum aliquem e machina in scenam inducere? ita sane. Ut ergo aliquid proferam, quod pro vero accipi possit, de hac tam horrida constitutione dicam, quod magnus Hippocrates de morbis populariter grassantibus, ubi phœnomena quædam apparerent, quorum ratio abditior esset, dicere consueverat: *ἅμα δὲ ϗ εἴ τι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι*, *considerandum an sit quid divinum in morbis*; illud itaque θεῖον apud Medicos tam in morbis quam in remediis adeo celebre hic quoque vim habuisse censendum est, ab ipso Deo nimirum tam rigidam tempestatem fuisse excitatam, ut corruptos sæculi mores & vitia novo & insitato pœnæ genere expiaret. Neque enim in suis armamentariis justissimum illum criminum vindicem solum ignem & fulmina habere credendum est, quæ multorum metu & paucorum periculo jaculetur in terras; in iisdem enim habet, *Glaciem*, *& Nives*, *quæ faciunt verbum ejus*. Ille est qui, ut cecinit Regius Vates, de thesauris suis ventos educit, qui temporis momento aerem non minus quam maria, in magnas tempestates agant, & palam faciant, cui serviant, cui militent. Illud sane admirationi fuit, quod toto eo tempore, quo a sexta Januarii usque ad æquinoctium fere pertinacissimum perstitit frigus, nunquam hiscere ausi fuerint australes venti, quod in hisce regionibus perrarum est, cum vel media hyeme rigidiori identidem caput efferre soleant ab ora meridionali calidiores flatus, adeo ut ex improviso liquescant nives & regelent flumina, si quæ prius glacie erant adstricta, ut quandoque campos inundent, quasi Deus borealium ventorum ministerio plectere nos volens australes flatus intra suos lares, unde ortum habent conclusos, voluerit, ne blando suo tepore inflictæ pœnæ rigorem delinirent. Sic eleganter non minus quam ingeniose Ovidius Jovem, qui totum mortale genus aquarum eluvione perdere statuerat, finxit reposuisse tela manibus fabricata Cyclopum, in antris autem æoliis aquilonem aliosque ventos nebulas fugare solitos clausisse, emisisse autem notos, euronotos, atque austrum pluviarum pincernam.

Utinam autem malorum hic finis fuerit, & hujusce anni felicior sit exitus, quam fuit initium. Quam infesta, quam pernicialis humano generi fuerit hyemalis hæc constitutio, & quænam morborum genera invexerit, nemo est qui ignoret. Frequentissima fuere in hac Civitate, ut de aliis taceam, funera, ac nullà pene domus visa est, quæ pullam vestem non induerit. Primo quidem teneros infantes, decrepitos senes, & valetudinarios fere omnes, mox juvenes, & robustiores viros, nec solum minutam plebem, sed non paucos quoque ex procerum ordinibus hiberni frigoris violentia in libitinæ censum deduxit. Tusses, destillationes, pleuritides, peripneumoniæ, dyspnœæ, & morbi id genus dominatum obtinuere. Rationi autem consonum fuit, ut hujusmodi affectus populariter grassarentur; sicuti enim austrina tempestas capiti infensa est, ita aquilonaris spiritalibus organis est maxime infesta. Possumus equidem adscititiis comis, adversus aeris injurias calvariam munire, ac bene chlamydati, & palliolati corporis extima a frigoris rabie & morsu possumus tutare; at quomodo visceribus in pectoris cavea contentis ab aere rigidiori prospici potest, si ab indesinenti & reciprocante aeris inspiratu & expiratu vitam precariam habemus? Non est ergo quod miremur, si hæc hyems, glaciali aura per ostium patens thoracis penetralia subeunte, tam diram hominum & cujusque generis animantium cladem ediderit.

Verum anne putandum hanc male moratam constitutionem totam sævitiem suam explevisse, ut in nostris corporibus labem nullam reliquerit, quæ nova morborum genera hac æstate non possit arcessere? Si Coi senis, cui futurorum mens divinatrix divini nomen adscivit, oraculum adeamus, responsa referemus, quæ non multum nobis arrideant. *De temporibus*, ajebat ille, *si quidem hyems sicca & aquilonia fuerit, ver autem pluviosum & austrinum, necesse est æstate acutas febres fieri, lippitudines, & intestinorum difficulates.* Observatione profecto dignum est, quomodo Hippocrates, Vir in prædicendo alioquin cautissimus, tam fidenter & absolute pronunciarit, quod si hyemem aquilonarem, ver austrinum & pluviosum exceperit, ex necessitate subsequi debeant æstate acutæ febres, & alvi profluvia. Ast ratio sic fieri oportere satis evincit; etenim si hyems plus æquo algida & nivosa sit, parum perspirant humana corpora, ac ea præsertim, quæ debiliora sunt, unde serosam colluviem cumulari necesse est, eamque augescere si ver pluviosum successerit, qua postea per æstivum calorem diffusa & in motum concitata, acutæ febres & alvi fluxus oriantur necesse est. Nec quis putet Hippocratem nisi experientia prius edoctum tam grande effatum pronunciasse; in libris enim Epidemiorum constitutionem habet, in qua pars hyemis posterior, ut in nostra evenit, aquilonaris fuit cum magno frigore & nivibus, cui ver successit pluviosum, unde postea memorati effectus æstate & autumno apparuerint.

Ver equidem, quod modo excurrit, & cujus medium jam tenemus, atque hyemi algidissimæ successit, sub initium visum est ad pluviosum propendere velle, non paucos tamen Aprilis mense dies habuimus siccos, sine ullis omnino imbribus, sed ita calentes, ut a canicularium dierum æstu parum differrent, sub finem tamen mensis tam magna ac subita facta est a calore ad frigus conversio, ut unica fere die rariores synthеses & holoserica deponere necesse fuerit, ac e vestiario pannosas vestes reposcere, quam mutationem postea subsecutæ sunt ingentes pluviæ. Quo tenore veris pars altera processura sit, solus novit, qui fecit tempora, dies, & annos. Id tamen

certum

certum est hujusmodi temporum anomalias, & a sua temperie aberrationes ominosas esse, & morborum mali moris, quod superi avertant, prænuncias. Nam ex eodem Hippocrate, *in legitimis temporibus & convenientem servantibus temperaturam morbi legitimi & boni judicii fiunt; in intempestivis autem non legitimi & mali judicii.*

Sed quid frugis ex hujusmodi apparatu datur colligere ad præcautionem & sanitatis custodiam? Paucis dicam quod sentio. Adversus temporum tam enormes intemperantias magnum erit præsidium temperantia, neque solum in victu, sed in omnibus, quæ res non naturales vocant Medici. Non inopportunum tamen erit purgationes instituere, & si opus fuerit sanguinem mittere. *Quibuscunque convenit venæ sectio vel purgatio hos Vere purgare, vel venam secare oportet*, ajebat idem Hippocrates. Magna certe animadversione particula illa disjunctiva digna est; Practicorum enim non pauci magnum piaculum committere sibi viderentur, si purgationem verno tempore instituentes venam simul non tunderent. Ast quam longe a divini Præceptoris vestigiis aberrent, nemo non videt. Est ubi tantum sanguinem mittere oporteat, est ubi solum purgare liceat, est ubi utrunque remedium conveniat. Si vero aliquis ex memoratis affectibus hac æstate populariter vagari incipiat, boni & periti Medici erit, non tam propere & inauspicato communibus remediis, ut in morbis sporadicis, curationes aggredi, recte propterea Celsus de pestilenti febre verba faciens ajebat, *sanguinem non facile mittere, alvum non facile ducere.* Suspenso pede igitur procedendum erit, atque attente observandum, qua methodo natura morborum medicatrix in iis utatur, qui sponte aut paucis remediis evadant; illa enim sibi vias & egressiones invenit, quas prænoscere & divinare non possumus; fateamur enim necesse est, quandocunque aliqua epidemica affectio ex improviso se prodat, esse nos juvenes ac tyrones, licet medendo ætatem triverimus, ideoque oportere, ut naturæ quam αὐτοδίδακτον & doctam sine Magistro Hippocrates dixit nos erudiendos tradamus.

Constitutio Epidemica inferioris Hungariæ Anni 1711.

Dn. D. JO. ADAMI GENSELII.

HYems fat rigorosa, euro dominante, nivibus copiosis, purpura rubra maligna multos, præsertim vero infantes corripuit, secunda & tertia die accedentibus convulsionibus, quinta & septima lethalis. Manus, pedes, dorsum post mortem atra summæ malignitatis signa conspiciebantur, in duobus facta anatome pulmones & hepar lividis conspersa maculis inveni.

Ver nimis siccum, 25. Aprilis hora X. sol duobus stipatur pareliis observatus, quorum unus vividissimi erat coloris, subsequente Majo æstu fervente cum fulminibus & fragore tonitruum.

Junius frigidus in principio ac pluvius, ipidum, scarabæorum, erucarum, aliorumque insectorum ferax, circa finem æstuosum. Variolæ & morbilli invalescebant, aliquibus etiam funestæ, illis præprimis, quos vetulæ curabant: parotides crebræ erant, ast paucæ suppurabantur, vel enim a natura sponte resolvebantur, vel emolientibus & resolventibus discutiebantur, sudoris guttulis in cute & emplastris instar roris conspicuis, in duobus pueris illas induratas vidi, quæ cum ab incauto barbitonsore contra nutum apertæ fuissent, in cacoethica degenerabant ulcera.

Julii principium calidum, interspersa quandoque pluvia frigida. Augustus in initio serenus & temperatus, circa medium frigidiusculus & pluvius. Septembris major pars serena & calida.

Febres tertianæ absque ullo rigore grassabantur, per 24. horas & ultra durantes, quinque & sex ad summum septem terminabantur paroxysmis: petechiæ quoque sporadice vagabantur cum dysenteria septima & nova lethales. Fœmina 57. annorum gravida pro hydropica a medicastro quodam reputata, cum stupore omnium puellam vegetam ac sanam enixa est. Octobris & Novembris constitutio pluviosa & nimbosa, flante pluviarum pincerna austro, septem enim fere continuos dies & noctes durabant. Decembris principium itidem pluvium, medium ventosum, at ob austrinam aeris temperiem temperatum. Febres intermittentes increbescebant, diarrhœæ, item rheumatismi ac asthmata ob ἰδιοσυγκρασίαν ab humido cœnoso atmosphæræ statu causatam, apoplexiæ quoque & paralyses frequentes erant, ut & variolæ & morbilli, in infante trium annorum motibus convulsivis in dentitione difficili mortuo dentes atros & ob gangrænam carie infectos sua sponte excidentes observavi. Annus hic utcunque fertilis erat, vinum etiam generosum ac optimæ notæ.

Constitutio Epidemica inferioris Hungariæ Anni 1712.

Cum historicis, & metereologicis Observationibus

Dn. D. JO. ADAMI GENSELII.

PRincipium Januarii rigido gelu fuit horridum & ventosum cum nivibus copiosissimis, adeo ut in quibusdam locis novem pedes superarent altitudine: circa medium mensis nix cœpit liquefieri, flante zephyro, nubibus in pluviam resolutis, circa finem intensum frigus gravidis in primis valde perniciosum, abortus quippe epidemicus plurimis lethalis grassabatur, vid. Hipp. aph. 12. sect. 3. ob inæqualitatem & improportionem ætheris, quædam apoplexia tactæ ἄφωναι reddebantur, quædam pleuritide, multæ purpura alba correptæ expirabant, febres etiam intermittentes invalescebant, vario typo anomalo reviviscentes. *Februarius* in principio turbidus, circa medium & finem temperatus. *Martius* circa medium procellosus ac nivosus, cum tonitruis & pluviis circa finem, febres causavit acutas, summa cum vehementia prima & secunda die sævientes, quinta & septima subsequentibus deliriis fatales. Ver pluviosum cum terræ motu trematorio fat notabili in nostris partibus, in primis Neostadii, ubi multæ fornices dirutæ ac domus ruinatæ a motu illo concussorio conspiciebantur. *Majus* itidem pluvius, ut plane diluvium quasi appareret in quibusdam Hungariæ locis, in primis in Holing, ubi vites e terra evulsit, & domus aqua vix non cooperuit. Hoc mense miræ fuerunt metamorphoses febrium, in principio mentiebantur continuas, calor enim per tres continuas durabat dies, quarta remisit, quinta paroxysmus bis mane scilicet & circa noctem invasit ægros, die sexta etiam bis, tandem octava in tertianas veras degenerarunt, servato ternis vicibus typo ordinario; hinc rursus typo anomalo calor per triduum continuavit, remittente denuo per 24. horas calore, bis de die paroxysmus afflixit ægros, & porro cum in tertianas degenerassent, adhibitis temperantibus, mineram biliosam præcipitantibus, leniterque evacuantibus, cessaverunt, & cum natura eo, quo vergit, ducenda sit, hic ad sudorem critice vergebat, ideo diaphoreticis illam cum ἀνφορίᾳ juvimus: qui vero inscio Medico denuo naturam turbarunt, venæ sectione nimirum vel purgantibus, omnes recidivam passi sunt, quæ enim judicantur & judicata sunt integre neque movere, neque novare aliquid, sive medicamentis, sive aliter irritando, sed sinere oportet: Hipp. Sect. I. aph. 20. notandum quod hoc mense temperies quoque aeris Proteo mutabilior fuerit, v. g. circa matutinam sextam frigus, circa decimam calor ingens, tertia pomeridiana iterum frigus, & appetente vespera observabatur calor, quæ vicissitudines aeris subitaneæ non parum ad hasce generandas contribuerunt febres, juxta Hipp. aph. 1. & 4. sect. 3. quo major est aeris inæqualitas, in primis citiori vicissitudine, eo magis corpus alterat & afficit, motus enim contrarior minus sufferre potest natura, si quidem valde a se differant. Vid. Wedelii Commentar. in h. l. *Mense Junio & Julio* æstus magnus, & copia insectorum, in primis reptilium, & in specie serpentum, qui ruricolas sæpius infestarunt, morsuque communicatum miasma venenosum fermento bilioso volatili sulphureo salino inquinatum totum peragravit corpus, cujus omnes illico intumuerunt partes, in primis lingua, ut nec verbum articulatum proferre potuerint cum ingenti cephalalgia; pecora etiam mirum in modum ab illis affligebantur magna subsequente strage; ex hominibus multi, non adhibitis prima statim die, remediis, veneno illo exstincti sunt. Notatu dignum quod

quod ex quodam fonte certis horis fœtidus ac rubicundus promanaverit liquor, quem superstitiosum & fatidico credulum vulgus sanguinem esse dicebat, inductum argumentis ab odore & consistentia illius ad coagulum accedente desumptis, post aliquot dies limpidum iterum acquisivit colorem; per chimiam deprehendi, in illa qua terram rubram martialem instar boli vel cinabaris, particulis nitrosis & vitriolicis mixtam, ab æstivo solis calore percoctam, quam in cavernis subterraneis alluebat, illaque tingebatur, fœtorem vero attribui materiæ viscidæ bituminosæ asphaltum redolenti, ut adeo non necesse sit ad supernaturalia confugere & mysteria, si naturales prostent causæ & principia, in quæ iterum resolvi possunt mechanice. Vid. Ephemerid. N. C. A. 1712. appendic. p. 193. & 209. Item Nova literaria German. A. 1705. mens. Mart. p. 103. *Augusto* nimis pluvioso increbuerunt febres erraticæ bis de die ægros invadentes cum deliriis continuis, suspiriis ac ejulationibus; multi attoniti & quasi cataleptici sine usu rationis neminem agnoscentes jacebant, calore per duas durante dies, tertia demum intermittente, in aliquibus quinta & sexta. Eodem mense strages pecorum invalescebat, corripiebantur scilicet certis pustulis albicantibus cum anhelitu difficili, quibus dissectis materia purulenta mephitim spirans effluxit, ex faucibus quoque fœtor morticinus intolerabilis, ad aliquot sensibilis passus prodiit, cumque maximis boatibus crepuerunt, in ventriculo reperti fuerunt certi globi magnitudinis nucis majoris, repleti pilis tunica membranosa dura aciem cultri vix non eludente instructi; feræ quoque omnis generis ad Somogy in copia periere, & in nemoribus passim a rusticis repertæ fuere; canes ex voratione tam illarum ferarum, quam pecorum prædictorum tabidi facti, a quorum morsu homines in phrenitidem inciderunt ac hydrophobiam, latratum etiam & rabiem imitati canum, morsibus in adstantes sævire tristi cum spectaculo cœperunt, imo aliqui remedium laturi aceto & sale ora rabidorum pecorum lavando, rabiem contraxerunt ab illo venenato miasmate, id quod & Matthiolus Comment. ad L. 6. C. 36. Diosc. observavit; multæ nihilominus bestiæ rabidæ servatæ fuere, data statim in principio fuligine cum cupro vel orichalco raso pulverisato.

Principio autumni exundationes fuere maximæ. In unico pago quadraginta & ultra periere personæ: medium autumni itidem pluviosum cum tonitruis, assiduisque imbribus, qui febres, dysenterias, catarrhos, & in multis apoplexias causarunt, juxta Hipp. aph. 16. sect. 3. a frequentibus quippe imbribus, ob insensibilem prohibitam transpirationem succi corporis redduntur frigidiores, fuligines coacervantur, spirituumque & feri inferuntur morbi. In vineis maxima sterilitas, generositate vini quadantenus eandem compensante, nec agri adeo erant fertiles. Circa ingressum solis in signum Capricorni, variolæ regulares & idcirco mitiores quoque observabantur, tardius tamen (quam ordinarie fieri solet) suam absolverunt periodum, licet absque ulla fuerint malignitate, nec foveas solitas post se reliquerunt. Notatu dignum senem 65. annorum variolis correptum, feliciter restitutum fuisse, pulsus in eo observabatur oppido curiosus, intra momenti spatium ex celeri & inæquali tardus & æqualis, mox ex parvo magnus & vice versa. Cum jam videam institutum hoc anxie hucusque desideratum, multis probatum fuisse, in primis Schelhamero Kiloniensi Machaoni in sua medendi methodo, animus est imposterum quoque constitutiones epidemicas inferioris Hungariæ, summo aspirante Numine continuare, dummodo Academia nostra Mecænatum suffulciatur munificentia.

Constitutio Epidemica inferioris Hungariæ Anni 1713,

Una cum historicis & meteorologicis observationibus

Dn. D. JO. ADAMI GENSELII.

PRincipium *Januarii* temperatum, humidum ac nebulosum, circa medium furente Euro-noto fortiter gelare cœpit. In omnium dierum operosa enumeratione non ero multus & molestus, cum inutile sit & tædiosum verborum inanitate aures defatigare. Vigesima pluvia, sequentibus nimbi cum ventis vehementioribus. Hoc mense febres quartanæ grassabantur, quæ dato cathartico in veras degenerarunt tertianas, quatuor & quinque accessionibus suam absolventes periodum. Variolæ continuarunt, ast malignæ & confluentes, illisque funestæ, qui non statim in principio remedia adhibuerunt congrua, temperata nimirum diaphoretica & bezoardica, omissis volatilibus generosioribus. Vigevanno fama ad nos deferebatur, intra montes cecidisse nivem rubram ad spithamæ altitudinem, quæ ab exhalationibus terræ rubræ procul dubio suam traxit originem.

Mense Februario crescente luna ingravescebat etiam frigus, quod sexta remisit, decima pluviæ calidæ, duodecima caligo cum pruina subsequente pluvia per tres dies, circa finem cœlum serenum absque ullis nivibus. Hoc mense observavi digitorum apices duarum puellarum sine dolore sua sponte absque ulla vulneratione, aut cicatriculæ signo sanguinem floridum curioso spectaculo guttatim stillasse; in alia puella idem observavi in facie, vide Ephem. N. C. An. 1712. p. 72. Act. Erud. Lips. Ann. 1686. Mens. August. p. 387. febres malignæ petechiales incœperunt grassari, quinta lethales cum ferocibus deliriis, verum pulsu (quod notatu dignum) tardo & æquali, sanorum pulsui simillimo. In adolescente 13. annorum loco tibiæ cariosæ, per manus chirurgi fere ad patellam usque genu forfice excerptæ, cartilago quædam usque ad ossa tarsi vices tibiæ obiens succrevit, qua etiamnum ossescente nititur, & pedetentim ambulat, provida certo natura defectum ossis a vicinis superioris processus ossis tibiæ supplevit.

Principium Martii serenum & temperatum, octava primæ cecidere nives copiosæ, sequente die liquefactæ pluvia per sex dies continuos, hinc exundationes damnosæ fluviorum ac rivorum cum magna hominum, animantiumque strage. Continuarunt febres malignæ multis funestæ.

Aprilis usque ad 15. contra morem suum serenus; ast frigidulus, decima octava pluviæ frigide furente aquilone in nives hoc anno secundas versæ quatuor geometricorum pedum altitudinis cum turbulentissimis procellis, maximas campanas ad sonum impellentibus, subsequente excessivo frigore in regnum animale & vegetabile dæseviente cum internecione, gemmarum in arboribus, & proh dolor vitibus, alitum quoque ovis incubantium in primis ciconiarum & cornicum. Vigesima septima grando cum turbine, ne prior calamitas sola esset, admiratione autem dignum, quod in diversis grandinis granis vermes ac scarabæi alati inventi fuerint, quos in præsentia multorum oculis meis usurpavi: utrum e seminibus in nubes elevatis, ibidemque exclusis & nutritis oriantur, an aliunde accedant, curiosioribus relinquo; ex atmosphæra saltem nostra ob penuriam moræ vix abripi possunt. Confer de hac materia Jonston. taumatograph. class. 3. C. 1. Fromond. lib. 5. meteorolog. C. 6. Scottus physic. curios. lib. 2. Ephemerid. Germ. D. I. An. IV. & D. II. An. II. III. Rusticus quidam calcem vivam clam surripiens, cum domum properaret nimis festinans currum evertit, ita ut in aquam caderet, hinc subito calcis vivæ ebullitione & impetuosa effervescentia orta, stramen adjunctum flammam concepit, quæ asseres contiguos accendit curioso spectaculo, totusque conflagrasset currus nisi ei succurrissent.

Principium Maji cum fulgure, tonitru ac imbribus frigidum, usque ad 17. ventosum ac nubilosum, vigesima pluviæ copiosæ, vigesima quarta calor ingens, subsequente fulgure & tonitru horribili, cum imbre frigido ac turbine boreali, vigesima sexta imber, reliquum nubilum. Bruchi & volucres numerosæ (de quibus plura hoc loco addere libet) teneros pampinos & uvas præroserunt immenso damno: infausta hæc & damnifica animalcula, vires consumere nata in lingua sancta appellantur ילק a radice לקק lingere, lambere (vid. Joel. c. 1. v. 4.) quod lambendo quasi virulentia sua uvas inficiant, easque absumant, græce vocantur ἶπες & epides ab ἴπτειν lædere, nocere, quod vites summopere ab iis lædantur. Plinio L. 18. c. 18. dicuntur convolvuli, & volvoces, Columellæ volucræ, Tullio butyri, Plauto involvuli (in Cistell. Act. 4. sc. 2. v. 63.) quod in pampini foliis, ovula ponentes se involvant & implicent, illaque proboscide sua virulenta

lenta quasi conglutinent. Ipso corpore cæruleo, pedibus obscure lutescentibus, nascitur ex ovis bombicum ovis similibus magnitudine, colore rubicundis, hic cum parere vult, multa cumulat, volvitque folia & in his sua ova reponit; Germani antiphrastice vocant *Weinzedel* vel *Weinzerl* quod minime vineas ornent & excolant, sed potius deturpent, & ad incitas redigant summitates palmitum, uvarumque gemmas depascendo. Oriuntur ut plurimum spirante austro, flante vero borea pereunt. Confer Samuel. Bocharti hierozoic. p. II. L. IV. C. IV. Ulysses Aldrovand. L. IV. de insect. c. 1. iconismum tamen ipidis minus accuratum exhibet. C. V. Italis rusticis est tagliadizzo, Ringavis *Rebstichel*, Hungaris Vinzellir, proprium illarum est in vitibus versari, easque ut & cornua arrodere. Qui serpentis genus esse putant, ab Hermolao redarguuntur, vide Jonston. L. 3. H. N. p. 86. seq. quid quod ex vitis pampinis enascantur vermiculi, qui pubescentes uvas prærodunt, vid. Columella de arbotibus c. 15. Theoph. Eresio L. 3. de caus. plant. C. 27. ipes vitiarius bestia nominatur damnifica, quæ in pampini folio intorta implicet sc. Tremellius cum nonnullis vocat melolontham, est autem melolontha scarabæi genus, quod alio nomine teste Hesychio χρυσοκάνταρ⊙ h. e aureus vocatur, de quo Gesnerus ait: μηλολόνθη est galleruca insectum pennatum, scarabæo simile χρυσοκάνταρ⊙ dictum; a quibusdam vero ea animalcula hac voce designari existimantur, quæ Galli Hanetons nominant (de quo vide Dictionar. Richelet) ea autem ab Anglis appellantur Dors. videatur Liveleus T. III. Critic. Sacr. p. 946. Quomodo differant ipes, ikes, thripes, vide apud Aldovrand. l. c. & Bochartum c. 17. ubi bene monet in Galeni verbis perperam legi σκνίπες pro ἶπες cum dicit: ἀμπελῖτιδα γῆν perdere τοὺς γινομένους ἐπ' αὐτῆς σκώληκας, οὓς σκνίπας ὀνομάζουσιν, ubi etiam notandum, quod ipes certam speciem locustorum in vitibus generari idem asserat, cui adstipulatur Theophrastus l. c. de Caus. plant. c. 27. causam hanc subnectit, utpote cum vites humescant, atque aer fœtificet, tum ipes quoque materiem sibi congenerem statim erodunt, addens: Vitibus hoc potissimum evenit, quia natura præhumidæ sunt, & humor earum insipidus sit atque aquosus; humor enim qui talis est, facillime affici potest, nonnunquam ipes omnino nequeunt generari, scilicet loco placidi spiritus, neque humido, neque succoso. Non solum autem illo anno, quo vites infestat & veneno quasi inficit, colluvies hæc exitiosa existit, sed etiam futuris, hinc inter sæculi incommoda & res orbi noxias numerantur ab Arnobio L. 1. adversus gentes, quibus negotia incursanter humana, aspectu quidem sunt pulchra, coloribus rutilantia diversis, ast summe damnifica & maligna, vid. Salmasius in exercit. Plinianis ad Solin. p. 272. Jo. Frischmuth dissert. 1. de hirco emissario, c. 1. §. 5. D. Dan. Henrici dissert. V. de relig. Zvvingl. p. ult. Dan. Guil. Mollerus in meditatione de quibusdam insectis Hungaricis. Francof. 1673. in 12. Bern. Saccus in hist. Ticin. L. 4. inquit: Dirum hoc animal frequentissimum esse prope Alagniam in Lomellinc agro urbem, ubi vitis folia depascunt, quibus ablatis arescunt exiles & immaturi racemi sine umbra relicti, ab uvarum vero cupidis sturnis postmodum castigari, vide Eph. Nat. Cur. Decad. II. A. VI. p. 202. seq. Cornar. in Theolog. Vit. L. 1. c. 17. p. 205. D. Phil. Jac. Sachs. in ampelograph. L. 1. c. 6. p. 47. Moufeti theatr. insect. L. 1. c. 19. p. 142. seq. in primis D. Joh. Theod. Mœren. Observ. in Decad. II. Ephem. N. C. A. V. p. 220. passim per vineta volitat animalculum magnitudine pisi, scarabæi parvi figuram corporis referens, variegati plurimum coloris &c. Græci duas res æqualiter malas exprimere volentes, dicere solebant: κακὰ μὲν θρῖπες, κακὰ δ' ἶπες, mala quidem thripes, mala rursum ipes: thripes culicibus similes, sunt teredines sive cossi arborum fructus, ipes vero uvarum germina prærodentes, de quibus Prudentius in Hamartigen. v. 266. seq. canit.

Quamvis maceries florentes ambiat hortos
Sepibus, & densis vallentur vitea rura.
Aut populator edet gemmantia germina bruchus,
Aut avibus discerpta feris lacerabitur uva.

Majores nostri vix observarunt, quod horrenda istorum depopulantium animalculorum rabies tot annos in tanta copia duraverit, subque nive & glacie illæsa tam in limosis quam saxosis locis, in primis intra cortices arborum permanserint. De hujus insecti exstirpatione video solicitos antiquos pariter & recentiores operosa subministrantes remedia: quidam vineta sulphure herbisque graveolentibus suffiebant: alii vites illiniebant terra ampelitide, ut docet Galenus L. 9. simpl. Medic. quam pharmacitin vocat Dioscorides L. 5. eo quod vitium morbo medeatur. Laboriosius exstirpant perniciem hanc Ringavi & Sempronienses, assignatis enim temporibus quisque patrumfamilias mittit suos homines, qui e vitibus colligant ipsum animal, & convoluta folia ovis fœta, urceoque aqua semipleno injiciant, ut vesperi in unum cumulum ante Prætoris vel heri ædes, aut in foro coacerventur, & superstructo igne comburantur. Vide D. Mœren. l. c. Petr. Andr. Matthiol. L. 3. Epist. Medic. p. 141. Hohbergii Georgica Curios. P. 1. p. 341. & 481. D. Samuel Ledelii relationem in Ephem. Dec. III. A. Ult. p. 386. In libris Geoponicon (qui Imperatori Constantino Porphyrogenetæ adscribuntur) tria grana sinapis juxta vitem implantanda commendantur, verba L. 13. sic sonant: περὶ τὸ στέλεχος τῆς ἀμπέλου παρὰ τὴν ῥίζαν τρεῖς κόκκους σινήπεως χωστὸν φυτευόμενα, ταῦτα τῇ ὀδμῇ τὸν βροῦχον ἀναιρεῖ: cum vero in nostris regionibus semen sinapis nimis tarde procrescat, vix finem suum paterfamilias obtinebit exoptatum. Alii vites aqua, in qua ipides enecati sunt, vel cultros, quibus palmites amputantur illiniunt, ita Plinius Hist. Nat. L. 17. C. ult. ne convolvulus fiat in vinea, amurcæ congios duos decoctos in crassitudinem mellis, rursusque cum bituminis tertia parte, & sulphuris quarta sub dio coqui, usque quo exardescat sub tecto, hoc vites circa capita & sub brachiis ungi, ita non fore convolvulum: quidam contenti sunt fumo hujus mixturæ suffire vineas secundo flatu continuo triduo: plerique non minus auxilii & alimenti arbitrantur in urina, quam Cato de re Rustica c. 95. in amurca, addita modo aquæ pari portione, quoniam per se noceat: alii falces cum sint exacutæ, fibrina pelle detergunt, atque ita putant, aut sanguine ursino liniri volunt post putationem easdem; ex aliis authoribus Aldrovandus l. c. p. 191. sequentia contra cantharides (forsan & ipides) remedia tradit. Baptista pius in suis ad Plauti comœdias contra animalcula, quæ vitibus nocent, accipit cantharides, quas in rosis invenire consuevimus, si oleo immergantur, ne in tabem resolvantur: alii non observantes, quo loco, aut qua in herba nascantur, ipsas qualescunque sunt, cantharides in oleo coquunt, ex eoque cotem, in qua falx exacui debet, obducunt; idem præsidium præstabit falx illita cum hircino adipe, aut ranarum sanguine, aut coticulæ cinere, vel oleo illita, qua falcem exacues. Gaudentius Merula, cantharides vitibus noxias, stercoris bubuli, cui aliquantulum galbani commixtum sit, suffitu procul abigit, cum spirant auræ. Fabulosum remedium narrat Claudius Ælianus, mulierem scilicet mensibus laborantem erucis & scarabæis perniciem afferre. Ethnici pro pœna a Diis immissa, infecta agnoscentes, idolis suis sacrificabant, certaque instituebant festa, de quibus videatur Cœlius Rhodiginus Lect. antiqu. L. 4. c. 15. hinc & idolum Ekronis vocatur בעל־זבוב Deus muscarum, vid. Bochart. l. c. P. II. L. 4. c. 9. & p. 1. L. 1. c. 5. & Hercules appellatur ἰποκτόνος ipidum occisor. confer Alex. ab Alexand. Genial. Dier. L. 2. c. 14. Cœl. Rhodig. lect. antiqu. L. 6. c. 7. Bochart. P. II. c. 17. 27. Aldrovand. l. c. Optimum, quamvis laboriosum remedium est, illos mature & indefesse e viribus colligere, ac una cum ovulis comburere.

Hoc mense in Austria in primis Viennæ febres malignæ cum atris exanthematibus & bubonibus (quos benignos appellabant) magna cum hominum mortalitate grassabantur: quidam exsectum bubonem cum carne bubula cani ad devorandum absque ejus noxa dabant, & ex hoc pestem negabant, cum tamen longe alia sit ratio carbunculi & bubonis in corpore vivo, quam ex cadavere secti, & juxta Celsum nihil sit ineptius, quam quale quidque in homine vivo est, tale existimare esse moriente vel mortuo & vice versa; accedit quod ex bubonibus pestilentialibus & carbunculis nonnulli per chimiam spiritum antipestilentialem & ☉ volatile elicere conentur, qua de re plura dabo in schediasmate de differentia pestis humanæ

& bru-

& brutorum; licet itaque morbum tantum contagiosum vocaverint, pestemque nomine contagii velaverint, vera tamen febris erat pestilentialis, quod & internecio tot hominum, præcipue vero decem Medicorum comprobat, vide Francisci Xaverii Bensæ historicam relationem pestis Austriam & conterminas partes infestantis. Viennæ A. 1717. 8.

Junii principium pluviosum, ventosum atque frigidum cum exundationibus torrentum & fluviorum damnosis, octava æstus usque ad duodecimam, 13a pluviæ subsequente frigore, medium serenum & calidum cum interinixtis imbribus ac procellis: circa finem pluviæ furente Euro. Pestis in Austria incrementum sumpsit ut & Posonii in Hungaria.

Julius usque ad 5tum Serenus, ventosus & frigidus, sexta calor mediocris, septima pluviæ copiosæ cum frigore extraordinario, usque ad finem mensis (paucis exceptis diebus) flante aquilone durantes. Pestis in Austria, & aliquibus partibus inferioris Hungariæ, ut & Posonii valde sæviit; meteora quædam lucida sub forma draconis apparebant, ab exhalationibus sulphureo ☉sis in sublime evectis, per continuum attritum incalescentibus, tandem accensis, ac in tonitrua & fulmina fatiscentibus, subsequentibus inundationibus & fragminibus nubium.

Principium Augusti pluviosum & frigidum, a quarta usque ad 9nam calor ingens, undecima tonitrua horrenda cum fulminibus ac pluvia frigida, 16ta nubilum insequentibus pluviis ingentibus, rubigine & uredine vitibus & frugibus summe perniciosis, circa finem nebulæ densissimæ quasi hybernæ in altum evectæ, & in pluvias frigidas resolutæ cum tonitru & fulmine: incus fabrilis ab ictu fulminis urentis & concutientis, partim fusus, partim fissus observabatur, globum quoque igneum seu glomerem flammeum in terram delapsum conspexerunt maximo cum fragore dissilientem, tetrumque odorem & fumum spargentem, incrudescente magis magisque tempestate, iteratisque ictibus fulminum horrendis. Pestis tam in Austria quam Hungaria continuavit sævire; grassabantur etiam variolæ malignæ confluentes cum petechiis intermixtis, illisque, qui non statim in principio remedia adhibuerunt, fatales, jamjam suppuratæ, rursus materia ichorosa repletæ conspiciebantur, & secunda vice ad suppurationem pervenere, inque interstitiis suppuratarum novæ subinde oriebantur variolæ, in defunctis per nares, aures, & oculos sanguis prorupit copiosus: nonnulli a barbitonsoribus imperitis male tractati, tubercula circa artuum juncturas; & his retropulsis per topica, totalem reportarunt contracturam, alii cæcitatem, strumososque colli tumores quibus evanescentibus corripiebantur vomitu cruento lethali.

Septembris initium pluvium & caliginosum, octava eurus effluvia humida dissipando serenitatem conciliavit, medium itidem pluvium, circa finem serenum & frigidum. Sempronii quoque morbi contagiosi cœperunt grassari cum vomitu, & ardore in abdomine tertia & quinta lethales, petechiæ item atræ cum dysenteria, pustulis in scapulis, ac bubonibus sub axillis & in inguine, septima & nona funestæ, nec vomitoria, nec purgantia, nec venæ sectio in principio conducebant, nec ☉sa aut acida, sed bezoardica balsamica cum volatilibus refracta dosi mixta, in primis tinctura nostra antipestilentialis cum spiritu CC. maritata, quæ & in peste Ratisponæ salutari effectu se probavit. Lanio quidam nomine Lidel dysenteria exstinctus, herniam habuit raram, non quippe in scroto, sed intra cutem & musculos ad femur usque intestinum ileon prolapsum observabatur, hanc herniam a casu cum equo ante decennium reportabat. In visitatione Medicus Pestilentiarius tumorem hunc herniosum (qualem antea nunquam viderat) pro bubone pestilentiali far crasse reputabat, domumque ejus ceu infectam, qualis tamen minime erat, obsignabant. Similem herniam extraordinariam ex prolapso intestino ad femur observavit Barbette c. 7. Chirurg. & B. D. Petermanus in viro septuagenario, ultra triginta annos eadem laborante, & ego in Italia bis talem conspexi: Stalpart vander Wiel quoque in Observat. medico chirurg. rarior. Observ. 54. Cent. I. similem errorem Medici cujusdam & Chirurgi rudis detegit, bubonocelem in juvene quodam pro bubone pestilentiali cum læsione ipsius intestini aperientium, vide Rhod. Observ. M. Cent. 2. c. 72. Hœchstetter. Dec. 10. variolæ confluentes etiam increbuerunt multis fatales, apoplexiæ quoque frequentes erant, qui morbi omnes pluviosæ hujus anni Constitutioni adscribendi juxta Hipp. Aph. XI. sect. III. *si ver pluviosum & australe fuerit, necesse est febres acutas, & dysenterias fieri*, & aph. 16. morbi in pluviosis constitutionibus plerunque fiunt febres, putredines, siderationes &c.

Principium Octobris serenum & temperatum, quarta æther nimbis cinctus usque ad septimum cum frigore, 14ta pluviæ cum insolitis nivibus flante vulturno, cæteris ferme omnibus, vel caliginosis, vel pluviosis existentibus diebus. Febres increbuerunt tertianæ duplices gravidis exitiosæ cum vomitu, cardialgiæ & diarrhœa febres continuas mentientes, in quibusdam cum deliriis, invitaque fæcum excretione, octo & novem accessionibus periodum suam absolventes, febris quoque pestilentialis continuabat, sed sporadice tantum cum pulsu tardo & inæquali, frequenter bubonibus, raro carbunculis erumpentibus. Chirurgus expositus egregio bubone (ita enim Pestilentiarius ille Medicus appellabat) correptus, quinta obiit, adhibita damnosa & inconsiderata venæ sectione, vix non omnibus illo tempore funesta, prouti & in peste comitatus Castri ferrei agrum depopulante, Anno MDCCX. observavi, de qua peculiarem dissertationem editurus sum. Cæterum erysipelas, atheromata, steatomata, aliique affectus cutanei etiam minimi in quibusdam subjectis pro signis pestilentialibus ex ignorantia vincibili & crassa reputabantur.

Prima Novembris imber atrox, sed calidus, tonitrua insolita & terribilia cum fulminibus, aliquibus in locis urentibus, grandine, a terra usque ad decimam pluviæ, undecima nives secundæ cum frigore extraordinario furente aquilone quatuor pedes altæ, circa finem frigus intensum cum sævis turbinibus. Febres acutæ cum petechiis & bubonibus subreptitie quasi hinc inde homines invadebant, in autumno enim morbi acutissimi & omnino mortiferi juxta effatum Hippocratis aph. IX. sect. III.

Circa Neostadium terra dehiscente agri portio viginti aliquos orgyarum una cum arboribus (absque sensibili terræ motu) hiatu vasto aperto sive chasmate periit, relicto post se lacu. *Hoc anno annonæ ubertas erat & vilitas, vini autem & fructuum maxima sterilitas & caritas, etiam racematione* (ob vindemiam imprudenter a nonnullis ante nives neglectam) *in maximis nivibus instituta, vinum erat tenue, insipidum ac vappescens.*

Decembris principium horridum cum procellis, nivibus & gelu immani usque ad duodecimam, reliquum temperatum, variabile & pluvium. Bubones adhuc vagabantur, sed benigniores, rigore forte temporis malo hoc mitigato: febres vero quartanæ mirum quantum invaluerunt, rebelles admodum & contumaces.

Constitutio Epidemica Augustana Anni 1711. *& sequentium*

Dn. D. LUCÆ SCHROECKII.

Aeris status, quo Annus prægressus fuit finitus, in principio quoque Anni 1711. perstitit, humidus nempe ac multo frigore molestus, variorumque ventorum agitationi expositus, usque dum d. 7. eurus serenitatem, & post octiduum zephyrus pluvias, tandemque nives frequentiores adduceret; circa finem autem mensis hujus primi eurus denuo prævalens, cum serenitate frigus diuturnum & intensum excitaret, ut mei thermometri liquor ad gradum 8. (quod etiam d. 3. & 13. Februarii contigit) descenderet, præcipue postquam zephyrus d. 4. Febr. & caurus post quatriduum, nec non eurus quintiduo abhinc nivem admodum copiosam sparserant; quæ sub africo, comite pluvias & frigoris remissione, d. 18. Febr. liquari cœpit; & quamvis nova subinde nix, occidentali vento (sæpe ad meridionalem, quandoque etiam septentrionalem plagam inclinante, rarius vero ab aliis ventis interpolato) spirante, usque ad d. 10. Martii caderet,

ret, eadem tamen pluviis supervenientibus brevi denuo resolvebatur. Interea, præter febres quotidie vel alternis diebus recurrentes, licet rariores, in vere tamen crebriores, & in principio sæpe continuarum speciem præ se ferentes, primum teneriori ætati, in progressu autem adultis magis infestas, ut & catarrhosarum ægritudinum multitudinem, Variolæ benignæ in primis, usque in Aprilem frequentes, ast circa Solis in signum Cancri ingressum, una cum febribus evanescentes, continuarunt, nec non pleuritis notha, atque coxendicum dolor (diaphoreticis, tinctura præsertim bezoardica, juxta cum eccoproticis, utrique malo opem ferentibus) multos lecto affixerunt.

Ver cum ventorum varietate, zephyro tamen prævalente, aura nebulosa, humida & temperata (catarrhosis ideo morbis, præsertim odontalgiis, apoplexiis etiam lethalibus opportuna) primo erat præditum, quæ circa Aprilis medium in serenitatem mutabatur. Majus frigidiusculus potissimum euro spirante comparuit, in medio tamen caloris sat acris per decendium particeps, paucosque dies serenos per totum reliquum suum decursum numerans, crebrioribus autem tempestatibus grandinosis, e longinquo tamen nobis tantum se ostendentibus, vicinis autem admodum damnosus. Cum Junio eurus, interdum ab aliis diversis ventis interceptus, serenitatem caloresque magnos proferebat, usque dum post solstitium æstivum zephyrus dominium obtinebat, & mutabilem aeris statum, sæpius vero pluviosum producebat; quæ humida aeris intemperies postea etiam continuabat, diesque caniculares magis temperatos quam fervidos efficiebat. Et licet postmodum cum Sol in Libra versaretur, eurus serenitatem quandoque redderet, antequam tamen signo hoc excedebat, zephyrus, aliquoties valde impetuosus, pluviis frigidis denuo molestus extitit, quin & pluviosa illa intemperies usque ad finem Anni perstitit, nisi quod in Decembri crebræ nebulæ, & serenitates quandoque, euro præcipue, austro & africo intervenientibus, comparerent. Cæterum præter catarrhos nihil epidemicorum malorum prioribus istis temporibus observatur; post Canis tamen occasum variolæ denuo multos infantes invaserunt, confluentium jam specie gravius aliquos affligentes & negligentius habitæ non paucis lethiferæ, paulo post tamen, usque ad anni exitum, & in Januarium usque Anni sequentis, ulteriusque, sed rariores discretæ mitioresque comparentes. Diarrhœæ circa finem Novembris, & per Decembrem in multis, prævio ut plurimum vomitu, torminibusque stipatæ, prompte tamen stomachum roborantibus cedentes, notatæ fuerunt.

Circa finem æstatis, & per autumnum lues illa, quæ bubulo generi per Germaniam Italiamque tam infesta fuit, postquam ex Hungaria versus Danubium sensim progressa, ubique luctuosa sui vestigia reliquit, nostra quoque confinia attigit, ac insignem stragem, integra etiam numerosa bovilia evacuantem apud nos, ac plurimis vicinis in locis edidit; quam non aeris ex vitio, sed contagio per boves ex regno illo adductos exortam fuisse; vel inde satis nobis notuit, quod illa primum loca, ubi pascuis frui illis advenis contigit, invaserit, armentis vero omnino pepercerit, ad quæ illi, vel alii ab his infecti haud pervenerunt, atque ubi consortium illorum, ad quod contagium jam penetraverat, evitatum fuerat. Miasma vero hoc per salivam animalium infectorum, quo gramina inter pascendum conspurcarunt, se primo, postea etiam per exhalantes vitiosas a corruptis humoribus visceribusque particulas ulterius, his in terris, propagasse, atque caustica acredine infestum, fauces, ventriculos ac intestina hostiliter invasisse, inque spasmodicos motus non tantum nervosas partes irritasse, sicque ob constrictos exin vasorum sanguiferorum tubulos inflammationem excitasse, sed ipsam etiam eorum substantiam ad putrilaginem disposuisse, credibile videtur: Id quod lingua in quibusdam inflammata, & vesiculis rubris referta, ventriculi, præsertim omasus, & intestina non minus inflammata, & non tantum sanguineæ, sed fœtidæ etiam & purulentæ excretiones, ut dysenteriæ malignæ speciem ut plurimum præ se tulerit, nec non intestina hepati contigua bile suffusa testabantur. Unde etiam, quæ in prima invasione notata fuerunt symptomata potiora, appetitus nempe dejectus, difficilis respiratio, calorque præternaturalis ortum habuisse videntur. Cæterum caro lue hac demortuorum boum quamvis pluribus, egenis præcipue, in cibum primo venerit, nec sinistri quid ipsis inde accidisse rescitum fuerit, tutius tamen esse iisdem abstinere, tum ratio suadet, qua ex viscerum observata labe prompte etiam eandem carnibus communicari, quia & nauseam, facile exin oriundam, multum nocere posse evincitur, tum exempla confirmant, quibus noxium quandoque extitisse carnium contagiosa labe infectorum animalium esum constat. Vid. præter alios Nob. D. Rosini Lentilii Miscell. med. pract. part. 2. pag. 519. Liceat etiam memorare exemplum, ab Exc. Dn. D. Joanne Meyero, Arch. Elect. Palat. & Physico Neoburgensi, Anno 1712. d. 16. Julii ad me perscriptum, duobus nempe rusticis, cum bovem ægrotantem mactassent, &, quia lienem pulmonesque male constitutos invenerunt, sepeliissent, carbunculos in brachiis fuisse exortos, cum febre acuta, vomitu & diarrhœa; duos autem canes, qui carnes istas degustaverant, eodem die mortuos fuisse. Ex Hungaria quidem Venetias advectorum boum dysenteria laborantium carnes innoxias quondam Medici aliqui Patavini insignes pronunciarunt, ast tutius esse talibus abstinere, celeberrimi olim Jenenses Medici, Guern. Rolfincius in Ord. & meth. spec. comm. lib. 2. sect. 3. cap. 60. & Jo. Theodor. Schenckius hist. gener. humor. cap. 2. judicarunt. Prout etiam Collegium Medicum Augustanum circa casum hunc ab Illustr. Senatu requisitum, hujusmodi carnium ulteriorem venditionem, ad noxas inde emergendas præcavendas, dissuadere tutius duxit, atque per Senatus Decretum impetravit.

Circa principium Anni 1712. zephyrus, interdum ad unum alterumve latus declinans, cum frigore nivem, sed rariorem sparserat; & licet sæpius aer serenus postea redderetur, semper tamen nebulosus una fuerat: frigus quidem in progressu remissius, ast brevi post, flante euro vel austro, denuo intensius factum est: usque dum d. 3. febr. zephyro redeunte, pluviis, quæ per decendium durarunt, obortis cessarunt. Varius abhinc aeris status, quoad temperiem tolerabile frigus, crebriores autem nives attulit, usque dum circa æquinoctium vernum eurus temperatiorem aerem redderet, mox vero diversi sub ventis humida & pluviosa constitutio usque ad Solis in signum Tauri ingressum valde molesta extitit, quam euro prædominante, calida & sicca excepit, sæpius tamen postea variando: Sole vero Leonis signum occupante, occidentales venti pluvias multiplicarunt, & d. 6. Augusti cum serenitate calores magni oborti fuerunt; qui etiam, licet circa finem mensis hujus, delapsis pluviis, remiserint, mox tamen denuo comparuerunt. Cæterum hucusque præter consuetos hyemales catarrhosos insultus, in mensibus vernalibus tusses ferinæ puerilem ætatem admodum afflixerunt, eccoproticis repetitis, absorbentibusque, nervinis, ac demulcentibus ægre profligatæ febres etiam quotidianæ non valde contumaces, purgantibusque præmissis, per antimoniatas calces, arcanum duplicatum, & corticem Peruvianum &c. devictæ, per æstatem plures occurrerunt; in Augusto autem non paucæ diarrhœæ, in nonnullis quoque dysenteriæ, ut & choleræ, sed benignæ, omnes facile, post rhabarbari nonnihil tosti usum, in primis pulveribus dictis præcipitantibus, coralliis, unicornu fossili, quandoque etiam tormentila, succo catechu &c. curatæ. Hasce ægritudines in progressu mensis febris catarrhalis exceperat, sine sexus ætatisve discrimine, magis tamen adultos quam pueros, cum febrili inhorrescentia, subsequente calore, cum cephalalgia, & hinc productis pervigiliis, quas interdum deliria nocturna comitabantur, oculorum item, dorsi & artuum dolore, ac tussi ut plurimum invadens, & instar ephemeræ, altero, vel tertio, quartove die, sponte, aut impetus ubi vehementior erat, post moderatum sudorem, modo per volatilia, modo fixa medicamenta, pro subjectorum diversitate, excitatum, recedens; nisi quod tussis quandoque per-

pertinacius insisteret. Qui morbus uti multis, remotis etiam in locis, ita nostra quoque in urbe plurimos invaserat, ut vix domus esset, ubi eo laborantes non deprehendebantur; atque nobis ex prægressa humida aeris intemperie, similes in corpore nostro particulas augente, ac magnis dein ejusdem caloribus, lympham in corpore fundentibus & agitantibus, subito tamen tempestatis frigidæ aliquoties obortæ interventu, quæ transpirationem ob poros inde occlusos sufflaminabat, condensatam generata mihi videbatur. Nec aliam causam pleuritides hanc in mense Octobri excipientes, non admodum refractariæ habebant, atque ideo sudoriferis moderatis præcipue, ac satis prompte cedebant. Aliorum morborum minime ferax erat autumnus, qui satis temperatus & serenus in principio, in progressu autem, præsertim zephyro ut plurimum, & quidem nonnunquam multa cum vehementia spirante; humidus ac pariter temperatus se habuit; sicque continuavit hæc temperies: ante solstitium tamen quatriduanum frigus, & tale etiam in fine Anni, euro flante, experti fuimus.

Non prætereunda hic est lues admodum gravis & funesta, quæ in vere equos potissimum extra urbem & in vicinia, rarissimos in urbe invasit, multosque trucidavit, postea etiam bobus, feris, quin & porcis, anseribus atque gallopavonibus, quibusdam in locis, non pepercit, & adultum usque in Julium tragœdiam suam ludere perrexit. Oriebantur fere semper in pectore, aut etiam in inguine, aliisque locis tumores duri, qui paulo post in amplius spatium se diffundebant, & intra breve temporis spatium interimebant. Hos ab ictu crabronum, qui copia & magnitudine insolita præditi observabantur, ortum habuisse mihi credibile videbatur. Uti vero cadavera boum elapso anno demortuorum, nec ubique alte satis in terram defossorum & putrescentium infectis hisce pabulum gratum exhibuisse, (in cavernis enim & sub terra nidos ab eis fieri, carnibusque vesci, Aristoteles lib. 5. hist. animal. cap. 23. Plinius lib. 11. hist. nat. cap. 21. aliique testantur) sicque multiplicationi & augmento eorum, humorisque venenati, quem glandula in imo abdominis, cui aculeus nigricans & cavus, juxta nobil. D. Joannis Muralti relationem in Eph. nostr. Dec. 2. Ann. 1. obs. 56. implanatus est, majori acredini velificasse, non improbabile est: ita venenatæ etiam hæ atomi in humoribus animalium ab eis ictorum sese multiplicare, atque dein alia quoque animalia sic inficere potuerunt: quale exemplum in prædio vicino Illustr. cujusdam Baronis equum hac lue defunctum, & in fovea non alte satis effossa, terra obrutum exhibuisse scio, cujus ideo pes unus extra terram prominens a servo cum securi amputaretur, prosiliens exin humor in ejus oculum, mox tumorem & inflammationem excitaverat, alterum etiam oculum, & successive totum caput occupantem, atque cum ope medica destitueretur, mortem brevi accelerantem. Salis ex aceto potum adversus crabronum virus præfatus Plinius lib. 32. cap. 9. & Casp. Schwenckfeldius Theriotr. Siles. pag. 526. remedio esse tradunt, eque vestigio fluxisse vehementius, suctuque infixos aculeos, vel potius humorem virulentum revulsisse: Inter alia sane remedia, theriacam, allium, bolum vulgarem, nitrum &c. cum aceto propinata, quibusdam (uti etiam in superius memorata boum lue) profuisse, ab aliis non infeliciter tumores scarificatos, aut etiam ex incisa cute fuisse extractos, relatum fuit.

Anni 1713. principium, sub variis ventis, potissimum occidentalibus, frigore, quod cum primis in medio mensis Januarii intensum valde fuerat, & serenitate, usque dum sol Piscium signo approximaret, gaudebat. Ubi post plurimas pluvias cœlum nebulosum, versus finem autem Februarii serenum, cæterum valde temperatum reddebatur; quæ temperies, sub mutabili cœli facie etiam usque ad æquinoctium vernum & ulterius continuabat. Reliquus vernalis & æstivus decursus quandoque temeperatus, ut plurimum autem pluviosus, & sæpe una frigidiusculus extitit. Mensem vero Septembrem, in quo eurus spirabat, serenitas commendabat; in reliquis autem tribus mensibus crebræ nebulæ pluviæque (quibus in Octobri nives sæpe intermiscebantur) aderant. Humida hæc præpollens aeris constitutio, zephyro majori ex parte comite, multorum superveniendorum morborum timorem nonnullis pariebat; nihil tamen singulare apud nos inde evenit. Attamen præter varias catarrhosas molestias, variolæ discretæ, rarius confluentes, nec mali moris, per totum Annum, frequentiores tamen post solstitium æstivum, & per reliquum Anni; præterea etiam febres tertianæ ac quotidianæ, ut & quandoque icteri, facile omnes sanationem admittentes, sparsim, in Majo plures infantes morbillis benignis laborarunt; in Decembri non pauci febre petechiali, cujus in pagis vicinis multum grassantis contagium in urbem delatum fuerat, interierunt, brevi tamen iterum per DEI gratiam malum cessare contigit.

Constitutio Epidemica Augustana Anni 1715.

Dn. D. LUCÆ SCHROECKII.

HYemale frigus uti in fine Anni præteriti, ita jam quoque tolerabile extitit, & raro, nec diu intensius redditum fuit; interea mutabilem aëris, in primis autem nebulosam & humidam intemperiem experti fuimus; & quamvis ventorum esset varia mutatio, zephyrus tamen ut plurimum prævaluit; qui noctu d. 8. Februarii vehemens redditus, postea d. 11. & 12. invaluit, imo d. 2. & 4. Martii, omnium maxime vero d. 3. ejusdem, in magnum furorem erupit, & non ea quidem damnorum multitudine, qua in Anglia, Hollandia &c. infamis, non tamen plane insons desæviit, cœlo interim nebuloso, cum intervenientibus, parcioribus quidem, nivibus, comparente; temperie autem paulo prius nominata continuante; usque dum d. 5. Aprilis eurus aerem serenaret & excalefaceret; redeunte tamen circa Solis in signum Tauri ingressum sub diversa ventorum facie, humida ob pluvias frequentiores intemperie. Mense Majo vernalis amœnitas usque in adultum Junium comparuit; & licet Sol quandoque acrius ureret, pluviæ tamen intervenientes, & tempestates, attamen nobis non admodum graves aut damnosæ, calores temperabant. Sol postquam Cancri in signum pervenit, euro flante, æstivos calores experti fuimus; quos vero, zephyro succedente, Mense Julio temperatior aura excepit, pluviis subinde æstum temperantibus; talique statu usque ad d. 15. Decembris ut plurimum permanente: ubi hyemale frigus, aere sereno per sexiduum, postea fere semper nebuloso usque ad finem anni durante, admodum penetrans eurus excitavit. Cæterum humida hæc aeris constitutio catarrhosas infirmitates, leviores tamen, oculis, dentibus, faucibus & pectori creavit, atque in autumno & hyemis principio, multis infantibus tussi & catarrho suffocativo, præsertim post morbillos, exitialis fuit: postquam enim variolæ præteritis duobus annis frequentes fuerunt, hoc anno quoque, & quidem mensibus æstivis vehementiores, confluentium naturam in multis induentes, in pueris continuarunt, & præter eas morbilli benigniores in vere supervenerunt, atque post inducias æstivas, in mense Novembri atque Decembri gravius affligentes recurrerunt, pluribusque, qui aut gravius, corpore in primis vitioso sero laborante, iis infestabantur, aut cura negligentiore tractabantur, mortem accelerarunt: quod aliis etiam infantibus multis ex catarrho suffocativo, aut insultibus epilepticis contigit.

Anni 1716.

FRigus anno superiore obortum, Anno 1716. quoque continuavit, & in primis die 17. 18. & 19. Januarii adeo invaluit, ut frigori Anni 1709. ubi in Thermometro meo spiritus vini ad septimum usque gradum descenderat, æquale comparuerit, imo d. 18. illud dimidio gradu superaverit. Quæ austerior aura etiam usque in adultum

tum Majum, rarius temperatiori interveniente, perseveravit; & licet alibi, etiam in vicinia nostra, nives crebriores & copiosæ admodum delapsæ fuerint, in urbe tamen nostra altitudinem alibi observatam non attigerunt. Cæterum multa ventorum mutatio, & rarior serenitas semper occurrit, præterquam quod in Aprili eurus plures dies serenos efficeret. Unde vernalis amœnitas & rarior, & sera admodum obtigit, ut incrementum Floræ, Cereris, & Pomonæ multum retardaverit.

Nec æstas multo melius se habuit, crebris ventorum alternationibus, pluviisque obnoxia, exceptis diebus canicularibus, qui plures sereni, non tamen calore nimio infensi extiterunt.

Autumnus non minus, sub zephyri, præsertim post æquinoctium, & primis Decembris diebus admodum vehementis, prædominio, frigidus humidusque, & in Novembri crebris nebulis infestus, atque circa finem denuo pluviosus extitit.

Post solstitium quoque hyemale crebræ rursus nebulæ comparuerunt.

Ex humida autem hac aeris constitutione catarrhosæ infirmitates fere nunquam non per totum annum fuerunt obortæ; & in primis circa Anni principium apoplexiæ adultis, ac tusses convulsivæ pariter ac humidæ puerili ætati, non sine multorum internecione infestæ: nec deerant pleuritides veræ, diaphoreticis tamen & pectoralibus non difficulter curabiles; in quinque primis mensibus febres insuper intermittentes, tertianæ & quartanæ, non paucis molestæ, sed facile, chinchinæ, observatis observandis, cedentes.

Nec variolæ prorsus cessarunt, spatsim subinde comparentes, in autumno tamen plures invaserunt, & confluentium naturam in quibusdam induendo, malignitatis etiam notas exhibuerunt, ac ita aliquibus funestæ evaserunt.

Anni 1717.

Cum post Anni principium nix crebrior decidisset, cœlumque serenum redditum esset, frigus sub euronoto obortum est, quod usque ad principium Februarii continuavit; ubi a zephyro, interdum & africo, nivis liquatio sensim successit; die autem 9. novum obortum frigus, euro præpollente, per undecim dies duravit, & diebus 18. 19. ac 20. adeo intensum fuit redditum, ut fere frigus Anni 1709. æquaverit, sed zephyro tum oborto mitius cœlum evasit. Ubi etiam variolæ sensim disparuerunt, postquam in Anni principio, in pluribus confluentes, non sine malignitatis nota, infantibus, rarius adultis infestæ esse perrexerunt. Erant, in quibus pustulæ nigræ interspersæ notabantur, morte subsequente. Puerulo sexenni, sub temperato regimine, variolæ discretæ rite prodierunt; die vero morbi sexto passim pustulæ sanguine turgidæ sunt redditæ, cum mictu sanguinis, deliriis, magna inquietudine, & lethali die 8. morbi eventu. Erant, qui per totum morbi decursum de alterutrius pedis vel genu dolore, sine tumore & inflammatione, conquerebantur, cum variolarum exsiccatione iterum sponte cessante.

Martius, Aprilis, & Majus varia constitutione, præsertim autem humida ac frigidiuscula prædit, adventum veris valde retardarunt, sed post solis in Gemellorum signum ingressum temperatius cœlum, & sæpius valde calidum, intermistis tamen crebrioribus pluviis, ventis utplurimum ab occidente vel septentrione spirantibus, factum est, & in primis sirius, sub euri prædominio, magnum æstum excitavit. Ubi, cum hactenus rariores ægrotassent, jam dysenteria multis, potissimum ex plebeja gente, & adulta ætate, cum majori malignitatis, quam caloris sensu, ex magna virium prostratione, contagii labe, breviorique morbi decursu, (infantibus nonnunquam intra triduum succumbentibus) colligenda, usque ad æquinoctium autumnale infesta esse cœpit; quæ postea ulterius progressa, puerili in primis ætati multam stragem, non tantum ob teneram corporis dispositionem, sed medicamentorum etiam difficiliorem, tardiorem & incongruum usum, intulit. Causa potissima ab aeris varia intemperie, primo frigida & humida, postmodum calida, ibi transpirationem sufflaminante & collectioni serosarum salsarum particularum favente, hic easdem in orgasmum concitante, imputari potuit; præcipue cum cerevisiæ minus defæcatæ & acescentis frequentior potus accessisset. Ex medicamentis, quæ non tantum malignitati resistere, sed acres etiam humores edulcare, fibras leniter stringere, & dolores mitigare valent, sub varia forma, provide administrata conduxerunt, qualia erant unicornu fossile, corallia rubra, bolus Armena, terra sigillata, smaragdus, hæmatites, tormentilla, succus catechu &c. cum & sine opiatorum moderato accessu; balsamum etiam Peruvianum cum vitellis ovorum subactum, in clysteribus aliquoties injectum, egregiam opem in non paucis tulisse observavi.

Autumnus, zephyro, cum aquilone, denuo prævalente, (& illo quidem, sæpe vehementer, præcipue autem a die 24. Decembris ubi vesperi impetuosissimus, sine tamen aliquo, per Dei gratiam, damno, secus ac alibi, in Hollandia, Hamburgo &c. tum temporis contigerat, per quatriduum furente) humidus admodum ob nebulas & pluvias, exstitit; talisque aeris conditio ad finem usque anni, cujus ultima nox fulguribus illustrabatur, perduravit, nullis aliis morbis epidemice, paucissimis etiam sporadice se offerentibus, præter odontalgias & consuetas hoc tempore tusses & coryzas.

Constitutio Anni 1712. *Apud Labacenses in Carniolia*

D. D. MARCO GERBEZIO,

Apud eosdem Physico, & Medico ord. medice considerata, & Augustam Vindelicorum die 28. *Decembris* 1712. *communicata.*

Frigori alias Hippocrates non videtur imputare singularem insalubritatem, dum 3. Aph. 17. adeo *corpora firma, agilia, & bene colorata* reddi asserit: quam id tamen insalubre esse soleat, saltem dum modum excedit, docuit nos præterquam hyems Anni 1709. si quæ alia nivosa, & frigida, quoque currentis Anni 1712. hyems ob non multo demissiores nives & frequentes aquilonares ventos similiter ultra modum frigida. Sub ejus siquidem decursu plurimi a febribus catarrhalibus, tussibus, raucedinibus, pleuritidibus, phthisibus, cephalalgiis, gravedinibus, hemiplegiis, cachexiis, hydropibus, & aliis a variis modis peccante lympha dependentibus indispositionibus fuere apprehensi. Quamvis tamen forte per se non tam frigus fuerit causa tantarum indispositionum, quam prægressa elapsi Anni 1711. austrina, & pluviosa autumni constitutio, quæ a præsentis anni perrigida hyeme excepta humiditates, elapso autumno in corporibus aggregatas, occlusis cutis poris, & per id impedita insensibili transpiratione, in corporibus retinuit, coagulavit, stagnare, & extravasari fecit, præsertim dum subinde tamen etiam intercurrerint austrini flatus, qui eas rursus solverunt, & exundare fecerunt. *Si vicissitudine quadam*, dicit Valleriola lib. 2. cap. 4. locor. com. *aquilonius flatus austrinum sequatur, fluxionum tum morbi fiunt.* Quemadmodum, & nos *in Chronologia nostra Med. An.* 1. *xx. & xxi.*

Sic Ego ipse mox sub anni ingressu cum pluribus aliis a febri catarrhali apprehensus eram, sed brevi liberatus introsumptione mannæ granatæ in jure dissolutæ quantitate unc. trium, & sudatione ad tales pulveres specificos mane cum decocto herbæ theæ assumptos, ♃. spec. diamarg. frig. diatrag. frig. ℈ij. diaphor. ana ℈ß. succin. alb. præp. flor. △. ana gr. iij. m. f. pulv. in triplo. Aliis præterea subinde venæ sectione sanguinem imminuebam, & alia pectoralia propinabam, puta decoctum pectorale cum syrup. de alth. Fern. de farfara, aut similibus specificis dulcificatum. Item Trochisc. bechicos, ol. amygd. dulc. cum sacch. candido, vel julapio violato &c.

Certus puellus quinquennis non pridem pro capitis, & reliqui corporis scabie abigenda, nescio quo, perunctus, & præterea ab extra perfrigeratus in eam dyspnœam inciderat, ut suffocandus videretur. In subsidium vocatus suaseram, ut eum syr. Mannati unc. j.

& jalap. pulv. ℈j. expurgarent. Hinc in jure dissolutam spermat. ceti ℥j. propinarent. Nec non ad sudorem cogerent his pulvisculis. R. spec. diamarg. frig. ♂. diaphor. ana. ℈ß. pulv. march. succin. alb. præp. ana. gr. iij. flor. △ gr. j. sacch. perl. gr. iij. m. f. pulv. in triplo. Et sæpius cochleatim propinarent de tali mixtura appropriata. R. Extract. helen. fumar. ana. ℥j. croci gr. v. subigantur in aq. asthmat. chærefol. ana. ℥iß. syrup. de hyssopo ℥ß. m. f. potio. Atque, nisi malum remitteret, utrique brachio vesicatoria applicarent. Dictum, factum, & puellus præter parentum expectationem convaluit.

Hyemem quidem cum majore amœnitate excipere velle videbatur ver, utpote sub cujus ingressu ex amœnis solis radiis adhuc residuæ nives successive optatissime dissolvebantur. Postquam autem in Aprilis progressu sæpius intercurrere incœpissent pluviæ austrinæ, a 20. Aprilis usque ad 25. autem ex euro pristina hyemalis auræ asperitas, adeo desolati evadere incœperamus, ut adhuc vel tunc nobis non meliora de corporum valetudine, quam de futura fatorum ubertate ominari tristes occœpissemus. Quando enim in nostris oris nives, & hyemale frigus eo usque, & ultra æquinoctium vernum protrahuntur, experientia annua edocti nunquam messem opimam, fructus arborum copiosos, & vindemias lætas nobis adpromittere audemus. Emori siquidem accidit vel in ipsa radice hyemalia sata, flores arborum fructiferarum emarcescere, & primos vitium pampinos a pruinis, & nocturnis auræ asperitatibus exitialiter aduri: quemadmodum id etiam, ut postea dicetur, hoc ipso anno evenit. Nec minorem stragem valetudo humana perpessa est. Corpora siquidem hyemali asperitate enervata, & per tot intercurrentes auræ vicissitudines alterata, nec non per tot vernas pluvias nova humorum illuvie repleta, non poterant non solum ab adhuc hyemalibus indispositionibus opprimi, verum & vernis subjacere, potissimum eis, quæ a peccante lympha, quales sunt omnis generis vulgo defluxionibus imputari soliti affectus, produci solent. Non minus autem Majus erat inconstans, & inamœnus, quam Aprilis, utpote fere quotidie versus vesperum pluviosus, quin immo subinde & tempestuosus, quemadmodum secunda Maji, qua excussum ex nubibus fulmen arcis horologio adjacentis turris tectum magna parte disjecerat. Junius erat quidem nonnihil ordinatior, & versus exitum utcunque æstivus, aliquoties tamen æque tempestuosus: quin immo ad festum S. Medardi ex aquilone plane frigidus. Ut adeo neque ipse plane inculpate transire potuerit.

Certus archi hypochondriacus jam tribus annis consequenter semper circa dimidium Aprilis deterius affectus, & præsertim de capitis gravitate & obfuscatione quadam lamentatus 13. Aprilis inexpectate factus epilepticus intra bihorium obiit. Obiisse quoque observati sunt alii repente eodem tempore facti epileptici. Memorabile est a jam dicto hypochondriaco notatum discrimen inter auram civicam, seu urbis arci subjacentis, & inter auram sublimem arcis ipsius Labacensis. Asserebat is enim, quod quoties adiisset (solebat autem diebus amœnis facere frequentissime) arcem, consedissetque aliquandiu subtilia, supremitatem montis amœne coronante, vel obambulasset, se semper notabiliter melius sensisse, caputque habuisse serenius; quamprimum vero redux domum versus subjacenti urbi appropinquasset, se illico rursus deterius sensisse. Ut adeo plane dubitare non liceat de veritate eorum, quæ nos *in vindiciis nostris Medicis de aura Labacensi* §. 37. de discrimine inter salubritatem urbium, & locorum liberæ auræ expositorum, campestriumve docuimus.

Ad repentinam Junii circa festum S. Medardi perfrigerationem pleuriticus factus Jacobus Ubez expertus Chirurgus corpore ultra modum obesus, & plethoricus elusis quibuscunque adhibitis remediis quoque intra triduum obiit, cæterum homo apparenter sanissimus. *Obesi* videlicet *facilius moriuntur, quam graciles* ex Hippocrate.

Æstas habuit quidem sua intervalla utcunque connaturalia, quod toties tamen intercurrissent tempestuosæ pluviæ cum tonitruis, fulgurationibus, & fulminationibus; subinde etiam cum grandine, cum communiter subsecuta notabili auræ perfrigeratione, quamadmodum 21. Augusti, qua mane hora media septima fulmen in suburbio Tyrnau dicto octo nautarum casas, non obstante densissima pluvia, in cineres redegerat; pro vix temperata, & vernam temperiem assecuta haberi poterat. Ob quam causam sata tardius maturata messem tristissimam colonis præbuerant.

Adhuc parum siquidem illud, quod hyemalem rigiditatem, & ultra æquinoctium protractas nives subterfugerat, perque vernas pluvias in lolium conversum non erat, per toties iteratas coruscationes adeo exustum fuit, ut aristæ, vel steriles plane evaserint, vel grana macra effœtave, & potiore farina orbata progenerarint.

Neque humana valetudo interea minimum passa. Vidimus siquidem, quod, quæ per Junii, Juliique decursum ob imminutas successive per hyemem, & ver in corporibus aggregatas humiditates utcunque subsidere incœperat, mox sub Augusto labascere visa sit a febribus tertianis intermittentibus, subinde, & quartanis, & tertianis nothis, continuis, diarrhœis, dysenteriis, vomitionibus &c. impetita. Quæ febres vel in eo fuere singulares, quod non solum raro consuetum typum in paroxysmis observaverint; verum etiam, quod communiter post aliquot paroxysmos in continuas mutari solitæ fuerint, similiter adeo inordinatas, ut etsi typum tertianarum duplicium præ se ferre viderentur, tamen subinde 24. & plures horæ intercesserint, quibus in pulsu nulla fere alteratio animadertebatur, urinis fere crassis, & lateritio sedimento refertis existentibus, desuper vero tamen rursus insistente continua alteratione, persæpe cum maculis petechialibus scarlatinis saltem per brachia dispersis, sæpe etiam cum diarrhœis & vomitionibus vel copiosissimis sudoribus; vix tamen aliquando cum ægrorum interitu, etsi semper cum tardissima integræ valetudinis recuperatione. Quod Medici communiter febriliter cum succo pancreatico justo acidiore effervescenti bili, sed multæ pituitæ admistæ imputabant; & vel propterea non tam ardentes, acutasve febres producenti, quam potius nothas, minus acutas, & diuturnas. *Quando æstas sit similis veri, sudores in febribus multos expectare oportet. Hipp. 3. Aph. 6.*

Curabantur autem febres illæ, si quandoque persistere intermittentes, pulvere cornach. diebus a febri liberis justa dosi assumpto, & sale febrili mynf. una alterave hora ante paroxysmos in aqua card. ben. vel cent. minoris propinato. Si qua vero eas in continuas degenerare accideret, præterea venæ sectio celebrabatur in petechialium macularum absentia, alias vero scarificatio dorsi cum subjunctis cucurbitulis. Quamvis viderim apud unum alterumve opificem, cui etiam actu prostantibus petechiis, sed pro pulicum morsibus habitis, erat sanguis venæ sectione amissus, & qui tamen æquæ convaluit, ac alii, quibus sanguis amissus non erat. Unde conjicere licebat eas solita sibi malignitate non fuisse præditas. Per reliquum morbi decursum autem insistebatur usui pulverum pan. rub. de gem. frig. cc. phil. præp. ♂ diaph. arcan. dupl. bezoardico min. additis, si diarrhœa symptomatica urgebat, troch. de terr. sigill. unicorn. foss. &c.

Certa filiola, quæ simili febre continua cum maculis petechialibus, & dysenteria detinebatur, convaluit ad subinde pro necessitate injectos clysteres primum abstergentes, postea astringentes, & ad quotidianam intro sumptionem pulv. pan. rub. troch. de terr. sigil. cc. phil. præp. unicorn. foss. & smaragd. præp. cum sacch. rosaio dulcificatorum. Quodque præterea linguam haberet aridam, eam humectabat mucilagine sem. cydon. aqua prunell. extr. addito rob. diamor. & lap. prunell. eluebatque frequente os aqua & aceto invicem commistis, abstersa lingua dentiscalpio, non intermissis externis astringentibus.

Certus nobilis denique plane adhuc pluribus habebat opus. Laborabat is vero hemitritæo, febre ex æstu febrili continuo, & febre intermittente cum rigore & duplicato æstu alternis diebus intercurrente constante; & quod deterius erat, semper cum quadam veluti cholera seu excretionibus numerosissimis per superna, &

na, & inferna materiæ variæ veluti æruginosa. Hic erat primum purgatus decocto sen. c. rhab. Mynf. Hinc ipsi vena secabatur, & pro attemperatione æstus febrilis præter mixturam cordialem ad intro porrigebantur pulv. de gem. frig. cc. phil. præp. ♁ium diaphor. arcan. dupl. Ast intercurrerat tertius paroxysmus cum ea violentia, vomitibus, & alvi dejectionibus, ut æger, si sæpius taliter invaderetur, malo succubiturus metueretur. Hinc postridie illius paroxysmi loco arcani duplicati memorato pulveri cort. Peruviani & troch. de terr. sigill. ana ℈ß. erat additus. Vesperi autem ante somnum pridie quarti paroxysmi febris intermittentis talis bolus. ℞. Conserv. menth. rosar. elect. diascord. frac. ana ʒß. cort. peruv. subtil. pulv. ℈ij. troch. de terr. sig. gr. vij. m. cum sacch. f. bolus. Et non solum quieverat ea nocte utcunque æger, verum & a vomitionibus illis, aliisque dejectionibus fere liber erat, præterquam totus debilis, & a continuante æstu febris continuæ totus anxiosus. Qui propterea pro possibili cordialibus & caponis jure cum gelatina permisto reficiebatur. Quodque expectaretur accessus quarti paroxysmi mox a meridie, quatuor horis ante eum fuit ægro talis mixtura specifica propinata. R. Aq. cord. saxon. secundæ, carr. ben. ana ℥ß. syr. coral. ℥ij. cort. Peruv. subtil. pulv. ʒß. ⊖ absinth. gr. v. m. f. pot. Et desideratissime emanserat, quem adeo non minus nos, quam æger ipse metuerat, paroxysmus. Ut adeo nobis nihil superfuerit expugnandum, quam adhuc febris illa continua, viriumque prostratio: quibus proinde diligenti continuatione pulv. de gem. frig. cc. phil. præp. ♁ij. diaphor. & ⊙ perlat. nec non mixturis cordialibus opem ferre eo usque conabamur, usque dum successive & ista feliciter sopita fuere. Certe si in quo alio, in hoc manifeste periculoso casu se Herculem exhibuit cortex Peruvianus, rite ob conjunctam choleram stomachicis associatus.

Autumnus denique usque ad extremum Octobris erat satis commodus, ut adeo vindemiæ quidem in optata aeris temperie potuerint peragi, sed vel ex eo tristes, quod magna botrorum pars, uti in constitutione verna dictum, aut in primis adhuc pampinis vere emarcuisset, aut æstate a tantis corruscationibus, & rubiginosis pluviis, ipsis etiam arborum foliis, & arboreis fructibus propterea copiosissimis maculis notatis, & ad putredinem pronissimis notanter infensis, adusta penitus arida e vitibus decidissent, postea autem, & toto Novembri, Decembrique mensibus usque ad 13. Decembris adeo pluviosus, ut fere non intercesserit dies, qua non pluisset, aut saltem nubilum, & ad pluvias proclive non fuisset, & ex austro jugiter (excepta 20. & 21. Novembris, qua primæ nives ex euro ceciderant, & 8. Decembr. qua per quinque continuos dies africus vehementissime furebat) flante veluti tepidum. Hinc non mirandum, quod interruptis dictis tum continuis, tum intermittentibus febribus e contra turmatim irruissent febres catarrhales, hemicraniæ, vertigines, hemiplegiæ, arthritides, & post 20. Novembris repente perfrigeratam raucedines, gravedines, tusses, pleuritides, obauditiones &c.

A 13. Decembris ex africum excipiente leni aquilone demum saltem a prandiis serenum cum successiva aeris perfrigeratione usque fere ad anni exitum, nisi quod postremis diebus constanter obnubilatum cœlum nos solis radiis privaverit. Atque adeo apparet totum hunc annum, excepta hyeme, quæ saltem frigoris acerbitate excesserat, fuisse valde insalubrem, & ob tot pluvias, coruscationes, & potissimum prævalentes ventos meridionales, non minus terræ fructibus, quam hominibus magnopere infensum. Num vero & animalibus, quæ etiamnum crepare continuant? sub judice lis est. Interea certum est, tot æruginosas pluvias eorum pascua non reddidisse salubria, quin potius insalubria. Quamvis probabilius videatur, istam interitus animalium continuationem potius contagii semel eis impressi propagationi esse imputandam, quam pascuorum vitio: eo, quod & alibi terrarum grassetur tale malum, ubi forte tamen tot corrosivæ pluviæ non cecidere, quot apud nos.

Duo hemiplectici fere plane æqualiter affecti, id est uterque cum immobilitate brachii dextri, & loquendi impotentia, fuere fere æqualiter percurati, ita ut etiamnum fere pro lubitu moveant brachia, & loquantur libere. Purgabantur videlicet hac potione. R. mass. pil. cochiar. ʒj. dissolvatur in tantillo aq. apopl. adde syrup. de stœchad. ʒij. spir. lil. convall. gutt. VII. m. f. potio: Hinc uni eorum, qui plethoricus erat, emittebantur ex dorso mediante scarificatione circiter quatuor unciæ sanguinis. Utrique vero erat injunctum, ut pro corroboratione spirituum bis de die assumerent, castaneæ quantitate, de hac opiata. ℞. conserv. flor. beton. salviæ, anthos, majoran. ana. ℥ß. spec. contra apoplex. ℥iß. specific. cephal. Michael. ℈j. spir. ceras. nigr. lilii conval. ana. parum m. cum syr. flor. tunicæ f. opiata. Cui superbibatur unum vel alterum cochlear aquæ apoplecticæ.

Item, ut spinam dorsi cum nucha ungerent unguento nervino, & ol. lumbr. terr. utque os frequenter eluerent spiritu lil. convall. cui theriaca esset admixta.

Quinta morbi die fuit repetita potio purgans, atque subsequentibus septem diebus sudor procuratus decocto lignorum cum ligno rorismar. & visco querc. Et, uti dixi, successive convaluit uterque.

Non multo absimilius tractatus fuit etiam certus mercator ex hemiplegia saltem oris torturam, & palpebræ dextri oculi, ita, ut eam citra manus subsidium occludere non posset, resolutionem passus. Purgabatur is nempe his pilulis. R. Extr. cephal. ʒß. castor. gr. j. Resin. jalap. pin. sub. gr. VII. spir. mac. gutt. j. m. cum spiritu ceras. nigr. f. pil. n. ix. Nucham calide unxerat ung. nervino & ol. succini; pro corroboratione utebatur eadem opiata, qua duo illi hemiplectici, & post triduum repetitis pillulis sudabat ad potum decocti sudoriferi per octiduum, prætereaque partem affectam fovebat sacculis speciebus nervinis refertis, & in vino albo decoctis. Et eatenus restitutus fuit successive, ut vix animadvertatur, quod aliquando fuisset læsus.

Armamentarii Cæsarei præfectus tamen, postquam jam antehac ter fuisset a simillima hemiplexia simillimis remediis feliciter restitutus circa dimidium Novembris brachio sinistro, quod alias prioribus vicibus erat intactum, resolutus cum omnimoda loquendi impotentia, frustra adhibitis quibuscunque, ad initium Decembris interiit.

Ex quartanariis certus sexagenarius ad solas has pilulas. ℞. pil. tart. schrœd. ʒß. extr. gentian. cent. min. ana. gr. IV. resin. jalap. pin. subr. gr. v. m. cum tinct. tart. f. pil. n. IX. Et ad sectionem salvatelæ manus sinistræ, atque ad gr. iij. tart. emet. Nec non ad continuatum usum hujus tincturæ convaluit. ℞. Essent. absynth. Elix. propr. parac. tinct. tart. spir. ⊙, *ci ana ʒj. m. dosis gut. xxx. ex aqua absynthii. Alii tres quartanarii vero priusquam fuere liberati, præterea usi sunt suis temporibus his pulveribus specificis. ℞. cort. Peruv. subtilissime pulv. ℈i. ⊙*ci, ♁ diaphor. ana gr. Uti m. f. pulv. Aliorum affectuum curationes, utpote magis obvias, studio prætermitto, excepto solo adhuc materialista illo, qui 20. currentis Decembris in ædibus carpentarii ad Ecclesiam S. Floriani ex diuturnis coli intestini doloribus, & ossis pubis, illique apostemate obiit. In eo siquidem illud erat singulare, quod ex aperto apostemate in femore aliquot digitis infra os pubis ob commodiorem puris evacuationem cum pure genuinæ alvi fæces profluere animadversæ fuerint. Propterea demortuo post octiduum circiter ægro, jam pridem penitus exhausto, erat inquisitum in dictarum fæcum transitum; & deprehensum, quod colon intestinum, ea, qua coxam spectat, parte fuerit ad imperialis nummi amplitudinem exesum, perforatumque, & inde facto successive caniculo per pure excavatos musculos, partes illas contegentes, penetrasse ex læso intestino fæces illas alvinas usque ad incisum locum. *Induta est scilicet caro hominis putredine, & sordibus*, Job cap. 7.

Constitutio Anni 1713.

Dn. D. MARCO GERBEZIO

Medico Labacensi, communicata die 15. *Januarii Anno* 1714.

ADeo varius erat apud nos Labacenses, quoad auræ temperiem hujus anni 1713. decursus, ut fere vix præterierit octiduum, quo ob jugem omnis generis intercurrentium ventorum vicissitudinem alia non fuisset introducta aeris constitutio. Solus Januarius sibi hyeme aliqualiter constabat, æstate Augustus, & autumno posterior Novembris, & anterior Decembris pars cœlo ex solito maturius partis nivibus, easque secuto flatu aquilonio serenato. Cæterum vero toto reliquo tempore varietas, potissimum cum pluviis, & auræ asperitate conjuncta: proindeque sicut terræ frugibus maxime incommoda (qui propterea, exceptis montanis locis, ubi solum natura sua aridius est, non solum crevere perpauci, verum & impuri, & viciis, zizaniisque plenissimi, arboreis fructibus quidem itidem saltem in montanis existentibus utcunque copiosis, verum, & ipsis ob nimias pluvias veluti eviratis, & solita sapiditate destitutis, consequenter minus sanis, plurimisque hominum eis indiscrete vescentium febrium, diarrhœarum, dysenteriarum, vomitionum, & ventris corrosionum causa) ita sanitati humanæ maxime importuna. *Mutationes* siquidem *temporum*, teste Hipp. 3. aph. 1. *pariunt morbos*. Quod ea tamen non tulerit singulares aliquas, præter copiosas defluxiones, epidemias, qualium alias feraces esse solent similes annorum constitutiones; existimo in singulare nostrum commodum fecisse, quod dictæ illæ varietates nunquam repente irruerint, sed successive, & veluti inadvertibiliter, neque diu tales perseverarint, neque magnæ fuerint: quod tamen requiritur ad inducendos in corpora ex aere morbos populares. *Magnas* siquidem, dicit Hippoc. citato loco, *mutationes facere morbos* 3. aph. 7. autem dicit: *Si annus magna ex parte talis fuerit*. Quod ipsum sentit & Galenus *Comment.* 1. *in lib.* 1. *Hipp. de morbis vulgaribus*. Quandoquidem igitur hic annus, juxta dicta, maxima ex parte fuerit varius, & frequentissime pluviosus: tales constitutiones vero solent esse defluxionum, seu morborum a peccante lympha dependentium feraces; mirum non est, quod potissimo tempore præ quibuscunque aliis affectibus viguerint defluxionum morbi.

Curationes eorum non adduco, sed relego benevolum Lectorem ad *Chronologiam meam Med.* elapso vere Francofurti una cum Intricato Extricato meo Medico recusam. Ne vacuæ tamen omnino sint hæ paginæ, aliorum morborum hoc tempore observatorum; & solum breviter meminisse hic lubet certæ nobilis matronæ, elapsa quadragesima a me ab hydrope ascite feliciter percuratæ, elapso autumno vero ex eodem malo tamen, sed per errorem defunctæ. Hæc tota elapsa æstate citra querelam vixerat: quod ea vero horariis fructibus nimium indulsisset, & alias licentiosius pro ordinario muliercularum more victitasset, sub initium autumni de novo cruribus intumescere occœperat, successive & abdomine; sed quod cum nescio quo in ventre motu, se concepisse suspicari incœperat, & propterea omnia remedia, ne inde forte abortus periculo sese exponeret, negligere, usque dum exacto, sua opinione, gestationis tempore, dum parituram sese existimaret, vitam cum morte commutarit. Apertum propterea cadaver, ut fœtus eximeretur: ast ejus loco aliud non repertum, quam ingens in abdomine aquarum colluvies. Ut adeo manifeste conjicere licuerit, motum illum, quem fœtui illa imputabat, aliunde non fuisse, quam a flatibus, aut colluviei illius aquosæ in abdomine contentæ, & sub corporis motu, aut ventris contrectatione perceptæ fluctuatione. Si infelix mulier alias tempestive ad rem fecisset (quamvis gravidas a similibus generosis remediis indigentibus malis citra abortum liberare, sit ex nostra in Intricato Extricato nostro Medico tradita doctrina, perarduum) forte non minus juvari potuisset, quam adjuta a me fuit suprissa illa, cujus ut talis curatio proposita fuit *in Chronologia* mea Med. Anno 1. §. CXXI. In simili siquidem peccantium humorum aggregatione remedia etiam valentiora, qualium hydrops præ aliis affectibus indiget, non tam fœtum, utpote rem domesticam, & naturæ congenerem, quam humorem peccantem, utpote quid a natura alienum, citra abortus consecutionem, aggrediuntur. Prouti id pluribus deductum a me fuit in jam allegata *Chronol. mea Med. Anno II.* §. CXXVII. & alibi. Ut taceam, quod in tali casu præstare videatur saltem matrem etiam cum aliquo abortus periculo salvare, quam matrem & fœtum evidenti periculo expositum, relinquere. De imaginariis conceptibus alias si quis plura legere cupit, inspicere potest Sachsium *in Scholio ad observ. I. Anni I. Decuriæ I. Ephem. Nat. Curios.*

Meminisse item lubet duorum febricitantium, quorum uterque in sextum usque mensem intermittenter febricitabat, non obstantibus variis a suis Medicis sibi ordinatis remediis, quos ego tamen solis sequentibus mox ad anni principium celerrime liberaveram. ℞. *Pil. tartarear. Schrœd.* ʒß. *extr. gentian. cent. min. ana gr.* IV. *Resin. jalap. pin. sub gr.* VII. *ol. mac. cont.* II. *M. cum tinctura tartarii F. pil. n.* IX. Sumantur die a paroxysmo libera. Hinc pro ventriculi corroboratione, & cruditatum correctione sumantur quotidie mane ex jusculo de sequenti tinctura in diuturnis febribus specifica guttæ XXX. ℞. *Essent. absinth. adrimon. Elix. propriet. parac. s. acido sinct. tart. spir. sal.* *ci *ana* ʒj. *M.* Atque ab extra lienis regioni applicetur emplastrum *de Cicuta cum ammon.*

Sique videretur, memoratæ pilulæ adhuc semel iterentur. Et exacte observata interea victus regula uterque constanter convaluit.

Ad certum quinquagenarium hypochondriacum sæpe sæpius ventris corrosionibus, & nocturnis vigiliis tortum pro dando consilio vocatus, dum vidissem, quod ei a Medico suo ord. frequentissime ad vesperum pilulæ de cynoglossa aliquot granis laud. op. acutatæ concederentur; earundem tam frequentem usum absolute dissuaseram veritus, ne eæ forte successive caput ad apoplexiam disponerent. Quod in eo vero mihi non obsequeretur patiens, utpote ab earum usu semper, uti ipse asserebat, alleviari solitus; ei ultimatim cum suo interitu obtigerat, quod Ego ipsi pridem prædixeram. Sæpe siquidem etiam ea, quæ prodesse videntur, obsunt.

Prosperiore forte sibi e contra procuratum fuisse per sex hebdomadas frustra desideratum in arthritide vaga somnum, mihi eodem tempore fide dignissimus narraverat certus Soc. JESU pater, charta, in qua multo tempore involutus in officina aromataria asservabatur crocus, capiti obvoluta. Ut adeo non vane suaserit Wedelius apud Friccium in singulari suo tractatu *de virtute Venenorum Medica cap.* XXIII. *de croco*, crocum sacculo inclusum, & infantum, si qua dormire non possunt, capitibus suppositum, cum admonitione tamen, ut, ne is eis forte nimium soporem inducat, postquam obdormivere, is iterum subtrahatur.

Adjicio rarioris illius affectus, quem ob involuntariam, & justo copiosiorem crudæ & facto haustui analogæ urinæ profusionem, diabetem vocant Medici, succinctam, sed felicissime peractam curationem. Certus in honorifica dignitate constitutus 52. annorum Sacerdos, temperamento atrabilarius, & ob plurima negotia, vitamque sedentariam factus, uti dicitur, hypochondriacus, inter reliqua hypochondriacis familiaria accidentia successive demum etiam de urinæ ardore, & multo in urina sabulo lamentari cœperat. Hinc præter referandis obstructionibus dicata plurima remedia etiam abstergentibus, leniter diureticis, & urinæ acrimoniam obtundentibus usus est, quale præ aliis erat decoctum Foresti, & syrup. de althæa Fernel. Taceo stomachica, & alia, quæ subinde ab urgentibus circumstantiis exigi videbantur. Inde sublatus quidem fuit molestissimus ille urinæ ardor, sublatum etiam cum urina excerni solitum sabulum; verum ejus loco inducta memorata illa involuntaria, & nimia crudæ, & potui colore plane analogæ urinæ profusio cum ea marasmodica corporis con-

ris contabescentia, ut venerabilis æger omni prorsus appetentia, & somno destitutus sine fine sitibundus proxime interiturus videretur.

Hinc itum in consilium, & conclusum, ut posthac cura tota eo dirigeretur, quo urinæ nimiæ illi profusioni corporis substantiam eatenus depascenti idoneis remediis occurreretur.

Statutum propterea, ut æger ab omni difficulter digestibili abstineret, vitaret vinum, & ejus loco pro siti, quamvis pulsum vix alteratum haberet, biberet jus carnis bubulæ perfrigeratum, & ab omni pinguedine per præviam per pannum lineum colaturam liberatum, subinde autem emulsionem amygdalarum dulcium, exhilarato quandoque sitiente ore cochleari vini cydoniorum, vel granatorum acidorum, quandoque etiam granis ipsis pomorum granatorum. Pro cibo vesceretur juribus caponis, in quibus concussus sit vitellus ovi rec. contusis, amygdalatis, avenatis, hordeatis, & pultibus ex ovis, & pulpa panis triticei paratis, malis cotoneis &c. sique posset, carne vitulina, caponum, pullorum, aviculárumque montanarum. Mane etiam & vesperi assumeret bonæ castaneæ magnitudinem de hoc specifico.

℞. Conserv. rof. rub. ℥iij.
rad. symphit. maj. ℥ij.
spec. diatrag. frig. ℥ß.
coral. rub. præp.
terræ sigill. ana ℥i. M.
cum syr. cydon. F. electuarium.

Regionem renum ungeret ungu. rosato refriger. Gal. & Comitissæ. Spinam dorsi autem & pectus ungu. resumptivo. Quibus constanter continuatis rediit successive tantus appetitus, ut sibi a cibis vix temperare valuerit. Item somnus, vires, & carnium consumptarum recuperatio ad admirationem.

Anni 1714.

SI unquam aliquis annus fuit irregulariter constitutus, fuit apud nos Labacenses annus 1714. cujus constitutionem quoad aeris temperiem in præsenti communicamus; excepta siquidem sola hyeme, quæ fuit cum paucis nivibus aquilonia, & per totum toleranter frigida, & sicca, totum reliquum ejus residuum, ver videlicet, æstas & autumnus, excepto Novembri mense & dimidio Decembris, quorum dies in accepta aeris amœnitate decurrerant, erat meris varietatibus, & veluti quotidianis pluviis subjectum. Unde tot, tantæque aquarum exundationes, ut nec sata maturescere, nec gramina defalcari, siccarique, nec semina opportunis temporibus terræ mandari potuerint; quæque terræ mandata fuere, aut prorsus non adoleverant, in semine suffocata, aut adulta a meris viciis, zizaniis, & loliis adeo conspurcabantur, ut usui esse vix potuerint, aut ab uredine adusta grana effœta, & farina fere destituta tulerint. Unde insueta annonæ penuria, & propterea præsertim Croatiam versus, fere communis inter plebejos fames.

Qua stante aeris constitutione qualiter humana valetudo substiterit, nemini credo difficile fore conjicere, qui ex Hippocratis *libro tertio aphor.* & alias novit, qualium tales annorum constitutiones soleant esse feraces corporum indispositionum; præsertim, si is præterea perpenderit, qualem victus rationem in simili rerum penuria, & caritate fuerit observare necesse, & quali, quamve insalubri qualitate debuere fuisse præditi non solum terræ, verum & arborum, vitiumque fructus, utpote dicta uredine adeo exesi, adustique, ut vix fuerit reperire pyrum, pomum, vel etiam botrum, qui integer, immaculatus, & connaturali suo sapore præditus fuisset: quamvis & talium parcissimus fuerit quæstus. Substitit videlicet, si unquam aliquis, lamentabiliter. Eo, quod similes temporum constitutiones, solent esse ex Hipp. citato loco, & nostra *in Chronologia Medica* tradita doctrina, morborum feracissimæ.

De hyeme quidem nobis non erat, quod adeo quereremus, utpote quæ utcunque tolerabili suo frigore siccitateque corpora potius reddebat *firma, agilia, & bene colorata*, adeoque bene valentia, quosque tulerat morbos, eorum saltem solum accidentalis extitit causa, quatenus videlicet humiditates a prægresso pluvioso anno in corporibus nostris aggregatas altius impresserat, coagularat, & a discussione per insensibilem perspirationem impediverat.

Quod ipsum puta & de Novembri mense, Decembrisque anteriore dimidio, utpote similiter leni aquilone perflatis, & potissimum amœna serenitate illustratis. Ast tanto majores querelæ nobis fuere contra veris, æstatis, & reliqui autumni (utpote adeo pluviosorum, ut vix intercurrerit duorum triumve dierum serenitas, solisve illustratio, quæ a pluviis, aut saltem nubilo cœlo cum plane insueta aeris asperitate non fuisset interupta) decursum: Qui propterea tantis cum ægrotis negotiis nos oneraverat, ut iis expediendis vix suffecerimus. Quinimo, post quam affinem nobis Syriam ad Judenburgum peste infectam perceperamus, nobis plane de adhuc deterioribus metuere inceperamus. A quibus tamen præservavit nos hactenus gratiosum Numen.

Morbi autem, a quibus adeo impetebamur, erant præter omnis generis defluxiones similibus temporum constitutionibus semper familiares, arthritides, colici dolores, pleuritides, hydropes, febres tam intermittentes, quam continuæ, & ex eis multæ plane malignæ, diarrhœæ, dysenteriæ, vomitiones, lumbrici, variolæ, morbilli, & rubeolæ: nulli tamen funestiores, quam febres petechiales, & præsertim Decembri mense variolæ. Quibus propterea etiam multi, præsertim Augusto mense, & Septembri, plane succubuere. Quamvis, qui victus rationem observarant, riteque curabantur, potissimum reconvalescerent.

Singulare quid duobus fratribus acciderat: Utrunque prævio totius corporis rigore febrilis incalescentia apprehenderat. Hinc plane intolerabiles lumborum puncturæ. Desuper unum petechiæ scarlatinæ seu purpureæ, alterum petechiæ nigræ, & variolæ purissimo sanguine soliti puris loco suffusæ. Et illa tertia morbi die, hic septima inopinate succubuit.

Certa etiam 10. annorum herula cortice Peruviano vix a febre quartana liberata in variolas confluentes densissimas inciderat, quæ successive etiam eo perductæ fuere, ut contractis crustis instantanee abscessuræ crederentur, herulamque pristinæ valetudini more solito restituturæ. Ast ecce quam inexpectatum fatum! præterquam enim, quod crustæ etiam sæpius oleo amygd. dulcium perunctæ nullatenus recessissent (persistente interea semper febre acuta continua, & tussicula) ultimatim eæ eo deductæ fuere, ut si quam casu tamen abscedere accideret, ea post se ardentissimum ulcus absque omni pure relinqueret, usque dum miserabili herulæ ultimatim, 21. scil. morbi die, e vita excedere fuerit necesse. Usque adeo de variolis, nisi cum eis & febris, & reliqua accidentia recedant, nunquam venit triumphandum.

Certus Mercator Goritia Labacum cum intensissima & ea continua febri in maximo frigore delatus, de intensissimis & faucium, & artuum doloribus lamentabatur: a quibus demum etiam idoneis remediis liberatus erat. Sed desuper (persistente adhuc febre) toto corpore minutis, & densissimis hydatidibus, seu vesiculis aqua refertis, adeo fuit persperfus, ut quis eum undique fervidissima aqua fuisse perfusum, perustumve citra dubitationem jurasset. Et non obstantibus quibuscunque remediis quoque ipse 18. morbi die obiit.

Certus Lib. Baro e contra usque ad desperationem asciticus, dum proxime expiraturus crederetur, superveniente tumidissimo scroto, inflammatione, & abscessu, sponteque evacuatis inde aquis præter omnem expectationem convaluit. Usque adeo desperandum nunquam: sed dum spiramus, speremus.

Carbonum suffocatorum illorum, quibus fabri ferrarii uti consuevere, vapores esse nocentissimos, nemo facile est, qui nesciat: noxios vero æque esse ordinarios illos ab aperto igne combustis lignis relictos, non facile credo fuisse observatum. Accidit tamen, quod elapso Decembri ex intenso frigore domum reversus faber ferrarius septuagenarius, eo quod sese

ad talium carbonum ignem excalefeciſſet, in eum ſoporem, cum maximo ſtertore inciderit, ut is ab adſtantibus pro fortiſſime apoplectico, adeoque ex ſententia Hipp. 2. *aph.* 42. pro omnino deſperato haberetur, ſucceſſive quidem clyſtere acri, frictionibus, ſternutatoriis, veſicantibus, & volatilioribus antiapoplecticis, rurſus excitatus, ultimatim vero, decima tertia videlicet morbi die tamen e vivis ſublatus.

Simillimum fatum accidiſſe recordor ante annos Iggenſi ruſtico in noviter calefacto, & non pridem extructo fornicato cubili, qui vero libero aeri expoſitus ſeſe tamen rurſus recollegerat. Sed ſeptuagenario illo longe junior erat.

Singularis molis calculum in veſica geſtare abſque eo, quod ab eo ſaltem ſubinde urinæ excretio intercipiatur, meo judicio pro raro habendum eſt. Factum id tamen fuiſſe detexerat nobis nuperrime diſſectum corpus noſtri Labacenſis Eccleſiæ Decani. In ejus ſiquidem veſica ad digiti craſſitiem corrugata deprehenſus fuit trium unciarum calculus, qui tamen urinam nunquam intercepiſſe fuit obſervatus; quin potius is, poſtremo præſertim anno, continui urinæ crudiſſimæ profluvii extitit cauſa. Sed ſciendum venit, calculum hunc ab ægro ſemper fuiſſe pro hernia habitum, quem propterea a pluribus annis ſemper ſurſum cingulo herniofis conſueto religatum geſtabat, impediebatque hoc medio, ne is unquam ad veſicæ orificium devolvi, & urinam omnino precludere potuerit: quin potius, quatenus totum contractæ veſicæ ſpatium ſua mole occupabat, cauſa erat, ne a renibus jugiter affluens urina ibidem ſubſiſtere potuerit, ſed potius veluti guttatim jugiter excerni debuerit. Juvaret propterea quoque forte alias (niſi lithotomiæ remedio periculoſo & ſæpe impoſſibili ſeſe ſubjicere mallent) tali medio uti, ut taliter ſaltem ab eis alias conſueta urinæ præcluſione liberi viverent.

Anni 1715.

QUem non piget revolvere conſtitutiones anni 1713. & 1714. a me notatas, & poſtremo Ephem. Nat. Cur. tomo inſertas, is facile conjiciet, qualiter ſaltem per hyemem currentis anni 1715. ſubſtiterit inter noſtrates Labacenſes humana valetudo. Ex temporum ſiquidem ſalubribus, vel inſalubribus aeris conſtitutionibus potiſſimum dependere humanorum corporum bonam, vel malam valetudinem, demonſtravi luculenter in Chronologia mea Med. Quandoquidem igitur ex dictorum annorum conſtitutionibus eluceſcit, eorum tempora potiſſimum fuiſſe varia, aſpera, & pluvioſa, talia autem ſolere eſſe fluxionum, & omnis generis a putredine, & humorum corruptione oriundarum indiſpoſitionum feracia; arguere proniſſimum eſt, ſaltem hyemem memoratos annos immediate conſecutam debuiſſe fluxionibus, & omnis generis a putredine, & humorum corruptione oriundis indiſpoſitionibus fuiſſe obnoxiam, non obſtante, quod ea de ſe adeo inſalubris non fuerit, utpote potiori ex parte aquilonia, toleranter frigida & ſicca, adeoque ex ſententia Hippocratis utcunque ſalubris. Corpora ſiquidem per antecedentem talem inſalubrem aeris conſtitutionem vitioſis humoribus ſemel referta, præſertim hyemali tempore, quo cutis pori ab externo frigore occluſi, talium humorum debitæ per inſenſibilem perſpirationem depurationi obſiſtunt; per ſubſequentem, etſi etiam utcunque ſalubrem aeris conſtitutionem, ſibi adeo reſtitui vix poſſunt tam celeriter, ut in affectus a tali putredine, & corruptione oriundos non incidant, eo ſaltem uſque inſiſtentes, donec a ſalubriori, & ea contraria, calida videlicet aeris temperie in contrarium non alterentur. Hinc etiam obſervatum fuit, non obſtante juxta dicta de ſe alias utcunque ſalutari hyemis conſtitutione, plurimos Labacenſium incidiſſe, præter omnis generis defluxionum morbos, quoque in febres malignas, morbillaceis & varii generis etiam aliis cutis effloreſcentiis adeo periculoſis, & contagioſis ſtipatas, ut potiſſimæ urbis domus eis fuerint coinquinatæ: magna etiam incolarum pars, præſertim pauperum, utpote & competente victu, & neceſſariis remediis deſtitutorum, plane e medio ſublata. Dictum ſiquidem fuit præterlapſum annum 1714. fuiſſe adeo ſterilem, & inſuper fructibus, quos protulerat, vitiatum, ut inde in corporibus ab eis nutritis alii ſucci progenerari non potuerint, præterquam morboſi. Acceſſerat & mortalitas animalium, quorum, etſi nondum actu ægrotorum, re ipſa vero tamen actu infectorum comeſtas carnes probabile eſt, etiam quidpiam ad humanorum corporum inſalubritatem contuliſſe. Item inter plebem famem ipſam, quæ propterea tot mendicos ad urbem compulerat, ut non pauci eorum conquiſito ibidem cibo ſaturati mox animo, & vita etiam in publicis plateis concidere viſi fuerint, uſque dum eis in publico Lazareto alias pro impeſtatis deſtinato, ex collectitia eleemoſyna neceſſaria ſuſtentatio a Magiſtratu ſuppeditaretur.

Petechiales, ſeu ſcarlatinæ illæ maculæ, quas vulgo petechias nominamus, vix apud ullum ægrum obſervabantur; morbillaceæ vero, alias rubeolæ dictæ, quales ego anno 1699. per æſtatem hic graſſatas fuiſſe *Anno iii. mea Chronolog. Med.* §. *XL.* & ſeq. deſcripſi, communiter apud omnes, præcipue in dorſo magis conſpicuæ: quibus tamen non raro elevatæ quæpiam puſtulæ inſtar variolarum interſpergebantur, ſæpe etiam diſcuſſis jam illis exanthematibus undecima morbi die, 14. vel etiam tardius ſupervenicbant, miliares quædam puſtulæ totum corpus denſiſſime cum pruritu obſidentes: ſubinde vero hydatides, ſeu limpidiſſimo ſero repletæ veſiculæ, eis ex affe ſimillimæ, quæ perfuſione cutis aqua fervidiſſima excitari ſolent. Et iſtæ potiſſimum poſt ſe traxere ægri, utpote aliunde jam prius enervati, inevitabilem interitum, ſicut illæ non facile.

Variolæ quidem, & morbilli etiamnum quoque adhuc una graſſabantur inter infantes, & adultos, minori tamen cum ſævitie, quam elapſo Decembri, præter unicam monialem, apud quam variolis denſiſſime perſperſam uſque ad duodecimam morbi diem ſecuriſſime procedere videbantur; duodecima autem epidermis, ſeu extrema illa cuticula, quæ veram cutim contegit, adeo elevata conſpiciebatur per faciem & totum reliquum corpus, præcipue brachia, latentibus ſubtus variolis, ut ad humerum digitis apprehenſa, per totum brachium uno tractu detrahi potuerit, idem puta de facie. Et iſta 13. morbi die obiit. Plura hic mihi eſſent adhuc de epidemia hac valde multis fatali commemoranda: quod ea vero potiſſimum tetigerim in Chronol. mea Med. loco citato deſcribendo febrim morbillarem apud nos anno 1699. ſimiliter, etſi non adeo ferociter ſævientem, benevolum lectorem eo ablego. Interea ſolum adhuc id hic adjiciens, quod epidemia iſthæc malignitate parum a peſte ipſa recedens tota hyeme, & vere, præcipue Majo menſe, uſque in Junium, qui erat amœniſſimus, eatenus, in omnem ætatem, & ſexum præſertim in quoad faciem cæterum ſaniſſimos ſævierit, ut tale quid noſtra memoria hic Labaci adhuc nunquam fuerit obſervatum. Neque hoc ſolum hic Labaci, ſed ſucceſſive & per reliquam provinciam, præſertim circa Sitticium in parochia S. Viti, & circa Rudolphsbertum in parochia S. Ruperti, ubi maximam ſubditorum partem e medio ſuſtulit.

Ex ſexu muliebri tamen utero gerentes præ aliis impegerant, utpote communiter abortum paſſæ, & retractis a lochiali fluxu ad interiora exanthematibus. Idem fere puta de eis mulieribus, quibus mox in mali principio, aut ſub ipſa exanthematum eruptione menſtrua proruperant.

A Junio uſque ad exitum Auguſti erant fere omnia benigna; de variolis autem, & morbillis nec auditum quidem: e contra febres tertianæ, præſertim Octobri menſe (quamvis is fuerit una cum Septembri, imo & Novembri, præter ſolitum amœnus) adeo contumaces, & inconſtantes, ut poſt tertium, vel quartum paroxyſmum communiter degenerarint in lentas continuas per plures hebdomadas, non obſtantibus idoneis remediis, continuantes; ultimatim vero rurſus in intermittentes terminatæ: quæ vero erratice ægros apprehendebant, ſerius, aut citius in quartanas mutabantur, quas tamen omnes ſequenti methodo, & remediis, propterea bene annotandis, feliciter cicurabam. Primo purgabam corpus ter, quater, vel quinquies (pro exi-

gentia

gentia videlicet cacochymiæ, vel cachexiæ) communiter pridie paroxysmi (quia ea die tolerantius se habere solent ægri) tali ptissana. ♃. fol. sen. s. st. ℥iij. salis tartari ℥ß. flor. viol. martial. passul. min. mund. an. p. 1. f. per noctem infusio in loco calido in s. q. aq. agrimon. vel borrag. vel aq. com. vel etiam in jure pulli pro colaturæ ℥iv. Mane prævia levi ebullitione f. expressio, & potio. Vel talibus pilulis. ♃. pil. tartar. schrœd. ℥ß. extr. gentian. cent. min. an. gr. iv. resin. jalap. pin. sup. gr. v. vel vij. m. cum tinct. tart. f. pil. n. ix. intermediis diebus fiat humorum digestio, & obstructionum reseratio. ♃. Essent. absynt. ægrimoniæ, elixir propr. parac. tinct. tartar. martis aperit spir. sal. ammon. an. ℥j. m. dosis mane & vesperi gutt. xxx. ultimatim. ♃. pulv. patrum ℥iß. conf. alkerm. ℥ij. antim. diaph. ℥iß. arcan. dupl. sal. absynt. cent. min. card. ben. ammon. an. ℥ß. m. cum. conditura cort. citr. f. elect. molle. Dosis diebus apyrexias mane & a prandiis tribus horis ante pastum castaneæ magnitudo, superbibendo aliquid aq. card. bened. vel vini melioris: die febrili autem eadem quantitas in declinatione æstus febrilis, continuando id saltem semel de die per 4. circiter hebdomadas etiam post expugnatam febrim, cum exacta diætæ observantia.

Qua ratione autem feliciter cesserit febrium malignarum, & petechialium curatio eis rusticis, de quibus mihi ex Comitatu Cilliensi perscripserat certus amicus, quod illi sese in summo febrili æstu frigidæ immergere soliti sint? Ego non capio. Quod vero pedibus, & reliquo corpore tumefacti ad potum cent. min. & immersionem pedum in aquam fimi detumuerint, ejus demum ratio reddi jam potest.

Anni 1716.

A Tricennio huc recordor, nos quidem varias hyemes ob non minus copiosas nives, quam asperam auram perdifficulter superasse, in primis hyemem anni 1709. a me in Ephem. Nat. Cur. centur. 1. & 2. sub titulo: Constitutio anni 1709. descriptam; nullam tamen fere difficilius, quam cujus constitutionem nunc communico; hyemem videlicet currentis anni 1716. Ista siquidem vix aliquando, ab intercurrentibus brevissimis austris aliquantum refracta nivium copia, & frigoris asperitate per totum adeo sævierat, ut æquinoctium vernum, quod alias apud nos hyemis finis esse solet, longe excesserit, obque indesinenter furentes aquilonares ventos, indeque summa ariditate constrictam terram arbores, non nisi primo circa dimidium Maji in folia, & flores, idem puta de satis in aristas, erumpere siverit: exemplo alias nostra memoria nunquam viso, præterquam ante annos circiter 50. quo recenset certus septuagenarius illius hyemis frigus usque ad Maji exitum adeo institisse, ut passim necesse fuerit sese a frigoris intolerabilitate ignis excalefactis fornacibus tueri. Omnes tunc, addit dictus seniculus, desperaverant de satorum fere emortuorum, & frugum vel tolerabili ubertate; interea vero tamen consecutum fuisse annum adeo fertilem, ut is raros sibi habuerit pares. Quemadmodum idem ipsum inexpectata Dei benedictione factum admiramur & nos currente hoc anno.

A dimidio Maji demum prægressis pluviis tempus vernum, & successive terræ viror, efflorescentiaque, quam vernam amœnitatem continuarat & Junius, cum Julio, & Augusto mensibus, terræ frugibus vel propterea opportunis, quod fertilibus, eisque brevibus pluviis sæpius ad colonorum votum interspergerentur. Sique September jam nominatorum mensium temperiem saltem proportionate secundasset, uberiorem annum optare non potuissemus. Quod hic vero per totum fuerit pluviosus & frigidus, maturandoque fagotritico, nostrorum colonorum pani quotidiano, uvisque plane importunus; factum est, quod fagotriticum vix maturatum, uvæ vero plane fere non. Unde vina non minus pauca, quam ultra modum acerba, proculdubio in futurum colicorum, & arthriticorum, nec non aliorum ab acido, & austero oriundorum, affectuum causa extitura. Arborei fructus e contra, præsertim poma, fuere copiosissima.

Sydenham opera Medica.

Veluti exhaustis demum per pluviosissimum Septembrem nubibus autumnus subsecutus fuit præter morem & expectationem acceptus, terra nivibus non nisi 11. Decembris, cum intenso tamen frigore, cooperta.

Hinc humana corpora sicut per hyemis decursum multum fuere ab omnis generis defluxionibus perpessa, ita verno tempore præsertim a pectoris affectibus; adeo ut de actu phthisicis nemo mortem evaserit: plurimi alii vero eidem obnoxii prima sibi ejusdem injecta fuisse fundamenta etiamnum deplorent. Per reliquum anni decursum vero demum fere meræ indispositiones sporadicæ.

Qualis erat, ut saltem unam vel alteram curationem pro usu medico subjungam, heruli illius, qui pridem cachecticus, & scabiosus veluti repente fuit a scabie per se liberatus, inciderat e contra in vehementes epatis puncturas, febrim acutam continuam, sitim, tussim, vigilias &c. Huic præmisso clystere fuere sanguinis ex basilica brachii dextri emissæ unciæ v. Hinc pro febris sufflaminatione talis pulvis bis quotidie introsumendus datus. ♃. spec. de frigidis; diatrag. frig. antim. diaph. ocul. 69. ana gr. v. nitr. perl. iij. m. f. pulv. Et ab extra præmissa unctione ung. de alth. anodyn. & ol. viol. iterato superpositum tale cataplasma. ♃. Herb. malv. althæ. melil. flor. rof. rub. ana mj. herb. hyosc. m. ß. farin. sem. lin. fœnugr. ana ℥j. m. dentur minut. concisa pro sacculo in lacte decoquendo. Et intra novem dies, obortis interea sæpius sudoribus, habuimus levamen desideratissimum; adeo ut aliis ulterius non indiguerimus, quam corporis expurgatione, & quibusdam levibus becchicis.

Item certæ Comitissæ dysuria cum intolerabili regionis vesicæ sive a simplici urinæ acrimonia, sive a viscositatibus (de arena siquidem nihil fuit animadversum) oriundo dolore: quæ tamen intra 12. horas cesserat (frustra prius applicatis quatuor clysteribus, tot unctionibus, & cataplasmatibus ex parietaria &c. combinatis) ad ab extra applicatam dolenti regioni theriacam ol. scorpion. Matth. persperfam, & ad introsumptam ex vino ℥j. radicis parreiræ bravæ ante biennium per Germaniam a *D. Lochnero*, Illust. nostræ Academiæ directore, divulgatam. Post trium circiter hebdomadarum intervallum in idem malum reciderat eadem Comitissa cum urinæ cruentæ excretione, & eadem ipsa remedia experta fuit sibi fuisse sicut prius, maxime proficua. Suavissime siquidem urinam promovet laudata radix quomodocunque introsumpta, per se, vel cum aliquot granis salis genistæ, & ejus acrimoniam cum admiratione temperat. Quemadmodum id expertus fui quoque in memetipso, & primo his diebus apud nephriticis doloribus detentum Jesuitam.

Et denique, ut alias prætercam, arthritis illa, quam vehementem patiebatur certa puella, intra paucos dies his solis liberata: primo purgabatur hoc bolo specifico, & propterea mihi in arthritide familiari. ♃. elect. caryocost. ℥iij. spec. diatereb. mynf. ℥j. m. cum facch. f. bolus. Hinc ex ischiatica pedis emiserat unc. v. sanguinis, & sudabat quotidie ad hunc pulverem itidem specificum. ♃. Pulv. march. off. microcos. phil. præpar. antimon. diaphoret. ana ℈ß. cinnab. nat. præpar. gr. iij. m. f. pulv. qui mane sumatur ex decocto theæ cum decocto ligni sassafr. visc. querc. & rad. liquir. jacto, vesperi vero ex aqua beton. Et convaluerat intra dies duodecim.

His ipsissimis remediis recordor me pluries curasse quoque dolorosissimas ischiaticas, solis adhuc subinde in subsidium vocatis cataplasmatibus, seu fomentis anodynis. E cura compendiosa, commoda, & tamen, si continuantur, magis, quam quis sibi persuadere possit, efficax.

Anni 1717.

QUantum ad annorum salubritatem, & humanorum corporum valetudinem conferat regulata suis temporibus proportionata aeris temperies, jam toties a nobis dictum est, præsertim in chronol. nostra med. Id quod equidem etiam manifeste comprobavit ad finem decurrens annus 1717. Is siquidem, quod hyeme fuerit competenter frigidus, præterquam circa

Februarii dimidium, quo frigore eatenus exhorrescebat, ut inde vel arbores ipsæ fuerint notabile damnum perpessæ, præsertim molliores, quales sunt persicæ; vere temperatus: æstate saltem Junio, & Julio mensibus æstuosus; quamvis, quantum publica nova peregre retulerant, alibi insolenter tempestuosus: autumno fere veris instar amœnus, humana corpora per totum adeo bene valuere, ut Medicis fere nullum negotium facesserint, nisi circa sporadice patientes. Unicum occurrerat, quod videbatur quibusdam quid ex aere forte ab astris taliter infecto suam originem traxisse, epilepticæ nimirum convulsiones, quæ Septembri mense intra eclipsin lunarem, & solarem plures homines unis iisdemque diebus præter omnem expectationem adortæ fuerant. Duorum talium cura mihi obtigerat; tertii alteri meo collegæ. Duo mei ope divina fuere feliciter ad sanitatem perducti: tertius ille, qui puella septennis erat, e medio sublatus. Duo illi mei non nisi primo exacto integro triduo aliquantum ad se redire & titubanter fere incipere fuere observati: tertiam illam autem, uti dixi, quarta morbi die succumbere oportuit; num tamen revera, uti multis credebatur, ad eorum internecionem quid contulerint memoratæ eclipses? Astronomiæ cultores certius dijudicare noverint. Interea mihi remedia, quæ meos duos pristinæ valetudini restituisse videbantur, breviter specificare lubet, forte in simili casu quoque aliis servitura. Primum autem, a quo curam auspicandam esse judicaveram, erat applicatio ex acrioribus, specificisque confecti clysteriis. Secundum, & priusquam clyster prævararetur, cochleatim propinandum mixtura hæc antiepileptica: ♃. Aq. hirund. comp. cum castor. epilepticæ Langii, ceras. nigr. flor. tiliæ an. ℥ß. liquor. cc. succin. ℥j. essent. anodyn. gr. IX. m. f. potio. Tertium & seqq. frictiones crurum deorsum versus, perunctio verticis ungu. alabastrino cum ol. rutæ, cran. hum. & succin. commisto. Sextum columbarum, & pullorum vivorum recens per dimidium discerptorum vertici raso iterata applicatio, 7mum naribus ⊙ volatil. succini admotio, nec non pulv. sternutatorii per pennam in nares inflatio, successive vero, & postquam ægri jam nonnihil sese recollegerant, faciliusque quid introsumere poterant, pulvis march. spec. diacinnab. mynf. & ⊙ volat. succini. Ultimum etiam corporis expurgatio. Quæ singula quidem etiam sæpius iterare oportuerat, quin & alteri eorum, quæ puella 17. annorum erat, & menstruis deficiebat, venam in talo secare, priusquam plene convaluerint.

Puella illa septennis a 4. hebdomadis prius febricitans, erat post mortem cultro anatomico subjecta, & deprehensum, quod ejus cerebrum quoad piam matrem fuerit undique multa viscositate obductum, quoad ventriculos autem plurimo, eoque procul dubio acri sero, seu lympha repletum; unde vellicatum nervorum principium conjecturabatur convulsionum illarum immediata extitisse causa, meatuum cerebri a sero illo inundatio autem mortis ipsius. Prouti ea de re perspicaciter D. Anton. Pacchionus Regiensis Medicus Romanus *in Epist. de glandulis conglobatis duræ Meningis* ad Magnif. D. D. Lucam Sdhroeckium data in *Ephem. Nat. Curios. Dec. 4. An. I. & II. App.*

Hinc mihi, uti reor, non vane persuadebam quoque meos duos ægrotos ex simillima causa idem ipsum malum primitus contraxisse. Primus siquidem, qui vir obesus erat valde, bibulus, & pridem quoad memoriam defectuosus, ad fauces tantas a capite defluxiones patiebatur, ut nisi ei injectionibus per os (postquam is jam aliqualiter sese recollegerat, & os aperire poterat) tempestive succursum fuisset, ei infallibiliter vel ex solo hoc accidente intereundum fuisset. Adhærebant siquidem frustatim utrinque circa uvulam & fauces ab aere, qui ob obstructas nares inspirando saltem per os attrahebatur, indurata phlegmata nonnisi dictis injectionibus, & gargarismis inde avellenda. Frequenter etiam simillima sputa ejiciebat. In puella quidem ista causa sese non adeo clare manifestabat; conquerebatur tamen, postquam ad se redierat, de gravitate quadam oculorum, obturatione aurium, & narium, ac si eo ipsi aliquid dixisset, qui oculi etiam ipsi diu postea debiles, & vacillantes, præque fibrarum muscularium a sero relaxatione veluti confluentes permanserant. Communiter forte & apud alios similium convulsionum causa est similis cerebri a nimia, eaque acri lympha inundatio, & propterea ei revellendæ, & discutiendæ nihil æque prodesse solet, quam tempestive nuchæ, brachiis, cruribusque, vel ipsi etiam raso vertici adhibita vesicantia, quæ causa forte etiam Florentinis est, quod infantibus suis vix natis, ut eos ab epilepticis insultibus, quibus illi endemice obnoxii esse solent, præservent, nucham actuali igne adurant.

Recordor etiam in aula Averspergica ante annos ex epilepsia defunctum infantem, & postea anatomico cultro in mea præsentia subjectum cerebrum simillime habuisse constitutum.

Reliquos affectus, qui mihi alias per anni decursum occurrebant curandi, tractabam feliciter methodo, & remediis in Chronolog. mea medica notatis: puta febres, arthritides, colicas, hæmoptyses &c. Rarius tamen quid observaveram in duobus subjectis circa pulsum: nimirum quod unus eorum melancholico-hypochondriacus qui sanus communiter habuerit pulsum adeo tardum, ut priusquam subsequens pulsus consequebatur antecedentem, facile apud alium sanum tres pulsationes præterierint: qui tamen postquam elapso Augusto in febrim malignam incidisset, pulsum habuit adeo frequentem, & per omnes vitiosas differentias varium, ut talem nunquam observaverim. Propterea mox adhuc in principio morbi malum morbi exitum prædixeram. Tam notabiles siquidem naturæ a connaturali statu recessus non possunt, nisi pessima quæque ominari. Vir alias erat robustus, & in actionibus suis accuratus, sed tardissimus, sæpius vertiginosus, & subinde leviter insultibus epilepticis obnoxius.

Alter vero similiter robustus cum in febrim similem incidisset, in decimum usque diem pulsum, & urinam præ se tulerat adeo ordinatum, & naturalem, ut nisi contrarium suasissent pessima quæque, quibus una detinebatur, symptomata, virium nimirum ingens prostratio, linguæ ariditas, inquietus somnus, delirium, tendinum subsultationes &c. eum quis nullatenus febricitasse, neque singulari periculo fuisse subjectum credidisset; qui 13. morbi die supervenientibus convulsionibus tamen succubuit.

Adeo parum subinde fidere licet etiam optimo pulsui, & urinæ, nisi reliqua ei bonitate correspondeant, parum etiam de præsentia, vel absentia febris edicere; quantumcunque febrium præsentia vulgo communiter arguatur vel ex sola pulsus frequentia, & inæqualitate; ubi vero hæc duo non animadvertuntur; ibi hoc ipso non censeatur adesse febris.

Constitutio Epidemica Ferrariensis Anni 1715.

Dn. D. JOSEPHI LANZONI.

Postquam annis proxime elapsis lues pessima boves miserabiliter invasit, atque copiosissimi imbres tellurem inquinaverunt nostram, totumque agrum Ferrariensem stagnantibus aquis pessime vitiatum vidimus, ita ut semina futuræ messis pro majori parte deperdita fuerint, unde caritas, ac inopia anni 1715. surrexit, facta est etiam sanitatis jactura.

Martio mense vix inchoato, magnus bufonum & ranarum numerus observatus est, & increscente vere innumerabilis culicum, vermium, serpentum, muscarum, papilionum, locustarum, erucarum, aliorumque insectorum copia super terræ faciem apparuit, & liberum aeris campum occupavit, ex quo nonnulli multas ægritudines in humano genere prædixerunt. Verno etiam tempore adhuc currente maximi solis æstus in Maji fine corpora nostra vexarunt, mox aura nebulosa & humida, dolorum dentium, capitis, & rheumæ pars surrexit, quæ tamen brevi in multam est mutata serenitatem. Accessit Junius, & summis caloribus corpora nostra affecit; hinc exordium habuere febres quædam, quæ prima facie tertianæ simplicis notam præferebant, mox duplicatæ pertinaciter utrunque sexum omnesque ætates invadebant; primo enim rigor incipiebat, qui ad plures horas durabat, vomitus amari succi aderat, cardialgia, dolor capitis, & eximia succedebat sitis; in multis

tis tormina, & ventris fluxus, in aliis summa alvi stypticitas, inappetentia in omnibus, ac vigiliæ aderant. In tali, ac tanto autem numero febres istæ invadebant, ut nulla Religiosorum tam marium, quam fœminarum Monasteria, nullus denique in urbe locus fuerit ab hoc febrili incendio immunis. Miserandum erat videre unum vix in domo ægrotare, dein paucos post dies totam febricitare familiam; sic cœnobia, xenodochia videbantur, & rura repleta febricitantibus, in timidis nonnullis ac effeminatis contagionis timorem crearunt, ægrotantes erescebant in dies, & sine salute primorum, numerum augebant secundi, ut vix sufficerent Medici ad tantas ægrotorum visitationes; dies enim licet æstivus ad tale ministerium brevis erat. In curatione talium febrium primo lenitiva proponebantur ad educendas pravas materias in primis viis hærentes, & hoc die par, & vacua fiebat; elapsa autem impari, in qua febris redibat, venæ sectio celebrabatur; sed hic notavi, die talis remedii, quo febris, quia tertiana, abesse debuerat, accessionem reduplicatam, & ex simplici, duplicem factam fuisse, & continuam, sicque majus minari periculum; qua experientia edoctus, imposterum nunquam in talibus curandis febribus venam secari jussi, sed ubi opus erat, cucurbitulas scarificatas tantummodo applicari mandavi; alterantia, cordialia, clysteria, narcotica, diuretica, & sudorifica incassum semper fuere administrata; imo summum illud remedium nempe cortex chinæ chinæ, per plures dies exhibitum, parum aut nihil præstabat auxilii; sive cum vino generoso, sive in bolo cum syr. absynt. confecto in decoctione, tinctura, extracto, syrupis, in rotulis, aliisque modis exhiberetur. Medicorum aliqui istum pulverem cum rhabarbaro, zedoaria, gentiana & centaurio min. mixtum dederunt, aliique pulverem corticum fraxini, & corticum aurantiorum, baccarum juniperi similiter experti sunt. Si in aliquibus cessabat febris, brevi redibat, ac ter & quater recidivam patiebantur ægrotantes. Ego & uxor mea dilectissima, sub Augusti finem ab hac febri correpti, usque ad Novembr. ea laboravimus. Sic inter alios sub festo Paschatis Clariss. Dn. Hieronymus Baruffaldos Philosophiæ Doctor Excellentiss. atque amicus meus suavissimus, pertinacissimam hanc febrem, pravis stipatam symptomatibus, usque ad æquinoctium autumnale fuit passus; ego optima instituta victus ratione, & ad plures dies assumpto vino generoso, in quo chinachinæ infusa fuerat, tandem convalui; uxor vero mea, quia purgata, & aliis pharmaceuticis remediis usa est, sanguine etiam e vena pedis emisso ad febrem cicurandam, semper in pejus ruebat, & majores patiebatur febriles insultus. Modo quartanæ duplices apparebant, modo simplices, hinc tertianæ redibant, inde duplices fiebant, iterum quartana, imo in aliquibus de septima in septimam diem revertebantur febres, pertinacem, & malignam semper servando naturam. Observatum est, nonnullos aerem mutavisse, aliaque loca petiisse, ibique morantes sanitatem recuperasse. Reversi vero Ferrariam, illico a nova febri vexati sunt.

Pauca fuere funera, sed longissimæ convalescentiæ, hinc in multis obstructiones obortæ, in aliis crurum, & pedum intumescentia; in aliquibus icteritia, surditas, tremor, ac scabies, signa erant infirmitatis elapsæ. Notatum fuit in pejus semper ruere ægrotos, atque recidivare faciliter, spirante euro, qui ventus pertinaciter ad plures dies perseverabat. Causam inquirentes nonnulli, nimium sideribus tribuentes, putaverunt, stellarum influxum malignum, primo boves, inde homines affecisse. Alii calorem æstatis nimis intensum longum, atque molestum accusabant, quatenus extenuando corpora, & humores fundendo, nec non ipsos spiritus dissipando, hujusce naturæ febres excitaret. Multi in vino causam horum morborum latitare autumabant, eo quia anno elapso 1714. ob cœli inclementiam ex uvis fere immaturis vinum aciditate abundans confectum fuerit, quod assumptum crasim humorum, ac fermentorum vitando tales febres excitaret. Non pauci cadavera boum, lue pessima anno elapso denatorum, & hinc inde passim sepulta, causam istarum calamitatum agnovere: dicebant enim, particulas nobis infensas, ac mortiferas cadaverum corruptione elevatas atque per porositates terræ ad aerem inquinandum sublevatas infectionem in humoribus nostris peperisse. Nec defuerunt, qui nimis creduli hanc pessimam constitutionem a fascino & maleficarum artibus diabolice provenire crediderunt. Aliqui; cum quibus ego facio, cogitaverunt causam harum febrium internam fuisse humores viscidos atque tenaces, concoctu difficiles ac vix separabiles, nec sine longo tempore consumi aptos; externam autem causam in vitio terræ constitutam esse, cum enim annis elapsis, ex copiosis imbribus, & fluminum diluvie, tota facies nostræ telluris tecta apparuerit, & per consequens viscera ejus coinquinata a stagnantibus aquis fuissent, unde infectæ ex pravis humoribus herbæ pascua nociva exhibuerint. Ex hoc morbi animalium, arborum multarum obitus, rubigo segetum orta, particulæ enim nitrosulphureæ assidue elevabantur, & fructus adhuc tenellos & uvas nondum maturas adurendo, spem colligendi alimenta furabantur; quin puteorum nostrorum aquæ, quibus jusculа, pultes &c. conficiuntur, particulis istis imbutæ, vitium cum alimento præstabant. Qui exactam vivendi normam observant, sæpe pejus vexabantur, quam illi, qui diætæ regulas aspernati, omnis generis cibaria pro libitu ac voluntate assumebant. Aliqui intemperantes, ante accessionem largam vini generosi quantitatem potabant, ac inde se ad somnum & sudorem componebant, & nonnulli tali modo sanitati sunt restituti. Alii omnimode se abdicarunt a vino, absque ullo fructu: febres enim pari pertinacia procedebant, atque diætam, quantumvis regulis propriis exercitam, eludebant. Ad effugiendam pessimam hanc constitutionem ad rura ibant non pauci, verum quia agri nobis vicini, eadem valetudine afficiebantur, parum utilitatis experti sunt. Qui vero extra nostra confinia proficiscebantur, atque vel Bononiam, Mantuam, Patavium, Veronam, Venetias, atque Romandiolæ urbes pergebant, ii sanitatem facile recuperabant. Non minus accidit nonnullis, qui tædio affecti ad exteras urbes se contulerunt adhuc febricitantes, ut absque alio remedio pristinam recuperaverint sanitatem, & bene valentes in patriam redierint. In puellis passim observabatur in præsenti constitutione magna lumbricorum copia; per vomitum enim & per secessum vermes in febrium exordio prodibant, & multi pueri ex hac peste denati sunt. Hystericas insuper affectiones in fœminis, talibus febribus conjunctas præter modum notavi, earumque insultus fortiores, atque frequentiores maxime in febris principio, & augmento. Fructus pene omnes verminosi, ac ingrati saporis, ita ut bonæ substantiæ fuerint illi soli, qui ab exteris ad nos mittebantur, & præsertim illi optimi succi erant, qui a Patavinis montibus veniebant. Postremo tandem observavi per publicas nostras vias, per vicos, & plateas, si quid aquæ, aut alterius humiditatis, ad paucos dies permaneret, viridem colorem, ac fœtorem emittere, quod non tam facile annis transactis eveniebat. Faxit Deus, ut hæc terminante anno 1715. finem habeant, atque meliorem anni venturi 1716. constitutionem possimus sani describere.

Annorum 1716. *&* 1717.

Frigus hyemale quod 1715. mense Decembri incœpit, anno etiam 1716. usque ad mensem Martii perduravit; multæ nives, cum ventis borealibus super faciem terræ glaciem ad multas hebdomadas conservarunt, & licet remissum sub Martii finem videretur frigus, attamen recruduit mense Aprili, & usque ad Majum non cessavit. Itaque hoc durante frigore, gravedines multæ, ac pleuritides observatæ sunt; quinimo oculorum inflammationes passim obortæ & pertinaces adeo extiterunt, ut nonnullæ ad mensem usque protractæ, patientes vexarint. Ver accessit, & imbres frequentes tellurem infestabant nostram, flumina augebant, & segetes nimio madore irrigabant; si vero mutatis ventis serenitas apparebat, vix sol igne suo terram fovebat, statim elevatis aqueis vaporibus nebulæ densissimæ obortæ sunt, hinc natæ in hominibus surditates, apostemata, & vagi dolores cum flatibus. Æstas calidissima ineunte

Junio

Junio derepente invaluit, unde multæ tertianæ febres, tam simplices, quam duplices obortæ sunt, cum nausea, vomitu materiæ amaricantis, capitis dolore, ac immodica siti, quin imo nonnullos tertiana perniciosa vexavit, quæ omnes ope chinæ sanatæ sunt, prius tamen leviter alvo exonerata. In autumni primordiis pluvia multa, qua cessante, serenitas usque ad Kalendas Decembris continuavit, ita ut semina terræ bono omine tradita, & magna uvarum copia feliciter collecta, vinaque optima reposita fuerint. Hoc autem tempore, salubritas aeris, corporibus humanis bonam valetudinem impertita est, ita ut præter aliquas leves quartanas, & placidas erraticas febres, nil aliud mali quoad salutem Ferrariensibus acciderit; solummodo notatu dignum fuit, autumni tempore, multas gravidas abortum passas fuisse sine ulla causa manifesta. December sanus exiit.

Terminato Decembri, mensis Januarius ingreditur anni 1717. & frigus primo remissum apparuit; ast die hujus mensis undecima, aura septentrionalis rigida advenit, & tam fortiter agitavit auras, ut quædam arbores, quidam muri ab ejus impetu, erutæ, ac collapsi ruerint. Quatuor dierum spatio borealis hic ventus dominatus fuit, quo cessante illico magna nivis copia descendit, inde frigida serenitate favente, usque ad secundum anni mensem nives perduraverunt, mox aura dulciori reddita, dissolutisque nivibus, sub finem Februarii frigoris sævities evanuit. Hoc vero tempore, anginæ multæ, colici dolores, ac febres catarrhales ubique debaccharunt, imo epidemia in infantibus tali hyeme incepit variolarum, quæ postea toto anno 1717. miserrime perseverans puerorum stragem multiplicavit, & quod notabile fuit, hujus anni hyems, quoad morbos, plus juvenes, quam senes affecit; horum enim vix unum aut alterum curandum habui. Ineunte vere multæ nebulæ densiores observabantur, quæ tandem in pluvias terminabant. Sequebatur, imo semper major fiebat epidemia variolarum in puellis, ac nonnullæ malignæ febres obortæ sunt, quæ in principio leves apparebant, progressu tamen temporis funestæ, ac mortales manifestabantur, ex quibus febribus quatuor nostri medicinæ Doctores, præter alios denati sunt, primus Dn. Andreas Zuffi, alter Dn. Joseph Vaccarius, juvenis optimæ spei, tertius Dn. Cæsar Lollius discipulus meus, & quartus tandem Dn. Franciscus Salmius, ætatis annor. 56. compater meus honoratissimus, & omni scientiarum genere instructus. Partus difficiles multi, & multæ pariter icteritiæ. Accessit æstas, cujus mensibus magna siccitas, & austrini venti calorem augebant; sequebantur malignæ febres, atque nonnullos vexabant tertianæ duplices melioris notæ, cum vomitibus in principio accessionis, ac dolore capitis sævo, qui non nisi declinante febre mitescebat. Mense Augusti nonnullæ occurrerunt dysenteriæ, quæ tamen Deo adjuvante sanatæ omnes fuere. Erat miserandum cernere quotidie infantum cadavera variolis enecata ad tumulum deferri. In principio Septembris cœlum mutavit faciem, & calore remisso, aquas dedit salutares ad terram irrigandam, sic maligna febrium constitutio mitigata fuit, & tantummodo subortæ vertigines, tusses, ac gravedines. Increscente autumno iterum serenitas rediit, atque aureis solis radiis toto Octobris mense gavisi sumus. Cereris, Bacchi, ac Pomonæ dona hoc anno non modica fuere collecta, & valetudines paucæ homines male habuerunt; non ita tamen in bobus, ac suibus accidit: in illa quippe animalia mors falcem immisit; unde timor colonos invasit, ne epidemica lues in bovino genere anni 1713. resurgeret, & lacrymas iterum excitaret.

Cæterum præter dictas febres, & magnam variolarum copiam cum lumbricis in puellis, annus 1717. salubris dici potuit, nullæ enim apoplexiæ, paucæ quartanæ, in minima copia scabies, ac articulorum dolores. Mense Decembri hyems apparuit, sed parum ab autumno differebat, frigus etiam tolerabile, ac mite observabatur. Quod vero notabile fuit hoc anno, extitit ventorum frequens copia, unde pericula multa, imo naufragia in mari Adriatico ad nostra ora, & Pado, aliisque nostris fluminibus acciderunt, subversis enim navigiis merces non tantum, sed homines etiam miserabiliter deperditi fuere. Æstivo tempore magna insectorum copia segetes infestabat, ac hominibus ruri præsertim degentibus molestiam inferebat. Arthriticos annus præsens modice infestavit, & leviter tantum tacti, cito ad consueta exercenda munia redibant. Ardente sirio multi canes in rabiem perciti fuere, quod aliis annis mitius venire observatum fuit. Parturientibus, ac puerperis Lucina favit, ita ut vix una puerperii vel partus tempore obierit; hystericas affectiones, ut plurimum mites, & magis in juvenibus, quam senibus tusses, & gravedines in autumni principio, hypochondriacis, ac melancholicis præsens annus nec fuit, nec nocuit; eorum enim ordo parum consilia Medicorum imploravit, unusque ex illis tantummodo gradum fecit ad maniam; nonnullæ observatæ fuerunt icteritiæ flavæ, absque præviis morbis, vel doloribus ortæ, quæ tamen adeo leves fuerunt, ut absque læsione actionum non solum apparuerint, verum sine ullo prorsus remedio evanuerint sponte; istæ autem potius in juvenibus, quam in senibus observatæ sunt. Lue venerea affectos pessime vexatos vidimus, & multos ex hac peste mortuos, licet multa tentaverint remedia, & ad usum ipsis mercurii desperati confugerint; sic postremo Andreas Parefchius Ferrarien. gallica lue affectus post decocta salsæparil. Ligni Guajac. & sudoribus tentatis, tandem ad mercurialem unctionem desperatus advenit, qua admissa gingivæ, linguæ, aliarumque oris partium gangræna suborta miserabile veneris sectatoribus exemplum, ultimam clausit diem; in Sanctimonialibus paucissimi morbi, & Regularium Religiosorum sacerdotum nonnulla tantum funera; nosterque Antistes Cardinalis de Verme ætatis ann. 77. febri maligna correptus sancte obdormivit in Domino, in cujus cadavere reperta sunt pene omnia viscera sana. In aliquibus nostri suburbii locis nonnullæ febres malignæ peticulares, & contagiosæ naturæ, uno enim ægrotante, brevi temporis intervallo tota simul ægrotavit familia; hæc tamen influentia trium tantummodo mensium spatio perduravit: accedente enim autumno omnino evanuit. Impetigines multæ in fine Novembris adultos affecerunt, quæ usque ad anni finem pertinaciter duravere. In principio Decembris ophthalmiæ multæ, pertinaces tam in maribus, quam in fœminis. Observavi tandem in multis pauperibus sola diæta multas febres sanatas, sicque cum Jo. Damasceno in ultimo aphorismo concludendum, *Diæteticam medicinam præstantiorem esse pharmaceutica, & chirurgica.*

ELENCHUS RERUM OBSERVATIONUM.

SECTIO PRIMA.

CAPUT I.

De Morbis Acutis in genere.

MOrbus naturæ conamen in ægri ſalutem, pag. 2. Morbi partim ab aere, partim a varia fermentatione, & humorum putrefactione, ibid. Peſtis & arthritidis naturæ medicatricis inſtrumenta, ibid. Ratio morborum acutorum, p. 2. Febres intermittentes acutis, licet minus proprie, accenſendæ, ibid. Chronicorum ratio, p. 1. Acuti ab aeris alteratione impreſſi epidemici dicuntur, ibid. Acuti a particulari corporum ἀνωμαλίᾳ, quovis cujuslibet anni tempore invadentes, intercurrentes ſeu ſporadici dici poſſunt, p. 2.

CAPUT II.

De Morbis Epidemicis.

EPidemicos, tum a propriis quibuſdam ſymptomatibus, tum a medendi ratione diſpari, differre ab invicem conſtat, p. 2. Febrium continuarum epidemicarum diverſæ ſpecies, diverſa omnino methodo ſunt curandæ. ibid. Febres ſtationariæ ab occulta alteratione in terræ viſceribus aerem contaminante pendere videntur, ibid. Stationariæ dicuntur, quæ generalem anni conſtitutionem ſequuntur, neque extra illam comparent, ibid. Intercurrentes quæ omnibus annis competunt, ibid. Senſibiles aeris qualitates ad has producendas facere poſſunt, non ad illas, ibid. Unde epidemicorum alii regulares, ibid. Alii anomali, ibid. Epidemici vel ſunt vernales, vel autumnales, ibid. Vernalium alii circa æquinoctium vernum ad ſtatum perveniunt, circa ſolſtitium æſtivum evaneſcunt; alii æquinoctium autumnale, brumaleque ſolſtitium præſtolantur, ibid. Cholera morbus per unum menſem, dyſenteria, febres quartanæ, & tertianæ autumnales, vix ultra duos epidemice graſſantur, p. 3. Intermittentes autumnales aliquandiu ſub continuarum ſpecie nonnunquam latent, ibid. Epidemici prædominantis genio σύγχρονοι omnes ſe accommodant, ibid. Quo ab hyemis frigore preſſo, inferioris ordinis epidemici ſe efferunt, ibid. Diverſarum febrium rationes a cauſa morbifica in humano corpore aggeſta perperam deducuntur, ibid. In novis febribus ad magna remedia tardius procedendum; Indicationem a lædentibus & juvantibus præſertim eſſe ſumendam, p. 4.

CAPUT III.

Conſtitutio Epidemica annorum 1661. 62. 63. 64. *Londini.*

TErtianæ hujus conſtitutionis ab intermittentibus tertianis aliis differentia, p. 4. Febris continua hæc intermittentium quaſi compendium, ibid. Unica hæc fuit febris continuæ ſpecies ab an. 61. ad an. 65. ibid. Quo ordine morbi epidemici hanc conſtitutionem pervadebant, & ſe mutuo excipiebant, ibid. Febris continua hujus conſtitutionis aliarum omnium præcipua videtur, ibid. Cæteris etiam frequentior, ibid. Sympomata ejus magis peculiaria, ibid.

CAPUT IV.

Febris Continua hujus Conſtitutionis.

FErmentationis atque ebullitionis vocabula minus proprie in febrium negotio uſurpantur, p. 4. In quibus differt ſanguinis ebullitio a liquorum vinoſorum fermentatione, ibid. Febrilis ſanguinis commotio vel ad materiæ heterogeneæ ſecretionem dirigitur, vel ad immutandam ſanguinis diatheſin, p. 5. In utroque caſu id maxime indicatur, ut ſanguis intra modum naturæ propoſito congruentem continuatur, ibid. Quibus nocet venæ ſectio, ibid. Quibus eadem prodeſt, ibid. Quibus emeticum eſt propinandum, quibus ab eo abſtinendum, ibid. Id ſi prætermiſſum fuerit, ubi indicabatur, diarrhœa inſequitur, ibid. At non ſemper in febribus malignis, ibid. In quo conſiſtit hujus diarrhœæ periculum, ibid. Et ab exhibito emetico, non vero ab aſtringentibus ſtatim ſiſtitur, p. 5. 6. Emetica antimonialia periculoſa niſi copioſe diluantur, p. 6. Ubi indicatur utrunque, venæ ſectio vomitorium debet præcedere, ibid. Emeticum in morbi initio propinandum, vel quovis morbi tempore, modo vires ferant, ibid. Periculum a vomitione cohibita, emetico prius non propinato, ibid. Poſt emeticum hauſtus paregoricus hora ſomni exhibendus, ibid. Nonnunquam etiam diaſcordii doſis ſatis larga præſcribenda eſt, vomitoria ex infuſione croci metallorum nullis infra adoleſcentiam conſtitutis tuto exhibentur, ibid. Sanguinis æſtus in nonnullis venæ ſectione repetita, in aliis clyſtere alternis diebus injecto frænandus, ibid. Plura de uſu enematum, ibid. Cardiaca quibus conferunt, & quo morbi tempore exhibenda, p. 7. Materiæ febrilis concoctio nihil eſt aliud quam peccantis materiæ a ſana ſeparatio, ibid. Deſpumatio circa diem 14. peragitur, ibid. Refrigerantia poſt diem 14. exhibita morbum protrahunt, ibid. Cardiaca moderatiora in morbi principio, calidiora in progreſſu adhibenda, ibid. Formulæ cardiacorum, ibid. Si fermentatio recte procedat, nullis omnino remediis eſt opus, ibid. Circa diem 15. potio purgans ſumenda eſt, ne ſcilicet ſedimentum a fermentatione hic illic depoſitum in ſanguinem remigrans recidivam conciliet, p. 8. Quare purgatio non ita neceſſaria eſt poſt febres, alioſque etiam morbos vernales, atque poſt autumnales, ibid. Purgationis omiſſio poſt morbos autumnales, plurium morborum fons, ibid. Catharſis ad diem decimum ſeptimum quandoque eſt differenda, ibid. Diœta & regimen convaleſcentium, ibid. Vinum Maloganum annoſum vel aliud e generoſis ſenibus in morbi fine confert ad phlegma viſcoſum expectorandum, ibid. Errores medentium quandoque in morbi malignitatem, & ſcorbutum ſolent transferri, ibid. Non tamen negatur febres alias malignas eſſe, alias cum ſcorbuto complicari, ibid. Refrigerantia & enemata ſerius exhibita materiæ morbificæ deſpumationem, maxime in grandævis, retardant, ibid. Adoleſcentulorum juxta cubantium calor his præ cæteris omnibus prodeſt. Cujus ratio redditur, ibid. Symptomata quædam hujus febris propriam ſibi curam poſtulant, ibid. Phrenitis & vigiliæ quo pacto tractandæ, ibid. Narcotica vigente febre non proſunt, at in morbi declinatione præclaros effectus edunt, p. 9. Ejus rei ratio redditur. ibid. Ante diem duodecimum, vel etiam decimum quartum, non ſunt exhibenda, ibid. Æger, ſi id commode fieri poſſit, prius eſt purgandus, ibid. Vigiliæ poſt febrem quomodo conſopiendæ, ibid. Oleum Amygdal. dulcium in tuſſi reliquis anteferendum, parce, at frequenter ſumendum eſt, ibid. Narium hæmorrhagia huic febri ſymptomatica ut curanda ſit, ibid. Ea nonnunquam permittenda, utpote qua morbus critice aliquando ſolvitur, ibid. Poſt hæmorrhagiam immodicam quamlibet purgandus eſt æger, ne recidivam patiatur, ibid. Singultus, ſenibus maxime accidens poſt copioſas evacuationes, ſæpe mortis eſt prænuncius, ibid. diaſcordii doſis liberalior ſpecificis omnibus in eo ſedando præfertur, p. 10. Diarrhœa, ob vomitorii in principio exhibendi omiſſionem oborta, emetico ſiſtenda eſt. Si ea exhibito emetico nihilominus ſupervenerit, enema aſtringens injiciendum, ibid. Ad genuinam ſanguinis depurationem duplex ſecretio requiritur, & quæ per fæces fit, & quæ per flores, ibid. Hæc ſenſim & paulo pleniori διαπνοῇ potius quam ſudore manifeſto peragitur ut plurimum, ibid. Separatione hac per flores jam facta, minus periculoſa eſt diarrhœa, ibid. Paſſionis illiacæ cauſa duplex, obſtructio & irritatio, ibid. Quo pacto ea producitur, ibid. Argenti vivi & globulorum uſus in ileo parum conducunt, noxam ſæpe inferunt, ibid. Methodus qua ileus curandus eſt, ibid. Ventriculus prius eſt roborandus, quam ingeratur catharticum, alias emeticum evadet, ibid. Diœta & regimen hoc morbo laborantis, ibid. Et ab eo jam convaleſcentis, ibid.

CAPUT V.

Febres Intermittentes.

IN febrium intermittentium paroxiſmis tria tempora ſpectanda ſunt, exhorreſcentiæ, ebullitionis, deſpumationis, p. 11. Ratio harum omnium redditur, ibid. Qui in febris paroxyſmo pereunt exhorreſcentiæ tempore fato funguntur, ibid. Unde eſt, quod redeunt paroxyſmi, ibid. Paroxyſmorum deſcriptio, ibid. Paroxyſmorum reduplicatio vel a materiæ febrilis exceſſu atque activitate, vel a proſtratis ægri viribus producitur: in hoc caſu paroxyſmus adventitius primarium inſequitur, in illo eum antevertit, ibid. Utriuſque ratio indicatur, ibid. Febres intermittentes vernales ſunt, vel autumnales, ibid. Quæ quidem eſſentialiter diſtinguuntur, p. 12. Vernales omnes vel quotidianæ ſunt, vel tertianæ, ibid. Quare paucæ febres continuæ vere occurrant, niſi in conſtitutione epidemica, ibid. Intermittentes vernales rariſſime diuturnæ, ſemper vero ſalutares, ibid. Tertianæ vernales a phlebotomia & catharſi indebite ce-

te celebratis, protrahuntur, ibid. Ægrorum ab his convalescentium nonnulli in animam incidunt, ibid. Tertiana autumnalis epidemica haud semper vacat periculo, ibid. Quartanæ autumnales natu grandiores quandoque jugulant, ibid. Juniores non nisi appetente solstitio brumali, frequentius etiam æquinoctio verno, ab iis liberantur, ibid. Qui semel quartana laboravit, haud diu ab ea secunda vice mulctabitur, ibid. Intermittentes vernales suo arbitrio possint permitti, cum neminem jugulent, ibid. Curantur nunc emetico, ibid. Nunc diaphoreticis, nunc etiam enematibus, ibid. Phlebotomia manu liberaliori celebrata diuturnas eas reddit, ibid. Intermittentes autumnales haud ita facile submoventur, ibid. Earum paroxysmi plerunque una eademque diei hora variis ægris contingunt, pag. 13. Harum typus, præcipue epidemicarum primis invasionis diebus difficulter distinguitur, ibid. Quartanæ genuina autumni soboles, ibid. Quotidianam hac tempestate nullam observavi unquam, ibid. Intermittentes autumnales oriuntur a sanguine in decidentiæ statu constituto, & proinde impressioni morbificæ magis obnoxio, ibid. In febribus autumnalibus tam continuis quam intermittentibus, fermentatio, naturæ ductu, spacio horarum 336. aut circiter peragitur, ibid. Excipiuntur tamen istæ febres, quæ a levi aliqua offensa ex sex rerum non naturalium abusu ortum ducunt, ibid. Adolescentulorum item febres & eorum, qui sanguine spirituoso sunt præditi, ibid. Quæ ad fermentationem requirantur, ibid. Febres intermittentes æque ac continuæ iis sunt curandæ, quæ ad despumationis opus perficiendum adhibentur, ibid. Catharsis (nisi modo infra dicendo instituta) præsertim vero phlebotomia in intermittentibus autumnalibus ubique nocent, p. 14. Intermittentium tertianarum autumnalium curatio, ibid. Tertianæ duplicis curatio, ibid. Cortex Peruvianus inducias sæpius quartanæ impetrat, quam eam debellat, ibid. Magno cum ægri emolumento exhibentur qui paulum ab ejus usu respirat a morbo, ibid. Methodus exhibendi corticis, ibid. Idem & in tertianis qua vernis, qua autumnalibus cum fructu exhiberi potest, ibid. In infantibus, & florentibus ætate, sive tertiana, sive quartana laborantibus, tota res naturæ permittenda, ibid. In provectioribus fermentatio cardiacorum & corroborantis diætæ beneficio sustinenda, ibid. Aeris mutatio his necessaria est, jam perfecta sanguinis despumatione; ante hoc tempus minus convenit, p. 15. Saltem oportet ut medicamento cardiaco forti hoc temporis articulo utantur, ibid. Calidiora citius exhibita, vel morbum duplicant, vel in febrim continuam permutant, ibid. Sublato morbo æger sedulo purgandus est, ibid. At non nisi elapso mense uno, a quo non paroxysmi tantum, sed etiam ea alteratio, quæ diebus iis, in quos incidere debuerat paroxysmus, persentiscitur, prorsus evanuerint, ibid. Purgatio quoties repetenda, & quibus intervallis, ibid. Quorsum haustus paregoricus hora somni assumendus singulis vicibus, ibid. Symptomata febribus intermittentibus vernis pauca supervenient in declinatione, autumnalibus plura & graviora, ibid. Hydrops hic symptomaticus unde oritur, ibid. Juvenes raro obsidet, nisi catharticis per febris decursum sæpe iteratis, accersitus fuerit, ibid. Recens catharticis & aperientibus facile sanatur, ibid. Hydrops ex febre intermittenti natus non nisi post febris discessum catharticis expugnandus, at infusionibus rad. raphani rusticani, fol. absinthii, baccarum juniperi, Cinerum genistæ, & similibus testari potest, ibid. Infantum ventribus inflatis, tussi, & rachitidi quo pacto subveniendum, quoties a febribus autumnalibus ista nascuntur. ibid. Curatio non aggredienda priusquam febris penitus evanuerit, p. 16. Abdominis inflatio in pueris, & crurum tumor in adultis, febres has brevi solvendas prænunciant, ibid. Veræ rachitides rarius occurrunt, nisi iis annis quibus intermittentes autumnales prædominium habent, ibid. Tonsillarum dolor post febres sive continuas sive intermittentes, cum raucedine, oculis cavis, & facie Hippocratica mortem certo imminentem præmonstrant, ibid. Mania peculiaris intermittentes diuturniores excipiens, modo longe diverso ab aliis ejus speciebus, cardiacis sc. generosioribus sananda, ibid. Nec venæ sectionem, nec catharsin, nec enemata potest ferre, ibid. Mania communis alio modo tractands est, ibid. Ejusdem curatio, ibid. Febris continua atque intermittentes jam descriptæ, soli ferme erant morbi epidemici qui per annos 1661. 62. 63. 64. emicuere. Eadem ab anno 1664. ad hunc usque annum, quo hæc edimus, rarissimæ Londini comparuere, ibid. De variolis hujus constitutionis nonnulla, ibid.

SECTIO SECUNDA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica Annorum 1665. & 1666. Londini.

Febris continua epidemica novi generis una cum morbis aliis inflammatoriis grassari incipit, p. 17. Ejus signa diagnostica, ibid. Diarrhœa, quam in priore febre diximus assumpto emetico præcaveri potuisse, hic ab eodem provocabatur, ibid. Pestis sævissime debacchatur. Varia ejus tempora, ibid.

CAPUT II.

Febris Pestilentialis & Pestis.

Febrium nonnullarum, quæ pro malignis vulgo habentur, symptomata, non a morbi indole, sed a therapeja perperam administrata proficiscuntur, p. 17. Febris vere maligna cum peste specie convenit, nec ab ea nisi ob gradum remissiorem discriminatur, ibid. Variolæ & pestis ostendunt morbos epidemicos a diversa aeris massa crasi pendere, ibid. Qualis ea sit plane ignoratur, ibid. Pestis vix Britanniam nostram frequentius quam post annorum circiter 40. revolutionem devastat, ibid. Febres quæ anno uno vel altero post graviorem pestem grassantur pestilentes sunt, & similem medendi rationem sibi vindicant, ibid. Præter aeris διάθεσιν, requiruntur etiam μιάσματος a pestifero aliquo corpore vel immediate, vel mediate transmissi fomes ad pestem excitandam, ibid. Quæ ab aere jam infecto latius propagatur, ibid. Quoties epidemica est tempore inter ver ac æstatem ambigente exoritur, ibid. Alio aliquo tempore oppido raro, p. 18. Aeris dispositio quantumvis λοιμώδης, Pesti excitandæ per se impar videtur, ibid. Nec pestis epidemica erit nisi accedente idonea aeris diathesi, ibid. Modus invadendi describitur, ibid. Repentina exanimatio nisi in pestis admodum funestæ exordio vix contigit, ibid. Quibus tumores sine febre & gravi aliquo symptomate prorumpunt, ii nulla egent curatione, ibid. Morborum essentiæ perinde ac animalium stirpiumve nos latent, ibid. Non causarum, sed methodi experientia comprobatæ cognitione, affectuum plurimorum curatio absolvitur, ibid. Pestis est febris sui generis, a particularum sanguinis spirituosiorum inflammatione originem ducens, ibid. Febres pestilentes ab inflammatione sunt remissiores, ibid. Ignis sacer pestis imago quædam, ibid. Pestem ab inflammatione oriri pluribus argumentis conficitur, ibid. Alexipharmaca aliaque calidiora medicamenta per accidens tantum prosunt, sc. quatenus diaphoretica sunt, ibid. Vinum liberalius haustum & antidota fortiora complures verisimiliter in pestem præcipitarunt, p. 19. In curanda peste, aut naturæ succurremus ejusdem ductum sequendo, aut methodum tutiorem ab ejus methodo diversam substituendo, ibid. Alexiteria tam in hoc quam aliis morbis omnibus, evacuationem potius solicitando, quam virtute aliqua specifica prodesse videntur, ibid. Pestis per abscessum in emunctoriis, febris pestilens, per diaphoresin maxime ex naturæ lege solvi videtur, ibid. Diversa itaque his morbis medendi ratio adhibenda est, ibid. Sudores in peste excitati nonnunquam funesti, ibid. Bubonis eruptionem materiam alioversum distrahendo sæpe impediunt, ibid. In aliis morbis naturæ ductum sequi, in peste ei renunciare Medicus tenetur, ibid. Vel per sanguinis missionem, vel per sudores pestis expugnanda videtur, ibid. Phlebotomia larga manu ac repetitis vicibus celebrata, nullo tumore protuberante, nemini adhuc, quod scimus, unquam funesta, ibid. Parca, vel tumore jam conspicuo, instituta, quare semper damnosa, ibid. Venæ sectionem in peste convenire plures iique gravissimi scriptores jampridem senserunt, p. 20. Botalli testimonium luculentissimum, exemplis probantis innumeris, venæ sectionem in omni peste supra omnia remedia salutarem esse, ibid. Confirmatur idem historia admiranda & irrefragabili hic apud nostros, ibid. Pestilentis fermenti per διαφόρησιν dissipatio evacuationi per venæ sectionem quo nomine anteferenda, ibid. Quibus illa urgetur difficultatibus, ibid. Maculæ purpureæ pestilentiales a fibrarum sanguinearum dissolutione oriri videntur, non secus ac vibices a plaga fortiori inflicta, ibid. Diaphoresi justo præmaturius abrupta, bubones prodire jam incipiente vel remanent, vel nunquam ad legitimos abscessus perducuntur, ibidem. Idem in variolarum abscessulis etiam accidit eadem de causa, ibid. Quibus argumentis author inductus est ut aliam ab ea quam hactenus cum successu usurpaverat methodum, novæ huic febri adaptaret, ibidem. Febres continuæ circa veris finem & initium æstatis vel in intermittentes, vel in pleuritides aliosque generis inflammatorii morbos promptissime facessunt, pag. 21. Febris pestilentialis (dubitatur an non vera pestis illa fuerit) tam peste jam incipiente grassari, quam eadem parcius sæviente ab authore venæ sectionibus repetitis curata fuit, ibid. Sanguis hic aut sufficienti quantitate, aut non omnino detrahendus, ibid. Quam ob causam author ab hac methodo desistere coactus est, ibid. Ejus rei historia, ibid. Qualem deinde medendi rationem substituit, ibid. Venæ sectio, diaphoresi præmissa, eam & tutiorem reddit, & expeditiorem, ibid. Capitis obtectio ad sudores ciendos multum confert, ibid. Ubi primum materiæ morbificæ radii versus ambitum corporis se exporrigunt, alvi profluvium & vomitiones ab iisdem orta ultra sedantur, ibid. Historia id confirmatur, ibid. Diaphoresis ad naturalis diei spatium semper continuanda, p. 22. Ab abstersione sedulo cavendum, ibid. Nec indusium nisi post horas 24. a finitis sudoribus mutandum, ibid. Si sudores citius

abrum-

abrumpantur, recrudescit illico symptomatum sævitia, ibid. Objectioni Diemerbroechii respondetur, contra prolixiorem diaphoresin, ibid. Ostenditur ægros haud inde debiliores reddi, at vires e contra recipere, ibid. Æger in sudoris vigore jusculis ac sorbilibus confortativis refici potest, ibid. Catharticum postridie exhibendum, ibid. Mirus hujus methodi successus in febre pestilentiali, ibid. Tumore jam enato venam aperire Author non sustinuit, ibid. Qua lege tuto id tentari posse videtur, ibid. Authoris sinceritas, ibid. Quid per naturæ nomen intelligi is velit, ibid.

SECTIO TERTIA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica Annorum 1667. 1668. partim etiam Anni 1669. Londini.

VAriolæ in constitutione pestilentiali rarissimæ comparebant, pag. 22. Quo anni tempore invalescebant maxime, quo minuebantur, ibid. Novum febris genus cum variolis exoritur, invalescens quoties illæ minuerentur, quoties invalescerent, recedens, ibid. Cum variolis una etiam disparuit, ibid. Diarrhœa se his comitem adjungit, ibid. Morbus hic nihil aliud esse videbatur quam febris quæ tum regnabat, introversa, ibid. Hæ variolæ genuinæ præ cæteris, ac regulares; a quibus ut in suo genere perfectissimis, tum vera morbi historia, tum medendi methodus est desumenda, p. 23. Non tantum febris quædam propria, sed & peculiare variolarum genus cuilibet constitutioni peculiari competit, ibid.

CAPUT II.

Variolæ Regulares.

QUo anni tempore ingrediuntur variolæ regulares, quo etiam irregulares, ibid. Variolæ vel distinctæ sunt, vel confluentes, ibid. Discretarum symptomata ubi primum invadunt, ibid. Eruptio quo tempore accidit & quo se habet modo, ibid. Discretarum historia, ibid. Confluentium historia, ibid. Et morbi magnitudo unde æstimanda, pag. 24. Salivatio in adultis, in infantibus diarrhœa, confluentes fere semper comitatur, ibid. Febris in insultu primo usque ad eruptionem, dein circa tempus maturitionis pustularum præcipue dominatur, ibid. Sub vesperam exacerbatur morbus, ibid. Variolis discretis laborantes octavo, confluentibus vero, undecimo die maxime intereunt, ibid. Illorum catastrophe describitur, p. 25. Regimen calidius quibus minus officiat, ibid. Horum item, ibid. Alia symptomata utrique generi variolarum communia recensentur. Phrenitis sc. affectus comatosus, maculæ purpureæ, ibid. Mictus sanguineus, sanguinis sputum, a qua causa hic nascantur, & ibid. Urinæ suppressio totalis quibus maxime contigit, & quo morbi tempore, ibid. Symptomata a frigore suscepto oriunda pauca sunt & raro occurrunt, ibid. Inflammatio videtur hic morbus tum reliquorum etiam humorum, ibid. Duo habet tempora, separationis & expulsionis, ibid. Indicationes curativæ duæ 1. Ut æquabilis tenor ebullitionis conservetur. 2. Ut abscessuli sustineantur debito modo, ibid. Cavendum ne nimium assurgat ebullitio, & quamobrem, ibid. Quo diutius natura separationem molitur, eo certius & universalius absolvit, ibid. Regiminis justo calidioris noxæ, p. 26. Nondum constat vel unum ex eo periisse, quod variolæ primo non eruperint, ibid. Ebullitio venæ sectione, clysteribus, emeticis, catarticis e contrario non est minuenda, ibid. A venæ sectionis atque aliarum evacuationum usu promovetur sæpissime eruptio, nunquam impeditur, ibid. Argumenta contra remedia evacuantia, ibid. Regimen calidius non tantum secretionis, sed quovis morbi tempore vitandum; & qua de causa, ibid. Cavendum pariter a frigore: a quo etiam pustularum eruptio impeditur, ibid. Gradus caloris earum expulsioni promovendæ accommodatissimus naturalis omnino est, ibid. Cardiacorum usus quando indicatur, ibid. Repetitis ebullitionibus in sanguine excitatis ægrorum mors potiori jure tribuenda est, quam venæ sectioni, ibid. Curatio. ibid. Variolæ ante diem quartum, qui eruptioni proprius est, haud temere in cutem propellendæ, ibid. Nimia hac diligentia ex distinctis confluentes possunt fieri, ibid. Non opus est, ut æger ante diem quartum lecto addicatur, p. 27. Sanguinis mictus, e maculæ purpureæ ætate florentibus ideo nonnunquam superveniunt, quod lectulo præpopere nimis affigantur, ibid. Cardiacum blandius die quarto exhiberi potest, si eruptio parum pro votis succedat. Laudanum liquidum & diascordium reliquis præferuntur, ibid. Nec vel urgente diarrhœa est illud propinandum, ibid. In quo casu sanguis mittendus est, ibid. In genere discreto atque æstivo tempore, æger singulis diebus per horas aliquot e lecto potest surgere, ibid. Ejus commoda, ibid. In lecto quoties jugiter cubandum est, non sunt adjicienda stragula præter ea quibus sanus consueverat, ibid. Sudores non sine ingenti periculo promoventur, ibid. Vinum Canarinum, vel aliud cardiacum in fine morbi exhibendum, ne halitus putridi in sanguinis massam postliminio revertantur, ibid. Diæta etiam calidior eandem ob causam, ibid. Discretum genus ex sua natura omni vacat periculo, ibid. Phlebotomia regimen calidius minus periculosum reddit, ibid. Unde est quod tenuioribus æquior sit hic morbus, quam divitibus, ibid. Variolæ confluentes haud minus a discretis discrepant, quam ab illis ipsa pestis, ibid. Æger hic in lecto assidue continendus, at modice tectus, nec uni ejus parti affixus. At persæpe versandus, ut evitentur sudores, p. 28. Ptyalismus, qui evacuationi per pustulas pleniori hic substituitur, in vigore conservandus, ibid. Cum eruptione incipit & die undecimo minuitur, ibid. Tumor faciei dicto die evanescit; cum quo si salivatio una dispareat, in lubrico sunt res ægri, ibid. Salivatio quo pacto promoveri possit, ibid. Narcotica ad sustentandum ptyalismum præ cæteris quibusque faciunt, ibid. Quare non nisi adultis ea sunt indulgenda, ibid. Paregorica quæ afferunt adultis commoda, ibid. Post plenam eruptionem ad morbi usque finem tuto & utiliter sumuntur. ibid. Qua hora potissimum exhibenda sunt, ibid. In variolis confluentibus haud minus certo infantes diarrhœa comitatur, quam adultos ptyalismus, ibid. Diarrhœa in hac variolarum specie salutaris, in distincta non item. Mulierculartum eandem sistentium opera multa infantium millia perire, ibid. Facies ultimis morbi diebus oleo amygdalarum dulcium inungenda, ibid. Sub hoc regimine a cicatricibus non valde metuendum, ibid. Olea & linimenta officiunt hic magis quam prosunt, ibid. Curatio symptomatum, ibid. Ad promovendum faciei intumescentiam paregoricum debet propinari, ibid. Nonnunquam die octavo, Sanguis e brachio copiose extrahendus, ibid. Auræ etiam liberiori exponendus, ibid. Non quod pustulæ recedant, perit æger, sed quod facies non turgescat, ibid. In quo variolarum genere, & quo in casu phrenesis venæ sectionem indicat, p. 29. Phreneticorum exempla suadent ut aere liberiori isti refocillentur, ibid. Historia miranda cujusdam pro mortuo expositi, & eo pacto convalescentis, ibid. In variolis confluentibus, si æger die undecimo a saliva jam viscidiore pene suffocetur, gargarismate, vel etiam emetico fortiori sublevandus est, ibid. Coma etiam sanguinis contemperatione ac ventilatione curatur, ibid. Ut & maculæ purpureæ, ibid. Mictus sanguineus, & sanguinis e pulmonibus eruptio ubique mortem prænunciant, ibid. Urinæ suppressioni quo pacto occurri potest, ibid. Pustularum depressio, & diarrhœa in variolis discretis medicamenta cardiaca postulant, ibid. Unde natus videtur tumor de crebra pustularum retrocessione, ibid. Post morbum atrociorem sanguis quare e brachio extrahendus, ibid. Æger ad tres vel quatuor vices purgandus est, ibid. Crurum tumor sponte non facessens, quo modo tolli debet, ibid.

CAPUT III.

Febris Continua hujus Constitutionis.

DEscribitur hæc febris, p. 30. Ejusdem cum variolis prosapiæ omnino fuit, ibid. Methodo tamen eadem qua illa curari non debuit, ibid. Natura hic evacuationem per ptyalismum designasse videtur, ibid. Unde oritur diarrhœa tam in hoc morbo, quam aliis inflammatoriis, ibid. In febre constitutionis intermittentibus epidemicæ, materia erat crassior, non nisi prævia digestione a sanguine separanda, ibid. In hac non item, ibid. Ejus curatio, ibid. In hac febre, aliisque morbis inflammatoriis, phlebotomia & refrigerantia parum prodesse solent, si æger in lecto indesinenter se contineat, ibid. & p. 31. Æger in hoc morbo a sudoribus non levabatur, sed inde pejus habuit, ibid. Quibus rationibus ductus authorum plerorumque Theoriæ hic adversatur, ibid. Febris hæc a nudo potius calore, quam ab humore aliquo e sanguine expellendo, pendere videtur, ibid. *Cocta, non cruda sunt medicanda*, tam sudores respicit, quam dejectiones, ibid. Venæ sectio & sanguinis contemperatio diarrhœam huic morbo familiarem præ cæteris sistebant, ibid. Regimen calidum & periculosius erat, & pluribus gravabtur symptomatibus, ibid. Febris hæc per salivationem non raro solvebatur, ibid. Qua oborta, nulla convenit evacuatio, ibid. Refrigerantia salivationem promovent, quam reprimunt cardiaca calefacientia, ibid. Diarrhœa epidemica sine febre, ejusdem cum hac febre essentiæ videbatur, eadem plane habens symptomata, & parem medendi methodum postulat, ibid.

SECTIO QUARTA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica partis Anni 1669. atque integrorum 1670. 1671. 1672. Londini.

QUi morbi ineunte Augusto 1669. sunt ingressi, p. 31. Cholera morbus mense Augusto fere finiebatur, ibid. Quare tormina sine dejectionibus dysenterias duratione non

non æquabant, p. 32. Febris dyſenterica, dyſenteria ſe ad tempus ſubducente, magis graſſabatur, ibid. Morbilli variolis anomalis conſtitutionis dyſentericæ viam ſternebant, ibid. Quo ordine varii morbi ſe oſtendebant per annum 1670. ibid. Quo item, anno 71. ibid. Quo item, anno 72. ibid. Menſis Julius certiſſima autumnalium epocha, uti vernarum Februarius, 106. morborum circulus per omnem hanc conſtitutionem, ibid. Uti morbi epidemici in ſubjectis particularibus, ita etiam conſtitutiones generales ſuas habent periodos, ibid.

CAPUT II.

Cholera Morbus.

CHoleræ morbi deſcriptio, ibid. Cholera ſicca, p. 33. Curatio choleræ morbi nec catharticis nec aſtringentibus eſt tentanda, & quamobrem, ibid. Quo pacto perficitur, ibid. Ægro in extremis fere verſante ad laudanum recte confugiendum eſt, ibid. Cholera morbus qui quovis alio anni tempore invadit, ab hoc legitimo toto cœlo diſtat, ibid.

CAPUT III.

Dyſenteria.

TOrmina ſine dejectionibus nec ſua natura nec curationis methodo multum a dyſenteriis diſſidebant, ibid. Dyſenteria autumni initio ſolet invadere, appropinquanti hyemi cedens pro tempore, ibid. Dyſenteriæ deſcriptio, ibid. Cardiacorum & regiminis calidioris in hoc morbo incommoda, ibid. Inteſtina quandoque gangræna afficiuntur, p. 34. Aphthæ mortem imminentem ut plurimum denunciant, ibid. Hic morbus licet adultis, maxime grandævis, ſæpe exitialis, infantibus perbenignus eſt, ibid. Epidemici ubi primum oriuntur principio magis ſpirituoſo videntur inhæreſcere, & ad occaſum vergentes magis craſſi indies atque humorales redduntur, ib. Id contigit ob refractas particularum inimicarum vires, a quibus pendet conſtitutio epidemica, ibid. Probatur exemplo peſtis & dyſenteriarum, ibid. Curatio, ibid. Dyſenteria hæc febris videtur in inteſtina introverſa, ibid. Humores acres vena ſecta revellendi & per cathartica educendi. Sanguis contemperandus, ibid. Paregoricum quare temperatius hic exhibendum quam poſt purgationes ſolet, ibid. Aqua cardiaca temperatior poſt venæ ſectionem & catharſim ſemel celebratam concedenda maxime grandævioribus, p. 35. Hi etiam lectulo magis addicendi, ibid. In morbo contumaciori paregoricum ſingulis diebus mane & ſero ad ſeptimanas aliquot tuto poteſt, & debet exhiberi, ibid. Curatio alvi fluxus ad diarrhœam tantum aſſurgentis, ibid. Infantes quo pacto in hoc morbo tractandi, ibid. Laudani liquidi ſimplicior præparatio, ibid. Narcoticorum vis non tam ab artificioſa præparatione, quam ipſius opii excellentia nativa videtur pendere, ibid. Opium eſt remedium cardiacum præſtantiſſimum, ſi non unicum, hactenus cognitum, ibid. Dyſenteriæ, incipiente illa conſtitutione, ad modum fere choleræ morbi optime curabantur, non item ſequentibus annis, ibid. Dyſenteria eodem modo in Africa per ea tempora ſanabatur, ibid. Exempla aliquot adducuntur, ibid. Teneſmus ſub finem hujus morbi non eſt ab ulcere recti, ſed a materia mucoſa qua inteſtina duplicantur, p. 36. Topicum qualecunque hic nocet, ibid. Sola diæta analeptica prodeſt, ibid. Dyſenteriæ inveteratæ venæ ſectione repetita curatæ exemplum, ibid. Dyſenteria, cum non ſit epidemica, laudani ſolius uſu eſt curanda, ibid.

CAPUT IV.

Febris Continua hujus Conſtitutionis.

FEbris dyſenterica deſcribitur. ibid. Aphthæ unde tam in hac febre, quam in dyſenteriis pervicacioribus, ibid. Aeris qualitates manifeſtæ non ſunt cauſæ epidemicorum productivæ; eos tamen vel excludunt, vel admittunt pro tempore, ibid. Febris ſtationaria quæ ad epidemicum prædominantem attinet, Julio potiſſimum ſævit: Autumno vero appropinquante, magno epidemico cedit, ibid. Nominatæ febres ſymptomata varia a ſua natura aliena, a manifeſtis qualitatibus mutuantur, ibid. Unde tot febres novæ vulgo audiunt, ibid. Febris ſpeciem optime dignoſcet, qui ad alios morbos eodem anno ingruentes diligentius attenderit; & ad ſymptomata modum evacuationis ſpectantia, p. 37. Ad methodum inſuper, vel medicamentum, a quibus febris facillime vincitur, ibid. Febrium ſtationariarum ſymptomata vel intenſiora ſunt, vel remiſſiora, prout intenduntur vel remittuntur ſymptomata epidemicorum ad quos pertinent, ibid. Febris hæc eadem methodo qua dyſenteriæ curabatur, ibid. Niſi quod paregorica purgationibus interjecta obeſſent, ibid. Tardius convaleſcentibus laudanum in parva doſi, biduo triduove a poſtrema catharſi elapſo rite concedebatur, ibid. Auræ liberior uſus viribus renovandis in primis conferebat febre fugata ibid. Unde anſa ad hanc praxin inſtituendum data eſt, ibid. Ad comprobandam medendi methodum in acutis requiritur ut morbus quaſi ſuopte cedat, ibid. Adoleſcentes ſtupore ad carum accedente perculſi, maxime qui in ſudoribus extorquendis operam collocarant, nulla arte ſublevari poterant, ibid.

CAPUT V.

Morbilli.

MOrbilli quo anni tempore regnant, p. 37. Eorum deſcriptio, ibid. Et hiſtoria, ibid. Regimen juſto calidius quæ hic afferat incommoda, p. 38. Et quo pacto iiſdem poſſit ſubveniri, ibid. Morbillorum curatio, ibid. Morbillis & natura & medendi ratione cum variolis convenit, ibid. Infantes febre, dyſpnœa aliiſque accidentibus poſt morbillorum diſceſſum laborantes, venæ ſectione ſola liberantur, ibid. Phlebotomia haud minus tuta infantibus quam adultis, ibid. Convulſionibus puerorum dentientium præ ſpecificis quibuſcunque opem fert, ibid. Infantum item pertuſſi, vel tuſſi convulſivæ, ibid.

CAPUT VI.

Variolæ Anomalæ hujus Conſtitutionis.

VAriolæ anomalæ diſtinctæ quibus diſcriminabantur a genere diſtincto regulari, p. 38. & 39. Ad confluentium naturam illæ propius accedebant, inflammationis majoris participes, p. 39. Confluentes anomalæ quibus diſcrepabant a confluentibus regularibus, ibid. Curatio variolarum utriuſque generis, ibid. Inflammatio in his quam in regularibus intenſior, regimen temperamentum magis ad huc efflagitabat, ibid. Fluxus menſium, tempore non conſueto, liberalem liquorem refrigerantium uſum ſuadet; & quare: ibid. Remedia cardiaca & regimen calidius hic adhibita plurimas mulieres peſſundederunt, p. 40. Hiſtoria cujuſdam fluxu menſium una cum variolis laborantis inſignior, ibid. In genere diſcreto ſatis erat ut æger pro ſitis modo cereviſiam tenuem potaret, ibid.

CAPUT VII.

Colica Bilioſa.

QUO nomine hic venit tractanda, ibid. Vel dyſenteriam diuturniorem excipiebat, vel a febre ordiebatur, ibid. Ejus morbi deſcriptio, ibid. In iliacam paſſionem facile tranſit, ibid. Cauſa morbi eſt acris aliquis ſive humor ſive halitus e ſanguine in inteſtina excuſſus, ibid. Curatio venæ ſectione & cathartico leniente perficitur, ibid. Si a fructibus horariis aut cibo δυσπέπτῳ oritur morbus, ventriculus eſt eluendus & anodynum exhibendum antequam ſecetur vena, ibid. Quando intendendæ catharticorum vires, & quam ob cauſam, ibid. In magna ventriculi debilitate & vomituritione narcoticum cathartico præmittendum, p. 41. Anodynum mane & ſero exhibendum quotidie, & ſpatio inter purgationes medio, & poſt ſingulas purgationes, ibid. Tutiſſime repetuntur narcotica urgente hujuſmodi dolore, non item ubi ille deſierit, ibid. Enemata carminantia diuturniorem morbum reddunt, ibid. Cum evacuationes copioſiores non diu ante colicæ adventum fuerint inſtitutæ, a paregoricis omnino incipiendum eſt, ibid. Ejus rei exemplum proponitur, ibid. Equitatio, cæteris non proficientibus, curationem nonnunquam abſolvit. Cautiones circa eam, ibid. Exemplum memorabile, ibid. Unde eſt quod equitatio tantum præſtet in morbis chronicis quam plurimis, ibid. Qualis diæta hic conveniat, ibid. In morbo diuturniore, & magna debilitate aquæ epidemicæ, mirabilis, aut alterius ſimilis uſus debet concedi; & quare, ibid. Diæta tenuis quare aliquandiu poſt depulſum morbum eſt obſervanda, ibid. Colica hyſterica bilioſæ ſimillima, p. 42. Quibus potiſſimum fœminis contingit, ibid. Ejus deſcriptio, ibid. Leviſſima animi commotio dolorem revocat, ibid. Exercitium item præmature nimis ſuſceptum, ibid. Vapores, ſic vulgo dicti, ſymptomata pariunt parti quam obſederint accommoda, pleroſque morbos affabre ſimulantes, ibid. Colica hyſterica bilioſam nonnunquam mentitur. ibid. Quandoque etiam vel renum, vel etiam veſicæ calculum. Enematibus, aliiſque lithotripticis exaſperatur, ibid. Sedatur anodyno, ibid. Nulla corporis pars, ſive interna, ſive externa ab ejus inſultu eximitur, ibid. Nec venæ ſectio, nec catharſis hic celebranda. Nocent & enemata, ibid. Hic morbus a ſpirituum ἀταξίᾳ potius quam vitio humorum videtur naſci, ibid. Emetica etiam fruſtra propinantur, ibid. In fœminis tamen temperamenti magis ſanguinei & viraginibus, nonnunquam vel phlebotomia, vel catharſi, vel utraque anodyno via aperienda eſt. Hæc methodus doloris ſymptomata tantum reſpicit, non cauſam morbi, ibid. Hic morbus in ictero ſolet deſinere, ibid. In cujus curatione nulla purgantia niſi rhabarbarum & ſimilia ſunt uſurpanda, ibid. Hujus icteri curatio, ibid. Curatio icteri communis, ibid.

SECTIO QUINTA.

CAPUT I.

Conftitutio Epidemica Anni 1673. atque integrorum 1674. 1675.

EXolefcente conftitutione dyfenterica, nova fuboritur circa initium Julii 1673. Syllabus morborum fe per hoc triennium excipientium, quo ordine invalefcebant, recedebantque, p. 43. Dyfenteria & diarrhœa pro hujus febris fymptomatibus potius quam morbis effentialibus erant habendæ, ibid. Poft fubitam tempeftatis mutationem catarrhi & tuffes fe huic febri adjungunt, unde nafcuntur fymptomata peripneumonica & pleuritica, febre eadem manente, ibid. Conftitutio hæc perquam eft anomala, ut & ejus morbi, ibid.

CAPUT II.

Febris Continua hujus Conftitutionis.

NAfcente morbo majora erant inflammationis figna, quam eo jam provectiore, ibid. Symptomata huic febri peculiaria recenfentur, ibid. Affectus quidam comatofus hanc febrim comitabatur, nonnunquam in aphonia definens, ibid. Qui eo paffu difceffit quo vires æger refumpfit, ibid. Remedia calidiora & diaphoretica fymptoma hoc accerfebant, p. 44. Ubi primum erupit hæc febris, nullum habuit epidemicum fibi σύγχρονον, unde ejus fpecies difficilius inveftigabatur, ibid. Phlebotomia in hac febre haud plus femel celebranda erat; repetitis enematibus ac medicamentis refrigerantibus curatio abfolvebatur, ibid. Epifpatica pofteriori cervici applicata hic magis ex ufu quam in aliis febribus, ibid. Curatio, ibid. Enemata quoufque repetenda, ibid. Quare e lecto furgendum erat quotidie, ibid. Cavendum tamen ne diutius quam par eft æger a lecto abfuerit, ibid. In morbi declinatione tutius æger in lecto jugiter decumbit, quam vel initio, vel in ftatu; & quare, ibid. Diaphorefis non omni febri debetur, ibid. Sudores a prævia digeftione fluentes profunt, nocent alii, p. 45. Intermittentium paroxyfmi, & febris ejus conftitutioni παρακμῇ fudorem criticum poftulant, ibid. Febris item peftilentialis vel primis morbi diebus, ibid. In hac febris fpecie, quæ fine fudoribus potuit fugari non fine difcrimine ii follicitabantur, ibid. Stupor comatofus a nimia curatricum diligentia fudores importune provocantium, ut plurimum invitabatur, ibid. Quo pacto fymptoma hoc vincebatur, ibid. In morborum curatione nocet quandoque feftinatio, ibid. Etiam incongrua ciborum genera convalefcentibus nonnunquam indulgenda, ibid Spiritus vitrioli ad phrenefin debellandam egregie contulit, ibid. Dyfenteria fymptomatica quo pacto tollebatur, p. 46. Diarrhœa a narcotico, ubi opus erat, fiftebatur, ibid. Narcoticorum ufus hoc folo in cafu hic erat probandus, ibid. Convalefcentium fudores nocturni unde orti, & quo modo tollendi, ibid.

CAPUT III.

Morbilli.

MOrbilli anomali hujus conftitutionis quibus maxime differebant a regularibus jam defcriptis, ibid. &c. Febris morbillofa nunc venæ fectionem tulit, nunc enemata: Methodo morbillis dicatæ conceffit, ibid.

CAPUT IV.

Variolæ Anomalæ hujus Conftitutionis.

VAriolæ hujus conftitutionis nigras anni 1670. fatis referebant, p. 46. Putredinis majoris erant foboles, naturæque magis craffæ ac inconcoctilis, ibid. Quanto mitior morbi fpecies, tanto citius puftulæ ad maturitatem morbus ad finem perducitur, ibid. Per tres hafce conftitutiones, pofterior variolarum fpecies priorem femper exuperavit, tum quoad majorem putredinem, tum quoad morbi materiam minus coctilem, p. 47. Species nova hæc videtur e priore jam inveterafcente fuborta, ibid. Morbi epidemici ab aere effluviis a minerali aliqua fermentatione repleto, oriri videntur, ibid. Eoufque propagantur, donec expiraverit fubterranea illa halituum minera, ibid. Curatio, ib. Indicationes plane contrarias fuggerit hic morbus, ibid. Quæ in variolis aliis confluentibus feliciter ceffit methodus, hic non profecit, ib. Spiritus vitrioli omnem numerum abfolvit, ibid. Quo tempore & modo exhibendus, ibid. Quæ ab eo liberalius fumpto commoda, ibid. Nihil ab eo incommodi, licet falivationem fere fiftat, cujus vicem fubeunt dejectiones aliquot, ibid. Nullum variolarum veftigium vel apud Hippocratem vel Galenum, unde excufatior methodus nova, cum modernorum tantum curationibus adverfetur, p. 48. In curatione febrium variolofarum eadem pariter de caufa innovandum fuit, ibid. Videntur morbi certas habere periodos pro occultis alterationibus quæ terræ vifceribus accidunt, pro varia fcilicet ejufdem ætate ac duratione, ibid. Unde novæ morborum fpecies exoriuntur, prioribus etiam extinctis, ibid.

CAPUT V.

Tuffes Epidemicæ cum Pleuritide & Peripneumonia fupervenientibus.

EX improvifa fymptomatum mutatione febris, quæ eadem manebat, pro pleuritide effentiali, aut effentiali peripneumonia ab incautioribus eft habita, p. 48. Medendi methodus eadem quæ febri hujus conftitutionis quadrabat; ab illa vero quæ pleuritidi veræ conveniebat, longe diverfa, ibid. Non eo anni tempore invadebat febris hæc, quo folet pleuritis, ibid. Curatio, p. 49. Tuffis ex qua προφάσει nafcitur, ut & febris eam comitans, ibid. Nova hæc febris in febris ftationariæ tum regnantis nomen & familiam ftatim tranfit, ibid. Tuffis fine febre, abftinentia a carnibus, moderato exercitio, & ptifana pectorali refrigerante curabatur, ibid. Nec narcotica, nec liquores fpirituofi, nec diaphoretica hic tuto ufurpabantur ad fedandam tuffim, ibid. Et quare enemata (tam in hac quam aliis febribus) fractis jam morbi viribus non funt repetenda; maxime in fœminis hyftericis, virifque hypochondriacis, ibid. Pleuritis vera fola repetita venæ fectione curatur. In hac febre femel, vel ut plurimum bis, venam fecaffe fatis erat, ibid. De pleurefi maligna dicta, quæ venæ fectionem non fert, ibid. In pleurefi fymptomatica non multo plus fanguinis fymptomatis ratione educendum eft, quam febris nomine, a qua pendet, educi debuerat, ibid. In febrium curatione anni conftitutio, quatenus huic alterive epidemico producendo favet, ob oculos femper eft habenda, ibid. Curatio tuffis fine febre, ibid. Malignitas in particulis calidiffimis ac fpirituofiffimis, humorum in humano corpore contentorum naturæ adverfantibus, confiftere videtur, p. 50 Particulæ dictæ affimilando agunt, ibid. Hæ in pefte fudoribus eliminari poffunt: Non vero in iis febribus, in quibus particulæ affimilantes non ita funt fubtiles, ibid. Ufu calefacientium actuatæ, magis affimilant particulæ calidæ, & humores extenuati minus refiftunt, ibid. Docet experientia purpureas febrium maculas, & variolarum puftulas nigras a calefacientibus augeri. A regimine vero moderatiori minui folet, ibid. Particulæ νοσηραὶ in pefte ita quandoque fubtiles funt, ut ne fanguinem quidem in ebullitionem attollant, unde æger fine febre perit, ibid. In malignis aliis epidemicis ita parca febris figna confpiciuntur, nonnunquam ob confufionem in fanguine & humoribus, nonnunquam etiam ob metaftafin mineræ maligna in genus nervofum, vel alias corporis partes, ibid. Nulla alia methodus medendi malignitati qualicunque, præter eam quæ epidemico cui inhæret, debetur, ibid.

CAPUT VI.

Anacephalæofis.

QUinque conftitutionum genera; quinque nimirum aeris diathefes, quæ totidem febrium epidemicarum fpecies peculiares producebant, hoc tractatu defcribuntur, p. 50. & 51. Harum prima, depuratoria quæ dici poteft, præcipua naturæ febris videtur, p. 51. Huic adaptantur axiomata quæ tradiderunt Hippocrates aliique Medici antiqui: fequentibus febrium fpeciebus vix accommodanda, facile tranfibant, in aliis vero rariffime, ibid. Febris continuæ fpecies poteft dignofci, primo ab aliis epidemicis eo locorum tum graffantibus, ibid. Secundo a propriis cujuslibet febris fymptomatibus, ibid. Ægri five fudatio, five ficcitas in hoc vel illo morbi tempore, febris fpeciem præ cæteris demonftrat, ibid. Cognitio fpeciei novæ febris vertente primum anni conftitutione, a perdiligenti atque accuratiffima circumftantiarum omnium obfervatione pendet, ibid. Indicatio a juvantibus & lædentibus fumenda ad curationem faltem relinquitur, ibid. Ubi nondum conftat, quid fit agendum, nihil agendo & Medico & ægro optime confulitur, p. 52.

SECTIO SEXTA.

CAPUT I.

Febres Intercurrentes.

FEbres ftationariæ quæ a particulari anni conftitutione pendent, & fingulæ fuo ordine graffantur. Intercurrentes quæ cum ftationariarum quibuslibet, ut etiam & fecum invicem eodem anno differenter commifcentur, p. 52. Intercurrentes funt febris fcarlatina, pleuritis, peripneumonia notha, rheumatifmus, febris eryfipelatofa, angina. In his, febris morbus primarius videtur, & reliqui affectus tantum ejus fymptomata, κρίσεως modum, vel partem in qua illa fit, fpectantia, ibid. Intercurrentes nonnunquam, licet non ita frequenter ac ftationariæ, epidemice graffantur, ibid. Duo hæc febrium genera quoad

caufas

causas externas sæpenumero conveniunt, ibid. Plures præmatura vestium adjectione, & subita refrigeratione post exercitium, quam peste, gladio & fame simul omnibus, pereunt, ibid. Vestes quibus quis assueverit non nisi mense uno ante solstitium æstivum sunt deponendæ, ibid. Quoties hi morbi essentiales non sunt, sed febrium stationariarum symptomata, ista methodo tolli debent qua febris illa curatur, ibid. In genere ad anni febrim serio attendendum est, ibid. Qualia sunt symptomata quæ invasionem febris stationariæ comitantur, talia omnino erunt symptomata quæ insultum sive anginæ sequuntur, quoties ejusmodi febris accidentia sunt tantum; quo ab essentialibus distinguuntur, ibid. Anni tempus quo intercurrentes plerique infestare solent, essentiales ii fuerint, an symptomatici, subinnuit, p. 53. In febrium curatione maximi momenti est scire qua porta sit excludenda materia febrilis, ibid.

CAPUT II.

Febris Scarlatina.

EXeunte æstate ut plurimum invadit præ cæteris, p. 53. Descriptio morbi, ibid. Curatio, ibid. Nec venæ sectione, nec enematibus, nec cardiacis est opus. A carnibus tantum & spirituosis liquoribus æger abstineat, nec foras prodeat, nec lecto perpetuo affigatur, ibid. Quid agendum, si convulsiones vel coma supervenerint, ibid.

CAPUT III.

Pleuritis.

QUare rempore inter ver & æstatem medio potissimum invadat, p. 53. Temperamento sanguineo præditos rusticosque frequentissime aggreditur, ibid. Morbi historia, ibid. Febribus quandoque supervenit, sæpissime ex intempestivo ac præpostero calidorum medicamentorum usu, ib. De pleuriticorum sanguine quædam notatu digna, p. 54. Curatio pleuritidis, ibid. In adultis raro minori quam 40. circiter unciarum sanguinis impensa sanatur, ibid. Diarrhœa repetita venæ sectione sistitur, ibid. Æger e lecto quotidie eximendus ad horas aliquot, ibid. Hic morbus expectorationi eliminandus non sine ingenti periculo committitur, p. 55. Curatio puncturæ tendinis, ibid.

CAPUT IV.

Peripneumonia Notha.

SUb hyemis exitum emergit: Paulo habitiores & crassos, virilem ætatem assecutos, vel prætergressos, liquoribus spirituosis addictos præcipue aggreditur, ibid. Morbi descriptio, p. 55. In habitioribus nulla fere febris indicia, vel ob interceptam circulationem, vel pituitæ, qua sanguis gravatur, copiam, ibid. Curatio venæ sectione, remediis pectoralibus, diæta refrigerante perficitur, ibid. In crassioribus maxime ætatis florem prætergressis cum minus feliciter cedat venæ sectio, repetita, catharsis crebrior est substituenda, ibid. Sanguis e brachio ægri in lecto jacentis extrahendus, ibid. Vera peripneumonia a pleuritide in eo tantum differt quod pulmones universalius afficiat, ibid. Notha hæc peripneumonia ab asthmate sicco distinguitur febre, quam illa semper habet comitem, ibid. Quam egregia præstat spiritus vini in ambustorum curatione, p. 55. & 56.

CAPUT V.

Rheumatismus.

ANnis florentes maxime, atque autumno præcipue invadit: a repentino frigore post calefactionem admisso plerunque oritur, p. 56. Morbi historia, ibid. Febris sæpe recrudecit ob materiam morbificam ab intempestivo externorum usu repercussam, ibid. Arthritis sæpe audit hic morbus, quoties a febre sejungitur: non est tamen, ibid. Eo desinente æger nonnunquam membrorum motu ad mortem usque privatur, ibid. Lumbago rheumatica, alia hujus morbi species, describitur, ibid. Morbi curatio, ibid. Utraque morbi species ab inflammatione orta, venæ sectione & refrigerantibus tollenda est, ibid. Ab anodynis abstinendum, quorum usu morbus figitur, ibid. Quo tempore purgandus æger, ibid. Dolores a rheumatismo imperite tractato reliqui pro scorbuticis sæpe habentur, p. 57. Scorbutus non ita frequens apud nos morbus est, atque a vulgo putatur, ibid. Multi ex iis affectibus qui scorbutici audiunt, vel effecta sunt morborum fientium, vel nondum perfecte devictorum reliquiæ, ibid. Probatur illud exemplo arthritidis, podagræ, atque hydropis, ibid. Methodus medendi non adulterinis illis symptomatibus, sed ipsi morbo, seu perfecte formato est accommodanda, ibid. In rheumatismo inveterato longius spatium inter venæ sectiones repetitas est interponendum, ibid. Fontanella in crure, & spiritus quivis volatilis hic prosunt, ibid. Rheumatismi scorbutici curatio, ibid.

CAPUT VI.

Febris Erysipelatosa.

DEscribitur morbi species notissima, ibid. Describitur species alia rarius occurrens, ibid. Curatio materiam peccantem evacuantibus, partibus jam impactam discutientibus, & sanguinem contemperantibus, absolvenda, ibid. Topicis etiam post catharsin applicandis, p. 58. Quæ diæta hic conveniat, ibid. Pruritus ferini curatio, ibid.

CAPUT VII.

Angina.

TEmpore ver atque æstatem interjacente juvenes præ cæteris, & temperamento sanguineo præditos, rufos item, invadit, p. 58. Morbi descriptio, ibid. Curatio sanguine copiose detracto primum e brachio, mox ex ranula utraque; litu ex melle rosaceo & spiritu vitrioli, gargarismate, dein catharsi perficitur, ibid. Enema etiam refrigerans & emolliens quotidie injiciendum est. A carnibus, a lecto per horas aliquot singulis diebus abstinendum, ibid. Angina symptomatica eadem methodo, qua febris, cujus symptoma est, debet curari, ibid. Nonnullæ febres intercurrentibus annumerandæ, vulgo pro symptomatibus tantum habentur, ibid. Hujusmodi sunt hæmorrhagia narium, hæmoptoe, p. 59. Describitur narium hæmorrhagia, ibid. Ejusdem curatio, ibid. Quo nomine catharsis hic instituenda, ibid. Hæmoptoe ejusdem fere indolis cum hæmorrhagia jam tractata, ibid. Eandem fere quam hæmorrhagia methodum medendi sibi vindicat, nisi quod catharsin minus ferat; a qua, præsertim repetita, æger facile in tabem conjicitur, ibid. Conclusio, ibid.

Epist. Resp. prima.

ANnus 1676. eosdem peperit morbos quos prægressi 1673. 74. & 75. p. 61. Exolescente hac crasi, mitiores quam pro suo genio evadebant morbi, & minus epidemici, ibid. Non tam manifesta, quam occulta aeris temperies morbis epidemicis favet; nisi quod symptomata aliquando, ibid. Morbilli licet non admodum epidemici, longius tamen quam pro more suo procurrebant, ibid. Non tamen diversam medendi methodum ad usitata postulabant, ibid. Exeunte æstate, cholera morbus epidemice sæviebat, atrocioribus solito convulsionum symptomatibus stipatus, ibid. Anodyna fortiora, & frequentiora quam alias unquam indicabantur, ibid. Historia eo laborantis, & convalescentis, ibid. Usque augenda, & repetenda est laudani liqu. dosis cum symptomata subjugaveris, ibid. Tres sunt affectus in quibus ex opio parata indicantur, ibid. Dosis & repetendi vices cum symptomatis magnitudine sunt conferendæ, ibid. Annum 1677. sicco pede præterit Author, per integrum ejus decursum valetudinarius, ibid. Anno 1678. febres intermittentes per 13. annos exulantes epidemicæ rursus audiunt, ibid. Hyeme paululum fatiscentes variolis, aliisque per id temporis epidemicis locum cedebant, ibid. Olim quartanæ frequentius occurrebant, nunc dierum aut tertianæ, aut quotidianæ, & moris plane diversi, ibid. Cardiacis, & regimine calido adeo præter indolem suam incruduere, ut tacto cerebro haud pauci extinguerentur, p. 62. In tertianis & quotidianis per sudorifica curationem moliri periculosum est, ibid. Ita enim quæ intermittebat febris, fit continua, ibid. Æthiologia ejusdem, ibid. Venæ sectio & catharsis morbum protrahunt, ibid. Nonnunquam e longo corticis Peruviani usu species quædam rheumatismi scorbutici inducitur; sed rarissime, & facile curatur, ibid. Cortex insignium est virium non in hoc tantum morbo, sed & in uteri, & ventriculi affectibus, ibid. Ob quæ præjudicia, & rationes temere deductas cortex male audit, ibid. Vel ipsos curavit quos purgavit, ibid. Haud illæ nobis arrogandæ sunt facultates quas natura negavit, ibid. Provocantur Philosophi ad unicam differentiam specificam in natura enodandam, ibid. In morborum curatione non oportet alicui hypothesi indulgere: sed rejectis speculationum commentis, experientiam cum recta ratione conjunctam tanquam indicem, atque magistram sequi, ibid. Cortex Peruv 2.. plus minus abhinc annis primum cœpit inclarescere, ibid. Duæ causæ memorantur, ob quas in desuetudinem abierat. ibid. Herculeum est medicamentum si qua par est cura propinatur, ibid. Quibus rationum momentis ductus est Author ut hanc suam methodum excogitaret, ibid. Methodus exhibendi, ibid. Vel in forma pilul. vel electuar. vel in infus. ibid. Si ob idiosyncrasiam (quod fere accidit) expurgetur æger, cum laudano est exhibendus, p. 63. Eadem methodus (sed in dosi minori) valet in tertianis, & quotidianis, ibid. Tertianæ, quotidianæque non ita raro in continuarum fere speciem vergunt, præsertim ægro regimine justo calidiore mulctato, ibid. In quo casu a remissione quantumlibet exigua oportet corticem ingerere, nec paroxysmum præstolari, ibid. Maxime continuis apyre-

xiam

xiam conciliat Cortex, modo regimine justo calidiore non impediatur ejus vis, ib. nec obstat vinum in quo exhibetur, ib. Quo magis proclivis est in continuitatem febris, eo majori in dosi detur Cortex, ib. Quibus arridet infusio paretur, ib. Si vomituritio inceslerit laudata hic methodo est compescenda, & tum Cortex ingerendus, ib. Teneræ infantium ætati Julapium accommodatur, ibid. Quare in tertianis sæpe, & quotidianis medicam, non nisi post biduum curationem, absolvit, ib. Si omni adhibita cautela æger recidivam patitur, decoctum amarum, exauctorato cortici succenturietur, ib. Æger nec a cibo, nec potu qui ad stomachum facit, arcendus est, fructibus horariis, & liquoribus frigidis exceptis, ib. Carnibus eupeptis, euchymis vescatur, vinoque modice utatur, ibid. Aura frigidior vitetur, ut & omnes evacuationes, blandiss. enim Catharsis, vel enema e lacte saccharato in recidivæ discrimen conjicit, p. 64. Febres intermit. Symptomatibus stipatæ quæ Apoplexiam veram mentiebantur, ib. Quibus indiciis judicandum, ibid. Cautio de methodo medendi, ib. Senes imperite tractati in Diabetem aliquando incidunt, ib. In omni Diabete invigorandus est sanguis, ib. Methodus therapeutica, ib. Medicam. formulæ, & diætæ, ib. Eadem methodo, (nisi quod præmittenda est phlebotomia & Catharsis) sanatur & fluor muliebris, ibid. In tertianis vernalibus, temperamento sanguineo, & florente ætate quid agendum, ib. Methodus in gratiam pauperum, ib. Anno 1679. sub initium Julii eædem febres vires deintegrabant, & mense Augusto immanissime debacchabantur, p. 65. Cum Novembri subingrediebantur tusses ἐπιδημικώταται, quarum mala indoles adumbratur, ib. Ad tussim puerorum convulsivam proxime accedebant, ib. In earum causam inquiritur, ib. Curatio recte instituitur Venæ sectione & Catharsi, ib. Pectoralibus gratificantur ægris, sed non diu iis immorandum, & quare, ib. Sudorifica non ita tuto adhibentur, ibid. Sæpe iis accenditur Pleuritis, ib. Misso sanguine, & epispastico nuchæ applicato Catharticum propinetur, ib. Qua sola methodo tussis puerorum convulsiva expugnatur, ib. Ratio redditur quare in omnibus morbis epidemicis phlebotomia Catharsi præmittenda est, ib. Cui multiplex experientia, dux & magistra opt. suffragatur, ib. Empirici & scioli perstringuntur, ibid. In accurata Naturæ operationum observatione vera praxis med. fundatur, ib. Febres duas e tribus in medicina facienda partes occupant, ib. In quem scopum unice collimant Empirici in earum curatione, p. 66. Non facile dijudicant speciem, ib. variæ sunt, ib. Quævis peculiarem postulant medendi methodum, ib. Eadem per diversos gradus diverse tractanda, ib. Minutiora quæ observanda sunt non facile enumerantur, ib. Semper erit quod posteri adjiciant, ib. Tusses modo dictæ, si imperite tractarentur, febrem accendebant, ib. Methodus therapeutica, ib. In febre a tussi si ter purgetur æger, sufficit, ib. Post mensem unum vel alterum cessabat tussis, sed febris quoad cætera ejusdem indolis grassabatur, ib. Eadem febris usque ad initium Anni 1680. se extendebat, ib. Febres intermitt. cum surgente anno apparebant, ib. Perseverabant ad initium 1685. sed non adeo epidemice ac in 4. primis annis, ib. Generalis constitutio intermitt. producendis favet, ib. Verosimile est febrim depuratoriam postliminio reversuram, ib. In Peste, & febribus inflammatoriis obest cortex, ib. Epidemici alii alios ordine excipient, ib. Æger Rheumatismo laborans si phlebotomia liberiori manu celebrata curetur, variis morbis obnoxius redditur, ib. Diæta e sero lactis phlebotomiæ loco substituta, ib. Historia, ib. Leviora sunt ingenia quæ res vilipendunt quod simplices sunt, & apertæ, p. 67. Dicta methodus aliis etiam morbis accommodaretur, ib. Casus rarior cujusdam qui mercurium subl. corrof. deglutiverat, repetitis aquæ tepidæ haustibus ab Orci faucibus erepti, ib. Cautio de diæta lactea in virilem ætatem prætergressis, & vino assuetis, ib. Post tertiam Venæ sectionem Cath. exhibeantur, repetanturque, ib. Ita viam sternes paregoricis, ib. Purgantia sint e lenitivis, ib. Affectus quidam qui febres intermittentes excipiebat nunc Rheumatismum, nunc dolorem nephriticum æmulans commemoratur, ibid. Eandem vendicabat medendi methodum, quam morbus cui adhærebat, ibid.

Epist. Resp. Secunda.

Nil vetat, at jubet charitas luis venereæ curationem docere, p. 121. Quando primum hic morb. Europam appulit, p. 122. Cujus regionis Endemius, ib. Magna celeritate grassabatur primum, nunc languet indies, ibid. Centum retro annis Gonorrhœæ virulentæ specie se primum ostendebat, ib. Quot modis propagatur, ib. Quibus gradibus procedit, ib. Varia enumerantur symptomata, ib. Constrictio virgæ erectæ dolorificæ est signum παθογνωμονικώτατον, ib. Ardor urinæ, carunculæ in urethra erosa, unde Ischuria, scroti inflammatio, ib. Quomodo Gonorrhœa adolescit in veram luem, ibid. Bubones, dolores vagi nocturni, ib. Crustulæ, & porrigines leprosæ, ibid. Exostoses, ulcera Phagedænica, Tragœdiæ Catastrophe, ib. Natura luis essentialis nos latet, pag. 123. Nec mercurius, nec ligna exsiccantia proprie hic audiunt specifica, ib. Alia debet esse evacuatio in Gonorrhœa, alia in lue formata, ib. Gonorrhœæ curationis cardo in remediis catharticis vertitur, ibid. Quibus præ cæteris purgantibus cedit, ib. Diæta refrigerans a carceribus ad metas, ibid. Methodus observanda circa Catharsin, ib. Quid denuo faciendum si purgationi non cesserit Gonorrhœa, ib. Quid in Idiosyncrasiis, ib. Quid in iis qui ægre purgantur, ib. Diæta inter curandum, ib. In quo casu vena tundenda, ib. Catharsis hic ad instar omnium est, p. 124. Qui mundificat bene, bene sanat, ib. Incommoda ex aq. mineralibus, & aliis adstringentibus, ib. Item e lignis exiccantibus, ib. Methodus curandi glandem præputio contectam, & inflammatam, ib. atque etiam scrotum inflamm. ibidem. Lues confirmata non nisi per salivationem ab hydrargyro excitatam potest extirpari, ib. In ejus curatione corporis per evacuantia præparatio damnatur, ib. Ut & correctiva in unguent. & Cathart. ib. Æger ter inungendus, ib. Quibus remediis Pthyalismus extimuletur, p. 125. Gradus salivationis sedulo observandus, ib. Quid si purgaretur æger, ibid. Convalescente ægro, potius promoveri debet pthyalismus, quam cohiberi, ib. Refrenandus tamen in statu, si justos limites transiliret, ib. Post salivationem non necessaria est Catharsis, ib. Cautio ne salivatio importunius urgeatur, φύσεως ἀντιπεριστάσεις, ib. Qua methodo optata potiaris arena, ib. Mercurius dicatur specificum mediatum, ib. Quid agendum si Lues & Gonorrhœa una stabulentur, ib. Curatio Exostosis, p. 126. oris exulcerati, ibid. Diæta, & reliquum ægri regimen, ib. Quare hoc morbo mulctati in Galliam commigrare coguntur, ib. Quo tempore carens teneriores indulgendæ sint ægro, ib. Hæc methodus usitata expeditior, minus periculosa, & recidivæ minus obnoxia, ib.

Dissertatio Epistolaris.

Rationes quæ Authorem instigarunt ad observationes hasce edendas, p. 131. Febres intermittent. quæ primum anno 1677. caput extulere, anno vero 1681. regnabant, iis tempestatibus grassabantur maxime, quæ cum earum indole magis faciebant, p. 132. Quo ordine morbi se invicem excipiebant, ib. Variolæ ἐπιδημικώταται factæ sunt, ib. Qua data occasione maculæ purpureæ extrudebantur æger pro exanthematum numero, ib. Sanguinis mictus, & maculæ purpureæ, vel paucissimis, vel nullis apparentibus pustulis ægrum e medio tollant, ib. Status diverso tempore pro ratione morbi, ibid. Confluentes tanto distinctis periculosiores, quanto confluentibus pestis, ibid. Juvenes in ætatis flore omnium maxime periclitantur, ibid. Pustulæ & phlegmonis comparatio, ibidem. Densa pustularum eruptio coercenda, & quare, ibidem. Unde oritur, & a qua φλεγμάσει, ibid. Die sexto ab invasione omne pustularum examen conspicitur, ibidem. Quo morbi tempore æger insolidum lecto adjudicandus, ibidem. Essentia morbi videtur in inflammat. consistere, pag. 133. E qua varia symptomata oriuntur, ibid. Peccantem materiam in sanguine sola febre amolitur Natura, in massa carnea apostemate, ibidem. Pus resorptum sanguinem inquinat, ibidem. Pthyalismus ab intenso febris calore sistitur, ibidem. Eventus pendet a jacto fundamento, ibidem. Quot mala a regimine calido oriuntur & a modice frigidiusculo commoda, ibidem. In quo casu æger libero aeri exponendus est, ibidem. Quomodo accidat, ut æger in morbi principio tollatur, ibidem. Sanguinis missionem non tanti esse ac ejusdem contemperationem, probatur instantia, ibidem. Quantum valet reiterata Catharsis sanguine nondum inquinato, ibidem. Objectiones contra regimen moderatum retorquentur, ibidem. Incommoda a pustulis præpropere elicitis, pag. 134. Lecti calor quantus, ibidem. Nec febris coercenda, nec sudor provocandus, ibidem. Æger lecto arcendus, ne forte variolæ forent e confluent. genere, ibid. Nihil suo judicio tribuit Author nisi quatenus experientia conformi, ibidem. Dogmatici invidiam depellit, ibid. Quocunque modo tractentur variolæ, aliquando insigniter confluent, ibid. Quantum dandum ægrorum appetitionibus, p. 135. Naturæ, non Arti mos est gerendus, ibidem. Morbi acuti sunt qui DEUM habent Authorem, sicut Chronici ipsos nos, ibid. Quale bonum esset Ars medica, si vere Ars esset, ib. Infantes spasmo correpti ut tractandi, ib. Quantum hic errari solet quam symptomata pro affectibus essentialibus habentur, ibid. Post spasmos in infantibus raro insigniter confluunt variolæ, e contra, post affectus comatosos, ibid. In utrovis affectu quomodo tractandæ, ib. Quo enormiora sunt symptomata, eo magis confluunt variolæ, ib. Post missum sanguinem Emeticum eradicativum exhibendum, p. 136. sp. vitriolis cerevisiæ tenuioris immiscendus, ib. Liberior aeris appulsus magis confert ad sanguinem contemperandum, quam evacuantia quævis, ibid. In quibus hæc methodus observanda, ibid. Die ab invasione sexto æger lecto addicetur, ibid. De variolis confluent. tantum hic agitur, ib. Medicamenta paregorica sunt hic quasi specifica, ib. Quo sedatiores sunt sanguis, & spir. eo commodius & separario fit mat. variolosæ, & pustulæ adolescunt, ib. Quo nomine syr. de Meconio laudano liquido est præferendus, ib. Dosis

Dosis symptomatum gradui adaptanda, ib. De adultis impræsentiarum agitur, ib. Infantibus tamen aliquando danda sunt hypnotica, ib. Toties repetenda sunt, donec metam attigeris, ibid. observatio, ibid. Calor lecti eludit medicamenti vires, p. 137. Quod etiam in Febribus intermit. aliquando accidit, ibid. A sexta ab Invasione nocte ad 17. exhibendum Anodynum, ibid. Temporius in ultimis morbi diebus ob paroxysf. vespertinum, ibid. Æqua dosi, ib. Si ægro nauseam creaverit syr. de meconio, laudanum liq. ejus vices suppleat, ibid. Objectioni respondetur de discrimine Pthyalismum retundendi, ibid. Quare non æque indicatur Diacodium in infantibus, quo casu propinandum, ibid. Duo Cardines in quibus variolarum curatio vertitur, ibid. Die decimo epispast. nuchæ applicandum, & quamobrem, ibid. Die undecimo vix micat pulsus, ibid. Alium incisum pedum plantis admovendum a die octavo donec æger extra aleam positus fuerit, p. 138. Diæta per totum morbi decursum, ibid. Vino, instante maturatione, indulgendum, ibid. Sudores evitentur, ibid. Casus rarior, ibid. Variolæ insigniter confluentes, licet ut plurimum, non tamen semper tertio ab invasione die erumpunt, p. 139. Omnia hæc theoremata ad confluentes tantum pertinent, ibid. Historia insignior de quodam a Petechiis, & mictu sanguineo faciliter liberato, ibid. Par methodus in causarum paritate (quantum fert utriusque morbi Genius) adhibeatur, ibid. Non Phantasiæ, sed phænomenis practicis litat Author, ibid. Probi Medici officium, ibid. Unde est quod quæ Medica appellatur, confabulandi potius, quam medendi Ars evasit, p. 140. Naturæ operationes deprehendimus, sed modus operandi nos semper latebit, ibid. Instantia in Cerebro, ibid. Non quæ librorum lectio suggessit, sed quæ propria experientia docuit, hic tradit Author, ibid. Affectus hysterici Chronicorum pars media sunt, ibid. Paucissimæ fœminæ, vel viri sedentarii ab iis liberantur, ibid. Affect. hysteric. & hypochon. analogia, ibid. Omnes fere affectus æmulatur, ibid. Apoplexiam refert, & Hemiplegia solvitur, ibid. Quas præcipue adoritur fœminas hæc species, ibid. Spasmos gignit horrendos Epilepsiæ persimiles, ibid. Strangulatus uteri quibus temperamentis familiaris, ibid. Exteriorem capitis partem impetens cum vomitione enormi clavum hystericum parit chlorosi laborantibus familiarem, ibid. Cordis palpitationem excitat in infirmioribus, & febre alba pallescentibus, ibid. Tussim etiam hystericam, quæ pituita scatentes fatigat, ibid. Iliacam passionem mentitur cum frequenti vomendi nixu, & bile porracea rejecta. Ictero solvitur paroxysmus, ibid. Desperatio de salute indivisus ejus comes, p. 141. Quo corporis habitu locum habet hæc species, ibid. Paroxysmum Nephriticum mentitur, ibid. Calculum vesicæ, & Ischuriam parit: sed rarissima est hæc species, ibid. In iis, qui fractis sunt viribus a repetitis ejus insultibus, ibid. Nunc vomitiones excitat, nunc Diarrhœam sed sine dolore, ibid. Quibus competunt, ibid. Partes exteriores carnemque musculosam infestans dolores excitat tumoresque, ibid. Differentia inter hosce tumores, & hydropicos, ibid. Dentibus licet sartis tectis ab omnique defluxu liberis atrociss. & expugnatu difficilimos dolores affigit, ibid. Dolorem in dorso certo certius persentiscunt quotquot hoc affectu tanguntur, ibid. Partem cui insederat teneram relinquit, ib. Externarum partium refrigeratio quasi viam sternit, ibid. De spirit. dejectione, sive subsidentia conqueruntur ægri, ib. In risus, & lacrymas effunduntur nulla data ansa, ib. Limpida urina copiose reddita est signum pathognomonicotaton, ib. Flatus nidorosi, & ructus acidi, ib. Atrocissima animi pathemata in sinu fovent, ib. Qui hisce affectibus tentantur, ingenio ut plurimum pollent, ib. Difficile est multiformes affectus hystericos enumerare, p. 142. Causæ eorum procatharticæ, ibid. Diagnosis. Causæ προηγούμεναι, ibid. Antecedens, ibid. Cur plures fœminæ quam mares iis fatigantur, ib. Speciei illius quæ Uteri strangulatus dicitur, descriptio, & origo, ib. Illius quæ Colicam biliosam æmulatur, ib. Color viridis, in rejectis unde, 143. Clavi hysterici æthiologia, ib. Urinæ limpidæ, ib. Historia, ib. Pthyalismi hysterici unde, ib. Frigus, Fletus, & Cachinni, ib. Casus cujusdam fletui immodico ex nulla προφάσει obnoxii, ibid. Infirma spirituum σύστασις quot animi, & corporis intemperies parit, ib. Morbi fomitem in materia non delitescere instantia elucidatur, ib. Spirituum ἀταξία humores putridos aliquando gignit, p. 144. Hinc etiam ἀνορεξία, chlorosis, & hydrops testium, ib. Diathesis hysterica est causa primaria. ib. Quemadmodum & μίασμα spirituosum in febre quartana, ib. Præcipua indicatio curativa sanguinis corroborationem indigitat, ib. Quare venæ sect. & Catharsis præmittendæ, ib. Ab Anodyno aliquando & remediis vulgo dictis hystericis curationis tela ordienda est, ib. Post Venæ sect. & Catharſ. omnia ægro videntur in pejus ruere, ibid. Remedia chalybeata per 30. dies sumantur, ibid. Nihil magis erigit spiritus, ib. Indicio est effectus in chlorosi, ib. In quibus, Venæ sect. & Catharsi omissis cum chalybe recta incipiendum, ib. Nuda chalybis substantia quavis ejusdem præparatione efficacior, ib. Crudæ forsan mineræ vis maxima, ib. Ab officiosa Chymicorum sedulitate medicamenta sæpe nativis spoliantur viribus, ib. Præcipuæ eorum vires a Natura, ib. Quod testantur Opium, & cortex Peruv. ibid. Syr. chalibis a substantia ejusdem secundus, 145. Et in chalybis, & aquar. mineralium usu Cathartica melius omittuntur, ibid. Repetita Cathartica in imbecillis, & infantibus plurimum officiunt, ib. Unde tumores in infimo ventre, glandulæ præternaturales in mesenterio, &c. ibid. Post evacuationes universales consortentur sanguis, & viscera, ib. Medicam. formulæ quæ huic intentioni inserviunt, ibid. In ventris tumoribus post longas febres intermitt. repetita Catharsis indicatur, ibid. At in Rachitide vera semel, vel bis ad plurimum, & dein alterantia, ib. Non pauci infantes a Catharticis sæpe repetitis interempti sunt, ib. Objectioni fit obviam de chalybis aculeis in intestinis hæsuris nisi expurgentur, ibid. Hysterica dicta remedia in forma solida usurpanda sunt, ibid. Methodus & remed. formulæ, ib. Si chalybeata perturbent, laudanum singulis noctibus sumendum, ib. & p. 146. ubi symptomata mitiora sunt, pil. hyster. sufficiant, ib. Idiosynchrasiæ sunt observandæ, ibid. Instantia in laudano liq. syr. de meconio vices gerente, ibid. Si chalybs malo vincendo par non sit, adeundæ aq. minerales, ibid. Observanda inter bibendum, ibid. Ob purgativa iis mista difficilius operantur, ibid. Infus. clavorum equinorum si modo debit assumantur, eundem cum aq. miner. effectum sortiuntur, ibid. In quo casu aq. Bathonienses adeundæ, ibid. Theriacæ Androm. vis, ibid. Vinum Hispan. vel corroborantibus medicatum, vel simplex quantum valet, ib. Cort. Peru. ad spir. invigorandos eximia est vis, ibid. Præcipue in fœminis quæ spasmis urgentur, ibid. Diæta lactea in temperamento bilioso tenui, & colica hysterica affectis, p. 147. Sed non omnibus ex æquo convenit, ibid. Nihil tamen adeo impense sanguinem & spiritus firmat, fovetque ac diu multumque equo vehi, ibid. Historia notabili comprobatur, ibid. Nec in hypochondriacis magis quam in tabidis phthisicisque pene deploratis locum habet hoc exercitii genus, ib. Inter chronicos Phthisis duos fere Trientes jugulat, ibid. Nec mercurius in Lue Venerea, nec Cortex in intermit. efficaciores extent, quam in hac curanda (observatis observandis) exercitium laudatum, ib. In Paroxysmo hysterico ad fœtida confugiendum, quæ spiritus ab excursibus in ordines compellunt, ib. Quæcunque fœtent, huic intentioni inserviunt, ib. Si vehemens dolor, vomitio enormior, aut Diarrhœa incesserit, solo laudano cohibentur, p. 148. In quibus evacuationes præmittendæ, & quamobrem, ib. In quo casu a laudano incipiendum, ib. Vomitiones enormes dosin max. & sæpissime repetitam indicant, ib. Paregoricum vel in forma solida exhibeatur, vel vehiculo parco, ib. Capitis motus vomitionem provocat, ib. Recidiva ut præcavenda, ib. A dolore, & vomitione Medicis frequentius imponitur, quam aliis quibuslibet symptomatibus, ib. In illa specie quæ paroxysmum Nephriticum imitatur judicanda quam graviter errari solet, ib. Ut & illa quæ calculum renum, colicam biliosam vel Iliacam passionem simulat, ibid. Quas repetitis suis evacuationibus Medici non solum non compescunt, sed irritant, ibid. Præsertim emetico propinato, ibid. De Diagnosi ergo sedulo cavendum, p. 149. Plurimæ puerperæ pereunt, quod debito citius e lecto exurgunt, unde lochiorum suppressio, phrenesis, spasmi, febres, ibid. Vix decima perit mulier vel ex dolore, vel quod vires partui ferendo non sint, ibid. Ad diem saltem decimum jacere debent, ibid. Indicationes curativæ duæ, ibid. Si remedia usurpari solita votis non respondeant, ab iis temperandum, ibid Emplast. hyster. umbilico admoveatur, & elect. cum Julap. hic laudato exhibeatur, ib. Si hæc malum non devincunt, laudanum una saltem vice tentandum, ib. Quod aliquando lochiorum fluxum revocat, ib. Narcotica cum hystericis & Emmenagogis propinentur; ibid. Si non sequantur lochia, rejiciantur narcotica & hysteris ac Emmenagogis enema addatur, ibid. Enema non repetendum, sed temporis συμμαχία præstolanda, ib. Post diem 20. res fere in vado est, ib. Si remedia nihil proficientia obstinatius ingerantur, & morbum, & spir. perturbationem augent, ibid. Historia, ib. In quo casu boni Medici est rem totam aliquandiu Naturæ committere, p. 150. Sæpe fluxus mensium immodicus sive in puerperio sive extra idem Affectus hysterici causa fit, ibid. Prima species post partum laboriosiorem primis solum diebus ingruit, & brevi se proripere solet, ibid. Victus sit incrassans, ibid. Medicam. formulæ, ib. Species altera licet omni tempore accidit circa æt. anno 45. vel 50. quo menses cessaturi sunt, præcipue invadit, ib. Hysterica fortiora evitentur, ib. Methodus medendi cum medicament. form. ibid. Uteri procidentiæ Curatio, ib. Conclusio, ib.

Tractatus de Podagra.

QUos præcipue invadit Podagra, p. 157. Diversus ejus mos pro ratione subjecti, & tempore invadendi, 158. Quo tempore, & modo Podagra regularis ægrum aggreditur, ibid. Quo ordine & quibus stipata phœnomenis partes lacessit, ib. Paroxysmus graphice depingitur, ib. Nunc hic, nunc illic tragœdias excitat, ib. Dolor semper noctu recrudescit, mane vero remittitur, ib. Ex serie paroxysmulorum constat paroxysmus, ib. In diversis diverso tempore solvitur, ibid. Quomodo se habet æger quoad urinam, alvum & appetitum, ibid. Pruritus in di-

in discessu & pedum desquammatio, ibid. Pro majori, vel minori unius paroxys. sævitia, vel serius, vel citius revertitur paroxysmus, ibid. In Podagra inveterata, vel indebita medicatione turbata phænomena sunt diversa, ibid. Pedes peccantis materiæ sedes genuina sunt, p. 159. Jam varias corporis partes occupat, ibid. In digitis &c. tophos generat, in cubitis tumorem album excitat, ibid. Femur, genuque &c. ut impetit, ibid. Per annum fere integrum durat paroxys, ibid. Paroxysmi particulares diutius sæviunt, nec ante diem 14. castra movent, ibid. In intervallis artus sunt, ibid. Quanto magis æger ambulando pedes firmare contendit, tanto periculosius morbi fomes visceribus imminet, ibid. Venarum hæmorrh. dolore, ructu nidoroso, appetitus prostractione infestatur, ib. Urina illa imitatur, quæ in Diabete excernitur. Dorsum, aliæque partes moleste pruriunt, ibid. Dolores in metatarso lancinantes, & spasmi in tendinibus masculorum tibiæ ut ægrum invadunt, ibid. Doloribus recedentibus ægritudines, lassitudo spontanea, & in diarrhœam propensio succedunt, ibid. In Podagra diuturniore ægritudine potius quam dolore conficitur paroxysmus, ibid. Quo vehementior est dolor, eo citius præterlabitur paroxysmus, & diutius abest, & vice versa, ib. Calculum renum in quamplurimis parit, ibid. Qui aliquando meatus urinarios obstruens ægrum e medio tollit, ibid. Animus corpori compatitur, unde æger variis passionibus obnoxius est, ibid. Morbi Catastrophe, ibid. Plures divites, & sapientes, quam pauperes, & fatuos interemit, ib. Si quas fœminas (quod perraro est) non nisi vetulas, & viragines infestat, p. 160. Neque pueri, neque juvenibus minores vera, & genuina vexantur, ibid. Leviculam tamen vellicationem præsentiunt, quibus ex traduce morbi seminium impressum est, ibid. Morbus ἀπεψίᾳ ortum debet, ibid. Qui vino, veneri, laboribus improbis, studiis intensis, cæterisque, quæ spiritus exhauriunt, coctiones destruunt, & partium tonum laxant, nimium indulsere, hunc morbum accersunt, ibid. In curatione, Venæ sectio, Catharsis, & sudores non indicantur, ibid. Venæ sectio ut pugnat cum judicatione quam causa antecedens sibi vendicat, præcipue in iis qui ætate sunt provectiores, ibid. Quo modo hydropi aditus aperitur, ibid. Quando in juvenibus locum habet, ibid. Ut ab Emeticis, & Catharticis æger de vita periclitatur, p. 161. Ab humoribus intro versus intestina solicitatis quæ mala ingruunt, ibid. Catharsis nec paroxysmo ad peccantem materiam minuendam, nec in fine ad reliquias amoliendas, nec ad ventri aditum præcavendum omnino prodest, ibid. Unde spirituum σύστασις infirmatur, & disjicitur, ibid. Quo pacto fiat ut æger confestim convalescat, sed pœnas imposterum ab ἀπεψίᾳ pendat dirissimas, ibid. Quibus nominibus sudores officiant, ibid. In omnibus morbis, dempta sola Peste, sudores prolicere non tam Medici est, quam Naturæ provincia, ibid. Hic affectus ob contra indicationes curatu perdifficilis est, ibid. Causæ antecedenti, & Continenti obviam eundum est, ibid. Quo sensu causa continens intelligenda est, ibid. Præcipua curandi intentio in eo verti debet, ut coctioni consulatur, p. 162. Quæ proprie digestiva appellantur, ibid. Medicamenta quæ hanc intentionem adimplent, ibid. Cautio in iis sumendis, ibid. Quo in casu, quanto major est simplicium numerus, tanto potentius medicamentum operatur, ib. Forma Electuarii quo Author uti solet, ibid. Quo nomine theriacæ Androm. præferendum est, ibid. Inter simplicia cortex Peruv. primas obtinet in sanguine corroborando, ibid. Quantum hujusmodi medicamina in aliis Chron. plerisque juvant, ibid. Differentia inter morbos acutos, & chronicos, ibid. Ejus causa indagatur, ibid. Qui morbi Epidem. audiunt, qui intercurrentes, & sporadici, p. 163. Indigestio communis est Chronic. pars, ibid. Ex eo probatur, quod senes magis hisce affectibus obnoxii sunt, quam juniores; & ad eos gignendos magis facit hyems quam æstas, ibid. Equitationis emolumenta, in morbis chronicis plerisque, Phthisi præcipue, stupenda sunt, ibid. Herbæ excalefacientes quæ adferunt commoda, ib. Licet in Podagra lædant, in aliis tamen chronicis plerisque Venæ sectio, & Catharsis corroborantibus, & digestivis præmittenda sunt, ibid. Sed cum morbi cujusque curatio remed. corrobor. innititur, evacuationes qualesque officiunt prorsus, ibid. Digestiva haud obiter, sed assidue, & constanter sunt usurpanda, ibid. Nam cum erroribus sive his, sive illis, tota corporis œconomia sit quasi funditus eversa; eadem de novo exaruenda, atque redintegranda est, ibid. In digestivorum usu, præcipue in proxys. intervallis perseverandum, ib. In cibo, potuque quæ mediocritas servanda, p. 164. Cur ægri palato consulendum, ibid. Unica ciborum specie singulis pastibus vescatur, ibid. Acria, sale condita, & aromata evitentur, ibid. Prandere tantum expedit, ibid. Liberaliorem cerevisiæ tenuioris haustum ob calculum renum generari aptum nocte sibi indulgeat, ibid. Diœta lactea qua ratione magis obest, quam prodest, ib. Potus sit Cerev. tenuis Lond. ibid. Vinum de facto officit, & quare, ibid. Neque tutius a vino assuetis liquores nimis refrigerantes in usum revocantur, ibid. Quis modus in potu statuendus, ibid. Copia, & luxus nativæ, tum animæ, tum corporis rectitudini vim infert, ibid. Ab ineunte ætate satis commode potaretur aqua, p. 165. In Podagra inveterata potus diæteticus (cujusmodi hic forma præscribitur) plurimis nominibus prodest, ibid. Quando primum commodissime in usum trahitur, ibid. In quo casu vinum Hispanicum, illudque præ aliis ægro indulgendum, ibid. Ob quas rationes lectus mature petendus, præcipue hyemis tempore, ibid. Animi pathemata, nimiaque ad studia, & res serias applicatio spirituum systasin solvunt, ideoque evitanda sunt, ibid. Cæteris omnibus, quæ indigestionem impediunt, sanguinem corroborant, & partibus firmitudinem conciliant, exercitium corporis facile palam præripit, p. 166. Quotidianum & moderatum sit oportet, ibid. Quod qui spernit ad calculi generationem erit proclivior, & in discrimine ne a materia tophacea in articulis admodum aucta omni motu privetur, ibid. Exercitatio non tantum tophorum generationi officit, sed veteres, & induratos plerunque solvit, ib. Equitatio aliis exercitiis præferenda est, ibid. Frequenter curru vehi eodem fere recidit, ib. Idque ruri potius aere perflato, & salubri quam in urbe, ibid. Quam improvidus senex Veneri indulgens, ibid. Regimen hoc utut religiose a quovis observetur, ab enormioribus podagræ insultibus tuetur, eum tamen ab omnibus immunem præstare nonvalet, ibid. Totius corporis habitus, quoad fieri possit, in paroxysmorum intervallis est immutandus, ib. Morbi fomitis expulsio Naturæ, (ut in Febribus intermit.) permittenda est, ibid. Qui symptomatibus coercendis incumbit, morbi curationem remoratur, p. 167. De errore in victu ab ægro summopere cavendum, ib. A motu currus minus dolebit, quam in Cathedra quiescens, ib. A quo etiam somnus invitatur, ib. Et Calculus quadantenus præcavetur, ib. Atque etiam totali artuum ad motum impotentiæ occurritur, ib. Morbi digestionem sine exercitio in senibus frustra quis speret, ib. In quo casu lectus, & Diæta tenuis necessaria sunt, ib. In quo exercitium, ibid. Ipse dolor aliquando amarum licet, magnum tamen est remedium, ib. Inter symptomata a quibus æger in paroxysmo de vita periclitatur ventriculi debilitas cum torminibus maxime est familiare, ib. Qua data ansa ingruit, ib. Ei mitigando vinum Canariense confert maxime, sed nec illud, nec Cardiacorum aliud quodlibet ægrum, si exercitio non utatur, servare posse existimandum est, ib. In quo casu ad laudanum statim confugiendum est, ib. In quo sudores provocandi, ib. Quibus Author aliquando suæ vitæ consuluit, ib. Materiæ peccantis in pulmonum lobos metastasis qua methodo curanda, p. 168. Sudores hic sedulo evitentur, ib. In paroxysmo nephritico ut æger tractandus, ib. Plures indebita medicatione quam podagra pereuntur, ib. Remedia externa nocere quandoque possunt, prodesse nunquam, ib. Ustulatio partis affectæ Hippocratem non latebat, ib. Nihil interest utrum moxa, an lino crudo fiat, ib. Dolorem aliquatenus mitigat, sed causam Podagræ antecedentem non attingit, ib. In doloribus quorum in partibus internis sedes est, locum non habet, ib. De specificis quanta hic, & alibi decantentur, ib. Venæ sectio, & Purgatio alternatim celebrata in contusionibus, continui solutione, & quavis organorum læsione quantum valeant, ib. Quisquis alia petit medicamenta ad Lucianum relegandus est, ib. Therapeja radicalis adhuc in Democriti puteo latet, p. 169. Quam tamen quandoque inventum iri Author nullus dubitat, ib. Unde elucescet quantum hallucinati sunt dogmatici in morborum essentiis dignoscendis, ib. Et quam inauspicato in febrium causis investigandis vel solertissimi ingenia sua exercuere, ib. Cujus rei Cort. Peruv. repertio exemplum est satis luculentum, ib.

De Hydrope.

OMnis hominum ætas, sexus omnis ab Hydrope nonnunquam infestatur, p. 169. Fœminæ magis quam viri obnoxiæ sunt, ib. Hi ætate ingravescente, illæ ubi jam parere desierint, ib. Foveæ a digitorum impressione in surarum parte inferiore primum mali indicium, ib. Quare non perinde certum in fœminis, atque in maribus, ibid. In senibus vero a multis annis Asthmate laborantibus hydropem non certo indicant, ib. Si generaliter loquamur, suræ, & tibiæ intumescentes etiam in viris pro signo hydropis supervenientis habendæ sunt, ib. Pedibus cruribusque ad extremum extensis in abdomen ruentes aquæ, dein & umbilicum exomphalon quandoque constituunt, p. 170. Tria nunc morbum stipant symptomata, Dyspnæa, urinæ paucitas, & sitis intensa, ib. Unde originem trahunt, ib. Pro rata qua partes quas obsidet morbus, augentur, aliæ magis magisque gracilescunt, ibid. Impetu tandem in viscera nobiliora, & vitalem arcem facto, æger cataclysmo quasi submersus perit, ib. Causa morbi in genere est sanguinis debilitas, ib. Illi debilitando quæ operam commodant, ib. Hydrops testium in fœminis obiter notatur, ib. Aliæ sunt duæ species in fœminis hydropem mentientes, ib. Illa carnium intra abdomen excrescentiæ præternaturali, hæc flatibus ortum debet; qui ingravidationis signa pariunt, ib. Neutra harum ad morbum, de quo agitur, referenda est, ibid. Quas præcipue exercent, ibidem. Indicationes curativæ duæ, aquas contentas evacuare, & sanguinis robur instaurare, ib. Cathartica quæ vel segnius, vel mitius operantur, officiunt magis, quam prosunt, ib. Utrum ægri corpus facile, an ægre, Catharticis cedat, solicite inquirendum, ibidem. Purgatio per

Ἀλεξσιν non tantum non imminuit tumorem, sed adauget, ibid. Quare expurgatio fortis, vel nimia, justo debiliori præferenda est, ibid. Quas ob causas maxima celeritate quam ægri vires ferre queant, aquæ exantlandæ sunt, ibid. Hydragoga quem usum obtinent in iis qui difficiles, quem in iis qui faciles purgatu sunt, ibid. In istis qui Catharsi prompte cedunt syr. de spina Cervina aquas sat copiose elicit, p. 171. Id habet incommodi hic syrupus quod inter purgandum ingentem sitim provocet, ibid. Catharticis lenioribus opus suum cum bona euphoria non peragentibus, fortiora sunt tentanda, quod historia probatur, ibid. Quo casu hydragoga sola vix votis respondent, sed lenioribus calcaris vice permista, efficacissima evadunt, ibid. Potionis forma pro robustioribus, ibid. Alia, ibid. Tertia calefaciens inter purgandum, tum & corroborans, ibidem. In iis qui ægre purgantur aliis δραστικώτερα sunt Elaterium, & infus. Croci metal. ibid. Emeticæ operationis ratio investigatur, ibid. Cæcos dari meatus ex abdominis cavitate in intestina de facto liquet, ibid. Hippocrates in scenam ducitur, ibid. Quam curiosa corporis humani inspectio, & fabricæ notitia, tum Medicis, tum Chirurgis necessaria est, ibid. In acutis quibuslibet, & Chronicis plerisque specifica quædam inest proprietas nulla corporis contemplatione in lucem eruenda, ibid. Mens divini Senis in loco supra citato explicatur, p. 172. Majora licet organa patent, exiles tamen meatus oculos acutiss. vel microscopio exquisitissime elaborato adjutos effugiunt prorsus, ibid. Cognitio nostra ad τὸ ὅτι assurgat, sed τὸ διότι nullatenus attingat, ibid. Et quæ innotescunt, & ad quæ cæcutimus impellunt ut divinum Artificem suspiciamus, & adoremus, ibid. Chimiæ laus, & emolumenta intra quos limites coercenda, ibid. Medicinæ faciendæ defectus in eo non vertitur quod nesciamus, quo pacto huic, aut illi intentioni satisfacere debeamus; sed quod non satis sciamus quænam sit illa intentio, cui satisfaciendum est, ibid. Ad judicium in hac re rite formandum naturalia morborum phænomena atque juvantia, & lædentia diligenter observata, collata, & trutinata conferunt maxime, ibid. Exquisitissimæ speculationum dissertationes quam labili fundamento innituntur, ibid. Hypotheses solidas, & genuinas Praxi quadantenus originem debere exemplo comprobatur, ibid. Vomitio ab Emetico excitata hydropicorum aquas ἄνω, καὶ κάτω potenter evacuat, ibid. Hydropicæ cujusdam curatio Emeticis, & Catharticis absoluta, ibid. Tria hic notatu dignissima, p. 173. Ἀταξία ab evacuationibus excitatæ ut occurrendum, ibid. In quo casu convenit ut tota res evacuantibus per inferiora committatur. Decoct. ex interiore cortice Sambuci eodem modo quo Crocus metalli morbum hunc depellit, non autem vi aliqua specifica, ibid. In quibus casibus Emetica & Cathartica malum augent, totaque curatio in sanguine, ac visceribus corroborandis, firmandisque vertitur, ibid. Huic intentioni aeris mutatio, & exercitium quale quale demum sit, apprime respondent, ibid. In constitutione infirma, & hystericis, aquæ diureticis educendæ sunt, ibid. Efficacissima e salibus lixivialibus fiunt, ibid. Medicam. forma, ibid. Cineres genistæ in vino Rhen. ac quantum hic valent, ibid. Aquis evacuatis, debilitas sanguinis medicam. calefacientibus, & corroborantibus præcaveri debet, præsertim in ætate provectioribus, ib. Quæ in Podagra laudantur, an hic locum habere possint, ibid. Vinum a quo in podagra abstinendum, pro potu ordinario in hydrope usurpetur, ibid. Morbi plerique Chronici indigestioni ortum debent, ibid. In essentiales & specificas morborum tam Chronicorum, quam acutorum differentias penetrare non datum est, ibid. Curationem in utrisque non ad essentialem eorum naturam, sed ad causam magis generalem dirigere cogimur, p. 174. Curandique methodum naturæ, vel experientiæ indiciis accommodare, ibid. Æger inter curandum, post portas aquis datas, vel vinum, vel Cerevisiam generosiorem potare teneatur, ibid. Liquores generosi, modo spir. distillatione eliciti non sint, soli aliquando hydropicos in principio curarunt, ibid. Cerevisia medicata pro pauperibus, pro ditioribus vina, & Electuarium digestivum laudantur, ibid. Liquores minus generosi parce admodum bibendi, ibid. Sitis ut restinguenda, ibid. Calybs in hydrope incipiente haud infimum sibi vindicat locum, ibid. Allium solum hunc morbum depulit aliquando, ibid. Cujusmodi hydrops evacuantia non deposcit, ibid. Cum sanguinis corroborationi navatur opera, totaque res in eo solum cardine vertitur, æger nullo modo expurgandus est, ibid. Ita enim tumor, qui minui cœperat, augebitur, ibid. Morbus ad supremum gradum provectus artis subsidia spernit, ibid. Quare tamen Medici est non animo cadere, sed morbum tanquam nuper cœptum aggredi, ibid. Topica in forma Cataplasmatis, vel linimenti minus nocent, ibid. Unguent. a Cathart. fortioribus confecta atque abdomini applicata quas turbas faciunt, ibid. Vesicatoria gangrænam sæpe invitant, ibid. Quare vulnus leviss. in hydropicorum carne curatu est difficillimum, ibid. Conclusio, ibid. post scriptum de Febre hyemali, cujus historia & curatio traduntur, pag. 175. Schedula monitoria de novæ Febris ingressu, pag. 176. Processus integri in morbis fere omnibus curandis, pag. 227.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
Totius OPERIS.

A

ABortus curatio. Pag. 150.
Acupunctura in Hydrope rejicitur. 174.
Aer terrenis effluviis inquinatus Epidemicorum morborum causa. 2. 47. 48. 177.
Aeris dispositio sola Pestem vix potest suscitare. 18.
Aeris manifestæ qualitates morbos Epidemicos variè moderantur. 2.
Non tamen eos producunt. 36. 177.
Aeris mutatio in febribus chronicis nonnunquam valde est salutaris. 15.
Aeris mutatio quo tempore fieri debeat. ibid.
Aeris occultum quoddam vitium varios gignit morbos. 17. 36.
Affectus quidam scorbuti nomine perperam insigniuntur. 8. 57.
Alba profluvia, vide Fluor muliebris.
Alexipharmaca plerunque calida sunt. 18.
Alexipharmaca occulta quadam indole agere necdum constat. 19.
Alexipharmaca sudores solum movendo videntur operari. ib.
Allium laudatur in hydrope incipiente. 174.
In Variolis confluentibus pedum plantis admovendum. 138.
Alvi profluvium & vomitus a sudore sedantur. 21.
Amentia sive Mania post febres intermittentes autumnales. 16.
Ambustorum curatio optima linteo madefacto in spiritu vini. 56. 239.
Anatomia quænam notitia Medico necessaria. 171.
Anethum non semper proscribit singultum. 10.
Angina a quo aeris temperamento plerunque oriatur. 2.
Anginæ descriptio. 58.
Curatio. ibid.
Anginæ Epidemicæ. 52.
Aniculæ Medicorum Simiæ stolidæ ac infelices. 27. 28.
Anima mundi. 22.
Animi pathemata spirituum systasin solvunt. 165.
Annorum constitutiones variæ ab occulta aeris alteratione. 2.
Anodina, vide Paregorica.
Antimonialia Emetica nunquam tuto exhibentur puerulis infra adolescentiam constitutis. 6.
Neque tuto præbentur, nisi probe diluta fuerint. ibid.
Aphtæ in Dysenteria. 34.
Aphtæ febri supervenientes quomodo removendæ. 179. 182.
Apoplexia curatio. 233.
Apostema quid sit. 30.
Apostematis cum febre analogia. ibid.
Apozema aperiens & antiscorbuticum. 226.
Apozema pectorale in Pleuritide. 59.
Apozematis post febres autumnales usurpandi formula. 15.
Appetitui ægrorum licet incongruo sæpius indulgere oportet. 135.
Aqua cardiacæ temperatæ. 34.
Aqua destillata in Podagra. 162.
Aqua manthæ in vomitu egregie confert. 10. 69.
Aquæ minerales cur non in omnibus ventris torminibus salutares. 181.
Aquæ minerales multum vitandæ in gonorrhoea. 125.
Aquæ minerales ferreæ quando hystericis præbendæ. 146.
Cum non transeunt, ab iis plane abstinendum per diem unum alterumve. ibid.
Aquæ minerales eædem in quibus calculosis tuto usurpentur. 210.
Aquæ minerales quibus Postagricis minus conveniant. ibid. 211.
Aqua rosarum capiti applicata vigiliis medetur. 9.
Ars Medica valde adhuc imperfecta. 45.
Arthritis. 56.
Arthritis naturæ medicatricis instrumentum. 1.
Arthritidem præcedentia & consequentia symptomata scorbutica mentiuntur. 57.
In Arthritide materiæ morbificæ recursus summe noxius. 19.
Asthma siccum. 55.
Asthmatis inveterati curatio. 240.
Authoris integritas. 134.
Autumno humores sunt viscidiores quam hyeme. 12.

B

BOtanica sensuum testimonio debet inniti. 4.
Bubones in Peste. 20.
Bubonum in Peste exortus. 18.
Bubo pestilentialis interdum ex improviso disparet. 19.

C

CÆci dantur meatus ex abdominis cavitate in intestina. 171.
De Calculo humano Martini Listeri dissertatio medicinalis. 19.
Calculus renum prævenitur copiosæ cerevisiæ tenuis sub noctem compotatione. 165.
Item potu diætico loco potus ordinarii. ibid.
Calculi magnitudo ureteris capacitatem haud superans quomodo cognoscatur. 234.
Calculi curatio. 168. 234.
Manna in sero lactis solum commendatur. 234.
Laudantur & aquæ chalybeatæ, nisi major calculus renum adfuerit. ibid.
Calculum renum simulans affectus. 42.
Calculum vesicæ simulans affectus. ibid.
Ejusdem memorabile exemplum. ibid.
Vulgaria contra calculum vesicæ remedia hic nocebant, proderat vero narcoticum. ibid.
De Calculo vesicæ disputatio medica sub Præclarissimo viro Carolo Drelincurtio habita. 211.
Carolus Adolescentulorum juxta cubantium interdum debilibus mire confert. 8.
Canis rabidi morsus. 240.
Curatio. ibid.
Capillorum abrasio in Phrenitide confert, & cur. 179.
Cardiaca quibus conferunt, & quo morbi tempore exhibenda. 7.
Cardiaca moderata. ibid.
Eorundem formulæ. ibid.
Cardiaca generosa. 16.
Cardiacorum virtus. 14.
Cataplasma in Rheumatismo. 56.
Catharri Epidemici anno 1675. 43.
Catharticorum exhibitio nimia in plurimis affectibus noxia. 148.
Catharticum pro infantibus tenellis. 226.
In Catharticis exhibendis cautio perquam necessaria. 145.
Cerevisia purgativa. 226.
Chalybs, vide de ejus usu in hystericis affectibus. 145.
Chalybs cum nihil profecerit in morbis curandis, aquæ minerales ferreæ adeundæ. 146.
Cumque istæ minus conferant, aquæ calidæ sulphureæ, quales Bathonienses, adeundæ. ibid.
Clorosis quomodo curanda. 239.
Cholera morbus quo anni tempore invadere solet. 3.
Quandiu grassetur. 31. 235.
Ejus descriptio. 32. 235.
Curatio nec cathartieis nec adstringentibus molienda. 33.
Quo pacto perficiatur. 235.
Cholera Epidemica. 61.
Ejus curatio. ibid.
Cholera sicca. 32.
Chorea Sancti Viti. 180. 233.
Chronici morbi indigestionibus debentur. 163.
Modus quo gignuntur. ibid.
Quomodo cum præveniendi tum curandi. ibid.
Qualis interim diæta observanda. 164.
Chronici morbi plures scorbuti larvam gerunt. 57.
Chymia quousque utilis. 172.
Chymica morbos non ita mire debellant. ibid.
Chymica præparatio medicinas deteriores sæpe reddit. 144.
Cicatrices Variolarum illitionibus nequeunt præcaveri. 28.
Cicatrices Variolarum regimine moderato præcaventur. ibid.
Cicatrices Variolarum præcavendi ratio. 48.
Clyster in Diarrhoea. 10.
Clysteres in soporosis affectibus valde utiles. 44.
Clysteres in quibusdam colicis plus nocent, quam prosunt. 41. 42.
Clysteres in senum febribus minus tuti. 6.
Clysteres fumi tabacci commendantur omnium potentissimi. 181.
Clysterum frequens usus in febrium declinatione vitandus. 6. 49.
Clysterum frequens usus in hypochondriacis & hystericis nocet. ibid.
Cocta non cruda sunt medicanda. 31. 183.
Colicæ biliosæ & hystericæ quam diversæ esse debeant curationes. 149.

Colicæ biliosæ descriptio. 40. 234.
Causa. 40.
Curatio. ibid.
Enemata nullius hic usus. 41.
Equitatio in declinatione laudatur. ibid.
Diæta. 42.
Colicæ Hystericæ descriptio. ibid. 235.
Anodyno sedarur interdictis venæ sectione & catharsi. 235.
Nisi in valde sanguineis. 42.
Præservatio. 236.
Sæpe desinit in Icterum. 42. 236.
Cujus curatio ostenditur. 42.
Colicæ hystericæ & hypochondriacæ curatio eadem. 236.
Colica Pictonum. 55.
Color excretorum sæpe nullam Practicis suggerit indicationem. 42.
Colorum speculatio admodum incerta. 142. 143.
Comatis Febri supervenientis curatio. 44. 179.
Coma in Variolis. 25. 29.
Coctio in Febribus quid. 7.
Constitutioni aeris præsenti intermittentibus febribus omnino faventi successa videtur febris Depuratoria, quam regnaturam per aliquot annos Pestis tandem excipiet. 177.
Constitutiones Epidemicæ vide Epidem. Constitution. De Constitutionibus annorum 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. Dissertationes tres Bernardini Ramazzini. 68. & seq.
Constitutio Epidemica Augustana anni 1695. Lucæ Schroeckii. 92.
Anni 1696. 96.
Anni 1697. 253.
Anni 1698. 255.
Anni 1699. & 1700. 102.
Anni 1701. 1702. 1703. 1704. & 1705. 118. 260.
Anni 1706. 1707. 1708. 1709. & 1710. 262.
Anni 1711. & seq. 286.
Constirutio Epidemica Basileensis anni 1695. Joannis Jacobi Harderi. 94.
Anni 1698. 255.
Anni 1699. 105.
Anni 1700. & 1701. 265.
Constitutio Epidemica Berolinensis anni 1695. Gustavi Casimiri Garhliep, von der Muhlen. 94.
Anni 1696. 98.
Anni 1697. 256.
Anni 1698. 257.
Anni 1699. 104.
Anni 1700. 108.
Anni 1701. 265.
Anni 1702. 117.
Anni 1703. 266.
Anni 1704. 268.
Constitutio Epidemica Ferrariensis anni 1715. Josephi Lanzoni. 296.
Anni 1716. & 1717. 297.
Constirutio Epidemica Hassiaca anni 1693. & 1694. Michaelis Bernardi Valentini. 93.
Anni 169.. 96.
Constitutio Epidemica Hildesiensis anni 1685. cum Epistola Bertholdi Behrens ad Lucam ScroecKium super hanc rem. 99.
Constitutio Epidemica Holsatica anni 1606. Dn. D. Guntheri Christophori Schelhameri. 270.
Constitutio Epidemica Inferioris Hungariæ anni 1711. Jo. Adami Genselii. 283.
Anni 1712. ibid.
Anni 1713. 284.
Constitutio anni 1709. apud Labacenses in Carniola notata a Dn. D. Marco Gerbezio. Anni 1709. 270.
Anni 1710. 271.
Anni 1712. 289.
Anni 1713. 292.
Anni 1714. 293.
Anni 1715. 294.
Anni 1716. 295.
Anni 1717. ibid.
Constitutio, sive Historia Epidemica Mansfeldiaca anni 1697. & 1698. 107. 108.
Constitutio Epidemica Mulhusini Territorii finitimorumque locorum observata anno 1700. ad Dn. Luc. ScroecKium a Joanne Georgio Hoyero transmissa. 272.
Constitutio Epidemica Posoniensis annorum 1695. 1696. 1697. Dn. D. Caroli Raygeri. 259.
Constitutio Epidemica Sangallensis, finis anni 1696. & principii 1697. Dn. D. Sylvestri Samuelis Anhornii de Harthviff. 258.
Constitutio Epidemica Tubingensis anni 1701. Dn. D. Rudolphi Jacobi Camerarii. 276.
Ejusdem Schediasma ad Historiam Epidemicam Anni 1702. 277.
Constitutio Epidemica Uratislaviensis anni 1699. 1700. & 1701. & seq. 109.
Constitutio de frigore hyemali anni 1709. Dn. Joannis Guilielmi Bajeri. 279.
Constitutio de frigore hyemali anni 1709. Dn. D. Bernardini Ramazzini. 280.
De *Contagiosa* Epidemia Boum Dissertatio habita a Bernardino Ramazzini. 151.
Contagium quomodo propagetur. 50.
Contusionum curatio. 168. 240.
Convulsio dentitioni infantium superveniens sola venæ sectione curatur. 38.
Specifica vulgaria hic minus tuta sunt. ibid.
Convulsiones pro partium quas invadunt diversitate varios gignunt vel simulant affectus. 42.
Præstant hic Narcotica præ omnibus aliis. 46.
Convulsivi motus non semper evacuationes prohibent. 179.
Correctivorum purgantibus immisceri solitorum incommoda. 124.
Corroborantia primi ordinis. 64. 146.
Corroborantium omnium maximum est equitatio. 147.
Inter Corroborantium usum Cathartica nunquam intercalanda. 174.
Cortex interior sambuci laudatur in Ascite grandiore. 173. 236.
Cortex Peruvianus inter antiquartanaria hactenus unicum. 14.
Conferre etiam poterit in Tertianis. 14. 63.
Febrem sæpius suspendit quam debellat. 14.
Methodus eum exhibendi. ibid. 63. 64.
Cortex Peruvianus laudatur quoque in affectionibus hystericis. 146.
In Podagra. 162.
Corticis Peruviani incommodum in Rheumatismo Scorbutico. 57.
Quare Cortex ita male audiat. 62. 63.
Quomodo intentari ejus discrimina evitari possint. ibid.
Quod immerito inculpetur. 146.
Quod inter Corticem exhibendum decubitus in lecto, & cardiacorum assumptio sint diligenter evitanda. 63.
Quod omnes evacuationes post ejus usum sint intercidendæ. 64.
Cortex febribus inflammatoriis curandis ita non confert ut plane obsit. 65.
In febre quæ quotidianam aliquatenus imitatur inefficax. 63.
In sanguine & spiritibus confortandis egregium est remedium. 146.
In affectionibus hystericis & hypochondriacis. ibid.
In Podagra prævenienda. 162.
Cortex in electuariis & pilulis exhibitus. 63.
In Infusione. ibid.
Copala febres producit. 52.
Croci metallorum infusio. 29.
Quoties in hydrope repetenda. 172.
Curationis in morbis acutis recte institutæ character. 37.
Cutis affectuum curatio. 58.

D

Debilibus adolescentulorum accubitus mire interdum prodest. 8.
Decoctum album ex pane & cornu cervi. 35. 39.
Decoctum amarum purgativum. 266.
Decoctum amarum quando usurpandum. 63.
Decoctum aperiens & antiscorbuticum. 226.
Decoctum diæticam. ibid.
Decoctum pulli in cholera laudatur. 33. 235.
Dentitioni infantum superveniens convulsio sola venæ sectione curatur. 38.
Specifica vulgaria hic minus tuta sunt. ibid.
Despumatio in febribus intermittentibus. 11.
Diabetes. 238.
Diabetis curativa indicatio. 64.
Remedia medica. ibid.
Diæta febrem præcavens. 49.
Diæta in lue Venerea observanda. 126.
Diæta podagricorum. 164.
Diæta qualis in morborum chronicorum curatione observanda. 163. 164.
Diætæ lacteæ in Podagra censura æqua. ibid.
Diaphoresis non convenit in omni febre. 45. 183.
Periculi plena est in tertianis & quotidianis. 62.
Diaphoresis quænam prosit, quænam vero noceat. 45.
Diarrhoea curatio. 535.
Diarrhoeam ubi vomituritioni conjungitur, ab Emetico non ab adstringentibus proprie sisti. 5. 6.
Attamen Enemate adstringenti sisti posse, si minus valeat Emeticum. 10.
Diarrhoea melius curatur venæ sectione & sanguinem contemperantibus, quam quibuscunque. 31.
Diarrhoea in febre continua Epidem. ab anno 1661. ad 1664. 5.
Diarrhoea in febribus unde oriatur. 39.
Diarrhoea Epidemica ab anno 1667. ad 1669. 22. 31.

Diarrhoea Symptomatica anno 1675. 43. 44.
Diarrhoea Pleuritidi superveniens. 30.
Diarrhoea in Variolis. 29.
Diarrhoea Variolarum confluentium. 24.
Diarrhoea in Variolis distinctis noxia, in confluentibus salutaris. 28.
Diarrhoeæ post Morbillos Curatio per venæ sectionem. 38.
Diascordium. 6. 27.
Diascordium singultui medetur. 9. 10.
Digestiva medicamenta. 162.
Digestiva ob materiæ crassitiem evacuationi præmittenda. 30.
Quantum valeant in morbis chronicis debellandis. 163.
Quandiu perseverandum in eorum usu. *ibid.*
Dogmaticorum exprobratio. 166.
Dolor partium a convulsionibus. 42.
Dysenteria descriptio. 33. 234.
Curatio. 34. 35. & seq.
Cum sero lactis. 35.
Laudani solius usu. 36.
Diæta. *ibid.*
Affectus est periculosus. 33.
Diuturna desinit in Tenesmum. 34.
Dysenteria Endemia Hibernorum. *ibid.*
Dysenteria Epidemica diversorum annorum. 32.
Dysenteria Symptomatica. 43.
Dysenteria quo anni tempore invadere soleat. 33.
Dysenteria quandoque per annos aliquot affligit. 36.
Ejusdem per repetitam Venæ sectionem curatæ exemplum. *ibid.*
Dysenteriæ cum torminibus siccis curatio. 35.
Dysenteriæ sæpius se jungunt Aphtæ. 34. 36.
In Dysenteria contumaciori quid agendum. 34.
In Dysenteria intestina quandoque gangræna afficiuntur. *ibid.*
In Dysenteria meri Sanguinis dejectio interitum minatur. *ibid.*
In Dysenteria mucosæ dejectiones unde. 33.
Dysenteriæ circa æquinoctium autumnale grassantes. 3.

E

Ebullitio humorum in febribus Intermittentibus. 12.
Eclegmata incrassantia in Tussi. 226.
Electuarium hystericum & emmenagogum. 149.
Electuarium roborans in podagra præstantissimum. 162.
Electuarium roborans in Tertiana duplici. 14.
Electuarii antiquartanarii formula. 14.
Emetica quibus exhiberi convenit, & quibus non convenit. 5.
Quo morbi tempore exhibenda. 6.
Emeticum Authoris. *ibid.*
Empirici ægro assidue medicamenta solent ingerere. 52.
Emplastrum hystericum. 226.
Emplastra Epispastica cervici in febribus caput petentibus cum fructu applicantur. 44.
Empyema. 53.
Emulsio in Pleuritide. 54.
Enema adstringens. 10.
In Calculo. 168.
In Dysenteria. 35.
Enemata fumi tabacci commendatur omnium potentissima. 181.
Enemata venæ sectionis locum quandoque supplent. 6.
Enematis abstinendum in progressu morbi. *ibid.*
Epidemici morbi qui dicantur. 2.
Epidemici morbi regulares & irregulares. *ibid.*
Vernales & Autumnales. *ibid.*
Epidemicorum morborum diversitas. *ibid.*
Epidemicorum curatio quam varie instituenda. *ibid.*
Epidemicarum constitutionum quinque genera enumerantur. 51.
Epidemicæ constitutiones generales suas habent periodos. 32. 48.
Ab occulta aeris crasi pendent, non a manifesta. 2. 37. 177.
Epidemica constitutio anni 1661. 62. 63. 64. 4.
Annorum 1665. 66. 17.
Annorum 1667. 68. & partim anni 1669. 22.
Annorum 1669. 70. 71. 72. 31.
Annorum 1673. 74. 75. 43.
Epilepsia adultorum qua methodo curari posse videatur. 180.
Epilepsia puerorum. 238.
Epileptici insultus in Infantibus Variolarum sæpe sunt prænuntii. 23.
Epistola Conradi Bertholdi Behréns ad Lucam Schroekium de constitutione Epidemica Hildesiensi anni 1685. 99.
Epistolæ responsoriæ duæ Thomæ Sydenham, prima de morbis Epidemicis ab anno 1675. ad annum 80. ad Robertum Brady M. D. 182. secunda De luis Venereæ historia & curatione ad Henricum Paman M. Doct. 121.
Equitatio est confortans maximum. 147.

Equitatio est exercitium omnium primarium. 166.
Est in Colica aliisque morbis chronicis exercitium utilissimum. 41. 42.
Equitationis beneficia in morbis rebellibus devincendis. 147.
In Tabidis Phtisicisque. 147. 240.
Exemplum Hypochondriaci deplorati equitatione miræ restituti. 147.
Equus septem annorum. 11.
Erysipelatis descriptio. 57.
Curatio. *ibid.*
Evacuationes sponte a natura fieri solitas imitari velle sæpe stolidum est. 45.
Exanthemata pestilentia post nimios & coactos sudores. 20.
Exercitio calefacti solicite vitare debent frigus. 52.
Exostoses Venereæ quomodo tractandæ. 126.
Expectoratione Pleuritidem curare velle periculosum. 54.

F

Febris quomodo fiat. 1.
Febris est naturæ instrumentum ad impuritatum secretionem. 7. 30.
Febris naturæ primaria. 98.
Febris continua omnium quas Author novit, maxime uniformis. 4.
Febris continua constitutionis annorum 1661. & 62. &c. *ibid.*
Curatio. 5.
Constitutionis annorum 1667. 68. & 69. 22.
Constitutionis annorum 1670. 71. & dictæ Dysentericæ. 36.
Curatio. 37.
Constitutionis annorum 73. 74. 75. 43.
Curatio. *ibid.*
Febris nulla vere continua Authoris visa est ab anno 1680. nisi forte ob rem male gestam. 66.
Febris Intermittens, vide Intermittens febris.
De Febre Miliari sive Vesiculari tractatus Davidis Hamilton. 185.
Febris Miliaris historiarum fasciculus. *ibid.*
Febris pestilens, vide pestis.
Febris pestilens per diaphoresin, pestis per abscessus proprie solvi videtur. 19.
Febris Depuratoria. 51. 228.
Febris Erysipelatosa. 57. 230.
Febris in Angina. 52.
In Pleuritide. *ibid.*
Febris Infantum Intermittens. 229.
Febris Infantum dentitioni superveniens quo modo profligenda. 182.
Febris Infantum Hectica. 182. 239.
Febris Hectica. 57.
Febris cum Scorbuto. 8.
Cum Tussi. 49.
Cum Variolis. 24.
Febris sub torminibus ventris delitescens quomodo expugnanda. 181.
Febris continuæ species quomodo ab aliis Epidemicis cum grassantibus dignoscatur. 51.
Febris certam semper speciem e Phænomenis elicere difficile est. 37.
Febris cum Apostemate analogia. *ibid.*
Febris novæ natura quomodo investiganda. 51.
Quæ demum cautelæ indicationes curativæ fumendæ in exortu novæ febris. *ibid.*
Febris novæ anni 1685. descriptio. 177.
Curatio. 178.
Diæta. 179.
Curatio in infantibus. 182.
Febris species unde possit dignosci. *ibid.*
Febris hyemalis descriptio. 175.
Curatio. 176.
Febris eadem hyemalis pro novæ potius febris vendicatur specie. 177.
Febris putridæ Variolis confluentibus supervenientis descriptio. 270.
Curatio. *ibid.*
Febris scarlatinæ descriptio. 53. 229.
Curatio simplicissima. *ibid.*
Febrim præcavens diæta. 49.
In Febre commotionis vocem præstat usurpare, quam fermentationis vel ebullitionis. 4.
In Febre quadam Epidemica materiæ in sanguine crassities. 61.
In Febre sanguis commovetur vel ad heterogenei secretionem, vel ad novam suscipiendam diathesin. 5.
Febre non raro accenditur purus sanguis. *ibid.*
Febre non raro corripiuntur sani. *ibid.*
Febre sublata, probe purgandus est æger, non autem prius. 15.
Finita purgatione, paregoricum exhibendum. *ibid.*

Febres Adolescentulorum vigentium. 13.
Febres autumnales continuæ & intermittentes qua in re a se invicem differant. 14.
Febres Continuæ Epidemicæ diversam medendi methodum exposcunt. 2.
Febres Continuæ quare paucæ occurrant vere nisi in constitutione Epidemica. 12.
Febres cum notabili symptomate. 52.
Febres e levi diætæ errore. 14.
Febres Epidemicæ a manifestis aeris qualitatibus varie mutantur. 36.
Febres Hystericarum quomodo tractandæ. 140.
Febres intercurrentes numerantur sex. 52.
In iis curandis ad anni febrim serio attendendum. ibid.
Ex anni tempore innotescit an essentiales sint, an symptomatici. ibid.
Febres malignæ. 8.
Quæ vere tales sint. 17.
Febres morbis Epidemicis junctæ haud æqualiter cum ipsis sæviunt. 36.
Sæviunt præsertim mense Julio. ibid.
Febres nonnullæ brevi evanescunt. ibid.
Febres nonnullæ in principio sola diæta curantur. 13.
Febres præter communia symptomata etiam certas peculiares genii sui notas gerunt. 53.
Febres quare tot novæ vulgo audiant. 36.
Febres quædam novæ vulgo dicuntur, nec tamen sunt. ibid.
Febres refrigerantium aut clysterum usu subinde Chronicæ fiunt. 13.
Febres stationariæ, quæ. 229.
Quomodo a manifesta aeris qualitate pendeant. 36.
Febres sunt duæ fere tertiæ omnium, quæ sunt, morborum. 140.
Febres Vernales raro sunt continuæ. 12.
Febres Vernales pauciora post se relinquunt symptomata quam Autumnales. 15.
Febrium Autumnalium Epocha certissima est Julius, sicut Vernalium Februarius. 11. 32.
Febrium Continuarum Epidemicarum speciem exacte dignoscere arduum est. 51.
Febrium Contin. Epidem. speciem qua ratione possimus expiscari. 51.
Febrium Epidemicarum symptomata alia propria sunt, alia adventitia. 36.
Febrium Epidemicarum symptomata pro varia constitutione temporis variant. ibid.
Febrium quædam species sudore critico finiuntur. 45.
Febrium quædam symptomata subinde pro morbis essentialibus perperam habentur. 33.
In Febrium curatione semper respiranda est anni constitutio, quatenus huic alterive Epidemico producendo favet. 49. 50.
In Febrium curatione viam evacuationis nosse præcipuum est. 182.
In Febrium principiis cur subinde evacuationes instituendæ. 45.
In Febrium principiis sudorifica sæpe vel Phrenesim vel Pleuritidem inferunt. 54.
In Febrium declinatione clysterum frequens usus vitandus. 6. 49.
In Febrium declinatione lecto assidue se contineat æger. 44.
Febribus Epidemicis generalis curandi methodus nequit applicari. 3.
Febribus plurimis ansam dat intempestiva vestium mutatio, vel alias frigoris admissio. 52.
Febres curandi methodus non per rationem, sed per experientiam innotescit. 44.
Ad Febres tollendas provocandi sudores quales esse debeant. 31.
Inter Febres & morbos Epidemicos simul grassantes mira affinitas. 52.
Post Febres Autumnales tonsillarum inflammatio est periculosa. 16.
Ejusdem causæ. ibid.
Post Febres Autumnales omissa purgatio multis morbis ansam dat. 8. 1.
Post Febres Vernales purgatio non tam necessaria est atque post Autumnales. 8.
In Febribus Autumnalibus Infantum regio Lienis intumescens Febris fugam prænunciat. 15. 16.
In Febribus ad coctionem promovendam non opus est regimine calido. 45.
In Febribus cum materia crassa caute agendum. 30.
In Febribus caput petentibus Emplastra epispastica cervici cum fructu applicantur. 44.
In Febribus Continuis Julapii convenientis formula. 30.
In Febribus maxime continuis generis intermittentis cortex præbendus. 63.
Vinum non obesse in hujusmodi continuis. ibid.
In Febribus convalescentes nonnunquam sudoribus nocturnis obnoxii sunt. 46.
Curantur quotidiano vini generosi usu. ibid.
In Febribus Chronicis aeris mutatio valde nonnunquam est salutaris. 15.
In Febribus Malignis fit expulsio ad cutim. 5.
In Febribus Malignis vomitorii omissio. 6.
In Febribus quibusdam Malignis sudores nocent. 50.
In Febribus quibusdam Malignis aliæ propter sudores moliendæ sunt evacuationes. ibid.
Febrilis materiæ coctio quid sit. 7.
Febrilis materiæ coctionem promoventia vulgo commendant, at sine ratione. ibid.
Febrilis materiæ coctio quomodo revera sit promovenda. 7.
Fermentationis natura simili illustratur. 13.
Fermentationis phœnomena & effectus. 6.
Ad fermentationem requiritur materiæ quædam viscididitas. 13.
Fermentationes liquorum variæ. ibid.
Fluor albus. 238.
Fluoris muliebris curatio singularis. 64.
Fœmina medicamenta egenis distribuentes taxantur. 53. 54.
Fomenta in Erysipelate. 58.
Fontanella in crure prodest in Rheumatismo inveterato. 57.
Formulæ Medicamentorum. 226.
Fumus tabacci Enematis potentissimi loco laudatur. 181.
Furfuris capitis curatio. 240.

G

Gangræna ex Erysipelate. 57.
Gangræna intestinorum in Dysentericis. 33. 34.
Gargarisma in Angina. 58.
Gargarisma in salivæ viscititate. 29.
Gonorrhæa virulenta centum retro annis se ostendebat diversam ab ipsa lue confirmata. 122.
Quod materia semini formis, quæ hic fluit, carnosæ virgæ substantiæ debeatur. ibid.
Modus invasionis describitur. ibid. 237.
Curatio Catharticis perficitur. 123.
Pilulis. ibid.
Clysteribus. ibid.
Diæta quænam observanda. ibid.
In Gonorrhœa rejicitur lignorum exsiccantium usus. 124.
Item improbantur aquæ minerales. ibid.
Quomodo Phymosis sit curanda. ibid.
Gonorrhœæ justo citius suppressæ tumores scroti supervenientes quomodo curentur. ibid.
Gonorrhœa cum lue juncta quomodo tollenda. 125. 126.

H

Hæmoptoe quando & quos præcipue invadat. 59.
Ejus curatio. ibid. 239.
Hæmoptisis in Variolis. 25. 208.
Hæmoptisis & mictus sanguinis in Variolis mortem prænunciant. 29.
Hæmorrhagia narium descriptio & curatio. 59. 239.
Hæmorrhagiæ narium in febre continua epidem. ab Ann. 1661. ad 1665. descriptio ac curatio. 9.
Post Hæmorrhagiam cur æger purgandus. ibid.
Hæmorrhoidum dolor. 238.
Curatio. ibid.
Hæmorrhoidum fluxus nimius. ibid.
Hippocrates. 48.
Hectica febris. 57.
Hippocratis Aphorismi nequeunt quibusvis febrium speciebus applicari. 51.
Historiam morborum vere practicam Author tradit. 59.
Historia Epidemica Germaniæ. Vide Constitutio.
Homines variis effectibus obnoxii. 1.
Homo 21. annorum. 11.
Humores nonnunquam pertinaciter partibus adhærent. 1.
Humores sunt viscidiores Autumno, quam Vere. 12.
Hydragoga varia. 171.
Hydrogala. 39. 124.
Hydrops ibi incipit ubi desinit scorbutus. 57.
Hydropis febribus intermittentibus succedentis curatio. 15.
Hydropis primarium signum, foveæ in suris a digitorum impressione sub noctem apparentes & mane evanescentes. 169. 236.
Symptomata sunt dyspnœa, urinæ paucitas, & sitis. 170.
Causa sanguinis debilitas. ibid.
Aliæ in fœminis causæ. ibid.
Indicationes curativæ. ibid.
Hydropem præcedentia Symptomata scorbuti faciem præ se ferunt. 57.
In Hydrope Cathartica fortiora semper usurpanda. 170.
Perseverandum in Catharticis, donec moles abdominis evanuerit. ibid.
Syrupus de spin. cervina quibus conveniat. 171.
Exemplum ejus memorabile. ibid.
Infusio croci metallorum quoties repetenda ad curandum *hydropem*. 172.
In Ascite grandiore tantum convenit. 173.
Cortex interior sambuci. ibid.
In Hydrope quænam contraindicant catharsin. ibid.
Ubi catharsis contradicatur, quænam confortativa conveniant. ibid.

Diure-

Diureticis res agenda est in debilibus naturis & fœminis valde hystericis. ibid.
Salia lixivialia in vino Rhenano. 237.
Corroborantia eadem in Hydrope quæ in Podagra præbeantur, nisi quod vinum Hydropicis permittatur pro potu ordinario. 173.
Corroborantia qualia. 236.
Chalybis usus in Hydrope incipiente. 174.
Alii similiter usus. ibid.
Topica quare improbentur. ibid.
Rejiciuntur Paracentesis & Acupunctura. ibid.
Hydropicorum sitis quomodo fallenda. ibid.
Hypercatarseos frœnum certissimum est laudanum. 170.
Hypochondriaci affectus. Vid. Hyster. affect.
Hypotheses quatenus valent Medico instruendo. 172.
Hysterica affectio sub quam variis Symptomatibus se ostendit. 140. 227.
Cujusnam temperiei fœminis singula contingunt. 140.
Hystericæ affectiones sunt dimidia pars morborum Chronicorum. ibid.
Idem sunt in fœminis ac affectio hypochondriaca in viris. ibid.
Uterus immerito inculpatur. ibid.
Hystericæ fœminæ interrogandæ, an malum de quo queruntur, inceperit cum tristitia, atque an urinam limpidam excreverint. 142.
Hystericorum simul ac Hypocondriacorum affectuum signum maxime pathognomonicum est urina limpida copiosa. 143.
Hystericorum affectuum causa Procatarctica. ibid.
Causa efficiens interna, spirituum animalium ἀταξία. ibid.
Causa non sunt humores. ibid.
Causa antecedens ἀταξίας debilior spirituum animalium crasis. 142.
Unde vomitio materiæ viridis. ibid.
Symptomatum singulorum ratio explicatur. ibid.
Casus cujusdam abunde, & sæpius lachrymantis. 143.
Curativa indicatio est sanguinis roboratio. 144.
Venæsectione & catharsi ordienda. ibid.
Deinde chalybeatis absolvenda. ibid.
In imbecillioribus quandoque a chalybe statim incipiendum. ibid.
Chalybis substantia præponitur præparationibus. ibid.
Calybis usum non recte admittere purgantium intercalationem. ibid.
Formulæ curationi inservientes. ibid.
Theriaca Andromachi magnum in his affectibus remedium. 146.
Item Cortex Peruvianus. ibid.
Dolor & Vomitio Hystericarum quomodo sint cohibendæ. 148.
Assa foetida qua ratione Hystericis utilia. 147.
In affectione Hysterica mitiori dantur pilulæ hystericæ per decem dies. 146.
Hystericus affectus Colicam biliosam referens. 42.
In Hystericis affectus sæpe perperam dignoscuntur. ibid.
In Hystericis & Hypochondriacis clysterum frequens usus nocet. 49.

I

Icterus in Colica hysterica. 42.
Icterus post febres lectum justo citius deferentibus superveniens. 44.
Icteri curatio. 42.
Idiosincrasiæ ratio habenda. 146.
Ignis sacer unde, & quomodo oriatur. 18.
Pestis quandam gerit imaginem. ibid.
Iliacæ passionis causa. 10.
Quo pacto producatur. ibid.
Curatio. 19.
Argenti vivi & globulorum in hujus curatione censura. ibid.
Iliaca passio colicam biliosam sequens. 40.
Iliaca passio febri perverse tractatæ superveniens, quomodo curanda. 181.
In iliaca passione omnia medicamenta etiam Enemata evomuntur. 40.
Imaginationis læsæ per cardiaca restitutæ exemplum. 16.
Indicatio a juvantibus & nocentibus in febrium novarum curatione adhibenda. 51.
Infantes sæpe diuturnas quartanas vincunt. 12.
In Infantibus venæ-sectio æque tuta & necessaria est atque in adultis. 38.
In Infantibus ventris tumor & durities, hujus medela per linimentum. 16.
Infusum Corticis Peruviani. 63. 228.
Infusum rad. serpentariæ virginianæ contra tertianas. ibid.
Ingrata assumpta horrorem gignunt. 11.
Intermittentes febres Autumnales in initio videntur continuæ. 3.
Intermittentes febres Epidemicæ nonnunquam mature grassari incipiunt. 11. 12.
Intermittentium febrium tria tempora spectanda. 11.
Symptomata consueta. ibid.
Unde est, quod redeant paroxysmi. ibid.
Paroxysmorum descriptio. ibid.
Duplicatio unde. ibid.
Divisio in Vernales. 11.
Essentialiter hæ distinguuntur. 12.
Vernalium curatio. ibid.
Autumnalium curatio. 13. 228.
Tertianæ Autumnalis curatio. 14.
Quartanæ curatio. 14. 63.
Quomodo recidiva præveniatur. 62.
Vomitio in his febribus quomodo compescenda antequam cortex exhibeatur. 63.
Infantum medicatio. ibid.
Decoctum amarum quando præbendum. ibid.
Julapium cardiacum. 226.
Julapium in febribus continuis. 30.
In febribus pro Infantibus. 63.
In Pleuritide. 54.
In Rheumatismo. 56.
Perlatum. 226.
Roborans in Tertiana duplici. 14.

L

Lactea Diætæ præcellentia & quibus potissimum conveniat. 147.
Lacteæ Diætæ censura notatu digna. 264.
Laudani liquidi descriptio. 35.
Ejus usum non immediate nervis nocere. 148.
Laudani usus in Cholera. 33.
E *Lecto* surgere quam utile in Variolis. 27. 38.
Solvuntur objectiones. 133. 134.
Quam necessarium in omnibus morbis inflammatoriis. 30.
Quam necessarium in febre continua ann. 1673. &c. 44.
In febre nova Ann. 1685. 179.
Cautela necessaria in surgendo, scilicet, ne nimis diu pro una vice surgant. 44.
Moræ longioris in lecto incommoda, scil. Rheumatismus, & Icterus subsequentes. ibid.
Quam utile in Pleuritide. 54.
Quam utile in Angina. 58.
E lecto surrectionem quænam contra indicant. 136.
Lepra. 48.
Lienis regio in febribus autumnalibus Infantum intumescens febris fugam prænunciat. 16.
Descriptio hujus intumescentiæ. ibid.
Linimentum in Pleuritide. 54.
Linimentum in Rachitide Infantum hypochondriacis inungendum. 145.
Linimentum in ventris tumore & duritie Infantum. ibid.
Lochiorum fluxus nimius quomodo sistendus. 236.
Lochiorum suppressionis curatio. 149.
Luciani irrisio in medentes Podagræ. 168.
Lues Venerea unde, & quo tempore Europam appulerit. 121. 122.
Contagium ejus quomodo propagetur. 122.
Symptomatum ejus enumeratio. ibid.
Luis confirmatæ sola salivatione curatio. 124.
Recidivæ quibus debeantur, & quomodo præveniantur. 125.
Quid in ore minus exulcerato sit agendum. 126.
Diæta quænam observanda inter curandum. ibid.
Quare in Gallia facilius sanetur ac in Anglia. ibid.
Luem Veneream non sanat Mercurius vel salsaparilla virtute specifica. 19. 123.
De Lue Venerea a Gualteri Harris. 127.
Lumbago Rheumatica. 56.
Paroxysmum Nephriticum mentitur. ibid.
Valde ægrum excruciat. ibid.
Causa. ibid.
Curatio. ibid.

M

Maculæ purpureæ in acutis certissimum inflammationis summæ indicium. 175.
Maculæ purpureæ in Peste malum signum. 19.
Maculæ purpureæ in Variolis. ibid. male. 25. 132.
Malignitas morborum quid sit. 50.
Malignitas morborum sæpe error medentium. 8. 17.
Malignitas non semper sudore potest eliminari. 50.
Malignitas per sudorifera aliaque calida medicamenta nonnunquam augetur. ibid. 184.
Malignitas nonnunquam contemperantibus potest edomari. ibid.

Mali-

Malignitas in morbis Epidemicis iisdem quibus hi curatur remediis. ibid.
Malignitati quodnam regimen proprie concedatur. ibid.
Mania ex debilitate. 16.
Maniæ communis causa. 239.
Maniæ curatio. 16.
Maniæ febres intermittentes diuturniores nonnunquam excipientis curatio. ibid.
Manna quid sit. 209.
In sero lactis soluta mictui cruento a calculo medetur. ibid.
In Aquis mineralibus catharticis soluta cur rejiciatur. ibid.
Meatus dantur cæci ex abdominis cavitate in intestina. 171.
Medicamentorum formulæ. 226.
Medici peritiores subinde nihil in ægri visitatione præscribunt. 52.
Medici præcipua cura in intentionibus veris expiscandis verti debet. 172.
Medicum esse, & formulam præscribere quam immane distant. ibid.
Medicum probum haud decet celare remedia morborum in primis Epidemicorum. 13.
Medicorum quorundam Speculationes inutiles. 59.
Medicina est Ars valde adhuc imperfecta. 45.
Melancholia Hypochondriaca vid. in hyst. effect.
Mellis rosacei usus in Angina. 59.
Mensium fluxus intempestivus in Variolis fœminarum. 39.
Mensium fluxus immodicus quando potissimum contingit. 150.
Mensium fluxus immodici tam intra puerperium, quam extra, curatio. ibid. 235.
Mensium suppressio. 239.
Mercurius non sanat Luem Veneream virtute specifica. 19. 123.
Miasma pestiferum vel immediate, vel mediate suscipitur. 17.
Mictus Sanguineus a calculo renibus impacto. 209.
Multa in hoc remedia sine successu adhibentur. ibid.
Manna in sero lactis soluta cum pauxillo succi limonum confert. ibid.
Diæta. ibid.
Mictus sanguineus in Variolis. 25. 208.
Mictus sanguineus & Hæmoptysis in Variolis mortem prænunciant. 29. 132.
Morbus quid sit. 1.
Morbi alii acuti, alii chronici. 2.
Morbi acuti quinam sint. ibid.
Morbi acuti vel ab aeris inquinamento, vel a particulari corporum anomalia gignuntur. ibid.
Morbi acuti Deum habent authorem, chronici nos ipsos. 135.
Morbi certis quibusdam annorum constitutionibus proprii. 2.
Morbi Epidemici qui dicantur. ibid.
Morbi Epidemici mire ab invicem differunt. ibid.
Morbi Epidemici vel regulares, vel anomali. ibid.
Hæc disparitas unde. ibid.
Morbi Epidemici vel Verni sunt, vel Autumnales. ibid.
Morbi Epidemici ab aeris occulta crasi oriuntur. 36.
Morbi Epidemici ab Anni constitutione qua grassantur, peculiarem mutuantur indolem. 3.
Morbi Epidemici a manifestis aeris qualitatibus varie reguntur. 36.
Morbi Epidemici diversi in locis vicinis, a terræ potius effluviis, quam ab aeris diathesi oriuntur. 3. 47. 48. 177.
Morbi Epidemici in initio vehementiores sunt, in progressu leniores fiunt. 32.
Morbi Epidemici ab anno 1661. ad 1665. 17.
Quo ordine se invicem sequebantur. 4.
Anni 1665. ibid.
Ab Ann. 1667. ad 1669. 22.
Ann. 1669. 31.
Ann. 1670. 32.
Ann. 1671. ibid.
Ann. 1672. ibid.
Ann. 1673. 1674. 1675. 43. & seq.
Morbi essentiales & iidem Symptomatici quomodo discernendi. 52.
Morbi essentiales aliter sunt tractandi, quam iidem symptomatici. ibid.
Morbi inflammatorii quando grassari soleant. 19.
Morbi omnes fere ex vestium præmatura abjectione, & subito refrigerio post exercitium exoriri videntur. 52.
Morbi vel ex se, vel Medicastri culpa fiunt lethales. 1.
Morbi quidam antiqui ævi jam non comparent. 48.
Morbi moderni poterunt suo tempore intercidere. ibid.
Morbi plurimi sine causarum cognitione curantur. 18.
Morborum Acutorum & Chronicorum differentia. 1. 2.
Morborum Acutorum ratio & genius. 2.
Morborum Epidemicorum ratio & genius. ibid.
Morborum Epidemicorum curatio solicite peragenda. 59.
Morborum Epidemicorum ab Ann. 1669. ad 1672. particularis historia. 32.
Morborum Epidemicorum alter ab altero pellitur. ibid.
Morborum quælibet species peculiarem obtinet genium. 18.
Morborum periodi certæ sive ætates. 48.
Morborum tempora. 32.
Morborum ortus a qualitatum vitio deducuntur. 18.
Morborum species exacte discernendæ. 57.
Morborum species unde desumendæ. 4.
Morborum sporadicorum ratio & genius. 2.
Morborum historiam vere practicam Author tradit. 59.
Morborum præsertim Epidemicorum remedia celare non decet Medicum probum. 13.
In Morborum curatione plus Naturæ committendum, atque vulgo fit. 45.
In Morborum Epidemicorum ortu Naturæ artificium. 33.
Morbis Antiquitati incognitis novam methodum accommodare non est absonum. 48.
In Morbis producendis naturæ methodus nondum hactenus detecta. 3.
In Morbis Inflammatoriis primaria remedia. 30.
In Morbis Inflammatoriis assiduus in lecto decubitus valde nocet. ibid.
Morbi Vernales. 2.
Morbillorum descriptio & historia. 37. 233.
Curatio. 38.
Morbilli anomali. ibid.
Curatio. idid.
Morbilli quo anni tempore regnent. 37.
Morsus canis rabidi. 240.
Curatio. ibid.
Pro *Mortuo* habitus casu ad se rediit. 29.
Mucosæ dejectiones in Dysenteria unde. 34.
Mundi anima. 22.
Moxæ combustio in Podagra. 168.
Moxæ loco inustiones lino crudo ab Hippocrate usurpatæ. ibid.

N

Narcotica post factas evacuationes quandoque felicius operantur. 42.
Narcotica turbas a purgatione excitatas compescunt. 9.
Narcotica, urgente dolore, tuto repetuntur. 41.
Narcotica, vigente febre, obsunt, ut in declinatione morbi præclaros edunt affectus. 9.
Narcoticorum dosis magnitudini doloris respondeat. 41.
Narcoticorum frequens usus sæpe innoxius. 35.
Narcoticorum in Variolis insignis utilitas. 27. 28.
Narcoticorum noxæ quandoque Venæsectionibus emendantur. 61.
Narcoticorum formulæ. 28. 33.
Natura optima morborum medicatrix. 45.
Naturæ vox quo sensu ab Authore usurpetur. 22.
Naturæ in curando multum relinquendum. 26. 150.
Naturæ in medicamentis producendis simul ac præparandis collaudatio. 144.
Naturæ opera incomprehensibilia. 11. 34.
Naturæ operationes parum intelligimus. 18.
Naturæ operum indagatores aliorum invidiam sibi arcessunt. 34.
Naturales causæ a Deo quomodo regantur. 15.
Nephritici paroxysmi veri & hysterici quam diversæ curationes instituendæ. 148. 233.
Nephriticum paroxysmum mentiens lumbago rheumatica. 56.
Nicotianæ fumus loco enematis potentissimi commendatur. 181.

O

Oleum amygdalarum dulcium aliis bechicis præferendum. 9.
In febribus sine noxa potest assumi. ibid.
Non debet affatim, sed parce exhiberi. ibid.
Ægri viribus attritis subvenit. ibid.
Usus ejusdem in Pleuritide. 53.
Variolarum aridarum crustis illinitur. 28.
Olei sem. lini in Pleuritide usus. 53.
Ophtalmiæ curatio. 233.
Opium pluribus medetur affectibus. 35.
Insigne est cardiacum. ibid.
Opii præstantia & nativa bonitas. ibid.
In quibus affectibus præcipue ejus indicetur usus. 61.
Opii virtus non præparationis, sed nativæ,

Papa-

P

Papaveris bonitati debetur. 35.
Inter Opiata quoad vim ipsam nullum fere est discrimen. ibid.
Papaver. ibid.
Paracentesis in hydrope rejicitur. 174.
Paralysis quid, & quomodo curetur. 240.
Paregoricum Authoris. 33.
Paregorica in quibus casibus recte indicentur. 61. 136.
Paregoricis evacuantia debent præmitti in sanguineis temperamentis, non aliis. 148.
Penis tumor in Lue Venerea quomodo discutiendus. 237.
Peregrinatio versus Austrum cur in Chronicis curandis profit. 163.
Peripneumonia quid sit, & quomodo a Pleuritide differat. 54.
Peripneumoniæ nothæ descriptio. 55. 230.
Curatio. 55.
Peripneumonia Epidemica Ann. 1675. 43. 44.
Peripneumonia symptomatica Tussi Epidem. Ann. 1675. superveniens. 48.
Peripneumonia post Morbillos. 38.
Ejusdem curatio per venæ sectionem. ibid.
Pestis naturæ medicatricis instrumentum. 1.
Pestis Ann. 1665. 17.
Pestis quid sit. 18.
Pestis Britanniam vix frequentius devastat quam post annorum 40. revolutionem. 17.
Pestis Londinensis Anno alioquin salubri vastans. 18.
Pestis Italiam occupans excepta Hetruria. ibid.
Pestis ab aeris diathesi fit Epidemica. 17.
Pestis ab aeris occulta crasi. ibid.
Pestis ab inflammatione oritur. 18.
Pestis a tempestatum anni vicissitudinibus regitur. 18.
Pestis in initio atrocior, in progressu benignior esse solet. 17.
Pestis per miasma propagatur, idque duplici modo. ibid.
Pestis pro aliis morbis Epidemicis rarius evenit. ibid.
Pestis quandoque subito nulla etiam exorta febre jugulat. 18. 50.
Pestis quanto tempore soleat grassari. 3.
Pestis quo anni tempore exoriatur. 17.
Pestis ratione solum mechanica tolli potest. 19.
Pestis semper manet superstes. 17.
Pestis sporadica. ibid.
Pestis invadendi modus describitur. 18.
Pestis symptomata. ibid.
Pestis curatio. 19.
Alexiteria in hac & aliis morbis, non ut specifica, sed ut diaphoretica prosunt. ibid.
Pro venæ sectione facientes Authores. 20.
Pro venæ sectione historia admiranda. ibid.
Præfertur tamen ei ab Authore diaphoresis. ibid.
Diaphoresis quandiu continuanda. ibid.
Pestis proprium alexiterium nondum innotuit. 19.
Ad Pestis prophylaxin vix conducunt calida. ibid.
Pestem accelerat sæpe vinorum & calidorum ingurgitatio. ibid.
Pestem commercii cum locis contagiosis inhibitio potest avertere. 18.
Ad Pestem excitandam requiritur contagium pestiferi corporis præter æris dispositionem. 17.
Peste affecti a continuata diaphoresi recreantur. 21.
In Peste abscessuum fit eruptio. 30.
In Peste abscessuum eruptio incerta crisis est. 19. 22.
In Peste abscessuum eruptio quomodo promoveri possit, nondum constat. 19.
In Peste abscessuum sine sudore eruptio magis fuit salutaris. ibid.
In Peste Alexipharmaca calida quandoque nocent. ibid.
In Peste Alexipharmaca calida quomodo prosint. ibid.
In Peste diaphoresin interpolandam suadet Diemerbroekius. 21.
Refellitur. 22.
In Peste sudor continuus & prolixus requiruntur, non interpolatus. ibid. 50.
In Peste sudor spontaneus valde salutaris. 22.
In Peste sudores non faciunt salutarem abscessuum eruptionem. 19.
In Peste sudores subinde valde noxii. ibid. 20.
In Peste maculæ purpureæ malum signum. 18. 19.
In Peste Tumores prorumpere, bonum. 18.
In Peste post abscessus eruptionem sanguinem mittere, minus est tutum. 22.
In Peste ob magnos sudores bubo nonnunquam disparet. 19. 20.
In Peste post sudores abscessus subinde erumpunt. 19.
In Peste sudantes quando indusium mutare debeant. 21.
Pestilentialium macularum ratio. 41.
Petechiæ ab intempestivo cardiacorum usu & regimine paulo calidiore sæpius efflorescunt. 178.
Petechiarum & mictus sanguinei casus insignis a D. D. Goodall communicatus. 139.
Philosophia effecit ut quæ Medica appellatur, revera confabulandi garriendique potius sit ars, quam medendi. 140.
Phrenitis Febre Contin. Epidem. ab Ann. 1664. ad 1665. 8.
In Febre Epidem. ab Ann. 1673. ad 1675. 46.
In Febre nova Ann. 1685. 179.
In Variolis. 24.
Phrænitis quomodo tractanda. 8. 179.
In Phrænitide spiritus Vitrioli laudatur. 46.
In Phrenitide rasio capitis confert. 179.
In Phrenitide Variolis superveniente refrigerium ægro concedendum. 28.
Phthiseos curatio. 240.
Pthisiologia Caroli Leigh. M. D. 242.
Phthiseos specificum est equitatio. 147.
Pilulæ Cochiæ. 41.
Pilulæ Cochiæ maj. in Ileo usurpandæ. 10.
Item in Tussi Epidemica. 65.
Pilulæ Cortic. Peruv. 63.
Plantæ variis mensibus florent. 11.
Pleuritidis historia. 53.
Curatio. 54.
Diæta. ibid.
Rejicitur cura per expectorationem. ibid.
Pleuritis maligna vulgo dicta quænam sit. 49.
Pleuritis maligna venæ sectionem non fert. ibid.
Pleuritidi superveniens Diarrhæa. 30.
De Pleuriticorum sanguine quædam notatu digna. 50.
Mensium sanguine extrahendi. ibid.
Podagræ regularis historia. 157.
Irregularis historia. 159.
Causa est concoctionum depravatio & humorum indigestis sive a Venere sive a vino sive ab exercitiis intermissis. 160.
Curatio non est aggredienda venæ sectione. ibid.
Non Catharsi, sive ad præcavendum, sive ad curandum paroxysmum. 161.
Nisi symptoma aliquod eandem postulet. 162.
Neque sudoribus & quare. 161.
Curandi præcipua intentio in coctione promovenda atque indigestionibus tollendis versari debet. ibid.
Medicamenta Digestiva. ibid.
Podagræ Therapeja Radicalis adhuc latet. 169.
Sed non sine spe aliquali specificum quandoque inventum iri. ibid.
In Podagra Electuarium corroborans præstantissimum. 162.
Electuarium aliud atque aqua destillata. ibid.
Theriaca Andromachi & Cortex Peruvianus laudantur. ibid.
In Podagræ paroxysmo nihil magni tentandum, sed solum extra paroxysmum exemplo ab intermittentium febrium paroxysmis ducto. 167.
In quorum paroxysmis abstinentia a carnibus interdicatur. ibid.
Paroxysmi symptomatibus vitam minantibus quomodo occurrendum. 165.
Ventriculi debilitas cum ventris torminibus vino Canarino mitiganda. 167.
Quo nihil proficiente ad laudanum fugiendum. ibid.
Diarrhæa sudoribus cohibenda. ibid.
Tussis brumalis a frigore, tempore paroxysmi suscepto sicut ipsa Peripneumonia curanda est. 168.
Calculus superveniens quomodo curetur. ibid. & 210
In Podagræ paroxysmo remedia externa in genere improbantur, verum istorum meliora reperiri nere Refrigerantia & Repellentia. 168.
Quid noxæ comburies præstare possit. ibid.
Podagrica materia ubi retrocesserit quid agendum. 167.
Podagrici ante & post paroxysmum variis sæpe vexantur symptomatibus scorbuti æmulis. 158.
Podagricorum diæta. 164. 167.
Potus sit cerevisia tenuis. 164.
Potus Diæteticus loco ordinarii in Podagris inveteratis. 165.
Vinum plane officit. 164.
Vinum vero Hispanicum minus injurium. 165.
Lacteæ dictæ in Podagra censura æquæ. 164.
Podagricis decubitus maturior quam sit utilis, idque hyeme præsertim. 165.
Animi tranquillitas stabilienda. ibid.
Exercitium sit quotidianum. 166.
Hoc Tophos præcavet, vel solvit. ibid.
In ipso paroxysmo permittitur. ibid.
Nisi iste sit atrocior. 167.
Exercitiorum primarium est equitatio. 166.
Quam tamen supplere potest in curru vectio. ibid.
Venus quam sit injuria. ibid.
Porriginis capitis curatio. 240.
In practicis experimentis commemorandis fidelitas Authoris.

thoris. 22.
Praxis Medica Theoriæ multum præferenda. *ibid.*
Probi hominis verum criterium. 150.
Pruritus ferini curatio cardiacis. 58.
Rulli Decoctum in Cholera morbo probatum remedium. 33. 235.
Punctura tendinis. 55. 239.
Purgans potio Authoris. 8.
Purgans pro Infantibus tenellis. 226.
Purgantis leniffimi formulæ. 8. 171.
A Purgantibus dolores ventris intenduntur. 161.
Purgantia. Vide Cathartica.
Purgatio quare neceffaria poft febres. 8.
Purgatio quare conveniat poft hæmorragias. 9.
Purgationis noxæ & incommoda. 34.
Puftularum Urticæ puncturas referentium per totum corpus eruptio. 57.
Curatio. *ibid.*

Q

Quartana. 11.
Quartana fecunda vice infeftans brevi finitur. 12.
Quartanæ lethales in regione paroxyfmi ægrum jugulant. *ibid.*
Quartanæ Autumnales. *ibid.*
Quartanæ Autumnales quibus temporibus finiantur. *ibid.*
Quartanæ Autumnales alios quofdam chronicos gignunt affectus. *ibid.*
Quartanæ Epidemicæ. 3.
Quartanæ Ann. 1661. & feq. 4.
Quartanæ Epidemicæ Ann. 1661. mature invadentis exemplum. 11.
Quartanæ Infantum. 12.
Infantes fæpe diuturnas quartanas vincunt. *ibid.*
Quartanarum curatio. 14.
Parum hactenus votis refpondet. *ibid.*
Per corticem Peruvianum. *ibid.*
Aeris mutationem. 15.
Potentiora cardiaca in declinatione propinanda. *ibid.*
Quartanariis obeft phlebotomia ut & frequens catharfis. 14.
In Quartanis Infantum & Puerorum fortioribus cardiacis abftinendum. 15.
Quotidiana. 11.
Rarius obfervatur. 13.

R

Rachitis vera defcribitur. 238.
Non eft curanda catharticis. 145.
Linimentum ventri & hypochondriis infantum inungendum per 30. vel 40. dies. *ibid.*
Rachitidis febribus infantium intermittentibus fuccedere folitæ curatio. 16.
Radix ferpentariæ Virginianæ in vino infufa tertianis medetur. 228.
Rafio capitis in phrenitide confert. 179.
Refrigerantia in fine morbi eum protrahunt. 7.
Idque maxime in grandævis. 8.
Regiminis calidioris in Variolis noxæ. 25. 40. 134.
Ejufdem in Dyfenteria noxæ. 33.
Ejufdem in Morbillis noxæ. 38.
Ejufdem in febribus plerifque difcrimina. 53. 54.
Regiminis refrigerantis in certis affectibus nocumentum. 8. 31.
Remedia morborum præfertim Epidemicorum celare non decet Medicum probum. 13.
Remediorum formulæ. 226.
Renum calculus Vid. Calculus.
Rhabarbarum in alvi fluxu fine additis aliis vix conducit. 34.
In Diarrhœa Epidemica nocuit. 31.
Rheumatifmi hiftoria. 56. 230.
Curatio. 56.
Anodynis figitur & protrahitur. *ibid.*
Rheumatifmus inveteratus quomodo tractandus. 57.
Rheumatifmi fcorbutici defcriptio. *ibid.*
Curatio fingularis. *ibid.*
Rheumatifmi curatio fola diæta e fero lactis, loco phlebotomiæ. 66.
Quibus conveniat iftiufmodi curatio, & quibus non conveniat. *ibid.*
Purgatio frequens atque anodynorum ufus poffunt phlebotomiæ liberarioris vicem fupplere. 67.
Rheumatica Lumbago. 56.
Rigor vel horror in febribus Intermittentibus unde. 11.
Rofa. 18.

S

Salia lixivialia in vino Rhenano potentiffima in hydrope funt diuretica. 173. 237.
Salis abfynthii ufus in vomitu. 10.
Salivatio in Febre Continua Epid. ab Ann. 1667. ad 1669. 30.
Salivatio Variolarum confluentium comes. 24. 28. 31.
Salivatio in Variolis confluentibus ufu refrigerantium promovetur, & cardiacis calidioribus reprimitur. 28.
Salivationis in Lue Venerea methodus. 124.
Neque Cathartica, neque alia præparantia falivationi debent præmitti. 124. 125.
Peracta falivatione neque Cathartica neque fudorifica in ufum venire debent. *ibid.*
Diarrhœa fuperveniens quomodo cohibeatur. *ibid.*
Cautela magni momenti obfervanda in naturis falivationi nimis refiftentibus. *ibid.*
Salfaparilla non fanat Luem Veneream virtute fpecifica. 19.
Sambuci cortex interior laudatur in Afcite grandiore. 173.
Sanguis purus non raro Febre accenditur. 1.
Sanguinis color purulentus in febribus inflammatoriis detractus unde. 54.
Sanguinis depuratio fit per duplicem partium fecretionem. 10.
Circa fanguinem in Pleuritide per Venæ fectionem eductum variæ obfervationes. 54.
Sani non raro febre corripiuntur. 5.
Scabies vid. Pruritus.
Schediafma ad hiftoriam Epid. anni 1699. & 1700.
Scorbutus non tam frequens apud nos ac vulgo creditur. 57.
Scorbutus ubi definit, ibi incipit hydrops. *ibid.*
Scorbuti fymptomata. 241.
Curatio. *ibid.*
Scorbuti larvam plures gerunt morbi chronici. 57.
Scorbuti vocabulum perperam & temere ufurpant imperiti. 8. 57.
Cum fcorbuto febris. 8.
Secretio impuritatum fanguinis fit per fæces, & per flores. 10.
Semen Anethi in fingultu nihil profuit. *ibid.*
Seri lactis in Dyfenteria ufus. 35.
Serpentaria Virginianæ radix in vino infufa tertianis medetur. 228.
Singultus in febre Cont. Epidem. ab anno 1661. ad 1665. 9.
Caufæ remotiores proxima incognita. *ibid.*
Curatio per diafcordium. 10.
Singultus in nova febri Ann. 1685. Curatio per Corticem Peruvianum. 179.
Sophiftarum reprehenfio Hippocratica. 171.
In *Saporofis* affectibus Clyfteres valde utiles. 44.
Specifica pleraque dolo malo celebrantur. 668. 669.
Speculationibus nimis addictorum Medicorum cenfura non minus rigida quam judiciofa. 140.
Spiritu Cornu Cervi in febribus dentitioni infantum fupervenientibus laudatur. 182.
Spiritus volatiles omnes ideo fœtent, quia creaturæ ignis. 147.
Spiritus volatiles in Rheumatifmo inveterato profunt. 57.
Spiritus vini uftulatus in Tuffi fæpe nocet. 49.
Spiritus vini Ambuftis prodeft. 55. 56.
Spiritus Vitrioli Phrenefin in febre Epidem. domabat. 46.
In Variolis infigniter profuit. 47.
Sputum fanguinis. Vid. Hæmoptoe.
Sudores vel Critici funt vel Symptomatici. 45.
Sudores Symptomatici. 51.
Sudores ad febres tollendas provocandi, quales effe debeant. 31.
Sudores in febrium declinatione fpontanei valde funt falutares. 45. 183.
Sudores nocturni convalefcentium quomodo tollendi. 46.
Sudorum in febribus obfervatio multum facit ad earum dignotionem. 51.
Sudorum provocatio in nullo morbo, excepta Pefte, videtur convenire, & quare. 161.
Sudores ad ciendos nihil æque conducit ac capitis obvelatio. 21.
In fudore jufculis ægrum reficere admodum falutare. 22.
Sudoriferorum formulæ in Pefte. 21.
Syderatio. 57.
Syrupus de Meconio S. Papaveris qualis ab Authore præfcribatur. 208. 209.
Syrupus de Spina Cervina quibus in hydrope conveniat. 171.
Ufus ejus in hydrope exemplo memorabili confirmatur. *ibid.*

T

Tabacci fumus loco Enematis potentissimi laudatur. 181.
Tabellæ præstantes ad tussim. 50.
Tabes deplorata equitatione tanquam specifica curatur. 147.
Tendinis puncturæ curatio. 55.
Tenesmus quid sit. 234.
Tenesmus post Dysenteriam. 34.
Adultis exitialis, infantibus benignus. ibid.
Tenesmi curatio solis corroborantibus. ibid.
Terræ effluvia morbos Epidemicos varios gignere possunt. 47. 48.
Tertiana. 11.
Tertianæ curatio. 228.
Tertianæ Vernales. 2.
Tertianæ Vernales ob perversam curationem diu durantes. 12.
Tertianæ Vernales diuturnæ ab Autumnali tempestate fugantur. ibid.
Tertianarum Vernalium curatio. ibid.
Tertianæ Autumnales. 2. 13.
Tertianæ Autumnales Quartanis magis sunt affines, quam Vernales. ibid.
Tertianarum Autumnalium curatio. 14.
Per Sudores & Dejectiones eodem tempore excitatos. ibid.
Tertianæ duplicis Autumnalis curatio. ibid.
In Tertiana duplici Electuarium roborans atque Julepus. ibid.
Tertianæ Epidemicæ Ann. 1661. & seq. peculiaria Symptomata. 4.
Tertianæ Ann. 1671. 21.
Theriaca Andromachi in febre pestilentiali feliciter usurpata. 21.
Maximum in quamplurimis morbis remedium. 146.
Laudatur in affectione hysterica. ibid.
In Podagra. 162.
Tophi Podagricorum exercitio impediuntur vel solvuntur. 166.
Topica in Hydrope improbantur & quare. 174.
In Podagra. 168.
Sub *Torminibus* ventris febris nonnunquam delitescit. 181.
In Torminibus ventris non omnibus Aquæ minerales conferunt. ibid.
Tumor crurum post Variolas quibus remediis curandus. 29.
Tusses Epidemicæ. 48.
Curatio. 49.
Epidemicæ curationem evacuationibus debent. 65.
Tussis sine febre quomodo tractanda. 49. 66. 240.
Neque Narcotica neque liquores spirituosi neque diaphoretica tuto hic usurpabantur. 65.
Nec diaphoretica, nec pectoralia permittuntur. ibid.
Tussis oleo amygdalarum dulcium optime lenitur. 9
Tussis in febre Contin. Epid. ab Ann. 1661. ad 1665. ibid.
Ejusdem curatio. ibid.
Tussis Convulsiva puerorum & infantium curatur in primis venæ sectione. 38.
Curatur Venæ sectione, & repetita catharsi. 65.
Tussis causa. 49.
In Tussi quandoque valde salutare est corporis exercitium. ibid.
In Tussi spiritus vini ustulatus aliaque similia valde interdum noxia. ibid.

V

Vaporum quos appellant Hystericorum frequens causa. 150.
Variolæ ab occulta Aeris crasi. 24.
Variolæ in crustas resiccatæ. ibid.
Variolæ mitiores citius finiuntur. 47.
Variolæ quanto tempore soleant grassari. 2.
Variolæ quo anni tempore invadere soleant. 23.
Variolæ quandoque insigni ægritudine erumpunt. ibid.
Variolæ revera parvi sunt abscessus. 25.
Variolæ regulares divisæ in distinctas & confluentes. 23.
Variolarum distinctarum symptomata. ibid. 231.
Distinctarum historia. ibid.
Venæ sectio in his supervacanea. 27.
Nisi regimen calidius præcesserit. ibid.
Regiminis justo calidioris noxæ. 26.
Evacuationum noxæ. ibid.
Frigoris sunt etiam nocumenta. ibid.
Cardiacis quando utendum. 27.
Cardiacum quale. ibid.
Quo tempore ægrotus lecto addicendus. ibid. 132.
Lecto damnari nimis præpropere, est valde perniciosum. ibid.
Loci in lecto frequens permutatio, tum in hoc, tum in alio genere est concedenda. 28.
Solvuntur objectiones pro continuo in lectulo decubitu oblatæ. 133.
Curatio. 26. 207.
Variolarum confluentium historia. 23. 132.
Salivatio eas adultorum, Diarrhœa istas infantium comitari solet. 24. 28.
Quibus temporibus morbi febris dominetur. 23. 208.
Quibus ut plurimum moriantur. 23. 207.
Symptomata exitialia, utrique generi communia. 28.
Quam plenum periculi hoc genus. 27. 132.
Curatio auspicanda est Venæ sectione atque Emetico. 136. 207.
Et spiritu Vitrioli in potu. ibid.
Pthyalismo potissimum perficitur. 28.
A Fundamento recte, aut secus in primis diebus jacto maxime pendet. 133.
Paregorica in his quasi specifica. 136.
Nisi sint infantes qui corripiuntur. 29. 136. 137.
Quo tempore morbi primum exhibenda. 137.
Præ aliis Pthyalismum promovent. 28.
Eorum exhibitorum commoda. ibid.
Paregoricorum quantitas. 136.
Exemplum eorum exhibitorum in quodam Crosse. ibid.
Epispasticum quo die applicandum. 137.
Allium incisum quo die plantis pedum applicandum. 138.
Diæta. 231.
Casus D. Cheut totam curationem complectens. 138.
Emeticum dari potest die morbi undecimo, in suffocationis metu. 29.
In quo casu aeri exponendus est variolosus. 133.
Variolosi admiranda historia. 29.
Pustularum præpropera exclusio quantis stipatur incommodis. 134.
Infantis regimen in Variolis erupturis, & a convulsione incipientibus. 135.
Diarrhœa in infantibus salutaris. 28.
Venæ sectio & Catharsis quo demum tempore in convalescentibus variolosis sint celebrandæ. 29.
Mensium fluxum in Variolis refrigerantia indicare. 40.
Variolæ anomalæ distinctæ (sc. nigræ) quomodo a regularibus distinctis fuerint discriminatæ. 39.
Curatio. ibid.
Diæta. ibid.
Variolæ anomalæ confluentes quomodo a regularibus confluentibus discreparint. ibid.
Curatio. ibid.
Variolæ anomalæ Ann. 1674. & 75. 46.
Curatio. 47.
Spiritus Vitrioli in his usus egregius. ibid.
Variolarum cicatrices. Vid. Cicatrices Variolarum.
Variolarum nulla unquam mentio apud Hippocratem, neque perspicua apud Galenum. 48.
Variolarum cum Phrenitide casu sanatarum historia. 29.
Variolarum in infantibus sæpe sunt prænuncii Epileptici insultus. 23.
Variolarum perverse curatarum symptomata. 26.
Variolarum retrocessio sæpe temere inculpatur. 29.
In Variolarum summitate maculæ nigræ a nimio fervore. 25.
Post Variolas relictæ foveæ unde, & quomodo oriantur. 23. 28.
Ex Variolis cur plures divites moriantur, quam pauperes. 27.
In Variolis duo morborum tempora separationis & expulsionis. 25.
In Variolis separationem paulatim fieri satius est. 25. 26.
In Variolis expulsio plus temporis requirit, quam separatio. 25.
In Variolis eruptio præcocior periculosior est tardiore. ibid. 26. 27.
In Variolis faciei, manuumque tumor magni est momenti. 24. 28.
In Variolis mox impense sudare noxium. 20.
In Variolis retrocessis quid agendum. 29.
In Variolis tractandis quomodo Medici fama periclitetur. 26.
Variolarum historia cum pustulis miliaribus a Davide Hamilton. 204.
Vectio in Colica utilissimum exercitium. 41.
Venæ sectio quibus noxia & quibus utilis. 5. 6.
Debet Emeticum semper præcedere, ubi utrumque indicatur. 6.
Debet similiter præcedere catharsin. 65. 178.
Ubi phlebotomia liberalior non permittitur, potest suppleri usu Enematum. 6.
Suppletur etiam purgatione frequenti, atque anodinorum usu. 67.

Venæ sectio infantibus succurrit pariter ac Adultis. 38.
Convulsionibus puerorum dentientium specifice conducit. *ibid.*
Vena in lecto secanda quo facilius phlebotomiam ferant.
Venæ sectio in debilibus nocet. 5.
Venæ sectio in Peste a multis laudatur. 19. 20.
Venæ sectio in Peste parce, & abscessu jam erumpente administrata valde est noxia. 22.
Venenati a sublimato corrosivo assumpto curatio sola aqua simplici. 67.
Vere morbi quidam inflammatorii gignuntur. 12.
Vesicatoria in hydropicis ræpe gangrænam inducunt. 174.
Vesicatoria non in omni Comate prosunt. 179.
Vesicæ ulceris signa & curatio. 240.
Vestium hyemalium depositio quousque sit differenda. 52.
Vigiliæ quo pacto tractandæ. 9.
Quomodo consopiendæ sint post febrem narcoticis. *ibid.*
Vinum absynthites. 14. 174.
Vinum Canarinum. 27. 167.
Vinum Hispanicum. 146. 165.
Vinum Malacense. 8. 46.
Vinum in Hydrope pro potu ordinario commendatur. 173.
Vinum in Podagra nocet, & quare. 164.
Vini compotatio quænam nocumenta secum trahat. *ibid.*
Ulceribus pudendorum Venereis quomodo succurrendum. 237.
Ulceris vesicæ signa & curatio. 240.
Unguentum in Pleuritide. 54.
Vomitiones virides non semper cacochymiam indicant. 42.
Vomitus & alvi profluvium a sudore sedantur. 21.
Vomitus sedatur aqua menthæ. 10.
Vomitus sanguinis. 239.
Vomitorium in febre maligna quandoque Diarrhœam excitat. 10.
Vomitorii exhibitionem præcedat Venæ sectio. 6.
Vomitorii præscriptio & usus. *ibid.*
Vomitoria ex infusione croci Metallorum minus sunt tuta, præsertim pro puerulis. *ibid.*
Periculosa itidem, nisi copiose diluantur. *ibid.*
Vomitoriis quandoque emendari nequit materia vitiosa. 42.
Urinæ suppressio in Variolis. 25. 29.
Uteri procidentiæ curatio fotu adstringenti. 150. 233.
Vulnus levissimum in hydropicorum carne quare curatu sit difficillimum. 210.

SOLI DEO GLORIA.

GUILHELMI

MUSGRAVE

MEDICI DOCTORIS,

Inclyti Medicorum Londinensium Collegii, & Regiæ Societatis Socii,

DISSERTATIONES DUÆ.

I. DE ARTHRITIDE SYMPTOMATICA.

Ἀγαθοῖσι δὲ Ἰητροῖσιν αἱ πλάνας καὶ ἀπορίας. *Hippoc.*

II. DE ARTHRITIDE ANOMALA, ſive INTERNA.

Καὶ τοῦτο εὖ Ὁμοιότητες εἰδέναι χρὴ, εἴτε Λύετε ἡ Νοῦσος, εἴτε Μεταπίπτει ἐς ἑτέρην Νοῦσον. *Hippoc.*

EDITIO NOVA ACCURATIOR.

ELENCHUS PRIMÆ DISSERTATIONIS DE ARTHRITIDE SYMPTOMATICA.

Cap. I. De Arthritide Symptomatica *generatim*. pag. 323.
II. De Arthritide *Rheumatismo* supervenienti, Symptomatica falso appellata. 325
III. De Arthritide ex *Chlorosi*, & ex *Mensium suppressione*. 327
IV. De Arthritide *Hydropi* superveniente. 329
V. De Arthritide *Melancholica*, *Hypocondriaca*, & *Historica*. 332
VI. De Arthritide fixa *Scorbutica*. 335
VII. De Arthritide *Lui Venereæ* succedenti. 339
VIII. De Arthritide *Asthmatica*. 342
IX. De Arthritide *Febri* succedanea. 345
X. De Arthritide ex *Colica*. 347
XI. De Arthritide *Morbis* quibusdam *Cuticularibus* subjecta. 350
XII. *Corollaria & Spicilegia* quædam habet, cum *Epilogo*. 352

ELENCHUS SECUNDÆ DISSERTATIONIS DE ARTHRITIDE ANOMALA SIVE INTERNA.

Cap. I. De Arthritide Anomala *generatim*. pagina 357
II. De *Ventriculi Affectibus* Arthriticis. 360
III. De *Colica* Arthritica. 369
IV. De *Diarrhœa* Arthritica. 375
V. De *Dysenteria* Arthritica. 378
VI. De *Abscessu Intestinorum* Arthritico. 380
VII. De *Melancholia* Arthritica. 382
VIII. De *Syncope* Arthritica. 384
IX De *Calculo Renum* Arthritico. 386
X. De *Asthmate* Arthritico. 388
XI. De *Catarrho, Tussi*, & *Peripneumonia* Arthritica. 392
XII. De *Phthisi* Arthritica. 396
XIII. De *Angina* Arthritica. 399
XIV. De *Capitis Dolore*, & *Vertigine* Arthritica. 403
XV. De *Apoplexia* Arthritica. 407
XVI. De *Paralysi* Arthritica. 412
XVII. De *Doloribus* in Corpore vagis, fixis; de *Ophthalmia*; de *Erysipelate*; & *Achoribus* Arthriticis. 417
XVIII. De *Epiphora*, & *Dolore Dentium* Arthritico. 418
XIX. Corollaria *continet*, *cum* Epilogo. 419

PRÆFATIO.

Quotcunque inſpexi de *Arthritide* ſcribentes, in eo ſunt ad unum omnes, & quidem elaborant, ut tantummodo morbi iſtius, qua *Exquiſiti, Genuini, Legitimi*, ſuoque ordine *Primarii*, Doctrinam excolant, & diſciplinam edant: ea videlicet illius notitia; quæ ex ipſa manat, vel elicitur, contenti, de *Larvata*, ſive *Symptomatica Arthritide*, num quæ ſit, aut qualis, aut quanta, aut quota, aut quam a ſe diverſa, aut *Arthritida Primigeniam* quam mimice & quantum imitetur, (etiamſi hæc ad illam illuſtrandam exponendamque apprime conferunt) parum, vel minime ſoliciti.

Quid ab his hominibus ſtudeatur, & in iſto genere quouſque proficiatur, non eſt hujus inſtituti, exquirere. Impræſentiarum nos, experientia duce & præſide, proponimus, in iis affectionibus, quæ *Podagra* & *Arthritidos* regularis appellatione paſſim inſigniuntur, explicandis ſanandiſque, (ut, a Medico quod ſuſcipitur negotii, luculenter id tractetur; &, ad ægrotorum commodum & ſanitatem, quod ampliſſimum fieri poſſit, id demum agatur) primum, in *Arthritida Primigeniam* & *Symptomaticam* earum diviſionem; tum *Symptomaticæ* in ſuas partes diſtributionem, conſtantiſſime ante omnia religioſiſſimeque conſervari.

Quanto ille, & quam digne, riſu exciperetur; qui, dum artem exercere profeſſus ſit gemmariam, omnes illos, quotcumque circumferuntur (ita vulgo nominati) *Adamantes*, tanquam *legitimos* & *veros* æſtimaret; atque adeo acciperet? Annon *Artificem* potius deceret, quid *Adamanti legitimo* proprium ſit, inveſtigare; eoque poſito, tanquam regula & norma, de *Pſeudo-Adamantibus*, & eorum a *Vero* diſſimilitudine & diſcrepantia judicare? Nonne etiam delectaret *Falſorum* varietatem, magnam utique & multiplicem, ut a *legitimo* alii quam longiſſime removentur, ementiti, factitii; ut ad eum alii propius accedunt; alii *Colore* translucido æquiparant; alii *Duritie* tantum vincuntur, a *Vero Adamante* non niſi ab *Artifice* peritiſſimo diſtinguendi, diligenter expiſcari?

Non minus fixum aut immobile fundamentum in experimentis habet *Arthritidos* illa in *Primigeniam* & *Symptomaticam*, & *Symptomaticæ* in ſuas *Species*; quam habet *Adamantis* hæc in *Legitimum* & *Falſum*, & *Falſi* in *Partes* ſuas, diviſio diſtributioque.

Quanti vero interſit hæc notari, & hiſce perquirendis quam egregie locetur res & ſalum *Arthriticorum*: ex eo conſtat, quod, iis prætermiſſis neglectiſve, jure merito verendum, ne dum uni eidemque tantum morbo, nempe *Arthritidi*, videamur; revera nos, quodque eſt certiſſimum, multis, iiſque longe inter ſe diverſis, & diverſa ratione impugnandis, obſiſtere contingat, id eſt, ancipiti prorſus eventu, prælium, ne in tenebris committamus.

Eum recte curaturum credunt, qui Rationalem Medicinam profitentur, quem prima Origo cauſæ non fefellerit: neque curari id, quod ægrum eſt, poſſe, ab eo, qui quid ſit, ignoret: Sed *cujus rei non eſt certa notitia*, quod *ejus opinio certum reperire remedium non poteſt. Celſus, Præf. L.* 1.

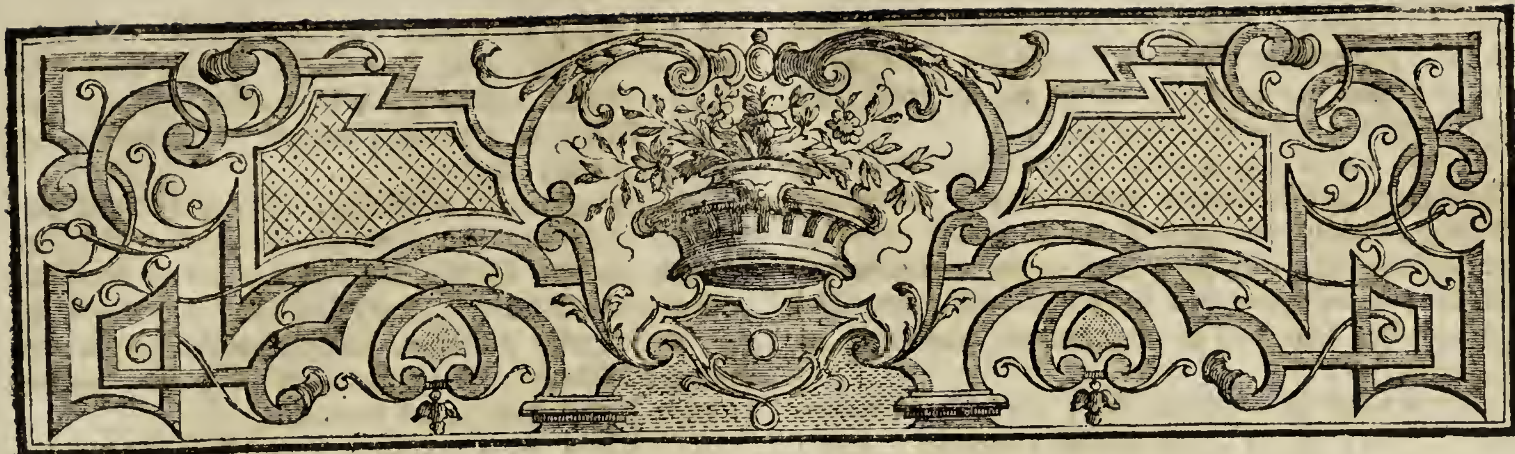
Hujus quidem modi diſtinctionem, a clariſſimo *Mortono*, in *Phthiſiologia*, fuſe jampridem docteque lucubratam eſſe video; &, iſtius opera, morbum omnino difficillimum explicari, graviſſimum curari. Sed, in chronicis pleriſque aliis, ab *Auctoribus* celeberrimis, aut penitus omiſſam, aut aride nimis & jejune proditam: quam tamen, & in aliis perutilem, & quidem neceſſariam fore, ideoque multum deſiderari, diu ſum arbitratus: in *Arthritide* vero quamplurimum; eo certe plus in *Arthritide*, quo diutius illa cæteris affectionibus, quo crudelius humanum genus acerbiuſque infeſtavit; &, in illo, quo frequentius *Symptomatica* reperitur.

Qui, quod inſigniſſimus *Baglivius*, magnum *Italiæ* decus & ornamentum, hac in parte ὁμοιότητες, graviter errare Medicos exiſtimat, qui putant nonnullos morbos eſſe *Primarios*; ab iiſdem cauſis productos: eandemque etiam medendi methodum expoſcentes; eum, per repetitas graviſſimorum Medicorum obſervationes, certo conſtiterit, eos eſſe *Secundarios*; a diverſis cauſis pendere; *Specie* differre: propria habere ſymptomata, propriaſque methodos expoſcere. Et inter præcipua artis deſiderata illud merito reponit, *Ut ſcilicet ſinguli quique morbi in tot* ſpecies *ſubdiſtinguantur, quot ſunt* morbi primarii *a quibus foventur, aut cauſæ vehementes conſtanteſque quibus producuntur*. Praxeos Medicæ *Lib.* 2. *Cap. IX.*

Poſita ergo hac *Arthritidos* diviſione, & in præſenti miſſo, tanquam *Poſtulato*, diviſorum membro priori, ſcilicet *Arthritide Primigenia*; poſterius aggredior, nempe *Symptomaticam*, hoc conſilio & ſpe fretus, ſi prius copiæ debellentur hæ *Auxiliares*, hoſtem poſtea facilius depelli & evinci poſſe *Principalem*.

Dicam itaque *Arthritidem Symptomaticam*, & in ea *Species*, quotquot uſquam mihi innotuere, comprehenſas: ut illius *Ratio generalis*, & harum *Deſcriptiones* & *Diſtinctiones*; ut, a morbis ſuis *Primariis*, earum *Ortus & Emerſiones*; ut, in *Arthritida Primigeniam*, earum *Migratione* & *Itinera*: in ſtatu maxime degeneri & peregrino; ut earum *Facies* & *Proprietates*, (variæ, Jupiter! & diſſimiles) ut ὁμόφυλος *Arthriticæ* uſquequaque aperiantur: *Curationes*, & *medendi Intentiones* earum ſingulis accommodatæ, & (quoad potero,) congruentes, ut eliciantur: poſtremo, totum id quod dicimus, ut *Hiſtoriis*, optima fide traditis, tanquam tot *Teſtibus*, ſtabiliatur, confirmetur. Hoc *Libelli* hujus *Opus* & *Argumentum* eſt.

Lectorem autem illud admoneri decet; quoniam ea, quæ a *Nobis*, nullius *Sectæ* aſſeclis, imo *Sectam* omnem fugientibus, & *Hiſtoricam* (ea quidem una exercenda, vindicanda) *Medicinam* colentibus, ſiſtuntur & in medium proferuntur; aut eventa habent, aut ex iis ultro nata, vel facillime ducta; iſta vero eventa colligenti maximam partem præbuit *Damnonium* hocce *Orientale*; quod idcirco *Medicina* hæc (a vero ejus pars præcipue, quæ de *Scorbutica* eſt *Arthritide*) quodammodo *Provincialis*, & *hujus Populi Propria* eſſe videatur. Utinam ſane tanto & tam nobili populo par inveniatur.

DISSERTATIO PRIMA.
DE
ARTHRITIDE
SYMPTOMATICA
GENERATIM.

CAPUT PRIMUM.

Art. I. T morbi recte dignoscantur, videndæ sunt, (quod docet (*a*) *Hippocrates*,) ὅσαι ἐξ οἵων εἰς οἷα διαδοχαὶ νοσημάτων. h. e. *Quæcunque fiunt Morborum vicissitudines, & ex quibus in quos succedant*. Vertente clarissimo *Mediomatrico*, pariterque textum in hunc modum interpretante. *Morborum Successiones, vicissitudines, & exceptiones, esse inspiciendas; ut facilius de toto eorum exitu existimes*. Et, *Hæc oportere omnia ad eam, Morborum Transmutationem transferri, quæ solutionem quandam præ se fert, & Naturæ Benignitate alio Morbum ablegat*. Quibus præfatis, ex divini senis oraculis, ad gratiam, & fidem, operi nostro conciliandam, (quod, ad ea se conformari, frustra quidem, & ambitiose nimis, exoptavit,) ipsam rem aggredior; ex illoque sancto quasi fonte, nostra omnis manabit oratio.

II. Præter istam *Arthritida*, quæ causam habet continentem propriam, & peculiarem, quæ suis viribus pollet, & est ex se sufficiens; ideoque *Exquisita* audit; nec, ab affectu quovis alio, perfecto, mutuatur sive ducit, originem; unde *Primigenia*: (quæ quidem in præsentia, postulati loco ponenda:) alia est *Arthritis*, quæ a morbo aliquo antecedente profluit: quæ alteri morbo debet ipsum id, quod nascitur, &, quod existit: & (a *Primario* illo) *Derivata*, *Secundaria*, *Symptomatica* uti, (præ *Arthritide Exquisita*,) *Mendax*, *Simulata*, *Falsa*, jure merito nominetur.

III. Fusius dicam: *Arthritidis Symptomaticæ* cum *Primigenia*, si primas earum facies conferamus, & illa quæ sunt exteriora spectemus, in plerisque convenit: (par etenim ratio paroxysmorum; iidem utrinque typi, similes causæ, & principia, nec non effectus, seu reliquiæ, sive fructuosæ, sive contrariæ:) proindeque generali nomine *Podagræ*, & *Arthritidos*, utrisque communi, comprehensæ, magnam partem ἀδιακρίτως sub eo delituere; morbus idem esse, judicatæ. At, a vero quantum id abhorret, iis facile innotescet, qui earum εἶδος καὶ ἦθος penitius scrutabuntur. *Arthritidis* enim *Primigeniæ*, morbus exquisitus, γνήσιος sui ordinis princeps, peculiarem & sui generis conjunctam habet causam; proprio utique marte agentem; per se, vel procatarcticarum stimulo, paroxysmos facientem; a nullo vero affectu alio, aut primitus acceptam, aut in operibus dependentem. E diverso, *Symptomatica* morbo alteri succrescens, vel materiam, (id est, causam continentem,) vel minimum materiæ in hujusce generis *Arthritida* μετεωρισμὸν, illi *Primario*, quo (directe vel oblique) ortus ejus promovetur, refert acceptum: itaque tum morbi, unde fluxit, primarii; tum *Arthritidos*, quam æmulatur, exquisitas, de natura, tanquam hybrida, participat.

IV. *Symptomaticæ*, quas hoc terrarum tractu vigere comperimus, sunt ex rheumatismo *Arthritis*, ex chlorosi, & mensibus suppressis, ex hydrope, melancholia, scorbuto, lue venerea, asthmate, febre, dolore colico, affectibus cutaneis: perplures sane, dignæque omnes quæ in *Luciani* Drama prodeant Τραγοποδαγρικόν: quarum tamen catalogum haud dubie augebit industria posterorum.

His affecti, eos qui in *Arthritide* sunt *Exquisita*, numero videntur, (si recte calculum ponas,) exæquare; imo quidem, (mea sic est ratio,) vincere: ut *Damnonio* nostro *Arthritidos* pars dimidia, sine ulla dubitatione, sit hodie *Falsa*.

V. *Symptomaticarum* ratio generalis in eo locari reperitur, quod, cum morbi sunt ab *Arthritide Primigenia* diversi, & intervallo quodam distantes, stationes suas *Primarias* linquunt, & erga *Arthritidem* moventes, ei sensim appropinquant: simili fere modo, ac, in hypothesi *Copernicana*, planetæ apogæum (sive punctum illud ellipseos, quod est a sole remotissimum) deferentes, versus solem inclinant; donec hypogæum (sive punctum ejus quam proxime solem) pertigerint.

De appropinquandi modo ut rite cogitemus, non solum ex arthritidos *Primigeniæ* symptomatibus aut pluribus acceptis, aut diutius servatis, is existimandus: ne hoc, utrunque, judicium fallax, & incertum: imo potius a primario plus minusve exuto, (ut in sequentibus patebit) addiscendus. Vero enim vero *Primarii* exuviæ simul cum usurpato *Arthritidis Primigeniæ* vultu, *Symptomaticas* omnium certissime commonstrant.

Specialis harum est conditio, quod a stationibus *Primariis* quo celerius, & quo longinquius, ejusdem classis *Symptomaticæ* deflectunt, eo rarius ad eas revertuntur: hoc est, quo plura morbi *Primarii* symptomata deposuerunt, eo insolentius resumunt; eo celerius *Arthritidis* puræ symptomata usurpant; eo constantius retinent.

VI. Secum dissentiunt *Symptomaticæ*, si earum externa respicimus; quod aliæ, ἀποικία; aliæ partu diffi-

(*a*) Ἐπιδημιῶν ά, τμῆμα τρίτον.

difficili, eduntur; aliæ, a *Primigenio* ægrius; aliæ libentius, decedunt; aliæ ad parentem cito regrediuntur; aliæ vix unquam, aut ne vix quidem; aliæ sæpius; aliæ rarius, Παροξυνονται.

Harum autem *Paroxysmos* si attenderimus, sunt illi profecto longi, breves, acerbi, mites, abnormes, idonei, continui vel intercisi, eadem plane varietate inconstantiaque, qua sunt *Arthritidos* exquisitæ paroxysmi; & reliquias sive fructus habent (sicut illi) suæ cujusqué ferocitati & magnitudini, plerunque respondentes.

Partus istam diversitatem facit diversa *Primariorum* indoles, & in *Arthritidem* propensio: nam, quo cujusque *Primarii* materia virus *Arthriticum* magis refert; &, materiæ *Arthritidem* facienti, quo plus favetur, eo certe vividum magis *Arthritidos* simulacrum, eo magis solidum emergit Ἐκμαγεῖον. Et e contrario.

VII. Sed, (quæ cum primis ad exponendas hasce *Symptomaticas*, conducit differentia;) Alia *improprie*, & ex vulgi tantum opinione, sic appellatur: quippe quoniam paroxysmos, ad normam *Arthriticam* formatos, & compositos, habet omnino nullos; nec materiam, ei quæ est *Arthritica*, (quantum ex utriusque signis judicare licet) ulla ex parte comparem. Hujusmodi una est, quæ rheumatismo superat, quæque *Symptomaticarum* nomine, quoties de iis verba fecerimus, a nobis ea re excluditur. Alia *magis proprie* dicta; quæ morbo alicui *Primario* manifeste & palam ἐπιγινομένη, *Primigeniæ* ritu, per se vel aliunde stimulata, & adjuta, paroxysmo, celebrat.

VIII. Illa etiam duplex est. Altera generatione, quæ dicitur *Æquivoca*, procreatur. Gravi quodam morbo laborat æger; eoque partim, vel penitus subacto, natura, sui demum juris & vegetior facta, miasma *Arthriticum* in sanguine occultum, sanguinem & quicquid intus virium est depascens: (maxime vero si pharmacis ea proritetur) ad τὰ ἔξωθεν appellit; itaque (præter spem & expectationem omnem sæpe) gignit *Arthritidem*. Huc pertinet *Arthritis* ex chlorosi, & ex hydrope: quæ quidem, accurate si dixerimus, *Secundariæ* potius, quam *Symptomaticæ*, censeantur: ut infra ostendetur.

Altera, quæ κυριωτάτως *Symptomatica*, eandem cum *Primario* (contra quam modo dicta,) sed mutuam, & ab eo derivatam, habet materiam, vel ipsam, vel aliqua ex parte alteratam; vel integram, vel cum alio quodam mistam; sed in aliam corporis regionem, quæ transvehitur; aliaque ratione (id est *Arthritica*,) quæ operatur. Nam, ei quod ineptum est eliminando, per morbos hunc vel illum, pro inepti ratione & corporis constitutione, varios, dum incumbit natura; (unde horum morborum φύσιες ab *Hippocrate* dicuntur ἰητροί,) sæpe quidem fit, vel propter eos nimis remissos, & instituto impares, vel ob materiam parum tractabilem, & δύσλυτον, quod illius pars in corpore, needum istis molitionibus exturbata, restet. Hanc natura, prælium redintegrans, secundo aggreditur; &, quoniam ausis prioribus exciderat, alia jam methodo conficere, alio morbo, scil. *Articulari* proscribere, contendit. Atque hunc in modum oritur *Arthritis Symptomatica*; cujus species sunt *Arthritis* melancholica, scorbutica, quæ lui venereæ, quæ asthmati, quæ febri, quæ dolori colico, quæ morbis cuticularibus, succedit.

IX. Hoc autem minime celandum, quod raro illa, *quæ maxime propria Symptomatica* est, *Primarium* sequitur nisi multorum dierum, veterem, & ab ætate quasi venerabilem, chronicum: &, quod illa, serius quam *Primigenia*, nec nisi grandiores, invadit; eos scilicet, qui, cum affectu *Primario* diu conflictati, cum eodem simul inveterascunt. Id quod de altera ista *magis propria* parte, confirmari vetant experimenta; quippe quæ, robustioribus, quæ junioribus, congruere hanc, evincunt.

X. Verum, ut ultra distinguam *Symptomaticas*, earum quæ sunt ἰδιωτάται morbi primarii, (a quibus derivata sui generis materia, quæ in *Arthriticæ* modum agere conatur, hæ singulæ potiuntur,) cum valide inter se discordant; *Symptomaticas* item hasce, utcunque prima facie consimiles habeantur, specie tamen, pro ipsorum materia, pro illa primariorum diversitate, inter se differre, non est improbabile, peculiarem habent sigillatim omnes naturam; proprium ἦθος; & curationes exigunt proprietatibus suis accommodatas. Nam,

XI. In exercenda medicina, quoties occurrit *Arthritis Symptomatica*, morbi *Primarii* ratio, & modus omnino investigandus; therapia probatissima diligenter expiscanda; & ex iis, una cum *Arthritidis Primigeniæ* doctrina, studiose considerateque pensitatis, eliciatur, & in quadrum redigatur, optima medendi perfectissimaque indicatio.

(a) *Neque enim credant*, (*qui Rationalem Medicinam profitentur*,) *posse eum scire*, *quomodo Morbos curare conveniat*, *qui*, *unde hi sint*, *ignoret*; Neque esse dubium, quin alia curatione opus sit, si a lue Venerea; alia, si a melancholia; alia, si a scorbuto; alia, si ab hydrope; alia, si a chlorosi, (& sic de cæteris affectibus, toto, quod dicitur, cœlo distantibus, & secundum illam differentiam diverse medicandis) *Arthritis* oriatur.

XII. Etsi vero *Symptomaticæ* ratio composita, ab utroque parente (tam eo qui genuit, quam eo qui adoptavit,) ætiologiam, therapiam, ex parte accipit; tamen non id indiscriminatim, & æquali factum est mensura; sed modo, & proportione, prorsus singulari. Nam in paroxysmo ab *Arthritide*, therapia maximopere; extra vero paroxysmum, in ejus vacatione, prophylactica quæ colatur, a morbo præcipue *Primario*, haurienda.

XIII. Quæ quidem prophylaxis, & in ea quæ est medicina vel late sumpta, cum, ad morbos, veteribus chronicis, iisque gravioribus, secundarios, & malum δυσαλθὲς (*Arthritidem*) æmulantes, evertendos, excolatur; diutius quidem, & contentius, ad menses aliquot ducenda: sæpe etiam per annos, statis temporibus, repetenda est: ut nempe morbis ita pertinacibus, inveteratis, sanatu difficillimis, curatio par & æqualis adhibeatur. Ista vero prophylaxeos diuturnitas alias longior, alias brevior, ordinanda, pro singula curationum singularum difficultate: quod in sequentibus speciatim, & pressius, exponetur.

XIV. *Arthritidis Symptomaticæ* a *Primigenia* diversitas, inque membra partitio, ab artis professoribus non satis observata, id effecit, ut æthiologia *Arthritica* hodieque trunca, debilis, imperfecta, perturbata, minime constet; nec cum ægrorum symptomatibus concordet. Neque enim aliter fieri potest, cum, quæ una, & simplex, æstimata fuit affectio, varia prorsus esse deprehenditur, & multifariam composita.

XV. At, quod magis dolendum, & in humani generis incommodum (ut nequid gravius dicam) cessit immane quantum; id etiam fecit hoc Παρόραμα; ut, quæ non uno eodemque modo construi, quin potius variari, & pro morborum differentiis, discrepantia, diversitate, aliis aliisque indicationibus passim muniri, debuerat therapia, angusta nimium, manca, & delumbis, esse reperiatur; utpote *Arthritidis* unius *Primigeniæ* basi, & fundamento, (nimis arcto) superposita; cum Medici, tum ægroti, spem, & vota, decipiens. Infelices *Arthriticos*! & eo quoque nomine miserandos, quod, dum adversus morbos convulsivos; adversus phthisin; adversus febres intermittentes; aliasque quam plurimas; dum, adversus graves & Herculeos affectus, medendi intentiones aptas, solertes, commodas, excogitavit ætas, in *Arthritide* sananda, pellendaque tam parum profecit.

XVI. Prædictas *Symptomaticas* hac methodo discutiam; Primum nempe remotissimam, & ab *Arthritide Primigenia*, quam longissime disjunctam: deinde reliquas, eo ordine, quo sunt, in sua cujusque ellipsi, minus remotæ dum ad illam denique pervenero, quæ ab *Arthritide Primigenia*, vel abest quam proxime, vel ipsa est: per totum hunc decursum, & universum percurrendo *Systema Symptomaticum*, habito respectu, quoad ejus fieri potest ad accessum, & proximitatem: quæ quidem hoc tempore potissimum advertenda. En! opusculi partitionem:

Arthri-

(a) *Celsi* Lib. I. Præf.

Arthritis

- Primigenia.
- Symptomatica
  - *Falso* sic appellata, quæ Rheumatismo,
  - *Minus proprie* dicta, quæ { Chlorosi, Hydropi, Melancholiæ, Scorbuto.
  - *Magis proprie* dicta, quæ { Lui Venereæ, Asthmati, Febri, Colicæ, Morbis quibusdam Cuticularibus,

Supervenit.

In ipsis partibus tradendis, primum, morbi cujusque *Primarii* stationem dicam: tum, ejus in *Arthritidem* progressum: deinde *Secundarii*, jam facti, & in aditu maxime propinquo sistentis, diagnosin qualemcunque: post, a cognatis *Secundarii*, & *Arthritide* exquisita, illius differentiam: tum, morbi, ejusque symptomatum, in primis urgentium, curationem: deinde, isthæc illustrandi ergo, historias: hæc autem, non eadem ubique ἀκρίβεια, quanta tamen opus est, scriptura persequar.

CAPUT II.

De Arthritide Rheumatismo Supervenienti, Symptomatica falso appellata.

Art. I. PRiusquam ad *Veras* aggrediamur *Symptomaticas*, omnino necessarium est, *Arthritidem* ex *Rheumatismo* ortam, ita *falso* nominatam, propter ejus cum *Veris* similitudinem, & ne istam in illarum numero ponentibus, operi nostro deesse, videar, expediri; eaque re, de ipso *Rheumatismo*, mendosæ hujus *Symptomaticæ* affectu *Primario*, paucula quædam præmitti.

De *Arthritide Vaga*, quatenus *Rheumatismum* referat, & illius appellatione se occultet, alius loci est differere: de *Rheumatismo*, quam ille *Arthritidem* imitetur, ac quasi vices rependat, hujus & temporis, & loci est.

II. *Rheumatismus* ille, cui quidem uni quantum Ego rescivi, succrescit hæc *Symptomatica*, (nam a *Scorbutico* minime unquam, nedum alio quovis *Rheumatismo*, prognatam memini) semper incipit a frigore, causa hujus affectionis evidenti fidelissima: ex qua celerrime sanguini, præcipue vero ab exercitationibus incalescenti, *Lentor* inducitur; qui, in musculis & membranis, infarciens capillaria, circuituri fluminis meatus obstruit; dolores, & interdum tumores affert. Quæ inest sanguini, pituitæ, sive seri crassioris massa, horæ paucarum aliquando *Sexagesimarum* spatio, momento temporis, fere tota *lentescit*, & (uti cera per syringem injecta,) ductus implens exiguos, impedimenta, moras, oppilationes creat, pro ipsius crassitie plus minusve pertinaces.

III. Qui fiat tanta, tamque subita γλισχρότη, (haud explicatu facile problema) professores Medicos, optima quidem ingenia fatigavit. Sunt, qui lac acescens, si admoveatur igni coagulum cito contrahere perpendentes, & lac immissum venis statim coagulari confirmantes, binis hisce positis, sibi videntur rei summam explicasse, dubiique vim in totum diluisse; at quo jure, qua ἀπέλεγξι, (præfato virorum de Republica bene meritorum honore,) paucis expendam.

Primum, experimentis *Boylianis* manifesto constat, acidi, præter salis marini, vel ejus æmuli, quantitatem perexiguam, atque huic coagulationi producendæ minime sufficientem, nihil natura sanguini inesse: neque de horum experimentorum fide, per *Vicussenianæ*, dicam? an *Chiracciana*? quicquam (*a*) derogatur.

De altero argumenti membro, etsi, apud magni nominis (*b*) anatomicum, tanquam experientia proditum, lac immissum venis illico densari, perscribatur; tamen, quod vacillet hac in parte, non tam auctoris, quam (ex ea, qua versamur, rerum caligine) eventi fides & testimonium, ideoque dubium æstimetur, habeo dicendum. Cum enim, varias olim, *Oxonii*, injectiones, & quidem hanc ipsam lactis vaccini, quantitate satis locupleti, exercendo, sanguinem inde ne vel minimum coagulari, sive concrescere, tametsi hac illac agitatum, accurateque spectatum, deprehenderim; virum clarissimum, prosectorem eximium, aut animali minus sano, aut acescenti lacte, fuisse usum, haud injuria suspicatus sum.

IV. Deinde, non solum ab acido fieri in sero animali coagula, testatur id (*c*) *Boylei*, per *Oleum Tart. per Deliquium* illi adjunctum, perque *Spiritum vini* probe rectificatum, coagulari serum afferentis. Quinetiam, ut symbolum meum conferam, *Rheumatismo* laborantis serum, per calorem, & exinde quam citissimum frigus, (utrunque scilicet impensum,) in gelatinam admodum lentam, viscidam, firmam conciliati & cogi nobis experimento patuit. Hoc enim brevi evenit, quando, hujusce rei tentandæ gratia, istiusmodi serum, cochleari contentum, & subjecta lucerna calefactum, aqua frigidissima ad cochlearis marginem immergeretur.

Ab acri vero sale alcalico, quam ab acido, *Lentorem* fieri, longe probabilius: sagacissimi enim (*d*) *Baynardi*, Collegæ Nobilissimi, experimento liquet, *Rheumaticorum* urina, salis alcalici ejus, quem habent sani bonaque utentes valetudine, partem quasi trigesimam, nec quidem supra, destillando elici. Unde conjicitur, salem istum acrem, pungentem, asperum, acutum, in sanguine retentum, pituita (forsan adjuvante oleo, veluti in sapæ compositione,) irretiri involvique &, ad viscidum in *Rheumatismo* faciendum, ad dolores, & tumores inferendos, opere quidem maximo contribuere.

At, quod rem absolvere videatur, *Rheumatici* cujusdam ægri vena pertusa, sero *Syrupum Violaceum* instillavi, unde mixturæ, brevi temporis spatio, *Color viridis*: Et ejusmodi sero, *Sublimati solutione*, parce quidem & tantillula quantitate, addita, quam citissime ad fundum se demisit concretum *Albissimum*.

Ipsi porro pelliculæ, sanguini *Rheumatico* innatanti (ut videlicet, in ea salis quid dominetur, anquirerem) *Solutionis* dictæ guttis aliquot affusis, ejus superficiem ex hinc *Albere*, cum plerisque aliis astantibus hujus experimenti testibus, notabam.

Siqua igitur hisce probationibus fides, vel a calore frigoreque vehementibus & continuis, vel a sale alcalico intus retento, vel utroque lentorem hunc oriri, verisimile est.

V. Quoties e viscido redemptus, prisca gaudet εὐροίᾳ & more naturali circumagitur sanguis, evanescit tumor, quiescit dolor, convalescit æger: contra vero, affectu male tractato, id est perseverante viscido, nondum victo correctoque, nonnunquam oritur *Arthritis* ista, quam dico, *Symptomatica*. Nempe, cum abundat τὸ γλισχρὸν, qua visciditate, qua acredine, vehementiores, pariter ut *Arthritis* ipsa, profert distensiones, dolores, tumores, aliosque non paucos effectus utrique huic vitio communes.

(*a*) Hac de re, qui plura voluerit, adeat clarissimi *Pitcarnii* Dissertationem Med. ultimam: ut & almi Coll. *Romanorum* Archiatrorum ad Cl. *Viussenium* Responsionem.

(*b*) Vid. Cl. *Lovverum* de Corde, Cap. 2.

(*c*) Vide *Humani Sanguinis Historiam*, Partem 3.

(*d*) Acta Phil. Lond. N. 215.

Frigidam vero *Arthritidem* æmulari gestit hic affectus, illiusque partes sustentare: Nam, neque dolor æque acerbus; nec inflammatio perinde contumax; neque declinatio similiter propera, ac in illa *Arthritide*, quam appellamus *Calidam*. Nihilominus fatendum est, quod, si *Rheumatismo Scorbutico*, aut *Venereo*, *Arthritis* ista superveniat, (posse vero supervenire, nullam recipit controversiam) ob asperum aliquid, ac stimulans, intersusum, & dolorem magis acutum, & inflammationem magis infensam esse.

VI. Autumno maxime intenduntur hi dolores; eo videlicet tempore, quod fluxionibus favet, (quanquam & alias anni tempestates iis prorsus immunes esse, nequaquam affirmandum,) & diu, nonnunquam ad totum hyemale spatium, ubi morbus inveteravit, excurrunt; sæpe quidem intercisi, at a levissimo frigore recidivi; quod diuturno familiare *Rheumatismo*. Turgent articuli, Farctura extante, & in tumorem albidum, & tanquam οἰγηματῶδη, cutim elevante. Unde digitorum motus semper impeditus, interdum abolitus: Huc illuc digiti torquentur: manus nonnunquam retroagitur; sicque cubitus, ut pars ejus interior jam emineat.

Cum *Arthritidis* personam qualemcunque capessivit *Rheumatismus*, raro quidem exuit; ad vitæ usque terminum plerunque perferens. Si modo sanum id, quod intus, & incolume totum est, extremam aliquando senectutem, sed digitis, sed artubus mulctatus, æger adipiscitur; *Podagram* interea, tanquam humani generis pestem & perniciem, tanquam malum, vel ipso teste experto, acerbissimum, (qua tamen genuina fortasse nunquam est affectus) increpans acerrime.

VII. Quamvis enim nonnulla *Frigidæ Arthritidos* Symptomata gloriatur hic affectus: tamen, si rem attentius perspexerimus, cum ea parum convenit. Cutis sanguini (sic, ut in *Rheumatismo* solet esse) densa, & quam in *Arthritide* multo densior, post quietem supernatans, hoc abunde arguit: confirmat id, quod gelatina, quamdiucunque commissuris immorata est, nunquam in tofos indurescit; quodque commissuris minime contenta, cum internodiis eas pari fere proportione premit: tum vero omnium maxime, quod nullo cardiacorum, utut *Actu* vel *Potentia* calidorum, abusu, vel quavis alia de causa (contra quam *Arthritis* omnis, sive *Primigenia*, sive *Symptomatica*, sive *Calida*, sive *Frigida*) in paroxysmum, qualis est *Arthritidis*, vel levissimum, evehatur unquam *Species* hæc *Adulterina*.

VIII. Ad hasce *Rheumatismi* reliquias, duras equidem & pertinaces, prævertendas, valet ea, quæ morbi istius curationem habet, quæ sanguinem attenuat, medicina, ab auctoribus, illam ex instituto tradentibus, haurienda. Cui tamen unum, ut mea memoria est, ab iis prætermissum, adjiciam; nempe, quod, ad dolores *Rheumatismi* minuendos, ad sanguinem alterandum, & τ̀ γλισχρότητα devincendam, conducit, supra quam quis expectaret, vomitio; sed vehemens, sed iterata. Quod unde efficitur, sanguinem exagitando, concretiones inhibendo, motumque illi novum expeditioremque tum intestinum, tum periodicum, imprimendo; an quovis alio modo fiat, in medio relinquam.

Hoc autem gratis dictum, ne quis existimet, fidenter affirmare possum, sola *Infusione Croci Metallorum* ad quatuor vices, quantitate bene magna, tot diebus continuis, ab athletico quodam & multarum virium ægro, contra *Rheumatismum* hausta, unde cum ἀφορίᾳ toties evomuit; *Rheumatismum* gravem, & permolestum, me novisse penitus & radicitus extirpari. Cujus quidem historiæ mentionem non ideo feci, quod tristem & severam, ne dicam periculosam, hanc curationem, vix centesimo cuique tolerabilem, in communem indistincte usum, inducere conarer, aut in animo haberem; (quæ enim hæc temeritas!) sed tantum, ut emeticum ab hoc affectu per se consideratο, non ex omni parte respui, seu vetari, submonerem; imo quadantenus indicari; &, quoties vires, & quæ sunt ægri cætera consentiunt, posse ministrari.

IX. Ad easdem reliquias præsentes extirpandas, requirit indicatio, quæ quidem unice attendenda, ut tollatur iste lentor, ut crassa, pertinax, & viscida materia, quæ juncturas obstruit, & in tumores cutim earum effert, causa videlicet conjuncta, corrigatur emendeturque, cujus gratia, e *Regno Vegetabili* depromantur *Antiscorbutica* quæ dicuntur, sale volatili referta; qualia sunt *Radices Armoraciæ*, *Cepæ*, *Ari*, *Allii &c. Folia Cochleariæ*, *Nasturtii Hortensis Indicique &c. Semina Sinapios*, *Cochleariæ &c.* Quæ quidem omnia, recte & artificiose comparata, debitoque more data, viscidum incidant, tenundent, resolvant, perque renes demum expellant illius quicquid alienum est, & inidoneum.

Huc, eodem fere nomine, respiciunt *Spiritus C. C. Urinæ Fuliginis*, *Salis Armoniaci*, *& id genus alii Volatiles*, *sive simplices*, *sive oleosi*.

Quid per *Oleum Terebinthinæ*, medicamentum mire penetrans, & *deobstruens*, (pulmonis illud solvit pituiram, in catarrhis pertinacibus farcturam ejus allevat: in tingendo marmore, colorum illud optimum laudatissimumque vehiculum est:) Quid, inquam, in lentore *Rheumaticorum* reducendo per illud præstetur, quando hoc hortatur analogia, fiat periculum. Prosit autem tum interne sumptum, tum externe applicatum, e. g.

℞. *Ol. Tereb. gutt.* iv. *ad* vi. *vel si Febris Suspicio nulla vetuerit, pluries. Conf. Anthus* ʒj. *Syr. de Rubo Idæo q.s. f. Bolus, hora somni deglutiendus, cum Julapii Haustu.*

℞. *Aq. fol. Ari, Angelicæ, Ulmariæ aa* ℥v. *sp. Croci* ʒij. *Sambuci qs. cum Marg. ptt. & sacch. f. Julapium.*

Balsamo Sulf. Terebinthinato artus motu privati, cum frictione, bis die, superillinantur; vel etiam *Vernice Terebinthinata.*

Camphoræ sapor acris & pungens, odor aromaticus penetrantissimus, ignis comprehendi facilitas eximia, sed præ cæteris quibuscunque in auras abitio celerrima, partes ejus subtilissimas tenuissimasque ostendunt. Ideoque nunquid ægrotantibus hisce nostris, ad incidendum & tenuandum in eorum capillariis lentum illud viscidumque, & quantum ab illius auxilio sperari possit adjumenti, merito exquiratur. Dari possunt *ejus Grana* v. *vel* vi. *Oleo Amygd. dulc. soluta, cum Conf. flor. Borag.* ʒj. *Syr. Cort. Citreor. qs.* (*ut f. Bolus*) *cum Jul. Haustu*, *hora somni*, quod quidem tempus exhibendi præfero, quoniam per noctem insequentem (noctu vero, quam interdiu, in his ægrotis, ad superficiem corporis sanguinem magis efferri verisimile est) una cum sanguine ad τὸ γλισχρὸν appulsum majori cum impetu, favente flumine rapidiori, in id arietet. Quinetiam *Epithemata Camphorata* possunt externe partibus affectis admoveri.

X. Sin hæc e *Regno Vegetabili* frustra esse reperiantur, & operi imparia, e *Regno Minerali* conducat optime *Mercurius*; illo nempe pacto sanguini commistus, & obstructionibus advectus, ut incidendo dividendoque viscidum illud attenuet, solvat, colliquet. Quare ptyalismum hoc in casu levem institui, diuque proferri, (modo per ægri vires, & alias res licuerit) e re futurum arbitror. Nec non ad eum finem *Mercurium* partibus iisdem læsis, per unguenta, per emplastra, posse cum fructu superponi.

At si ista non sentiat, quæ juncturis inest, gelatina, *Suctu* frequenti validissimoque, per fistulam ad eam rem fabricatam & orificio prius facto immissam, evocetur. Hoc in *Arthritide* vera laborantibus fieri, vulgare jam & pervagatum est: multo vero tutius in rheumaticis posse credibile est. Hæc autem operatio non nisi recens affectis, & dum liquida est materia, promittit sanitatem. Articulos gelatina per suctionem inanitos, *Vino Ustulato* sæpius fovere, & *Emplastro* quodam (*Stomachico* puta *Magistrali*) a gangræna defendere tutarique oportebit.

Istam medendi legem, secundum morbi indolem & genium delineatam, ut in ejus initio probabilem, adduco; sed nullo quidem experimento (fatebor enim) confirmatam. De morbi historia plus satis constat; & etiam nunc in vivis sunt, qui hujus veritati fidem faciunt, & astipulantur; de medicinæ vero hujus usu, & victoria, nihil habeo, quod dicam. In affectu inveterato, cum viscidum id induruit, quod tenuetur, minus verisimile est.

Omit-

Omittendum vero non est, quod, τ̀ γλισχρότητα rheumaticorum sanguini accedentem putrefactione sola tenuari dissolvique posse opinatus, Medicus perillustris, clarissimus (*a*) *Floyerus*, (cujus hoc est argumentum, quod ovorum albumina, quæ quidem gelatinam hanc nostram cumprimis referunt, putrefactione liquefiunt) ad eam, his in corporibus non minus quam in tussi laborantibus, promovendam, emollientia, maturantia, colliquantia, (qualia sunt *e Rad. Glycyrrhizæ*, *Sarsæ*, *Chinæ*, *Iræos*, &c. ex *Hordeo*, *Passulis*, *& ejusmodi aliis comparata*) non sine multa probabilitate præcepit. Utrum hæc, quæ in liquando solvendoque pulmonis pleghmate, tot ab annis, tantarum virium & ἐνεργείας esse merito prædicantur, in artuum illo rheumaticorum valeant, operæ pretium esset experiri.

De *Symptomatica* falso, & ex vulgi tantum more, sic appellata, quæ habebam, effunduntur: Itaque iis, quæ ad *Veras Symptomaticas* aditum præcludere viderentur, devia dimotis expeditisque *veras* jam attento.

CAPUT III.

De Arthritide ex Chlorosi, Alba; &, ex Mensium Suppressione.

ART. I. EX *Symptomaticis* ita κυρίως appellatis, illæ primum expromendæ veniunt, quæ ortu, quod dicitur, *Æquivoco* generantur: quarum enumero principatum postulat *Arthritis* a *Chlorosi* nata. Quod autem uspiam ita nascatur, quod adolescentulæ, virgineo dudum morbo languentes, necdum illo prorsus liberatæ restitutæque doleant *Arthritide*, a nonnullis idem habeatur, ac si *Lucam Bovem* (ut in proverbio est) *Locusta* pariat; id est, Α᾽δωμάτων ἐν. Sic a morbo, hisce puellulis parum congruenti, immunes eas reddere, incolumes præstare, videatur, tum ætas præmatura, tum affectio dissimilis. Ita vero sentientibus, ut ne calculum adjiciam, indubitatæ fidei cogit experientia; nec istam ætatem, nec hanc affectionem, illas ab *Arthritide* penitus tueri comprobans.

II. Ut autem dicam, qui fieri potest, quod, ex morbo sic dispari, morbus sic dispar oriatur, advertendum est; quod *Arthritis* eas tantum modo pallidas (quantum mihi observare licuit) aggreditur, quæ miasmate hæreditario supra modum vitiatæ & imbutæ, ad istud mali naturæ inclinatione pervicaci, momento maximo, pronæ sunt, & diriguntur.

De cujus rei veritate satis, ut opinor, ex eo liquet, tum quod illa, quæ ad *Arthritidem* inducendam more agunt usitato procatarctico, (qualia sunt crapula, satietas, Venus immoderata, lues venerea &c.) virginibus hisce imputari minime posse cogitandum est: tum etiam, quod *Arthritica* hujus classis stirpe sunt cum primis *Arthritica*.

III. Exinde patet, quod *Arthritidos* ex *Chlorosi* procreatio, non eo sensu capienda, quasi hanc quæ fecit, illam etiam faceret, *eadem Numero*, *vel Specie*, materia; sed nova ratione, agens, nova perpetrans φαινόμενα; (quod tamen in plerisque *Symptomaticis* usu venire palam est.) Nostra quidem alia res est. *Chlorosi*, sive sanguinis Μόλωπι, abituræ supervenit, & simul cum vultu colorato, cum robore, cum mensibus, ne multa, cum sanguinis Μετεωρισμῷ horum societati se immiscens, ex accidenti prosilit *Arthritis*, peculiarem habens materiam, causam propriam continentem, a *Chloroseos* illa, multum abludentem.

IV. *Symptomatica* hæc *Arthritis* interdum *Vaga* est; Artus hinc inde subsultando peragrans; dolore pungenti, & rodente gravans; aliquando *Rheumatismi* nomine delitescit: alias, articulis inhæret, & *affixa* est.

Vaga Diagnosis incerta, & tenebricosa; uti *Arthritidis Vagæ primigeniæ*. Lucem tamen afferat, de parentum morbis, numnam illi pedibus doluere: &, an ægra *Rheumatismi* causis evidentibus, præsertim frigori, paulo ante subjecta fuit, quæstio. *Fixa* vero, teneritudine juncturarum, dolore, rubore, primum molli, deinde successu temporis lapidescenti, & rosaceo, se ostendit.

V. Hæc cum morbi ratio sit, in eo ponenda indicatio, singularis, & præcipua videtur; ut, a peccante materia, jam nunc *Arthritidem* moliente, per muliebria, primo quoque tempore, sanguis expurgetur; & sic *Chlorosi*, sic *Arthritidi*, simul semelque occurratur. Omnium maxime conducet, (dummodo res annuerit familiaris, & iniri nuptias permiserit,) ἐν γαστρὶ ἔχειν. Quum, partu naturali, quo in uterum, tanquam in sentinam, universi corporis inquinamenta secluduntur ad inanienda, & vacuanda fœminarum corpora, nihil efficacius valentiusve, certe hippiatris illud notissimum, & multiplici comprobatum usu: nec, cur hominibus denegetur hoc consilii, video. Procul dubio laborantes isti medicinæ generi minime refragabuntur; quin medico, naturæ tam ministro, facile obtemperabunt. Medicinæ vires, & mirificos effectus confirmabunt, suarum gratia, matronæ.

VI. Sin nulla fuerit nuptiarum opportunitas, ad menses (qui hac in parte secundas vendicant) omni auxilio, omni ope, & industria promovendos adnitendum est; ea spe, & fiducia fretis, *Arthritidos* materiam, & causam continentem, per eos facile commodeque posse proturbari. Atque hunc in finem *Martiata*, sed, (ut illorum vires, & potestates, ad uterum recta collineentur,) aptissime cum *Emmenagogis* copulata, vel artificiose interposita, fructum ingentem, messem amplissimam, pollicentur.

Si menses omnino nulli sunt, ex iis concreta, & composita, ad tempus diutinum & continens, cum exercitatione & purgatione debitis, adhibeantur. Si fluunt, sed diminute, illi, interlunii tempore, bis die, *Martem* usurpari proderit; sed illo, quamprimum menses institerint, neglecto, ea dari, quæ hos ciendo naturæ rem (qua nihil efficacius, conducibiliusve) suo ipsius more, promovebunt. *Marti* nullum aptius vehiculum, quam *Aquæ Martiatæ*, per urinam exeuntes; nec uno tantum nomine, *Pallidis* his *Arthriticis* conveniunt, coctionem integrant; sanguinem exaltant; æstuque exundanti, virus *Arthriticum* abluunt abripiuntque; tum *Arthritidi*, tum *Chlorosi*, simul adversantes.

Horum autem usui, & præmitti catharsin expediet, & septimo quoque die circiter interponi, ne ab aqua in corpore alicubi restante, aut ab alvi tarditate, aut a sanguine roborato, nimis evecto, exaltatoque (quod sæpissime solet accidere) sit periculum. Cujus quidem modi catharseos intercalationem, ab antiquis summo consilio præceptam, & diligenter institutam, non sine ægrorum incommodo, & discrimine, dudum ab aliquibus omitti video.

Quæ vero reliqua generalem morbi hujus curationem respiciunt, & materiam νοσερὸν, per renes expellentia, sive ortum ejus & incrementum inhibentia, complectuntur, ex *Arthritidis Primigeniæ* prophylaxi non inutiliter ducantur. Atque hæc de *Arthritide*, quam, quod *Albarum* esse reperiatur, appellamus *albam*.

VII. Alia est *Arthritis Symptomatica*, priori propter affinitatem adjungenda, quæ adultas, (ut jam dicta juniores,) quæ steriles affligit, & catameniis, aut omnino nullis, aut aliquanto parcioribus, donatas. Hac affectæ crassiori plerumque habitu sunt, viragines, sedentariæ, voce gravi, neque semper imberbes; Morbus, *Arthritidi Frigidæ* appropinquans, negligenter, & languide Παθηδοξώνει; Juncturas denique recrementis explet, motu privat.

Occlusa nempe, quam charam, quam utilem, quam amicam habuit natura, per catamenia sanguinem expurgandi, via, materiæ vis in eo constructa & coacervata est: quæ, graves & periculosos inferendo morbos, œconomiæ crebro miscet, turbat, evertit omnia. Sin materiam natura vincit, porta hac vel illa, eam expellit, nec raro in articulos trudit, Dædala rerum conservatrix.

VIII. Ista vero, non nisi corporibus *Arthritidi* perferendæ (malitia vel acquisita, vel hæreditaria,) præparatis, obtingunt; & illa potissimum ætate, quæ provectior, & ingravescens, per methodos succedaneas naturæ defectus ambit quodammodo resarcire.

(*a*) Vide *Humorum Animalium statum præter Naturam*. Cap. xi.

Et quoties a laudabili desideratissimoque κατορθώματι descifcens, natura *Arthritidem* molita est, raro utique gressus retro agit, raro catamenia renovat; quin *Arthritidi* imposterum insistens, illius beneficio vitam quam potest longissime, quamque beatissime producit.

IX. Cum mali hujus partu allevandi spes omnis frustrata, & a catameniis obscura est, & tenuis; eam medendi legem optime posse fructuosissimeque servari judico; quæ, per *Cathartica*, materiam peccantem, in sanguine congestam, & res novas affectantem, expellit. Ut autem illa ægrarum conditioni quadantenus accommodentur; primum eligantur ea, quæ sanguinem fundendo, & a sese illius partes separando, mensium movendorum expectatione Medicum accedant; (hoc autem modica dosi, potius quam magna, fieri certissimum est.) Tum, ad eundem finem, *Emmenagogis* implicentur, & fiant *Purgationes*, quæ dicuntur *Hysterica*. Postremo, omni tantummodo mense alterno, (nec quidem amplius, ne purgatione nimis libera & frequenti, materia alio ablegata, mensium spes interrumpatur) eaque lunæ quadrante, qua præcipue sanguis ζυμοῦται, & se attollere cœpit, vere & autumno, iterum sæpiusque repetantur: nec, quæ earum vires infringendo retundant, aut motum sanguinis intestinum sufflaminent, admittantur, hora somni, post purgationem, paregorica, e. g.

℞. *Calom. quinquies sub gr.* xv. *specier. Conf. de Hyac. Conf. Rof. rubr. aa* ℈i. *syr. de symph. qs f. Bolus, sera nocte deglutiendus.*

℞. *Pil. de succino* ℈i, *Aloes Rosat.* ℈ß. *Assæ fœtid. Pul. Castor. scammon. aa gr.* v. *Balf. Per. qs f. Pil.*

Si isto ritu purgatio, in hujusmodi *Arthriticis* celebretur, de catameniis postliminio restituendis spes affulgebit aliqua, (modo ætas, & naturæ ordo consentiat) aut, si votis & expectationi non respondeant ista, capiti tamen, & partibus internis, per catharsin certissime cavebitur, ne a plenitudine lædantur; quod quidem minime spernendum, atque adeo studiose laborandum.

X. Si mensium spes fefellit omnis, neque restat ulla illius anchoræ fiducia, majori quantitate catharticum (*Aloeticum* autem esto; vel *Decoctum amarum purgans*) illoque mensis tempore, quod solebat esse eruptionis, ἐκκρίσεως adhibendum: Tum, ano materiam quod emittat, itaque mensium vices suppleat; tum etiam *Arthritidis* (quæ hominibus hisce auro contra, & cum vita æque, pretiosa,) spei quod indulgeat. Quæ quidem regula, tam illis commoda, tantique (si apposite observetur,) est momenti, ut nihil supra.

Hisce porro ex usu erit fonticulum aperire; aut, ne vetus exsiccetur, inspicere: Et, si quod per fluorem album, vel aliud quodvis, παρὰ λόγον, erat excrementum; ut permaneat, perduretque vel etiam in ægrarum commodum augeatur, eniti.

XI. Corollarii vice, memoria tenendum, in isto pari *Symptomaticarum* impugnando (Dii Deæque!) quantum intersit, altera purgationem non nisi levem, & ratam eligit; altera, tum fortiorem, tum frequentiorem; altera eam, non nisi alterantibus, (id est, principali auxilio) viam præparantem; altera, tanquam ipsum principale; altera Chalybem desiderat, & in eo fere spem ponit omnem; altera eundem metuit, fugit, ut fatalem abhorret. Brevi dicam, altera sanguinem augeri καὶ μετεωρίζεσθαι; altera minui, & deduci, postulat. Adeo nempe contraria *Symptomaticis* hisce therapia; imo, ut fieri potest, in eodem corpore.

Historia Arthritidis Vagæ, Fixæ, ex Chlorosi, fugatæ.

VEteris *Arthritici* Filia, duodeviginti annorum, ventriculi dolore quasi colico, cum fastidio, nausea, vultu pallido, respiratione molesta, mensium defectu, aliisque symptomatibus *Chlorosin* ostendentibus, afflicta est. Post annum, materia quædam artuum commissuras, earum autem intervalla magis, occupavit; diu, misereque cruciavit. Teneritudinem, torporem inibi, doloremque peperit, acerbum; aliud ex alio. Cessavit interea ventriculi dolor: perduravit Ἀνορεξία, Δυσπεψία.

Dum ita se res habet, primo emeticum, tum catharticum, meo consilio, datum est; & deinceps iteratum. Ob atroces, & fere continuos artuum dolores, sanguis detrahitur. Post quas evacuationes, ad appetitum acuendum, ad sanguinem evehendum, & menses ciendos, (quem mihi scopum hac in re palmarium proposui,) *Martis Nutriti*, ℈ß. cum vehiculo convenienti, bis die deglutiit. Et omisi mane aquarum ferratarum, *Totonesii* in suburbiis, ℔ij. exhaustis; cum sp. vol. Oleos: (ad Διάρεσιν, & calorem augendum,) guttis circiter triginta. Hac methodo menses perplurimos, interposito subinde lenienti, observata; dolor iste rheumaticus, (sic habebatur,) & teneritudo primum mitigantur; demum in totum fere devincuntur. Viget appetitus & digestio. Aliqua sunt catamenia. Facies colorata fit & vivida. Scintillant oculi. Salus ex omni parte perfectior & integrior; nisi quod tumoribus albis, mollibus, teneris; & (ab iis) Δυσκινησίᾳ juncturæ artuum infestentur. Quæ quidem accidentia tempestate pluvia plus solito sæviere.

A *Rheumatismi* (sic perperam dicti) exitu, triennio vix elapso, tumores indurescunt, & nodi fiunt tofacei, tum numero plures, tum magnitudine conspicua; sed & diversa, & longe dissimili: alii nanque granum triticeum; alii pisum; alii nucem æquantes avellanam, digitorum articulos, eorumque regiones tumefaciunt; in articulis, permanentes; sed in eorum interstitiis, evanidi, inconstantes. Erat dextri summitatis cubiti cæteris major; nuci juglandi par; initio mollis; sensim exinde lapidescens. Juxta cubitum sinistrum, tumor albus eo tempore digito cedens, in tofum abiturus. Adhæc pruriunt artus, & quidem molestissime; & emittunt pustulas. Per biennium ista *Podagræ* tulit symptomata, sed lenis, sed benignæ; neque toto hoc tempore, vel semel unquam, in paroxysmum evectæ. Ab ejus ortu, ventriculo, & iis quæ sunt intus, bene; ob illam artus aggredientem, procul dubio melius. Menses, per universum hoc biennium, mediocres.

Anno incipiente 1700. præter ista, quæ memoravi, *Arthritidos* symptomata, de ventriculi (præsertim a pastu) dolore, inflatione, aliisque Δυσπεψίας indiciis, porro quiritatur. Ut therapiam, tum ad ista præsentem, tum prophylacticam, instituere, Auctor eram (ἄνω καὶ κάτω sæpius præmissa catharsi, & primis viis uti par erat exoneratis,) ut, per quatuor menses, omni mane, sextam inter & octavam, aquarum ferrat ℔ij. (quarum ℔ß. foliis *Theæ* alteranda) ebibat. Decima sequenti, haustum infusi.

℞. *Summit. Trifol. palustris. Pug.* ii. *Aq. Pluviæ bullientis* ℔ß. *Infunde ad Amaritiem sufficientem: Colaturæ Coch.* v. *adde sp. Junip.* ℥i. *Tinct. Aurant. gutt.* X. *f. Haustus.*

Quarta pomerid. Bolum e Conf. Trifol. palustr. Flaved. Aurant. aa ℈i. *Millep. pp.* ℈ß. *Chal. Nutriti gr.* v. *Syr. Garyop. qs. cum leni Cathartico subinde repetendo.*

Interdicta, per potum hunc Decursum, Cerevisia, Potui dabatur Ordinario Decoctum. ℞. *Rad. Chinæ, Sarsæ aa* ℥iß. *coq. in Aq. font. Ferratæ* ℔iv. *ad* ij. *Colaturæ adde spiritus Juniperi, cum sacchari Crystallini, qs. f. Decoctum.*

Vescebatur ἀπέπτοις, εὐχύμοις, *& Sanguinem temperantibus, summitatibus scil. Beccabunge, Nasturtii Aquatici, & Hortensis. Urticæ, Rapa, Battata, Piso, Pastinaca, una cum Agnina, Pullina, Vitulina, & istiusmodi aliis.*

Harum rerum observantia diligenti, sedulaque corpus ægre νεωτερίζεται. Nodorum partim minuuntur, partim evanescunt. Pruritus cessat: tolluntur pustulæ: augetur appetitus: coctio perficitur: sanguis, expulso per renes uterumque inimico, fermentationem, & Πνευμάτωσιν acquirit naturalem; quam monstravit Εὔχροια, Εὐσαρκία. Quod auspicatissimum judicavi, recte postea fluxere catamenia; & quo rectius, eo certius fugatur, cum satellitio suo, *Arthritis*. Ut, neque pustulæ, neque pruritus; neque Tumor; neque dolor; jam, per annos perplures, ex eo tempore, reverterentur. Quod quidem indubitandum, opti-

optimæque fidei Argumentum; *Per Emmenagoga &c. posse hujusmodi Arthritidem, etiamsi Nodosam, & Hæreditariam, auferri depellique.*

CAPUT IV.

De Arthritide Hydropi superveniente.

ART. I. AD alteram illam e *Symptomaticis minus propriis*, ex recensione principio dicta properamus; nempe, ad *Hydropis* ἐπιγέννημα: eoque libentius, quia crebro hoc occurrit, & uti spero, in hujusce populi commodum & tutelam explicetur.

Quod *Arthritidi* succrescat *Hydrops*, est facile perceptu, & ordini, quem in hominibus e medio tollendis, servare solet natura, maxime consentaneum est: At, e contrario, quod *Hydropi Arthritis*, etiamsi aliquando accidit, tamen, naturæ methodo quasi inversa factum, inter ejus Δυσκόντα non inique censeatur.

II. Ut de re tam utili, tam jucunda, tam explicatu digna, pro ejus dignitate, quantum potero, dicam luculenter; advertere oportebit, quod ab hepate, aut viscerum aliquo nobiliori, sive schirro, sive alia quavis indomita labe, vitiato, quicunque sit *Hydropicus*, raros, Ποδαγρὰς, &, quo nobiliori, eo rarius. Hoc enim in casu, sic in pejus ire solent omnia; sic corruere; ut, si qua olim emicuit *Arthritis*, a morbo graviori, & magis imperioso, (totas ægri vires totum hominem exercente & fatigante,) ei plerunque officiatur, tanquam majoris morbi auctoritate victæ, & paroxysmum raro unquam recte facere contingat: Verum in corpore taliter affecto corruptoque rarissime omnium exoritur, & nascitur *Arthritis*.

Sin ea fuerit *Hydropis* ratio, quod, salvis visceribus, aut parum læsis, ab una partium sanguinis ἀμετρίᾳ, & malo ejus habitu, (ad viscera contaminanda, quantumvis apto, & proclivi) ducat originem; ex eo, præsertim medicato, exoriri posse *Arthritidem*, iterum & sæpius observavi.

III. In eo sanando, sive *Anasarca*, sive *Ascites* sit, cum aquæ quod abundat jam prius emissum est, amaris & chalybeatis, tum ad corrigendum sanguinem eumque roborandum, tum mehercule in primis ad eximendam Ἀνορεξίαν *Hydropi* familiarem, ex usu medico, insistimus. Quæ quidem medicamenta in exaltando sanguine tanti sunt momenti, tantarum virium; ut, si æger nec ætate neque morbis fuerit debilitatus, idemque seminium habeat in sanguine *Arthriticum*, exulante eo & in articulamenta misso, ex *Hydrope* in *Arthritidem* persæpe recta progrediatur.

Imo quidem ita fieri potest, & aliquoties evenisse novi, ut, ubi consistant vires, & *Arthriticum* miasma in sanguine copiosum, efficax, & jam ad ἀκμὴν evectum, insit, absolutis quæ ad *Hydropa* exsiccandum opus erant, evacuationibus, & salvis naturæ viribus, sine dictorum, vel istiusmodi alterantium usurpatione, *Podagra* quidam afficiantur.

IV. Utcunque fuerit, natura (sive per se, sive medicamentis adjuta,) novos init operandi modos, novam ambitionem. Spiritus, qui in œconomia animali tuenda sustinendaque indesinenter occupati, omnem absolvunt operam, totum opus perficiunt, mala vitæ ratione dudum oppressi, & sero fere submersi. *Calybis*, cæteraque *Alterantium* vi suo tempore (hoc est, remotis impedimentis) exhibita, tandem incitati, emergunt denique Αἱμάτωσιν promovent genuinam; appetitum, & coctionem emendant; materiam e sanguine pellunt alienam; itaque eam instaurant, depurgant, & longe reddunt vegetiorem.

V. Dum in his versantur, si seminium intus latuerit *Arthriticum*, (diu vero, & silentio latuisse, sæpenumero comperimus, nec in paroxysmum evehi,) ad illud amoliendum, expellendumque iisdem hi urgentur medicamentis. Hinc in sanguine primum discordia; tum, ea paulatim glíscente, (ut in veneno, si quod demissum fuerit, eliminando,) orgasmus, supra naturæ modum, (qui lenis usque & placidus esse solet) supra tenorem ordinarium, vehemens, & cum impetu. Ad exturbandum inimicum, summis undique viribus & copiis, omni industria, contenditur. Hic labor, hoc opus. Post aliquot dierum luctam (est ubi citius) iste fugatus, & loco cedens, qua data porta viam capessit. Articulum aliquem externum petit: dolorem, aliaque profert, *Arthritici* quæ sunt paroxysmi signa Παθογνωμονικά.

VI. Bono quidem omine, in conspectum venit hujusmodi *Arthritis*. Est, quod ovans exclames, *Arthritice!*

Χαίροις, Μακάρων πολυποτνιώτατη.

Morbum enim vix ausim appellare. Descendens cœlo, te salutat, *Diva Arthritis*: (Feret hæc *Latinitas!*) Tum Annos elargitur, tum valetudinem, si non integram, & omnibus numeris beatam, certe desiderabilem: & medentium, & dolentium encomiis celebratam: divinam hospitem, fac, grate accipias; fac, colas.

Ita natura, priori sanguis δυσκρασίᾳ ferme obruta, *Hydropis* edit symptomata; at brachia secundo agitans, & sese colligens, aliam rerum faciem, aliam inducit symptomatum catervam, atque adeo *Arthritidem*.

VII. Ex prædictis sequitur, quam nulla hic loci necessaria, quæ adversus hanc *Arthritidem* (speciose, scilicet!) cudatur, therapia. Quorsum enim ad tollendum morbum medicina, cum ipse morbus sanat; utrique pharmaciæ armamentario præferendus; *Chimicorum*, & *Galenicorum*, copiis; universæ gentis medicinæ consilio major; viribus potentior.

Si recte rem putemus, in eo potius sudandum est, ut *Arthritis* ista non tam obtundi possit, quam ordinari & augeri; utque æger, morbo primario feliciter & prospere commutato, nutriat *Arthritidem*, foveat, tueatur, servet.

VIII. In hunc finem *e Regno Vegetabili seligantur Amara, & Antiscorbutica acriora, Radices scil. Gentianæ, Zedoariæ, Serpentariæ Virg. Contrayervæ, Ari, Armoraciæ &c. Summitates Agrimoniæ, Centaurii min. Trifolii febrini, Cardui ben. Absynthii utriusque Salviæ tenuifol. Verbenæ, Chamædryos, Scordii, Marrubii albi, Matricariæ, Cochleariæ &c. Flores Salviæ, Chamæmeli, &c. Semina Cochleariæ, Cardui, Sinapios &c. E Regno Minerali, (quod instar omnium erit,) Ferri Præparata; præcipue Martis cum Sulphure præp. Martis, Alcohol. sive Pulvis subtilissimus, ejusque Tinctura.* Quæ quidem *Singularia*, cum eorum similibus, sunt in hisce auxiliis; & forma convenienti composita, & quantitate & methodo rectis exhibita, summo erunt præsidio, tutelæ optimæ. En! brevem curationis Scenographiam.

IX. *Sumat Æger, (Hydrope, Medicina propria, & peculiari, prius sublato,) omni mane, Canarini Simplicis, vel Rhenano, si usus fuerit, diluti, Rad. Gentianæ summit. Agrimoniæ, Centaurii min. Cort. ext. Aurant. alterati, coch. vi. cum Tinct. Martis gutt. xx. & (si videbitur) sp. vol. oleos. gutt. xx. Quarta pom. Bolum, e Pul. Rad. Ari C. Conf. Fol. Abs.* ℞. *(vel Flor. Salviæ) aā* ℈*i. Alcohol. Martis* ℈ß. *cum Syr. Crioph. qs. Hora Decumbendi, Pulv. serp. V. & Zedoariæ, (vel Contrayervæ) aā* ℈ß. *cum Syr. Abs. Simp. qs. ut f. Pilulæ Bolo, & Pilulis, superbibat Julapii Coch. quatuor, vel quinque.*

℞. *Aq. Cardui, Gent. Comp. Cin. hordeat. aā* ℥*v. Abs. Comp.* ℥*i. Marg. pp.* ℈ß. *facch. qs. f. Julapium.*

Quibus insistat, menses binos, vel etiam ternos; cum Purgatione, Septimo, vel Decimo, quoque die intercalanda. Eaque prout opus fuerit, exinde repetat.

Ad nauseas & ægritudines subitas, quibus ventriculi vitiis, istiusmodi homines, præcipue poculis si indulgent, non minus quam a conceptione mulieres, affliguntur; quoties perneceßum erit. *Canarini Zedoaria medicati momentum: quod nempe viribus suis reficiat ventriculum, & focillet; quantitate vero nimia non exurat.*

Cerevisia Rad. Armoraciæ, Summit. Trifolii fibrini, Marubii albi, vel Salviæ tenuifol. siccat. Seminibus

nibus Cochleariæ, vel Sinapios, Infusis, alterata, in potum ordinarium ministretur.

X. Quinetiam, licet abdominis lacus, tibiarum tumor extiterit omnino nullus; ad *Hydropa*, quasi furca, propellendum, artis erit, in corporibus ei recipiendo pronis, vere & autumno præcipue, bis terve, alvo, debitis ex intervallis, aquam detrahere; itaque ne recrudescat *Hydrops*, efficere.

Porro, ad eundem scopum oculum manumque dirigens, in eligendis, tum ad arthritida invocandam, tum ad intercalarium, hydropa propulsandum, medicamentis; cum, *Arthritidem* inferri, spes & consilium est; e re futurum arbitror, drasticum & stimulans (quo in paroxysmum sanguis citetur) leniori cuivis & mitiori, utut iterato, longe præponere. Quo circa *Tincturæ Sacræ ℥. ad iii. aut Pil. e Duobus ℈i. ad ℈iß. aut Aloes rosat. ℈iß. Ref. jal. gr. v. ad hoc Negotii præferre soleo.*

Sed & de liquidis ægrum quam maxime solicitum esse conducet; abdicataque si quam antea complexus est, inutili libertate, neque plus, nec aliud bibat, quam coctioni, & nutritioni, quod sufficiat. Quantitatem potus diminutam compenset generositate.

XI. Adhæc, in ruinis farciendis quoniam occupati sumus, nec ad propositum faciens vel minutulum quodvis, ex prudentia medica, præteriri decet, e lecto mane, pro anni tempestate, quam primo urgeat æger; ut motu, ut aprici fructus, & utilitates, decerpat; & in prandium magis esuriat. Vesperi mature cubet; ut spiritibus somno alendis reparandisque sit tempus opportunum.

Quinimo, dicta medicamenta quo prosint magis tum etiam alias ob causas, apprime confert, ut æger, bis die, sub Jove, corpus exerceat, ad calorem usque vel certe, quam enixe vires ferent. Unde motus sanguinis tum intestinus, tum periodicus, intendatur; humores effœti, & emeriti amandentur; spiritus animales recreentur; appetitus ad vigorem pristinum & latratum naturalem reducatur; & œconomiæ ratio usquequaque renovetur.

Quæ quidem res a nobis eo lubentius in præceptis ponitur; quod ab *Hydrope*, seu potius ipsa morte, beneficio *Podagræ*, quos ego novi redemptos, horum pars major, laboriosis illud exercitationibus aliquatenus acceptum retulere.

XII. Ab *Hydrope Arthriticorum* quotquot dictam methodum meo hortatu ire, recteque percurrere commemini, nemo unquam misere, nemo, (quantum intelligere possum,) calamitose doluit. Deinde, quamvis alius liquidis, neque paucis, neque probatis indulgeret: alius ad *Hydropa* maxime proclivis cerneretur; nemo tamen horum, eo, jam per annos complures urgetur recidivo: Non pauci integre satis, & alacriter egere: Aliqui vero sic, *Arthritica* si demas, ut raro unquam melius. Quod quidem, notatu dignissimum, *Arthritidi* potissima ex parte deberi, agnoscendum est.

Has ob causas, nullis certe elogiis hanc *Arthritidem*, ejusque in accessu, opportunitatem, in paroxysmis, clementiam, in *Hydropicis* sublevandis, perpetuitatem, in defendendis, constantiam, optima promerentem encomia, digne me, & uti par est, prosequi posse existimavero: multiplici usu, variisque doctus experimentis, eam *Hydropicis*, præsertim senioribus, esse summam, & securissimam spem, columen, & tutelam.

Quanta vero adversus *Hydropem Arthritidis* est potentia; tantæ profecto medicinæ, quæ *Arthritidem* primo novam introducit; quæ postea tardam accessit; quæ denique segnem & languentem excitat (pace vestra liceat dixisse) vires & utilitates.

Si *Arthritidos* hujus symptomata, perpessu graviora, medicinam postulaverint, *Primigeniæ* doctrina depromi potest.

Hist. I. De Arthritide, Hydropi probe curato, feliciter accedente.

NObilis quidam apud *Damnonios*, a nativitate obesus, nondum annos assecutus viginti quinque primum quieti plus solito indulsit (quod a corpulentia fuisse credebatur.) Deinde sensim, levi quavis de causa, frigus contraxit: tussi creberrime gravatus est; catarrhis subinde pene obruitur. Sub idem tempus somnolentia tristi & periculosa, paulatim obrepente, tenebatur; ut mensæ accumbens, vel cibi capiendi, vel ludi, gratia; aut rebus quoquomodo arduis implicatus brevi temporis spatio, nec absque casus periculo, nutaret. Hisce circiter diebus, pedes late accepti, & deinde venter, retento intus sero, gradatim extumebat. Pedes impressionem digiti facillime accepere. Venter (quod ipse non sine quadam admiratione sum expertus) pugnum fere dimidiatum. Hypogastrium occupavit externum aliena quædam materia, partes cuticulares tumore duro & inæquali, variato, plus minus purpureo, & postea nigricante sic obducens, ut gangrenam præ se ferre judicaretur. Porro sitis, & respirandi difficultas (ob ventris ὄγκον, & diaphragma in thoracem elatum,) impensissime urgebat. Urina interim exigua, subrubra, turbida, vultus ægri demissus, pallidus; vox humilis, tremula, languens. Ægre tulerunt familiares, virum, ortu præclarum, gentilitii nominis principem, patriæ decus, & ornamentum, ipso ætatis flore, morte tam inexpugnabili, tam immatura, surripi: Quod tamen in fatis esse putabatur, & percrebuit.

Cum pectore laboravit, & difficili spiritu, *Tinct. Sulf. gutt. xii. ex Syr. Balf. Coch. i. deglutiit, simul Julapii cum Perlati Haustu.* Quo præsentissimo remedio; spirandi spatium & anacatharsis multum & æqualiter augebantur. Contra vitium abdominis, atrox certe, terribile, *Decocto sequenti* lanea, per expertissimum Dominum *Jac. Jenkinson*, Chirurgum hujus civitatis ordinarium, immerguntur: &, liquore expresso, calidissime crebberrimeque imponuntur.

℞. *Summitt. Abs. Rom. Menthæ, Cardui ben. Abrotani ana Mii Bacc. Lauri vulg. sem. Fœnic. dul. Carui ana ℥i. Coque in Cerevisiæ fort. ℔vi. ad iii. adde postea sp. vini vulg. ℔i.* Fotu isto tempestive adhibito, venter restituitur.

Ad *Hydropa* tum me, aliquanto post, accingo. Hinc ut occurratur, quam primum tuto fieri potuit, *Pil. Rudii ʒß. Res. jal. gr. v. cum Balf. Per. qs mane deglutiit;* & ex voto quoniam pilulæ operabantur, ad vices octo vel decem, a bidui vel tridui intervallo illas repetiit; eo nempe usque dum fieri, quod erat nimium, omne deturbatum est. Eundem etiam in finem *Tinct. Diureticæ gutt. xxxx.* cum *Vini albi* haustum, bis die, purgatione liber, assumpsit.

℞. *Millep. siccat. & pul. ʒii. Coccinellæ Pul. & N. M. ana ʒi. sp. Juniperi, & vol. Oleosi ana ℥i. Misce, & Vitro arctissime clauso, Igne Arenæ, per noctem, digere; Mane per Emporeticam filtra Tincturam Diureticam.*

Cerevisiam dedimus libere medicatam.

℞. *Summit. Cochlear. Mss. Raf. Radiculæ, sem. Sinapios ana ʒij. Coccin. N. M. ana ℈i. misce & infunde in Allæ mediocris ℔ij. pro potu ordinario, usus tempore colandæ, & cum simplici Alla temperandæ.*

Absoluta hoc modo *Hydropis* curatione, ad ejus prophylaxin animum applicui, ea præcipiendo quæ sequuntur.

℞. *Conf. Flor. Salviæ, Flaved. Aurant. ana ʒvi. Pulv. Rad. Ari Comp. ʒß. Salis Martis Riveriani ʒii. Syr. Garyoph. qs. f. Elect. ʒi. bis die, cum Haustu Julapii. Nonnunquam, ejus Vice, Tinct. Martis gutt. xx. cum eodem vehiculo. Singulis autem diebus quartis quintisve, ad sex vel octo vices, ne abundet serum, & Syruppo sequenti Catharsis iterata est.*

℞. *Diagrid. ʒvi. Pul. Cinnam. ʒii. Sp. Vini ℔ii. Ustulando coque ad dimidium; Colaturæ adde Sacchari Crystallini ℔ß. f. Syruppus. Dosis ʒj.*

Hisce diligenter usurpatis, non ita diu post dolore primum convexi pedis, tum vicini calcis, postremo, digiti majoris articulum mordente, afficitur. De contusione, & ad limen nescio quod illisione, qui istiusmodi affectorum mos est (initio questus, de *Podagra* tandem minime dubitavit. Partim evacuantibus, partim cardiacis, ad paroxysmum effertur miasma *Arthriticum*, quod ad eum usque diem in obscuro positum, ne hilum quidem micuit. Paucos aliquot dies duravit paroxysmus;) ideo forsan

fan pauciores, quod humorum ano tanta vis ejiceretur;) omni hyeme, & autumno, jam per quadriennium elapsum, ad unam circiter hebdomadam, constantissime redux. Ad tollendam Ἀγρυπνίαν, & dolorem minuendum, *Frictione* utitur, manu molli, tenerrime peracta, qua sola quies, & somnus illi conciliatur.

Ab ista medicina, vix concipi potest, quantum ægro est emolumenti: Primum, a *Catarrho* plane liberatur; tum a *Gangræna* (medius fidius) imminente; tum ab *Hydrope*, & dira ejus symptomatum Cohorte; tum a *Somnolentia* pertinaci gravissimaque; tum denique ad ea profliganda omnino omnia, inducitur *Arthriticis*; felici quidem omine, auspicio salubertimo, nam, a prima ejus accessione, *Catarrhus*, & *Somnolentia*, prorsus evanuere; *Hydrops* effugit.

Vere & autumno, in majorem cautelam, septimo quoque die, ad tres vel quatuor vices, *Mannæ ℥iii. Aq. Alfordensis (summit. Abs. Rom. parum alteratæ) ℔ii. solutas, hasce per dies, ingerit.* Medicinæ vero præterea nihil.

Corpus hodie præcrassum expedite movet: equo identidem exercet. Ab hoc affectu, uxorem iterum tertioque gravidam fecit *Arthriticus*, & quidem nunc primum, etsi jam pridem maritus. Una *Arthritide*, sed nec ea gravi, affectus, vitæ spem probet tum multæ, tum incolumis: *Damnomium* vovet.

Vires redintegrantur, cum bono corporis habitu, cum Ἀχροίᾳ ἢ πνιγμῷ.

Post *Hydropa* fugatum, en brevi *Arthritidem*, dolore, tumore, pedum articulos occupante, conspicuam. Ægrum illa jam primum adoritur: Posthæc sæpissime. Ructus sub accessum acidus, fidum usque symptoma, præcurrit, & de receptione monet.

Profecto minime dubitandum, quin *Arthriticum* in hujus ægri sanguine seminium, ante paroxysmum, ad tempus aliquod, delituisset; forsan etiam *Hydropi*, licet occulte, symbolum contulisset: Neque veri minus simile, quod a dictis alterantibus *Arthriticis* excitetur: quodque ex ea recte se habente, anni posthæc ægro quam plurimi, per eosdem sanitas obveniat.

Hoc etiam addam, (rei tam lætæ infaustum absit omen) quod ex frigido viri hujus temperamento, & in serum abituro, sequitur; cum demum eum vires deficient, & ingruet senectus (ἢ γὰρ ἔρχεται μόνον) quamvis *Hydrope* jam per annos plures sit immunis, ne denique succumbat illi, cavendum est. Sed, ut quam potest diutissimæ se defendat, *Hydragogum* sæpius sumat, vitam agat temperatam, coctionem, ipsam utique salutis summam, tueatur religiose, moneo & exhortor.

Demonstrat Historia (cum præcedenti) posse *Arthritidem Hydropi* supervenire, posse istius remediis suscitari.

Hist. 2. De Arthritide, Asciti, ejusque Remediis auspicato agnata.

Vir quidam ætate constanti, cum, ex mala vitæ ratione, ventriculus læderetur, coctio depravaretur, siti permolesta inexplebilique urina pauca, & lixivia, corripitur. Quibus supervenit tumor primum pedis infimi, & cruris; deinde femoris, & demum abdominis; serosus, & digito cedens; *Ascites* scilic. exquisitus, omnibus numeris perfectus.

Ad affectum ancipitem, &, ubi primum me arcessivit, inveterascentem, quin & jam diu rationalem medicinam eludentem, extirpandum; cum in primis necessarium erat, ut humores, in lacum confluentes, vel catharsi, vel diuresi, amandarentur; tum, ut appetitum quæ exacuant, coctionem instaurent, sanguinem corroborent, ea exhibendo, *Tumores* arcerentur; *per Vini scillit. ℥iss. Per extracti Eustach. ʒss. Res. jal. gr. v. (Calom. gr. xvi. ad xx. alternis vicibus adjectis) cum Syr. Domestici qs. ut f. Pil.* utriusque generis facta est *Purgatio*; & vespere, post utriusque vices singulas paregorici beneficio, *Quies*. Postea, quoniam vires ex Ἀφορίᾳ consenescere, Pil. vice, *Bolum ex Elaterii gr. iii. Diacrid. ℈ss. Conf. Viol. ʒss. Syrup. Ros. solut. qs. deglutiit. Diuretica* Chartulis seponuntur, & allæ mediocris, in potum ordinarium modica quantitate detrahendæ, totidem ampullis infunduntur.

℞. Baccar. Junip. Milleped. siccat. & Pulv. Sem. Dauci, Pul. N. M. ana ʒss. summit. Abs. R. ʒj. misce.

Catharsi crebro, & donec aqua omnis educta est, diebus primum alternis, deinde tertiis, quartisve, repetita, ad alteram indicationem, ea quæ sequuntur, adhibeo.

℞. Tinct. Myrrhæ (Liquore Nitri fixi prius solutæ; tum spiritu Vini rectificato extractæ,) ℥ii. Pul. Gent. ʒii. Macera per noctem; mane f. expressio Tinct. Stomachicæ. Dosis gutt. xx. cum Tinct. Martis totidem, & Vini Haustu, horis duabus medicinalibus Catharsi interpositis. Post Catharsin ut Digestivis sedulo insistamus, manc. Tinct. Martis. Hora ante prandium, Canarini & Rhenani, paribus mensuris, Gentiana alterat: Haustus. Quarta pom. Bolus Chalybeatus, cum Jul. Haustu.

Quibus continenter ad menses aliquot usurpatis, & ex intermissione quadam sæpius repetitis, *Eccoprotico* nonnunquam intercalato; quinimo crebrius sub Jove exercitationibus, liquidorum item imminuta quantitate, debitoque *Sex non naturalium* usu, æger appetitu, & coctione recta de novo potitur.

Hist. 3. Podagra Asciti, per Naturæ Vires, Suborta.

Dominus D. vivido & alacri vir ingenio, summæ spirituum, ὁρμῆς neque *Venerem*, *neque Bacchum* nimio plus abhorrens, ætate media, siti immodica, urinæ exiguo, crurum & abdominis tumore, signis *Asciten* ostendentibus, afficitur. Ut affectu tam ancipiti se liberet quam celerrime, *Cathartica* & *Diuretica* præscribunt, donec humor nimius pertinaci illorum usu, exulat: itaque fauste primis diebus ægroto succurritur.

Natura onere sublevata, suique iterum arbitrii facta, aere aprico, equitatione crebra pernicique adjuta, rebus suis serio incumbit, & quidem bonis avibus. Brevi enim *Arthritis* tum primum eluxit: Quæ semel bis statis anni temporibus recurrens, sanguine quod alienum erat expellens, eundem purum & inquinamento liberum præstabat.

Huic ego (naturæ ut succurram, & opituler) commendavi *Chalybis* & *Amarorum Compositiones*. Utraque *Xerano* mistam, menses quotannis plurimos, sed interpolatos, & secundum varias anni τροπὰς idoneos, usurpavit. Hinc avidius appetiit; perfectius coxit; rectius & commodius doluit.

Multos ille annos, gaudio & dolore variatos, ad usque senium, ætatem prolongavit; optimo sane cum eventu *Arthriticus*; *Hydrope* per *Arthritidem*, adeo posthæc immunis, ut tametsi liquidis tenuioribus plus æquo indulserat, nihil hinc tumoris, nihil *Hydropici*, suboriretur.

Convincit historia, (sublatis impedimentis,) vel ipsius naturæ viribus, *Arthritidum Hydropi* posse superaddi.

Hist. 4. De Hydrope, & per Diuresin & Abstinentiam victo: cum Arthitide, per Amara, & Chalybeata famulante.

Quidam, e regione Sancti *M.* poculis & otio nimium indulgendo, vitiata coctione, congesto Κακοχυμίας gurgite degenerumque succorum plenitudine, cum vix ætatis medium excesserat, *Hydrope* corripitur. Facies illi pallida, spiritus difficilis, sitis importuna. Urina parca & lixivia, venter intentus. Ut malo occurrat medicus (certe ingeniosissimus) & laborantem sublevet; primum, ab inutili libertate (ne quid gravius dicam) abstinere suadet, utpote morbi fontem quod exsiccet, neque potionem ultra vult,

vult, quam ut vitæ satisfaciat, neque aliam quam diureticam. *Cinerem ideo Genistæ dedit, Potui cum Abs. Rom. summit. admiscendum.* Obtemperavit æger, neque plus libra, nec quidem interdum plus selibra, nycthemeri spatio, sorbillavit, per omnem abstinentiam, quam cum congium quotidie exhausit, nihilo magis sitientes. Urinam hinc ubertim excrevit, aliquanto forsan uberius quod indies equitavit; quod quidem exercitandi genus haud parum ad Διέρυσιν conferre, pervulgatum est. Seri facta supervacui expulsione, digestivorum ope cœpit de novo esurire, concoquere, nutriri. Cibus, ita modica potione solutus, ζύμωσιν καὶ μετεωρισμὸν acquirit longe perfectionem, quam immodica cum immergeretur. Brevi post dolore pedis afficitur, & genuino more ποδάγρᾳ, deindeque sæpissime. Natura, (quæ semper τὰ δέοντα ποιεῖ) *Hydrope* liberata, & suarum rerum potita, *Arthriticum* miasma, clam in sanguine detentum, amolitur; idque quoties se contumacius extollere, aut cristam illud erigere conatur.

Quando mecum, de salutis statu servando, sermonem habuit, temperantiam ejus laudavi, morborum victricem, expultricem optimam, sanitatis obsidem fidelissimam, & illius usum, laudando, commendavit. Quo ventriculi servem ἀπεψίαν, necnon, in senium vergente ægro, labascentem sustineam; Auctor sum, *aprandio Canarini Haustum, omnique mane Infusi amari alterantis Coch. sex cum Tinct. M. gutt. xx. bibat.* Hac & hujusmodi methodo, multos ille annos vitam protrahit, *Ascitico* omni tumore vacuam. Qui pedum erat exinde tumor, brevi, semper *Arthriticus*, evanuit. Uni ille *Arthritidi* & abstinentiæ debuit, quod senuerat; &, præter spem humanam, quod valuerat.

CAPUT V.

De Arthritide Melancholica.

Art. I. Expeditis *Æquivoci Ortus Symptomaticis* ad eas species, quæ sunt *Univocæ*, quæque materiam cum affectu primario eandem, sed alio ritu operantem, alia φαινόμενα edentem, præ se ferunt; id est, ipsam operis partem potissimam, accedo.

Harum e numero, primas obtinet *Melancholica*: quippe quæ, tametsi *puram Arthritidem* eo usque æmuletur, quo ad *Symptomatica*, (Κυριωτάτως sic dictæ,) rationem & partes sustinendas opus sit; tamen ei dissimillima est, & in ellipsi sua distat *Univocarum* omnium longissime.

Ut vero rem occipiam, præter istam animi depressionem, quæ, genuinæ *Arthritides* symptomata, paroxysmos ejus pene omnes, & quo majores eo major, antecedit (alibi explicanda;) alia est, *Melancholiæ* nomine insignita, quæ ad menses, ad annos, sæpe perducta, arthritidem, insultus recte & creberrime facientem, introducit.

II. *Melancholia*, quæ *Arthritidem* progignit, (de latius sumpta dicere, in præsenti ἀπροσδιόνυσον) duobus pendet. Quorum prius spirituum animalium a natura debilitas & teneritudo. Revera, constitutio illorum delicata, ut perceptione homines & acumine, ut ingenio & consilio præclaros reddit; sic ærumnis, sic etiam morbis subjicit. Ex eoque factum est, quod alias levi de causa in ἀταξίας illi gravissimas adigantur; quod alias humilitates, & depressiones patiantur afflictissimas; quod diutius inordinati *Melancholiam* ostendant non raro immedicabilem.

Ista vero illorum a natura debilitas, sæpe studiis impensioribus, otioso vitæ genere, & nimis sedentario, nonnunquam morbis, inedia, vigilia, & aliis ejusmodi sexcentis, augetur & intenditur. Atque hæc spirituum debilitas, *Melancholiæ* non inepte προηγούμενη audit.

Posterius, quicquid spiritus per se infirmos (sive extra, sive iis intermistum) afficiendo, *Melancholiam* parit προκαταρκτικῶς.

Hujus autem ordinis sunt humores pravi & vitiosi; vermes, aliæque res permultæ, primis viris utero, hac vel illa corporis cavitate, collectæ, animi perturbationes, & in *sex non Naturalibus* errata quam plurima.

III. Hisce natus originibus, affectus iste (sive *Melancholia* dicatur, sive *Morbus Hypochondriacus*) sive *Hystericus* aliquando *Arthritidem* imitari, & ejus ritu pedibus, manibus, ægrum privare nititur. Hoc est, inimicum id, ac alienum, quod ante, (in fistula plerunque alimentaria spiritus urgendo) *Melancholiam* peperit; natura, novas agendi methodos, nova ineunte consilia, in articulos truditur, & *Arthritida* producit *Symptomaticam*.

Esse vero hanc *Arthritida* puram putam *Symptomaticam*, ipsa *Melancholiæ* causa continente & proxima, generatam, satis (ut opinor,) eo constat, quod illa quoties exoritur, & ad gradum elevatur quantumcunque rata hæc & perpetua proportione deducitur. Qua quidem te, ad exponendam istius *Arthritidis* naturam, eamque in *Symptomaticarum* numero collocandam, nihil poterit persuadere magis, vel evincere luculentius.

IV. Interea vero temporis, non est reticendum, quod hæc *Arthritis*, præ aliis suæ tribus *Symptomaticis*, fere clementer se gerit, & junctam habet cum severitate lenitatem. Quod *Melancholicorum* sanguini, supra quam aliorum δυσμεταβλήτῳ; an eorum spiritibus segniter, & in materia separanda dimittendaque otiose se gerentibus; cuicunque demum causæ debeatur; de re sic in operto acta, tenebris sic obscurata, nullus ausim disceptare.

Si *Melancholicos* indulgere Baccho aut Veneri (quorum alterum usitatissimum, alterum minime novum) aut etiam ad *Arthritidem* hæreditario propendere, contigerit; itaque habitos ea multum infestari, crudelius extorqueri. Nihil inde propositioni nostræ derogabitur, neque ex eo vacillabit illius veritas. Cum ista morbi acrimonia causis peregrinis adventitiisque oriatur, nec sit hujus qua *Melancholici*.

V. Ex miti hujus *Symptomaticæ*, (& uti solet esse) nimis leni ingenio, factum esse censeo, quod ea qui tenentur, in antiquum statum redeuntes, *Melancholia*, cum cito recidiva, tum magnopere sævienti, creberrime conflictantur. In ea videlicet delenda perimendaque, non multum facit *Arthritis* tam ignava, tam languens, tam socors vix sublevando affectui primario, nedum auferendo, par.

Ut *Symptomaticæ* hujus diagnosis apertius intellecta planius exponatur, de conditione pristina, de morbis ægri veteribus exquirendum. Quæ per se difficulter, ex hac indagine palam & facillime dignoscatur: e. gr. si æger diu melancholia, demum arthritide, laboraverit; & hac quo magis, eo remissius illa, maxime, si hoc iterum sæpiusque comparuerit; quin *Arthritis* ista sit *Melancholia*, nihil (ut existimo) dubitandum.

VI. *Melancholiæ Essentialis*, sive delirii cum tristitia, metu, *&c.* in *Arthritidem*, migrantis, therapia, nondum usu confirmata, unicum enim morbi istius exemplum adhuc notavi, (idque imperfectum, & omne genus medicinam respuens) nobis hoc tempore prætermittenda est. *Arthritide*, Morbi *Hypochondriaci* sive *Hysterici*, sobole, cum affectorum vis abundat, ejus curatio paucis explicanda.

In hujus *Symptomaticæ* prophylaxi (nam in paroxysmo ejus, ultra quam veræ & genuinæ sanando, nihil habeo quod dicam) maxime juvabit alienum id ac inimicum, quod, in primis viis, (antequam sanguinem ingreditur,) morbi causa extat *Hypochondriaci*, sed e sanguine expulsum, & articulis suffusum, paroxysmum facit *Arthriticum*, amandare, dimovere, amoliri; tum, ejus incremento, & regerminationi, obstare; posteaque, depressos spiritus, medicamentis ex proposito datis, directe allevare, languentes suscitare, & erigere; itaque morbo huic universo, (qua primario, qua secundario) simul semelque occurrere.

Atque hunc in finem impedimenta, siqua fuerint in coctionis Ἐργαστηρίῳ (nulla vero non esse maxime probabile est,) primo quoque tempore, per catharsin, (alteram, vel utranque) tollere, ad ἄντρα depurganda, aliud *Stomachicum* (*Pil. puta Stomach. cum G. Dec. Amarum purgans, vel Aquas Purgantes*) seligere; ad inimicum, in sanguine contentum, foras eliminandum, aquas haurire diureticas; cum iis, *Alco-*

Alcohol Martis, semel bis die; deglutire; omni hebdomada, ventrem movere; menses binos, his insistere; ad annos aliquot, repetere; cavendo alvi tarditatem, ex *Marte*; febrim, & *Arthritidis* paroxysmum.

VII. Ut horum nonnulla fusius edisseram; profecto tanti est, in hoc affectu, ventrem (ut dixi) crebro movere: & ab Ἀπεψίας reliquiis immune præstare; ut, vel eo solo, *Aquis præcipue purgantibus*, *Tartaro Laxanti*, & *Manna* peracto, (*Arthriticum* ex *Melancholia* non unum, egregie saluti prospexisse, noverim. Tempori proturbatur id, quod illico spiritus, ventriculi & intestinorum fibras incolentes,) adoriendo, mœrorem affert *Hypochondriacum*; vel, in articulos effusum, *Podagræ* paroxysmum.

Cum primis autem prodest hujusmodi affectis antedicta *Solutio*, quod blande alvum, quod leniter, quodque certissime, subducat; iis, qua *Melancholicis*, qua *Arthriticis*, (neutro enim nomine, fortiora, & δραστικώτερα convenient) aptissime.

Sed nec *Aquarum Diureticorum* vim (quales sunt *Bathonienses*, *Astropenses*, *Bamptonenses*, aliæque permultæ) adversus hunc affectum, satis prædicare valeo; vel, ut decet, laudem illis deferre. Coctionem illæ conciliant, digestionem: illæ confirmant: illæ sanguinem expurgant: illæ spiritus permulcent: ille *Melancholicis*, & *Hystericis*, solatio: illæ *Arthriticis* incolumitati.

Quibus nulla suppetit *Diureticarum* copia, usui sit *Infusum Theæ*, aqua pluvia comparatum, a ℔ß. ad j. bis die, potum. Nam per renes sanguinem, modo diu satis usurpetur, eluit; &, ad *Vapores* (qui dicuntur) relevandos, ad *Hypochondriacos* flatus sopiendos, confert mirifice.

Quæ per tot sæcula *Melancholicorum* medicina fuit, e *chalybe præparata*, ea quidem, ex *Melancholia* sive *Hypochondriaca* sive *Hysterica* ποδαγρῶσι, potiori jure convenit: modo præmissa catharsi, artificiose selecta, & dosi & methodo rectis, adhibeatur. Spiritus enim animales incitat, exaltatque; in radios vibras acutissimos, ποδαγρῶσι tum etiam, miasma *Arthriticum*, (modo exigua dosi fuerit exhibitum) blande ad τὰ ἔξωθεν emittit: &, in partes internas neu relabatur; spiritus animales neu obscuret; tenebrasque iis offendat, efficacissime operatur.

Quibus autem nec *Aquæ*, nec in forma sicca *Ferrum*, mederi poterit. Eos interdum adjuvat *decoctum Corticis*, simplex, vel (pro re nata) *Chalybeatum* roborat ventriculum ὄρεξιν infert; &, ad spiritus stabiliendos (quod *Hypochondriacis*, & *Hystericis*, lucrum pergrande,) summatum virium & momenti est. Multum valet, hac in parte, simplex; propter id, quod habet cardiaci & nervis propitii: multo vero magis armatum; medicamentum, si quod unquam, Πολύχρηστον.

Sed nec omittendum, quod aliquando cerevisia, utut defæcata, tantas ventriculo parit cruditates, in *Arthritidis* materiam postmodum abeuntes; ut, una hac objecta, &, *Aqua fontana* cum vini pauxillo; vel, e *Sarsa*, *China*, &c. *Decocto*; vel *infuso Theæ*, cum lacte vaccino, in ejus locum suffecto, ægris exinde melius successerit.

Hist. I. *De Arthritide*, *Melancholiæ diuturnæ succrescenti*.

Clarissimus *T.* erectiori vir ingenio, in Medicis ævi celeberrimis, (antecessorem, hac in urbe, compotem, & sanum, utinam æquis passibus sequi daretur;) *Melancholia* sensim obrepente, ætatis flore, exiit de potestate. In hujus morbi genium, & morem, ut diligenter inquirerem, & de eo curiæ renunciarem, prænobilis *Eveshamii* magni *Angliæ* Cancellarii (cui apud nos, hujusmodi affectorum, a *Rege* cura est commissa) per literas mandato, *Dec.* 18. 1697. laborantem visitavi.

Fuit ille (liceat tanti viri memoriæ, tamque literati infortunio, paulisper immorari,) tum temporis septuagenarius: vultus constanti, & augusto: capite orbiculato, neque, si corpus spectamus, aut ingenium, magno: voce suavi, & canora: gestu corporis decoro.

Veterum doctrinam, ut erat παλαιόφιλος excusserat; ad medicinam conversus, eam de proprio ditaverat. Primus enim *Respirationis usum primarium* detexit; detectum, contra præclarum impugnantem, pertinacissime defendit; acutissime vindicavit. Nemo unquam Medicus illustrior, neu qui arti plus tribuerat.

Nonnullorum vitia, me audiente, leviter & quidem argute perstrinxit; at viros sapientia, nobilitate, virtute præcellentes digne prosecutus est. Clarissimi *Bigodi* sagacitatem, & in diagnosticis peritiam; *Davei* lene, at solers ingenium; *Dikei* literas, & acumen admirabile; singularem *Entii*, nuper adversarii, semper amici, humanitatem & doctrinam, elegantem, variam, paratam; nobilissimi *Courtenæi* (quanti vero, & quam magnifici viri!) celsum & sublimem animum, stemmati suo, quod est regale, parem, multis laudibus efferebat. Sed omnium maxime *Cantabrigiam*, almam matrem, *Athenas* hujus regni alteras, pie grateque, λόγοις ὑψίστοις, prædicavit. Quin &, agnovit filium, mater.

Hæc cum, a quoquam proferri, aliquis audiverit; Annon, eum, animi summa rectitudine, judicio acri & perfecto, aliisque plurimis virtutibus, plane invidendis, insignitum existimaverit. Ita profecto fuit; jam alia res est. Quæ potulimus, ea præbuerunt *Lucida* (sic appellantur) intervalla; tum rara, tum brevia, densissimis nubibus, & interdum animi concitationibus (tanquam fulgore, & tonitru) discreta. Audivimus Ἀκροάματα, summo dignissima Philosopho, quæ sunt iis maxime contraria, simul & semel coram dicentem. Piguit, doluit eruditionis optimæ reconditissimæque fragmenta, (tanquam *Sybillæ* folia, vento agitata,) cum astrictis, numero soluta; cum latinis, Græca; cum physicis, Ethica; cum veteribus nova; cum profanis, sacra, misceri, perturbari, confundi. Nullibi gentium tot tantarumque disciplinarum chaos. Dii vestram fidem! Quam pusilla res homo, vel literatus. Dudum ille noster temporis volumina præsentis præteritique, & in eo quæ sunt omnia, dudum ille terram, cœlum, sidera, vasta universi systemata, spatia pene infinita, animo est complexus; hodie, ne sui quidem compos.

In causis hujus affectionis, primum ponenda est, tanquam προηγουμένη, ad eam a natura diathesis, quam utique perspiceret physiognomon, & animus commoveri aptus. His adjici oportebit cælibatum, sive nimiam castitatem. Tum, in procatarcticis, casu e plaustro, cranium, annis olim puerilibus, læsum: (nudato capite cicatricem aperuit.) Deinde, studia nimium flagrantia. Post, *Decoctum Coffeæ*, plus satis potum. Ad extremum, animi perturbationem, spei frustrationem.

Causæ tantarum virium evidentes, antecedentem a natura cœptam, malisque moribus adauctam irritantes, morbum peperere, per se magnum, sed tempore qui roboratus, medicinam respuere, curationis spem excludere, cerneretur.

Quod vero ad rem nostram maxime pertinet, digitorum articulos ostentavit, tumefactos, inflammatos; *Chiragra*, multos annos, per intervalla, sed languenti, neque salis importuna, tactos. Procul omni dubio, si plus *Articulis*, capite minus ægrotasset. Fuit tamen, gravi & diuturnæ *Melancholiæ*, *Arthritidem* suboriri posse, quod abunde comprobaret.

Hist. 2. *De Morione*, *Melancholia Hypochondriaca*, & *Arthritide interempto*.

Sunt qui morbum *Hypochondriacum*, uti etiam *Arthritida*, sapientiæ solum professores, ingenii dotibus præcellentes, infestare, iisque, tanquam ad tanti muneris temperamentum, fortito dari confirmarunt. Eorum opinionem, ἐπὶ τὸ πολὺ probabilem, a perpetua veritate longe abhorrere, constat. Habet *Damnonia*, quod perpetuitatem perimit. Novi egomet haud ita pridem (attendite Philosophi!) *Morionem*, multos annos flatu, βορβορυγμοῖς, aliisque *Melancholiæ* sexcentis *Hypochondriacæ* symptomatibus, demum

mum etiam (ætate propemodum affecta,) *Arthritide* conflictarum, adeoque graviter (ne de acrimonia quæstio sit;) ut ætate constanti diem obiret supremum, his affectionibus interemptus.

Hist. 3. De Arthritide Hypochondriaca, Purgantibus præoccupata.

Veteri quidam amicitia mihi conjunctissimus, post hominos natos maxime *Melancholicus;* mali accessiones alias ab animi pathematis; alias a cibo crassiori, & δυσπέπτῳ, vel potu immoderato; hasce carnis æstu notabili, illas algore; hasce pulsu tum majori tum crebriori; illas raro & humili: utrasque spirituum mira dejectione Μικροψυχία non vulgari, ejus latu miserabili signatas, habuit. Sub ingressum senectutis, *Arthritide* tenebatur: ea, quæ *Melancholiam* perturbationibus procreatam, ne semel quidem unquam excepit; alteram autem (id est, intemperantiæ sobolem) frequenter. Raro cuivis unquam mortalium fortunatius cessit dolore. Nubes illa supercilii dissipatur; spiritus se expandunt; ut materiam, in primis viis congestam, (*Hypochondriaci* causam mali continentem,) in artus ejici liqueret. Ad eam initio præcidendam, & utrunque morbum antevertendum, *Aquis purgantibus, Sale Cathartico, & Tartaro Laxanti* additis, iteranea purgavit. Usum purgationis creberrimum suadebat utilitas.

Cum, *Arthritidos* cippo forte detentum, ad diem statum iter conficere, voluit professio, partibus tumefactis, & dolentibus. Hirudines admoveri, sicque causam mali conjunctam evocari, jubeo. In re arctissima, summæque necessitatis, hoc artificii valuisse, certo certius est compertum.

Hist. 4. De Morbo Hypochondriaco, cum Arthritide agnata, Aquis Astropensibus subacto.

Nobilis quidam apud *Dobunos*, affectione *Hypochondriaca*, ventriculi inflatione permolesta, cogitatione inquieta, spirituum tremore, confusione crebra, & ex illa sudore, cum repentino, tum vero abundanti & profuso, diu afflictatus, ætate provectior, *Arthritide* correptus est, quam in *Melancholicis* observari solet, sæviori, longeque immaniori; quippe paroxysmos puræ & genuinæ κατ' λόγον, quæ profuderit.

Cum eos secuta erat singulos, primis statim diebus, animi protenus sudum & serenum, *Hypochondriaci* affectus intervallum; materiam ejus productricem, & primis viis inhærere solitam extrorsum pelli, omnino cogitandum erat.

Contra par malorum δύσφορον καὶ δύσκολον, ut duos simul liniam parietes, nihil antiquius judicavi, quam dyspepsian, quæ utriusque fundamentum erat, pro mea parte, corrigere; tum simul, alienum & factiosum id, quod *Arthritidis* causa est conjuncta, foras eliminare. Quocirca alvo, *Pil. de succino Crat.* ℈j. *Tart. Qu.* ℈ß. *Ref. scam. gr. iv. & Aq. Astrop.* ℔ii. *hora post ingestis,*) prius subducta, iterumque septimo quoque die soluta, aquas haurit *Astropenses*, diebus otiosis, ad ℔iv. ad dies sexaginta.

Ut Πέψις emendetur; dum *Martiati* aliquid præcipio, (quod ægri res volebat, non nolebant aquæ parum *Ferratæ*) spe decipior. Tanta ægro sive ἰδιοσυγκρασίᾳ, sive spirituum teneritudo, atque minerale istud digerendum nescio quæ impotentia; ut ex eo, tametsi modica quantitate sumpto, statim inciderit in diarrhæam, animi depressione, spirituum dejectione mira, stipatam.

Aquas autem *Astropenses*, blandas, præcellentes, benignas, tum *Hypochondriacis*, tum *Arthriticis*, & tenerrimis plerisque omnibus convenientes, omni æstate, (magnum ad beatam vitam præsidium nactus,) per annos quam plurimos repetit; earumque beneficio & tutela, senectutem (uti audio) lætam, & desiderabilem, adipiscitur.

Hist. 5. De Gonagra miti, Histerica, Chalybe &c. concitata.

Placet, *Arthritidem* minutulam, & (uti videtur) artificiosam, memoriæ committere. Mulier lectissima, cum primis delicata, fragili constitutione, patre orta *Arthritico*, nondum ætate media, ἐν τοῖς γυναικείοις bene habens, ἀνορεξίᾳ καὶ δυσπεψίᾳ gravi diutinaque *Melancholia*, spirituum insolita *depressione* affligitur. Horum omnium causa esse videbatur materia quædam mali moris, ventriculum aggravans, & per œsophagum linguam omni mane feriens. His ut occurratur, purgato primum hac illac corpore, *Amara Chalybeata* cum levi subinde eccoprotico, per menses aliquot usurpavit. Ex horum usu symptomata profliguntur ad unum omnia. Esurire, cibare, lætari, missis tristitia & metu in mare *Creticum*. Genu tantummodo alterum, debilitate, & dolore acri pungente, sed tolerabili, continenter impeditum; ut e sella assurgendo, gradus scalares, vel acclive quodvis, ascendendo, vix fit. Erecta firmo stetit talo. Mitissimus hic affectus erat, neque rubore, neque tumore insignitus, qui tamen εἶδος *Arthriticum* præ se tulit: laneis partem affectam involvi jubeo; calide vestiri: &, *Melancholia* si recruduerit, cum *Amaris* iterari *Chalybeata*. Morbi istius hasce reliquias percepit; hosce fructus, quod (*Arthriticorum* more) ex paroxysmo vegetior, quod alacrior, evasit, & diu perseveravit.

Hist. 6. De Arthritide Hysterica.

Nobilis Matrona, molli & præter cæteras delicato habitu, *Hysterica*, blande nimium misericors (ut omnia fere omnium infortunia deplorans, & alieno mærore mærens,) decies enixa, annis procedens, sine causa ulla evidenti, cœpit macrescere, & languere, potius quam ægrotare. Hoc a familiaribus in malis positum, in lethalis alicujus chronici prognosticis: At in bonum, omni spe voto que majus, aliquanto post mutatur. Dolet, tumet, rubet pedis articulus ex *Podagra*. Corpus ortu persanum, ab omni labe hæreditaria, quantum inaudiverim, immune, tot partubus, aliasque τοῖς Γυναικείοις expurgatum, taliter occupari, profecto demiratus sum. Mali vero causa tanto sufflamine major. *Arthritidem* boni esse ominis, & in ægræ commodum cessuram, existimavi. Hospitem grate, & benigne, (suo more) accipiat, hortor: calefaciat, vestiat, &c. ut in *Arthritide Primigenia*.

Paroxysmi re absoluta, ad ea, quæ tum morbum *Hystericum*, tum *Arthritida* prævertant, speciatim ad *Digestiva*, propero: *Præmisso* (*e Pil. Stomach. cum G.* ʒß. *Scam. pul. gr. viij. Ol. Cin. ch. gutt. j. El. propr. q. s.*) *Lenienti;* cui vespere, loco *Narcotici*, ægre admodum inimici (quippe spiritus deprimere, & nimio plus perfundare, solebat,) *Bolus, e Pul. Cantian.* ʒß. *Conf. Anthus* ℈j. *Syr. Melissoph. q. s. sufficitur cum Jul. Haustu Hysterici deglutiendus.* Tum, ad roborandos alendosque spiritus, *Decocti Corticis Martiati* haustum, horis duabus medicinalibus, in mensem usurpandum, & *Theæ infusum* (quod, ad eos permulcendos, & vapores sopiendos, ex usu diuturno, commodissimum experta est; quodque sanguinem per renes expurgare aptum,) in dies singulos, præcepi. Partim medicamentis, partim *Arthritide*, blanda & perbeata, fideliter recurrente factum est; quod, per hosce dies sexagenaria, εὔχροος, καὶ ἄσαρκος conspiciatur; ex *Arthritide*, jam vetusta, melior. Unos enim pedum tumores (an arthriticos, an hydropicos?) hodie moleste fert, cætera bene habens.

Hist. 7. De Arthritide Melancholica, cum ventriculi, &c. Affectione, per Arthritidem levata.

Quidam mediæ ætatis, ad *Iscæ* ostium, *Melancholicus*, ventriculi distentione, Βορβορυγμοῖς aggravatus, flatu emisso sublevatus, appetitum pro nuper intercidi, ventriculum mane moveri, & biliosum ejicere, respi-

respirationem impediri, carnem absumi, conqueritur. Hisce postea supervenit dextri coxendicis dolor, qui ad genu brevi se transfert, ibique tumori locum facit, pallido, frigido, seroso. Ab hoc tempore ventriculo, & iis quæ intus sunt, melius, imo μικροψυχία, quam miserabilem, & degenerem, æger subjerat, ab *Arthritidis* conspectu, minuitur. Eatenus *Melancholiæ* sanatio *Arthritis*; eoque magis, quod supra quam in *Arthritide* frigida, supra quam in *Melancholicis*, solet fieri, extumescit.

Ego, naturæ famulari contentus, & rerum ejus promovendarum satagens, in *Arthritide* firmanda, medicos adhibeo conatus, quantos possum maximos. Primas ergo vias leniente subtraho; vesperi, post purgationem (quo humor extra propellatur) *Bolum, e pul. Cant. Ther. Androm. & Syr. Pap. Errat. cum Haustu parum Diacodiato, sumi præcipio.* Dein, eodem, *Pul. Rad. Ari C.* ℥ß. *Alcohol Martis* ℈ß. *cum Jul. Haustu, bis die per mensem, cavendo alvum obduratam. Panno Wallico, Aqua Reg. Hung. & Sp. Lavendulæ conspersо, vestiatur pars affecta. Cane pejus & angue, vitentur repellentia.* Horum ope remediorum, æger auspicato Ποδαγρᾷ, animo nempe alacri, sanis visceribus, & ob *Podagram* tutioribus.

CAPUT VI.

De Arthritide Fixa Scorbutica.

Art. I. MElancholicæ proxima est *Arthritis* ea, quæ *Scorbutum* excipit, sed longo proxima intervallo; quippe *Primigeniæ* similitudinem quæ multo plenius apertiusque referat, ad eamque multo propius accedat: morbus certe, apud nos, ingenio & natura valde peculiari; quique evolvatur, & diligenter explicetur, aptissimus. Ut de illo dicam enucleate, & dilucide, de ipso *Scorbuto*, ex quo emanat, prius dicendum est.

De *Scorbuto* ea, quæ ab *Eugaleno*, aliis ejus fere asseclis, dedita opera produntur literis, vel omnino prætermittam, vel leviter tangam: & illa potius (ex scripti hujus instituto) quæ nostræ ditionis sunt, & in hac regione mali istius in *Arthritida* metamorphosin patefaciunt, studiose persequar.

II. Anni fuere haud ita multi, cum apud *Damnonios* (quod, a senioribus indigenis, iisque fide dignissimis, & in medicina diu multumque exercitatis, accepi,) *Scorbutus* sic grassabatur, ut per illos artem qui *Exoniæ* (nobiles sane) Medici factitarunt, in hujus unius morbi curatione, quod præscriptis passim agitatis testatum fecerunt, non parum occuparentur; & grandiores hodie nihil æque ac *Scorbutum* crepent. At diebus hisce nostris rarius observatur hic affectus, & tantummodo σποράδην. Cujus quidem mutationis ratio, suo statim loco, declarabitur.

Sed nec qui nunc dierum est *Scorbutus*, illi qui vicinos *Belgas* (populares meos) imbuit, id est, genuino, & vulgari, per omnia consimilis invenitur. Cum agri *Somercetensis*, uliginosi magnam partem, & depressi, aerem crassum & humidum trahentes incolæ, maculis subnigris, ulceribus malignis, crurum dolore, respiratione difficili, lassitudine spontanea, nervorum debilitate, hydrope, gangræna, & istiusmodi aliis) *Scorbuti* exquisiti signis, creberrime divexantur: Quæ apud *Damnonium*, tractum inæqualem, siccum, optime ventilatum, aere subtiliori puriorique gaudentem, neque stagnis inquinatum, raro visuntur.

III. Qui vero *Damnoniorum* est *Scorbutus*, in imo ventre βραδυπεψίαν habet, præcordium inflationes, ructus, oris vitia quamplurima, gingivarum scil. tumores spongiosos, sanguinem vel levi suctione, vel alia quavis facili de causa emittentes; interdum etiam ἐπουλίδα; dentes sæpenumero laxos, vacillantes, cariosos; & primores, ipsa nonnunquam adolescentia seu deciduos, seu exeos; salivam acrem, salsam, pariterque copiosam; anhelitus fœtorem, (putredinis indicium) ut rectissima morbus iste Στομακάκη audiat: In cute maculas, sæpe rubicundas, interdum flammeas; parvas identidem, & rotundas, aliquando majores; papulas item densas, scabras, asperas, irritabiles, cum margine purpureo, catervatim, in cubito præsertim orientes; quæ ad eminentiam & confractum quandoque notabilem elatæ, & demum exsiccatæ, squammulas emittunt, tenues, subalbicantes, furfuraceas; quibus decidentibus locus apparet ruber & inflammatus. His adde pruritum, isti fidum eruptioni comitem, & partium affectarum æstum, ab unguium vulnusculis impensissime urgentem: volas porro aridas, æstuantes, duras, sæpe etiam callosas, contra diapnoen occlusas, nec ullo eam labore admittentes. Quibus adjici oportebit crurum tumorem admodum insignem, maxima ex parte calidum, & acri sero exsudante prurientem.

Ita præcipue notæ sunt indicia *Scorbuti* per hosce tractus hodie serpentis, & *Arthritidi* alludentis: Neque *Scorbuticum*, nisi tali fere modo affectum, pedibus unquam hic loci dolere recolo: Ut calido unice *Scorbuto* (cujus ista signa sunt Δηλωτικά) hac in regione suppullulet *Arthritis*.

IV. Utrum hujus *Scorbuti*, scil. *Calidi*, sit ubique sui generis materia, sive innata, sive adventitia, quæ causæ continentis obeat negotium, & dicta pariat symptomata; sic, ut ex ea sola pendeat morbi hujus ratio Αἰτιολογία: An interdum modo hoc fiat, & in hac affectione præcipue malo alicui contagioso secundaria: sed alias ea vitiosæ sanguinis ζύμωσι (quod doctissimis quibusdam placere constat) ascribenda: Tametsi præsto sunt, momenti ponderisque haud exigui, quæ prius suadent argumenta; cum in utranque partem disputari possit, nec id agatur hoc tempore; in medio relinquam.

Audacter autem, ut opinor, affirmare possum, non ab cœli solique sive siccitate, sive humiditate, sive alia qualicunque facultate, nec ab ullo in *Sex non naturalibus* errore, suos ignes, suas flammas, *Scorbutum* hunc nostrum, proxime, & omnino omnes recipere; Verum ab alia potius causa, in obscuro posita, paucis observata, & ab alio fonte, derivare.

V. Hoc ut innotescat, advertendum est, quod, ante centenos hosce annos, (ex esu piscium, uti verisimile, nimio insulsarum,) *Damnonio* lepra quam atrocissime grassaretur, & in populum sæviret, forsan non minus, quam in *Judæa* olim, endemia.

Utrum ob eam templum illud extrueretur, quod e veterum monumentis, optima fide auctor, nobilissimus *Caræus*, in *Cornubia perlustrata*, tradidit, Anno Mundi 3172. a *Cunedago* ibi fuisse positum, & Apollini (medicinæ inventori & præsidi) sacratum; etsi ita esse non improbabile videatur; res est antiquitate nimio plus obscurata, quam de qua decernam, aut disceptem absolute.

Certe vero certius est, quod ante sæculum Nosocomia, quibus ab integris secluderentur corrupti, tam hac nostra *Exoxia*, quam alibi per universam usquequaque *Damnoniam*, incolarum pietate condita, extiterant quamplurima; Quæ quidem eorum frequentis tum morbi crebritatem, tum item acrimoniam, abunde monstrat.

VI. *Lepra* ista, quæ, ut claff. denunciat *Caræus*, circa sæculi novissime lapsi initia populum miserrime lacessivit; dum ætas labitur, & dies diem docet; partim ex salis communis usu, partim etiam tabacci (quorum ille optimum, modica quantitate, receptissimumque condimentum, sanguinem tuetur, putredinem arcet: Hoc autem, vulgi delicium, sive ore masticatum, sive tubo haustum, salivam movet, putres evocat humores,) cicurata, pertinax illud τὸ ἄγριον adeo deposuit; ut sæculo superiori circiter medio, in *Scorbutum* denegasse, comperirietur, antecessoribus nostris facessentem negotium.

Verum, ex quo *Damnonii* remediis prædictis *Pomaceum* addiderunt, & usitate potarunt; morbi istius vis & ferocia tam magnopere subigitur, ut hodie, quam olim, multo rarior, sicut etiam multo mitior, observatur: Ita nempe, contra *Scorbutum* mali moris, contra inveteratum *ferinum*, & in plerisque hæreditarium, id est, crudelem, magnum, & difficilem, egregie valuit pomorum succus.

Atque hujus fere generis & prosapiæ est, qui his temporibus in *Damnonio Scorbutus* se exercet. Hinc illæ

illæ frequentes papulæ; cutis ille pruritus intolerabilis; color ille flammeus; fervor importunus; exanthemata; lichenes; squammulæ; veteris scilicet lepræ reliquiæ; ignis nondum penitus extincti scintillulæ.

VII. Prius vero, quam de *Scorbuti* hujus in *Arthritida* migratione & excursione verba facere occepero; de ipsa *Arthritide* pauca proponere, &, a se ut discedat illa, notare, necessum habeo: prius, illa *Arthritidos* in vagam & fixam distinctio recolenda, & morbo præsenti accommodanda.

Arthritis vaga scorbutica, *Westphalorum* & *Gueldrorum* morbus endemius, qui tum adolescentum, tum adultorum lumbos, dorsum, artus, vicissim occupare & multum infestare solita est; uti locum hoc in tractu talis, qualis passim ab auctoribus depingitur, quod unquam sciam, nullum acquisivit; ita nec hoc in scripto requirit ullum.

Et quamvis aliquando *Scorbutus* iste noster, *Vagam* eam *Arthritidem*, quæ nobis observetur, æmulari videatur; tamen frequentius, & quidem præcipue, *Fixam Arthritidem* imitari gestit; & quoties corpus (vel a natura, vel malis moribus, & vitæ ratione perperam ordinata) appositum, ad tempus aliquod affixit, nono vel decimo plerunque lustro, pedum (maxime) articulos invadit, dolorem infert; tumorem, cum ardore, aliisque *Podagræ* calidioris symptomatibus. Ex intervallis paroxysmos iterat, genuinæ instar; sique una demas *Scorbuti* indicia, *Genuina* existimetur.

VIII. Nec cui mirum illud existimandum, quando in utroque patet affectu (tam nempe *Scorbuto*, quam *Arthritide*,) partes, primum easdem obtinere causas remotiores, (victum, utputa, salsum, & crassum,) tum etiam Δυσπεψίαν; dein acre aliquid, aut saltem alienum in sanguine, eumque valde inquinans, & corrumpens, tum habere *Scorbutum*, tum *Arthritida*, postremo, naturam utrobique grave aliquid eliminare & expellere conari; hic, per glandulas extremitatum articulares, unde paroxysmus *Arthriticus;* illic, per salivarios, & cutis *Miliares*, unde prædicta, & cutis, & oris symptomata.

Scorbutum autem adeo (sive causas, sive materiam, sive ipsam morbi rationem, & symptomata maxime fida & constantia, spectemus,) *Arthritidi* persimilem, eam etiam ἐν τῷ Παροξυσμῷ æmulari & referre, ut observatu facile, sic neque intellectu difficile.

IX. Mitiores autem paroxysmos habet hæc *Arthritis*, (ut illius aliquam diagnosin expromam) quam vel exquisita & calida, vel lui secundaria, neque dolore tam acerbo conjunctos: lenitatem explet diuturnitas.

Ut vero pressius dicam, hujus *Arthritidis* omnium maxime proprium est, quod affectus primigenii non pauca symptomata constanter retineat; ita, ut ex *Scorbuto Arthriticos*, scabie, maculis, gingivarum vitiis, renitente licet medicina, & exeunte paroxysmo, adhuc infici, (tametsi minus forte, quam ante natam *Arthritidem*,) aspiciamus.

Hoc autem in iis potissimum teneri arbitror, qui ex *Scorbuto* cæteri, confirmatoque Ποδαγρῶσι; nam, a recenti & evidenti causa suscitato, & ad dicta usque symptomata evecto, qui laborant, (uti post posthæc exemplo patefiet) iis nonnunquam aliter obtingat; & durante *Arthritidis* paroxysmo *Scorbuti* lateant istius symptomata.

X. Quomodo vero *Calidum* unice *Scorbutum* (quod sumpta comprehensum est) *Arthritidi* gignendæ sufficere videatur; nec a frigido vel semel ortam memoria tenuerim; huic respondet, quod ea, calido quæ suboritur, *Arthritis* semper reperitur *Calida*, τῦ Πατρὸς τὸ Παιδίον.

Sed nec omittendum est, quod, uti *Scorbutum*, hinc *Arthritidi* primarius, in eo potissime versatur, ut inepti aliquid per glandulas exterminet cuticulares; & *Arthritis* ei secundaria, per articulares; ita, tam huic, quam illi, obsunt repellentia; quippe quoniam humoris ad τὰ ἔξωθεν amandationem relegationemque a natura designatam, utilem profecto, caram, & vitæ cum primis necessariam, derepente interrumpunt & internarum partium mala gravissima, sæpe ipsam mortem inducunt.

XI. In paroxysmo, (quæ medendi optima *Intentio*) materia articulis impacta, blande foras elicienda; quem in finem extrinsecus imponatur tumori lene quoddam attrahens; quare videlicet *Ceratum illud viride* ex quo fiunt petasothecæ; vel *Brassicæ Folium*, fibris crassioribus purgatum, & ad mollitionem contusum. Tumori post noctem, (modo calide, quod juvat, artus involvantur laqueis) adhærere solet vapor, per invisibilia foramina emissus, & in rorem condensatus. Ab ejus usu dies aliquot producto, doloris sedatio tum fida, tum etiam tuta, subsequitur. Quæ quidem artificiosa Διαπνοὴ, ea forsan de causa magis liberalis, quod materia per habitum corporis sua natura pronior, & aptior sit, quæ expellatur.

Quinimo, per totum paroxysmum magnopere caveant ægroti, ne materia, protenus eliminanda, retro agatur; quod ob eorum sanguinem (quod verisimile,) vitiosum, & contagio *Scorbutico* corruptum, raro (uti liquet) his humoribus, *Arthritide* detentis, impunis error; sæpe etiam lethalis.

Sin pravo externorum usu, aliave quavis de causa, materiam jam sugentem, quasi clausis foribus repelli, vel sisti obtigerit; ad fores quam primum aperiendas, eam & extra evocandam, aut in balneum pedes calidissimum immergantur, aut fotu imbuantur, aut articulo dudum affecto, vel proxime illum, applicetur epispasticum, vel cucurbitula: Et, interea temporis, ut ab interioribus extrudatur humor *Arthriticus*, cardiacum aliquid *e Pul. Cantian. Lapide Goana*, *theriaca Androm. Elect. ex Ovo*, *vel Sp. C. C. Succinat. gutt. aliquot cum idoneo vehiculo*, ægro stragulis cooperto detur, &, prout opus fuerit, repetatur.

XII. Extra paroxysmum, evacuantibus materia peccans e corpore κατ' Ἐπικράτειν amandetur; alterantibus corrigatur; digestivis illius augmentum, & regerminatio, inhibeatur. Hæc e diversis classibus selecta, in ordines, sive series, ut artis est, pro ægri constitutione, malique more, formari, pro annique tempestate variari, oportebit.

Ad domandam morbi hujus malitiam, maximopere valet *Mercurius;* cujus præparata mitiora, (id est, *Calomelas*, & *Mercurius præcipitatus albus*) causam ejus continentem impetendo aggrediuntur, & per aliud aliudve excerniculum, pro ipsius quantitate, & ægri corpore vel ad purgationem, vel ptyalismum, ad Διάρροιαν, vel Διαφόρησιν proclivi, eliminant exterminantque. Et tametsi hujus ea materiæ ferocia, quæ vel ptyalismo laudabili diutinoque non ex toto ubique cedat, & se se submittat; (nam post diutinum, & ex omni parte laudabilem, nonnunquam recrudescere hunc affectum in propatulo est) ex hoc remedio, alienum illud acre, morbi materiam continentem, quam maxime obtundi; sanguinem eximie purgari, *morbum* quam plurimum mitigari, constat. Quare si ætas, vires, cæteraque quæ sunt ægri, annuerint, nihilque repugnaverit, ptyalismum lenem, sed prolixum (ut tempore lenitudo expleatur) fieri suaderem.

Ubi ptyalismo, vel ex ægri moribus vel animo, vel τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν, nihil loci superfuerit, sequentem methodum ingredior. Vere & autumno, (facta prius in plethoricis venæ sectione) proderit, *Per Calomel. sera nocte. Pil. Eustach. & Res. Jal. mane seq. quinto, vel sexto quoque die ad tres vel quatuor vices*, vel, *per Salem Catharticum*, *Manna*, *& Tartarum lax. Aq. hordeat. solutum*, *diebus alternis tertiisve*, *ad sex vel octo vices*, *purgare: Neque Medicinam interturbet Articularis*, *si oriatur*, *Dolor; quin pertinaci potius Purgatione sæpiusque iterata vincatur.*

Deinde *Artiscorbutica*, quæ dicuntur, cum *Antiarthriticis* maritata, usus erunt eximii: Sumat æger, omni mane, post dictam purgationem, *Infusi* seq. haustum.

℞. Summit. Trifol. fibrini siccat. pug. ii. Anthus p. i. funde in Aquæ font. fervefactæ qs. ad Alterationem modicam, *Colatura ℥iii. adde Salis Martis gr. iii. Tinct. Aurant. gutt. xx. Sp. Menthæ Haustus.*

Quarta pomerid. Pulverem, *vel Pilulas degluttiat.*

℞. Pul.

℞. Pul. Fol. Theæ ficcat. ℈ß. *Salis M. gr.* iii. *Pul. N. M. gr.* v *Sacch. albiff. gr.* xv. *f. Pul. vel cum Syr. Meliſſoph. Bolus*, vel

℞. Conf. Flor. Salviæ, Æthiopis Min. ana ℈i. *Syr. Garyoph. qf. f. Bolus.*

℞. Ceruſſæ Antim. ℈i. *cum Extr. Gent. f. Pil. vel*

℞. Pul. Zedoar. ℈ß. *Alchol. Martis gr.* viii. *vel* x. *cum Extr. Gent. f. Pil.*

Hifce fingulis Vehiculum fit Julapii, vel Infufi, Hauſtus.

℞. Aq. Ulmariæ, Fol. Ari, e Succis ana ℥v. *Sp. Juniperi* ℥ii. *Marg. pp.* ʒß. *facch. qf. f. Jul. vel ex Summit. Salviæ tenuifol. & Aq. font. comparetur Infufum, Sacch. Dulcandum.*

Quibus *Alterantia* prædicta minus arrident, placeat profitque *Succos Herbarum Martiatos*, femel bis quotidie potare. Quod fequitur magnarum virium eft, & fæpe a nobis ufu probatarum.

℞. Succi Cochleariæ partem unam, duas vel tres (pro Ægri Conftitutione plus minus Calida.) Succi Limon. p. i. *Mifce, per digeſtionem Clarifica: Dofis Coch.* i. *cum Salis M. gr.* iij. *Sacch. qf. ex idoneo Vehiculo, per Menfem, poſt debitam Evacuationem.*

Horum Ufui interponatur, feptimo quoque die, vel Solutio Cathartica, vel Pil. Tart. Bontii, vel Stom. cum G. ℈i. *ad* ʒß. *cum Scam. gr. aliquot &c.*

Erit autem perutile, fi initio æftatis, locum habeant *Aq. Ferratæ Diureticæ;* quibus, ad ℔ij. omni mane, inter fextam & oct. hauftis, circa decimam *Vinum* aliquod *Stomachicum*, *Amaris* (fi placet) *Alteratum*, fupponatur: perfiftatque æger ad hebdomadas fex, octo, vel x.

Vel, ad urinam domi movendam, itaque fanguinem a fpurcitie vindicandum, valet *Infufum Theæ ad* ℔i. omni mane, potum; unde leniter, idoneo liquore, per renes, id quod alienum abluatur.

Pomaceum his hominibus fanguinem contemperat; fed periculum eft, ne ab eo *Arthritis* augeatur. Si fecus fuerit, (tuto enim nonnullos eo poculenti genere gaudere certiffimum eft) in potum ordinarium, præfertim æftate, miniftretur. Hyeme *Cerevifia* fi extrudi refpuerit, *Rad. Oxylap. Milleped. Summit. Hed. ter. medicata efto.*

XIII. Ut ad *Symptomata* tranfeam, obiter hic notandum, quod *Crepitus Offium*, qui (ut alibi dicetur) *Arthritidis* hac in regione fymptomata pervulgatum eft, neque *Scorbuto*, (forfan ob originem & genium ejus peculiarem) neque *Arthritidi* regionis hujus *Scorbuticæ*, quoad obfervavi, unquam acceffit.

Quæ ad oris vitia, cæteraque *Scorbuti*, quo tempore *Arthritidem* mentitur, accidentia fpectant, cum non huc proprie referantur, ex Auctoribus de *Scorbuto* paffim in unum depromantur.

De uno *Pedum Tumore*, eo fcil. qui *Symptomaticæ* huic *Arthritidi* quodammodo proprius effe videatur, verbum fuperaddam.

Cum *Pedum Tumor*, tum *Scorbuto*, tum *Arthritidi* familiaris fit; quod *Arthritidis Scorbuticæ* fuccedat, minime mirandum. Certe fenioribus, craffis, & obefis, *Scorbuto* veteri in falfam *Arthritidem* mutato laborantibus, fæpe licet notare pedes & crura, non folum tumefieri; verum etiam cutis rubore, pruritu *ferino*, poft digitorum vulnera quantumvis levia colore plane flammeo, nunc item fluxu dierum aliquot ichorofo, immane quantum affici, a fcalpendo manus fi ad tempus aliquot æger abftinuerit, (abftinere vero perdifficile eft) cuticula fuboritur paulo albidior, ardens, tenuis, in ulcufcula rurfus ex unguium fulcis confeftim abitura. Qui hoc modo affliguntur, etfi paroxyfmos graves, duros, immites *Arthriticos* olim perpeffi funt, articulis his diebus & minus & rarius dolent; materia fcil. *Arthritica* partim in cruribus depofita, & fati ftagno diluta, partim per glandulas cutis miliares ἀθρόως exfudante. Eo fæpe ufque ingravefcit hoc fymptoma, ut aliquando rationem τοῦ ἐπείγοντος fuftineat; ut dolorem, pruritum, Ἀγρυπνίαν creando, turbas ægris & negotium quam moleftiffimum faceffat; ideoque medicum enixe poftulet auxilium.

XIV. Requiritur indicatio, ut intolerabilis illa humorum acrimonia citiffime tutiffimeque mitigetur. Hoc autem optime fit evacuationibus per anum & renes factis, tum etiam per humorum alterationem; externe vero balneo, fotu, illorum ferociam temperanti. Quorum omnium, ut & reliquorum huc pertinentium, una connexorum, quando exemplum ftatim fubjungam, lectorem illuc (brevitatis ftudio) remittam. Hoc autem addo, quod in celebranda catharfi fumma utique cautione, fummo opus erit confilio; ne forte, ἀτέχνως inftituta, humoris ille fluxus, & ad articulamenta ῥοπή, quæ ad iftorum hominum vitam & tutelam, omnino neceffaria eft, in eorum incommodum, ærumnam, perniciem interpellatur.

Hiftor. 1. Ab Arthritide Scorbutica, ulcus male tractatum: Unde Vifus Abolitio, deinde Abfceffus, & demum Mors.

AGricola *Devonienfis*, fexaginta circiter annorum, craffus, obefus, *Scorbuto* papulis in capite & manibus infignito, plus quinquennium inquinatus, contra affectum pertinacem, & Medici, (quem confultorem habuit) doctiffimi præfcripta eludentem, *Evacuantibus, Alterantibus, Mercurialibus, Antimoniatis;* e regno *Minerali*, tum e *Vegetabili* quam plurimis a nobis inftruitur. Cum circa utrumque æquinoctium, eandem medendi viam, ufu diutino comprobatam, iterum ac fæpius effet emenfus; & jam, more ufitato, bolum *Mercurialem*, detracto prius fanguine, demififfet; multus inde fanguinis orgafmus: dejectiones haud paucæ, atque adeo copiofæ, tumor, haud ita diu poft in utroque malleolo magnus, fubmollis cum dolore, rubore, lævore, diu perfiftens, plane *Arthriticus*.

Ut ægro profpiciam, quieti illum indulgere, materiæ, quam *Mediam* vocant, diætа uti; &, ut a farctura & recrementis, offium juncturas vindicem, & defendam, tumoribus *Epifpaftica* admoveri, laqueis eos involvi; calide veftiri jubeo. *Epifpafticis* fuccedit *Ulcus* hic illic fuperficiarium, ex ichoris acrimonia moleftum, fed bene coloratum, expletu facile neque periculofum. Æquo ferat illud animo exhortor, quippe quod e re futurum, & lucro ægrum majori, finon interturbet ipfe, remuneraturum.

Contra ille ftomachari, de neglectis rebus fuis deplorare; & citiffimæ curationis fpe allectus, Agyrtæ nefcio cui aufcultare. Hic autem, protinus, medendi qua pollebat arte, omiffis univerfalibus, carne ulcus obduxit, cicatrice texit. Hinc æger capite, facta materiæ in illud translatione, fubito perculfus, vifus hinc imminutio, & brevi abolitio. Congeftis aliquanto poft humoribus, in regione lumbari fit abfceffus; ex quo imperite tractato, ulcerato, & partes vicinas (ut accepi) corrodente, diem fupremum obiit mifellus.

Hiftor. 2. Scorbuti Calidioris Soboles Arthritis.

QUidam e *T.* vir blandus, comis, generofus, a victu lauto dapofilique, dum effet juvenis, *Scorbuto* afficitur; cui, ætate progrediente, accedit *Podagra*. Numeravit annos quinquaginta, cum utroque gravatus me primum confuluit. *Hujus* paroxyfmum habuit plerunque anniverfarium, nifi fi genio nimium indulgendo, vel alio aliquo in *Sex non Naturalibus* errato, fæpius accerferet. *Illum autem* oftendebat gingivarum tumor, & papulæ, cubitos fummopere fœdantes, cum prurigine & apicibus innumeris, acutis, confertim oriundis. Materia nunc ulcufcula formavit, paulo poft ficcata in fquamas abire folita fubalbicantes; quæ ut deciderunt, locus apparuit ruber, a fricando ftatim flammeus.

Ut utrique malo pro virili parte occurram, tum ea, quæ materiam apte exprimant peccantem, tum quæ potenter alterent, adhibeo. Principio *Calomelane* (catharfi, ne deorfum illud elabatur, prius peracta) falivam moveo: eoque quoties faliva parcior exigebat iterato, ad fex hebdomadas ptyalifmum profero; Pofteaque *Cinnab. & Ceruffæ Antimon. ad* ℈ß. *Pul. Rad. Ari Comp.* ℈j. *Syr. Meliſſoph. qf. ut f.*

ut f. Bolus horis tribus medicinalibus sumendus, impero, cum Infusis seq. coch. v.

♃. Summit. Trifol. palud. Siccat. Mi, Aq. Lactis Alex. ℔ii. *Sp. Junip.* ℥iv. *misce, & ad Alterationem idoneam Infunde: Colaturæ adde Tinct. Aurant.* ℥ii. *f. Infusum. Persistet autem menses binos, interposito septima quaque die Eccoprotico.* Efferam hanc materiam ut ultra subigam, aquas æstate sequenti *Diureticas*, hortatu nostro sesquimensem haurit, cum *Salis Martis & Nitri purificati Præparatis*, quantitate, vehiculis, & methodo convenienti.

Hac medendi arte, morbi materia, non parum mitigata, diu sane conticet: cum vero, annis aliquot post, sævire iterum, ὀργιᾷν, & de novo tumultus inchoare cœperat; consilio jam mutato (quoniam pedes jam tumebant, vesperi præcipue, digitum admittentes, & seniori & compotatori hydropa minitari videbantur; tumores autem aliqua ex parte *Scorbuticos* esse, tum inflammatio, tum etiam maculæ comprobarunt) *per Calom. & Pil. Eustach. ana* ℈i. *e Duobus* ℈ß. *Purgationem instituto; & deinceps, altera vel tertia quaque post die, per solutionem catharticam; sicque vicissim repeto.*

Hisce medicamentorum ordinibus, non sine aliqua formularum mutatione, vere & autumno, sæpius renovatis; addito insuper, ad alterandam in potum ordinarium cerevisiam (*e Rad. Oxylap. Summit. Trifol. palud. Sem. Bardan. Bacc. Junip. Flaved. Aurant.*) *Saculo, & Martis Sale cum Conf. Trif. &c. repetito; Ægrum Arthritide Scorbutica* graviter oppressum (levibus subinde hujus paroxysmis, veluti ad salutis rem facientibus, ex industria provocatis) ad senectutem, & quidem lætam perduxi.

Hist. 3. Morbus Articularis, Scorbuti Alumnus, cum Vomitu Bilioso, Δυσπεψίᾳ, & Volarum Ariditate.

Quinquaginta vir annorum, gracilis, tener, acri & bilioso sanguine donatus, *Scorbuto*, & ei supernata *Arthritide* diu conflictatus est, cum Ἀνορεξίᾳ nausea, ventriculi inflatione, ructu sæpe acido, vomitu frequenti & cholerico, capitis dolore, & a pastu somnolentia, cute arida, densa, nec ad Διαπνοὴν idonea, squamulis hic illic catervatim obsita, in manuum volis dura callosaque. Pollicis pedis sinistri majorem, dextrique brachii articulum infestare solita est *Arthritis*; sed neque tumore, neque dolore vehementi; quin levi potius, in tempus diutinum projecto, inæquali, & creberrime interciso, diuturnitate pensata levitas. Paroxysmos omnium certissime pomaceum accersivit, idque vel parce sumptum; sic, ut ex poculo communi semel iterumque siccato pes doleret. Plures ille methodos, easque probabiles, a Medicis celeb. præscriptas expertus, hanc commodissime, & idcirco sæpissime, prosecutus est.

In paroxysmo, *Brassicæ Folium* tumori impositum acre serum elicuit, dolorem mitigavit. Extra paroxysmum, ad prophylaxin, præmissa per Aqq. *Alfordenses* (alvum hæc subducunt) ter quaterve catharsi, *Bathoniensium*, omni mane ℔ii; decima seq. *Infusi amari Alterantis* haustum usurpavit: quinta pom. *Bolum e Chal. Nutrito &c. deglutiit*, superbibendo julapii perlati coch. aliquot; interponendo identidem lene quoddam emolliens, & alterantium usum ad hebdomadas sex vel octo quotannis proferendo.

Hac, inquam, methodo anniversaria, ad artus, ad ventriculum, præcipue ad vomitum quod attinet, maxime levatus, a malo tam *Scorbutico*, quam *Arthritico*, graviori, se jam multos annos immunem præstitit: hodieque illam ad senectutis principia perductus, non impune negligit; usque vero mansit ista, quam modo dixi, volarum ariditas, callositas, ut opinor, usque mansura.

Hist. 4. Scorbuto suborta, & ejus Eruptionibus adjuncta, Arthritis.

Dum in hisce versor, Fullo me appellat *Exoniensis*; vir robustus, athleticus, ætate media, constitutione sanguinea. Frontem illi, tempora, atque faciem propemodum omnem fœdarunt, turpiter infecerunt pustulæ, sobrio certe & temperanti, (tanquam ebrioso) magnæ rubicundæque cum intervallo coccineo, flammeo. Æstus & pruritus erat universalis, maxime vero partium obsessarum; noctu per stragulas ingravescens. Turgebant venæ, & sanguinem plus solito ζυμῶδες, & ebullire, commonstrabant.

Hæc cum acceperam, virus in sanguine *Scorbuticum* efferri, & cœlo (quamvis instabant tum temporis saturnalia mitissimo, & effervescentiæ provehendæ apto) favente proscribi, sum opinatus: neque enim alio de affectu vel somniare erat. Sanguinem mitti jubeo, deinde alvum molliri, alia deinceps suo quæque loco præcepturus. Sanguini cremor impurus, sebaceus in cyathis quiescenti, post aliquod tempus innatavit.

Ex *Res. Jalapii, Extracto Eustach. deglutiuntur Pil.* quibus inanitur alvus. A cathartico, sanguine commoto continuatoque, ægrotans Ποδάγρᾳ adeo nempe naturæ perinde erat, humorum vitiosorum Δυνάμεις ἢ Ἀκρότητας, per articulos, atque per cutim, exterminare; & tam levi de causa, ad illam ab hac evacuatione, discedit illa digrediturque catharsin, quam quidem amplius destinaveram, ad ἀκμὴν prorogo; ne videlicet, nimium subtrahendo, intercidatur res articularis, & prorsus abscindatur. Ad eam e diverso confirmandam augendamque lenem interdum ambulationem, cothurnos laneos, quibus in pedes humor demittatur, invitetur, impero; repellentibus interdico.

Extra paroxysmum, ad *Arthritidos* hujus puræ putæ *Scorbuticæ* prophylaxin, ut sanguis corrigatur, ea præcipio, quæ sequuntur.

♃. Succi, e Nastrutii Aquat. Summitatibus expressi Partes iv. Succi Limonum p. i. *per digestionem fiat clarificatio.*

♃. Conf. Fr. Cynosbat. ℈i. *Salis Martis Riverian. gr. iv. Syr. de Corall. f. qs. f. Bolus.*

♃. Aq. Ulmariæ, Melissæ, e Succis ana ℥iv. *Linac. Lumbr. Marg. ana* ℥ii. *Marg. pp.* ℥ß. *Sacch. qs. f. Julapium.*

Præmissa Venæ sectione, & per Vinum & Oxymel. Scillit. Vomitione; perque Salem Cathart. Manna, & Tartarum lax. Jusculo Avenaceo solutum, Purgatione; & deinde septimo quoque die repetita; sumat, diebus otiosis, horis duabus medicinalibus, Bolum eum fiil. Haustu; bisque indies Succi Clarificati coch. I. *cum Seri Lactis, vel Posseti Haustu, idque per mensem unum alterumque, cavendo Alvi Tarditatem.*

Hist. 5. Pedum Tumor Scorbuticus, Arthriticus, cum Pruritu ferino.

Dominus E. generosus, agricola *Devoniensis*, ætatis flore *Scorbuto*, & deinceps *Arthritide*, tentabatur: illius fluxu dolores *Arthriticos* sensim mitescere, sed & eodem tempore pedes tumescere, percepit. Ingruente senectute, corpulentus & obesus. Pedem utrunque tumefactum moleste tulit. Cutis admodum distenta est, rubicunda, gravate pruriens, post levem aliquam digitorum injuriam flammea, ichorem salsum & acrem ad dies aliquot exudans: Ob pedes æquo grandiores & extensos solicitum, *Hydropis* timor cruciavit; sed de *Hydrope* tanquam instanti, aut præ foribus, (cum urinam satis copiosam, probeque coloratam excerni; neque sitim intendi; sed e contrario appetitum a tumoris initio magis latrare, deprehenderim) non esse quod se tantopere afflictum haberet, pronunciavi.

Quo auxilium adhiberem medicum, in eo laboravi, ut humoris acrimoniam, indesinenter acerbam, evacuantibus alterantibusque quam celerrime reprimerem. Hunc in scopum, rebus usquequaque collineatis, conceptis hisce verbis præcepi.

♃. Calom. quinquies sub. g. xv. Spec. Conf. de Hyacinth. Conf. Ros. r. ana ℈i. *Syr. de Symph. qs. f. Bolus, sera nocte sumendus: mane seq. Pilulas e Rudii* ℈ß. *Res. Jal. gr. v. Ol. Junip. ch. gutt.* i. *Bals. Per. qs. deglutiat, cum custodia. Quarto vel quinto quoque die, ad quinque vel sex vices, utrunque repetat diebus otiosis, horis duabus medicinalibus, Bolum e Cinnab. & Cerussæ Antim. ana* ℈ß. *Cort. Citreor. Cond.* ℈i. *Syr. Garyoph. qs. Hora somni Pil. ex Æthiopis Min.* (*cum Mercurii*

rii crudi, & Flor. Sulf. ana p. æ. sine igne facti) ℈i. *Syr. Melissoph. qs. assumat, cum Jul. Haustu. Potui vero sit Infusum seq.*

℞. *Calcis vivæ* Devoniensis, *(id est, fortissimæ)* ℔ß. *solve in Aq. pluviæ* ℔xxiv. *ad* xii. *coquendo evaporatis. Post Clarificationem leniter detrahe liquorem, eique adde Rad. Sarsæ, Chinæ, L. Sassafr. ras. ana* ℥iii. *Cort. ejusdem, Baccar. Junip. ana* ℥iß. *Milleped. siccat. No.* 200. *Coccinell.* ℥ii. *Uvar. passar. exacin.* ℥vi. *Infunde clausa, Balneo Arenæ, per noctem; Colaturæ adde Tinct. Aurant.* ℥iß. *f. Infusum, per se, vel cum exiguo Canarini loco Cerevisiæ usurpandum. Externe vero, Desiccantibus Repellentibusque Cane pejus & Angue vitatis, Fotum adhiberi jubeo.*

℞. *Summit. Malvæ, Althææ, Lauri vulg. ana* Mi. *Flor. Chamæm. Sambuci ana Mss. coque in aq. font.* ℔iv. *ad ii; sub finem adde Lactis Vaccin.* ℔ii. *Immergantur Laneæ, Pedibus, quoties Pruritus instigaverit, applicanda. Utroque denique Brachio Fonticulus aperiatur.*

His obtemperando æger multum profecit; pruritum hunc *ferinum* mitigavit; ad diutinum tempus delevit, & quoties reverteretur, hisce præsentissimis auxiliis, perfugio, & præsidio salutis certissimo, creberrime propulsavit.

CAPUT VII.

De Arthritide Lui Venereæ Succedenti.

Art. I. QUod immoderata Venus ad *Arthritidem* inclinet, eamque crebro introducat, ab antiquo positum est, ab omni sæculo decantatum; sic, ut in ejus Προηγυμέναις haud injuria cumprimis habeatur. Similiter notandum, quod postremis his temporibus, cum isti luem (forsan ad humanum genus monendum deterrendumque) adjicere, rerum Auctori, Rectori, placuit, ab illa utique in *Arthritida*, tam facilis migratio, ut ætate nostra, quæ luis imperium longe lateque dilatavit, frequenti populo stabilivit, tyrannida confirmavit, ab affectu, quem resciverim, nullo, facilior quæquam aut usitatior.

II. Istam rem inspicienti, & ejus rationem perpendenti extra controversiam videtur. Primum, quod hoc commune cum *Arthritide* (ut taceam alios affectus) habeat *Paturſa*, nempe invictum (*a*) & ἀνεπιτηδείοντι, massam inquinans ac corrumpens sanguineam, utriusque morbi causam esse proximam & continentem: deinde, quod *Paturſæ* etiam miasma, non minus quam *Arthriticum* illud, cum extollit se & ingravescit, e sinu suo ejicere, & sanguine expellere, vim operamque det natura: Adhæc, quod virus *Venereum*, e sanguinis flumine jam expulsum, solidisque partibus inhærens, non pauca faciat Symptomata, cum *Podagra Paturſæ* communia; membranis scil. dolores; ossibus cariem, cuti, ulcera: unde denique conjectari licet, istorum affectuum miasma simile, & alterum alteri tanquam germanum, existere. Eccui vero novum videatur, quod, in materia simili tractanda ejiciendaque, natura (quæ nihil temere, nihil oscitanter, sed norma & consilio semper agit) evacuatione utatur simili, porta eadem, id est, articulis?

Has ob causas & hujusmodi alias, quæ est hodie *Arthreticorum* pars haud exigua, ab *Lue* incipientes, ad *Arthritida* perducuntur; nec grassatorem usquam veterem, aut decrepitum quempiam, & admutilatum obtuemur *Arthriticum*, quin apud vulgus suspicio de infausta olim militia confestim oriatur.

III. Nemo autem hominum (quantum auribus, vel oculis, accepi) a recenti *Lue* & nuper contracta, natam unquam *Arthritidem* detexit; neque nasci posse facile concedam: motu sanguinis non minus intestino, quam periodico, cum eo commisceri intime; corpusculorum illius varie figuratorum appulsu frequenti, mutari egregie; atque ita tanquam maturari & evehi diutius miasma *Venereum* prius oportebit, quam articulis illidi, & ad *Podagram* inducendam impingi potuerit.

Sydenham opera Medica.

Hac de causa raro grandiores, & ætate procedentes, (serius scil. quam *Primigenia*) invadit hæc *Arthritis*, id est, ex sola *Lue* derivata; juniores vix quidem, at nullo modo adolescentes; quippe quibus evehendo miasmati nondum tempus sit idoneum.

IV. Sed e diverso, nec a veteri *Paturſa*, tetra, horrida, carie & ulceribus spurcata, *Arthritidem* generari vel solere, vel etiam posse, cogitandum est: Id quod minime ex istius defectu, quin potius naturæ, quæ debilitata, fracta, enervata, hosti fugando, *Arthritidi* moliendæ, impar reperiatur.

Hisce medii generis *Paturſa*, *Arthritidos* genitrix, causam habet, sanguini per minima insinuatam, ac quasi municipiem, potius quam hospitem, ob affectatas res novas exulantem, & præfracte & cum lucta, licet ex naturæ mandato, per articulos abeuntem.

V. *Lui Venereæ* sua natura ad *Arthritidem* inclinanti & tendenti, manus affert adjutrices, calcar addit, Empiricorum mos ille perniciosissimus, quo, in curanda gonorrhœa, puris suppressioni propere nimis insistunt hi Ardeliones; neglecta interim vel remisse facta, quæ maximopere, quæ studiosissime præmitti debuerat, purgatione. Ita enim intus hostis retentus, sanguinem integrior, & fortior subintrat, partesque primum *Paturſæ* agit principes; demum ævo labente *Arthritidos* speciem præ se fert: & ab hac istorum Πε(ρ)ργίᾳ potissimum, ex *Lue* tot ubique *Arthriticos* esse, jure merito suspicemur.

IV. Illis de *Affectu Primario* præmissis, de ipsius ægri corpore jam proxime dicendum est; quod utrum *Arthritidem* (secundario) adsciverit, an secus, ex illius ad eam propensione pendet quam plurimum: Quo major erga *Arthritidem* a natura corporis proclivitas, eo citius *Paturſa* in *Arthritidem* migrat, eo planius ab ea (mendaci) absorbetur.

Porro intelligendum est, quod etsi ista *Luis* in *Arthritidem* μετάβασις sæpissime fit in eodem corpore, tamen nonnunquam diversa complectatur: cum, a mariti *Lue*, *Arthritis* in uxore per concubitum accendatur, & illam iste infestet. Hujus rei, utut nova credatur, historias omnino luculentas & exceptione qualibet majores, quando plures in adversaria retulimus, unam itemque alteram huic Capiti subjicere non gravabor.

Nec quidem hanc *Arthritidem* improprie *Lui* secundariam, tametsi corpus aliud exerceat, appellari posse existimo, quandoquidem ex *Lue* νηπιωτάτως oriatur, illiusque naturam, εἶδος καὶ ἦθος, nihilo certe minus quam si in eodem corpore sit, participet. Neque magis novum aut peregrinum hoc habendum, quam quod, in gnatos aut alumnos, oculorum *Epiphora*, seu quid aliud morbi a parentis aut nutricis *Lue*, derivetur: quo quidem nihil magis in vulgus notum, aut pervagatum.

VII. Qui hac *Arthritide* conflictantur, sæpe macilenti sunt, tenues, vultu quodammodo subsidenti, &, ipsius præsertim margine, lurido; oculis retractis, quodque eorum album esse debuerat, interdum subluteo; voce fusca, & cum roncho edita: verum non naturæ, sed morborum opera. Nimirum duram hi homunciones servitutem serviere; primum *Deæ Blandeæ* obsecuti, deinde *Lue*, postremo *Arthritide*, laborantes.

VIII. Morbi hujus dolores vagi & erratici (sive præcurrentes, sive ejus accessionibus interpositi) a *Rheumatismi* doloribus eo distinguantur, quod hi posteriores a frigore tum ordiri, tum reverti, soleant; a vagæ *Arthritidos*, ut & a *Rheumatismis* istis; quod illi, origine nati *Venerea*, nocturni magis sint: deinde quod, ipsius paroxysmi hac in *Arthritide*, dolores, quam alia quavis, *cæteris paribus*, (ob acriorem causam continentem) atrociores sentiantur: Raro enim videas immanius vociferantes, quam a *Paturſa* qui dolent articulis. Hoc, inquam, *cæteris paribus*, quatenus ad sanguinem, ad animales spiritus, & ea universa quibuscunque doloris fumus

(*a*) Vide φυσικώτατον *Listerum*, Colleg. Doctissimum, de *Lue Ven.*

plus minus patibiles, respiciamus. Quinetiam (præmisso, e *Primigeniæ* doctrina, quod dolor quo vehementior, eo paroxysmus regularis brevior, eo plerunque rarior) nulla unquam *Arthritis* paroxysmos habet adeo acri dolore stipatos, tam cito reversuros, tam simul longum duraturos.

Hæ sunt hujusce affectus certæ quædam conditiones, in eo illustrando signandoque usus & momenti haud exigui; quas si fides optima deficiat, neque semper ille morbum oculis ex voto subjiciant, quicquid in diagnosi desideratum est, ex *Lue* præcurrenti & ejus vestigiis percunctando adimplendum.

IX. Quousque se laudabiles ostentant paroxysmi, suum habent commodum, suas utilitates; quam autem primum interciduntur, aut multum illi remittuntur (ut in aliis *Arthritidos* speciebus) non hoc nihil periculi. Si intercisis hisce nulla fuerit eruptio cuticularis, nulla aurium suborta humiditas, nullum uspiam ulcus, hæmorrhagia nulla, *Congestio* nulla; sed e contrario, in muliebri sexu sistantur etiam menses, & partus omnino cesset; Diis hoc iratis accidit. Porta jam obturata omni, & acclusa fugæ via, in caput transferri solet hoc casu materia, νοσηρὴ & vel apoplexiam, vel motus convulsivos, ægro fere fatales, excitare. Cujus quidem eventi, iterum & sæpius a nobis observati, mentionem idcirco feci, quod ex eo prognosticum haud inutile, tametsi mæstum, identidem eliciatur.

X. In hujus *Symptomaticæ* paroxysmo, ad doloris impetus solito majores quodammodo sedandos, & ex aliqua parte permulcendos, hypnotica dari prodest, pro rei necessitudine (caute tamen, ne illotum abusu materia morbi nervis impingatur) dimetienda. Reliqua, quæ ad paroxysmi therapiam pertinent, ex alio fonte (*Primigenia* scilicet *Arthritide*) ducta, ad hoc negotii facillime accommodentur.

XI. Quæ vero pars curationis *Prophylaxin* habet, & in accessionum intervallis exercenda est a *Lue Venerea* mutuatur indicationem. Nam *Antisiphyl.* (cum evacuantibus, tum alterantibus) a miasmate, causa morbi conjuncta, sanguis tuendus. Heic loci *e Lignis*, *ex Antimonio*, *e Mercurio*, *comparata*, quæ quam alia quavis *Arthritide*, in series ac methodos artificiose digesta, commodissime proponantur. Certe *Mayernus*, (*a*) experimentis & usu longe nobilissimus, *Mercurio* (*penitissima corporis subeunte*, *instar viverræ*, *jugulum morborum petente*, *Fermenta eorum adorto*) *Arthritidem veneream certo curari*, non dubitavit afferere. Si per vires liceat, & nihil adversetur, usus hic eximii *Salivatio*; quæ tametsi in *Arthritide Primigenia* & ægroti & medici votis sæpe excidat, in *hac Arthritide Symptomatica*, ab ipsa *Luis* ipsissima profluente causa, magnarum esse virium, virtute singulari, æstimanda est. Quæ vero *Salivæ* optima movendæ ratio, quis modus obeundus? utrum spissus ille, paucis aliquot hebdomadis sed jugi rivo, qui absolvitur; an potius rarus, sed ad tempus diutinum qui excurrit; utrum continuus, an intercisus eligendus? id, ex ægri rebus omnino decernendum est.

De tempore *Ptyalismum* instituendi maxime opportuno, ut verbum addam; æstas a nonnullis præfertur, eo forsan nomine, quod durante illa sanguis scilicet, evectus huic operi paratior habeatur; tum quod a frigore minus ea tempestate periculi: contra facit spirituum languor & impotentia, æstati propria, qua ad ptyalismum inhabilis redditur ægrotans; & media profecto hyeme, qua firmiores sunt ὁρμῶντες, & longe vegetiores, quam æstate, qua fatiscunt, expeditius stadium hoc percurri constat. Ver autem ego malim, & hoc incipiens, quo æger per se ad hoc officii promptus, & tempore, ut ad salivam protrahendam, sic ad vires exinde resarciendas, diutino fortunatus.

Qui *Sputum* horret, *Calomelana* per annum exturbari patiatur. Dentur idcirco *gr.* ejus v. cum *Astringentibus*, bis, die, per triduum, vel quatriduum. Postea *Catharticum*, quo *Mercurius*, cum pravis ab eo subactis & devictis humoribus, expellatur. Huic autem muneri *Catharticum*, quod ventrem leniter, at certo, acuet, sanguinem minus agitet (ne videlicet *Arthritidis* irritetur) inprimis seligendum: conducunt *Aquæ Purgantes* cum *Manna haustæ*, post *Extracti seq.* ℥ß. *ad* ℈ii. horas ante aliquot deglutitos.

♃. *Agarici*, *Hermodact. Helleb. N. Epithymi*, *Turpeti*, *Mechoac. ana partes* ii. *Salis Tart. p.* I. *cum Spiritu Vini digerendo; exprimendo; tum Scam. mon. pul. partem unam addendo; dein evaporando*, *f. Extractum*. Repetenda vero hujusmodi purgatio, cum præmisso *Calom.* quarto vel quinto quoque die, tantisper dum materia νοσηρὴ, vel tota prorsus expelli, vel evacuando enervari, jure merito credatur. Sin ex ulceribus, & saliva, os affectare *Mercurium* advertas; ad eum subtrahendum, veluti frequentius, sic etiam copiosius, adhibenda *Catharsis*: Et quidem hisce *per Salivam*, *per Sedem*, excrementis, optime omnium perfectissimeque miasma hoc eliminari posse cogitandum est.

In sanguinis crasi redimenda, & veneno (si quod intus delituerit) cicurando, nusquam quidem non oportet *Decoct. L. Sti. Sassafr. cum utriusque cortice*, forte & efficax, pro anni tempestate, per hebdomadas aliquot, ne dicam menses, affatim quotidie, post usum *Mercurii*, miscere.

Aquæ porro *Diureticæ*, quales sunt *Bathonienses*, *Bamptonenses*, (valentissimum potentissimumque sanguinis καθάρσιον) recte diuque perpotæ, ad eluendam morbi hujus materiam non parum promittunt. Cujus quidem rei amplam & luculentam historiam, huic Capiti subjectam licet perlegere.

XII. Quinetiam posthæc, ad majorem cautelam; aut *Aquæ* (si conveniat) omni æstate repetendæ, aut omni vere, & autumno per *Merc. d. & Aq. Purgantes*, primum purgare corpus; deinde per *Alterantia* (qualia sunt *Cin. & Cerussa Antimonii*, *Æthiops Min. Panacæa Hartmanni*) humores ejus corrigere juvabit. Imo quidem iis, qui, vel constitutione infirmiori, vel annosiores, salivam, ventrem, & urinam, moveri respuunt, *Antisiphyl.* prædicta, cum *e Lignis Decocto*, summi erunt adjumenti.

Hist. I. *De Arthritide impura*, *Aquis Diureticis subacta.*

FOEmina quædam e *Brigantio* integerrima, viro dissimili juncta, post annos aliquot dolores sensit, per musculos & membranas exteriores fere omnes, erraticos, rodentes. Caro inter hæc tabescit: vultus pallet: vires enervantur. Currente media ætate, (id quod auspicato incidit) sæpius enixa est. A quo desierat ἐν γαστρὶ ἔχειν, *Rheumatismus* (quod dicitur) ingravescit, doloribus nocturnis, iisque peracutis stipatus: præter quos, externarum partium internodia lacessentes, per septimum & octavum ætatis lustrum & quod excurrit, artuum alii juncturarum erant pene omnium, fixi, & permanentes; cum earundem tumore, rubore, ardore, cæterisque quod est paroxysmi *Arthritici* Παθογνωμονικόν. Verum, in muliere sanguinis parum calidi, temperante, morboque fatigata, tumores nec in eam molem efferuntur; nec æque rubent, nec pariter dolent, nec quæ alia symptomata sunt, similiter urgent, ac in *Arthritide*, calida maximeque recta; imo ad *Frigidam* propius accedunt, tempus in diutinum procurrunt, & cito revertentia *Arthritidem* quasi continuam, & perpetuo Παροξύνουσαν, indicant. Quo tempore mulctantur artus, viscera, & quæ intus, sunt tuta omnia. Cum ad tempus, etsi pauxillum, isti liberantur, (quod utique non sine summo discrimine plus semel obtigit) illa statim afficiuntur. Tumoribus, gelatina turgidis, ætate fugiente, succedunt tofi, numero complures; granum nunc hordeaceum, nunc fabaceum æquantes. *Antimonii Mercuriique Præparatis* longum utebatur; at ab *Aquis Diureticis* (quas, ad libram unam alteramque omni mane, plerunque per dimidium anni, aliasque in potum ordinarium perpetuo fere adbibit) omnium maxime profecit. Jam quadragenaria major, & (quod dictu necessarium) matrimonio paucis annis soluta, faciem sic satis coloratam, *Rheumatismum* (ita loqui amat humanitas) mitiorem

(*a*) In *Prolegomenis* ad Tractatum de *Lue Venerea*.

rem, robur adauctum, aliaque naturæ revirescentis signa, læte gloriatur. Ob partus aliquam multos, & menses ordinate juges; ob materiam per articulos pulsam, *Arthritida*, si non rectissimam, tamen utilem; ob medicinam opportune & diligenter adhibitam, vitam hæc Matrona piissima, venerabilis, etiamnum agit vitalem, actura (quantum hac in re conjicere datum est) diuturnam.

Probat historia; ex *Lue*, alio corpore existente, posse alio, per concubitum, suboriri *Arthritida*; tum etiam *Aquis* præsertim *Diureticis*, posse permulceri.

Hist. 2. De Arthritide, Luis Sobole, a Δυσπέπτοις irritata, Febrim excitante, Caput aggressa.

PAtursa quidam adolescentia tactus (cujus perperam tractatæ, qua sanguine, qua vultu, ad senium usque passus est reliquias) vertente nono & decimo vitæ lustris, ex macie pristina corpulentus & habitior factus, Ποδαγρίᾳ. Plures ille paroxysmorum vices subierat, tristes sane & calamitosos, (sed rectos & idoneos) cum, ex crapula cibo difficili & inepto avide ingesto facta, ἄνω καὶ κάτω affatim ejecit: capitis hebetudine, & vertigine, correptus: pulsu celeri: æstu universali. Quando in febres istius tempestatis (erant enim alius plane indolis) affectionem istam πυρετὸν referre neutiquam valuerim, & *Arthritidos* insultus cum multiformes, tum etiam (tanquam lupi in fabula) semper huic ægro; minima quavis ex causa evidenti, paratos, esse recoluerim; ex ea, sed ἀθωμάλως se fundente, illam optime derivari posse, una cum ægro, & qui astabant aliis harum rerum haud ignaris, judicavi: eique fundamento firmiter innixus, hunc in modum (profecto, quam in febre *essentiali*, vel capitis morbo quovis idiopathico oporteret, longe diversum; imo in horum plerisque contrarium) curationem ordinavi.

Ut *Arthritidis* materiam, capiti impactam, illinc excitem, & in artus partim expellam, partim invitem, pulverem primum *e Chel. C. C. & Purp. quarta quaque hora, cum Jul. Haustu, exhibeo. Deinde Phœnigmos (e Sem. Sinapios, Summit. Rutæ, Raf. Radiculæ, Halecis fumo indurati ana part. 1. Fermenti vet. p. iv. cum Aceto vini Albi, ad Consistentiam Cataplasmatis) componi & applicari jubeo.* A *Pulvere* suscitantur *Spiritus*, oritur diaphoresis; a *Phœnigmo* malleolis (ea solebant, in hoc corpore, *Arthritidos* stativa esse) admoto, & quoties refrixit, quoad tumor hinc inde oriatur, renovato, caput omnino sanum & incolume redditur, idque præsentissime. Tumoribus, ad majorem cautelam, (ut ne in sanguinem, quod evocatum est, relabatur) epispastica superaddi jubeo, unde ichoris *Arthritici* fluxus ad dies aliquot jugis, ad aliquot annos salutaris: mitior enim aliquandiu post *Arthritis*, quod affectionem hanc *Arthriticam* esse ab eventu comprobavit. Cum jam ulcuscula per se exsiccarentur (nec quidem antea, ne fluxum tam felicem, tam blandum, tam ex omni parte benignum beatumque quodammodo abscindere videatur) ventriculum, me hortante, movit: diebusque posthæc otiosis *Trifolii Paludosi Infusum, horis medicinalibus; Menses binos, bono cum fructu quotidie potavit.*

Historia confirmat *Arthritidem*, *Luis Venereæ* progeniem, posse Δυσπέπτοις irritari; posse caput invadere.

Hist. 3. Lui Venereæ succrescens, Caput impetens, Arthritis.

SUb hujus sæculi initium, fœmina quædam, ortu incolumis, piissima, lectissima, nec uno nomine spectabilis, marito jam olim patursa, nuper *Arthritide*, diro morborum pari, mulctato, & miserrime cruciato, annos circiter viginti nupta, semel bis pepererat; exinde diu catameniis recte est potita. Postea *Scabiem* habuit, aliam in cubiti summitate, siccam, subfuscam, multiplicem, cum interstitiis & ambitu purpureo; aliam in capite subalbidam, squammatim decidentem: in femore, & latere, impetigines, & mali mori maculas: his adde capitis; in tota parte sinistra, & colli posterioris, dolorem nocturnam. Ad hæc hallucis articuli majoris primum teneritudo, deinde dolor, acutus & pungens; tumor item, & rubor supervenit; quæ quidem ita sunt accidentia, ut *Arthritidem* ostendant. Certe dolor ad integrum usque mensem aliquoties mansit, alios atque alios digitorum articulos, pedum etiam plantas, identidem torquens, a cathartico improvide ingesto exacerbatus; sic ut de *Arthritide Lui* succrescente minime dubitandum.

Ut eruptiones tolleret, ex refrigerantibus nescio quid temperatum clam oblinivit; unde brevi caput tremere, manus & pedes Παραλύεσθαι cœpere; nec erecto corpore stare, nedum ambulare, potuit. Hisce circiter diebus menses supprimuntur, quæque vitia nota & manifesta erant, ab eorum una suppressione nasci putabantur. Caput inde plus solito afficitur, magis enim magisque tremit, vel ex imbecillitate antrorsum inclinat. Cum oculi somno conniverant, horror ingruit universalis, & ex improviso totius subita corporis exultantia. Fugiente somno, brevis stupor, & motus sæpe convulsivi, tum labii superioris, tum oculi sinistri, tum etiam totius capitis. Oculi porro dolor, visus obscuritas, & caligo. Sub hæc utriusque genu, sed occipitii maxime frigus intolerabile; faciei rubor erat alvo: soluta refectio: cum ingravescerent symptomata, nec, quo illis occurreretur, a quoquam unquam, quod sciam, quicquam adhibitum, (ex prima enim morbi origine, rem ejus totam pertinacissime occultavit) tandem, fallente lingua & tertiatis verbis, summum enarrat, & implorat (heu! post bellum) auxilium. Nam insultu gravissimo, motibus convulsivis, & Ἀναισθησίᾳ comitato, brevi tempore morbus absumit ægram, meliori fato (si Deo visum esset) dignissimam.

Hoc casu miasma *Venereum*, quod & *Podagricum*, intra sanguinem aliquandiu retentum, neque partu frequenti, neque medicamentis, aut diminutum, aut satis cicuratum, naturam aggravare cœpit; cum inimico illa colluctatur; & ejus eliminandi satagens, *Arthritidem* molitur. Cum autem (ob sanguinem forte Δυσμετάβλητον, vel alia aliqua de causa) ad *Arthritidem* ægra minus sit proclivis; cumque per cutim, virus parce expellatur, & jam menses suppressi sint, adeoque fugæ via omnis occlusa; caput illud aggreditur, & genus nervinum, itaque laborantem opprimit.

Monet historia, *Patursæ Podagram* æmulatæ materiam, in aliud corpus aliquando per concubitum infundi; in illo, veteri sævitia procedere; caput denique obstructis exeundi viis, adoriri.

Hist. 4. Arthritis Lui ἐπιγινομένη, victu, Digestivis, & Equitatione moderata, tandem Intestina invadens, Sanguinis ἄνω καὶ κάτω Missionem pariens.

CUpidinis in castris, a prima juventute versatus, miles quidam, *Mollior*, (quod ajunt) *Anseris Medulla*: ejusque præliis haud parum contusus, circa mediam ætatem *Arthritide* corripitur; quæ, omni fere anno, suapte sponte, accessiones iteravit; a malis autem moribus sæpius, supra modum invitata. Cum annos æger nondum habuit quadraginta, in *Ascitem* incidit, durum (Jupiter!) & ancipitem, quem demum eluctatus, curæ meæ aliquanto post occurrentis, se commisit, ut adversus *Podagram* (ipso confitente reo) minime *Primigeniam*, item adversus *Hydropa*, prophylaxin obsecrans. Claudum aspicio, emaciatum, vultu, præsertim ipsius margine, lurido; sed oculo flagranti, sed animo alacri vividoque.

Et medicinæ, & aquis mineralibus hostem internecinum hortor, quod illis tentare non liceret, diæta & exercitatione, quoad ejus fieri possit, conficere conetur: Ideoque equo, sæpe, & multum, se oblectet; de victu maxime solicitus, non nisi Εὐπέπτοις nutriatur; &, a prandio semper Rubellum (quod vini genus ventricu-

triculo erat gratiſſimum, & uſu diutino probatum) hauriat: mature ſe in lectum det, parce, vel non cœnatus. Nec quid adhibui medicamentorum, præter *Infuſum Gentianæ*, *Zedoariæ*, *& Cubebarum*, eodem vino paratum, omni mane uſurpandum, & *Pil. Stom. cum G*, omni menſe, ad tuendam ſervandamque coctionem, *Arthritide* permittente, aſſumendas.

Horum adjumento (vitandis ſimul iis, quæ obeſſent) diu vixit ille, *Arthritide* non niſi recta, quantumvis *Symptomatica*, ſed acri, (forſan ob peculiarem ejus materiam, magis) ſed acerbo dolore comitata prægravatus.

Verum ad ſenectutis principia perductus, *Febre* cum *Diarrhœa* laboravit, & alvo reſtricta abdominis ſecuta eſt inflatio, ventriculi & inteſtinorum dolor; auſteræ poſtmodum materiæ, deinde ſanguineæ per os, brevi vero nigræ (pariter ſanguineæ) per anum miſſio. Ab ingruente *Dyſenteria Arthritis* ἐν τοῖς ἔξωθεν nulla. Ut his opitularer, per literas rogatus, primo *Leniens præcepi*, *Sennæ & Rhab. Xerano infuſorum*, *Tum Bolum aſtringentem & Cardiacum*, (*eo nempe*, *quo in artus expelleretur arthritis*) *ter die cum Infuſi amari Hauſtum deglutiendum*.

Iſtius hominis initio *Lue*, mox *Arthritide*, tum *Hydrope*, iterum *Arthritide*, qua recta, qua reflexa & *Dyſenteriam* inferente, iiſque ſuo genere graviſſimis, affecti, robur & patientiam ſæpe demiratus ſum: Hæc enim univerſo animo præſenti, forti, & illis omnibus majori toleravit; ſpiritu nempe animali firmo, alacri, & elaſtico donatus; equitando ſummopere levatus; nam, ex podagra fractum, imbecillem, languidum, eo ſolo certiſſime citiſſimeque frequenter reſtitutum, obſervavi. Si flatus poſtulaverit, nec *Arthritidis* vetuerit paroxyſmus, bis terve hebdomada injiciatur enema.

℞. *Flor. Chamæm. Mi*, *Sem. Fenic. d. Carui ana* ℥ii. *Coq. in Aq. font.* ℔i. *ad* ß. *Colaturæ adde Canarini* ℔ß. *Ther. Andom.* ℥ß. *Sac. rubri* ℥iii. *f. enema*.

Et in tormina *Decoct. e Carminantibus*, veſica incluſum, & ventri admotum; aliaſque pannus *Wallicus* abdomini imponendus.

Diu illum *Dyſenteriæ* ſuperfuiſſe audio, & tandem emaciatum, morbis & ætate confectum, diem ſupremum obiiſſe.

Hiſtoria ſignificat *Arthritidem Lue venerea* procreatam, victu idoneo, digeſtivis, ſed præſertim equitatione, non parum ſublevari, *Dyſenteriæ Productricem* auferri.

Hiſt. 5. Arthritis, Lui Venereæ ſuperveniens, melancholiam, Caliginem, Vertiginem, Convulſionem univerſalem, & demum Mortem, inducens.

OCcurrit e plebe viri cujuſdam hiſtoria, natu integri, *Lue*, dum adhuc adoleſceret, corrupti. Huic affectui, multum ope medica retuſo, nequaquam extirpato, conſtanti jam ætate, ſupernata eſt *Arthritis;* quæ, luſtris minimum tribus, recte agens, & omni anno ſemel iterumque redux, tandem in *Anomalam* degeneravit: ſeſquiannum nulla fuit. Exinde æger melancholia, gravedine, caligine, ſenſim eſt afflictus; uti etiam vertigine, eaque gravi adeo, ut in notos & familiares ſæpe inſcius irrueret. Cum iter aliquando intempeſtive faceret, ex frigore, primum viſum, deinde ſenſibus internis omnibus, ipſoque judicio læſo, per dies aliquot deliravit. Arthiticos hos errores eſſe, quando mihi perſuaſiſſimum erat, (& tribus ab incurſu mali primo menſibus, eum recurrere immaniorem, cum, auditus gravitate præmiſſa, vultus pallore, flatibus ἄνω καὶ κάτω creberrimis, urina limpida copioſaque, ſpiritu difficili, & demum Ἀναισθησία accedentibus deprehenderam) quæ medendi ratio plurimum profecit ita ſe habuit: ut capiti ſuccurratur, ſanguinem mitti jubeo; ventremque per enema, per catharticum, ſubduci; & ad hoſtem in artus evocandum, utrique malleolo (ſolebat æger illis dolere) *Phænigmum* applicari, tumoribuſque hinc inde ortis *Epiſpaſtica*. Humor effluxit ichoroſus copioſe; magis vero, quod *Cardiaca*, (*Pul. Gaſcon. Vinum Hiſpanicum rubrum*, *Sp. vol. oleos.*) promopta in auxilium, & quotidie exhibita, ad τὰ ἔξωθεν materiam expulere. Porro, in *Prophylaxin* crebra fit *per Pil. Ruffi*, ſed lenior, *Purgatio:* Et, utroque latere ſpinæ, inter homoplatas, fonticulus, ſex ipſorum capax.

Atque hiſce artibus, laborantem, & tanquam animam agentem, ab ipſo orco eripui. Verum materia, propter naturam refragantem, neve ſatis evocata, neve paroxyſmum, utut tentatum, faciens regularem, caput, dudum enervatum, iterum aliquandiu poſt adorta, ægrum media nocte poſt ſomnum placidiſſimum, *Spaſmo* univerſali correptum, brevi temporis ſpatio interemit; & indicio fuit, eam, quæ *Arthritidos* eſt a *Paturſa* natæ, jam non amplius expulſam, interdum παλινδρομεῖν, cerebrum adoriri, convulſionem univerſalem, eamque lethalem, ægro afferre.

CAPUT VIII.

De Arthritide Aſtmatica.

Artic. I. ASthmati ſuccreſcit *Podagra* creberrime pituitoſo, ſive ei, quod a phlegmate pulmoni inhærente, & bronchia infarciente, ſicque ſpiritus meatum obſtruente, factum eſt: Hoc in cauſa morbi hujus idiopathici, proxima & conjuncta, ponitur; dum in primis iis ſtabulans ſaburra, & ſanguis in canaliculis ad plethoram actus, ſociam aliquando operam adjungit, & ad hunc affectum confert κατὰ Συμπάθειαν.

Spiritu hac de cauſa difficili laborantes, interdum per ſe, alia ex medicina, nono & decimo plerunque ætatis luſtro, raro quidem maturius, Ποδαλγοῦσι. Si, per victum inordinatum, Δυσπεψίαν, aliaſve cauſas antecedentes vitium copioſus alitur, & in ſanguine congeritur materia, *Podagra* effectrix, proprio illa marte poteſt, & per ſe, in Paroxyſmum erumpere; verum multo facilius paratiuſque, ſi medicina fuerit extimulata.

II. Sunt autem ſtimulo, huic *Arthritidi*, uti aliis plane permultis, cujuſcumque fuerint generis, *Cathartica:* quando eorum beneficio, ad amoliendum hoſtem, eumque in articulos extrudendum, natura promptius & habilius operatur; tum, ad hoc operis, e catharticis Δραστικώτερα, præcipue faciunt; quando ſanguinem exagitando, (quod ante dixi) novum afferunt orgaſmum, quem e veſtigio ſequitur alieni ἐξαγωγή.

Valent hac in parte *Alterantia*, ad debellandum *Aſthma* vulgo adhibita, quotquot uſpiam a naturæ partibus ſtant cardiaca, & in fugando hoſte ei opitulantur: quæ quidem alterantia, *Antiaſthmaticorum* maxima, vel ſaltem immenſa, portio putanda eſt.

III. De *Arthritidos* hujus materia, minime recentem illam eſſe, ſed in corpore quod diu paroxyſmum extiterat, in eo ſe occultans, vel hac de cauſa merito, ſuſpicari licet, quia nemo repente Ποδάγριᾳ. Imo quidem veriſimile eſt, quod in corpore phlegmatico, tuſſi agitato, pituita involvatur, ſimulque cum ea, pulmoni commiſſa, per ſputum illa κατ' Ἐπίκρασιν excernatur.

Quod ad amplectendam hanc ſententiam me impellit, eique confirmandæ ſtabiliendæque unum ſufficere videatur, non leve pondus argumenti, hoc eſt, (hujuſce *Arthritidis*, prout obſervavi, Χαρακτηριστικόν) nempe, quod, aliis omnibus *Arthritidis* qua veræ, qua ſymptomaticæ ſpeciebus, eo nomine diſpar, æſtate lætetur. Cum *Arthritis* reliqua omnis ſua natura hyeme, vel minimum Sole infra æquinoctium vergente; hæc noſtra, eo ſupra, imo ipſum circa Cancri tropicum aliquando erecto, ſuapte ſponte, neque ex cauſa ulla evidenti Παροξύνεται.

IV. Illud tamen nequaquam ita capiendum, ac ſi hæc *Arthritis* omni omnino hyeme prorſus obdormire, neque per illam tempeſtatem quicquam unquam moliri ſoleat. Contra φαινομένου hujus ætiologiam, in eo locari cenſendum eſt, quod hyeme, quo quidem profecto tempore cutis denſatur, fallit διαπνοή, & in pulmonem mittitur pituita, cum eadem in eum miaſma etiam *Arthriticum* abripiatur; æſtate vero cum ſuperficiem & ambitum

tum corporis, humidum evocetur, extra idem tendat & artus appellatur. Ut hyeme ab *Asthmate* vincatur, sub ejusque vultu & persona delitescat, æstate, propria eluceat.

V. Propterea quod *Arthritidis* hujus materia frequenti expulsione magnam partem eliminatur, profluere autumo, quod illius paroxysmi, (utut dolore, tumore, rubore, aliisque symptomatibus, satis ad diagnosin signati) raro utique infestissimi cernantur, aut ex eorum numero, qui tosis, qui ulceribus, qui ossium carie, cæterisque fructibus istiusmodi acerbissimis, vel etiam nodis, doloribus diutinis, & id genus mitioribus, affligunt ægros, sed tolerabiles, & æquo animo ferendi sunt.

Cum autem istud sive paroxysmorum tempus, sive eorum clementia, non eo usque huic *Arthritidi* propria est, ut ex eorum alterutro, vel utroque possit illa internosci; quo aliquod Δηλωτικὸν, in medium promam, quotiescunque *Asthmati Pituitoso*, præsertim gravi & diuturno; maxime vero omnium, quoties usitate, & ex more subjicitur *Arthritis*; hæc ipsa est, quam ego *Asthmaticam* appello; primigeniæ, si paroxysmos, eorumque symptomata circumspiciamus, certe persimilem, successione luculentius, & fere sola agnoscendam.

VI. Ex dictis sequitur, quod *Arthritis* hæc *Asthmatica*, tametsi puram materiam & veram *Arthriticam* habere, per seque omnino veram esse concedamus; (quod tamen itane sit, an secus haud definitu facile) quando quidem *Asthmati* submissa est, ipsaque ejus materia gaudet, in *Symptomatis* censenda est; habita, videlicet, morborum successionis, & tam primarii, sive genuini, sive spurii (*Asthmatis*) quam secundarii (*Arthritidis*) ratione.

Ex eoque patet, quam sit ea sui generis ἐν τῷ πράττειν æstimanda, quam modo peculiari expugnanda; a vera *Arthritide* separata, quoniam nullam hæc successionem præ se fert, nullum agnoscit morbum primarium; a cæteris vero *Symptomaticis* quibuscunque, quoniam *Asthmate* subnata, ab eo pectoris, spiritus, tussis, sputi, considerationem deducit, necessarioque comprehendit.

VII. Ut hæc apertius exponantur, quoties de epicœnæ hujus *Arthritidis*, nunc pulmonem, nunc artus infestantis ὑπάρξει, constiterit, & curationem meditabimur, haud dubie prodest in priori statu (tametsi *Pituitosum* existimetur *Asthma*) rem *Arthriticam* non negligere; quin ad *Asthma*, quoties ingravescat, depellendum, in externis, simul atque fieri potest, dolorem excitare; quo nempe facta materiæ ad articulos Διαδοχῇ levetur pulmo. In eo certo operam locari commodissimam; in eo intentionem utilissimam, non inani conjectura, sed experimentis ex medio usu depromptis, & (ut opinor) ratione fretus, habeo persuasissimum. Hoc igitur spectans, *venæ sectione* vel prorsus abstineo; vel, quam in simplici pituitoso *Asthmate*, sanguinem minori quantitate detraho: ne scilicet natura, missione nimia & improvida debilitetur, enervetur, & *Arthritidi* protrudendæ impar reddatur.

VIII. Catharsin per *Aloetica*, sive quævis illa, quæ tum alvum moveant, tum etiam sanguinem exagitent, & in orgasmum adigant, instituo. Novi quendam *Asthmaticum*, *Arthriticum*, qui *Spiritu Cochleariæ Aureo Purgante*, (cum *Scammonio*, *Julapio*, *vel fortasse Gambogia* comparato) ad guttas circiter triginta, ex vehiculo convenienti, felicissime creberrimeque utebatur: satis enim hinc dejecit, nec ita diu post optato doluit. Potionem ego sequentem, hujusce classis, sed magnarum virium *Arthritico*, secundis avibus, semel iterumque propinavi.

℞. *Fol. Sennæ* ℥ß. *Fibrarum Helleb. nigri*, *Turpetiana* ʒj. *Coq. in Aq. font. q. ad* ℥iii. *Colaturæ adde Syr. e Spina*, *Elix. Salutis ana* ℥ß. *f. Potio.*

Catharseos ea quidem *Asthmaticis* utilitas, ut, præterquam alvum, etiam pulmonem exonerent; quandoquidem pituitam ab ea tenuari, discutique, sputum abundantius exantlari vulgatissimum est. Atqui, purgatione jam semel instituta, non opus erit, ut de illius repetitione (quæ, a pituita simplici *Asthmaticis*, per neque *Podagram* medendis, sæpe necessaria) nisi ex intervallo quodam, & urgente nova intus saburra, simus soliciti: ne scil. nimium exhauriendo, naturam, *Arthritidem* rectam & regularem impense desiderantem, alio infauste divertamus.

IX. Ad ea potius progredior, quæ, ut debelletur *Asthma* & (illius gratia) commoveatur *Arthritis*, validius connituntur: ideoque omni mane, haustum *Infusi amari Chalybeati* misceo, *Bechicis*, ne ventriculo, per se nimium languenti & obtuso, officiant, ad tempus pomeridianum relegatis. Tum vero, quarta circiter hora, iterumque nona vespertina *Bals. Peruviani*, vel *Chiliensis*, *vel Sulf. Anisati*, vel *Tinct. Sulf.* Dosin majusculam, (*Tincturæ puta gr. xv. ad xx. & de Balsamis simili proportione*) ex *Syr. Balsamici*, vel *e Succo Erysimi*, *Coch. i.* cum allæ fortioris, vel decocti pectoralis clarificati, haustu præcipio.

Post dies aliquot hisce medicamentis collocatos, quamprimum iis efferetur sanguis, & pulsus digitum fortius repellet, statim, extra, loco sæpissime dolenti, admoveatur *Ceratum viride*, vel *Emplastrum Cephalicum*, *cum Picis Navalis pari quantitate*; vel, (si placuerit) *Phœnigmus*. Tumori demum facto, si locus erit, vel, si in digitis sit tumor, carpo, vel malleolo vicino *Epispasticum*, ut evocetur *Arthritidis* materia, nec in sanguinem repelli permittatur.

Altero vero statu, quo propria persona agit, & artus invadit *Arthritis*, ei studiosius insistendum, per amara, per *Chalibeata*, per idonea cujuscunque generis *Cardiaca*, si placuerit, excitandæ, per involucra, per crepidam, cæterumque mundum articularem, si viguerit, tuendæ servandæque. Rata enim esto, & indubitatæ fidei norma, naturam *Asthmati* descripto per *Arthritida* occurrere, medicari, & in ejus paroxysmo, conciliando præstandoque oportere illam adjuvari.

X. Interea vero temporis, si istius ordinis sit *Asthmaticus*, qui sputo carere nequit, tametsi dolet articulis, ad illud sive retinendum, sive revocandum, *Bechica* vel e præscriptis in minori quantitate, vel leniora quædam, ut *Balsamum Gileadense*, seu *Lucatelli*, vespere præsertim, ex vehiculo jam scripto, assumantur: quorum beneficio, mane sequenti sputum egregie projicitur, nec ad meridiem usque (quod ab iisdem, mane demissis, solet evenire) obtundetur appetitus.

Etsi dolor & vigilia, comites *Arthritidis* importuni, premant ægrotantem, hypnotica tamen, quæ in *Asthmatis* speciebus aliis plerisque omnibus, tum etiam in *Arthritide*, nonnunquam ope sunt eximia, virium pene divinarum, in hoc affectu, dosi aliqua notabili non sunt temere largienda; quippe quæ, cum multum *Asthmati* pituitoso, tum etiam non parum *Arthritidi*, sua natura vix satis asperæ, repugnent. Ad invitandum somnum, artes exerceantur, ut minus nocivæ; quales sunt *Lectio*, *Frictio*, *Palpitatio*, & ejusmodi alia.

XI. Simul ac castra in externis partibus metata est *Arthritis*, ibique fixit; abolescit corporis universi gravitas, spirituum hebetudo, respiratio angusta: tussis magna ex parte discutitur: pituitæ quod vesiculis inhæsit pulmoneis, ejicitur; perque *Arthritida*, jam demum regularem, cautum est, ne quid supra modum in eas infundatur: verum in iis, quibus *Pituitosis* ex consuetudine opus est sputatio, persistit ea usque, sed diminute.

Solet hujus *Symptomaticæ* paroxysmo adjungi (qui, cum *Asthmati Pituitoso*, tum ita *Arthritidi* veræ interdum a satellitio) *pedum tumor serosus*, digitum accipiens, ægro sæpe metum hydropis incutiens; qui tamen brevi temporis spatio, ambulatione, & motu corporis leni & idoneo aufertur. Hujus item pellendi ergo, frictio, bis die peracta, cum linteo crassiori, adhibeatur.

XII. Qui nuper hac *Arthritide* descenderunt, in regionem eos apertam, & ventilatam quam primum migrare, equitatione crebra exerceri, convenit: movetur enim inde, quod in pulmone reliquum est pituitæ; & simul is sanatur, & tono restituitur: quinimo spiritus eo reficiuntur animales, redintegratur appetitus, instauratur œconomia. Et quidem hunc in modum tractatos, ex hoc affectu vegetiores, & quam ante aggressionem longe tutiores

res obfervavi, donec otio, fatietate, victu dapfili & epiparo, eidem iterum tradantur.

Cui quidem malo ut quodammodo occurrerem, e re futurum arbitror, cibi potufque rationem aptam accurate profequi; ventriculum digeftivis roborare, Ἀπέπτας fæces, & reliquias eccoproticis identidem fubducere; itaque tum *Afthma*, tum *Arthritidem* opportune præcavere.

XIII. Sicco nonnunquam *Afthmati*, exquifito, dicam, an notho? certe idiopathico, nec inflationibus nato, fubnectitur *Arthritis*. Spirandi premuntur organa, per humores quantitate nimia illis commiffos, neque vero in veficulis pulmoneis fimul depofitos, & fpiritus pro caufæ hujus magnitudine plus minus eft difficilis: tufficula eft, anhelatio: & pectus interdum maxime gravatum. Nullos hoc *Afthma* (quantum ego refcivi) aggreditur, nifi partium infigni conformatione, vel inclinatione hæreditaria, ei qui proclives funt; & autumno illos, & euro increbrefcente (pro more pituitofi) maximopere infeftat.

Cum aliquandiu fæviit, interdum ei fe adjungit *Arthritis*, tam cito fecuta, & ea fpiritus levatione, quæ humorum Μετάστασιν in externas partes; eoque harum dolore, qui *Arthritidem*, aut genuinam, aut eam probe fimulantem, abunde monftret.

XIV. In *Arthritide* hac *Afthmatica* per venæ fectionem, & purgationem materia pectore detrahenda, tum iis, fpiritus animales quæ diffundant; quæ per fibras longe projiciant; quæ motus eorum regant; maxime vero omnium, quæ in artus materiam pellant, ibique figant, omnino infiftendum eft. Neque enim inhibeatur hæc *Arthritis*, multò minus fupprimatur repellaturque atque adeo intendatur, in ægri falutem augeatur. Minime vero dubitandum, quin ægri vita & incolumitas per *Arthritida* recte moderatam confervetur, fanciatur.

Arthritidis Afthmate, qua ficco, qua pituitofo natæ, exemplum mox fubjiciam. *Afthmati* ab inflatione (per nobiliffimum *Floyerum*, graphice depicto) nulla unquam, quod meminerim, eft fubnata.

Hiftoria I. De Afthmate Pituitofo, per Arthritida mitigato.

Vetus quidam e proximo, triginta annos Δυσπνοϊκὸς labori olim affuetus, nuper ob ætatem emeritus, ideoque craffior, & obefior factus, difficilius fpiravit. Hyeme, Anni 1696. (quo quidem tempore, propter autumnum humidiorem, & frigus inde impreffionum, graffabantur *Catharri*) multum laceffabatur ea *Afthmatis* fpecie, quæ (a materia) *pituitofa* nuncupetur. Pectoris enim oppreffione, fpiritu fublimi laboravit, & deinde tuffi, primum arida, poftea pituitam exantlante, craffam & tenacem. Neque fpiritum fine anhelatione traxit, neque cervice nifi noctu erecta; eo vero facilius, quo pituitæ plus emiffum.

Ut opem feram, ex curatione *Afthmatis* familiari, ventrem ter quater, diebus femper quatuor interpofitis, fubduco, majorique deinceps intervallo. *Anacatharfin* ad augendam, *Maffæ pillularis* ℈j. *ex Linctus*, *Cochleari*, quarta pomeridiana & hora fomni, deglutiit, cum vini medicati hauftu: omni vero mane, quæ ventriculum tueantur *Infufi amari Alterantis*, *Xerano compati*, *Coch. aliquot*.

℞. *Balf. Lucat.* ʒß. *Flor. Benzoin* ℥i. *Balf. Sulf. Anifati* ʒß. *Succi Glycyr.* ℥i. *cum pice liq. f. Maffa pillularis.*

℞. *Syr. e Succ. Eryfim. Ol. Amygd. d. r. ana p. æ. cum Sacch. Cryft. probe temperando, f. Linctus.*

℞. *Alii incifi* ℥ß. *Sem. Anifi*, *Crocii ana* ℈ß. *Infunde in Xerani* ℔i. *poft debitam Alterationem coletur Infufum.*

Poft aliquod tempus (ut mutatione Medicatorum a Naufea caveretur) Tinct. Sulf. gut. xii. ex Syr. Balf. Coch. i. pilularum loco affumpfit.

Ægro hifce fublevato fit, ut Προφύλαξιν *aggredi jam liceret, ad eam præftandam, Xerani Rad. Gent. Summit. Abf.* ℞. *Cent. M. Marrhub. albi, & Fr. Cubeb. alterati, hauftum, omni mane Senex potavit, idque per menfes multos.*

Horum ideo remediorum mentio a nobis facta; quoniam iis profpere utebatur, tum ea hyeme, tum poft fæpiffime. Nam cum *Afthma*, per reliquum vitæ, fub brumale folftitium, femper recurreret, ad hæc ille, certiffima præfidia, recurrere folebat.

Anno 1698. vertente vere, cum infultum *Afthma* vice jam tertia, triftem & feverum renovaffet, ægro in hunc ufque diem *Arthritide* (quod putavit) immuni, neque de illa fomnianti quidem, dolet halli pedis finiftri articulus major: inflammatur, rubet, ardet, more pertinaci & plane *Podagrino*. Gratulor vicino, de morbi tam commodi, tam falutaris, adventu. Contra ille obmurmurare, dolorifque impatiens, ex dolore periculum metiri. Ego vero exhortor, pulmonem eo liberari, anhelationem minui, contendo, & *Afthma* per *Arthridem* oportere vinci.

Hyemem Anni 1700. tolerabilem habuit, ver infequens periculofum, fole enim fupra æquinoctium evecto, fpiritus admodum gravis, imo quam per anteactum fefquiannum gravior; ægritudo univerfalis: appetitus proftratus: naufea & fitis erat permolefta. Cum ita diu valetudine quadam obfcura teneretur, folftitio inftante æftivo, tempeftate fervidiffima, paroxyfmorum, quos unquam perpeffus erat, omnium graviffimo, correptus eft *Arthritico*. Per univerfum pedis convexum extenfa eft inflammatio, elata, ardens, ad calcem, ad tibiæ medium tumor; pulmo ab incipiente eo tutior, expeditior; ventriculus avidior. Placuit novam rerum faciem obtueri; perjucundam humorum Μετάστασιν contemplati; ad eamque promovendam *Tinct. M. & Elix. propriet. d. ana gutt. xx. cum Xerani Amaris alterati Hauftu, bis in die, fumendas imperavi*. Porro vini iftius (quando jam ætate grandiori delicium erat, neque ventriculo ingratum) ℔ß. quotidie bibendam quo nempe, miafmate *Arthritico* in pedem exulante, fanguis purgaretur; defenderetur pulmo.

Menfes circiter binos duravit paroxyfmus, & ægrum ufquequaque beatiorem fecit, vegetum nempe, acutum, alacrem, ventriculo præter modum avido & latranti, ut decennio noviffimo nunquam magis. Unus illum pedis tumor gravatum habuit, qui tamen commodum fuum, & utilitatem tædio longe majorem attulit; cum a materia pedi affixa pulmoni melius ceffiffe, minime indubitandum eft.

De hujus ægri *Arthritide* nequaquam prætereundum, quod aliis *Speciebus*, quæ Anni dimidio hyemali fua natura παροξυνόνται ad unam omnes, hæc ex parte multum abfimilis, æftatem amat: ne femel quidem in externis partibus, fole citra æquinoctium verfato, jam ter emicuit, & paroxyfmos totidem perfectiffimos exegit.

Paroxyfmi, modo tam memorabili, tam præter morem reduces, iftius *Afthmatis* naturam indigitant, exponunt; & in *Arthritidem* illud ex facili migraturum effe, & diebus faltem hifce poftremis, a puro *Afthmate* pituitofo non multum abhorrere monftrant.

Hift. 2. De Arthritide, Afthmati ex Plethora, feliciter adjuncta.

Vir nobilis, craffus, plethoricus, decennio labente fexto, *Afthmate*, cui ex thoracis brevitate, abdominis prominentia, præcordiorum diftenfione, pronus erat, afficiebatur. Quo me tempore primum accerfivit, afflictim ægrotavit; pœne fuffocatus, fpiritum traxit fublimem, & ob organa conftricta laboriofe: tuffiendo nihil excrevit.

Spiritus impedimenta, per catarfin & venæ fectionem deduco. Deinde, quibus coctio perficiatur, itaque flatus pervertatur, quibus roborentur ὁρμῶντες, dilatentur, expandantur, adeoque modo omni augeatur refpirandi fpatium, ea præcipio quæ fequuntur.

℞. *Conf. Abf.* ℞. *Pul. Rad. Ari C. ana* ℈i. *Chal. Nutrit.* ℈ß. *Syr. Meliffoph. qf. f. Solus.*

℞. *G. Ammon. Bdellii ana.* ʒiß. *Flor. Benzoin,*

Extr.

Extr. Croci aa. ℥. *Balsam. Lucat. q. s. f. Pilul.*
♃. *Aq. Rutæ, Hyssopi aa* ℥xii. *Pœon. C. Bryon. C. aa* ℥ix. *Marg. pp.* ʒß. *Sacch. Chryst. qs. f. Jul.*
Sumat Bolum omni mane, Pil. quinque omni nocte cum Julap. Haustu, eique instillentur Tinct. Cast. gutt. xx.

Quod liberius spiravit, id *Evacuantia*; quod adhuc multo magis, id ex proposito fecerunt *Alterantia*, sed diutius usurpata. Isti vero libertati par, novum exoritur malum, si modo ita possit appellari, quod in vitæ tutelam, quodque ægro auspicatissimum evenit: Quippe compositionum jam dictarum & istiusmodi aliarum opera factum est, quod humeri dolor, tumor, rubor, ne plura, quod *Arthritis* emicuit; quod per artus, ex eo tempore quam plurimos peragravit: quod frequentem in eos crudelitatem exercuit: quod exinde pectori pari mensura longe melius. Constat enim, & omni majus est exceptione, quod ab *Arthritidis* exortu spiritui pulmonique longe felicius cessit: ut ægro jam fere unicum restet tempori tam *Arthritidos*, quam *Asthmatis*, causas remotiores prævenire; aut deinceps *Asthma* per *Arthritidem* curare.

De Arthritide Febri Succedanea.

Artic. I. ARthritides chronicis oriundas hucusque dedimus de illis *Febre*, qua *Continua*, qua *Intermittente*, morbo acuto, quæ nascuntur hodie sermonem faciemus.

A *Febricula* quadam *Arthritidis* paroxysmum ferme omnem exordiri, manifestum est. Differt autem illa, brevis scil. parva, symptomatica, quoque ad Tribum, aut *Febrium* perfectarum classem ullam referri nequit, ab ea, quæ a nobis hoc tempore dicenda, exquisita, & in genere suo consummata est.

II. Cum *Febris* nonnullius speciei ratio, & essentia in eo poni videatur, quod effervescentia sit, ob ἑτερογλωὲς, & indomitum aliquid, in sanguine contentum, eumque perturbans, (illius nempe expellendi ergo) concitata. Aliæ vero *Febres*, (*a*) quod ab auctore nupero argute propositum) ex obstructis glandulis, & inæquali, quæ deinde sequitur, enormique fermentatione, oriri censeantur. Immo quidem omnes, cujuscunque generis sint, hoc inter se commune habeant, & in quo conveniant, quod sanguinis motum, & orgasmum in ægrotanti talem faciant, qui supra naturæ tenorem, (mitis ille & benignus esse reperitur) immodicus, vehemens, & morbosus est: palam esse reor, quicquid horum respicias, quemcumque fontem adeas, *Febris* in *Arthritidem* abitum & Παρέκβασιν, ut naturæ, sic rationi consentaneam, deduci posse perfacile.

III. Ut enim hisce singulis parumper insistam, quoties a miasmate, (quod prius dixi) *Febris* occœpit; nec incomprehensibile, nec explicatu difficile est, ab eodem primum concito, & debacchanti, *Febrem*, ab ipso postea lenito, subactoque, *Arthritidem* accersiri; sic, ut eadem sit utriusque causa (quæ dicitur) conjuncta, sed diverso modo longeque dissimili agens; nunc iracunde omnia, supera, & infera, conturbando, pacate nunc, & leniter, rem gerendo.

Cui quidem opinioni favet id quod sequitur, cum experientia maxime conveniens, esse nempe virus *Arthriticum* sanguini movendo, *Febri* concitandæ valde per se appositum; quodque raro ut paroxysmus (integrum volo, & numeris absolutum,) fit ἀπύρετ🙰 committat. His autem addere proclive est, quod idem, quoties exulare arduum est, orgias in sanguine pertinaces, id est, *Febrim* accendat, quoque magis arduum, eo magis pertinaces. Itaque materia, sive *Febrilis*, sive etiam *Arthritica*, utrumque potest affectum, tam videlicet *Febrim*, quam *Arthritida* progignere.

IV. Sin a glandulis obstructis, (quod altero loco confirmavi) *Febris* oriatur, miasma tamen *Arthriticum*, in sanguine quiescens, & obscurum, sive per hanc, sive per aliam quamcumque *Febrilem* effervescentiam, in paroxysmum adigi posse, & impelli, nihil utique vetat, quinetiam verisimile est. Quando per æstum ambulando, equitando, aliove quovis exercitationis genere, adscitum, sive etiam diaphoreticis, interne sumptis, sanguinem exagitantibus, paroxysmum effici posse certissimum est, & frequenti constat experimento.

V. *Arthritidos* hujus a *Febre* descendentis ortum, & natales, quam quæ maxime, illustrant ea, quæ a nobis de *Angina Arthritica* in *Anomaliis* sunt perscripta. Quanquam enim *Angina* illa videatur, at manifesto sit *Arthritis Anomala*, (quod suo loco divulgabitur) ideoque infra debeat exquiri; tamen in præsentia notari potest, hanc *Arthritidem* non nisi *Febre*, eaque magna, & gravi præcedente, esse.

Ratum igitur esto, & persuasissimum, *Febri*, id est, morbo acuto, non minus certo, quam hydropi, quam lui venereæ, quam scorbuto, quam morbo hypochondriaco, quam alii cuivis affectui chronico, & diuturno, *Arthritidem*, tametsi forte rarius, supervenire.

VI. Ratione paroxysmorum, una est *Arthritis* ex *Febre* nata; quandoquidem illi (ut istam rem video) & inter se, & ab *Arthritidis primigeniæ* paroxysmis haud multum discrepant. Ratione vero ortus, non uno nomine diversa est, & a se dissentiens. Alia enim *Arthritis* ex materia *Febrili* παροξυνέσῃ; alia ex tranquilla, & dormiente; alia ex ipsa *Febris* materia; alia ex diversa, & a febrili distincta; sed per *Febrim* in paroxysmum casu & fortuito evecta, procreatur; alia habitudini πυρεκτικῇ in *Febrem* crebro erumpenti, sed tandem intercisæ; alia *Febris* insultui subjicitur; alia *Febri* continuæ; alia intermittenti; alia denique usitatæ, & ordinis quadam perpetuitate; alia semel tantum, & quasi casu. Harum ego exempla statim expromam, & ea quæ dicuntur confirmabo experimentis.

VII. De curatione monendum, quod quæ febri, sive Συνόχῳ, (cujus exemplum est insigne) sive Συνεχεῖ, subjiciatur *Arthritis*, sic, ut ea glicente, & ferociam exercente hæc in conspectum se det, omni diligentia, summo, quo possumus, studio promovenda est; quo nempe per illius augmentum minuatur *Febris*. Et quidem omne illud, quod, in curanda hujusmodi symptomatica, notatu dignum & diligentius persequendum invenitur, in ea provehenda collocatur. Cujus quidem rei, qua perfici possit, methodus, quando toties hoc scripto enarratur, non est, hoc loco quod de illa specialim agam.

Verum in hujusce *Arthritidis* prophylaxi navanda est opera, ut *Febris* illius, cujus ea symptomatica fœtus est & germen, habeatur ratio. Si habitudine, uti dixi, Πυρεκτικῇ *Arthritis* oriatur; in eo laborandum, ut istam tum habitudinem, tum *Arthritidem*, efficiens materia, *Venæ sectione*, *Cathartitis*, (*lenientibus*, & *blandis*,) *Aquis Diureticis*, *Diæta Lactea*, & istiusmodi aliis, in *Arthritide Calida* præscribi solitis, exterminetur, corrigatur, prævertatur.

Si Febri Ἐρυσιπελατώδει supervenire, eique crebro (in constitutione cholerica, quod aliquando exploratum) subesse, gestiat *Arthritis*; cum utrumque morbum, naturæ (sui defensionem molientis, & alienum nunc per ambitum corporis, nunc per articulos expellentis) opus esse cogitandum est, eniti oportebit, ut, dum insultus sit, utrique faveatur; *Febri* scil. per diaphoretica, *Arthritidi*, per cardiaca, causam utriusque continentem expellendo; & dum vacatio fuerit, causa utriusque antecedens *Aquis Diureticis* eluenda, *Lacte Asinino*, & mediæ materiæ diæta, permulcenda.

Simile fere modo procedendum, si ab ulla alia *Febre* ortum habet *Arthritis*; illius scil. prophylaxis secundum morbum antecedentem omnino instituenda, & in affectos studiose derivanda.

Hist. I. *Arthritis Synocho Secundaria.*

MErcator *Exoniensis*, suavissimis moribus, & leni vir ingenio, vultu florido, & constitutione sanguinea donatus, Cereri & Baccho (quod quidem

(*a*) Vide *Synochorum Theoriam Novam*, addam etiam Αἰτιολογωτάτῳ, impressam *Londini* Anno 1721.

dem illius temperamenti hominibus familiare) per ætatem mediam indulgendo, favente etiam corporis ad *Arthritidem* inclinatione hæreditaria, septimum, vel octavum agens ætatis lustrum, illa corripiebatur.

Dolor hujus affectionis signum prima acie luculentum, per annos plures πλανητικὸς, hos illos artus pervagatus est, reheumaticus esse visus; neque prius, quam articulis est affixus, arthriticus censebatur. Hic autem dolor, hæc *Arthritis* ita obfirmata est, ut æger, annos habens vix quinquaginta, membra permoleste traheret, gravia scilicet, δυσκίνητα.

Catarrhis item, autumno & hyeme fauces usitate obsidentibus, infestabatur; qui materiam forsitan *Arthriticam* ex aliqua parte dimitterent, & imminuerent.

Sexagenarius prædium petiit suburbanum, ubi ob aerem apricum & bene ventilatum, victu pleniori se implevit. Exinde per biennium, articulis parum doluit; sed coloratior, sed habitior factus est. At, væ arthriticis crassescentibus! Dum ita res erat, & ad morbum aliquem magnum & gravem corpus paratum, ex frigore, mense Octobri 1701. febricitavit, & quidem paulo posthæc infestissime. Algor erat, sopor, lingua subfusca, tussis, dolor lateris, qui sanguinis missionem suadere videretur: febrium mos, per illam tempestatem epidemicorum malus, dissuasit: pulsus ægri languidus & inæqualis, cum voce tremula, suspirio frequenti, spirituum inconstantia repugnarunt.

Ego certe rem mecum volvens, materiam νοσηλὴν, seu *Febrilem*, seu *Arthriticam*, in ambitum corporis oportere, & quidem commodissime per cardiaca & diaphoretica posse extrudi, febremque optime *judicari* opinatus, sic præcepi.

℞. *Pulv. Lapid. Contray.* ℈j. *Conf. Lujulæ* ℈ß. *Syr. Melissoph. q. s. f. Bolus, quarta, 5ta, vel 6ta quaque hora (ea scilic. frequentia, quæ ad excitandam diaphoresin suffecerit) assumendus, cum Jol. Haustu.*

℞. *Aq. Melissæ, lactis Alex. ana* ℥vi. *Theriac. Epidom, ana* ℥iii. *Margar. pp.* ʒß. *Sacchar. qs. f. Julap.*

℞. *Rad. Petasit.* ʒii. *Scorzon. Cond.* ℥i. *Hord. mundat.* ℥ß. *Coq. in Aq. Font.* ℔iv. *ad ii. Colaturæ adde Sacch. Crystal. qs. f. Decoctum Nycthemeri spatio ebibendum.*

Ex horum usu sudor extillavit, emanavit; & inter hæc emicuit dolor pedis articularis. Partium mearum esse duxi naturæ obsecundare, & pro virili dolorem intendere, tumorem excitare, materiam artubus infigere. Quocirca *Phœnigmum ex Ras. Radiculæ, Sem. Sinapios, &c.* pedi affecto applicavi. Hinc paroxysmus *Arthritidos* absolutus, dolore vehementi, tumore, ardore, &c. notabili signorum globo stipatus, progrediente paroxysmo, & quidem pro ejus progressu, declinavit febris. Facta denuo ἀπυρεξία, propter animales spiritus, qua *Febre*, qua *Arthritide*, debilitatos & pessundatos, propter appetitum debilem, & prostratum, instaurandum, *infusi amari alterantis* haustum bis quotidie potavit.

Tametsi omnis *Arthritidas* paroxysmus *Febrim* habeat, in prima acie flammas excitantem, & quidem in plethoricis & sanguineis simili fere modo, & utriusque mensura, ut qui multum doliturus sit, multum ante febricitet, & contrario; non adeo tamen accendi solet evehique, nec ita perseverare, febris ista *Arthritidis* paroxysmo præludens, ac quæ modo a nobis declarata est. Ideoque febrim istam *Essentialem* esse, tandem in *Arthritida* desinentem, pro certissimo habendum.

Tanti esse judico isthæc commemorare. Primum, ut ostendam *Arthritida*, non semper ratione totius morbi, sed & unius ratione paroxysmi, posse esse aliquando secundariam.

Deinde, hujus nostræ symptomaticæ paroxysmum, quam maxime possumus, esse promovendum, augendumque, ut illius augmento de morbi primarii, de *Febris* acrimonia & viribus derogetur.

Hist. 2. *De Arthritide Habitudini* πυρετικῇ *Subjecta.*

Vixit jampridem apud nos spectabilis & illustris fœmina, vultu vitali, temperamento post hominum memoriam maxime sanguineo, patre prognata *Arthritido*; quæ, dum media ætas ageretur, *Febre*, eaque magna, creberrime revertenti, & raro annum amplius absenti, lacessita est. Quicquid inidonei & naturæ proposito alieni, in sanguine coactum, per illam magnopere, temporibus statis, deturbatum est; sanguis expurgatus; atque adeo res salutis sarta tecta, & ad tempus aliquot immunis. Cum vero, progressu ætatis, sanguis imbecillior, & efferri minus proclivis erat; *Febris* intercidit, ex eoque tempore (quamvis ægra sæpissime enixa est, nec adhuc fefellere, quinetiam more prorsus salutari fluxere, catamenia) desubito prosilit *Arthritis*; non ea quidem frigida, segnis, ignava, lento gradu prorepens, paroxysmum habens languentem, at diffusum, & ad temporis spatium excurrentem, (qualis solet esse fœminarum) sed e diverso vegeta, sed acuta; quæ calorem habuit universalem intensum, partis affectæ inflammatum; quæ ruborem plane igneum; quæ tumorem insigniter protuberantem; quæ dolorem acriter mordentem; quæ paroxysmi cujusque symptomata difficilia, gravia, rapidiori gyro exacta; quæ denique paroxysmum brevi circuitu redeuntem, & animi alacritatem articulorum nodos tofaceos, cæteraque *Arthritidis* calidissimæ consummatissimæque vestigia relinquentem est amplexa. At (quod hoc capite præsertim observandum) a *Febre* ad *Arthritidem* tam propere, transituque tam exiguo, abripiebatur ægra, ab incunabilis affecta; ut materiam in sanguine latentem, primum per *Febrem*, ea vero cessante per *Arthritidem* ejici, sine ulla dubitatione statuendum: Sic, ut *Arthritis* superveniat *Febri*, & (quod in præsentia discutiendum) ex istius quasi cineribus exoriatur.

Hist. 3. *De Arthritide, cum Febre* Ερυσιπελατώδει *vices exercente.*

Nobilissimus senex, hypochondriacus, *Arthriticus*, paroxysmos habuit olim frequentes; per biennium ante quam hæc scriberem, nullum. Delinquente verum *Arthritide* regulari, simili proportione ingruit vertigo; & interdum Αναισθησία, ut, his affectibus procedendo longius, æger in humum persæpe caderet; &, ne cum damno præcipitaret, summum erat periculum. Quinetiam, membranæ, & ligamenta cervicis, per acceptum miasma *Arthriticum*, dolore multum affecta, spasmo identidem riguere. Nuper item ventriculus ægrotavit, acidum, ærosum, cholericum ejiciens. Hoc ego tempore accersitus, & hosce capitis affectus, meras esse *Arthritidis* nuper occultatæ anomalias advertens, quæ ad materiam ex capite ducendam, &, vel e corpore, vel in artus, solicitandam, per venæ sectionem, & catharsin, erant necessaria, persequi destinaveram; cum (eccam!) ultro se transfert *Arthritis*: ejus vero, tanquam clavo trabali, sistendæ figendæque gratia, *Phœnigmum* in præscriptis dedi.

℞. *Fermenti veteris partes iii. Ras. Raph. Sylvestris, Sem. Sinapios. Fimi Columbini ana P. i. cum aceto vini albi ad Cataplasmatis consistentiam temperentur super linteo duplicato pars calida extendatur, totis utriusque pedibus applicanda; laneis cingenda, cum refrixerit repetenda, donec usque tumor augeatur.*

Si ex doloribus Syncope suboriatur, Sp. C. C. gutt. aliquot cum Jul. Cardiaci Coch. quatuor vel quinque assumantur.

Horas post duas tumuit utrinque malleolus; ex eoque caput, supra quam dici potest, allevatum. Diu manebat inflammatio; oculi vigor restitutus: capitis tutela est. Istam autem historiam, (alius certe inscriptionis, si modo dicta perpendamus) huc loci retulimus, quod, de hoc affectu, cum ægroti Medico familiari & domestico, quo tempore nobis sermo intercederet, nuntiavit vir præclarus, omnem hanc *Arthritidem* ex *Febricula* pendere; quæ, eruptionibus qui-

quibusdam in cute miliaribus sociata, commode, & cum sanguinis depuratione, vigere, & insultus anniversarios agere soleret; nuper autem intermitteret: ea carere cum nequiret æger, sic, ut dictum est, *Arthritide* laboravit.

Hist. 4. *Quartanam, Cortice suppressam, Arthritis sequitur cum Arenulis.*

NEc continuæ tantummodo, *Febri* etiam *Intermittenti*, pedissequa est *Arthritis*: Cujus rei historiam, luculentam (Hercules!) & notabilem, ad hæc admiscere non gravabor. Etiamnum in vivis est ob præclare acta vir insignis, qui, ante decennium & quod excurrit, de valetudine, tum præterita, tum eo tempore præsenti, certiorem me sermone fecit. Fuit illi, robusto a natura & athletico, nec adolescentiam prætergresso, ob tabem forte veneream, (hoc enim subolebat) corpus summe fœdatum, Κακοχυμίᾳ mire inquinatum; sub qua Προηγυμένη *Febre* primum *Quartana* correptus, eaque tum gravi, tum diutina, conflictatus est: donec cortice (quem ἄνω καὶ κάτω præcessit catharsis) Peruano levaretur. Nondum hebdomada quartana siluit, cum inopinato doluit, tumuitque, & quidem tum temporis primum pedis digiti majoris articulus. *Podagra* erat, signis suis diacriticis satis superque manifesta. Ut morbus non tam perimi & deleri, quam sopiri; non tam extirpari, & de medio pelli, quam vultum mutare videatur. Hoc autem casu fieri ne quis existimet, urgente, non ita diu post, eadem necessitate, *Quartana* scil. recidiva; *Febrifugum* idem cum repetere necessum erat, idem iterum evenit, præclusa etenim per *Quartanam* exturbandi hostem methodo, natura ejus exilium molitur, & quidem derepente, (sic, ut prius) per *Arthritidem*.

Cum *Arthritis* ægrum deseruit, depravato sanguine & humorum ἀκρασίᾳ penitus eversa, substituit sibi alterum in ægro exercendo quasi collegam, *Calculum*. Materia per renes partim expulsa, & eo loci in arenulas coacta, & concreta, vomitum, στραγγουρίαν dolores acerbissimos, cruciatus intolerabiles, induxit; eosque tam frequentes, ut rara sex mensium ab his vacatio; quin affectus hujus vel illius esset insultus; & eorum fere alternatim. Longe hinc agentem quando ita voluit per literas suasi, ut debita præparatione, per venæ sectionem, per utranque catharsin, præmissa, aquis diureticis sanguinem purgaret. Vino, quoniam ei inimicum erat, & perraro impune haustum, penitus abstineret. Quid horum factum sit, quave utilitate, mihi per distantiam omnino latet.

Hist. 5. *De Quartana in Arthritidem mutata.*

IN morborum successionibus & derivationibus explicandis, nonnullius momenti videatur id, quod de *Quartana* in *Arthritidem* mutata, altero jam exemplo, proferetur. Vitam hoc tempore apud nos urbanam sequitur, insigni probitate, nec quo melior est, homo; qui, cum media circiter ætate esset, per autumnos septem ex aliis alios, ut ab ipso audivi, laboraverat *Quartana*: exeunte Anno 1696. misere torquebatur. Ut ægro natura imbecillo debilique primo quoque tempore Medicus subveniret, per *Decoctum Corticis*, & *Opiata*, morbum sufflaminavit, *paroxysmos* ejus suppressit: quæ ad auferendam, & expellendam morbi materiam opus essent, iis ad tempus opportunum & magis idoneum necessario dilatis. Non defuerunt, qui paroxysmis liberato, & immuni, ut a reliquiis *Febrilibus* eum tuerentur, certissimum probatissimumque hac in re auxilium, *Acidulas* proponebant, & tantum inducias, non autem pacem, inire morbum, acriter urgebant. Hisce vero posthabitis vitæ genus quietum, neque laboriosum satis agens, ab *Arthritide*, quam antea parvam, & mediocrem tulit, gravi nunc & molesta non ita post desedit. Recurrit *Arthritis Quartanæ* copiis adjuta, tum multo fortior, tum item frequentior: variis postea symptomatibus signata, morem varium assecuta, donec æger *Arthritide*, *Quartana* viribus adaucta, depressus, nec ab imbecillitate ei vel tolerandæ, vel carendæ par, e vivis excessit.

CAPUT X.

De Arthritide ex Colica.

Art. I. AFfectio *Colica*, sic a veteribus ab intestino *Colo* nominata (quamvis *Cæcum*, & *Tenue* quodque intestinum, imo *Ventriculum* eodem affici certissimum est) hisce regionibus adeo grassatur, ut in morbis hujus populi pervagatissimis, tanquam vernaculus habeatur.

Prætermissa vero *Colica*, cum fortuita, tum symptomatica, tum hysterica pure dicta, aliisque ejus speciebus, quæ ad Dionysum nostrum nequaquam pertinent; ut de illa tantum, quæ *Arthritidem* præcurrere, in eamque (falsam & mendacem) mutari solet, faciam sermonem, est illa diuturna, alvo plerunque dura, creberrimis interdum *Dejectiunculis* soluta, dolore potius constanti & obtuso, quam acri & acuto signata; nec non eos potissimum invadit, quibus *Intestinalis* fistula muco parum oblita; vel quibus illius fibræ tenuiores, vel spiritus hasce incolentes sunt teneriores; citoque irritabiles. Quique ad hoc morbi homines a natura proni sunt, ex pravo victu, frigore vel Δυσπεψίᾳ, causis hac in re procatarcticis, in eum præcipitant.

II. Quoniam vero *Colica*, quæ *Arthritidem* antecedit, natura multiplex & diversa est, ut de hac aperte & luculenter dicam, de variis illius membris omnino aliquid disserendum.

Alia igitur, a materia peccante, *Biliosa* dicitur, & ei qui proclives sunt ætate adulta, maxime vero si natura δύσπλαγχνοι sunt, & cœli æstus, aut iniqua victus ratio præcessit, torminibus primum, deinde nausea, sapore ingrato, amaro, & vomitione postmodum *Cholerica*, premuntur. Alvus his diebus astricta, at incommode. Urina rufa; faciei, sed oculorum præcipue, quod album esse debuerat, fit luteum. In bilis per os ejectione peculiare aliquid notandum, quod in scrupulis positum nonnunquam ægrum male habet: a sumpto quippe emetico, nisus & conatus inter robustissimos, bilis sæpe ne hilum ejicitur, quæ tamen prompta alias & absque stimulo libere solet exterminari. Bilis hæc incerta per os emissio, ejus in duodenum vel saltem in ventriculum impulso flumini similiter incerto, videtur respondere. Cum intestinis inhærendo ea diu lacessivit, ab alvi duritie suppressa & retenta, sanguinem redux per lacteas subintrat, eumque tam incendit, ut hoc tempore febriculam, æstu sitique immodica, urina icterica ex luteo rubenti, cute arida & densa, pulsu frequenti, & elato, manifestam, liceat observare, per sanguinem materia ad caput usitate fertur, & ὑπερῷον atrocissime impetens, aut ægrum apoplexia perculsum derepente interimit, aut in nervos se insinuans eos resolvit.

III. Hoc, inquam, morbi hujus εἶδος καὶ ἦθος ordinarium est, verum aliquoties, certe plus semel notavi, post istiusmodi, quam modo dixi, dierum aliquot febriculam, dolere, tumereque, interdum etiam ardere, partium extremarum articulos; idque, signorum sive complexum ponderibus suis, sive ordinem examinemus, more prorsus *Arthritico*.

Qua vero proportione fulget effertur que hæc *Arthritidis* normam per artus & articulos extollens, eadem plane caput defenditur. Ut ea quam fausta quantaque ægri cum utilitate oriatur, illis solum innotescit, qui ex hac parte *Arthritidis* mala, tametsi gravia, tolerabilia tamen; ex illa vero bilis caput invadentis sævitiam; ad eaque hujus periculum, intime perspectum habeant; qui, inquam hæc cum illis opposita conferant, æquaque lance perpendant.

Quinetiam de capite conservato quæ a nobis traduntur, de intestinis item proponi poterunt; eatenus certe, ut, quemadmodum materiam peccantem artus suscipiant, ad eundem modum ea liberentur intestina; & ex eadem translata, & pro ejus mensura levetur

vetur *Colica*; quoque plus ægri dolent articulis, eo minus interraneis.

IV. *Colicæ Bilioſæ*, cum ἐπιφύεται *Arthritis*, in eo medicam locari decet operam, eam præferri indicationem, qua externis quibuſcunque materia foras ejectetur. Quæ ad hanc rem auxilia, noſtris hominibus explorata profuere, per ea, toties hoc ſcripto paſſim memorata, non eſt hoc tempore ut percurram. Sed, quæ hujus curationis quædam proprietas eſt, cardiaca interna, utut aliis curationibus ad paroxyſmum conciliandum idonea, hic loci vel prorſus omitti, vel caute admodum uſurpari par eſt; ne, incitata febre, & mutata ſimul inclinatione materiæ, confertim ea in cerebrum impellatur. Quem utique impulſum eo magis perhorreſcas, quod huic affectui primario (*Colicæ* nempe *Bilioſæ*) jure quodam avito proprius eſſe reperiatur; tum quod iſtius materiæ in artus expreſſio non ita familiaris ſit, aut morborum ordini tam conveniens, immo potius fortuito facta, & facillime abſcindenda.

V. Alia vero *Colicæ*, apud *Damnonium*, ex pomaceo immiti & acido, nimis uſurpato, derivatur, id quod ex eo liquet, ſiquidem illos ſolum infeſtat, qui potioni iſti aſſuevere, eademque ratione qua ſunt aſſueti: ſic, ut iis tempeſtatibus, quæ pomaceo abundant, creſcat & in vulgus ea graſſetur. Contra vero, Pomona copiam negante, rarius obverſetur.

Septimo & octavo ætatis luſtro ſæpe *Colica* tentantur ii, qui vinum hoc indigena potare ſoleant, itaque pergræcari: Et, ubi illa confirmatur & jam inveteraſcit, non raro *Colicæ* ſuppullulat *Arthritis*, cum articulorum ἐν τοῖς ἔξωθεν dolore, tumore, cæteroque apparatu, ad puræ & genuinæ *Arthritidis* faciem ordinato.

VI. Iſtam metamorphoſin, in iis corporibus, quæ *Arthritidi* parata jam olim habuit, natura per ſe nonnunquam molitur; ſæpe vero numero per cauſam aliquam evidentem & procatarcticam, virus irritantem & extra propellentem. Hujus autem generis eſſe ſolet per draſtica, & ſupra modum elateria, purgatio: illa enim corpori inimica, non tam peccantem, & pravum expellunt humorem, quam univerſum ſanguinem exagitant, & perturbant: cui demum motui & perturbationi (pari propemodum more, atque de *Aſthmatica*, de *Hydropica*, aliiſque pluribus ſymptomaticis, ſupra declaratum eſt) creberrime ſubſtituitur *Arthritis*. Et ab hiſce pharmacis ἀτέχνως ſumptis, aliquam multi *Colici* Ποδαγρῶσι.

Nonnunquam uſu venit, ut ex cardiacis (*Aqua* puta *Mirabili*, *Uſquebac*, *Theriaca Andromachi*, *Zinzibere*, *Chalybe*, *aliiſque id genus*) *actu* vel *potentia* calidis, adverſus *Colicam*, vel præſentem permulcendam, vel quieſcentem abigendam, adhibitis, ex ventriculo & inteſtinis in artus amandetur aliena ſanguini materia, & in iis munus & officium colat uſquequaque *Arthriticum*.

VII. Habet hæc *Arthritis* dolorem, præ quod in aliis pleriſque *Symptomaticis*, acutum; ſed ab *Arthritide* recta, & genuina, tum item omnibus *Symptomaticis* eo primum diſtinguitur, quod in *Colicam* ex facili revertatur; iterumque *Arthritidos* perſonam capiat, iterumque deponat. (Enim vero materiam νοσῶν, inteſtina, & artus viciſſim premens, morbos hoſce, *Colicam* & *Arthritida*, mutuo ſe excipere facit & alternare:) Deinde articulorum oppilationes, ſteatomata, abſceſſus, tofi, ulcera, quæ exquiſitæ *Arthritidi* crebro. *Secundariæ* hujus noſtræ raro accedunt: quod, ex materia partim per annum expulſa, partim inteſtinis dolorem inurente, ſicque articulis parcente, fieri credibile eſt.

VIII. Eſt & alia, *Podagræ* gignendæ apta, quæ a *Dyſpepſiis* emanat, *Colica*. Qui ad tuendam alendamque vitam ingeritur victus, etſi nec qualitate, nec quantitate peccet, propter vitiatam coctionem, in maſſam turpem degenerat; in viroſam, & inimicam: deeſt cibi in ventriculo ſine tumultu concoctio ſive liquatio, tranquilla, facilis, & perfecta: deeſt ejuſdem in putredinem verſi, motus per inteſtina lenis, certus, æquabilis: deſunt, inter duras & liquidas dejectiones figuratæ, hora conſueta excluſæ, nimirum laudabiles: quæ, naturæ rectum agentis ſemper comites, ejus œconomiæ monſtrant integritatem. Sed e contrario adeſt a cibo gravitas, inflatio, ructus: maſſæ adeſt inutilis, ſpumoſæ, & cruditatibus plenæ, tum acrimonia, tum ab ea στρόφοι, vel contorſiones interraneorum ærumnoſæ: adſunt denique dejectiones, vel plures, vel pauciores, nunc liquidæ nimium, nunc coactæ, naturæ modum hac illac excedentes; cum deſurgendi cupiditate importuna, doloreque ani, & aliis accidentibus, quæ coctionem depravari, & ejus officinam a κατορθώματι deſciviſſe, planum faciunt, & magnopere probant.

IX. Qui ſunt hujuſmodi Κακοστόμαχοι, provecta ætate, aliquando tandem *Arthritide* vexantur ea, quæ jam delineatam opere quam maximo repræſentat; ab aliis vero *Symptomaticis* diſtat longiſſime. Illius inſtar *Colicam* exceptat, quoties catharticis fortioribus, vel cardiacis, ad exteriora mali materia protruditur; tum a *Colica* excipitur, quoties materia, vel ad inteſtina retroceditur, vel in primis viis de novo generatur: quorum alterum ſæpe, & ex facili fit; alterum quotidie.

X. Si quis autem *Arthritidem*, *Colicæ* hujus vel iſtius proſapiæ ſupervenientem, non tam *Symptomaticam*, & *Secundariam*, quam *Primigeniam*, eſſe contenderet; ipſamque *Colicam* (aliter atque prima facie videretur) *Arthritidem* eſſe, ſed anomalam, & demum regularem; profecto quidem hac in parte neque difficilem me inveniet, neque vehementer repugnantem; ut neque temere concedentem. Dubium eſſe fateor, vel Apolline dignum, & nodum Æſculapio vindice. Nihil habent ſymptomata, quod λόγοις ἀναγκαστικοῖς alterutrinque fidem hac in re concilìet; atque adeo, dum iſta ſilent, præciſe aliquid ſtatuere temerarium habeatur. Utcunque ſit, haud minori jure *Symptomatica* eſſe confirmetur hæc *Arthritis*, ac contra negetur; immo quidem majori; propterea quoniam *Colicam* manifeſte inſequitur, eamque ſæpe veterem, & (quantum hac in re perſpicere datum eſt) genuinam, & exquiſitam: verum utut res ſe habeat, in arte factitanda eodem fere recidit; nam dubiæ hujus *Arthritidos*, nunc inteſtina, nunc artus infeſtantis, pro duabus iſtis ſedibus, & ab altera ad alteram illius migrationibus, curatio propria ac peculiaris excogitanda eſt; nec in hac *Arthritide* ſananda depellendaque medicinam uti decet, quis exercuerit, niſi *Colicam*, cui ea ſubjicitur, ob oculos poſuerit, & ex hujus conſideratione illam vincere tentaverit.

XI. Hanc ad normam agenti conſentaneum videtur, ſive a pomaceo, vino ſubacido, cereviſia veteri, vel a dyſpepſia proficiſcenti *Colicæ Arthritis* ſubnaſcatur, quod paroxyſmi ferme eadem, ac in *Arthritide* exquiſita, medendi ratio; prophylaxeos autem alia atque alia eſt, pro cauſæ remotioris diverſitate: verum, ac in *Colica Arthritica*, nequaquam alia. Ubi in poculis erratum, mos ille perniacioſiſſimus primo quoque tempore abrumpendus: tum quod intus alieni, iterata catharſi deducendum. Hunc in finem aquæ purgantes, per ſe, vel, cum δυσλυσία poſtulaverit, per ſalem catharticum adjutæ, conducunt egregie. Quotieſcumque vero *Colicam* a dyſpepſia ſequitur *Arthritis*, coctionis Ἐργαστήριον bene & frequenter purgari, coctionem digeſtivis ſtabiliri, pari fere ritu atque in *Arthritidos Exquiſitæ* prophylaxi, oportebit.

XII. Noviſſime corollarii loco addam, hujus tribus *Symptomaticis* præter cæteras ſui generis quaſcumque, præter *Arhritidem* exquiſitam, omnibus hoc commune eſſe, quod iſtarum paroxyſmi per eccoprotica ſubin iterata maxima vel præcaventur, vel ſaltem minuuntur.

Hiſtor. I. *Arthritis Colicæ Bilioſæ Secundaria.*

FOEmina quædam, conſtitutione poſt hominum memoriam maxime *Cholerica*, nunquam ἐν τῇ γαστρὶ ἔχουσα, ſub ætatis flexum, *Colica* pertinaci *Bilioſa*, cum ingrato ſapore, Δυσορεξίᾳ, vomitu bilis frequenti, dejectionibus raris, & parum coloratis, urina

urinæ ruffa, orê luteo, & lenta quadam febricula premebatur. Horum autem malorum procatarcticam habuit errorem in victu assiduum, utputa crassorum, & δυσπέπτων estrix. Ubi alvum inanientibus (præsentissimo illi remedio) plus semel levaretur *Colica*, ex bilis incremento, constantiaque & acrimonia, menses post aliquot, iterum & sæpius, recidiva est. Fugiente sæculo superiori, cum affectui gravi tollendo tempus aliquod apud nos impenderet, præter *Colicam* memoratam, pedum item orta est debilitas; quæ primo aspectu paralysim, hujusmodi *Colicæ* ἐπιγέννημα familiarissimum, prædicere videretur. Quo per anum bilis exularet, neque se in nervos insinuare permitteretur, catharticum adhibui. Iteratum insecutus est utriusque (sed potissime dextri) pedis tumor, malleolum, & pedis convexum, hallucem autem præcipue, distendens; quem comitabatur hujus majoris articuli teneritudo mirifica, dolor pungens, rubor, ardor revera *Arthriticus*. Peræqua vero proportione increscit *Arthritis*, qua minuitur *Colica*. Cum de suis exinde interponerem, matre admodum *Cholerica*, & demum *Arthritica*, fuisse prognatam; veterique *Arthritico* diutius junctam accepi; sic, ut vitium partim hæreditarium, partim contagiosum esse suspicari liceat. Recte se habent muliebria, & cum εὐῤῥοίᾳ.

Ad medicinam morbi genio accommodandam, in eo fui, ut materiam, quo possim artificio, extra dimoveam; ideoque internis eam protrudentibus, externis eam invitantibus, diversis scilicet diverso modo idem operantibus, insisto; ut & toti malleolo, & dextri pedis summitati, *Epispasticum* imponi, sinistrum pedem lanæis involvi, calideque vestiri: & paulo postea soccos, ex cerato illo viridi, quo fiunt petasothecæ, perpetuo gestari jubeo. Unde exudavit humor, nec inutiliter: quandiu enim perduravit iste fluxus, recessit usque *Colica* & visa est declinare.

Erat autem ista, per articulos, crisis imperfecta; quod reliquum erat materiæ, finita re *Arthritica*, & ejus spe fallente omni, avitos intra limites se recepit, moreque proprio agens caput est adortum: ideoque de hujus ægrotæ malo non est quod amplius addam: unum istud volui, ex *Colica Biliosa* posse *Arthritidem* exoriri.

Histor. 2. *Arthritis Colicæ ex Pomaceo ἐπιγιγνομένη.*

VIr amplissimus, animi & fortunæ dotibus insignis, natu integerrimus, ætate constanti, venatione aliisque exercitationibus otiose, & raro se fatigans, poculis plus solito indulgere cœpit. Ex temperamento sanguinis præfervido, in deliciis habuit pomaceum, vinum indigena; propterea quod, (defæcatum modo, & tenue) absque sanguinis immodico fervore, pro illius natura potionis, hilaritate animum perfudit. Nondum ita diu indulsit, cum, dolore *Colico*, & annos aliquot deinde post *Arthritico*, teneretur, utroque interdum magno, sed tolerabili. Sic se habuerunt hi affectus, ut ne semel quidem unquam concurrerent; ut nec vices, aut periodos remeandi certos unquam exercerent; contra, nullo ordine (pro materia, vel in intestinis, vel in sanguine ex causa evidenti congesta, & ad ἀκμὴν evecta) ægrotum alter, & alter occuparet; interea temporis notatu erat facillimum, *Arthritidem* hanc, ab ipsissima *Colicæ* materia, in artus translata, haud dubie fieri. Itaque se rem habere in propatulo fuit, tam ex eo quod *Arthritis* sæpenumero *Colicam* exciperet, eamque (sic, ut duratio paroxysmi erat) mitigaret; quam etiam, ab eadem ægrotum quod ad tempus aliquod defendere cerneretur.

De vitanda morbi hujus utriusque προφάσει vir nobilis non n[~]nis solicitus, solito ex more egit. Prophylaxin autem utilem, efficacem, simplicemque Deus illi fortunavit. Quoties enim dolor intestinorum ingrueret, inter ipsa ejus initia ut occurrat, *Syrupi Domestici* præter propter unciam idoneo vehiculo temperatam, hauriendo, morbum ἐν χερσῷ præcidit, contundit, fregit. Quid? quod eo ipso causam *Arthritidis* προηγουμένην primis viis avulsit. Ceterum, vere & autumno, aliasque quoties intestinorum inflatio, æstus corporis universalis, & plethora (quæ materiam recrudescere, & gliscere indicavit) exigere videretur, aquas *Alfordenses* in se ingurgitando, fistulæ intestinali proluendæ satagebat: adeoque *Colicæ* causam conjunctam, *Arthritidos* remotam, amovendo, utriusque sævitiam magna ex parte antevertit.

Neque mitti oportebit, quod ex frequenti materiæ πλεονεξίᾳ, & *Arthritidos* paroxysmis (qui per annos plus viginti creberrimi fuere, ut & regulares) tametsi articulos hodie corruptos, recrementis *Arthriticis* distentos (neque temere) quivis expectare potuisset, vir hic egregius aliter multo pedes, manus, habiles exercet; eorum usquequaque compos impræsentiarum est, & quantum præsensione possum assequi, futurus.

Histor. 3. *Colicæ, ex Dyspepsia diuturna, Gonagra superveniens.*

MAtrona quædam *Colico* dolore, annos pene viginti conflictata est, ut raro mense uno immunis ageret; ut indies propemodum gravaretur. Torquebantur intestina, & post vermiculationes unius circiter horæ σύγχυμα quoddam acre & pungens, non sine dolore sphincteris acutissimo, quantitate modica dejici solebat: dejectionibus secuta est spirituum submissio, sive languor, incredibilis; unde in lectum se projicere, quocunque fors permitteret, medio interdum itinere, donec ægra somno, vel quiete, vires integraret, identidem necesse habuit. Deficienti maxime profuerat cardiacum, vel *actu* calidum aliquid pytissare. Post breve deliquium, vitæ munia sicuti prius, repetiit. Cibum sic satis sumpsit, & quamvis eo, ut dixi, more crebro lacessita est, vires & colorem retinuit. Plures illa Medicos (doctos, Jupiter! & exercitatos) hac de re consuluit; quibus, ut ipsa mihi renunciavit, communis erat, quæ & maxime probabilis, sententia, *Colicam* hanc a *Dyspepsia* proficisci. Sub finem anni supra quam moris erat, urgebat *Colica*, & hysterica affectione sociata dominam valde emaciatam, debilem, languentem pene confecerat. Nihil potius illius causa volui, quam alvum aperientibus expurgare materiam, turbas illic concitatas, & inquietem paregoricis sopire, & componere; cumque restituissem, ut tenerem quem cœperam locum, & ægram fido tuerer prophylactico, *Decocti Corticis Martiati* haustum, bis vel ter in singulos dies propinavi.

Habet illud Decoctum pul. patrum, & Limaturæ Ferri ana ℥j. *in Aquæ pluviæ* ℔viii. *coquuntur ad* ij. *per pannum Wallicum fit Colatura, Cujus* ℥ij. *adduntur Aq. Hystericæ Londinensium* ʒij. *Tinct. Aurant. gutt.* x. *Sar. Garyoph. q. s. fit in usum præsinitum Haustus.* Remedium hoc, ad menses aliquot, ad congios plures usurpatum, magnum attulit momentum. Melius inde perfectiusque concoxit ægrota; rarius & tolerabilius doluit; bonis erat viribus.

Æstate proxima, majoris utilitatis spe allecta, ad aquas se recepit, quas antea commode adversus hunc affectum hauserat, *Tunbrigenses*. Martiatorum, qua præparatorum, qua naturalium, usu, partim etiam currus agitatione milliaria quadringenta brevi spatio metientis (quod hercle vero proximum) in artus statim ab itinere, propellitur materia νοσηρή. Erat utrunque genu natura imbecille, nec ad motum, maxime ad declivem, idoneum satis. Utrumque obtorpebat, nec absque dolore flectebatur: dolori adjunctus est utrinque tumor, cum mira debilitate, & motu læso; rubor autem nullus, ex temperamento corporis (quod opinor) frigido, neque ardor ullus apparebat, sed tumor, qualis solet esse frigidæ *Arthritidis*; Interea temporis τοῖς ἐντέροις adeo prorsus integra est, ut nunquam magis.

Ut

Ut *Gonagræ*, morbo *Colico* hunc in modum ἐπιγιγνομένῃ, pro facultate mederer, utriusque affectus habita ratione, *Aquam* adhibui *Spadanam*; cujus ampullam modice tepefactam, instillatis cuilibet ℔ʃ. *Sp. vol. ol. gutt.* aliquot, horas inter sextam, & nonam, omni mane exsiccavit.

Decima seq. Vini albi Lusitanici Haustum, Gentianæ Zedoariæque Infuso alteratum: Quarta pom. Decocti Cort. Martiati Haustum, cum Hibernorum *Usquebach pauxillo. Quinimo, septima quaque die (quoniam illud Termina, subinde recurrentia, postularunt) Catharticum e Calomel.* ℈ʃ. *Extr. Eustach.* ℈j. *Scam. pul. Castor. Assæ fœtid. solut. ana gr.* v. *diluculo sumendum. Vesperi Bolum e Ther. Androm.* ʒʃ. *Zinzib. in Indiis Cond. Conf. Fruct. Cynorrhod. ana* ℈ʃ. *Syr. Aurant. qs. cum Aquis idoneis & Diacod.* ℥ʃ.

His auxiliis, qua per renes, qua per anum, emissa est causa *Gonagræ* conjuncta; utriusque genu tumor subsidit: *Colicæ* item materiam, cum emolumento ægrotæ lauto & locupleti, tum ejici, tum ex parte aliqua præcaveri constat.

Non est autem reticendum, quod ex dyspesia brevi tempore recurrente, denuoque materiam ministrante, *Colica* recruduit; & femoris dextri internodium menses inde post aliquot infestavit dolor, idem fere ac si *Rheumaticus*; vagus certe, quippe qui ad acetabulum coxendicis sensim ascenderet. Hunc comitabatur ejusdem *Pedis* (late sumpti) totius debilitas: qui tamen dolor &c. non alius esse jure potiori censeatur, quam *Arthriticus*, ex materia recens orta partem nuper affectam, & eo nomine debilitatam, occupante.

Hisce vero diebus, anno nempe 1702. *Gonagra*, & omne genus *Arthritide* immunis ægra, affectionibus interdum *Colicis*, at frequentissime hystericis, quibus olim per *Gonagram* utrisque liberabatur, afflicta, aquis prædictis usa est, & fructum ex ea re ingentem retulit,

---

Histor. 4. *Ex Colica Paralyticus, Arthriticus, Inunctione trucidatus.*

DOminus R. propter viam *Apsamensem*, ætatis flore, *Colica*, quam *Pictonicam* appellant, aliquandiu gravatus, ex more & progressu istius mali ordinarium, incidit in *Paralysin*; artus exinde marcidos, graciles, ἀκινήτως habens; per reliquum vitæ clinicus. *Paralysi*, sub ejus initium, accesserunt dolores erratici, incerti, horum illorum artuum internodia cruciantes, autumno & tempestate pluvia maximopere sævientes, & tam ad amussim *Rheumatismum* simulantes, ut æger eo morbi plus decennium ægrotasse (Medico, nec indocto, nec inexercitato, tota cum vicinia consentiente) passim haberetur.

Cum ætas præcipitavit, dolor iste vagus in fixum mutatus est articulorum juxta positorum, & nova symptomatum cohorte stipatum; id est, tumore, rubore, lævore, &c. quæ cum *Arthritidem* eo loci jam esse *Fixam*, cum a decennio fuisse Πλανητικὴν, vel luce clarius ostenderunt. Materia in articulos impulsa, & *Arthriticos* ibi paroxysmos faciente, perrarum aliquod, notatuque dignum, observare licuit; artus scilicet eosdem ex *Paralysi* flaccidos, macerrimos, tantum non emortuos; ex *Arthritide* floridos, inflammatos, vegetæ & vitalis vitæ indicta commonstrantes.

Cum eo loci res erat, perfectæ (videlicet;) consummatæque curationis spe deceptus, circumforaneo cuidam, hominum impudentissimo, nec quidem vulgi stupore nobili, se vitamque suam commisit. Hic sartum tectum protinus ut ægrotum redderet, membrorumque omnium omnino compotem, *Unguento* illa nescio quo (*Mercuriali*, an secus,) oblinivit. Quid exinde factum est? Qui per annos aliquam multos, si vitæ momenta perpendamus, sic satis habuit, (bene enim appetere, concoquere, dormire, generare, similiaque eum officia recte obiisse, certo certius est) ista inunctione absque ulla concurrente causa, tanquam *Asthmate*, suffocatus, animam agere cœpit, & aliquanto postea expiravit.

CAPUT XI.

De Arthritide, Morbis quibusdam Cuticularibus subjecta.

ART. I. QUæ suppressioni *Gonorrhœæ* virulentæ subjicitur *Arthritis*, ad luem ea pertinet veneream; cujus quidem mali ista suppressio in causa est, & cui *Arthritis* illa proxime succedit. Quæ scabiem *Scorbuti* flammeam, quæ *Patursæ* siccam, quæ *Febris Eruptionem Miliarem* sequitur, ea non tam horum symptomatum, quam ipsorum est morborum Ἐπιγέννημα: nec ea re hujusce loci. Quæ *Achoribus*, quæ *Hæmorrhoidibus*, quæ *Ulceribus*, aridis & siccatis superest, illa hoc capite perstringenda est.

II. De affectibus hujus *Symptomaticæ* primariis generatim acceptis, primum observandum est, quod multa naturæ opera & labore, illi (uti *Arthritidum Symptomaticarum* morbi primarii plerique omnes) materiam, quam habent ineptam, inidoneam, & alienam, in ambitum corporis expellunt, ibique exterminant. Quo quidem nomine, cum *Arthritide Primigenia* recta, & legitima, ad amussim concordant.

Tum, de his notandum, quod, quoties eorum materia, seu victu pleno & immoderato, sive otio adaucta, per excernicula priora minime expressa, in sanguine cumulata fuerit, ex ea sanguis discordiam, & turbas subit, supra naturæ modum vehementes; atque his succedit alieni per articulos expulsio, id est, ipsa, quam dicimus, *Arthritis Symptomatica*.

Deinde advertendum, quod *Arthritico* durante paroxysmo primariæ maxima ex parte conquiescunt affectiones; sistuntur evacuationes istæ morbosæ; latices isti exiccantur: eo vero ad exitum perducto, scaturiunt denuo, & quidem tantisper, dum nova repullulante, & urgente materia, prælium redintegretur, & Λῆψις *Arthritica* revertatur.

III. Ex eo vero, quod *Symptomatica* hæc nostra morbo semper alicui externo submittatur, pronum est conjicere, eadem illa, cum primario suo, sed aucta, sed in orgasmum majorem evecta, & per excerniculum insolitum, idest, articulos expulsa, gaudere materia: necnon exinde tum a reliquis *Symptomaticis*, tum ab *Arthritide Primigenia*, vel prima facie distingui.

Sufficiunt enim, ex Instituti nostri ratione, morbi hujus derivationes successionesque, propter quas in *Symptomaticarum* numero ille censeatur; tametsi concedamus (quod tamen non concedimus) materiam ejus cum pure *Arthritica* revera *Specie* convenire. Et quæ res est, ut plane & latine dicam, ex hujusce morbi ortu & metamorphosi quam facillima, ex ejus concordantia, & similitudine cum *Arthritide Primigenia*, vel eandem his utrisque esse materiam, alio corpore in ano, alio in tibiis, alio in auribus, ἀνωμάλως, postea vero in artubus, ὀρθῶς, se gerentem; vel *Symptomatica* huic nostræ materiam esse, *Arthriticæ* illi longe simillimam, & germanissimam, existimandum est. Et quia hæc *Arthritis* vel ipsa est *Primiginia*, vel ei quam simillima, idcirco de illa postremo hoc loco differuimus.

IV. *Symptomatica* tam peculiaris subjicienda est curationi quodammodo peculiari. Etiamsi enim in ejus paroxysmis eadem medendi ratio, & in eorum intervallis idem victus, ac in *Arthritide Primigenia* valebit; in iis tamen alia locum merebitur, immo vindicabit, quæ huic affectioni propria est medicina, mirum quantum a prædictarum methodis varianda.

Nihil enim ægro per vacationes paroxysmorum commodius, aut quod adjumenti plus contulerit, quam ut morbus, quicunque fuerit primarius, sustentetur, alatur: ut e. g. *Ulcus*, siquod extiterit *Cuticulare*, ne carne obducatur aut arefiat, per *Cathæretica* sive carnem modice rodentia, eniti. Placet huic in finem *Aqua Viridis exedens Barbettiana*.

Ad *Achores* revocandos *Epispastica* prope aures applicentur; vel lenia quædam *Attrahentia*, quæ humorem illuc peccantem & vitiosum invitent, eliciant.

Ut *Hemorrhoides* aperiantur usui esse possunt *Aloetica* interne adhibita, externe vero *Hirudines*.

Quemadmodum salutares sunt evacuationes, per *Ulcera*, per *Achores*, per *Hæmorrhoides*, hæ prædictæ, ideoque promovendæ, ita quidem, si hydrops, colica, tussis, apoplexia, vel siquid aliud mali, ex earum suppressione oriri videatur, omnino necessariæ sunt, & primo quoque tempore consciscendæ.

Atque ista volui de *Arthritide Morbis his externis* supervenienti, quæ pro eorum numero multiplex habenda, & diversa: Hoc autem capite, propter eorum convenientiam & *Arthritidum* iis enatarum vicinitatem, ac si una tantum esset, explicatur.

Hist. 1. *De Arthritide Aurium Achoribus subjecta.*

CUrrente sæculo priori, *Dæmnonio* hoc *Orientali* florebat ordine equestri gens, humanitate, opibus, & pietate insignis, illoque tantum nomine infelix, quod ea tota, tam fœminæ quam mares (erant autem illæ quamplurimæ) *Podagra* miserrime torquerentur.

Harum una, articulos non adeo graviter affectos habens, dolore, artus alios aliosque perreptante, multos annos est afflicta, *Rheumatismi* nomine, pro vulgi more, malum isthuc appellatum est, quod tamen potius *Arthritis Vaga* æstimandum. Decedente eo tussis exoriebatur, facta in pulmonem materiæ μεταπτώσει, & phthisi paulo post occubuit.

Hujus *Arthriticæ* filius jam quadrimus aurium morbo tentabatur; ex omni parte tumuerunt illæ; præcipue vero *Helix*. Tumor initio ruber & φλεγμονώδης, brevi exinde tempore subalbicans. Serum illud acre, quod intus contentum, in tumorem cutim extulit; fibras autem cuticulares fodiendo, spiritusque earum incolas irritando, pruritum immanem, perpetuum & fere intolerabilem excitavit; in crustam posthæc albidiorem condensatum est; quæ quidem crusta, demum exarefacta, & in squamulas diversa, decidit; relicto loco, tanquam a variolarum frustulis, inflammato. Confertissima erant hujusmodi excrementa, & quidem adeo crebra, ut propemodum perpetua viderentur. Veteri subito nova messis successit; pro materiæ peccantis abundantia, & cœli humiditate (quæ ad hujusmodi ῥύσεις contribuere notabatur) major. Ichor autem, quando largiter profluxit, non sine fœtore erat gravissimo, naribusque ingratissimo: ea spes amicorum erat, ut ætate progrediente sisteretur iste fluxus, & quidem tuto; ex eoque annis puerilibus ita profuso, melius & tutius augeretur quod vitæ reliquum.

Ineunte quidem adolescentia, forsan ob exercitationes eo tempore vehementiores, fluxus est remissior: at annorum vix triginta, vir sobrius, neque *Veneri*, neque *Baccho* deditus, *Arthritide* corripitur, post homines natos acerbissima. Per idem tempus aurium illa affectio major recurrit, sed cum *Arthritidos* paroxysmis vices habens alternatas. Horum enim vacationibus scaturiunt aures; at natura paroxysmum moliente, ad eumque sese, quasi accingente, siccantur hæ; & ab his siccatis, instantis paroxysmi non leve ortum est indicium.

Hæc sunt, quæ de hujus *Arthritidis* ortu & derivatione dicenda habui; quæque si recte judico, illius generis eam esse ostendunt, cujus materia partim per *Achores*, partim per *Articulos* expellitur: eaque ratione, quod ordinario, prior illa sufficiat evacuatio, quamprimum autem ὑπὲρ μέτρον in sanguine cumulata & congesta fuerit materia, itemque ad exilium parata, paroxysmum illa concitet *Arthriticum*. Sic, ut materiæ ad hanc vel illam partem determinatio, ex ejus quantitate & naturæ nisu fortiori, prorsus pendeat. Si vero ipsam spectemus materiam; esse illam, utrique harum pari fere mensura propensam, & æqualiter faventem.

Sunt autem alia, quæ cum aliis quibusdam *Arthriticis* huic nostro communia, memoratu digna censeantur. Primum, præter labem hæreditariam modo dictam, causam hujus & *Arthritides* & *Achorum* antecedentem esse procul dubio *Dyspepsiam*: Cibo enim difficiliori (porcina, bubula, & istiusmodi aliis) nimium delectabatur; is autem ventriculo minime confectus, simul cum corpore morbum alere judicetur. His addendum ægri genus vitæ otiosum, neglectis scil. exercitationibus, quibus juniores satietatis mala seu prævertunt, seu resarciunt. Otio facta est (quod tertio notandum) perspirationis diminutio; cuticulæ universæ, manuum vero præsertim, ariditas unde humores intus retinentur; unde malorum ilias, urina huic ægroto in paroxysmo pro doloris & inflammationis ratione rufula, alias straminea, semper autem pro quantitate poculenti larga. Ingruente pluvia semper ille venarum distensionem, sanguinis orgasmum, corporis hebetudinem persensit. Complures ille periclitatus est, per *Aquas Bathonienses*, per *Cathartica*, sanguinem expurgandi methodos. Nulla vero profuit. Adeo illi sanguis intractabilis, & δυσμετάβλητος. In cibo ἀχύμῳ καὶ ἀπέπτῳ parce sumpto, quo morbi causa præpediretur, spes sita erat prophylactica. Ille vero Cereri indulgens, & quicquid gratum erat, utut difficile cocto, demittens, bis terve anno ferme omni deserit *Arthritide*.

Unum adjiciam, quod huic ægro proprium esse videatur; *Arthritida* nempe aliquando dextram invadere patellam: drachmæ occupare spatium: per dies aliquot durare: paroxysmum autem insequente n, diuturnum esse, gravem, genuque labefactare, & valde imbecillum reddere. Ob genu imbecille factum est, quod gradus scalares multo facilius expeditiusque sursum, quam seorsum iret: quando in descendendo necessum, ne corpus antrorsum rueret, summis illud viribus cohiberi. Hoc autem siliceniis, & depontanis fere omnibus commune.

Hist. 2. *De Arthritide Ulceribus subolescenti, Epispasticis alleviata.*

ULceribus, quæ cutim mordent & exedunt, ἐπιγιγνομένης *Arthritidis* varia præsto sunt exempla; ex quibus uno, quod ob oculos rem hanc omnem plane & perfecte repræsentabit, contentus ero.

Vivit etiamnum apud nos, ætate adhuc constanti vir, cujus ut in ipsis *Arthritidos* paroxysmis, ita non minus in eorum originibus, occurrunt plurima notatu longe dignissima.

Ingruente paroxysmo præmitti solet fastidium, symptoma crebertime prænuncium; tum urinæ tenuis & pallidæ, tanquam in *Hysterica affectione*, profluvium: nonnunquam etiam mandibulæ dolor, quasi propter imminentem ὀδονταλγίαν: spinam autem ischiisque ossis inter acetabulum, usitare dolor acutissimus, pariter ac ab affectu illo molestissimo, quem idiomate nostro *a Grick* appellamus: ab illo vero diversus, eo quod vagetur, & spinam perreptans ad homoplatarum usque intercapedinem ascendat. Eo loci quam diu iste viget, spiritum æger difficillime trahit, ac si *Asthmate* pœne suffocatus. Hoc in statu, pomaceo liberaliter ingesto, sæpe ille ad tempus aliquod paroxysmum protelat: Grallator alias artuum exinde compos. Hæ vero tantum induciæ sunt, eæque breves & infidæ. Die enim postero, qua pedibus, qua manibus, solet universe & quidem acerbissime dolere. Cum deferbuit sanguis, in carne musculosa tumores facere materiam νοσηρὴν: durosque & longos, restis in modum, excitare; & per artus alios aliosque πλανητικὴν articulos aggravare, constat.

Quemadmodum *Febris* & dolor accedunt & intenduntur, urina magis flammea & rubra est: iste vero rubor remittit simul cum dolore, idque ejus proportione. Veteris jam *Arthritici* summitatem cubiti sinistri tumor occupat οἰδηματώδης, nuci juglandi par, tofos habens intermixtos, duritie & mobilitate distinguendos.

Hæc sunt, ad hujus *Symptomatica* paroxysmos quæ

quæ præcipue spectant; eorum verò de origine considerandum est, quod æger hic noster *Ulcusculis*, quorum alia minora erant, pisi majoris secti basin exæquantia, alia ad diametrum Thaleri largiora, omnia vero tibias obsidentia, ante multos annos afflictatus est. Quibus cum *Arthritis* subjiciebatur, quamprimum hujus cura mihi demandata est, nihil potius habui, quam ut, naturæ methodum imitando, ejusque vestigia reprimendo, materiam per cutim elicerem. Ideoque *Vesicatoria*, quibus id negotii perficiatur in usum proposui; quin & malleolo, carpo, cæterisque articulis dolore cruciatis, vel eos quam proxime, nunc plura, nunc pauciora, prout exigere videretur ægri res, admovi.

Hæc autem eo cum successu acta sunt, ut acris seri fœtidique admodum, uncias sæpe quatuor, identidem sex, nonnunquam octo, unum idemque extraheret *Emplastrum*: Unde vicini dolor articuli statim mitigatus, & paulo post sublatus. Artificiosis hisce colis adeo delectabatur æger & profecit, ut quoties dolor recruduit, ac si esset ἀναίσθητος, ipsus sæpe numero *Epispastica* superponi juberet; ut, eodem tempore, sex septem interdum gereret.

Ex eorum dolore & fluxione macescit æger; caro illius impendio absumi, vires debilitari & pessumdari solent; sed cum emolumento & fructu certe amplo locupletique. Quamprimum enim *Ulcera* exsiccantur, somno & fame postliminio restitutis, cibo multum idem reficitur; vires reparantur. Hisce vero adaugendis non parum conducit aer apricus, & pomaceum; quorum alterum mirifice appetitum acuit; alterum animales spiritus fovet recreatque.

Cum miasmate *Arthritico*, sive per paroxysmum, sive per epispastica, liberatur æger; nemo unquam hominum vegetior, nemo hilarior. Ut coctio recta fit, *Infuso amaro Chalybeato* me hortante utitur; nonnunquam etiam, ad sanguinem instaurandum, *Aquis Germanorum Spadanis*; utroque certe, eventu non infelici, imo felicissimo. Redit exinde εὐσαρκία sanitasque sic, ut horum in paroxysmorum intervallis uxorem quotannis gravidam faciat, valetudine, si unum excipias claudicationem, factus integerrima: donec cibi abundantia & satietate corpus ample nutritum, & nimis sit impletum; inque artus denuo erumpat humor, iterumque παροξύνηται.

Hujusmodi cyclus, paroxysmum simul cum vacatione continens, quotannis in annos singulos ter quater repetitur. Solet autem paroxysmus nunc unius mensis esse, nunc duorum, interdum etiam trium, pro materia plus minus cumulata & evecta.

Ulcera, quæ ab *Emplastris* sunt *Cuticularia*, brevi tempore sanantur; maxime vero quoties *Aqua Calcis vivæ* abluuntur.

Cum aliquando pedes tumefierent, ad detrahendum miasma *Arthriticum*, una cum sero in iis depositum, amici cujusdam hortatu catharticum e fortioribus assumens, malo id eventu fecit, adverso *Æsculapio*. Si evacuationes spectemus, instar omnium erant, in paroxysmo, *Epispastica*, in vacationibus, *Diuretica*. Horum autem usus uti perrarus fuit, illorum vero creberrimus; illis potissimùm deberi agnoscendum est. Quod, dolore æger etiamsi acerrimo subin urgeretur, tamen ei sustinendo tolerandoque usque par existeret; neque per decennium nuper elapsum, etiamsi tot tristissimis accessionibus comitatum, si præcipue notæ viscera, si vitæ pondus attendamus, enervaretur, aut multum debilitaretur.

Hist. 3. *De Arthritide (cum Febre Intermittente) ex Hæmorrhoidibus occlusis.*

HIs affinis illa *Foresti* observatio, de *Hollandiæ* præside quinquagenario; qui, cum *Hæmorrhoidibus* affici soleret, ex iis occlusis in *Tertianam* incidit, & paulo post in *Podagram & Chiragram*, adeo vehementes, ut per dies viginti lecto affigeretur.

Hujus mali causam esse, vir clarissimus existimavit, non solum phlebotomiam ac catharsin prætermissam, sed (cum aliis quibusdam) & quidem maxima ex parte *Hæmorrhoides suppressas*: neque vero perperam; ratus enim id; quod erat, per lenientia, ventrem inanivit. Quo subducto, & dolore cataplasmatis, mitigato, in excrementis denuo conspicitur ex *Hæmorrhoidum* apertione sanguis. Hoc viso, sanitatem Medicus pollicetur, & quidem brevi admodum æger *Arthritide* liberabatur; neque annis post sex dolores *Podagricos Chiragricos*, aut *Articulares*, etiamsi illa jam ætate quæ ad hosce prona & proclivis, sensit.

CAPUT XII.

Corollaria & Spicilegia quædam cum Epilogo.

Artic. I. SYmptomaticarum isti, quem protulimus, censui *Corollaria*, quæ ex his recognitis sive omnibus, sive pluribus, inter se comparatis oriantur, & *Spicilegia* quædam, quando ad illas amplius illustrandas utraque nonnihil conferant, jam denique superaddam.

Ex omnibus, gregatim sumptis, omnino liquet, quod ἰδιωτάτων iis, quæ puræ & germanæ *Arthritidi* sunt vicinæ (id est, *Arthritidi Colicæ*, & *Morbis Cuticularibus* supervenienti) maxime consentire cernuntur illæ, si, missa morborum primariorum consideratione, & ab iis *Symptomaticarum* emanatione omni, illarum *Materiam* tantum intueamur, quæ *Chlorosi* & *Hydropi* ἐπιγιγνόμεναι *Symptomaticæ minus propria* nominantur. Iste vero consensus ex illarum simili materia proficiscitur. Vicinis illis *Speciebus magis propriis* materia, vel *Arthritidos* genuinæ ipsa, vel (uti supra declaravimus) ei quam simillima est, (sicut, e diverso, *magis propriis*, sed remotioribus, pro distantia, dissimilis) jam vero *Symptomaticis minus propriis* materia, (quod item ostensum est) pura puta est *Arthritica*: unde elucet dicti veritas. Et quidem ob istam *minus propriarum* cum *Exquisita Arthritida* convenientiam, *magis propriis* postponi illæ poterant imo (ut ordinem hac in parte corrigam) debuerant.

II. Secundo. De *Symptomaticis magis propriis* advertendum, quod nihil me movebit, si quis e perspicacioribus & nimio plus subtilibus, eadem materia morbos oriri posse diversos, eosque *Specie* distinctos afferens, *Luis* ex. gr. materiam, non *Arthritida Falsam*, & *Mendacem*, sed *Exquisitam* & *Genuinam* parere contenderit: itaque *Symptomaticas* (aliter quam a nobis statutum esse videatur) & inter se, & cum *Arthritide Exquisita* congruere, pro certo habuerit; nihil, inquam, isthuc me movebit.

Primum enim, morborum *Materia*, sive *Causæ Conjunctæ*, revera sunt in obscuro; & quis atomorum globus, sive σχηματισμὸς ex. gr. *pestem*, quis *Variolas*, quis *Hydrophobian* & ita affectum quemcunque contagiosum, aut exigua materia, quasi fermento natum, afferat & producat, Deo soli cognitum & perspectum est: nec quis unquam mortalium hæc in operto naturæ fabricata fideliter repræsentaverit, aut palam exhibuerit. Ideoque de *Symptomaticis* hisce nostris, utrum germana sunt *Arthritis*, an ejus tantummodo *Simulachra*; cum in utranque partem disputari potest & quidem frustra; *ex Earum Materia per se considerata*, non est temere decernendum; quin philosophis magis oculatis, λεπτοτάτων λήρων ἱερεῦσι, missum illud faciemus.

Tum, de illarum materia, *secundum phœnomena* si sentire & judicare liceat; certo certius est, primum, diversis illas primariis affectibus, iisque *Specie* distinctis, exoriri. Deinde, eorum *materiam*, signis suis diacriticis usque manifestam, propriisque remediis impugnandam, in statu peregrino illas retinere. Et quoniam morborum *Specificatio* a nulla alia reducenda magis, quam ab illorum materia peculiari, signis suis diacreticis ostensa: his consequens videtur, illas *Symptomaticas*, pro affectuum diversitate primariorum, *Specie* distingui, propriasque postulare medendi methodos; ut & propria vocabula.

Neque enim, tertio, siquis eas *Arthritidis* nomine comprehenderit, earum mutabit naturam, aut curationes;

tiones, sed, nimis lata significatione, vocem eam, morbum singularem exprimere solitam, reddet *Æquivocam*; morbos longe disjunctos, eosque non paucos, complectentem, qua quidem re, ἐν τῷ Ὀνοματοποιοῖν nihil magis fugiendum.

Nos certe opus practicum moliri, & hos affectus eo modo tractare studuimus, qui ad eos tollendos, aut mitigandos, maxime conducat: quem in finem, ut in superioribus *Arthritides* alias *Genuinas*, in *Secundariis* & sensu laxiori *symptomaticis* censuimus; quod *Chlorosi*, quodque *Hydropi* subjiciuntur; ita hic multo satius esse duximus, tametsi veræ sint omnes hæ *Arthritides* (quod tamen ita esse, nec a quoquam unquam probatum, nec a nobis concessum) ut *Adulterinæ*, interque se diversæ, & *magis proprie Symptomaticæ*, habeantur: Quoniam hæc positio, ad earum curationes & aptius lucubrandas, & felicius exigendus, usus est immensi.

Perimetrum circulare ad suam diametrum in ratione *Tripla-sesquiseptima*, sive ut 22. ad 7. esse statuunt, & quidem omnium consensu recte statuunt, *Geodatæ*: Quamvis id non tam ex rei veritate, quæ profecto nulla est, quam ex positæ commoditate & in solidis dimetiendis utilitate, factum est.

III. Unum adhuc restat, quod quidem me solicitum habet, quodque Lectorem moneri par est, non eam hujus scripti mentem esse, quæ *Melancholia*, *Scorbuto*, *Lue*, vel alio quovis morbo e primariis supra dictis laborantem, *primigenia* simul *Arthritide* laborare posse diffiteatur: quin e contrario (quantum video) posse ita fieri, (ut, illorum altero qui ægrotet, *podagra* similiter ægrotet, *primigenia*) lubens agnosco. Mihi vero cum hisce solum morbis negotium, qui statum pristinum vel partim vel omnino deferentes, sub falsa *Arthritidos* imagine lacessunt ægros.

IV. Præter has *Imagines Arthriticas*, quæ suo quæque genere perfectissimæ, & omnium, quas ego notavi unquam, maxime sunt elaboratæ: aliæ cernuntur minus perfectæ, neque tam ex amussi ad exemplar illud ingens, *Arthritide* videlicet *primigeniam*, formatæ. Sunt illæ fœtus naturæ, sed abortivi; sunt illæ conamina, sed languida, & frequenter vacua. Habent tamen omnes nihilominus dolorem; aliæque tumorem, aliæque etiam ruborem, breves habent plerunque paroxysmos, neque ex stadiis omnibus perfectis conflatos; atque adeo intercisos, interraptos.

Harum *Abortionum* causa, ex naturæ imbecillitate, & ad *Arthritidem* eluctandam impotentia; vel ex materiæ defectu peccatricis; vel ex sanguine δυσμεταβλήτῳ, & ad *Arthritida* subendam minime apto & proclivi, ut intelligo, petenda est: Certe tanta illarum Ἀπορία, mox ita dubium, ut ad hasce nostras *Symptomaticas* nihil esse censeantur, neque sermone longiori persequendæ.

Minime vero tacendum, quod hæ *Abortiones* nunc, ut aliorum morborum aliæ non paucæ, (quod jampridem detexit clariss. *Sydenhamus*) apud vulgus *Scorbuti*; nunc etiam *Rheumatismi*, facti, vel imperfecti, nomine insigniuntur; & passim curationi, pro hoc vel illo nomine, (quam autem auspicato conjectari facile est) subjiciuntur.

V. Postremo addam, quod *Articulares Glandulæ*, quæ tantopere in statu corporis secundo & naturali, per secretam mucilaginem, (*a*) articulorum motui, immo vitæ animali conservandæ; in statu ejus vitioso adversoque sanguinis depurationi & purgationi, pari modo inserviunt: quando per has exprimitur venenum, in alio corpore Ποδαγρικὸν; in alio, *Melancholicum*; in alio, *Scorbuticum*; in alio, *Venereum*, in alio, *Febrile*; aliud videlicet aliudque longe diversum, summe perniciosum. Ut dictæ *Glandulæ*, ex incerniculis totius corporis celeberrimis sint: neque per *catharros*, infantum; neque per *Rheumatismum* muliebrem, fœminarum; neque per *Hæmorrhoida*, provectiorum; quam per Ῥεῦμα hanc *Articularem*, seniorum vita, salus, & incolumitas, magis sustentetur.

EPILOGUS.

ITa demum absolvimus *Systema Arthritidum Symptomaticarum*; eas *Species* percurrendo omnes, non quas imaginatio peperit; non quas opinio commenta est; vel auctores, scripta sua compilantibus, sunt elargiti; sed quæ nobis usu & experimentis; quæ observatione & exercitatione medica occupatis, sese prodiderunt.

Harum modos & proprietates expiscari fuimus conati, medendique rationes & indicationes singulas, quam possimus aptas idoneasque, earum singulis accommodare. Nunc *Calcar* adhibendum, & *Arthritidem* in nonnullis omni industria promovendam; nunc contra, *Frano* opus esse, & morbos artificiose sisti sufflaminarique oportere: materiam nunc per *Locos Muliebres*; nunc per *Renes*; nunc per *Ambitum Corporis*; nunc per *Anum*, nunc per *Os*, *evacuari*; nunc, emissa evacuatione omni, *alterari*; nunc, & alterantibus & evacuantibus neglectis, tantummodo *præcaveri*, in ipsoque ortu *supprimi*, debere demonstravimus.

Si, in ponendis hisce indicationibus, isque designandis, errasse nos constiterit, (in re vero tam multiplici, tamque intricata, nihil errare, plusquam humanum est) certe suam cuique *Symptomaticæ Arthritidi* propriam esse, ex derivatione propria, naturam; tum item harum singulis, pro sua cujusque derivatione & natura, curationem excogitandam esse propriam & peculiarem, omnino comprobatum est.

Jacto isthoc fundamento, quæ mediocriter (pro earum dignitate, si quidem mediocriter) a nobis aperiuntur *Symptomaticæ*; tum eas amplius explicare; tum eas illustrare; tum earum numerum explere poterit observatio posterorum, quibus in medio relinquam *Scrofulæ*, *Rachitidos*, *Psore*, *Diabetis*, *Icteri*, *Dysenteriæ*, aliorumque complurium chronicorum erga *Arthritidem* inclinationes & demigrationes, si quæ sint, & qualescumque, evolvendas: esse vero plurimorum; easque longe inter se diversas, & discrepantes; ex jam prolatis, quæ a nobis, ut dabatur occasio, perpaucis annis spatii cogerentur, abunde verisimile est.

Animus erat, de *Arthritide Anomala* quæ habuimus dicenda, his subnectere: sed, in præsentia, manum hac de tabula, &, spatio jam exacto, sistentes (anhelantium more cursorum) paulisper respiremus.

(*a*) Vide Clarissimi *Haverii Osteologiam novam* Diatribam *De Glandulis Mucilaginosis*.

F I N I S.

Δόξα τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ.

DISSERTATIO SECUNDA. DE ARTHRITIDE ANOMALA, SIVE INTERNA.

PRÆFATIO.

IN Dissertatione non ita pridem edita, de morbis iis sermonem fecimus, qui ab *Arthritide Primigenia* distincti, natura & indole plus minus remoti, stationes suas deserunt; ad illam appropinquant; ejus ritu paroxysmos agunt, *Artus* affligunt: quoniam vero, præter *Arthritidis*, sive *Symptomaticæ*, sive *Primigeniæ* paroxysmos eos, qui in artubus omnino locum habent, & a me *Idonei*, *Recti*, & *Regulares* appellantur; alios adhæc insultus faciat *Arthritis* utraque, & interdum *Trunci* partes has illas, sedes, & regiones intret alienas, atque illas sæpe mulctet gravissime; hos utriusque *Arthritidis* errores, has obliquitates, & Ἀνωμαλείας hoc loco exponere decrevimus.

Dari vero sibi postulat hæc Dissertatio, (& quidem optimo jure postulat dari) suos esse *Arthritidi* cancellos, suos limites certos, & definitos; quibus se quandiu continet, tandiu *Regularis* illa judicari potest; quotiescunque vero eos excedit transilitque, toties *Anomala*. Dicam planius & apertius *Arthritidi Subjectum*, unos *Artus* esse *Regulari*, proprium, & suum hanc illos vendicare; domicilium in illis collocare: contra vero, organicam *Trunci* partem aliquam, sive *Provinciam interiorem*, non nisi *deviam* usurpare; non nisi *Anomalam* invadere. Quæ quidem harum in corpore regionum designatio partitioque, non ex arbitratu nostro fieri, vel opinionis commentum esse, verum, e diverso, in natura stabile, & fixum habere fundamentum usu, & experientia confirmatum invenietur.

Quotusquisque Medicorum *Impetiginem*, e. g. virus in *Cutim* effundentem, squamas (sic, ut moris est) præ se ferentem, animo perpendens, *Cutim* illi propriam esse sedem, non existimaverit? quotus etiam quisque est, qui, relicta *Cute*, si materia vitiosa *Pulmonem* ingrederetur, & *Tussim* faceret; non, hanc illius a suo in alienum locum aberrationem esse, judicaverit? Quis, hujusmodi *Tussim*, a vulgari & exquisita dissidere, multumque discrepare, non libenter affirmaverit? Quis, alia medendi methodo, quam quæ *Tussi* conducat exquisite, tractari eam oportere, vel secum dubitaverit? Immo quidem istiusmodi *Tussim*, etiamsi *Bechica*, reliquaque remedia *Pulmoni* dicata, minime respuerit; tamen, per materiæ translationem in corporis superficiem, in sedem illi usitatissimam, (unde *Pulmoni* cautum esset, donec e corpore prorsus expellendæ ejus daretur occasio) id est, per renovatam *Impetiginem*, modo renovari posset, apposite curari, quis in arte nostra prudens abnegaverit?

Quæ hic de *Impetigine*, mutato nomine de *Arthritide*, narretur fabula; pari enim modo, atque illi ambitus corporis, huic artus, *Subjectum* & sedes est exoptatissima. Quod vel eo liquet, quoniam hos suapte sponte adit *Arthritis*; hos incolit; hos invita, plerunque exacta, linquit; hos celerrime revisit: *Truncum* autem, nisi coacta, raro premit; causa nempe fortuito aliqua naturæ consilium mutante, rationem morbi conturbante, morem alterante: unde jure merito, quæ artuum est *Arthritis*, habeatur *Regularis*; quæ reliqui corporis, *Anomala*. Simili etiam modo, atque de *Tussi Impetiginosa* diximus, quæ e. g. *Tussis* est *Arthritica* (quandoquidem ex miasmate *Arthritico* fiat) a vulgari & primigenia *Tussi*, si recte comparetur illi, primum differre existimetur. Postremo, (ut in *Impetiginoso Tussiente*) nihil hac *Tussi* laborantibus conducibilius, nihil *Arthritidi* huic *Anomalæ* magis aptum, quam ut in viam ea, quaqua possit arte, reducatur, & fiat *Regularis*, id est, in artus ut ejiciatur.

Præmissa hac *Arthritidos* (in *Regularem*, & *Anomalam*) divisione, tanquam hujus scripturæ basi, de *Arthritide Anomala* differere non jucundum modo, verum etiam utile; sed & difficile cogitandum. Est enim illa, primum, perobscura tenebris

occul-

occultata, neque perpetuo animadversa; maxime, si ex primo ejus aspectu, nempe symptomatum concursu, (qui vulgi mos est) diagnoses statuantur. Partium quas invadit, morbos, adeo examussi illa proprios & vernaculos, imitatur; ad eorum modos se tam accurate comparat; ex eorum vultu, suum tam mimice componit; ut a Medicis omnis seculi omnino omnibus, aut prætermissa, ut tantum leviter tacta; a nemine unquam hominum, quod sciam, explicata fuerit; nedum a quoquam, uti par est, impugnata.

Deinde, illa ita numero (veluti erroris alias natura) multiplex est: ut raro ullam in *Trunco* regionem, ea prorsus immunem; nullam fere, quam non aliquando ingrediatur, animo liceat comprehendere, ut *Trunco* quot partes sint organicæ, tot propemodum *Arthriticæ* sint earum *Anomaliæ*. Porro, tam a se diversæ sunt ut malorum; quotquot undique corpus humanum infestent, eorum omnium vix ullum magis, vix ullum observare licet æque πολύτροπον, πολύμορφον.

His adde postremo, importunam, semper eam esse, (sed ratione valde dissimili, & inæquali) imo quidem non raro summe periculosam; quoties nimirum miasma *Arthriticum* viscus aliquod e nobilioribus, & ad vitam maxime necessariis ingressum illud sic, ut assolet, corrumpat. Hoc autem crebro fieri, hæc nostra *Dissertatio*, nisi quid me fallit, manifestum & testatum reddet. Testatum, inquam reddet, *Arthritida* non solum (*Regularem*) artubus dolores, tumores, tofos, aliaque istius generis mala (quæ *Arthritidem* omnino omnem indicare, vulgo fuere judicata) inferre; verum etiam (*Anomalam*) modo *Ventriculo Nauseam*; modo, *Intestinis Tormina*; modo, *Renibus Nephritida*; modo, *Pectori Asthma*; modo, *Pulmoni Tussim*; modo, *Faucibus Anginam*; modo, *Cerebro Apoplexiam*; modo, *Nervis Paralysin*: &, quod *Trunci* partes, affectibus indigenis satis superque afflictatas, usque novis & peregrinis aggravet; usque miseros mortales excruciet; tunc, ut sæpe accidit, maxime crudelis, quando minime suspecta.

Tantæ pestis & tam funestæ impetum, ut Ego pro virili sisterem; harum *Anomaliarum* Doctrinam, & disciplinam attentavi: Quos in *Trunco* locos adeat *Arthritis*; quibus in corporibus, quæ præferat *Diverticula*; quæ *Latibula*: itaque quos illa, generatim; quos, speciatim, *Mæandros*, *Anfractus*, & *Obliquitates* amet: quibus de causis eas incipiat; qua velocitate percurrat; quo eventu terminet; quodnam item *Anomalæ* cjuslibet Εἶδος; quæ *Accidentia*; qualis, a morbo partis affectæ proprio *Differentia*; qua demum arte præcipue quam peculiari, & privata, quælibet oppugnari, quaque præcaveri debeat, tradere conatus sum.

Circuli, curvarum linearum perfectissimæ, natura & proprietatibus explicatis; ea re minime contenti Geometræ parvam & tantum inchoatam istiusmodi linearum mathesin, esse putavere; nisi etiam curvæ minus regulares enodatæ fuerint: atque ideo *Ellipticam*, *Asymptotas* aliasve curvas, *Circulari* minus perfectas, suscepere, & in iis extricandis operæ multum impendere; tam sibimet ipsis, quam aliis, utile & jucundum.

Quæ vero me ad opus hoc aggrediendum impulerunt, in primis duo sunt. Alterum, quod *Damnonios*, Populum nobilissimum, & de me optime merentem, *Arthritide Anomala*, perinde atque *Recta*, multum urgeri vexarique, jam diu observaverim; illaque multo plures, quam hac occidere; ut *Arthritis Anomala* morbus non immerito *Lethalis* habeatur; uti, quæ *Recta*, *Salutaris*: raro enim hæc ægrotum interimit, nisi *Anomala* prius facta. Quibus tamen hominibus, cum plerisque aliis, morbi illius facie misere deceptis, de vero ejus ingenio, nempe *Arthritico*, raro unquam ulla fuit suspicio. Et tantopere sub aliena larva debacchatus est in eos hic affectus, ut, ex iis qui Ἀνορεξία, qui *Colica*, qui *Syncope*, qui *Phthisi*, qui *Asthmate*, qui *Apoplexia*, (ne dicam alios affectus, utique complures) exquisita, pura, & genuina perimi, & e medio tolli censerentur; revera *Arthritide*, unum eorum aliquem æmulante, & larvam induente, non pauci, atque adeo (quod verissimum est) permulti fuerint sublati: non solum morte, sed & ignota ejus caussa, infelices. Quas tamen eorum *Arthritides Anomalas*, methodis hisce nostris opportune adhibitis, quam iis, quæ continentem, & proximam earum causam minimo attigerint; nec quidem unquam respexerint; facilius cedere potuisse, conjectura ducor ad suspicandum.

Quod vero præterea calcar, atque animum, ad scribendum dedit, altum erat illud de *Arthritide Interna*, sive tollenda, sive dignoscenda, apud Auctores medicos silentium. Etsi enim patet, eam, ut & periculum, quod eam insequatur, non esse novum, aut artis professoribus ignotum; tamen, quia neque illud periculum, neque ipsa *Arthritis*, multo minus ejus curatio, dedita unquam opera, vel pro

ejus dignitate, & momento, fuit a quoquam unquam expoſita: nec, quod ſciam, inchoata, idcirco ejus Doctrina, quatenus diagnoſcin, & therapiam ejus comprehendit, inter artis Medicæ defectus, & deſiderata, non immerito cenſeatur.

Ne vero quis, ex eo medicinæ conſultorum hac in re ſilentio, *Arthritidis* hujus in dubio ponat Ὕπαρξιν, & de morbo, non tam gravi periculoſoque, quam commentitio imaginarioque, diſputare me coarguat; Operæ pretium exiſtimo, veterum, quorum authoritate morbus ille (*Arthritis* ſcil. *Interna*) confirmari poſſit, e multis aliquot teſtimonia proferre.

Annos certe millenos adhinc ſeptingentos (i. e. ſub *Auguſti Cæſaris* Imperium) *Aretæo* ille *Cappadoci* innotuit, ita de *Arthritide* verba (*a*) facienti, Τισὶ δὲ νέμεται ἐς τὴν τοῦ παντὸς σκήνεος περίοδον. Id eſt, *Quibuſdam in omnis Corporis ambitum vagatur*. Et deinceps, Ἡ δὲ Μετάβασις ἐς νώτου μύας, καὶ Θώρηκος. Ἄπιστον, εἰς ὅσον ἕρπει τὸ Κακόν. Σπόνδυλοι ἀλγέουσι ῥάχεός τε καὶ αὐχένος, καὶ ἐς ἄκρον ἐρείδει τοῦ ἱεροῦ ὀστέου. i. e. *Tranſitus quoque in Dorſi Thoraciſque Muſculos fit: Incredibile eſt, quam late Malum* (i. e. Arthritis) *ſerpat. Vertebræ Dorſi, Cerviciſque dolent, & in ſummo Sacri Oſſis Dolor inhæreſcit*. Et paulo poſt Τένοντες, Ἀδένες, Μύες ξὺν ἐντάσει ἀλγέουσι. Γνάθον καὶ Κροτάφων μύες νεφρῶν καὶ κύστιος ἡ διαδοχή. Ὢ τοῦ Θώματος. i. e. *Tendines, & Muſculi cum diſtentione Dolorem patiuntur, nec non Maxillarum & Temporum Muſculi. Item cum Renibus, & Veſicca communicatur. O Rem admirabilem!*

Secundum hunc *Galenus* apertiſſime, *Satius*, inquit, *eſt, ut Humores pravi relictis Principalioribus partibus in Ignobiliores ferantur, quam quod ab Ignobilioribus in Principes impellantur. Aſpeximus etenim ſæpe in his, qui* Articulari *Morbo, aut* Podagræ *obnoxii erant, quod, repulſis ab Artubus Humoribus eo delatis, illi in Principem aliquam Partem contendentes, Homini interitum attulere: cui ea ſola relinquebatur Spes Salutis; ſi iterum poſſent ad Artus revelli.* (*b*)

Paulus etiam *Ægineta* nonnullorum meminit, *qui Aures, Dentes, Guttur, & nonnunquam Jecur, Lienemque, Arthriticis Doloribus conflictari pronunciant: A quibus, niſi deſubito Vitium in Artus ſeſe recipiat eructetque, periculum brevi tempore Laborantes occupavarit.* (*c*)

Adhæc *Ætius* (*d*) (*Jano* interpretante *Coronario*) *Qui vero*, ait, *extreme ab hac affectione* (nimirum Arthritide) *apprehenduntur, his & Spinæ Vertebræ, & Coſtarum Juncturæ, & Genæ dolent, aliquibus autem & Iris, ſive Corona pupillam Oculi ambiens: neque eſt aliqua Oſſium Connexio, quæ ab hac Affectione ſit immunis.*

Quibus animadverſis *Trallianus* (*e*) ſapienter monet, *Ne aſtringentibus & repellentibus in affectis Partibus utendum eſſe, niſi totum prius Corpus Recrementis liberaveris. Nam quod Articulis influit, ne ad Principales Particulas recurrens, Suffocationis cauſa fiat Ægro, periculumque Mortis adferat metuendum eſt.* Et in ſequentibus, *Multos attonitos*, inquit, *fieri conſpicimus, ubi Pedes tentari deſierint.*

Quid? quod *Demetrius*, inter recentiores Græcos, *Pepagomenus*, *Michaelis Paleologi* Medicus, his aſſentiatur; Libro (iſtius Imperatoris juſſu) de *Podagra* ſcripto, *Non tantum*, inquiens, *in* manus, pedes, *omnes* articulos *tales ferri* fluxiones: *verum etiam in* cerebrum, jecur, *atque adeo ipſum* cor. *Eaſque teterrimas eſſe liberatuque difficillimas.* (*f*)

His accedunt ætate noſtra *Sennertus*, *Sylvius*, *Etmullerus*, *Sydenhamus*, & complures alii; ut, tametſi *Arthritidos Internæ*, qua late patet, diagnoſis certa & fidelis, ſuperſit nulla; nedum ejus ulla curatio propria; morbum tamen eum, Medicorum omnis fere ævi opinione, revera eſſe; eumque magnum, & ancipitem eſſe, omnino conſtet: & quidem mirari aliquando ſubiit, in morbo, toties a veteri-

(*a*) Lib. 2. Cap. xii. Ed. in Fol. Auguſt. Vindel. 1603. per. Heniſchium.

(*b*) Ἀπὸ γὰρ τῶν Κυριωτέρων μορίων εἰς ἀκυρώτερα μεθίσατε τοὺς λυποῦντας χυμοὺς, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀκυρωτάτων εἰς τὰ κυριώτατα, βέλτιον ἐστι Πολλάκις δ' ἤδη τεθεάμεθα, τῶν ἐπὶ τὰ κῶλα φερομένων ὑμῶν ἐν ἀρθρίτισί τε καὶ ποδάγραις ἀποκρουσθέντων ἐκεῖθεν. εἶτ' ἐπί τι Κύριον ἐλθόντων, ἀποθανόντα τὸν ἄνθρωπον, οἷς τὴν μίαν ἐλπίδα σωτηρίας, ἐὰν δυνηθῶμεν αὖθις ἐπὶ τὸ Κῶλον αὐτοὺς ἀνασπάσαι. In *Hippocratis* Librum de Natura Hominis, Commentario II. ad Textum quintum: Editione *Pariſienſi*.

(*c*) Τισὶ δὲ καὶ ὦτα, καὶ ὀδόντες, καὶ φάρυγξ, καί ποτε καὶ ἧπαρ. καὶ σπλὴν, τῶν ἀρθριτικῶν μετέχων ἀλγημάτων ἐφ' ὧν μὴ διὰ τάχους ἐν τοῖς ἄρθροις ἡ μετάπτωσις ἐγίνετο, Κίνδυνος ἐν ὀλίγῳ κατελάμβανε τοὺς Κάμνοντας. Libro 3. Cap. 78. Editione Aldina.

(*d*) Vide ejus Tetrabibli tertiæ Sermonem quartum, Cap. vi. Editione Frobeniana. Baſileæ MDXLII.

(*e*) Ἐγὼ δέ φημι, μηδὲ τοῖς σύφεσι καὶ ἀπὸ κρύεως δυνάμεσι ἐπὶ τῶν πεπονθότων εἶναι κεχρῆσθαι, μὴ πρότερον ὅλον ἀπαλλάττον ἐργασαμένων τὸ σῶμα. Τὸ γὰρ ἐπιῤῥέον ἐν τοῖς ἄρθροις, δέος ἐστὶ, μὴ πρὸς τὰ κύρια μόρια παλινδρομῆσαν, αἴτιον γένηται τοῦ καταπνιγῆναι, καὶ κινδυνεῦσαι θανάτῳ τὸν Πάσχοντα. Ἐπὶ πολλῶν ὁρῶ μὲν Πληγμοὺς ἐπακολουθοῦντας, τῶν Ποδῶν παυσαμένων τοῦ ῥευματίζεσθαι. Vide Alexandri Tralliani, Lib. II. Cap. I. Baſileæ MDLVI.

(*f*) Οὐ μόνον δὲ εἰς Χεῖρας, καὶ Πόδας, καὶ εἰς πάντα τὰ Ἄρθρα γίνονται οἱ τοιοῦτοι Ῥευματισμοὶ, ἀλλὰ καὶ εἰς Ἐγκέφαλον, καὶ εἰς Ἧπαρ, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Καρδίαν, ἅτινά εἰσι δεινότατα, καὶ δυσαπαλλακτότατα. *Cap. v. Editione Pariſienſi, per Charterium.*

veteribus significato, per tot sæcula genus humanum affligente, explicando curandoque; ab eorum temporibus ad hunc usque diem, progressum adeo parvum fieri; adeo nihil agi: Utinam, quæ a nobis hanc ob rem in medium feruntur, proposito respondeant.

Illud denique adjiciam, unde Lectori *Hippocratis* æmulo, (id est, Præceptoris in medicina optimi Discipulo) Dissertatio nostra, uti spero, commendetur, & gratiam ab eo ineat: omnem hanc *Arthritidum Anomalarum* disciplinam, sive ætiologicam, sive therapeuticam, cum medicina *Hippocratica*, quantum in me est, convenire; &, (posthabitis hypothesibus, naturæ vero judiciis tum avide investigatis, tum etiam diligenter examinatis) ad ejus normam & legem componi. Nec enim illa parum auspicato medicinæ operam dat, qui id aliter facit, quam *Natura* duce, & comite *Ratione*: Hoc autem minime omnium illi videntur facere, qui, neglectis phænomenis, *Naturæ* nomine venditent *opiniones*; itaque sibi, suique similibus fraudi, aliis sint ludibrio.

Quare, de humorum *Transitu Migrationeque* & ab artubus in partem aliquam internam *Recessu*; de eorum in ea parte *Receptione*; deque eorum medicamentis ore sumptis, in artus *Expulsione*, extra vero applicatis, *Revulsione*, creberrime nobis sermo. Sunt autem ista plane *Hippocratis* Μεταστάσιες, Διαδέξιες, Ἀποκρίσιες, Ἀντισπάσιες. Imo quidem, hanc nostram medendi methodum, verbis generalibus, ipse divinus senex proposuit, præcepitque: Præcepit enim † Ἀντισπᾷν, ᾗ μὴ ᾗ δεῖ ῥέπει. ᾧ δὲ ὄκη δεῖ, τυτέοισι δεῖ στολȣν, οἵως ἕκαστα ῥέπει. Id est, *Revellenda ea, quæ quo non oportet, repunt: Sin autem quo convenit, iis Viam sternere oportet, ut singula eo vergant*. Quo quidem aphorismo, (tanquam oraculo, *Apollinis* instinctu edito,) tum *Anomalæ*, tum *Primigeniæ Arthritidos* curatio tota brevi comprehenditur.

Morbi *Hypochondriaci* diversitates & morborum innumeras aliorum imitationes, quæ per omne ævum Medicis fucum, ægrotantibus molestiam fecerunt; a clarissimo *Sydenhamo* graphice depingi, solertissime curari vidimus. Utinam etiam *Arthritidis*, morbi similiter multiformis varietates, simulationes, flexiones, *Anomalias* qui exprimeret, & pro rei dignitate, & amplitudine describeret, par esset *Sydenhamo*. Hisce vero desperatis, huc spectantia, quæ a me fuere passim observata, lubens in medium fero; ea spe fretus, etiamsi non perfectas & absolutas; tamen nonnullas harum *Anomaliarum*, per hæc nostra qualiacunque, fieri tum Historias, tum curationes.

Habes, Lector, instituti rationem & consilium: utrique fave.

DE ARTHRITIDE ANOMALA, GENERATIM.

CAPUT PRIMUM.

Art. I. Um materia peccans, & aliena, quæ *Arthritidos* sive *Primigeniæ*, sive *Symptomaticæ* causa proxima, continens, & conjuncta est; post aliquam in sanguine moram, naturæ demum molesta, ideoque expellenda, jam exilio parata est; permagni sane refert, quas in corporis partes ea mittatur; quibus in locis deponatur: Si enim in *Artubus*, maxime vero si eorum commissuris; sicque ut de ejus in sanguinem reditu nullum sit periculum; profecto quidem hoc est ipsum naturæ propositum, quod in sui defensionem omni illa studio, summis viribus attentat: hæc morbi hujus solutio fida, accommodissima: hæc *Arthritis* exoptatissima, quæque jure merito nominetur *Regularis*.

II. SIN aliter acciderit, & ad corporis *Truncum*, sive aliquam ejus partem, materia fuerit appulsa, & in ea malum more suo machinata; longe alia rerum facies, alius est eventus: nam aut nulla morbi fit solutio, aut saltem inepta, naturæque votis minime respondens. Novus ex eo morbus exoritur, isque sæpe periculosus, sæpe perniciosus; indole, & ingenio propter materiam ab *Arthritide* ductam, admodum singulari. Atque hæc istius materiæ, in ea quæ intus sunt, e sanguine ablegatio, & in iis commoratio; quandoquidem ex primo naturæ instituto (quæ semper *Regularem* præfert, &, quoad fieri potest, molitur *Arthritidæ*) minime peragatur; verum multo aliter ex illius errato, vel defectione: hæc, inquam, *Arthritis* a nobis appellatur *Anomala*; ea vocis istius significatione, qua apud veterem (*a*) Etymologum legitur *Anomalia*, *id est*, *extra Regulam*.

III. *Arthritidum Anomalarum* Διαγνώσεις difficultatibus quamplurimis involutæ, tenebris densissimis obscuratæ sunt; ut autem excudam, & ante oculos ponam earum rationem aliquam generalem, omnino distinguendum est inter eas *Anomalas*, quæ *Regulari* nullo præcurrente paroxysmo sunt; & eas, quæ regularem *Arthritidis* paroxysmum insequuntur.

Illæ quidem partium, quas afficiunt, morbos tam mimice legitimos & exquisitos imitantur; ut internoscere illas, & ab hisce charactere proprio discriminare, prorsus ἀδύνατον existimetur. Quis enim, e. g. morbosam istam affectionem, quæ in corpore, ad hoc usque tempus immuni, neque *Arthritidis* paroxysmo regulari vel semel unquam tentato, vel ei (quantum apparet) proclivi locum habens, anginam inducat; eamque anginæ legitimæ tam similem, ut neque ovum ovo similius: quis, inquam, isthuc malum; quis hanc anginam, *Arthriticam* esse somniaverit; quando nulli testes, symptomata nulla, vel minima quidem ex parte id arguere videatur? Nihilominus tamen *Arthriticam* esse posse hanc *Anginam*, omni dubio procul usu medico confirmatum est. Quare prætermissis hisce, quæ, ut nunc sunt symptomata, & eorum interpretationes, supra captum humanum esse censeantur; ad eas progrediar *Anomalas*, quæ, paroxysmum *Arthritidis* regularem a tergo secutæ, *Diagnoses* habent probabiliores.

(*a*) *Isidori* Lib. I. Cap. 27.

IV. HÆ vero *Diagnoses* non ex caterva sive globo symptomatum, simul semelque concurrentium, (quod in affectibus plerisque locum obtinet) expectandæ; sed ex symptomatum serie, vel ordine, in longum producto, capiendæ sunt. Ut autem istæ catervæ, Συνδρομαὶ ab antiquo παθογνωμονικὰς fuerunt nominatæ; ita quidem hi *Ordines*, *Patognomonici* non inepte nominantur.

Qui quidem *Ordines Arthritidum Anomalarum Pathognomonici*, pro istarum *Arthritidum* diversitate, diversi sint, oportet; & quidem alias conveniunt, alias inter se magnopere sunt disjuncti. Conveniunt in eo, quod ad unum omnes ab *Arthritide regulari* sumant initium; quandoquidem, de *Anomalæ Arthritidos* ὑπάρξει minime unquam constabit, nisi de *Regulari Arthritide* præcurrente prius constiterit. Atque hæc istarum Διαγνώσεων pars prima est.

Discordant eo, quod, eodem loco incipientes, diversas omnes ingrediantur vias: uti radii ejusdem circuli, ab eodem puncto, nempe centro, incipiunt; sed in varia peripheriæ puncta desinunt. Ut hoc exemplo clarius ostendatur, *Dysenteria*, v. g. *Phthisis*, & *Apoplexia Arthritica* consentiunt in eo, quod ab *Arthritide* regulari, & in artus sæviente, exordiantur omnes; verum, quoniam miasma nunc ad intestina appulsum est, ubi loci *Dysenteriam* facit; nunc ad pulmonem, ubi *Phthisin*; nunc autem ad cerebrum, ubi *Apoplexiam*; idcirco *Arthriticæ* hujus *Apoplexiæ*, *Phthiseos*, *Dysenteriæ Diagnoses* ex cerebri, pulmonis, & intestinorum, nempe ex locorum affectorum signis, maxima ex parte sunt eliciendæ. Atque ista locorum, ab *Arthritide* in eos translatas affectorum, accidentia, Διαγνώσεων harum est quod reliquum.

Quoniam vero hi affectus postgeniti, *Arthritidem regularem* nunc e vestigio sequuntur, nunc ex intervallo; eoque alias brevi, alias longiori; magna profecto, ob hanc rem, earum est diversitas. Alii originem plene & plane confitentur *Arthriticam*; alii, utrum habeant, an secus, minime declarant. Adeoque, ut diagnoses hasce finiam, hic *Canon* istorum affectuum *Patognomonicus*. Quo certior *Arthritidos* regularis ὕπαρξις, & illius materiæ, in ea, quæ intus sunt, quo postea certior est translatio; eo confidentius *Anomalam*, & quidem in parte jam nuperrime occupata, esse *Arthritidem*, possimus statuere.

V. CUM autem *Arthritidem* ea, quæ intus sunt, *Anomalam* infestare dicam; vox (*intus*) ut & alibi (*Partes internæ*,) uti etiam τὸ (*Anomalam*) & (*Truncus*) sic a me sumuntur, ut *internæ Partes* sint trunci omnes: *Truncus* autem tres ventres comprehendat, & cum artubus (quorum respectu partes ejus dicuntur *Internæ*) constituat universum corpus. Ut autem voces (*internæ*) & (*intus*) & (*Truncus*) sensu largiori, ita vox (*Anomala*) strictiori accipitur: Non enim omnes *Arthritidos* in trunco *Anomalias*, non artuum ullas, tractare propositum est.

VI. HINC *Arthritidem* inter *Regularem* & *Anomalam*, quæ sit differentia, quod discrimen, explicatu facillimum. Primum enim illa tantum artus invadit, eorumque præcipue articulos; tum humerum, & coxendicem, tum cæteros omnes: Hæc corpus reliquum; cujus partes, nunc *contentas*, nunc *continentes*; aliasque sæpenumero adoritur, multifariam affligit.

Deinde, *Arthritidos* regularis, cuicunque articulo affixæ, quoscunque artus pervagatæ symptomata, simul sunpta, inter se consentiunt, similiaque faciunt *Pathognomonica*, & (quod de similium triangulorum lateribus solet dici) ὁμολογοῦσι. Nam in *Arthritide* regulari fixa, dolorem fere perpetuo, tumorem creberrime, ruborem sæpe, neque raro ardorem & tofos cernimus: & in vaga dolorem, unde ipsius nominis ratio, vagum; cui nonnunquam accedit tumor albus, & tanquam οἰδηματώδης. Contra vero *Anomalæ Arthritidos*, uti in locis ea longe plurimis est, ita longe plurima & diversa sunt symptomata; in ordines ejus *Pathognomonicos* & numero plures, & valde dissimiles (secundum partes ab hac *Arthritide* tentatas & affectas) disponenda, & digerenda.

Postremo *Arthritis* regularis est a natura potissime petita; maxima ex parte tuta, perpetuo desideranda, crisis; ut ad vitam servandam in primis necessaria; neque alium quemvis (nisi id casu fiat) morbum gravem, & ærumnosum habens supervenientem. Hæc contra ortus est sinistri, & ex naturæ frustratione; raro absque ægroti periculo, interdum summo comitata, exituque crebro fatali. Adeo nempe a *Regulari* distinguitur *Anomala Arthritis*.

VII. Id autem memoria tenendum, non solum exquisitæ *Primigeniæque Arthritidos* esse has Ἀνωμαλίας, verum etiam *Simulatæ Symptomaticæque*: casque esse *Arthritides Symptomaticas*, quæ *Primigeniam Arthritida* non tantum modo recte agentem, sed etiam deviam, sed *Anomalam* sequantur, & in rebus permultis æmulentur. Hujus autem verbi vis, & interpretatio non ita intelligenda, ac si omnes *Symptomaticæ* ad *Anomalias* ἀδιακρίτως omnes æque proclives essent; e contrario, has illis sæpius, & longius excurrere, & quidem ad alios corporis locos, est exploratissimum.

VIII. At truncum illa universum non æqualiter infestat, aut pari modo lædit; verum, ut in provincia exteriori *Arthritis regularis*, sedem in pedibus principalem ponit; quam creberrime frequentat, habitatque constantissime: aliam secundi ordinis sedem elegit, nempe manus articulos; quos aliquanto rarius, sæpe tamen invisit: alias habet tertii, videlicet genu, cubitum, humerum, & coxendicem; quos articulos adit, quasi invite, omnium rarissime. Ita quidem in provincia interiori, sive corporis trunco, *Arthritis* se gerit *Anomala*. Namque omnium sæpissime ventriculum, & intestina petit, & in iis tyrrannidem exercet: hinc Ἀνορεξία, Δυσψία, *Vomitus*, hinc *Colica*, *Dysenteria*, *Diarrhæa*; hinc interdum *Abscessus Arthriticus*. Sæpe caput, tanquam arcem munitissimam, aggreditur; & nunc *Vertiginis*, nunc *Cephalalgiæ*, nunc *Apoplexiæ* partes sustinet *Arthriticæ*. Aliquando etiam in nervos se insinuat; unde *Paralysis Arthritica*. Non raro pectoris regionem, spirandique tentat organa; & est vel *Asthma*, vel *Tussis*, vel *Hemoptoe*, vel *Phthisis Arthritica*. Aliquando etiam fauces invadit, & sub *Anginæ* vultu ludificat ægrotos. Interdum gingivas, & appellari solet *Dentium Podagra*. Interdum renes afficiendo *Calculum* infert, *Dysuriam*, *Stranguriam*: alias, scil. aliasque trunci partes, viscera, membranas, musculos, glandulas, tendines, ligamenta, ne dicam ossa penetrat inficitque, ut in omni trunco, quod ea liberum, & ex toto sit immune, vix reperiatur.

IX. Ne cui vero *Arthritidi* videatur alienum, tot ei, vel erranti, *Anomalias* obtingere; inque morbos, si eorum facies spectemus, numero tam multos, natura tam diversos, illam diffindi, & dispertiri; hoc cum animo cogitet. Primum, virus *Arthriticum*, sanguine commistum, una cum eo corpus universum circumvehens, in singulos ventris singuli recessus, in partes corporis omnino omnes immitti, earumque adyta intrare. Deinde, iter ad articulos non adeo recta facere miasma illud, ut in aliis corporis regionibus minime unquam divertatur; verum ex contrario, ad partem trunci aliquam appulsum, in ea sæpe morari, sedemque tanquam propriam occupare. Postremo, illa commoratum, illius affectum aliquem, sed novi moris affectum, sed *Arthriticum* inducere tum posse, tum etiam solere. Ut *Arthritidis* imperium, usquequaque dilatatum, amplum esse constet, pariterque fere atque humanum corpus immensum.

X. Causæ loco proximo perpendendæ veniunt; Eæ vero, uti mihi videtur, ita se habent. Alia est *ipsum Miasma Arthriticum*, vel in sanguinis sinu inclusum, vel ad corporis extremitates amandatum; quod tamen iis minime defixum, aut inhærens, repercussu proclive sit, & in trunci organicam partem aliquam facile repellatur.

Alia *in ipsis Trunci partibus*, quæ miasma depositum accipiunt, inest. Earum enim infirmitas & ἀτονία major, minor; eaque interdum naturalis, alias acquisita, reddit eas *Arthritico* plus minus oneri ferendo idoneas. Atque hæ duæ causæ *internæ* sunt, & procatarcticæ, & in *Anomalis* hujusce generis quibuscunque locum obtinent.

Alia

Alia est *externa*, & evidens causa; ut emplastra, cataplasmata Ἀποκρουστικὰ, frigus, & quidem omne, quod materiam, vel a τοῖς ἔξωθεν repellens, vel iis affigi prohibens; ad ea, quæ intus sunt, illam intrudat. Atque hæc causa frequens & pervagata, minime vero constans, & perpetua est. Trunci enim partes aliquando debiles, & ἄπονοι nulla omnino urgente vi externa, onus per se recipiunt, ultroque sustinent.

XI. DIFFERUNT inter se *Arthritides Anomalæ*, primo, secundum *Locos sive Subjecta*: Alia enim est ventriculi; alia intestinorum; alia pulmonis; alia faucium; alia cerebri; alia nervorum; &c. Et quidem adeo differunt, ut, tot diversæ inter se morborum species, a plerisque omnibus fuerint existimatæ.

Tum, in eodem subjecto, differunt secundum *Causas*. Ut enim illæ varietate magna distinguuntur; ut illæ nunc fortius, nunc remissius agunt; utque hoc illoque modo, πολυτρόπως implicantur; *Anomaliarum* oritur *Arthriticarum*, quæ pari gaudet diversitate, vis & copia similiter varia.

Dicam planius, & distinctius; primum *ratione Materiæ*, sive causæ continentis; quam modo puram putam *Arthriticam*, modo alienam, uti *Scrofulosam*, *Scorbuticam*, vel istiusmodi aliam, habet hæc *Arthritis*; modo materiam recta e sanguine effusam; modo ab extremis partibus translatam; modo in iis partibus sævientem, membranas acriter rodentem; modo mollem, & edentulam; modo in iis nuperrime; modo ex intervallo. Unde *Arthritidum Anomalarum* multiplex varietas, discrimen ingens.

Deinde, *ratione Subjecti*, nunc illud a natura debile; (uti sunt glandulæ ferme omnes:) nunc materiæ vitiosæ a sanguine secernendæ natura destinatum; (uti præcipue sunt conglomeratæ:) nunc malis moribus illud debilitatum; (quod in ventriculo sæpissime observatur;) nunc, prægresso aliquo morbo, (quod in hæmoptoicorum pulmone,) suscipiendo miasmati *Arthritico* magis paratum est. Unde etiam harum differentiæ *Anomalarum* pene innumeræ. Alia porro est differentia, ad hunc ordinem referenda: nam ab alio *Subjecto*, uti a faucibus, ad artus facillime, sua quasi sponte adit; expeditissime, promptissime demigrat; ab alio, uti a nervis, non nisi difficillime removetur, & summis medicinæ viribus, remediis, veluti μοχλικοῖς; interdum vero ne quidem ullis. Unde etiam ἐν τῷ θεραπεύειν harum *Anomalarum* magna diversitas.

Postremo, *ratione Causæ externæ*; nonnunquam mero extremitatum robore, partium internarum ἰσοῤῥοπίαν exuperante; sæpe emplastris, cataplasmatis, unguentis, linimentis repellentibus; nonnunquam aere perfrigido; nonnunquam pedum, in aquam frigidam, vel salsam immersione; alias ligaturis, aut tibialibus nimis angustis fit *Arthritis Anomala*.

Ex hac varietate qua *Subjecti*, qua *Causarum*, *Arthritides* sunt *Anomalæ* tam variæ, tamque multiformes, & defectu sæpe tam difficiles; ut vel *Æsculapio*, vel *Herculi* Medico facessant negotium.

XII. MEDENDI indicatio generalis est, ut *Arthritide Anomala* pars affecta quam citissime, quam tutissime levetur. Hoc autem fit, materiam in ea depositam partim e corpore evocando, partim in artus transferendo. Evocatur e corpore materia modo venæ sectione, modo catharsi, modo diaphoresi, modo epispasticis, modo apophlegmatismis, modo errhinis: Quæ quidem omnia, sicut hujusmodi cætera, quando *Arthriticis* omnibus *Anomaliis* simili nequaquam modo adversentur; verum e contrario, aliis alia: quæ illorum auxiliorum quibus *Anomaliis*, quaque ratione opponantur, infra speciatim explicabitur.

In præsentia dicam, e corpore materiam evocantibus (quæ primo loco erant) etiamsi crebro necessariis, non iis ita crebro solis, ægrum sanari; interdum lædi: *Lædi* nimirum, quoties perperam & imprudenter electa, vel incaute & supra modum ea fuerint adhibita, unde nonnunquam malum augetur, aut alias ægri conditio pejor reddita est. *Non autem semper sanari*, quia materia, quæ relicta est in corpore, *Arthritica*, tametsi evacuationibus retusa, quando jam maturata & ad ἀκμὴν est evecta, brevi se attollet, iterumque turgendo cristas eriget, neque nisi propriis excerniculis (id est, glandulis articularibus) ejus fiat excretio, vel minimum artubus appositio, sanguini quies erit. Præmissis igitur, qua par est, evacuationibus, optime felicissimeque curatio perficitur, per materiæ in artus translationem. Hoc enim ipsum est naturæ propositum; hoc illi maxime optatum; quod dum molimur, ei laboranti, neque alienum ex more, & qua via soleat debeatque exturbanti, ferimus suppetias. Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκη ἂν μάλιστα ῥέπῃ (ἡ φύσις,) ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. Hoc est, *Quæ educere oportet, eo ducenda, quo maxime Natura viam affectat, per loca convenientia*. *Hippocr.* Aphorism. XXI. lib. I.

Medicamenta, huic intentioni apta & inservientia, sunt duorum generum; quæ ore sumpta materiam in artus amoliantur; quæque extra iis admota, eo illam invitent.

Interna, *Arthritidem expellentia*, sive Ποδαγραγωγὰ, sunt e classibus cardiacis, & diaphoreticis, magna ex parte, selecta præsidia; uti

Pulveres *Zedoariæ*, *Contrayervæ*, *Gentianæ*; *Serpent. Virg. e Chel. C. C. Purpureus* Batei; *Lapid. Goani*, *L. Contrayervæ*, *Species Diambræ*, *Confect. liberantis*; Cl. Fulleri *Pulvis Alexipharmacus*; *ejusdem P. Stomachicus amarus*; Cl. Willisii *P. Bezoarticus*; *Pulvis Ruber* Exoniensis; *Flores Salis Armoniaci*; *& id genus alii*.

Electuaria, *Theriaca Andromachi*, *Mithridatium*, *Elect. de Ovo*.

Spiritus *C. C. Simp. vel Succinatus*; *Sp. Sanguinis humani*, *Urinæ*, *Volatilis Oleosus*, *Serici*, *& ejusmodi alii*.

Vinum *Album Gallicum*, *Campanum*, *Mosellanum*, *Rhenanum*, *Burgundicum*, *Burdigalense*, *Lusitanicum*; *Pomaceum*, *maxime subacidum*.

Quoniam autem *Ferro*, ad extrudendam *Arthritida*, nihil potentius inveni; aut quod ægrotanti sæpius fit auxilio; quod efficax, & tutum; quod annorum usu multorum a me expertum, ejus *Præparatum* accipe.

℞. *Limaturæ Ferri* ℔. x. *Sartagine, vel Patella terrea, vitro obducta, Urinam madefac humanam, æstivo Sole, vel ad Ignem sicca; iterumque (Spatula Ferri particulas, ne coalescant, bis in die agitando) irrora, donec abeat in Rubiginem Massa. Exesam, & Rubigine confectam eam in mortario ferreo contunde: Tusam, & in Pulverem redactam Situlæ, quatuor circiter Congios Aquæ fontanæ continenti, injice. Pulverem cum Aqua commisce. Hora post quadrantem, Aquæ, quod summum est, & minus turbidum, leniter detrahe; & ad Pulveris, in ea natantis, siccitatem evapora. Quod in situla relictum est humoris, similiter evaporetur. Pulvis in fundo crassior, Urina irroretur; &c. uti prius. Itaque Nutritio, Tritura, perque aquam Separatio repetatur, donec omne Ferrum in Pollinem mutabitur. Chartæ Emporeticæ, Coni in formam circumvolutæ, Pulveres siccatos inde; Aquam fontanam fervefactam, paulatim, & per vices, superaffunde; donec urinoso sale penitus abluto, existillabit Aqua insipida. Pulverem denuo exsicca, & usui serva.*

Est illa *Rubigo Ferri* subtilissima, merum *Alcohol*, non solum *Arthritide*, verum etiam chronicis plerisque aliis, ægrotantibus, præcipue teneris & imbecillibus utilissimum. Dosis ℈ß. semel, bis in die, pro re nata.

Pulvis Ruber Exoniensis *ita præparatur*.

℞. *Cacumin. Anagalid. Scabios.*
Draconis, *Betonicæ*, *Scordii*.
Tormentillæ ana ℥iv. *misce*;
incisa digere, igne arenæ, horas xxiv. *in Vini albi Lusitanici* ℔iv. *Vitro probe clauso. Tunc fiat Colatura, & Expressio.*

℞. *Boli Armenæ pul.* ℔i. *Infuso prædicto in spissitudinem Linimenti temperetur; crebro agitetur, sole exsiccetur; rursus irrigetur; &c. Itaque Massa Infusa nutriatur: At cum ultima ejus semilibra, illi addatur.*

Mitridatii ℥i.
Diascord. ℥iß.
Conf. Alk.
Pul. Rad. Curcumæ ana ℥ß. *Serp. Virg.*
Croci Brit. ana ʒii. *misce, exsicca; f. Trocchisci*,

vel Placentulæ, solis æstu durandæ, loco calido servandæ, Dosis ℈j. *ad* ʒß. *vel* ℈ii.

Ad *Arthritidem* expellendam *Pulveres*, *Boli*, *Pilulæ*, post evacuationes necessarias exhibendæ.

℞. *Ferri hujus Nutriti, sive Alcohol. Martis* ℈ß. *Sacchari albiss. gr.* xv. *Pul. Nucis Myrist. gr.* v. *f. Pulvis, cum vini Haustu assumendus*, vel

℞. *Pul. e Chel. C. C.* (vel *Lapid. Contrayervæ*, vel *Rubri*) ℈i. *Alcohol. Martis* ℈ß. *f. Pulvis*.

℞. *Ther. Androm.* ℈i. (*ad* ʒß.) *Alcohol. M. gr.* v. (*ad* x.) *Syr. Caryoph. q. s. f. Bolus*, vel

℞. *Pul. e Chel. C. C.* (vel *Alexipharmaci*) ℈i. *Spec. Diambræ, Ferri Nutriti ana* ℈ß. *Conf. Alk. q. s. f. Bolus.*

℞. *Pul. Serpent. Virg.* ℈i. *Alcohol. Martis* ℈ß. *Ol. Absynth. Chym. gt. i. Ext. Cent. q. s. f. Pil.*

Detur aliquod ex hisce compositionibus, semel, bis, terve in die; uti res ægroti postulet, & patiatur; cum idoneo vehiculo, *Vino* puta, *Pomaceo*, vel *Julapio Cardiaco*.

Si liquidum malis, in eundem finem propinetur *Infusum amarum, cum Tinctura Martis; vel ejus Alcohol*.

℞. *Rad. Zedoar. Gentian. ana* ℥ii.
Cacum. Abs. Rom. Agrimon.
Cort. exter. Aurant. siccat.
Croci Brit. ana ℥i. *misce, & digere, in Vini rubri Lusitanici* ℔ii. *ad idoneam alterationem: Tunc f. Colatura. Dosis* ℥iij. *cum Alcohol Martis gr.* v. *ad* x.

Sunt & alia medicamenta, *Arthritidi* protrudendæ apta; quæ *Anomalis* quibusdam singularibus occurrunt, & suis in locis tradentur: hæc autem maxime communia.

Internis hisce Ποδαγραγωγοῖς, vel hujusmodi aliis, dies quatuor aut quinque usurpatis; si in Artubus nihil excitabitur doloris, ad ea, quæ extra imposita *Arthritidem* ad τὰ ἔξωθεν eliciant, descendendum est. Articulo dolere solito admoveatur *Empl. ex Gummi Caranna* vel *Oxycroceum*, vel *Cephalicum*, *cum Picis Burgund. dimidio, triente, vel quadrante*. Valet *Urticatio*, veteribus in usu adversus dolorem ischiaticum, valent *Balnea*, sed calidissima; uti etiam *Pelles Animalium* recens detractæ. Vel applicetur *Ceratum illud viride, ex quo fiunt Petasothecæ*; vel si vires ægri ferant, & res in dubio versetur, *Phœnigmus*

℞. *Fermenti vet. partes ii.*
Sem. Sinapios.
Ras. Raph. Sylvestr. Allii,
Cacumin. Rutæ; Fimi Columbini, ana partem unam; cum Aceto Vini albi contunde; ad spissitudinem Cataplasmatis redige.

Admoveatur ejus portio, quam fieri potest, calidissima, cum vestitu apto, laneorum nempe involucris; & quamprimum illa refrixerit, donec tumor erit, usque eo renovetur. Ægrotanti, si inter cruciatus animo defecerit, *Julapium Cardiacum*, vel, quod præferre soleo, *Vinum* aliquod generosum sæpius propinetur. Tumori demum facto, ne sanguini reddatur in eo contentus humor, *Epispasticum*, cujus beneficio is educi possit, applicetur.

Ubi nulla præsentis auxilii necessitas, aut ægrotus debilis, & tener, doloris fuerit impatiens, tibiis, vel cubitis (prout *Arthritis* imos, vel supremos artus solet occupare) primum *Epispasticum* commune superponatur; quo duodecim vel duodeviginti horis post detracto, imponatur id, quod sequitur.

℞. *Axung. Porcin.* ℥iß. *Empl. Melilot. f.* ℥iß. *Pul. Cantharid.* ʒi. *m. f. Emplastrum.*

Hujus *Epispastici* auxilio, dies sex, octo, vel decem educatur, quandiu nempe visum fuerit, ἰχωρῶδες αἷμα. Quacunque via progrediare, salutaris hæc severitas, inanem omnem clementiæ speciem longe multumque vincens, *Arthritidem* paucis diebus solet allevare. Ita falsum est quod effluit, ut ex eo sæpe pruritus, & partium aliquando vicinarum inflammatio, & tam diutinum esse flumen observatur, ut ne perpetuum sit, interdum extimescat æger. At, quantum mihi notare licuit, inanis hæc solicitudo. Nam, ichore supervacuo exulante, concidunt symptomata: ex quo æger vegetior, appetitu avidiori, animo majori est donatus; ab *Arthritidis* accessione nova ad tempus aliquod incolumis.

At! Tribum *Arthriticorum* delicatam, mollem, & doloris impatientem instare video; quæ periculum ex dolore meticus, & ex ἀλυπίᾳ felicitatem, omnem hanc *Arthritidis* expellendæ medicinam, illiusque professorem crudelitatis arguit; neque inter hæc tormenta (*Phœnigmos* scilicet aliaque dolorem excitantia) aliter, quam in *Phalaridis* Tauro, vivi contendit; neque sine indignatione quadam me objurgat, ac si verbis *Æschyli Prometheis* usa.

Ἐλαφρὸν, ὅςις πημάτων ἔξω Πόδα
Ἔχει, παραινεῖν, νουθετεῖν τε τοὺς κακῶς.
Πράσσοντας. Id est.

Facile, quisquis Pedem extra mala habet, adhortari, & monere infelices. Et, ut verum fatear, querimonias hac de re me plus semel audivisse, non dissimulabo. Pii autem Medici est, dum morbum sedulo & artificiose conatur relevare; quidquid in ea re occurrat impedimenti, studio, & constantia vincere, vel patienter ferre. Exponenda igitur his hominibus est *Arthritidos Anomalæ* malitia; & quanto melior, & mitior sit hæc crudelitas, quam per misericordiam methodus; illa brevi, & tolerabili dolore sanitatem; hæc quiete, multo detestabilioti; mortem accelerat.

His in genere præmissis, *Anomalas Arthritides* speciatim explicandas, jam nunc aggrediar.

CAPUT II.

De Ventriculi Affectibus Arthriticis.

Art. I. A *Ventriculi* & *Intestinorum* malo, nempe dyspepsia, creberrime potissimeque nasci *Arthritida primigeniam*; ex ejus doctrina, luculenta & idonea, liquido patebit. Ejusdem *Arthritidis*, ut etiam *Symptomaticæ* naturam exquirenti manifestum erit, nullam in universo corporis trunco partem, *Ventriculo* & *Intestinis*, eam utramque perfectam anteponere; nullam frequentius ingredi; nullam diutius tenere; nullam gravius affligere; nullam sæpius repetere. Quæ quidem res, uti methodi nostræ, ab *Arthritide* eorum *Anomala* incipientis, rationem abunde comprobat; ita quidem merito requirit, ut, quæ sit hujus sævitiæ frequentiæque causa, studiose examinemus.

Quo vero clarior & dilucidior *Anomalarum*, hasce partes sic infestantium, expositio sit; de iis, quæ in *Ventriculo* locum habent, hoc capite; de iis, quæ in *Intestinis*, suo ordine postea disputabimus: ut, in quibus ea inter se concordent omnia, & in quibus discrepent ex conjunctis & juxta se positis facilius innotescat.

II. Ut *Ventriculum Arthritis* occupet, & in eo commoretur, duo videntur esse necessaria. Primum, in sanguine miasma *Arthriticum*, sive nativum, sive malis moribus acquisitum. Sæpe quidem nativum, huic affectui suo marte generando, par & æquale reperitur. Sin ebrietate, gula, vel utraque id adaugeatur; fortius inde factum, omnem molitur efficacius accessionem, præcipue *Anomalam*. Neque tantummodo inesse sanguini, & cum eo circumvehi sufficiet; nisi etiam in fugam abiturum; nisi exilio, quocunque vult natura, fuerit paratum. Alterum est, ut huic miasmati accipiendo, in tunicarum vel fibrarum intervalla adsciscendo, *Ventriculus* accommodetur; & ad illud in recessus intimos admittendum, aptus & conveniens sit.

III. ADVENAM illius accipit *Ventriculus*, sæpe propter imbecillitatem ab incunabulis ductam, ipsoque ortu factam; ob quam in illo expellendo arcendoque partes minime possit sustinere.

Et quidem tanti, ad inferendum hunc affectum, momentique tam magni, est hæc imbecillitas, ut ex iis, qui eo laborarunt, antea *Ventriculo* laborare, plerique omnes invenirentur. Illa vero, quam dixi, imbecillitas aliquando subita est, &, uti conjicio, ex improviso. Quoties nimirum Venere absumantur; vel, ex dolore, timore, aliove quovis animi pathemate, recedant spiritus animales; *Intestinorum* membranæ flaccescant; itaque advenæ

sese

sese intrudendi, non ad *ἰσοῤῥοπίαν* adversentur, atque adeo viam aperiant. Cujus quidem rei, (*Anomaliæ* videlicet, hoc in loco *Arthriticæ*, a mœrore inductæ) exemplum mox subjiciam.

Nonnunquam autem crudum, acidum, biliosum, aliudve aliquod ineptum & vitiosum, in *Ventriculo* coacervatum, miasma illuc allectat, &, tunicas ejus irritando vellicandoque, ut in iis illud deponatur, efficit: non alio modo forsan, quam, in ambitu corporis *Epispastica*, *Phænigmi*, & id genus *Attrahentia* vulgo dicta, cutim mordendo stimulandoque, serum, & nonnunquam ipsum sanguinem ad se invitant, & quasi attrahunt. Quod quidem usu venit admodum frequenti; sic, ut in causis hujus *Anomaliæ* procatarcticis nihil, ut opinor, frequentius.

Interdum miasmatis, in *Ventriculum* missi, causa est externa: uti *Cataplasmus*, *Emplastrum*, aliudve quodvis istiusmodi repellens: quo ne extra in articulis maneat, neve in eos emittatur *Arthritis*; verum e contrario, ut in *Ventriculum* pellatur, effectum est creberrime. Atque huc referri frigus oportebit; seu balnei, sive aeris fuerit: & quidem, multum hac in re valere frigus externum, iterum & sæpius observavi.

Ex hisce causis, qua antecedentibus, qua evidentibus; sed ratione, modo, & *ἐνεργίᾳ* alias alia, valdeque inter se diversa operantibus; *Anomalias* notare licet, in *Ventriculo Arthriticas*: quarum *εἶδος κ̓ ἦθος*, ut ad illa descendamus, plerunque tale est.

IV. Cum *Arthritis* aliquandiu *Regularis* fuit, & in artubus accessiones recessionesque multas ex intervallis iteravit; sæpe quidem videmus, paroxysmum ejus, vel ex *Frigore*, *Emplastro*, *Cataplasmo*, *Unguento*, vel istiusmodi aliquo externo repellente, vel post satietatem, aut crapulam; & in victu erratum aliquod, nunc abscindi abrumpique; si nempe esset: Sin nullus fuerit tunc temporis paroxysmus, spatio præter morem excludi prorogarique. Hanc paroxysmi regularis sive interruptionem, sive intermissionem, nonnunquam sequitur *Ἀνορεξία*, cibi fastidium; eique postea se adjungit pectoris gravitas; & deinde ructus, vomitio, & interdum cardialgia. His sæpe additur *Intestinorum* oppressio, dolor, constrictio, & aliquando æstus, respiratio impedita & angusta, oscitatio crebra, cephalalgia, vertigo, & interdum mœstitia, *Σκότωμα*, faciei pallor, & post aliquod tempus imbecilitas universalis, & totius corporis macies.

Etsi hæc symptomata fortasse nunquam in eodem corpore simul semel observantur omnia; ea tamen horum caterva creberrime videtur, quæ *Ventriculum* maxime, secundum cum *Interranea*, malo quodam intestino affici, gravarique significet; eique *κατὰ Συμπάθειαν ἐπιγίνεσθαι*, tum imo ventre, tum medio tum etiam supremo, cum systemate nervino, ea, quæ recitavimus, symptomata: quod ea singulatim examinari facillime patebit.

Abs quo hæc intus oboriuntur, rara in extremitatibus *Arthritis*. Fixus, vagus dolor, tumor rarus. Qui diu clinicus fuit, nonnunquam, hunc in modum affectus, expedire & prompte ambulat. At, quod externo omni dolore pejus, magis indies intestina mala magisque ingravescunt: Sic, ut æger (nisi fortunate *Deus* se interposuerit, &, vel tempestate ab immoderata & perfrigida, ad mitem & benignam mutata; vel medicina apposite adhibita, reducta fuerit *Arthritis regularis*) inedia, languoribus, & dolore confectus, e medio sensim abiens, post menses aliquot tristissime actos, mortem denique misellus obeat.

V. Quicunque hæc symptomata, maxime vero eorum ordinem, quo ex aliis emanent alia, judicio rite ponderavit, mecum, ut opinor, sentiret; *Arthritidem*, olim regularem, nunc *Anomalam* fieri, & in *Ventriculum* divertere. Cujus rei probabilitas ex hisce paucis, simul consideratis, omnino sumi potest. Primum, quod nullum unquam hominem, nisi *Arthriticum*, adoriatur hic affectus. Deinde, quod nec eum, nisi miasmate *Arthritico*, eoque maturo, & volatili turgentem. Deinde, quod neque illum, nisi vel a paroxysmo vacuum, vel eum habentem, intercisum, imperfectumque. Deinde, quod e vestigio sequatur rectæ *Arthritidos* defectum. Quibus omnibus, uti par est, pensitatis, nihil verosimilius videtur, quam quod *Arthritidos* materia, *Ventriculum* appulsa, dictam moveat tragædiam. Hujus autem opinionis fides ut amplis stabiliatur, hoc, quo nihil clarius, nihil luculentius optari potest, unum superaddam; nempe quod *Arthritide regulari* denuo inducta, (id est, materia *Arthritica* a *Ventriculo* in artus amandata) nihil huic affectui citius, nihil tutius medeatur.

VI. Senes hac *Anomala* maximopere conflictantur; quorum sanguis, in miasmate, per ætatem ingravescente, expellendo; quorumque viscera, propter imbecillitatem ætate crescentem, in eodem avertendo, minus valent. Sed non iis propria est habenda; quando in adultos, in illis juniores sæpenumero cadat: Et quidem adeo, ut *Anomaliarum*, quotquot sunt, *Arthriticarum* nulla unquam, quod meminerim, magis. De cujus rei causa, ut conjecturam faciam, nihil magis in promptu, aut verisimilius habeo dicendum, quam istam in victu incuriam; licentiam istam (inutilem dicam, an perniciosam?) qua istius ætatis homines in mala se innumera immergunt. Quod ut pateat, unicum istbuc adjicere necessum est, in juvenibus ab errato in potu aut cibo, incipere eam quam sæpissime solere.

De anni tempore, quo potissime glifcat, enunciari potest; etiamsi nullum illa non arripiat tempus, nullo tamen magis vigere, quam autumno, quo, ad spumam omnem *Arthriticam* e sanguine, eructandam, vires exerit natura, & ut illam ad se alliciant, per fructus horæos æstate devoratos, & in ductu suo retentos computrescentesque intestina præparantur.

VII. Hæc cum hujusce *Anomalæ* ratio sit creberrima, operæ pretium esse videatur, eam cum *Arthritide regulari* paucis comparare, & utranque, quasi trutina, examinare. Age igitur, calculum ineamus, & initio, quod in confesso est, ponamus, diatesin in sanguine *Arthriticam* tam hanc, quam illam præcedere. Deinde miasmatis, e sanguine ablegationem similiter utranque anteire: Et quidem, in his duobus, eis inter ipsas convenire.

At, quod altero loco dicendum, in quibus secum dissentiant, sunt quam plurima. Nam in accessione regulari sanguinis orgasmum, pulsum celerem, carnis æstum, eumque aliquando ingentem, naturæ nixum molitionemque plus minus intensam observare licet: contra vero in *Ventriculi Arthritide*, nihil horum evenit; at anxietas, inquietudo, languores ægrotantem urgent. Illa naturæ vegetæ, vividæque, & magnum aliquod moventis opus; hæc fatigatæ, hæc oppressæ, & oneri succumbentis. Postremo, illa vitam reddit securiorem, hæc mortem imminentiorem. Tantum inter hasce *Arthritides* est discriminis: & tam certo, si earum altera *Regularis*, altera huic contraria est.

VIII. Neque de istarum *Anomaliarum* Historia, vel ejus fide, derogari quicquam arbitror; si forsan earum aliqua (prout diversæ sunt, & eorum numerus pene infinitus) sine ulla sive e prædictis, sive alia quavis evidenti causa, fiat; vel, si una cum paroxysmo regulari, non autem post eum, uti nos statuimus; vel, si ab ejus interruptione intervallo, quam proposuimus, longiori. Quandoquidem fingi potest, in ipsis hisce *Anomaliis* quædam inesse perfectio; quam in descreptione nuper allata conati sumus exprimere: Et quotquot eam habent *Anomalæ*, censeantur *ἀκριβεῖς*, suoque genere absolutæ; quæ vero carent, & ab ea desciscunt, minus perfectæ: De quibus tamen, omnibus sententia, per regulam datam, per *Anomalam* absolutam, facillime ferenda est.

IX. Illa porro symptomata, quæ dicuntur *Hypochondriaca*, notitiam *Arthritidum* in ventriculo *Anomalarum* identidem obscurant, earumque diagnosin intertuibant. Nam cum ea senes sæpissime invadant; eosque maxime, qui post madidam, & temulentam juventutem, mutata vitæ ratione, senectutem degunt sobriam & siccam, a vino abstinentia languores fere perpetuos, ructus, anxietates, tristitiam, & nonnunquam dolorem, aliaque *Ventriculi* mala non raro infert; quæ *Anomalam* in eo *Arthritidem* diuturnam (qualis ea interdum est) non parum æmulantur. Ut autem eam internoscat, & ab affectu hypochondriaco distinguat; ejus insultus explorare, modos eorum, vehementiam, & intervalla perscrutari, medentem oportebit: unde ab illo istam facile deducet.

X. Hisce

X. Hisce libet adjicere, perinde fere esse, *Anomalam*, ut per se est, spectemus, utrum artubus relictis in *Ventriculum* materia directo se insinuet; an vero primum in fauces, in partem aliquam contusam, aliamve quamvis; & tandem, quasi per circuitum, ineat *Ventriculum*: cum diversa ista progrediendi via, ad naturam hujus *Anomalæ* permutandam, ne hilum quidem faciat.

Idem etiam erit, sive *Anomala Arthritidem* fixam, sive erraticam sequatur, sive neutram harum; sed miasma, sine ulla in artubus mora e sanguine recta in *Ventriculum* mittatur: Idem, inquam, erit; modo mitti constet. De istarum *Anomalarum* natura, eamdem nempe esse omnibus, nihil dubii est; de earum ὑρτάξι modo certi essemus.

Hoc autem adnotandum, uti ætate provecti, (quod supra positum est) quam juniores: Ita labe *Arthritica* ab ortu inquinati, quam integri: grandioribus, quam maturis parentibus oriundi, appetitu malo, quam bono donati, *Arthritide* frigida, & languenti, quam calida & acri dolere soliti: *Anomaliis* his assueti, quam iis semper liberi, hac *Anomala* citius, & diutius ægrotant.

XI. Medendi indicatio *Ventriculum* quam citissime, quam tutissime levari, & ab *Arthritide*, ei incumbente, liberari postulat; quem in finem, duo semper consideranda, ut & sæpe exequenda veniunt.

Prius, ut per catharsin idoneam, & ægroti rebus convenientem, impura & aliena ista massa, in *Ventriculo* contenta, qua ad eum quasi attrahi; & (tanquam compede) in ejus tunicis detineri solet *Arthriticum* miasma, foras per os, per anum eliminentur.

Posterius, ut peracta catharsi, vel, si nullius usus erit, prætermissa, *Ventriculo* dimoveatur, in extremas partes exulet *Arthritis*. De quibus ordine,

Si respiratio angusta & præpedita, si *Ventriculi* gravitas, & inflatio, maxime vero si ructus, si nausea, si vomitio urgebit; adhibito leni emetico, sed tamen efficaci, modo vires annuerint & nihil repugnaverit, *Ventriculum* moveri plane opus erit. In emetico seligendo curam & cautionem multam impendi, neque tantam rem negligenter agi oportebit. Ut enim, modo tuta, vomitio necessaria, ita, quæ languida, est inepta, & quæ justo vehementior, est periculosa. Qui sunt Ἐέμετοι, iis satis esse solet *Foliorum Teæ Viridis*, vel *Cacuminum Cardui Decoctum*, copiose potum, ad quatuor, quinque vel sex egurgitandi vices, ad octo, decem, vel duodecim libras, si cum ἀφορίᾳ fieri potest, demissum. Quibus segne nimis hujusmodi decoctum, neque satis irritans, iis conducat liberis singulis, alternis, tertiisve, *Salem Vitrioli* pro re nata adjicere. Qui non nisi difficulter, iis opus esse videatur initio *Vinum vel Oxymel Scillit.* Vel ex eorum æquis ponderibus compositum, ad duas vel tres uncias sumere: &, post horam quasi dimidiam, possetum aliquod simplex, vel amarum. Qui vero *Arthritici* possetum, aquam tepidam, vel liquidum aliud aliquod quantitate bene magna, vel nequeunt, vel nolunt bibere; iis ne detur ex officina emeticum, maxime cavendum. Ut etiam aliis id incommodo esset, ita quidem *Arthriticis* præcipue. Ne viz. allecta e sanguine ad *Ventriculum* materia multa, ejecta vero nulla, laboret æger. Est ubi nec possetum, neque decoctum, neque medicamentum aliud quodvis exhiberi potest; propterea quod, ex eorum quopiam, torminibus, spasmis cito inutilibus corripiatur æger, in primis vino deditus. Hoc casu, vino affatim, & ad vomitum usque sumpto, sæpiusque repetito, rejectoque, (quod simul & emetici & cardiaci vires habeat) totum isthuc, utut difficile, & plenum opus alea, nonnunquam absolvi; itaque ex fati faucibus ægrum eripui.

Quæ per vomitum evacuari solet materia, nunc biliosa, nunc quæ in *Ventriculo* computruit & coaluit, cruda est, maxime post *Anomalam* ex Cerere vel Baccho natam. Respirationis spatium ex eo dilatari, pectoris gravitas auferri solet: quinetiam ipse vomendi nixus, & quæ ab eo sanguinis agitatio est, ad *Arthritida Ventriculo* excutiendam aliquando non parum facit, & æger statim ποδαγρᾷ.

Hora post finitum vomitum, maxime si pharmaco moveatur, (ut in intestinis quicquid assumptorum manserit, evocatur) enema vulgare injiciendum; eosque vespere, quo reficiantur vires, *Bolus ex Theriaca Androm. & Pul. Cantiano, una cum Vini ustulati Haustu, dandus. Tunc infusionis amaræ Vino Lusitanico, vel Xeresano factæ Haustum, cum Pul. Cantiani ℈j. vel ʒß. ter quaterve in die* assumat æger, donec alvo tempus erit inaniendæ.

Si vires ægri patiantur, interposito die uno post vomitum, instituatur purgatio: Sin imbecilliores eam vetuerint, in aliud tempus differatur: quam autem primum commode fieri potest, eam aggredi juvabit. In ea ordinanda curæ esse oportebit, ut ægri viribus conveniat; ut, in ductu alimentati quicquid insit alieni, tuto illud emittatur; sed neque medicamento tam forti, tanquam elaterio, ut faciat hypercatharsin. Uti hæc ægroto non nisi periculo plena, ita quidem purgans nimis lene exhiberi, malum erit. Hoc casu enim, nisi brevi repetita fuerit purgatio illuc, ubi peccatum erat, postea, majori cum incommodo, redeundum; & venter iterum movendus. Ratum enim isto, auspicatissimam hujus *Anomalæ* curationem fore, si a *Ventriculo* & *Intestinis* bene purgatis ordiatur. Mihi solemne est, per *Tinturæ sacræ ℥iij. vel iv. vel per Extr. Rudii ʒß. ad ℈ij. vel per Pul. Vvarvvicensis quasi ʒß. vel per Mannæ & Salis Catharticis Solutum, addito Elixir Daffæano, Alvum ducere;* &, si spatio sex horarum nihil effluxerit, clysterem immittere; vesperi post purgationem, (uti post vomitum) bolum exhibere.

Interdum accidit, post utranque catharsin, non nimis parcam aut debilem, nauseam manere importunam; ipsaque medicamenta, quæ sanguini suscitando, *Arthritidique* transferendæ sunt a Medico destinata, ore confestim reddi. Hoc, uti conjicio, fit per acre illud *Arthriticum* miasma, quod *Ventriculi* tunicis inhæret. Ad vomitum hunc inanem, imo noxium compescendum, *Laudani liquidi gutt. instar. x. cum Aq. Cin. fort.* vel *Abs. C.* vel *Sp. Menthæ* ʒii. quarta, quinta, vel sexta quaque hora misceantur; ea nempe dosi, & frequentia, quæ vomitionem tollat, & in ventriculo *Podagragoga* retineri faciat. Laudanique dosibus, post vomitionem aliquantisper compositam, intervallo ea medio interponantur, sic, ut si laudanum horis sexta & duodecima, remedia *Arthritidem* moventia tertia & nona exhibeantur. Quamprimum ea retinet, *Ventriculus*, tanquam inutile quoddam, ne dicam ineptum, & postea nocivum, omitti laudanum, & in methodo præscripta progredi juvabit.

Hæc autem omnia circa catharsin a me proposita, de iis tantummodo ægrotis intelligi velim, quibus & purgationis utriusque opus, & ejus sustinendæ vires sunt. Quoties autem ejus nulla in conspectu necessitas; (quod in *Anomala* per mœrorem inducta, aliisque paucis observare licet) vel quoties eam admittere nequeat ægrotantis imbecillitas; a *Podagragogis*, omissa ea, incipiendum. De quorum usu verba jam proxime faciemus.

XII. Peracta re cathartica, quæ prior erat medendi *Intentio*, ad alteram illam, quæ *Arthritidem Ventriculo* moveri juvet, &, quoad fieri potest in artus mandari, properandum est. Hoc ut effectum reddam, iis utor non modo stomachicis, quæ *Ventriculo* contra inimicum defendendo; verum etiam iis cardiacis alexeteriisque, quæ sanguini, eum in corporis ambitum pellendo, quæ miasmati exturbando conferant. Quoniam vero istarum classium medicamenta non possunt omnia; selectiora quædam, & huic proposito utiliora, in medium feram.

Possunt illa vel *Pulveris*, vel *Boli*, vel *Pilularum* vel *Infusi* forma exhiberi: Atque hisce pene omnibus *Ferri* (propter ejus excellentiam, & in *Arthritide* expellenda vires mirificas) præparatum aliquod adjiciam.

℞. *Pul. e Chol. C. C.* (vel *Purpurei*, vel *Lapidis Contray.* vel *Goani*, vel *Rubri Exon.*) ℈i. ad ℈iß.

Serp. Virg. ℈ß.

Chal. Nutriti gr. v. misce f. Pulvis.

Loco *Rad. Serpent.* dare licet *Gentianæ*, *Zedoariæ*, vel

vel *Contrayervæ* tritæ, eandem vel majorem quantitatem.

℞. *Pul. Rad. Ari C. P. Rubri Exon. ana* ℈i. *Alcohol. Martis gr. v. misce f. Pulvis*, vel

℞. *Spec. Diambr.* (vel *Aromat. Rosat.*)
Pulv. Gascon. ana ℈j. *ad* ʒß.
Chal. prædicti gr. v. misce f. Pulvis, vel

℞. *ZZ in Indiis Cond.* ℈j. (vel *Piperis in racemis C. gr. vi.*)
Pul. purpurei ℈j. *ad* ʒß.
Chal. N. gr. v.
Syr. Abs. S. qs. f. Bolus, vel

℞. *Spec. Diambræ*
Pul. Lap. Contrayervæ ana ℈j.
Alcohol M. gr. v.
Conf. Alb. qs. f. Bolus, vel

℞. *Spec. Aromat. Rosat.* (vel *Dianthos*) ℈ij.
Flor. Salis Armon. gr. x.
Syr. Garyoph. qs. f. Bolus, vel

℞. *Conf. Abs. Rom. Pul. e Chel. C. C. ana* ℈j.
Olt. Sem. Carui gutt. i.
Chal. N. gr. v.
Syr. Cort. Citreor. qs. f. Bolus, vel

℞. *Theriac. Androm.* (vel *Mithridatii*, vel *Elect. Stomach. a Clarissimo* Fullero *descripti*)
Pulv. Gascon. ana ℈j.
Chal. prædict. gr. v.
Syr. Menthæ qs. f. Bolus, vel

℞. *Camphoræ gr. v.*
Pulv. Rad. Contrayervæ gr. xv.
Extr. Rutæ qs. f. Pil. vel

℞. *Piperis longi pul.* (vel *Spec. Diatr. Piper.*) *gr. v.*
Pulv. Gentian. ℈ß. *Myrrhæ gr. v.*
Extr. Cent. Min. qs. f. Pil. vel

℞. *Pul. Serp. Virg.* ℈j.
Chal. N. gr. v.
Syr. Aurant. qs. f. Pil.

Cum omni *Bolo*, *Pulveris*, vel *Pilularum* dosi, sumendus est *Julapii* haustus.

℞. *Aq. Cardui*, *Menthæ*, *Lactis Alex. Gent. Comp. Abs. C.* (vel *Cin. fort.*) *ana* ℥iij.
Marg. pp. ℈ij. *Sacch. qs. f. Julapium*.

Olea Chymica, Sacchari beneficio, in *Julapium* addita, longe illud efficacissimum reddunt. In forma liquida placet hujusmodi *Infusum*.

℞. *Rad. Zedoar. Gentianæ.*
Cacum, *Absinth. Rom. Agrimon.* (vel *Trifol. Palustr.*) *ana* ℥ij.
Coccinell. ℈j. *Cort. ext. Aurant.* ℈ij.
Infunde in Vini rubri Lusitanici, vel *Xerani* ℔ij. *ad idoneam alterationem; tunc f. Colatura. Dosis* ℥ij. vel *iij.*

Simili modo ex *Aromaticis*, *Cortice Winterano*, *Fruct. Cubeb. Sem. Cardamom. Ex Seminibus Anisi*, *Carui*, *Fœnic. d. Cochleariæ paretur Infusum*. Quilibet autem *Infusi* sive *Amari*, sive *Aromatici Haustus* habeat *Tinct. Martis Feburianæ*, vel *cum Succo Limoneo præparatæ gutt. x.* vel *Alcohol. M. gr. v.*

Pauperibus ἀπόμαγον esse potest *Allii*, *Croci*, *Zinziberis*, *& Radiculæ rasæ*, *cum Absinth. Roman. Cacuminibus* infusum. Est ubi nulla in forma sicca placent medicamenta, neque ulla quidem *Infusa*. Hoc casu tum prodesse, tum placere potest *Spiritus Menthæ*, vel *Juniperi*, vel *Spiritus Absinthii*. Nonnullis magni æstimatur, & quidem multarum virium est, *Aqua*, quæ nuncupat *Hispanarum Arthritica*, cujus hæc est formula.

℞. *Caryophyllorum Aromaticorum Nucum Myristic. ZZberis*, *Maceris*, *Cinnamomi*, *Piperis nigri*, *Croci*, *Zedoariæ*, *Galangæ*, *Baccar. Juniperi*, *Corticum Citreorum & Aurantiorum*, *Spicæ nardi*, *Cubebarum*, *Aloes Hepaticæ*, *Ligni Aloes. Calami Aromatici*, *Stæchados*, *ana* ℥ß.
Cacum, *Salviæ*, *Ocymi*, *Rorismarini*, *Menthæ Majoranæ : Baccorum Lauri vulg. Pulegii*, *Ras. Gentian. Florum Sambuci*, *Ros. alb. & rubr. Chamæpit. Chamædryos*, *Calamenthæ*, *Melissæ*, *Origani*, *Matricariæ*, *ana Mii.*
Ficuum, *Dactylorum*, *Amigd. amar. Nucum Pinearum*, *Nucleorum*, *Uvar. passar. major. ana* ℥vj.
Melis Virginis ℔j. *Sacch. optimi* ℔j. *Moschi triti* ʒj.
Incisa & contusa indentur Spiritus Vini Canarini optimi ℔xv. *Infunde dies x. vel xii. tunc in MB. destilla.*

In affectibus stomachi & intestinorum *Arthriticis* valentissima habetur.

Dosis ℥ß. cum facchari momento, vel cum mica panis, uti videbitur, repetenda.

Est etiam externi usus, ad *Dolorem* mitigandum *Articularem*; modo calidissima dolenti articulo superlinatur.

Transacta catharsi, vel si nullus ei locus fuerit, prætermissa, ad jam dicta medicamenta, sive iis non multum absimilia, descendo, eaque hoc sumenda ordine præcipio. Mane, horam circiter nonam, *Infusi Haustum* ministro; tertia pomerid. *Pilulas*, vel *Pulverem*; nona vespertina *Bolum*, maximeque *Theriarchalem*; & tertia matutina *Pulverem*, vel *Pilulas* exhibeo, cum *Vini Lusitanici*, vel *Julapii* haustu, post eorum quodlibet.

Aliquando tridui, vel etiam bidui spatio, interdum citius, hujusmodi remediis, hac methodo datis, exturbatur *Arthritis*, & articulis impingitur; ubi nimirum sanguis tener, & tractabilis subito medicamenta sentit, eisque facile obtemperat: Alias, non nisi longo tempore, fit translatio: Alias, non nisi aliis insuper remediis in auxilium, & operam sociam vocatis.

Quando biduum istiusmodi *Podagragogis* dicatum fuit; si tumoris, si doloris nihil erit obortum, locis ἐν τοῖς ἔξοδον occupari solitis, admoveatur vel *Empl. Cephalicum cum æquali quantitate Picis Burgundicæ*, vel *Ceratum viride*; vel utrique cubito, sive tibiæ *Epispasticum*, quo in artus humor evocetur.

Si remedia tum interna, tum externa, modo dicta, viribus ita junctis, *Arthritidi* removendæ minime sufficiant; intendatur, oportebit, eorum alterum, vel utrunque, & auxiliis (si videbitur) novis & ascriptitiis augeatur. In remediis siccis, *Chalybis Nutriti Dosis ad* ℈ß. in liquidis *Tinctura Calybis*, ad guttas xx. amplificetur. Porro, hora quaque media, remediis præscriptis interponere juvabit *Vini Lusitanici Haustum*; sic, ut ejus ℔ij. vel iij. nycthemeri spatio, si quantitatem ejus isto tempore, (qua per se, qua cum medicamentis sumpti, universam comprehendamus) ebibantur. Hoc autem in iis præcipue locum habet, qui *Vino* diu consuevere, & sine noxa indulgent; verum, ex contrario, non abstinent sine noxa: quorum e numero non pauci sunt, *Anomala* isthac ægrotantes. Qui *Vinum* hoc modo potare nequeant, *Spiritus C. C. succinatis guttas aliquot*, cum *Julapii Haustu*, horis istis interpositis sumant. Eo autem usque (ut huic præcepto finem imponam) evehendus, eo continuandus, ore datorum, tam vini, quam pharmacorum usus, si nihil repugnaverit, donec, æstu & orgasmo in sanguine facto, *Ventriculus* allevabitur.

Intendenda eodem tempore externa, & quidem eo usque, quoad in locum aliquem externum, *Arthritidi* recipiendæ aptum, humor coactus, & in eo tumor excitatus fuerit. Hunc in finem pelle vervecina recens extracta, artus involvantur. At nihil certius hac in re, nihil præsentius, quam *Phænigmum* aerem & stimulantem applicare calidissimum; & dum tumor oriatur, tantisper renovare frigescentem. Qui vero auxilium illud, ut graveolens, hoc, quia crudele, abhorreant delicatuli; per laterem, aut ferri laminam calefactam, linteoque inclusam, & loco admotam, idem præstare poterunt.

Ut autem promptius *Arthritis* educatur, vel in lecto, vel cubiculo, se a frigore, per omnem hujus methodi decursum, tueatur æger. *Panatella*, *Gelatina C. C. Jusculo pullino*, & ejusmodi tenuibus, concoctuque facilius vescatur. Si dolor, arte factus, forte fortuna nimius, ad lipothymiam tendat; de eum facientibus, de cutim irritantibus aliquid detrahendum. Si febris exardeat, vel minuenda, vel omittenda sunt *Cardiaca*, quæ sanguinem accendant. *Decoctum album* ad arbitrium suum bibat, itaque temperetur æstus. Eo denique modo, peragantur omnia; quo, cum ἀφορίᾳ finem propositum ægrotus assequatur; quoque per tolerabilia semper usurpata, cito tutoque foras *Arthritis*, etiamsi non jucunde, elicia-

eliciatur. Nequis autem, methodi hujus sive novitate, sive insolentia motus, cardiaca tam fortia, tamque larga a me præscripta, tanquam aliquod ὑπέρμετρον actum improbaret; sciat omnino velim, ut hoc semel dicam, copia, quæ rem efficiat, me contentum esse minima: sed neque nesciat, eam (quod profecto non temere dictum) & magnam sæpe oportere, & sine damno, esse. Nam (ut, meos quod attingit, dicam) etsi complures ea medicina ferventes, & ad tempus ejulantes novi: eorum tamen multos, ad sanitatem perductos; neminem vero unquam hoc æstu læsum, quod meminerim, observavi. Cujus id in causa esse videatur, quod, quibus illa fortiora, & quasi Μοχλικά, sive interna, sive externa, opus sint, iis sanguis plerunque frigidus; nunc malis moribus, nunc ætate debilitatus, nec ad febrim concipiendam aptus.

Quamprimum orgasmo satis vehementi sanguis exagitatur, solet ille virus *Arthriticum*, quod in *Ventriculi* tunicis inhæret, & vasis capillaribus continetur, abluere, resorbere, circumvehere; & tandem, quocunque vocant extremitatibus applicata, ibi deponere: Sic, ut unius horæ spatio, post *Phænigmum* admotum, tumor interdum oriatur.

Dum morbus ore sumptis oppugnatur; aliquando ea, quibus ventri extrinsecus impositis, viscera foveantur & corroborentur, non negligenda. Placet igitur, bis vel ter in die, fotu sequenti, vel huic consimili, ope stuparum e panno *Wvalico*, aliove quovis raro, uti.

♃. *Cacum. Abs. vulg. Menthæ.*
Flor. Rosar. Chamæm. ana ℥ß.
Sem. Anisi, Carui ana ʒij.
Pulv. Cinnam. Cubeb. Garyoph. Aromat. incis. N. M. ana ℈j.
Sp. Vini vulg. ℔ß.
Vini rubri Lusitanici ℔iß. macerentur horas tres vel quatuor, vitro bene clauso, in *Balneo Mariæ;* colatura calidissime adhibeatur.

Vel *Emplastrum* abdomini admotum continuo geratur.

♃. *Terræ Japon. Balsam. Chiliens. vel Peruan. ana* ℥ß.
G. Galbani ʒj.
Picis Burgund. ʒij.
Empl. Stomach. Mag. ℥ß.
Ol. Cin. chym. N. M. ana gutt. ij.

Ista vero, post purgationem maxime profutura judico; Et quidem maxime, vel ætate, vel morbo enervatis: quorum viscera topicum postulent auxilium. Ne vero, quod in robustioribus & sanguineis suspicari oporteat, non tam illa *Ventriculum* defendant, quam ipsorum abusu *Arthritidem* allectent, Medico curæ erit.

Tumori jam facto, & ad magnitudinem conspicuam & notabilem evecto, (ne, quod insit humidi, in sanguinem remigret) admovere soleo *Epispasticum;* itaque serum in eo contentum educere. Salsum illud, acre, virosumque esse constat; cutim etenim inflammat; pruriginem facit permolestam. Dies sæpe fluit complusculos; aliquot interdum hebdomadas; & ad libras interdum aliquot: Ut, ipsum *Arthritidos* miasma, ipsam causam continentem una cum sero ejici, non sit dubitandum.

Hactenus occupati fuimus in adducendis Ποδαγραγωγοῖς; verum, ut primum tumor cum dolore factus est idoneus, statim de remediorum internorum sive dosi, sive frequentia, sive utraque, remittendum est aliquid; neque majori copia jam utendum, quam quæ, *Arthritidi* continuo propellendæ, &, ne intus refluat, inhibendæ, satisfaciat. Huic autem operi pars eorum dimidiata plerunque sufficit. *Bolum* igitur e. gr. duodecima quaque tantum hora, *Chalybisque Dosin* non nisi vicibus alternis & duplo intervallo damus.

Sin eveniat, ut, vel ob aeris inclementiam & tempestatem perfrigidam; vel ob erratum in cibo & potu, aut aliud quodvis, artubus relictis, *Ventriculum Arthritis*, dum hæc aguntur, repetat, (quod quidem minime rarum est) causa ejus recidivæ diligenter exquirenda, & sine mora removenda est. Si novæ in *Ventriculo* cruditates, aliæve impuritates sint collectæ, leniente quodam & alvum molliter inaniente, deducantur. Si ex algore contrahatur cutis, itaque repercutiatur humor in tumore comprehensus; per calorem externum, per vestitum, aliaque, jam dicta, applicata, denuo evellatur. Utroque vero casu, interna plena manu sunt administranda: Ut nempe locum, quo per infortunium, vel ex incuria & negligentia cessimus, eum industria & vigilantia recuperemus.

Et quidem nullo, quod sciam, hujus *Anomalæ* casu (ut tandem hoc argumento aliquando finiam) *Podagragoga* vel fortiora, vel majori quantitate danda; quam ubi illa recidiva est, aut in corpore cruditatibus onerata; propter imbecillitatem minime purgando, longaque morbi obsidione debilitato: illi enim ex *Chalybe*, *Zinzibere*, *Pipere* composita: illi *Spiritu* maxime volatili referta, &c. quam a nobis dictum est, longe copiosius sumpta, sæpe vix sufficiunt, imo sæpenumero ne vix quidem. Æger enim, misere afflictus, spirituum inexplicabili dejectione languens, inter remedia, utut ardentia & cardiaca, de *Ventriculi* frigore & depresso animo clamans, e vita, & quidem interdum inopinato, stupente undique astantium multitudine, excedit.

Quamvis id desiderandum, & quidem in primis optandum, ut articulo ἐν τοῖς ἔξωθεν aliquod figatur *Arthritis;* nihilominus interdum satis erit, e. gr. in *Arthritide vagæ Anomalia*, si ad internodia sua reducatur: Imo quidem ex miasmate tantum resorpto, & in sanguine retento, itaque *Ventriculo* immuni facto, ægrum aliquando novi servatum. At in *Arthritidos fixæ Anomalia*, omnium commodissimum, exoptatissimumque erit, si denique in articulo aliquo defigatur.

Id autem observatu facillimum, pariterque visu jucundissimum, quod, quibus gradibus dolor, tumor, aliaque rectæ *Arthritidis* symptomata in extremis partibus oriantur & augeantur; iis plane illa, quæ post vomitum manent *Ventriculo*, leventur, & imminuantur: speciatim, iis omnino passibus Ἀνορεξία, ventriculi dolor, cibi fastidium, cardialgia, nausea, &c. vincantur & fugentur; quibus succedit fames, cibi concoctio, oculorum vigor, & scintillulæ, aliaque redemptæ & recuperatæ salutis indicia. Ut ægrotanti denuo rectam in viam reducto, e re sua sit in eadem sedulo & constanter progredi, donec *Arthritidis* materia ὀρθῶς emissa, spumaque omni effusa, tum is alacriori, tum etiam tutiori vita fruatur.

In hujus *Anomalæ* prophylaxi valent *Aquæ Ferratæ*, diu recteque potæ; quibus adjungi possunt remedia *Stomachica*, famem & coctionem promoventia, cum modice restringentibus; speciatim *e Cons. Abs. R. Flor. Ros. rubr. Fruct. Cynosb. Pul. Rad. Ari C. Sale Marti*, *Ente Veneris*, *& ejusmodi aliis*, *lege medica*, *composita & assumpta*. Danda etiam opera est, ut dyspepsia, frigus, aliæque causæ evidentes, maxime quam primum repullulavit, & in sanguine renovatum est *Arthriticum* miasma, evitentur. Prodest etiam fonticulum in brachio; vel infra genu, prout *Chiragra*, vel *Podagra*, est frequentior, aperire. Qui vero sibi hac in parte prospicere minime curabunt, *Anomalam* eos expectare par est, tum crebro, tum graviter recidivam.

Hæc est illa medendi methodus, quam meis utilem & salutiferam, in tractanda isthac *Anomala*, expertus, si per tenuitatem nostram licuerit, aliis commendare velim, donec ea meliorem dies docebit.

HISTORIA I.

In Ventriculum *&* Intestina *irruens* Arthritis, *foras expulsa.*

Historiarum agmen ducat Venerabilis & Prænobilis Dominus, *RICH. ANNESLEY*, in Ecclesia Cathedrali nostra, *Exoniensi*, Decanus; in *Hibernia* Regno Baro *Altham;* Magni-Comitis de *Anglesey* Filius: Qui, cum naturæ muneribus eximiis, cum ingenio plane divino, ex Illustrissimo Parente derivatam (*Nam*, ut dictum est, *ad bona cuncta ne qui-*

quidem Agamemnon *natus*) accepit *Arthritidem*. Id autem huic *Arthritico* bene cessit, quod per annos complures apte, quodque recte doleret; & quod, in paroxysmis quoties spuma e sanguine effunderetur *Arthritica*, non id cum vitæ periculo, (sic, ut in plerisque solet *Anomaliis*) sed cum ægri emolumento & tutela perageretur.

Ita illi vitæ ratio si non integra, minimum incolumis diu fuerat; cum, ab *Arthritide* aliquando feriatus ultra modum, ex ea tanquam antecedente causa, miasmate *Arthritico* corpus habens ἐμπιπλάμβον, in malum incidit gravissimum, in summum capitis periculum.

Nam horæos fructus nimio plus devorans, biduo vel triduo post, nempe quam primum ii in *Ventriculo* computrescentes illum aggravarent; primum, cardialgia, tum animi deliquio, motibus convulsivis, spasmo oris cynico, ut vel ipsam animam agere videretur, est correptus. Statim, atque tragædia incœpit, arcessitus ad ægrum advolavi, malique tam atrocis, tam etiam repentini sciscitando causam indagans, eam, quam memoravi, esse inveni; neque nisi vomitione tolli posse judicavi.

Quando vero huic ægroto, medicamentorum minime amanti, propter aliquod ex natura fastidium, *Emetica* abhorrenti, neque sine periculo toleranti, ea, quæ pharmacopolii sunt, *Emetica* non conveniret, vel liceret dare; aliam tentare vim necesse habui. *Vini*, ægro familiaris, rubri, Lusitanici quantitatem bene magnam exhibui; eaque ore rejecta, haustum repetii; & quidem eatenus *Vino*, & tam celeriter dato, donec ἄνω cruditatum massa omnis ejiceretur; quæ quidem magna erat, impura, acida, graveolens. *Emetici* hujus *Cardiaci* beneficio factum est, ut tum *Ventriculus* exoneraretur, tum etiam eodem tempore a deliquiis æger incolumis servaretur. Tormina, quæ postridie supererant, *Intestina* etiam premi ostenderunt: Et quidem aliter, quam in vulgari *Colica*, ea premi mox constitit. Nam cum æger jam diu ab *Arthritide* claudus fuisset; ea, quæ jam in visceribus congesta sunt, imputa, materiam artubus inhærere gressuque ægrum privare solitam, ad τὰ εἴσον, ad se vocarunt: Quod vel ex hoc innotuit, quoniam visceribus æger acerbissime dolens, eodem tempore pedum factus est compos; & quidem magis, quam per annos ante multos. Huc enim illuc expedire, & erecto corpore, quasi vinculis solutus, ambulavit, ut ab artubus ad *Intestina* materiam μετάστασιν *Arthriticam* minime ambigatur.

Ad *Intestina* expurganda leniens præcepi, & deinceps aliquot post diebus altera vice. Dolor, qui post purgationem utriusque generis satis vehementem mansit, *Intestina* aggravans, naturam mali *Arthriticam* adhuc plenius monstravit.

Ut in artus hospitio novo moveretur hostis, (quod jam proxime faciendum) *Pulvere Gasconico*, &, quod in hac re momenti erat maximi, *Vino* prædicto usus est æger. Quorum ex usu, primum dolor, deinde tumor, cum cute lævi & nitente, ortus est, & chiragram indicavit. Tum post longam intermissionem rediit fames, & ex alimento largiori paulatim vires; ut, qui susurro, languide & debiliter, verba jam diu ediderat, voce iterum nunc viva loqueretur; iterumque gravidam faceret uxorem.

Ægrotanti profuit, quod ea fuit illi spirituum animalium vis, & tam *Elastica*, quanta utique raro observatur, quanta putari potest maxima: Quæ quidem plurimum in eo restituendo valuit.

Annos posthæc alioquin multos exegit vir præclarus, purgantibus, coctionem corripientibus, & *Arthritidem* expellentibus, ea, *Ventriculum* & *Intestina* multum affligente, cum fere conclamatum esset, allevatus.

HISTORIA II.

Arthritis *idonea*, *Balneo frigido in* Ventriculum, *& ea quæ intus sunt*, *repulsa*.

Homo adolescens, Καλοκαγαθὸς, ætate provecto patre oriundus, eaque de causa corpore tenerrimo, spirituque animali minus firmo donatus; cum e quinto vitæ lustro nondum excesserat, *Articulari* morbo plus semel laboravit. Appetitum habuit admodum languentem, coctionem imminutam; unde ali desinere cœpit, & inopia consumi. Cum eo res deducta erat, consilio certe non optimo uxorem duxit. Adeo nempe verum est, infortunio raro solitaria mortalibus obvenire, matrimonio nihil huic homuncioni gravius, nihil unquam intolerabilius esse potuit. Corpus cito enervatum, & vitæ vix sufficiens innuptæ, maritali vero impar, æstus invasit universalis febricula Συνεχὴς; cui postmodum accessit *Dolor Articularis*, cum tumore, rubore, &c. signis *Podagræ* παθογνωμονικοῖς.

Ut æstum mitigaret, dolorem allevaret, aliaque, quæ ægrotum maximopere urgebant, accidentia reprimeret; quando calor invitaret æstivus, aqua pedes immersit, in frigida & salsa (nempe marina) consistens. Hic pedum evanuit tumor, rubor, *Podagræ* indicia; simul & vomitus & intestinorum dolor est obortus, isque diuturnus, ingens; sic, ut ex eo plane colligi possit, materiam ad ductum alimentarem, e pedibus transferri νοσηρὰν. Sub id tempus, ut viscera, quæ multum exæstuarunt, refrigeraret, reficeretque, fructus horæos ad gulam usque devoravit; devoratos, nec eorum, nec cujusvis generis cibi tenax, statim ejecit. Cumque iste victus non unius tantum dieculæ esset, verum aliquot mensium, & omni eo tempore *Ventriculi* gravitate, vomituque, & dolore, vel continuo, vel ex brevibus intervallis redeunti, æger afficeretur; & medicinam aut negligeret, aut ea perperam & perfunctorie uteretur; isto denique statu erat, quo nullum medicina præsidium, nullam opem conferre potuerat.

Uti, ad hujus viri interitum, sociam operam quamplurima dare; ita quidem ex iis aliquo in numero esse, ne dicam primas obtinere, *Arthritida* verosimile est; quandoquidem materiæ νοσηρῆς, sive *Arthritidæ*, pedibus affixæ, ad ea quæ intus sunt translatione, tanquam cardine principali, tota res morbi versa est.

HISTORIA III.

Recta Arthritis, *& in* Ventriculo Anomala, *se vicissim excipientes*, *cum* Anomalæ *curatione*.

Vir generosus, ætatis mediæ, *Arthritide Symptomatica*, sed & ea languenti, neque satis regulari, diu per vices ægrotavit anno MDCCIV. circa æquinoctium autumnale, hallucis articuli majoris, globique infra positi dolore tentabatur; postea vero plantæ pedis, & deinde malleoli; sed eo incerto, & vago.

Elapso vix triduo retrocessit humor (cujus tamen rei quid in causa esset, dubium erat) neque amplius pedem momordit. Ægrotantem e vestigio invasit algor universalis, tanquam febri præludens intermittenti. Huic accedebat *Ventriculi* gravitas, pectoris oppressio, nausea, respiratio angusta, & in suprema regione *Vertigo*, & somno appropinquante subita spirituum exulatio.

Anomaliis olim *Arthriticis* vexato, & earum non ignaro, laboranti minime latebat; hunc *Ventriculi* affectum, etsi prima facie vernaculus appareret, esse revera peregrinum; & in *Ventriculum*, relictis pedibus miasma *Arthriticum*, hujusce mali causam, mitti. Qua ductus opinione posletum hausit, amaris alteratum; ad vomitum usque copiosum; ad impuræ, crudæ, biliosæ vomitum materiæ. Ano etiam, injecto ea nocte *Enemate*, subducta est ejusdem quantitas non exigua. Cervici admotum erat *Epispasticum*;

Pulvis

Pulvis datus *e Chelis C. C.* Illo multum feri elicitum; hoc animales spiritus, humiles antea & depressi excitabantur. Interposito die uno, *Tinctura sacra* levabantur *Intestina*, *Bolus e Pul. prædicto*, & *Theriaca Androm.* eo vespere refecit ægrotantem. Posthæc, horis tribus medicinalibus, *Alcohol Martis* ℈ß. *cum Conf. Abs. R. Spec. Aromatici Rosati*, & *Syr. Cort. Citreor. forma Boli deglutiit: cum infusi amari, Vino Xeresano facti, vel Vini simplicis ustulati Haustu. Pedibus Emplastra, ex Cephalico, & Picæ Burgund. pari quantitate, applicata*, continuo gerebantur. Si caligo, vel lipothymia postularet, vel quoquomodo spiritus deficerent, in præceptis erat, *Sp. C. C. succinati* guttæ aliquot, cum *Julapii* vel *Vini Haustu*, darentur.

Hisce aliquandiu usus, æger beneficium inde bene magnum accepit: purgatis etenim *Intestinis*, ad τὰ ἔξω amandata est *Arthritis*. Pedum factus est dolor; tumque brevi tempore cibum capessivit æger: melius, quam solebat, eum concoxit. Quin illi lætiores esse spiritus animales, commodiusque vitæ rem agi, vel ex una oculorum acie plane constabat.

Cum eo loci res erat, de valitudine restituta nimium securus, *Emplastra* pedibus abjecit: Hoc autem observatu dignissimum consequebatur, quod intus cito remeans, materia, ab integro τὰ ἔντερα invadens, nauseam iterum induxit. *Emplastris* iterum admotis, & medicamentis ad mensem unum alterumque continenter usurpatis, omnia prospere cedebant.

Huic ægroto inter alia, tutelæ gratia præcepi, ut, fonticulum infra genu aperiret; & ut quas olim summo suo commodo putavit, aquas *Bamptonenses* iterum hauriret.

Habes *Arthritides*, rectam & in *Ventriculo Anomalam*, se vicissim excipientes; cum *Anomalæ* curatione, alienum expellentibus & educentibus absoluta.

HISTORIA IV.

Arthritis *semel iterumque; in* Ventriculo Anomala, *toties expulsa.*

Agricola suburbanus, ætate maturus, *Arthritide*, uti ex intervallis solebat, dolens, ex halecum esu immodico, materiæ biliosæ & crudæ vomitu, dolore *Ventriculi*, & *Intestinorum* immani, respiratione difficili, cordis palpitatione, *Cephalalgiaque* premebatur. Magna erat viscerum oppressio, & quasi constrictio. Tabacci, qui in numero deliciarum erat, usus jam nullus. Ut primum illa intus suborta sunt mala, deliquit illico *Arthritis* externa, quæcunque fuit articulorum. Nutriculis, & familiaribus palam erat, ab *Arthritide*, membra relinquente, cum *Intestinis Ventriculum* impetente, totam hanc oriri malorum Iliada.

Medendi intentio erat, purgato prius ductu alimentari, suam in sedem, in artus propellere *Arthritidem*: ideoque *Vinum* exhibitum est *Scilliticum*, posteaque *Pulvis Vvarvicensis*; unde ἄνω ϗ κάτω multum, & cum ἀφορίᾳ purgatus æger: peracta catharsi, data sunt *Cardiaca*; iisque postmodum auxilio erant externa, *Arthritidem* educentia, articulis admota.

Horum beneficio visceribus remota est *Arthritis*, & in artus amandata: Verum, propter erratum aliquod *in Sex non naturalibus*, cum ad viscera brevi post redierit, ea, quæ sequuntur, in usum adhibui.

℞. *Theriac. Androm.* ʒß. *Pul. e Chel. C. C.* ℈ij. *Conf. Alk. qs. f. Bolus, omni nocte cum Vini rubr. Lusitanici Haustu sumendus.*

℞. *Gentian.* ℥j. *Zedoar.* ʒij. *Infunde, igne arenæ, in Vini prædicti* ℔ij. *ad idoneam alterationem, tunc f. Colatura; Sumat Colaturæ* ℥iv. *additis Tinct. Martis, & Aurant. ana gutt. x. horis duabus Medicinalibus: cum Pul. Rad. Ari C.* ℈ij. *Chal. Nutr.* ℈ß. *Bis in die fumat Spir. Vol. Oleos. gutt. xv. cum Vini prædicti* ℥iv. *Potui sit Decoctum album, cum Aq. cin. fort. Utrique Tibiæ applicetur Epispasticum.*

Auctis in hunc modum *Cardiacis*, & majori quantitate, sed neque nimia, datis, viscera plane liberata, articulis affixa est *Arthritis*, æger restitutus.

At ille, ut erat Δύσπλαγχνος, & *Arthriticis* pronus *Anomaliis*, iis, sed diversis formis, sæpe recurrentibus affligebatur: de quibus suo loco.

Historia profert *Arthritidem in Ventriculo* & *Intestinis* semel iterumque *Anomalam*, toties arte medica remotam, foras ad domicilium proprium, ad τὰ Ἄκρα pulsam.

HISTORIA V.

Arthritis *iterum ac sæpius in* Visceribus Anomala, *toties in Artus ablegata; cum ejus* Prophylaxi.

Vir quidam, a prima ætate *Arthriticus*, quinto & sexto vitæ lustro, magnos articulorum habuit dolores; septimo & octavo, *Ventriculi Intestinorumque*. Cum enim corpore valde imbecillo, sanguine tenui, cumque infirmis esset visceribus, post frigora, satietates, & cruditates fere omnes, per hosce annos, *Arthritidi* rectæ vix sufficientes, ad ea, quæ intus sunt, appelli solita est *Arthritis*. Harum Ἀνωμαλίας, ad rem nostram conferentes, nonnullas in medium afferre non gravabor.

Mense oct. MDCCV. propter cruditates, maxime a fructibus ὡραίοις, in *Ventriculo* & *Interaneis* collectas; omissa, qua ad ea tuenda solebat uti, medicina; appetitu læso, nausea dolore *Ventriculi*, pectoris gravitate, spiritus angustia, oscitatione crebra corripiebatur.

Ut tanto onere, *Visceribus* incumbente, & *Arthritidem* iis impingente, levaretur æger; purgatio per os, per anum, mediocris, & ejus viribus æqualis, adhibebatur. Cum vero, propter imbecillitatem ægri, nullus ei medicinæ, qua ad ventrem inaniendum opus erat, daretur locus; neque *Cardiaca*, ore data, tametsi fortissima multum prodessent; ire in pejus omnia, conclamatam esse rem, quotquot adstabant, existimarunt omnes: Nec quidem temere; pulsus enim debilis, membra pendula, & quasi resoluta, faciei pallor, corpus subfrigidum fidem fecit opinioni.

In hoc miserrimo rerum statu, *Vinum Lusitanicum*, modica dosi, sed crebra propinari: quo, ad libras aliquot sine vomitu poto: pulsum augeri, vires aliqua ex parte fieri notabam. Utrique tunc malleolo, ubi sedem habuit primariam *Arthritis*, *Phænigmum* admovi, quam ferri potuit, calidissimum, frigidumque renovavi, quoad dolor & tumor exoriretur: hoc vero paucis horis spatii perfectum est:

℞. *Cacum. Rutæ, Sem. Sinapios Ras. Reph. Sylvest. ana part. i. Fermenti vet. p. iii. cum Aceto Vini albi misceantur, & fiat* phænigmus.

Tumori, ne in sanguinem alienus humor retrocederet, *Epispasticum* applicui; cujus virtute, quantitas seri bene magna eliciebatur. Dies etenim permultos, ne dicam hebdomadas, effluxit; & quidem flumine tam jugi, tamque magno, ut pro certo habeatur, foribus his apertis inimicum in auxilium mitti; causam *Arthritidis* continentem una cum sero amandari.

Hujus sententiæ confirmandæ gratia, duo subjiciam, quæ eam maximopere probare, omnique suspicione liberare mihi videntur. *Alterum* est, quod, qua proportione serum emanavit, ea plane augeretur respirandi spatium; ea, rediret fames; ea, *Ventriculi* gravitas; ea, dolor reliquaque omnia symptomata tollerentur. *Alterum* est, quod diutiorem ab *Arthritide* vocationem, longiorem ab ejus paroxysmo quietem, ex eo tempore quam per annos ante complures, æger obtinuit, sanguine nimirum, methodo jam dicta depurgato.

Ut autem extrudatur *Arthritis*, ut evacuatio seri tam benigna, tam commoda, promoveatur, utque ei tolerandæ sustinendæque par reddatur æger; vinum ei, jam dictum, quotidie dedi bibere, & quidem affatim; *Martisque Alcohol* bis in die sumendum præcepi: eo quidem cum eventu, quod, uti primæ rerum mutationi conciliandæ multum contribuit *Phænigmus*; ita ei continuandæ *Mars*; utraque vero ratione *Bacchus*.

Biennio post, cum ex *Ventriculi* gravitate, materiæ biliosæ vomitu, oscitatione, pandiculatione, aliisque signis

signis istius *Anomaliæ* in hoc ægroto prænunciis, eam in propinquo esse præsciverim, *Aquis Purgantibus*, semel iterumque opportune datis, *Ventriculum* & *Intestina* purgavi; malum, eo loci mansurum, anteverti.

Ut contra *Arthritidem ægrotum*, contraque *Anomalam* ejus *Ventriculum* defenderem, *Aquas Bathonienses* biberet; ea, quæ roborent *Ventriculum*, simulque faciant, ut bene concoquat, (*Chalibeata* nempe, *Stomachica*, & *Astringentia*) sumeret, ægroto inter *Anomaliarum* initia suasi. Et quidem adeo ille fecit imperata, cumque exitu tam felici, ut, qui claudus antea, pedum vix compos, non nisi difficulter incederet, milliaria duo vel tria ambulando jam facile metiretur: Ex eoque tempore sanior & integrior evasit, diuque perstitit. Neglecta vero postea, quam dixi, prophylaxi, vel parce, & indiligenter adhibita, multum ille torquebatur *Arthritide*, nunc recta, nunc *Anomala*, donec ea, multis post annis, confectus & oppressus, e vita cessit.

HISTORIA VI.

Cum Plenitudine Arthritis, *partim recta*, *partim* (*in Ventriculo*) Anomala, *Purgantibus Podagragogis allevata*.

Civis *Iscanus*, vitam agens inertem, & desidiosam, ea de causa *Plethoricus* & *Arthriticus* evasit. Ætate constanti, postquam ex intervallis sæpenumero recteque doluerat, tumore pedis dextri tenebatur, eo, qui tum *Arthritidem*, tum *Plenitudinem*, manifeste agnosceret. Cum eo simul orta famis imminutio, cibi fere omnis fastidium, similemque habuit cum eo progressum, & vehementiam. De causa malorum istorum altera, communi, neque *Plethora*, nemo unquam dubitavit; de altera, nempe *Arthritide*, pedem afficiente, quando dolor *Articularis*, cæterumque pathogmonicon, eum monstraret, non est controversum: Sed de ea locum in *Ventriculo* habente, æger murmurare; &, *Podagram Ventriculi* morbum esse commentitium, & imaginarium, æstimare visus, multa secum mussitare.

Ego, ut ejus ingenio morem gererem, humanissimum, & priscis moribus, artisque medicæ cumprimis intelligentem, Dominum Doctorem *Hele*, eo tempore medicinam hac urbe factitantem, in consilium vocari, lubentissime consensi. Huic ego totius morbi, sic, ut erat, compositi, historiam enarravi; maxime vero *Arthritidem*, olim importunam, nuperis diebus nimio plus quietam, explicui. Quibus auditis, propositam ille viam mecum calcare non est dedignatus. Socia igitur opera, ægroto, antea perpurgato, *Chalybis & Pul. Rad. Ari C.* a me datorum usum, sed aucta quantitate, continuantes, hisce verbis consulimus.

℞. *Pul. Rad. Ari C. e Chel. C. C. Chal. cum Sulf. pp. ana* ℈ß. *Ext. Calami Aromat. q. s. f. Pilul. horis duabus medicinalibus sumendæ, cum Haustu seq. Julapii.*

℞. *Aq. Menthæ Flor. Chamæm. ana* ℥v. *Stephani, Gent. C. ana* ℥iij. *Marg. pp.* ℈ij. *Sacch. q. s. f.* Julapium.

℞. *Sp. Vol. Oleos. Castorei ana* ʒij. *misce, sumat gutt. xxxx. primo mane, & hora somni, cum Julapii, vel Vini alicujus Stomachici Haustu.*

Horum usu medicamentorum, maxime vero *Pilularum*, multo & diligenti, famem æger conciliavit; unaque opera humores *Ventriculi* tunicis vitiosos exturbavit.

Historia dicit *Arthritidem*, cum plenitudine conjunctam; partim rectam, & in extremitate corporis agentem; partim *Anomalam*, & in *Ventriculo* latentem; sed & eam medicina expulsam, in sanguinem relegatam.

HISTORIA VII.

Arthritidem *ex animi perturbatione* Anomalam, *in viam ducunt* Ποδαγραγωγά.

Domina *R.....* quinquagenaria major, *Arthritide* frigida diu mulctata, eaque pedem nuper afficiente; propter animi pathemata, & turbas, nescio quas, domesticas, materiam νοσηρὴν (interciso paroxysmo) in *Viscera* retroactam habuit. Remisere malleoli (id est, partis affectæ) symptomata, dolor tumorque, & simili proportione intendebatur Ἀνορεξία; nausea, acidi & pituitosi vomitus, oscitatio, Σκότωμα, cum affectione *Ventriculi* Idiomate nostro appellata (*Waterpangs;*) Nam œsophagum ascendens, bis vel ter in die, ad ℥iij. vel iv. ab ægrota, tanquam utero gerente, aqua ore ejecta est. Hanc affectionem imbecillitas spirituum, palpitatio cordis, faciei pallor, vox tremula, languens, & inusitata animi dejectio sequebatur.

Ab *Arthritide Anomala*, & ad ea, quæ intus sunt, inversa, symptomata ista proficisci minime dubium erat. Hoc historia morbi, & symptomatum ordo demonstravit. Utque deviam *Arthritidem* in locum proprium, in artus ducerem, propositum mihi palmarium erat, & medendi indicatio.

Quem in finem, impedimentis, quæ *Stomachum* & *Intestina* premerent, per alvi ductionem expurgantis, *Infusam amarum Martiatum*, *horis duabus medicinalibus*, *Bolum Cardiacum*, (*e Pul. Cantiano*, *Chalybe Nutrito*, *&c.*) *hora somni*, *cum Jul. Hanstus Spiritus vol. Oleos. gutt. aliquot*, *sæpius in die*, *cum idoneo quolibet vehiculo dedi*. Unde fructus, brevi temporis spatio, spe omni major, votis par, restituta sunt viscera, scintillarunt oculi, doluit iterum malleolus, servata est ægra, & quidem una *Arthritidos* amotione, & in pedes ἐξαγωγῇ.

HISTORIA VIII.

Arthritis *vaga primo Partibus ex contusione læsis; deinde* Ventriculo *hærens*, *in Sanguinem resorbetur*, *in Artus emittitur*.

Vetula quædam, origine, *Arthritica* dolores habuit diu per artus huc illuc erraticos; postea, contuso corpore (cum ab equo forte cecidit) læsis & debilitatis partibus inhærentes. Hi vero deinceps, locis hisce relictis, nescio qua de causa *Ventriculum* invasere: namque nausea, & vomitio secuta erat permolesta, cum motibus convulsivis; & hystericis aliquot accidentibus.

Nihil clarius esse potuit, quam quod ea, quæ olim membra infestaverat materia, peccans & *Podagrica*, primum partibus contusis, deinde *Ventriculo* committeretur: Atque huic confisus opinioni, principio curandum existimavi, ut vomitu sedato materia *Ventriculum* aggravans per anum ejiceretur. Præmissis igitur *Laudani* guttis aliquot, sub ejus præsidio pilulas exhibui purgantes; quarum ope, ut & enematis postmodum immissi, ægrota dejecit impura bene multa. Peracta catharsi, *Pulvis e Chel. C. C. & Rad. Ari Comp. ana* ℈ß. *tertia quaque hora*, *sumebatur; cum Julapii haustu Hysterici*, & *sp. Vol. Oleoso*.

Hisce remediis ex lege usurpatis, notatu jucundum erat, quibus gradibus sanitatem ægra recuperaret. Primum, ut ex istiusmodi *Cardiacorum* usu solet, calor oriebatur universalis; eique tandem aucto, & magnum in modum evecto *Ventriculi* successit allevatio; sic, ut a sanguine celerius & rapidius circumvecto, miasma *Arthriticum*, *Ventriculi* tunicis infixum, resorberi, & in sanguinis sinus recondi censeatur.

Ad tuendum *Ventriculum*, & *Arthritida* procul emittendam, *Tinct. Martis* (*ex ejus Limatura & succo Limoneo confectæ*) *gutt. xx.* semel bis in die sumendas, cum *Infusi amari alterantis Haustu*, præcepi. Quorum ope *Ventriculo* cautum erat, & recte egit *Arthritis*. Nam ex illorum usu (uti posthæc, ex illis repetitis, sæpe) ægrotavit Anus hæc articulis.

ta,

ăt, per integrum jam decennium, & eo amplius, ne semel quidem, ut observavi, *Ventriculo*, vel partibus infirmatis. Tanti usus sunt, in ordinanda *Arthritide*, *Chalybeata*.

HISTORIA IX.

Multum interesse; qua tempestate laboret æger hac Anomala, *ad eamque removendam, tam externa, quam interna: nonnunquam in corpore validissimo requiri.*

UT autem pateat, multum interesse quo anni tempore, qua tempestate laboret æger hac *Anomala*; exemplum hujusce rei magnum adducam. Homo *Damnonius*, prope *Isca* ripam agens, *Arthritidem* habuit a parentibus ductam, autumno vel hyeme maxima ex parte redire solitam. Hyems erat, cum, nescio qua de causa, *Ventriculum Arthritis* iniit, eumque crudelissime gravavit.

Cum eo loci res erat, accitus, de morbi ingenio & natura ex symptomatum ordine judicans, *Arthriticum* eum esse comperi, & in artus materiam amoveri vitiosam quam citissime debere. Atque illuc cursum dirigens, *Vini & Chalybis* eam quantitatem dedi, eoque cum eventu, ut ex animi sententia pes doleret, *Ventriculus* sublevaretur: ægri vero rebus favere, & ad educendam *Arthritida* non parum conferre, inventa est cœli, medio hyeme, clementia.

Sub id tempus, vento, qui aliquandiu mitis fuerat, in aquilonem mutato, tempestas ingruit acerbissima, frigus intensissimum: atque hujus sævitia, ambitum corporis urgente, retroacta est, in ea, quæ intus sunt, *Arthritis*. Expellentibus altera vice usus sum, &, ut materia denuo extruderetur, elaboravi: quod tamen, nisi remittente prius frigore, minime patratum.

Iterum pede doluit ægrotans, & quidem eo usque, donec renovato frigore *Arthritis* jam tertio *Ventriculum* invaderet. Huic autem adeo jam per frigus (quo, ut terra obriguit, ita valde constricta fuit ægri cutis; humidumque intus actum) infixa est; ut eo loci dehinc ad ipsum vitæ terminum maneret; neque *Vino*, neque *Ferro*, etsi plena manu exhibito, neque ulla *Cardiacorum*, etiamsi fortissimorum, vi dimoveretur.

Qui per *Phænigmos*, & ejusmodi externa *Arthritidem* evocantia, fieri potuerat, (quando tyroni, militiam istam nuper ingresso, mihi nullus erat tum temporis eorum usus) nihil habeo, quod dicam. Ex eo vero didici, *Ventriculi* hunc affectum unis ore assumptis, in corpore validissimo, non semper auferri; verum externa, in auxilium & operam iis sociam adjungi, nonnunquam oportere.

HISTORIA X.

Cibi fastidium, & Asthema, ex Arthritide Ventriculum *infestante; ea expulsa, sublata; ea denuo repulsa, recidiva.*

SEnex *Arthritidem* dolore pedum, cui olim assueverat, aliquandiu liber, appetitu læso, difficili respiratione laboravit; utroque tam urgente, ut in dubio non modo salus, verum etiam vita esset. Tum denique de Medico quæritare cœpit. Cum illam esse rerum conditionem, mihi denunciatum est, ab *Arthritide* inversa, *Ventriculum*, & spirandi organa afficiente, turbas hasce concitari, sum arbitratus; ideoque, quando ægri vires infractæ consumptæque purgationem minime paterentur, primo quoque tempore *Bolum, ex Pul. Cantiano, & Theriaca Andromachi deglutiendum, una cum Vini rubri Haustu, spiritusque vol. Oleos. gutt. aliquot, dedi, & hora quaque quarta repetii*. *Cardiaco* isto forti & generoso, pro re nata, repetito, factum est, ut in artus statim expelleretur *Arthritis*; ut ab ea dolerent, tumerent articulamenta, felici huic humorum Μεταβάσει debuimus, quod in mediis periculis, in extremo discrimine non omnino spe destitueremur.

Ut eum, quem ita nacti fuimus, locum teneremus, *Infusum* dedimus *amarum*, *Vino Xeresiano* factum, modica quantitate, ter in die, potandum. Unde quidem multum æger articulis doluit, multum profecit. Hæc autem æstate acta, & favente cœlo vix aderant saturnalia, cum malum recruduit, propter hyemis inclementiam, forsan gravius, & intolerabilius; *Chalybe*, *Cardiacis* valentissimis tentata est curatio; sed nequicquam. Morbo, hyeme, senecta oppressus æger e vita excessit. Qui vero per evacuationes opportune adhibitas fieri potuerat, quando earum nulla mihi data fuit opportunitas, nihil ausim affirmare. Iis autem, modo vires annuissent, opus fuisse autumo.

Est *Asthma* & Ἀνορεξίαν, & *Arthritide Ventriculum* infestante: ea vero in artus expulsa, eadem sublata: repulsa denuo *Arthritide*, recidiva eadem, importuna, mortifera.

HISTORIA XI.

Ex Arthritide Cardialgia, *ut & alias* Ἀνορεξία, *per Catharticum & Humores in Artus expellentia, feliciter curata.*

SEnex honorabilis, a multis annis paraliticus, *Arthriticus*, sexagenario major, tumore pedum continuo laboraverat tali, qui hydropa antecedere, præque foribus eum esse videretur ostendere. Totum enim propemodum pedem ad genu usque occupavit, digito prementi cessit, ejusque foveam retinuit diutinam. Jampridem autem, (quod in hoc casu maximi est momenti) evanuit tumor omnis, sive *Hydropicus* seu *Arthriticus*.

Erat insuper huic ægroto, quæ quidem paralyticis familiaris, sputatio jugis; sic, ut diei spatio semilibram sæpe expueret, & quidem quo plus, (quod observatione longa palam erat) eo illi melius. Nam, cum noctu lecto, cum interdiu cathedræ perpetuo figeretur; itaque exercitatione pene omni, ejusque effecta, tum urina, tum perspiratione liberiori, privaretur; majori salivatione usa est natura, & per eam aliarum evacuationum defectus quodammodo resarcivit. Saliva autem, hoc tempore suppressa, una cum tumore pedum abeunte, aliisque mali moris symptomatibus in periculo versari ægrum manifestavit.

His adjiciendum, quod paucis post diebus *Cardialgia* suboriretur; quæ, cum perpetua fere esset, & Ἀνορεξία, cum *Melancholia*, tanquam satellitibus stipata, ægrum adeo confecit, ut simul & caro multum, & una cum ea vires absumerentur.

Cum mihi jam antea daretur, celeberrimi hujus viri rebus invigilare medicis, salutique prospicere; malum illud nihil aliud esse judicavi, quam *Arthritidem* inversam, *Ventriculo* fixam, & quæ ab ejus *Anomalia* fluxerunt accidentia. Proindeque, ut *Ventriculus* & *Intestina* primum exonerarentur, & tunc in artus emitteretur *Arthritis*, conceptis hisce verbis, præscripsi.

℞. *Aloes rosat. Pulv. Myrrhæ, Scammon. ana* ℈ß. *Ref. Jal. gr.* v. *Ol. Abs. Chym. gutt. j. Extr. Cent. q. s. f.* Pil. v. *mane deglutiendæ*.

℞. *Tart. Laxant.* ℈iv. *cum Jusculi Avenacei haustu, circa horam decimam sumendos; si* Pil. *tardius operabuntur*.

Hora somni post purgationem, sumat *Pulv. e Chel. C.C. & Marg. ana* ℈ß. *cum Aquæ Cin. hord. ten. Melissæ ana* ℥iß. *Pæoniæ C.* ℥iij. *Sp. vol. Oleos. gutt.* xx. *Conf. Alk.* ʒj.

℞. *Conf. Abs. Rom.* ℈j. *Pulv. Rad. Ari C. Alkool M. ana* ℈ß. *Syr. Abs. f. qs. f.* Bolus.

℞. *Tinct. Myrrhæ* ℥j. *Sp. vol. Oleos.* ℥ß. *Pul. Gentian.* ʒ. *misce, igne arenæ digere, f.* Tinctura.

Præmissa purgatione, sumat *Bolum* bis in die, cum *Julapii* haustu; hora ante prandium, *Tinct. gutt. a* xxx. *ad* xxxx. cum idoneo quovis vehiculo.

Pharmacis hisce assumendis, solito diligentius æger, alias pharmacorum osor, incubuit; & quidem eorum viribus *Arthritis*, a *Ventriculo*, & iis quæ intus sunt, remota, in artus exulare: dolere articuli; tumere pedes; quodque est hoc amplius, abire *Cardial-*

dialgia, redire fames, incolumitasque, pro ægri ætate, cæteraque ejus conditione, magna.

Quando ex quiete nimia, aliisque in *sex non naturalibus* erratis, vitium alio tempore contraxerat *Ventriculus*; paucis post diebus detumere pedes; fluere desiit saliva. Malum ex eo notabatur ingravescere. Cibi enim omnis obortum est fastidium, *Intestinorum* æstus; & dolor erat; faciei pallor. Ab ore & pedibus, ad τὰ ἐνδον, ad *Intestina* humorem *Arthriticum*, & serosum ejus vehiculum ferri constabat. Per *Vinum* & *Oxymel Scilliticum*, perque *Solutum purgans*, ductum alimentarem exinanivi. Pituita & cruditate omni amota per *Infusum amarum*, forte & generosum; perque *Chalybeata* factum, ut *Ventriculo* fames; ut ori saliva; ut pedibus tumor; ut faciei color: Verbo dicam, expulsis, ad τὰ ἔξω humoribus vitiosis, ut ægro nobili conciliaretur, quanta maxima potuit, incolumitas.

CAPUT III.

De Colica Arthritica.

Art. I. POst affectus eos, qui in *Ventriculo* sunt *Arthritici*, lata ducente via, ad illos, qui attingunt *Intestina*, descendendum est: Quorum e numero *Colicæ* dandus est principatus; tum quod ea frequentissime omnium occurrit; tum quod (uti solet evenire) magno cum supplicio laborantium. Hæc autem *Colica*, minime uno contenta *Intestino*, fistulam a *Ventriculo* ad anum omnem, etiamsi non eodem tempore, tenet, & in ea sedem ponit. Imo quidem sæpe fit, ut, cum *Intestinis* hac *Colica* vexatis, *Ventriculus* etiam, & quidem ἰδιοπαθικῶς, afficiatur: nonnunquam multum affligatur.

II. *Colicæ* vultum induit *Arthritis* & fixa, & vaga; & regularis, & *Anomala*; & primigenia, & symptomatica. Horum omnium membrorum omnino nullum extat, quod interdum ita non faciat. E symptomaticis vero ea creberrime, quæ *Colicæ* succedit; quæ a *Colica* incipiens, in eam desinit. Ea citissime partes has invadit.

Ad limina nota.
Ipsa domus se fert;

& artus & *Intestina* vicissim occupans sedem habet ambiguam. In natu grandioribus, & infirmis (qui *Anomaliarum*, ut dixi, *Arthriticarum* mos & consuetudo est) induit sæpissime; in athleticis, & ætatem nondum mediam ingressis, aliquando. Hujus autem metamorphoseos modus & ratio talis est.

Cum æger diu recta *Arthritide* per vices doluit, & jam ætate provectus est; vel ex debilitate, vel alia aliqua de causa statim exquirenda, Natura paroxysmos identidem intermittit; & nullos, aut raros, aut parvos & breves edit. Paroxysmorum istam defectionem usitatissime sequitur, ocius aut tardius, in iis; quæ intus sunt, novum quoddam malum.; interdum autem caterva symptomatum illa, quæ *Colicam* manifeste indicat. Primum, universi corporis ægrotationem, & Ἀνορεξίαν æger; non raro nauseam quoque sentit: tum *Dolore Intestinorum*; qui plerumque fixus; & eidem quasi puncto (pali instar) hærens, portionem quandam abdominis tantillam (quod sæpe observavi) præcipue περὶ τὸ Ὀμφαλὸν, pungit excruciatque. Huic symptomati aliud fere æquale est, pectoris nempe oppressio; & tanquam ab opere incumbente gravitas; quæ, ut hujusmodi *Colica* afflictis fere cunctis accidit, ita quidem iis molestissima est. Hæc duo symptomata, (Στρόφοι nimirum, & gravitas pectoris) summa & primaria judicentur; quibus secundo loco annumeranda præcordiorum distentio, Βορβορυγμοὶ, ructus, materiæ plerunque biliosæ vomitus, alvi segnities. Tertio loco, accidentia κατὰ Συμπάθειαν nata; qualia sunt oculorum languor, spirituum dejectio, vigilia, animæ remissio, anxietas, &, si morbus duraverit, universi corporis imbecillitas & macies.

Etsi non semper, tamen sæpe autumno incipit hæc tragœdia; &, nisi opem auspicato medicina fert, per insequentem hyemem ægrum affligit, & quidem miserabiliter. Nam a prima *Intestinorum* aggressione, flatu, tristitia, dolore languet ille & deprimitur; noctu vigilat, interdiu lamentatur; dies noctesque calamitosas agit; donec somno, cibo, refectionibus vitæ necessariis privatus; vomitu creberrimo lacessitus, dolore fractus & enervatus, macie confectus, serius citiusve (prout illius vires sunt) vitam cum morte ærumnosissimam commutet.

III. Ex his phænomenis, de morbis hujus genio & natura statuere, non erit difficile. Quid enim magis in propatulo, quam quod materia ista *Arthritica*, quæ ad τὰ Ἄκρα propelli sueta est (Natura novis, utente consiliis, alioque instituto) jam in visceribus deponatur, ibique dictam moveat tragœdiam; illa famem tollit; illa Δυσπεψίαν infert; illa vomitum ciet; illa præcordiorum inflationem creat; illa pectus aggravat; illa dolere facit *Intestina*.

IV. Unde sequitur, quod, in hoc affectu detegendo, ejusque formanda diagnosi, quamquam prima facie plurimum valere videantur e prædictis aliquot symptomata; Στρόφοι præcipue, & pectoris gravitas; tamen; cum *Colicæ* huic *Arthriticæ* illa non sunt tam propria, quin aliis *Colicæ* speciebus eadem conveniant: hanc ob rem *Arthriticam* nostram ut rite dignoscamus, alio progrediendum est. A nullo autem alio fonte melius petenda est illius notitia, quam a morbo præcedenti, *Arthritide* scil. *regulari*: præsertim ab illius nupero paroxysmo; ab ejus silentio, sive intermissione, paroxysmum istum insequente; & *Colica* isti silentio superveniente. Quam quidem morbi historiam, ejusque aliam ex alia partem ordine perspicuo fluentem, quisquis studiose ponderaverit: de *Colicæ* hujus natura, eamque revera esse *Arthriticam*, ut opinor, minime dubitaverit.

V. Hæc, de causa hujus *Colicæ* proxima, sive continente, quæ est ipsa materia *Arthritica* τοῖς Ἐντέροις infusa: qui vero ea infundatur, sive quæ sint hujus morbi causæ remotiores, loco jam proximo dicendum.

Eæ duum sunt generum; externæ, vel internæ. *Externæ* materiam hanc, extremitatibus sive commissam, sive committendam, intro pellunt, & *Intestinis* illidi faciunt. Cujus ordinis sunt frigus, tibialia nimis arcta, vincturæ, emplastra, unguenta, cataplasmata, &c. repellentia. Frigus, uti *Colicam* exquisitam ab omni ævo incutere, & vel ideo in causis ejus evidentibus locum non ultimum mereri; ita quidem *Artrhiticam* identidem antecedere, eique producendæ multum conferre, certissimum est.

VI. *Internæ* sunt permultæ: earum vero princeps habeatur *Intestinorum* à natuta imbecillitas, sive Ἀτονία; qua, ad sustinendum humidorum in corpore libramentum, imparia redduntur illa, &, (secundum leges a mundi principio ratas & stabilitas) oneri nimio tum accipiendo, tum ferendo, prona. Quæ quidem causa, quandoquidem constans & perpetua est, non modo *Colicæ* conducit primum afferendæ intendendæque; sed, quod magis est, eidem postea sæpius revocandæ redintegrandæque.

Alia magnæ ad hanc *Colicam* efficacitatis causa, impuritatum & cruditatum massa est in visceribus cumulata. Res notissima est, ab hepate, a pancreate, grandulisque fragiformibus, in ductum *Intestinorum* mitti sanguinis impuritates & recrementa: pari etiam modo notum est, a *Ventriculo* cruditates accipi creberrimas: in *Intestinis* fieri copiosissimas. Quoties vero *Arthritico*, quoties Δυσπλαγχνία id obvenerit, ad progignendam hanc *Colicam* mirum quantum operetur. Alienæ huic massæ contagio & afflatu inficiuntur *Intestina*; & *Arthritis* intro (non aliter quam *Emplastro*, sicut ante dictum, aut *Phænigmo* attrahente pedibus admoto extrorsum) invitata est. Verum, ut hic loci φαινομένου, sæpe a me notati, mentionem faciam; nullæ unquam impuritates hac in re plus efficere videntur; aut ad *Colicam* gignendam magis valere, quam quæ sunt *Biliosæ*: quod, ægrotantium excrementis, sive ore, sive alvo redditis, ostendi solet. Impuritates in hujusmodi ægris hac via copiosius e sanguine effundi, id facere videtur; quod, vitam agendo sedentariam, parum ii per cutim emittant, humoresque per Διαπνοὴν expelli solitos, intus ferri, & in *Visceribus* deponi sinant.

Inter hasce causas porro censenda sunt, & quidem merito, aliena ore demissa, ut fructus ὡραῖοι, &c. pomaceum nimis acidum, immoderate sumptum; aliaque in victu, præcipue frigido, errata.

VII. Hujus morbi notionem quicunque rectam habuerit, a *Colica*, humoribus, aut flatu orta, a biliosa, hysterica, reliquisque speciebus, quantum ille separetur, facile perspexerit. E contrario, quænam species ad hanc nostram maxime appropinquent, & qua in re, ut videamus: Ratione *Originis*, *Colica Humoralis*, quoad a quiete nimia & aeris constitutione frigidiori fiat, eatenus cum *Arthritica* concordat, & eandem habet cum ea causam evidentem, quæ materiam utrobique committat *Intestinis*. Ratione *Materiæ*, *Colicam* hanc maxime repræsentat ea, quæ pestilens; (qualis ab *Ægineta* describitur (*a*). Hujus autem *Colicæ*, ut & *Humoralis* cum *Arthritica* similitudo tam languida, tam mediocris; ut in hac re Medicus, si symptomatum attendat ordinem pathognomonicum, ne decipiatur, non est ut multum veremur.

VIII. Hæc, ut ab aliis morbis sejungatur hic affectus, jam a se quemadmodum differat, & quotuplex sit, examinemus.

Ratione *Materiæ*, nunc pue *Arthriticæ*, nunc autem (ut in tribu symptomatica) *Scorbuticæ*, *Scrofulosæ*, &c. differentias habet, cum affinibus symptomaticæ tribus *Anomaliis*, communes.

Ratione *Subjecti*; modo eidem quasi puncto, uti terebrum, infigitur, modo, sed raro quidem, *Intestina* pervagatur; modo etiam *Ventriculum* comprehendit.

Ratione *Causarum Procatarticarum*; alias externa aliqua materiam repellente; alias massa in ductu alimentari coacervata, & eam intus alliciente; alias binis hisce causis conjugatis; alias earum agente nulla, sed mera viscerum imbecillitate, contrahitur.

Itaque licet hic affectus unam eandemque retineat naturam; modos tamen, & ejus accidentia, præ se fert diversa.

IX. *Colicam* exquisitam raro vitæ spatio aliquid demere, magnaque ex parte periculo vacare, pervulgatum est. E diverso *Arthriticam*, morbum sæpe lethalem esse; semper autem periculosum, habemus exploratum. Si pectoris gravitas, si *Intestinorum Dolor*, præcipue pungens, diu perstiterit; malum. Gradatim it in pejus æger, donec e medio cedat. Rara unquam, hoc casu incolumitas, nisi *Arthritide* in extremis partibus apparente; sed neque ea omni, aut semper. Nam si *Dolor* erit *Articulorum*, manente interea in visceribus sterquilinio; ab isto dolore externo spes evanida, inanis. Intus statim allicitur *Arthritis*, & ægrum sæpe opprimit.

At si *Intestinorum* dolor, pectoris oppressio, alvique tarditas penitus tollatur, simulque sit in extremitatibus *Arthritis*; ea morbi facies hilarior; is status optabilior.

Si vero prorsus sileant eorum, quæ intus sunt, querelæ; si revertatur appetitus, & eodem tempore fulgeat in extremis partibus *Arthritis*; tunc demum æger ἔξω βελῶν; tunc gallum Æsculapio litabit. Quod ut fiat, quaque methodo medendi, jam proxime dicetur.

X. Quandoquidem ad hunc affectum interdum febris, a bile orta, se adjungit; in curationis initio id agendum, ut pulsus, ut æstus, ut sitis, ut reliquorum febris indiciorum habeatur ratio; &, ad præcavendam φλεγμονὴν si opus erit venæ sectione, in ipso limine operis ea fiat, parce vero, neque supra modum huic symptomati levando necessarium; ne, eum nimis excedendo, *Arthritidis* posthæc expellendæ tollatur omnis facultas.

Secundo loco videndum, una cum *Intestinis* utrum *Ventriculus* ἰδιοπαθικῶς afficiatur; præsertim, cruditate & alienis rebus utrum aggravetur: Hoc casu nihil antiquius habendum, quam ut, epoto *Teæ*, vel *Cardui Decocto* (neque enim *Emetica* suaderem valentissima) cieatur vomitus.

Postridie vomitus, si vires ægri permiserint, aut interposito die uno, fiat purgatio; vel per *Extractum Eustachianum*, & *Rof. Julap.* quibus si placet, adjungi potest *Mercurius dulcis*; vel per *Syr. e Spina*, & *El. Salutis*; vel, si febris urgeat, *per Manam*, & *Salem Catharticum*, *Aqua hordeata solutum*, vel per aliud quodvis purgans, ad hanc rem appositum. Vespere, tam eo post vomitum, quam eo post purgationem, nihil paregorici (nisi si ὑπερκάθαρσις, aut aliquid improvisum id exegerit) adhibeo, ne illo *Arthritis*, in paroxysmum eruptura, tanquam sufflamine, retineatur.

Adeo valet hac in re, & tanti est momenti purgatio, ut omissa illa sive negligenter acta, si non mundentur *Intestina*, perturbata erit curatio; & post conatus in ea varios incassum factos, sæpe illuc redire necessum erit, ubi per negligentiam est peccatum; ad *Intestina* nempe expurganda. Quare, si purgatio minus perfecta fuit, neque rebus ægri conveniens, omnino repetenda est; & quidem eo usque, donec proposito respondebit. Atque hoc casu, diebus purgationi interpositis, nunc *Pulveribus Testaceis*, nunc *Infuso amaro alterante*; illis, si acido; his, si biles abundent *Intestina*, ne plane nihil agam, insisto.

Quibus absolutis, & iis, quæ viam præcludebant; amotis expeditisque, (quo quidem iter quasi medium confici videtur) ad *Arthritidem* extrudendam, nec quidem citius, incumbo. Hunc in finem faciunt, præter *Arthritidem* expellentia, (Capite primo memorata) nonnulla remedia *Colicæ* ab antiquo propria; ut & *Aromatica*, quæ cum prædictis non inepte complicentur. Hæc autem sunt pulvis *Zedoaria*, *P. Rad. Ari Com. P. Aurant. C. Cl.* Fulleri, *P. ejusdem Bezoarticus. Sp. Diatr. Piper. Sp. Calaminth. simpl. Sp. Diambræ*, *Dianthus.* Elect. *e Baccis Lauri*; *Mithridatium*, *ZZ in Indiis cond. cum ejus Syr.* Olea *Chymica*, *Bacc. Juniperi*, *Seminum Cumini*, *Carvi*, *Fæniculi dulcis*, *Anisi*, & *ejusmodi Carminantium*, & *Aromaticorum*. Vinum *Xeresanum*, *aut Rubr. Lusitanicum simplex*, *vel amaris & Aromatibus alteratum*.

His munitus auxiliis, ad *Arthritidem* expellendam, & in artus emoliendam, ita progredior. Ægro in lectum dato, *Pulverem*, vel *Bolum*, vel *Pilulas* præcipio.

℞. *Pul. e Chel. C.C.* ℈iß. ℈ii.
Chal. Nutriti gr.v. misce f. Pulvis Comp. vel

℞. *Pulv. Zedoar.* ℈ß. *Spec. Calaminth. Simp.* (vel *Diambræ*) ℈i. *Alcohol Martis gr.v. f. Pulvis*, vel, forma Boli.

℞. *Elect. e Baccis Lauri* (vel *Mithridatis*) *Pul. e Chel. C.C. ana* ℈i. ℈iß.
Alcohol M. g.v. Syr. Aurant. qs. f. Bolus, vel

℞. *ZZ in Indiis cond. Pul. Rad. Ari C. ana* ℈i. *ad* ℈iß. *Chal. N.gr.v. Syr. N. M. qs. Bolus*, vel

℞. *N. Myrist. cond. Spec. Diambr. ana* ℈i. *Chal. N. gr. v. Ol. Junip. Chym. gutt. i. Confect. Alk. S. M. qs. f. Bolus*, vel, forma Pilulari.

℞. *Spec. Diatr. Piper.*
Pul. Serpent. Virg. ℈ß.
Chal. Nutrit. gr.v. Extr. Rutæ qs. f. Pil.

Hisce compositionibus superbibatur *Vini Xeresani*, vel *Rubri Lusitanici*; vel *Julapii* haustus.

℞. *Aq. Cardui*, *Menthæ*,
Lactis Alex.
Chamæm. Comp. ana ℥iii.
Sp. Juniperi ʒß. *ad j.*
Marg. pp. ʒß.
Sacch. albiss. qs. f. Julapium, vel

℞. *Aq. Lactis Alex.* ℥xii.
Sp. Cerevis. Brunsvvicensis ℥iv.
Marg. pp. ʒß.
Sacch. qs. f. Julapium.

At si forma arridet liquida, *Infusi* haustus, cum adjecto *Marte*, detur ebibendus.

℞. *Rad. Zedoar. Galangæ*, *Calami Aromat.*
Cacum. Absynth. R. ana ʒii. *Bacc. Junip. Croci Brit. ana* ʒi. *Infunde in Vini Xeresani* ℔ij. *ad alterationem idoneam*, *tunc coletur* Infusum.

℞. *Hujus Infusi* ℥iij.
Alcohol Martis gr.v. f. haustus, *ante bibendum agitandus.*

Ex hisce, vel hujusmodi medicamentis, sumatur aliquod, quarta, quinta, vel sexta quaque hora, medioque medicamentorum intervallo, *Vini*, e prædictis vel ejusmodi generosi, haustus, ea quantitate, quam æger tuto poterit haurire maximam. Quæ quidem regula, de

(*a*) Lib. 3. Cap. 43.

de medicamentis etiam tenenda est: ea nempe dosi, & frequentia, oportere illa dari, quæ non aliam febrim, sive in sanguine orgasmum, excitaret; quam quæ, *Arthritidi* ad τὰ ἔξω amovendæ, satis inveniretur.

Ita subinde fit, in robustioribus scilicet, aut spiritu animali valde *Elastico* donatis; ut a *Purgatione*, maxime si utraque (tam ea, quæ ἄνω movet, quam ea, quæ κάτω) præcesserit; sive propter agitatum sanguinem, sive propter impuritates (quibus uti dixi, in visceribus retineri solet *Arthritis*) expulsas; ea jam suapte sponte erumpat in articulos, & evadat *Regularis*. Hoc quandocunque fiet, unicum restabit, ut eo loci illa, quicquid iracundiæ permanet, exerceat; quicquid humoris effundendi, effundat. Verum, ut hoc interdum, &, quoties fieri contingit, auspicato fiat; ita quidem, e contrario, antequam illuc perventum, & *Arthritis* artubus affixa erit, plures sæpe interveniunt difficultates; plures scopuli deteguntur, qui moras in sanando ægro medenti faciant gravissimas; quibus quasi digito demonstrandis, jam proxime incumbam.

Interdum igitur *Intestina* torqueri, & spasmis ita contrahi manifestum est, ut medicamentum ea purgans, etiamsi Δραστικώτατον, non sentiant: multo minus obsecundent, & obtemperent: quo rerum statu, abdomini *Fotum* admovere oportebit, eumque aliquoties repetere.

℞. *Cacum. Abrotan. Artemis. ana* ℥j.
Rad. Aristoloch. rotund.
Flor. Chamen. ana ℥ij.
Bacc. Junip. ℥j.
Sem. Carui, Fœnic. d. ana ℥ß. *coq. in Aq. Font.* ℔x. *ad v. Colaturæ adde Sp. Vini vulg.* ℔j. *pro Fotu Ventris calidissimo.*

Post omnem fovendi vicem, eo, quod sequitur, *Venter* illinatur.

℞. *Unguenti Martiati* ℥ij.
Ol. Tereb. vel *Picis liquid.*
Rhod. Ch. gutt. vi. f. Linimentum.

Galbanetum Paracelsi, ut apud *Riverium* est, (Capite de *Colica*) *Linimenti* hujus locum implere, & totus eo venter illini potest.

Nonnunquam autem, maxime in teneris corporibus, etiam postquam *Intestina* fuerint purgata, multæ restant eorum contractiones, multus dolor; nunc continuus, nunc intermittens: qui quidem eorum affectus, cum sit omnino Σπασμώδης, partim *Fotu*, & *Linimento* prædicto; partim *Enemate* sequenti (quod animales spiritus mulcere, delinire, & in ordinem poterit redigere) vincendus est.

℞. *Vini Canarini* ℔ß.
Elect. e Baccis Lauri ℥ß. *f. Enema*, alvo diu retinendum.

Est autem, ubi *Ferri* præparata, propter imbecillitatem, *Intestina* respuant, & quam citissime ano ejiciant, una cum medicamentis ei conjunctis. His ægrotantibus e re esset, omisso *Ferro*, medicamenta præscripta per se dare.

Alias observare licet non modo *Ferrum*, sed & aliquando *Pul. Testaceos*, *Arthritidis* propellendæ causa datos; duros scilicet difficilisque, descendere, & per alvum reddi. Quoties hoc fiat, astringenda prorsus ea, priusquam in *Arthritide* dimovenda, quicquam profeceris: neque enim, fluente alvo, *Arthritis* expectanda *regularis*. Ea vero, *Terra Japonica*, *Creta*, *Sanguine Draconis*, & ejusmodi mollioribus astricta, per *Ther. Androm. Elect. e Bacc.* per *Species prædictos e Regno Vegetabili sumptas*; perque *Olea Chymica*; illa nempe remedia, quæ minus irritent, progredi juvabit.

Quamprimum medicina, quæ *Arthritidem* extrudat, ægri rebus est aptata usui ejus interno, per bidui, vel tridui spatium insistendum est; eoque tempore in ea consumpto, si per hosce dies in artubus nulla in conspectum venerit *Arthritis*, ad *Emplastra*, *Cerata*, *Phœnigmos*, & ejusmodi *Arthritidem* evocantia, (Capite primo relata) confugiendum est. Quinimo postquam in articulis apparuerit, Ποδαγραγωγοῖς ore sumendis usque uti conveniet; donec articulis hærens, & affixa, de suo in *Intestina* reditu & παλινδρομίᾳ, locum ea suspicioni nullum relinquat. Hoc autem punctum cum attigeris, & in rectam *Arthritidis* viam denique redieris; in ea, cum remediorum portione dimidiata (duplo scilicet eorum intervallo, vel *subdupla* dosi, ut in capite præcedenti declaratum est) procedere juvabit; & quidem dies quatuor, sex, vel octo; eo nimirum usque quoad alienum sive per extremitates eliminetur, sive in eas adeo protrudatur, ut de *Intestinis* iterum, intra breve spatium, impetendis nihil metuamus.

Notatu vero hoc dignissimum, atque adeo jucundissimum, quod, articulis quamprimum fixa est, *Arthritis*, læto quidem omine, spem & vitam pollicetur. Visceribus statim melius est; quæque intus mali fuerint vestigia, subito tolluntur. Oculorum acies, vultus vigor, fames, & concoctio restituitur, & in vado res salutis est.

Diœta per totum hunc decursum, qualis & quanta esse debeat, ex omni parte κατὰ μέτρον ordinanda est. Nihil admittendum, quo in ea uspiam peccari possit. *Panatella*, *Gelatina*, *C. C. & Eboris*, *Panis biscoctus*, *Jusculum*, maxime autem *Vinum* prodest, vel *simplex*, vel *Decocto albo* temperatum. Certe *Vino* assuetis ab eo permagna expectatio, permagna est utilitas: quare iis præsertim illud largiter exhibeo; eam nempe quantitatem, quæ calorem *Intestini* conciliet; quæ *Arthriticum* miasma ex iis ad τὰ ἄκρα pellat; quæque eo loci id impune figat. Hanc autem operam optime navat; quod e *Lusitania* rubrum hodie nobis apportatum est; ægro ad ℔ß. ad libram integram, vel etiam duas, nycthemeri spatio, si ad rem propositam opus fuerit, concessum. Alvus si dura, (quod, tum lecto incumbenti, cum *Colica*, tum *Arthritide* laboranti familiarissimum) *Enemate Oleoso*, vel *e Jusculo Vervecino*, lubricante, diebus alternis mollienda.

Interdum observare licet, ægrum; *Arthritide* e visceribus expulsa, perque artus exulante, penitus emancipatum; ventris adhuc inflatione, doloreque *Intestinorum* urgeri; sic, ut exspes & despondens ille, per tanta artis molimina, parum in salute sua renovanda fieri; postque iter procellosum & scopulis plenum, in ipso potu se denique periturum opinetur. Hac autem flatuum, & naturæ morbo debilitatæ, sunt indicia. Valet hac in re, ad flatus educendos, enema, e *Vini Canarini* ℥xii. *Elect. e Baccis Lauri* ℥ß. diebus continuis, vel alternis immissum; valet *Infusum amarum*, & ejusmodi *Stomachica*, quæ tum famem acuant, tum etiam coctionem emendent.

Ista medendi methodo, (primum nempe vias purgando, postea que foras *Arthritidem* mittendo) *Colica Arthritica* laborantem curare soleo; cumque hanc methodum, huic *Colicæ* aptam, multoque usu comprobatam, & confirmatam esse, noverim; idcirco lubens in medio eam propono; aliorum meliora, modo proferre dignarentur, sequi paratissimus.

XI. In *Prophylaxi* enitendum, ut roborentur *Intestina*, contraque inimicum, ne illuc denuo se intrudat, obfirmentur; simulque, ut reliquiæ τῶν Δυσπεπτῶν nullæ, massa impuritatum nulla, in iis posthæc collecta, eum ad se alliciat. Qua de causa, hujus classis *Arthritidos* studere fami, & concoctioni, ductum alimentarem eccoprotico sæpius purgare, aliisque *Stomachicis*, cum modice restringentibus uti, oportebit. *Aquas Minerales* multis hac in re prodesse novi, tam *purgantes*, quam *Diureticas*. Non pauci apud nos huic *Colicæ* proclives, aquas *Alfordenses*, vel *Salem Catharticum*, aut *Tartarum laxantem*, aqua hordeata solutum, bis vel ter in anno bibunt: itaque cruditates, a *Ventriculo* in *Intestina* derivatas, tempori tractantes, *Podagræ* præoccupant materiam, ano expellunt. Nonnulli meo hortatu commode *Purgantibus* aquas adjunxerunt *Diureticas*. Ut autem *Aquæ Bathonienses* ab antiquo *Colicæ*, ita quidem ei, quæ *Arthritida* est, quæ cæteris adversari censeantur. *Aquarum usus Diureticarum* interponantur ea, quæ ad propositum faciant *Alterantia*. Hora nempe decima, *Infusi amari* Vino albo *Lusitanico* facti, *Haustus*: quin etiam post prandium quotidie, ejusdem *Vini* simplici cochlearia aliquot. Hora quarta pom. *Elect.* seq. ℥i. cum vehiculo convenienti.

℞. *Conf. Fruct. Cynosb.* (vel *Rof. rub. per Set. traject.*) *Abs. Rom. ZZ. in Indiis Cond. ana* ℥℔.

Salis Martis ℈iv.
Syr. ZZ ℥iß. *Ol. Cin. Ch. gutt. v. f. Electuarium*,
vel
℞. *Trochisc. Hedych.*
Conf. Flaved. Aurant. ana ℥ß.
Salis M. ʒi. *Spec. Diamb.* ʒi.
Alcohol. M. ʒiii.
Syr. Abs. f. qs. f. Electuarium.

Quatenus vero ab externo frigore oriatur hæc *Colica*, vestitu idoneo, vitatoque aere nimis gelido, illud eatenus fugiendum, hæc cavenda.

Id adjiciam, quod hoc affectu laborantes, quotquot ætate maturiores, & voluptatibus, aut rebus civilibus impediti, *Prophylaxin* neglexere, raro sine mulcta id fecerunt: sæpe quidem magno cum salutis, sæpe cum ipsius vitæ, damno.

XII. Placet denique, citato divini senis oraculo, monstrare, *Arthritidis* hanc in *Colicam*, & *Colicæ* rursus in *Arthritida* migrationem, *Hippocrati* non fuisse incognitam. Ita enim ille: Ω῾ τὸ Ε῎ντερον ἐπὶ δεξιὰ Α᾽ρθριτικῶς ἐ῎χθετο, ῥᾷον ἡσυχώτερος, ἐπεὶ δ' τοῦτο ἰητρεύθη, ἐπιπονώτερος. Id est, *Qui articulari Morbo detentus, Intestini dolore dextra parte vexabatur, levius habebat: ubi vero Hic curatus fuit, magis dolebat*. (*a*) Quod de *Colico Dolore*, in *Morbo Articulari* obveniente, eumque allevante; postea vero, facta humoris huc illuc transpositione, in *Arthritidem* iterum mutato, est intelligendum. Sed hæc hactenus.

HISTORIA I.

Colica Arthritica *male tractata, demum lethalis*.

VIr ex *Tremulorum* secta, probus, & generosus, ingruente senectute, per integrum decennium, bis ter quotannis ægrotavit *Arthritide*; nunc pedem, nunc manum occupante; semper autem regulari. Annus erat vitæ sexagesimus, cum ea primum intermisit, neque more pristino ægrotum visitavit. Istamne vero quietem, & a dolore immunitatem, bonam, optabilem, & comodam existimaverit? Imo potius formidabilem, exitiosam. Doloris enim salutaris, & externi vice, alio intra anni spatium *Intestinorum*, præcipue τῶν περὶ τὸ Ο᾽μφαλὸν acerbo, constanti, & fixo est correptus. Interea temporis elanguit appetitus: languenti prostratoque ei successit oculorum gravitas, faciei pallor, totius corporis macies & imbecillitas. Ad hæc colerica & cruda, vomitu emissa, *Ventriculum* aggravari ostenderunt.

Increscente morbo, Empirici consilio, *Aquæ ferratæ*, ut & *e Ferro præparata*, aliaque permulta sunt adhibita; eo vero cum eventu, ut ab *Aquis interanea* nimio algore; a *Ferri præparatis*, utpote concoctu & confectu difficilibus, e vestigio diarrhœa vexaretur.

Ad senem hunc denique accitus, eumque graviter ægrotantem, neque intra catharticorum opem (quæ alias essent necessaria) locatum inveniens, ore datis ποδαγραγωγοῖς *Arthritidem* educentibus extra applicatis, ut in artus ea transferretur enisus sum. Et eheu! frustra: *Visceribus* hærens miasma *Arthriticum*, & coctionem impediens, aliud sibi malum adscivit comitem; nempe *Ventriculi*, & τῶν Ε᾽ντέρων impuritates; quibus utrisque depressus æger, viribus sensim inclinatis, post anni dimidium, e vita discessit.

Sæpe quidem mihi in mentem venit, robusto huic ægroto, tametsi vetulo, fuisse melius consultum; si, *Colicæ* principio facta purgatione, miasma, per idonea, per stomacho minus gravia, per e *Regno Vegetabili* sumpta *Cardiaca*, fuisset expulsum. Illud initio fieri potuisse, vero non est absimile: At oppresso ei, viribusque deficienti, ipsa medicamenta, neque nimis considerate electa, neque nimis scite data, mortem accelerarunt.

Historia narrat *Arthritidem* diu *Regularem*: at quæ progressu ætatis, *Intestina* perturbans, *Colicam* fecit, neglectaque therapiæ opportunitate ægroto mortem maturavit.

(*a*) Vide *Epidem. Lib. vi. Sect. iv.* & in eam *Galeni* & *Foesii* Commentaria.

HISTORIA II.

Arthritis *vaga*, Colicam *mentita*, *ad* regularem Arthritida *reducitur*, *cum ejus Prophylaxi*.

PEllio quidam ad *Iscæ* ripam, annos habens quadragenos, athleticus, & bene coloratus, patre generatus *Arthritico*; dolore artuum huc illuc vago; hyeme præsertim, & tempestate pluvia; cum articulorum tumore, rubore, nitore crebro recurrente, diu infestatus est. Hujus sæculi initio, desubito cessavit artuum dolor, sed intestinorum ortus est obtusus, constans, una cum febre quadam symptomatica, pulsu magno.

Nihil probabilius visum est, quam, in ægroto jam diu *Arthritico*, materiam alienam *Intestina* invasisse; quod utique judicium, emissi postmodum sanguinis, superficiem tegens gelatina, crassior certe & albidior (quæ *Colicam* genuinam raro comitatur, *Arthritidi* vero familiaris est) abunde confirmavit.

Ut ægro prospicerem, nihil prius habui, quam universum *Arthritidis* ordinem mutare, id est, *Intestina* versus sanguinis impetum & inclinationem, arte quanta possim maxima, sistere; & materiæ vitiosæ ad ea defluxum impedire. Secundo, ut ad ea, quæ sunt extra dirigatur, &, ex *Arthritide Anomala*, fiat illa *Regularis*.

Ut utrique satisfacerem indicationi sanguinem detraxi, *Catharticum, ex Pil. Rud. Scammon. & Calomel.* dedi. Vespere post purgationem, ut sanguinis orgasmum incitarem, & simul *Arthritidem* in artus amandarem, *Pul. e Chel. C. C.* ʒß. sexta quaque hora, cum *Julapii Perlati* haustu miscui; &, ordinata re diætetica, discessi.

Quid ex eo fit? Intra biduum recrudescit *Dolor articularis*; cumque vel lecto adhuc ægrum detineri crederem, domi meæ me salutat, alacris, jucundus, deque noviter reverso hospite gloriatus. Digiti in pede magni articulum iste, more suo, primum & majorem, plantæque ligamenta potissime momordit. Placuit sane, & pergratum fuit, tam facili ægrotum redimi, durioribus fuctum. Quæ ad *Prophylaxin* facerent, in aliud tempus, & magis opportunum, distuli.

Ea vere, mense Majo sequenti, sic erant: *Præmissa Venæ sectione, perendie salis Cathartic.* ℥ß. *Mannæ* ʒii. *Aq. purp.* ℔i. *Solutas ebibat; omnique hora deinceps hauriat, donec usque reddiderit; itaque diebus tertiis, quartisve, ad tres vices, repetat. Postea omni mane, Aqq. ferratarum* ℔ii. *ebibat; quinta pomerid. sequentis Elect.* ʒi. *cum Julapii haustu sumat.*

℞. *Conf. Flor. Salviæ* ℥i. *Pul. Rad. Ari Comp.* ℥ß. *Pul. Cor. rub. e Chel. Simp. ana* ʒiß. *Salis Martis Riveriani* ʒi. *Syr. Garyoph. qs. f. Electuarium. Cerevisia Cacuminibus Hed. ter. Baccis Junip. Sem. Dauci, in potum ordinarium, medicata esto. His in mensem unum alterumque incumbat.*

Ex eorum usu, propitio cum Deo, multos ille annos, tum *Anomala*, tum recta *Arthritide* immunes, egit; ad medicinam hanc stabiliendam, & figendam, exemplar utique luculentum.

HISTORIA III.

Colica, *ex Quiete* Arthritica, *in* Arthritida *regularem versa*.

MAgnificus senex, *Arthriticus*, paralyticus, aut sellæ, aut lecto complures annos insidens, humoribus vitiosis (qui, non uno exercitationum genere, in omnes membrorum partes, cum eorum *Dolore Articulari*, solebant exprimi) occasionem dedit, ut in viscera plus æquo immitterentur, ut in iis commorarentur.

Ex hac potissimum causa, mense Majo, MDCCII. in *Dolorem Colicum* vir illustris incidit. Interea vero temporis salivatio, quæ diu magna fuerat, suppressa; pedum tumor, qui jam multis annis immensum, imminutus est, facta videlicet humorum ad *Intestina* translatione. Pectoris fuit totius gravitas, & oppressio, tanquam ab onere quodam molestissime ei superimposito.

Morbi hujus historiam contemplanti mihi perspicuum erat, humores inverti & jam *Intestina* versus, eorum

eorum fieri inclinationem. Quo circa, primum huc incubui, ut fæcibus, quibus ipsa premerentur, & tanquam retinaculis eo loci detineretur *Arthritis intestina* quam citissime liberarentur; ideoque *Pill. ex Calom. Res. Jal. Extr. Eustachiano* dedi; quibus satis ex voto dejecit æger impura, biliosa. Purgationem e vestigio secuta est a *Vomitu*, *Colica*, & oppressione dicta immunitas; uti etiam in extremis partibus *Arthritis*. Hujus promovendæ gratia *Guttæ*, quæ ab Inventore nuncupantur, *Godardianæ*, & *Alcohol Martis*, bis in die, sumpta sunt. Ita naturæ ferebatur auxilium, aptum quidem, & ejus agendi modo accommodatum: recte enim doluit, & ἀκινδύνως, ægrotans. Quid enim septuagenario, morbis & ætate confecto, poterat accidere fortunatius? Cum *Arthritide* redux est & salivatio, & pedum tumor.

Nihil hujus *Arthritidos* in *Colicam* metamorphosi manifestius: nihil hujus *Colica* ad *Arthritidem* reductione desiderabilius.

HISTORIA IV.

Colica *multarum Hebdomadum* Arthritida, *eadem Methodo curata*.

SExagenarius quidam, ingenio a natura subtili, rebus agendis elaborato, *Arthritide*, semel bis anno constanter reduce, per decennium afflictatus est: quo quidem tempore nonnunquam catharro, fauces invadente, & in tumorem eas elevante, sæpe correptus est. Huic catharro se adjunxit, & quasi latus clausit, febricula quædam; itaque *Anginæ* speciem præ se tulit. Post dies aliquot, huic affectui supervenerunt indicia *Podagræ*; digiti nimirum majoris articuli primi dolor, tumor, ardor: & plane indicarunt istum sive catharrum, sive *Anginam* esse omnino *Arthriticam*; & *Arthritidem* hoc modo deviam, abnormem, *Anomalam*, demum in rectam, conformem, idoneam migrare.

Cum hujusmodi *Anomalias* iterum & sæpius est perpessus, anno MDCCII. propter usum pomacei tenuis, acidique, immoderatum, incidit in *Colicam*, dolore non tam acerbo, quam pertinaci, & constanti comitatam; umbilici regionem, sive potius illius portionem tantillulam indesinenter aggravantem. Ab hoc *Colica* spiritus animales multum oppressi sunt. Crebra hinc suspiria, magna animi dejectio, magna corporis debilitas, Στρόφοις auxit frigidorum usus imperitus, improsperus; cardiacis potius, & calidis evincendo. Dum ex *Colica* decedit æger, in articulis externis emicuit *Arthritis*; sed quæ, brevi intus se proripiens, vana spe decepit ejulantem.

Quando *Colica*, binos circiter mens ægrotaverat, & quidem adeo graviter, ut pejori loco res esse vix potuerat; id egi sedulo, ut, quicquid alieni, quicquid cholerici (quo maxime se gravari renunciavit æger) ductu alimentari inclusum esset, quam citissime per anum ejiceretur: ea scilicet opinione fretus (quod ante dictum est) vanam & frustra, *Arthritidos* regularis in artubus excitandæ, spem & expectationem fore omnem; quandiu *Intestina* fuerint immunda, fæcibusque onerata. Quocirca præmisso, qui humorem evacuandum molliret, paratumque redderet exilio, *Pulvere Alcalisato*, mane multo *Extracti Eustach.* ʒß. *cum Aq. Cin. hord.* ℥ij. *El. Salutis* ℥ß. *propinavi*. Inanitis ex sententia visceribus, iisque, quæ viam obstruerent, amotis, ipsum curationis apicem attentavi; nempe, ut *Arthritidis* materiam ab *Intestinis* eruerem, & in artus propellerem. Quem in finem, omni mane, *Infusi cochl.* v. cum *Tinct. Martis gutt. xv.* assumenda dedi.

♃. *Ras. Gent.* ʒv. *Cacum. Abs. Rom.* ʒij. *Cubeb.* ʒj. *Coccinell.* ℈j. *infunde in Vini Xerani* ℔ij. *ad idoneam alterationem; tunc fiat Colatura Hora quarta pom. Bolum, ex Pul. Rad. Ari C.* ℈j. *Alcohol Martis, Conf. Abs. R. Cort. exterioris Aurant. Cond. ana* ℈ß. *Spec. Diatr. Piper. gr. iv. Syr. zz. qs. Hora somni Bolum, ex Theriac. Andromach.* ℈j. *Alcohol M.* ℈ß. *Pul. Cantiani* ʒß. *Conf. Alb. qs. Porro Vini rubri Lusitanici, meo hortatu,* ℔j. *quotidie potavit; Carnibus* ἀπέπτοις, ἀχύμοις, *est nutritus*.

Sydenham opera Medica.

Ne multis hac & hujusmodi medicina, diligente adhibitu, dolor factus est *Articularis*; levatus is *Intestinorum*; &, cum fere conclamatum esset, ægroti vita & salus in tuto posita: quibus, etiam nunc post quadriennium, illum uti, frui, nuper accepimus.

HISTORIA V.

Colica Arthritica, *Vomitu*, *Purgatione*, Ποδαγραγωγοῖς *extra misso Miasmate*, *sublata*.

ÆTate nostra Fullo *Exoniensis*, patre ortus *Arthritico*, etiamsi adolescentiam vix egressus sæpe doluerat. Erat hujus viri *Arthritis* nunc *Anomala*, fauces invadens, (de qua alibi sermonem faciemus;) magna vero ex parte *Regularis*. Exeunte anno MDCCI. pedem occupaverat; per tridui spatium tenuerat; cum, sine ulla ἐκ τῶν ἔξωθεν προφανῶν evidenti causa, abscissam excepit nausea, & dolor *Intestinorum*, una cum anxietate animi, & pectoris gravitate.

Contra hunc affectum, *Manam & Salem Catharticum*, *Aqua Alfordensi* soluta hausit; ea spe & opinione, ut humores alienos, dolorem excitantes, per anum eluendo, restitueretur. Eventus opinioni non respondit. Quare arcessitus, *Ventriculum* etiam, quod a vomendi cupiditate palam erat, opprimi; neque nisi eo, per *Emeticum* prius purgato, colicam levari posse, monebam. Epoto *Cardui decocto* (fuit enim ξηρὸς) biliosa multa ejecit. Eo vespere *Pul. Gasconic.* & *Theriac. Androm. ana* ʒß. demisit, cum julapii haustu cardiaci. Postero mane *Podagra*, pedis sinistri convexum, marginemque exteriorem invasit. Ex quo statim *Ventriculo*, & iis quæ intus sunt, bene. Dolor, anxietas, pectoris gravitas sublata sunt. Ut autem opus, tam feliciter inchoatum, medicina perficerem, *Chal. Nutriti* ℈ß. *Pul. Gascon. Conf. Flor. Salviæ ana* ℈j. *cum Syr. Garyophyl. q. s. ut f. Bolus*, bis in die, cum Jul. haustu propinavi: æger hac methodo commodissime doluit, morbo gravissimo levatus est.

Arthritis ista primo *Regularis*, cruditatum, quæ in *Visceribus* constructæ & coacervatæ fuerant, illecebris attracta, *Colicam* facit *Arthriticam*; iis vero per catharsin expulsis, naturæ, & partim medicinæ viribus effectum est, ut in *Arthritida*, regularem illa denuo remigret.

HISTORIA VI.

Colica, *una cum Capite aggravato*, Arthritica, *plus semel allevata*.

I*Scanus* artifex, ætatis anno tricesimo quarto, laboravit tertia jam vice pedibus, posthæc humero, cubito, carpo, per quadriennium, bis vel ter in annum: diversas *Arthritide* commissuras attingente, pervagante; nunquam autem diu affligente. Mense Decembris MDCCI. pedum iste vir dolorem habuit, sed brevem, neque ultra biduum manentem. Abscissum eum excepit distentio *Ventriculi*, cibi fastidium, dyspepsia, vomitus, Στρόφοι, vermiculatio *Intestinorum*, & diarrhœa; quam insecuta est suffocatio, tanquam hysterica; & a flatibus, κατὰ συμπάθειαν, capitis affectus.

Ista quando jam tres circiter menses, eosque hyemales, pertulerat, ægrum visitavi; cumque humores in ductu alimentari præparantibus, & evacuantibus; materiam autem *Arthriticam*, ei adhærescentem, in artus expellentibus, curari illum oportere reperi, iis suo loco utrisque usus sum: diem nempe unum alterumque *Pul. e Chel. C. C.* quarta vel quinta quaque hora dedi; tunc catharticum e *Pil. Eustach. cum Calom.* dein, neglecto post catharsin paregorico, *Ferrum præparatum*, una cum *Pul.* prædicto; usque donec *Arthritis* ad τὰ ἔξωθεν expulsa fuit. Quod ut præstitum, confestim oculorum acies acuta facta, vigor restitutus: viscerum, & quæ intus sunt eorum omnium querelæ desierunt. Ita quidem ægro-

tanti opem tuli, simulque, per materiæ in artus expressionem, hunc affectum utiliter auferri posse perspexi.

Annus agebatur, alter quam solebat, *Arthritide* regulari penitus immunis, cum Mense Aprili, MDCCIII. eundem hominem flatus, ructus, nausea, præcordiorum distentio, dolor *Interaneorum*, præcipue περὶ τ̀ Ὀμφαλὸν, est adortus. Quibus sese comites adjunxerunt, ex necessitudine quadam, tanquam eadem stirpe oriundi, & Ὀμοφυεῖς, oculorum languor, & capitis gravitas. Hisce omnibus ut eatur obviam, primum venæ sectio, tum, per *Extract. Eustach. Syr. e Spina, & Elix. Salutis*, purgatio facta est; qua vincuntur imi ventris accidentia pleraque omnia. Posthæc *Pul. Gasconico*, *P. Rad. Ari C. Ol. Junip. & Cumini Chym. Ther. Androm. Chal. Nutrito*, *Infuso amaro*, & ejusmodi aliis, *Intestina* roborantibus, *Arthritidemque* expellentibus; una cum *Empl. Cephal.* parti sæpissime dolenti admoto, & *Decocto* interea *rubicundo* potui dato, affectui gravissimo penitus succursum est.

HISTORIA VII.

Arthritis *Intestina atrocissime invadens, sæpissime expulsa.*

Dicam viri nobilis historiam, a me non uno nomine prædicandi, omnium utique cultu & honore percolendi. Erat ille parentibus *Arthriticis* procreatus; corporis habitudine tenera, spiritu animali emicante & elastico donatus: Unde sæpe numero tum improviso ægrotavit; tum etiam citius spe, & contra expectationem convaluit. Amplo illi, & diviti male id obvenit, quod hæreditas, a longa majorum serie derivata, in tractu non nimium molli sita, aere frigido, & magnam anni partem immiti, perflata esset: quæ quidem cœli solique inclementia dolorem *Colicum*, atque adeo *Arthriticum* domino, una cum multis aliis, inferre censeretur.

Ver erat, anni MDCLXXXXIV. cum, nescio qua de causa, qui partes extremas solitus est excruciare dolor, eo jam cessante, intus incidit morbi vis, & sibi comitem adscivit pectoris gravitatem, tanquam ab onere imposito, permolestam. Erant tormenta *Interaneorum* peracuta, quæ ut allevarentur, *Catharticis*, si Diis placet, & *Opiatis* nimio plus elaboratum est. Nam ex nimia *Purgatione* spiritus (per se agiles, & volatiles) ita perturbati, agitati, & quidem ita profligati sunt; ut jam orbatum somno & quiete, ægrotantem, vertigine mulctatum, menteque captum, vires plane deficerent.

Hoc modo laborantem, tum primum arcessitus, invisi: cumque, ex totius morbi, maxime vero ex gravi pectoris consideratione, appareret, eum esse *Arthritidem Anomalam*, medicina auctam; ut omnibus ejus medendæ incitationibus simul semelque satis facerem, (id est, ut somnum conciliarem; ut vires reficerem; ut *Arthritidem*, ad τὰ ἔξωθεν, amolirer; itaque ægrum in tuto collocarem) *Pulveris Cantiani*, dosim majusculam, extemplo deglutiendam, eaque nocte repetendam, dedi. Ex animi sententia res successit; somno enim recreatum, & tanquam vitæ denuo restitutum ægrum quæ perpessus erat, eleganter enarrantem, mane postero audivi. Ut autem therapiam perficerem, & humorum mutata inclinatione materiam alienam artubus infligerem, *Ferri præparatum* adhibui; quod paucorum dierum spatio, eam validissime extrudendo, pectoris gravitatem, *Intestinorum* dolorem omnino omnem evicit.

Hæc erat hujusce mali therapia. Quandoquidem vero, in corpore delicato, multumque debilitato, materia *Arthritica*, nunc a frigore externo repulsa, nunc a cruditatibus in *Ventriculo* & alimentari fistula contentis, intus allecta, *Colicam* hanc *Arthriticam* identidem revocaret; quibus eam auxiliis, qua methodo, quo demum eventu recurrentem oppugnavi, hisce paucis accipe.

Menses aliquot agebantur, læti quidem & dolore expertes; cum ex fructibus ὡραίοις aliisque pravis avide ingestis, & frigore eodem tempore contracto, redintegrata est *Colica*: Facta vero, per *Decoctum fol. Tea* ἄνω per catharticum mite κατὼ purgatione; datoque *Pulvere Testaceo*, & *Calibem* *Arthritidem* expuli, regularem feci.

Cum aliis in eodem ægrotante *Arthritidem* meto frigore repelli, & *Colicam* mentiri noverim; non nisi purgatis primum *Intestinis*, adhibitoque tum demum *Diaphoretico*, in fugam mitti illam, externa solum causa factam, expertus sum. Materiæ vero emittendæ nihil in hoc ægroto melius conducere, aut votis respondere magis potuerat, quam *Pulvis* ille prædictus, qui larga (℥j.) dosi, & quidem crebro (tertia nempe quaque hora) demissus, dolori *Intestinorum* allevando, partium extremarum illi movendo augendoque maximi sæpe fuit momenti, & efficacitatis.

Cum vero alias hæc invaluit *Colica*, neque adversus eam *Vomitio*, *Purgatio*, *Pulveres Testacei*, ipsum *Martis Alchohol*, viribus junctis, vel nihilum profuere ad *Bacchum*, miserorum præsidem & consolatorem, *Arthritidis* averruncum confugiens, ejus auxilio plane divino, materiam in artus commodum ablegavi.

Postremo addam, cum neque medicina, neque vinum huic ægroto, eadem *Colica* alias affecto, prodesset; languenti, & animam tantum non agenti; cum ruinosa, conturbata, conclamata viderentur omnia, (quod quidem omnium expectationem vicit) opem ei, sed madido, sed bene poto, tulit *Phœnigmus*; articulis dolori sutis admotum, aliam fecit humorum inclinationem; ægrum manifestissime servavit remedium præsentissimum.

Ita quidem, multos annos Θεῦ σοῦ παλάμᾳ viro illustri medicinam feci; & tametsi, propter viscerum imbecillitatem, victus rationem non semper optimam; ne dicam ambulationem, equitationemque, quibus exercere se, & humores vitiosos extra pellere consuevit, intercisas; & prophylaxin omnem aut penitus omissam, aut indiligenter actam, *Intestinis* ii minima quavis de causa infunderentur: tamen ita factum est, ut in hujus *Colicæ* accessionibus, & creberrimis & difficillimis, æger semper relevaretur; & quidem eatenus, ut non nisi consumptis & exhaustis viribus, nulla vero *Arthritide* intus agente, supremum ille obiret diem.

HISTORIA VIII.

Colica Arthritica, *cum superveniente* Paralysi.

Moribus honestis & ingenio singulari vir, *Arthritide* per viginti annos, autumno quoque altero, (is fuit illius hoc in ægroto typus) laboravit. Loci, quem invasit, diversitas ea fuit; ut nunc dexterum, nunc sinistrum, nunc uno eodemque tempore pedem utrunque, sed dexterum maxime lacesseret.

Excipiendum autem est, per hosce annos, quod typum ea semel atque iterum mutavit; quod autumno illo altero deficiens, insultum mense Februario fecit. Quibus vero autumnis intermisit *Arthritis*, iis semper ægrum adorta est *Epiphora*; qua ex oculis, per hebdomadas sex vel octo, serum acre & pungens emanavit; & quidem adeo perpetim & constanter, ut *Arthritis* vicem gerere, & ejus materiam secum ferre, non immerito crederetur.

Autumno Anni MDCCV. cum, in sanguine & visceribus, sordes & illuviem, otio & satietate, contraxerat, crassior & obesior eo factus, *Dolore Colico* corripiebatur; eoque, propter iter intempestivum, urgente frigore & imbribus, infirma valetudine susceptum, gravi demum molestoque cruciabatur. Interdum huic adjuncta est diarrhœa, qua cum alvus exonerata fuit, dolor remisit; ea vero sistente, recludit, una cum vomitione, nunc cholerica, nunc pituitosa. Utque mederetur æger, clysteribus, emetico, & purgante usus est; ex eoque mala ad tempus allevata, brevi autem ex novo frigore recidiva.

Cum ad ægrum arcesserer, & præter jam dicta in morbi res minutas inquirerem; (tales initio judicantur eæ, in quæ facta indagine ad explicandam morbi naturam interdum maxime conducunt:) præcipue, quæ *Arthritidos* esset conditio; quæque ad præsentem morbum ratio, quærenti patuit. Primum, *Dolorem Colicum* esse

τὰ περὶ τὸ ὀμφαλὸν efficientem, iis cohærentem; vento insuper *Intestinorum*, appetitu læso, oculorum languore, facie pallida, pulsu debili stipatum: tum paulo ante *Podagram* fuisse, pedis primum unius, deinde alterius; nunc autem talum, nunc pollicis metacondylon; eam invadere, sed edentulam, neque satis crudelem: Deinde, ægrum tabescere; vires ejus enervatas, & (quod præcipue notandum erat) partes externas, non modo Διαπνοῆ, sed & calore fere privatas, ac si vitæ lampas extingueretur, multum frigescere.

Cum ista, maxime quatenus *Arthritida* respicerent, animo perpenderam, *Arthritidem* esse malum, ea, quæ intus sunt, ingressam, & *Intestina* cruciantem, existimavi. Hoc, in homine significavit *Arthritico Colica*, tam curatu difficilis: Hoc palam fecit ipsa tum temporis, etiamsi mitis, in artubus *Arthritis*.

Quare id conatus sum, ut e visceribus hostis in artus excuteretur, & quidem iis, quæ sequuntur. Primo, *Catharsis* instituta est, per *Extr. Eustach.* ℥ß. *Scam. pul. gr. v. Bals. Per. qs.* eaque nocte *Paregoricum* cum *Bolo Cardiaco* datum est. Quando nausea alvi ductionem maneret, vomituque opus esse indicaret; *Emetico* levi, posseto nempe amaris alterato, is peractus, ea sublata est.

Catharsi præmissa, *Arthritidi* protinus expellendæ memet accingo, compositionibus hisce usus.

℞. *Theriac. Androm. Diascord. ana* ℈j. *Spec. Diamb. Flor. Salis Armon. ana* ℈ß. *Chal. Nutriti gutt. v. Ol. Cin. Ch. gutt. j. Syr. Garyoph. qs. f. Bolus, nona vespertina, tertiaque matutina demittendus, cum Vini rubri Lusitanici tepefacti,* ℥iv.

℞. *ZZ in Indiis Cond. Diascord. ana* ℈j. *Pul. Serp. Virg.* ℈ß. *Chal. Nutrit. gr. v. Ol. e Sem. Anisi Ch. gutt. i. Pul. Macropip. gr. iij. Syr. Z. Z. q. s. f. Bolus, hora nona matutina, tertiaque pomeridiana cum eodem vehiculo sumendus. Porro, Nycthemeri spatio, epota alia Vini prædicti* ℔j. *Emplastrum ex diascord. & Emplast. Stom. mag. ana paribus mensuris, cum Picis Burg. q. s. Ventri impositum est.*

Horum usui, dies instar octo impenduntur: eoque factum est, ut pulsus, antea debilis & parvus, jam augeatur; & carni, antea subfrigidæ, laudabilis & naturalis æstus concilietur.

Roborato itaque cruore, ad mutandam humorum inclinationem, eamque ad τὰ Ἄρθρα usque vertendam *Phœnigmum* utrique pedi calidissimum, eoque frigefacto, ad quatuor vel quinque vices, novum imperavi applicandum: posteaque malleolis ambobus *Vesicatorium*. Hinc acre serum ulcusculis elicitum; hinc *Podagra*; hinc *Gonagra*; & pro eorum ratione τῶν Ἐντοσθίων indolentia. Qua utique animadversa re, medicamenta, sed paulatim, minuimus; nunc eorum doses extenuando, nunc assumendi tempora extrahendo.

Interea vero, sorbitiones; *ex Jusculo Pullino*, *Avenaceo*, *ex Chocolata*, & ejusmodi cum tenuibus, tum *Analepticis*, sæpius in die, sed modice demittuntur. Carnes etiam εὔχυμοι καὶ εὔπεπτοι quam primum per stomachum liceat, apponuntur. Pedis sinistri calcem, dextri astragalum, utriusque hallum occupavit *Podagra;* rediit vero cum ea fames, & concoctio; rediit oculorum acies; animi alacritas; spirituum robur, & ovatio; aliaque vitæ & salutis indicia.

Cum ita res salva esse videretur & omnium opinione in portu navigaremus; alter ecce turbo exoritur, quo in procellosum mare rursus abripimur.

Podagra, laudabilis & invidenda, (ad quam accessit *Chiragra*, ejusdem generis) æstu mordaci, cum stragulis æger coopertus incalesceret, eum noctu affecit, qui tamen per sudorem, brevi temporis spatio, magno eum ægri fructu, solitus est abire. Hujus æstus, rosionis hujus impatiens ille, ut eam vitaret, raro se in lectum commisit; cathedra totas fere noctes, hyeme frigidissima, consumpsit. Perspiratione multum hinc diminuta retunditur appetitus, brachia παρὰ λύοντι, &, nisi opportune miasma *Arthriticum* e corpore fuisset emissum, de ægro procul dubio actum esset, lecto ei denique affixo, diaphoreticis motum, aqua *Bathoniensi* famem restitui. Post menses quinque tristes sane & dubios, summo vitæ periculo liberatus, æger, dicta methodo, favente vere, Deo consilia nostra fortunante,) convaluit; Excepto, quod digiti vehementer resoluti, quamvis iis multum profuit balneatio, ad consuetudinem suam autumno sequente, quo hæc scribo, minime redierant. Scripsit enim & quidem pristino caractere, lectuque facili; sed literas vacillantes, neque semper ex æquo ductas: Cætera belle se habuit, &, quam morbo primum ineunte, longe melius.

CAPUT IV.

De Diarrhœa Arthritica.

Art. I. Colicam prædictam sequitur ejusdem numeri *Diarrhœa;* naturam habens, & curationem postulans quodammodo privatam. Diximus, *Arthriticum* in sanguine miasma, ἀεὶ φυόμενον, fere perpetuo renovari, & certo quodam temporis spatio repullulare: Diximus, adauctum & evectum in *Intestina* sæpe mitti. Hisce positis, advertere licebit, nonnunquam pancreati, & glandulis *Intestinorum fragiformibus* (a Clariss. (*a*) *Listero* primum, uti verisimile, detectis; a Clariss. (*b*) *Peyero* plenissime descriptis) illud infundi; atque hinc in cavum *Intestinorum* a natura pelli; & demum, urgente ejus acrimonia, spiritusque animales stimulante, crebris dejectiunculis e corpore exterminari.

II. Hanc autem *Diarrhœam* esse revera *Arthriticam*, si symptomata, tum ea, quæ intercidunt, tum quæ alia ex aliis, insigni profecto ordine, emergunt, accurate, & suis ponderibus diligenter examinemus; per ea satis superque declaratum est. Quis enim, quotiescunque veteri *Arthritico*, mediis in doloribus versato, ex causa aliqua evidenti, materiam in *Intestina* derivante, accidit *Diarrhœa*, eamque statim excipit doloris, & tumoris externi diminutio; postea vero libertas ab *Arthritide* diutior: quis, inquam, inficiabitur, hanc *Arthritidem*, initio rectam, *Intestina* jam petere, perque alvum effugere, id est, *Diarrhœam* illam esse *Arthriticam*?

Ita certe, *Arthritico* dolenti quæ hujusmodi obvenit, *Diarrhœa* est plane *Arthritica:* Quæ dolore immuni contingit, & materiam, adhuc in sanguine latentem, sed in artus abituram, manifeste alio divertit, perque *Intestina* exprimit; quamvis argumento fortasse minori, certe tamen satis valido, & firmo, non alia, quam *Arthritica* est habenda.

III. Hic affectus, si consideremus ejus indolem, & causam continentem, est tantummodo unus; quippe qui *Arthritidos*, per *Intestinorum* excernicula, perque dejectiones, quam ex consuetudine, frequentiores, fugam comprehendat, oculisque semper objiciat. Si vero illius initia, sique exitus varios evolvamus, longe a se diversus est. Miasma in sanguine *Arthriticum* nunc a natura directe, & quidem eo nomine quod ingravescat, deorsum pellitur; atque istiusmodi fluor paroxysmos interdum *Arthriticos* antevertens, salutaris esse reperitur. Expulso etenim inimico, clauduntur januæ; pax, & quies restituitur; viget œconomia. Hoc autem in corporibus εὐσπλάγχνοις, id est, fibris robustioribus, firmis spiritibus donatis. Sæpius autem multo, vel assumpto *Cathartico*, vel a cruditatibus, *Intestina* irritantibus, *Ventrem* aperientibus, miasma illud e sanguine elicitur, &, una cum illuvie *Intestinorum*, ano expellitur.

Hujusmodi *Diarrhœa* incerti admodum eventus est; si enim tempori cohibeatur, neque modum excedat, utilis sæpe invenitur; & quidem *Arthritidis* materiam, etiamsi via non usitatissima, tamen tuta emittere: Cui isthuc consequens, quod paroxysmus non nisi diu post recurrit *Arthriticus*. At in iis, quorum *Viscera* satietate crapulaque sunt debilitata, cum natura *Ventris* impetum comprimere, crisique legem imponere nequit; *Diarrhœa* nimium pertinaci, minimeque tolerabili, illa identidem opprimitur. Non tantum inimicus, verum etiam amici, spiritus scilicet ipsi, vigiles & præsides salutis, in exilium

(*a*) Vide *Acta Philosophica* Londinensia *N.* 95.
(*b*) Vide Clarissim. *Peyeri Parerga Anatomica.*

lium mittuntur: œconomiæ ſubverſio eſt, & plane παυολεθρία.

Hujus utriuſque caſus exempla mox in medium vocabo.

IV. Therapiam hiſce caſibus ut accommodem, in *Diarrhœa* iſta *Arthritica*, quæ in ſanguine initium habet, nihil inepta ſedulitate ſtultius, dicam, an periculoſius? quæ, pharmacis perperam ingeſtis, naturæ opus ſæpe interturbet, interdum abrumpat. Suo potius arbitrio ea, patiaris, agat; quodque intus læſurum erat, ſuo utiliter ingenio effundat; Si vero *Diarrhœa* nimium excurrat, vireſque excedat, aſtringentibus ſiſtenda eſt; cardiacis æger roborandus. Sive per ſe deſit *Diarrhœa*, ſive per medicinam, eſus reliquiæ *Aquis Purgantibus*, *Tartaro laxante*, & *Manna* (ſi opus fuerit) adjectis, poſt tempus aliquod egerendæ ſunt.

Sin a *Cathartico* accidat iſta *Diarrhœa*, ſimiliter, atque caſu præcedenti, parum utilis medicina; de Υ'περκαθάρσιν, tantum cautio ſit.

In *Diarrhœa Arthritica* cruditatibus exorta, quæ omnium mihi periculoſiſſima videtur, alia res eſt: Hic, *Ventriculus* ſæpiſſime aggravatur; ideoque, ſi ita ſit, *Decocto Teæ*, vel *Cardui*, movendus. Poſtea, (ſive vomitu neglecto,) venter leni *Cathartico* ſubducendus: tunc ad *Adſtringentia*, & *Fluorem cohibentia* feſtinandum. *Bolus ex Diaſcord. Spec. Conf. de Hyac. Croco Martis aſtr. Terra Japonica, Syr. de Roſ. ſ.* quarta, quinta, vel ſexta quaque hora demittatur, cum *Julapii Cretacei Hauſtu*. In *Alvum* detur *Enema*, ex *Vino Canarino*, *cum Gelatina Amyli*, *vel Diaſcordio*: *Ventri* admoveantur *Lanea*, *Decoct. Rad. Biſtort. Tormentill. Balauſt.* &c. *Cereviſia* generoſiori facto, immerſa; & ſæpius repetantur. Potioni ſit *Infuſum Roſ. Rubr.* vel *Decoct. album*: Et, ad vires inſtaurandas, *Vinum rubrum uſtulatum*.

Si pulſus ſinet, optime conducet *Opiatum*, *Laudani*, puta guttas aliquot, vel potius *Opii* quaſi granum, cum *Theriac. Androm.* ℥ß. ℈ii. dari.

Si periculum eſt, in *Dyſenteriam* ne tranſeat *Diarrhœa*, ſumatur *Emulſum* ſequens.

♃. C. C. C. ℥ß. *G. Arab. Tragac. ana* ʒii. *coq. in Aq. Oryzatæ tertiæ Decoctionis* ℔iij. *ad* ℔ij. *Colatura Amygd. d. cortice nudatis*, & *Sem. Pap. albi inter contundendum affundatur; iterum colata*, *Aqua Cin. fort. aromatizetur; Saccharo dulcetur.*

Quæcunque vero vomitum & purgationem excitent, ea non, niſi caute, in uſum trahenda; ne, quæ auxilio eſſe debuerant; ægroto imbecilli graviterque laboranti obſint. Quod quidem in monitis ideo præcipue a nobis poſitum eſt, quoniam hujuſmodi laborantes, fluore multum enervati & depreſſi, catharſi tolerandæ ſæpe impares inveniantur: quo quidem in caſu, *Cardiacis* & *Adſtringentibus* ſolis utendum eſt.

Cujuſcunque demum originis ſit *Diarrhœa* prædicta, *Prophylaxis* optime per *Aquas ferratas*, & quidem jucundiſſime, patrata eſt: quibus addi poteſt, ut in artus eructatio fiat materiæ, e *Ferro præparatum* aliquod; omnium autem optimum id, quod *Alcohol Martis* appellavi.

HISTORIA I.

Diarrhœa Arthritica *crebra & ſalutaris.*

MAtrona quædam, in regione civitatis ſeptentrionali, multos annos *Arthritide* per vices ægrotavit; initio vaga, deinde fixa; nunc recta, & idonea, nunc anomala. Primum gutture, tum manu dolentem; *Angina* primum *Arthritica*, tum *Chiragra* laborantem, invaſit aliquando *Diarrhœa*: de qua, ut illam ſupprimerem, cum arceſſerer; ejus de vehementia frequentiaque percontanti, mihi narratum eſt, neque tam urgentem, ut quæ non poſſit tolerari; nec quidem aliam eſſe eam, quam quæ commode & utiliter poſſit; pariterque, alvo ſoluta, paroxyſmumque finiente regularem, non ſine ingenti fructu, ægram iterum & ſæpius fuiſſe.

Quæ cum ita eſſe acceperim; vitatis hinc, quæ *Diarrhœam* intenderent; illinc autem maxime, quæ contraherent; in eo operam navavi, ut ægra mediocritatem, multo uſu comprobatam, probatione multa commendatam teneret; ipſamque naturæ, Medicorum Principis, in ſanando methodum, omnino perſequeretur. Nec quidem minus aliquid, imo majus eo factum eſſe arbitror; quam ſi inutili, ne dicam ancipiti plane, περιεργία, corraſis uſquequaque medicamentis, multaque arte compoſitis, ægra, tanquam corbita, oneraretur.

Hoc autem, in tempeſtivæ illius negligentiæ laudem, addi inſuper oportebit; quod, tametſi ægra ſæpius ex eo tempore deſedit *Arthritide*, eaque ſemper in *Diarrhœam* deſinente, perque alvum excunte; nihil illa damni propterea tulerit, lucri vero permultum. Cujus quidem rei cauſa neſcio an ulla probabilior excogitari poſſit, quam quod ægra, ſpiritibus firmis, conſtantibus, ad munera ſua obeunda paratiſſimis, (qui nempe tum malum civem prompte expellant, tum eo expulſo foribus occludendis ſubito invigilent) donaretur. Rara autem hæc *Arthritide* ἐν τοῖς ἐντέροις ægrotantibus felicitas; quorum pars maxima, alvo vel liquida nimis, vel nimis dura, eſſe obſervatur. Ægra, poſt ſex hebdomadas ab *Arthritide* triformi immunis, ſanior & vegetior evaſit.

Hiſtoria tradit, ex una eademque *Febre*, ad amoliendum miaſma *Arthriticum* ſuſcitata, diverſis poſſe illud deponi locis, perque diverſa excernicula proturbari; nempe per glandulas oris *Salivares*, per artuum *Mucilaginoſas*, perque *Inteſtinorum Fragiformes*; &, cum *Arthritide* regulari, *Diarrhœam* eſſe poſſe ſimul *Arthriticam*, eamque ſalutarem.

HISTORIA II.

Diarrhœam *ex* Cathartico, Arthritica *opportune ſuppreſſa.*

ALiam novi generoſam, lectiſſimam, cultu & honore profecto digniſſimam; quæ, cum marito juncta eſſet *Arthritico*, ipſa etiam cito laborare cœpit. Cubitos, humeros, hos illos in manibus articulos habuit afflictos. In cubiti dextri extremitate tofus erat, a durato ſteatomate, juglandi par: digitus ejuſdem manus longiſſimus, tofis diſtentus, motu privatus. Articulamenta, præcipue medium ejuſdem digiti infarctum. Malleolus item, pedis planta, calcis tendo, & genua laborarunt. Paroxyſmi ſolebant eſſe graviſſimi, dolore multo comitati, menſem integrum, interdum etiam alterum, permanentes.

Nuper autem, cum per hoſce ſex menſes urgeret ægrotatio quædam, torpor videlicet, inertia, una cum vertigine, viſu oculi dextri imminuto, dolore ejus, ut & univerſi corporis externi moleſtiſſimo, appetitu depreſſo, (quæ quidem omnia, neque ſatis fixæ, neque ſatis rectæ *Arthritidos*, erant accidentia) ſumpto, neſcio cujus hortatu, cathartico, ſed neque eo fortiori, aut elaterio; vomitu illa, & *Diarrhœa* materiæ viridis præcipitante, corripiebatur; ſic, ut ſex dierum ſpatio ſexageſies minimum dejiceret. Sordium hæc *Arthriticarum* erat per ventrem evacuatio copioſa, neque ex omni parte inepta. Nam ſymptomata hinc collapſa ſunt, & evanuere omnia. Digitorum tumores, ob *Arthritida* παροξύνουσαν eo tempore magni, ſubſedere: quæque ab iſta *Diarrhœa* fluxerunt incommoda, lucro & compendio eam conſequenti, facile cedebant. Ab effuſis hiſce purgamentis, corpus liberum, & ad tempus aliquod incolume.

Hoc pene totum naturæ opus, unum artis erat, *Diarrhœa* nimium ne excurrat, curare, & ægræ vires ſuſtentare. Hoc ego propoſitum, hanc metam ſpectans, nihil aliud, quam aſtringens & cardiacum aliquid, præcepi; illud autem opportune adhibitum, languenti, debilitatæ, pulſum humilem & imbecillum habenti, alvum compreſſit, vires inſtauravit.

Habet exemplum *Arthritidos* (catharticos viam monſtrante) in fugam ſe per *Anum* conjicientis; *Diarrhœa* habes *Arthritica* curationem.

HISTORIA III.

Arthritis *Vaga* Intestina *occupans*, *solo Externorum usu evocata est*, *& Artubus affixa*.

DUodeviginti annorum adolescens, patre indè ab incunabulis *Arthritico* natus, artuum habuit dolores; a longo tempore vagos, &, ut amicorum opinio tulit, *Rheumaticos*; cum tumore albo, submolli, articulorum intervalla sæpissime, ipsos etiam articulos aliquando infestante. Sanguini, quem identidem & copiose detraxi, cutis usque crassa & densa, brevi semper innatavit. Ut ejus dyscrasiam auferat, æstate anni MDCCV. hortatu nostro, varia periclitatus est æger; *Succum* nempe *Taraxaci & Coclearia depuratum*, *cum Hordei*, *Rad. Gram. C. Fænic. d. Asparagi Decocto*; *Crystallum item Minerale*, *Chalybeata*; *suoque loco Lacticinia*, *& Aq. Bathonienses*. Ex quibus omnibus utilitates & fructus cæpit aliquando multos, observantiæ pares: Intermisit dictus ille *Rheumatismus*.

At post sesquiannum, cum æger sanguinem, uti par erat, minime correxerat, *Intestinorum* tormina, cruciatus subiit immanes, *Diarrhœam* pertinacem, neque medicinæ facile cessuram: unde enervatus, multumque debilitatus æger, neque morbum diutius, neque remedia ferre posse videbatur; sed in ipsa mortis propinquitate versari.

In hoc ancipiti & pene deplorato statu, morbi naturam plane *Arthriticam* animo advertens, methodo, quam in *Arthritide Intestinorum Anomala* interdum non infeliciter adhibueram, uti animus fuit. Neglectis scilicet medicamentis, quibus ore sumendis impar erat ægrotus, externis incumbere. Ideoque iis utriusque brachii locis, quos excruciare solita est *Arthritis*, e *Fermento veteri*, *&c. Phænigmos* jussi calidissimos applicari, & cum refrixerint iterari; donec oborti fuerint tumores, iis, qui a *Rheumatismo* credebantur esse, persimiles. Tumoribus his, ex voto factis, admovi epispastica: unde ichor, ad hebdomades aliquot, jugiter effluxit.

Quantum hinc utilitatis, quæ commoda, quam subita curatio, capi vix potest, Quo tumor est evectus pari certe cum eo passu sublata tormina; suppressa *Diarrhœa*: quinimo novatur appetitus, restituuntur vires. Ægroti status, sive viscera, sive artus spectemus, omni dolore paulo post immunis, quam per annos aliquot anteactos sanior, & quidem multo jucundior evasit.

En *Arthritidem*, artus pervagari solitam, *Intestinis* adhærescentem; cum torminibus, *Diarrhœam* inducentem, solo externorum usu ad τὰ ἔξωθεν evocatam.

HISTORIA IV.

Cruditatibus exorta Diarrhœa Arthritica, *Medicinæ viribus inhibita*.

VIr amplissimus, antiqua *Damnonii* nobilitate natus, *Podagra* utroque stemmate derivata conflictatus, ejus impetum bis vel ter in annum constanter est perpessus. Ad hospitem tam certam, tam fidelem, pro utriusque ingenio accipiendam, mundum ille *Arthriticum*, comptum adeo ac elegantem, in promptu, apparatum habuit, ut, e Ποδαγρώντων natione magna & lauta, raro ullus unquam magis.

Annos ille permultos hunc in modum (id est, duriter) exegit; cum ad tuendam concoctionem opera, diligentiaque, quam omni vere & autumno, per catharsin, &c. ponere solebat, penitus omissa, vitaque acta nimis sedentaria; primum, plane conticuit *Arthritis*; neque more suo, in extremis partibus eluxit: mox, in *Ventriculo* & *Intestinis*, sordium massa collecta, compressa est. Hinc Ἀνορεξία, ructus sæpe impuri, sapor ingratus, a pastu ventriculi gravitas, præcordiorum distentio; hinc oscitatio creberrima (symptoma *Arthritidos*, in visceribus latentis, huic ægroto familiare;) dolor a flatu lateralis, pungens: illarum videlicet impuritatum indicia. Hæc subsequitur *Diarrhœa*, qua tum illæ, tum quæ *Visceribus* adhæserunt *Arthriticæ*, per anum exprimuntur.

Cum autem ista *Diarrhœa* neque naturæ rebus, nec ægroti votis responderet; per *Decoctum Teæ*, ventriculum; per *Rhabarb. Infusum*, addito *Salutis Elixir*, *Interanea* purgavi; itaque facta, quanta opus erat, evacuatione, per *Diascordium*, per *Crocum Martis*, & ejusmodi alia, *Ventrem* cohibui. Aqua, sed cocta, & vino mista, potui daretur; cibi, sed solidi & intus mansuri, paululum caperetur, in præceptis posui. Ut autem appetitum languentem, & prostratum excitem, ut *Arthritica* sanguinis recrementa ad τὰ ἔξωθεν propellam; & in artubus, uti moris erat, deponi faciam; *Aquas Bathonienses omni mane hauriendas*, *Bolum e Pul. Rad. Ari C. Conc. flor. Salviæ*, *Chal. Nutrito*, *Syrupoque Garyoph. cum Vini haustu demittendum*, *præcipio*: itaque in viam *Arthritide* reduxi; ægrum τὰ ἔντερα restitui.

Diarrhœam, cruditatibus exortam, miasma *Arthriticum* ad τὰ ἔντερα invitantem, perque anum effundentem, arte curatam, exhibet historia.

HISTORIA V.

Diarrhœa Arthritica *lethalis*.

DOminus C. tum *Cereris*, tum *Bacchi* cultor egregius, *Arthritidem*, non uno nomine hæreditariam, malis moribus, victu autem inordinato maxime, auxit & exasperavit. Ab ineunte pueritia minime temperatus, adolescentiam vix ingressus, cacochymyæ factus est *Arthriticæ* gurges, neque tam affectu isto tentari, quam ab eo occupari diceretur; anni enim vix dimidium vacavit.

Cum ita materia gravaretur *Arthritica*, eaque de causa in statu esset dubio; casus intervenit, qui exitum ægrotanti fecit non minus severum & tristem, quam improvisum & inopinatum. Ea fuit tempestas, quæ fructibus ὡραίοις cœpit abundare; hos ita devoravit, præcipue (quod maxime appetiit) fragum; ut diu nihil aliud esculenti capessiverit. Vini autem loco, quod τῶν ὡραίων frigidum mitigare debuerat, lac, vel aqua fontana erat, sacchara dulcata.

Gulæ tam insolitæ post impensam circiter hebdomadam, *Diarrhœa* immani æger est correptus; quæ non solum massam *Ventriculo* & *Intestinis* inclusam, verum etiam *Arthriticam*, in sanguine contentam, & exilio paratam, ano ejicere jure merito censeatur. A dejectionibus ita crebris & immodicis, vires adeo prostratæ sunt & pessumdatæ, ut ægri res (iis, quæ opportune data auxilio esse potuerant, neglectis,) statim in pejus ire cernerentur. Primum enim, pulsu debili, deinde sensu communi vacillante; tum motibus convulsivis, & deliquiis atrocissimis, & brevi tempore revertentibus est oppressus.

Ita quidem ægrotans, qui, dum *Arthritis* impetus fecerat, idoneos, etsi vitam non beatissimam, at non temnendam, imo tutam egit; *Diarrhœa* (quam quidem solitariam, & *Arthritidi* minime conjunctam, tutius & melius, si non ὡραίοις subire valuerat) hac exorta, illico una cum morbo, vitam effudit.

HISTORIA VI.

Aliud Exemplum Ægroti Diarrhœa Arthritica *occidentis*.

HUic consimilis est historia viri, apud *Damnonios* olim notissimi: quæ, quantis in angustiis, qualique discrimine versentur ii, qui fluore alvi laborant *Arthritici*, luculenter explicat. Fuit ille ætate integra laxo & obeso corpore, alvo (quod habitioribus solemne) plerunque liquida. Inordinata victus ratione, quicquid occurrit avide ingerendo, vomitus assiduos, & *Diarrhœam* arcessivit; quodque temere dimisit, statim ore, vel brevi temporis spatio, ventre reddidit. Hoc etiam modo *Arthritidis* paroxysmos, quibus in singulos annos affici solebat, regularibus & idoneis, (ejus scilicet materiam ad *Intestina* solicitando, *Diarrhœa* fere perpetua per anum expellendo) ingruentes abscidit; plus bienni um aspulerat; neque ad fastidium aliquod notabile, & observatu dignum, unquam,

unquam, eo tempore toto evehi permiſerat. Proſtratus appetitus, ciborum omne genus faſtidium erat; caro abſumpta, cutis flacceſcens, languentes oculi, faciei macror, quaſi ab aurugine, flaveſcens, urina exigua, & colore rubro, ſuſpiria crebra, animi dejectio miſerabilis, pulſus debilis & celer, ſitis importuna. Quibus animadverſis, non hæc ab una *Inteſtinorum* imbecillitate (tametſi illam eſſe non negaverim,) aut natura quaſi confecta; ſed ab aggravata potius, & *Athritide* ἀνωμάλως agente oppreſſa, oriri contendebam; ideoque *Arthritidem*, deviam & palantem, ad externas partes, ad artus expellendam. Cui quidem opinioni cum Medicus ægri ordinarius, & Συμβγάτης meus eſt aſtipulatus, primum ut ſordium maſſa, quæ *Ventriculo* oneroſa, *Arthritidem* eo loci detinere viſa eſt, dimoveretur, *Emeticum* dedi: *Decoctum* nempe *Cardui*, *cum Vino Luſitanico*, *propter Ægroti imbecillitatem*, *admiſto*. Phlegma ejectum eſt, cum ἀφορίᾳ copioſum. Nullum eo veſpere paregoricum. Poſtero mane, reſpiratio liberior, vigor oculorum vegetior, major animi alacritas, &, quod deſideratiſſimum, en etiam manus & pedis dolor, tumor, rubor *Arthriticus*: Qui, in ſtatu tam lubrico, ut augeatur, *Bolus ex Ther. Androm. Croco M. aſtring. Pul. a Chel. C. C. Syr. de Roſ. ſ. quarta quaque hora ſumitur*, *ſimul cum Vini rubri prædicti hauſtu; cui Tinct. Martis nutriti gutt.* xx. *ſunt adjectæ. Sp. C. C. Succinatus ſubinde datur*, *& Potui Vinum*, *Aqua Fontana cocta dilutum*. Quinimo, ut quem auſpicato nacti ſumus, eumdem caute & diligenter locum tueamur, *Phœnigmos* (e *Seminibus Sinapios*, *Raſ. Raph. Sylv. aa. p. j. Fermenti vet. p.* iij. *Aceti vini albi q. ſ.*) tumoribus *Arthriticis* calidos admoveri, &, quam primum refrixerint, iterari præcipimus, donec in molem illi majorem elevarentur. Aucta hoc modo utraque inflammatione, ad evocandum illius ſerum, & materiam ſimul *Arthriticam Epiſpaſtica* ſuper eam impoſuimus, quibus ichoris ſalſi vitioſique libræ minimum duæ, ſpatio quatridui, ſunt elicitæ. Pallidior hinc paulatim urina, & ab *Arthritide* quies.

Finito paroxyſmo, ad inſtaurandam coctionem, & robur *Interaneorum* confirmandum, ſocia opera, primo *Lene Catharticum*, deinde *Chal. Nutritum* adhibuimus. Diætam omnem quantitate & qualitate aptis accommodavimus.

Quamdiu κτ̄ μέτρον egit, monitis & præceptis his obtemperatus æger, tulit obſervantiæ fructum. Cibum avide ſatis appetiit, tenuit, digeſſit; raro, neque niſi laudabiliter dejecit: integra & tuta videbantur omnia. Ante vero, quam vires, nupera tempeſtate labefactatas, reſarcire valuerat, ſuo ſe iterum more gerens, & genio indulgens, *Diarrhœa* ſubito recidiva, motibus convulſivis, &c. ſtipata, paucarum horarum ſpatio eſt ſurreptus.

C A P U T V.

De Dyſenteria Arthritica.

ART. I. QUæ tormina, qui *Inteſtinorum* cruciatus, graves utique & terribiles, ex *Arthritica* materia illorum tunicis impacta oriantur, in ſuperioribus tractatum eſt. Tentemus, & ultra, &, utrum hæc tantummodo, an etiam alia; an his majora miſeros mortales interdum non excrucient, & demum morti objiciant, ſerio expendamus. Quocirca, hoc Capite de *Dyſenteria Arthritica*, & in ſequenti de *Abſceſſu Inteſtinorum Arthritico* ſermonem inferemus.

II. Et quidem haſce res inſpicienti palam erit, acrem illam & viroſam *Arthritidos* materiam, & cauſam continentem, qua dolores paſſim in corpore crudeliſſimi concitantur, qua membranæ vellicantur, & exulcerantur, qua ipſa interdum oſſa corrumpuntur, & carie conficiuntur; *inteſtina* etiam aliquando mordere: illius roſione perfodi, & exedi vaſa eorum exilia: ſicque fieri poſſe *Dyſenteriam*, quam tradimus, *Arthriticam*. Verum, ut ab hujus morbi probabilitate, ad ejus ὕπαρξιν & experientia medica tranſeam, revera dari hunc affectum explorato conſtat. Ejus autem εἶδος καὶ ἦθος, quantum expiſcando conſequi valeo, tale eſt.

III. Gracili & tenero corpore *Podagroſos*, *Inteſtinis* præcipue teneris donatos, & δυσπάλαγχνυς aggreditur. Præire ſolet dolor colicus, pariter *Arthriticus*: & cum crebris ejus acceſſionibus læſæ & corruptæ ſunt *Inteſtinorum* tunicæ, debilitatæque flaccent eorum fibræ; miaſma *Arthriticum*, cauſa aliqua externa illud intro pellente, vel intus poſita co allicienre, in arterias, (*Cœliacæ* nempe *Inteſtinalis* ramum, & utranque *Meſenteridem*) *Inteſtina* irrigantes, ἀθρόως infunditur. Hinc dolor *Inteſtinorum* mordax, erodens, cum pulſu celeri, & febricula quadam. Si eodem tempore externis partibus *Arthritis* inſit, celerrime omnis evaneſcit, ad τὰ Ἔντερα feſtinat. Vaſis ſanguine diſtentis, eroſis, ruptis, in fiſtulam demum alimentarem is exſtillat; qui, in ejus cavo collectus, alvo, & interdum ore ejicitur. Emiſſi quantitas ſæpe unius libræ, aliquando binarum pondo. Qui tantum, & humoris tam commodi diſpendium excipiunt languores, ab eo cavernæ *Interaneorum* commiſſo magni ſunt; ab expreſſo, & e corpore expulſo, majores. Collabuntur vires, artus frigeſcunt, frequens eſt deliquium, plane in dubio vita. Levantur ex hac evacuatione tormenta, &, ſi æger inſultus vim & ferociam tolerare valeat, (*a*) quies ſequitur, & a paroxyſmi impetu *Arthritici* ad tempus aliquod induciæ. Materia modo jam dicto per *Inteſtina* exulante aliena, non iterabitur inſultus, donec in ſanguine nova condatur, & coacervetur; quam autem primum illud fiet, tam in artubus citiſſime, vel *Interaneis*, iterum expectandus erit.

IV. Obſervatu facile eſt, ingenio & natura quam ſingulari ſit hic affectus, & a *Dyſenteriis*, quotquot uſpiam inveniantur, aliis, quam diverſus. Quod ut pro certo habeatur, animadvertendum (præter iſtam τῶν Ἐντέρων imbecillitatem, qua dirigitur ſanguis, & in ea derivatur) ab una *Arthritidos* materia in ſanguine contenta, affectum hunc, conſtanti norma & ratione manifeſta, dependere: ab ea ebulliente, fieri: ab ea minuta, minui; neque niſi ab ea renovata, & in novum orgaſmum excitante ſanguinem, renovari: Quo quidem argumento, ad confirmandam morbi hujus Αἰτιολογίαν, nihil gravius, nihil, ut opinor, validius afferri poteſt.

V. Ad hujus morbi exitum, ſive prognoſin, ut deſcendam, non ſemper ille miſſione ſanguinis contentus unica; verum, e contrario, inſultus ſæpe repetens, *Arthriticis* illos facit paroxyſmis, ſi typos & utriuſque frequentiam ſpectemus, reſpondentes & analogos. Ad hæc, vel prima vice, vel poſtea (ſecundum miaſmatis *Arthritici* in ſanguine incrementum) recurrens, quando videlicet miaſma in tunicis *Inteſtinorum* adhæreſcit, aut affigitur, & eas ſuo more mordet inficitque, nunc in ulcus *Inteſtinorum*, nunc in abſceſſum degenerat, itaque notas illis inurit triſtiſſimas, morbos incutit ærumnoſiſſimos.

VI. Profluente ſanguine, commodiſſimum erit, ut æger conquieſcat: ne, corpus nimium agitando; ne profluvium, ſupra quam ferri poteſt, intendendo, gravius ille luat: quare lecto, vel cathedræ ſe det, quam primum morbus ingruerit. Nefas autem habeatur ea, quæ, cardiacorum titulo, ubique ad manus ſunt matronis, (quæque ſua, modo opportune propinentur, non carent utilitate) ſic ingerere; ut, ſanguinem accendendo, noxam magis augeant, quam ægrum levent. Caute iſta, neque largius adhibenda, quam ad ſpiritus reficiendos, & a deliquio ſuſtinendos, opus eſſe invenietur. Contra, ſi profluvium ἀφορίαν excedat, *Laudano* illud comprimendum; ideoque linguæ ſuper illinantur, ore teneantur illius guttæ aliquot, (quoniam demiſſæ vomitione reddi poſſint,) donec cohibeatur. *Romanis* in curanda, quoties importuna fuit, *Dyſenteria*, aquæ bene frigidæ, potio

(*a*) *Dyſenteria* ſolvi poſſe *Arthritidem* notavit olim *Hippocrates*, hiſce verbis. Ἰῶνται τούτους (Ποδαγριῶντας) ἄριστα μὲν Δυσεντερίαι ἢν ἐπιγίνωνται. *Sanant hos* (*Podagroſos*) *optime* dyſenteriæ, *ſi ſucceſſerint*. Prædictorum lib. 2. Sect. xv.

potio in (*a*) usu erat; quippe quæ astringat, vulnusque sanet: & a (*b*) recentioribus, unde confirmentur illius in sanando vires, præclara multa referuntur: quorum authoritati innixus, *Decoctum album*, *Dysenteria* hac afflictis, non sine fructu & emolumento, sæpius præcepi. Oportet autem modice, sed crebro, laborantem sorbere, & quidem eo, ad tempus aliquod, loco cibi potionisque omnis, solo uti.

Quibus curæ fuerit, ne *Intestina* nimium aperiantur, iis etiam, ut ne astringantur nimium, aut præpropere claudantur, vitium nempe contrarium, est cavendum; &, si corpus astrictum, leniter est solvendum. Est enim illa *Dysenteria* omnino critica, ex alterutra parte, sive major, sive minor æquo, vitiosa; cum mediocris optima. Et virium contemplatione debita, mediocritas illa tum intelligenda, tum item obtinenda.

Post breve temporis spatium expelli solet inimicus, & jam tum pacari & deliniri sanguis: quod si aliter eveniat, & sanguis pertinacius descendat; quæ eum sistant, & vulnus contrahant, expediet dari *Tinct.* puta *Japonicam*, *Decoct. albo*, *vel Traumatico instillatam; vel Balsamum Lucatelli, cum Olibano, Mastiche, Sanguine Draconis, & Croco Martis astringentis, vel Bolo vera, forma Pilulari;* vel cum *Conf. Fr. Cynosbat. Rosar. rubr. per setaceum traject. Spec. Conf. de Hyacintho cum Syr. de Rosis siccis, forma Boli, ex eodem vehiculo. Tinctura Japonica*, solvendo *Terram* ejusdem nominis, sive *Gummi Catechu*, in spiritu vini rectificato, vitro probe clauso, igne arenæ conficitur. Lanea, decocto astringenti, cui adjectum est vinum rubrum, immersa, super ventrem imponantur.

Si prope anum vena dehiscat, ex *Gelatina Amyli*, vel ejusmodi Κολλητικοῖς, *Hemorrhagia* persistente, immittatur enema, & diutius retineatur. Interea vitentur, etsi astringant, acida; ne (propter eorum stimulum) major ex eorum usu damni metus sit, quam emolumenti spes. Cibus ex *Gelatina* C. C. *Eb. aut pedum Vitulinorum; ex Ovo tremulo & sorbili; ex Lacte, cum* oryza ei incocta; vel ex *Oryzæ Cremore*, & ejusmodi aliis, quæ simul nutriant, & incrassent, quæque vulnera conglutinent.

A therapia *Dysenteriæ*, proprie sic dictæ, hanc *Arthriticæ Dysenteriæ* therapeiam multum abludere, quilibet harum rerum vel imperitissimus videbit: quando ista purgationem, eamque interdum repetendam, enixe postularet, &, nisi illa esset, raro unquam perficeretur; hæc aut nunquam, aut certe perraro ventrem medicamentis solvi patietur.

Cùm ad *Prophylasin* accedas, nihil valentius, nihil ex omni parte fructuosius, quam *Aquæ Turabrigenses*, sive *Bamtonenses*, vel istiusmodi ferratæ; quæ, satis diu recteque potæ, *Intestinorum* adyta ingrediantur, vulnera persanent, ulceribus medeantur, fibras constringant, tunicas corroborent: hæ porro humorem vitiosum per renes efficacissime avertunt, itaque *Intestina* maximopere defendunt. Hisce vero, ad mutandam humorum inclinationem, & deducendam in artus *Arthritidem*, non incommode adjiciantur, cum astringentibus, e *Ferro* præparato.

HISTORIA I.

Tenesmum & Dysenteriam *inferens* Arthritis, *omisso Externorum usu*, *lethalis*.

QUum rure, Anno MDCC. mense Majo, forte agerem ad *Iscanum* ostium, me consuluit septuagenarius *Arthriticus*; qui ita sæpe doluit articulis, & quidem vere tum nuper elapso, ut in rem esse arbitremur. Sub initium Aprilis, nescio qua de causa evidenti, (nisi hoc in numero ponenda, propter res domesticas, quæ illum mire exercuere, animi perturbatio) derelictis artubus, ea, quæ intus sunt, invasit *Arthritis*. Fames, antea naturalis, ab eo tempore multum imminuta, fere nulla: animales spiritus humiles & depressi. Vidimus, at non sine commiseratione vidimus ægrum, in lecto jacentem, oculis concavis, & retractis, respiratione difficili, cibi omnis fastidio, nausea, ventriculi gravitate pene perpetua, Ἀγρυπνίᾳ etiam afflictum.

Malis hisce, circa eorum initia, vires & incrementum dedit *Lac Amygdalinum*, pessimum omnium eduliorum, & alia istiusmodi frigida. Hæc ille interdiu, noctu, demisit affatim; calida & cardiaca (ne videlicet dolorem moverent in articulis) cane pejus & angue, fugiens. Ab ipso victu confirmatum est cibi fastidium, cæterumque malorum agmen.

Puduit sane misertumque fuit ægroti, (hominis alias sapientis, & civili prudentia præclari) in tanti re momenti, in ipsius vitæ re, tam egregie hallucinati. Calidorum enim egentissimus, frigida calidis præposuit.

Malum indies aggravescens adduxit *Tenesmum*, & dein *Dysenteriam*: unde pejus omnia. Ut his occurrerem, primo *Theriac. Androm. & Diascord. ana* ℥ß. *Julapii Cretacei haustu dedi; ex intervallis sæpius repetii. Potui dabatur ordinario Decoctum album*. Hinc alvus suppressa, dejectiones solidæ, & bene coloratæ.

Hasce vero inducias, quando parum fidas esse suspicarer; nisi etiam *Arthritis*, quæ τὰ Ἔντρα jam ipsis nutriculis aggravare visa est, πρὸς τὰ Ἄρθρα extruderetur; eum in finem *Podagragoga* interna (nempe *ex Rad. Serp. Virg. Pul. Cantiano, Lapide Contrayerva, Conf. Alk. Bolum*) præcepi, cum istiusmodi aliis. Quorum beneficio maleoli, & ad genu usque; carpi, & ad cubitum usque dolor, quaque ratione proportioneque doluerunt artus, liberata sunt *Intestina*. Erat autem adhuc pectus aggravatum; erat, tanquam a cingulo, strictum abdomen.

Ne vero hisce remediis, sanguinem exagitantibus, in ægroto *Dysenterico*, nimium insisterem; in *Arthritide* removenda, quantum operis maximum potueram, externis, *Arthritidem* educentibus, agere institui. Quocirca, pellem vervecinam, jam tum extractam, artubus applicari, in præceptis dedi.

Ille his gravatus, omnium, quæ dolorem excitarent, osor acerbissimus, eorum usum non admisit, non sine indignatione respuit; ut vel perire mallet, quam dolere. Neque salutis, neque ipsius vitæ consideratio, etiamsi ab amicis amantissime proposita, studiose commendata, ut animum mutaret, vel hilum fecit. Retrocessit denuo *Arthritis*; & æger, viribus infractis, morbo dicam, an pertinacia? periit.

HISTORIA II.

Dysenteria Arthritica *in* Abscessum *migrans*.

DOctrinæ hujus Δυσεντρίας in superioribus traditæ, fidem conciliat agricola *Devoniensis*, antiquis moribus, & malo tantum habitu infelix. Fuit ille tener, gracilis, visceribus imbecillis, *Arthritide* primo per multos annos idonea, tum ἀνωμάλως *Intestina* simili frequentia impetente, aggravatus. Post ἀνωμαλίας hujusmodi complures, (quibus sublevandis non incassum ei medicinam factitavi) per quas effectum est, ut ad *Intestina* citius & facilius diverteret *Arthritis*; tandem anno sæculi novissimi postremo, exeunte vere, *Arthritide* omni jam diu vacans, novum in morem ægrotavit. Prægressa enim corporis plethora, vomitu sanguinis & *Dysenteria* corripiebatur, adeo vehementi, ut brevi spatio libræ aliquot sanguinis ore & alvo redderentur, & æger animam agere videretur.

His angustiis versato, *Bolum astringentem* (ex *Conf. Rof.* v. ℈i. *Pul. G. Arab.* ℈ß. *Sang. Drac. Boli veræ ana gr.* v. *Syr. de Cymphyt. q. s.*) bis in die, cum *Julapii Cretacei Haustu sumendum*, præcepi. Potui datum est *Decoctum Album*, & in cibum *Pedes Vitulini*. Ad

(*a*) Vide, *Synopsin Discursuum Magistri* Vander Heyden, *Impressam* Londini, *Anno* 1653; *pag.* 53. & *quæ sequuntur*.

(*b*) Vide *Celsum*, *Lib.* 3. *Cap.* xviii.

Ad sanguinem vero quam citissime reprimendum & intra cancellos suos retinendum, *Laudani* aliquot *liquidi* guttæ, bis ter quaterve in die (modo postularet hæmorrhagia, & vires ægri paterentur) repetendæ. Id enim agendum arbitrabar, ut hæmorrhagiæ, quadam ex parte forsan necessariæ, & huic ægroto salutari, modum ponerem, naturæ rebus convenientem; nec quidem alienum egi; quandoquidem hac medendi via, ne lethalis ista, ne injuria esset, provisum est. Hisce difficultatibus liberato (qua vulnus sanaretur) *Tereb.* dedi *Vinetam*, forma pilulari, cum *Pul. Dialthæa*, bis in die sumendam, &, quod superbibetet, Julapium.

Quando vero posthæc, propter restitutas ægri vires, sanguinem instauratum, & *Arthritidem* interruptam, pulsu ille magno, cibi fastidio, *Intestinorum* æstu immodico, doloreque pungenti, cum aliis mali hujus reversuri notis, urgeretur; brachio sanguinem detraxi; orgasmum ejus mitigavi; *Interaneis* prospexi: utque pacem, quam eo natus sum modo, confirmarem, *Aquas Bamtonenses*, vivas & de fonte, per mensem biberet, imperavi. Paruit æger, adjecitque cuilibet aquarum selibræ, *Syr. Balsamici* ℥ß. & hora somni, *Balsami Gilead.* ʒß. ex ejusdem *Syrupi* cochl. deglutiit. Recte bibendo, medicamenta recte sumendo, recteque vitam instituendo, quantos ille progressus fecit, vel hinc conjicere liceret, quod fame & concoctione domum rediit laudabili, vultuque bene colorato. Vitæ res & salutis cætera, qualis sano, & incolumi solebat esse; &, quam dudum, multo integrior.

Nondum annus effluxit, cum *Arthritide* pertinacius silente, nec in artubus unquam quicquam moliente, materia vero ejus (uti licet opinari) in sanguine congesto, eadem fere, atque nuper, *Intestinorum* accidentia, materiam eo loci denuo coire, manifeste ostenderunt: quæ quidem mala, methodo pene eadem, qua prius, erant sublata. Verum, ut tutelam ægro certam & diutinam præstarem, eum hoc admonui; ut de plenitudine solicitum se haberet tanquam morbi hujus genitrice certissima, altrice paratissima.

Quæ cum ita præciperentur, vel ægri incuria, vel morbi magnitudine, & ad renascendum propensione factum est; ut aliquoties, nec opinato, recurreret *Dysenteria*: Cujus accessiones cum jam quatuor aut quinque essent, eæque omnes, ex intervallo anni quasi dimidii; (quo temporis spatio novam *Arthritidis* materiam pullulare credibile est,) *Dysenteria* tandem in *Abscessum* migravit, suo loco tractandum.

Observatu facile est, primum, ab hoc affectu, pristinis in ventriculo & intestinis *Arthritidos Anomaliis* succedenti, licere nobis opinari, earum locum illum tenere, & quasi numerum explere: deinde quod cum omnes illæ *Anomaliæ* (qua in hac regione pristinæ, qua novæ & *Dysentericæ*) rectos & idoneos *Arthritidos* paroxysmos subsequantur, horum paroxysmorum illæ vicem gerant; nihilque aliud sint, quam *Arthritis*, commissa *Intestinis*, & illac exulans: cujus quidem rei argumentum, idque nostra sententia firmum est; quod deseruerit ægrum *Arthritis recta*, quo tempore, & qua proportione occupavit eum *inversa*, sive *Anomala*; & quod, *Arthritidi* rectæ, & *Anomalæ*, accessionum essent intervalla plane eadem; distantia par, quo nihil magis probare potest, affectus hosce, (si tantummodo vultus eorum intueamur) varios & diversos inter se, ab una eademque propagine derivari; eademque fieri materia, pari semper ratione nata, &, quantum in se est, pari modo semper operante; sed, propter aliquod sibi externum, & locos novos ingrediente, & diverso in iis modo agente.

Huc quodammodo referri potest *Dysenteria*, quæ ad *Arthritidem* ex *Lue Venerea* generatam pertinet; cujus olim protulimus (*a*) exemplum, si placet, adeundum.

(*a*) Vide *Dissertationem* de Arthritide Symptomatica, *Cap.* vii. *Hist.* iv.

CAPUT VI.

De Abscessu *Intestinorum* Arthritico.

Art. I. Abscessus sequitur *Intestinorum Arthriticus*: hic enim est naturæ ordo, quæ a *Dysenteria* ad *Abscessum* migrare, ut ab *Hæmoptoe* ad *Phthisin*, observatur. Alienum & virosum, e sanguinis sinu expelli, partibus a corde remotis & debilibus immitti, tumoremque iis usitato inferre, passim experientia confirmatum est: ad *Abscessum* vero conficiendum proclive, & suapte sponte pronum esse virus *Arthriticum*, vel eo constat, quod in artubus is identidem cernatur; eorum articulos, post duras & iteratas accessiones, quibus materiæ multum illis illiditur, aggravans & extendens; sic, ut veteres *Arthriticos*, (quos omnium frequentissime morbus hic affligit) hac de causa claudos, eorumque pedes manus laqueis obvolutos sæpe tueamur.

II. Virus illud, *Intestinis* a sanguine commissum, in eorum tunicis nidulatur; fibras earum corrodit, exedit; spiritus iis inclusos extimulat, in spasmos adigit. Hinc calor interdum acris, pungens, lancinans, quem ut deliniat, & humoris acrimoniam diluat natura, non alio modo, quam in apostemate gingivarum ex dolore dentium, vel alio quovis apostemate, ex aliena & virulenta materia, seri copiam suffundit: Ex his humoribus hoc in loco depositis, conflatur & efficitur *Abscessus*, qui, serius citiusve, (pro ejus compositione, & calore innato, vel adventitio) maturatus, extensa primum, mox rupta, vel aperta, qua includitur pellicula, *Pus* evomit. Quod utique, si natura copiose ejicitur, vel arte eximitur, ceteraque curatio recte procedit, ægroto commodum; proscripto malo cive, conciliatur incolumitas; purgato sanguine, salubritas: si vero latice nimis exiguo pus exprimitur, ægroto, propter retentum malum civem, difficultas; propter reliquias intus servatas, affectarum partium durities, & nonnunquam in gangrænam degeneratio.

III. Causæ hujus tumoris manifesto binæ sunt; quarum altera *Intestinorum Imbicillitas*, sive Ἀτονία, quæ ad *Intestina* sanguinem invitat, eumque (prout leges volunt *Hydraulicæ*) facit inclinare. Hanc autem esse, ipsa morbi natura arguit; evincit id, quod hominibus vel ab incunabulis, vel malis moribus Δυσπλάγχνοις, hic affectus sæpissime contingat. Altera, *Sanguinis Depuratio*, sive miasmatis *Arthritici* (secundum normam, a natura in alienis rebus exturbandis, observari solitam) expulsio: utque binæ istæ causæ se habent, & majores aut minores sunt; *Abscessus* inde orti accidentia, mores, conditiones sint, necesse est.

IV. Magnus hic *Intestinorum Abscessus* esse solet, duarum, trium aliquando librarum materiæ capax; contra, quam qui vulgo sunt extremitatum: hi etenim fere parvi. Notandum etiam, nullam totius trunci partem magis, quam alimentariam fistulam, infestare: ut hæc illi regio gratissima; hæc sedes (b) principalis esse censeatur. Tertium, addi potest, (quod huic nostro *Abscessui*, pro ceteris sive artuum *Arthriticis*, sive totius corporis *Abscessibus primigeniis*, primum & peculiare) esse eum creberrime, paucis post mensibus, recidivum. Hæc autem omnia causis modo dictis, alteri nempe vel utrique potentiori, sunt attribuenda.

Quo enim celerius *Arthriticum* miasma in sanguine denuo condatur; quo frequentius natura conditum expellere, & e sanguine conetur in exilium ejicere; quo exulanti, & expulso ei recipiendo, propter imbecillitatem, proniora sint *Intestina*; eo hi illorum *Abscessus* majores; eo frequentiores, &, qui repleantur aptiores sint, necesse est.

V. Si in *Ano* fuerit *Abscessus*, eadem prope curatio, ac in *Abscessu Ani* primigenio. Si in *Oesophago*, *Ventriculo*, vel *Intestinorum* aliquo; (quæ, extra sensum posita, ortum, & incrementum, vix unquam manifestum esse sinunt;) ante ruptam vomicam, & pus evacuatum, ejus sæpe nulla, sive ægroto, sive Medico, vel minima incidit suspicio. *Abscessum* hisce

(*b*) Vide *Celsi* Lib. v. Cap. 28. §. 11.

hisce locis oriturum una, quantum video, prædicit *Vomitio Sanguinis*, sive *Dysenteria*, quæ appellatur *Arthritica*: qua prægressa, ejus prophylaxi magnopere studendum: hæc enim adversus *Vomitionem*, adversus *Dysenteriam*, adversus *Abscessum* erit utilissima.

Rupta autem vomica, in lectum se det ægrotans, vel minimum quieti, quoad poterit, indulgeat. Si copiose nimis, supra vel infra, pus emissum fuerit, *Hypnotico* moderanda evacuatio, minime sistenda. *Laudano* madefiant tempora, nares, lingua, donec cohibeatur, & ad *ἀφοβίαν*, ut ne videlicet eam excedat, redigatur. Puris autem diluendi, gradatim & partitis vicibus educendi, ulcerisque detergendi gratia, hujusmodi *Apozematis*, quarta quinta vel sexta quaque hora cyathus assumatur.

℞. *Hordei mundati* ℥ß. *Rad. Symphyt. maj.* ℥j. *Cacum. Betonicæ*, *Saniculæ ana* ʒij. *Coq. in Aq. font.* ℔ij. *ad* jj. *Colaturæ adde Mellis Rosarum* ℥ij. *vel jjj. f.* Apozema.

Julapium præsto sit *Cardiacum*, aut *Vinum* aliquod generosum; cujus, in languoribus summis, cochlearia aliquot hauriantur. Interea temporis (ut *Celsi* verbis utar) *Nihil facere oportet, quominus, quicquid est Puris, exeat.*

Cum vomitus, & diarrhœa, & puris evacuatio defierint, ex usu erit *Tereb.* a ℈ß. *ad* ℈j. *cum Ovi Vitelli pondere æquali temperatum*, vel *Bals. Lucat.* ℈ß. *cum Myrrhæ pulv. q. s. in Pil. redact. bis in die*, ex *Apozematis haustu demitti*. Vitentur acida, vitentur acria, & quibus læsa pars exasperetur, quibus noxa augeatur, omnia. Ipsorum *Cardiacorum* vitetur ea vis, quæ sanguinem nimis exagitet, & e foribus jam apertis eum eliminet. *Eboris*, *C. C. Pedum Vitulinorum Gelatinis; Hordeaceis*, *Avenaceis*, *Pullinis*, *Ovinis*, *Vitulinis*, & ejusmodi sorbitionibus, vescatur æger. Si alvus soluta nimis fuerit, potioni sit *Decoctum album*: si dura nimis *Hydromel*.

Prophylaxis, sive in *Ano*, sive intus sit *Abscessus*, *Aquis Diureticis* optime perficitur; quibus adjici potest *Sal* & *Crocus Martis*, *Myrrha*, *Terra Japonica*, *cum Syr. Cydon. forma Pilulari*. His enim partes vulneratæ debilitatæque contrahuntur, & defenduntur; quodque maximi est momenti, materia vitiosa per renes emittitur; unde visceribus major, etsi non ubique certa, erit tutela. Conducet item *Venæ sectio*, præsertim in corporibus plethoricis, sique nihil repugnaverit. Conducet *Ambulatio*, *Pedum Frictio*, & in aquam calidam immersio. Purgatio fugienda.

VI. Unum huic Capiti, veluti coronida, subnectam. Veteres *Arthriticos* non tantummodo colica, aliisque *Interaneorum* morbis, (ut ante dictum) verum etiam morbis *Ani Arthriticis* identidem affligi, nonnunquam misere cruciari: maxime cum ætas exacta est, & vires jam imminutæ, ad miasma in artus expellendum minime satisfaciant. Ea morbi mutatione, in *Ano* materia deponi *Arthritica*, in eam infundi videtur: cujus utique rei argumentum hoc est, quod quandiu *Ani Abscessu*, *Fistula*, vel ejusmodi morbo aliquo gravi afficiantur homines hi *Arthritici*, tam illi diu raro articulis ægrotent, ubi vero ea tollantur *Ani* vitia, recurrat *Arthritis*, (quod iterum & sæpius observavi) in extremis partibus *regularibus*.

VII. Hæc, & hujusmodi alia, cum ab *Arthritide* fiant in visceribus, sexcenta mala, videre licet, quam apposite, quam belle sit a (*a*) *Luciano*, ex *Erasmi Schmidii* versione, de ea dictum.

(*a*) Σπλάγχνων δ' ἐπ' αὐτῶν διάπυρον ἀρέχει κακὸν
Δίναισι φλογμῶν σάρκα πυρπολούμενον,
Ὁποῖα κρητὴρ μεσὸς Αἰτναίου πυρὸς,
Ἢ Σικελὸς αὐλῶν ἀλιπόρου διασφάγος,
Ὅπου δυσεξέλικτα κυματούμενος,
Σήραγξι πετρῶν σκολιὸς εἱλεῖται κλυδών.

Visceribusque in ipsis ignitum discurrit Malum,
Verticibus Flammarum Carnem ignis more depascens;
Veluti crater plenus Ætnæi ignis,
Aut Siculus Canalis æquorei interstitii,
Ubi confuse fluctuans,
Ob fissuras petrarum, obliquus volvitur æstus.

HISTORIA I.

Abscessus Intestinorum Arthriticus *auspicato sanatus*, *recurrendo Lethalis.*

Abscessum in visceribus, *Arthritica* fieri posse materia, probat agricola, prædio nudiustertius suburbano agens. Fuit ille corpore pertenui, *Δύσπλαγχνος*, annos *Arthritide* permultos, primum *Regulari* tantum, mox etiam *Anomala*, *τὰ Ἐντόσθια* premente, *Dysenteriam* inferente cruciatus.

Dysenterico ei medicinam, ex utriusque nostri sententia, iterum ac sæpius feci; ductoque prognostico a vulneratis multumque læsis & debilitatis *Intestinis*, uti etiam ex eo, quod illa jam frequentaret *Arthritis*; de *Abscessu* ægrotantem, de eo, tanquam impendente & pertimescendo, monui. Nec quidem aliter evenit: namque elapso ab *Arthritidis* paroxysmo brevi spatio, cum jam repletum esset corpus, & dolerent *Intestina*, (quæ duo accessiones itidem *Dysentericas* solebant antecedere) materiam, rupto in *Intestinis Abscessu* purulentam *ἄνω καὶ κάτω* reddidit. *Vomitum* & *Diarrhœam*, ut ne violenta nimium urgeret, *Laudano* compescui; eorum sævitiam mitigavi. Finita puris *Evacuatione*, *Bolum astringentem* (*ex Conf. Ros. rubr. Croco Martis*, &c.) *bis in die*, *Pil. Balsamicas*, *ex Bals. Lucat. Pul. C. C. C. hora somni demittendas*, *cum Julapii Haustu dedi*. Potui, quod dilueret puris acrimoniam, simulque reprimeret diarrhœam, *Decoct. Album tenue* dabatur, cibus, e *Jusculis* & *Gelatinis*, erat *Analeptibus*, porro, *Prophylaxeos* ergo, decem post diebus, omni mane, Aqq. *Bathoniensium* ℔ii. paululum tepefactas, hausit; singulis selibris adjiciendo *Vini Canarini* cochl. unum alterumve. Per *Elect. Lenientis* dosin, uti opus fuit, assumptam, alvi prævenit tarditatem.

Caro, color, vires ab hac methodo augentur; sic, ut hyeme sequenti, menses inde post quatuor vel quinque, pedibus iterum doleret, & omni periculo liber esse prima facie videretur. Contra vero, ob ipsa hæc indicia salutis, (ita vulgo æstimantur) censenda erat hujusce ægri salus in dubio versari. Quandoquidem illa, tametsi quodam modo salutem, modo longe majori contrarium indicarent, & *Intestina* denuo gravari minarentur, de *Venæ sectione*, ut de *Intestinis* mihi curæ sat esset, deliberavi: vetuit corpus a natura tenerum: vetuit male constitutum: morbis mulctatum, atque adeo *Arthritidi* rectæ vix obeundæ par.

Anni circiter dimidium erat, cum recurrit acris ille & pungens *Intestinorum* dolor, novum materiæ coitum ostendens. Subsequitur, paucis post diebus, puris tenuioris subalbidique, ad tres minimum libras, paucarum horarum spatio, per os; per annum excretio. Vires ægri statim collabuntur, &, *Cardiacis* frustra, licet copiose datis, oppressis oculis obductum est *θανάτου μέλαν νέφος*.

Notatu dignum erat, *Arthritidem* ex quo *Intestina* primum est aggressa, nova illa sede adeo delectari, ut intra triennium sexies eam inviseret; & toties vel *Dysenteriam*, vel *Abscessum* eo loci faceret: *Visceribus* scil. a natura imbecillibus, & morbi crebris insultibus enervatis, depositum, immo infusum erat, expulsioni jam tum idoneum, miasma *Arthriticum*. Sed neque præteriri illud oportebit, quod, qua proportione *Visceribus* inhæserit, ea usque *Arthritis* artubus pepercerit. Quinetiam observari potest, quod ab *Arthritidos* paroxysmis regularibus, per accessiones *Dysentericas* & *Abscessus* hosce *Intestinorum*, magna ex parte defenderetur æger: quandoquidem hisce crebro revertentibus, illi tum rariores, tum etiam mitiores invenirentur: ut, tum *Arthritidos*, tum *Dysenteriæ*, tum etiam *Abscessus* causam continentem & conjunctam, eandem prorsus, nonnunquam artus, alias *Intestina*, sed alio alioque modo infestantem, esse constet.

HISTO-

HISTORIA II.

Abſceſſus *Ani* Arthriticus *feliciter curatus.*

ANtiſtes nobilis, ingenio ſumme prædicando, niſi quod animi magnitudo ſuperaret ingenium, *Arthritide* nativa, (ea proſperarum cum adverſis, ea rerum humanarum miſtura) quam & ipſe minime tenuavit, eſt affectus. Diu ille, ſemel bis in anno, doluit; ſed apte, ſed utiliter: tandem *Ventriculum*, *Inteſtina*, &, eorum extremitatem, *Anum*, a muneribus ſuis deſciſcere compertum eſt, & novo more affici: hanc humoris nimium recipere, *Hæmorrhoides* extrudere; illam cibum minus recte conficere; iſtum minus appetere. Hæc autem mala, ſive naturæ per ſe deficientis & debilitatæ, ſive *Arthritidos* inverſæ ſigna erant, (cum *Interanea* multum iis enervari confitendum eſt) rectæ & externæ *Arthritidi* intus vocandæ, non parum contulere.

Hujus procatarſeos maleficio factum eſt, quod, ex errato in re diæretica commiſſo, materia, (quæ digitos etiam tum extendit, quæ in tumores idoneos elevavit,) *Arthritica*, intro invitata, *Ano* impacta, *Abſceſſum* in ea faceret. Primum, oſſis coccygos regionem, menſe Decembr. Anno 1692. invaſit: inde per dies aliquot dolor, & totam pene hebdomadam Α'γρυπνία vena, Medici conſilio, pertuſa eſt. Nihilominus increvit tumor; dextram, ſiniſtram, partes circa *Anum* omnes comprehendens, & ad ſuppurationem tendens. Quo citius matureſcat, ei *Cataplaſma* admovetur. Horis poſt triginta ſex, cum jam moveretur intus contentum, & fluctuaret pus, phlebotomo per *Jenkinſonium* noſtrum eſt apertus: unde materiæ putridiſſimæ fœtiſſimæque quaſi libra effluxit; mundificantibus ab eo injectis detergitur ſinus, fomentis roboratur.

Curatio perfecta, & abſoluta eſſe viſa eſt, cum exeunte Majo, *Arthritis*, quæ tum temporis in artubus emicuit, ob πρόφασιν neſcio quam, ad *Ani* regionem, non ita pridem læſam, ſe proripuit, eamque magnopere corrupit. Pelle ovina, recens extracta, involvi pedes & abdomen ægrotantis, imperavi. Hinc ſuppuratio maturior, atque adeo celerrima, adjuvante *Ung. Baſilic.* &c. per penicillum admoto, ſecto tumoris apice, puris altera quaſi libra expreſſa eſt. Perjucundum erat notare; non tantum omnia, ſtatim ab emiſſo pure, ſymptomata concidere; ſed & appetitum, aliquandiu languentem, ex eo tempore vigere, latrare, & (quod eo amplius) ægrotantem comeſa concoquere.

Quicquid hujuſce mali reliquum erat, (hoc autem neque grave, neque longum,) id omne laboranti, non nimium morigero, deberi ſtatuendum eſt; id etiam brevi ſublatum. Nam ſartus tectus evaſit æger, neque, tametſi ſæpe poſthac *Arthritide*, hujuſmodi unquam *Abſceſſu*, de integro laboravit.

En igitur *Ani Abſceſſum*, in quem, tanquam in ſentinam, miſſa ſunt *Arthritica* purgamenta: cujus rei notitia vel eo manifeſta, quod ex *Abſceſſu* ſavetur artubus, neque iterum, dum nova in ſanguine coacervata fuit materia, tantiſper in eos ſævitum.

HISTORIA III.

De Ani Arthritica, *propter Aloeticum*, Inflammatione, *cum inſtante* Gangræna.

MAtrona nobilis, ſancta, venerabilis, ob cauſam alibi dicendam *Arthritica*, exeunte anno 1705. dolorem artuum, huc illuc vagum, & repentem habuit, articulos etiam aliquando, more ſolito, perſtringentem. Sub iſto rerum ſuarum ſtatu, & conditione, *Tincturæ Sacræ* doſin, hortante quodam e vicinia ſumpſit; heu! infauſto omine, & irato *Æſculapio*: *Hæmorrhoidum* enim dolore alias afflicta, tantam earum injuriam, tam grave malum ex eo pertulit, quam quod graviſſimum.

Magna vis humorum, qui in ſanguine jam evecti & exilio parati erant, ut hac vel illac levi ex cauſa verterentur, *Aloetico* viam oſtendente, ad *Anum* pulſa eſt, & eam diſtendi maximeque cruciari fecit.

Non ægræ profuit, quod e gallis, aliiſque reſtringentibus, aqua ferrata incoctis, ſtuparum ope, *Fotus* adhiberetur; contra, malum ex hoc acerbius, ægram inveni, cruciatus inter & tormenta, miſere oppreſſam. Per *Anum* humor nigerrimus, odore cadaveroſo effluxit, & de *Gangræna* impendente me admonuit. Paulo poſt, in *Ani* margine tumore rupto, tam jugiter emanavit humor, ut de ægræ vita pene conclamatum eſſet, parum aberat, quin opprimeretur. Libræ minimum binæ effluxerunt, quibus nihil fœtidius, nihil graveolentius. Non niſi *Cardiacis* copioſe creberrimeque datis, ægra ſuſtentari potuerat, iiſque mehercule vix quidem.

Siſtente demum flumine, ciſternam ejus immiſſo ſtylo exploravimus. Ab orificio, quod in dexteri podicis medio propter *Anum* erat, verſus os *Coccygeum*, duas circiter uncias ſinus intravit: altera vero parte, prope *Inteſtinum Rectum*, eique parallelus, circa quinque uncias. Tanta vero ejus latitudo, quanta humori contento reſponderet. Præterea, caro prope orificium ad drachmæ ſpatium livida, ſenſuque valde obtuſo, νέκρωσιν in propinquo eſſe manifeſtavit.

Ut autem ea prohibeatur, eodemque tempore ſiſtatur humor, nimium profuſus, per *Injectiones* aptas, aliaque topica, Chirurgis adhibita; proviſum eſt. *Turundæ* immiſſæ ſunt, paulatim breviores; & demum, menſis uſque ſpatium, ne nimis cito occludatur, tanquam fonticuli, os apertum eſt: poſtea feliciter recluſum. Ex morbo gravi, & prorſus ancipiti, convaluit ægra, & partum intra breve ſpatium geſſit.

Commonet exemplum, in corpore *Arthritico* materia ad fugam prona ſaturato, quam dubia, autem, imo quam periculo plena, maxime per *Aloetica*, purgatio.

CAPUT VII.

De Melancholia Arthritica.

Art. I. POſt *Ventriculi* & *Inteſtinorum* affectus *Arthriticos*, qui appellari poſſunt idiopathici, (de quibus ſupra diſputavimus) ad eos jam deveniendum, qui locis ſæpe remotis & diſtantibus, ſemper autem aliis, κατὰ Συμπάθειαν, ineſſe deprehenduntur. Hi verò, tametſi plures, & quidem prima facie longe inter ſe diverſi reperiuntur, (uti *Melancholia*, *Syncope*, *Cephalalgia*, *Vertigo*, *reſpirandi difficultas*, aliique permulti,) quando hoc conveniunt, quod ex cauſa *primis Viis* contenta omnes exoriantur; eaque ſublata, auferantur; eorum curatio, maximam partem, ex prædictis elicienda eſt. Par autem unum, cæteris prælucens, (nimirum *Melancholia* & *Syncope;*) cum utrumque ita interdum ingraveſcat, ut ſymptoma evadat ἐπεῖγον, & morbi rationem ambiat; hoc, & ſequenti capite, ſpeciatim exponetur.

II. Nullos æque laceſſit hujuſmodi *Melancholia* (ut de ea primo loquar) ac qui molles, teneri, delicati, animo præditi puſillo, vel alia aliqua inclinatione naturali, *Melancholiæ* ſunt ab incunabilis addicti. Quandiu horum *Arthritis* paroxyſmos agit regulares, & natura, viſceribus parcendo, materiam in artus alienam exprimit, tam certe diu ægrotorum proſperæ res ſuccedunt: & in paroxyſmorum vacationibus cor illis lætum: vultus hilaris: ſudum undique, & ſerenum eſt. Quoties autem hoc ſalutare opus, ſive prorſus interciſum, ſive remiſſe & oſcitanter actum eſt; maxime; quoties *Ventriculo*, & *Inteſtinis* committitur materia; primum, appetitus, & concoctio depravata eſt: hinc eo loci maſſa, brevi ſpatio putre-

trescens, & inepta, coacervatur: hinc flatus hypochondriacus, Βορβορυγμοὶ, præcordiorum distentio, & interdum dolor *Intestinorum* fere continuus; hinc illi, per consensum, cerebri & nervini generis affectus; illa Μικροψυχία, illa *Melancholia*. Turpis scil. illius massæ afflatu & contagione, deprimuntur spiritus, sensui jam motuique obeundo impares. Nihil isthoc hominum genere tristius, nihil infelicius. Neque somnum capessunt, neque cibum. Pœnitet, piget, pudet, ipsos vitæ suæ tædet. Quodque omnium gravissimum est, quæ, in summis calamitatibus, perfugio; quæ ægrotantibus, solatio; quæ *Arthriticis*, certissimo esse solet præsidio; hosce plane deficit, spes.

Nullas unquam *Arthritidis Anomalias* hac nostra diuturniores inveni; nec quidem multas temere frequentiores. Nono vel decimo circiter ætatis lustro, ægrotantem aggreditur; & per reliquum vitæ (nisi medicinæ viribus depulsa fuerit) eum perraro deserit; quin ex intervallis, iisque crebro brevioribus, affligit. Est autem ad *Arthritidem*, in eodem corpore *Regularem*, (si ad eam comparetur) proportione, quæ dicitur *inversa*; quandoquidem, quo minor, quo rarior, quo mitior hæc; eo major, eo constantior, eo vehementior illa; & e contrario.

III. Quod autem ita sit diuturna, causam esse puto in præcedentibus enunciatam; *Dyspepsiam* nempe, & *Ventriculi* imbecillitatem; quæ, ut usitate materiam ad *Primas Vias* arthriticam invitare solet, crebramque facit (ut ostensum est) hujusmodi *Anomaliam*, ita quidem usitata major, (qualis his ægroris est) tum invitat allicitque magis, tum etiam arctius complectitur, retinetque diuturnius.

Ne vero, cum *Arthritide Melancholica* idem hic affectus esse censeatur, advertere oportebit, illum esse *Melancholiam* puram, & exquisitam, in *Arthritidæ*: hunc *Arthritidem* similiter genuinam, in *Melancholiam* desinentem, eamque propria materia facientem.

IV. Requirit *Therapia*, ut morbo ægrum prementi, *Ventriculum* & *Intestina*, ἄνω (si opus fuerit) ϗ κάτω purgantibus, primum adversemur. Ista vero blandiora sint, necesse est; e *Decocto* puta *Fol. Teæ*, vel *Posseto Carduato*, *Vomitorium*; ex *Rhabarbaro*, *Pil. Tart. Bontii*, *Stom. cum G.* vel istiusmodi aliquo leniente, *Catharticum*. Statim a purgatione, eo nempe vesperi, omisso *Paregorico*, locum habeat *Cardiacum*; quod materiam visceribus adhærescentem extra propellat: posteaque, cum ad *Alterantia* descendes, ea quantitate propinentur, sed dosibus idoneis, quæ si nihil repugnaverit, intentioni therapeuticæ (i. e. materiæ *Arthriticæ*, a τοῖς ἔνδον educendæ, & in artus ablegandæ) satisfaciat.

Vult autem *Prophylaxis*, primum, ut *Aquis Diureticis*, recte diuque potis, e sanguine virus evehatur *Arthriticum*. Deinde, ut *Arthritis*, vere & autumno, altero nempe vel utroque, si per se quiescat, medicamentis ad eam finem datis, cieatur; regulares paroxysmos, suoque numero perfectos (quoties opus erit) edere cogatur: & ut alias coctionis summa teneatur ratio, in victu minime peccetur. Quare *Eccoproticum* frequenter adhiberi, putres sæpe extrudi reliquias oportebit; & in eum finem usui erunt *Pilulæ*, quibusdam in pretio habitæ, *Melancholicæ* ab *Exoniensibus* appellatæ.

℞. *Pil. Macri*, *Stom. cum G. ana* ʒiß.
Rudii ʒj.
Ref. Jal. ʒß.
Ol. Cin. Chym. gtt. x.
Balf. Per. q. s. f. Pil.

Dosis ʒß. primo mane, omni mense; vel, eodem intervallo, sumatur *Tart. laxantis*, & *Manæ ana* ℥ß. *ad* ℥j. *Aqq. purgant.* ℥ij. *soluta*. Omni vero purgationi prophylacticæ succedat, hora somni, *Paregoricum*. Prodest porro corporis exercitatio, præsertim equitatio. Quæ vero reliqua huic affectui medeantur, ex supra dictis hauriuntur.

HISTORIA I.

Melancholia *propter* Arthritidis *accessiones minus idoneas.*

TEmpus olim nobiscum homo traduxit alienigena, ingenio prorsus singulari: affectu *Hypochondriaco* non parum mulctatus. Ægritudini importunæ permolestæque ut occurreret, *Baccho* ille, non nimium modo, verum etiam intempestive (pernoctando scilicet) indulsit; quo quidem more, *Arthritidos* perniciosissimæ, senectutis tristissimæ posuit fundamenta.

Adolescentiam vix egressus, *Arthritide*, malo hæreditario ægrotavit, quod *Melancholiam* vel primum intulit, vel magnopere auxit. Quandiu paroxysmos edere soleret *Arthritis*, ista regulares, (satis scil. magnos & frequentes) nihil illo homine mutabilius, aut sibi dissimilius; utpote lætitia nunc elato, mœstitia nunc depresso. Quoties enim paroxysmus aliquis finierat, cantu, jocis, salibus effundendis, carminibus aut pangendis, aut recitandis occupato eo, nihil usquam gentium festivius jucundiusve; quamprimum autem *Baccho*, *Cerere*, & ignavia, nova in sanguine cumularetur materia, & jam expulsioni parata esset, nihil illo tristius, lugubriusve.

Nondum annos compleverat quadraginta, cum *Arthritis* rarius & remissius agere occœpit; & pro illius remissione, ægrotanti evenit male: nam *Melancholia* ingravescere reperta est, & quidem eatenus, ut in eam demum mutaretur *Athritis*; quibus autem modis, & qua metamorphoseos ratione, (quippe ad explicandam *Melancholiæ* hujus *Arthriticæ* naturam cum primis faciens) narratu dignissimum.

Qua proportione paroxysmi, sive earum acrimoniam, sive frequentiam spectemus, cessavere; ea semper, rata perpetuaque, crevit Ἀνορεξία, ea Δυσπεψία; ea, flatus immodici; ea, dolor & innumeræ *Ventriculi* querelæ; ea, *Melancholia*: ut materiam ad τὰ ἔξω *Arthriticam* minime propulsam, visceribus infundi, res sit evidentissima.

Chalybem ille, *Amara*, non unius generis *Cardiaca* initio commode; *Corticem*, cum *Vino*, omnium multo commodissimæ; postea vero frustra, ingessit. Validus a natura, & athleticus, morbo gravi & ærumnoso, animum cum corpore pessundanti, impar, ætate adhuc constante succubuit,

Victima nil miserantis Orci.

HISTORIA II.

Arthritis Melancholico *saluti.*

HOmo *Damnonius* per omnem primam juventutem coctionis pravitate, ventriculi a pastu distensione, flatu, capitis gravitate identidem afflictus, de majori malo adveniente monebatur. Annis aliquot post, exorta *Arthritis*, nunc uni eidemque articulo inhærens, nunc per artus erratica; semper autem regularis, & cum *Morbo Hypochondriaco* (uti cum *Polluce Castor*) vices habens alternatas. Quæ istorum affectuum Ἐπαλληλία, communem utrisque materiam esse, nunc, quæ sunt intus, afficientem; nunc, quæ extra, corrodentem, ostendebat. Gravedo etiam, per hosce dies, humorem multum, & acrem, in vacationibus *Arthriticis* emittere, sicque capitis gravitatem minuere solebat.

Sub finem anni 1702. paroxysmi, qui lenes semper, & parvi reperiebantur, *Arthritici*, præter morem intermiserunt; neque jam per annum integrum emicuit *Arthritis* ulla, sive fixa, sive contraria: quanto vero ægroti cum discrimine, vel ex eo disci potest quod nausea frequens; quod appetitus exinde prostratus; quod coctio vitiosa, neque nisi liquidorum ulla; quod flatus, ἄνω ϗ κάτω sæpe emissi; quod, eis aliquantisper retentis, auditus ad tempus aliquod omnino nullus; quod dolor lateris pungens; quod spirituum defectus miserabilis; quod marcor, quasi junctis undique copiis, ægrotum pene conficerent.

Considerata istius morbi natura, plane visa est *Ar-*

Arthritis, quæ diu recte egisset; jam vero, brumæ vigente frigore, sanguinemque deprimente, intus in *Ventriculum*, &c. repelleretur, & dictam faceret *Melancholiam*.

Proposita medicinæ via, ut languentes spiritus suscitarem, ut inimicum ab intestinis dimoverem, & ad artus propellerem; cum aggredior. *Aquarum Ferratarum, quæ in propinquo erant, Tavvtonensium*, modice tepefactarum selibram, hora septima matutina, hauriendam; omnique horæ quadrante, ad horas usque duas repetendam; cuilibet vero selibræ *Sp. vol. olgtt.* x. *vel* xv. instillandas; nona sequenti, *Infusi Teæ, eadem Aqua comparati*, ℔ß. hora deinde post, *Infusi amari alterantis Cochl.* v. quarta pom. *Bolum Absynthiatum*; hora somni, *Cardiacum* sequentem, cum Julapii, aut vini Xeresani haustu demittendum, imperavi.

℞. *Rad. Zedoar.* ʒjj. *Gentian.* ℥ß. *Cacum. Agrim.* ʒjj. *Coccinellæ* ℈j. *Cort. ext. Limon. Flor. Rorismar. ana* ʒj. *Infunde in Vini Xeresani* ℔ii. *ad idoneam alterationem; tunc coletur* infusum.

℞. *Pul. Rad. Ari C.* ʒß. *Cons. Abs. R.* ℈ß. *Syr. ZZ. ex Indiis q. s. f.* Bolus.

℞. *Pul. Gascon.* ʒß. *Spec. Diambræ* ℈. *Syr. Garyoph. q. s. f.* Bolus.

Carnibus ἀστεμφέσι καὶ ἀχύμοις, pullina sc. vitulina, agnina, & ejusmodi aliis vesci; &, loco cerevisiæ, huic ægroto pestiferæ, aquam dari bibere prædictam, cum crusta panis incocta, *Xerano* demum addito, præscripsi. Utrique *Bolo*, paucis post diebus, nempe quamprimum *Martem* ferre valuerat teneritudo *Intestinorum*, adjecta sunt ejus *Nutriti* gr. v. primoque aqq. haustui, omni mane, *Tinct. Martis Feburianæ gtt.* xx.

Porro, ad caput per nares purgandum (quoniam hoc innuere visa est *Gravedo*) *Pulverem* adhibui *Sternutatorium*, sæpius in die usurpandum.

℞. *Caulium Tabacci* ʒj. *Cacum. Majoranæ, Rorismar. Salviæ ana* ʒß. *Rad. Helleb. albi* ℈i. *Moschi gr. ii. e Siccatis f. Pulvis* Ἔρριν☉.

Ista medicina, vix credibile est, quam celerrime restituta, & quanta ægroto sanitas. Spiritus animales, ab assumpta aqua maxime, & quidem subito recreati: paulo post vigere cœpit, & deinde latrare, appetitus; partim medicamentis, partim victu, sed aqua potissime, vegetior factus, oculos homo sustulit, vultum explicavit. *Arthritide* recta, pedem alterum occupante, postmodum est tentatus. Maximi erat momenti dolor iste regularis; utpote qui materiam, relictis visceribus, πρὸς τὰ ἔξω arceri comprobavit. Medicina eadem, vel simili dies quadraginta usque continuata, memet *Exoniæ* visitavit; ex mœstissimo, & tristissimum in modum languente, in sanum & vividum, in lætum & alacrem mutatus. Ego, ut morbi recurrentis metum adimerem, & in tuto rem omnem ponerem, ad dies adhuc viginti plures, medicinæ usum protuli. Quinimo, contra *Melancholiam*, aliaque *Ventriculi* & *Intestinorum* mala, ut in posterum se incolumem præstet; de *Arthritide* curet, exhortor, ut ea rectum, & idoneum, semel minimum anno, paroxysmum edat.

Historia narrat *Arthritidem*, intus ad *Ventriculum* & τὰ Ἔντοσθια missam, ægrotum mirifice lædere; *Melancholia* gravi afficere; demum medicina ad τὰ ἔξωθεν auspicato pelli.

HISTORIA III.

Melancholiam, & *Hydropa* Arthriticum, *sanat*, *arte comparata*, Arthritis *idonea*.

Aliud dicam *Melancholiæ* hujus *Arthriticæ* exemplum, nobile & inusitatum. Vir Reverendus, antiquis moribus, per ætatem mediam, nunc *Arthritide*, nunc *Melancholia* premebatur: hujus sc. accessionibus olim, ante annos viginti; illius nuper, omisso tabacci usu, ante sexennium, ortis: hujus, perpessu gravioribus; illius, tum minus molestis; tum etiam raris; at semper commodis, semper utilibus; siquidem *Melancholiam* illi ad tempus diutinum, ad annum quasi dimidium, semper abegerunt.

Sub finem anni 1702. post appetitum aliquandiu læsum, *Melancholia* ille multum angebatur; Μικροψυχίᾳ & depressione spirituum importunissima, incredibili stipata. Lamenta, querimonias, ejulatus die noctuque effundentem, tanquam ægrotorum post hominum memoriam afflictissimum, audivi. Mehercule! se arbitro, nemo unquam mortalium, nec quisquam gentium æque miser. Paulo post emicuit, qui sævitia longe *Melancholiam* excellere visus erat, tumor pedum; deinde femorum, profundas digitorum foveas accipiens; isque serosus, hydropicus. Umbilici regione exudavit, tanquam e colo, liquor. His accessit difficultas spirandi, debilitas universa, & δυσκινησία, brevi tempore, fere paralytica; sitis etiam insatiabilis, urina pauca, & lixiva, potionis nec quadrante plus: Ut, de ægroto plane conclamatum esse, non immerito omnium fere sermone percrebuerit opinio.

Quo affectui tam periculoso medicinam facerem, idcirco primum ex usu esse judicavi, seri vim minuere, hydragogis amandare; tum, quibus rebus possem, *Arthritidem* (quam horum omnium causam esse suspicabar) evocare, & τοῖς ἔξωθεν infigere. Hac proposita medendi lege, *Pil. Aloeticis* facta semel iterumque purgatione, meo jure sic præscriptum est.

℞. *Rad. Gentian.* ℥i. *Infunde in Vini albi Lusitanici* ℔ii. *ad alterationem idoneam; Colaturæ adde Tinct. Aurant.* ʒii. *misce. Dosis* ℥iii. *sexta quaque hora, cum seq. Pil.*

℞. *Sal. Martis, Chal. Nutriti, ana gr.* v. *Rad. Serpent. Virg.* ℈ß. *Syr. Absinth. simp. q. s. f. Pil.*

℞. *Sp. Vol. Ol.* ʒiii. *Tinct. Stom. cum M.* ʒi. *misce sumat. gutt.* xxxx. *cum idoneo quovis vehiculo, bis in die, sæpiusve, si languores urgebunt.*

Quantum ægrotanti ab hac methodo utilitatis, opinione majus est. Quando per evacuantia, seri, quod nimium erat, vix dimidium expelleretur; ita quidem factum est, ut natura, per cathartica, perque chalybem adjuta, tum in pedem *Materiam* extruderet *Arthriticam*; tum etiam serum per renes abundanter emitteret. Septem, octo dierum spatio usurpandis hisce *Pil.* dicato, pedis sinistri doluit malleolus, & digiti majoris articulus major ejusque orbis. Dolori paulo post successit urinæ profluvium, tam juge, tamque copiosum, ut, diebus quinque vel sex, pedum, & femorum tumor omnis hydropicus, etiamsi immanis, auferretur; & simul cum tumore, parique proportione, sitis. Ex sententia successere omnia. Alacrem, vividum, cibi appetentem, animo plenum denuo conspexi; vitam hodie quadriennio postquam ita fuit correptus, vivit; & quidem eam, quæ sola vita est vocanda: ut vel uno hoc exemplo demonstrari possit, quantum *Hydropa*, quantum *Melancholiam* faciat *Arthritis Anomala*, quantam etiam utrunque sanet *Regularis*.

Hactenus de *Melancholia Arthritica*; ad ejusdem originis, & naturæ *Syncopem*, accedo.

CAPUT VIII.

De Syncope Arthritica.

ART. I. Alius est affectus, ei, qui præcessit, sive causæ utriusque continentis & proximæ, sive κατὰ Συμπάθειαν ortus, habeatur ratio, congener & geminus; *Syncope* nimirum *Arthritica*, hunc in locum aptissime referenda.

Ante dictum est, *Arthritidem*, maxime in corporibus senecta, vel ebriositate læsis, & enervatis, *Ventriculum*, & *Intestina* minima quavis de causa petere. Quinetiam exploratum est, in eas partes ingressam *Arthritida*, non semper *Anorexiam*, *Nauseam*, *Tormina*, *Diarrhœam*, & hujusmodi morbos ἰδιοπαθικὰς inferre; sed uti nonnunquam *Melacholiam*, (in superiori capite tractatam) ita etiam interdum *Syncopen*.

II. Compertum, inquam, est, a potione nimis frigida, & tenui, vel δυσπέπτῳ aliquo, ore sumpto, & *Ventriculum* aggravante, primum, universo corpori ma-

ri male esse; tunc paulatim os pallere, sudore frigido deinde cuticulam madere; pulsum imbecillem, modo nimis tardum, nunc inæqualem, reddi; interdum minui tantum, alias intermittere; solvi denique spiritus animales; sensum, motumque deficere; vitæ omnes corruere facultates: interea vero temporis, *Arthritidem*, (itaque forte in articulis, antequam hæc inciperet tragœdia, comparuit) desubito recedere. Ne multis, ægrum, nisi remedio quodam efficacissimo præsentissimoque, nisi Deo in vicinia mortis opem ferente, servatus fuerit, e vivis exturbari.

Hanc ego Συγκοπὴν, quatenus a miasmate *Arthritico* commissa est, *Arthriticam*; quatenus vero per omne corpus se diffundens, a causa (in *Ventriculo*, & τοῖς Ἐντέροις sita) longe posita elucet, κατὰ Συμπάθειαν natam appello.

III. Huic ut occurratur, ancipiti prorsus, & acuto morbo, nihil æque valere judico, ac, cardiacorum permagna dosi potentium adhibita, indicationem vitalem tueri; spiritus animales sistere, & instaurare; ut & alienum (si modo id fieri possit) ad τὰ ἔξωθεν arcere. Quo circa *Aquæ Hispanicæ* quantitatem amplam, in ægri rem, plus semel dedi bibere, proque re nata repetii. Ubi illa defuit, aliam, quæ sequitur, (quando medicamenta in forma liquida citius adjuvant, & propterea solidis anteponenda sunt) præscripsi.

℞. *Aq. Abs. C.* ℥xij.
Sp. Menthæ,
Tinct. Lavend. C. ana ℥ij.
Sacch. albiss. q. s. f. Julapium.

Dosis ℥ß. j. ad ii. ubi usus veniat, adhibenda; &, ut per usum videbitur, iteranda.

Cum dosi prima, vel secunda, si placet, demittatur *Bolus*, seu *Pulvis* sequens.

℞. *Theriac. Androm.* ʒß.
Flor. Salis Armon. ℈ß.
Conf. Anthus ℈j.
Syr. Cort. Citreor. q. s. f. Bolus, *vel*

℞. *Pul. Serpent. Virg.* ℈ß.
Spect. Diambra ℈j. *ad* ℈iß.
Micropip. gr. jjj. jjjj. v.
Ol. Cin. Chym. gutt. j. f. Pulvis.

Pauperrimis, & indigentibus (uti etiam aliis, ubi medicamenta non ad manus erunt aptiora) *Spiritus Vini* detur ustulati quantitas ea, quæ proposito respondeat: vel *Aquis Cardiacis* superaddi possit, *Spiritus C. C. Succinatus*.

Cum hisce *Frictiones* simul adhibendæ sunt; & in *Vino*, vel *Spiritu Vini* calefacto, immersæ *Stupæ*, scrobiculo cordis, & toti abdomini applicandæ, crebroque renovandæ sunt.

His, vel hujusmodi similibus, utendum eo usque, donec æger refectus, & (modo hoc effectum reddi potuerit,) in solido locatus fuerit: quod utique raro fit, priusquam *Arthritis* in articulos ablegata, & iis sit infixa.

Si a Δυσπεψίᾳ aliquo temere comeso *Syncope* proficiscatur, & æger facile vomat, aut ad vovendum pronus sit; quamprimum ita factum sit, ad se ut paululum rediret, per *Decoctum Teæ*, vel *Cardui*, largiter exhaustum, alienum ejiciatur. Verum, si ad incitas ita redactus sit æger, ut moræ locus relinquatur omnino nullus; quin, ad salutem ægroti quicquid peragi possit, uno id, necesse fuerit, eodemque tempore peragatur omne; hoc casu, inquam, *Vini* quantitas ebibatur ea, & quidem ea celeritate, quæ tum viribus redintegrandis, tum vomitui movendo satis esse reperiatur.

At si revertantur, & importunæ fuerint hujusmodi Συγκοπαὶ; ut iis initio statim occurratur, præsto sint oportet istiusmodi *Cardiaca*, prout facto opus erit, ingerenda. Quanquam enim sanis, integraque valetudine usis, nullum unquam potionis genus hisce *Cardiacis* (*Spiritibus* nempe, & *Aquis generosis*) pestilentius aut magis noxium, si in usum communem trahantur, excogitatum fuit; tamen *Arthriticis* veteribus, præcipue vino deditis, hisque *Lipothymiis* invadi solitis, nihil, quod sciam, utilius, salutariusve. Adeo, videlicet, quibus alii, certe permulti, rebus conficiuntur, & e vivis extruduntur, iisdem ipsis alii servantur, & multos annos, eorum beneficio, vivunt valentque. Hoc autem, uti re ipsa constat, animoque a me sincero, & in humanum genus benevolo dictum, boni velim consulatur; nec in pejorem partem, & sui perniciem a quoquam, tamquam ad malos mores licentia, rapiatur. Qui *Cardiacis* hac occasione nimio plus indulserit; qui erratum tam turpe, tam stultum erraverit, ipse viderit.

HISTORIA I.

Syncope Arthritica, *foras abacta hoste, curata.*

MOribus & ingenio præstantissima fœminarum, eadem fere de causa, quam in sequenti Historia repetam, se in vitæ periculum redegit. Diu enim *Arthritide*, culpa non ex sua, laborans, paroxysmo gravi, imo quidem omnium, quos unquam est perpessa, longe gravissimo, vix ad exitum perducto: aquam illa fontanam, & frigidam potavit, eoque forte largius, quoniam antea non solum impune, verum magno suo commodo fuerat aquæ potrix. At in rebus humanis, utranque facit paginam opportunitas: multumque refert, in iis agendis, quæ sint earum singulis accidentia.

Circa idem tempus (ut aliud esse solet ex alio malum, ἐπὶ δ' ἄλγεσιν ἄλγεα κεῖται,) cibo quodam inepto, & difficili comeso, mirum quantum ab eo in victu errato, & quam mox adductum est discrimen. *Ventriculo* primum ægrotavit, nausea & fastidio gravata: doluit deinde vehementer, tamquam spasmis arctissime contrahentibus. Orta tunc erat hysterica (talis esse videbatur) suffocatio. Erat vomitio, sed inanis. Sensuum, & vitium erat diminutio. Dum ista fiunt, *Arthritis* (quæ in extremis partibus paroxysmum, aliquot jam per menses, exercuerat) illico regressa est, ad ea, quæ intus sunt, vocata.

Plumæ juxta comburuntur; ut nimirum spiritus animales, præpostere agentes, odore fœdo coerceant, instruantque, *Aqua* datur *Hispanica*, semel atque iterum, quanta nempe *Ventriculum* reficiat, & *Arthritidem* deorsum adigendo, neque artus pellendo, ægram restituat. Trium, aut eo amplius, horarum spatio, *Syncope* remisit. Dolor in extremis partibus recruduit; ægra servata est.

HISTORIA II.

Ejusmodi alia.

NAvis olim Præfectus, neque *Veneris*, neque *Bacchi* cultor parcus, & infrequens, propter iniquam eorum observantiam, *Arthritide* mulctatus est. Graviter, & diu ille doluerat, cum forte fortuna simul in eadem domo essemus, & de Navarcho nostro, tanquam animam agente, ex improviso clamaretur. Ægrum advolavi; quid hoc clamoris, inquisivi; pulsum inveni languidum, imbecillem, rarum: qui solebat esse maximus, & durissimus. Os expalluit. Anhelitus sublimis, & cum intervallo longiori tractus. Corporis superficiem frigus sudorque occupavit. Sensus, motus, vires universæ sunt collapsæ; ipsiusque propemodum œconomiæ subversa ratio.

De mali causa interroganti declaratum est, ægrum, *Pedibus dolentem*, febricitantem, sitientemque fontanam paulo ante aquam hausisse frigidam, ad ejus quasi selibram; itaque sibi malum arcessivisse.

Aquæ Ego *Cardiacæ*, maximeque generosæ, dosin illico prælargam, cum *Sp. Vol. Oleos.* guttis aliquam multis, in os immisi; &, post tempus aliquod, cum *Theriac. Androm. & Pul. Gascon. ana* ʒß. repetii, imo quidem *Haustum* tertia vice, spatio quodam interposito repetere, necessum habui. Ne plura, non nisi remediorum summe cardiacorum immensa vi restitutus est æger.

In eo vero restituendo, duo notatu digna erant. Primum, neque ea *Cardiaca* febrim; sed e diverso æstum modo benignum, sudorem blandum, auspicatum inferre:

Cujus id in causa esse videbatur, quod ægro mari versato, frigori assueto, *Cardiaca* minime nova essent, & quod illius sanguis, *Arthritide* diuturna depressus, non cito incenderetur. Deinde, non multo post, quam in artubus calor redierat; quod *Dolor* redierit *articularis*, & cum eo incolumitas.

Habetis *Syncopem Arthriticam*; facultatum omnium perturbationem; animalis vitæ eclipsin; *Arthritide* revocata, & ad ea, quæ intus sunt, allecta factam. Habetis eam, *Arthritide* foras abacta, sublevatam.

HISTORIA III.

Arthritide *diu ignava & inerti generata*, Syncope *illius Paroxysmo regulari sublata*.

VIr melancholicus, solers, ingeniosus, patre natu *Arthritico*, ætate progrediens ipse doluit *Arthritide*; sed ea, quæ segnis, & ignava, paucos habuerit paroxysmos; &, ex iis paucis idoneos & laudabiles certe paucissimos. Hujusmodi anni prope viginti erant cum, ingravescente jam ætate, diu quieverat *Arthritis*, &, in ista quiete quando fortuitu accidit (tanquam πρόφασις, sive causa evidens) in potulentis erratum, æger ultra morem largiore vino menses aliquot usus, non ita diu post *Syncope* correptus est. Frigus occupavit artus; pallor faciem; spiritus animales perturbati, & depressi sunt; pulsus in carpo humilis; ictuque omni tertio intermittens. Nihil fuit propius, quam ut periret. Stupebant astantes, unde, & qua ex causa, malum tam grave, tamque repentinum oriretur.

De *Arthritide* interrogavi, quam illa pridem παροξυσμένα esset; & quam perfecte. De insultu ejus tum raro, tum miti certior factus, operam dedi, ut per *Arthritidem* (quoad ejus fieri posset) in artus exturbatam, malo præsenti occurreretur. Quocirca, præter *Haustus Cardiacos*, *Spiritusque C. C.* vim magnam, iterum atque sæpius datam, *Electuarii Arthritici* quasi ℥j. ter quater in die sumendam, imperavi: cumque horum, & *Pul. Gasconici* ope, fausto quidem omine, pes inciperet dolere; ut bene res feliciterque verteret, & inceptum promoveretur opus, *Alcohol. Martis* grana aliquot ex *Julapio* propinavi.

Nondum ejus scrupulum demisit æger cum paucis horis spatii tantus in sanguine factus est orgasmus, quantus observatione dignissimus. Pulsus illico celerior, elatior: æstus universalis, ingens: venarum hæmorroidum apertio: sanguinis eruptio, sitis immodica; spirituum agitatio vehementissima; quæque spes & ratio sanitatis erat, in pede sinistro digiti & articuli maximi tumor, ruborque orgasmum indicavit.

A quantitate *Martis*, utut valentissimi, tam exigua, tantas excitari turbas, equidem perrarum est. Cassum aliquod, & viribus spoliatum *Martem*, esse nostrum hoc illius præparatum, nemo prudens affirmabit; quando tam cardiaca, prius sumpta, tam longe virtutibus exuperet, tamque potenter *Podagram* expellat.

Ut autem humor evocetur, vel minimum in articulo retineatur, *Vesicatorium* alio quoque loco impositum est; loco autem affecto *Emplastrum*, *ex Picis Burgund. & Emp. Cephalici paribus mensuris*. Pedi vero toti, ex *Cerato viridi* cothurnus, fascia lanea constrictus.

Propediem humerum, usque sumptis ore *Cardiacis*, invasit *Arthritis;* ejus alliciendæ ergo, *Empl. e. G. Caranna*, cum vestitu laneo, illi superpositum est. Horum, qua intus, qua extra, adhibitorum usu, partim per *Podagram*, & Ὠμάγραν, partim per *Diaphoresin*, alienum amandatum & exemptum est, spiritusque instaurati; &, quam vidi gravissima, multoque omnium atrocissima, *Syncope* levata est.

CAPUT IX.

De Calculo Renum Arthritico.

Art. I. REnum ille *Calculus*, qui concretio est *Arthritica*, cum eorum calculo vulgari, tam per omnia concordat; ut, de eo verba hoc loco facere, supervacuum opinarer; nisi in ejus *Therapia*, & προφυλάξει, ne dicam *Historia*, quædam occurrerent, quorum consideratio specialis sit habenda.

De *Calculo* primum annotatu dignum est, raro cuiquam unquam morborum eum frequentius supervenire, quam *Arthritidi*, quod ut aliis in regionibus aliorum observatione palam factum, ita in *Damnonio* nostra esse certo scio. Minime vero cogitandum est, *Arthritidi*, tametsi gravi vetustæque, calculum esse *Comitem individuum;* nec quidem *fere individuum:* quando *Arthritides* aliquas nunquam, aut certe raro, ille comitetur; (raro enim *Frigidam*, quæ dicitur, *Arthritida;* raro languentem, quæ tamen *Arthritidis*, late sumptæ, partes utique permagnæ sunt,) nec quidem ullas semper.

II. Qui a cunabulis ad affectuum horum alterum, maxime vero qui ad utrunque sunt proclives; ipsa nonnunquam adolescentia *Calculo*, ne dicam citius, afficiuntur. Alias vero ita fere se res habet. Cum *Cereri*, & *Baccho* æger diu indulsit, tam mala vitæ ratione condi, & in sanguine coacervari solet, aliena illi materia; quæ, naturæ molesta, & inimica, partim per articulos, (unde *Morbus Articularis*) partim per *Renes*, una cum sero, quod illi vehiculum esse videtur, amandata est. Ad ureterum autem initium adhærescens, in *Arenulas* eo loci primum coit, uti postmodum arenulæ in *Calculum*. Huic autem materiæ, in sanguine cumulandæ, maxime conferre censeatur diæta, succo lapidescente abundans, eumque sanguini impertiens: confert etiam mala concoctio: vasorum conferunt *Lacteorum* ora nimis aperta: ut & *Renum* a natura imbecillitas.

III. De *Calculi* humani, generatim accepti, productione, multa quidem, tum ex ejus analysi chymica, tum etiam pondere *Specifico* proferuntur; quæ ossibus magis, quam lapidibus, eum appropinquare annumerarique oportere, non parum arguunt. Hæc autem omnia non tam naturæ *Calculorum*, quam certis quibusdam eorum accidentibus, præcipue crassamentis, a sanguine acceptis, quæ *Calculum* magna ex parte conflant & efficiunt, debentur. *Calculi* vero ipsa Γένεσις, ex particularum quarundam lapidearum, cum affine sale, (calcarii nempe lapidis, cum sale suo calcario; vel ocræ, cum sale vetriolico) coitione fieri; iisque sanguinis crassamenta, tanquam vinculis, connecti judicentur. Ista vero quando non sunt hujusce instituti, & a clarissimo *Listero* φυσικωτάτως & dilucide, sunt tractata; ad eum lubens quidem lectorem remitto. (*a*)

IV. *Calculi* autem *Arthritici* partes: & compositionem, si attente inspexerimus, eandem fere, quæ *Calculi* renum vulgaris, & *non Arthritici*, esse inveniemus. Hæc autem res ex duobus *Leevonhockii* pronunciatis, elucebit. *Calculum* cremavit ille, crematoque adjecit aquam fontanam, idem fecit cum calcearia, & tofacea *Arthriticorum* materia. In his lixiviis, beneficio microscopii, apparuit salinarum copia particularum plane similium, rigidarum nempe, concretioni aptarum, dissolutioni resistentium. Jam vero, (ut, quod dixi, inferam) si *Calculus*, ex corpore non *Arthritico* extractus, adeo cum tofo *Arthritico* conveniat; multo magis, qui est *Arthriticus*, cum utroque, cum *Calculo* præcipue, convenire judicetur. Hoc autem, utut primo aspectu probabile, non tam argumentis, quam experimentis statuendum, & definiendum.

V. *Calculi* jam facti, sive *Arthriticus* fuerit, sive non, symptomata prorsus eadem inveniuntur: at a vulgari *Arthriticus*, ea re potissime distinguendus; quod *Arthritidis* cum sit Ἐπιγέννημα, naturam ejus participet, mate-

(*a*) Vide *Dissertationem Ejus Medicinalem, de Calculo Humano, & de Petrificatione.*

materiam amplectatur, & comprehendat. Ideoque, utrum æger in Ποδαγρώντων numero fuerit habendus, & a paroxysmo quandiu vacaverit, diligenter inquirendum, ut de *Calculi* natura constet.

A *Colica* exquisita differt, per ea, quæ *Calculum* exquisitum ab illa differre faciant: A *Colica Arthritica*, quod nullam spirandi difficultatem, nullos in umbilici regione Στρόφους; sed neque melancholiam adeo tristem, & urgentem, aut materiæ crudæ, acidæ, biliosæve vomitum adeo constantem habeat.

VI. Medendi etiam intentiones eædem, ac in *Calculo* vulgari; at, quod in hoc nostro momenti est præcipui, per auxilia quædam propria, per methodum particularem exequendæ. Nullus enim hic, aut certe perrarus, *Acidorum* usus; quinetiam, *Fotus*, *Linimenta*, *Cataplasmata*, aliaque dorso applicari solita, maxime si paroxysmus simul *Arthriticus* erit, tanquam periculo plena, sunt prætermittenda, fugienda.

At ejus dolori, si cum artuum dolore concurrat, & intolerabilis fuerit, deliniendo conducunt *Paregorica*; & quidem maxime, si nulla sanguinis detractione (quæ in *Calculo* alias utiliter præmitti solet; at in hoc nostro, ad ea, quæ intus sunt, vocare possit *Arthritida*; vel, ut ne exulet, inhibere) præmissa, ægroto propinentur. Illa vero *Paregoricorum* dosis, ejusque repetitio optima; quæ dolori sublevando satisfaciens, cerebro interea non obfuerit, neque materiam ei vitiosam impegerit.

Si, nullo *Arthritidis* comitante paroxysmo, *Calculus* erit; alia rerum facies, aliaque medendi via est. Hic enim, in plethoricis, & multo sanguine distentis, ad prohibendam *Inflammationem*, secetur vena: *Enema, ex Decocti com. & Ol. Amygd. d. rec. ana* ℔ß. *cum Tereb. Ven. Ovi Vitello solut.* ℥j. *injiciatur*. Postero die, *Electuario leniente*, *Pul. Rhab. & Syr. Violac. forma* Boli *commistis*, vel, *Jusculo Avenaceo*, *cum Foliis Sennæ incoctis*, & *Manna superaddito*, *purgante*, venter aperiatur, eoque vespere *Paregoricum*, (quale sunt *Pil. Matthæi* grana totidem, quod opii granum continebunt unum) locum merebitur. Quinimo, si a *Calculo* dolor urgebit, ne intestina spasmis contrahantur, ad hosce præveniendos, & illum compescendum, horas aliquot ante purgans, sumatur *Paregoricum*; ipsumque purgans, si justo lenius fuerit, suo tempore sequatur *Enema*.

His, ad dilatandas urinæ vias, actis, ad *Calculum* exprimendum usui erit *Balsamum Gileadense*, *Chiliense*, vel *Peruanum*, ex *Syrupo Dialthææ*, vel *Balsamico* datum, & bis, ter, quaterve in die, repetitum.

Syrupus Balsamicus, quem vidi, elegantissimus, hoc modo præparatur.

℞. *Aq. Hordeat.*, (*tertiæ Decoctionis*) *colatæ*, *& per subsidentiam clarificatæ*, ℔iij. *Balsam. Tolutani* ℥ij. *Infunde calida*, *ad* ℔i. *consumptionem; deinde adde Sacchari Crystallini optimi* ℔ij. *leniter coque ad consistentiam* Syrupi *tenuioris*, *quem per linteum densum*, *frigidum trajice*, *& usui serva*.

Si forma *Boli* arridet, *Opob.* ℈ß. vel alius *Balsami* dosis, cum *Ovi Vitelli* ℈j. temperetur, & intervallis jam dictis assumatur.

Hisce vehiculo esse potest *Alla* nostrorum hominum mustea, (*Grout Ale*) præsertim alba; quæ cum primis generosa, tum etiam maxime *Diuretica*; vel, *Rad. Althææ*, *Glycyr. Eryng. Cond. Hordei*, *aliorumque his similium* apozema; *Saccharo Crystallino*; vel *Syrupo Balsamico dulcatum*. Ad eundem finem utile *Foliorum Teæ Infusum*, *libere potum*; vel, *ex Decocto præscripto*, *& Amygd. d.* emulsum; vel id, quod sequitur.

℞. *Amygd. d. corticibus purgatarum*, *N.* x. *inter contundendum*, *affunde Infusi Teæ* ℔ij. *postea coletur* emulsum; *eique adde Aq. Rosac. vel Cin. hord. & Sacch. cryst. q. s. Nonnullis Vinum album*, *vel Decoctum modo scriptum*, *cum Ol. Amygd. adjecto Sacchari cryst. momento*, *propinamus*.

Extra, *Cuniculi Adipem*, dorso superillitum, adversus dolorem mirifice valere, a sene calculoso, tanquam expertum, accepi.

Ad *Prophylaxin* optime conducunt *Aqq.* calidæ *Bristolienses*, quibus adjungantur *Opobalsamum*, & *Syrupus* e prædictis lubricans. Quibus nulla istiusmodi *Aquarum* copia, illis usui esset *Teæ Citreæ Infusum*, omni mane bibere. Novi *Calculosum*, qui methodo sequenti renes subinde purgans, ad senectutem veterem & tutam est perductus. Ter, quaterve in anno *Terebinthinæ Venet.* quasi ℥j. cum *Pul. Glycyr.* forma pil. sumpsit; *Cerevisiæ*, vel *Posseti* libras aliquot superbibens: confestim milliaria quatuor, vel quinque, equo succussatore mensus est: unde sæpe *Arenulas* excrevit, seque si non immunem, tamen incolumem servavit. *Cerevisia* omnium optima, quæ cum *Aqua pluviatili* comparata: illam volo, quæ, neque in nivem unquam, neque in glaciem mutata, sincera sit, & pura, nulla tecti calce, nullis salibus, aut particulis lapideis inquinata: ea aquarum omnium levissima; ea cum primis *Diuretica*. Medicamentis autem urinam moventibus præmitti, & nonnunquam interponi oportere ventrem & ductum alimentarem inanientia, lippis notum & tonsoribus.

Libet his adjicere, in *Dysuria*, (quæ *Calculo* interdum accedit) quoties a ductuum urinosorum spasmis oriatur ea, nihil efficacius, conducibiliusve, quam *Opiata* cum *Diureticis* juncta; quibus, utut urinæ alias sistendæ illa conferant, simul & remittantur spasmi, & urina cieatur.

At, a dorsi dolore, de *Renum Calculo*, ne quis temere statuat, unum his subjungam. Olim vetulæ, hydrope interemptæ, *Anatome* interfui; quæ, cum per annos aliquot eo dolore gravaretur, *Calculoque* effici a familiaribus haberetur, illo tamen, ut ex cadavere aperto constitit, omnino caruit, *Reni* dextro ingens adnata erat *Hydatis*, sive *vesicula*, sero insipido plena, doloris fortasse causa.

Atque hæc de *Calculo Renum Arthritico*.

HISTORIA I.

Calculo & Chiragræ *una occurrentibus*, *facta simul Medicina*.

Quarto ab urbe lapide, prope *Iscæ* ostium, sexagenarius *Arthriticus*, simul & *Chiragra* & *Calculo* doluit: illam ostenderunt tumor, rubor articulorum; aliaque *Arthritidis* indicia, ordine & concursu *Pathognomonico* apparere visa: hunc in dorsi regione lumbari dolor, ut & intestinorum quasi colicus; quodque fidelissimum hac in re symptoma, *Arenulæ* sub id tempus excretæ.

Morbis adeo diversis ægrotanti, ea dari par erat, quæ contra utrunque prodessent, quæ neutri faverent. Itaque therapiam, *Balsami Peruani* quantitate, bene magna & frequenti, cum vehiculo idoneo, tentavi, atque adeo perfeci. *Balsami* hujus guttæ plus minus x. ex *Syr. Balsam. coch. j.* bis, vel summum ter in die, sunt adhibitæ. Hoc, qua *Cardiacum*, in extremas corporis partes *Arthritidem*, qua lubricans, & *Terebinthinum*, e *Renibus* arenulas per urinæ vias expelli fecit: sicque una eademque fidelia, non infeliciter duo simul dealbati sunt parietes.

HISTORIA II.

Adversus Calculum Arthriticum *Prophylaxis*.

Viro præcellenti & eximio, qui diu *Arthritide* per vices doluit, aliquando etiam calculo, in se a patre derivato; cum adversus utrunque malum *Prophylaxin* exigeret, consului; ut exercitatione pertinaci, & crebra, sabulum e *Renibus*, e sanguine materiam alienam exturbaret, itaque saluti suæ prospiciens, senectæ viam faceret incolumi.

Facta per *Lac Scammonii* purgatione, aquas hausit vir illustrissimus *Bathonienses*, menses binos, libere & recte equo assidue corpus exercens. His adjunxit *Balsami Peruani*, stomacho non ingrati, *Renibus* utilissimi, guttas aliquot, omni nocte, ex *Syr. Balsam.* cochl.

cochl. j. cum ejuſdem aquæ hauſtu, *Renes* inde melius habuere, ſabulo purgati. Dorſi calor, qui ægrotantem multum afflixerat, evanuit. Hac, & hujuſmodi *Prophylaxi*, aquis ſcil. purgantibus & diureticis, ſtatis anni temporibus, iteratis, equitatione, ambulationeque fere continua, contra malorum par crudele, hodie vir inſignis ſe defendit, momenta vitæ propugnat.

Fatendum autem, quod hujuſmodi *Prophylaxis*, non niſi corpore perpurgato, & evacuationibus generalibus exonerato, in uſum trahenda ſit, ne videlicet in *Penes* ſanguinis impuritates effundantur. Quinimo notari fas eſt, quod ipſæ interdum *Aquæ Diureticæ*, ſuccum lapideſcentem habentes, non tam e *Renibus* arenam eluant, quam iis impertiant, & in iis concretam faciant. Atque hoc caſu, *Infuſum Teæ*, aqua pluviatili confectum, *Diureticis* illis *Aquis* anteponendum.

HISTORIA III.

Calculus Arthriticus, *Vertigo* Arthritica, *&* Arthritis *regularis ſe mutuo excipientes.*

QUoniam vero a nonnullis, de *Calculo Arthritico* dubium exiſtimetur, utrum ille concretio ſit *Arthritica*; an non potius ex ſanguinis retrimentis, emeritis, & inutilibus; per quietem, & vitam nimio plus inertem; in *Renibus* depoſitis, nata atque ficta: unum his ſubjiciam, quod (opinione noſtra) tollendo huicce dubio omnino ſatisfecerit.

Vir ſumma familiaritate mihi conjunctiſſimus, ex intervallis diu *Arthritide* recta conflictatus, enormem eam ætate ſuprema habuit. Loco rectæ, primum vertigine *Arthritica*, longa utique, ancipiti, & periculoſa (quippe, qua in humum ne irrueret, ſæpe quidem ſummum erat periculum) eſt correptus. Poſtea vero quamprimum iſte capitis affectus inclinavit, æger *Renibus* dolere cœpit, calculoſque varios, non ſine ingenti cruciatu, per urinam excrevit; nunquam autem *Calculo*, niſi *Vertigine*, & *Arthritide* regulari liber, ægrotavit.

Poſt menſes aliquot, *Pedibus* denuo laboravit; verum eo tempore, tum *Vertigine*, tum item *Calculo* immunis. Et quidem ita res erat, ut, tametſi horum affectuum alio, atque alio poſthac creberrime; tamen, eodem tempore non niſi uno ſemper, aggravaretur. His etiam adjiciendum, quod eumdem ordinem minime tenuerunt hi affectus; verum *Calculus* interdum, poſt *Arthritida* diu vacantem, (cum in ſanguine nova materia coacervata, novaque facta eſſet illius germinatio) ægrum per ſe invaſit; interdum *Arthritidis* paroxyſmum e veſtigio excepit, tanquam morbus ei geminus, a communi ſtirpe oriundus; vel potius, in alia corporis regione, ejus pars altera.

Magni vero hic momenti eſſe arbitror notare, quod ex quo *Arthritidi* ſe adjunxit interdum *Vertigo*; alias *Calculus*; pro iſtorum morborum malitia frequentiaque tenuata ſit *Arthritis*; & quidem ea proportione, ut ab illa demi, quicquid iſtis attribui, confirmetur.

Iſtorum autem morborum ortus, incrementum, ordo, viciſſitudo, & inter ſe relatio, nunquid aliud ſignificant, quam, quod ii omnes ſimili gaudeant cauſa continente; quæ nunc, in artubus *Arthritidem*; nunc in capite, *Vertiginem*; nunc, in renibus, *Calculum*; & quidem hoſce omnes, pro iſtius cauſæ renovatione, viribuſque, tum crebros, tum vehementes pariat, & producat.

CAPUT XI.

De Aſthmate Arthritico.

ART. I. TRactata imi ventris *Arthritide*, ad eam jam progredior *Anomalam*, quæ eſt *Thoracis*, quæque reſpirationis organa præſertim afficit. Ubi primum de *Aſthmate Arthritico*; tum de *Tuſſi Arthritica*, de *Phthiſi Arthritica*, deinde ſermonem faciam.

Aſthmata ſunt hujuſce tituli permulta, quæ a cauſis alibi locorum, nec in *Pectore* extantibus, oriunda, (nauſeæ, verbi gratia, colicæ, anginæ, vel hujuſmodi morbo alicui *Arthritico*,) κατὰ συμπάθειαν, ἐπιγίνονται: & iſtorum, quibus ſuperveniant, morborum Capitibus, ſunt vel dicta, vel dicenda. Unum, hoc Capite, *Aſthma* dicam *Arthriticum*, nimirum ἰδιοπαθικόν.

II. Hoc affectu omnium creberrime laborant ii, quibus breve, vel aliis male compoſitum pectus, aeri reciprocando minime accommodatum, & quorum parietes *Aſthmate* & *Arthritide* fuerant, maxime vero ſi utroque, gravati. Hic enim, multo apparatu & molimine, producendo huic affectui, quaſi ſtudetur: cumque, nato & perfecto homini, reſpiratio uſus ſit perpetui, &, ad vitæ opus ſuſtinendum, continui; mirandum non eſt, illius impeditionem, & difficultatem aliquam inſignem, ſæpe periculoſam, ſæpe lethalem eſſe.

III. *Aſthmati* huic inferendo (ut, de aere ſpiſſo, carbonum fumo, ventis, aliiſque tam hujus *Aſthmatis*, quam vulgaris & primigenii cauſis evidentibus, nihil dicam) huic, inquam, inferendo confert miaſma *Arthriticum*, pectori inflictum; illius utpote cauſa continens, & conjuncta: itaque ut, tametſi plures illud cauſas evidentes & remotas, (alio ſc. tempore & corpore aliam) unicam tamen habeat continentem, & proximam, videlicet *Arthriticam*.

IV. *Pectori* miaſma nunc opiata, perperam adhibita, infigunt; nunc quicquid aliu *Arthritida* repellat, & pectus appelli faciat; nunc, urgente nulla vi externa ſive cauſa evidente, pectus anguſtum, gracile, gibboſum, breve, aliterve male formatum, ipſe per ſe *Arthritis* intrat, tanquam domicilium maxime conveniens. Interdum evacuatione aliqua ſolemni (qualis eſt fluxio ſanguinis, ulcus, vel etiam partus naturalis) ſuppreſſa, quæ miaſma ſenſim amandare ſolita eſt; in ſanguine cumulatum illud, neque, uti par eſt, in articulos expulſum, pectori committitur, *Arthriticæ*, utero ex more non gerentis, *Aſthmate* hunc in modum aggravatæ, exemplum memoratu dignum his ſubnectam.

V. De hujus *Aſthmatis* Ὕπαρξις, & de ejus natura plane *Arthritica*, ut palam fiat, advertendum eſt, *Aſthma* nunc e veſtigio ſequi *Arthritida* regularem interciſam; &, a τοῖς ἔξωθεν, ad ea, quæ intus ſunt, materiæ vitioſæ fieri μετάστασιν, aperte monſtrare: nunc, e contrario, *Aſthma* in *Arthritidem* mutari; antiquam ſedem, & avita regna, ſe denuo ingredi, materiam indicare: nunc, hos affectus ſe mutuo excipere, viceſque agere alternas: nunc ab *Aſthmate*, *Arthritidem* vinci, abſorberi; uti nonnunquam, ab *Arthritide*, *Aſthma*. Qui quidem iſtorum malorum ordo, reciprocatio, habitudo, & ratio inter ſe nihil magis ſignificat, quam quod, ex eadem materia, *Arthritidi* propria, nunc in artubus, nunc in pectore vires exercente, utrunque producatur; & *Aſthma* illud ſit revera *Arthriticum*. Quod quidem enunciatum eo magis probabile, quoniam *Arthritidem* ſua gaudere materia, peculiari & propria, quæ in alias aliquando regiones evagetur, omnino conſtat; *Aſthma* vero, non tam a propria ulla materia, quam a vitioſa aliqua communi, (ſive alia quavis inimica, & aliena) una cum mala corporis febricitatione, partiumve reſpirationi dictarum imbecillitate, cauſa hujus morbi privata, fieri.

VI. Quæ vero hujus proſapiæ *Aſthmata*, duum ſunt generum; alterum (uti de exquiſito *Aſthmate* pronunciatum eſſe ſolet) ſiccum; alterum humidum. In ſicco iſthoc *Aſthmate* anhelum videre licet *Arthriticum*, & tanquam animam agentem, ſpiritu difficili, reſpiratione brevi, pectore gravato, tuſſi vel nulla vel mediocri, ſputatione parca laborantem. Qui vini ſpiritibus dediti fuerunt *Arthritici*, eos ſicco hoc *Aſthmate* plus ſemel ægrotare novi.

Aſthma-

Asthmate, quod *Arthriticum* est, humido affecti, tussiendo sputum plerunque crassum, & viscidum, idque nonnunquam vitreum exantlant; unde levari solet *Asthma*, donec, nova in *Pulmonem* missa, seri vitiosi copia renovabitur: hoc autem, in teneris corporibus, tenui, laxoque sanguine, & ad colliquendum apto, donatis, & quidem autumno maxime, locum habere mos est.

VII. Pituita crassa involvitur; una cum eo, *Pulmoni* incutitur; tussique ejicitur miasma *Arthriticum*: sic, ut permultos interdum annos, inversa *Athritis* hac via fugam capessat; eaque sputatione (simili fere modo, atque paroxysmo *Arthritidis* regulari) a periculis gravioribus defendatur æger. Et quidem *Arthritidum*, quotquot observantur, *Anomalarum*, nullæ videntur esse benigniores, aut minus timendæ, eo, quod nunc dico, humido *Asthmate*, & diarrhœa *Arthritica*: eo videlicet, propter materiam *Pulmonibus* emissam; hac autem, *Ano*.

VIII. Ex diversis hujus *Asthmatis*, qua sicci, qua humidi symptomatibus, opinari fas est; in priori, membranas, nervos, aut musculos spiritui trahendo inservientes affici, & iis materiam impingi; unde *Respirationis*, cum siccitate labor: in altero, miasma, sanguinis sero implicatum irretitumque, una cum eo *Pulmonibus* committi, & iis inhærendo respirationem impedire: atque pro diversitate symptomatum, diversa morbi hujus *Subjecta* esse, non temere judicamus.

IX. Nonnunquam equidem *Arthritis* (quod ante traditum) ipsis a carceribus, ipso ab initio devia; neque pede, neque manu salutata quidem; *Pulmonem* adit, occupat, lacessit, tanquam *Asthma* germanum; nec ab eo facile distinguitur; donec, ætatis progressu, aliquando foras erumpat, artus exerceat, recteque se gerat. Cujus quidem in artus translationis, hoc effectum esse solet, quod, quo rectius se gerat *Arthritis*; eo *Pulmoni*, & posthac reliquo corpori universo, melius. Qua de causa licet existimare, malum isthuc nihil aliud esse, quam *Arthritida*; primum in pectore deviam, ipsoque principio *Anomalam*; postea suo loco regularem.

X. Hujus *Asthmatis* Πρόγνωσις quam legitimi, veri, & genuini, longe alia videtur. *Legitimum enim, curatu difficillimum: Juvenes non sine magno labore, Senes nunquam eo liberari dicuntur.* (*a*) Contra vero exploratum, hoc *Asthmate* laborantes, facilius allevari, sæpius liberari; & quidem interdum, (quod de vero *Asthmate* rarius affirmari potest) ex toto.

Ut autem in re tam multiplici distinctius dicam, adjiciendum, *Asthmate* isthoc *humido* gravatos: sputatione, quod dixi, servatos, sæpe diu vixisse: *Arido* affectos maximo sæpe in periculo versari; brevi tempore, non raro strangulari; sed &, ope medica opportune adhibita, factaque humorum metastasi, nonnunquam subito restitui: denique, nulla arte sublevatos, eo se modo habere, & demum e vita cedere, tanquam *Asthmate* legitimo oppressos.

XI. Curatio tollit impedimentum respirandi; vel e corpore illud evocando, vel in artus amandando. Materiam e corpore vitiosam evocat *Venæ sectio*, & *Purgatio*; quarum illa plethoricis, & nimio sanguine distentis; hæc gulæ deditis, satietate læsis utilissima: utraque vero talis sit, oportet, ut ab *Arthritidis* πρὸς τὰ ἔξωθεν expulsio promoveatur. Hoc autem optime fit sanguinis detractione mediocri; purgatione quæ per *Drasticum* aliquod, & sanguinem exagitans, peracta. Detrahantur igitur, (quando res postulat, & vires ægri patiuntur) unciæ quasi novem: *Enema* brevi post injiciatur: die proximo *Purgans* (ex *Aloe*, *Syrupo domestico*, *Pil. Cochiæ*, vel ejusmodi aliquo) sumatur, sine paregorico vespere sequenti propinando.

Post evacuationes hasce generales, in *sicco*, *Asthmate Arthritico*, magnatum virium & momenti sunt *Sp. C. C.* aliique istius generis *Volatiles*, & *flores Salis Amoniaci*.

℞. *Pul. e Chel. C. C. Conf. Tussilag. ana* ℈j. *Flor. Salis Armon.* ℈ß. *Syr. Balsam. q. s. f.* Bolus, *quinta, vel sexta quaque hora, cum idoneo vehiculo demittendus.*
Sydenham opera Medica.

In *Humido*, *Vesicatorium* dorso inter omoplatas applicatum, allevandis *Pulmonibus* summopere confert. Pituitam movent, eodemque tempore *Podagram* expellunt e *Sulfure* præparata; qualia sunt *Tinctura*, *Balsamum*, & *Flores Sulfuris*: uti etiam, his affinia, & plane congenera, *Gummi Antiasthmatica*, *Ammoniacum*, *Bdellium*, *Balsama Naturalia*, *Peruanum*, *Chiliense*, *Capivi*, &c. Placet *Tinct. Sulf. gtt.* xx. vel *Balsami* seq. gtt. x. ad xv. ex *Syr. Balsam.* cochl. dare; & sexta, nona, vel duodecima quaque hora, prout opus fuerit, repetere.

℞. *Tinct. G. Guajac. Bals. Per. ana p. aq. misce.*

In utroque vero, tam humido, quam sicco *Asthmate*, remediis hisce, cum vehiculis idoneis, uti juvabit; usque dum *Pulmoni* conciliabitur quies, & in ducendo spiritu facilitas.

Clysteres, & *Purgantia*, quæ in vulgari *Asthmate* non incommode plus vice simplici adhibeantur, in *Arthritico* hocce post primam vicem minime præscribenda; ne videlicet humorum in artus eruptionem, quæ rebus quibuscunque aliis longe præferri debeat, sufflaminent.

Pulmoni phlegma quod impactum est, *Oleo Amygd. d. Ol. Lini*, *Syr. Balsamico*, *Cap. Ven.* & aliis ejusmodi *Anacatharticis* movendum, excreandum.

In *Paroxysmo*, siquidem urgebit ille, neque auxiliis supra dictis mitigabitur; maxime valet *Oxymel Scillit.* vel cochleatim, & per vices datum, ut eo spirandi spatium adaugeatur; vel ea dosi, qua vomitio cieatur, humorum inclinatio mutetur, & in articulos vertatur. Certe, per unam vomitionem, *Arthritidem* ex *Anomala Regularem* fieri, plus semel novimus. Nonnullis in *Paroxysmo* profuit *Fumus Tabacci*, *Potio Coffee*. Valent suo loco *Frictiones*. Non magni æstimantur *Unguenta*, vel *Linimenta*, *Asthmaticis* vulgo commendata, in re præsenti parum valitura.

Prophylaxis in *Humido Asthmate*, præmissa purgatione; instituitur per *Diuretica*; quæ serum apte & tempori amandent: per *Antiasthmatica*; quæ *Pulmonem*, & spirandi organa tueantur: per *Fonticulos*, dorso inter omoplatas apertos; vel *Epispastica*, maxime diuturna: perque ea, quæ *Arthritidis* primigeniæ *Prophylaxin* agant. *Siccum* autem *Marte* cum *Antiasthmaticis*, *Gummi* puta *Ammoniaco*, &c. juncto; iis videlicet, quæ spiritus animales una cum pectore respiciant, fugandum. In utroque, usus est immensi *Aer* apricus, & probe agitatus; uti etiam bona victus ratio: quam ut teneat ægrotans, fugiat necesse est, τὸ ποικίλον τῆς Διαίτης, a Medicis non sine causa passim improbatum, & cibo simplici vescatur.

HISTORIA I.

Adolescens, *ab* Arthritide Asthmaticus, *Empirici Narcotico peremptus*.

Ad trium supra viginti annorum adolescentem, in regione urbis septentrionali, vergente sæculo superiori, anxie & propere arcessebar. Ut ætatem hominis adimpleret, a natura ille destinatus esse videbatur. Erat enim forti, & quadrato corpore, vultu colorato, uno miasmate *Arthritico*, quod a patre acceperat, infectus. Sanguinem, ab ipso vitæ exordio vitiosum, ipse malis moribus non parum inquinavit. *Spiritus ardentes* avide potavit: malam victus rationem affectavit: coctionem, quasi de industria, pessum dedit.

Podagra, quæ paroxysmum regularem plus semel ediderat, & dudum artus exercuerat, nescio qua de causa relictis artubus, ad ea, quæ intus sunt, translata, respirationis organa invasit: hinc *Pectus* aggravatum, spiritus difficilis, respiratio brevis & laboriosa.

Visa est materia, vel e musculis respirationi inservientibus aliquem, vel eorum membranas occupasse; vel in nervorum *Paris vagi* fibras se insinuasse. *Asthma* enim siccum erat; nec quicquam *Sputum*, nec quicquam *Tussim* sibi adscivit.

(*a*) Vide *Riverium*, Cap. *de Asthmate*.

Dum ita res erat, Empiricus e laniorum vico, ad vitam & salutem (proh Deum atque hominum fidem) instaurandam, est accitus. Ille, historiæ neque caput, neque finem ob oculos habens, πάρεργία familiari & usitata, multa factitavit; nihil egit: donec elapso pene quatriduo, propter ἀγρυπνίαν (hanc argumenti speciem obtendebat) paregoricum audax, & nequam, sub noctem dedit. Hinc illæ lacrymæ: hinc ille properus ad Medicum nuncius.

Ægrum ego ἄσφυκτον inveni, moribundum, & jam per totam, quæ præcesserat, noctem, animam agentem. Rem astantibus palam feci, & (honore habito) discessi. Τοῖς ἱερῖσι, τὰ ἱερά.

HISTORIA II.

Asthma *siccum* Arthriticum, *Venæ sectione & Cardiaco sublatum.*

INgenio, scriptis, & eruditione vir præclarus, *Rad. Bohun*, hypochondriacus, asthmaticus, cruditatibus acidis, dolore artuum *Arthritico*, sæpe vago, interdum fixo, diu afflictatus; dolorem istum nuper acutum, ex improviso abruptum, & intercisum habuit. At brevis ista mali intermissio. Ægrotantem; olim collegam meum, & eo tempore convictorem, visitavi, lecto inveni prostratum, jam per noctem anhelum; &, ea respirandi fuit difficultas, reciprocatione crebra quasi animam agentem. Neque *Sputatio*, neque *Tussis* erat ulla. Pulsus in carpo fortis, & elatus.

Ex omni parte re perpensa, materiam *Arthriticam* in *Pulmonum* adyta, in eorum membranas, nervos, aut iis movendis inservientes musculos, per Μετάστασιν ingredi, & eos occupare censui.

Pertusa meo consilio vena, missus est sanguis; cui, post horas aliquot, innatavit, gelatinæ viscidæ similis, placenta. Deinde, ut e castris inique usurpatis hostem exturbarem, *Spiritus Volat. Oleosi* copiam, ex idoneo vehiculo, propinavi; & pro rei necessitate repetii. Auxiliis hisce paucis, & paupertinis, sed opportune adhibitis, sine difficultate respiravit æger: *Pulmone* liberato, & relicto, in pedum & manuum articulos (non novos illi locos) fugatus est hostis: confirmatus æger.

HISTORIA III.

Arthritidis *in* Paralysin *&* Asthma *Metamorphosis.*

QUidam artis sciens chirurgicæ, semel aut iterum in anno *Arthritide*, per lustra quatuor recurrente, multum ægrotavit; ætate vero provectus, neque tam crebra, neque tam vehementi, per biennium minuta, & sensim mitigata est *Arthritis*; cum in ejus locum mala, multo graviora, simili modo & mensura, successere: sinistri nempe brachii, pedisque resolutio, cum totius lateris imbecillitate: deinceps *Asthma*, tam molestum, tamque importunum, ut non nisi recta cervice spiritus traheretur. Siccum autem erat *Asthma*, paroxysmos habens, sed nullo *Typo* regulari signatos. Mari æger diu artem exercuerat; ubi *Spiritum Vini* nimium pytissando, tum *Arthritidi*, tum *Paralysi*, tum etiam *Asthmati* viam fecisse, & fundamenta jecisse non immerito censeatur.

Ita laboranti *Venæ sectio*, *Oxymel. scillit. Purgatio*, *Antiasthmatica Podagrogis* juncta, cum aere aperto, nonnihil profuere. At cum illa morbi natura esset, quæ nervos, eosque valde afficeret, quæ spiritus in iis contentos, (id est, intimum totius corporis humorem) mirifice debilitaret; eum ætas simul ingravesceret, ægroque fere jam inutilis esset medicina; partim morbis, partim ætate consumptum eum, sine ullo in articulis dolore renovato, abstulit ἄωρος θάνατος.

Eatenus vero rei nostræ conducit Historia; ut ex ea disci potest, maxime vero ex denso morborum ordine, subitaque mutatione; *Arthriticam* in nervos transferri materiam; &, tum *Paralyseos*, tum *Asthmatis*, causam fieri proximam, & continentem.

HISTORIA IV.

Arthritis, *in* Asthma, *&* Hydropa, *desinens.*

MUlier *Exoniensis*, brevi pectore, neque respirationi satis apto, diu *Arthritica*, nuper omni dolore libera, nec pro more utero gerens; propter hasce causas, annum circiter quadragesimum, *Asthmate & Tussi* corripiebatur; illa non parum, isto multum excruciata.

Audita morbi historia, symptomatum ordinem & momentum meditanti mihi, luce clarius videbatur; illius materiæ, quæ per uterum, perque articulos soleret amandari; quod in corpore relictum, vel de integro cumulatum esset; in respirandi organa infundi, eorumque motum impedire. Qua quidem opinione ductus, ut aere puro, & aperto, frueretur ægra, (perpurgato prius corpore) rus illam misi; sed *Antiasthmaticis*, & *Arthritidem* expellentibus munitam. Neglectis autem medicamentis nulla in articulis visa est *Arthritis*; verum e contrario nova, tum in imo, tum medio ventre, coacervata est materia: unde tantus abdominis tumor, spiritusque tam gravis, ut non nisi cum sono & anhelatione spiraret ægra, propemodum strangulata.

Clysteribus ex urina crebris subducta est alvus, tumor abdominis sublatus: atque sic amotis impedimentis, *Sp. C. C. Succin.* aliisque *Podagrogis*, uno eodemque tempore, extrusa est in articulos *Arthritis*, & amplificatum respirandi spatium: atque adeo (quod attendendum) æqualiter.

Hinc aliqua curationis spes; at fallax, & inanis. Natura enim deficiente, neque operam conferente, frustra omnis medicina. In *Hydropa* incidit ægrotans, *Diarrhœa*, & narium *Hæmorrhagia*, symptomaticis, & sæpe recidivis, comitatum: quibus demum oppressa, mortem, omnium morborum finem, oppetiit.

HISTORIA V.

Asthma, *cum Iliade malorum*, Arthritidos *defectu* regularis, *exortum.*

VIr Reverendus, quo cum magna pervetusque mihi familiaritas, natura firmus, temperamento sanguineo, vultuque colorato præditus, post juventutem non tam intemperantem, quam delicatam, & dapsilem, matura ætate corpulentus, & habitior factus est; annoque 1674. & deinceps, *Arthritide* per vices ægrotavit.

Postea solum, & cœlum, (quorum illud siccum, hoc perflatum erat) humido, & minus salubri mutans, ætateque procedens, *Arthritide* non, ut ante, fixa, verum per artus, ad instar *Rheumatismi*, vaga & erratica, laboravit. Sed neque diu morbus istud ἦθος retinuit: nam paucos post menses, quam in corporis ambitu ille sævierat, *Catarrhis & Tussi* correptus est æger: unde sputum magna ex parte laboriosum; utpote crassum, viscidum, ab imo *Pectore* citatum. *Tussi* accessit *Asthma*, grave profecto, importunum, & quod ægrotantem multos annos, autumno maxime & tempore hyemali, divexarit, Quamvis autem *Asthma*, nec interdiu unquam, neque noctu penitus cessavit; ea tamen natura erat, ut eadem nycthemeri hora constanter redux, (tanquam ad horologii fidem) & quidem multos in menses continuos, paroxysmum ageret. Dum ita res erat, *Venæ sectione*, *Vomitu*, *Purgatione*, *Decoctis Pectoralibus*, *Spiritibus*, *Gummi*, &c. *Antiasthmaticis*, plus semel levatum *Asthma*, minime vero sublatum.

Alias *Hæmorrhoidum* tumore, magno utique, & diutino, torquebatur æger; eoque tempore illud præcipue notan-

notandum, quod neque ſpiritum difficulter traheret; neque *Articulis* doleret.

Alias *Vertigine* tenebatur, adeo vehementi, ut quæ ægrum neque ambulare pateretur, neque erectum ſtare: durante vero illa, cetera bene ſe habuit.

Menſe Junio, 1685. ex vino nimio plus poto, incidit in *Pleuritidem*, *Hæmoptoe* comitatam: auxilio, cum pleriſque aliis, ſed omnium multo maximo, fuit ſanguinis detractio, iterata, copioſa. *Pleuritidi* nondum penitus evictæ, ſubnata *Arthritis*, in extremis corporis partibus, regularis. Ea vero, neſcio qua de cauſa, ſive quieſcente, ſive repulſa; febricitavit denuo ægrotans, *Angina* affectus. *Anginæ* paulo poſt ſuborta eſt *Arthritis* (uti poſt *Pleuritida*) regularis.

Anno plus minus 1687. ſuadente neſcio quo, fortiſſima ſumens *Hydrotica*, (ut erat æger remediorum empiricorum amantiſſimus) ſanguinem, a natura calidum, adeo exagitavit, ut *Impetigo* ſtatim erumpens corporis ſuperficiem mire turparet. Tumore lato, & inæquali, facies inflammata eſt. In *Squamulas* ſubalbicantes, & furfur, abiit tumor; eoque exeunte, loci, tanquam a *Variolis*, rubor apparuit. Multum, & diu, graviſſimo hoc affectu laboravit æger. Alio enim loco reſtituto ſanatoque, alium, ſed a noviſſimo diſtantem occupavit; & quidem ita, ut maculas creſcentes, maturas, areſcentes ſimul ſemel aſpicere daretur. Facies autem maxime, & pene continuo fœdata eſt. Cui addendum, quod æſtus corporis univerſalis, pruritus, & ex eo ſpirituum inquietudo, ægrum, molli teneraque conſtitutione prædictum, ſupra quam dici poteſt, excruciavit. *Impetigo* ſanguinis miſſione, purgantibus cum calomel. ſæpius iteratis, & *Antimoniatis*, eſt curatus.

Verbo dicam; ex quo *Arthritis* idonea, & regularis, ægrum deſeruit; affectu hoc, vel illo, raro autem mitiori, & minus periculoſo, annis fere ſingulis, urgebatur; ſæpe tantum non opprimebatur.

Ex *Impetigine*, mutata rerum facies; namque, anno poſt uno, vel altero, redux *Arthritis* (tanquam ex poſtliminio) paroxyſmos ἐν τοῖς ἔξωθεν, aptos & ſatis crebros, agitavit. Nihil opportunius, nihil commodius eſſe potuit: nam *Arthritidis* denuo *regularis* ope, ſervatus æger, per extremum vitæ decennium multo magis, quam ſolebat eſſe immunis, non tam morbis, quam ætate fractus, e medio exceſſit.

Hic animadvertendum (quod quidem maximi, in re præſenti, grande pondus argumenti) ægrum, quo tempore ſive *Aſthma*, ſive *Tumor Hæmorrhoidum*, ſive *Vertigo*, ſive *Pleuritis*, ſive *Angina*, ſive *Impetigo* locum habuit, *Articulis* nunquam doluiſſe; nec quidem, in iſtorum morborum intervallis, ita crebro, aut tam graviter, atque ante *Aſthma*: unde veriſimile, hos affectus, aliqua ſaltem ex parte, per materiam *Arthriticam*, (in pulmone *Aſthma*, & ſingulos affectus in ſingulis eorum locis facientem) excitari. Cujus enunciati fides eo confirmatur, quod in *Arthritidem*, etſi minutam, & parvam, tum *Pleuritis*, tum etiam *Angina* ſemel; *Aſthma* vero ſæpius mutaretur. At, quod (teſtium mille inſtar) omnem argumenti metum adimat, hoc eſt; per *Arthritidem*, iterum recte, & debitis ex intervallis, eundem paroxyſmos, tum *Aſthmate*, tum *Impetigine*, ne dicam alios affectus omnes, ægrum liberari; difficillimiſque vitæ annis, ſupra quam ſpes, aut amicorum expectatio fuit, defendi.

Minime vero credendum, morbis hiſce procreandis unam ſufficere materiam omnibus *Arthriticam*; quin potius ſeroſa ſanguinis eluvie v. gr. in *Aſthmate*, eam involvi, irretiri, &, ſimul cum aliis ſanguinis retrimentis, per *Pulmones* exterminari. Quod vero de *Aſthmate* propoſitum, de *Impetigine*, cæteriſque affectibus jam dictis, aliqua parte affirmari poſſe, cogitandum eſt.

Hinc opinari par eſt, ægrotantem illum, bono corporis habitu a natura donatum, vitæque ratione non adeo prava, aut inepta uſum, in tot graviſſimos affectus, forſan non alia potius de cauſa, incidiſſe, quam quia *Arthriticum* miaſma, (quod, αἰεὶ φυόμενον ex more uſitato, & regulari minime, ſic, ut debuit, expulſum fuit) in ea, quæ intus ſunt, ferretur; ibique dictos, vel ex toto, vel ex parte, eaque nunc majori, nunc minori, faceret affectus.

* *Sydenham opera Medica.*

Unde probabile, ſi, longo illo multorum annorum ſpatio, (diſceſſum inter reditumque rectæ, in artubus moleſtæ, & vehementis *Arthritidos*) quo tot tantiſque modis æger afflictatus erat; habita *Arthritidos* ratione, fuiſſet illa tractatus, &, in *Arthritide* reducenda, locata fuiſſet opera; medendi viam tutiorem, ægroque multo fuiſſe commodiorem.

HISTORIA VI.

Aſthmatis *Vultum induens* Arthritis.

NOnnunquam artus, ut ante dictum eſt, relinquit *Arthritis*, & ingreſſa *Reſpirationis Organa*, vel ea continenter urget, vel acceſſionibus adeo crebris, & moleſtis; ut, in illa corporis regione, non tam peregrinus, quam morbus indigena, & vernaculus eſſe videatur. Hujus rei exemplum hic ſubjiciam, mihi notiſſimum; virum medendi arte percelebrem, eamque hodie feliciter exercentem, fuit ille parentum altero, diu *Aſthmatico*; altero *Phthiſico* procreatus; brevem, & male formatum habens *Thoracem*, tanquam ad *Aſthma* factus, *Pectoris* affectibus ab ipſo ortu proclivis exiſtimari poteſt.

Poſt adoleſcentiam floridam, ſed & temperatam, ætate matura, laboravit *Arthritide*, crebro recurrente, ſatiſque apta. Anni aliquot hunc in modum agebantur, cum a *Catarrho* ſpirandi difficultas *Arthritidi* ſuccrevit, progreſſu temporis ingraveſcens. Huc non parum contulit aer, fumo carbonum ſalinis (e vicino mari) vaporibus, & officinarum, quæ in propinquo erant, graveolentia repletus. Flante euro, vel euro aquilone, raro ille ſine difficultate ſpiravit; ut vel ea de cauſa, (vento nimirum eo exorto) ſæpe lecto ſe ejicere, & corpus erigere cogeretur. Eo durante vento, ſemper Δυσπνοϊκός; ceſſante eo, vel in alium mutato, tanquam incantamento, levatus eſt. Cœna interdum obfuit immodica, & in victu error fere omnis. Obfuit cutis, alias a frigore, alias ab aere nimis ſpiſſo, conſtipata, & impedita Διαπνοή. Quin etiam *Aſthma* nonnunquam intulit, ab equitatione, vel ambulatione, vel alia aliqua exercitatione nimia, fatigatio; uti etiam nonnunquam aeris, & planetarum ardor æſtivus: unde ſpiritus animales, ſive exhauſti, ſive debilitati, reciprocando pectoris vix ſufficerent. Sæpe a cruditatibus incepit *Aſthma*: namque inde flatus; inde abdominis diſtentio; inde thoracis coarctatio, in ſpiritu trahendo; inde labor, & difficultas,

Sanguis huic ægroto, *Inflammationi* contrahendæ admodum pronus erat: ſæpe in *Peripneumonias*, aliaſque *Febres*, (nunc *Sudoribus*, nunc *Diarrhœa*, nunc *Urinæ profluvio* ſignatas) evectus; ſemper autem pertenuis, quique minima de cauſa colliqueret; qui nunc per renes efflueret; *Pulmones* ſero qui nunc obrueret, & ſpiritum elideret. Illud autem ſerum, poſt aliquam in *Pulmone* moram, vitreo ſæpe colore exantlatum eſt.

Ingruente *Aſthmatis* inſultu, reliqua ejus ſymptomata antecedere ſolebat ventriculi inflatio, cum inteſtinorum vermiculatione, & dejectione poſtmodum inſequente: magna *Pectoris* erat conſtrictio; lateris præcipue dextri, ſubtus mamillam: ubi loci æger in omni *Aſthmate*, potiſſime torquebatur.

In paroxyſmo *Aſthmatis* (quoniam unum idemque raro diu profuit) medicamenta in uſum trahebantur varia. *Mixtura* nempe *Riveriana*, *Tabacci Fumus Tubo hauſtus*, *Empl. Epiſpaſticum Dorſo inter Omoplatas admodum*. *Ol. Amygd. d. cum Diacod. Potio Teæ*, cum adjectis *Balſ. Sulph. Terebinthinati* guttis aliquot: at omnium maxime, certiſſimeque, *Inflationem* mirum in modum cicuravit; compeſcuit potio *Coffee*.

Ad *Prophylaxin*, & adverſus *Aſthma* ſui tutelam, æger, (auxilium ab exploratis ſumens) *Eccoprotico* identidem adhibito, tempori cruditates exterminavit; itaque malum anticipavit. Profuit *Decoctum Corticis*, eo namque ſanguini robur conciliatum. Profuit diætæ ratio accurata; cœna parca, vel nulla; loco cereviſiæ *Vinum Burdegalenſe*,

aqua dilutum; profuere *Fonticuli*, dorso aperti. Id autem, ut recte concoqueret, & frigus evitaret, ægro præcipue curæ erat.

At, quod rem nostram maxime attingit, eamque non parum illustrat, ex quo tam gravi *Asthmate*, omni mense, ne dicam hebdomade, recidivo laboravit æger (id est, per decennium ultimo lapsum, & quod excurrit) rarius, minus ille doluit articulis: &, quod in primis notandum, hujusmodi dolor, quoties occurrit, e vestigio *Asthmatis* insultum est secutus, eique connexus: ut, ab eadem causa communi, nempe *Arthritica*, non immerito fieri credatur uterque hic affectus; & quod *Asthmati*, natura tam *Arthritico*, per *Arthritidis* paroxysmum regularem, (modo vires aliæque ægri res annuerint) utiliter occurratur.

Huic quidem ægro persuasi, ut quo fieri posset artificio, præsertim *Marte*, & *Phænigmis*, a pectore longe arceretur, in extremas partes evocaretur *Arthritis*; ea nimirum opinione ductus, quo plus *Pedibus*, eo illum minus *Pulmone* laboraturum. Neque huic opinioni refragatus est æger; imo maxima ex parte consensit: istam autem medendi viam exclusit ægri constitutio tenera, *Phænigmorum*, aliorumque, quæ dolorem excitarent, usum non admittens. Quæ ad hanc rem adhiberentur omnia, *Pectori* ne obessent, *Asthma* ne inferrent, potius quam ut *Arthritida*, cavendum erat.

Ut autem Historiæ nobili finem imponam, habetis *Arthritidem*, dolore articulorum, tumore, certisque omnibus numeris absolutam, germanam, exquisitam; habetis, inquam, eam castra mutantem; pectus invadentem; idque sic afficientem, ut in *Asthma*, morbum illius regionis proprium, & vernaculum, mutari existimetur.

HISTORIA VII.

Ab Arthritide *repercussa*, Pectoris *externi Oppressio*, Spiritus *impeditus*.

Vir insignis, illustri domo natus, post adolescentiam opiparam, & non nimis siccam, sub ingressum juventutis *Arthritide* correptus est; eaque multos annos apta, & regulari laboravit. Pede doluit, cum, a frigore repercussa, *Arthritis* sternon, & respirandi organa derepente invasit. Pectus hinc gravatum: impeditus spiritus: nulla vero expuitio, nulla *Tussis* erat; ut in membranas musculosque, pectus ambientes, materiam impelli vitiosam, omnino judicemus.

Vomitu, quando illi proclivis erat, per *Decoctum Cardui* citato, tametsi non multum ejecit, dilatavit tamen spiritum, & caput dolore affectum allevavit. Visum erat *Diaphoresi* materiam evocare; quem in finem *Epithemate* (ex *Aq. Reginæ Hungariæ*, *Tinct. Lavendulæ*, *Spirit. Vol. Oleos.*) immersa lintea, *Pectori* applicantur; stragulisque simul pro rei necessitate adjectis, sudor elicitur exoptatissimus, utilissimus. Verum materia nondum penitus educta, sed interdum *Inguem*, nonnunquam *Oculos*, alias *Cervicem*, modo etiam *Genu* afficiente; ut magis regularem *Arthritida* facerem, & extremarum partium articulis infigerem, *Infusi amari*, haustum, cum *Tinct. M. gutt.* xx. bis in die sumendum, imperavi: nec quidem frustra: paucorum etenim dierum spatio pes doluit; expulsa est *Arthritis*; ea, quæ intus, sunt liberata.

Alio tempore, cum a frigore pariter repelleretur *Arthritis*, ejusque materia una cum sero abrepta *Gravedinem* faceret; usu *Tincturæ Sulfuris*, (cujus beneficio materiæ inclinatio commodum mutata, & ad τὰ ἐκτὸς versa erat) æger convaluit.

CAPUT XI.

De Catharro, Tussi, & Peripneumonia Arthritica.

Art. I. Quamvis hi affectus, quoties absoluti & legitimi reperiantur; propter diversos eorum vultus, & pathognomonica diversa, non immerito *Specie* distingui; proindeque non unius tituli esse judicentur: nihilominus has *Anomalias*, quando ab eadem causa, nempe *Arthritica*, idem *Subjectum*, nempe *Pulmonem*, afficiente producantur; propter hanc earum inter se convenientiam, & necessitudinem, una, non inepte hoc Capite, tractari fas est. Ut autem de illis clare, & perspicue dicam; primum, earum communia, quæ omnibus, vel minimum plerisque sunt; tunc, quibus illarum, quæ propria sint, edisseram.

II. Omnibus hoc commune est, illas tam cito nullos unquam invadere, nullos æque male habere, & mulctare, ac quos sive gibbosos, sive graciles, sive *Pectore* nimis brevi, aut acuto, aliove quovis modo angusto, nec satis apto, natura fabricavit, aut etiam constitutione nimis tenera donavit. Si qui etiam *Ictu*, *Casu*, *Vociferatione*, vel *Exercitatione* aliqua vehementi injuriam *Pulmoni* intulerunt; vel a parentibus *Phthisicis*, aut *Asthmaticis* exorti, vel ipsi tales fuerunt. Hos, inquam, omnes *Arthritis* sæpe larvato vultu aggreditur; cumque ejus suspicio ne vel minima incidit; *Pulmonis* adytum intrando, membranas ejus corrodendo; tarde crebro, at certo, perimit. His enim corporibus, *Pulmo* læsus, & debilitatus, alienum facile recipit; difficulter rejicit, itaque tandem acri, & viroso eo corrumpitur.

III. Hujusmodi corpora vexantur his *Anomaliis*. Utrum vero *Arthritis*, vel quousque ea, *priusquam se Regularem ostentavit*, *& in Artubus unquam emicuit*, *Pulmonem* afficiat; quoniam indicia non habemus manifesta, & fide digna, explicari nequit. Suspicari vero licet, naturam, in iis, qui parentibus nati *Arthriticis*, una cum ipsa vitæ lampade miasma accepere; quoties illi, ætate prima & ineunte, *Achoribus*, *Catarrhis*, *Tussi*, aliisque hujusmodi malis supra modum urgeantur, (eos autem crebro sic urgeri, & morbis his alienum aliquod exterminari constat) miasma, a parentibus acceptum, in natorum sanguine retentum, ibique copiis adventitiis quotidie auctum, hisce morbis, aliqua ex parte ablegare. Hoc autem, utrum ita revera sit, an secus; ex natorum, & parentum malis simul comparatis, optime (tametsi, propter rei obscuritatem, non sine aliqua dubitatione) colligendum. Quare in *medicis*, uti dixi, *Suspicionibus* hoc habendum, eoque magis, quoniam, data positaque conjecturæ hujus veritate, medicinæ *Arthritidem* expellendæ reducendæque, ætate hac tenellula, omnium minime locus inveniatur.

IV. Ad eas transeo *Anomalias*, quæ disquisitioni nostræ magis exponantur, & patescant. Postquam *Arthriticis* paroxysmos aliquot idoneos, & regulares sustulere, non raro accidit; maxime, si iidem corpora modo descripta habent, a paroxysmo sive interciso, nimis leni, vel raro, materiam in *Pulmonem* transferri νοσηλῶ. In *Paroxysmo* interciso, vel abrupto, sæpe per *Emplastrum*, *Cataplasmum*, *Frigus*, vel externum aliquod aliud istiusmodi repellens, ad τὰ ἔξωθεν retro agitur materia, cujus utique repulsioni statim superveniunt pectoris gravitas, & farctura, spirandi angustia, asperæ arteriæ titillatio, tussis, sputum primo tenue, postea crassius; quæ quidem accidentia, qua sunt proportione, *Pulmones* affici, & in eos humidum impelli *Arthriticum*, aperte indicant. Hæc est *Arthritidos* in *Pulmonem* translatio, omnium maxime evidens & certissima.

Est autem ubi, *Paroxysmo* minime abscisso; verum, propter ejus sive lenitatem, sive raritatem, mala eadem oboriantur; & dubium magis reddant, sintne ipsa *Arthritica*, an non? Hoc autem dubium, *Arthritide* brevi post in *Paroxysmum regularem* erumpente, non raro eluitur: & ea, recte nunc demum agendo, se nuper minus

rectam

rectam fuisse confitetur. Ita, ex *Arthritide* regulari præcedente, comitata, vel insequente, habes de istarum *Anomaliarum* natura prorsus *Arthritica*, quibus tuto possis acquiescere.

V. Porro, in hoc concordant hæ *Anomaliæ*, (uti cum iis ceteræ fere omnes) quod sæpissime seniores, interdum media ætate viros, at rarissime juvenes, quantum observatione constet, adoriantur. Ut de meis loquar; ex hujusmodi laborantium numero, quem vidi, non exiguo, unum tantummodo adolescentem inveni; alios omnes aut ætate grandi, aut saltem matura, ac constanti.

Hujus rei causa minime obscura est; quia, licet *Arthritide* nativa, & a parentibus ducta, ægrotantes, ipsa quidem adolescentia, nonnunquam pueritia, doleant; hoc in *Arthritide* acquisita non temere cernendum. Ebrietate, gula, malisque ea moribus acquiritur; atque ideo, ante medium vitæ, raro paroxysmos inchoat regulares perraro Ἀνωμαλίας: in sexu vero muliebri, raro ante partus, catamenia finita.

VI. Sputi ratio est habenda. Primo illud tenue, nec quidem multum esse solet; brevi post tempore copiosius; aliquando cum humorum tanto in *Pulmonum* flumine, quantum pectus aggravet, *Pulmonem* infarciat, vocem obtundat, spiritus impediat, quodque, si diuturnum esse contigerit, ægri corpus attenuet, infirmet; & demum opprimat. Qua vero proportione *Sputum* excreatur, eadem fere minuitur, in extremis partibus, *Arthritis*, sic, ut quo plus *Sputi* ejiciat ægrotans, eo minus *Articulis* afficiatur. Etsi vero istiusmodi *Sputatio* maxima ex parte salutaris (quoties nimirum non immodica, neque temere suppressa) esse reperiatur, in extrema tamen senectute, nimiam, & perniciosam, interdum novi, sic, ut ea multum æger enervaretur, & demum enecaretur. Hoc autem, ut opinor, rarissime occurrit.

VII. Nihil hos affectus esse *Arthriticos*, evidentius significat, quam unum illud, quod sint omnes *Arthritidi inversa* ratione, qua paroxysmum vel regularem, vel interruptum excipiant, vel absentem introducant, vel deficientem suppleant, & quidem ita, ut quo minor, rariorve ille, eo hi majores, ut ex imminuta *Arthritide* externa, pro affectuum horum acrimonia & importunitate, internos hos affectus *Arthritica* origine esse constet; &, a miasmate *Arthritico* pulmonem ineunte, *Tussim*, vel *Catarrhum*, vel *Peripneumoniam* excitari.

VIII. De *Anomaliis* hisce singulatim sumptis, jam proxime dicendum; & quidem, primo de *Tussi* observandum, illam harum omnium esse frequentissimam, quæque paroxysmum *Arthritidis* regularem usitatissime insequatur, raro autem comitetur, nisi ægroto valde *Arthritico pulmonem* admodum imbecillem habente; hujusmodi ego *Arthriticos*, nimirum *Phthisicos*, ægrotantes, uno eodemque tempore tussientes, & dolentes, aliquando inveni. *Tussis* hæc *Arthritica* nonnunquam in paroxysmum *regularem*, (materia in artus translata) suapte sponte definit; promptissime vero, si *Cathartico* non nimis leni, sed sanguinem miscente, & turbante, fuerit adjuta.

De *Tussi* porro aliud notavi, silentio minime prætereundum; nempe, in nonnullis *Arthriticis* paroxysmum eam omnem antecedere; ægrum, dies quatuor, vel quinque exagitare; inter accessionis symptomata prænuncia jure merito censeri; cumque ea sputi multum ejiciatur; (aliquando permultum ejici exploratum habui) una cum eo miasmatis partem aliquam *Arthritici*, per *Anacatharsin*, quod probabile videtur, expelli.

IX. Huic generis *Catarrhos*, uti semper *Asthma* comitatur; ita interdum *Hæmoptoe*: Immensa feri copia spiritus viæ occluduntur, unde *Asthma*; & in eodem sero demum exantlando, quia *Pulmo* (simul cum universa *Pectoris* compagine) concutitur, rapide convellitur, ipsumque serum, acre & mordax, vascula exedit; ab ista agitatione, acrimania, fit interdum *Hæmoptoe*. Quæ tametsi ægro terribilis, horroremque ei, forsan alias meticuloso, incutiat; minime tamen pertimescenda, tanquam pessimi prorsus ominis, modo *Pulmones*, a natura εὔτονοι, nulla evidenti causa læsi, & curatio matura, & apta fuerit instituta.

X. Hæ *Tusses* sæpe, & interdum hi *Catarrhi* ex intervallo aliquo revertuntur, quando nimirum miasma, (ut est semper nascens) in sanguine renovatum, ac cumulatum, *Pulmoni* infigatur. Accessionibus his in primis favet autumnus, qui, cum illud tempus sit, in quo, ad τὸ παροξύνειν & miasma emittendum, moveri soleat *Arthritis*, & in quo *Catarrhi*, & *Tusses* grassentur exquisitæ; quidni hisce nostris favere judicetur. Unum autem hisce omnibus inesse, & quidem magnopere ad eas contribuere censeo, nempe *Pulmonum* a natura imbecillitatem, & Ἀτονίαν: unde ii, *Arthritico* miasmati, (quandocunque fuerit in sanguine congestum, & expulsioni aptum) pectus adeunti, in se recipiendo, arcteque complectendo, perpetuo sunt parati.

XI. *Tussientibus* his *Febricula* seu nulla, sive lenis esse reperitur; sin eos algere, aut cardiacis nimium indulgere contigerit, (unde *Febris* sive accedatur, sive augeatur) *Peripneumoniam* est quod timeas. Quacunque vero de causa initium capiat hic affectus, signa eum ostendentia, quæ συνδρομὴν constituant περιπνευμονικὴν, plane sunt eadem, ac in *Peripneumonia* vulgari, & absoluta, & utrum affectus hic *Arthriticus* sit, an vero minime (nisi forte dolor *Articularis* simul occurrat, extraque dubium rem ponat) ex ejus *Historia* tantummodo petendum est. Quoties autem *Arthriticus* esse apparebit, hujus rei in eo curando rationem aliquam haberi, oportebit.

XII. *Anomaliis* hisce medendi indicatio generalis, eo, quod alienum est, citissime tutissimeque *Pulmonem* liberat: illud autem in diversis his affectibus, modo non uno perficiendum. In iis omnibus *Venæ sectio* prodest, ubi nihil adversatur; in teneris, & debilibus, vix unquam administranda; in morbis, & ætate fractis, ne vix unquam. *Hæmoptoe*, & *Peripneumonia* laborantibus est aptissima; præcipue *Peripneumonia*, qui omissa *Venæ sectione* raro curantur. Ubicunque vero instituta fuerit, caute & provide cavendus est; ut, *Arthritidi* postmodum in artus expellendæ fugandæque, natura ne reddatur impar.

Proximo loco de *Purgatione* cogitandum: ea etiam omnibus hisce malis occurrit, & probabilis videtur, ubi vires ægri consentiunt, maxime vero, ubi corpus cassum, & plenum; aut intestina sunt immunda, & nulla fuit *Venæ sectio*. Illa vero *Purgantia* jure merito præferenda, quæ sanguinem exagitando, & turbando, ad *Arthritida* movendam conferant: de quibus iterum, & sæpius alibi.

Præmissis his, ad ea descendimus, quæ *Arthritidi*, hospitio novo, & inepto, (*Pulmone* scilicet) excitandæ, & foras ejiciendæ faciant. His adjungi, & cum iis simul componi juvat illa, quæ, *Pulmoni* dicata, ei, sive per *Anacatharsin*, sive alio quovis modo inserviant. En horum exempla.

℞. *Alcohol. M. Balsam. Capivi ana* ℈ß. *Conf. Fruct. Cynosbat.* ℈j. *Syr. Cap. Ven. q. s. f.* Bolus.

℞. *Flor. Sulf.* (*vel Benzoin.*) *Chal. prædicti ana* ℈ß. *G. Ammon. soluti q. s. f.* Pil.

In *Tussi*, vel *Catarrho Arthritico*, (modo nulla *Febris* suspicio fuerit,) sumatur *Bolus*, vel ex *Syr. Balsamici cochl. j. Pil.* bis in die, cum *Decocti Pectoralis* haustu: quem quidem *Syrupum*, vel ejusmodi aliquem, alias sæpius in die lambat: alias, forma liquida siquidem arridet, iisdem temporibus propinetur *Haustus*.

℞. *Syr. Tussilag.* (*vel Cap. ven.*) ℥ß. *Tinct. Sulf. gutt. 2. quibus probe mixtis adde Pul. Olib. Chal. N. ana* ℈ß. *Aq. Hyssop.* ℥iiß. *f.* haustus.

Loco *Tinct. Sulf. Balsamum* ejus *Anisatum*, vel *Terebinthinatum*; *Balsamum Capivi*, *Gileadense*, *Chiliense*, vel *Peruanum* certis suis dosibus adhibeantur.

Quando malum inveteravit, ad prohibendam sanguinis colliquationem *Decoctum Corticis* aliquoties præscripsi, in ægroti emolumentum non mediocre.

Tussienti prosunt *Throch. Nigri Londinenses*, *Eclegmata*, & ad sputum educendum, *Tussim* mitigandam, quæcunque tuto faciant *Artheriaca*.

Cum remediis internis dies tres, vel quatuor impertiveris; unde roboretur sanguinis, & ad τὸ Παροξύνειν extimuletur; si nulla in articulis apparebit *Arthritis*, applicetur extra, parti creberrime dolenti, *Em-*

ti, *Empl. Cephalicum*, per se, aut cum *picis Burgund.* quantitate æquali, vel *Ceratum viride*. Sin ista, nimis imbecillia, materiam non movebunt, & ex eorum usu nulla *Pulmoni* fiet utilitas; validioribus opus erit auxiliis, & majori mole pugnandum. Hoc casu *Phænigmi*, *Vesicantia*, *Setacea* possunt usurpari. Eo autem modo in eorum usu, progredi juvabit; ut a mitioribus semper incipias, neque nisi illa frustra fuerint, ad severiora ascendas: cumque severioribus uti necessum erit, non nisi naturæ permissu, & sic, ut ejus vires pati possunt, intentandum.

XIII. Hac methodo, in his affectibus, *Pulmoni*, ut opinor, optime prospicitur; maxime, si tutelæ gratia, in dorso *Fonticulos* aperiat, sique aere sicco, & ventis agitato utatur æger, sique eo omnia dirigat, ut recta perstet *Arthritis*, & ex intervallis debitis recurset.

Hisce vero prætermissis, aut otiose, & negligenter actis, *Tussis* ingravescit, corpus non alitur, nullus in eorum, quæ decedunt, locum subeuntibus, succedit *Macies*: pituita, quæ principio tenuis erat, jam crassior fit, excreatuque difficilior, & interdum cruenta. Exulceratio fit *Pulmonum*, unde, tanquam exquisita φθίσι, oppressus æger, e medio excedit.

XIV. In *Peripneumonia* vero *Arthritica*, rapidiori gyro versatur res. Inter initia, morbo protinus occurrendum; alias sane non facile vincendo. Sanguinem cito detrahi, *Enema* post horas aliquot immitti, *Purgationem* die postero institui, oportebit. *Linctus ex Oleo Amygd. d.* vel *Olea Lini*, omni fere hora delingendus. Vitanda sunt *Emulsa*, & *Decocta* nimis frigida; sique apparebit in artuum aliquo *Arthritis*, vel, eam educi posse, spes erit; per eam educentia consulendum est ægroto. Hoc enim perpetuo ratum esse arbitror, *Peripneumoniam*, ex *Arthritide* inversa, & in febrim adaucta, natam, ejusdem *Arthritidis* expulsione, & in artus amandatione, & in viam reductione (modo hoc effectum reddere licebit) commodissime posse removeri.

XV. Non ignoro Clarissimum *Sydenhamum*, Medicum ἰσόθεον, de sanandis his affectibus aliter scripsisse, nimirum, metastasi materiæ vitiosæ facta in *Pulmonum* lobos, intentionem medendi non ad ipsam *Podagram*, esse dirigendam; verum, (hoc symptoma, *pari modo tractandum*, *quo* peripneumonia *absoluta*; venæ sectione *scilicet repetita*, *cum* Diæta, *&* remediis refrigerantibus, *ac incrassantibus*; *Purgandum insuper ægrum*, *inter* venæ sectiones, *idque* potionibus lenientibus: *Sudorem autem obesset*, *materiam* pulmonibus *impactam indurando*; *unde generentur abscessuli*, *& tandem ægri mors certissime subsequitur*.) At per ego Ὑγίειαν, per *Æsculapium*, per ipsius *Sydenhami* manes, oro obsecroque; quænam *Morborum Venenosorum* (cujusmodi sunt hi omnes) curatio probabilior, quam per ipsius *Veneni* e corpore, vel in artus, in partes a centro vitæ remotas, & minus nobiles, expulsionem? Annon natio Medicorum omnis, ipseque alias *Sydenhamus* ἀλεξιπήδειον, quoties ingravescat, & in orgasmum evehatur, exterminari, exturbari, ejicique jubet? Annon hoc ipsum naturæ opus, eique ministerio, & auxilio, medicorum esse, prædicatum est. Hisce vero, tanquam basi & fundamento, positis, quæ (secundo loco) medicina hanc alieni expulsionem magis promovere possit? ea, videlicet, quæ *Venæ sectiones repetitas*; *quæ Diætam*, & *Remedia refrigerantia*; quæque *Cathartica* blanda, & lenientia, (quæ quidem omnia, sanguinem deprimendo, *Venenum* in eo retineri faciant) spretis interea, neglectisque *Diaphoreticis*, *Arthritidem* expellentibus, comprehendat: An, e contrario, quæ ex remediis calidioribus, venenum, ad naturæ votum, & propositum, in artus tuto extrudentibus; quæque ex *Venæ sectione* & *Purgatione*, ad hoc opus accommodatis; quæque auxiliis, extra admotis, *Arthritidem* evocantibus, sit composita? Si a *Febre*, medicamentis calidis ne inferatur, erit periculum; hoc ut devitetur, missione sanguinis sufficienti, & calidorum usu non nimio cavendum est; sed neque rei ullius, propter ejus, qui incidere possit, abusum; speranda protinus utilitas; præsertim ubi magna, & humano generi salutaris. Altera vero ex parte *Veneno* retento, licet depresso; quam exulante, & amoto, tum commodi minus, tum periculi plus, oris certum est: itaque esse, non suadet opinio temere suscepta, sed cogit experientia, non sublestæ fidei, verum iterata, firma, & (uti mihi videtur) rationi consona.

HISTORIA I.

Tussis Arthritica.

Dum hæc in manibus sunt, memet interea consulit e propinquo quidam, humili loco natus, annos circa quinquaginta, pectus aggravatum, vocem impeditam, & *Tussim* habens media ætate molestissimam. Screatu ille multum ejecit, *Tussi* exantlavit; nonnihil elanguit; febricitavit. Erat, quod *Tussim*, qua magnam, qua diutinam, qua tempestati non minus congruentem, ingenio & natura esse singulari, submovere videretur.

Quæ per anum materiam e sanguine leniter educerent, ex usu medico remedia præscripsi: quibus sumendis, postquam æger dies aliquot, tam utiliter, quam sedulo, incubuerat; novum ecce malum, improvisum, inopinatum est exortum; *Genu* nimirum dextri *Dolor*. Cumque didicerim, *Pedibus* illum antea, more prorsus *Arthritico*, doluisse; per annum autem integrum, & quod excurrit, minime; dolorem hunc *Arthritidis*, sese in *Paroxysmum* efferentis, indicium esse existimavi. Cum brevem eum, mediocrem, neque satis acutum observaverim, partim materiæ per anum, partim per *Pulmonem* ejici, *Tussimque* illam revera *Arthriticam* esse, judicavi.

HISTORIA II.

Tussi *Paroxysmi* Arthriticis *Symptoma prænuncium.*

Senex perhonorificus, morum suavitate, animique integritate clarus, cum de varia, & multiformi *Arthritidis* natura, sermones una fecerimus; de sua, qua triginta jam annis per vices ægrotaverat, sciscitanti mihi confirmavit, se febricula, per omnem fere juventutem, quotannis fuisse, deinde vero rheumatismo, affectum; cum hoc eventu minime reticendo, quod, ex quo hic primum apparuit, illa plane desierit, neque semel unquam ægrotantem ex eo tempore invaserit.

Rheumatismo ut mederetur, hortatu Medici, per totam *Angliam* tum temporis, celeberrimi, *Diaphoretica* sumpsit; iisque affatim assumptis, quæ per artus hic illic sparsa erat materia, jam articulis affixa est, & vulgi quidem opinione æger Ποδαγρίᾳ. Eo more *Paroxysmus* erat, ut *articulari* (digitorum maxime) *Dolore tumoreque*, noctis unius spatio, excitatis, se ostendere; &, omni vere, & autumno, multos annos reverteretur. Quod vero memoria dignissimum, *Paroxysmum* omnem præivit *Tussis* importuna, vehemens, molesta, qua, dies quatuor, vel quinque, ægrotum exagitante, multum ille tussiendo semper ejecit, & una cum pituita (quod quidem verisimile) miasmatis *Arthritici* partem. Cetera vero, quantum ab ægroto accepi, *Arthritis* se recte gessit.

HISTORIA III.

Sputatio Arthritica, *in extrema ætate nimia.*

Tabernarius quidem in vicino oppidulo, per ætatem mediam & constantem, *Arthritide* doluit recta, & idonea; grandior autem, inversa & *Anomala*. Nunc *Ventriculum* ea, nunc *Pulmonem* est ingressa; illi Ἀνορεξίαν, Δυσπεψίαν, nauseam inducens, huic, *Tussim*. Erat *Tussis* admodum molesta; pituitæ tantum movens, quantum ægrotum ætate provectum debilitaret, alimento privaret, macilentum redderet: qua vero ratione glisceebat in visceribus *Arthritis*, in extremis partibus ea remisit, & quidem e vestigio;

gio; sic, ut de materiæ, ad τὰ ἔνδον a τοῖς ἔξω, translatione, & de his affectibus, ab eodem causa communi oriundis, nihil omnino dubitandum. E *Cortice*, *Marte*, & *Sulfure* præparatis, varia præcipiebantur, una cum incrassantibus, & sanguinem roborantibus: eo videlicet, ut in artus expelleretur *Arthritis*, itaque defenderetur *Pulmo*, natura autem viribus deficiente, (πρώτον μ̀ πάντων δεῖ φύσεως) frustra erant omnia. Medicamenta, utut probabilia, sexagenario, annis & tristitia fracto, parum profuere. Sputatio nimia, virium imbecillitate, animi mœrore, propter res domesticas depressum, & medicamenta vix sentientem. Mors abstulit, *ultima morborum Medicina*.

HISTORIA IV.

Anacatharsis Arthritica *Salutaris*.

INeunte sæculo supra millesimum septingentesimo, ad presbyterum *Exomensem* arcessor, qui, eo tempore quadragenarius, constitutione tenerrima, & jam annos septem *Arthriticus* fuit. Paroxysmo dudum gravissimo affectus est, manus, pedes, genu alterum obsidente, eoque adhuc consistente, mox apparuit *Catarrhus*, nares, os, pulmonem, more pene *ferino*, obruens. Hinc *pectoris* farctura, spiritus difficultas, *Tussis*, sputum primo tenue, postea crassum & copiosum, & imo pectore, magnoque cum molimine eductum. Quemadmodum illud συνέδριον (*Sputum* volo) increvit, ad eundem plane modum & rariorem, signa pure *Arthritica* (id est, *Dolor* & *Tumor Articularis*) sunt minuta. Ut *Arthriticum* miasma aliqua ex parte per *Anacatharsin* expelli, compertum habeatur.

Ad *Tussim* mitigandam, & *Sputum* simul movendum, *Syrupum Balsamicum* & de *Meconio*, sæpius in die lambendos; & *Pil.* hora somni, sed modica quantitate, *Styracinas* dedi: Quod humorum nimiam inhiberet *Colliquationem*, & ab ea sanguinem tueretur, *Decoctum Corticis*, iisdem *Syrupis* dulcatum, imperavi: quæ cum fructu, & emolumento non mediocri adhibebantur.

Biennio post, ab una eademque causa evidenti, nempe frigore, & *Articulis*, & *Tussi* laboravit æger; eoque procul dubio magis, quoniam, cum autumnus esset, ille sanguini depurgando non parum faveret, is erat dolor *Arthriticus*, quo nunquam huic *Arthritico* major, nunquam acerbior; ea vero *Tussis*, quæ, sputatione multa, & pituita larga vi emissa, dolorem penitus abscinderet, ejusque causam, per *Anacatharsin*, amoliretur. Cujus rei veritas vel hinc eliciatur, quod doloris interruptio *Sputum* derepente sequeretur, & pari passu comitaretur. Hujus *Sputi* movendi ciendique gratia, *Opobalsamum*, ex *Syrupo Balsamico* sæpius in die, non sine fructu, datum est. Omnia denique sic comparata sunt, ut *Arthritidi*, per *Pulmones* fugam molienti, via pateficret. Ex sententia res successit.

HISTORIA V.

Peripneumonia Arthritica.

MAtrona lectissima, sanctissima, majores habens inter Aborigines *Damnonios*, stirpe tam nobili dignissima, *Pectore* a natura brevi donata, nonnullis ejus affectibus, ea de causa proclivis esse visa est. Quæ, ab ipso vitæ initio, *Pulmonem* illius ingredi, *Tussimque* facere sueta fuit pituita, crassiorem jam, & ætate progredientem ægram, magis aggravavit. Hinc *Tussis* illi, per ætatem omnem mediam, permolesta; hinc *Dyspnœa* fere perpetua.

Vitæ annum circiter quinquagesimum, cessante *Tussi*, locum ejus supplevit *Dolor Artuum* erraticus. Tumuerunt digiti, doluerunt articuli, præsertim *Genua*, & *Carpi*; qui interdum tumore, sed in omni paroxysmo dolore sunt affecti. Ruboris, splendoris interea nihil unquam est visum.

Cum materia crebro *Subjectum* mutaverit, nunc quæ extra, nunc quæ intus sunt, obsidens; frequenti observatione palam factum est, ea foras erumpente, & in *Artubus* subsistente, *Pulmones* esse tutos, *Respirationem* integram: contra, intus agente materia, immunes esse artus. *Tussienti* nihil magis profuit, quam *Trochisci nigri Londinenses*, & istiusmodi pharmaca pituitam educentia. Potioni fuit pomaceum, cerevisia longe commodius. Nihil algore pejus, hoc enim spiritus brevi impeditus, ægra pene strangulata.

Cum iter hinc in locum, carbonibus & fumo celebrem, facere decreverat; Plethoricæ, *Tussienti*, *Asthmaticæque* suasi, ut, priusquam inciperet, sanguinem detrahendo, ventrem inaniendo, *Sputum* movendo, materiam in artus vitiosam expellendo, itineri (quando hyems erat) inauspicato, civitati *Tussientibus* infestæ, se quodammodo paratam redderet, Prætermissis autem hisce, *Tussis* itinere adaucta est, fumo spiritus impeditus, ut, accedente ad hæc febre, (Medico longe nobilissimo frustra vocato) vita paucis post diebus cederet.

Per *Tussim* veterem & humidam, id, quod alienum erat, naturam exterminasse; sicque articulis pepercisse, non improbabile est: per abruptum *Articularem* morbum, ejusque materiam *Pulmonibus* impactam, fieri *Peripneumoniam*, interfici ægrotantem, manifestum est.

HISTORIA VI.

Catarrhus, *Asthma*, *Tussis* Arthritica, *per Humorum in Artus* Αἰτίασιν, *& deinde Evacuationem*, *mitigata*, *sublata*.

ABhinc annos tres vel quatuor, forte mihi obvenit hujusce Tituli Historia, nisi fallor, observatu, memoratuque digna. Erat in suburbiis *Totonesii*, de meliore nota, vir, olim athleticus, valentissimus, corpore quadrato, constitutione firma, senectutem eo tempore ingressurus; qui septem ante annis algere, & levi quavis ex προφάσει tussire solitus, hunc in modum sæpe graviter afflictus est. Frigore quod *Tussim* & algorem creberrime præcurrit, interdum etiam effectum est; ut per artus dolor incertus, & erraticus pervaderet; ut internodia, sive articulorum intervalla, magnopere pungeret, ac si esset rheumaticus; ut aliquando *Articulos*, (præsertim *Humerum*, & *Coxendicem*) morderet: cum dolore tumor. Rubor etiam interdum *articularis* erat, ut de mali natura nulla restaret dubitatio.

Olim hic illi valetudinis status erat: nuper autem, intercisò, nescio qua de causa, in extremis partibus dolore, tanto in *Pulmonem* impetu & copia, morbi infusa est materia, quanta raro advertatur. Seri vi immensa pectus aggravatum est; tussiit æger indesinenter, & quidem enixe. Non nisi difficillime spiravit, neque nisi erecta cervice. Sæpe tussienti deliquit animus, neque spiritus, (cogitandi munus exercentes,) agitati jam & profligati, pristinum ordinem cito recuperarunt. Sputum modo tenue, & salsum; modo sanguine, ex tussis importunitate, interspersum. Facies pallidior, corpus attenuatum.

A quo tam mire affectum est *Pectus*, id est, per menses duos; vel tres novissimos, nullus in extremis partibus (qui tamen alias creber esse consueverat) *Dolor*; nullæ querelæ. Quibus omnibus recte ponderatis; uti etiam quod a patre, post homines natos maxime *Arthritico*, gigneretur æger; ea fui sententia, non alium esse morbum, quam *Arthritida* vetustam, membra olim ὀρθῶς nunc *Pulmonem* ἀνωμάλως excruciantem; neque facilius expeditiusve posse illam removeri, quam ejus materiam, *Pulmonem* occupantem, in membra; sedem illi propriam, quaqua possit arte, expellendo reducendoque.

Ita mecum arbitratus, post *Venæsectionem*, utrique malleolo *Phœnigmum* (*ex Fermenti veteris part. iv. Seminum Sinapios*, *Fimi Columbini*, *Ras. Radiculæ*, *Cacum. Rutæ ana p. i. Aceti Vini albi q. s.*) calidissimum applicui, frigidum usque renovavi, donec tumor utriusque pedis est exortus. Tumori hic illic facto, vel quam proxime eum, admovi *Epispasticum*.

Hæc,

Hæc, ut *Arthritis* evocaretur, ut autem expelleretur, eodem tempore Ποδαγραγωγὰ præſcripſi.

℞. Pul. Gaſcon. ʒß. *Ther. Androm.* ℈i. *Balſ. Per. gutt. v. Conf. Alk. q.ſ.f. Bolus, veſpere ſumendus cum Julapii Hauſtu. Interdiu vero, loco Theriac. Chal. N.* ℈ß, *cum prædictis, forma pilulari, ex Syr. Balſam. cochleari. Pro potu ordinario Decoctum Pectorale, ex Rad. Helenii Cond.* ℥ß. *Eryng. C.* ℥i. *Raſ. C.C. Eb. ana* ʒiij. *Balſam. Tolut.* ℥ij. *Sem. Coriand.* ʒij. *Aq. Hordeat.* ℔iij. *ad ij. incoctis. Ad Tuſſim mitigandam Eclegma datum eſt, (ex Syr. Balſam. de Mecon. ana* ℥iß. *Tinct. Aurant.* ʒij.) *ſæpius uſurpandum. De Tuſſi caveret, monui; ut ab ejus acrimonia ne Pulmo læderetur; ideoque Bechicis ſæpe uteretur.*

Hiſce poſitis, & jure meo præceptis, medendi viæ ægrotum commiſi; ea ſpe plenus, ſi *Pulmones* adhuc integri & ſani eſſent, ſique ad τὰ ἔξωθεν humor transferretur, ſervari poſſe reſtituique ægrotantem, ſi aliter res fuerit, occubiturum.

Dolori, ſiti, & languori, a *Phœnigmorum* uſu ortis, propriis remediis; *Paregorico* leni, *Decocto* ſitim extinguenti, & *Julapio Cardiaco* medetur.

Phœnigmorum ope tumor factus eſt utriuſque pedis, ad uſque ſuras, egregius, immenſus. *Veſicantibus* ſeri non parum elicitum eſt. Quod vero maxime auſpicatum, & ominis erat optatiſſimi; qua ſerum elicitum eſt, ea penitus proportione mitigata *Tuſſis*; ea reſtitutum eſt *Pectus*. Qua de cauſa *Veſicantium* ulceribus, cito nimium exſiccatis, (ut, quod ineſſet tumoribus ſeri, penitus educeretur) in utraque ſura *Setaceum* meo conſilio factum eſt. Hinc juge ſeri flumen: quicquid ab *Epiſpaſticis* defectum, hinc ſuppletum eſt.

His auxiliis, extra, intus, ſimul ſemelque adhibitis, factum eſt; ut a *Tuſſi*, ab *Aſthmate*, a pectoris gravitate, ceteroque ejus malo omni liberaretur æger: eorum autem loco ſubortus eſt *Humori Dolor* plane *Arthriticus*; iſque, ſi conſideremus ſerum nuper evacuatum, ſatis acutus.

At quia longa morbi obſidione *Pulmones* enervatos, & debilitatos eſſe jam liqueret; propterea (tutelæ gratia) quando *Setacea* ſerum emittere jam finierant; utroque ſpinæ latere, inter omoplatas, aperiri *Fonticulum*, magno certe ægri cum emolumento, juſſi, & *Hydragogum* aliquoties adhiberi.

Hac ille medicina, morbo certe ancipiti, & periculoſo liberatus, habitum & colorem brevi tempore bonum obtinuit, omnino convaluit; neque ſubleſta fide teſtabatur, *Rheumatiſmum* illum veterem, quo per annos alioquin multos ſe gravari æger opinatus erat, *Arthritidem* revera eſſe erraticam; nec non illum *Pectoris* affectum, iſtius eſſe *Arthritidos* Ἀνωμαλίαν. Sic opinari ſuadet Hiſtoria morbi; ſic curatio.

CAPUT XII.

De Phthiſi Arthritica.

Art. I. Affectuum in pulmone *Arthriticorum* proximus, longeque periculoſiſſimus eſt φθίσις: quæ, ut permulta habet cum abſoluta *Phthiſi* communia; (ita quidem propria, ſive cauſam ejus continentem, ſive medendi methodum intueamur) tam multa, momentique tam magni habet, ut eam præterire nefas æſtimetur. Hujus autem morbi hæc conditio eſſe ſolet.

II. *Arthriticus*, ex materia vitioſa, vel per cauſam aliquam externam in *Pulmonem* repercuſſa, vel per ejus imbecillitatem allecta, acceptaque; primum, pectoris gravitate, *Dyſpnœa*, & raucedine corripitur: deinde, ſputum excreatur; quod, initio tenue, paulatim craſſeſcit. Progreſſu temporis, caro flacceſcit, ſimili fere proportione, qua craſſum id ejicitur, & paulatim abſumitur; vires enervantur. Interea vero dum iſta fiunt, nullus in extremis partibus tumor, dolor nullus articularis; aut, ſi ullus acciderit, parvus, & brevis ſpatii, apparet. Creſcit autem faciei pallor, & corporis univerſi macies; & comitem, (propter vaſa, frequenti, & violenta *Tuſſi* exagitata, & diſrupta,) interdum nanciſcuntur *Hœmoptoen*. Demum, calor hecticus exoritur, cum pulſu celeri, cute arida, præſertim veſperi; quibus mane ſuccedunt ſudores ſymptomatici. Atque ita æger, tuſſe pertinaci, ſputatione multa, ſudore colliquante, *Diarrhœa* impatibili, nec quavis arte diu ſiſtenda, vel (ſi non ſit *Diarrhœa*) tumore pedum aggravatus: &, tanquam exquiſita *Phthiſi*, certe ei ſimillima, oppreſſus, cum morte, ærumnarum requie, vitam miſerrimam commutat.

III. Etſi vero ultimum hujus *Phthiſeos* ſtadium, ab exquiſitæ ultimo, (tanta earum inter ſe convenientia eſt) vix poteſt internoſci, aut ſignis diacriticis diſtingui; duo ſunt, in ejus ſtadiis prioribus, (incremento nempe, & ſtatu) quæ *Phthiſi exquiſitæ* raro conveniant, aut de ea dici mereantur.

Unum eſt, quod, aliter quam *Phthiſis exquiſita*, quæ adoleſcentum, aut juvenum morbus eſſe, neque alia, quam firmiſſima ætate, facile reperiatur, hæc noſtra *Phthiſis*, e contrario, adoleſcentes raro aggreditur; ſæpius autem conſtantes, & interdum (quod de *Exquiſita* nondum videre licuit) viros natu grandiores: mulieres autem maturius, propter naturæ privilegia, (partus ſc. & catamenia; quæ tum *Arthritida*, tum *Phthiſin* arcent) maturius ceſſare ſolita.

Alterum, quod *Calor Hecticus* (qui in *Phthiſeos* exquiſitæ ſtatu, & initio, gravis eſſe ſolet, reliquaque interdum ſymptomata præcurrit omnia) ſerius in *Phthiſi Arthritica*; nec quidem uſitate ante ſputum largiter excreatum, corpuſque eo debilitatum, oriatur. Cujus quidem φαινομένου ratio, partim ex jam dictis (hunc affectum non niſi annoſiores, id eſt, ſanguine frigidiori præditos, invadere) eliciendum partim ex eo, quod *Arthriticorum*, ſiquidem juniores fuerint, ſanguis, propter frequentes *Arthritidis* paroxyſmos, neque temere incendatur, nec quidem incenſus adeo exæſtuet: Et quidem *Phthiſis Arthritica* lenta eſſe ſolet, neque multa *Febre Hectica*, niſi ultimo vertente ſtadio, comitata.

IV. Prædicto fere modo res agitur, quoties in *Pulmonem*, a natura debilem, miaſma *Arthriticum*, gravi aliqua urgente cauſa externa, impellatur; aliave quavis ei infigatur; neque medicina ſatis efficaci, vel ſatis opportuna, removeatur.

Interdum autem ad *Pectus*, non adeo recta itur; verum, a τοῖς ἔξωθεν, ad τὰ ἔνδον, & retro, variæ ſunt itiones, & reditiones; eæque, non niſi annorum aliquot ſpatio, peractæ; donec denique, poſt *Tuſſes* varias, graves, & importunas, ſuccedit *Phthiſis*, abſolutæ ſimilis, *Arthritica*. At, ubi *Pulmonis* ἀτονία eſt, & medicina tempori fuit adhibita; materiæ vitioſæ partim in artus exturbatur, ſcreatu partim ejicitur; *Pulmones*, crebris inſultibus debilitati, ſanantur: æger & colorem, & robur priſtinum acquirit. Quibus autem modis hæc præſtari poſſint, ſtatim exponetur.

V. Ex ſupra dictis (ut opinor) liquet, nullo modo hujus morbi indolem, & ingenium, poſſe magis patefieri, quam per ejus Γενεαλογίαν. Quæ enim dixi, illi propria, quando neque ſemper, neque ſoli competant; atque adeo fidei non ſpectatiſſimæ perpetuæque, verum e diverſo dubiæ, ſint habenda, ut de morbi hujus ingenio conſtet, quæ illi cum *Arthritide* neceſſitudo; quæ conjunctio: quam illa prope *Paroxyſmum* excipiat; utrum e veſtigio, an e longinquo; utrum, & qua de cauſa, interciſum; an vero deficientem ſuppleat, & ejus vicem gerat, pro ejus declinatione, increſcens: Ne plura, utrum ejus ratio, *Arthritidi* rectæ ſit, & quatenus ſit, inverſa, ſedulo quærendum eſt.

VI. Curatio poſtulat ut levetur; ut hoſte infeſtiſſimo, quam citiſſime, liberetur *Pulmo*: id autem modis alio alioque tempore diverſis, & quam in *Arthrica Tuſſi* aliis, elaborandum eſt.

In principio morbi, uti *Tuſſis* urget, & tantum in propinquo φθίσις eſt; multum a *Phlebotome* & *Catharſi* rite factis, expectare licet. Hiſce poteſt fieri, ut e corpore exturbetur, vel minimum ut e *Pulmone* eruatur id, quod alienum. At quia non ſemper hoc effectum eſſe, nec evacuationibus illis commode confiditur; ita illæ fiant, oportet, ut *Paroxyſmi* regularis excitandi habeatur ratio; id eſt, intra modum: ne natura nimium debilitetur, & expellendæ *Arthritidi* impar reddatur.

Poſt

Post sanguinis detractionem, & alvi ductionem; alteram nempe, vel utranque; vel, ubi inutiles censebuntur, iis omissis, ad alia confugiendum, bechicis, & ποδαγραγωγοῖς utendum: His, ad materiæ in artus expulsionem; illis, ad expuitionem. Hos in fines *Linctus* (ex *Ol. Amygd. dul. rec.* vel *Ol. e Seminibus Lini*, & *Syrupo Balsamico*, vel *de Prassio*, vel *de Rapo*, *aliove quovis Sputum movente*) componendus; & hora quaque altera, tertiave, ad cochleare unum adhibendus. Atque ubi nulla febris indicia repugnant; *Pilulæ ex Pul. Gascon. Chal. N. Succo Glycyr. Calf. Peruan. sexta*, *vel octava quaque hora*, adjectæ, isto ex vehiculo sumantur, & in potionem ordinariam *Apozema* detur *Pectorale:* vel, in forma liquida, cochleari *Ecligmatis* instillari possunt, octava, quaque hora, *Bals. Peruan.* vel *Tinct. Sulf. gutt. x.* &, intervallo omni medio, *Chal. N. gr. vi. vel viii.*

Eo vero usque calidis hisce remediis utor, quoad siverit a febre periculum, & *Arthritidis* expulsio postulaverit. Et quidem eo lubentius hac via progredior, quoniam a calidis hisce, præsertim in senioribus, & *Arthritide* crebro recurrente depressis, non magnum unquam oriri periculum observavi; &, si quod unquam extiterit, desubito tolli posse, non vana spes est: at commodum e diverso uberrimum est, adversis hisce longe uberius. Et, ne medicina hæc nostra, tanquam nimis calida, & *Phthisis* inepta, male accipiatur; sancte profiteor, me ea prospere, magnaque ægri cum utilitate, plus semel fuisse usum: cujus ego rei statim exempla proferam.

Si vero febris, ceu per se, seu pharmacis excitata; quam ad rem præsentem opus fuerit, major exardeat, *Pulmonique* φλόγωσιν intendat: ei, per detracta isthæc calida, per *Enemata;* per sanguinis missionem; per *Corticem Peruanum*, tempori adhibitum, &, quandiu incursat febricula, repetendum: perque alia, quæ *Peripneumoniam* tenuare solent, est cavendum. Neque enim *Arthritidem* ex *Pulmone*, nisi tuto, licet amoliri; neque vitæ, nisi per ei conducibilia prospicere. Febre vero tenuata, medicina jam dicta (quoad commode fieri potest) similis, in usum denuo vocanda.

Quando remediis istiusmodi internis, (*Arthritidem* expellentibus, una cum *Bechicis*) dies aliquot teruntur, nimirum duo, vel tres; citiusve si, in articulo & τῶν ἄκρων aliquo dolor fuerit excitatus; articulo jam affecto, vel qui sæpius efficitur, extra id, quod materiam educat, applicari par est; eo, quo, in Capite præcedenti, aliasque passim, modo declaratum est. His autem eo magis insisto, quoniam ab antiquo commendari video, veterumque usu confirmari. „ *In* „ *tabe*, *ubi vehementior noxa est*, *ac neque Febricu-* „ *la*, *neque Tussis quiescit*, *tenuarique corpus appa-* „ *ret*, *validioribus opus esse auxiliis*, inquit (*a*) „ *Celsus:* & *exulcerandum ferro candenti*, *sic ne sa-* „ *nescere sinas Ulcera*, *nisi Tussis finita fuerit*. Quod quidem auxilium, etiamsi acre & severum, tamen, ut in *Phthisi* absoluta commodum; ita in hac nostra, propter venenum intus contentum, eliciendumque, commodissimum.

Unum hic monendum, ægrotantibus hisce ponderis & momenti non exigui: *Opiata*, licet vulgo *Phthisicis* utilissima, in hoc casu suspecta esse, neque copiosa tempore præscribenda: ne videlicet miasma *Arthriticum*, jam in *Pulmonem* inditum, eo loci infigant. Dentur itaque sic, ut *Tussim* supra modum importunam inhibeant, & quietem ab ea tutam concilient. Quod autem *de Opiatis* dictum, id etiam de iis, quæ pituitam faciant crassiorem, quæ *Pulmonem* obstruant, eique impedimento sint; ex parte aliqua dicendum.

Quoties hac, vel hujusmodi via, in extremas corporis partes amovetur *Arthritis*, mirum quantum inde levetur *Pulmo;* nihil, ut opinor, ægrotantibus his commodius: quo enim magis *Articulum* illa mordet, eo minus *Pulmonem*. Vidi equidem *Tussim* hac arte primum fieri tolerabilem; sputum minui; utrunque post auferri: vidi restitutam oculorum aciem; ἀσαρκίαν, ἀχροίαν, & a *Phthisis* incolumitatem. Quæ quidem omnia, quo certiora fiant, opus erit, *Arthritidem* tam expellentia, quam evocantia (id est, tam interna, quam externa) continuare; donec omne id, quod naturæ alienum est, e *Pulmone* fuerit dimotum.

VII. Quoniam vero *Pulmonem*, pituita diu gravatum, enervari debilitarique necessum erit; ad ejus robur instaurandum, cum primis facient *Aquæ ferratæ* per urinam exeuntes, & *Aer*. Finito igitur *Arthritidos* paroxysmo regulari, aliasve æger restitutus, prophylaxeos ergo, bibat per mensem integrum istiusmodi *Aquas;* Sin earum copia non detur, vel ex ægroti re civili non sit, eas bibere, bibat omni mane *Fol. Teæ Infusi* quasi selibram, per menses aliquot. *Cerevisia Herbis pectoralibus*, *Hederæ nempe terrestris Linguæ Cervinæ*, *Capilli Veneris*, *Abietis*, *Cupressi cacuminibus*, *Bardanæ*, *Dauci Sylvest. Seminibus*, *Juniperi Baccis; Milleped. siccatis medicata esto*, & *potioni detur ordinariæ*.

Aeris gratia, commodissime *Toposamum* ex *Isca* itur: quoniam ille, maritimus, *Pulmoni* benignissimus sit; & naturæ raro *Tussi* vexentur; rarissime *Phthisi* moriantur. Si ægri imbecillitas, aut loci ratio aere maritimo uti non patitur, equo vectari, & quidem sæpius, juvabit. Aerem vero profuturum arbitror, tam quia spiritus animales recreat; quam quia *Pulmonem* subintrando, eum roborat confirmatque. Prosunt etiam *Frictiones;* modo vehementer, bis terve in die, perfricentur externæ partes. Prosunt *Fonticuli* in dorso magni, aperti, juges. Placet *Sorbitio* ex *Chocholata*, adjecto, si lubet, *Ovi Vitello*. Cavendi vero, & quidem maximopere, *Catarrhi;* ne miasma, denuo germinans, & in sanguine renovatum, ii ad *Pulmonem* abripiant: quod quidem hisce laborantibus, si frigoris sint impatientes, (uti sunt plerique omnes) non inusitatum; præsertim eo temporis spatio, quo repetere solet paroxysmus.

Hac de causa, præter jam dicta, quæ *Pulmonum* tueantur, *Pectoralia;* quæque in primo *Phthiseos* stadio, cum fructu adhibeantur; istiusmodi reliqua frequenti sint in usu, quæ contra hostem non jam victum, quam repulsum, & viribus redintegratis insultus iteraturum, eos defendant. Quare, per anni dimidium hyemale, *Decoctum L. Sassafræ*, *cum ejusdem Cortice*, *Rad. Chinæ*, & *Sarsæ*, *bis in die sumatur*.

VIII. Hæc de *Phthisi*, a miasmate *Arthritico*, per sanguinem, cum *Pulmone* communicato. Siquis autem *Phthisin Arthriticam*, a fermento e nervis suppeditato ortam, ejusque indolem, & tractandæ modum intueri velit; clarissimi adeat *Mortoni*, collegæ, dum viveret, amicissimi *Phthisiologiam*, Lib. III. Cap. XI.

Ut autem pateat, antiquitati non latere, materiam *Arthriticam* in *Pulmonem* aliquando invehi, & morbum ei incutere quam gravissimum, fluxionis *Arthriticæ* mentionem fecit (*b*) *Galenus*, primum per universum corpus oberrantis; tum a *Pulmonibus* ad se attractæ, donec æger fuerit suffocatus, idque se in multis exploratum habuisse.

HISTORIA I.

Phthisis Arthritica *lethalis*.

INeunte anno superioris sæculi novissimo; fœmina *Clistensis*, e multis una, fere quinquagenaria, me vocari voluit. *Tussis* illi fuit, eo tempore gravissima; cum sputo, interdum sanguineo, semper autem, quoties ab imo pectore decurreret, crasso, & purulento. Respiratio porro difficilis, vox tremula, & (ab imbecillitate) cum clangore quodam: pedum item tumor, pulsus debilis, & necticus, tabes universalis, virium prostratio fuit: ut in ultimo *Phthiseos* stadio ægra; *Febris* autem mitior, quam in *Phthisi primigenia* affectis eo morbi tempore solet, esse videretur.

Diffi-

(*a*) Lib. III. Cap. XXII.

(b) Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν φαρμάκων, ὅσα εἰς ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος οἱ ποδαγριῶντες πίνουσι. τὴν μὲν ἐπὶ τοὺς πόδας τοῦ ῥεύματος φορὰν κωλύει γίγνεσθαι, οὐκ ἐξαναλίσκοντα δὲ τὴν περιττὴν τούτων ὑγρασίαν, ἄλλου τινὸς μείζονος νοσήματος γένεσιν ἐργάζεται. Πλανωμένου γὰρ ἐν τῷ σώματι τοῦ ῥεύματος ὁ πνεύμων ἀεὶ κινούμενος διὰ τὴν τῆς ἀναπνοῆς ἀνάγκην, καὶ διὰ τὸ μανὸν τοῦ σώματος δέξασθαι τὸ ῥεῦμα ῥᾳδίως δυνάμενος, τὸ πᾶν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων, οὕτω πνίγει τὸν ἄνθρωπον, ὅπερ ἱστορικῶς ἐπὶ πολλῶν ἐγὼ τῇ πείρᾳ κατέμαθον. De Theriaca, Lib. I. Cap. XV.

Difficillimi, & jam obfirmati hujus morbi originem, & causam antecedentem, inquirenti perscrutantique mihi, ipsa narravit, matrem sibi fuisse diu multumque *Podagra* cruciatam, eaque demum extinctam; sibi autem ipsi, ante annum, & quod excurrit, tumere tarsum, & pedis convexum; atque adeo rubere, nitere, dolere: sed, cum mature nimis tumor aut evanesceret, aut repelleretur, quod *Tussis*, (qua, per multos ante annos, fuisset identidem afflicta) desubito ingravescens, *Phthisi* viam aperuerit; ut a materia *Arthritica*, pedem languide nimis afficiente, in *Pulmonem* irruente, longaque eum obsidione subvertente, *Phthisin* hanc oriri; &, (auxiliis medicis sive neglectis, sive inscite usurpatis) inveterare, res esset fide omnino digna, paucis post diebus, e vivis excessit ægra, *Phthisi*, sed *Arthritica*, quæ vero a primigenia *Phthisi*, non facile distingui poterat, oppressa.

HISTORIA II.

Phthisis Arthritica *Medicamentis calidioribus sæpe levata.*

MErcator *Exoniensis*, gracilis, *Arthriticus* natura factus, ætate constanti leves habuit paroxysmos; extrema vero, & decrepita, jam diu nullos. Bellum pax secuta est, omnium opinione alma, tranquilla, salutaris. Sed (ut eventus comprobavit) dubia, sed fide Punica. Aliquando post (Septembri, MDCCIII.) suborta est sputatio, cum aliquo spiritus impedimento, cum *Pectore* gravato; sed, ex crassa mane pituita, affatim citata, exantlataque, ad tempus aliquot immuni. Languit appetitus; flaccuerunt artus; obtusa fuit oculorum acies, & decolor vultus. *Tussis*, sed *Arthritica* est; & *Phthisis*, ultima senectute, tempore prorsus inusitato, incipiens.

Ut contra hostem, atrocem & truculentam, ore larvato redeuntem, me paratum habeam, præmisso, ad intestina leniter inanienda, *Eccoprotico*, *Infusi amari alterantis coch. v. Tinct. M. gutt. xv. bis in die. Tinct. vero Sulf. gutt. xii. ex Syr. de Succo Erysim. coch. i. hora somni, cum Julapii Pectoralis haustu, demittenda meo jure præcipio: Spiritus item Vol. Oleosi guttas subinde aliquot, cum veteris Malacani haustu.* Eo nempe hæc omnia, *Phthisicis* raro præscripta; ut medicamentis hisce calidioribus, in artus, siqua fieri possit, hostis expellatur. A præscriptorum usu melius certe se habuit; tumuere pedes; levatus est *Pulmo*; tussis elisa.

Mense proximo Decembri, nescio qua de causa, detumuere pedes; *Catarrhus* ortus est propemodum *ferinus*, cum sputo tenui copioso. Ut humorum partim eliminaret, *Decoctum Sennæ* (duplicatæ) *Gereonis*; partim, ad τὰ ἔξωθεν, ut amandaret, *Bolum e Pul. Rad. Ari C. ℈i. &c. cum infusi amari haustu*, horis duabus medicinalibus sumendum dedi. Medicamenta ex voto profuerunt: pedibus iterum paulo post, ab eorum usu, doluit æger.

At vere sequenti, (qua anni tempestate insultus iterare solita est,) cum jam plane siluit *Arthritis*, in illius locum tanquam sublecta, *Tussis* recruduit, importuna, pertinax, cum sputo tenui, raucedine, tracheæ titillatione fere perpetua, spirandique difficultate: Ad quæ *Pomacei*, ægro gratissimi, usum pene quotidianum nonnihil conferre, verisimile est. *Tussis* ista negligenter habita (toto enim sesquianni spatio, nihil unquam medicamentorum, uti decuit, assumptum est) *Tussis*, inquam, inveteravit; caro absumpta est, pulsus plane hecticus. Mense Julio MDCCI. iterum arcessitus, ea, quæ sequuntur, adhibui: bis scilicet in die, *Decocti Corticis Calybeati ℥iv. cum Syr. Balsamici ℥i. Aq. Cin. fort. ℥i. Hora vero somni Tinct. Sulf. gutt. x. e seq. Ecligmatis cochl. i. cum Jul. Pectoralis haustu.*

℞. Syr. de Mecon. Balsam. Aq. Hyssopi ana p. aq. misce: de quo insuper Ecligmate, nocturno tempore, sæpius ad deliniendam Tussim pitisset. Cerevisia Cacuminibus Hed. terrest. Rad. Chinæ, Sarsæ, Eryng. medicata erat. Inter Omoplatas, utroque Spinæ latere Fonticulus, sex pisorum capax, aperiebatur.

Medicamentis hisce dies xx. usurpatis, micuit oculorum acies, vultus ἀχόνικε, remisit *Tussis*, largiter ex intervallis faciens pituitam. Hinc pectus liberum; hinc εὔπνοια. Pro hectico, calor mitis, blandus, benignus, plane naturalis, cum diaphoresi, tam utili, quam jucunda. Verbo dicam, omni ex parte sanior evasit æger, & a *Phthisi* visus est incolumis. At eheu! senibus incerta res salutis: autumno proxime sequenti, sine causa evidenti ulla, in *Diarrhœam* incidit, gravem, & impatibilem, excrementis liquidis, & biliosis signatam, quæ, alvus indurantibus suppressa, brevi recurrit; &, una cum tumore pedum hydropico, naturæ subversionem ostendens, ægrum, ætate grandem & imbecillum, media hyeme occidit.

HISTORIA III.

Phthisis Arthritica *incipiens curata.*

MEmorabilis certe Historia Dominici *C.* ex Insula *Iscana*, adolescentis septem supra viginti annorum patre *Arthritico* procreati, gracilis, teneri; frigus sine injuria non facile tolerantis, & diu *Phthisici*. Ante triennium *Arthritide* correptus ille, anno novissimo (tanta morbi fuit pertinacia, pedum, manuum alium aliumque digitum invadentis, & vicissim occupantis) vix binos menses egit immunes. Paroxysmi non ex illo fuerunt genere, quod inflammatione, cæteroque istiusmodi satellitio more suo stiparentur; quin potius lenes, mites; quique in longum idcirco tempus extraherentur. Quoties animus (is autem creber fuit) pedibus imminentem antevertere paroxysmum, tibialia ne vel lectum ingressurus exuere consuevit; tam noctu, quam interdiu gerens; neque sine successu: hoc enim artificio, *Arthritidem*, paroxysmum molientem, identidem protelavit.

Hujus sæculi initio, mitius se habuit *Arthritis*, & diutius solito conticuit: *Pulmonem* interea obsedit pituita; quæ spirandi intulit difficultatem, anhelationem immodicam, pectoris gravitatem, *Tussim*, sputum, tam mane crassum, quam etiam copiosum. His accessit faciei pallor, universi corporis imbecillitas, languor, & in propinquo *Tabes*.

A materia *Arthritica* pectus aggravante, malorum hanc catervam induci, luce clarius fuit meridiana; neque enim tunc primum, istius in *Pulmonem* metastasin, etsi nunquam antea tam magnam, & tam molestam, est perpessus. Tutor autem *Artus*, & dolore liberatos, quoties *Pulmo* premeretur; &, e contrario, *Pulmonem* liberum, quoties aggravarentur *Artus*, semper observavit. Calor autem vespertinus, & sudor ei usitate superveniens; qui, prædictis hisce accidentibus, in *Phthisi* affectis, præcipue hac anni tempestate, solent se adjungere; certe in hoc nostro ægrotante nondum emicuere.

Quibus omnibus serio pensitatis, in eo operam & studium impendi; ut primo pituitam, *Pulmoni* impactam, Ἀνακαθάρσει amolirer. Secundo *Arthritidem* deviam, & *Anomalam*, ad τὰ ἔξω ut reducerem, itaque tuerer *Pulmonem*. Ut indicationibus hisce satisfacerem, haustum *ex Aq. Hyssopi, Cardui ben. ana ℥i. Tinct. Croci ℥i. Alcohol. M. ℈ß. Syr. Bals. ℥ß. omni mane sumendum*, Pilulas, *e G. Amoniaci ℈ß. Mirrhæ pul. Alcohol. M. ana gr. v. Picis lip. q. s. hora quarta pom.* Alias *vero e Bals. Lucat.* ℈ß. *Pul. Dialthææ q. s. hora somni, ex Syr. Bals. coch. i. demittendas, cum julapii Pectoralis haustu, præscripsi.* In potionem ordinariam, *Apozema e Rad. Chinæ, Sarsæ, L. Sassaphræ ana ℥i. Cort. ejusdem ℥ß. Uvarum passarum exacinat. ℥i. in Aq. font. ℔iv. ad dimidium coctis; colatura Saccharo crystallino dulcata. Ægrum porro sæpius apricari, ἀπέπτοις vesci, parce cœnare jussi, & Hydromel interdum bibere.*

Vix per unam, & alteram hebdomadam, præscriptis usus fuerat; cum, exantlato fere omni phlegmate, spiritus liberior evasit; *Tussis* minus importuna, imo rarissima. Vires, & cum iis vultus εὔχροια rediit. Quicquid fuerat symptomatis, breve intra tempus obtusum, & mitigatum est; paulo post subactum. Quinimo corporis æstus universalis, sed blandus, salutaris, benignus, quique naturæ vigorem, potius quam

Febrim

Febrim indicaret, est subortus. Posthac intra triduum in pedum altero successit dolor, tumor, rubor, *Arthritidos* regularis signa. Hinc pectus sanum, a *Phthisi* graviter urgente liberum; &, si Διάθεσιν excipias a natura *Phthisicam*, bono cum Deo, usquequaque integrum. Imo quidem postea, per annos septem, bona usus fuit valetudine; nisi quod *Arthritide* laboraverit, recte interdum recurrente & quidem (uti licet opinari) propter eam ita recurrentem, bona.

CAPUT XIII.

De Angina Arthritica.

Art. I. POst febriculam, ad expellendum miasma *Arthriticum*, a natura in sanguine concitatam, quoties ea per *Fauces* illud expellere conetur, & eo loci, una cum vehiculo, id deponens, inflammationem afferat, spirandi deglutiendique vias obstruentem, *Angina* fit *Arthritica*: morbus certe Ἦθος habens peculiare, & a Medicis parum adhuc consideratus; ab *Angina* pura, & exquisita (ne dicam alios affectus, ei consimiles, & congeneres) sive *Therapiam* intueamur, sive *Ætiologiam*, accurate distinguendus.

II. Ut autem initio, de morbi hujus ὑπάρξει verba faciam; dari hujusmodi *Anginam* omnino liquet. Primum, quod ex eodem æstu febrili, simul cum articulorum dolore, tanquam illi gemina, ὁμογινεῶς ea sæpe deprehendatur, & quidem (ut frequenter accidit) interposito quodam intervallo post *Arthritidos* regularem paroxysmum, quo utique intervallo novam in sanguinem materiam cumulari certissimum est; uti, cumulatam expulsioni jam esse idoneam, est probabile.

Denique, quod hæc *Angina*, per se exorta, modo perfecta sit, in abscessum desinens, & copiose pus ejiciens, paroxysmi *Arthritici* vicem explere; quod, ejus causam vacuare, quod, ab ejus incursu *Podagrum*, ad tempus aliquod, immunem & salvum præstare; quod, vegetum eum, & lætum reddere; (quæ sunt *Arthriticæ* decessionis indicia) crebro advertatur.

Postremo, quod *Angina* hæc, per materiæ Νοσηρῆς in artus translationem, alias fortuitam, alias arte procuratam, intercisa, sæpe in *Arthritidem* mutetur *Regularem*; sæpe etiam suapte sponte transeat; eadem plane ratione, qua *Vertigo*, qua *Asthma*, qua *Colica*, vel aliud quodvis Νόσημα Ποδαγρικὸν, & eodem ægri cum emolumento: ut de morbi hujus, proinde ac illorum Ὑπάρξει, nullus superesse possit dubitandi locus.

III. Eos creberrime invadit hæc *Angina*, quibus, ad eam a natura factis, collum breve, crassum, humidum, tono fibrarum laxo & imbecilli præditum; itaque humoribus tum accipientis, tum retinentis aptum: viros præ fœminis (sic enim ipsa *Arthritis*) sæpius, sed & utroque aggreditur: ex illis præcipue eos, qui media sunt ætate; ex hisce vero eas, quæ catameniis dudum orbatæ; ex utrisque maxime biliosos, sanguine præfervido, vel tenui donatos: nec quenquam, uti mihi videtur, unquam; nisi materia prius *Arthritica* (causa videlicet procatarctica) copiosa, & evecta in sanguine turgentem, jam jamque articulis doliturum. Interea vero temporis, a causis *Anginæ exquisitæ* prævalidis, & urgentibus, in partes suas, levem & quiescentem illam aliquando trahi, non est diffitendum; ita vero quæ se habet *Angina*, cum parum *Arthritica* sit, & propriam medendi legem minime requirat, non est hujusce tituli.

Causa hujus *Anginæ*, (externa & evidens) frequentissima est *Potatio*; maxime pomacei, aut vini alicujus tenuis, liberior; maxime vero omnium, si accedat algor.

IV. Ut ad *Diagnosin* qualemcunque descendam, præcurrit febris; eaque sæpe, quam in alia quavis *Arthritide* præmitti solet, vehementior: quæ, tametsi prorsus *Symptomatica*, febrium nonnunquam æquare videatur *Essentialem*, ardentem; & est, pro ægroti temperamento, ætate, & pro causæ evidentis magnitudine, plus minus ardens. Paulo post exoritur *Faucium Dolor*, & *Tumor* λεγμονώδης, unde deglutiendi spirandique viæ semper arctatæ; interdum autem adeo, ut tridui, vel quatridui spatio, nihil unquam victus possit demitti, neque spiritus nisi difficillime trahatur. Saliva interdum affatim emanat; alvus adstricta est. Sanguis a *Venæ sectione* Gelatinam (uti in *Pleuritide*, & *Peripneumonia*) præ se fert, in excipulis supernatantem, puram, tenacem, sebaceam; & quidem, quam in *Arthritide* solet exquisita, magis. Utrum vero *Arthritica* sit *Angina*, necne; id, ex *Arthritide*, vel *Angina* prægressa, vel ex ea simul semelque cum *Angina* locum habente, vel, eam e vestigio insequenti, id est, ex horum affectuum ratione inter se, omnino intelligendum est.

V. De *Angina* pura & genuina, passim apud Auctores observatum est, *Viscidum* illud, quæ est illius causa conjuncta, modo in latus, modo in pulmonem transvehi; iisque in locis pleuritidem, vel peripneumoniam facere, morbos scilicet non tam materiæ, quam locorum affectorum diversitate distinguendos. Eadem de *Arthritica* narretur fabula: pari enim ritu *Anginæ Arthritidæ* materiam, sive causa continens, sæpe in pedem; nonnunquam in manum; interdum in genu (ut taceam alias corporis partes quamplurimas) transfunditur; & in illis *Podagram*, vel *Chiragram*, vel *Gonagram* affert; affectus, uti nonnullis visum fuit, longe diversos; at revera ejusdem indolis, & naturæ, locorumque ratione maxime discrepantes.

VI. Curatio vult, ut *Fauces* quam primum liberentur: & quidem methodo ei, quæ vulgaris est *Anginæ*, longissime diversa. Nam, cum indicatio illa generalis, duobus perficitur; quorum alterum humores evocat e corpore; alterum e parte affecta tantummodo revellit, & in artubus deponit; cumque prius illud, (quod *Venæ sectione*, *Purgatione*, *Gargarizatione*, *Vesicatione*, & ejusmodi aliis effectum est) utrique *Anginæ*, puræ videlicet cum *Arthritica* commune est; posterius vero (quod *Arthritidem* in viam reducentibus, & paroxysmum ejus regularem facientibus absolvitur (uni *Anginæ*: Nos ea duo conjungentes, medendi legem, quam iterum & sæpius, nec infeliciter fuimus secuti, & aperiemus, & quasi digito monstrabimus.

Quoties igitur ad *Anginosum* aliquem accersor, explorata prius tumoris magnitudine, reliquisque ejus, quæ maximi sunt momenti, symptomatibus, in illius causas inquiro; &, si æger fuerit ex *Arthriticorum* numero, quamdiu ab *Arthritide* vacavit, interrogo. Eam autem si invenio frequenter olim paroxysmos, statisque temporibus, regulares; eosque magnos, & vehementes habuisse; nuper autem præter morem interrupisse; ex eo suspicor, *Arthiticam* in sanguine materiam, per hanc vacationem cumulatam adauctamque, in eo turbellas facere; jam nunc exulare; & in fauces, ob earum imbecillitatem & ἀτονίαν, immissam, inflammationem in iis excitare. Major autem erit hujusce rei suspicio, si nausea, & fastidium; si gravitas, & torpor; si dolores vagi (uti solent ante paroxysmum regularem) ad tempus aliquod præcesserant.

II. Hac igitur opinione ductus, primum sanguinem (nisi nuper ille detractus fuit) detraho, & quidem copiosam. *Enema* paulo post immitti jubeo. Postridie *Venæ sectionem*, purgatio, per *Rhei* puta, *Sennæ*, & *Agarici Infusum*, *cum Syr. Rof. Solut. q. f.* lene videlicet aliquod, instituenda; quando sanguinem exagitantia, propter ejus orgasmum, (qui hoc affectu jam satis rapidius esse solet) ne obfuerint, periculum est. De alvo solicitanda, si cathartico fuit inanita, per dies quatuor vel quinque postea nihil laboro; ne alienum ad τὰ Ἔντερα, contra naturæ propositum, alliciatur. Cervici *Epispasticum* post purgationem applicandum, idque prælargum; quod nempe colli dimidium obtegat; hinc autem, horis post viginti quatuor, succedat *Emplast. Meliloti*, *Cantaridum Pulvere* aspersum, sæpe renovandum, ut flumen juge & diutinum sit. Ab initio morbi usus fere perpetui est *Gargarisma* incidens, aperiens.

℞. *Aq. Hordeatæ* ℔j. *Diamor.* ℥iij. *Sp. Sulf. per. Camp. quantum Lingua ferre potuerit, fiat* Gargarisma, vel

vel *Melli Rofaceo addatur Sp. falis, five Nitri, ad acorem fummum & tolerabilem:* Indatur ori paululum, & cum faliva poft aliquot tempus ejiciatur. Nihil vero pulvere fequenti præftantius efficaciufve novi.

℞. *Cryft. Min. Sacch. Chriftall. ana p. æq. Mifce. Teneatur Ore* ℈*i. donec Saliva abundaverit: tunc expuatur, &, horæ poft quadrantem vel dimidium, (modo finat Vigilia) repetatur. Mirum, quantum hinc Salivæ.*

Profunt herbarum *Artemifiæ*, *Salviæ*, *Majoranæ*, *Rorifmarini*, *Sambuci*, *Chamæmol. Calamiothæ*, *Matricariæ* (quæ acri & volatili fpiritu refertæ, difcutiant) decoctarum halitus, obvelato capite, & hiante ore, in arteriam immiffi. Die perendino, vel etiam citius, fi neceffe fuerit, de iteranda *Phlebotome* deliberandum. Iterari illam, & quidem interdum plus altera vice, poftulabit deglutiendi fpirandique, fi fuerit, difficultas urgens, importuna, periculofa, fique venam iterum fecari oportuerit. *Jugularis* efto. In fummo *Gutturis* dolore admoveatur extra *Cataplafma*, ex *Rad. Althææ*, *Fol. Malvæ*, *Ficubus incifis*, *Aqua Hordeata coctis; addita hujufce Magmatis* ℥*iii. Cepar. coct.* ℥*ifs. Sem. Lini* ℥*fs. Micæ panis* ℥*i. Ol. Lil. alb. q. f.* Gargarizetur autem os *Aqua Hordeata & Lacte Vaccino*, paribus menfuris, ad ipfas fauces, capite refupino, intromiffis. De graviffimo fymptomate, (*Spiritu* nempe *interclufo*) ut verbum addam, quoties ita ingravefcat, ut ægro pene fuffocato ftatim moriendum, nifi aliquis *Apollo* intervenerit; in hoc cafu *Laryngotome*, tutiffimum præfentiffimumque remedium, omnino facienda. Tuto certe illam, commodeque poffe fieri, *Arteriæ penitus divifæ* (cujus Hiftoriam, admodum luculentam, videre licet, *Actorum Philofoph.* N. 258.) curatio probat.

VIII. Dum hæc aguntur, & quidem eo modo omnia, ut ne materia in partes internas transferatur; (cujufmodi Μετάβασις in *Angina Arthritica*, quam in vera & exquifita, tum frequentior, tum incommodior) alia faciunt ad *Faucium* allevationem *Arthritida Regularem* inducendo: quapropter *Acida*, ficut *Pomaceum*, *Vinum Album*, aut *Rhenamum*, vel alia quævis potio, dolorem arceffens *Articularem*, poft purgationem, & quidem interdum libere potanda. Articulo *Arthritidi* ufitatiffimo, vel *Empl. ex Oxycroc. Cephalico & Pice Burg. ana p. æq.* Vel, fi efficacioribus utendum, *Phœnigmus* acris & ftimulans admoveatur, &, prout ufus erit, iteretur. Huc confert, quæ olim veteribus familiaris, in aqua, quanta tolerari poteft calidiffima, *Pedum lotio*. Tumor excitatus, *Panno Vvallico*, aliove quovis raro & molli, vel *Linteo duplicato* veftiatur. Ut ille tumor *Artuum* in confpectum venit, plerunque fubfidit *Faucium* ifte, recurrit dolor, aliaque jam denuo rectæ *Arthritidos* indicia: atque tum in tuto omnia, ξὼ γδ τρέπεται τὸ Νόσημα: quod *Hippocratis*, in fimili cafu, argumentum eft.

Si rumpatur vomica, *Gargarifma* componendum emolliens, & fuppurans, (*e Decocto* puta *Hordei*, *Glycyrrhizæ*, *Ficubus*, *cum Syr. Cap. Ven.*) & demum modice aftringens, *Jufculis Avenaceis*, *Hordeaceis*, *& ejufmodi tenuibus* vefcatur æger; &, ut humorum effervefcentia minuatur, utque collum verfus abfcindatur Ῥοπὴ, lecto, tempore diurno, quantum poteft, abftineat; fella erectus fedeat; pedes deorfum verfum inclinet; & in lecto alias caput elevatum, habeat. Finita re paroxyfmi, leniente quodam alvus fubducenda.

Exempla jam in apertum proferam, quæ lucem, uti fpero, non mediocrem prædictis fœnerabuntur.

HISTORIA I.

Arthritis, Fauces & Artus *fimul femelque occupans*.

HOmo *Ifcanus*, e regione Portæ Auftralis, decimo ætatis luftro, ex frigore, quod ante præcefferat, *Angina* laboravit. Febris, pulfu celeri; æftu carnis immodico fignata fuit: *Fauces*, cum robore, tumuerunt: voce nihil diftincte fignificavit: fpiritum difficillime traxit: cibi tranfitus præcludebatur. Non dubito fore plerofque, qui ex his indiciis *Angina* iftam fimplicem, & veram effe judicaverint; quam vero recte, confeftim apparebit. De dolore interrogavi, Statin falve? Numne alias corporis partes itidem occuparet? Quem cum genu, etiam & malleoli finiftri, eo ipfo tempore, tametfi mitem & tolerabilem effe, cum eum *Articulos* invadere, & more prorfus *Arthritico* reverti, folitum acceperam; *Anginam* hanc non tam veram & exquifitam, quam in *Arthriticarum* numero & claffe ponendam æftimavi; ideoque non iis opus effe auxiliis, (fanguinis fcilicet miffione copiofa; *Clyfteribus* crebris, *Emulfis*, & iftiufmodi *Refrigerantibus*) quæ quidem omnia, in affectu abfoluto commoda, in hoc noftro partim fruftra, partim incommoda effent: fed ab hac methodo deflectendum & id, quod ftrangulat, aut evocandum, aut, in artus transferendum effe. Quem in finem, colli dimidio pofteriori *Veficatorium* fuperpono: *Cryftalli Mineralis* ℈*fs.* & *Sacchari* tantundem (remedium ad falivam hac in re movendam efficaciffimum) ut ore teneatur, ut retentum folvatur, ut folutum expuatur, omni horæ quadrante adhibeo: hinc fluidum falivis, os, ptyalifmus hinc immanis.

Ut alteram curationis partem aggrediar, & materiæ reliquum in articulos transferam, ita præcipio.

℞. *Pulv. e Chel. C. C.* ʒ*fs. Conf. Anthus* ℈*j. Serp. Virgin. pul. gr. v. Conf. Alk. q. f. f.* Bolus, hora quaque octava fumendus, cum *Julapii* hauftu *Perlati*. Potui vero dabatur *Decoctum Sarfæ*, *Chinæ*, *Raf. C. C. Eb. Sem. Coriandr.* genu & malleolo dolentibus, ut illuc materia invitaretur, *Empl. ex Oxycroc. & picis Burgund. ana p. æq.* admovi.

Horum ufu, temporis fpatio perbrevi, biduo nempe; tantus artus artuum, tam acris erat dolor, ut neque *Bolo* diutius, neque *Emplaftro* opus effet, hoc amplius pari etiam modo & proportione, *Fauces* deturgere, fpiritus, cibique tranfitum aperiri, *Anginam* curari, certiffimum erat. Ægroto gratulabar, quod redierat jam in viam, itaque vale dixi.

Paroxyfmo illo, quo quidem nihil unquam utilius, nihil opportunius evenit, jam finito; cum illius eo tempore recidivi, nullum omnino periculum extaret: ut alvus fubduceretur *Catharticum*, at (ne materia de novo irritaretur) blandum, & leniens propinavi cum *Paregorico*, hora fomni poft purgationem affumendo.

Menfes inde poft aliquot, ad *Prophylaxin* obeundam incumbens, *Aquas* omni mane *Diureticas*, quarta pomeridiana *Pil. ex Salis Martis gr. v. Pulv. Chamæpit. gr. xv. cum Syr. Abf. f. q. f.* demittere, initio vero, & deinceps feptimo quoque die, per *Salem Polychreftum*, & *Magna aquis purgantibus folutum*, ventrem movere, in præfcriptis habuit.

Hiftoria profert *Arthritidem*, primum, febriculam ex algore generantem, tum *Fauces* graviter prementem, nec quidem artubus interea parcentem; deinde *Faucibus* (medicinæ beneficio) expulfam, & in articulos membrorum miffam: Quæ quidem omnia, cum ejufdem morbi irritatio & progreffus fint, de *Arthritide Anginam* mentiente, fententiam noftram magnopere corroborent.

HISTORIA II.

Anginæ Arthriticæ *ad* Abfceffum *tendentis in* Arthritida *Regularem Metamorphofin.*

HUc etiam facit agricolæ cujufdam fuburbani exemplum, qui, annorum plus minus viginti, *Arthritide* fubinde revertenti diu afflictatus, initio veris, (nefcio qua de caufa) *Faucium* inflammatione gravi corripiebatur, cum æftu corporis univerfali, & pulfu magno. Dies ille complures nihil devoravit; voce nihil clare fignificavit; fpiritum ægre traxit. Sanguis, ingruente morbo, miffus eft; cui gelatina, poft aliquod tempus, fupernatavit denfa, craffa. Saliva jugiter effluxit.

Ut *Fauces* quam citiffime relevarem, (hoc enim medendi poftulavit indicatio) fanguinem, quoniam abundavit, iterum mitteret; &, ad fputum augendum, *falis prunellæ faccharique cryftallini* partes æquales ore

fæpius

sæpius teneret, solutas postmodum expueret, ægroto imperavi. *Mistura* porro data est, ex *Syrup. Balsam. & Aq. Cin. hord.* ad deliniendam humorum acrimoniam, & tussim mitigandam. *Clysma* emolliens quotidie injectum. Loco cerevisiæ, *Decoctum Hordei, Rad. Eryng. C. Glycyrrhiz. Cacum. Adianth. cum Syr. Viol.* brevi post tempore, peropportune recidit, quod genu alterum diu multumque doleret, tumeret: unde *Fauces* levabantur, facta in hunc articulum materiæ reliquæ translatione: qua quidem re, ut nihil utilius, nihil esse potuit ægroto desiderabilius, quando per eam gutturi maxime caveretur, vitæ & saluti consuleretur.

Historia confirmat *Anginæ Arthriticæ* doctrinam; simulque monstrat, iis, quæ affluxum ad *Fauces* cohibeant, quæ gravatas eas exonerent, (*Revellentibus*, scil. *Derivantibus*, & *Ressolventibus*) *Abscessum* aliquando præverti, in faucibus, *Arthriticum*.

HISTORIA III.

Materia Arthritica *partim* Asceffu Anginoso, *partim per Articulares Glandulas expressa*.

VIr amplissimus, nec uno nomine colendus, humida constitutione, collo crassiori præditus, catarrho oris fere indefinenti; per primam omnem pueritiam delibutus, circa juventutis initia, tum *Arthritide*, tum etiam *Angina*, morbo, uti videtur, hæreditario, verum non eodem tempore, solebat affici. Ætate progrediente, cum ex levi in poculis errato, post artuum dolorem vagum, urgeret *Angina*, spiritus animales impendio deprimeret, suffocationem minaretur; neque vulgarem medicinam, etsi multiplicem, sentiret; ad eam allevandam arcessitus, de *Arthritide* quæro, nunquando illa nuper idoneum ex more paroxysmum egisset? quænam apud ægrotum illius ciendi ratio probabilior? Cumque ad hoc operis, prævalere ceteris quibuscunque *Pomaceum* inaudiverim; illius subacidi, sed generosi lib. j. alteramque propinavi, eo nempe animo, ut *Arthritida*, quam diutius silentem ἀνωμάλως *Fauces* invadere subsensi, in artus propellerem. Eventus suspicionem comprobavit; paucis enim post horis, emicuit altero pede *Arthritis*. Laneo vestiri, blande tractari, molliter haberi, secundum illius genium, admonui. Sub hoc tempus, aperto *Faucium Abscessu*, pus emissum est: *Gargarisma* suppurans, & modice detergens, sæpius adhibitum.

℞. *Decocti Hordei, cum Ficubus incisis, & Vini Rubri Gallici ana* ℔ß. *Diamori* ℥ij. *f.* gargarisma.

Doluit interea, cum ardore tumuit ex animi sententia articulus: post exitum paroxysmi, *Aq. Purgantes*, quibus abluerentur reliquiæ morbi, diu potavit æger.

Anginam hanc *Arthriticam* esse constat. Primum, ex diutino *Arthritidos* silentio: tum, ex dolore prævio, antequam materia figeretur, erratico. Tertium, ex subita & facili *Regularis Arthritidos* emersione: quibus simul consideratis arguitur, præter istam *Anginæ* causam evidentem (in potulentis scil. erratum) fuisse etiam προηγουμένην, *Arthriticum* intus in sanguine miasma evectum, ebulliens, ambitiosum, quod, junctis causæ externæ copiis, naturam eo usque lacessiverit, donec illa vires recolligens, hostem in exilium, materiam alienam in *Fauces*, (ab origine debiliores) & demum, arte adjuta, in artus amandaverit.

Docet historia, in *Arthritide Anomala, Anginam* æmulante, spiritumque elidente, posse utiliter, artis ope ἰατρικῆς, *Arthritida* suscitari *Regularem*.

His subjiciam, ægrotum hunc nostrum, posthac *Articulis* sæpissime laborare, *Angina* vero non item: imo ratione prorsus *inversa*; sic, ut quo minus hac, eo magis illa: quæ quidem istorum affectuum, adeo inter se dissimiles mutationes pondus aliquod habent, &, demum *Arthritida* se in viam dare, & magis rectam esse ostendunt.

HISTORIA IV.

Arthritis *primum* Fauces, *deinde Articulos invadens*.

MUlier lectissima, dignitate domus, suaque celebris, nunquam ἐν γαςρὶ ἔχουσα, quanquam marito satis probabili diu nupta; cum annos quatuor supra quadraginta compleverat, & deficere catamenia jam menses aliquammultos persenserat, obesior, & crassior evasit. Eo corporis statu ac conditione fuit, cum, vere anni MDCCV. ineunte, febricula & tumore faucium repentino corriperetur: quibus ut occurreret, suasione amicorum, primum, sanguinem detraxit; dehinc cervici *Epispasticum* admovit: quorum beneficio quicquid humidi in *Faucibus* depositum fuerat, vel evocatum & elicitum, vel sanguini redditum & repensum est.

Post *Tumoris* abolitionem, perpaucæ agebantur horæ, cum genu alterum, tum malleolus, tum digiti in pede maximi globus, & vicinus ei articulus ordine doluere; tam recte, tamque ex more *Arthritidis* exquisitæ, ut, utrum ipsa esset, an secus, nullus extaret dubitandi locus.

Horum autem malorum ordo, quem exposuimus, *Anginæ* hujus naturam non parum explicat: nam, ut *Anginam* e vestigio secuta est *Arthritis* omnibus numeris absoluta; sic, *Arthriticam* esse hanc *Anginam*, liquido & manifeste probant. Et quidem, utrunque hunc affectum eidem febriculæ subnasci, ab ea sustentari, & in Fauces, & in artus, alienam e sanguine materiam, per eandem febriculam expelli, minime ambigendum.

Ex hac historia, & hujus numeri aliis, verisimile videtur, non tam extremæ, & decrepitæ ætatis, quam mediæ, & constantis affectum, esse hanc *Anginam*. Certe ea laborantes, qui ad hunc usque diem mihi innotuere, adolescentes, aut juvenes, excepto tantum uno, fuere omnes.

HISTORIA V.

Anginæ Arthriticæ *auspicato supervenit Arthritis Regularis*.

VIr nobilis, *HEN. COURTNAT*, Regia stirpe oriundus, & majoribus suis dignissimus, ætate media, plus semel *Arthritide* doluerat; cum, ex intervallo aliquo ab ejus paroxysmo, (nulla, quod sciam, urgente causa evidenti) *Faucium* dolore, tumore φλεγμονώδει, spirandi glutiendique vias intercludente, tentabatur. Gustus summe depravatus; saliva viscida, sitis permolesta, æstus universalis, vigilantia gravis, febris acuta erat. Ad therapiam vena illico pertusa est, & postridie per *Pulv. VVarvvicensem*, alvus subducta: *Vesicatorio*, cervice tota posteriori serum elicitur: omni horæ dimidio, salivam movens, adhibetur id, quod sequitur.

℞. *Crystall. Min.* ℥iii. *Salis Vol. Succini* ℨi. *Sacchari Crystal.* ℨß. *Misce, & divide in partes æquales, N.* xxiv. teneatur ore particula, quoad dissolvatur; deinde cum saliva expuatur.

Potui datum est *Decoctum* sequens, calidissime pytissandum.

℞. *Rad. Gram. Can. Eryng. Cond. ana* ℥j. *Hordei mundat.* ℥ß. *Coccinell.* ℈i. *Coq. in Aq. Font.* ℔iii. *ad ii. Colaturæ adde Syr. e Corall. Sipm.* ℥iv. *Tinct. Aurant.* ℥i. *f. Decoctum*. Bolus ex *Salis Saturni gr. iii. Nitri purificati gr. v. Conf. Lujul.* ℨj. *Syr. Melissoph. q. s.* ter in die sumendus, cum *Jul.* haustu, & ad alvum molliendam, omni vespere *Enema* præscriptum est.

Quibus sedulo observatis, salivam mirum quantam, ac si *Mercurio* concitatam, ejecerit. *Faucibus* allevatis, spiravit, glutiit facilius. Restitit febris, quam in declinante *Angina* solet esse, pertinacior, & huic rei aliquid amplius subesse, neque omnia conspici, comprobavit. Accessit *Podagra*, rem totam aperiens, *Anginam* esse puram putam *Arthriticam*, curationem postulare propriam ostendens. *Bolo* igitur, & *Decocto* refrigerantibus, ne fraudi sint

ægroto, omissis, ad ea, quæ *Podagram* absque nimio febris incremento promovere possint, deflecto.

℞. *Salis Martis gr. iv. Pul. e Chel. C. C.* ℈ß. *Conf. Fruct. Cynosbat.* ℈*ii. Syr. Garyoph. q. s.* bolus, bis in die sumendus, cum *Julapii* haustu. Et quoniam ad invocandum augendumque morbi hujus paroxysmum regularem, plurimum valere *Pomaceum*, in experimentis est, libram illius unam alteramque, nycthemeri spatio bibat, exhortor. Pedi affecto *Ceratum* viride admoveo. Doluit exinde pes, & quidem laudabiliter. Expulsa est ad ejus articulos *Arthritis*, & relictis *Faucibus* jam recte παροξυώει. Aquas aliquanto post, finita paroxysmi re, *Diureticas* hortatu nostro hausit, alias aliasque; primum *Bamptonenses*, anno sequenti, *Bathonienses*; utrasque commode.

In *Arthritidis* silentio, supra modum longo & ancipiti, *Angina* si acciderit; utrum *Arthritica* sit, quam merito suspectum habeas, ostendit historia.

HISTORIA VI.

Angina & Abscessus Arthriticus, *cum* Arthritida *insequenti, recta, & idonea.*

ANni sunt complures, cum adolescentem visitavi; sanguineum, robustum, & bene coloratum; cui *Faucium* cum dolore *Inflammatio* fuit, spiritus & cibi vias obstruens, (quam Græci Συνάγχην nominant) cum æstu immodico, pulsu celeri. Numquid *Articulis* unquam doluerat? interrogo. Dolui, inquit, acerbissime, ter quaterve; istud vero quid ad rem? Ego quidem, maxime, reposui, nec in curatione negligendum, sanguinem quampri mum misi, sed, pro ægri ætate & temperamento, parce, & quam in *Angina* fieri solet exquisita, parcius: ea vero copia, quæ ad demittendos cibos, & spiritum reciprocandum satisfaceret. Eo vespere *Enema*. Postridie *Catharticum*.

℞. *Rhei incisi* ʒ*i. Fol. Sennæ* ʒ*ii. Pulpæ Cassiæ, & Tamarind. ana* ʒ*iii. Coq. in Aq. font.* ℥*vi. ad iii. Colaturæ adde Salis Cathart. Elect. e Succo Ros. ana* ʒ*ii. f. Potio*, bene mane ebibenda. Sæpius desurrexit cum levamine. *Gargarismum* resolventem (ex *Ficuum pinguium N. iv. Rad. Altææ ras.* ℥ß. *in Aq. Hordeat.* ℔*i*ß. *ad i. incoctis*, *Mel. Mororum* ℥*iii. Sp. Sulf. per Camp. qu. s. ad acorem temperata*) præscripsi, eumque sæpius adhibendum: in potum ordinarium, *Ptisanam* propinavi; articulis olim dolentibus, ad *Arthritidem* in eos, siqua fieri posset, invitandam, *Empl. ex Cephalici, & Oxycroc. ana p. æq.* admovi. Paucis post diebus, aperto tumore, puris emissa est quasi uncia. Lenito, non composito, sanguinis orgasmo, post breve tempus, articuli dolent, tument, rubent. *Arthritis* recte agit, & *Anginam Arthriticam* fuisse monstrat. Finito paroxysmo, ad *Prophylaxin*, purgatis prius per *Aquas & Salem Catharticum* interaneis, *Aquas Diureticas* omni mane hausit; hora decima seq. *Trifolii fibrini Infusum*; quarta pom. *Bolum*, cum *Sale Martis*, demisit; *Hydragogo* septima quaque die interposito, menses binos perstitit; methodumque in multos annos commodissime, repetiit.

Eos, qui dolere solent *Arthritide*, *Angina* cum invadit; sitne illa genuina, an *Arthritica*, recte ambigitur; & *Anginam* contra *Arthriticam*, optimis auspiciis, consilio saluberrimo, *Arthritis* invocatur *Regularis*.

HISTORIA VII.

De Arthritide *multos annos Erratica; tunc* Anginam *iterum & sæpius simulante; postremo* Regulari Fixa.

ADdam denique historiam, tum *Anginæ* hujus nostræ naturam, tum *Arthritidis* motem varium, & incertum, cum primis ostendentem.

Pharmacopei *Exoniensis*, viginti annos *Arthritici*, uxor fere sexagenaria, *Rheumatismo* per quinque lustra creberrime recurrente, cruciari visa est: dolore quippe artuum, brachii potissimum sinistri internodia lacessente, rodenti, erratico, vexata: *Rheumatismi* hujus larvati originem *Pomaceo*, quæ illi potio fuit, acceptam retulit.

Sub finem sæculi superioris, circa vernale æquinoctium, *Anginæ* correpta fuit illa specie, quam *Synanchen* appellant, adeo atroci, ut (ad illam minuendam, humoresque alio detrahendos, etiamsi collo *Epispasticum* admotum, alvus enemate soluta, vena semel iterumque pertusa fuerat) toto quatridui spatio, ne hilum quidem victus ore demiserit. Eodem tempore, & pari ferme proportione, caro exorsus est tumor, cum dolore, rubore, calore, nitore prorsus *Arthritico*. Dies minimum sexaginta perduravit, in rugas demum contrahente se cuticula, & squamatim ultimo decidente; sic, ut cujus generis, quaque esset familia, tumor omnino palam faceret. Et *Anginam*, & *Chiragram*, ab eadem viscida, & acri gelatina, in sanguine producta, fieri credibile est; quæ hic illic capillariis inhærens, oppilationes, tumores, dolorem, cæteraque morbi utriusque faceret symptomata.

Adversus *Anginam*, cum humores derivantibus, & repellentibus, initio morem gerere recusaret, & maturationem affectaret tumor; *Gargarismum e Decocto Ficuum, Hordei, cum Melle Mororum* (postea ad detergendum, *Mel* adjectum est *Mercuriale*) in præscriptis dedi: externe vero *Theriacæ Ven. Empl.* gutturi applicandum. Quicquid intus purulenti fuit, tumore post quatriduum aperto, sensim expressum est.

Contra *Chiragram* imperavi, ut, admoto parti affectæ *Vesicatorio*, vel (quoniam illud abhorrere visa est ægrota) panno molli & denso, per cutim evocaretur quicquid humidi præter naturam articulis inesset. Carpi post paroxysmum mansit imbecillitas, & ad motum impotentia; quæ tamen aliquanto post evanuit: animi vigor & alacritas major, cibi appetitus, uti ab *Arthritidis* paroxysmo solet esse, avidior fuit; sic, ut ex trium pene mensium adversa valetudine, melior ægrota & sanior evaserit.

Ad tollendam utriusque causam, & sanguinem (cujus in cyatho facies sebacea) corrigendum, primum, misso *Pomaceo*, & leni per *Salem Catharticum*, &c. facta *Purgatione Teraxaci Cochleariæque Succos* clarificatos, *Lac Asininum*, *Stomachica* sumeret, imperavi. Medicina vero omni (quod ejus odium fuit) neglecta, insequenti autumno, vagos iterum dolores ægra persensit; qui tamen postea progressu temporis evanuerunt, in fixos sensim mutati.

Anginam postea sæpissime recidivam habuit, vere vel autumno quotannis, in annos complutes reducem, &, vel ei a latere conjunctam, vel a tergo famulantem *Arthritide*; nunc carpum, nunc digitum, nunc talum occupantem, κατὰ λόγον aggravantem, cum solita in decessionibus animi lætitia, spirituum alacritate, ventriculi latratu. Hoc vero cum discrimine, & quasi privilegio, quod, ex quo figi occœperat *Arthritis*, eo lenius & pacatius se vaga gesserit, eoque minus vagata fuerit, &, quæ diebus hisce fuit hujusmodi *Angina*, ferre blandior observata; *Venæ sectioni*, *Vesicatoriis*, *clisteribus*, *Gargarismis* facilius cedens, & in *Arthitida Regularem* promptius, & quasi altro abitura.

Evincit historia, primum, *Arthritidem* multos annos πλανητικὴν, & *Rheumatismi* usquequaque similem, & in *Fixam* posse demum migrare: deinde, in erraticam retrogradi, iterumque desigi. Tertium, *Arthritidem* in eodem corpore, ex eadem febre exoriri posse duplicem; in faucibus *Anomalam*; in artubus, *Regularem*. Quibus hoc adjiciendum, quod ægra, genere nata saluberrimo, cum nullum habuerit a parentibus miasma, itemque diu veteri juncta fuerit *Arthritico*; hoc contagii suspicionem alere censeatur, & *Arthritidis* a marito acceptæ.

Ita quidem *Anginæ Arthriticæ*, (morbi, nisi fallor; hactenus obscuri) secundum illius symptomata, naturam, & morem, quantum in me est, explicui; curationem exaravi; & exemplis utranque illustravi.

CAP-

CAPUT XIV.

De Dolore Capitis, & Vertigine Arthritica.

Art. I. AD *Caput* jam ascendimus, & ab *Arthride* factas in eo errationes. Istius autem morborum, uti vulgo describuntur, numerus est adeo multus; *Ætiologia*, tam difficilis, limites, & fines (propter obscuros illius partium, & (*a*) incognitos usus) explicatione sic egentes, ut nemini mirum videatur, morbos eos communiter receptos, hos a me prolatos non æquiparare. Paucas in apertum proferam *Arthritides* in capite *Anomalias;* sed, quas exploratas habeo, quas certas, evidentes, & perspectas, *Cephalalgiam* nempe, *Vertiginem*, *Apoplexiam*, & *Paralysin Arthriticam*. De duabus primis in hoc capite, propter earum conjunctionem, sicut evenire solet, frequentem, postea de reliquis, verba faciam.

II. Eos sæpe invadit iste *Dolor*, (nam de illo separatim, & primo loco dicam) qui, cum multos annos *Arthritici* fuerunt, traducto jam vitæ medio, poculis & diætæ nimis amplæ, plus æquo indulgent; exercitationi vero interea, laborique (quæ eorum mala possint corrigere) vix satis: quique ea re *Plethorici* evadunt, & solito crassiores: *Sanguinei* vero quæ ceteris quibuscunque, tum graviter hoc affectu, tum crebro affliguntur.

Ex hisce vero illos sæpissime invadit, qui collo breviore natura fiunt; vel qui, in *Capite*, vasa sanguinem vehentia, supra modum magna, habent, vel, qui nimis imbecillia, sanguinique in circuitu propellendo minus valentia: illos scilicet omnes, quibus ea corporis fabrica & compago, quæ humorum in *Caput* inclinationi, diutinæque in eo moræ, nimio plus faveat, opemque conferat. Ad hoc conferre non parum videntur, in *Cranio* foramina nimis angusta, quibus (veluti ligaturis) coarctentur *Venæ Jugulares*, & sanguis (sic, ut in venæ sectione) vasa tumefaciat; itaque fibras extendendo nervinas, spiritusque in iis contentos perturbando, creet *Dolorem*.

Atqui illos maximopere hic infestat *Dolor*, quando jam ætate grandes, aucta humorum vi & plenitudine simul gravati, simul iis tolerandis impares, illi, malo vehementi pariter, atque intempestivo conflictentur.

III. Sic constituto, & ad morbum hunc excipiendum aptato corpore, cogitare licet Ἀνεπιτήδειον id, quæ est *Arthritidis* causa proxima & conjuncta; post aliquam a paroxysmo quietem, iterum repullulans, se iterum movens, & attollens, itaque orgasmum in sanguine faciens, eo nonnunquam ipso (pari ferme ritu, ac in variolarum initio solemne est) *Dolorem* excitare; *Membranas* scilicet nobiles, tam intra, quam extra calvariam, aut *Tunicas Vasorum* membranaceas extendendo, *Spiritusque* animales, earum *Fibras* incolentes, irritando vexandoque. Nonnunquam evenire potest, ut, in his *Membranis*, acutissimo sensu præditis, depositum miasma, virulentum & acre, pungat eas, arrodat, atque ea ratione faciat *Dolorem*.

Quocunque vero modo fiat *Dolor*, omnino palam est, eum miasmatis, sese in paroxysmum erigentis, signum esse non raro primum, & prænuncium, ad dies aliquot durare; & tunc in paroxysmum desinere regularem. *Arthritide* vero delinquente, & accessiones sive nullas, sive languidas iterante, *Cephalalgia* sæpe oritur gravis & diuturna, ægrum hebdomadas (ne dicam, menses) aliquot excruciat; & demum nisi miasma ad artus transferatur, vel a capite alias abducatur, *Apoplexiam* introducit.

IV. At de natura ejus *Arthritica* ut plane constet, non solum ex *Arthritidis* silentio defectuque oritur, (quod tamen unum magni hac in re momenti est, multumque valet) verum etiam pro miasmatis *Arthritici* renovatione, incremento, & in paroxysmum eruptione, renovatur, periodos easdem, quas *Arthritis* ipsa, servat, frequentissime in eam regularem, & genuinam migrat; & quidem raro finitur, nisi per regularem paroxysmum, (quo quidem oriente statim evanescit) vel per *Apoplexiam;* quibus simul sumptis, morbum hunc miasmate *Arthritico* in caput irrepente nasci, nihil, ut opinor, indicio potest esse luculentiori.

Dolor ille non semper magnus, sæpe tolerabilis, sed dierum sæpe multorum; interdum autem pene ad delirium usque gravem observavi, patientia majorem omni.

V. Quanquam iste *Dolor* insultum aliquem *Arthriticum*, & quidem usitate regularem, vel *Apoplexiam* antecedat; interdum accidit, ex regulari paroxysmo, (repellentibus, vel animi pathemate, aliave aliqua causa interciso, & abrupto,) eum excitari, mediaque naturæ opera, & molimine, primum apparere. Quod tamen eodem pertinet, quando utroque casu miasma, minime sic, ut debuit, expulsum, *Capiti* inflictum est, in illud vires exercet, καὶ Ὀλύμπια δώματα ναίει.

VI. Nonnunquam ægrum hæc *Cephalalgia* per se lacessit; identidem *Vertigine* comitata: hæc enim illi est tanquam soror gemina, & comes fere individua. Adhæc aliquando accedunt tinnitus aurium, spirandi gravitas, pulsus magnus, artuum dolores vagi, faciei color saturatior, aliqua istiusmodi manifestæ sanguinis Ὀργαζομένου indicia: quæ quidem omnia, ut ab *Arthritide* inerti, neque satis idonea proficiscuntur: ita quamprimum illa artus occupaverit, & ad tempus aliquod recte se gesserit, confestim ea, simul cum *Dolore* capitis, redeunt; neque aliam videre licet *Arthritida*, quam quæ ex omni parte regularis.

VII. *Vertiginis Arthriticæ*, sicut omnis, *Subjectum* est ea *Cerebri medullaris* pars, quæ cogitandi officina est: in qua, dum spiritus animales ejus inflant tubulos, & in iis sese movent, uti placuerit *Animæ Rationali*, (cujus sub præsidio, nutu, & imperio, totum isthuc *Cogitationis* opus efficitur;) hi eorum motus; sive pleno flumine, sive tenui; sive in tubulis pluribus, sive paucioribus; sive prorsum, sive retrorsum; sive magno cum impetu, sive remisso; sive inflectione, sive evolutione; sive demum alio quocunque modo, & figura ferantur illi, ipsæ videntur hominis, sani & valentis, esse *Cogitationes;* & pro harum varietate talem in numerum variari, ut, quo singula *Cogitatio* formetur exprimaturque, suus singulæ spirituum rite ordinatorum, & huc illuc rite fluitantium, *Motus* respondeat.

Hoc ut clarius ostendatur, quivis seipsum examinando facile perspiciet, quanta sibi in somno tranquillitas, quam alta quies, &, a sensu motuque omni voluntario (in somno, veluti in ipsa morte) vacatio. Contra, somnum excutienti palam est, primum omnium in cerebri meditullio derepente quoddam *micare;* eodemque ipso temporis articulo, *Cogitandi* solitum munus, & pensum instaurari. Prima vero *Cogitatio*, vel pro re nata omnino nova est, & jam tum incipiens; vel (quod ad hujus rei explicationem non parum confert) quæ somno interrupta fuit, at jam ex intervallo aliquo resumpta est, quarum prior modulationi, organis, pneumaticis inchoatæ, quodammodo similis videtur; posterior intercisæ, & medio systemate fractæ; sed aliquanto post elaboratæ, & ad finem perductæ. Atque istam in cerebro spirituum ἔκλαμψιν illico sequitur (nonnunquam comitatur) motus, ab ea propagatus, in corpore muscularis, &, (*b*) *Galeno* jam olim observante, *Qui expergiscuntur, e vestigio pulsus magnos, vehementes, celeres, & cum quadam vibratione habent; qui mox mediocritatem assequuntur.*

Quis autem unquam, in somno spiritus extingui, & ad nihilum redigi putavit? Annon potius credendum est, durante somno in medullaris *Cerebri* tubulis eos stagnare, & (tanquam aerem, in tibiis organi silentis) quiescere; *micansque* istud, quod expergiscentes primum sentimus, horum esse *Spirituum* in iis (ad instar venti, in tibiis organi) *Motuum;* &, quod erat explicandum, *Cogitationes* humanas nihil aliud esse, quam Πνευματουργίαν, sive *Spirituum* ani-

(*a*) *Vide Clariss.* Stenonis, *de* Cerebri Anatome *Dissertationem*, *impressam* Lug. Bat. *Anno* 1671.

(*b*) Τῶν δ' ἐξ ὕπνου μεταπεπτωκότων, εἰς ἐγρήγορσιν παραχρῆμα μεγάλοι, καὶ σφοδροὶ, καὶ ταχεῖς, καὶ πυκνοὶ, καὶ τινὰ κλόνον ἔχοντες, μετ' ὀλίγον δ' εἰς συμμετρίαν ἔρχονται. *De Causis Pulsuum, Libro tertio, Cap. x.*

animalium certis quasdam, in tubulis prædictis, *Fluctuationes*, secundum leges, & regulas, ab *Anima Rationali* positas, & datas.

VIII. Hisce præmissis, altero jam loco dicendum est, in *Vertigine* spiritus animales cogitandi munere exequendo impediri; in rivulis a suis aliquot ordinandis, eorumque motibus regendis, interturbari; eumque in modum perverti, qui externa quæque *Objecta*, tanquam in gyro circumacta, repræsentet, itaque, ut ex eo fallatur *Imaginatio*, *Judicium* autem maneat integrum, & inconcussum. Perinde forsan, ac in modulamine faciendo, si una, vel altera organi tibia, rauca fuerit, & dissonans; ex illius vitio, (tametsi reliquæ omnes claræ fuerint, & illæsæ,) statim auribus peritis gravitas quanta maxima fit, harmonia perimitur.

IX. Scio nonnullos, arte nostra principes, hac de re aliter opinari; spiritusque animales, acie quasi militari, & veterum itionum reditionumque tractibus relictis, in gyros agi, tradentes, per *Rotationem*, & spirituum Ἴλιγγον, *Vertiginis* modum & naturam explicare. Cum vero, quo in campo eorum acies instruantur; quo, eorum fiat Αταξία nulla unquam detexit Anatome; contra vero, *Cerebrum Medullare* totum, ex *Tubulis*, sive *Ductibus*, in *Cerebri Cortice* incipientibus, una hoc loco colligatis, & in *Nervos* infra divisis, & dispertitis constare; sicque spirituum gyris, & vorticibus, (aliter quam in *Tubulis*, qui quidem iis admittendis minime sufficiant) ineptum esse, quando Clarissimi *Malpigii* Anatome detexit oculatissima; longe satius videtur, per *Tubulos*, perque spirituum in iis motus, quales in rerum natura esse, pro certo habeamus; (etsi, quis spirituum motus cui conducat *Cogitationi*, prorsus ignoretur,) quam per ea, quæ nusquam inveniantur, aut esse judicentur, morbi hujus explicationem aggredi.

Quinimo, dici potest, rerum extra sitarum, totiusque hemispherii visibilis, per ea, quæ sibi sunt dissimilia, veras intus in *Cerebro* posse fieri repræsentationes: (nisi velimus, objecti *Viridis*, v. g. concipiendi ergo, *Viride* quoddam in compendio; sicque *Rubri* ergo, *Rubrum*, *Nigri* ergo, *Nigrum*, &c. in *Cerebro*, quo nihil unquam absurdius, statuere;) eoque posito, rerum externarum falsas imaginationes, quales sunt in *Vertigine*, per iis rebus dissimilia posse fieri dicamus; adeoque, ad earum in gyro & circuitu moventium imaginationem, etiam falsam spirituum in cerebro motu simili nequaquam opus esse.

X. At qualescunque fuerint eorum motus (neque enim in his στοχασμοῖς diutius hærere lubet) certe perturbari possunt, vel per alienum & inimicum aliquod, in *Cortice Cerebri* a sanguine depositum: hæc in penetralia, & sacrosancta adyta, se insinuans, *Spirituum* choro se immiscens; ad eos adhærescens; eosque inter se confundens: vel, per vasa sanguinem vehentia, in propinquo tumefacta, tubulosque spiritus continentes coarctantia. Quæ posterior ratio probabilior est, in *Vertigine* cranii depressionem excipiente; ubi angustiis *Spiritus* urgentur, nec, quo possint choreas exercere, theatro satis spatioso gaudent. At in *Vertigine* variolas antecedente, vel ab ebrietate, & in hac nostra *Arthritica* locum obtinere potest (uti videtur) utraque.

XI. Præterea *Vertigo* hæc, cum *Dolore Capitis Arthritico*, concordat ex amussi: similia namque cum eo corpora, crassa nempe, plethorica, maximeque senilia, invadit: similem habet originem, ex miasmate *Arthritico* repullulante, cristas erigente, fugam e sanguine consciscente: similes habet periodos, & typos, *Arthriticis* paroxysmis respondentes, eosque in nonnullis ægrotantibus numero permultos: similes habet comites, sive signa Συμεδρεύοντα, dyspneam, capitis gravitatem, aurium tinnitum, spirituum depressionem: similem etiam exitum, cum paroxysmo plerunque regulari terminetur; interdum *Apoplexiæ* cedat *Arthriticæ*.

Aliquando levis hic affectus, & *Arthritidis*, paroxysmum molientis, signum insuper primum, & prænuntium. Molestus sæpe sic, ut eo laborans, ne in humum cadat, baculo adniti; fere continuo cavere, necessum habeat. Quæ levior est, *Arthritide* regulari, serius aut citius erumpente, fere concluditur. At quando nulla venit in tempore *Arthritis*, *Vertigo* interdum aggravescit, & deinde paulo post in *Apoplexiam* migrat. In *Epilepsiam*, utpote morbum confinem & proximum, *Vertiginem* mutari exquisitam, a Medicis passim observatum est; at in eam mutari *Vertiginem Arthriticam*, ex nostra, vel aliena observatione, ne semel quidem novi, ut miasma *Arthriticum Epilepsiæ* generandæ minime aptum existimetur.

XII. Curatio partim fit per ea, quæ utrisque his affectibus sunt communia; partim per iis propria. Inter communia, primum *Phlebotome* consideranda est, quæ, ut humoribus e *Capite* derivandis, tam repentino, quam magno est auxilio, sæpe commoda reperitur, &, ubi *Dolor Capitis*, aut *Vertigo* isthæc urget, maxime vero ubi oculorum caligine, faciei rubore, arteriarum in temporibus pulsu, & ejusmodi (quæ sanguinis ad *Caput* inclinationem indicant, & *Apoplexiam* minantur) aliis comitatur, apprime necessaria est: Ea vero ratione copiaque (quod in malis similibus alias sæpe dixi) mittendus sanguis, non qua vulgo in his affectibus absolutis, & minime *Arthriticis* soleat; sed qua, *Arthritidi* in artus abigendæ faveatur; nec, quam ad *Caput* allevandum opus fuerit, uberiori.

Pertusa vena, & orgasmo in sanguine novo, miasma expellente, facto, nonnunquam illico dolent articuli; sin aliter fuerit, *Purgatio* instituenda est. Si qua ventriculi querela sit, hoc tempore *Vomitio* moveatur, & quidem per *Decoctum Teæ*, vel *Possetum Carduatum* aptissime. Ea vel peracta, vel (tanquam inutili) prætermissa protinus ducenda alvus; dato, in eum finem, e *Pil. Ruffi*, vel *Cochiæ min.* vel *e Duobus*, una cum *Res. Jal.* granis aliquot, purgante, quod nimirum intestina non solum inaniat; verum etiam sanguinem exagitet, turbet, & a miasmate, foras illud expellendo, liberet. Opus istud duplex (humores alios per alvum evocandi, alios in venis agitandi) interdum mitioribus, in constitutione scil. tenera purgatuque facili, perficitur. Interdum *Aquæ*, sive *Alfordenses*, sive *Fontana*, *Sale Cathartico* saturata, rem conficit. Est ubi *Purgatio*, sive propter ejus lenitatem, sive propter humorum colluviem, una vice non sufficiat, atque pro re nata repetenda sit; ita vero ut *Arthritidi* τοῖς ἔξωθεν affigendæ accommodetur.

Purgationem, uti par est, factam creberrime sequitur extremitatum dolor; At si usque se miasma in sanguine contineat, usque delitescat, turbis in eo intestinis & ciendis, & augendis, quam exilio, pro naturæ jussu, capessendo pronius; hoc casu, ea, quæ ore sumpta fortius *Podagram* expellant, quæque extra admota evellent, usurpentur. Quæ vero, ore data, *Podagram* expellant, non nisi caute (præmissa nempe venæ sectione, alvique ductione, & *Capite* multum iis sublevato) adhibeantur; ne, quæ sanguinis, & simul cum eo miasmatis, in artus extrudendi causa præbeantur, contra in *Caput* utrunque pellant; itaque malum intendant, & mortem arcessant. Et quidem, a *Chalybeatorum* potentissimorum, & *Arthritidem* maxime expellentium usu, manum idcirco melius abstinere possumus; quia *Cephalica*, mox dicenda, suoque tempore propinanda, istorum medicamentorum magna ex parte vices supplere judicentur.

Qua de causa, in *Dolore Capitis* (ut ad propria descendam) *Pul. e Chel. C.C.* vel *e Corall. r. e Chel. Simpl. Succini albi*; vel istius classis alii mitiores, *sive per se*, *sive cum Conserva Anthus*, vel *Conf. Flor. Betonicæ*, & *Syr. Stœchados*, vel *Syr. Pæon. Simp. sub forma* Boli, aut *ex iis Pulveribus*, *una cum Pul. dictamni Cretici*, *Castorei*, *vel Sem. Pæon. & Extracto Gentianæ*, Pilulæ *componi possunt*. Quinetiam hisce, sive *Bolis*, sive *Pilulis*, tuto interdum, & utiliter adjicere licebit. *Salis Martis* (vel etiam *Alcochol. M.* post evacuationes copiosas) gr. iii. vel iv. & compositionem, sexta, vel octava quaque hora, repetere. Omni autem ejusmodi dosi superbibere oportebit *Julapii* (*ex Aqua* puta *Cerasorum nigr. Flor. Tiliæ*, *Pæon. simp. & Comp. & Spiritu Lavend.*) *Haustum*: Mediis autem intervallis ex usu erit *Tincturæ Succini*, vel (ubi febris, non immodica, fiverit) *Sp. Vol. Oleos.* vel *Sp. C.C. cum Speciebus destillati*, *gut-*

tas

tas aliquot, ex Cacuminum Salviæ tenuifol. vel *Rorismar.* vel *Teæ, infus. Haustu demittere*. Hæc enim remedia, præmissis universalibus adhibita, spiritus animales blande reficiunt, & *Arthritidi* in artus expellendæ quodammodo opitulantur. Neque *Coffeæ Sorbitio*, quando *Cephalalgiæ* ritu singulari medeatur, præcipue si *Cephalica* ei superinjiciantur, ægrotis hisce deneganda.

Simili fere modo in *Vertigine Arthritica*, post evacuationes jam dictas universales *pul. Sem. Rutæ, pæon. maris, Castorei, Rad. Valerian. Sylvest. Cyperi, Cort. Vvinteran. Cort. ext. Aurant. Species Dianthus, Diamosch. dul. per se possunt adhiberi*, vel *eorum aliquam cum Conf. Flor. Pæon. & Syr. eorum*, vel *Syr. N. Myrist. ex Indiis allato*, electuarii *forma*. Porro ex *pul. de Gutteta, & Ente Veneris, cum Extr. Calami Aromatici*, vel *Assæ fœtidæ solutione, formentur pilulæ:* vel, cum iisdem pulveribus adjungi potest, in eadem forma *Sal Martis*, vel *Sal Succini*. Ex his composita sumantur, hora quaque sexta, vel octava, dosi videlicet adeo tum frequenti, tum etiam magna, quæ spiritus animales ordinet, recreetque; non quæ confundat, irritetve. Dosi vero cuilibet æger superbibat *Julapii Cephalici* haustum: uti mediis etiam intervallis *Infusi* præscripti cyathum, cum *Tinct. Succini* guttis aliquot. Prosunt graveolentia naribus admota, *Sp. Salis Armon. cum Sale Tartari, Castoreum, Assa fœtida*, &c. prosunt etiam Εὐώδεα: *Balsamum*, quod ab humanissimo sene, D. D. *Vvatherouse*, hac in urbe Medico, dum viveret, præcellentissimo, communicatum fuit, ad tempora & nares inungendas, his aliisque *Capitis* affectibus quamplurimis, utile & jucundum erit.

℞. *Ol. Rorismar. Lavend. Majoran. Thymi, Origani, Hyssopi Chym. ana* ℈j. *Cinnam. Aurant. Angelicæ, Rutæ ana* ʒß. *Garyoph.* ℈ß.
Ol. Nucis Moschat. per express. ℥iv. *Ambræ gris.* ʒij. *Moschi* ʒj. *Bals. Per.* ʒv.
Ambra gris. & Mosch. ponantur super Lapidem marmoreum; humectentur Oleis; & simul triturentur Lapide molari, donec fiat Massa, instar Pomati inspissata. Huic mixturæ adde Bals. Per. Per horæ dimidium triturentur. Deinde adde Ol. N. M. per Expressionem, & per horam fiat Trituratio. In phiala servetur usui balsamum εὐῶδες cephalicum.

Quanquam autem ista *Caput* multum allevent, spiritusque labentes suscitent, non iis solis adhibenda fides. Nusquam major incolumitas, nulla perfectior curatio, quam per *Arthritidos* in artus expulsionem. Quare, post diem unum, aut alterum, *Cephalicis* ore sumptis impertitum, in utroque hoc affectu (par enim utriusque ratio) *Externa*, quæ *Arthritidem* educant, adhibeantur articulo nempe sæpissime dolenti applicetur *Empl. ex G. Carannæ part. ii. Ceræ flavæ p. j. Ol. Lumbric. q. s.* vel aliud aliquod Ἀντισπαστικόν. Hoc autem si nullarum erit virium, & *Capitis* affectus remanebit, maxime, si increscet, tanquam in *Apoplexiam* abitura, ad *Sinapismos, Vesicantia, Vestitum laneum*, & *Laqueos* hac in re idoneos, (quibus *Arthritis* summopere educatur) quasi ad sacram anchoram, confugiendum est.

Quam parum autem adjuvent in utroque hoc affectu; imo quam suspitiosa, ne dicam periculosa, sint *Emulsa, Decocta refrigerantia, Narcotica, Oxyrrhodina, Epithemata, Capitis Aqua frigida Lotio*, & ejusmodi alia, quæ ad compescendum sanguinis orgasmum alias cum fructu usurpentur, facile apparebit; quando illa materiam alienam, protinus evocandam expellendamque, medicina prorsus adversante, & repugnante, *Capiti* infigant. Neque satis, ut opinor, tutus sanguinis per *Hæmorrhoides* fluxus; quando eo, nimia fit humorum in anum derivatio, quæ vel *Inflammationi*, vel *Fistulæ* viam aperiat.

Ut autem materia vitiosa, tutelæ ergo, præscindatur, alioque divertatur, operæ pretium erit, *Epispasticum* brachio, vel cervici aliquando imponere: ineunte anno, (quod *Apoplexiæ* tempus esse solet) aliasve, si urgebit *Capitis* affectus, sanguinem detrahere: *Purgans*, omni mense, repetere: alvo nunquam diu astricta esse: artus, at præcipue pedes calidissime vestire. Quin & his hominibus incumbit *Errhinis*, & meditationibus, religiose vero a nimia potatione, abstinere.

(*Sydenham opera Medica.*

HISTORIA I.

Ab ignava Arthritide Vertigo, *Sanguinis missione & Alvi ductione, victa.*

Quidam annos quatuor supra quinquaginta natus, *Vertigine* affectus, dum in his lucubrandis occupor, e vicino oppidulo me appellit. Fuit ille jamdiu *Arthriticus*, paroxysmos habens, sive eorum frequentia, seu severitas inspecta sit, idoneos. Autumno anni MDCCV. *Arthritis*, ignava jam & socors facta, non eo, quo solebat, ardore & vehementia se gessit; paroxysmum, uti moris erat, laudabilem non ullum edidit; verum, in mediocri & imbecilli edendo, languide enixa est. Loco paroxysmi regularis, & acuti, *Vertigo* ægrum invasit, multumque cruciavit. Quoties enim lecto ille jacuit dextro latere, statim *Vertigine* prorsus intolerabili (quippe qua universa sursum deorsum rapidissime ferri viderentur) tanquam oppressus, & pene moribundus, positurам corporis illico mutare necessum habuit. Porro ea fuit hominis fabricatio, quæ plenum, subpinguem, brevique collo donatum eum, morbis cephalicis pronum, & proclivem abunde redderet.

Sic constituto suasi, ut quam citissime venam incideret; *Pilulis Purgantibus* (*e Rudii* ʒß. *Ref. Jal. gr. v. Calum.* ℈ß. *Balsam. Per. q. s.*) Ventrem inaniret; itemque altera vice, pauculis post diebus, nisi dolor *Articulorum* novus id vetaret. Eo vero redeunte, parti affectæ *Empl. e Cephalici*, & *Picis Burg.* æquis ponderibus, imponeretur. Detracto sanguini, & parumper in cyatho quiescenti, superincrevit gelatina densa, crassa, cum superficie flavescente.

Præceptis æger obtemperavit, & quidem magno suo, quod deinde accepi, commodo.

HISTORIA II.

Vertigo Arthritica, *Purgatione in* Podagram *mutata.*

Aurifaber *Exoniensis*, vir priscis moribus,
Integer vitæ, scelerisque purus,
ætate progressus, & ex ea nimis desidiose acta, crassior jam & habitior factus, de nimia plenitudine, & ad motum impotentia, de *Vertigine* gravi & urgente (quæ in negotiis obeundis magno illi jam impedimento fuit) me consuluit. Cum *Arthritidem*, hujusmodi deviam, & *Anomalam*, me plus semel observasse recoluerim. Num articulis unquam ægrotaverat? Interposui. Olim sæpissime, respondit æger: hosce vero per annos minime.

De morbi indole & natura certum me habens, ut eum a *Capite* deducerem, & in articulos, sedem & domicilium suum abire facerem (quæ quidem indicatio rectissima esse videbatur) viam, atque in *Vertigine* absoluta, calcari aliam oportere judicavi.

Quare sanguinis detractione (quæ propositorum alterum tantum promovere solet, alterum autem interdum inhibere) prætermissa, *Catharsin*, quæ utrisque illis satisfaceret, institui; purgante, pro Κοιλίας ἄλυσα, satis forti ad eam rem electo. *Calomel. gr. xv. Scammon. pul.* ℈ß. *Pil. Stom. cum G.* ʒß. *cum Bals. Per. q. s.* pilulari forma, mane demisit: sæpius hinc dejecit; hinc claudicavit; hinc convaluit.

HISTORIA III.

Vertiginem, *& in Capite* Dolorem *faciens* Arthritis, *idque usitate, Venæ sectione & Purgatione toties in Articulos acta.*

Aromatarius hac in urbe, constitutione sanguinea, plethoricus, sexagenario major, anno MDCXCVI. *Vertigine* laboravit. Simul atque eum novi pedibus sæpe doluisse, suspectumque habui capitis hunc affectum esse *Arthriticum*; hac re conside-

rata, primo, sanguinem detraxi; deinde alvum semel iterumque movi: postremo, animales spiritus quæ reficerent, eorum Ἀταξίας inhiberent, ea suo ordine sumenda; fonticulos etiam utroque latere spinæ inter omoplatas aperiendos, imperavi. Quæ autem inde fruges? *Pes* iterum jam tum doluit; defensum est *Caput*; civis servatus.

Anno proxime sequenti, circa vernum æquinoctium, idem pene casus altera jam vice accidit. Intermittente enim, ultra quam soleret, *Arthritide*, rediit *Vertigo* cum *Dolore Capitis*; quæ quidem ambo venæ sectione, purgatione, pharmacisque jam dictis, in *Podagram*, (qua nihil capiti salutarius esse potuit) actutum mutabantur.

Æstate anni MDCCII. æger iterum *Vertigine*, simul cum aurium tinnitu, spirandique difficultate mulctatus est: quæ quidem mala, plenitudine & *Arthritide* nimis inerti nata, post venæ sectionem & catharsin, articulari dolore finiere.

Observationibus hisce toties iteratis, planum omnino factum est, *Arthritida* suppressam, & a paroxysmo quiescentem, *Caput* aliquando visitare; quin etiam derelictum illud, præ cæteris in trunco locis quibuscunque, tanquam alteram domum frequentare. Porro, cum in alieno isthoc, utut charo, & amabili loco diversetur, posse in sedem primariam, in artus, & articulamenta revocari. Denique nonnunquam (in iis scilicet ægrotis, qui firmiores, & multo robore valentes sunt) per venæsectionem, & purgationes, quibus sibi restituatur, & suis viribus uti, suoque modo agere permissa sit natura, sine multo Ποδαγραγωγῶν apparatu, posse egeri.

HISTORIA IV.

Capitis Dolor & Vertigo Arthritica, *sæpe revertentes, simili methodo curati.*

Medicamentarius *Exoniensis*, quo multos annos utor familiarissime, *Arthritide* diu regulari affectus, sub exitum sæculi nuper elapsi mitius solito, rariusque cœpit dolere. Malorum ex eo tempore statim crudele par exortum est; *Vertigo* nempe, cum *Dolore Capitis* acuto, vel, ægrotum eo deficiente, cardialgia, cum ructu acido, & inflatione ventriculi.

Biennio post, cum *Arthritis* nimium ignava esset, nec, ut opus fuit, paroxysmum ageret, Κεφαλαλγία rediit, una cum vagis artuum doloribus; & quidem pedum incertis.

Quid autem annos dicam? Decies ego minimum, hunc hominem hac *Vertigine* laborantem vidi; decies eum mœstissime querentem audivi. Quando enim *Arthritide* multum affligeretur, neque ea semper regulari; quali eo modo se plerunque gesserit, hisce paucis accipite. Præcessit dolor, hic illic erraticus, per artus, per trunci ambitum propemodum omnem: hunc excepit, ita vero, ut illius fere latus clauderet, torpor, & universi corporis gravitas; cum Ἀνορεξία, sanguinis orgasmo, & tumultu, venarumque distentione. His accessit alias articulorum, alias *Capitis Dolor*, & deinde *Vertigo*. Tum autem magna, tamque molesta *Vertigo*, ut, qua in præceps ne ageretur, sæpe haud immerito pertimeret. Ægroto autem forti, robustaque, & omnino firma constitutione prædito, ea fuit felicitas, ut, post dies quatuor, vel quinque, *Arthritis* sæpe per se τὰ Ἄκρα peteret, eodemque tempore *Caput* desereret. Si quando gravius urgere, diutiusque *Vertigo* perstare contigerit, quod aliquoties accidisse novi; venæ sectione & purgatione, (altera earum, vel utraque) in articulos semper exulavit. Cui & hoc adjiciendum, nunquam ægri, seu *Vertigine*, seu *Dolore* afflicti, *Caput* ex toto immune, & incolume prius reddi, quam in *Articulis* dolor oboreretur; eo vero jam oborto, liberari semper, &, tanquam auxilio præsentissimo & plane divino, isthuc incolume reddi. Qua utique re, ad istarum *Anomaliarum* & explicandam *Ætiologiam*, & confirmandam *Therapiam* (ut ego quidem sentio) nihil magis potest conducere.

Causam autem ne silentio prætercam, quare sanguis in hoc ægroto toties, & tanto impetu in *Caput* irrueret, vel impelleretur; ipsa *Facies* eam monstravit: *Facies*, inquam, hominis pyropi rubertima, venis ubique turgidis signata, sanguine plenissima. Quæ cum ita se haberet, vasa, in *Capite* sanguinem vehentia, supra modum magna, & immenso ejus flumine, quod utrique isti *Anomaliæ* daret originem, distenta esse indicavit.

HISTORIA V.

Cephalalgia Arthritica, *Venæ sectione & Spiritu Volatili, in* Podagram *versa.*

Cum vitam aliquot ante annis Academicam secutus sit, quidam e proximo vicinus, oppidanus, ebrietati satis, socordiæque satis deditus, (quarum altera vim humorum magnam in corpore congerere; altera non eliminare solet) opem meam qualemcunque medicam imploravit. Erat illi, propter malam vitæ rationem, corpus crassum, *Cacochymicum*, pingue, morbo non unius generis accipiendo paratum: ita vero constitutum forte fortuna invasit *Arthritis*, & a malis gravioribus, tanquam possessione suum, defendit. Semel, bis in anno paroxysmos, eosque satis longos, & acutos celebravit; perque omne illud tempus abstinere fecit ægrum. Demum, nescio qua de causa, *Arthritis* intermisit. *Cephalalgia* statim orta fuit acris, & toleratu difficilis. Membranas *Capitis* majores contrahi, & in spasmos obstinate constringi, verisimile est. Enim vero tantus ægri fuit cruciatus, quantus omnem modum excedere, quantus sensum communem obruere, & pene delirium inferre videretur.

Hæc ut primum novi, & ab *Arthritide* interrupta, devia, & in *Caput* inversa, turbas has oriri intellexi; sanguinem extemplo mitti, &, quia constanti vir ætate, firmoque corpore erat, non nimis parce detrahi præcepi, spiritum posthæc e volatilibus, cum vehiculo conveniente, dedi. Quam quidem medendi viam ideo calcavi, primum, ut alienum e capite revellerem; denique, ad τὰ ἔξω amandarem, iisque figerem. Neque a scopo aberravi; hac enim medicina factum est, ut dolerent, ut tumerent, utque ruberent iterum articuli; & quidem (ut illa facta est) statim, maximaque ægri cum utilitate.

HISTORIA VI.

Miasma Arthriticum *in* Caput *immissum, eique* Vertiginem & Dolorem *inferens, eo repulsum, & in artus mandatum.*

Tenera constitutione mulier, frigida *Arthritide*, & languenti creberrime affecta, tumorem ejus pallidum, tanquam a flatu generatum, in utraque manu, & carpo, magnum ostentavit. *Arthritide* sic gravatæ profecto male evenit, animi *Pathemate*, propter res quasdam adversas, supra modum affligi. Eo enim effectum est, non ut spiritus solum perturbarentur, multumque deprimerentur; verum etiam ut tumores hi *Arthritici* prorsus subsiderent, evanescerent. *Vertigo* statim hinc exorta est, una cum *Dolore Capitis* & *Colli*, cum somno non tantum injucundo, sed inquieto, tumultuoso, & frequenter interrupto. Quæ quidem mala, si ex omni parte *Hysterica* dicantur, temere nimis & parum consulte (quod utique rei exitu probatum) id diceretur. *Epispasticum Nuchæ Cervicis* impositum est, & deinde utrique brachio; quibus seri multum evocatur. *Pilulæ* sumuntur *Aloeticæ* (ex *Aloes Rosat.* ℈j. *Pil. e duobus* ℈ß. *Ol. Absynth. gr. i. El. prop. q. s.*) quibus alvus inanita, sanguis agitatus. *Spiritu C. C. succinato*, bis in die cum *Julapii Cephalici* haustu, & *Pulvere Podagram* expellente (*Chalybis* nempe *Nutriti* ℈ß. *Pul. e Chel. C. C.* ℈i. *Maceris Pul. gr. iv.*) pariter bis die, cum *Vini Canarini* haustu, per dies circiter decem assumpto, factum est, ut denuo tumores, & quidem intra breve spatium, elevarentur; ut *Arthritis* procul a locis principibus arceretur; ut partibus a centro vitæ remotis infigeretur, & detineretur. Qua vero ratione gradibusque sunt hæc effecta, *Cerebri* incolumitas effecta, ipsius vitæ res servata est.

HISTORIA VII.

Caphalæa & Vertigio Arthritica, *Medicina pari, cum* Phœnigmis, *sublata.*

VIr reverendus, ætate constanti, doluit *Arthritide;* nunc vaga, per hæc illa membrorum internodia; nunc articulis affixa, dolore, rubore, & tumore comitata. Primo supra decimum exeunte lustro, *Cephalalgia* & *Vertigine* laboravit, tum gravibus, tum diutinis. Cum me, consilii ergo, primum arcessiverit, ex constitutione sanguinea, vultuque florido judicavi, plenitudinis, & quidem ejus unius, has esse soboles; itaque sola evacuatione posse eas auferri: quam tamen (excussa omni re, & inito cum ægrotante colloquio, penitus examinata) sententiam mutare necessum habui, & alienam, & *Arthriticam* in *Caput* irrepere materiam, apud animum meum statuere.

Hoc igitur propositum ante oculos statuens, venam primum incidi, &, minore quantitate, quam in his affectibus absolutis conveniret, detracto sanguine, *Emeticum* præcepi; posteaque *Purgans.* Quibus malum quando leniri, minime vero tolli persensseram, *Pilulas* (*ex duobus, & Ruffi*) drasticas adhibui, ut in sanguine major orgasmus cieretur, & alienum proscriberetur. Postridie purgationis, ut humores excitati, foras evellerentur suisque demum locis, nempe *Articulis,* insererentur; curæ mihi erat, utrique malleolo, quem *Arthritis* locum usitatissime frequentavit, *Sinapismum* (ex *Fermento veteri, Ras. Radiculæ, Sem. Sinapios, Cacuminibus Rutæ, & aceto Vini albi*) applicare.

Atque ista methodo in *Cerebrum* insinuantem, *Arthritida* revelli; proprio loco (nempe *Artubus*) mandavi; suos intra terminos, sua spatia coercui; ægrum sanavi.

HISTORIA VIII.

Vertiginis Arthriticæ, *cum Spirituum depressione gravi, Curatio.*

CIvis *Iscanus, Arthritide* regulari, quotannis redeunte, per senectæ initium, est afflictus: sexagenarius autem, vel eam circiter ætatem, paroxysmos habuit tum paulatim minores, tum etiam rariores, demum nullos. At brevis ista fuit serenitas, & ab adversa valetudine vacatio; uti etiam dubia: malum *Arthritide* gravius successit, longeque periculosius; *Vertigo* nempe, cui deinceps comitem sese dedit *Depressio* spirituum supramodum molesta, continua.

Cum ita affectum inviserim, pulsum magnum, & elatum observavi; ac si instaret *Apoplexia.* Quare venam illico pertundi, sanguinemque ea quantitate detrahi, qua *Capiti* levamento esset, jussi. Porro, quoniam isti *Capitis* affectus non tam absoluti, quam *Arthritici* (quod ex malorum ordine vel ipsi ægro, rei medicæ non ignaro, patuit) existimari possent; quo *Arthritis* educeretur, *Phœnigmum,* ex eam evellentibus, acerrimum, & calidissimum, utrique malleolo, quæ *Arthritidis* in hoc ægroto fuere stativa, imposui; frigidum, altera quaque hora, renovavi; tumoribus, eo factis, *Epispastica* admovi; unde seri acris, salsi, vitiosi, *Arthritici* multum est elicitum. Æger ex eo tempore convalescens, annos egit postea permultos, eosque pro ætate satis beatos, & tandem morbo, uti accepi, nephritico occubuit.

HISTORIA IX.

Ex Arthritide Vertiginosus, *Victu nimis tenui depressus, e vivis excessit.*

VIr mihi conjunctissimus diu bona valetudine usus, ætate adulta dolere cœpit *Arthritide;* quæ, propter multas equitationes, & laude dignam in victu temperantiam, raro aliter se habuit, quam quæ maxime regularis, quæque maxime salutaris. *Paroxysmum* enim, semel bis in anno, cumque malo symptomate nullo comitatum, tanquam ad præscriptum Medici, aut votum ægrotantis egit.

Ita multos annos, si non omni doloris sensu carens,

(τίς δὲ, πλὴν Θεῶν,
Ἅπαντ' ἀπήμων τὸν δι' αἰῶνος χρόνον;)

beate tamen, & tuto, imo ipsam per *Arthritida* tuto vixit.

Huic, ingruente senio, accessit *Vertigo,* quæ, paulatim ingravescens, eo increvit usque, ut sæpe ne in humum æger concideret, periculum esset. Quapropter *Venæsectio, Emetica, Vesicantia, Purgantia,* aliaque multa, suo quæque loco, sunt a viris arte nostra præcellentibus, imperata, &, vel omnia, vel magna ex parte, ab ægro usurpata. Cum vero ista proposito minime responderent, *Vertiginem* eam non tam exquisitam & genuinam, quam notham, & *Arthriticam* esse suspicatus sum.

Sexagenario jam major, *Arthritidem,* uti illi videbatur, nimis gravem, diutius non alere; sed per diætam decrevit tenuare: proindeque, cerevisia potenti & generosa (quam, per annos alioquin multos, interdum ad hilaritatem, at non incommode, potaverat) abjecta neglectaque, non nisi aquosam, nullarum virium, & vilem adhibuit. Væ autem illis, qui *Arthritida,* diu satietati suetam, abstinentia demum nimia tentant evincere. Male habita *Arthritis* intimas in corpore regiones, ejusque viscera nobilissima invadit, unde ægri res in pessum abiit, & (ut sæpe accidit) in dubio vita. Minus quidem articulis, ex eo tempore, doluit hic noster *Arthriticus;* at inauspicatos *minus.* Sanguis enim intempestive, & magna ægri cum injuria debilitatus, alieno amplius expellendo, sic, ut olim, non erat. Faciem depressam, nec, ut ante coloratam, oculos concavos, vires enervatas notare familiares, & malum aliquod præ foribus ominari.

Cum vero eo res deducta esset, magni aliquid momenti accidit, dictuque non indigni. Recurrente enim *Podagra,* & insultum denuo, qualem potuit, faciente, aqua frigida pedes media hyeme immersit æger, itaque temere tumoris *Arthritici* materiam repercussit. Pectore, *Capite* subito gravatus primo tussiit, & cum impedimento spiritum traxit; mox sensus omnis, ipsa etiam mens defecit; &, tota undique astantium mirante turba, non tam excessit, quam surreptus est e medio.

CAPUT XV.

De Apoplexia Arthritica.

Art. I. DE vertigine, & dolore capitis *Arthritico* supra dictum est; speciatim, hos affectus in *Apoplexiam* non raro migrare, eaque terminari: quod quidem malum, quando hodie gravissimum, eoque gravius, quo minus suspectum, intellectumque sit; operæ pretium mihi videtur, paulo altius ejus rationem repetere, & totam Historiam, ut potero, describere; qua, nisi me fallit animus, apparebit, hanc *Apoplexiam,* non minus quam reliquas hujusce nominis *Anomalias* ἴδιος, habere privatum, & propria indigere medendi methodo.

II. Docuit rerum medicarum usus, *Arthriticos,* eos præcipue, qui constitutione sanguinea, collo brevi, & toroso donati, multos ægrotarunt annos, seniumque jam ingressi sunt; maxime vero eos, qui *Cereri,* & *Baccho* indulgentes, ludoque campestri, & exercitatione corporis intermissa, fiunt plethorici, sensu motuque, nunc aliqua ex parte, nunc omni, subito privatos *Apoplexia* non raro corripi. Quæ si *Arthritidis* paroxysmo regulari, sive interciso, sive dilato, minimique, qua par est, sævitia peracto, enascatur; hanc ego *Apoplexiam* non tam exquisitam, & genuinam, quam notham, & *Arthriticam* appellabo. Ea certe est, de qua, ex communi, &, apud doctos & literatos hactenus recepta, *Apoplexiæ* Doctrina, nimine ferenda est sententia; minime ordinanda medicina: verum multo aliter, ex eo, quod huic affectui proprium, de utrisque statuendum est.

III. Ut autem proprium illud explicetur, animadvertendum est, in casu jam descripto veri admodum similem esse, Miasma *Arthriticum* in corpore diu affecto, neque paroxysmis utilibus, sic, ut oporteret, expurgato, congeri & coacervari; mox sanguinem, eo saturatum, fermentescere, turgere, & in orgasmum evehi; natura sc. in sui defensionem, & tutelam, alieni summis viribus expulsionem attentante, moliente. Jam vero si accideret, vel propter *Cerebri* imbecillitatem & ἀτονίαν, vel propter aliud quodvis προκαταρκτικὸν, in *Cerebrum* vehementius sanguinem arietare, & cum majori impetu partes ejus tenerrimas ferire; ex eo, primum *Cephalalgia*, & *Vertigo*, altera nempe, sive ambæ suboriuntur; *Caput* aggravatum; facies plenior, & coloratior est; lingua sæpe titubat; motio fit corporis incomposita; gressus inæquales: sique malum ingravescit, & validissimo ægrum insultu urget, Sensu ille, motuque interdum captus, cum oculorum, ac si in ipsa morte, vitreo colore, tanquam *Apoplexia*, perculsus est.

Hæc hujusce morbi pars prior; cui si aliud adjiciatur, & ab ejus curatione ducatur argumentum, (nullam melius sperari, nullam citius, nullam tutius perfectiusque fieri, quam per alieni, morbum in *Capite* committentis, ad articulos expulsionem) profecto quidem, ad confirmandam morbi hujus naturam Ἀρθριτικὴν, nihil deesse video.

IV. E prædictis liquet, etiamsi nullam hujus morbi, quatenus *Arthritici*, diagnosin, e simptomatum simul concurrentium globo, poterimus ullo, quod sciam, modo elicere: (nam in *Apoplexia* hac *Arthritica*, atque exquisita, motus & sensus similis est defectus, stertor, rhonchus, eademque his utrisque signorum Συνδρομὴ) tamen, si ægri, diu jam *Arthriticis*; si paroxysmi, dudum languidi, & inertis; si *Apoplexia*, languorum & eclipsin illam a tergo secutæ, habeatur ratio, horum, inquam, ex symptomatum origine, ipso morbi initio facile erit ingenium, & morem ejus *Arthriticum* investigando consequi.

V. Posito ergo hoc affectu, de ejus *Subjecto*, de causa continente, de remota, de prognosi, aliisque ejus expositioni necessariis, clare dicam, &, quoad potero, enucleate.

Subjectum Apoplexiæ frequentissimum, omnium, qui de illo verba fecerunt, acutissime, partem esse *Cerebri Corticeam*, affirmavit doctrina, ingenio, & humanitate vir clarissimus, *Guilielmus Cole*, collega plurimum honorandus. „ Ea (sic ille solidissime dispu„ tat) morbi omnis sedes, & *Subjectum* est haben„ dum, quod materiam, eum committentem initio „ accipere, & in quo defigi illa judicetur: nullo au„ tem in loco materia promptius, quam in *Cerebri* „ *Cortice* defixa, facit *Apoplexiam* (a). Huc eam apportant arteriæ nobiles, ingentes, in ramos divisæ tum magnos, tum etiam amplum inter se commercium exercentes. Huc allata, & eo loci sistens, vasorum sanguinem vehentium fines, (surculos sc. arteriarum, & venarum origines) extendit dilatatque. Vasorum istam extensionem necessario, & quidem e vestigio sequitur: in *Corpore Calloso*, reliquoque *medullari Cerebro*, tubulorum compressio, coarctatioque. Hinc spiritus in tubulis istis animales interpelluntur; in motu ordinando, eorum mandata; in sensu, recipiendo eorum impressiones; in cogitationibus elaborandis, eorum fluctuationes interturbantur, confunduntur. *Sensitiva*, cumque ea *Rationalis Anima* patitur eclipsin.

Quod vero multum in ea *Apoplexiæ* sed confirmanda valet; ei datæ sunt a natura venæ, prædictis arteriis, qua numero, qua magnitudine, qua denique commercio respondentes; quæ, quidquid alieni sit advectum, (facta præcipue sanguinis detractione, vel minimum Ἀντισπάσει: debita) resorbent, asportantque. Hoc modo partim, ut opinor, evenit, quod qui gravissima laborarunt *Apoplexia*, sæpe curentur, de integro nunquam in eam incidentes; *Cerebri* nempe *Cortice*, sic, ut par est, exonerato, & deinde pristinam recuperante εὐτονίαν: Quod de *Corpore Calloso* minime, si eum *Apoplexiæ* locum esse fingamus, expectandum; nam cum ei nulla sint, quæ tam grande onus (*Apoplexiæ* nempe causam continentem) auferre possint, animam occupabit non eclipsis solum, sed ipsa nox; *Catulli*

Nox perpetuo dormienda.

Minime vero negandum, miasma *Arthriticum* ipsos aliquando tubulos intrare *Nervinos*; spirituum undulas miscere; nubem animæ, & torporem injicere; & quidem ita semper (alias autem alia ratione) fieri conjicio, quoties hæc *Apoplexia* demigrat in *Paralysin*; ubi nulla videtur alieni, nisi per tubulos prædictos, extrudendi via.

VI. De causa hujus *Apoplexiæ* conjuncta & proxima, notatu dignum est, illam creberrime vasculorum esse in *Cerebri Cortice* dilatationem; quæ *Tubulos* in *Cerebri Meditullio* statim comprimi, spiritusque facit animales in iis obstrui, & turbari. Ista vero *Dilatatio* vel a sanguinis in ea vascula irruentis, & in iis commorati, vitio, vel ab ejus quantitate provenit.

Vitium isthuc, quatenus *Arthriticum* est, a miasmate *Arthritico*, sanguinem commovente multumque exagitante ortum, procul dubio hac in re non parum operatur: Huic autem aliud vitium accedere solet, sanguinis nimirum *Lentor*; qui, ut omnium pene *Arthriticorum*, maxime vero ætate grandiorum, sanguini inesse; eique detracto, & in cyathis quiescenti, innatare deprehenditur; ita hujusmodi laborantium tum inesse sanguini, tum etiam eorum *Cerebro* inhærere, vasculaque (sic, ut dixi) refarciendo complere, & extendere jure merito censeatur.

Miasma isthuc *Arthriticum* per se, maxime vero τῷ γλίσχρῳ involutum, si *Cortici* impingatur, & in eo insideat, sanguinem eo loci sistit; itaque dilationem modo dictam infert, & sæpenumero causa hujus *Apoplexiæ* proxima, uti suspicor, & conjuncta est.

Quoties autem miasma, penetrato *Cortice*, *Tubulos* in *Cerebri Meditullio* subintrat; spiritus animales tunc cominus aggreditur; & proxime tunc facta in eos impressione, *Fluctuationes* eorum ordinarias subvertit permiscere, donec morbus aut in *Paralysin* exit, aut morte, linea rerum ultima, concluditur.

VII. Istam autem sanguinis, seu vitiosi, seu nimii, in *Capite* moram, & mansionem, (ut de causis remotioribus nonnihil dicam) in primis *Cerebri* creat a cunabulis imbecillitas. Huc confert etiam, quicquid sanguinem impetuosius, & in *Cerebrum* copiosius impelli; quicquid etiam in eo diutius retineri faciat. Copiosius autem impellitur exercitatione corporis, & labore pertinaci.

Anni ferme sunt viginti, cum celeb. *Matthæus Slade*, Medicus *Amstelodamensis*, *Londinum*, *Oxonio* proficiscens, & in itinere collem (ambulandi gratia) pedibus ascendens, vix superato ejus fastigio, quasi de Cœlo tactus, *Apoplexia* prostratus est; neque unquam ad se rediens, animam brevi post efflavit.

Infantuli, paucis ante diebus nati, subitoque, non sine veneni suspicione, mortem obeuntis, corpus olim aperui. Nulla erant veneni in stomacho vestigia, at in *Capite*, arteriæ & venæ *Cerebrum* amplectentes, bis tanto majores, sanguinem magna illa nascendi lucta & nisu, in *Caput* infantuli nimio plus intrudi, &, tum *Apoplexiæ*, tum etiam mortis causam fuisse, verisimile reddiderunt.

Diutius sanguinem in *Capite* retineri faciunt, inter alia vincturæ colli nimis strictæ. Non ita pridem, in vicinia nostra, quidam madidus, & Baccho plenus, in lectum commissus, intra breve tempus obiit. Rigidus enim, ore livido, demortuus horis post paucis est inventus. Cum, de causa mortis adeo repentinæ inquireretur, præter ingestam liquidorum vim, collari linteo nimis arcto, & in poculis non exuto (tanquam fune in strangulatis) sanguinis reditum, maxime in corporis situ plano, & *Horizontali*, impediente, mihi probabilius inveniri, aut quidem excogitari potuit. Quæ a nobis *Apoplexiæ* puræ, & genuinæ προφάσεις afferuntur (nimirum, ob accidentia prædicta, sanguinis in *Caput* invectio largior, & exportatio diminutior) possunt etiam *Arthriticis*, ob accidentia similia interdum obvenire, &, in *Apoplexiis* eorum inducendis, locum obtinere.

Huc porro referendus *Opiatorum*, ut & *Errhinorum* abusus, quibus *Arthritici* materiam in cruore alienam, magno suo cum periculo sæpe *Capite* impegerunt.

(a) *Vide Auctoris Tentamen Physico-medicum de* Apoplexia.

His,

His, quæ ritu peculiari humorem in *Caput* dirigunt, adjungantur ea, quibus (externis, & evidentibus causis) a τοῖς ἔξωθεν, humor repellitur, & intro agitur: quæ cum hinc *Anomaliæ*, simul cum cæteris omnibus *Arthriticis*, sunt communes, alibi tum fusius enumeratæ, non satis explicatæ sunt.

VIII. De nostra hac *Apoplexia*, si cum *Exquisita* comparetur, observandum, quod uti vere hæc

-----cum Spiritus Orbis
Bacchatur-----

eoque ineunte creberrime occurrit; & calori, se per sanguinem humanum una cum Mundi reliquo, tum temporis fundenti, eumque agitanti, debet originem: ita quidem illa, nimirum *Arthritica*, pendet ex uno miasmate *Arthritico*, præsertim augente & ebulliente; quocunque anni tempore hoc contingat. Ver autem, & Autumnus sunt tempora, in quibus id *Arthriticum* maxime ὀργιᾷ, & in *Caput* sæpissime irrumpit.

IX. De hujus *Apoplexiæ* προγνώσει jam ordine dicendum: tametsi plures ignorata morbi natura, & ob eam rem instituta medendi methodo non satis idonea, fato cesserunt; tamen (quod hujus modi laborantibus solatio sit) omnino constat, permultos ea tentatos: artificiose, sic, ut decet, tractatos, ex ancipiti morbo hoc convaluisse, vitalem diu postea vitam egisse, &, quam ab *Apoplexia* vulgari, & exquisita, longe meliorem. Cujus id in causa esse censeo, quod, debita humorum e *Capite* facta primum Ἀντισπάσει, &, deinde, restituto *Cerebri* tono, saniorem ii, tutioremque vitæ rationem ineant, libertate missa inutili, imo perniciosa: quod, e gulæ deditis fiant temperantes, e temulentis, sobrii: itaque omnibus sedulo vitatis, quæ aut corpus plenitudine gravent, aut gravatum orbent paroxysmis regularibus, senectutem habeant tolerabilem. Verum, ut omne id emolumenti, tum artis medicæ opus, tum observantiæ fructus est; quicunque fructum istum, minime calcata potiundi ejus via, speraverit, messem ille, nullo semente facto, (quod est unum ex absurdissimis) videtur expectare.

X. Medendi indicatio postulat, ut quam citissime *Cerebrum* allevetur, ut mens, motusque, & sensus instaurentur. Hoc autem optime faciendum *Evacuatione*, *Revulsione*, & alieni in altus amandatione. Primum omnium inquiratur, utrum calceamentis, aut tibialibus nimis arctis, aliove quovis externo, *Arthritis* τοῖς ἔξω repellatur, aut, in ea ne erumpat, inhibeatur. Porro, de sanguinis in *Caput* flumine, nimis largo, & torrenti num intrudatur, num in eo diutius, quam ex œconomiæ legibus soleat debeatque, retineatur, est quærendum; & ex hisce procatarcticis quæcunque fuerint inventa, sunt initio removenda.

In hujusmodi *Apoplexia* fere omni necessaria est *Venæ sectio*: nihil ea certius, nihil citius opitulatur. Detrahantur igitur, quam primum fieri potest, (quam citissime conficies id, tam maxime proderit) unciæ xii. xiv. vel libra una semis pro ægri viribus & constitutione. Paulo post injiciatur *Enema* pungans, & acre; sive ex *Urina Humana*, sive ex *Decocto comuni*, cum *Sale vulgari*, vel *Aloe rosata*, aliove id genus alvum irritante. Sub id tempus adhibeatur *Purgans*, e potentissimis, & sanguinem agitantibus; *Pulvis* puta *Vvarvvicensis a* ʒß. *ad* ℈ij. vel *Ref. Jal. a gr. vi. ad x. cum Extr. Rudii* ℈j. *sive* ʒß. *Elix. Prop. q. f. ut fiant* pilulæ; vel *ex Decocti amari Purgantis* ℥iij. *& Syr. e Spina ab* ℥j. *ad* iß. potio. Si segnius erit demissum *Purgans*, neque trium, aut quatuor horarum spatio ventrem movebit, *Enema* repetatur. Toto isthoc tempore, vel lecto, vel cathedra corpore, quoad potest, erecto sedeat ægrotans; ne in *Caput* depressum, & nimis inclinatum, humor impetu, & copia majori suffundatur, malumque augeatur.

Purgatione facta, de *Venæ sectione* iteranda, & quo in loco, brachio, an cervice, deliberandum est. *Cucurbitulæ*, hoc tempore, dorso (inter omoplatas) admotæ, cum multiplici *Scarificatione*, usus sunt eximii.

Vacuefacto corpore, operæ pretium erit articulo nuperrime dolenti *Emplastrum*, vel *e Pice Burgundica & Terebinthina Venet.* vel *Cephalicum cum Euphorbio*, aliudve quodvis potenter attrahens, imponere; totumque membrum, ut e *Capite* materia ducatur, & loco magis idoneo figatur, laneis involucris calidissime vestire. In hujusmodi casu, pedes in aquæ fontanæ balneum, quam potuit tolerari, fervidum immittendo, ibique retinendo; ægrum, omni spe vitæ pene destitutum, & animam, ut apparebat, jam tum agentem, ἐν χρῷ servatum, aliquando novi.

Cum hæc aguntur, ad τὰ ἔξω *Arthritis* evocati, *Cerebrum* magnopere levari solet: natura, prædictis auxiliis adjuta, in viam redit; & opus, inauspicato cœptum, felicius & accuratius perficit. Sin aliter res sit, neque per ea sanetur æger, ut alieni fiat evacuatio, quæ nominatur *Topica*, collo posteriori dimidio, sincipiti, vel capiti raso *Epispasticum* applicetur, & dies quatuor vel quinque geratur. Brachiis etiam internis, aut suris (uti *Chiragra*, vel *Podagra* frequentior est) admoveri possunt istiusmodi *Emplastra*. Si vero angustiis prematur æger, & graviter laboret, *Cervici*, vel *Capiti*, ubi *Sutura Sagittalis* cum *Lambdoidea* coit, vel ubi cum *Sutura Coronali* (prout *Capitis* pars posterior, vel anterior magis afficitur) *Cucurbitula* imponatur. Si nihil horum in usum trahetur, tondere minimum ad cutim oportebit; deinde *Caput* radere, & ad relaxationem cutis perfricare; postremo, *Emplastrum e Cumino*, vel istiusmodi aliud, quod Διαπνολῆ exaugeat, & humores eliciat, applicatum continuo gestetur.

Malo usque permanente, proderit materiam per nares, per os detrahere. Valent hanc in rem *Errhina*, quæ sine sternutatione serum educant. Sternutationem moventia jure merito vereamur, ne, vi sua & nisu corporis laboriosissimo, humores in *Cerebrum* impellant, ægrumque obruant. Manducare juvat, quæ sunt acerrima; eorumque beneficio salivam largiter educere.

℞. *Raf. Raph. Rustic.*
Sem. Sinapios contuf. ana ʒß.
Pul. Pyretri ʒj. *misce*, *Melle excepta & Serico inclusa ori dentur*, *& Sputo identidem ejecto Dentibus conterantur*. Huc confert etiam *Electuarium Apophlegmaticum* infra descriptum.

Interea vero temporis, dum fiunt evacuationes, ea, quæ spiritus animales stimulent, & munus suum obire faciant, magni, & quidem frequentissimi usus sunt, quamobrem *Spiritus Volatiles oleosi*, vel *Sp. C. C. succinati*, *cum Jalapii Cephalici Haustu*, crebro & affatim, sic, ut requirat usus, sunt adhibendi. Quinimo *Pulvis de Gutteta*, *cum Castoreo*, *& Oleo Succini*, *Assæ fœtidæ solutione in Pilulas* temperatus, bis vel ter in die demittatur, cum *Jalapii* prædicti haustu. Hæc quidem medicamenta eo potius eligantur, quoniam non solum animales spiritus instaurent, sed & *Arthritidi* etiam expellendæ quodammodo inserviant: verum præmissis evacuationibus, quæ appellantur *generales*, iis potissime utendum, ne, a medicamentis adeo *Cardiacis*, in corpore feriato & pleno, malum intendatur.

Si a prædictis ἐν τοῖς ἔξω nulla fiat *Arthritis*, ad auxilia externa, magis efficacia, progredi juvabit; ad *Phœnigmos* scil. aut ejusmodi alia, quæ valentissime, quæque materiam evellant omnium certissime.

Quamprimum tumor, aut dolor significabit *Arthritidem* ad τὰ ἄκρα appelli, studio elaborandum est, ut eo loci retineatur, neque retro agatur: Hoc autem optime fit per *Epispasticum*, & *Empl. Meliloti*, ordine applicata, quibus, per ulcuscula diutine aperta, perniciosus humor educatur. Atque huic proposito non alienum erit, *Emplastro* lanea superponere, laqueos iis involvere, pedemque interdiu, modo pes afficitur, deorsum versum inclinare.

Omni hoc tempore commodissimæ sunt *Fricationes* artuum præcipue, bis vel ter in die, vehementes: quæ quidem e *Cerebro*, sed non e corpore, sanguinem educant, & illius ῥοπὴν ad corporis extrema vertant.

Arthritide in extrema apparente, veluti præsente Numine, servatur æger. Nihil auspicatius, nihil ei felicius obvenire potest. Morbi, a quo idoneo & recto ægri vita & incolumitas omnino pendet, a quo (e contrario) inverso, & Ἀνωμάλῳ, ejus periculum, quantum animo comprehendi potest, maximum est obortum; istius, inquam, morbi hoc modo sublata est Ἀνωμαλία, isque jam denuo factus salutaris.

Cum

Cum humorum plane mutatur inclinatio; quique nuper in caput irrepsere, foras jam in artus abeunt; ad eos expellendos, & promptius expediendos (nec quidem antea, ne sursum eleventur, & in partem iis affectam impellantur) lene quoddam Ποδαγραγωγὸν oportet dare: *Pulveris* scil. *Cantiani quasi* ℈j. *sexta, vel octava quaque hora*: cui, si visum est, & tuto fieri potest, adjiciantur semel, aut in constitutione phlegmatica, bis in die, *Chalyb. Nutriti gr.* v. Quod tamen *Arthritidem* expellens, si quovis modo repellatur humor articularis, aut caput desubito male habeat, protinus omittendum; & auxiliis externis humorem evocantibus, una cum iis, quæ ore data spiritus animales recreent, utendum est.

Diæta, per omnem hunc decursum, & maxime sit tenuibus: placet *Jusculum Pullinum*, *Avenaceum*, *Panatella*, *cum Uvis Corinthiacis*, *aut passis majoribus* placet *Chocolata*; & ejusmodi *Sorbitiones*, molles scil. & faciles cibi, quibus ægri vires nutriantur, stomachus autem non gravetur, in cerevisiæ vicem, aut *Pomaceum*, aut *Vinum* aqua dilutum, aut *Salviæ*, aut *Teæ*, aut *Antophilli infusum*. Nihil gula & satietate, præcipue vespertina, periculosius. Alvo neque dura, neque lubrica sit æger, illa caput aggravari facit, hæc ad τὰ ἔντερα malum invitari.

XI. Ad *Prophylaxin* nihil conducibilius, quam in dorso *Fonticulos* aperire; rus petere, aere aperto, & ventis probe agitato frui, vere & autumno alvum subducere, in robustioribus venam initio Octobris secare; &, quod utranque absolvit paginam, maximeque attendendum est, *Arthritidos* recte παροξυσμοῖς curam diligenter adhibere.

Apoplexiam, in *Cerebri Cortice* locatam, curatio jam descripta plerunque tollit; & ea minime recidiva, ægri multos annos immunes agunt: si vero *Cerebri* meditullium, sive aliquam ejus partem, tubulos oppilando *Nervinos*, morbus occupat, aut desubito ægrum interimit, aut in *Paralysin* degenerat, Capite proximo tractandam.

XII. Hæc curatio & *Apoplexiæ*, quæ a *Cerebro* oppresso fit, accommodatur: si materia morbum committens, in *Ventriculo* & *Intestinis* sita est, *Symptomaticæ* illius *Apoplexiæ* (cujus historiam mox subnectam) curatio, *Purgatione* tum ἄνω tum κάτω, & medicamentis spiritus animales excitantibus, & *Arthritidem* expellentibus, est tentanda.

HISTORIA I.

Vertigo Arthritica, *cum impendente* Apoplexia.

SUbacti vir ingenii, & in rebus gerendis subtilissimi, multos annos *Arthriticus*, (quo quidem tempore statis ille periodis, &, ut oportebat, doluit hyemem anni MDCCI. nimia transegit indolentia. Ab hoc *Arthritidis* defectu, pro consuetudine paroxysmum minime repetentis, (tanquam omissa re quadam usus egregii, & ad vitam in primis necessarii) statim œconomiæ ratio turbata est: gravitate, & vertigine caput afflictum, facies supra modum colorata, &, tametsi hominis minime temulenti, perque ipsos hosce dies sobrii, nihilominus tanquam immoderato tumefacta potu. Lingua titubavit, & voces edidit non satis claras, notabili nempe cum impedimento. Corporis totius motus incertus, incompositus fuit; neque gestu regulari factus. Quæ quidem accidentia, cum eorum ordine simul considerata, &, uti par fuit, expensa, materiam *Arthriticam*, intus servatam, ægroti *Caput* adoriri, & ex ea *Apoplexiam* in propinquo esse, manifeste comprobarunt.

Huic autem affectui in isthoc homine generando, præter jam dicta, viam hæc tria patefecerunt. Primo loco, corpus ad hunc affectum concipiendum a natura promptum, utpote collum habens perbreve, cujus opera factum est, ut in *Caput* sanguis impetu cum majori ferretur. Deinde, crassus hujus ægrotantis & generosus sanguis, qui facile fervesceret, minimaque de causa incitaretur, & in orgasmum eveheretur: postremo, ver *Apoplexiarum* tempestas.

His adjuta Συμπτωμαῖς, malum gravissimum, *Apoplexiæ* vicinum, intulit *Arthritis*: cui ut occurreretur, hanc medendi rationem inii. Primo, sanguinem misi, & quidem copiose, ad libram usque integram; hoc ferente ægri constitutione, morbo postulante. Tum, adhibito *e Pil. Rudii, & Pul. Scammonii Purgante, Drastico*, (quod in hac re commodissimum esse ostendit usus,) alvum inanivi, sanguinem exagitavi, *Arthritidem* expuli. Doluit denuo articulis æger, & quidem auspicato doluit. Nam ex ea tam *Arthritidos* ad τὰ ἄκρα reductione, quam ex humidi, quod nimium erat, e corpore evacuatione, malo gravissimo impendente æger liberatus, & vestitu, aliisque rebus idoneis, quæ a capite procul tenerent *Arthritida*, curatus est.

Biennio post, eadem ille causa, (scilicet *Arthritidis* defectu,) eadem anni tempestate, (nempe vere) simili modo est affectus; capite diu, & impense aggravato, præcipue parte ejus anteriori ea, quæ oculis supereminet. Vena semel iterumque pertusa, *Enemate*, & *Cathartico* fortiori dato, e *Capite* in manus & pedes exturbata est *Arthritis*. Multum hinc æger, at tuto doluit; ejulatus edidit, at inanes; neque, curato per eos *Capite*, misericordiam moventes. Huic autem *Arthritidis* translationi non parum contulit (nequid hac in re momenti prætermittam) *Empl. Cephalicum*, quod tendini, ad pedis pollicem pertinenti (quem in hoc ægroto locum *Arthritis* maxime frequentaverat) applicatum, eo tantopere morbi vim allexit, ut trium horarum spatio doloris æger impatiens, illud detrahere cogeretur. Tantæ efficacitatis in hoc affectu nonnunquam sunt externe applicata!

HISTORIA II.

Arthritidi *repercussa superveniens* Apoplexia.

CEreris & *Bacchi* mancipium, vitam agens desidiosam, ex eo crassum, & ventricosum evasit, ipsoque ætatis flore *Podagrosum*. Annos natus fortasse quadraginta, saginatus iste lurco doluit: dolenti vero accidit, quod hic loci memoratu dignissimum, non minus insolens, quam grave infortunium. Hallucis globum, & articulum majorem occupavit *Podagra*, calore, tumore, rubore comitata, cruciatibus eum affecit, sed periculi expers. Ut ejus acrimoniam mitigaret æger fœminæ cuidam medicinam exercenti, (leniendis ægritudinibus procul dubio doctæ) se commisit. Illa medicamentum e suis, scilicet, comparavit: utrum autem ex *Solano lethali Hyoscyamo*, *Cicuta*, aliisque id genus *Herbis*, quibus uti solent nonnullæ; An ex *Ovorum albumine*, *Sapone*, *& Spuma Cerevisiæ*, quod utique mihi renunciatum est, in medio relinquam. Constat autem, hora decima matutina remedium isthoc, quicquid erat, loco afflicto superponi: constat, dolorem magnum, acrem, urgentem, horæ unius spatio leniri; duabus horis penitus auferri; Constat, ægrum lecto surgere, cibum capessere satis modicum: Constat, hora secunda pomeridiana, somno eum gravari, connivere: post paulo obdormire: Constat, hora septima vespertina stertere, & tanquam in somno nimis profundo morbosoque, rhonchissare: Constat, tum primum ægri conditionem uxorem ejus suspicari; nec deesse, qui de ea, tanquam ancipiti, & periculo plenissima, fide illam moneret. Monitionibus illis, utut amicis, & prudentibus, spretis neglectisque, (ne videlicet *Epispastica*, *Scarificationes*, aliaque *Tormenta* medica subiret æger, in utramvis autem etiamsi dormiens, seu potius semimortuus) constat illum, mane proximo, horam circiter quartam, e vita excessisse.

Discant hinc *Arthritici*, quam dubii sint eventus, seu potius quam fatalis, ea, quæ parti extra dolenti superposita, causam morbi repercutiant: discant, eam repercussam, & in sanguinem repulsam, posse *Cerebro*, visceri omnium nobilissimo, impingi: discant, impactam ferre posse *Apoplexiam*, posse mortem, discant, & caveant.

HISTORIA III.

Somnus ab Opiato *profundus, &c. ipsa propemodum mors.*

PAri temeritate usus est, sed cum minori damno, quidam mihi notissimus, & jam inde ab adolescentia familiaris. Fuit ille *Arthritide* multos annos afflictus, & paroxysmis ejus, tam gravibus, quam diuturnis, mirum in modum emaciatus, cum, mense Martio, Anno MDCCIII. nescio qua ex causa, Μίασμα (quod in hoc *Arthritico* abundans, sanguinem infecerat universum) viscera, imo ventre contenta, subintravit. Dolor intestinorum ex eo magnus, quem ut deleniret, *Opiati* quantitatem non immodicam assumpsit. Somnus hinc profundus; horis post sex supra triginta, delirium. Mane proximo Σπασμοὶ, ipsa propemodum mors.

Detracto prius sanguine, *Sp. C. C.* & *Tinct. Castorei*, cum idoneo vehiculo dedi; deinde *Bolum*, & *Pilulas*, alternis, sexta quaque hora.

℞. *Facul. Bryoniæ, Pul. Castorei, Succin. albi, Assæ fœtid. ana gr.* v. *cum Syr. Artemis. f.* Pilulæ.

℞. *Pul. de Guttetæ* ʒß. *cum Syr. Pæon. q. s. f.* Bolus.

Pedibus totis *Empl. Cephalicum*, una cum *Picis Burgund.* subtriplo: Tibiæ, & brachio utrique, *Epispasticum*; Cervici prælargum admovi. Erat etiam in præscriptis id, quod sequitur, salivam movens.

℞. *Ras. Raph. Sylvest. tenuissimæ* ℥j. *Ol. N. M. Chym. gutt.* v. *Mellis q. s. f.* Electuarium apophlegmaticum. *Teneatur ore quasi* ʒß. *usque dum manaverit Saliva, utrunque tunc ejiciatur, omni hora repetatur* dosis.

Hac quidem medicina ἐν καιρῷ adhibita, cum in summo quidem discrimine vita esset, cum fere actum & conclamatum esset, contra omnium opinionem æger restitutus est. Et quidem, malo & intempestivo *Narcoticorum* usu, morbi vim in *Cerebrum*, & *Nervos* infigente, quanta passim incommoda ducantur, apud eos *Arthriticos*, quibus quies, utut dubia & periculosa, vita charior est, testimonio nimis amplo, & frequenti patet.

HISTORIA IV.

Arthritis, ex Acidorum usu gravior, in Apoplexiam *desinens Symptomaticam.*

ISCanus Artifex, inde ab incunabulis *Arthritide*, una cum omnibus consanguineis, imbutus, multis annis ea premebatur regulari, artus scil. afficiente, & post debita intervalla recurrente. Cum vero, de affectu valde molesto prorsus evincendo, Medicos suæ ætatis celeberrimos consultor adierat, & quidem (non sine quodam artis nobilissimæ & divinæ contemptu) incassum. Sortis suæ impatiens, & absolutæ curationis spe allectus, *Acidorum* usui, *Servo* nescio quo hortante *Medico*, totus incubuit: quali vero cum eventu, & quo fructu, narratione dignissimum est. *Pomaceum* ille regionis hujus (id est, omnium, ut videtur, acidissimum) elegit; quo, in vicem potionis ordinariæ, per biennium paulo plus aut minus, usurpato, cibi appetentiam, antea tenuem, & languentem, omni fere illo tempore, acutam & latrantem habuit, uti etiam paroxysmos tum rariores, tum etiam mitiores. De nova methodo cum ægrotante sermones feci, qualemque exitum haberet, avidissime expectavi, speciatim, utrum illa quies, *Arthritidis* esset diminutio, an paroxysmi, in aliud tempus, prorogatio tantum, majori demum discrimine (quod ego plus semel observavi) concludenda.

Ab induciis sævior *Arthritis*, hujus seculi initio, tum manus, tum ea, quæ intus sunt, invasit, Δυσορεξίαν, Δυσπεψίαν, ventriculi inflationem, ructus, spiritusque difficultatem introduxit. Mense Junio sequenti, post narium hæmorrhagiam, motu sensuque omni derepente captus, spiritum ex imo pectore laboriose traxit, tanquam jam statim moribundus: pulsus a natura magnus, ab affectu major erat. Sanguinis, quam ocyssime, libra detracta est; unde linguam æger, & oculos movit. *Vitrioli albi depurati* ʒj. cum *Decocto Cardui* data est, eaque plus semel iterata, ter quater evomuit. *Enema* posthæc injectum, acre, & stimulans; unde largiter ejecit, Non nimis ea nocte dormivit. Mane sudum, & serenum; uti etiam die postero. Caput immune, ructus autem perduravit ingratus, spiritus difficilis, ut & cibi fastidium. *Arthritidem*, ἐκ τῶν Ἐντοσθίων, ore datis, expellere, extra admotis, educere sum conatus. Die, ab insultu, tertio somnolentia continua, oculorum gravitas, & color vitreus, brachiorum motus interdum convulsivi, ægro male ominabantur. *Sp. C. C. Succinatum*, cum *Aq. Cardiacis* dedi, aliaque feci non pauca, ad avertendum, siqua fieri posset, insultum; at inani opera: ægrum eo vespere subripuit

Θεός τε μέγας, καὶ Μοῖρα κραταιή.

Tametsi primo aspectu videatur, eum hujus ægroti casum esse, qui, ex *Capite* principaliter, & ἰδιοπαθικῶς affecto, apte possit explicari: (hoc enim, motus convulsivi, somnolentia, Ἀναισθησία, Ἀκινησία non parum arguere judicentur; & quidem in primo insultu, nimio sanguine caput aggravari, & ex parte lædi, ob beneficium a venæ sectione non negaverim;) tamen, si Ἀνορεξίας, si flatus, si ructus, si *Arthritidos*, coctionis organa diutius obsidentis, habeatur ratio, verisimile est, eam esse hanc *Arthritida*, quæ primario ventriculum, & intestina afficeret; *Caput* autem, & *Genus Nervinum*, non nisi secundario, & συμπτωματικῶς: & quod ista *Capitis* accidentia, revera naturæ, jam pessundatæ, oppressæ, & in ruinam vergentis, essent indicia.

Si vita, sine *Dolore* jucundior videatur; videndum tamen, ne tutior non sit. Bellum honestum, sui defendendi, & publicæ salutis ergo susceptum, paci infidæ, ignobili, periculoque plenæ, longe anteponendum est.

HISTORIA V.

Apoplexia *Arthritica feliciter curata.*

MErcator *Exoniensis*, humanus, integer, & probus vir ita natura fabricatus, ut, ob colli brevitatem, & temperamentum corporis sanguineum, ad contrahendam aptus natus sit *Apoplexiam*, per viginti plus minus annos, *Arthritide* vexatus est; claudus ea jamdudum factus, neque, nisi sustinente illum aliquo, via progrediens. Cum eo ventum erat, & æger, prope sexagenarius, *Arthritidem* mitescere, neque Παροξυσμοὺς ex more duros, & laudabiles, iterare senserat, statim huic sereno horrida insecuta est tempestas. Mense enim Junio, Anni MDCCVII. subita *Caligine* correptus, motu sensuque tam interno, quam externo omni privatus, *Apoplexia* perculsus est, cum oculorum, tanquam in ipsa morte, gravitate. Pulsus, sed & ille perturbatus; cum respiratione, sed alta & gravata, unicum vitæ restitit argumentum.

Mali causa satis perspecta, materiam *Arthriticam*, in *Caput* delatam, ex eo evocare nitor: quem in finem, e vestigio sanguinem, eumque copiosum mitto. Primum *Enemate*, dein *Cathartico* quam citissime ventrem emollio. *Epispasticis* cervici, aliisque locis compluribus applicatis, serum elicio. Itaque materiæ alienæ facta partim evacuatione, an protinus *Cerebrum*, ejusque incolas, spiritus animales sistam, & instaurem; eodemque tempore, quod alieni reliquum est, ad τὰ ἔξω amandem; huc ego respiciens, *Spiritu Volatili Oleoso*, *Julapio Cephalico*, *Haustu* etiam *Arthritidem* expellente usus sum; & ad *Arthritidem* evocandam, *Emplastris ex Picis Burgund.* & *Empl. Oxycroc.* pari mensura mistis, & extra plantis pedum impositis.

Cum dolere cœpit articulus (quo nihil lætius, nihil opportunius huic ægroto potuit obtingere) primum *Frictionibus*, tum *Unguento*, (*ex Ung. Nervino, Spiritu*

ritu Tereb. & Sp. Vol. Oleos.) articulum urgente, & irritante ungi; posthæc calide vestiri jubeo: unde doluit æger egregie, magnoque suo cum emolumento.

Atque ista quidem medicina (Deo operam fortunante) mentem, & motum ægro restitui. Cum vero gravior, & diutior insederit *Apoplexia*, sicque *Caput* infirmaverit; quod quidem ex illius sermone, vix satis constanti, aliisque morbi vestigiis, notatu facile erat; ut *Spiritibus* vigor; ut *Cerebro*, & *Systemati Nervino* robur redderetur: Villæ suburbanæ aerem ficum & apertum, spiritu ducere; & equo corpus sæpe exercere, ægroto suasi. Quibus ille mirifice recreatus, tam oculorum, quam ingenii pristinum adeptus est acumen, & argutias; atque annos jam duodecim, *Arthritide* crebro recurrente, verum *Apoplexia* ne semel quidem egit.

HISTORIA VI.

Arthriticæ ut occurratur Apoplexiæ.

MAtrona nobilis, illustri domo orta, verum *Artritide* graviter afflicta, nunquam utero gerens circa nonum ætatis suæ lustrum, febre intermittente, corripiebatur; ejusque paroxysmos, pro typi ratione revertentes, tres vel quatuor toleravit. Cum hi finierant, neque ulla medicina, qua materia, & causa eorum proxima eliminari posset, in usum traheretur; statim a febris abitu, novum aliquod, a proposito nostro non alienum, in extremis partibus exortum: utriusque nempe malleoli dolor, & deinde tumor plane *Arthriticus*; sed, propter frigidum sanguinis temperamentum, nitore nullo, nec quidem multo rubore insignitus. Perduravit dolor, quatuor vel quinque dies; eoque exeunte, mansit tumor, alteros adhuc complures. Hujus illa modi paroxysmos, nempe *Arthriticos* ex intervallo anni quasi integri, non paucos subierat; cum inopinato *Caput* affectum est, &, tanquam invadente *Apoplexia*, perculsum. Ita laboranti, una cum aliis e *Capite* materiam evocantibus, supra quam expectare merito liceret, profuere *Frictiones*, quæ ad pedes materiam invitarunt, & eorum articulis tumores excitarunt. Hinc *Capitis* tutela; hinc, ejus malum *Arthritica* esse natura, signum ἀποσκηπτικόν.

Meum erat dominæ, *Prophylaxin* ordinando, consulere. Hæc duobus comprehensa est. Primum, materiæ vitiosæ, a patre *Arthritico* acceptæ, nullo partu minutæ; verum mensibus obstructis auctæ, (quæ tum febris intermittentis, tum morbi articularis causa esse videretur) quanta maxima fieri possit, tam *Expulsione*, quam, ne crescat, & repullulet, inhibitione: deinde cavendo, ne in caput iterum eadem irrepat.

Ut primæ harum indicationi satisfacerem, purgatio omni mense, loco τῶν Ἐμμηνίων imperata est; diebus autem otiosis, *Aquæ Spadanæ*, & *Stomachica*: Ut alteri occurreretur, quotiescunque *Capitis* periculum immineret, & *Arthritis* id invaderet, ad eam educendam *Venæsectio*, dorsi *Scarificatio*, cum *Cucurbitulis*, colli posterioris, vel totius capitis, *Vesicatio*, malleolo utrique *Phœnigmorum* applicatio, & deinde *Epispasticorum* prope locos tumefactos. Hæc, inquam, una cum *Podagragogis* ore datis, ægræ sunt commendata. Hoc autem loco id præcipue notandum, *Arthritidem* interdum ad *Caput*, ad pedes, æque fere inclinare, & in hos ab illo, levi *Frictionum* ope derivari.

CAPUT XVI.

De Paralysi Arthritica.

Art. I. VEnio ad *Paralysin Arthriticam*. Cum miasma *Capiti* appulsum, in ejus *Cortice*, speciatim, vasis illius sanguinem vehentibus, non diu commoretur, verum in glandularum ductus, in *Nervinos* sc. *Tubulos* impellatur; ex duobus hisce, quæ sequuntur, unum semper eveniat, necesse est.

Nunc in iis, quæ sunt meditullii, *Tubulis* sistendo, *Apoplexiam*, *Vertiginem*, *Oblivionem*, Ἀγρυπνίαν, *Somnolentiam*, aliumve aliquem *Cerebri* affectum creat; & quidem aliter, quam in præcedenti capite declaratum est, nimirum (ipsos spiritus in officinis suis cominus aggrediendo, eorumque confertim operas, & jam proxime disturbando) Ἰδιοπαθικῶς; itaque ægrotantem sæpe opprimit. Quod quidem eo usque crebrum existimare licet, ut *Apoplexia* laborans *Arthritica*, quoties (*Phleblotome*, *Catharsi*, aliisque auxiliis, ei tollendæ necessariis, incassum adhibitis) idem occumbit; *Apoplexia* hujusmodi *Idiophatica*, potius quam ea, quæ in *Cerebri Cortice* locum habet, interimi judicetur.

II. Sæpe vero miasma ad eos *Tubulorum* locos propellitur, ubi *Spirituum* meatus obstruendo & vias implendo, *Paralysin* affert: eamque hujus, vel illius membri, sicut *Nervus*, qui ad hoc, vel illud membrum pertinet, est affectus. Unde sequitur, istius membri sive *Motus*, sive *Sensus* tantum, sive uterque læsus & diminutus; interdum etiam abolitus.

III. In causa *Paralyseos* exquisitæ, proxima & continente, describenda, Medicis inter se non convenit. Alii enim, duce *Erasistrato*, (quod a *Galeno*, ipsis *Erasistrati* verbis utente, traditum est,) a *Lenta, tractili, & excretu difficili Materia, Nervos oppilante*. Alii vero, a vim narcoticam, aut alias virulentam habente, ipsosque spiritus confodiente, *Paralysin* fieri contendunt.

Profecto, neutrum horum, opinione nostra, penitus excludendum. Enim vero, ita posse accidere non improbabile est, ut ad committendum hunc affectum, ambo concurrant, & viribus sociatis simul operentur. Nam, ut singulatim hæc attingam, usu quotidiano patet, *Arthriticorum* sanguini Γλίσχοντι inesse; eique detracto, & in excipulis quiescenti, post breve tempus, innatare: quod utique (sive antiquorum *Pituita*, sive non) ad *Nervos* obstruendos omnino satisfaciat.

Et, quod altero loco dicendum, virosum aliquod in *Nervos* se recipere; *Spiritus* in iis contentos afflatu, & contagio perimere, & vel per se, vel cum aliquo alio *Spiritus* inimico; *Paralysin* inferre, exemplo mox addendo, (*Historia* sexta) manifestum, ut opinor, & testatum fiet.

IV. Ut causas investigem magis remotas, eæ sunt, primum, in sanguine *Diathesis Arthritica*, seu vitus istiusmodi indomitum, ἑτερογγυές; in fugam, ubicunque possit, abiturum; in *Nervinum Genus* ingressurum. Quæ quidem *Diathesis*, per se multarum vitium, & in hoc affectu producendo valentissima, causam interdum adjuvantem habet, nempe *Plenitudinem*, quæ, apud populum satietati deditum, cum ea solet jungi, & in hoc negotio ξωματιᾶδς, certe in hac regione, eorum, qui ex *Arthritide* perperam agente, & minus *Regulari*, primum *Apoplexia*, dein *Paralysi* corripiuntur; non pauci causam istorum malorum antecedentem in sanguine duplicem agnoscunt, videlicet *Arthriticum* miasma, *Plenitudine* comitatum.

Deinde, *Cerebrum* a natura molle, aut morbo aliquo, aut ictu, aliave quavis evidenti causa, debilitatum, & *Nervi* supra modum teneri: quibus facile, per ora plus æquo dehiscentia, virus admittatur, & diu intra *Tubulos* retineatur.

His postremo loco adjiciendum, quicquid externæ, sive causæ evidentis, via tam patula materiam adeo paratam adigat. Hujus autem generis sunt aer humidus, & palustris, aliaque omnia, quæ in *Paralysi Primigenia* locum inveniant: at in hac *Arthritica*, præcipue memoratu digna sunt vita sedentaria & otiosa, mala victus ratio, frequens *Hypnoticorum* usus, *Spiritus ardentes* immoderate sumpti. *Venus* immodica, frigus, &, in corporibus calidis & biliosis, medicamentorum abusus calidorum; omniaque, quæ *Arthritidi*, ne articulis infigatur, obstent; aut iis affixam quæcunque repercutiant.

V. Ex hoc causatum apparatu, facile est conjicere, quem in modum fiat hæc *Paralysis*, & (præcurrente modo *Capitis* gravitate, modo dolore, modo vigilia, modo somnolentia, modo vertigine, modo oblivione, modo tristitia, modo mentis alienatione, modo etiam nullo præcedente *Capitis* affectu, sed intestinorum colico; modo neque hoc quidem) quam expedire virus *Arthriticum* in *Nervos* intrudatur; quaque, eos adimplendo, aliasve *Spiritus animales* afficiendo, cito *Paralysin* hanc inducat.

Ægro-

(a) Αὐτη ὁ γλίσχρος, καὶ ὁλκιμος, καὶ δυσέκκριτος. De atra bile, cap. 5.

Ægroti vero conditio, sive morbi ἰδίῳ pro ratione partis affectæ, aliud atque aliud esse reperitur. Si *Linguæ Nervus παραλύεται*, aut sonum æger inconditum edit, aut verba (voce confusa blaterans) dimidiata: si, qui *Paris vagis* ramus est, ad *Ventriculum* pertinens, (quod quidem *Arthritico*, plenitudine gravato, & ex ea *Procatarxi* primum *Apoplexia*, tum *Paralysi* perculso, contigisse novi) æger omni concoctione, & quidem appetitu captus, cibi fastidio pertinaci laborat; donec, humorum penu vitalium indies decrescente, neque novis accessionibus, uti par est, refecto, summa tametsi copia beatus, paulatim marcet, tabe conficitur. *Paralyseos Arthriticæ* in corporibus *Biliosis*, maxime vero *Colicæ Biliosæ* supervenientis, alia solet esse ratimo, & quidem prima: Hac qui laborant, famem habent imminutam, pene prostratam; corpus attenuatum, cutim universam (at præsertim oculorum album) icterico colore tinctam, aridam, neque ex naturæ lege perspirantem. Adeo nempe diversa facies hujusce morbi, pro loci ab eo occupati, & causæ conjunctæ diversitate.

VI. *Paralysis Arthritidi* secundaria, sicut primigenia, multiplex invenitur. *Ratione Subjecti*, nunc unius lateris, nunc unius membri est; & quidem (uti meis obtigit) præcipue linguæ: *Ratione Materiæ*, sive causæ continentis, interdum eam habet simplicem, & puram *Arthriticam*; aliquando γλισχρότητι involutam, aliquando bile, vel alio aliquo commistam alieno: alias sola, & per se occurrit, alias motibus convulsivis comitata: alia denique imperfecta est, qua non satis habiles redduntur artus, & in motibus obeundis sæpe vacillant, at non ex toto resolvuntur; alia vero perfecta, qua penduli fiunt, & immobiles; Hæc autem omnia, cum *Paralysi Primigenia*, nostræ huic *Arthriticæ* sunt communia.

VII. *Periodicam* neque ego novi hanc *Paralysin*, neque temere, propter materiem *Nervis* impactam, & cohærentem, (id est, continenter eos oppilantem) esse posse judico: qualem tamen aliam observavi, nimirum Ἀφωνίαν, statis temporibus, permultos menses, ad finem pene horologii, recurrentem, (& *Regiæ* olim *Societati* (*a*) renunciavi:) contra quam *Galenus*, qui *Paralysin* nullos habere *Typos* asserit (*b*): nisi forsan (ut illustri *Pergameno* suus servetur honos) de *Paralysi* omnium exquisitissima, & *Primigenia*, sermonem ille facere, nostra vero, jam dicta, *Paralysis Hysterica* censeatur.

VIII. *Paralysis Arthritica* morbus curatu perdifficilis, idque præcipue duas ob causas. Harum altera situs est istius morbi in corpore profundus, nimirum intra *Cerebrum*: ex quo fit, quod, adversus eum quæcunque dentur, ore demittenda, remedia colum tam *Cerebri*, quam *Intestinorum* penetrantia: non parum alterentur, nec in alienum, quod est morbi adeo remoti causa conjuncta, pulsu satis valido arietet, aliasve, uti par est, afficiat. Altera vero difficultatis hujus causa est, quod in corporibus senio, vel *Arthritide* conflictatis, aliasve fractis, & debilitatis; itaque medicinam minime sic, ut par est, sentientibus, locum hic affectus plerunque teneat.

Verum, ut singularia persequar, si morbus hic *Apoplexiæ* succedat, propter injuriam *Cerebro* inflictam, curatio longe difficilior; & si recurrit *Apoplexia*, tanta plerunque vis humorum, & tam ἀθρόως in *Cerebrum* impellitur; quanta id obruatur, & ægrotus, antea debilis, e medio feratur.

Sin e diverso Μίασμα, sine ulla (sive per *Apoplexiam*, sive alias) in *Cerebrum* gravi facta impressione, in *Nervorum* tubulos irrepat, & se paulatim insinuet: sique interea medicamenta, malo tam immani convenientia, sint adhibita, reliquaque æger ad præscriptum agat idoneum universa; hæc illius conditio minime desperata. Habet Ἰατρικὴ, quod (Deo adjuvante) hujusmodi debilem, quod elumbem, quod emaciatum, quod decolorem, motu, viribus ἀχροίᾳ, ἀσαρκίᾳ, donet: & ægrotantem, ultra quam expectatio fit, restituat. Quibus autem modis hæc curatio fiat, jam proxime declarandum.

IX. *Therapia* duplex est; vel quæ, in morbo auferendo, vel in eo, ut ne aligeatur, neve removetur, inhibendo, quæ summis viribus contendit. In prima ejus accessione (quæ quidem indicatio primo loco persequenda) ne alieni vis ἀθρόως in *Nervos* impellatur, enitendum, quem in finem, si *Plenitudo* sit cum pulsu forti, & nihil repugnet, e re futurum arbitror sanguinem e brachio, aut vena jugulati, vel *Cucurbitulis*, & *Scarificatione* dorso detrahere. Horis aliquot post *Venæ sectionem* immittatur *Enema*. *Purgatio* usus fere perpetui est, maxime vero ea, quæ sanguinem exagitet, & *Arthritidi* in artus amoliendæ faciat. Porro conducit, quamprimum morbus ægrum invadat, articulo ἐν τοῖς ἄκροις sæpissime dolenti, *Cataplasma* Clarif. *Batei Apoplecticum*, seu *de Raphano* Cl. *Fulleri* aliudve quodvis acre, φοινιγμὸν excitans, applicare, & *Arthritida*, quæ jam nunc e sanguine fugam meditatur, ad τὰ ἔξω educere.

Facta humorum e capite *Antispasi*, & mutata eorum inclinatione, (nec quidem maturius, ne in *Caput* ii, impetu cum majori, à medicamentis inferantur) ad eos extra pellendos, ægroto dentur e *Pulvere Gasconico*, *Purpureo*, aliisque mitioribus Ποδαγραγωγοῖς sic, ut artis est, composita, bis, vel ter in die, cum *Julapii* haustu *Cardiaci*, *Cephalici*. Quamprimum tumor ἐν τοῖς ἔξω fuerit, admoveatur ei *Vesicans*, quod humorem, in eo contentum, foras eliciat, neque retro agi patiatur.

Huc etiam confert *Epispasticum*, cervici, seu collo posteriori dimidio; huc capitis ad cutim *Tonsura*, *rasura*, & *Emplastrum* ei, de *Cumini Seminibus*, aliudve quodvis attrahens, impositum; quod nempe, post *Evacuationes* generales, si aggravetur, *Caput* allevarit. Prosunt *Gargarismi*, salivam jugiter elicientes, & *Diætæ* ratio tenuis.

Interea temporis, *Spiritus volatiles*, *Tinctura Castorei*, *Succini*, &c. cum *Julapii Cephalici haustu*, vel cum *Anthus*, sive *Salviæ Infuso*; quæque indicationem vitalem tueantur reliqua, sive extra, sive intus, ea, qua opus fuerit, dosi, modo, & frequentia, juvat adhiberi.

Quoties autem materia *Nervis* est impacta, & infixa, ad eam tenuandam, & vias *Spirituum* aperiendas; (quæ medendi indicatio altera est) iis *e Ligno Sancto*, *& Sassaph*, *eorumque Corticibus Decoctis opus*; iis, *e Ferro præparatis*, *Frictionibus*, *Balneatione*, *Embroche*, *Vestitu*, *Linimentis*, *Ceratis*, *Emplastris*, & id genus aliis, quæ in *Paralysi Primigenia* cum fructu præscribuntur. In *Paralysi Arthritica*, viroso afflatu facta, *Decoctum Corticis Chalybeatum* ægro multum profuisse novi.

Hic autem sedulo videndum, corpus ægri frigidum an calidum; miasma simplex, seu γλισχρότητι involutum, an bile mistum, ut in *Paralysi Arthritica*, *Colicam Biliosam* insequente: cujus exemplum mox subjungam satis luculentum. *Calida* enim (si ad diutinum tempus, & copiose propinentur) remedia insomnes reddunt ægros, inquietos, & perpetuo quasi febricitantes, spiritus eorum animales, indesinenti tumultu & agitatione fatigari, perimuntur, nec a medicamentis hisce, utut valentissimis, & maxime *Cardiacis*, vel minimum iis robur accedit, contra, turbarum & debilitatis multum. Hujusmodi laborantes *Aqua* seu *Spadana Germanorum*, seu *Bathoniensi*, seu *Bristoliensi*, (& procul dubio alia non pauca *Ferro* gaudente, perque renes exeunte) modo viva hauriatur, magnopere reficiuntur; restinguit enim illa spirituum ardorem, a bile factum, œstrum eorum mulcendo componit, & adjectis, suo tempore, & modo, *Chalybeatis*, hujusmodi affectorum curatio quam jucundissime, quam certissime perficitur.

X. In morbi hujus *Prophylaxi* nihil conducibilius, quam, ut *Arthritis* paroxysmos habeat regulares, studiose niti. Hoc enim, ut opinor, ratæ, firmæ, indubitandæque fidei axioma, *Paralyticum* hunc *Arthriticum*, quo plus artubus ægrotaverit, eo minus *Capite* & *Genere Nervino* laboraturum. Quamprimum igitur crescit, & in sanguine se attollit miasma *Athriticum*; si nihil veruerit, *Purgans*, & quidem, Δραστικὸν adhibeatur, posteaque *Martis Alcohol gr.* v. bis, vel ter in die sumi præcipiantur. Quibus in subsidium, paucis post diebus, veniat externum aliquod, τοῖς ἄρθροις admovendum, *Arthritidem* evellens, & in horum usu perse-

(*a*) *Vide Acta Philosophica Londinensia*, *num.* 242.

(*b*) Ὀλίγα τῶν παθῶν οὐ τυποῦντε ὡς Ἀγρυπνία, Παράλυσις, κλ. *Libro de Typis*, *Cap.* 2.

perseverandum; donec *Arthritis*, si commode fieri potest, eruatur, & in artubus sistatur. Interea vero temporis, *Alvus* ne dura sit, & humores ne in *Cerebrum* eleventur, est cavendum, &, ut janua nunquam non aperta sit, quà natura, (quoties ei visam fuerit) in exilium miasma mittat, & foras extrudat, in brachio, vel dorso potius, ut fonticuli fiant, utque juges sint, curandum.

Hac quidem medicina, qua *Curationem*, qua *Prophylaxin* exhibente *Paralysin Arthriticam* tum perfectam abstuli, tum etiam (quantum ex usu licet conjecturam facere) quo minus reverteretur, effeci: & morbo, olim gravissimo, & ad recurrendum apto afflicti, senectutem, hac tutela (nimirum *Arthritidos* beneficio *regularis*) tum longam, tum incolumem sunt adepti.

De *Paralysi Arthritica* hæc dicta sunto.

HISTORIA I.

Cephalalgia Arthritica, cum Paralysi incipiente *curata.*

MUlier *Exoniensis*, adoloscentia nondum exacta, citius nimirum, quam viri solent, *Arthritide* laboravit. Sex supra viginti annos habens, permultos ejus paroxysmos ex intervallis erumpentes, dolore primum articulari, deinde tumore, nitore, rubore signatos, est perpessa: quibus vero modis, & gradibus, increvit tumor, iis usque remisit dolor, maxime affecti sunt pedes, nonnunquam genu, sub accessionem *Arthritidis* nuperam articulum dolentem *Linimento* quodam repellente lenivit. Hinc materia dolorem faciens, sanguini reddita; in *Caput* translato, quod vel eo palam factum est, quoniam ægram *Cephalalgia*, (raro alias, vel nunquam ei molesta) jam tunc invasit atrocissima. Artus etiam aggravatos, & vi satis habiles, nonnihil affici, atque adeo insultu *Paralytico* tentari patuit.

Contra *Paralysin* incipientem, & *Cephalalgiam* ex *Arthritidæ* repercussa confirmatam, ea præcepi, quæ sequuntur.

℞. *Aloes rosat.* ʒß. *Scam. pul. gr. v. Ol. Abs. ch. gutt. j. El. Propriet. q. s. f.* Pil. *mane demittendæ.* Harum ægra beneficio, ter quaterve, modo laudabili, dejecit. Peracta purgatione, *Bolum* hora somni (*ex Theriac. Androm.* ℈j. *Pul. Purpurei*, *& Gascon. ana* ℈ß. *Conf. Alk. q. s.*) & quarta alios quaque hora, *Pulveres*, in eo contentos, per se assumpsit, ex *Julapii Cardiaci Haustis*. Ter etiam in die, *Spiritus Vol. Oleos. guttæ* xv. cum posset, *Floribus Rorismarini* alterati, haustu. Ut autem hæc, quæ materiam in artus expellant, ita comparata sunt alia, quæ, artubus superposita, eam extrahant: *Emplastrum* nempe, *ex Saponis Veneti*, *Picis Burgund. Empl. Cephal. æquis ponderibus*, utrique genu, & malleolo applicandum: tibiæ vero utrique, & cervici *Epispasticum*.

A dejectionibus *Caput* non mediocriter levatum; ab *Epispasticis* multum. *Emplastra* attrahentia pruritus sequebatur; uti etiam *Dolor* plane *Arthriticus*. Ægræ succursum est, tum magnum in modum, tum celeriter, tum etiam opportune, brevi, forsan, alias succubituræ. Addam denique, facta hæc, & transacta omnia, tempestate nullo modo favente: frigidissima enim erat, & *Arthritidi* educendæ, (quod a me plus semel observatum) ineptissima.

Cum vero *Cephalalgia*, longo post tempore, recruduit, iterato *Cathartico*, & ambobus brachiis admoto *Epispastico*, curata est ægra.

HISTORIA II.

Hemiplegia Arthritica *simili modo curata.*

DUm in his conscribendis sum, obviam mihi venit hujusce morbi historia, in eo confirmando, explicandoque, momenti non exigui. Civis *Exoniensis*, per omnem vitam sobrius & temperatus, dolore primum brachiorum, crurum, & coxendicis, ad mensis spatium vago, est afflictus. Hunc ut tolleret, *Theriacam* ille *Venetam* assumpsit; cujus ope proturbatus humor, in pedis digitum missus est. Articuli enim maximi dolor, ardor, rubor erat, simulque globi, infra positi, tumor. Raro unquam *Arthritis* ulla manifestior.

Cum ita res esset, circumforaneus quidam Medicus, nunc oneribus bajulandis, nunc autem medicinæ, uti fors tulit, faciendæ operam dare solitus, ægro persuasit, ut ad dolorem mitigandum ex suis emplastrum, (nobile quoddam antidotum, a *Triphone* acceptum) dolenti articulo superponeret. Quo temere facto, dolor intra breve tempus sedatus est; tumor omnis subsidit, & repulsa, in eo contenta, materia *Caput* invasit. Somnolentia primum, inexpugnabilis pene dormiendi necessitas oborta est; tum paulo post *Vertigo*; deinde *Apoplexia*, quæ vicos obambulantem ægrum humi prostravit. In domum proxime adjacentem vectum, pulsu dubio & vacillanti, sinistri lateris *Hemipelagia* laborantem, sensu motuque corporis universi prope orbatum reperi. Sanguinis ℥xij. quam citissime detractis, & *Enemate* in alvum misso, rejectoque, nonnihil levatus est. Ad excitandos spiritus animales, iis amicos, & ὁμογενεῖς, volatiles, ex *Julapio Cephalico* largiter, & sæpiuscule dedi. Vertici, & cervici *Epispastica*, plantis pedum *Emplastra* ex *Pice Burg. & Empl. Cephalico* admoveri; *Sp. Salis Armoniaci, cum Sale Tart. præparati* sæpe submitti naribus institui: postridie *Pulvere Vvarvvicensi* alvum moveri.

His similibusque auxiliis paucis post diebus verba distincte pronunciavit, mediocriter ambulavit, *Capiti* sinistram erexit, debilem vero, & sensus adhuc obtusi. Ut hæc secundæ valetudinis initia confirmarentur, utque spiritus animales recrearentur, & ad munera rite obeunda stimularentur, ea, quæ sequuntur, adhibui.

℞. *Sem. Rutæ gr.* vjjj. *Salis Vol. Succini gr. iv. Conf. Anthus* ℈ij. *Pul. Serp. Virg. gr.* viij. *Syr. Pæon. simp. q. s. f.* Bolus, *ter in die sumendus, cum Julapii haustu.*

℞. *Aq. Pulegii*, *Rutæ ana.* ℥j. *Bryoniæ C.* ʒiv. *Marg. pp.* ℈iß. *Sacch. albiss. q. s. f.* julapium.

℞. *Tinct. Castorei, Sp. Vol. Oleos. ana. p. æq. sumat gutt.* xxx. *cum idoneo quovis vehiculo, bis in die.*

℞. *Cacum. Salviæ tenuifol.* ℥vj. *Sem. Sinapios, Cochleariæ contus. ana.* ℥ij. *Cort. ext. Aurant. Rad. Raph. Sylvest. ras. ana* ℥j. *f.* Sacculus, *quatuor Congiis Cerevisiæ in Potionem ordinariam, infundendus.*

Hac utique medicina, si vitæ rem spectemus, ad sanitatem pervenit, sartus & tectus, æger: cum vero sinistri lateris quædam maneret imbecillitas, illius causa *Pathoniam*, meo hortatu, petens, *Thermas* ingressus est; unde artuum, qui defecerunt, vires & robur pristinum pene redintegratum habuit, ex illoque tempore, subinde dolens articulis, annos ille permultos egit, *Apoplexia*, & omni capitis insultu liber, non nisi senio demum confectus.

HISTORIA III.

Paralysis Arthritica, *cum* Spasmo *Cynico*, *lethalis.*

QUidam ad *Credenum* humili loco natus, media ætate permultos annos *Arthritide* laboravit; tentationes certis quibusdam periodis, easque rectas, & benignas, iterante. Mense Maio, Anno MDCCII. tum *Chiragra*, tum *Podagra*, posteaque *Spasmo* oris *Cynico* (nullo capitis affectu, nedum *Apoplexia* præcedente) correptus est. Verba edidit imperfecta, confusa, dimidio *Linguæ* resoluto. Pulsum inveni debilem, vires fractas, neque venæ sectioni, neque purgationi consentientes.

Capiti ad cutim tonso, & deinde raso, *Epispasticum* applicui: malleolis, & manibus (locis ab *Arthritide* frequentari solitis) *Phœnigmos*. Tumoribus a *Phœnigmorum* applicatione factis, *Epispastica*. Interea temporis *Pul. e Chel. CC.* ʒß. *Chal. N.* ℈ß. *ter in die, cum Vini rubri Hispanici* ℥iv. Porro, ter in die, debito

debito a *Bolis* intervallo, *Sp. Vol. Oleosi*, & *Tinct. Castor. ana. gutt.* xv. *ad* xx. *cum Julapii Cephalici Haustu. Sp. C. C. cum Calce viva*, naribus subinde in languoribus admovetur. *Cerevisia*, *Ras. Radiculæ*, *Cacum. Cochlear. Sem. Bardanæ medicata est.*

Quod deraso *Capiti* impositum fuit, bidui spatio parum evocavit. Cætera profuerunt ægrotanti. Postquam enim *Arthritis* ad τὰ Ἄκρα fuit translata (quod sex aut septem diebus factum) *Spasmi* omnes sublati sunt, vox restituta.

Minime vero perfecta hæc curatio; etsi enim sputum; (*Paralyticis* fere omnibus familiare) jugiter effluxit; etsi auxiliorum usu præscriptorum, duos prope menses *Arthritis* artubus insedit; unde fames renovata, facies colorata, aliaque sanitatis orta fuere indicia, (quæ *Arthritidi* denuo reductæ ipse æger retulit accepta) *Linguam* tamen usque resolutam, memoriam insuper labefactatam habuit.

Contra malum tam pertinax, & δύσλυτον, ad tres vices *Purgatione*, & diebus otiosis *Decocto* usus est *e Lignis*, neque sine fructu aliquo. Verum in *Nervos* tanta alieni vis irrepserat, itaque eos corruperat, ut post varia medicamentorum genera incassum adhibita, (utpote, causam in corporis recessu tam recondito locatam, quæ non dimoverent) ægrum.

Θανάτοιο μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν.

HISTORIA IV.

Colica Arthritica in Paralysin *degenerans* Arthriticam.

HActenus *Arthritidos* rectæ, in *Paralysin* abeuntis, exempla protulimus, *inversæ* jam & *Anomalæ*, eodem modo finientis, ecce tibi historia. Tenui corpore, biliosa constitutione vir, annorum ferme quinquaginta, quindecim vero annorum podager, in eunte anno MDCCII. pedibus & utroque genu doluit: cessante vero brevi tempore eo dolore, *Colica* tentatus est. Successit brachiorum primo gravitas, & debilitas mox *Resolutio*, ut e digitis nullum movere posset. Fames abolevit, cibi omnis fastidium fuit, quod cum jam diuturnum esset, ex eo reliquisque morbi satellitibus, corpus jam plane emaciatum, faciei color flavus, oculorum, quod album esse debuit, ictericum id omne factum est.

Arthritidem hanc ad τὰ Ἔντρα inversam, & a visceribus, una cum bile colicam dudum committente, in *Nervorum Tubulos* translatam esse judicavi.

Ut curationis, quod fieri posset, absolutæ iniretur ratio; primum, *Decocto Cardui* ventriculum moveri; *Soluto* tum *Purgante* ventrem inaniri sedulo institui. Iis, quæ impedimento essent, expressis, *Aquam* dedi *ferratam* bibere tepefactam, omni mane, ad libram quasi integram, neque nisi sorbillando, & paulatim hauriendam, aliasque, loco potionis ordinariæ, eandem, cum *Vini Lusitanici* ea quantitate, quæ ad εὐπεψίαν opus inveniretur.

Magno fuit huic ægrotanti auxilio, una cum prædictis *Aqua ferrata*: nauseam enim ademit; famem (id est, vitæ spem) reddidit; aliisque posthæc adhibendis viam aperuit. *Chalybem* addidi *Nutritum*, quo in articulos pulsa est *Arthritis*, pedis tumor & dolor factus; quæ tamen, omisso *Chalybe* cito decreverunt.

Hac autem medicina (Ὑδροποσία nempe diu producta, continuataque, & *Chalybe* interdum adjecto) visceribus robur, oculis vigor, faciei color restitutus est. Spirituum turbis & agitatione, quæ quidem magna & permolesta fuit, composita, sudum undique & serenum est. Ex elumbi, debili, & emaciato ægro; qua morbo, qua inedia prope jam enecto; res salutis adeo servata, & vires instauratæ sunt, ut, tametsi quædam maneret artuum imbecillitas; negotia tamen obire, itinera equo longa & crebra facere valeret, vitamque alacrem, & vitalem tum ageret, tum etiam acturus esset.

Adeo enim ex medicina profecit, ut jam, annis post quatuor, multo rarius, multo illum mitius dolere, & paroxysmis tuto carere, (manum vero sinistram, ob tendines contractos, motu fere omni privatam esse) per literas nuper accepi.

HISTORIA V.

Arthritis primum, & deinde Paralysis, *a materia Colicæ biliosa.*

FOeminæ olim memoratæ, primum colica biliosa, deinde *Podagra* laborantis, historiam; quoniam eo tempore plenius de illa disserere nihil attinebat, interruptam, hic loci continuare libet, & ad finem perducere. Remittente (sic, ut dixi) (*a*) *Arthritidis* paroxysmo, caput illico tentatum est, & quidem impensissime. Somnus enim inquietus, nec qui, uti par erat, ægrotantem reficeret. Huic adde *Capitis* gravitatem, & dolorem: quod vero præcipue notandum, quoties expergisceretur, quod diceret ageretve, nihil in promptu habuit, oppresso nempe *Capite*, & *Mente* quasi nube obducta. Periculum erat, ne confestim *Apoplexia* prosterneretur: detractione sanguinis periculum isthuc imminutum, nubes sublata. Brevi post tempore *Paralysis* secuta est, qua demum ægra Ὑδροποσίᾳ, & *Balneatione* diutina liberata fuit.

Quandiu hujus ægræ membra fuere resoluta, & aquæ potationi illa incubuit, *Arthritide* tandiu immunis omni perstitit: integra vero ad consuetudinem rediens, & veteri diætæ ratione usa, *Arthritide* jam nunc urgetur regulari; qua utique confirmatur, priscos illos, sive pedis, sive malleoli dolorem & tumorem, fuisse plane *Podagricos*.

Aliam novi intestinis pariter dolentem, & quidem ex eadem causa, postea vero *Paralyticam*, cui, cum integrum esset, & intactum adhuc *Caput*, at bile sanguis æstuaret, ortus est in manibus dolor, & tumor plane *Arthriticus*; & indicio fuit, naturam hac inimicum porta conari expellere. Hi vero conatus, quantum adhuc observavi, languidi & pene frustra fuere omnes, & *Paralysi* cesserunt: quæ denique *Chalybeatis*, & remediis sanguinem evehentibus, ut & genus *Nervinum* penetrantibus, una cum *Aquarum Bathoniensium* potatione, & in iis *Balneatione* crebra, penitus sanata est.

Hisce vero observatis omnino liquet, materiam colicæ biliosam, causam ejus proximam & continentem nunc in *Articulos* extrudi, & ab iis in *Nervos* transferri; sicque in nonnullis corporibus eandem esse *Colicæ*, *Arthritidos*, & *Paralyseos* ordine materiam.

HISTORIA VI.

Ob Arthritidem in Nervos inversam, Ἀφωνία.

VIr bonus, cum primis honestus, diu meus ἐν τῷ φαρμακοποιεῖν familiaris, jam inde ab adolescentia *Arthritide*, ad tempus redeunti, laboravit. Vox a pusillo puero, ei densa fuit, obscura, nec quæ verba clare, vel articulate satis exprimeret; a *Nervorum*, uti videtur, imbecillitate nativa ducens originem. Ad hæc accessit, ob mortem filii (quem ille quam maxime amavit) dolor vix consolabilis, ægritudo valde discrucians. Cum eo loci res esset, & paroxysmus jam declinaret, nondum autem ad exitum perduceretur, in apricum animi causa æger vectari voluit. In collem proximum & vicinum, at eminentem & apertum, bruma tunc temporis sæviente, quando, etiam tum e lecto surgens, elatus fuerit, ibique plus nimio commoratus, mœstum, & imbecilli lingua *Arthriticum* invasit primum algor deinde, vertigo, tum brevis quædam mentis alienatio, actionibus absurdis, insolitis, & indecoris manifesta; deinde lateris, postmodum resoluti, imbecillitas, & obeundi motus impotentia; postremo, & paulatim linguæ *Paralysis*, Ἀφωνία.

Non novum huic ægroto hujusmodi malum; nam cum moris erat, exeunte omni paroxysmo, quam citissi-

(*a*) *Vide Dissertationem. De Arthritide Symptomatica; Cap. x. Hist. I.*

citissime potuit, lectum abdicare, & foras illico pedem efferre, vel gestari, raro id impune fecit: imo, quam citissime fecit, tam maxime pœnas dedit: tam citissime lingua ejus, tanquam ligamento, impedita, & (quod a familiaribus sæpe observatum) aliena vox. *Non novum*, inquam hujusmodi malum, nova mali fuit gravitas.

Ut morbo isti medicinam facerem, quæ sequuntur auxilia sunt a me præscripta.

℞. *Conf. Abs. Rom. Spec. Diambræ,*
Z. Z. in Indiis Cond. ana. ℈j.
Conf. Alk. q. s. f. Bolus.
℞. *Pulv. Serp. Virg. gr. xii.*
Castor;
Spec. Diatr. Piper. ana gr. iv.
Ol. e Sem. Carui Chym. gutt. jj.
Bals. Per. q. s. f. Pilulæ.
℞. *Cort. Vvinterani,*
Rad. Zedoar. pul. ana ℥iij.
Sem. Anisi Carui ana ℥j.

Cochlear. ℥j. *misce, & infunde in Vini albi Lusitanici* ℔ij. *usus tempore Cochlearia duo, vel tria colentur, cum Cerevisia commiscenda. Cerevisiæ haustus hujusmodi medicatus Bolo, & Pilulis quotidie superbibatur. Ampulla, ad dimidium vacua, Vino simplici repleatur.*

Porro infundantur in aqua fontana buliente *Sem. Cochlear. contusa, Rasura Radiculæ; Infusum Diambro* dulcetur, f. *Gargarisma* sæpius in die adhibendum. *Frictiones* artuum sint frequentes. Sumat etiam *Spiritus Vol. Oleos. gutt.* xxx. cum vehiculo idoneo, bis vel ter in die, cervici *Epispasticum* admoveatur, post dies duodecim, vel duas hebdomadas repetatur.

Horum usu medicamentorum (non quidem perpetuo, sed longo, & cum intermissionibus ad tempus diutinum producto) factum est, ut verba, uno aliquo quamplurima præeunte, ipse, eadem nullo negotio clare repeteret. Vegetior item, coloratior, & hilarior evadere: cibum capessere, devorare. *Arthritis* sub id tempus manum occupavit; curationis spem adduxit, at (eheu!) brevem, & fallacem. Relicta manu, tam inclementer ægrum habuit, ut e vestigio *Caput* dolore, stupore, aliisque mali moris accidentibus affligens, eum pene confecerit. Hoc ob alvum, incuria domesticorum, nimis duram (unde in *Caput* humores acti) evenit. Ex paroxysmo tam infelici, & naturæ rebus tam male convenienti, nullum *Paralyseos* levamen, nulla vocis restitutio. Contra, medicamento non uno, neque impotenti frustra adhibito, integrum jam triennium (si verbum unum, aut alterum, μονοσύλλαβον, excipiatur) mutus fuit, & quod annotatu dignissimum, per eosdem hosce annos, etiamsi satis cibi ingerens, rarius & mitius solito doluit articulis.

Ut historiæ hujus summam brevi complectar, de hac *Paralysi*, in homine *Arthritico*, & jam tum dolenti, frigus insecuta, quid aliud cogitandum, quam, quod humores *Arthritici*, adhuc in sanguine relicti, effœti, & in fugam abituri, algore contracto, & angustato corpore, in *Nervos* impelleretur, & in eos se abdentes mala jam dicta committerent. Materia vero aliena, quæ e corpore expelli debuerat, in *Nervos*, natura forsan nimis apertos, & dehiscentes, impulsa, tanta ex eo œconomiæ perturbatio, naturæque vires adeo fractæ, & debilitatæ sint, ut, *inversæ* in posterum *Arthritidi* favens ea, regularem, uti olim, paroxysmum minime moliatur.

HISTORIA VII.

Ex Morsu Canis, Arthritidis rectæ silentium, Stupiditas, Paralysis, *Arthritide denuo facta Regulari, curata.*

Rara quidem, annis abhinc aliquot, & inaudita forsan *Arthritidos Anomalæ* mihi sese obtulit historia, quæ, ut multa observatu dignissima, ita doctrinæ huic nostræ lucis non parum allatura continet; ideoque protinus adscribenda est. Homo adhuc in vivis est *Iscanus*, qui sub exitum sæculi novissimi, decimo ætatis suæ lustro, pedibus subinde doluit. *Podagra* nimirum affectus germanissima, malleolum mordente, omnibus numeris absoluta. Hunc in modum ea, per triennium bis terve singulis annis, accesserat; cum ex *Morsu Canis* (forsan rabiosi) *Podager* ægrotavit. Vulnera, cruribus inflicta, per mensis spatium, ichorem emisere; sanatis autem iis, suppressoque flumine, nova malorum ingruit caterva, atrox certe, & pestifera. Primum enim late, per universum corpus, sparsum est alienum aliquod, sanguinis ὀργασμὸν, corporis æstum faciens immodicum. Deinde *Caput* tentatum est: sedulum enim, & in agendis rebus antea versatum, ægrum occupavit rerum prope omnium oblivio. Stupiditas adjuncta est, & in sententia de negotiis ordinariis cum judicio ferenda, impotentia. Magna sub hoc tempus erat membrorum undique omnium debilitas, & digitorum huc illuc serpens, tanquam ab acu pungente, dolor. Successit *Tetanos*, aliasque pedum torpor, & Δυσκινησία. Simili vero ratione, qua corpus, ipsa laboravit, ipsa subsidit anima. Levi quavis de causa ejulationes æger, & lamenta edidit; non raro lacrymas. Postremo loco manuum, pedum *Paralysi* correptus, eorum neutrum, nisi laboriose, movit. Quod vero maxime notandum, *Arthritis*, quæ (ut dixi) paroxysmos, bis, ter quotannis iterare solita est, jam inde a *Canis Morsu*, per integrum biennium (quo, prædicto more, cruciatus est æger) ne semel quidem rediit. Ut hæc malorum Ilias a miasmate *Arthritico*, multum conturbato, perque corpus universum, in ipsos *Nervos* acto (& quidem *Canis Veneno* forsan impellente) proficisci, non immerito credatur.

Docti utique Medici, & experientes, in huius ægri curam incubuerunt. Quamprimum ea mihi demandata esset, (quando, præter symptomata jam dicta, ventriculum etiam lædi, Ἀνορεξίᾳ, multoque vomitu urgeri deprehenderim) primum alvum subduxi, tum *Decocti Cort. Chalybeati* ℥ij. ter in die sumendas imperavi. *Decocti* hujus vere *Polychresti* usu, cum levi corporis exercitatione diu continuato; (nempe, cum intermissionibus quibusdam, ad annos aliquot) mirum quantum ex eo commodi exortum: fames enim, oculi vigor, faciei color, spirituum animalium robur (*Arthritide* denuo ἐν τοῖς ἔξω revertente, & paroxysmos, sic, ut olim, edente regulares) tum animæ, tum corporis mala finiere cuncta. Εὐπάθεια, & valetudo, post annorum aliquot interruptionem, omni ex parte integra, & perfecta, felicissime restituta, paulatim, tanquam ex postliminio, redierunt.

Si *Arthritidos* isthoc, ex *Morsu Canis*, silentium, si symptomata, per istius silentii triennium oriunda, (gravia profecto, & terribilia,) si, ex *Arthritidis* reductione, symptomatum istorum fugam animo rite perpendamus, nihil manifestius, quam quod a miasmate *Arthritico*, devio, & in *Nervos* irrepente, fierent ista *Spirituum animalium*, & *Nervorum* mala, & quod, ex eodem miasmate in artus (uti par est) exulante, *Paralysis* cum malorum ista cohorte tolleretur.

HISTORIA VIII.

Convulsiones, *ex* Arthritide *inversa universales, Arte medica sublatæ.*

His, ob morbi discrepantiam, an affinitatem dicam? *Convulsionum* addam universalium, ex *Arthritide* intus in *Nervos* acta, historiam. Vixit, annos ante paucos, in *Iscæ* nostræ suburbiis, familia, proba quidem & honesta, neque Veneri, neque Baccho dedita; quæ tamen *Arthritidi*, sic, ut raro quæquam unquam magis, est afflicta. Fratrum unus e medio *Apoplexia* subreptus est *Arthritica*; alter *Arthritide* τὰ Ἐντόσθια premente obiit: de quibus suis locis. Fratrum tertius, hic noster, articulis olim doluit, tum crebro, tum vehementer. At cum hujusmodi cessavere, aut minus crebræ, minusque vehementes fuere *Arthritidis* accessiones, *Convulsionibus* ille correptus est, observatu dignissimis. Primum enim illæ partium externarum erant; deinde, mira spirituum in *Capite* Ἀταξίᾳ, postea vero eclipsi comitatæ. Cum

ad ægrum

ad ægrum accesserer, *Spasmis* eum graviffimis implicitum, sensibus orbatum inveni: cumque diuturnitate malum ingravescerer, (dies enim aliquot jacuit ἀναίσθητος) tollendi ejus ergo, medicina, qua possem efficacissima, usus sum.

Præmissis alvum inanientibus, ut *Caput* allevarem, ad cutim tonso, & raso, ei *Epispasticum* admovi. Quod quidem amplum, & diu adhærescens, optimo fuit ægrotanti auxilio; seri enim libras (quinque, vel sex dierum spatio) minimum binas evocavit. Interea temporis, quæ spiritus sustentarent animales, quæque eorum motus ordinarent, ore sumenda dedi.

℞. *Pul. Castorei* ℈j. *G. Galbani, Sagapeni, Assæ fœtid. ana* ℈j. *Opopan. solut. q. s. f.* pilulæ. *Sumantur quatuor, ex Julapii Cephalici Haustu, quarta quaque hora. Spiritus Castorei, & Vol. Oleos. in eundem finem, ex eodem vehiculo, subinde sunt adhibiti.*

Hac ego medicina, supra astantium expectationem, ægrum excitavi, morbo eum ancipiti, & pestifero liberavi, &, ut idem ne recurreret incommodum, *Chalybe*, & *Cortice*, præsidiis hac in re certissimis, ægrum munivi.

CAPUT XVII.

De Doloribus in Corpore vagis, fixis; de Ophthalmia; de Erysipelate, & Achoribus Arthriticis.

ART. I. Vidimus, quanta cum sævitia partes corporis nobilissimas, & vitæ maxime necessarias agitet *Arthritis*: quam illa (tanquam malus civis, qui exulare respuens, rebus usque novis studeat, domos illustres ad factionem suam trahat) intestina, pulmonem, cerebrum, viscera ἐν τοῖς Κοιλίαις contenta fere omnia corrumpat. Nunc, in regionibus a Metropoli, & locis principibus, longe dissitis & remotis, in provinciæ interioris ambitu, in partibus viscera continentibus, quid eadem faciat, quoque se modo gerat, diligenter exquiramus.

Horum locorum *Anomalæ*, quæ a me notatæ, sunt in iis *Vaga*, *Fixa Arthritis*, *Ophthalmia*, *Erysipelas* & *Achores Arthritici*; de quibus omnibus hoc capite dicam, uti in sequentibus, de *Epiphora*, & *Dolore Dentium Arthritico*.

II. *Arthriticis* iis, quibus sanguis acri miasmate diu multumque inquinatus, cum ad ἀκμὴν id elatum efflorescit; familiares aliquando sunt *Dolores*, qui nunc vagantur per regiones dorsi, & lumborum, per scapulas, sternon, cervicem, & caput externum: earum nempe partium aliqua incipientes, eam ad tempus aliquod afficiunt, donec alio, quocunque vult natura, transferuntur. Quæ utique loci mutatio interdum crebra est, & in nonnullis hi *Dolores* (quod ab *Arthritico* non uno compertum accepi) per corpus serpunt externum, pene universum: *Arthritis* sic in *Trunco* vaga, non semper intellecta, *Rheumatismi* nomine vulgo delitescit; quæ tamen, si utriusque hujus morbi naturam penitus scrutemur, ab eo longe discrepat.

Nunc in eodem loco commorantur hi *Dolores*, eumque non parum mulctant. Novi hominem, cujus sanguis quando plane computruit, & in *Arthriticam* degeneravit dyscrasiam, huic, inter alias morbi hujus Ἀνωμαλίας, in regione lumborum, (ac si a renum calculo) *Dolor* immanis, & permolestus accidit; quem tamen a miasmate *Arthritico*, membranas eo loci spinam investientes stimulante, fieri probabile est. Vertebrarum hasce *Membranas*, etiamsi plurimum urgeri corrodique noverim; raro hoc fit, præterquam in iis, quibus, seu ætate, sive morbis pene confectis, regularem *Arthritida* præstare nequit natura. Novi *Arthritidis* calidæ materiam, *Oculi Tunicam adnatam* invadentem, *Ophthalmiam* inferre; quæ cum paulo post articulos inviseret, iisque paroxysmum aptum, & laudabilem excitaret, eodemque tempore finem *Inflammationi* poneret, eam omnino *Arthriticam* esse manifestavit.

Novi *Arthritida Palpebram* in vetulo quodam superiorem, mensem & eo amplius, excruciantem, quæ cum *Omagram* habuit adjunctam, & *Podagram* e ve-

stigio sequentem, ingenium & morem suum abunde declaravit.

Faciei porro *Erysipelas* notavi, quod detractione sanguinis, factaque inde materiæ in artus Διαδοχῇ cum in *Dolorem* mutaretur isthuc *Arthriticum*, naturam plane confessum est *Arthriticam*, ipsumque esse materiæ istius generis calidæ & evectæ, eo in loco ἐξάνθημα.

Nullius autem *Anomalæ* in externo corpore natura subtilior, quam quæ est *Arthritidos Achores* inducentis. (*a*) Jampridem tradidi, in nonnullis corporibus fere idem esse, utrum per articulos, an per *Aurium Ulcuscula*, id, quod alienum, emitteretur: quod quidem observatione mihi non una confirmatum. Sunt enim *Arthritici*, quibus, in paroxysmorum intervallis, (maxime si paroxysmi tenues sint, & nimium mites, aut forte intercisi) ista per *Aures* evacuatio vicem obtinet *Arthritidis* summe regularis. Sunt etiam, in quibus, neglecta re articulari, perque artuum glandulas veneni expulsione penitus omissa, natura unius *Achoribus* contenta, per eos id extermi-net.

III. Affectibus jam dictis, una cum aliis omnibus, quæ *Trunci* relinquuntur, *Anomalis*, hoc commune est, eas periculo, quam *Anomalæ* sunt *internæ* reliquæ, multo magis expertes esse, & ad *Regularem Arthritida* propius accedere. Cujus rei ratio, tam ex locorum a natura ignobilitate, quam ex eo, quod auxiliis etiam externis ii tractari possint, elicienda est.

Quinetiam hoc addendum, a corporis ambitu, ad ejus meditullium, a τοῖς ἴσχυσι ad τὰ ἰσχόμενα, *Arthritidem* non creberrime transferri: certe rarius, quam ipsam *Regularem*. Cujus eventi nullam aliam excogitare valeo rationem, quam quod *Artus*, a corpore longe in aerem projecti, sæpe a frigore magis patiantur; &, quæ *Arthritida* repercutiant, causis magis pateant externis; quibus hæ nostræ *Anomalæ* non sunt adeo obnoxiæ, & raro intercisæ viscera subintrant, verum e contrario in artus multo frequentius erumpunt.

IV. Communis harum *Anomalarum* medicina vult, ut, graves eæ si contingant esse, initio detrahatur sanguis; deinde purgans, (sive *Aloeticum*, sive aliud e Δραστικωτέροις aliquod) quo materiæ vitiosæ partim ano possit expediri, partim ad artus amandari, detur.

Præter hæc communia, nisi malum ingravescit, nihil est, quod amplius suadeam medicinæ. Tuta enim est, & incolumis ægroti res, si non ex omni parte placida. Quin & ii homines *Arthritici* molestius sæpe ferunt *Dolores* in articulis, etsi restituendæ sanitatis ergo factos, quam, cui medeantur illi, malum. Mos igitur iis in hoc rerum statu gerendus, &, donec malum per se inclinet, aut tempore vincatur, expectandum est.

At si urgebunt *Dolores* (quæ propria eorum medicina est) æger stragulis in lecto coopertus, aut *Spiritu C. C.* aut *Theriaca Androm.* cum *Pul. Gasconic.* vel *Rubro Exoniensi*, vel ejusmodi aliquo *Cardiaco*, una cum *Posseto Anthosato*, sive sudore materiam foras ejiciat, sive in artus amoliatur.

Quod de *Doloribus* hisce, tam fixis, quam vagis, pronunciavimus, id etiam in *Erysipelate* valebit, ut nempe per *Cardiaca*, *Podagram* expellentia, miasma procul arceatur.

Si, post evacuationes jam dictas, intendatur *Ophthalmia*, sive etiam minime levetur, erit, quo organum, æque pene cum vita earum tueamur, remedio opus: quare *Collyrium* modice discutiens, & corroborans adhibeatur. Inservit huic intentioni id, quod sequitur.

℞. *Album Ovi agita, Aqua Rosac. dilue, adde Camphoræ gr. aliquot, f.* collyrium, cujus guttæ in *Oculum* paucæ omni mane instillentur, linteaque eo immersa palpebræ bis terve in die superponantur. Potest commode *Lapis Calaminaris*, sive *Tutia* præparata *Collyrio* superaddi.

Si Ἀχῶρες permolesti sint *Arthritici*, eandem fere recipiunt curationem, ac qui absoluti; neque enim, eorum causa,

(a) *Dissertatione, de Arthritide Symptomatica.* Cap. XI.

causa, in articulis dolorem excitari velim: tanta eorum incolumitas, tam magna utilitas. Quod de hac *Anomala* (quantum mihi videtur) una proponendum.

HISTORIA.

Achores, ab Arthritide in alio Corpore generati.

POstremo ineunte sæculo, non procul ab urbe, vir egit generosus; qui, ob juventam non nimis sobriam, ea vix finita, laboravit *Arthritide*. Ætate progrediente, similem ea progressum habuit, & quotannis increvit: donec artuum motu ferme omni privatus, æger demum clinicus evasit. Erat ille vir, si quis unquam, totus ex *Arthritide* factus, pari certe ratione, atque dicitur:

Ὅλος ἄνθρωπος ἐκ φύσεως νόσος,

Cum annos prope viginti maritus sine prole esset, favente demum *Arthritide* filiam progenuit. Castissima, & venerabilis ejus uxor non tam *Lucinæ*, aut *Dianæ*, quam *Arthritidi* debuit, quod facta esset mater. Patris tam *Arthritici* filia, organis suæ labem & maculam non uno modo agnovit: Erat enim vultu pallido & languenti, constitutione tenerrima. Plures enixa filios, partus ei non parum profuerunt, & a miasmate nativo, magnam illius partem evacuando, tuebantur. Ἀχῶρες autem, præcipue cum illa desierat ἐν γαστρὶ ἔχειν, erant gravissimi. *Aures* externæ, multum tumefactæ, per *Ulcuscula* vires emisere, mordax & acre, cujus acrimonia regio isthæc omnis inflammata est. *Virus* siccatum in squamas abire solitum est, in furfuraceas, subalbidas: quibus, sive sponte decidentibus, sive refricando sublatis, ichor denuo jugiter emanavit. Neque *Purgantia*, neque virtutum optimarum *Alterantia*, (a viris arte nostra celeberrimis præscripta) malum hoc vicere; modum ei forsan imposuere.

Ut semel dicam, miasma hoc indomitum & pestiferum, matronæ illius filios hunc in diem aggravat; quorum plerique omnes (sunt autem multi) *Aurium* exudationes, aut alias illius veneni notas, & indicia, veteri nempe contagio afflati, gerunt, & testimonio sunt probabili, miasma hoc virulentum, in alio corpore per *Arthritida* regularem, in alio per *Achores* a natura ejici.

CAPUT XVIII.

De Epiphora & Dolore Dentium Arthritico.

Art. I. DE *Catarrhis* iis, qui *Arthritica* facti materia pulmones, aliaque respirationis organa invadunt, & tussim frequenter inferunt, alibi disputavimus. Qui *Oris* sunt, & *Oculorum*, eadem materia facti, atque eodem e numero reliqui; eos, hoc capite dicendos, jam nunc aggrediemur.

De *Podagra Dentium* libellum olim in lucem misit *Joh. Steph. Strobelbergerus*, Thermiater Cæsareus; ut vel propterea super hac re sermonem instituere supersederem. At cum iste liber, quicquid promittat ejus inscriptio, non tam de *Dolore Dentium Arthritico*, (cujus neque therapiam propriam, nec quidem diagnosin ullam in medium profert,) quam de affectu isto, quatenus exquisito agat; integrum mihi erit, hanc *Anomalam*, cum aliis suæ Tribus, una tractare.

II. Quod ut accurate faciam, in primis observandum est, humores illos acres *Arthriticos*, qui, per ambitum corporis erratici, dolores ciere solent antedictos, in *Glandulas Oculis* vicinas, & secernendis lacrymis dicatas, a natura nonnunquam infundi, & jugiter isthinc emanantes *Epiphoram* creare: modo in gingivas, & eas, quæ dentes circumvestiunt, membranas immitti, & Ὀδονταλγίαν facere. Qui utique affectus sæpe diutini sunt, & (humore salso teneras, sensusque acutissimi fibras urgente, spiritusque eas inhabitantes stimulante) nonnunquam etiam molesti. Quoniam autem idem, ab *Arthritide* nunc a τοῖς ἔξω tepercussa, & paroxysmum interrumpente, oriantur; nunc in *Arthitrida* regularem desinant, utrunque vero ita tum oriri, tum desinere constat,) idcirco etiam *Arthritici* censeantur; ipsamque esse *Arthitrida*, sede germana, & vix jam relictis, alieno in regno ἀνωμάλως sævientem.

III. Si morbi illi tenues sint, nec ægrotantres supra modum urgeant, curatio his *Arthriticis*, ac quæ exquisitis, eadem sit utilissima: si vero graviores periculum, vel molestiam inducant, hujusmodi velim medicinam.

Primo, sanguis mittendus, speciatim, optimeque *Vena Jugulari*: tum venter resolvendus, sanguis turbandus, dato, quod ambobus his sufficiat muneribus, mane postero, *Purgante*: deinde *Epispasticum* cervici applicandum: ulcuscula vero, ne arescant, *Litu* illinantur *Epispastico*, & tandiu quidem, quandiu malgravitas perduraverit. Postea, si *Arthritis* ad affectam usque partem adhærescat, non nisi molimine quodam in artus removenda, ad rem facient auxilia, tam quæ, extra applicata, educant eam, evocentque, quam quæ ore sumpta expellant. Atque hæc istorum medicina morborum est communis.

Propria requirit, ut in *Epiphora* vitatis, initio præcipue, restringentibus (ne sero, acri, & venenoso exeunti viam occludant, & fistulam inducant) *Collyriis* mollientibus seri nimia mitigetur acrimonia. Quem in finem *Lac* inservit muliebre, recens, *Oculis* immissum, uti etiam, e *Mucilagine Sem. Psylii, & Cydon. Aqua Ros. extracta*, vel e *Trochisc. albo Rhasis & Aqua Plantaginis* collyrium.

Sin *Os Catarrhus* opprimat, & ægrotantem humorum copia, vel asperitas offendat, prodest *Gargarismis* eos tum diluere, tum elicere. Ad eliciendum, quam quod maxime, conducit *Rasp. Raph. Rusticani*, ore retenta, & manducata, cujus solicitatione prægnantes se gingivæ possint exonerare.

Si *Dentem* forcipe evelli, postulaverit *Dolor*, eo, quod alveolum purget, (*Melle* puta *Mercuriali*, *cum Sale communi*, *Aqua fontana mixtis*, vel ejusmodi alio) oportebit gargarizare: quo peracto, rursus in alveolum intrudatur *Dens*, ob evulsionem utilior evasurus.

Epiphoræ hujus exemplum in capite undecimo protulimus, *Odontalgiæ* vero *Arthriticæ* in manibus est historia, quam illico adscribam.

HISTORIA.

Dentium Dolor Arthriticus.

QUidam mihi familiarissimus, & in rebus agendis conjunctissimus, biliosum & siccum habens Corpus, *Catarrhis* jam inde a cunabulis inmune; ubi ad ætatis medium accessit, ex pedibus laboravit. Plurima huic *Arthritico* acciderunt, quæ attente observata, recteque considerata, ad morbi hujus inconstantis, dubii, versatilis ingenium & morem explicandum, valeant egregie: Unum habeo in præsentia dicere, alias alia.

Cum ætas præcipitavit, (quæ non humanam modo sanitatem, sed & ipsos morbus afficit, eorumque interturbat, & abrumpit ordinem) eclipses primo leviores, paulatim magnas, & graviores passa est *Arthritis*. Pro *Arthitride*, juncturas artuum more suo occupante, multumque cruciante, nunc *Vertigo*, nunc *Cephalalgia*, nunc *Dolores* per universum corpus externum erratici, nunc (quod ad rem nostram attinet) *Dentium Dolor* acutissimus erat. Mirum ægro videbatur, & portenti simile, morbo se vexari tam parum convenienti, vetulum nempe, pumice aridiorem, *Catarrho* dentes infestante.

Inito hac de re colloquio, dubium & solicitum percunctor, quo se modo gesserat per dies hosce nuperos *Arthritis*: utrum paroxysmos satis crebros, satis vehementes, sic, ut olim, ediderat. Neque crebros, neque vehementes æger reponit, sed in propinquo esse *Arthritidem*, ex *Cephalalgia*, ex *Doloribus* huc illuc vagis, se hariolari. Quibus ego; Quid si adventantis illis *Artrhitidos* signis, addas etiam Ὀδονταλγίαν: quando hunc

hunc affectum; una cum cæteris modo dictis, eadem causa fieri verisimile sit, *Arthritica* scil. materia, naturæ jam molesta, janua non optima in fugam pulsa.

Ut in pauca rem conferam, paulo post articulos invasit dolor *Arthriticus* omnibus numeris absolutus; eodemque tempore *Dentium* ille *Dolor*, ut & omnes alii remisere. Hujusmodi Ὀδονταλγίαν ille postea sæpenumero perpessus est, ex *Arthritidos* aberrationibus, & deliquiis semper exortam; in *Arthritida regularem* & idoneam, semper exeuntem: ut de confirmanda indole morbi hujus *Arthritica*, plura, ut opinor, addere supervacaneum esset.

CAPUT XIX.

Corollaria continet, cum Epilogo.

Art. I. HÆ sunt *Arthritidis* in *Trunco* corporis *Anomaliæ*, non dicam omnes, nec quidem ullas omnibus numeris absolutas, (certe absolutum, & perfectum hujusmodi opus vix unius sæculi, nedum hominis unius esset;) sed insigniores aliquas, & quæ in facienda medicina mihi passim obvenere, notatu digniores.

Ex iis, quales sint, persuasum mihi habeo, quod apparebit, miasma *Arthriticum*, præter artuum mala, omni ævo animadversa, varios, multiformes, multumque discrepantes inter se affectus, si eorum facies, si phænomena spectemus, efficere; & quidem in hac nostra regione (forsan etiam in aliis non minus) cerebro: varios scil. pro istarum partium, & locorum, in quibus sunt, varietate; multiformes, pro diversa eorum structura; & pro eorum usu, discrepantes.

Deinde, constat affectus, sic a devio hoc miasmate generatos, partium affectarum morbos proprios, & vernaculos, ad amussim omnes simulare; vultus eorum usurpare; signa vel pathognomonica præ se ferre; neque a morbis indigenis, per ea, quæ concurrunt diagnostica, posse quovis modo distingui; sed e contrario revera cum iis sæpenumero confundi.

Deinde palam, uti spero, factum est, non hos affectus, alienos & *Arthriticos*, quoties ingravescant, & jam magni fiant, etiamsi propriis affectarum partium morbis simillimos, illorum medicinis, (quæ quidem magnis, & gravibus hisce sublevandis, nequaquam aptæ, vel partes sunt,) tractari oportere; verum e diverso privis, suoque singulorum moti, & ingenio accommodatis. Ἦθος autem ἑκάστου uniuscujusque horum pro ejus *Subjecto* esse, & cum eo multiplicari: unde tot novæ *Arthritidis* formæ, fereque tot diversæ earum curationes, quot inveniantur ejus *Anomaliæ*.

Deinde, diximus *Anomaliæ* singulam singulæ curationem non alio modo facilius absolvi, nec quidem auspicatius suscipi, quam partem aggravatam, & nova hoste obsessam allevando: illud autem optime effectum reddi, partim evacuationibus, tam universalibus, quam topicis; sed iis, privata ratione, quæ nimirum malis hisce maxime conducat, adhibitis, optime vero omnium per hostis expulsionem, & ab iis quæ intus sunt inique occupata, πρὸς τὰ ἔξω, ad artus ablegationem. Quibus autem auxiliis, qua medendi methodo, in prædictis *Anomaliis* hoc præstari possit, hujus scripti pagina fere omni ostensum est, & declaratum.

Hæc hujusce *Dissertationis* summa est.

II. Hisce positis, manifeste patet, quam ad hominum salutem magni sit momenti, deviam hanc *Arthritida* sectari, investigare, quamque latebras ejus perscrutari, larvas excutere, & in artus suos, & domum utcunque invitam & reluctantem, eam, quaqua tuto possit arte, reducere. Nam, cum *Arthritis Regularis* & *Anomala* plerunque sint in simili ratione, de *Anomala*, tametsi per se obscura, seque multum occultante; quantum illa grassetur in vulgus, & quatenus sæviat, ex *Arthritide Regulari* laborantibus, (nempe ex illius crebritate sævitiaque, horum autem *sex non naturalibus*) cuivis liceat conjicere. Qui recte calculum hac in re posuerit, pro certo invenerit, quod, tametsi *Arthritide Regulari*, quam *Anomala*, plures ægrotent; tamen *Anomala*, quam *Regulari*, longe plures occumbant: immo quidem *Regularem* raro, nisi prius degenerantem in *Anomalam*, occidere, ita vero creberrime.

Prætermissis autem his, & harum *Anomaliarum* investigatione, (quam in suorum commodum & tutelam, medentis semper erit pro re nata exercere) sive neglecta, sive perfunctorie, vel imperite facta, necesse est ægrotos, simulatis his affectibus, *Colica* nimirum, *Phthisi*, *Asthmate*, *Angina*, ne dicam aliis ejusmodi *Arthriticis* (id est, *Arthritide* morbos illos referente) opprimi quamplurimos; quoque longius serpat, & magis gliscat *Arthritis* idonea, ea proportione plures.

III. Neque nostram hac de re doctrinam, ulla quidem ex parte, convellet, nedum eam evertet id, quod de *Arthritidis Symptomaticæ* speciebus olim dixi, (si quis hasce *Anomalias*, partium affectarum morbos esse vernaculos, & exquisitos, *Apoplexiam* v.g. veram, & genuinam, miasmate fieri posse *Arthritico*; frustraque toties, & sine necessitate multiplicatam a me *Arthritida* contenderit,) quandoquidem (ut de rerum nominibus, quæ earum naturas explicent, & tanquam icones, in conspectu ponant, eligendis & præferendis, nihil dicam) horum affectuum, utcunque nominatorum, medicina, quæ a me potissime spectata est, Θεραπευτικὴ suo usque, sic opinor, stabit talo, recto nempe & inconcusso; *Arthritidis* in artus expulsione, quod a me propositum, omnino molienda.

Quibus addi potest veteres (*Paulum* volo, *Alexandrum*, *Aetium*, *Galenum*, *Aretæum*) non solum, τὴν ἔξω, sed etiam (ut in Præfatione dixi) τὴν ἔνδον *Arthritidem* exhibuisse; horumque me authoritate fuisse usum, & vestigia repressisse.

IV. Hæ, quas nunc protulimus, *Arthritidis Anomalias*, suo quæque genere graves sunt, magnæ, & immodicæ κατ' ἐξοχὴν: Alias autem minoris ordinis, easque non paucas esse suspicor, quæ nunquam eminentes, aut ad statum hunc notabilem evectæ plerumque visum fugiant & pro nullis habeantur. Enimvero usu medico vel parum exercitatis, hoc latere nequit, *Arthritide*, (præcipue frigida, inerti, languida, maxime vero omnium ea suppressa, retusaque,) ægrotantes, interdum *Humeri*, *Pectoris*, *Dorsi*, *Lumborum*, aliarumque in ambitu corporis partium *Dolore vago*, tanquam *Rheumatico*, sæpe etiam capitis affectibus, more prorsus *Hysterico*; alias aliis in corpore malis, quasi *Scorbuticis* urgeri, sæpissime vero *valetudine dubia*, & in tempore diutinum incerta, & neutra, esse. Qui quidem eorum status, ac conditiones, sensu remissiori, & leniori gradu morbosæ, natales suos *Arthritico* miasmati, cæco, in corpus subrepenti, & eo loci clam agenti, se debere, ultro videntur agnoscere: Quinetiam aliquando, multos post annos dubium hunc in modum actos; tandem, apparente paroxysmo *Arthritidis* idoneo, de istorum origine & natura malorum *Arthritica*, omnis sublata dubitatio est.

V. Quid! quod *Arthriticorum* gnatos quoties obtueor, & nunc *Achores*, nunc *Catarrhos*, nunc *acres* intestinorum *Humores*, (ut taceam alios affectus certe non paucos,) iis familiares animo complector; profecto quidem memet vis temperare possum, quin eorum ortus incusem, & affectus hosce nihil aliud esse mecum reputem, quam *Arthritidis* hæreditariæ quædam Ἀποσπασμάτια, seu scintillulas, a parentibus acceptas, in natorum corpora, simul cum ipsa vitæ lampade derivatas, & in iis, secundum eorum modum agentes.

Hæ vero cum sint tantummodo conjecturæ, nec quidem ullis fide dignis probationibus suffultæ, de iis solum *Anomaliis* scripsi, quæ indiciis certis, & argumentis, si non ἀποδεικτικοῖς, tamen valde probabilibus, *Arthritidos* esse comprobentur; iisque fui contentus maximam partem *Anomaliis*, quæ ex *Arthritidis* præapertæ, claræ, & manifestæ deliquiis oriri jure merito censeantur.

EPILOGUS.

HÆc funt, quæ dicere habui de *Arthritide Interna*, five in *Trunco* corporis *Anomala*, totius *Arthritido graphiæ* parte (noftra quidem opinione) principali; & potiffima, certe cultu & expofitu omnium digniffima: in quibus exponendis eo fui prolixior, quoniam magni falutis hominum intereffe judicavi, & a Medicis aut nulla fuit harum rerum mentio, vel fi ulla, femper utique breviffima, & quafi in tranfcurfu facta: verum de certa *Arthritidos Anomalæ Diagnofi;* de illius *Reductione*, & ejus præftandæ methodo, nemo unquam mortalium (quantum fcio) quidquam eft locutus. Uti vero apud *Aftronomos* ifta *Solis* theoria, quæ ortus, ceteraque gloriofiffimi illius Luminis phænomena defcriberet, omnino manca judicaretur; nifi etiam *Eclipfes* ejus exhiberet; eo certe plenius, & accuratius exhibendas, quo illæ fint in chronologicis rebus illuftrandis, & temporum punctis ftatuendis utiliores, quoque etiam explicatu difficiliores: Ita quidem *Arthritidis* hiftoria, tametfi *Regularem* plane & dilucide tradat *Arthritida*, nequaquam abfoluta, atque adeo imperfecta credatur, fi nullos habeat *Arthritidis Defectus*, fi nullam *Internam:* cujus infuper notitia, quo humano generi commodior, quoque fuerit ignotior, eo diftinctius, eo fufiori calamo tractanda.

Quin hæc a me diligenter obfervata, non fine labore collecta, fideliter renunciata, & jam, animo erga humanum genus benevolo, in lucem miffa, boni confulite.

FINIS.

Δόξα τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ.

EPI-

EPITOME

Dissertationis Primæ de ARTHRITIDE SYMPTOMATICA.

CAPUT PRIMUM.

De Arthritide symptomatica, *generatim*.

MOrborum *Migrationes Successionesque ex* Hippocratis *Præcepto sunt inspiciendæ*. Art. I.
Arthritis *alia* primigenia; *alia* secundaria, *sive* symptomatica. II.
Quæ vel materiam, vel in huisce generis arthritida *Materiæ* Μετεωρισμὸν, *Morbo alicui Primario, & præcedenti, refert acceptum*. III.
Hujus Regionis symptomaticæ *recensentur, suntque* arthritidos, *generatim sumptæ, quasi Pars dimidiata*. IV.
Symptomaticarum *Ratio Generalis in eo sita est, quod cum Morbi sunt a* primigenia *distantes, ei tamen gradatim appropinquant. Modum* appropinquandi *certissime commonstrant: simul cum usurpato* arthritidis primigeniæ *Vultu*, primarii *Exuviæ*. *Conditio Earum specialis*. V.
Symptomaticarum *differentiæ, si Earum Externa, si Paroxysmos spectemus: Partus Facilitas a* primarii *Indole, & in* arthritidem *propensione*. VI.
Alia arthritis symptomatica *improprie dicta, quæ* rheumatismo *superat, Alia magis propria*. VII.
Quæ generatione procreatur vel æquivoca ut ex chlorosi, & *ex* hydrope arthritis, *vel* univoca, *quæ eandem cum* primario *Materiam habet, quæque ob Crisin aliquam imperfectam exoritur: ut aliquæ omnes*. VIII.
Symptomatica magis propria *non nisi Chronicum vetustum sequitur, & grandiores invadit; contra quam* minus propria. IX.
Symptomaticas *hasce* specie *inter se differre, & diversas poscere Curationes, existimandum est*. X.
Ex Morbi primarii & arthritidis primigeniæ *Therapia elicitur, in Medendis* symptomaticis *Indicatio*. XI.
In Paroxysmo, ab arthritide; *in Vacatione, a morbo* primario. XII.
Prophylaxis ad menses proferenda, ad Annos aliquando repetenda. XIII.
Ætiologia arthritica, *ob neglectam* symptomaticæ & primigeniæ arthritidos *Discrepantiam, hactenus imperfecta*. XIV.
Curatioque inidonea. XV.
Methodi Ratio. XVI.

CAPUT II.

De Arthritide *Rheumatismo* supervenienti, symptomatica falso appellata.

T*RANSITIO*. Art. I.
Rheumatismo *soli Frigore procreato succedit* arthritis: *Is autem, Sanguinis* lentore *gravi & repentino Capillaria infarciente, generatur*. II.
Qui fiat ea Γλισχότης *exquiritur: Non a Chylo acescente: (Sanguis injecto Lacte non coagulatur.)* III.
Neque solum ab Acido. Serum ejus calefactum per Frigus subitum condensatur: rheumaticorum *Urina minus salsa: serum, addito Syrupo Violaceo, virescit: Pellicula Sanguinis, per instillatam Sublimati Solutionem, albescit. Lentorem vel a Calore Frigoreque vehementibus & continuis, vel a Sale Alcalico, vel ab utroque nasci concluditur*. IV.
Rheumatismo *male tractato subjicitur hæc* symptomatica, & arthritidem *Frigidam æmulatur*. V.
Illius Facies & Mos. VI.
A reliquis symptomaticis *ut distinguitur*. VII.
Adversus rheumatismum *valere posse Vomitionem, sed Sydenham opera Medica*, *frequentem & caute præcipiendam*. VIII.
Ad hanc arthritida *requirit indicatio, ut tollatur iste Lentor. Quem in finem Antiscorbutica, Spiritus Volatiles, adhibeatur. Quid per Oleum Tereb. Quid per Camphoram agatur, periclitare*. IX.
Ptyalismus proponitur, & Emplastra cum mercurio, ut &, ad Articulos exonerandos, Suctus. Quid per Maturantia fiat, deliberandum. X.

CAPUT III.

De Arthritide ex *Chlorosi*, & ex *Mensium Suppressione*.

ARTHRITIS *a* chlorosi *Symptomatica est rarissima*. Art. I.
Eas tantum aggreditur, quæ stirpe sunt arthritica *prognatæ*. II.
Causam habet Continentem, a chloroseos *Continenti longe diversam, & ad istum morbum se fortuito adjungit*. III.
Interdum vaga est, sub rheumatismi *Nomine delitescens: Alias articulis affixa: utriusque Diagnosis*. IV.
Indicatio vult, ut per Muliebria Materiæ peccans expellatur; qua partu Naturali. V.
Qua Mensibus. Hisce procurandis inserviunt Martiata eum Emmenagogis juncta, Aquæ Martiatæ, cum Purgatione nonnunquam intercalanda. VI.
Arthritidis *ex Mensium Suppressione, Origo & Mos*. VII. VIII.
Medendi Lex, ut per Catharsin, sed Modo peculiari celebrandam, Materia dimittatur. IX.
Fonticulus aperiatur. X.
In isto Pari Symptomaticarum impugnando, quantum intersit. XI.
Historia arthritidis *Vagæ, Fixæ, Nodosæ, Hæreditariæ, ex* chlorosi *natæ, per Emmenagoga fugatæ*.

CAPUT IV.

De Arthritide *Hydropi* superveniente.

HYDROPI arthritis *etiamsi crebro. supervenit, inter Naturæ* Δυσνόητα *tamen est censenda*. Art. I.
Ab Hepate, sive viscerum aliquo nobiliori, Labe indomita vitiato, quicunque fit hydropicus, *raro Is* Ποδαγρᾷ. *At si in Liquido omne vitium, ex eo sæpe oritur* arthritis. II.
Maxime vero post amara & chalybeata, hydragogis *submissa, vel (ubi consistunt Vires) statim post* hydragoga. III.
Spiritus Sero liberati, vel per Se, vel Medicamentis incitati, emergunt denique, Materiam e Sanguine pellunt alienam. IV.
Atque adeo Seminium, si quod intus latuerit, arthriticum. V.
Et quidem bono omine. VI.
Nullam postulat hæc arthritis *Therapiam nisi qua servetur, augeatur, ordinetur*. VII.
In hunc finem singularia *recensentur*. VIII.
Ut ea componantur, & in Methodos redigantur. IX.
Ad hydropa *propellendum, Vere & Autumno Aqua subducenda, & quidem Drastico potius quam Leniente: Æger nec plus, nec aliud bibat, quam Coctioni & Nutritioni quod sufficiat*. X.
E Lecto manc quam primo exurgat, Vesperi mature cubet; bis in die Corpus sub Jove exerceat. XI.
Hujus Methodi Utilitas. XII.
Historia *Prima*, *De* Arthritide hydropi *probe curato feliciter accedenti*.

Secunda, De arthritide asciti, *ejusque Remediis, auspicato agnata.*
Tertia exhibet podagram, asciti *per Maturæ Vires subortam.*
Quarta De hyprope *per Diuresin & Abstinentiam victo, cum* arthritide *per* amara *&* chalybeata *famulante.*

CAPUT V.

De Arthritide Melancholica.

Ex *Univoci ortus* symptomaticis, *Principatum habet* arthritis *ea, quæ diutinæ succedit* melancholiæ. Art. I.
Hæc melancholia *duobus pendet,* 1. *Spirituum Animalium a Natura Teneritudine, quæ Causis evidentibus sæpe augetur,* 2. *Rebus Eos Afficientibus.* II.
Natura id, quod melancholiam *peperit, aliquando in Articulos trudit, itaque* symptomaticam *hanc* arthritida *progignit.* III.
Clementer Ea ferre se gerit. IV.
Ideoque melancholia, *brevi recurrente, excipitur. Ut* arthritis *ea dignoscatur.* V.
In arthritide *Morbo* hypochondriaco *subnata, juvat id, quod primis Viis includitur alieni, per Alvum amoliri, Coctionemque instaurare.* VI.
Præcipue vero aquis purgantibus, tartaro laxanti & manna adjutis, *quæ blande Alvum subducant. His superaddi possunt* aquæ diureticæ, *vel* infusum Theæ, *cum e* ferro *præparatis, vel etiam* decoctum corticis simplex, *aut* chalybeatum. *Prodest aliquando, loco Cerevisiæ,* decoctum chinæ, sarsæ *&c.* VII.
Hist. 1. *De* arthritide melancholiæ *Diuturnæ succrescenti.*
Hist. 2. *De Morione* melancholia hypochondriaca *&* arthritide *interempto.*
Hist. 3. *De* arthritide hypochondriaca *Purgantibus præoccupata.*
Hist. 4. *De* morbo hypochondriaco *cum agnata* arthritide, aquis astropentibus *subacto.*
Hist. 3. *De* gonagra *miti* hysterica, chalybe *concitata.*
Hist. 6. *De* arthritide hysterica.
Hist. 7. *De* arthritide melancholica *cum Ventriculi &c. Affectione,* per paroxysmum *regularem allevata.*

CAPUT VI.

De Arthritide fixa *Scorbutica.*

Melancholicæ *proxima est,* arthritis scorbutica, *sed longo proxima intervallo.* Art. I.
Scorbutus *apud* Damnonium *paulo ante frequentissimus; sed vicini* Belgii scorbuto, *hoc est, genuino dissimilis.* II.
Ejus Symptomata celebriora recensentur. III.
Utrum scorbuti calidi *sit ubique sui generis Materia ambigitur.* IV.
Lepra *jam pridem in* Damnonio *Endemia, cujus gratia Nosocomia passim quam plurima.* V.
Partim Illa salis communis, *partim etiam* tabacci *usu cicurata, maxime vero* pomacei, *in* scorbutum *hunc Calidum degeneravit.* VI.
Scorbutus *hic Noster* arthritida *fixam imitari gestit.* VII.
Scorbuti *hujus cum* arthritide *convenientia.* VIII.
Mites habet Paroxysmos hæc symptomatica, *sed diuturnos. Præter cæteras, Morbi sui primarii retinet Symptomata,* scorbuti *præcipue veteris & confirmati.* IX.
Est semper calida. X.
In Paroxysmo, materia Articulis impacta blande foras elicienda. In pravo repellentium usu quid illi fiet. XI.
Extra Paroxysmum, vel pthyalismum, *vel per* catharsin *Materiæ Evacuatio, tum per* antiscorbutica arthriticis *maritata, Alteratio.* Succi herbarum martiati *in usum commendantur, ut &* Aqq. ferratæ diureticæ, & decoctum Theæ, pomaceum *aliquibus prodesse potest, præsertim æstate, & hyeme* cerevisia rad. oxylap. *&c. medicata.* XII.
Nullus hic crepitus ossium, *at* tumor pedum *minime prætermittendus, ejus descriptio.* XIII.
Et curatio. XIV.
Historia 1. *Ab* arthritide scorbutica *Ulcus male tractatum, unde Visus Abolitio, deinde Abscessus, demum Mors.*
Hist. 2. Scorbuti *Calidioris soboles* arthritis.
Hist. 3. Morbus articularis, scorbuti *Alumnus, cum Vomitu Bilioso,* Δυσπεψίᾳ *& Volarum Ariditate.*
Hist. 4. Scorbuto *suborta, & Ejus Eruptionibus adjuncta,* arthritis.
Hist. 5. *Pedum* tumor scorbuticus, arthriticus, *cum* pruritu ferino.

CAPUT VII.

De Arthritide *Lui Venereæ* succedenti.

A*B antiquo* Venus *immoderata, dudum autem,* lue *ad Eam se adjungente,* arthritidem *maxime creberrimeque introducit.* Art. I.
Horum Morborum Convenientiæ, & inter se Consensus, unde ad hanc ab illa tam facilis Migratio. II.
Nemo a recenti lue Ποδαγρᾳ *Miasma* venereum *evehi prius & maturari oportebit, quam Articulis impingi potuerit. Ideoque raro nisi Grandiores invadit hæc* arthritis, *scil. a* lue *derivata.* III.
Sed nec a Veteri paturfa *procreatur, ubi* arthritidi *moliendæ Natura impar reperitur.* IV.
Paturfam arthritida *parientem adjuvat Mos Empiricorum ille, quo in curanda* gonorrhœa *præpropere, & neglecta vel remisse facta purgatione; Puris excretio supprimitur.* V.
Luis *in* arthritidem *Mutatio, ex Ægroti Corpore ad Eam recipiendam idoneo, vel secus, pendet quam plurimum,* arthritis *ista nunc in eodem Corpore cum* lue *generatur, nunc per Concubitum in diverso. Uti a Nutricis lue in Alumnum derivetur Oculorum* epiphora, *&c.* VI.
Quodnam hac arthritide *Afflictorum Corpus.* VII.
Morbi hujus Diagnosis qualiscunque. VIII.
Intercisis Ejus Paroxysmis apoplexia, *vel* motus convulsivi *plerunque fatales (si nulla fuerit Evacuatio) superveniunt.* IX.
In Paroxysmo, dolor Hypnoticis, sed caute adhibendis, ne illorum abusu, Materia Morbi Nervis impingatur, mitigandus. X.
In Paroxysmorum Intervallis, a lue venerea *mutuo sumenda Indicatio,* antisyphilicis *Sanguis tuendus, e* mercurio *comparata adhibeatur, maxime vero per ea* salivatio: *quodnam illius instituendæ Tempus in primis opportunum: Placet etiam* purgatio *cum* calomelane. *Post usum* mercurii, lignorum decocta *misceantur. Valent* aquæ diureticæ, *diu recteque potæ: Valent etiam, ex* antimonio, *&c. Alterantia.* XI.
Hist. 1. *De* arthritide *impura,* aquis diureticis *subacta.*
Hist. 2. *De* arthritide, luis *Sobole, a* Δυσπέπτοις *irritata, Febrim excitante, Caput aggressa.*
Hist. 3. Lui venereæ *succrescens, Caput impetens* arthritis.
Hist. 4. Arthritis lui ἐπιγιγνομένη, *Victu, Digestivis, & Equitatione moderata, tandem Intestina invadens, sanguinis* ἄνω καὶ κάτω *Missionem pariens.*
Hist. 5. Arthritis lui venereæ *superveniens, Melancholiam, Caliginem, Vertiginem, Convulsionem universalem, & demum Mortem inducens.*

CAPUT VIII.

De Arthritide *Asthmatica.*

Podagra *succrescit* asthmati *creberrime* pituitoso; *quo affectu laborantes, nono & decimo ætatis Lustro, raro maturius, dolent* articulis, *maxime si præcesserit Medicina.* Art. I.
Quæ,

Quæ, ceu Cathartica, præcipue vero Δραστικώτερα, ceu ex alterantibus anti-asthmatica, gignendæ arthritidi cum primis confert. II.

Arthritidis hujus materia minime recens æstimanda. Quia nemo repente Ποδαγρᾷ: Quin potius in corpore diu illam latuisse, pituitaque forsan involvi; & cum ea per sputum κατ' ἐπίκρασιν externi, credibile est. Æstate hæc arthritis lætatur quod quidem ejus χαρακτηριστικόν. III.

Ita hæc arthritis, hyeme minime obdormiscens, ab asthmate superatur; sub ejus persona delitescit: Æstate vero, cum ad Ambitum Corporis Sanguis liberius effertur, proprie elucet. IV.

Ex ista hujusce materiæ frequenti expuitione, fieri videtur, quod arthritis hæc omnino blanda, minimeque dolore vehementi, multo minus Tofis, &c. est signata. Indicium ejus optimum in eo locatur, quod asthmati usitate & ex more submittatur; cætera arthritidi primigeniæ persimilis est. V.

Ex ista successione in symptomaticis habenda est, & pectoris, Spiritus, Tussis, Sputi considerationem comprehendit. VI.

Neque enim hunc inmodum asthmaticos, arthritidem negligere juvabit; quin simul atque fieri potest in articulis dolorem excitare, quo levetur pulmo. Hac de causa, Sanguinis missio, vel parca admodum, vel nulla, ne arthritidi protrudendæ natura impar reddatur, admittenda. VII.

Per Δραστικώτερα Catharsis instituenda, quibus sanguis in orgasmum excitetur. Catharsis etiam pulmonem exonerat, spiritumque liberat. Sed, quoties in simplici asthmate Pituitoso, non toties hoc in asthmate repetenda, ne recta arthritis impediatur. VIII.

Ad depellendum asthma, & concitandam arthritida, mane inf. am. Chalyb. exhibeatur: quarta pom. & nona vespertina balsami alicujus, vel Tinct. Sulf. Dosis majuscula. Diebus aliquot interpositis, extra loco sæpissime dolenti attrahens admovendum; tumori, vel quam proxime illum, Epispasticum. Quando artus per se invadit hæc arthritis, omnino promovenda est. Natura enim, asthmati occurrit per arthritida. IX.

Si Bechicis opus usque fuerit, iis, sed lenioribus, vespere utendum: Hinc mane seq. Sputum, nec ad meridiem obtundetur appetitus. Narcotica his asthmaticis parum tuta. Ad invitandum somnum, si defuerit, adhibeatur sectio, frictio, &c. X.

Minuitur asthma, qua proportione augetur arthritis. Huic symptomaticæ adjungi solet pedum tumor serosus; ambulatione, frictione sæpe brevi tollendus. XI.

Ab hac arthritide restitutis equitatio commendanda; ut & victus idonea ratio, cum eccoproticis, & digestivis, ad asthma & arthritida præcavendam, subinde repetendis. XII.

Sicco nonnunquam asthmati subnectitur arthritis. Illius descriptio qualiscunque profertur, & in hanc mutatio arguitur. XIII.

Ejus curatio breviter delineata. XIV.

Hist. De asthmate pituitoso, per arthritidem, exemplo notabili mitigato.

Hist. 2. De arthritide, asthmati ex Plethora, feliciter adjuncta.

CAPUT IX.

De Arthritide Febri Succedanea.

FEBRI nonnunquam exquisitæ, & perfectæ, succedit arthritis. Art. I.

Quæ quidem successio, sive ob aliquid ἑτερογενὲς in sanguine contentum, sive ob glandulas obstructas oriatur febris, perfacile capiatur. II.

Ab eodem miasmate (quod prius dixi) concito & debacchanti, febris; ab ipso lenius moto, sed exulante, arthritis accersiri solet. His addendum, quod virus arthriticum concitandæ febri valde appositum est. III.

Secundo, si febris a glandulis obstructis sit, illa obstructio sanguinis orgasmum parere potest, ut & Sydenham opera Medica. ille orgasmus, (sic ut Æstus exercitatione quavis adscitus) arthritidis Paroxysmum. IV.

Hujus symptomaticæ Natales optime illustrat angina arthritica, quæ quidem manifesto arthritis est anomala, cum febre magna & gravi præcedente. Morbo tamen acuto, rarius forsan quam diutino, ἐπιγίγνεται Arthritis. V.

Ratione paroxysmorum, una est arthritis ex febre nata, eaque arthritidi primigeniæ persimilis: ratione ortus, multiplex est, & longe a se diversa, quod particulatim exponitur. VI.

Quæ febrim comitatur arthritis omnino provehenda est & promovenda, quæ præcipua, & unica hujus medendæ indicatio therapeutica. Verum in hujusce symptomaticæ prophylaxi, febris illius, cujus symptomatica Fœtus & Germen est, habenda ratio. Si habitudini Πυρεκτικῇ subolescat arthritis, habitudinem istam efficiens materia exterminanda, corrigenda, prævertenda. Si febri Ἐρυσιπελατώδει submittatur, durante insultu, per cardiaca & diaphoretica utriusque materia dimittenda est: in vacatione, causa antecedens aquis diureticis auferenda, lacte Asinino, &c. permulcenda: Et sic in aliis hujus generis symptomaticis. VII.

Hist. 1. Arthritis synocho secundaria.

Hist. 2. De Arthritide habitudini Πυρεκτικῇ subjuncta.

Hist. 3. De Arthritide cum febre Ἐρυσιπελατώδει vices exercente.

Hist. 4. Quartanam, cortice suppressam, arthritis sequitur, cum Arenulis.

Hist. 5. De quartana in arthritidem mutata.

CAPUT X.

De Arthritide ex Colica.

COLICA in Chronicis hujus populi pervagatissimis est; ejus, quæ arthritidem præcurrit, Descriptio generalis. Art. I.

Est autem ea nonnunquam biliosa; quæ breviter depingitur. II.

Ejus in arthritidem metamorphosis: istiusque commoditas, sive caput, sive intestina spectemus. III.

In hac arthritide materia foras ejicienda, idque remediis potissimum externis. Cardiaca interna (quæ hujus curationis proprietas esse videatur) admodum caute usurpanda, ne in caput arietent. IV.

Alia vero colica est (arthritidis productrix) a Pomaceo immiti acidoque: Et est ejus proportione. Quo tempore nostros homines invadat, confirmatæ illi, & inveteratæ supervenit arthritis, genuinæ persimilis. V.

Natura istam mutationem per se nonnunquam molitur, sæpe vero numero per purgationem drasticam & elateriam, nonnunquam etiam Cardiacis internis excitata. VI.

Habet hæc arthritis Dolorem acutissimum, in colicam ex facili revertitur, iterumque arthritidos Personam induit, iterumque deponit, raro Tofis &c. signata est. VII.

Alia podagram progignit colica, quæ ab dyspepsiis oritur: Hujus descriptio. VIII.

Qui sunt hujusmodi Κακοστόμαχοι Ætatis fluxu aliquando arthritide laborant, quæ colicam tum exceptat, tum ab ea sæpe excipitur. IX.

Utrum hæc arthritis a colica derivetur, an potius arthritis sit, dudum in intestinis Anomala, jam vero in Externis partibus recte se habens, etsi in dubiis ponatur in arte fallitanda eodem fere recidit: Neque depelletur hæc arthritis, nisi colicam, cui subjicitur, intueamur. X.

In Paroxysmo ferme eadem, ac in arthritide Exquisita, medendi ratio: Prophylaxeos alia atque alia est, pro causæ remotioris diversitate. XI.

Hujus Tribus symptomaticarum Paroxysmi omnium maxime per Eccoprotica, vel præcaventur, vel minuuntur. XII.

Hist. 1. Arthritis colicæ biliosæ secundaria.

Hist. 2. Arthritis, colica ex Pomaceo ἐπιγιγνομένη.

Hiſt. 3. *Colicæ ex* Dyſpepſia *diuturna*, Gonagra *ſupervenien*s.

Hiſt. 4. *Ex* Colica *Paralyticus*, Arthriticus, *Inunctione trucidatus*.

CAPUT XI.

De Arthritide *Morbis* quibuſdam *Cuticularibus* ſubjecta.

QUæ achoribus, hæmorrhoidibus, *&* ulceribus *ſupereſt* arthritis, *hoc Capite tractatur*. Art. I.

Morbi Ejus primarii *alienum aliquid expellunt, adaucta eorum materia Turbas ciet in ſanguine, quas ſequitur* Arthritis. Arthritico *durante Paroxyſmo, conquieſcunt* affectiones primariæ. II.

Hujus Symptomaticæ *Diagnoſis: eſt ea* primigeniæ Arthritidi *conjunctiſſima: ideoque poſtremo hoc loco diſcutitur*. III.

Morbus quicumque fuerit primarius *omnino promovendus:* Ulcus, *per* cathæretica, achores, *per* epiſpaſtica, *vel leniter* attrahentia, hæmorrhoides, *per* aloetica *interne data, per* hirudines *externe adhibitas*. IV.

Hiſt. 1. *De* Arthritide *Aurium* achoribus *ſubjecta*.

Hiſt. 2. *De* Arthritide ulceribus *ſuboleſcenti*, epiſpaſticis *allevata*.

Hiſt. 3. *De* Arthritide (*cum* febre intermittente) *ex* hæmorrhoidibus *occluſis*.

CAPUT XIII.

Corollaria & *Spicilegia* quædam habet, cum *Epilogo*.

EX *prædictis ſequitur, quod* ſymptomaticis *quæ genuinæ* Arthritidi *ſunt vicinæ*, (*id eſt*, colicæ, *&* morbis cuticularibus *ſubmiſſæ*) *maxime conſentiunt illæ, ſi tantum materiam earum intueamur, quæ ſunt* minus propriæ, cholorofi *nempe, &* hydropi ἀνμγγροφῶα, *ideoque* magis propriis *poſtponi poterant, imo quidem debuerant*. Art. I.

Si quis materiam, v. gr. luis, *non* arthritida falſam, *verum* exquiſitam *parere; itaque* ſymptomaticas *haſce, & inter ſe, & cum* Arthritide *exquiſita congruere argumentetur; nihil iſthuc auctorem movebit, quando* ſymptomaticarum *a morbis* ſpecie *differentibus ſucceſſio, eas etiam, (quoniam morborum* primariorum *materiam, unde ducenda earum* ſpecificatio, *manifeſte retinent)* ſpecie *differre monſtrat, propr*[illegible]*as poſtulare curationes, ut & propria vocabula; ſi quis autem eas* Arthritidis *vocabulo includi voluerit, quanta quæſo hæc* æquivocatio τῦ (Arthritis) *ſingularem morbum exprimere ſoliti, jam vero quamplurimos, eoſque* ſpecie *diſtrepantes morbos exprimentis. Dato vero haſce* ſymptomaticas *convenire (quod tamen nec probatum, nec conceſſum) ad earum* curationes *tum explicandas, tum exigendas, ex uſu erit eas haberi differentes & diſcordantes*.

Scorbuto, *aliove quovis e* Primariis *affectibus ſupradictis laborantem*, Primigenia *ſimul* Arthritide *poſſe laborare, non diffitetur Auctor, cui cum hiſce tantum morbis negotium, qui* Arthritidos *induunt perſonam*. III.

Aliæ ſunt Imagines Arthriticæ *minus perfecta, quæ ſæpe* ſcorbuti, *vel* rheumatiſmi *nomine appellantur*. IV.

Glandulæ articulares *ſunt ex celeberrimis totius corporis excerniculis*. V.

Epilogus.

Obſervationes Anatomicæ *&c. in* Actis Philoſophicis *Londinenſibus, ab Auctore divulgatæ*.

Numero 151.

INteſtinum canis *Cæcum* feliciter exectum.

Numero 162.

Inſtrumentum *Coctionis* primarium eſſe *Spiritum Alcali* generis *Volatilem*, & de *Glandula* in ventriculo Lucii Piſcis *Tubulata*.

Numero 166.

De liquorum in lacteas *Ingreſſu ſubito, coloreque* in iis *non ſemper Albo*. Contra *Vualæum*, &c.

Numero 167.

Molis immenſæ *Glandula* cor bobulum, præter naturam, comprehendens.

Numero 240.

Primarius *Reſpirationis* uſus experimento illuſtratus. Pro D. *Thruſtano*.

Numero 240.

Pectoris *Hydrops* artificialis.

Numero 242.

Aphonia *Periodica*.

Numero 247.

Magni Regis *Arthuri* Cimeliarchum: in Reverendi Viri D. *Geo. Hickes* S. T. P. *Theſauro linguarum Vett. Septentrionalium Grammatico Critico*, brevi edendo, planius & accuratius deſcribendum.

Numero 258.

Bronchotomı promota.

Numero 266.

De *Polypo* raræ magnitudinis in carne reperto.

Numero 271.

Menſtrua viri cujuſdam *Hæmorrhagia*, temere ſuppreſſa.

Numero 275.

Venæ lacteæ (poſt Clariſſimum *Liſterum*) *Colorata*.

EPI-

EPITOME

Dissertationis Secundæ de Arthritide Anomala, sive Interna.

CAPUT PRIMUM.

De Arthritide Anomala *generatim*.

ARtus *sedes* arthritidis regularis. ARTICULUS I. Truncus, *sive quod reliquum est Corporis*, anomalæ; *II.* Arthritidem anomalarum, *quæ Regularem nullum præcurrentem habent Paroxysmum, Diagnoses admodum difficiles*, *III. Earum, quæ Regularem Paroxysmum insequuntur, Diagnoses, variis Symptomatum ordinibus sunt eliciendæ. De* anomalæ arthritidos Υ'πάρξει *minime constabit, nisi de* regulari arthritide *præcurrente prius constiterit. Eodem Puncto incipiunt hi Ordines, at diversos habent exitus. Quo certior* arthritidos *Regularis* Υ'πάρξις, *illiusque Materiæ quo certior, in ea, quæ intus sunt, Translatio*; *eo certior* anomalæ *Notitia*, *IV.* Internæ partes *intelliguntur esse* trunci *omnes*, *V.* Arthritidem *inter* regularem *&* anomalam *quæ sit Differentia*, *VI. Tam* symptomaticæ, *quam* primigeniæ arthritidos Α'νωμαλίαι, *VII.* Trunci *Partes fere omnes, sed alias aliis frequentius, invadunt*, *VIII. Unde tam Vastum earum Imperium*, *IX. Causæ earum enumerantur*, *X. Ut & differentiæ*, *XI. Medendi Indicatio generalis*, *ut* arthritide anomala *pars affecta citissime*, *tutissime levetur*. *Materiæ partim e Corpore evocando, partim in* artus *transferendo. Præmissis, qua par est, Evacuationibus, Curatio reliqua per Materiæ in* artus *Translationem afficienda est*: *Quam ejus expellendæ viam Natura maxime affectat. Medicamenta huic Intentioni inservientia sunt vel* interna arthritidem *expellentia*; *maxime conducunt e* ferro *præparata, præcipue* Martis alcohol, *sive* ferrum nutritum; *ejus conficiendi Modus*; *Formulæ* Ποδαγραγωγῶν: *Vel* Externa, *quæ Articulis dolere solitis post* internorum *usum aliquem applicata, foras* arthritidem *invitent. Eorum recensio. Ichore vitioso exulante, æger ad tempus aliquod immunis est. Mitior hæc crudelitas, quam per misericordiam methodus XII.*

CAPUT II.

De *Ventriculi* Affectibus Arthriticis.

NUllam *in* trunco *Partem magis infestat* arthritis, *quam* ventriculum *&* intestina, I. *Ut* ventriculum *ingrediatur ea, duo requiruntur; primum, in sanguine Miasma fugitivum*; *deinde* ventriculus, *ei recipiendo accommodatus*, II. *Quibus ille modis sic accommodetur. Ex Causarum diversitate magna, oritur* anomalarium *diversitas*, III. Arthritidis *in* ventriculo *agentis Descriptio*, IV. *Quibus signis innotescat natura ejus* arthritica, V. *Senes ea plurimum urgentur. Autumno sæpe incipit*, VI. *Ejus cum* arthritide *Regulari Comparatio*, VII. Anomala *hic describitur absoluta*, VIII. *Ut ab Affectu distinguatur* hypochondriaco, IX. *Perinde est, Materia per circuitum, an recta* ventriculum *intret*; *& sive* fixæ, *sive* erraticæ arthritidos *sit Materia. Qui denique huic malo procliviores*, X. *Medendi Indicatio postulat* ventriculum *allevari Purgatione: & in Artus* arthritidos *amotione: Utriusque Purgationis instituendæ ratio*. Vomitio, *si manet post catharsin, Laudano compescenda*; XI. *Quibus auxiliis amoveatur* arthritis, *quaque Arte tum expellatur, tum evocetur. Quæ hoc tempore Diæta.* Si ventriculum arthritis *repetat, quid faciendum. Hujus Methodi Utilitas*, *Prophylaxis*, XII.

Historia I. *In* ventriculum *&* intestina *irruens* arthritis, *foras expulsa*.

Hist. II. Arthritis *idonea, Balneo Frigido in* ventriculum, *& ea, quæ intus sunt repulsa*.

Hist. III. Recta arthritis, *& in* ventriculo anomala, *se vicissim excipientes*, *cum* anomalæ *Curatione*.

Hist. IV. Arthritis *semel iterumque in* ventriculo anomala, *toties expulsa*.

Hist. V. Arthritis *iterum ac sæpius in* visceribus anomala, *toties in* artus *ablegata*, *cum* anomalæ *Prophylaxi*.

Hist. VI. *Ex Plenitudine* arthritis, *partim recta, partim in* ventriculo anomala, *Purgantibus & Podagragogis allevata*.

Hist. VII. Arthritidem, *ex Animi perturbatione*, anomalam, *in Viam ducunt* Ποδαγραγωγά.

Hist. VIII. Arthritis vaga, *primo Partibus ex contusione læsis*; *deinde* ventriculo *hærens*, *in Sanguinem resorbetur*; *in Artus emittitur*.

Hist. IX. *Multum interesse, qua tempestate laboret æger hac* anomala; *ad eamque removendam, tam* externa, *quam* interna *nonnunquam in Corpore validissimo requiri*.

Hist. X. *Cibi Fastidium, & Asthma, ex* arthritide ventriculum *infestante*; *ea expulsa, sublata*; *ea denuo repulsa, recidiva*.

Hist. XI. *Ex* arthritide, cardialgia, *ut & alias* Α'νορεξία, *per Catharticum, & humores in* artus *expellentia, feliciter curata*.

CAPUT III.

De *Colica* Arthritica.

MOrbus *hic gravis & frequens, una cum* intestinis *Ventriculum premit*, ART. I. *Ejus Descriptio*, II. *Natura* arthritica, III. *Diagnosis*, IV. *Causæ remotiores externæ, quæ repellunt* arthritidem, V. *Internæ*, intestinorum *Imbecillitas*, *&c.* VI. *Ab aliis* colicæ *Speciebus, ut distinguatur*. VII. *Ejus Differentiæ*, VIII. *Prognosis*, IX. *In curatione, de Phlebotome, de Vomitu deliberandum*; *deinde Purgatio instituenda. Tum* podagram *expellentibus, una cum* anticolicis, *utendum. Eorum Formulæ, & sumendorum Methodus. Contra Spasmos* intestinorum *pertinaces Fotus, Linimentum, Enema. Quæ Diætæ ratio optima. Vinum utilissimum*, X. *Prophylaxis*, XI. *Morbus, hic* Hippocrati *non incognitus*, XII.

Historia I. Colica arthritica *male tractata, demum lethalis*.

Hist. II. Arthritis *Vaga*, colicam *mentita*, *ad Regularem* arthritida *reducitur*; *cum ejus Prophylaxi*.

Hist. III. Colica, *ex Quiete*, arthritica, *in* arthritica regularem *versa*.

Hist. IV. Colica *multarum Hebdomadum* Arthritica, *eadem methodo curata*.

Hist. V. Colica Arthritica, *Purgatione, &* Ποδαγραγωγοῖς, *sublata*.

Hist. VI. Colica, *una cum Dolore Capitis*, Arthritica *plus semel allevata*.

Hist. VII. Arthritis, Intestina *sæpe atrocissime invadens, toties exturbata*.

Hist. VIII. Colica Arthritica, *cum* Paralysi *superveniente*.

CAPUT IV.

De *Diarrhœa* Arthritica.

MIasma Arthriticum *nonnunquam* intestinis, *infusum, ea stimulat, donec Ano exterminatur*, ART. I. Diarrhœa *ista ut dignoscatur esse* Arthritica, II. *Causam Continentem, & proximam, tantummodo unam*

unam habet; initium, & exitus varios. *Quæ per se accidit, non raro Salutaris. Quæ Pharmacis excitatur, si modum non excedat, utilis; sin nimis pertinax fuerit, dubia, vel lethalis*, III. *In priori, Naturæ relinquendum opus, nisi nimium excurrat* diarrhœa; *tunc enim Astringentibus, ac Cardiacis eget; Reliquæ vero morbosæ post tempus aliquod Lenientibus exprimendæ.* Diarrhœa *sistenda, si a Purgantibus fiat: Si a Cruditatibus, Purgatione (altera, vel utraque) opus erit deinde Restringentibus. In* dysenteriæ *periculo, Emulsum. Ad Prophylaxin* alcohol Martis, *cum* aquis ferratis, IV.

Historia I. Diarrhœa *crebra, & Salutaris.*
Hist. II. Diarrhœa, *a Cathartico*, arthritica, *opportune suppressa.*
Hist. III. Arthritis *vaga*, intestina *occupans, solo externorum usu evocata, &* artubus *infixa.*
Hist. IV. *Cruditatibus orta* diarrhœa arthritica, *Medicinæ beneficio inhibita.*
Hist. V. Diarrhœa arthritica *lethalis.*
Hist. VI. *Alia ejusmodi.*

CAPUT V.

De Dysenteria Arthritica.

T*Ransitio*, I. *Miasma* arthriticum *aliquando* intestina *mordet, exeditque Vasa eorum exilia, Sanguinem vehentia: Unde* dysenteria, II. *Morbi hujus* Ἦθος, III. *Dependet is a Miasmate prædicto in Sanguine renovato, idque constanti norma*, IV. *Insultus sæpe repetit, Paroxysmis* arthriticis, *si spectemus intervalla, respondentes. Nunc in Ulcus, nunc in Abscessum degenerat*, V. *Curatio: Sanguine profluente conquiescat Æger: Cardiaca non nisi caute adhibenda: Lingua Laudano superillinatur. Potioni sit Decoctum album.* Dysenteria *hæc omnino Critica. Ad eam, si nimia fuerit, inhibendam Adstringentia. Valet interdum Enema. Vitentur* acida. *Quæ conveniat Diæta. A* dysenteriæ *exquisita Curatione, quantum hæc differat. In Prophylaxi valent* aquæ ferro *alteratæ.*

Historia I. *Tenesmum, &* dysenteriam *inferens* arthritis, *omisso Externorum usu lethalis.*
Hist. I. Dysenteria arthritica *in Abscessum migrans.*

CAPUT VI.

De Abscessu *Intestinorum Arthritico.*

A*D* abscessum *inferendum Miasma* arthriticum *cum primis aptum*, I. *Ejus formandi ratio*, II. *Causæ ejus binæ, quarum altera dictum Miasma e Sanguine expulsum; altera* Intestinorum *Imbecillitas*, III. *Hic* abscessus *sæpe magnus, in alimentari Fistula, creberrimus, sæpe recidivus*, IV. *Si in* ano *fuerit, eadem fere Curatio, quæ in* abscessu ani *genuino; si in* fistulæ *superiori parte, raro ante puris Evacuationem sentitur.* Dysenteriæ *aliquando* ἐπιγίνεται. *Quæ, rupta Vomica, conveniat Curatura. Evacuato Pure, Balsamica, Venæ sectio interdum prodest. Aqua ferrata, cum e Ferro præparatis, & restringentibus, &c.* προφυλάττονται, V. *Veteres* arthritici *Vitiis* ani arthriticis *affliguntur*, VI. Arthritis *in Visceribus, a* Luciano *bello descripta*, VII.

Historia I. Abscessu *Intestinorum* arthriticus *auspicato sanatus, recurrendo lethalis.*
Hist. II. Abscessus *ani* arthriticus, *feliciter curatus.*
Hist. III. *De Ani* arthritica, *propter Aleoticum*, inflammatione, *cum instante* gangræna.

CAPUT VII.

De Melancholia Arthritica.

T*Ransitio*, I. *Morbi hujus Mors*, II. *Dyspepsia oritur. Ut ab* arthritide melancholica *distinguatur*, III. *Curatio Purgantibus, (sed blandis) & Podagragogis peragenda: Quæ ratio Prophylaxeos*, IV.

Historia I. Melancholia, *propter* arthritidis *Paroxysmos minus idoneos.*
Hist. II. *Arthritis* melancholico *Saluti.*
Hist. III. Melancholiam, *& Hydropa Arthriticum sanat, arte comparata*, arthritis *idonea.*

CAPUT VIII.

De *Syncope* Arthritica.

T*Ransitio*, *I. Morbi ratio*, *II. Therapia requirit Cardiaca, admodum generosa; Frictiones, interdum Vomitionem, eamque Vino movendam*, *III.*

Historia I. Syncope *Arthritica, foras abacto Hoste, curata.*
Hist. II. *Alia Ejusmodi.*
Hist. III. *Arthritide diu ignava & inerti, generata* syncope, *illius Paroxysmo regulari sublata.*

CAPUT IX.

De *Calculo Renum* Arthritico.

R*Aro cuiquam unquam Morborum frequentius supervenit* calculus, *quam Arthritidi; Estque vulgari* renum calculo, *Arthriticus persimilis*, *I. Huic malo conferunt mala Concoctio, & Lacteorum Ora nimis dehiscentia*, *II. Est hic* calculus, *Lapidis Calcarii cum Sale suo Calcario, vel Ochræ cum Sale Vitriolico, coitio*, *III. Ejusdem plane Naturæ est cum* tofo arthritico, *IV. Ut a* colica, *tam Exquisita, quam* arthritica *distinguatur*, *V. Si Paroxysmus simul* arthriticus *erit, nullus hic* acidorum fotuum, *aut* cataplasmatum *usus: Prosunt interdum* paregorica. *Silente vero* arthritide, *si quis hoc* calculo *ægrotet, quæ Curatio.* Syrupi *Præparatio* balsamici. *In Dysuria* calculo *superveniente, juvant Opiata cum Diureticis juncta.* Dorsi dolor *judicium* calculi *æquivocum.*

Historia I. Calculo *&* chiragra *una concurrentibus, facta simul Medicina.*
Hist. II. *Adversus* calculum *Arthriticum Prophylaxis.*
Hist. III. Calculus *Arthriticus*, vertigo *Arthritica*, *&* arthritis *regularis se mutuo excipientes.*

CAPUT X.

De *Asthmate* Arthritico.

U*Num hoc Capite tractatum* asthma, *nimirum* τ' ἐπιστατικὸν, ART. I. *Quænam hoc Affectu Corpora maxime graventur*, *II. Causa Continens*, *Miasma* arthriticum, *III. Causæ remotiores*, *IV.* Asthmatis *hujus, &* arthritidis *ratio inter se, naturam illius* arthriticam *manifeste probat*, *V. Est vel* siccum, *vel* humidum: *utriusque Mos*, *VI. Virus* arthriticum *Pituita involutum, Sputatione ejicitur; & quidem commode*, *VII. In* asthmate sicco, *quodnam morbi* subjectum, *VIII.* Asthma *interdum occurrit* arthriticum; *sive prævio* arthritidis *Paroxysmo*, *IX. Quæ in utroque* asthmate, *(tam humido, quam arido)* Πρόγνωσις, *X. Curatio tollit Impedimentum respirandi, Venæ sectione, Purgatione, Clysteribus: Quæ* sicco *propria; quæ* humido *Therapia; Quid in Paroxysmo faciendum; quid in Prophylaxi*, *XI.*

Histo-

Hist. I. *Adolescens, ab Arthritide* asthmaticus, *Empirici Narbotico peremptus.*
Hist. II. Asthma *siccum, Arthriticum, Venæ sectione & Cardiaco sublatum.*
Hist. III. *Arthritidis in Paralysin, &* asthma *Metamorphosis.*
Hist. IV. *Arthritis in* asthma, *&* hydropa *desinens.*
Hist. V. Asthma *cum Iliade Malorum, Arthritidos defectu Regularis, exortum.*
Hist. VI. Asthmatis *Vultum induens Arthritis.*
Hist. VII. *Ab Arthritide repercussa* pectoris externi *Oppressio, Spiritus impeditus.*

CAPUT XI.

De Catarrho, Tussi, *&* Peripneumonia *Arthritica.*

HI *Affectus, quoniam ab eadem Causa eundem Locum aggravante fiunt, una hoc Capite tractantur,* I. *Quænam ii creberrime invadunt, quæque Corpora potissime lacessunt,* II. Achores, *&* catarrhi *Puerorum, qui* arthriticis *orti sunt Parentibus, haud immerito suspecti,* III. Arthritidis *in* pulmonem Μετάβασις *omnium certissima. De minus certis quomodo judicandum,* IV. *Seniores sæpe invadunt hæ* anomaliæ, *& qua de Causa,* V. *Sputi consideratio,* VI. *Si Affectus* arthritidi *Regulari apponuntur,* VII. Tussis *eorum omnium frequentissima, aliquando Regularis Paroxysmi* symptomata prænuncium, VIII. Tussim *interdum excipit* hœmoptoe, IX. *Tempus horum Affectuum Autumnus; multum ad eos confert* pulmonis *Imbecillitas,* X. *Ex Algore, vel Cardiacis* peripneumonia *nonnumquam accedit,* XI. *Medendi Indicatio communis est, ut* pulmo *quam citissime levetur: Ubi nihil adversatur, prodest Venæ sectio; maxime vero in* peripneumonia: *In plerisque Purgatio, sed peculiari modo facienda: Tum* Ποδαγραγωγά, *cum* anacatharticis *juncta. Horum Formulæ proferuntur. Ad prohibendam Sanguinis* colliquationem *valet* decoctum corticis. *His succedunt* externa, *Arthritidem evellentia; quibus severis, non nisi urgente necessitate, utendum est,* XII. *Ad* prophylaxin, *aperiantur in Dorso* fonticuli. *Aere aperto fruatur Æger; quibus, aliisque hac in re, idoneis, aut prætermissis, aut perperam adhibitis; Æger* φθίσει *opprimitur,* XIII. Peripneumoniæ *quæ* arthriticæ *Curatio,* XIV. *Medicina isthæc (alia, quam Clariss.* Sydenhami) *defenditur,* XV.

Historia I. Tussis *Arthritica.*
Hist. II. Tussis *Paroxysmi Arthritici* symptoma prænuncium.
Hist. III. Sputatio *Arthritica, in extrema ætate nimia.*
Hist. IV. Anacatharsis *Arthritica Salutaris.*
Hist. V. Peripneumonia *Arthritica.*
Hist. VI. Catarrhus, asthma, tussis *Arthritica, per Humorum in* artus Ἀντίσπασιν, *& deinde Evacuationem mitigata, sublata.*

CAPUT XII.

De Phthisi *Arthritica.*

TRansitio, *I. Morbi hujus* Ἦθος, *II. Ultimum ejus Stadium, cum Exquisitæ* phthiseos *ultimo concordat. Homines natu provectiores (aliter, quam* exquisita phthisis) *aggreditur: Febris ejus Hectica, plerunque* lenta, *III. Nunc ex* arthritide *repercussa, hæc* phthisis *brevi tempore fit; alias non nisi spatio annorum aliquot, IV. Morbi natura patet ex eius* Γενεαλογία, *V. Curatio postulat, ut* pulmo *allevetur. In principio valere potest* phlebotome, *&* catharsis. *Postea* bechicis, *&* Ποδαγραγωγοῖς *utendum; & quidem eousque, quoad siverit a Febre periculum, & postulaverit* arthritidis *Expulsio. Si* febris *exardeat, quid fieri oporteat. Hisce dies aliquot adhibitis, extra admoveantur* arthritidem *educentia. Opiata, & Incrassantia merito suspecta, VI.* Prophylaxeos *ergo, maxime valent* aquæ ferratæ, *& Aer, præcipue Maritimus. Prosunt Artuum Fricationes, Fonticuli, Sorbitio, Chocolata, Pectoralia, obsunt Catarrhi, VII.* Galenus *mentionem fecit hujusmodi* Ῥεύματος *(scil.* arthritici) *in* pulmonibus, *Ægros sæpe suffocantis, VIII.*

Historia I. Tussis *Arthritica lethalis.*
Hist. II. Phthisis *Arthritica, Medicamentis Calidioribus sæpe levata.*
Hist. III. Phthisis *Arthritica, incipiens, curata.*

CAPUT XIII.

De Angina *Arthritica.*

FEbricula ad expellendum Miasma *arthriticum, in Sanguine excitata, nonnunquam parit* anginam, *I. Natura ejus* arthritica, *ut detegatur, II. Quæ illa Corpora, & quas ob* προφάσεις *invadat usitatissime, III. Diagnosis, IV. Cum* angina *exquisitæ, ejus convenientia, V. Curatio vult, ut Fauces, quamprimum alleventur, & quidem Methodo privata; Prodest interdum* laringotome, *VI. Uti nonnunquam* acida: *Externa,* arthritidem *educentia, VII.*

Historia I. *Arthritis* fauces, *&* artus *simul semelque occupans.*
Historia II. Anginæ *Arthriticæ, ad Abscessum tendentis, in* arthritida regularem *Metamorphosis.*
Hist. III. *Materia* arthritica *partim* abscessu anginoso, *partim per* articulares glandulas *expressa.*
Hist. IV. Arthritis *primum* fauces, *deinde* articulos *invadens.*
Hist. V. Anginæ arthriticæ *auspicato supervenit Arthritis* regularis.
Hist. VI. Angina *&* abscessus *Arthriticus cum* arthritide *insequenti, recta idonea.*
Hist. VII. *De* arthritide *multos annos Erratica, tunc* anginam *iterum, & sæpius simulante; postremo* regulari, *Fixa.*

CAPUT XIV.

De Capitis Dolore, *&* Vertigine *Arthritica.*

OBscuri sunt in *capite Partium usus, I. Quos sæpissime infestet* dolor *hic* arthriticus, *II. Ejus Mos; Signum est aliquando Paroxysmi Regularis prænuncium: Ni tale fuerit, etsi in* capite *Materia remanserit,* apoplexiam *introducit, III. Ut de ejus* ὑπάρξει *constet; dolor hic interdum lenis, interdum pene ad Delirium usque gravis, IV. Paroxysmum aliquando Perfectum, aliquando intercisum excipit, V.* Vertiginis arthriticæ *Comes fere individua, & tanquam Soror gemina est, VI.* Vertiginis *Arthriticæ* subjectum *est cogitandi Officina:* cogitationis *ratio probabilis: Videtur esse quædam* Πνευματουργία, *VII. In* vertigine *Spirituum* fluctuationes *interturbantur, VIII. Spirituum* Εἴλιγγος *a* Cl. Vvillisio *propositus, in dubium vocatur. Rerum Externarum Imagines in Capite veræ, ut & in* vertigine *falsæ, per iis Rebus dissimilia fieri possunt, IX. Perturbantur Spiritus, vel ab alieno, a Sanguine accepto, hac in penetralia se insinuante; vel Externo aliquo Tubulos coarctante, X.* Vertigo *hæc in plerisque, cum* dolore capitis *Arthritico concordat: Aut in* paroxysmum regularem: *aut in* apoplexiam *migrare solet. Miasma* arthriticum epilepsiæ *generandæ parum idoneum, XI. Horum Affectuum Curatio communis; tum etiam singuli propria. Balsamum* Ἀνώδυνες cephalicum *Doctoris* Vvaterhouse: *Emulsa, Narcotica, Oxyrrhoidina, &c. quæ Materiam capiti infigat, omnino fugienda.* Prophylaxis, *XII.*

Historia I. *Ab gnava Arthritide* vertigo, *Sanguinis missione & Alvi ductione victa.*
Hist. II. Vertigo *Arthritica, Purgatione in* podagram *mutata.*
Hist. III. Vertiginem, *& in* capite dolorem *faciens* arthri-

arthritis; *idque usitate*, *Vena sectione & purgatione toties in* articulos *acta*.

Hist. IV. Capitis dolor, & vertigo *Arthritica sæpe revertentes*, *simili Methodo curati*.

Hist. V. Cephalalgia *Arthritica*, *Phlebotome & Spiritu Volatili in* podagram *versa*.

Hist. VI. *Miasma Arthriticum in* caput *immissum*, vertiginem & dolorem *inferens*, *eo revulsum*, & *in* artus *amandatum*.

Hist. VII. Cephalæa, & vertigo *Arthritica*, *Medicina pari*, *cum Phœnigmis*, *sublata*.

Hist. VIII. Vertiginis *Arthriticæ cum Spirituum depressione gravi*, *Curatio*.

Hist. IX. *Ex Arthritide* vertiginosus, *Victu nimis tenui depressus*, *interemptus*.

CAPUT XV.

De Apoplexia *Arthritica*.

T*Ransitio*, I. Apoplexiæ *hujus Mos*, & *Medicina propria*, II. *Morbi istius explicatio*, III. *Morbi ex Symptomatum Ordine investigatio*, IV. Subjectum *Cerebri Cortex*, V. *Causa continens*, *Vasculorum in* cerebri cortice dilatatio; *vel* lentor *Sanguinis*; *vel Miasma* tubulos *subintrans*, spiritusque *cominus aggressum*, VI. *Causæ* remotæ, VII. *Ex uno Miasmate pendet* arthritico, VIII. *Prognosis*, IX. *Curatio propria*. X. *Prophylaxis*, XI. Apoplexiæ, *a Causa Arthritica*, symptomaticæ *Curatio*, XII.

Historia I. *Vertigo Arthritica*, *cum impendente* apoplexia.

Hist. II. *Arthritidi repercussæ superveniens* apoplexia.

Hist. III. Somnus, *ab Opiato profundus*; *ipsa propemodum Mors*.

Hist. IV. *Arthritis*, *ex* acidorum *usu gravior*, *in* apoplexiam *desinens* symptomaticam.

Hist. V. Apoplexia arthritica *feliciter curata*.

Hist. VI. Apoplexiæ *ut occurratur* arthriticæ.

CAPUT XVI.

De Paralysi *Arthritica*.

M*Iasma nunc in* meditullii tubulis *sistit*; *unde* apoplexia idiopathica, I. *Sæpe ad* tubulos nervinos *propellitur*; *unde* paralysis arthritica, II. *Fieri potest*, *vel a Materia* viscida, *vel a* virulenta, III. *Causæ ejus remotiores*, IV. *Morbi* εἶδος, *pro ratione Partis affectæ*, *varium*, V. *Ejus Differentiæ*, VI. Typos *habet aliquando* paralysis hysterica, VII. *Prognosis*; VIII. *Therapia peculiaris*, IX. *Prophylaxis*, X.

Historia I. *Cephalalgia Arthritica*, *cum* paralysi incipiente, *curata*.

Hist. II. Hemiplegia *Arthritica simili modo curata*.

Hist. III. Paralysis *Arthritica*, *cum* spasmo oris cynico, *lethalis*.

Hist. IV. *Colica Arthritica in* paralysin *degenerans Arthriticam*.

Hist. V. *A Materia* colicæ *Biliosa*, *primum* arthritis & *deinde* paralysis.

Hist. VI. *Ob* arthritidem, *in* nervos *inversam*, Ἀφωνία.

Hist. VII. *Ex Morsu Canis*, *Arthritidis rectæ Silentium*, *Stupiditas*, paralysis, *Arthritide denuo facta Regulari*, *curata*.

Hist. VIII. Convulsiones, *ex Arthritide inversa*, *universales arte Medica sublatæ*.

CAPUT XVII.

De Doloribus *in Corpore vagis*, *fixis*; *de* Ophthalmia; *de* Erysipelate, & Achoribus *Arthriticis*.

T*Ransitio*, I. *Horum quis Dolorum Mos*: *Rheumatismi nomine vulgo delitescunt* vagi. Fixi *nunc quasi Nephritici*; *nunc Oculos*, *Faciem*, *Aures occupat Miasma*, & *Ophthalmiam quandam*, *Erysipelas*, *Achores inducit*. *Achores Arthritici vices aliquando tenent Arthritidos summe Regularis*, II. *Affectus hi*, *periculo magnam partem expertes*, *ad regularem arthritida propius accedunt*. *A Trunci Ambitu rarius*, *quam ab Artubus*, *ad ea*, *quæ intus sunt*, *transfertur Arthritis*, III. *Harum Anomalarum Medicina communis*, *propria*. *Nullus ob Achores excitandus Articularis Dolor*: *quod de una hac* anomala *proponendum*, IV.

Historia. Achores, *ab Arthritide*, *in alio Corpore generati*.

CAPUT XVIII.

De Epiphora, & Dolore Dentium *Arthritico*.

D*E* dolore dentium exquisito *scripsit* Strobelbergerus, I. *Ejus Arthritici Mos & Natura*, II. *Quæ istorum Affectuum Medicina communis*; *quæ eorum singulo propria*, III. Historia.

Dentium Dolor *Arthriticus*.

CAPUT XIX.

Corollaria *continet*, *cum* Epilogo.

D*Issertationis summa*, I. *Hujusmodi Medicinæ quæ necessitas*; arthritis *raro occidit* regularis, *raro nisi prius degenerans in* anomalam: *ita vero creberrime*, II. *Siquis hasce* anomalias, *Partium affectarum morbos esse Vernaculos affirmaverit*, *nostram hac de re Doctrinam minime convellet*, III. *Aliæ sunt* arthriticæ *minoris Ordinis* anomaliæ, *propter obscuritatem prætermissæ*, IV. V. *Epilogus*.

F I N I S.

MECHA-

MECHANICA MORBORUM, ET MEDICAMENTORUM,

AUCTORE

JOANNE-BAPTISTA MAZINO BRIXIANO,

In Gymnasio Patavino Medicinæ Practicæ Professore.

QUIBUS ADJECTÆ SUNT ANTONII COELESTINI COCCHII *Epistolæ Physico-Medicæ,* & BARTHOLOMÆI BOSCHETTI *de Salivatione Mercuriali Dissertatio Physico-Medico-Mechanica.*

Universum motus est, & aliud præter motum nihil; motus vero species duæ, & multitudine quidem utraque infinita: potentia autem altera in agendo, altera in patiendo versatur, ex harum congressu, compulsuque mutuo effectus eveniunt numero infiniti. Plato in Thæeteto vel de Scientia.

Quæ moventur, aut natura moveri omnia, aut vi, aut voluntate. Cicero de natura Deorum lib. 2.

MARIÆ

MARIÆ VIRGINI DEIPARÆ

JOANNES BAPTISTA MAZINUS D. D. D.

Iu multumque mihi in votis fuit *MARIA VIRGO DEIPARA* Opuſculum aliquod, licet exigua, ſeu nulla verius arte politum tibi donare, ut ſi illud minus pretio, tui certe nominis ſplendore e tenebris vindicarem. At licet ad hoc præſidium comparandum, & ad hanc grati animi ſignificationem præſtandam voluntas ſtudioſa compelleret, dignitas tua, & amplitudo, & majeſtas terris, & Cœlo verenda retrahebat, quaſque dabat neceſſitas vires, timor adimebat; ſerviendum tamen neceſſitati putavi, tuique nominis aliqua ſaltem ex parte augendam gloriam, quo nihil utilius, nihil jucundius, nihilque ſuperis omnibus charius agi poteſt: His de cauſis Opus hoc meum de *Mechanica Morborum* deſumpta e Motu ſanguinis, tibi dedico, conſecroque, vel potius adfero, quod tuum eſt; cum revera, quodcunque ſit, tibi acceptum referam; tu enim Divina tua ope mihi ſcribenti ſemper adfuiſti, tu lucem ingenio, tu intelligendi vim menti addidiſti, omnibus illis difficultatibus ademptis, quæ ab hoc ſtudio me abducere potuiſſent. Tuo fretus patrocinio (non enim video, cur etiam tecum loquens, non ea commemorare beneficia poſſim, quæ a te accepi, cum præſertim memores, gratoſque homines eſſe velis, ſintque fortaſſe hæc quæ ſcripſi lecturi nonnulli, quorum animos ad Præceptorum meorum memoriam impenſe ſtudeo revocare) tuo inquam fretus patrocinio me ad Patavinam Academiam totius Italiæ nobiliſſimam contuli, ut a præſtantiſſimis Magiſtris ad Medicinam faciendam inſtituerer; Atque adeo tua mihi favit clementia, ut Celeberrimos illius Lycei repererim Magiſtros *Dominicum Gulielminum, & Antonium Valliſnerium*, modo *Cæſaris Archiatrum*, quorum quidem præſtantia Mathematicis, Philoſophicis & Medicis, quæ ediderunt operibus longe lateque perſpecta eſt; In Patriam deinde reverſus ad Clariſſimum Virum *Cyprianum Benaleam* Sanctiſſimæ Caſſinenſis Congregationis Monachum acceſſi, ab eodemque maximarum rerum ſcientia ornato Geometriæ principia aſſiduo labore didici, ſed tanto viro diu mihi frui non licuit, illum enim ſibi Patavinum Gymnaſium tanquam jure ſuo popoſcit, Legum Interpretem futurum: tanto hoc Præceptore, & tam ſubito deſtitutus, mœrens quærebam, quomodo incepta Geometriæ ſtudia utiliter proſequi poſſem, cum tu tandem *AUGUSTISSIMA COELORUM REGINA* intra illud, quod tuum eſt, tuoque a nomine nuncupatur Gratianum Collegium, Diſcipulo Magiſtrum, & Geometriæ Alumno dediſti Præceptorem Geometram *Julianum ſcilicet Bornatum* doctiſſimum, integerrimumque ex præclariſſima Societate Jeſu Presbyterum. Is ex Nobili Bornatorum familia natus omni prorſus literarum ſcientia fuit ornatus: nam & excellens Philoſophiæ & Theologiæ Magiſter, & bonus Poeta, in obſcuris vero & reconditis, & multiplicibus, ſubtilibuſque Mathematicis diſciplinis ita perfectus extitit, ut fere nunquam ei ſcientiæ ſtuduiſſe videretur, quin quod voluerit conſequutus ſit; Modeſtiam præterea, animi demiſſionem, vitæ probitatem in illo fuerunt ſemper, tum a ſuis, tum a cunctis noſtræ Civitatis ordinibus, tum a me præſertim, qui familiari-

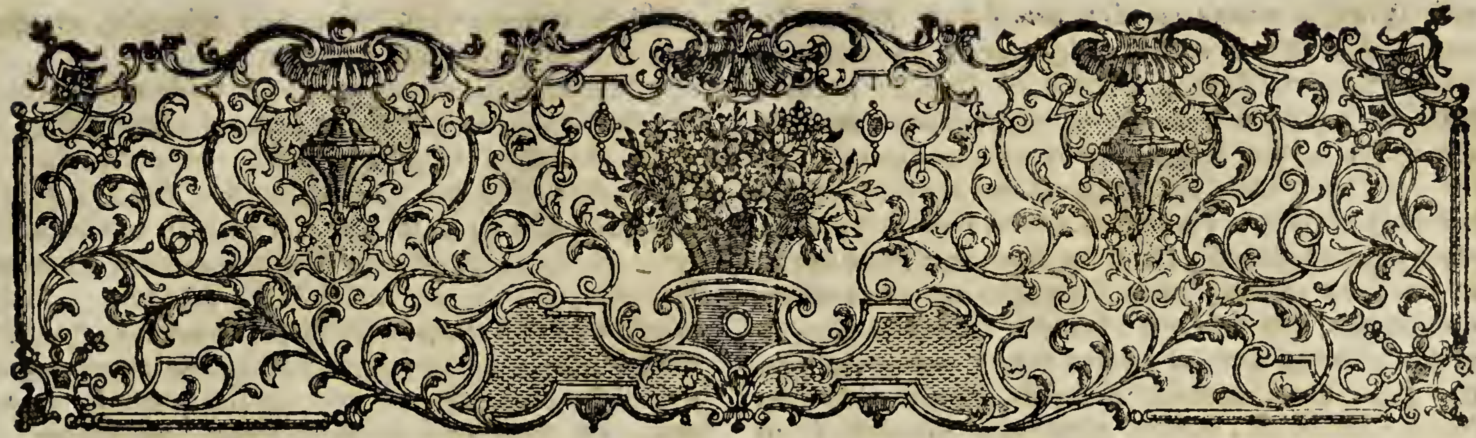
ter

ter cum illo agebam, perſpecta, & cognita. Is per aliquot annos me Geometriæ præceptis imbuit, & diutius etiam imbuiſſet, niſi repentino, boniſque omnibus acerbiſſimo fato functus ſui deſiderium ægerrime ferendum reliquiſſet; quod ſi ingenium mihi fuiſſet tanto Præceptore dignum, & in id ſtudium incumbendi otium quotidianæ Medicæ vitæ rationes dediſſent, & tuis melius uſus fuiſſem *VIRGO* muneribus, magis Præceptorum gloriam amplificaviſſem. Pudet me quidem, *VIRGO SANCTISSIMA*, tot a te auctum beneficiis, negligenter adeo mihi conſuluiſſe, ut ingrati animi notam nulla ex parte valeam evitare. Cum igitur nullus alius reſtet tibi gratiæ referendæ modus, quam ea tibi reddere, quæ tua ſunt; opuſculum hoc excipe, quod pluribus nominibus tibi deberi intelligo, meque omnino felicem eſſe putabo, ſi & munus, & donantem non contemnas; hoc unum te etiam, atque etiam rogo, ut imposterum ſtudia, animum, meque totum dirigas, ut tibi ſemper, & Cœlo vivam; in hoc enim uno vera invenitur felicitas; cumque me jam ex magna hujus maris jactatione beatam terram attingentem aſpicies, illud oro, obteſtorque, *MARIA VIRGO DEIPARA*, ut & tempeſtatum vim ſuperare, & prædonum impetus frangere per te poſſim.

BENEVOLIS MEDICINÆ TYRONIBUS.

Um ſapientiſſimo hoc Sæculo mira legerim a Celeberrimis Viris elaborata, quæ Naturæ opera Geometrice & Mechanice agerent, cumque Medicam Praxin agens ſæpiſſime obſervaverim plurima morborum Phænomena a Sanguinis motu eruta, ſcienter explicari non poſse, niſi Mechanicæ leges operam & manum traderent; propterea ſtudui melioribus, ut puto, conjecturis Mechanicas plurium morborum cauſas a ſanguinis motu venari: Præcipuum itaque hujus operis officium eſt, multorum morborum cauſas quærere tantummodo a motu ſanguinis, impoſterum daturus operam, ut reliquæ etiam morborum ſpecies a Mechanico ſolidorum motu quoad potero eruantur; Ibi tamen monendum eſt, me non ubique morborum cauſas Mechanicis legibus acturum, cum non ubique apte poſſint convenire; hæ ſiquidem non coacte vocandæ ſunt, ſed ſolum, quas naturalis ratio loci commode poſtulaverit; Quamobrem laborem hunc, quamvis laconico ſermone exaratum tres in partes, claritatis gratia dividendum putavi; in quarum prima, præcipuos Maſsæ Sanguineæ motus indicandos aggredior; in ſecunda Pulmonum morbos; in tertia Ægritudines extra regionem Pectoris a vitiato motu ſanguinis orituras raptim oſtendo: Hac Methodo ſperandum credidi, me, ſi non vera aſsequi poſsem, ſaltem in tam arduis Naturæ phænomenis probabiliora aſsecuturum: Interim Tyrones benevoli hæc quamvis plana, & Tyronibus accommodata, patienti animo excipite; quærenda enim Veritas eſt.

MECHA-

MECHANICES MORBORUM

PARS PRIMA,

DESUMPTA A MOTU SANGUINIS.

DISSERTATIO PRIMA.

Ulgare, ac tritum adagium est apud Philosophos, quod *ignorato motu ignorari naturam necesse est:* propterea cum mechanicam morborum Theoriam, quantum possibile est, eruere a natura decreverim, consultum fuit primo, hanc a sanguinis motu venari: Etenim cum massa sanguinis quorumcunque humorum origo sit, ac basis, ex qua actiones omnes emergunt, sive sanæ, sive ægræ, procul dubio ex æqua, aut mala ratione motus massæ sanguinis, quoscunque pariter humores, aut æquo, aut iniquo motu moveri necesse est: junctis itaque motuum viribus, qua ratione natura aut pati, aut feliciter sustineri debeat, juvat inquirere; quare ibi visa est mihi congruere Platonis sententia in Timæo, *Oportet mentis, & scientiæ amatorem principales sapientis naturæ causas quærere, eas quæ necessario ab aliis quidem moventur, alia vero movent.* De universali itaque motu massæ sanguinis per arterias, ac venas acturus, quantum rationalis conjectura docuerat, necessarium putavi sedulo studium agere, ut primo intestinus particularum, seu elementorum sanguinis motus inquiratur; hoc enim cognito quid boni, quidve mali ferendum sit, quoties, aut naturalis motus, aut præternaturalis extiterit, licebit facile invenire; intento juvabit sanguinei fluidi analysis; cum autem injuria tentaverint Philosophi texturam sanguinis vocare ad trutinam, adhuc per vasa circulantis, oportuit celeberrimum Levvenhockium, sanguinem mox a vena extractum curioso microscopio rimari. Sanguis itaque duas in partes separari visus est, quarum una *fluida* est, *concreta* altera. Pars concreta duplici videtur parte componi, quarum una albescens est, aut subflava, quæ ex fibris invicem complicatis retis in modum stringitur, & reticulare sanguinis crassamentum constituit; hoc ipsum observarunt celeberrimi viri Boileus, Bohnius, & Malpigius: ex fibris autem reticulariter positis efformantur areæ, seu interstitia, per quæ serum sanguinis, & globuli rubri decurrunt. Altera pars concreti sanguinis rubicunda est, quæ tota ex minimis globulis determinato ordine commixtis componitur; hujusmodi autem rubentes globuli ex aliis globulis coagmentantur invicem superstratis, qui docente Levvenhockio a propria figura plano-ovales appellantur; isti natura sua albiculantes sunt, & diaphani; cæterum si plures invicem superponantur, quorum numerus globulorum superpositus senarius sit, tunc purpureum colorem figurant; si vero plures supra senarium numerum accumulentur globuli plano-ovales, tunc ruboris saturitas, & color subobscurus exoritur; ex his planum est invenire, cur in aliquibus cancris, & nonnullis piscibus sanguis albescat; etenim cum in hisce numerus globulorum plano-ovalium superstratus a senario numero multum deficiat, opus est, colorem non purpureum, sed albicantem figurari.

Sydenham opera Medica.

2. Altera pars sanguinis, quæ *fluida* est, serum appellatur, quod, & ipsum duas in partes dividitur: una quidem concrescibilis est, & serum concrescibile a Medicis appellatur, eo quia igni expositum post integram fere evaporationem relinquit gelatinosam substantiam, quæ continuato calore in osseas, & consimiles lamellas densatur. Hujusmodi autem seri concrescibilis portio juxta nonnullos non distinguenda videtur a fibra reticulari crassamenti sanguinei superexpositi; alia vero pars fluida est tenuissimæ aquæ simillima, quotiescunque naturali jure se habeat, aliquando vero turbida est, aliquando flavescens, cum a naturali statu recesserit, aliquando autem lactescens, quoties chylo nondum subjugato misceatur. Serum hoc sanguinis, observante Malpigio, si supra vitrum exficcetur, donat in ejus superficie, & vitriolica, & aluminosa, & tartarea, & nitrosa, & salso-muriatica, aliorumque generum salia; præterea ex Boilei experimentis judicandum putat doctissimus Gulielminus partem serosam, seu fluidam esse ad partem consistentem sanguinis in ratione tripla, seu ut 3. ad 1. Ulterius ab instituto deficerem, si negligenter omitterem, globulos rubros elaterio donatos esse, observante enim Levvenhockio, sanguinis globuli transeuntes per quaslibet locorum angustias pressionem patiuntur, ut figuram prorsus mutent, ovales enim fiunt, & cuicunque pressioni se se eleganter accommodant, tandiu postea pristinæ figuræ restituuntur, quoties separatis angustiis ampliori in spatio devolvantur. Cum itaque animal aere, & chylo indigeat, ut vivat, & in aere, & chylo cujuscunque generis corpora salina, sulfurea, terrea, aquea &c. recondantur, jure optimo credendum est, massam sanguinis ex aere, & chylo compositam, ab aere, & cibo cujuscunque generis corpora mutuari; hæc autem suas habent moles, & figuras, & unicuique concessa est peculiaris ratio motus, & situs, juxta naturalem molis, figuræ, & gravitatis specificæ exigentiam. (*a*)

3. Hæc omnia Philosophis, & Medicis communia sunt, & prout a Boilei experimentis confirmata tuto omnes exceperunt; Verum cum particulæ sanguinis tribus præcipue motibus naturaliter affici mihi semper visæ sint, quibus animalis œconomia continuo, & mirum in modum volvitur, & sustinetur; quorum primus *motus pressionis est, seu impulsus*, secundus *separationis*, tertius vero *assimilationis*: propterea præcipua horum motuum, tum naturalia, cum præternaturalia phænomena inquirere prius necesse est; itaque quod ad *pressionis, seu impulsus motum* pertinet, quem in canalibus sanguiferis alte sustinet massa sanguinis, tria conspirant; Tres præcipui motus in massa sanguinis.

(*a*) Vide LevvenhocKium, & Gulielminum de natura & constitutione sanguinis.

pirant; *motus nempe cordis; arteriarum systoles seu constrictio: & vis elastica elasticarum particularum* massæ ejusdem. Itaque apertum est omnibus, cor a fibris varii generis undequaque circumseptum quacunque systole urgere sanguinem in arterias, qua alternatim recurrente impulsus sanguinis antecedentem premit homologo impetu; dummodo omnia naturaliter se habeant; quare successiva actione sanguinis impellentis, & reactione ejusdem impulsi componitur quædam ratio motus, quæ universa elementa sanguinis quaquaversus premens arterias conice euntes extrorsum aperit. Licet vero momentum cordis assequi posse non solum arduum sit, verum etiam pene impossibile, ut inferius (n. 15.) patebit; nihilominus certum est fore validissimum: etenim cor non solum sanguinis quantitatem certa cum velocitate debet expellere, verum etiam separare debet resistentiam, quam sanguis præcedens per omnes arterias fluens secuturo opponit; ulterius adest resistentia attritas massularum sanguinis cum internis parietibus, curvaturis, & angulosis inclinationibus vasorum, & resistentia tenacitatis massæ sanguinis, ex quibus omnibus necessario componitur ea ratio reactionis contra vim cordis, quæ nisi a validissima actione, aut validissimo momento cordis vincenda est. Impellitur itaque sanguis a validissimo motu cordis, & impulsus sanguis tot resistentias inveniens elasticas arterias necessario extrorsum urget; quoties vero arteriarum dilatatio eo devenerit, ut dilatari naturaliter arteriæ ultro non possint, coguntur lege elasticorum corporum ea ratione contrahi, qua antea fuerant dilatatæ; post dilatationem itaque contrahuntur arteriæ, a qua contractione novam sustinet pressionem massa sanguinis, urgenturque versus axem canalis arteriosi contenta elementa massæ ejusdem: ibi tamen animadvertendum est, quod sicuti majores arteriæ cordi viciniores, tum ratione majoris impetus, quem a proximo corde excipiunt, cum ratione majoris quantitatis sanguinis, quam cæteris paribus majores arteriarum sectiones amplectuntur, quacunque systole majori momento dilatantur: ita vicissim majori quoque momento proportionaliter contrahuntur; quare in hisce majoribus præcipue arteriarum sectionibus probabile putaverim, massam sanguinis non solum ex glutinosis, ac viscidis, verum etiam ex tenuibus, mobilibusque particulis permixtam a contractionis momento sanguinis massulam versus centrum canalium deferri quidem debuisse, hac tamen servata lege, ut tenuiores particulæ facilius, ac citius, glutinosæ vero, ac viscidæ difficilius, ac tardius versus axem deferantur. Verum in minoribus canalium sectionibus, & præcipue in minimis arteriis a corde remotioribus, in quibus actiones, & reactiones facilius accedere possunt ad rationem æqualitatis, & elastica vibratio, seu constrictio adeo infirma est, ac tenuis, ut fere nulla videatur; aliter res agi videtur; etenim cum his impetus a corde exceptus multum imminutus sit, & pauca adsit quantitas sanguinis, glutinosæ propterea, ac viscidæ particulæ ob elasticæ contractionis inertiam a vasorum parietibus difficulter recedunt: quin imo his facillime adhærent: fluentibus interea feliciori motu subtilioribus particulis per lineam axis. Quamobrem facile est credere in majoribus præcipue arteriis cordi proximioribus elementa sanguinis a majori vibratione earundem magis magisque pressionem, ac impulsum pati debuisse. Ulterius impulsus, sive impetus promoventur a momento particularum elasticarum, contentarum in massa sanguinis; etenim cum in hac præter globulos plano ovales adsint corpora aerea, & alterius fortasse generis, quæ elasticis viribus prædita sint, cumque elastica corpora ad eam figuram se se restituant, a qua prius vi pressionis recesserant; certe solidis durisque particulis permixta tantum dilatari quamproxime debent, quantum a massularum durarum momento pressionem exceperint; deinde cum dura, & solida corpora quocunque loco tangere, ac premere possint elastici corporis superficiem, quaquaversus quoque elastica corpora compressa urgebunt, impellentque solida, quapropter duræ, & elasticæ particulæ invicem commixtæ prement, & prementur, urgebunt, & urgebuntur; sicque tota massa sanguinis a motu cordis, a contractione arteriarum, & ab elastica vibratione particularum sanguinis quaquaversus pressa mutis impulsibus continuo erit in arteriis agitanda; ut quoque circulationis motu volvatur.

4. Hujusmodi motus pressionis valde necessarius est in arteriis, ut debita fiat corporum contentorum in massa sanguinis resolutio; enim vero cum sanguis sit fluidum viscidum ex cohærentibus solidis, fluidisque particulis in data (n. 2.) ratione compositum, certe filamenta sanguinis, cum per minimas canalium sectiones usui naturæ trajici facile debeant, reducenda procul dubio prius erunt sub dimensionibus quodammodo infinite parvis: huic autem operi apprime conducit iste pressionis motus; etenim massulæ corporum, aut similium, aut dissimilium undequaque impulsæ a se invicem paulatim sejungi conantur; rumpuntur enim continuo motu pressionis nexus earundem inter se, & quæ primo compositæ fuerant, minus compositas paulatim fieri necesse est; verum cum massulæ quælibet magis magisque minuantur, quam earundem superficies, & massulæ cæteris paribus sint ut pondera, colligi potest, hujusmodi solida sub minori mole reddita, & sub minori pondere a sero sanguinis circumambiente ob majores massularum relictas superficies facilius sustineri; deinde motus pressionis concrescibilibus seri filamentis utilissimus est; motu enim pressionis atteruntur, & scinduntur filamenta sanguinis, minusque resistentia fiunt, ut, a cæteris particulis hinc inde agitatis facilius trajiciantur, unde serum fluidius redditum opportunæ mixtioni suspensorum corporum apte conducit; licet autem fluidiori in sero suspensa invicem misceantur, nihilominus hujusmodi mixtio non prohibet, quin data loci opportunitate a se invicem separari facilius possint; etenim solida, & viscida corpora taliter resoluta sub minori mole, ac pondere, quaquaversus prompta ad motum facile fiunt; quamobrem taliter disposita corpora non solum separationi exequendæ facilius accommodantur; verum etiam una cum sero per angustissima, tum vasculorum, cum glandularum foraminula permeare liberius, commodiusque possunt; Porro talis resolutionis opere elementa sanguinis una cum sero ad quandam æquilibrii rationem acquirendam disposita fiunt. Verum cum tota naturalis æquilibrii proportio in proportionali numero, pondere, mole, ac motu corporum cum debita pariter seri quantitate, in qua libere innatare debent, experimentis ac rationibus niti videatur; ideo præstat ibi primo animadvertere, quod si sulfureæ, salinæ, aut alterius generis seu consistens portio sanguinis fuerit ad partem serosam, seu fluidam in ratione 1. ad 3. ut Illustris. Boyleus, aliique celebres Philosophi toties in naturali massa sanguinis experti sunt; tunc facile emerget unum naturalis æquilibrii attributum, nempe debitus corporum numerus; tali enim numero partium determinatarum sustinetur non solum debita contiguitas corporum mobilium in massa sanguinis, verum etiam specificum, & naturale pondus eorundem, quo corpora quælibet debita seri quantitate velut in statera æquilibrantur: moventur siquidem undequaque massulæ omnes, sed tali lege, ac proportione contactus, mixtionis, ac ponderis cum aqueis particulis, ut aquea portio ad solidas, seu consistentes particulas sit semper in ratione tripla, aut quasi tripla; ita ut remaneat quantitatis aqueæ ad quantitates solidas, aut consistentes hæc determinata ratio majoris inæqualitatis, quæ est inter 3, ad 1. Non solum autem necessaria est hujusmodi ratio inter fluida, & solida, seu consistentia corpora; verum etiam necessaria proportio esse debet inter solida corpora unius generis, & solida corpora alterius, videlicet inter salina, & sulfurea, & alterius cujuscunque generis inter se; quæ ratio licet determinari nullatenus possit, nihilominus certum est tantorum corporum proportionem inter se admitti debuisse, ut natura motus suos æquabiliter regat; sic enim inter aggregatum horum corporum fieri quodammodo proportionis æquilibrium, quo in statu naturali serum cum aliis corporibus, & hæc cum sero, & inter semetipsa solida, & consistentia corpora determinatam corporum, & momentorum numero, pondere, & mensura proportionem sustineant. Cæterum si corpora sulfurea, salina, & alterius generis tali numero excedant, ut supra serum expositam proportionem superent, tunc hujusmodi corpo-

corpora serum undequaque tali amplexu nimis stringent, ut tandem quodammodo obruant: sic massa sanguinis excedenti partium numero densior facta, & cum densitates sint ponderibus proportionales, gravior quoque reddita, a debito momentorum æquilibrio recedet; tali propterea vitio correptus sanguis tardiori pede fluet, & consequenter facile deponet corpora, obstructiones in glandulis, & finitimis vasorum osculis inflammationes paratura. Ulterius cor alte laborat sanguinem graviorem expulsurum, & musculi inerti motu peristaltico progredientes tractu temporis innumera mala parturient; Ita etiam si hujusmodi corpora non solum numero, verum etiam dissimili mole, ac figura peccaverint, nec per excretorias glandulas, quantum par est, a massa sanguinis separentur, tunc cum ista ad cætera corpora numero, mole, & figura naturaliter se habentia majorem rationem habeant, necessario ex tot dissimilibus corporum momentis auferetur debita æquilibrii ratio, quæ justam sanguinis temperiem, & debitum motum constituit, unde febriles motus procul dubio emergent, chronici, utplurimum, & intermittentes; Ita gravius fortasse vitium aliquando fuerit, si solida corpora salina præcipue numero minora fuerint, quam par est; tunc enim massa sanguinis levior, mobiliorque facta, magisque prompta ad motum, & supra modum exaltato ulterius sulfure ruet in motus citissimos, nullaque lege mota continuas febres erit allatura.

5 Quamobrem necessaria supramodum est *Proportio motus corporum;* etenim corpora contenta in sero sanguineo tali ratione, ac lege moveri debent, ut cæteris paribus motus corporum in uno spatio vasorum sit proportionalis motui corporum in alio spatio eorumdem, & sic successive; quare quilibet motus corporum in uno spatio vasorum similem rationem habere debet ad quemlibet motum corporum in alio spatio, ut omnes motus corporum simul sumpti in uno spatio vasorum sint homologi omnibus motibus corporum simul sumptis in alio spatio eorundem; sicque cum particulæ aquæ corporibus quibuscunque circumpositæ sint, hæ proportionali impetu impulsæ proportionalibus quoque momentis movebuntur, ut tota massa sanguinis cæteris paribus homologo semper pede decurrat æquo naturæ beneficio. Ulterius ut habeatur proportionalis ratio motuum, necesse est corpora specifice leviora, eo quantitate, ac numero gravioribus minora esse, quo leviora cæteris paribus velociora sunt, magisque ad motum disposita; sic enim data tali ratione reciproca quantitatis corporum cum eorundem velocitatibus singulorum corporum momenta, ac vires debita ratione æquabuntur, quibus momentis massa sanguinis æquilibrata æquabiliter motus suos exercebit cum actionibus inter se æquabiliter proportionalibus; Verum si aliqua corpora quantitate, & motu majorem rationem habeant ad alia, manifestum est, quam facile momentorum rationes inter se dissentire debeant, quamobrem massa sanguinis multiplicibus momentorum legibus inæqualiter agitata febriliter moveri conabitur. Serum quoque non leve vitium affert, quotiescunque aut deficiat, aut excedat; sero enim deficiente, cætera corpora forti nimis contactu, ac amplexu inter se stringuntur, ut motus suos exercere libere quaquaversus inepta sint, adepto ex majori corporum contactu, majori pariter momento densitatis, & gravitatis; si vero excedat, contenta corpora majoribus in spatiis natant, nec eam legem opportuni contactus inter se servare apta sunt, quæ naturali fluido sanguineo necessaria est; laxata propterea textura sanguinis in excedenti seri copia salina corpora sub minimis dimensionibus reddita nimium exolvuntur, & sulforea in statu inertiæ reddita inepte pigrescunt innumeris naturæ periculis; languescunt enim fluida omnia, & solida quælibet enervantur: super omnia lædunt naturalem proportionem motus sanguinis sulfureæ massulæ, quoties harum excessu momentum sulfuris momenro seri majus fuerit; tunc enim sulfureæ massulæ sero copulatæ compositum efficient majori superficie circumscriptum, quam serum ipsis corporibus æquiponderans, & consequenter ex hydrostaticis tale compositum levius fiet, quam par est, quare serum & sulfur motibus facile præternaturalibus adeo movebuntur, ut communicata cæteris quoque corporibus agitatione, tota quanta, est massa sanguinis violento motu volvatur: fovet ultro impetum vis elastica globulorum plano-ovalium, quæ licet determinari vere non possit, tamen magnam esse certum est; etenim si in hac re liceat philosophari, cum calor præternaturalis in sanguine fiat utplurimum a causis quibuscunque externis particulas præcipue sulfureas sanguinis agitantibus, (*a*) cumque calor consistat in concitatiore particularum motu, fitque calor, ut impressiones particularum corporis calidi in quopiam objecto corpore calorem excipiente; impressiones vero sint in ratione composita ex duplicata celeritatum, & simpla densitatum particularum calidarum, proculdubio etiam calidæ sanguinis particulæ concitatiori motu agitatæ ab externa causa probabiliter accedent ad talem rationem compositam ex duplicata velocitatum, & simpla densitatum earundem; quamobrem calidæ præcipue sulfurum massulæ tali ratione urgebunt objectas, & sibi proximas globulorum plano-ovalium particulas: cum autem istæ elaterio ulterius præditæ sint, vi cujus compressæ conatus suos exercent, ut ad majus spatium & ipsæ extendantur; idcirco clarum est, quantum extendi, & ad quanto majora volumina dilatari debeant plano-ovales particulæ, quoties a sanguinis particulis alte agitatis, & præcipue a calidis sulfurum massulis in exposita ratione urgeantur.

6. Ex hisce vitiis ardentes & acutæ febres supra modum sine frigore, utplurimum sobolescunt, tandiu duraturæ, quandiu sulfureæ particulæ per loca excretoria separatæ fuerint, aut transpirationis opere alio fuerint evolatæ, usque dum remaneat ea tantummodo sulfuris quantitas, quæ cæteris paribus juxta naturale æquilibrium primo fuerat proportionalis. Ex his animadvertere facile est, quod si principia, quæ primo vitiose exaltantur, non sint sulfurea, sed salina, aut alterius generis, quorum naturalis dispositio ad motum minor sit, quam velocitas particularum sulfuris; tunc cum salina corpora cæteris paribus sulfureis graviora sint, figuris, quibus circumscribuntur nitrosis præcipue, aut nitro analogis membranas cujuscunque generis taliter irritando frigoris & rigoris affectiones primo afferent, sic arteriarum & venarum membranæ irritatæ spasmodicis contractionibus crispantur, ut minotis sectionis fiant; stringitur propterea massa sanguinis, ut pulsus eo tempore veluti suffocari videantur, usque dum paulatim exaltato sulfure, & salia ad statum fluoris, aut volatilitatis evecta una cum cæteris particulis immodice moveantur. Ulterius si lympha, aut aqua sanguinis quantitate peccaverit, ut ratio seri ad alia solida & consistentia corpora major sit quam 3. ad 1. tunc depresso sulfure & enervatis salibus sanguinis æquilibrium tollitur sine magno impetu tumultus, inde lenis calor, tenuis frequentia pulsuum sine siti, utplurimum sequi consuescunt, inde lymphaticæ febres exoriuntur. Ex his colligendum putaverim, quocunque loco, ac situ vasorum, aut glandularum basin, aut sedem paroxysmi febrilis locari posse; enimvero si quolibet loco vasorum, aut glandularum per aliquos canales, ut per chyliferos, aut lymphaticos, aut ab aere per pulmones transmittantur corpora in vasa sanguifera, quæ sanguini associata mutent sensibiliter proportionem corporum inter se, aut debitam rationem motus eorundem; tunc necessario vitiose moveri massam sanguinis necesse est, ut tota massa ad majus volumen extensa innumeris asymmetris motibus febriliter agitetur. Ex his quæ dicta sunt, aperte constare potest, hæc omnia facile convenire posse cum iis, quæ de motu agitationis in sanguinea massa celeberrimi Viri, Guilielminus nempe de natura, & constitutione sanguinis, & Michelottus de separatione fluidorum in corpore animali sapientissime docuerunt.

7. Ibi redeundo aliquantisper ad motum pressionis dissimulare non possum, quæ diu suspicatus sum quærens motum sanguinis in arteriis; stetit enim anceps animus, num massa sanguinis a corde impulsa in arterias lineam quandam spiralem describeret, quærendo ulterius, cujus generis futura esset hæc curva spiralis? ad hanc meditationem nonnulla movebant animum, &

(*a*) Per prop. 85. de motu intestino fluid. Hermanni Phorono.

primo motus cordis sese torquentis; cum enim cor præcipuo fibrarum spiralium momento sanguinem urgeat, & motus impulsi sanguinis dirigi facile debeat juxta directiones impressas fluido ab organo impellente, certe ex corde spiraliter revoluto sanguinem quoque spiraliter movendum esse per arteriarum longitudinem suspicatus fueram; deinde cum arteriæ ipsæ a tribus fibrarum ordinibus vestiantur, quarum primus circularis est, rectus alter, qui circulares secat ad angulos rectos; tertius vero spiralis est, qui referente Diemerbrokio (cap. de arteriis) tum internam, tum externam tunicam obliquis fibris apte munit, qua in re Dominicus quoque Gulielminus (a) geometrico & mechanico artificio ductus spirales fibras amplexus est magnis operibus opportunas: itaque sanguis spirali motu a corde suscepto, videtur, eundem aut similem motum per arteriarum longitudinem sustinere: Enimvero relicto corde occurrunt fibræ spirales arteriarum, quæ spiralem motum a corde susceptum ulterius conservare aptæ sunt; deinde cum sanguis relicto corde variis motibus urgeatur eodem tempore in arteriis, quorum alter fit ab impetu cordis, quo per longitudinem arteriæ continuo impellitur, alter vero fit a motu elastico arteriarum, quo sanguis præcipue in majoribus arteriis a circumferentia versus axem transversim impellitur, & cum hisce motibus accedat eodem tempore peculiaris alter motus, quem fibræ spirales earundem contento sanguini alte donant; idcirco ex hisce motibus eodem tempore sanguini impressis emergere videtur motus mixtus ex hisce compositus, qui cum nec totaliter rectus sit, nec omnimode circularis, sed utriusque simul particeps; certe massa sanguinis a spiralibus præcipue fibris ultro mota, taliter moveri debet, ut motum mixtum, spiralem nempe, describere debeat, aut quasi spiralem, juxta quem per arterias imposterum videtur ire debuisse; Borellus quoque per vertiginosos motus (b) torqueri particulas, ut recte misceantur indicare visus est; Verum cum in hac re deficiant experimenta, ac necessaria data, quæ meam suspicionem tuto firmarent, reliqui meditationem, contentus hæc tantummodo innuisse, ut futuri geometræ, ac mechanici feliciori ingenio, hujusmodi spirales curvas fortunata meditatione conentur sedulo invenire.

Motus separationis. 8. Præcipua pressionis & impulsus, quæ massæ sanguinis accidunt, beneficia, aut damna huc usque exposita sunt; cum modo, quo sanguis ab arteriis in varias viscerum glandulas necessario tranet peculiares liquores separaturus: cumque motus corporum continentium contenta corpora tali ratione urgere debeant, homologa, quodammodo motibus corporum continentium, suspicatus sum, sanguineum laticem in glandulis peculiarem a specifica glandularum structura motum probabiliter mutuari, ut separanda corpora apte secernantur; Licet vero hanc rem celeberrimus Michelottus doctissimo opere de fluidorum separatione plena manu tractaverit; nihilominus studii gratia non verebor exponere conjecturas, quæ de motu separationis fluidorum per glandulas probabiles quoque mihi visæ sunt, præter ea, quæ summa virtute ac studio a tot celeberrimis Viris Leibnitio, Joanne Bernollio, & Bernardo Connoro felicissime exposita sunt; Antequam autem ulterius prosequar, fateor me pluries studuisse, ut naturalem glandularum structuram a celeberrimorum Anatomicorum observationibus clare perciperem; verum cum horum observationes ancipiti pede ubique hæreant, alii enim vasculares, alii vesiculares, arteriarum quidem evanescentium ramulis, venulis, nervis, & excretoriis canalibus, munitas conjectura potius, quam experimento docuere; quamobrem inter conjecturas Malpigii sententiam eligendam putavi, quæ glandulas a folliculo membranoso compositam, varioque modo contextam voluit; huic autem sententiæ videtur quoque assentiri Doctissimus Morgagnus in epistola ad supra laudatum Michelottum conscripta; inquit enim: *Movent enim me ut par est gravissimi Anatomici Malpigii innumeræ observationes, movet ista luculenta Clarissimi Litrii confirmatio, qui glandulas sine vesiculis non invenere; has igitur in glandulis reperire necesse est.* An autem membranosi isti folliculi elaborati sint a dilatatione arteriæ evanescentis, aut a membranea quadam vesicula inter arterias evanescentes posita & vascula excretoria? ibi anceps non inquiro, cum instituto meo utræque res faveant; enim vero (liceat in conjecturis conjectari,) si glandulæ istæ separatrices elaboratæ sint ab extensionibus arteriarum ultimarum evanescentium, certe sagax natura ubique provida talibus fibris munire debuerat, quæ evanescentes arterias tanto officio opportunas efficeret, a quarum viribus non pressionis tantummodo motus fieret, arteriis ubique communis, verum etiam specifica ratio motuum hisce evanescentibus arteriis donaretur, quæ specificæ separationi liquidorum apte inserviret; & sane, si natura tot viscera officio diversa, diversa quoque figura, ac structura elaboravit, cur evanescentes quoque arterias non poterit variis fibrarum ordinibus ultro vestire, quæ specificis motibus peculiarium liquorum separationi famularentur? Si vero glandulas membraneis vesiculis elaboratas velis, hæ certe a natura specificis fibrarum ordinibus armandæ probabiliter fuerant, quæ peculiaribus quoque motibus peculiarium corporum separationi operam opportune darent. Hisce præsuppositis refert Michelottus, tam celebres viros Leibnitium nempe, Bernollium, & Connorum in eam ivisse sententiam, ut crederent fluidorum separationes in quibuscunque viscerum glandulis non ea ratione fieri, ut pororum similitudo sit homologa figuris humorum, seu corporum separandorum, ut usque adhuc a plerisque judicatum est; sed summo consilio arbitrantur, universas corporis nostri glandulas a primo fœtus exordio peculiari liquore saturatas fuisse, quæ postmodum toto vitæ cursu coguntur secernere consimiles succos illis homogeneos, quibus prima jam formatione fuerint saturatæ. Hanc separationis methodum nobilissimo, aptissimoque experimento confirmant; enim vero facta perfectissima mistione aquæ & olei, si velis aquam ab oleo secernere, sufficit chartam emporeticam aqua prius madefacere, cujus una portio postmodum immittatur vasi; tunc enim aqua oleo mixta poros chartæ aqua madefactæ paulatim ascendet, & per reliquam chartæ portionem extra vas pendulam erit exterius elapsura: Verum si oleum ab aqua separare placuerit, chartam emporeticam oleo prius immerge, & per poros chartæ oleo humidos felicissime oleum separabis.

9. Præter hæc, quavis aureo digna sint voto, peculiarem liquorum separationem in peculiaribus viscerum glandulis alia quoque methodo fieri posse suspicatus sum: Itaque certum est quæcunque animalium viscera, ut lien, hepar, renes &c. suas habere glandulas peculiari, & specifica textura ac figura donatas; alia siquidem est figura & textura glandularum hepatis, alia lienis, alia glandularum renalium figura & modus; & sic de cæteris. Ulterius hæc diversa glandularum modificatio determinatur a diverso ordine ac textura fibrarum muscularium, nervorum, & membranarum; musculares enim fibræ, nerveæ, & membranosæ, quæ renales glandulas texunt, diversam habent directionem & vario excurrunt ordine, ac fibræ nerveæ, musculares, & membranosæ, quæ hepaticas, & lienares glandulas construunt: Hæc omnia observante Malpigio aptissime confirmantur (pag. mihi 225.) Animadvertit enim in hepate, quod *glandulosi acini, quibus lobulus componitur, cum peculiarem circumscriptionem habeant, necessario propria & ipsa figura, quæ ut plurimum hexagona est, vel plurium laterum*: Idem de liene (pag. 300.) ostendit, quod *minimæ hæ glandulæ figuram habent ovalem*. De renibus vero (pag. 279.) clare asserit: *In homine, aliisque consimilibus, levis undequaque ab omnibus licet describatur ren, attamen aliquando in adultis, & sæpe in fœtibus manifesto ejusdem compositio elucescit cum exiguis portionibus altis rimulis sejunctis conglobetur, & in adulto etiam perpetua interius hujus divisionis permanent indicia, diligenti etiam indagine asperam, & ulterius semidivisam observavi hujus superficiem, quod tamen ut clarius pateat, animalium nuperrime natorum renes sunt excutiendi; in his enim lobuli quidem multiplicium laterum emergunt rimulis circumsepti, quæ aucta, & provecta animalis ætate, licet fere obliterari videantur,*

(a) De natura & constitutione sanguinis.
(b) Alph. Borellus prop. 99. & Scholio Th. 2. de motu Animalium.

tur, eorum tamen veſtigia adhuc ſuperſunt, varioque diſtinguuntur colore; nam rubedinem, vel etiam immiſſi liquoris per arterias, vel venas colorem referunt, & etiam contenti lobuli, ſive renum exiguæ portiones, quæ carnis colorem remiſſiorem retinent, ab his circumambiuntur: hæ renum ſubdiviſiones non in ſola ſuperficie excitantur, ſed intime etiam penetrantes carnis aliqualem diſtinctionem efficiunt; in bobus enim, exaratis ſuperius brutis, & in ipſomet homine collectiones illæ inſignes conſpicuis foveis in aliquibus brutis circumſcriptæ tandem interius peculiarem figuram, & exactam diſtinctionem habent, videnturque referre plurium laterum Pyramidem, quæ præ cæteris patet in teſtudinum renibus, & interius in ipſomet homine, &c. Deinde hæc diverſa fibrarum directio, diverſus ordo, & varius figuræ & texturæ modus neceſſario afferre debet glandulis diverſimode elaboratis peculiarem quoque glandularum motum ſingulis glandulis proportionalem; peculiari itaque, & ſpecifico motu moveri debet vi fibrarum ſpecifice glandulam componentium renalis glandula, peculiari quoque vibratione lienaris, & hepatica.

10. Hiſce præhabitis, eligamus ibi glandulas hepatis, ſimili enim ratiocinio de cæteris quoque viſcerum glandulis proportionaliter licebit philoſophari. Cum hujuſmodi glandulæ ſint bilioſarum particularum ſeparationi deſtinatæ, in has bilioſas particulas ferax ſanguis ab evaneſcentibus hepaticis arteriis effunditur; ibi tamen cogitur ſequi motum ſpecificum glandularum continentium; in hiſce enim hexagonis glandularum lacunis bilioſæ maſſulæ (numero certe & momento majores cæteris ibi commixtis) inter ſe homogeneæ, ejuſdemque ſuperficiei, & indolis urgentur a ſpecifico, & naturali motu glandularum hepaticarum, ut opportunæ ſeparationi accommodentur; verum cum methodus ſeparationis ab ordine, ac lege motuum maſſæ ſanguineæ glandulam ingredientis habeatur; ideo nonnulla prænotanda ſunt, quæ motuum leges aperient futuræ ſeparationi exequendæ opportuna; Primo itaque ſciendum eſt, quantitatem motus ſanguinis exeuntis a corde una ſyſtole (natura bene ſe habente,) ſemper futuram eſſe proportionalem quantitati motus ejuſdem per foraminulum arteriolæ egredientis, & ingredientis glandulam eadem ſyſtole, ut tali ratione ſemper fiat glandulæ diaſtoles, cordis ſyſtoli proportionalis: Ut autem hæc obtineri poſſint, notandum eſt, quantitates motus aliquorum per quævis foramina erumpentium, quæ viribus impellentibus proportionales ſunt, eſſe in ratione compoſita ex rationibus duplicata velocitatum, ſimpla denſitatum, & ſimpla foraminum, e quibus erumpunt; (*a*) Itaque cum ſanguis ſit fluidum in ſtatu naturali ejuſdem denſitatis, ejuſdemque gravitatis ſpecificæ, cujus quantitas proportionaliter a momento cordis ſemper impellitur; ideo ſimili lege futura erit quantitas motus ſanguinis, quæ per unum foramen effluit quacunque ſyſtole in ratione compoſita ex ratione quadrati velocitatis ducti in ſanguinis denſitatem, ſeu quantitatem, & ducti in foramen, per quod dato tempore erumpit maſſa ſanguinis; quare ſi quantitas motus maſſæ ſanguinis erumpentis dato tempore e foramine trunci arteriæ vocetur q; foramen vero e quo erumpit vocetur o, quantitas vero, denſitas, ſeu maſſa ſanguinis vocetur m, velocitas vero vocetur u, erit $q = o + m + uu$? Modo certum eſt truncum arteriæ plurimos in ramulos eſſe diviſum: ſi igitur truncus arteriæ ſupponatur diviſus in 20. ramulos, quorum unus in glandulam erumpens ſit vigeſima pars trunci arteriæ majoris; procul dubio motu cordis naturaliter ſe habente, futura quoque erit quantitas motus ſanguinis exeuntis dato tempore e foraminulo rami arteriolæ in ratione compoſita ex duplicata velocitatis, ſimpla maſſæ, & ſimpla foraminis, e quo æquali tempore erumpit, quare erit $\frac{q}{20} = \frac{o + m + uu}{20}$; & cum cæteris paribus quadrata velocitatum ſint ſimilia inter ſe, futura erit quantitas motus maſſæ ſanguinis exeuntis e foramine trunci arteriæ una ſyſtole proportionalis quantitati motus maſſæ ſanguinis exeuntis e foraminulo rami arteriolæ eadem ſiſtole; quare facto analogiſmo, fiet hæc ratio $\frac{q}{20}$. q : : o + m + uu. $\frac{o + m + uu.}{20}$ Propterea colligendum, quod cum ſanguis ſyſtole cordis expulſus, ingrediens glandulam hanc proportionaliter dilatare debeat, ſyſtolem cordis, & glandularum diaſtolem eſſe inter ſe proportionales, quare glandulæ quælibet tanquam parvula corda haberi facile poterunt. Porro cum maſſa ſanguinis ingrediens glandulam hanc in data ratione aperiat, ideo glandula a vi, & momento ſanguinis in concava glandulæ ſuperficie determinatam percuſſionem excipiet; cum autem percuſſiones fluidorum ſint ut quantitates motus eorundem, (*a*) & quantitas motus ſanguinis e foraminulo arteriolæ egredientis, & glandulam ingredientis facta ſit $= \frac{q}{20}$ ſeu $= \frac{o + m + uu}{20}$ erit quoque vis percuſſionis facta a ſanguine ingrediente glandulam, eandemque dilatante, ut $\frac{q}{20} = \frac{o + m + uu.}{20}$ Verum cum dilatationi glandularum ſtatim ſuccedat reciproca conſtrictio, eo quia glandulæ quælibet utpote arteriis & venis, nerveis, membranoſis, & muſcularibus fibris contextæ oſcillatorio motu & quadam elaſtica actione, aut quaſi elaſtica tantum conſtringi debeant, quantum antea fuerant dilatatæ, erit vis, ſeu momentum conſtrictionis glandulæ proportionale vi, aut momento dilatationis; quare glandula in conſtrictione, ſeu ſyſtole urgebit quoque elementa ſanguinis ingreſſi glandulam ſecundum rationem compoſitam ex duplicata velocitatis, ſimpla maſſæ, & ſimpla foraminis, pariter diviſis per 20. Secundo opus eſt fluidum in glandulam delatum non celeri nimis motu agitari, ſed leni, placidoque motu moveri: etenim ut in fluidis ſimilia a diſſimilibus ſeparari poſſint, requiritur ea ratio temporis tanto operi opportuna: verum fluente nimio motu ſanguine, confuſiſque omnibus aufertur ea ratio determinati temporis, quæ proculdubio neceſſaria eſt, ut debita methodo ſecernantur; ſic in quibuſcunque artis operibus, & in chymicis ſeparationibus debita corporum ſecretio non a celeri nimis motu fluidorum, ſed a lento, placidoque motu, ſtatutoque tempore plerunque perficitur; quare ſuppoſitis ſuperioribus cum quadrata decreſcant in ratione duplicata ſuarum radicum, conſtat quadratum velocitatis maſſæ ſanguinis e foraminulo rami arterioſi egredientis & ingredientis glandulam nempe $\frac{uu}{20}$ futurum eſſe neceſſario minimum reſpective ad quadratum velocitatis maſſæ ſanguinis e majori arteria egredientis, nempe reſpective ad uu; quare cum motus ſanguinis in glandulis futurus ſit minimus, & conſequenter lentus, lenis, ac placidus, facile erit ſimilia corpora diſponenda eſſe, ut determinato tempore a diſſimilibus ſeparentur. Tertio præſtat tanto operi ſeparationis, maſſam ſanguinis ingreſſam glandulam quacunque ſyſtole eſſe quoque reſpective minimam, nempe minimo glandulæ continentis ſpatio proportionalem: enim vero ſi quantitate præcipue excedat, glandula nimis extenditur & talis, ac tanta fieri poteſt contra glandulam reſiſtentia, ut glandulæ ſyſtoles non ea ratione fieri, ac perfici poſſit juxta rationem virium, & numeri vibrationum, qualem exigit tantorum corporum ſeparatio; Quamobrem ſuppoſitis quoque ſuperioribus, cum maſſa ſanguinis, quæ per ramum arteriolæ effluit in glandulam quacunque ſyſtole, ſit in ratione ſimpla cum minimo quadrato velocitatis; neceſſe eſt hanc quoque maſſam quantitate minimam futuram eſſe, videlicet minimo glandulæ continentis ſpatio proportionalem.

11. Hiſce præſuppoſitis, cum naturales ſyſtoles ſeu vibratio elaſtica glandulæ ſemper eadem ratione fieri debeat quacunque cordis ſyſtole juxta eundem gradum quadrati velocitatis; proculdubio tali quoque ratione urgebit, aut immediato, aut mediato contactu contenta elementa maſſæ ſanguinis; cum autem hujuſmodi elementa alia ſimilia, alia vero diſſimilia; ſimilia elementa (bilioſa nempe corpuſcula) utpote homologas habentia ſuperficies excipient ſingula percuſſiones, ſi non ſemper, ſaltem utplurimum ſupra plana homologa; cum autem corpora ſimilia, ejuſdemque generis eadem ſem-

Sydenham opera Medica. Ee 3 per

(*a*) Per prop. 31. Hermanni & per demonſtrata a Michelotto de ſeparatione fluidorum.

(*b*) Per coroll. ſecund. prop. 42. Hermanni Phoron.

per lege motus percussa, superque easdem, aut similes planorum superficies semper impulsa moveri necessario debeant motibus, seu directionibus quoque, aut æqualibus, aut similibus, & juxta exceptas percussiones proportionalibus; proculdubio hæc juxta easdem, aut similes directiones itura erunt susceptis impressionibus proportionales: Quamobrem hæc similia corpora numero pauca, lente, ac placide mota, eademque lege homologa motuum, ac vibrationum semper mota, impulsa, ac quassata supra homologas planorum superficies, separatis paulatim aliorum corporum dissimilium vinculis, resistentiis, & occursibus, cogentur moveri omnia, aut fere omnia juxta eandem directionem, ita ut versus unam glandulæ partem ac situm convenire paulatim coacta sint: cætera vero heterogenea corpora cum mole, figura, ac pondere dissimilia sint tali, ac specifica vibratione, & fortasse tali, ac tanto vibrationum numero glandularum hepaticarum urgente improportionatas, ac dissimiles dissimilium corporum superficies inæqualiter quoque percussa, inæqualiter movebuntur per directiones pariter inæquales, ac dissimiles, quare hujusmodi corpora dissimilia necessario urgebuntur per diversas ac dissimiles vias, ac directiones per loca pariter diversa glandulæ continentis; unde dissimiles massulæ tali mechanica methodo motuum dissimilium motæ a similibus biliosis massulis satis sejunctæ ac separatæ, nullatenus impedient, quin similia & homogenea biliosa corpora a cæteris separata, qua data porta extra glandulas paulatim eliminentur; non dissimili ratione in Chymicis determinatus caloris gradus, sive specifica ignis actio, aut determinatus ignis momentum a fluido heterogeneo unam substantiam separat ab aliis tali gradui ac momento ignis proportionalem, cum postea cæteræ substantiæ ab alia vi, aut alio ignis, & caloris gradu superfint proportionaliter separandæ: Verum ibi fateor, quod licet specifici motus fibrarum glandularium multum juvent, ut specifici liquores separentur; nihilominus si cum celeberrimo Leibnitio ultro placeat fibras has supponere probabiliter a primordio generationis specificis liquoribus saturatas, certe felicior secutura erit specifici liquoris, similium nempe a dissimilibus separatio: tali itaque mechanica glandularum structura, & tali specifico motuum artificio una cum specifica liquoris saturatione, cæteræ quæcunque glandulæ suos sibi consimiles succos a dissimilibus apte separare possunt, ut per excretorios postea ductus alibi dejiciantur juxta naturæ recte operantis determinationem: Itaque ex his mirum esset inspicere ordinem ac methodum, qua hexagonæ glandularum hepaticarum areæ proportionali suarum fibrarum motu succos separandos homologe urgent: Cum enim latus seu fibra unius glandulæ hexagonæ sit proportionalis lateri seu fibræ alterius glandulæ hexagonæ, & motus unius lateris sit motui alterius lateris proportionalis, erit latus unius glandulæ ad latus alterius glandulæ, ut motus unius ad motum alterius; quare ex geometricis erunt omnia latera unius glandulæ in statu naturali ad omnia latera alterius glandulæ hexagonæ, ut totus motus unius glandulæ ad totum motum alterius, & permutando erunt omnia latera unius glandulæ ad totum motum hujus, ut omnia latera alterius glandulæ ad totum motum istius; quare omnes motus glandularum simul sumpti erunt omnibus lateribus simul sumptis eorundem proportionales: cum autem ex hisce motibus homologis glandularum fiant impulsus homologi corporum contentorum, propterea etiam impulsus simul sumpti utriusque glandulæ contra contenta corpora erunt inter se pariter proportionales, & consequenter homogenea corpora supra plana homologa excipiendo semper, aut fere semper impulsus similes, aut æquales, proportionali quoque methodo, ac ordine a cæteris dissimilibus excipientibus supra plana dissimilia impulsus, seu percussiones quoque dissimiles separati coacta erunt, ut tandem aliquando per sua excretoria vascula extra glandulas ejiciantur; Cystici itaque canales in data ratione separatos succos excipient, & partim in cystim felleam, partim per chledochum ductum proportionaliter deponentur; quod autem de duabus hepaticis glandulis dictum est, proportionaliter de omnibus dicendum erit, quare si glandulæ ab hac lege homologa motuum similium recedant, facile erit arguere hujusmodi glandulas succis diversæ indolis nimium saturatas esse: quoties enim spatium unius glandulæ repletum fuerit fluidis diversæ indolis, aut quantitate peccantibus, necessario etiam horum momenta ac vires cogentur esse diversæ; cum enim fluida contenta diversa momentorum ratione resistant motibus glandularum continentium, certe cogentur quoque continentes glandulæ, non simili (ut in naturali opere separationis fieri debet,) sed dissimili motu moveri; quamobrem fluida numero & genere heterogenea vitiosa methodo ac inæquali lege ac ordine irregulari separabuntur: Ex his non uno vulnere natura lædetur; enimvero tot succi diversæ indolis, postea in duodenum effusi, separationi corporum utilium ab inutilibus, præcipitationi & exaltationi, nec non depurationi chyli, quibus peculiariter biliosæ particulæ destinantur, male inservient; verum ex tam impura bile sordescet chylus, & plurium febrium basis massam sanguinis gravi tumultu evertet; imo hujusmodi bilis cum pancreatico succo copulata vitiose mota horripilationes & febriles rigores larga manu educet.

12. Neque quis credat, glandularum angustiam impedimento esse, quo minus similia corpora homologiis vibrationibus semper impulsa per unam, eamque directionem eant, unamque partem glandulæ occupent; dissimilia vero per alias directiones tendant, aliasque partes teneant, eo quia quælibet glandula a natura tali methodo elaboranda fuerat, ut glandulare spatium esset proportionale quantitati fluidi excipiendi, vi cujus aptæ essent fluidorum massulæ libere ac quaquaversus motus suos exercere feliciter: Deinde quælibet fluida credi facile debent corpora infinite parva, aut saltem apta nata acquirendi dimensiones infinite parvas; & cum glandulæ membranis elaboratæ sint, quæ facile ad majores superficies extendi possunt, propterea quilibet particularum motus in glandulis naturaliter se habentibus commode exequi poterit, ut homogenea ab heterogeneis corporibus satis apte separari possint: Fateor quidem, massulas separatas non omnes ejusdem esse generis, sed aliquibus quoque dissimilibus particulis aliqualiter associari ac commisceri; aliquando enim similes aliquibus dissimilibus adeo fortiter alligatæ sunt, ut non tam cito ac facile a similibus sejungi omnino possint; verum cum dissimilia hujusmodi corpora numero ac momento similibus minora sint, ideo nullum evenire poterit impedimentum, vi cujus corpora debitis motibus non separentur, & separata foras non ejiciantur, quotiescunque tamen res cæteræ naturaliter se habuerint; tunc enim ruet totum opus glandularum recte separantium, si aut glandularum structura vitium fecerit, aut naturalis earum motus inepte mutetur, aut dissimilia corpora similibus unita numero, ac momento majora fuerint, quam par est; nam ex his lædentur naturales homogeneorum corporum directiones, & vitiosis motibus agitata corpora alte lædent, turbabuntque opportunam corporum separationem: Sic immortalis ille Malpighius in morboso hepate (pagin. mihi 217.) vigente cachexia glandulas in ampliorem superficiem extensas non hexagonas, sed quæ vesiculas æmularentur, refert observasse; ex hujusmodi enim vitio colligendum facile est, heterogenea corpora numero majora homogeneis extitisse, unde metastasi obstructum viscus facile est credere, ex nimis impura bile prima hydropis semina posuisse: Non mirabor itaque amplius tot mala observaturus, quæ ab obstructis visceribus pullulant, etenim obstruentia corpora naturalem glandularum figuram, & earum motum necessario invertunt; quotiescunque enim vitio sanguinis extraneæ particulæ taliter uniantur, ut crescant in ratione composita basium & altitudinum, ita ut moles particularum majores fiant luminibus canalium secernentium, opus tunc est contentas particulas hexagona glandularum spatia in hepate dilatare, majores idcirco fient anguli & latera inæqualiter quoque elongata juxta inæquales, ac dissimiles contento-

rum

rum corporum superficies cogent fibras omnes a naturali ordine ac structura recedere, succedit propterea motus & elastica vibratio a naturali dissimilis, unde inepta fiet corporum directio & separatio; quin imo aliquando fiet nulla: Glandulæ siquidem tantis præternaturalibus corporibus aliquando adeo implentur, ut sæpissime sint coactæ motum tonicum pati; immobiles idcirco contenta corpora nullatenus urgent, tumores ac scirrhos gravi viscerum pondere parituræ; ex his biliosæ particulæ non apte per cysticos canales separatæ; imo a venis ibi finitimis plusquam deceat reassumptæ enormes aliquando icteritias facile afferent; hæc & alia hujus farinæ mala inauspicato contingent a vitiato motu separationis.

Motus Assimilationis. 13. A pressionis motu resoluta corpora in arteriis, & debitis motibus depurata, postmodum in glandulis juxta naturæ exigentiam mechanice utilia ab utilibus separata, eam paritatem ac perfectionem ineunt, ut motu quodam assimilationis partibus nutriendis facillime adaptentur. Nutritio itaque, cum sit præcipuum naturæ opus, quod animal sustinetur & vivit: cumque a peculiari quodam motu habeatur, quo corpora per massam sanguinis decurrentia, cum sibi acquirant locum singulis partibus accommodatum; propterea necesse est de hoc quoque motu, (quem assimilationis dicimus) verba facere, ut præcipua opera ad motum sanguinis pertinentia evolvantur, quæ ad sanitatem & ad morbum producendum, aut dignoscendum pertinere videantur. Itaque de his acturus notum est, quod *Nutritio Animalium nil aliud esse videtur, quam motus particularum, ad eum locum delatarum, quo reparantur, seu restituuntur particulæ secundum longitudinem, latitudinem & profunditatem æquales, aut similes illis, quæ motu transpirationis continuo deperduntur*. Morimur siquidem quotidie omnes, & rursus continuo aere & cibo reviviscimus; certum enim est, quod aut læsione partium, aut violento motu, aut transpiratione continua corruunt, & effluunt e corpore animalium particulæ, quæ solida & fluida componebant; provida ideo natura consuluit animalia quælibet aere, & cibis continuo indigere, ut jacturas suas assidua reparatione redimerent; cum autem in aere & cibis varii generis corpora diversæ figuræ, molis, ponderis claudantur, & massa sanguinis ex aere & cibis continuo reparetur, opus est massam quoque sanguinis cujuscunque generis corpora continere; putaverim itaque, nutritionis materiam totam a massa sanguinis esse accipiendam; licet enim nonnulli succum nerveum, nonnulli serum, aut alios fortasse humores ament pro nutritionis materia; nihilominus cum serum & succus nerveus, cæterique humores a massa sanguinis separentur, probabilius crediderim totam nutritionis materiam massæ sanguineæ universaliter esse tribuendam; Universaliter itaque nutrit massa sanguinis, specifice autem nutrit succus nerveus, cæterique humores specificam nutritionem ferunt, quotiescunque in sero, aut succo nerveo, cæterisque humoribus extiterint particulæ nutriendis partibus aptæ, opportuneque homologæ: Quamobrem ex his probabile est, non a solo specifico humore totum nutritionis opus moliri, sed a singulis quibuscunque humoribus, quoties singuli habuerint homogeneas particulas specificis & homogeneis partibus accommodandas: hac ratione optime innotescit, cur tot partes natura indole, & substantia diversæ, singulæ tamen juxta suum genus atque temperiem opportuno tempore, aptisque succis nutriantur & crescant; Verum ex imperfecto motu pressionis, resolutionis & depurationis corporum inepta fit quoque nutritio animalium; etenim male resoluta, commixta & male separata, & depurata corpora ægre expolita fiunt, rudes idcirco, & crudæ particulæ salium, cum impuro nimisque aspero, aut crudo sulfure mistionis æquitatem vitiantes male nutriendis partibus sese accommodant, & male asperis superficiebus aptatæ aut nutritionem minuunt, aut perdunt; Itaque cum tot, ac tanta corpora diversæ gravitatis, molis ac figuræ in massa sanguinis quaquaversus debeant excurrere, ut facile, ac prompte nutritionem exerceant, manifesta est ratio, cur natura concesserit ex Boilei observationibus massæ sanguinis tantam seri copiam, quæ triplo contenta corpora simul sumpta superet; cum enim in sero quæcunque corpora debeant libere innatare, facileque quaquaversus moveri, ac fluere, opus fuerat massam sanguinis tanto sero dotandam esse.

14. Ibi itaque nutritionis rem acturo placeat mihi animadvertere, nutritionis opus non festinanter a natura exequi, sed lento pede, ac determinato tempore particulas nutriendis partibus adaptari; opus est itaque in tam celebri opere fluida placido, leni, lentoque pede moveri; verum si fluidum celeri nimis, aut violento motu volvatur, tunc innatantes particulæ non eum ordinem, ac rationem situs, nec quærere possunt, nec obtinere, sed confusa, ac promiscua methodo agitatæ varios situs excurrent, quamobrem cum particulæ nimis impulsæ non possint opportuno tempore nutriendis partibus commode ac facile adaptari, fas est a fluido nimis agitato nutritionem impediri; sic experimur, in febribus ex fluidis celeri nimis motu revolutis omnes imminuta nutritione macrescere. Ut ergo nutritionis opus naturali methodo exequi possit, duo præcipue necessaria sunt; lentus nempe, lenis, placidusque motus, & apta corporum seu succorum puritas & congruentia; cum autem motus lenis ac placidus in minimis tantummodo canalibus cujuscunque generis haberi facilius possit, in quibus minimo motu tantummodo moventur fluida, proculdubio colligi potest, præcipuum nutritionis opus in minimis canalibus esse exequendum: Pro minimis autem canalibus non solum intelligenda puto vasa minima sanguinem, cæterosque humores deferentia, verum etiam carnium & membranarum fistulas, sinus, ossium foramina & quascunque alias partium vias, per quas fluidi qualiscunque portio possit opportune penetrare; plerisque enim Philosophis & Anatomicis notum est, animalis machinam ex minimis, minutisque canalibus esse elaboratam; quamobrem cum sui generis fluida naturaliter se habentia debeant per tot canaliculos quaquaversus effluere, credi potest, universam animalis machinam suis proportionaliter fluidis statuto tempore nutritione fore reparandam; hujusmodi enim canales aut minimi sinus cum minima quoque vibratione elastica peristaltice moveantur, fluida quoque contenta leniter ac placide urgent; sicque in tam lento ac placido motu notabiliter non turbatur ordo ac situs corporum in sero innatantium, unde facile sufficiens corporum homologorum adaptatio, nutritio nempe compleatur. Quod vero ad secundum pertinet, cum quodlibet animal peculiari & specifico humore donetur, quo juxta suam temperiem nutriatur & vivat, necesse erit, hujusmodi succi indolem tali puritate & homogeneis ac sibi proportionalibus fluidis esse donandam, ut ab heterogeneis & dissimilibus opportune privetur; sic tota viscera humores depurantia natura providit, ut depurata fluida juxta peculiaris temperaturæ exigentiam singulis animalium operibus nutritioni præcise inservirent, ut enim unio optima fiat, debet adesse similitudo & proportio & aliqualis æqualitas corporum figuratorum cum similitudine & aliquali æqualitate partis, cui talia specifica corpora aptanda sunt; cum enim in similium & æqualium, aut quasi æqualium corporum unione centrum gravitatis coincidat plerunque cum centro magnitudinis; quotiescunque hæc determinata corporum cum parte, aut loco nutriendo proportio fuerit, unio & adhæsio facile fient, & consequenter opportuna & firma nutritio; verum si plana corporum dissimilium, dissimilibus planis aut loculis adhæreant, tunc cum centrum gravitatis corporum dissimilium longe absit, nec cohærere possit cum centro magnitudinis eorundem; tunc non debita adaptatio seu nutritio fiet, aut facta parum aut ægre erit duratura. Celeberrimus Verheyen nutritionem examinaturus similitudini materiæ unicuique parti adaptandæ assentitur; inquit enim (*a*) *Generalis materia nutritionis & accretionis est massa sanguinis secundum varias sui partes, non vero tantum aliquis humor simplex & homogeneus; siquidem plurimæ corporis partes, ut sunt os, nervus, membrana, caro &c. inter se considerataæ plurimum differunt quoad substantiam, sed una-*

Sydenham opera Medica. Ee 4

(*a*) Cap. de nutritione pag. 219. 220.

unaquaeque pars nutritur & accrescit per materiam sibi aliquatenus conformem. Inferius vero addit: *non difficulter concipitur, in ipsa massa sanguinea contineri multas admodum discrepantes particulas, quarum aliae huic, aliae isti, aliae aliis sunt conformes, & proportionatae*. Ulterius huic operi perfectae unionis necessaria est quoque aequabilis aeris externi pressio, qua particulae omnes aequabiliter compressae suo in loco, suaque naturali superficie circumscriptae detineantur; deinde necessaria est naturalis sulfuris existentia; ramositate enim sua plana planis, & plana locis nutriendis veluti a calce ferruminantur; Sic patet in Chymicis, ex tam determinata miscela aquae, salium, talisque sulfuris cum terreis particulis efformari compositum, calcis aut bituminis in modum, unioni partium aptissimum; quamobrem ex sulfuris balsamici defectu in hecticis nutritio penitus corruit, eo quia in hac massa sanguinis salia supra modum luxuriant muriatica & acria, quibus aspera & angularis inest superficies, quae circa proprium axem rotando angulorum & planorum inaequalitate ac asperitate partes erodunt ac rumpunt, quibus applicantur; impedita ulterius debita corporum adaptatione & earundem opportuna coordinatione: Inde plurima mala ex imperfecta aut vitiata nutritione contingent: Ibi denique placet animadvertere, quod si hujusmodi particulae motu assimilationis partibus adaptentur ea ratione quantitatis ac ponderis, ut nutriendis solummodo partibus apte sufficiant, tunc solum nutritur animal; caeterum si praeter exigentiam nutritionis ultro succrescant, & dato tempore animalia ad majorem molem secundum trinam dimensionem longitudinis, latitudinis & profunditatis naturaliter extensa sint, oleosis praecipue ac felicioribus succis opportune pinguescent. Et haec satis de praecipuis naturae motibus, quibus massa sanguinis motu pressionis seu impulsus agitur, separat pura ab impuris, & nutrit animalia quaelibet, a quibus praecipua animalis oeconomiae phaenomena sive bona, sive mala erui facile possunt & potuerunt.

DISSERTATIO II.

De Motu Sanguinis per Pulmones cum Mechanicis Morborum causis.

HYdraulicas machinas observaturus alte semper miratus sum, quonam opere aut sursum elevata fluida, aut quaquaversus effusa certis legibus ambulent; quibus aequa methodo distributa, & directioni canalium & artificum magisterio obediant; aqua etenim cum naturali aeris superincumbentis pressione ad pedes 32. circiter elevari consuescat; machinae tamen hydraulicae beneficio naturales ultro superat altitudines, ibique data lege, datoque tempore ac loco vagatur; plura itaque admiranda Hydraulicae artes docuere, majora tamen natura amplexa est de mirandis naturae operibus ultro solicita, quotiescunque vi cordis prima moventur fluida, animalibus motum & velut animam donatura; cor itaque primum animae corporeae visibile opus illud est, quod hydraulicae machinae ad instar urget sanguinem ordinato impetu, ut per universas animalis latebras quaquaversus sursum, deorsumque decurrat: ostendit Anatome, cor, ventriculosque ipsos conica figura donari; quem figurae ordinem ex triplici fibrarum genere natura fabrefecit, quarum aliae rectae sunt, circulares aliae, spirales tertiae; cum autem rectae eo officio destinatae sint, ut cor, ventriculosque ipsos aliquantulum contrahant: circulares vero fortiter stringant; spirales autem valide torqueant; credendum putaverim momentum virtutis motivae cordis, simpliciter & secundum se consideratum, nullo abitu respectu ad nisum contenti sanguinis, facile accedere posse ad rationem compositam ex triplici motu eodem tempore exercito & numero earundem; verum cum hoc juste assequi arduum sit, propterea celeberrimus Joannes Alphonsus Borellus, quamvis magnus Geometra prop. 66. secundi Tom. de Motu animalium, momentum cordis investigaturus analogico ratiocinio usus est, & cum duobus musculis, temporali nempe & messeterio mandibulas stringentibus comparavit; Quamobrem prop. 67. vim motivam fibrarum cordis per se comparatam majus pondus suspendere posse, quam 3000. librarum, probabili satis conjectura docuerat; ex quibus singularia illa momenta investigari poterunt, quae utrique ventriculo sigillatim pertinere videbuntur: Ab hoc tamen calculo multum dissentit celeberrimus Jacobus Keillius, verum Doctissimus Micheolottus, ut infirmatae Borelli sententiae, quantum possibile est, tutor esset, calculum ipsum a Keillio exaratum, a vero alienum esse apte ostendit; inquit itaque (115. de separ. fluid. in corpore animali.) *Venio ad calculum, quo idem praestantissimus Scriptor* (*Jacobum Keillium intelligit*) *Jo: Alphonsum Borellum, jam olim vim absolutam cordis definire conatum, confutaturus sancit, eandem istam vim aequalem esse octo unciarum pondo: Ne ista quidem Keilliana supputatio, etiam si firmo niteretur fundamento, vim absolutam cordis determinaret, hoc est, vis per ejuscemodi calculum inventa non foret illa, qua totum cor contrahitur, sed tantum ejus pars, quae respondet orificio Aortae, utpote quam vim aequalem statuit laudatus Vir ponderi cylindri sanguinei, cujus basis aequatur orificio Aortae, & altitudo dupla illius, ex qua cadere deberet grave, ut acquirat velocitatem sanguinis ex corde in Aortam expulsi, si nullam resistentiam superandam haberet. Quamobrem si vim totam cordis computare vellemus, oporteret octo unciarum pondo toties sumere, quoties interior cordis superficies, seu potius ventriculi sinistri superat orificium Aortae; superet si vis decies, ita ut decem Aortae orificia occupare spatium aequale superficiei interiori sinistri cordis ventriculi, dico secundum praeclarissimi Keillii principium supra memoratum, non octo, sed octoginta unciarum pondo aequare vim cordis totalem seu absolutam*. Quamobrem ex his mihi visum est nil certi de momento seu vi totali cordis determinari posse, quippe praeter ea a laudato Michelotto exposita (pag. 114.) diversa hominum aetas, temperies sanguinis, qualitas sexus, & ratio texturae diversa fibrarum cordis, & plurima alia absolutam vim cordis facile mutare possunt; idcirco contentus doctissimorum virorum amica, & docta dissidia admirari, sequar conjecturas, quibus non totale momentum seu totalem vim cordis, sed utriusque ventriculi singularia momenta, aut vires instituto meo necessarias, si non geometrica, physica saltem conjectura rimari mihi satis est: Cum itaque juxta tres fibrarum rectarum, circularium & spiralium series, tam dexter ventriculus, quam sinister sigillatim triplici, simul motu moveantur, ut contentum sanguinem foras expellant; cumque ultro ex Clarissimo Verhegen (pag. 120. Anat.) Anatomica autopsia constet, sinistrum cordis sinum fibris triplo multis supra dextrum & fortioribus armari; ita ut sinister triplo crassior sit dextro, qui triplo majoribus fibris opportune munitur; cumque fibrae musculares, nerveae & tendinosae mechanica sint instrumenta motus, quibus cordis sinus continuo motu torquentur; cumque ulterius dextri ventriculi officium sit, per solos pulmones sanguinem ejaculari, sinistri vero supra & infra per totum corpus; facile ex his conjectandum est, ex triplo majori, fortiorique numero fibrarum sinistrum cordis sinum investiente, una cum motibus ipsis proportionalibus, vim motivam seu momentum sinistri momento dextri multo majus esse.

16. Licet autem ventriculus dexter momento seu vi motiva debilior sit, quam sinister; nihilominus ratio & autopsia suadere videntur, aequalem quantitatem sanguinis contineri in dextro, & a dextro expelli per arteriam pulmonarem in pulmones, ac contineatur in sinistro, ut ab hoc expellatur per arteriam magnam in totum corpus; enim vero cum ventriculus sinister sanguinem recipiat a dextro, certe sinister majorem quantitatem excipere non potest, quam dexter primo exceperat; neque minorem excipere potest sinister, quam dexter amplexus sit: quippe si totus sanguis a dextro non ejacularetur per arteriam pulmonarem in sinistrum, residuum in pulmonaribus vasculis remaneret non inani stagnationis ac suffocationis periculo: Quamobrem opus est natura bene se habente, si-

nistrum

ſiniſtrum ventriculum æqualem aut quaſi æqualem excipere a dextro ſanguinis quantitatem, qualem dexter exceperat a vena cava, ut plura incommoda effugiantur; inde ſpatium conicum, aut quaſi conicum dextri ventriculi ſanguine repletum, aut replendum, ſpatio conico, aut quaſi conico ſiniſtri æquale, aut quaſi æquale jure merito credendum eſt: cum enim certo conſtet, baſin dextri ventriculi majorem eſſe baſi ſiniſtri, & altitudinem ſeu longitudinem hujus majorem eſſe altitudine ſeu longitudine alterius; procul dubio baſes ventriculorum facile erunt in ratione reciproca cum eorumdem altitudinibus, & conſequenter data tali ratione reciproca quantitatum, ex geometricis, etiam ſpatia ventriculorum conica aut quaſi conica futura erunt æqualia, aut quaſi æqualem ſanguinis quantitatem ſuſceptura: Hujuſmodi autem ſpatia ventriculorum æqualia, aut quaſi æqualia, quamvis celeberrimus Borrellus (*a*) a tribus unciis ſanguinis repleri ſuſpicatus ſit; nihilominus ab unica tantummodo ſanguinis uncia repleri multo probabilius recentiores judicant Anatomici: ibi autem ſuppoſita ſanguinis uncia, cum aliquando neceſſe ſit inquirere proportiones gravitatis ſpecificæ non ſanguinis tantummodo, verum etiam ſeri ſanguinei & aquæ communis, iſtorumque voluminum proportiones, ut inter ſe juxta rerum exigentiam comparentur, ex quorum comparatione momenta ac vires horum ſtudiorum facilius innoteſcant, quantum poſſibile eſt, ut mechanicæ morborum cauſæ habeantur, propterea hujuſmodi fluidorum gravitates placuit experiri: Contigit itaque mihi ex ſano, ſed plethorico viro annorum 46. circiter gravi vertigine correpto neceſſitas emittendi ſanguinem larga manu, ut a timendo apoplexiæ periculo liberaretur: licet autem ſpecifica ſanguinis humani gravitas difficillime erui poſſit, nihilominus Boylei methodum ſecutus (pag. mihi 278. partis ſecundæ Hiſtoriæ humani ſanguinis) repetitis experimentis quæſito ponderi accedens pluries reperi.

Sanguinem humanum phiala incluſum ponderare grana 2853. 3. cum autem pondus phialæ fuerit granorum 967. quare ablato tali pondere ſimplex pondus ſanguinis granorum 1886.

Serum autem ſanguinis ſub eodem volumine, utpote eadem phiala ad amuſſim contentum, ponderabat grana 2770. ablato autem pondere phialæ ſimplex pondus ſeri erat granorum 1803.

Aqua denique noſtra communis eadem phiala incluſa ſub eodem volumine ponderabat grana 2716. a quibus detracto phialæ pondere ponderabat grana 1749.

Cum autem, ex corollario 3. prop. 2. Lib. 1. Phoronon. celeberrimi Viri ſemper laudandi Jacobi Hermani gravitates ſpecificæ corporum conſiſtant in proportione ponderum abſolutorum corporum eorundem ſub voluminibus æqualibus; cumque hujuſmodi ſingulorum fluidorum maſſæ idem phialæ ſpatium occupantes ſub eodem volumine habeantur, erit *gravitas ſpecifica ſanguinis ad gravitatem ſpecificam ſeri ſanguinei, ut pondus granorum* 1886. *ad pondus* 1803.

Et *gravitas ſpecifica ſanguinis ad gravitatem ſpecificam aquæ noſtræ Brixianæ erit granorum* 1886. *ad* 1749.

Pariterque *gravitas ſpecifica ſeri ſanguinei ad gravitatem ſpecificam ejuſdem aquæ Brixianæ erit granorum* 1803. *ad* 1749.

Ex hiſce colligendum quoque eſt, cum gravitates ſpecificæ corporum ſint denſitatibus eorumdem proportionales, maſſam ſanguinis denſiorem eſſe maſſa ſeri ſub æquali volumine in ratione pariter 1886. ad 1803. ſimulque maſſam ſanguinis ſub æquali volumine cum aqua noſtra communi denſiorem eſſe eadem aqua communi in ratione 1886. ad 1749. pariterque maſſam ſeri ſanguinei ſub eodem volumine cum maſſa aquæ communis denſiorem eſſe eadem aqua in ratione 1803. ad 1749. fateor quidem, ut Illmus Boyleus quoque animadvertit, horum liquorum pondera ac denſitates juxta ætatis, ſexus, temperaturæ & loci differentias aliqualiter inter ſe differre; nihilominus hac data hypotheſi, qua aliqua proportio gravitatum in expoſitis liquoribus determinatur, facile juxta datas rationes accedere poſſumus ad alterius ſanguinis, alterius ſeri aut alterius aquæ communis gravitates ſpecificas & denſitates reperiendas, ut inde momenta ac vires aliorum fluidorum proportionaliter aſſequi poſſimus.

17. Hiſce præhabitis a ventriculo dextro expulſa ſanguinis uncia pulmonarem arteriam ingreditur, quæ pericardium egreſſa per utroſque pulmones diſſeminatur; ibi autem mirari eſt, quantum æſtimandus ſit pulmo, cujus ſolius gratia ex duobus cordis ſinubus unum, pro cæteris vero totius corporis partibus alterum tantummodo natura formavit; mirandum certe, cum ex hujus peculiari viſceris opere celebre illud conjugium celebretur, quo ſolida cum fluidis, & cum ſolidis fluidiſque, ſi non aerea, ſaltem luminoſa & ætherea in ſanguine copulantur: Ut autem motus ſanguinis per pulmones examinetur, ſuſpicari placeat (ut num. 3. dictum eſt) ſicut a ſiniſtro, ita pariter a dextro ventriculo fibrarum ope ſanguinem motu preſſionis impelli, eundemque preſſionis motum ſequi per univerſas pulmonares arterias, qui in venas pulmonares eadem lege traducatur: Exiens itaque ſanguis a dextro cordis ſinu pulmonarem arteriam ingreditur, & per hanc brevi quidem ſpatio horizontali quaſi pede procedit; ut autem ratio tranſitus ſanguinis per arteriam innoteſcat, juvat rimari talis arteriæ diametrum, quæ ex pluribus obſervationibus juxta lineam GH reperta eſt, methodo autem lineæ circini proportionum diviſa eſt linea GH in 14. partes æquales, ut ex his area quoque pulmonaris arteriæ innoteſcere facile poſſit; Sit itaque diameter GH (*a*) circuli quæſiti partium 14 $=$ a; eritque quadratum diametri $=$ aa partium 196. area ergo circuli quæſita ſupponatur $=$ x: cum ratio quadrati ad circulum ſit proxime ex Archimede *de dimenſione circuli* ut 14. ad 11. fiatque 14 $=$ b. 11. vero $=$ c. erit analogiſmus ut b.c:: aa. x; eritque per 16-6. Euclidis æquatio bx $=$ aac; & dividendo per b, fiet æquatio x $= \frac{aac}{b}$; cum autem quadratum aa ſit $=$ 196; & c ſit $=$ 11; erit productum aac $=$ 2156; quod diviſum per b $=$ 14, erit $\frac{aac}{b} =$ pariter 154. proxime, ſeu juxta methodum decimalium $=$ 153. 860. pro valore quæſito quantitatis x, quæ plane oſtendit quantitatem areæ arteriæ pulmonaris e dextro ſinu mox egreſſæ, cujus diameter erat linea GH; itaque uncia ſanguinis a ventriculo expulſa, & per ſpatium repertæ ſectionis rarefacta urgebit æqualiter ſingula latera arteriæ; hæc autem omni parte æquabiliter dilatata reſtituet ſanguini in conſtrictione eandem quantitatem impetus; unde maſſa ſanguinis per hujuſmodi truncum pulmonaris arteriæ æquali aut quaſi æquali ſemper pede decurrenda erit: Cum autem truncus arteriæ in duos peculiares ac præcipuos ramos dividatur, quorum unus in dextrum, alter vero in ſiniſtrum pulmonem excurrat, vis impetus impreſſa ſanguini utrique pulmoni erit æquali ratione, aut quaſi æquali tribuenda. Ibi autem aliquantiſper ſtemus in anchoris obſervando motum ſanguinis per truncum arteriæ pulmonaris; enim vero ſæpe accidit prope baſin arteriæ, per longitudinem trunci excreſcentia polypoſæ carnis, aut eminentia tuberculi, quo caſu ſectio arteriæ imminuta tranſeunti ſanguini reſiſtentiam feret; Verum quia ibi reſiſtentia polypi objecta ſanguini non ſupponitur magna (mors enim brevi ſequeretur,) ſed ea tantummodo, quanta requiritur, ut polypoſa materies reſiſtentiam ferret ſanguini fluenti, ac ſi materies ipſa polypoſa in fluido ipſo ſanguineo ferretur; ideo cum reſiſtentiæ corporum contra fluidum ſint ut impreſſiones, ſeu ut percuſſiones fluidorum in objectum corpus, percuſſiones vero unius ejuſdemque fluidi ſint induplicata ratione celeritatum ejuſdem (*b*); ſuſpicari jure poteſt reſiſtentiam, quam affert talis polypoſa materies ſanguini fluenti unius, ejuſdemque texturæ & indolis, accedere quoque poſſe ad talem rationem duplicatam velocitatis ejuſdem ſanguinis: Quod ſi maſſa ſanguinis adeo impura, & heterogenea fuerit; ut portio ſanguinis, quæ una ſyſtole expellitur, diverſa ſit ab illa quoad denſitatem & velocitatem expulſa altera ſyſtole ventriculi cordis; tunc cum percuſſio-

(*a*) Figur. 1.

(*a*) Coroll. prop. 68. ſecundi Tomi de motu Animalium.

(*b*) Ex corollar. prop. 42. Phoron. Herman.

cuſſiones fluidorum diverſæ texturæ & indolis contra objecta & reſiſtentia corpora, ſint in ratione compoſita ex rationibus duplicata velocitatum & ſimpla denſitatum eorundem; etiam percuſſiones maſſæ ſanguineæ, denſitate & motu variæ, facile accedent ad talem rationem compoſitam ex duplicata velocitatum & ſimpla denſitatum; & conſequenter etiam reſiſtentiæ objectæ ſanguini a tali polypoſa materia variæ fient, accedendo diverſimode ad varias rationes compoſitas ex duplicata velocitatum & ſimpla denſitatum. Itaque cum hujuſmodi polypoſa materies talibus rationibus probabiliter opponatur ſanguini, communicata talibus rationibus reſiſtentia, impedimentum feret proximis aut ſuccedentibus quoque ſanguinis particulis, & conſequenter tota moles ſanguinis ibi lenteſcere coacta erit; quamvis autem lenteſcens ſanguis ultro progrediatur, nihilominus ex adepta tali lenteſcentia mole ſua intumeſcit, urgetque neceſſario magis latera canalis ex ea parte, quæ vacat impedimento; minus vero urgentur latera illa, utpote ſolidiora, quibus impedimenta alte adhærent, a quibus major fit momento ſanguinis reſiſtentia. Cum itaque latera arteriarum magis dilatentur ex una parte, quam ex altera, erunt quoque motus reſtitutionis eorundem pariter inæquales; quare ſanguinis non verſus lineam axis, ſed inclinata & tranſverſa directione motus irruet, ubi major inæqualitas dilatati canalis minorem fecerat fluenti ſanguini reſiſtentiam; Hæc arteriæ portio magis extenſa, cum a continuis ſanguinis vibrationibus arietetur, tandem aliquando objectam membranam lædere poterit timendo aneuriſmate. Ulterius ſæpe docet praxis, aliunde etiam hujuſmodi morbum oriri potuiſſe; cum enim in unica ſanguinis uncia a dextro ventriculo expulſa, ratio momenti ſanguinis præternaturaliter moti talis aliquando ſit, ac tanta, ut naturæ legem ſuperet, tunc ſi canales inertem texturam aut fibrarum tenue robur fortiti ſint, coacti erunt cedere valido niſu ſanguinis impellentis, & tandem aliquando cedente interiori tunica laxari ac rumpi; tale vitium in febribus evenire aliquando poteſt; etenim volumen ſanguinis a dextro cordis ſinu expulſum in ſtatu naturali, & volumen ejuſdem expulſum in ſtatu præternaturali haberi poſſunt, ut ſolida ſimilia, quæ inter ſe proportionem habent triplicatam laterum homologorum. Cum autem poroſitates ſeu interſtitia voluminibus interſperſa ſint lateribus ſolidorum homologis proportionalia: latera vero ſolidorum ſint in ratione ſubtriplicata eorundem, certe etiam pororum amplitudines, ſeu particularum ſibi invicem proximarum diſtantiæ, erunt inter ſe in ratione ſubtriplicata voluminum ſanguinis; Quamobrem cum in ſtatu naturali impreſſio voluminis unius unciæ ſanguinis contra objectas canalium membranas ſit facile viribus membranarum reſiſtentium proportionalis, proculdubio vi præternaturalis exaltationis dilatatis ultro particularum diſtantiis inter ſe, volumen talis unciæ ſanguinis augendo ſeſe in ratione triplicata amplitudinum pororum ſeu diſtantiarum, quas habent particulæ ſanguinis proximæ inter ſe, impreſſionem efficiet contra canalium membranas ultra vires ac momenta membranarum reſiſtentium; quare tandem aliquando tot violentis ac continuis percuſſionibus flagellatæ membranæ rumpi coactæ erunt. Ulterius hujuſmodi læſiones non parum augentur, ſi prior unda ſanguinis ſuccedenti reſiſtat pluſquam deceat, quo caſu cum ſuccedentis ſanguinis impreſſio non conſumatur tota contra priorem ſanguinis undam, juxta directionem longitudinis canalium, opus eſt majori ratione impetum ferri ad latera, quo major eſt reſiſtentia ſanguinis antecedentis; quare dilatatis ultro arteriæ lateribus fiet aneuriſmatis incrementum; præter hæc adeo aliquando vigent impedimenta, ut portio ſanguinis gravi regreſſu irruens in valvulam, ſuccedentem a dextro ſinu motum ſanguinis moleſte impediat gravi vitæ periculo; quin imo uncia ſanguinis tranverſis præternaturalibus directionibus itura, quoties pervenerit, ubi truncus duos in ramos partitur, facile inæqualem ſanguinis quantitatem per unum pulmonem afferet, inæqualemque per alterum, ſummo reſpirationis incommodo, ob inæqualia pulmonum pondera & manifeſtam pulſuum inæqualitatem.

18. Præterlapſo itaque majori trunco fluit ſanguis per utrunque pulmonem juxta duorum ramorum directiones, cum autem unus pulmo alteri æqualis, aut quaſi æqualis naturaliter eſſe debeat, facile quantitas ſanguinis expulſa in dextrum pulmonem probabiliter futura erit cæteris paribus æqualis, aut quaſi æqualis quantitati ſanguinis expulſæ in ſiniſtrum, & conſequenter ſemiuncia ſanguinis per unum, & ſemiuncia per alterum ferenda erit; pariter ſi vis impetus dextri ventriculi eadem ſit, quæ ſemiunciam ſanguinis per unum, & ſemiunciam per alterum pulmonem æquali ſemper momento impellat, erit ſpatium decurſum a ſemiuncia ſanguinis per ramum arteriæ pulmonaris in uno pulmone æquale cæteris paribus ſpatio decurſo a ſemiuncia ſanguinis per ramum arteriæ pulmonaris in altero pulmone; quapropter ex immortalis Galilæi demonſtratis *de motu æquabili*, duæ ſemiunciæ ſanguinis eodem impetu cordis impulſæ decurrent cæteris paribus ſpatia quoque æqualia inter ſe; & conſequenter, cum quantitates motus aut impetus fluidorum habeant (*a*) rationem compoſitam ex duplicata velocitatum, ſimpla denſitatum & ſimpla foraminum, e quibus erumpunt, certe cum duæ ſemiunciæ ſanguinis ſint æquales, & velocitates ipſis impreſſæ ab eodem momento dextri cordis ſinus ſint pariter inter ſe in ratione æqualitatis, foramina vero vaſorum unius pulmonis ſupponantur naturaliter æqualia, aut quaſi æqualia foraminibus vaſorum alterius pulmonis; etiam quantitates motus ſeu impetus unius ſemiunciæ ſanguinis æquales futuræ erunt quantitati motus alterius ſemiunciæ ſanguinis; quare etiam aſcenſus & deſcenſus ſanguinis tranſeuntis per foramina in uno æqualis probabiliter erit, cæteris paribus, aſcenſui & deſcenſui ſanguinis tranſeuntis per foramina æqualia in altero pulmone; & conſequenter peripheria unius pulmonis decurretur per arterias pulmonares, ac peripheria alterius pulmonis per arteria ſibi humologas; quapropter ab arteriis, in paritate circumſtantiarum, æqualis aut quaſi æqualis quantitas ſanguinis in venarum pulmonarium orificia effundetur, & ab iis in ſiniſtrum ventriculum, æquali aut quaſi æquali ratione deferenda erit. Verum ſi fluidi vitio (ut in pleuritide & peripneumonia ægre curatis cæteriſque generibus morborum pectoris ſæpe experimur) major quantitas ſanguinis per unum pulmonem, minor vero per alterum excurrat, tunc cæteris paribus quantitas motus in uno, major erit quantitate motus in altero; ſicque cum rationes compoſitæ ex duplicata velocitatum, ſimpla denſitatum & ſimpla foraminum, e quibus erumpunt, multum inter ſe differant, gravior pulmo & fluidis ponderoſior motum diaphragmatis ob coſtas ex ea parte minus elevatas quodammodo impediens, inſpiratio fiet imminuta, & alto lateris pondere laborioſa reſpiratio. Ulterius ſæpe oſtendit Anatome unum aliquando pulmonem coſtis plus juſto alligari, alterum vero non ita; quamobrem cum alligatus pulmo non poſſit ea libertate moveri, ac dilatari, qua alter ſolutus ac liber; manifeſtum eſt, in alligato pulmone impetum impreſſum ſanguini refrangi debuiſſe, & quantitatem ſanguinis non æquabili velocitate deferri; ſic majus neceſſario in organo pondus cum inæquali ac difficili reſpiratione & graviori decubitu, hominem lædet; pariter quotieſcunque pleuritis aut peripneumonia contingunt, pars pulmonis inflammata moram facit ſanguini tranſeunti; ſic tantum adeſt impedimentum ſanguini advenienti, quantum antecedens in ſanguine eſt in parte inflammata; ſic cum non perſeveret ea ratio æquilibrii inter motum ſanguinis antecedentis, & motum ſubſequentis, oportet ſanguinem ratione motus, quantitatis, momenti & temporis a ſtatu naturali & ratione æquabilitatis recedere; unde inæqualitates pulſuum, intermittentiæ & palpitationes ſæpiſſime evenient.

19. In hoc motu ſanguinis per ramos arteriæ pulmonaris, patet obſervante Diemerbrockio (pag. mihi 412.) hujuſmodi ramos, *per totam veſicularum ſubſtantiam inſtar artificioſiſſimi retis una cum vena pulmonari decurrere mutuis inter ſe anaſtomaſibus.* Hoc ipſum primo obſervaverat immortalis Malpighius; epiſtola enim ſecunda de pulmonibus aſſerit: *Tanta eſt horum vaſculorum divaricatio, dum hinc inde a vena & arteria prodeunt, ut non amplius vaſis ordo ſervetur, ſed*

rete

(*a*) Per propr. 31. Hermanni Phoron.

rete conflatum ex duorum vasorum productionibus appareat. Quanam autem ratione hoc a natura factum sit, licebit nobis conjectari imposterum: Interim observandum est, pulmonarem substantiam jugulum versus angustiorem esse, versus vero costas spurias extensiorem & ampliorem; verum cum tam angusta portio, quam extensa suis proportionaliter vasibus donetur, colligi potest, vasorum quoque ramificationes cæteris paribus pauciores esse versus partem superiorem, numero vero majores versus inferiorem; & sane cum thoracis portio versus costas spurias majori circumscribatur superficie, portio vero thoracis versus jugulum a minori superficie dimetiatur; fas est quoque, contentum pulmonem versus costas spurias majoris esse superficiei, minoris vero jugulum versus; cum autem pulmonum vesiculæ undequaque, tam sursum, quam deorsum effusæ sint, suspicandum est, majorem amplitudinem pulmonaris substantiæ versus partes inferiores oriri, & a quantitate majore vesicularum, & a majori ramificatione ac peripheria vasorum; huic animadversioni favet Archibaldus Pitcarnius, (*a*) assumit enim pectus tanquam sphæroidem, cujus minor diameter sit digitorum 15. major vero digitorum 20.; cum autem sphærois a minori diametro ascendendo versus majorem axem semper proportionaliter decrescat, colligendum putavi, capacitatem pectoris, (juxta supposita a celeberrimo Auctore) versus jugulum, in quo definit major axis, esse angustiorem, versus vero costas spurias, in quibus definit minor axis, esse ampliorem; quapropter jure haberi potest, amplitudinem pulmonum versus costas spurias majorem esse illa, quæ versus jugulum elevatur; major itaque vasorum & vesicularum numerus ac peripheria inferiorem pulmonum partem, minor vero superiorem ambit; hinc elevatio thoracis sensibilior in inferiori, in superiori vero jugulum versus debilior ac tenuior reperitur; Hinc gravi actione angitur animal, quoties in hepatitide pondus hepatis inflammati diaphragma & finitimas costarum appendices trahit inferius; costæ siquidem & diaphragma tenuissimo motu elevatæ, minusque quam par est, spatium vetant, quo pulmonares vesiculæ inferiores ad majores superficies extendantur, ut necessaria libertate moveantur, opportunum aerem suscepturæ; quapropter dimidiata respiratio & altus angor pectus opprimunt.

20. Fluit itaque sanguis sursum & deorsum ex utraque pulmonum parte, & a majoribus ramis traducitur in minores, minimasque ramificationes, usque dum minimi arteriarum rami facta cum minimis venarum luminibus deosculatione sanguis ab arteriis facillime in venas affluat; Huic autem motui ab arteriis in venas, non tantum auxilio est momentum cordis sanguinem impellentis, verum etiam clarum est, quod dilatato thorace sequatur statim oblatio resistentiæ, quam depressæ costæ & laxatum diaphragma contra superficiem extimam pulmonum exercent; ideoque cum ad fauces præsto sit aer, vel suo pondere, vel elaterio potens ingredi, quotiescunque auferuntur resistentiæ, sequitur, aerem tota vi irruere in pulmones, eosque quantum potest aperire: præterea constat ex Anatome, intra areas reticulares vasorum, & circum vasa ipsa sanguifera adesse bronchiorum vesiculas, quæ sphæricam quasi superficiem æmulantur aere inspirato: cum enim pulmo debuerit esse viscus aeris excipiendo destinatum, certe opus fuerat, naturam vesiculis quasi sphæricis uti debuisse, ut aerem majori quantitate exciperet; cum enim sphæra sit quibuscunque figuris isoperimetris capacior, etiam vesiculæ quasi sphæricæ proportionaliter multum aeris supra ceteras figuras sibi isoperimetras erunt suscepturæ; sic in phthisi & hydrope pulmonum laxatis nimium ac flaccidis pulmonatibus vesiculis difficultas respirationis & gravis anhelitus fiunt, eo quia flaccescentes nimium vesiculæ, a quasi sphærica figura, ad quasi sphæroidem transeunt; cum autem hæc sphærois talis sphæræ isoperimetra minus capax sit, ut inferius constabit, ideo nimium laxatæ vesiculæ quasi sphæricæ pulmonum, & quasi sphæroideam figuram adeptæ minus aeris excipient, quam par est, unde tot incommoda evenient vitio respirationis: Ulterius pulmo debuerat esse viscus leve & facile mobile, quare quasi sphæticis vesiculis dotari debuerat; etenim cum sphærica corpora in punctis se tangant, etiam vesiculæ quasi sphæricæ punctualem quodammodo contactum servaturæ erunt inter se; quare interstitia & areas quamplurimas necessario relinquent, a quibus facile levitas major corporis exoriri potest, quæ certe non haberetur, si corpora illa vesicularia sub alia figura in planis se tangerent, a quibus cum multo pauciores areæ & interstitia relinquantur, certe in tam majori planorum adhæsione, & consequenter in tam minori interstitiorum numero gravitas & pondus visceris supra modum augeretur; & sane grave esset experiri molestiam respirationis, quoties nerveum illud ligamentum a Malpighio detectum (*b*) vesicularum parietibus alligatum convulsivo motu crispearetur; sic enim vesiculæ relicta superficie quasi sphærica non amplius in punctis, sed quodammodo mutata figura in planis coguntur se tangere, factum inde, ut minus aeris excipiant & minora fiant interstitia vesicularum, unde visceris pondus gravius feret fastidium respirationis.

21. Cum itaque pulmo & naturali, & sæpe præternaturali motu moveatur, quo pulmonares vesiculæ figuram quasi sphæricam facile invertunt, sphæroideam quasi superficiem quodammodo acquirentes, non ineptum erit utriusque capacitates, quantum fieri potest, dimetiri, ut quantitas aeris in quasi sphærica, & quantitas ejusdem in quasi sphæroidali vesicula proxime innotescant, ut pulmonarium morborum natura, quantum possibile est, aperiatur; placeat itaque supponere vesiculam quasi sphæricam ABCD (*a*) cujus diametrem AB sit partium minimarum 6. certum est ex geometricis usu decimalium, hujusmodi sphæram AB CD esse proxime partium minimarum cubicarum 1130976. modo supponatur, eandem quasi sphæricam vesiculam, aut convulsione, aut morbosa laxitate, taliter deprimi, aut contrahi, aut laxari, ut diameter AB partium minimarum 6, reducatur in diametrum FG. (*b*) partium minimarum 4. certum est ea ratione, qua partes oppositæ diametri AB in hujusmodi sphera ABCD invicem accedunt sub minori diametro partium minimarum 4. reliquas partes oppositas C & D æquali ratione a se invicem recedere, quare diameter EH (*b*) fiet partium minimarum 8. sic quasi sphærica vesicula ABCD in quasi sphæroidem FE GH conversa erit ex geometricis proxime partium minimarum cubicarum 67. 0208. cum autem contenta corpora sint cæteris paribus in ratione corporum continentium, palam est in vesicula quasi spherica contentas partes minimas cubicas aeris, esse proxime ad partes minimas cubicas aeris contentas in vesicula quasi spæroidali sphæræ quasi isoperimetra, in ratione numerorum decimalium 113. 0976 ad 67. 0208; quare talis sphærois continens, minus continebit particularum aeris, quam hujusmodi sphæra defectu partium minimarum cubicarum 46. 0768. proxime; Quamobrem cum defectus & vitium unius vesiculæ quasi sphæricæ transeuntis in quasi sphæroidem, omnibus vesiculis pulmonum convenire aliquando possit, quis non videt quantum aeris detrahendum sit, quoties universa pulmonum regio, aut convulsione contracta, aut pressione depressa, aut flacciditate laxata, ut in hecticis, & hæmoptoicis, tam gravi defectu laboraverit? Quamobrem cum opportunis naturæ operibus ea quantitas aeris necessaria fuerit, quæ a quasi sphæricis vesiculis contineri debuerat, manifestum est, a sola quantitate aeris in quasi sphæroideis vesiculis collecta naturam necessario pati, & gravi asthmate facile deficere debuisse. Hisce expositis, liceat tantillum supersedere nonnulla prius expositurо actionibus pulmonarium vesicularum necessaria; etenim quoniam pulmo viscus est, quo aer inspirando excipitur, & expirando expellitur, & cum ab aeris momento, tam sanitas, quam morbus foveri facile possint, opportunum est ibi nonnulla de viribus elastici aeris in pulmones conjectari, ut juxta nostrum institutum morborum pulmonarium semina inquirantur. De elasticitate seu viribus aeris & resistentia, summi viri toto orbe celeberimi, Isaacus Nevvtonus, & Guilielmus Leibnitius

(*a*) Fig. 2.

(*b*) Fig. 3.

(*a*) Dissertatione de causis, quibus fluit sanguis per pulmones.

(*b*) Epistola prima de Pulmon. ad Borellum.

nitius mira docuerunt; postea vero Jacobus Hermannus immortali semper laude decorandus, aliique doctissimi Viri, inter quos summi nominis vir Joannes Polenus, cui multum debeo, majora de viribus aeris experti sunt; Inde Michelottus toties laudatus tantorum virorum sententias secutus refert (*pag.* 148. *de separatione fluid. in corpore Animali;*) *aerem esse fluidum grave atque elasticum, quod comprimi potest in spatia, quæ ponderibus comprimentibus proportione respondent; ideoque talis natura, ut ejus densitates viribus comprimentibus, seu elasticitatibus quamproxime proportionales existant;* Addit autem *quamproxime*, eo quia summi & incomparabiles viri Jacobus Bernollius, *de gravitate aeris;* & Joannes pariter Bernollius, *de motu musculorum pag. mihi* 23. analytice ostendunt, *densitates aeris esse quidem elasticitatibus proportionales in aere tamen parum denso; cæterum in aere multum denso elasticitates in majori ratione crescere, quam densitates.* Inspirato itaque aere per tracheæ fistulas elevantur costæ, diaphragma deprimitur, & pectoris cavum necessario ampliatur; sic quæcunque vesiculæ pulmonares amplexu aeris quasi sphærice turgescunt; portio itaque aeris, quæ inferiorem pulmonum partem occupat, cum necessario pressionem aeris superiores partes occupantis successivo vesicularum dilatatarum continentium contractu quodammodo pati conetur, inferior aeris quantitas superiori proculdubio aliquantulum densior fiet; quamobrem cum densitates sint elasticitatibus aeris quamproxime homologæ, cumque vesicularum inferiorum numerus multo major sit numero superiorum, (ut n. 19. innuimus) certe vis aeris inferiores vesiculas occupantis multo major erit vi illius, qui in superioribus vesiculis jugulum versus continetur; quare facile crederem, initium exspirationis juvari non parum a vi aeris inferioris magis densi ac compressi, & consequenter magis elastici superiores vesiculas urgentis; etenim hujusmodi ratio aeris inferioris, cum ulterius, pulmonibus naturaliter se habentibus, pressionem pati non possit a superiori superincumbente ac supranitente, nec ultro densior fieri debeat, opus est, inferiorem magis compressum urgere debuisse superiorem aerem, ea videlicet ratione, qua prius superior inferiorem compresserat; cum autem superior aer, prout minus densus, & ratione pauciorum vesicularum quantitate minor sit, minorem propterea feret resistentiam actioni & viribus majoribus elasticis aeris inferioris; idcirco inferior aer valide urgendo, magisque dilatando contingentes vesiculas, & ab his communicato proximis tangentibus & superioribus vesiculis successivo contactu, superior aer ab inferiori valido nisu per bronchiorum foramina versus asperam arteriam aperta foras expelli debebit, ut tandem aliquando inferior quoque aeris portio completa exspiratione successive eliminetur; sic tali methodo aeris operantis, inspiratio & expiratio reciproco & naturali motu exercentur; Verum si viribus aeris inferioris superiorem valide urgentis opponatur materia quædam lymphatica, aut alterius generis e glandulis tracheæ decidens, quæ bronchiorum foramina obstruat, tunc cum exitus aeris superioris expellendi ab elastica vibratione inferioris ægre fieri possit, resistentiam feret impulsui inferioris; quapropter oppositis viribus corporum contraoperantium grave asthma fiet, aliquando hæmoptysis, aliquando vero retardato motu sanguinis pulmonum inflammatio.

22. In hac re quærens actionem & momentum exspirationis, alte miratus sum legens ex supputationibus Bernollianis a Clarissimo Michelotto relatis, dilucideque explicatis, actionem & momentum fortissimæ exspirationis, qua aer non solum ratione suæ elasticitatis, verum etiam opere musculorum thoracis & diaphragmatis per laryngem expellitur, tam magni momenti esse, ut colligat Celeberrimus Auctor; *Velocitatem aeris fortissimo spiritu per laryngem expulsi absolvere posse eodem illo tempore unius minuti secundi pedes* 390. *id est* 400. *pedes, id quod ita intelligi velit, nimirum aerem ex ore impulsum, nisi statim dissiparetur, sed uniformi cum velocitate, quam primo instanti habet, pergere posse singulis minutis secundis, vel singulis arteriæ pulsibus excurrere* 400. *pedes Parisienses;* quam sententiam ulterius confirmat Epistola, quam magnus vir Joannes Bernollius Clarissimo Auctori conscripserat; verum mirari desii, ut animadverti Bernollium & Michelottum de fortissima, non autem de placida, lenique expiratione sermonem habuisse; Ad superiora itaque redeundo, certum est, actionem inspirationis & expirationis magnum opus esse, ut natura fluidorum leges opportune regat; inspirato enim aere pulmonares vesiculæ superficiem quasi sphæricam obtinent; exspirato vero aliqualiter connivent, & laxatis quodammodo fibrarum ordinibus a quasi sphærica, ad quasi sphæroidalem superficiem leniter declinando deveniunt; hoc autem motu reciproco vesicularum, venæ & arteriæ vesiculis circumscriptæ, in inspiratione comprimuntur, in exspiratione laxantur; sanguis itaque contentus inspirando magis stringitur & atteritur, attritus vero succedente expiratione particulis; quibus componitur, opportune miscetur; hæc autem attritio sive resolutio necessaria est, chylus enim mox sanguini associatus, nunquam debita agitatione, mistioneque opportuna perfici poterit, nisi vesiculatum pulmonarium oscillatorio motu circumposita vasa elastice urgeantur; Licet vero celeberrimus Alphonsus Borellus (*a*) impossibile, aut saltem difficillimum censeat, partes sanguinis heterogeneas quantumvis attritas ac resolutas in pulmonibus inter se commisceri, angustissimorum canalicorum culpa; nihilominus immortalis Malpighius totis viribus in opere posthumo pag. mihi 14. Borelli sententiam studet evertere attritionem corporum & debitam mistionem in pulmonaribus vasculis positurus; Quotiescunque autem agitatio, attritio & opportuna mixtio corporum in canalibus pulmonum satis apte exequatur opere præcipue elasticitatis aeris, vesiculas & consequenter circumsepta vascula reciproco motu dilatantis; proculdubio ex Malpighio suspicari ulterius possem, motum quoque sanguinis per pulmonaria vasa ad spiralem aut quasi spiralem inclinandum esse, (ut num. quoque 7. indicatum est;) Inquit etiam immortalis Auctor eodem opere posthumo loco citato: *His accedet, sanguinem in pulmonibus duplici motu agitari, a corde videlicet, & ab elatere aeris,* aut adderem ego, ab elatere vesicularum, si non placeat, aerem in pulmonaria vascula sanguifera trajicere cum Malpighio; *primo motu natura tentat motum rectum, in secundo fiunt ex laterali compressione motus contrarii a circumferentia ad centrum, unde motus rectus perturbatur, quare ex his necessario sequitur mixtio, & attritio particularum sanguinis:* Cum autem ex duobus hisce motibus eodem tempore exercitis, quorum unus rectus est, transversalis alter, necessario componatur motus quidam ex utroque motu compositus, qui necessario ex mechanicis inclinatus est & obliquus, videlicet quasi spiralis; conjectari licebit, motum sanguinis per pulmonaria vasa accedere posse ad motum quasi spiralem, vi cujus quoque felicius resolvuntur & atteruntur corpora, & attrita debite miscentur; quidquid sit tamen de hoc.

23. Conjectari liceat actionem inspirationis & exspirationis non fieri tantummodo a motu musculorum intercostalium, actione diaphragmatis & opere elastico vesicularum pulmonarium; verum etiam adjuvari a motu peristaltico vasorum reticulariter positorum circa pulmonares bronchiorum vesiculas; Enimvero autopsia constat, fibras omnes, & multo magis vasa quælibet ex fibris nerveis, muscularibus & membranosis elaborata peristaltico motu dotari; hujusmodi autem peristaltici motus artificio fibræ omnes post statum naturalis elongationis, intra sese contrahuntur & resipiscunt; quæ actio arteriis quoque & venis naturaliter accidit: & sane clarissimus Lyster (*b*) omnia prius edocuit, inquit enim: *Pulmonum vasa propter æqualem connexionem cum bronchiis extendi & ampliari & similiter abbreviari & constringi.* Deinde vasorum pulmonarium abbreviatio aliunde fieri potest; vasa enim pulmonaria modo ingrediente aere erecta sunt & extensa, postmodum egrediente aere inflexa & inclinata laxantur & decumbunt; Vasa itaque arteriosa pulmonaria cum venosis retis in modum efformata placeat primo observare juxta naturalem longitudinem, postmodum vero intra sese contracta & abbreviata, ut exigit naturalis actio motus peristaltici: Itaque supponatur arteria ODC, (*a*) quæ venæ CMO retis in modum unita sit in punctis connexionis O & C; sintque ambo vascula juxta ra- (*a*) Fig. 4.

(*a*) Pag. 108. secundi Tom. de motu Animalium.
(*b*) Dissertatione de Humoribus pag. 20.

ex rationem naturalis altitudinis O D & C M; naturalis vero latitudinis D C & M O describantque simul unita quadrangulum rectangulum O D C M. Postmodum opere motus peristaltici reciproca actione vascula hæc contrahantur, & abbrevientur; ita ut rectangulum O D C M contrahatur in rectangulum E D C F minoris altitudinis; ut evidenter in motu lumbricorum hujusmodi actiones facile observamus; certum est, vesiculas pulmonares contentas in spatio rectanguli O D C M majoris altitudinis eo tempore, quo spatium hoc contrahitur, in spatium rectanguli E D C F minoris altitudinis non parum constringi, & contractis quoque latitudinalibus vasculis multum contrahi ac minui spatia rectangula, quare aer necessario per aperta bronchiorum foramina versus asperam arteriam educendus erit.

24. Supponatur modo alter casus abbreviationis & contractionis, nempe arteriam O C D, & venam D M O (a) retis in modum inter se unitas in punctis connexionis O & D, mutatisque angulis deflecti & inclinari, ita ut eadem vascula describant rectangulum rhomboideum F C D B priori O C D M isoperimetrum, producaturque recta F B. in E; manifestum est ex geometricis rectangula F C D B & E D C A cum sint sub eadem basi D C, & inter easdem parallellas D C, & E B F esse inter se æqualia; (b) sed rectangulum E D C A minus est rectangulo O C D M, eo quia sub æqualibus O M & D C latitudinibus rectangulum O C D M majoris est altitudinis, rectangulum vero E D C A minoris est altitudinis: ergo etiam rectangulum rhomboideum F C D B licet rectangulo O C D M isoperimetrum, minus erit rectangulo O C D M; quare etiam in hoc casu vasa reticulariter posita, quotiescunque a positione recta spatii rectanguli O C D M devenerint ad positionem inclinatam, aut inflexam sub spatio rectangulo F C D B, inscriptas, contentasque vesiculas pulmonares necessario compriment, aeremque contentum foras expellent; quamobrem ex his utroque modo facile licebit arguere vasa arteriosa & venosa pulmonum, figuram retis componentia, quotiescunque extiterint in statu naturalis elongationis dilatationi vesicularum contentarum, inspirationi videlicet aperte conferre; in statu vero contractionis aut inclinationis vasorum contractioni vesicularum seu exspirationi facile auxilio futura esse; Quoties itaque in vasis pulmonaribus organico vasorum vitio elastica actio, aut imminuta sit, aut ablata; tunc deficiente opportuno impetu contra objectas bronchiorum vesiculas exspirationem quoque infirmari necessarium est; quapropter cum ob imminutam exspirationem tota aeris quantitas nondum fuerit e bronchiis egressa, succedente postmodum inspiratione, minor aeris quantitas pulmonares vesiculas ingredi potest; unde defectu corporum opportune elasticorum minor motus agitationis, attritionis & mixtionis in particulis sanguinis, & iners motus in organis pulmonaribus naturalem & necessariam respirationem enervant: Colligendum itaque, bronchia motu inspirationis urgere vasa sanguifera, & reciproce vasa compressa sua vi elastica æqualem & proportionalem impetum in bronchiorum vesiculas restituere; ex his ulterius conjectari licebit, in extremitatibus & peripheria pulmonum sedem legitimæ pleuritidis ponendam esse, eo quia, cum in peripheria pulmonum minora, aut minima sint vascula, quorum momentum proportionaliter tenue est ac leve; si vitio inspirati aeris, aut seri defluxi e lymphaticis vasibus pulmonares vesiculæ ad majorem superficiem dilatentur; tunc cum sectiones minimarum arteriarum & venarum ea ratione stringantur, qua vesicularum sectiones magis extensæ fuerint; certe vesicularum dilatatio aliquando tam magna fieri poterit: ut minimæ illæ arteriæ ac venæ omnimode claudantur; idcirco impedito sanguinis circulo in extremitate ac peripheria pulmonum, ibi fiet radix futuræ inflammationis, *legitimæ videlicet Pleuritidis* otigo & basis; Verum cum vasa majora pulmonum sectionibus majoribus donata quoque sint, majorique momento ditescant, a vesiculis circumpositis quantumvis supra legem dilatatis, aut a præternaturali momento aeris, aut a copia seri defluxi non adeo stringentur, unde horum vasorum sectiones non graviter impedient, quin sanguis convenienti libertate possit effluere; cæterum si gravi fato in majoribus quoque canalibus massa sanguinis aut vitio seri, aut organi incipiat lentiori pede incedere, tunc graviori respiratione & angustia gravior quoque morbus emerget, quem *Peripneumoniam* poterimus nuncupare. Itaque pluries suspicatus sum, veram pleuritidem a peripneumonia ratione loci tantummodo differre, eo quia in legitima pleuritide in minoribus præcipue, minimisque pulmonarium canalium sectionibus sanguinis motus impediatur: in peripneumonia vero in majoribus quoque canalibus lentescat; ita tamen ut utriusque morbi sedes sit ipse pulmo; Ex his clarum est, quam facile transitus fieri possit a vera pleuritide ad peripneumoniam, eo quia quoties sanguis lentescere, aut impediri incipiat in extremis vasculorum finibus sive peripheria pulmonum, opus est, sanguinem ibi lentescentem advenienti novo sanguini impedimentum esse allaturum, sicque communicato canalibus quoque majoribus ipso sanguinis impedimento parari quoque poterit facilis via ad peripneumoniam elaborandam; quare licebit suspicari, *Spuriam Pleuritidem* vere non in pulmone, sed extra pulmonem, in musculis videlicet respirationi inservientibus, aut intra musculos & pleuram ponendam esse, ut frequentes cadaverum sectiones palam ostendere visæ sunt.

(a) fig. 5.

(b) per 35 1. Euclidis.

25. An autem particulæ aeris per bronchia excurrentes sanguinem ingrediantur, nondum adhuc a dimicantibus Anatomicis & Philosophis determinatum est; certum ~~tamen est,~~ aereas particulas sanguini adesse, ut evidenter imposito sanguine in machina Boyleana clare innotescit, ibique elaterium suum exercet; hæ fortasse cum fuerint chylo commixtæ, facile in sanguinem traductæ fuerunt; Malpigius tamen licet ingressui aeris in pulmones assentiri videatur; nihilominus non aerem absolute, sed probabilius putat, *quid latitans in aere & aqua etiam summe mobile & activum separari, quod fortasse luminis naturam sapit; ex urina enim, quæ est portio sanguinis luminosum corpus coruscans, famamque concipiens extrahitur, ut patet in Phosphoro Nobilissimi Boylei. Oper. Posth. pag.* 16. Sed hæc mira non sunt; ante enim Malpigium non ab aere & aqua tantum luminis particulas educi creditum est; verum celeberrimus Pater Grimaldus Societatis Jesu semper laudandus *prop.* 47. *n.* 1. *de Luce & Lumine*, in putrido ligno, noctiluca & vermibus mirandam vim ad producendum lumen esse docuit; inquit enim: *Gratis & immerito suspicaretur aliquis, quod modicus ignis, aut lignum putridum & noctiluca, aliudve simile animalculum, non habeat facultatem gignendi in se lumen, illudve ad multorum milliarium distantiam ejaculandi tanto impetu, ut citissime ac per lineas semper rectas procedat, tum directe, tum reflexe, tum denique refracte.* Clarissimus quoque Vallisnerius tot meritis ubique celeberrimus, tum in Italia, cum in Indiis aliquas cicindelas mihi indicare dignatus est, (a) quæ multum luminis ejaculantur; quare tanti præceptoris testimonio fretus facile credidi, quæ tam celeberrimi viri antea docuerunt. Sed relictis his, licet intento nostro opportunis, redeo ad Malpigium, qui in noctilucæ observationibus Anglicanæ societati traditis, notat concavitatem binis ultimis incisuris noctilucæ excitatam, succo quodam repleri, qui fons est luminis: *Malpigius in Oper. Posth. pag.* 85. Quamobrem ex his non mirabor, ab aere etiam & aqua sanguinis animati animalis, pulmonum opere, separari quoque luminosa corpuscula & per pulmones in massam sanguinis ejaculari, ibique hanc intestinis motibus agitari; etenim cum luminosæ particulæ mobilissimæ ac tenuissimæ sint, vesicularum pulmonarium foraminula subire facile possunt, & in tangentia venarum & arteriarum vascula eadem lege penetrationis introire; verum ingressæ citissimo motu objecta fluidorum corpora valide urgent, totumque sanguinem intestina ac multiplici agitatione succutiunt; ex his fortasse luminosis corporibus sanguinem ingressis, parum, aut minimum refractis alte rubescit in pulmonibus sanguis, quam ruboris indolem nitro aereo fortasse minus recte clarissimus Mayovius adscripserat; Scio quidem in chymicis salia volatilia, si cum sulfureis spiritibus opportuna mixtione digerantur, tincturam quoque rubicundam induere; quæ præcipue in sanguine pulmonari ex similium corporum debita mixtione

(a) Epistola die secunda Decembris Anno 1722.

ſione poteſt contingere; nihilominus cum hujuſmodi phænomena, quæ ad colores ſpectant, luminoſis corporibus præcipue debeantur; propterea in hac re pro particulis luminis ab aere ſeparatis per pulmones, & in ſanguinem ingreſſis Malpigii ſententiæ facile aſſentirer; Hinc ſuſpicandum eſt, in cœnoſo aere & impuro ſanguine minus lucis, minuſque particularum luminis adeſſe, quarum vi particulæ ſanguinis & lymphæ minus agitatæ coguntur imminuta agitatione, attritione & mixtione lenteſcere; Hinc inflammationes, hydrops pectoris, aut læſio reſpirationis paulatim accedunt; quidquid ſit tamen de ingreſſu aeris in pulmones, certum eſt, a vitiato, aut peſtilenti aere brevi tempore ſanguinem vitium trahere, innumeram timendorum morborum familiam allaturum; quin imo non tenuis malorum numerus ab aere quoque nimis elaſtico, aut nimis compreſſo ſortitur. Enim vero ſi forte contingat pulmonares veſiculas mulctatas eſſe materia quadam e glandulis tracheæ decidua, in bronchiis lenteſcente; ut in aſthmate humido; aut ſpaſmodice contractas eſſe in minores areas; ut in aſthmate ſicco; tunc debita quantitas aeris a dilatatione naturali thoracis impulſa in pulmones, cum non tota placide contineri, aut libere vagari poſſit intra pulmonares veſiculas, fas eſt, eam quantitatem aeris intropulſam denſiorem fieri, nimiſque compreſſam detineri in veſiculis; velut in ſtatu violento; ibi autem cum denſitates ſint elaſticitatibus quamproxime in ratione homologa; cumque vis elaſtica compreſſi aeris otioſa diu permanere non poſſit, validiori niſu, quam par eſt, urgebit & vim faciet contra vaſa circumjacentia, vi cujus canalium ſectiones imminutæ fient; unde libertate ſanguinis circulantis aut impedita, aut imminuta, factoque motu ſanguinis aſymmetro, laborioſa & gravis ſuccedet reſpiratio, & pericula inflammationis & ſuffocationis aliquando minabuntur.

26. Verum non iſtæ tantummodo ſunt aſthmatum & morborum pulmonarium cauſæ, faciliores fortaſſe & ſæviores occurrunt; ſiquidem ſi ſeri particulæ a lymphaticis, aut e tracheæ glandulis in pulmonares veſiculas decumbant, ibique adeo colligantur, ut ſpatia illa glandularum impleantur, ab aeris particulis occupanda: proculdubio enorme pondus in pulmonibus emerget. Ut autem hæc magis manifeſta fiant, neceſſarium putavimus pondera aeris & ſeri quamproxime indagare; cum autem pondus ſeri facilius haberi poſſit, ſi cum pondere aquæ communis comparari curaverimus, propterea ut intento noſtro probabilior & proximior ſuccedat eventus, nonnullas analogias præmittendas neceſſarium credimus inter ſerum & aquam communem diverſi generis & regionis, ut determinatum ſeri pondus colligere facilius poſſimus. Itaque notandum, eſt, celeberrimum Jacobum Hermannum *lib. 2. prop. 171. Phoron.* ex ſupputationibus magni Jacobi Bernollii facile demonſtrare, gravitatem aeris ad gravitatem aquæ fuiſſe in ratione 1. ad 800. Celeberrimus autem Taylor Anglus *pag. mihi* 104. *Methodo incrementorum directa & inverſa* expoſuit experimentum a clariſſimo Haukesbejo factum, oſtendens aeris denſitatem mediocrem ad denſitatem aquæ eſſe proxime, ut 1. ad 820. cum autem denſitates corporum ſint ponderibus eorundem proportionales; idcirco pondus quoque mediocre aeris ad pondus aquæ communis Anglicæ erit ut 1. ad 820. proxime. Ita Archibaldus Pitcarnius Scotus, *pag.* 189. *de fluxu menſtruo*, expertus eſt, gravitatem aeris ad gravitatem aquæ Scoticæ eſſe circiter ut 1. ad 1000. pariter nobiliſſima Academia Florentina *Experimento* 255. obſervavit, pondus aeris ad pondus aquæ communis fuiſſe in ratione 1. ad 1179. proxime. Ulterius acutiſſimus Pater Franciſcus Lana *in ſuo Prodromo pagina mihi* 53. experimentis accuratiſſime inſtitutis expertus eſt, pondus aeris noſtri Brixiani datum vas replentis eſſe ad pondus particularum aquæ Brixianæ idem vas replentis quamproxime ut 1. ad 640. Hiſce itaque præmiſſis placeat ſupponere, quod a Philoſophis ac Medicis pro vero habitum eſt; ſerum nempe ſanguinis præciſe & ſecundum ſe & naturali in ſtatu conſideratum, nil aliud eſſe, quam ipſamet aqua communis; ut prima quoque Diſſertatione numero 3. indicatum eſt. Omnes ſiquidem aqua communi veſcimur & nutrimur; quare ſerum ſanguinis ſecundum ſe erit aquæ communi quamproxime proportionale; quapropter colligi poteſt, aquam unius loci ſub eodem volumine eſſe quamproxime ad aquam alterius loci ſub eodem volumine: ut homologe eſt ſerum ſanguinis alicujus hominis in primo loco ſub eodem volumine ad ſerum alterius hominis in ſecundo loco quamproxime & ſub eodem volumine; & permutando erit aqua unius loci ad ſerum ſanguinis unius hominis in hoc loco & ſub eodem volumine, ut aqua communis alterius loci ad ſerum ſanguinis alterius hominis in hoc altero loco quamproxime; quare juxta noſtrum propoſitum erit pondus aquæ communis Brixianæ ſub eodem volumine ad pondus ſeri noſtri ſanguinis naturaliter ſe habentis, ut quamproxime eſt pondus aquæ communis Anglicæ ad pondus ſeri Anglici ſanguinis humani; ſed pondus aquæ noſtræ communis eſt ad ſerum ſanguinis noſtri (*per numerum* 16.) in ratione granorum 1749. ad 1803. proxime; ergo etiam homologe pondus aquæ Anglicæ granorum 820. erit ad pondus ſeri Anglici ſub eodem volumine, ut 820. ad 845. $\frac{555}{1749}$ proxime; quare fiet analogiſmus ut 1749. 1803: 820. 845 $\frac{555}{1749}$ Veritas autem hujus analogiſmi innoteſcit quoque uſu logarithmorum; facta ſiquidem ſumma logarithmorum reſpondentium ſecundo & tertio numero proportionali & ab hac ſubtracto logarithmo primi numeri abſoluti emerget logarithmus 2. 9 2 7 1 1 9 7. quamproxime indicans, quartum numerum proportionalem quæſitum eſſe 845 $\frac{555}{1749}$; Sed pondus aeris per experimentum relatum a celeberrimo Taylor ad pondus aquæ Anglicæ eſt ut 1 ad 820; ergo etiam pondus aeris ad pondus ſeri ſub eodem volumine cum aqua Anglicana erit proxime ut 1 ad 845 $\frac{555}{1749}$.

Pariter cum pondus aquæ noſtræ ad pondus ſeri noſtri ſub eodem volumine ſit granorum 1749 ad grana 1803 proxime erit pondus aquæ Scoticæ granorum 1000. ad pondus ſeri ſanguinei Scotici ſub eodem volumine, ut grana 1000 ad grana 1030. $\frac{702}{1749}$ proxime; ſed pondus aeris ad pondus aquæ Scoticæ eſt per Archibaldum Pitcarnium ut 1 ad 1000; quare erit quoque pondus aeris ad pondus ſeri ſanguinei Scotici, ut 1 ad 1030 $\frac{1530}{1749}$ proxime.

Ita rurſus cum pondus aquæ noſtræ ad pondus ſeri noſtri ſub eodem volumine ſit granorum 1749. ad grana 1803. pondus quoque aquæ Florentinæ granorum 1179 erit ad pondus ſeri ſanguinis Florentini ſub eodem volumine, ut grana 1179 ad grana 1215; $\frac{702}{1749}$ ſed pondus aeris Florentini (per experimentum 255 Academiæ Florentinæ) ad pondus aquæ Florentinæ eſt proxime ut 1 ad 1179 ergo etiam pondus aeris ad pondus ſeri ſanguinei Florentini erit proxime ut 1 ad 1215 $\frac{702}{1749}$

Denique cum pondus aquæ noſtræ ad pondus ſeri ſub eodem volumine ſit proxime granorum 1749. ad grana 1803; pondus quoque granorum aquæ noſtræ communis Brixianæ 640, erit ad pondus ſeri Brixiani ſub eodem volumine, ut 640 ad pondus granorum 659 $\frac{1329}{1749}$ proxime; ſed pondus aeris ad pondus aquæ noſtræ communis eſt ex Patre Lana in ratione 1 ad 640 proxime; ergo etiam pondus aeris ad pondus ſeri noſtri ſanguinis ſub eodem volumine cum aqua noſtra communi erit proxime, ut 1 ad 659 $\frac{1329}{1749}$; quare fiet ultimus analogiſmus ſic, ut 1749. 1803 : : 640 . 659 $\frac{1329}{1749}$; hæc autem quarta proportionalis innoteſcet quoque uſu logarithmorum; etenim juxta horum regulas operando emerget logarithmus 2. 8 1 9 2 8 5 0 proxime indicans quartum numerum proportionalem quæſitum eſſe 659 $\frac{1329}{1749}$

Hiſce itaque repertis accedimus rationabiliter conjecturis; enim vero ſi una veſicula pulmonaris contineat naturaliter particulas aeris, cujus pondus ſe habeat ut unum; ſi poſtea hæc eadem veſicula aqueis particulis repleatur, neceſſario pondus aquearum particularum erit proxime in ratione 640. ad 1; cum autem ſerum ſanguinis gravior ſit aqua communi ſub eodem volumine in ratione probabiliter proxima granorum 1803 ad 1849, per regulas proportionum quo-

quoque manifestum jam est, gravitatem seri sanguinei in eandem vesiculam defluxi e glandulis tracheæ, & in eadem vesicula contenti fore proxime in ratione 659 $\frac{1329}{1749}$: Quamobrem palam est, quam facile pulmo vitiari possit, & in immensum alte gravari, quotiescunque non una tantum, sed plures vesiculæ pulmonares loco aeris, cui expediendo destinantur, seri particulis repleantur; Hinc constat, quam grave onus ferre debeant pulmones, quoties serosis humoribus saginantur; quamobrem fas est oriri necessario altam respirationem magnumque anhelitum fieri, & animal molestissima anxietate, ac stertore cruciari cum periculo suffocationis, aut saltem facillimæ dispositionis ad pulmonum hydropem elaborandum; quæ omnia passim contingere possent, nisi natura continuata expiratione & assiduo excreatus opere a fluenti humorum sarcina paulatim liberaretur.

DISSERTATIO III.

De motu sanguinis per universum Corpus cum Mechanicis morborum causis.

PUlmonum morbis brevi stylo exaratis instituti nostri ordo exigit, reliquorum morborum familiam quærere, horumque causas eadem mechanica, brevique methodo, quantum rationales conjecturæ ferunt, invenire; sanguis itaque tum ascendens, cum descendens impulsui cordis motum debet; & quoties natura languente cor non otium fecerit, conatur impulsus sanguis ima & summa naturæ loca rimari: verum quia sæpissime fluidum hoc expulsa innocentia vitium trahit, propterea & naturalis hujus fluidi motus gravi naturæ incommodo sequitur sanguinis culpam, & ambo funesto morborum numero animal diruunt; quæ omnia ut quæram, superius conjectura nos docuit num. 15.: : momentum sinistri ventriculi multo majus esse momento dextri; cum enim a ventriculo sinistro sanguis per universam animalis machinam supra & infra eodem tempore projici debeat, certe ventriculus sinister tantis momentorum gradibus donandus fuerat, utpote majoribus & robustioribus fibris munitus tanto oneri opportunis. Itaque a ventriculo sinistro ejaculatus sanguis arteriam magnam ingreditur, quæ observantibus Anatomicis ad quatuor circiter digitos indivisa totum sanguinem quantitate & impetu amplectitur. In hujusmodi arteriæ magnæ principio animadvertit Clarissimus Bellinus amplitudinem arteriæ, quæ cordi affigitur, minorem esse amplitudine maxima sinistri ventriculi; sanguis idcirco a ventriculo expulsus cum non totus intra capacitatem arteriæ cordi affixam per quatuor circiter digitos contineri possit, incipit urgere arteriæ latera, quæ extrorsum quaquaversus dilatata inchoant motum pulsationis arteriarum; in hoc arteriæ magnæ principio hujusmodi sectionem circularem inquirendi necessitas postulat, quantitatem sanguinis dato tempore transeuntis, quantum possibile est, investigare. Itaque licet sectiones arteriarum variæ ac diversæ sint juxta varias hominum moles, ætates ac figuras; nihilominus ex mediocri hominum altitudine plures observata collegi, arteriam magnam prope basin, & per quatuor ultra digitos, ut plurimum
(a) fig. 6. & 7. huic diametro A B accedere (*a*); Methodo autem lineæ circini proportionum divisa est linea diametri A B in 25. partes æquales; quare ex data diametro facile ex Geometricis reperire datum erit sectionem circularem arteriæ ejusdem; sit enim diameter A B circuli quæsiti partium 25 $=$ b, eritque quadratum diametri $=$ b b partium 625; area itaque quæsita supponatur $=$ y; Hisce suppositis cum ratio quadrati ad circulum inscriptum sit proxime *ex Archimede*, ut 14 ad 11, fiatque 14 $=$ c; 11 vero $=$ e; erit ergo Analogismus ut c. e : : b b. y; quare ex Geometricis erit æquatio c y $=$ b b e, & dividendo æquationem per c, erit y $= \frac{bbe}{c}$; cum autem quadratum b b sit $=$ 625 & e sit $=$ 11, erit productum b b e $=$ 6875, quod divisum per c $=$ 14, erit $\frac{bbe}{c} = 491\frac{1}{14}$, seu juxta methodum decimalium $=$ 490. 625. pro valore quæsito quantitatis y; quare sectio circularis A B E F, seu area quæsita arteriæ magnæ prope basin, cujus diameter est A B divisa in 25 partes, erit partium decimalium 490, 625. $=$ y; Sic facto quadrato diametri M N (*b*) Arteriæ magnæ descendentis in (b) fig. 8.
sexdecim partes divisæ superioribus æquales, erit hoc partium 256; unde reperietur area circularis M O N P arteriæ magnæ descendentis fore partium 200, 960 proxime: eadem methodo facto quadrato diametri Q R (*c*) arteriæ magnæ ascendentis in 12 (c) fig. 9.
partes divisæ erit hoc partium 144, quare fiet area circularis Q S R V arteriæ magnæ ascendentis partium 113, 040 proxime.

28. Ex his sectionibus ascendentis & descendentis arteriæ magnæ aperte constat, quanta futura sit sanguinis quantitas per singulas sectiones transiens quacunque systole; cum enim a vi impetus sinistri cordis sinus impellatur utplurimum sanguinis uncia, nempe grana sanguinis 480 (*juxta Vecheri mensuras*); ut cordatiores judicant Anatomici; cumque ratio sectionis circularis ascendentis arteriæ ad sectionem circularem descendentis, sit ut 113. 040. ad 200. 960. juxta decimales, seu ut 12 ad $21\frac{1}{3}$ proxime; proculdubio juxta hanc rationem divisa quantitas sanguinis granorum 480, ibunt naturali lege & remotis impedimentis, grana sanguinis $174\frac{18}{33}$ per sectionem ascendentis; & grana sanguinis $305\frac{15}{33}$ ibunt per sectionem descendentis arteriæ magnæ. Reperta autem sectione arteriæ magnæ juxta rationem datæ diametri, animadvertendum est, hujusmodi sectionis peripheriam non statim conice stringi, sed per quatuor digitos productam usque ad divisionem arteriæ nullam parere sanguini transeunti resistentiam; hoc autem summo consilio a natura factum videtur, ne per primum illud arteriæ magnæ spatium facta sanguini resistentia, retropulsus sanguis impedimento esset successuro & motui libero sinistræ auriculæ. Cæterum hoc vitium facile accideret, si aut callo, aut tuberculo, aut polypo vestiretur arteriæ principium, inæquales & inordinatas pulsationes pariturum, gravi vitio ordinatæ circulationis.

29. Modo secuturi motum sanguinis per aortam descendentem conjectamur, grana sanguinis $305\frac{15}{33}$ nempe drachmas quinque proxime, singula pulsatione inferius vibrari; sanguis autem, utpote grave corpus inferius descendendo variis motibus agitatur in arteria; quamobrem acturus de morbis supra & infra cor, ibi universaliter permittendum est, experimentis notum esse, eodem & æquali tempore pulsum vibrari in dextro carpo manu inferius demissa, ac in sinistro manu elevata; eodemque tempore vibrationem pulsus in utroque demisso carpo sentiri, ac in arteriis temporum, & in arteria cæliaca; quare ex chirurgicis observationibus manifestum est, eo & æquali tempore, quo cordis systoles vibrat quantitatem sanguinis, ambas cerebri menynges pulsationes suas edere cordis pulsationibus isochronas; quare ex his Celeberrimus Bellinus *in suo tractatu de pulsibus pag. mihi* 50. animadvertit, impetum per omnes arterias sanguini imprimi eo puncto temporis, quo cor constringitur: Præterea certum est, ut num. quoque xi. innuimus, ramos majores arteriarum dividi in minores, & minores in minimos, & consequenter sanguinem a majoribus ramis fluere in minores, & a minoribus in minimas ramificationes; cum autem in vasculis toties divisis decrescant semper vasorum circumferentiæ, proportionaliter quoque augebuntur sanguini resistentiæ, & sic majora fient decrementa velocitatum sanguinis; idcirco ac ultimas minimarum arteriarum

rami-

ramificationes delatus cum continuo & successivo decremento velocitatum, tandem aliquando deveniet ad motum quasi minimum: sic flumina quantumvis velocissima in plures, pluresque ramos divisa acquirunt singulis canalium divisionibus proportionalia semper decrementa velocitatum; inde experimur, sanguinem e capillaribus, minimisque canalibus carnium incisarum tali lento pede, quantumvis continuo, effluere, ut guttatim exstillet. Id vero præ aliis adversus celeberrimum Jacobum Jurium Societatis Regiæ Londinensis Secretarium demonstravit accuratissime Michelottus (*a*): Cæterum hanc rem legi quoque firmatam a doctissimo Bernardino Zendrino in celebri tractatu *de China china* referente, proportionem motus sanguinis a corde expulsi per magnam arteriam ad motum sanguinis in capillaribus vasculis observatam fuisse a clarissimo Jacobo Kiellio in ratione 1000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 000, 00 ad unitatem; quamvis hujusmodi proportio præcise definiri non possit, ut pluries animadvertit laudatus Michelottus *de Separatione fluidorum &c.*

30. Itaque arteria descendens plures ramos intercostales primo distribuit, qui per costarum musculos effusi morbos pariunt vitio respirationis; sic sanguis in arteriosis canalibus, aut ultro lentescens, aut aliquando stagnans, nec a venis facile exceptus, quantum par est, dolores laterum facile parat; sic musculi intercostales a fixato aut lentescente sanguine obruti ægre elevant costas & deprimunt; sic diaphragma particeps vitiati motus costarum parum & ipse deprimitur & elevatur respiratione aut ablata, aut imminuta. Infra intercostales musculos phrenica arteria per totum diaphragmatis spatium excurrit arteriosum sanguinem diaphragmati donatura; procul dubio si sanguis aut nimio motu, aut densitate peccaverit, tunc diaphragmatis planum obruitur parta inflammatione; sic si nimia sanguinis copia, aut lentescens sanguis diaphragma inundet, tunc muscularia spatiola implentur, & circumferentia diaphragmatis contracta ad centrum accedere cogitur. Diaphragma autem costis alligatum costas itidem trahit ad centrum diaphragmatis, ibique arcte retinet; sic costis non libere elevatis, nec expansis pulmonibus, & aere minori quantitate in ipsos ingrediente fit inspiratio imminuta, & expiratio nimium languida; præterquam quod diaphragmatis planum plus justo ponderosum, magisque iners ad motum, nec ascendenti chylo viam & manum affert, nec pulmonibus libertatem: aliquando convulsis, contractisque nervis diaphragma excurrentibus stringuntur arteriarum sectiones impedita fluenti sanguinis libertate; musculares itidem fibræ eadem lege convulsæ manent contractæ, & nullo motu peristaltico serpentes sanguinem in otio tenent, ne ulterius in venas feratur; ex his exposita jam incommoda magis succrescunt, & concursu nervorum cerebri quoque opera diruuntur.

31. Infra diaphragma excurrit arteria cœliaca, cujus dexter ramus tribuit ventriculo gastricam dextram & omento epiploicam, pancreati dat pancreaticam, duodeno duodenam, cysticam felleæ vesicæ, & hepaticam hepati elargitur arteriam; sinister vero ramus gastricam minorem parit, quæ per mediam ventriculi regionem effusa partitur, & coronariam stomachicam superiori ventriculi orificio donat, cingitque coronæ ad instar; & gastricam sinistram, quæ deorsum ad ventriculi superiora & ad pylorum transfertur; sinister quoque cœliacæ ramus emittit gastro-epiploicam, quæ superiore omento suffulta & omento, & sinistro fundi ventriculi lateri ramos tradit; Ulterius quosdam ramos pancreati, & lieni multos elargitur; ex tot autem arteriæ cœliacæ ramis ad tot viscera decurrentibus, manifestum est, horum viscerum labes & vitia facile invicem convenire; etenim si massa sanguinis sylvestri sale gravida vitium fecerit, ea portio, quæ per gastricas arterias & per gastro-epiploicam fluit, regionem ventriculi madefactura stomachi membranas pungет acerrime; sic acriter contractæ vomitum, aliquando singultum, aliquando stomachi dolores, languores, anxietates & lypirias febres ventriculo inflammato parturient; quin imo contractis stomachi fibris contrahuntur quoque arteriæ, & spatia arteriarum fient minora; sanguis propterea succedens cum resistentias majores reperiat, incipit lentescere; cogitque venturum sanguinem per alios vicinos, magisque apertos canales majori quantitate inferius effluere; sic cum arteriæ epiploica, & gastro-epiploica ramos quoque omento donent, fluet sanguis per inferiores omenti ramos, plusquam decet, ea videlicet ratione, ut tantum motus & quantitatis tribuatur vasculis omenti, quantum motus & quantitatis a ventriculi arteriis detrahitur; sicque vitio opportunæ & proportionalis distributionis massæ sanguineæ, tumefactæ magis omenti arteriæ abdomen quodammodo elevant, ut in hypochondriacis sæpissime experimur; sensibiles propterea fient arteriarum pulsationes in abdomine; eo quia cum ex angustia contractorum vasorum stomachi necesse sit sanguinem majori copia per alios vicinos canales, qui canalibus stomachi correspondent, viam quærere; ab augmento quantitatis sanguinis augetur quoque ejusdem velocitas; sic cum a quantitate majori sanguinis dilatentur magis arteriæ, & ab augmento velocitatis celerius distrahantur extrorsum arteriarum latera, opus est ab utraque causa arterias in hypochondriacis affectionibus sensibili magis motu pulsare; quare non semper in hypocondriacis accusanda est nervorum convulsio, non semper flatuum contentorum impetus. Dexter autem cœliacæ ramus cum pancreati, duodeno, & vesicæ felleæ vasa ferat, jungit quoque communione vasorum & pancreatis & duodeni & vesicæ felleæ morbos & vitia; quoties enim sanguis impurus fuerit, pancreatis glandulas deposita fæce facile obstruit, eademque lege arteriarum communicantium impeditis cystis felleæ vesiculis, aut non æque separant adustum sulfur, aut separatum languescit iners ac vapidum, quod per choledochum ductum in duodenum delatum inepte in officio est chylo depurando; si forte a succis præterfluentibus irritato duodeno convulsa crispentur duodeni latera, arteriæ duodenum vestientes angustiores fiunt, mutantur arteriarum directiones, & obliquitate facta transeunti sanguini moram ferunt; cogitur idcirco succedens sanguis retardato motu alio declinare, & pancreaticam & cysticam arteriam motu & copia inundare; pancreatica idcirco & cystica majorem sanguinis quantitatem excipientes, quam par est, temporibus æqualibus, & majores pancreati sales, & vesicæ felleæ adusta & acria sulfura largius donant, ambæ suum visceribus incommodum paratura: Hujusmodi incommoda sibi parat superius ventriculi orificium, quoties arteria coronaria convulsis nervorum fistulis, quæ per os ventriculi superius repunt, suo in officio otietur, ne sanguinem libero pede ducat.

32. Postmodum magno in officio effusæ serpunt per mesenterium meseraica arteria superior, quæ omnia intestina tenuia, & meseraica inferior, quæ crassa undequaque circumligant; verum quia motum sanguinis per hæc vasa sæpe sæpius a contento flatuum impetu vitiari facile est, non erit fortasse ineptum hac data loci opportunitate circa flatuum vires conjecturas indicare, a quibus & intestina, & vasa intestinalia pati sæpe sæpius contingit. Itaque cum flatuum materia nil aliud esse videatur, quam aggeries particularum aeris, quibus salinæ sulfureæ & aqueæ ciborum solutorum particulæ associatæ sunt, rationabiliter suspicari licet, ex natura aeris flatuum quoque indolem ac vires simili lege nos assequi posse; idcirco numerabo flatus inter fluida difformiter gravia, quorum viribus tria præcipue conspirare visa sunt, *densitas nempe particularum, earundem vis elastica, & calor agens*: Itaque cum densitates aeris sint elasticitatibus quamproxime proportionales, flatuum quoque densitates elasticitatibus suis quamproxime proportionales habendæ erunt; quapropter cum flatuum particulæ aliquando densiores sint, aliquando rariores; quoties flatuum

(*a*) De separatione fluidorum pag. 101, 102.

flatuum materies densior fiet, tunc horum vis elastica major erit; minor vero, quoties flatuum materies minorem densitatem exceperit, notum jam est, flatus in intestinis familiari & consueto cursu sursum, deorsumque decurrere, ut libere aut supra, aut infra exire possint; neque intestinalis familia pati solet nisi violenta reactione horum itus, reditusque impediantur; sæpissime autem accidit, aut a contracto nimis ani sphinctere, aut ab induratis in recto fæcibus, aut a coli valvula nimis tensa una cum pyloro alte contracto flatus non ea libertate ferri posse, ut per superiora, aut per inferiora egrediantur, quo casu intestina pati acerrime opus est. Enimvero si quantitas flatuum claudatur infra coli valvulam intra intestinum rectum, induratæ vero fæces, aut spasmodica contractio sphincteris ani, horum egressus impediant; tunc cum coli valvula introitum donet versus rectum, regressum vero impediat, opus est, flatus contentos varios densitatis gradus esse acquisituros, juxta quos, cum horum vis elastica sit quamproxime proportionalis, necesse est flatuum vires ea ratione contra objectos intestinorum parietes elastice arietare debuisse, quam gradus densitatis postulaverint; cum autem isti gradus densitatis aliquando summi esse possint, summa quoque vis elastica flatuum futura erit damno summo intestinorum. Præter densitatem urget vim elasticam circumjacentium viscerum calor, vi cujus flatuum particulæ rarefactæ majus spatium quærere coactæ sunt; enimvero cum calor (*a*) sit ut impressiones particularum corporis calidi in quopiam objecto corpore calorem excipiente, hujusmodi autem impressiones sint in ratione composita ex duplicata celeritatum particularum calidarum, & simpla densitatum earundem; procul-dubio colligi potest, quantum extendi & rarefieri proportionaliter debeant flatulentæ materiæ, quotiescunque præter actionem naturalis elasticitatis, gradibus densitatis homologam, a calore viscerum, aut alterius generis ultro urgentur; videlicet in ratione composita ex ratione elasticitatis flatuum restrictorum & densitatis corporis calidi ambientis, & quadrati velocitatis particularum ejusdem; quare si flatuum restrictorum elasticitas acquisitæ densitati homologa supponatur $=$ e; corporis vero calidi ambientis densitas $=$ d; velocitas vero particularum corporis calidi $=$ u; erit caloris actio seu momentum a calore circumjacentium viscerum, aut alterius generis excitatum contra flatus tali ratione restrictos, ut e † d † u u; Juxta quam rationem rarefieri flatulenta corpuscula valde conantur, ingens magnumque spatium occupatura. Quæ hucusque dicta sunt de vi & momento flatuum contentorum, & restrictorum in recto intestino infra coli valvulam, simili ratione de flatibus contentis, & restrictis in reliquis superioribus tenuibus intestinis, aut pressione, aut convulsione spasmodice contractis philosophandum erit: sæpissime etiam in intestinis separantur a glandulis intestinalibus fluida quædam, aut aliunde effluunt hinc inde succi e choledocho ductu, aut pancreatio, qui cum particulis aeris intime commixtis tractu temporis in rugis, aut intestinorum cellulis densiores fiunt, viscidi, glutinosi, aut austeri; quapropter latentes aeris particulæ intus inclusæ, & violenter compressæ taliter agunt, ut ab extraneo viscerum calore tandem aliquando dissoluta horum succorum viscidorum compage, collectæ intus aeris particulæ elaterium suum alte exerceant; & ad majus & grande spatium rarefacta & ejaculata succorum elementa, quibus miscentur, violente in intestinorum membranas arietent, & salinis particulis, quibus uniuntur acerrime, altis lancinationibus urgeant: sic summi nominis fama Leibnitius rationem explicuit, ut refert Michelottus *pag.* 44. *de separat. fluid. cur aqua frigore in gelu conversa tormentum bellicum, in quo continetur, divellat, & impetuose diffringat, id enim ita fieri existimavit, aquæ fluiditate per frigus ablata particulæ aeris compressi latentes inter aquæ partes uniuntur, grandioresque evadunt, ideoque magis idoneæ fiunt ad agendum in latera tormenti bellici.* Intestina itaque tanto nisu impulsa & salibus acutis vulnerata spasmos, tormina, & dolores parturiunt. Hinc sæpe a flatibus singultus, colicæ affectiones, & inverso intestinorum motu enormi cum vomitu volvulus aliquando succedunt; fere semper ab alto flatuum elaterio extensæ fiunt intestinorum membranæ, & abdomine elevato tota quanta est abdominis regio tympani in modum, & resonat & intumescit. Deinde sæpe contingere potest, flatulentas particulas majus spatium adepturas vasorum lacteorum oscula versus cavitatem intestinorum jam aperta violentissimo motu ingredi, & per tenuissima hujusmodi vascula elastico nisu excurrentes hæc gravi ruptura divellere, inde effuso sero incurabilis hydrops a flatu absque ullo aut acris, aut copiosæ lymphæ vitio continget. Ulterius ex his impedito diaphragmatis motu angitur animal difficili respiratione. Verum majora aliquando damna parturiunt flatus, quoties contractis in spasmos, aut nimium extensis intestinorum membranis, vasa meseraica quæcunque per tenuia & crassa intestina ubique vagantia arcte contrahuntur, fiuntque aut impeditæ, aut imminutæ sectionis. Sanguis enim fluxurus motu suo impeditur, ne libre circumeat; stagnat idcirco intra contractos intestinorum parietes cum acri intestinorum inflammatione; præter hæc sanguis stagnans, aut lentescens impedimento est sanguini successuro; sic arteriæ meseraicæ impedito, aut lentescente sanguine turgidæ pulsant enormiter viam sibi paraturæ, & aliquando cum mesenterii inflammatione interni abscessus erumpunt; sic in affectionibus hypochondriacis alte grassantibus cum gravi intestinorum borborygmo non levis timor est, quin hujusmodi mala aliquando succedant; deinde ob hujusmodi solidorum ac fluidorum vitia peristalticus intestinorum motus, aut lentus fit, aut nullus; nullæ propterea a glandulis intestinorum; nullæ, aut paucæ extra intestina promoventur fæces; & otiantibus intestinis succi hepatici & pancreatici naturæ damno languescunt.

Sydenham opera Medica.

33. Harum arteriarum meseraicarum opere utiles particulæ ab inutilibus pedetentim separantur a sanguine mechanica glandularum intestinalium structura, in quas arteriæ ipsæ desinunt; separationis autem artificio succurrit præcipue peristalticus intestinorum motus; unde postmodum fœculentæ particulæ in unam massam collectæ naturæ commodo foras ejiciuntur. Naturæ artificium observanti liceat conjectari, intestinorum figuram cylindricam esse, aut ad cylindricam accedere, & meseraicas arterias; ita & socias venas esse cylindro intestinali circumscriptas, & circum intestina ipsa describere arcus aut circulorum segmenta. Quoties itaque in motu peristaltico intestinales annuli versus axem minoris sectionis fiunt, arcus seu segmenta circumscriptarum arteriarum sibi invicem accedunt, & curvitas segmentorum necessario major fit & elevatur; e contra in eodem peristaltico motu, quoties extenduntur intestinales annuli recedendo ab axe, proportionaliter recedunt a se invicem, etiam arcus, seu segmenta arteriarum, & curvitas eorundem minor fit, & homologa ratione deprimitur. In hoc autem motu arteriarum intestinalium transeuntium a majori curvitate ad minorem, elementa sanguinis in fistulis arteriosis contenta, & per has continuo permeantia, continuo quoque motu succutiuntur, & quassantur valide; rumpuntur propterea eorum nexus inter se, solutisque particulis, aut ad solutionem magis, magisque dispositis facilius per glandularum intestinalium foraminula foras erumpere datum est, ut in intestinalem cavitatem liberius continuo delabantur. Separatæ fæces a vi & a momento peristaltici motus promoventur ulterius versus rectum intestinum, ut inde a corpore tanquam caput mortuum paulatim eliminentur; cæterum si ab angulorum salibus irritata intestina convulsa torqueantur, non solum intestinorum sectio minuitur, verum etiam arteriæ, & venæ intestina vestientes crispantur. Ab hac autem vasorum crispatura affertur sanguini fluenti resistentia, fiuntque elementa sanguinis magis unita ac densa, propterea ad motum necessarium minus apta; mo-

(*a*) Prop. 85. Herman. Phoron.

tuque ulterius retardato fibrarum inteſtinalium inflammatio ſupervenit, periſtaltico motu inferiora verſus aut enervato, aut deperdito; fæces idcirco & contenta cibaria cum inferius ferri non poſſint, aut ægre ferri debeant, coguntur ſurſum aſcendere, & moleſto, frequentique vomitu volvulum parant; etenim cum inteſtina cylindri in modum elaborata ſint, quoties una pars inflammari incipit, pars hæc inflammata, aut omnino conſtringitur, aut ſaltem minoris fit ſectionis; quare cum cylindri inteſtinalis ſuperior portio, inflammationis expers, latior adhuc remaneat, inferior vero ob inflammationem ſtrictior & anguſtior reddita ſit; ſectio iſta inteſtinalis cylindrica ad quaſi conicam ſectionem accedet; deſcendentes itaque materiæ, quæ in ſpatio cylindrico prius continebantur, cum in ſpatio quaſi conico contineri non poſſint, retropulſæ coguntur aſcendere, ubi ſpatium majus ſectionis ſuperioris latius eſt, ut infelici motu ſuperiora verſus expellantur. Ibi autem agendo de motu periſtaltico inteſtinorum prætereundum non eſt, probabile judicari poſſe, ſeparationes fluidorum e glandulis inteſtinalibus fore facile in ratione compoſita ex rationibus denſitatum liquorum, & orificiorum, e quibus effluunt, & numero motuum ſeu (liceat dicere) oſcillationum fibrarum elaſticarum, a quibus naturaliter periſtalticus motus continuo exercetur. Quamobrem, ſi aut a catharticis medicamentis, aut a ſuccis, quorum angularis ineſt ſuperficies, inteſtina decurrentibus, fibræ inteſtinales continuo ſtimulo irritentur, ut motus periſtalticus inteſtinorum ultra debitum naturæ modum celerior fiat ac frequentior; tunc copioſæ neceſſario quantitates liquorum heterogeneorum a glandulis inteſtinalibus, æqualibus temporibus ſeparabuntur, in ratione nempe compoſita ex rationibus denſitatum liquorum, & orificiorum, e quibus effluunt, & numero motuum ſeu oſcillationum fibrarum elaſticarum. Quapropter ex hiſce rationibus quoque conſtare poteſt, cur ſeroſa ac fluida corpora facilius ac copioſius excernantur, quam ſolida & viſcida? unde tam facile ſeroſæ purgationes & diarrhœæ contingant? etenim cum ſeroſa ac fluida corpora minus denſa ſint, magiſque prompta ad motum, hæc minorem ferent reſiſtentiam motui elaſtico fibrarum, & conſequenter hæc, cæteris paribus, a tam frequenti fibrarum elaſticarum motu agitata per glandularum inteſtinalium oſcula erunt facilius ſeparanda; deinde cum ſæpe accidat, maſſam ſanguinis anguloſis alias particulis plus juſto repleri, hæ ſalium maſſulæ circa proprium axem rotantes, fibroſa non ſolum ſanguinis filamenta ſcindunt ac lacerant, verum etiam arteriarum & venarum extremitates inauſpicato erodunt; factum inde, ut filamenta ſanguinis lacerata ac divulſa ex inteſtinalibus oſculis ſupra modum egrediendo, moleſtas, graveſque dyſenterias aliquando vitæ occaſu parturiant; effrænes quoque motus ſuccorum, bilis & ſucci pancreatici facillime abraſo naturali inteſtinorum muco motum periſtalticum acutiſſime ſtimulantes heterogenea fluida ſanguini permixta ab evaneſcentium canalium oſculis gravi dolore evocant, ut inferius ano ſtimulata copioſis purgationibus ejiciantur.

34. Utrinque ad altus emulgentes arteriæ horizontali directione primo incedunt, deinde ſubſtantiam renum ingreſſæ, & ſuperiores & inferiores renum partes tranant muriaticos ichores a ſanguine glandularum renalium miniſterio ſeparaturæ; Vaſa ſiquidem in minimos minimoſque ramulos diviſa, & per ſubſtantiam renum undequaque effuſa, tribuunt probabiliter filamenta ſanguinis in renales glandulas juxta rationem compoſitam ex ratione luminum & ratione velocitatum (*a*); cum autem orificia ultima ſeu lumina ſint minima, eo quia vaſorum circumferentiæ ſemper decreſcunt in ratione diametrorum, & velocitates pariter minimæ ſint in tot diviſionibus arteriarum; ſingula vaſa deponent minimas quantitates ſanguinis quacunque pulſatione arteriarum in glandulas renales, videlicet filamenta ſanguinis guttatim effundent; cum autem talium glandularum opere ſanguineus latex ſalſos ſales præter cæteros abunde ſeparet, quorum figura cubum deſcribit, facile cubici hi ſale planis undequaque homologis invicem adaptantur, ſicque uniti una cum cæteris creſcunt enormiter, & alte in pelvim collecti arenulas, & calculos facile conſtruunt.

35. Inter præcipuas deſcendunt inferius arteriæ crurales externæ & internæ, utraque amplo foramine donatæ; Interna per femur diſtributa mutato nomine poplitea duas in partes æquales diviſa, & genu & tibiæ ad pedes uſque ſurculos ibique diſtribuit; Cum pes totius humanæ machinæ pondus ſuſtineat, neceſſe fuerat, hunc una cum tibia & fibula valide muſculorum cingulo armari: tantum opus & onus muſculorum egebat grandi vaſe, quod ſanguinem ferret validis muneribus parem. Ibi certe cum harum partium muſculi ſuper cæteros fortiores ſint, & per diverſas directiones prompti ad motum excurrentes ibi arterias continuo, fortique impetu magis exagitant; & ſane talis & continua arteriarum ſucceſſio neceſſaria ſupra modum fuerat; etenim cum ſanguis ad has partes delatus magis a corde diſtet, & velocitas hujus per inclinatos ſurculos arteriarum eo minor eſſe poſſit, quo reciproce major eſt diſtantia a corde: muſculorum validorum actio neceſſaria fuerat, ut dato majori impetu in inclinatas arterias, enervatam quodammodo ſanguinis velocitatem reſtitueret; cum enim muſculi arterias crurales veſtientes motibus ſuis continuo premant arterias; circulares arteriarum ſectiones aut fient minoris ſectionis, aut tranſibunt velut in ellipticas; ex his conjectari poteſt, ibi poſſe augeri velocitatem ſanguinis ratione quaſi reciproca ſectionum imminutarum; ſic tali methodo fluens ſanguis per remotiores quoque corporis partes facilius, citiuſque in venas transfertur ad cor denuo reverſurus. Experimur itaque quoties otio marceſcunt homines negligentia, ſive inertia muſculorum, infernas partes ſupra modum ſanguine lenteſcente intumeſcere; ſic fit œdematoſus tumor, & compreſſæ partes foveam ponunt; fateor quidem non tantum ab imminuta velocitate ſanguinis canalium, & muſculorum vitio œdema fieri; verum etiam ab impura ſanguinis conſtitutione, cujus vi ſulfureæ maſſulæ in ſtatu inertiæ cæteras ſanguinis periculas inutili momento urgent. Sanguis itaque beneficio motus cruralium muſculorum eam velocitatem acquirens, quam tanta a corde diſtantia abſtulerat, urgetur in finitimas venarum fiſtulas; addito quoque momento gravitatis ſanguinis naturaliter deſcendentis.

36. Ut itaque transferatur ſanguis ab arteriis in venas, plura conſpirant; primo nempe quantitas impetus impreſſa ſanguini; hæc enim non tantum a momento cordis ſanguineo fluidi alte imprimitur; verum etiam a vi deſcenſus per vaſa arterioſa, & a motu periſtaltico arteriarum deſcendentium, & muſculorum continua vi agentium in ſubjectas arterias; hujuſmodi enim quantitas impetus conſervata urget ſanguinem, qua data porta, oſcula autem venarum, cum proxima ſint finibus arteriarum, & aperta remaneant opere fibrarum circularium, credi poteſt ſe habere, ut vaſa communicantia, ſanguinem continuo ſuſceptura; interponitur ſiquidem finibus arteriarum cum venarum luminibus nexus, & numerus fibrarum, carnium & membranarum non impedimento motus in venas, ſed auxilio; enimvero cum fibræ omnes intermediæ ſuo quoque motu periſtaltico donatæ ſint, ſanguinem ab arteriis jam effuſum in motu tenent, & poſtquam ſanguine repleta fuerint exilia illa carnium ſpatiola intermedia, facile eſt credere intermedias has carnium areolas; quotieſcunque extiterint fluido jam repletæ, ſupplere vices planorum horizontalium; quæ horizontalia plana, cum ex demonſtratis a magno Galilæo (*de motu*) nihil auferat impetus a ſanguine jam deſcenſo ab arteriis; immo multum adjuvant motum corporis tranſeuntis, ſeu deſcendentis ab uno vaſe communicante, ſeu uno plano in aliud planum, per quod cogitur aſcendere; & cum nulla adſint corpora recipientia præter proxima, & aperta venarum lumina, neceſſe eſt filamenta ſanguinis venarum oſcula introire, & ingreſſa aſcendere; ſic ſervato æquilibrio ſanguinis deſcendentis cum aſcendente ſuſtinetur juſtus ordo, &

(*a*) Per prop. 30. Hermanni Phoron.

do, & æqua lex sanguinis circulantis, & exeuntis a corde per arterias, & in cor æquabili velut motu per venas ad eandem altitudinem ascendentis. Quotiescunque itaque aut vitio fluidi, aut carnium interceptarum impedimento, ut in obesis sæpissime accidit, arteriosus sanguis aut ægre, aut inepte venas ingrediatur; tunc effusa sanguinis portio carnes aut opprimit, aut inflat; inde erysipelata, aut carnium extremarum œdematosæ intumescentiæ succrescunt. Prosunt secundo ascendenti sanguini per venas valvulæ, quæ frequentes in inferioribus, rariores in superioribus venas secant; hæc siquidem cum ascensuro sanguini viam donent, descensuro impediant, sustinent onus sanguinis elevati, ne momento suo inferius labatur; præterquam quod hujusmodi valvulæ venis inserviunt, ac si essent vincula, seu specifici aggeres, hinc inde dispositi, ne facile a momento sanguinis laxæ venarum tunicæ frangerentur; quod si aliquando accidat, vel copia, vel impetu sanguinis ascendentis venarum tunicam, aut laxari nimis, aut rumpi, aut valvulam quamlibet vitium facere, aut flaccescere; tunc laxatis venarum tunicis varicosæ fiunt venæ impedimento sanguinis ascendentis, & gravi onere musculorum. Tertio succurrit ascensui sanguinis unio, & contactus arteriarum cum tota longitudine venarum; dum enim arteriæ dilatantur diastolem ferentes, juxta rationem arteriæ dilatatæ, venæ portio, quæ arteriam dilatatam tangit, in ea ratione constringitur; quare sectio venæ compressæ non amplius circularis erit, sed describet segmentum circuli; sanguis idcirco, qui per circularem venæ sectionem ducendus fuerat, cum per segmentum circuli iturus sit, necesse est hunc alte urgeri, & impelli majori velocitate sursum, ubi data est latior & facilior via; etenim cum venæ deorsum semper magis magisque stringeantur, sursum vero magis magisque dilatentur, & ultro impetus sanguinis advenientis versus superiora detrudat sanguinem, fas est fluidum in segmento circuli restrictum, ac compressum sursum esse velocius ad ascendendum. Quarto huic ascensui sanguinis manum affert venarum unio inter se, efformans majores alveos, seu in venarum ascensu componens majores truncos venarum; sicut enim trunci arteriarum in plures, pluresque ramulos dividuntur descendendo, ita plures viceversa, pluresque rami venarum cum ramulis arteriarum communicantes progressu suo ascendendo uniuntur, & componunt majores alveos, seu truncos venarum, qui eo pauciores sunt ramulis venarum minimarum, quo sunt capaciores in ratione sectionum; sanguis propterea ab hujusmodi minimis venis exceptus, in ramos majores earundem transfertur; verum cum rami majores sint veluti majores alvei, quorum officium est communi amplexu excipere a minoribus varias, diversasque quantitates sanguinis; proculdubio velocitas sanguinis in ramis majoribus, & momentum ejusdem majus erit, ac fuerat in minimis venis; quamobrem collecto sanguine in trunco maximo venæ cavæ, cum proportionali augmento velocitatis dextro ventriculo tribuitur, proportionali ordine, ac homologa velocitate, qua prius expulsus fuerat e sinistro; sic motum sanguinis per venas naturali jure natura regit; cæterum si impurus sanguis ponderosior fiat, aut nervorum injuria spasmodicis motibus venæ crispentur, aut tuberculis, aut polypis stringantur venarum sectiones, statim mutatur ordinata lex motuum, non servatur opportuna velocitas, nec debita quantitas æquali tempore cordi tribuitur; hinc ortæ palpitationes, inæqualitates pulsuum, & aliquando lipothymiæ animal miserrime torquent; præterquam quod cum venosus sanguis aut vitio sui, aut organi resistentiam afferat sanguini subsequenti majorem, quam par est, momentum resistentiæ paulatim arterioso sanguini secuturo communicatur; sanguis propterea arteriosus cum fluere ægre debeat, nec resistentiam venosi sanguinis superare facile possit, arterias ad majores sectiones nimio sanguine turgidas violenter extendit, & quodammodo retropulso sanguine pulsant violenter hypochondria; & arteria cœliaca, ut in hypochondriacis & hystericis affectionibus accidit, alte quatit circumposita viscera, molestiam ventriculo, & internas aliquando inflammationes paritura.

37. Quænam autem sit methodus, aut ratio lineæ motus, quam describit ascensus sanguinis per venas, nondum a nonnullis, quod sciam observata est; juxta tamen naturæ leges verisimile putaverim, sanguinem per venas pressionis seu impulsus motu valide quoque sursum urgeri, & filamenta sanguinis ascendendo describere, utplurimum lineas ab axe venarum divergentes. Cum enim sanguis sit grave fluidum, & ratione propriæ gravitatis conetur descendere, vi autem & impetu cordis fortiter sursum impellatur, cumque major sit vis illa & validior, quæ vi cordis sursum impellit, minor vero & debilior, quæ solo momento gravitatis sanguinis deorsum sanguinem urget, sanguis sursum movendus erit juxta rationem excessus momenti cordis sursum urgentis, supra momentum sanguinis deorsum prementis. Deinde cum doctissimus Verheyen (*a*) venarum tunicas æquali numero, eademque fere structura esse, ac sint tunicæ arteriarum, licet primæ secundis tenuiores sint, ostendat; cumque ex Diemerbrokio arteriarum fibræ nonnullæ transversæ sint & obliquæ, etiam venarum tunicæ a fibris quoque transversis & obliquis vestiendæ erunt, *ut lib. 7. de Venis* contra Lindanum aperte decrevit; quare cum præter hunc fibrarum ordinem, manifestus quoque appareat ordo fibrarum circularium, proculdubio cum vasa continentia mobilia, contentis corporibus motus suos imprimant, & contenta corpora sequi etiam necessario debeant leges motuum impressas a canalibus continentibus; idcirco ex hisce motibus eodem tempore sanguini impressis evenient quidam motus pressionis, seu impulsus ex hisce compositus, qui cum non totaliter rectus sit, sequetur, naturam movere filamenta sanguinis lege motus ex hisce composita, per lineas nempe inclinatas, aut quodammodo ab axe venarum divergentes; & sane cum venosi canales a strictis in latas sectiones ascendendo semper magis magisque conice aperiantur, sanguis ascendens, dum a stricta sectione in ampliorem devenit, necessario filamenta sanguinis spatia illa conica, aut quasi conica occupatura deflectere debebunt ab axe, & describere lineas quodammodo inclinatas: cum enim pauca sint filamenta sanguinis, quæ per lineam axis, aut huic lineæ parallelam possint excurrere, in hujusmodi spatio quasi conico, certe fere omnia sanguinis filamenta per aperta magis spatia sursum decurrendo per inclinatas directiones ituta sunt; hujusmodi autem ratio motus videtur præ cæteris motibus naturæ convenire; cum enim ascensus corporum per rectas naturæ asperum sit ac grave, per inclinatas vero facilior ac levior: certe massa sanguinis per venas sursum accendenda, per inclinatas aut quasi inclinatas lineas motus commodius movenda fuerat. Ex hujusmodi autem inclinato motu particularum sanguis ascendentis, particulæ massam sanguinis componentes necessariam sibi agitationem, ac opportunam mixtionem conservant ac sustinent, ut de motu per arterias supra expositum est.

38. Eodem autem tempore, quo sinister cordis sinus valido ictu impellit singulis pulsationibus grana sanguinis 305 $\frac{15}{33}$ per suppositam sectionem descendentis arteriæ magnæ, eodem quoque tempore, ut æqua servetur ratio & ordo circulationis, projicit grana sanguinis 174 $\frac{18}{33}$ ut *num.* 28. notatum est, per suppositam sectionem arteriæ ascendentis; talia propterea ac tanta ascendunt grana sanguinis, sursumque distributa cerebrum consueto flumine irrigant. Ascendens itaque arteria duos in ramos subclavios partitur, quidem adhuc thoracis regionem serpunt, intercostalem arteriam emittunt, quæ ex utraque parte costarum radicibus applicata tria, quatuorque costarum superiorum interstitia munit, vicinosque musculos irrepit; sic exiens a subclaviis mammaria costarum plagas & mammas occupat. Cum hujusmodi arteriæ cordi multum sint proximæ, impetum sanguinis validiorem ferunt; movetur itaque sanguis per intercostales, & mammarias arterias celeri motu, & cum cæteris paribus quantitas filamentorum sanguinis effundi debeat in ratione composita ex ratione orificiorum, & ratione velocitatis ejusdem, proculdubio costæ & intercostales mu-

(*a*) Cap. 4. de Arteriis, & venis.

sculi multum sanguinis qualibet pulsatione cordis excipient facilius; verum cum musculi intercostales sint corpora quædam supra cæteros musculos tenuia, cumque velociori sanguine sint irrigata, opus erit effusum ab arteriis sanguinem per musculorum interstitia facile concrescere, nisi venæ hunc præsto sint excepturæ; prompta itaque inflammatio musculorum intercostalium, & facilis læsio thoracis. Ex hujusmodi vitiis musculares fibræ effuso sanguine saginatæ nimis dilatantur; unde adjacentibus costis aut imminuta, aut ablata libertate motus, costæ neque facile invicem accedunt, neque reciproco motu recedunt, quantum necesse est, quare thorax non elevatus, quantum exigit pulmonum libertas, pulmones ipsos vocat in angustias impedito spatio opportunæ dilationis; ex hac pulmonum angustia sanguis per pulmonares fistulas ægre decurrit, & particulæ acris violenter elaterium sustinentes, & altam respirationem & gravem anhelitum ferunt. Ulterius parta inflammatione in musculis intercostalibus dolor lateris cruciet, & sæpe ex pulmonum angustia sanguis, quotiescunque aptus fuerit ad lentescendum, aut pleuritidis aut pleripneumoniæ supplicio animal jugulat.

39. E subclaviis ad caput per collum scandunt duæ arteriæ carotides; quæ utrinque latera asperæ arteriæ, ipsamque tracheam aliquibus ramis excurrunt: Ibi si contentus sanguis muriaticis salibus nimis oneretur, tunc per hujusmodi fibras effusus asperam arteriam vellicat, urgetque quodammodo in spasmos, quorum vi semicircularis tracheæ sectio, aut imminuta, aut in semiellipticam figuram aliqualiter conversa libertatem aeris, aut impedit, aut frangit. Refractus autem aer parta raucedine vocem lædit; præterea ex convulsivo motu fibrarum semicircularium tracheæ e glandulis adjacentibus exprimitur salsus humor, aut lymphaticus, aut alterius generis, qui ad subjecta bronchia delatus, hæc angulosis salibus circa proprium axem rotatis alte corrodit, & sæpissime contumacem tussim, & aliquando in pulmonibus ulcus parta phthisi producit: nec ibi est finis malorum; etenim extrema carotis musculos ossis hyoidis, linguam & fauces munit; sic ob aluminosa & vitriolica quædam salia lentescente sanguine, has partes & replet, & comprimit; lentus idcirco fit partium motus, & ad majorem superficiem extensæ partes ipsæ deglutioni male obediunt. In vitio sanguinis incommoda magis timenda affert carotis interna, hæc siquidem donat ramos insignes duræ matri, glandulæ pituitariæ, oculis & auri internæ; reliquum vero carotidis duos in ramos dividitur, quorum minor duræ matri, major cerebro elargitur, & facto cum cervicavilibus arteriis conjugio rete mirabile, & plexum choroideum componunt; quotiescunque itaque sanguis nimio motu peccaverit, violenta & celeri pulsatione menynges exagitat; istæ autem cerebrum; quod tenero amplexu excipiunt, alte violenterque succutiunt, damno non levi, aut hemicraniam, aut cephalæam, aut cephalalgiam allaturæ. Sed de morbis cerebri opportuno examine agendum erit, cum de motu solidorum disputationem habebimus.

40. Interim ex duræ menyngis duplicatura plures componuntur sinus, qui tamen (observante Verhehen pag. 156. de membranis cerebri) sunt ejusdem substantiæ & usus cum venis; imo sinus isti sanguinem ab arteriis exceptum tandem aliquando in venas jugulares deponunt; cum enim menynges oscillatorio systolis & diastolis motu gaudeant, sinus isti juxta leges oscillatorii motus movebuntur, transeuntes a sectione majori, ad sectionem minorem, sanguinem præterfluentem, & lympham continuo impulsuri; suspicandum ideo hujusmodi sinus non ejusdem omnino usus esse cum venis, sed potius communem usum cum arteriis sustinere: verum non displicebit nonnullis, credentibus tales sinus esse venarum jugularium appendices, & cum venæ portæ oscillantis usu posse comparari; sed flocci puto hæc inquirere. Certum est, menyngum laxitatem ex copia lymphæ, aut ariditatem, ut in senibus, iisque, qui adultero crine caput nimium onerant, necessarium sanguinis & lymphæ motum per sinus menyngum aut minuere, aut impedire; unde apoplexias, aut paralyses supervenire palam est. Jugulares itaque venæ, quarum una externa est, interna altera, aliquando una, aliquando duplici valvula armantur; quæ subclaviam versus descendenti sanguini viam parant, impediunt vero regressuro; Istæ susceptum a sinubus sanguinem subclaviis venis continuo elargiuntur, & hæ trunco venæ cavæ tandem aliquando restituunt, ut in cor completo circulationis æquilibrio revertatur; Ibi autem mirandum est studium naturæ; dum enim subclaviæ inferius diriguntur, non recta seu perpendiculari via descendunt, sed quodammodo inflexæ plana inclinata describunt; cum enim sanguis præcipiti, & accelerato nimis motu ruere non debeat in cor, sed paulatim, placidoque pede ferri debeat, ne cor nimia copia ac impetu obruatur, necessarium fuerat naturæ subclavias venas taliter dirigere, ut plana inclinata describeret contentum sanguinem lentiori ac placidiori motu in cor delaturæ. Hic alia superessent enodanda phænomena vasorum sanguinem deferentium; verum cum huc usque exarata, præcipua sint, a quibus colligi facile possunt mechanicæ leges pro enodandis reliquorum morborum causis; ideo hæc satis mechanicas naturæ leges a sanguinis motu desumptas in præcipuis morbosi corporis affectionibus patefacient. Imposterum reliquam morborum familiam a *Mechanicis solidorum motibus* exaratam utiliori fortasse studio, ac labore, si Deus dederit, exponemus.

M E-

MECHANICES MORBORUM

PARS SECUNDA,

DESUMPTA A MOTU SOLIDORUM.

BENEVOLIS MEDICINÆ TYRONIBUS.

EN Tyrones Benevoli *Secunda pars Mechanices Morborum desumpta a Motu Solidorum*. Hic horum actiones ac momenta medicæ praxis opere attentissime observata, tres in partes claritatis gratia dividenda esse censui; in quarum prima, *Distractionis*, & *Contractionis* momenta fibris omnibus tum simplicibus, cum compositis communia esse experimentis, & Mechanicis legibus satis ostensa sunt. Ob id speraverim non tantum naturales oscillationes fibrarum omnium colligere posse, verum etiam universales, & particulares ægrotantium sensuum affectiones me esse adepturum. In secunda, pro morbosis sensuum internorum affectionibus probabiliori meditatione sollicitus sum, agens obscurissima immortalis animæ officia, quæ cum soli Deo O.M. nota sint, hoc unum pro mercede Philosophi est, tantarum actionum scientiam desideravisse. Tertia denique morbosas affectiones sensuum externorum mechanice molita est. Neque miremini, me neque de succo nerveo, neque de spiritibus animalibus determinatum sermonem habere, cum lex & ordo præsentis instituti sit, morborum causas ac phænomena a mechanicis tantummodo solidorum motibus eruere voluisse; quibus si vultis actiones ac momenta succi nervei, ac spirituum superaddere, non renuam; si nolitis, arbitror vos naturæ, & morborum phænomena satis apte ab expositis solidorum motibus esse assecuturos. Liberum itaque consilium sit, succo nerveo, aut spiritibus animalibus ultro uti velle, aut nolle. Interim me *Tertiam partem Mechanices Morborum desumptam a Motu Febrium*, Deo juvante, daturum esse polliceor, ut sic completa morborum omnium Mechanica Deum, & Naturam Mechanicis legibus agentes tum in sanis, cum in ægris animalium operibus unice veneremur. *Valete*.

Ex latione, motuque, & alterna commixtione fiunt omnia, quæ esse dicimus &c. sensuum hæc omnia sunt visus, auditus, olfactus, gustus, tactusque frigidorum & calidorum; quos sequuntur voluptates, dolores, cupiditates, atque timores, aliique affectus innumeri quidem sine nomine, nominati quoque permultigenus, aut sensibile sensui cuilibet est cognatum. Omnigenis visionibus colores, omnigenis auribus itidem voces, cæterisque sensibus alia sensibilia cognata similiter adsunt. Plato in Thaæteto, sive de Scientia.

Quidquid aut sit, aut fiat, naturalibus fieri, aut factum esse ponderibus & motibus. Cicero 1. de Finibus.

DISSERTATIO PRIMA.

De universalibus sensuum affectionibus.

SIcut a pressione cordis fluidorum motus, ita ab actione cerebri motus solidorum habendos esse putans, tantorum motuum debendam cerebro gloriam jure censui. Cum enim cerebrum prima sit animæ sedes, in qua amplissima officia, divina quasi dignitate fiunt, quæ & ad sensum, & ad motum pertinere videntur; cumque sensus & motus nullatenus haberi possint, quin solida corpora specificis motuum differentiis afficiantur, jure arbitrandum est, solidorum motus ab actionibus cerebri esse eruendos: cerebri dignitatem hisce motibus comparatam universæ Græciæ Plato evulgatus est: Inquit enim in Timæo, *Est Caput membrum, reliquorumque membrorum princeps, cui totum corpus connexum Dii subesse, ac parere jusserunt; excogitaverunt enim motuum omnium quoscunque esse queant, compos id fore*. Quamobrem de generalibus ibi sensuum affectionibus acturi a specificis solidorum motibus orituris, nonnulla claritatis gratia præmittenda censuimus, quæ res tam arduas clariori ratiocinio patefaciant.

2. Itaque manifestum est, a cerebro oriri nervos, & hos duplici constare substantia, quarum interior medullaris est, quæ a conditiore cerebri materia ortum habet; exterior membranacea, quæ a menyngibus proficiscitur; hujusmodi nervea corpora undequaque mirum in modum effusa motum animalibus & sensum donant: nervea hæc solida vertebrarum foramina egressa, & per animalis machinam distributa in nodos, ac flexus gangliformes sese frequenter agglomerant, inter quos præcipui sunt plexus cardiaci, intercostales, mesenterici &c. in quibus plurimi nervorum surculi stricte in unum colliguntur, ut inde rursus hinc inde distributi summis naturæ ministeriis pareant. Ibi prætereundum non est, ea ratione, qua musculi sunt instrumenta motus, ita membranas nervos investientes fore sensuum organa, cum enim musculorum textura, ac figura varia sit, ac diversa juxta varias actiones ac multiplices motus exequendos, quibus destinantur; alii enim trapezii sunt, alii rhomboidei, alii quadrati &c. Ita non dissimili ratione arbitrandum est, membranas omnes non uno fibrarum ordine, ac una methodo constructas esse, in quibuscunque partibus sensui destinatis, sed varia ratione, directione, ac ordine elaborata fuisse cum diversis angulorum inclinationibus juxta diver-

fas sensuum affectiones exequendas, quibus eas natura divino opere destinaverat.

3. Cum membranæ nerveis solidis circumscriptæ sint, cæterisque fibris organicis arcte adhæreant, motus membranarum nerveis solidis, cæterisque fibris jure communi communicabuntur; verum cum motus communicentur juxta rationes ac vires corporum imprimentium, propterea motus solidorum nerveorum, aliarumque fibrarum erunt motibus membranarum circumscriptarum proportionales.

4. Nervea solida cranium tamen egressa dotantur naturali *Motu Contractionis*, *& Distractionis*; quibus motibus conantur determinatum contractionis & distractionis gradum, sive statum sustinere naturali temperiei, constitutioni, ac viribus animalis proportionalem, ac sese ad eundem statum naturalis longitudinis restituere, quotiescunque ab opposita vi sive interna, sive externa, sive mixta, seu motu opposito distractionis (sine tamen divulsione) distracta, aut ad majorem longitudinem extensa fuerint. Hujusmodi motus contractionis, & distractionis idem acutissimo tractatu de villo contractili celeberrimus Bellinus exposuit & demonstravit; inquit enim; *contractionis naturalis nomine, aut ejus oppositæ distractionis hic intelligimus motum illum in compositis corporibus, quo fit, ut eadem composita ab aliqua facultate externa*, sed adderem quoque interna, aut mixta, *trahente in majorem extensionem perducta sine divulsione, naturæ vi, sive sponte, sive a seipsis suæ priori longitudini se restituant, si libertati permittantur: dico autem hac super re, contractionem naturalem tam late patere, ut vix unum compositum noverim, in quo illa non vigeat, & paucissimas naturæ operationes pariter invenerim, ad cujus partes contractio naturalis non sit vocanda*. Cum itaque Bellinus motum contractionis & distractionis compositis corporibus communem velit, hujusmodi motus contractionis & distractionis non solidis tantummodo nerveis tribuendus erit, verum etiam quibuscunque fibris organicis, quæ aut a nerveis filamentis oriuntur, aut quibus nervea inseruntur corpora, aut cujuscunque alterius generis. Ex his colligendum est, quamcunque fibram organicam conatum ac vim continuo exercere, ut ad naturalem longitudinem sese restituat, quotiescunque a vi aliqua ad majorem longitudinem distracta fuerit; verum cum hujusmodi contractionis & distractionis motus, de vi elastica participes esse videantur; certe omnes, quamcunque fibram elastico quodam motu ac nisu donatam esse: a quo peristaltici motus orituri sunt, fateri debuerunt.

5. Ne autem ea desint, quæ motus distractionis, & contractionis ideam ulterius confirmare possint, observationes & experimenta offert Bellinus, pollicitus se rem tam naturæ consonam, ac necessariam fore determinaturum; Eligit itaque celeberrimus Auctor chordam musicam, aut metallicam, aut compactam ex carnibus animalium, eamque per eandem rectam lineam, ac per longitudinem ipsius ad oppositas partes trahit, ut tendatur, sine tamen divulsione chordæ; postquam inquit *ad certam quandam longitudinem priori majorem ipsam extendisti, a tractione desistas, digitosque removeas, adeoque chordam suæ libertati permittas; chorda ex seipsa pariter coit in seipsam per eandem lineam, per quam traxeras, & fit brevior, ac brevior, quousque redeat in eandem longitudinem, cujus erat ante tractionem, in quam postquam restituta est, ulterius non coit in seipsam, sed ab omni motu cessans in sua priori longitudine quiescit. Illam longitudinem in quam venit chorda per tractionem ad oppositas partes appellant distractionem; & facultas, quæ distractionem producit, dicitur facultas distrahens; motus quo chorda in priorem suam longitudinem restituitur, est id, quod appellatur motus contractionis, vel contractio; & facultas, a qua provenit contractio, dicitur facultas contractionis*. Hæc Bellinus prop. 1. de villo contractili. Verum in hac re fateor me ultra obstupuisse legens metalla ipsa, quantumvis durissima tali motu distractionis & contractionis donata fuisse; refert enim immortalis famæ vir Jacobus Hermannus n. 24. phoronomiæ, *ex observationibus Celeberrimi Cassini constat, metalla frigori exposita non nihil contrahi, & vice versa quoad volumen extendi in locis calidis, & ejusmodi metallorum extensiones, & contractiones: quibus non dubie durissima quæque alia corpora plus minus obnoxia sunt, absque interno partium motu fieri nequeunt*. Isaacus quoque Nevvtonus summum Angliæ Lumen, (pag. 386. princip. math.) testatur & ipse D. Picartum observasse, *quod virga ferrea, quæ tempore hyberno, ubi gelabant frigora, erat pedis unius longitudine, ad ignem calefacta evasit pedis unius cum quarta parte lineæ: Deinde D. de la Hire observavit, quod virga ferrea, quæ tempore consimili hyberno sex erat pedum longitudinis, ubi soli æstivo exponebatur, evasit sex pedum longitudinis cum duabus tertiis partibus lineæ*. Quid plura? Nonne Academia Florentina pluribus experimentis in cryftallis & mineralibus ante hos celeberrimos viros (pag. 186.) manifeste experta est, metalla & cryftallos calore distrahi & extendi, frigore vero contrahi? Quamobrem si hujusmodi durissima corpora motu distractionis & contractionis donata sunt, quid de mollibus, tenerisque animalium viventium solidis facillime mobilibus dicendum erit? certe nullum fore putaverim, qui tam aperta ac manifesta de motu distractionis seu extensionis, & contractionis phænomena in quibuscunque animalium viventium fibris, ac solidis, aut negare, aut de his audeat dubitare.

6. Cum universa corpora sive solida communi motu distractionis & contractionis parere debeant, contrahendo sermones nostros ad specificum motum distractionis & contractionis fibrarum animalium; quærere quis posset rationem, ac causam primo naturalem, deinde præternaturalem distractionis & contractionis fibrarum, de quibus ibi præcipue agendi munus nostrum & officium est: quamvis autem hæc ratio, ac causa difficillime erui vere possit, nihilominus ne desit actionibus naturæ ea ratio ac lex, quæ ad enodanda obscura naturæ phœnomena probabiliori jure convenire videatur, putaverim præeuntibus celeberrimis Viris Joanne Alphonso Borello & Joanne Bernollio a duabus præcipue causis rem tam obscuram me fore assecuturum; Prima itaque causa est naturalis & peculiaris structura solidorum & fibrarum quarumcunque; qualiscunque tamen structura hæc fuerit, cum verum structuræ modum, ordinem, directionem ac figuram earundem determinare nemo usque adhuc ausus sit: In hac re non me latet, summum virum Alphonsum Borellum (*a*) musculares fibras, ut catenas, ex observationibus musculorum, habuisse compositas ex fibris perpendicularibus & transversis, quæ inter se texturam reticularem efficere videantur; ex hisce fibris tali ratione contextis efformantur areæ, seu machinulæ, quæ flaccidæ fiunt, & lateribus suis connivent, quando musculus otiatur; extenduntur vero, cum operatur: hujusmodi machinulæ, seu spatia fibrarum muscularium ex Borello rhomboidalem figuram describere visa sunt; verum cum supra laudatus Joannes Bernollius (de motu musculorum n. 2. & 9. & seq.) spatia, seu machinulas fibrarum muscularium non rhomboidales figuras, sed sphæroides vere describere, analytice ostendat, quæ juxta majorem aut minorem extensionem musculorum sphæroides quoque descriptæ modo a majoribus, modo a minoribus angulorum inclinationibus metirentur, colligendum putavi, musculares fibras donatas fuisse motu distractionis & contractionis præcipuo opere, ac labore talium machinularum sphæroidalium, quam rem celeberrimus Michelottus utilissimis animadversionibus acutissime expendit. Hisce præmissis, si liceat suspicionem meam adducere, opinor, me non adeo a ratione alienum esse, si putem, *Menyngum quoque lacertos* musculis aut musculorum officio comparandos, & *Nervos ipsos* similibus fortasse areis, vesiculis, aut machinulis sphæroidalibus, aut fortasse alterius generis esse munitos; & sane si de nerveis solidis conjectari liceat, laudatus Borellus (*b*) nervum esse fasciculum seu capillamentum ex pluribus filis fibrosis compositum, atque involucro quodam membranoso colligatum, arbitratus est, quæ nerveæ fibræ fistulas esse cavas, repletas substantia quadam spongiosa, porosa ac madida simili porosæ medullæ sambuci virentis, succo quodam elastico irrigatas probabili ratiocinio ulterius suspicandum putavit; itaque si lacerti

(*a*) Prop. 94. & sequent. Primi Tom. & prop. 215. secundi Tom. de motu Animal.
(*b*) Prop. 23. Tom. 2. de motu Animalium.

certi menyngum analogice musculis comparantur, si spongiosæ parositates nervorum succum quendam elasticum continent, eodemque irrigantur, cur non liceat opinari, hujusmodi poros, areas & cellulas facto cum muscularibus machinulis analogismo sphæroidales esse, aut alterius similis figuræ, quæ elaterio quodam donatæ modo extendi, modo contrahi potuissent? Natura siquidem una est, omnibusque in operibus fere semper unitate operari consuevit. Itaque menyngum lacertis, & nerveis solidis probabiliter expensis, facile me transfero ad ea, quæ ad motum contractionis & distractionis *Membranarum* & *Tendinum* pertinere videntur. Membranæ itaque cum docente Verheyen verosimiliter componantur ex fibris sibi invicem intertextis, fere sicut tela ex filis, quarum altitudo seu profunditas adeo minima est, ut areas spatia seu machinulas necessariæ altitudinis seu profunditatis non continere, aut comprehendere opportune possit, cumque membranæ præcipuo sensuum officio pareant, cui efficiendo non adeo operosum ac laboriosum est, ut nervis, musculisque contingit, qui summis motuum laboribus destinantur: propterea male existimarem, si motus membranarum contractionis, & distractionis a machinulis, seu vesiculis elasticis factos esse crederem; absit itaque opinio hæc locuturo de membranis sensui præcipue, non motui destinatis. Naturalem ergo motum contractionis & distractionis membranarum primo factum putaverim a successivo motu ascillatorio menyngum, qui successive membranis correspondentibus communicatur; secundo a motu fibrillarum nervearum, quæ per membranas hinc inde excurrunt; tertio a continua mutatione angulorum, qui a fibris membranas componentibus efficiuntur: etenim cum membranæ componantur ex fibris sibi invicem intertextis, jure texentes fibræ efficient angulos, aut naturaliter rectos, aut acutos, aut obtusos; cum autem fibræ sensu & motu præditæ, motum & impulsum excipiant ab externis corporibus, aut ab interno motu corporum fibras componentium, futuræ erunt quælibet fibræ in proportionali mutatione angulorum, & figurarum inter se; fibræ itaque rectos angulos naturaliter describentes, cum ratione advenientis motus modo descripturæ sint angulos acutos, modo obtusos, modo curvos, necessario quoque fibræ inæqualibus angulis oppositæ modo distrahentur, modo contrahentur; cumque semper remaneat vis illa seu conatus naturalis fibrarum, quo fibræ nonnaturaliter contractæ, aut distractæ ad naturalem statum conantur sese restituere; opinor membranarum fibras excessiva mutatione angulorum, inter se futuras esse in proportionali mutatione figurarum, & consequenter [illegible] modo contrahi, modo extendi debere. Qualis modo futura erit probabilis causa, qua *Tendines*, licet densissimi sint, suo tamen naturali motu contractionis & distractionis dotari debuerunt; procul dubio tendinum motibus confert vis nervorum, qui per tendines intime serpunt; vis membranarum tendines circumscribentium; & aliqualis mutatio angulorum, qui præcipue a fibris rectis & transversis, aut obliquis tendines componentibus, ex secuturis motibus musculorum continuo efficiuntur; Potissimum itaque motibus contractionis & distractionis obediunt tendines, vi & opere musculorum, qui cum diversis motibus solicitentur tendines quoque, quatenus appendices & caudæ musculorum, successivis distractionis & contractionis motibus erunt solicitandi. Præter cætera, quæ motum distractionis & contractionis in quibuscunque corporibus promovere consueverunt, universale principium est motus intestinus particularum quælibet solida componentium.

7 Cum animalia quælibet non eodem semper in statu virium & actionum perseverent, sed continua actionum, aut naturalium, aut præternaturalium vicissitudine rotari debeant; & cum diversæ vires & actiones a varia temperie fluidorum, ac varia solidorum structura ac motu dirigi possint, ideo motus seu momenta distractionis & contractionis fibrarum quarumcunque claritatis gratia duplici modo erunt consideranda; Momentum itaque distractionis, & contractionis aliud est *æquipollens*, aliud est *præpollens*: *Vis, conatus seu momentum distractionis æquipollens, est naturalis potentia, vis seu conatus solidi distrahendi semetipsum ad naturalem longitudinem quotiescunque ab opposita potentia, aut momento contractionis impeditum fuerit; aut sustinendi statum naturalis distractionis intra fines a natura determinatos. Momentum vero contractionis æquipollens ejusdem solidi, est opposita potentia, vis seu conatus contrahendi semetipsum ad naturalem longitudinem, quotiescumque a vi aliqua distractum fuerit, aut sustinendi statum naturalis contractionis ejusdem solidi pariter intra fines a natura determinatos.* Itaque cum hujusmodi momenta distractionis, & contractionis æquipollentia in perfectissimo naturæ statu haberi tantummodo possint, ideo talia momenta quotiescunque extiterint, semper futura erunt in statu naturali: quare ibi directiones & motus fibrarum erunt juxta naturæ leges inter se, aut homologe, aut reciproce proportionales. In hoc statu vis & robur naturæ perfectissime consistens est; cum enim vires æquales & oppositæ in idem corpus, aut homologe, aut reciproce agentes & reagentes mutuum effectum tollant, aut tollere aptæ sint, res omnes positæ in actione & reactione æquilibrata, debebunt necessario recte consistere. Hisce ergo momentis æquipollentibus solidorum felicissime uti possumus, ut accessus & recessus momentorum a perfectissimo naturæ statu quamproxime innotescant, naturales aut præternaturales actiones animalium felici methodo dimensuri; In hoc quoque perfectissimo naturæ statu supponenda jure sunt elementa, & motus fluidorum in exactissima proportione inter se constituti; sicut autem momentum æquipollens est semper in statu naturali; ita momentum præpollens aliquam ob causam, sive externam, sive internam, sive mixtam taliter augeri potest, ut fiat præter naturam; Itaque *momentum distractionis præpollens illud esse videtur, in quo talis sit hujus momenti præpollentia, ut momentum æquipollens contractionis nullam, aut fere nullam rationem habeat cum momento præpollente distractionis; hoc autem semper fiet cum læsione operationum, & aliquando, cum divulsione solidorum.* E contra *momentum contractionis præpollens aliquam ob causam sive externam, sive internam, sive mixtam æquipollens taliter superat, ut fiat præter naturam; ita ut momentum distractionis æquipollens nullam, aut fere nullam rationem habeat cum momento præpollente contractionis, ibi fibrarum actiones læsas esse*, nemo negaverit.

8. Hisce præmissis, ut generales sensuum affectiones consequi possimus, primo incumbendum est, ut in doloris examine laboremus. Unus itaque omnium sensus est, solutionem continui præcipuam doloris causam fuisse, & tantum veterum opinio præjudicata potuit, ut etiam usque adhuc veterum valeat auctoritas. Verum doctissimus Borellus (*a*) evulgatam hujusmodi sententiam penitus studuit evertere, simulque spreta illa doloris causa, quæ in dissolutione texturæ, & compositionis fibrarum nervearum præcipue firmata esse videtur, tandem aliquando a celeberrimo Auctore deliberatum est (*b*) immediatam doloris causam a vellicatione in nerveis membranis facta esse eruendam: Fateor me dubitanter quærere immediatam doloris causam, verum cum unicuique liceat eam ferre sententiam, quæ ad enodanda naturæ phænomena probabilius conferre videatur, ausus sum probabiliori ratiocinio suspicari *immediatam doloris causam, & molestam sensuum affectionem orituram esse ab inæquali, inordinato & asymmetro motu fibrarum membranearum solida nervea circumscribentium, & consequenter, etiam fibrarum nervearum, aliarumque, quibus arcte, & intime eædem membranæ alligantur, quæ proportionem, ac directionem acquirant notabiliter dissimilem, ac diversam a naturali proportione, ac directione motus earundem, mutatis naturalibus inclinationibus angulorum inter se, quos fibræ inter se contextæ necessario componunt.* Hinc juxta varios gradus motuum fibrarum membranearum solidis nerveis circumscriptarum, & juxta varios gradus motuum fibrarum quarumcunque membranis intime alligatarum, qui magis, aut minus distent a debita proportione, ac directione naturalis earum motus, & juxta varias mutationes angulorum earun-

Immediata doloris causa.

(*a*) Prop. 205. secund. Tom. de Motu Animalium.
(*b*) Prop. 27. secund. Tom. de Motu Animalium.

earundem, tanquam ab immediata & primitiva causa consequuntur postea effectus: videlicet aliquando solutio continui, aliquando dissolutio texturæ, & compositionis fibrarum, membranearum circumscribentium, aliorumque filamentorum, quibus membranæ intime alligantur. Quamobrem qui doloris causam a solutione continui, aut a dissolutione texturæ fibrarum student acquirere, minus recte rem agere videntur; cum non causam doloris, sed effectum penitus offerant; minus quidem errare consuescunt, qui a vellicatione fibrarum nervearum, membranarumque, & aliarum, quibus membranæ intime alligantur, doloris & molestiæ causam eruendam putant. Verum cum nonnulla naturæ phœnomena præternaturalia, a corporibus vellicantibus excitata sæpe quoque fiant absque ulla doloris affectione, licet dolor aliquando etiam a vellicatione haberi possit, ideo non semper vellicatio pro immediata, & primitiva causa dolorificæ affectionis erit consulto, & uno naturæ jure existimanda, sed pro mediata tantummodo, ut inferius constabit, cum de affectionibus convulsivis sermo fuerit.

9. Ne autem turbetur debitus morborum ordo, cum inter sævissimos dolores ac sensuum molestias emineant dolores capitis, congruum puto de præcipuis capitis doloribus sermonem habere: de *Cephalæa* nempe, *Cephalalgia*, & *Hemicrania*; cum autem cephalæa inveteratum, & continuum; cephalalgia recentem, & diuturnum, hemicrania vero modo unam, modo alteram capitis plagam torqueat, non difficile erit, ab universali doloris causa super exposita peculiares dolorum capitis causas aperire: Itaque sciendum est, & partes omnes nervosas; duas nempe menynges, nervorum tunicas, pericranium, periostium, musculos & panniculum carnosum esse præcipua subjecta, in quibus hujusmodi dolores firmari consuescunt; itaque cum in corticali cerebri substantia densissimi arteriarum, & venarum ramuli numerentur; si violento aut velociori, sive ob crassitiem lentiori pede iverit sanguis, conciarum arteriarum, & venarum superficies circulares, magis extensæ fient; cum autem hujusmodi superficies augeantur semper in ratione duplicata suarum diametrorum, venæ & arteriæ ad tantas superficies extensæ, distractis organorum fibris, mutatisque naturalibus directionibus fibrarum, una cum naturalibus angulis earumdem inter se, urgebunt violenter non solum corticalem cerebri substantiam, verum etiam duas menynges contra calvariam; verum cum resistentia calvariæ validissima sit, coget venarum, & arteriarum superficies, repercutere semetipsas contra corticalem substantiam in ratione composita ex ratione resistentiæ calvariæ, & ex ratione dilatationis & distractionis venarum, & arteriarum ad majores superficies: si itaque hujusmodi vitia continua fuerint cephalæam; si interpolata cephalalgiam; si vero hanc aut aliam cerebri partem irritaverint, hemicraniam erunt paritura. Verum præter hæc alia fortasse methodo dolores capitis quærendi sunt; etenim cum dum menynges contrahuntur, cor dilatetur, & cum hæ cerebrum circumscribant, eo tempore, quo volumen sanguinis in statu naturali a corde expellitur una systole, menynges impulsæ elevabuntur, diastole vero cordis subsequente menynges motu veluti reciproco deprimentur. Cum vero motus iste naturalis depressionis quodammodo fieri videatur non tantum a momento naturali gravitatis menyngum, verum etiam a motu seu conatu quodam lacertorum, (quos celeberrimus Pachionus in dura præcipue menynge observaverat,) quorum vi membranarum fibræ quodammodo in rugas ac plicas compositæ intra sese recipiunt; motus autem naturalis elevationis fiat motu quodam distractionis, vi cujus fibræ a momento sanguinis impulsæ distractionem pati coguntur; idcirco si accidat, aut nimio impulsu sanguinis, aut nimia seri colluvie extensas præternaturaliter fuisse lacertorum areas, aut glandulas, etiam motus depressionis, seu contractionis menyngum, & succedentes motus elevationis seu distractionis earundem futuri erunt adaucto momento gravitatis dissimiles & asymmetri. Cum autem juxta tam dissimiles & asymmetros motus distractionis & contractionis menyngum, fibræ menyngum inordinatis directionibus & asymmetris motibus distractæ componere debeant angulos a naturali inclinatione dissimiles; sic mutato naturali parallelismo fibrarum inter se natura pati conabitur, & capitis dolorem modo leviori, modo graviori molestia sustinebit. Serum ulterius aut lentiori pede procedens per innumera vasa lymphatica, aut asperis corporibus munitum moleste afferendo inordinatos, inæquales & asymmetros motus organorum & fibrarum, externas aut internas capitis plagas alte feriet vulnere, aut continuo, aut interpolato, & variæ fient dolorum capitis differentiæ. Hæc, & quæcunque alia extranea, ut vermes, fungi & sylvestres succi, si in regione capitis tyrannidem suam primo exerceant, idiopathicos dolores; si vero extra regionem capitis, ut in stomacho, utero, cæterisque visceribus consensu gravi cerebrum torqueant, sympaticos dolores moleste parturient.

10. Modo a doloribus capitis sentio, me eam in arenam vocatum esse, ut cum affectionibus convulsivis medicam controversiam acturus sim: cum autem num. 6. *naturalis causa distractionis & contractionis* satis explicata fuerit; hujus opportunitati loci convenire videbitur, si prius universalem præternaturalis momenti distractionis & contractionis solidorum rationem ac causam attulerim, antequam de convulsionibus peculiarem sermonem habeam. Eligo itaque plexum nervum mesentericum, unum nempe ex tot nerveis plexibus, in quibus facile crederem potissimum firmandam esse sedem ac basin motuum solidorum nerveorum a plexibus exeuntium, tam naturalium, quam præternaturalium, (quidquid autem de plexu mesenterico locuturus sum, proportionaliter de quocunque alio plexu, aut de quolibet alio nerveo solido intelligendum erit:) sit ergo plexus nerveus mesentericus compositus ex unione, & aggregato plurium nerveorum solidorum in statu naturali; apertum est, aut vitio succi nervei, aut seri supra modum fluentis interstititia plexus nervei repleri taliter posse, ut naturalem fluidorum copiam angulosis plus justo salibus gravem, ultro superent; sic solidum tali fluido æqualibiter repletum dilatabitur ad majus spatium, seu volumen. Cum autem nerveum solidum in statu naturali, & idem solidum in statu præternaturali habeantur, ut duo solida similia, & distantiæ fibrarum, seu interstitia solidum componentia sint lateribus solidorum homologiis proportionalia, solida autem similia crescant in ratione triplicata laterum homologorum; certe solidum nerveum in statu naturali, & idem solidum in statu præternaturali erunt inter se in ratione triplicata amplitudinum interstitiorum, seu distantiarum, quas fibræ solida componentes servant inter se: Quare si fluida, seu massæ tanquam cunei præcise, & secundum se consideratæ in interstitiis solidi nervei absque motu elastico communicato ab aliis corporibus sibi unitis æquabiliter contentæ in iisdem interstitiis pro statu naturali fuerint, ut unum; postmodum vero a massa corporum præternaturaliter effusa, distantiæ seu interstitia fibrarum solidum componentium dilatata, & extensa fuerint ut 2. erit solidum nerveum in statu naturali ad idem solidum nerveum in statu præternaturalis extensionis ut 1. ad 8. nempe proxime in ratione cubica interstitiorum, seu distantiarum fibrarum inter se; quare solidum nerveum præternaturaliter extensum erit octuplum solidi ejusdem nervei naturaliter extensi a corporibus, seu materia contenta, ut unum. Cum autem solida hujusmodi decurtari jure debeant in ratione proxima secundum longitudinem, quotiescunque dilatantur in aliqua ratione secundum latitudinem, licebit colligere ex præternaturali dilatatione plexus nervei, ramos nerveos a plexu hinc inde exeuntes decurtandos fore in ratione probabiliter proxima 1. ad 8. Ex his ultro res agenda est; cum enim fluida seu massæ æquabiliter contentæ tanquam cunei inter interstitia plexus nervei elasticis corporibus, & particulis quoque præternaturaliter effervescentibus unitæ sint, quarum vires, ac momenta elastica summa esse experimur ad augendos impetus, percussiones, & conatus contra fibras plexus nervei præternaturaliter extensi a materia præcise considerata absque motu elastico, communicato ab aliis corporibus

sibi

sibi unitis; quis non videt, quanta futura sit vis, conatus, & momentum plexus nervei ad nerveos ramos ab ipso exeuntes violenter trahendos versus plexum præternaturaliter dilatatum, in ratione videlicet composita proxime ex cubo, seu triplicata ratione interstitiorum, seu distantiarum fibrarum inter se, & ex motu elastico corporum effervescentium; a quo momento validissimæ resistentiæ erunt enixe superandæ? Quamobrem cum interstitia fibrarum corporibus extraneis æquabiliter repleta, seu distantiæ fibrarum inter se sint lateribus homologis solidi proportionales, erunt simul sumptæ æquales, aut quasi æquales homologæ radici solidi præternaturaliter extensi; quare si talis radix fuerit $=$ b; erit solidum nerveum præternaturaliter extensum proxime in ratione cubica eorundem interstitiorum, seu distantiarum fibrarum inter se ob materiam ibi ultro contentam, nempe erit proxime ut b. 3: quod si vis & conatus elasticitatis corporum contentorum effervescentium, aut inflando, aut impellendo magis, magisque fibras plexus nervei vocetur e; momentum autem plexus ejusdem præternaturaliter extensi vocetur m, erit m $=$ b 3 † e. Hæc quæ dicta sunt ostendere videntur, quænam sit ratio ac causa sive externa, sive interna, sive mixta, quarum vi momentum naturale æquipollens plexus nervei, & ramorum nerveorum transire necessario debeat ad præternaturale momentum præpollens eorundem, cujus momenti opere plexus nerveus, & rami nervorum ab ipso exeuntes apti fiunt non solum superare momentum oppositum contractionis eorundem, verum etiam validissimas resistentias musculorum, tendinum, & ossium, quibus omnibus nerveæ ramificationes arcte alligantur, aliorumque ponderum oppositorum, quod certe praxin medicam agentibus mirabile est. Agendo modo de *Motibus Convulsivis* cum sanitas & naturalis solidorum motus non solum nitantur in proportione corporum fluida componentium, verum etiam in determinato ordine, directione naturali solidorum, & determinato motu eorundem, una cum naturali inclinatione angulorum, quos fibræ inter se contextæ naturaliter componunt, & cum æquali, aut reciproca actione & reactione momentorum distractionis earundem inter se: quotiescunque hic naturalis motuum & actionum ordo, & lex præternaturali opere mutabuntur, tunc convulsivæ affectiones contingent. Cum itaque tot morborum causæ, aut a præternaturali dilatatione, aut inflatione solidorum, aut motu oriri consuescant; si aut vitiosi succi nervei, aut a sanguiferis, aut a lymphaticis canalibus evomantur præternaturales succi asperis superficiebus donati in aliquo spatio membranoso, aut nervoso, aut quocunque alio solido sensibili contenti; ibi certe tanquam cunei ingressi spatia solidorum violenter solicitabunt, extendent & inflabunt fibras solidum componentes; spatia autem plexus nervei (puta mesenterici jam suppositi) ab extraneis corporibus ultro repleta, impedient facilem transitum fluidorum naturaliter prætereuntium, inde facta mora corporum ingressorum hypostasis major futura erit, quam par est. Cum autem sylvestres succi solidum supra naturæ leges ingressi dilatent præternaturaliter solidum illud proxime in ratione composita ex ratione cubica, seu ex ratione triplicata interstitiorum, distantiarumve, quas fibræ habent inter se in statu extensionis naturalis, & ex ratione corporum elasticorum plexum nerveum influentium; proculdubio cum filamenta nervea a plexu exeuntia, & hinc inde effusa tantum proxime trahi debeant versus plexum præternaturaliter extensum, quantum plexus nerveus a præternaturalibus succis ultro extensus fuerat; idcirco filamenta illa nervea a plexu exeuntia violenter trahentur versus partem plexus in data ratione dilatati; cum autem filamenta illa nervea musculis, tendinibus & ossibus arcte sint alligata, musculi quoque, tendines & ossa, quibus tendines alligantur, in data ratione trahenda præternaturaliter erunt; sicque hac ratione præternaturales contractiones organorum & motus convulsivi solidorum exorientur; ex his si extensio & dilatatio plexus nervei a corporibus ingressis ea ratione fiant, ut æquabiliter & omnibus in partibus æqualis, & unimoda fiat præternaturalis solicitatio, percussio & inflatio, cum æquali & unimoda dilatatione singulorum interstitiorum, & distantiarum fibrarum plexus nervei præternaturaliter extensi, etiam filamenta nervea a plexu exeuntia æqualibus viribus, æquali, & unimodo conatu, ac momento æquabiliter & unimode trahentur versus partem plexus dilatati. Si itaque singulæ fibræ componentes solida nervea a plexu gangliformi exeuntia, & illæ quibus solidum unitur, naturales semper directiones, ac naturales parallelismos sustineant inter se, easdemque servent naturales angulorum æqualitates ac similitudines; tunc cum fibræ singulæ solida componentes attrahantur versus plexum cum angulis, aut æqualibus aut similibus, temporibus quoque æqualibus fibræ ipsæ transeundo singulis temporibus ordinata, unimoda & æquabili lege, ab una æqualitate, aut proportione, aut directione motuum fibrarum & angulorum ad aliam priori aut æqualem, aut proportionalem, non afferent ullos dissensus vel ullam asymmetriam in totis motibus fibrarum solida componentium; & consequenter cum singulis temporibus naturalis fibrarum parallelismus sustineatur, attractio quidem convulsiva fiet solidorum versus partem præternaturaliter extensam, sed ordinata, unimoda, æquabilis, & isochrona; atque nulla videbitur contingere molesta organorum affectio, aut dolorifica passio solidorum sensibilium: & sane, ut habeatur ratio veritatis; si conatus, vis, momentum & quantitas motus unius fibræ in uno solido (idem intellige proportionaliter de quibuscunque aliis partibus, quibus solidum idem unitur) una differentia temporis fuerit ad quantitatem motus; seu momentum ejusdem, aut alterius fibræ homogeneæ, & qualis magnitudinis æquali tempore, & in eodem solido, ut est momentum, & quantitas motus primæ fibræ altero tempore ad momentum, seu quantitatem motus ejusdem, vel alterius fibræ homogeneæ secundo tempore, & sic proportionaliter successive erunt (per 12. 5.) singula momenta & quantitates motus unius, aut alterius fibræ homogeneæ iisdem temporibus & in eodem solido, ut sunt omnia momenta & conatus simul sumpti primæ fibræ, ad omnia momenta & conatus simul sumptos secundæ fibræ ejusdem solidi, iisdemque temporibus; sed quando conatus & momenta unius, aut alterius fibræ homogeneæ solidum componentis sunt æqualia, aut proportionalia momentis ejusdem, aut alterius fibræ homogeneæ solidum componentis temporibus æqualibus, & sic de cæteris &c. momentum quoque & quantitas motus totius solidi est semper singulis temporibus sibimetipsi æqualis, aut proportionalis; quare cum natura in hoc statu singulis temporibus justam proportionem, æquam directionem motuum fibrarum, & parallelismum naturalem earundem cum æqualitate angulorum æquabiliter, & unimode usque adhuc sustineat; certe actionibus & reactionibus proportionaliter se habentibus nullam in se molestiam ac dolorificam affectionem, (& si convulsio fuerit) pati poterit ac sustinere. Et sane, ut verum fatear, sæpe miratus sum medicam praxin agens, convulsivas affectiones absque ullo dolore ægros agitavisse, plurimas enim hystericas, & hypochondriacas affectiones, & convulsivas, pluresque spasmodicos subsultus aut motus, inter quos *Satyriasin*, sine ullo dolore partos observavi: Itaque ex his colligendum videtur, quotiescunque plexus magnus mesentericus nonnullos surculos per mesenterium & intestina; nonnullos vero ad truncum aortæ descendentis; nonnullos ad ovaria fœminea emittat; & hic plexus æquabiliter, & unimode in omnibus suis partibus plexum componentibus solicitatus, percussus & extensus fuerit a fluidis præternaturalibus plexum eundem æquabiliter & unimode inflantibus & dilatantibus; tunc momentum plexus nervei æquabiliter, sed præternaturaliter dilatati trahet proxime in data æquabili ratione non solum surculos quoscunque ab illo exeuntes, sed & fibras quascunque surculos ipsos componentes versus plexum nerveum præternaturaliter extensum; cum autem momentum tale plexus nervei proxime æquetur singularibus momentis simul sumptis tractionum fibrillarum nervearum ab ipso exeuntium; propterea singularia momenta simul sumpta (*a*) tractionum, quibus æquabiliter, sed præternaturaliter trahuntur, non solam surculi nervei, sed singulæ fibrillæ surculos nerveos componentes per mesen-

Convulsio sine dolore.

(*a*) Ex num. 13. phoron. Hermanni.

ſenterium & inteſtina, per truncum aortæ & ovaria à plexu exeuntes verſus plexum nerveum, æqualia erunt momento totali plexus magni meſenterici præternaturaliter extenſi; cum porro momentum totale plexus nervei ſuppoſitum fuerit ſupra $= b3 + e$; ſi momentum ſingulare ſurculorum & fibrarum nervearum ſurculos componentium per meſenterium & inteſtina effuſum ſupponatur $= p$; momentum vero ſurculorum nerveorum & fibrarum ſurculos componentium per aortam deſcendentem ſingulariter ſupponatur $= r$; momentum autem ſingulare ſurculorum nerveorum & fibrarum ſurculos componentium ad ovaria emiſſos ſupponatur $= s$, erunt proxime ſingularia momenta ſimul ſumpta $p + r + s = b3 + e$ & conſequenter momentum ſingulare p erit $= \frac{b3+e}{r+s}$, & momentum ſingulare r erit $= \frac{b3+e}{p+s}$ & momentum ſingulare ſ erit $= \frac{b3+e}{p+r}$; cum autem ex æquabili, ſed præternaturali dilatatione plexus nervei magni meſenterici æquabili quoque ratione trahantur rami nervorum ab illo exeuntium, & ſingulæ fibræ ramos ipſos componentes verſus eundem plexum; in hoc ſtatu cum hujuſmodi tractiones ſint ſingulis temporibus ordinatæ, unimodæ & æquabiles inter ſe & iſochronæ, nullam doloris moleſtiam (& ſi convulſio fuerit,) erunt allaturæ. Unde praxi medica expertum eſt, hyſtericas mulieres, homineſque hypochondriacos aliquando abdomine tumefactos, & fœminas utero quodammodo attractas ſine ullo dolore extitiſſe, ſed muta tantummodo afflictione una cum aliqua pulſuum inæqualitate, & ſtomachi languore vexatas fuiſſe. Habita inde ratio eſt, cur inflatis, extenſis & ſolicitatis æquabiliter & unimode in ſingulis partibus nerveis ſurculis per ovaria & uterum emiſſis opere præternaturalium ſuccorum nerveos hos ſurculos undique, ſed æquabiliter dilatantium, aut ſolicitantium, fieri aliquando poſſit ratione nervorum & fibrillarum eorundem aſcendentium non gravis ſenſatio, (licet convulſiva) in abdomine, inteſtinis & ſtomacho cum pulſuum aliquali inæqualitate, ſed tantummodo affectio quædam ſine dolore, quam univerſalem corporis languorem appellare mulieres conſueſcunt.

Convulſio cum dolore.

11. Verum ſi a præternaturalibus fluidis plexus nervei, aut quælibet ſenſibilia organa ſolicitentur & dilatentur quidem in ſuper expoſita ratione compoſita; ſed non æquabiliter & unimode in omnibus ſuis partibus componentibus ſolicitentur & extendantur, ita ut pars una organi magis ſolicitetur & extendatur, quam altera, fibris inæqualiter ſolicitatis, aut extenſis; tunc momenta præternaturalia præpollentia corporum extendentium fibras tali inordinato motu, & diſſimili ratione, ac aſymmetra proportione inter ſe violenter agendo contra momenta naturalia, & æquipollentia fibrarum earundem, neceſſario fibras omnes nervoſas, membranoſas & muſculares, cæteraſque, quibus illæ alligantur, violenter & inæqualiter trahent verſus partem inæqualiter & aſymmetre dilatatam, & ſolicitatam a fluidis præternaturaliter ingreſſis, motibus aſymmetris fibrarum, & directionibus inæqualibus earundem; conſequenter permutabuntur naturales anguli; & naturales parallelifmi fibrarum, & organorum inter ſe, mutatis quoque fibrarum naturalibus directionibus: Quamobrem in hoc præternaturali ſtatu facile crederem, affectiones convulſivas aſymmetris & diſſimilibus motibus fibrarum agentes, cum dolore ac ſpaſmo eſſe copulandas. Itaque ex his colligendum putavi, immediatam doloris cauſam non a præternaturali extenſione & ſolicitatione habendam eſſe, ut *ſolicitatio & extenſio* eſt; ſed quia a ſolicitatione tali, ac tali extenſione organorum ſenſibilium fit inæqualis, diſſimilis, inordinata, & aſymmetra diſtractio, attractio & motus fibrarum & filamentorum ſolida componentium, a quibus mutantur naturales anguli fibrarum inter ſe; mutatur directio naturalis earundem; turbatur naturalis parallelifmus ſolidorum, & gravi motu invertitur; ſolida idcirco ſenſibilia aſymmetre, & præternaturali ac diſſimili motu modo diſtracta affectionem convulſivam, ſed cum dolore miſerrime afferunt; quare jure putaverim, præternaturalem extenſionem, inflationem & ſolicitationem ſolidorum ſenſibilium mediatam tantummodo doloris cauſam eſſe futurum, ut ſimplex extenſio & ſolicitatio eſt; & ſane ut hæc omnia experimentis probanda ſint, confeſſus eſt mihi vir animo & ira potens, qui cum ab hoſte ſclopeti ictu in regione tamen minus principe femoris vulneratus eſſet, nullum pro ea temporis differentia dolorem ſenſiſſe a tanto ictu percutiente & ſolicitante; ita ut per aliquod tempus ſanum incolumemque ſe crederet; verum tractu temporis diſtractis notabiliter nonnullis fibrarum ordinibus, nonnullis vero contractis, & mutata fibrarum directione naturali parallelifmo earundem cum inæqualitate, ac diſſimilitudine angulorum, quas fibræ inter ſe contextæ componunt, dolor, & quædam convulſionis ſpecies ſupervenerunt. Itaque dolor non fieri videtur ab irritatione, ſeu ſolicitatione, & violenta extenſione tanquam a cauſa immediata, ut irritatio ſeu ſolicitatio, & præternaturalis extenſio eſt organorum; ſed quia ab irritatione, ſolicitatione præternaturalis extenſio eſt organorum; ſed quia ab irritatione, ſolicitatione & præternaturali extenſione ſubſequitur poſtea effluxus fluidorum in partem læſam, quæ præternaturaliter dilatent eandem; hinc ſequuntur momenta diſtractionis in aliquibus, in aliis vero fibrillis momenta inæqualia contractionis diſſimilia & aſymmetra, cum inæquali & diſſimili & improportionata directione, ac motu earundem; mutato ulterius naturali parallelifmo filamentorum componentium membranas, nervos, muſculos, tendines &c. Deinde fateor, me in nobiliſſima Moniali frequenter obſervaſſe convulſivas affectiones; in qua ſi pollex pedis convulſus tantummodo eſſet, ſæviſſimoſque dolores ægra ſuſtinebat; e contra fere nullos quotieſcunque tota pedis regio æquabiliter & unimode convulſa traheretur. In hac re non ne chirurgicis experimentis manifeſtum eſt, vulnerato nervo, aut læſa membrana nervum inveſtiente, cujus aliqua tantummodo pars fibrarum læſa ſit, aut abſciſſa integra autem manente altera fibras nonnullas inæqualiter, inordinate & aſymmetre diſtractas, nonnullas vero contractas motibus aſymmetris, mutata fibrarum naturali directione, ordine ac parallelifmo, cum mutatione angulorum a naturali inclinatione diſſimilium, ſpaſmos convulſivos ac dolores acerrimos attuliſſe: qui non niſi reſciſſo omnimode nervo (cujus reſciſſionis opere omnes fibræ componentes æquabiliter contrahuntur) tuto ægri ſolutis doloribus quieſcere conſueſcunt. Antequam autem de hac tabula manum avertamus, remanet animadvertendum, vim, conatum & momentum fibrarum diſtractionis & contractionis præpollens tantæ aliquando actionis eſſe ſupra momentum æquipollens diſtractionis earundem, ut fibræ tam violenter diſtractæ, aut contractæ, fibrarum & organorum læſionem aliquando attulerint, ut divulſionem earundem miſerrime ægri paſſi fuerint; Id ſemel animadverti in nobili Juvene annorum 20. qui cum ſatyriaſi & febri correptus eſſet ſine dolore, poſt ſex dies facta notabili ſolidorum divulſione, & ſecuta magna ſanguinis effuſione per alvum, enervato priapiſmo, ſed verſus regionem hepatis dolore ſuperveniente adacta ulterius febri poſt triduum obiit. Ibi autem præterire non licet nonnulla, quæ a chirurgicis obſervationibus deſumpta ſummopere & theoriæ & curationi convulſionum conferre videntur; obſervatum enim eſt ſæpiſſime vulnera capitis ex dextra transferre convulſionem in ſiniſtram partem, & e contra. Cum enim momenta contractionis & diſtractionis pericranii, menyngum & lacertorum dependentium per cerebri peripheriam in ſtatu naturali debeant eſſe ex utraque parte inter ſe æquipollentia; nempe in ratione veluti reciproca cum opportuno æquilibrio & reactionum menyngum & lacertorum, totiuſque pericranii (quod menyngum expanſio eſt;) quotieſcunque momenta diſtractionis & contractionis pericranii, menyngum, & lacertorum dictorum ex parte dextra, vel ob externam læſionem, vel ob internum aliquod vitium, aut infirmentur, aut omnino deficiant; ſtatim infirmatis lacertis ex parte dextra, lacerti antagoniſtæ ex parte ſiniſtra acquirent neceſſario ea momenta præpollentia contractionis, quæ majorem rationem habeant ad momentum oppoſitum enervatum contractionis ex parte dextra, & ſic convulſiones ex ſiniſtra ſequi debebunt.

Quod

Quod si momenta distractionis & contractionis omnino deficiant ex parte dextra, multo magis lacerti antagonistæ ex sinistra parte necessario acquirent ea momenta præpollentia contractionis, quæ summam rationem habent ad deficientia momenta contractionis & distractionis in parte dextra; quare cum momenta contractionis ex parte dextra nullo modo re agere apta sint, deficere supponentur; atque erunt $=$ o; & cum momentum contractionis in parte sinistra adeo præpolleat, ut quodammodo viribus infinitis æquipollere videatur; ibi momentum præpollens erit multo majus, quam suppositum fuerat supra $=$ b; + e; & consequenter ex parte sinistra enormes attractiones & gravissimæ convulsiones erunt orituræ. Quamobrem cum a tam validissimis convulsionibus & attractionibus in parte sinistra menynges crispatæ substantiam cerebri validissime stringant, & ob filamenta per suturas exeuntia, & per pericranium expansa, & validissime attracta impellatur, urgeaturque substantia cerebri contra cranii soliditatem, propterea necesse est, substantiam cerebri, & vasa quoque venosa & arteriosa in parte sinistra graviter lædi, frangi aliquando, aut lacerari; Hæc quidem ex chirurgicis observationibus aperta sunt, quin imo ultro testatur celeberrimus Vallisnerius præceptor meus (*a*) a celeberrimo Valsalva accepisse, in hemiplexis etiam læsionem cerebri esse in parte opposita illi medietati corporis, cui gravi fato contigit sensus, & motus abolitio. Hic autem dissimulare non placet, quæ facile quis objicere posset; si enim solida nervea, muscularia &c. extendantur, & inflentur proxime in ratione composita ex cubo, seu triplicata ratione distantiarum fibrarum inter se, & ex ratione elasticitatis corporum elasticorum, aut effervescentium, extensio & inflatio solidorum adeo alte excresceret, ut exterius quoque animadverteretur, quod non sine magno naturæ damno contingere potuisset. Optima quidem animadversio, intelligat unusquisque, non semper omnes fibrillas solidum componentes adeo inflari & extendi, ut singulæ in data ratione dilatentur; sed extensionem & dilatationem aliquando uni, aliquando aliquibus tantummodo fibrillis solidum componentibus contingere potuisse, quibus singulariter extensis, non quidem omnibus, licet dolorifica passio & convulsio superveniret, nihilominus extensio & inflatio non adeo immodice fieret, ut exteriora versus magno naturæ damno foras quodammodo erumperet, & appareret; Cæterum si universæ solidi fibrillæ solidum componentes in data ratione dilatarentur, fateri quidem debuissem, extensiones & dilatationes adeo supra legem futuras esse, ut ad exteriora quoque effusæ esse viderentur, quod in magnis doloribus & convulsionibus aliquando visum: Opinor tamen membranam carnosam leniter cedendo opportune impedire, ne aliquando ingentes quoque nervorum, musculorum, &c. dilatationes exterius videantur; sæpissime certe audivi, nobilissimam monialem convulsivis doloribus affectam, per exteriora capitis & per abdomen spasmodice extensum nescio quam duritiem hinc inde persensisse, quæ durissimos quosdam nodos æmulari videbatur.

12. Convulsivas affectiones cum dolore, & sine dolore generali quodam ratiocinio usque adhuc investigavimus; modo cum plurimæ adsint convulsionum differentiæ perpendendæ, non arduum putaverim ex firmata universali convulsionum doctrina a singularibus convulsionum differentiis brevi me expedire. Itaque primo occurrit *Tetanos*; hæc enim est quædam convulsionis species, quæ totum corpus una aggreditur; in hac momentum distractionis, seu tractionis nervorum spinæ per posteriores præcipue dorsi musculos ac tendines decurrentium adeo violentum est & excedens, simulque momentum contractionis nervorum, quod præcipue per anteriores musculos seu antagonistas ac tendines pectoris & abdominis, adeo pari opposito conatu operatur, ut utraque momenta fortiter & enixe in ratione violenta æqualitatis conentur statum suum distractionis ex parte posteriore, & contractionis ex parte anteriore valide sustinere: In hoc statu deest illa naturalis facilitas ac libertas transeundi facile, ac libere a statu distractionis ad statum contractionis, aut e contra; Quamobrem cum membranæ, nervi, musculi ac tendines, quibus nervea & membranosa filamenta alligantur tonico motu distractionis & contractionis æquali conatu ac momento consistant, rigidum videbitur stare animal, nec in utranque partem inclinare. Quamvis verum Tetanum nunquam viderim, hujusmodi tamen morbi indolem obtigit mihi observare in muliere, quæ per diem apertis oculis adeo rigida omnino constitit, ut nullatenus flecti in utranque partem magnis licet viribus nitentibus potuerit; paulatim tamen remediorum usu cœpit tantillum movere palpebras, & tractu temporis a tam violento morbo febre superveniente liberata est. Frequentior causa hunc morbum miserrime allatura, seri particulis velut cuneis per membranarum nervorum, & musculorum & tendinum interstitia, aut fortasse per glandulas mucilaginosas præternaturaliter effusis videtur tribuenda. Cum enim in hujusmodi solidis massæ fluidorum seu serosa corpora undequaque distributa tanquam cunei horum solidorum interstitiis, ac distantiis fibrarum undique inserantur, violenter extendent solida membranosa, nervea, muscularia & tendinosa proxime in ratione composita ex ratione cubica interstitiorum, nempe in triplicata ratione distantiarum fibrarum inter se & ex ratione elasticitatis corporum elasticorum: Si itaque quantitates materiæ seu massæ serosæ in data ratione tam posteriores dorsi membranas, nervos, musculos ac tendines, aut glandulas mucilaginosas circa musculos ac tendines a celeberrimo viro Joanne Baptista Morgagno Anatomicorum facile principe indicatas, (*b*) quam anteriores pectoris & abdominis &c. præternaturaliter fluendo extendant, ita ut vis posteriorum solidorum præternaturaliter extensorum fit æqualis, & æquilibrata viribus solidorum anteriorum, aut antagonistarum præternaturaliter extensorum, horum vires oppositæ inter se æquipollebunt, sicque momentum præternaturale distractionis solidorum ex parte posteriori æquale erit, aut æquipollebit momento præternaturali contractionis eorundem antagonistarum in parte anteriori, unde præternaturaliter stare ac consistere animal coactum erit. Hac methodo in *Emprosthotono* massæ corporum elasticæ, quotiescunque supra legem fluendo per interstitia anteriorum fluidorum, solida dilataverint in ratione composita proxime ex cubica ratione interstitiorum, seu distantiarum inter se, & ex ratione elasticitatis corporum elasticorum, minus vero extensionem fecerint in posterioribus solidis antagonistis; tunc cum momentum præpollens distractionis membranarum, nervorum, musculorum ac tendinum anteriores præcipue partes decurrentium adeo superet momentum contractionis membranarum, nervorum, musculorum antagonistarum & tendinum posteriores partes occupantium, tunc animal in anteriora curvari conabitur. E contra in *Opisthotono* cum massæ corporum elasticæ cujuscunque generis præternaturaliter fluendo per glandulas mucilaginosas, & per interstitia posteriorum solidorum juxta expositam rationem compositam dilataverint, minus vero extensionem fecerint in anterioribus solidis antagonistis; tunc cum momentum præpollens distractionis membranarum, nervorum, musculorum ac tendinum præcipue in partibus posterioribus colli, dorsi, &c. habeat rationem majoris inæqualitatis respective ad momentum contractionis membranarum, nervorum, musculorum antagonistarum & tendinum in partibus anterioribus pectoris, abdominis &c., animal certe conabitur posteriora versus miserrime inflecti. Ex his colligendum, quam inepte judicent nonnulli succos tantummodo austeros & coagulantes sufficientes pro harum convulsionum causis exponendis, cum quælibet fluida cujuscunque generis hujusmodi morbosa phœnomena productura sint, quotiescunque solida membranosa, nervosa, musculosa ac tendinosa cum mucilaginosis horum glandulis in datis rationibus a quibuscunque massis elasticis & non elasticis præternaturaliter extensa fuerint. Plurimæ remanent convulsionum differentiæ, quæ cum dolore & sine dolore facile occurrunt; ut *Spasmus Cinicus*, *Strabismus* oculorum, *Trismus* musculorum mandibularium; *Risus Sardonius* labiorum; quæ cum differant inter se tantummodo ratione loci, eadem lege momentorum præpollentium distractionis & contractionis

Marginal notes: Tetanos. — Emprosthotonos. — Opisthotonos.

(*a*) Pag. 27. del cervello impietrito.

(*b*) Animadversione VII. Advers. Anat. II.

nis poterunt facillime & univoce explicari. Ex his, quæ num. 6., & quæ huc usque dicta sunt de motu contractionis & distractionis solidorum, tam naturaliter, quam præternaturaliter agentium, data proportione, constare potest, momenta contractionis & distractionis solidorum esse posse radices oscillationum tam naturalium, quam præternaturalium, quæ (juxta tamen naturam & rationem fibrarum) in solidis animalium jugiter eveniunt; idcirco ex his oscillationum phænomena tam naturalia, quam præternaturalia satis opportuna proportione enodari poterunt.

13. Modo acturus de morbis, quos potissimum a præternaturalibus menyngum motibus oriri putaverim, me recte sentire arbitror, si prius de cerebri & cerebelli motibus probabilia quædam dixerim; fere omnes una consentiunt, cerebrum ex pluribus glandulis, cerebellum vero ex paucioribus esse compositum. Licet vero utrunque communi menyngum involucro vestiatur; attamen non eadem est cerebri & cerebelli ratio ac status. Exterior enim cerebelli superficies multis quidem gyris ac rugis inæqualis est, non tamen quantæ (*a*) in cerebro, ultro citroque observantur, serie quadam ordinata ab uno latere ad aliud deductæ. Non eadem pariter est directio & ordo lacertorum, qui cerebrum & cerebellum circumeunt; non eadem in utroque æqualis est fibrarum dispositio ac modus. Cum itaque a natura tam diversæ rerum, ac directionum series non frustra, sed divina quadam ratione ac consilio factæ sint, verosimilius crediderim, hæc tam diversa mole, rugis, dispositione membranarum, & directione ac figura lacertorum elaborata fuisse, ut diversis motuum differentiis fibræ cerebri & cerebelli parerent. Sicut enim (*b*) glandulæ diversa fibrarum textura, directione & ordine muniri debuerunt, ut homologis motibus proportionalia fluida separarentur; ita non dissimili methodo a natura probabiliter statutum est, ut cum naturales a cerebello, & voluntarii a cerebro motus, & dissimiles sensuum affectiones, actionesque exequendæ continuo fuerint, diversis quoque membranarum, & fibrarum cerebri & cerebelli specificis motibus agerentur. Quamobrem cum menynges, (pia præcipue) cerebrum & cerebellum, fibrasque medullares, sive primas nervorum radices arcte ac intime circumligent, jure sentiendum est, ex determinatis ac specificis menyngum motibus, fibras quoque cerebri & cerebelli esse æquali ratione ac motu solicitandas; & vice versa. Cum enim fibræ medullares cerebri & cerebelli a sensuum, aut internorum, aut externorum affectionibus specificis motibus solicitari ac moveri necessario debeant; istæ pariter inscriptæ membranis, seu menyngibus, has tali determinata lege motus moturæ erunt, ut communicato quoque tali menyngum motu, sanguinis fluenti per sinus menyngum, sanguis ipse ea ratione motus afficiendus erit, qua fibræ cerebri & cerebelli, & membranæ investientes prius affectæ fuerant. Hæc, quæ generaliter dicta sunt, nos manuducere quodammodo videntur ad ea, quæ de morbis capitis, de *Epilepsia* potissimum dicenda sunt. Cum enim in hac naturales motus ægre & laboriose fieri, voluntarios vero otiari, musculos convelli, sensus hebescere; & animæ potentias deficere quodammodo videantur; jure credendum, ex vitiosis extraneisque menyngum motibus, alteratoque fluidorum motu fibras quoque cerebri & cerebelli moleste & graviter affici. Epilepsia itaque alia est per essentiam, alia vero per consensum; prima quidem in cerebro sedem firmat; secundam vero inferiorum viscerum consensu fere omnes Medici voluerunt. Prima a quibuscunque humoribus oritura est, sed quibus talis ac determinatus inest motus ac præternaturalis superficies (Medicis adhuc ignota) quæ incognitam menyngibus cerebri afferat solicitationem; hujusmodi enim fluida hinc inde per cerebrum decurrendo, membranarum & lacertorum musculis proportionalium spatiola, aut machinulas fortasse sphæroidalibus analogas præternaturaliter inflant, & ignota momenti præternaturalis differentia solicitant.

(*a*) Ex Verheyen pag. 169. Anat.
(*b*) Ut num. 9. & seq. Primæ partis Mechanicæ morborum.

Membranis autem, fibrisque medullaribus tali humorum copia ac motu solicitatis momentum attractionis membranarum majus faciendum est; quod fibrillis cerebri, & nerveis solidis intra & extra cerebri regionem serpentibus gravi consensu communicatum convulsivos motus tribuit, epilepsiam allaturos. Hoc autem momentum attractionis filamentorum nerveorum & membranarum sine dolore futurum erit, quotiescunque ordinata ac simili & unimoda lege, ac æquabili motu factum fuerit, servata naturali fibrarum directione inter se, & naturali parallelismo earundem. E contra molesta & dolorifica epilepsia erit futura, cum filamenta menyngum & nervorum inordinatis & dissimilibus directionibus & asymmetris motibus attracta fuerint, inverso naturali fibrarum parallelismo. Ex hujusmodi motibus convulsivis undequaque contractæ membranæ tam a glandulis, quam a vasorum lymphaticorum osculis serosæ saburræ spumæ in modum violenter per os exprimuntur; sed ultro ingravescunt symptomata, cum accidat labiorum, manuum, palpebrarum, totiusque corporis tremor miserrimus; qui sæpe adeo solida violenter quatit, ut fracta penitus videantur. Ut autem tam gravis tremorum methodus explicari quodammodo possit, animadvertendum est, menynges connecti fibris medullaribus cerebri, & superne leniter cranio opera aliquorum filamentorum, quæ per suturas trajecta in periostium expanduntur. Istæ pariter membranæ ob plicas ac rugas facile distrahuntur a viribus cum externis, tum internis agentibus, & facile ab opposito fibrarum & lacertorum conatu naturaliter contrahunur, ea quasi ratione, qua in motibus musculorum agunt & reagunt musculi antagonistæ. Itaque momenta contractionis naturalis filamentorum per suturas exterius exeuntium, & eorum, quæ cranio hinc inde alligantur, cum nullatenus in otio sint, vim suam & conatum naturalem exercere conantur contrahendo exterius membranas versus cranium; sed blando motu & æquabili. Quod si filamenta antagonistica præternaturaliter inflata & solicitata fuerint, opus impendent suum, ut asymmetre retrahant membranas ipsas ad partes internas oppositas; & tunc temporis cum fibræ menyngum in curvam aliqualiter superficiem naturaliter inflexæ sint, describent actionibus & reactionibus præternaturaliter reciproce oppositis, eundo nempe violenter & redeundo, veluti arcus præternaturaliter quoque reciprocos. Cum autem in tam angustis ac strictissimis cerebri anfractibus itus & reditus præternaturales fibrarum membranearum sint necessario frequentissimi, ob frequentissimas corporum præternaturalium solicitationes, pariterque sint minimi: fibræ quoque solicitatæ & attractæ versus spatia interna cerebri, & eodem reciproco, sed opposito, conatu attractæ exterius versus suturas & cranium, describent veluti arcus præternaturaliter reciproce dissimiles, & pariter necessario minimos ac frequentissimos. Cum autem minimi arcus descripti e reciprocis penduli oscillationibus vel in circulo, vel in cycloide tremulos motus agant & afferant; rationabili analogia judicandum putaverim, convulsivos epilepticorum tremores a minimis fibrarum menyngum arcubus, descriptis a frequentissima & minima actione & reactione earundem esse orituros. Itaque cum menynges nervos undequaque circumscribant, & isti undequaque per universam musculorum familiam effusi sint, eam rationem motuum tremulorum nervis & musculis communicaturæ erunt membranæ, qualem ipsæ in cerebro susceperunt. Ex hisce ulterius vitiis lentescit certe sanguis in sinubus menyngum, ibique acervata fluidorum quorumcumque saburra non raro timendum, quin fractis canalibus fluida undequaque effusa advehant apoplexiam; sed de hac suo loco. Placet nonnullis, epilepsiæ causas a noviluniis & pleniluniis sæpissime acceptas quærere; ob majorem enim aeris pressionem, aut vim inflantem facile statuere voluerunt, succos & humores talis indolis ac figuræ, aut plus justo separari a glandulis menyngum, aut certo quodam præternaturali motu moleste moveri. Verum cum epilepticos insultus extra novilunia & plenilunia sæpissime observata sint, rectius consilium cœpi de noviluniis, & pleniluniis tanquam de prima causa, (cum fatear par-

partialiter posse conferre) esse dubitandum. Altera epilepsiæ species, quæ per consensum tam gravia affert symptomata ab inferiorum viscerum, ut hepatis lienis, ventriculi & mesenterii, potissimum vero ab uteri vitiis eruenda est; quotiescunque enim tali vitiosa ratione solicitantur nervei illi plexus, aut quælibet nervea solida has partes decurrentia, utpote membranis induta a menyngibus derivata, ea aliquando distractionum, & contractionum vitia transferent in membranas circumscribentes, ut fibrarum similium consensu tandem aliquando menynges ipsæ ea præternaturali ratione solicitatæ vitiose in cerebro oscillent, qua supra expositum est, tot incommoda epileptica allaturæ; non itaque mirandum est epilepticos, aphonos, stupidos & immemores, sensuque & motu carentes semper fuisse observatos.

14. A tremoribus epilepticis facile transeundum est ad corporis & membrorum tremores. Medica autopsia non raro edocuit, hujusmodi affectiones, vel in musculis, vel in membranis ac nervis, vel in solidis ac fluidis elastica vi enervatis sedem habuisse; opportunum itaque fuerit de singulis juxta opportunitatem brevi sermonem agere. Quod ad musculos attinet, jam evulgatum est a Borello machinulas rhomboidales, & Bernollio sphæroidales oscillatoria quadam vicissitudine, modo contrahi motibus æquitemporaneis, quæ naturalibus musculorum ordinatis actionibus parere debuissent; aliquando accidit a quacunque causa sive externa, sive interna, sive mixta machinulas illas non ordinato & æquabili oscillationis motu, sed inordinato, & asymmetro solicitandas fuisse. Nemo dubitaverit, fibras musculares, quæ tot machinulas sphæroidales inæqualiter, asymmetre, & frequentissime oscillantes undequaque circumscribunt, has quoque fibras inæqualibus, asymmetris & frequentibus oscillationibus sibi continuo communicatis movendas esse; velit itaque nolit animal, tremulis motibus agitandum erit ex inordinata, & inæquali musculorum oscillatione. Quod ad membranas & nervos spectat, repetantur quæ de tremoribus epilepticis satis clare ostensa sunt; enimvero aut solicitatione, aut inflatione menyngum laceriı in curvam superficiem inflexi, cum distrahi, & reciproca vicissitudine contrahi necessario debeant, eundo, & redeundo, describent in tam strictissimis cerebri anfractibus arcus plus justo minimos ac frequentissimos, qui cum ex penduli phænomenis tam in circulo, quam in cycloide observatis tremulos motus producant; certe ex tam membranarum minimo motu distractarum, & minimo motu contractarum reciproca solicitatione tremuli motus exorientur. Isti autem nerveis solidis communicabuntur, cum membranæ a menyngibus derivatæ nervea solida circumscribendo eas affectiones tremulas nerveis solidis afferant, quas ipsæ prius aut solicitatione, aut inflatione in cerebro præternaturaliter susceperunt. Confert ulterius tremori elasticorum fluidorum vis enervata, vi cujus naturalis solidorum tensio flaccescere consuescit; dum enim corpora elastica debito virium ac momentorum numero continuo oscillant, solida circumscribentia ea tensione gaudent, qua solida ipsa tonico quodam statu naturaliter extensa aut inflata detinentur. Verum si elastica corpora debito numero deficiant, tot solida, cum nec continuo, nec æquabiliter opportunis viribus extensa, & inflata, naturali ac debita ratione possint consistere, hæc prout elasticis fibris prædita frequenti vicissitudine transibunt ab una parte minimæ dilatationis ad partem oppositam minimæ contractionis. Quare cum hujusmodi reciprocatio motuum minorum oppositorum præternaturalium tremulos motus afferat, necesse erit, ut enervato solidorum & fluidorum elastico conatu ac momento, solida quoque nervea, & muscularia in tremores itura sint; & consequenter labia, manus, palpebræ, & reliquæ corporis partes continua oscillationum reciprocatione a tremoribus solicitentur. Ita quoque si elastica corpora inertibus aut extraneis corporibus unita fuerint, producentur membrorum actiones mixtæ ex conatu corporum agentium, & impedientium; cum enim causæ aliquem effectum adjuvent in ea ratione, qua ipse augeatur, aliæ vero impediant, aut minuant, erunt effectus semper directe ut causæ adjuvantes, reciproce vero ut causæ impedientes, aut minuentes. Quamobrem cum momenta ac vires corporum elasticorum in nerveis, ac muscularibus spatiolis naturaliter agere conentur, impediant vero, aut minuant elasticas actiones corpora præternaturalia, quibus elastica commiscentur, actiones musculorum & membrorum seu motus eorundem erunt directe, ut vires adjuvantes corporum elasticorum contentorum in nerveis, & muscularibus spatiolis; reciproce vero, ut vires corporum præternaturalium impedientium, aut minuentium actiones, ac motus eorundem. Itaque vel causæ modo effectum adjuvent, vel modo simul impediant; utræque tamen & adjuvando & impediendo, nisum & conatum suum exercent; qui nisus ac conatus cum sint præternaturales, nunquam eam inter se proportionem adipiscentur, qualem natura exigit, ut inter se nisus ac conatus isti æquilibrentur; oportet itaque hujusmodi conatus ac momenta præternaturalia inæqualiter agendo, & inæqualiter reagendo taliter solicitare membra, ut tremulis & asymmetris motibus & oscillationibus agitentur. Si ergo momenta aliquarum membranarum, aliquorumque nervorum ac musculorum, opere præternaturalis causæ, habeant rationem majoris inæqualitatis respective ad opposita momenta musculorum antagonistarum, aliorumque nervorum, membranarum, tendinum & ossium; cum ex momentorum inæqualitate non possint æquilibratæ potentiæ æqua ratione consistere, erunt facile ex frequentissima actione, & reactione corporum momentorum inæqualium tremulis motibus agitandæ; verum deficientibus hisce musculorum tendinum & ossium momentis facile reparandum erit, si pondus aliquod proportionale tremulis manibus sustinendum adderetur; hoc siquidem ponderis externi augmento actiones, & reactiones præternaturales corporum agentium & reagentium ad naturale æquilibrium restitutæ, felicissime, ablato tremore, conquiescere debuerunt.

15. Et jam ad eam morbi speciem deventum est supra cæteros morbos timendam, *Apoplexiam* videlicet, quarum una fortis est, quæ subito animal interficit; altera vero levior, quæ morbum & mortem protrahit. Ut autem de utraque opportunum sermonem habeam, juvat repetere, quæ celeberrimi viri Joannes Fantonus & Antonius Pachionus de motu systolis, & diastolis menyngum aptissime docuerunt. Studio itaque naturæ bene se habentis decretum est, motum cordis esse motui talium membranarum proportionalem; cumque isochronus esse debeat naturalis motus cordis & arteriarum, isochronus quoque menyngum motus futurus erit. Magnis autem usibus moveri menynges supra statutum, potissimum vero uni inservit homologo, nempe impulsui sanguinis per universa cerebri vascula; præcipue vero per sinus menyngum, ut ab his sanguis per venas in cor proportionali quoque motu circumeat restitutus. Si itaque inauspicato accidat, aut a glandulis menyngum a supra laudatis viris Fantono & Pachiono feliciter observatis, aut ex nimis effuso sero a canalibus lymphaticis, aut ex nimis violento sanguinis impetu, aut ex quacunque alia præternaturali causa, naturalem menyngum texturam, rugas aut plicas vel in tota peripheria, vel aliqua in parte ejusdem gravi fato præternaturaliter laxari, extendi aut rumpi; ita ut omnino deficiant, vel in universa menyngum peripheria, vel in aliquo spatio ejusdem reciproca momenta distractionis & contractionis fibrarum, & vis diastolis & systolis earundem; tunc cum in hisce solidis præternaturalis status inertiæ praviter fiat, sanguis & quæcunque alia fluida elastica & non elastica enervato, aut deperdito motu variam apoplexiæ speciem erunt allatura. Non eadem tamen futura erit morbi indoles: etenim si spatia menyngum aut laxata, aut inertia, aut fracta eas amplectantur ac vestiant nervorum origines, aut ductus eorundem, qui per musculos dextri aut sinistri brachii, dextri aut sinistri pedis excurrunt, sensum & motum hisce partibus donaturi; tunc vel dextrum brachium, vel sinistrum, sive dextrum pedem, sive sinistrum infirmari, aut impediri necesse est. Cæterum si graviori fato, aut tota menyngum regio, aut ea menyn-

Apoplexia.

nyn-

nyngum portio, quæ cardiacos nervos ab origine, & toto pregressu investit, aut laxetur, aut iners fiat, quodammodo frangatur, tunc statim impedito sanguinis circuitu, cessante motu cordis, forti apoplexia erit animal moriturum. Hinc sæpe in apoplecticis laxatis potissimum cerebri & cerebelli menyngibus, quæ fibris medullaribus undequaque alligantur, fibrarum medullarium series, seu progressiones ordinatæ earundem a proportionali ordine, directione ac situ naturali declinare coactæ erunt; fiet itaque motus fibrarum primo iners ac languidus, simulque fibris acquirentibus directiones, positiones ac situs a naturali statu dissimiles, seu inclinationes præternaturales, inversa ratione naturalis proportionis earundem exorietur gravis phantasmatum confusio, & ex potentia memoriæ enervata oblivio. Sed de memoria, & de reliquis animæ affectionibus præternaturalibus secunda dissertatione agendum erit. Interim cum apoplectico insultu correptos, aphonos quoque sæpissime viderim, non erit magni negotii opus rem ac causam aperire; laxata enim menyngis portio, quæ recurrentibus nervis respondet, iisque per laryngis musculos decurrunt, non eam rationem motus datura erit voci edendæ proportionalem. Verum non a laxitate menyngum & fibrarum cerebri oriri apoplexiam tantummodo judicandum est; verum etiam ab ariditate, aut convulsiva crispatura earundem facillime orituram esse credimus; hominibus enim ultimo senio correptis adeo menynges arescunt, ut moveri inepte debeant, & urgere sanguinem opportuno impulsu non possint enervato momento distractionis: pari methodo augeri inertiam motus credendum, si convulsivæ affectiones prohibeant ea momenta distractionis, quæ a natura statuta sunt, sanguis enim & fluida quælibet, cum non æquabili motu, nec ordinato, neque continuo urgeri possint, facillime tam in senibus, quam in convulsis motus cordis & vita ipsa auferenda est. Nonnulli *Apoplexiam per consensum* facile nominant; verum cum quælibet apoplexia semper opus suum funeste in cerebri regione exerceat & compleat, supervacuum putaverim de apoplexia per consensum ulterius dicere.

16. Apoplexia superveniente aut statim moriendum, aut membrorum stupore, una cum abolito motu sæpe paralytice vivendum est: grave tamen onus est, sensus & motus deperditi, aut enervati causam reddere; licet enim celebres Philosophi ac Medici plurima de sensu & motu alte disputaverint, curandum tamen, antequam de paralysi loquamur, de sensu & motu quædam dicere, paralysi necessaria assecuturis. Cum itaque similitudine quæri debeant, quæ vere a natura rerum obtineri non possunt, crediderim primo, rationalem animam adeo intrinsece, arcte & intime uniri, applicari & compenetrari viventibus organis, ac sensoriis, ut minori penetratione lumen politissimo, purgatissimoque vitro ac crystallo applicetur, idemque crystallum penetret, quam anima sensoriis, organisque compenetratur. Hæc organorum opera duas actiones divinitus exercet; quarum prima & eminens in cerebri fibrillarum motibus se ipsam eximie ostentat, per imaginationem, discursum & memoriam, de quibus suo loco; secunda vero humilior est, quæ membranis nerveis, musculis, &c. indiget pro sensu & motu exequendis, quam hic brevi probabilique ratiocinio inquirendam curamus. Itaque pro sensus organo membranas undequaque construxit, varias textura, ordine, directione, ac modificatione dissimiles, variis sensuum differentiis proportionales; *pro motu* vero duabus indiget natura musculorum speciebus præter nervos, quarum altera naturalibus actionibus famulatur; hæcque continenter moveri debet opera fibrarum taliter modificatarum, & fluidorum continue impellentium; altera vero imperio animæ movenda est, ut voluntariis motibus pareat: utræque tamen, ut apte summis naturæ operibus faveant, æque, perfecte, ordinateque dispositæ, & elaboratæ, purisque fluidis irrigatæ esse debuerunt. Sicut itaque lumen alteratur & afficitur a quocunque latere, angulo, superficie ac motu corporis illuminati; ita similiter anima solidis intime unita ac compenetrata, juxta quoscunque motus solidorum diversas patitur affectiones solidorum affe-

Paralysis.

ctionibus homologas; anima etenim divino quasi lumine donata cum specificas motuum differentias habitudine & usu sentiat ac cognoscat; & cum universæ organorum affectiones a specificis, determinatisque motibus determinentur, non dubitandum, rationalem animam a specificis motuum organorum differentiis, specificas eorundem organorum affectiones taliter sentire ac cognoscere debuisse. Sentit itaque anima, quæ sensus ipsi sentiunt; & qua ratione afficiantur sensus, ea animam ipsam affici necesse est; hinc ex tam intimo animæ cum organis vinculo reciproce judicandum, affectiones ejusdem necessario sensibus ipsis communicari, ut quantum ipsa patiatur anima, tantum data proportione sensoriis naturaliter se habentibus affectione communicata, opera compenetrationis, sensoria pati teneantur. Cæterum si organa sensibilia, aut enervata fuerint, aut vitiose modificata, impedita, aut læsa, sensus quoque aut enervati fient, aut torpidi, aut ægri, aut aboliti. Hinc anima ipsa ex enervatis, aut impeditis, aut abolitis organorum solicitationibus, aut languide, aut vitiose, aut nulla penitus ratione sentire poterit, sensuumque differentias opportune cognoscere. Licet vero sensationes ubique fiant, & animam juxta leges specifici motus organorum undequaque afficiant; nihilominus animæ judicium de motuum natura, ratione, ac sensibilium qualitate non nisi in cerebro, ut regia animæ sede faciendum est; ibi siquidem communicatis organorum motibus, aut solicitationibus specificis, ac determinatis *Piæ Menyngi* (quæ sensus communis organum suspicari jure potest) & consequenter fibris ipsis medullaribus, quæ a pia matre immediate vestiuntur, anima habitu, usuque exercita, adeo recolligit eas affectiones ac motus, qui sensoria sua, animamque ipsam antea solicitaverant, ut juxta determinatas rationes motuum, qui sensibus proportionaliter communicantur, hos acutissime, virtute, usu ac habitu acquisitos cognoscere ac judicare teneatur; sed de animæ actionibus suo loco.

17. Hæc breviter de sensu dicta sufficiant. Res paulo obscurior mihi visa est, de motu animalium disputare; cogitanti tamen mihi sæpenumero, & in hac re meditanti occurrunt potissimum duæ sententiæ, quæ naturalis & voluntarii motus phænomenis probabiliter satisfacere videbuntur. Utranque hypothetice afferam; unusquisque autem eam amplecti poterit, quæ probabilior fuerit, & quam ad enodanda naturæ phænomena aptiorem fuisse judicaverit, eam imitatus Astronomorum methodum, qua nonnulli per circulos, nonnulli per ellipsim, nonnulli per alias curvarum rationes phænomenis & motibus planetarum apte satisfaciunt (ut de vorticibus cœlestibus ostendit celeberrimus vir Joannes Polenus omni laude meritissimus) eundem finem diversa licet methodo adepturi. Itaque jus veritati quærendæ me facturum puto, si audeam ad modum hypothesis utranque sententiam probabili ratiocinio patefacere. Magnum apud omnes, qui recte & graviter judicant, pondus habet sententia illa celebertimorum virorum Borelli ac Bernollii, voluntarios motus musculorum fieri imperio animæ, quæ per nervos ob subitaneam effervescentiam spirituum animalium, seu succi nervei e nerveis tubulis effusi sanguini & lymphæ commixti, cujus effervescentiæ impetu extenduntur machinulæ illæ rhomboidales musculorum cum Borello, aut sphæroidales cum Bernollio, contractionem musculorum exercet; ut autem hujus hypothesis idea facilius ac clarius doceatur, putabo rem fore necessariam, si Bernollii ipsamet verba methodo Borelliana elaborata aperuerim. Inquit itaque num. 4. Doctissimus Bernollius: *Iis itaque generaliter assentimur, & statuimus cum Borello, nervos esse congeriem tubulorum substantia quadam spongiosa repletorum, quæ substantia semper turget, & plena est fluido summe volatili a cerebro suppeditato ejus naturæ, ut si cum sanguine commisceatur, subitaneam effervescentiam pariat. Et hoc fluidum illud ipsum est, quod vulgo spirituum animalium nomen habet: Si anima imperat aut vult, hoc fieri non potest, quin ex necessitate mirabilis unionis, quam Omnipotens Deus inter animam nostram & corpus constituit, & quæ nos hactenus latet,*

& us-

& usque latebit, quin, inquam, fiat in cerebro localis quædam agitatio spirituum animalium, qui vellicando principium alicujus nervi concutiant per totam longitudinem spiritus intra contentos; non secus, ac fit in baculo, cujus extremitate una vel tantillum commota, altera pariter ob contiguitatem partium commovebitur; Sic itaque ab irritatione principii nervei guttula extrema fluidi ad nervos spectantis ex altero osculo levi vibratione ejicitur, & hoc modo ex omnibus aliis nervulorum per musculum dispersorum osculis simul ad nutum voluntatis totidem guttulæ evomuntur; quemadmodum autem spongia turgida guttulas pendulas effluere non sinit, sic etiamsi oscula ista extrema nervorum semper sint patula, guttulæ tamen fluidi modo memorati sponte, & sine quadam concussione non excidunt, quia substantia spongiosa nervorum eis loco valvularum inservit. Sequenti vero num. 5. addit: *Quando igitur ab imperio voluntatis, vel a consuetudine naturæ (quod fit in motibus involuntariis) eo, quo dixi modo innumeræ guttulæ per totam musculi molem, quæ instar spongiæ semper sanguine humectata est: simul ejiciuntur ex orificiis nervulorum, tunc eædem particulæ tenuissimæ spiculis suis subtilissimis impactæ in particulas sanguineas tenuiores easdem distringuunt, & insito acri condensato exitum præbent (ut docui in mea dissertatione de effervescentia, & fermentatione) ebullitionem, & subsequentem musculorum inflationem producit;* unde contractionem earundem subsequi necesse est. Videatur ulterius Borellus cap. 3. 2. tom. de motu animalium; de causis probabilibus vitalis contractionis musculorum prop. 22. & sequentibus, ex quibus manifesto constabit tantæ hypothesis ratio, ordo, & methodus, enodatis ultro difficultatibus illis, quæ hanc hypothesin evertere potuissent.

18. Licet tantorum virorum doctrinæ & auctoritates eo pretio sint apud nonnullos, ut fateantur, id semper summæ gloriæ ipsis fuisse, cum Borellianas, aut Bernollianas hypotheses sequi potuissent; attamen philosophandi gratia sperant se veniam fore consecuturos, si aliquando alteri sententiæ assentiri videantur. Hisce itaque plurima non arrident; primo siquidem, licet probabilem putent succi nervei & spirituum animalium existentiam, tamen non eo officio credunt comparatos, ut sensum & motum primarium tribuant: etenim non putant glandulas corticales cerebri tale, tantumque fluidum separare posse, cum Malpigius capite de liene pag. 305. nervum natura sua succum sero & parce vehere ingenue expertus sit, nec fibras medullares, & nervea solida separatum succum tanto officio sensuum, & motuum undequaque vehere. Inde non facile credunt, voluntatis impetio fieri posse localem in cerebro agitationem spirituum, qui vellicando principia alicujus nervi concutiant per totam longitudinem spiritus intra contentos, ut guttula extrema fluidi ad nervos sputantis ex altero osculo levi vibratione tam cito, tam prompte ejiciatur, & ut cum sanguineo & lymphatico fluido mixta statim fermentescens subitaneam distentionem machinularum, & contractionem musculorum efficiat; si enim frequentissimo & continuo voluntatis imperio in continuis motibus musculorum guttulæ semper succi nervei continuo tribuendæ essent, ut cum sanguineo & lymphatico latice effervescerent; laboriosum quidem naturæ opus futurum esset, & summum onus glandularum cerebri tantum succum suppeditare nerveis canaliculis, tantis continuisque motibus parem. Arduum ulterius putant, credere tam citum, tam facilem gressum, & regressum spirituum per nerveos canaliculos imperio animæ, & quomodo spirituum particulæ infinite parvæ & elasticæ intra teneras nervorum fistulas, etiam adjuvante vinculo succi nervei, contineri possint. Hæc & plurima alia, quæ, ne tædio essent, relinquere voluerunt, adeo aliquorum Philosophorum ingenia turbaverunt, ut de tanto spiritu & succi nervei usu, & officio quod ad sensum & motum pertinet, dubitaverint, asserentes facilius esse, de adversariorum suppositis dubitare, quam eorum suppositis acquiescere. Licet autem spiritibus & succo nerveo officia sensus & motus primario non tribuant; nihilominus de succi nervei existentia dubitare non ausi sunt; existimant enim, a sanguineis & lymphaticis vasculis undequaque nervea solida circumscribentibus tribuendum esse nervis fluidum quoddam, quod peculiarem naturam, ac indolem nactum (ut in ossium medulla accidit; sine qua brevi ossa arescerent) *nervea solida nutrit, mollia tenet, & aliquod tensionis momentum tribuit*; ut hæc solida taliter disposita animæ organis ipsis compenetratæ & naturæ magnis in operibus prompte ac facile pro sensu & motu ab anima exequendis parerent. Quamobrem non succi nervei existentia, sed de officio sensus & motus juxta Borelli & Bernollii sententias dubitare voluerunt.

19. Probabilius itaque consilium putant, eam amplecti sententiam, quam nuper celeberrimus Steno adumbraverat; nimirum per solam mutationem figuræ musculorum contractiones & distractiones seu elongationes in motibus eorundem fieri potuisse. Id tamen animadvertendum voluerunt, non omnino eam sequendam Stenonis ideam, qua docuerat, musculos contrahi & elongari sola mutatione figuræ simplicis musculorum simplicium, qui unicum rhombum constituunt; sed scienter judicaverunt, contractionem & distractionem seu elongationem musculorum habendam quidem esse per mutationem figuræ musculorum, sed compositorum componentium plura spatiola seu machinulas, quarum non planarum, sed solidarum figurarum muscularium mutatione necessaria, sine spirituum & succi nervei auxilio, modo contractiones, modo elongationes eorundem in motibus exequendis habendæ sunt; sola itaque mutatio figuræ non simplicis, sed solidæ musculorum compositorum id operis sine spiritibus & succo nerveo præstare felicius potest, quod minus apte spiritibus & succo nerveo tribuere plerique voluerunt. Cur enim in voluntariis motibus, (de quibus hic potissimum sermonem habemus) hac de re dubitandum? Cur enim anima intime unita ac compenetrata sensoriis non poterit virtute sua, suoque impetu, usu potissimum ac consuetudine acquisito, (usu enim & ipsa paulatim acquirit, aut fortasse repetit scientiam) cito ac facile juxta opportunitatem actionum, quas ipsa exigit, movere taliter organa, naturali tamen statu se habentia, hos potius nervos, quam illos, a quibus hi vel illi musculorum motus consequi necessario debuerunt? Cur quæso tam eminens anima, quæ in consuetis musculorum motibus machinarum sphæroidalium oscillatorio motu uti consuescit, non poterit in validiorum motuum necessitate usu paulatim experta & edocta tali ratione ipsamet dirigere, disponere & modificare fibras machinularum, ut aliquando non amplius sphæroidalia, sed octaedrica, & in summis, violentissimisque motibus exequendis, intra tamen limites naturæ humanæ isoedrica, aut etiam sphærica spatia componat? quæ cum ex sola mutatione figurarum solidarum, (ut ex isoperimetris motum est) majores ac majores acquirant areas ac superficies, jure optimo eam dilatationem, & contractionem citissime afferre musculis ac solidis debuerunt necessariis motibus opportunam, quam fortasse temere elastico & fermentativo fluidorum motui fere omnes Philosophi veterum auctoritate præjudicati tribuere voluerunt? Qui negaret, a tam eminente anima usu ac habitu edocta hæc fieri cito ac facile non potuisse, certe tantum potentiæ animæ organis compenetratæ detrahendum vellet, quantum temere spiritibus aut elasticis succis non immediate unitis tribuendum voluit. Si enim anima, ut nonnulli credunt, imperio suo movet spiritus & succos elasticos a seipsa sejunctos, cur multo magis non poterit movere ac modificare organa sua juxta figuras illas, quas habitu & usu perceperat iis, vel illis actionibus exequendis opportunas, cum immediate organis unita sit ac compenetrata? Si natura ex sola figurarum mutatione in naturalibus & artefactis tot actiones felicius ac citius naturales & præternaturales exequitur; cur multo magis anima organis compenetrata cito ac facile tam necessaria motibus & actionibus suis exequendis hac methodo persequi non poterit? cum anima tanto natura perfectior habeatur? Itaque si anima intime unita & compenetrata sensoriis organa ipsa immediate dirigere, modificare, componere ac movere virtute sua, usu & habitu acquisita cito ac facile potest, quæ mediate tantum per spiritus, aut succos elasticos agere ac move-

movere tardius debuisset; probabilius creditum a nonnullis est, animam in motibus voluntariis virtute sua & usu agere voluisse & debuisse, ut sola mutatione figurarum & organorum ea beneficia contractionis & elongationis musculorum facile ac cito ab ipsamet anima sibi compararet, quæ tardius ac difficilius per spiritus, per succos elasticos fermentescentes fortasse minus apte obtinere potuissent. Arguunt tamen valide Borelli sectatores, cum impedito aut ligato nervo sensus obstupescere, & motum partium, ad quas nerveæ illa ramificationes excurrunt, interire penitus experiantur. Si itaque vis, consuetudo & potentia animæ habitu & usu acquisita ea esset, quæ figurarum solidarum mutatione dirigeret, modificaret, moveret, ac componeret varia configuratione machinulas illas sphæroidales musculorum juxta necessitatem occurrentem motuum exequendorum, certe, etsi nervi impediti, aut ligati essent, posset tamen taliter organa sua movere, modificare ac dirigere, ut motus suos opportune exequi concederetur. Verum si tam celebris dubitatio jure optimo expendatur, non dubitandum, hanc facile fore exolvendam. Licet enim anima sit intime unita ac compenetrata organis, ut apta fiat movere, modificare, dirigere & agere sensoria ipsa juxta suorum motuum exigentiam, intra tamen limites naturæ humanæ; nihilominus semper ipsamet prout organis compenetrata tenetur agere, suasque actiones exercere dependenter ab organis. Si itaque organa naturalia, sana & apta actionibus obeundis constiterint, ipsamet anima recte, opportune & naturali modo operabitur; cæterum si organa vitiosa fuerint, impedita, aut fracta, ut frustra esse videantur, cogetur anima ipsa suorum organorum vitia, impedimenta ac labes pati, & sustinere, exequendo dependenter ab organis vitiosas actiones, aut impeditas, aut nullas. Ex his arbitratum est facilius ac clarius demonstrari obscurissima phœnomena; cur nempe sensus aliquando obstupescant illæso motu? & cur deperdito aliquando motu sensus adhuc superstites habeantur? Sensus enim fiunt specificis motibus membranarum; motus vere voluntarii imperio, actione & usu animæ organis compenetratæ dirigentis naturales machinulas sphæroidales solidorum musculorum juxta rationem figurarum exequendis motibus proportionalium. Difficilius siquidem & obscurius semper fuit, gressus & regressus spirituum per eosdem nervos modo ad sensum, modo ad motum, modo ad utrunque eodem tempore per totam animalis machinam supponere voluisse, quin facile consequatur actio & reactio corporum, & inde confusa sensuum & motuum momenta, cum animæ & naturæ vitio & actionum aberratione. Hæc satis breviter dicta sufficiant de motibus voluntariis organorum imperio animæ exequendis, cum de naturalibus organorum actionibus ac motibus in sequenti dissertatione dicendum sit. Itaque quidquid sit de his, quæ dicta sunt de tam eminentibus animæ actionibus & de motibus voluntariis organorum, unusquisque eam sibi eligat sententiam, quæ animæ & naturæ actionibus enodandis probabilior futura fuerit, cum utraque opinio opportuna Philosopho, probabilis Medico, licita Catholico videatur.

20. Redeuntes modo unde digressi sumus, innotescent facilius causæ illæ quæ paralysin erunt allaturæ. Hujusmodi itaque morbus, qui aliquando deficientiam motus, & sensus, sæpius vero imminutionem utrique afferre consuescit, fieri potest vitio membranarum nerveis solidis, cæterisque organis circumscriptarum; vel vitio fluidorum elasticorum, aut præternaturalium intra spatiola muscularia & fortasse etiam nervea contentorum, vel vitio utrorumque; quod si hujusmodi vitiosæ affectiones totum fere corpus opprimant *Paraplegiam*; si vero vel dextram, vel sinistram partem una cum capitis medietate afficiant, *Hemiplegiam* communi vocabulo appellare Medici voluerunt. Quamobrem quod ad vitia membranarum spectat, cum menynges universam nervorum familiam undequaque investiant, si menynges enervatæ fuerint ac languidæ, membranæ quoque consentientes, quæ nervos investiunt, necessario flaccescent, & filamenta nervea solidum nerveum componentia non eam

Paraplegia. Hemiplegia.

inter se unionem adipiscentur naturali soliditati nerveæ proportionalem. Verum cum ex majori unione filamentorum nerveorum inter se massa nervea densior fiat, hæc majorem rationem habebit ad nervorum volumen; e contra cum ex minori unione filamentorum nerveorum inter se massa nervea rarior futura sit, hæc minorem rationem habebit ad idem nerveum volumen. Cum autem ex densitate massarum fiant corpora consistentia ac valida, ex raritate vero fiant cæteris paribus minus consistentia sive debilia, arbitrandum erit ex majori laxitate membranarum nerveis solidis circumscriptarum nervea solida minus consistentia, minusque valida fieri, ex minori vero laxitate membranarum nervea solida magis consistentia futura esse. Quapropter si ex una parte momenta membranarum, nervorum, musculorum & tendinum habeant rationem minoris inæqualitatis respective ad momenta membranarum, nervorum, musculorum & tendinum antagonistarum ex alia parte; cum vires & actiones ex illa parte nervorum, musculorum, tendinum & ossium, quibus tendines alligantur, aut deficere possint, aut saltem imminui, motus quoque membrorum in hac, aut omnino deficiet, aut si aliquis remaneat, ex tam inæquali, & irregulari actione, & reactione momentorum inæqualium tam ex una, quam ex alia parte, motus quosdam infirmos & enervatos, aliquando quoque tremulos supervenire necessum est. Non solum autem a laxitate membranarum nervea solida inscripta minus consistentia fiunt, ac debilia cum motus imminutione, aut abolitione; verum etiam facillime impleri possunt materia quadam lymphatica, quæ membranas ac nervea solida non tantum ultro opprimat, verum etiam elastica corpora impediat, ne naturales conatus elasticitatis exerceantur; quippe, cum solida nervea rariora reddita massam habeant, quæ minorem rationem habet ad suum volumen; volumen vero sit spatium, quod corporis massam cum interspersis poris occupat, certe tot pori acquisiti a volumine solidorum nerveorum rariorum implendi facile erunt a fluido lymphatico undequaque effluente; ibi autem firmato sero cum pondera corporum sint quantitatibus materiæ, seu massis eorum proportionalia, nervorum pondera, ac momenta enervata augebuntur in ratione composita ex ratione corporum elasticorum enervatorum, (quæ probabiliter etiam in nerveis solidis continentur,) & ratione quantitatis seri derivati in poros voluminum nerveorum. Quamobrem nervea solida ultra naturæ leges onerosa facta inepta fient ad motum; deinde hujusmodi solida tot seri particulis præternaturaliter repleta, cum minus expedita ad motum fiant, minusque disposita ad elasticas vibrationes, sive motus naturales oscillationum obeundos, non solum motus musculorum, verum etiam sensibilium affectiones, aut languide, aut nullatenus poterunt exercere; cum enim enervatæ membranæ, & filamenta nervea laxata, non eam solidorum tensionem, vim ac consistentiam afferant, quæ naturali constitutioni, seu naturali momento contractionis organorum sensibilium convenire videatur; jure corpora quælibet sensibilia, cum nullatenus, aut opportuna ratione motus sensoria afficere possint, sensationes non producent; aut si æqualiter sint productura, sensoria obstupescere videbuntur. Ex his aliæ consequuntur paralysis causæ; enimvero nervea solida laxata ob laxitatem membranarum investientium non eam densitatem tribuere possunt corporibus elasticis intus contentis, quæ necessaria esse videatur, ut vires sibi naturales exerceantur; enim vero cum densitates corporum elasticorum quamproxime elasticitatibus suis proportionales fiant, a quibus vis & robur solidorum dimetiuntur, & ordinata corporum elasticorum vi & conatu oscillatorio, nervea quoque solida opportunam vim tensivam, & robur sustinere naturaliter apta erunt: hinc colligendum ex membranarum laxitate, nervei quoque solidi aliquando & sensus, aut omnino, aut aliqua ratione deficere debere. Præter hæc fluida elastica juxta nonnullos intra nervorum spatiola, potissimum vero intra spatiola sphæroidalia musculorum contenta, si aut quantitate naturali deficiant, aut extraneis corporibus unita opportuna momento careant, non eam in nervis ac musculis vim aut momentum tensionis donata erunt, quod & ad membra

movens

movenda & ad sustinenda pondera pertinere videbatur. Quare aut nullus fieri poterit membrorum, organorumque motus, aut si aliquis superfit, enervatus ac languidus futurus erit. Hæ sunt præcipuæ paralysis causæ, quæ aut motum impedire, aut sensum enervare aptæ sunt. Cæterum si expositæ hujusmodi causæ supra modum graviores extiterint, ita ut summa fuerit laxitas membranarum menyngum, & consequenter earum, quæ opportuno consensu nervea solida circumscribunt, aut nimius fuerit defectus corporum elasticorum in nerveis fortasse, & muscularibus spatiolis sphæroidalibus, aut nimia & excedens seri copia, aliorumque fluidorum præternaturalium, quæ hæc vel solida graviter opprimat; tunc non paraliticæ affectiones organorum, sed apoplecticæ denuo orientur.

21. Ab his, quæ dicta sunt, facile datum erit proficisci ad affectiones illas, quibus gravi sopore, ac somno animalia gravari consuescunt. Harum affectionum præternaturalium licet variæ sint species, attamen non causis, sed gradu differunt; *Lethargus* enim gravem, profundumque somnum cum oblivione, & læsione operationum animalium una cum lenta, sed continua febri sibi comparat; *Coma* vero propensionem ad somnum gravem affert & invincibilem; *Carus* autem longum profundumque soporem ostendere visus est; verum comatis & cari essentia ac natura hoc exigit, ut febri careant, aut fortasse melius ægri febri carere videantur. Itaque licet aliquando laxitas præternaturalis menyngum pro somni præternaturalis causa haberi aliquando possit; nihilominus probabilius opinor, præternaturales laxitates fibrarum medullarium cerebri peculiari modo præternaturalem soporis indolem afferre; cum enim supra ex præternaturali laxitate menyngum, aut tota, aut fere tota nervorum familia, quæ a menyngibus productis undequaque vestitur, aut paraplegiam, aut hemiplegiam afferre debeat, laudabilius censeo somni præternaturalis causam ac fontem, quæ cerebro præcipue insidet, medullarium quoque fibrarum laxitati esse rationabilius tribuendam; sæpissime enim effuso, aut e glandulis menyngum, aut e lymphaticis sero fibræ medullares copiosiori fluido madefactæ a naturali, licet tenui tensione, declinant; Cum vero aut nullo modo, aut languide debitum sibi tensionis conatum sustinere possint, otiantibus aut enervatis sensoriis aliquando gravem, aliquando gravissimum soporem erunt allaturæ. Nerveum succum si credimus, certum est aliquando hunc austeris, aut viscidis, aliquando opiatis, venenatisque particulis adeo associari posse, ut corpora præternaturalia vim tensivam naturalem fibrarum magis impediant, quam adjuvent particulæ elasticæ succi nervei; cum autem effectus semper sint directe ut causæ adjuvantes; reciproce vero ut impedientes; enervato elaterio succi nervei a præternaturalibus particulis fibræ medullares, aut ægre, aut nullo modo tendi debuerunt; sensoria itaque aut negligenter, aut nullatenus solicitata & deperdita, aut enervata oscillatione sopore gravi, aut graviori otiabuntur. In febribus autem gravi inedia, vel lassitudine corporis elasticis corporibus aut evolatis, aut exili momento agentibus non ea vis tensionis in medullaribus fibris acquirenda erit, quæ sensoriis naturaliter & opportune exercendis necessaria videatur. Fibris itaque medullaribus enervatis, aut langidis sensoria varia soporis indole ingravescent. In lethargicis affectionibus inflammari menynges facile credendum: Ibi autem inflammatione parte sanguis lentescit in sinubus menyngum, & pondere earundem inflammatarum, & sanguinis lentescentis, compressa nimis cerebri substantia profundissimum somnum cum oblivione, & læsione operationum animalium erit allatura.

Lethargus

Coma

Carus

22. Remanet inter comatosas affectiones *Coma Vigil*, qua ægrotantes conniventibus oculis dormire videntur, cum fortasse non tam gravi somno obruantur. Crediderim, eos surculos nervorum opticorum, qui ad musculos deprimentes & attollentes palpebras opportune serpunt, morbose laxatos quodammodo fuisse, ut attolli difficulter possint, quinimo debeant necessario deprimi; sic enim depressis morbose seu paralytice enervatis palpebris ægri dormire videbuntur; verum cum in reliquis fibrarum medullarium ordinibus aliqualis remaneat motus solicitationis, distractionis & contractionis, & aliqualis elasticitas succi nervei, ea ratione media tenenda fuerat cerebri regio, ut inter somnum & vigiliam consistere debuisset.

Coma Vigil.

23. Supereft *Vertigo*, quarum una idiophatica est, symptomatica altera. Prima causam ac sedem a regione cerebri; secunda a stomachi, uteri, aliorumque viscerum consensu cognovit; utraque tamen mala ominatur. Cum vertiginis phænomena a Physicis non satis apte enodari possint, ab Opticis quærenda sunt; ea siquidem est rotationis explicandæ causa, ut nisi Optica præsto sit, difficilis admodum & obscura futura erit tanti operis divinatio. Ex celeberrimis Viris Hayr & Vvolfio *Retinam* pro primario visionis organo judicandam opinamur; hæc enim tunica cum choroidi contigua sit, & a filamentis nervi optici perfectissime elaborata; ibi quidem firmanda erit præcipua vertiginis causa; ut autem hæc manifesta fiant, prænotandum est, radios (*a*) ab objecti puncto egressos per refractionem in humore crystallino factam in uno iterum puncto, ut visio debita fiat, uniri debere. Hi autem radii cum secum afferant integram & perfectissimam imaginem puncti radiantis (ex eodem corollario) cum eo in loco, quo radii uniuntur, ibi immediate adesse naturaliter debeat Retina: hæc a radiorum punctis opportune tacta, & affecta specifico quodam motu excipiet naturales objectorum imagines. Itaque si accidat aut timore, aut ira, aut quacunque animæ præternaturali affectione, aut corpore quodam extraneo soliciari taliter nervos opticos, ut præternaturali quodam contactu ac motu nervorum opticorum fibræ Retinæ, quæ superficiem quodammodo circularem describunt, in orbem aliqualiter torqueantur; opus erit radios, fibrillas Retinæ quodammodo circulariter euntes successive solicitare. Cum autem radii hac ratione successiva tangentes & solicitantes fibras Retinæ, quantumvis minimi sint, externorum objectorum imagines secum afferant, ab aliis successivis motibus radiorum & contactibus transeuntibus circulariter ab uno contactu fibræ, ad contactum alterius fibræ, circulariter successive solicitanda erit Retina. Cum vero objectorum imagines sint juxta rationem affectionum Retinæ, necessario objecta externa successive in orbem mota, in orbem moveri videbuntur. Hac ratione membranæ opticorum a menyngibus derivatæ spiralibus fibris probabili menyngum analogismo munitæ, hæ a quacunque præternaturali causa solicitatæ spiraliter opticorum nervorum fibras moturæ erunt; cum autem nervorum opticorum filamenta desinentia in Retinam, hanc mirabili artificio construant, hæc quoque motu successivo partium quodammodo spiræ in morem movenda erit; quamobrem cum puncta radiorum, quæ imagines objectorum externorum figurant, successivis temporibus tangant, & afficiant motibus suis successivas partes fibrillarum Retinæ, in spiras, aut in orbem motas; hæ necessario repræsentabunt objecta externa, ac si continuis motibus rotarentur. Hæ sunt præcipuæ causæ, quæ vertiginis phænomena enodare videntur, & a quibus plurima visus accidentia Opticorum methodo explicari facile possunt.

Vertigo

DISSERTATIO II.

De Morbosis Sensuum Internorum Affectionibus.

24. NUdi nascimur privati vitiis, & virtutibus; anima solidis compenetrata paulatim labore & usu acquirit virtutes & vitia. Primo itaque loquendo de motibus voluntariis, qui cerebro omnium fere Medicorum consensu adscribuntur, sicuti naturales cerebello; verisimile est, tantas res acquiri motu fibrarum cerebri, quæ ab objectis cum internis, tum externis solicitatæ animam excitant: hujusmodi fibrarum motus non obscuri fuerunt Platoni, cum in Timæo docuerit: *Excogitaverunt enim Dii caput motuum omnium compos id fore.* Itaque si caput motuum omnium compos: ergo in capite radices & principia motuum esse debuerunt; quæ motuum radices cum fibris cerebri primo

(*a*) Ex Coroll. 2. pag. 11. Optic. Vvolfii.

primo adſcribi debeant, eo quia iis anima pro perfectioribus ſuis actionibus primo compenetrata eſt; hoc unum innuere voluit Philoſophus, fibrillas cerebri prout motuum omnium radices, ac principia primo moveri debuiſſe, ut inde correſpondentibus organis neceſſarii motus undequaque communicarentur; hi itaque motus fibrarum cerebri animam ipſis compenetratam ſolicitantes, & excitantes *Phantaſmata* a Medicis appellari conſueverunt. Cum vero hi motus fibrarum cerebri juxta diverſas ſenſationes & affectiones animæ, quantumvis minimi fuerint, accipiant magis & minus, jure amplecti poterunt ſub idea generali quantitatis. Hæc itaque phantaſmata, ſeu hi motus fibrarum, cum quanti eſſe debeant, non tantum majores aut minores eſſe poterunt; verum etiam juxta varias animæ affectiones ac potentias peculiari numero circumſcribentur. Anima itaque excitatur, & ſolicitatur a motu modo majori, modo minori fibrarum & peculiari numero motuum eorundem. Hinc Pythagoras hoſce motus modo majores, modo minores animadvertens, & numerum eorundem pro eminentibus animæ operationibus exercendis ſæpiſſime confeſſus eſt, eum plus hominem eſſe, qui plus numerorum ſcientiam habuiſſet. Cum autem ſcientia numerorum, & quantitatum quarumcunque nitatur in compoſitione, diviſione, permutatione, & æquatione earundem &c. ideo docere ſimili ſermone voluit Pythagoras, animam in homine eminentius ſentire & operari, cum uſu & habitu facto melius, facilius ac perfectius componeret, divideret, permutaret quantitates, numeros motuum, differentias & rationes eorundem pro actionibus animæ rite exequendis. Ab hiſce ſenſibus non videtur diſſentire Divus Auguſtinus, qui ex ſacris ſcripturis locutus eſt; *Circuivi ego ut ſcirem, & conſiderarem, & quærerem ſapientiam, & numerum, lib. vi. Muſicæ.* Ut itaque hanc rem difficillimam ſoli Deo vere notam, & ab anima tantummodo dignoſcendam (cum hæc ſpoliata corpore a fortunata viſione Dei Optimi Maximi veram rerum omnium ſcientiam funditus ſibi comparatura ſit,) ſi non re, ſaltem ſimilitudine agitare facilius, ac clarius poſſim, puto rem fore neceſſariam, ſi prius conſiderata *ſede ſenſus communis in tota membrana Pia Matre dicta;* cum hæc nervos, cerebrum & cerebellum, fibraſque arctiſſime, immediate & undequaque inveſtiat, tranſeam pro voluntariis animæ operibus probabiliter enodandis ad examinandos motus fibrarum cerebri. Hos itaque motus fibrarum duas in claſſes dividendos eſſe cenſeo; quorum alter eſt *Motus abſolutus*; alter vero *relativus*. Motus *abſolutus* eſt motus ille primo primus, quo fibræ cerebri a cauſis quibuſcunque, tum internis, tum externis primo excitantur ac ſolicitantur; Hinc anima primo excitata ac ſtimulata confuſe & abſtracte res ſentit, & concipit abſque ulla tamen affirmatione, aut negatione; & hanc primam actionem animæ *Imaginationem* appello. Motus autem *relativus* fibrarum cerebri eſt actio illa animæ fibris compenetratæ medullaribus; qua durante motu fibrarum per aliquod tempus anima prius excitata, ac ſolicitata a primis motibus fibrarum hoſce motus animadvertens, animadverſione uſu acquiſita comparat motus unius fibræ cum altero motu alterius, unam differentiam, aut rationem motus iſtius cum altera differentia, aut ratione motus illius, & ſic ſucceſſive; hinc anima fibris compenetrata cum motus ſpecificos, differentias, & rationes motuum acutiſſime ſentiat, comparando hos motus inter ſe, & horum differentias ac rationes, componit has rationes motuum, aut dividit, permutat, aut invertit, aut æquat; quibus actionibus anima uſu & habitu facto exercitata ab obſcuris ad clara, ab ignotis ad nota paulatim aſcendit; & hæc actio *Diſcurſus & Ratiocinatio* dicenda erit, vi cujus res primo conceptas anima percipiens & intelligens, de iis affirmat, aut negat, cum totali aſſenſus, aut diſſenſus libertate. Liberum inde eſt animæ velle, aut nolle, ut electione facta præmium, aut pœnam mereri potuiſſet. Hæc tam miranda actio animæ cum revera explicari nullo modo poſſit, attamen ſimilitudine quadam & analogia poterit quodammodo adumbrari. Quæram itaque ſimilitudines & analogias ab Analyſtis; hi enim, ut ab ignotis nota erunt, ignotas res cum notis comparant, rerumque differentias notas cum ignotis, & modo componendo, modo dividendo, modo invertendo & permutando &c. tandem aliquando ignota cum notis æquando ea clare percipiunt & intelligunt, quæ prius ignota penitus videbantur; non diſſimili itaque ratione, ſed multo perfectiori anima melior & eminentior Analyſta a motibus & proportionibus motuum fibrarum cerebri, & a differentiis eorundem ſolicitata, utpote iiſdem fibrillis compenetrata, hos acutiſſime ſentire cogitur; illoſque animadvertens componendo, dividendo, permutando, invertendo, comparando & æquando ea clare ſentire, percipere, intelligere tenetur, quæ prius ignoraverat. Hæc omnia indicare quoque videtur Divus Auguſtinus, qui Tomo primo cap. 33. de quantitate animæ, inquit: *Anima ea, quæ ſecundum naturam ſui corporis ſunt, adſciſcit, atque appetit, rejicit, fugitque contraria, removet ſe ab his ſenſibus certo intervallo temporum, & eorum motus quaſi per quaſdam ferias reparans, imagines rerum, quas per eos hauſit ſecum catervatim, & multipliciter verſat.* Cæterum ſi hi motus fibrarum cerebri, aut continui fuerint & diuturni, aut per aliquam notabilem temporis differentiam perduraverint opera objectorum aut internorum, aut externorum continuo, vel per aliquod notabile tempus ſolicitantium; tunc anima cum diutius, & frequentius excitata, ac ſolicitata fuerit, detineatur uſu & habitu facto diu in actu exercito circa hæc objecta tales fibras moventia, anima in tali ſtatu perdurans exercere dicetur potentiam illam, quam *Memoriam* appellamus. Quod ſi tractu temporis deficientibus motibus & proportionibus motuum fibrarum cerebri, aut novis motibus accedentibus aliquando volente anima, aut opera etiam ejuſdem, aut alterius cauſæ homologe agentis, vel internæ, vel externæ, rurſus ſolicitentur fibræ cerebri ea differentia ſpecifica motuum & rationum, qua prius a prioribus objectis ſolicitatæ fuerant, iidemque ſpecifici motus, & eædem motuum ſpecificæ differentiæ, ac proportiones eorundem repetantur, tunc anima ab hiſce motibus rurſus excitata ac ſolicitata, & hoſce animadvertens, repetet & renovabit illa affectiones, quibus antea ſolicitabatur, quæ actio animæ *Reminiſcentia* appellanda erit. Remanet animadvertendum, has præcipuas animæ actiones imaginationis, diſcurſus & memoriæ ſuam habere latitudinem; ſingulæ enim ab initio languidiores ſunt, progreſſu vero activiores, ac validiores fiunt, ita ut a minori ad majorem vim progredi videantur. Num autem tot ac tantæ eminentes actiones ac motus cerebri ab homologis motibus ſpirituum animalium adjuventur? Affirmantibus non renuam.

25. Ut autem iſtæ actiones animæ ac potentiæ, & tam mirandi motus fibrarum cerebri facile ac feliciter exerceri poſſint, plura conſpirant 1. nempe *apta fibrarum cerebri directio & ordo*; qua in re opportunum puto animadvertere ea, quæ pluries in cerebro canum, ovium & aliquorum hominum attentiſſime obſervaſſe mihi viſa ſunt; occurrerunt enim variis in locis cerebri variæ fibrarum ſeries, quarum aliæ uno loco mihi viſæ ſunt ſeries fibrarum rectarum, in alio loco ſeries fibrarum obliquarum, in altero vero loco fibrarum curvarum ſeries. Putaverim itaque, pro actionibus animæ æqua ratione exercendis ſeries fibrarum rectarum ea ratione, lege ac ordine fuiſſe naturaliter diſpoſitas, ut aptiſſimum inter ſe ſervent parallelifmum; ſic obliquas ea ratione directas naturaliter fore, ut juxta rationem naturalem ſerierum obliquarum debito gaudeant parallelifmo; ſimilique methodo ſeries fibrarum curvarum ea gaudere debuiſſe directione, ut juxta rationem ac naturam ſerierum curvarum, ſingulæ inter ſe parallelæ dirigantur. Hac ratione ſingulæ ſeries fibrarum apta directione, regula & ordine locatæ ac diſpoſitæ, ordinatæ fient & regulares inter ſe, & concinne, naturaliterque compoſitæ. Tali ratione, ordine ac directione diſpoſitæ ſeries ſingulæ fibrarum edere debebunt ordinatos, regulares & homologos motus, & ſibi homologas motuum differentias; inde anima ipſis compenetrata ordinate & regulatiter ſentiens motus, tremores & motuum differentias ac proportiones eorundem, clare, ordinate & æqua ratione concipiet res, intelliget, & recordabitur. *Secundo* neceſſaria eſt *opportuna tenuitas, & conveniens ſubtilitas fibrarum cerebri*; ea enim eſſe debet harum fibrarum tenuitas & ſubtilitas, ut facillime aptæ fiant ad motum ſuſcipiendum; cum

enim

enim promptæ sint ad motum, facillime tremunt, motumque sibi vicinis apte communicant, & hunc proxime fibræ tangentes facile excipiunt, ut animæ imperio & actionibus facillime obediant. *Tertio necessaria est apta & conveniens cohæsio, approximatio, & facilis contactus fibrarum inter se;* hisce enim sese opportune tangentibus, motus unius fibræ facile communicatur motui alterius, & sic successive; in qua apta & facili communicatione motuum fibrarum inter se, putaverim, potissimam actionem & rationem memoriæ esse statuendam. Fibræ itaque cerebri neque nimis strictæ esse debent, neque nimis laxæ inter se: si enim nimis ac violenter strictæ fuerint, vel nimis laxæ & distantes, utroque modo cum non tam prompte, nec motum excipiant, nec exceptum cæteris communicare facile possint, vitium cerebri & potentiarum memoriæ potissimum parere poterunt. Hic autem dissimulare non possum errorem illorum, qui putant, homines minori intellectu pollere, quo majori memoria donati sunt; suspicor enim, memoria præditos æquivalenti quoque imaginatione, & proportionali quoque intellectu præditos fuisse; cum enim potentia memoriæ exerceri excellenter non possit, nisi fibrillæ cerebri ordinatæ fuerint, opportune subtiles ac tenues, cum apto ac facili contactu earundem inter se; jure suspicatus sum eos, qui memoria feliciores sunt, proportionali quoque imaginatione & intellectu donatos esse. Fateor quidem memoria feliciores minus laborare & exercere intellectum, non, quia minori intellectu polleant, sed quia cum fortuna memoriæ multum suppleat laboribus & actionibus intellectus, propterea hunc minus exercent & excitant; hunc enim diutius exercere laboris & tædii est. Ex his ergo, quæ dicta sunt, clare constat, cur puncta pedis extremitate statim molesta illa sensatio in cerebro concipiatur, & judicetur ab anima, num videlicet punctura illa gravis sit, an levis &c.; etenim cum anima sit sensoriis compenetrata, cumque indivisibilis anima tota sit in tota, & tota in qualibet parte, eo momento temporis, quo anima sentit molestiam in pede, eadem ipsa in cerebro dignioribus organis tam grandi officio destinatis, & ad hoc specifice elaboratis concipere, & judicare debet (dummodo organa cerebri tam summis operibus destinata naturaliter se habuerint) rationem doloris, levitatem, aut gravitatem ejusdem &c. & cæteras sensationum anomalias. Hac lege compenetrationis animæ in suis sensoriis solvi possunt obscura, & innumera sensationum & potentiarum animæ phænomena; cur videlicet tam facile, tam prompte sensationes in organis factæ concipiantur, & judicentur in cerebro? & cur tam facile, tam prompte, tam juste sensoria solicitent potentias animæ? & vicissim anima tam facile, tam prompte, tam juste sensoria ipsa excitet ac solicitet, imperio suo obtemperatura? Hisce itaque breviter adumbratis, arbitror non re, sed potius rudi similitudine exposuisse, qua methodo tam eminens anima rationalis sentiat, concipiat, intelligat & recordetur? cum sciam multo perfectiore methodo ac lege animam immortalem & æternam fore operaturam. Non dissimili tamen ratione, sed multo imperfectiori puto bruta ipsa sentire, & operari, non ut automata, sed ut animalia quidem imperfectiora, quadam tamen potentia donata, animæ analoga, qua specificis & determinatis motibus fibrarum cerebri suo modo sentiant, suo modo concipiant, suo modo intelligant, suoque modo recordentur.

26. Non arduum modo fuerit juxta nostrum institutum morborum cerebri phænomena assequi; cum alteratis, aut inversis, aut mutatis fibrarum ordinibus, directionibus, subtilitatibus, parallelismis & motibus earundem præternaturales animæ actiones fieri debeant. Ibi itaque delirium primo occurrit *perfectum unum*, *imperfectum alterum*. Delirium *perfectum* illud esse arbitrandum est, cum omnes fibrarum rectarum series cerebri opera causarum modo internarum, modo externarum agentium, potissimum vero vitio sanguinis, aut lymphæ irritantium inflexæ fiant & obliquæ; sic cum omnes naturales fibrarum obliquarum series, aut rectæ fiant, aut curvæ, similique ratione cum omnes naturales fibrarum curvarum series, aut rectæ quodammodo fiant, aut obliquæ; hoc enim statu præternaturali fibrarum omnium mutatur earum naturalis parallelismus, necessarius earum motus; cum vero a motibus fibrarum cerebri determinentur ratione phantasmatum, mehercle a præternaturalibus hisce motibus præternaturalia evenire phantasmata necesse est; anima autem fibris compenetrata cum concipere, intelligere ac memorari debeat, quæ sentiuntur, a sensibus, videlicet, quæ tum ab æquis, cum a vitiosis fibrarum motibus excitantur, jure anima vitiose undequaque solicitata errore concipiet, errore intelliget, errore recordabitur, confusisque omnibus æger gravissime delirabit. Huic autem morbo præstat quoque nimia obliquitas, nimia curvitas fibrarum cerebri, una cum directione mutata fibrarum rectarum; cum enim fibræ omnes medullares, quamvis minimo motu moveri videntur, tamen necessario moveri suo modo debeant, quotiescunque nimis obliquæ fiant, nimis curvæ & præternaturaliter directæ, violenter consistere, aut violenter moveri conabuntur opera materiæ alicujus aut externæ, aut internæ præternaturaliter, & violenter solicitantis; cum vero fibris taliter se habentibus naturale centrum gravitatis singularum mutari facile debeat una cum earum centro motus; propterea harum motiones cum componantur ex ratione fibrarum singularum, & momento massarum heterogenearum solicitantium, aut momento potentiæ excitantis, nullatenus isochronæ, ordinatæ, & regulares esse poterunt, & naturalibus motibus proportionales, sed præternaturaliter asymmetræ; anima autem confuse, ordinate & asymmetre solicitata falso concipiet, falso ratiocinabitur, & falso recordabitur. *Delirium imperfectum* illud esse arbitrandum, cum vel solæ fibræ rectæ, vel solæ obliquæ, vel solæ curvæ a naturali ordine, directione & parallelismo declinaverint, pariter cum nonnullæ ex rectis, aut nonnullæ ex obliquis, aut nonnullæ ex curvis vitium fecerint, cæteris naturali in statu permanentibus; fibræ enim cum non omnes vitiose & præternaturaliter moveantur, animam non omnino vitiose & præternaturaliter solicitabunt; unde imperfecto & partiali, non totali errore concipiet, intelliget & recordabitur; quin imo cum effectus semper sint directe, ut causæ adjuvantes, reciproce vero ut impedientes, quotiescunque aliquæ fibræ naturaliter moveantur, nonnullæ vero præternaturaliter motus suos exerceant, animæ actiones erunt directe ut fibræ naturaliter motæ: & reciproce, ut motæ præternaturaliter; inde futurum erit delirium imperfectum, seu, ut Medici nuncupant, pseudodelirium; quamobrem aliquando continget ægrum bene concipere, sed male ratiocinari, aliquando recordari alicujus, cæteris oblitis, aliquando per aliquod tempus ratiocinari, sed confusim vera cum falsis permiscendo &c. ut praxim medicam agentibus manifestum est.

27. Hæc omnia vitio fibrarum, sed membranis cerebri nullatenus offensis aut inflammatis, contingere probabiliter creditum est; verum si per menynges effuso sero, aut violentissimo motu sanguinis per arterias menyngum, arteriæ plus deferant sanguinis, quam venæ æqualibus temporibus referant, ut effuso sanguine menynges inflammentur gravi vitio *Sensus Communis;* tunc *Phrenitis* oritura erit, quæ a delirio nullo modo differt, nisi menyngum vitio, & majoribus viribus & momentis causarum solicitantium. Cum itaque menynges inflammatæ cum fibris cerebri necessaria adhæsione communicentur, fibras has continuo, inæqualiter, inordinate & asymmetre, violentissimo motu trahere ac stimulare conabuntur; hinc continua, inordinata & violenta fiet fibrarum solicitatio ac stimulus; etenim cum mutatio motus sit semper proportionalis vi motivæ impressæ (per legem secundam Nevvtoni), cum causæ tum externæ, cum internæ solicitantes continuæ fuerint, violentæ ac inordinatæ, futura quoque erit mutatio motus fibrarum continua, violenta, inordinata & asymmetra; hinc anima tam vitiosis motibus solicitata inepte comparando motum unius fibræ cum motu alterius, & differentiam & proportionem unius motus

motus cum differentia & proportione alterius, falso componet ac dividet motus, falso permutabit & æquabit eosdem, & sic violentissimis motibus fibrarum agitata operabitur confusa imaginatione, discursu erroribus pleno, & memoria penitus perturbata. Hic autem morbus alter *Idiopathicus* est, *Sympathicus* alter. Idiophaticus sedem habet in vitio menyngum. Sympathicus vero, qui ab inflammatione diaphragmatis, aliorumque fortasse viscerum inferiorum ortum habet; uterque autem morbus, delirium nempe & phrenitis, febri unitur, qua deficiente cum causæ stimulantes plerunque deficere & ipsæ consuescant, deficiente inordinato & asymmetro motu causarum stimulantium in menynges, & fibras medullares cerebri statu suo naturali, suoque naturali parallelismo recuperato, imaginatio, ratiocinatio & memoria paulatim restituentur.

28. Verum sine febri major aliquando supervenit morbus, qui homines ipsos reddit belluis pejores, & morbi contumacia inter omnia animalia miserrimos. Hic morbus *Mania* dicitur, in qua ægri furore quodam insaniunt; hic quoque morbus alter *Idiopathicus* est, *Sympathicus* alter. Idiopathicum sedem hebere suspicor in internis fibrillis medullaribus cerebri; sympathicus vero ab inferiorum viscerum consensu ab utero potissimum oriturus est. Plerique crediderunt, a violentissimo motu sanguinis hanc effrænem morbi indolem esse orituram; verum cum nonnullos maniacos accurate tractaverim, pulsumque non effrænem & violentum, sed juxta naturalem legem, aut leviter agitatum omnibus fere temporibus stupore summo observaverim, jure suspicatus sum, non semper ab impetu fluidorum, sed potissimum a nimis agitato, & concitato motu internarum fibrarum medullarium maniam esse generatam: Enimvero si serum asperis, inæqualibusque superficiebus circumscriptum, aut corpora alterius generis per internas fibrarum medullarium latebras continuis, concitatis ac violentis motibus fluentia agitent, ac majori velocitate solicitent internas fibras medullares; hæ medullares fibræ cum a corporibus præternaturalibns diversorum momentorum, diversarumque superficierum frequenter, ac violenter stimulatæ describant motus frequentissime minimos, continuo violentas, & inæquales oscillationes, naturales earum series ac directiones violentas invertent; & alterato earum naturali parallelismo non tantum asymmetre, sed concitato & frequentissimo motu movebuntur. Ex hisce asymmetris & concitatis motibus fibrillarum interiora perturbata fiunt, violenta & concitata phantasmata; unde animal facultatibus animæ perturbatis impetu & furore bacchabitur. In hoc furore & impetu vires nervorum & musculorum supra modum augentur, ut ægri vix a pluribus domari aliquando possint. In hac re probabiliter putaverim, indivisibilem animam tot internis, frequentibus & concitatis motibus fibrillarum solicitatam & agitatam, cum fibris quoque nerveis & muscularibus, cæterisque motuum organis compenetrata sit (quoties necessitas & violenta ratio fuerit,) ipsa quoque frequenter, concitate & violenter universa motuum organa, fibrillis illis cerebri correspondentia movere coacta est; inde vires summæ, & summa momenta organorum succrescere necessario debuerunt; sicut enim sano jam homine volente anima movere summo impetu manum, ac pedem, aut voluntaria organa, hæc summo impetu, aut manum movet, aut pedem; ita cum anima frequenter & concitate solicitata ac stimulata fuerit a motibus concitatis fibrillarum, poterit ipsamet indivisibilis anima correspondentibus organis motuum compenetrata, frequenter ac concitate organa motuum taliter solicitare ac stimulare, ut momento virium adaucto validissimos motus exerceat; neque de hac violenta, ac concitata animæ actione dubitandum. Hic enim morbus, vel fiat ab irritatione internarum fibrillarum continua & concitata, unde anima similiter solicitetur; vel fiat ab ipsomet violento continuo & concitato animæ solicitantis imperio (ut in amore insano, cæterisque passionibus sæpissime accidit) quo anima violenter, continuo & concitate movente, ac solicitante fibrillas internas cerebri, tam gravia, tam violenta, tam furibunda viribus supra modum adauctis afferuntur symptomata; utroque modo vires supra modum intumescere necesse est; enimvero cum probabiliter fibrillæ cerebri simplices sint, aut saltem nervis simpliciores, nec subdivisæ sint in plurimos, plurimosque ramulos, ut sunt singuli nervi per totum corpus effusi fibrillis cerebri proportionales, & correspondentes, qui undequaque singuli subdividuntur in plurimos, plurimosque, ac pene ramulos innumeros; propterea si ab aliqua materia extranea, vel ab imperio animæ violenter solicitentur continuo & concitate aliquæ internæ fibrillæ medullares, hæ cum simpliciores sint, impetum quidem violentum excipient; sed cum vires, impetus & momenta talis motus sint facta ex massa stimulante ducta in celeritates fibrillarum simplicium, & consequenter cæteris paribus in sua radice minima. Verum cum hæ fibræ cerebri sui proportionaliter donentur nervis, qui sint hisce fibris correspondentes, & hi nervi per universam fere animalis machinam effusi innumeris surculis distribuantur, necessario singuli & tam innumeri surculi suo saltem celeritatis gradu erunt solicitandi, qui gradus celeritatis simul sumpti in tam innumeris nervorum ramulis futuri erunt proculdubio pene infiniti; hi ergo tot celeritatis gradus communicati machinulis sphæroidalibus musculorum in ratione composita ex tanto numero & motu eorundem, jure merito vires, & momenta nervorum & musculorum validissimi futuri erunt, quamvis radices motuum fibrillarum cerebri minimæ futuræ fuerint: Si ergo tot, ac tanta virium momenta eveniant ab aliquibus tantummodo & simplicioribus fibris in cerebro solicitantibus, quibus sui proportionales nervi correspondent; quid dicendum erit, si plurimæ fibrillæ cerebri concitate & violenter solicitentur ac stimulentur? quibus tot immuneri nervorum surculi proportionales sunt & sibi aptissime undequaque respondent? Utique vis & momentum pene incredibile maniaci erit futurum. Mirum ulterius est audire maniacos, qui raro se miseros, sed plerunque se magnos esse militum Tribunos, se Reges, se Cæsares, se quoque Deos esse gloriantur. Censeo, tantam rerum gloriam ab eminenti animæ essentia (animæ ipsi nota,) esse genitam; anima enim altissimi sui generis conscia, & quasi sui juris reddita ea ratione movet in maniacis, solicitat fibrillas cerebri, qua in Tribunis militum, in Regibus, in Imperatoribus moveri similiter potuisset: hæc autem morbi indoles præter cæteras maniæ species curatu difficillima est. Præter hæc maniaci frigidam aeris intemperiem sine læsione facile sustinent, non tantum quia perturbatis internis motibus naturalibus fibrillarum cerebri, nullatenus molestis sensuum externorum affectionibus, aut desidiose animadvertunt; verum quia cum momenta nervorum ac musculorum motibus voluntariis inservientium supra modum aucta sint, motum sanguinis quoque solicitant, ut impetu continuo ad externas usque superficies corporis deferatur; cum itaque sanguis continuo solicitatus nullo modo piger, in externa carnium & cutis superficie lentescat, jure vigente licet frigore sine læsione maniacus sustinetur.

Mania.

29. Sicut autem maniacos a motu violento & concitato fibrillarum internarum cerebri probabiliter factos esse credimus; ita melancholicos a lentiori & tardiori motu fibrillarum earundem fieri suspicandum est; hinc timidos & mœstos, cogitabundos, tacitos & solitarios esse vidimus; cum vero delirent sine febri, jure credendum, medullares fibrillas cerebri, quantumvis lento motu donatas, perturbatas tamen & inordinatas habere fibrarum aut rectarum, aut obliquarum, aut curvarum series; ita ut inter se naturali careant parallelismo: hæc morbi indoles tractu temporis facilius curatur, cum vitio sanguinis, aut seri austeri & lentescentis utplurimum habeatur, cujus opera etiam fibrillæ medullares quodammodo stare ac consistere coguntur; cum autem fluida vitriolicis, aut aluminosis corporibus supra modum repleta sint, quæ violentum & celerem motum fluidorum aut minuunt, aut impediunt, propterea febrili motu in melancholicis fermentescere non tam facile consuescunt. Porro si pia mater & fibrillæ medullares cerebri solidiores fuerint, & crassiores supra legem natu-

Mela[ncholia]

naturalis soliditatis & crassitiei, aut vitio morbi, aut ætatis rigidiores factæ fuerint, sine opportuno contactu earundem inter se; sive cum ineptæ fiant ad motum facile suscipiendum, & tarde, aut ægre moveri possint, necesse est, aut fibras inepte & languide solicitare animam, aut reciproce animam fibrillis crassioribus, aut rigidis compenetratam languide & pigre (etiam si voluerint) has fibrillas excitare ac movere. Quamobrem negligentia, & inertia fibrarum medullarium negligens, & iners anima potentias imaginationis, discursus & memoriæ tarde & negligenter exercens, immemores, & insensatos homines reddet ac stolidos.

30. Breviter expeditus ab iis, quæ ad motus voluntarios cerebri pertinere videntur, instituti nostri lex & ordo est, de moribus naturalibus cerebelli brevi quoque oratione differt: Claritatis tamen gratia liceat mihi prius distinguere organa animalis in *Voluntaria*, *Naturalia*, & *Mixta*; *Voluntaria* ea dici possunt, quæ moventur quidem motu absoluto, sed primario apta nata sunt moveri imperio animæ; hujus generis sunt nervi & musculi &c. liberis & voluntariis motibus inservientes, qui cerebri fibris immediate correspondent, de quibus supra innuimus; *Naturalia* vero, quæ apta nata sunt absque animæ imperio, & anima non advertente moveri impetu sanguinis, aut alterius corporis impellentis; istius generis sunt cor, stomachus, intestina, vasa omnia sanguifera & lymphatica &c.; *Mixta* denique ea credimus, quæ licet a motu fluidorum, aut aeris, aut alterius corporis impellentis non advertente anima necessario moveantur; attamen imperio animæ per aliquam saltem temporis differentiam eorum motus suspendi, ac impediri aliquando potest; hujus indolis sunt pulmones, diaphragma, sphincteres ani & vesicæ, quorum motus licet primario naturales sint, attamen cum imperio animæ suspendi aliquando per aliquam temporis differentiam facile possint, de motu quoque voluntario participes judicari poterunt, unde mixta organa jure vocabuntur. Hisce præmissis sicuti fere omnes Anatomici & Medici cerebrum primario voluntariis motibus, ita cerebellum naturalibus primario dicatum voluerunt. Hinc celeberrimus Fracassatus in Epistola de cerebro ad immortalem Malpighium conscripta hanc sententiam amplexus, cerebellum a medulla oblongata non differre, experimentis præeuntibus (pag. 134.) acutissime observavit; quamobrem probabiliter judicandum est, opera eorum nervorum spinalis medullæ, qui cerebelli fibrillis unice & immediate correspondet, naturales motus & actiones naturæ exerceri necessario animæ concursu debere; cum enim anima compenetrata sensoriis teneatur concurrere conservationi animalis; cum hujus conservatio opportuno & ordinato fluidorum, & organorum natutalium motui debeatur, durante fluidorum cursu, & organis frustra non existentibus necessitate concursus operari animam in naturalibus organis, necesse est. Verum quia adstant ulterius, & prosunt conservationi animalium actiones mixtæ organorum, quæ & de voluntario, & de naturali motu participant, jure merito credendum est hæc organa & a cerebro & a cerebello nervea filamenta esse suscéptura, quæ fibrillis cerebri & cerebelli correspondentia & proportionalia, mixtos motus & actiones exerceant. Licet itaque primaria actio cerebri sit animæ libera, actio vero cerebelli sit animæ necessaria; nihilominus sæpissime vitia cerebri & cerebelli communicantibus fibris, & membranis mutuas manus præbent, mutatis nempe a cerebri vitiis naturali directione, ordine, subtilitate, apto contactu & cohæsione fibrarum cerebelli inter se; sic cum læsione cerebri organa voluntaria nervorum cerebro respondentium, & musculorum paralytica fuerint, praxi edocemur tractu temporis communicata ulterius paralysi fibrillis cerebri, non solum organa mixta sphincteris vesicæ inertia fieri, & negligenter urinæ motibus inservire; verum etiam organa naturalia pylori, & intestinorum obstupescere, ut enervato aut abolito peristaltico motu a medicamentis licet irritantibus vix, aut desidiose solicitentur, & moveantur; sic aliquando contigit observare, post contumax delirium non solum ægrum sico asthmate correptum esse; verum etiam

Sydenham opera Medica.

post longas mentis aberrationes frequenti cordis palpitatione ægros miserrime afflictos fuisse; non rarum enim est, vitia cerebri, quibus animæ actiones voluntariæ primo lædebantur, facta morbificæ causæ transpositione, naturalibus quoque organis nocuisse, ut enervatis naturalium organorum motibus & actionibus innumeræ morborum familiæ (injuria fere semper accusato sanguine) supervenerint. Neque dubitandum, has morbosas affectiones cerebelli vitiis esse adscribendas, cum imaginatione, discursu & memoria penitus restitutis, cerebro videlicet melius se habente, præternaturales tamen viscerum affectiones, & organorum naturalium depravati, aut aboliti motus contumaci duratione consistant; non dispari ratione communicationis, cerebelli vitia in cerebrum translata morbosas cerebri affectiones afferre consuescunt. Præter hæc suspicatus probabiliter sum, vasa sanguifera & lymphatica, quæ inter organa naturalia numerari facile possunt, quotiescunque exceperint nervea filamenta cerebelli fibrillis correspondentia, si aut convulsa fuerint, aut paralytica; iners quidem & negligens futurus erit elasticus vasorum motus, ut fluida lentiori motu circumeuntia in glandulis viscerum latescere pejori naturæ damno conentur. Hæ breves de tam eminentibus animæ potentiis, & de tam obscuris cerebri & cerebelli morbis meditationes, quantumvis potius philosophicæ sint, quam mechanicæ; nihilominus si cum naturæ & morborum cerebri & cerebelli phænomenis accuratissime comparentur, fortasse non levi probabilitate donatæ esse videbuntur. Fateor quidem, me plurima a mechanicis eruere potuisse; verum cum deficiant necessaria data, & suppositiones admodum lubricæ sint in tam obscuris animæ phænomenis, consultius putavi, me potius meliora desiderare, quam aut inutilia, aut absurda proponere. Remanet advertendum, morborum capitis curationi non raro conferre aquas nostras Hiermenses, de quibus clarissimus Franciscus Roncallus eruditissimo opere locutus est.

DISSERTATIO III.

De Morbosis Sensuum externorum Affectionibus.

31. Ea est animæ lex sensoriis compenetratæ, ut anima sine his nec sentire, nec imaginari, nec intelligere, neque recordari ullo modo possit: Sensoria idcirco sentientis animæ operibus destinata variis perfectissimisque fibrarum præcipue membranarum & nervearum ordinibus elaborata sunt; alia siquidem est textura fibrarum auditus, alia visus, alia odoratus, &c. compositio, ordo ac modus alius; Sicut autem varia est organorum textura; ita varia subtilitas, diversa flexibilitas & elasticitas earundem; fibras enim hujus generis elastico quodam nisu donatas esse satis superque ab experimentis edocti sumus. Cum itaque vires & momenta corporum externorum organa, minimasque eorum fibrillas solicitant, videntur inflectere & incurvare organa ipsa, minimasque fibrillas componentes, & curvam quandam ex elasticarum genere lineam describere utplurimum videntur; hæc curva prout ex minimarum fibrillarum flexibilitate elaborata adeo minima est, ut fere insensibilis sit differentia inter arcum minimæ curvæ & tangentem ejusdem. Cum ergo fibræ ab objectorum externorum viribus solicitatæ a rectis in curvas quasdam lineas transire teneantur, nemo dubitaverit has fibrillas elastice incurvatas distrahendas esse: cum autem distractiones elasticæ fibrillarum sensationibus quam proxime proportionales habeantur, juxta mensuras distractionum; sensationes modo majores, modo minores proportionaliter erunt dimetiendæ. Placeat ergo supponere cum doctissimo Riccato, (a) minimam sensationem futuram esse, cum fibra distracta tantum creverit supra suam naturalem longitudinem, quantum exigit centesima pars suæ longitudinis; inde colligendum, majorem futuram esse sensationem, cum distractio fuerit una $\frac{10}{100}$ aut $\frac{15}{100}$ suæ longitudinis &c. e contra nullam, aut fere nullam futuram fuisse, cum fibræ distra-

(a) Pag. 131. suppl. al Giornale Tom. I.

distractio minor fuerit parte centesima suæ longitudinis; hæc quidem attendenda sunt, ut sensatio aut major, aut minor, aut nulla habeatur. Cæterum ultra res petenda est, cum in statu naturali distractiones fibrarum, seu sensationes obtinere voluerimus; enimvero si minimæ curvæ fibrosæ distractiones ab externis objectorum momentis oblique impulsæ rationem naturalis æqualitatis, aut quasi æqualitatis habuerint inter se, servata quodammodo simili ratione parallelismi earundem æqualibus temporibus, nec non æqualitate, aut similitudine angulorum, quos fibræ inter se contextæ naturali dispositione componunt; nunc minimæ curvæ distractiones fibrarum, & consequenter earundem minimæ reciprocæ contractiones seu restitutiones erunt naturales; & sensationes naturali ordine, dispositione, lege ac motu futuræ erunt æquo animæ sentientis ministerio. Verum si vitio objectorum modo perpendiculariter, modo oblique fibras impellentium, aut vitio fibrarum, ea ratione inflexæ fibræ distrahantur, ut una fibrilla magis distracta incurvetur, quam altera; hæc vero minus tertia &c. & sic successive in ratione omnimodæ inæqualitatis, temporibus quoque inæqualibus; utique mutato earundem naturali parallelismo, mutatisque naturalibus angulis earundem, distractiones fibrarum fient asymmetræ; unde sensationes inæquales, inordinatæ & præternaturales necessario exorientur; quinimo si violentissimo momento objectorum perpendiculariter aliquando impellentium, aut vitio fluidorum fibras irritantium violenter distrahantur fibræ, ut curvæ distractiones ipsarum habeant inæqualiter majorem, & præternaturalem rationem minores inæqualitatis respective ad naturalem fibræ longitudinem, nec facilis ad libera subsequi possit reciproca contractio seu restitutio earundem; mehercle tam violenter distractæ fibræ sensationes afferent inversas, confusas, vitiosas, & aliquando dolorificas. Hæc de generalibus sensuum externorum affectionibus intento nostro necessaria satis præmissa esse arbitror.

32. De externis sensibus agendo; Etsi sensus omnes externos utiles ac necessarios plerique hominum judicaverint, præstantior tamen, & utilior visio habita est, non eo tantum mirabili opere, quo natura solo oculi usu Creatoris operibus cœlo terraque præstantissimis mirum in modum delectari possit. Verum quia ea sunt oculorum beneficia, ut sine his cæteri quoque externi sensus vilescere, otiarique viderentur; studiose itaque curandum est, tam mirabilem potentiam aliorum quoque sensuum commodo, utilitati ac dignitati conservare. Ad tam altum opus præstat primo morborum causas quærere, quibus acquisitis, visio conservari facilius, aut ægra commodius sanari possit. Ut autem hæc suo ordine ac claritate digeri possint, nonnulla præmittenda esse debuerunt. Primo, ex opticis certum est, quodcunque corpus visibile aut luminosum esse, aut illuminatum, & a luminoso proprium lumen, ab illuminato alienum undequaque citissime effundendum; ea autem est immensa velocitas luminis, ut celeberrima Academia Florentina experimento 265. testata sit, lucem per duo miliaria effusam absque ulla temporis differentia fuisse observatam; porro immortalis Nevvtonus deff. 2. de coloribus, tam citissime propagari lumen affirmavit ex observationibus temporum eclipsium Jovis Satellitum, ut lumen a Sole in terram septem circiter minutorum spatio deferri animadvertit. Secundo, cum aer, aqua & vitrum sint diversæ gravitatis specificæ, adeoque pariter diversæ densitatis (*a*) transiens radius ab uno medio in aliud diversæ densitatis refringendus erit; itaque cum radii a corpore luminoso, aut illuminato transeant ab aere in humores oculorum, aqueum, crystallinum, & vitreum, jure merito refrangi debent; tanto autem opere refractionis radii ab eodem objecti aut luminosi, aut illuminati puncto egressi per refractionem in aqueo, crystallino & vitreo factam in uno iterum puncto uniri necessario debent. Tertio, in hoc unionis puncto ut visio perfectissima habeatur, adesse debet Retina, quæ a celeberrimis viris, potissimum vero ab Hayt & Vvolfio pro primario visionis organo determinata est; cum vero quilibet radius a puncto radiante objecti modificatus secum afferat integram imaginem puncti radiantis, eo unionis puncto, quo in perfectissima visione adest Retina, in hac objectorum imagines depingi debuerunt. Quarto, licet radii quilibet refracti eo in puncto collecti visionem perfectissimam non parum juvent, radios tamen directos, & pupillæ perpendiculares visioni melius ac fortius prodesse demonstratum est. Si itaque radii perpendiculares una cum refractis eo oculi loco uniantur, ut immediate non adsit Retina, utique unione facta radiorum aut infra, aut extra Retinam, visio aut imperfecta, aut obscura, aut nulla erit futura. Cum ergo Retina sit præstantius visionis organum, arbitror rem fore necessariam, si de hac nonnulla dixerim, quæ perfectissimo visionis operi convenire videantur. Cum hæc sit nervi optici mira extensio, cujus officium est a radiis perpendicularibus, & refractis objectorum in punto collectis excipere depictas imagines, jure determinatum est, hanc in tam angusto animalis spatio tam immensa ac vasta colligere non potuisse, nisi summam filamentorum Retinæ tenuitatem ac subtilitatem miraremur. Geminianus Montanarius in Epistola quadam ad nobilissimum virum familiariter conscripta hanc rem curiose agitaverat, & calculis & experimentis accuratissime, ut credidit, institutis invenit minimum sensibilem angulum, sub quo partes objecti sunt sano oculo distinguibiles, subtendere proxime in Retina chordam seu subtensam unius minuti; sed subtensa unius minuti continetur in radio sui circuli vicibus 3437. ergo verisimile putavit, spatium Retinæ figuratum ab objecto visibili subtendente chordam unius minuti fore proxime $\frac{1}{3437}$ sui radii: inde colligit, quod quotiescunque minimus angulus a radiis refractis, & perpendicularibus elaboratus effecerit in Retina basin seu chordam uno minuto minorem, objectorum partes nullo modo apte ac distincte videri posse. Simili fortasse methodo ac ratiocinio arbitror celeberrimum virum Philippum de Hayr (*b*) assecutum fuisse, Retinæ filamentum esse proxime $\frac{1}{8000}$ unius unciæ Parisiensis, quæ quantitas cum proxime ex calculis fiat æqualis octavæ parti latitudinis unius fili serici bombycis, collegit celeberrimus Auctor, latitudinem unius filamenti Retinæ fore proxime æqualem octavæ parti latitudinis fili serici bombycis. Denique doctissimus Joannes Ricettus in Epistola dioptrica ad nobilissimum virum fama, literis & genere celeberrimum Cristinum Martinellum conscripta (*c*) calculis & experimentis opportune institutis in hac re probabiliora docuisse mihi visus est, crassitiem nempe capilli lucente Sole visi ad distantiam unius pedis Veneti eam habere rationem ad crassitiem imaginis ejusdem capilli in fundo oculi depictæ ut 25. ad 1.; sed diameter pupillæ ad diametrum capilli est in ratione 24. ad unum; ergo facta multiplicatione 25. † 24. constabit, diametrum pupillæ ad crassitiem imaginis capilli in fundo oculi, seu in Retina depicti fore proxime ut 600. ad unum. Ex his luce meridiana colligendum erit, quantum imagines objectorum in filamentis Retinæ depictæ minimæ futuræ sint, cum in subtilissimo Retinæ filamento tot, ac tanta objectorum depingi facile possint. Mira certe filamentorum Retinæ subtilitas. Non mirabor amplius, cum Optici demonstraverint, ab oculo fere hemisphærium videri posse, cum tanta hemisphærii extensio in tam minimo Retinæ spatio depingi, ac in oculo figurari possint. Hinc tam facile oculorum & Retinæ affectiones occurrunt, ut uno licet Retinæ filamento aut vitiato, aut impedito, aut læso visio quoque aut vitiata, aut impedita, aut læsa jure merito habeatur.

33. Nunc si ea, quæ res postulat, dixerimus, non ibi solicitus fuero de presbytæ & de myopis visione dissimili, cum hujusmodi visiones naturales causas nactæ sint. In presbytis enim humor crystallinus cum non satis convexus sit; sitque majoris sphæræ segmentum; & si nimis exigua fuerit distantia Retinæ ab humore crystallino, (*d*) in Retina quidem distincte delineari nequeunt objectorum vicinorum imagines, remoto-

Oc- rum tia.

(*a*) Ex num. 54. Optices Vvolfii.
(*b*) Memoires de Mathematique.
(*c*) Supplementi al Giornale Tom. secondo.
(*d*) Per prop. 100. & 101. Vvolfii Optices.

motorum tantummodo imaginibus clare delineatis, ut vicina objecta confuse, remota distincte videantur. In myope vero, si a natura elaborata fuerit Retina ab humore crystallino nimis remota, objectorum imagines collectæ fient, antequam ad Retinam opportune perveniant; cumque ultro humor crystallinus fuerit nimis convexus (*a*), sitque segmentum sphæræ minoris, remota objecta confuse, vicina distincte a myope videbuntur. Hisce vitiis reparandis consultum fuit in presbyta lente, aut specillo convexo; in myope verò planiori, aut concavo, aut saltem minus convexa lente uti debere. Hisce itaque relictis, primo solicitus fuero *de Maculis seu Muscis volantibus*, quæ ægrotantibus eo tædio esse solent, ut molesto errore continuo hallucinentur; nonnullæ itaque *permanentes* sunt, cum contumaci loco, eaque semper ratione distant ab axe optico, eundem semper objecti locum ac situm occupaturæ, hæ ut plurimum albo objecto firmatæ rotunda imagine delineari consuescunt. Nonnullæ vero *fluctuantes*, sunt nigris quibusdam filamentis distinctæ, ea ferme ratione, qua nodos ligneos abietis figurari experimur. Primæ in Retina locum & vitium habent; etenim cum membrana hæc sanguineis vasculis donata sit, si forte accidat, aut motu violentissimo sanguinis, aut vulnere &c. aliquam sanguinis, aut lymphæ impuræ guttulam aliquod Retinæ spatium esse occupaturam, futurum certe erit spatium illud Retinæ excipiendis opportune imaginibus ineptum, ut objecta quælibet maculam quamdam rotundam, juxta rotundam sanguinis, aut lymphæ impuræ effusionem observari videantur; tandiu autem macula ista erit duratura, quandiu effusio sanguinis, aut impuræ lymphæ perduraverit, evanescente postmodum macula, cum effusio sanguinis, aut lymphæ tractu temporis evanuerit; aliquando Retinæ filamentum, aut spatiolum, aut durius, rigidiusque, ut in senibus redditur, aut materia quadam tenaci ac viscida, aut callo quodam obruitur, aut paralysi afficitur, ut ab unione radiorum hæc minima Retinæ portio neque moveri, neque opportune inflecti possit, idcirco neque pigni, neque delineari ullo modo poterit: hæc Retinæ portio privata motu & imagine, cum talia appareant objecta, qualia in oculo figurata repræsentantur, in objecto exteriori nigra quædam macula erit fere semper, aut diutissime apparitura, cum materia illa partem minimam Retinæ afficiens, neque evanescere, neque curari facile possit; aliquando tamen hujusmodi muscæ ac maculæ nigræ, etsi in Retina sedem habeant, nutare aliqualiter visæ sunt, non quia in Retina situm mutant, verum quia aliquando Retina ipsa aliquali motu movetur, aut trahitur ad eundem postea locum reversura. Sæpissime tamen cum muscæ aut maculæ fluctuantes non eam semper ab axe optico distantiam habuerint, pedetentim hinc inde nutare videbuntur; quo casu has in humore vitreo, sed potissimum in aqueo sedem posuisse credendum est; cum enim aqueus humor non ea semper donatus fuerit puritate, ut granula quædam, aut filamenta impuri humoris aliquando exceperit, hæc aut radios impediendo, aut eosdem aliunde refrangendo (cum hi non in puncto Retinæ, cum cæteris radiorum ordinibus uniri opportune possint) muscas seu maculas illas in objecto parere videbuntur; Hæ autem facilius curari poterunt, si remediis humorem aqueum depurari opportune contigerit; non differenda itaque aquei humoris depuratio, cum adaucta paulatim humorum saburra timeri facile posset, ne impuræ humorum particulæ sibi invicem adhærendo nebulam quandam texerent, suffusionem seu cataractam impedito luminis ingressu pariturae. Nonnulli non ab aquei humoris impuritate, ac densitate cataractam orituram crediderunt, sed opinati sunt, humorem crystallinum ex plurimis lamellis diaphanis elaboratum fuisse, quæ aliquando versus aqueum humorem adeo densiores fiunt, ut supra naturæ legem indurescant, densiores autem factæ; non tantum crystallinum humorem opacum reddunt luminis impedimento; verum cum densitates sint ponderibus proportionales, humorem hunc reddunt ponderosiorem; adaucto autem crystallini pondere processibus ciliariis violenter distractis lens crystallina aliqualiter a naturali loco distrahitur, aut deprimitur, & lentis focus non opportune Retinam afficiens visionem aliquando, cataracta temere accusata, aut impedit, aut turbat. Inter præternaturales oculorum affectiones eam ulterius arbitror, qua icterici afficiuntur, cum omnia objecta flava videantur. Immortalis Nevvtonus doctrinam colorum acturus per solam refractionem lumen in colores mutari (*b*) experimentis, & rationibus in aureo optices opere edocuerat. Cum vero radii, qui varios colores efficiunt ac afferunt, differant variis gradibus refrangibilitatis (*c*) arbitrandum est, ab aqueo humore biliosis, flavisque particulis permixto transeuntes radios peculiarem, ac specificum refrangibilitatis gradum pati debere, ut hi juxta hunc gradum, flavum objectis colorem vitiose communicent: hujusmodi autem gradum refrangibilitatis radiorum flavorum in prismate vitreo observari posse satis evulgatum est, ut nullatenus dubitandum sit, ex tali determinato gradu refrangibilitatis radiorum a corporibus flavis aqueo humori, aut vitreo permixtis elaborato flavum objectorum colorem oriri posse. Sed inter morbosa visionis phænomena objectorum duplicatio miranda sæpissime est. In hac re non me latet, objecta visibilia extra horopterem constituta geminata apparere (*d*); verum cum objecta etiam in horoptere constituta duplicari aliquando possint, licet ac opticis & dioptricis ea, quæ tanta res postulat, haberi facile possint, vehementer tamen ad hanc rem explicandam polyedræ lentis experimenta conferre videbuntur: cum enim lens polyedra sit corpus ex superficiebus planis in convexas superficies dispositis (*e*), si oculus ita constituatur ubi radii paralleli decussantur a singulis planis polyedris, radii paralleli ab eodem objecto prodeuntes in oculum propagari debuerunt; cum vero humor crystallinus, utpote lenticula convexa radios parallelos unire debeat, in totidem diversis Retinæ punctis uniendi erunt radii, quot sunt lentis polyedræ plana convexa, consequenter oculus per lentem polyedram toties videre poterit objectum, quot sunt facies, seu plana convexa lentem polyedram componentia. Experimentum hoc affabre ostendere videtur, cur aliquando objecta duplicari videantur; cum enim ob ætatem arescentibus membranis humores continentibus, aut vitio aquei, & vitrei humoris inæqualiter crystallinum humorem prementis, aut ejusdem crystallini culpa aliqua minima lentis crystallinæ portio a naturali convexitate aliqualiter declinet, ut aliquod in data minima parte planum fiat; tunc radii ab hoc præternaturali minimo plano uniendi erunt in puncto aliquo Retinæ; & cum talis unio radiorum differre debeat, & aliqualiter distare ab eo puncto, in quo naturaliter colliguntur, & uniuntur radii illi, qui per axem crystallinæ lentis una cum iis, qui naturali ratione refracti in eodem puncto Retinæ colliguntur, non dubitandum, Retinam duplici loco, ac puncto movendam & afficiendam esse, quare objectorum imagines erunt geminandæ. Verum frequentiora visionis incommoda ab uvea membrana, quæ pupillam constituit, consequi experimur. Tritum enim opticis axioma est, crescente lumine pupillam coarctari, ut superfluum lumen expellatur; decrescente dilatari, ut excipiatur necessarium. Cum autem quodlibet punctum visibile radiat in pupillam per conum, cujus vertex in ipso puncto radiante locatur, basis vero pupilla sit (*f*), cum præter naturæ legem dilatata fuerit pupilla, basis coni luminosi major futura erit, quæ cum plures radios excipiat, quam fieri debeat, a tanto radiorum numero, & consequenter intensione ac densitate Retina violenter afficienda erit, & quodammodo vulneranda; ut autem hæc tam necessaria, tam violenta nuturæ, instituto nostro opportuna magis constent: Sit basis pupillæ, aut basis circularis crystallinæ lentis spatium circulare A M B N; radii vero perpendiculares transeuntes per axem sint C G D; radii vero convergentes, & refracti sint A E D, B F D,

Sydenham opera Medica.

Gg 4

(*a*) Per prop. 102. & 103. Vvolfii.
(*b*) Num. 183. Vvolfii.
(*c*) Num. 196.

(*d*) Per Theorem. 80. Vvolfii.
(*e*) Per deff. 23. Dioptrices.
(*f*) Per Theorem. 78. Vvolfii.

BFD, qui concurrant cum perpendicularibus radiis in Retina in puncto D; Ducaturque alter circulus EGF parallelus circulo basis crystallinæ AMBN; ex optico theoremate tertio Vvolfii, cum lumen propagetur per radios æqualium virium in medio non resistente, intensitas luminis crescit in ratione duplicata distantiarum a puncto concursus reciproce; num autem intensitates luminis sint cæteris paribus ut densitates ejusdem, erit densitas luminis in C, ad densitatem in G in ratione reciproca circulorum EFG, ad AMBN; & consequenter in ratione duplicata reciproce ipsius OF ad CB; sed OF est parallela C
Prop. 4. 6. Eucl. B, ergo erit OF ad CB, ut OD ad CD, quare intensitas, seu densitas luminis in C ad densitatem in G erit quoque in ratione duplicata reciproce distantiæ OD ad distantiam CD a puncto D Retinæ; quare cum in OD fiat major densitas radiorum, fiet quoque major intensitas eorum concurrentium in D. Hinc Retina violenter affecta & vulnerata remanebit visione aut læsa, aut impedita. Processus quoque ciliares aut laxati, aut contracti humorem crystallinum, aut planiorem fortasse reddunt, aut magis convexum, ut nonnulli opinati sunt; inde radiorum unio, aut a crystallino distantior in planiore, aut eidem proximior in magis convexa, erit futura. Visio propterea aliquo tempore ob opportunum concursum radiorum in Retina distincta & clara; alio tempore ob aliqualem tantummodo contactum eorundem in Retina exequendum imperfecta & obscura; alio tempore ob nullum in Retina radiorum unitorum concursum ac contactum deperdita visio, aut nulla erit futura. Superessent reliquæ morborum oculi differentiæ, *Opthalmia* videlicet, *Hebetudo* & *Illacrymatio*, a quibus facile declinavimus; cum non ab organorum, sed ab humorum vitio fieri consuescant. *Guttam quidem Serenam* cum a nervi optici & Retinæ paralysi, aut callo, aut quocunque alio opticorum errore plerique Medicorum factam velint, ab iis, quæ de paralysi supra diximus, causæ erunt opportune postulandæ. Pro appendice addo rem animadversione dignissimam, cæcos nempe utplurimum longævos esse; num autem longior vita a majori fibrarum cerebri otio comparetur, quod ab otiantibus nervis opticis facile assequimur, cum hi cæteris nervis grandiores sint, & supra cæteros continuo operosiores? num quia cæci minus libere vivere consuescant, reliquis sensoriis magis otiantibus? anceps non judico.

34. Oculorum morbis satis expensis ad morbos auditus progredimur; ineptum autem esset, de his disputationem agere, ni prius innotescat methodus, qua aer agitatus sonum ferat; itaque celeberrimus Jacobus Hermannus (*a*) suscepta ab immortali Nevvtono sonorum doctrina hanc explicare aggressus est; docet enim sonum fieri, cum ex vibratione seu tremulo motu corporis sonori circumjectus aer elasticus undequaque propellitur, propulsus autem densatur nonnihil; particulæ autem aeris inter se densatæ comprimuntur, compressæ vero, cum elasticitates sunt quamproxime densitatibus proportionales, coguntur denuo relaxari, & in partes contrarias, seu unde venerant, regredi: *nam* addit Hermannus, *ita partium corporis tremuli contiguæ aeris partes propulsæ densabuntur, regressu vero, atque adeo amota vi comprimente densatus aer iterum sese in omnes partes, quantum potest, elatere suo expandet; ita ut ita partium corporis tremuli aer condensetur, & in reditu, atque iterum rarescat; quod partes corporis tremuli in aere ipsis contiguo efficiunt, idem etiam præstabunt aeris partes jam propulsæ in aere ipsis contiguo, & hic in sibi proximo, atque sic deinceps; sed non eadem ubique harmonia, ita ut, si quædam aeris partes propulsæ sint, propellantur & omnes reliquæ, atque progrediantur; sed cum unæ propellantur, atque densentur, aliæ redeant, atque posteaquam densatæ erant, iterum rarescant & regrediantur, idque vicibus permutatis*; hac ratione sonum fieri, & tali ratione ab aure humana audiri credendum est. Notat deinde Hermannus, *quod ejusmodi motus partium aeris propulsarum atque iterum unde venerant regredientium, seu intervalla progressus atque regressus vocentur pulsus aeris, quæ intervalla ob æqualia temporis intervalla præterpropter æqualia existent*. Porro naturæ & essentiæ auditus præstat inquirere soni velocitatem. Hanc rem celeberrimi viri accuratissime dimensi sunt, & primo celeberrima Academia Florentina experimento 245. experta est, sonum spatio quinque minutorum secundorum unius miliaris Veneti spatium peragrare. Doctissimus Mersennus pag. 35. suæ Balysticæ expertus est, somnum minutis quinque secundis confecisse pedes Gallicos 6900. inde ex proportionum regulis innotescet, spatio unius minuti secundi pedes Gallicos 1380. conficiendos fuisse. Celeberrimus Vvistonus (*b*) experimentis edoctus exposuit, spatio unius minuti secundi velocitatem soni fuisse pedum Anglicorum 1060. denique immortalis Nevvtonus (*c*) considerata crassitie particularum aeris & vaporum diversi generis densitate, *constat* inquit *per experimenta, quod soni tempore minuti unius secundi eundo conficiunt pedes Londinenses plus minus* 1142. *Parisienses vero* 1070., qui in pedes Venetos conversi efficiunt summam pedum 1144. $\frac{144}{1440}$ proxime. Modo ex determinata soni velocitate tempore unius minuti secundi mirum in modum colligit laudatus Vvistonius (*d*) data sonorum ubique locorum velocitate, ea videlicet, qua 1060. pedes Anglici, seu pedes Veneti 1209. $\frac{210}{1350}$ unius minuti spatio conficiuntur, datoque quocunque intervallo temporis, quo eadem soni velocitas datum spatium peragrat, corporis sonori a nostris auribus distantiam facile innotescere potuisse; si enim inter bombardæ ignem visum, & sonum auditum decem minuta secunda pertransire observata fuerint, constabit bombardæ locum ab auditoribus spatio 10600 pedum Anglicorum, proxime distare debuisse, ut ex regulis proportionum constabit; est enim 1. 1060 : : 10. 10600. Ita si inter fulgur visum, & tonitru auditum intercedant quinque minuta secunda patebit, nubes istas, unde fulmina eruperunt a spectatoribus proxime 5300. pedes Anglicos, seu pedes Venetos proxime 6045. $\frac{1250}{1350}$ fuisse distantes. Cognita itaque ex immortali Nevvtono sonorum velocitate progreditur celeberrimus Auctor calculorum opere intervalla pulsuum dimetiri; monitos itaque nos reddit. *D. Savverum invenisse factis a se experimentis, quod fistula aperta, cujus longitudo erat pedum Parisiensium plus minus quinque, sonum edit ejusdem toni cum sono chordæ, quæ tempore minuti unius secundi centies recurrit; sunt igitur pulsus plus minus centum in spatio pedum Parisiensium* 1070, seu pedum Venetorum 1144 $\frac{440}{1440}$ *quos sonus tempore unius minuti secundi percurrit; adeoque pulsus unus occupat spatium pedum Parisiensium* 10 $\frac{7}{10}$ seu pedum Venetorum 11 $\frac{638}{1440}$ *proxime, id est duplam circiter longitudinem fistulæ; unde verisimile est, quod latitudines pulsuum in omnium apertarum fistularum sonis æquantur duplis longitudinibus fistularum*. Mirabile postmodum eruitur ab iis, quæ dicta sunt, & ab experimentis 241. & sequentibus celeberrimæ Academiæ Florentinæ, & juxta demonstrata a celeberrimo Taylor (*e*) sonos, vel magnos, vel parvos semper æque veloces & æquabiles esse futuros. Hæc quantumvis extra institutum nostrum dicta videantur, attamen eo collimant, ut cognita prius sonorum natura, velocitate & pulsuum proportione, & consequenter tanti sensus dignitate, præstantia ac necessitate, facilius ac commedius a nobis morbosa auditus incommoda inquirantur & cognoscantur.

35. Ex soni doctrina super exposita generalis quidem soni idea innotescit, specifica vero & peculiaris soni ratio, qua diversi soni fieri diversimode possint, adhuc ulteriora petere videtur: desideratam peculiaris & specifici soni efficiendi rationem experimentis opportune factis celeberrimus Franciscus Lana (*f*) reperire acriter studuit, prop. enim 6. libri 9. de tremore corporum, ostendit, chordam tensam (idem intellige proportionaliter de quocunque corpore sonoro) & percussam vibrari & resonare; hanc autem non vibrari & resonare, per modum unius, sed ejus plurimas, minimasque particulas, ex quibus chorda com-

(*a*) Cap. 23. Phoron.
(*b*) Lectione 29. prop. 62. Coroll. 7. suarum Prælectionum.
(*c*) Scholio prop. 50. princ. Mathem.
(*d*) Coroll. 13. prop. 62.
(*e*) Prop. 12. methodo incrementorum directa, & inversa.
(*f*) Tom. 2. Magist. Naturæ, & Artis.

da componitur peculiares efficere, ut puto, curvas elasticas seu distractiones, quæ postmodum transeundo a curvis in rectas efformant minutas, minimasque vibrationes, ex quibus resultat seu componitur talis soni differentia; etenim a pluribus experimentis colligit, quod dum chorda tensa in singulis suis simplicibus undationibus removetur a suo situ recto, quoties tendit, aut ad dextram, aut ad sinistram, toties quodammodo incurvata elongatur, & consequenter novam tensionem patitur; quoties vero iterum redit ad situm medium in linea recta, toties remittitur nova illa tensio prius acquisita: constat autem ex dictis a celeberrimo Auctore *de tensione chordarum* per tensionem partes chordæ comprimi, & ipsam chordam subtiliorem fieri, per reductionem rursus dilatari, & priorem crassitiem recuperare. Igitur præter motum simplicem undulatorium, hinc inde per motum unius, seu toti chordæ communem, qua chorda agitatur, est & alius motus constrictionis & dilatationis particularum, seu partium minimarum chordam componentium, qui operatur in singulis filaminibus, ex quibus chorda coagmentatur. Immo in partibus unius & ejusdem filaminis. Cum enim hujusmodi filamina & illorum particulæ non sint singulæ singulis omnino similes, nec similes arcus describant, sed aliquæ magis, aliæ minus resistant tensioni, compressioni, constrictioni & dilatationi, dissimiles quidem, cum post tensionem se reducant, vibrationes efficient singulas suæ naturæ, ac suis viribus ac conatibus, seu arcubus proxime proportionales, quamobrem ex his peculiaribus minimarum partium similium, & dissimilium chordam componentium arcubus, seu distractionibus, & contractionibus componuntur minimæ vibrationes, ex quibus efformatur motus ille tremulus, peculiaris & specificus, qui talem ac specificam soni differentiam opportune parit. Simplex itaque & generalis soni idea undulationes totius corporis sonori ea ratione postulare videtur, qua aer simili quoque methodo vibratus, modo ita densetur, modo reditu rarescat; specifica vero & peculiaris soni ratio hoc ulterius postulat, ut particulæ minimæ corporis sonori similes & dissimiles, quarum aliæ magis, aliæ vero minus ex dissimilibus earum arcubus tensioni, compressioni, constrictioni & dilatationi resistunt, componant peculiares vibrationes ex motu partium minimarum similium, & dissimilium compositas; ex quibus fit quidam specificus partium minimarum tremor, qui talem ac specificam soni differentiam sit producturus: inde cum tam variæ fieri possint minimarum partium, seu arcuum distractiones, & contractiones, & consequenter tam variæ vibrationes, seu tremores aeri communicandæ, tot soni differentiæ ab auribus humanis erunt diversimode percipiendæ. Ex his itaque quærendum est, a quanam causa sonus *gravis & acutus* habeantur. In hac re non pigeat prius experimentorum meminisse, vibrationes chordarum esse in ratione longitudinum earundem. Ita doctissimus Hayr expertus est chordam tensam longitudinis pedum decem, si tempore unius minuti centum vibrationes absolvat, hujus dimidiam eadem ratione tensam eodem minuto secundo 200. vibrationes fuisse absoluturam. Acutus itaque sonus ille esse videtur, qui parvo tempore frequentiores vibrationes absolvit, non solum juxta rationem totius organi; verum etiam juxta rationem minimorum arcuum fibrillarum, quæ dum impelluntur, frequentius vibrantur; exigui propterea & brevissimi minimique arcus fibrillarum organi auditorii facto opportuno dum iis, quæ dicta sunt, analogismo, dum parvo tempore frequentissimas distractiones & contractiones edunt, a quibus frequentissimæ emergunt vibrationes ac tremores, majorique conatu recedunt a situ suo naturali magis violentam tensionem parientur, acutum sonum edere debuerunt. E contra sonum gravem datura erit auris humana cum majori tempore ac longiori pauciores fiant vibrationes organi & partium minimarum, seu arcuum earundem, ob tardiores distractiones, & contractiones elasticas earum, minoremque tensionem fibrillarum omnium.

36. Hisce præmissis contrahendo sermones nostros ad aurem humanam juxta anatomicum aurium ordinem placeat ratiocinari; præter enim externum, & flexuosum aurium apparatum occurrit *Meatus auditorius*; cavitas videlicet cylindrico ellyptica; hæc obliquo suo ductu glandulis undequaque donata est, a quibus cerumen continuo separatur; cum vero e glandulis ea ratione separatum fuerit, ut ceruminis corpus naturalem meatus auditorii obliquitatem mutaverit, undulationes aeris ultro reflexæ, & quodammodo a lege naturalium undulationum declinantes, auditum si non invertent, saltem poterunt imminuere. Clauditur autem internus hic meatus auditorius obliqua sectione *a Membrana Tympani* annulo osseo affixa, cujus peripheria ellyptica est, & ex duplici membranacea expansione duræ matris & cutis meatus auditorii coagmentata est; auditorii autem nervorum paris dura portio tympano impertitur; hoc autem tenditur & laxatur a nerveis filamentis, & musculis, & ab ossiculorum determinatis motibus, quorum primus *Malleus* est; secundus *incus*; tertius *Os orbiculare*, & *Stapes* quartus, qui immediate membranæ tympani succedunt. Opera itaque musculorum & talium ossiculorum ea ratione ac lege tendi debet membrana, non solum quoad totum sui spatium, verum etiam quoad singula sui filamenta, ut æquabilis & homotona fiat undequaque membranæ tensio; hac autem lege æquabilis tensionis statutum a natura est, oscillatione externi aeris, specificos impetus membranæ tympani communicare, a quibus cum distractæ fuerint, & in minimas curvas inflexæ, postmodum vero succedente motu contractionis specificos tremores, ac vibrationes pariturae erunt, primam naturalis auditus elaborationem opportuno principio donaturæ. Quid autem de auditu timendum esset, si musculi membranarum tympani, & ossicula tendentes, aut nimio sero madefacti, aut paralysi affecti fuerint? quid timendum? si humida aeris temperies, si seri copia membranam laxaverint. Nemo ignorat, hisce vitiis membranam, missa naturali tensione æquabili, naturalique fibrarum parallelismo, non eas æquabiles distractiones, & contractiones, & consequenter non eas vibrationes & oscillationes, non eos tremores excipere posse, qui specificis sonorum differentiis exequendis opportuni essent; quid ergo? obtusus mehercle fiet auditus, confusus & hebes: pejus fortasse malum irruet, si convulsis hisce musculis membrana tympani supramodum crispata ac tensa constiterit: a vibrationibus enim, & oscillationibus frequentissimis exasperata membrana feret soni acutiem, rigiditatem, & asperitatem ex quocunque levi aeris momento & piæ matris consensu dolorificam sensationem erit allatura. Redeunti ad naturalem auditum animadvertendum est, naturam, initio auditus, adeo de hoc recte exequendo fuisse sollicitam, ut opera musculorum & ossiculorum internorum adeo disponere, ac naturaliter tendere voluerit membranam tympani, ut non solum membrana tota, verum etiam singulæ minimæ componentes fibrillæ homotone & unisone tendendæ ac disponendæ similiter essent: tanti porro operis perfectioni juvat suspicari, fibras membranæ tympani adeo naturaliter singulas esse similiter, homotone & unisone tendendas ac disponendas, ut si aeris externi oscillationes totum membranæ spatium tangere, verberare ac inflectere aliquando non possint; auditui tamen exequendo satis opportune sufficiet, si unum tantummodo membranæ tympani filamentum ab aere oscillante verberaretur; ea ferme methodo, qua experimur, chordas in eodem instrumento unisone tensas, tremere tamen ac oscillare omnes unisonas debere, quantumvis una tantummodo ex unisonis chorda tacta fuerit ac verberata.

37. Membranæ tympani sua cavitas correspondet; hæc sphærica est. In tympani supernis partibus duæ occurrunt fenestræ, quæ in tympani cavitatem sese aperiunt; *Ovalis una*, *Rotunda altera*. *Ovalis fenestra* illa est, quæ a basi stapedis clauditur, eidem configuratione respondens, situm obtinet tympani membranæ parallelum; per hanc videtur aditus ad labyrinthi vestibulum. *Fenestra rotunda* incertam habet figuram, utplurimum tamen ad circularem tendit, videturque membranæ tympani verticalis; a parte autem inferiore tympani proficiscitur *Tuba Eustachiana* trans-

transiens ad latera interiorum nasi foraminum supra uvulæ basin terminata. Utræque fenestræ *Ovalis* & *Rotunda* transitum donant interiori auris cavitati, quæ cavitas in osse petroso locata est, quæ *Labyrinthus* appellatur; hæc autem labyrinthi cavitas tres in partes dividitur; in *Vestibulum* nempe, in *Canales semicirculares* & *Cochleam*. Vestibulum est cavitas irregulari configuratione constructa, parietes undequaque ostendens concavos. In hac cavitate vestibuli plura aperiuntur orificia, nempe orificium fenestræ ovalis, & quinque orificia canalium semicircularium, orificium cochleæ, & quinque orificia nervis aditum præbentia, atque ideo ab istis occlusa, secunda vero labyrinthi pars, nempe canales semicirculares, hi in semicirculi modum incurvantur, numero autem sunt tres, quorum primus est canalis semicircularis major, secundus minor, tertius minimus; cochlea autem tertia labyrinthi pars eleganter limacem cochleam repræsentat sub specie coni elaborata. Hujus cavitatis superficies non ex eadem substantia componitur, ac superficies cavitatis canalium semicircularium, quæ nempe durissimum os est; sed ex substantia ita friabili, ut in exsiccatis saltem auribus calcinatum os referat; canalis iste ope ejusdem septi in duos canales ita dividitur, ut canalis alter cum altero nullo pacto communicet: hoc septum, quod septum cochleæ dici poterit, duplici constat substantia, solidiori una, molliori altera. Duo canales, in quos cochleæ cavitatem ab exposito septo partiri indicavimus, *Scalæ* nominantur, quarum una per fenestram rotundam respicit tympanum, & tympani scala appellatur; altera vero cum vestibulo communicat per orificium quasi ellypticum ad latus fenestræ ovalis situm inter hanc, & orificium proprium canalis majoris (hæc vero vestibuli scala appellatur). Scala tympani superiorem situm obtinuit; scala vero vestibuli inferiorem &c. Ad actuandas autem & ditandas labyrinthi cavitates portio mollis auditorii nervorum paris descendit; in osse enim temporali, & petroso excavatur nervorum auditorium canalis, quem non sine ratione in duplicem partitur, nempe in communem & particularem. Quinque ulterius nervei surculi in vestibulo per membranam dilatati peculiari incessu membranaceo progrediuntur. Etenim a membrana vestibuli quædam aliæ membranæ procedunt, quarum singulæ diversum canalium semicircularium orificium ingrediuntur; ubi vero membrana per unum canalis orificium ingressa, membranæ per alterum ejusdem canalis orificium intranti percurrendo occurrit, unam continuatam membranam ambæ componunt; tales cum strictioris tæniolæ sive parvæ zonæ figuram habeant, sintque motibus sonoris excipiendis tanquam proprio sensorio destinatæ; hinc a celeberrimo Valsalva *Zonæ sonoræ* nuncupantur; hæ sunt numero tres nempe totidem ac canales, eandemque cum istis obtinent longitudinem &c. Alibi autem docet doctissimus Auctor, zonas has esse mollis auditorii nervi expansiones &c. Observat ulterius, labyrinthum humore aqueo copiose madefactum fuisse, & ab hoc patere aditum in palatum, ut aperto ore tribuendus sit aer, imminuta aurium officia reparaturus. Hæc omnia a doctissimo Valsalva hinc inde colligenda, ac describenda esse opportunum censui, ut accuratius ea innotescerent, quæ auris humanæ organo, ac officio intelligendo necessaria esse viderentur. Hisce præmissis liceat arbitrari, externum aerem a sono taliter motum undulationes ac tremores specifice contrahere, quæ membranam tympani tali ratione obliqui impulsus urgeat, ut non solum membrana, verum etiam minimæ illius componentes fibrillæ inflecti, ac distrahi adeo teneantur, ut minimas curvas describant; filamenta autem membranæ tympani taliter inflexa ac distracta, cum elastica sint, conantur sese opere elastico momenti contractionis sese reciproce restituere; quæ distractiones & reciprocæ contractiones, cum specificos fibrillarum motus ac tremores efficient, urgent, impelluntque simili impulsus lege tria illa ossicula, quæ immediate membranam tympani subsequuntur; hæc autem ossicula similiter mota & impulsa motu quodam composito ex motu membranæ tympani & ossiculorum, movent ac solicitant similiter filamenta nervea nervi auditorii per membranam tympani decurrentia; pariterque filamenta membranosa ejusdem paris vagi labyrinthum investientia, & consequenter zonas sonoras naturali lege unisone tensas, ex quarum specifica ratione motus ac solicitatione auditus sensatio opportune perficitur. Prodest ulterius actioni auditus undulatio, oscillatio & tremor aeris illius, qui probabiliter per foraminulum membranæ tympani ingreditur cavitatem ejusdem, & ab hac per labyrinthum excurrit; hæc enim aeris portio specifice mota a ratione motus compositi ex motu membranæ tympani & trium ossiculorum, undulationes excipit illis motibus proportionales ac unisonas; aer autem inclusus taliter motus, cum & ipse urgeat, ac solicitationem adjuvet membranæ nervi auditorii, & zonarum, jure auditus operi auxiliaturus est. Itaque & ab his, quæ in organo auditus observata sunt, & ab experimento chordarum unisone tensarum, quæ, etsi non pulsatæ, tamen isochrone, & unisone respondent illi chordæ unisonæ, quæ sola pulsata fuerat, probabilius credendum est membranam quoque elasticam nervi auditorii una cum zonis sonoris donatam esse fibris ordine, textura & tensione similibus, & homologis fibrillis membranæ tympani, non solum juxta rationem totius, verum etiam juxta rationem minimarum fibrillarum singulorum filamentorum componentium; sic enim supposita simili & æquabili membranæ tympani compositione, textura & tensione cum fibrillis membranæ nervi auditorii, & zonarum curvæ distractiones & contractiones membranæ nervi auditorii & zonarum, cum in statu naturali similes & æquales fuerint curvis distractionibus & contractionibus membranæ tympani, opera etiam adjuvante similis motus aeris in labyrintho inclusi, naturalem auditus actionem ordinatam, consonantem & harmonicam efficient. Quamobrem ut naturalis auditus actio exerceatur, jure credenda est necessaria proportio æqualitatis, aut quasi æqualitatis, & similitudinis inter undulationes & tremores aeris externi, & undulationem & tremorem interni aeris in labyrintho inclusi, & motum seu tremorem membranæ tympani, cum motu seu tremore membranæ nervi auditorii & zonarum; ita ut esse debeat motus seu tremor aeris externi, ad motum seu tremorem aeris interni, ut motus seu tremor membranæ tympani una cum ossiculis ad motum seu tremorem membranæ nervi auditorii & zonarum; verum cum motus membranæ tympani & ossiculorum determinetur a momento, & solicitatione ac tremore aeris externi; ideo motus membranæ tympani & ossiculorum erit motui aeris externi proportionalis; pariterque cum motus seu tremor membranæ nervi auditorii & zonarum determinetur a motu aut tremore membranæ tympani, & trium ossiculorum una cum aere in labyrintho incluso, propterea licebit arguere permutando, quod motus seu tremor aeris externi sit ad motum seu tremorem membranæ tympani & ossiculorum, ut motus seu tremor aeris interni & inclusi ad motum seu tremorem membranæ nervi auditorii & zonarum; hæc quidem in statu naturali probabiliter sunt judicanda. Verum si minimæ fibrillæ membranæ elasticæ nervi auditorii & zonarum, aut vitio sui, aut menyngum, aut fluidorum per cæcos aurium canaliculos fluentium, aut vitio interni, aut externi aeris non fuerint ordine, textura & tensione similiter positæ; ita ut tales curvæ distractiones & reciprocæ contractiones seu tremores fibrillarum earundem non ea ratione ac proportione fuerint similes & æquales, aut quasi æquales tensionibus, tremoribus, aut curvis distensionibus, & reciprocis contractionibus minimarum fibrillarum membranæ tympani, & trium ossiculorum; cumque fibrillæ componentes non eum servent naturalem parallelismum inter se cum naturali positione angulorum earundem; tunc mehercle cum membrana tympani & tria ossicula non debita proportione, motu ac positione membranæ nervi auditorii & zonarum respondeant: nec vibrationes ac tremores similes & isochronæ, aut fortasse nec in opportuna proportione harmonica fuerint inter se: sonus & auditus confusi, indistincti, & dissonantes erunt futuri. Quamobrem cum membrana nervi auditorii & zonæ sonoræ pia ma-

tre un-

tre undequaque induantur, & hæc cum fibrillis cerebri, a qua vestiuntur, eminentem communionem habeat, feret sensationem in anima ineptam, indistinctam & dissonantem ut anima ipsa sonos inepte & dissonanter percipiat & judicet. Arteriæ carotides, & jugulares venæ, & lymphatica vascula aures undequaque irrigant; cum autem hi meatus sanguine, aut sero irrigati, & membranæ fluidis extraneis madefactæ fuerint, filamenta illa inæquali succorum pondere ac mole repleta, erunt, ut aliquando convulsa fiant, mutatoque earum parallelismo longitudine & crassitie inæqualia, & ab inæqualibus aeris, aut fluidorum heterogeneorum dissimilibus conatibus inæqualiter tensa ac distensa consistent; cum autem fibrarum curvæ distensiones sint proxime in ratione composita ex directa potentiarum tendentium, directa longitudinum & reciproca crassitierum earundem; nemo dubitaverit membranarum, aliarumque partium fibras mole, pondere, crassitie ac longitudine, & consequenter distensione & contractione inæquales & asymmetras esse futuras; non ergo separandum est, harum curvas distractiones & contractiones reciprocas fore inter se isochronas, similes & homologas, sed absque ulla proportione harmonica dissimiles, inordinatas & asymmetras. En ergo confusus, hebes & dissonans auditus! en ex inæquali aeris motu, impetu asymmetro, tremore & reflexione sibilus & tinnitus! en gravis & molesta sensatio!

38. Delectationi animalium præstat potissimum odoratus; hic a membrana quadam narium cavernulas investientes in officio est; hæc ex nervis primi paris olfactoriis per os cribrosum, & narium cavernulas opportune expansis composita odoratus organum determinare videtur. Verum cum odores sint subjecta odoratus, & odores a corporibus undequaque citissime effluant, natura rei postulare videtur, nos prius de horum corporum effluviis acturos esse. Itaque, qui Boylei experimenta e limine salutaverint, non ignorabunt, quælibet corpora composita cujuscunque regni vegetabilis, animalis, & mineralis continua effluvia quaquaversus emittere, quæ juxta vires ac momenta propriæ atmosphæræ odoratus organum modo suaviter, modo moleste solicitant. Ut autem commodius ac clarius hæc res agitata opportune elucescat, consultum fuit a melioris notæ Philosophis præsupponere, corpora quælibet respectu sui suum totale centrum obtinere, quod tamen centrum partiale esse debuit respectu terræ. Unicuique itaque corpori, ut planetis omnibus evenit, sua circumjacet atmosphæra viribus ac momento corporis proportionalis, quæ ab effluviis quaquaversus a corpore effusis composita sphæricam superficiem describere credita est; hujusmodi effluvia per peculiarem atmosphæram effusa viribus ac momento differunt juxta rationes homologas densitatum eorundem; verum cum densitates effluviorum per varias superficies circulares atmosphæræ sint reciproce, ut spatia, quæ ab ipsis effluviis occupantur in superficiebus circularibus ejusdem, spatia autem ab ipsis occupata sint reciproce ex geometricis in ratione duplicata, seu ut reciproce quadrata distantiarum a centro corporis; utique vires, momenta ac densitates effluviorum per superficies circulares atmosphæricas eorundem erunt reciproce in ratione duplicata, seu reciproce ut quadrata distantiarum a centro corporis. Quamobrem ex his manifestum videbitur, in distantia effluvii linearis ut 2. a centro corporis ad distantiam effluvii linearis ut 3. a centro ejusdem, vires, momenta ac densitates atmosphæræ effluviorum futuras esse reciproce ut 9. ad 4. Itaque vis, momentum & densitas effluviorum distantium ut 2. a centro corporis erit ut 9. & vis, momentum & densitas effluviorum distantium ut 3. a centro ejusdem futura erit ut 4. nempe ut reciproce quadratum distantiæ 2. ad quadratum distantiæ 3. Si itaque a quibuscunque punctis distantiarum a centro corporis crescentium in ratione arithmetica, quæ accipiantur ut asymptoton, ducantur lineæ perpendiculares inter se parallelæ, sed ea ratione geometrica decrescentes, qua vires ac momenta effluviorum decrescunt in ratione duplicata distantiarum a centro reciproce, seu in ratione reciproca quadrati distantiarum ab eodem centro; & ab extremitatibus linearum parallelarum ductarum ducatur linea; hæc linea ducta erit logarithmica, seu curva hyperbolica aut saltem generis hyperbolici futura erit. Juxta has motuum proportiones a centro corporis, unde citissime exeunt, moveri & agere effluvia contra sensoria videbuntur; num vero, & qua ratione effluvia a corpore eminus delata, ad corpus unde effluxerant, tanquam ad suum totale centrum opportune (ut nonnulli Philosophi putant) restitui possint! hoc quidem tam anceps, tam lubricum est, ut nostrum præcurrat ingenium. Multi tamen opinati sunt, effluvia corporis, cum eminus delata fuerint, quorum momenta, vires ac densitates ea ratione notabiliter decreverint, qua supra proxime determinatum est, necessario occurrere & incidere in atmosphæram aeream, seu ambientem aerem, cujus cum vis, momentum & densitas multo major sit vi, momento ac densitate effluviorum corporis eminus delatorum, mehercle vis, momentum & densitas aeris ambientis eo fortior & validior futura erit ad impellendum, quo atmosphæra corporis debilior, iners, minusque densa facta fuerit ad resistendum, quotiescunque notabiliter a corpore distaverit. Itaque cum vis, densitas & momentum aeris ambientis majus fuerit momento atmosphæræ corporis, momentum aeris ambientis magis urgebit effluvia corporis versus plagam, unde decesserant, propter effluviorum resistentiam minorem aeris ambientis atmosphæræ; cum ergo momentum aeris ambientis habeat rationem majoris inæqualitatis respective ad momentum atmosphæræ corporis, & vicissim momentum atmosphæræ corporis, in notabili distantia ab eodem corpore habeat rationem minoris inæqualitatis respective ad momentum aeris ambientis, cogetur atmosphæra corporis in notabili distantia ab eodem cedere vi & momento aeris ambientis. Quamobrem cum effluvia corporis impedita ultro progredi non possint, inclinatis directionibus vorticoso, aut spirali quodam motu revertere fere omnia conabuntur, unde primo decesserant, ut iisdem, similibusque corporis porulis restituta corpus quodlibet pro data lege Universi conservarent; sed non vacat hæc tam incerta, tam obscure meditari. Certum quidem est, juxta vires, densitates ac momenta effluviorum e corpore in datis rationibus proxime exeuntium fibras membraneas & nerveas odoratus variis rationibus esse solicitandas. Membrana itaque & fibræ nerveæ organi odoratus tali, determinataque textura elaboratæ, non solum ratione totius, verum etiam ratione minimarum partium membranam, fibrasque nerveas componentium solicitatæ determinatam quandam lineam curvam describunt, vi cujus peculiaris & specifica non tantum totius membranæ elasticæ, totiusque fibræ nerveæ, verum etiam quarumcunque minimarum fibrillarum elasticarum talis curva distractio & talis reciproca contractio exerceri debet; suspicari ergo si liceat, hanc quoque curvam distractionem logarithmicæ, aut hyperbolicæ, aut generis hyperbolici esse futuram. Cum enim (ut supra indicatum est) variæ distantiæ a centro corporis odorati accepta ut asymptoton crescentes in ratione arithmetica habeant vires, momenta ac densitates effluviorum reciproce decrescentes in ratione geometrica; nempe reciproce, ut quadrata distantiarum a centro corporis, quæ designantur a transversis parallelis ductis a quibuscunque punctis distantiarum a centro corporis odoriferi, & ab extremitatibus omnibus harum linearum intelligatur ducta quædam linea; hæc linea futura erit curva, quæ ad logarithmicam, aut ad hyperbolicam lineam pertinere videbitur; sic probabiliter concipi ac fieri potest, membranam nervi olfactorii oblique tactam ac impulsam a viribus, momentis ac densitatibus effluviorum geometrice decrescentibus, juxta rationes reciprocas distantiarum a centro corporis odoriferi arithmetice crescentium incurvari ac inflecti taliter debere, ut membrana sese disponat ad lineam quandam curvam logarithmicæ, aut hyperbolicæ, aut generi hyperbolico similem describendam; verum cum hujusmodi curvæ adeo minimæ sint, ut a tangentibus fere non differant, si a nobis videri potuissent, satis mihi est hæc probabiliter innuisse, ut tantummodo innotescat, a quantis minimis membranorum ac nerveo-

veorum filamentorum motuum differentiis tot eminentes animæ sensationes, (tam minimas motuum, ac figurarum differentias usu ac habitu facto sentientis & percipientis) continuo exerceantur. Membrana itaque nervea oblique impulsa ac densitatibus geometrice decrescentibus, determinatam curvam distractionem patitur; postmodum vero naturali nisu elastico contractionis restituitur. Cum autem tales motus elastici distractionis & contractionis componantur ex rationibus momentorum corporis odori impellentis, longitudine fibrillarum & reciproca crassitierum earundem; hi motus cum tali determinata curva agentes, taliter solicitando piam matrem, qua fibræ nerveæ odoratus undequaque vestiuntur, & ab hoc eminenti consensu communicata solicitatione correspondentibus fibris cerebri ab eadem membrana circumseptis specificam rationem, actionem, sensationem videlicet organi odoratus componere probabiliter videbuntur, a quibus motuum differentiis anima excitata rationes odorum sentire ac judicare teneatur. Quotiescunque autem filamenta membranosa ac nervea organi odoratus, aut paralytica fuerint, aut convulsa, aut gravata succis heterogeneis, tunc cum horum tensiones præternaturales, aut nimium laxæ fuerint in paralyticis, aut nimium contractæ in convulsis, aut inæqualis magnitudinis, & crassitiei; ut in gravedine seu oryza ob succorum depositorum impuritates, mehercle vitio organi effluvia corporis odorati cum non ea lege ac momento motus ac percussionis, ut supra exposuimus, proportionali, apte urgere possint ac solicitare odoratus organum; cumque fibræ organicæ præternaturales non eum naturalem parallelismum servent inter se, nec non naturalem angulorum æqualitatem, odoratus actio aut depravata fiet, aut imminuta, aut nulla; sic aliquanquando etiam hæc vitia contingere consuescunt, cum aut glandularum obstructione, aut cum os cribriforme fluente nimis muco læsione, aut obstructione correptum fuerit, aut cum a materia quadam polyposa narium cavitates fuerint impeditæ.

Vitia Odoratus.

39. Sensui odoratus affinis est jucunda sensatio gustus, qua ea, quæ aut cum cibis, aut potionibus in stomachum ingeruntur, aut amica, aut inimica, naturæ & stomacho ab anima judicantur. Sensationi autem gustus potissimum inservit lingua, cui quoque tota & palati & œsophagi peripheria auxilio est; num autem lingua sit musculus, ut putavit Vvarthonus, ibi non quæro, nec disputo; certum tamen est, sex musculorum paria linguam quaquaversus movere, ut multiplicibus linguæ motibus, innumerisque vocum ordinibus opportune inservirent. Philippus autem Verheyen cap. 17. suæ Anatomes nuper edocuit: *Superius linguæ planum in plurimas areolas esse divisum a quibusdam sulcis seu fossulis valde inæqualibus, & in diversis subjectis admodum diversis. In dictis areolis seu spatiis, quæ sulcis istis circumscribuntur, notare licet potissimum tres colliculorum species, quarum primam constituunt glandulæ, quæ in parte antica linguæ, semen sinapis magnitudine vix superant, & posteriora versus sensim augentur: in vivis pellucidæ sunt, humorque salivali refertæ, quem pro linguæ humectatione in ejus superficiem deponunt; secundo glandulis copiose interspersa sunt corpora quædam dura extremitatibus unguium avicularum non multum absimilia, quæ in linguæ planum eminent, & modice incurvata versus partem posteriorem sese inclinant; hæc corpora plerunque desinunt in simplicem cuspidem, nonnulla tamen reperiuntur bifida; tertio in superiori linguæ plano etiam notantur corpora pene rotunda majoris ambitus, quam præcedentia, & non ita in cuspidem elevata; cedunt quoque illis tam numero, quam duritie; videntur autem hæc corpora facere ad sensationem gustus*. Sed ante Verheyen celeberrimi viri Malpighius & Fracassatus in Epistolis ad immortalem Alphonsum Borellum conscriptis prius ostenderant, linguam humanam suis papillulis, aut pyramidalibus, aut conicis esse elaboratam, quæ numerosiores in vivente, ac spiritu turgidæ observantur, racemoso invicem coalitu sese prodentes, potissimum facto agmine versus apicem linguæ, minus vero cum ad inferiorem linguæ partem declinaverint. Has autem papillulas, nerveas esse appendices anatomica autopsia satis evincit; hæ nerveæ papillæ cum ciborum masticatione, pressione, & affrictu, adjuvante saliva e glandulis linguæ & palati undequaque naturaliter expressa diversis motuum rationibus tangantur ac solicitentur, affectionem gustus probabiliter excitant; gustus itaque affectio a ratione tactus nullo modo dissentire videtur. Hæc quamvis in genere veritati assentiri videantur, nihilominus apud plerosque constat, specificas gustus affectiones seu determinatos sapores a determinatis salium figuris papillas nerveas taliter solicitantibus habendos esse; variæ siquidem saporum species a variis salium configurationibus a plerisque Philosophis habitæ sunt; ut autem hanc rem experimento potius, quam ratione acquireret celeberrimus Gassendus e Democriti cineribus atomorum doctrinam excitaverat. Itaque hæc philosophatus est. (*a*) *Is non incongrue definiat, qui rotundas esse, congruaque mole atomos, quæ dulcem faciunt saporem; magna figura, quæ acerbum; multangula, minimeque orbiculari, quæ asperum; acuta conica incurva non tenui, non rotunda, quæ acutum; orbiculata, tenui angulata, incurva, quæ acrem; angulata, distorta, crurumque æqualium, quæ salsum; rotunda, levi, distorta, pauca, quæ amarem; tenui, rotunda, parva, quæ pinguem &c.* Verum cum hujusmodi experimenta & figurarum salinarum observationes non id certi referant, quo salina corpora tantummodo sapores referre judicentur; cum hi etiam a sulfure & varia miscela salium, sulfurum, aliorumque corporum haberi plerunque possint, propterea in tam ancipiti re contentus fuero generali ratiocinio suspicari, sapores promiscue a salium, sulfurum, aliorumque corporum superficiebus papillas nerveas solicitantibus esse orituros. Ex hac generali idea, cur non liceat specificos sapores quærere a determinata salium, sulfurum, aliorumque corporum commixtione? Fateor quidem usque adhuc ignotum esse, qualis futura sit horum corporum specifica mixtio, ut specifici sapores vere habeantur; verisimilitudini tamen accedit, *Dulcem saporem* a ratione æqualitatis inter miscelam salis & bene concocti seu depurati sulfuris, aut ab aliquali sulfuris prædominio supra salis, aliorumque corporum momenta posse dimetiri; sic *Amarum* fortasse fiet, cum nullum sulfur; aut si sulfur adustum & acre cum majori ratione salis, aliorumque corporum, quibus omnibus inest inæqualis & aspera superficies, mixtionem effecerit; *Insipidum* vero, cum crudo sale & sulfure compositum fuerit corpus; aut si cum majori aquæ portione minima salis & sulfuris quantitas miscelam fecerit; *Acerbum verum aut Austerum* a crudo sulfure & sale cujus octaedrica, aut parallepipeda rhomboidea fuerit superficies, videtur esse elaborandum. Ex varia itaque mixtione corporum inter se varii, cæterique emergent sapores, ea videlicet ratione homologa, qua ex diversis linearum luminis densitatibus, una cum variis refractionum gradibus varios colores oriri experimur; hæc enim corpora invicem commixta, & salivari humore opportune dissoluta papillas nerveas solicitando in ratione composita ex numero salium, sulfurum, aliorumque corporum, momento eorundem, & ratione salivæ, qua universa hæc corpora penetrantur, & madefiunt, papillis taliter inflexis, aut incurvatis diversas in lingua saporum rationes afferre consuescunt. Ab hisce papillarum motibus communicata sensui communi seu piæ matri, quæ & linguæ papillas & fibras medullares cerebri consentientibus fibris investit, opportuna & specifica fibrarum medullarium solicitatione varii sapores animæ offeruntur sentiendi, & judicandi.

Vitia gustus.

40. Impuro itaque sanguine, si plurima corpora in glandulis linguæ deponantur, quæ excretoria harum oscula obstruat, mehercle saliva impedita arescent linguæ filamenta, & nerveæ papillæ arescentes non ea facilitate moveri, inflecti & incurvari poterunt, qua in naturalibus saporibus opportune deferendis fieri debuisset; saporibus itaque aut imminutis, aut obliteratis ægri de nausea, cibi fastidio, consentiente etiam stomachi membrana, ut in febribus familiare est, molestissime conqueruntur: sæpissime biliosis particulis lympham, & sanguinem plus justo

(*a*) Fracassatus pag. 194. de lingua.

justo decurrentibus; si in hæc vascula & glandulas salivales hæ biliosæ particulæ evomantur, ab acti, & aspera biliosorum corporum superficie solicitatis moleste nerveis papillis sapor amarus ingravescit; sæpe ab acri, & caustico sale salivæ irritata & paulatim erosa linguæ filamenta, fistulæ, ulcera & scissuræ superveniunt, & aliquando a venefica vitriolici corporis metastasi cancri linguam horride lacerant. Notum jam est, saliva muriaticis salibus repleta ob papillarum nervearum peculiarem solicitationem, aut ariditatem earundem sitire animalia graviter debere; probat autopsia, plurimas sordes humorum per linguæ glandulas separari; cum pluribus in morbis crustæ diversæ indolis, ex varia humorum præternaturalium hypostasi supervenire videantur. Mira quidem linguæ indoles, quæ non tantum conceptus animi vôce & sono exprimit; verum etiam bonas, & malas corporis affectiones affabre indicare apta est; unde Hippocrates in quibuscunque morbis acquirendis, aut judicandis jure merito observandam esse docuerat.

41. Immortalis animæ dignitas hoc exigere supra modum visa est, ut quatuor sensoriis in capitis regione prout digniori animæ sede exercendis dotaretur; uno tantum sensu tactus superstite, qui toti animali communis undequaque exerceri posset. Immortalis Malpigius, qui hanc rem de externo tactus organo anatomice agitaverat, certiores nos fecerat, pyramidales papillas e nervoso ac reticulari corpori progenitas per universam cutim effusas, & e cuticula erumpentes tactus organum esse futuras. Hisce autem pyramidalibus papillis adstant undequaque per totam cutis superficiem glandulæ miliares, a quibus lympha & sudor erumpere consuescit, non tantum communi utilitati naturæ, verum etiam ne papillæ pyramidales vitio tactus arescerent. Monendum autem, affectionem tactus aliquibus in partibus acutiorem esse, aliquibus vero obtusiorem fuisse, determinata lege sensus a majori, aut minori numero papillarum pyramidalium e cuticula erumpentium, quarum opera corpora calida & frigida; solida & fluida; dura & mollia &c. dignosci potuissent; ex vario siquidem objectorum momento varia exerceetur papillarum curvitas, varia flexio, variusque inclinationis gradus, quæ rationes motuum per membranas papillas investientes communicatæ consensu fibrarum medullaribus cerebri fibrillis, motibus æqualibus, aut proportionalibus solicitant animam, ipsisque compenetratam homologe urgent & excitant, quibus objecta solicitantia sentire & judicare anima teneatur. Non diu itaque laborandum esse, cum vitia tactus habere voluerimus, offusis enim in miliares cutis glandulas fluidis, aut acri, aut muriatico sale & adusto sulfure repletis, moleste irritantur extimæ cutis & cuticulæ fibrillæ. Hinc ex balsamici sulfuris defectu graves pruritus, cutis asperitates, turpes pustulæ, & guttæ rosaceæ emergent. Ulterius ex vitriolici, aut aluminosi salis additamento, & juxta majorem salis salsi, acris & acidi ubertatem lepræ, & variæ veneficæ serpigines ingravescent; ex his a stagnatis humoribus obstructæ glandulæ miliares innumera cutis vitia generari videntur, inter quæ cutis nigredines & porrigines, ephelides & lentigines varii generis &c. Sed pejus omen esset, si paralysi afficiantur nervea illa filamenta, quæ ad extimam cutis superficiem delata papillas pyramidales mire texunt; enim vero nerveæ hæ papillæ communicata sibi affectione paralytica cutim sine sensu reddunt; aut saltem stupidum, obtusum, & hebetem, quod majoris semper morbi omen esse plerunque experti sumus.

42. Cum plurima cutis vitia a fluidis non satis opportune, aut nimium transpiratis oriri frequentissime possint, ibi data loci opportunitate breviter de transpiratione nonnulla dicere æquum erit. Per poros itaque cutis transpirare animalia quælibet satis superque notum est; excernuntur enim per poros cutis continuo motu corpora cujuscunque generis, quæ per innumeram glandularum internarum familiam separari opportune non potuerunt. Tanto operi præstat potissimum *Motus internus fluidorum*; secundo *aeris ambientis caliditas & rarefactio*; tertio *uberrima salium dissolventium quantitas*, *a qua fluida animalium sæpissime dissolvuntur*. Hæc tria si opportuna ac debita ratione fiant, apte ac naturaliter transpirabit animal; cæterum iniqua transpiratio fiet, si hæc aut minus, aut magis operentur. Ad primum ergo quod attinet; *Motus internus fluidorum* a causis internis, sed potissimum externis excitatus calorem afferens transpirationem ultro promovere consuescit. Cum enim calor sit ut impressiones particularum corporis calidi in quopiam objecto corpore calorem excipiente, quotiescunque sulfureæ particulæ ad statum volatilitatis evectæ fuerint, salinas quoque & fibrosa sanguinis filamenta violentissime agitant; cum vero agitationes seu impressiones particularum sulfurearum in cætera fluidorum corpora sint proxime in ratione composita ex duplicata velocitatum, & simpla densitatum particularum sulfurearum, manifestum est quantum exaltato supra modum sulfure universæ fluidorum particulæ agitari violentissime teneantur; ex violentissimo autem motu particularum omnium atteruntur corpora inter se, & fibrosa fluidorum filamenta scinduntur, & soliditas eorundem enervatur; sic rupta, attenuata & enervata corpora & citissimo motu agitata miliares glandulas quantitate majori undequaque replent, ut momento motus continuata, & adaucta proportionaliter velocitate fluidorum, uberrima transpiratione per poros seu per excretoria glandularum miliarium vasa, ut in febribus sæpissime evenit inauspicato egredi teneantur. Hac methodo plus justo transpirat animal; a qua violenta & uberrima transpiratione aliquando boni effectus, sæpissime mali enervata natura superveniunt: Si hæc ab excessu transpirationis quid a defectu timendum erit. Mehercule ex deficiente transpirationis opera ob densitates & vitriolicas, aut aluminosas corporum configurationes, aut ob cutis constipationem icteritiæ flavæ, aliquando nigræ, podagræ & innumeræ cutis affectiones elaboratæ vitia cutis parturient. Secundo prodest vehementer transpirationi *Calor externus*, quo aer rarefit, rarefactus enim non illud momentum pressionis exercet supra extimam superficiem animalis; unde cutis animalium minus pressa ad majorem superficie dilatata & extensa sinit quoque miliares glandulas magis dilatari & extendi; cum autem miliares glandulæ in eo statu minoris dilatationis, quo aer minus rarefactus majori momento premit, ad eum statum majoris dilatationis, quo aer magis rarefactus minori momento pressionem efficit, sint ut solida similia; hæc autem crescant in ratione triplicata suarum diametrorum; utique in glandulis dilatatis ab aere magis rarefacto id spatium futurum erit continendis fluidis aptissimum in proxime triplicata ratione suarum diametrorum; quamobrem si diameter glandulæ miliaris in statu minoris dilatationis fuerit ut 1. diameter vero ejusdem in statu majoris dilatationis fuerit ut 2. erit quantitas fluidi contenti in glandula minus dilatata, ad quantitatem fluidi contenti in glandula magis dilatata proxime ut 1. ad 8. Octupla itaque quantitas fluidi continenda proxime erit in glandula miliari, cum aere magis rarefacto hæc futura fuerit in statu majoris dilatationis. Præter hæc cum sectiones excretoriæ pororum glandularum miliarium cutis dilatentur & extendantur, & ipsæ in ratione duplicata suarum diametrorum, erit sectio pori, seu canalis excretorii glandulæ dilatatæ ut unum in aere minus rarefacto, ad sectionem ejusdem pori dilatati ut 2. in aere magis rarefacto ut 1. ad 4. quare quantitas fluidi lymphatici ut 8. contenta in glandula miliari in statu majoris dilatationis transitura erit e sectione ut 4. canalis excretorii, seu pori ejusdem glandulæ. En itaque cæteris paribus ab aere vi caloris rarefacto, cujus opere proportionaliter rarefacta extenditur cutis superficies, major fluidi quantitas in glandulis miliaribus, & major fluidi exitus per magis apertas sectiones pororum seu canaliculorum glandularum earundem; videlicet, en necessitas majoris transpirationis; sic æstivo tempore & in hypocaustis major sudor & transpiratio; hinc ex nimia lymphæ exeuntis, & transpirantis copia debilitas & languor; hæc tamen si cum conferentia, & tolerantia animalium opportune fiant, secundæ res erunt; cæterum gravi naturæ fato futurum erit, si excessu transpirationis animalia deficere videantur; hæc

hæc quantumvis gravia fint, graviora tamen aliquando contingent, fi excedens externi aeris frigiditas, aut nimia cutis denfitas, tranfpirationis impeditæ vitium fecerint; etenim in adultis potiffimum cutis denfior facta & aeris frigiditas, variolas, morbillos & peticulas facillime prohibent, ne liberiori tranfpirationis motu egrediantur; hinc ftagnatis in cute humoribus fit prava particularum mixtio, quæ veneficos effectus afferens, ea trahit fecum damna, quæ mortis periculo utplurimum exolvuntur. Tertio tranfpirationis vitia affert *uberrima falium quantitas;* etenim in pluribus morbis, fed potiffimum in hecticis fluidorum filamenta cum falinis plus jufto particulis affociata fuerint, deficiente balfamico fulfure, ab his in motu fluidorum circa proprium axem continuo rotantibus, afperis, inæqualibufque fuperficiebus, quibus undequaque circumfcribuntur, ægerrime lacerantur. Diffoluta autem & rupta filamenta fanguinis naturalis mixtionis vitio nullo aggere, nullo vinculo ferum frænant ac muniunt, quin fumma libertate, tenuitate ac motu fluens copiofius & velocius in miliares glandulas, ab iis uberrima tranfpiratione per cutim exeat, fudores ægerrimos & moleftiffimos allaturum; hinc macies & tabes, languor & deliquia fuperveniunt. Hæc & plurima alia tum a defectu, cum ab exceffu tranfpirationis cutis vitio evenire poffunt incommoda, quæ toti animali communicata, fluida folida fummo naturæ damno evertere poterunt. Hæc breviter de morbofis folidorum motibus fufficiant, Mechanici tamen morborum Operis complemento proderit, fi denique Mechanicam morborum defumptam a motu febrium, Deo juvante, ageremus.

MECHA-

MECHANICES MORBORUM
PARS TERTIA,
DESUMPTA A MOTU FEBRIUM.

BENEVOLIS MEDICINÆ TYRONIBUS.

PRaxis Medica, quam quotidie profiteor, & febrium phænomena attentiſſime obſervata expoſitam febrium Theoriam, Lectores Benevoli, me docuerunt; ut autem facilius innoteſcant, quæ hic dicturi ſumus, Tyrones primo monitos volui. Cum corpora elaſtica, & non elaſtica ſint numero, pondere, ſuperficie, motu, &c. ſeu momentis omnino diverſa, hæcque in actione & reactione pro minima, & æquabili mixtione obtinenda inter ſe eſſe debeant, ut naturale æquilibrium maſſæ ſanguineæ habeatur, & conſervetur, placuit pro hypotheſi arbitrari, ſummam momentorum corporum elaſticorum æqualem eſſe ſummæ momentorum corporum non elaſticorum; quia vero ſanguinis conſtitutio non ſinit eandem, ac præciſam ſervari diverſorum elementorum componentium quantitatem; propterea (quantum in re tam obſcura conjectari poteſt) jure arbitratum eſt, naturam ea lege hacque methodo partiri ſummas momentorum corporum elaſticorum, & non elaſticorum, ut ſi momentum alicujus corporis elaſtici ſit in aliqua ratione inæqualitatis ad momentum alterius corporis non elaſtici; ita reciproce tertium quoddam momentum corporis non elaſtici ſit in eadem ratione ſpecifica inæqualitatis ad quartum momentum corporis elaſtici alterius generis, & ſic ſucceſſive, &c. tali ſemper ſervato ordine, quo ſummæ momentorum corporum elaſticorum, & non elaſticorum ſint æquales inter ſe, quacunque proportione momenta ipſa ſint diſtributa in maſſa ſanguinis. Secundo, ut aliter explicetur hypotheſis, ſupponamus ex ſingulis maſſis elaſticis ſimul ſumptis fieri maſſam A, ex ſingulis vero maſſis non elaſticis ſimul ſumptis fieri maſſam B, quia ex hypotheſi ſumma momentorum corporum elaſticorum æqualis eſſe debet ſummæ momentorum corporum non elaſticorum, erit ut maſſa A ad maſſam B, ita reciproce celeritas maſſæ B ad celeritatem maſſæ A; ex qua proportione colligitur æqualitas præſuppoſita momentorum elaſticorum, & non elaſticorum inter ſe. Tyrones itaque vel primo conceptu intelligant momenta corporum, vel ſecundo; ſemper momenta corporum elaſticorum, & non elaſticorum erunt in ratione æqualitatis, aut quaſi æqualitatis, quorum neceſſario opere nexus, unio æquabilis, & minima mixtio elementorum omnium in naturali ſtatu haberi debuerunt. Hiſce prænotatis, hanc *Febrium Mechanicam* tres in partes dividendam eſſe cenſui; prima quidem *univerſales Febrium anomalias*; ſecunda *intermittentium Febrium cauſas, ſymptomata, legem & ordinem frigoris & caloris;* tertia vero *continuas Febres agit & quærit*. En itaque completa *Mechanices Morborum deſumptæ a Motu fluidorum, ſolidorum, & Febrium Theoria;* ſupereſt, ut conſilio potiſſimum celeberrimi profeſſoris Alexandri Maccope, ne praxis quoque medica mechanico ratiocinio fraudetur, quartam partem *Mechanices Remediorum* ſuperaddere curemus, quam totis viribus, Deo dante, exequi conabimur. *Valete.*

Cum quatuor illa ſint, ex quibus compoſitum eſt corpus, terra, ignis, aqua, aer, horum naturalis exceſſus defectuſque, & ex proprio loco in alienum translatio, per quam, quod ſibi conveniens eſt, non tenent, inteſtinam quandam ſeditionem, & morbos inferunt; quando enim præter naturam unumquodque fit, aut transfertur, calefcunt utique, quæ non frigebant, arida madent, graveſcunt levia, & cætera omnia ſimiliter permutantur; ſolummodo vero idem aliquid ſibimet ſecundum idem, atque ſimiliter, & debita proportione ſervata accedens, vel decedens, permittet ſe idem ſibi ipſi ſoſpes, integrumque manere, quod autem aberrat, ſive accedendo, ſive decedendo mutationes varias, morbos, corruptiones infinitas inducit. Plato in Timæo.

DISSERTATIO PRIMA.

De Febribus in genere.

I

TAndiu vivimus, quandiu movemur; tunc morimur, cum fluida & ſolida deficiente motu deſinunt; tum ſani vivimus, cum fluidorum & ſolidorum motus ordinati ſunt, æquales & iſochroni; tum maxime ægrotamus, cum utrorumque motus inordinati ſunt, inæquales & aſymmetri; Hæc eſt idea ſanitatis & ægritudinis; hæc vitæ & mortis origo, ac principium eſt. Cum *n.* 3. *& ſeq. Partis primæ Mechanices Morborum*, motum preſſionis, ejuſque phænomena ſatis conſideravimus, a quo filamenta ſanguinis continuo atteruntur, minimaſque in particulas quodammodo infinite parvas dividuntur, ut intimior, facilior ac perfectior fiat earundem particularum mixtio; æquum eſt, ex perfecta, ordinata & æquabili mixtione earundem naturalem temperiem, ac ſtatum ſanguinis; ex imperfecta vero, inordinata & inæquabili earum mixtione præternaturalem intemperiem, febrilemque indolem maſſæ ſanguinis habendam eſſe: ex variis nimirum mixtionum gradibus, ordinibus ac legibus emergere ex practicis phænomenis mihi viſæ ſunt univerſæ febrium anomaliæ. Omiſſa itaque communi febrium defini-

definitione, quam tot celeberrimi viri undequaque docuerunt aliter placuit definire, & definitione quidem, quæ mechanicæ legibus commodius satisfacere videatur.

Febris definitio. 2. *Febris ergo universalior morbus, est motus asymmeter mixtionis elementorum massæ sanguinis cum inæquali aut dissimili excessu, vel defectu proportionalis velocitatis fluidorum & solidorum.* Cum in corporibus quibuscunque tum naturalibus, cum artificialibus ex determinata proportione mixtionum elementorum componentium diversæ fiant superficies, diversæ figuræ, diversi colores, diversi motus, & diversæ vires naturæ componentium proportionales; divini enim Platonis testimonio in Thæteto enunciatum est *ex latione, motuque, & alterna commixtione fiunt omnia, quæ esse dicimus*; ita quidem æqua temperies & naturalis constitutio sanguinis ab ordine, & determinata lege mixtionem corporum componentium unitate naturæ habenda erit. Verum quamvis manifesta videatur lex determinatæ mixtionis in naturali massa sanguinis, adhuc tamen quærenda esset specifica proportio corporum miscibilium, ut naturalis temperies & naturalis constitutio sanguinis habeatur, & conservetur. Enimvero cum elementa massam sanguinis componentia sint inter se diversa mole, figura, superficie, pondere, motu ac numero, certe horum momenta inæqualia actiones & reactiones semper ederent inæquales & asymmetras cum directionibus eorundem inæqualibus & inordinatis, quæ non nexum & unionem sanguinei compositi tantis naturæ actionibus necessarium conciliarent, & sustinerent, sed laxitatem, & dissolutionem. Hinc pro æqua unitate compositi ex geometricis & mechanicis legibus statuendum, corpora, quæ *elastica sunt & actuosa, motuque velociore prædita*, numero, mole ac pondere proportionaliter minora esse; corpora vero, quæ *inertia sunt & non elastica, motuque tardiore donata*, mole, pondere ac numero proportionaliter esse majora. Ita sane *facta ratione reciproca, aut quasi reciproca momentorum* corporum componentium velociora & elastica cohibentur & frænantur ab inertibus, tardioribus & gravioribus; & vicissim inertia, graviora & tardiora a velocioribus & elasticis communicatione massarum & virium *reciproce, aut quasi reciproce* adjuvantur. Id sane juvabit unice, ut in æqualitate momentorum actiones & reactiones corporum sint ordinatæ, æquabiles & unimodæ cum regulari lege, ac ordine directionum unitatem ac complexum sanguinei compositi unitate naturæ sustinentium & conservantium; consilio autem addidi, aut *quasi reciproce;* cum fatear, momenta corporum miscibilium non semper perfectissime in ratione reciproca futura esse inter se, ut omnino inter se æquipolleant; tunc enim geometrica & perfectissima sanguinis temperies & constitutio haberetur; verum cum aliqualis excessus, aut defectus momenti alicujus corporis supra momenta aliorum non id vitii patere possit unitati compositi, ut compositum notabiliter evertat; ideo momenta corporum in statu æqualitatis, aut æquipollentiæ consideranda erunt inter se, quamvis ratio reciproca momentorum non tam rigorosa habeatur; ob aliqualem itaque excessum, aut defectum momenti alicujus corporis supra rationem reciprocam reliquorum momentorum dici potest in aliquibus servata unitate compositi sanguinei temperies serosa, in aliquibus temperies ac constitutio &c. sed de hac re satis. Certum est, hanc necessariam rationem reciprocam momentorum particularum sanguinis pro necessaria, ac naturali unitate compositi haberi perfecte nullo modo posse, nisi prius perfectissime elementa inter se misceantur; tantæ enim mixtionis opera fiunt intimi contractus, intimi occursus, intimæ & æquabiles actiones, & reactiones eorundem, quorum magisterio particulæ componentes ad dimensiones inter se homologas paulatim redactæ momenta elementorum reddunt inter se reciproce, aut quasi reciproce proportionalia. Cæterum si vitio perfectissimæ mixtionis hæc deficiant, contactus & occursus corporum erunt inter se inordinati, inæquales & asymmetri, actiones & reactiones inordinatæ, inæquales & symmetræ, & momenta elementorum componentium enervata naturali unitate compositi sanguinei, inordinata fient, inæqualia & asymmetra, quæ omnia evenire in febribus verisimile est. Quamvis autem in febribus particulæ sanguinis plerunque præter legem velociores esse soleant, attamen cum aliquando accidat etiam præter legem tardiores esse, consultum fuit *excessum, aut defectum proportionalis velocitatis* accuratissime adnotare. Sanguis enim in febribus non semper peccat velocitate, sed etiam tarditate; proinde cum velocitas & tarditas supra aut infra naturæ leges extiterint, semper febrile vitium consequi necesse erit. Denique cum perfectissimæ mixtioni elementorum, & æqualitati momentorum massæ sanguinis prosit necessario *æquabilis motus, & oscillatio organorum*, idcirco cum inæqualis fuerit, inordinatus & asymmeter motus solidorum, jure mixtiones corporum, actiones & reactiones, & momenta eorundem elementorum massæ sanguinis inæqualia erunt, inordinata & asymmetra febres factura. Ex his brevitatis & claritatis gratia prænotandum est, nos *intimam, minutissimam, perfectissimamque mixtionem elementorum massæ sanguinis, quorum beneficio fiunt actiones & reactiones æquabiles corporum inter se, eorumque momenta existentia in ratione reciproca debito æquilibrio, aut quasi æquilibrio inter se æquipolleant, apta unitate compositi sanguinei, æquilibrium mixtionis massæ sanguineæ* imposterum esse appellaturos.

3. Definitione febrium breviter exposita, decursu enim orationis ultro constabit; ordo exigit febres dividere, divisione tamen simplici in *Intermittentes & Continuas*. De intermittentibus autem in secunda; de continuis in tertia dissertatione agendum erit: interim ut generales febrium affectiones, & anomalias accuratiori examine inquiramus, juvat hic primo expendere *momenta & vires corporum elasticorum, & non elasticorum inter se*; secundo *proportiones eorundem respectu seri, in quo innatant*; tertio *proportiones seri, reliquorumque elementorum respective ad vasa continentia, & nervos* vasa circumscribentes. Elementa itaque *actuosa seu elastica* massam sanguinis componentia jure dici possunt *particulæ sulfureæ*, quas elasticas pluribus in locis de principio sulfureo ostendit celeberrimus Gulielminus; *particulæ aereæ*, quas in sanguine observaverat Boyleus; & *globuli plano ovales* Levvenhockio observante; & quæcunque alia elastica, si quæ sint, minoris tamen momenti. Elementa vero *inertia seu non elastica* massam sanguinis componentia numeramus *salia cujuscunque generis*; particulas *aqueas, seu serosas*, cum tam aqua, quam serum ejusdem sint indolis; cum vero aqua communis ab experimentis celeberrimæ Academiæ Florentiæ nullatenus elastica experta sit, ob id serosas sanguinis particulas non elasticas esse firmiter putandum est: *terreæ quoque damnatæ*, si quæ sint in massa sanguinis, inter inertia & non elastica elementa habendæ erunt. Cum superius indicatum sit, momenta corporum elasticorum in naturali temperie massæ sanguinis futura esse in ratione reciproca, aut quasi reciproca cum momentis corporum non elasticorum; cumque momenta corporum sint ut rectangula composita ex massis horum ductis in suas velocitates, erunt massæ corporum elasticorum ad massas corporum non elasticorum ut reciproce sunt velocitates horum ad velocitates illorum. Hæc quidem proportio unionem & nexum fluidorum sustinet: hæc æquabilem solidorum oscillationem promovet; præter cætera beneficia vires vivæ corporum elasticorum, & solidorum oscillationes id præstant, ut minimi canales ab æqua elasticitate fluidorum circulantium, & ab æquabili oscillatione solidorum aperti consistant: hinc sanguis ab arteriis in venas, & cætera fluida ab uno canali in alium facile transeunt. Ob id in senibus facile solida impedita arescunt & pigrescunt, & fluida lentescunt, cum in his vires elasticæ fluidorum inertes sint, & solida ægre oscillent. Itaque vel externi, vel interni, vel mixti agentis vitio corpora primo astuosa & elastica non eam rationem habeant reciprocam cum corporibus inertibus; sed elastica corpora habeant rationem majoris inæqualitatis respective ad corpora inertia seu non elastica. Cum corpora elastica in hoc statu suos habeant gradus velocitatis numero eorundem proportionales, erunt quoque velocitates corporum elasticorum in multo majori ratione majoris inæqualitatis respectu corporum non elasticorum: cum vero momenta corporum elasticorum, cæteris paribus multo majora suppo-

supponantur momentis corporum non elasticorum, hæc multo majorem impetum efficient in corpora inertia, quam ut opportuna ratione ista illis possint resistere; cum ergo nulla fieri possit æqua & opportuna actio & reactio corporum elasticorum & non elasticorum, nulla quidem fiet naturalis & æquabilis mixtio eorundem in sero sanguinis; deperdito autem mixtionis æquilibrio excessu corporum elasticorum febres continuæ erunt oriturae, Quod si corpora elastica minorem rationem habeant respectu corporum inertium, multo minor quoque in data ratione futura erit velocitas corporum elasticorum, quid ergo? ex defectu velocitatis horum gravior eveniet inertia corporum non elasticorum, major sequetur contactus corporum inertium inter se, & gravius horum pondus ac momentum erit futurum. Verum cum ex majori contactu corporum inertium, horum superficies augeantur in ratione duplicata, & horum moles ac pondera in ratione triplicata laterum homologorum; hæc inertia corpora & superficie & mole tam adaucta impedient viam, transitumque liberum serosis potissimum, elasticisque corporibus, ut ægre, aut imperfecte misceri inter se possint: taliter affecta massa sanguinis lentior jure fiet, densior ac ponderosior; quinimo adauctis hoc gravi onere salium momentis, salsa corpora angulis, quibus circumscribuntur, membranas vasorum, cæterasque membranosas superficies, per quas undequaque excurrunt, solicitabunt, molestoque stimulo rigores, horripilationes, cæteraque frigoriferæ sensationis phænomena efficient, ut in febribus intermittentibus passim experimur, de quibus suo loco dicemus.

4. Non tantum necessaria est proportio reciproca momentorum corporum elasticorum & non elasticorum inter se; verum cum in naturali temperie massæ sanguinis observante Boyleo serum ad partes consistentes esse debeat in ratione tripla, aut quasi tripla, videlicet ut 3. ad unum, hæc semper ratio majoris inæqualitatis partis fluidæ ad partes consistentes reliquorum corporum admittenda erit, quæ est inter 3. ad 1. Si itaque solida, & consistentia corpora excedant excessu $\frac{1}{2}$, tunc ratio seri ad consistentia corpora erit ut 3. ad $1 + \frac{1}{2}$; si vero deficiant defectu $\frac{1}{2}$ erit quoque ratio seri ad corpora consistentia ut 3 ad $\frac{1}{2}$: Cum autem ratio seri ad elementa quælibet consistentia ac solida esse naturaliter debeat, quam proxime ut 3. ad 1. certe tam in supposito excessu, quam in defectu mutabitur determinata & naturalis ratio majoris inæqualitatis, quæ est inter 3. ad 1. quod sane grave vitium erit, si diu perduraverit. Vitio enim excessus corporum solidorum seu consistentium in fluido sanguineo majori numero permiscentur solida corpora cum fluido, quam exigunt vires fluidi sustinentis: Cum enim corpora innatantia in fluido sustineantur suspensa opera suarum superficierum; quæ augmento corporum similium cum crescant in ratione duplicata laterum homologorum, horum autem moles crescant in ratione triplicata laterum eorundem, & hæ sint ponderibus proportionales, manifestum est, ex majori contactu solidorum corporum inter se in fluido sanguineo plus augeri moles & pondera, quam superficies, a quibus superficiebus tantummodo sustineri commodius possunt; adauctis ergo molibus & ponderibus corporum solidorum supra eorundem superficies non apte ac facile sustineri, moveri ac trajici undequaque possunt in sero sanguineo, ut solida cum liquidis perfectissima ratione misceantur. Si vero plus deficiant solida corpora, quam par est, hæc nimis sejuncta inter se excessu fluidi interpositi directiones motuum acquirent naturalibus directionibus asymmetras: & sane cum massæ sint ponderibus proportionales, erit massa seri cum quantitate corporum solidorum $\frac{1}{2}$ specifice levior massa illa seri cum quantitate naturali corporum solidorum ut 1. hinc massa seri cum quantitate corporum solidorum $\frac{1}{2}$ rarior erit massa illa seri cum quantitate corporum solidorum ut unum; ideo massa seri continens corpora solida ut $\frac{1}{2}$ cum sit rarior altera, transibunt contenta solida per grandiores areas seu porositates seri sanguinei absque occursu debitarum resistentiarum; cum vero rarius, leviusque serum non ea virium proportione resistat momentis corporum elasticorum, & non elasticorum, quantumvis numero minorum, elastica quidem corpora & non elastica per vias ac directiones itura erunt non sibi naturaliter homologas velocitatibus, nullatenus æquilibrio massæ sanguinis proportionalibus. Pariformiter vitia mixtionis in sanguine facile occurrunt ab excessu seri, aut defectu ejusdem: cum serum naturaliter esse debeat in ratione tripla, aut quasi tripla respective ad solida & consistentia corpora; si serum excedat, aut deficiat, æquilibrium mixtionis everti necesse est; sero enim adaucto, cum hoc sit notabiliter gravius aqua communi, ut *num. 16. primæ Partis* dimensi sumus, non legem pressiorem affert vasis continentibus; hæc autem nimis undequaque distracta, ac violenter ad majorem superficiem extensa ab adaucto momento distractionis fibrarum impedient æquali tempore homologum momentum contractionis earundem; cum autem ex momento distractionis fibrarum canales investientium, & ex homologo momento contractionis earum temporibus æqualibus adjuvetur magnopere necessarium opus æquabilis mixtionis solidorum corporum cum fluidis, sero quidem nimis adaucto, & adauctis pariter seri viribus in reliqua corpora debitum mixtionis opus impediri necesse erit. Si autem deficiat serum infra leges naturalis quantitatis, fluido quidem imminuto, minor fiet velocitas sanguinis, & solida corpora lentiori pede mota, majorique contractu adaucta, ut supra quoque demonstravimus, lentiori pede movebuntur; ex fluido itaque imminuto, & ex corporum solidorum lentescentia iners quidem fiet, & imperfecta mixtio corporum inter se, ut male fluida cum solidis permixta æquilibrentur. Videantur quæ numeris 4. 5. 6. & 14. primæ Partis adumbravimus, ne jam dicta hic inepte repetantur.

5. Elementorum sanguinis elasticorum & non elasticorum proportionibus ac momentis satis expensis, modo necessarium est pro febrium phænomenis explicandis, rationes crassamenti sanguinei, sive filamentorum seri concrescibilis (filamenta enim seri concrescibilis, & crassamenti sanguinei sub eodem nomine usurpamus) paucis ultro expendere: Itaque præsupposita filamenti seu crassamenti sanguinei existentia, quam Boyleus & Levvenhoeckius satis superque experimentis docuerunt, & confirmarunt, juvat instituto nostro usurpare, quæ celeberrimus & immortalis famæ Jabobus Hermannus (*a*) paucis edocuit; fluida nempe alia esse *Homogenea*, alia vero *Heterogenea*. *Fluida Homogenea seu uniformiter gravia ea dici possunt, quorum densitas, crassities & motus per universam massam uniformes sunt, & pondera ipsorum absoluta massis eorum proportionalia sunt. Fluida vero Heterogenea, seu difformiter gravia* ea dici poterunt, *quorum densitas, crassities & motus per universam fluidi massam non uniformes sunt, nec pondera fluidi massis proportionantur*. In statu itaque naturali massa sanguinis, quod ad densitatem attinet, crassitiem, pondus & motum talis esse debet, ut densitas, crassities & pondus corporum componentium, & filamentorum, neque nimis comprimantur inter se, neque filamenta adeo tenuia sint, ut a necessaria pressione, ac pondere deficiant; sed talis mediæ densitatis, ac talis mediæ crassitiei, talisque medii ponderis esse debent elementa, & filamenta crassamenti sanguinei, ut pressionem efficiant momentis vasorum continentium, & momentis corporum contentorum proportionalem; ita enim servata opportuna unione, servatoque debito nexu ac contactu corporum fluidorum inter se, reciproca eorundem mixtio seu mixtionis æquilibrium sustinebitur. Deinde elementa & filamenta massæ sanguinis, cæteris paribus, uniformiter densa, uniformiter crassa ac gravia per universam sanguinis massam esse debuerunt, ne varia eorum pondera in diversis vasorum locis inæqualia vasorum momenta afferant, non levi vitio æquilibrii mixtionum. Ulterius si filamenta retis in modum probabiliter elaborata judicentur, angulos necessario describent modo majores, modo minores, dum a majoribus sectionibus vasorum transeunt in minores, & vicissim dum a minoribus in majores restituuntur. Hæ quidem angulorum mutationes esse debent sectionibus continentium vasorum, & momentis corporum contentorum proportionales. E contra ut inferioribus, nec non in sanguine arte-

(*a*) Pag. 127. Phoronom.

riosa ac venoso, sicut & in succo nerveo & lymphatico præternaturalibus evenit, si massa sanguinis quod ad densitatem pertinet, pondus & crassitiem elementorum & filamentorum fuerit heterogenea, inæqualis nempe, & dissimilis texturæ; tunc ratione majoris, aut minoris inæqualitatis, inæquales fient pressiones corporum elasticorum & non elasticorum, diversæ & inæquales pressiones in vasis continentibus, & inæqualia fient pondera cæteris paribus in diversis vasorum ramificationibus; variæ proinde ac dissimiles fient in areis reticularibus angulorum inclinationes, dissimiles motus ac directiones eorundem; inæquales propterea ac dissimiles corporum elasticorum motus, ac mixtiones cum notabili ac continuo separandorum corporum vitio exorientur.

6. Præstat modo ulteriora prosequi expendendo rationes seri, aliorumque corporum respective ad vasa continentia, ad fibras cujuscunque generis, musculares, nerveas & membranosas &c. quæ necessariæ proportiones cum a Medicis plerunque negligi soleant, non leves in Theoria, & Medica praxi errores afferunt. Ut vero hæc tam necessaria facilius ac clarius ostendantur, nonnulla advertenda sunt, eo quia a solidis præternaturaliter motis, aut se moventibus sustineri potest ratio semper inæqualitatis inter momenta elementorum sanguinis & vasa continentia, aut inservientia, usque dum deperdita ratione reciproca elementorum elasticorum, & non elasticorum inter se, nec non ratione homologa fluidorum cum solidis, elementa sanguinis imperfecte aut ægre misceantur; a quibus consequuntur febres, aut hæ longiori tempore duraturæ sunt, cum pulsuum inæqualitate & frequenti cordis palpitatione. Duas itaque ab immortalis famæ viro Nevvotono naturæ leges instituto meo opportunas amplector, quarum una est: *Corpus omne perdurare in statu suo quiescendi, vel movendi uniformiter in directum, nisi quatenus a viribus impressis cogitur statum suum mutare.* Altera vero est: *Mutationem motus semper esse proportionalem vi motivæ impressæ, ac fieri semper secundum rectam lineam, qua vis illa imprimitur.* Impellantur itaque a momento sinistri ventriculi cordis grana sanguinis 305. quacunque systole per aortam descendentem (ut num. 28. primæ Partis indicavimus) hæc quidem sanguinis massa expulsa ire debuisset per legem primam uniformiter in directum per lineas tangentes circularem arteriam, nempe (*in Figura* 1.) per tangentem A D motu quodam seu vi centrifuga, aut centrifugæ analoga; verum cum sectiones majores arteriæ paulatim minores fiant, sanguini per tangentem eunti in statu naturali resistentiam ferent in ratione perpendicularis B C ad perpendicularem D E &c. Cum autem vis centrifuga sanguinis impulsi continuo per circulares peripherias vasorum circumeat, & contra has continuo agat, nec vis deperdatur; hæc urgebit superficiem canalis versus quascunque tangentes seu versus tangentem A D. Cum vero canales compositi sint ex membranis, musculis & nerveis filamentis elastica seu oscillatoria vi donatis, cogentur post passam dilatationem sese ad priorem statum restituere. Itaque cum in statu naturali momenta dilatationis vasorum a vi sanguinis impellentis æqualia esse debeant momenti restitutionis eorundem, futura erit vis dilatationis vasorum & vis centrifuga sanguinis impellentis æqualis restitutioni vasorum, seu vi centripetæ sanguinis restituti versus axem canalium; proinde cum momenta dilatationis vasorum & momenta constrictionis eorundem, viresque fluidorum centrifugæ & centripetæ, quæ a Mechanicis *Centrales* appellantur, esse naturaliter debeant in ratione æqualitatis, aut quasi æqualitatis, constabit veritas secundæ legis, mutationem nempe motus fluidorum & vasorum versus centrum, seu versus axem restitutorum debere esse proportionalem vi motivæ antea impressæ a fluido canalem dilatante & canali dilatato. Porro cum motus massæ sanguinis fiat vi cordis impellentis, & vi seu momento constrictionis arteriarum, quarum vires non sunt oppositæ, sed tantummodo diversæ a motibus seu viribus massæ sanguineæ, hujusmodi *Vires conspirantes determinatum semper & æqualem directionis angulum comprehendent* in statu naturali, cum versus axem canalium fluida impellantur. (a) Quamobrem ex motu cordis, vasorum & fluidorum æquabili, seu ex viribus centralibus æqualibus cum æqualibus pariter angulis directionum virium conspirantium, elementa sanguinis per superficies circulares vasorum continuo euntia undequaque similibus, & æqualibus impulsibus versus axem ejecta, in hoc quidem axe æqualitates angulorum occurrent inter se, similibusque occursibus similiter fracta, & in partes infinite parvas quodammodo similiter comminuta proportionali semper velocitate, motu ac tempore movebuntur, momentisque minimatum particularum reciproce agentibus, hæ particulæ juxta opportunum mixtionis æquilibrium miscebuntur.

7. Modo ut ab universalibus naturæ legibus ad singularia descendamus, apertum est, vasa quælibet sanguifera ad conicam superficiem accedere membranis, musculis, nervisque undequaque munita, quorum fibræ aliæ rectæ sunt, aliæ quodammodo spirales, & circulares alteræ. Horum organorum opera vasa ex elasticorum corporum genere esse constat, quorum vi in statu naturali a momento distractionis & homologo momento contractionis æqualibus conatibus extenduntur, & æqualibus viribus contrahuntur sanguinem æquabiliter expulsura: æquabilitatem momentorum oriri putamus a fibris rectis unimode agentibus, a velut spiralibus & circularibus fibris æquabili ratione decrescentibus: cum enim singulæ fibræ rectæ mole, figura ac directione fuerint inter se æquales & parallelæ, cum effectus omnes sint causis suis adæquatis proportionales, harum momenta distractionis, & contractionis elasticis suis viribus homologa, erunt inter se oscillationibus æqualibus æqualia. Similiter si hujusmodi spirales & circulares fibræ conice decrescentes fuerint mole, figura & directione similiter positæ, cum arcus quilibet sint facti ex angulis, aut similibus, aut æqualibus ductis in radios similes, aut æquales, harum fibrarum elasticarum seu oscillantium momenta distractionis, & contractionis in eadem ratione similitudinis aut æqualitatis erunt futura; si ergo fibræ rectæ non unimoda lege operentur, sed aliquæ tantummodo agant, reliquæ vero aut inertes sint, aut læsæ, ineptæ quidem erunt actionibus naturalibus; cum vero motus vasorum sint directe ut causæ adjuvantes, reciproce vero ut impedientes, erunt momenta distractionis & contractionis vasorum omnimode inæqualia; cumque anguli directionum particularum sanguinis inæquales fiant ac dissimiles ob vires conspirantes dissimiles, & inæquales, opus proinde mixtionis inæquale erit, inordinatum & asymmetrum. Ita si spirales fibræ vasorum non ea lege describant spatia proportionalia circulis ab ipsis spirarum numeris denominatis (ex Archimede de Spiralibus), sed dissimilia fuerint inter se inepte multum vasa contrahentur, & inepte distrahentur; ita læso mixtionis æquilibrio elementa sanguinis vitiose miscebuntur. Verum ad pejora rueret æquilibrium mixtionis, si circulares fibræ fuerint mole, figura & directione dissimiliter positæ, aut vitio naturæ, aut asymmetro motu nervorum vasa ambientium, aut musculorum, aliorumque viscerum inæqualiter prementium; cum enim arcus circulorum sint facti ex angulis ductis in radios eorundem, quoties arcus fuerint dissimiles inter se, futuri quoque erunt aut anguli, aut radii eorundem, aut anguli simul & radii inter se dissimiles & inæquales; cum autem momentum contractionis vasorum fiat ex motu peripheriæ vasis versus axem, cum inæquales anguli fuerint uniti inæqualibus semidiametris, momenta contractionis eorundem inæqualia & dissimilia futura jure erunt; inæquales inde fient impulsus in massam sanguinis cum inæqualibus directionum angulis, & elementa ejusdem massæ inæqualiter impulsa inæquali mixtione deficient. Ulterius naturalia momenta distractionis, & homologa momenta contractionis temporibus æqualibus fieri necessario debent; proinde si tempora quibus fiunt momenta distractionis vasorum, fuerint æqualia temporibus, quibus fiunt momenta contractionis eorundem, cum tempus sit æquale spatio diviso per cele-

(a) Ex Vvolfio pag. 359.

celeritatem, erunt spatia peripheriæ vasorum decursa in motu distractionis æqualia spatiis decursis in motu contractionis; hinc cum spatia decursa peripheriæ vasorum in motibus contractionis & distractionis fuerint æqualia, & spatia sint ex mechanicis proportionalia rectangulis sub celeritatibus, & temporibus, spatia quidem æqualia temporibus quoque æqualibus decurrentur velocitatibus æqualibus; quamobrem momenta contractionis peripheriæ vasorum æqualia urgebunt sanguinis massam versus axem canalium velocitatibus quoque æqualibus eo ferme gradu velocitatis, quo eadem massa sanguinis a corpore impulsa vasa dilataverat: ex hisce motibus peripheriæ vasorum distractionis & contractionis æqualibus, quorum opera æquabiliter impellitur massa sanguinis versus axem canalium, elementa sanguinis apte, opportune & æquabiliter misceri conabuntur; hæc in statu naturali evenient. Quod si momenta distractionis peripheriæ vasorum, & homologa momenta contractionis inæqualibus fiant temporibus, cum tempus sit æquale spatio per celeritatem diviso, erunt jure merito ex inæqualibus temporibus spatia decursa inæqualia, & celeritates pariter in motibus distractionis peripheriæ vasorum, & in motibus contractionis peripheriæ vasorum, & in motibus contractionis eorundem inæquales inter se: peripheriis itaque vasorum inæqualiter distractis, & inæqualiter contractis, inæquales fient istorum oscillationes, pulsus erunt inæquales, inordinati & asymmetri, pariterque impulsus in elementa sanguinis erunt inæquales, & miscela elementorum sanguinis inordinata erit, inæqualis & asymmetra.

8. Confert quoque naturali & æquabili mixtioni æqualitas texturæ internæ vasorum per universam istorum longitudinem; etenim si interni parietes vasorum fuerint unimode æquabiles, singulæ sectiones circulares habebunt æquales similesque semidiametros, qui singuli cum conveniant in puncto axis canalium, ibi æquabiliter urgebuntur homogenea elementa sanguinis ab æquabili momento contractionis vasorum per totam canalium longitudinem. Jam tandem in punctis axis excurrendo æqualibus temporibus æquabiliter impulsa elementa sanguinis æquabiliter quoque misceri poterunt. E contra eveniet, si nimirum interni parietes vasorum alicubi fuerint aut callo, aut tuberculo, aut polypo aut ex convulsiva nervorum ambientium pressione inæquales; proinde radii vasorum inæquales erunt ac dissimiles circumferentiis eorundem, & sectiones decrescendo in ratione duplicata diametrorum inæqualium, elementa sanguinis contenta in naturali sectione non erunt æqualia elementis ejusdem contentis in eadem sectione præternaturaliter posita; quinimo cum radii vasorum sint ut peripheriæ eorundem, ex inæqualitate radiorum inæquales fient impulsus peripheriarum versus axem cum inæqualibus angulis directionum; elementa ergo sanguinis contenta in sectionibus naturalibus diversa ratione impulsus movebuntur, ac in sectionibus eisdem præternaturalibus cum diversa mixtionum proportione, saltem per aliquam temporis differentiam. Verum dices, cum in aneurismate, varicibus, polypo, tuberculo &c. sectiones & motus oscillatorii vasorum sint inæquales in locis præternaturalibus, inordinati videlicet & asymmetri; ergo ibi semper fient imperfectæ, aut ægræ mixtiones elementorum, consequenter semper febres erunt futuræ. Verum placeat animadvertere, ut veræ & humorales febres fiant: imperfecta aut ægra mixtio elementorum sanguinis oriri potissimum debet ab improportione præcipua elementorum sanguinis, vitio densitatis, crassitiei, ponderis & motus elementorum elasticorum & non elasticorum cum eversa naturali ratione reciproca eorundem inter se: deinde hæc vitia fieri debent per universam massam non in unico tantum, vel singulari loco, sed in omnibus eodemque fere tempore, ut supra adnotavimus, & inferius semper magis magisque constabit. Verum in aneurismate, in polypo, varicibus &c. quantumvis in singularibus hisce locis præternaturalibus fiant mixtiones imperfectæ & ægræ, tamen cum hæ contingant tantummodo in solis ubicationibus ac locis aneurismatis, polypi, aut tuberculi, non vero per universum vasorum & massæ sanguineæ spatium; proinde in massa sanguinis transacto loco læso rursus naturales restituentur mixtiones elementorum, & restituta ratione reciproca elementorum sanguini naturalis ejusdem temperies redimetur. Fateor quidem, vitia organica solidorum non parum conferre ut febres vitio elementorum sanguinis generatæ, diuturniores & contumaciores fiant; verum non id præstare possunt sola organorum vitia, ut febres veræ efficiantur (quamvis aliquando possit contingere) sed tantummodo apparentes; quid simile plerunque evenit primo ingressu chyli in sanguinem, quo tempore in sanis quoque corporibus fit celeritas pulsus major, gravedo quædam capitis, calor, quidam levis virium languor &c. cum enim primo ingressu chyli in massam sanguinis elementa heterogenea chyli non statim apte cum elementis sanguinis associari, uniri ac misceri in ratione reciproca elementorum opportune possint, oriuntur plerunque exposita levia symptomata, quæ præternaturalem statum simulare videntur; verum tractu temporis chyli elementis opportune associatis, & commixtis, heterogeneisque corporibus per excretoria vascula separatis prima & naturalis sanguinis velocitas, virium robur, & capitis quies &c. faciliter restituuntur; verum quia aliquando non tam facile restitui possunt, ideo redeundo ad vitia solidorum, cum frequentissime accidat in hypochondriacis, hystericis, convulsivis & paralyticis affectionibus filamenta nervea arteriis, & venis circumscripta variis in locis inæqualiter arteriarum, venarumque directiones incurvare & inflectere; nulli certe praxim medicam agenti dubium est, ex hujusmodi curvaturis, ex tot flexibus contrariis arteriarum & venarum, nervorum, vasorumque lymphaticorum auferri, aut saltem turbari naturale æquilibrium mixtionis; hoc autem ablato, aut turbato, sæpe sæpius arbitratus sum medicam praxim agens, non tantum vitio elementorum sanguinis, verum etiam vitio organorum febres lentissimas fieri, hasque diutissime perdurare; quandoquidem cum fluidum per rectas canalium directiones CDEF (*Fig.* 2.) ire naturaliter debeat, cum fibræ nerveæ convulsæ arterias, venasque & cætera vasa adeo inflecterent; ut a rectis directionibus transire cogerentur in directiones inflexas GAIHBK (*Fig.* 3. constat plura incommoda transeunti sanguini evenire. Primo siquidem in punctis flexus contrarii A & B vasis potissimum stringunt, sectionem necessario efficient cæteris punctis minorem; cum vero massa sanguinis composita ex corporibus elasticis, & non elasticis transiens per sectionem minorem magis comprimatur ac densior jure fiat, & densitates corporum elasticorum viribus comprimentibus seu elasticitatibus eorum quamproxime proportionales sint, elatere corporum elasticorum magis compressorum in sectione præternaturali flexus contrarii A B fortior ac validior fiet elatere corporum elasticorum minus compressorum in sectione naturali L M: Hine elementa sanguinis transeuntia per sectionem A B valde urgebunt canalem in punctis A & B flexus contrarii; cum vero nervea fistula contracta & convulsa valide resistat dilationi vasorum eorundem, ibi certe ob momentum nerveæ fistulæ comprimentis vas, & momentum corporum elasticorum sanguinis impellentium orietur in sectione A B, violenta actio & reactio solidi cum fluido; verum cum fluidi elementa violenter impulsa directiones motuum acquirant præternaturales, inordinata quidem & asymmetra futura erit elementorum miscela. Secundo ex flexibus contrariis arteriarum, venarumque cum corpora electica magis compressa fiant & densiora in punctis flexus contrarii, hinc ob adauctas vires violentæ compressionis, horum momenta majora reddentur, quam par est; quid ergo? ibi quidem moles corporum elasticorum & non elasticorum non reciproca ratione proportionales esse poterunt velocitatibus eorundem, proinde turbabitur in massa sanguinis mixtionis æquilibrium. Tertio, cum in statu naturali motus corporum in uno spatio vasorum esse debeat in ratione homologa cum motu corporum in alio spatio eorundem, & sic successive in ratione æqualitatis, aut quasi æqualitatis, cumque in quibuscunque punctis flexus contrarii moles corporum elasticorum, & non elasticorum fiant densiores, & horum momenta fortiora, non hæc fieri poterunt homologa

eum cæteris corporibus decurrentibus per alia vasorum loca; turbabitur propterea homologa proportio motuum naturalium non levi damno æquilibrii mixtionis. Quarto, cum in punctis flexus contrarii sectiones vasorum fiant minores, cumque hic major fiat resistentia sanguini transeunti, hujus resistentia advenienti sanguini impedimento erit; moles itaque massæ sanguinis magis magisque retro intumescens urgebit vasorum latera extrorsum supranaturales vasorum sectiones, mutatis naturalibus fibrarum angulis, mutatoque earundem naturali parallelismo. Cum vero contractiones naturales fibrarum elasticarum sint proportionales dilatationibus earum, cum dilatationes majores eveniant a mole majori massæ sanguineæ, moles autem major momentum proportionalis contractionis impediat, major quidem futura erit dilatatio vasorum, quam eorundem homologa constrictio; si ergo in naturali mixtione elemenrorum sanguinis non solum esse debeat reciproca actio momentorum elasticorum corporum & non elasticorum inter se; verum etiam esse debeat homologa actio momenti distractionis & momenti contractionis vasorum, oportebit opera nervorum convulsorum vasa stringentium in punctis flexus contrarii mixtionis naturalis æquilibrium enervari, aut perdi. Hæc sunt potissima organorum vitia, quæ naturalem mixtionis legem evertere apta sunt, aut saltem gravi opere inserviunt, ut elementa sanguinis asymmetro motu mixta difficilius ac tardius restituantur ad eum mixtionis naturalis gradum, quo momenta elementorum sanguinis reciproca inter se mixtione æquilibrentur. Ex his ineptum videtur, tam facile accusare sanguinem lentore, viscíditate, densitate correptum; cum sæpissime hæc vitia ab inertia motus vasorum continentium, reliquorumque solidorum motui sanguinis inservientium habeantur; ab hisce quidem vitiis solidorum se moventium motibus asymmetris, inordinatis, inæqualibus, aut inertibus ac lentescentibus asymmetræ fient mixtiones elementorum sanguinis; proinde ex lenta, densiori & crassiori reddita massa sanguinis *Febres ortas Organicas* appellabimus, quæ nisi a restituto solidorum æquilibrio constanti ratione redimuntur, & quas in *Hypochondriacis*, *in Hystericis*, in *Paralyticis*, *cæterisque nervorum & solidorum affectionibus ac vitiis* frequentissime experimur.

9. Ex his quæ usque adhuc exposita sunt colligendum est, sanitatem id petere, ut momenta elasticorum corporum & non elasticorum sint composita ex ratione reciproca mixtionis eorundem inter se, & momenta distractionis & contractionis arteriarum, venarum, reliquorumque vasorum & solidorum sint inter se in ratione homologa, ut actionibus & reactionibus solidorum cum fluidis inter se proportionalibus æquabiles, isochronæ & ordinatæ fiant mixtiones elementorum massam sanguinis componentium. Fateor quidem, hunc perfectissimum fluidorum, & solidorum statum, hanc perfectissimam elementorum mixtionem non tam facile ac prompte acquiri posse, sed paulatim & pedetentim; chylo enim, ut supra etiam indicavimus, ingresso sanguinem heterogeneis corporibus repleto, quorum momenta primo inæqualia sunt & asymmetra, hæc tamen paulatim multiplici circulationum numero prius agitanda ac movenda sunt; per idem quoque tempus æquo & continuo motu separationis glandularum, apta ac opportuna corporum heterogeneorum attritione, & separatione per idonea loca rursus depuranda sunt; ita quidem restituta æqualitate momentorum, hacque rursus æquilibrata æquabili & isochrona mixtione necessarium mixtionis æquilibrium restituitur, & restitutum conservatur.

DISSERTATIO II.

De Febribus Intermittentibus.

10 Enervato ac abolito mixtionis elementorum sanguinis æquilibrio, vel accusari facile potest præpollentia corporum elasticorum, vel corporum non elasticorum, *Salium* potissimum vis præpollens; si corpora inertia mole, numero & motu præpolleant, *Intermittentes* facile febres orituras putandum, de quibus in præsenti tractare aggredimur. Verum cum frigoris sensationes oriri primo soleant, quæ postquam desiverint, statutis temporibus redire consuescant, claritati rei agendæ consultum est; primo *ratione ac causa frigoris;* secundo *cur statutis temporibus redeant febriles accessus probabiliori ratiocinio investigare.* Ad primum quod attinet, Verulamius *de Historia vitæ, & mortis* experimentis edoctus est, *Nitrum esse tanquam Aroma frigidum; idque indicat sensus ipse; inter ea quæ novimus unicum est & solum, quod ea præstet.* Verum cum Academia Florentina non a nitro tantum, sed potissimum a sale armoniaco, a sale muriatico fluida frigescere, in glaciem mutari pluries experta sit; quinimmo ab ipso spiritu vini multum fluida densari in glaciem, si alia superaddantur; jure credendum est a quibuscunque salium particulis, aut corporibus quibuscunque hisce analogis præpollentibus frigoris affectionem habendam esse; & sane cum salia quæcunque, aut his analoga corpora inertia & non elastica variis angulis rectis, aut acutis, aut obtusis, aut superficiebus hisce analogis terminata sint, quoties in massa sanguinis momenta salium fluentium habuerint rationem majoris inæqualitatis respective ad elastica corpora, & non apte inter se commixta sint, hæc in glandulas continuo deferentur, & ab hisce ea vitiose methodo separabuntur (ut num. 11. primæ Partis innuimus.) Cum vero infinitus sit glandularum in membranis, musculis, carnibus tam externis, quam internis numerus, hic excedens salium separatorum numerus, tot ac tanta partium filamenta, angulis, quibus circumscribuntur circa proprios axes continuo rotantibus stimulabit, ea ratione motus, qua nitrosa potissimum, aut his analoga corpora solicitare sensoria, ut frigoris sensationem inducerent, docuerat Verulamius. Membranarum itaque, musculorum ac carnium filamenta undequaque taliter solicitata ac stimulata frigoris affectionem afferent. Hic tamen anxius non quæro quinam sit *rigor*? quinam *horror*? quænam *refrigeratio*? cum hæ frigoris differentiæ non re, sed tantum gradu differant; has enim disputantibus Medicis libenter relinquimus.

11. Id tamen si arbitramur, commodum est credere, phænomena frigoris non tantum a determinata corporum non elasticorum, salium præcipue stimulantium, aut solicitantium actione generari, verum etiam adjuvari potissimum ab imminutis momentis distractionum & contractionum fibrarum omnium: etenim cum salsa corpora seu his analogæ superficies, ac plana seu anguli solicitantes fibrarum poros undequaque occupent, aut repleant, filamenta membranarum, musculorum & carnium &c. fient densiora; cumque densitates sint ponderibus proportionales (*a*), eadem filamenta solidorum fient graviora, minus proinde expedita ad distractionis & contractionis motum exequendum; oscillationes idcirco fibrarum fient lentæ, languidæ, aut nullæ. Ex his cum naturales fluidorum velocitates a fibris negligenter aut pigre oscillantibus non opportune promoveri possint, hæc fluida lentiora facta non eum circulationum numerum, non eum mixtionis motum absolvent necessario coloris gradui, æquisque naturæ operibus ac temporibus destinatum; ob id cum lentescentium fluidorum consuetudo, ac lex videatur, graviora corpora undequaque deponere, jure in glandulis viscerum impuritates, in pulmonum glandulis fæculenta corpora deponentur, ut inde ex fibrarum seu solidorum oscillantium interna, & ex lentescentia fluidorum, fæcumque hypostasi obstructiones, interni tumores, ansietates, difficiles anhelitus, suffocationes, pulsus duri ac lenti, contracti sæpissime cum molesta tussi durante frigoris paroxysmo evenire consuescant. Hic cum innumera eveniant in tota glandularum familia separationis vitia, consulendum putavi studium operis celeberrimi Petri Antonii Michelotti *de separatione fluidorum in corpore animalium;* hoc enim duce adepta æquæ separationis methodo, vitiosæ glandularum separationes clarius innotescent.

12. Quid

(*a*) Ex Vvolfio pag. 363. Mechan.

12. Quid plura? Exposuimus num. 6. massam naturalem sanguinis præter mediam crassitiem, densitatem ac pondus filamentorum hanc in arteriis a majori sectione in minores transire, & a continuo momento distractionis & contractionis canalium continentium continuos impetus excipere, quorum opera reticulares areæ filamentorum conantur esse in continua mutatione angulorum, fient propterea reticulares anguli modo majores, cum arteria dilatatur, modo minores, cum arteria constringitur: similiter corpora quæcunque elastica contenta in massa sanguinis, nec non in lymphatico, nerveoque succo stringentur magis inter se & comprimentur, cum arteriæ a momento contractionis contrahuntur, & a majoribus sectionibus in minores transeunt, e contra vero rarefient & dilatabuntur hæc, cum a minoribus sectionibus in majores transeunt; & a momento distractionis dilatantur & extenduntur arteriæ. Itaque si momentum constrictionis arteriarum ita fuerit proportionale compressioni corporum elasticorum, ut ita sit contractio arteriarum ad compressionem corporum elasticorum; ut momentum dilatationis arteriarum est ad dilatationem corporum elasticorum, & permutando ita sit momentum constrictionis arteriarum ad momentum dilatationis earundem, ut est contractio seu compressio corporum elasticorum ad dilatationem seu rarefactionem eorundem; tunc cum filamenta massæ sanguineæ sint semper in proportionali aut simili mutatione angulorum, utique filamenta massæ sanguinis eundem gradum, eandemque mensuram densitatis, crassitiei, ponderis ac motus naturali temperiei sanguinis homologam sustinebunt; hoc in statu motus systolis & diastolis cordis & arteriarum erunt motibus massæ sanguineæ æquabiliter proportionales; pulsus erunt æquabiles, ordinati & isochroni ab elasticis hisce viribus corporum elasticorum, proportionalibus elasticis oscillationibus canalium, minima horum oscula aperta, & actuosa conservantur & filamenta sanguinis & reliqua corpora inertia prompte ac facile ab arteriis in venas regulari communicatione trajiciuntur. Cæterum si momentum contractionis arteriarum non fuerit proportionale, ac simile contractioni corporum elasticorum, & vicissim momentum dilatationis arteriarum non fuerit simile dilatationi corporum elasticorum, & permutando momentum constrictionis arteriarum non sit proportionale momento dilatationis earundem: pariterque contractio, seu compressio corporum elasticorum non sit homologa dilatationi seu rarefactioni corporum elasticorum eorundem; tunc cum effectus semper sint suis causis adæquatis proportionales, arguendum erit, filamenta & reliqua corpora inertia seu non elastica, componentia temperiem ac constitutionem massæ sanguinis inæqualibus ac dissimilibus densitatis, crassitiei, ponderis & motus gradibus esse affecta, ut quacunque temporis differentia fieri semper debeant inæquales ac dissimiles motus, & mutationes angulorum in areis reticularibus; quo in statu filamenta sanguinis, & reliqua corpora inertia, quod attinet ad densitatem, crassitiem, pondus ac motum efficient motus systolis, & diastolis cordis & arteriarum motibus massæ sanguineæ dissimiles & improportionales; dissimiles pariter fient pulsuum distractiones & contractiones, quinimmo aliquando fient pulsus duri, contracti ac lenti. Ulterius si obstructis potissimum mesenterii & omenti glandulis sanguini per meseraicas venas ab intestinis ad hepar ascendenti (ut scienter animadvertit immortalis famæ Professor Morgagnus pag. 3. Adversf. Anat. 3.) non opportuna ac debita ratione ac numero misceantur oleosæ & balsamicæ particulæ, procul dubio hæ impedita bilis separatione aut enervata in hepate, massam sanguinis & lympham densiorem, crassioremque reddent; a densitatibus itaque & crassitiebus elementorum seri & crassamenti sanguinei minima canalium oscula, nec non glandulæ omenti & mesenterii obstruentur, & impedita ab arteriis in venas circulatione obstructiones, & reliquæ præternaturales hypostases enascentur. Ex his fibrosum sanguinis crassamentum, quod continuo ex chyli elementis ac filamentis enutritur, elaboratur & crescit, si ex chyli densioris consortio densius fiat, crassius ac ponderosius, areæ reticulares crassamenti sanguinei minora certe spatia circumscribent, juxta rationem adauctam crassitierum ac densitatum filamentorum circumscribentium, & rationem adauctam corporum inertium, quorum omnium momenta habent hic rationem majoris inæqualitatis respective ad momenta corporum elasticorum per aliquam saltem temporis differentiam. Proinde elastica corpora contenta stringentur nimis ac comprimentur: immo cum serum & seri portio concrescibilis circumscribant undequaque elementa sanguinis, hæc & a sero & a seri parte concrescibili stringentur & comprimentur magis magisque elastica corpora; itaque cum areæ reticulares in statu naturalis dilatationis, & alia quælibet spatia, per quæ globuli plano-ovales, & alia corpora elastica observantibus Boyleo & Levvenhockio excurrunt, ad eadem spatia & areas in statu præternaturalis constrictionis sint, ut figuræ similes inter se, hæ autem decrescant in ratione duplicata suorum diametrorum; utique si spatium areæ in statu naturalis dilatationis fuerit ut 1. decrescens spatium areæ ejusdem in statu præternaturalis constrictionis futurum erit $\frac{1}{4}$; Si ergo in spatio naturalis dilatationis areæ reticularis ut 1. contineantur 8. corpora elastica, in spatio ejusdem areæ præternaturaliter constrictæ contineri tantum poterunt elastica corpora ut 2. & sic proportionaliter successive in totis aeris reticularibus massæ sanguinis. In statu itaque præternaturalis constrictionis arearum omnium elastica corpora contenta stringentur, & comprimentur in ratione ut 6. Quis non videat, ex tam forti filamentorum massæ sanguineæ, reliquorumque corporum inertium densitate, crassitie ac pondere, ex tam determinata arearum, aut aliorum componentium elementorum unione nimis stricta ac angusta comprimenda ac stringenda esse valide elastica corpora, ut non cum naturalem motum ac velocitatem in tali statu possint acquirere? Imminuto propterea elasticorum corporum spatio, aliarumque particularum tangentium motu ac velocitate, tantum caloris detrahendum erit a massa sanguinis, quantum motus & elasticitatis a particulis elasticis, & non elasticis se tangentibus subtractum est; quamobrem cum calor consistat in concitatiore motu quarumcunque particularum elasticarum, & non elasticarum, imminuto quidem spatio, motu & elasticitate naturali earundem, calorem quoque sensibiliter imminui necessarium est, hinc data proportione *affectio frigoris* superveniet major, vel minor juxta majorem, aut minorem compressionem corporum elasticorum vi majoris, aut minoris crassitiei, densitatis & ponderis corporum non elasticorum, quorum inertia magis, vel minus imminuitur elasticitas, motus, actio & reactio quarumcunque particularum elasticarum, & non elasticarum inter se.

13. Sed non diu elastica corpora in statu violento compressionis præternaturalis detineri possunt, sed tantummodo per temporis differentias, modo majores, modo minores juxta majorem, aut minorem crassamenti sanguinei, & seri compressibilis ambientis densitatem, crassitiem, pondus, & motus inertiam in particulis elasticis & non elasticis; propterea frigoris sensationes non continuæ, sed per tempus erunt duraturæ; & sanæ elasticorum corporum massæ violenter in minora volumina compressæ conantur tandem aliquando sese dilatare quaquaversus ad majora volumina viribus comprimentibus reciproce proportionalia; postquam ergo hæc violenter determinatum seu ultimum compressionis gradum sustinuerint, sese validissime undequaque dilatare conabuntur; corpora itaque elastica, cum particulas non elasticas ipsis commixtas quaquaversus tangant, undequaque impetus & impulsus efficient in tangentia quæcunque corpora non elastica. Cum vero hæc resistant in ratione suarum soliditatum, restituent elasticis corporibus impetus ac impulsus motibus jam impressis proportionales; sic communicata vicissim actione & reactione corporum elasticorum cum corporibus non elasticis, singula corpora movent & moventur, urgent & urgebuntur; verum cum impetus corporum elasticorum sese dilatantium ad majora volumina objecta, & tangentia corpora non elastica sint ratione composita ex numero corpo-

Sydenham opera Medica.

rum elaſticorum, & ſumma motuum dilatationum eorum, manifeſtum eſt, quam magna futura ſit actio & reactio, expanſio, rarefactio & dilatatio quaquaverſus elementorum cujuſcunque generis corporis elaſtici & non elaſtici maſſæ ſanguinis. Ut autem hæc accuratiori examine expendantur, placeat eligere ex corporibus elaſticis ſolas aeris particulas contentas in maſſa ſanguinis, ut experimenta Boylei docuerunt. Cum vis elaſtica aeris elevet aquam ad pedes 32. circiter, & ratio ponderis ſeu gravitatis ſpecificæ aquæ noſtræ communis (quam invenimus pag. 54. primæ Partis) ad pondus ſeu gravitatem ſpecificam ſanguinis ſit ut 1749. ad 1886. ſeu proxime ut 1. ad 1. $\frac{75}{137}$ innoteſcet, quantum elevanda fuerit maſſa ſanguinis vi elaſtica ejuſdem quantitatis aeris; etenim cum vires elevent pondera diverſa ad altitudines ipſis ponderibus reciproce proportionales (*a*) vis elaſtica aeris elevans aquam ad pedes 32. circiter, elevatura erit maſſam ſanguinis, cæteris paribus, ad pedes 31. $\frac{75}{139}$ proxime; ſi enim fiat analogiſmus ut pondus, ſeu gravitas ſpecifica ſanguinis 1. $\frac{1}{137}$ ad pondus, ſeu gravitatem ſpecificam aquæ communis, ita fiant reciproce pedes 32 circiter ad quartum terminum proportionalem, utique conſtabit pro quarta proportionali pedes 31 $\frac{75}{139}$ maſſæ ſanguineæ fore reſpondentes, ut enim 1 $\frac{1}{137}$. 1.:: 32. 31. $\frac{75}{139}$ proxime. Cum vero eadem ſit proportio pedis ad pedem, ac lineæ ad lineam, & particulæ lineæ ad particulam lineæ, vis elaſtica aeris proportionalis vi motivæ aeris contenti in ſanguine proportionaliter, cæteris paribus, elevare poterit ſanguinem ad particulas lineæ 31 $\frac{75}{139}$ in canalibus aſcendentibus, in quorum aſcenſu magna adeſt reſiſtentia ad motum; quod ſi canales fuerint deſcendentes, aut inclinati, aut horizontales, in quibus nulla eſt ad motum reſiſtentia, quinimmo facilitas & propenſio ad motum juxta rationes a mechanicis jam determinatas, quas non vacat hic repetere, apertum eſt, quantum vis proportionalis elaſtica aeris maſſam ſanguineam urgere poterit ac movere. Porro ſi a ſolo momento particularum aeris in ſanguine contenti tantum moveri ac urgeri poterit maſſa ſanguinis, quid ſentiendum erit, ſi viribus elaſticis aeris ultro addantur momenta ſulfurum, & elaſtica momenta globulorum plano ovalium &c. certe quam maxima futura erit maſſæ ſanguineæ rarefactio, extenſio & motus in ratione nempe compoſita ex momento cordis ſanguinem impellentis, momento elaſtico aeris, ſulfurum, & globulorum plano ovalium &c. quæ ratio compoſita momentorum cum calculis æqua ratione aſſequi non poſſit, proinde velocitas, quantitas motus, & momentum maſſæ ſanguinis in ſtatu præternaturali febrium prout ſummum erit indeterminabile. Ex hiſce momentis corporum elaſticorum ſalia, & reliqua ſolida corpora, fibroſum ſanguinis craſſamentum, & filamenta ſeri concreſcibilis ultro atteruntur; hæc autem in quantitates infinite parvas attrita, per ſerum liberiori motu decurrunt, ut ſæpiſſime per ſudores, & urinas erumpant. In hoc violento fluidorum impetu momentum diſtractionis arteriarum, glandularum, aliorumque ſolidorum adeo præpollens ſit, ut momentum contractionis eorundem paucam, ac minimam rationem habeat cum momento præpollente diſtractionis; non mirandum ergo, cur in tam violentis fluidorum motibus, & tam diſtractis ſolidorum filamentis ſæpiſſime eveniant aneuriſmata in arteriis, varices in venis, & hydatides in lymphaticis canalibus, vomicæ aliquando, & ſinus præternaturales in glandulis, cæteriſque viſceribus, pulſus fiant nimis elaſtici, nimis vibrati, inordinati & aſymmetri, ſeparationes fluidorum irregulares, heterogeneæ & vitioſæ, ſenſoria confuſa fiant & languida, totumque corpus præternaturali calore excandeſcat; tot autem vitia duratura ſunt, uſque dum tranſpiratis, aut per excretoria naturæ loca eliminatis heterogeneis corporibus fibroſum ſanguinis craſſamentum, & aliqua corpora inertia præternaturales denſitates, craſſities, pondera, moles, & motus amiſerint, & acquiſita naturali, ſive homogenea ſubtilitate, æquabili denſitate, debito pondere, motuque proportionali, maſſa ſanguinis ad naturalem mixtionem reciprocam elementorum elaſticorum, & non elaſticorum inter ſe, naturalemque temperiem reſtituatur; tali methodo ex mechanicis legibus arbitrandum eſt, *a frigoris affectione ad præternaturalem caloris ſtatum* maſſam ſanguinis erumpere in febribus, talique ordine fieri calorem præternaturalem in maſſa ſanguinis, talique lege fluida univerſa in febribus violenter inter ſe, & in ſolida erumpere.

24. Alterum phænomenon, quod expendendum occurrit in febribus intermittentibus eſt *ratio, cur febrilis acceſſio frigoris & caloris ſtatutis temporibus redeat?* Cum in febribus intermittentibus maſſa ſanguinis poſt acceſſionem frigoris & caloris ad naturalem ſtatum pene reſtituta videatur, erunt reciproca mixtio elementorum ſanguinis, denſitas, craſſities, pondus & motus ſeu momenta eorundem juxta iſochronas naturæ leges quaſi reſtituta; verum ut clare exponatur, quomodo determinatis temporibus redeant febriles inſultus frigoris & caloris, tria præmittenda eſſe arbitror. 1. Quamvis maſſa ſanguinis in febrium intermittentium remiſſione quoad denſitatem, craſſitiem, pondus, & motum, ſeu quoad momenta elementorum reciproca ratione mixtorum per aliquam temporis differentiam in canalibus quibuſcunque ſanguiferis uniformis ſeu homogenea eſſe videatur; attamen vitio chyli, ſuccorum hepatis, pancreatis, lienis, nec non glandularum omenti & meſenterii, nonnulla tamen ſeu filamenta corporum præternaturalium ſeu heterogeneorum in maſſa ſanguinis exiſtentium in hanc ingrediuntur, & circumeunt, quæ quantumvis numero, pondere, menſura ac momento multo minora ſint corporibus homogeneis adhuc dominantibus, nihilominus continuo chyli, aliorumque humorum heterogeneorum ingreſſu ſtatutis temporibus febrilem motum reſtituere apta ſunt. Quamobrem ſecundo loco advertendum eſt, quod quamvis maſſa ſanguinis per aliquod tempus cum reciproca mixtione elementorum componentium juxta denſitatem, craſſitiem ac motum &c. videatur eſſe in naturali proportione uniformis, &, cæteris paribus, æquabilis; attamen ſæpe, ac ſæpius portio maſſæ non omnino æquabilis, non omnino uniformis eſſe poteſt in ſpatiis minimis arteriarum & venarum in glandulas deſinentium ob aſymmetros motus ipſarum glandularum ſuccos heterogeneos, diverſorumque momentorum præternaturaliter ſeparantium. Cum autem (*num.* 10. *primæ partis*) oſtenſum ſit, in ſtatu naturali ſyſtolem & diaſtolem cordis cum ſyſtole, & diaſtole arteriarum, glandularumque deſinentium debere eſſe proportionales, cumque in tali febrium intermittentium remiſſione ſæpiſſime non conſervetur hæc totalis ratio æqualitatis, aut quaſi æqualitatis inter ſyſtolem & diaſtolem cordis cum ſyſtole & diaſtole arteriarum potiſſimum minimarum, & glandularum deſinentium, ſuccos diverſæ & præternaturalis indolis ſeparantium, non poterit diutius maſſa ſanguinis in continentibus vaſis in æquo mixtionis æquilibrio ſuſtineri: hinc alte occurrit conſiderandus motus aſymmeter glandularum ſeparantium, & vaſorum minimorum in glandulis evaneſcentium; quis enim praxin medicam agens in febribus intermittentibus impeditas, aut inertes glandulas pancreatis, hepatis, lienis, aut meſenterii & omenti non ſenſit, aut non cognovit, aut ſaltem jure optimo non ſuſpicatus eſt? 2. Certum eſt, in naturali motu maſſæ ſanguineæ ob iſochronas pulſationes cordis, arteriarum, & glandularum, quarum opera una hora ſæpe 3000. pulſationes; ex Cardano 4000. juxta Bartholinum 4400. ex calculis vero celeberrimi Lyſter cap. 2. de humoribus 4500. enumerantur; *determinatis temporibus neceſſario haberi determinatum circulationum numerum*; æquabilis ergo futura erit lex & ordo motus elementorum maſſæ ejuſdem, & homologa ſtatutis, determinatiſque temporibus eorundem in glandulis ſeparatio.

15. Hiſce præmiſſis cum ſucci quantumvis heterogenei primo ingreſſu in maſſam ſanguinis non ſemper eſſe poſſint numero, pondere ac menſura adeo denſi, adeo craſſi cum ponderibus & motibus, ſeu momentis notabiliter inæqualibus reſpective ad ordinatum adhuc motum totius maſſæ ſanguineæ homogeneæ ſupra cætera corpora heterogenea adhuc prædominantis, nondum alterari poterit notabiliter ordo ac lex, & reciproca naturalis mixtio elementorum

(*a*) Ex Vvolfio Cod. 4. pag. 564. Mechan.

rum fanguinis; verum fi paulatim, & crefcentibus, determinatifque temporibus creverint ingreffus corporum heterogeneorum in maffam fanguinis, ut poft tantum numerum circulationum, qui determinatis temporibus fieri femper debuit numero, pondere ac menfura, momenta corporum heterogeneorum fuperare incipiant corporum homogeneorum momenta, eo primo tempore in minimis vafis evanefcentibus in glandulas, magis magifque afymmetre motas, utpote minimorum diametrorum refpective ad majores diametros canalium, tunc opere corporum denfiorum & craffiorum heterogeneorum lentefcere incipiet fanguis, & cum ultro fequatur & fubfequatur determinatis circulationum numeris, crefcens numerus corporum heterogeneorum, fectiones vaforum primo minimorum cum decrefcant femper in ratione geometrica refpective ad majores, primus frufta folida minima vaforum in glandulas afymmetre motas evanefcentium a quantitate filamentorum fanguinis circulantium in ratione geometrica aut quafi geometrica replebuntur, & repleta obftruentur, & quodammodo fæpiffime folidefcent. Ut autem hæc clariora fiant, eligamus fruftum conicum canalis minimi in glandulam evanefcentis; fit nempe fruftum conicum C. D. c d arteriæ definentis in glandulam, cujus diameter internæ majoris peripheriæ C D fit $= 1$; diameter vero internæ peripheriæ minoris c d fit $= \frac{1}{3}$; altitudo vero frufti fit $= 6$. *Vide Fig.* 4.) Ut proxime habeamus quantitatem fanguinis replentem, & contentum in frufto hoc conico, quæ quantitas componat fruftum hoc conicum, ex celeberrimi Ozanam Geometrica practica operando, conftabit contentas partes in tali frufto conico fore $= 3\frac{23}{100}$ Quamobrem fi partes iftæ contentæ, & componentes fruftum hoc conicum arteriæ fupponantur effe fcrupuli, hæ contentæ partes in frufto conico arteriæ minimæ evanefcentis proxime æquales erunt fcrupulis 4. Advertendum proinde elementa fanguinis heterogenea vitio chyli, aliorumque humorum, vel ingredi in maffam fanguinis quocunque circulationum numero *in ratione Arithmetica continua æquali*, vel *difcrete inæquali*. Supponatur primo, elementa heterogenea ingredi in maffam fanguinis in ratione arithmetica æquali, videlicet prima hora ingrediantur in maffam fanguinis 10. grana corporum heterogeneorum; fecunda hora 20. tertia hora 30. & fic fucceffive in tali ratione arithmetica, hoc certe fpatio horarum 24. ingredientur in maffam fanguinis grana 3000. feu fcrupuli 150. nempe drachmæ 50. feu unciæ 6. $\frac{2}{8}$; Quamobrem fi canalium, reliquorumque organorum robur, & vis elaftica glandularum feparantium; actiones & reactiones liberæ fuerint & expeditæ, feparandifque corporibus heterogeneis proportionales, utique feparatis corporibus heterogeneis ab homogeneis in ratione æqualitatis fluidorum maffa adhuc fana confervabitur, & quamvis impura, primæ tamen puritati opportuno tempore reftituetur. Cæterum fi organorum vis elaftica, & canalium robur infirmum fuerit, aut in ftatu inertiæ, aut nimis tenfum, contractumque fuerit, & glandulæ feparatrices obftructæ, aut faltem non ea habuerint momenta feparandis corporibus proportionalia, mehercle cum corporum heterogeneorum gravitates non fint voluminibus fuis proportionales, horum centra gravitatis non erunt eadem cum eorum centris magnitudinum, confequenter mutabitur naturalis reciproca proportio momentorum corporum componentium maffam fanguineam. Porro cum impetus corporum heterogeneorum habeant rationem compofitam ex ratione velocitatum & voluminum, & horum pondera, velocitates & volumina fint inæqualia, inæqualiter movebuntur corpora heterogenea, & hæc inæqualiter movebunt & percutient ea, quibus undequaque occurrunt: fic ultro inæqualiter urgebunt latera cordis, & vaforum continentium, & ab horum nifu elaftico inæquali inæqualiter urgebuntur. Præterea ab hifce vitiis corporum heterogeneorum, vaforum continentium, & glandularum inepte aut ægre feparantium corpora heterogenea afymmetre mota, nec a glandulis opportune feparata in glandulis, & finitimis vaforum fruftis lentiora fient; quamobrem juxta fuperiores calculos, gratia exempli, expofitos (etenim juxta majorem aut minorem numerum, & gradum denfitatis, craffitiei, ponderis, & motus præternaturalis elementorum præternaturalium maffæ fanguinis, proportionaliter quoque impediuntur, & obftruuntur citius aut tardius, magis aut minus majora aut minora frufta vaforum evanefcentium & glandularum;) Cum fcrupuli 150. fanguinis ingreffi in maffam ejufdem fpatio horarum 24. divifi per fcrupulos 4. jam contentos in frufto conico canalis minimi in glandulam evanefcentis, apti fint obftruere, & impedire proxime frufta 37. canalium minimorum fimilium, & æqualium canali fuper expofito; proculdubio fi frufta vaforum fuerint numero 37. proxime, æquali ordine ac tempore impedita & obftructa a fcrupulis 150. corporum heterogeneormm, tunc fi tantus vaforum minimorum, & glandularum numerus fuerit naturæ gravis ac moleftus, ex abolito, aut faltem ex imminuto motu augebuntur contactus inter fe, proinde denfiora fient, craffiora & graviora elementa heterogenea fanguinis, & per numerum 12. frigoris affectio fupervenire incipiet. Ulterius delatis femper continuo circulationum numero filamentis heterogeneis ad extrema vaforum, & retardata in minimis canalium fruftis & glandularum areolis naturali velocitate fanguinis, filamenta feri & craffamenti fanguinei cum gradum denfitatis, craffitiei & ponderis magis magifque acquirant, qui gradus refiftentiam afferat advenienti fanguini, & determinata temporis menfura preffionem violentam efficiat contra contenta quæcunque corpora elaftica & non elaftica, proinde frigoris fenfationes fuftineri & augeri videbuntur. Hæc autem preffio corporum elafticorum & non elafticorum ultro augetur a vi & impetu fanguinis continuo fupervenientis, & in minimis canalibus filamenta heterogenea refiftentia percutientis; ex hifce autem impulfibus magis denfantur, uniuntur & conftringuntur corpora cujufcunque generis, ufque dum, cum eum gradum denfitatis acquifitum corpora elaftica amplius pati ac fuftinere non poffint (quod determinato femper tempore, ordine ac menfura accidit,) conentur tandem aliquando objectas refiftentias naturæ moleftas undequaque evertere ac fuperare; hinc dato tempore (per numerum 13.) quaquaverfus facto impetu, reftitutoque (ut loquuntur) elaterio, maffam fanguinis urgent & violentet fuccutiunt; & fane cum corpora elaftica & non elaftica violenter & diverfimode determinatis temporibus compreffa diverforum fint momentorum, urgebunt quidem, & tangentia quæcunque corpora urgebunt in ratione compofita ex maffis & velocitatibus feu momentis diffimilibus & inæqualibus eorundem; corpora idcirco cujufcunque generis fine lege ac ordine, determinatis folum temporibus, mota cum præternaturali actione & reactione inter fe, naturalem pro eo tempore mixtionem invertent, & juxta varias ac diffimiles rationes momentorum corporum remiffiori, aut intenfiori agitatione, calore ac æftu hac data temporis menfura per numerum 13. movebuntur; hinc calor fummus & febrilis incalefcentia ægros miferrime occupant, ftatutifque temporibus redeunt, ex præternaturalis materiæ reftitutione per numerum 14. talique ordine, ac fucceffiva methodo denuo retardantur.

16. Itaque fi tantus corporum heterogeneorum numerus, fi tanta denfitas, fi tanta craffities, ac pondus eorundem in ratione arithmetica continua æquali crefcentium, gravi naturæ moleftia cumulentur in fanguine, lympha & fucco nervo, ut fpatio horarum 24. femper retardentur velocitates fanguinis in tot ac tantis vaforum minimorum fruftis, in tot ac tantis glandularum fpatiis, ita ut etiam in majoribus fruftis data ratione, ac tempore imminutæ reddantur velocitates maffæ fanguinis cum determinata preffione corporum elafticorum & non elafticorum, cum inæquali omnibus in locis actione & reactione vaforum, & fluidorum, ex quibus vitiofæ & ineptæ mixtiones fuperveniunt; tunc cum affectione frigoris per n. 12. fubfequente poftea calore per n. 13. *Quotidianæ febres homotonæ & regulares* oriuntur; Quod fi heterogenea elementa vitio chyli, aliorumque corporum ingrediantur in maffam fanguinis in ratione arithmetica continua æquali quidem, fed augeantur hæc dato tempore in tali ratio-

Febres quotidianæ.

tatione, ut prima hora ingrediantur, gratia exempli, 40. grana corporum heterogeneorum, secunda hora 80. tertia hora 120. ingressa sint in massam sanguinis, & sic successive gravi naturæ molestia, minimorumque vasorum, ac glandularum impedimento, æqualibusque temporibus cum retardatis proportionaliter fluidorum velocitatibus, iisdem quoque temporibus, talique compressione corporum elasticorum, cum præternaturalibus actionibus & reactionibus organorum, & fluidorum, & præternaturali mixtione eorumdem, tunc spatio horarum 12. (grana enim

Febris quotidiana duplex.

3102. corporum heterogenorum ingressa erunt in massam sanguinis) *duplex quotidiana febris regularis & homotona* cum frigore per numerum 12, postmodum vero cum calore per numerum 13. exorietur. Ex his clarum est, vitio chyli, aliorumque humorum, si tantus corporum heterogeneorum numerus, si tanta crassities, si tanta densitas, tantumque pondus naturæ grave ac molestum cumulentur in sanguine ratione arithmetica discreta inæquali crescendo, cum velocitatibus sanguinis sine ordine, loco ac tempore retardatis in minimis vasorum frustis, ac spatiis glandularum, & cum inæqualibus loco ac tempore compressionibus corporum elasticorum, fiant actiones & reactiones præternaturales solidorum & fluidorum, cum præternaturali miscella eorundem loco ac tempore inæquali; tunc cum asymmetris, irregularibus, inordinatisque frigoris accessionibus (per numerum 12.) postmodum vero cum calore (per nu-

Febres quotidianæ inæquales.

merum 13.) emergent *febres quotidianæ simplices, aut duplices &c. alteriusque generis, sed inæquales, inordinatæ & asymmetræ*. Advertendum hic ob vitium lymphæ quantitate, densitate, crassitie, pondere ac motu asymmetro peccantis supra æquas naturæ leges cum glandularum & minimorum vasorum, omenti

Febres lymphaticæ.

& mesenterii potissimum impedimento, *lymphaticas ac lentas febres contumaci duratione*, noctu potissimum ob graviorem atmosphæram ingravescere cum aliquali per dorsum refrigeratione & inertia ad motum; cum enim lymphaticus humor crassior, densior & ponderosior sit redditus, lentiori quoque motu progreditur: imminuto autem motu augentur fluidi altitudines, & lymphatica vascula continentia ad majorem superficiem extendi debuerunt; proinde & adaucto pondere, & adaucta superficie impediuntur spatia, & naturales oscillationes, seu motus distractionis & contractionis fibrarum muscularium, carnium, nervorum & tendinum adjacentium, ut aliqualiter refrigerari & iners fieri admotum animal debeat.

17. Quod si tantus numerus corporum heterogeneorum chyli & bilis potissimum pondere ac motu naturæ molestus transferatur in massam sanguinis in ratione arithmetica continua æquali, pariterque præternaturales actiones & reactiones solidorum potissimum glandularum hepatis, omenti & mesenterii, & fluidorum, nec non præternaturalia momenta eodem, aut simili loco vasorum minimorum producantur semper spatio horarum 48. & sic successive, & a principio unius accessionis ad principium alterius semper intercedat talis, determinatusque numerus horarum

Febres tertianæ legitimæ.

48. utique *legitimæ Febres Tertianæ, homotonæ, & regulares*, cum frigore per numerum 12. postmodum vero cum calore per numerum 13. violentissime irruerent. Ulterius si ea, quæ supra diximus, ingrediantur in massam sanguinis in ratione arithmetica discreta inæquali, hæc numero, pondere ac motu seu momentis inæqualibus, agendo & reagendo, inæquali, varioque loco ac tempore retardando velocitates sanguinis cum frigore per numerum 12. postea nisu ac conatu corporum elasticorum cum calore per nu-

Febres tertianæ illegitimæ.

merum 13. *Tertianas Febres aliquando simplices, aliquando duplices, alteriusque generis, sed inæquales, inordinatas, asymmetras* præternaturali mixtionis motu producent. Hic & ibi plerunque primus paroxysmus tertio, secundus quarto respondent; & sic successive alterna, seu permutata ratione paroxysmi progredi consuescunt per numerum 14.

18. Simili methodo, ordine ac lege, remissioribus tamen symptomatibus, si tantus corporum heterogeneorum numerus, si tanta crassities, si tanta densitas, tantumque pondus naturæ grave & molestum, (quod potissimum evenire putandum ex prægressa æstivi temporis minima particularum sulfurearum, balsamicarumque transpiratione) crescant in ratione arithmetica continua æquali, tali ordine, loco ac tempore, ut spatio horarum 72. velocitates naturales fluidorum æqualibus locis ac temporibus æquabiliter retardatæ sint in minimis vasorum frustis spatiisque glandularum; & cum æqualibus loco ac tempore compressionibus corporum elasticorum fiant actiones & reactiones solidorum & fluidorum præternaturales, cum præternaturali mixtione eorundem; & sic successive a principio unius paroxysmi ad principium alterius spatio semper horarum 72. progressio fiat, tunc cum frigore (per numerum 12.) deinde cum calore (per numerum 13.) *Febres quartanæ simplices & homotonæ* erunt producendæ. Verum

Febres quartanæ simplices.

si hæc ac tanta ingrediantur in massam sanguinis in ratione arithmetica discreta inæquali, & subsequantur actiones & reactiones præternaturales inæquali ordine, variis in locis, variisque temporibus fiant paroxysmi horis 72. respondentes, cum retardatis velocitatibus fluidorum in frustis minimis canalium & glandularum &c. utique cum frigore (per numerum 12.) accessiones quartanarum orientur; deinde ob vires & conatus elasticos corporum elasticorum cum calore (per numerum 13.) febriles supervenient. Hinc quartanæ febres evenient aut simplices,

Febres quartanæ compositæ.

aut duplices, alteriusque generis, sed inæquales, inordinatæ & asymmetræ, talique ordine ac methodo per numerum 14. erunt reddituræ.

19. Denique si hæc omnia accidant spatio horarum 12. aut 18. aut 24. &c. ita tamen, ut non amplius fiat paroxysmorum alterna, aut successiva progressio, nec ultro redeat ingressus corporum heterogeneorum in massam sanguinis, cum totali & omnimoda libertate sanguinis, & restitutionum & reactionum naturalium &c. tunc cum frigore (per nu-

Febres Ephemeræ.

merum 13.) *Febres Ephemeræ* modo leviores, modo graviores juxta quantitates ac vires corporum heterogeneorum majori, aut minori momento incalescent, quæ aut sudore, aut opportuna corporum heterogeneorum separatione redimentur.

20. Simili ratione quascunque ex intermittentium genere febres fieri judicandum probabiliter est; verum cum hujusmodi morborum genera pluribus symptomatibus gravati soleant, hinc raptim de his, quæ frequentius accidunt, nonnulla dicere consultum putavi. Dum itaque corpora elastica massæ sanguineæ antea violenter compressa in glandulis, minimisque canalium frustis, suos conatus elasticitatis compressionibus suis proportionales quaquaversus exercent, agendo & reagendo contra quascunque componentes particulas præternaturali elementorum componentium mixtione, & contra solida quælibet nervea lymphatica, venosa & arteriosa cum æstu & calore ac motu violentissimo massæ sanguineæ universa diruendo; jure in tam violentis, continuisque particularum percussionibus ac motibus corpora quælibet massæ sanguineæ atteri, & in minimas partes, ac fortasse infinite parvas dividi debebunt: cum enim in calore ac febrili æstu agitationes seu impressiones particularum sulfurearum, aliarumque elasticarum in cætera fluidorum corpora sint proxime in ratione composita velocitatum & simpla densitatum particularum sulfurearum, aliorumque corporum elasticorum, constat, quantum corpora quælibet componentia violentissimis actionibus & reactionibus agitari, & in minima dividi debeant; etenim cum solida similia sanguinem componentia decrescant semper in ratione triplicata laterum homologorum, horum superficies in duplicata tantummodo; cumque solida similia ejusdem generis sint ut pondera, non dubitandum, ex tam diminutis solidis pondere, soliditate & superficie ad miliares & cutaneas glandulas deferri debere quantitate ac velocitate seu momento multo majori, quam par est; proinde hæc plus justo transpirare uberrimis sudoribus conabuntur (de qua re num. 42. secundæ partis satis actum est.) Hisce autem transpiratis, velocitas fluidorum moderatur, & densitates mediæ fluidorum antea præternaturalium restituuntur; redit inde opportuna mixtio, & solidorum cum fluidis æquilibrium: tempore autem tanti motus ac caloris, tantarumque actionum & reactionum

num præternaturalium massæ sanguinis frequentissimæ succedunt jactationes, inquietudines, difficilesque respirationes, sed potissimum ægri acerrime *sitiunt*; Id sane evenit, cum nimirum portio non levis seri per sudores transpirati fluere debuisset per spatia glandularum linguæ, œsophagi & palati hæc undequaque madefaciens; verum tantæ transpirationis incommodo tot fluidis privata spatia linguæ & palati & fibræ glandularum opportuno liquido fraudatæ arescere conantur, aridæ vero factæ contrahuntur, quo statu angustiora fiunt glandularum foramina, quinimo ablatis, aut imminutis momentis distractionum & contractionum glandularum, aliarumque fibrarum inservientium aut non adjuvant fibræ motum fluidorum, ut necessariam fluidi portionem excipiant, aut exceptam non promovent, novam opportunæ partium irrigationi accommodam suscepturæ. Ulterius a filamentis heterogeneis massæ sanguinis sæpissime obstruuntur glandularum salivalium spatia, impeditoque, aut saltem imminuto seri fluxu determinata fibrarum & glandularum corrugatione *sitim* afferunt.

21. Præter hæc a febrili sanguinis motu dilatata inæqualiter vasa quælibet, potissimum venæ & arteriæ menyngum, has inæqualibus percussionibus violenter extendunt, extensæ inæquali diastole calvariam arietant *Dolorem Capitis* afferentes: Porro cum curvæ menyngum fibræ ex nimio sanguinis motu violenter dilatatæ fiant segmenta majorum arcuum, momentum distractionis menyngum non erit æquale, aut proportionale momento constrictionis earundem, sed præpollens, proinde ex asymmetra fluidorum velocitate per vasa menyngum naturales fibrarum anguli fient inæquales ac dissimiles. Ob id mutabitur earum naturalis directio & parallelismus cum asymmetra distractione & contractione earum, a quibus omnibus dolorem fieri, num. 8. Mechanicæ solidorum ostensum est; præterea cum a glandulis menyngum in præternaturali motu ac mixtione sanguinis separetur serum, peccans quantitate, superficie salium contentorum ac motu eorum, ab his gravantur, percutiuntur & stimulantur menynges cum graviori capitis dolore; quinimo cum a continuis menyngum stimulis fibræ quoque medullares cerebri a menyngibus circumdatæ inæquales, continuasque solicitationes ac stimulos molesta communicatione excipiant, hæ medullares fibræ tantis tantisque motibus solicitatæ sensoria actuosa reddunt frequentissimis, minimisque oscillationibus, ut ægri continuo *Vigiles* esse teneantur.

22. Nec dispar molestia occurrit stomacho, cum frequentissime ab asymmetris menyngum motibus communicata per nervos membranis stomachi motuum asymmetria ægri a frequenti vomitu succutiuntur; præterquam quod impura corpora, asperarumque superficierum a glandulis stomachi separata, vel ex duodeno bilis ramenta sursum pulsa in ventriculum repetitis vellicationibus stomachi membranas solicitando, mox stimulando, & momenta contractionis augendo vomitum afferunt.

23. Quia vero in febrium potissimum intermittentium declinatione excernuntur urinarum copiæ aliquando cum levamine, si hæ fuerint ægri viribus & naturæ morbi proportionales; aliquando vero periculosæ, si supra vires morbi & naturæ constiterint; hinc visum est rei nostræ opportunum, brevi *Urinarum separationes* expendere. Certum est, in febrium augmento ac statu, in quo sanguinis velocitas major est, aliquando summa elementa heterogenea nimis confusa esse, & glandularum actiones atque elasticitates asymmetris momentorum gradibus oscillare, quo tempore nullatenus æqua ratione separari possunt a glandulis viscerum similia corpora a dissimilibus; æquæ nimirum separationes corporum similium a dissimilibus cum statutis temporibus & æqualibus, placidisque motibus fluidorum & glandularum fieri naturaliter debeant, ut (pag. 29. primæ Partis indicatum est,) nulla quidem actio separationis opportuna naturæ fieri poterit, nisi declinationis tempore, quo velocitas sanguinis & oscillatio solidorum naturali motuum momento accedunt. Verum quia aliquando accidit etiam declinationis tempore a renalibus glandulis tantam urinarum copiam separari, quæ viribus gravis ac molesta naturæ *Diabetem* afferat, proinde juvat hic de tam gravi symptomate brevi differere. Ab adaucta velocitate sanguinis in febribus, a concitata actione & reactione particularum massæ sanguinis, hujus filamenta, & reliqua componentia attrita nimis fiunt, & in partes infinite parvas divisa, serum cum non æqua & opportuna mixtione cum reliquis massæ sanguineæ particulis reciproce misceatur liberiori motu fluit: serum hoc copiosius delatum in renales glandulas impetu summo urget internos parietes glandularum; cum vero impetus sit factus ex massa talis fluidi ducta in velocitatem, qua fluidum temporibus æquabilibus defertur, erit impetus tanti fluidi erumpentis per foramina arteriarum evanescentium in glandulas in ratione composita ex rationibus duplicata velocitatum, simpla densitatum seu gravitatum specificarum, & simpla foraminum (*a*), e quibus erumpunt in glandulas desinentes. Quamobrem si cæteris paribus velocitas seri fluentis ab uno orificio vasis desinentis in renalem glandulam in statu naturali fuerit $u^2 = 4$ nempe in ratione duplicata radicis $u = 2$; densitas vero, seu gravitas specifica seri fuerit $= d$; foramen vero e quo erumpit serum in glandulam sit $= o$; erit quantitas motus seu impetus seri fluentis e glandula renali proxime ut $u^2 + d + o$. Ita si supponatur in statu febrili radicem velocitatis massæ sanguinis augeri tantum in ratione tripla, ita ut etiam radix velocitatis seri separandi in glandula renali sit $u = 6$; densitas vero $= d$, seu gravitas specifica seri supponatur eadem in eodem sanguine, idemque pariter sit foramen, e quo erumpit æqualibus temporibus $= o$, erit impetus seri fluentis in statu febrili proxime ut $u^2 = 36 + d + o$, tali ergo ratione fluens preternaturaliter serum ab orificiis singularibus vasorum evanescentium in vasa glandularum urgere debebit singulos internos parietes glandularum singularibus momentis $= 36$. En ergo gravis & molesta extensio & dilatatio renalium glandularum. Cum vero quantitas, seu filamenta seri fluentis (*b*) æqualibus temporibus per orificia vasorum in glandulas sint in ratione composita proxime ex rationibus orificiorum vasorum, & velocitatum seri fluentis, cumque impetus velocitatis naturalis suppositus fuerit $= 4$ erunt cæteris paribus quantitates seri æqualibus temporibus delatæ momento velocitatis præternaturalis, ut 36 proxime in ratione noncupla ac fuerant in statu naturali. Glandulæ itaque taliter extensæ excipere proxime debebunt noncuplam quantitatem seri; verum cum hæ sint ex elasticis vasorum fibris & ex elasticis membranarum filamentis elaboratæ, eorumque opera constrictæ, si accidat ea ratione qua fuerant dilatatæ, urgebunt momento adaucto constrictionis per glandularum foramina noncuplam, aut quasi noncuplam quantitatem seri iisdem temporibus; En ergo excedens seri copia, & magna urinarum effusio, quinimo adeo aliquando excedens est, ut sæpissime miratus sim, naturalem seri quantitatem & potiones ingestas longe fuisse superatas.

24. Tam grave, mirandumque phænomenon aeri potissimum deberi arbitratus sum, qui per pulmones, per ventriculum, per cibos, potiones continuo exceptus, & inde effusus in massam sanguinis tam gravia phænomena parit ac sustinet: & sane tantam aquarum copiam ab aere potissimum cumulari posse affabre decet experimentum a celeberrimo P. Lana expositum *cap.* 15. *sui Prodromi*. Accipit enim vas vitreum excavatum, & in formam coni elaboratum, talique lege suspendit, ut vertex coni vitrei pendulus, deorsum tendens sustineatur: Hoc vas nive, aut glacie repleatur, & Soli, aut quocunque loco calido exponatur; aer continuo ambiens externam coni vitrei superficiem continuo densabitur, & paulatim in pendulo vertice coni undequaque collectus continuam aquam erit stillaturus, inclusa quidem nive, aut glacie parum, aut nihil imminuta: Hac methodo perennem fontem generari posse, hancque aquam sanandis hecticis utilissimam celeberrimus Auctor testatus est: Ab hujusmodi experimento necesse est colligere, particulas quoque aeris in sanguinea massa undequaque exceptas, collectasque aliquando uniri, ac densari taliter

(*a*) Per Prop. 31. pag. 214 Hermanni.
(*b*) Per Prop. 30. Hermanni pag. 214.

liter posse, ut hæ continuam in aquam collectæ stillare coactæ sint; tam mirandum opus fortasse futurum erit in sanguine, cum filamenta fluidorum massam sanguineam componentia enervato mixtionis naturalis vinculo laxa, attrita ac resoluta nimis fuerint, ut opportuna ac necessaria vi intimam mixtionem aeris cum reliquis particulis sustinere ac conservare apte non possint; hæ nimirum aeris moles cum non intime unitæ, nec ad minima cum singulis, ac reliquis massæ sanguineæ componentibus permixtæ esse possint, hæ necessario unitæ sero supra cætera elementa naturaliter frigidiori, majori ac multiplici, quam par est, inter se contactu grandiores & activiores fiunt, simulque supra naturalem numerum agglomeratæ ac collectæ, proinde inter se nimis tangentes serum, cui miscentur, numero, pondere ac motu urgent & augent, & per laxatas, extensasque renales glandulas uberrima urinarum separatione excernuntur; cum vero semper continua aeris quantitas numero, pondere ac motu excipiatur in massa sanguinis, hæc quoque continuo una cum sero per renales glandulas fluxura erit. Non rarum ultro est a *longa Diarrhœa* torqueri ægros, ut excretiones longe superent quantitatem ac pondus cibi & potus, quibus vesci solent. Hujusmodi diarrhœæ non semper ab asymmetria humorum, sed potissimum ab aeris particulis non intime, non perfecte commixtis cum reliquis, ac singulis massæ sanguineæ componentibus elementis generari solent; hæ nimirum aeris moles cum inter se uniri, colligi ac tangentes inter se fieri nimis possint ac densari, momento suo elastico intestina undequaque solicitant ac stimulant, quæ stimulata frequentissimis distractionis & contractionis motibus oscillando, copiosius serum ab intestinalibus glandulis exprimunt, sicque unione facta cum separatis corporibus numero, pondere ac motu longas diarrhœas sustinent ac promovent. Hæc, quæ de aere & de momento ejusdem exposuimus non nova, neque improbabilia iis videbuntur, qui aeris momenta & actiones in fluidis, quibus miscentur, mechanica ratione cognoverint, cum apertum sit sedulo cogitantibus, plurima morborum & actionum phænomena animali evenire ob incomprehensibile elastici aeris ministerium. Interim hoc unum addo, me Lectoribus tædio esse futurum, si universa febrium intermittentium genera, si singula horum symptomata expenderem, cum ab iis, quæ huc usque dicta sunt, omnia, quæ supersunt, exsolvi & explicari facile possint.

DISSERTATIO III.

De Febribus Continuis.

SÆpissime intermittentes febres ablata, aut enervata densitate, crassitie ac momento filamentorum massæ sanguinis, nec non corporum inertium, cum excessu momentorum corporum elasticorum habentium rationem majoris inæqualitatis respective ad momenta corporum inertium, in *Continuas Febres* & aliquando in *Malignas* mutari facillime poterunt. Sæpe tamen primo insultu febrium irruunt continuæ, & graviori aliquando culpa malignæ febres ægros enecant; Quotiescunque aliquam ob causam, vel externam, vel internam, sive mixtam quantitates & vires elasticæ corporum elasticorum numero ac motu seu momento reliquas particulas inertes, seu non elasticas superaverint, ut non solo nisu elastico inter se, sed concepto impetu agant vi, aut momento cujuscunque causæ externæ, aut internæ, aur mixtæ contra inertes particulas, & contra momenta distractionis & contractionis vasotum, aliorumque solidorum conspirantium, tunc febres continuæ sine frigore erunt oriturae; cum enim hic filamenta sanguinis & reliqua corpora inertia nullatenus sint, quod attinet ad densitatem, crassitiem & motum reliquis particulis actuosis seu elasticis proportionalia, cumque inertia corpora habeant numero, pondere ac motu rationem minoris inæqualitatis respective ad momenta corporum elasticorum; præternaturales etenim vires elasticæ corporum elasticorum nullo modo cohiberi possunt, frænari ac vinci per aliquam temporis differentiam a densitate, crassitie ac momento corporum inertium; proinde sine frigore, sed solo cum calore irruent febres continuæ: Et sane cum vires vivæ corporum elasticorum in statu naturali inertibus quoque corporibus momenta sua continua actione & reactione elastici contactus communicent, & horum corporum elasticorum vires vivæ sint in ratione composita ex ratione simpla massarum, & ratione duplicata velocitatum (*a*), pariterque cum calor sit ut impressiones particularum corporis calidi in corpote calorem excipiente; istæ autem impressiones sint pariter (per prop. 85. Hermanni) in ratione composita ex duplicata velocitatum, & simpla densitatum seu massarum: manifestum est ex harum rationum æqualitate, aut quasi æqualitate, inter calorem, & vires vivas corporum elasticorum, has quoque cum calore esse copulandas, caloremque naturaliter esse producturas. Verum cum vires vivæ elementorum sanguinis in febribus sint præternaturales, nempe cum gravi excessu velocitatum crescentium in ratione duplicata earundem, futura erit aliquando velocitas sanguinis adeo excedens, ut arteriarum orificia plus evomant temporibus æqualibus quantitatem sanguinis, quam orificia venarum temporibus quoque æqualibus excipere apta sint: proinde quantitates liquorum numero, pondere ac motu nimis effusæ in carnium, membranarum, reliquorumque solidorum spatia, nec opportuno tempore ac proportionali motu a venis exceptæ momento suo auferent, aut saltem enervabunt momenta distractionis & contractionis fibrarum conspirantium motui sanguinis in finitima orificia venarum: retardato motu sanguinis lentescent elementa ejusdem, & paulatim statuta inflammatione *Febres Inflammatorias* erunt productura. Porro hæc vitia ultro emergent, si consideraverimus volumina sanguinis in statu naturali, eademque in statu præternaturalis dilatationis: hæc enim duo volumina cum haberi possint ut solida similia, quæ inter se proportionem habent triplicatam laterum homologorum, erunt porositates, seu interstitia voluminibus interspersa lateribus solidorum homologorum proportionalia, quæ latera cum sint in ratione subtriplicata solidorum, erunt pororum amplitudines, seu particularum sibi invicem proximarum distantiæ inter se in ratione subtriplicata, seu ut radices cubicæ voluminum sanguinis. Si ergo in statu naturalis dilatationis massæ sanguinis pororum amplitudines fuerint ut unum, in statu vero præternaturalis rarefactionis ejusdem voluminis sanguinis fuerint ut 3. erit volumen sanguinis in statu naturalis dilatationis ad volumen ejusdem in statu præternaturalis dilatationis ut 1. ad 27, seu ut cubus ad cubum; Idem ergo volumen sanguinis, quod in statu naturalis rarefactionis occupaverat spatium cubicum ut unum, in statu præternaturalis dilatationis in febribus erit proxime in arteriis ac venis, cæterisque carnium spatiis 27 spatia cubica occupaturum: cum itaque tot ac tanta volumina cubica præternaturalia sanguinis nimia spatia repleant, nec tam prompte ac facile ab orificiis venarum communicantium excipi possint temporibus æqualibus, quibus volumina hæc tam copiose, ac violenter ab arteriarum orificiis evomuntur, plurima quidem solida cubica sanguinis inter spatia arteriarum evanescentium, & venarum incipientium remanere debebunt numero, pondere ac motu nutritioni partium inepta, nec motui per venas secuturo opportuna: plurima ergo solida cubica in tot spatiis otiose lentescentia firmabunt inflammationis exordia, febres inflammatorias productura. Febres inflammatoriæ.

26. Hæc vitiosa & lentescentia sanguinis volumina per poros carnium, membranarum, aliorumque spatiorum effusa, si per substantiam hepatis effluant *Hepatitidem*; si per lienem, per mesenterium, per capitis membranas irruant, harum partium erysipelata & *Febres Erysipelatosas* graviter afferent; si vero per stomachi substantiam, *Lypirias* febres gravissimo fato trahent. Inflammatoriis autem febribus, lypiriis potissimum, commune est, nervos, membranas, & cætera solida crispare ac convellere; vitium enim hoc esse debuit ex succo nerveo impuro, salsisque particulis

(*a*) Per Theorema 42. Wolfii Mechan. pag. 594.

culis nimis affecto, ex laxata mixtione naturali reciproca elementorum sanguinis salsa corpora moleste agere, & solidorum spatia, quibus aut firmiter, aut lento motu adhærent, vasorumque circumferentias, quas undequaque gravi solicitatione tangunt, moleste solicitare ac stimulare; crispatis ergo, convulsisque solidorum filamentis momentum contractionis solidorum præpollens fit, supra momentum distractionis eorundem; ex tanta momenti contractionis præpollentia solida coguntur tonico velut motu consistere; ex his fluida quælibet per vasa decurrentia, cum non ab æquabili motu homologo distractionis & contractionis vasorum, aliarumque fibrarum conspirantium non opportune adjuventur, lentescere, & tardo quantumvis continuo febrili motu moveri conabuntur: ibi potissimum in externa videlicet corporis superficie, ubi vasa minima sunt, in quibus fluidorum motus naturaliter minor esse debet; cum vero in canalibus, quorum diametri sunt majores & cordi proximiores, non ea acervari ac cumulari possint filamentorum densitas & crassities, quæ motum sanguinis ea lege tardiorem reddant, sensationi frigoris interni producendæ proportionalem, cumque ulterius elastica corpora soluto jam mixtionis naturalis vinculo ob proximi cordis impetum motu continuo semper agant & reagant, hinc in lypiriis exteriora frigere, interiora uri experimur. Cavendum hic, ne a duritie & consistentia pulsuum sanis similium decepti, ægros putemus minima aut nulla febri laborantes, cum febres non tantum a præternaturali velocitate pulsuum; verum etiam a præternaturali tarditate fieri possint; affectiones enim cardiacæ, singultus, vomitus, jactationes continuæ, suspiria, anxietates, respirationes angustæ, & aliquando lachrymæ involuntariæ, molesta membranarum & nervorum solicitatione ac consensu majora prædicunt mala, quam convulsi pulsus indicare videantur.

Febres Malignæ. 27. Inflammatoriis febribus affines sunt febres illæ, quæ a Medicis *Malignæ* appellari solent, ita ut hæ ab illis non natura, sed gradu differre mihi visæ sint; communiter a *Dissolutione* & *Coagulatione* generatas Medici putaverunt; ex Chymicis enim edocti sunt, spiritum nitri & spiritum vitrioli, quorum singuli cum per se innocui sint, si tamen invicem misceantur, tertiam quandam substantiam, quam aquam stygiam dicunt, eminenter ac graviter dissolutivam componere ultro experti sunt; Ita sulfureæ particulæ cum nitrosis, aut vitriolicis corporibus mixtæ tertium quoddam dissolvens compositum arsenicale elaborant, quamvis sejunctim sine culpa operentur. E contra eminenter coagulant aluminosa & vitriolica opere prismatum octaedricorum, aut parallelipedorum romboideorum, si supra numerum, pondus ac motum sanguineo fluido misceantur. Cum itaque in massa sanguinis corpora fluant diversæ superficiei, mollis, ponderis & figuræ; hæc cum per se actionibus naturæ proficere apta sint, si tamen accidat, misceri aliquando inter se & uniri particulis, quarum unio ac complexus tertiam quandam substantiam elaboret, quæ superficies ac figura venefici corporis figuram ac superficiem construat, non dubitandum, a gravi horum magisterio massam sanguinis aut dissolvi posse, aut coagulari. Cum enim horum momenta, ac vires sint nimis inæqualiter, ac nimis dissimiliter actuosæ contra naturalia momenta, ac vires corporum reciproca ratione miscibilium, efficient hæc præternaturalia corpora contactus & percussiones semper nimium inæquales, dissimiles & asymmetras, usque dum dissolutione facta, aut coagulatione, juxta naturas ac momenta corporum seu elementorum agentium (effectus enim semper suis causis adæquatis proportionales sunt) massa sanguinis maligna febri, aut dissoluta corruat, aut coagulata. Hæ tamen febres, quantumvis a dissolutione & coagulatione partiri soleant, nihilominus si harum phænomena & anomaliæ attentissime expendantur, pro potissima causa offerunt plerunque *dissolutionem texturæ sanguinis graviorem*, *quam in cæteris febrium generibus*, pro effectu vero *coagulationem*; enim vero præter ea, quæ de causis febrium inflammatoriarum mox a nobis relata sunt, si aliquam ob causam sive internam, sive externam, sive mixtam scindantur nimis, rumpantur, ac lacerentur filamenta massæ sanguineæ, ut omnino corruat unio & nexus ille, quo componitur reciproca mixtio elementorum: quo nexu pariter elaboratur proportionalis status mixtionis fieri cum cæteris quibuscunque elementis elasticis & non elasticis; tunc *Febres malignæ ex dissolutione* fieri arbitrandum est. Verum cum taliter dissoluta textura sanguinis corpora elastica & non elastica esse non possint inter se opportune tangentia ac mixta, corpora quidem elastica non satis non apte movere poterunt ac urgere inertia corpora, seu non elastica; proinde corpora inertia nullo modo reagere opportune poterunt contra corpora elastica, ut exigit naturalis & æquabilis actio & reactio corporum inter se reciproce miscibilium; ob id ex omnimoda inæqualitate corporum inter se incidentium quocumque tempore semper inæquales ac dissimiles fient anguli incidentiæ cum angulis reflexionum eorundem; proinde cum corpora elastica nimis præpollentia corporibus non elasticis misceri nullo modo reciproca ratione possint, elastica corpora a non elasticis præpollentia momentorum separari continuo conabuntur: inertia inde corpora ab elasticis paulatim sejuncta nimis inter se unientur, hoc autem amplexu graviora reddita lentescent, majoremque elasticis corporibus resistentiam ferent, aut ex nimio inter se contactu corporum, fient minimi, aut nulli anguli incidentiæ & reflexionis; quapropter aut inæquales & dissimiles semper evenient corporum impactorum & retropulsorum velocitates, aut pene nullæ; proinde diversa & dissimilia semper momenta, aut nulla contingere necesse erit: inertia ergo corpora, aut non opportune, aut lente mota, & omnimoda inæqualitate percussa, nec cum elasticis apte mixta, retardare motum, ac lentescere coacta erunt. Id si eveniat in sinubus menyngum, aut in præcipuis spatiis membranarum, carnium, aliarumque intercapedinum gravi naturæ damno erit futurum; En ergo a *Causa dissolutionis*, sequens *effectus coagulationis* in aliqua parte. Opera igitur dissolutionis texturæ sanguinis pulsus fiunt languidi & enerves, ex nervorum sæpissime, vasorumque paralysi, vigiliæ, stillæ sanguinis e naribus, diarrhϾ, dysenteriæ; cum vero tam gravis sanguinis dissolutio id fecerit, ut hinc inde coagulationem sanguinis produxerit, eo tempore fient quidem pulsus duri & convulsi, phrenitides, affectiones lethargicæ, linguæ aridæ & siccæ, aliquorum membrorum convulsiones &c. & in utraque morbi differentia peticulæ, urinæ confusæ ac turbidæ in conspectum se offerent. Fatemur tamen, aliquando ex paralysi vasorum, ex imminutis nimium viribus corporum elasticorum cum adaucta supra modum inertia, densitate, crassitie ac pondere filamentorum, & corporum non elasticorum malignas febres ex coagulatione, non tanquam ab effectu antecedentis dissolutionis, sed tanquam a primaria causa ob numerum particularum vitriolicarum, aut aluminosarum, præter ea quæ modo diximus, dominantium, esse pariter orituras; denique advertendum, malignas febres cujuscunque generis, aut debiliores, aut fortiores futuras esse juxta vires ac momenta causarum (aeris potissimum arsenicalibus particulis permixti) diversimode agentium in massa sanguinis.

28. Remanet hectica febris inter continuas deterior, licet mitior cæteris esse videatur. Hæc plerunque ab intermittentibus febribus, vel a continuis, vel male curatis, vel nimium productis: pariterque ab obstructionibus viscerum, inertia, aut pravitate succi nervei cum naturali potissimum pulmonarium solidorum laxitate & tenuitate oriri solet; nimius enim sudor in febribus continuis & intermittentibus, nimia urinarum copia, aut diarrhœa, aut dysenteria &c. filamenta crassamenti sanguinei enervant, quibus laxatis & enervatis evolant & deperduntur elastica corpora sulfurea præcipue, cum activiora & mobiliora sint cæteris, ut oleosæ urinarum guttulæ indicant: hisce ergo corporibus balsamicis depauperata massa sanguinis cogitur cum pulsu debili ac celeri inepte, lente & ægre misceri, minutoque febrili motu agitari; porro salsa corpora numero, pondere ac momento activiora, nec ab oleosis sulfurum superficiebus juxta reciprocæ mixtionis rationem opportune involuta, ac lenita, Febris Hectica.

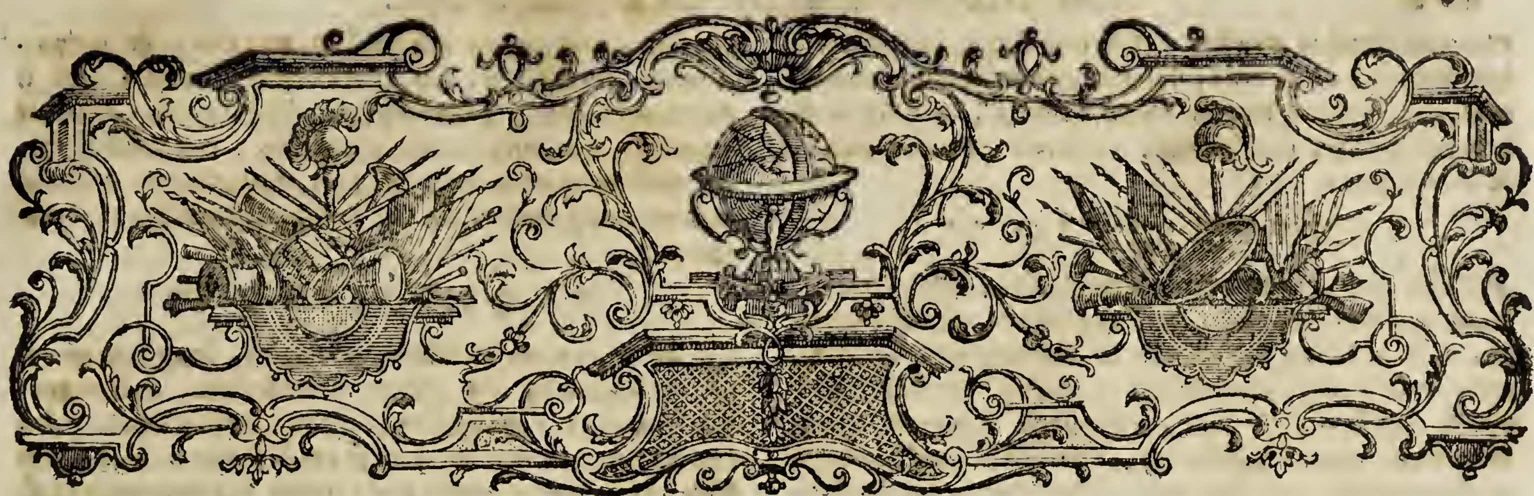
nita, circa proprios axes continuo rotando angulofis fuperficiebus filamenti craffamenti fanguinei alte erodunt ac lacerant: Serum ulterius tot falibus ferax ab afperæ arteriæ glandulis, & a lymphaticis continuo fluens in pulmonaria fpatia, hæc continue folicitando ac ftimulando moleftam tuffim producit; quinimo fæpe, ac fæpius a numero, pondere ac momento ferofitatum falfarum continuo fluentium in pulmones, erofa pulmonum filamenta cum refpiratione difficili infanabile ulcus afferunt; Seri quoque falfi copia, & attrita jam filamenta fanguinis, utraque opportunæ mixtioni inepta, nec aptæ, nutritioni accomoda immodicis fudoribus exeunt, ufque dum deficientibus balfamico fulfure, ac dulci fero medullæ ipfæ offium, mufculi, carnes, & cutis ipfa vitæ refolutione arefcant.

29. Cum in febribus moleftiffima fitis ægros fere femper torquere foleat, hac data loci opportunitate non fpernendum confilium eft, rationem & qualitatem potus expendere, ne ægri qualitate & quantitate decepti ingravefcant: hoc ultro neceffarium putavi, cum nonnulli celeberrimi viri copiofæ & frigidiffimæ aquæ potum confulere audacter voluerint, quibus celeberrimus Vallifnerius præceptor meus tanta ratione, doctrina & practicis experimentis obftitit, ut nil melius, nil fortius dici poffit; Cum tanto itaque præceptore pauca, fed opportuna dicere animus eft, ut copiofæ frigidiffimæ potionis damna, nec non beneficia potus calidi innotefcant. Primo itaque fluida frigidiffima & copiofa vi *ponderis* alte premunt ftomachi fundum; vi autem *frigoris* fibræ ftomachi contrahuntur ac crifpantur, ut num. 6. Mechan. Solidor. fatis oftenfum eft, & ultro ftomachi fpatium minori fuperficie circumfcribi tenetur: cum vero fubitaneæ preffiones & contractiones fibrarum, feu momenta contractionum præpollentia auferant aut faltem imminuant momenta diftractionum earundem, nulla quidem, aut iners fiet actio ofcillatoria filamentorum ftomachi, quæ ultro communicata fanguini per venas & arterias ftomachicas motum hujus vel imminuet, aut tollet, & fæpe, ac fæpius ab imminuto, aut ablato motu parta inflammatione lypiria elaboratur. Secundo, a preffione & frigore ingeftarum potionum fucci diffolventes a glandulis ventriculi feparandi, parta glandularum inertia, quodammodo ftagnant, immo impediunt, ne novi diffolventes fucci opportune feparati neceffariam ciborum folutionem promoveant, quinimo periftaltico motu ventriculi, aut imminuto, aut læfo non ultro promoventur ingefta, fed diutius retenta acefcent, & corrumpentur dolore ftomachi moleftiffimo. Tertio, in frigidiffimis potionibus particulæ aeris contentæ, nec non in cibis & potionibus, & hæ in ventriculo contracto collectæ, durante frigoris momento, ab hoc compreffæ fiunt, & contrahuntur in minora volumina; paulatim vero a calore vifcerum circumfcribentium coguntur expulfo frigore quamproxime rarefieri in ratione compofita denfitatum aeris, denfitate corporum calidorum agentium, & ex duplicata ratione agitationis corporum eorundem; cum vero vires elafticæ aeris quaquaverfus expandi debeant, manifeftum eft ex tam adauctis rarefactionum viribus, fummo nifu ac momento membranofos ventriculi parietes, jamjam contractos per quamcunque directionem arietandos ac percutiendos fuiffe, ut dolores ac tormina, & convulfiones aliquando acerrimæ fuperveniant: ab hifce doloribus ac torminibus ultro augetur fibrarum contractio, impeditoque, aut imminuto per gaftricas venas ac arterias fanguinis circulo facillime fupervenire lypiriam neceffe eft. Quarto, contractis ftomachi fibrillis, & nimis refrigerata ventriculi fuperficie, hepatis quoque fuperficies partim contactu, partim confenfu contrahitur & frigefcit; ob id glandulæ hepaticæ lentiori motu agentes feparationi corporum ægre obediunt, & obftructæ tumores, fcirrhos, inflammationes facile generant; proinde praxi medica experti fumus in febrili frigoris acceffione, aquam quantumvis non frigidiffimam incaute nimis epotam obftructiones in vifceribus ftomacho adjacentibus, aut confentientibus facillime attuliffe; ex fimilibus enim potionibus contractis ventriculi membranis, & confenfu fibrarum, membranarumque confpirantium communicata contractione glandulis vifcerum adjacentium, hepatis videlicet, lienis, omenti & mefenterii &c.; hæ pari lege contractæ, crifpatæque non ea momenta diftractionis & contractionis naturalia exercere poffunt opportuna æquis motibus, juftifque feparationibus fluidorum; quamobrem homogeneæ fluidorum particulæ cum heterogeneis commixtæ, ac confufæ in glandulis vifcerum, aut lente feparabuntur, aut confiftent, ut graviffimis tumoribus indurefcant.

30. Hifce itaque vitiis fluidorum & folidorum reparandis celeberrimus Vallifnerius moderate calidorum aut tepefcentium fluidorum ufum fapienter confuluit, quorum opera momenta diftractionis & contractionis fibrarum omnium in ratione homologa agunt & reagunt, promoventur feparationes corporum, fanguinis circulus fuftinetur, & univerfale ftomachi magifterium roboratur. Fatetur tamen immortalis famæ præceptor, aliquando frigidiffimas potiones concedi poffe, dummodo ætas, temperies & calidiffima temporis & morbi conftitutio permittant; fed caute, opportunis temporibus morbi, & debita quantitate, ac pondere tam grave fufpectumque negotium agendum effe, utiliffimo tractatu edocuit. Impofterum *Mechanices Remediorum* ftudio ac labore exaratæ, Deo juvante, viam aperiemus.

Finis Mechanices Morborum.

MECHA-

MECHANICA MEDICAMENTORUM.

BENEVOLIS MEDICINÆ TYRONIBUS.

Andem aliquando, Lectores benevoli, en quarta Pars Mechanices, quam *Mechanicam Medicamentorum* appello. Nollem hic vos arbitrari, me elaboravisse analysim medicamentorum, aut collegisse scelectiores remediorum formulas, quas gloriosiores Clinici usu, & praxi approbaverint; etenim in medica facultate æqua analysis corporum desiderari solum potest, non obtineri, quam tamen si in aliquibus lignis, herbis, & mineralibus intelligere velitis, suo loco exponentur, in reliquis usque adhuc frustra ab igne, & ab arte laboratum est: Quo vero ad scelectiores formulas remediorum attinet, has ultro habebitis in celeberrimis pharmacopeis, quibus nunc Respublica medica locupletata est. Nostrum ergo Mechanici laboris institutum erit, quantum probabilior ratio postulat, explicare; quo Mechanico opere Medicamenta agant, & reagant contra fibras machinæ animalis, a quorum diversis actionibus, & reactionibus consequi debeant diversæ oscillationes organorum, & variæ separationes humorum ipsis actionibus, & reactionibus Medicamentorum, & fibrarum proportionales beneficio, aut damno machinæ humanæ. Utinam in tam arduo Mechanices Medicamentorum argumento vota vestra, & nostra obtinere possemus, profecto id nobis gratissimum, ac jucundissimum laboris præmium esset futurum: Cæterum si deficeremus, enixe rogamus, & obsecramus, ut hisce brevibus, & levibus præeuntibus doctrinis majora, & utiliora velitis addere, & edocere. Antequam legatis ea, quæ exposita sunt, placeat legere paginas correctionis; in hisce enim habentur nonnulla præmittenda, observanda, & corrigenda. Valete.

DE MECHANICA MEDICAMENTORUM.

UM de *Mechanica Medicamentorum* verba facere diu animus esset, dicendarum rerum gravitate perterritus, quasi ab hac salebrosa provincia declinare decreveram; Verum in hac re cogitanti occurrit me exercitii, ac studii gratia *Mechanicam Morborum* adumbravisse, quæ cum necessariam etiam remediorum mechanicam postularet, tandem aliquando studii pariter, ac exercitii gratia coactus esse debueram hanc quoque *Medicamentorum Mechanicam* adumbrare.

Scio quidem medicamenta præeuntibus ratione, & experientia eligenda esse morborum indicationibus proportionalia; electa autem cum fuerint, & applicata ægrotantibus, arduum quidem esse intelligere, quomodo agant, & reagant in organa machinæ animalis: Quamvis autem negotium hoc plenum ambagibus esse videam, nihilominus juxta virium tenuitatem conabor de actionibus, & reactionibus, seu viribus medicamentorum disputare, si non vera, saltem probabiliora assecuturus. Pro hoc itaque argumento claritas materiæ postulat, ut nonnullæ suppositiones præmittantur, quæ aut veræ, aut verisimiles a Philosophis, ac Medicis ratione, & experientia utentibus haberi solent.

SUPPOSITIO I.

Omnia principia fluidorum animalis potissimum in massa sanguinis, quæ lato modo elementa etiam dici possunt, alia sunt *actuosa*, *& elastica*, alia vero sunt *inertia*, *& non elastica*; inter actuosa, & elastica numeramus particulas aereas, sulphureas, & globulos plano-ovales; inter vero non elastica, & inertia numeramus aquam, salia cujuscumque generis, & terras damnatas (si quæ fuerint,) ut in tertia parte Mechanices Morborum num. 3. indicavimus.

SUPPOSITIO II.

Ex datis Anathomicis certi sumus, fibras animalium esse partes primo simplicissimas instar fili tenuissimi; ex hisce autem simplicissimis fibris efformari alias magis compositas, quarum aliæ sunt carneæ, aliæ membranosæ, aliæ tendinosæ, aliæ nerveæ &c., quæ varia figura donatæ sunt; aliæ enim sunt rectæ, aliæ obliquæ, aliæ curvæ, aliæ spirales &c.

SUPPOSITIO III.

Cum fibræ compositæ ab effectis cognoscantur elaboratæ, aut undequaque permixtæ ex canaliculis varii generis venosis, arteriosis, lymphaticis, & nerveis; vel ex unione, & contactu fibrarum inter se tangentium elaborentur canales varii generis;

cum-

eumque ulterius constet varia esse fluida sanguinea, lymphatica, & nervea; ideo supponimus hujusmodi fibras esse repletas fluidis variæ indolis, a quibus fibræ irrigantur, nutriuntur, crescunt, conservantur, & moventur.

SUPPOSITIO IV.

Cum fibræ compositæ efformentur ex multiplici unione, contactu, & aggregato aliarum textura, mole, figura similium, & dissimilium, quæ tamen omnes una conveniunt in formatione unius compositi fibrosi; ideo tale compositum fibrosum considerabimus cum Philosophis, Medicis, Anathomicis, ac Mechanicis, ut solidum cilindricum, aut quasi cilindricum suis fluidis opportune repletum. Ita assumit celeberrimus Joannes Alphonsus Borellus prop. 71. secundi tomi *de motu animalium*, arterias, & venas consideratis excessu, & defectu earundem esse cilindricas. Hisce præmissis dicendarum rerum gratia liceat sequentes propositiones physico mechanicas addere, ut istarum beneficio dicenda probabiliori ratiocinio statuantur.

PROPOSITIO I.

Si fibra percussa, aut impulsa a potentia distrahatur, & elongetur; distractio seu elongatio fibræ erit ut potentia percutiens, aut impellens.

Etenim distractio, seu elongatio fibræ est physice proportionalis numeris molecularum ductis in motum distractionis, seu elongationis ejusdem: sed fibra percussa, aut impulsa a potentia est physice æqualis, & proportionalis numero particularum ducto in summam motuum distractionis, seu elongationis fibræ ipsius, quæ a potentia ipsi imprimitur; ergo si fibra percussa, aut impulsa a potentia distrahatur, & elongetur; distractio, seu elongatio fibræ erit ut potentia percutiens, aut impellens.

Corollarium.

Cum in statu naturali distractioni, seu elongationi fibræ factæ a potentia percutiente, aut impellente æqualis, & proportionalis esse debeat contractio, seu abbreviatio subsequens ejusdem; ideo contractio, seu abbreviatio fibræ, & restitutio ad suum statum naturalem post distractionem erit quoque ut potentia, quæ antea fibram distraxerat: natura enim cum velit perfectionem suarum actionum, & reactionum; ideo jure suo semper amat æquilibrium suorum motuum distractionis, & contractionis fibrarum earundem.

PROPOSITIO II.

Si fibræ fuerint crassitie æquales, sed longitudine inæquales, istæ autem percussæ a potentiis æqualibus distrahantur, seu elongentur, distractiones fibrarum erunt in ratione longitudinum, seu elongationum ipsarum.

Etenim distractiones, seu elongationes sunt physice proportionales numeris particularum ductis in motus distentionum, seu elongationum earundem: sed fibræ crassitie æquales, sed longitudine inæquales motæ, aut percussæ ab æqualibus potentiis impellentibus sunt physice, ut numeri particularum fibras componentium ducti in summas motuum distentionum, seu elongationum inæqualium fibrarum ipsarum; ergo fibræ crassitie æquales, sed inæquales longitudine motæ, aut percussæ ab æqualibus potentiis erunt in ratione longitudinum, seu elongationum ipsarum.

Aliter. Fibræ crassitie æquales, sed inæquales longitudine sunt ut cilindri (per Suppositionem quart.) æqualium basium, inæqualium vero altitudinum, seu elongationum percussi a potentiis æqualibus: sed cilindri æqualium basium, longitudinum vero inæqualium sunt (per 14. 12. Eucl.) ut altitudines, seu longitudines, & elongationes eorundem; ergo fibræ crassitie æquales, sed longitudine inæquales motæ, aut impulsæ a potentiis æqualibus, erunt in ratione longitudinum, seu elongationuum ipsarum.

Corollarium.

Cum in statu naturali, per corollarium primæ propositionis, distractioni, elongationi, seu longitudini fibrarum esse debeat adamussim æqualis, & proportionalis contractio, seu abbreviatio ipsarum; ideo si fibræ distractæ a potentiis æqualibus fuerint crassitie æquales, sed longitudine inæquales, contractiones, seu abbreviationes ipsarum post distractiones erunt in ratione longitudinum, seu elongationum fibrarum earundem.

PROPOSITIO III.

Si fibræ fuerint crassitie inæquales, longitudine vero æquales, istæ autem distrahantur, & elongentur æqualiter a potentiis equalibus, distractiones, seu elongationes erunt in ratione crassitierum, seu basium fibrarum, seu in duplicata ratione diametrorum crassitierum, seu basium earundem.

Fibræ enim crassitie inæquales, longitudine vero æquales, si elongentur, & distrahantur æqualiter quoad longitudinem a potentiis æqualibus, sunt ut solida cilindrica (per Suppositionem quartam) longitudine æqualia, crassitiebus vero, seu basibus inæqualia: sed cilindri longitudine æquales, crassitiebus vero, seu basibus inæquales se habent ut bases (per corollarium prop. XI. 12. Eucl. Tacquet;) ergo fibræ: quæ motæ, ac percussæ a potentiis æqualibus distrahantur, & elongentur æqualiter quoad longitudinem, erunt inter se ut crassities, seu bases ipsarum: sed bases cilindrorum sunt circuli, & hi per secund. prop. 12. Euclidis, sunt in ratione duplicata diametrorum; ergo bases, seu crassities fibrarum cilindricarum æqualiter distractarum, seu elongatarum a potentiis æqualibus, quæ fuerint longitudine æquales, crassitiebus vero, seu basibus inæquales habebunt distractiones, seu elongationes earum in ratione duplicata diametrorum crassitierum, seu basium earundem.

Corollarium.

Si fibræ crassitie inæquales, æquales vero fuerint longitudine, distractæ autem, & elongatæ fuerint a potentiis æqualibus; contractiones ipsarum post distractiones erunt quoque in statu naturali in ratione crassitierum, seu basium, seu in ratione duplicata diametrorum crassitierum, seu basium earundem.

PROPOSITIO IV.

Fibra distracta & elongata a potentia impellente, aut percutiente ad eandem fibram non distractam, est in ratione composita ex ratione directa potentiæ impellentis, aut percutientis, directa longitudinis fibræ distractæ ad eandem fibram non distractam, & reciproca ratione crassitiei ejusdem fibræ non distractæ ad fibram eandem distractam.

Sit enim fibra cilindrica KCM in statu naturalis longitudinis, cujus crassities, seu basis sit KCO, longitudo KM; hæc autem fibra a potentia A impellente impellatur, aut percutiatur, ita ut distracta elongetur, & efficiat fibram cilindricam VGN, cujus basis, seu crassities sit VGS, longitudo VN, dico quod distractio, seu elongatio fibræ VGN facta a potentia A impellente ad eandem fibram KCM non distractam, est in ratione composita ex ratione directa potentiæ A impellentis, seu percutientis, directa longitudinis VN fibræ distractæ VGN ad longitudinem KM non distractæ, & ex ratione reciproca crassitiei, seu basis KCO fibræ non distractæ KCM, ad crassitiem, seu basim VGS fibræ VGN distractæ.

Etenim cum fibra cilindrica KCM in statu naturalis longitudinis sit ipsamet ex hypothesi, quæ a potentia A impellente, aut percutiente elongatur, & distrahitur in fibram cilindricam VGN, erunt istæ duæ fibræ cilindricæ KCM, VGN ut duo cilindri æquales, sed cilindri æquales (per 15. 12. Eucli.) reciprocant bases, & altitudines; ergo ita erit longitudo MK cilindri KCM non distracti, ad longitudinem VN cilindri distracti VGN a potentia A, ut reciproce est basis, seu crassities VGS ejusdem fibræ cilindricæ VGN distractæ ad basim, seu crassitiem KCO fibræ cilindricæ non distractæ KCM: sed longitudo VN fibræ elongatæ, & distractæ VGN est ut potentia A impellens (per primam prop. hujus)

Cilindri autem KCM, & VGN æquales componuntur reciproce ex his, ex quibus per multiplicationem efficiuntur per expositam XV. prop. 12. Euclidis; ergo fibra

fibra cilindrica VGN distracta, & elongata a potentia A impellente, aut percutiente ad eandem fibram cilindricam KCM non distractam, sed in naturali statu constitutam est ratione composita ex ratione directa potentiæ A impellentis, aut percutientis, directa longitudinis VN fibræ distractæ VGN ad longitudinem KM fibræ non distractæ KCM, & reciproca ratione basis, seu crassitiei KCO fibræ non distractæ ad basim, seu crassitiem VGS fibræ distractæ, & elongatæ a potentia A. Q. E. D.

DISSERTATIO I.

De Motu elastico, seu oscillatorio Fibrarum in genere.

CUM fibræ compositæ sint elaboratæ ex multiplici unione, & aggregato fibrillarum, & vasorum cujuscunque generis, in quibus continentur, & fluunt fluida sanguinea, lymphatica, & nervea, cumque hæc donata sint particulis elasticis, & non elasticis, (per primam Supposit.), ergo necessario hæc fluida elatere prædita communicare debebunt motum elasticum, aut quasi elasticum fibris ipsis circumscribentibus fluida ipsa: Etenim ex mechanicis effectus sunt causis suis adæquatis proportionales: sed fluida contenta fluentia per fibras elasticæ sunt causæ, quæ agunt, & reagunt in fibris, & in fibras circumscriptas, seu continentes; ergo effectus, seu impetus communicati fibris continentibus elastici, aut quasi elastici erunt futuri. Cum autem motus elasticus, aut quasi elasticus postulet jure suo motum compressionis, seu contractionis, cui vicissim respondet proportionalis motus dilatationis, seu distractionis, per definitionem 48. Vvolfii *de motu corporum* ex percussione; ergo motus elasticus fibrarum erit motui compressionis, seu contractionis, & vicissim motui dilatationis, seu distractionis earundem proportionalis, seu sub alio nomine æquipollens erit, & similis motui oscillatorio earundem, ut colligitur ex definitione 34. Vvolfii *de motu pendulorum.*

2. Tanto itaque operi elastico, aut quasi elastico, sive oscillatorio, aut quasi oscillatorio fibrarum conspirat ipsamet naturalis structura, & organica constitutio ipsarum; fibræ enim compositæ elaborantur ex fibrillis, quarum aliæ sunt circulares, aliæ rectæ, & inter se parallelæ, quæ circulares secant ad angulos rectos (per secundum Suppositionem;) nonnullæ aliæ obliquæ, quæ priores ad angulos obliquos intersecant, denique aliæ sunt spirales, quæ fortitudinis gratia fibras omnes circumligant. Cum itaque fibræ universæ tam a motibus internis, quam ab externis objectorum, nec non a progressivis viventium animalium impelli, ac moveri, & diversimode inflecti necessario debeant; ideo fibræ universæ juxta varias directiones, flexiones, & inflexiones, cum multiplices efficiant angulos, variasque curvitates acquirant, futuræ erunt in continua mutatione angulorum, & curvitatum, acquirendo modo majores, modo minores, modo æquales angulorum, & curvitatum mensuras. Verum cum majoribus angulis fibræ oppositæ, quæ se habent, ut opposita latera angulorum magis distractæ, & elongatæ fiant, ideo cum ad ultimum terminum suæ naturalis distractionis pervenerint, conabuntur in statu naturali constitutæ ad naturalem contractionis statum, seu ad naturales suos angulos sese restituere. Istæ autem distractiones, & proportionales contractiones fibrarum cum successiva vicissitudine angulorum modo majorum, modo minorum fieri debeant, profecto exercere debebunt successivas actiones, & reactiones similes, & æquales actionibus distractionum, & reactionibus contractionum fibrarum simili lege corporum elasticorum, & oscillantium methodo pendulorum.

3. Similiter si anguli fuerint minores, tunc fibræ eædem oppositæ, quæ se habent ut latera opposita angulorum, contractæ reddentur, & abbreviatæ; etenim fibræ universæ suis donantur porositatibus, spatiolis, sive areis intermediis, quæ cum stringi, ac claudi possint; ideo opportunum contractioni locum dabunt, quotiescunque fibræ minoribus angulis oppositæ contrahi teneantur. Cum autem momentum contractionis tale fuerit, ut clausis porulis, ac spatiis fibrarum fibræ contractæ devenerint ad ultimum terminum suæ contractionis, tunc cum amplius contrahi non possint fibræ elasticæ, coactæ erunt in statu naturali constitutæ ad naturalem suæ distractionis statum, seu ad majores angulos rursus se se restituere; quæ contractiones fibrarum & proportionales distractiones ipsarum cum successiva vicissitudine motuum fieri debeant; ideo sequi debebunt successive reactiones contractionum proportionales actionibus distractionum fibrarum simili lege corporum elasticorum, & oscillantium methodo pendulorum.

4. Quod autem fibræ contractæ restrictis, & clausis porulis, ac spatiis fibrarum cum pervenerint ad ultimum terminum suæ elasticæ contractionis, coactæ sint ad naturalem suæ elasticæ distractionis statum se se restituere; pariterque fibræ eædem distractæ cum pervenerint ad ultimum terminum suæ elasticæ distractionis, coactæ sint naturalem statum suæ elasticæ constrictionis repetere, constare videtur primo a natura ac lege corporum elasticorum, quæ quanto compressionem patiuntur, tanto acquirunt dilatationis, & distractionis; deinde certum est quod fibra contracta ad ultimum terminum suæ elasticæ contractionis, & eadem fibra cum distracta fuerit ad ultimum terminum suæ elasticæ distractionis, se habent ut duo cilindri æquales reciprocant bases, & altitudines (per 15. 12. Euclidis); ergo fibra elastice contracta quanto erit minor longitudine, seu altitudine, eo mole, & crassitie erit major; & eadem fibra cum elastice distracta fuerit, quanto fiet mole, & crassitie minor, tanto fiet major longitudine; quare ita erit major moles fibræ contractæ ad minorem molem ejusdem fibræ distractæ, ut reciproce est major longitudo hujus fibræ distractæ, ad minorem longitudinem ejusdem fibræ contractæ, consequenter patebit ex geometricis fibram elastice contractam oppositam angulis minoribus, sed mole majori redditam, hanc mole & crassitie adauctam elatere suo comprimere debere fibras sibi proximas, tangentes, & e directo oppositas, & ab iisdem proportionaliter urgeri, & elastice comprimi; quamobrem cum hæc fibra contracta perventa fuerit ad ultimum terminum suæ elasticæ contractionis, & majorem molem, ac crassitiem acquisiverit, tunc hæc coacta erit ab ultimo termino suæ elasticæ contractionis transire postmodum ad naturalem statum suæ elasticæ distractionis, non solum beneficio elateris sui, verum etiam opere, & vi externa fibrarum adjacentium, tangentium, & e directo oppositarum adauctas moles, & crassities fibrarum elastice comprimentium.

5. Similiter cum fibra hæc elongata, & opposita majoribus angulis elastice pervenerit ad ultimum terminum suæ naturalis longitudinis, tunc cum hæc elasticum conatum, & impulsum fecerit in fibras sibi proximas, tangentes, & oppositas basibus cilindrorum, & ab iisdem proportionaliter elastice urgeatur, & comprimatur, coacta erit non solum beneficio elateris sui, verum etiam opere, & vi externa fibrarum tangentium, & oppositarum basibus cilindrorum transire ab ultimo termino suæ elasticæ distractionis ad naturalem statum suæ elasticæ contractionis.

6. Favet ulterius motui elastico, & oscillatorio fibrarum animadversio Borelli prop. 70. *de vi percussionis*, in qua demonstratur, quod in fibris universis quanto in inflexionibus, & curvitatibus fibrarum superficies convexæ augentur, & crescunt, tanto superficies in parte concava stringuntur, contrahuntur, & clauduntur; quamobrem cum fibræ internæ in parte concava redditæ fuerint adeo strictæ, & angustæ, ut ad ultimum terminum suæ contractionis, & compressionis devenerint, cogentur & opere elateris, & fibrarum constrictarum ad naturalem statum suæ elasticæ distractionis se se restituere; hinc hac successiva vicissitudine motuum constrictionis, & dilatationis superficierum in parte convexa, & concava, eadem sequi debebunt phænomena, quæ exposuimus opere majorum, aut minorum angulorum.

7. Hæc ultro ostenduntur ab elasticis machinulis rhom-

rhomboidalibus, cum celeberrimo Borello; aut sphæroidalibus, cum immortalis famæ Bernovulio, quibus compositæ fibræ in flexionibus, & inflexionibus, in curvitatibus, & reliquis motibus animalium machinulæ istæ elastice comprimantur, & elastico nisu proportionaliter debeant dilatari, profecto hæ elasticum, & oscillatorium fibrarum motum omnino patefacient.

8. Denique satis superque hunc elasticum, & oscillatorium fibrarum motum ab experimentis ipsis edocuit Bellinus prop. 1. de villo contractili scribens, *per totum tempus quo animalia vivunt sive in aquis, sive in aere, sive in solo degant, vi contractionis, & distractionis aguntur ipsorum musculi, ipsorumque partes sentientes*. Et sane fateor me summa cum admiratione observavisse in bove, cui recenter abscissum fuerat collum, universas colli fibrillas continuo & successivo motu contractionis, & distractionis oscillavisse, ita ut hujusmodi elasticæ oscillationes secundum distractionem, & successivam contractionem per horam circiter manifestissime perduraverint.

9. Ab his ergo quæ hic dicta sunt, & quæ secunda parte *Mechanices Morborum* a num. 4. usque ad num. 8. enunciata fuerunt, colligere jure ac merito possumus modum elasticum, seu oscillatorium fibrarum esse radicem, ac causam motus peristaltici intestinorum. Animadvertendum inde est, hunc motum oscillatorium in aliquibus fibris esse majorem, ut in fibris intestinalibus, in aliquibus minorem; in aliquibus vero minimum juxta majores, aut minores, aut minimas angulorum, aut superficierum mensuras, & impetum majorem, aut minorem fluidorum, & corporum impellentium. Quamobrem scitote ex naturæ legibus amantis æquabilitatem, & proportionem motuum tam in fluidis, quam in solidis, in statu naturali singulas fibrarum oscillationes aut majores, aut minores, aut minimas, semper juxta suam naturam, evenire isochronas, & æquabiles; hinc si diaphana essemus corpora, profecto admirando, & jucundo spectaculo videremus fibras universas vario oscillationum gradu abbreviari, & elongari magis, aut minus juxta majorem, aut minorem quantitatem fluidorum agentium, & reagentium, & juxta majorem, aut minorem vim, & solicitationem corporum internorum, aut externorum, aut utrorunque contra fibras; servata semper juxta suos gradus motuum æquabilitate.

10. Ultimo colligere possumus fibras cujuscunque generis, quæ vel vasa componunt, vel se habent ut vasa æquabilibus, & isochronis suis oscillationibus semper promovere & impellere æqualia fluida, temporibus quoque æqualibus per has fibras transeuntia, ita ut in statu naturali nulla fluidi transeuntis portio detineri debeat, præter illam minimam, quæ nutritioni inservit, sed tota transiens æqualiter, & isochrone promoveatur ulterius temporibus æqualibus operibus naturæ famulatura.

DISSERTATIO II.

In quo consistat Sanitas, & Ægritudo.

11. CUM natura sit sapientissima geometra omnia disponens numero, pondere, mole, figura, motu, & tempore, necessarium erat ipsam quoque amare voluisse proportionem in quibuscunque physicis operibus machinæ animalium secundum numerum, pondus, molem, figuram, motum, & tempus. Fateor hic me a rigore geometricæ proportionis præscindere, eam tantummodo proportionem intelligens, quæ cum aliqua latitudine servet tamen unitatem compositi; cum ergo in proportione nitatur unitas, & ordo naturalis compositionis tam in fluidis, quam in solidis, cumque proportio æqualitatis, aut quasi æqualitatis momentorum corporum componentium potissimum sit illa, quæ primario inserviat, & conferat majori, & perfectiori nexui, unitati, & ordini pro acquirendo æquilibrio, aut quasi æquilibrio corporum inter se gratia valetudinis obtinendæ, & conservandæ; ideo in præsenti operæ pretium erit, ut Physico licet, considerare quomodo obtineri possit hic necessarius nexus, hæc necessaria unitas, hic necessarius ordo, seu hoc æquilibrium, aut quasi æquilibrium tam in fluidis, quam in solidis inter se, ut in machina animali opportuna sanitas habeatur, & conservetur. Cum itaque natura geometra totis viribus amet, ac velit sustinere, ac conservare animalia in perfecto sanitatis statu constituta, ideo æquilibrium, aut quasi æquilibrium fluidorum primo firmare decrevit; Quamobrem non tædeat primo expendere fluidum sanguineum, cum hoc sit basis, fons, & origo reliquorum fluidorum, a quibus omnibus universæ actiones vel sanæ, vel ægræ cognoscendæ potissimum sunt, nec non solidorum omnium nutritiones, vires, motus, ac momenta.

12. Apertum est itaque ab experimentis fluidum sanguineum compositum esse ex corporibus similibus, & dissimilibus numero, mole, pondere, & figura, & ex corporibus fibrosis retis in modum dispositis; hoc ergo in limine liceat colligere admirandum naturæ artificium in naturali massæ sanguineæ compositione. Cum natura indigeat in hoc fluido sustinere, & conservare quantum possibile est unionem, & nexum particularum componentium, multiplici artificio, ac opere uti voluit, ac debuit; quorum primum externum est, qund desumitur a canalibus; secundum colligitur a fibrosa, & reticulari compage ejusdem crassamenti sanguinei; tertium a geometrica mixtione, ac dispositione particularum sanguinis in ratione reciproca, aut quasi reciproca ipsarum; quartum denique ab universali aeris circumambientis pressione.

13. Ad primum quod attinet: canales arteriosi cum conicam figuram describere videantur transeundo successive a sectione majori ad minorem, sunt ipsi, qui sanguineum fluidum excipiunt a corde; sanguis itaque a corde impulsus momento quidem maximo, & ratione musculi cordis impellentis, & ratione elastica particularum sanguinis impulsi non unionem, & nexum, sed dissolutionem acquireret summo naturæ periculo, nisi arteriæ conica sub figura elaboratæ unioni, & nexui sanguinis primo succurrerent; & sane cum conicæ arteriæ a basi successive decrescant quoad diametros, & peripherias in ratione arithmetica, sectiones autem sive areæ ipsis diametris respondentes successive decrescant in ratione quadrata suorum diametrorum, manifestum erit, quod si diameter basis arteriæ fuerit ut 10, successive autem decrescentes diametri fuerint ut 9, ut 8, ut 7, ut 6, ut 5, ut 4, &c.; sectiones istis diametris successive decrescentibus respondentes futuras esse ex geometricis in ratione quadrata decrescenti videlicet ut 100, ut 81, ut 64, ut 49, ut 36, ut 25, ut 16, &c.; Ex tot autem sectionum, sive arearum decrementis unusquisque intelliget quantum moles sanguinis coacta transire a sectione majori ut 100. ad sectiones successive minores, & decrescentes in ratione, ut indicavimus, quadrata diametrorum ipsis respondentium densari, ac stringi debeat, & in unione, ac nexu detineri, ita ut massa sanguinis successive densior, strictior, & collectior reddenda sit.

14. Neque obstat transitus sanguinis ab arteriis conice decrescentibus in venas, quæ sunt conica spatia successive crescentia in ratione similiter quadrata suorum diametrorum: etenim sanguis ab arteriis delatus in venas in exposita ratione crescentes defertur absque notabili unionis, & naturalis nexus detrimento: omnia enim experimenta in hoc convenire videntur venosum sanguinem multas particulas actuosas, volatiles, & elasticas deperdere in multiplici circulatione, in nutritione partium, & transpiratione, propterea cæteris paribus venosum sanguinem multo minoris momenti esse sanguine arterioso; Hinc natura geometra utens proportione quantum potest, tantum majoris spatii tribuere debuerat sanguini per venas effluxuro, quantum proxime amiserat virium, & momentorum in circulatione, in nutritione, & transpiratione; jure itaque, ac merito natura consuluit augere in venis tantum spatii, quantum reciproce, aut quasi reciproce deperdiderat sanguinis motus, & elateris, ut sanguis in venis, & beneficio majoris spatii, & valvularum per venas effusarum æquabili cursu, aut quasi æquabili, ac in arteriis, esset circulaturus: Cum ergo æquabilitas motus sanguinis in venis sustineatur, & conservetur, ac in arteriis, colligere justo possu-

possimus unionem, & nexum massæ sanguinis in venis pariter esse conservandum, ac in arteriis pro universali unione, & nexu fluidi sanguinei in machina animali.

15. Verum si juxta Borellum considerare voluerimus tam arterias, quam venas, ut canales, qui, consideratis excessu, & defectu inter se proportionalibus, apti sunt constituere ordinem, ac legem motuum cilindricis canalibus proportionalem, juxta quartam Suppositionem; profecto cum in tali suppositione æquabilitas, & proportio motuum, & momentorum compositi sanguinei tam in arteriis, quam in venis sustineri debeat, & conservari, nullum certe vitium dissolutionis, sed proportionale quaquaversus beneficium unitatis, nexus, & ordinis sanguinei compositi tam in arteriis, quam in venis erit oriturum.

16. Deinde tantum cordi fuit naturæ sustinere, ac conservare expositam unionem, & nexum particularum sanguinis inter se, ita ut texturam sanguinis amaverit, munitam fibrosis, & reticularibus filamentis: ocularia enim sanguinis experimenta satis superque ostendunt adesse hujusmodi reticulares fibrillas, præter ea quæ attentissime observaverunt celeberrimi viri Boileus, Levenochius, & Malpigius; Isti itaque fibrarum ordines effusi per longitudinem, & latitudinem compositi sanguinei, & parallelis positionibus dispositi; reticulares figuras describunt unionem, & nexum sanguineis particulis donaturi: Cum vero fibrosum hoc sanguinis crassamentum varias subeat canalium pressiones, varios impetus corporum elasticorum, & non elasticorum, & multiplices vasorum inflexiones, & curvitates, per quas fluere debet, ideo fibrosæ reticulares areæ esse necessario debebunt in continua mutatione angulorum: Quamobrem si istæ areæ fuerint quadratæ ex mutatione angulorum oppositorum rombos describent, ut inde in figuras quadratas restituantur; quod si areæ fuerint quadrilateræ, ex mutationibus pariter angulorum oppositorum evenient romboideæ in quadrilateras postmodum restituendæ.

17. Neque credendum est, has continuas angulorum mutationes in fibris crassamenti sanguinei parere posse divisiones, & dissolutiones corporum componentium, etenim potius unionem, & nexum alte donant; areæ enim reticulares positæ in continua mutatione angulorum ex legibus hysoperimetris successive majores, & minores fiunt; cum vero in transitu majoris areæ ad minorem sequi debeant in particulis elasticis, & non elasticis modo magis, modo minus contentis majores contactus, pressiones, & miscellæ corporum contentorum inter se, ideo non leve beneficium ab hisce mutationibus angulorum erit secutum; & sane natura, cum recte operetur, tali proportione permiscere debet particulas elasticas, & non elasticas inter se, ita ut evenire debeant momenta corporum massæ sanguinis in ratione æqualitatis, aut quasi æqualitatis: sed hæc æqualitas, aut quasi æqualitas momentorum corporum elasticorum, & non elasticorum inter se similium, & dissimilium neque haberi, neque concipi possunt, nisi elementa componentia ex geometricis tali ordine, ac proportione misceantur, ita ut hæc proportio sit reciproca, aut quasi reciproca corporum inter se; ergo colligere poterimus, naturam geometram amantem unionem, & nexum elementorum sanguinem componentium in motibus sanguinei compositi tali proportione reciproca, aut quasi reciproca miscere voluisse ac debuisse elementa elastica, & non elastica massæ sanguinis, ut ab hac reciproca mixtionis methodo momenta corporum elasticorum, & non elasticorum inter se evenirent æqualia, aut quasi æqualia, æquiponderantia, aut quasi æquiponderantia inter se.

18. Quod exposuimus usque adhuc de mixtione elementorum sanguinis in ratione reciproca, aut quasi reciproca; simile dicendum erit de elementis componentibus lympham fluentem per canales lymphaticos, & de componentibus succum nerveum fluentem per nervos, quæ duo fluida cum secernantur a fluido sanguineo tanquam basi fluidorum omnium machinæ animalis, ideo sub iisdem, aut similibus legibus proportionum debent considerari, ut perfecta sanitas habeatur, & conservetur.

19. Denique tanto operi unionis, & nexus elementorum sanguinis alte succurrit universalis, & æquabilis pressio atmosphæræ, quæ universa non solum fluida, sed etiam solida quaquaversus, & æquabiliter circumscribens, & comprimens determinatum pressionis momentum producit, unde determinata unio, & nexus tam in fluidis, quam in solidis opportune consequatur.

20. Descendamus modo ad solida organica; solida enim omnia cum in statu naturali constituta conspirare unice debeant ad unitatem, & nexum omnium componentium machinæ animalis sustinendum, & conservandum; idcirco vel mole, vel numero, vel momentis &c. suas vires exercere debent, quæ sint æquipollentes, aut quasi æquipollentes moli, numero, & momentis &c. aliarum partium, quæ sint prioribus partibus similibus respondentes: Cum itaque hæc fuerint, tunc solida inter se æquabilem, aut quasi æquabilem proportionem momentorum habebunt inter se. Ulterius contractiones, & distractiones solidorum ipsorum fient æquabiles, & isochronæ, propterea hujusmodi solida tali proportione æquabili, aut quasi æquabili constituta communicando impetus, & pressiones canalibus cujuscunque generis æquabiles, & isochronas communicare, & conservare debebunt æquabilem, & isochronum motum fluidis quibuscunque in machina animali; Vicissim cum fluida cujuscunque generis fuerint in naturali statu, ac proportione æquabili, aut quasi æquabili constituta, hæc proportionales impetus communicare, & ipsa debebunt solidis ipsis continentibus; idcirco cum juxta talem ordinem, ac proportionem sequantur actiones, & reactiones tam fluidorum in solida, quam solidorum in liquida cujuscunque generis; hinc in statu naturali perfectissimæ sanitati tam proportio reciproca, aut quasi reciproca momentorum particularum sanguinis, & fluidorum inter se, quam homologa ratio fluidorum, & solidorum pariter inter se, itemque solidorum unius generis, & solidorum alterius homologa proportio habendæ erunt pro actionum, & reactionum tam in fluidis, quam in solidis æquilibrio, aut quasi æquilibrio acquirendo, & conservando, ut sanitas habeatur, & conservetur. Similes proportionum leges tam in fluidis, quam in solidis putaverim intellexisse Hippocratem, cum libro de alimento docuerit, *consonantiam, & dissonantiam esse sanitatis, & morbi signa.*

21. Quamobrem hisce legibus statuta ratio sanitatis facile hæc alterabitur, aut perdetur, cum vel momenta elementorum sanguinis, aliorumque fluidorum notabiliter declinaverint a proportione reciproca, aut quasi reciproca ob vitium numeri, aut molis, aut ponderis, aut figuræ elementorum fluida componentium, aut ob vitium densitatis, laxitatis, & asperitatis ipsorum, vel cum homologa proportio inter fluida, & solida notabile vitium fecerit, tunc enim ægritudines, & morbi necessario sequi debebunt: hoc enim in statu elementa fluidi sanguinei non perfecte inter se permiscentur, non fiunt intimi contactus, non intimi occursus particularum, neque intimæ, & æquabiles actiones, & reactiones earundem inter se; quamobrem in contactibus, & occursibus corporum inordinatis, inæqualibus, & assymmetris actiones, & reactiones evenient inordinatæ, inæquales, & assymmetræ, eversaque unitate, ac deperdito nexu, & æquilibrio corporum omnia ad divisionem, & dissolutionem sanguinei compositi inclinare videbuntur; ab hisce autem consequentur alterationes, & paulatim vitiosæ miscellæ, ac vitiosi status in reliquis fluidis lymphaticis, & nervosis, quæ a vitiato sanguine continuo secernuntur.

22. Pariter si organica solida vel numero, vel mole, vel pondere, vel superficie, vel situ, vel motu &c. peccaverint, tunc solida vel nimis laxa, vel nimis rigida, vel nimis densa, vel vitiose conformata organicas ægritudines erunt productura, quæ ut plurimum ob improportionem solidorum cum fluidis parere quoque potuerunt plurimos morbos fluidorum graviori animalium detrimento.

23. Ex hisce omnibus primo necesse est colligere, quod cum in vero sanitatis statu momenta fluidorum debeant esse in æquilibrio, aut quasi æquilibrio constituta, pariterque solida esse debeant inter se, & cum fluidis proportionalia; ideo corpus in vero sanitatis statu constitutum sentire debebit se se in omnibus suis parti-

partibus æquabiliter læve, æquabiliter forte, æquabiliter conſtans, æquabiliter mobile.

24. Similiter cum in ſtatu ægritudinis momenta fluidorum agant, & reagant ſine æquilibrio, neque proportionalia ſint motibus ſolidorum, neque ſolida inter ſe aptam proportionem habeant; ergo animal in ſtatu ægritudinis ſentire debebit, aut pati vel in toto, vel in parte neſcio quid vel gravioris, vel præternaturaliter lævioris, vel laxioris, vel durioris, vel calidioris, vel frigidioris &c.

DISSERTATIO III.

De Actione Medicamentorum in genere.

25. Fluida, & ſolida eſſe compoſita ex particulis, ſeu elementis inertibus, & non elaſticis, & ex particulis actuoſis, & elaſticis ab experimentali Philoſophia manifeſtum eſt. Cum vero ſingula corpora agant in alia, quibus occurrunt, per contactum, idcirco iſtæ inertes, & non elaſticæ particulæ mole, pondere, ac ſuperficie agent in corpora, quibus contactu unientur. Particulæ vero actuoſæ, & elaſticæ præter molem, pondus, & ſuperficiem, motu etiam, & elatere ſuas vires, ac momenta exercebunt contra corpora illa, cum quibus contactum, vel mediatum, vel immediatum efficient. Ulterius cum corpora quælibet juxta experimenta Boilei de effluviis corporum dividi poſſint in partes infinite parvas, & diviſæ effundi debeant quaquaverſus facile, prompte, & expedite per univerſam fluidorum maſſam non ſolum ex ſe, verum etiam auxilio circulationis ſanguinis, ideo juxta hæc evenient nonnulla in præſenti a nobis conſideranda pro opportunitate eorum, quæ de actione medicamentorum erimus expoſituri.

26. Boileus itaque libro de effluviis expertus eſt, univerſa corpora ſua effluvia quaquaverſus emittere, ut ſingula circum ſemetipſa peculiarem atmoſphæram deſcribant, ſingulorum tamen corporum viribus proportionatam. Cum autem vires, ſeu momenta corporum effluentium eo majores, & validiores numero, ac momento habeantur, quo minus, ex Mechanicis, diſtant a centro corporis illius, a quo effluvia emanant, & viciſſim vires, ac momenta effluviorum eo minora ſint, quo magis effluvia diſtant a centro corporis illius, e quo effluvia illa procedunt; idcirco demonſtratum eſt a Mechanicis has vires, ſeu momenta effluviorum eſſe in ratione reciproca quadrati diſtantiarum a centro corporum illorum, a quibus effluvia illa effluxerunt. Cum ergo vires ac momenta effluviorum tali proportione agent in corpora, quibus aut immediato, aut mediato contactu impetum ſecum communicant; ideo corpora mota, impulſa, aut percuſſa a momentis corporum effluentium excipient motus, impetus, ſeu percuſſiones in ratione reciproca quadrati diſtantiarum a centro corporum illorum; hinc menſuræ motuum, ſeu percuſſionum communicatarum corporibus, ſeu fibris excipientibus vires, ac momenta effluviorum jure ac merito deſumendæ erunt a ratione reciproca quadratorum diſtantiarum a centro corporum illorum, a quibus effluvia illa promanarunt.

27. Ab his conſtat corpora medicamentorum, a quibus emanant effluvia in puncto contactus agere, & reagere contra fibras majori vi ac potentia; in puncto enim contactus eorum corporum, a quibus effluvia emanant, nulla adeſt diſtantia corporis, a quo effluvia exeunt a fibris tangentibus, ſed totalis præſentia contactus; hinc nulla effluvia deperduntur in illo contactus puncto, ſed tota agunt, & reagunt in fibras tangentes; propterea in puncto contactus corporis corpora, & effluvia agentia, & reagentia majori vi ac potentia agent, & reagent quam in quacunque alia poſitione, ac diſtantia: Et ſane in quacunque alia poſitione, ac diſtantia ſemper effluviorum vires imminuuntur, & decreſcunt in ratione reciproca quadrati diſtantiarum a corpore, a quo effluvia ipſa emanant. Ut hæc exemplo innoteſcant, ſit corpus medicamenti A, quod emittat effluvia per diſtantiam ut unum, in qua diſtantia ut unum habeatur contactus corporis emittentis effluvia cum fibris, pariter idem medicamentum A emittat effluvia ad alias fibras animalis per diſtantiam ut duo: manifeſtum eſt quod cum effluviorum vires decreſcant in ratione reciproca quadratorum diſtantiarum a centro corporis A emittentis effluvia, manifeſtum inquam eſt vires medicamenti A in puncto contactus cum fibris, ſeu in ſuppoſita diſtantia ut unum, relate ad vires medicamenti ejuſdem A in diſtantia ut duo, ſe habere, ſeu agere in ratione reciproca ut 4; in diſtantia vero ut 2 a fibris vires effluviorum medicamenti A agere in ratione reciproca ut unum. Similiter ſi corpus medicamenti A emittat effluvia per diſtantiam ut duo ad fibras, & idem corpus emittat effluvia per diſtantiam ut ter ad alias fibras, apertum erit vires medicamenti A in diſtantia ut duo ſe habere ut 9, relate ad vires medicamenti A in diſtantia ut ter; in diſtantia vero ut ter a fibris vires agentes effluviorum ejuſdem medicamenti A ſe habere, & agere in reciproca ratione ut quatuor proxime, cum in phyſicis præciſæ, & geometricæ proportiones ſervari non ſoleant ſuppoſita in omnibus æqualitate effluviorum.

28. Hiſce præmiſſis, ad ulteriora progrediamur. Iſtæ vires ſeu momenta corporum, aut effluviorum emiſſorum a corporibus, vel habentur ab opere *ſuperficierum corporum*, aut *ſuperficierum effluviorum* contra fluida, aut ſolida, cum quibus corpora, aut effluvia uniuntur, & facto contactu alligantur.

Vel habentur opere *figuræ corporum* emittentium effluvia, aut effluviorum emiſſorum, quam habent, aut quam acquirunt in miſcella cum reliquis corporibus aut fluidis, aut ſolidis.

Vel habentur opere *motus*, & *elateris* corporum emittentium effluvia, aut effluviorum emiſſorum, qui motus, & elateres communicantur aut fluidis, aut ſolidis, cum quibus unionem, contactum, aut alligationem acquirunt, ac ſuſtinent.

Denique habentur ab opere *ex hiſce omnibus compoſito*; de quibus ſigillatim hic erimus locuturi, in genere tamen, cum inferius ad ſingularia, & ſpecifica effecta deſcenderimus, de ſingularibus medicamentorum viribus neceſſaria expoſituri.

29. Primo itaque medicamentorum corpora agent vel in fluidis, vel in ſolidis, vel in utriuſque opere *ſuperficierum corporum*, aut *ſuperficierum effluviorum* contra fluida, aut ſolida, aut contra utraque, cum quibus corpora, aut effluvia uniuntur, & facto contactu alligantur; Ergo ſuperficies iſtæ, quæ ſunt quantitates extenſæ ex geometricis quoad longitudinem, & latitudinem vel erunt *ramoſæ*, aut *hamatæ*. Sint ergo ſuperficies corporum, aut effluviorum primo ramoſæ, aut hamatæ, tunc corpora, aut effluvia iſta communicata fluidis, vel ſolidis, vel utriſque apta erunt ramoſis, aut hamatis ſuis ſuperficiebus circumſcribere quaquaverſus, & quodammodo amplecti particulas tam fluidas, quam fibroſas ſanguinis, lymphæ, & ſucci nervei, pariterque circumſcribere, & amplecti ſolidas fibras organorum, cum quibus unionem, & contactum habent; quare circumſcriptis, & amplexis vel fluidis, vel ſolidis, vel utriſque, ſtatim acquirunt corpora inſcripta una cum circumſcriptis majores moles, & ſuperficies, cum autem ſuperficies corporum, ſi ſimiles fuerint, augeantur, & creſcant in ratione quadrata, ex geometricis, moles vero in ratione cubica ſuorum diametrorum, aut ſuorum laterum homologorum; ſi vero in ſuperficiebus corporum moles fuerint diſſimiles, augeantur, & creſcant in ratione compoſita ex rationibus baſium, & altitudinum corporum ipſorum, patebit quam facile, quam prompte, quam neceſſario augeri debeant denſitates corporum ipſorum inſcriptorum, & circumſcribentium; cum autem denſitates ex Mechanicis ſint ponderibus proportionales, conſtabit ulterius quantum augeri debeant, & gravitates corporum iſtorum: Hinc fluida, & ſolida, vel utraque tali methodo circumſcripta a ſuperficiebus ramoſis, aut hamatis corporum, aut effluviorum corporum ipſorum irretire, ac ligare debebunt magis, aut minus fluida, & ſolida, cum quibus uniuntur juxta majores, aut minores numeros ramorum, hamorum corporum, aut effluviorum, & juxta majores, aut minores denſitates, & ſuperficies ipſorum &c., aut ſaltem notabiliter fluidorum, & ſolidorum motum retardare, talia effecta multo probabiliter fiunt a corporibus opiatis, aut opio analogis, cum ſimilia corpora, aut iſtorum corporum effluvia ab effectis judicanda ſint ſuperficiei ramoſæ, aut hamatæ. Quamobrem medi-

medicamenta talis indolis; ac naturæ *aut opiata*, *aut adstringentia*, *aut hisce analoga* dicenda erunt.

30. Ita si superficies corporum, aut effluviorum corporum ipsarum fuerint *texturæ*, *levis*, *mollis*, & *laxæ*, quæ tantummodo idoneæ sint levibus mollibus, & laxis suis superficiebus, aut lenire blando, & molli contactu asperas fluidorum superficies, aut emollire fluida, & solida nimis stricta, & densa, aut penetrare poros corporum, & nimias angustias istorum dilatare, laxare, & aperire blande, & suaviter, aut impedire majores corporum adhæsiones inter se &c., tunc tales superficies corporum, aut effluviorum emissorum leves, molles, & laxæ statuent medicamenta, quæ *laxantia* appellantur; talis ergo indolis erunt oleum olivarum, amigdalarum dulcium, leves pinguedines, lac, mel, terebinthina, serum lactis, & aqua ipsa &c., aut his similia, aut his analoga.

31. Verum si superficies corporum, aut effluviorum emissorum fuerint inæquales, asperæ, & angulares, tunc aptissimæ erunt inæquali, aspero, & angulari contactu penetrando poros solidorum, & areas fluidorum, texturas, ac compages diruere, scindere, rumpere, & evertere; Quamobrem hujusmodi corpora, & corporum istorum effluvia *dissolventia* dicenda erunt majoris, aut minoris roboris, ac momenti juxta majores, aut minores inæqualitatum, asperitatum, & angulorum numeros. Itaque primi generis, seu majoris momenti *dissolventia corrosiva* dicentur, ut est aqua fortis, arsenicum, æs, flammula Jovis, gumma hederæ arboreæ, & alia hisce similia, & analoga. Dissolventia secundi generis seu minoris momenti dicentur illa, quæ *Aperientia*, seu *Deobstruentia* appellantur, qualia sunt ea, quæ obstructiones tollunt, urinas movent, ut fumaria, cicorea, absinthium, marrubium, capparis, aristolochia, asparagus &c. ammoniacum, pravera brava, agaricus, rhabarbarum, & his similia, aut analoga.

32. Ut plurimum autem medicamenta agere solent, & reagere, suasque vires exercere contra fluida, & solida *opere figurarum* corporum tangentium fibras, aut opere figurarum effluviorum a corporibus emissorum; effluvia enim corporum veræ sunt seminales particulæ ipsorum, elaboratæ ex minimis dimensionibus, ac figuris proportionalibus majoribus figuris corporum, a quibus effluvia ipsa emanarunt, ut satis superque de primigeneis salium figuris demonstraverat celeberrimus Gulielminus; effluvia itaque ipsa donata similibus figuris, quibus majora corpora prædita sunt, apta erunt penetrare fluida & solida, quæ penetranda essent sub similibus figuris a majoribus corporibus effluvia ipsa emittentibus. Neque de specificis talium corporum, & talium effluviorum figuris licet dubitare; peculiares enim specificasque figuras observaverunt Philosophi in quocunque regno animali, vegetabili, & minerali; ad animale ergo regnum quod spectat, Poileus in analysi sanguinis humani fatetur se vidisse multiplices salium figuras, cubicas nimirum, parallelepipedas, pyramidales, octaedricas, sphæricas, & prismaticas variæ indolis; easdem quoque detexerunt celeberrimi Viri Levenochius, Malpigius, & Bonius. In vegetabilibus vero adeo manifestæ sunt essentiales componentium salium figuræ, ut de his dubitare absonum sit; sufficiat legere (cum vitiosum sit hic jam enunciata repetere) quæ a celeberrimo Carolo Fracassato dissertatione *de organo linguæ* indicata fuerunt, quæ omnia ab experimentis immortalis Academiæ Florentinæ colligere opportunum censuit, ut literariam Rempublicam de vegetabilium salium figuris erudiret. In mineralibus denique specificæ pariter constant, ac naturales eorum configurationes; sic in granatis figuræ octaedricæ, in antimonio prismaticæ, & sphæricæ, in mercurio satis superque detectæ sunt; & nos in libello italice conscripto *de ferri figuris* a ferreis mineris ad nos missis ab immortalis famæ Vallisnerio satis ut puto indicavimus particulas ferreas esse probabiliter pyramidales in basi quadrata, aut quadrilatera, a quarum pyramidum lateribus exeunt a basi usque ad verticem plurimæ aliæ pyramides minimæ, similes pyramidi majori, quæ tamen omnes hamatæ sunt, uncinatæ, & aduncæ. Itaque cum effluvia corporum nil aliud sint quam particulæ veluti seminales componentes majora corpora, colligendum jure erit etiam effluvia a corporibus emissa eas habere minimas figuras, figuris majorum corporum omnino similes, & proportionales.

33. Figuræ itaque corporum emittentium effluvia, aut figuræ effluviorum emissorum, tangentium, impellentium, aut percutientium fibras animalium varios parient effectus juxta varias molium, ponderum, figurarum, & motuum rationes. Inter corpora, quæ agunt pondere, figura, & motu, eminet mercurius, qui sphærica donatur figura; hæc autem in punctis tangit corpora quælibet, a quo punctuali contactu emergit necessitas continui motus mercurii, punctum enim nunquam potest esse firma basis corporum; mercurius ergo in minimas quoque sphærulas divisus aptus redditur penetrare poros solidorum, & areas fluidorum quaquaversus, cumque pondere suo reliquis corporibus, cæteris paribus, alte præpolleat, potenter premit solida, quibus unitur, hæc inflectit, & variis impulsibus urget, varias curvaturas parat, consequenter ob sphæricam figuram faciles penetrationes mercurii, & ob pondus ejusdem multiplices fibrarum inclinationes, & fluidorum dissolutiones eveniunt. Simili lege agere, & reagere debent elementa reliquorum mineralium, quotiescunque mole, pondere, figura, & motu fibris machinæ animalis applicata fuerint, penetrando fluida, & solida undequaque; enim vero nonnulla mole, pondere, figura angulari, & motu dissolvunt, & frangunt corpora, quæ ab his fuerint penetrata; hinc mineralia nonnulla in numero *Medicamentorum deobstruentium* posita sunt, ut sunt illa, quæ ex ferro, chalibe, aut antimonio parantur &c. Hic statim sentio quærentes, & dubitantes; Quomodo enim ponitur hic ferrum in numero corporum deobstruentium, cum antea ostenderimus ferri figuras esse uncinatas pyramides, munitas ulterius minimis pyramidibus similiter hamatis, & uncinatis? profecto hamatæ, & uncinatæ figuræ unioni, & firmitati corporum conducunt non dissolutioni, ut n. 29. indicavimus. Aptissime dubitatis: Verum scitote hæc, & similia corpora diverso in statu esse consideranda, vel in statu quietis, & fixitatis, vel in statu motus, & agitationis. In primo statu ferrum, chalibs &c. hamatis suis figuris firmant aptissime fluida, & solida, quæ naturalibus suis angulis fuerunt penetrata. In secundo statu facta unione cum particulis sulphureis penetrant facilius, & in motu, & agitatione constituta corpora rotando circa proprios axes in tali rotatione aperiunt, dissolvunt, & scindunt fluida, & solida, quæ penetraverint acumine suorum angulorum.

34. Alia existunt corpora, quæ pondere, mole, & figura non efformata ab angulis acutis, quorum anguli sint minores gradibus 90, sed ab angulis obtusis, quorum anguli semper sint majores gradibus 90, suas vires exercent occupando, & replendo, si non perfecte, saltem quasi perfecte fluidorum, & solidorum spatia, quibus uniuntur, & adhærent; talis ordinis sunt *aluminosa corpora*, quæ figuras octaedricas, aut quasi octaedricas sustinent; talia sunt *Vitriolica*, quæ figuram parallelepido-rhomboideam sibi comparant: aut his similia, & analoga. Ab hisce ergo, aut similibus corporibus occupatis spatiis fluidorum, & solidorum opere obtusorum angulorum elementa fluidorum nimis stringuntur inter se imminuto, aut ablato ipsorum motu, & fibræ solidorum circumscriptæ obtusis corporibus, spatia illa replentibus in statu veluti tonico detinentur, hinc neque moveri, neque oscillare commode, ac facile poterunt; propterea tarditas motus in fluidis, & tarditas oscillationum in solidis generabuntur, ex quibus ostenditur qua ratione suum opus constrictionis exerceant medicamenta illa, quæ pariter *Adstringentia* appellantur. Similis ergo figuræ cum alumine, aut vitriolo ab effectis esse possunt balaustria, galla, lysimachia, consolida, bursa pastoris, myrtus, malicoreum, mala cotonea, mala punica &c., quæ tamen aliquando magis, aliquando minus stringunt, ac ligant juxta majores, aut minores numeros particularum aluminosis, aut vitriolicis figuris analogarum, aut juxta majores, aut minores numeros angulorum obtusorum spatia fluidorum, & solidorum magis, aut minus replentium. Hic autem monendum est me physicas res agentem indicavisse corpora purgantia stimulantia, & aperientia agere, & rea-

Sydenham opera Medica.

gere, ac si unicum planum haberent efformatum ab angulis acutis, eo quia corpora hæc cum sint divisa, ac subdivisa in partes minimas, taliter figurantur, ac si quoad sensum unico plano donata essent, licet revera solidos angulos obtineant, quorum plani anguli per Prop. 21. 11. Eucl. quatuor rectis sunt minores. Hic quoque considerata sunt corpora *adstringentia* esse composita ex figuris octaedricis, aut quasi octaedricis, aliisque non in rigore geometrico, sed solum analogice, & quoad sensum, cum hæ figuræ ab effectis repleant spatia quælibet fluidorum, & solidorum non solum regularia, sed utplurimum irregularia, idcirco diximus has obtinere angulos ut plurimum irregulariter obtusos.

35. Hic magnopere animadvertendum est figuras corporum effluvia emittentium, aut effluviorum emissorum jure suo supramodum conferre ad varias actiones, & reactiones exequendas tam in fluidis, quam in solidis; verum hæ actiones, & reactiones naturales, & proportionales specificis corporum figuris sæpe ac sæpius mutantur, & invertuntur ab unione, & adhæsione aliorum corporum, quæ figuras corporum emittentium, aut effluviorum emissorum undequaque circumscribunt; proinde cum in tali casu corpora circumscripta sint illa, quæ primario agant, & reagant contactu, & quæ primario emittunt effluvia; ideo actiones, & reactiones contra fluida, & solida animalis non producuntur, & fiunt a figuris corporum inscriptorum, aut ab effluviis ipsorum: sed potissimum fiunt, & producuntur a figuris corporum circumscribentium, aut a figuris effluviorum emissorum a corporibus circumscribentibus, quæ actiones, & reactiones corporum cum plerunque esse soleant diversæ, aut oppositæ illis, quæ fiunt a figuris internis corporum inscriptorum, & effluviorum ipsorum; ideo oritur ratio, cur in medica praxi sæpissime a medicamentis unius generis experiamur sequi effectus diversos, aut oppositos. Ob hanc causam præstantiores Practici abhorrent ab elaborandis medicamentis magis compositis, sed amant componere medicamenta, quantum possibile est simpliciora (ut leges naturæ postulant) cum ab his effecta medicamentorum simplicium evenire soleant, ac debeant morborum indicationibus magis proportionalia. Pro hoc argumento exponam exemplum, quo etiam in similibus possemus ratiocinari: Certum est aqueas particulas esse mobilissimas opere suarum minimarum molium sub figuris aut sphæricis, aut sphæroideis, aut hisce analogis, a quibus aqueæ particulæ cum figuris curvilineis semper in motu sunt, & esse debent. Verum si tempere hyemis, spirantibus præcipue ventris aquilonaribus, qui prismatibus nitrosis supramodum abundant, ista nitrosa prismata, quorum figura est cilindrico-pyramidalis in basi exagona, circumscribant undequaque curvilineas aquarum figuras, tunc curvilineæ illæ figuræ aqueæ a nitrosis, aut nitro analogis particulis circumscriptæ reddentur solidæ poligonæ, aut quasi poligonæ: sed figuræ solidæ poligonæ relate ad figuras curvilineas aqueas inclusas, & inscriptas ex mechanicis supramodum tardiores sunt ad motum, ita ut aliquando motum omnino deperdant; hinc aqueæ particulæ curvilineæ quantumvis natura suá mobilissimæ, nihilominus opere aliarum figurarum circumscriptarum solidæ poligonæ, aut quasi poligonæ redditæ coactæ erunt, aut motum imminuere, aut aliquando deperdere, ita ut fortissimam in glaciem densari, firmari, & stagnare debuerint. Ex his, & similibus, quæ dici possunt colligere possumus, quam facile etiam medicamenta simplicia, quæ opere suarum simplicium figurarum diuretica, aperientia, & deobstruentia esse deberent, fieri sæpe ac sæpius possint, aut coagulantia, styptica, & adstringentia, quotiescunque facta mixtione cum aliis corporibus in machina animali fortuito tales acquirant compositiones, ut solidas poligonas cum angulis obtusis, aut parallelepipedo-rhomboideas, aut octaedricas, aut prismaticas elaborent configurationes alumini, aut vitriolo proportionales.

36. Deinde corpora, aut effluvia emissa a corporibus agere possunt, & reagere in solida, & fluida machinæ animalis opere *motus*, *& elateris*; Itaque quæ operantur motu, & elatere sunt ea omnia, quæ a Medicis volatilia, & spirituosa dicta sunt, ut sunt omnia sulphurea, & omnia salino-sulphurea, quæ si blando, & medio quodam motu, & elatere juxta naturæ leges agant, & reagant viribus fluidorum, & solidorum, & nutritioni earundem proportionalibus, jure ac merito aut alimenta, aut medicamenta *Cordialia* a Medicis poterunt appellari. Verum si hæc corpora, aut emissa effluvia sub minima mole multo polleant elatere, ac motu, & istorum elater ultro augeatur, & crescat, juxta ea, quæ demonstrantur a Mechanicis de corporibus elasticis, tunc elastica hæc, & spirituosa corpora aut alimenta, aut medicamenta *exaltantia*, *& diaphoretica* dicenda erunt. Quotiescunque itaque vel sulphurea vel salino-sulphurea, vel utraque corpora alicui solido, aut fluido applicentur, si hæc numero, motu, & elatere medium statum teneant, qui sit fluidis, & solidis homogeneus, & proportionalis, tunc aptissima mixtio elementorum in fluidis, æqua separatio puri ab impuro, & opportuna nutritio corporis facienda erunt; Similiter æquabiles, & isochronæ solidorum omnium oscillationes cum æquabilibus viribus, & æquilibrio inter fluida, & solida erunt secuturæ; & medicamenta, aut alimenta, quæ tales fluidorum, & solidorum actiones, & reactiones cum expositis proportionibus paraverint cordialia aut nutrientia, aut roborantia erunt appellanda. Verum si hæc principia sulphurea, aut salino-sulphurea, aut utraque numero, motu, & elatere a medio statu aut deficiant, aut excedant, tunc in defectu *Refrigerantia*, *aut quasi Refrigerantia* vel alimenta, vel medicamenta dici poterunt; e contra in excessu, aut alimenta, aut medicamenta *Calefacientia*, aut *quasi Calefacientia* poterunt appellari.

37. Hic addendum est etiam causam caloris vel in statu excessus, vel in statu medio, vel in statu defectus oriri a lege, & ratione affrictus, qui sequitur in particulis elasticis inter se, & in particulis elasticis, & non elasticis pariter inter se; & sane a Geometris edocti sumus moles corporum quorumcunque dividi, & subdividi in partes minores, & minores & in divisione, & subdivisione decrescere semper moles in ratione cubica suorum diametrorum, superficies vero eorundem tantummodo imminui in ratione quadrata: Quamobrem cum ex Geometris multo plus decrescant moles corporum, quam eorundem superficies, & cum a majoribus superficiebus eveniant majores contactus, & consequenter majores affrictus corporum inter se; ergo ab hisce majoribus contactibus, & affrictubus inter se majores quoque calores, & incalescentiæ sequi debuerunt, quanto moles corporum divisæ, & subdivisæ minores faciendæ erunt. Ostendit enim magnus Galilæus pluribus in locis motum ex se non calorem producere, sed hunc primario oriri a majori, & concitatiori affrictu corporum, quæ ad calorem tamen excipiendum, communicandumque instituta sunt: sed corpora volatilia, & spirituosa numero, motu, & elatere præpollentia facta sunt sub minoribus molibus: minores autem moles majores cæteris paribus obtinent superficies, & a majoribus superficiebus majores consequuntur affrictus; ergo corpora volatilia, & spirituosa numero, motu, elatere, & superficiebus præpollentia majores quoque calores, & majores incalescentias erunt productura. Verum si corpora volatilia, & spirituosa fuerint numero, motu, & elatere in statu medio constituta, tunc affrictus superficierum corporum inter se mediam quandam proportionem motus obtinentes æquabilem caloris rationem ostendent; e contra imminutum, & deficientem calorem, si elementa volatilia, & spirituosa numero, motu, & elatere notabili defectu peccaverint; quamobrem variæ affectiones in fluidis, & solidis erunt secuturæ, ut antecedenti numero indicavimus.

38. Ab his quæ usque adhuc enunciata sunt colligere possumus facilius, promptius, & potentius sanguinem incalescere, quam lympham, non solum quia massa sanguinis multo pluribus abundat particulis elasticis, quam lympha, non solum quia velociori motu impellitur sanguis quam lympha per canales suos, verum etiam quia observante Galilæo (de Cometis) ea corpora tantummodo confricatione incalescunt, quæ ab affrictu ipso continuo atteruntur, & in minores, minoresque particulas resolvuntur, sic experitur Galilæus, levigatissimas vitreas particulas, aut perfectissime chalibeas nunquam confricatione incalescere, aut saltem lævissime, eo quia neutræ in minimas minimasque particulas atteruntur, comminuuntur, & resolvuntur. Cum itaque lympha aqueis ut plurimum particulis indivisibilibus, & ex læ-

ex levissima quantitate sulphurum constet, pariterque cum salina corpuscula, quibus lympha scatet, a lentiori lymphæ motu non possint facta confricatione in minores, minoresque moles prompte, facile, & expedite atteri, & resolvi, sed tarde, ac lente; ideo experimur ab effectis naturæ, & febrium sanguinem facilius, & vehementius, lympham vero difficilius, tardius, & remissius incalescere. Hinc summum beneficium tribuitur fluido sanguineo a lympha ipsi permixta, eo quia a particulis aqueis indivisibilibus, quæ in sanguine triplæ sunt, aut quasi triplæ supra reliqua sanguinem componentia, ut Boilei experimenta ostendunt, imminuitur, frænatur, & moderatur excedens illa attritio, & dissolutio reliquarum particularum massam sanguinis componentium, vi cujus excedentis attritionis, & resolutionis compositum massæ sanguinis, unio, & nexus ejusdem facillime dissolvendum esset totali periculo machinæ animalis: Itaque non leviter peccant illi, qui in morborum curationibus phlebotomiæ nimis indulgent; extracto enim sanguine plus aquæ tollitur, quam auferatur reliquorum elementorum numerus: propterea reliqua elementa opportuno sero destituta magis, magisque inter se atteruntur, & adaucto istorum affrictu in minores, minoresque particulas resolvuntur, adaucto imposterum caloris incremento: Verum si in fluido sanguineo extiterint gravia coagulationis argumenta, tunc liberalis phlebotomia non erit accusanda, sed imperanda, & secuto imposterum majori, & majori affrictu corporum inter se, coagulatio sanguinis aut imminuatur, aut dissolvatur.

39. Denique frequentissima sunt illa medicamenta, quæ suas vires, ac sua momenta exercent agendo, & reagendo contra fluida, & solida machinæ animalis in ratione composita molium, ponderum, figurarum, motuum, & elasticitatum corporum emittentium effluvia, aut effluviorum emissorum: Etenim universa corpora ex physicis experimentis, quæ agunt, & reagunt in fibras organicas, & fluida nostri corporis, vel agent contactu, vel opere effluviorum emissorum a corporibus in ratione simul molium, ponderum, figurarum, motuum, & elasticitatum eorundem; Quare ut aptæ actionum, & reactionum istorum corporum emittentium effluvia, aut effluviorum emissorum mensuræ habeantur, oportebit considerare, & expendere si non exacte, saltem proxime, actiones, & reactiones istorum in ratione composita molium, ponderum, figurarum, motuum, aut elasticitatum istorum, de quibus specifice acturi erimus, cum singularia medicamentorum singulorum opera erimus inferius consideraturi.

40. Consideravimus usque adhuc in genere qua ratione medicamenta agere, & reagere possint contra fluida, & solida machinæ animalis; Modo cum pleraque medicamenta a succis salivæ, esophagi, ventriculi, & a succis pancreaticis, & biliosis in intestino duodeno, & a continua attritione inter se, & cum reliquis corporibus dividantur, & subdividantur in partes minimas, & minimas, & partes istæ minimæ deferantur minus circulationis beneficio brevi temporis spatio per totam fluidorum massam; idcirco remanet hic quoque considerandum in genere, quomodo partes istæ corporum, aut medicamentorum divisæ, & subdivisæ in partes veluti infinite parvas aptæ esse possint delatæ eminus per totam fluidorum massam tam varios, & tam dissimiles effectus producere in massa humorum.

41. Quod autem primo corpora, aut medicamenta dividi possint in partes minimas, & minimas (ut antea diximus) constare videtur ab infinitis pene dicam experimentis, inter quæ eligam nonnulla. Expertus est celeberrimus Halleius in actis Philosophicis n. 194. unum auri granum in 10030 visibiles partes posse secari; celeberrimus P. Franciscus Lana observatione 8. tractatu primo Magist. naturæ & artis notat se a Boileo accepisse, quod *unicum granum cupri in spiritu salis armoniaci dissolutum potuit tantam aquæ copiam colore viridi inficere, ut illa aqua sic colorata constaret partibus 256806, quarum singulæ sua magnitudine æquarent molem ipsius grani cuprei*. Refert pariter observatione 8. unum granum ligni nephritici posse taliter dividi, & subdividi in partes minimas, & minimas, ita ut tinctura occuparet grana aquæ 57723. In observatione 4. ejusdem libri narrat experimentum de unico grano thuris quantum spatii occupare potuerit in cubili illo, in quo experimentum effecerat, & reperit in illo cubiculo exiguas particulas fumi illius thuris ascendisse ad numerum 750000000000000, idest ad septingentos quinquaginta milliones millionum. Plurima habentur in Boileo de effluviis, plurima in actis Angliæ, ita ut inutile sit de hac re dubitare: Ergo ultro constat corpora, aut medicamenta posse facile, & prompte opere tantorum succorum salivæ, esophagi, ventriculi, intestinorum, & glandularum machinæ animalis, & opere attritionis cum reliquis corporibus dividi, & subdividi in partes minimas, & minimas, sicque eminus deferri per totam fluidorum massam, cum opera naturæ in animalibus multo sint reliquis operibus præstantiora, & validiora, maxime quia hisce actionibus naturæ in animalibus magnopere succurrit ingens beneficium circulationis sanguinis, quo dividi, & subdividi ultro possint, & eminus deferri.

42. Et sane beneficium circulationis sanguinis omnino apertum est; si enim supponamus cum Bartolino pulsationes cordis singula hora ascendere ad numerum 4400 proxime; & cor impellere singula pulsatione unicam sanguinis unciam, pariterque totam sanguinis massam multo probabiliter ascendere ad libras 24 proxime, constabit ex regulis proportionum 24 libras sanguinis circulationes suas exequi vicibus 17 proxime unius horæ spatio; dixi autem proxime, eo quia fateor sanguinem fluentem per minimos partium extremarum canales non has leges circulationum subire tam facile, neque tam præcise posse: sed facta animadversione in complexu motuum sanguinis per majores canales juxta majorem sanguinis quantitatem, constabit proxime juxta datas hypoteses assumptas, ut probabiliores sanguinei fluidi circulationes ad tantum numerum singula hora posse ascendere: Si itaque singula hora compleri possunt circulationes sanguinis vicibus 17 proxime, ultro manifestum esse poterit quam facile, quam prompte moles corporum, aut medicamentorum in tam continuis motibus, & motuum attritionibus divisæ, & subdivisæ in partes minores, & minores possint, immo debeant deferri per universam machinam animalis, & per universam massam fluidorum brevibus temporum differentiis; Si itaque corpora, aut medicamenta tantarum circulationum auxilio, & opere attritionum per motus dividi, & subdividi possint in partes minimas, & si brevi temporis spatio possint hæc beneficio circulationis universam massam humorum, & animalis machinam occupare, facile colligere possumus, cur etiam ex hoc capite sequi debeant tam varia phænomena, tam varii effectus, tam variæ actiones, & reactiones in solidis, & fluidis animalium opere medicamentorum, de quibus sigillatim inferius.

43. Hic actiones medicamentorum rectius exposituri nullatenus præterire debemus summam esse relationem partium principum cum quibuscumque partibus machinæ animalis, immo minimas quascunque fibrillas cum reliquis omnibus majoris, minoris, minimique ordinis, ac usus admirandum consensum obtinere; Sic experimur a levissimo succo aspero, & acri irritante fibrillas uteri totam mulieris machinam violentissime convulsam reddi; immo a levissima muscæ supra faciem, supra cilia, aut frontem ambulantis titillatione universas corporis partes moleste sentire, sic a chirurgicis habemus levissima quantumvis vulnera aliquando universales tremores, & convulsiones attulisse, denique autopsia constat levissimum vulnus in remotiore partis pede statutum statim ægre se habere, majoremque saniem afferre, quotiescumque æger aut cibo, aut potione aliquo excessu peccaverit. Præter hæc quamvis nulla adsit proportio inter actiones animæ sejunctæ a corpore, & inter actiones, & passiones sensuum; nihilominus cum anima in viventibus fuerit compenetrata sensoriis, statim manifestum erit, quantus consensus necessario futurus sit inter animam, & sensorium, quam necessaria relatio inter animam, & universa organa corporis; ergo si tot ac tantæ habentur relationes inter animam immortalem, & æternam, & mortalia, ac caduca corporis organa in animali vivente, profecto multo magis futurus erit altissimus consensus inter fibras, & fibras, inter organa, & organa, consequenter etiam inter organa, & fluida organis necessario respondentia machinæ animalis: tam

admirandæ, tam necessariæ organorum relationes inter se, & inter fluida omnia animalis debentur potissimum nerveis, membraneis, & muscularibus fibris una cum succo nerveo, cum ab hisce sensus, & motus primario juxta anathomica, & physica experimenta in animali cognoscendi sint.

DISSERTATIO IV.

De Medicamentis in particulari, & primo de purgantibus opere Solidorum.

44. CUM in secunda Dissertatione expositum fuerit sanitatem basim habere in æquilibrio fluidorum, & solidorum, & in opportuna proportione utrorumque inter se; pariterque ægritudinem niti in everso æquilibrio, & in eversa proportione fluidorum, & solidorum, ideo mederi animalia ægrotantia, docente Hippocrate libro de Arte, nil aliud erit quam *tollere de corpore animalium ægrotantium ea omnia, quæ æquilibria fluidorum, & solidorum notabiliter auferunt*. Hinc *Medicamenta* omnium medicorum consensu appellata sunt *Instrumenta, quorum beneficio opportuno tempore, loco, ac statu morbi exercitia auferre apta sunt, supervacanea, aut addere ea quæ deficiunt, ut sic restituto, aut conservato æquilibrio fluidorum, & solidorum sanitas vel deperdita restituatur, vel restituta conservetur*. Quia vero medicamenta sive hæc medicinæ instrumenta alia primario agunt in solida machinæ animalis, alia in liquida simul & solida; ideo in præsenti sermo erit *de Medicamentis purgantibus opere solidorum* machinæ animalis.

45. Cum itaque ab effectis experiamur medicamenta purgantia, & alvum moventia solicitare, ac stimulare primo esophagum, deinde ventriculum, ultimo intestina, & per consensum fibras quascumque ægrotantis, ut plurimum cum majori, aut minori pressionis, & doloris affectione; hinc colligendum est omnia alvum moventia munita esse asperis superficiebus circumscriptis a multiplicibus angulorum prominentiis, a quorum aspero, & angulari contactu fibræ impulsæ, solicitatæ, ac stimulatæ recedunt a naturali sua positione, ac directione acquirendo aliquas inflexiones, aut arcus; Ob hanc causam aliquantulum evertuntur naturales fibrarum inter se contextarum anguli, & aliquantulum mutantur naturales earundem fibrarum parallelismi. Verum cum asperæ, & angulares corporum superficies statuant bases suas in soliditate, mole, & pondere corporum agentium, ideo moles medicamentorum applicatæ fibris agere, & reagere debebunt ponderibus, & angularibus figuris. Ulterius cum medicamenta determinatis gravitatibus donata varios pariter excipere motus apta sint suis gravitatibus proportionales, pariterque cum a dissolventibus succis esophagi, ventriculi, intestini duodeni, reliquorumque intestinorum medicamenta atteri, & dissolvi debeant in partes veluti infinite parvas, quæ aut motu, aut elatere solicitare, ac stimulare fibras aptissime possunt; ideo medicamenta attrita, & dissoluta cum fuerint, suas vires ac momenta exercebunt contra fibras tangentes, & percussas in ratione composita molium, ponderum, figurarum, motuum, & elasticitatum medicamentorum eorundem, quæ ratio composita virium, & momentorum non levis, sed magni, aliquando summi momenti erit futura. Hinc facta solicitatione, ac impulsu quaquaversus ob multiplicia momenta particularum, aut effluviorum earundem contra fibras consequi debent in fibris ipsis frequentes, & multiplices contractiones fibrarum potentiis solicitantibus, aut impellentibus proportionales, per 1. Prop. hujus. Cum ergo multiplices fibræ distractæ devenerint ad ultimum quasi gradum suæ distractionis, conentur ipsæmet sese restituere ad naturalem suam contractionem, ut prima Dissertatione ostendimus. Ideo cum distractiones fibrarum & homologæ contractiones earum nil aliud sint quam oscillationes earundem, ut eadem Dissertatione aperuimus, & hæ fieri debeant juxta vires, ac momenta particularum, aut effluviorum earum solicitantium, ac stimulantium fibras; propterea a facta solicitatione, ac impetu secuturæ erunt determinatæ oscillationes fibrarum solicitationibus, ac impulsibus communicatis proportionales.

46. Cum ergo fibræ multipliciter solicitatæ, ac impulsæ multipliciter pariter edere debeant oscillationes, istæ autem sint radices ac primæ causæ motus peristaltici fibrarum ventriculi, intestinorum, aliarumque partium; ideo motus peristalticus fibrarum ventriculi, intestinorum, aliarumque partium frequentior, celerior, ac fortior erit secuturus ad materierum excretiones celeriter, & copiose promovendas. Ut autem vires ac momenta distractionum, & contractionum glandularum magis manifesta reddantur, non tædeat considerare fibras membranæ villosæ intestinorum, seu papillaris esse circumscriptas a fibris membranæ nerveæ, & fibras nerveæ membranæ esse similiter circumscriptas a fibris membranæ muscularis: Modo manifestum est, quod cum distractiones fibrarum membranæ villosæ ad ultimum terminum suæ distractionis, & inflexionis devenerint, tunc cogentur ad suam naturalem contractionem se se restituere, consequenter etiam reliquæ fibræ membraneæ nerveæ, & reliquæ fibræ membranæ muscularis inter se communicantes ad suas naturales contractiones reddentur restitutæ. In tantis autem motibus contractionum fibrarum membranæ nerveæ, & membranæ muscularis longitudine, & crassitie dissimilium, & inæqualium cum fibris membranæ villosæ, constabit quot, & quanta momenta impulsuum communicanda ulterius sint glandulis per nerveam, muscularem, & per alias membranas distributis, nimirum in ratione composita ex ratione directa potentiæ antea impellentis directa longitudinum singularum fibrarum inæqualium, & reciproca ratione crassitierum earundem, per 4. Prop. hujus. Facta autem tam valida, tam potenti compressione, & contractione glandularum omnium quaquaversus ab opere tantarum membranarum intestinalium, profecto cum areæ, & capacitates illarum glandularum decrescant ex geometricis in ratione quadrata suorum diametrorum, materiæ contentæ in glandulis membranarum intestinalium tanta vi expellentur ab imminutis areis contractis, compressis, & decrescentibus in tali ratione quadrata diametrorum glandularum, quanta est vis contractionis communicata fibris arearum glandularum a ratione composita virium fibrarum membraneæ nerveæ, muscularis, & villosæ contractarum; Quamobrem cum copiosissimæ sint glandulæ intestinales quaquaversus copiosas pariter expellere debebunt materias per excretorios porulos in cavitatem intestinorum, & sic successive.

47. Expulsioni materierum partæ a proxima, & immediata solicitatione, ac stimulo villosæ, seu papillaris membranæ, succurrit ulterius altera remotior, & mediata actio contra fibras nerveæ, & muscularis tunicæ intestinorum: purgantia enim corpora a calore viscerum, a succis dissolventibus ventriculi, pancreatis, & hæpatis atteruntur, & dissolvuntur in partes minimas, quæ porositates intestinorum penetrando effluviorum ad modum, tandem accedunt ad contactum nerveæ, & muscularis membranæ, aliarumque membranarum intestinalium: Hic ergo suos contactus, impulsus, ac vires exercendo solicitant, & irritant fibras membranæ potissimum nerveæ, & muscularis: Vel ergo effluvia hæc opportune solicitant, & irritant fibras, vel leviter. Si leviter, nullæ, aut quasi nullæ secuturæ erunt e glandulis secretiones materierum, nullæque, aut quasi nullæ purgationes; Si vero opportune solicitant, ac stimulant, tunc sequi debebunt a potentiis effluviorum tangentium impetus, & impulsus, a quibus impulsibus fibræ primario distractæ fiunt, mox successive, ut diximus, redduntur contractæ. Cum autem effluvia successive exeuntia a corporibus purgantibus agant in fibras nerveas, & musculares &c. in ratione reciproca quadratorum, distantiarum a centro corporis, a quo effluvia illa emanant; ideo si hæc pervenerint ad contactum fibrarum nervearum, postea ad contactum fibrarum muscularium, & contra has fibras in tali ratione reciproca impetum, & nisum fecerint, necessario fibræ membranæ nerveæ majorem distentionem, fibræ vero membranæ muscularis minorem distentionem, seu curvam quandam inflexionem minorem pati, ac sustinere debebunt, sed per 4. Prop. hujus, quælibet distractio fibræ facta a potentia impellente est proxime in ratione composita ex ratione directa potentiæ impellentis, direc-

directa longitudinum singularum fibrarum, & reciproca ratione crassitierum, seu basium earundem; ergo constabit quam varia futura sint momenta distractionum singularum istarum fibrarum nervearum, & muscularium: Cum autem post curvas distractiones fibrarum superveniant, & succedant similes, & æquales contractiones, & restitutiones earundem, & sic successive similiter, & æqualiter agere, & reagere debeant distractiones, & contractiones fibrarum; ergo patebit quot, & quanta successiva momenta percussionum ferre, ac sustinere debeant glandulæ adjacentes per totam nerveæ membranæ, aliarumque membranarum superficiem distributæ a fibris membranæ nerveæ, & muscularis aliarumque membranarum impellentibus, & percutientibus. Hinc consequuntur simili ratione impulsuum, & contractionum glandularum intestinalium successive excretiones materierum contentarum in glandulis ipsis, ut antea satis exposuimus: Cum ergo excretiones materierum e glandulis intestinalibus, fiant ab immediato opere medicamentorum agentium, & reagentium in villos membranæ villosæ, seu papiliaris, & a remotiori, seu mediata actione ipsorum corporum purgantium agentium, & reagentium per effluvia, seu per minimas particulas ipsorum contra fibras membranæ nerveæ, & muscularis &c., patebit excretiones, & separationes materierum e glandulis intestinalibus consequi a ratione composita virium, & momentorum corporum stimulantium, aut solicitantium opportune villos opere immediato, & opere mediato per effluvia corporum eorundem contra fibras omnes intestinorum.

48. Hic placeat animadvertere nos pro excretionibus opportune exequendis e glandulis intestinalibus semper suppòsuisse solicitationem, seu stimulum contra villos membranæ villosæ, vel contra fibras membranæ nerveæ, & muscularis esse opportune validam; ita ut sequatur distractio fibrarum membranearum, & deinde consequatur contractio æqualis, & proportionalis earundem, ita ut ab actione, & reactione istorum organorum eveniat oscillatio fibrarum, & glandularum cum solicito motu peristaltico intestinorum. Cæterum si vires, ac momenta purgantium medicamentorum validissima, ac fortissima fuerint, ut sustineant semper statum tonicum, statum convulsivæ contractionis in fibris membranæ papillaris, ita ut non sequantur inde homologæ, & æquales distractiones, & contractiones reliquarum membranarum; Vel si effluvia medicamentorum tam fortia, tam valida sint, ut violenter agant in fibras omnium membranarum, ut fibræ coactæ sint sustinere statum tonicum distractionis, aut contractionis, tunc statuto vel tonico statu distractionis, vel convulsivæ contractionis in fibris intestinalibus parum, aut nihil oscillantibus inertia fiet motus peristaltici, aut ablatio ejusdem, cum parvitate, ac nullitate excretionum e glandulis intestinorum; Experimur idcirco validissima, & fortissima medicamenta purgantia supra vires talium fibrarum intestinalium parere dolores intestinorum, & abdominis, non autem separationes, aut excretiones materierum majori periculo ægrotantium. Summo itaque studio fugienda sunt medicamenta hæc purgantia, ut elaterium, gutta gummæ, scammonea, & magisteria, &c. variæ indolis, ac altæ dosis, pariterque nonulla antimonialia, & mercurialia, potissimum si hæc exercere velimus in languidis, & inertibus fluidorum, & solidorum constitutionibus, in teneris, & senilibus ætatibus, aut in morbo fractis: Aliquando tamen permittenda sunt, immo consulenda quotiescunque fuerit densa admodum, & viscida in ventriculo, & intestinis humorum tenacitas, si temperies ægrotantium fuerit valida, ac fortis, si ætas virescens, aut consistens, si solida fibrosa intestinorum fuerint veluti paralytica reddita, & cum morbus solicitam purgationem postulaverit; tunc enim similia purgantia esse poterunt fluidis densioribus, & solidis proportionalia. Quamobrem praxis, & prudentia Medici semper vocanda est in judicium pro necessaria, opportuna, ac prudenti electione medicamentorum.

DISSERTATIO V.

De purgantibus opere Fluidorum, & Solidorum, & cur aliqua Medicamenta elective operari videantur.

49. Satis, ut puto, ostendimus purgantia medicamenta immediatis, & mediatis viribus agere, & reagere contra solida intestinorum, ut materierum excretiones sequi debeant e glandulis intestinalibus: Modo ordo postulat, ut ultro consideremus tales separationes non solum haberi ab opere solidorum, verum etiam simul & semel ab opere medicamentorum agentium, & reagentium contra solida, & liquida animalium: Minimæ itaque purgantium medicamentorum particulæ, sive effluvia per orificia vasorum lacteorum chylum, lympham, sanguinem, aliosque succos ulterius ingrediuntur, aut ingredi conantur: Ingressa autem cum fuerint facto intimo contactu cum particulis fluidorum rotando circa proprios axes asperis suis superficiebus dividunt particulas fluida componentes, partes filamentosas scindunt, & compagem crassarum particularum, & unionem nimis arctam cum tenuibus, ac fluidis aut minuunt, aut laxant, aut tollunt, laxata compage, aut imminuta, aut ablata particularum humoralium inter se majori, & celeriori motu circulationes suas ineunt una cum particulis purgantium medicamentorum, & ad glandulas intestinales facilius, & promptius simul deferuntur: facta enim suppositione totam massam sanguinis esse proxime æqualem libris 24. & cor singula systole expellere unicam sanguinis unciam, pariterque pulsationes cordis juxta Bartolinum singula hora ascendere proxime ad numerum 4400 facile ostendimus num. 42. totam sanguinis massam purgantibus particulis permixtam per cor 17 vicibus singula hora proxime esse circulandam, consequenter totidem vicibus singula hora per intestina esse proxime deferendam. Si itaque tam facile, tam prompte tota, aut quasi tota massa sanguinis ad intestina deferatur, constabit cur a medicamentis purgantibus agentibus, & reagentibus contra fibras intestinales tot ac tantæ separationes materierum evenire debeant; evacuatis enim prima vice glandulis intestinalibus facile a repetitis circulationibus denuo replentur, & denuo solicitantur, irritanturque glandulæ ipsæ a permixtis particulis medicamentorum, sicque novam parant, & paratam solicitant excernendæ materiæ quantitatem.

50. Tanto autem parandæ, & excernendæ materiæ instituto juvat ulterius frequentia oscillationum, quæ a purgantium particulis vasibus continentibus communicatur: Vasa enim continentia continuo solicitata a particulis medicamentorum, quæ fluidis permiscentur, celeriori motu oscillationum oscillant; transeunt itaque frequenter a sectionibus majoribus ad minores, & rursus solicite ad majores sectiones restituuntur, communicando frequentiores impetus fluidis contentis: cum autem fluida celeriori velocitate mota excerni debeant, ac separari, ex mechanicis, ab orificiis vasorum, aut glandularum in ratione composita quantitatum, & velocitatum fluidorum, (aut juxta nonnullos quadrati velocitatis ipsorum), & orificiorum vasorum, ideo in frequentiori motu oscillatorio vasorum cum æqualibus temporibus majores promoveantur humorum quantitates, majoresque pariter velocitates ipsorum, certe copiosiores humorum quantitates ab iisdem, similibusque glandularum orificiis erunt excernendæ.

51. Quod si argumentum hoc sedulo expendere velimus, patebit aliam præstantissimam causam supra modum conferre ad feliciorem humorum separationem: ut autem hanc causam clariori methodo exponamus, necesse est præmittere nonnulla desumpta ab experimentali Philosophia: Corpora videlicet aquea, sive, ut Chimicis vocibus utar, menstrua aquosa apta esse non solum ad salium dissolutionem, verum etiam ad dissolvendas substantias resinosas, ut gummi Arabicum, Tragacanthum, Bdellium, Ammoniacum, & similia; corpora vero sulphurea ad penetrandas, dissolvendasque sulphureas pariter materias esse disposita; sic oleum terebinthinæ penetrat sulphur commune, aperit, & solvit: ita corpora salino sulphurea opportuna esse ad omnia quoque salino-sulphurea composita dividenda, & dissolvenda, omnia

nia denique corpora salina tantummodo valere ad salinas potissimum massas penetrandas, ac divellendas, ut universa Philosophorum, & Chimicorum experimenta ultro confirmant; deinde apertum est singula viscera machinæ animalis eo esse instituta, ut peculiares succos secernant e glandulis viscerum mole, figura, & motu dissimilibus, sed proportionalibus pro diversi generis succorum separatione a massa sanguinis, ut prima parte Mechanices Morborum num. 8. & sequentibus satis exposuimus, & ut universa naturæ phænomena satis superque ostendunt.

52. Hisce præmissis, ingrediatur gratia exempli rhabarbarum ventriculi capacitatem, hoc quidem dissolutum a salinis ventriculi cuneis, & a reliquis componentibus succum biliosum, & pancreaticum, & in minimas particulas redactum chylum, lympham, & sanguinem penetrat: certe quaquaversus in solida, & fluida agens separationes quidem in genere potens est exercere; verum eo tempore quo opere circulationis hepaticas glandulas penetrat, hic potissimum statuere experimur specifica, & præstantiora sua momenta, ac validiores suas vires: constat enim ab effectis opere rhabarbari biliosas potissimum particulas solicite, & copiose eliminari supra reliquos succos animalis; cum autem ex chimica analysi bilis multo abundet sale, & sulphure, ergo cum salino sulphurea composita facilius, & promptius dissolutionem patiantur a corporibus pariter salino-sulphureis, colligere jure possumus elementa rhabarbarum componentia potissimum esse salino-sulphurea, & ab homogeneis succis biliosis facilem, ac majorem pati posse dissolutionem. Cum itaque rhabarbari particulæ hepaticam substantiam fuerint ingressæ, hic potissimum facta mixtione istorum corporum homologorum inter se vires, ac momenta istorum majora reddenda erunt, & ultro augenda. Duplici quidem opere, & primo succus biliosus in hepate facile esse potest ad modum menstrui dissolventis rhabarbarum, bilis enim solvens, & rhabarbarum solvendum sunt, ut diximus, ambo homologa, & homogenea corpora inter se, videlicet salino-sulphurea; Hinc rhabarbarum a particulis biliosis magis magisque in hepaticis glandulis fractum, ac dissolutum, & copiosiores successive particulas emittens, aptum erit tali specifico nisu, ac impetu solicitare fibras glandularum hepaticarum, itaut a talibus specificis oscillationibus fibrarum sequi debeant majores, & copiosiores secretiones corporum biliosorum, quæ sint talibus fibrarum motibus, seu oscillationibus proportionalia. Secunda methodus specificæ actionis, & reactionis inter rhabarbarum, & succum biliosum talis quoque esse poterit: sulphureæ enim bilis particulæ suo pollent elatere; ergo facta mixtione, & unione particularum elasticarum bilis cum elasticis particulis rhabarbari & facto ulterius nexu salium unius cum salibus alterius vires augeri debebunt proxime in ratione composita ex ratione numeri particularum elasticarum, & salinarum compositi biliosi, & particularum elasticarum, & salinarum rhabarbari, & ratione motuum utrorunque; quare facta mixtione, & unione particularum bilis cum particulis rhabarbari, vires ac momenta hujus specifici compositi in tali ratione composita augenda erunt. Quamobrem ab hisce specificis viribus, ac momentis facto frequentiori, ac potentiori stimulo contra glandulas hepaticas frequentiores pariter, & potentiores oscillationes specificæ glandularum hepaticarum erunt secuturæ ad ulteriorem bilis ab hepate separationem, ut num. 10. primæ Partis Mechanices Morborum indicavimus: hisce probabiliter legibus innixa fuit veterum Medicorum opinio, quæ medicamenta elective purgantia decreverat; ab hac enim duplici methodo agendi, & reagendi medicamenta elective purgantia vires suas ostendere videbantur.

53. Neque dicas a rhabarbari particulis excitari posse actionem separationis in aliis quoque visceribus, ut in pancreate, mesenterio, renibus, ac in hepate promota fuerat; eo quia quamvis aliqua excretio aliarum materierum in aliis visceribus excitari possit ab opere particularum rhabarbari; nihilominus secretio aliarum particularum in cæteris visceribus multo minor, ac levior futura erit secretione biliosarum particularum facienda in hepate a specifico opere rhabarbari; numeri enim particularum biliosarum specifico sale, ac specifico sulphure prædictarum homogenearum sali, & sulphuri rhabarbari multo majores sunt in hepate, quam in reliquis visceribus, consequenter corpora biliosa agentia, & reagentia contra homologas rhabarbari particulas in ratione composita majoris numeri salis, & sulphuris biliosi, & ratione elateris sulphuris ejusdem majoribus quoque viribus, ac momentis in hepate erunt operatura: vicissim cum a phænomenis medicis habeamus rhabarbarum facilius, & potentius agere, & reagere figura, motu, & elatere pro majori secretione bilis ab hepate, quam reliquorum humorum a reliquis quoque visceribus; ergo colligere jure ac merito possumus specificas actiones, & reactiones rhabarbari contra biliosas particulas, & specificas actiones, & reactiones particularum biliosarum contra rhabarbarum se habere ut menstrua inter se vicissim proportionalia, ad mutuam inter se dissolutionem exequendam. Ex mechanicis enim edocti sumus effectus semper esse causis suis adæquate proportionales; hinc opere rhabarbari per omnia licet viscera circulantis majores quidem quantitates biliosæ materiæ, quam reliquorum humorum (quarum aliquid concedimus separari posse) erunt majori numero in hepate secernendæ, ob majorem rhabarbari cum fibrosis particulis proportionem, & homogeneitatem.

54. Similiter ratiocinari poterimus, si considerare voluerimus actiones, & reactiones eorum purgantium, quæ a Medicis *Phlegmagoga* dicuntur, in quorum classe sunt mechoacanna, jalappa, agaricum, turbit, hermodactilus, ireos, esula, colocynthis, &c. Hæc primario serum solvunt, & promovent duplici pariter methodo, quarum prima respicit phlegmagoga, hæc medicamenta relate ad serum secernendum; secunda respicit serum ipsum relate ad exposita medicamenta. Primo itaque medicamenta phlegmagoga apta sunt asperis suorum salium superficiebus circa proprios axes rotantibus fibrosam sanguinis, & seri concrescibilis texturam penetrare, laxare, aut scindere, qua magis aperta ac dissoluta fluidior seri portio copiosior fluenda erit, & facilius per intestinales glandulas secernenda; deinde probabile est phlegmagoga elementa cum ad intestinales cellulas delata fuerint opere circulationis, hic juxta suorum angulorum, ac motuum differentias specificis motibus solicitare fibras glandularum intestinalium, qua facta solicitatione, specificæ, ac determinatæ in fibris eveniunt oscillationes ~~seri~~ molibus, figuris, ac motibus proportionales; etenim, per primam propositionem hujus, motus fibrarum semper sequi debent in statu naturali juxta impressiones corporum impellentium; cum autem a specificis oscillationibus fibrarum glandularium secernenda sint a sanguine illa potissimum elementa, quæ specificis oscillationibus fibrarum mole, figura, & motu proportionalia sint (ut prima Parte Mechanices Morborum numero 8. ostendimus); ergo patebit a phlegmagogis specifica actione, & reactione solicitantibus fibras glandularum intestinalium secuturas esse copiosiores seri a sanguine separationes determinatis illis glandularum intestinalium oscillationibus proportionales; quare materiæ serosæ copiosius separatæ in cavitatibus intestinorum evomendæ erunt. Ulterius judicari probabiliter potest elementa corporis phlegmagogi facilius, & promptius adhærere, & uniri sero, & corporibus seri, quam reliquis componentibus massam sanguinis, ea videlicet ratione, qua experimur mercurium facilius, & promptius uniri auro, quam reliquis mineralibus, & solas auri particulas potentissime penetrare, ac scindere. Ita edocemur plantas, & plantarum radices enutriri singulas, & crescere ex determinatis succorum a terra extractorum corporibus ipsis adhærentibus, utpote ipsismet plantis proportionalibus, & homogeneis, rejecto ut plurimum aliorum corporum consortio. Quamobrem elementa corporis phlegmagogi facilius alligata, & unita sero, & seri particulis, factoque augmento molium, & virium inter se efficiunt faciliorem penetrationem glandularum, ut qua data porta exeant majori numero serositates cum pauco aliorum corporum consortio; hinc a phlegmagogo corpore plus fluidi seri, plus seri concrescibilis promoventur, & feruntur extorsum, quam reliqua elementa massam sanguinis componentia promoveantur. Juxta tales fortasse naturæ leges veteres Medici phlegmagoga hæc medicamenta elective purgare serum, & aquas arbitrati sunt.

55. Modo

55. Modo expendere debemus serum ipsum relate ad exposita medicamenta. Serum enim ex Chimicis haberi potest ut aqueum menstruum non solum ad penetranda, & dissolvenda ea corpora salini generis, quæ seri particulis proportione respondent; verum etiam ad penetrandas, & dissolvendas illas resinosas texturas, quæ mole, figura, & porositatibus aptæ sint excipere subtiles lymphæ sphærulas, & volatiliores lymphatici salis particulas dissolutioni specificarum resinarum institutas; hinc ab hoc aqueo menstruo specificis salibus composito penetratur, & rumpitur non solum mechoacanna, jalappa, agaricum &c. verum etiam penetrantur, & divelluntur resinosæ quædam substantiæ, ut terebinthina, gummi arabicum, ammoniacum, sagapenum, sacrocolla, & his similia, quibus penetratis, ac dissolutis a salino hoc aqueo fluido elementa sanguinis, aliorumque corporum quoad molem imminuuntur in ratione cubica, quo vero ad superficies in ratione quadrata; quamobrem quoad molem multo leviora, & mobiliora redduntur, quo vero ad superficies hæ remanent majores, quæ sustinendo majores contactus cum particulis aqueis, necessario majorem adhæsionem, & unionem efficiendo cum aqueis particulis, ab hisce aqueis sphærulis, aut quasi-sphærulis facilitatem motus excipiunt, ut glandulæ, aut renales, aut utræque a majori motu corporum transeuntium laxatæ, dilatatæ, & apertæ serosis potissimum fluidis viam parent.

56. Hac data opportunitate discendi de medicamentis, quæ elective operari videntur, nolo dissimulare exponere probabilem rationem, propter quam experimur nonnulla vegetabilia, ut hellenium mures enecare, nucem vomicam canes occidere, reliquis animalibus illæsis; nonnulla vero ab animalibus desumpta, ut cantharides vesicam humanam specifice lædere, & urinas promovere, reliquis visceribus sine noxa remanentibus; denique nonnulla mineralia, ut mercurium, fauces irritare, & erodere, & salivationem ut plurimum promovere. Hæc phænomena clare ostendunt variam esse texturam, & compositionem principiorum sanguineas massas componentium juxta varias animalium species; quamobrem particulæ componentes hellenium permixtæ cum sanguine murium facile elaborant moles, quæ in hisce animalibus sunt pondere, superficie, figura, & motu quodammodo veneficæ, & solummodo fluidis per mures circulantibus inimicæ: Nox vomica permixta cum sanguine canum, & felium componere facile possunt particulas, quæ se habent mole, pondere, superficie, figura, motu, & elatere veneni ad modum pro solis canibus, & felibus enecandis; similiter cantharides sine noxa mixtionem inire possunt cum sanguine humano; cum vero istæ aut in renibus, aut in vesica unionem fecerint cum tali determinato numero salis armonicalis urinam componentis, tunc tales moles componi possunt, quæ pondere, superficie ac figura, stygiam veluti indolem acquirant, aptam renales glandulas, aut vesicam potentissime lacerare, urinarum mucos dissolvere, & urinas validissime promovere. Sphærulæ pariter mercurii cum ex natura figurarum sphæricarum semper in motu esse debeant, ideo sine noxa cum fluidis possunt permisceri, & circulare: cum autem mercurius experiatur ab effectis a saliva præsertim hominis jejuni aliquantulum detineri, ac firmari, propterea mercurius cum ad loca salivaria, aut ad loca salivæ analoga pervenerit, hic mora, & quiete acquisita, & hac data occasione quietis a salivæ salibus undequaque circumscriptus, relicta figura sphærica poligonam figuram acquirit, propter quam in hisce locis majorem moram faciens, & firmitatem acquirens, majores vires, ac momenta exerceri pondere, & aspera superficie, quam a corporibus circumscribentibus sibi comparaverat, parta faucium, oris, aliarumque partium erosione, & copiosa salivæ separatione: Similia quoque phænomena in chimicis manifesta esse videntur, sulphureæ enim particulæ unitæ particulis nitrosis, aut vitriolicis tali numero ac mole inter se arsenicale compositum elaborant, quod veneni ad modum operatur contra fluida, & solida, quamvis, componentes particulæ sejunctim sumptæ omnino sint innocuæ; similiter ex miscella spiritus nitri cum spiritu vitrioli tertia quædam substantia emergit, quam aquam stygiam appellamus validissime erodentem, quantumvis componentia sejunctim accepta beneficia non lethalia esse experiantur. Ex his colligere possumus specifica phænomena purgationum in animalibus, ut plurimum contingere, quotiescunque determinata fluida cum determinatis, ac specificis corporibus, ut fluidis alterius generis copulentur determinatis in locis machinæ animalis: hisce enim in locis specifica fieri possunt ex determinata mixtione, & unione corporum composita quædam, quæ ob nova pondera, novas superficies, figuras, ac motus peculiares actiones, & reactiones exerceant, a quibus determinatæ separationes humorum sive bonæ, sive malæ consequi debeant, aut beneficio, aut detrimento animalium; quamobrem quæ diximus de rhabarbaro, ut plurimum expellente biliosas materias, quæ de jalappa, mechoacanna, hermodactilis &c. seu de phlegmagogis expellentibus ut plurimum a glandulis intestinalibus serositates, simili lege, ratione, ac methodo de quibuscunque aliis medicamentis dicendum erit specificas actiones, & reactiones contra peculiaria fluida, & solida corporis exercentia, specificas materierum separationes promotura.

57. Quærendum denique est, cur post purgationes alvus styptica soleat remanere; facile autem quæsito satisfacere poterimus, si consideravimus ab opere medicamentorum solicitantium, & stimulantium fibras, & glandulas intestinorum, has coactas esse frequentissime, & celerrime oscillare, consequenter motum peristalticum intestinorum factum fuisse celerrimum, ac frequentissimum; quare cum a celeriori, & frequentiori motu sequantur necessario majores effusiones fluidorum non solum præternaturalium, verum etiam naturalium, & elasticorum succi nervei, ideo hisce majori numero effusis, ac deperditis fibræ omnes, & glandulæ intestinales laxatæ, enervatæ, & in statu inertiæ reddendæ erunt; quamobrem post purgationes glandulæ, & fibræ lentescendo in suis oscillationibus tarde, ac lente separationes, & excretiones materierum imposterum erunt paraturæ, ita ut post purgationes alvus styptica reddenda sit. Accedit quod in purgatione major seri copia excernitur, quam necessitas postulat, hinc multo minor copia remanet post purgationes, fibræ, & glandulæ intestinorum magis exiccatæ, & aridæ redduntur, hinc minus aptæ fiunt ad opportunos, ac validos motus oscillatorios, seu peristalticos exercendos pro materierum separatione, proinde alvus styptica erit secutura.

DISSERTATIO VI.

De Medicamentis Vomitum excitantibus.

58 CORporis purgationes potissimum fiunt; aut per medicamenta alvum moventia, aut per medicamenta vomitum excitantia. Cum vero de purgantibus per alvuum in antecedentibus dissertationibus actum fuerit, ideo ordo rei agendæ postulat, ut in præsenti de medicamentis vomitum excitantibus acturi simus. Hic autem de vomitoriis acturi, solummodo considerabimus illas causas vomitus, quæ a medicamentorum stimulo cognoscendæ sunt: negligimus itaque vomitum illum, qui a vertigine, a vulneribus, a motu insueto corporis, ut in rheda, in navi &c. quæ causæ vomitus facile referri possunt ad illas causas, quas a medicamentorum irritatione partas esse inferius ostendemus. Cum ergo actiones medicamentorum per vomitum nullo modo explicari justo possint, nisi præmittamus ea, quæ ab Anatomicis necessaria esse judicantur, ideo juxta celeberrimum Heisterum considerabimus: *Ventriculum sub figura utriculi lusorii, quia quadruplici numero membranarum munitus est. Prima itaque istarum membranacea est, cujus fibræ transverse procedunt. Secunda musculosa, in qua fibrarum ordo varius est, & quasi inextricabilis; quædam enim quasi circulares a parte superiori ad inferiorem descendunt, aliæ in superiori ventriculi parte inter utrunque orificium, aliæ a sinistro latere ad dexterum oblique excurrunt, quædam orificia ambiunt. Tertia nervea rugas efficiens multis vasis sanguiferis, & parvis liquidum gastricum secernentibus instructa. Quarta villosa, tenuis, porosa præcedenti nerveæ arcte adhærens;* Per hanc tunicam etiam quandoque oscula excretoria hiare glandularum ventriculi prope antrum pylori celeberrimus Morganius adnotavit. Adver-

sa. Ana-

fa. Anatom. 3. pag. 6. *Praterea adsunt arteria gastrica ad venam porta tendentes: ubi notanda sunt vasa brevia ad ramum splenicum abeuntia, & vena coronaria ventriculum ambiens. Nervi deinde circa sinistrum orificium intrantes a pari vago admodum insignes sunt, hinc adeo sensile redditur sinistrum ventriculi orificium; denique vasa lymphatica ad receptaculum chyli abeunt. Ventriculus duo obtinet orificia, sinistrum unum cum gula continuum, multisque rugis instructum, quod longe altius est dextero, dexterum vero, qui pylorus appellatur cum intestinis alligatur, quo in loco adest singularis valvula ventriculi orificium claudens, tandem adest fundus ventriculi, qui anteriora spectat.*

59. Prudentissimus itaque Clinicus vel naturæ, vel morbi necessitate imperet ægrotantibus assumere vomitoria, brevi tempore particulæ vomitorii vel pondere vel aspera superficie, vel motu, vel vi ex hisce omnibus composita, unitæ etiam succis facile salinis, qui a nervea membrana ventriculi continuo separantur pro penetratione, & dissolutione ciborum, elaborant potentissimas vires in ratione composita ponderum, superficierum, & motuum corporum permixtorum inter se; quamobrem tali ratione agentia, & reagentia vomitoria primo stimulant membranam villosam, quæ cum membranæ nerveæ arcte adhæreat, statim nervea membrana consensu facto stimulatur. Cum vero stimulus vomitorii fiat a continuo contactu ejusdem supra membranam villosam; ideo & nervea membrana continuos stimulos excipiens, & sustinens multo majores exercet contractiones, quam distractiones: hic animadvertendum est nerveam membranam emittere fibrillas nerveas quaquaversus per spatia proximæ membranæ musculosæ pro necessario motu ejusdem; quamobrem cum muscularis membrana duplici fibrarum ordine donata sit, quorum alter circularis est a parte superiori ad inferiorem descendens, altera vero oblique sive spiraliter varias directiones motus describens; ideo ambo isti fibrarum ordines primario statuent convulsivas ventriculi anomalias.

60. Et primo cum membrana nervea continuos stimulos sustinens a villosa comunicatos coacta sit multo majores pati contractionis gradus, quam moveri motibus distractionis; ideo & membrana subsequens muscularis omnimodam relationem habens cum nervea crispationem, & contractionem ferre debebit; hinc statim circularium fibrarum ordo membranæ muscularis statum contractionis acquirens parat sectionem minorem ventriculo, cum autem iste transitus ventriculi a sectione majori ad minorem fieri non possit sine necessaria fundi elevatione versus sinistrum ventriculi orificium; ergo contenta omnia in ventriculo versus gulam primo elevari coacta erunt. Etenim cum fibræ circulares versus pylorum multo sint minoris diametri, quam sint fibræ circulares fundi ventriculi, idcirco cum circulares sectiones ex geometricis decrescant semper in ratione quadrata suorum diametrorum, profecto cum sectio pylori, seu dexteri orificii sub minori, aut minima diametro contenta stricta fuerit, ac clausa, adhuc sectio fundi ventriculi sub multo majori diametro remanebit satis aperta, ac dilatata, quare dexterum ventriculi orificium arctissime constrictum, & clausum impediet, ne contenta in ventriculo ob fundum elevatum, & proportionaliter constrictum per intestina transmittantur, quin immo materiæ contentæ versus fundum, & sinistrum ventriculi orificium expulsæ, & hisce in locis suas irritationes ultro exercentes tandem aliquando fundum ventriculi fortiter, & convulsive contrahunt, & adaucta fundi angustia cogunt materias contentas violenter impelli sursum parto vomitu. Ulterius tanto operi constrictionis pylori, & fundi ventriculi conspirat proportionalis contractio fibrarum pariter obliquarum, seu spiralium, a quarum viribus fortissime constrictionem circularium sustineri, & conservari necesse erit. Cum itaque totus ventriculi fundus ab assidua irritatione contractus, & crispatus convulsive sursum elevetur, & pylorus, seu dexterum orificium fortissime constrictum, & omnino clausum reddatur; ergo impedito motu materierum per intestina, opus erit contentas materias, & fortiter compressas a capacitate ventriculi jam decrescente in ratione quadrata diametrorum fibrarum circularium per dexterum ventriculi orificium sursum violenter esse expellendas.

61. Verum sentio in hac re arguentes, si a stimulo vomitorii irritantur continuo fibræ ventriculi, cujus irritationis opere stringitur, & contrahitur pylorus; ergo ab eadem causa irritante stringendum quoque erit orificium sinistrum ipsi gulæ continuum: quapropter materiæ contentæ neque sursum per vomitum, neque deorsum per intestina erunt expellendæ. Optima quidem dubitatio; & sane si ea proportione fibræ sinistri orificii plurimis nervis stipatæ redderentur contractæ, ac reddantur strictæ & clausæ fibræ dexteri orificii, seu pylori, proculdubio materiæ contentæ læthali vitæ periculo neque sursum per vomitum, neque deorsum per intestina moveri potuissent: sed violenter in ventriculo detentæ gravissima ventriculi tormina, convulsiones, aliquando inflammationes cum lypiria febri producerent. Verum debemus animadvertere sinistrum ventriculi orificium cum gula continuum multo altius esse dextero, sive pyloro, quare contentæ materiæ pondere suo occupant primo fundum ventriculi, deinde facilius, & promptius pylorum, non solum quia hic est sinistro humilior, verum etiam quia motus peristalticus fibrarum ventriculi a gula ad pylorum successive dirigitur; cum itaque a pondere materierum potissimum pylorus, & pars fundi versus pylorum teneantur, ideo facta in hisce locis majori densitate, pondere, & asperiori graviorique contactu corporum ingestorum, multo magis contentæ materiæ stimulabunt pylorum & partem fundi pylorum versus, quam reliquas partes a pyloro remotiores; hinc in dextero orificio, & partibus huic proximis major contractio, majorque convulsio erunt secuturæ; effectus enim sunt causis suis adæquatis proportionales, quare effectus contractionis, & convulsionis in partibus pylori majores, & validiores ac continui esse debebunt, in quibus causæ irritantes, ac stimulantes fuerint pondere, densitate, & asperiori contactu majores, validiores, & continuæ; quamobrem in spatiis pylori validiori excitato motu convulsionis molestæ istæ materies sursum, seu gulam versus erunt impellendæ, versus quam sola major porta aperta remanet, seu minor resistentia concessa est parto vomitu, ut etiam antecedenti numero indicavimus.

62. Talis elevationis necessitas gulam versus materierum molestarum ventriculo ultro consequitur a motu pressionis sursum totius abdominis opere nervorum paris vagi, qui cum membrana nervea communionem habent; isti enim effusi per abdomen totum convulsiva contractione acquisita sursum elevant viscera abdominis, intestina, musculos &c. quæ omnia simul impetu facto in ventriculum contentas materias sursum per gulam validissime ulterius urgent ad majorem vomitus generationem.

63. Præter hæc Mechanicæ leges supramodum favent tam necessariæ elevationi materierum gulam versus, & per gulam ipsam. Cum enim pultacea materies sit quid compositum ex corporibus solidis, & fluidis, elasticis, & non elasticis, & compressio massæ chylaceæ in minus volumen per pressionem factam ab elevatione, & constrictione fundi ventriculi, & dexteri orificii: pariterque cum elasticitates corporum elasticorum sint viribus comprimentibus quam proxime proportionales; ergo cum in elevato fundo ventriculi, & in spatio præcipue dexteri orificii fiat, cæteris paribus, major pressio, & coarctatio chylosæ materiæ, necessario elementa elastica sulphurum aeris, & flatuum componentia hanc pultaceam substantiam majorem, ceteris paribus, elaterem acquirere debebunt pylorum versus, & in parte fundi centriculi pyloro proxima. Quamobrem cum elasticæ particulæ pervenerint ad ultimum terminum suæ compressionis in hisce partibus pylori, & pyloro proximis, cogentur talem violentum dilatationis nisum sibi comparare, passis compressionibus proportionalem: cum vero nullum majus spatium occupandum remaneat, nisi versus sinistrum orificium, seu gulam versus, versus quam majus spatium apertum est, minorque occurrit resistentia; ergo major dilatatio, & potentior rarefactio ejusdem massæ chylaceæ vi caloris interni, & externi acquisita facienda jure erit gulam versus; principio autem gulæ occupato ultro augetur necessitas expediti motus materiæ ascendendæ, aut ascendentis per esophagum. Etenim esophagus est canalis membranosus multo angustior ventriculo: quare ex mechanicis cum velocitates corporum fluentium sint in

ratione

ratione reciproca sectionum canalium; ergo facta pressione fluidi chylacei a compressione communicata ventriculo, motus materiæ chylaceæ in latiore spatio ventriculi ad motum ejusdem materiæ chylaceæ jam occupantis minorem gulæ capacitatem, ac sectionem, erit reciproce, aut quasi reciproce ut major motus per minorem capacitatem gulæ, ad minorem motum per latius spatium ventriculi; propterea manifestum erit quanto majori motu, & quanta majori velocitate chylacea materies, quantumvis leviter mota in ventriculo coacta sit majori velocitate moveri per esophagum, quotiescunque ob passam pressionem in ventriculo, & versus sinistrum orificium impulsa, gulæ principium ingressa fuerit: motus itaque chylaceæ materiæ per esophagum, seu vomitus expeditus, & promptus necessario erit futurus.

64. Modo arduum phenomenon explicandum remanet, quod medicam praxim agens aliquando vidi mirabundus. Aderat monialis, quæ pisces talis speciei nullatenus in ventriculo detinere poterat, coacta erat post aliquod tempus cum vomitu solos pisces sine reliquis ut plurimum cibariis emittere: cognovi Medicum qui carnem suillam quantumvis plurimis cibis permixtam, attamen hanc tantummodo evomebat: quamvis argumentum hoc salebrosum esse videatur, nihilominus probabilia cogitanti occurrit mihi considerare naturam præstantissimam sui ipsius conservatricem separare a glandulis nerveæ membranæ ventriculi succos variæ indolis compositos ex particulis aqueis, sulphureis, & salinis diversæ molis, ponderis, & figuræ, quæ salium particulæ se habeant ut cunei multiplicium superficierum, & angulorum, ut juxta multiplices ciborum dissolvendorum differentias singularia, & specifica veluti menstrua penetrantia, & dissolventia cibos haberentur: sicut enim in Chimicis, ut n. 51. innuimus, singula corpora penetrantur, & dissolvuntur a similibus, & homogeneis, sicuti aqua fortis argentum, raggia vero aurum, & acetum plumbum penetrant, ac solvunt; ita cum præcipua actio ventriculi sit penetratio, & dissolutio ciborum opere potissimum succorum, qui a glandulis nerveæ membranæ ventriculi continuo secernuntur, facile erit judicare naturam artis magistram tam admirandum opus penetrationis, & dissolutionis ciborum obtinere posse beneficio, & opere specificæ differentiæ corporum agentium, & reagentium contra cibos in ventriculo contentos, ita ut similia, & homogenea a similibus, & homogeneis præcipue penetrentur, & scindantur; a dissimilibus vero, & heterogeneis aut imperfectam, aut ægram, aut nullam penetrationem, & dissolutionem acquirant: hinc juxta leges naturæ amantis proportiones corporum, figurarum, porositatum, & motuum eorundem inter se manifestum erit multiplicia corpora dissolventia, quæ promiscue separantur a glandulis ventriculi quoad potentiam apta esse cibos penetrare, ac solvere, sed imperfecte, & languide; quo vero ad actum, seu ad usum specificum, & determinatum penetrationis, & dissolutionis eorum certum erit similia & homogenea solum a similibus pariter, & homogeneis quoad figuras, poros, & motus facilius, citius, & perfectius penetrari posse, ac dissolvi, ut physica experimenta a legibus naturæ petita omnino declarant.

65. Deinde considerandum est; quod ut specifica cibi differentia apte, & perfecte penetretur, & scindatur a specifica actione, & reactione particularum, sive cuneorum dissolventium, debet cibus iste aptus esse, ac dispositus ad intime se permiscendum cum reliquis ciborum particulis; a perfecta enim & intima miscella istius cum reliquis cogitur excipere quaquaversus percussiones particularum dissolventium, seu cuneorum, quorum auxilio penetratur & frangitur hæc specifica cibi differentia potissimum ab illis corporibus, aut cuneis salinis dissolventibus ipsi cibo dissolvendo similibus, & proportionalibus. Hisce præmissis, si aliqua cibi species extiterit in ventriculo, quæ non sit apta ad perfectam, ac necessariam mixtionem sibi comparandam cum reliquis ciborum particulis, & ulterius in ventriculo aut minora sint, aut languida, aut nulla existant corpora illa dissolventia, homogenea, & proportionalia specificæ illi speciei cibi dissolvendi; tunc illa cibi species non perfecte permixta cum reliquis, neque opportune poterit penetrari, frangi, ac dissolvi; Quamobrem hæc cibi species imperfecte, aut nullo modo mixta cum reliquis, neque dissoluta, & facta, cæteris gravior, ac ponderosior remanere debebit, consequenter ventriculo molestior: gravior autem & ponderosior reddita cum fuerit, non poterit facile ac prompte moveri versus pylorum, versus quem tota materies chylosa naturali motu jam dissoluta, fluidior, & levior reddita paulatim movetur, & dirigitur, sed tali motui versus pylorum resistentiam feret gravitate ac pondere. Cum vero talis cibi species pondere, superficie, & præternaturali tarditate affecta, eveniat quoque supra modum molesta nerveis, & muscularibus fibris ventriculi, ideo facto eo potissimum in loco, cui materies illa aderet, ulterius stimulo, & excitata quadam affectione convulsiva ea lege contractionis promovebitur vomitus solius materiæ molestæ, & gravis, quem antea exposuimus evenire opere medicamentorum irritantium. Tali ulterius actioni vomitus solius materiæ molestæ ac gravis conspirat ipsamet actio, & passio animæ (quantum ex se est, & organa ipsi apte pateant); hæc enim intime compenetrata sensoriis suis cogitur moleste sentire, & graviter pati molestas, & graves suorum sensuum, & organorum affectiones: quare anima primario suas actiones exercens in cerebro & cerebello hic moleste, & graviter solicitata cogitur violenter solicitare, & proportionaliter impellere potissimum eas specificas fibrillas cerebri, & cerebelli, quæ relationem, & consensum habeat cum illis fibris ventriculi moleste, & graviter affectis a corpore illo molesto, & heterogeneo; quamobrem ultro promoventur, & augentur motus illi contractionis fibrarum nervearum, & muscularium ventriculi, qui sint ad specificam illam materiam naturæ gravem, ac molestam, volente anima, per vomitum expellendam proportionales. Quod si una cum corpore illo extraneo aliquid etiam materiæ pultaceæ per vomitum emittatur; profecto vel erit hoc quantitate paucum, vel extraneo corpori arcte adhærens, vel quid ægræ dissolutum, & reliquis particulis gravius aptum evertere ut antea æquilibrium mixtionis materiæ pultaceæ, ideoque exposita methodo erit hoc quoque per vomitum expellendum. Hæc simili ratione eveniunt, qua experimur a fæbi particula dolio immissa everso æquilibrio mixtionis universas vini particulas excitari in violentissimos motus usque dum tota fæbi extranei expulsio secuta fuerit.

66. Quamvis vomitoria sæpe ac sæpius necessaria, & utilia esse videantur, nihilominus aliquando aut caute, aut nunquam erunt exercenda; si itaque ægrotantes non fuerint ad vomendum prompti, neque vomitionibus assueti, tunc vomitus vel caute tentandus erit, vel omittendus; verum si fuerit hæmoptisis, aut scapularum, aut thoracis naturalis angustia, tunc a vomitoriis abstineri oportet. Ita pariter si ætas tenera, si constitutio ventriculi languida, si inedia præcedens fuerint, & vires fuerint enervatæ, & fractæ, tunc penitus debemus a vomitoriis recedere; denique in Pletoricis caute vomitus promovendus erit, nisi prius opportuna sanguinis missio fuerit instituta, facile enim ab impetu evomendi vasa sanguine turgida miserrime rumperentur.

DISSERTATIO VII.

De Medicamentis Diureticis.

67 NEmo est qui non intelligat medicamenta diuretica illa esse, quæ serum a sanguineo fluido continuo promovent secernendum specifico motu fibrarum renalium, quod inde in ureteres exceptum per vesicam, & per uretram expellitur, quod fluidum expulsum *Urinosum* a Medicis appellatur. Cum itaque renes sint primaria organa talis separationis fluidi serosi, placebit considerare ex datis Anatomicis substantiam renum aliam esse exteriorem, seu corticalem, interiorem alteram. Exterior juxta Malpigium glandulosa creditur, juxta Ruischium vasculosa habita est. Interior vero tubulosa, nempe ex plurimorum tubulorum aggerie composita est: hæc desinit aliquando in 10. aliquando in 12. papillas, quæ plurimis foraminulis perviæ hiant in pelvim: hæc autem pelvis est cavitas membranosa, quæ inde extra renes collecta, & unita ureteres construit,

qui

qui tandem obliquo ductu in vesica terminantur; ab arteriis itaque emulgentibus delatus sanguis ad externam vel glandulosam, vel vasculosam substantiam opere determinatarum oscillationum organis renalibus proportionalium continua fit separatio fluidi serosi a massa sanguinis, quod a tubulis internæ membranæ exceptum & in papillis ultro depuratum in pelvi excipitur, & paulatim per ureteres in vesicam transmittitur. In statu naturalis compositionis renum facile est judicare glandulosa, vel vasculosa illa organa renum esse similia & æqualia inter se, ut apto ordine, & æquabili proportione æquales quantitates humorum determinatis temporibus secernerentur. Cum enim serum hoc a sanguine separandum leniter, tarde, & isochronis legibus moveatur in glandulosa, aut vasculosa renum substantia, pariterque capacitates glandularum similes, & æquales in naturali renum constitutione haberi debeant; ideo similes, & æquales quoque contentæ quantitates humorum exercendæ jure erunt ex mechanicis in ratione luminum, seu sectionum corporum glandularium, vel vascularium; hinc fluida serosa æquabiliter suscepta ab interna tubulorum aggerie, æquabili quoque ordine, motu, & tempore transmittenda erunt in papillas, & ab his in pelvim, a pelvi in ureteres, & ab ureteribus in vesicam, ut determinata quantitate, statutoque tempore per urettam expellantur.

68. Hæc in statu naturali: sæpissime autem experimur primo a medicamentis aqueis, aut quorum basis est aquea, ut sunt aqua communis, serum lactis, & aquæ minerales &c. promoveri urinarum quantitates. Secundo a laxantibus, & emollientibus medicamentis easdem sequi urinarum copias, ut sunt oleum amigdalarum dulcium, terebinthina, & succi herbarum emollientium ut malvarum, betarum, parietariæ, violarum fragariæ, alteæ, &c. tertio a salinis medicamentis variæ indoli, quorum vis est aperire, ac solvere texturas fibrosas humorum, aut solicitate, aut stimulate organa renalia, ut sunt nigella, allium, pastinaca sylvestris, raphanus, ita sal fabarum, tartari, ammoniaci &c. pariter plurimi sunt succi essentiales herbarum, ut petrosellini, feniculi, asparagi, dauci, dictami, rapæ, persicariæ, acetosæ, anagallidis, irionis, praveræ bravæ, &c. quarum decoctiones, nec non istarum pulveres urinas copiose educunt, quibus addere poterimus millipedes, mel, & plurima alia hisce similia, quorum vis salina primario est, sed aliquo principio sulphureo permixta.

69. Medicamenta ergo diuretica quæ aquea sunt, aut basim habent aqueam, agere potissimum videntur quantitate, mole, pondere, & figura: primo enim agunt quantitate, mole, ac pondere, quando etenim quantitates aquarum ingrediuntur vasa animalium, tunc massæ humorum elevantur ad majorem altitudinem quaquaversus supra, infra, & ad latera, & successive per longitudinem canalis repletis canalibus; quamobrem juxta Borellum Prop. 71. secundi Tomi *de motu animalium*, considerando vasa ut cilindros, haberi possunt vasa in statu naturalis positionis, & eadem vasa in statu majoris extensionis ob aquas contentas, ut duo cilindri similes: sed per Proposit. 12. 12. Eucl. cilindri similes sunt in ratione triplicata, seu cubica diametrorum, quæ sunt in basibus; ergo diameter basis cilindri in statu naturalis positionis fuerit ut 2. & post aquas assumptas extensio diametri basis facta fuerit ut 3. tunc primus cilindrus in statu naturalis positionis & extensionis ad secundum cilindrum in statu majoris dilatationis factæ ab aquis contentis erit in ratione 8. ad 27. Cum tanto itaque augmento vasorum ingreditur massa sanguinis externam renum substantiam, renales autem cellulæ vel glandulosæ, vel vasculosæ dilatandæ, & ipsæ erunt in ratione majoris quantitatis aquarum effusarum in cellulas ipsas; cum autem istæ ad ultimum terminum dilationis devenerint naturali suo nisu elastice contrahuntur, & contenta fluida per internam tubulorum aggeriem in papillas, & ab his in ureteres valide impellunt: hinc juxta frequentes aquarum successivas transmissiones ad renes urinarum copiæ per vesicam, & successive per uretram ejiciendæ erunt; tanto operi etiam conspirat sphærica, aut quasi sphærica aquearum particularum figura, quæ cum aptissima sit facillime moveri quaquaversus, & tangentibus corporibus motum tribuere; ideo aqueæ particulæ facillime movendæ erunt, & exterius promovendæ.

70. Hic nolo præterire gravissime peccare illos, qui audacter aquas minerales enormi copia bibere amant, & se has enormiter bibisse gloriantur; primo enim a pondere aquarum dilatatur nimis ventriculus, & laxatur, ut nervea membrana ejusdem enervata, & iners reddita lenissime oscillare coacta sit, & succos, seu cuneos dissolventes tarde, ac parce secernat; propterea & ob solidorum ventriculi inertiam, & ob succorum dissolventium inopiam, & debilitatem iners imposterum, & languida ciborum dissolutio consequitur: deinde excedens aquarum copia ad renes violenter effusa mole, pondere, ac numero nimis aperit cellulas illas, quibus nimis apertis, nimis quoque laxetur naturalis textura eorum, & inepta imposterum redditur ad specificos fibrarum motus facile, prompte, & valide exequendos, ut in statu naturali exigit æquabilis, & isochrona distractio, & contractio renum eorundem; quamobrem nimis laxatis sinubus, & naturalibus fibrarum angulis paulatim colliguntur in renibus corpora extranea mole, superficie, & numero dissimilia, & heterogenea, quæ asperis superficiebus stimulando, ardores urinarum, dysurias, & strangurias, ut bis & ter vidi, aliquando etiam renum labes, calculos, aut ulcera parturiunt: Nolint ergo gaudere aquarum potatores se ad 180. aut ad 200. & amplius uncias ascendisse, cum tantæ aquarum copiæ facillime non levia ferre possint pericula a nullis imposterum vincenda remediis; profecto 80. aut 90. ad summum 100. unciæ Italis sufficere videntur, ut aquæ sine periculo, sed utilitate bibantur: quod autem aquæ minerales, & his similes tam facile, tam prompte transire, & expelli soleant per urinas, nolite admirari, cum ostensum sit sanguinis circulationem singula hora vicibus 17. proxime esse efficiendam; quibus motibus si addamus quantitatem aquarum, pondus, & salinas particulas, quibus minerales aquæ donatæ sunt, & a quibus viæ renum magis magisque aperiuntur, ultro constabit, quod facta ex hisce omnibus ratione composita virium, & momentorum, constabit, inquam, quam necessario aquæ minerales, & hisce similes prompte a sanguinea massa separandæ sint, & citissime excernendæ.

71. Sicut autem excedens laxitas organorum renalium plena est periculis, ita apta & conveniens laxitas eorundem ad urinas promovendas opportune conspirat; huic operi favent succi, & potiones laxantes ut violarum, parietariæ, malvarum, alteæ, &c. talis ordinis sunt terebinthinata, oleum amigdal. dulcium, oleum lini, & emulsiones laxantes, & similia balneis non relictis; fibræ enim organorum renalium aliquando rigidiores fiunt, ut in senibus, in hystericis, in convulsivis, & hypocondriacis affectionibus facile evenit; firmiores aliquando redduntur magisque consistentes aut præternaturali fibrarum suarum constitutione, aut opere fluidorum viscidorum, & tenacium organis adhærentium; fibræ enim renales sæpe, ac sæpius vestiuntur, & mulctantur materia quadam densa, viscida, ac filamentosa, quæ adhærendo, & circumscribendo fibras, has reddunt mole, & soliditate majores; cum autem moles, & soliditates corporum, cæteris paribus, sint ut pondera, profecto fibræ istæ mole, & soliditate adauctæ, graviores pariter reddendæ erunt, graviores autem redditæ resistunt motui sanguinis advenientis, impulsui succi nervei communicato renibus renalium nervorum auxilio, quare tunc specifici motus renalium fibrarum minores, magisque lenti, ac tardi faciendi erunt pro lenta pariter ac tarda, consequenter minori fluidi serosi separatione; tali autem in statu opportune succurrunt mox exposita laxantia, & oleosa medicamenta, quæ leni, ac molli humectatione, ac penetratione emolliant rigidas illas fibras, & paulatim laxant mucosam illam superficiem fibris circumscriptam, qua emollita paulatim decidunt, & collabescunt viscida illa involucra fibris obvoluta, sic fibræ aut flexiles redditæ, aut spoliatæ, ac denudatæ muco leviores, & mobiliores fiunt, & ad naturales suas oscillationes exequendas expeditæ redduntur, quibus facile, ac prompte oscillantibus major, & uberior seri copia secernitur, & promovetur ad majorem urinarum ubertatem; cum itaque hæc necessariæ urinarum separationi sufficiant, hisce contentus esse debet Medicus, neque validiora medicamenta tentare debebit; cæterum si adhuc

renes

renes non obediant, ad majora progredi licebit; aperient idcirco contumaces solidorum areas, & mucos, aut extraneas materias fibris, & glandulis renalibus adhærentes dissolvent balnea tepida, & exposita illa diuretica, quæ salinis spiculis donata sunt, quatenus angulis suis penetrant, & aperiunt porositates renales, & viscidas quascunque saburras divellunt, ac rumpunt; diuretica itaque altioris ordinis exercenda erunt desumpta ab animalibus, vegetabilibus, & mineralibus. Inter remedia ab animalibus petita præstant illa quæ parantur a cancris, a millepedibus, a formicis, a stercore palumbi, & cantharidibus &c. Inter vegetabilia eminet saxifragia, semina irionis, radix praver ibravæ, & salia quælibet a vegetabilibus collecta cum laude poterunt exerceri &c. Inter mineralia adest mercurius, nonnulla ab antimonio desumpta, & ea quæ parantur ex tartaro nitro, calce, & sale armoniaco urgente necessitate postulantur. In hac pariter classe numerari quoque poterunt spiritus salis dulcis, sal urinæ, & nonnullæ aquæ minerales fortes, ac validis salibus potentes; ut Sancti Mauritii, ex valle Solis &c. hujusmodi enim remedia non solum motu, & elatere vim faciunt in solida renum, & magis oscillantia reddunt; verum etiam salinis suis superficiebus fibrosum sanguinis, & seri concrescibilis crassamentum scindunt, ac frangunt, magisque renum poros aperiunt, hinc uberior seri contenti copia effluens valide, & potenter renum actiones, & reactiones exercet, ut serum per urinas copiosius educatur: & sane cum ab hisce omnibus agentibus, & reagentibus motu, & elatere augeatur seri velocitas, & a salina, & angulari eorum superficie scindantur filamenta nimis fixa seri concrescibilis, & magis extensi, fiant meatus solidorum renalium necessario fluida serosa secernenda erunt in ratione composita ex numero corporum agentium, ex velocitate, & elatere ipsorum, & ex ratione orificiorum canalium, seu glandularum, quæ ratio composita virium cum potens sit ad serositates promovendas opere renum, & vesicæ, idcirco copiosissimæ effusiones urinarum erunt secuturæ.

72. Quamvis autem urgente necessitate valida diuretica necessaria esse videantur, nihilominus prudentissime, & semper vocato aliorum consilio adhibenda sunt; scrupulose enim animadvertere debemus a validioribus diureticis sequi quidem posse uberrimas urinarum copias, sed pejori periculo, non beneficio; sæpe enim ac sæpius tantæ humorum viscidorum saburræ deferri possunt ad renes, ut facta primum copiosissima secretione tenujoris seri, crassior inde, & concrescibilior seri portio una cum reliquis particulis viscidis, ac filamentosis alterius generis adauctis enormiter molibus impediat renum acinos, & adeo obstruat tubulos, & papillas urinarias, ut in renibus gravissimæ firmentur urinarum suppressiones totali vitæ periculo. Quod si hæc non eveniant saltem sanguinis effusiones, & sanguineæ urinæ cum grumis, aliquando etiam hemorroidum, aut narium hemoragiæ facile poterunt effuere; quamobrem in omnibus medicamentis potissimum diureticis habenda semper erit æqua, & attenta ratio, quantitatis, temporis, & ætatis, ita ut in omnibus sit prudens usus, ne amica remedia in hostilia venena permutentur.

73. Hic sedulo notandum est, nos gravissime incidere in renum morbos, quotiescunque fluida sanguinea, & lymphatica præpollenti austeritate peccaverint; cum enim hæc vitia fuerint, tunc indoles fluidorum aut aluminosa erit, aut vitriolica. In indole aluminosa peccat numerus salium sub figuris octaedricis, aut quasi octaedricis; in indole vitriolica culpantur salinæ illæ particulæ, quarum figura est parallelepipeda-romboidea, aut ad has figuras inclinant. Hæc autem corpora cum naturali austeritate polleant, organa primum, quibus applicantur, potentissime ligant, quotiescunque præpollentia hæc corpora extiterint, & veluti materia tartarea circumscribunt; facile est ergo judicare horum salium figuras occupare, & implere sinus, & spatia fibrarum, quibus repletis, redduntur fibræ nimia firmitate, ac soliditate constantes, ita ut inflecti, incurvari, & oscillare difficulter possint. In tali autem difficultate oscillationum fibrarum firmatur corporum fluidorum unio, & nexus inter se; Verum hæc ultro augentur, & crescunt vitio fluidorum ipsorum; fluida enim, & ipsa repleta salibus talis naturæ, ac indolis graviora fiunt, ac lentiora; in tali autem lentescentia, ac tarditate facto majori nexu augentur moles, & pondera partis arenulis, alculis, & lapidibus tam in substantia renum, quam in cavitate vesicæ seri urinosi impedimento. Cum hæc vitia fuerint tam in fluidis, quam in solidis, tunc a radice morbi aqueæ potiones, oleosa pharmaca, & blanda emollientia curationem instituunt, aquea enim diluendo, & laxando, & oleosa molli sua superficie emolliendo, & infirmando conflantem salium texturam, horumque angulos investiendo stimulos salinos aut frangunt, aut saltem imminuunt, sic arctæ salium uniones dissolvuntur, & in minores minoresque particulas dividuntur, & laxata tali methodo fluidorum, & solidorum compage fibrarum renalium oscillationes, & secretiones seri faciliores, & promptiores consequuntur majori urinarum fluentium facilitate; tanto beneficio conspirant opportuna æquitatio, conveniens motus, balnea tepida aquarum, & balneum olei communis, & vina mollia, tenuja, & facilis transitus. Cæterum si morbus vel in renibus, vel in vesica calculis, arenulis, aut lapidibus statutus fuerit impossibilis, ut plurimum solet esse curationis, quamvis curari soleat ille, quia a lapide vesicæ partus est facta sectione vesicæ ad lapidis contenti extractionem; verum tractu temporis similia pericula redire consuescunt.

74. Denique pro hoc argumento non omittendum est non solum a vi morbi, ut in febribus ardentibus, in marasmo, & in emaciatione, verum etiam a violentioribus diureticis sequi aliquando urinas, quæ a Medicis oleosæ dicuntur. Istæ autem raro ostendunt in sua superficie oleosas quasdam guttulas ad instar olei super aquam effusi, ut nonnulli perperam arbitrati sunt, sed ostendunt paulo post excretionem quandam veluti superficiem telis aranearum similem, quæ si diligenter tangatur, edocti erunt Medici a sensu tactus hanc urinæ superficiem esse mollem, & oleosam, oleosæ substantiæ ad instar. Omnibus enim manifestum est urinam esse quid compositum ex oleosis, & filamentosis chyli, & sanguinis particulis sero sanguinis, & lympha dissolutis, & inter se commixtis, in quibus tamen excedens salium copia præpollet; quamobrem si facta fuerit sanguinis dissolutio, aut si violenta diureticorum potentia deferat ad renes majora elementa chyli, & sanguinis nutritia, balsamica, & oleosa, quam naturalis seri quantitas postulat, & pori renales magis dilatati fuerint, necessario a renibus separari debebunt corpora nutrita sanguinis, & chyli plurimis salinis retentis, consequenter oleosæ superficies apparentes, & conspicuæ fient in urinis gravissimo ægrotantium periculo, & cum fatali ipsorum emaciatione.

DISSERTATIO VIII.

De Medicamentis Diaphoreticis.

75 CUm summa, & continua sint beneficia, quæ ab opere transpirationis per universam cutis superficiem eveniunt machinæ animalis; ideo *Diaphoretica Medicamenta*, quæ aut transpirationem promovent, aut augent, judicanda erunt tanquam præstantiora naturæ subsidia: Transpirationis ergo operi tria conspirant organa; *Cuticula*, quæ firmiter adheret cuti interveniente corpore reticulari Malpigii infinitis foraminulis aperta pro exitu sudoris, & materiæ transpirabilis. Secundo *Corpus reticulare;* quod pariter est tenuissima membranula cuticulæ proxime adhærens innumeris quoque foraminibus reticuli ad instar perforata, per quæ foraminula exeunt papillæ cutaneæ, & ductus excretorii cutis, qui habentur, ut universalia cutis emunctoria. Tertio præstantius organum transpirationis habenda est *Cutis*, quæ est valida membrana totum corpus investiens, cujus structura componitur ex fibris tendineis mirum in modum implexis, ex copiosissimis venis, arteriis, & nervis, a quibus papillæ pyramidales per rete Malpigii extensæ prominent; infinitæ ulterius adsunt glandulæ milliares pro secretione materiæ transpirandæ, & per sudores promovendæ, ita ut cutis universale naturæ emunctorium jure, ac merito æstimandum sit.

76. Modo

76. Modo diaphoretica medicamenta duplici in classe partiri possunt, alia enim interne per os assumuntur, alia vero externe exercentur. Illa quæ interne per os assumuntur, nonnulla solam habent basim aqueam, nonnulla sulphuream, ut plurimum vero salino-sulphuream. Itaque diaphoretica habentia basim aqueam statuuntur ab aquis calidis, aquæ enim calidæ epotæ sudorem promovent, tales sunt decocta etiam millii, & lentis &c. Diaphoretica quæ basim habent sulphuream, colliguntur a spiritibus, seu aquis ardentibus &c. denique quæ obtinent basim salino sulphuream ostenduntur in regno animali a cornu cervi, a viperis, a bufonibus, a lapide histricis, aut infuso, aut decocto in aquis cordialibus &c. in regno vegetabili ab angelica, scordeo, centaurea, carduo sancto, saponaria, contrajerva, & ab herbis illis, ac vegetabilibus, quorum sapor amarus est; in regno minerali ab antimonio, a mercurio, a jovalibus, a bezoarticis, & sulphuratis &c. Externa autem diaphoretica colliguntur ab aere calido, a motu corporis, a balneis, a frictionibus, a cucurbitulis &c.

77. Itaque, ut de his omnibus necessaria loquamur, primo occurrunt diaphoretica aqueam basim habentia, ut aqua calida, decoctum millii, & lentis &c. Aquam calidam reddi opere particularum ignearum fatentur omnes; nisi enim igneæ particulæ aqueis permixtæ violentissime agitarent aqueas, profecto aqueæ particulæ nunquam possent incalescere. In tali autem incalescentia aquea ista elementa adeo attenuantur, ut vaporum naturam acquirant summa levitate, ac raritate acquisitis; cum autem igneis particulis associata fuerint aquea elementa celerrime moveri debebunt in ratione composita ex numero particularum ignearum, & vaporosarum, & motu utrarumque. Ulterius cum aqua igneis particulis in tali ratione alligata e ventriculo penetraverit lactea vasa, & lympham, & sanguinem postmodum occupaverint, hæc rursus alligata particulis aereis, & sulphureis lymphæ, & sanguinis, alteram componit rationem priori multo validiorem, compositam nimirum ex numero particularum ignearum, sulphurearum, aerearum, & aquearum ex motu singularum, & elatere ignearum, aerearum, & sulphurearum, quæ ratio composita cum multo validioris momenti esse debeat, fateri poterimus quam necessario communicata universis fluidis maxima velocitate transpirationes, & sudores consequantur: Et sane a tanto momento corporum motu, & elatere prædictorum fluida universa velociori motu ducta, & calore ulterius acquisito attenuari, & rarefieri coacta sunt; attenuata autem, & rarefacta minimas acquirunt moles, & spatia majora occupant in vasis ipsis, majoribus quoque velocitatibus acquisitis; hæc itaque attrita, & rarefacta tandem aliquando deferuntur ad externam cutis superficiem, seu ad glandulas cutaneas, & sic sub transpirationis, vel sudoris indole exterius transmittuntur.

78. Majori quidem momento motus sanguinem, lympham, & succum nerveum agitant spiritus ardentes cujuscunque generis, quorum basis sulphurea; sulphur enim ad statum volatilitatis evectum summo pollet motu, & elatere. Animadvertendum autem est sulphureas particulas in velocissima motus, & elateris actione præpollentes supramodum agitatas, & attritas quoad gravitatem, & molem decrescere, consequenter semper magis magisque leviores fieri, & cæteris paribus velociores, in tali statu potentissimum conatum exercere debent contra objecta corpora non solum in ratione concepti motus, & elateris, verum etiam ratione superficiei sulphureæ; etenim superficies corporum multo minus decrescunt ex geometricis, quam ipsorum moles, & pondera: sed resistentiæ, quæ objectis corporibus opponuntur, fiunt in ratione superficierum corporum objectorum; ergo cum sulphureæ particulæ plus habeant superficiei, quam molis, & ponderis, necessario cæteris paribus urgere, & impellere debebunt opere suarum majorum superficierum majores quoque quantitates corporum: Quamobrem sulphureæ particulæ agentes, & reagentes summo motu, & elatere, & majori magnitudine suarum superficierum contra objecta corpora validiorem vim exercebunt contra objectas, & numerosiores humorum particulas; sicque cæteris paribus particulæ humorum numero majores a sulphureis superficiebus impulsæ, vel per sudorem, vel per transpirationem effugient, cum juxta ordinem, ac legem circulationis ad cutaneas glandulas delatæ fuerint: Et quidem hæc minoribus temporum differentiis facienda erunt, eo quia ex mechanicis velocitates corporum sunt in ratione inversa, seu reciproca temporum; ergo quanto ardentissima sulphura velociora fiunt, eo suas vires, suosque conatus exercere debebunt minoribus semper temporum differentiis.

79. Ab his progrediendum erit ad illa diaphoretica medicamenta, quæ basim habent salino-sulphuream compositam videlicet ex sale, & sulphure, qualia superius enunciavimus. Sicut autem quoad motum, & elasticitatem elementa illa potissimum sulphurea antea exposita apta sunt celerrime, & brevi tempore moveri, & cæteris paribus beneficio suarum majorum superficierum numerosiora objecta corpora impellere: ita elementa salino-sulphurea potentiora sunt sulphureis quoad corporum penetrationem, minus vero quoad motum. Minori quidem momento motus, & elateris valent particulæ salino-sulphureæ, quam possint sulphureæ; quo vero ad penetranda, & divellenda in minimas particulas objecta corpora multo salino-sulphureæ sulphureis potentiores sunt. Ut tanti phænomenon rationem exponamus, placeat animadvertere particulas potissimum sulphureas summo, ut diximus, pollere motu, & elatere, hinc brevissimo tempore multum spatii decurritur a sulphure; cum vero sulphur fuerit sali associatum, tunc cum corpora salina graviora sint sulphureis, supposita molium æqualitate; ergo corpora salino-sulphurea, utpote graviora sulphureis, futura quidem erunt sulphureis multo tardiora, magisque inertia motu, & elatere, cum sulphurum elater, & motus a pondere salium non parum frænentur. Verum hæc quanto tardiora motu, & elatere inertia sunt, eo ad penetrandum, & divellendum eveniunt aptissima. Etenim ex natura sulphuris specifice levioris sale habemus impulsum, seu motum sursum per rectas lineas, aut quasi rectas; ex lege autem salis specifice gravioris sulphure habemus impulsum, nisum, & motum deorsum per rectas pariter lineas, aut quasi rectas; ergo in particula salino-sulphurea cum adsit tendentia sursum opere sulphuris specifice levioris sale, & simul tendentia deorsum opere salis specifice gravioris sulphure, profecto cum naturæ potentiæ destruantur, sed utræque, quantum jure suo possunt, agant, & reagant, componetur momentum ex utroque momento compositum: sed tale momentum motus compositum ex motu corporis levioris sursum, & simul corporis gravioris deorsum ex mechanicis legibus describit motum medium inter rectum sursum, & rectum deorsum; hic autem motus medius necessario describit lineam motus ex recta, & circulariter inclinata, quæ spiralis est, aut quasi spiralis, ergo particula salino-sulphurea jure suo cum moveri debeat, ac possit spirali motu, aut quasi spirali in fluidis machinæ animalis, spiralem, aut quasi spiralem lineam motus erit descriptura; Talis autem motus per lineam spiralem, aut quasi spiralem affabre indicatur exemplo lineæ motus, quam fumus ascendens describit: Cum enim fumus sit quid compositum ex particulis aereis, & igneis respective levibus & ex particulis terreis, aqueis, & salinis respective gravibus, cumque particulæ graves alicui impedimento sint particulis levioribus, necessario cum moveri debeant, mediam certe viam lineæ motus tenere debent inter motum rectum sursum, & motum rectum, aut quasi rectum deorsum: sed hæc media via lineæ motus facile componit motum rectum, aut quasi rectum, & simul circulariter inclinatum, qui ex Mechanicis spiralis est, aut quasi spiralis; ergo necessario fumus compositus ex particulis levibus, & gravibus spirali motu, aut quasi spirali sursum movendus erit, aliquando etiam spiraliter deorsum erit impellendus. Ab hoc experimento fumi, præter ea, quæ prima parte *Mechanices Morborum* num. 7. dicta sunt, arbitratus sum fluida universa machinæ animalis, utpote composita ex elementis, seu particulis gravitate, mole, motu, & elatere similibus, & dissimilibus spirali motu, aut quasi spirali multo probabiliter esse movenda.

80. Hujusmodi autem ratio motus, mirum! quantum conspiret ad faciliorem corporum, & fluidorum penetrationem; Ut enim facillima habeatur penetratio, debet corpus penetrans anteire per rectam lineam,

aut

aut quasi rectam, & simul quasi rotando rumpere impedimenta corporis, & superficiei lineæ rectæ circumscripta: sed per motum spiralem corporum, qui ex geometricis compositus est ex recto, & circulari, corpus penetrans ante progreditur per rectam lineam, & simul rotando rumpit impedimenta lineæ recte circumscripta; ergo facilior penetratio solidorum, & fluidorum a motu spirali, aut quasi spirali terebræ ad modum suas vires exercentis habenda erit. Ulterius cum fluida componantur ex particulis diversæ gravitatis, molis, motus, & elateris, ideo in perfectissima fluidorum compositione debent pariter perfectissime inter se permisceri. Ostendit enim celeberrimus Borellus prop. 99. & Scholio secundi Tomi *de motu animalium*, aptissimam, perfectissimamque mixtionem nullo modo a natura obtineri posse, nisi per motus vertiginosos, seu spirales; ergo jure, ac merito judicare possumus corpora salino-sulphurea spiralibus motibus, aut quasi spiralibus rotata, ac necessario auxilio esse naturæ ad corporum, & fluidorum mixtionem, & ad eorundem penetrationem, & divisionem perfectissime exequendas.

81. Cum itaque tali lege motus terebræ ad modum utilissime moveantur particulæ salino-sulphureæ, profecto istæ ad diaphoresim supra cæteras validissime pertinebunt. Cum enim fluida quælibet potissimum sanguinea beneficio circulationis ad externam cutis superficiem delata fuerint, hinc statim occurrit resistentia superanda cutis densæ, & crassæ, hic tenacitas materiæ sebo similis a glandulis sebaceis parata, hic resistentia aliqualis cuticulæ, & potens externi aeris pressio; quamobrem cum motus particularum salino-sulphurearum terebræ ad modum euntium aptissimus sit ad penetranda & ad vincenda impedimenta, ad dissolvendas texturas humorum crassas, lentas, ac viscidas, & in minores moles beneficio terebrationis reducendas; idcirco constare poterit quanta utilitas secutura sit a motu spirali fluidorum, & particularum salino-sulphurearum ipsorum ad superandas resistentias solidorum objectorum, ad attenuandas materias, dissolvendas, & in minimas moles reducendas, ut facilius, & promptius beneficio sudoris, & transpirationis per cutis superficiem, facillime educantur. Ob hanc causam multo probabiliter judicandum est, medicamenta diuretica sudores, & transpirationes promovere aliquando posse, quotiescunque in ventriculo, aut in intestinis dissoluta unionem fecerint, cum æqualibus partibus sulphurum, & salium, quorum auxilio spiralem lineam motus, aut quasi spiralem, vel valide acquisiverint, aut adauxerint. Cum enim similia diuretica actiones suas exercuerint per spirales lineas motus valide, & potenter magis magisque penetrabunt, & dissolvent in minores, minoresque moles objectas materias, quoties istæ paulatim ex sulphurum consortio statum volatilitatis, aut quasi volatilitatis acquisiverint; propterea magis attenuatæ cum fuerint, cæteris leviores redditæ, opere circulationis ad cutim delatæ facile transpirare coactæ erunt.

82. Remanent auxilia transpirationis, & sudoris considerando ab externis auxiliis, ut ab aere calido, a motu corporis, a balneis, a frictionibus, a cucurbitulis, a suffumigiis &c. Hæc enim omnia adaugent motum, & elaterem particularum fluida componentium; ab hoc enim motu, & elatere adauctis attenuantur particulæ ipsæ, & ad transpirationem exequendam disponuntur. Hic animadvertendum est a frictionibus, & cucurbitulis agitatam cutis superficiem incalescere, & calefactam rarefieri. Ex Mechanicis enim erudimur in spatiis calefactis dilatari sectiones, & areas cutis; ubi autem sectiones glandularum, & arearum, & areæ cutis dilatatæ fuerint, hic cæteris paribus majores effluunt humorum quantitates in ratione sectionum, & arearum dilatatarum; quamobrem cum opere frictionum, & cucurbitularum major humorum quantitas fuerit ad cutim vocata, & hæc ex legibus motus, & externæ frictionis magis fuerint attenuata, & rarefacta, opus erit hanc vel per sudorem, vel per transpirationem uberiori pariter quantitate esse eliminandam.

83. Cum in transpiratione subtilior, tenujor ut plurimum humorum portio evolet, & deperdatur, crassior vero, & gravior sudori, & transpirationi resistat; ideo cavendum est, ne diaphoreticis abutamur, quotiescunque aut inflammatio fuerit, aut timeri possit, aut cronici, ac longi morbi extiterint. Etenim magis aperta diaphoresi, & deperditis balsamicis, & spirituosis, volatilibusque substantiis, remanentibus particulis crassioribus, tartareis, viscidioribus, & gravioribus, facile inflammationes aut augebuntur, aut denuo emergent, viscerum obstructiones fient, morborum, & febrium gravitates augebuntur. Hinc principio morborum, & febrium sudores ut plurimum suspecti sunt, & ob detentorum humorum crassitiem morborum longitudines ominantur, salutares enim sudores nisi concocta materia evenire justo solent, quæ ab initio morborum obtineri nusquam possunt; Ulterius in uberrima transpiratione, & excedenti sudore leviores, balsamicæ, & homogeneæ copiæ particularum elasticarum & non elasticarum deperduntur, quæ actionibus animalibus, & naturalibus exequendis inservire debuissent; propterea post graves sudores, & transpirationes ægrotantes admodum enervati, ac languidi redditi deficere quasi videbuntur; pariter a diaphoreticis abstinendum facile erit, aut caute diaphoretica exercenda erunt, cum natura sudoribus, & transpirationibus non fuerit assueta; etenim si violento nisu diaphoreticorum urgeatur, ut plurimum caput periclitabitur, translata ad meninges, & ad vasa torcularis herophili majori sanguinis pondere, ac numero gravissimo capitis detrimento.

DISSERTATIO IX.

De Medicamentis Adstringentibus.

84 MEdicamenta adstringentia aut imminuere, ac retardare, aut omnino auferre motum a fluidis, & oscillationem a solidis ab experimentis medicis ultro certi sumus; nonnulla enim magis aut minus adstringunt, ut sunt acida, austera, & acerba, alteriusque indolis ramosæ, & filamentosæ mediocri quantitate accepta; nonnulla penitus ligant, ac firmant fluida, ac solida, cum acida, austera, & acerba, alteriusque indolis ramosæ, ac filamentosæ excedenti quantitate peccaverint. Verum in hoc limine Dissertationis statim occurrit gravissima difficultas pro explicanda actione corporum adstringentium; habemus enim ab experimentis parvam molem coaguli magnam lactis quantitatem densare, & coagulare; habemus spiritum nitri sanguinem, & potissimum lympham supramodum figere, certi sumus decoctum corticis granatorum, bistortæ, & tormentillæ serum sanguinis potissimum ligare, & irretire, pariterque opium fluida animalium alte firmare; quomodo autem hæc effecta fixitatis, & coagulationis sequi poterunt in magna humorum copia a paucis, & tenuibus corporum istorum particulis per exposita fluida effusis, & permixtis? quamvis hæc phænomena explicatu ardua esse videantur; nihilominus experimenta Boilei de effluviis corporum nos edocent hæc necessario esse secutura. A Boileo enim eruditi sumus, minimas moles corporum esse divisibiles in partes quasi infinite parvas (ut antea indicavimus), quæ effundi possunt cutissime per magnas fluidorum quantitates, & sic facta mixtione tot, ac tantas fluidorum copias posse firmare, ac figere: & sane nonne ex Boileo in historia *sanguinis humani* manifestum est unam guttam spiritus humani sanguinis occupare posse colore, & motu 2000. guttas aquæ, per quas gutta illa spiritus humani sanguinis effusa sit? ergo non erit mirandum, nonnulla corpora effusa per universa fluida machinæ animalis posse quoque facta mixtione facile, & breviter ipsamet fluida irretire.

85. Verum audio nonnullos rursus quærentes, & dubitantes: Certi quidem sumus (inquiunt) de Boilei experimentis, de subtilitate effluviorum, de corporum divisibilitate in partes minimas, & de istorum tam prompta effusione per fluida quaquaversus, potissimum auxilio circulationis, ut num. 48. & alibi satis ostendimus; verum adhuc obscurum est, quomodo corpora divisa, & subdivisa in partes infinite parvas possint occupando celeriter tot, ac tanta spatia humorum, per quæ effusa sunt, humorum ipsorum particulas taliter densare, ac figere, ut notabilem densitatem, unionem, firmitatem, & consistentiam acquirant: etenim dum corpora dividuntur, & subdividuntur in partes infinite par

te parvas, ut tot ac tanta spatia humorum occupent, certe istæ particulæ minimæ erunt tenuissimæ, ac mobilissimæ: sed partes tenuissimæ, ac mobilissimæ potius aptæ sunt agitare, rarefacere, & dissolvere humores, quibus miscentur, quam eos densare, ligare, & irretire; ergo videtur obscurum intelligere, quomodo corpora divisa, & subdivisa in partes infinite parvas apta sint magnas humorum copias, quibus permiscentur, densare, unire, & irretire.

86. Optime quidem ab istis quæritur, & dubitatur; verum sciant primo ab experimentis nonnulla corpora quantumvis mole minima, & mobilissima effusa quaquaversus celeriter auxilio tenuitatis, & velocitatis suæ, & beneficio circulationis sanguinis per magna spatia humorum, quibus permiscentur, & contactum habent, posse humorum ipsorum particulas irretire, aut saltem retardare: Enim vero ab experimentis ipsis edocti sumus sp. vini, & sp. urinæ humanæ (Boileo observante) inter se mixtos densari, & concrescere, summam firmitatem, ac consistentiam acquirere inter se alba sub imagine: & tamen spiritus isti nonne tenuissimi, & velocissimi sunt? Imo quo magis rectificatissimi sunt, eo promptius, & firmius coagulationem assumunt. Idem Boileus, & P. Lana tom. 2. lib. 4. Exper. 15. *Magisterii naturæ, & artis*, experti sunt oleum terebinthinæ chimice destillatum, quamvis maxime fluidum, omnino coagulari, & firmari absque ulla alterius corporis admixtione, & tamen oleum hoc chimice destillatum supramodum attenuatur suis in partibus, maximeque fluidum redditur: Hetmullerus, & Joannes Freind ambo celeberrimi viri experti & ipsi sunt sp. nitri, & sp. nitri bezoardicum sanguinem, & potissimum lympham cito, & fortiter firmare, & coagulare: & tamen spiritus isti tenuissimi sunt, & mobilissimi; ergo ab his & a plurimis brevitatis gratia omissis colligere jure possumus corpora plurima quantumvis tenuissima, & mobilissima, effusa quaquaversus motu suo, & auxilio circulationis per massam humorum aptissima esse humores figere, coagulare, aut saltem retardare, quibus permiscentur, & uniuntur: Quænam ergo erunt causæ assignandæ talis firmitatis, & consistentiæ, ut tot experimenta ostendunt?

87. Causæ itaque assignandæ, & ab hisce experimentis multo probabiliter colligendæ desumuntur partim ab iis, quæ de actione medicamentorum in genere indicavimus, & partim in præsenti dicendis; causæ ergo talis firmitatis, & consistentiæ desumuntur a determinatis corporum miscibilium superficiebus. Secundo a specificis salium figuris. Tertio ab emissione, privatione, seu exhalatione partium, quæ vel motu suo, vel ratione suæ figuræ impediebant aliarum partium cohæsionem, & colligationem. Modo expendamus primam causam: Cum itaque corpora miscibilia fuerint aut singula, aut alterutra cum superficiebus ramosis, hamatis, seu filamentosis, tunc inter se mixta, & tangentia facto inter se flexu, & inflexu cum superficiebus suis ramosis, aut hamatis arctam inter se adhæsionem elaborare facile possunt, ac debent firmitate, & consistentia corporum mixtorum constituta: quantumvis autem corpora miscibilia fuerint divisa, & subdivisa in partes infinite parvas tenuissimas, & mobilissimas; nihilominus cum ex geometricis moles, & pondera corporum decrescant in ratione cubica, superficies vero ipsorum solum in ratione quadrata; ergo majores remanebunt superficies corporum, quam pondera, & moles ipsorum: sed corpora quælibet fiunt inter se tangentia primario opere suarum superficierum; ergo si superficies corporum fuerint ponderibus, & molibus suis majores, & ulterius superficies, aut singulæ, aut alterutræ fuerint filamentosæ, ramosæ, aut hamatæ, profecto facto nexu inter se aut majori, aut minori, & in data ratione imminutis ponderibus corporum, etiam aut majores, aut minores firmitatis, consistentiæ, & coagulationis gradus producentur necessario: tali aut simili methodo verisimile est, opiata, & similia medicamenta suas vires exercere in fluidis machinæ animalis opere superficierum ramosarum, crassorumque sulphurum, quibus abundant; tali methodo arbitratus sum omnia lactea, gelatinosa eboris, & cor. cervi, ita gummata, & resinosa quælibet, ita etiam fortia hordeacea, & avenacea extracta, terras pingues, & sigillatas, succos plantaginis, papaveris, portulacæ, lactucæ, consolidæ, amigdalarum, tormentillæ, bistortæ, semina istorum &c. consistentiam, & firmitatem aut majorem, aut minorem producere, non solum inter se, verum etiam cum fluidis fibrosis, seri, sanguinis, & aliquando succi nervei, & cum solidis etiam, quibus amplexu, aut contactu facto uniuntur, & adhærent.

88. Secunda causa firmitatis, & consistentiæ tam in fluidis, quam in solidis desumitur a specificis salium figuris fluidorum, & solidorum porositates adamussim, aut quasi adamussim replentibus: etenim si salium figuræ aptæ sint occupare spatia intermedia fluidorum sanguinis seri, & succi nervei, si aptæ fiant complere spatia musculorum, carnium, aliorumque solidorum machinæ animalis profecto, adaucto salium pondere in spatiis fluidorum, & solidorum, mobiles fluidorum particulæ, cum ad motum promovendum, conservandum, & reliquis communicandum exigant opportuna spatia, quibus moveri possint; si hæc spatia fuerint a particulis salium occupata, necesse erit mobiles fluidorum particulas, & oscillantes solidorum fibras in quiete constitutas reddi, & paulatim lentescere, aut aliquando penitus immorari: hinc lentescentibus, aut firmatis fluidis, & imminuta, aut ablata solidorum oscillatione, fluidorum, & solidorum inertia, aut graviori fato firmitas, & coagulatio emergunt; talis ordinis secundum tamen magis, & minus agunt in fluidis, & solidis alumen, vitriolum, acacia, balaustrum, labrusca, malum punicum, & granatum, ita mespilla, plurima acida, austera, & acerba &c.

89. Huic loco conveniunt etiam corpora illa, quæ permixta cum fluido seroso, aut sanguineo, aut nerveo particulas sanguinis arcto contactu facto circumscribunt. Ita si circa particulas aqueas seri, aut sanguinis circumscribantur salina prismata, aut alterius generis, quæ ex talibus circumscriptionibus figuras solidas poligonas elaborant, ut in formatione nebulæ, seu potius pruinæ problemate 6. observaverat Galilæus; tunc cum figuræ solidæ poligonæ circumscriptæ aqueis particulis, aut alterius generis multo tardiores fiant, & lentiores reddantur aqueis particulis inscriptis; ut dialogo primo idem immortalis famæ Auctor demonstraverat, certe retardabitur motus naturalis fluidorum, & solidorum, quibus corpora ista poligona stellarum more composita applicabuntur: ex tali autem motuum imminutione effecta resistentiarum, vel in fluidis, vel in solidis, vel in utrisque erunt secutura facta majori, aut minori fluidorum, & solidorum firmitate, & consistentia; talis aut similis ordinis esse possunt nonnulla vina acerba, & austera, succi immaturi, aquæ acidulæ, martiales, nonnullæ aquæ vitriolicæ, aut aluminosæ, quæ permixtæ cum fluidis, & unitæ solidis nostri corporis effecta firmitatum producunt.

90. Tertia denique causa consistentiæ, & coagulationis fluidorum, & causa firmitatis, aut saltem inertiæ solidorum oritur ab emissione seu exhalatione earum partium, quæ vel motu suo, vel ratione suarum figurarum impediunt aliarum partium cohæsionem, & alligationem; Ita albumen, & ovi vitellum igni apposita, aut coctioni subacta evaporatis plurimis particulis aqueis albuminis, & vitelli fibrosæ partes alte concrescunt, & adhærent inter se, ovo indurato; similiter serum sanguinis, & sanguis ipse extractus, si igni, & calori exponantur, evaporatis, ac deperditis particulis tenuioribus seri, sulphuris, & salium, & remanentibus crassioribus, fixis, & filamentosis alte concrescunt, & coagulationem acquirunt, ut in oleo terebinthinæ destillato, & similibus indicavimus; Ita si ab opere ignis, aut caloris interni, aut externi balsamicæ, ac oleosæ solidorum particulæ attenuatæ supramodum evaporent per transpirationem, aut deperdantur, aliunde tunc arescent solida, & arida, & veluti exsiccata consistent absque ulla, aut saltem minima eorum oscillatione; medicamenta autem quæ tali methodo privativa adstringunt fluida, & solida, sunt illa, quæ a Medicis *Exsiccantia* dicuntur. Hujusmodi indolis dici poterunt omnia aromatica, omnia composita ex castoreo, omnia vi-

na ni-

na nimis sulphurea, aquæ pariter sulphureæ, balnea, & luta sulphurea, & ea omnia quæ potenter calefaciunt, dummodo immoderate abutantur. Ab hisce enim omnibus, & similibus attenuantur aquosæ, oleosæ, & balsamicæ humorum particulæ, quibus attenuatis, & a compage, nexu, & contactu aliarum dissolutis evaporant, & exhalant, remanentibus partibus fibrosis, & filamentosis humorum, & partibus fibrosis, & filamentosis solidorum sine debita, naturali, ac necessaria humectatione, & madefactione partium fluidorum; propterea densari, & concrescere solida, & tandem veluti arescere necesse erit, imminuto, aut deperdito motu fluidorum, imminuta, aut deperdita oscillatione organorum. Ob hanc causam in febribus ardentibus, in magnis sudoribus, in immoderatis hæmoragiis, diarrhæis, & dyssenteriis deperditis particulis tenuibus, & balsamicis fluidorum, & solidorum ægrotantes, aut in inflammationes incident, aut in emaciationes, quæ ad phthisim terminari consuescunt. Gravissime itaque errant Medici illi, qui validioribus purgantibus aliisque remediis calefacientibus, & exsiccantibus abutuntur, & frequentissimis phlebotomiis indulgent; ab utrisque enim fluida, & solida spoliantur necessaria seri, oleosi, & balsamici sulphuris quantitate; hinc lentescere humores, & minus oscillare fibras necesse erit, adaucta tarditate, & aliquando parta humorum, & organorum consistentia. Non mirandum ergo si post valida purgantia, & calefacientia, post repetitas incaute phlebotomias videamus ægros incidere in pleuritides, in febres inflammatorias, in malignas ex coagulatione, aliquando etiam in paralyses, & polypos; etenim ab incauta medendi methodo fluida, & solida redduntur in statu talis inertiæ, & siccitatis, ut utraque coacta sint lentescere, & aliquando consistere summo vitæ periculo: totis itaque viribus curandum erit, ut medicamenta tam externa, quam interna, tam caute exhibeantur, ut humores superflui expellantur, conserventur vero necessarii; tali enim proportione actionum, & reactionum debita, & naturalis firmitas fluidorum, & solidorum summo naturæ beneficio sustinebitur. Ab his ergo quæ exposita sunt possemus colligere rationem, propter quam medicamenta divisa in partes veluti infinite parvas, & effusa quaquaversus facile, & bre iter per magnas humorum copias apta esse possint facile pariter, & breviter irretire, & firmare, aut saltem notabiliter retardare particulas fluidorum, & fibrosas texturas solidorum, quibus permiscentur, uniuntur, & opportune adhærent pro explicandis actionibus *Adstringentium* medicamentorum.

DISSERTATIO X.

De Medicamentis Opiatis.

91. Opiata *Medicamenta* veteribus ipsis non ignota extiterunt. Hippocrates libr. 6. Epimiorum narrat Hegesippo soporiferum fuisse imperatum. Galenus, & Arabes plurima de opiatis locuti sunt, & opiata medicamenta data occasione exercuerunt. A plerisque judicatum est præeuntibus experimentis opiata fluida, & solida aliquando magis, aliquando minus irretire juxta majorem, aut minorem opiatorum præstantiam, & quantitatem; hinc hujusmodi medicamenta semper caute ab omnibus fuerunt imperata. Nonnulli alii arbitrati sunt opium humores dissolvere, sudores excitare, & inflammabile esse judicaverunt; Ne autem in alienis diu versare videar, dicam brevibus, opiata opere naturalis suæ constitutionis apta esse primario densare, irretire, & firmare humores, consequenter etiam solidorum oscillationes, aut imminuere, aut impedire; secundario vero posse opiata humores dissolvere, sudores promovere, solicitare solida, calorem, & siccitatem inducere, cum vere opiata sint corpora, quæ specifico abundant sulphure inflammabili.

92. Primo itaque expendamus in opiatis causas firmitatis, & fixitatis, a quibus opiatorum medicamentorum effecta possint probabiliter declarari. Indicavimus numero 29. ramosas, filamentosas, aut hamatas superficies crassorum sulphurum posse valide, & prompte adhærere corporibus fluidorum, & solidorum, & remediis, filamentosis, & hamatis suis superficiebus facto nexu ligare, & irretire corpora, quibus uniuntur, & cum quibus opportunum contactum habent. Modo manifestum est, ab observationibus Nicolai Lemerii in *cursu chimico*, opium esse sulphureum compositum resinosum, quod lacrymæ ad instar paulatim extillat ab inciso corpore papaverum; cum ergo a solventibus cuneis ventriculi, ab actione, & reactione duorum succorum pancreatici, & biliosi fuerit sulphurea, & resinosa moles opii divisa in partes infinite parvas, & hæ brevi tempore effusæ sint quaqua versus auxilio etiam sanguineæ circulationis; tunc cum istæ minimæ particulæ nullatenus mutant naturam, indolem, ac superficiem ipsimet opio debitam, ideo resinosis, filamentosis, aut hamatis suis superficiebus particulas fluidorum seri, sanguinis, & succi nervei potissimum in cerebro, & cerebello, & fibrosa ipsorum filamenta nexu facto quasi irretient, ac ligabunt ipsasmet solidorum fibrillas enervata, aut quasi abolita ipsorum oscillatione; ob hanc causam imminuto opportune motu fluidorum, & solidorum somnus, & quies evenient, assymetriæ motuum solidorum distractorum conquiescent, & quiete, ac naturali unione restitutis convulsivæ, ac dolorificæ affectiones sedabuntur. Ulterius imminuto motu, minuitur quoque collisio, & affrictus corporum mixtorum inter se frænato calore partium. Cæterum si fortiori opii opere solidorum, & fluidorum motus & affrictus præternaturaliter retardentur; tunc præternaturales somni fient, præternaturales emergent quoties, & præternaturalia frigora evenient, quæ sæpe ac sæpius plena particulis esse solent, cum ab his stagnationes inflammatoriæ, paralyses, apoplexiæ, & alia hujus generis incommoda consequi facile possint timendo vitæ periculo.

93. Similia pericula fixitatum ultro augentur, si ramosæ, ac filamentosæ opiatorum superficies particulis salinis, quibus non solum jure suo donantur, verum etiam salinis fluidorum adhæreant, & has nexu facto circumligent: etenim unione instituta crassorum sulphurum cum salinis particulis elaborantur moles, & pondera corporum, quæ proxime augentur, & crescunt in ratione cubica suorum diametrorum, si moles tamen istæ similes fuerint inter se; verum si fuerint dissimiles, augentur, & crescunt proxime in ratione composita ex rationibus basium, & altitudinum earundem; cum vero ab hisce molibus, & ponderibus adauctis minima canalium præcipue cerebri, & cerebelli, carnium, & glandularum oscula impedita reddantur, fluida, & solida graviora fiant, & graviter augeantur densitates utrorunque, constabit quot, & quantæ resistentiæ debeant fluidis, & solidis supervenire, a quibus aut magis, aut minus adauctis cognoscendæ erunt majores, aut minores consistentiæ, & firmitates in machina animali.

94. Hisce probabiliter consideratis, transeundum est ad ea, quæ secundario ostendunt, cur intelligere possimus humorum dissolutiones, sudores, calores, siccitates, & vigilias opere opiatorum. Celeberrimus Volphangus Vvedelius lib. 1. cap. 12. pag. 45. de opio a praxi, & observatione testatus est, *Opium non operari, nisi serum sit in sanguine proportionatum*. In debito itaque sero opiata somnum, & quietem, convulsionibus, & doloribus pacem ferunt; cum vero temperies hominum fuerit fervida, ac sulphurea, aut ratione temperamenti biliosi, aut ratione febrium, aut serum fuerit minus, quam necessitas postulat, & salinis biliosisque particulis nimis ferax, tunc resinosæ, ramosæ opii, sulphurumque crassorum ejusdem particulæ in tali temperie corporum cum opio permixtorum statum quodammodo volatilitatis acquirunt; quidquid enim recipitur per modum recipientis recipitur: Et sane ab experimentis chimicis edocti sumus sulphurea composita facilius, & promptius dissoluta reddi a sulphureis quoque corporibus ipsis permixtis. Ita sulphur si bulliat in aqua, aut in tenuissimo vino, aliove liquore, nunquam liquescet nisi in oleo ipso ebullierit; similiter sulphur ipsum in oleo terebinthinæ dissolutionem facillime patitur, quam in reliquis liquoribus pœnitus respuit; cum ergo sulphurea determinatis sulphureis addita divisionem & dissolutionem alte patiantur, neque fixitatem, neque coagulationem acquirant, ideo aliquando potest contingere composita opiata reddi posse facile, ac prompte divisa, & dissoluta a specificis aliorum sulphurum particulis, quæ vel a temperie, vel ab aliis causis humorum locum, ac sedem habent in machina animali sero imminuto; propterea statu volatilitatis, acquisi-

acquisito, opiata illa non nexum, non firmitatem producent, sed divisionem, dissolutionem, motumque communicant fluidis, & solidis, hinc calores, sudores, & vigilias evenire necesse erit.

95. Probabile ulterius est, quod cum sulphurea clementa elatere prædita sint, hæc sulphurea mixta sulphureis, fortique nexu facto inter se necessario parere debent maximam pressionem internis particulis sulphureis elastici; cum vero ex Mechanicis elasticitates corporum elasticorum sint compressionibus eorundem quamproxime proportionales, idcirco elastica illa elementa sulphurea inter se perfectissime mixta, cum ad ultimum terminum compressionis devenerint, nec ulteriorem compressionem pati possint cogentur violentissime expandere semetipsa, & ad naturalem suæ dilatationis statum se se restituere; hinc nisu facto, fractisque paulatim resistentiis quaquaversus sequitur dissolutio, divisio, & motus corporum internorum, & externorum, a quibus calores, sudores, & vigilias consequi necesse erit: hac methodo crediderim explicari multo probabiliter posse phænomena rarefactionum, motuum, sudorum, vigiliarum, quæ aliquando contingere experimur ab usu opiatorum. Ex his ergo colligere poterimus, quod si in fervida humorum temperie, in febribus ardentibus, aut in continuis voluerimus ab opiatis levissima etiam dosi acceptis necessariam, ac quæsitam quietem, ac somnum parere; utile consilium erit madefacere prius corpora illa copiosis potionibus aquarum, aut emulsionum, deinde opiata exhibere; experiemur enim a levissimis etiam opiatis opportunum somnum sine noxa esse secuturum. Opiata enim magnæ dosis semper sunt plena periculis, quamobrem semper fugienda erunt.

96. Verum quidem est, quod post motus, sudores, & vigilias partas ab hujusmodi opere opiatorum dividentium, & dissolventium fluidorum texturas, cum augmento oscillationum solidorum, tandem aliquando supervenire solent novæ laxitates, novæ quietes, ac novi somni, sed cum maxima virium inertia; etenim facta divisione, & dissolutione texturæ fluidorum, cum augmento oscillationum in solidis, sudores, & transpirationes augentur, quibus adauctis, plurima elastica, sulphurea, & actuosa corpora alio transpirant, & evolvant, plurima aquea, & lymphatica elementa vaporant, & exhalant; remanet ergo in fluidis, & solidis copia inertium particularum, quæ cum actionibus, & reactionibus valide, ac continuo exequendis ineptæ sint, tarditatem, lentescentiam, ac inertiam donant fluidis, & solidis ipsis quiete, ac somno restitutis; ea videlicet ratione, qua nos a laboribus, ab exercitio, ab itineribus laxati, ac fracti facile in quietem, ac somnum incidimus. Similiter animadvertit Volphangus Vvedelius, infantes, ac pueros post diarrhæas, vel post serosas purgationes a jalappa institutas facillime in placidissimum somnum promoveri *de opiatis pag.* 38. Verum fatebuntur Clinici quam gravi, ac longo virium dispendio. Hæc ergo quæ de actione tam primaria, quam secundaria opiatorum exposita sunt, & accepta a phænomenis naturæ probabilia nobis visa sunt, quare hanc sententiam utpote probabiliorem accipiendam putamus; aliam quidem opinionem libenter amplectemur, cum probabiliora, aut legerimus, aut audiverimus.

97. Interim nolo prætcrire post partam ab opiatis quietem, ac somnum, ut plurimum graviores redire morborum convulsivorum, & hystericorum &c. insultus; etenim tempore quietis fluida, & solida sunt in statu inertiæ reddita, hinc fluidorum, & solidorum motus languidi, & imminuti fiunt, secretiones glandularum potissimum capitis, & renum paucæ, & mancæ, & supramodum transpiratio imminuta est: hoc itaque tempore violentiæ quietis major, & major cumulatur aggeries impurarum, & acrium materierum in massa humorum; cum vero post plurimas, & plurimas circulationes sanguinis, & miscellas cum reliquis humoribus opiata medicamenta paulatim delata e corpore fuerint, aut per urinas, aut per secessum, aut per transpirationem, ita ut paulatim enervata fuerint quantitate, & viribus, tunc fluida, & solida incipient denuo suos motus, ac oscillationes præternaturales restituere; quam ob causam congestas præternaturales materias majoribus motibus agitare, & asperis suis superficiebus majori impetu solicitare, & irritare sensibilia organa necesse erit, dolorum, & convulsionum inclemento; hæc in hypochondriacis, ac in hystericis manifesta sunt.

DISSERTATIO XI.

De Medicamentis Cordialibus.

98. Veteres Medicæ Praxis Scriptores de *Cordialium* elaboratione, & usu semper solicitos animos habuerunt, rati a cordialibus medicamentis sustineri potentias, & vires cordis, a quibus animalis machina conservaretur, & viveret. Et sane conservandæ, ac sustinendæ naturæ leges id postulant, ut totis viribus quærantur, & adhibeantur ea medicamenta, a quibus aut a nativitate, aut fortuita lassitudine, aut a morbis fracta, aut enervata naturæ organa sustineantur; cui officio potissimum cordis machinam inservire arbitrati sunt Clinici, cum cor primum vivens, & ultimum moriens altissime habeatur. Verum talis generis medicamenta, quæ *Cordialia* appellantur, si recte eorum compositio, actio, & usus expendantur, ultro ostendunt, non solum cordis, seu potentiæ vitalis beneficio futura esse, verum etiam operibus cerebri, & cerebelli promiscue famulati, cum ab his potentiæ animales opere cerebri, & naturales opere cerebelli cum robore, ac motu perfectissime consequantur.

99. Cum ergo dicendarum rerum magnitudo, & dignitas postulent, ut de cordialibus sine confusione agere velimus, ideo necesse est primo exponere mutuam adesse relationem inter potentias vitales, animales, & naturales, ut justo intelligamus, medicamenta cordialia non ad cor tantum, sed ad cerebrum, & ad cerebellum jure, ac merito pertinere: Quamvis celeberrimus Joannes-Alphonsus Borellus prop. 67. secundi Tomi *de motu animalium*, vim motivam fibrarum cordis in statu naturali probabiliter arbitretur æquipollere posse viribus librarum 3000. nihilominus varia hominum temperies, varia ratio temporum, ætatum, motuum, & ciborum aperte ostendere poterunt momenta cordis varias subire leges, neque posse adamussim determinari. Cæterum quidem est hæc varia momenta cordis in statu naturali debere esse proportionalia momentis membranarum cerebri, & cerebelli; Ab Anatomicis enim edocti sumus systoles, & dyastoles cordis homologe respondere systoli, & dyastoli meningum, & vice versa; cum enim membranæ cerebri, & cerebelli, cerebrum, & cerebellum, & spinalem medullam circumscribant, profecto hæ a motu cordis impulsum sanguinem excipientes, erunt systoli, & dyastoli cordis proportionales; hinc etiam motus succi nervei secreti ab organis cerebri, cerebelli, & spinalis medullæ futurus erit impulsus sanguini æquabilis, & proportionalis; quare actiones, & reactiones animales sensui, & motui voluntario institutæ a cerebro dependentes, & actiones, & reactiones, seu oscillationes naturales a cerebello, & a spinali medulla emanantes opere motus, & elateris succi nervei non solum aptam, & continuam relationem habere debebunt inter se; verum etiam cum actionibus, & reactionibus cordis, motibus cerebri, & cerebelli proportionalibus; quamobrem potentiæ vitales, animales, & naturales profecto veluti in æquilibrio actionum, & reactionum erunt inter se constituendæ in animalibus; cordialia itaque non uni, sed omnibus potentiis data proportione respondent, atque succurrunt; hæc quidem majoris dignitatis gratia cordialia appellata sunt, cum veteres cor dignitate, structura, & officio cæteris visceribus præstantius esse judicaverint.

100. In cordialium itaque classe considerari primo possunt ea, quæ volatiles, spirituosas, & elasticas particulas tribuunt sanguini lymphæ, & succo nerveo, quarum auxilio motus cordi, cerebro, & cerebello apte tribuitur, augetur, & conservatur. Secundo illa, quæ opportune nutriunt, & communicant fluidis oleosas, & balsamicas moles, quarum beneficio sequatur conveniens partibus nutriendis unio, adhæsio, seu, uno verbo, nutritio. Tertio, quæ simul & semel motum, & elaterem, & nutritionem donant machinæ animali.

101. Primi ordinis judicari possunt illa, quæ aro-

matica

matica sunt, ut cinnamomum, cariophilus, nux moscata, radices Angelicæ, Imperatoriæ, zedonariæ, calami aromatici; talis spheræ sunt etiam omnia spirituosa, & volatilia, ut sp. melissæ, rorismarini, lavendulæ, sp. succini, cornu cervi, & alia hujus farinæ elementa spirituosa, & elastica, quæ ab animalibus, vegetabilibus, & mineralibus colligi possunt: hic autem animadvertendum est hæc medicamenta spiritu volatili, & elatere repleta sanguinem, lympham, & succum nerveum quantitate, motu, & elatere nimis violenter agitare, & impellere; curaverunt idcirco Clinici medicamenta ex hisce composita pluribus opportune corrigere, ac moderari permiscendo potissimum frigida, & alchalica, aliquando sub adstringentia variæ indolis, ut frænato impetu corporum volatilium, & oleosorum naturales medii motus, & elateres in sanguine, lympha, & succo nerveo restituerentur, & conservarentur; hinc elaboratæ fuerunt confectiones cordiales alchermes, & hyacinthina, aliquando in aliquibus permixta fuerunt opiata, & resinosa, ut observamus in diascordeo Fracastorei, in mitridato, theriaca, & orvietano &c. Verum utinam hæc tam composita cordialia fuissent simpliciora medium motum fluidis, & solidis excitantia, & conservantia, fortasse feliciori opere naturæ actionibus inservirent, natura siquidem cum summa sit geometra, simplex est, plura respuit, cum pauca sufficiant.

102. In secunda classe habenda sunt illa, quæ lactea sunt, ut lac asininum, humanum, vaccinum, &c. succi pariter extracti ab amygdalis dulcibus, aut a cachao, aut a gelatinosis, aut ab Hordeaceis, ab avenaceis, & a succis pullorum, caponum, ranarum, testudinum, nec ova ipsa hac in tabula numerantur: *Nutrientia* enim omnia vim, & robur naturæ altissime tribuunt, augent enim fluida, & solida naturali mole sustinent, a quibus vires, & facultates vitales, animales, & naturales felicissime exercentur, & exercitæ conservantur.

103. Tertii ordinis sunt illa fluida, quæ colliguntur a succolata, a jure viperino, a succis pineorum, pistachiorum, ab avibus, a pardicibus &c. a vinis pariter creticis, antiquis, & balsamicis, & hisce similibus; hæc enim omnia unusquisque intelliget, quam facile, quam prompte, quam necessario motum, elaterem, & simul nutritionem ferant machinæ animalis.

104. Modo cum in hoc triplici ordine cordialium status medius quoad motum, elaterem, densitatem, & nutritionem fluidorum, & solidorum naturæ proportionalis esse experiatur, & hac via media possit natura acquirere æquilibrium particularum humores componentium, & æquilibrium oscillationum in solidis, ideo in morbis, in quibus aut peccat excessus, aut defectus velocitatis, elateris, densitatis, & nutritionis tam in fluidis, quam in solidis, curandum enixe erit a Medico (quod tamen fateor difficillimum esse) ut cordialium beneficio hic status medius, quantum possibile est, acquiratur, & acquisitus conservetur cum unitate, & æquilibrio elementorum inter se tam fluida, quam solida componentium.

105. Hisce autem indicationibus ut obtemperemus, sedulo attendendum est, ut ea primum eligantur cordialia, quæ aut excessum opportune imminuunt, cui operi cordialia temperata succurrunt; aut defectum motus elateris, & nutritionis æqua proportione adaugeant, cui officio validiora cordialia, & nutrientia præsto erunt. Hic animadvertendum cordialia quælibet, & si temperata fuerint, apta esse violenter agitare humores, quotiescunque fervida extiterit ægrotantium temperies, fuerint longæ febres, deliria, & æstivæ summi caloris constitutiones, tunc enim medicamenta cordialia nimis agitantur, nimis attenuantur, magis volatilia, & elastica redduntur; hæc enim exhibita potissimum augmento, vel statu morbi, & associata particulis sulphureis, & elasticis massæ humorum adaugent impetum istorum in ratione composita ex numero particularium elasticarum, motu, & elatere earundem; Hinc gravissimas comparant in fluidis, & solidis motuum improportiones, morborum, & febrium inclemento: curandum itaque erit cordialia quælibet exhibere ægrotantibus, aut ante accessiones, aut in accessionum declinatione, eo enim tempore cordialia minus agitata, ac dissoluta a vi, ac impetu particularum sulphurearum minus volatilia, minusque elastica fiunt, minori humorum agitatione; sic facilius, & commodius morbosis particulis paulatim resistunt, & naturæ succurrunt. Cæterum citra has temporum differentias cordialia dissolventes vires, facile poterunt exercere contra fluida, & solida gravi vitæ periculo, quo casu non cordialia, sed venena dicenda essent. Ulterius in quibuscunque cordialibus primæ, secundæ, & tertiæ classis id unice curandum est, ut mediocris, sed conveniens quantitas servetur in quibuscunque ægrotantibus temperie potissimum fervidis, & continuis febribus correptis, ut facillius accedere possimus ad statum illum medium, aut ipsum paulatim acquirere, a natura geometra postulatum. Denique remanet, ut inter cordialia eligam damnandum non usum, sed abusum succulatæ Indæ, quæ quanto præstantior, & utilior est cordi, cerebro, & cerebello præcipue in senibus, emaciatis, & febri carentibus, cum moderata quantitate, qualitate, ac debito tempore assumatur; ita paulatim perniciosa esse poterit, quotiescunque citra senectutem hac abutamur qualitate, quantitate, ac tempore. Quod de hac, ita de cordiali quolibet dicendum erit.

106. Videbitur nonnullis me ab argumento cordialium medicamentorum declinare, si in præsenti brevibus agere velim de aliquibus remediorum speciebus, quæ specifico velut opere agere videntur in machina animali: verum ab his quæ probabiliter dicturus sum, plane intelligent, quod sicuti cordialia specifica sunt medicamenta cordi, cerebro, & cerebello, ita nonnulla alia merentur haberi, ut *specifica remedia*, quæ cordialium more specificis aliquorum viscerum differentiis opportune succurrunt. Inter tot, ac tanta eligam tantummodo duo consideranda, quod autem de his, ita proportionaliter de reliquis specificis medicamentis dicendum erit. Eligo itaque *radicem hypecacuannæ* specificam in dysenteriis, & *Chinam-Chinæ* in intermittentibus potissimum febribus specifice admirandam: Ut ergo debito ordine progrediar, istorum medicamentorum actiones, & reactiones expendam ab effectis, quæ observantur tam in fluidis, quam in solidis machinæ animalis. Primo itaque vocetur ad examen *Hypecacuanna;* hæc quidem sollicitat ventriculum, & intestina vomitu promoto; ergo hæc aget in solida ventriculi, & intestinorum. Modo considerandum est in fluxu dysenterico acres, asperasque superficies humorum illas esse, quæ continuo, & immoderate secernuntur a glandulis intestinorum cum erosione extremitatum vasorum; cum vero in tali acrium materierum separatione continuo irritentur fibræ intestinales augmento motus peristaltici versus intestinum rectum; hinc si hæc incommoda diu perduraverint, aliquid in intestinis vitium erit secuturum, videlicet a continua irritatione, & erosione fibrarum tandem aliquando laxatur, aut etiam rumpitur naturalis textura fibrarum intestinalium, quare fibræ læsæ, & enervatæ coguntur postmodum majorem pati distractionem, quam contractionem; propterea in præternaturali irritatione intestinorum motus peristalticus non æquabiliter, & isochrones exercetur (ut ostendunt expositæ propositiones) sed asymmetre, & inordinate imminuto momento contractionis, & adaucto momento distractionis fibrarum.

107. Hisce præmissis, exhibeatur dysenterico radix hypecacuannæ ad drachmam unam, aut ad drachmam unam cum dimidia, profecto verisimile est a vi, & opere talis quantitatis, ac modi agentis contra fibras ventriculi, & intestinorum talem specificum vomitum excitari, & oriri talem specificam contractionem in vomitum excitato in fibris ventriculi, & intestinorum, quæ facile sufficiens sit ad restituendum imminutum statum contractionis, & ad comparandum in fibris intestinalibus nimium laxatis talem motum contractionis, qui sit omnino oppositus præternaturali laxitati, aut adauctæ distractioni fibrarum ipsarum: quare paulatim restituto eo contractionis gradu, & acquisita paulatim fibrarum collectione, & unione inter se, paulatim quoque acquiritur robur, seu quidam tonus fibrarum naturali, aut quasi naturali proportionalis; Quamobrem paulatim comparato motu peristaltico intestinorum naturali, isochrono, & æquabili re-

mittitur dysenteria, & paulatim sanitas restituitur: In tali dysenteriæ remissione sequamur hunc specificum vomitum naturæ amicum, ac salubrem. Cum in vomitu ab hypecacuanna producto fiat specifica contractio fibrarum intestinalium versus ventriculum, & ventriculi versus gulam, certe in tali contractione fibræ contractæ intra se, se rescipiscunt, concava intestinorum superficie restricta, consequenter oscula vasorum intestinalium jam aperta, vel ob erosionem, vel ob laxitatem, stricta, ac clausa reddenda erunt sanguineo fluxu, aut impedito, aut imminuto. Deinde a tali specifica fibrarum intestinalium contractione alterum supervenit in dysentericis beneficium, videlicet ab opere vomitus contractis fibris sectiones intestinorum imminuuntur in ratione quadrata diametrorum, seu peripheriarum intestinalium, idcirco glandulæ intestinales & ipsæ magis collectæ, & unitæ reddentur inter se, quo in statu robur, & vim acquirunt, ut juxta leges naturæ oscillationes suas exerceant; hinc naturali motu acquisito aptissimæ paulatim redduntur glandulæ transmittere in venas desinentes materias contentas, & venæ desinentes in glandulas coactæ sunt materias excipere, & per consuetam circulationis viam alio transmittere, & liberare intestina a præternaturali excretione sanitate paulatim restituta.

108. Hic sentio arguentes, plurima sunt medicamenta quæ vomitum pariunt, attamen dysenterias non sanant; cur ergo vomitus ab hypecacuanna productus dysenterias solum sanare aptus est? Ratio ex dictis constare videtur; etenim verisimile est talia vomitoria non apta esse talem specificam vomitus differentiam, & talem gradum specificæ contractionis excitare in intestinis, & ventriculo, quæ sit omnino opposita specifica illi præternaturali laxitati, & distractioni fibrarum intestinalium, ut antea satis exposuimus: sed multo majorem, ac violentiorem, aut multo dissimilem; cum autem verisimile sit solum actionem hypecacuannæ aptam esse talem specificum vomitum, ac talem specificam contractionem fibrarum parere, quæ sit a diametro opposita præternaturali laxitati, & distractioni earundem in dysenteria; ideo radix hypecacuannæ tali vomitu excitato dysenterias sanare specifice potens erit, quas reliqua vomitoria curare non poterunt.

109. Ulterius verisimile est, alterum beneficium oriri ab opere hypecacuannæ; sicut enim moles, ac quantitas ad drachmam unam, aut ad drachmam unam cum dimidia exhibita dysenterico vomitum parat, & determinatum contractionis gradum oppositum præternaturali laxitati, & distractioni fibrarum intestinalium producit; ita verisimile pariter erit aliquam molem, & quantitatem hypecacuannæ divisam, & subdivisam in partes minimas ingressam oscula vasorum lacteorum, & ab his delatam in massam sanguinis posse non dissolvere, ac frangere texturas, & nexum humorum, quibus applicantur particulæ illæ hypecacuannæ (ut gravissime operantur aliorum vomitoriorum corpuscula,) sed tantummodo aptam esse debita mixtione, amplexu, & figuris huic officio proportionalibus unionem, & nexum parere humoribus, & hos, horumque fibrosas texturas opportune densare, constringere, ac sustinere ablata, aut imminuta dysenteria, quæ beneficia a reliquis vomitoriis nullo modo haberi possunt, immo contrariæ actiones timendæ erunt dysenteriæ augmento. Utinam in plurimis morbis, ut in maniacis, hypocondriacis, hystericis affectionibus, & febribus ipsis ars medica ita valeret, ut specifico remediorum opere communicare posset in organis, ac fluidis taliter laxis, aut taliter enervatis, aut præternaturaliter inflexis, directis, ac motis illos specificos motus, flexiones, directiones, ac status oppositos, aut quasi oppositos tali præternaturali laxitati, inertiæ, aut præternaturali inflexioni, curvitati, directioni, ac motui solidorum, ac fluidorum, profecto restituto paulatim tam in solidis, quam in fluidis cerebri, cerebelli, uteri aliorumque viscerum motuum æquilibrio, spararem maniacas, hypocondriacas, histericas affectiones, nec non febres facilius esse curandas.

110. Simili methodo specifica actio chinæ-chinæ poterit multo probabiliter explicari. Cum china-chinæ in febribus intermittentibus potissimum valeat, & radices febrium intermittentium in pravitate succorum ventriculi, bilis, pancreatis in duodeno, & intestinorum cognoscendæ primario sint; idcirco colligendum erit chinæ-chinæ particulas taliter agere, & reagere contra præternaturales motus succorum primarum viarum mixtione, unione, amplexu, figuris, & motibus suis, ita ut impediant, & auferant, aut saltem imminuant præternaturales, & asymmetras pravorum humorum miscellas, & motiones; ita ut ulterius chinæ-chinæ particulæ communicent illis succis mixtiones, & motus præternaturalibus mixtionibus, ac motibus oppositos, sed legibus naturæ proportionales, aut quasi proportionales. Deinde elementa chinæ-chinæ, & effluvia ejusdem communicata chylo, lymphæ, & sanguini similiter aptissima redduntur mixtione debita, unione, amplexu, figuris, ac opportunis motibus oppositis impedire, aut auferre, aut saltem imminuere præternaturales impurarum particularum a primis viis acceptarum miscellas, ac motus, sicque communicare massæ humorum novas mixtiones: novas motus mediis mixtionibus, aut mediis motibus homologos præternaturalibus mixtionibus, ac motibus, aut omnino dissimiles, aut oppositos; propterea hac lege communicato etiam solidis æquabili medio, ac naturali motu oscillatorio, acquiritur paulatim fluidorum, & solidorum æquilibrium pace, unione, ac quiete naturali humorum restituta, febribus expulsis, usque dum tamen actio chinæ-chinæ, seu momentum ejusdem in primis viis, & massa humorum perduraverit. Hæc quæ usque adhuc exposita sunt ex legibus mechanicis manifesta esse videntur; ex mechanicis enim edocti sumus, quod si fuerint potentiæ agentes, & reagentes molibus, ponderibus, figuris, numero, & motibus, seu momentis, ac viribus inter se æqualiter oppositis, has in hoc statu mutuas inter se actiones, & reactiones, seu mutuos inter se effectus tollere, & in æqualitate actionum, & reactionum oppositarum, necessario unionem, quietem, ac medium statum corporum consequi necesse erit. Si itaque momenta, & vires chinæ-chinæ agant, & reagant in primis viis, & in massa humorum contra momenta, ac vires pravorum succorum ventriculi, bilis, pancreatis, intestinorum, & massæ humorum in ratione opposita æqualitatis; tunc facto æquilibrio inter actiones, & reactiones oppositas chinæ-chinæ cum reliquis viribus, ac momentis pravorum humorum mutui effectus oppositi auferentur, & in æqualitate actionum, & reactionum oppositarum potentiarum quies, & pax, ac status medius tam in primis viis, quam in humoribus erunt orituræ, victa febri: In hoc statu semper febres intermittentes vincentur, aut vinci poterunt.

111. Multo autem magis superabuntur præternaturalia febrium elementa, quotiescunque vires, ac momenta chinæ-chinæ opposita viribus, ac momentis præternaturalibus pravorum humorum in febribus supramodum præpolleant; etenim omnino eversis, atque omnino mutatis motibus humorum præternaturalium inæqualibus, inordinatis, & asymmetris a viribus, ac momentis, motibus, ac directionibus præpollentibus chinæ-chinæ, & in æquilibrio fortiter, ac valide restitutis, tunc rursus victa febri sanitas restitueretur; in hoc secundo statu actionis præpollentis chinæ-chinæ febres intermittentes semper victæ remanebunt, nonnullæ etiam continuæ vinci poterunt, aut saltem moderari: cum autem hæc beneficia tam in primo, quam in secundo casu habeantur ab opere, ac viribus chinæ-chinæ, cumque hæc beneficia obtineri non possint sine restitutione æquilibrii mixtionis particularum massas humorum componentium, colligendum jure erit vires, ac momenta chinæ-chinæ agentis, & reagentis contra fluida tam externa in primis viis, quam interna in canalibus mirum in modum inservire, ut obtineatur status medius, seu æquilibrium mixtionis humorum; deinde cum tale æquilibrium mixtionis humorum supramodum consulat concoctioni ipsorum; ideo aptissime a celeberrimo Francisco Torti in suo utilissimo Tractatu *de China-China* indicatur chinam-chinæ altissimo operi concoctionis humorum opem ferre.

112. Ve-

112. Verum si vires, ac momenta particularum chinæ-chinæ minora fuerint præpollentibus viribus, ac momentis pravorum humorum, vel in febribus intermittentibus, vel in continuis, tunc a china-chinæ neque febres intermittentes, neque ullæ continuæ vincendæ erunt, sed remanebunt tam in motibus fluidorum, quam in motibus solidorum status medii, aut æquilibri asymmetriæ. Ab his ergo quæ usque adhuc exposita sunt, verisimile est potissimam actionem chinæ-chinæ pro febrium victoria cognoscendum esse a specificis viribus, ac momentis particularum chinæ-chinæ æquabiliter oppositis asymmetris, & inordinatis motibus particularum humoralium aut externarum, aut internarum, aut utrarumque, quæ ratio motus particularum chinæ-chinæ specifice opposita præternaturalibus motibus humorum apta est communicare, ac statuere medium motum, & directionem isochronam, ordinatam, & æquabilem in particulis humorum, & in solidis asymmetre, & inordinate motis in febrium agitationibus, ut facto paulatim mixtionis æquilibrio in fluidis, fluida moveantur, & oscillent solida juxta leges naturalis æquilibrii, victis febribus, & sanitate restituta.

DISSERTATIO XII.

De Concoctione Humorum.

113. Inter præstantissima, & utilissima Medicæ Praxis opera primum locum obtinet *Humorum Concoctio:* Hæc tam necessaria naturæ actio illa est, qua naturalis fluidorum, & solidorum temperies apte sustinetur, pura ab impuris secernuntur, & impura corpora per excretorias vias eliminantur, determinatis temporum differentiis, tam admirabili secretionum beneficio humores optimo in æquilibrio constituti id ferunt, ut sanitas perfectissime conservetur, & amissa, felicissime restituatur. Hoc autem æquilibrium humorum in concoctione ipsorum aperte docuit Hippocrates, cum. de veteri medicina enunciaverit, *Concoctionem fieri a permixtione, & temperatura mutua humorum*. A qua mutua temperie, & permixtione humorum æquilibrium ipsorum statui necessarium erit: tanto operi obtinendo tota Medicorum sollicitudo fuit, moniti a naturæ legibus frustra in operibus artis esse elaboraturos, cum methodum concoctionis ordinem, ac tempora, aut neglexerint, aut non obtinuerint. Scientia quidem concoctionis humorum longam praxim postulat, pro qua obtinenda nolit Medicus neque nimius esse in Philosophicis & Chimicis, neque nimius in Mechanicis, & Botanicis, neque nimius in minimis Anatomicis, sed in his contentus necessariis amet potissimum esse in practicis morborum observationibus, ut eruditissime, & utilissime ostendit Celeberrimus Bartholomæus Lavagnolus, Professor Patavinus, *de usu Chimiæ*. Utinam mihi esset ingenium tam necessario argumento dignum, sperarem me brevibus universa medicæ artis præcepta feliciter esse assecuturum: quamvis autem huic muneri me imparem esse fatear; nihilominus exercitii gratia ea tradam consideranda, quæ magis necessaria esse judicaverim.

114. Ut itaque opportuno ordine progredi possim, notandum sedulo est concoctionem humorum præseferre *ipsorum præparationem*. Præparatio autem humorum nil aliud vere est, quam apta dispositio eorum inter se mixtorum quoad molem, gravitatem, figuram, & motum, quoad tenuitatem, laxitatem, & densitatem, ut dato tempore opportuna, & utilis subsequatur separatio corporum a se invicem: Hæc autem humorum præparatio alia a natura fit, alia ab arte; præparatio humorum, quæ a natura perficitur, habetur ab æquabili oscillatione fibrarum, & glandularum, ab ordinato humorum motu, ac circulo, a debita miscella succorum pancreatici, & biliosi, alteriusque indolis, & a convenienti somno; Quæ ab arte exequitur, comparatur ab exercitio, a quiete opportuna, a cibo, a potu temperiei, & ætati hominum proportionalibus; acquiritur a salubri aere; experimur enim in puro aere, in quo elater est mediæ densitati proportionalis, ab actione succorum ventriculi cibos facilius præparari, dissolvi in ventriculo, promptius fieri chylificationem, & hanc felicius disponi ad sanguificationem obtinendam. Hinc ab Hippocrate de aere, aquis, & locis habemus magnopere observandas esse aeris, & temporum mutationes, ut opera naturæ vel perfecta, vel imperfecta esse intelligantur. Denique præparatio humorum cognoscitur a recto usu medicamentorum, videlicet decoctionum alterantium, quæ medicamenta vel habentur a bolis, vel a pulveribus, vel a fluidis; Itaque juxta varias humorum præparandorum indoles exhibentur syrupi, & decoctiones ex variis herbarum differentiis compositæ, aut pulveres variæ speciei incrassantes in tenuitate fluidorum, incidentes, ac dissolventes in densitate, ac crassitie, & ut medico utar vocabulo dulcificantes in aspera, & acri humorum superficie, aliquando calefacientes in frigida ipsorum temperie, aliquando refrigerantes in fervido humorum statu, aliquando compescentes humorum impetum, ac elaterem, quotiescunque solida, & fluida enormiter agitata motu, & elatere præpolleant. Necessitatem, & ideam medicamentorum præparantium significare voluit Hippocrates sectione 7. aph. 70. edocuit enim. *Corpora cum quis purgare voluerit, oportet fluida facere;* videlicet oportet prius apta ratione medicamentorum disponere corpora ad purgationem, ut hæc facile, tuto, & utiliter purgata reddantur.

115. Difficultas quidem non levis oritur pro cognoscendo, ac statuendo tempore, quo præparatio humorum jam instituta est, ut præparatis humoribus æqua ratione proximam concoctionem expectare, ac statutam intelligere possimus. Crediderim autem tempora completarum præparationum judicanda esse a mutationibus, quas paulatim acquirunt excreta a statu morboso ad salubrem; quamobrem excreta, quæ morbose crassiora fuerant, quo tempore incipiunt fieri tenuiora; quæ lentiora, quo tempore fluidiora eveniant; quæ prius aspera extiterant, quo tempore sensui incipiant leniora, & benigniora reddi, tunc illa erunt facile tempora præparationis humorum, aut completæ, aut proximæ perfectæ præparationi obtinendæ; pariterque si videamus somnum, appetitum, & vires paulatim ad statum naturalem inclinare, tunc conjectari quoque poterimus humores desideratam subire præparationem; Cum vero expositæ excretorum mutationes a statu morboso ad salubrem non æqualibus, & similibus fieri possint temporibus, sed dissimilibus, & inæqualibus juxta majorem, aut minorem præternaturalis materiæ copiam, densitatem, & motum, juxta varias temperierum, temporum, & ætatum constitutiones; ideo semper a Medicis laborandum erit, ut has specificas temporum differentias, si non veras, saltem vero proximas assequi possint; Quamobrem maxima egemus praxi, attenta observatione effectuum, signorum, & excretorum cum Hippocraticæ disciplinæ studio, ut apto medicamentorum usu, ac tempore præparationibus naturæ succurramus, & completas præparationes aptissime cognoscamus. Pro hisce autem obtinendis consulendus erit Celeberrimus Prosper Alpinus, qui, duce Hippocrate, hanc materiam perfectissime complet.

116. Interim cum hisce gradibus præparationum progredimur ad concoctionem materierum, seu ad illum statum, quo materiæ vel morbificæ, vel heterogeneæ, mole, pondere, figura, & motu ab homogeneis dissimiles dispositæ redduntur, ut opportuna ratione per loca excretoria, & naturæ congrua separentur, quarum beneficio morbi judicationem consequi experimur. Quamvis autem, docente Prospero Alpino, concoctionis signa a pluribus haberi possint, nihilominus præstantiora, & certiora ex Hippocrate ab excrementis alvi, & urinæ colligenda erunt. Quotiescunque itaque alvi excrementa, quæ prius præternaturalia fuerant aut quantitate, colore, odore, aut mole, figura, & tempore excretionis incipiant mutari taliter, ut acquirant quantitatem ingestis proportionalem, colorem subflavum, neque gravissime, & molestissime oleant, & moles istorum sint apte molles, opportuna figura cohærentes, & consistentes, & consueto tempore sine dolore, & irritatione exeant; tunc poterimus judicare aut adesse, aut proxime futuram esse

humorum concoctionem. Eligam inter Hippocratis experimenta tantummodo illa, quæ libro 4. Epidemiorum significaverat in ægrotis illis, qui habitabant juxta ædes Medosadæ: In hisce statuto tempore apparuerunt fæces quantitate ingestis proportionales, molles, cohærentes, quas, ut monet Martianus, viscosas Hippocrates appellat, & subflavas, simili quidem ratione flavedinis, quam observamus, cum albus narium mucus vigente statu cruditatis mutatur in subflavum tempore concoctionis, postmodum addit Hippocrates morbi judicationem libro 1. de morbis esse secuturam.

117. Deinde concoctionis argumentum ab urina desumendum erit; cum enim urina antea in statu morboso fuerit tenuis, aut confusa, cum eneoremate dissparato, & divulso, postea incipiat elaborare albam subsidentiam, levem, & æqualem, & acquisiverint colorem subrufum cum nubecula subrubra, pyramidalem quasi figuram ostendens, tunc, docente Hippocrate, concoctio humorum habebitur, aut expectabitur: hæc satis superque indicantur lib. 1. Epidemiorum ab historiis Herophontis, Cleantidis, & Melidæ; hæc ostenduntur lib. 3. Epidemiorum in Cherione, Pericle, & Nicodemo; cum autem hæc felicia coctionis signa extiterint, & perduraverint, tunc fere semper absque ullo medicamentorum auxilio morborum judicationes secuturæ erunt, parta expulsione impurarum materierum per ea loca, quæ fuerint providæ naturæ faciliora, & commodiora, videlicet vel per sudorem, vel per urinas, vel per secessum, vel per hemorrhoides, vel per narium hemoragias, vel per sputum, vel per insensibilem transpirationem, quo tempore Medicus debet otiari, ut docuit Hippocrates aphor. 20. sectio 1. *quæ judicantur, & judicata sunt integre &c.* Verum si adhuc inertia naturæ, & morbificæ materiæ ratio, ac quantitas per spontaneas expulsiones judicationem morbi non fecerint, aut elaboraverint imperfectam, tunc Medicus debebit esse solicitus de opportuno medicamentorum usu, ut inerti, aut oppressæ naturæ prudenter, ac provide opituletur, solicitando ea loca, quibus natura inclinaverit juxta aphorismum 21. Hippocratis sectionis 1. *quæ educere oportet per loca conferentia, eo ducere convenit.* Propterea aliquando dejectoria per alvum, aliquando diaphoretica, aliquando specifica deobstruentia, vel diuretica, aut alia impellentia exercere oportebit. Animadvertendum ultro est in concoctione humorum observanda esse determinata tempora, quibus concoctiones haberi solent, videlicet considerandi sunt dies critici, neglecta die sexta, quam Hippocrates in Epidemiis, ut infidelem accusavit; hisce itaque diebus criticis ut plurimum coctiones humorum separare poterimus.

118. Cæterum si nulla signa concoctionis humorum, superveniant, tunc Hippocrates lib. 1. de morbis popularibus ob cruditates, & confusiones humorum minatur longitudinem morborum, aut recidivas, & aliquando mortem; Quamobrem a Medico tunc temporis res prudenter agendæ erunt apta ratione victus, opportuno exercitio, debito somno, salubri aere, & aptissimo medicamentorum usu non irritando naturam, sed sustinendo.

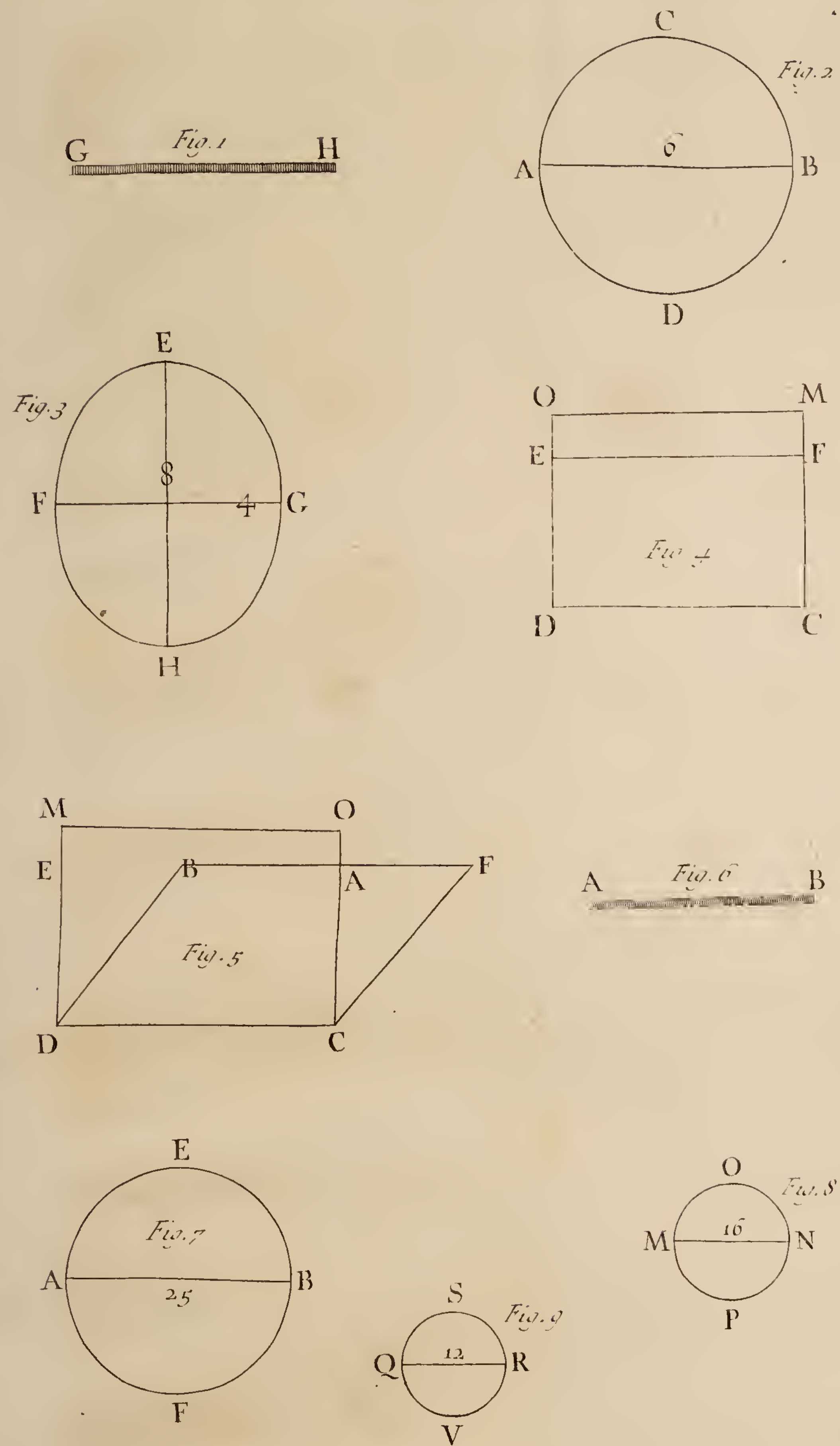
119. Statuta præparatione, & concoctione humorum, monendum est, nonnulla medicamenta alte postulari a morbo, & causa morbi, verum penitus impediri a languida temperie ægrotantium, vel ab inertia organorum, vel ab ætate; Itaque, gratia exempli, chalybeata quæruntur quidem unice ab obstructionibus viscerum; verum si ægrotantes fuerint temperiei languidæ, inertis ventriculi, & ætas fuerit tenera, aut senilis, aut a præcedenti longitudine morbi nimis fracta, tunc ab hisce recedere oportebit; fortis enim chalybeatorum actio, ac stimulus non obstructiones auferet, sed parta crispatura quodammodo convulsiva in fibrillis viscerum obstructiones augebit, imminuta, aut impedita solidorum oscillatione, imminuto, aut impedito motu, & elatere fluidorum; cur ergo in pueris, in senibus, aut morbo fractis chalybeata, aut boli medicamentorum gummosi, duri, ac tenaces offeruntur? profecto hæc, & similia inutilia erunt, cum ab inertia ventriculi, dissolvi, ac frangi non possint; immo hostilia experiuntur, cum ventriculo pondus, & naturæ laborem augere videantur, propterea qualia excipiuntur per os, talia per secessum solent eliminari.

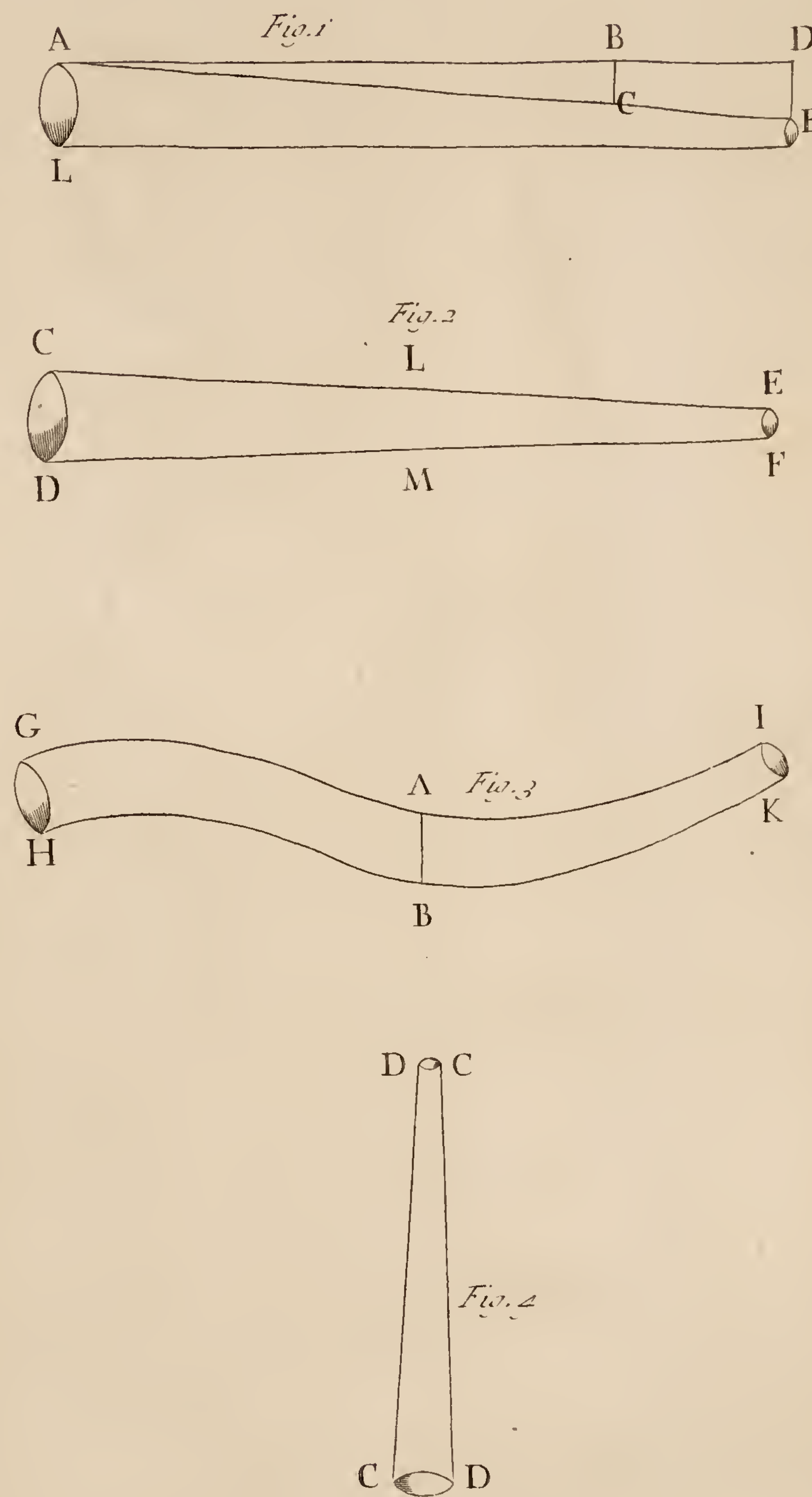
120. Deinde remanet ut doleam, medicinam usque ad hæc tempora in remediorum inventione non multum profecisse, præter enim nonnullas remediorum species a chimicis, a mineralibus ut mercurio, ferro, & antimonio, china chinæ desumptas, quibus veteres caruisse certi sumus, profecto cogimur confiteri nos pro medicamentis parum, aut nihil acquisivisse. Verum chinæ-chinæ medicamentum adeo egregium est, ac summum, ut plurimis certe æquipolleat; hoc enim prudenter, opportune, debita quantitate, ac tempore exhibitum, & repetitum febres fugat, morborum fere omnium socias, & quod magis pro argumento præsentis Differtationis æstimandum est, præparationes, & coactiones humorum paulatim, & feliciter parat, ut Celeberrimus Franciscus Torti ratione, & praxi tractatu *de China China* nervose statuere conatus est, ut antea indicavimus.

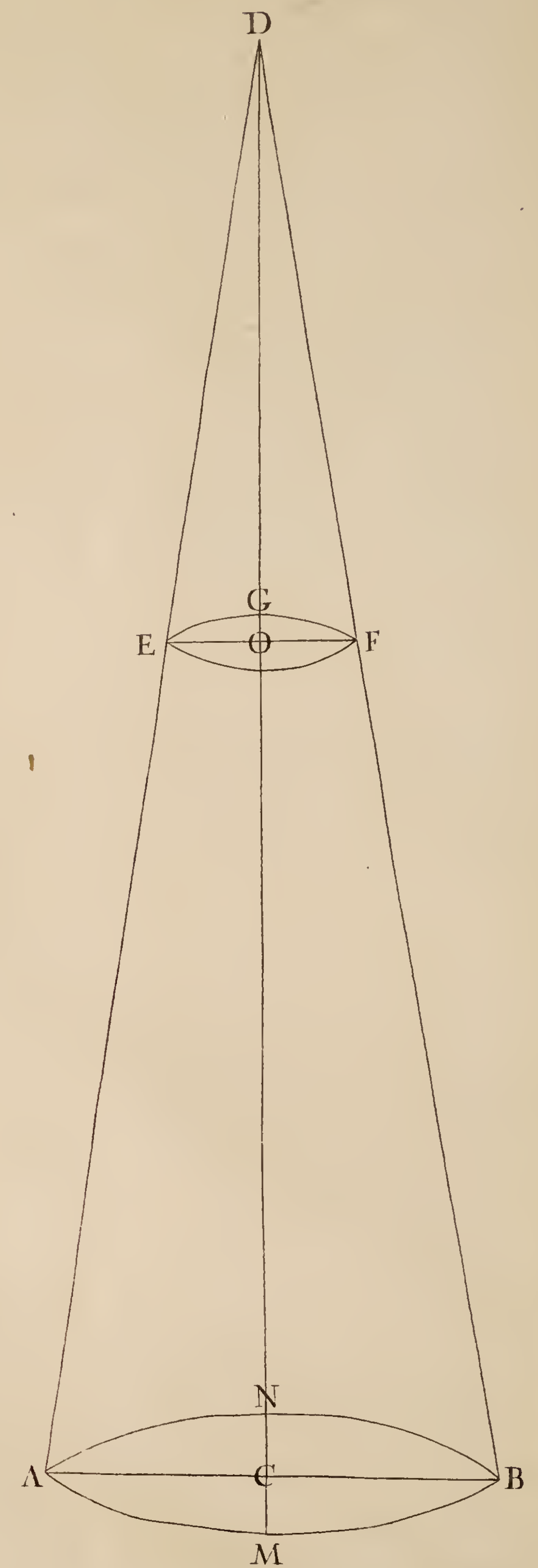
121. Tandem video me in hac Mechanica Medicamentorum expendenda, & in hac concoctione humorum opportune comparanda, non parum defecisse, cum leges emittendi sanguinem omnino neglexerim; fateor enim a sanguinis emissione recte, aut prave instituta præparationes, & coactiones humorum aut feliciter haberi, aut miserrime destrui. Verum intelligant Lectores benevoli, me ab hoc argumento data opera declinavisse, cum sciam, phlebotomiam leges suas accipere a majori, aut minori plenitudine vasorum, a majori aut minori densitate, ac pondere humorum, a temperie, ab ætate, a viribus, a regionibus, aliquando a consuetudine, & fere semper a morbis inflammatoriis, quæ omnia cum jure suo nullis Medicis obscuro, postulent solam medicorum prudentiam quoad quantitatem, modum, & tempus extrahendi sanguinem; ideo pro hoc argumento animadvertendum esse arbitror, sanguinis emissionem vere, & necessario postulari cum massa sanguinis peccaverit quantitate, densitate, & crassitie & motu partis a principiis intrinsecis componentibus ipsam massam sanguinis. Cæterum si densitas, & crassities humorum partæ fuerint a principiis extrinsecis, ut transpiratione impedita, aut imminuta, a succis ventriculi viscidis, & austeris, a viscido, & austero chylo, a pancreaticis, & biliosis succis tenacibus, & impuris, a labore, ab aere &c. tunc raro, & semper caute sanguinis missio vere postulabitur. Etenim vitia hæc a causis externis producta facile, & sine periculo auferri possunt ab opportunis purgantibus, ab alterantibus, & depurantibus massam humorum, a dieta, ab exercitio, a frictionibus, a mutatione aeris &c. Etenim a phlebotomia hæc incommoda supramodum augentur, & crescunt, spoliato sanguine elementis serosis, elasticis, spirituosis, & balsamicis, hinc oscillationes solidorum, & glandularum in statu inertiæ redditæ nullatenus inservient secretioni, & depurationi humorum peccantium majori morborum inclemento; Quamobrem phlebotomiæ leges in concoctione humorum, & curatione morborum nonnisi Medicorum prudentiæ, virtuti, ac praxi remittendas esse putamus cum verbis, ac præceptis determinari nullo modo possint.

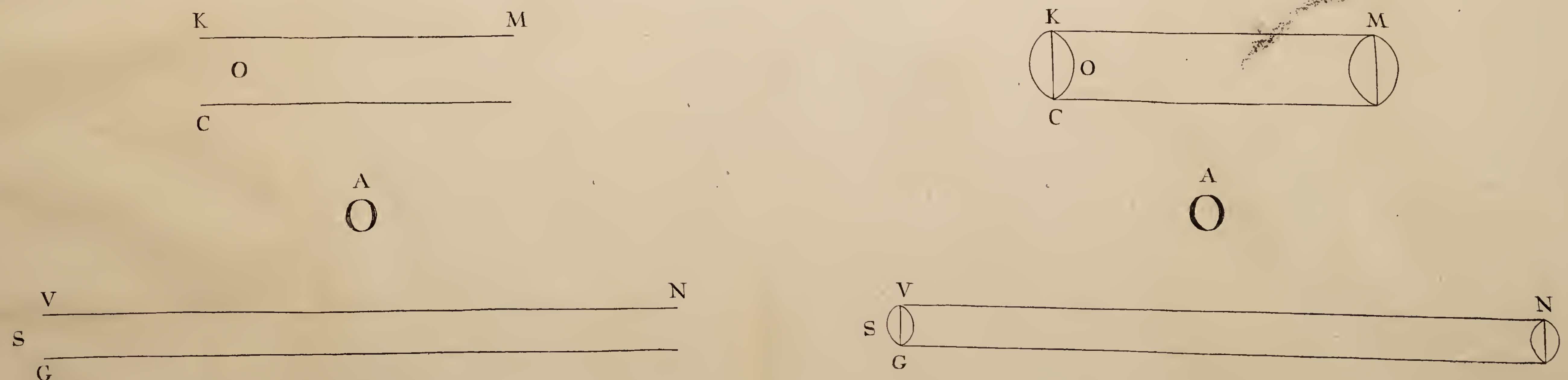
Finis Mechanices Medicamentorum.

ANTO-

Fig. I Partis Mechanices Morborum
Fig. 1
G
H
Fig. 2
C
A
B
D
6
Fig. 3
E
F
G
H
8
4
Fig. 4
O
M
E
F
D
C
Fig. 5
M
O
E
B
A
F
D
C
Fig. 6
A
B
Fig. 7
E
A
B
F
25
Fig. 8
O
M
N
P
16
Fig. 9
S
Q
R
V
12

Fig. II Partis
Fig. 1
A
B
D
C
E
L
Fig. 2
C
L
E
D
M
F
Fig. 3
G
H
A
B
I
K
Fig. 4
D
C
C
D

Fig. III Partis
D
G
E
O
F
N
A
C
B
M

Fig. Mechanices Medicamentorum
K
M
O
C
A
V
N
S
G
K
M
O
C
A
V
N
S
G

ANTONII CŒLESTINI COCCHII EPISTOLÆ PHYSICO-MEDICÆ

Ad Clariſſimos Viros LANCISIUM, ET MORGAGNUM.

BREVIS CASTRENSIUM FEBRIUM Hiſtoria, quæ Ferentini, Anagniæ, finitimiſque locis Anno MDCCIX. graſſatæ ſunt.

CAPUT PRIMUM.

Clariſſimo Ampliſſimoque Viro Jo. Mariæ Lanciſio Innocentii VI. olim, nunc Clementis XI. Archiatro & a ſecretiori cubiculo Antonius Cocchius S. P.

IN magnis morbis ad te Lanciſi Clariſſime recurrimus tanquam ad Romanum Hippocratem & mundi parvi reparatorem. Crudelis apud nos viget epidemia caſtrenſium febrium ab acri & pene realgarina aeris diatheſi oriunda, ipſum quo vivimus, quod die noćteque trahimus, in publicam perniciem & calamitatem converſum eſt elementum. Scias itaque oportet, diligens naturæ ſcrutator, ut per conſilia tua nobis opportune ſuccurras, Ferentinum inter & Fruſinonem paluſtres & muſco virentes aquas jacere: ſunt vero ſulphureæ præſertim atque enormiter fœtidæ, quæ hoc potiſſimum anno circa æſtivum ſolſtitium erumpere cœperunt, & mox ſupra modum auctæ agros & ſegetes pene omnes inundarunt: minerales ſane particulæ, quæ hiſce aquis per abditos terræ ſinus evectæ atque indiſcuſſæ retinentur, perpendiculari ac fervido ſolis radio in atmoſphæram elatæ tanto quidem deterius ad morbos parantur & cladem, quanto pervicacius in deſidum aquarum foveis linum & cannabis macerantur. Addo *ſtagna loquacia* ſeu potius inquinamenta ranarum, bufonum atque amphibiorum conſimilium, quæ nunc humi degunt, tunc aliis cum vermibus viles aquas inhabitant. Ex quibus omnibus, Syrio ardente peſtiferi vapores prodeunt & veluti alas acquirunt, qui ubi per aera diſcurrunt, non poſſunt non machinam noſtram hydraulico-pneumaticam perturbare, alte feriunt hominem reſpirantem: *plerunque enim*, ut Æſculapii ſucceſſor inquit, *hominis natura Univerſi poteſtatem non ſuperat*. Et quemadmodum gubernatores optimi vim tempeſtatis, ſic medici tunc morbi impetum ſuperare non poſſunt. *Divinum illud in morbis* ex cœlo, aere ſcilicet vitiato, Cous ſenex deducit, authoremque & dominum in cunćtis, quæ corpori accidunt, aerem appellat. Vix oppida in montium verticibus ſita a labe ſecura ſunt; eorum nanque plebecula ſuſceptas in Ferentinenſi planitie febres convehit ad montana. Verum Fruſino, Ferentinum, & ſummorum Pontificum olim Sedes Anagnia temerati aeris damna maxime ſentiunt.

[Virg. II. ...] [Lib. de ... ju-] [de flat.]

II. Febres ſunt veræ maligne, & epidemicæ, quippe in omnibus ſimiles, rigore, qui membra quatit, exacerbantur: nempe ſimplicis, aut duplicis tertianæ typum initio ut plurimum ſervant, pernicioſam indolem ſuis mox phænomenis detećturæ. Torva occurrit ægrorum facies, & quaſi vipereo veneno *icterefcens*, ſcintillant oculi intuitu contumaces, & proprium laticem, quem lacrymas dicimus, invite fundunt: infelix porrećtis artubus, & tota ſpina decubitus. Pulſus, qui eſt reciproca cordis echo, parvus, creber, & inæqualis, *Ulceroſa* laſſitudo, & ſitis, & ſonus aurium intra ſe ipſas, & capitis dolor ante delirium acerbitate contendunt: aures, quæ *filiæ carminis* ab Eccleſiaſte vocatæ ſunt, tinnitum, ſibilum, bombum, vel pluviam decidentem mentiuntur: internus enim carotidum ramus foramen oſſis petroſi juxta meatum auditorium ingreditur, mox oblique ephippium verſus ſub nervo optico aſcendit, & in rete mirabile, & plexum choroidem diſperditur; ſi propter febrilem æſtum ſolito audentius pulſet, membranas, & oſſicula dimovet, & in tremorem aliquem agit, quo hic, vel ille ſonus exprimitur, pro impulſuum ſcilicet, preſſionumque varietate. Lingua ad oris præfećturam nata, cum magna fides debetur in morbis, ob nullam, aut inſinceram ſalivæ ſeparationem arida, ſcabra, ſqualida evadit, ſaporemque perverſum renuntiat: dehiſcere, & caligare ſolet, ubi papillæ nerveæ a ſcoriis ſalino-acribus divulſæ, corroſæ, & eſchara, qualis a cauſtico inuritur, obdućtæ ſunt. Anorexis quoque ſe morbi comitem præbet. Peſſimum, & fere rabioſum vermium genus nunc tormina, & alvi profluvium, nunc periſtalticum motum invertens cardialgiam, & vomitum, & ſibi egreſſum molitur, imo dolorem pſeudopleuriticum, ſyncopen, vertiginem creat: mordicatis enim ventriculo, & inteſtinis, per nervos oćtavi paris utrobique deſinentes intercoſtales muſculi, cor, cerebrum, & nervi optici in afflićtionem trahuntur. Incurſat anhelitus, faucibus hæret vox, & eſt pro voce ſuſpirium. Nec deſunt anxietatis plenæ vigiliæ, vigilantium ſomnia deliria, ſubſultus tendinum præcipue in carpis, venatrix manuum palpitatio, jaćtatus convulſivi, & tumultuariæ aſſurgendi collućtationes. Tandem fatiſcentibus viribus ſopor comatoſus obrepit, nam dura mater membranaceus ille muſculus, vitæ automatum facile princeps, & apud Eccleſiaſten *vitta aurea*, irritata, plus æquo contraćta, & inflammatorie affecta

[Harum febrium epidemicarum ſymptomata.] [Cap. 12.]

fecta ſupra duos renixus movetur cerebri, & cordis; in falcato tendine, & lacertoſis hemiſphæriis vectis momentum prævalet, hinc violenta, nec regularis ſucci nervei expreſſio: ſtrangulato demum in alveis ſuis refluo ſanguine ita cerebrum comprimit, ut liquidi animalis ſecretio, aut iter impediatur, & delirium in lethargum degeneret. Corruptum lixivium repræſentant urinæ, parotides interdum extuberant, & urinæ protinus defæcantur. Purpureæ maculæ, quæ poſtea vibicis inſtar liveſcunt, effulgent in cute; nam *malignus ichor* per miliares glandulas ſecretus nec tantæ molis eſt, ut in puſtulas tumeat, nec tantæ ſubtilitatis, ut perſpirare poſſit; vel quod *ipſe ſanguis integer in ductus glandularum excretiores extruſus, corruptuſque ſit.*

Sanctorius de ſtatic. medic. 1. aph. cv.

Liſter in commentario ejuſdem aph.

Har. febrium malignitas variis incolarum incommodis, atque interitu demonſtratur.

III. En triſtis apud nos graſſantium febrium aſpectus: hinc vero earum facinora expendam. Septimo, nono, undecimo ſolent occidere, raro decimum quartum attingunt, ut Ferentini præſertim obſervamus; cum illuc ſæpe ad Optimates curandum accerſar: & ſiquæ medicinæ obtemperant, nunquam abſolute judicantur, (ipſa enim cœli impuritas criticos naturæ motus diſtrahit perpetuo, ac turbat) ſed enervato ſanguinis robore, volatili, oleoſo, & balſamico ſulphure abſumpto in quartanam, cachexiam, immortaleſque viſcerum obſtructiones abſcedunt. *Majora enim omnia vitia* (loquitur Aretæus Cappadox) *ſoli Dii medicantur; nam aut in viſcere primario morbus deliteſcens totum in malum habitum convertit, aut omne corpus ingruente peſtilentia in malum ſuccum viſcera permutavit; quando ſibi utraque viciſſim ad perniciem ſuffragantur.* Vidimus plures ruſticos montium incolas, qui ob annonæ caritatem ad ſecandam maturam jam ſegetem in Ferentini agro morati fuerant: Hi vero, cum non aerem ſolum venenatum, ſed æſtiva ſiti adigente aquas etiam ſane ipſa ſiti nocentiores, veneni fontem bibiſſent, colore turpes ſe intus uri, ſimulque caput in partes quaſi diſſilire conqueſti ſunt; tanta erat gravitas, pondus, & dolor: circa quartum morbi diem ad penates ſuos revecti rei anguſtioris domeſticæ homines brevi a tam funeſto malo, & alii parotide præcedente jugulati ſunt; quo ſpectat illud in Coacis *quæ dolenter ad aurem aſſurgunt, peſtifera;* alii lethargo ſtertentes, alii dyſenterico ulcere occubuerunt; alii contra iiſdem fere ſymptomatibus confecti, cum opportunum per reditum tempeſtivæ medelæ locum dederint, priſtinæ valetudini ope noſtra ſunt reſtituti: & novimus, quantum contulerit montanus aer ob tenue, ac purgatiſſimum nitrum, vegetumque elaterem.

Denſign. & cauſ. diut. morb. l. 2. de aqua inter cutem c. 1.

Horat. Serm. l. 7. Cat. 6.

Ergo ubi me in montes, & in arcem ex urbe removi,
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus auſter;
Autumnuſque gravis, Libitinæ quæſtus acerbæ.

IV. Non eſt hic, ut te, vir ampliſſime, detineam inutili cauſarum, ſymptomatumque explicatione, cum te non fugiat, ſales ſumme volatiles, & alcalino acres ipſos aere ceu menſtruo dilutos, atque inſpiratione hauſtos, per pneumonicas veſiculas cribrari; ſaliva quoque ad ventriculum ablegatos una cum chylo ſanguinem petere; quo cum pervenerint primo duntaxat Carteſii elemento circumdati & febrilem motum excitant, & tragicas agunt metamorphoſes; fuſo enim ſanguine, & velut a ſui fœdere ſejuncta parte lymphatica, quæ eſt cruoris vehiculum, reticulata concreſcit, ut caſeoſa pars lactis injecto liquore coaguli a ſero dividitur & condenſatur. Inſunt ſanguini fibrillæ elaſticæ, quæ ad perennem contractionem nituntur; ineſt latex, qui maſſam divulſam & fluidam reddit. *Tunc autem peſſima eſt* (bilem intelligit Plato) *quando puro ſanguini miſta & villorum ligaminumque fila ſuo ex ordine dimovet, quæ ideo in ſanguinem diducta & ſparſa ſunt, ut mediocrem tenuitatis & craſſitudinis habitum conſequantur, neque propter caliditatem, cum ipſe ſit lubricus, raro ex corpore defluat, neque ſi craſſior ſit, ad motum fiat ineptior, atque ægre per venas fluat & refluat.* Sciſſis ab acuto fermento iis quaſi habenulis, fugitivum ſerum elabitur ſeu *decantatur*, & ſciſſæ fibrillæ mutuo amplexu & globuli rubicundi a Leevuenhœckio per dioptricum vitrum detecti mutua oppoſitione ſe ſe

In Timæo.

coercent & remorantur. Hinc ea ſanguinis conſtitutio, quam ſtricto laxam ſectæ methodicæ dux Aſclepiades & mutato nomine lento liquidam Bellinus appellavit.

Curandi methodus exponitur.

V. Therapeuticen noſtram exponimus, ut quidquid eſt minus ſapienter a me proviſum, ſapientia tua corrigatur. Initio, ſi cogit vomitus aut vomendi proclivitas, unicas binas alibi temeti, in quo metallorum crocus ad uſque drachmam horas XII. infuſus extiterit (in quo ſcilicet per emporeticam papyrum trajecto ſulphura natent emetica ſubtiliora) præſcribo admonens, ut, quoties vomuerit æger, diluentem ptiſanam bibat; nam *ea, propter quæ vomit*, perinde ac in cholera diluentur. Fertilis in montes aeris labes ſalivæ impreſſa & ad ventriculum detruſa prius quam lacteas venas tota ſubeat & ob valvularum repagula irrevocabilis per viam omnium breviſſimam eliminanda eſt, quam innuit natura, & naturæ orator Hippocrates *purgare oportet æſtate ſuperius, hyeme vero inferius.* Sin minus, diarrhœa ſupervenit valde contumax & non raro in dyſenteriam faceſſens, quæ ſudorem impedit ſeu generalem & pene regiam ſanguinis deſpumationem. Unde nil mirum, ſi hæc eadem in *lateris dolore* impedit anacatharſim, & ideo ab Hippocrate damnata eſt (in metaſtaſi tamen pleuritica aut peripneumonica dextra præcipue & cacochyma poſt ſanguinis miſſionem *Scomphi* interitu non obſtante alvum audacter ciemus v. unciis olei lini recens expreſſi cum drachma ſpermatis cetis non rancidi in jure fervido permiſti: & qui Pythagorica tenacius colunt myſteria, die non impari id agunt ſexto, octavo, decimo, & duodecimo, ut pectus a lymphæ quaſi piceis craſſamentis extricetur, ut ſine ulla irritatione præcipitentur nova glutina, quæ facile poſſent in parte affecta ipſo cum ſanguine cumulari, ut tandem laxatis ſolidis non ſolum ſputa, ſed etiam ſudores promoventur; viſcerum enim tenſio velut quibuſdam uncis inſtar retis piſcatorii, quod nominatur griphos, cutem circumplectitur, & coarctat) *ventrem autem compactum vomitus ſolvit, & egerentem magis, quam oportet, ſiſtit, illum quidem humectans, hunc vero ſiccans;* præſentem diarrhœam vomitus ſiſtit; ergo vetat futuram: paregoricum ſub noctem exhibeo, ut inductum ab emetico tumulatum ſedet. Si progreſſi jam morbi curationem aggredi contingat, tum a purgando expedit vacare; nam ubi febrile fermentum cum maſſa humorali confuſum eſt, vi cathartica ſeparari non poteſt, & quæ potius eidem reſiſtunt, & ſana ſunt, diſſipantur. Militat pro re noſtra chirurgicum argumentum: *Obediunt* (Hippocrates) *luxationes, non tarde reponuntur, ſiquis antea quam inflammentur, reponat:* Nam ubi oſſis caput ex acetabulo excidit; ita nervos, & revehentia vaſa comprimit, ac diſtorquet, ut contenti humores reſtagnent, & ob moram aceſcant, & vellicantem naturam acquirant; hinc dolor, febris, & inflammatio: brachium retrorſum luxatum inferius memorat. *Si igitur ſtatim adfueris, externo cubiti gibbo cogere oportet, & ſponte incidit. Si vero febris prævenerit, non amplius reponere oportet: dolor enim in cogendo augeſcet. Ut autem in ſumma dicam, neque alium articulum febrienti reponere oportet.* Sic medicus, qui ægritudinum internarum chirurgus eſt, ingraveſcente febre fodicare non debet, quæ centrum vocitat, inteſtina. Græcus Magiſter initio acutorum, & non niſi materia turgente *dejectoriis* utebatur: Hoc namque refermentantium genus interdum crudam, & lateris aſſuetam materiam ſubdita quaſi face provocat, & febres vel exacerbat, vel duplicat. Nos certe ſequi volumus dictatorem: poſt ſecundum morbi diem vix præmiſſo enemate ad veſicantia, ad bezoartica, & diaphoretica, ad Peruvianum corticem convolamus.

Hipp. de loc. in hom.

IV. Aph. IV.

2. de diæta.

Lib. de fractur.

Mechanicæ veſicantium

VI. Et veſicantia quidem inter generoſa Arabum præſidia recenſemus: ubi enim cantharidum, ac euphorbii ſales in rete cutaneum, excretoriis diſciſſis tubulis ſeſe inſinuant, ſolida vehementer, & longe, lateque criſpantur, quæ motu dein reflexo ad aream ſtimuli circumpellunt, & ideo in ampulloſam veſicam epidemis attollitur; liquida vero intra canales pelliceo conicos veluti *cohobata*,

ta, & novis motibus exaltata tam parvo ſpatio capi cum nequeant, refluunt ad interiora, & ex unda in undam *cohobatis* liquidis, exaltatiſque id, quod concretum eſt, & quieſcens ſolvitur, quod vero iners, ac torpidum excitatur. Acriores cantharidum partes ſanguinem, & inde renes pervadere arguit dyſuria, quæ a ſpaſmodica totius fiſtulæ urinariæ contractione dependet; venenum veneno domamus. Aperto emiſſario deleteria corpuſcula ſero commiſta, quæ ordinariis cribris conſentanea non ſunt, commodius, & citius emunguntur. In peſte Noviomagenſi Diemerbroek incolumes eos narrat, quibus cauteria, aut aliqua ulcera inſculpta erant. *Neque fontanellæ* (ſubdit Vvaldſchmidt) *laude ſua defraudandæ, quæ graſſantibus morbis malignis ab omnibus geſtari debent.*

Opera medicopract. tom. 2. diſp. 32. de feb. malig. Bezoartica, & diaphoretica ſelectiora.

VII. Ad alexipharmaca, & diaphoretica quod pertinet, ſæpe a nobis uſurpantur contrayervæ radix (quæ certius poteſt, quod poſſe videtur aut lapis bezoar, teſte Riverio, aut etiam lapis de Coa) viperæ jecur ſale rectificante ditiſſimum, cornu cervi philoſophice calcinatum, ſtibium diaphoreticum, nitrum ſtibiatum, bezoardicum minerale, ac joviale, electrum album, & camphora, ut exoticas, fermentativas, ipſique cruori penitus impermiſcibiles moleculas præcordiis potiſſimum, ac cerebro hærentes cicurent, ſolvant, & ad extrema vaſorum urgeant, expellantque: oleum ſcorp. Matthioli, a quo pingues, & balſamico volatiles guttas emendicamus, & alia hujuſmodi gregi Helmontico infenſa: diaſcordium Fracaſtorii, quod eſt brevis theriacæ, ſeu nobile remediorum compendium, gelu epiceraſticum de cornu cervi juxta Batei normam peractum, quod in oris veſtibulo colliqueſcens tabe ſua ſitim temperat, & maligni fermenti aciem retundit, aqua prophylactica Deleboe Sylvii utpote acido-volatilis: emulſa demum ex amygdalis dulcibus, & melonum, cardui benedicti, papaveris albi ſeminibus cum aqua ſonchi, ut butyroſam lympham diſſipatam reſarciant. Decoctum

Georg. l. 2. hordei *triſti ſucco, tardoque ſapore felicis mali* acuendum, vel crudus fons in aſſiduam, largamque potionem ſufficitur: *princeps ingenii & doctrinæ Plato* figuram aquæ icoſaedram tribuit in Timæo; *habens*

Marcus ad Q. Frat. *viginti* (ſunt ejus verba) *æquilateres baſes naſcitur*, ideſt facies viginti, ut exponit fidiſſimus Platonis interpres Marſilius Ficinus: porro, cum aquæ corpuſcula ob angulos ſumme flexibiles contigua ſint, minimæ ſalium coagulantium pyramides inter ipſos deprehenſæ, redimere ſe nequeunt, & tanquam vortice rapiuntur: *malo cum Platone errare, quam cum cæteris recte ſentire*. Corporis peripheria iterum, atque iterum cucurbitulis ſtimulatur, in remiſſione tamen, & ante cibum: ubi ſicya linamento ardens imprimitur, niſu aeris, & pondere, quod circumpoſitæ partes totum ſuſtinent, cutis intra ſicyam aſſurgit, & in ſuperficiem majorem extenditur; fit enim ex plana curva: diſcluduntur, & ampliantur pori, & quicquid eſt perſpirabile, eliditur: conniventia vaſa, vel arcuatim per extenſionem compreſſa vix abſtractis cucurbitulis ſuæ ſe figuræ reſtituunt, adeoque a contactu materiæ, cui prius hærebant, recedunt, & quaſi ſpatium relinquunt affluenti ſanguini; unde facilius aſportatur. Novos etiam motus inſpirant frictiones; inunctis manibus vel Ætiana miſtura, vel oleo amygdalarum dulcium, & aqua Hungarica, ſeu ſpiritu Reginæ Hungaricæ: cutis enim revera eſt, ut Gliſſonus Anglus aſſeruit, *univerſale quoddam ſpiraculum, ſive emunctorium corporis, per quod omnes ejus exhalationes commode effluant*: & ſuam cuique corpori adeſſe atmoſphæram, Boyliana experimenta confirmant. Ut autem felicius, & optatius emergat ſudor, præſertim cum anxie vigilat, & delirat æger, ad ipſa diaphoretica etiam opiatum adjungimus duce Vvedelio, tincturam ſcilicet Thomæ Sydenham, quæ ceu pharmacum Helenæ *nepenthes* Homero dictum ſolicitudinum oblivia inducit: quippe hypnotica non modo ſomni tranquillitatem conciliant, ſed & ſalſum, & acidum, & acre blandis ramuſculis, figente ſulphure involvunt, atque hebetant; duræ matris etiam in ſubditis organis tenſionem relaxant, qua flacceſcente, ſudoris viæ liberius patent. Imitamur naturæ ritum: natura, quæ non eſt, niſi *ars ectypa Divinitatis*, ſeu *ars Dei in materia*, mortali-

Tract. de partib. contin. c. 4.

lib. 4. Odiſſ.

bus ſomnum inſtituit ad perſpirationem explendam; expleta perſpiratione ſomni quoque neceſſitas expleta eſt. *Duplo magis dormiens perſpirat vigilante*, ut probatur e ſtatera Sanctorii: eſt enim vigiliæ proprium, omnes corporis muſculos conſtrictos, meatuſque adeo glandularum duplo, anguſtiores reddere. Sic diaphoretica cum hypnotico propinamus. IV. Aph. 18.

♃. *ſtib. diaph. ſcr.* I. *bezoart. jovial. ſcr. ſſ. hepat. viperin. præp. gr.* V. *ol. ſcorp. Math. gutt.* III. *confect. hyacinthin. alb. inod. diaſcord. Fracaſt. ana drach. ſſ. coge in bolos* V. *quos deglutiat. hora ſomni, & ſuperpotet aq. card. benedict. unc.* VI. *& tot, citr. unc.* I. *laudan. liquid. Sydenham gutt.* XII. *Hoc autem* (ſudore nimirum) *excreto, & ſanguis in naturalem ſtatum reſtituitur, & febris remittit, & laſſitudo ſedatur.* Si cunctari patitur morbus poſt expulſam ſudore portionem fermenti, reliquum curæ eſt, ut Peruviani corticis uſum auſpicemur: *Neque ulla alia ſpes in magnis eſt, quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præſtet.* Hipp. 2. de diæta. Celſ. lib. 2. cap. 5.

VIII. Dolatum lignum, quo trajicimus mare, *aerio ſeu quondam in Volture pinus immani ſteterit trunco, ſeu frondibus Alpes veſtierit*, quatuor, aut ſeptem digitos a morte nos arcet. Peruvianus vero cortex naturæ lapſæ ſubſidium, ſacra veluti anchora, naufragam, atque fluctuantem vitæ naviculam tuetur, & *fundat*: hic eſt contra periodicas, pernicioſaſque febres Alcides, qui alcali ſuo amaro, auſteroque obvios in ventriculo, & inteſtinis heterogeneos ſuccos a labe vindicat, & repentes feras interimit: vi periſtaltici motus in vaſcula Aſelliana traducitur, & quæ in chyli, & lymphæ reductivis adenibus glutinoſa ad tempus quieſcunt, futuræ febris ſemina incidit, abſorbet, eliminat: ecce quomodo novas invaſiones *febribugum catholicon* antevertit: immo ſanguinis contextum, ut ejuſdem canales *in habituali hæmoptoe* adſtringit, & blanda aſtrictione corroborat, liquidis æque, ac laxis ſolidis tonum largitur, & ſulphureo acres, ſeditioſaſque particulas, quas captivas, & inermes fecit, per reiteratas ſanguinis circulationes in cutem, in renes, in inteſtina ſecum præcipitat: evidens tamen, quam promovet, evacuatio nec inſueta nec multa: igitur inſenſibilem, quæ præſtantiſſima eſt, redintegrat perſpirationem. *Curationum vero animæ ſunt temporum opportunitates*: longe a paroxyſmo, inclinata ſcilicet febre, corticem exhibemus, & ſtatis horis repetimus; nam ſanguis puncto referveſcentiæ per elaſticas ſuas fibrillas majori orgaſmo diſtractas expanditur, turgeſcit, & in oſtiolo ductus thoracici ſubclaviæ ſiniſtræ inſerto valvulam premit, & quæ ingredi, & quæ aſcendere coguntur, repellit: thoracicus ductus febrili ſucco diſtentus, aortæ, quæ ſuper ipſum pulſat, obnititur, & ab ea validius repercuſſus in motum convulſivum vibratur, & præcordia, plexum nerveum meſentericum, ſtomachum, peritonæum lege conſenſus laceſſit; hinc horror, aut rigor univerſalis, lumbago, vomitus, angores, & alia ſymptomata, quæ in acceſſione cumulantur: tunc cortex Americæ, tunc cibus ipſe, aut ipſe etiam potus non aliud quidem, niſi turbas adjungeret. *Ubi id* (frigus) *expectatur, omni potione prohibendus æger eſt: hæc enim paulo ante data multum malo adjicit*: ſic largior calidæ potus qui juxta Zecchium præſervat a calculo, dum tamen calculus, affinis ſepulcro materia in renum pelvi exiſtit, vetari debet; tunc enim aqua tranſire non poſſet, & pelvi magis diſtenta nephriticum dolorem acueret.

Peruvianus cortex. Phraſis, qua contentus eſt Morton. Hippocrates Crateræ. Celſ. lib. 3. cap. 11.

IX. Hernicus quidam viridis ætatis, ſalino terrei temperamenti, crapulæ, ſimul, & Veneri indulgens, nec aeris pravitate, nec tot acerborum funerum exemplis deterritus Ferentinum conceſſit, ubi plures duxit dies, noctesque: nondum erat reverſus, cum cæpit ægrotare: incidit enim in popularem febrem cum rigore, verminoſo vomitu, cephalalgia, & vigili oculorum conniventia. Secundo morbi die, qui apyretos videbatur, ne vires morbo accederent procraſtinatione remedii, anthelmonticum dejectorium juſſimus, quo bilioſæ tincturæ, infecta non pauca ſurſum deorſum expulſa ſunt: deinde jura ſubtilia vitulina, vervecina, gallinacea, in quibus limatura cornu cervi

Hernici ægroti hiſtoria.

noda-

nodata, radices graminis, scorzoneræ, & contrayervæ, folia sonchi, oxalidis, & chamedryos leniter incocta essent, non parvis pateris propinabantur. Die tertio febris rigore præludens adeo exacerbata est, ut æger deliro comate, syncope, & luctuosis suspiriis (quæ sanguinem per venam pulmonicam tardius progredi, & profundo, ac pleniori aeris cylindro indigere significant) æstuaret: ego Philonis filiæ memor cœnam inhibui: *optimum vero medicamentum est opportune cibus datus:* cervici, & infernis artubus vesicantia destinavi, & emulsa pro sitis levamento. Quarto palliata intermissio: linguam asperam, obscuram, & pulsum, qui licet non admodum debilis, celerrimus tamen erat ex febris recrudescentia, tunc pene formicantem, atque inharmonicum reperi: lotium primo tenue, lateritio colore saturatum apparuit; nam tunc cessavit ea sanguinis velocitas, quæ non sinit in adenosa renum superficie nisi merum laticem separari. Quinto sub auroram tres uncias aquæ prophylacticæ Sylvii, & devexo jam die bolos, & haustum, qui sequuntur, obtulimus. ℞. *nitr. stibiat., bez. Jov. ana scrup. ss. Cortic. Peruvian. ver. in subtil. pulv. redact. atque oleo scorp. Matth. irrorat. drach.* I. *diascord. Fracast. confect. hyacinthin. alb. inod. ana q. s. coge in bolos numero impares; item aq. card. bened. unc.* IV. *& flor. actes unc.* III. *tinctur. paregoric. Syden. gutt.* XII. emersit quidem sudor, sed frustra emersit: novo enim paroxysmo ea, quæ aderant, efferata sunt, & quæ non aderant, supervenerunt, nempe sanguinis e naribus stillæ, surditas, & citra faucium tumorem difficultas deglutiendi: cogitabam interea *gelu de cornu cervi chinatum*, quod bis, terve in die *cochleatim* assumeret. ℞. *scob. corn. cerv. drach.* V. *aq. font. q. s. eoque lento igne, vase clauso ad libram unam: decoctum filtra; & prius, quam in gelu concrescat, adde aq. prophylact. Sylv. unc.* III. *diascord. Fracast. stib. diaph. ana drach.* I. *Cortic. Peruvian. ver. in subtil. pulv. redact. atque oleo scorp. Matth. irrorat. unc.* I. Sed ne jus quidem deglutire poterat miserandus æger: cecidimus spe tam justa *Corticem Arboris Vitæ* repetendi: cucurbitulæ iterum, atque, iterum affixæ sunt, concisa demum scalpello in homoplatis cute, ut sanguis a capite derivaretur, & quidquid intra cranium hærebat, per systalticas a tot vulnusculis excitatas canalium oscillationes revocaretur ad cursum: tritæi fucum dolosa febris prope statum deposuit: undecimo convulsus interiit.

(Cels. lib. 3. cap. 4.)

(Descripti ægroti corollarium.)

X. Sudor itaque per universam cutem ejectus prodesse nequivit: miramur acerrimum febrile fermentum nec despumatum, esse nec fractum, sed inter suas ipsius scorias invaluisse. Porro cum sanguis textura jam lacer per duram meningem reflueret, & spicula corrosiva e sanguinis consortio se passim proriperent, atque in tendineo musculares fibras veluti immissi cunei meningeos sinus convellerent, eorundem angustatis diametris pars sanguinis crassior & fere polyposa resedit, & auctus meningis elater quasi arcus tensus resiliens oscillatorio potius solidorum collisu quam parca & minus celeri animalis liquidi irradiatione nervos omnes in motu tonico detinebat; hinc vigiliæ: debilior tamen erat quævis fibrarum undulatio in sensoriis & vix percepta; hinc stupor & alienatio mentis, ut multa simul æger apprehenderet, sed incomposita & cæco impetu in nervos motores linguæ appulsu fatua balbutiret, en coma vigil seu *monstrum biceps phrenitidis & lethargi*. Jugulares venæ, quibus sinus duræ meningis laterales continuati sunt, una eademque contractione laborabant; hinc sanguis quem exhaurire minime poterant, per arteriarum fines e naribus extortus est. Advenit surditas, membrana tympani aut zonis acusticis sideratis. Adempta fine fauci um & colli meteorismo deglutiendi libertas, vel quia musculares œsophagi fibræ convulsæ ac inflexibiles erant, vel quia (ut ex Riolani observatione conjecimus) febrilia recrementa per carotidum surculos in thymum præsertim evecta glandulam illam parotidis instar distendere, anginaque occulta œsophagi pariter ac tracheæ tubum coarctare valuerunt: liquidi enim mora & stagnatio major quam alibi fit in glandulis, *ubi vasculis*, ceu Morton refert, *non procedunt rectis lineis ut in musculis, verum spiratim*. Tandem metastasis intra cranium subsistens epileptico modo interfecit. Cucurbitulam autem occipiti alte inciso admoveri jussissem, si tum venæ occipitalis, quam nuper solertissimus Valsalva descripsit, existentiam, originem, & suos truncos, & quo intra cranium tendunt, non ignorassem; nam per ea venarum occipitalium vulnuscula sanguis, quem in laterales meningis sinus convecturæ sunt, avertitur, & reliqui sanguinis per eosdem sinus fluentis copia quidem minuitur & motus augetur: remedium porro non contemnendum cum *ferreus urget somnus*, sed Aretæus olim de curatione apoplexiæ agens sic monuit: *Cum morbus autem diu trahitur & caput in causa est, cucurbitula occipitio affigenda & sanguis largiter hauriendus: plus enim quam venæ sectio proficit & vires nequaquam labefactat.*

(Duretus in Coac.)

(Anthrop. l. 3. c. 13.)

(Phthisiol. l. 3. cap. 1.)

(Tract. de Aur. Hum. c. 2. n. 25.)

(Æneid. lib. 10.)

(Vermes hujus epidem. constitutionis concausa.)

XI. Unum superest, quod silentio celari non debet. Vermes epidemicæ hujus constitutionis animata potius concausa, quam organicum symptomata esse videntur: lumbricorum ovula bombycum ovulis ferme analoga cum mille aliis morbosis corpusculis aeri, cibo, potui commista ingeruntur: sed quia tunc acidum volatile gastricum, & bilis alcali oleosum lixivo-acre vel refracta sunt vel plane deficiunt, suo solent putamine vermes excludi & animalcula intra animal repunt, vescuntur, adolescunt & propagantur: *nec tutus spatio est elephas*. Horum regio sunt intestina, chylumque nostrum, qua absumunt, qua corrumpunt & vitiant: hæc tanquam in concavo ergastulo glomerata febrili hominis æstu succorum acredine & minutis quæ devorant paludum insectis in rabiosam feritatem adiguntur; *omnis autem feræ morsus habet quoddam virus*. Initio, cum febris præsertim intermittit, vel saltem remittit, certe in truces stomachi atque intestinorum indigenas dirigenda sunt tela, quæ ipsos interimant simul & educant. An tunc mercurium dulcem, vel æthiopa mineralem, diagrydium sulphuratum, & optimum rhabarbarum subtiliter trita oleoque scorpionum Matthioli irrotata & cum syrupo persico aurique folio in pilulas coacta, & postea jus tenue recenti oleo lini adipatum exhibere fas sit, authoritati tuæ decernendum relinquimus. Porro sublimatum dulce vel æthiops mineralis, ut cinnabatis nativa, quam epilepsiæ magnetem Crato Archiater Cæsareus vocat, in ventriculo dissolutionem non patitur: nec febrilis ignis mercurium in sphærulas adeo penetrantes vindicat, ut cerebrum nervos etsi cathartico ligatus aggredi possit: quin Ballonio, Fernelio, Poterio, atque Etmullero febris antidotum in mercurio latitare suboluit: corpuscula metallica, quæ a nexu suo & chymica temperie non deflectunt, eodem gravitatis momento, quo vermes suffocant, & peristaltico motu accelerato simul cum vermibus dejiciuntur: quare mercurius dulcis solet esse remedium epidemicæ dysenteriæ, quæ integros quandoque debellat exercitus, hæc scilicet a virulento vermium morsu originem capit, est ille vermium domitor: & plus quam radix Brasiliensis, quæ *Ipecacuanha* nominatur, ulcus intestinis inflictum abstergit consolidatque. Rhabarbarum præterea & oleum Matthioli in vermium necem conspirantia vi amara & balsamica rugis & muco refertam, quæ villosa vulgo dicitur, intestinorum tunicam roborant, &. dysenteriam arcent.

(Pharf. 9.)

(Cels. lib. 5. c. 26.)

(Apud Falloppium ad Scurelarium.)

XII. Non amplius te moror Vir Amplissime veritus ne tibi sim tædio: cultus tamen erga te meus & devotio illud exigat, precor, ab oraculis tuis, ut mihi adversus febres malignas verminosas ab aere oriundas methodum aliquam peculiarem aperias tu, qui Principis valetudinem moderaris. Scio utique ex Græco Patre, quod *impossibile est, statam, ac certam doctrinam in ipsa* (in Arte Medica) *fieri*: tua tamen, quam mittes, consultrix epistola erit mihi instar pyxidis nauticæ in hac tempestate morborum. Nunc occasum plejadum, nunc pluvias, glaciem, boream, & quidquid anno hyemante circumstrepit, anhelamus: *Nam æstivos morbos hyems succedens solvit, & hyemales æstas succedens transmutat*. Asperrimam hyemis naturam noxia paludum effluvia, quæ surgunt æstate, commendant: *Habet has vices* (Plinius junior) *conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur*. Paludem Maro descripsit, dum cecinit.

(De loc. hom.)

(3. Epidemion sect. 3. ægrot. XVI. In Paneg. Trajan.)

Hic

Æneid.l.7.

Hic ſpecus horrendum, & ſævi ſpiracula Ditis
Monſtrantur, ruptoque ingens Acheronte vorago
Peſtiferas aperit fauces.

Vvedel. exercit. 3.

Hydra Lernæa a Leone Baptiſta Alberto Architecto Florentino ſcribitur, nil aliud fuiſſe, quam aquam ſtagnantem, quam Hercules perruptis aggeribus partim alio derivavit, partim ſoli expoſuit deſiccandam. Patrocinio tuo fovere me perge, & vale, atque iterum vale Pontifici Clementiſſimo.

XIII. Kal. Septemb. 1709. apud inclytos Carceres Cœleſtini Papæ V.

ERUDITISSIMO VIRO ANTONIO COCCHIO de Medicina apud Hernicos optime merito Jo. Maria Lanciſius S. P.

PEtis a me, Studioſiſſime Cocchi, ut tibi reſcribam, ecquid de paluſtribus iſthic hærentibus aquis, deque inde ortis, frequentius hoc anno per æſtatem graſſantibus malignis, ut ajunt, febribus ſentiam. Quid rurſus agendum, ne libitina adeo immaniter tuos in ægros deſæviat, mihi videatur.

Agri Latini pars antiquitus etiam ob paluſtres aquas infamia laborabat.

II. Antiquiſſimam forte putavit aliquis querelam, quam apud me habes, & in qua vehementer doles, Ornatiſſime Vir, partem nempe Provinciæ, quam incolis, Ferentinum inter, & Anagniam paluſtribus aquis plus ſolito identidem inquinari. Etenim Strabo diligentiſſimus ille Romani agri deſcriptor, poſtquam lib. v. Geographiæ omne Latium a ſalubritate commendavit, loca excipit, quæ *paluſtria ſunt, atque morboſa, qualis*, inquit, *eſt ager inter Antium & Lavinium uſque ad Pometiam, & Setini agri quædam, & circa Terracinam, & Circejum;* quo ſane locorum circuitu iſthæc etiam finitima tellus comprehendi poſſe videtur.

Vel ſuapte natura paluſtris eſt regio vel incolarum negligentia, quæ potiſſimũ accuſanda eſt.

III. Sed non omnia, quæ dolemus, eodem jure queri poſſumus: vel enim regio iſta ob jugem aquarum ſcaturiginem, nullaque hominum induſtria vincendam telluris humilitatem olim etiam cœnoſa fuit, & culpa in eos conferenda eſt, qui primi coluerunt; vel propter temporum injurias (ut arbitror) non corrivatis ſedulo aquis, in hujuſmodi ſtatum pervenit, & excuſanda minus eſt poſterorum, præſentiumque negligentia, quæ eoſdem latices torpere ſinit, qui apertis tum veteribus, tum novis ſcrobibus, & canalibus in amnes, ac mare tempeſtive derivari potuiſſent.

Inertium aquarum cauſæ, vel regionis humilitas, vel pelagi, & fluminum altitudo.

IV. Quid quod multi inducta paulatim exaggeratione, deſertis paluſtribus locis prudentiſſime ſuccurrerunt? Alterum excitandis lacunis, ac ſtagnis ſemper ſubſerviſſe compertum eſt, ſcilicet alicubi vel non inventa circumſtantis declivitas ſoli, per quam naſcens, aut influens aqua libere poſſit excurrere; vel importune occurrens major altitudo proximi fluminis, aut pelagi: unde pigrum fluentum repellitur, quod illorum admiſceri undis ad integrum paludis exhauſtum oportet.

Quibus de cauſis abundantior hoc anno tam dulcis quam mineralis aqua fuerit. (*)Conſule hiſtoriam epidemiæ ortam ex conſtitutione algidiſſima hyemis anni 1709. a nobis deſcriptam, & in calce operis de Rom. Cœli qualitatib. adnexam.

V. Cæterum mirari deſines, mi Cocchi, cur iſthic hoc anno affluentior aqua tam dulcis, quam mineralis ſuis ex ſcatebris effluxerit, & vicinos campos inundaverit: etenim dum algidiſſima (*) hyems aqueos vapores e terra excitari prohibuit, recens, exterumque nitrum abunde nimis infuſum eſt. Verautem pluvium ſubterraneas venas latice magis implevit; exinde ſub æſtatis initium utraque de cauſa potuit uberior lympha manare. Vidit phænomenon hoc ante menſem ipſa etiam Roma, timuitque, cum in valle juxta mœnia montis Cælii exigua cæteroqui ſcaturigo tantam aquæ copiam ocyſſime reddidit, ut brevi locum illum impleverit, & inſectorum, amphibiorumque multitudinem admiſerit, certo certius circumfuſæ etiam atmoſphæræ plurimum nocitura, niſi ſumma Clementis XI. providentia udam, ſinuoſamque vallem citiſſime aggeſta terra oppleri juſſiſſet.

Ex variorum, ac minutorũ corporum mixtione infectis a folis æſtu peſtiferi vapores attolluntur.

VI. Inertes vero latices ideo tanto putore humiliora circa Anagniam, & Ferentinum loca infecerunt, quia iiſdem ex enormi diverſorum qua vegetabilium, ſenſilium, & inſenſilium, qua etiam mineralium corporum miſtione inquinati, agitante ſolis æſtu, corruptivum fervorem cum innumerabilium vermium exortu ſubire coacti fuerunt: quam ſane fermentationem ſuis, quos defert, igneis ſalibus ipſe quoque per æſtatem ſæpe flans auſter adauxit, qui cum ſemper ex imis ad ſublimia enitatur, ex paluſtribus, verminoſiſque aquis lethifera effluvia & abripit, & attollit, facile etiam ad montana Oppida evecturus, niſi eadem effluvia in altum ſublata multum diſpertirentur, ac partim ipſo in volatu caderent, partim evaneſcerent. Unde fit, ut Patria tua, quæ ſitu eminet, innoxio cœlo fruatur.

VII. Qua vero ratione hujuſmodi labis ſemina, ſive animata, ſive inanimata caſtrenſes, ac peſtilentes febres gignant, & tu innuis, & nos latius in opere de noxiis paludum effluviis brevi edendo demonſtrabimus. Nunc autem ſatis fuerit M. Varronis (*a*) ſententiam, hujuſcemodi infortuniis pulchre accommodatam referre: *Advertendum*, inquit, *etiam, ſiqua erunt loca paluſtria, & propter eaſdem cauſas, & quod areſcunt, animalia quædam minuta, quæ non poſſunt oculi conſequi, & per aera intus in corpus per os, ac nares perveniunt, atque efficiunt difficiles morbos*, quos deinceps Columella (*b*) *cæcos* appellavit: quoniam ſubdit, *eorum cauſas, nequidem medici* (nempe ſuæ ætatis) *perſpicere queunt:* non enim per ea tempora vermium ex ſeminio, ovuliſque propagatio tam clare patuit, ſicuti noſtro ævo, quo vulgi etiam ſermonibus trita eſt.

(a) Lib. 1. de re ruſtica cap. 12. pag. 107.

M. Varronis ſententia de paludum verminibus, qui morbos gignunt.

(b) Lib. 1. de re ruſt. c. 5. pag. 22. Columella idem ſignificat.

Quo pacto vermes humanum corpus inficiant.

VIII. Nec deeſt probabilis conjectura, exoticum liquidum noſtris fluidis incongruum a vermibus, dum ſtomachum, atque inteſtina corrodunt, ſuas per tenues proboſcides veluti per totidem ſyphunculos in albas, rubraſque venas, immo in nervos etiam magno cum ægrotantium diſcrimine infundi. Accedit denique, quod per eadem ulcuſcula multis aliis ab aere derivatis particulis ſuapte natura nobis infenſis, latius (præter pneumonicum) iter aperitur in ſanguinem.

Epidemia Romana in Urbe Leonina.

IX. Triſte ſane experimentum conſimilis epidemiæ Roma cœpit. Superioribus annis, cum ad duo circiter millia hominum in Leonina Civitate propter ſtagnantes, corruptaſque in foſſis Hadrianicæ Arcis aquas verminoſa, & peſtilenti febre trimeſtri ſpatio perierunt. Sed quemadmodum tunc temporis nobis accidit, ut funeſtis læta ſucceſſerint: nimirum ingruentibus prope autumnale æquinoctium pluviis, ventiſque in contrarium verſis, ita vobis, de ferveſcentibus poſthac æſtibus, arbitror eventurum, & in anteceſſum gratulor. Cæterum cum furit ex paludibus morbus, initio præſertim æſtatis, vix ullis remediis aut arceri penitus poteſt, aut reprimi; ne ſi Æſculapius quidem ipſe, & Machaon propulſatores, & curatores adeſſent. Unde ingenua, magnoque viro digna confeſſione ſcriptum nobis reliquit Hippocrates (*c*) in æſtiva quadam conſtitutione, *nihil memorabile ſuis ægrotantibus profuiſſe*, ſcilicet *non ventris turbationem*, *non venæ ſectionem*, *neque quæcunque alia*, quæ ipſe tentavit, quem omnia cum ratione tentaſſe putandum eſt: habent enim effluvia iſta certum incrementi tempus, quod plerunque tota æſtate finitur, cujus decurſu affatim irrumpentia in hominum corpora, quæ magis propenſa ſunt (ſunt autem valetudinaria, aut quæ minus congrua vitæ ratione utuntur) duplici potiſſimum via (præter minus conſpicuas) reſpirationis nempe, ac cibi penetrant, pariterque in fluidas, atque in ſolidas humani corporis partes debacchantur; ſed cum pluere incipit, æſtuſque temperatur, tunc certe paluſtris humor, *imbribus dilutus*, ut docuit Columella (*d*) citius miteſcit, & flantibus ventis a ſeptentrione non ſolum lethiferæ ſubſident in paludibus exhalationes, ſed quæ jam in aerem ſublatæ fuerant, alio converti ſolent, ac diſſipari.

Æſtatis initio morbus curatus difficilis.

(c) 6. Ep. ſect. 7.

(d) Loc. citat. pag. 21.

Qua ratione curatio inſtituenda.

X. Ad curationem porro graſſantis morbi, quod ſpectat, illam tu quidem ſua duxiſti via, partim infuſum venenum detrahendo, partim corrigendo, partim etiam volatilizando, ac diſſolvendo. Sed quoniam mala ſæpe ſæpius artis vim eludunt; propterea illud Hippocratis (*e*) ob oculos perpetuo a nobis ha-

(e) 1. Ep. ſect. 2.

habendum est; *si non prosis, saltem ne noceas*. Ac rite quidem divinus Senex (*a*) Medicum gubernatori navis comparavit: quemadmodum enim ille magnis in tempestatibus ita gubernaculum, & vela moderatur, ut ventorum impetus, secundos quidem excipiat, adversos vero declinet, vel ne illidatur scopulis, vel mergatur undis. Sic profecto solers Medicus nunquam nimia cupidine celerioris curationis, multiplicandis cum temeritate, vel confusione remediis, adduci debet: sed ita diligenter naturæ motus observare, ut salubribus faveat, noxiis obsistat, ægrumque translatione saltem in chronicum morbum (quod est hac in re, ut admodum frequens, ita summopere utile) ad salutis portum utcunque perducat. Exinde fit, ut hujusmodi in febribus, raro purgantia, nisi ab initio, & quidem cum absente diarrhæa, quotidie remiserint, aut alternis diebus rigore, aut saltem frigore exacerbentur, juvare solent: tunc enim, quoniam non levis febrilis fermenti portio hypocondriorum glandulis, quæ in primas vias hiant, hærere solet, non ægre illinc blandis subito emeticis, aut dejectoriis evellitur, ut inde locus fiat usui chinæ-chinæ guttulis olei Matthioli irroratæ, tamquam specifico hujus pestilentiæ alexipharmaco, quod experimento quoque utilissimum compertum est apud illos, qui continuis quanquam febribus, gelido tamen artuum frigore laborant. Sed hæc purgatio non nisi prima, aut secunda die laudatur; postea vero, quoniam sæpe (excitata diarrhæa, vel dysenteria) ad alvum confluit malignus humor, ab omnibus purgantibus pene cum superstitione abstinendum est, solisque diaphoreticis, & alexipharmacis utendum.

(a) De vet. Medic. n. 17. medicus gubernatori navis ab Hipp. comparatur.

Purgantia in hisce febribus nisi ab initio, raro prosunt.

Specificũ harum febrium pulvis Chinæ cum oleo Matth.

XI. At vero si febris servaverit ideam continentis, stipeturque delirio, lethargo, & convulsionibus, nullumque urgeat extremorum frigus, quoniam significat acre, malignumque fermentum majori ex parte intra sanguifera vasa furere, atque in præcordia, cerebrum, & nervos impingere, purgantibus exasperari solet, etiamsi nausea, ac vomitu æger vexetur, exigitque tantummodo blanda, crebraque enemata, stillatitias aquas, vel simplicia, quæ longa vocant jura acido-volatilia, ex decoctione rad. scorzoneræ, pimpinellæ, gramin. contrayer. acetosæ, ac foliis contusis sonchi: postulat pariter emulsiones ex semin. melon. cardui sancti, & amygdalis, additis temperatis diaphoreticis, & cardiacis, modo ex stibio diaph. succino, & camph. modo ex cornu cervi, ac lapide bezoar. vel guttulis spiritus sal volat. sal armon., modo ex confectione hyacinth. de Alcher. ac potissimum diascordio Fracastorii: quinimo cum primum coacti alicubi sanguinis indicia apparuerunt, auri etiam tinctura rite præparata, vel spiritus mannæ, quem vitæ appellant, ægris exhiberi potest. Sed vesicantia præcipue non solum artubus, verum etiam cervici tempestive, atque utroque in casu, modo absit dysenteria, admovenda erunt.

Quibus in casibus abstinendum sit catharticis.

Remedia præscribuntur.

Vesicantia proficua, & quando. Quibusnã, & quando venæ sectio utilissima fuerit

XII. Hoc forte tibi mirum videbitur, quod quanquam in maligna ista febri viperei dentis instar censeatur phlebotomi lanceola; nihilominus tamen ægrotantes plethorici, qui eadem febri cum dolore capitis, pulsuque magno, & æquali corripiuntur, secta vena frontis, vel jugulari, tunc maxime cum majore mentis motione, soporeque, immo parotide premerentur, quandoque levati fuerint: sectiones enim istæ (modo extremorum frigus absit, & vires constent) accensetur illis, quas laudat Hippocrates (*b*) & *proximi ventris* appellat; evacuant nanque, & revocant in præcordia, ac subinde in vitalem circulum multas cruoris partes, quæ piceam, & quasi non dixerim, polypeam consistentiam nactæ, sinubus duræ meningis, atque universæ propemodum cerebri superficiei, perinde quasi supremi, mortalesque decubitus pertinaciter adhæserant, atque illinc deturbari naturæ opera non solent, nisi magno, ac plerunque irrito paroxidum conatu.

(b) 6. Ep. sect. 6.

XIII. In eundem pariter scopum collimant non solum viscera recens mactatorum animalium cranii suturis adhibita, utpote quæ proprio sale oleoso-volatili illas sanguinis particulas diluunt, leniunt, ac submovent, quæ summo capiti erant defixæ; verum etiam cucurbitulæ siccæ, atque adhuc semel scarificatæ, si opus fuerit, ac præ cæteris frictiones per totum morbi cursum, inunctis manibus oleo amygd. & Matth. cum camphora identidem repetitæ torpescentibus liquidis naturales motus inspirant.

Alia remedia tradũtur.

XIV. Sed vereor, ne tu arguas, mea ex memoria discessisse remedium maximopere necessarium pellendis, necandisque vermibus, quod forte primas in hoc morbo tenere debuerat. Porro illius non sum oblitus, sed valde dubito, ne, dum pharmacum, (præterquam ex amaris vegetabilibus, china præsertim atque ex acidiusculis cardiacis) quærimus, venenum inveniamus, quod ægros citius quam vermes perdat: mercurialia enim in tanto naturalis œconomiæ confusione nervorumque potissimum oppressione quid quæso alium, nisi mortifera in cerebrum inducta epigenesi novas turbas facere possunt? Igitur in alexipharmacis, ipso in tempore, denique in naturæ præsertim solertia, quæ docta est sine magistro, spem omnem collocare oportet, ut filii Patris simus, qui nos admonuit, ut saltem non noceamus. Nanque medicina est quoddam experimentalis prudentiæ genus, quæ vix doceri ab ullo potest, tota fere sedulo peritoque ab Artifice in arena ipsa invenienda ac tractanda est. Macte igitur animo, mi Cocchi: sed dum aliorum valetudini incumbis, fac ut tuæ quam diligentissime servias. Romæ prid. Kal. Sept. MDCCIX.

Remedia necandis vermibus ex china & acidis cardiacis paranda.

NONNULLA DE TERRÆMOTU.

CAPUT II.

Illustrissimo Domino Jo. Maria Lancisio Sanctissimi Patris Clementis XI. Archiatro & intimo Cubiculario Antonius Cocchius S. P.

PLane deerat quid ad te scriberem, nec habebam a te quid expectarem Vir Amplissime. Sed terræ tremor copiosum & triste attulit argumentum. Festo die Seraphici Patris nempe IV. Nonas Octobris secunda noctis hora vehementius consueto mota est terra, & parum abfuit quin nova Cassia solo iterum æquaretur; cœlo interdiu sereno signum a Plinio commemoratum tenuis linea nubis in longum porrectæ præcesserat. Motus ille non fuit subsultus, idest deorsum sursum concussio, nec lateralis hinc inde vibratio, sed unam tantum partem sine vibratione propellens ruinam superstructis ædificiis minatus est, & pertinacior sane fecisset pessimus omnium motus & demolitor, utpote per quem non restituitur centrum gravitatis ædificiorum ut immineat suæ basi; horrenda tamen reliquit vestigia, altas rimas, immanesque parietum hiatus, & alia ruinarum initia: prægnantis arenæ fœtus, seu potius vegetabilia monstra nullo caule, nullisque radiculis firmata, nempe tubera inter gulæ delicias habita, non rostrante sue, sola montium concussione detecta sunt. Si epistola est quædam longinqui hominis repræsentatio, pallentem me, squalidumque trepidare jam vides. Sextum Hippocratis librum de morbis popularibus legebam, cum cæco velut mugitu oborto, crepitante domo parietem in me nutare animadverti, & saxa veterem libertatem, pene dixerim, affectare, ut me adhuc vivum absconderent, tumularent, obtererent. Addidit fuga periculum periculoso jam malo, scalas enim non pedibus, at strato per lapsum trunco decurrimus. Viri, & puellæ extra domos, & se ipsas promiscue vagabantur, & passim matres, quo se, & infantulos e cunis ereptos reciperent, ambigebant. Beatæ Ritæ Vestales, & alia aliorum Ordinum vittata capita, sicut rescivimus, a male tutis claustris recedere cogitabant. Fugientes secuti sunt ægri ægritudinis suæ obliti, cum malum impenderet atrocius, cui nec Principis providentia, nec Medicorum solertia, nec ipsa natura, quæ nobiscum cohabitat, potest opitulari. Voces

ces *ad Deum ſanctum, fortem, atque immortalem* emiſſæ, lacrymis, & ſuſpiriis interciſæ undique reſonabant. Non externæ gentes, non Aſia in nos ſævit, nunc magna pars noſtri metus eſt domus ipſa, quam colimus. Sic afficit timor, ut neque diurna negotia, neque nocturna ſilentia cum ſecuritate permittat: Gravior propterea ſomni vis ad lectum nos, tanquam ad patibulum trahit. Crebras terræ commotiones in hac Reipublicæ Sede (titulum duntaxat reliquit Roma,) & brevibus pagis ex conſenſu continentis cum ignivomo Italiæ monte Veſuvio accidere Patritii Caſſiani opinantur, quaſi inde minerales particulæ ſulphureæ, ac nitroſæ igneo vortice per ſubterraneos cuniculos deriventur. Travaginus Nobilis Venetus, ut ex Nicolao Cyrillo ſtrenuo Carteſii ſectatore, & Medico ſolertiſſimo Neapoli accepimus, aſſerit, & veri non citra ſimilitudinem, nimirum quando terra deorſum ſurſum concutitur, ibi terræmotus fieri per eſſentiam, ibique magnam effluviorum copiam reperiri. Ego teſtari poſſum, quod in Caſſiano ſolo mitior eſt, & frequentior talis concuſſio. Porro aer intra ſpecus, & cavernas incluſus volatili efferoque veluti agmine occupatus, ac rarefactus, dum ejus ſpirulæ ſe ſe anguſtiis expedire nituntur, majorem hic, quam alibi reniſum offendit, ſeriem videlicet, & ſolidiſſimam, imperviamque compagem montium, quorum alpina juga tangere cœlum videntur. Unde nec mirum, ſi elaſtico, prævalidoque impetu ſolum eluctatus, ædes quatiat, proſternat, disjiciat; nam juxta egregiam Plinii analogiam, *nil aliud fere eſt in terra tremor, quam in nube fulmen, & tonitru.* Et quidem fulminis primordia eſſe nitrum, ſulphur, & ramenta terreſtria, oſtendit Cartheſius: cava nubes, qua exhalatio ſulphurea, & nitroſa includitur, inſtar bellici tormenti, exhalatio vero ut pyrius pulvis ſe gerit, quæ dum nubis clauſtra diſrumpit, aerem circumjectum valide commovens, fragorem edit non illico interiturum, nempe tonitru, & coruſcationem, ſeu fulgur explicat, eo quod materia primi elementi, quæ celeri, & largo confluxu nubem inferiorem pervadit, ex anguſto ſinu, & tortuoſis anfractibus vi refluere in liberiorem aerem cogitur: exploſum fulmen ſive recta, ſive oblique in terras ruit, impetu ſecum ferente lapidem pene metallicum ex accenſa miſtura concretum; telum nempe, quod non Cyclopum incude, ſed naturæ magiſterio tornatum eſt. Pari omnino mechanice accidit & terræ tremor, & ſubterranea fermentatio, vi cujus terra concutitur: ignis tam in atmoſphæra, quam intra terram eliditur ex violento partium motu, quem libera excitat primi elementi materia. Sic ubi fœnum pluviis humefactum, & ſole non bene ſiccatum reponitur, ſponte ſolet accendi, non ſulphure, oleo, nitro, quo abundent plurima herbarum cadavera: aqua anſam præbet accenſioni; nam ejus moleculæ tanquam parvi cunei fœni poros ita conſtringunt, ut expulſis globulis ſola, & effrænis remaneat materia primi elementi, quæ eo uſque perniciſſimum motum exercet, ut demum tumultus oculis pateat ſub forma ignis. Inſimulare non poſſum occulta ignis ſemina in fœno, quæ ob præſentiam aquæ interius ſimul confugiunt, & cumulantur, licet ad antiperiſtaſim, ſeu circumobſeſſionem contrarii recurrat antiquitas: pulvis enim pyrius, qui ex carbonibus, nitro, ac ſulphure confectus eſt, quamvis madefiat, accendi nequit. Non ſufficit itaque ſi cuneus in aſſeris rimam indatur, ad aſſeris diſciſſionem; requiritur malleus cuneum ipſum percutiens, impellenſque, ut ſcilicet aſſeris partes ex motu dividantur. Sed ut ad rem meam redeam, aer in terræ ſinu coacervatus, preſſuſque, ac tenſus quadam ſtagnatione concreſcit; ſi vero igneis ſalibus impetitur, tunc adeo tumet, & æſtuat, ut veteris loci veluti carceris impatiens quæ magis reſiſtunt, vehementius dimovens, & non raro etiam effringens, viam vi moliatur. Dicere ſuperſedeo, quæ redolent meteoriſtam, ne diſſertationem de terræ motu, quam fervidus, & dubiæ lanuginis adoleſcens exaravi, importune retexam: pagellis iſtis augurari poterat Cenſor, quæ libro ſuo olim cecinit Venuſinus.

Turcæ tunc temporis Corcyram obſidione infeſtabant.

Differt. 7. Meteoror.

Contrectatus ubi manibus ſordeſcere Vulgi
Cœperis, aut tineas paſces taciturnus inertes,
Aut fugies Uticam, aut unctus mitteris Ilerdam.

Epiſt. lib. 1

Illud autem omittendum non eſt, quod nos alienæ valetudinis cuſtodes ac vindices quotidie periclitamur: tonat enim aſſidue terra, & quod habet præcipuum perdidit, ſtare. Huc venimus ut tibi Protector optime pareremus, & patuiſſe tibi nonne eſt quoddam efficax orandi genus, ut nos *in occupationis exilium miſſos* plenum diſcrimine quamprimum liberes? Ignoſce quod curas doloremque animi tibi ſæpe narramus, nam ipſa narratione dividimus. Omnem ſpem in gremio poteſtatis tuæ ponimus; & tua ſummum apud Principem poteſtas non aliud deſiderat niſi velle. Me dilige ut te diligo. Vale. Idib. Octobr. 1717. Caſſiæ.

S. Gregorius cum ad Petri Sedem evectus fuit ita de ſe ipſo plorans ſcribſit l. 1. ep. 6.

Jo. Maria Lanciſius Antonio Cocchio ſuo S.

NE me putes, Cocchi ſuaviſſime, ideo tuis literis ab Idibus Octobris ad me ſcriptis nondum dediſſe reſponſum, quod vel te ex memoria depoſuerim, vel propter curarum vim, quibus plerumque gravor atque interpellor, cauſas reſponſioni nectere moraſque injicere velim: non enim unquam quoad vixero aut amicorum, tui præſertim ſimilium obliviſcar, aut ullis occupationibus impediar, quominus ſucceſſiva ſaltem tempora ad reſcribendum ſubripiam. Porro diuturna primum ad Caſtrum Gandulphium apud inclytum Abbatem Alexandrum Albani ruſticatio mea effecit, ut tuas niſi poſt ſecundam hebdomadam acceperim. Deinde quoniam in reditu ad Urbem inveni pluteum obrutum atque onuſtum ſexcentis ferme qua epiſtolis, qua diſſertationibus, quæ ab eo die, quo hinc diſceſſeram, fuerant aggeſtæ, non parum certe laborandum mihi fuit, ut ocyus ab ejuſmodi negotiis me diſſolverem. Nunc itaque ut potui, expeditus, totum me tibi trado.

Clem. XI. Nepos meritiſſimus hodie S.R.C. Cardinalis.

Moleſtiſſime fero, te iſthic mutante ſolo dies, noctesque cum timore, vitæque diſcrimine penitus vigiles tranſegiſſe. Quis enim hujuſmodi caſus, in quibus ſæpe propter ædium ruinam vivi homines ſepeliuntur, ſuiſque membris contuſis, ac laceris diu ſuperviviunt, aut diſſimulare poſſit, aut non dolere?

Sed quanquam hoc inter dira, maximaque infortunia referendum eſt; ubi tamen autumno abeunte firmatam iſthic tellurem jam videris, quod contigiſſe ſperaverim, gratulandum tibi potius, quam indolendum arbitror, non tantum quod ſoſpes divino favente Numine evaſeris, ſed potiſſimum quia & oculis, & animo, quæ olim de terræmotu eleganter ſcripſiſti, luſtrare ſecundis curis, & quidem ſapientioribus, ut ſcite Eurypides; cauſaſque omnes, ac diſcrimina diligentius exquirere, rimarique poteris, quas nemo abſens, niſi fallacibus conjecturis aſſequi valet. Ut enim cum Plinio minime dubitandum reor, quin ipſo in terræmotu idem eveniat, ac inter nubium tonitrua fulmen erumpit *incluſo ſpiritu luctante, & ad libertatem exire nitente:* ita ſedulo animadvertendum, inveſtigandumque adhuc ſupereſſe cenſeo, quomodo in terræ cuniculis pyrius veluti pulvis cumuletur, & quare data occaſione incendatur, perque certa ſolum loca, eaque interdum montana illico erumpat, atque proſiliat. Loquor autem hic de vero motu terræ, non de ſolo tremore, qui ex conſenſu illius telluris, quæ urgetur, truditur, ac dehiſcit, fieri conſuevit. Accedit vero non leve gratulationis argumentum, quod omnia, quæ nobis adverſa contingunt, a chriſtianis præceptis ad noſtram vel animi, vel corporis utilitatem referenda eſſe doceamur, ſcilicet ut magis perfuncti periculis tales, hoc eſt probi, juſtique perſeveremus, quales in ipſis diſcriminibus ſumus, noſque futuros pollicemur. Cæterum curabo, atque enitar, ne de ſpe, quam jure in mea erga te exiſtimatione, ac benevolentia habens, unquam depellaris. Vale. Romæ Idib. Novembris 1718.

DE

DE IMMANI HYSTERICO AFFECTU,

CAPUT III.

Illustrissimo Domino Jo. Mariæ Lancisio Clementis XI. Archiatro & intimo Cubiculario Antonius Cocchius S.

SActa Vestalis in Cœnobio B. Ritæ annor. xx. quadtati habitus & biliosi, ut ajunt, temperamenti Idibus Maji post insuetum quendam laborem correpta est repentina faucium angustia, crebro altoque suspirio, & cordis & arteriarum palpitatione, cui quælibet pulsus differentia conjungitur: obmutescens ac pene exanimis humi procubuit. Attigit orthopnœæ gradum difficultas spirandi: persistunt adhuc præcordiorum angor, suspirium, abolitio vocis, sicca tussis, capitis dolor & interdum vertigo: *& cor vibratur*, & vibratione cordis costæ videntur extrudi, cum reapse cor in epileptico motu fit, *& feriat pectus, eo quod supra suam basim assurgens cuspide ad costas pertingit*. Ægra circa septum transversum, quod est microcosmi horizon, se fascia muniri velle, ut satius spiritum ducere possit, frustra nititur exclamate: modo pallet, modo rubet, *corde* scilicet *astringente venas ac laxante*, quod intelligo etiam de arteriis, & addo Cappadocis verba: *Sanguis autem omnium est alimentum, omnium calor, omnium color*. Inter deglutiendum torpescit œsophagi circumpulsio, & non raro cibus medio in itinere interceptus cogitur eo redire unde discesserat. Assumpto cibo tenduntur & murmurant hypochondria & coacervantur suspiria; auctos tum nec regulates pulsus silemus. Prima hora somni somnum excutit & experrecta surgit pectore anhelo, palpitante corde, & quasi injecto laqueo suffocari se putat, ut iis solet accidere, qui pectotis hydrope laborant: artus frigidi sunt: sanguinis per extremas arterias præpedita circulatione: pigra est alvi dejectio, urina parca & tenuis: catamenia jam pridem substiterant, & siquid effluat, fluor est albus: convulsis enim lacertis Malpigio nostro descriptis, qui vasorum oscula in concavum uteri fundum hiantia sphinctericum quasi rete amplectuntur & stringunt, non cruor, sed pars ejusdem serosa delabitur. Secta est vena cubiti, secta est & saphena. Quæ autem tensis crispatisque solidis blandiuntur, quæ succos hysterico-acres retundunt & diluunt, quæ tandem lunare tributum exigunt, non prætermisi. Sed nullum hactenus vel parvum levamen. Vereor ne ob spasmata diuturna, quæ intra thoracem præsertim vigent, laxentur tandem *sanguiferi tendines seu arteriosa suspensoria* quæ cordis prolapsui reniti debent. Tuam igitur, Lancisi Clarissime, opem imploramus: simulator enim hic morbus sæpe sæpius prodit in publicum vultu non suo. Reticere nolo quod Ludovicus Mercatus duorum Hispaniæ Regum Philippi Secundi & Tertii Archiater sapientissimus innuit, *quibus si adhuc addideris sexus differentiam, clarius procul dubio cernes tam esse difficile in fœminis curationem optime moliri, quam esse Medicum.*

Hipp. l. 2. de morb. Mulieb.

Bellin. de morb. Pect.

Hipp. l. de off. nat. De cauf. diuturn. morb. l. 2. c. 2.

Differt. ad Spon.

De Gynæciis l. 1. c. 8

Singulare interim gaudium, quod ex valetudine Clementissimi Principis a te iterum restituta percepimus, metum temperavit, quem crebrior atque immanior tonantis terræ concussio, & quem præcipue duplex hesterna una, mane sero altera, intulit nobis, quique justissime extorres domo nos fecit. Omnes lymphatorum ritu excurrebant, cum ædes undique titubarent, tecta obstreperent & humus discedere sub pedibus videretur. Plorantes mulieres ad preces, ad vota conversæ sunt. In plateis & agris tentoria passim offendimus, sed quæ composuit tumultus & timor, illi similia quod Lucanus describit.

Rectorem dominumque ratis secura tenebat;
Haud procul inde domus non ullo robore fulta,
Sed sterili junco cannaque intexta palustri
Et latus inversa nudum munita phaselo.

Phras. l. v.

Porro, ut Jeremias loquitur, *cogitavit Dominus dissipare murum &c. tetendit funiculum suum & non avertit manum suam a perditione*. Tum Cassia, tum Nursia ejusdem calamitatis consortes, quæ hoc nato recens sæculo ceciderunt, jam nunc in novis ædificiis alte dehiscunt: imo aliquot Oppida Nursinæ ditioni subjecta, nempe Abbatia Sancti Eutitii, famosa Lithotomorum Patria vulgo *le Preci*, Tuturanum, Saccovesium, Villa Crucis, Castrum Vetus & alia, si non prostrata sunt, fere in ruinam propendent. Vale iv. Kal. Jul. ann. a Virginis Partu 1719. Cassiæ in tentorio.

Thren. c. 2. n. 8.

LANCISIUS COCCHIO SUO S.

MIror profecto, amicissime Cocchi, te inter nutantis terræ metus artubus, ut arbitror, tremulis stylum tam firmiter stringere potuisse, ut morbosam istius Sanctimonialis historiam quam diligentissime ad nos scriberes. Ego enim in urbe eodem, quo vos die, ante xii. horam ex terræmotu tanto quidem terrore perculsus fui, ut nisi Sanctissimus Princeps ex gravi morbo nondum satis reconvalescens animum meum valide retinuisset, ab Aula statim ad tentoria confugissem. Itaque cum repentina formido & tibi, & mihi communis fuerit, neutri certe dolendum erit, præsertim ubi cogitaverimus, nihil nobis, aut aliis solidi mali contigisse. Agamus itaque singulares Deo Opt. Max. gratias, & læti posthac in Domino vivamus.

Ut vero ad casum a te propositum descendam, non dubito quin duobus abhinc mensibus Sacra Vestalis propriis jam destituta catameniis, per eum, quem narras, corporis laborem, uteri, ac proximorum ovariorum recrementa ad præcordia, atque ad cerebrum magnam partem repentino cum impetu traduxerit, locumque fecerit Hippocratis effato in lib. de Virg. morbis. *Sanguis non habens effluxum præ multitudine resilit ad cor, & ad septum transversum*, addimus nos, ad cerebrum: *cum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo*; & quæ sequuntur. Omnia itaque symptomata, quibus angitur isthæc Virgo, suboriuntur partim ex acri sanguine per ipsa præcordia circumvecto, ac musculares vasorum membranas, diaphgragma, cor, & pulmones pungente, & fodicante, partim ex stygiis pene ichoribus, qui cum liquido animali fluunt per nervos splanchnicos, illosque præsertim, qui ex gangliis a me nuper detectis ad interiora pectoris divaricantur. Nota hic obiter, ganglia esse olivares plexus in truncis nervorum, ut nodi in arundine, seu quædam esse veluti cerebella extra cranium locata, ipso tamen cerebro robustiora, pia, crassaque meninge involuta ad musculos, qui libero motui magis resistunt, superandos constructa: en ratio, cur nervi, qui ad motus organa feruntur, partim cum, partim sine gangliis occurrant. Stygii pene ichores liquido animali permisti non possunt non villos nerveos, retiaque villosa irritare, & in convulsionem adducere: quamobrem immanis hysterica affectio nascitur, & perennat; neque porro spes est, fore, ut remittat, & cedat, nisi tollatur causa, & ad causæ principium, nempe ad uteri vias tum convulsas laxandas, tum obstructas aperiendas perveniatur. Quoniam vero effecta plerunque ante ipsam causam in morbis saltem moderanda sunt; idcirco, cum certissimum sit, viscera omnia tam thoracis, quam abdominis convulsionibus tentari, summamque acredinem fluidis omnibus esse communicatam, omnium primum a laxantibus, ac retundentibus curatio inchoanda erit, ut tuto postmodum ad deobstruentia, atque ad emmenagoga recurratur.

Differt. apud Morgagnum in Adversariis Anatomicis.

Quod autem attinet ad emollientia, nihil est opportunius oleo amygdalarum dulcium recens ex de-

cor-

corticatis amygdalis sine igne expresso, quod ad uncias duas, addita uncia una olei pariter recens ex melonum seminibus extracti, exhibetur in jure antelucanis horis per xv. vel xx. dies: propinaturque ante cœnam drachma una optimi spermatis ceti; atque interim singulis vespertinis horis injiciendam putarem per alvum decoctionem omenti vervecini in jure paratam ad uncias tantummodo VIII. vel x. ut nimirum contractum tam colon, quam uterus molliatur. Abstineat interea temporis ægra a vino, & abstemia saltem in annum perstat, caveatque ab omnibus acidis, acribus, frixis, caseo, leguminibus, omnique sapido alimento; sumat jura subtilia ex hædinis, vitulinis, aut vervecinis adenis deprompta, saltem ad libras duas, hoc est post duas horas ab hausto oleo amygdalino: oleum siquidem, ac jura contractas partes emolliunt simul, & exoticos sales cicurant. Post hæc locus erit infusioni drachmarum VI. cortic. myrobalanorum paratæ in libra una seri caprilli, vel juris subtilis: mire enim valet infusum hoc ad extrahendas tincturas salium acrium austerorum, seu convulsiones inducentium.

Ab hac deinceps leni purgatione tutissimo aliquot anthysterica præsidia adhiberi poterunt, inter quæ præstare semper mihi visa est, præter chinam chin. & bezoarticum joviale, sequens mistura.

℞. *Aq. tot. Citri*
Melliss.
Nuc. virid.
Ceras. nigr.
Et Theriacal. ana unc. I.

In his ignita camphora sæpius extinguatur; additur vero vigoris gratia parum aquæ hystericæ Quercetani, & nonnihil laudani liquidi: exhibenda est cochleatim bis aut ter in die, sed præcipue cum præfocativus paroxysmus recurrit.

Cæterum ad mensium reditum promovendum affabre conducunt jura ex radicibus temperatis, parumque amaricantibus cum nodulo chalybis, nec non hemicupium aquæ dulcis, in qua radices altheæ, folia malvæ, violar., & parum artemisiæ floresque sambuci, incocta fuerint. Quod si vero aut convulsiones minime cedant, aut catamenia adhuc subsistant, vesicantia femoribus admovenda & pediluvia, frictiones & cucurbitulæ sæpius infernis partibus adhibenda erunt. Tu interim, mi Antoni, memineris moniti Hippocratici, in mulierum nempe curationibus *Numen semper esse implorandum*, & cum eædem fuerint virgines aut viduæ, procurandum, ut se Sanctorum meritis voveant: ita enim per summam confidentiam earum cor cum arteriosis tendinibus undique laxatur; quo fit, ut interdum etiam citra miraculum, Deo adjuvante, ocyssime convalescant. Vale.

Romæ 3. Nonas Jul. 1719.

DE SEPULTO INTRA PECTUS ANEURYSMATE.

CAPUT IV.

Illustrissimo ac Sapientissimo Viro Jo. Mariæ Lancisio Clementis XI. Archiatro & intimo Cubiculario Antonius Cocchius S.

Cassianus juvenis ad quintum ætatis lustrum pertingens salino sulphureæ constitutionis minuta & sicca scabie infestabatur, quæ cum morderet acerrime & ungui operoso importune imperaret, urticam hanc pertæsus æger adipato malagmate intra corporis pomœria repellere non dubitavit: mense Augusti anno 1717. in febrem incidit lentam sterili cum tussi, dyspnœa & macie; porro ea quæ comedebat, invito ventriculo ingerebantur, & non longe a pastu crescere febrilis motus sine ullo artuum frigore deprehensus est: pulsus celeres, duros, & contra quam fieri solent, magnos exploravimus, & veluti miniatis in ipso vultus pallore genis manuum pedumque volæ æstuabant: exul erat instaurator somnus, ipsum namque obrepentem tussis ut hostis ad excubias posita undulatorio tremore nerveas cerebri fibras concutiens depellebat: in urina licet naturalis color exhiberetur, rotunda tamen seu oleosa corpuscula natare, & divulsam hypostasim subsidere non semel aspexi. Nescio quæ dejectoria & postea non Haly Abbatis pulverem, sed species aromaticorosatas natu major collega præceperat; quinto Idus Septembris ad trutinam revocatæ sunt curativæ indicationes. Prima, convulsivum & strepens symptoma, quod tussis est, ac faucium ariditatem compescendi; & ideo eclegmata ex recenti oleo amygdalarum dulcium syrupo violaceo & paregorica Sydenhamii tinctura lambebat æger, & amico gelu de cornu cervi identidem se recreabat (venæ autem in cubiti flexura incisio convulsis intra thoracem canalibus diametrum celerius reddere potuisset, imo & pulmonici infartus administram tussim levare teste Junghenio.) Altera, tuendi & sanguinis ligamina & pulmonum quoque compagem, ne in tenero & ampulloso parenchymate eadem ulcuscula suborirentur, quæ sal acre psoricum modico sero dilutum in extima superficie tubulorum cutaneorum fines exedens insculpserat, & ideo bolos istos deglutiit.

℞. *Sperm. Cet. non rancid.*
Antihect. Poter. a scrup. ß.
Cortic. Peruvian. ver. & in subtil. pulv. redact. scrup. 2.
Bals. sulph. anisat. gutt. 3.
Syr. hed. terrest. q. s.
Coge in bolos tres & inaura.

Tertia demum, rectificandi renutriendique; & ideo jus Septali viperina carne animatum adhibuit, ut nempe salino-acres particulæ sale volatili pingui & balsamico ad peripheriam reducerentur vel transpirarent, ut effœta liquida exaltarentur, ac in solidis elastica virtus resurgeret; pulmenta ex farre præsertim & rapis Curii quondam cupediis usurpat, in potum vero aquam cum redolentium malorum frustulis & sandalo citrino decoctam substituit. Hac sane methodo strigosus homo & jam *lentis colorem referens* convaluisse propemodum videbatur. Hipp. 3. Epid. sect. 3.

II. Sinat, vir amplissime, conniventia tua me breve scholium de morbosa epigenesi ejusque symptomatibus adjicere. Hectica fermentatio succensa est ob interceptionem in sanguine rabidi salis, quod novas sibi vias aperiebat; sanguinis ipsius contextus lento ulcere dissolvi & alcalino-acre fermentum in pulmones devolvi cœpit: distentis ac turgidis pulmonum vesiculis & adenosa tracheæ tunica suctionis ritu compressa irritantis naturæ serum exprimi consueverat; hinc tussis: cylindrus aeris cartilagineam seu dialecticam tubam ingressus cum minus spatii & non parum renixus in pulmonibus offenderet, sanguinem per venam pulmonicam refluum satis premere non poterat, nec promovere, ut ad sinistrum cordis alveum perveniret: hinc difficilis respiratio, seu dyspnœa, imo & asthma: anorexis aderat tum ob atonas ventriculi rugas, tum quia gastricus succus non acidovolatilis, sed acer, & iners e vitiato sanguine manabat: sitis, nam asperæ cum saliva particulæ tale quiddam nerveis œsophagi, ac faucium villis inurere aptæ secernebantur: auctus non longe a pastu febrilis motus, subtensus, & crebrior pulsus, *malarum rubor hilaris*, extremorumque æstuatio forsan acciderant, quia novus chylus adhuc rudis in subclavia sinistra vena turbæ salium fundentium occurrens per densiores suas moleculas aliquandiu renitebatur; susus tandem; nec sanguini assimilatus in aeris, & urinæ fistulam affatim ruebat; Aretæi vert. ac. d. pleurit. subdit Bellinus similitudinem: *Quemadmodum autem candentia ferramenta demersa frigidis aquis easdem in fervorem concitant, vel aqua eadem frigida inspersa prunis ardentibus fervorem pariter concipit; sic chylus ab assumpto cibo genitus statim ac in fervidum sanguinem derivabitur, quaquaversum agetur per minimas suas particulas &c.* hinc motus organa, quæ musculos dicimus, butyroso ne-

ctare

ctare defraudata sunt, & aruerunt. Scabies, impetigo, & aliæ hujusmodi crustaceæ affectiones *sunt* (ait Hippocrates) *turpitudo magis, quam morbi*, imo nos a morbis majoribus vindicant; si vero empirice repellantur, mutato situ, mutant & nomen, & morbi nomen acquirunt: id, quod male cautus Atheniensis propria calamitate confirmat *transgressus autem ad Melum, ubi sunt calidæ balneæ, a pruritu quidem, & cutis crassitudine liberatus est, verum hydropicus factus occubuit*. Ad historiam, quam reliquimus, revertamur.

Lib. de affection.

V. Epid.

III. Dum febrilis ignis, qui simul ignave, & atrociter extinguere vitam solet, extinctus esse putaretur, sinistrum latus micare non desinit (cum Cicerone dicam) *quasi quodam igneo motu*, & pulsus adeo est violentus, ut costas, & sternum, admotamque manum arietet: ad externas usque carotides pulsus jactationes conspicuæ fiunt: cubare in faciem, mox deinde supinus potest æger, cum tamen cibum assumpsit, aut petit acclivia & pulsus intenditur, & respiratio. Facile est, conjectare aneurysma prope aortæ arcum, aut extra recurrentium nervorum munimen. Sciscitanti mihi de aneurysmatis principio, & occasione retulit, jam se ante scabiem hoc affectu laborare, vino non parum indulsisse, & in ludicra luctationum arena sæpe sæpius decertasse: & sane tam vini potus, quam gymnastica exercitatio interni canalis diloricationem inducere valuerunt. Suavem vitis humorem & solidum alimentum, & timoris pharmacum vulgus appellat, sed Plato noster ad id potissimum conferre judicat, ut fœcundo calice naturæ, & habitus animorum in conviviis detegantur: *quippe cum* (Marsilius Ficinus in dialogum secundum de legibus, vel de legum latione) *sacras Palladis arces, quæ ante omnia colendæ sunt, impudentissime pulset*. Sed liberiori usu meri sanguis in tartareo sulphuream diathesim vertitur, qui dum per canales pelliceo-conicos it, reditque, si unus, aut alter languidæ texturæ fuerit, illum partim orgasmo, partim vi erosiva labefactat, fere ut muros discutiunt *sterilis mala robora ficus*: & Dolæus inter potatorum flagella hydropem quoque, feri videlicet ex tubulorum scissura colluviem nunquam siccandam numeravit. Si vero luctam examinemus, constituentia nos stamina mille modis agitat, flectit, contorquet; audire fas est Hippocratem: *Fiunt etiam convulsiones ex laboribus, ex casibus, ex plaga, & si quis onus majus tollat, & ex cursibus, & lucta, & omnibus id genus*: tanta enim, Dii immortales (sit modo loquendi venia) ad supplantandum adversarium exigitur in musculis tensio, & crispatura, & quanta inde vasis distractio, & liquidis strangulatio contingit: bella sunt ista *nullos habitura triumphos*. Post repulsam scabiem erodentes sales creverunt in sanguine, & sanguifer truncus præaffectus ulteriorem ab iis labem contraxit.

L. de nat. Deor.

Juven. sat.

L. de mord.

Pharsal. Lib. 2.

IV. Aneurysmatis implicatio coegit, experientissime Lancisi, ad te recurrere: Tu enim aureum *de Corde*, & *Aneurysmatibus* tractatum præfatione in Metallothecam Vaticanam (idest a Michaele Mercato Gregorii XIII. & Clementis VIII. familiari, & Medico descriptam) innuisti, & jam secundis curis aggrederis. Nova, & solida ex diuturna cadaverum sectione comparata doctrina prodibit in lucem, quæ temporis tui, tuæque experientiæ filia, summum jus erit in Medicina: laudabit & hanc olim ventura posteritas, & medicæ rei gloriam, quam per tot egregios labores quæsisti, non fortunæ, non aulicæ dexteritati, sed tuis meritis sine odio, & gratia fatebitur adscribendam.

V. Kal. Augusti 1719. Cassiæ.

Eruditissimo, Clarissimoque Viro

ANTONIO COCCHIO

Lancisius S. P.

QUanquam per hos dies nimio urgente æstu, qui nullo ethesiarum flatu temperatur, omnis fere ad philosophandum mihi facultas erepta est, atque a scribendo plane deterreor; nihilominus accepta abs te, Eruditissime Cocchi, accuratissima narratione symptomatum, quibus Cassianus juvenis post depulsam asthmaticam, hecticamque affectionem ex cohibita olim scabie subortam nunc divexatur, veluti admotis calcaribus excitor, atque ad respondendum commoveor. Ut autem paucis multa complectar, non dubito, quin acris ille humor, qui in cute primum, deinde in thorace miliarem, quasi dixerim, labem induxerat, ac tuis quidem auxiliis utcunque cicuratus, a glandulari solum trachearum membrana sensim sine sensu discussus, ac dissipatus fuerat, adhuc non levi ex parte internam tendineam, adiposamque tunicam ipsius aortæ, atque adeo ejusdemmet cordis eadem miliari prurigine efficiat. Neque vero existimes conjectura duntaxat me ad hoc asserendum perduci; nam plures habui hoc mali genere laborantes, qui subsistente paulatim intra cordis substantiam sanguine, auctaque inde hujus visceris mole, in ejusdem prolapsum inciderunt, tandemque qua distractis, qua compressis, erosis ac disruptis sanguiferis, lymphaticisque in pectore vasis decesserunt, in quorum mox cadaveribus comperi non solum cor ad bovili magnitudinem auctum, ac super diaphragma decumbens, sed arteriam quoque magnam forfice per longum apertam cum minuta; eaque manifesta interioris tunicæ scabie (quod non sine admiratione doctissimis Viris, qui mecum aderant, & quibus id mali genus prædixeram) ostendi. De cætero tecum sentio, Vir Clarissime, præcipuam superstitis hujus ægrotationis caussam a luctatione repetendam, in qua præterquam quod fere omnes thoracis, atque abdominis musculi maxime intenduntur, eaque ratione anhelitum valide, diuque cohibent, sanguinisque circuitum per cordis vasa violenter intercipiunt; fortasse accidit, ut juvenis iste non magis in arena, quam in œnopolio egregius athleta repente improvidusque, quod sæpe contingit, ab adversario in terram dejectus fuerit, lævumque dorsi latus vehementer contuderit, ac propterea arteria magna, imo & cor ipsum alicubi distractum, laxatumque sit. Quo sane factum esset, ut fibræ, ac vascula ex fibris pariter, villisque contexta relicta fuerint adeo imbecillia, ut præterlabenti postea sanguini, ejusque potissimum crassescentibus ichoribus moram facillime injecerint, locumque dederint celebri Hippocratis effato: *Siqua pars ante morbum laboraverit, in ea firmatur morbus*. Lib. humori

Verum enimvero, quo luculentius ejusmodi ægrotationis causam ex palestra retexisse videmur, eo certe minori cum boni exitus fiducia novam curationem poterimus instituere. Etenim in morbis, in quibus structuræ vitium latet, nullum, vel si ab Æsculapio arcessatur, pharmacum solet opitulari. Sed ne citra medelam relinquamus ægrotum, operæ pretium arbitror, novas indicationes ex ipsius mali visceribus elicere: scilicet primo sales, ut tu optime conjicis, tartareosulphureos in universa liquidorum massa redundantes abluendi, temperandique. II. irritatam, convulsamque fibrosam cordis & aortæ texturam molliendi, lævigandique. III. impactos, interceptosque in præcordiorum cuniculis viscidos humores solvendi, abstergendi, dissipandique. IV. demum laxas alicubi, ac pene diloricatas easdem partes firmandi, interdictis iis omnibus, quæ tum fluidam, tum solidam causam augere, deterioremque facere possunt. Tametsi vero longe facilius est in casu nostro scopos curationis meditari, quam explere; adhuc tamen ea tentanda sunt, quæ ratione, atque experientia duce in consimilibus affectionibus ad producendam saltem vitam comperta sunt profuisse. Quod itaque spectat ad diluendos sales per universum corpus exuberan-

berantes, opportuniſſimus eſſet decurſu ferventis adeo æſtatis tum internus, tum externus uſus aquæ Nuceerianæ: valet enim mirum in modum ad liquidorum acredinem diluendam, ſimul etiam ad nativum extorum tonum a ſulphureis, ſalinisque particulis labefactatum firmandum, roborandumque. Ad eundem quoque finem conſpirat *ſerum, & lac aſininum vitreis organis in B. M. deſtillatum cum ſuccis recentibus plantaginis, urticæ, hederæ terreſtris, & pomorum redolentium, additis cancris fluviatilibus contuſis*. Ad molliendas deinde convulſas cordis, aortæque fibras nihil eſt aptius oleo amygdalarum dulcium, & ſeminum melonum ſine igne recens expreſſo, quod cochleatim ante prandium, ac cœnam, cumque etiam jure matutino exhiberi poteſt. Ad id pariter ſummopere confert ſperma ceti non rancidum propinatum cum conſerva violarum.

Ut vero ſolvantur impactæ ſalinæ phlegmatis maſſulæ, quibus miliaria veluti tubercula in arteriarum tunicis elevantur, equidem præſentiſſimum remedium comperi in temperatis anni conſtitutionibus ſublimatum dulce leni admiſtum dejectorio, cujuſmodi eſſet,

℞. *Sublimat. dulc. gr.* VI.
Reſin. Jalap. gr. VII.
Ocul. Cancror. præp. gr. XII.
Electuar. lenitiv. ſeſquidrach.
M. & miſtura oleo amygdalarum:

in mortario vitreo malaſſetur. Quod utique medicamentum ſemel, aut bis in menſe repetendum videretur: hoc enim pharmacum non modo fluidorum vitia corrigit, ſed eorundem craſſitiem hic illic vaſculorum fines obſidentem, obſtruentemque ſic incidit, attenuatque, ut ad refluendum reddat idoneam; ne quid dicamus de vi, quæ hydrargyro ineſt, vulnuſculorum abſterſiva, ac fere epulotica, quippe neminem latente.

Denique quaſſatam in minimis, ac forte diloricatam alicubi per luctationum niſus, caſuſque præcordiorum texturam pro virili parte reſtituunt balſamica, & vulneraria, cujuſmodi præ cæteris ſunt (noviſſimo tamen curationis loco ponenda) extractum florum hyperici, & ſambuci cum tantillo balſami Copaivæ.

Celſ. 6. 9. Sed omni longe melior in hoc morbi genere medicina paratur ex congrua, ſemperque parca victus ratione: cum enim vaſa per diætam ſervantur depleta, invicem non premuntur, neque oppilationes contrahunt. *Vinum ex toto circumcidendum eſt*; nam merum non tantum vaſorum fibras corrugat, & coarctat, ſed copiam quoque ſalinarum, & ſulphurearum particularum intra corpus infundit, quibus fieri non poteſt, quin malum ex utraque cauſa ortum augeatur: vino autem ſufficerem infuſionem nunc foliorum meliſſæ, nunc decoctionem pomorum redolentium. Caveat propterea a violentis corporis, animique motibus, a quibus ſui morbi duxit initia. Etenim athletæ generoſam quandam in contentione ipſa vim exercent, & tanguntur gloria, cum publice decertant. Vale.

Romæ VIII. Idus Auguſti MDCCXIX.

Corpus humanum definiri poſſet *Epiſtola* (nempe ab Apoſtolo mutatis verbis) *ſcripta non atramento, ſed Spiritu Dei vivi*. ad Corinth. 2. cap. 3.

Nemo novit horologii impedimenta, niſi qui rotas, fuſos diſtinguere, & quomodo ab elatere, ſeu primo mobili motus concitentur, optime ſciat. Adeo oportet, eum, qui medicinam facere vult, ſubjectum ſuum, ſeu corporis humani texturam rite rimari. Steph. Blancardus Anat. reformat. cap. 1.

DE VENÆ CAVÆ DILATATIONE.

CAPUT V.

Clariſſimo, Doctiſſimoque Viro Jo. Baptiſtæ Morgagni in Patavino Lycæo primario Anatomes Profeſſori & Præſidi Antonius Cocchius S. P.

Quum univerſus terrarum orbis tuo jam nomine plenus ſit, & famam ipſam ſuperent virtutes tuæ, me quædam tetigit ambitio, ut ad te ſcriberem Vir Clariſſime: tu enim in perſcrutandis arcanis humani corporis, quod eſt immortalis animi hoſpitium, omnes curas implevisti. Adverſaria anatomica tua communi edita plauſu, quantum tibi ſit ingenium, quanta doctrinæ profunditas, ſatis oſtendunt: hæc mihi probaverat utique noſtrum dum viveret amiciſſimus Lanciſius, cujus nomen alte poſterorum animis inſidens, & fama rerum immortalitati traditum arentibus oculis commemorare non poſſum. Illud etiam accedit, quod ſi tu mecum epiſtolare commercium iniveris, non ſolum dolorem, qui vivit adhuc, retundes, & recrudeſcens itidem vulnus ſuaviſſimis verbis tuis lenies, ſed etiam quidquid commodi ex familiari illius conſuetudine in me ipſum derivabam, abunde ſatis præſtabis: is eris, a quo artis oracula petere non verebor, & mihi Lanciſius in te reviviſcet; nam, ut de ſe ipſo inquit Cicero, *reperire ex magna turba neminem poſſumus, quo cum aut jocari libere aut ſuſpirare familiariter poſſimus*: quare ad te recurrimus, te ſolum expetimus, te imploramus, ut perſona licet abſens, conſilio tamen præſens me conſoleris & recrees. Venæ cavæ dilatatio, quam nuper mihi contigit obſervare, meam ad te ſcribendi ambitionem laceſſivit. Lib. 1. Ep. ad Attic.

II. Venæ cavæ dilatationem expoſita utiliqua ex anatome deprompta, quæ nempe ad machinam hanc noſtram ſtatico-pneumatico-hydraulicam ſpectant, te humaniter indulgente præmittimus. Unam venæ tunicam & arteriæ duas tendineas veteres noſtri crediderunt. *Arteria dicitur vena pulſatilis, ab Avicenna vocatur vena audax*; quinque tunicis conſtat: prima exterior retis inſtar intexitur innumeris ſanguineis vaſculis nerveis fibris implicitis; unde vaſculoſa nuncupatur: ſecunda Ruyſchio inventa dicitur cellulosa, cum ſit cellularum congeries adipoſamque membranam imitetur; pinguem ſuccum ex arteriolis ſecretum hæ cellulæ aſſervant, quo arteriarum tunicæ perlinuntur, ut motui fiant aptiores: tertia, teſte Vvilliſio, minimis glandulis albicantibus compingitur, quæ laticem ſeparant ad arteriarum fibras emolliendas, ne motu exareſcant: quarta muſcularis eſt, ſiquidem fibras carneas induit, quarum tenſione vel remiſſione conſtringuntur vel laxantur arteriæ: quinta & ultima interior tunica muſculari ſubjecta nervoſa vocatur, utpote quæ nerveis fibris contexitur. Vena iiſdem tunicis conſtat atque arteria, ſed longe tenuioribus ac infirmioribus: præterquam quod inter carneum ordinem, qui extimam venæ tunicam conſtituit, & ordinem annularem vaſculoſa tunica celluloſaque interponuntur. Qualiſcunque ſit arteriæ & venæ fabrica, contractiles ſane potentiæ videntur eſſe fibræ annulares ſeu annuli carnoſi pace Clariſſimi Bellini, qui dicit *exemplo glomeris contineri quidquid eſt ſpirarum in arteriis, quidquid in venis, quidquid in œſophago & inteſtinis*: tu vero Morgagne doctiſſime, omiſſo tunicarum numero, id contra celeberrimum Regis Pruſſiæ Archiatrum affirmas, *denique in arteriis nullas alias carneas fibras niſi annulares obſervo*. Conus arteriæ a corde oriens ex lato in acutum deſinit; venæ conus ex acuto incipit, & in baſim ſemper majorem expanditur uſque ad cor, in cujus dextro ventriculo maximus diameter, & finis venarum eſt. Venæ, ut detexit Realdus Columbus, valvulis inſtructæ ſunt, ſecus arteriæ; diverſa canalium ſtructura in ſe continet providentis Dei myſteria; *qui diviſit mare rubrum in diviſiones*; nam liquidum ex lato in anguſtum currens duos ſubit motus, directum a corde, & reflexum ab anguſtis tubi lateribus, ita ut anguſtia loci motus celeritate compenſetur & pulſu; ex anguſto cono in latam baſim progrediens directi motus multum

Zacut. Lusitan. in Spicilegio Anatomico.

De motu cordis prop. XX.

Adverſ. anat. II. animad. 58

Pſ. 135.

multum amittit, motuque caret reflexo, & ob mechanicem inversi coni, & quia longe distat ab embolo pulsante, tarde ac tacite movetur; ideo cicatricula, obducti vulneris vestigium, citissime in vena firmatur; quæ tamen impetus inæqualitas sive reflexus placiditas necessaria est, ut nutritiones, cribrationes aliaque animati corporis munera peragantur: sed ne sanguis ad majora vasa promotus retrocederet, aut subsequentem suo pondere moraretur, Æternus Artifex venas, interjectis valvulis, quæ sanguinis ascendentis cylindrum sustinerent, præmunivit: id, quo non opus erat arteriis: in ipsa cava, cum scilicet dextrum cordis ventriculum ingreditur, tres valvulæ tendinosis columnis adhærentes, quas tricuspides vocant, erectæ sunt ut sanguinis impetum frangerent, & reversuras undas aggeris instar reprimerent. Venæ arteriis duplo numerosiores sunt, quia lymphas & alios succos e visceribus reducere in cor debent, atque eandem ob causam sunt ampliores. Num arteriæ singulæ singulis cum venis in mutuum occursum uniantur, tanquam unum ubique continuum, etsi venæ non saliunt, adhuc sub judice lis est: assertiva opinio, forsan ut accuratior suboluit Celso: *Juncta enim est* (ait consularis Vir) *vena arteriis, his nervi:* & Bellinus, *continua enim inter se sunt venæ, & arteriæ: etsi non sunt continuæ, ipsarum sane oscula semper patent.* Insignis vena est porta, quæ sanguinem a circulatione per plura viscera abdominis refluum absorbet, & in jecur officinam bilis arteriæ ritu conducit, ut a ramulis suis, qui ad cavæ ramulos hiant, amarum illud, & balsamicum duodeni fermentum per glandulas hepaticas separetur: crassiusculis tunicis donata est, seu media indole arterias inter & venas. Vena pariter insignis est azyga, idest sine pari, quæ dextro duntaxat in latere (loquor de homine) solet inveniri, forsan ob spatii libertatem, cum ibi neque arteriam magnam, neque Pecqueti ductum natura locaverit: hæc est velut diverticulum cavæ, de hac princeps Anatomicorum Eustachius opusculum nobis reliquit, & de hac dudum ad te scripsit Lancisius nonnulla phænomena, & præsertim pleuritica exponens. Venarum maxima ea est, quam Praxagoras nobilis Medicus *cavam* appellavit, ut Ruffus Ephesius refert: dividitur in truncum descendentem, qui a capite, aliisque partibus superioribus, & ascendentem, qui ab inferioribus initium capit; amboque in dexterum cordis sinum terminantur. Videmus igitur, quod non lapidei, non ænei sunt canales nostri, sed tunicis, qui distrahi, crispari, exedi, ac rumpi solent contexuntur. Felix, qui liquidi crasim, ac solidi robur constanti morum temperie tuetur, & in rebus non naturalibus *auream*, ut Flaccus cecinit, *quisquis mediocritatem diligit*, nempe Hippocratici præcepti tenax, *labor, cibus, somnus, venus, omnia mediocria.* Id autem, quod dicitur aneurysma, seu pulsans tumor in arteria, est hydatis in vase lymphatico, & varix, seu dilatatio in vena, cum aut valvulæ rumpuntur, aut tunicæ diloricantur: quacunque enim vi scindatur durior arteriæ tunica, sanguis percussionis momento in mollem impingens eam magis, magisque dilatat, & velut in sacco coacervatus tumorem extollit, in quo manifesta, imo sæpe permolesta pulsatio persentitur: si vero tumor rumperetur, æger per immensam hæmorrhagiam properaret ad mortem. Non secus de altero fistularum genere seu de cava, cum dilatata est, licet asserere, quamvis systolesque ac diastoles reciprocatione non perstrepat tumor.

L. 2. c. 1. De morb. Pect. tit. Hæmopht.

Ad Lycin. Od. 10. 6. Epid. sect. 6.

III. Dilatatio cavæ morbus est, qui vulgo facile imponit, occurrunt enim symptomata hydropis: hydropem pectoris primo, mox asciten, & denique anasarcam æmulatur: est tamen cavæ dilatatio, quæ si palpitent jugulares venæ, jam in dextræ cordis auriculæ aneurysma transivit, ut monebat Lancisius priusquam decederet, nimium æqua morte interceptus: nomen ab aqueo humore tamquam a materia, sive a symptomate mutuatur, sed citra febrem. Solent contra hydropici febre lenta detineri, ut testatur divus Hippocrates: *Si hydrops in pulmone fiat, febris & tussis tenet, & acervatim respirat, & pedes tument; & ungues contrahuntur omnes, & patitur talia qualia is suppuratus fit;* ut testatur quoque Arabum maximus Avicenna; qui de hydropicis in genere inquit, *& accidunt eis plurimum febres tepidæ:* diathesis enim mucido-viscida & fere *aquosus languor* est cachexia, seu juxta Hippocratis definitionem *pituitæ albæ occupatio*, nempe mollis, pallidus, & eminenter phlegmaticus corporis habitus, nec ex uno vitio nec ex uno vitiato viscere prodiens, at omnium in deterius conversio, hoc est strictum in liquidis & laxum in solidis; *quoniam itaque*, explicat Bellinus, *hæret ad arteriolas quicquid est siccius, compactius seu robustius in sanguine, abundat copia aqueorum humorum, qui ab eodem sicco subsistente exprimuntur & per corpus distribuuntur; nihil igitur alimenti ducetur ad partes, quod sit naturali simile & alendo aptum, sed quicquid ad partes ducitur, erit aquosum quid plane diffluens, & tantum non diffluere partes faciens; male igitur aletur, seu cachexia continget cum suis conjunctis omnibus: hinc fiet, ut partes ad maximam imbecillitatem redigantur & fluere quaquaversum permittant humores aqueos, qui in cavitatibus majoribus vel inter cutem colligentur; & fiet hydrops.* Cum lympham inter & sanguinem eversus est cohæsionis ordo, uterque humor tali motu agitatur, qualis est febris lenta: jugiter enim sed mitius provocat cor ad movendum se, pellendumque inordinate liquida; serum interea lixivioso-corrosivum redundans vasa distendit, scinditque, novas sibi vias aperit, & hydropem machinatur. Potest autem canalium truncos extendere ac dilatare plethorica moles seu mera sanguinis plenitudo & orgasmus, ut innuit Stahl: *Cum enim hæc* (abundantia sanguinis) *non solum liberrimum sanguinis progressum spatii proportionati intuitu varie alterare possit, sed etiam ipsi energiæ motus certissime plus negotii facessat cum pondere ipso tum mole etiam ad capacitatem spatii comparata:* concludat dissertissimus Celsus: *ergo si plenior aliquis & speciosior & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet, quæ quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, fere retro quasi ruina quadam revolvuntur:* scio multis olim fluminibus impositos pontes, & a magnis Imperatoribus aquarum calcatam esse superbiam: sed hi omnes statim in opere, aut brevi ab opere corruerunt; purpureum flumen, seu potius mare rubrum, quod intra nos circumvehitur, ubi arteriæ aut venæ parietes dilatavit, sicut alvei ita & fræni cujusvis evadit impatiens: sanguinis missio, sanguinis momentum, impetum, stimulum demit, & a strangulatu canales redimit; nempe auxilium, quod parca victus ratione mendicatur, præsentaneum missione sanguinis obtinetur; detracto enim sanguine, vasorum tunicæ concidunt, sublato, pondere cessante pressione musculares fibræ expeditius contrahuntur: aer in missi sanguinis locum succedit, & vi elastica sanguinis motum accelerat, & quicquid intra canales residet atque hæret torrente suo secum rapit; sic in pleuritide materia, quæ pleuram & pulmonem occupat, inflammatoriæ febris seu acutæ fusionis quoddam veluti præcipitatum & brevius tutiusque per venæ medicum vulnus, quam per asperam arteriam, solo tussis molimine, educitur; idcirco missi sanguinis superficies tanquam in gelu concreta, & profundum utpote villis solutum & liberum nigricans, & solito fluidius deprehenditur. Venæ cavæ dilatatio Aretæi verbis adumbratur: *nam tota una est, atque continua: a nonnullis autem Medicis ea pars duntaxat, quæ secundum dorsum discurrit, ægrotare creditur; quoniam ejus, quæ cor intrat; notæ obscuræ sunt: intra pectus enim rei nulli adhærens, sed in pectore sublevata protenditur, donec transversum septum egressa cordi inseritur: igitur siquod ingens malum hanc venam corripiat, pectore ambiente delitescit:* nec alienum videtur esse, quod ait Van Helmont: *Itaque imperium, & actio regiminis renum se extendit nedum in renes, ureteres, & vasa urinaria: verum insuper in cavitatem ventris inter peritonæum, & musculos abdominis, itemque in venæ cavæ divaricationes se inferiores usque & in pedes ac tibias.* Sed reserata per cultrum cadavera in ipso mortis silentio sepultam ægritudinem docuerunt. Caveant qui *crassos dies, lucemque palustrem* degunt, qui abdomini suo nati esse videntur & voluptatibus, quique athletico & castrensi victu secundam valetudinem evertere contendunt: caveant, inquam,

2. de morb. 14. 3. tract. cap. 8.

Lib. de dicat.

De febrib. prop. 22.

Part. 1. Pathol. gen. sect. IV. memb. Lib. 2. c. 2.

De C. & sign. Acut. li

Tit. i tus drops

Pers. l

quam, ne vitia cumulentur in ſanguine, ne *conteratur hydria ſuper fontem, & confringatur rota ſuper ciſternam &c.* utor allegoricis Eccleſiaſtæ verbis; nam *hydria* ſagaciſſimo interpreti Joanni Smith accipitur pro cava, ideſt venarum trunco maximo, *fons* pro dextero, & *ciſterna* pro ſiniſtro cordis alveo; *rota* vero aperte indicat ſanguinis circulationem, cujus principale inſtrumentum eſt arteria magna cum ſuis fiſtulis. Huc recidit quod improbat Seneca: *Cum fatigaverunt ſe vino & libidinibus, cum illos nox inter vina defecit, cum voluptates anguſto corpori ultra quam capiebat ingeſtæ ſuppurare cœperunt, tunc exclamant miſeri Virgilianum illum verſum.*

Cap. 12.

Ep. l. ix.

Namque ut ſupremam falſa inter gaudia noctem Egerimus...

Hiſt. lib. 2. Huc etiam recidit quod narrat Tacitus: *Vitellius ventre & gula ſibi ipſi hoſtis, Otho luxu, ſævitia, audacia Reipublicæ exitioſior ducebatur*: ſi enim crapulæ antidotus, inſenſibilis tranſpiratio, quæ ſcilicet onuſtum corpus ad æquilibrium redigit, integra non ſit, tumet ſanguis, & inſolenter aſſurgit diametro major ſeu capacitate canalium: immo ſi acidum, acre, ponticum dominetur in liquidis vel propter hæmorrhoidum ac inuſti emiſſarii ſiccationem, vel tandem propter vehemens animi pathema, (quod eſt veluti cogitationis epilepſia, *roſtroque immanis vultur adunco immortale jecur tundens*) humoralis maſſa incipit ſibi eſſe impedimento, quin libere feratur per præcordia, partim ſcilicet irritando fibras, partim replendo vaſa: quare ubi minor renixus occurrit, fiunt diſtenſiones, ſciſſuræ, varicoſitates tum in rubris, quæ ſanguinem, tum in albis venis, quæ lympham reducunt; id quod cavæ potius inferiori & auriculæ ventriculoque dexteris quam ſiniſtris ſolet accidere: cum enim ſanguis enervatus ſuoque volatili exutus refluat & redundet ſomni tempore, incidit primo in parietes dexterarum capacitatum, quæ utpote minoribus fibris contextæ minus validæ ſunt, quam ſiniſtræ, & magnæ arteriæ cordis.

Æneid. 6.

IV. Fatendum omnino eſt, organicos morbos extirpari non poſſe, præſertim cum ceſſent ii decubitus, qui ab internis ægritudinibus vindicabant. Errat itaque ſiquis exiſtimet in tali caſu medendum eſſe: ipſa remedia onus, ſtimulus, & morbi evaderent additamentum; nam cum ſanguis trajici nequeat debita proportione a dextero ad ſiniſtrum ventriculum, ipſa remedia ſanguinis aggeſta calcando premendoque in atrium cordis, quod eſt cava & auricula dextra, impetum faciunt: & quia ubi adempta eſt libertas circuitus per præcordia, neceſſario ſectiones ſanguinis aſcendentis per venas inferiorum artuum & imi ventris eandem in aſcenſu curſuque difficultatem ſubeunt; ideo ſerum, quod eſt tota ſanguinis maſſa ſubtilius, facile per poros effugit & replet ſpatia carnium, & conſequenter cavitates abdominis & dextram præcipue pectoris cum apparente, ſed falſa ſymptomatum moderatione, ut advertit Hippocrates, *poſtea erumpit ad alvum, & ſtatim quidem ſanus eſſe ſibi videtur ac a morbo liberatus.*

De morb. int. hydropspulm.

V. Publica ſanguinis via, qua e cunctis viſceribus & muſculis ad cor reducitur, eſt vena cava: tument inferni artus, hydrope pulmonem obſidente; nam ſanguis ab arteria ad venam pulmonicam libere tranſire nequit, & cava ejuſque propagines præſertim inferiores exonerare ad cor & in orbem reſtituere non poſſunt totam illam liquidi menſuram, quæ ab aortæ ramis intra carnes projicitur, & ideo ſerum, & lympham ad motum minus aptam, qua pedes ac tibiæ inflantur, deponunt. *In hoc vas* (loquitur Diemerbroek de cava) *ſicut omnia flumina in mare aquam, ita omnes corporis venæ ſanguinem effundunt*: unde nil mirum ſi ligata cava infra cor in cane alioquin ſano ſex horarum ſpatio ſuboritur pſeudohydrops quaſi aſciticus tumor; ut indefeſſus ſcrutator cordis Louvver memoriæ prodidit, *perforato itaque dextro latere thoracis infra ſeptimam & octavam coſtam paulo infra regionem cordis, & immiſſo digito venæ cavæ ſitus palpandus eſt, deinde pectoris latus illud ad venam quamproxime compellendum eſt, quo filum ei facilius obducatur; atque in iſto pectoris ſitu arcte ſtringendum eſt vinculum, dein pectore relaxato vulnus conſuendum eſt: peracto autem experimento canis mox oblanguet valde & intra paucas horas expirabit. In diſſecto autem abdomine magna ſeri quantitas innatare conſpicietur, non aliter quam ſi aſcite diu laboraſſet: quod ab impedito ſanguinis ab arteriis in venas circuitu ſecerni prius expertus fueram.* Præſtare poſſunt convulſio & orgaſmus quod efficit capiſtrum in cava; ſerum enim ſanguinis, ut aqua ex humidis contortis linteolis, per cæca vaſis foramina geſtit excedere: *Spaſma*, inquit Bellinus, *eſt ſolutio unitatis in partibus nervoſis vel villis muſculorum ſine vulnere*: ſi vena, vel arteria convulſione ſeu ſpaſmotica diſtenſione occupata ſit, jam habemus quomodo varix vel aneuryſma producitur: nec deeſt Coi Senis authoritas, *quod ſi convulſio in vena facta ſit, hæc quidem per exordia dolorem excitat & pulſat, progreſſu vero temporis ſanguinem ad carnem tranſmittit, qui in carne putreſcens in pus vertitur.*

at. l. 2. p. 9.

l. 123.

Sydenham opera Medica.

Lib. 1. de morb.

VI. Subſiſtente demum ſanguine in ſupernis etiam ſectionibus manus tentantur œdemate, ac ægri quandoque ruptis intra cerebrum lymphaticis, & non raro ſanguiferis tubulis apoplectice moriuntur, tametſi repentina ſuffocatione interire debuiſſe putabantur. Medicinæ parens Hippocrates *eorum, qui a morbo victi ſunt, curationem non aggredi* admonuit; ſibi imputet quiſquis uti noluit medentum imperio, nec ſe dignum vita judicavit, ſi multa neglexit, quæ conſpirant ad vitam: medicam quærit opem nec invenit: diſcat impoſterum artem, quam contempſit, quam irriſit, neceſſitatis & temporis filiam eſſe: ægro tamen miſerrimo, & *ſemel pereunti* nigrum theta præfigere ſine ullo auxilii, & ſpei fuco nec medicinæ decus eſt, nec ſapit humanitatem.

Lib. de Arte.

Meſue in præf.

VII. In tanto itaque ſalutis diſcrimine tria ſunt indicata, ſanguinis molem detrahere aut ſaltem ejus acumen hebetare & lenire; lymphæ recrementa per alvum & veſicam educere, ut ſua liquidis volatilitas reddatur, & inde ſenſim redeant ichrones ad naturales abſceſſus; denique affectum canalem defendere ac roborare. Res quidem faciles dictu, executu difficiles, & plane inutiles, cum ad ultima ventum eſt, ni author vitæ Deus remediis vigorem addat. Ut autem præfatas indicationes ipſe adimplerem, quinque uncias olei ex lini feminibus per recentem ſine igne torturam expreſſi cum jure vitulino tenui atque inſulſo epicratice propinavi; nam celebre hoc oleum ſulphure generoſo, ſale recondito, & balſamica uligine ſua lævigat, cicurat, reſolvit, & quæ reſoluta ſunt, per alvum ſecum ipſo præcipitat. Scilliticum oxymel & gummi ammoniacum ſtrenua urinam cientia, centipedas præparatas alcalico-nitroſa vi turgidas in pulverem tritas, tincturam & ſal volatile tartari & hujuſmodi alia ſeligi, quin & jura columbæ turratilis viperea carne ſars. & chin. ſucciſis radicibus, herbis, floribus, feminibuſque traumaticis obſtructæ inſtituimus. Si adjunctus Celticus bubo retroceſſiſſet, ſublimatum dulce apprime conduceret; nam alcali ſeu rete illo metallico venereæ luis ſpicula franguntur. *Exerceto circa morbos duo* (eſt altera Græci Dictatoris parænefis) *ut juves aut non noceas. Ars ex tribus conſtat morbo, ægroto, & Medico artis miniſtro: ægroto cum Medico adverſari morbo oportet*, ſaltem diætæ obtemperando, quam Medicus & pro Medico imperat Plato: *Diligentia victus corrigendi & gubernandi ſunt morbi prout cuique datur otium; neque difficile infeſtumque malum pharmacis inſtigandum.* Ludovicus Cornelius nobiliſſimus Venetus auſterum, egregium, & vita digno Principi imitandum diætæ reliquit exemplum. Ad rem quadrat apte quod inquit Seneca: *Vir magnus ac prudens animum deducit a corpore, & multum cum meliore & divina parte verſatur, cum hac querula ac fragili quantum neceſſe eſt.* Sed aurea prorſus ſunt verba, quæ Sexti Cæſaris Præceptor ſubdit: *Quid porro? nil agere te credis ſi temperans æger ſis? oſtendes morbum poſſe ſuperari vel certe ſuſtineri. Eſt mihi crede virtuti etiam in lectulo locus.*

1. Epid. ſect. 2.

in Timæo.

Epiſt. 78.

VIII. Hæc licet pauca atque immatura de venæ cavæ dilatatione mittere ad te volui, Morgagne præſtantiſſime, ut tuum acquiram patrocinium. Humanitatis tuæ ſpecimen præbe, & me dilige, & vale ad artis noſtræ incrementum.

XIII. Kal. Jul. MDDCXX. Caſſiæ.

ERUDITISSIMO VIRO ANTONIO COCCHIO Medico experientissimo Jo. Baptista Morgagnus S. P. D.

UTinam is essem, Vir doctissime, quem tu pro singulari tua humanitate facile putas, ut triste tibi ac bonis omnibus consultissimi Lancisii desiderium meis possem responsis lenire. Haud equidem inficias iverim, me in quærendis per anatomen ut bonæ ita etiam adversæ valetudinis causis non levem ab ineunte ætate operam posuisse. Verum tamen hic noster mediocris usus neque est cum longa experientissimi Viri exercitatione comparandus, & si vel maxime esset, non ea tamen nobis incredibilis vis ingenii, non ea summa eruditio, non denique tot alia suppetunt, quæ ille ad habitas a se observationes in abditis retrusisque rebus vestigandis adjungebat. Quæ sane omnia siqua alia, certe a te proposita disquisitio postulat atque adeo flagitat. Cavæ nanque venæ penitissime latent, & cum dilatantur, eæ facile affectiones vel antecessere vel (quod tu egregie observasti) subsequuntur, ut minime omnibus proclive judicem, ipsam illarum dilatationem aut in ægrotantibus per propria ac peculiaria signa internoscere, aut in denatis inter tot alia, quæ Anatomici oculos manusque morantur, vitia animadvertere.

Quamobrem factum esse existimo, ut quamvis morbus iste rarus non sit, perraræ tamen ejusdem observationes legantur: quæ cum præterea non ea diligentia, qua opus esset, conscriptæ sint, vix nobis usui esse possunt. Quo magis in tantis tenebris tuos, Vir eruditissime, præclaros conatus admiror atque commendo, authorque sum, ut observando meditandoque rem tam diu obscuram magis magisque illustrare pergas. Fructum sane capies istius operæ non contemnendum: cum enim homines plerique in gulam cæterasque voluptates multo sint brutis animantibus propensiores, magnisque præterea curis animique affectibus obnoxii; quas videlicet ob causas sanguifera vasa tum multo, & erodente sanguine opplent, tum eodem sæpius remorante distendunt; neque tamen circum extremos venarum cavarum truncos tam validum circumvolutum habeant musculum, quam bruta nonnulla, in quibus rubicundi insignisque sphincteris instar esse observavi, nihil hercule facilius fieri videtur posse, quam ut trunci illi, ad quos quidem (ut recte animadversum abs te est) effœtus crudisque adhuc, & crassioribus succis onustus sanguis appellit, in magnos haud raro varices dilatentur; quos si Medici persanare nequeant, at eos ut dignoscere saltem & diutius a ruptura per vulneraria medicamenta aptamque in primis victus rationem tueri possint, maximopere optandum est. Vides igitur, experientissime Cocchi, quantæ susceptum a te laborem utilitatis fore censeam, quantoque propterea opere a te petam, ut quod egregie incœpisti, præclare absolvas. Mihi sane quod me potissimum selegeris quicum tua ista optima studia communicares, gratissimum fuit. Idque ut intelligas, omni erga te officio omni tempore curabo. Vale & me quod facis ama. Datum Patavii postridie Kalend. Julias MDCCXX.

F I N I S.

BAR-

BARTHOLOMÆI BOSCHETTI DISSERTATIO DE SALIVATIONE MERCURIALI Physico-Medico-Mechanica.

AD LECTOREM.

UT solertiæ meæ, qualis sit, innotuit, primos Medicinæ Parentes, tot tantosque viros ad culmen artis evectos, indefesso contemplationis genio, & philosophandi instituto, illam Medicinæ partem, quæ ad hominis morbos profligandos, vitamque tuendam maxime conducit, phlebotomiam nimirum, & purgationem, ut universaliora magis, sedula diligentia, improboque labore adamussim illustrasse, & enixe addictos in universali corporum purganti, sicco pede salivationem transegisse, nihilque in hoc pulvere desudasse, licet fortassis salivatio in purgantium censu reposita magis universalis eluceat, jam quatuor circiter labuntur anni, quibus accuratis morborum observationibus in hac Sparta exornanda occupatus castra sequor celtica lue denatorum, quorum gratia luci publicæ exponere succinctum Salivationis specimen ante oculos mihi constitui. At circa hujus operis editionem diu dubitabundus hæsi, itidemque prono ad cursum impetui frænum injeci, quia *qui bene latuit, iuxta adagium, bene vixit*. Nunc tandem laxam dedi habenam, quamvis id felicitatis fastigium me attigisse minime opiner, ut opusculum meum ad palatum tuum delineasse crediderim, cum hoc nostro felici sæculo nobiliora extent ingenia, & uberiora nunc vivant, ut tot disciplinarum inventa in rerum abstruso latentium reperta, antiquorum mentibus incognita, huc usque in naturæ magnificentia latuisse, ut in posterorum industriam, & gloriam cederent: quorum cœtus concordes, quid curiosi, quid novi natura parit, aliorum oculis adhuc non animadversum, vario addiscendi studio incitati vitam per pericula non sufferendo labori commisere. Quid igitur divitiis alieno partis labore, & aliena industria repertis non fruimur? si nimia primi ævi ubertate defatigata natura nostris universum tradidisset Parentibus, antiqua nova rerum accessione illustrata, nuperisque experimentorum inventis suffulta non cernerentur. Quod ad meum dicendi, & philosophandi genium spectat, nemo mihi vitio vertat, si non adamussim hic omnia conscripserim, cum semitam fere nullis calcatam vestigiis, nulloque afflante lumine pergere cogar, ubi novam mihi sterno viam; si igitur ab æquo deflectens semitam non agnoscam, cui trito insistere possim, conatus meos, quantum fas erit, in viam reducere defatigabor. Non ergo cum Seneca *sequor priores, facio; sed permitto mihi, & invenire aliquid, & mutare, & relinquere*. Quemadmodum enim extensis ventorum flatibus velis sublata temonis directione navis incerta via syrtes impingens, undisque obruta dehiscens casu salutis asylum offendit: ita mihi fortuito continget, si primis initiatus Medicinæ meandris, & ut homo in arte novus opellam hanc meam ad utilitatem ullam revocavero. Præclarum hoc opus ausus sum tentare, non ut exercitatis facem præferrem, sed ut magis expertos Medicæ artis Heroas ad perficiendum hoc opus exemplo meo stimularem, & si alios excitavero ad salivæ morbos venandos, qui labores meos fugerunt, bene jacta erit alea, & frugem carpsisse, metamque attigisse mihi videbitur. Cæterum feliciora ingenia intima quæque, & abscondita scrutantia vident, ubi nobis non ultra progredi liceat. *Non enim*, inquit Cicero, *parum cognoscere, sed in parum cognito stulte, & diu perseverasse, stultum est*. Tu interim, Amice Lector, hæc habe, quæ si placuerint, lege, ut noster omnis non sit irritus labor; in quo si erravi, humanum scias esse labi. Vale, & me amare perge.

DE SALIVATIONE.

CAPUT I.

ARTICULUS I.

De Saliva naturali.

Uemcunque opinor libenti animo laturum, si ego ad salivationis historiam graphice pertractandam posthabitis tot eruditorum conatibus, & studio accurate pro virili perpendam, quibus hæc viribus innitatur, quibusve mediis illustretur, ut illa contrahatur industria, atque brevitate, ut non multum posse inutiliter impendere tempus, si ulteriori inquirendi labore solicito nova forte mihi contigerit comprehendere experimenta, quicquid in hac mea disertatione poterit in dubio latere, ad eruendum accessita. Ea enim est rerum natura, hominumque peritorum fertilis industria, & inquirendi libido, ut argumenti ad historiam spectantis notitia in dies plus illustretur. Itaque ut augeatur ipsa, & eluceat historia, (si forte unquam omnibus absoluta numeris futura sit) necessarium, aut perquam utile judicavi naturalis salivæ artificium, ejusque morborum causas; qua fieri poterit diligentia mea, non inani, ut spero conatu, ad trutinam prius revocare.

Inconsultius facere ratus sum, si proprietates, & salivæ usus constituerem, antequam ejusdem qualitates, & affectiones sub examen vocarem, quod ultimo allatum, ut concipiam modo, satis ducor enumerandas eas esse maxime generales affectiones coaletionum, quæ ex diversis materiæ particulis in cujuscunque salivæ naturalia corpora abeunt. Atque ea propter operæ pretium fore existimo affectionum causas inquirere, antequam saliva ad ejusdem naturam solertius indagandam me alliciat.

Salivæ corpus itaque fluidum esse videtur eo in primis, quod consistat ex particulis, quæ dum se invicem in exiguis componentium corpusculorum superficieculis lubricis, atque levibus tangunt, inter se invicem reptatum promovent: hinc inde agitatæ juxta suas superficies adeo volvuntur, ut sui motus momento se diffundentes, aquæ ad instar libere quaquaversum ferantur. Et sane non negandum orbicularem molecularum figuram ad corporum fluiditatem plurimum conferre; Interim vero cæteræ dantur qualitates salivæ, quæ diversas particulas arguere videntur, varie admodum, & aliquando irregulariter figuratas, dummodo ingredientes partes in corpuscula satis exilia dividantur, atque ad eam levitatem, & volubilitatem redigantur, ut ob molem suam fluidorum corporum particulis liber inter se ipsas motus non intercipiatur; proindeque sint non tantum volubiles, sed actu motæ, ut corpus fluidum reddatur, non quidem solo aggregato talium corpusculorum, quæ sphærica sunt, aut alia regulari forma prædita, verum sola duntaxat vehementi & varia particularum illud componentium agitatione. Quæ quoniam tactis corporibus adhærescunt, vel saltem partibus quibusdam turgent, quæ molecularum congruitate, ad particularum, quos tangunt, corporum poros relata, firma adhæsione per superficiem corporis labentes humilitatem impingunt, fluidus, & humectans liquor dici merentur. Si vero notionem humiditatis hactenus explicatam sequamur, supererit adhuc unum quid, quod circa naturam fluiditatis nos instruit; id vero est discrimen, quod fluido corpori, & humectanti liquori intercedit, quæ cum in multis conveniunt, confundi perperam solent: cum omnis humectans liquor sit fluidus, non tamen quodve corpus fluidum humectet. Aer enim, æther, & ipsa flamma corpora fluida vocantur, atque nitrum fusionem passum verus liquor est, hæc tamen corpora ea, quæ tangunt non madefaciunt; ex hoc deduco salivam aqueis corpusculis hac illac motis abundare, quibus exterior corporum superficies guttulis ipsius liquidis irrorari tota conspicitur. Si externi aeris contactu partes exiguorum salivæ corporum in novum motum cieantur, quo volubilia illa corpora reciprocam ipsorum adhæsionem impedientia, in rariorem seriem disponantur, & in aliud adhæsionis genus, & partium complicationem ob quandam viscositatem mutentur, ut in suarum superficierum lateribus se invicem tangant, facile in tenues illas membranas, quas bullas appellamus, contexuntur; adeo ut per crebras evolutiones, quas aer inter eas invicem partes cict, sibi mutuo ita applicentur, ut super suas invicem superficies labantur, tandemque ob superficierum congruitatem in arctiori partium contactu mox evanescant. Qua ratione numerosæ declinanter superficies salivæ in multitudine parvulorum in convexo sphæricorum, adeo contrahuntur in convexo plana aquæ superficie, ut superficiales earundem particulæ nullis cavitatibus repletæ, aut sulcis divisæ plurimum lucis refrangant, ob quam radiorum lucis refractionem diaphanæ apparent, in quas vicissim aere subtiliori, & radiis solis conjectis, pellucidum satis corpus deprehenditur. Verum quamvis minimæ hujusce liquoris particulæ sibi invicem commisceantur: tamen aliorum corporum particulas facile admittunt, & cum duobus, vel pluribus junctæ non refugiant misceri absque fluidæ molis incremento, inter ipsas parvula inania intercedent, adeoque sub magna mole parva materies ita coalescit, ut corpus leve constituat. Præter aqueas partes leniter juxta se invicem labentes adsunt moleculæ in saliva viscidiusculæ, quæ in illius substantia natantes coitum, & unionem quasi moliuntur: unde ob irregularem agilium illius partium vagationem hac illac incessanter dilabentium, & ob crassiusculas ejusdem moleculas aliarum celerem, & intestinum motum ægre ferentes, si non compacti, lenti corporis saltem naturam æmulantur; & cum salium ramenta sint in aqueis moleculis ad minima soluta, & intime commixta, insipidi corporis succus saliva deprehenditur.

Saliva igitur cum sit corpus humido aqueum-tenue pellucidum, lento-fluidum, insipidum distinguitur a pancreatis succo, qui humor tenuis aquæ fontanæ ad instar offenditur; cujus qualitates gustu perceptibiles juxta experimenta, & observationes Listeri, D. de Graaf, & Verheyenii salso-acidæ plerunque attinguntur. Hinc differt pariter saliva a lympha, utpote humor saliva tenuior, cum sit plane aquosus. Unde a salivæ commercio maxime excluditur crassum illud viscidumque liquamen, quod a tonsillis, vel tussiendo, vel screando exprimitur, quodque extra orbitam sanguinis secretum in cavitatibus glandularum, palati, faucium, & narium abundantius accumulatur, ubi ab aeris perenni affluxu subtilioribus particulis, magisque mobilibus dicti humoris abreptis, crassior, magisque tenax portio relinquitur. Hic viscidus humor in narium cavernulis interius obductis membrana crassa vasculis sanguiferis densissime referta, pluribusque obsita glandulis jugiter transudat; delatus ille per ramos arteriarum carotidum membranæ insertos ad glandulas omnes, a quibus cum recensita membrana suos processus extendat ad os cribrosum, & cuneiforme, atque illorum cavitates undique cingat, potest per cavitatem spænoidis in fauces descendere, & a glandulis in nares copiosius emitti; cum membrana, quæ nares obducit, crassior fit, magisque glandulosa, adeoque abundantiori humoris separationi magis apta. Hujus muci pars magis aquea confertim extillat a punctis lacrymalibus, quorum ductus aperto orificio ad os turbinosum nasi exonerantur.

ARTICULUS II.

De causa materiali salivæ.

Cum igitur existimem salivam esse chyli liquorem, ingenue fator, quod dubito; at cum magis solicite opiner, ut majorem rationem reddam, cur modo non acquiescam in afferentibus a sero oriri salivam, nec in aliis docentibus a lympha; faciet illud fortassis ad hanc meam opinionem excusandam, si in virorum diversimode sentientium congressu liber detur philosophandi locus. Ut itaque libere loquar, quæ sentio, videtur mihi salivam generari potius a chylo, quam a sero, vel lympha succo chyloso restaurata. Quod fortasse elucet ex animalium duorum, vel trium dierum media, quo temporis spatio nullus salivalis affluxus in glandulas confluit, in sanguinem non irrepente chyloso latice, non deficientibus interea in massa sanguinis, imo seroso aqueis plurimum auctis particulis. Quod si sanguis fame extinctorũ spontanea analysi oculis subjiciatur, ostendet quidem partem gelatinoso nutritiam,

tiam, & fibram sanguinis in auras evolasse, & consumptam; sed aqueo-serosa pars in ratione quantitatis crassamento sanguinis quasi æqualis erit: quare multiplicata causa salivam fovente, in ductus glandularum confluat necesse esset salivalis humor, qui tamen in fame confectis, arescentibus glandularum folliculis omnino evanescit. Quippe serum sanguinis, & globuli sunt veteres, atque ægre dissipabiles humores, qui a principio vitæ sanguinem conficientes usque ad ultimum senium vix mutationem suscipiunt, humorum itaque materia non sunt attritæ ferri particulæ, & immutabilia fluida, sed sanguis chylo saturatus, qui simplici contactu sanguini commixtus universas glandularum, & viscerum lacunas alluens, sensim in vasa excretoria impellitur, & peculiaribus suis officinis accommodatur. Sanctoriana statica huic assertioni applicata, dum mensuram evacuationum exhibet, illam miris modis illustrat; inquit enim diligentissimus Sanctorius: *Non qualibet hora corpus eodem modo perspirat, quia ab absumpto cibo quinque horis circiter libram ex magna parte exhalare solet; a quinta ad duodecimam tres libras circiter: a duodecima ad decimam sextam vix libram*. Unde maximum chyli dispendium fit, cum totus chylus in sanguine recipitur, minima a duodecima ad decimam sextam, quia parum chyli remanet dissipandum; at hyberno tempore quoniam hebetatur transpiratio, adeoque insensibilis dissipatio chyli per poros cutis, augetur salivæ affluxus ad glandulas; igitur chylus est immediata causa salivæ. Nec dicatur cum Dimerbrokio, chylum virtute quadam peculiari cor ingressum subito, ac vehementer rarefieri, ut in eo instanti vertatur in sanguinem, cum chylus eo diu cum sanguine circumferatur, ita ut tandem sub eadem chyli forma extra sanguinis orbitam extrudatur. Chylus in sanguine recenter cibato diligenter a Listero observatus, & ad multos dies custoditus sero licet ab ipso pluries commixtus non potuit adhærere, nec ut serum concrescere, sed tanquam oleum ex aqua emersit; *Sanguis inquit ex vena cujusdam viri missus ad libram, ex toto albus instar lactis inventus est, ad hebdomadas integer mansit, nec fractus ut lac, nec in superficie florem, aut membranam habuit, aut acredinem contraxit, tandem in ampulla vitrea diu servatus putredine resolutus est*. Sic in ansere saginato animadvertit Steno succum nutritium in orbe sanguinis diu permanere chylum. *In ansere autem ad plures dies largo pastu saginato super ejus sanguinem missum rubentem, & in fundo vitri concretum candidus chylus fluitabat absque ullo aquosi seri indicio*. Hæc auctor; unde chylus dum in orbe sanguinis toties, & ad tot horas circumfertur, sua integritate conservatur, donec tandem in salivam confectus transmitti possit. Deinde cogites velim cum Listero, quanta sit sanguinis in ictero cum flavo colore affinitas, idest serum, a quo alluentes humores bile infecti conficiuntur, tamen saliva nullo virore lutescens a naturali colore non deflectit; porro quæ ab aqueo-serosa sanguinis parte ad glandulas continuo ruentia, & rapide discurrentia facilius in uberes excretiones facescunt, cum flavescente sero flavescunt.

Verum enim vero ejusdem salivæ principia examinatus, nescio an fas mihi sit suspicionibus meis indulgere, ut cum aliqua certitudine gradus, & status salium determinentur; quod ut dubiis fiat satis, cum multo majorem deposcat experimentorum laborem, quam nunc mihi vacat, invitat me ad analyticam Chymicorum diligentiam per ignem salivæ principia eruentium, rimandam.

Hæc enim immissa retortæ vitreæ non ægre ostendet leni igne commota aquei vaporis prædominium, qui in auras per retortam ascendens, vel per alembicum expulsus, ab ignis calore diffitus, in fine vasis non coit, & insipido-aqueum liquorem pressius unitus exhibet: Aucto exinde igniculorum gradu sequitur liquor tenuis, & magis spirituosus, qui est sal volatile in fluorem spiritus evectum, & oleo volatili intime associatum, quod inertem, & viscidam massam in fundo vasis relinquit; ex cujus calce, ac lixivio sal fixum educitur, terrestrioribus remanentibus particulis, caput mortuum nuncupatis; ut inde si qualia in mixto miscibilia existunt, educeret ignis, saliva partibus aqueis magis saturata sulphureo-salinis, terreisque particulis tantum coalesceret, in qua aqueæ moleculæ super alias prædominio potiuntur, & minima salium ramenta, oleosa, & terrestria corpuscula æqualibus mutuo nisibus, licet quantitate, ac mole non æqualia, invicem irretiuntur.

Varii generis salium particulas continere salivam, acidas nimirum, salino-oleosas, insipidas deprehendet, qui maturitate consilii, constanti probata experientia a veritatis scopo minime aberrat, dum investigandam solertius ipsius naturam sibi proponit cum clarissimo Nuchio ab observationibus naturam petente in cap. sialographiæ, post earundem levem inter se commotionem cum alkalinis, cum acidis, tum spirituosis liquoribus salivalem laticem associari percipiet.

Paulo vero examinata, atque perpensa maxima illius dissolvendi vi duriorem quoque corporum compagem coalescat oportet activioribus salium principiis, salinis nimirum, sulphureis, urinosis, volatilibus, aquoso latice dilutis, quæ si Chymicis Paracelso, Ludovico de Comitibus, Helmontio, Basilio Valentino sit præstanda fides, comparantur liquori, alcha est, qui corpora in minima, seu prima entia resolvit, & ex eo liquore de universali menstruo participante, acidum, cui par in natura rerum difficile invenitur, solvens elicitur, quod licet insipidum videatur, mire penetrans ita contactu suo ferrum corrodit, massam triticeam fermentat, tincturam Heliotropii rubeo colore tingit: ut obvium sit concipere, salium quoque acidorum prædominium. Farina triticea cum aqua communi subacta in massam redigitur ponderosam, instar luti viscidam: saporis ingrati: Sin saliva inter subingendum adhibeatur, massa protinus effervescens mole intumescit. Salis enim, ac sulphurum portiones in farinæ massa subsidentes ita viscosa humiditate obruuntur, ut se invicem non exagitent. Dum vero acidæ salivæ particulæ in salia, ac sulphura impingunt, eadem in motum concitant: hinc aliæ ab aliorum motu exagitatæ longa subactione totam massam pensitantes, partes terreo viscidas attenuant, & subtiliant, adeoque tumultuantes farinaceæ moleculæ incalescentiæ, & fermentationis motum suscipiunt.

At si compressis corporibus, & inertibus stimulum addit, summe mobilibus frænum imponit, eaque coercet, ut in hydrargiro longe patet. Quotiescunque igitur salivæ spicula salina acina acidorum rigida, & acuta vi suæ gravitatis, & figuræ subeunt mercurii infinita interstitia, exorta a solidis exilibus, & partibus sphæricis in puncto contactus se invicem attingentibus, earundem positionem, & in contactu directionis nisum dimovent, atque cunei vim in sphæroideas partes exercendo illas exacuant, fit ut pessundata globorum figura, & positione contactuum, diversæ resultent oblongæ, & ramosæ, ex quorum ad mutuos sui, arctosque amplexus dispositorum unione motus ipsius hydrargyri obtunditur, & in corpus veluti fixum resultat. Quod si permirum forte tibi videri possit, salivam cunei vim exercere in mercurii particulas, cogites velim ab earundem ramositate, & figura, moleculas sibi mutuo irretiri posse, ut difficillime sese extricare queant: quo a ratione minime alienus videbor, si hoc rite perpendens suspicabor, ob salinas salivæ moleculas opportuna sui interpositione mercurii partes in crassiora longe corpuscula redactas secundum latiores suarum superficierum portiones sese contangere, quæ tangentia corpuscula varie huc, illuc, hac, illac volutata ad totalem divisionem, aut divulsionem minus saltem, dum apta redduntur, post varios occursus, & recursus, superficies ob latitudinem, & figurarum congruitatem ad cohæsionem mutuam uniuntur, quæ ubi semel hunc in modum cohæserint, majoris contactus secundum superficierum proportiones rationem habebunt; quorum coalescentium corpusculorum partes, cum a gravitate aeris premantur, urgeanturque, nec a vi ætheris intus ut prius agitentur, mutuo sibi adeo adhærent, ut licet specificæ gravitatis proportionabiliter minores sint, ex grandioribus quidem ob molis suæ crassitudinem corpusculis constant, quibus major superficierum scabrities eas adeo adunat, ut totali divisioni resistant, donec intensior ignis, aut vehementior agitatio hanc mutuam partium cohæsionem dissolvat.

Quoniam saliva cum solutione mercurii sublimati, & Jovis mixta ceruleum colorem ad album tendentem acqui-

acquirit, ut idem prorsus efficit aqua fortis, inducitur clarissimus Balgivius, ut credat salivam continere in se sal nitro salinum universali analogum, quo potenter sublimati chrystallos penetrando eosdem fundit, ac exolvit: sed hic non desinit actio salium salivali liquori inhærentium; nam non minus dissolvendo sulphura instar alkalium, quam in modum aquæ salia eliquando illum dices cum Taury, Helmontio, & chymicis menstruum universale, cum quibus si aliorum auctorum effata circa materialia principia salivæ in unum cudere fas sit, ex omni genere salium conflatum, quod intra reclusos corporum meatus, omniumque alimentorum poros coercitum, valeat omnes resistentias, & partium cohæsionem tollere, quæ aquoso tantum menstruo reluctarentur.

Statuto salino principio per stultorum æque, ac sapientum magistram experientiam, tandem sapere disco & serio iterum cum Dolæo, Sylvio, Delbene, & aliis in saliva multum aquæ, parum spiritus volatilis, & minimum salis lixiviosi cum olei, spiritusque acidi tantillo mixti, temperatique considero, a quibus non discrepantibus Balgivio, & Guglielmini nitro-tartareas moleculas in recessu constitutas ulterius addo, ex quo licet plures salium particulæ in salivali fluido innatantes mixtura una coeant, salina tamen corpuscula ita intra semet complures exiguas aquæ particulas intercipiunt, ut proportio salium ad aquam sit minima. Hinc a varia utrinque corpusculorum allisione inter sese mutuo molant, atteruntque, ut in tam exiguas comminutæ particulas, in tam tenuia latera, angulosque adeo levi acumine donatos ab aqueis linguam humectantibus dissolutæ, ita agitari possunt, ut licet pluribus salibus refertæ ob summam exilitatem in ipsos organi poros insinuando sese angulorum acuminibus, membranosas partes juxta variam salinorum miscibilium figuram, & molem varie, leniterque titillent: Hæc enim mixtura a salibus diversi generis in aqueo-serosis moleculis intime dissolutis conflata nullum saporem habet, ut intra nexus corpusculorum sapidorum excepta diversas saporum percipiendas sensationes gustus organo exhibeat, quo medio sapidorum demulcedine, suavisque saporis substantia oblinitus, & asperioribus salibus collisus, mollis texturam, ingratique saporis impressionem comprehendit.

ARTICULUS III.

De causa efficiente salivæ.

IN tenebris latitabant lymphæ ductus ob subtilitatem aciem oculorum eludentes, quousque benignioris auræ afflatu contigit summo Anatomicorum Bartholino, adeo tam lynceo, ac manu adeo agili orbi erudito illos patefacere; at primo intuitu ignorata eorundem mechanica structura ob tenuem substantiam aranearum telas æmulantem, sancitum fuit, vehi lympham a corde, tanquam a centro per lymphaticos canales ad partium circumferentiam, cui errori quamplurimi innixi salivam emanare a rorifero quodam succo per lymphatica vasa ad glandulas trajecto, commenti sunt; sed Bilsii dogmate de hoc motu lymphæ a Ruyschio exploso, ipsique valvulas pertinacissime neganti ad oculos demonstrante, quæ ubique geminæ, & semilunares situ suo impediunt, ne lympha per eorum meatus ad glandulas excurrat, canuit hoc apud homines commentum. Anathomicorum diligentia per cultum adeo Anathomes culmen pertingit, ut infudandum non sit pensitandi viarum ambages salivalium ductuum, cum hæc vasa cuicunque in Anathome initiato sese manifeste declarent. Fluit saliva a diversis glandulis, tanquam totidem rivulis in oris cavum, quæ indiscriminatim, & varie implantantur. Primi generis sunt glandulæ buccarum, & labiorum, quorum ductus excretorii intervenientibus fibrillis a membrana buccas succingente emanantibus arctius conglomerantur, quibus in superficie tunicæ compressis humor salivalis in os exprimitur. Addit his Steno sublinguales, ad utraque ligamenti latera linguæ sitas, quorum excretorii canales ab exiguis radicibus enascentes haud in truncum coalescunt, sed tractu parallelo a lingua versus gingivas tendentes ad digiti transversi fere a dentibus distantiam ostiis exilissimis in oris tunicam exonerantur; accuratior nihilominus Gasp. Barthol. investigatio ostendit, vasa hæc non a sublingualibus, sed ab aliis glandulis, illisque adsitis germinare; a sublingualibus vero ductus binos enasci, qui in ductum communem coalescentes prope ductus Vvartoniani ostium in os hiant. Hinc occurrunt palatinæ, quarum glandulosa productio mediantibus exilissimis, & innumeris excretoriis ductibus palati tunicam perforat, & quasi cribrosam reddit in postica parte palati occurrentibus. Accedunt tonsillæ in faucium extremitate sitæ, quarum sinus ex canaliculis minoribus coeuntes in os hiant, quibus annumerantur uvula, columella, & gurgulio. Quæ vero extra os, sunt parotides conglomeratæ circa auricularum radicem implantatæ, quarum excretoria ex pluribus glandulis, & ramusculis in unum coeuntia oblique descendunt, & osculo satis amplo prope labrum inferius terminantur. Adjungitur glandula maxillaris interna sita interius sub maxilla inferiori, cujus ductus musculos ossis hyoidis ingreditur, & desinit prope dentes incisores inferiores inter gingivas. His subnectitur ductus salivalis a Nuchyo divulgatus, qui ex glandulis in orbita oculi ex pluribus surculis in unum truncum coalescentibus emergit, & non procul a Stenonis ductus ostio recte descendendo super os maxillare in os dehiscit. Infinitæ aliæ extant glandulæ in toto palato per compressionem conspicuæ, quas hic recensere operæ pretium non est.

Qua lege salivalis humor per recensita vasculorum excretoria in os eructetur, res est summa opinionum controversia exagitata, sed nondum fortasse juxta naturæ leges explicata. Ut res hæc secretionis dignitate amplissima, explicatuque difficillima a minus incerta hypothesi sibi ex necessario ordine succedenti deducatur, animus est spectare oculis externam, internamque glandularum habitudinem, mihique constitui occasionem ultro obvenientem arripere, ut illa saltem indicarem, quæ a peritis rerum Anathomicis intelliguntur, quæque earum existimatores explicantes, in glandularum structura penitus fidem meam extorquent. Ruyschius in prodromo suo thesauri Anatomici sexti opinatus est, cui consentit Heisterus cum Verheyenio, glandulam esse congeriem vasculorum, arteriarum, venarum, & nervorum inter se certo ordine circonvolutorum, cum ductu excretorio conflatam, e quorum extremitatibus, lateribusque alia minima vasa ortum ducunt, quæ, ita inter se implicantur, intexunturque, ut explicatis pluribus ramusculis in glandulosum corpus efformentur. Hæc vasa tandem infinitis revolutionibus invicem coalescunt, quæ secretoria nuncupavit, quæque omnia una cum nervo peculiari membrana induuntur, ut secundum positionem dictorum vasorum membrana ipsa accommodetur, ne vasa dimoveantur a debito situ ad humoris secretionem necessario. Dicta vasa secretoria in unum truncum coalescentia excretorium vas efformant. Diligentissimus enim Anathomicus docet illud esse mere vasculosum, quod glandulosum ab Anathomicis nuncupatur, tali experimento innixus, videlicet particulam corticalem cerebri accepit, quam postea capillo suspendit in aqua modice calida, digitis illam cerebri corticalem particulam sursum deorsumve dimovens, donec laxatis inter se vasculis conspiceretur filamentorum ad instar. Quapropter juxta Ruyschium glandulosum corpus nil aliud est, nisi vasculorum congeries, quorum ramorum series glandulæ fabricam indigitantium fuit clarissimo Stenonio ante Ruyschium indicata. Malpigius vero in sua epistola ad societatem Anglicanam de glandularum structura differens statuit glandulas conglobatas vesiculares esse, annuens dictas glandulas cavitatem membranosam manifeste habere. Unde tam in humano corpore, quam in diversis brutorum corporibus periculum faciens, glandulosum corpus simplici membrana compingi testatur, intra cujus cavitatem ratis ad instar vasa sanguinea vagantur, quæ cum non parva nervorum ramificatione glandularum structuram efformante contorquentur, revolvunturque, a quibus vasculorum convolutionibus glandulæ cavitatem efformantibus aliorum canalium ramusculi hiant, ex quibus demum canaliculis apte in unicum spatium confluentibus deducit Malpigius, glandulam nil aliud esse,

quam

quam vesiculam quandam membranaceam, intra cujus cavitatem vasa sanguifera reticulari modo una cum nervis locantur. Vesicula hæc glandularis fibris carneis consita est, quæ postea horizontaliter ipsam penetrant, tandemque cum sanguiferis vasis, nervorumve filamentis amiciuntur, ut surculi varie contexti in debita crispatione, & necessario tono detineantur. Cavitatem in dictis glandulis vesicularibus præmissa prius harum partium maceratione se vidisse testatur ipse Malpigius, & præcipue in glandulis præternaturaliter constitutis, quam plures vidit glutinoso humore, & interdum tartarea materia refertam; ex hoc statuit provenire diversum glandularum colorem, ex diverso humore in ipsis glandulosis cavitatibus stagnante, quod confirmat se secus vidisse in sanis corporibus, ac in cadaveribus præcipue hydrope correptis; inde diversitatem coloris in glandulis minime arguere diversam glandularum substantiam, sed ex humoris diversa natura in ipsis glandulis morantis potius oriri ratus est. Bellinus autem naturæ forsan exigente necessitate putavit, *formari glandulam posse, si a summo ramo arteriarum, vel etiam a quacunque parte ramorum aut trunci deducatur canaliculus non conicus, nec emittens ramos, sed cylindricus vel advolutus in spiram, vel plicatus in plicas, tum etiam neque intortus, nec plicatus, sed extensus, per quam, sive plicatus sit, & intortus, sive explicatus, & directus, sit ejusdem amplitudinis, & sine ramis, at demum abeat in canalem ampliorem cum vena continuum. Insuper influat per ejus longitudinem sanguis de more, & ex universa interna superficie canalis originem ducant canaliculi alii hiantes in cavitatem ejusdem canalis, quales ab interna superficie intestinorum originem ducunt venea lactea hiantes in cavitatem eorundem; & quemadmodum hæc per totam longitudinem intestinorum feruntur ad exteriora, & intra intestinum per mesenterium ducantur, quo usque confluant omnes in unicum alveum lumbarem: Ita canaliculi illi hiantes in cavitatem arteriæ intortæ extra membranas ejus feruntur per pelviculam aliquam aquæ, & ipsa, & canalem, ex quo derivantur, apte liget, & sistat, & in communem aliquam cavitatem deducat.* Hoc glandularum artificium per Bellinum totum consistit in quodam textu arteriarum, qui circa singulas quasque glandulas admirabili revolutione sibi millies occurrenti invenitur, prodigioso quodam modo implicatum, & veluti reticulatum opus constituens, quod innumeris filamentis in modum retis consitum post infinitos fibrarum intersecationum occursus in glandulas facessit.

Ego tandem opinarer cum Ruyschio, & Bellino, glandulas esse vasculorum complicationem, certo ordine dispositorum, quarum reticulares contextus sint plexus canalium sanguinem vehentium, sed ita coordinatorum, ut sanguis post superatis plexibus retiformis, antequam infinitis ramulis corpus glandulæ penetret, dividatur in tenuissimos canaliculos, a quibus protuberant oscula secernentia in ipsius glandulæ cavo hiantia, qui postea inflectuntur, & demum curvatura superata sese contorquentes in venarum ramusculos facti majores abeunt. Fateor enim circa glandularum structuram, earumque excretorium ductum non adeo datum esse labores impendi, & ita obscure petat cultro Anathomico via in dissecandis glandulis, ut minime negotio adiges, si cultris utaris; unde sciendi infortunio inter partes nostri corporis glandulæ tantum cultri Anathomici dexteritatem eludere videntur. Interim vero minime perterrito illarum præparationem mihi licuit maceratione cum diligentissimo rei Anathomicæ Amico, quasi ad finem usque rem perducere; at nec ipsa certioribus factis alicujus tincturæ immissione per vasa arteriosa obvium nobis fuit aliquid de earum structura percipere. Reposito autem pancreate in aqua per plures dies, illud maceravimus, postea deducta ipsius peculiari succingenti membrana, iterum in novam aquam reposuimus, quod tandem intra aquam agitavimus, & postea bacillo ligneo supra tabulam ipsum percussimus, donec intra aquam denuo agitatum perpulchre oculis exhiberit tot filamenta varia contorta, quot obtutum effugere potuere. Simili ritu periculum fecimus de pancreate ascelli, nimirum de glandula illa magna, quæ in mesenterii canini centro tantum reperitur. Hæc glandula elegantiori spectaculo sua innumera filamenta patefecit, non secus ac testium fibrillarum contorsiones, quapropter suspicatus glandulas compingi ex vasculorum congerie, a qua dicta filamenta ortum ducunt, instituta denuo glandularum Anathome ulterius indagando animus fuit, arteriæ progressum in corpore glanduloso expiscari, &, per quantum datum fuit observare, arteria in plurimos ramulos scindebatur per totum glandulosum corpus simul cum nervo, qui majori largitate se expandebat in infinitos ramulos, donec oculorum aciem prorsus eluderet. Vena pari incessu vagabatur sicut & arteria, e cujus lateribus infiniti surculi exoriebantur, qui vario modo, & ordine invicem contorquebantur, donec amplius minime licuit observare, an dicta filamenta sint vasa distincta ab arteriis, & venis, an arteria ipsa degeneraverit in tot illa filamenta, quæ jucunda admiratione spectabantur. Attamen suspicor, facillime arteriam in filamenta degenerasse, ut penitus ab arteria ipsa in infinitos ramulos divisa illa filamenta tubulosa extenderetur, vel a lateribus vasis arteriosi proficiscerentur, a quibus filamentis tot efformantur arteriolæ tam exigui diametri, & ita tenues, ut inspicientes oculos effugiant. Igitur a vasis arteriosis filamenta illa, sive arteriolæ enascuntur, a quibus variis circumvolutionibus corpus glandulosum compingitur, nimirum arteria primo scinditur in plurimos ramusculos cum nervo comite, & vena, inde ab arteriosis ramulis filamenta illa minima protuberant, quæ post varias revolutiones in alia vasa minima degenerantia secretoria vasa efformant, e quorum inde coalitu commune secretorium fulcitur. At mirum est, quomodo filamenta locentur, quem ordinem servent in eorum circumvolutionibus, quo itinere nervus per dicta filamenta se explicet; decussantur enim invicem in suis flexionibus, & nervus semper arteriam comitatur in ingressum glandulosi corporis, & in primis arteriosis divisionibus ingreditur, ultra quam partium exilitatem minime licet oculo intueri.

De hujus filamenti vasculosi contemplatione, ut certior fierem, in arterias meseraicas per aliquot dies maceratas croceam tincturam injeci, & statim illa, quæ filamenta nuncupavi, flavo calore tingit conspiciebantur, quod fieri non potuisse videtur, si filamenta illa ob arteriæ meseraicæ ramulos tinctura inflatos non flavescendo turgerent: ex qua eleganti meditatione fateri cogor filamenta illa ab arteriis enascentia totum quasi glandulosum corpus efformare. Hæc omnia fideliter observata Ruyschianis experimentis maxime conveniunt. Quantum ad ea, quæ spectant ad observata Malpigii, timeo clarissimum virum in lapsum humanitatis incidisse, scilicet intra vesiculam membranaceam vasa retis ad instar locari quidem, annuentem; at id quod vesiculosum nuncupavit Malpigius, membranam, vasa, & filamenta intelligerem; cavitatem vero & interstitia ab ipso Malpigio observata, suspicor ipsa glandularum inania præternaturaliter, seu morbose fuisse constituta; ex quo cum Pitcarnio deduco, inter arteriam evanescentem, & nascentem venam, nullum intercedere spatium, quod possit aut pro partium poris, aut pro glandula haberi, nec interjacet glandula media inter venam, arteriamque, orificiis, aut poris, figura diversis instructa: sed glandula illa secretionibus dicata, est pars eorum canalium, qui nervum, venam, arteriamque efformat; idcirco ab arteriarum ostiolis oscula venarum protuberant cum arteriis continuata, quarum venarum surculi arteriæ flexu versus cor replicatæ videntur.

Investigatis instrumentis, in quibus elaboratur animalium secretio, excogitandum est naturæ artificium, quo illa utitur, ut secernibiles humores a sanguinis consortio extricentur. Steno salivæ a sanguine secretionem explicaturus, fingit venarum contractionem glandulis inhærentium a nervis hac ratione datis, ut in constrictis venis sanguinis motu moram trahente serosior ejus pars in glandulas transcolaretur. At hanc mechanices disciplinam non curans, aut contemnens doctissimus vir curiosam investigationis ideam, nullæ tamen ni fallor demonstrationi innixam pensitavit, cujus ingeniosissima opinio illis placuisse videtur,

tur, quibus explicandi ratio juxta mechanicæ leges non arrisit. Si attendatur cum Borello venam arteriæ comitem esse duplo majorem secundum diametri dimensionem, concipietur fieri oportere, ut a nervis non possint ita coarctari oscula venarum, ut evadant arteriarum diametro minora: unde influat necesse est, dato impetus momento sanguis per ora venarum non tanto obice restrictionis contranitente, ut retro urgeatur. Immo si arteria cum comite vena sit continuatus canalis, ut demonstrant cum Picarnio ingeniosissimi Anatomici, fieri non posset, ut nervorum filamenta per venarum tunicam distributa continuatis fibrillis per arteriam non dispergantur (si septum aliquod inter finientem arteriam, & incipientem venam non intercedat, quod fecet fibras arteriarum in longitudinem extensas) quibus brevioribus factis, & in contractione detinentibus venam, simul arteria constringitur, quo vel nulla fit secretio, vel minime hac ratione major.

Alii, ut facilius ineant negotium, fermentum in glandulis intus hærens salivales humores elaborans somniarunt. Nomine fermenti hinc intelligitur motus intestinus particularum mixti, quæ propria vi motiva in motum concitæ, vel alterius corporis advenientis impetu rotatæ sese mire exagitant, ex quarum mutua turbinatione subtiles, & minus inertes sese quaquaversum explicant, quæque tamen a crassioribus implicitæ usque adeo detinentur, donec crassiores partes a subtiliorum nisi plurimum subactæ, singulæque ad gradum exaltationis evectæ dissolutionem, alterationem compleant. Hanc actionem fermentativam clarissimi viri modicus defendunt in glandulis operantem, & ut facilius in tutam semitam incederent, cuicunque glandulæ peculiarem liquorem ingentium assignant, qui in animali primo nascente in diversas glandulas fertur, insitaque vi ratione suæ congruentiæ jugiter in iisdem glandulis permanens sanguinis partes per has glandularum angustias delatas confestim immutat in suæ indolis fluidum; quam opinionem convellere oportet, atque aliam in re rationem, si theoricam secretionis per se nobilem, & philatris necessariam ab objectis conjecturis, fœdaque hypotheseos inconstantia vindicare exoptamus. Actio fermentativa si in homine detur, potest quidem motu illo intestino, remota particularum cohærentia, mutatisque gradibus nisuum diversum cohærendi modum producere in mixtis, partiumque heterogenearum unionem dissolvere, ita ut corporum minima componentia non nisi in simplici contactu se tangant; attamen hoc pacto fluidorum subactæ particulæ, ut deferant contactum aliarum molecularum, quæ secernendæ non sunt, ut in unum coeant, (cum in fluidorum natura non ita facilis cogitanda sit attractio, ac electrica vis) nova causa diversa a succo fermentativo requiritur, quæ esse non potest, nisi determinatus impetus sanguinis, & gravitas specifica fluidorum cum solidorum viribus, & connisu proportionata, a quorum mutua vigoratione ab invicem rotatæ particulæ separari possunt. Non exigui sunt momenti, quæ Borellus de motu animalium contra hanc fermentativam secretionem adducit. Quoniam sanguinis moles non coalescit ex indivisibilibus, sed moleculis quantis figura diversis, oportet, ut ex intestino mixti motu & vertiginosis motionibus agitatæ, atque contrariis rotationibus concussæ ebulliant, rarescant moleculæ ipsius mixti, utque loco cedant advenientibus particulis, & motu contrario rotatæ accurrant ad replenda loca ab exeuntibus relicta, qui vertiginosi motus ebullitionis, commotionis, & expansionis in fluidis fieri nequeunt, nisi aliæ particulæ super alias excurrant, quod certe natura, licet subtiliter agat, in minimis, & subtilissimis arteriolarum filamentis in circinos glandulosos convolutis, fieri non posse videtur. Quare absonum est sub rapido, & celeri motu, quo sanguinis massa per fistulas glandulosas propellitur, ejusdem moleculas ab insito glandularum fermento subreptas ebullire, atque rarescere.

Concesso hoc fermento urget Mechanicorum decus Bellini. Si unaquæque solutio fieret per peculiare fermentum suum, hoc ipsum fermentum vel repararetur ab aliquo liquido animalis, vel non: si ab aliquo liquido, cum a se ipso reparari non potest, indigeat oportet alio fermento, & hoc ipsum altero usque in infinitum: si vero non reparatur ab aliquo fluido, erit igitur insitum momento generationis in aura seminali contentum, quod cum per totum vitæ spatium absumi non potest, erit per illud tempus ingenerabile, incorruptibile; sed alteretur fermentum glandulis peculiare, uti in læsis secretionibus sæpe videre est, cum a se ipso in naturale fermentum restitui non possit, ab alio reparandum erit, & hoc ipsum ab alio reficiendum: Ecce infinitas fermentorum. Si vero per totum vitæ spatium alterari non potest, antequam moriatur animal, nunquam vitiabitur perluentium humorum secretio, quorum immutabilitatem observatio practica redarguit.

Verum qui hanc de fermentis hypothesin amplexi sunt, ultra quod in circulationem sanguinis blaterant, cum ab insito glandularum liquore sanguis præterfluens aliam induat naturam, coguntur re ipsa profiteri, corpora fluida in contactum nitentia, sibique cohærentia in alium abire compositum non posse, nisi muretur partium se invicem involventium cohærendi modus, ut a primo contactu removeantur, vel in prima positione oblique vel perpendiculariter posita per directiones suorum motuum non sistantur, ex quibus demum fit, ut (nisu in contactum determinati gradus, & determinata positione particularum in lineis suarum directionum plurimum mutata) dicendum sit, cohæsionem primam eorum corporum in aliam cohæsionem a prioris cohæsionis vi diversam abiisse: Nam eorum directiones sunt ab invicem variatæ, nec ipsa corpora persistunt ad contactum in ipsum primo nitentia, non solum per lineas motus, eodem modo, ac primo ad invicem positas urgentia. Quoties igitur liquidum immutandum erit in aliud liquidum, fermentum, ut cohæsionis vis mutetur, debet directionum motus, & nisus in contactum imminuere, vel augere, nec poterunt partes cohærentes momentum suæ cohæsionis mutare, nisi præsto sit corpus fermenti, quod intime sese partibus in contactum nitentibus, & inter se cohærentibus immiscendo, easdem a linea suæ directionis, a gradibus nisum in contactum urgentibus, atque a contactu primo dimoveat, ut in majorem, aut validiorem quocunque modo diversam cohæsionem illas urgeat; quod cum requiratur admixtio fermenti in particulas fluidi, per illa vascula se rapientis, nisi determinetur a diversis solidorum, & pressionum momentis a circumpositis fibrillis in motum constitutis, fermentatæ moleculæ eodem directionis motu in glandulas sisti, itaut in ipsas particulas allidens mutuo cum impetu facultas non sit major illarum momento, non poterunt licet in fermenti naturam mutatæ in glandulis sequestrari.

Quod si sufficiant solidorum impulsus, & diversæ circumpositarum fibrillarum pressiones, ut cohæsiones particularum occurrentium mutentur, qui fit, ut tanquam necessarium constituatur ad animalium separationes fermentum? sufficere autem ad cohæsionem partium removendam suadet facultas illa, qua mutuo invicem cohærent miscibilia, quæ licet contranitens cordis impulsui, solidorum oscillis, fibrarum circumprimentium connisu, cum tamen sit minor illorum momento, non poterit in eadem positione, & contactu fluidi corpuscula detinere.

Ut evidentius ratio mechanica pateat, qua cohæsionis mutationi, & contactus remotioni facultatem illam contranitentem viribus impellentibus, & atterentibus resistentem ab iisdem superari ostenditur, inquirenda est causa illius resistentiæ, quæ a corde superatur, cujus vis motiva musculi cordis juxta celeberrimi viri Borelli calculum, cum superet suo momento resistentiam totius sanguinis arteriarum, & fasciarum earundem dilatationem impedientium, non solum major est vi ponderis 18000. librarum, sed ejus absoluta vis musculum constringens, in quo a fibris cordis quasi ad mutuum contactum devenientibus compressa fluida ad minima dividuntur, atteruntur que, ad totalem vim, qua sanguis in arteriis expulsioni resistit, eandem proportionem habet, quam unitas ad sexaginta; cujus demonstrationis calculus, licet non evidenti demonstratione ostendatur: tamen si mensurentur resistentiarum aggregata, quæ sanguis patitur, dum

fluit per angustissima capillamenta gracilescentium canalium, in quibus nulla fere pars contenti liquidi est, quæ non perveniat ad usque contactum superficie canalis, quæque per brevissimum canalis vectem dimoventur cum majori resistentia, quæ crescit, tum quia liquidum fluens per angustiores canales plures contactus invenit, cum, ut constat ex Geometricis, superficies minoris canalis major sit, quam superficies majoris pro ratione molium, tum quia sanguis fertur per mille flexiones varias canalium, qui illic texuntur in rete, hinc in spiram circumvoluti incurvantur, mirisque modis implicantur, in quorum singulis flexionibus novam semper patitur resistentiam, exerat cor oportet tot vires in singulis contractionibus suis, quot sufficiunt ad superandum insignem resistentiarum cumulum, quæ cum iisdem arteriis contranitentibus sanguini a vi cordis superentur, dum sanguis per exilitatem, & ramificationem vasculorum supra omnes resistentias a cordis contractione truditur, facilius me allicio, quanquam tædii, ac laboris impatiens, magis diligentia, atque aliorum industria, quam mea instructus, ad internam cordis fabricam perpendendam, quod perinde est, ac naturam, & vires causarum, quæ ventriculorum contractionem producunt, ad examen revocare: in quorum constrictionibus cum actio cordis tota consistat, sufficiat ventriculorum nisus considerare, qui, dum contrahuntur, sanguinem eorum constrictione prementes, partem eorum motus ipsi communicant, ob quam impressionis, & motus communicationem sanguis movetur, urgeturque in circulum. Impressionis igitur motus integris cordis viribus debetur, quæ ventriculorum viribus separatim sumptis debent esse æquales: ut ventriculi sinistri vires, ni fallor, ut inquit M. Forin in Bibliotheca Anglica Gallico idiomate conscripta, vim ponderis novem librarum æquant, illæ dexteri sex; igitur integræ cordis vires minores non erunt vi ponderis 15.m librarum; igitur sanguis, licet non propellatur, & urgeatur a vi juxta Borellianum calculum determinata, movebitur tamen a vi 15. libras æquante, qua pressionibus cordis subjicitur, & a vivido fibrarum suarum elatere ad partes propellitur.

At quoniam cordis vis, quæ determinata est, nequit impetum illum sanguini imprimere, quo ipse sanguis superare omnino possit tot implicatorum vasculorum resistentias, per quas canalium circumvolutiones perpetuo fluit, refluitque, nisi præsto essent aliæ facultates motrices, quæ novum supra fluidas particulas momentum exercerent. Proinde in cordis subsidium omnes fibræ ut parvi vectes systaltico motu, & pressionibus liquida in gyrum pellunt, & ulterius urgent; ab hoc igitur tum solidorum tum fluidorum impulsu, & connisu poterit cohæsionis vis immutari, aut nisus particularum in cohæsionem nitentium plane tolli, etsi non admittatur imaginarium, atque commentitium chymicorum fermentum.

Verum quam dubio, & infirmo fundamento innitatur quisquis fermentis hisce suffultus secretionis opificium enucleare satagit, concipitur a sanguine in motum agi ulla fermentatione non posse. Quod autem sanguis a fermentatione non moveatur, ex eo evincitur, quod spiritus ardentes in distillatione non exhibet, acres quidem, & urinosos, sed oleosos, atque ardentes omnino nullos. A solo itaque aeris elatere, & spirituum animalium irradiatione cor excitatum in circularem motum cum pulsu arteriarum sanguinem exprimit: at non intestino motu ebullitionis, & effervescentiæ illum exagitat, si nomine ebullitionis non intelligimus motum illum, quo sanguis ab axe ad latera, a parietibus allisus ad axem vasorum repellitur, ut susque deque in vertiginem agatur, quæ sane ejus incalescentia, atque ebullitio, si intra vasculorum ductus ob fermentationem excitaretur, ab incisa vena protinus emicaret. Quod si sulphur inesse aliquod sanguini innuas, ut unum ejus fermentationis principium, cujus particulæ sulphureæ indesinenter in corde accensæ totius vitæ nostræ curriculo effervescentias renovent, utque in tenuissimum spiritum dissolutæ cum aliisliquoribus exaltentur, aliqua febrili inflammatione, ubi sanguis ex toto accenditur, enormiter exaltatæ, immo ab ista conflagratione in undequaque gliscentem flammam adactæ, si per biduum pabulum nutritium huic flammæ deficeret, cum quod semel fermentavit, fermentationis motum non ineat amplius, deberent sponte quiescere, quod cum non contigat, dubietatem fermentorum prorsus demonstrat, & eorundem utilitatem pulchre convellit.

Explosa ut minus rationi consona fermentorum hypothesi in medium producta, nec illa vetus scholarum sententia, qua glandulæ per facultatem attratricem secretiores a sanguine promovent, vel per electricam vim humores sparant, admitti potest per saniorem philosophandi rationem; nam sanguis a partibus non attrahitur, sed vi cordis contractili, & vasorum resilitione compressus ad partes propellitur.

Pitcarnius vero, cui nec chymicorum fermentum, nec mechanicorum cribrum arrisit, sed mechanica magis, & Geometriæ nuper recepta conformior explicandi ratio, secernendum liquorem a sanguinis consortio, hac arte contra cribratores directa determinatam in glandulis exposcentes figuram expedire conatur, quæ fere tota in hoc sita videtur, quod si fluidum vi impetus gravitatem ipsius fluidi superans in cavitatem tubi adigatur elastici, & facile cedentis, orificium ipsius tubi in circulum abeat: cum impetus fluidi æquali vi per lineas longitudinis tubi, & ad latera ipsius perpendiculares expellat parietes ad æqualia undique a dato axis puncto intervalla, quæ æquale impetus momentum sustinendo paria evadunt. *Si fluidum magna vi, hoc est fluidi gravitatem multum superante in cavitatem tubi adigatur, manifesta ratione evincitur, & multiplici experientia confirmatur, motui tubi in longitudinem conjungi semper impetum in tubi latera perpendicularem, qui ipsa ab axe motus undique nititur extrorsum propellere, idque vi æquali: quia nulla fingi potest ratio, quare major esse versus unas partes, minor versus alias, nisi quæ a partium fluidi gravitate peteretur, quam nullius momenti assumpsimus præ magnitudine alterius vis fluidum impellentis; & si latera sint flexilia, elastica, & facile cedentia, tum fieri non potest, quin effectus suos consequatur impetus, expellatque latera ad æqualia undique a dato axis puncto intervalla, eaque tantæ longitudinis, ut diductorum laterum tensio, & elasticitas, subsistendo impetus momentum, jam pares evaserint; quo casu quam primum induisset figuram tubus, & postmodum in aliam mutabitur, cujus sectiones omnes ad axem perpendiculares necessario erunt circuli majoris vel minoris diametri, pro majori, vel minori fluidi impetu, laterumque majori, vel minore flexilitate in diversis tubi locis. Tales vero flexiles tubi sunt vasa corporis animalis universa, per quæ cordis machina fluida omnia propellit ea vi, quæ propulsorum gravitatem longe superat.* Hæc Pitcarnius. Cum igitur sphæra sola sit inter figuras solidas, quæ datum orificium pertransit quolibet situ ad illud delata, & solus circulus sit inter figuras planas, qui admittit cujuscunque figuræ corpus, dummodo diameter corporis non sit major diametro circuli, deducit, fluida, quæ separanda sunt, nullam deposcere figuram sibi propriam, & constantem, cum glandulæ circulares ex se cuicunque figuræ secernendæ accommodentur, dummodo vires cordis impellentes ad occursum suum orificii ad cohæsionem partium fluentium tollat. Expendamus modo ingeniosissimum quidem tanti viri ratiocinium. Quoniam impetus fluidi in aliqua cavitate contenti, ad hoc ut ab ipsa axe æquali vi undique nitatur extrorsum propellere tubi latera, exigit, ut motus fluidi, quo impellitur per longitudinem tubi, æquet impetum ad tubi latera perpendicularem, qui impetus ab axe ad parietes tubi perpendicularis æqualis esse non poterit motui tubi in longitudinem, quotiescunque motui fluidi in longitudinem opponuntur, & hiant ductus aperti (quos Pitcarnius in demonstratione non supposuit) qui fluido concepta vi in cavitatem tubi adacto egressum cedant, fit, ut dempta plenitudine, & totali inflatione ipsius tubi, impetus fluidi ad latera nitentis eludant; ex quo colligitur in glandulis nullum fieri a sanguine impetum, ut diducantur latera earundem in circulum æquali motus rectæ vel obliquæ directionis momento. Cum fluidum in cavitatem glandula-

rum

rum propulsum transeat per diametrum orificii non majorem diametro canalis excretorii, non erit majoris molis, quam quod poterit per ductus illos eliminari. Verum licet corpus glandulæ, ejusque orificium ex tunicis distractilibus, & facile cedentibus fibris coalescat, ut possit, si cæteris datis, in circulum abire: Nihilo tamen minus si ductus excretorii oscula non conniveant, aut obliterentur, glandula non migrabit in sphæram, cum pressio liquidorum ad latera minor sit quam eorundem nisus recta incedens, nec sanguinis impetus infringatur ab hiantibus ductuum excretoriorum oris in glandularum corpore sitis, ut illius imminuta rectæ directionis velocitate ad parietes augeatur impetus, non fiet, ut æquali nisu diductilia latera undequaque premantur a secernendo liquido, quod sese prius ejaculare conatur linea recta ad perpendiculum per tuborum oscula aperta, antequam ab axe ad angulos rectos momentum in glandulæ parietes æquale exerceat. Igitur ab impetu sanguinis ipsius gravitatem superante nulla in glandulis figura sphærica evincitur. Ut autem in dubium non revocetur ostensio propositionis, sufficit aciem intendere oscula glandularum hiare, nec hiare solum postquam fluidum fecit impetum, sed hiare ipso momento temporis quo fluidum impellit. Hinc licet nisus villorum osculi glandulosi nullo contrapondio impeditus sit continuus ad contractionem, & nisi extendatur a fluidis currentibus, aut in eo contentis, ob pressionem cujuscunque liquidi ad contactum suarum fibrarum carnearum excurrentium perpetuo ad contractionem tendat: tamen fluidorum motus omnino directus a perpetua solidorum oscillatione, dum urgendo extendit fibras cavitatis glandulosæ, & in illas æquale momentum impulsionis exerit, quia æquales resistentias non invenit, in fibras minus contranitentes, quæ sunt illæ orificii glandulosi, primo in easdem propagatur ejusdem impetus, qui cum in illas propagari non possit, nisi dilatetur diameter osculi, fit ut simul, & semel ab eodem urgente fluido extendatur cavitas glandulæ, & excretorii ductus osculum, antequam diductilia latera eodem nisu urgeantur, quæ cum premi non possint ab eodem impetu, primo aperietur excretorii ductus orificium; & licet non aperiatur ipso momento temporis quo fluidum impellit, aperiatur saltem, antequam colligatur ille impetus in parietes, qui illos in circulum abire cogat. Partes minus resistentes esse fibras orificii excretorii in cavitate glandulosa, ex eo patet, quod non solum a minimis fluidi guttulis, cunei vices gerentibus, & sese insinuantibus inter spatia orificii nullo fibrarum nexu firmata, ab illarum pressione ita urgentur, ut sustinere illam percussionem non possint: sed etiam quia opposita, & se invicem agentia latera orificii nullis fasciarum fibrillis, ut cæteræ cavitatis glandulosæ fibræ, irretiuntur, quæ pluribus fibrarum ordinibus, & fasciculis compinguntur.

Urget tamen Pitcarnius, *si corpus recipiendum sit orificio minus, & intra illud possit accommodari, adeo ut omnes sectiones per plana orificio parallela sint minores orificio dato, tum non hoc solum corpus, sed infinita alia cujuscunque figuræ orificium illud poterunt subire; & quamvis maximam corporis sectionem similem ponamus, & æqualem figuræ orificii dati, quia tamen diversissima corpora eandem secta nanciscuntur figuram, per idem orificium diversissima poterunt transire corpora, sive per idem vas secernens diversissimæ derivari secretiones*. At nonne sagacissimus Auctor exclusis quibuscunque determinatis figuris sphæram admittit? & tamen secretiones plures, & longe diversas per idem orificium celebrari non finit. Sic inquit: *Per idem orificium circulare transit non tantum sphæra, cujus sectiones similes sunt æquales circulo orificii, sed conus & cylindrus super æquali basi, & per idem orificium transibit, & pyramis, & prisma, & conus, quorum sectiones maxime per plana orificio parallela sunt triangula æqualia, & similia triangulo datum orificium comprehendenti*. Ex quo deduco cum annularis cylindrus solus sit inter figuras, quæ admittit cujuscunque figuræ corpus quomodocunque situm, modo corporis maxima diameter non sit major diametro annularis cylindri, multo plurimas, & longe maximas necessario fieri fatendum erit, quam si glandula determinatæ figuræ admitteretur, quod est contra artificium subtilissimi Pitcarnii. Unde licet conus, & cylindrus in æquali basi per sphæram possit transire, non transibit tamen fortasse, si simplici contactu in cæteras particulas non nitatur, & in minima divisus ut ad secretionis opus requisita velocitate polleat.

Quoniam minima solida diversimode inter se complicata, & motu intestino agglomerata fluidum constituunt, hæc ipsa juxta molem, gravitatem, figuram & cohæsionis momentum vibrationem suscipiunt. Si v. gr. supponamus in eodem fluido particulas corporeas non omnino dissociatas, sed concatenatas inter se, sive propter varias figuras sese mutuis amplexibus tenentes, sive quia anguli unius corpusculi inter cavitates alterius insinuati non possunt libere vagari, ita ut concipi debeant veluti vectes, qui ab una parte impelluntur a premente, ex altera retardantur a resistentia, quæ contrario nisu resistit impulsui ipsius prementis, tunc quidem particulæ illæ in spatio fluido actione contraria adhæsionis retardatæ, prementis viribus impulsæ impetus a premente impressos successive retardant; & hoc pendet ex lentore, quo colliguntur prædicta corpora, atque resistentibus viribus, quæ imminuendo vim ipsius prementis particulas a contactu non dimovent, & prædictas machinulas a secretione divertunt. Quia vero corpus ictum suscipiens pro diversa situatione ejus diversimode impulsui illato resistit, fit ut actio percussiva varietur pro diversitate resistentiæ a situs variatione procreatæ; & hæc est secunda causa, a qua impetus energia ipsius percutientis, & resistentia corporis diversificatur.

Si postea impetus graduum impressorum inæqualibus corporibus ab eodem corpore percutiente, & ejusdem viribus mensurentur, erunt quidem eorum velocitates quodammodo proportionales magnitudinibus corporum impulsorum: sed corpora illa inæqualia, quæ impelluntur ab æqualibus viribus motivis inæquali velocitate movebuntur, & velocitates illæ duorum corporum inæqualium eandem proportionem habebunt, quam unum corpus habet ad aliud in ratione gravitatis, & molis. Hinc evidens est, cum corpus fluidum varie contextum diversisque particulis combinatum transferatur a virtute communicata, & propagata a projiciente, dum modo per medium fluidi ab impulsu fertur, modo revolvitur horizontali vertigine circa suum centrum, modo particulæ centrifugæ excurrunt contra directionem motus ejusdem fluidi, non posse æqualiter impelli, ut æquales sustineat impetus, sed longe diversas minimorum solidorum solutiones subire, ut in plurimis particulis sit minima divisum, alias simplici tangens contactu revolvatur; & hæc est prior ratio, quæ ope determinati motus secretionis leges observat; sed ajunt canalis omnis suo liquido plenus cum contrahatur a facultate posita ad contactum laterum omnium nitente intra contentum liquidum, exerceat sua momenta in canales animalium villis circularibus in superficie eorundem canalium dispositis, contextos, qui villi circulares æque distantes canalium orificiis contrahuntur per illam ipsam aream circuli, ad cujus circumferentiam ponuntur, erunt non solum momentorum æqualium, sed series globorum liquida componentium, dum per canalia fluunt, cum æquo nisu villos canalium contractiles impellant, & in ejusmodi circuli diametros æqualiter nitantur, canaliculi illi in conicos, aut cylindricos abibunt, quorum coni, aut cylindri in circinos vircumvoluti erunt glandulæ circularis diametri. At licet momenta facultatum contrahentium canales omnes in genere sint æqualia, seu villi contractiles æque crassi, & dispositi per veram circumferentiam circulorum in fluidum æque nitantur, & liquida solum æque premant, incredibile est, quantum hæc communiter admissa in prodigiosis glandularum productionibus a veritate distent. Artificium naturæ, quo illa utitur ad glandulas producendas subtiliori fortasse mechania fulcitur.

In summis arteriis protractio cylindrica glandularum inflexa in spiram, & intexta in reticulare opus est filamentorum glomer, quæ flexionibus variis, in quas

quas hi iidem rami veniunt, per corpora glandularum implicantur in textus inexplicabiles, eorundemque spiræ ob inexplicabilem illam diversitatem positionum innumerabilibus ramorum ramis ad usque ultimas, qui universam arteriarum ramificationem texentem glandulas constituunt, invicem decussantur, implicanturque in mille anfractus ita rotatæ arteriolæ, ut filum earundem, quod successive glandulæ advolvitur, non veniat in eundem locum cum filo jam advoluto, sed ipsum secet in decussim. In hac apta superimpositione filamentorum, & spiris arteriolarum ad se invicem inde decussim positis, atque diversimode se secantibus mirabili artificio villi contractiles advoluti superficiei in mutuum contactum nitentes contrahuntur premendo in puncto contactus superficiem canaliculi inferioris conici, aut cylindrici; Ex horum mutua canalium positione, & nisus directione fit, ut cum momentum, & pressio superincumbentis vasculi non sit minus momento inferioris resistentis, superficies vasculorum conica, aut cylindrica quasi in planam decussata abire cogatur, adeoque fit ut eorundem villi contracti per plana, ut notum est ex Geometricis, tangentia planum immissarii glandularum non constituant verum circulare orificium, tam affabre contextum, ut tota glandula in arteriolarum ramis evadat in figuram exacte sphæricam.

Recensita aliorum sententia, & sphæricarum figurarum in glandulis necessitate, eaque in dubium revocata, nullas tamen æquabiles, & constantes inter pororum diversitates, vasorumque orientium in animalis contextu ajo esse figuras. Orificia glandularum non solum majoris, vel minoris diametri ratione inter se differre, sed figuris diversis ita efformari, & compingi, ut a diversa fluidorum pressione, a diverso solidorum renisu possint ita distrahi, ita comprimi, restringi, dilatari, convelli, ut si non omnes figuras æmulentur, saltem cuicunque figuræ accedant; quapropter fas sit dicere in separatione fluidorum aliquam proportionem filtri cum fluidis requiri, & vires cordis propellentes cum aliqua ad orificia glandularum pressione, quæ superent ad occursum osculorum cohæsionem partium fluentium, quod expeditur determinata sanguinis velocitate, quibus omnibus mechanicorum dissidia dirimuntur, ita ut nec cum Borello, & Poristis, nec cum Pitcarnio integrum litigium habeatur.

Quoniam sanguinem componunt minimæ solidorum moleculæ diversimode inter se contextæ, certisque miscibilibus præditæ, ideoque nexu, ac gravitate distinctæ, ab eadem vi cordis impressa minima illa fluidi componentia diversum velocitatis gradum, ut superius ostendimus, suscipiant oportet, quo fit ut a concepto impetu ex fibris contractilibus cordis, vasorumque compressione sanguinis moleculæ, mutatis positionum directionibus, vel arcto corporum contactu relicto per arteriarum conica, vel cylindrica canalicula fluant, & per ipsa ad glandulas salivales delatæ, dummodo diameter maxima particularum fluidi separabilis non sit major diametro orificii, in obvia glandularum oscula separabuntur. Exigunt tamen, ut sint in minima divisæ juxta Borellum, Pitcarnium, & nuper virum maxime doctum Michiellotum, quæ non tenaci nexu, sed simplici contactu uniantur, ita ut una quælibet earum possit agitari, fluere, circumvolvi, aliter motis lateralibus, alio enim modo salvari non posset facilitas illa, qua fluidi partes leviter cohærentes, & non determinato impetu allisæ superare possunt orificiorum resistentias, & inter diductos poros sese intrudere; quarum solutiores partes ab axe arteriarum per latera vasorum discurrentes, & non separandas partes simplici contactu tangentes, si arteriolis occurrerint glandularum latera nitendo oblique contranitentia, ipsarumque molecularum impetus non erit minor orificiorum viribus, nec major, ut tempus, licet indefinite parvum habeat (ad liquorem enim in aliqua glandula separandum sejunctionis tempus, licet indefinite parvum, requiritur) in orificia vasorum impingent, & in hiantia oscula intrudentur.

Quodcunque fluidum in arteriis præexistens a sanguine separandum ab ipso fluido abscedere non poterit in ductus glandularum secretorios, si sanguinis fluentis velocitas ad ipsas glandulas talis, ac tanti momenti non erit, ut possit glutinamentis associatas moleculas dividere, & partium implicatarum nexum laxare, atque imminuere. Mutuis nisibus igitur sanguinis rotatis particulis, & vertiginosis motionibus agitatis a variis pressionis, & lationis momentis fiet, ut sanguinis solutæ moleculæ modo a pressione fluidorum ad latera vasorum impingentes, modo a lateribus repulsæ per axem revolvantur: hinc a tergo supravenientε impetu propulsæ, eundem semper directionis nisum, & impetus gradus habere non poterunt. Ubi autem canaliculum arteriosum conicum, aut cylindricum Bellini plicatum in plicas, vel in longitudinem extensum, fluidum separandum impingent, atque sufficienter vasorum orificia impellendo extendet, apertis osculis applicabitur.

Quod autem quæcunque sanguinis velocitas velocissime currentis, aut pigre arterias transfluentis non sit sufficiens ad separationem, non modo se dilatantibus, verum se contrahentibus vasculis, ea ducor ratione, quod corpora diversæ gravitatis vi æquali pressionis impulsa sæpissime velocitates, atque directiones inter se diversas suscipiunt, & conservant. Sic observo, dum globulos plumbeos, vel grana frumenti diversæ gravitatis, ac molis manu projicio, licet gravibus motus imprimatur æqualis quantum ad projicientis vires, in eis tamen velocitatem, & impetum primum non conservari, sed alia recta incedunt, alia oblique vagantur, alia velocius moveri, alia tardius cursu rapi prospiciuntur, servata tamen eorum velocitate reciproce proportionali magnitudinibus, & gravitati corporum impulsorum. Hinc sicut impetus projicientis diffunditur in allata corpora, & communicatur projectis; ita eadem in diversis gravitate, ac mole sanguinis moleculis ratione imminuitur, vel augetur. Sanguis igitur cum non uniformis sit, sed constet ex particulis diversimode figuratis, (corpus enim fluidum, simulque continuo fluens, licet in omni puncto diversibile, componitur ex partillis terminatis, & quantis) & quanquam infinite parvis, & divisis, tamen mole, figura, & partium cohæsione diversis, ut dubitandum non sit, plures fluidorum proprietates, ac naturas pendere a diverso cohærendi modo, a structura, configuratione, ac motu molecularum sanguinem componentium; ita ut particulæ aquam componentes hac ratione similes inter se sint, atque diversæ ab eis, quæ oleum componunt; harum infinita miscibilia partium parvitate maxima pollentia diverso gradu velocitatis instructa, & diverso nisu, & causis in projectis corporibus impellentibus æquali impetu inæqualiter operantibus glandulas alluunt, quorum velocitatis momenta debent commensurari corpusculis sanguinis gravitate diversis, & inæqualiter ictui cordis, & solidorum osculis resistentibus.

Sanguinis igitur moleculæ per axem arteriarum fluentes illas partes resistentes non offendent, quibus allabentes vasorum latera occurrunt. Arteriarum tunica quarta interior tenuissima fibrillis in longum protensis villos annulares tunicæ præcedentis ad rectos angulos secantibus, contexitur: Hujus fibrillæ non possunt ita concatenari, ut internam superficiem scabram, & parietes vasorum inæqualiter lævigatos non constituant; adeoque sanguis particulis collateralibus retentus non poterit excurrere, & extricari, quin miris in modis per plana horizontalia, vel inclinata variis ictibus flectatur, indeque circumvolutus minimarum asperitatum confricationibus ita impeditur, ut ictus illatus particulis sanguinis in latera nitentibus a corde, & impellentium corporum impressa velocitas ratione contactus excurrentis projecti impetum retardantis debilitetur; quod evincitur non solum in liquidis fluentibus extra animalium canalia, sed etiam in liquidis per ipsa animalium vascula fluentibus, quæ dum fluunt per canales in linea, quæ maxime distat a canalium superficie, majori velocitate rapiuntur, quam si fluerent per lineam, quæ magis accedit ad eandem superficiem, in qua plures adesse possunt causæ, per quas eadem liquida inæqualibus motibus agitantur in partibus suis. Ex hac inæquali agitatione fit, ut eædem partes sanguinis nunquam semper sistantur ad contactum, & in aliam lineam abeuntes mutent positionem in con-

in centris ſuis, excitantutque proinde non ſolum in diverſam motus directionem, ſed deflectentes a laterum contactu majori momento agantur. Unde inæqualitas illa momentorum a poſitiones ſeriei globorum liquida conſtituentium conſurgit, ex quo fit, ut eædem partes nunquam certo loco ſiſtantur ad certum ſemper contactum; ob quam motus inæqualitatem, poſitionem variam, & vim liquidum perductum ad immiſſarium, ſi ita diſpoſitum ſit, ut partes ejus anteriores in latera trudantur, nitetur quaquaverſum in ſuperficiem ejus internam, & in ipſum emiſſarium incidet oblique, & ſeparabitur.

Sint ulterius particulæ corporeæ aliæ cohærentes, aliæ ſeſe tangentes ut acervus arenæ, (ſi lubet mere fluidum cum fluidis, & humidis comparare) quæ diverſis reſiſtendi modis vim impulſivam projicientis a tergo urgentis imminuunt, eamque retardant. Reſiſtentia quæ primis infertur, pendet ex glutinoſis fibris, quibus implicantur prædicta corpora, atque vis diviſioni reſiſtens eſt illa, quæ retardationem infert velocitati ipſius projecti; poſteriores vero ſi ſint talis figuræ, ac lævitatis, ut poſſit una earum inter alias excurrere, & contorqueri, tunc quidem propulſæ inſinuantur inter alia, & exercentes actionem cunei in alias particulas reſiſtentes inſinuantur, quæ non ſolum impetum projecti retardare non poſſunt, ſed reſiſtentias particularum ſuperius expoſitarum continenter imminuunt. Fit igitur retardatio tardius, aut citius, prout plures reſiſtendi modi in ſanguine concurrunt, quæ reſiſtentia conſtat ex innumeris peculiaribus retardatiunculis una poſt alteram confectis, a quibus omnibus contraria reactione, ac repulſu, vis, & energia, ictus, & impetus enervatur.

Ex hoc diu perpendens cum doctiſſimo viro Michielloto, quod ut fluidum ſeparetur, debet eſſe diviſum in partes, quæ non habeant rationem majoris inæqualitatis ad minimam oſculorum orificii diametrum, & quod hæ partium diviſiones ſe in puncto contactus tangentium oriantur ex mutua fluidorum colluſione, ſe invicem atterentium, & compreſſivo ſolidorum conatu, colligo, quod hæc partium ſolutio debet imminui imminuta fluidorum attritione, & ſolidorum niſu, & cum hæc omnia debilitentur, vel augeantur debilitato, vel aucto motu, patet in debilitato motu, vel aucto imminui, vel augeri liquidorum ſecretiones: igitur non quæcunque velocitas ad quamcunque naturalem ſeparationem fluidorum, ſed determinata requiritur.

Corpora inſuper, quæ ſeparanda ſunt, non ſolum nitantur invicem in aliorum contactum, ſed ipſa ſe contangant cum niſu, ut repugnent remotioni ab eodem contactu; cum illa determinata poſitione contactus perſiſtent corpora in eadem cohæſionis vi, quorum corporum cohærentium directiones a mutua obliqua, vel in directum poſita, aut perpendiculari ſituatione non avertentur, quouſque illa corpora eodem niſu in contactum, eodemque directionis momento in eandem poſitionem nitentia, in eadem cohæſione perſiſtent. Mutatis igitur gradibus niſuum, & variatis poſitionibus directionum, atque corporibus a contactu cum niſu urgente remotis, non ſolum mutabitur directio niſuum, & gradus motuum, verum cohæſionis vis plurimum mutabitur, cujus ſimplex in contactu cohærendi modus neceſſarius eſt ad perficiendum artificium ſecretionis. Machina aut hujus operationis a mutuo niſu in contactum cohærentes fluidi moleculas removentis, & impedimenta illa arripientis, ob quæ in canalibus a ſeparatione prohibentur, eſt impulſus liquidorum in ſolida, & ſolidorum niſus, & reniſus in fluida, ex quibus omnibus fit demum in textibus reticularium arteriarum ſanguinis ſolutio maxima, ob quam colligatæ particulæ ab eadem cohæſione ita divelluntur, ut ſanguis, ſuperatis plexibus retiformis, non ſolum conſervata ſolutione, quam ſubit intra cordis ventriculos, & pulmones per totam canalium longitudinem, vaſculorum ambagem, & contorſiones ad uſque plexus retiformes, verum eadem ſolutione in eiſdem plexibus plurimum aucta glandulas facile ingrediatur.

Cum autem mutua particularum cohæſionis vis, & unio a parietibus cordis alliſa, pulmonum preſſione concuſſa, & ſolidorum viribus, & oſcilli, diffractis vinculis in minutiſſimas moleculas dividatur, poterunt mutuis contactibus diverſæ particulæ uniri, & varia filtra pro diverſa indole, ac modificatione, quam ſitus, poſitura, ordo, & particularum combinatio permittit, ſeparari; unde cum cor ſemper eodem gradu niſus, & ſolida quæque non nitantur in fluida, cohæſio illarum partium ob diverſum impetus momentum excurrentibus miſcilibus impreſſum ab occurrentibus reſiſtentiis plurimum modificabitur, a quibus ſimul ſumptis immediate dependet ſanguinis ſolutio major, vel minor. Hinc ſi minuetur ſolidorum impetus, & vires, augebitur niſus partium in contactum, unde ſanguis non ſolum in eadem cohæſione perſiſtet, verum in majorem, & validiorem unionem promovebitur, & hoc ſubito fiet, ſi vis illa, qua cohærent partes, ſit momenti majoris, quam momentum ſolidorum atterentium. Poſita autem cohæſionis vi, & plurimum promota, cum ad ſeparationem requiratur ſimplex cohæſionis contactus, evidens eſt, vel nullam, vel tenuem admodum fieri ſecretionem. Ex hoc deducitur, ad quamcunque ſeparationem non ſufficere quamcunque ſanguinis velocitatem: quia poteſt dari ille gradus velocitatis in ſanguine, qui non ſolum ſufficiat ad particularum cohæſionem divellendam, verum talis gradus niſuum, qui eaſdem in contactus majores cogat, quo ſimul velocitatis gradu retardato validior ſanguinis cohærentia promovetur.

Cum igitur, ut oſtendit inſignis Bellini propoſit. 20. de motu cordis, facultates contrahentes moventur, canales figuram mutent ea ratione, quam ſecum fert proportio velocitatum, quibus eædem facultates intra canalem moventur, & proportio illa velocitatum pendet a momentis, quibus facultates inſtructæ ſunt, & cum momenta in canalibus pendeant a craſſitie villorum, a quibus facultates illæ conſtituuntur, facile intelligis, quo momento contractionis opus eſt ad hujuſmodi velocitatem acquirendam in hac, aut illa arteriarum parte, quo inde addiſces, qua craſſitie villorum opus fuerit, ut tale habeatur contractionis momentum, quod cum determinetur a diverſa villorum craſſitie, non ſolum inæqualis habebitur directio motus, tum ſolutio ſanguinis major, vel minor, ſed tum figura in glandulis plurimum mutabitur ea ratione, quam ſecum fert proportio velocitatum fluidorum, & poſitio ſolidorum, eorundemque contorſio, & reſiſtentia. Quapropter ſanguis cum juxta majorem, vel minorem diviſionem ortam a conniſu ſolidorum & reactione fluidorum particulas conglutinatas diſſociante, & inertes atterente, majori, vel minori in glandulas impingat velocitate, fit ut diverſo gradu velocitatis inſtructus per varia viſcerum filtra præterfluens congruis vaſorum ſeparantium orificiis fluidorum impetum recipientibus apponatur; hinc inde a preſſione particularum a tergo urgentium impulſus in diſperſis viſcerum glandulis ſubſtantias deponit; & quoniam ab impetu primo ſanguini a corde impreſſo, ejuſdem molecularum velocitas, atque ſolutio debilitatur non ſolum a proportionali arteriarum afferentium, & venarum deferentium reſiſtentia, verum occurſuum reſiſtentium varietate, nimirum ab arteriæ ſpira, & cono, a mole corporum fluentium, pondere, & elatere comprimentium impeditur, promoveturque; ideo per totas animalis lacunas, & viſcera ſagax natura diſpoſuit filtra, ut diffluentium molecularum impetum, & diverſas fluidorum ſolutiones ſibi proportionales reciperent. Hinc quamcunque ſanguinis glandulas percurrentis velocitatem ad ſecretionem animalium ſufficere redarguunt partes ſecernendæ, quæ debent eſſe actu diviſæ in minima, ut ſe tangant ſimplici contactu: repugnat enim ſanguinis ſeparandas moleculas eſſe actu diviſas, & ſimplici ſe tangere contactu, niſi admittatur illa velocitas, qua conglutinatæ partes diſſocientur, quæ debet eſſe directe quodammodo proportionalis illarum cohæſioni.

Quis inquam eſt mentis tam præjudicatæ, quod quotidie non videat ab accelerata, vel imminuta ſanguinis velocitate accelerari, vel imminui liquidorum ſeparationem? ſi quæcunque ſanguinis velocitas ad quamcunque humorum ſeparationem ſufficeret ſineul-

ne ulla prorſus figuræ diverſitate, explicari non poſſe videtur, quomodo producatur icterus abſque filtri ſeparantis injuria, quem ſane vidit Sylvius cap. de Ictero a ſpiritu volatili, potuque generoſiori abſque ductus biliarii obſtructione productum. Bilis enim a ſpirituum copia in fluorem nimis evecta ob ſui motus accelerationem in acinis hepatis glanduloſis minime coercita, ad vaſcula majoris reſiſtentiæ, & ſui motus impulſui proportionali defertur, in quorum conis, & ſpiris retuſo impetu, & corporum elatere comprimentium imminuta motus acceleratione ad cutanea loculamenta inficienda ſibi viam ſternit.

Sic quando ſanguis præter rationem tardius currit, tardius quoque procedit evacuatio. In puerperis obſervante, Balgivio, ſuperveniente febre ardente lochiorum fluxus ſupprimitur, eodemque febris incendio lac evaneſcit in mammis, reditque remiſſo calore febris. Igitur cum Pitcarnio, & laudato Michielloto a Borello, & cribratoribus Mechanicis glandularum orificia datæ figuræ corpus tantum recipientia admittentibus diſſentior, quoniam omnis glandula ex tunicis contractilibus, & diſtractilibus, & facile cedentibus machinulis coaleſcit: quibus non ſufficientibus requiruntur mutati velocitatis gradus, acceleratæ, vel retardatæ percuſſionis impetus, qui a corde ſanguinis miſcilibus impreſſus, juxta molecularum ad motum reſiſtentiam, quæ a corporum cohæſione, vel gravitate dependet, augetur, vel imminuitur. Attamen quid curioſi, quid mirabilis natura parit in craſſis, tenuibuſque liquidis ſeparandis ſolicite inquirentes ingenioſiſſimi viri ultimam in hac re mechanicam eruere non potuerunt. Nec mirum ſi in re tam ardua, tam difficili in dubium manebit, ut Lucretius, quod latet; Ultimæ enim rerum differentiæ ob datorum defectum ad Mechaniæ doctrinæ leges, methodoſque adduci nequeunt.

ARTICULUS IV.

De uſu ſalivæ.

SI nulli rei deſtinaretur ſalivalis latex ab arterioſo ſanguine per glandulas in os, & œxophagum eructatus, inanis foret naturæ luſus glandularum illa productio a tota cavitate palati erumpentium: quapropter cognitis ſalivæ ductibus, & opificio ſecretionis perpenſo, uſus ejuſdem in œconomia animali eruendus eſt. Qui enim glandularum ſecernendæ ſalivæ, maxillarium nempe, parotidum, tonſillarum, tyroidearum, buccarum, palatinarum, & œſophagæarum numerum, e quibus maxima ſalivæ copia continuo ſeparatur, ſerio perpenderit, atque ab eis in ventriculum indeſinenter exonerari ſerio conſiderans, plurimi momenti eſſe ſalivalem humorem a provida natura multis uſibus deſtinatum, animadvertet. Hic enim triturationem alimentorum in ore facilitat, eorundem deglutitionem promovet, ſapidam a cibis tincturam elicit, qua ſenſus guſtus determinatus, fauces, & œſophagum humectat, ſitim nimiam compeſcit, ad vocis prolationem aptiorem reddit linguam, ab ejuſdem cum alimentis in ventriculo admixtione inchoatur eorundem diſſolutio ad chyli elaborationem ordinata.

Salivale menſtruum quoſdam a veritate alienos in tantam ſui admirationem rapuit, ut ſolvens mineralibus inde ſibi promiſerint, & materiam univerſam, in ipſo tamen deliramento decepti, quæritarent; horum quamvis figmentis minime ſubſcribam, activitatem tamen illius laticis evincit elicitus ſapor ex alimentis momento tantillum in ore volutatis, cujus miſcella eorundem liquefactio, atque diſſolutio inchoatur. Dum cibus inciſoribus, & caninis diffringitur, in minutas partes ſubdividitur, qui molaribus commiſſus, & hinc inde motu linguæ jactatus, undequaque ab effluente ſaliva irrigatur. Mirari quis deſinat, ſeparationem ſalium tunc contingere, qui ab aqueis ſalivæ particulis eliquati vi ſuæ gravitatis, & penetrationis vim cunei exercentes in membranam nervorum apices obducentem, papillarumque cupulas efformantem pluribus foraminulis perviam impingunt, & motu linguæ vario undique impulſi, aeriſque vi elaſtica perpendiculariter, & lateraliter rotati in nerveas linguæ papillas adiguntur, quarum ſiphunculi linguæ implantati, & apice ſuo erecti anguſtiſſimis oſculis occurrunt ſalibus, qui in nervorum ſurculis intimius illapſi, aut per organum guſtatricis potentiæ confeſtim repentes cuſpidulis ſuis ita titillant, certumque motum directionibus ſuis nervis guſtatoriis imprimunt, ut modo conſtringendo, modo laxando, modo pungendo determinata undulatione afficiantur in nervis contenti ſpiritus, de quibus motibus anima compos ideam ſuavis, vel ingrati ſaporis efformat. Hic ſalivæ actio non deſinit, ſed ut per continuam dentium colliſionem, mutuamque attritionem chyli rudimenta evolvantur, opus erat menſtruo aqueo ſalino, quod per contractionem muſculorum temporalium, & maſſacterum potiſſimum in actu maſticationis, compreſſis glandulis, jugiter in os conflueret, quouſque ſalinis moleculis plurimo aere refertis, & gravitate nativis ſubeundo alimentorum vincula, eorundem nexus, cohærenteſque particulas vi ſui elateris exagitando, cum partium intra alimenti poros coercitarum excluſione commodius alimentum ipſum macerare, ac ſubigere poſſet.

Cibus ita permixtus, & attenuatus verſus fauces protuditur, & prius ore clauſo per conſtricta labia ope labiorum ſphincteris, de arctato oris cavo actione buccinatorum, & zygomaticorum, tumque ſimul motum cibi urgentibus baſiogloſſis, & ceratogloſſis una expreſſo ſucco lubrica linguæ, & palati, juvante ipſius figura, & ſuperficie, fertur cibus uſque ad linguæ radicem, ubi appulſus irritando convellit muſculos geniohyoideos, mylochyoideos, & ſtylohyoideos, a quorum vi attollitur radix linguæ, larynx, & os hyoides; harum elevatione impulſus cibus epiglotidem deprimit. Hinc relaxato œſophagi ſphinctere a muſculis geniogloſſis, & genihyoideis ope myloglоſſorum, & ſtylogloſſorum truditur cibus in gulam apertam, contractiſque fibris tunicæ œſophagi muſcularibus oblique decurrentibus ad principium ventriculi uſque promovetur. Illapſo cibo in ventriculum a liquore ſalivæ ſimili, docente Malpigio poſth. 28. ex alimentorum diſtenſione, & compreſſione tunicæ glanduloſæ ex pluribus ramuſculis elicito, motus inteſtinus maſſæ conciliatur, ut facilius liqueſcere, diſſolvi, ac ſubigi poſſit a fibris muſcularibus, aliarumque tunicarum ventriculi atritione, & preſſione, quorum auxilio, & diaphragmatis cum muſculis abdominis inchoatæ ingeſtorum ſolutiones, ambientium viſcerum calore fovente intimius comminutæ quaſi in partes ultimæ compoſitionis reſolvuntur. Vel ſi Liſterum audiamus, ut ſaliva intra alimentorum inania coercita virtute ſeptica expeditius alimenta in chylum reſolvat, a cujus acri adurenti, & putreſcenti natura concoctu difficilia putreſcunt, & macerantur.

Sed non ſolum ſaliva variæ naturæ cibos ob ſalinam quam habet ſubſtantiam, vim cunei exerens, omnes penetrando digerit, incidit, ac ſolvit, verum perenni hoc fluore irrigatæ ventriculi tunicæ ejuſdem ſalibus in contractionis motum validiorem excitantur, qua ratione in debito tono cum plicarum criſpatione, ad facilius expediendam triturationem, detinentur. Perenni hoc ſalivali liquore humectantur fauces, interiora oris, & œxophagum, madore laxantur, irrigaturque lingua, ut aſſiduo motu vocum exſucca ne reddatur, alias rigida facta cum faucibus areſcentibus, motus flexibilitatis jacturam facientibus anilis trachææ, vocem ederet difficilem, ac raucam; non irrigatis enim fiſtulæ pulmonaris ſalivali humore fibrillis, aer hinc illinc ab anulis non leviter concutitur, ſed in latera illorum impulſus fortiter repercutitur; quod non aliunde videtur fieri, niſi quod rigidæ fibræ aſperæ arteriæ, dum vi percuſſionis aeris aliquatenus e loco ſuo diſtractæ conantur ſeſe reſtituere, aeri rigidum tremorem imprimunt, adeoque raucus vocis reſonat ſonus.

Quanquam, ſi guſtui credendum, inſipidus humor videatur ſaliva, contrarium inculcat Galeni experimentum, ſcilicet ſcorpionem jejuni hominis ſputo bis, terve aſperſum protinus interire. *Saliva hominis inquit Aetius tract. primo ſerm. XI. reptilium venatorum generi maxime contraria eſt.* *Ego enim citra*

tra omnem incantationem ex solo jejuni sputo scorpium pereuntem vidi. Omnibus hominibus inest venenum, feruntque illos salivam, ut ferventis aquæ contactum fugere, quod si in fauces penetraverit, etiam mori: idque maxime humani jejuni oris. Plinius lib. 7. *& tamen omnibus contra serpentes inest venenum, feruntque ictus salivæ, ut ferventis aquæ fugere contactum:* At intelligenda est jejuni hominis saliva, quæ utpote acrioribus salibus referta, veluti aquæ ferventis contactus, serpentes fugat; inflictum quoque a serpente vulnus, si confestim saliva illiniveris, non lethaliter sæviet, sed cohibitum venenum, nec ulterius diffusum sponte evanescet: Hinc Lucanus lib. 9.

Nam primum tacta designat membra saliva,
Quæ cohibet virus, retinetque in vulnere pestem.

Venatores serpentum, ut Aldrovandus de insectis lib. 1. statim ac illos cepere, saliva confricant, cujus contactu præeunte Marco Aurelio Severino de Vipera non tantum vilescit violentia veneni, sed si in os illorum diductum expuas, saliva in eorum ventrem delata tantæ feritatis illis est, ut sensim contabescant. Hac ratione nimirum partibus suis salinis confricatæ curantur lichenæ. Saliva hominis jejuni est medicamentosa; etenim in saliva adest virtus abstersiva in ulcusculis, licet minori gradu, quam quæ fit in sarcoticis. *Levis papula, ait C. Celsus, si quotidie jejuna saliva defricetur, sanescit.* Saliva cancrum mammarum ob suas subtiles attenuantes moleculas discutere valet, ut docet Paulus Ammanus Med. Critic. & ratione alkali acido herpeti contrario addit Schenckhius herpetem curari. Salivam robur afferre infantibus, inquit Matthiolus in 2. lib. Dioscordis. Pustulas Crato, scrophulas Hildanus salivam resolvere promittunt; & si animus esset mihi referre, quæ apud Auctores perlegi, quos reor, aut decepta faciles, in quorum re alii decipiuntur, aut denique vanæ gloriæ, atque ostentationis nativa hominum indole affectantes, in multo grandiorem admirationem facili negotio rem tumefacere possem. Verum solicitus fui, non plures narrationes conscribere, quas vel invicta mea ad credendum innata tarditate assensum meum extorquere non sensi, quæ nondum exploratæ non videntur iis probabiliores, quam quæ irritæ jam deprehensæ fuerunt. Quæque hujusmodi salivæ experimenta scrophulas, nodos gallicos, cancrum mammarum resolventis, nusquam reperire dentur, præterquam in quorundam auctorum vana jactantia, tumentibus libris, atque promissis, ut quisque, ni fallor, experientiis deprehendet, quam parum eventus sui conatus laboribus, & illorum assertionibus responderint.

DE SALIVA, ET SALIVATIONE Præter naturam.

CAPUT II.

ARTICULUS I.

De Vitio salivæ in quantitate.

HActenus salivæ humanæ natura, secretione, & usu, qua licuit perspicuitate, investigato: proximum nunc est, ut ejusdem statum morbosum solertius excutiamus.

Quando a naturali crasi, & molecularum nexu deflectit saliva, humani corporis harmoniam subripiens, alienis imbuta particulis, morbosisque infecta miscilibus, a naturali statu recedit, majori, quam pars est, labe sanguinem afficit, cujus varia constitutione fluidorum partibus varie labefactatis chronicorum, acutorumque affectuum luctuosus sæpe panditur numerus. Ut igitur horum morborum idea certior, atque clarior percipiatur, a re longius non erit, vitium in aucta quantitate brevius exponere, quod ad investigandos exactius ipsius morbos, plurimum conferre videtur.

Peccat saliva in quantitate, quotiescunque subtracto sanguini nutritio pabulo, perenni fluoris ad salivales glandulas appulsu, confertim e ductibus effluens in ore undequaque exundat: cujus effluxus jugiter profluens nullo gravium symptomatum comitatu, nullaque saporum malitia conjunctus ptyalismus vocatur.

Si alimentum succi gastrici inertia, laxa tunicarum contractione, viscerumque circumpressione ruditer in ventriculo elaboratur, non evolutis sulphureo-balsamicis particulis in chylum aquosum nimis facessit: qui in sanguinem delatus, & per omnes cavos fibrarum tubulos cum sanguine circumductus (cum seroso-aquosæ ejusdem moleculæ a solidorum impulsu ad fibrillas appelli coactæ, ex defectu gelatinosæ portionis nutritione indigis partibus non apponantur) necesse est, ut aqueis particulis turgidus ad superiora trajectus in glandulas salivales transcoletur. Quæ laticis separatio, cum intra ipsas glandulas subsistere non possit, a pressione particularum confertim succedentium, & jugiter ad glandulas confluentium, retroque urgentium in os indesinenter derivetur.

Porro mirum est, si orificia, ac tubuli glandularum diametro gaudeant juxta ampliori, una cum tumore jugularibus venis incumbente in colli lateribus, reprimente sanguinis refluxum, quantum secretionis penum adaugeant. Hæc pororum compages dilatata, ac tubulorum vitiosa amplitudo a laxa fibrillarum cohærentia exorta, salium nisu, & machinularum terebratione a proprio termino recedentium ita distenditur, ut dehiscentibus glandularum osculis a stimulo solidis inhærente irritativo, & salium cuneis tuborum villos vellicantibus perperam labascat. Harum minimi fibrarum fasciculi ad ampliora spatia redacti, si impetus sanguinis augeatur, & a confluente humoris copia novi distensis tubulis edantur impulsus, vel si salium spicula stimuli vires exerceant, ab invicem divelluntur, ut conatibus salinorum cuneorum discissis fibrillis cum suo connisus momento non valeant superare fluidorum impetum, ab impellentibus liquidi moleculis in nimia distractione coercentur tubuli, & ordinatarum partium mechanismus fatiscet, atque exesis vasculis pene destruetur. Unde denegato in glandulas spirituum animalium effluxu, illæ symmetria, tonoque partium attritæ, nec naturali tensione, debitoque elatere munitæ turgentibus particulis aqueo chylosis ad glandulas appulsis minime valent contraniti, sanguinisque impulsui resistere nequeunt, undequaque non irrumpat salivalis humor, & depluat. Hoc in flaccescentibus glandularum fibris ab infartu, & pressione nervorum cum largiori affluentis salivæ copia, atque in ægris in utroque latere paralysi affectis, sæpe videre est.

In scorbutica diathesi maxime calidiori, quoniam ob salinas in fluorem evectas particulas, quicquid inest sanguini, est acerrimum, tenue, atque urens, sanguis non potis est novum chylum sibi assimilare; ideoque quia colliquari cogit ac fundi quicquid in fluxum agitur, partes chyli gelatinosæ in orbem sanguinis circumductæ a salium cuneis nimium solvuntur, adeoque suo naturali lentore destitutæ libere vagantes per corpus sanguinis continuo fluxu per glandulas salivales excernuntur. Præ nimia hac salium, & acredinum copia glandularum diametrum distendente, non tantum saburra veteris effœti, & inutilis chyli, verum etiam novi, & oleosi major portio in ipsas glandulas continuo depluit. Irritatis enim villis nervorum, tenduntur capillares arteriolæ, unde fit major fluidorum appulsus, quæ dum in distractiles vasorum tunicas impetus faciunt, ex earundem distractione restitutis villis vigoratur renisus in contenta fluida, quo fit, ut aqueo-serosa portio per validiorem sanguinis motum ad glandulas uberior delata, a solidorum pressione, & fibrarum oscillatione magis commota, in pervia glandularum ostiola irrumpat, & abundantiorem salivæ excitet affluxum. Hic exprobranda est sputatorum connata consuetudo, qui solo expuendi libidine alliciti, ut vilius fæcibus cunctis excrementum continenter salivam effundunt; quo spuendi conatu, & perpetua musculorum contractione ir-

ne irritatæ, & compressæ glandulæ solicitantur jugiter ad novam, & uberiorem urgentur excretionem.

Causæ externæ, quæ quantitatem salivæ adaugent, in sex rebus non naturalibus deprehenduntur. Aer enim ut frigidus particulis nitro salinis segnius rotatis, nec satis evolutis plurimis refertus poros cutis premendo effluviorum corporis insensilem transpirationem inhibet. Ut humidus aqueis moleculis turgescens lentescentis sanguinis solutionem, laxando fibras imminuit, ut inde aquosa portione sanguinis adaucta urinæ, & alvi excretio, & non raro largior salivæ effluxus promoveatur, ut Sanctorius animadvertit: *Aer externus per arterias in profundum corporis penetrans potest reddere corpus levius, & gravius: levius si tenuis, & calidus; gravius si crassus, & humidus.* Cibi admodum aquosi, somnus, & quies naturalia excedentes stadia, excretiones aliarum partium imminutæ humoralem massam inficientes, hisce accedentibus animi mœrore, & timore diuturno coctionis opus labefactante, ut affectiones cum motu fluidorum momenti minoris conjunctæ, & constrictivæ vasorum influxum, & liquidorum attenuationem hebetantes, salivæ materiem accumulare videntur.

Cum igitur in sensuum omnium silentio, & torpore cum membrorum illa concidentia, quæ somnus vocatur, necesse sit in decubitu horizontalis situs, ut laxetur fluidorum compages, & remittatur tensus solidorum tonus; nil mirum, si laxiori reddita sanguinis cohæsione, ibidemque magis enervata fibrarum elasticitate, licet sanguis in perpetuo sit motu, currat hinc inde, recurratque per membra vario ab inferioribus ad superiora, & contra vim innatæ suæ gravitatis ad superiora pelli cogatur, tamen per musculos, viscerum lacunas, viasque partium obliquas, curvas, & flexuosas tricas languidius trajicitur, & filtratur, quibus gravitatis suæ contrariis motibus debilior reddita sanguinis compages minori vi solida impellit, cujus languida vibratione, & diminuta impulsione magis, semperque magis relaxatur partium solidarum robur; ex quo fit plus æquo progrediente somno, ut fluidum ad illam perveniat motus determinationem, quæ ad secretiones singulis in partibus peragendas idonea non est donec tandem non acquisito a singulis sanguinis moleculis proprio gravitatis centro, nec ad naturale æquilibrium perductis plurima congeratur humiditas, quam, necessarium ad retinendum solidis, & fluidis amissum ob laxatam compagem robur, restituendum ineptam, nimiam salivam inde suppeditantem passim experimur. Hinc solvitur nodus, cur melancholici sputatores existant. Quoniam melancholici in vanis cogitationibus defixi, atque inhærentes tristia cogitantes, eaque pensitando timentes, impediunt, ne spiritus impetus facientes in fibras cordis contractiles, in easdem motu conciti exerant elateris vigorationem, quæ uberiori spirituum affluxu destitutæ debiliori impetus nisu se contrahant, ex quibus languescente magis sanguinis motu per vasa, imminuitur ejusdem attritio, atque hebetatur per glandulas transpiratio, debilitatur cordis, & vasorum motus. Unde tenues, & sulphureo inflammabiles sanguinis particulæ crassioribus implicantur, donec humorum illuvie quasi obrutæ, & veluti carcere detentæ coerceantur. Ob hanc partium cruditatem in fluorem vitiosum evectus sanguis fæculentias aqueas ad salivales ductus deponit.

Ob nimium hunc salivæ proventum balbutie plectuntur infantes, quorum fibrillarum tonus mollius, atque raræ texturæ salivæ copiosioris affluxu humectatus sic labascit, ut cum nativa musculorum linguæ, atque palati flacciditate cuicunque sanguinis, & spirituum appulsui facile cedente, minus concinne, & sero perfecte enunciare addiscant. Ab hoc vitio affecto Batto Regi, qui Cyrenas in Africa condidit, de sua balbutie Oraculum Delphicum consulenti, Pythia imperavit, ut in Lybia Regione calida vitam degeret; sic Herodotus. Ad hunc censum refertur deficientia vocis in aphonis, quorum laryngis musculi a nimio aquei humoris proventu ita enervantur, ut fibris carneis resolutis flaccidi, & inertes fiant ad motum. His laxatis, sonitu per fistulam pneumaticam a motu lateribus annulorum non alliso, nec hinc inde varie repercusso, qua aeris verberatione, & inflexione vox efformatur, æger nullam valet vocem effari. Manifestum hujus rei eventum refert Tulpius lib. 1. observ. c. 39.

Si vero hæc aquosa salivalis menstrui copia a glandulosa ventriculi tunica jugiter exprimatur, sua aquositate liquorem gastricum ita inficit, atque inertem reddit, ut chylificationis opus plurimum labefactetur, menstruo particulis aqueis perperam referto alimentorum contextu reluctante. Inde sensim collectis cruditatibus vitiosis fibrillæ stomachi debilitantur, laxatur tonus earundem nimis, obruiturque sanguis, in quo copia humorum aqueorum exundans parum alimenti ad attritos solidorum villos ducetur, quod sit naturali simile, & alendo aptum: sed quicquid ad partes adducetur, erit plane aquosum, cogetque sanguinis massam iter suum lente per totum corpus absolvere, ut habito respectu ad modum, quo sanguis propellitur, ad spatium, & velocitatem, qua percurrit, & vascula perluit, impossibile sit, quin resistentiam illam offendat, qua eodemque impetus momento occlusa vasculorum lateralium, & villorum ora permeare possit, ita ut nec a systaltico fibrarum motu major tenuiores sanguinis partes ad cavas lacunas possint urgeri ad vectes fibrarum inflandum.

Quoties igitur sanguis per repetitos circuitus ruditer attenuatur, effœtus erit crassioribus partibus, & aqueis, adeoque illo motu urgebitur, quo impetu non poterit ferri ad collapsos-facculos nutriendum, cum major sit nisus in contactum nitentium minimarum tiliarum fibras, & caniculorum componentium, quam sit irruentis sanguinis impetus. Quare particulæ illæ aqueæ minori, vel majori cohæsionis vi unitæ eam molem, & directionis momentum habebunt, quo per poros carneæ substantiæ permeare non poterunt; unde cum reliquo sanguine ulterius circulantes venas pervadent, & fucatæ nutritioni eo usque inservient, quousque male aletur animal, & cachexia continget. Hinc fiet, ut solida ad tantam imbecillitatem redacta fluere quaquaversum permittant humores aqueos, qui in cavitatibus majoribus, vel vasculis cutis membranosis collecti, vel ad partes robustiores appulsi lentescentes validam generant obstructionem, ut in durum tumorem attollantur partes ad contactum venarum, ductuumque lymphaticorum positæ, a quo vasa illa tenera coarctata, & compressa, cum liberum transitum præbere non possit lymphæ, vel chylo, indeque continuo appulsu novi liquoris ad partes vasorum compressas tendentis, & præterfluentis tergum prementis ultra tonum naturalem distensæ tandem rumpuntur, ob quam vasorum exilium rupturam in habitum corporis serum effluit. Ab hac pituitosorum humorum in stomacho accumulatione ibi nectente moram convelli potest ventriculi musculus a majori spirituum copia per nervos fluente, ut enata fibrarum inferius ventriculi constrictione contenta per os ejiciantur, vel nausea, si inanis, & solus erit vomendi stimulus, producetur. Quod si afficiantur rami nervorum ventriculi cordi communes, ut per ipsos fiat refluxus vividior, & copia spirituum naturali major, & frequentior ad cordis auriculas, spirituum energia easdem in perpetua contractione detinendo, superans pressionem sanguinis affluentis per truncos venarum majorum eludet impetum ejusdem ad ventriculos tendentis; unde a sanguinis pressione non reseratis auriculis, sed in contractione persistentibus, intercepto sanguinis, & cordis motu, succedant oportet languores cordis, & animi deliquia.

Si vero chylus nutritius in sanguinem continuo delatus alitioni partium ineptus, effœto succo inde massa sanguinis veteri saturata per glandulas salivales copiosa succi nutritii jactura indesinenter erumpat, per hanc succi euchymi subtractionem tota sanguinis massa oleoso balsamico pabulo privata acescit, & turbato ob indebitam nutritionem liquidorum cursu in varios siccitatis morbos delabitur: ob quod minimam musculosis partibus nutritionem præbens, cum partium solidarum colliquatione incalescens totius corporis atrophiam inducit, cui calor hecticus in toto habitu paulatim subrepens in omnibus partibus solidis accenditur. Hinc calidum, & acre sanguinis serum per molle & glandulosum pulmonum parenchyma continuo trajectum, eos tandem infartu aggreditur, inflammat, exulcerat; quo fit ut atrophia, quæ erat in habitu

bitu corporis, in tabem pulmonarem paulo ante fatales dies, terminetur.

Verum si chylus per ductus salivales jugiter excretus naturæ incassum in sanguinis reparationem continuo suppeditetur, ne ab hoc perenni chyli effluxu depauperetur, & incalescat sanguis, adeo ut insigniter languentibus viribus a nimia subtractione succi nutritii in statum lethalem, & insanabilem redigatur, ad usum diuturnum lacteæ dietæ æger relegandus est, quo sanguis lenitur, & salia stimulantia demulcentur. Deinde aeri aprico, & benigno commissus; liberali, sed cauto ciborum euchymorum usui resarciatur, ut inde aquas minerales chalybeatas bibendi non impar fiat, quarum beneficio massa sanguinis sensim emollita, etiam succi nutritii colliquatio sensim evincitur; atque inde non tantum a salivatione æger, verum etiam sanguis a salina acri diathesi vindicatur. Pthyalismo autem hisce incassum advocatis incertis intervallis recrudescente, cum insigni virium deperditione, æque, ac per glandulas salivalis feri colliquatione, rite continua salivæ deglutitio in symptomatum allevationem præscribitur, qua non tantum salivationis progressus, verum chylus per ductus salivales excretus, naturæ in fluidorum reparationem pedetentim remittitur. Si saliva unicuique non cogitanti sponte in os confluat, atque copiosius eo alliciatur ob ductus salivales patentiores, laxioresque, quam par est, existimo oris collutione, maxillarumque fomentatione ex subadstringentibus, & blande aromaticis decocto posse curari, tum interne modo laudata subadstringentia commode usurpari, quorum ope paulatim arctantur, ac roborantur ampliores viæ, dummodo desuescant ægri a continua spuendi libidine in consuetudinem perperam adscita.

ARTICULUS II.

De Salivæ defectu.

Cognita quænam ex largiori salivæ affluxu expectari mala possint: nunc juvat in salivæ inopia excutere noxas. Nam non minus ab excessu concidit hominis sanitas, quam a deficiente salivæ penu labatur.

Vitium salivæ excretionem invertens plus minus impediens, vel penitus inhibens, nunc glandulis, & tubulis excretoriis inhæret, nec in ipso salivali latice, motuque sanguinis deprehenditur; ut si enumerare hic vellem ingentem morborum seriem, & maxime chronicorum, qui a sanguine salivali humore non suffecto pendent, sero dicendi finem facerem.

Nativa tubulorum salivalium angustia, humor viscidus salino-fixus glandulas infarciens, ac porulos opplens, vasculorum compressio oscula occludens, minimarum arteriolarum crispatura glandularum cava, & tubulorum ora coarctans, aut diameter earundem nimis connivens, ac tumore aliquo extus incumbente compressus viam salivæ præcludunt, quæ a conniventibus salivæ ductibus quoquo modo obstructis, aut compressis, ne secernatur præpedita, licet cum sanguine confertim profluat, tamen cum ipso circumducta ad alia filtra circumvehitur, in quibus secretionum penso adaucta, glandulis diversis committitur. Quod si chylus jugiter in sanguinem irrepens salivalibus non turgeat particulis, nulla prorsus materies glandulas trajectura per carotidum divisiones cum sanguine ascendet; Igitur in toto deficiet saliva, ut sæpe occurrit in ardenti febre correptis, in quibus sitis extingui non potest, ac siccitas summa non solum ad fauces, sed per universum corpus diffunditur: in quibus cum calor intensior absumat quicquid humidi ingeritur, & cum sanguinem diluentes moleculæ aqueæ evaporentur, sanguis privatur ea materia, quæ corporis partes humectat. Tamen si ulla inhærer sanguini serosa portio, a singulari solidorum ariditate statim absorbetur, quæ inter duas quasque particulas introducta permittit fluere idem liquidum, quod alioquin subsisteret, nisi ab aqueis sanguinis moleculæ disjunctæ essent, quæ a concitato motu ad minima divisæ, & a congredientibus aqueis particulis ad summum solutæ ob turbatam, & confusam fluidi mixtionem diverso cohæsionis modo combinati, diverso a naturali impulsu, nisuque rotati, secretionum leges non observant; unde propulsæ a validiori, & celeriori cordis contractione, dum majus supra glandularum obicem contranitentem exerunt momentum, non solum in reticularibus illis canalium textibus sanguinem vehentium factam solutionem conservantes, sed a nodis glandularum, & vasculorum lateribus in ulteriorem solutionem promotæ, citius ora venarum ascendunt, quam oscula ductuum ofsendant. Quod si satis liquidi non turbato motu exagitati in sanguine hæreat, sed generetur lentor in arteriolis materiem salivæ deferentibus ad glandulas oris, & faucium, tamen nullus dabitur affluxus humidi ad easdem partes, igitur siccitatis sensus, & sitis. Si vero non assumetur ex toto liquidum, effluet e glandulis salivalibus saliva viscidior, quæ in os derivata producet infantum in villis linguæ, & faucibus hærentem.

Inter causas externas occurrit aer particulis siccioribus, & calidioribus refertus, qui in sanguinem indesinenter impulsus crassiora attenuando, & extus ut ambiens leviter comprimendo glandurarum cutis folliculos a fluidorum appulsu facile expansiles, videtur diaphoresim augere, *Aer calidus, nisi obstent cruda*, ait Sanctorius, *juvat quoque perspirationem*, & aqueo serosas particulas alio divertit. Aer enim superincumbens cylingulis suis gravitat, ac premit partes sanguinis, quæ dum leviter mediante aeris interni elasticitate compressæ majorem semper, quem amiserunt situm omni opere recuperare conantur, facta pressionis aeris incumbentis æquipollentia pressionis, sive altitudini sanguinis majori, vel minori, servata semper proportione specificæ gravitatis liquidorum, dividuntur, subtilianturque. At moles liquida copiosa, & gravis aeris externa non posset cum interno se facile æquilibrare, nisi misceretur cum mole liquida sanguinis; corpora enim fluida, ut simul mixta in ratione suæ gravitatis æquilibrantur. Cum autem flante borea, & cœlo sereno aer gravior sit, quam flante austro, & calida constitutione, ut barometro experimur, boreali enim tempore aer fit densior, magisque compactus, adeoque magis gravis; in austro vero, & calore magis rarior, inde minus gravis, adeoque pressus gravitate sua in sanguinem nobis ne advertentibus quidem ingreditur, eundemque sua elastica vi magis aucta, & gravitate sua urget, propellit, atque facillime in ea loca, in quibus minorem invenit resistentiam, & locum capaciorem sese expandendi, impingit. Cum autem capacissimam cavitatem reperiat in cutanearum glandularum lacunis, ubi magnam vim elasticam acquirens, easdem mirum in modum distendit, per quas ad majus spatium dilaratas fit inde, ut ad minima divisis seri moleculis turmatim foras avolare nitentibus minus resistant aereæ moleculæ. Ratefacto igitur aere, dilatatis glandulis, ab earundem systaltico motu promovetur transpirationis insensilitas, & eo magis si serum & aer erunt cum fluidorum cylindrulis æqualis magnitudinis, sed inæqualis ponderis ad motum dispositi. Ille enim cylinder primo movebitur, qui gravior erit altero; quoniam primum punctum corporis, quod movetur, est centrum gravitatis, ad quem centri gravitatis motum tota moti corporis moles tendit. Si igitur verum est centrum gravitatis duorum liquidorum æqualis molis, sed ponderis diversi in ea parte residere, quæ gravior est altera, necessario consequitur, ut ob aerem externum, qui nec levior interno, nec gravior supponitur; æquali gravitate interno contranitens pari energia vim interni sustinet, in calidiori temporis constitutione serum ab aere indissociabile primum, & jugiter avolat. Huc referri possunt hæmothagiæ, dysenteriæ, sudores ab exercitio nimio copiosi, vel colliquativi, largior urinæ effluxus, vigiliæ nimiæ humidum assumentes, vel aliorsum copiose ducentes salivam imminuunt. Ita, indignatio, ut effectus cum motu majoris momenti conjuncti, aucta cordis contractione, & sanguinis velocitate, cum saliva suum exigat sejunctionis tempus, poterunt in glandulas derivationem, multoque facilius influxum salivalis liquoris prohibere.

Saliva igitur in sanguine non existens, vel ad glandulas non appellens in os effluere non poterit; unde in ore siccitas, & sitis ad fauces, quæ si diutius protrahatur, exsiccabitur magis lingua, ad superficiem maxime, cujus villi tunicam constituentes valide contrahentur

tur; cum vero corpus linguæ non cedat, sed contranitatur validius villorum contractioni, fiet ut iisdem villi divellantur, hic illic lingua in fissuras dissiliet; quibus si addatur faucium œsophagi, & musculorum laryngis summa cum siccitate rigiditas, prohibita earundem contractione, quæ ad formationem vocis requiritur, raucedo, vel loquendi difficultas succedet. Quod si ex toto deficiat in sanguine salivalis humor, excitabitur tabes cum siccitate conjuncta, quam in excessu salivæ attulimus, de qua canit Lucretius:

Jam marcent venæ, nulloque humore rigatus
Aereos alterans angustat pulmo meatus.

Ab alimento ope triturationis in pollinem in ore redacto ob denegatum salivalis laticis influxum insitæ salium moleculæ non evolvuntur, ut a laxato ciborum nexu sapida tinctura elici possit, cujus defectu non delatis particulis salino sapidis ad nerveas linguæ papillas sensus gustus fere concidit. Quo in casu, quoniam imminuta, vel deficiente saliva nullus liquor digestivus a glandulosa tunica expressus eructatur in cavitatem ventriculi, qui vires suas in stomacho convertendo, dum in ipsius tunicas, & filamenta nervorum impingit, eliquata salina aqueis ramenta in fibras validius infigat, ut vehementius stimulatis nervorum villis, internæ ventriculi plicæ inter se mutuo atterantur (in quibus ratio famis consistit) appetitus imminuitur, vel abolescit. Ingeritur tamen alimentum, ne vires statim labantur, a quo rudi componentium solutione elaborato dependet in ventriculo perperam inchoata concoctio, quæ neutiquam in intestinis absolvitur; chylus enim ægre in stomacho confectus ob principia ciborum activa minus exaltata, atque dissoluta inertibus corpusculis coalescens ad intestina propellitur, ubi naturali earundem compressione, lenique vermiculatione promotus in sanguinem irrepit, crudus, impurus, salsos exhalando vapores. Quapropter præcordiorum anxietatem, variosque capitis, & stomachi morbos producit. Chylus itaque non absoluto chylificationis artificio, nec in purissimum rorem mutatus, impuris abundans partibus, lactearum papillas impingit; hinc per lactea ad sanguinem usque delatus fluidorum compagem varie lædit, perpetuoque œconomiæ animati corporis tendit insidias.

Cum igitur parcior, quam decet, generetur saliva: primo defectu materiæ, quoties ista non reparatur: secundo canalium vitio, obstructis nempe, compressisque vasculis, per quæ defertur ad glandulas: tertio glandularum vitio ad munus hoc absolvendum ineptarum, triplex indicationum species insurgit, quæ triplicibus morborum speciebus correspondet. Prima absolvitur alimentis convenientibus, qualia videntur potissimum esse juscula ex tenellorum animalium carnibus deprompta, tenuis potus, cerevisia puta diluta, lac, aqua lactis, limacum, caponum, gelatina, cornu cervi, eboris, ut inde aquarum usu, & liquorum sanguinem demulcentium sub forma potus copiosa, atque continua eorum ingurgitatione sanguinis siccitas temperetur, quibus exhausta humorum in habitu corporis delitescentium minera suffecta, morbida sanguinis crasis jam penitus vere eversa longo earum usu paulatim restituitur.

Vasculorum obstructio, aut compressio curatur medicamentis attenuantibus incidentibus, quæ crassos simulque lentos respicientia cohærentes invicem humorum particulas comminuunt, impactasque divellunt. Hæc sunt, quæ particulis volatilibus, salinis, acribus, aromaticis, oleosisque scatent, nec non quæ alkalinis absorbentibus, fixis, & lixiviosis amaricantibus abundant, a quibus motus adauctus, & magis proprius resistentiæ particularum quiescentium imprimitur, itidemque cuneus solvendis fluidorum particulis intermiscetur, qui motu, partis tenuitate, & figuræ aptitudine ad penetrandum non solum compactos humores disgregat, verum sanguini, ac lymphæ fluiditatem denuo conciliat.

Postquam innotuerit glandularum vitium non nisi labore improbo, iteratoque in dies comparatum, illi aptum inveniendi remedium plurimum augebitur notitia, cujus ope, roborantibus externe medicamentis, plerisque aromaticis, salivares glandulæ suffragantur, a quibus si commodum non accipiat æger, melius ferret pinguia, & emollientia, quibus rigiditas solido-

Sydenham opera Medica.

rum ex nimia volatilitate humoris in glandularum poris, ac folliculi conclusi fibras nimium corrugante, vel ab acrimonia nervorum fibrillas irritante, adeoque oscula constringente, unde affluxus liquorum inhibetur, paulatim lenitur, atque laxatur.

ARTICULUS III.

De aciditate salivæ.

SAl in aquea salivæ portione delitescens, quoties in libertatem vindicatum, salivæ spiritu fatiscente, depressoque sulphure, cæteris præpollens nimium in fluorem evehitur, ejus spicula angulata salina per aqueas moleculas consperfa aliorum miscibilium superato jugo, cæterisque particulis compede injecto, mutata directione ad occursus cæterarum partium coalibilium in proportione remanentium, confertim in linguæ papillas impellunt, ubi in nervorum filamentis validius infixis salibus, sensorii fibrillas acriter titillant, easdem pungunt, atque convellunt.

Hujus naturæ moleculæ cuspide tereti, & acuta, & dein corpore instar cunei majorem in molem aucto constantes, adeo ut quovis modo sensorii fibrillis applicatæ ipsas pungendo, & non nihil comprimendo constringant, hunc saporem eminenter ostendunt. Hæc aqueis obvolutæ particulis sanguinis effervescentiam, aut nimiam ejus dissolutionem refrænant, & blando coagulo compescunt. Vel nisi mavis, dicas moleculas acidi esse tetraedras, & non cubas, quæ undequaque suis angulis munitæ, & ab omni parte æqualiter aculeis instructæ linguam facilius vellicent, & quasi pungant. Quod si aliter figuratas esse contendamus, nimirum vel læves, vel teretes, fieri posset, ut acidi particularum facies non angulosæ incidant in fibrillas sensorii, & sic has non diffringant, nullamque proinde vellicationem pariant, quod omnino est contra acidorum gustus perceptionem.

Si causas mediatas rimemur hujusce crudæ aciditatis, illæ videntur attingi, atque chylo inhærere in primis viis perperam elaborato ob fermentorum inertiam, aliarumque liquorum minorem in intestinis volatilitatem acquirenti; qua quidem depravata concoctione, chylus non redditur blandior, quatenus ventriculi humor visciditate donatus in tunicas tremoris motus non inducit, & succi digestivi crasim subvertens, salem volatilem, & aquea alimentorum corpuscula non exolvit; unde non laxatis salium calore meatibus, haud in particulas flexiles læves, atque rotundas, sed ad asperas, & inæquales accedens incoctus, & acidis, aculeatisque particulis tumescit, ex quo non nisi incongruus, atque solium, & acidorum enormium particulis refertus, massæ sanguineæ, & languentibus solidis committitur, qui per impetum naturalem sanguinis, licet pluribus millibus vicibus per pulmones, & per reliqua viscera, ac partes corporis fluat, paulatim in glandularum lacunis accumulatur, ita ut eodem servato cohæsionis momento per minimas acidorum particulas continuo influat, quousque sensum aciditatis excitans, & reliqua cum ipso corripientem, fluidorum præcipuas crases alterare valeat, atque sensim inficere, ut effœto succo jugiter reparatæ labem scorbuticam accersant. Hinc scorbuticorum saliva acida plerunque deprehenditur.

Quandoquidem enim in sanguine depravato recrementa plura acida congeruntur, quam ut diaphoresi, vel per urinam satis secerni possint, quæ ad oris emunctoria sero irretita detruduntur. Quoniam liquida sanguinis partes componentia, & quæ in cohæsionem mutuam nitentia per motum, quoties in acidas particulas abeunt, transeunt e statu durioris in statum liquidioris corporis, omnes illæ liquidi cruoris moleculæ, quibus componuntur, in libertatem, & facto impetu diffractis vinculis in motus majores veniunt, a quibus per resistentiam cohæsionis cohibebantur, & producent illos effectus, quos debent ex vi suorum motuum, & figurarum; cujusmodi sunt pungere, quadam compressione ferire linguæ villos. Elementa igitur seri partes sanguinis componentia non ab intrinseco in ejusmodi solutionem venientia, sed repugnantia, a causa violenta, & morbosa in illam cohæsionis vim coguntur, atque detinentur, quæ ita

urget partes ultro cohærentes, ut a prima cohæsione sese expedire possint, atque totum mutare compositum per illam occasionem, quæ cogit partes componentes ab illa cohæsione cessare, & solutas in novum abire compositum. Quid autem si quid e suave sapidum, ingrate sapidum, ex non acido fiat acidum? nonne dicetur compositum primum ultro immutatum, cum effectus, qui in prioris locum succedunt, contrario modo se habeant? sed hujusmodi sunt partes sanguinis componentes, quæ ante illam solutionem sunt quoddam compositum, quod post solutionem mutatur; igitur partes illæ in statu fluidorum salium exaltatæ dicentur mutatæ.

Cum autem nullum compositum per vim insitam destruatur, oportebit, ut vis, quæ salina concreta fundit, sit his iisdem liquidis externa, quæ a solidorum ictibus in salia urgentiori impetu nitentibus deducitur; quare facultatis illius momentum, quo concrementa salium a mutuo contactu recedunt, & in cuneos acutos coeunt, momento, quo salinæ partes divisioni resistunt, erit majus. Unde partes salia componentes ex vi hujus potentioris causæ se subducere a fusione non poterunt, nisi tollatur momentum illius causæ agentis, & detinentis ad solutionem, aut addatur momentum resistentiæ componentibus salia partibus, ut cogantur a majori cohæsionis vi non dimoveri. Ubi igitur salis moleculæ adhærentes invicem in medio fluidi per motuum ambages attritæ, miris modis exagitatæ, commotæ, contrarioque nisu rotatæ in minima solvuntur, ad eam devenire poterunt angulorum acutiem, quæ superet cohæsionis vim aliarum moleculartum summe evectis corpusculis resistentem, & supra datas partium resistentias vires suas exerentes, exinde ab aliarum commercio liberatæ, & præcipue a spiritu volatili dissociatæ in salivam turmatim affluent, a quibus ingrate sapiens, & acescens saliva emanabit.

Aeris vitio salivam acidam induci nullus crediderim inficiabitur; aer equidem pluviosus laxato fibrarum tono poros, ac meatus cutis suo humido infarciens sanguinis effluvia reprimere videtur: *Aer*, inquit Sanctorius, *cænosior, & ponderosior, convertit invisibilem transpirationem in icorem, qui retentus, & deinde non resolutus in cachesiam facescere solet.* Ab eodem inspirato salia, ac sulphura redolente spiritus sanguinis valde deprimitur, hinc salino sulphureis ejusdem particulis sanguinis crasis sensim mutata in mephitim acidam mutatur. Ad talem humorum diathesim non parum conferunt cibi acidi, sale conditi, acidum foventes occultum, austeri concoctu difficiliores de acidis fixioribus, & succis tenacioribus, ut pisces marini, pastæ farinaceæ, participantes, vina austera, animique passiones.

In qualitate salivæ immutata loco naturalis saporis acida cum magna aliquando virium laxitudine, & inappetentia contingit, quibus paulatim accedentibus aliis ingruentis mali symptomatibus ipse morbus tandem erumpit. Ab acida salivæ impressione in linguæ papillis primo depravatur gustus: a particulis nimirum acido aqueis nervorum papillæ e poris linguæ protuberantes obductæ, acidique innatantibus spiculis salinis lacessitæ ita exagitantur, moventurque validis tremoribus papillarum nervi, ut aliis tremoribus oscillare prohibeantur; unde ex incuneatis salibus in nervorum fungulis, non flexis nervis in aliis partibus, eadem undulatione afficietur gustus organum. A salsamentis istis acidis effœto sero dilutis molles, & spongiosas gingivarum carnes subeuntibus intumescunt fibrillarum earundem fasciculi, qui dein nutrimenti defectu marcescentes a continuo materiæ erodentis affluxu exeduntur, a quorum putrescentia, & humorum a salivalibus vasis exundantium expiratione graveolentem oris fœtorem olfactamus.

Quia vero ad hoc, ut animal possit ope sanguinis nutriri, non sufficit, hunc ipsum sanguinem esse quidem ex alimentis, ac certa earundem ratione compactum; sed insuper requiritur, ut sit tantæ qualitatis, tantæ nempe molis, ac figuræ, ut ex ipsa derivari possit quicquid fluere debet per nutriendos animalis ductus, & quicquid ad ipsius reparationem exigitur. Hinc fit, ut quoties quantitas sanguinis cæteroquin in quantitate nihil vitiati ob aciditatem ita immutabitur, ut per glandulosam palati tunicam serpens, ejusdemque substantiam depascens adusque illud aditum, atque intimum progrediatur, ut villi, in quos influit, validius, atque frequentius ab invicem divellantur; unde fibrarum erosio, & ulcuscula in oris cavo luxuriant. Quod si e glandulis non erumpat, sed in canalibus suis subsistendo, eosdemque proinde extrorsum extendendo glandularum folliculos obstruat, vasaque nimis infarciat ut motus sanguinis per vasa propulsi fiat tardior, continget tumor, qui sanguine non fluente ad notas leges sui circularis motus, canales faucium, & gutturis leviter comprimendo, aut ex toto allabentis liquidi influxum prohibendo, coget villos extendi, & a fluentibus humoribus laxare; unde motus respirationis, & deglutitionis leviter lædens spuriam producet anginam.

Hæc saburra acida cum viscosis in ventriculo collecta dum fibrillas ventriculi nerveas irritat, spirituum animalium influxum non solum uberiorem ad stomachi membranas promovet, verum ventriculi glandulas infarcit, & in moleculas digestivi liquoris sese insinuans, ita ventriculi fermentum afficit, ut a glandulis expressum, sensum non naturalem producat. In hoc igitur statu non naturali ventriculi per acidi affluxum dabitur ciborum aversatio, cum detur intra ventriculum id, quod proinde una cum terreis, ac salinis partibus valet intensius vexare, & ita fibras ventriculi vellicare, ut per illum humorem sese in membranas intrudentem apepsia, vel anorexia succedat. Ex hoc chylus minus fluidior, ac purior fæculentiis acidis, ac ponderosioribus ad intestina protrusus, delusa omnium succorum activitate, lento intestinorum motu, fibrarumque constrictione ad osculorum lacteorum papillas descendit: quorum orificiorum angustia cum ab illis corpusculis, quæ sunt majoris molis, quam quæ discludere, & superare possint vasorum resistentiam, non deducatur; inde fiet ut a lacteorum capillamentis exclusus chylosus succus non possit minoris diametri chyliferorum oscula ita facile ingredi, sed cum cogatur impingere in profundiores colli cellulas, ab ejusdem plicis excipietur, qui sensim coacervatus infectus evadit, & a massa super affluente ita superque turget, ut fibræ intestinorum sensiles perperam distendantur, & humore contento distractæ, atque incuneatis salibus ab invicem divulsæ, impetuque aculeorum lacessitæ, corrugationibus valde molestis, & dolorificis torqueantur.

Ut acidior saliva emendetur, non tantum abstinendum ab acidorum abusu, sed temperanda plantis plerunque odorem actu ferentibus cum suavitate, ac fragrantiam quandam spirituosam, & aromaticam redolentibus, quæ omnes sulphureis particulis, seu salino-oleosis volatilibus abundant. Horum autem aromaticis particulis depressa sulphurea corpuscula in sanguine excitantur, segniterque commota exagitantur; Hinc coordinatarum partium mechanismus, ac crasis sanguinis quasi fatiscens restituitur: interim vero cruditas acida ventriculi corrigatur vegetabilibus sale volatili oleoso abundantibus, ejusque fermentum acida quadam, ac terrea constitutione glutinosa torpescens attenuetur, quibus elasticitas fibrarum roboratur, atque iners excitatur digestio.

ARTICULUS IV.

De Salivæ salsedine.

NOn adeo acuminatis; qualia in salino-acidis apparent, spiculis, salsus salivæ contextus coalescit, sed salso-terris involutis salium particulis emergit, cubis nimirum, quæ planorum inclinationibus, & lineis ad plana insistentibus constantes, in angulos rectos coeunt, feroque salivali confertim innatantes laterum aciebus aculeatis sensorium quasi incidendo non nisi salso-sapidum saporem imprimere valent.

Ob angulorum rectitudinem salium moleculæ aqueo latici conjugatæ minus efferam acutiem sortiuntur, atque in linguæ papillas jugiter incidentes minime poterunt in nervorum propagines vim rigidæ cuspidis exerere, sed acidorum mole majores, lenique motu in protuberantes nervorum fungulos debiliores percussionis impetus exercent, adeoque minus a rectis salium icti-

ictibus patietur sensorium; ex quo fiet, ut nec ab enormi fibrarum irritatione a salium acutie inducta diffrictus gustationis nervus, nec particularum oleoso-levium demulcedine oblinitus percipiendæ salsedini se se accommodet. Quapropter oportet, ut massa humoralis scatens seroso-salinis, salsoque acribus particulis abundans plus minus salis sero solutis per glandulosas, ac pervias palati membranas indefinenter trajiciatur, tandemque salso-aqueas exuvias in oris cavo abjiciat.

Chylus ob terreo-salinam fixitatem liquidi digestivi perperam in stomacho conficitur, & intensa biliosi succi-acredine imbibitus galaxiam ingreditur, per quam moleculis acrioribus turgidus sanguini commiscetur, a quo reparatus sanguis, & salsæ acrimoniæ depravato latice saturatus facile in cacochemiam scorbuticam, aut melancolicam facescit, in qua salso-acres particulæ luxuriant, atque debacchantur. Igitur terrestria salia in sanguine soluta, vel cum chylo salsa acrimonia redolente in sanguinem devecta salini ejusdem saporis causa sunt, quæ supra sulphura prædominium potita cum insipidis partibus aqueis separantur, donec pinguibus involvantur, & terreis absorbeantur, quibusque dulcioribus, & glutinosis irretita particulis, ramenta sua salina demittunt.

Hinc cibi plurimis, atque copiosis particulis salso-serosis scatentes, carnes salitæ, pisces fumo indurati, & sale conditi, fervidæ qualitatum miscibilium mutatæ coordinationes: ita promptius calidior aer, cujus calorificæ particulæ motu turbinationis agitatæ, dum in cohærentia sanguinis corpuscula impingunt, sui impetus momenta imprimunt circulanti fluido, ut intestino motu salini corporis rotatæ moleculæ, aqueis particulis occurrentes ab hisce eliquentur, fundanturque. Unde cohæsionis vi miscibilium salinorum superata resistentia ex motu percussionis partium fluidi se invicem attenuantium, contingit salium fluiditas certa proportione, majorique in seroso-aqueis coeuntium, qui in salivali latice acervatim collecti, ac sui juris facti, salsum promovent aperte saporem.

Sic in febribus diuturnioribus a crebra, & nimia sanguinis despumatione tota humoralis massa vapescens colliquari permittit quicquid acre in sanguine continetur, ut libere proinde fluat, ducanturque per vasa sanguinis salis particulæ, a se invicem discedere, atque mixtionis vinculum dissolvere nitentes, quæ humido agglutinante exolutionem prohibente destitutæ in libertatem vindicantur, & inter quasque fluidi particulas nitendo sanguinem fundunt: qua salium eliquatione in intemperiem nimis salsam, & acrem vergit humoralis massa; unde ejusdem partes salinæ dissolutæ, & cum sanguine fluentes per vasa ad quascunque glandulas corporis derivabuntur, & per illas secernentur, in quibus naturaliter delabitur illa humoris compositio, in quam solutæ partes abierunt.

Inter plurimos morbos a salso acrioris salivæ proventu ortum habentes præter gustus depravationem, quam pluries tetigimus, occurrit animi deliquium, quod quidem succedit, quotiescunque a salso-serosis salivæ acrioribus redditis particulis orificium ventriculi valde sensibile multiplici nervorum propagine intertextum vehementissimis doloribus afficitur, qui per nervorum surculos acri humore obsessos, & in spasmos concitatos ad cor propagantur, ex quibus contractis cardiaci nervi fibris in contractione detinetur auricularum musculus, qui cum superari non possit a pressione sanguinis affluentis, auricula discludi non patietur, & in contractione persistet; quo fit ut æquabili spirituum, & sanguinis affluxu interrupto motus, ac sensus facultas simul concidat, homine animo delinquente. Quando vero hujusmodi liquor acrioribus constans moleculis villos stomachi tantum lacessit, cum ad placidum contractionis motum solicitat, & tunc solus vomendi oboritur stimulus. Quod si validius nervi irritati, & enormi correpti crispatione magis, magisque urgeantur convelli, contenta sursum propellent, & suscitabitur vomitus. Ubi autem nerveæ fibrillæ spasmodicæ contractionis eludunt impetum, alkalinæ particulæ e villosa ventriculi tunica erumpentes undequaque in stomachi villos impingunt, qui salibus sese in machinulas illas intrudentibus adhuc irritantur, stimulantur, & sensim corroduntur. Hinc ventriculi internæ plicæ valido impetu instructæ inter se mutuo nisu atteruntur, unde bulimia cum foda originem habet. At quia a continua partium collisione, & mutuo earundem contractu divulsis fibris, perennique acrium humorum affluxu pedetentim aliquid ex ipsis partibus decidit, atque deraditur, villiorum compages salibus macerata fatiscit, utpote vi salium, & potentiæ motricis adaucto momento cunei, a quibus molliores substantiæ partes, quæ non tanta pollent soliditate, patiuntur divelli, ut ab invicem distractæ divulsionibus tandem repetitis dissiliant. Cum hac solidorum abrasione inquinatur chylus ab acri menstruo, & a salino acri fluidorum crasi eliquantur sanguinis humores, qui succo acriori quoque restaurati, dum ad intestina uberiori confluxu propelluntur, ea acrius convellunt, & irritant, ut illi perperam lacessiti in validiorem, frequentioremque expulsionis motum concitentur, unde suæ molis, ac figuræ momento humor ille, sive ventriculi, sive alium viscerum superabit vim constrictionis intestinorum, cum eorundem resistentia ipsi superanda, quæ dependet a flexione tortuosa, & eorundem longitudine minor sit irritantis stimuli, & vis illa, quæ a diaphragmate in intestinis ventriculo alligatis, & musculis abdominis continuo viget, nitetur majori pressione contra intestinorum resistentiam, & tanto facilius, si erit tam acris, adeoque tanto impetu nitetur, ut momento suæ molis intestina distrahere possit, atque dilatare, quod cum fiat deorsum, alvi fluxus continget.

In curatione felici hujus salivæ in id nitendum maxime, ut salsa acrimonia in serosa sanguinis parte delitescens non exasperetur catharticis validioribus: sed incipiendo a blando, ac lenienti pharmaco transitus fiat ad attenuantia, desinendi causa in specificorum maxima copia liquidorum lenium facile meabilium antiscorbuticorum, simulque lenem promovendo sudorem. Hinc liquet cur serum lactis, lac ebutyratum, ptisana diluens blande solvens, humectans huic morbo opem non raro egregiam præstent. Hac ratione correctioni seri salivalis per sassofrassata, thymum, citratum, acidos succos horæi maturos, rad. elenii, corticem citri, granatorum, limonum, aurantiorum, acetosam, acetosellam, specificis operam dantibus juvamen salsedini certo allaturos crediderim. Præter jam memorata salsæ salivæ ratione conducentia addenda insuper, quæ salis humoribus prodesse docet experientia, ut pillulæ de cynoglossa, gummi tragacanthum, thus masculum: & sæpius, ut sensim corrigantur peccantes humores, & subinde producendos evertant.

ARTICULUS V.

De Salivæ amaritudine.

Intimus salivæ amaritiei mechanismus exoritur a certa proportione, certoque nexu ipsius miscibilium, quorum salino acres, & urinoso-volatiles moleculæ motu rotationis, & permixtionis agitatæ, dum in oleoso sulphureas impingunt, sui impetus velocitatem, & directionis nisum deperdunt, ut salium devolutæ moleculæ oleosi corporis particulis occurrentes ab hisce irretitæ refrangantur; unde hebetata salium angulorum acutie, & cuspidibus eorundem inflexis modificantur salinæ substantiæ, quæ non nihil resinosis, asperis, hamulatis aculeis, furcatisque acuminibus gustus nervos divellendo, & sensorium non alte, sed superficie tenus fodiendo, in salivali liquore solutæ in linguæ papillas ideam amaritudinis imprimunt.

Massa sanguinea scoriis sulphureo oleosarum partium inquinata, & adustis salium recrementis turgida fluidorum crasim sensim subvertens, cacochymiam biliosam inducit, cujus salinæ acrimoniæ corpuscula terreo-acidis particulis infricta, ita coctionis vim, & directionis momentum in fibris commutant, ut ad acinos hepatis glandulosos non coercita, sanguinis motu abripiantur in alibiles, & excrementitios succos, qui a partibus salinis non fluentibus per suos canaliculos reparati turmatim in glandulas avolant, ubi aqueis commixtæ in saliva amarorem deponunt. Hinc regio morbo marcescentes sapore amaro sæpe falluntur; acrius enim ab incuneatis in nervorum linguæ papillis sa-

lium inflexis, furcatisque aculeis, etiamsi a mellitis demulcerentur nervei funguli, jucundique salium oblinientium delectatione afficerentur fibrillæ, diversus tamen non perciperetur sapor, sed suavia papillas impellendo excitarent infixi salis impressionis impetus, quibus eodem in nervis remanente tremore ex amarulentis concepto, omne dulce linguam quoque blande demulcens equidem amaresceret.

Quod si hepatis laxata fibrarum crispatione, reseratis ductibus, & perviis glandularum ejusdem folliculis adhuc occurrat salivæ amarities, opinari ducor, particulas sulphureas, & salino fixas enormiter exaltatas in cruoris massa uberius, ac citius in bilem facessere, quam quæ per tubulos felis secerni, aut ab ipsis eliminari queat. Dum cor validius, atque frequentius contrahitur aucto solidorum nisu augetur sanguinis impetus per vasa naturali major, adeoque a celeriori liquidorum motu ad latera nitentium particularum cohærentia dimovetur, & nisuum directione commoti salini cunei intra nexus sanguinis tenuiora coercita salia excluduntur, ex quibus imminuta vi resistentiarum in sanguinis cohæsione, particulæ salinæ sulphureis conjunctæ intra se invicem exagitant, nituntur que, ut in partes minutas deciduæ ad summam mobilitatem evehantur, atque in poros, & meatus, per quos erumpere possit, ubique novos appellant. Igitur bilis a glandulosis jecoris, ob adauctum sui impetus momentum haud coercita, angustiis, a sanguine cum sero ubique decidet, cum quo ad glandulas oris delata erumpenti salivæ tincturam amaram imprimet. Hac de causa in febribus ratione caloris, & motus magis agitantis, fit, ut partes subtilissimæ, & summe mobiles vagentur libere per corpus sanguinis, quæ non cohibitæ a partibus humidis suo fræno destituuntur, & nisum quemlibet vehementiorem exerentes, citiorem, acriotemque reddunt sanguinem. Posita autem hac fluidorum labe sanguis nactus biliosa acrem indolem, ubique recrementa salium, ac adustorum sulphurum uberius expandens, serum saturabit sensim bilis sapore, quæ in ventriculum repens sursum ascendet per superficiem œsophagi, vel cum sero in glandulis cumulata in oris cavum decidet, inficietque amaro linguæ papillas.

Diutius detenta fluida in salium efferatione per tantum temporis spatium, quantum satis est, ut plurimum salis in sanguine eliquetur, alia aeri æstuanti, ac præfervido inde associata a partibus aqueis sejunguntur, a quibus, cum non temperetur eorum impetus, erit sanguis universus in suas partes siccas, & salino fixas, atque mobiles maxime solutus, a quo cum exprimantur salia, & continuo solvantur, non poterit a canaliculorum superficie non abripi, & in naturale liquidum redigi, ut evadat tam fluxilis, tam cohærens, ut pedetentim per vasa circumfluens uberiori amaritudinis penu non elaboretur.

Dum particulæ salivæ amaricantes linguæ poros subeunt undequaque nervorum fungulos continuo lacessentes, ita tenduntur irritatæ nerveæ fibrillæ, ut quicquid particularum e cibis latici salivali elicitur, suum nequeat genuinum pandere saporem, sed potius, cibique omnes amarore ingrato inquinati creduntur, unde fatiscens gustus falso deceptus amaro dulce exhorret. Hoc sapore infecta saliva in ventriculum defluit, ubi in liquore gastrico exundans molestia afficit ventriculi tunicas, quarum fibrillæ ab acri, & erodente humore sese intrudente in membranarum poros intensius confossæ divelluntur. Igitur excitato sensu erosionis, & punctionis dolor stomachi, & cardialgia.

Sit insuper humor ita vitiatus, ut continuo fibras pungendo cogat spiritus, impetum, & nisum majorem in emissaria nervorum intra villos musculi ventriculi constrictiones exerere, ut ab ipsis in perpetua contractione detentus constrictor musculus convelli patiatur, quo statim singultus enormis producetur. Si vero amarities visciditati associetur, & absumetur humiditas quoscunque villos humectans, producetur lentor ad arterias, glandularum salivalium obstruens emissaria, a quo impedita saliva, ne libere fluat per suos canaliculos, proveniet necessario linguæ siccitas, cujus superficies a fixo, & sicco sanguine hærente ad linguæ canalium extremitates, in lividum colorem abeunte, sensim infecta colore illo, altius in linguæ fibris repente in nigrum facessere poterit. At vero traducto bilis lentore, & viscida ejusdem amurca intra ventriculum, partes ejus acriores per œsophagi superficiem repentes non solum palatum, sed & linguam suo amarore, suisque coloribus inficient. Verum per affluxum biliosi succi in motum contractivum excitabitur ventriculus qui in valida corrugatione detentus a vellicante, etsi minoris quantitatis erodente liquido, cum non possit superare propter adhæsionem mucidæ bilis ad membranas resistentiam contractarum tunicarum, spasmo dolorifico corripietur: ob quam affectionem intensius vexato dabitur ciborum aversatio cum nausea, quæ mutabitur in vomitum, si humor copiosior fuerit, & in totam cavitatem ventriculi uberius derivabitur.

Sedulo perpensa natura bilis, ejusdemque commixtione cum saliva, observandum maxime, si salivæ amarities ex amurcosa bile, viscida, inerti circa jecur impacta, occlusis hepatis glandulis, sensimque affusa sanguini producatur. Tunc huic indicationi satisfaciunt aperitiva stimulantia, quæ figura, partium mobilitate vasculorum fibrillis impacta vim eorundem contractilem augendo, succos stagnantes dimovent. Inter hæc eminent salino volatilia oleosa, & aromatica, uti plantæ omnes, quæ sale alkalino, oleosoque aromatico abundant: inde tartarea omnia, quibus accedunt alkalina salina lixiviosa, vel composita, vel naturalia, uti salia essentialia acrium plantarum. Quod si amarities a bilis copia exoriatur, quæ simul acredine peccet, præstantissima erunt, quæ bilem imminuunt, & acredinem temperant: ut decocta ex amaris hepaticis frigidioribus rad. gram. ruschi asparagi, cichoreæ, fragariæ, foliorum taraxaci, fumariæ, agrimoniæ sem. alckeckengi, additis salibus essentialibus plantarum, acetosæ, chichorei, agrimoniæ &c. exinde tollatur bilis copia a ramis ductibusque hepaticis per emetica antimonialia. Si bilis potentius ad os elevetur ob sui volatilitatem auctam, ob copiosiores spiritus volatiles ipsi admixtos, amaritiem ejusdem corrigunt acida tartarea, spiritus minerales acidi dulcificati; inde alkalica terreo-fixa absorbentia, ut e. c. ebur sine igne, coralia rubra, margaritæ, oculi cancr. antimon. diaph. bezoart. mineral, bezoar martiale. In hoc censu reponuntur acida austera, ut pruna sylvestria, succus berberum, granatorum, aquosa quævis diluentia, emulsiones e seminibus frigidis, salina, ut est sal gemmæ, marinus, nitrosus; quod inde totum perficitur alimentis potibusque cito acescentibus, quorum ope sal amarescentis salivæ volatile magis reprimitur, & paulatim emendatur.

ARTICULUS VI.

De Salivæ Dulcedine.

Salivæ dulcedinem constituunt globulosa corpuscula molliter acuminata, ex oleosis flexibilibus moleculis acido acribus salium particulis inter se mutuo agentibus, quæ a determinata partium coordinatione resultantes, ac refracto salium nisu se invicem attemperantium exortæ, peculiari inter se combinatione in aqueis, insipidisque corpusculis dissolvuntur; quorum salium asperitates sola particularum collisione nulla edulcorantis cujuspiam facta additione ad sphæram accedentes fere omnem acrimoniam exuunt. Hæ enim salivari liquore commixtæ fibrillas linguæ impingentes molliter nervorum papillas titillando oleosis salibus succulentam grati, suavisque saporis substantiam organo gustus exhibent. Non secus ac testante Boyle de Mechanica saporum ex insipido corpore, summeque corrosivo substantia dulcis elicitur. Selectum enim minium si purificatæ aquæ forti, aut spiritu nitri affundatur, donec in se mutuo calore agentibus, requisita metalli portio dissoluta fuerit, menstruum instar sachari dulce suppeditabit.

Chylus itaque pluribus refertus particulis salino-acidiusculis, oleosis tamen quibusdam, & mucilaginosis involutus in sanguinem ab aqueis dissolvitur, jugiterque irrepens ob partium ramosarum intra viscosas unionem, substantiam congrue mollem, æquabilem-

que salis, ac sulphuris gustui exhibens linguam quodammodo oblinit, ejusque partes blando tractu prӕterfluens leni titillatione afficit, lenique affrictu sensorium titillat, ut exinde resolutis per sensoriis nervos in molles aculeos particulis antea implexis jucundus voluptatis sensus excitetur. Hӕc euchymi succi substantia a motu cordis ita exagitatur, ut longiori inter partes sanguinis attritu, & valido ad vasorum latera per repetitos circuitus allisu naturale ejusdem gluten perperam eliquetur, a quo turpiter fuso collabentes partes non inflantur. Succus iste primum sanguinis rudimentum in minutiores particulas divisus relinquit flaccidorum villorum cava, in quorum sacculis diutius detineri non potest. Hinc ratione minimӕ molis, & tam paucas inter illius componentia cohӕsiones oleosӕ chyli partes fluido eo confusӕ ad tantam solutionem rediguntur, ut eodem impetus momento non major resistentia paretur a partibus chyli gelatinosis, quam a particulis aquӕ, non erunt majoris molis, nec minoris, aut majoris momenti, ut ad glandulas salivales simul urgeri non possint. Quoties igitur sanguis aqueis chyli moleculis plurimum scatens, aut non poterit extendere vasorum lateralium sacculos, aut a distenso sacculo vi fibrarum compressus in venatum oscula rapi, urgebitur quidem tanto impetu, ut possit ferri ad inflandos sacculos: At cum major sit circulantis sanguinis impetus, quam nisus minimarum particularum componentium in cava fibrarum nitentium, particulӕ illӕ habebunt eam diametrum, quo ad villorum poros permeandum requiritur: sed ulterius circulantes eo usque dividentur, quousque impedito in solidis partibus irroratu, cum sanguine refluentes a salivali menstruo possint absorberi, ut suavioribus corpusculis, seroque innatantibus turgidula saliva dulcedine nauseosa corripiatur. Quod si fluor lactescens ob particulas diversӕ gravitatis, ac potentiӕ fluido universali confusus, & vertiginoso motu exagitatus, nullam sui patiatur mutationem, sed per universum corpus diffusus ostiola tubulorum salivӕ inveniat plus justo patentia (antequam particulas nutritias partibus cunctis attulerit, cunctaque viscerum fermenta, atque utiles humores reparavit) per ipsa confertim effluet. Laxatis enim tubulorum fibrillis ob naturalem tensionem, & villorum tonum collabentem, corruunt fibrӕ folliculorum salivalium circulares, quӕ cum repellere non valeant impetum impingentis fluidi, & in pervios glandularum poros erumpenti chylo contraniti, aqueus humor cum volatilibus salibus, atque oleis tenuioribus cum paucis acidis, ac terreis implicatus in salivam mutabitur.

Inter causas externas hic occurrunt potus, cibique errores, qui cum plurimi prӕcesserint, quales certo sint, non est operӕ pretium determinare. Aliquando febre tertiana laborantes dulcedine admodum fastidiosa afficiuntur, a succis primarum viarum depravatis exorta, quod Borrichius in ephemer. Nat. cur. in muliere post febrem quartanam tertiana correpta observavit.

A dulcibus salivӕ particulis flexibilibus nerveas linguӕ papillas blande titillantibus non solum leni spirituum animalium motu dulcedinis idea in anima excitatur, ut omnia ingesta dulci sapore prӕdita reddantur: sed ab iisdem acido acribus refractis, ac remissis salivӕ corpusculis jugiter in ventriculum deglutitis, atque a reliquarum particularum conjugio liberatis nervorum fibrillӕ molestis vellicationibus afficiuntur, ut a stimulo irritativo contractionem sui convulsivam patientibus nausea corripiatur ӕger. Et cum intima ventriculi superficies obducta sit glandulis, in quibus secernitur humor salivӕ similis, qui ejus tunicis inhӕrens, dilabens, sensimque repens easdem quodammodo convellendo producet sensum summo cum fastidio, quod propter paucitatem, & inertiam spirituum in angorem stomachi mutabitur.

Gastricӕ hujusce lymphӕ molli, & flebili moleculatum contextu combinatӕ digestivas vires facile eludent alimentorum resistentiӕ, quorum cohӕrentes particulӕ intra ciborum nexum coercitӕ retuso menstruo reluctantur, & inertes solventis cuneos hebetant; unde non dimotis ipsius solubilis particulis, nec alimentorum compage intestino motu resoluta, eorundem concoctio imminuitur, atque depravatur. Cum autem ciborum in stomacho incoacta dissolutio sit ad chyli elaborationem ordinata, clare patet, si alimenta non fuerint satis in ventriculo dissoluta, ab iisdem non posse elici particulas seroso gelatinosas, quӕ in chylosam substantiam mutentur. Quoniam vero supra sulphura salibus prӕdominio potitis liquores prius dulces fiunt acidi, ut Piso in Brasilia observavit, succum, ex quo sacharum concrescit, a plantis elicitum intra breve tempus acescere, ne miraberis si in hac chyli morbosa dyscrasia cum acido motuum turbinationis, atque ebullitionis dulcia, & sacharina ineuntia dolorosas in lateribus cieant commotiones, appetitum compescant, ructus nidorosos excitent, ac flatulentias.

Hanc dulcedinem salivӕ nauseosam corrigent in primis acida, subinde amara. Quoniam sive extrinsecus ab aere, sive intrinsecus a motu certus caloris gradus certaque internarum partium salivalium constitutio exoritur, quӕ varia ac imperceptibili transcursione eadem mutuo sibi allidens tenuior, mollior, minus rigida, atque magis quam prius congrua fit, corpusculis salivalibus imprimitur ille motus, a quo non acriter, sed blanda, lenique titillatione afficitur gustus organum. Hoc ex eo conjicere licet, quod sales vegetabilium salibus asperiores aciem suam, atque saporis acrimoniam sola particularum collisione exuentes, in substantiam mitem gustui gratam pene dixerim reducuntur. Quod autem ab acidis, & amaris elicita corpuscula chylum congredientia, tenaciorem, quam prӕdicta dulcia corpora solent, linguӕ saporem imprimant, mirum nemini videri poterit, qui advertere voluerit, quousque sola constitutionis mutatione, mutuoque partium inter se conflictu dulcis corporis particulӕ, ab amaris, & acidis corpusculis penetrentur. Acuentur enim corpuscula dulcia, & compositum salivare mutabunt. Hinc acido salsa, ut tartarea, vitriolata, elixir proprietatis saporem ingratum, & nauseam dulcedinis emendant.

ARTICULUS VII.

De saliva prӕter naturam. Prout habet rationem remedii, ac motus critici in morbis.

Non aliunde Medicorum impatientia tam aperte cӕcutit, quam ab attenta motus critici lӕdentium, & juvantium speculatione neglecta, aut ambiguitatum obscuritate latitante, minimorum quoque exactissima perquisitione non ӕquissima lance perpensa. Quisquis enim artem faciens absque sedula remediorum, & motus naturӕ contemplatione peritus, est furibundus, atque cum ense cӕcus in hostem gladiator, qui in minutiis cespitans, veluti spretis insolitӕ flammӕ scintillis, incaute suӕ famӕ prospiciens, magnum, tam ad ӕgri salutis jacturam, quam nominis Medici ruinam sӕpe excitat incendium, quod miserrime serpens medentibus inscitiӕ notam quotidie inurit. Hinc in hac longa remediorum cognitionis experientia superbire senes, ingenio, & perspicacia ӕmulari juvenes juxta meum in magnam admirationem ita rapit ingenium, ut tanta nostri sӕculi felicitate in hac arte quandoque oculatum tyronem (qui variis mathematices prӕceptis, utpote statices, hydrostatices circa structuram animati corporis recte philosophans, humanum corpus in structura ӕque, ac in effectibus a tali structura pendentibus numero, pondere, & mensura rimatur) valere credam, quam magistrum non curantem, qui dum insolita naturӕ tentamina observat, indebitis remediis statum, rectosque naturӕ motus perturbat. Hujus inquisitionis severitatem dum per ratiocinia attingere non possumus, a tali expulsione morborum allevationem, vel eorundem recrudescentiam religiose observare debemus, ut ab illo motu non divertatur natura, aut removeatur, ut exinde prӕcepta ad exornandam praxim eruamus. Cӕcutiente igitur in arduis morbis ratione, conatus naturӕ utcunque fuerint detegendi, nullisque inanium speculationum fucis adulteratӕ menti proponendi, ut olim Asclepiadorum more eleganter sine coloribus pingentium, quicquid obscurioris morborum causӕ inest, per certam, constantemque morborum crisim felicius eruatur. Medentes itaque plus quam par est in theoriarum elucubrationibus luxuriantes indigestis cogita-

tionibus sapient; nisi diuturnæ insolitæ criseos contemplationi in exercenda praxi omnino se commiserint. Morbi enim absconditum quid sunt, sive ut Hippocrates, *divinum quid in morbis inest*, suasque causas modis tam reconditis, & ab humana mente adeo remotis involvunt, ut difficile sit quidquam in illis investigare, nisi attenta, & nunquam intermissa circa morborum judicationem adhibeatur observatio, in qua si consenesceret Medicus prognosticandi disciplinam observando acquisitam, apprime calleret. Quare summopere mihi arridet in morbos illos, qui per salivationem judicantur, detegendos, laborem impendere, ut inde post sedulam accidentium contemplationem ad rationalem disciplinam reducantur. Natura enim, quæ est omnium morborum vera medicatrix, pro sanguinis despumatione, & effœti humoris evacuatione salivationem seligit, & uliginosas exuvies ad has glandularum salivalium syrtes nonnunquam deponit. Ita febrem ardentem naturali pthyalismo profligatam exhibet Guer. Rolfinckius ord. med. lib. 3. Vertiginem salivatione sponte orta solutam observavit Nicolaus de Blegni zod. Med. Gal. annot. 1. Salivationem naturalem in phthysi salutarem observavit D. Joannes Paulus Vulfflain Archiater Cæsareus, & Academiæ naturalis Curio, ephemer. diligentissimus in dec. 2. anno 1. miscel. nat. cur. observat. 122. & scabiem fœdam in milite oborta salivatione nullo alio præsidio adscito sanatam cum D. Hieronymo Barufsaldo notavit Joseph Lanzonus Sylvius Deleboe: *Contingit*, *ait*, *quidem aliquando licet rarius salivatio sponte*, *quod in hisce regionibus factum observavi*, *& quidem cum notabili ægrorum commodo*, *& liberatione a morbis chronicis a pituita semper pendentibus*. Sydenhammius in febre continua annorum 1667. ait: *Pthyalismus quandoque copiosus sub finem accedebat*, *si nempe nulla insignior præcesserat evacuatio*, *atque ægro julapia refrigerantia imperata fuerant*, *quo quidem si nec evacuationibus*, *nec usu medicamentorum calidorum fuerit interceptus*, *morbus ultra spem omnem fugam sibi quærebat*. Nobis contigit sæpe mulierem Hystericam spasmodicis affectibus passim recrudescentibus forti suborta salivatione prompte relevatam, observasse.

Hic salivationis spontaneæ motus optime cessit in horum morborum curatione, ad quam quidem aptus natus præ cæteris mihi videtur, cum ægris noctu, diuque miserrime per annos excruciatis levamen attulerit. Natura peculiari quadam lege morborum causas evellit, nisi Medicus intempestivo, ac stulto remediorum usu criticos conatus turbaverit. Sic subdit laudatus Sydenhammius: *Jam vero*, *ut supra monuimus*, *febris hujus solutio ut etiam variolarum* (*quæ*, *soror ejus germana merito audiunt*) *per salivationem non raro fiebat*, *quæ quidem nunquam non salutaris fuit*, *ita ut eadem liberalius prodeunte tam maculas revera purpureas*, *quam febrem ipsam evanescere oculis viderim meis*. *Oborta itaque salivatione nulla omnino evacuatio convenit*, *neque quæ vena pertusa*, *nec injecto quæ fit enemate*; *cum ab utraque periculum sit ne humor alio divertatur*. *At serum lactis*, *atque alia refrigerandi vi pollentia necessariam in salivatione elicienda operam navabunt*, *ut contra cardiaca*, *& quæcunque alia calefaciebant materiem impissando*, *ejusdem eductioni officiebant*.

Nec mirum sit, ægros ab effectibus chronicis salivatione spontanea feliciter evadere, si diuturni morbi a sero acri salsuginoso, salso acido, salso muriatico, fixo volatili glutinoso, in massa sanguinis redundante plerunque excitantur. Sanguinis salibus turgescens ad salivæ glandulas dum copiosius impingit, a sero sensim adventante, & a sanguine perpetim urgente distenduntur. Cum enim novus serosus latex ad dilatandos glandularum folliculos, in quos nititur, pervenerit, cum liquore in illis jam contento commixtus vim supra expansarum fibrarum connisus, facile exerit, adeoque nullo glandularum salivæ orificio, earundemque fibrarum fasciculo cohibitus sese in fluoris motum vindicat, cæterarumque fibrarum jugo excusso in os indesinenter erumpit, & humores serosi acres, nunc fluidiores, nunc tenaciores cum ægrotantium commodo ex ore fluunt, exciduntque.

ARTICULUS VIII.

De saliva ut signum.

NUllus fere morbus ægrotos inopinato perimet, si sedula salivæ observatio, & attenta linguæ inspectio, utpote, quæ lymphæ, sanguinisque statum certius ostendit, & morbos occultos, eorundemque difficilem solutionem denotat, medentes consulat, quos per salivam diligenter singulorum morborum naturam expendentes, tantoque signo praxim locupletantes, nullus falsitatis, aut ignorantiæ accusabit, nisi qui artem prognosticandi deridens, hanc incertam medicinam pronunciet, quo fit ut impetu animi de hac differens ingenio suo, & inutilibus commentationibus magis addictus, quam naturæ monitis innixus, Hippocraticæ sectæ criseos, & coctionis leges adamussim speculanti, quæ tantopere viguit, ruinas adstruat, & etiamnum calumniis proscindat. Quamobrem ne medentes ignominia obruat, eventum morbi prænotionem Medicis maxime opportunam fore arbitror, ut si homo aliquo pernicioso morbi turbine forte conjiciatur, a Medico naturæ vaticinio instructo procul prospiciatur; & ut hujus artis nauticæ peritissimus scopulorum, & syrtum prævisor, ventorumque, cœlique aspectus observator futura cognoscat, ne nova inopinato ingruente tempestate opus improviso ruina quatiatur. Ut igitur ad praxim nos via stabili exornandam dirigamur, impavidique reddamur in præsagiendo morborum eventu, ne aliquis contra medentes cæcus imperitorum impetus fiat, per longos, & patientes experimentorum decursus, & juxta veterum monumenta prognosis instituatur, quibus ad exitium ægrum tendere, vel ad salutem prævidentes Medicorum existimationi consulere videbimur, nec de futuro damno inculpabimur; unde medicinæ parens Hippocrates lib. prænot. hæc habet: *Cum etiamsi divinum quidpiam nobis inest*, *hujus quoque prævidentiam perdiscere*. *Sic enim optimo jure*, *& admirabilem*, *& bonum se præstabit Medicus*: *Quos enim superstites fore cognoverit*, *eos rectius quoque servabit*, *utpote ex multo tempore singula consuete perpendens*. *Itaque morituros*, *victurosque præsentiens*, *atque denuntians omnem prorsus calumniam vitabit*.

Idcirco ut morborum eventus ex saliva nobis innotescat, Hippocratica observata novis experimentorum additamentis confirmata perquirere licet, quibus occasionem præbet in observatis Hippocratis moriendi cupiditas, & inde dolorem capitis primo experientia consulendi, quem levari a sputo crasso, & non olenti in Coac. prænot. docet, ubi ait Hippocrates: *Capitis dolorem solvunt sputa crassa*, *& non olentia*. Quoniam decubitus cujuscunque humoris tenacioris, lenti, motus crassi, frigidis ad membranas cerebri, sive pericranium, tanti est nisus, ut membranæ, & nervorum fibrillæ ita comprimantur, urgeanturque, quousque in hac positione sisti, absque majori fibrarum divulsione non possint, neque compressi villi contrahi, nisi per copiosiorem spirituum influxum compressionem illam superantium, nec spiritus per compressos nervorum tubulos fluere possunt, nisi violento, & majori nisu in motum rapiantur, quorum motiones a pressionibus provenientes, augent tremorem in fibris momenti plus æquo majoris, a quo desilientibus quaquaversum villis majori cum impetu cerebrum concutientibus, derivatur dolor. Ab hac doloris vexatione liberatur æger, si humor summæ inertiæ in partibus minimæ pressionis consistens, vel villos cerebri comprimens, in sanguinem trajiciatur, qui per sanguinis circuitum tandem producitur ad salivæ glandulas ex venis in arterias, ac demum per has in glandulas derivatus. Igitur si copia humoris in salivales glandulas e cerebro trajecti sit crassa, & suis partibus maxime cohærens, diffluet a capite doloris materies, adeoque levabitur dolor. In quibus enim sputum olet, cum id quod intus remanet putrefieri valet, fere sphacellari, vel saltem corpus occulte infici portendat, suspensam semper attingit bonitatem, nec remittitur dolor. Pro hujus textus coronide inquit Hippocrates de morbis acutis: *Si e naribus effluxerit sanguis*, *solvitur ægritudo*, *atque si sudores supervenerint judicatorii cum urinis albis*, *crassisque*, *& lenibus subsistentiis*, *& si abscessus aliquis factus fuerit*:

verum si absque his solvatur, revertetur ægritudo, vel coxa, vel crux dolebit, expuetque crassa, si sanus est futurus. Cum in morbo acuto humores nimia effervescentia commoti, torpidi, aut parum mobiles per vasa nituntur, cave ne stulto, ac intempestivo purgantium, & diaphoreticorum usu motus naturæ divertas, in quibus si quiesces, paulatim relaxato solidorum tono, orietur laxitas debita in humorum fluentium compage, quibus mutato inter fluidorum impulsum, & solidorum pressionem inæquali æquilibrio, liquida hinc illinc, quo debent, excurrunt, celeritate fibris proportionata, circum quas dum pererrant, nituntur in arteriolas quaquaversum. Unde si occurrant vasculis capillaribus narium tenuiorum, vel a membranarum porulis colligantur, aut ad glandulas urinæ, sudoris ita impingant, ut sustinere impetum illum non possint, in forma sanguinis, aut aliorum crassamentorum secernuntur, indeque morbus perfecte tolli aut subigi poterit. Verum si absque hisce solvatur, quia videtur potius sopita quam resoluta causa morbifica, protinus *revertetur ægritudo, vel coxa, vel crus dolebit*, & tunc si evadat æger, & sanus sit futurus, *expuet crassa*, cum juxta Hippocr. de morb. *signum concoctionis sit crassities in urinis, in egestionibus, in sputo, & in pure.*

De sputo autem hic maxime soliciti sumus, quoniam humores mille modis, & gradibus virium inter se miscentur, unde diversitas accidentium in morbis a diversa permixtione humorum exorta non semper idem indicat. Hujus salivæ proventus in mentis torpore occurrens cum a maxime flaccidis, & concidentibus glandularum villis cohibeatur, ita ut per membranarum mollitiem fluere possit quantum feri opus est ad generationem salivæ naturali quantitate majorem, fieri non potest, ut solidæ nervorum partes ad mollitiem naturali majorem redactæ in undas veniant sensibus excitandis necessarias: hinc lethargus, cujus signa describit Hippocrates lib. 2. de morb. *Tussis oboritur, & salivam spuit multam, ac liquidam, & nugas garrit, & ubi nugari desierit, dormit.* Ex lethargico autem salivam multam spuente tam aperte patet humorum frigidorum collectionem esse veri lethargi causam, ut nihil sit opus in causarum examine ulterius immorari, eoque magis quod si quid esset explicatu difficile, facile ipsius necessitas ex Hippocrat. lib. 3. de morb. curam tradente explicatur, dum ait: *Ut plurimum spuat, & calefiat, & a vino abstineat.* Cum autem partes flaccidæ, quæ particulis suis minus cohærent, quam in naturali statu, cedant per minima, & vix restituantur propter mollitiem, quæ a crasso lentore cerebri glandulas infarciente provenit, si forte contingat, ut moleculæ salivæ, quæ fibræ nimio saturatæ mollitiem acquirunt, cum sanguine ita fluere incipiant, ut confertim separentur in glandulas, dura, piaque mater elaterem prius relaxatum acquirens remorantis fluidi resistentiam superat; qua ratione intensis crispatisque fibris oscillatio villorum cordis, meningum, pressionibus æquilibrata sanguinem æquali motu in gyrum propellit, unde salivæ fluxus lethargo superveniens afferet spem salutis.

Ut vero ob salivæ copiam caput infarcientis evadit homo lethargicus, ita dum exiccatur, in ferox delirium rapitur, quod fassus est Hippocr. in prædit. *Linguæ asperæ, & resiccatæ phreneticæ sunt.* Quoniam in phrenitide ab humoribus solutis in calorem abeuntibus excitata sanguis toto impetu jactus per universum corpus celerrime rapitur. Ex illa partium minimarum attritione exuberans calor, cum absumat quicquid humidi inter duas quasque sanguinis particulas continetur, non affluere permittit illud liquidum ad glandulas, quod cæteroquin a partibus humidis non disjunctum continuo impelleret, adeoque destitutum suæ lymphæ vehiculo urat oportet villos linguæ, cujus tiliæ adusto sanguine combustæ summe arescunt. Per calorem autem resiccatis linguæ papillis earum vili in superficiem assurgentes penuria humidi invicem sejuncti instar cunei digitos feriunt: Hinc arescet lingua, si phrenitis orietur.

Capitis morbis succedit faucium inflammatio, quæ in Hippocrat. lib. 2. de morb. habetur: *Febris, & dolor concipit, & fauces inflammantur, itemque maxillæ, & salivam deglutire non potest, spuit autem crassam, ac multam, & difficulter loquitur.* Quoniam in angina humorum copia ad fauces ita subsistit in canalibus suis, ut minus vivide in fluxum acta, vel arteriolas distrahat, vel e canalibus in interstitia derivata vasa infarciat, in quæ depluit, adeo exundat in glandulis ad summum œsophagi positis, aut laryngi proximis, ut ad quem cum hient glandularum ductus in os ducentes, materia quælibet salivæ ad lacunas glandulosas perducta, ibidemque pressa per impetum sanguinis superfluentis exprimatur: & quia ratione pressionis, & humorum copia musculus ad basim linguæ, crassis, lentisque humoribus obtutus plane pervertitur, æquo flaccidior nervus erit, adeoque ita concidet, ut prohibeatur linguæ motus, unde *spuet crassam, & difficulter loquitur. Sputa autem viscosa, crassa, valde alba, quæ violenter educuntur, mala sunt*, inquit Hippocrat. in Coac. prænot. Si igitur obex inflammationis, quo impeditur, & retardatur motus sanguinis per arterias, sit tantus, ut per continuum sanguinis affluxum a minimis canaliculis tenuior pars subsistentis liquidi exprimatur, vel in motum ducatur, remanebit siccitas, quæ coget villos, ut humoribus affluentibus non cedant, eoque magis lentor cum siccitate conjunctus fiet minus ad motum facilis, qui connitentibus fibris subsistere cogetur frustra nitens in fluxum agi; per continuam autem, & validam fibrarum oscillationem toto impetu exprimetur crassior, & viscosa saliva, quæ violenter educta, cum ostendat fibram non laxari, humores non concoqui, mali ominis esse videbitur.

Quanti fecit Hippocrates, ut in angina saliva fluat, apparet in 2. de morb. ubi ait: *Si saliva supprimatur myrti ramulum complanatum sumito, & tenera ipsius summa parte incurvata, & molli lana obvoluta in fauces immissa salivam expurgato.* Si materia salivalis ex suis canalibus in glandularum cavitates derivata adeo villos glandulosos infarciat, ut humores retro urgentes ad fauces subsistere cogantur; adeo præ humorum copia tendentur villi, ut per continuam, & validam distensionem jugiter in distractione persistentes inepti expulsioni ejus materiæ reddantur; natura propter copiam ejus non valet ipsam totam secernere intra illud temporis spatium, quo ex fluido sanguineo eandem recipit angina velocitate minori instructo, quæ si confertim proliciatur a myrti ramulis, statim deplentur vasa, quorum fibræ nimio fluido eas distendente depletæ, ita assidua motus exercitatione roborantur, crispantur, ut per fortissimam illarum fibrarum constitutionem majori velocitate, ac impetu excurrat sanguis, cujus subsistentes ad fauces moleculæ, vel ad contactum fibrarum circulantes, tardiorique gradu progredientes ad solidi leges recipiendas ulterius aptæ pressionibus subjiciuntur, & a vivido fibrarum elatere, ac proinde potentiori resistentia fluidi impellendi vi, hinc inde exprimuntur: ex quo Hippocratis consilium ex voto succedit. Deficiente autem ex toto saliva in angina summa pernicies est, de qua Hippocrat. lib. 3. de morb. vulgaribus ægtor. 7. ait: *Illius anginosæ, quæ apud Britonem ajebat primum a lingua cœpit vox esse obscura, lingua rubens desiccata erat primo die, horrida incaluit, tertio rigor febris acutæ: tumor coli, & pectoris ex utraque parte, subruber durus, extremitates frigidæ, & lividæ, devorare non valebat dejectiones, & urinæ substiterunt, quarto cuncta exacerbata sunt, quinto periit.* Hæc fœminæ apud Britonem agentis genuina faucium inflammatio fuit, & fortis, in qua a sanguine nitente propter obstructionem ad fauces erubuit lingua, quæ magis sicco per vim caloris proxime ad fauces hærente lentore, liquidiores salivæ partes absumente desiccabatur, in qua quoniam a siccitate fibrarum, aut per solam compressionem nervorum, tum obstructionem vasculorum, qui ad linguæ basim ducuntur, poterat impediri, aut tolli motus ipsius linguæ; adeoque, *primum a lingua cœpit vox esse obscura*. Penuria igitur salivalis laticis desiccata lingua, humor calidus, & valde acris cumulabatur intime intra colum, qui ad interiora

teriora æque, ac ad exteriora excrescens ita comprimere potuit arterias carotides, & urgere canales faucium, ut intra ipsos subsistente sanguine, & deorsum repercusso extuberaret *tumor pectoris* ex utraque parte *subruber durus*, qui pulmonum fistulam comprimens excursum aetis ita prohibere potuit, ut respirationis via occlusa *spiritus sublimis* educeretur. Unde defectu motus sanguinis in refrigeratis extremitatibus, & quiete ejus livescentibus, cum quarto cuncta exacerbata fuissent, quinto petiit.

In raucedine sputa viscosa salsuginosa mala subdit Hippocr. in Coac. prænot. quoniam intima tunica asperæ arteriæ confertissima est glandulis, quæ subviscidum quoddam, & mucilaginosum perpetim affundentes, adeoque in cavitatem ejus derivantes jugiter fistulam pulmonariam lubricantes emolliunt: si igitur copia humoris e vasculis sanguinis in glandulas trajecti sit tanta, ut tracheam, & glandulas omnes inundet, atque suis partibus maxime cohærens difficile diffluat, ut ipsas multo magis afficiat: debitus lymphæ proventus asperam arteriam humectantis non solum intercipietur, verum relaxabitur, vel constringetur tunica glandulosa, & partes glandulosæ circa superiora asperæ arteriæ sitæ magis intumescent: Hinc fiet defluxio in vasciculis pulmonum, unde raucedo, quam excipient sputa viscosa a lympha magis compacta, & in glandulis stagnante, inde salsuginosa ab acri humore, & solutis salibus exorta.

Cum autem glandulæ asperæ arteriæ sint maxime molles, & ab hujusmodi humoribus vellicabiles, atque solubiles, facile irrepet tabes, si salium soluta compages cum lentore combinata in vesiculas pulmonares diffluens pro diverso acrimoniæ gradu partes solidiores pulmonum corruperit, *unde sputa viscosa, & salsuginosa mala*. Si majora quæris, plurima pulcherrima vide Coac. prænot.

Quibus pleuriticis in principio lingua biliosa fit, hi septima die judicantur, quibus autem tertia, aut quarta die, circa nonam. Lingua biliosa, & crassa, quoniam materiem crassiorem intra pulmonum arteriolas cumulatam e vasculis dissolvi, & ad concoctionem tendere significat: si hujusmodi linguæ color contingat circa initium morbi, quo scilicet tempore non nisi parva materiæ collectio facta esse potest, nec membrana pleura violentiorem distractionem passa est, septima die morbum judicari indicabit. *Bulla vero sublivida oriente in lingua in principio, qualis est ferri tincti in oleum, difficilior solutio contingit, & judicatio ad decimam quartam diem pervenit, sanguinem autem plerunque spuunt*. Cum autem color obscurus, & nigro oleaginosus arguat & lentorem humoris, & cruoris nimiam densationem, & pravam quantitatem ejus, quæ difficile subeat pulmonum canalia, & difficile ab illorum tunicis divellatur, non ita facilius discutietur; unde pulmo pressus a distracta pleura redditur minus aptus extensioni, quo fit, ut vasa sanguinis pulmonum ita comprimantur, ut ex his exprimi sanguis possit, vel a compressis vasculis ita retineatur impetus sanguinis, ut intra ipsos pulmones detineatur, quo sistente, & novo semper ac semper impingente sanguine ita divelluntur per minimas partes vascula, ut distractionis nisum sustinere non valeant, unde sanguinis sputum plerunque contingit. Inde *peripneumonicis, quibus lingua tota alba, ac aspera fit, ambæ pulmonis partes inflammatæ sunt*. Linguæ membrana cum interiori pulmonum, quæ bifida est, continuata juxta pulmonum inflammationem exasperatur, ac exsiccatur, quæ inde in ipsa ficciori salivæ parte ob humidum crassum inter papillas fere magis hærentem, ac spumescentem albescit, cum quod humidius est, ac tenuius abeat in auras. Hinc cum admiratione, & maxima cum voluptate hanc distinctionem notat Verna de pleuritide, in qua Hippocrat. lib. 1. de morb. si contingat nimia salivæ copia, ut æger expuere nequeat, suppurationem formidat. *Pleuritici præ salivæ copia expuere nequeuntes suppurati fiunt, & partim pereunt, partim evadunt*. Humiditas enim nimia villos ad laxitatem disponens parit concidentiam membranarum, & dilatationem glandularum, quæ ratione minimæ virtutis, qua villi ad mutuum contactum nituntur, & ab illo dilabuntur, a quocunque lentore facilius occluduntur; unde laxatis villis nimio humore irrigatis, & occlusis canalibus impetus sanguinis minor redditur crassitie, ac torpore suarum partium per additionem humoris, ad pulmones fluentis, qui cum subsistat ad partes minoris impetus, nisi poterit e vasis dissolvi, nec a vi pectoris ab imo pulmone sibi viam aperire ad usque superficiem pulmonis, transibit in suppurationem, cujus humoris in cavitatem pectoris defluxus, si extendatur supra universam pulmonum superficiem a singulis ejus folliculis exsudans poterit usque ad fauces parvo cum impetu reddi, adeoque ægrum evadere. Quod si suppuratus humor statim per sputum non reddatur, producetur ulcus pulmonum, vel vomica, sinus nempe magnus, qui putrefactus demum in lethalem lapsum terminabitur. Unde Hippocr. de morb. de peripneumonia ait: *Quod si saliva non probe purgetur, & spiritus fuerit frequens, prædicendum est nullam spem vitæ reliquam esse*. At vero de locis in homine, *cum in thoracem fluxerit, & bilis fuerit, ex hoc manifestum fit, dolor lateris mollitudinem occupat, & claviculam ejusdem partis, & febris adest; & lingua superne pallida, ac viridis fit, & excreat impacta, hujus morbi periculum septima, aut nona die instat*. Si igitur supprimatur inflammatio, & pars pulmonis affecta sit sub tunica, vel in uno pulmonum, adeoque undequaque a pectore prematur pulmo, ut a folliculo, vel a membranis pus exsudare cogatur: Hoc cum ab impetu sua gravitate minori non reddatur per asperam arteriam in cavitatem pectoris colligetur, quod inde manifestabitur a dolore lateris mollitudinem occupante non sine febre, ac lingua viridi, ac pallida, quæ illo colore afficitur, quoniam summe viscida saliva ita resistit remotioni ab interioribus linguæ papillis, quibus allabitur, ut minime ab ejus tunicis divellatur; cui si obstructione pororum aucta admisceantur particulæ biliosæ, color ille pallidus in viridem abibit, quod in septima, aut nona periculum adesse denunciat.

Signa ex saliva hydropico salutem indicantia scribens Hippocrat. in prædit. ait: *Neque sitim esse in hydrope oportet, nec linguam resiccari*. Quia ex vasis lacteis, vel lymphaticis alteris, aut simul utrisque divisis, aut apertis serum a massa ejus dissoluta nimis deciduum, vel chylus e propriis ductibus effusus ventris imi viscera plerunque in hydrope inundat, aut sanguinis pars aquosa ab osculis nimis laxatis vasorum exundans in viscerum cavitates, aut membranarum lacunas extravasatur, non potest humor ille serosus ad totum corpus, & præcipue ad salivæ glandulas distribui, unde sitis adest, & lingua arescit. Sitim vero non esse, neque linguam resiccari, cum denotet sanguinis cursum non præpediri, nec serosum humorem intus cavitates coerceri, bonum omen portendit.

Quibus febrientibus cibi fastidia sunt, & oris ventriculi morsus, & multum salivæ, iis vomitus fit in Coac. prænot. habetur. Quoniam etenim per statum febrilem sanguinis ratione partium terræ præcipue, ac salis, quæ licet multa saliva dilutæ, minus tamen, quam par est, temperatæ per humidi admixtionem ad minima non dissolvuntur, nec in liquidum rediguntur, fit, ut non evadant tam fluxiles, ut refluere in sanguinem possint, sed exprimatur solum ab illis, quicquid est liquidius: adeoque cum a superficie ventriculi divelli, & abripi non possint, liberius vellicabunt, & acrius urgebunt ipsius tunicas, a quarum stimulo vellicante nimis excitabitur sensus summo cum fastidio, qui in ventriculi morsum terminabitur: ex hoc sensu doloris crispatis fibris glandulæ omnes ventriculi in expressionem liquidorum nitentur, & villorum contractione expressum liquidum sursum urgebitur, ut magno cum impetu ascendat ad œsophagi superficiem, unde vomitus.

Quibus vero circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur, iis forte fiunt febres. Hippocr. Aphor. sect. 4. cum lentor febrem producens est tam tenax, ut difficilius in fluxum agatur, pars ejus liquidior per ramulos non carentes pressione distributa difficilius ita urgebitur, & solvetur, ut ab arteriis abripiatur solum portio ipsius minus viscida, quæ in glandulis salivalibus derivata, cum sit naturali saliva viscidior, iisdem

iisdem partibus adhærebit: Unde cum liquidior pars a glandulis expressa non sit naturali sero irrigata, sed magis viscido lentore perfusa, ita in cohæsionem venient partes sanguinis, ut generetur lentor circa dentes cum febri forte corripiens. Contra vero morbus diuturnior, ac difficilior est, *si salivam tenuem, ac spumosam primum spuit, lingua flava est, verum progressu temporis nigrescit; si igitur in principio nigrescat, citius morbus finitur, sin posterius, tardius, tandem vero etiam rumpitur lingua.* Hippocr. in VIII. de morb. febr. Cum igitur saliva componatur ex particulis chyli, atque liquidis aqueis sanguineis, & illæ ex initio febris crudissime sint, per febrilem motum, & pressionem illam exprimetur mere aqueum, seu quod liquidissimum est, & summe tenue sejungetur ad glandulas, cui si succus viscidior ex perenni febris fermentatione compactus in initio adeo conglobetur, ut ratione solius lentoris per ostia canalium salivalium in os sub spumæ forma deducatur, cum spuma sit quid compositum ex aqueo viscidiori, & aere, tum nimiam cruoris lentescentiam, tum ejus lymphæ invincibilem viscidltatem ostendet, adeoque saliva tenuis diuturniorem, ejusque spuma difficiliorem morbum denunciat.

Lingua quæ in principio quidem inhorruit, in calore vero permanet, progressu autem temporis exasperatur, & livescit, & rumpitur, lethalis est. Si vero valde nigrescit in quarta decima die indicationem fore significat. Periculosissima autem est nigra, & cum virore pallida. Linguam circa bifidam sui partem veluti saliva alba obduci, febris remissioris signum est; si quidem id quod super indutum est fuerit crassum, eadem die, si vero tenuius, postridie, si vero adhuc tenuius, tertia die. Hippocr. in Coac. prænot. Si in principio febris lentor febrem producens, non sit ita fusus, ut per salivam reddi possit, sed motus sanguinis sit tam naturali similis, ut detur illa velocitas, quæ necessaria est ad separandas partes cum aqueis, naturalem similem salivam constituentibus, in colore suo permanebit lingua, quæ si progressu temporis exasperetur, livescat, & rumpatur, cum exasperetur exsiccatis villis, & a subito stagnante lentore nigro oleaginoso tingatur virore æruginoeo, a cujus ficciori parte inter papillas magis hærente ita lingua contrahitur, ut a proprio termino recedentibus papillis divellantur fibrillæ, atque dissilient, pessimæ conditionis febrem ostendent, unde lethalis erit. *Si vero in decima quarta nigrescat,* cum materiam crassiorem e vasis dissolvi, & ad concoctionem tendere significet, morbi judicationem indicabit, quæ facilius continget, si lingua circa bifidam sui partem crassa obducetur saliva; tunc enim per derivationem lentoris, & liquidi lentorem producentis ad salivæ glandulas remittetur febrile incendium, eoque magis, *si id quod superindutum est, fuerit crassum.*

Inde Hippocr. in Coac. prænot. ait: *Linguæ denigratæ in alvo liquida celerem mortem significant.* Quia vero ut concoquatur materia morbi, requiritur ut fiat fluxilis; fit autem fluxilis facilius, si liquidiores a corpore non secernantur; igitur in denigrata lingua si dejiciatur per alvum quod est liquidius, incoctilis humor, & pars ipsius durior subsistet intra vascula, unde si adhuc stagnante lentore sanguinis alvi profluvium superveniat, malum. Longum hic esset investigare solertius præternaturales salivæ particulas in sanguine redundantes, ex quarum varia cum cæteris combinatione, & prava earundem constitutione chronicorum, acutorumque morborum idea certior desumitur. Quanti fecit magni medicinæ Parentis Hippocratis verus sectator Balgivius linguæ, & salivæ observationem ad dignoscendos morbos, eorumdemque eventus præsagiendos, ex ejusdem operibus ediscitur, qui expertus est eos in febrem, vel gravem viscerum, & præcipue naturalium morbum incidere, qui per plures dies loco naturalis saporis amarum, viscidum, salsum, aut acidum præsertim circa horas matutinas percipiunt, quibus si accedat magna virium laxitudo cum inappetentia, aut alterius mali ingruentis symptomatis comitatu morbus irrumpit. Cum enim saliva morbosis, atque peregrinis salibus infecta intime mixta in ventriculo vires suas explicet, fieri non potest, ut ventriculus præserveretur a labe, ut inde appetitu dejecto tonus ejus magis non relaxetur, atque a præternaturali salivæ cum sanguine permixtione fluidorum compages non fatiscat, quæ coagulationi prona magis torpedine membra vincit, fluentis sanguinis cursum retardat, & ad morbos plurimos disponit.

DE
SALIVATIONE ARTIFICIALI.

CAPUT III.

ARTICULUS I.

De indicante, & prohibente generico.

JAm vero hisce, conjectura mea ita favente, absolutis, opportunum fore arbitror, ut salivam arte pellicitam deinceps considerem; cui sane rei laboris, & observationis plurimum impendi par est; si vel ipsius vires spectes, vel utilitatem. Siquidem non desunt homines ingenii acutie, & studii commendatione florentes, qui cum salivationis ultro agnoscant utilitatem, tamen in ea excitanda decepti, vel illam in crimen vocant, vel non amore prosequuntur. Horum cavillis, & dubia æstimatione fit, ut plurimi veritatis incertitudine deterriti de salivatione artificiali non solum indigne, & turpiter sentiant, sed illam erroribus involvant, & silentio excutiant. Unde forte miraberis, & humaniter quæres, quid potissimum me impulerit, ut anxie solicitus sub iis salivæ artificialis auspiciis rem prælo committerem. Cum enim mecum ipse perpenderem, serio me, seduloque monuerim absque veritatis convitio subtrahere me Reipublicæ Medicæ non posse, quod pro re nata sine mendacio suffragandæ in hominum animos salivationi peridoneum sentio; rudibus illam a mendis vindicare, & severiorem illorum censuram, manco quodam, mutiloque fundamento, nescio quo caducitatis infortunio, innixam diluere censui, si utilitatem spectantibus viam probe ostendero, ut noxium exuant mendacium, vel excellentiam spectavero, ut male sentientium illa opinio eximatur. Quod si non alienis rixandi studio parum arrideat, celebre apud veteres scias dictum esse, *nec Jovem ipsum omnibus placere potuisse.* Et profecto tanto numero, & tam varii generis sunt, qui licentia longe minus tolerabili salivæ artificiali fabellas callide conficiunt, atque in hanc impingunt verba æque ac facta male consulentes, ita ut mihi non minus admirationis, quam doloris parerent, nisi intelligerem, quantopere humani generis hostis in hoc vertitur, ut bona salivationis, & ejusdem scripta evilescant, quæ suo existimata pretio contra illorum inscitiam, & ad eorundem consiliorum subversionem maxime valent; nec non recordarer (quod est hominum proterva indoles) Ciceronis admonentis, *vitari non posse reprehensionem nisi nihil scribendo.* Jam vero, ut consilio meo congruenter faciam, quod hic palam profiteor, ne incohærenter dicta, denique levia, & exigui momenti videantur, in quibus nullum videtur apparere dubitationum vestigium, citra eorum existimationis injuriam, salivationi artificiali religiose adhærere in pretio habeo, quæ licet a tot retro sæculis non intellecta, aut contempta, in ægrorum tamen solatium, & gratiam a natura inventa uberius nunc artis consilio augetur, & latius ita in eorundem emolumentum diffunditur, ut inter universales evacuationes enumeranda reputetur; quam conjecturam nemo, opinor, ratione destitutam judicabit, cui modo critica plurimorum morborum solutio, vel per naturalem salivæ expulsionem eorundem revelatio non latebit: & quidem felicium eventuum consideratione eorum cavillis occurritur, qui salivationem calumniant, vitiis, ac flagitiis exprobrant, ex quorum clade, ac nequitia (face præferente natura) artem illam salivatoriam, quam usque omnium scire interest, sine vitæ pericuio addiscimus, atque experimur.

Hujus

Hujus salivationis artificialis genericum indicans est depravata sanguinis labes, & status aliorum liquidorum vitiosus, quo ipsa minus fluxilia, vel mobilia liquida redduntur. Hinc generalis indicantis naturam induit quicquid extranei in sanguine inest lenti, aut glutinosi, quod a sialagogis potest ita fundi, & eliquari, ut ejusdem fusio in glandulas salivales impingens possit per hiantis eorundem orificia, & ductus eliminari. Quod indicans miror sane plurimos negligentia contemptum reliquisse, cum in tota salivandi arte nulla sit pars magis necessaria, & quæ Medicorum consilia exposcat, quam ista, quæ ad intuendam morborum salivationem petentium ordinata naturam, medentium praxim exornat, statuitque in salivandi palæstra artis terminos, aut fœcunditatem: Cujus ope indicata salivatio ad evellendas morborum radices unice par experitur: at a malorum prohibente coercita, & temerario conatu adhibita plurimos post sævas ærumnarum perpessiones in orci fauces ægros miserrime compellit.

Salivationis artificialis generale prohibens est humorum vitium, quod particulis sanguinis inquietis, seu impetuose commotis peculiariter inhæret, ob quas mediante salivatione potest ita fundi, & laxari fluidorum compages, ut fibrosa pars penitus destruatur: vel si licet generico addere specificum prohibens est ita pressa, mutuoque cum cæteris miscibilibus in aliquo viscere amplexu unita, ut absque canalium dilaceratione minime laxari possit; quibus si solidorum liquidà vehentium in visceribus naturalibus, aut spiritualibus delitescentium mollities, laxitas, flacciditas, aut soluta unitas accedat, omnibus circumstantiis stipata totum vere prohibentis onus exhaurit.

ARTICULUS II.

De diversitate remediorum salivalium, eorumque usu, & utilitate.

UT sialagoga mercurii natura penitus nobis innotescat, juvat hic exponere remediorum salivalium diversitatem, quæ imminutum salivæ fluxum ad fauces promovent, & quicquid ibi hæret una discutiunt. Quando enim per glandulas palatinas in summitate palati dispersas, vel per sublinguales in radice, & lateribus linguæ hiantes una cum parotidibus juxta aures, salivalis succus in oris cavum non infunditur, in ipsis tubulis moram nectit, ubi diu subsistens, & in partibus capiti vicinis sensim collectus infestus evadit, ibidemque coacervatus novas operandi vires acquirit; indeque vitiato molecularum nexu male olens, varie morbosos inducit affectus. Ne igitur fluoris salivalis motus retardetur, ut promptius iste, & copiosius eliciatur, inventum fuit subsidii genus apophlegmatismi nomine insignitum, quod pituitosos humores in glandulis oris impactos, & tubulis inhærentes, fluxiles reddit, atque ad motum concitans in tantum emicuit, ut e peculiaribus evacuantibus veluti abreptus ad universalium classem elatus fuerit, quod eatenus concedi non potest, quatenus non totum corpus per ipsum ad has tubulorum syrtes suam deponit uliginem, sed particularis glandularum salivalium morbus tantum tolli posse videtur. Ubi autem humores in tota sanguinea massa, totoque adeo corpore impliciti æquali motu per vasa rapiuntur, sed ad oris glandulas appellentes circa faucium tubulos resistant serosi humores, tunc ut ad motum fiant aptiores, & fluxiles reddantur, apophlegmatismi inciduntur, attenuanturque, ut felicius proliciantur. Quod si quis mentis hallucinatione captus istos vitali nostro calori committi, ad ossa quasi usque penetrare, & inter fibrarum poros, & glandularum omnium spatiosa se insinuandi efficaciam suam manifeste admodum in morbis longe gravioribus contendat, in actu hærebit illi aqua. Horum enim agendi modus in glandularum laxitate vel vasculorum irritatione consistit. Quoniam igitur salia volatilia acria urinosa ex objectis in ore elicita, in nervorum fibrillas citissime irrependo urgent villorum oscilla per intervalla minima, fit ut per tremorem illum partes, quæ validiori flexione sese tangunt, in aliarum contactum magis nitantur; adeoque si quid est mobile per nisum illum vividius urgebitur; atque etiam abripietur quicquid est ad contactum membranarum positum, & intra villos contentum. Quare villorum nisus naturalis si partes magis impactas dimovere non possit, cum aucta vi stimuli minorem inveniat in fluidis resistentiam, in contenta liquida nitendo fiet ille vividior, & fluidorum motus ad partium contactus adhuc major; unde ratione aucti utriusque impetus lentescens liquor facilius dimovebitur. Quod si fibræ glandularum ita corrugentur, ut appulsui salivæ renitentes effluxui non cedant, optime, feliciterque laxantur emollientibus vegetabilibus. Hæc sensim suaviter fauces afficiunt, anodyna vi poros demulcent, & partium nervosarum insigniter leniunt: qua ratione blando tepore laxatis fibris, flexilibus, mollibusque particulis membranosarum partium tensione oblinita, uberior salivæ affluxus per hiantia vasculorum repagula confertim appellens jugiter a dilatatis poris extillat. Hinc latus est in praxi apophlegmatismorum campus sub forma masticatorii, electuarii, trochisci, pillularum, & gargarismi exhibendus. Juxta igitur pororum infartus, & glandularum morbos cietur saliva, quæ si ob fibrarum torporem, & languidam villorum oscillationem in tubulis hæreat, commodius prolicitur. a mastice, cujus granula ut lacrymæ transudant ex lentisco arbore sauciata, grato odore palatum afficiendo, glandularum atoniam resarciunt, & rotundis suis particulis suaviter titillando effluxum salivæ promovent. Attamen si serosus humor sit tanti lentoris, ut per conceptam nervorum undulationem, & illum villorum nisum in expressionem liquidorum nitentem a glandularum exilissimis ostiis dimoveri non possit paulo acriori stimulo, ut decocto mellito ex betonica, lavendula, majorana, rore marino, ruta, cubebis, pulegio, & nasturtio irritentur fibræ, ut majori contractione correptæ rigidiores, ac breviores fiant; unde adhuc majori nisu impetus sanguini ad partes oris in glandulas stagnanti communicabitur major, quo fiet, ut a villorum pressione attenuato spisso, & lento, aucta velocitate fluidorum, & solidorum tremore salivalis seri valdopere augeatur affluxus.

Si ob vitium villorum minus sensibilium, vel adhuc crassioris lentoris resistentiam divelli renitentis prohibeatur saliva, commodius aptentur sulphurea, resinosa, quæ particulis salinis volatilibus acrioribus magis explicita, ut tabaccum, nigella sylvestris, radix gentianæ, zinziberis, quibus referri potest radix nicotianæ, modo observetur, ne tantillum deglutita saliva, graves vomitus, & sedes concitentur, valent intimius commovendo fibras, serum quietem meditantem evacuare, & expressionem liquidorum facilius promovere. Sic in linguæ paralysi liquida e sinapi, theriaca, confectione anacardina, & aqua apoplectica optimi sunt usus. Dum enim nervorum linguæ papillæ acrioribus particulis stimulatæ vividius oscillant, contentæ fluidi hærentis moleculæ ob tremoris solidorum motum fortiori agitatione commotæ sensim a vasculorum angustiis abripiuntur. Ita nullo impedimento per linguæ substantiam repente fluido, & intra villos fluente libera permittetur musculorum fibris contractio, unde resolvetur paralysis. Ad dentium dolorem a sero stagnante radix pyrethri masticata, tinctura Wedelii odontalgica ad copiosiorem salivam eliciendam est expertissima. In gingivis scorbuticis, tumentibus glandulis, hinc in frigidis capitis affectibus, apoplexia nimirum, lethargo a crasso humore exortis, in quibus serum spissius evadit, cum ægri euphoria adhibentur masticatoria. At si tenui acrimonia vel fluxilitate nimia peccet humor, vel deficiat serum, ut in hecticis, vel pessimo succo affectis, tutius erit abstinere. Hoc consilio in asthmate, in hemopthysi, in facile vomentibus, faucibus inflammatis, & anginosis affectibus, ratione irritantis stimuli, tanquam noxia fugienda consulimus.

ARTICULUS III.

De Mercuriali Salivatione.

Post medicinæ exortum aureo artis sæculo, licet improbo experimentorum labore laxata ingenia, & subtilioribus phylosophiæ ratiociniis suffulta sublimiores de natura rerum cogitationes, medicaminum vires, & quamcumque morborum, causarumque contemplationem e penitiori physices recessu severiori indagine eruere conatentur: Horum tamen mira solertia fieri fugitivi in tenebris latitantis, & quasi silentio involuti, dubiis tantum innixa fundamentis ignobiliores usus nullis experimentis ornata elicere potuit.

Post casum exemplo monstrante viam invectus in arte mercurius, qui prius ut scepticus, summeque deleterius a veterum schola lethalibus infamatus erat exemplis, nunc tandem caput exerens in primis artis subsidiis reponitur. Cum dira lues celtici seminii non prius nostro cognita cœlo mortalibus irrepsit, & primis illis temporibus subdole, ac clam summa hominum pernicie, ac clade sævire cœpit, atque in humorum corpus debacchari, omnia medentium auxilia illuxit: qui medicorum cætus cum viderint homines inopinato, & non intellecto morbo peremptos, indefesso conamine melioris auxilii medelam investigantes, saniori forte consilio ineuntes ad validiora Arabum medicamina pro scabie devenerunt, quæ hydrargyrum recipiunt, insuetoque delusi morbo luem gallicam cum scabie perperam confundentes, illis medicaminibus, in ulceribus gallicis uti cœperunt, quæ cum ex voto successerint, ex falso verum ducentes casu reperiere, quod conjectura fallax dictavit, & ratio invenire non potuit; unde mox pro gallica sorde, & luis inquinamentis hydrargyri illinitione reperta, Carpensis ille Chirurgus, ut testatur Fabritius Falopius de morb. gal. & Ramazzini, fere primus hanc medicinam callens, summo artis incremento a populari pellicitus aura, & novitatis aucupio sibi viam sternens ad medicinæ culmen, licet sæpe cæsis hominum victimis litans, feliciori tamen sæpius eventu plurimos obliniens tantos obtinuit plausus, ut in magnalia artis adscitus quinquaginta millia ducatorum aureorum lucraretur.

Harum observationum præsidio instructa mens hominum post repetitas, atque accedentes in dies novas observationes sibi mutuo facem præferentes, cœpit solertia mentis, hominum naturæ methodique pedissequa, novos mercurii usus explorare, & circa ipsius naturæ arcana disputare; ex quo regente rationis lumine in usus varios adscitus mercurius, atque diversæ indolis morborum ad curationem nunc invectus, summas dissidias in medentium sectis, & in quorundam scepticis Clinicorum ingeniis sola innovandi libidine præjudicatis, excitavit, a quibus sectarum litigiis malesano hominum judicio fundatis, in germanæ artis subsidium advocatus mirum non est, si post abdicatum empiricum studium, & subreptum theoriarum cultum, luxuriantibus tantum intricatis hypothesеon erroribus, & conjecturis, & quasi in arte coercitus ultimos medicinæ fines non attigerit.

Ut jam ad variam præparationum methodum mentem dirigamus, primo unctionem mercurialium cutis illiniendæ, quæ in lue venerea curanda præscribi solent, selectiores quasdam formulas referre necessarium existimo: in quibus linimentis, licet plurima componentia ingrediantur, horum tamen basis est mercurius cæteris quibusve validior. Unguentum, quo Paræus lib. de lue ven. cap. x. feliciter usus est, conficitur ex particulis sublimati corrosivi, & sulphuris in pollinem redactis, quibus affuso argento vivo, simul cum axungia mox, & vitellis induratis, omnia diligenter permixta agitantur, donec minima commota optime se tangant. His exacte combinatis rursus affunditur argenti vivi, axungiæ, & vitellorum portio, ut priori massæ incorporetur, cui additis tandem oleis therebinthinæ, & lauri, mox theriaca, & mithridato paratur mediocris consistentiæ unguentum. Juxta mentem aliorum Chymicorum mercurius vivus extinguitur saliva hominis, vel oleo therebinthinæ, liliorum, vel lumbricorum, qui inde ab unguento de althæa Fernelii exceptus, oleoque succini associatus in unguentum coalescit. Sed melioris fortasse notæ compositio indicatur a Junckenio, & Sydenhamio, quæ ex crudo mercurio, & axungia porcina conficitur. Nec oleum aliquod, nec aliud quidpiam admiscent, cum deterius fiat unguentum, si quod adjunctum laxet habenas, vel hoc frænum injiciat, nihilque efficacius, si nil prorsus agat. Fortassis additamenta scrupulose expensa sunt inanes temeræ suppetiæ, quæ hydrargyri viribus, ac proinde frangendis mercurii conatibus, aut in internas partes penetratione cohibenda impares nil opis conferunt, nec malignitatem stulte petitam mercurii corrigunt: sed poros cutis occludendo mercurii efficaciam quoquo pacto infringunt, ut in oleosæ substantiæ amplexu torpidus paulo hærens, dein oleorum conjugio liberatus impetuosius in sanguinem evectus celeri motu ruat, donec viscidίtates in corpore hospitantes incisæ, atque attenuatæ per ductus salivales ejiciantur. At ab eorum usu, ut ab alea suspicione plena, nisi morbus vehemens inunctionem extorqueat, consultius est abstinere, cum languidius, vel validius, quam par est, fluxum salivalium commoveat.

A mercurio non excitatus fluxus oris, quotiescunque in linimento paratus uberius alluit spongiosas glandulas, & vasculorum lacunas, vel quia nervi in memoratis partibus conserti stupore afficiuntur, atque adeo distrahuntur, ut singuli villi laxo machinularum fœdere, & fibræ minori resistentia inter sese connexæ prementi nisu discludantur, quarum ope ubique humores miris modis agitati ulterius superare debent asperitatem parietum, resistentiarum occursus, & postrema fistularum, ductuumque emissaria. Nunc vero si vis dictarum machinularum distractarum minor fuerit vi ponderis eorundem liquidorum, quæ in reticulari fibrarum, glandularumque contextu continentur, cum in memorata partium distractione mercuriales particulæ, ob resistentiam, quam sibi ipsis faciunt, ad invicem non possint a languido solidorum nisu, & liquidorum a tergo urgentium pressione in gyrum rotali, facile in interjectis loculis, & fibrarum laxitate stabulantur, & suspendatur oportet eorum influxus oscillorum connisum violenter exhauriens. Machinulæ igitur fibrarum valde distractæ, & nimis laxatæ, etsi sponte sua denuo sese restituere conantur ad naturalem terminum, ut videtur in arcu, & qualibet machina, quæ violenter distracta, summeque distensa in pristinum statum reducitur, pondere nimio gravatæ non restituentur, ex quibus fieri non potest hydrargyri circuitus cum liquidis omnibus eo, quo fas esset, impetu; ideoque mercurius magis ad invicem pressus in illis spongiolis moram nectit, nec ejusdem stagnantes particulæ sursum impelli possunt, tum quia resistit naturalis ejusdem gravitas, tum quia laxitas fibrarum, & villorum omnium vis macerata labascit. Hinc præ nimio infartu, ac pondere circumfusi humoris superatur nisus, & villorum resistentia, ac idcirco immodica humorum sarcina inanitates spongiarum gravantur, ejusque ligamenta exolvuntur, atque divelluntur.

Si vero uberior mercurialium corpusculorum copia consistentibus fibris, rigidisque villis occurrat fluidi particulis; earundem implexu tanquam vinculis coercita paulo detinetur; at soluta fluidorum compage sui juris facta intensius exagiratur, & turmatim avolare nititur. Unde impetuosius concitis fluidorum solutionibus, uberiori nimis salivæ eruptione sputatio ciebitur; quo fiet, ut materiæ partibus gelatinosis impactæ saburra perquam immensa commota, tota confertim nimis versus ductus salivales irruens circa gutturis partes cum suffocationis periculo aggeratur: adeoque serosi laticis agitatæ moleculæ fugam molientes, & hinc inde ad glandulas oris jugiter confluentes, cum nullo fræno cohiberi possint, non raro contumacissimis cruciatibus spuentem ægrum miserrime jugulant.

Mihi Venetiis narravit vir in mechanicis disciplinis

nis verſatiſſimus, & æque in exercenda praxi feliciſſimus, quod venerea lue ægrum tabeſcentem aggreſſus repetitis illinitionibus, cum nec quarta injunctione potuiſſet ſalivam promovere, imminenti remedii periculo conſultus, & futuræ cladis fortaſſe conſcius interdixit ægro mercurii inunctiones. At invocata alterius medentis ope inunctiones renovare conſulentis, in ſeptima inunctione ardenti febre correptus, ſummoque animi angore incaleſcens patiens deliravit. In hac morbi ſævitie poſterior Medicus ſuo errore deterritus curationis abdicavit imperium, neſciens quo facto, quave medela conſultæ calamitati occurrere poſſet: prior tamen ut acrioris ingenii Medicus omne artis opus ruminavit. Catharticis irrito conatu adhibitis, aurum in ſubtiliſſimum pollinem redigi juſſit, ut hydrargyrum miro aurum amplectens amore per aliquod cribrum eveheretur: ſed minutiſſima auri ſcobs non lævitate ſanguini æqualis ſibi viam per alvum paravit. Unde quaſi lumine afflatus, ut ægri corium auri foliis tegeretur auctor fuit; protinus inde aurum argenteo hydrargyri colore palleſcere videbatur, ita ut mirum fuit, quanta mercurii copia auro allicita educeretur. Hinc laudabili hydrargyri quantitate educta ingenti ptyaliſmo parotides, ſalivales omnes intumuere glandulæ, per quas aqueis, & ſalino-fixis particulis ad fluorem, evectis jugiter erumpentibus, non minus inteſtino ſanguinis motu in furorem concito, quam a mercurii pondere enervato ſolidorum partium robore, patientem jam everſum in naufragio vitam inveniſſe merito diceres.

Sanguis igitur in gallica fluidorum dyſcraſia ob ſtrictam, & denſam nimium texturam naturali cordis, & arteriæ parietum motu alliſus, debitoque fluore non gaudens ſuis partibus ita cohæret, ut licet aſſiduis villorum contractionibus, cruoriſque præterlabentis preſſione agitetur, in dies inteſtinus ejuſdem motus oblangueſcat, cæterarumque partium tonicus motus pedetentim reſolvatur oportet. At ſi graves jugiter diffluentes mercurii moleculæ, id eſt majori momento pollentes, in ſanguinis maſſam majori copia quaquaverſum cum impetu confertim ruant, ſolventur ſubito partes ſanguinis lentore implicatæ, & in libertatem vindicabuntur, excitabunturque motus ſpecies vivido tum liquidorum, tum ſolidorum momento reſpondentes, & ratione eorundem impetus velocitatis, & violentiæ fluet per canalia ſanguis maxime liber ſumma velocitate, atque valido impetu præditus, niſum quemlibet vehementer exerens. Poſito autem hujuſmodi ſanguine maxime ſoluto, ac celerrime rapto, partes ſubtiliores, & maxime mobiles, quæ non cohibentur niſi a fibra ſanguinis, ſuo fræno deſtituuntur, adeoque vagantur libere per corpus ſanguinis toto motu nitentes, ac proinde totum perturbato motu liquidum movebitur, unde febris ardens. Hinc per nervos magis confuſi vagantes ſpiritus, & extreme ſoluti maximoque impetu inſtructi derivabuntur in faſciculorum nerveorum tubulos, qui undequaque irrumpentes, nullo certoque ordine moti delirium excitabunt conſtans, atque continuum. Cum vero in accelerato liquidorum motu, licet fluidum ſit ita diviſum in partes adeo minimas, ut diameter orificiorum glandularum ad diametrum fluidi ſeparandi habeat rationem majoris capacitatis, cum in glandulis ſeparandum ſuum exigat ſejunctionis tempus, & determinatam velocitatem requirat; perſpicuum eſt ſeparandas in fluorem evectas ab hydrargyro particulas, & cum ſanguine ad orificia glandularum ſalivam ſecernentium appulſas, in ipſamet vaſa non influere, nec ullum poſſe derivare liquidum, quouſque ſolidorum niſus, & velocitas ſanguinis aucta conſervetur eadem. Quare educto mercurio validiori momento ſanguinem rapido curſu per glandularum anguſtias impellente, copioſa ſputatio incœpit, ob ſanguinem minori velocitate in eaſdem glandulas impingentes. Igitur caute procedendum in ſalivatione inſtituenda mercuriali illitu. *Nec* inquit, Deleboe Sylvius, *ſufficit feliciter ſucceſſiſſe Medico ſalivationem in ægris ſuis excitatam, quin videndum, ne unquam ſuccedat male, cum plus dedecoris accedat Medico ex uno eventu malo, quam honoris ex decem eventibus bonis*. Verum ſi poſt peractas illinitiones nulla ſymptomatum pernicie procedat ſalivatio, & felici eventu ſtadium exequatur, adhuc tamen ſi a moleculis hydrargyri per inunctionem inſtitutam intra ſanguinem cohibitis ſalibus virus intime non extirpetur, completa ſalivatione recrudeſcit morbus, atque ſuperſtes dein vitioſa ſanguinis labes, & humorum indoles in elementaribus ſanguinis particulis primitus conſtitutivis eradicata repullulat; a qua incerta liquidorum ſolutione ocius, quam par eſt, inſtituta, eventuum inconſtantia conſequitur, quæ artem contumeliæ redarguit.

Sedulo vero medentes unctionem ægris non tantum gravem, & moleſtam, ſed nonnunquam etiam lethalem fuiſſe animadvertentes, mercurialia ſuffumigia inveſtigarunt; quæ parantur cinnabari cum maſtice, thure, mirrha, vel ſuccino in pollinem redacto, quod prunis injectum ignem concipit, ſimulque cum ſulphure reſolutum totum in fumum denſum, gravemque evolare nitens per infundibulum vitreum ore excipitur, capite bene tecto, ne quid ejus pereat, aut abeat in auras. Vel hydrargyro in therebintina extincto, bolo vulgari, & carbonum pulvere maſſam conficiunt, quæ inde ſub umbra exſiccata candenti igni imponitur, ut fumoſa nubes in altum prorepens preſſius in tubo agglomerata, & dehiſcentia oris vaſcula verſus promota minimas quaſque corporis partes venerea lue affectas prærepret. Verum quantum efficax eſt mercurii fumus ad ſanioſam, putidamque ſalivam promovendam, tantum ex ejus uſu recidivam patiuntur hi, qui gummatibus, nodiſque plexi, & ſæviſſimis ex lue venerea doloribus cruciati certum mercurii fumum intus non admiſerint, quod partes omnes a ſeminio venereo infectas non valeat ſubigere. Hinc eſt, quod ab indeterminatis agentium viribus ab incerta quantitate mercurii in fumum reſoluti, & intus elapſi pendentibus, ſortitur eventuum inconſtantia, quæ licet repetitis tentaminibus, rationeque expiata, dubiam ſemper, infidamque methodum conſtituit.

Nec feliciori ſucceſſu cingula jam veteribus pro cura ſcabiei adhibita in gallica lue experiuntur. Mercurium ſaliva, & ſevo extinctum in ovi albumen includunt, illinuntque ſupra goſſypium, quod in cinguli modum conſuunt. Hinc cuditur famoſum illud ſapientiæ cingulum, ſeu mercuriale Rulandi, quod eſt pannus lineus unguento mercuriali illitus, qui ad lumborum regionem applicatur. Attamen ab hujuſmodi topicis ex magna rerum innumerarum congerie conflatis Medicus cautus ſit, ne confidenter nimis expectet bona, audacterque nimis utatur: ſi hæc mercurii per poros cutis in ſanguinem repentis genuina, ac certa nondum innotuit methodus. Unde forte remedio magis, quam morbo confecti libithinam non valent effugere. Excuſſis itaque dubiis, ac incertis hydrargyri, externo illitu, ſuffumigio, & cingulis, ad accuratiores mercurii præparationes abſolvendas, mihi volupe eſt mentem revocare. Modo vero ad ſalivationem ciendam plurimi utuntur turbith minerali, quod eſt mercurius ſpiculis acidis olei vitrioli farcitus. Mercurius vivus oleo vitrioli combinatus ad minima diſſolvitur: poſt diſſolutionem igni lento committitur, & diſtillando educitur humiditas; inde in fine aucto ignis gradu ultima pars ſpirituum diſpeſcitur. Reſtitans maſſa dein in aquæ tepore ſufflata in pulverem flavum momento temporis evaneſcit, quæ leviter mellita paucis lotionibus valide vomitum, & ſedes concitat. Spiritus acidi præcipitati forma mercurium inducentes excitando in fibris ſpeciem motus momenti majoris impetu acutorum ſalium vehementiori eas ita urgent, vel his ita occurrunt, ut ad ſtimuli locum partes nervorum in eo ſitu ad contactum poſitas, & in ipſos occurrentes, quaſi divellant ab invicem. Ab hac vi ſtimuli divulſæ membranæ, & univerſi corporis villi naturali contractione contractiles validius contrahuntur; adeoque per niſum partium majorem, & vividiorem fibrarum flexionem vividius urgebitur, quicquid eſt ad membranarum contactum, ſive intra ductus, e glandularum inania poſitum. Unde dimovebuntur magis contenta liquida, quam ſi nervorum fibrillæ leviter oſcillarent: per tremorem autem illum, & ſpaſmodicam tunicarum contractionem, ſi quid

erit

erit mobile, & expressile, a dehiscentibus ventriculi glandulis intestinorum osculis, papillis, ductibus, qua poterit, derivabitur. Retusis vero spiculis, aqua communi pluries edulcoratis, & sæpe abluendo hebetatis, mercurialis pulvis omni acredine, & salsedine spoliatur: Ita pungentibus salibus, & purgantibus exutus felicius sanguini fermento gallico effœto commiscetur, ut promptius cum fluidis effluens oris fluxum promoveat.

Verum genuinum minerale turbith a peritis chymiatris, non a mercurio vivo cum acidis educitur, sed ex sublimato præparatur. Mercurius sublimatus dissolvitur in aqua pluviana calida, solutio aliquoties filtratur, filtrato mercurio guttatim infundatur tantum olei salis tartari, quantum putetur requiri quoad in fundo subsistat pulvis rubeus, qui aqua communi edulcoratur usque dum destituatur omni acredine; inde cohibetur cum aqua mellis optime rectificata sex, vel septem vicibus, quibus terminatis eximatur pulvis, qui in vini alkohol suffunditur, continuoque motu circumfertur, donec vini spiritus protinus assumatur.

Si vero mercurius cinnabari elicitus dissolvatur spiritu nitri, cujus dissolutioni aqua sale marino confecto projiciatur, inde volatili spiritu superaddito salis armoniaci in summe albicans præcipitatum mutabitur. Hoc ipsum aqua fontis abluitur, ut a scoriis salinis, & partibus terrestrioribus vindicatum felicius salivam movere possit. Sal marinum, vel ejusdem spiritus ex rigidioribus moleculis, & crassioribus corpusculis conflatus in hanc dissolutionem impingens sui impetus percussione, & directionis momento nitri spicula diffringit mercurialibus particulis turgida. Unde mercurius a nitrosis salibus dissociatus suo pondere ad vasis fundum sese compellit. Sic quoniam spiritus salis armoniaci volatilis ratione salis alkali est majoris motus, & momenti, ut possit liquoris particulas salis marini excutere, cujus moleculæ minoris agitationis, & impetus non appellunt, penum præcipitationis auget.

Alius paratur mercurius in spiritu nitri dissolutus, qui lento igne difflata humiditate in candidam massam facescit, & ignis torturam patiens dum calcinatur, rubescit. Spiritus nitri, & mercurii corrosiva ramenta, dum calcinatione per ignem exagitantur, mutuis nisibus in se invicem agunt, eorumque renisus aculeata salia retundens subtilioribus metheorizatis septicam materiæ coalescentis aciditatem demulcet, quæ licet calcinatione minus gravis, & caustica fiat, fungosos tamen villos exedit, & ad salivationem excitandam periculo non caret. Hæc vero spiritu vini rectificatissimo pluries combusta resolutis salium aculeis ita oblinitur, ut omnibus votis salivationem compleat.

Galli saniori consilio panaceam venerea lue confectis tutius exhibent. Hæc enim est sublimatus dulcis salibus terreo-erosivis spoliatus, & pluribus sublimationibus lenitus, qui supra porphiritem contritus in alkohol redigitur. Hic pulvis in cucurbita vitri coercitus spiritu vini irroratur, dein eburis spatula passim agitatur, ut hinc post plurium dierum infusionem in balneo maris projecto totus vini spiritus destillando eliciatur. Quo spiritu in vaporem sublimato panacea in fundo vasis reperitur. Vel sublimatus dulcis dissolvitur in spiritu vini, ejusdem solutio filtratur, & spiritu vitrioli præcipitatur. Hic mercurius vasis fundum dum petit, ut nix candescit: Inde aliquoties aqua calida dulcificatur, ut in sacharinum abeat præcipitatum: tum demum huic superfuso spiritu vini destillatur ter destillationem reiterando. Repetitæ diu destillationes, sublimationes salium spicula rigida sublimati corrosivi rescindunt, aut eorundem salium ramenta partim detrahunt, quibus si intime erosivæ acredinis aculei non diffringantur, particulæ sulphureæ spiritus vini intra poros sublimati conclusæ furentia salia obliniunt, partibusque ramosis ævigent. Ab hac panacea non multum differt illa Valentini, quæ æque tuta, ac jucunda in oris excitando fluxu sancitur. Hæc panacea absque glandularum exulceratione levi labiorum dolore, & minima generum inflatione salivæ cursum molitur, qua in molis, ac tenellæ constitutionis hominibus passim utimur. Cum vero virulenta ulcera, & sordida tophi, & saniosæ crustæ corpus defœdantes vehementibus ubique doloribus obsident; tunc virus illud liquidorum crases prorsus evertens panaceæ blanditia sæpe integre non pellitur, & superstes deinde depravata Sanguinis constitutio majori fluidorum solutione expugnatur.

Quamobrem mercurium dulcem in forma pillulari tanto hosti unice parem commendo. Mercurius ab acido salinis aculeis penetratus in minimos, & infinitos scinditur globulos, quos undique acida spiritus nitri corpuscula permeant, eorumque ramentis irretiunt. Hæc massa alba restitans, evaporata igne lento arenæ humiditate, æquali vitrioli calcinati, & salis decrepitati portioni commiscetur, quæ mixtura in matratio reposita igne exagitatur, donec in vasis culmen repens secum trahat corrosivos spiritus, a quibus repressa volatilitate, & ab acidis cohibita dissolutione in spiritus, concrescit in chrystallos. Hujus sublimati particulæ, & motus parvulorum globulorum calore promotæ, impetuque rotatæ, quasi minimis cultris fibras dilaniant, unde summum venenum audiunt. Acutorum salium in mercurio delitescentium & in parvo spatio coeuntium impetus cylindrulis suis ad pyramidem in fine basis, & apicis accedentibus ad angulos rectos in fibris membranisque occurrentibus eo urget momento, quod ad membranarum poros, & cohæsionem fibrarum superandam requiritur. At mirum, dum acuta spicula sublimati corrosivi in matratio circulantia, in pallas mercurii vivi validius rotantur, mutuis nisibus congredientia franguntur. Hinc per solam hydrargyri additionem reperita ignis actione in novis sublimationibus retusis salibus, eorumque cuspis novo mercurio imbibita in sphæram evadens, vel complanata omnes partes æqualiter impetit, adeoque ab eis æquali momento collisa, & ad quem reddit repercussa ab ambientibus solidorum membranis absque septica facultate irrumpit in spatium liquore plenum, & ante sui exclusionem diversa mole, & gravitate, adeoque diversa motus quantitate instructa in resistentia corpora vires, impulsus, motus variæ directionis, & allisionis exerendo intra sanguinem viscida solvendo labitur. Mercurium dulcem non inferioris frugis conficies ex mercurio sublimato & mercurio vivo, ex quo fonte promanat Clarissimi Riverii chalomelanos, quod ex mercurio, sale, & vitriolo compositum duodecim sublimationibus ad summum excellentiæ gradum evehitur, quibus mercurius vitæ additur eo modo, quo a Riverio describitur. Recipiatur mercurius sublimatus, & argentum vivum cinnabari elicitum, & misceantur exactissime, donec mercurius vivus non amplius appareat, postea sublimentur, & duodecies sublimationes reiterentur. Hujus mercurii dulcis cum mercurio vitæ quadrupla, qui amiserit totum intus latens venenum per exhalationem tetri ac fœtidi fumi, ne vomitum cieat, quadrupla inquam major misceatur, & fiet pulvis colore griseus.

Hæc sialagoga medicamina indicantur a speciali humorum vitio, & peculiari sanguinis dyscrasia, quæ viscidæ, crassæ, glutinosæ acrimoniæ volatili innititur, in qua crasi omnium quasi liquidorum vitiosa salino-volatiles moleculæ fluorem acquirunt, & lymphaticæ sanguinis, crassoque terreæ particulæ figuntur, ut inde salibus acrioribus imperium nactis, & parte sanguinis viscida ulteriori coalitu unita glutinosum cum acrimonia conjunctum æmulentur. Hæc glutinosæ acredinis sordes per coitum impurum poros urinarii meatus, & prostratarum glandulas coinquinat: inde subdole fluidis in gyrum rotatis impressa sua aciditate erosiva volatili maxime cavos glandularum folliculos post infartum exedit, membranarumque substantias cum vasculorum erosione, & pustulis ulcerosis depascitur. Hæc intima magis prosperens ossium periostia cum dolore præcipue noctu lancinativo medios artus occupante, ut & flexurarum rigiditate convellit, divellitque, ossaque carie, tophis confecta fascinat. Igitur coinquinatæ omnes sanguinis moleculæ, & ulterius pressæ ab ejusdem acidis coagulantibus fortiori amplexu cohibentur: cæteris

teris interim mobilioribus, & salino acrioribus fluidorum dilabentibus particulis ipse sanguis crassus, atque mucilaginosus evadit; quo magis mobile sanguinis implicatur quoque ac torpore afficitur, ut ægre pensum circulationis expleat; inde a fibrarum tono ex indebito liquidorum appulsu non suffecto, & sanguine salibus volatilibus, & partibus crassioribus turgidulo non reparato, tum liquidorum, tum solidorum morbus passim contingit.

Liquidorum vero prohibentium conditio est salina materies magis attenuata, quæ involventibus acidis orbata fit acris, & cum oleosis tenuioribus permixta volatilis fœtens evadit. Altera autem pars sanguinis fixioribus salibus, & oleis ramosioribus simul tenacissime combinata in densam fæcem, & salino adustam muriaticam concretionem: illa ob acrimoniam alkalinam volatilem producit in sanguine partium solutam cohærentiam, quæ dissolutio actiones omnes solidorum, & liquidarum partium turbat, & destruit: hæc minimorum canalium coalitum facit, & in glandulis obstructiones pertinaciter firmat.

Quoniam per acriores mentis conjecturas oculatissimo examine prosecutas, perque repetita tentamina solertissima Medicorum experientia suffulta a pluribus simulque latentibus melancholici humoris proprietatibus, ac viribus exortum morbum salivationem contemnere compertum fuit; ne experimentalis veritatis incremento litemur, fateamur oportet, sanguinis particulas salium adustas nimis evectas, fluoremque patientes, summe activas mercurii vires eludere, terrestrioribus sulphuris corpusculis associatas. Cum strictiori amplexu salium particulæ adunatæ ita pertinaciter cohærent, ut cuicunque solventi imperviæ reddantur, arctissimæ eorum meatuum complicationes, a nexu laxari, & in menstrui amplexu rapi non queunt. Quocunque igitur vinculo se invicem associentur salium concretiones, ut retuso impetu mercurii, ejusdemque particularum penetrationes a solidiori concreto repulsa difficillime divelli, & in minutissimas partes confringi resistant, eorum solidæ concretionis compages prius laxata, nec reclusa auferri non poterit. Tantum intercedat oportet mercuriales moleculas inter, & adustas salium concretiones, varias quoad qualitates, & corpusculorum nexus unam in massam coalescentes, discrimen, ut cum mutuis coalitionibus arcte adeo complectantur, ut parvula nulla intervalla, porosve improportionatos relinquant, mercurialia corpuscula in salina concreta offendentia facile excludant; quæ sane maxime licet poris instructa discrepantibus, tamen naturæ agentis, in aggredientis prementes impetus nitentes, facile supra solventis nisum resistentias exercent; Itaque intra melancholici humoris nexus tenuioribus mercurii corpusculis non coercitis, concrementi partes eorum motu ab invicem non divelluntur.

Hinc carcinoma recudentes adustæ salium moleculæ, si volatilioribus sanguinis partibus in auras resolutis, copiosiorique aquearum particularum dissipatione, resolutis spiritibus exhausta, nimis evectæ, fluoreque potitæ cum vitriolicis, acidisque particulis, & terreo-sulphureis crassioribus combinantur, quæ ad ductus glandularum delatæ firmius in earum fibris inhærentes folliculo includuntur, dimoveri inquam non possunt ab earum complicatione, licet ab impetu mercurii percussæ, quarum tumor si fortiori pthyalismo oppugnêtur, ejusdem subtiliores particulæ a gravitate impellentis sæpius commotæ, ejusque impetu allisæ, dum mutuis nisibus agitantur, salium ramenta validius concitata momentum acquirunt, inde in comprimentes fibras cuspidula infigunt, & villos glandularum ab invicem divellunt, quibus sensim discissis, ac corrosis cancer sub forma tumoris delitescens fatali clade inopinato prorumpit. Ex quo satis liquet, componentes cancri particulas, aut a mercurio non diffringi, aut ab eodem accendi; unde illud Nasonianum:

Curando fieri quædam pejora videmus
Ulcera, quæ melius non tetigisse, fuit.

Feliciori licet eventu eruptiones omnes papillarum squammosæ evanescant, dum in graviori impetigine, & lepra salivatio cietur: tamen nova eorum morborum seges pullulare incipiens brevi temporis spatio solitam feritatem attingit, ut observavit Villis in quatuor ægris impetigine laborantibus. Effectus hujusce causa in eo consistit, quod intimus partium sanguinis mechanismus particulis non solum acido-salinis, tartareisque diversimodi status, ac indolis effœtus, sed salino acri volatili alkalina materia turgidus a salivatione penitus subigi, ac prorsus resolvi nequeat; adeoque superstes labes sanguinis, & humorum acrium indoles primitus constitutiva post evanescentes papillarum corymbos, juxta materiæ supplementa in concretiones tartareas facescens in cute desigitur, ubi papillarum eruptionibus, quasi totidem hujusce morbi loculamentis incoactis, processu temporis aucto morbificæ materiæ cumulo, superficies cutis omnis inctustatione squammosa, ac plane ad lepræ confinia evecta obducetur.

Ut enim adustam salium concretionem inani molimine phtyalismo pessundamus: ita eadem debiliores, vitioque plurimos laborantes pulmonum, vel hæmophthisi confectos, infami errore necamus. Si enim naturalis pulmonis vasculorum capacitas, ac fibris mollibus, summeque ductilibus coalescentium augeatur nimis, ut partes canalia constituentes sic divellantur ab invicem, ut minimis oscillationibus nitantur in fluentia liquida, colliquari fluores confertim per eorundem cava trajecti, cum intime non sint soluti, ut per impetum a corde susceptum supra omnes resistentiarum vires excurrant, facile in distensis vehementer fibris, in cellulosis vesiculis, & inanibus spatiis intercipiuntur, quibus novo semper, ac semper affluente humore per capillaria ramuscula, vesiculæ ex illis prodeuntes, & racematim adhærentes mirum in modum ita intumescunt, ut humor ratione inertiæ non difflatus in parva tubercula excrescat, quæ dein dum a pulmonum pressione, motuque incessanti incalescunt, in suppurationem abeunt, & in tabem lethalem terminantur. Quod si ultra tonum dilatata vasa a pondere mercurii in majorem extensionem deducta, licet ex majori distensione majorem nacta sint ad comprimendum vim: tamen ab impetu sanguinis majori in arteriarum parietes nitentis, & particulis mercurialibus eadem ad ulteriorem distensionem cogentibus, tandem distractis plurimum arteriarum membranis eo distensionis deveniunt, ut vim urgentis ad latera sanguinis, ejusdemque particularum momentum impetus ad vasculorum contactum motarum sustinere non possint; adeoque aucta potentia sanguinis arteriosi extrorsum arteriarum minimarum membranas urgente, & earundem imminuta resistentia ob maximam distractionem subito divellentur fibrillæ, restitutionis vim in nimia distractione non observantes. Horum autem potentia ad se restituendum cum in partium coalitione consistat, hæc ex frequenti sæpiusque repetita distractione enervatur; adeoque restitutionis robore plurimum imminuto, muscularis fibra arteriæ sectiones angustare nitens inofficiosa subsistit. Igitur opus est, ut arteria existente distracta, novaque majoris momenti potentia fluidis applicata diffringatur, vel laxetur fibrarum componentium nexus, per quos sanguis inopinato prorumpit, & sanguinis sputum plerunque fatale subsequitur, quod observavit Nicolaus Lemery in suo cursu chymico lethali experimento.

Aliquando in spongioso, & molli pulmonum parenchymate cretacei lapides sæpius concrescunt, qui ubi angulati sunt pulmonum motu, & gravitate mercurii commoti teneram eorum substantiam lacerare solent; quo tussis vehemens, atque arida, dolorque thoracicus non raro cum sanguinis profluvio satis insigni, atque exinde ulcera cum signis phthiseos pulmonaris nascuntur. Verum isti lapides sint læves, neque qui pulmonum parenchyma terere, vel lacerare possint; at concidant canaliculorum partes facile dilabentes, ratione imbecillæ virtutis, qua ad mutuum contactum sistuntur, quorum minimi villi, qui sunt veluti totidem languidi vectes uniti, adeoque parvarum virium capaces, dum ad motum a fluenti corpore majori impetu instructo excitantur, iners illa efficitur vasorum vis & fibrarum minor ad contractionem nisus, qua debili minimorum solidorum ener-

energia sistitur ad partem fluidorum motus, indeque fit, ut mercuriales particulæ a resistentiæ loco repulsæ, a repercutiente validiori impetus momento instruantur, atque vires percussionis in continentes villos exerceant; quorum teneræ, ac laxæ fibrillæ maxima distensione coactæ a nova jugiter affluenre materia infirmius nituntur in contenta fluida; & cum a languido nisu villorum, particulas fluidi viscidiores, & mutui magis resistentes premente, non fiat lentor liquidior, ut sejungi, & sese expedire possit, evadet ille ad motum difficilior, & ratione lentoris tenacius hærentis extremitatibus canalium augebitur pulmonum infartus, quo vasa illa tenera coarctata, & compressa liberum transitum præbere non possunt circulantibus fluidis: indeque continuo appulsu novi liquoris ad partes pulmonum compressas tendentis, & præterfluentis ad latera urgentis, vasa ultra tonum dilatata, & distenta tandem rumpuntur, quæ viam ad pulmonarem phthysim sternere solent. Unde quotiescunque liquidorum lentor universalis, & vasculorum infartus tollendus erit, sed aderit pectoris dolor, tussis, aut tubercula delitescentia, imminuetur quidem fluidi crassities, at cruda pulmonum tubercula parvo dolore latentia salivationis agitatione incalescunt, & inflammata suppurantur, quæ in habitu primo phthyseos delitescentia in irreparabile exitium terminantur.

Nec feliciori eventuum certitudine in nervorum tremore salivatio expetitur. Cum autem ad motus requiratur contractio musculorum maxime æquabilis, atque continua, si spiritus per nervos influat minori copia, quam par sit sustinendæ tensioni fibrarum, nervorum tubuli dato temporis spatio a derivatis spiritibus solum inflati elevabuntur, & demittentur alterne, unde continget tremor; cujus tremoris species in villis impressa, si a comprimente aliquo, vel obstruente, adeoque spirituum influxus intercipiente inferatur, salivatione plane tolli, atque averti poterit. At in senibus, & imbecillibus cum tremor a debilitate nervorum, & lucta spirituum proveniat, erit ille compositus ex repugnantia nervorum ad excipiendam pressionem in fibris a spirituum expansione, & nisu, quasi laxatis per membranarum divulsionem diuturno tremore fatiscentium, & inerti nervosi liquidi elatere flexuosos canaliculos, minimasque tilias non replente, qui in labentibus villis obvius, & earundem distractione subortus, cum eorum tenuissima filamenta ad æqualem contranisum inepta tonico motu non æquent mercurialium percussionum vibices, tremor idem non modo persistet, verum major succedet.

Ratione non longe diversa male sputatio cietur in eo, qui motibus convulsivis a lædente externo illatis obnoxius evadit. Ita quicunque cerebro debili, aut nimis rara, & laxa nervearum fibrarum textura præditi ex adunatione partium minimarum connisu in cohæsione tam parvo suborta, ut levi motu solvi queat, morbis nervosis tentantur, aut paralysi ex magna villorum siccitate musculorum flexione dirigentium prohibente, vel ab eorundem resolutione motum coercente (quorum pars affecta protracto morbo contabescit) a mercurialibus obducantur. Gravia enim mercurii corpuscula nimis mobilia fluendo per propriam nervorum substantiam, immo, superatis innumeris diverticulis, & impedimentis, motus suos ubique perperam diversis directionibus, ac velocitatibus, quibus pollent, communicant singulis machinulis totius nervorum fabricæ, & poros impervios memoratæ particulæ commeantes hac illac inæqualiter nervos excutiunt; & quia eorum meatus, inanitates, & interjecta spatiola sunt mollia, contracta, & diversis fæculentiis referta, impediunt flexuosis tricis, atque intersecationibus invicem inclinatis, ne mercuriales moleculæ cursum molientes æquali undique nisu spongiolas fibrarum penetrent, fit ut motu celeri & perturbato machinularum dimoveant nexum, indeque deflectanturquocunque, tanta cum virium inæqualitate, quanta videtur necessaria ad implicatam nervorum substantiam raro villorum fœdere copulatam diruendam, variisque quassationibus villos contractiles, nervorum filamenta, & fibras membranarum assidua stimulorum vi lacessendas ordinata; adeoque imminuta vi cohæsionis inter exilissima corpuscula ita enervatur villorum, & filamentorum connisus, ut humoribus tiliæ madescentes ad instar spongiæ tanquam cera emolliantur, & pondere mercurii maceratæ a proprio termino recedant.

Hinc cum mercurius vivus infensissimus sit nervis, ideo qui pro salivatione unctionem passi, sæpius laborant gravioribus nervorum affectibus, a residentibus (ut plurimi Chymicorum cum Lemery fassi sunt) hinc inde mercurii particulis, optime auro curantur, testante Ettmullero; unde Zacutus Lusitanus unguentum merculiale conficit ex auro, ut crassiores mercurii particulæ per totum corpus diffusæ post salivationem in fibrarum interstitiis restitantes, promptius se insinuent in aurum. Si intra nervorum spongiosam substantiam viscidis implicatæ subsiderent crassiores mercurii particulæ, nequaquam elicerentur ab auro. Verum quidem est, si aurum atteratur (si vero atteri potest) in partes adeo minimas, ut earum corpuscula, habita ratione molis, & gravitatis energia, reddantur sanguinis particulis levitate paria, & rapi cum fluidis apta, veneream luem tutius auro, quam mercurio sanari. At licet aurum in minutissima sui corpuscula redactum sit, adhuc continet moleculas, quæ a sanguine evehi resistunt, quæque nullo artificio hactenus cognito ad tantam attenuationem reduci possunt, ut in minimas atomos confectæ sanguini hærere, motuque fluidorum rapi possent. Qua ratione licet mole æquales, sanguine tamen graviores auri particulæ a liquidorum commercio seclusæ, nullas in mercuriali sulphure vires exercere poterunt. Quibus vero mollem fibrarum texturam finxit natura, aut qui in mercurii fodinis continuo marcescunt, nervorum labe non carent. Ob jugem solidorum colliquationem, & fibrillarum macerationem a mercurialibus corpusculis intus susceptis, contabescunt nervorum fasciculi, qui perperam a nimio mercurialium impulsu indefinenter lacessiti fatiscunt; unde vasorum tono subrepto, tollitur eorundem nisus in fluida, ex quorum retardato motu, & virium solidorum inertia complicatus morbus emergit.

Cum vero sanguis præfervidus existens a recta temperie desciscit, & ejus sulphureæ particulæ prædominio potitæ sibi salem ascifcunt, quæ invicem allisæ, proindeque in minimas solutæ moleculas nimium in fluorem evehuntur, liquoris mixtione alterata intimeque fusa ejusdem naturali consistentia inordinate solutus dyscrasiam sulphureo-salinam, & salso-muriaticam acri-alkalicam indolem induit, cujus sulphuris, & salis concretiones perpetim huc illuc dispersæ, exterius suffusas maculas, & ulcera, interius-depositæ dysenterias, & dolores pariunt. In hac sanguinis soluta fibrarum cohærentia, in qua nimis tenue cogendum, & acre involvendum, dolosæ artis opus erit hunc morbum solventi ullo sialogogo tentare.

ARTICULUS IV.

De Mercuriologia.

QUandoquidem multis retro ab hinc annis ab explorandis mercurii viribus, reluctanti licet animo totus abstinuerim; animus tamen nunc meus in illius contemplatione ita rapit ingenium, ut mihi videatur non absque aliqua animi voluptate, & me non injucundo munere versari, si extricatis specierum mercurialium præparationibus mercurialibus, quibus ambiguæ communium auctorum notiones nos involvunt, examinandas attentius mercurialium vires intentavero, dum eas simul colligere conor, quarum delectatione non immerito allicimur ad elevandas cogitationes, mentisque aciem acuendam, quibus sublime de tanta mercurii excellentia nostræ utilitati comparata cum Chymicis gloriamur. Totus admirationis nostræ scopus in eo vertitur, ut nobiliores summi illius entis mercurialis usus depingamus, quod quo diutius contemplamur, eo magis ad sui admirationem rapimur. Hanc autem occupationem, qui adjectam, minusque utilem putaret, ipso etiam in medicinæ cœlo felicitate careret. Licet autem meam sub eadem tenuitatem sincero sensu animadvertam, nova tamen in dies phænomenorum, & præparationum materia cognitionem suppeditat, ut nec ullatenus dubitem, quin exactioribus adhuc posteritas experientiis, ignotas nobis tum vires, tum præparationes detectura sit. Non est ergo cur metuamus, ne nostra mercurii cognitio de novo antecedentium

aut e subsequentium defectu expiret, aut deficiat. Infinitus hic oceanus virium, proprietatum varietatem continet, de quibus longe difficilius cognitionem acquisivero, quam easdem percurrens hausero, aut enumeravero.

Ut autem rem ab ovo incipiam, contra Galenum rixas concito, qui lib. 9. simpl. medicam. sibi minus constans, infido, & malesano artis convitio argentum vivum ex sponte nascentibus non esse, sed ex his, quæ præparantur, velut cerussa, ærugo, lithargyrum contendit, fateturque se nullum hujusce medicamenti fecisse periculum, an interimat si devoretur, vel ubi foras fuerit admotum. Alii porro, Philosophorum, & Alberti Magni lib. 4. min. cap. 70. sententiam secuti, cum viderint argentum vivum quasi omnibus associari metallis, ipsisque facilius contactu inhærescere, materiam ad omnem metallorum generationem commenti sunt, quæ in utriculis reposita, nullisque fictilibus vasis coercita, lignea vasa obvia quæque perrumperet; quo fit, ut Dioscoridem mirari subeat, qui ab hydrargyro vasa cuncta exedi, ac metalla quibus inhæserit destrui autumans, lethalem potum esse cum Plinio lib. 33. cap. 6. & 8. falso deprehendit, quod internum cordis humorem, vitales sanguinis spiritus subinde congelans, suo pondere interna tandem diffringat. Galenus vero quamvis testetur alibi nullum fecisse experimentum contra Dioscoridis sententiam, ait, mercurii calorem eo perduci, ut per erosionem interimat. Conciliator ab his recedens in tract. de ven. cap. 6. dicit, quod argentum vivum ore sumptum, inducit hominem ad epilepsiam, aut apoplexiam. Ad dolendum sane, infrugiferis conjecturæ cespitibus, dubioque experimentorum successu rem longe attigisse: quorum cœtus discordes, aut senio confecta mendacia renovare, aut commenta deliranti figmento excolere animus exhorret, quæ in artem invecta convitia fidenter convellit Agricola de re metallica: *Nuper autem* inquit *cum improba uxor marito aliquot vicibus argentum vivum dedisset devorandum, id sine ullo nocumento ejecit per alvum*, quo mercurius uxore humanior optatum scelus non complevit: Hinc cecinit Ausonius.

Toxica zelotypo dedit Uxor mœcha Marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit Argenti lethalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc si quis, faciunt discreta venenum,
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter se se dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ.
Protinus ut vacuos alvi petiere recursus,
Lubrica dejectis, qua via nota cibis.
Quam pia cura Deum! prodest crudelior uxor;
Et cum fata volunt, bina venena juvant.

Samberolitanus in commento ad Avicennam vidit hydrargyrum abortus promovendi causa mulierem ad libram sumpsisse sine noxa; & hoc ipsum confirmatur a Fracastorio in lib. de simp. Brasavolus Medicus Ferrariensis vir sane illa ætate clarissimus, in suo de stirpium examine, sæpius dedisse fatetur argentum vivum devorandum vi vermium semimortuis infantibus, a quo velut e faucibus orci protinus a morbo evadebant. Ita Gortiienses obstetrices, ubi gravidæ diu in partus labore, & cruciatibus inani conatu urgerentur, statim argentum vivum scrupuli pondere nullis incommodis, immo partus dolorem, & difficultatem lenientes potandum exhibebant, testante Matthiolo lib. 4. in lib. 5. Dioscoridis; ex quo nihil mirum, quod scripserit Avicennas, *non deesse, qui bibant argentum vivum, & nullam inde sentiant noxam, quod facile e corpore dummodo haurientes continuo huc illuc deambulent.*

De qualitatibus mercurii Fallopius disputans, unam in superficie, alteram in intimis partibus deprehendit, quæ calidæ suapte natura, atque siccæ, habent extrinsecus cum Aristotele partes aeris admixtas, a quibus impedita mercurii concretione in fluidum corpus servatur. Avicennas tamen frigidum, & humidum esse in secundo gradu existimat, cui consentit Averroes, ut refert Pandectarius. Fernelius de abditis rerum causis frigidum, & humidum in quarto gradu, quod confirmat Matthiolus lib. 6. cap. 28. & solvit ambiguitates circa ejus temperamentum exortas, ubi cum Plinio hydrargyrum vomicam ignis æterni, & sanguinem sistere asserente, addit, argentum vivum interimere, si largius bibatur excessu summe frigido, & humido ex quodam seplasiario convictus, qui ardentissima febre correptus, siti intolerabili vexatus, delirio oberrans in pharmacopolium descendit, ut, quod laxaret sitientia, summeque arescentia labra, inveniret, & casu incidens in vas argenti vivi pro aqua fortassis vice multum ex eo potavit; sed paucis post horis congelatus migravit ad superos; dein patefactis visceribus in ventriculo innatabat argenti vivi libra, & circa cordis vasa sanguis concrescebat.

Ex supra recensitis satis innotescit, antiquiores Græci, qui horrore quodam perculsi illum nec extremis digitis tetigere, quam admodum tenuem de hydrargyro habuere notitiam: quorum vestigia calcant multi ex rudioribus Medicastris solo nomine mercurii deterriti, qui, quorum virtus turpis est inscitia, & inanis existit suspicio, malunt ægros certo mortis periculo relinquere, quam anceps experiri remedium, despicientes illud Celsi, *tutum esse quod est unicum*. Horum dubitationis stultitiam convellit Junkenii observatio. Mulier quædam utero gerens, puello ubera porrigens curriculo viginti mensium Gallico seminio inficitur. Hæc leviter inuncta mercurio, cum tenello infante, etsi non lenito, salivationem patiebatur, donec mater, & puellus a celtica lue feliciter evasere. Inde post circiter labente mense inculpatæ salutis infantem enixa est. Ex quo, silentio prætereo praxin eorum, qui nec mente, nec digitis mercurii vires adumbrantes, exhorrent, ne mercurius a calore vitali excitatus, quasi a Chymicorum igne commotus in sanguine sublimetur, quo septici, atque erosivi salis indolem nanciscente veluti a veneni furore ac clade, homo de medio tollatur. At in corpore fluido leni solidorum impetu promoto, qui calor, precor, gliscit urens, ut mercurii partes sublimet instar subtilissimi, ac erosivi cunei acuatas?

Ut modo accedam unde digressus sum, homogenei corpori mercurii explicatio tot hucusque fuit involuta difficultatibus, ut nisi feracior in his resolvendis posterorum industria, quam majorum nostrorum, & nostra fuerit operosa felicitas, illud pensum esse censeo, omnes non tantum unius Philosophi conatus, sed plurium sæculorum tentamina extorquens; cum Chymicorum quoque examina, & sedula Philosophorum solertia propius intimam istius Prothei naturam solertissime investigantium, ad hunc usque diem plus admirationis, quam cognitionis, plus dubitationis, quam certe demonstrationis palam fecerint. Revera naturam, & causas adæquatas mercurii perspicue rimari, atque eruere, gravissimum mihi videtur onus, cui solide absolvendo parem quemcunque hominem fore semper suspensus hæreo. Ut autem hoc in negotio non longe rem, & felicius scopum attingam, utque hydrargyri proprietatum, ac virium maxime veritas clarius eluceat, veritatis auspiciis in arenam descendendo, placet spargyricam ingredientium præmittere analysim. At cum curiositatem meam intra Chymicorum experimentorum cancellos non coerceam, ego adhuc juvenis non nisi angustam hactenus eorum supellectilem mihi paravi, quibus absque Ariadnæ filo possim egredi, ut tam gravis, difficilisque pensi rem aperire mihi liceat.

E subtilissimis autem effluviis æthereis, ac fluidissimis conflatur mercurius, quorum volatilibus moleculis, & specificis particulis metallicis saturatus in fluorem evehitur, dum rotundæ materiæ primi elementi moleculæ in mercurio eminentes irretiri non possunt, in puncto contactus invicem collisæ perenni motu exagitantur. Spiritus hic mercurialis æthereus in subterraneis antris, & debitis seminii matricibus coercitus, in metallicas minutias appellens sui generis, his amico fœdere associatur, quas in minima ramenta exsolvendo in fluoris motum concitat, ac fluxiles reddit; adeoque compositus emergit perennis fluor, qui mercurius vulgi nuncupatur, cum in suis etiam repertus mineris, licet metallorum mercurio non destitutus, recremento potius metallico constet, a quo si partes terreæ metallicæ, quæ sunt ingenitæ, ac originariæ metalli labes, artificiosa enchyrisi separari possent, quas per artem dissociare omni, sed inani conatu laborant Chymici, sublimior haberetur spiritus ab omni metallorum con-

consortio vindicatus, qui jactaretur ab illis per ignem, Philosophis mercurius de mercurio dictus; quippe qui metallorum mercurius nusquam reperire detur nisi in Alchymistarum vana jactantia, inutili molimine, & falsis promissis, quod eorum quidam eo usque progressi sunt, ut stigma inusserint his omnibus, qui talem mercurium facere posse sibi arrogant, vel credulorum his, qui eundem confiteri posse sibi persuadent. Huic opinioni famulatur alchymistarum coriphæus Geber, ubi inquit: *Continet argentum vivum in se spiritum internum viventem, & convertentem ignem, si de potentia in actum promovebitur*. Huic consentit Helmontius, qui tract. progyna. §. 14. sulphur externum, originariam metalli labem, separare jubet a mercurio vivo, ut fiat mercurius de mercurio, qui deinde nullo igne poterit in formam terræ præcipitari ob maximam sui simplicitatem; cum sulphuris terram amiserit, nulloque igne mutabilis erit. Ita Lullius sulphur inesse hydrargyro opinatur ex eo, quod *nullum argentum vivum promptius convertatur in substantiam sulphuris, quam illud, cui sulphuris moleculæ ab origine sunt profundissime dissolutæ, atque per dissolutionem intimius commixtæ: Nec ullum sulphur promptius congelat argentum vivum, quam illud, in quo sulphuris qualitates per dissolutionem in mercurio cohibentur*; ex quibus concludit, argentum vivum non solum e spiritu volatili, sed etiam e subtili sulphure compingi, ut in corpus summe fluidum coalescat. Hoc metallorum sulphur est internum ipsi mercurio, ideoque non magis ab omni corrosivo, quam ab ignis actione intactum remanet.

Mirum est, quantum se torquent præoccupata Hermeticorum ingenia, omnes ferme in eo desudantes, ut mercurius purissimo æthere saturatus ab impuro carcere educatur, in quo latitans spiritus ille (ut Geber lib. 2. par. 1. cap. 4. Alchymis. Magister) felicius extrahi possit ad optatum finem; sed ah quantum deplorandum dolendumque! post improbum enim, & inanem laborem dolosæ artis fundamento innixum, credulos decipiendi gratia, & a dolo fruges captandi, tandem a scopo aberrant, ad quem collimant, atque orientem in occasu quærentes cum veste Dianam acquirunt. Externa quidem facie mutabilis est mercurius, ut varias induat larvas, & ludat corporum formas, & si eo redigatur, ut nonnihil ab acidis coercitus aliquot horas fortiorem ignis torturam patiatur; nihilominus vel sponte denuo caput exerit, vel facili negotio in vivam formam per alkalia resuscitatur: Qua ratione in terræ potis in liquorem albicantem conversæ ita pertinacissime se invicem adhærent, ut licet minutissimi globuli per microscopium adhuc in conspectum veniant, tamen varie revoluti, atque ita intertexti, ut a nullo Chymicorum labore ad hunc usque diem eorum nexus potuerit exolvi, a quibus curiosi Spagyristæ maximo errore falluntur. Jam satis superque innotescit versipellis præparationibus larvari mercurium in habitu ejus externo, dum a diversis menstruis mutatus modo in liquorem cum oleo vitrioli subflavum, modo cum sulphure in volatilem cinnabarim transformatus: quippe qui salinis corporibus sursum raptus, salium formam, cum regulo antimonii, butyri, oleique substantiam induit; nihilominus addit Fridericus Hoffmannus, tantum abest, ut hæc involucra salina, aut sulphurea, partes sint mercurii constitutivæ ex illius substantia elicitæ, ut potius composita sint corpora ex mercurio, & menstruo ad ipsum larvandum adhibito, uti exinde ex reductione mercurii in pristinum fluorem abunde elucet. Ideoque cum altioris sit indaginis intimus mercurii nucleus, non attingitur, quo a mutuo amplexu desciscentes elementares moleculæ in salia, ac sulphura facescant. Igitur licet variis modis tractetur, nullo modo est coercibilis, quin ubi optime fixatus putatur, insalutato hospite fugam molitur. Ita Bartholus summus Astrologus mercurium ad tantam coegit fixitatem, ut nesciret quomodo in convenienti illum includeret vasculo: sed nescio quo moratus, fortissimo addito igne, inopinato mercurium igne rapi conspexit: tanti nempe laboris est genuina ejus fixatio, ut cum vitriolo, & alumine in corpus mediocriter fixum redigi possit.

Borrichius, cum lamella martis in mercurium vivum projecta intra vas coercitum, brevi post tota in rubiginem conversa reperiatur corrosa, acidum metallicum occultum intimius hydrargyro associari fortassis, si conjecturæ præstanda fides, a recto non aberrat. Hoc si in debitis vasculis contentum igni exponatur, miram aquæ insipidæ copiam elargitur, intacto semper manente mercurii pondere, ut Raymundus Lullius docet, Boyles in chymista septico, & Joannes Agricola in Poppium testantur; sed aqua educta, cum remaneat mercurii pondus, de quo dubitare licet, (si ab aere non subministretur) num sit primorum miscibilium constitutiva, adeo ut nuda ignis actione possibile sit mercurii partes ita secundum novos, differentesque modos disponi, ut modo hanc, modo illam habeant corporis formam, licet ignis impetu commotæ partes in alias substantias omnino diversas coalescere non possint.

Alia metalla ingredi hydrargyri naturam censet Boyles in tract. de coloribus, ubi solutiones mercurii ab aqua forti peractas, non raro virides, observavit, qui color (ut inquit una Fridericus Hoffmannus de cinnabari nativo) sine dubio dependet a particulis immixtis veneris. Sed accuratius paulo si lubet pensitato experimento, suspicio non levis notæ innuitur. Cum spiritus aquæ fortis acidus aggrediatur globulos mercuriales, seque intime ipsis agglomeret, atque interponat (solutio autem nil aliud est, quam intima interpositio particularum solventis intra poros corporum solvendorum) particulæ veneris in spiritu vitrioli in aqua forti eminentes, in mercurii corpuscula nituntur, & reactionem passæ exolvi possunt; unde solutio illa vitrioli veneris cum solutione mercurii commixta fas, est dubitare, an solventi menstruo, vel soluto corpori debeatur.

Descriptiones, quas nobis de istius corporis ingredientibus tradunt, adeo implexæ sunt, ut etiam illi qui notiones chymicorum conati sunt polire, atque illustrare, fateri teneantur, nescire se quid velint. Igitur spiritus æthereus subtilissimus, & summe mobilis, cum metallicis particulis primogeneis constituit vulgi mercurium, cujus sphæroidei globuli agilitate naturæ suæ propriæ, sive metallicorum corpusculorum ad hoc necessaria figurarum mutatione, & solidæ cohæsionis resolutione, in puncto contactus sese tangentes, his intexuntur poris, quibus agitari queant ab ætherea substantia, utque particulæ admodum minutæ, licet pressæ ordinationi corpusculorum coordinatæ, non quietis expertes, multifariis, & indefinenter suis motionibus corpus metallicum in statu fluiditatis servare queant. Nec fluida forma corporis mercurialis levitatem redarguit, cum idem constet particulis in minimo volumine tam solidis, & tam numerosis, ut non obstante intestina eorum motione, corpus, quod componunt, summe ponderosum esse queat.

Licet aurum admittere recuset ullum corpus ad se ullatenus intime, aut permanenter ipsi associandum, ut illud satis firmiter ei agglutinatum possit intrinsece alterare: tamen mercurius vivus ita redditur idoneus ad aurum usque adeo penetrandum, & cum eo sese tam intime permiscendum, ut hujusce metalli particulæ, quæ tam arcte quandoque agglutinantur, ut, inquam, non sine difficultate ab auro divellantur. Mercurius constat particulis ita apte figuratis, ut in auri commissuras ad ejusdem solidarum partium tricas investigandas sese possit insinuare, cujus corpuscula nec majora sunt, quam ut poros, aut corporis auri inania introire possint, nec minuta adeo, ut eadem facile lucis ad instar trajiciant, vel ut ob exilitatem nimiam partes, quas invadunt, solvere nequeant: sed porulorum auri diametrum exacte adæquant. Quæ mercurii corpuscula cum sint agilia, aptaque ad motum, ut impetiti corporis albare queunt partes, ab ipsa athmosphæræ pressione impelli, intrudique possunt in poros auri non impletos substantia, quæ tantum resistens, quantum communis aer, æquali nisu non nititur in urgentem mercurium, gravitate, ac pressura ambienti prævalentem. Cum autem mercurius per accuratas auri commixtiones dividatur in particulas summe tenues, & per externam hanc commixtionem acquirat multo plus superficiei, quam prius habuerat, undique fere tangit auri particulas, quæ in sua superficie mercurialem massam exhibere videntur. Agitatione deinde mercurii corpusculorum his in auri poris, ac commissuris a libere vagante materia ætherea pro-

promoveri potest auri motus, & incalescentia, ut Boyles experientissimus pluries observavit de producibi: chymi: principi: aut ex repetitis ictibus, variisque innatantium ipsius mercurii corpusculorum pulsibus; hinc intromissæ particulæ tot veluti cunei intro adacto, partes auri, inter quas insinuant sese, emolliunt, aurumque incalescens duritiem amittit.

Virtus anthelminthica summa viget in mercurio, qua vermes occidit, fugatque lumbricos. Cum implicita vermium substantia sit molli, & distractili vasorum fœdere copulata, tum diversarum pressionum, tum quassationum, accommodatur ad recipiendos illos humores, qui facile penetrant inanitates spongiosas, & vasorum diverticula, atque glandularum, immo villorum omnium cava, quorum pervia, levisque earundem machinularum textura exsugit non sustinendi ponderis invadentes particulas, quæ minima mercurii segmenta mire solidis vermium partibus irretita, nova majorique motus vi dimota impetum acquirunt; idcirco dum sese liberant a vinculis pororum, atque vermium anfractibus innumeris ictibus, simul percutiunt singulas villorum machinulas, eas distrahunt, resistentias inertes dissolvunt, ac propterea innumerabilibus percussionibus, ac impulsibus depellunt huc, & illuc non solum humores totam vermium fabricam, itemque eorundem nervorum tubulos accolentes, ut debite non respondeant viribus solidorum; verum flexuosis tricis, atque intersecationibus invicem inclinata vascula divellunt, ut eorum fibrillæ non resistant particulis nimis mobilibus, eorumque sphærulis penetrantibus, confricantibus, & pene dixerim erodentibus solidorum substantiam, quæ tametsi aliquantum mercurialis liquidi impulsui resistat; nihilominus corporis jugiter gravitantis irritationes, & distractiones cujuscunque partis ita sensim intenduntur, ut omnes villorum tiliæ a ponderantibus cum fluidis vermium circumeuntibus particulis potius percussæ, quam lustratæ dissiliant ab invicem. Hinc plus justo urgentia liquida, quæ tangunt, plus æquo distrahunt, eaque ita dissolvunt a mutuo fœdere, ut resistentiæ vasculorum, & laxi eorum hiatus fluentibus, ac refluentibus undis exagitati prorsus confringantur; ex quo (ut observavit diligentissimus Rhedi) facile concipimus, cur lumbrici a præsentia mercurii primo moveantur, dein irrequieti sese contorqueant, inde moriantur. Quotiescunque mercurius sui aliqua saltem tenuiori portione fluit, atque humoribus vermium intermiscetur, tunc fluunt, & refluunt a mercurii pressione, & validius urgente liquida plus æquo provocata: fluunt inquam, & per omne vasorum genus circulum agentibus humoribus, spiritus fieri incipiunt nimis liberi, atque mobiles, adeoque acres, ut illorum minutissimæ particulæ pungentium ad instar, atque acutorum stimulorum penetrent fibras ad partium contactum positas. Ex hoc propterea exoriuntur tot contractiones, & distractiones, quot sunt fluxus, & refluxus undarum emergentium a nimis jactato nervorum succo, immo quot sunt contactus particularum impellentis fluidi, & incisiones, & diffusiones agentium fluidorum in singulos villos, a quibus omnibus si indesinenter mordeantur vasculorum parietes, & tali incutientis stimuli vi, ut in fibrarum poris distensis, & inanitatibus dilatatis congerantur, mobiles, atque elasticæ graves mercurii moleculæ sensim diffundantur, vermes nunc convulsionibus variis, nunc tensionibus universi corporis corripiuntur. Idcirco cum nulla sit fluidorum molecula, quæ non conciteтur, concutiatur, jactetur, ac veluti urgentis mercurii pondere prematur, proindeque cogatur summa celeritate moveri, penetrare, & magna concitatione irruere in omnem, etsi minimam, solidorum particulam, ita ut nulla sit fibra, quæ vim non patiatur, ideoque inæqualiter contrahatur, laxetur, commutetque contactum, atque connisum, motus violenti distractionis villorum summopere augentur; adeoque liquidis mercurio interspersis memoratæ partes, quasi maceratæ laxantur, immo maximis stimulorum cuneis concussæ, simulque partibus diversæ, & urgentis figuræ nisu perterebrantur, ut propriam resistentiam amittant; ex quo laceratis villis, & omnigenis filamentis confossis tota insectorum fabrica invertitur, & prorsus dissolvitur.

Partus difficultas, quæ naturæ leges non servat, mercurio nonnumquam suffragatur. Ut partus debito procedat termino (ultra infinita alia) requiritur, uteri fibræ mutuo flexæ, arcteque irretitæ, & per earundem protensiones mire implicitæ, & membranarum villi modice extendantur, ut in conatum expulsivum nitentes possint moderate contrahi, & versus inferiora fœtum validius impellere. Si vero liquidorum materies adaucta, & magis pressa ob infartum contractilium villorum velocitatem suam amittat, uteri villi evadent machinæ rigidæ ad instar, non valentis se flectere, qui cum non possint se contrahere, minus æquo agent, & languidius urgebunt; quo fiet, ut in dies magis non solum multiplicata fluidorum aggerie imminuatur fibrarum energia: sed veluti prælo constrictis humoribus uterum quaquaversum gravitantibus, & in ejusdem vasculis hærentibus, pori, locula fibrarum obstruantur magis, ac propterea uteri vasa cuncta majori conatu invicem comprimantur, quam eorundem ferat resistentia; adeo interjecti humoris quiete præpeditur conatus impulsivus, compressivus, ut fibræ non impellant tanta vi, quantam exigit energia fœtus resistentis. Harum ex dictis hactenus causis, cum vasa uteri lentis humoribus imbibita, proindeque dura, ac tensa impediant spiritus, ne villosis filamentis impartiantur necessarii conatus: fibræ sua duritie instar funis a lentore liquidorum, & glutine tensæ, cum supra vires proprias inveniant momentum resistentiæ, vim compressivam expulsioni fœtus necessariam nequibunt moliri; ideoque cum mercurius tot partibus, tot machinis urgentibus refertus, totque munitus retusis cuneis, quot sunt minimæ ejusdem elementares moleculæ, hanc uteri fabricam urgeat, percutiat, & fatis dissolvat inutilia, abradat, depellat humores infarcientes, distrahentes fibras, ac proinde vasculorum infartum, energiam, ac actionem villorum destruentem resolvat; singulæ fibræ, & membranæ tegentes fœtum in naturalem contactum, & ad partium cohæsionem accedunt; unde opportunum conatum cum elastica vi acquirentes validiori connisu fœtum urgent, & validius impellunt.

Externe sanat scabiem in glandulis cutaneis constanter residentem, quarum contextus rectiformis construitur ex innumeris filamentis vasculorum cujuscunque generis mira arte invicem implicatis, per quorum vacuas ambages paralleli emergunt ductus excretorii, qui a Stenone observati ex glandulis subjacentibus oriuntur. Hinc papillæ quædam pyramidales a nervis prodeunt a celeberrimo Malpigio inventore detectæ, quæ a partibus lymphaticis ex ductibus illis exsudantibus perpetim irrigantur. Cum enim serosus ille latex a sanguine elicitus salibus acido salsis turgeat, ejusdem particulæ viscidiores non tantum utrinque acuatis, sed etiam tenuioribus salium mucronibus immixtæ, glandularum lacunas, & cutis porulos, per quos fluere debent, & insensibiliter erumpere, leviter opplent. Fibræ autem nerveæ in glandulis cutis dispersæ a salinis particulis subtiliori aere exagitatis commotæ, ac vellicatæ, molesti pruritus sensationes inducunt, a quibus nervorum, & villorum irritationibus, crassiores lymphæ partes, licet agitatæ, cum difficulter sejungantur ab invicem, parvas in cuticula pustulas excitant, quæ a sero indesinenter ad glandulas confluente in acumen elevatæ, inde a multis salium aciebus, quorum motui non valde resistunt, perterebratæ, acido-salsos succos confertim effundunt.

In curatione hujus pruriginosi affectus, & hujus cutaneæ sordis, eo innititur, ut acida acrimonia temperetur, & glutinosa lympha incidatur, in quem finem mercurius extollitur, sine quo difficillime absolvitur curatio. Hic enim nullas patiens inducias, nullaque resistentia coercitus, ad quamcunque corporis glandulosi partem sibi viam parat, & gravitatis viribus impedimenta dejicit, nunc jactat singula, quæ lustrat, & percussiones singulis partibus incutit; nunc citius penetrat filamenta, cunctosque villos, in quos irruit, arctamque feri cohæsionem, & salium mixtionem intervertit, quin immo in solidorum machinulas adeo momentum tremuli motus imprimit, ut ex illarum perenni oscillationum vi, rursus atterantur, atque agitentur, tam cutis glandularum inertes fucci, quam illi qui per arterias, & venas fluunt, qui quidem

dem ita jactantur, invicem confunduntur, atque alliduntur, ut post certum tempus reddantur tenuissimi; ideoque comminutæ feri, inde demum attritæ salium particulæ, quorum minima segmenta dividuntur, jam divisæ abeunt in auras.

Verum si scabie affectis in glandularum papillis, & cavitatibus vermiculus insideat, modo huc, modo illuc fortuito titillans, ut apprime docet exactissimo microscopio armatus occulatissimus Redi tu, qui hæc meditaris, revoca in mentem, quæ superius attulimus de vermibus.

Observat Daniel Bartholi Societ. Jesu de glacie, in hydrargyrum demersa, aquæ in glaciem concretæ ramenta protinus aquæ fluorem suscipere. Quoniam liquidorum fluiditas in corpusculis divisibilibus maxime consistens, quæ partibus suarum superficierum, dum se invicem tangunt, separatim hinc inde agitata facile inter contiguas eorum partes, & numerosa interstitia juxta suas invicem superficies volvuntur, usque adeo fluoris motum conservat, donec irrequieto motu agitata in resistens corpus incurrens debitum impetus momentum deperdat. Ita Renat. de Cart. Boyles, & Alphonsus Borellus cum quibus Gallilæus nel trattato de Galleggianti. Fit igitur, ut aquæ moleculæ in quiete constitutæ, spiritu æthereo mercurii, & subtilissimo, laxato glaciei vinculo intus commotæ, & hydrargyri gravitatis impetu in corpuscula satis exilia divisæ ad eam levitatem, & volubilitatem redigantur, ut libere sese quaquaversum ferentes in fluidum corpus reducantur.

Non longe diversa ratione Isaac Nevvtonus sancivit, illud esse fluidum, cujus particulæ quacunque vi commotæ, parvoque molimine impulsæ moventur, ac facile inter se concutiuntur, licet fluidum immobile nulloque intus turbinari motu oculis subeat. Fluida, quorum partes debilioribus viribus eas dissociare conantibus non resistunt, inter se collica in particulas infinite parvas resolvi queunt. Ex tenuissimo ergo partium contextu fluidorum oritur illa minima resistentia, quam moleculæ in fluidis leviter commotæ diffringunt, & superant. Et licet ad fluidorum constitutionem parvæ, ac exiles requirantur particulæ, non videtur absolute verum, corpus illud esse fluidum, quod ex minimis moleculis coalescit; quippe componentium corpusculorum parvitas ea poterit cohæsione firmari, ut eorum ramositate, curvitate, asperitate, particulæ, licet sub parvo volumine implicitæ, adeo sibi mutuo irretiantur, ut sese extricare difficillime queant; unde a levissimo pulsu corporis impingentis non propulsæ solidum corpus vel tenacius fluidum constituent.

Delibata mercurii proprietate, & minus tutis usibus perpensis, operæ pretium nunc est investigare, quibus elementaribus principiis, salinis ne, aut sulphureis, in quibus impressa est, lues exterminetur. Acida salia auræ celticæ, chymici intra poros mercurii (cum sit alkali volatile) implicari contendunt nonnulli, quæ a colore, & fluidorum motu ad superiora propulsa sublimantur, ubi viarum irritatione apertis salivæ ductibus pituitosa materies jugiter erumpit. Sed gratis omnino in mercurio alkali dicitur inexistere; neque enim huic corpori, cui quodam quasi experientiæ testimonio inesse creditur, aliter probatur existere, quam ex hypothesi, quod alkalicorum effectus ab assumptis Chymicorum principiis oriantur. Nec assertiones tam late patentes, tantique momenti admittendæ sunt, nisi validis firmatæ rationibus. Immo dum aliam in medium proferre hypothesim aggredior, meum esse censeo rationes adducere, quæ dubitanti causam vindicant, & prolatis assensum prohibent, ne gratis confutationem exornem, multoque minus confidenter nimis sententias convellere insimuler. Hoc vero absque convitio, dum id mihi arrogo, illam mihi indulgendam iri veniam, quam quisque sibi philosophanti deberi pensitat, confido. Cum alkalinum subjectum ex frangibilibus, rigidisque spiculis coalescens, annuentibus ipsis, coerceatur ab angulosis acidorum ramentis, particulas mercuriales involventibus, eorumque motus retundentibus, acida salia venereæ luis supra mercurii corpus vires exercendo glutinosi liquidi cohæsionem augerent; nam particulæ alkali sinuosis angulis intexuntur, adeoque particula acidi impingens in moleculam alkali locum invenit, a quo in earundem sinum recepta alkalicorum vires diffringit. Si vero in gyrum rotata alkalica mercurialium corpuscula acidorum aculeis cohærescerent, eorundem angulorum acumina juxta variam alkalicorum porositatem, & molem, additorumque corpusculorum allisionem in se invicem coeuntium, in tam obtusa latera sese mutuo molarent, angulosque adeo retusos, ut post variam utrinque luctam, mutuosque amplexus iterum eo unirentur modo, ut eorum cunei certa rursus coalescentia sibi invicem conflati, parvula possint exhibere prismata, quæ particulis pungentibus, & salinis sensim expedita, liquidum, cui innatant, omnino insipidum, & ab acore erodente discrepantem suppeditarent. Ita Boyles de mechanica saporum observat; quod si liquori fixi nitri per deliquium facto, caute spiritus nitri guttatim affundatur, donec omnino alkali saturetur, paucis momentis post levem evaporationem chrystalli obtinentur, non acris, nec alkalizati saporis. Ex mutua horum corporum reactione, & passione, alkalizatæ, acidæque particulæ in fluida coeunt, & post validam corpusculorum allisionem sibi invicem conjunctæ, prisma ejus figuræ exhibent, cujus extrema nimis utpote obtusa, inurere non possunt; ex quo corpus medium resultat. Ita alkalicorum mercurii cum acidis unio, solidorum erosioni non occurrens, at fluidorum consistentiam, crassitiemque promovens, remoto impetu, & in agendo seclusa gravitate, stimulo carebit tenaciores acidorum concretiones solvente.

Sed inquiunt, alkalia sunt corpora poros habentia proportionatos ingressui angulosarum particularum in liquido natantium; igitur si vis illa, qua liquidi partes mutuo sese urgent, & æquali undequaque nisu manent libratæ, inveniant locum minus resistentem in alkali poris, utpote aere subtilissimo repletis, in eosdem fluidum impellet, adeoque acida cuspis in spatia inania alkalicorum impingens, in his recondetur, & ab eorum præsentia liberatum fluidum pristinam crassim recuperabit. Verum quidem est ab irretitis salibus inter alkalia corpuscula fluidum edulcorari, at acidi salis particulæ cum alkalibus combinatæ, & veluti carcere detentæ in poris alkalium majorem ex unione nactæ ponderosam molem, cum fluidis circumvehi non possent, quæque pondere majori a liquidorum commercio seclusæ diarrhœam potius, quam pthyalismum promoverent. Cum igitur ratio acidi & alkali consistat in proportione pororum vacuorum ad spicula acidorum, sane nulla apparet necessitas, quod mercurius sit certi schematis, & magnitudinis, ut configuratas acidorum particulas absorbeat; immo ita in minima dividitur, ut a nonnullorum angulorum terebra, & cuneis possit permeari: adeoque non mirandum, si particulas in majorem molem fastigiatas, & turbinatas, nec suis poris commensuratas, ex ipsius parvitate molis excludat. Attamen non imus inficias, quod plus, quam minimas non præseferat interspersas porositates, & particularum tales ad invicem contactus, qui a gliscentibus inter partes, & partes fluidi erodentis globulis non possint repleri, prout variæ ad invicem aut cum aliis salinarum particularum superficieculæ cohærent. Partium enim mercurialium nexus tam arctus existit, vel ea est compages, ut aut si non desint pori subtilissimis angulis permeabiles, ea tamen est parvitas mercurii, ut a glutinosis particulis nullo modo penetrari possit; cum ex una parte non existat in his gravitatis momentum, quod valeat partes viscidas ab invicem dissociare, & in minimos cuneos dividere, ut poros mercurii penetrare possint. Ab hoc solo virium defectu excluduntur ab ejus poris salinæ viscido involutæ particulæ, licet pressæ a totius fluidi superincumbentis altitudine. Ex altera parte particulæ salis ex tenuitate molis, vel crassitie possunt adeo parvi motus fieri, ut vi careant superandi mercurii resistentias, quas opponit motui illa qualiscunque sit adhæsio, quam habent in intrinseco mercurii globuli ad invicem, tanto majorem in resistendo effectum producturi, quanto minores erunt corporis mercurialis superficies; ex quo mercurius non potest pene-

penetrari a viscidis particulis, quia poris caret glutinosum admittentibus. Minimi pori mercurii penetrationi per aqueo viscidas moleculas faciendæ resistendo, instantibus salibus, & urgentibus spiculis aditum non permittunt, quæ tunc eo tantam non habent, quantam exigerent ad eos pervadendos tenuitatem, & impetum. Si verum est, particulas mercurii unius figuræ esse, sicut persuadere videntur summa ejus simplicitas, & incapacitas corruptionis; si verum est, eas esse sphæricas, vel aliqua ex figuris ad sphæricam accedentibus circumscribi, quemadmodum ostendere videntur plures ejus proprietates, non posset esse in mercurio inanium spatiorum diversitas, nec ea ad quamlibet figuram congruentia, quam expostulant plures Chymici. At pororum in mercurio quæcunque sit existentia, & quæcunque eorum amplitudo, an sine gravitatis momento partes salium concretorum, quæ in sanguine existunt, ab invicem separari, & scindi poterunt? hæc non nisi conjecturæ sunt rem adumbrantes magis, quam probabiliori ratione explicantes; immo Philosophorum ingenia earum facilitate allecta ab ulteriori licet utiliori distrahuntur examine.

Quocirca ad tollendam aciditatem a corpore aliquo fluido præsertim opus est, ut a particulis acidum sustinentibus fundamenta aciditatis detrahantur, vel illæ a corpore ablegentur. Cum igitur fundamenta aciditatis in acutie angulorum consistant, requiritur, ut acuti anguli emolliantur, ut in rectos vel obtusos facescant, aut omnino tollantur in curvam superficiem mutati. Angulorum autem ex acutis in obtusos transitus fit per rupturam acutorum cuspidum a validiorum agentium nisu diffringendarum; argumento admodum probabili, multam in mercurio requiri gravitatem, & impetum, qui salium evectorum spicula cohærentibus moleculis implicata possit infringere. Nec reponant posse retundi acutos acidorum salium angulos unione aliorum corpusculorum. Duo enim anguli acuti verticem communem habentes, & secundum latera sibi invicem cohærentes rectum, vel obtusum angulum fere semper constituunt. Sic involvuntur acutæ cuspides lentis, mucosis, & pinguibus substantiis, ac veluti intra vaginam anguli acumen conditur. Hoc artificio salium spicula in sapone mitigantur; sed si hoc fiat, est tantum acidum edulcorare, non in minima resolvere, non destruere, non partes conglutinatas discindere; adeoque si in particulas salinas cohærentibus nuptas non impingat aliquid, quod non sit ei specifice gravius, magis mobile, & in minima divisibile, nulla spes erit, ut possit una ab altera separari.

Nec magis arridet eorum ratio, qui explicantes actionem mercurii per vasa ad fluida difficulter mobilia impellenda trajecti & salivam vehementer moventis, venas præcipue lymphæ ferendæ dicatas torpore quodam infestari ex quadam vi hydrargyri stupefactiva non dubitarunt. At si propter teneritudinem lymphæ ductuum ab hydrargyri inunctione stupore facile affectorum, ob intensum hydrargyri frigus, amisso tono, & fibrarum vigore, debita lymphæ separatio, reditusque in venas impeditus intra sanguinea vasa cohibetur, qua arteriosa canalia supra modum distensa ad salivæ emissaria depleri cogantur; quæritur qui fiat ab exinanitis lymphaticis tophos discindi, ossiumque cariem emendari. In lymphæ morboso liquido totus fortasse latet fomes; sed si quoque lateret, qua ratione hydrargyrus in mercurium dulcem confectus per minima sanguini unitus, & impetuoso motu per vasa raptus vim suam indolemque denuo exercendo lymphæ ductibus torporem conciliabit?

Sane ut rem acu attingam, ne me assumptis pluribus, minusque notis conjecturis, & præpostero hypotheseon conatu philosophari videar, quisquis rem attentius contemplatus fuerit, corpuscula mercurium constituentia irrequieto motu exagitata a fluidorum pressione, & circuitu difflari posse per orbem, facile per sanguinem in minima dispergi advertet, quæ mercuriales in statu fluoris particulæ non facile eveherentur per vasa, si earundem componentium unio intricata, adhæsioque tenacior esset: hæc enim mutua sumet invicem implicatio, alterius ab altera separationem prohiberet, ipsaque molecularum conjunctio easdem ponderosiores efficeret, quam ut simul susque deque attolli, & vertiginoso liquidorum motu rapi possent. Liquidum mercuriale cum sit in minutissimas divisum particulas, facile cum altero fluido, vel solido, quoad omnes partes in illius poros se insinuando, in alterius penetrando, misceri poterit: & postquam est mixtum, mercurii moleculæ cum sint a continuo gravitationis motu concussæ, alterius liquidi solidioris obvia corpuscula non difficulter discindere valent. Hinc ab invicem commixta, & minima minimis conjuncta, necesse est, ut corpora agentia possint agere in particulas patientis, non quiescant, sed sint intestino motu agitata, aut in rapidissimo cursu constituta instar cuneolorum, quotiescunque in alterius corporis particulas illis congruentes, vel ad recipiendum gluten, caveas habentes, impingunt, hasque easdem divellunt impedimentis semotis, & fortissimis quibusque obstaculis dirutis; idcirco tamen in sua maxima divisibilitate eorundem gravitas nihil evanescit, interrumpiturque: sed quodvis corpusculum infinite divisum, licet mole minus cæterarum fluidorum particularum, gravitate majus, a solidorum nisu cum sanguinis circuitu promovetur, quod ubique celeritate sanguinis majori instructum, a dato cordis impulsu plus momenti suscipiens, majorem impetum in resistentiarum occursus exercere valet: Unde quantumcunque parvus sit impetus sanguinis fluentis, cum semper resistentia minor sit momento impellentis mercurialis liquidi undecunque nitentis, agetur intra omnes villorum plures nihil resistens influxui tentantis fluidi, cujus vis tumoribus, & fluidorum lentoribus occurrens innatæ gravitatis impetu, & in stagnantia liquida ad membranarum contactum posita sese agere nitens, quasi cuneus cohærentes particulas dimovebit, quæ a subtilissimis mercurii ad nullam formam determinatis corpusculis, hinc inde intus commotæ, & jugi eorundem circuitu in motum concitæ, inciduntur, attenuanturque, & qua data potentiori porta ruunt, quæ sæpe per vehiculum salivæ evectæ in eorundem ductus ejiciuntur. Hinc resoluto, & subacto fluidorum lentore, spiculis salium retusis, vasa, porique obstipati a tartarea fæculentia stagnantibus sordibus liberantur, atque experiuntur, adeoque fluores omnes totius corporis in ordinem, ac motum rediguntur, & sic pene omnibus morbis, cum a visciditate humorum, & obstructione ductuum ortum ducunt, mercurialia medentur.

Tophi, & gummata non nisi remediis maximo impetu instructis evelli possunt, quorum validi momenti particulæ sanguini intrusæ, diu in ossium excrescentias impellentes vires suas imprimendo per itus reditusque corporis impingentis, penetrantisque gravitationem, obvia quæque discindere, ac renitentes tumores resolvere valent; quæ combinatarum partium resolutio neutiquam in nobis contingeret, si appellentia corpuscula supra data obstacula, & resistentiarum aggregata excurrentia, terebræ, & cunei vires in occurrentes lentores non exercerent; quo fit, ut mercurii gravitas cæterorum mineralium major, non solum ubique celeritati sanguinis æqualis, sed validius momentum suscipiens, impetumque majorem exerens ad loca maximæ resistentiæ, ubi fluidorum motus quasi evanescit, partium cohæsiones tollat, & immotas tophorum particulas dimoveat, quæ a repetito promoventis impulsu commotæ sensim abraduntur, & intimius eliquatæ novæ sanguinis circulationi committuntur. Igitur quoties salina spicula intra fibrarum contextus incuneata, vascula, & fibrarum tilias depascuntur, hæc corrosiva salia hebetantur duntaxat a maxime penetranti mercurii energia, quæ cum in omnes ægri partes sese insinuet, acido salinas moleculas occurrendo cicurat; quo interea vis partium elastica vigorem acquirens ad evictorum salium enormitatem una cum mercurii expulsione insurgit, ac ut plurimum per putentissimum phtyalismum ad oris emunctoria celticum venenum demandat, qua expurgatione completa lacessita quiescit natura, & vires labefactatas resumit.

ARTICULUS V.

De morbis per salivationum mercurialem curabilibus.

SI quis unquam est morbus, qui facili marte a mercuriali salivatione discutiatur, est venereum contagium, quod

quod crudeliter in corpus humanum debacchari cœpit anno 1494. nimirum dum Carolus octavus Gallorum Rex cum Alphonso Rege bellum gerebat, ingenti militum phalange, strictissima Neapolim obsidione tenuit; Neapolitani magis fame, quam bello enormiter vexati, imbellem ac mollem fœminarum turbam ab urbe ejecere. Galli milites, quos non pudebat cum turpissimis fœminis coire, Hispanorum versutias ignorantes, earum pulchritudine, ac blanditiis allecti nativum libidinis œstrum in fœminas fornicando sociavere: Inde totus amoribus nequam vitiatus exercitus, insuetoque delusus dolo ultro, horribilibus se cœpit pandere morbis. Hinc erudite Fracastorius:

Qui casus rerum varii, quæ semina morbum
Insuetum, nec longa ulli per sæcula visum
Attulerint: nostra, qui tempestate per omnem
Europam, partemque Asiæ, Libiæque per Urbes
Sæviit; Latium vero per tristia bella
Gallorum irrupit, nomenque a Gente recepit.

At incertum est, cum incœpit inter homines grassari, si prius obsidentes Galli hanc luem experirentur, antequam obsessi Neapolitani contraxerint; Neapolitani Gallos, Galli Neapolitanos inculpant, & Hispani utrosque Neapolitanos & Gallos vicissim exprobrant, & unaquæque eorum natio reliquis hoc facinus vitio vertit. Sed fortasse melius se pandit ipse morbus.

India me genuit, peperit me Gallia Mater,
Me alit Parthenopes, dic mihi quæ Patria?

Hæc venerea lues licet in veterum auctorum monumentis, & observationibus non se pandat; tamen cum ab Avicenna, & Galeno V. de comp. medicam. VI. de simpl. nu. XI. de simpl. facul. VI. de locis affectis cap. VI. describantur tumores, ulcera, ac pustulatum species, quæ luis venereæ affectionibus adæquate respondent, credidere nonnulli, hanc veneream luem, dum Galli Neapolim obsidebant, antiquis morbis fermentale tantum addidisse virus; hinc in Celso, sycosin, mariscas hominem olim fœdasse legimus. *Fit vero ait utrunque in his partibus, quæ pilis* conteguntur; & apud Martialem lib. VII. Epigrammatum:

Ficosa est uxor: ficosus & ipse maritus:
Filia ficosa est, & gener, atque socer.
Nec dispensator, nec villicus ulcere turpi:
Nec rigidus fossor: sed nec arator eget.
Cum sint ficosi pariter juvenesque, senesque,
Res mira est: ficos non habet unus ager.

& Juvenalis satyra lib. 2.

Quis enim non vicus abundat
Tristibus obscœnis? castigas turpia, cum sis
Inter Socraticas notissima fossa cinædas.
Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt ferocem animum, sed podice leves,
Cæduntur tumidæ medico ridente mariscæ.

adeoque antiqui torquebantur quidem ulceribus, pustulis, lepra, scabie, tumoribus: ac veterum monumenta homines in scortis avide luxuriantes hac lue fœdatos tophorumque cruciatus perpassos fuisse non pandunt.

Ex prægresso igitur concubitu cum muliere venereo fœmineo conspurcata, malignum virus, & halitus contagiosi a pollutis, & turpibus obscœnis prodeuntes, in uretræ virilis poros se insinuant, inde penetrata uretræ epidermide ad prostatarum glandulas diffunduntur, ibique excitata inflammatione, succi intus contenti acrimonia, acida, salino corrosiva commoti, acidis, & cuspidatis eorum particulis vehementius fibras pungunt, distendunt, & lancinant, quæ inde a nutrimento in saniem converso magis exulcerantur: Unde in laceratis villis ulcus succrescit, a cujus ulceris impuritate saniosus fluxus, & acre liquamen jugiter effluit, quod fœtida crassitie in subtilissima epidermidis membrana feriendo salinis spiculis, ejusdem fibrillas divellit, atque exulcerat. Non solum a glandulis prostratarum exulceratis, aut uretræ excesis poris extillat putida illa sanies, sed cadaverum sectione retulit, reperta esse ulcera in orificio vesicæ, & vicinis partibus cum flueret gonorrhœa, Ballonius Epid. lib. 2. pag. 16.

Hoc acidum acre dilatatis poris, & apertis vasculis a sanguine absorbetur, & mediante circulatione per minimas arteriolas ad glandulas inguinis devehitur, vel in lymphatica inguinis glandulosa irrepit, in quibus acriori parte stimulante, & viscidiori morantr trahente, per vim stimuli augetur liquidorum cursus ad partem, novoque indesinenter confluente humore, infarcitur corpus glandulosæ tunicæ, ex quo in dies excrescente dolore morbosa liquida ad inguina augente magis, malignus extuberat tumor, qui artis auxilio facile ad suppurationem disponitur, & ferro discinditur, vel caustico aperitur. Ab hoc venereo veneno infectæ sanguinis particulæ glandularum cavitatem accolentes, a naturali statu sensim desciscunt: hinc in fluorem evectæ impetuoso motu rapiuntur, quæ tamen dum se quaquaversum explicare nituntur, crassiores particulas glutine implicatas offendunt, a quibus mutuis nisibus invicem obvolvuntur: interim acrium salium, & subtiliorum nisus a terræ moleculis, & crassioris sulphuris plurimum remittitur, donec sordes, ac virulentæ sanies, vel suppressæ, vel non extinctæ, sero per partes illas circulanti sanguini communicentur; & clam in sanguinem serpant; ejusque salinæ moleculæ a fermento venereo exaltatæ, & in fluorem evectæ, cum viscosis combinantur, quæ in periostia, & pericrania impingentes, in eorundem porulis impliciter detinentur: Harum salina spicula intra fibrarum fasciculos incuneata, cum nec a solidorum nisu, nec a calore possint insensibiliter resolvi, sensiles membranas lacessunt, continentia vascula distrahunt, eorumdemque villos ita convellunt, ut dolores in cranio, & ossium membranis sævissimi passim sentiantur; qui ad vesperam excruciant, & magis ingravescunt, dum a densiori aere repressæ, & lecti calore agitatæ, ac motæ particulæ viscido-acriores, nervorum machinulas, & membranas perperam lancinant. Hæ efferæ salium acrium, acidoque-salinæ moleculæ in latice sanguinis hospitantes, in laxam, & spongiosam tonsillarum substantiam delatæ, ibique exaltatæ, earundem fibrarum plexus exedunt; adeoque hujus indolis inquinati succi, glandulas oris, palati, labiorum, & gingivarum, ultro citroque villos commeantes, hic solidorum machinulas jactant, illic ita concutiunt, ut permutatis liquidorum viribus, figura, atque mixtione, una villi, & fibræ membranarum, vasorumque convellantur, & distrahantur; adeoque a proprio termino recedentes, inficiuntur ab illis angulosis salium particulis, quæ interjiciuntur ad instar cuneolorum inter machinulas jam fluidas, & pene solutas; quæ licet in variis implicationibus, & reticulari contextu non permittant discludi ex toto, nec humores ex toto præterfluere patiantur: tamen a fluxu, & refluxu humorum erodentium in dies magis laxantur, & inquinantur, a quibus proinde depravatæ indolis succis, quasi ab insinuatione totidem cuneorum tenuissimæ substantiæ sese quaquaversum volventium, atque fibrarum contexturam exsolventium, lacerantur vasculorum villi, adeo ut ad instar stillicidii ubertim fluat, & erumpat saniosus liquor, qui sua partium scabritie, ac inæqualitate membranosa, & glandulosa locula magis exurere, & dilaniare poterit, ut in earundem epidermide, vel in membranis gliscentia liquida, motus inertia distensis vasculis, eorum putrefactione, & salium aculeis laceratis, terebratisque villis, depascantur glandularum fibras, easdemque partes ulceribus fœdent. Si inter ossa, & periostii porulos hamosæ particulæ, & rigidiores compactæ arctius cohærescant, membranarum fibrillæ enormiter distentæ sensim intumescunt, & instar spongiarum inflantur. Unde viscidus liquor salsis rigidis, acidoque acribus maritatus in has partes firmius successive impingens simul in coalitionem compingitur, & præ crassitie per poros excerni, nec minuta venarum oscula cum sanguine reliquo subingredi potens, hæreat oportet in illis angustiis, ibique interceptis acidis, acribusque particulis invicem implicantibus, in tophos atque nodos coalescit, qui inde acidis, atque corrosivis scatentes liquaminibus in ossium cariem degenerant. Dum corrosiva spicula in tendinosas ossium fibrillas se insinuant, ossis ad intima penetrando, ejusdem canaliculorum seriem & ordinem diffringunt, a quibus sensim alterata ossium structura, & succis eorundem alibilibus coinquinatis, in ossibus caries suboritur.

Confirmata lue pustulæ, & earum pustularum cognatæ cutis affectiones phlyctenes, impetigines erumpunt, modo orbiculares, vel acuminatæ, modo pruriginosæ, squammosæ, nil icoris effundentes, faciem, vel manus, crura, vel pedes, & nonnunquam universum corporis habitum obsidens. Viscidæ enim, ac terreo salinæ, acres, austeræ particulæ ad nostri corporis partes appellentes, glandulas nimirum,

a quibus deberent revehi per lymphatica in sanguinem, fibras tubulorum cutis, per quos fluere debent, fermento gallico afficiunt, & glandulosarum partium meandris constanter infixæ aculeis suis magis vel minus rigidis, acutisve fibrillas cuticulæ, ejusque tubulos discindendo, & erodendo pruriginosa labe, & ulcerosa commaculant; ut inde obortæ pustulæ in glandulosis cutis tubulis, adeoque solidorum erosiones pro majori vel minori acredinum gradu, pro multitudine diversarum glandularum, & vasculorum exesorum sanie, dolore, & crustosis squammis inter se solum differant. Hujus fœcundæ messis semel tacta semínio venereo efflorescens, suisque successivis germinationum periodis renascens, nunc scissuris volas manum affligit, nunc rimis mammarum papillas occupat, quæ modo saniosis scatens humoribus spongiosam carnis substantiam depascendo serpit, modo in fœda ulcera excavatur, quæ cutem profunde penetrando, labiisque calosis, & prætumidis, sanguinem saniе confusum si contractentur, effundunt.

Quando particulæ acido-salinæ angulatis corpusculis a lymphæ copia dilutæ, & assiduis solidorum oscillis comminutæ, cutaneas glandulas leviter obstruunt, ad corporis superficiem spumescentes cuticulam levi pruritu exasperant, erumpentibus interea bullis fere inconspicuis. Salia pauco sero diluta, cùm a lympha debito viscosiori, fugatis in aera aquosis, eorum vis infringatur, & illorum acumina obtundantur, squammosam, seu crustosam cutis elevationem inferunt. Sub crustis squammosis effusa lympha, cutis, & cuticulæ fibras, in quas impingent, punctione particularum acutarum, & effusi seri acredine gravius pungit, ac lancinat, ustionisque sensum, ac pruriginis inducit. Cum autem ab aliis jugiter de novo confluentibus salinis particulis compellatur humor, cuticulæ porulis salina ramenta infiget, a quorum angulis minutim secatæ cutis fibrillæ in furfura abeunt, & veluti squammæ in superficie exteriori exsiccatæ a cute dissiliunt: Hinc ægri pruriginoso sensu affecti indesinenter cutem scalpentes saniosum icorem effundunt, qui erodentibus particulis effœtus per vicinam, sanamque partem proserpit, donec ulcusculis cum foraminibus profundis universum corpus obsidentibus in putrescentem morbum terminentur.

Verum quia venerea lues per se nullum morbi genus constituere videtur, qui cuicunque morborum speciei adeo insolubili nexu confunditur, atque permiscetur, ut pressius eorum naturam æmulari videatur, cum aliorum mille larvetur formis morborum, ne miremini si olim celtica labe inquinati in morbos incideritis, quorum radix non intellecta medentium opem eludit, atque deplorabili ærumna vos turpiter extorquet.

Mercurialis salivatio non coercetur in solo celtico, sed mercurii virtus tam efficax in consummatis, & obstinatis morbis sanandis comperta est, ut Medicos illo, tanquam modo curandi perverso, uti recusantes, in malorum omnium pertinacia ex acri glutinoso suborta vulgaribus reluctante remediis hactenus non adhibuisse, cum Boyle valde admirer; In his enim ejusdem virtutes æque, ac in morbis a contagio venereo susceptis, efficaces esse non me effugit, quin efficaciores quam aliorum remediorum esse arbitror, ut plurimorum experientiis pulchre arridet.

Dum autem de operationibus mercurii ad alienos morbos inusitatos relatis loqui decerno, historiam minime vulgarem a Boyle recensitam non possum non referre. Vir quidam, ait, adhuc superstes, Præfectura Legionis Helveticæ in Gallia celeberrimus, aliquot annis castra in Belgio secutus, morbum quendam oculorum passus est, Medicorum juxta, ac Chyrurgorum opem omnium recusantem, qui paucorum mensium spatio sensim elabente visione, utriusque oculi jacturam fecit; donec accersitus Empiricus, cui se curæ tormentis subjecit, ipsi ab utroque narium ad grani pondus atrahendum quendam pulverem mercurialem exhibuerit, a quo statim vomitu, sudore, urina, saliva, & lacrymis per duodecim horarum spatio exagitatus adeo commotus fuit, ut caput ejus plurimum intumuerit: tertio tamen, vel quarto labente die, gradatim visum recuperare incipiens, post quadraginta dies, acutiore visu quam omni vitæ anteactæ decursu gavisus est.

In colica diuturna, ac pertinaci, cum remedia quævis nil juvant, mercurialia sialagoga exhibeantur, quæ cum maximo ægrotantis levamine observavit Vvillis materiam morbificam in plexibus nerveis uberius aggestam, salivationem movendo huc illuc varie dispellere,& tandem prorsus dissipare. Licet sanguinis particulæ per jugem ejus motum, & agitationem atterantur, subtilizentur, ac lævigentur, sensimque ita disponantur, ut per poros cerebri transcribrari, & per nervorum filamenta urgeri queant: Existimo interim ab impetu sanguinis fortius a tergo urgente posse abradi particulas diversæ molis, quæ per nervorum canaliculos deciduæ in mesenterii, aliisque abdominis plexibus inter se variis modis uniantur; nimirum quod suis ramositatibus invicem intricentur, vel quod cuspis unius intret poros alterius, denique quod earum superficies læves, & æquales ita arcte conjungantur, ut nihil sit intermedium, adeoque hæ non admodum subtiles, nec facile dissipabiles, cum per lymphæ ductus non difflentur, sensim stagnent oportet, & coacerventur in partibus illis per villorum poros expirare nesciæ, quæ in nervorum tubulis penitius compactæ, ac fibrarum oscillis compressæ, cum semper in motum expansivum nitantur, licet minori impetu, subsistendo intra eorundem canaliculos, eosdemque proinde extrorsum urgendo, fibras, nervorumque propagines inflant, ac distendunt, quarum distensione divulsis villis intestinorum, & eorundem lacessita compage violentam suscipiente vibrationem, oritur colica affectio, cujus violentus impetus in distorsione fibrarum residens, laxari non posse videtur, donec congesta materies a nervorum filamentis penitus discussa, aut subacta non fuerit; quæ si ab aliis medicamentis dimoveri non possit, a particulis mercurialibus sese quaquaversum nitentibus in minimas dividetur moleculas, & huc, illuc varie in motum acta dissolvetur.

Hic exoriri posset suspicio, cur a Medicis non sine ratione mercurius credatur generis nervosi inimicus, aliarumque in nervis cerebri perturbationum concitator, & fortassis sciolus quispiam negabit in paralysi detentis hisce remediis esse utendum. Speciosa hæc quidem dubitatio prima fronte videtur; sed tamen vanam esse reperio, ubi contraria hæsitationi experientia ad accuratiorem sui inquisitionem me invitat. Plures morbo Herculeo,& vertigine diuturna correptos salivatione per mercurium excitata in ind. med. pract. lib. 19. sanatos refert Bonetti, & quosdam paralyticos ab ipsa sanari Vvilisiano experientiæ effato edocemur. Attamen hoc remedii genus nolim, ut furiosa violentia extimescendum, cuiquam commendes, nisi sedulo Chymicorum simul artificio elaboratum, ac Medicorum consilio exhibitum, donec exactiorem sui præparationem, & usum nanciscatur. Hoc vero securius confecto in epileptico morbo inconsulto quispiam temere ne utatur, ut prius perspecta causa firmo rationis talo hoc opus animose conflagret.

Cum epilepsia sit totius corporis concussio, qua statim & ipsi nervi convelluntur, causam hanc latere conjicerem, aut in solido nimis laxo, vel rigido, aut sicco, aut in fluido nimia copia peccante, in sero acri-glutinoso, in crassitie sanguinis, aut spirituum, in quocunque viscere lentore referto, aut in sola acrimonia tum sanguinis, tum spirituum tenuiorum, magisque mobilium. Sint enim tubuli nervorum in cerebro constituti nimis laxi; igitur copia sanguinis naturali major cujuscunque liquidi nervei, quod intrudere se possit inter omnes fibrillas nerveorum fasciculos componentes, nitetur in nervos influere, adeoque, contranitentium villorum vis, cum non sit in æquilibrio constituta cum fluidis, minimæ cuicunque facultati cedet: & cum a quocunque spirituum appulsu nervea fibra distrahatur, dilateturque, impleri poterit liquido, cujus particulæ nervorum funes sensim madefacientes, veluti totidem cuneoli sese in nervorum dilatatos poros insinuando, illos contrahunt; adeoque laxatis nervis, & copia liquidi naturali majori repletis fibris nervorum tonus, & villorum harmonia tota concutitur.

Sit insuper siccitas in solidis minorem copiam humidi ita continentibus, ut humores quilibet producantur acriores, spiritus tum similiter acriores; mobiliores impetus, & nisus majores in emissaria nervorum producentur, adeoque irritando, lancinando membranarum fibrillas, maximo cum impetu efferentur, & inordinate moti poros cerebri ita aperiunt, ut quaquaversum per nervos dissiliant: Unde nervorum fasciculi vehementer dilatati, hinc, atque illinc, intus violenter moti spiritus concussi, inopinato spasmodica

crispa-

crispatione corripiuntur, & animal sibi deficiente spiritu in centro gravitatis molem corporis sustentante, derepente corruet. In hisce igitur causis a solido nimis laxo, & fluido magis mobili, & soluto, quoniam mercurius est majoris impetus, & ponderis, quam quod possit a languida fibrarum energia, & vi sustineri, suspicione salivatio non caret; qua ratione impetus, & gravitas cum videatur calcar addere liquido in furorem nimis concito, male mederis, si malesiana mercurii inunctione materiæ peccantis in sero existentis solutæ copiam violentius ad partes superiores, ipsaque adeo cerebri penetralia propelles. Propter hanc inunctionem mercurialem in scabie institutam exortum fuisse comitialem morbum, exemplo patris, & filii Trincavella confirmat.

Contra vero cum Hippocrate de morb. sacr. & Gal. lib. 2. de sympt. caus. cum vigeant in sanguine humores lenti, viscidi, acido-acres, qualis pituita pungitiva; spiritus igitur magis crassi minorisque impetus gignentur, qui propter crassitiem partium, ex quibus componuntur, cum non se diffundant quaquaversum cum nisu, non poterit universa eorum moles fluere per poros villorum, immo portio crassior intra eorundem villorum ganglia subsistet, proindeque eosdem magis extrorsum urgendo, impediet, ne ex toto restituantur nervi, sed in aliquo gradu contractionis persistant; per successivum autem influxum, & effusionem eorundem liquidorum intra nervos; cum reliquum crassius intra majorem villorum angustiam semper subsistat, in majori contractionis gradu persistent nervi, & repetito pluries spirituum influxu, cum restitutione magis, ac magis nervorum imminuta, fiet demum, cum non possit ganglia nervorum spiritus superare, & per eorum extremitatem expirare, ut nihil spiritus ulterius influat: quo in casu retro impulsus majorem ad latera nisum ad nervorum principium usque exercet: Hinc successivo spirituum repulsu, & eorundem jugiter appulsu, ad cerebri nervos, violentius ipsi concutiuntur, ejusque subtilissima fila lymphæ spiritus vehentis mordacitate stimulata crispantur; adeoque nullo, certoque ordine impulsis spiritibus, æger subito in terram prolabitur, violentis contorsionibus detentus. Modo quotiescunque morbus caducus excitatur ab illis succis, qui ad majorem partium cohæsionem fluentia liquida reddunt, aut ab infartu alicujus visceris per consensum ortum ducit, mercurii viribus facile cedet, qui vi suæ gravitatis per impervios quosque spirituum canales lenta materia obsessos sibi viam sternens ad minima resolvit, & mucosa fluida extra corpus propellit; unde bene ait Hippocr. de mob. sacr. *Qui salivosi fiunt, ac mucosi, morbo sacro fere non apprehenduntur.*

Hac ratione salivatio in paralysi, quæ in sanguine sale, & sulphure fixioribus magis referto causam habet, cum stabili nervorum, & firma fibrillarum cerebri structura, opem non raro egregiam præstat. Cum ad motum requiratur musculorum contractio, cujus machina ex pluribus filamentis, carnearum fibrarum fasciculis, & tendinosis fibris conflata per se iners est, & demortua, nisi adveniat facultas motiva, quæ est influxus sanguinis per tubulosas musculorum fibras, easdem inflantis, & liquidi per nervos subito arescentis intra sinus villorum, & sese quaquaversum effundentis per tensam fibrarum compagem, ut carneæ fibræ ab impetu particularum rarescentium, veluti a totidem vectibus possint urgeri, quæ inquam imperium afferant, easque a torpore, & sopore excitatas fibras ad motum impellant; igitur si neutrum vel alterutrum liquidorum non influat in sinus, & intra villos fluere non permittatur, non poterit inflatio fieri tubulorum, quæ requiritur, ut villi concipiant impetum, & suam indolem, vimque motivam exercere valeant, ut funis denegatis aquæ globulis non inflatus; adeoque fasciculis nervorum ad emissaria infartis, vel obstructis a sanguine intra cava fibrarum latibula partium crassitie, & terrestreitate stagnante, licet recurrat spiritus, & sanguis, per ductus non excident in sinus fibrarum, sed frustra ad canalium emissaria nitentur; unde contractio musculorum, & motus tolletur. Itaque dum in paralysi, in qua materia viscida, ac quasi lapidea in nervis, ac minimis vasculis musculorum solide viget, sudorifica nullius efficaciæ sunt ad excuneandum in nervis, & fibrarum lacunis impactos humores, felicius salivatio cietur, qua apprime concreta salia inciduntur, dum particulæ mercuriales in fixa liquidorum corpuscula impingunt ab invicem, ea dissociando facile dissipant; dein cerebro trajecto ductus nervorum subeundo, coacervata fluida in minima dividunt, & spirituum vias reserant: hinc inde portiones subtiliores sanguinis summe tenues, atque elasticæ, partesque tenuioris lymphæ ab alterna meningum constrictione in pervios nervorum tubulos propulsæ, in latera earundem validius nitentes, ordinatas ad muscularem motum fibras inflant; adeoque extensis fibris, & machinulis musculorum spiritu irrigatis, non solum oscillatione propagatur sensibilium impressio ab extremis nervorum filamentis concepta; sed apertis arteriarum osculis, & nervorum fasciculis in pristinam libertatem restitutis, concinne remittitur sensus, atque motus.

Nunc quoniam mercuriales particulæ per tenuissima vascula, & spongiosas substantias trajectæ in eorundem ductibus lentescentes, inertes fluidi moleculas in motum concitare valent, eodem conatu, & feliciori eventu, ut optime addit Dolæus c. 7. de scirrh. tumores scirrhosos dispescent, & calculosam viscerum duritiem dissolvent, cujus generatio subsequitur a succorum in cellulis glandulosis diversæ indolis coagmentatione. Cum sanguis acido-salinis terreisque scatet particulis, testudineo motu partes corporis perluit, & ad angustos glandularum ductus per arterias delatus, crassiores in ipsis vasculis portiones relinquit, quæ venarum ostiola subintrare nequeunt. A glandularum porro circumpressione, & motu, subtiliores sanguinis in vasis contentæ particulæ in motum adactæ, dum a graviorum connubio descifcentes ad ora venarum impingunt, crassiora salia, & terreo-sulphurea in parte remanent, quorum acido-terreæ particulæ a sanguinis præterlabentis appulsu validius pressæ, in alkalicorum poris, & sulphurum ramis altius involvuntur, mutuoque nisu inter se ita combinantur, ut undequaque pressis propius ad se invicem accedentibus exhaustis tenuioribus aqueis, tumor exurgat. In hoc graviori casu, licet mercurialia educere possint viscositates sale, acidoque effœtas per glandularum salivalium tubulos, raro tamen, nisi post defatigatum medentium opus, usurpentur. Quoniam scirrhosus tumor in partibus molliotibus genitus per successivum fluidorum appulsum, laxas tubulorum, ac cellularum fibrillas inflando ita distendit, ut vehementius distractis glandularum villis, fortius ab invicem divulsæ non resiliant in contenta fluida, fit, ut a vehementiori fundente, & impellente majori, novus distensis fibris addatur impulsus, quæ ad susceptum impetus momentum sustinendum impares, uberiorem materiæ copiam ad laxos membranarum poros deferri patiuntur; unde concrementum quasi lapideum in folliculis conclusum, a solidorum nisu nec ullo incutiente commotum, ab appellentibus succis jugiter irrigatur; atque ex plurium fibrillarum fasciculis a fibroso sanguinis crassamento mediante salivatione depromptis majus conficitur; adeoque in dies magis increscens lapidum ritu in insignem molem extuberat: proindeque in morbis, si summa adsit fibrarum mollities, quarum resilitionis vires a quocunque percutientis impetu facile frangantur, licet jam dudum a mercurio averruncetur morbus, redit tamen, ejusque radix in ipsa villorum flacciditate, & fibrarum laxitate parva vi extendenda regerminat, ut observavit Vvedelius podagricum salivatione liberatum, post tres annos in eundem morbum incidisse, sed mitiorem.

Scorbuticam affectionem Septentrionis, & maris incolis frequentissimum morbum per salivationem fugari, fatentur Joannes Burgius in dec. 2. annot. 3. Joannes Acholutus in decis. 2. annot. 9. at duntaxat in illo scorbuto, in quo sale evecto, & fluore potito mobiliores sanguinis particulæ crassioribus implicitæ detinentur, atque crassam, & veluti acido-mucilaginosam consistentiam induentes, pigre in vasis circulantur, a quibus sanguinis massa compage magis restricta, & crassiori donata, salibus quidem acutis, sed glutine cohibitis,

hibitis, simulque inscubeatis detenta, torrentis instar lutum secum rapientis, lento progreditur motu ad viscera minimæ pressionis, & ad vasculorum angustias delata in ipsis fæculentias quasi limosas affigit. Tunc in hujusmodi diathesi scorbutica, in qua crassum est attenuandum, stagnans mobile, & cohærens fluidum reddendum, salivare erit sanum facere.

Hoc consilio in amaurosi, sine optici filamenti dilaceratione, & absque eorundem antiquata obstructione, festinanda est salivatio, si a crasso humore in nervorum meatus illapso, vel ab arteriolis retinæ compressis obstructisque denegetur tremor nervorum ad sensorium, vel a tumore in cerebro nervos opticos premente (ut doctissimus Platerus observavit) impediatur directio opticorum, & pupillarum planities, ut angustatis canalibus, vel in ipsis hærente glutine, adeoque spirituum via impedita aboleatur visio. Ad hunc humorem ex opticis evellendum, & tenacius in capite impactum proliciendum felici successu mercurialis salivatio procedet. Sic artificiali pthyalismo suffusiones curatas testantur Riverius, Fonseca, & Schenckius.

Ubicumque serum, vel lympha sanguinis extra vasa decidua in cavitates aliquas exudando colligitur, vel sanguinis cursu pigre fluente pars ejus aquosa præter modum vasa distendens tandem eadem emollit, ut partium vigore non restituto, & fibrarum elatere sufflamminato extra venas, vel lymphatica erumpat, hydrops succedit, quem vidit D. Andreas Ernius misc. c. dec. 2. annot. 4. obser. 36. a salivatione artificiali de medio sublatum. Verum ne salivatio a scopo aberret, ad quem collimat, in hydrope thoracis a pulmonum labe congenito fugiendam consulo. Pulmone hydatide, vel vomica aquosa turpiter affecto, inter ejusdem sinus lympha accumulatur, vel rupta vomica in thorace recipitur, quæ quousque in fistulosis pulmonum vesiculis hæret, cognoscitur a tussi sicca, dispnœa, dolore gravativo, quibus additur hoc unicum tanquam pathognomonicum a Riverio relatum, quo solo hydrops pectoris a cæteris difficultatis respirandi speciebus distinguitur; quando nimirum spirandi difficultas primo quoque somni tempore invadit, ac per noctem magis urget, quæ adventante sensim die lentescit. A practicorum vulgo hic morbus confunditur, licet graphice ab Hip. delineatus sit 2. de morb. *Febris, & tussis tenet, acervatim respirat, & pedes tument, contrahuntur, & patiuntur talia, qualia is, qui suppuratus est, sed debilius, ac diuturnius; & si quid infundas, aut fotum aut suffitum adhibeas, pus non sequitur, atque ex hoc sane cognoveris, non pus, sed aquam intus esse;* & paulo post subdit: *Et si multo tempore aure ad latera adhibita audire tentavit, ebullit intus, veluti acetum;* laceratis inde sinubus, & versiculis lympha fœtore olens diaphragma inundat, quæ in thoracis cavo collecta distinguitur a novo dolore, & pondere diaphragmatis fornicem premente, hinc a decubitu in latera cum strepitu lymphæ motus advertes; huic supervenit hectica febricula, fames sublata, rubor genarum, anhelosa, difficilis, & erecta respiratio, tussis perpetua sicca cum metu suffocationis jacenti, quibus addit Gal. 5. de loc. affectis cap. 9. fluctuationum: *Nam ubi quis*, inquit, *affatim a decubitu transmittatur, idque maxime si ab uno latere in aliud se convertens defluere aliquid sentiat, puris multitudinem ibi contineri, haud dubia conjectura est.*

A vasorum lymphaticorum laceratione subortus hydrops, prout omne auxiliorum genus spernit, sic a salivatione mercuriali exasperatur. Juvenculam viginti quatuor annorum dissecuit Theophilus Bonetti, quæ per sexdecim annos ascite detenta, indeque tandem mortua, in ipsa nullius visceris vitium invenite potuit; crudeliter hæc enim in pueritia tractata, ictibus pedum sæpissime cæsa, ob lymphaticorum disruptionem occubuit, quæ per tot annos vitam produxerat misella, ob viscerum labem non subsecutam. Affectus hic pro ut curatu, sic etiam cognitu difficillimus est; nam licet exterior ventris subdutus tumor una plurimorum judicio evidentissime percipiatur, attamen quæ sit causa tumorem producens, & quomodo in ventre progignatur, aut aliunde illic adveniat plane nescitur; idcirco hujus morbi naturam, & causam latere arbitror, quia cum prima ejus initia non advertantur, subito in immensum excrescens, statu ejus peracto aliam sibi consciscit naturam, & suam amittere videtur. Quapropter opinor, ubi sanguifera vasa, nempe illorum oscula nimis laxa non existunt, aut vasa lactea, aut lymphatica non sunt discissa, innatum cordis vitium, & solidorum mala conformato hydropem foventium in suspicionem non cadit (excrescentiam enim ramosam in utroque ventriculo cordis infixam, & per vasa in pulmonem delatam in sectione hydropici reperit *Gaspar Bauhinus apud Ger. Horstium* tom. 1. *Loverus* historiam de Pericardio in tract. de corde c. 2. fortiter cordi adhærente recenset; post cordis palpitationem ascitem irrepsisse observavit *Bonetti* lib. 2. de palpit. cordis, *cujus cadaveris cor relaxatis involucris circa septum transversum descendens os gerebat;* salivationem inquam, sepositis recensita organica vasorum, & viscerum labe, esse in hydrope fortassis unicum auxilium, quod valet cæteras hydropis causas dispescere, antequam æger tenuiori medentium genio indulgens in lethalem hydropem incidat, in quo sauciatis lacteis ductibus minima spes salutis affulget.

Nemini latere puto, omne hydropis genus produci primo ab omni causa, quæ valet serosam sanguinis partem ita coercere, ut redire nequeat in venas, aucta deinde vasa distendit, & tumida reddit, in distensis proinde vasculis elastico robore orbatis sensim restagnans, eadem ita obstruere potest, ut in hisce partibus liquor concrescat, cujus humoris concretio comprimens, aut obstruens, ora vasorum obliterando, vel arctando icterum, vel cachexiam parit, donec tandem læsio viscerum inde procedat, tumque hydrops priores effectus sequatur. Omnes itaque ægros pertinacibus viscerum obstructionibus hydropem minantibus affectos mercurio curarem. Dom. Panarolus pentec. 4. obser. 24. helluonem hydropicum secavit, cujus hepar in tantam molem excreverat, ut universam fere diaphragmatis cavitatem repleret, totus durus, & magnitudine monstruosus. Pet. Panujus obser. 13. virum, qui hydrope obierat, secuit; huic lien adeo intumuerat, ac induratus erat, ut tres libras lance libratus penderet; jecur inde optime constitutum, & naturali temperie præditum invenit. A renum calculo ureterem obstruente hydropem notavit Hollerius ad c. 39 lib. 1. de morb. Ab iisdem pinguedine undique obsitis observavit Albertus Kiperi. Mesenterium fere innumerabilibus strumis per totum ventrem se offerentibus reperit Franciscus Caille Genuensis, ut fere ab illis obliteratum esset, hinc in hydropis cadavere, qua obiit, causam inquisivit. A glandulis mesenterii obstructis hydropem refert Christianus Rudnicius in miscell. curios. anno 1673. observ. 159. Olaus Borrichius in actis Medicis Barthol. cadaver dissecuit, quod ex hydrope obierat, habens glandulis omentum scirrhosis refertum. Hujus census infinita extant exempla, quæ hydropem a viscerum obstructionibus oriri non ægre pandunt.

Ea enim est universi corporis, & vasorum omnium harmonica constructio, ut humores per intervacuos loculos, & spongiosas inanitates circumfluentes per eorundem ductus æque, atque per poros undequaque elabantur: ex hoc inoffensam mixtionem servantes per pervios fibrarum canaliculos trajecti omnes machinulas instaurant, & partium æquilibrium conservant, tandemque quicquid supervacaneum est per innumera cribra separatur; verum si obstruantur ductus, illic comprimantur, alibi sordibus alluantur, fibræ, villi contractiles, glandulæ, & diductilia vasculorum filamenta debitam liquidorum quantitatem nec absorbent, nec æquali nisu in fluida nituntur, nec contra secernibilia separant; hinc ab obstaculo obstruente, vel circumpremente præpeditis facultatibus contractilibus, non solum retardatur influxus fluentis liquidi, ne per totam longitudinem, & canalium amplitudinem diffundatur: sed cum non possit extrudi a contactu vasorum quicquid est inutile, & stagnat, magis mobile per poros fibrarum exsudat, aut per glandularum vascula erumpit in membranarum lacunas, & paulatim viscerum sinus, atque cavitates laxat, & alluit. Causæ hujus collectionis aquarum est stagnantium fluidorum in glandulis inertia, vascula occludens, & membranas distrahens, quæ præpediens virium ac facultatum exercitationes, privat fibras contractionum, & diffractionum vi, ac proinde pressionum ac circum-

pressio-

pressionum momento, adeoque stagnantes liquidorum particulæ a machinulis villorum atque fibrarum valde distractis, ob violentam distractionem, atque tunicarum extensionem ad pristinam cohæsionem, & naturalem statum non restitutis, in circulum impelli non possunt; ita affluentes, & undequaque impellentes fluidorum moleculæ, vires, & fibrarum resistentias extenuant, ut impetum appellentis liquidi, & pondus stillantium guttularum sustinere non valeant, ne poros fibrarum præterfluant, ac in cavitates aliquas decidant. Igitur salivatione artificiali moliri poterunt separationes opportunæ, antequam ob villos contractiles nimio conatu dilaceratos in interjecta spatiola, inter oscilla infracta vasculorum, latentia inter filamenta, spongiolas, atque fibrarum moleculas extra suum locum sitas derivent humores, qui ab hiantibus vasculorum oscillis, & fibrarum poris in proximiores lacunas indesinenter erumpunt.

ARTICULUS VI.

De Phænomenis salivationem concomitantibus, & consequentibus.

MErcurius per plures dies exhibitus, parvaque quantitate assumptus, quaquaversum pergit, atque tam suæ gravitatis, quam impetus ratione, crassos liquidorum pigre circulantium lentores incidit, solvit, ac fluidos reddit; quin paulatim, inde confertim, & magna copia per arterias ad glandulas salivales deducit, donec salivatio succedat. Humores in glandularum cavitate existentes, & in arteriolarum capillamentis summe distensis a successivo & indesinenti liquidorum appulsu moram trahentes, pituitosi, & glutinosi, acresque soluti, exitum sibi parant per salivæ vias, quæ vitiosis humoribus enormiter inflantur, ac propterea incipiunt intumescere gingivæ, atque angi, dolore tonsillæ, inflammari maxillares, ardere fauces, dum magna copia se ferente ad salivales glandulas pituita, non tantum glandulæ superiores, sed & inferiores inde replentur, ac intumescunt; verum tota oris, & faucium tunica glandulosa eodem glutinoso sero tunc impletur, ac distenta levem, & nonnunquam periculosam producit (si nimirum festinetur salivatio) in faucibus angustiam, quæ saliva viscosa subsistente in canalibus suis, ac proinde eosdem extrorsum extendendo in tumorem attolluntur, a quo glandulæ vehementer distractæ dolore, atque ardore plectuntur; & cum fibrarum distractio fieri non possit absque eo quod membranæ canalium, & quarumlibet aliarum partium in parte, quæ distenditur a proprio termino recedant, neque a sua positione distrahi, quin ab invicem dividantur, poterit aliquando succedere laceratio aliquot canaliculorum, & multo facilius, si acria, ac effera soluti lentoris salia fibrillis infigantur, & ipsa sint tanti momenti, ac impetus, ut vasculorum connisum, & resistentes glandularum villos superare possint, ex qua canaliculorum laceratione contentus liquor jugiter effluet cruentus, sincerus, mixtus, qui absque illa laceratione poterit pedetentim in os derivari, si per stimulum contractiones, & fibrarum distractiones sint tanti impetus, ut quæcunque continentur intra partem, quæ contrahitur, atque distrahitur, exprimere possint extra glandulas, & eo faciliius, quo illæ fuerint vividiores, & cum sensu doloris conjunctæ.

Tumefactis gingivis, quæ ulterius firmant, & stabiliunt dentes in suis alveolis profundis, maxillis insculptis impares fiunt (dum a ligamentis succingentis membranæ distensis trahuntur, pelluntur que) resistendi distractarum fibrarum viribus, eaque ratione vacillantes, ac proinde minus firmi extra ordinem quasi per novos alveolos prodeunt, ut excidere videantur, semperque quasi tremore quatiantur; quo casu ut plurimum extrorsum, introrsum, ac si nova foret dentium series protrusi a mercurio, veluti ab hasta Achillis, quæ vulnerat, & sanat, pedetentium firmantur, & suis fossulis detumescentibus gingivis denuo recommittuntur.

Mire commoti, & ad fauces in primis propulsi humores glutinosi, aliique eis admixti per universam sanguinis massam, immo corpus universum diversis in glandulis oris aggeruntur, & spumæ ad instar male olentis continuo ab ipsis extillant, adeoque fœtor anhelitus qui stagnantis lentoris eruptionem in procinctu esse manifestat, & salivationis stadium plerunque comitatur. Subsistente glutinosa saliva intra arteriolas, & glandulas, easque proinde distrahente, particulæ succorum quorundam acutissimæ cum ipsa conjunctæ, dum transitum nullo obice impeditum non reperiunt, in vicinas illas fibras vehementius agunt, & impetuosius pelluntur, easque discindendo, non tantum dolores graves, & molestias immanes producunt, quin confertim, effluente humore acri, oris ulcera, & linguæ relinquunt.

Salivatio itaque cum fiat per humoris pituitosi ubique, ac in primis in sanguinis massa dissolutionem, hinc ad salivæ glandulas deductionem, quoties paulatim, ac successive a mercurio similis materiæ pituitosæ secretio contingit in glandulis pancreatis, & ventriculi, toties humoris pancreatici, & stomachici, & quidem viscidioris, & acrioris ita contingit copiosior separatio, ut ad tenue intestinum, ac ventriculum copiosius diductis humoribus, irritetur potentius eorundem utraque pars. Ab illa enim molesta vellicatione exprimitur copia liquidi summe mobilis per nervos major in ventriculi musculum, aut in fibras intestinorum, unde illius motus peristaltici violenta inversio, atque inde cum subita, ac valida ventriculi constrictione, si quæ sint contentorum, per os ejiciuntur, atque proinde a confluentibus in intestina humoribus, ibique agitatis ad illorum expulsionem eadem convelluntur, & alvi fluxus satis gravis, & nonnunquam periculosus consequi solet.

Quoniam vero inflata lingua, in tumorem elevatis faucibus, canales cibi & potus ita comprimuntur, ut naturaliter non pateant, & libere moveri non possint, non solum prohibetur pharyngis motus, sed fibræ musculorum buccinatorum, zygomaticorum, elevatorum, depressorum labiorum cum cæteris musculis cibum in œsophagum protrudentibus, humorum copia adeo contrahuntur, & vasorum tiliæ infarciuntur, ut materia quælibet deglutienda ad palatum perducta per impetum a linguæ motu vitiato conceptum, & musculorum vires in cavitatem œsophagi exprimatur difficilius. Prout igitur glandularum, & musculorum tumor canalem comprimet, ex æquo vitiabitur deglutitio, & eo magis si pharyngis musculi plus justo læderentur; Hinc aliquando in artificiali hac per mercurium excitata salivatione, prout comitantur oris ulcera satis ampla, genas in primis & linguam depascentia, dum effluit saliva acris ac exedens, ubi eadem fero ad curationem tendunt, cicatrices molestissimas relinquunt, quæ quoniam motrices fibras ad majores contractus eas crispando redigunt, inde partes nimis arcte colligunt, ex quibus denuo non explicatis fibrillis, non raro linguæ motus manet impeditus, ex parte prohibeatur deglutitio, genarum motus vitiatur, & propter fibrarum inflexilitatem constituitur pars veluti rigida, ut mihi semel in praxi videre contigit, quæ ob influxum sanguinis, & liquidi per nervos impediti, a nulla vi, a nullo volente in motum agetur; unde illa pars paralytica fiet, & quamvis linguæ, labiorum, genarumque motus, gargarismis, si in tempore præveniantur hæc mala,) qui humores acres temperant, ulcera mundant, atque blande exsiccant, restitui possit; cavendum tamen, ne confertim, & diutius promoveatur salivatio, dum non tantum glandulæ successive replentur, atque inde intumescunt; verum tunica glandulosa post peractam salivationem jugiter pituita impletur, & relaxatis fibris distenta molestum & nonnunquam periculosum phtyalismum continuo fovet.

Post longum salivationis cursum tum sanguis arescit, tum copiosa excretione succi nutritii per glandulas salivales facta partes musculæ debita nutritione privatæ in naturalem quasi atrophiam incidunt, quæ tamen non succedente excandescentia sanguinis, & spirituum, adeoque calore hectico fixo non irrepente, & colliquante in partibus solidis, ulterius magis non marcescentes a novi oleosi chyli pabulo in sanguinem contino delato, in dies reparantur, atque inde tota nova massa sanguinis succo jugiter saturata, magis apta alitioni partium redditur, & consequenter massæ sanguineæ emendatione atrophia totius corporis sensim evanescit, adeo ut inde novo euchymo, & oleoso

oleoso succo in pristinam oleosam ; & nutritioni aptam naturam sanguinis crasi restituta, melius in dies se habeat æger, quo vires carnesque continuo resarciuntur, usque dum sanitate firma, & athletico corporis statu fruatur.

ARTICULUS VII.

De Methodo Salivatoria.

NUnc præstat Gallica sorde marcescentes, ut cum Celso *sternatur via Medicamento*, mercurialium suffragia, non ornatum cum ipso Celso edocere, ut sciant ubi syrtes, & scopuli lateant, & quomodo sint vela trahenda, quibusve plagis advertenda prora, ne mentis lenocinio, ac blanditie laboris decepti, præcoci nimium experimentali impatientia amplectendæ salivationis desudantes, artis constantiæ, & saluti officiant, & incremento. Utile quippe, ac pulchrum est experimentali, ac empiricæ rationali rei medicæ veritati inniti, ut celtici morbi curationem a rudi experientia vindicem, & in rationalem methodum discentibus æque ac docentibus pronam convertam; experimentorum laboribus mixtorum rationali analysi operam navans, intimamque ab ipsis naturam extorquens, in hac re plura phænomena obscuritate naturæ involuta, pluresque agentium facultates aperta luce mihi paravi, quibus ad ea, quæ in corpore humano salivando operantur, accommodatis, iisque tanquam causis in agendo ad praxim demonstrativam adhibitis, non exiguæ vires arti salivatoriæ accessere, quæ mentem artificis in experimentali inventione excitando, eam in observatorum examine, ac judicio exacuit, ut in percipiendis viribus, ac corporum legibus expendendis securior facta, minus erroneam, ac commentitiam methodum constituat. Itaque per ipsam ad quoddam veri specimen perducti, si nescimus adhuc, quid sint venereorum morborum radices, addiscimus saltem (pluribus inaccessum) quibus curantur; quo fit, ut disruptis Theoriæ medicæ repagulis, ac veluti mei juris factus, per immensum salivationis æquor discurram. Explanatis igitur difficultatibus, & excisis ab arte alienis phyliatorum aberrationibus, erigitur animus, & me ad jatrica prælia revoco, ut certi sciendi docendique in arte salivatoria omnium vastissima limites statuantur.

Cum vero, ut propius ad rem accedam, venerea lues eousque invaluerit, ut durior hujusce morbi ferias extirpari non possit, nisi per salivationem mercurio excitatam, nihil onus incumbit, quæ in ea promovenda, tum etiam regenda observatio mihi dictavit, edisserere; cum enim eo res redigitur, ut non adscitis temere suppetiis salivatio promovenda sit, nulla ratione quidem assequi possum, qui fiat, ut ad frangendos luis conatus, æger adhuc viribus vegetus, sanguinis missione rectius subjiciatur mercurio, cum testante experientia nulla sanguinis evacuatione debilitati, proindeque pares mercurii conatibus, salivationis impetum nullo labore sustineant.

Cum sanguis non solum impellatur a corde, & nisu succedenti sanguinis, quem exercent particulæ quæque ad contactum positæ intra vasa a tergo urgentes, sed etiam ab arteriarum tunicis impingente sanguine distractis & sese post dilatationem restituentibus, fit, ut villi membranas arteriarum texentes nimio sanguine distenti, indeque prohibiti, ne possint se plane contrahendo in sanguinem niti, sanguis fluat minori velocitate, quam quæ requiritur ad mutuam partium cohæsionem divellendam, & eo minus in divulsionem nitetur, quo in arteriæ distensione minor vis attritionis dabitur; adeoque quoniam per sanguinis missionem fit, ut ipsius particulæ in mutuum contactum minus nitentes a frequentiori, & celeriori arteriarum oscillatione majori nisu agitentur, sequitur, ut quicquid sanguinis relinquitur in vasis, validius in motum agatur, & si nisus major fuerit resistentia a partibus cohibentibus, & coactis proveniente, intime dimovebitur liquidorum cohæsio a motu prohibens partes magis mobiles, & reliquis impellendis aptas; quoties igitur in celtico morbo dabitur sanguis nimis coactus, & arteriarum tunicas ita distendens, ut partes sanguinis succedentes, dum in antecedentes impingunt per illam pressionem non possint se invicem allidentes divelli (quæ major allisio faceret, ut una particula fortius attrita majori vi divideretur ab alia) ille igitur coalitionis nisus per sanguinis missionem minuendus erit, & arteriarum distractio removenda, ut partes divulsæ extricentur, & a solidorum inertia cohibitæ in majorem motum nitantur.

Si vero hic, cui mittitur sanguis, sit imbecillioris, & minime constantis roboris, ut videre sæpe contingit in venerea lue confectis, e sanguinis detractione concidat oportet virium robur; e sanguinis enim quantitate minore in arteriis contenti minus extenduntur meningum fibrillæ, a quibus minori momento impelluntur per nerveos spiritus; unde minor quantitas spirituum in villos cordis derivata cum ejusdem contractionem remittat, cor in sanguinem nitens, suique motus impertiens iners pressionis momentum, debiliorem nisum fluenti sanguini imprimet. Hinc successive ob rariorem, & solidorum debiliorem motum augentur liquidorum resistentiæ, unde sanguis recedens minori velocitate per vasa, quam ante missionem, minori momento alliditur; & cum facultates fluidorum attritionem molientes sint maxime infirmæ, earum momento non majori momento cohæsionis sanguinis non poterunt particulas inter se cohærentes dimovere; idcirco lentor in sanguine augebitur, qui major non fieret, si sanguis emissus, enervata cordis contractione, resistentias fluidis non adderet. Quoties igitur certus esse poteris, majorem quantitatem sanguinis, quod perraro videre est, quam quæ fluere potest per canalia sine vehementi diductilium laterum distensione cum particularum pressione in gyrum languidius rotari, ne dubites, ut motus, & resistentiarum æquus existimator sanguinis missione ægro opportune occurrens, nocere possit; alias misso damnoso hujusmodi præjudicio, in omni salivatione feliciter excitanda præmittendum est catharticum aliquod, quod humores in ventriculo, ac intestinis collectos per alvum educat, ne imprudenter prius adhibitis medicamentis salivationem excitantibus, vomitus, aut ventris tormina exurgant: inde phtisana humectante, & laxativa ægri lue tabescentes præmuniantur, quæ conficitur sarsaparilla, radice bardanæ, graminis, semine ordei, passulis exacinatis, liquiritia, & aqua fontis, quæque pro modulo potus uberi copia, si fas sit, per duodecim dies exhibeatur.

Quoniam celticus lentor a fluidis concrescentibus inspissatus, sanguinem privat ea portione, quæ corporis partes humectando ad motum disponit, lente rapitur per vasa, nec potest intime ab ullo solvente recludi, donec humido omnium fluidorum vehiculo occurrens, laxato nexu cohæsionis, promptius non compleat circuitus; hinc aqueæ moleculæ intra poros viscidi sanguinis conclusæ ejusdem contactum dimovent, resistentias lentoris imminuunt, quibus pariter laxatur rigida solidorum tensio, & elasticitas, ut possit ab impulsu gravi mercurii distensa alternatim restitui: rigidorum vasculorum tonus valide contranitens mercurii momento, ejusdem impetum eludit, at corpus illud, dum diuturne in tunicas arteriarum impingit, sui motum villis impertiens, successive tandem totum in ipsos transfert; impresso autem fibris impetus accelerati momento, solvitur virium contranitentium æquilibrium; unde cum arteriæ nec majori impulsu distrahantur, nec impellentis corporis subsistineat nisum, a se invicem dissiliunt. Idcirco prius præparato ægro laxativis diluentibus, mercurio dulci in pillulas efformato cum gum. tragan. vel cum conserva viol. paulatim, ac successive salivationem promoveo, adeoque caute procedens lente moveo. Post quartam, vel quintam diem gingivæ intumescunt, & ptyalismus suboritur; cum æger expuere incipit, gradus salivationis summa diligentia expendo, an erumpenti salivæ frænum, vel calcar sit injiciendum: ubi autem ptyalismus eousque evectus fuerit, ut nycthemeri spatio quatuor libras expuat æger, nullum amplius stimulum addo, ut non intendatur salivatio; & cum hoc modo illa satis procedat, caveo ab omni mercurii usurpatione ulteriori, ne a nimia quantitate delatis ad salivæ glandulas humoribus glutinosis, æger in vitæ discrimen conjiciatur. Hoc modo protracta salivatio, si forte prius elangueat, antequam morbus penitus evanescat,

nefcat, novo fubinde ftimuletur mercurio, quoufque mephiti mercuriali, falivæ lentore, & fputi falfitate glutinofa omnimode ceffante, æger in totum convaluerit.

Quandoquidem accidit, præfertim in corporibus fæcibus impuris refertis, ut fimul ac mercurio fanguis afficitur, tormina ventris, & dejectiones mucofæ quafi dyfentericæ eveniant, quibus non folum curatio morbi retardatur, perturbaturque, verum impeditur, ne falivatio fuccedat; itaque in urgentibus hifce malis cohibenda eft diarrhœa, & fedandus dolor opiatis, & paregoricis pharmacis, quoufque hæc fymptomata penitus evanefcant, atque falivatio fatis procedat. Cæterum bene procedente falivæ purgatione, quoniam in diuturno falivationis ftadio non tantum fanguinis fibrofi, & ferofi colliquatio, verum etiam faburra veteris effœti, & novi chyli oleofi copia per falivæ ductus libere indefinenter excernitur, fit ut ob continuam fanguinis depauperationem partes corporis folidæ debita nutritione privatæ prorfus marcefcant; idcirco ad præcavendam hanc vaforum inanitionem, & carnis marcorem, maffa fanguinis novo jugiter aquearum fuco tempore falivationis faturetur, quo rafura c. c. paffulis, anifo, & aqua fontis confecto folidorum colliquatio, & confequenter atrophia totius corporis reparatur. Si in fuftinendo urgenti gingivarum, & linguæ dolore impar fit æger, colluatur gargarifmate ex rad. alth. liquir. fol. mal. fem. hord. decoctis in aqua fontis, addendo fyrup. de hybifc. Si vero cum gingivarum dolore in dies cum fuffocationis periculo augeatur phtyalifmus, opiatis, & anodynis liquoribus compefcatur, vel alio divertatur catharticis; cæterum ægri regimen id tantum expofcit, ut a vi frigoris fe defendat, cibis euchymis, & moderate vefcatur.

A venerea lue liberati hujufmodi ægri, fi œconomiam illorum corporum everfam, & vires proftratas refarciendi minus idonei fint, fed fanguine eorum acefcente incalefcant, ne in lethalem tabem incidant, ficcoque marafmo afficiantur, ad jufcula avenacea, gelatinas, & lactea, fpiritus defatigatos, & vires deperditas reftaurandas apta delegantur. Interim ægro convalefcente poft falivationem peractam, nec cathartica, nec fudorifica alia in ufum revocanda veniunt. Attamen nefcio qua ratione quidam freti quicquid malignitatis a mercurio, ut vulgus ait, in corpore relinquitur, aut mercurii reliquias per catharfim, aut diaphorefim expellere conantur. Hujufmodi autem hallucinationes in practicis illorum præjudiciis fundatæ, ita in eorum animis infiguntur, ut pro Junone umbram captantes, delirantium infomnia pro fundatis principiis concipiant. Serio vero cum Sidenham animadvertendum eft, in quibufdam reperiri idiofyncrafiam, quæ ita falivali purgationi refiftit, ut nullo modo excitari poffit falivatio, quæ ad eradicandam mali radicem par fit; igitur ab ifto evacuationis genere recalcitrante natura, ne loco perfectæ falivationis dolores ventriculi, fudores frigidi, dejectio dyfenterica cum ventris torminibus infurgant, cave, ne obftinate falivationem importunius urgeas.

Cum igitur allata methodus, nec dies præparando corpus ante falivationem inutiliter confumat, nec decoctis poft falivationem ægros extorqueat, quifque experimento difcat in praxi verfatus, eandem longe faciliorem effe, magifque tutam. Nec vos deterreat deglutitionis difficultas, oris labor, & dirigendæ falivationis requifita folertia: Quid autem pulchrum in accurato naturæ, & artis experimentali labore pluribus inacceffo, quod non idem arduum! Ad hanc itaque falivationis methodum per repetita experimentorum tentamina, perque nunquam intermiffas hiftoriarum notationes confecutam, nuperifque hiftoriis exculptam animos erigite, quæ eventuum certitudine, & virium conftantia, in laborum tædio rationalem difciplinam conftituit.

HISTORIA I.

Gallus homo originaria veneris labe fœdatus, fenfimque febrili algore emarcefcens, univerfali quafi macie conficitur; pedetentim in dies increfcens, tophus in feptima prope os pectoris, ubi os definens cartilaginem recipit, cofta protuberat. Veneriis veris tempore cum decocto exficcanti, & fudorifico hypocaufto committitur, ut poft octavam circiter diem copiofis fudoribus fubtilioris feri depauperatus fanguis, magis perenni febrili ftadio incalefcit, atque tophus febrili incendio magis urens doloribus ardet; Hinc calore fanguinis inflammatæ tophi particulæ, motuque ejufdem urgentiori commotæ, ita ad fe invicem allidebantur, ut concretionis nexum diffringerent; fic in fuppurationem abeunte tumore ulcus fatis ingens, graveque olens cum offis erofione circumfitas fibrillas depafcebatur. Verum benignioris auræ lumine afflatus ab hypocaufto receffit, & fucceffive folventi blando liquore, fed aqueo continuo rigatus, inde falivationis curfum feliciter exegit: Interim folo fpiritu vini camphorato pro ulcere adhibito abfque ulla fymptomatum fævitie, & doloris recrudefcentia perdomata febre, repurgato, & confolidato ulcere, ultra expectationis fpem triginta diebus evafit.

HISTORIA II.

Juvenis biliofo-melancholici temperamenti, gracilis habitus, angufti pectoris celtica labe autumno, & hyeme graffante affectus emarcefcit, & magis febre lenta, quandoque etiam quotidiano typo algens, atque incalefcens, nocturnis doloribus ad artus fere omnes torquetur cum ficca impetigine faciem, ac fere univerfam cutem fœdante. Æger ab enormi fluidorum vitio, & fubfecuta folidorum labe vexatus, veris tempore falivationi committitur, quam poft largum vifcidiffimi phlegmatis effluxum circa fummos labores trigefimum circa diem remittentem, excepit (præceffo dolore pectoris cum tuffi) purulentum fputum, phthyfis lethalis epyphænomeno a pulmonari infertu, aut tuberculo ante falivationem in pulmonibus latente; falivationis tempore fuppurato, aut difrupto; interea ad diluentia, balfamica, & lactea irrita medicamina delegatus, a nova tuberculorum inflammatione, & pulmonum exulceratione una cum colliquativa diarrhœa e vivis funefte fublatus eft.

Hoc eventu videtur mercurialia falivatoria proficifcenti tabi pulmonari calcar addere, & quæ extergendis, exficcandifque internis aliis, externifque partium ulceribus præftantiffima paffim experimur, in infartis pulmonibus crimine non carent. Clariffimus Morton in phthyfi fymptomatica a celtica lue haud veretur mercurialium ufum. *Ideoque*, inquit, *nil melius excogitari poteft, quam ulcerum pulmonarium fanationem, & crafis fanguinis a fermento venereo everfæ reftitutionem mercuriali aliqua falivatione tentare.* Hac fortaffe adhibita in tertio ejufdem ftadio poft tuberculorum fuppurationem ad extergendum, & exficcandum confequens ulcus, non vero in eorundem cruditate, aut in pulmonibus prius obftructis, & in phthyfim difpofitis; cum in hoc cafu videantur mercurialia fponte irrepentem phthyfim promovere, adeoque ad inhibendam tuberculorum latentium inflammationem, & fuppurationem inepta, licet fortaffe ad eorundem exulcerationem abftergendam, exficcandumque confequens ulcus apta.

HISTORIA III.

Juvenis quidam circa annum ætatis fuæ vigefimum octavum, lafcivus, & nequam poft concubitum venereo veneno per contagium adeo inquinatus fuit, ut non obftante plurium medicaminum anticelticorum ope a Medico inftituta, aliifque curationis methodis incaffo molimine accerfitis, poft uvulæ erofionem, atque alia luis venereæ ftigmata foris, & intus excrefcentia, in fummam incideret deglutitionis difficultatem a tonfillis intumefcentibus, atque inflammatis cum febre, & totius corporis emaciatione incipiente. Ob glandularum folliculos a contento fluido fumme turgefcentes maximam indebat formidinem mercurialium ufus, utpote ab intus commota materie fluidorum, & ad glandulas jugiter affluente tonfillarum inflationem promoventium; Verum falivatione promota, dum cæteræ falivæ glandulæ a confluente liquido diftentæ intumefcunt, fimulque exulcerantur, ab ipfis tonfillis depluentibus fanioris fluxus filamentis, fenfim humorum infartus in ipfis glifcens detumefcebat, quoufque perenni fluxu vifcidi, atque erofivi phlegmatis erumpente perfecte patiens, & fine ulla recidivatione a tonfillarum tumore, ulceribus æque, ac reliquis luis cruciatibus penitus vindicaretur.

HISTO-

HISTORIA IV.

MUlier ante gestationis tempus lue venerea affecta, dolore, febre, tophisque in diem increscentibus circumsepta, feliciter mercurialem, cum diræ luis feritatis remissione salivationem transegit: at post stadium salivationis transactum fœcundationem passa, uteroque gerens, in quarto mense celtico venereo denuo inquinata, aut recrudescente (ut sæpe recidivam patiuntur hi, qui vario lenocinii apparatu phtyalismum demulcent, aut salivationis tempus non explent) lenta febre, & macie denuo conficitur, in osse frontis novus extuberat, aperiturque tophus, ac recens ulcus supra uvulam palatum exedit; a quo exorta deglutitionis ingenti difficultate, tum solida, tum fluida materia per nares regurgitante, summus virium lapsus augescit. In hoc gravi morbi statu alteri salivationi subjicitur sialogogis pilulis, hisque repetitis, aut intermissis juxta tardum, aut celerem phtyalismi impetum, nulloque interim uterino symptomate obvio, quod abortum prænunciaret, copioso sane effluxu mucosi, ac uliginosi phlegmatis salivatione peracta integre convalescens, filiam completo gestationis tempore salubrem, absque sui ipsius recidivæ metu, obstetricante mercurio peperit. Igitur quam fit malesanum commentum, & inanis timor eorum, qui in prægnantibus mercurialium usum abhorrent, aperte evincitur, & clare elucet.

HISTORIA V.

VIr quadragesimum annum natus admodum robustus, laxatis victus habenis, & cum scortis avidissime luxurians, nulla virulenta infectus gonorrhæa, celtico rheumatismo gravissime afficitur, maxime noctu prædictis cruciatibus in capite, mediisque tibiis, brachii dexteri contractione, alibique corporis citra ullum tumorem sævientibus afflictus, ut nec cubili se continere potens, nec lecto affixus miserrime traheret spiritum; in dies increscenti dolori accessit febris, postquam perenni circuitu increbescentem gummosus tumor diu delitescens in sincipite dextero versus oculum protuberans se manifestavit. Remedia minora fere innumera sine ulla symptomatum allevatione adhibebantur: mercurialium usu catharticorum primo melius habere visus; exinde tandem deterior factus, eo tempore præ immani cruciatu ferro tumorem discindi passus est, sed frustraneo conatu. Quapropter cum methodus quæpiam nihil opis contulisset, sed recrudescente lue, salivationem, remedium cæteris quibusque validius ultimum, experiri consulitur. Statim corpore per catharsin, & phtisanam humectantem rite præparato, salivationis stadium sublimato dulci inchoavit, qui ad finem morbi anhelans per quinque dies 37. grana mercurii in dulcem confecti devoravit; a pharmaco quinta vice repetito sputatio copiosa, & laudabilis incœpit, quæ sine malo quovis symptomate per mensem processit, & decrescente salivationis viscididate, ac pondere ad residuum spumescentis glutinis compescendum novo usu mercurii per paucos dies ad 3. 5. interjecto curam confecit. Ante cursum hunc phtyalismi finitum, dolores omnes cum febre evanuere, indeque a gummate ulceroso exsiccato, licet longo morbi decursu defatigatus æger, intra quadraginta dierum spatium integre convaluit.

HISTORIA VI.

JUvenis eques vix celtico feminio tactus, jam primum lue inquinatur, & virulenta gonorrhæa torquetur, a qua, nescio quo, & fortassis malesana medela vindicatus, doloribus vagis incalescens accensa febricula inhorruit, a qua statim ingravescens morbus brevi ad feritatem perveniens, cum ossium carie, & gummatibus cranii ad musculos temporales protuberantibus, irrita tum una, tum alia quacunque methodo, per tres annos tyrannidem suam exercuit. Quare remedia diversimoda cujuscumque fere generis tentata cum potius exacerbationem intulissent, animatur æger salivationis cursum subire. Itaque ex consilii votis mercuriali salivationi committitur, a qua tumefactis glandulis, & fluidorum impetu dehiscentibus tubulis, crassa saliva ab osculis vasorum apertis indesinenter effluxit; unde nullo amplius salivationis stimulo incusso, nulloque addito impulsu phtyalismus per mensem ciebatur. Octava tamen die salivalis saburra confertim nimis versus ductus salivales irruens compescebatur syr. papav. & opiatis liquoribus. Hinc mitigatis gingivarum doloribus, & compede injecto uberiori salivæ effluxui, lento morbosi liquidi cursu stadium salivationis peragitur, quod curriculo dierum triginta pertingens a repetito mercurii usu trigesimo quinto omnino desiit. Hac æger cura consumpsit centum grana mercurii, quibus tophus, febris, dolorque capitis ex toto cessavit.

HISTORIA VII.

FOEmina quædam sanioso gonorrhææ fluxu miserrime plexa, inde doloribus nocte recrudescentibus vehementer conqueritur. Verum quia parum primo in affecta parte doloris sensit, tanquam leve malum contempsit: subsequentibus inde diebus evanescente sanioso icore, tumor quidam in sincipite interdum indolens fere succrevit, qui nullo negotio a periti Chirurgi industria sublatus, novos in vertice moliebatur tophos, extuberantes successu temporis in palato plures pustulæ in ulcera cachoetica, & putrida terminarunt. Hæc fœmina dum patrati sceleris sordes expiare cogitat, tuberculum exiguum in mamma dextera protuberat lente proserpens, & vix pisi magnitudinem exæquans, quod inæquali pede, & mole concrescens, venis in ambitu turgidum cum colore livido, & obscuro, tactui insuper renitens dura veluti crusta obducitur, firmiterque subjectæ parti adhærens deterrimis, ac gravissimis symptomatibus excruciat. Mulier de incolumitate solicita, licet plurimis morbis labefactata, curæ salivatoriæ se concredidit, quæ sputationis cursu per mensis spatium repetito, indeque pustulis, & tophis, fœtidisque ulceribus ubique evanescentibus, tunc ad valetudinem se recuperare videbatur; verum gallica totius corporis defœdatione ex istius votis intime perdomata, recrudescit diu delitescens cancerosus tumor punctionibus quibusdam, ac si acu fierent, se patefaciens. Porro ex hoc in dies actus tumor tot ærumnis revivescit, præque diro dolore ita ingravescit, ut de repente ad ultimum stadium perduceretur, in quo apertis, & corrosis folliculis, & glandularum fibrillis, putris sanies, mox nigricans continuo emanavit, quibus diu obnoxia mulier tandem in lethalem lapsum incidit.

Hoc lethali morbi experimento per salivationem habito turpi inscitia puniuntur, qui mercurialibus carcinoma discutere, ejusdem coagulum resolvere, atque salia corrosiva cicurare nituntur. Nucleus enim cancri, qui longos in annos naturæ, & medicamentis suavioribus inexcussus manet, incidentium, & resolventium usu commotus agitatur, inflammaturque; unde incalescentibus acrium salium coacervatis moleculis, non mirum, si in apertam cladem terminetur.

Finis totius Operis.

INDEX

INDEX

Primæ Partis

MECHANICES MORBORUM.

A

AEeris quantitas contenta in quafi fphærica, & in quafi fphæroidali veficula inquiritur. pag. 443.
Aqua afcendit ad pedes. 440.
Arteriæ magnæ Diameter. 441.
Area arteriæ magnæ. 447.
Aneurifma quomodo fieri poffit. 441. 442.
Arteriæ, & venæ ad inftar retis per pulmones excurrunt. 442. 443.
Arteriæ magnæ defcendentis area. 447.
afcendentis area. *ibid.*
Apoplexia a quanam caufa. 452.

B

Bronchiorum veficulæ quafi fphericam fuperficiem defcribunt. 443.
aliquando fphæroideam. *ibid.*
Bernoullius Jacobus & Joannes laudati. 444.

C

Calor in quo confiftat. 435.
Cephalæa, Cephalalgia. 452.
Cordis momentum determinari vere non poteft. 440.
Curva fpiralis an defcribatur a fanguine per arterias. 436.

D

DiarrhϾ & Dyfenteriæ caufæ. 450.

E

Æqualis quantitas fanguinis continetur in dextro Ventriculo, ac in finiftro. 440.

F

Flatuum vires, a quibus dolores & morbi plurimi fiunt. 448. 449.

G

Globuli plano-ovales elaftici funt, & figuram mutant. 434.
Glandularum anguftia non impedit aptam feparationem. 438.
Gravitas fpecifica fanguinis.) 441.
feri fanguinei.) *ibid.*
aquæ communis.) *ibid.*
Gravitates aeris, & aquæ expenduntur. 446.

H

Hepar quomodo feparet corpora. 437.
Hepatitis cur difficultatem afferat refpirationis. 443.
Hæmoptoici, & Hectici parum aeris excipiunt, 443. 444.
Hermanus laudatus. 444.
Hemicrania. 452.
Hydrops pulmonum. 443.
Hypochondriacæ affectiones. 448. 449.

I

Inæqualitates, intermittentiæ pulfuum a quibus caufis fiant. 442.
Infpiratio & exfpiratio quomodo fiant. 444. earum ufus. *ibid.*
adjuvantur a motu periftaltico vaforum pulmonarium. *ibid.*
Inteftina quomodo feparent inutiles particulas. 449. & feq.

K

Kiellius laudatus opponitur Borello. 440.

L

Lana Francifcus laudatus. 446.
Leibnitius Guilielmus laudatus. 443. 444.
Luminofæ particulæ per pulmones fanguinem ingrediuntur. 445.

M

Maffa fanguinis tribus motibus præcipue afficitur. 433.
Motus preffionis. *ibid.*
feparationis. 436.
affimilationis. 439.
Michelottus laudatus Borellum tutatur. 440. refert vires elafticas aeris, &c. 443. 444.
Malpigius laudatus videtur tribuere motum fpiralem fanguini. 444.

N

Nutritio quid fit. 439.
fit paulatim. *ibid.*
Nevvtonus Ifaacus laudatus. 443. 444.

P

Paralyfis. 452.
Pondus fanguinis humani. 440. 441.
feri humani. 441.
aquæ communis. *ibid.*
Polypofæ materiæ qua ratione refiftant fanguini. 441.
Pectus confideratur a Pitcarnio tanquam Sphærois. 442. 443.
Peripneumonia quomodo fiat. 445.
Pleuritidis legitimæ origo, & bafis. *ibid.*
fpuriæ. *ibid.*
Polenus Joannes laudatus. 444.
Pulmonis fubftantia jugulum verfus anguftior eft, verfus vero coftas fpurias extenfior. 443.
Proportio motus fibrarum glandularium. 438.
Phthifis cur afferat difficultatem refpirationis. 443.

R

Renum affectiones. 450.
Refolutio maffularum fanguinis a quibus motibus fiat. 434.

S

Sanguinis analyfis. 433.
Sanguis cur albefcat in cancris aliquibus. *ibid.*
Sanguis e capillaribus lentiffime effluit. 447. 448.
Sanguis quando ab arteriis in venas feratur. 450. & feq.
quam lineam defcribat afcendendo per venas. 451.
Serum ad alia corpora eft in ratione tripla. 433.
Separationis methodus ex Leibnitio, Bernoullio & Conoro. 436.
Singultus. 449.
Stomachi dolores. 448.

T

Timpanytes. 449.

V

Vallifnerius laudatus. 448.
Venæ fubclaviæ non defcendunt recte, fed inclinate. 452.
Ventriculus dexter cordis debilior eft momento fuo, quam finifter. 440.
Volvulus. 449.
Vifcera quælibet Animalium fuas habent glandulas fpecifica figura & textura donatas. 436. 437.
Uncia fanguinis probabilius expellitur fingula fyftole. 441.

Z

Zendrinus Bernardinus laudatus. 448.

INDEX
Secundæ Partis
MECHANICES MORBORUM.

A

APoplexia. pag. 461.
Anima organis compenetrata est. 462.
. . . apta est dirigere, extendere &c. machinulas Sphæroidales musculorum. 463.
Auditus sensatio &c. 474.
Vitia. ibid.

B

Bellinus laudatus. 454.
Borellus Alphonsus laudatus. ibid.
Bornoullius laudatus. ibid.

C

Contractio, & distractio fibrarum naturalis & præternaturalis, &c. ibid.
Cephalæa, Cephalalgia quomodo fiant. 456. & seq.
Convulsio & Motus convulsivi quomodo fiant, &c. 457.
Cur sine dolore. 457. 458.
Cur cum dolore, &c. 458.
Capitis vulnera in parte dextra, cur afferant convulsionem in sinistram partem, & e contra. 458. 459.
Coma & carus. pag. 467. Coma vigil. ibid.
Cæci cur longævi sint. 472.
Cataracta. 471.

D

Dolor quomodo fiat. 455.
Discursus & Ratiocinatio. 466.
Delirium. 467.
Duplicatio objectorum. 471.

E

Emprosthotonos. 459.
Epilepsia cum dolore, & sine dolore. 460.

F

Fantonus Joannes laudatus. 461.

G

Gutta serena. 472.
Gustus sensatio. 476.
Vitia. ibid.

H

Hermannus Jacobus laudatus. 454.
Hemicrania. 456.

I

Imaginatio. 466.

L

Legatus. 465.
Lana Franciscus laudatus. 472.

M

Motus solidorum ab actione cerebri. 453.
Motus contractionis & distractionis. 453. 454.
communis est omnibus fibris. 454.
quomodo fiat. 455.
Michelottus Petrus Antonius laudatus. ibid.
Morgagnus Joannes Baptista laudatus. 459.
Motus fibrarum cerebri, alter absolutus, alter relativus. 466.
Memoria quomodo fiat. ibid.
Mania. 468.
Melancholia. ibid.
Maculæ seu muscæ volantes. 471.

N

Nevvtonus Isaacus laudatus. 454.

O

Opisthotonos. 459.
Oscillationes solidorum eruuntur. 459. 460.
Ophthalmia. 472.
Odoratus sensatio & vitia. 475. 476.

P

Pachionus laudatus. 456.
Paralysis &c. 492. 464.
Pia Menynx haberi potest pro sensus communis organo. 462.
Polenus Joannes laudatus. ibid.
Phantasmata quænam sint. 466.
Phrenitis. 467.

R

Risus Sardonius. 459.
Reminiscentia quomodo fiat. 466.
Ronchallus Franciscus laudatus. 469.

S

Spasmus Cynicus. 459.
Stabismus. ibid.
Sonus quomodo fiat. 472.
Soni velocitas. ibid.
Sonorum diversitas & seq. 472.
Sapores quomodo fiant. 476.

T

Tetanos. 459.
Tremores unde, & seq. 460. 641.
Tactus vitia. 477.
Transpiratio & vitia transpirationis & seq. ibid.

V

Vallisnerius Antonius laudatus. 459.
Vertigo. 465.
Valsalva laudatus. 474.

INDEX
Tertiæ Partis
MECHANICES MORBORUM.

A

AEr poteſt eſſe cauſa Diabetis & Diarrhœæ, pag. 489. 490.
Aquæ frigidiſſimæ potus damnatur. 492.
Quando permitti poſſit. ibid.
Æquilibrium mixtionis maſſæ ſanguinis quid ſit. 480.

C

Calor præternaturalis in Sanguine quomodo fiat, & ſeq. 485.

D

Diviſio febrium in intermittentes & continuas. 480.
Dolor capitis in febribus. 489.
Diabetis cauſa. ibid.

E

Elementa actuoſa & elaſtica quænam ſint, & elementa inertia quænam. 480.
Elementa inertia majoris inæqualitatis reſpectu corporum elaſticorum cohibere poſſunt elementa elaſtica minoris inæqualitatis per aliquam temporis differentiam. 485.
Elementa elaſtica majoris inæqualitatis reſpectu corporum inertium minoris inæqualitatis nullo modo frænari poſſunt a corporibus inertibus, unde fit calor ſine frigore in febribus continuis. 490.

F

Febrium definitio. 480.
Febres fiunt a vitio mixtionis elementorum ſanguinis. ibid.
Fluida alia ſunt homogenea, alia heterogenea. 481. 482.
Frigoris cauſa in febribus. 484.
Febriles acceſſiones cur ſtatutis temporibus redeant. 486.
Febres Organicæ quænam ſint. 484.
Quotidianæ regulares. 487.
Quotidianæ duplices. 488.
Lymphaticæ. ibid.
Tertianæ regulares. ibid.
ſpuriæ. ibid.
Quartanæ legitimæ. ibid.
ſpuriæ. ibid.
Ephemeræ. ibid.
Continuæ. 490.
Inflammatoriæ. ibid.
Eryſipelatoſæ. ibid.
Lypiriæ. 490. 491.
Malignæ. 491.
Hecticæ. ibid.

G

Gulielminus laudatus. 480.

H

Hermanus Jacobus laudatus. ibid.
Hepatitis. 487.

L

Lana Franciſcus laudatus. 489.

M

Media denſitas, media craſſities, medium pondus debent eſſe in ſtatu naturali ſanguinis. 481.
Michelottus Petrus Antonius laudatus. 484.
Morganus Joannes Baptiſta laudatus. 489.

N

Nevvtonus laudatus. 482.

O

Oſcillatio fluidorum juvat, ut minimi canales aperti teneantur. 480.

P

Potiones frigidæ cur damnentur in acceſſione frigoris. 492.

R

Ratio reciproca momentorum corporum elaſticorum & non elaſticorum ſanguinis: vel reciproca maſſarum & velocitatum corporum eorundem, ubi Lectorem monuimus, & 480. 482.
Item ratio homologa fluidorum & ſolidorum. ibid. 184.
Pariter ratio homologa momenti diſtractionis & contractionis vaſorum ſervandæ ſunt in ſtatu naturali ſanguinis, & naturali mixtione ejuſdem. 484.

S

Sanguis in febribus non ſemper peccat velocitate, ſed tarditate. 480.
Sanitas in quo conſiſtat. 484.
Sitis in febribus. 489.
Sudores in febribus. 488.

V

Vigiliæ in febribus. 489.
Vomitus. ibid.
Valliſnerius laudatus. 492.
Verulamius citatus. 484.

W

Wolfius citatus. ibid.

INDEX
MECHANICES MEDICAMENTORUM.

A

ATmosphæræ pressio inservit unioni, nexui & æquilibrio efficiendo, & conservando particularum massæ humorum. pag. 497.
Affrictus corporum inter se sunt causæ caloris. 500. *& sequentib.*
Aquæ minerales bibendæ sunt cum moderamine, 508.
Adstringentia quænam sint, variæ species assignantur, & quomodo agant, explicatur. 512. & sequenti.
Cur parva quantitate exhibita apta sint magnas quantitates humorum irretire. *ibid.* & seq.
Alpinus Prosper laudatus. 518.
Animalium fluida habent salia figurata. 499.

C

Circulatio sanguinis quot vicibus proxime compleatur singulo horæ spatio. 501.
Cantarides cur vesicam lædant. 505.
Cordialia non cordi tantum, sed etiam Cerebro, & Cerebello succurrunt. 114. & seq.
Quænam sint cordialia. 515. & seq.
Quo tempore exhibenda sint. *ibid.*
Cordialium abusus damnatus. *ibid.*
China-China quomodo operetur in febribus superandis. 516. & seq.
Juvat concoctioni humorum. 517.
Concoctio humorum quid sit, quomodo fiat. *ibid.* & seq.
Concoctio a quibus indicatur. *ibid.* & seq.

D

Distractioni fibrarum est proportionalis contractio earundem in statu naturali. 494.
Diuretica varii ordinis quomodo operentur. 508. & sequent.
Diuretica valida semper caute adhibenda. 509.
Diaphoretica quænam sint, & quomodo operentur. *ibid.* & seq.
Quomodo diaphoresis excitetur ab externis. 511.
Caute tentanda. *ibid.*

E

Elementa actuosa, & elastica quænam sint; quænam inertia, & non elastica. 493.
Ægritudo reddit animal vel in toto, vel in parte inæqualiter leve, inæqualiter grave, inæqualiter laxum, inæqualiter calidum, & inæqualiter frigidum. 498.
Effluvia corporum habent minimas figuras similes figuris corporum majorum, a quibus emanant. *ibid.*

F

Fibræ primo simplicissimæ, deinde magis compositæ fiunt. 493.
Sunt repletæ fluido, ex quo nutriuntur, conservantur, & moventur. 494.
Impellunt fluida æqualia temporibus æqualibus in statu naturali. 496.
Motu elastico donantur. 495. & seq.
Fibrosum compositum consideratur cilindricum, aut quasi cilindricum. 494.
Figuræ herbarum ostenduntur a Fracassato in Operibus Malpigii. 499.
Fluida moventur motu spirali in canalibus. 511.

H

Hellenium cur mures occidat. 505.
Hypecacuanna quomodo dysenterias curet. 515. & sequent.

L

Lympha cur minus incalescat quam sanguis. 500. 501.
Lavagnolus Bartholomæus laudatus Professor Patavinus. 517.

M

Mixtio particularum sanguinis facienda est in ratione reciproca, aut quasi reciproca earum, ut unio nexus, & æquilibrium fiant inter se in statu naturali. 497.
Medicamenta emittunt effluvia, & qua ratione agant in fibras opere superficierum. 498. & seq.
Agunt opere figurarum. 499.
Agunt opere motus, & elateris. 500.
Agunt in ratione composita molium, ponderum, figurarum, motuum, & elasticitatum. 501.
Medicamenta dividi possunt in partes minimas. *ibid.* & seq.
Medicamenta purgantia cur aliquando elective purgare videantur. 504. & seq.
Mercurius cur palatum laceret, & salivam promoveat. 505. & seq.
Medicamenta specifica ut Hypecacuanna, China-China quomodo agant. 515. & seq.
Mineralia suas habent figuras. 499.
Mixtio humorum feliciter fit per lineas spirales. 510. 511. & seq.
Morganius Joannes Baptista Professor Patavinus laudatus. 506.

N

Nux vomica cur canes occidat. 505.

O

Opiata cur ligant fluida, & solida. 513. & seq.
Cur aliquando dissolvant, & sudores promoveant. 514. & seq.
Ut sine noxa operentur quid agendum. *ibid.*

P

Proportio reciproca momentorum particularum sanguinis, aliorumque fluidorum inter se; homologa proportio fluidorum, & solidorum inter se; & inter solida unius generis, & solida alterius habendæ sunt, ut habeatur unio nexus, & æquilibrium actionum, & reactionum in statu perfectæ sanitatis. 497. & seq.
Purgantia cum plurimas materias promoveant per intestina. 503.
Penetratio corporum facile obtinetur per lineas spirales. 510. 511. & seq.
Præparatio humorum facienda. 517. & seq.

R

Ramosæ superficies corporum quomodo agant contra fluida, & solida, & quomodo adstringant. 498. & seq.
Regnum morbi quomodo fiant. 509.

S

Sanitas in quo consistat. 496. & seq.
Sanguinis massa quomodo successive densior reddatur in canalibus arteriosis. *ibid.*
Sanguis in venis non amittit motum æquabilem. *ibid.*

Susti-

Sustinet unitatem, & nexum tam in arteriis, quam in venis. *ibid.* & seq.
Sanitatis status reddit animal æquabiliter leve, æquabiliter forte, æquabiliter constans, æquabiliter mobile. 498.
Superficies medicamentorum leves, molles, & laxæ quid agant. 499.
Asperæ, & inæquales quid operentur. *ibid.*
Succulatæ abusus damnatur. 515.

T

Torti Franciscus laudatus. 518.

V

Vomitus quomodo fiat. 506. & seq.
Cur expedite, & prompte materiæ in vomitu per OEsophagum ascendant. 507. & seq.
Cur aliquando specificæ materiæ evomantur reliquis retentis. *ibid.* & seq.
Vomitoria quibus exhibenda, & quibus prohibenda. 508.
Urinæ oleosæ cur eveniant, & quomodo cognoscantur. 510. & seq.
Vallisnerius Antonius laudatus. 499.

F I N I S.

SUPPLEMENTUM
Operum Medicorum
THOMÆ SYDENHAM.

LECTOR.

CUM nihil antiquius nobis in animo sit, quam bene de te, benigne Lector, deque eruditis Viris mereri, atque in unum hoc enitamur, ut non minus in horum utilitatem, quam commodum gemere nostra præla non desinant; hinc factum, ut nihil intermiserimus unquam, quod nostrum hoc studium magis magisque valeat usquequaque testari. Postremam igitur nostram editionem Operum doctissimi Viri THOMÆ SYDENHAM, Genevensis altera subsecuta novos exhibuit hodiedum ineditos Tractatus Medicos, qui, quoniam Doctorum Virorum, desiderari possent in hac nostra, quam alioqui accuratissimam tibi donare curavimus. Quapropter bono animo illos ipsos Tractatus hic in calce hujus Operis accipe insertos, nostros labores accipe, accipe nostros conatus in hoc unum incumbentes, ut tuis & studiis serviamus & commodis.

***Tractatus in Genevensi Editione* 1736. *tractatibus Medicis* SYDENHAM *additi*.**

Dn. D. Caroli Friderici Loevv, *de Febre Petechiali ann.* 1683. Posonii grassata, & cujus descriptionem in Adversariis Paternis repererat, Epistola ad Clarifs. Dn. Francisc. Frider. Possinger, Archiatrum Cæsareum.

Dn. D. Andreæ Loevv *Historia Epidemica Hungariæ*; *annorum* 1688. 1697. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. ab ejusdem filio Dn. D. Carolo Frider. Loevv, Perillustri Lucæ Schroeckio, Accad. Natur. Curios. Præsidi, &c. anno 1726. communicata.

Dn. D. Josephi Lanzoni *Constitutio Epidemica Ferrariensis*, *ann.* 1729.

Dn. D. Caroli Frider. Loevv, *Historia Febris Catarrhalis*, *quæ ann.* 1729. *Mense Novembri & Decembri*, *per Europam Epidemice grassata est*; *cui accedit Constitutio Epidemica anni* 1730.

Dn. D. Caroli Richa *Constitutio Epidemica Taurinensis annorum* 1720. 1721. 1722.

Dn. D. Caroli Friderici Loevv, de Febre Petechiali ann. 1683. *Posonii grassata*, *& cujus descriptionem in Adversariis Paternis repererat*, *Epistola ad Clariss. D. Francisc. Frideric. Possinger Archiatrum Cæsareum*.

VEniam dabit audaciæ meæ, qua *ardua negotia* turbare non sum veritus, par *fastigio Tuo humanitas*: tanto facilius, quo majori fide Tibi affirmare possum, non alia causa, quam *pietatis lege* impulsum me ad hoc scriptionis genus accessisse, ut extaret aliquando gratæ mentis documentum, pro illo insigni *favore Tuo*, quo Tibi me dudum tam in *publicis*, quam *privatis consiliis* reddidisti obstrictissimum. Non facile succurrebat, qua ratione Tibi grati animi pietatem probarem: nihil ex propria supellectile, quamvis plurima sese offerrent, ad dandam erga Te mei significationem, dignum esse censui: urgebat interim, quia relaturum me gratiam affirmare non audeo, habendæ saltem, & quavis ratione declarandæ gratiæ officium. Malui proinde ex re, non tamen prorsus aliena, nempe beati parentis, *Virtutum Tuarum* veneratoris, laboribus, aliquid depromere, quod *Magnifico Tuo Nomini* sacrum simul animi referendæ gratiæ cupidissimi publicum esset documentum. Suscipe igitur serena fronte *historiam morbi petechialis*, qui *anno* 1683. *Posonii epidemice* grassatus est, a *Parente* meo pie defuncto, solicite conscriptam, *Illustrique Nomini Tuo* inscriptam in lucem publicam emittendam. Si quantum per *occupationes Tuas gravissimas* licuerit, hanc qualemcunque publico bono destinatam opellam perlustrare volueris, invenies forte non plane contemnenda, & digna, quæ in publicum emittantur. Fiet autem hoc eo felicius, si, pace Tua, *Perillustri Nomine Tuo* sese hoc opusculum multis probaverit. Hujus summa, ut supra monui, est *expositio morbi petechialis*, qui *Posonii epidemice* grassatus est, ad fidem scripti, a beato parente relicti. Initium hujus historicæ expositionis ducitur ab anno 1683. quo per Dei gratiam soluta obsidione Viennensi, *regno Hungariæ*, misero fatalique *bello* miserrime afflicto, sigillatim *mense Septembri pax* restituta fuit. Tunc vero *copiis militaribus* hyberne dimissis, & *Posonii* etiam per suburbia dispositis, mali semina sparsa sunt. *Milites* enim, quod *gregatim* in contuberniis *arctius* collocati erant, omnia *squalore*, *tetra immunditie*, & fœdis odoribus compleverunt, ipsumque quasi aerem inquinantes, *catervatim*, & veluti per manipulos in *febrem malignam petechialem* inciderunt. Morbus brevi invalescens, quam plurimos ex illis consumens, in malum tandem *epidemium* degeneravit, & in *incolas* plerosque, sine *ætatis* discrimine, maxime vero in *juvenes*, maturæ & robustæ ætatis homines, non modo *plebejos*, verum etiam *nobiles* & divites, vehementer grassari cæpit, ita, ut

fere nullam domum intactam reliquerit. Incæpit morbus hic epidemius *mense Novembr. anni supra citati*, qui statim *horrore* artus corripuit, interdum *intensiore*, interdum *remissiore*, nonnumquam *per intervalla recurrente*, quem presso pede excepit *calor* in principio levis, qui ægrum primis adhuc diebus vix a negotiis solitis detinuit, interiora tamen occupans sensim auctus est. Ob sanguinis ergo rarefactionem majorem, & noxam visceribus impressam multa statim oriebantur *periculosa symptomata*, *nausea*, *anorexia*, *vomitus*, *cardialgia*, *sitis*, non nunquam remittens, *dolor capitis*, *vigiliæ*, *lassitudo spontanea*, quæ symptomata ad IV. *diem* sensim aucta perdurabant, tanta interea non nunquam lenitate, ut quamplurimi vim morbi laxatam crediderint, ejusque *causam in errorem externum* commissum rejecerint. Verum progressu temporis morbus *malignitatem* suam prodidit, *intensissimi caloris* sui effluvia per totum corpus diffundens, horrendaque producens symptomata. In unico saltem homine *mitior vis morbi* observata fuit: in *blandissimo* per totum decursum *calore* nulla *sitis*, nullum oriebatur *delirium*, morbi de solo *capitis dolore*, & *prostratis viribus* querela fuit. Cæterorum fere omnium, hoc morbo laborantium corpora quasi incendio fumare, *insolito calore* gravari ac corripi visa sunt. Hinc observabatur *lassitudo & jactatio totius corporis*, *subita virium prostratio*, in non nullis *vigiliæ diuturnæ*, quas statim excepit *delirium*, non nunquam in *incremento*, non nunquam in *statu morbi*, aliquando *mitius*, & per *unum* saltem *diem* durans, aliquando *ferocius*, non nunquam *mussitando* proditum, non nunquam *nullum* fuit observatum, ut in *pistoris* cujusdam *uxore*, nunquam *delirio* correpta, & tamen *die* VIII. prægressis *convulsionibus* mortua. Sed præstabat *delirium ante nonum* accessisse *diem*, quam *post nonum*; quoscumque enim *post hunc* invasit, omnes fere mortui sunt. Horum *delirium* non nunquam degeneravit in *furorem*, quo agitati surrexerunt, & robustissimorum alioqui hominum actiones ediderunt. In *declinatione morbi* non nunquam *somnus* obrepserat continuus, ita, ut ægroti & cibum & potum neglexerint. Sic & *mentis emotiones taciturnæ* in eo, qui alioqui facultate loquendi pollebat, ut plurimum erant *periculosæ*, quale exemplum in *saponario* quodam habui. Porro *somnum* ægrotorum plerumque turbabat *inquies nocturna*: hinc *delirare* cœperunt, & absurda loqui. *Tinnitus* & *susurrus aurium* ut plurimum in *incremento* jam huic morbo accedebat, quibus sese *auditus difficultas*, modo *salutaris*, modo *funesta*, collatis nempe reliquis *symptomatibus* periculosis, adjunxit, ut & *oculorum dolor* & *ardor*. Sæpissime illis *coruscationes* variique coloris figuræ observabantur. *Vultus*, inprimis apud moribundos, *ferox* fuit. *Tremor manuum frequens*, sed *labiorum continuus*, & semper *exitialis*, & *intra* XXIV. *horas imminentis mortis nuncius*, quod videre licuit in duobus *Viris illustribus*, ut aliorum exempla prætereamus. *Tremorem* autem statim vel sequebantur, vel præcedebant *convulsiones*, non tamen adeo *funestæ*, utut periculoso satis indicio *floccos legere* cœperint decumbentes. Quorum aliqui *motibus* tandem *convulsivis* & ipsa *epilepsia* correpti, violentia morbi consumpti sunt, cujus exemplum præbuit quidam *juvenis* XXI. *annorum*, qui post *convulsiones* incidit in *motus convulsivos*, & ipsam *epilepsiam* lv. *horas* durantem. Curatæ tamen *epilepsiæ* huic morbo *die* XII. supervenientis, & *per integrum diem* observatæ exemplum habui in *juvene* quodam pannifico. Ad unum fere omnes *caput rotari*, seque *vertigine* laborare dixerunt. *Vertiginis* inseparabilis comes erat *dolor capitis*, qui & in *artus* & *lumbos* non nunquam sese diffudit, ut ingentes *nephritides*, *uterique affectus* adesse crediderint, quod in *virgine* quadam observavi, *causam* tamen semper a *miasmate maligno* infestante sanguinem, quod in majoribus venis & arteriis ad illas partes devolvebatur, deducendam esse duxi. *Gustus* sæpissime plane fuit *depravatus* ac perversus in hoc morbo, ut ægroti non nunquam *aquam* pro *vino* biberint, *poma citrina* pro *uvis recentibus*, quod meo exemplo testari possum, comederint. *Aphonia* quoque, non semper tamen *lethalis*, observabatur, cujus per *integrum* ferme *diem* durantis, & tamen *curatæ* exemplum præbebat quidam *juvenis* viginti aliquot annorum. *Respiratio* sæpenumero *difficilis* fuit, & *frequens*, *expiratio* vero non nunquam quasi *flammea*, quæ semper *mala*, uti videre licuit in quodam *saponario*. *Pulsus* non nunquam, inprimis in *principio*, *sanorum* fuit quam simillimus, non nunquam *celer*, *frequens*, *intermittens*, *debilis*, *inæqualis*, ut sæpissime judicium de *signis* morbi *prognosticis* fefellerit. Erat tamen quoddam genus *pulsuum*, quo præsente *mortem* certo præsagire potuimus, si nempe decumbentes ad contrectationem *pulsus* aut *manus* retraxerint *tremulas*, easque *introrsum* duxerint, vitæ quasi suæ timentes, aut si *tremens*, *palpitans* & *caprizans* observatus fuerit *pulsus*. *Anxietates*, *lipothymiæ*, *syncope*, in hoc morbo maximum cordi facessivere negotium, ut non nunquam per *tres dies* iteratis vicibus continuaverint. *Tussis* non nunquam in *principio*, ut plurimum in *incremento* & *statu*, aliquando *humida*, aliquando *sicca*, sese exerebat, quarum *posterior* pejor, & semper *malignitatis* arguebat præsentiam. *Cardialgia* correpti, præ dolore ingenti, solum de *dolore* & *gravissima mole pectoris* conquesti sunt, existimantes, hoc sublato, se pristinam recuperaturos sanitatem. Morbi *principium* semper erat cum *anorexia*, *nausea*, interdum *vomitu*, qui si per *aliquot dies* duravit, nullisque *medicamentis* mitigari potuit, neque *macularum* eruptione superveniente cessavit, *funesti* semper exitus erat signum: aliquando *die septimo* aut *octavo* demum oboriebatur. *Sitis* in his symptomatibus cum morbo *incrementum* sumebat; non nunquam tamen ferme *nulla*, præsente licet *ingenti* & totum corpus quasi corripiente *calore*, observata fuit, quod *pessimum* erat *signum*. *Singultu*, huic morbo ut plurimum *in statu* superveniente, plerique, quos sub mea habui cura, sunt *mortui*, quidam tamen etiam *servati*, ut adeo *singultus* non semper *signum* imminentis *mortis* in *febribus acutis* infallibile sit; ut refert *Epiphan. Ferdinandus*. *Hæmorrhagia* quoque sæpissime hunc morbum secuta, *periculosa primis diebus*, & in ipso *morbi statu*, quod multis exemplis probare possemus, aliquando tamen *critica*, & sibi relicta, *salutaris*; sed imperitia *chirurgorum die septimo suppressa*, funesta. Sequiorem *sexum* morbus iste *duplo gravius* affligebat. Pleræque enim hoc tempore *menses* erant expertæ, aliæ *primis* statim *diebus*, aliæ *nono* demum *die*, qui semper exacerbabant *symptomata*, ut paucissimæ evaserint; *benignior* vero fuit morbi vis in *mensium fluxu* destitutis. Sed nec *puerperæ*, & *gravidæ* ab hoc morbo fuere immunes; licet non omnibus *exitioso*. Soror enim mea hac *febre epidemiali* correpta per Dei gratiam convaluit, & robustum suo tempore enixa est puerum. *Alvus* quamplurimis per *aliquot dies* fuit *obstructa*, ut eam tandem *suppositorio* reserare debuerimus. Nonnulli ægrotorum jam in principio *diarrhœam* perpessi sunt, quæ si nullis *medicamentis*, ejusmodi affectibus alioqui maxime accommodatis, cedere voluit, *res desperata* fuit sæpissime tamen & in *principio*, *incremento*, & *statu*, remediis rite adhibitis, optimo cum successu *sedata* fuit, imo *diarrhœa critica*, *die* VII. cum ægri levamine, quæ sequentibus diebus sua sponte cessavit, oborta est. Et fateri quoque debemus, fluxum alvi *moderatum* sæpissime non fuisse attendendum. Sic *vermes* tam in *principio*, quam *statu* ἄνω & κάτω sat longos rejectos in duabus personis, quæ tamen evasere, vidi. *Sudores* sæpenumero sua sponte apparebant, interdum *critici*, qui omnes boni, interdum vero *resolutivi*, imminente inprimis morte, qui pessimi; totum enim corpus tunc temporis in vaporem & madorem resolvi videbatur. *Parotides* permultis oboriebantur ut plurimum *die* XIV. & *per* XIV. ferme *dies* durabant, numquam tamen *lethales*. Adhibitis enim mox *sudoriferis* per insensibilem transpirationem discussæ sunt, sine omni metu recidivæ. *Lingua* sæpissime erat fissa, non nunquam *muco albicante indurato*, inprimis adulto, jam morbo, quasi crusta quadam obducta, ut etiam *potulentorum*, ob membranarum œsophagi fibrarum a calore ingenti exsiccatarum difficilem constrictionem, *laboriosa* fuerit *deglutitio*; aliquando *nigra*, quæ & *faucibus* peregrinum huncce suum impressit characterem, ut tandem *sphacelo* correptæ & exesæ fuerint, quale exemplum in *puero* VII. *annorum*, hoc *symptomate* affecto, & propterea metu dolorum *viginti* ferme *dies* neque *cibum*, neque *potum*, neque *medicamentum* assumente, habuimus. *Exanthemata* tandem aliis jam II. quod meo exemplo testari possum, aliis & ut plurimum IV. aliis VII.

VII. erupere *die*, in aliis non *una vice* exiere, sed *tractu quorundam dierum*; alii *secundam* quoque eruptionem *die* XIV. experti sunt, cui aliquando superveniebat *vesica* in *dorso*, *nucis* magnitudinem æquans, & *aquam limpidam* continens, *funesta*, quam in *Barone de Nobis* conspeximus. Erant *maculæ*, quantum ad *colorem* attinet, *versicolores*, *rubræ*, *purpureæ*, *fuscæ* & quasi *crocei* coloris, *albæ*, ut in *æthiopico* quodam, *nigræ*, *lividæ*, quæ duæ posteriores *pessimæ*, in primis in *dorso*, *manibus*, *pectore*, *pedibus*, *natibus*, non nunquam & *facie*, quæ non semper *funestæ*, interdum *magnæ*, interdum *parvæ*, *pulicum morsibus* similes, nullum tamen *punctum* in medio habentes, non nunquam *sparsim*, non nunquam *confertim milii solis* & *sudaminum* instar, (*aspredines miliaceæ* dictæ,) quæ etiam *malæ*, per *septem*, *octo*, *novem dies*, conspiciendæ. Sed cum *morbus* hic tam *varius ac multiplex* fuerit, ut non tantum nullo *ætatis* discrimine sævierit; verum etiam in omnes *sporadicos morbos*, si qui ægrum vexabant, sese transformaverit, ut aliquando *tussim*, sæpissime *catarrhum*, aliquando *colicam*, *podagram*, *pleuritidem*, *febrem tertianam*, servando exactissime *periodicam exacerbationem*, tempore nempe *apyrexias* evanescentibus *maculis*, ingruente vero *paroxysmo* redeuntibus, mentita fuerit, quis quæso omnia *symptomata*, quibus hic morbus *auctus* & *exacerbatus* est, enarrare queat? Sufficiat ergo, hæc fideliter, prout in *praxi mea* observavi, annotasse. Morbus hic non numquam *cito*, non nunquam *tardius* sua decurrebat *tempora*, ut etiam XXIV. *dies*, licet rarissime, *funestus* fuerit; *die* XII. ac XIII. ut plurimum *graviora* ac *vehementiora* erant *symptomata*, proindeque accuratius attendenda. Etsi vero in *Hungaria* frequenter est hic *morbus*, & *quotannis* observandus, grassari tamen *vehementius* more solito *hoc anno* cœpit, ut ferme in solum *contagium*, corpora *metu* atque *timore* debilitata facilius corripiens, rejicere *causam* ausi fuerimus. *Principium* quidem huic *morbo* debere *milites*, utpote qui *temperiem* hujus *regionis* nec observantes, nec ferentes, sed *vino* nimium indulgentes in *morbos* inciderunt *malignos*, *gregatim* deinceps in *contubernia arctiora* conjecti non modo *commilitones*, verum etiam *inquilinos* contagione infecerunt, quæ latius serpendo & eundo tantas acquisivit vires, ut in *morbum epidemialem* degeneraverit, & plures e medio sustulerit. *Anni tempestas* malum hoc insigniter fovebat, nempe ut plurimum *humidior*, cum *pluviis* copiosis & fere continuis, *nebulis* fœtidissimis, creberrimis toto fere *Novembri* & *Decembri*, quo tempore *petechiæ* in homines gravius debacchati sunt. Etsi vero vehementia *frigoris* subsecuti mali hujus vim sublatam aut minutam arbitrati sumus, tantum tamen abfuit, ut cessaverit, ut potius ferme eamdem noxam ac *vehementiam*, licet alter *mensis* præ altero fuerit *benignior*, exeruerit, in *mensem Junium* usque eam protraxerit, plures non modo *familiarius* cum ægris versantes, verum etiam *nullam plane consuetudinem* cum *infectis* habentes, & homines, qui ægrotos visitabant, fugientes, semperque domi quasi fixi hærentes, corripuerit, ut in ejusmodi homines ex sola *imaginatione contagium* manarit, correptosque sustulerit. *Remedium* præcipuum ac præsentissimum fuit *Venæ Sectio*, a qua & *curam* semper *ordiri*, eamque *in primis diebus repetere* debuimus. Quam primum vero *maculæ* sese in conspectum dedere, quamvis plerique *auctorum*, & inter eos præcipuus NEUKRANZ *de purp.* id suadeant, penitus tamen *abstinendum* erat ab hoc alioquin præstantissimo remedio. *Purgantia*, quæ ad unum fere omnes admittunt scriptores, *Vomitoria*, etiam *in principio*, nullum hic invenere locum, imo omnes, quibus *Purgantia* exhibita sunt, *brevi post expirarunt*; eorum vero *exanthemata* semper apparebant *latiora*. Ex iis, qui *Vomitoria* assumpsere, paucissimi, nempe ii solummodo, quorum *robur naturæ* adhuc erat inconcussum, evasere, in quibus & *citius* morbus sua decurrit tempora. *Expellentia*, *alexipharmaca*, *confortantia*, *cordialia*, *temperata*, v.gr. *spec. liberant. sal. volat. C. C. fixat. unicor. mar. C. C. philos. præpar.* item *Emulsiones*, *mixtura* ex *mithridatio*, *confecti. alkerm.* & *aqua fumar.* inprimis tempore *continuarum vigiliarum* data, ac sequenti *die* vesperi iterata, quæ ad *somnum* placidum ægrotos disposuit, ac *deliria* mitigavit, *lap. bezoar. orient.* præcipue ubi *cordis anxietates* vehementer urgebant, qui miraculosa fere ratione eas statim sustulit, omne hic tulere punctum. *Symptomatibus* ex proprio fonte erat succurrendum; e contrario *calida* omnia, quæ majorem excitarunt effervescentiam, vitanda. *Antimonium diaphoreticum* quoties fuit datum, fere semper excitavit *diarrhœam*; exhibitum vero *in febribus malignis sine exanthematibus* rarius, facile tamen *terr. sigillat.* vel *mithridat.* sedata fuit. Fœminis, *affectibus hystericis* obnoxiis, *extract. castor.* præsentissimam tulit opem. *Vesicatoria* justo tempore applicata, non modo in *aphonia* sæpissime ægrotis sermonem reddidere, verum etiam ferociam *deliriorum*, ac quasi *phrenitides* debellarunt. *Opiatorum* usum, utpote in his *regionibus* merito suspectum, experiri nolui, *Topicis* quidem frequenter in perpetuis *vigiliis* & *capitis doloribus*, cum successu admiscui. Quod si jam ad ἀκμὴν pervenit *morbus*, *sudoribus* probe elicitis tandem *spec. de gemm. frigid.* de *hyacinth.* cum *nitro* ordinavi, quorum usum, quousque *penitus remisit calor*, continuavimus. *Confortantia*, *cordialia*, *balsama* in frequenti usu habui. *Restaurantia jusculа* interdiu & noctu aliquoties ægris exhibenda suasi, *vini* ac *cerevisiæ* usu omnes abstinere jussi, *aquam coctam* ex *rad. scorzon. C. C.* & *ras. ebor. sem. fœnic.* &c. pro *potu ordinario* præscripsi. *Mutationem linteorum* mundorum & *indusiorum* crebram, etsi permittat NEUKRANZ *de purp.* p. 351. semper tamen ego, ob rationes certas & experientia stabilitas, dissuasi. Victo jam penitus *morbo*, & *viribus* aliquantum jam redeuntibus, tandem ad *Purgantia* descendi, quibus reliqui *excrementitii humores*, ne *recidiva* subsequeretur, cum emolumento ægrotantium expellerentur. Hac ratione *quamplurimos* per Dei gratiam *pristinæ sanitati* restituimus. Hæc, VIR, LECTIONE & EXPERIENTIA CELEBERRIME, sunt, quæ illis temporibus observavit, & bona fide de hoc *morbi* genere litteris consignavit *beatus Parens*. Hujus *paternæ* industriæ monumenta plura possideo, *gravissimo Tuo judicio*, una cum *meis rarioribus observationibus*, subjicienda, &, si Tibi ita visum fuerit, *publico bono* non invidenda. Nihil proinde avidius expecto, quam, quod sine Tua molestia fiat, Tuum de hoc instituto *consilium*. Si Tibi placuisse intellexero, affirmo Tibi, me existimaturum, mihi *gravitate judicii Tui*, & *conatus meos juvandi facilitate* id, quod maxime unquam cupierim, contigisse. Quod superest, Tibi CÆSAREÆ NOSTRÆ ACADEMIÆ spes fortunasque commendo, nihil dubitans, quin de hoc meo studio recte & benigne sis existimaturus. Dab. *Viennæ* die VII. Febr. A. S. R. CIↃ IↃCCXXX.

Dn. D. Andreæ Loevv Historia Epidemica Hungariæ, ann. 1688. 1697. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. *ab ejusdem Filio Dn. D. Carolo Friderico Loevv, Perillustri Lucæ Scroc-ckio, Academiæ Nat. Curios. Præsidi, &c. ann.* 1726. *communicata.*

ANni tempora, prout variant, suos habere morbos certos jam pridem *lib.* 3. *Aphor.* 21. recte annotasse *Hippocr.* præsente anno abunde confirmavit experientia. Scilicet *mense Julii & Augusti* cum cœlum quasi flammasset caloribus, & pluviarum ferme toto illo tempore expers fuisset, quibus alias intemperies aeris sicca temperanda & corrigenda, *Febres* solito magis in hac urbe grassari cœperunt. Quarum principia cum horrore, vomitu, nausea ægrum occuparunt, subsequentibus statim caloribus, siti, dolore capitis, virium prostratione summa, cardialgia, ut plurimum dies noctesque durantibus, ast biduo post, adhibitis sudoriferis, in *intermittentes* ut plurimum febres, modo *tertianas*, modo *quotidianas*, imo *quartanas*, per intervalla secundum suum typum repetentes, terminantibus. Tantam autem hæ febres benignitatem in se fovebant, ut raro administratis legitimo modo remediis, h.e. *V. S. Anti-febrilibus ex* ☉ *card. ben. absinth. centaur. min. lap. cancr. chinchin. arcan. dupl. flor. nitr.* aliisque, ultra octiduum sese extenderint, quin penitus remiserint. Non senserunt has febres tantum provectioris ætatis homines, verum etiam infan-

tes lactentes & ablactati, sine ullo ætatis discrimine. In nonnullis deprehendebantur *continuæ*, dies noctesque ægrotos affligentes, & *V.S. sudoriferis ordinariis, nempe spec. de hyacinth. antim. diaph. spec. de gemm. frig. mixtura mea ordinaria &c. cum confortantibus* junctis, tractatæ, omnes terminum suum elapso 15. dierum spatio benignissime absolventes. Hisce continuis annumeranda quoque fuit *Pemphinx*, vulgo *Nessel-Kranckheit* dicta, tunc temporis grassata, quæ ægrotos, (qui quasi urticæ urentis vim essent experti,) excruciavit prutitu, tumore permagno variæ magnitudinis in toto corpore, modo imperialis, modo floreni, modo grossi, modo totius cubiti, superficiem cutis occupante, eamque in vesicas non adeo rubras, sed magis albas attollente, mox redeunte, aliisque symptomatibus febres continuas malignas alias concomitantibus. Quæ febris licet aliis temporibus *benignissima* adhibito sudorifero intra biduum remittere soleat; nunc tamen admodum *maligna* more continuarum sua decurrit tempora, propinatis autem *medicamentis diaphoreticis, expellentibus temperatis &c.* DEO benedicente apud omnes felicissime XV. die superata. Observavimus etiam, quod notatu dignum & perrarum, tunc temporis certam febrium speciem, quæ fuit *complicata ex febre quotidiana continua & tertiana*, una die binas habens exacerbationes, altera unicam, quam *Hæmitritæum* appellare placuit. Fuit absque horrore, cum continuo calore, ingenti præcordiorum compressione, ut de continuis constrictionibus pectoris conquesti fuerint, siti inexplebili, intensioribus tamen hisce tempore exacerbationis, cum vigiliis, deliriis, diarrhœis, in primis virium prostratione summa, ut semper animi deliquia metuenda fuerint. Febris hæc admodum periculosa continua ingentem reconditam habuit malignitatem; quapropter more aliarum febrium malignarum, v. gr. *V. S. sudoriferis, expellentibus, confortantibus, mixtis, ordinariis*, ratione tamen habita symptomatum urgentium, tractata felicissime intra XXI. dies fuit subacta atque ejecta, superstite quidem adhuc aliquali pectoris compressione, *Laxativo* tamen medicamento sub finem exhibito, penitus sublata.

Constitutio Epidemica Sempronienfis Anni 1697.

NOn quivis annus quosvis fovet morbos, multominus una eademque symptomata. Prout anni variant tempora, aerisque tempestates, sic quoque morbi, qui nunc benigniores, nunc pejores, multorumque funerum non nunquam causæ existunt. Hoc jam dudum observavit, ac *toto libro III. Aphorismorum* nobis demonstravit maximus Græciæ Doctor, *Hippocrates*. Et quis non videt, diversum aeris statum humores modificare morbificos, eosque disponere, pro diversitate locorum aliarumque circunstantiarum, ad producenda symptomata, quandoque graviora, aliquando mitiora? Id videre licuit *anno* 1697. quo *hyemem rigidissimam* experti sumus. Produxit intensissimum illud frigus non solum *varios pectoris morbos, catharrhos, coryzæ gravedines, tussesque vehementiores*, sed & transpiratione impedita, lympham disposuit in coagulum pronam; adventante *vere*, liquatisque macrocosmi humoribus, lympha hactenus torpida apud plurimos varias subiit mutationes; inde in quibusdam *febres tertianæ* subortæ, in plerisque *febres continuæ, pleuritides spuriæ, malignitatis expertes*; in plurimis, in primis *sub finem Aprilis, Maji, Junii, Julii*, quo tempore magis efferationes biliosæ ob excessivum calorem ambientem notabantur, *febres petechiales Epidemicæ*. Referam ex morbis, quos hoc anno perlustravi, solum præcipuos. Incæperunt *petechiales* more solito cum rigore, caloribus p. n. siti, anxietate præcordiorum, quandoque vomitu, doloribus capitis, insueto artuum languore, sine causa manifesta, cum insigni extremorum lassitudine, ut plurimum quarta, aliquando septima demum die maculæ effloruerunt petechiales, in quibusdam copiosiores majoresque, in quibusdam minores ac parciores. Deliria sexto jam, septimo, octavo morbi die supervenientia, boni fuere ominis. In illis enim decima quarta vehemens notabatur obsurdescentia, & decima quinta caloris, adeoque morbi solutio. Si serius, v. gr. 10. 11. 12. contigerunt deliria, atrociora symptomata, nec non malignitatem prænunciarunt summam, nullusque expectandus fuit motus criticus, sed paulatim solutio. Observavi hoc in quamplurimis, in primis in Cive hujus loci primario, ex itinere sexta morbi die reduce. Septima, adhibito uno vel altero *medicamento expellente, bezoardico*, vidi corpus petechiis copiosissimis rubris conspersum, eodem die notavi summam in somnum propensionem, vix non dispositionem lethargicam. Vesicatoria quippe aliquot applicata ægrum a somno abstrahere non valuerunt, & excitatus licet quandoque comederit, medicamenta *expellentia, sudorifera, epileptica, confortantia* sedulo assumpserit, subito nihilominus in somnum recidit, salva manente respiratione; accesserunt 10. die deliria: excitatus enim ex suo profundo somno, & interrogatus minus apposite, minus ordinate respondit, desubito in somnum relabens. Die undecima & sequentibus supervenerunt motus convulsivi, diarrhœæ, involuntarius urinæ fluxus, summatim, symptomata exitiosa. Decima quinta calores p. n. observavi longe remissiores, pulsum naturali similem, somnum autem adhuc profundum. Si exsuscitatus fuit patiens, neminem agnovit, torvis oculis vidit, ad interrogata mussitando, minus intelligenter respondit, floccos frequenter legere continuavit. Morbum igitur hunc in pessimis signis constitutum ex *Hipp. Coac.* nec non 2. *Aphor.* 27. difficillimum ac periculi plenissimum pronunciavi. Decima septima demum die, suborta obauditione, ad se rediit, stupidus quidem & obliviosus, præteritorum immemor, vires tamen brevi resumpsit. Vidi in alio subjecto, eundem morbum in optimis signis constitutum, duodecima, rarioribus tunc temporis existentibus jam maculis petechialibus, produxisse *pustulas miliares, parvas, albas, acuminatas*, innumeras, excessivam sanguinis ebullitionem, nec non malignitatem latentem prodentes, & 15. die, prægressis vix momentaneis convulsionibus, funestas. Observavi, malum hoc fuisse *epidemium*, nullumque ætatis habuisse discrimen, juvenes vero pueros que frequentius invasisse, ac contagium in domo delituisse, aut substitisse, donec in reliquos fere omnes sævit. Qui valetudinis salutisque suæ soliciti fuerunt, ac in tempore, spretis præposteris medicationibus, meam postularunt curam, ad unum omnes convaluerunt. Incæpi, prævio unico *sudorifero*, pro ætatis diversitate, prima & secunda jam die *a V. S. in brachio*, quam sequenti die pro rei exigentia *in pede, ante exanthematum eruptionem*, repetii *Alexipharmaca*, (malignitatis enim hic summa est habenda ratio) *sudorifera ex spec. de hyacinth. Liberant. ℥ diaphor. C. C. philos. præpar. lap. bez. orient. mithridat. &c.* mutatis mutandis, singulo octihorio exhibui cum sudoris imperio. Quamprimum mentem adverti vacillantem, imminentis delirii prodromum, *Vesicatoria*, nuchæ pedibusque imponi jussi, abdidique *pulveribus sudoriferis confortantia*, nec non *epileptica, v. g. pulv. epilept. March. unicorn. man. specif. cephal. Mich. mag. ungul. alc. perl. &c.* Nimiis vigiliis ac deliriis summis *mistura mea ex mithridatio cum conf. alkerm. pulv. epilept. de gemm. frig. aut analept. &c. Syr. papav. in aq. solut.* ut plurimum vesperi, & quidem cum fructu obviam veni. *Alvi fluxum stypticis* quandoque singulo trihorio aut quatrihorio exhibitis compescui: obstructionem *enematibus* sustuli. Cum calores p. n. decrescere incæperunt, quod sæpissime sub initium decimi quinti diei contigit, contentus fui solis *pulveribus præcipitantibus, v. gr. spec. de gemm. frig. ℥ analept. C. C. philos. fl. nitr.* quotidie semel aut bis in usum vocatis. Vinum ac cerevisiam prohibui, concessique solum *aquam ex ras. C. C. ebor. sem fœnicul. rad. scorzon. coctam*. Reliquis symptomatibus ex suis fontibus prospexi. Sub initium quartæ septimanæ, appetitu jam redeunte, ne in priorem morbum reciderent, dedi *Laxativum*. Et hac methodo, DEO sint laudes, omnes petechiis etiam pessime decumbentes, excepta unica persona, servati sunt. *Morbilli* mense *Junio, Julio*, omnes fere pervaserunt domos, & observavi illos *epidemialiter* grassatos, primis quatuor diebus ut plurimum gravissimos, apparente efflorescentia, quæ elapso quatriduo evanuit, levissimos. Quibus legitima adhibita fuere remedia, *expellentia* nempe, *sudorifera, v. gr. pulv. alexit. lap. bez. C. C. philos. unicorn. mar.* omnes stando quasi ac deambulando morbum evaserunt. Qui in cura sunt neglecti, aut male tractati, etiamsi convaluerunt, elapsis aliquot septimanis,

manis, aut in *febrem* inciderunt *exanthematicam*, (quam *Roſſaliam* nominare ſolemus, & conſiſtit in maculis rubris, latiſſimis, in toto corpore denſiſſimis, eryſipelas quaſi univerſales referentibus, poſt quartum diem evaneſcentibus, & ſquammularum inſtar decidentibus, cum ægri alleviatione,) cum caloribus continuis, ſiti magna, aliquando deliriis, nemini exitioſam; aut reportarunt *tumorem flatulentum totius corporis*, permultis funeſtum. Notavi ſimul, quando unus aut duo in domo morbillos ſuperarunt, decimo demum quarto aut quinto alios ejuſdem domus in ægrotantium locum ſucceſſiſſe, adeoque morbilloſum contagium ſerpens a 14. in 14. delituiſſe ac ſubſtitiſſe. *Menſe Junio*, *Julio*, frequens fuit *Icterus*, cum aliquali alteratione, appetitu dejecto, nauſea, ſiti, oris amaritudine, deturpato cutis, inprimis oculorum, colore, pruritu, urinis croceis, cereviſiæ brunaceæ ſimilibus, turbidis, excrementis quandoque flavis, copioſis, ſæpiſſime albis, cinericiis. Obſtructionem ductus choledochi reſeravi, bilemque in maſſam ſanguineam, ac in habitum corporis jam derivatam reduxi, ejuſque acrimoniam ſalino-ſulphuream exceſſivam correxi *aperientibus ſalibus ex pulv. hepat. Tart. Vitriolato, ſale cichor. acetoſell.* additis *granis aliquot diagrydii*. Inſtar omnium fuerunt *acidulæ Croaticæ*, quibus bilem ſufficienter dilui, atque feliciſſime ſpatio 2. aut 3. hebdomadarum ictericos reſtitui. Præter *hydropes*, *calculos*, *podagram*, *arthritides &c. tempore autumnali* more ſolito, *Quartana* prodiit *contumaciſſima*, quam, ſi *Venæ ſectione*, *purgatione*, diebus paroxyſmorum inſtituta, nec non *medicamentis Antifebrilibus chinatis* ter aut quater exhibitis infringere nequivi, reliqui intactam, optime gnarus, multitudine atque frequentia medicamentorum facile ad *Cachexiam ac hydropem* diſponi, adeoque magis deſtrui. *Naturæ* igitur opus hoc commiſi, atque expectavi *æquinoctium vernale*, quo tempore natura, uno vel altero medicamento adjuta, quandoque per ſe febrem hanc feliciſſime ſubigere ſolet.

Conſtitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1699.

DE Japonibus ſcribit *Vvilhelmus ten Rhyne*, *Diſſert. de Arthrit. in ſuis notis*, *p. m.* 92. quod quidem *peſtem* ignorent, *variolas* tamen timeant, cum ipſis maxime ſint contagioſæ, atque ſæva & multiplici hominum ſtrage illorum terras depopulentur, ut major etiam mortalium pars his in Japonia aliquando ſuccumbat, quam peſte alibi, atque idcirco præ labis iſtius metu, parentes liberos, mariti uxores, & quæcunque dulcia ſunt vel ſanguinis vel thori pignora, relinquant. Unde Japones & Sinæ liberis dotati, ubi interrogantur, quot ſoboles alant? Fregerunt totidem, quot variolis jam laborarunt; reliquorum enim vitam in ancipiti locant, adeoque inter permanentes proles non numerant. Idem reſponſum fere a nobis hoc *anno nonageſimo nono* tuliſſent Curioſi, ſi ex uno alterove quæſiviſſent, quot filios aut filias habeat? Tot nempe, quot jam *variolarum* virulentiam ſuperarunt. Etſi enim apud nos *Variolæ* non adeo aliquando obſervantur funeſtæ, hac tamen *hyeme auſtrali*, *tepidiori ac humidiori* plus minus exiſtente, illæ, peſtis inſtar, in infantes & adultiores furere cœperunt, eoſque pro diverſitate tempeſtatum, magiſve vel minus maligni ætheris, nec non humorum in corpore exiſtentium, varie affecerunt. Inceperunt modico cum horrore, quem excepit calor intenſus, pulſus fortis, oculi turbidi, ſitis intenſa, aliquando jactatio inquieta, ſternutatio frequens; non nunquam jam primo aut ſecundo ebullitionis die apparuit una vel altera puſtula in facie, dorſo, ut plurimum vero ſub finem tertii aut quarti diei eruperunt *variolæ*, primum rubræ, exiles, rotundæ, figura nempe, colore & magnitudine regulari, cum febris ſymptomatumque, etiamſi hactenus fuerint graviſſima, atque nervoſo generi periculoſiſſima, remiſſione, aut notabili diminutione. Hæ turgidæ maturuerunt brevi, juſtoque tempore exaruerunt jam incruſtatæ. In quibuſdam ſubjectis puſtulæ fuerunt admodum raræ, ſolito tamen majores, hinc inde ſparſæ, valde diſcretæ, ita quidem, ut iiſdem affecti in lecto vix contineri potuerint, quin deambulare voluerint, ſi ipſis conceſſum fuiſſet, quæ variolæ mitiſſimæ ac benigniſſimæ fuerunt. *Diarrhœa Supplem. ad Sydenham.* nec non *hæmorrhagia narium*, diebus ebullitionis ſuborta omnibus ſaluti fuit, detracta nempe nimium quantum ebullientis ac æſtuantis ſanguinis, nec non ſeminii varioloſi parte, quod reliquum fuit varioloſum fermentum facilius, in primis jam laxatis venarum ſpatiis, evolvi, digeri, expellique potuit, & in his *variolas* obſervavimus diſcretas, raras, *benigniſſimas*, ſaltim hinc inde ſparſas. Qualis enim ſtatus humorum ebullientium in corpore, in primis in centro, talis quoque ſe exſeruit & effloruit in extremis, habitu corporis: unde quo pejor materia ebulliens, eo periculoſiores & deteriores variolæ. Sic ſpiritus quandoque a miaſmate varioloſo irritatos magis, quam oppreſſos obſervavimus, qui magno ſæpe conamine quiſquilias ſuas ad cutem amandarunt, ſerumque virulentum repurgarunt felici eventu, tuberculis tam magnitudine, quam colore & figura regularibus enatis. Notavimus e contra ſpiritus a miaſmate hoc varioloſo diebus jam ebullitionis obrutos ac fere oppreſſos, ut amplius ſeſe ſufficienter expandere nequiverint, multo minus inquinamenta varioloſa excutere potuerint. Remanſit ergo miaſma virulentum in maſſa ſanguinea, quam ad coagulum diſpoſuit. Tingebatur quidem cuticula rubedine quaſi eryſipelacea, ac tumore afficiebatur, nulla tamen aut fere perpauca apparuere variolarum veſtigia, potius loco harum tertia jam die maculæ in facie, dorſo, natibus, pedibus, manibus, effloruerunt purpureæ, quæ exacte morſus pulicum aliquo modo obſoletos repræſentarunt, copioſæ, ut diebus ebullitionis, quarta nempe, antequam ulla adhuc comparuit puſtula, aut plenam & ſufficientem variolarum eruptionem, quæ ſemper manſerunt parvæ, ſeſſiles, depreſſæ, confluentes, duræ, ſeptima die lethales. Obſervabatur in his pulſus debilis, catarrhus ſuffocativus, ob nervos affectos, inſultus epileptici, ſubſultus tendinum, deliria, maculæ purpureæ, latiſſimæ, ad nigredinem ſpatio aliquot horarum tendentes, ante, aut poſt mortem largiſſimum ſanguinis per alvum profluvium. Certiſſima ſane ſummæ inflammationis in maſſa ſanguinea latentis, nec non inflantis ſphaceli, adeoque indubiæ mortis indicia. Unam habui virginem octennem, in qua maculæ hæ purpureæ jam diſparuerunt, ut aliqualem reconvaleſcentiæ ſpem nobis fecerint; aſt tempore maturationis variolæ confluentes, inprimis in facie, manſerunt ſeſſiles, depreſſæ, duræ, cartilaginoſæ quaſi, cutis ipſa eryſipelate fuit affecta, & intenſa rubedine tincta, tumida, ſymptomata novis acceſſionibus febrilibus fuerunt exacerbata, quæ tandem XV. die funeſto terminarunt eventu. Unicum habui puerulum 7. annorum, ejuſmodi maculis purpureis una cum variolis correptum, qui hæmorrhagia narium copioſa quarta die ſuborta a periculoſiſſimo atque exitiali hoc malo liberatus fuit. Reliqui omnes his *petechiis purpureis* laborantes, etiamſi ex methodo medendi ordinaria & optima, *expellentibus* nempe, *ſudoriferis*, *alexipharmacis*, *bezoardicis*, *confortantibus*, *nervinis*, *antepilepticis*, *v. gr. ſpec. liberant. de hyacinth. pulv. pannon. lap. bez. orient. pulv. epilept. C. C. philoſ. unicorn. mar. diaſcord. Frac. mithrid. conf. alkerm. &c.* tractati fuerint, mortui ſunt. Sine dubio a veneno varioloſo peſtifero ſanguinis compages nimis fuit ſoluta & jam in fluorem converſa, in primis ſerum acre, virulentum redditum, atque diſpoſitum non ſolum viſceribus, ſed & partibus externis, mediante effloreſcentia, necroſin induxit funeſtam. Neque *gravidæ*, licet alias naturæ conſilio a morbis epidemiis immuniores ſint, quam alii, ab hoc variolarum contagio fuere immunes, imo decubuerunt peſſime hæ ſemper ſexta aut ſeptima die *abortum* paſſæ ſunt cum *magna Uteri hæmorrhagia*. *Variolæ malignæ* utplurimum incœperunt cum *lumborum & abdominis doloribus*, qui ſi cum erupturientibus jam puſtularum notis remiſerunt, *boni*, ſin minus, *mali* fuerunt ominis; utplurimum enim in his variolæ aut non ſufficienter eruperunt, aut, ſi prodierunt, confluxerunt, & tempore maturationis depreſſæ manſerunt, ſæpe refugerunt & in fauces gulamque copioſæ incubuerunt, *catarrhumque lethalem*, inprimis circa morbi ſtatum, induxerunt. In permultis ſalivationem in eruptione, & poſt eruptionem obſervavimus copioſam, qualis a mercurio abſumpto oriri ſolet. *Diarrhœa* diebus matura-

A 4 tionis

tionis oborta, *pessima* fuit, natura enim jam debilitata, & in negotio maturationis impedita, deducendo aliorsum materiam variolosam succumbere debuit, variolis nempe non bene maturatis, quin potius collapsis, aut *catarrhus*, aut *convulsiones* supervenerunt funestæ. Respiratio anxia, interrupta, vel sublimis, inprimis in morbi statu semper fuit convulsiva, & indubitatum signum malignitatis, quæ nullis medicamentis expelli potuit, quin potius humores in suo motu impedivit, atque sic lethalitatem intulit. Observavi in filiolo trium annorum, tempore eruptionis, die tertia & quarta morbi, summam extremorum, pedum nempe, manuum ad carpum usque, nasi refrigerationem, sine ullo sudore, cum pulsu debili, calorem vero in reliquo corpore sufficientem ac præternaturalem. Metui sanguinis recursum, caloris languorem, & necrosin imminentem, adeoque frigus hoc brevi fore morticinum, in primis materia variolosa in centro retenta minusque expulsa, exhibitis tandem *expellentibus* variis, *bezoardicis*, nec non *linteis calide applicatis*, spatio bidui rediit ad extrema calor, variolæque prodierunt copiosissimæ cum summa symptomatum alleviatione, & maturatis tandem variolis, vitæ conservatione. *Mense Aprili, & Majo* notabantur *morbilli*, qui, si ex methodo tractati fuerunt, sudorque successit ex voto, in omnibus *benigni*, neque efflorescentia inflammatoria diutius mansit, quam per quatriduum; quo tempore una cum maculis squammarum ad instar deciduis, calor cessavit penitus. Observavi autem in quibusdam morbillosam hanc inflammationem efflóruisse in dorso & facie ad instar herpetis, cum pustulis splendentibus, mox in rubedinem morbillosam ordinariam variæ figuræ abeuntibus. Fuerunt exanthemata hæc morbillosa mali moris, adeoque in cura probe attendenda, & *expellentibus*, *sudoriferis*, *alexipharmacis* sedulo tractanda. *Mense Aprili, Majo, Junio* frequentes fuerunt *febres petechiales malignæ*, quæ invaserunt cum horrore levi, nec manifesta sanguinis æstuatione, sed calore mitiori, quem aeris injuriis adscripserunt ægroti, neque crediderunt se ægrotare, donec calor, hactenus effectum suum occulens, ingravescere vitesque vacillare cœperint, ut jam ægroti decumbere coacti fuerint, magno cum damno suo tandiu contranitentes. Accessit anxietas præcordiorum, sitis immanis, capitis dolor, vigiliæ, scabrities, deliria, aliaque symptomata. Qui ab initio *Venæ sectiones* admiserunt, medentumque opem implorarunt, atque dicto præscriptove audientes fuerunt, evaserunt omnes; qui vero neglexerunt curam, eamque demum die VI. aut VII. inchoare voluerunt, ii plerumque die XIII. XIV. XV. XVIII. XIX. mortui sunt. Quicumque a *Purgantibus* credentes vitium hærere in Ventriculo, curam incœperunt, ad unum omnes decesserunt, & in illis maculæ observatæ sunt longe majores ac latiores. Qui sudare ad varie assumpta *alexipharmaca*, *diaphoretica*, *expellentia* in incremento & progressu morbi non potuerunt, etiamsi bene ac perite, alias tractati fuerint, mortui. præcesserunt *sudores spontanei*, copiosissimi, resolutivi. *Subsultus tendinum* in tangendo pulsu in statu morbi notatus semper *exitialis* fuit. *Convulsiones epilepticæ*, in primis distorsiones in ore & fronte variæ, *funestissimæ*. *Sensus hebetior*, si nempe ægroti se non laborare, sed optime valere dixerunt, *manus tremulæ*, *respiratio difficilis ac frequens*, *difficillima citra faucium tumorem deglutitio*, *inevitabilem prænunciarunt mortem*. *Maculæ quo tardiores in efflorescentia, eo pejores*, unde apud quos die demum septima, aut nona, prodierunt, ut plurimum observabantur funestæ, secus, si jam quarta eruperunt. Eædem *ex rubro colore* tendentes in *lividum*, *nigrum*, extremam sanguinis corruptionem indicarunt. Circa *Solstitium*, *mense Junio*, morbus hic fuit *pessimus multisque exitialis*. Causa hujus febris petechialis malignæ, cum calor sæpe, in primis in initio, non adeo sævus fuerit in prava & maligna indole quærenda fuit, quæ citra insignem calorem vi sua corrodente partes corporis fluidas & solidas corrupit, dissolvit, destruxit, ac violentia sæpe materiam expulit, modo *per alvum*, crisi imperfecta ac funesta, modo *per insensibilem transpirationem*, ubi ægroti, in primis sub finem, sudoribus fere diffluxerunt, qui fuerunt resolutivi, pessimi. Sanguinem igitur ac serum in hoc morbo coagulari ac incrassari, sæpissime ex sale corrodente maligno summam contrahere acrimoniam, ex symptomatibus abunde claret.

Constitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1700.

HOC anno insueta fere fuit aeris intemperies. *Mense Januario*, *Februario* temperatum frigus extitit, *mense Martio*, nec non *Aprili* fere toto tempestas nivibus & gelu sæviit, quo tempore grassari cœperunt *febres continuæ exanthematicæ*, solis *confortantibus*, *blandissimis diaphoreticis remixtis*, tractandæ. Etenim, qui more solito assumpserunt & continuarunt *sudorifera*, *ex spec. de hyacinth. Liberant.* ♃. *diaph.* ☉ *volat. C. C. mithridat.* illi omnes, viribus exinde exhaustis, & convulsionibus subortis migrarunt ad superos; qui vero in principio tractati sunt *Venæ sectione*, deinde *blandioribus diaphoreticis*, ut plurimum tamen *confortantibus & epilepticis*, *v. gr. pulv. epilept. M. specif. cephal. pulv. analept. mag. gran. erm. perlar. C. C. unicorn. mar.* convaluere omnes. Calores non adeo intensi fuerunt, debilitates vero summæ cum vigiliis, sudoribus spontaneis, pulsu celeri, frequenti, tremoribus nec non motibus convulsivis. *Mense Junio*, *Julio* plures pluviosæ notabantur dies, quam serenæ; *mensis Augustus* & *medius Septembe*r fuere serenissimi, calidissimi. *Reliquo medio Septembri* & *toto mense Octobri* tanta pluviarum fuit frequentia, ut post hominum memoriam his mensibus visæ non fuerint crebriores. Si enim de die non pluit, certe nocte pluit, imo post 14. dies pluviosos vix duo sereni apparuerunt, quos statim pluviæ excœperunt continuæ. Per has igitur insuetas anni constitutiones sævierunt, *Tusses*, *rheumatismi*, *febres*, in primis *quartanæ*, quæ in vicinis nostris locis fuerunt *epidemicæ*, *apoplexiæ ipsæ*; apud infantes frequentes fuerunt *variolæ erraticæ*. Senes experti sunt *debilitates summas* instar *febrium continuarum*, sed *benignarum*, *recurrentes*, quæ *solis confortantibus medicamentis* cesserunt.

Constitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1701.

ANnus ineuntis hujus sæculi incæpit eadem inconstantia, qua ultimus annus sæculum finivit. *Januario* quippe & *Februario* frigora uno vel altero die notabantur intensa, tertio vel quarto valde remissa, unde ex insuetis his anni mutationibus ortæ sunt *defluxiones biliosæ in brachiis*, *osse ischii*, *pedibus*, summe dolorificæ, utrique sexui infestæ. *Rheumatismi hi biliosi sudoriferis* neutiquam tractari debuerunt, utpote quorum usu dolores semper exacerbati sunt, meliori vero successu *digestivis ex salibus*, *v. gr. pulv. hepat. rubr.* ☉ *cichor. acetosell.* ♀ *vitriolat. diagryd. sulphurat.* quotidie adhibitis obtemperarunt, & intra XXIV. dies evanuerunt. *Martius* fuit valde benignus, *Aprilis* vero & *medius mensis Maji* ob frigora infantibus funestus, hi nempe valde infestabantur *Vomitibus*, *catarrho suffocativo*, *colicis convulsivis*, *epilepticis*. In *Junio* nil occurrebat notatu dignum, nisi quod mane hoc & præterito mense rorem in foliis arborum, in primis prunorum, instar mellis, nostrates vocant *Honigthau*, cumque fructiferum indicare annum credunt, copiosum observaverimus. *Julius* totus exæstuavit, nil tamen mali, quod mirum, produxit; nisi *febres tertianas*, (quæ sexto paroxysmo abierunt) & in senibus, adultis ac infantibus *pustulas*, sive *exanthemata miliaria*, quæ occuparunt totum corpus cum molestissimo pruritu. Causa sine dubio quærenda in efferationibus biliosis, in primis lympha ab externo calore valde intenso evocata, sed facile *refrigerationibus*, *v. gr. spec. de gemm. frig. fl. nitr. lap. caner. &c. & balneis hordeaceis* repressa ac contemperata. Toto mense *Augusto* calores fuere intensissimi, pluviæ paucissimæ, fere nullæ, noctes simul calidæ. Jam valde grassari cœperunt *febres* cum frigore duarum, aliquando trium horarum, insecutus est statim calor ultra 40. horas durans cum capitis dolore, siti, virium prostratione, linguæ ac faucium ariditate, vigiliis, quandoque deliriis, ut jurasses *febrem* imminere *continuam*, sed post adhibita *sudorifera*, *Venæ sectio-*

ſectionem, remiſit calor atque in *intermittentem febrem*, ita tamen, ut vix aliquot horæ inter paroxyſmum & apyrexiam interjectæ fuerint; & ſic una febris excepit alteram, afflixitque diu infirmos; rariſſime enim ante nonum paroxyſmum terminavit. Si *Venæ ſectione*, *diaphoreticis & præcipitantibus*, cum malignitate non caruerit, rite tractabatur, nulli fuit funeſta. Febres hæ maxime ſævierunt *menſe Septembri*, quem obſervavimus calidiſſimum, ſicciſſimum, ſine ullis pluviis. *Menſis Octobris* incæpit cum pluviis, quæ per aliquot durarunt dies, inſequentibus mox caloribus inſuetis, ac vix poſt hominum memoriam notatis. Continuaverunt æſtuoſiſſimi dies per *Novembrem* fere totum, ita, ut nullus ſenum tantæ æſtatis & autumni calidi & conſtantis recordari potuerit, unde optimum & generoſiſſimum crevit vinum, quod tamen ſucceſſu temporis minus generoſum evaſit. *Morbi* fuere *pauci*, iique ut plurimum *ordinarii*. *Sub finem Decembris* exaſperatum fuit cœlum, & terra frigore obriguit.

Conſtitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1702.

HAc hyeme permutata quaſi videbantur tempora. Frigora intenſa ſolum durarunt ad ſextum *Januarii* diem, ſeptimo ſupervenerunt pluviæ, ſubſequentibus diebus nebulæ, cœlum turbidum, mox ſerena, calida tempora. Toto *Februario*, exceptis vehementiſſimis ventis, eadem fuit cœli facies, nullum frigus, nullæ nives, ut plurimum ſiccitas, ſerenitas, ut credidiſſes, imminere æſtatem; nocturno quidem & matutino tempore quandoque aura obſervabatur frigidiuſcula, ſole tamen oriente ſtatim fuit temperata, unde jam *medio Februarii* habuimus flores violarum, nec non flores ceraſorum acidorum. *Morbi* his menſibus, præter *catarrhos frequentes*, vix notabantur alii. *Martius*, qui inſecutus eſt, fuit ſiccus, quandoque ventoſus, pluviæ, quæ oboriebantur, fuerunt temperatæ, fertiles. Hujus initium *phthiſicis*, *hecticis*, *hydropicis* valde fuit funeſtum. Circa *æquinoctium vernale* incæperunt copioſæ inter pueros graſſari *febres continuæ*, ut plurimum *malignæ*, *petechiales*. Invaſerunt illos leviſſimo rigore, laſſitudine ſpontanea, ſuccedente calore non adeo magno, ſubinde remittente, ſed tertio aut quarto die vehementius recurrente, quo ut plurimum in conſpectum venerunt exanthemata, deliria brevi poſt comparuerunt, in quibuſdam vehementia, & quidem cum vigiliis, in quibuſdam breviora, maculæ erant parvæ inſtar morſus pulicum. *Febres hæ epidemicæ diaphoreticis*, *præcipitantibus & confortantibus temperatis*, non *ſudoriferis fortioribus*, tractatæ, nulli fuerunt funeſtæ, ſed valde *contagioſæ*. In *adultioribus*, utpote viris, *maculas*, ut plurimum obſervavimus *latas*, ſucceſſerunt ſtatim deliria, convulſiones, epilepſiæ, & his fere omnibus decima tertia dies fuit exitialis. Duravit epidemica hæc lues in *Junium* uſque, quæ ſine dubio magnis ſiccitatibus cum Hippocr. 3. Aphor. 7. adſcribenda. *Aprilis* plerumque fuit ſerenus, calidus, ſubinde ventoſus, frigidus. Hunc excepit *Majus* frigore quidem moderato, ſæpe tamen, præſertim Borea interſpirante, rigidiuſculo; fuit variabilis, nunc calidus, nunc turbidus, pluvioſus, mox frigidus, ventoſus, unde vitis juſto tardius & inæqualiter gemmas ſuas protruſit. Frequentes hoc menſe fuerunt *arthritides vagæ*, quæ ſolo reiterato *Laxantium*, minus *ſudoriferorum*, uſu tractari voluerunt. *Julius* fuit valde temperatus, calidus, ut & *Auguſtus*, ſi exceperis imbres & tonitrua horrendo fragore & fulguribus, in primis noctu, *menſe Auguſto* frequentia, & grandinibus inſolitis, quæ aliquoties præſertim die 12. 13. 18. promontoria noſtra fere omnia, & quidem optima, valde deſtruxerunt remixta. Fructus omnes horæi valde fuere inſipidi, humidi, & ad putredinem proclives. Unde frequentes habuimus *febres*, primo intuitu *continuas mentientes*, adhibita tamen *Venæ ſectione* & *ſudoriferis*, tertio & quarto die in *intermittentes tertianas* degenerantes, tandem *præcipitantibus & laxativo* brevi conſopitas. *September* comparuit uno alterove die ſerenus & amœnus, tertius & quartus ſerenum diei cœlum noctu tempeſtuoſo tonitru & fulguribus terribilibus fœdarunt. Sequentes dies mox ſereni, mox turbidi, pluvioſi, aliquando frigidi, in primis noctu, & notavimus circa feſtum Matthæi bis pruinas, ſed plane innocuas. Hoc menſe habuimus *Diarrhœas*, *dyſenterias*, quibus adhibitis *rhabarbaro toſto cum myrobalanis*, & dein *adſtringentibus ex corall. fl. ferr. cum mithridat.* cito medebamur. *Octobris* quatuor dies initiales fuerunt ſereni, amœni, calidi, his quatriduum ſucceſſit frigidum, ventoſum, imbridum, nivoſum, autumni præludium, octava mane gelu & pruina nocentiſſima folia ac uvas nondum maturas in omnibus fere promontoriis decoxerunt, & millena damna fecerunt. Jam remittere cœpit frigus, & cœlum ad aliquot dies inclaruit. Circa *medium menſis* fere octo turbidi, nebuloſi, ſolis expertes, notabantur dies. Tandem circa 20. exortis ventis, nebuliſque diſcuſſis cœli facies mutari cœpit, æſtaſque in autumno conſtans comparuit. Fuit enim ab hoc tempore uſque ad ſextum *Novembrem* ſerenitas, cum frigida tamen aura matutina. Septima tota die pluit, octava nix cecidit ingens; ſucceſſit horridum gelu octiduum fere durans, quod & botros in copia adhuc in promontoriis exiſtentes vix non in lapides convertit. *Medio Novembris* amœnior aura comparuit, caloreque fortiori nives uvaſque glacie adſtrictas ſolvit. Hoc tempore frequentes fuerunt *febres*, quæ nullum ſervarunt typum, quin potius *febres malignas* mentitæ ſunt. Invaſerunt cum horrore caloribus primis diebus fere continuis, ſummo virium languore, capitis dolore, ſiti, oris amarore, ſiccitate linguæ. Adhibitis *Venæ ſectione & ſudoriferis blandis*, tertia vel quarta jam die terminarunt in *intermittentes*, quarum paroxyſmos *arcano duplicato*, *ſale Card. Ben. cort. chin. de chin.* ac tandem *levi laxativo* ſuppreſſimus. In his notatu dignum fuit, quod, etiamſi valde poſt febres comederunt, vires tamen per longum temporis ſpatium recuperare nequiverint. His menſibus copioſe graſſari cœperunt inter pueros & puellas *variolæ*, quæ obſervantur modo *benignæ*, modo *malignæ* confluentes, depreſſæ, adhibitis *blandis diaphoreticis*, ſanguinem contemperantibus, verbi gratia *pulv. alexit. C. C. philoſ. pulver. epilept. ſpec. de hyacinth. unicorn. mar.* aliquando, ſi exire noluerunt, additio *ſale volat. C. C.* nec non *lap. bezoar*, nulli funeſtæ. Accuratam inſuper ſymptomatum rationem habere debuimus. Sic accidit, ut puerulus V. annorum ex variolis malignis convaleſcens *gingivis ſuperioribus* reportaverit *ulcuſcula*, quæ primo intuitu ab adſtantibus pro *aphthis*, *Mundfaule*, judicata & tractata ſunt, elapſo 24. horarum ſpatio corroſivitate ſua magnam jam maxillæ ſuperioris & inferioris occuparunt partem cum ſummo fœtore & nigredine, maximoque imminentis *ſphaceli* periculo. Adhibuimus frequentiores *injectiones ex decoct. rad. ariſtoloch. iridis flor. maſtiche*, *thure*, *mundificantia*, *balſamica*, *v. gr. elix. Propr. ſine acido*, *balſ. peruv.* quibus tandem corroſivitas, fœtor, nigredo receſſit, & puerulus priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt. Taceo *catarrhos*, *reumatiſmos menſe Novembris & Decembris* frequentes. Sine dubio morbi hi ut plurimum ex lympha a varia aeris anomalia, nec non erroribus diætæ, v. gr. fructibus horæis hoc anno valde putridis, viſcedinem & ſpiſſitatem diſpoſita, quæ in ſanguine coacervata eundem in tumultuarios motus concitavit, deducendi.

Conſtitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1703.

ANni hujus principium aura temperatiori, nivibus ſtipata illuxit, paulo poſt ſucceſſit frigus intenſum, quod brevi remiſit, & in pluvias abiit. *Februario* gelu ſævijt ingens, niveſque ceciderunt ſæpiſſime, mox tamen accedente aura calidiuſcula in liquorem ſolutæ. *Martius* comparuit caloribus amœniſſimus, ſicciſſimus, quandoque tamen interveniente Euro, rigidus. *Aprilis* ſimul præter morem ſiccus fuit. Habuimus his menſibus ventos vehementes, nives copioſas, quæ terram liquore balſamico ſufficienter irrigare potuerunt. *Majus* & *Junius* fuere æſtuoſiſſimi cum pauciſſimis pluviis; unde uvæ circa feſtum Viti jam fere defloruerunt omnes. Hoc ſemeſtri notavimus *febres continuas*, non adeo frequentes, nec malignas, ſine dubio, ob vinum nimis leve ac tartareum, quod præterito crevit anno, diureticum, minus ſanguinem accendens. *Variolas* habuimus in copia, modo *benignas*, plerumque *malignas*, ſeſſiles, depreſſas, quæ tamen ſi rite *bezoardicis*

temperatis, expellentibus, confortantibus, v.gr. pulv. alexit. sep. de hyacinth. antimon. diaph. C.C. philos. præp. pulv. epilept. lap. bez. orient. unicorn. mar. mithridat. &c. tractatæ sunt, paucissimis, imo fere nullis funestæ. Et licet plurima tum temporis conspicerentur puerilia funera, causa tamen mortis magis adstantium incuriæ & negligentiæ, aut medicastrorum præposteræ ac perversæ curæ & imperitiæ, quam malignitati adscribenda. Notatu dignum fuit, me his temporibus inter alios habuisse Comitissam valde sanguineam, corpulentam, jam fere quadragenariam, variolis correptam. Huic sub prima morbi invasione, quæ erat cum rigore, caloribus, cordis compressione, virium languore &c. curavi aperiri *medianam*, præscripsi *bezoardicos expellentes pulveres* more solito, *pulv. alexit. C.C. philos. lap. bez. orient. unicorn. mar. &c.* & ecce præter omnium expectationem tertia & quarta die erupere per totum corpus *variolæ* copiosissimæ, sexta accessit *immodicus mensium fluxus* ad instar puerperæ, retrocesserunt illico variolæ, quæ absque hoc fuere depressæ, sessiles, confluentes, verbo, pessimi moris. Mutavi medicamenta, dedi frequenter *spac. de gyacinth. corall. rubr. terr. sigill. mitridat. mag. smaragd. pulv. epilepti. M.* non omissis *confortantibus*. Fluxus hic immoderatus continuavit octiduum, nec *stypticis* sisti potuit: durante fluxu variolæ non creverunt, nec ad maturitatem tendere voluerunt, sed confluxerunt, majoraque conciliarunt symptomata etiamsi *expellentia*, *bezoardica antepileptica stypticis* semper consideratissime miscuerimus; octiduo elapso fluxuque cohibito tandem parvulæ hæ variolæ, non fastigatæ, maturitatem receperunt, symptomata remiserunt, & Illustrissima Comitissa a varioloso hoc affectu, periculi pleno, præter omnium opinionem ac spem, liberata est. Variolæ hæ permultorum oculis valde fuerunt infestæ, & modo *inflammationem* reliquerunt pertinacem, modo *humorem deposuerunt contumacem*, ac coagulationi vel condensationi aptum. Priori feliciter medebamur *aquis ophthalmicis ex aqu. plantag. rosar. chelid. tut. præp. sach. saturn.* posteriori inflatione *pulveris subtilissim. ex sach. canariens. antim. crud. lap. sciss. præp. perl. præp.* & si opus fuit, *Vesicatoriis*. His mensibus varios atque diversos notavimus *hæmoptoicos*, tam senes, quam juvenes; in quibusdam enim sanguis ἀθρόως ϗ βιαίως ad aliquot libras *sine ulla prægressa tussi* excretus est, & in his fere nulla adfuit irritatio, sed sanguis floridus lubricavit sibi ipsi viam, & unica irruptione extravasatus per os affectavit exitum; in quibusdam *quasi extussiendo* sanguis pedetentim rejectus est, in his sine dubio vasa pulmonum fuerunt erosa, & salinæ particulæ massæ sanguineæ inexistentes teneras pulmonum vesiculas stimularunt, inde irritatione facta tussis producta fuit cruenta. His feliciter subvenimus *Venæ sectione & medicamentis adstringentibus ex compos. sperniol. Cr. lap. hæmatit. ocul. cancr. trochisc. de spod. de carabe*, addito *laudano de tribus* in refracta dosi. Si sanguis fuit sedatus, ordinavi *pectoralia traumatica cum resolventibus mixta, v.g. elix. pectorale cum ess. traumatica*, nec non *decoct. pector. ex fl. & fruct. pector. usitat.* item *gelatinam pectoral. ex rasur. C.C. ebor. cum herbis pectoral.* factam, it. *decocta ex herb. alchymill. scabios. pyrol. fænicul. millefol. tussilag. pulm onar. heder. terrest. rad. tormentil. sem. anis. fænic. rad. chin. &c.* Mense *Junio* ex caloribus insolitis, nec non ingurgitatione aquæ frequentiori adultiores æque ac juvenes reportarunt *febres tertianas* frequentes, sed sumptis *salibus absinth. centaur. min. card. ben. cort. peruv.* ac tandem *purgante* brevi curatas. *Julius* non tam amœnus & serenus fuit, quam pluviosus, nocte dieque frigidus, ventis summe molestus, qui in primis a die quarto ad octavum valde sævierunt, & frumento, quod violentia sua excusserunt, quam maximum intulerunt damnum; circa 24. ad finem usque calidissimi notabantur dies. *Augustus* incepit cum frigore pluviis, quæ hoc mense fuerunt copiosæ, stante tamen austro suos alternavit dies, fuitque variabilis & inconstans. *September* extitit serenissimus, amœnissimus cum insolito aeris fervore, quandoque pluviis intemperiem solis contemperantibus atque terram irrigantibus. *Octobris* primi octo dies fuerunt pluviosi, frigidi simul, hoc tamen non obstante, tertia & sexta die observavimus tonitrua & fulgura, elapso octiduo cessarunt pluviæ, & subsolanus superveniens radiis solaribus non solum terram madidam siccavit, sed & botros a nimiis pluviis jam putrefactos valde exsiccavit, illosque in pulveres fere redegit. Toto *Novembris*, nec non *Decembris* mense cœli temperies notabatur placidissima, ut credidisses vernum adesse tempus. Circa natalitia intensum frigus ingruit, terraque congelavit. Frequentes hoc semestre *biliosas* notavimus *febres*, quæ cum rigore, mox caloribus, vomitibus, præcordiorum angustiis pueros æque ac adultos invaserunt, primoque intuitu *continuas* mentitæ sunt. Duravit calor ut plurimum 40. horas cum dolore capitis, siti vehementi, ariditate linguæ ac faucium, adhibitis vero *Venæ sectione*, *diaphoreticis*, remisit, & in *ordinariam tertianam* cum apyrexia degeneravit, atque *antifebrilibus salibus*, nec non *chinatis* rite tractata sexto paroxysmo cessavit. Memini, me plurimos habuisse, qui octavum sustinerunt paroxysmum, & hi ex febre reportarunt *icterum*. Calor hic non adeo flavus, sed saturatior & fuscus fuit, sine dubio a particulis acribus, biliosis, sulphureis, quæ copiosius in sangine collectæ tandem in habitum corporis sese diffuderunt, cutemque deturpato imbuerunt colore. Alvus in his omnibus sufficienter suo fungebatur officio, porum choledochum in duodeni & jejuni confinio non fuisse abstructum. His feliciter, & quidem intra paucos dies medebamur *pulveribus ex sale cichor. arcan. dupl.* aut *tart. Vitriolat. spir. salis coagulat. pulv. hepat.* additis non numquam *aliquot granis diagryd. sulphurati*. Verissimum itaque est *Dioclis* monitum, notante *Celso*, prodesse nempe *icterum*, si post *febrem* oritur. His temporibus aliquos notavi *cacheticos*, nec non *hydropicos*, qui in *icterum flavum* inciderunt, quorum superiora corporis marcescebant, & mirum in modum flavescebant, tumentibus interim inferioribus & abdomine. Vesiculæ in horum pedibus obortæ stillabant liquorem summe croceum. Causa sine dubio salibus lixiviosis sulphur sanguinis ita modificantibus adscribenda. Cura ad tenacissimas obstructiones tartareas, & dyscrasiam viscerum dirigi debuit, & profuerunt in specie *martialia, pulvis cacheticus, Tinct. mart. aperit. Mynf. spir. aperit. Penot. Purgantia* singulo octiduo semel exhiberi debuerunt, v.gr. *Recipe pulv. rhabarb.* ℈j. *gialap.* ß℈. ☉ *absinth. gr. vii g. g. grij. ol. mac. gttj. M.* Quod si venter a *laxantibus* observabatur detumescere, bis cum successu singula hebdomada pro exigentia symptomatum & ratione virium propinari potuerunt; sin tumor post purgantium usum in eodem statu mansit, aut infirmus naturæ ductu frequentes dejectiones sine alleviatione habuit, abstinendum fuit a purgantibus. *Diuretica* in his casibus alias omnem absolvere videntur paginam, hic tamen cum summo judicio & discrimine adhiberi debuerunt, & si unquam, certe hic, urinæ status probe considerandus fuit. *Urina cruda, alba tenuis* testabatur de sanguinis textura valde laxa, & hæc pro medela requirebat *salia lixiviosa*, utpote *sal. stipit. fabar. ononid. junip. ebul. absinth. tart. vitriolat. spis. sal. coagul. &c.* *Urina rubra* docuit sanguinis texturam esse valde strictam, atque abundare salibus lixiviosis, unde præscribi debuerunt *salia volatilia*, v.gr. *succin.* ☉ *volat. tartar. bufon. lumbric. terrestr.* in primis *amara decoctum ex herbis, absinth. mij. eupator. mar.* ā ℥ß. *bacc. junip. mj. rhapont. ver.* ℥ß. *m. pro infuso &c.* *Scroto tumenti* maxime profuit *decoctum ex fol. rut. absinth. menth. mil. cumin. cum vino* factum, & cum spongia calide applicatum. *Febres petechiales*, quæ observabantur, fuerunt valde *benignæ*. Alias, præter morbos ordinarios, *catarrhos* nempe, *tusses, raucedines &c.* nil memoratu dignum occurrit.

Constitutio Epidemica Semprpniensis Anni 1704.

J*Anuarius* ineuntis hujus anni totus fuit valde frigidus, nivosus; *Februarius* e diverso præter morem temperatus, ut plurimum serenus, aliquando pluviosus, aliquando ventosus, quandoque nivosus. *Martius* incepit cum intenso frigore, solis tamen splendore atque serenitate temperato, quinta nix cecidit copiosa, quæ sexta jam in liquorem abiit, septima supervenit tempestas tumultuaria, valde nivosa, octava dies

dies fugatis nubibus purgatoque aere mira illuxit serenitate, quæ tempestas pulcherrima, ventis mitioribus remixta, sicca, non solum ad *æquinoctium vernale* duravit, sed & uno quasi tenore in *Aprilem* usque continuavit. Imo *Aprilis* sua natura alias variabilis, hoc anno fuit amœnissimus, serenus, siccus, absque pluviis fere, cum caloribus ad finem usque prope æstivis: die 27. tonitrua & fulgura ingentia cum pluviis habuimus, sol tamen nubila mox serenavit, unde arbores justo citius folia & flores emiserunt suos. Tertia *mensis Maji* dies incepit cum pluviis, quas secuta sunt frigora, & quinta pruina matutina, quæ vineis nostris maximum damnum intulit, alias totus mensis fuit serenus, calidus, siccus, ventosus. Successit *Junius* serenissimus, siccissimus, pluviarum expers, ventis tamen mixtus. His mensibus, inprimis superioribus, Morbona æque ac Bellona apud nos valde sævit. Hungari quippe a Nostris deditionem civitatis solicitantes, sed repulsam reportantes rabie velut accensi hinc inde discurrerunt, nobisque excidium minati sunt. Civitatem d. 18. Febr. e longinquo obsidione cinxerunt, eam tamen supervenientibus adversis cœli tempestatibus, nivibus nempe & ventis insolitis, intra biduum solvere coacti sunt, interim IX. septimanis nos undique tenuerunt conclusos, ut nullus exire ausus fuerit. Milites Cæsarei frigoribus & militaribus laboribus, inprimis tristi esuritione & aquæ potu valde hactenus debilitati, huc tandem in defensionem civitatis dispositi ad novi desuetique cibi ac vini copiam, quæ miseri nostri large obtulerunt, gravati in periculosos inciderunt *morbos, castrensibus non absimiles*. Conquesti sunt de *languore totius corporis, nausea, stomachi gravedine, caloribus, siti, dolore capitis, vigiliis*, accesserunt *deliria*, aliquando *alvi fluxus*, non nunquam *petechiæ*. *Venæ sectio* prima aut altera die instituta, nec non *sudorifera ex spec. de hyacinth. C. C. phylos. lap. cancer. antim. diaph. &c.* sæpe in herba suppresserunt malum, unde ægri intra quatriduum convaluerunt. *Purgantia* & *Vomitoria*, etiam in principio adhibita, non conduxerunt, morbum potius exasperarunt, & malignitatem latentem evocarunt, quam tandem *expellentia*, inprimis *mithridatium cum confect. alkerm.* & *confortantia* diu continuata sustulerunt. Qui methodo ordinaria fuerunt tractati, evaserunt omnes periculum; qui autem citius justo nosocomiis valedixerunt, etiamsi fere nullos in diæta errores commiserunt, ut plurimum in priorem morbum reciderunt. Inter hos unus *febre maligna* laborans ex delirio furibundus prosiliit e lecto, & per fenestram secundæ contignationis sat altæ in fluentum præcipitem sese dedit, in aqua hinc inde discurrit, defatigatus tandem, & exanimis fere in lectum deportatus *alexipharmacis, sudoriferis, confortantibus* convaluit. *Morbus* hic *epidemius* a victu profectus primo mense militibus gregariis inhæsit, brevi post cives, qui curis, laboribus, frigoribus, excubiis diurnis & nocturnis insuetis defatigati vino horno, generosissimo, dulci, etiam nocturno tempore præter morem indulserunt, invasit, atque in *febres malignas petechiales* degeneravit. Sanguinis quippe una cum reliquis humoribus ex erratis vitiosam diathesin nactus facillime malignitatem concipere potuit. Inceperunt *mense Februario* cum languore summo, calore moderato, qui in dies crevit, vigiliis, siti intensa, aliisque febrium comitibus symptomatibus. In his si exanthemata prodierunt die quarta, evaserunt omnes rite tractati periculum die XV. secus si maculæ in conspectum venerunt die septima: infirmi enim periculosissime tunc temporis decubuerunt, & 21. demum die mortis periculo liberati sunt. *Mense Februario* valde *benignæ* fuerunt *petechiæ*, *Martio* pejores, *Aprili* pessimæ. Observavi in quodam juvene sat robusto petechiis laborante, *pustulas* XIV. morbi die exeuntes *pellucidas*, ceu *crystallinas*, partim *milii seminis*, partim *lentis*, imo multas *pisi* magnitudine hinc inde per totum corpus disseminatas, in dorso vero numerosissimas, *aqua plenas*, summe *malignas*; intendebatur enim febris cum anxietatibus, cordis compressionibus, convulsionibus; albescere tandem hæ vesiculæ & suppurare cœperunt, hinc exsiccatæ jam exaruerunt, & squamatim circa 21. diem deciderunt, quo tempore pauperculus morti jam vicinus, præter omnem spem feliciter enavigavit periculosissimam hanc charybdim. In *fœminis* semper notavi *mensium fluxum*, aliquando *diarrhœam* simul, quæ omnibus fuit *funesta*. *Deliria præmatura* fuerunt *exitiosa*. Sic robustus quidam Vir 45. annorum, quinta morbi die incepit delirare, sexta est mortuus; & fœmina triginta annorum similiter robusta tertia die delirans, quarta est mortua. Horum sanguis prima & secunda morbi die *Venæ sectione* extractus exhibuit in superficie pituitam densissimam instar crustæ vix separabilem, & croco quasi tinctam; brevi ante mortem bilis utrinque sese diffudit in totum corporis habitum; singula mortis prænuntia. In *febribus* hisce *malignis* frequens fuit *attritio* aut *excoriatio in natibus*; non solum a longiori decubitu, quin potius a sanguine suo modo malignitate corrupto deducenda, qui qua data porta, sarcinam suam deponendam & excernendam quæsivit. Latuit autem utplurimum *gangræna & sphacelus*, caroque tandem adhibitis adhibendis, v. gr. *unguentum ægyptiac.* ad os usque excidit cum ægrorum levamine. *Mense Februario morbilli* epidemice grassari cœperunt, qui tamen ex methodo tractati *benigni* fuerunt, *instante æquinoctio verno* indies magis invaluerunt, & invaserunt infantes æque adultos, & puerperas, cum horrore, caloribus summis, stillicidio lachrymarum copioso, mordaci, oculorum rubore ac tumore, cum tussi ferina, gravitate & compressione pectoris, maculæ effloruerunt ut plurimum secunda morbi die, aliquando quarta, quandoque septima, & perstiterunt quatuor aut quinque dies. Observavi hoc tempore *morbillorum tres species*, *maculas* nempe *latas*, *rubras*, sine pustulis, adeoque *non elevatas*, *neque superficiem cutis superantes*; altera species *cutim solum transparuit*, & hæ duæ species inadvertenter evanuerunt, quas vulgus retrocessisse putabat; tertia prodiit cum *maculis parvis*, *rubris*, quæ in dies auctæ, & *supra cutis superficiem modicum elevatæ* racematim coaluerunt, quarumque protuberantia, digito leviter admoto tactu percipi potuit; post quinque dies, morbo jam remittente, maculæ per totum corpus latissimæ & maxime rubentes evanuerunt, atque squamularum forma deciderunt, cute farina quasi conspersa relicta. *Morbilli* quo citius prodierunt, eo benigniores, quo tardius, eo pejores fuerunt. Incessit sæpe hic morbus sub vario stipatus satellitio. Sic *mense Aprili* ad puerperam vocatus deprehendi *morbillos* copiosissimos, protuberantes, quibus interspersæ fuerunt *maculæ petechiales*, deliravit valde, imo tubarum in viciniam inflatarum cantus & pulsati tympani sonos, inter difficultates somni per phantasiam oblatos articulata, imitata fuit, frequenter risit, convulsa & aphona tandem jacuit, neminem novit, 15. tamen morbi die, adhibitis *expellentibus alexipharmacis temperatis*, *cordialibus*, ad se rediit, atque debellatis symptomatibus gravissimis convaluit. Eodem tempore gratiosam habui puellam 6. annorum, *variolis* veris laborantem, supervenerunt nona morbi die, variolis necdum in statu constitutis, *morbilli* copiosi, gravissime inde decubuit, sed ex duplici hoc morbo feliciter emersit. Verissimum igitur est Axioma medicum: Qualis humor effervescit in corpore, talis efflorescit in cute. *Morbilli* hi, si perite *expellentibus, v. gr. pulv. alexit. de hyacinth. lap. bez. orient. pulv. epilept. C. C. philos. antim. diaph. unicorn. mar.* cum *pectoralibus & confortantibus* mixtis, nec non servato simul idoneo diætæ calorisque temperamento, tractati sunt, omni vacarunt periculo, neminique fuerunt funesti; neglecta autem, aut præpostera vel perversa morbillorum cura, aut præmatura, superatis jam morbillis, aeris mutatio, vel inordinata rerum non naturalium diæta, præcipitavit quam plurimos *in tussim ferinam*, *febrem continuam*, *respirationem difficilem*, *pectoris compressionem*, *catarrhum* ita dictum *suffocativum*, *lethalem*. Mense *Majo* & *Junio* continuarunt adhuc *morbilli*, *febres continuæ*, *tertianæ intermittentes*, *variolæ*, quæ *sporadice* hinc inde vagatæ sunt, sed fuerunt sine malignitate, adeoque convenienter tractatæ facile curabiles. *Julius* fuit amœnissimus, sed cum summis caloribus, quarta coorta est gravissima tempestas cum frequentissimis tonitrubus, flammarumque fulgoribus, nec non grandinibus insolitis, quæ in civitate utplurimum magnitudine juglandis, imo ovi gallinacei, prægresso imbre, ceciderunt, ad vineas tamen sparsim

sim venerunt, adeoque illis exiguum intulerunt damnum. Sub initium *Augusti* remiserunt calores, sed sexta audiebantur tonitrua terribilia, grandines cadebant insolitæ, copiosissimæ, quæ in optimis nostris promontoriis & vites & uvas protsus destruxerunt. Jam successerunt æstuosissima tempora, quæ vix sustinere potuimus, neque spirarunt etesiæ, nullæ fuerunt pluviæ, quæ fervorem solis contemperassent, imo eadem aeris constitutio erat in *Septembri*, *Octobri*, nec non *Novembri*, ut credidisses, autumnum in æstatem fuisse conversum; habuimus quoque d. 25. *Septembris* vesperi tonitrua & fulgura sufficientia, unde in residuis promontoriis, quæ a grandine intacta manserunt, generosum crevit vinum, imo generosius crevisset, si nobis ob metum tumultuantium Hungarorum setius vindemiare licuisset. Finitis enim jam vindemiis æstuosa & sicca adhuc continuarunt tempora, sine ullis fere pluviis. Sub finem *Novembris* & initium *Decembris* nives deciderunt paucæ, & moderata subsecuta sunt frigora. Mensibus æstivis, *Julio* nempe & *Augusto*, existente cœlo maxime æstuoso, *diarrhœæ* & *dysenteriæ* satis fuerunt frequentes, & magis pueros adultiores, senes, minus infantes sporadice afflixerunt. Præcessit diarrhœa cum ciborum fastidio, languore totius corporis, siti, dejectionibus copiosissimis, serosis, ut plurimum biliosis, viscosis nec non pituitosis, valde fœtidis, mox insecuta est dysenteria cum dejectionibus cruentis & purulentis, numerosis ad 70. 80. intra diem & noctem, aliquando velut momentaneis, ut miseri vix sellam foricariam deferere potuerint, & circa noctem cum majori exacerbatione, ut plurimum caloribus, quamvis non adeo urentibus, pulsu celeri, siti, inquietudine, acuto intestinorum & ani dolore, inani, licet frequenti, desidendi cupiditate, præcordiorum anxietate, vigiliis; in progressu morbi blanda accesserunt deliria, non sine malignitatis nota. Quandiu sanguis cum materia biliosa, mucosa, purulenta & saniosa, aliquando cum strigmentis & ramentis exivit, tandiu de vehementibus torminibus & doloribus conquesti sunt. *Dejectiones nigræ, fœtidæ* in morbi statu, majoris corruptionis denotarunt gradum, indicio manifesto, imminere jam *gangrænam* & brevi *sphacelum*, unde in illis dysenteria antea cruenta & torminosa jam observabatur fere indolens, pulsus quasi nullus, extrema frigidissima, sudore copiosissimo resolutivo frigido perfusa. Refrigerationem hanc infirmi non percipiebant, quin potius de calore interno & siti conquesti sunt, imo manibus glaciei instar frigidissimis res aut loca frigida capessere desiderarunt; & hi omnes, salvis tamen sensibus motuque membrorum illæso, elapsis ut plurimum 48. horis, mortui sunt. Causa hujus affectus adscribenda fuit partim copiosis fructibus horæis, acido aqueo acri fermentifico fœtis, partim caloribus frequentissimis, bile inde acriori lymphaque acidiori & quasi corrosiva reddita. Succi nempe eminenter acres, mordaces nectendo in intestinis diutius, quam par est, moram, primo absterserunt intestinorum mucum, deinde illorum crustam villosam, sive velamentum bombycinum simul abraserunt, & altius penetrando ipsas glandulas eroserunt, atque ulcus, vel quasi tale, instar vesicantium, induxerunt; inde membranis intestinorum sensim sensimque a sale corrosivo erosis vasorumque osculis reseratis, non solum sanguis frequenter stillavit, sed & tristissimus doloris sensus accessit, imo spasmodica vellicatio, qua intestina spasmo quodam irritata motu quasi vermiculari dolorifice sese torserunt, unde non mirum, successisse tandem *inflammationem*, *gangrænam* ipsam, nec non *lethalem sphacelum*. Quo enim major acrimonia, eo major spasmodica fibrarum nervearum irritatio, major fermentifica humorum fusio, glandularum, ductuum & vasorum intestinalium eliquatio, nec non cruoris simul cum plexibus glandulosis ac reliquis intestinorum contentis excretio. Profuerunt sub initium morbi, non obstantibus torminibus & supervacaneis excretionibus, humores acres *diluentia*, & *leviter Evacuantia*, ut pote *aqua Laxativa cum aqua cinnam.* in primis *rhabarb. tostum*, quod blande laxando simul ob partes terreas admixtas adstringere, & leniter roborare solet, cum *myrobalanis & elæosacch. cinnamomi* propinata, nec non *clysteres abstersivi ex spec. emoll. hord. vitello ovi, conf. rosar. lacte*, aliquoties adhibiti. His præmissis, statim deveniendum fuit ad *incrassantia demulcentia*, *adstringentia cum anodynis* mixta, unde singulis quatuor aut quinque horis exhibui pulverem sequentem: ℞. *Corall. rub. præp.* ℈ß. *lap. hæmatit. terr. japon.* an. *gr. viij. theriac. cœl. gr. iij. laud. de trib. gr.* ß. *M.* mutatis tamen mutandis, addidi sæpe *terr. sigillat. fl. ferr. bol. armen. pulver. stypt. Cr. smaragd. præpar. crystall. mont. pulv. dysenter. Crat. ex tragacanth. gumm. arab. & corall.* constantem, *nuc. mosch. &c.* in primis, ubi calores fuerunt ingentes, *compos. sperniol. Cr. spec. de gemm. frig. unicorn. mar. spec. de hyacinth. &c.* imo moderanda fuerunt medicamenta ad ipsius excretionis, malignitatis, & virium modulum. Sæpe videbatur jam alvus adstricta, morbusque sublatus, brevi tamen malum recruduit, & exivit iterum aliquando cum, aliquando sine cruore materia mucosa in minima quantitate cum summis torminibus alvum ad excretionem stimulans; adhibitis autem frequentioribus *crysteriis ex decoct. hord. cum capit. vervecin.* nec non continuatis *pulveribus adstringentibus*, ex toto cessavit. Tandem, ne propter derasos plexus ilei glandulosos fluxus alvi cœliaco non absimilis remaneat, ordinavi summo cum effectu *balsamica*, *stomachica*, *bals. peruv. opobals. Tinct. corall. elix. Vitriol. M. pulv. stomach. elect. diacinam. Reg. nuc. in Ind. condit.* Et sic dysenterici intra tres septimanas ex integro restituti sunt, quousque etiam a vino abstinere debuerunt, contenti *aqua cocta ex rad. tormentill. ras. C. C. obor. mastich. &c.* Quos invasit cum *vomitu*, hi pessime decubuerant, & vix servati sunt, optime autem ipsis profuit *balsamum peruvian.* nec non *opobalsamum cum corall. rubr.* exhibitum. *Adstringentia*; sine præviis *blandis Laxantibus*, in initio & progressu morbi adhibita protraxerunt morbum, tormina exacerbarunt, & post se ut plurimum *febres arthritides*, *podum tumores*, *lienterias* reliquerunt. *Opiata* hic fere omnem absolverunt paginam, imo fateri debeo, me fere nullum dysentericum sine frequentiori exhibitione *laud. de trib.* commode restituere potuisse; exhiberi autem debuit, antequam dysenteria fuit consummata & plane ulcerosa, aut vasa majuscula exesa, aut sensus doloris jam periit. *Mense Augusto* frequentes habuimus *rheumatismos ad brachia*, *scapulas*, *femora*, *lumbos*, *coxas* productos, sine ulla rubedine, multo minus tumore, non tam articulis, quam musculorum interstitiis firmissime & diutissime inhærentes, cum motus impotentia, doloribus lancinantibus, profundis, fixis, qui noctu exacerbati somnum impediverunt: infirmi enim loco moveri nequiverunt, & quo statu fere primo jacuerunt ac decubuerunt, in eodem manere debuerunt, & sine cruciatu ac vehementi dolore vix moveri aut attingi potuerunt; adfuit simul tensio & caloris acriusculi sensatio cum pulsu frequenti. Vulgus hunc affectum nominare solet *delapsum catarrhorum a capite*, *es ist ein Fluss im Arm oder Fuss gefallen*. Statuendum potius rheumatismum provenire a sero aut lympha acriori, flatulenta, retrogrado motu impedito, in specialem aliquam membranosam, tendinosam, nerveam & musculosam partem delabente, ibique stasin patiente, & partes fibrosas, nerveas tendente, easque tristi sensu vellicante. *Arthritis Vaga* hoc anno frequens fuit. Invasit homines prævio horrore instar febris, membranosas ac musculosas articulorum partes dolore, rubore, tumore & movendi impotentia corripuit, vagabunda fuit & ambulatoria, modo hanc, modo illam invasit partem, nulla tamen loco ultra 48. horas fixa mansit, remissionem sæpe, relicto solum tumore, simulavit, at opinione citius, imo vehementius rediit, & priorem locum occupavit, imo memoratu digna in plerisque fuit paroxysmorum invasio dolorumque motus, dum quo tempore humerum, carpum aut digitos dextræ manus, eodem tempore & genua sinistri pedis; & quo tempore sinistri brachii, eodem dextri pedis partes singulari alternatione & saltu dolorifico infestavit. Similiter hic peccavit serum, sine lympha acido acris, sed sale volatili intimius fœta, quæ ad periosteum, sive sensibilissimas articulorum mobilium membranas detrusa, eas distendit, vellicavit, ibique sicuti spina infixa sæviit. Cura *arthritidis Vagæ* & *rheu-*

matismi

matiſmi una eademque fuit. *Venæſectio*, niſi adfuit magna febrilis alteratio, intenſior arteriarum pulſus, nec non præcordiorum compreſſio, nil profuit, vires potius abſtulit. *Purgationes*, utpote turbationes & colliquationes liquorum naturalium exaſperarunt magis malum; reiteratus autem *enematum*, in primis *laxantium*, uſus, v.gr. *Rec. pulv. hepat.* ℈ß. *ſal. cichor. acetoſell. ā. gr. v. diagryd. ſulphurat. gr. vj. fecul. ari gr. iv. M.* aut *decoctum ex fol. ſen. S.S.*℥iß. *rhabarb.*ʒj. *crem. tartar. in aqu. cichor. infuſ.* addita *manna & aqua cinnam.* ſummopere profuit, in primis ſi veſpertino tempore *pulvis confortans* ſequens exhibitus fuit: *Recip. pulv. analept.* ℈ß. *epilept. gr. viij. lap. cancr. præp. gr. vij. laud. de trib. gr.* ß. *M. opiatorum* enim vires hic ſumme deprædicandæ ſunt, morbi quidem cauſam non tollunt, ſomnum tamen conciliant & dolores mitigant: non autem neceſſum fuit ſingulis diebus *opiatis* & *laxantibus* uti, dirigi & moderari potius pro re nata morbique indole debuit cura. Ab uſu *ſudoriferorum* nunquam felicem vidi ſucceſſum. Poſt inunctionem *ſpirituoſorum*, v. gr. *ſpir. vin. camph. formic. ſal. armoniac. junip. lumbric. &c.* ſemper notavi dolores oſteocopos, adeoque abſtinendum fuit a *ſpirituoſis*, nec non *unguinoſis*, *emplaſticis*. Optime autem, in primis ſub finem morbi, profuerunt *Thermæ Badenſes*, aut *balnea acidularum*, imo in ipſo morbo *balnea ex aqua dulci cum hordeo* parata. Atque hac methodo tractati feliciſſime intra 20. aut ad ſummum, ſi copia peccavit materia, 40. dies reſtituti ſunt. *Febres* his temporibus habuimus frequentes, quæ utut prima die tragœdiam a pandiculatione, oſcitatione, languore, frigore, mox calore ſatis intenſo auſpicatæ ſunt, cum ſubſequente ſecunda die apyrexia, ſpeciem *intermittentis* ſimulante; ſupervenientes tamen paroxyſmi, qui fuerunt cum languore, pulſu magno, exacerbatione caloris aliorumque ſymptomatum, confirmarunt intermiſſionem illam fuiſſe doloſam, & latuiſſe ſub hoc cinere ignem *continuarum febrium*, nec non *malignitatem* ipſam. Ex poſt enim videbantur quandoque, in primis mane, remittere calores, nunquam autem intermiſerunt. Creſcente morbo, creverunt ſymptomata, imo convulſiones in ſtatu morbi notavi frequentes. *Deliria ſerotina*, v. gr. die 11. 12. ſupervenientia ſemper fuerunt *exitioſa*. Febres hæ more continuarum *Venæ ſectione* in principio *diaphoreticis*, *bezoardicis*, *confortantibus* tractari debuerunt. Ultimis tribus menſibus, præter *febres tertianas*, *quartanas*, *catarrhos*, vix alii notabiles occurrerunt morbi.

Conſtitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1705.

QUo clementior anno præterito fuit aeris conſtitutio, eo rigidior ſub ingreſſum anni 1705. comparuit cœli temperies. *Januarius* quippe incæpit gelu congelare aquas, imo continuavit frigus toto hoc menſe ſine remiſſione, nives ceciderunt paucæ, & ſpirans Euronotus induxit ſiccitatem. Nec mitior fuit *Februarius*, quin frigore & gelu longe rigidior, ſine ullis nivibus. *Martius* illuxit gratioſa ſerenitate, & exoptato calore, ſed quinta nives ceciderunt magnæ, ſexta frigus, quod ad 12. uſque duravit diem; circa *æquinoctium vernale*, ſpirante aere meridionali, frequentiores habuimus pluvias, fructiferas, quas ſerena, calida mox inſecuta ſunt tempora, adeoque Martius ut plurimum ſiccus extitit. *Aprilis* varias ſuſtinuit ventorum mutationes, & frequentiores, vix non quotidianas, in primis circa finem, pluvias, oblectamenta vernalia inhibentes; imo & *Majus* fuit valde inamœnus, frigidus totus, excepto uno aut altro die, pluvioſus. Continuavit pluvioſa & frigida hæc aeris conſtitutio ultra *medium Junii*: unde non mirum, uvas circa feſtum Viti nec dum florere incæpiſſe. Circa *ſolſtitium æſtivum* temperatior aura & calores deſiderati demum redierunt. Morbi, qui in hoc ſemeſtre inciderunt, erant varii. In *Januario & Februario* continuarunt *febres quartanæ*, quæ tamen, uno vel altero *Laxativo* adhibito, nec non *chinatis medicamentis cum arcano duplicato*, præter morem ut plurimum ſuperari potuerunt, neque ullam labem poſt ſe reliquerunt. Frequentes erat *rheumatiſmi in pedibus*, *manibus*, *ſcapulis*, *lumbis*, cum dolore acerbo, ſine inflammatione, ſine tumore; hi *diaphoretica* ſuſtinere non potuerunt, ſed ſolis *temperatioribus cholagogis*, v.g. *infuſis ex manna, fol. ſenn. tartaro, cum aqu. cichor. &c. clyſteribus*, *præcipitantibus*, nec non *balneis hordeaceis*, & pro re nata, in ſumma dolorum exacerbatione, *grano dimidio laudani de tribus*, tractari voluerunt. *Catarrhos* habuimus copioſos, qui in *febres* degenerarunt *continuas*, non adeo funeſtas. Servati enim omnes ſunt, qui ſtatim ab initio adhibuerunt *Alexipharmaca*, eaque continuarunt. Menſe *Februario* jam incæperunt *febres petechiales*, quæ *pleuritides* ab initio mentitæ ſunt, incæperunt cum horrore levi, febre lenta, tuſſi ſicca, dolore in pectoris regione, ad ſcapulas, claviculas adſcendente, cum moleſtia ægri, ſi in partem ſanam decumbere voluit; aſſumptis autem *ſudoriferis* evanuerunt dolores, & quarta, imo in pleriſque ſeptima demum eruperunt maculæ. In aliis ſimularunt *febres intermittentes*. Sic in Virgine quadam XVI. annorum, ſanguineo-phlegmatica, tunc temporis ordinario menſium fluxu laborante, notavi tres paroxyſmos, more *febris quotidianæ intermittentis*, mane cum horripilatione, ſubſequo calore, circa veſperum intermittente, dolore capitis gravativo, ſiti, laſſitudine &c. quotidie recurrentes, quarto *calores continuos*, prioribus longe intenſiores, nec non eruptionem macularum, ſeptima hæmorrhagiam narium ſat largam, decima deliria blanda, manuum tremores, linguæ ac faucium ariditatem moleſtam, 12. 13. novam copioſorum exanthematum, prioribus jam evaneſcentibus, eruptionem; & ecce 16. morbi die, non obſtante hæmorrhagia, quæ ex alleviatione morbi judicabatur critica, ſeptima oborta, obiit. Maximam *malignitatem* exanthematica hæc febris in receſſu geſſit menſe *Martio*, *Aprili*. Incæpit cum horripilatione, calor in ſanguineo phlegmaticis, quorum ſanguis ſero viſcido abundat, mitis, ſed ſubdolus; in ſanguineis intenſior, adfuit languor totius corporis, mox ſubita virium proſtratio, membris quaſi laſſitudine fractis, aut contuſis, ſitis non adeo magna, nauſea, vomitus, pulſus naturali fere ſimilis, unde magis de languore, quam calore, conqueſti ſunt; ſexta aut ſeptima æſtus invaluit, atque malignitatem ſuam ſequentibus diebus prodidit, ſupervenientibus gravioribus ſymptomatibus, utpote exanthematum eruptione, cardialgia, pulſu celeri, frequenti, vigiliis, vehementiſſimis capitis doloribus, deliriis, motibus convulſivis, linguæ ariditate & fiſſuris &c. *Venæ ſectiones* prima aut altera die inſtitutæ, nec non repetitæ valde profuerunt, ſerotinæ omnes nocuerunt. *Laxativa*, etiam ſub initium morbi exhibita, rejicienda fuerunt, & memini in his *exanthemata longe latiora* prodiiſſe, quam in aliis, eoſque graviſſimis ſymptomatibus, *tremoribus* nempe *totius corporis*, *deliriis furioſis*, tandem, *aphonia*, *convulſionibus epilepticis*, tentatos fuiſſe, omneſque fatis occubuiſſe: *clyſteriis ex humectantibus & emollientibus* confectis, nec non *ſuppoſitoriis* alvum adſtrictam commodiſſime reſerare potuimus. Cura methodica maxime dirigi debuit ad vires, quæ conſervari, ad humorum fervorem, qui contemperari, ad malignitatem, quæ corrigi debuerunt. Præſtitimus hoc *blandis diaphoreticis*, *bezoardicis*, *cordialibus*, *v. gr. pulv. alexit. ſpec. de hyacinth. C. C. philoſ. pulv. analept. lap. bezoard. orient. antimonium diaphoretic. unicorn. mar. conf. alkerm. mag. perlar. orient. &c.* exhibito ſingulo octihorio pulvere uno, aut potiuncula. Sic corpus manſit perſpirabile, ſanguini ſua conſtitit ſyſtaſis & craſis, atque malignitas exuperata fuit. *A medicamentis ſpirituoſis*, *volatilibus*, *bezoardicis fortioribus*, *calidis*, quæ in hoc caſu magis obfuiſſe, jam a longo tempore in his calidis oris expertus ſum, ſtudio abſtinui. Vinum omnibus interdixi, *aquam ſolam ex rad. ſcorz. raſ. C. C. ebor. ſem. aniſ. &c.* concedens. Acutiſſimos capitis dolores *Veſicatoria* nuchæ appoſita ſuſtulerunt. Sæviit vehementer hic morbus æque in adultos, atque gravidas. Sic binas habui, harum una, tertia morbi die, gemellos vivos, nondum maturos, octimeſtres, qui intra aliquot dies mortui ſunt, peperit; altera ſexta morbi die filium æque octimeſtrem, qui ſex diebus vixit, enixa eſt. Fortior hic ſine dubio ſanguinis motio & rarefactio, qua apertæ & laxatæ ſunt viæ, partus hos acceleravit, inde puerperæ valde debilitatæ, ſed ſolis *confortantibus*, *analepticis*, *bezoardicis blandiſſimis*, aliiſque pro morbi & ſymptomatum exigentia remixtis, tractatæ, binæ die XV. evaſerunt ex morbo hoc graviſſimo. Legitima enim

& ma-

& matura medicamentorum applicatio omnibus salutaris fuit, secus, qui a principio neglexerunt remedia. Sic inter alios novi mercatorem, Silesitam, eadem febre detentum, qui fere omnia respuit medicamenta, tandem delirio phrenetico correptus in lecto vix detineri potuit, die 12. demum prodierunt exanthemata, indubia mortis die 14. morbi subsecutæ indicia. In alio pauperculo *petechialis febre* extrema laborante notavi in dorso, brachiis, pedibus, naribus quam plurima *ulcuscula*, elevata, dura, cum intenso dolore, inflammatione, ad instar furunculorum, ichore plena, sed tubercula illa ulcerosa valde fuerunt maligna, naturam *anthracum* æmulantia; caro enim in circuitu inflammata, tandem sphacelata & corrosa, ubique tota excidit, adhibitis tamen *expellentibus, Alexipharmacis & mundificantibus externis*, præter omnium spem sanitati pristinæ restitutus est. Cæterum multiplici experientia edoctus ingenue fateor, etiamsi omnia signa fefellerunt, me tamen sequentia in prognosi nunquam decepisse: deprehendens nempe in tangendo pulsu *contractionem aut subsultum tendinum*, pro certo mortem prædicere potui. Sic ex *linguæ ariditate, fissuris, asperitate, scabritie, siccitate*, quasi lignum attingeres, *nigredine*, in primis si retorrido calore cum vicinis faucibus aruit, aut *crusta quadam nigra obducta*, quæ *licet sæpius os fricando & colluendo detersa, statim tamen nova repullulavit*, infallibile summæ interiorum partium inflammationis & siderationis, nec non mortis augurium habuimus. Lingua enim etiam in minima inflammationis suspicione statim resiccare incipit, & crescente inflammatione crescit pariter & siccitas linguæ. Hoc morbi stadium sæpe ultra XV. morbi diem fuit protensum, aliquando felici, aliquando funesto eventu. Sic memini quosdam 16. alios 18. imo 22. demum morbi die fuisse extinctos, alios jam integre restitutos ex levissima causa & errore diætæ *recidivam* reportasse, quæ tandem, inflammatis glandulis in pectore, in primis pulmonibus sitis & exulceratis, in *hecticos* degeneravit *calores*, longo tamen *medicamentorum pectoralium* usu superabiles. Mense *Majo febres petechiales* desævierunt, & evaserunt ex his omnes, qui ex methodo tractati sunt. Eodem tempore *Icterus* frequens fuit, qui flavo suo colore deturpavit totum corporis habitum, speciatim vero oculorum politum ebur, nec non tempora. Conquesti sunt de pruritu in cute, maxime dorso, de caloribus transitoriis, lassitudine ulcerosa, doloribus capitis, somniis turbulentis, intensissima siti, inappetentia, oris amaritudine. Alvus plus solito adstrictior, &, quæ exierunt excrementa, penitus albescentia, pauca, viscida, urina crassa, turbida, subnigra, in superficie oleaginosa, crocea fuerunt. Utique hic fuit obstructio tubulorum biliferorum, a viscida lympha hepatis & acinorum glandulosorum, nec non saburra tartarea proveniens: inde bilis ab acido fixiori plus minus austero, torpidior & spissior reddita, in motu suo impedita, neque per destinatos canales, tum ad vesiculam, tum per ductum cysticum in ductum choledochum ad intestina delapsa, potius restitans, in venæ cavæ propagines, tanquam fontes suos recessisse, ibique serum cum sanguine, & exinde productos humores, nutritioni & excretioni dicatos, citrino suo colore infecisse necessum fuit. *Martialia, rhabarbarina, aperientia* non solum ductus illos obstructos feliciter reserarunt, sed & bilem peccantem, atque jam ad habitum corporis delatam eduxerunt per epicrasin, v. gr. *pulv. hepat. cachect. croc. mart. aperit. cum salibus; rhabarb. Alex. spir. sal. acetosell. absinth. cichor. tartar. vitriolat. arcan. dupl. rad. curcum. &c.* additis pro re nata, & quidem optimo cum successu, aliquando *granis aliquot diagrydii*. Mense *Junio* continuarunt adhuc *febres continuæ*, sed fuerunt valde *benignæ*. Jam incœperunt *tertianæ, quartanæ*, curatu tamen faciles. *Julius* incœpit cum caloribus, subinde tamen nubibus exasperatum cœlum, in primis die 19. & sequentibus aliquot diebus, flante Borea, frigidam effudit pluviam. Cum Sirii ortu etiam exorti sunt calores, qui cum insolito & vix tolerabili aeris fervore usque post ejus occasum, imo toto mense *Augusto*, sine ulla alternatione, continuarunt, excepto XIX. Augusti, quo cum imbribus, tonitrubus & fulgure grandines per mediam horam deciderunt copiosissimi, quæ promontoria nostra fere omnia destruxerunt. Totus *September* aut ventosus, aut frigidus, aut pluviosus fuit, adeo, ut vix quatuor dies sereni toto mense numerari potuissent. *October* extitit amœnus, calidus, siccus, & quamplurimum contulit ad maturitatem uvarum, quæ alioquin immaturæ mansissent. Hinc vinum nec quantitate, nec qualitate laudabile crevit. *Novembris* initium ventosum, utcunque siccum fuit, progressus ad finem usque pulcherrimus, serenus, calidus. Sub initium *Decembris* apparuerunt hyemis indicia, nubibus & nebulis aer turbidus, frigidus, mox insecuta est amœna, serena sine nivibus tempestas, ad finem mensis durans, nobis quidem grata, sed ob hostium furorem valde infausta, ferrea & ignea. Tumultuantes enim Hungari die 24. Decembris civitatem nostram arctiori obsidione cinxerunt, eamque circa prandium ex monte Leonhardi globis ignitis continuo ex machinis bellicis majoribus explosis invaserunt. Primam stragem sustinuerunt suburbia (non exclusis V. domibus in civitate interiori existentibus,) quibus flammea hæc procella, aut diversa incendia sacram Christo nascenti noctem in funestam cinerum diem verterunt. Die Nativitatis CHRISTI ignitis suis globis nova incendia facere, atque residuum in cineres redigere, sed frustra, tentarunt; pilis autem suis majoribus igniatiis, *Bomben*, ingens damnum ædificiis intulerunt; tandem biduo post, re infecta, discesserunt. His temporibus, mense nempe *Julio, Augusto, Septembri, Decembri*, adhuc continuarunt *febres continuæ, petechiales*, & notavi inter alia honestas duas fœminas, sorores; quarum una mense *Augusto febre exanthematica* laborans, die X. morbi acquisivit frequentem *diarrhœam* cum torminibus & doloribus inflammatoriis, vigiliis continuis, caloribus intensissimis, die XII. extrema, sudore resolutivo perfusa, etiamsi de æstu gravissimo, potius anxietatibus, conquesta fuit, frixerunt, 13. mortua. Latuit hic sine dubio *intestinorum sphacelus*. Altera soror mense *Septembri* eadem *febre petechiali* correpta, sumpsit sub initium morbi, nil mali suspicans, ante macularum eruptionem, nescio cujus suasu, *Laxativum*, die 10. incœpit delirare, adhibitis tamen adhibendis, die 17. calores remiserunt, & mens rediit, imo jam periculum evasisse ab omnibus judicata fuit; die 19. morbi in *femore pedis sinistri* ex insperato prorupit *macula nigerrima crustacea, instar anthracis*, magnitudine duplicis grossi, quæ igneo suo fervore latius sese diffudit, carnem subditam exussit, atque die 21. pauperculam e medio viventium sustulit. Mense *Decembri* in alia fœmina 46. annorum observavi easdem *masculas petechiales* tertia jam die prodeuntes, valde *latas*, non obstante *Venæ sectione* secunda morbi die administrata, tertia incœpit delirare, quarta obiit. In his casibus utique peculiaris sanguinis corruptio, & singularis malignitas supponi debuit. Mense *Augusto* ex flagrantissimo sole aerisque siccitate ortæ sunt *diarrhœæ, dysenteriæ* cum tenesmo, vomitibus, siti, doloribus abdominis; ut plurimum conjuncti fuerunt *calores*, inde methodo ordinaria tractari non potuerunt, quin potius *alexipharmacis, v. gr. terr. sigillat. Japon. bol. arm. theriac. cœl. spec. de gemm. frig.* curam aggredi debuimus. Ubi nullus adfuit calor, ibi optime profuerunt *blande educentia*, in primis *rhabarb. tostum cum myrobalan. citr.* aut *aqua laxativa* ipsa cum *aqua cinnamom.* sub initium exhibita, aut *clysteres abstergentes ex hord. cap. vervec. lacte &c.* frequenter applicari. Materiam adhuc restitantem acrem, austeram, acidam, urentem feliciter deinceps *absorbentibus, adstringentibus, ac incrassantibus, v. gr. corall. rubr. alabastr. torr. jap. sigillat. cryst. all. mont. &c.* correximus. Sic multum præstitit *opobalsamum*, nec non *oleum nucistæ* interne exhibitum; non minorem utilitatem attulit *Cataplasma* toti abdomini applicatum: *Recip. pulv. centinod. burs. pastor. ā. m℔. fol. rosar. rubr. balaust. ana ℥iij. diacydoniat. cum spec. ℥ß. nuc. mosch. n. ij. mastich. ʒj. caryoph. ℈j. F. Cataplasma*, adde *ol. myrtin. cydon. mastich. ā. ʒj. M.* Hoc mense *erysipelata* frequentissima fuerunt, sed uno vel altero *sudorifero* exhibito extincta. Nec his mensibus conticuerunt *febres quotidianæ, tertianæ, quartanæ*, quæ circa finem mensis *Octobris* valde *contumaces* extiterunt, se-

nibus

nibusque funestæ. Præter alios affectus, *rheumatismos* nempe, *catarrhos*, *podagricos dolores*, *odontalgias &c.* sequentem notavi casum. Honesta matrona, annorum 45. multarum prolium mater, circa finem mensis *Novembris*, prægressis jam a longo tempore spasmis digitorum manus sinistræ, agonizantem puellam in vicinia visitans, eamque morientem conspiciens, valde perterrita concidit *epileptica*, deportata domum, & in lectum illata tandem ad se rediit præteritorum fereinscia. Ad ipsam vocatus nil intentatum reliqui, aperui *venam in brachio dextro*, ordinavi clysteres, dedi *antepileptica*, *v.g. pulv. epilept. spec. cephal. M. castoreum unicorn. mar. ungul. alc. cran. human. aqu. hirund. c. castor. epilept. L. &c.* affectum tamen curatius perpendens deprehendi spasmum, vel potius pulsum & subsultum magnum in medio, annulari & auriculari digito sinistræ manus, ubi frequenter & fere indesinenter illorum extremitates ad volam manus retractæ sunt; bihorio elapso majorem persensit in prædictis digitis subsultum, mox paroxysmum epilepticum; adeoque celer motus tendinum veluti subsultorius, instar pulsus ordinarii, indubitatum instantis paroxysmi fuit præsagium. Sensit autem insecutas exacerbationes omnes manifestam originem traxisse ex extremitatibus trium digitorum sinistræ manus, indeque in momento, quasi volando, auram quandam adscendisse per brachium ad caput, affectoque cerebro, pars corporis sinistri variis motibus valde agitata & concussa fuit, pes tremuit, oculos contorsit, spumeum quiddam circa os apparuit, reflexo capite versus dorsum, adfuit simul omnium sensuum perturbatio. Dira hæc symptomata, si remiserunt, durarunt autem quandoque uno horæ quadrante, quandoque brevius, ægra tandem sopore quasi oppressa jacuit, mox gravi suspirio ad se rediit horum omnium inscia, atque solum de gravitate capitis ac lassitudine membrorum conquesta est, ut plurimum, finito paroxysmo, modicum sanguinis ex nimio motu convulsivo in pulmonibus extravasati, ore rejecit. Sæpe velut ab utero suffocata rubebat insigniter, cum lassitudine quadam ac sensim oborientis febriculæ rudimento. Non quidem continenter horrendo hoc symptomate, sed interpolatis vicibus, modo serius, modo ocius aliquando quotidie, aliquando tota septimana semel, commiseratione digna exagitata fuit, prout venenata hæc materia vel citius, vel tardius, auram suam subtilem, vel spiritus suos volatiles emiserit, qui in cerebrum delati irritando sensiles ac nerveas fibrillas celerem illam, inordinatam & involuntariam concussionem membrorum, cum conspicua mentis labe, ac terribili nervorum contractione illius potissimum corporis partis, ex qua malignus vapor speciatim in cerebrum fuit mandatus conciliarunt, miseram nostram, si extra lectum fuit, cadere fecerunt. Malum hoc necdum radicatum quo ex toto tolleretur, nihil non tentatum fuit, cum per *cathartica*, *v.g. pil. coch. de succin. Cr. extr. castor. cum sir. de cichor. c. rhab. &c.* tum per *Vesicatorium*, ad eliciendam materiam peccantem, regioni carpi impositum. Carpum deinde arctiori vinculo circumligari curavimus. Interne quotidie mane sumpsit *pulveres epilepticos ex pulv. epilept. M. gr. viij. mag. cran. hum. gr. v. ungul. alc. præp. gr. vij. unicorn. mar. gr. iv. pulv. castor. gr. v.* vesperi vero mixturæ sequentis guttas 30. *Rec. Elix. uterin. Cr. ess. succin. sal. volat. oleos.* ā. ℨj. *M.* his continuatis remiserunt symptomata, non tamen ex toto cessarunt. Unde sanguinem *cruciatim* ex brachio nempe dextro, & pede sinistro simul & semel detrahi curavi, tandemque *mistur. simpl. cum elix. uterin. Cr. & ess. anod.* exhibui, quorum beneficio malum hoc potissimum, una cum motu tendinum subsultorio in digitis intra menses devictum fuit. Pro roboratione membrorum & nervosarum partium, nec non avertendo recidivæ metu, ablegavi ipsam mense *Majo* sequentis anni ad *Thermas Badavino-Austriacas*, & quidem optimo successu. Pristinam enim recuperavit sanitatem. Thermas autem quotannis visitare debebit, quod licet deinceps non observaverit, nullum tamen similis morbi indicium per multos annos amplius in conspectum prodiit. Et hæc dicta sunt de morbis, qui hoc anno apud nos observati sunt.

Constitutio Epidemica Sempronienfis Anni 1706.

Credidisses præteriti anni exitu & ferocientium hostium abitu, nos jam calamitatibus, molestiis, periculis vacuos, furoremque hostium erga nos in lenitatem esse conversum. Sed ecce illorum furor mox abiit in rabiem. Cogitantes enim de nostro interitu & civitatis exitio, d. 2. *Januarii* ad pristinam stationem redierunt majoribus machinis, mortariis pluribus & requisitis bellicis probe instructi; 3. die Januar. summo mane, continuis tormentorum & pilarum jactibus tam ardenter ædificia pulsarunt, ut fulmina & fulgura de cœlo descendisse putasses, imo sparso missilium flammarum imbre nova incendia excitarunt, & quam plurima civium ædificia immani grandine quassata destruxerunt. Sed cum hostes vidissent, se continuo machinarum bellicarum boatu & fragore inconcussam civium fidem & constantiam neutiquam evertere posse, sexto Januarii, summo mane, trino agmine & magno impetu mœnia invaserunt, admotisque quamplurimis scalis, nec non globulis quamplurimis manu injectis, mœnium fastigia, quæ jam attigerunt, transcendissent, nisi nostrorum Civium & inhabitatorum pectora pro muro fuissent, atque continuis scloporum explosionibus, nec non clavis præferratis permultos de muro in subjectas fossas præcipitassent, hostesque pedem, relictis centenis & ultra mortuis, in pristinam suam stationem referre coegissent. Hostis itaque invictam civium constantiam jam expertus, adversis tempestatibus cœli quotidie magis magisque invalescentibus, die 10. Januarii obsidionem solvit, recessit, sed a longinquo nos cinxit. Cives interea insuetas in excubiis sub Jove frigido & humido per aliquot menses constanter continuarunt suas stationes, atque intrepide defenderunt sua mœnia. Alias hic *mensis* valde horridus fuit, frigore tamen quandoque remittente, placidior. Mollior aer sub initium *Februarii* observabatur in progressu remissum aliquod frigus, sub finem nives, subsequo frigore congelatæ. *Martii* ingressus rigidissimus subito cum sereniori ac blandiori aere commutabatur, circa *æquinoctium* frequentes fuerunt pluviæ, mox nives, mox varii ventorum tumultus, adeoque *Martius* non siccus, sed humidus extitit. *Aprilis* comparuit nivosus, mox tamen serenior & amœnior factus calore suo veris delitias produxit, languentes animos excitavit, & ad finem usque siccus ac calidus permansit; die 30. ingens tempestas cum fulgoribus & tonitrubus oborta est, quam præcessit magna papilionum cohors occidentem versus volitans. *Majus* fere totus mane subfrigidus fuit, siccus, circa meridiem calidus, cum paucissimis pluviis. Toto *Junio* grata & exoptata habuimus tempora, calores intensos, sæpe venti, quandoque pluviæ nocturnæ contemperarunt amœnissimæ. Medardi dies fuit serenissimus, & die Sancti Viti uvas in omnibus promontoriis jam defloruisse notavimus, inde nostrates præcocem vindemiam augurari solent. Toto *Januario* morbi, præter *catarrhos*, hyemali tempore non infrequentes, nec non *quartanas*, nostris desideratas dederunt inducias. Sub initium *Februarii febres* notavimus *continuas*, malignitatis tamen expertes, *rheumatismos frequentes*, *biliosos*, *defluxiones seroso-biliosas in capite*, maxime *pone aures*, aliquando cum, aliquando sine tumore, cum modica febrili alteratione, summe dolorificas, *suffumigiis ex olibano & cataplasmatibus emollientibus* curatas. Continuarunt illæ in primis mense *Martio*, & invaserunt articulos maximo cum dolore, inflammatione, tumore, senibus, in primis podagricis, exitiosæ: in his rediit *podagra*, sed sine doloribus, quæ retrocedens materiam peccantem ad pectus transtulit, ibique *catarrhos lethales* excitavit. Sed miratu dignum fuit, quod præter hujus mensis indolem nullæ *febres continuæ*, exceptis paucis *catarrhalibus*, quæ senibus fuerunt funestæ, obortæ sint, cum tamen fœminæ cum prolibus suis, superioribus mensibus, maximum metum & terrorem ex turbis bellicis conceperint, & pro majori securitate diu noctuque squalida cellaria inhabitare debuerint, cives autem & incolæ omnes in excubiis quam maximos excessus sub Jove frigido,

& hu-

& humido in vino commiserint, adeoque humores ad morbos generandos, aut suscipiendos dispofuerint, in primis, cum absque hoc *Martius* sit humorum genitor, motorque dolorum. Beneficium hoc adscripsimus vino novo, quod præterito crevit anno, levissimo, claro, acido, tartaro crudo abundanti, diuretico: hoc potenter viscidam bilem diluit, solvit, eamque per alvum & urinam eduxit, adeoque sanitati nostræ valde proficuum fuit. Aliis annis vina hujus loci nova, ubi calore solis & cœli benignitate ad summam maturitatem pervenerunt, generosa ac potentia tartaro subtili scatent, oleosa sunt, & nec dum defæcata, largius hausta bilem a naturali sua crasi dejiciunt, alcalicis suis particulis quammaxime sanguinem accendunt, viscidítate autem sua hujus circulum retardant, toti corpori torporem inducunt, caput gravant, constipant, imo particulis suis hamosis salino volatiles maxime activas reprimunt, actiones animales simul lædunt, & varios morbos, in primis *febres continuas, malignas, petechiales* conciliare solent. Mense *Aprili, Majo, Junio* repullularunt *febres continuæ, petechiales*, quandoque cum, quandoque sine malignitate, methodo tamen ordinaria feliciter eradicatæ. Inter alia notavi gratiosam filiolam quinquennem, *febre continua* correptam, cum maximis abdominis doloribus, torminibus, vix non convulsivis, & imminentis *epilepsiæ* metu; loqui nil potuit, dolorem autem ejulatu expressit, continuarunt calores sine ulla intermissione ad 12. diem. In horrendo illo ejulatu ob metum gravioris mali 11. & 12. morbi die dedi *laudan. de trib. gr.* ß. cum *pulv. epilept. M. castor. unicorn. mar.* △ *hirund. c. castor. &c.* laudabili cum successu & subsecuta quiete. Durante morbo, & 6. septimanis post morbum ne verbum eloqui potuit, licet omnia bene intellexerit, & linguam quaquaversum movere ac volutare, bibere, comedere, deglutire potuerit. Topica præscripsi varia, verbi gratia *unguentum ex conf. anacardin.* ℥ij. *alkerm.* ℥j. *extr. castor. gr. viij. ol. succin. gutt. iij.* pro illinitione, & frictione faucium, linguæ & palati. Fomenta ex *infus. major. salv. chamomill. hyssop.* collo, in primis laryngi frequenter applicuimus, donec interior laryngis rima a siccitate coarctata ac constricta, aliquantum iterum humectata officio suo fungi potuit, atque sensim & sensim, licet sub initium difficulter, verba articulata expressit. Humores biliosos ex abdomine ad musculos laryngis, inque nervos vocales, metastasi facta, delatos, præter calorem febrilem, interiorem laryngis rimam arefacientem, eosdem affecisse, conjiciendum ex prægressis vehementissimis, vix non convulsivis, abdominis doloribus, in tempore consopitis. Iisdem temporibus observavi in filiolo sexenni *calores continuos* sine ulla intermissione, vix remissione, ad 30. diem & ultra, non obstante legitima medicamentorum administratione, extensos, adeoque non sine malignitate, tandem tamen feliciter superatos. His mensibus *rheumatismos & arthritides vagas* notavimus frequentes, methodo autem nostra superius tradita mox profligatas. Mensis *Julius* fuit æstuosissimus, noctes præter morem calidæ; sine ullis fere pluviis: die 16. cœlum opacis & atris nubibus de subito exasperatum, effudit imbrem largissimum cum tonitrubus; in vicina cum grandinibus insolitis, maximo *Rustensium vinearum* damno. Sub ingressum solis in leonem, nisi quandoque grati spirassent etesiæ, calores vix fuissent tolerabiles; tandem ultima hujus, prægressis noctu crebris tonitrubus nec non fulguribus, gratiosa ac tepida superveniens pluvia cum amœnissimis & subfrigidis ventis ingentissimum auræ calorem contemperavit, terram refocillavit, & omnia recreavit. In *Augusto* terra per totum mensis cursum fervido solis calore fovebatur, subinde tamen nocturno tempore tepidis pluviis animabatur, inde jam sub initium hujus mensis maturas habuimus uvas. *Ægidii dies* mira & exoptata illuxit serenitate, & serenavit totum mensem exceptis 17. 18. diebus, qui fuerunt frigidi, ventosi, pluviosi. Per *Octobrem* totum eadem gratiosa serenitas, siccitas & æstus amœnus duravit, cum nebulis matutinis, solis splendore discussis, exceptis 6. 7. & 8. diebus, qui sparserunt pluvias. Hinc vinum crevit generosissimum. Secunda *Novembris* primam demum notavimus pruinam, & continuarunt amœnissima, calida illa tempora, præter ætatis anni morem; toto mense, nisi quod 14. 15. intervenerint pluviæ, & 24. nives ceciderint ingentes, sequenti tamen die liquefactæ. Eadem cœli tempestas continua, serena nempe, calida, aliquando nebulosa fuit usque ad 17. diem *Decemb.* 18. vero, 19. pluviosa, nec non nivosa; die 20. ingruit gelu, quod post biduum remisit, reliquis diebus pluviæ, nebulæ, venti ac calores alternarunt, quæ tempestas, prædominante calore circa Natalitia, *pyrorum flores & turiones sambucinos* elicuit. Mensibus æstivis omnis generis *febres*, quæ *continuas* mentitæ sunt, nobisque ab initio imposuerunt. Invaserunt hæ cum horripilatione vix sensibili, insequente calore, ultra 30. horas durante, cum vehementi siti, capitis dolore, vigiliis, vomitibus, præcordiorum angustia, anxietatibus, virium prostratione, linguæ ac faucium squalore, ita ut *febrem continuam* fore metuerim; adhibita tamen *Venæ sectione* in brachio, & repetita in pede, exhibitoque uno vel altero *sudorifero*, remisit calor, & tertio aut quarto die ut plurimum in *intermittentem tertianam duplicem* terminavit; ast inter apyrexiam & paroxysmum brevissimum fuit intervallum, imo, saltem aliquot interjectis horis, nova *febris*, sine ullo frigore, accessio, & quasi composita ex *tertiana & quotidiana*, altera autem *levior* typum *quotidianæ* referens. Ante paroxysmum dedi *antifebrilia ex salibus, arcan. dupl. cort. chin. lap. cancr. &c.* in caloribus vero diuturnis, ob metum latentis malignitatis, nec non ingentem debilitatem, *blanda diaphoretica*, utpote *lap. bez. orient. pulv. analapt. M. C. C. philosoph. magist. perlar. conf. alkerm. &c.* aliquando, in primis ubi *capitis dolores* fuerunt intensi, loco *antifebrilium* præscripsi *spirit. sudorif.* ℈j. *cum spirit. anod.* ℈ß. & quidem laudabili successu: non enim tantum dolores remiserunt, sed & paroxysmi febriles brevi cessarunt, & ut plurimum soluti sunt spatio 15. aut 21. dierum. Febres *tertianæ* circa hæc tempora fuerunt frequentes, sed adeo mites, ut post quintum aut sextum paroxysmum, adhibito *Laxativo*, nec non *antifebrilibus salibus* recesserint. Febribus *continuis* corripiebantur permulti, sed sine gravioribus symptomatibus, & absolverunt jam die 15. suum cursum feliciter; hinc omnes servati, qui non incuria neglecti, sed methodo ordinaria tractati fuerunt. Mense *Julio, Augusto, Septembri, diarrhœæ, dysenteriæ* ex radiorum solarium, æstu invaserunt quamplurimos, sine ætatis discrimine, cum maximis torminibus, tenesmo, dejectionibus copiosissimis, purulentis, cruentis. Principium curæ sumpsimus a *rhabarb. tost. myrobal. citrin.* aliquando ab *Aqua laxativa*, in primis si ventriculus cruditatibus labefactatus aut gravatus fuit, acrimoniam humorum temperavimus *absorbentibus, v. g. corallis rubris, terr. sigill. fl. ferr. crystall. mont. &c.* continuas dejectiones & dolores correximus *clysteriis ex decoct. hord.* aut *oryz. capit. vervec. vitell.* sæpe injectis, nec non *adstringentibus, incrassantibus, demulcentibus* sæpius exhibitis, v. gr. *pulv. dysent. Cr. nerr. catechu &c. mithridat. theriac. cœl. laudan. de trib.* imo fateri debeo, etiamsi singulis 5. aut 6. horis medicamenta *adstringentia* exhibuerim, me tamen sine *opiatis* nihil profecisse, adeoque *Laudanum de trib.* in accisa (refracta) dosi aliis additum & sæpe repetitum hic optimam tulisse opem. In quibusdam observavi neque hæc quicquam profuisse, quin potius infirmos aliquando evomuisse biliosa, indicio, ventriculum una cum primis viis, cruditatibus acribus, biliosis, adeoque causa morbifica adhuc esse repletum, iis bis dedi *rad. Ipecacuanh.* & quidem pro dosi ℈ij. inde frequentiores habuerunt vomitus, pauciores dejectiones, quo facto, reliquum curæ *adstringentibus, incrassantibus, anodynis*, v. gr. sequenti *pulvere* aliquoties exhibito, & singulis 6. horis repetito, ℞. *crystall. mont. corall. rubr. præp. terr. japon. ana gr. viij. theriac. cœl. gr. iij. iv. laudan. de trib. gr.* ß. *aliquando gr. j. M.* feliciter peractum fuit. Tres personas notavi, quæ, absumptis jam roscidis & balsamicis lymphæ particulis, spiculis autem acribus, adeoque doloribus, auctis tandem, supervenientibus dejectionibus atris, cadaverosum odorem spirantibus, indolentibus, artuum refrigerationibus, mente ac sensu privatæ *gangræna & sphacelo intestinorum* obierunt. In alia matrona 5. diebus ante mortem præcessit *singultus*,

omnem

omnem *castorinorum & opiatorum* efficaciam eludens, inflammationum &. convulsionum internarum, nec non mortis imminentis prænuncius. Mense *Octobri* in scenam prodierunt morbi vitio *renum & vesicæ* orti. Sic in Perillustri quodam Domino, septuagenario, alias robusto, notavi *Ischuriam*, sive totalem urinæ suppressionem, ex *calculo renum* tubulos obstruente, natam. Adfuerunt maximi dolores circa lumbos, vomitus frequentes, angustiæ & anxietates præcordiorum, obstinata alvi obstructio, nullus vesicæ tumor, nullus in pube dolor, nulla perinæi gravitas, nulli calores, imo pulsus naturali fere similis. Cathetere flexili sæpe immisso ne gutta urinæ extrahi, aut *calculus* in vesica latens deprehendi potuit. Adhibuimus sæpissime *clysteres emollientes*, *balnea aquæ dulcis una cum herb. petrosel. malv. parietar. chamomill. melilot. verbasc. stram. aven. &c.* unguenta pro inunctione lumborum, ex *unguent. rosac. ol. scorp. Matth. succ. citr. præp. &c.* Interne fere quotidie dedi *decoctum ex spec. dialth. Fern. & aperitiv. For. cum fol. senn. mechoacann.* quibus magnam serosorum humorum, alias ad renes tendentium, copiam per alvum eduximus, ne guttam vero urinæ elicere potuimus. Potus ordinarius constabat ex *spec. dialth. Fern. & aperit. For. cum ras. C.C. sem. anis.* Ex *diureticis, lithontripticis, pellentibus*, sumpsit *tinct. sal. tartar. spir. salis dulc. bals. sulphuris terebinth. succinat. sal. genist. ononid. fabar. spir. salis coagul. tartar. Vitriolat.* aliaque, imo pro exigentia symptomatum utpote vigiliarum, dolorum, etiam *laudan. de trib.* in refracta dosi, alvoque libera existente; pro corroboratione virium *confortantia*. Sic tandem septima morbi die robore naturæ moti sunt *calculi* ex renibus in ureteres, cum vehementi, lancinante, pungente dolore; ex his brevi delapsi in vesicam urinariam: patente jam exitu parum urinæ, non quidem sine dolore, emisit, mox una cum tribus lapillis, magnitudine fabarum, urinam subcruentam, sine dubio ex laceratis vasculis a calculorum asperitate, excrevit, & post subnigram, tandem, & quidem abunde, pallidam, copiosa materia viscida, sabulosa refertam. Dolores statim post excretionem urinæ evanuerunt omnes, remanente solum lassitudine ulcerosa sensuumque torpore, donec vires suas deperditas recollegit, atque ex integro convaluit. In aliis eodem tempore observavi summum *urinæ ardorem*, ubi quidem fere nullus urinæ fuit defectus, maximus tamen dolor, & in urethra ignea quasi rosio. In aliis *Stranguriam* animadverti, ubi continuus fuit ad mingendum stimulus, nihil tamen, nisi una vel altera gutta effluxit. His omnibus feliciter medebamur *decocto aperit. For. dialth. Fern. cum. fol. senn. clysteriis*, nec non *topicis, balneis*, aliisque superius allegatis. Inter morbos illius temporis etiam occurrit *Passio Iliaca*. Hac corripiebatur quidam Vir Juvenis, *hernia scrotali* jam ab aliquo tempore laborans, alvi nempe contumacissima obstructione, vomitibus frequentissimis, doloribus circa umbilicum summis, instituta autem repositione, nec non adhibitis crebrioribus *enematibus, aquis laxativis, cataplasmatibus ex decoctis emollientibus*, alvus stimulata sui officii memor copiose excrementa reddidit, evanuerunt dolores, nec non Vomitus, imo jam periculum evasisse ab omnibus judicatus fuit. Sed ecce, diebus aliquot elapsis, nescio quo errore commisso, in eundem morbum recidens, accedenti febre, vomitibus stercoreis, obstinata alvi constipatione, sudore frigido in extremis, doloribus atrocissimis, delirio, singultu, virium languore, & ultima die dejectionibus spontaneis, septima recidivæ die, remediis prioribus nunc nihil proficientibus, extinctus est. Jam addam, quæ de *immodico hæmorrhoidum fluxu* notavi. Fuit Vir quinquagenarius, artis pharmaceuticæ peritissimus, ex familia, cujus indigenis masculis hic affectus quasi proprius, ortus. Is jam in ætate sua juvenili fluxum hunc sanguineum expertus est, qui si statis & definitis temporibus, singulis nempe mensibus, moderate rediit, sanitati quam maxime profuit; si vero ex voto non successit, statim toti corpori languorem induxit, intestinis tormina, gravitatem circa os sacrum, calores febriles quasi continuos, biliosas capitis defluxiones, oculorum inflammationes &c. conciliavit. In ætate virili sanguis non amplius moderate ad uncias, sicuti ante, & menstruatim, nescio qua san-

Supplem. ad Sydenham.

guinis acrimonia aut viarum laxitate, non periodice, sed singulis fere septimanis, ad libras manavit cum notabili virium dejectione, faciei colore ad viriditatem inclinante, gravitate in coxis, in cruribus magna debilitate, ut vix incedere potuerit. Sisti cito hic fluxus non debuit; sanguis enim statim regurgitavit ad pectus, & *anxietates præcordiorum*, *respirationem difficilem*, *palpitationes cordis* induxit. Cum vero immodicus hic fluxus latentem hactenus *cacochymiam*, nec non acredinem & salsedinem sanguinis insignem prodiderit, imo aut *hydrops*, aut *phthisis*, aut *apoplexia* exinde metuenda, & vires jam labantes medelam urserint, suasi omnino in brachio *Venæ sectionem, roborantia & temperantia, acidula*, bilem acrem, lentam, rosivam corrigentia, & per epicrasin educentia, v. gr. *Tinct. rosar. corall. mart. aperit. c. succ. oxalid. M. Tinct. seri lact. caprin. cum tamarind. & rhabarb. fact. pulv. hepat. sal. cichor. grana granatorum acidorum succulenta*, quæ masticavit ejusque succum deglutivit, *pulv. cachect. Qu. lap. cancr. crud. smaragd. præp. corall. mag. perlar.* emulsione *ex sem. frig. cum decoct. hord. & julep. rosac. fact. nitriosa* ipsa, *compos. Sperniol. Cr.* quibus ebullitionem in sanguine nimiam compescuimus; fluxum vero immodicum *blandis adstringentibus* cohibuimus, v. gr. *Tinct. mart. adstring. lap. hæmatit. ess. travmat. sir. de ros. siccis, myrtill. trochisc. de spod. carab. croc. mart. adstring. dent. eq. mar. f. hippopotam. succo urticæ express. & depur. infusa millefol. sanguisorbæ, vino rubro ex infuscarn. cotoneorum*, aliisque in primis topicis, v. gr. *unguento Comitissæ*, quo inungi debuerunt hæmorrhoides, & dorsum, aut aliis fomentis, linimentis & fotibus ex *succ. plantag. burs. pastor. verbasc. sangu. dracon. thur. terr. sigill. rad. bistort. tormentill. &c. it. vernice*, in qua intinctus fuit pannus lineus & *cum ol. rosat.* admotus. *Polygonum*, utpote singulare & decantatum eupotiston, sub axillis frequenter gestavit. Observari autem diligenter debuit, ne alvus plus solito adstricta fuerit. Hac igitur methodo symptomaticas excretiones temperavimus, atque Pharmacopæum nostrum ad multos annos conservavimus; donec tandem mœrore animi confectus, & viribus jam exhaustus placidissime obiit. Mense *Decembri* luctuosa *epilepsiæ* notavi phænomena. Puer octennis noctu hora XII. in aream mictum exiens spectrum ibi perspicit, horrore ac terrore plenus summo cum angore & clamore in hypocaustum & lectum veluti furiatus rediit. Vix sese ad quietem componens tentabatur horrore, sudore frigido, affectibus convulsivis. Mane accersitus deprehendi inordinatam ac involuntariam membrorum concussionem, modo cessantem, modo redeuntem. Affectus hic indies invaluit, & secutæ sunt brevi gravissimæ convulsiones nervosi generis, genarum labrorumque terribiles spasmi, adfuit continuus digitorum, velut aliquid comprehendentium, lusus, contumacissima alvi adstrictio, nulla spuma circa os, oculi manserunt aperti & irretorti, respiratio libera, oris autem distorsio enormi, largo risu mox superveniente; dentes valde coierunt, ut pro infundendis cibis liquidis & medicamentis, instrumento aperiri debuerint, articulata vox perir, & nil, nisi clamor remansit, mentis operatio defecit, nec sensu, nec memoria alicujus rei extitit, sedere, stare, ambulare nequivit, & quando mater ipsum elevare voluit, mox instar globi sese incurvavit, mox in alios incredibiles flexus instar arcus sese præcipitavit; nec paroxysmus inducias concessit, sed duos menses indesinenter fere diu noctuque continuavit. Terrorem morbum hunc convulsivum produxisse, extra omne dubium est, licet non excluderem *vermes*, quorum aliquot ante & in morbo excrevit. In hoc tumultu morbique vehementia pro demulcendis partibus convulsis, vellicatis ac distortis, *antepileptica specifica* sæpissime exhibita, v. gr. *pulv. epilept. M. spec. cephal. Mich. mag. cran. hum. ungul. alc. præp. unicorn. mar. cinnab. nat. castor. aqua epilept. Lang. hirund. c. castor. &c.* nullum præstiterunt emolumentum. Vomitoria cum Laxantibus mixta, v. gr. Recipe: *Aquæ laxant.* ℥ij. *sir. Emet. A. S.* ℥ß. *M.* pro una vice, quæ pro educendis humoribus biliosis, cum acido confermentatis, fixis, binis vici-

bus exhibui, obſervavi hic feliciſſime profuiſſe. Jam optimo cum ſucceſſu reiteravi ſpecifica, v. gr. Recip. *Specif. cephal. M. gr. vij. pulv. epilept.* ℈ß. *caſtor. gr. vij. ungul. alc. præp. aut unicorn. mar. gr. v. M.* eaque quotidie bis aut in forma pulveris, aut potionis, additis aquis appropriatis & ſirupis, præſcripſi, quibus aliquando granum ß. aut ad ſummum gr. i. *laudan. de tribus* addidi. *Enemata* multum profuerunt. Atque ſic poſt duorum menſium tædia expugnatus fuit morbus, ut jam puer ſui compos ſtare, ambulare, ſedere, cibum ac potum capeſſere, articulate loqui potuerit. Subſecuto menſe *Majo*, ne in poſterum recidivaret, miſi illum ad *Thermas Badavino-Auſtriacas*, ex quibus redux immunis jam ab hoc exercendo morbo vivit, & quod mirandum, ſine ulla mentis aut memoriæ labe. Hoc menſe duos notavi *Apoplecticos*. Unus octogenarius ex ordine ſenatorio, prævia vertigine, laſſitudine membrorum, de ſubito *apoplexia* correptus cum ſenſus ac motus abolitione, pulſu magno, in debilem tandem & frequentem mutato, omnibus incaſſum adhibitis, ſecunda morbi die placidiſſime obiit. Alter fuit Reverendiſſimus hujus loci Plebanus, 56. annorum, atque habitus corporis obeſioris. Hic, dum nocte Natalitii Domini hora ſecunda matutina ſacris peragendis intentus, præ verecundia, juſto diutius retinuiſſet urinam, ab altari reverſus de tempore, vertigine, anxietatibus conqueſtus eſt, mox domum vectus & in lectum delatus ex regurgitatione ſeri urinoſi ad ſuperiora *Apoplexia* fortiſſima cum ſtertore, ſpuma ante os, tactus, ſpatio ſemiquadrantis, adeoque eadem hora, qua ſanus fuit, repente interiit.

Conſtitutio Epidemica Sempronienſis Anni 1707.

JAnus bifrons eadem ſerena fronte, qua veterem annum denis ſereniſſimis diebus clauſit, auſpicatus eſt novum totidem ſerenis, calidis, ſiccis diebus, unde ſtatim x. die ingruerunt frigora, mox ſubſecutæ ſunt nives copioſæ, quæ congelatæ ad feſtum Purificationis uſque jacuerunt durabiles. Secundus *Februarii* dies totus fuit turbidus, & regula ruſticorum hoc anno veriſſima: Sole nempe micante, die purificante, nix aut frigus erit majus, quam ante. Eo ipſo enim die remiſit frigus, nives liquatæ omnes, ingruerunt pluviæ, nebulæ, quæ ultra ſeptimanam inſtiterunt, denſiſſimæ, fœtidæ, corporibus noſtris valde infeſtæ; die 17. 18. rigidos habuimus ventos, boræos, qui ſiccarunt terram. Jam ad aliquot dies frigoris vis ſoluta, ſed die 24. Feſto Matthiæ intenſior facta in medium *Martii* continuavit; adeoque *Februarius* fere totus ſiccus fuit; Bacchanalia amœniſſima, ſerena, calida, dies Cinerum valde frigidus, ventoſus; medio *Martii* ceciderunt nives, mox ſecutæ ſunt pluviæ, Æquinoctiale tempus notabatur valde turbidum, pluvioſum, nivoſum, lutoſum, imo ad finem menſis uſque tumultuaria tempeſtas, mox ventis, mox nivibus, aut pluviis, moleſta, raro ſerena; adeoque *Martius* valde humidus atque ingratus. *Aprilis* incœpit cum nivibus, pluviis, mox inſecuta ſunt frigora, quæ tempeſtas tumultuaria x. continuavit diebus, imo totus menſis magis fuit frigidus, ventoſus, quam calidus. Ipſo quoque *Majo* cœlum, ſi paucos amœnos dies exceperis, ut plurimum atris inhorruit nubibus, & dies turbido aere frigidiſque ac frequentibus pluviis reddidit minus vernales, minus majales, rigidi præter morem extiterunt. Menſe *Junio* longe amœnior ac placidior aura comparuit. Medardi dies valde ſerenus ſine ullis pluviis, & rediit nunc calor intenſiſſimus, imo, quod ex tot aeris viciſſitudinibus & cœli inclementia, ſuperioribus menſibus prægreſſa, nullus præſumpſiſſet, multo minus credidiſſet, jam ante diem Viti copioſe uvas in flore deprehendimus; die XVI. ſupervenerunt pluviæ gratioſiſſimæ, fructiferæ, mox æſtus increvit, & fere tribus ſeptimanis indeſinenter, nulla intercedente pluvia, continuavit, cujus ardore terra valde exiccata dehiſcere, homines autem ob largiores ſudorum effuſiones defatigari debuerunt. Febres *continuæ* modo cum, modo ſine exanthematibus, modo benignæ, modo malignæ, prouti apud nos quotannis obſervantur epidemicæ, ita & hoc ſemeſtri fuerunt frequentes, in quam plurimis malignitatis expertes, & methodo ordinaria, ſuperioribus annis jam tradita, tractatæ, plerumque die XV. in alio nono, in uno ſeptimo, prægreſſa eodem die hæmorrhagia critica, ex voto ſolutæ. Alios invaſit cum maxima malignitate. Sic honeſta quædam fœmina, quadragenaria, ex eadem *febre* die morbi demum XI. incœpit delirare, quod alias pro peſſimo & fatali ſigno habeo, XV. receſſerunt calores, ſed quinque diebus & noctibus inſomnibus continuis tranſactis, valde delira ab aſſumpto *pulvere epilept. M. mag. marg. per lar. pulv. analept. caſtor.* nec non grano uno *laudani de tribus*, ſomno quidem jucundiſſimo quievit, ſed expergefacta in graviſſimas incidit convulſiones, cum continuo tendinum inſultu variiſque labiorum ſpaſmis: tandem XVIII. die, adhibitis frequentioribus *antepilepticis*, *confortantibus*, nec non *enematibus*, alleviata præter omnium ſpem convaluit. Et ſicuti ſerotina deliria latentem produnt malignitatem, ſi non exitium ipſum, ita præmatura funeſtum ſemper præſagiunt exitum. Obſervavi hoc iiſdem menſibus in filiolo ſex, in juvene XVII. in Viro L. annorum, qui omnes ex *febre maligna* tertia die inciderunt in continua deliria, ſexta convulſi mortui ſunt. Alia fœmina melancholica, & ſimul gravida, cujus maritus cum quatuor prolibus ſimul & ſemel menſe *Martio* in uno cubiculo, epidemiali hoc morbo decubuerunt, (qui tamen convaluerunt omnes,) eadem *febre maligna* detenta cum *uvulæ ac tonſillarum inflammatione* ſumma, octava recentem enixa eſt puerum, inde valde debilitata nona delirare incepit, & ex caloribus, viribus exhauſtis, emaciato corpore, vigiliis continuis, credebatur certo certius peritura. Sed ea fuit fortitudine, ut *ſudoriferis, confortantibus, Epilepticis*, rite tractata calores illos intenſos ultra XXX. dies ſuſtinuerit, & periculum evaſerit, remanente aliquali mentis labe. Menſe *Januario* ſingularis contigit caſus. Puella XV. annorum ob leves errores commiſſos matris caſtigationem verita ſibi ipſi mortem conſciſcere voluit, ſumptiſque aliquot granis *mercurii ſublimati* incidit de ſubito in continuos *vomitus*, *alvi fluxus* cum graviſſimis inteſtinorum torminibus, ſiti magna, linguæ ac faucium ariditate; ſed cauſa horum ſymptomatum mox patefacta, accerſitus exhibui *theriacalia*, in primis *cryſtall. mont.* ℨß. *cum ol. amygd. dulc. it. juſcula pinguia*, & loco potus ordinarii *lac bubulum* ſuaſi; his acidum venenoſum abſorptum, acrimonia obtuſa, & puella ab interitu vindicata fuit. Venena enim mineralia ſola corroſivitate agunt, ex qua, ſi non ſtatim ab initio idoneis medicamentis ſuccurratur, *necroſis*, & ex hac ſanguinis & ſeti deſtructio. Hoc videre licuit in fœmina mediæ ætatis, nutrice, cui ab alia *arſenicum citrinum* malitioſe in juſculo propinatum fuit, intra paucas horas extincta. Hæc cardialgia lypothymiis, intenſiſſimis torminibus, vomitibus, alvi dejectionibus cum irritatione acerrima valde agitata; poſt mortem exhibuit ſtomachum & inteſtina partim *gangrænata*, partim *ſphacelata*, eroſa, ſanguinem nigerrimum. Eodem tempore Vir quadragenario major, ſanguineus, diu noctuque per triduum ſomno profundo, *lethargo* vix abſimili, quaſi ſepultus jacuit, ſine ulla alteratione febrili, aut pulſus mutatione, quarta, *Potione Laxativa mannata* ſumpta, expergefactus, ſibi optime præſens, atque ad interrogata appoſite reſpondens, de *proſtratione virium*, & ſequenti die in brachio dextro de *tumore*, aliquali *rubore*, ſed *dolore* ſummo valde conqueſtus, ſexta obortis *caloribus* & ſupervenientibus *deliriis*, atque omnibus incaſſum adhibitis, *ſuffocatus* obiit. Hac hyeme *articulorum dolores* ſine inflammatione, ſine tumoribus, valde graſſati ſunt, ubi *laxativa*, *aperientia*, *præcipitantia*, *decoct.* nempe *aperitivum cum fol. ſenn. S.S. rhabarb. mann. tartar. lap. cancr. præp. ſal. acetoſell. cichor. diagryd. ſulphurat. pulv. hepat. flor. nitr. tartar. Vitriolat. &c.* ſæpius adhibita omne abſolverunt punctum, & intra quadrageſimam medicam morbi vehementiam infregerunt. In honeſta quadam fœmina iiſdem *doloribus* detenta, ſed *alvi fluxu* ſimul laborante, ſeptima die morbum notavi jam ſolutum. Præſtat igitur in his affectibus *alvum* habere magis *laxam*,

quam

quam adſtrictam. Menſe *Februario* in ablactatis & lactentibus copioſas obſervavi *febres catarrhales*, quæ invaſerunt tenellos cum tuſſi vehementi, caloribus continuis, ariditate faucium, facie floridiori & rubente, ſiti, ſternutationibus, reſpiratione frequentiori, in aliquibus inter reſpirandum cum ſtercore & ſonitu, utplurimum cum *dentitione*. Profuerunt hic *enemata* ſæpe adhibita, *expellentia temperatiora*, aciditatem lymphæ corrigentia, cum *pectoralibus* mixta, v. gr. *pulv. alexit. epilept. ſpec. diair. antihect. Pot. lap. cancr. C. C. philoph. ſir. pectorales*, inunctiones ex *ungu. pectoral. rubr. potab. cum ol. irin. aniſ. deſt. &c.* ratione ſimul habita virium. Atque hac methodo omnes ante nonum diem feliciter ad ſanitatem perducti ſunt; *convulſionibus* autem *epilepticis* ſimul tentati perierunt fere omnes. Vernale tempus *phthiſicis* & *hecticis* valde grave, quamplurimis funeſtum fuit. Sic inter alios officialis, nec dum tricenarius, ex caſtris ſub finem *Nov.* præteriti anni redux, & jam ab aliquo tempore *hectica pulmonari* laborans de tuſſi vehemente, gravitate pectoris, copioſa materiæ purulentæ expuitione valde conqueſtus eſt. Affectum hunc curatius examinans ex rorida partium nutriendarum ſubſtantia jam fere conſumpta, ex calore non amplius latente, ſed jam manifeſto, ex pulſu frequentiori & celere, in primis poſt paſtum, ex urina oleaginoſa, ex difficili reſpiratione ad motum quemvis atque aeris alterationes, ex frequentiori tuſſi, quandoque ſicca, quandoque cum ſputo purulento, quam utplurimum, fumptis cibis, ſecuta eſt vomitio, *ſecundum hecticæ febris gradum* jam imminere, atque humorem nutritium in gelatinoſam magis ſubſtantiam converſum quaſi deliquari; ſive pulpas carnium hinc inde in corpore manifeſte quaſi depaſci, quæ *ſpecies febris Maraſmodes* dicitur, judicare debui. Externe pariter & interne adhiberi curavi remedia, quæ alias huic affectui habentur appropriata, *expectorantia*, *abſterſiva*, *analeptica*, *refrigerantia*, *travmatica*, *obtundentia*, verbi gratia *pulver. anonym. ſpec. diair. lac. ſulph. pulv. Haly. lap. cancr. ſpec. de gemm. frig. pulv. analept. antihect. Pot. ſpec. pro decoct. flor. & fruct. ſpec. pectoral.* (quibus quandoque beneficio alvi non ſuccedente, addidi *mannam electam*) *Syrup. de jujub. flor. papav. loch. ſan. & expert. de pulmon. vulp. conſerv. roſar. bellid. tuſſilag.* emulſiones ex *ſeminibus cum decocto hordei*, *julepo roſaceo & nitro perlato* paratas, *gelatinas ex herbis pectoralibus &c. lac caprillum cum ſaccharo* mane potum, aliaque; externe *unguent. rubr. potab. pectoral. cum ol. irin.* nec non *emplaſtra pectoralia* uſitata & *cataplaſmata*. Cura hæc hyemalis videbatur ſuccedere ex voto, rediit appetitus, redierunt vires, remiſerunt calores, non niſi poſt paſtum revertentes. Aſt induciæ ſolum ad breve tempus fuerunt, nulla pax. Inſinuavit enim ſe malum, nobis id minus opinantibus, increverunt calores, ſæpe velut paroxyſmos febrium æmulantes, ſupervenerunt ſudores nocturni, vel matutini colliquativi, virium proſtrationes, reſpiratio anheloſa, indicio manifeſto, miaſmata pulmonum ulcerativa in maſſam ſanguineam copioſe delata ibique confermentata, ignem peregrinum internum non ſolum hactenus foviſſe, imo eroſione ad glottidem producta, vocem raucam conciliaſſe, verum etiam alimentarium ac roridum lymphæ nectar acrimonia ſua volatili, aut fermento ſuo putrido penitus inquinaſſe & deſtruxiſſe, ut jam corpus maraſmo incurabili conſumptum, pedes vero tumidi, & cutis vix oſſibus hærens, tamquam funeri ſuo propemodum ſuperfuerit, donec tandem lenta morte tabeſcens menſe *Majo* placidiſſime obiiſſet. *Hecticam ex ſcorbuto calido* natam obſervavi in juvene XVII. annorum. Is alias melancholicus, vitæ ſedentariæ amans, ſæpe ſenſit tumorem in ſiniſtro hypochondrio, aliquando febriles alterationes, brevi tranſeuntes, palpitationes cordis, frequentes phlegmatis moleſte ſalſi e tonſillis aliiſque oris glandulis rejecti, in primis matutino tempore, excreationes. Facies fuit lurida, pallens, ſubtumida, maculis copioſis, lividis, granulatis referta, quaſi pulvere pyrio afflata, indicio certiſſimo, liquores vitales a ſalibus acido-bilioſis, acribus, valde jam eſſe deturpatos, unde particulis ſulphureis rarefactis facillime *febris lenta*, *hectica*, ſeſe inſinuare potuit. *Supplem. ad Sydenham.*

Calor fuit primo occurſu mitis, paulo poſt acer & mordax, qui ſemper circa veſperum ſub ſchemate *febrilis paroxyſmi* rediit, ſed in inflammatorios calores terminavit; obſervabatur jam urina oleaginoſa, reſpiratio difficilis, ſitis magna, appetitus proſtratus, emaciatus corporis habitus, continua pulmonum oppreſſio, virium languor, decubitus in dextrum latus valde moleſtus, tuſſis cum ſputo purulento, ſpiſſo, fœtido, corpus ſudore tota nocte quaſi diffluxit cum pulſu frequenti & maraſmo, atque contabeſcens torpidus fuit, moroſus, profundis cogitationibus defixus vix ad interrogata reſpondit, neque claram, ſed non niſi ſubmiſſam & raucam vocem edere potuit, quod vitio pulmonum ſanie repletorum, qui aeris copiam, quo vox formatur, imminuunt, natum. Hoc tamen notandum, quoties alvus fuit concitatior, & ad *diarrhœam* proclivior, toties alleviationem ſymptomatum ſenſit patiens. Acceſſit tandem facies Hippocratica, nares ſcilicet acutæ, oculi concavi, tempora collapſa, genæ exeſæ, malæ protuberantes, ſcapulæ, claviculæ, coſtæ prominentes, artus cum reliquis muſculoſis partibus excarnes, verbo: oſſa tegit macies, non juvat ora cibus, & fuit ſceleto ſimilis. Adhibuimus ex ſpecioſiſſimo medicaminum *thoracicorum & ſcorbuticorum* apparatu ſatis mature remedia, v. gr. *pulveres pectorales* ſuperius notatos, *cum pulv. hepat. rad. ari, tartar. vitriolat. &c.* remixtos, linctus, gelatinas, emulſiones, electuaria, infuſa, decocta ex *ſpec. prodecoct. pectoral. flor. & fruct.* nec non *herb. fumar. beccabung. trifol. fibrim. cichor. acetoſ. hepat. nob. flor. bellid.* aliiſque cum *ſero lactis*, aliquando cum *aqua* ad formam potus Theæ parata; imo menſe *Majo*, cum animadvertiſſem, hecticos calores aliquantum deferbuiſſe, *lac caprillum recens* cum modico *ſacchari*, a quo tamen ob acidum vel ſalſum ventriculi fermentum, anxietates præcordiorum, hypochondriorum tenſiones, adauctam inde febrim, mox abſtinere debuit. Nil vero magis profuit in *ſudoribus nocturnis*, quam *unguent. reſumptiv. in frigid. Gal. cum ſaccharo ſaturni* paratum. Aſt vehementia & diuturnitas morbi eluſit opem & operam omnem; donec tandem medicamentorum pertæſus, accedente extrema virium proſtratione, fati neceſſitatem longiori vita dignus, magno cum parentum luctu perſolviſſet. Eodem tempore Franciſcanus XXX. annorum laboravit *phthiſi vera*, ſive conſumptione partium corporis muſculoſarum a colliquatione & pulmonum vitio otta, quæ fuit cum compreſſione pectoris, difficili reſpirio, ſed fere ſine febre; huic præmiſſis *pectoralibus* in primis *antihectico Pot.* aliquando cum *pilulis de cynogloſſa* remixtis, exhibitiſque ſubinde *laxantibus mannatis*, decoctis quoque aut juſculis ex *herbis pectoralibus*, *reſolventibus*, *expectorantibus &c. lactis caprilli* uſus optime ceſſit. Acrimonia enim humorum ſalina inde fuit temperata, ſerum dilutum, corpus humectatum, & ad nutritionem diſpoſitum. In aliquibus obſervavi *febrem hecticam ex Quartana*, ut plurimum autem ex *febribus continuis* male judicatis ſubortam. Harum enim fermentatio & calor p. n. continuatus lymphæ rorem abſumpſit, inde virium habituſque corporis concidentia; acredo vero, quæ alias per vices acceſſit, & tumultus edidit fermentatione continuata, aucta & quaſi domeſtica facta *febrem hecticam Maraſmoden* in uno & altero induxit lethalem. In pueris & puellis III. IV. V. VI. annorum, notavi eodem tempore apud nos alias valde frequentem *Tabis ſpeciem*, quæ fuit cum *abdominis tenſione* & intumeſcentia, calore intrinſecus aucto, pulſu circa veſperum celeriore, inquietudine nocturna, carne flaccida, totius corporis extenuatione, etiam in iis, qui avidiſſime comederunt, ita quidem, ut carne jam abſumpta, oſſa omnia prominuerint, ſola cute contecta. Faciei color fuit pallidus, ſubniger & lividus, nulla fere adfuit tuſſis, nullum ſputum, reſpiratio libera, indicio evidentiſſimo, hos ſine pulmonum corruptione, marcore confectos, cauſam autem fuiſſe quærendam in *meſenterii*, ductuum nempe lacteorum, *glandularum* obſtructione, nec non humorum corruptorum in abdomine abundantia; utut non negem, *lumbricos* tunc ſimul in inteſtinis naſci potuiſſe, qui quandoque in con-

pectum venerunt. Unde non mirum; cum universi sanguinis systema sale acri-acido jam scaturierit, corpora debito alimento privata, in tantam incidisse maciem. Huic malo quamplurima opposuimus remedia, in primis *aperientia*, *martialia*, v. gr. *croc. mart. aperit. cum salibus, arcan. dupl. nitrosa, pulv. hepat. sal. C. B. tartar. vitriol. antihect. Pot. lap. cancr. rad. ari &c.* aliquando *anthelmintica, v. gr. aquam contra verm. cum fir. flor. persic.* aliaque *Topica*, *unguent. contra verm. deoppilat. ol. cappar. tamarisc. colocynth. spirit. sal. ammon. &c.* sed irrito conatu omnia, donec tandem lenta tabe consumpti supremum diem clausissent. *Octimestres* aliquot *partus* his mensibus habuimus, quos tamen omnes spatio V. VI. vel VII. dierum mortuos observavimus. *Jul.* incæpit cum caloribus, quos tamen quandoque contemperarunt pluviæ leniorесque venti, has die X. habuimus copiosas, quas sequentibus XIV. diebus calores exceperunt intensissimi, die XXI. XXII. XXIII. tonitrua horrenda cum fulguribus, quandoque cum, quandoque sine imbribus; a die XXV. ad finem usque variæ aeris vicissitudines, mox diversi ventorum tumultus, mox frigora, mox pluviæ, rarissime solis splendor. Integer *August.* si sex aut septem dies amœnos per intervalla calidos, exceperis, pluviis & ventis præter ætatis anni indolem, valde rigidus fuit. Pluviæ continuarunt ipso *Ægydii die*, sequenti autem, discussis jam nubibus nebulosis, cœlum serenatum gratiora nobis promisit tempora, & secuti sunt XIV. fere dies calidi, sereni, noctes tepidæ, vini culturæ exoptatæ. Medio *Septemb.* rursus varias subiit mutationes tempestas, maximæ exortæ nebulæ, solis demum meridiani splendore dissipatæ, sed brevi in pluvias fere continuas, aut de die, aut de nocte, in primis *æquinoctiali die* abeuntes, quæ cœli inclementia ventosa ac pluviosa in *Octobr.* usque duravit, unde botri nec dum bene maturi aut digesti justo citius ob excessivum humidum computruerunt, & deciderunt copiose in terram. Quinta *Octobris* spem fecit haud exiguam serenorum temporum, sed octava valde pluit, a qua ad ultimam lunæ quadram, i. e. XVIII. grato solis splendore corpora nostra incaluerunt, quo ipso ingruerunt pluviæ, XIX. gelu, XX. nives, quorum casus die XXII. cum procellosis aeris agitationibus ac frigore ingens fuit, earum tamen præceps solutio. Jam imminuerunt *vindemiæ*, & vinum, quod collectum fuit ante pluvias aut nives, in *Jul.* usque, salibus heterogeneis a mucilagine terrestri & sulphurea quasi ligatis, & in fermentationis negotio sufficienti impeditis, permansit turbidum, mucilaginosum, sed sine fœtore; post pluvias autem contraxit fœtorem putridum, quem retinuit usque ad depurationem, quæ tandem post annum subsecuta est cum grato colore & sapore. Circa finem *Octobr.* autumnalis amœnitas nobis iterum affulsit, quæ toto fere *Novemb.* qui siccus extitit, continuavit. *Decemb.* varius & inconstans fuit, mox frigidus, mox nebulosus, mox pluviosus, unde nives, quæ die S. Andreæ ceciderunt, brevi tabuerunt. Hoc semestri frequentes habuimus *febres Tertianas*, quæ ut plurimum sine prævio horrore, potius cum corporis gravitate, præcordiorum angustia, vomitibus, siti, capitis dolore, vigiliis, in primis caloribus intensis incæperunt, & primis IV. diebus magis *continuarum*, quam *intermittentium* genium redoluerunt, donec tandem ad perfectam apyrexiam devenerunt. Initium curæ a *Venæsectione* sumpsi, atque præscripsi *præcipitantia*, *antifebrilia ex lap. cancr. sal. absinth. C. B. centaur. min. arcan. dupl. antim. diaph.* tandem die intermissionis *Laxativum*; quibus feliciter sexto, aut ad summum septimo paroxysmo sublatæ fuerunt. Nec defuerunt *quotidianæ*, *quartanæ*, facili tamen negotio levatæ. Eodem tempore viguerunt *febres continuæ*, acutæ, quæ sub initium videbantur benignæ, tertio tamen & quarto die latentem suam prodiderunt malignitatem; calores enim hactenus vix considerandi, jam intensiores facti, immanes produxerunt cephalalgias, vehementissimas virium prostrationes, deliria, vigilias, sitim, linguam scabram, fissam, tendinum contractiones, motus convulsivos varios ac inordinatos, quos una cum tremore labiorum in chirurgi hujatis facie observavi frequentes, non tamen, quod mirandum, lethales. R. P. Franciscanis lues hæc fuit popularis, eosque fere omnes hic existentes invasit. Illi enim mustum mendicatum & collectum emissi vino novo turbido ac musto se obruerunt, ac corpus prava victus ratione ad *cacochymiam* disposuerunt. Jam reduces cibis luridis esurialibus, pro more & exigentia temporis, stomachum onerarunt, indeque has *febres continuas* sibi conciliarunt. *Venæ sectiones* sub initium administratæ optime profuerunt, *diaphoretica expellentia*, v. gr. *antim. diaphor. mithridat. diascord. Franc. spec. de hyacinth. C. C.* cum *confortantibus & antepilepticis* mixtæ omne tulerunt punctum, morbumque hunc præcipitem, qui ex symptomatibus gravidissimis judicabatur perniciosus, ubique septima die, nulla interveniente notabili crisi, represserunt, atque omnes, (fuerunt illorum undecim,) ex hoc morbo convaluerunt. Fœminas notavi aliquas ætatis provectioris, non gravidas, *fluxu mensium immodico* laborantes, qui ut plurimum, in primis in plethoricis, ad XIV. dies duravit, & intra octiduum rediit cum languore, lassitudine totius corporis, facie pallida, quasi exsangui, inappetentia, siti, caloribus, dolore capitis, lumborum, hypochondriorum inflationibus, lipothymiis. Causa immodici hujus fluxus eadem omnino, quæ mensium ordinate fluentium; & sicuti in hoc sanguis turgescens venulas interiorem vaginæ superficiem adeuntes divellit, ac per harum extremitates ruptas nomine menstruorum nigricans lente promanat, donec subsideat aliquantum, ac imminuatur ejus turgescentia, de quo legi meretur *Bohnius œconom. animal. progymnas. 16. pag. 254.* ita in immodico fluxu eadem vasorum vaginalium oscula rupta, necdum occlusa, sed magis hiantia continuo quasi fundunt sanguinem, modo grumosum, modo serosum, pro habitudine sanguinis & seri hic aut in quantitate, aut qualitate, & motu peccantis atque exitum affectantis. Laxior enim & mollior vaginæ compages admittendis & emittendis sanguinis menstrui ordinarii æque, ac extraordinarii, copiis magis accommodatur, quam solidior ac durior uteri substantia. Cum vero affectus hic, si negligitur, ut plurimum *cachexiam, hydropem*, *atrophiam* minari soleat, maturavi curam, atque in plethoricis quantitatem sanguinis, indeque natam ferocientem turgescentiam deplevi *Venæsectione in brachio* feliciter instituta, excedentem ebullitionem & fermentationem ab humoribus biliosis, acribus, salinis volatilibus, sanguini inductam *uterinis leniter incrassantibus, & adstringentibus*, v. gr. *corall. rubr. lap. hæmatit. trochisc. de carab. de spod. pulv. Heurn. croc. mart. adstring. ter. sigill.* imo *terreis* omnis generis, *Tinct. antiphthis. Gr. corall. succ. urticæ &c.* in malo contumaciori & refractario cum his *adstringentibus figentia, i. e. laudanum de tribus* accisa dosi maritavi. In *hypochondriacis, scorbuticis*, ubi sanguinis impetus ex obstructione viscerum, in primis mesenterii, non spontaneus fluit, sed, qua data porta, ruens coactus, ab *Adstringentium* usu *præcordiorum anxietates*, *capitis dolores*, aliaque symptomata hysterica notavi. Hic omnino locum invenerunt *Laxantia*, sed lenissima, extra paroxysmum propinata, v. gr. *decoct. fol. senn. tamarind.* & quod specificum fuit, *rhabarb.* ipsum in substantia deglutitum. Profuerunt quoque, licet per accidens, cum *confortantibus* mixta, v. gr. *Tinct. tartar. corall. compos. spermiol. Cr.* aliaque *martialia temperata*, acorem simul absorbentia. Pro meliori tandem viscerum & vasorum firmitudine, nec non fibrarum ac pororum coarctatione, optimo cum successu ablegavi illas ad thermas *Badavino-Austriacas*, ex quibus reduces ordinarium, & naturæ convenientem menstruum fluxum expertæ sunt. In Perillustri quadam matrona notavi *Tumorem exiguum in pudendis*, qui tamen non extra pudoris sinum propendebat, sed, mensibus non fluentibus, quotidie crescebat & intumescebat valde, mensibus autem fluentibus, qui sæpe intempestivo, aliquando immoderato & continuato ad aliquot septimanas fluxu urgebant, detumescebat. Adnatus fuit *uteri orificio*, cujus substantiam cum vagina & pudendis absque hoc spongiosa, rugosa & glandulosa est, in qua varii generis humores stagnare & subsistere possunt, inde tumoris incrementum & decrementum. Tentavimus *injectiones cum aquacalcis vivæ, decocta lignorum* aliaque, irrito tamen conatu; suasi tandem *incisionem*, quam reformidarunt *Chirurgi Viennenses*, atque potius naturæ hoc opus committi, quam crudele & anceps sectionis remedium experiri decreverunt. Ejusmodi tumorem utero extrinsecus adnatum, tres libras ponderantem, in virgine XXIV. annor. felicis-

sime

sime secuit *Chirurgus Halberstadiensis*, cujus mentionem facit *Frider. Hoffmannus in annot. super Poterii opera, cent. III. cap. 47. pag. m.* 332. & ipse *Poterius eodem loco*, nec non *Blanchardus in Collect. Medic. centur.* 3. *observ.* 51. *pag.* 421. Sarcoma autem totam uteri vaginam occupans, forasque propendens, atque interno ejus orificio adnatum observavit *Kerkringius Spicileg. Anatom. Observ.* 53. *pag.* 114. ex uteri orificio interiori varias excrescentias membranaceo-carnosas propendentes *Ruyschius*, *Centur. Observ. Anatom. chirurg.* 6. *pag.* 12. nec non *Bartholinus Centur.* 1. *histor.* 94. *pag.* 139. *Centur. II. histor.* 6. *pag.* 161. *Centur. II. histor.* 58. *pag.* 248. *Segerus in M. A. C. decen I. ann.* 2. *pag.* 199. aliique. Laboravit simul *fluore albo*, effluxitque fere indesinenter e pudendis materia purulenta, fœtida, sed sine dolore, indicio certissimo, serum seu lympham hic sola peccare copia, deponique in glandulis per uterum illiusque vaginam disseminatis, quæ nimium laxantur, ductus autem excretorii inde valde dilatantur, & sphincteruli, quibus hi ductus claudi recludique solent, a peccantium humorum, qui in vasis sunt fluxiles, jam extra vasa latescentes & ichorescentes, mucosi, copia magis vel minus resolvuntur. Pro depletione seri excrementitii & viscosi, cum sit plethorica, ordinavi *Venæ sectionem in brachio*, *fonticulos*, *laxantia ex manna*, *rhabarb. fol. senn. diuretica*, *terebinthinata* nempe & *succinata*, *mag. lap. cancr. decoctum dauci*, *aperitivum Fort &c.* non omissis quandoque *martialibus & tartareis*. Serum corrigere, ejusque qualitatem cum sanguine contemperare, nec non uterum glandulasque flaccidas roborare voluimus *infuso ror. mar. cum vino*, *pulv. absorbente Vvedel. pulv. ex ebor. unicorn. fossil. oss. sep. corall. osteocoll. test. ovorum calcinatis*, *perlis*, *alum. plum. sacchar. saturn. tinctur. corall. essent. lign.* in primis *elix. Propriet. rhabarbarino* mane ad 49. guttas, vesperi vero sequenti pulvere: Recipe *magist. osteocoll. carniol.* ãã. ℈ijß. *corall. rubr. præpar. margar. præpar. mastich. gumm. arab. oss. sep. unicorn. foss. ebor.* ãã. *gr. XV. ol. lign. sassafr. gttij. M.* & dividatur in v. dos. it. Recipe *rad. chin. sarsaparill.* ã. ℥j. *passul. min.* ℥iß. *mastich.* ʒij. *alum. plumos.* ℥j. *semin. anis.* ʒj. *concis. D. ad nodul. Spec. Säckel zum Vvasser sieden*, pro potu ordinario: nec omisimus *Topica*, inunctiones, suffitus ex *salvia*, *mastiche*, *succino*, *thure*, imo nil intentatum reliquimus, eradicare tamen penitus affectum hunc contumacem non potuimus. Cum autem ex longa praxi constet, *fluorem* hunc *album* quandoque, in primis valde obesis, prout nostra fuit, & jam a lunari tributo fere absoluta, nec adeo enervata, in quibus humores turgent, si non est immodicus, proficuum esse, & pro *fonticulo* microcosmi habendum, qui impedit, ne corpus in majorem excrescat molem, abstinendum jam a medicamentorum usu, & curam ad *thermas majales* differendam duxi. *Hypochondriaci* variis & gravibus symptomatibus his temporibus tentati sunt; in quibusdam *ventris inferioris viscera*, in aliis *præcordia*, in aliis *cerebri confinia* maxime affici videbantur. Ex multis unicum saltem *hypochondriaci* enarrabo exemplum, in quo syndrome gravissimorum symptomatum apparuit. Vir, ætatis mediæ, temperamenti cholerici, habitus corporis tenerioris, ipso *æquinoctii autumnalis die* incidit in *ventriculi dolorem*, quem presso pede secuti sunt æstus vagi, atrocissimi capitis dolores, cordis palpitationes, anxietates præcordiales, dolor & constrictio in pectore, sive gulæ strangulatio, quæ *suffocationem* minabatur, præcordiis enim constrictis, non solum respiratio difficilis, & ad motum quemvis laboriosa fuit, sed & non raro supervenerunt animi deliquia, ex quibus laboribus & angustiis sudor erupit frigidus; in partibus extremis notabantur spasmi & stupores cum formicationis sensu & tremore undulante, in somno pavores, terrificis insomniis interturbati, continua intestinorum murmura, in ore sapor biliosus, alvus ut plurimum obstructa. Observavi autem ex symptomatum horum confluxu suffocationes has hypochondriacas plerumque fuisse *spasmos* & contractiones partium nervosarum, ortasque a ventosa & humerosa hypochondriorum sentina. Sæpe ex mœstitia nimia, atque diutius continuata, nec non excessiva lætitia, in has incidit ægritudines. In paroxysmo, præmissis *clysteribus*, eximie profuc-

Supplem. ad Sydenham.

runt, & omnibus palmam præripuerunt *castorina* cum *anodynis* mixta, v. gr. *pulv. castor. gr. viii. epilept. M.* ℈ß. *specif. cephal. g. v. laudan. de trib. g. j. M.* it. *mist. simpl. cum ess. castor. anodyna* maritata. Extra paroxysmum in eam maxime incubuimus curam, ut humores viscidos, acidos, obstructionum authores, attenuaremus. Multi in hoc passu multa laudant, atque pro specificis venditant. Nos in tanto medicamentorum apparatu in *martialibus & blandis laxativis*, v. gr. Rec. *Vitriol. mart. g. j. diagryd. sulphurat. g. iij. pulv. hepat. g. vij. ol. carminat. M. gut. j.* M. pro j. vice, indubitatam semper medelam invenimus, imo hoc pulvere exhibito imminentem sæpe paroxysmum declinavimus, levi enim eguit purgante, quantum vel infans vi. septimanarum, vel minor adhuc ferre posset, sed singulo mense bis eundem *pulverem* in usum vocare debuit, inde alvus octies soluta, & molestissimos affectus sublatus fuit. Non minori voto successerunt *acidulæ Roitschenses*, quarum usu maximam alleviationem sensit. Jam addam, quæ in Viro ecclesiastica dignitate conspicuo de *Anaudia* notavi. Is LIV. annorum, plethoricus, atque alias *hypochondriaco affectui* obnoxius, jam mense *Julio balbutie linguæ* laborare cœpit; non enim tantum in concionibus, sed etiam prælectionibus precum publicarum, quin & in communi conversatione quasdam syllabas & voces inter pronunciandum absorpsit, vel quasi suppressit, ut vix intelligi potuerit, & sumpsit hic affectus sensim atque sensim sua incrementa, donec sub finem *Septembris* mane derepente incidit in *Anaudiam*, sive *impedimentum sermonis*, ut articulate nec duo verba proferre quiverit, cum *stupore digitorum manus dextræ*, memoria factorum & gestorum, imo reminiscentia reflexiva læsa; neque enim scribendo mentem suam exprimere potuit. Linguam quaquaversum movit, volutavit, exporrexit, sapidissime comedit. Graviora metuens *Venæ sectionem in brachio* ordinavi sine mora, nec non medicamenta *nervina*, *cephalica*, v. gr. *spec. diamosch. dulc. diambr. contr. apoplex. spec. cephal. M. extr. castor. sal. volat. succin. C. C. spir. sal. ammon.* cum *aqua lil. conv. ess. ambr. lign. aloes*, *sal. volatile oleosum*, aliaque. Linguam, in primis frenulum, inungi jussi linimento ex *conf. anacardina*, *alkerm. compl. ol. rut. lavend. cinnam. extr. castor.* His frequenter adhibitis adhuc eodem die sese recollegit, atque intelligibilius loqui cœpit, redeunte simul memoria. Sensus motusque linguæ usus semper perstitit integer, loquelam numquam amisit, quin potius sermonem exteriorem per motum linguæ exprimere, ob aerem tamen minus sufficienter inter fluctuantes gutturis sinus impulsum & reflexum, non satis intelligibiliter proferre potuit; natum hoc utique vitio *laryngis*, nervorumque sexti paris, qui sunt vocales. Sermo enim impeditus fuit a resolutis aut relaxatis nimium musculorum angustæ laryngis rimæ constringendæ aut angustandæ dicatorum, ligamentis, quorum fibræ sine dubio a sero nimis copiose, vel per arterias, vel per vasa lymphatica ex toto corpore plethorico affluente, flaccidæ redditæ rimulam haud sufficienter pro allisione & extrusione violenta aeris angustare ac disponere valuerunt. Accessit & aliud malum valde suspectum, *faucium constrictio*, suffocationem, sive strangulationem &c. Hæc aliquoties, sed derepente venit, ipsiusque fauces quasi laqueo constrinxit, liberamque respirationem inhibuit, brevi tamen remisit. Putabant vitium hærere in *pulmonibus*, aut *abscessum* inibi latitare, sed falso; potius a particulis acidis & austeris hypochondriacis, mediantibus nervis recurrentibus, musculos faucium in spasmos cogendo, viam idcirco aeri præcludentibus, ne a musculis respirationi inservientibus præ angustia loci facta ex & impelli queat, deducendum. Cum vero vidisset, se quidem voces & verba, nondum tamen expedite, neque semper integro sensu & phrasi proferre posse, ursit ulteriorem curam, quam ob anni ætatem, *autumno præcipiti*, ipsi denegavi, eamque ad incrementa dierum differre volui. Moræ igitur pertæsus incidit in aliquem, qui perfectam mali curam etiam hoc tempore promisit, deditque inter alia *Vomitorium*, ipso solstitio hyberno imminente, quo id assecutus est, ut quidem magnam humorum saburram, fictitium nempe, aut potius, *imaginarium pectoris apostema* Vomitu rejecerit, inde alleviationem ad biduum senserit, paulo post tamen in majorem debilita-

tem, mentis vacillationem ac torporem, propensionem in somnum, loquelam difficiliorem inciderit. Nec his acquiescere voluit, sed ordinavit *fumisuctionem nicotianæ*, ipsi alias insuetam, nervis infestam imo *nervinis morbis exitiosam*; experientia enim constat, *Apoplexiam* inter *nicotianæ* usum sæpe invasisse, teste *Deckero exercit. Pract. p. m. 89.* & *Richardo Carr, epist. Med. 2. p. 21.* Inde valde obliviosus factus, & sub *initium Februarii* sequentis anni gravissima *apoplexia* tactus, subito interiit.

Constitutio Epidemica Sempronienssis Anni 1708.

CRedidisses hac *hyeme* denuo permutata fuisse tempora, atque adesse æstatem etiam in frigidissimis alias mensibus. *Januarius* quippe nullum fovit gelu, nullas nives, fuit ut plurimum pluviosus, nebulosus, humidus, nubilus, calidus. *Februarius* quasi totus calidus, amœnus; utplurimum serenus, quandoque pluviosus, ventosus, & circa finem cum modico frigore & nive, quæ tamen altera die evanuit, unde jam medio mense observavimus diversos flores. Huic ad *æquinoctium* fere usque plane similis *Martius*, amœnus nempe, calidus, qui in copia flores elicuit. Circa *æquinoctium* die XVIII. XIX. XX. suborti sunt venti valde frigidi, rigidi, qui congelarunt terram; sed sub finem mensis aura iterum comparuit turbida, pluviosa. *Aprilis* præter morem illuxit serenus, calidus, plane æstivus, raro pluviosus, siccior magis. *Majus* variabilis, ad medium usque frigidus, pluviosus, a medio ad finem calidus, amœnus: II. autem, III. & IV. fuerunt pruinæ, quæ hinc in vineis damna fecerunt. Totus *Junius* pluviosus, *Medardus* quoque & *Joh. Baptista* effuderunt pluvias, imo nulla dies hujus mensis fuit sine pluviis. Toto *Januario* præter *otalgiam* in Viro, *mictum cruentum* in filiolo quodam post partum, *pleuritidem cum diarrhœa*, nullos fere vidi morbos. *Variolis* tamen laborantes habui, quorum unus erat VI. annorum, qui eruptis prius tertia morbi die una cum *variolis*, *petechiis purpureis*, quarta die antea correptus *hæmorrhagia narium* mortuus est. Mense *Februario* observavi *Apoplexias fortissimas*, uti quoque *febres continuas* VII. die solutas. Hoc mense fœmina quædam enixa est *fœtum mortuum*, *secundinæ* remanserunt, altera die mortua. *Martio* filiolum quendam Rustensem *clausura ani* laborantem habui sub cura, de quo *Sculteti Armamentarium* videri potest: succurri etiam fœminæ *otalgia* laboranti *mist. simpl.* mixta cum *ess. castor.* De *doloribus capitis*, *Vertigine*, *diarrhœis* cum maximis caloribus, *febribus tertianis*, *continuis*, *variolis* tunc temporis grassantibus nil adducam. *Aprili*, *Majo*, *Junio* continuarunt *variolæ*, quas tamen modo in filiolo quodam prægressa est *epilepsia*, modo in puella die III. IV. V. secuta est *hæmorrhagia narium*, jam in alia die XII. *herpes miliaris*. Quædam *variolæ* confluebant, quibusdam jungebatur sub initium *diarrhœa*, quibusdam *epilepsia*. *Febres continuæ catarrhales*, *diarrhϾ* quoque his temporibus in conspectum prodibant. Mense tamen *Junio Variolæ* epidemice grassantes maxime erant malignæ. Sic eas observavi in aliis cum *maculis purpureis*, in alio cum *vibicibus*, in alio suborti sunt XII. die *furunculi* instar *anthracum*, in aliis *tumores* & *parotides* instar *bubonum*: aliis *palatum*, *gingivæ*, fauces fuerunt *exesæ*: alios consumpsit *calor hecticus*, inflammatorius, & fuerunt hæ variolæ funestæ die X. XXIII. XXVII. Sic malum, sive venenum variolosum in Gratioso parvulo Ebergeny fuit insanabile, adeoque plus docta valuit arte. Incæpit morbus cum *horrore*, quem ingentes exceperunt *calores*, quandoque *deliria*, *sitis magna*, *pulsus celer*, *languores* totius corporis, tertia die eruperunt *variolæ*, quarta *maculæ petechiales coloris purpurei*, guttarum instar copiose per cutem dispersæ, inde variolarum excretio retardata fuit, quæ tandem omnes coierunt in *unam*, totamque faciem *crusta*, sanie fœtidissima referta, contexerunt. Undecima die supervenit *diarrhœa*, brevi tamen consopita, die XII. aliæ effloruerunt *vesicæ*, *aqua limpida flava*, quandoque *sanguine remixto*, plenæ, quæ ordinarias contexerunt *variolas*, magnitudine *ovi columbini*, imo *ovi gallinacei*. *Sie haben aussgesehen wie die ordinairen Zangen-Blattern, so durch ein* Vesicatorium *aufgezogen werden, oder als wenn man sich in heisz-siedend Wasser verbrennt hätte*, & steterunt per biduum: die XIV. notavimus in dorso lateris dextri *tumorem*, qui nullo modo maturari potuit, sed resolutus tandem collum occupavit, omnemque maturationem respuit, imo sese resolvit: interea *calores* continuarunt intensi, accessit *tussis* cum expuitione *materiæ purulentæ*, quandoque *sanguinis*, *fœtor oris* fuit cadaverosus: indicio certissimo, pulmones variolis refertos, valde esse inflammatos, exulceratos, utplurimum consumptos, si non *sphacelatos*, XXIII. demum die pauperculus viribus jam exhaustus obiit. Post mortem observata tota *facies* & *abdomen nigerrimum*, ex quo colligendum, non solum totam massam sanguineam, verum etiam omnia viscera corrosivo hoc veneno varioloso fuisse infecta, tandem *sphacelata*. *Julius* magis pluviosus fuit, quam serenus. *Augusti* initium æque pluviosum, quinta incæperunt calores, qui toto mense continuarunt. *Ægidii dies* sine pluviis, & per totum *Septembrem* mira aeris siccitas, calores præfervidi, intensissimi, etiam nocturno tempore, qui durarunt usque *æquinoctium*, mane ros cecidit, & supervenerunt nebulæ fructiferæ. Flavit ut plurimum hoc tempore auster, bonum alias constantis tempestatis signum. *October* ultra medium serenissimus, pulcherrimus, calidus, d. XIX. XV. noctes frigidæ, inde in aliquibus promontoriis botri congelati, superveniente tamen solis splendore statim regalati; d. XXVII. ante festum Simonis & Judæ ingentes ceciderunt nives. dies festivus, nempe XXVIII. valde serenus, sed frigidus borealis, XXX. nec non XXXI. iterum ninxit, sed tertia nix absumpsit priores, ut jam sine damno vindemias nostras uberiores, præter expectationem, colligere potuerimus, neque nocuerunt nives, potius conservarunt botros a frigore, vinum autem, quod crevit in abundantia, fuit generosissimum, suavissimum, dulce. In *Novembri* aeris temperies longe benignior, & quidem calidior affulsit, *Decembri* aere mutato ceciderunt d. VII. VIII. X. nives copiosæ, profundæ, mox secuta frigora, & circa finem denuo nives. Mense *Julio* continuarunt *Variolæ malignæ*, neminem tamen, qui X. annum excessit, hoc tempore invaserunt. Accedebant semper cum *somno*, ita ut nocte dieque dormiverint III. aut IV. diebus. *Augusto* nulli fere morbi visebantur præter *diarrhœas* & *dysenterias*. Circa finem ob continuas aeris siccitates, calores præfervidos, Sirio insigniter urente, incæperunt *febres erraticæ*, quæ nullum typum servarunt, invaserunt cum aliquali *frigore*, insequente *calore*, aliquando ultra XX. aliquando ultra 40. horas durante, post apyrexiam aliquot saltim interjectis horis novus paroxysmus accessit, cum *capitis dolore*, *siti*, *linguæ & faucium squalore*, *virium debilitate*, ita ut *febrem continuam* fore judicasses; donec tandem transactis aliquot paroxysmis in *tertianam ordinariam* degeneravit, quod utplurimum circa septimum diem contigit. Adhibui *V. S. diaphoretica*, *præcipitantia*, quamprimum vero notavi *tertianas*, aut *tertianas duplices*, exhibui statim *chinnata cum arcan. dupl.* optimo cum successu. *Septembri* continuarunt *febres tertianæ*, sexto paroxysmo solutæ, ubi optime profuerunt *chinnata &c.* De his febribus erraticis vid. M. N. C. *Dec. III. ann. VI. p. m.* 177. *app. nec non H. M. V. p.* 300. Inter alia notavi, *animi affectus* quid possint. Officialis quidam incidit in ejusmodi *febres*, præcessit horror, secuti sunt calores, qui in IV. durarunt diem continui cum anxietatibus præcordiorum, aut pectoris compressione, ut sæpe in lecto erectus sedere debuerit, cum capitis dolore, siti, deliriis &c. Adhibita *Venæsectione in brachio & pede* quinta die remisit calor, qui tandem undecima intermisit, ut jam extra periculum judicatus fuerit. Quid fit? accepto tristi & ingrato nuncio derepente incidit in *somnum profundum*, & quasi in ecstasin, ut exinde expergefieri non potuerit, tandem applicatis *clysteriis*, nec non *Vesicatoriis* intra XV. horas ad se rediit, omnium rerum inscius, vix loqui valens præ nimiis debilitatibus, ast eodem die relabitur in priorem *somnum profundum*, sicque elapsis vix XII. horis, accedentibus *convulsionibus*, *sine febre comatosus* fatis cessit. Pari ratione nobilis matrona, quinquagenaria, temperamenti seroso-biliosi, habitus carnosioris, in sterili matrimonio sem-

per

per existens, tributum tamen lunare suum accurate, sed largissime persolvens, *hypochondriacis* nec non *hystericis passionibus* valde obnoxia, jam a longo tempore valetudinaria, incidit sub finem *mensis Septembris* in *febrem continuæ subsimilem*, quæ rite tractata degeneravit in *tertianam exquisitam* septimo paroxysmo judicatam. Reliquit autem post se *summam virium prostrationem*, *anorexiam*, *capitis gravitatem*, *anxietates*, *cachexiam* ipsam. Urina, quam hactenus reddidit, fuit turbida, cum sedimento copiosissimo, mucoso, coloris rosei, non tamen fœtens. Materiam hanc hypochondriacam, quam natura, optima morborum medicatrix, per ductus urinarios excretam voluit, jam motam, promovimus *digestivis*, *aperientibus*, v. gr. *pulv. hepat. tartar. vitriolat. arcan. dupl. sal. cichor. lap. cancr. tinct. sal. tartar.* tandem *decoct. aperit. For. cum fol. senn. & manna* acuto. Quinquies inde dejecit, relicta tamen aliquali, sed torminosa in intestinis *hypercatharsi* ad biduum; qua sedata melius sese habuit, atque *ordinarius mensium fluxus* institit. Octiduo post, i. e. quarta *Februarii* observavi pulsum alteratum, justo celeriorem, sexta vespeti *affectum soporosum*, propensionem nempe gravem & invincibilem in somnum, reipsa dormivit, & excitata oculos aperuit, ad interrogata paucis, sed apposite respondit, de nullis doloribus conquesta, mox relapsa in somnum; si adstantes devotas ac pias cantilenas canere incepe- runt, ipsa simul expergefacta statim cecinit, neque ante cantare destitit, quam inchoatam absolvit strophan, adeoque semper sibi fuit præsens, omnes cognovit, nunquam sensibus neque internis, neque externis, neque motu destituta, sed valde debilitata, & ad actiones more solito obeundas languida, respiratio fuit integra. Calor febrilis notabatur p. n. lentus acris & mordax, qui vespertino tamen & nocturno tempore intensior, pulsus celer, mollis, facies pallida, subtumida, quasi *leucophlegmatica*, oculi ultimis diebus quasi turbidi, lachrymabundi. Opposui huic *Comati soporoso* varia, v. gr. *castorina*, *cinnabarina jovialia*, *sal. volatilia*, *succin. C. C.* cum pulveribus *epilepticis & confortantibus* remixta, nec non *Vesicatorium* nuchæ applicatum, sed sine operatione, imo irrito successu omnia, donec tandem somnus hic p. n. septima die corpus fratri suo morti tradidit. Paulo post mortem e naribus copiose stillavit *ichor serosus*. Verissima igitur manet *observatio Vvedelii opiologiæ* inserta, *p. m. 46.* qua fatetur, se nunquam vidisse *affectum soporosum* vere talem, ubi non adfuisset *calor p. n.* simul, quod & ipse aliquoties jam in praxi observavi. Eodem mense *Illustrissima Comitissa* gratiosam enixa est filiam, quæ *lac sugere ex papilla non potuit*, sed id per nares summa cum molestia & anxietate reddere debuit. Examinatis faucibus, *columella & tonsillæ cum postica parte palati* abfuerunt, unde lac, quod deglutire non potuit, per nares resultavit. Non diu superstes fuit, tertio enim a nativitate die, accedentibus *motibus convulsivis* fatis cessit. In causas inquisituri, quare natura in formando corpore a recta formatione & scopo deflexit, harumque partium deficientium oblita fuit, sciant, *Illustrissimam matrem libenter & quidem attente ac considerate sæpe in distractos canum & felium rictus ludendo inspexisse*, adeoque horum structuram fortiter sibi impressisse. Interim *Vvedelianum porisma*, uvulam nempe ad deglutitionem eximie facere, manet verissimum. Parallela aliquo modo hisce exempla, si cui volupe fuerit legere, adeat *Observationes Vvedelii recensitas in M. A. N. C.* legat *Dec. II. Observ. 5. ann. 5. M. A. N. C. p. 12.* nec non *Salmuth. observ. med. 6. cent. 3. pag. 115.* ubi similes reperiuntur casus. *Febres erraticæ* adhucdum *Octobri* continuarunt, calores autem non adeo fuere intensi, interim observavi *hemitritæos*, ubi *febris una die bis venit, & altera semel*. Vice Colonellus quidam ex *febre colica biliosa* cum *vomitu* correptus incidit in *deliria*, ex his in *convulsiones epilepticas*, qui tamen evasit. Sic alius quidam Vir laboravit *febre continua* cum *maximis debilitatibus*, *capitis dolore*, corrosione & *torminibus ventris*, sexta supervenit *fluxus alvi*, septima *icterus*, qui occupavit totum habitum corporis, cum *dejectionibus albis*, *urina saturatiori*, *nigricante*, *oleaginosa*, *proclivitate in somnum*, & solvit calores. Ab initio dedi *diaphoretica* cum *confortantibus* mixta, caloribus vero jam abactis *spec. diacurcum. cum pulv. rhabarb. tartar. vitriolat. sal. cichor. trochisch. de eupator. &c.* *Novembri* incœperunt grassari *morbilli* ut plurimum *benigni*. *Tusses ferinæ* atque *catarrhi* frequentissimi. Mense *Decembri* continuarunt adhuc *morbilli*, qui tamen sub finem anni maximam induerunt *malignitatem*, fuerunt valde *parvi cum maximis catarrhis*, *fuerunt &c.* Quidam correptus ex *febre maligna cum diarrhœa*, *vomitibus*, *singultu continuo*, tandem adhibitis *V. S. stypticis*, *castorinis*, nec non *opiatis*, quæ pro dosi *ad gr. iß.* præscripsi, nona die convaluit præter omnium expectationem.

Supplem. ad Sydenham.

Constitutio Epidemica Sempronienfis Anni 1709.

JAnuarius incœpit cum frigore, quod a die V. ad XII. valde exasperatum, imo post hominum memoriam acerbissimum fuit, remisit tamen ad aliquot dies, d. XVII. vero iterum intendebatur, verbo, nives ceciderunt supra nives, gelu supra gelu, & continuavit per totum mensem. Mense *Februario* continuarunt frigora, imo III. & IV. ceciderunt nives copiosissimæ cum horrendo gelu & ventis, ut homo in plateis vix ire potuerit, quam tempestatem nemo unquam observavit, adeoque vera fuit rusticorum observatio: Sole micante, die purificante, nix major erit, quam ante. Sol enim hoc die splendebat. Post *novilunium* remisit gelu, sed rediit die XVIII. XIX. ingens cum nivibus, quod continuavit: die XXV. & XXVI. longe majores ceciderunt nives cum omni tempestatum insolitarum, frigorum & ventorum genere, quæ præcluserunt ubique vias, arbores frigoribus obnoxias deussetunt cunctas. Duravit hoc in *Martium* usque. Continuavit enim & hoc mense gelu una cum nivibus, quæ copiose ceciderunt, *ad æquinoctium* usque, adeoque *hyems hujus anni fuit summa*, tempestas sævissima, *nivis altitudo maxima*, cujus nulla hominum ante nos recordatur memoria. Jam mitescente hyeme jucundiora & calidiora affulserunt tempora. *Aprilis* enim fuit valde amœnus, serenus, calidus. *Majus* tamen erat frigidus, pluviosus. XVII. die ninxit. *Junio* denuo calida, sicca tempestas observabatur. Mense *Januario* continuarunt adhuc *morbilli cum tussibus vehementissimis*, *catarrhi; febres continuæ* septima die solutæ, quæ tamen levissima occasione redierunt. Hoc mense in *puella octenni* observavi *menses ordinarios*. *Februario* grassabantur *petechiæ*, *febres continuæ*, & matrona quædam mortua est *comate somnolento* septima morbi die. *Martio* visebantur *morbilli*, *herpes miliaris ex puerperio*. *Catarrhi* fuerunt frequentissimi, & apud infantes *cum febre continua*. *Febres continuæ*, *petechiales* adultos quoque invadebant, quæ posteriores per totum *Aprilem* observabantur. Mense *Majo* morbi præter *catarrhos*, *febres intermittentes* fere nulli. Virgo tamen quædam nobilis hoc mense *sphacelo ex colica biliosa* duarum dierum fuit mortua. Erat hæc ipsa virgo XXXII. annorum, atrabilaria, quæ d. IX. *Maji* derepente vesperi incidit in sævissimos & *acutissimos ventris dolores*, qui *dextra magis parte* cruciarunt; atque modo sursum, modo deorsum iverunt, in primis vero *regionem umbilici usque ad scrobiculum cordis* occuparunt, tanta sævitie, ut existimaverit se veru ignito perfodi, urserunt *vomitus*, *anxietates summæ*, adfuit *omnimoda excrementorum & flatuum retentio*; ordinavimus frequentes *enematum injectiones*, nec non *aquam laxativam*, quam prima vice rejecit, altera vero retinuit, irrito tamen conatu omnia. Secunda enim die fluxerunt *menses coloris nigerrimi*, accessit paulo post *singultus*, mox *totalis fere* tum *pulsus*, tum *caloris extinctio*, salvis sensibus motuque membrorum illæso, quam refrigerationem non percepit, quin potius de intensissimis caloribus internis, quasi candenti ferro intus adusta fuisset, conquesta, manibus glaciei instar rigidissimis subinde loca petiit frigidiora, eademque die, i. est secunda *Martii* vesperi mentis tamen compos, velociter, sed feliciter humanis rebus erepta est. Succi hic intestinales, in primis biliosi, acres inter plexus nerveos mesentericos, nec non fibras intestinales hærentes, atque in illarum anfractibus conclusi, acrimonia sua tormina & cruciatus excitarunt terribiles, atque in fundum Ventriculi penetrantes Venticulum

 ad vo-

ad vomitus & singultum stimularunt, arsenicalem autem naturam mox induentes intestina instar mineralis veneni assumpti corroserunt, dilacerarunt, atque in ea more perforantis terebellæ, aut spinæ infixæ, se infixerunt, inflammationem conciliarunt, & stagnante in capillaribus sanguine, acrimonia sua corrosiva in momento fere intestina sphacelarunt, quasi in ferventissimam aquam immersa fuissent. Similes casus vid. *Joh. Sophron. Kozack de sale, c.6.sect. 15. pag. 260. Dominic. Panarolum Observ. Med. 50. Pentecost.4.p. m. 139. Segerum observ.82.dec.I.ann. III. M.A.N. C.* Mense *Junio* morbos nullos observavi, exceptis *febribus tertianis*, nec non casu infelici cujusdam Domini, *febre continua* laborantis, quam die IX. exceperunt *terribiles convulsiones epilepticæ*, inde secuta *deliria &c. Calores* intermiserunt, *deliria* vera remanserunt. Sub initium quartæ septimanæ observavi novos *calores* ex *scorbuto* ortos, cum *maculis scorbuticis purpureis, vigiliis continuis, deliriis*, nec non *copiosa sanguinis per inferiora* partim grumosi, partim floridi ad tres medias *ejectione*, inde summa virium prostratio, & cum fine quintæ septimanæ mors. *Julius* hujus anni fuit valde ventosus, quandoque præter morem austerus, frigidus, sine pluviis fere. Totus *Augustus* erat valde calidus, exceptis sub finem aliquot diebus, qui fuerunt ventosi, frigidi. Frigus quoque observabatur per totum *Septembrem*, qui ut plurimum pluviosus fuit. Ægidii die usque ad prandium pluebat, in Festo Matthæi circa vesperam habuimus ingentia fulgura, tonitrua, pluvias, sed sine grandinibus. Mense *Julio, Augusto, Septembri, Octobri insolitæ* sine ætatis discrimine sævierunt *febres*, peculiarem enim habuerunt naturam, invaserunt cum modico *horrore*, mox *caloribus continuis*, ut etiam peritissimi credidissent, adesse *febres continuas malignas, vomitibus, alvi fluxu, siti, doloribus capitis, vigiliis*, v. demum die remittente calore degenerarunt in *intermittentes exquisitas*, quæ pro subjectorum temperamentis, sanguinisque ac humorum constitutione modo contumaciores, modo benigniores fuerunt. Paroxysmum imminentem ut plurimum comitabantur frequentes *dejectiones biliosæ*, nec non *Vomitus* terribiles *choleræ* instar. Evomuerunt quippe modo frusta *pituitæ* coagulatæ, viscidæ, modo *bilem flavam*, modo *vermes* ἄνω & κάτω copiosos, diebus intercalaribus cessarunt vomitus, alvique fluxus. Versipellis hæc *febris epidemica* quosdam invasit cum *exanthematibus urticæ puncturis* similibus, quæ calore retrocedente recesserunt, & calore redeunte redierunt. In duabus personis, una XVII. altera XXX. annorum, observavi his *febribus* supervenisse *apoplexias fortissimas lethales*. Raro servarunt stata sua tempora, sed quandoque x. XII. horas præponendo & anticipando virulentiam suam ad 30. aliquot, imo 40. horas exercuerunt, quandoque unus paroxysmus excepit alterum, donec tandem peregrino materiæ miasmate sufficienter dissipato, & extincto, septimo, aut ad summum octavo paroxysmo terminatæ sunt, relictis post se *pustulis & fissuris in lingua, inflammatione faucium, abscessibus*, semper autem *virium prostratione* summa. *Venæ sectio* etiam in principio adhibita nil profuit, quin potius *febrilis paroxysmus* post ejus administrationem incrementum sumpsit, sanguis autem extractus floridissimus apparuit, & natura magis debilitata fuit. Conduxerunt *blanda diaphoretica*, quæ paroxysmos in ordinem redegerunt, & post tertium paroxysmum *laxantia* die a febre vacuo exhibita. Tandem devenimus ad *antifebrilia*, uti sunt *salia amariuscula*, quæ incidunt, serumque attenuant, v. gr. *sal. absinth. C. B. centaur. min. arcan. dupl.* nec non *alcalica fixa, pulveres* nempe *insipidos ac terreos*, quales sunt *lap. cancr. specif. febril. Cr.* Omne autem fere punctum absolvit decantatissimus *cort. peruv. cum salibus* mixtus, & *evacuato jam corpore*, i. e. ante accessum v. VI. & paroxysmi propinatum, septimum vel ad summum octavum paroxysmum subegit, atque hac ratione *febrem* hanc jugulavit. Rimatus causas procatarcticas epidemialis hujus febris, aeris anomaliæ & intemperiei, nec non largiori potui propter calorem externum vix tolerandum eam adscribendam duxi. *Augustus* enim, qui fuit calidissimus, poris nimium apertis corpora sudore copioso manare fecit, inde serum absumptum, aut subtractis partibus tenuioribus biliosæ particulæ auctæ, atque hoc modo acrimonia biliosa, fermentifica, irritativa enata, quæ licet a largiori potu dilui, & serum refundi videretur. Ventriculi tamen intestinorum tonum labefactavit, & ad excernendum ἄνω κ̀ κάτω plus justo contenta citavit. Utut non negandum, *febres has epidemicas* ex miasmate, aeris sobole, simul aliquid participasse. Non fuerunt *contagiosæ*, imo si rite tractabantur, nulli funestæ, ex incuria tamen & negligentia, aut medicastrorum præpostera & perversa cura ac imperitia accedente *cachexia & hydrope*, multis exitiosæ. Et hæc ratio est, quod in aliquibus locis Hungariæ ex defectu medicamentorum, aut perversa, aut neglecta cura hæ febres *malignitatem pestiferam* assumpserint, in primis si ex miasmate, aeris sobole, aliquid participarunt. *Febres petechiales*, quæ tamen autumno præcipiti quotannis sunt frequentissimæ, hoc anno vix observavi, & si vidi, fuerunt *benignæ*. *Diarrhœæ atque dysenteriæ* eodem tempore frequentes quoque fuerunt. Infantes, quos corripiebant, si superarunt *nonum diem*, evaserunt.

Dn. D. Josephi Lanzoni Constitutio Epidemica Ferrariensis Anni 1729.

O Quam amara est, ac semper erit, apud Ferrarienses memoria anni hujus 1729. cujus calamitatis initium fuit Lunaris cursus Septemb. anni elapsi 1728. Tunc enim austro spirante

Post largos imbres pluviamque madentem

inceperunt aquæ pertinaciter adeo super terræ faciem effusæ, ut totam telluris superficiem aquis pluvialibus contectam, semina futuræ messis respuentem, inspicere fuerit coactus infelix noster Agricola:

Hinc moderatrix Cynthia noctis

in quavis periodo aqua pluviali scatebat, & usque ad Majales dies cœli claritas non effulsit, sic corruptæ in imis vallibus aquæ fœtentes dabant nebulas, & in illis, non ex illis, pene infinita oriebantur infecta, hinc erucæ, culices, muscæ, & varia ranarum & bufonum genera totam terræ superficiem infecere, quod forte corruptionis aquarum ac aeris signum evidens fuit; sic apud *Plutarchum* legitur, artem medicam pestilentem æstatem ex aranearum frequentia prænunciare; Accessere æstivæ Luces, cum derepente in Vinariis cellis totus Bromii liquor excanduit, qui erat solatium cordis, & in ipso excitata præternaturali fermentatione, mutato colore, sapore, ac motu, ejus omnis compages vitiata comparuit; unde recte caneret *Silius*

Et marcida vina largiuntur;

Hic ego exclamavi cum discipulis meis, o nos infelices, ex vini corruptione humorum discrasiam experiemur; inter vinum & sanguinem enim intercedit mutua analogia; unde ex illius putrefcentia corruptio humorum nostrorum erit timenda; & hic cœpere in hominibus *febres*, primo sub *tertianæ* figura cum vomitibus, ac alvi fluxibus biliosis, aliisque pravis stipatæ symptomatibus: nullis cedebant remediis, a Venæ sectione complicabantur. Et hic bilem continere nequeo, cum enim in meis publicis ac privatis Lectionibus, in meis scriptis, typis datis, docuerim venæ sectionem Panaceam non esse, imo suadente *Celso* anceps esse ac periculosum præsidii tale genus, attamen, velut si esset aqua fluminis, sanguis inutiliter, imo damnose, disperditur, & cum venæ sectio sit magnum remedium, non nisi urgente necessitate in morbis magnis, ac internis inflammationibus, apoplexiis usurpari deberet; Ast in tertiana suasu Doctorum, & speciatim *Joh. Fortis, Ramazzini, Rolarii &c.* Venæ sectio usurpata duplicat febrem, ut in praxi facienda meis ostendi Tyronibus; ex missione enim sanguinis fomes tertianæ febris, stabulans in primis viis, mutato loco in venas transit,

transit, unde ardens facta morbus evadit lethalis; & ut verum candide dicam, nescio in quo libro Doctorum legerint hæc isti nostri Pseudo-Medici vel non studentes, vel non legentes, aut non intelligentes, quod pejus est: Ast redeamus in viam; si a cortice Peruviano sistebantur istæ *febres*, post paucos dies in fortiores redibant, imo invaso tota afficiebatur familia,

Cui latebat in corpore pestis,

& brevi temporis intervallo repleta Nosocomia, & nulla pene domus a furore hujus febris exempta; omnia monasteria ægrotabant, & nullus in urbe locus ab hac lue immunis evasit: In multis causa mutato loco *febres* produxit ardentes, unde ad plures, sive ad Alibanthas, migrarunt,

Quot labor & duræ rapuit inclementia Mortis.

Nec audax lues timuit Principis habitaculum, sed sacram illius ædem ingressa ejusdem turbavit venas, & pene totam illius familiam solita febri affecit, atque multos aulicos enecavit,

Perque omnes sævit Mors inopina vias.

Sanctimonialium Septa pene omnia febricitabant, multæ ecclesiæ absque sacerdotibus erant; & sine sacrificio populus remanebat, præsertim ruri, ubi pessima ista lues totum expandit vexillum. Hic mihi notare liceat plebejos nonnullos, neglectis remediis, *solo usu vini generosi* convaluisse, & ego juste fateri possum me, meosque familiares, hac febre affectos fuisse, & nunquam vini potum reliquisse, & ego in hac febris constitutione recidivans solo usu pul. Chinæchinæ, aut Cascarillæ cum vino malvatico ad plures vices assumpto, convalui, cujus pulveris ac vini potioni successit alvi fluxus, ac si assumpsissem Cassiam, vel Mannam.

Accessit Autumnale æquinoctium, quo tempore putarunt multi hujus constitutionis finem videre; sed incassum spes ivit, nam post æquinoctiales dies multi denuo ægrotarunt, aliique nondum *febrem* passi, Octobris hujus tyrannidem experti, in febriles insultus incidere: Sic Mater ministrans filiis ægrotavit, sic Dominus servis, sic maritus conjugi, sic familiares invicem sibi effervescentias febriles communicabant, ita ut omnis pene familia ægrotaverit. In nonnullis variabat febris, & præsertim in *recidivis*, unde modo sub forma *hemitritæi*, nunc *rheumaticæ febris*, nunc colica &c. morbus redibat, aliquando absque ullo remedio cessabat, nunc in quartanam transibat, modo in pustulas, ac scabiem commutabatur: in aliquibus apparuerunt vermes, per vomitum & alvum excreti, modo vivi, nunc mortui, quod forte indicium erat summæ corruptionis humorum in primis viis stabulantium, urina in aliquibus turbida reddebatur, ac pene jumentorum lotio similis, in aliis albescens, subviridis, russa, sabulosa, ac fætentissima; unde judicavi concoctiones non fieri in corpore, sub potus corruptione; Liberi enim a *febre* pristinum colorem non recuperabant, vires non redibant, nutritio impediebatur, & excrementa semper biliosa, vel cruda, concoctionis signa non dabant. Bombyces in veris initio catervatim peribant, volucres fugere, pisces solummodo crescebant. Nonnullis apertis Corporibus hoc morbo denatis, in ventriculo ac omnibus intestinis inventa est magna Copia humori viscido flavo viridis, una cum aliquibus maculis lividis in ipsis intestinorum tunicis; vesica fellis erat in statu præternaturali, nam liquor felleus pene gypseus erat, mutato sapore, sicuti succus pancreatis austerus apparuit, cætera vero viscera erant sana, & ne minimum quidem a statu naturali recedebant; in aliquibus nonnulli vermes in intestinis reperti sunt, in aliis non.

Communes autem morbos a communibus causis progigni certum est, ut etiam fatetur Cl. *Ramazzinus*, communes vero causæ sunt potissimum aer, alimenta mali succi, & aquæ corruptæ, ita in nostra urbe, & agris, hæc fuere morborum hujus constitutionis Causæ, & semina, ex his ergo omnibus, sed promptius ab aere tanquam e communi fonte, e quo nemo non potare cogitur, morbos quosdam derivari, qui multos eodem tempore afficiant, omnium pariter est consensus. Ad hanc porro nostram *epidemiam* excitandam, in unum convenisse, & aerem vitiatum, & prava alimenta ingesta fas est arbitrari; primum quidem locum aeri a sua temperie naturali non solum secundum anni tempora recedenti, sed particulis humanæ naturæ incongruis ad satietatem pleno concedendum dixit Clarissim. *Ramazzinus*; secundum autem locum pravis alimentis & aquis vitiatis; Quamvis autem de miasmate contagioso aliqua posset esse suspicio, namque in una domo uno infecto, statim alii ejusdem familiæ febricitabant; id tamen potius in communem diathesim ad maturitatem eodem tempore evectam, non secus ac cum Autumno fructus omnes eodem tempore maturescunt, referendum puto potius, quam in effluvium aliquod contagiosum, exiens e corpore primi ægrotantis; Hic autem non pigeat referre *remedia*, quæ, ut sciam, fuere ægris apposita, ut hæc febrilis prava constitutio evinceretur; Primo nonnulli medici in principio leniens pharmacum exhibebant, mox cucurbitulas scarificatas dorso applicabant, inde pul. Chinæchinæ propinabant, & febris sistebatur saltem per aliquot dies, si vero redibat, iterum China porrigebatur, ita ut aliquis fuerit qui plures libras talis pulveris sumpserit: Alii porro medici sanguinis missionem celebrabant, & febres duplicabantur; multi assumpsere pulverem rad. contrajervæ, corticum auranticorum, corticum medic. fraxini, decoctum amarum D. *Lemeri*, coriandrum pulver. Thriacam *Andromachi*, rad. Carlinæ, alii experti sunt Mithridatii usum frequentem; Diascordion *Fracastorii*, Decoctum centaur. & verbenæ, vinum absynthio correctum, Chinæ corticem actuabant alii addendo modo rhabarbarum, modo cremor. tartar. vel Sal catharaticum Angliæ, ad hoc, ut fusi humores corrupti in primis viis facilius per alvum exirent; Ego vero, quod ad me, quotiescunque assumo in vino pulverem chinæ febrifugæ, statim alvi fluxum patior, ac si cassiam, vel mannam susciperem; Ol. nostrum contra pestem, vulgo *del Cartagna*, a multis adhibitum fuit, sicut etiam vomitoria ipsa, & immensus aquarum potus; verum ait *Ramazzinus*, quid opis expectandum in his febribus ab aquæ potu? imo ex ejus usu sanguis pigriore motu per vasa efflueret, ac tandem cachexiæ & hydropes succederent; uti accidit in Juvene a *Ramazzino* memorato; ego certe modico vino sum usus, nec unquam vidi aliquem pravum effectum ab eo: Infinita propemodum curavi corpora in hac constitutione, & juste fateri possum, neminem affectum febri talis constitutionis, a me curatum, mortuum fuisse, præter duas fœminas, unam 65. annorum iliaca passione necatam, aliam ex suppressione mensium, inflammatione cerebri extinctam. Hæc currenti calamo scripta sint in memoriam hujus constitutionis pessimæ. (*Ferraria Altorfium m. Febr. An.* 1730. *missa.*)

Dn. D. Caroli Friderici Loew Historia Febris Catarrhalis, quæ anno 1729. *Mens. Novembri & Decembri per Europam Epidemice grassata est, cui accedit Constitutio Epidemica Anni* 1730.

QUanto, quamque indefesso labore Societas Imperialis L. C. Nat. Cur. cum in *rariorum* perscrutatione, tum in *utilium*, tam *physicalium*, quam *medicinalium* rerum detectione a primis incunabulis ad hæc usque tempora, usa sit, Acta atque Volumina nostra satis superque testantur. Laudem merentur *Bauschius*, *Febrius*, *Volckamerus*, *Schreockius*, aliique tanto majorem, quo sæpius a *Membris* Academicis eorum communicationem petierint, quæ *utilitate majori* se commendaverint. Atque hinc est, quod toties de *constitutione aeris* non modo, sed & de *morbis epidemicis* accuratiorem descriptionem efflagitarint. Quo magis autem hac ratione inductus Parens pie defunctus, & de *mutationum aeris* genuina annotatione, & de *affectuum* independentium diligentiori observatione, & de *probatissimorum remediorum* consignatione Societati

per

per multos annos solicitum sese præstitit; hoc fidelius hæc ipse ex Auctoris schedis posthumis æque recensita, ac in ordinem digesta, sub titulo *Historiæ Epidemicæ Hungariæ*, Act. Phys. Med. A. C. L. C. N. C. Volumini I. deinde a me sunt annexa. Neque per plures annos a me conscriptum, atque publico bono destinatum opusculum de *epidemica Viennensi constitutione* denegaturus, si sese hæc qualiscunque opella lectori probaverit. Hujus summa est expositio *febris catarrhalis*, quæ *An.* 1729. sigillatim mense *Septembr.* atque *Octobris*, Viennæ epidemice grassata est, atque eo accuratiori delineatione opus habet, quod hujus mali semina non tantum per *Sueciam*, *Daniam*, *Hollandiam*, *Angliam*, *Hispaniam*, *Galliam*, *Helvetiam*, *Italiam*, *Austriam*, *Germaniæ partes reliquas*, *Hungariam*, *Poloniam*, totamque *Europam* eodem tempore sparsa sint; verum & in curatione *cautelæ* nonnullæ occurrerint, ut non adducam, morbum hunc esse *rariorem*, neque quotannis *obvium*, neque ab ullo sufficienter *descriptum*. Utut enim & *Schenckius* in Præfat. ad *Libr. obs.* mentionem faciat *febris catarrhalis*, quæ *anno* 1580. præter *Germaniam*, *Italiam* adeo afflarat, ut vel *Romæ* saltim ultra 9000. hominum illata strages excreverit: & *Antonius Menjotius* in *Dissert. Patholog.* p. 140. *tussim* ferinam, contagiosam, malignam, avorum memoria *populatim* sævientem, & a *cucullo*, quo capita solebant operire, *coqueluthe* vulgo dictam recenseat: & *Nicol. de Blegny* in *Zodiac. Medic. Gallic.* sive *Miscel. Med. Phys. Gallic. Ann. I.* p. 184. paucula quædam de *catarrho* anno 1679. epidemio, tussi perpetua, vigiliis, oppressionibus, febre continua, dyspnœa, pleuripneumonia stipato, multis lethali, atque remediis *ordinariis* non cedente, nobis reliquerit; superficiaria tamen sunt, neque animum curiosiorem exsatiant. Adeat, cui volupe est *Thomam Sydenham*, Practicum quondam Londinensem celeberrimum, ubi præter ea, quæ Doctissimus *Carolus Raygerus*, Pannoniæ decus illustre, atque *Paulus de Sorbait* nobis de *tussibus* tradidere, quæ *anno* 1675. per *autumnum* longe lateque depopulatæ sunt, plura adhuc inveniat. Quod enim *Car. Raygerus Ephem. Germ. Dec. I. Ann.* VI. & VII. p. 312. annotavit, dum per totum *Septembrem*, mediumque *Octobris* anni citati, ob *insolitam* aeris temperaturam, æstatem *pluviosam*, insequentem autumnum *inæqualem*, modo serenum, modo pluviosum, insolitos etiam catarrhos *Posonii*, *Viennæ*, per totam *Austriam*, in *Silesia*, in primis *Uratislaviæ*, imo per totam *Germaniam*, homines eodem tempore, eodemque prope *modo* cum *rigore* & *calore* invasisse, nemini tamen exitiosos fuisse scribit, illud *Thom. Sydenham* in *Praxi Med. Experimentali* p. 275. & 304. seq. non solum confirmat, dum sub finem *Octobris* ob *tepidam*, atque ad instar æstatis placidam tempestatem, derepente in *frigidam humidamque* mutatam, *tusses* numerosiores grassatas adducit, quam alio quovis, quod meminit, tempore, nemini fere parcentes, cujuscunque is fuerit sive *ætatis*, sive *temperamenti*, integras vero familias simul pervadentes; sed etiam evincit, febrem hanc *catarrhalem* fuisse *eandem* epidemicam, quæ *Julio* 1673. *ingressa* progrediebatur, cum & *hæc* antequam *catarrhi* se ostenderent, & *illa*, quæ post catarrhos permansit, æque, ac *catarrhalis*, semper cum *dolore* capitis, dorsi, atque artuum quoslibet aggressa sit, atque V. S. aliisque similibus medicamentis tractari debuetit. Idem & nos *anno* 1729. experti sumus, cum per totum anni decursum usque in sequentem, *epidemica* quædam *febris* sese exeruerit, quæ & ante *catarrhalis* accessum, & post ejus *declinationem* pro diversa *mutatione aeris*, aliarumque circumstantiarum, diversos *affectus* quidem simulavit, semper autem cum summa *lassitudine dolore* capitis, dorsi, atque artuum *initium* sumpsit, atque V. S. similibusque *remediis*, quibus *catarrhalis*, sublata est. Licet ergo mense *Jan. Febr.* & *Mart.* anni 1729. non nulli *hepatitidem*, aliasque febres *inflammatorias* incurrerint, in plurimis vero *catarrhales* malignæ petechizantes in conspectum prodierint. *April. Maj.* & *Jun.* tam *benignæ* quam *malignæ* catarrhales, cum *variolis* malignitate non carentibus, continuaverint. *Jul. August.* & *Septembr.* non modo *catarrhales* malignæ, aliæque *continuæ*, atque ipsa *purpura alba* in puerperis; sed & frequentiores atque pertinaciores *diarrhœæ* æque, ac *tertianæ duplicatæ* observatæ sint. Mense *Octobr.* multi *anginæ peripneumoniæ*, *pleuritidi*, aliisque febribus *inflammatoriis* obnoxii fuerint: die 21. *Novembr.* tepidiorem excipiente humido frigida tempestate, præter *malignas*, sæpius adducta *catarrhalis* oborta fit, per *Decembr.* inaudito modo sæviens, atque 4. *Jan.* 1730. non nisi *nivibus*, atque vento *frigidiori* cedens: licet tandem *Jan. Febr.* & *Mart.* anni 1730. *anginæ*, *pleuritides*, *febres malignæ*, *petechiales* visæ sint; semper tamen *prior* illa *epidemica* sub iisdem latuit. Hoc certius, quod hæc *catarrhalis*, alias tum *abundantia* sive *sanguinis*, sive *seri*, nonnumquam *viscidioris*, nonnunquam *impurioris*, prædítos, hincque *sanguineo-pleghmaticos* magis invadens, tum *sensilioribus*, *relaxatis*, vel ob obesiorem, spongiosioremque constitutionem *rarioribus* fibris, vasis *minoribus*, *majoribusque* poris instructos afficiens, tum ratione *ætatis*, modo *infantibus* ob temperamentum *calido humidum*, *teneriorem* texturam, majoremque *sensibilitatem* ab aere externo familiaris, modo *adultis* ob naturam *sicciorem*, firmiorem atque *compactiorem* structuram, hincque ob majorem *congestionem* versus pectus tussi *sicca* molesta, modo *senioribus* ob humores *spissiores*, fibrasque de suo *tono* dejectas incommoda: tum ratione sexus, *sequiorem*, ob majorem *sensibiliorem* infestans: tum eos occupans, qui vel alias huic obnoxii, vel *læsionem* in pectore sentiunt, vel *meticulosi* existunt, vel partes *capitis* atque *colli* glandulosas ab aere *humido-frigidiori* non satis defendunt; quod inquam, hæc *febris* præterito *anno* tam *contagiosa* fuerit, ut fere *omnes* homines, sine ullo *discrimine*, & eodem *tempore*, & eadem *ratione*, iisdemque *circumstantiis* & *symptomatibus*, more omnium epidemicorum morborum, tam per totam *Europam*, quam *Viennæ*, multo celerius, vehementiusque petierit, quam ullo unquam tempore. Unde etiam est, quod in hac *Civitate* non 60000. hominum, quod novellæ tradidere, sed longe *major numerus* hanc perpessus sit. Neque enim eadem *cholericho*, neque aliis temperamentis pepercit, sive deinde fuerint *plethorici*, sive *minori* quantitate sanguinis præditi. Neque in hominibus *viscido* abundantibus solum erant spectabiles, sed etiam in illis, qui sanguinem *fluidiorem*, sufficientique *sero* dilutum obtinuere. Æque in *macilentos*, ac *obesiores*, æque in robustos ac *debiliores*, & sensibiliores, æque in *infantes* ac *adultos*, non modo *juvenes*, verum etiam seniores, cujuscunque *sexus* fuerint, tam extra *conjugium*, quam in illo viventes, imo & in ipsas *gravidas*, ad epidemicis affectibus alias magis immunes, vehementer grassari cœpit, ita ut neque *domi* hærentes, neque in *itinere* constitutos intactos reliquerit, sive *diætam* accuratiorem observaverit, sive minus. Etsi vero etiam *injuriis aeris* alias *adsuetos* sæpius aggressa sit, tantum tamen abest, ut hac vice *omnes*, in quibus ob majorem *sensibilitatem* alias continui, gravioresque *catarrhi* vigebant, in eandem inciderint, ut *multi* potius immunes manserint, *Perillustris* quidam *Dominus* mutato *climate* nulla febre *catarrhali*, licet alvi contumacissima *obstructione* laboraverit, correptus fuerit, atque ex *gravidis*, quamvis in plerisque *debilitates syncopticæ abortus*, aliaque periculosa Symptomata supervenerint, quædam tamen reperta sit, quæ sanguine *viscidiori* non obstante, nihil de eadem perceperit. Gravius decumbebant, nullis *medicamentis* utentes, hocque magis, si corpore calefacto, atque ad *sudorem* disposito, aeri *humido frigido* sese exposuerint, quod in duabus *Serenissimorum Principum* aulis conspeximus. *Contagium* per totam *Europam* præseferebat, ut & *activam*, & ad *corruptionem* pronam materiam præsupponebat. Quamvis autem *Viennæ* non tanta *malignitate* comparuerit, quanta quidem in *agro Bononiensi*, inque quibusdam locis *Angliæ*, cum ibi *petechiæ*, aliaque periculosiora Symptomata insimul accesserint, atque homines intra *paucos* dies instar pestis e medio sustulerint; nihilominus tamen & hic in altero præ altero major *malignitas* sese prodebat, prout nempe vel *simplicem* regularem febrem catarrhalem, vel *aliis* morbis gravioribus junctam expertus fuerit, cum hi *posteriores* non solum *anxietates*, pathemata *syncoptica*, *vigilias* extraordinarias, aliaque vehementiora symptomata post se traxerint

xerint; sed & in causa fuerint, quod quibusdam non IV. vel VII. sed XIV. vel XXI. demum die febris hæc valedixerit. In *omnibus* malum hoc epidemium *initium* sumpsit cum spontanea *lassitudine*, *vigiliis*, *calore* majori, sine ulla tamen *siti*, *pulsu* tardiori, debiliori, suppresso fere, aliisque quæ *malignitati* tribui solent, Symptomatibus, quæ comitabatur *inappetentia*, & *tussicula sicca*, tam ob *continuitatem*, quam ob *vehementiam* molesta. *Plerique* horum conquesti modo de *pectoris*, modo de *capitis* congestione, interdum *graviore*, interdum *leviore*, quam presso pede excepit nonnunquam *respiratio difficilis*, nonnunquam *vertigo*, ut & *gravitas capitis*, & *delirium*, & *coryza*, & *sternutatio*. Porro *quam plurimi* præter symptomata recensita afficiebantur vel *dolore dorsi* satis atroci, vel *stupore*, & *dolore articulorum*, *artuumque* tensivo, vel *horrore*, vel *diarrhœa*. In *quibusdam* tamen & alia notatu digna phænomena complicabantur, quæ pro diversitate *subjecti* fuere diversa, ita, ut alii non tam *horripilatione*, quam *horrore intensiori*, atque per *aliquot horas* durante correpti sint, alii *raucedine* laboraverint, alii ob pethoram, *calorem* majorem, *faciei inflationem*, *rheumatismum*, *obnubilationem* atque *obscuritatem visus* experti sint, alios alia occupaverint. Non attingam *dorsi* atque *abdominis* dolorem in *gravidis*, neque mentionem injiciam *anxietatum*, quæ *meticulosos* obruebant sæpius, neque *vomitus* atque *dolores* lumborum in *calculosis* observatos, neque pertinacem sensum *frigoris* in *hystericis* circa futuram sagittalem annotatum adducam; hoc saltim addam, in iis, ubi graviores *morbi* prægressi sunt, non tantum debilitates *syncopticas*; sed & *periculosiora* in conspectum prodiisse pathemata, quod tum in aliis, tum in *Viro* quodam *Juvene*, nobisque *amico* videre licuit. Is enim existens *habitus* macilentioris, *temperamenti* sanguineo-melancholici, atque ad *hæmorrhoides cœcas* inclinans, licet ex *febre*, quæ post prægressam *iram*, *diætam* neglectam in itinere, *acidulas Selteranas*, neque decenti *modo* in usum vocatas, non tantum febris *continuæ*, *malignæ*, atque ob calorem summum, sudorem fere colliquativum, alvi pertinacem obstructionem, vigilias continuas, deliria, debilitatem pulsus, spasticas torsiones oris, floccorum lectionem, *periculosissimæ* typum præseferebat; sed & die XV. *tertianam duplicatam* transit, sequente deinceps triplici *tertianæ* simplicis *recidiva*, quarum *qualibet*, etsi *excessum* in *diæta* pro fundamento habuerit, *diversissimis* tamen *remediis* tractanda erat, ut & *postrema* partim die *vacuo* initium sumpsit, partim loco *anticipationis* in prioribus spectanda *postposuit*, terminando deinde in febriculam *lentam* cum summa *debilitate*, continuo *sudore*, fœtorem de se spirante; *purpura alba*, *tussicula sicca*, *œdematibus*, aliisque; licet, inquam, hic Vir optimus ex hac febre *periculosissima* æque ac *intricatissima* restitutus fuerit, *viresque* jam aliquantum redierint; eidem tamen *catarrhali* mense *Decembris* expositus erat, hocque gravius, quod *deliriis* ferocioribus, *calore* summo, *vigiliis* ad diem vii. solutionis usque stipata fuerit. Progressu temporis, atque morbo in *statu* suo constituto, & *Syptomata* sensim aucta sunt. Pulsus, qui in *principio* fuit *debilis*, jam *fortior*, *celerior* reddebatur, ut de doloribus *pectoris* versus *hypochondria* sese extendentibus nil dicam. *Deliria* in quibusdam continuabant, plerisque *dolores* maximum facessivere negotium, ut neque tussire potuerint, ad unum omnes, qui præsente morbo auræ *frigidiori* temere sese commiscere, sudoremque neglexere, vel *gravius*, vel *diutius* decumbebant. Conspexi id ipsum in *Illustriss.* atque *Excellentiss.* quodam sene, plethorico, *binis* vicibus, cum post *primum* exitum, *catarrho* nondum penitus discusso, multa statim orta sint periculosa Symptomata, *congestio* versus *pectus*, *caput*, *ophthalmia*, *respiratio difficilis*, *anxietates*, *hæmoptysis*, *plenitudo pectoris* e spumido quasi sono inter respirandum colligenda, *pulsus suppressus*, *inquies nocturna* somnum turbans, *lassitudo* summa: & *altera* vice, etsi morbus ad *declinationem* pervenerit, ita, ut sub blanda *diapnoe* blandior *somnus* & *respiratio* accesserint, tantæ tamen *alterationes*, *vigiliæ*, *debilitates* eundem de novo invaserint, ut graviora metuenda fuissent, nisi V. S. *præservandi* fine instituta æque, ac continuis blandis excretionibus, tam *poros cutis*, quam per *vias urinarias*, atque *alvum* sub specie *diarrhœæ*, quam denique per *tussim* vim morbi a vii. ad XIV. diem laxatam vidissemus. Adducta confirmat mors pauperculi, *hydrocele* simul laborantis, quæ *intumescentiam* totius corporis, ob denegatam *diapnoen* in hypocausto frigidiori excipiebat. Porro *infantes* ob deglutionem materiæ rejectæ *torminibus* affligebantur: hinc erat *inquies* nocturna. Sic & in *puella* dilatationem *peritonæi* circa inguen dextrum cum metu herniæ, ob tussim *vehementiorem* non modo observavi, verum etiam in *gravida*, præter *dolorem*, qui & in *dorsum*, & *abdomen* sese diffudit, debilitates *syncopticas*, tonsillarum *inflammationem*, *lactisque* e mammis *eruptionem* deprehendi. *Lipothymiæ* ut plurimum in *prædebilitatis* increbescebant, ut & *spasticæ stricturæ* circa *nucham* in vetula quadam, quæ *apoplexia* ante aliquot annos tacta erat. Sed cum morbus hic tam *varius* fuerit, sese transformaverit, ut aliquando febrem *continentem*, sæpissime *continuam*, aliquando *intermittentem* mentitus fuerit, quis quæso omnia *Symptomata*, quibus hic morbus exacerbatus est, enarrare queat? Sufficiat ergo, *horrorem* interdum *remissiorem*, interdum *intensiorem*, & per aliquot horas in IV. personis continuantem, *altera vice* non accessisse, cujus per *octo horas* cum *calore* majori, *sudore* copiosiori, *artuum dolore* immani, atque *hæmoptysi*, durantis, & tamen *secunda* vice non annotati exemplum præbebat *fœmina* quædam Juvenis, ut & *alius* febrem *catarrhalem* negligens, ex itinere *Taurenensi* redux. Sicuti autem in hoc *horroris* comes erat *dolor pectoris acutus*, *respiratio difficilior*, *calor* intensus, quæ partim ob *calidiorum* adhibitionem ob *loci* in morbo mutationem, *graviora* sequebantur *Symptomata*, *stricturæ pectoris*, aliarumque partium pertinaciores, *deliria*, *urinæ suppressio*, *subsultus tendinum*, *vigiliæ*, *pulsus debilis*: ita & XI. die rejectio *materiæ* copiosioris & *rubicundæ*, & *fœtorem* de se spirantis sub *tussi* fortiori in *eodem loco* junctum habuit *dolorem*, ut de *critica* atque salutari excretione per *poros cutis*, *vias urinarias*, *alvum* sub forma *sudoris* æque, ac *diarrhœa*, quæ a vii. usque ad XIV. perdurabant diem, nil adducam. Febres *compositæ* plerumque ex duabus constabant *acutis*, *continente* nempe atque *continua*. Atque harum *tres species* occurrebant. Vel enim *catarrhalis*, & *biliosa*, sicque duæ *continuæ*, vomitu *bilioso* initium sumentes, complicabantur, vel *catarrhalis* sociam habuit *continentem*, hincque in aliis, *juvenibus* non modo, verum etiam *senioribus*, ut plurimum IV. vel VII. demum die *hæmorrhagia narium* salutari, in aliis *hæmoptysi*, in aliis *vomitu cruento*, in aliis sequioris sexus *hæmorrhagia uteri*, in aliis quatuor tam adsuetis, quam non adsuetis personis *hæmorrhoidibus* conspicua erat, imo *hæmorrhagia* critica per *alvum*, copiosissima, sine ullo incommodo in Juvene XX. circiter annorum, die VII. cum ægri levamine oborta est, vel *catarrhali* jungebatur in plethoricis, sanguine *viscidiori* præditis; tum *continens*, tum *continua* alia *inflammatoria*. Hinc conquerebantur sæpius de *phrenitide*, febribus *anginosis*, *peripneumonia*, *pleuritide*, *hepatitide*, aliisque. Pleuritidem *veram* animadverti in *gravida*, eaque juvene, plethorica, congestionibus pectoris dedita. Atque licet hæc, præter Symptomata *ordinaria* in febre *catarrhali* perspecta, & *sitim intensam*, *vomitus*, *dolores dorsi* atque *scapularum* experta sit, & II. die morbi V. S. celebrata insignem *horrorem* observaverit, & III. partim ultra duas horas infantis *motum* senserit, partim dolor *latius*, versusque *anteriora* extensus fuerit, & V. ob doloris *vehementiam* tussire vix potuerit, donec VI. VII. VIII. *anxietates*, *vigiliæ*, *deliria*, *diarrhœa* sese exeruerint, & XI. etiam *melius* disposita sub blando *sudore*, atque *urina* sedimentum jam jam deponente, *abortum* perpessa fuerit; tamen per Dei gratiam pristinæ *sanitati* restituta est, postquam nempe multum *sanguinis grumosi* per uterum excretum, aliquid *membranosi* a natura ejectum fuerit, atque tandem morbo *purpura rubra* supervenerit. Puer, quem enixa est, cum *septimestris* fuerit, atque in pectore, dorso, capite *inflammatio* adfuerit, diu non vixit, licet S. Baptismate adhuc tinctus sit. Angina *contagiosa* cum

febre

febre intensiori, majori *congestione* versus caput, *coryza*, *gravitate auditus*, difficultate *respirationis deglutionis*, *locutionis*, *vigiliis*, *alvi obstructione* tum Illustrifs. quendam dominum, tum & Eidem a serviis existentem *circumstantiis* iisdem eodem infestabat tempore. In utroque enim non modo morbus repetitis V. S. *resolventibus* atque *discutientibus* temperatis, cum *interne*, tum *externe* adhibitis, *clysteribus*, aliisque facta die IV. *discussione* atque excretione *sanguinis* grumosi per *nares* imminuebantur; sed & febris *catarrhalis*, morbo vix ad *declinationem* accedente, sese prodebat, quæ tamen in priori *dolore auris* atque excretione *materiæ* cujusdam solvebatur, licet *angina*, quæ sublata videbatur ob præmaturam *aeris* mutationem recruduerit. In *declinatione* morbi materiæ *viscosæ* facilior per *tussim* succedebat excretio, quam blandus *udor*, modo citius, modo tardius, comitabatur, ut & *urinæ turbatio*. Ut plurimum hæc *tenuissimam cutem*, vitro adhærescentem ostendebat cum sedimento *roseo pallido*. Dolor æque in *pectore*, ac circa *hypochondria* remisit, nonnunquam facta dissipatione in *artus*, quod in *gravida* spectare mihi contigit, nonnunquam *auris* dolore sequente. Joh. Nic. *Pechlinus obs. med.* 45. L. II. p. 320. scribit, notum esse, quod vellicata *membrana* tympani, tremula vibratio cum *nervosa* epiglottidis, sicque concussis pulmonibus, ob consensum *tussis* producatur. Unde & ille *dolor* circa *aures* vel consensui *nervorum*, vel congestioni *humorum* tribuendus est. Hoc cessante pleñisque, qui *vigiliis* diuturnioribus torquebantur antea, *somnus* obrepserat continuus. Etsi vero excretione materiæ peccantis per *sudorem*, febris hujus vis sublata aut minuta sit, nullaque *exanthemata* sese ostenderint, comparebant tamen in iis, qui *sudorem* neglexere. Hinc non modo post *inunctiones* crebriores puerpera & *rubra*, & ejusdem filia *alba* tentabatur *purpura*; verum etiam facta præmatura *frigoris* admissione nonnulli ob materiam incrassatam *parotidibus*, *bubonibus*, aliisque tumoribus glandulosis infestabantur. Adducta *symptomata* non nisi per *aliquot* dies perstabant. Erant tamen & alia, quæ per *totum* morbi *decursum* urgebant. Sic inter *omnes* extraordinaria *lassitudo* dominabatur. *Nonnullis* ægrotorum *fluxus hæmorrhoidalis*, aliis *udor* continuus, aliis *diarrhæa*, aliis *vigiliæ* perpetuæ obortæ sunt, quas per *septiduum* durantes deprehendi in *duabus* personis; altera *pleuritica*, altera vero ab aliquot annis suppressione *hæmorrhoidum* laborante, V. S. *solitam* prætermittente, alvi *obstructioni*, animi *pathematibus*, affectui *oculi* obnoxia, atque *anno* 1729. mense *Septembris* febre *catarrhali* correpta. Febre autem sensim evanescente *lassitudo* in *omnibus* adhuc diu permansit; imo aeri *frigidiori*, sive nocturno, sive alteri sese exponentes, *tussi* diuturniori, *dolorosis stricturis* circa *scapulas*, aliisque atrocioribus vexabantur symptomatibus. Veram atque genuinam *causam* quod attinet, præ aliis noscenda est *proxima*, sive *immediata*, qua detecta non modo *proximiores*, tam *naturales*, quam *non naturales*, aliæque patescent. Certum autem atque evictum est, *immediatam*, modo *pulmonum*, modo *faucium*, modo *vicinarum* partium *stasin* constituisse. Hinc enim *motus* humorum *impeditior*, hinc ad easdem partes *affluxus* copiosior, hinc ipsa tandem *febris* secundaria, *catarrhalis*. Ex mediatis *proximoribus* humorosa malum hoc insigniter fovebat cum ob nimiam humorum *quantitatem*, ab aere *humido frigidiori*, transpirationem impedientem, inductam, tum ob *qualitatem* in aliis *spissiorem*, in aliis *cariorem*, ob eandem rationem enatam, tum denique ob *motum* humorum *progressivum*, & ratione *totius* massæ sanguineæ, & ratione *pulmonum* vehementiorem. Quamvis vero alias *temperamentum*, *constitutio corporis*, *fibrarum*, *pororum*, *ætas*, *sexus*, *vitæ genus*, *aliaque*, quæ partium *solidarum* & *fluidarum* dispositionem *naturalem* ostendunt, atque remotiores *naturales* audiunt, plurimum ad hunc morbum faciant, tantum tamen abest, ut hac vice aliquid contribuerint, ut potius *aer*, *cibus*, aliæque causæ *remotiores non naturales* attendendæ fuerint. *Aerem* si spectes, ubique *insolita* vigebat constitutio, quæ tamen hinc inde vel *quantitate*, vel *qualitate*, vel *motu* diversa fuit. Unde & *aer* corpora, dum eadem modo *ambit*, modo *intrat*, innumeris *modis* afficiens, non modo huic febri *catarrhali* per totam *Europam*; sed & hinc inde *diversis* Symptomatibus principium dedit. Sic circa *Bononiam*, vicinasque provincias, in primis in *convallibus* depressioribus, incolæ hoc *gravioribus* pathematibus affligebantur, quo major *pressio* ab aere *graviori* nebuloso in pulmones ibidem exercebatur. Sicuti vero aer *figuræ* atque *proportioni* contentorum acceptum referre debet, quod jam hanc vel illam *qualitatem* obtineat: ita etiam *effluvia* tam *ordinaria*, quam *extraordinaria*, mense *Novembris* atque *Decembris* anni supra citati in aere per totam Europam dispersa, *qualitatem* illam *vitiosam* cum eadem communicarunt, a qua nominata *febris* proficiscebatur. Hic loci enim mense *Octobris* tempestas *placida* ac tepens observabatur, quam sub initium *Novembris* excipiebat alia multum diversa, *frigida* scilicet atque *humida*, *nebulosa* subito ingruens, ut non attingam, aeris *intemperiem*, modo *nebulis* fœtidissimis, modo *cœlo* magis *sereno*, conspicuam, interdum *pluviis*, atque *frigore*, interdum *calore* sese exerentem, præter solitum per totum *Nov.* & *Dec.* perseverasse, usque dum *ventus* septentrionalis *nitrosis* atque *nivosis* corpusculis, quorum copiam huc secum deferebat, aeris labes noxias IV. die *Jan.* 1730. elueret. Neque *Viennæ* tantum *inconstans* aeris constitutio erat spectabilis; sed etiam iisdem mensibus per *Hungariam*, *Poloniam*, *Saxoniam*, *Angliam*, *Hispaniam*, *Galliam*, *Italiam*, inundationem aliqualem ob *pluvias* copiosiores perpessam, *Daniam*, *Sueciam*, *Moscoviam*, aliasque regiones visebatur. Cum ergo a copiosioribus *aqueis* particulis, & aer *humidiorem* æque, ac *frigidiorem* qualitatem per totam *Europam* sub initium *Novembris* nactus sit, atque ab eadem *relaxatis* fibris, porisque *constrictis* transpiratio *impeditior*, hincque partium *biliosarum*, aliarumque *inutilium* excretio imminuta, atque humorum ad *corruptionem* producta dispositio, mirum non est, ingruente *placidiori* tempestate, humoribus ad vitiosam *resolutionem* jamjam inclinantibus *orgasmum* illatum, sicque febri *catarrhali*, malignæ, datam fuisse occasionem. Evincitur id ipsum ex eo, quod hæc *febris* & sub *initium* Novembris, præsente ubique *simili* constitutione aeris, in *Gallia*, *Anglia*, *Hispania*, *Italia*, *Austria*, *Hungaria*, *Polonia*, licet in *Suecia* prius, in *Helvetia* vero tardius, comparuerit, & sub *finem* Decembris, atque circa principium *anni* 1730. vehementia *frigoris* subsecuti mali hujus vis ubique sublata sit. Licet enim recedente febre *catarrhali* per *Austriam*, aliasque provincias *aliæ* febres spargi cœperint, nec tamen ita prorsus *epidemicæ*, nec iisdem *Symptomatibus* amplius stipatæ fuere. Sicuti vero particulæ *aqueæ* atque *igneæ*, etsi semper in aere sint præsentes, alias neque *aeri*, neque *homini* tam subitaneam alterationem inducunt: ita in earundem *abundantiam* mense *Nov.* atque *Decembr.* præteriti anni perspectam unice causam rejiciendam censeo. Huic constitutioni favebant & alia *impuriora*, atque *extraordinaria* effluvia, sive a rebus *inanimatis*, sive ab *animatis* in aerem deducta perpendamus. Quod ad primum momentum spectat, nil dicam de influentiis *siderum*; utut veritati consonum, pro diverso situ, atque conjunctione *solis* cum *planetis* diversam materiam *subtilem* in terram deferri, hincque diversas corporis *affectiones* proficisci; paucis saltim addam, *anno* 1729. cum circa *Romam*, *Neapolim*, aliaque loca *Italiæ*, crebriores *terræ motus*, ob *Vesuvium* diutius occlusum sensisse incolas, qui 20. *Decembris* & per *Ducatum Mediolanensem*, & per *Helvetiam* se ostendebant, tum eosdem 24. *Octobris* hora VI. *matutina* arcem *Friderícianam Hallensem Norvvegorum* æque, ac in *Nericia* civitatem *crebro* hora VIII. tanta vehementia occupasse, ut *caminos* decidentes viderint, tum denique *montem Islandicum*, *Schvvefelberg* dictum talem concepisse *flammam*, qua territorium ad distantiam II. milliarium destructum, licet tandem *nivibus* copiosioribus extincta fuerint. Cumque hic ignis occultæ atque *subterraneæ* vi *Heclæ* adscribendus sit, neque illi *motus* Italiæ aliam, nisi similem efficaciam *Vesuvii* pro causa agnoscant, dubium non est, quin hac occasione & *sulphureæ*, & aliæ *vitiosæ* particulæ per *aerem* longe lateque disseminatæ sint. Harum præsentiam probant *tempestates* cum inauditis atque info-

insolitis *fulminibus* atque *tonitrubus* & mense *Novemb.* atque *Decemb.* versus *Neapolim*, in *Monte Pessulano*, circa *Constantiam*, & circa *Hafniam*, *Uratislaviam* &c. *anno* 1730. Mense *Jan.* sicque *inconsueto* tempore annotatæ non modo; sed & *phænomena* illa, quæ partim die 16. *Novembris* 1729. in *Holandia*, *Coloniæ Agrippinæ*, *Francofurti*, *Hanoviæ*, *Lutetiæ Parisiorum*, *Varsoviæ*, partim die 15. *Febr.* 1730. *Viennæ*, circa *Coloniam Allobrogum*, aliaque loca *Helvetiæ*, in *aere* conspicere licuit. Accedit & hoc, quod civitatibus *populosioribus* incumbens aer *fumeis*, aut aliusmodi *heterogeneis* effluviis scateat. Unde in his & *gravior*, & *acrior* redditur, præstans deinceps majorem *pressionem* in pulmonibus, ut & *irritationem*. Atque hinc tam illud est, quod *Viennenses*, præsentibus die 4. *Decemb. nebulis* oculum *vellicantibus*, frequentiori *screatui*, crebrioribusque *tussibus* expositi fuerint, quam quod *vehementiora* Symptomata in *majoribus* Civitatibus viventes sint perpessi. *Uliginosas* regiones si quis adeat, deprehendet aerem multo *humidiorem*. Hinc minor *motus* elevatarum *aquosarum* particularum, hinc tandem major ad *corruptionem* dispositio, cujus testes sunt nebulæ *crassiores*, *fœtidissimæ*. In his ergo locis *gravius* ægrotabant decumbentes, hocque magis, si & aliæ causæ *occasionales* sociæ fuerint. Plurimum huc faciebant effluvia *animatorum*. Cum enim *semina* morborum *contagiosa* in subtilissimo, activissimo, corruptionique obnoxio *miasmate* consistant, atque hinc ab *animantibus* longe lateque *fermentescentes* particulæ in aerem deferantur, patet, non modo ab *ægrotis*, hac febre contagiosa laborantibus, in familiaribus cum illis versantes effluvia vel per *pulmones*, vel per *poros cutis* derivata; verum etiam ob *luem* illam, quæ in *Italia*, *Palatinatu*, *Austria*, *Pannonia*, *Valachia*, *Podolia*, *Vvollinia*, *Polonia*, inter *pecora* hinc inde serpebat, innumera *putredinosa* miasmata eodem anno in aerem fuisse dispersa. Hæc deinde & alios *contagione* infecerunt. Etsi enim quidam statuant, quod *contagium* nonnisi in *sua specie* radices agat, atque hinc defendant, *hominum* pestem *bruta* non afficere, *equorum* luem non nisi in *equos*, *boum* in *boves*, & *suum* in *suillum genus* tantum ire, in alienum minus; vel inde tamen contrarium elucescit, quod & *Moscoviæ*; testante id ipsum *Gothofr. in Chron.* peste *anno* 1655. tantopere sæviente, ut & *corpora* terræ nondum commissa in plateis a *canibus* devorata sint, iidem *rabie* correpti, homines *vivos* dilacerarint; & interdum a *piscibus mortuis* contagio ortum duxerit, & nostro ævo *lues pecorum* tam in *Hungaria*, quam *Austria*, Mense *Octobr.* & *Novebr.* 1729. se prodens febrem *catarrhalem*, initium sumentem cum *turbatione capitis*, atque intra quatriduum vel *hæmorrhagia narium*, vel hæmorrhagia per *alvum*, vel etiam *vomitu stercoreo* terminantem, junctam habuerit, & eodem tempore in *apris* aliquid *purulenti*, innuentis *corruptionem*, inventum sit. Neque est, cur dubitemus, per *cibos* contagium quoque in homines manasse, cum non modo certo constet, cujusdam nebulonis audaciam eo processisse, ut *pecora* lue hac *demortua* hominibus vendere non erubuerit; verum etiam probabile sit, pecora fuisse consumpta, in quibus *dispositio morbosa* adfuerat. Producuntur tales morbi eo felicius, si sive *solis*, sive *ignis subterranei* calore in aerem elevatæ *particulæ* decentem *motum* non obtineant. Conclusas enim *aqueas* mox sequitur *corruptio*. Hinc & in multis locis prope littora *Africæ* occidua a *tranquillitatibus*, quam a *procellis* impendentibus magis terra marique timetur, & in insula *Sancti Thomæ* statim a solstitio brumali menses duos, aut amplius *ventis silentibus* incolarum plerique languent, & *tranquillo* tempore *pestis* vehementius in homines grassatur, & circa *Bononiam* in convallibus, ob minorem *circulationem* aeris multi periere. Quemadmodum ergo *motus* aeris, qui *ventum* constituit, sanitati magis conducit: ita & aerem effluviis *pestilentibus* inquinatum emendat sæpius *tonitru* & *fulgur*, unde in tempestate pestilente in quibusdam urbibus populosis *machinæ murales* crebro disploduntur, & pulsantur *campanæ*. Neque tamen hinc omnis ventus pro *salubri* habendus est, cum *meridianus* corruptioni faveat, atque solus *Septentrionalis*, a plagis *nivosis* impetuose descendens, particulasque *nitrosas* secum ferens, aerem *puriorem* reddat. Atque hæc est ratio, cur non modo in *Lesbo*, flante *Austro*, incolæ ægrotent, *Coo* tussire ferantur, superveniente *Aquilone* protinus convalescant; sed & vento *frigidiori* suborto febris *catarrhalis* vis minuta atque sublata sit. *Prognosin* ratione *vitæ* & *mortis* quod attinet, tenendum est, febrem hanc, quanquam *Viennæ* omnes cum summa *lassitudine*, *vigiliis* continuis, *deliriis*, *dissimulatione* symptomatum, aliisque *signis malignitatis* aggressa sit, atque *gravidæ* nonnumquam debilitatibus *syncopticis*, nonnunquam *abortui* expositæ fuerint, in aliis *hæmoptysin*, *vomitum cruentum*, *phrenitidem*, *anginam*, *peripneumoniam*, *pleuritidem*, *hepatitidem*, aliaque *periculosiora* Symptomata socia habuerit, qualia in *plethoricis*, defectu *visceris* laborantibus, inprimis *humoribus* male constitutis, animadvertimus, neminem tamen e *medio* sustulisse. In *Helvetia* ab eadem, quam modo descripsi, febre nemo enectus. At e contra *Lutetiæ Parisiorum* multis *exitiosa* erat, utut in *Anglia*, *Hispania*, *Italia*, atque *Polonia* adhuc pluribus *funesta* fuerit. Etenim *Leopoli* pauci servati; *Ferrariæ* atque *Ravennæ* tot tantique hominum obiere, ut magistratus *Bononiensis* incolis accessum denegare voluerit; imo *Londini* medio *Novemb.* intra *septimanam* 908. atque deinde *majorem numerum*, quam quidem *anno* 1665. tempore *pestis*, illata strages excrevit. Si *prognosin* ratione *modi* eventus attendamus, terminabatur partim *staseos* rheumaticæ *dissipatione*, partim materiæ peccantis *excretione* salutari. Sic *somnus*, atque *respiratio* facilior sub continua *diapnoe* æque, ac *turbatione urinæ*, in aliis jam post *primam exacerbationem*, in aliis, & plurimum IV. vel VII. in aliis quoque XIV. die accedebant; ut taceam de ejectione *copiosioris* materiæ per *tussim*, atque *rubicundæ* illius *fœtidæ*, quam in *pleuritico* gravius decumbente XI. cum levamine rejectam conspeximus. Febris *continentis* interdum conjunctæ inseparabilis comes erat *hæmorrhagia*, nonnunquam per *nares*, nonnunquam per *vasa hæmorrhoidalia*, aliquando IV. aliquando VII. die, nonnunqam *parcior*, nonnunquam *copiosior* fuit observata, ut in Juvene XX. annorum, nunquam *hæmorrhoides* experto, & tamen die VII. ultra mensuram *sanguinis floridioris* cum *solutione* morbi dejiciente. Sic & *uteri hæmorrhagia* largior in *puerpera*, quæ XI. die *abortum* perpessa est, oborta *salutaris*, qualia exempla in *vaccis* quidam habuere. Staseos rheumaticæ *dissipationem* probat *dolor pectoris* versus *hypochondria* descendens, qui & in *artus*, & *aurem* nonnunquam sese diffudit; ut & excretio lymphæ *cruentæ* secuta sit. Diarrhœa neque *solvebatur*, neque *gravior* reddebatur morbus. Nonnulli ægrotorum modo *liberiori aeri* sese exponentes maturius, modo *inunctiones* in usum vocantes, *sudorem* neglexere, quorum hi *symptomata acerbiora* non modo, verum etiam in *declinatione* morbi *purpuram* incurrebant, illi vero vel vehementiores *congestiones* versus *caput*, *pectus*, *ophthalmiam*, *catarrhum suffocativum*, *hæmoptysin* sensere, vel de *chronico* atque *pertinaciori* catarrho conquesti, vel etiam *tumoribus glandulosis* interdum circa *aures*, interdum circa *tonsillas*, interdum circa *inguen* infestabantur. Ex omnibus, quos sub mea habui *cura*, habui autem quamplurimos, atque ultra ducentos, non nisi *duo* sunt mortui, quorum alter *itineri*, durante morbo sese committens, alibi in *lethalem* morbum incidit; alter vero pauperculus, ob *sudoris* neglectionem, aliasque circumstantias *hydrope* funesto occupabatur. At *petechiis*, huic morbo in *agro Bononiensi*, *Britannia minori*, *Anglia* supervenientibus, plerique sunt enecti. *Anginæ* quoque *Lincoloniæ* comparuit, quod pessimum atque *exitiosum* erat signum. Affectus hic, ratione *temporis* eventus, instar aliarum febrium *malignarum* cito sua decurrebat tempora, ita, ut plurimum *Viennæ* vel IV. vel VII. die crisi *salutari* solutus sit. Etsi vero in *Anglia* idem sub *initium* annotatum sit, grassari tamen *vehementius* deinde & in his locis, & circa *Bononiam*, *Florentiæ*, *Mediolani*, & per totam *Podoliam* cœpit, ut intra *paucos* dies instar pestis plurimos e medio sustulerit. *Venæ Sectio* in *tussi* illa epidemica, quæ *anno* 1669. *æstivo* tempore cum *pleuritide* in conspectum prodiit, atque de qua *Thom. Bartholinus*

Ephem.

Ephem. Germ. D. I. A. I. p. 130. agit, locum non habuit. E contrario in febre catarrhali, *anno* 1675. *Viennæ, Posonii*, aliisque in locis *populatim* sæviente, multi auctorum, & inter eos præcipui *Car. Raygerus, Thom. Sydenham*, & *Paul. de Sorbait* l. c. *Venæ sectionem* extollunt tanquam remedium præcipuum ac præsentissimum. In nostra deprehendimus, Venæ sectionem in *plethoricis, gravidis, adsuetis* ad *apoplexiam, catarrhum suffocativum* dispositis, vel *angina, peripneumonia, pleuritide, hepatitide, hæmoptysi*, *vomitu cruento*, atque febre *continente* laborantibus, sub *initium* institutam, non modo *lassitudinem, cephalalgiam, vigilias, spasticas stricturas in pectore, dorso*, aliisque partibus sustulisse; verum etiam omnia *Symptomata* reliqua minuisse. Sicuti igitur in his subjectis ventilatio sanguinis & *utilis*, & *necessaria* erat: ita in iis, qui vel a prægressis *morbis* gravioribus *prædebilitati* fuere, vel me *non statim* in consilium vocarunt, vel *brevi antea* V. S. usi sunt, eandem *nunquam* celebravi. In *omnibus* porro eo in primis intentio dirigenda erat, ut *maligna* atque contagiosa illa materia, quam brevi temporis spatio intima *corruptio* sæpius excipit, in tempore ex corpore *eliminaretur*. Cumque hæc sub *halitus* forma corpus occupaverit, hinc eadem rursus per *poros cutis* sub continua, blanda, atque æquali *diapnoe* discutienda erat. Unde temperata *diapnoica, diaphoretica* fixa, *antimon. diaph.* aliaque, quæ absque vehementiori commotione operationem suam edunt, *absorbentia ostracodermata*, quæ *acrimoniam* salino-sulphuream, sanguini *orgasmum* inducentem, atque *sudorem* impedientem, partim *absorbendo* corrigunt, partim per *diuresin* educunt, omne hic tulere punctum. Eadem remedia cum celeberrimus *Car. Raygerus* in Pannonia, tum *Adamus a Lebenvvaldi* in febre *catarrhali* epidemice dominante in *Stiria*, tum *Londinenses* hac vice cum V. S. sub *initium* cum successu adhibuere. In *plethoricis*, quibus alexipharmaca calidiora, sudorifera, *Spir. Sal. armon.* similiaque propinata fuere, sequebantur *congestiones majores* versus superiora, *deliria, fortiores, pectoris oppressiones, inquietudines, subsultus tendinum, suppressio urinæ*, quibus & *temperatiora* deinde medicamenta exhibenda erant. *Purgantia*, quæ nonnulli assumpsere, *vomitoria*, nullum hic invenere locum, imo omnes, quibus præscripta sunt, majores *stascos* materiæ acris *commotiones* incurrebant, eorum etiam una *hæmoptysi* corripiebatur. Sufficientem opem omnibus tulit modo *pulvisculus* ex absorbente, antim. diaph. arcan. dupl. addito interdum nitr. dep. concinnatus, modo *potio* ex aquis diapnoicis, absorbentibus, atque antimon. diaph. constans, modo *emulsio* parata ex semine card. Mar. *Symptomatibus* ex proprio *spasticis* succurrebam, ita, ut *spasticis stricturis* præsentibus *cinnabarina* addiderim, *alvi obstructioni humectantia* opposuerim, in *diarrhœa* non modo *arcan. dupl.* omiserim; verum etiam regimen *diapnoicum* tanto magis injunxerim. *Adstringentium, narcoticorum, opiatorum* usum, quamvis multi Auctorum ea suadeant, experiri nolui, cum *Olaus Borrichius de somno & somniferis p. m.* 34. referat, quendam applicato *empl. opiato* solum in *raso vertice*, ex *catarrho pituitoso* in gravem *paralysin* incidisse. *Nitroso-cinnabarina, emulsiones, potiones analepticæ* conjunctis *bezoardicis*, tempore continuarum *vigiliarum* data, ad *somnum* placidum ægrotos disposuere. Quod si affectus *anginosi* supervenerunt, repetitis *Venæ sectionibus* atque *clysteribus*, tandem interne *digestiva* cum temperatioribus *diapnoicis* ordinavi, externe vero *Cataplasmata discutientia, Gargarismata*, atque *injectiones* commendavi, quorum usum, quousque penitus remisit morbus, continuavimus. Ab *expectorantibus* in tussi *sicca* penitus abstinui. Ex iis, qui in *publicum* prodire coacti sunt, nulli *diapnoica* dedi, insistens magis *præcipitantibus*, utut non nisi blandioribus *diapnoicis* & *materia noxia* in *declinatione* mali penitus proscribenda fuerit, & *dolores* circa *scapulas* in quibusdam remanentes auscultaverint. *Diætam* quod spectat, neque *durante* morbo, neque eo *superato*, auræ *frigidiori* committendus erat æger, hocque minus, si *diarrhœa* adfuerit. Victa etiam febre, omnis tamen *excessus* ratione *cibi & potus* vitandus erat. Juscula, atque infusa instar theæ ex *rad. scorzon.* cum *hissop. veron.* atque *sem. fœnic.* in frequenti usu habui. Et animadverti, tam his observatis, quam accedente insimul cum *corporis*, tum *animi* continentia tranquilla, omnes per Dei gratiam pristinæ restitutos esse sanitati.

Constitutio Epidemica Anni 1730.

Qualem sub *exitu anni* 1729. constitutionem *aeris* generalem habuimus, talis per *triduum* etiam *primum* Anni 1730. *Viennæ* stetit, nempe ut plurimum *humidior, frigidior*, cum *nebulis* in *pluvias* abeuntibus. Atque licet vehementia *Aquilonis* cum *nivibus* 4. *Jan.* sese exerentis, vitiosam hanc atque *inconstantem* aeris qualitatem sublatam arbitrati sumus, tantum tamen abfuit, ut cessaverit, ut potius eadem *inconstantia* redierit, tempestatem *frigidam* die 10. *placidior* ac *pluviosa* exceperit, huic non modo 16. *frigidior, nivibus* atque *ventis* tumultuaria, verum etiam 30. denuo alia multum *diversa*, atque eadem die mane *calidiori*, a meridie *frigidiori* vento, modo *pluviis*, modo *nivibus* conspicua, successerit. Similis aeris *alternatio* spectabilis erat per totum *Februarium*. Sub *initium* enim aer *frigidior* cum *nivibus* ingruebat, in *progressu tepidior*, ut plurimum *nebulis*, vel matutinis, vel vespertinis, quandoque & *pluviis* nocturnis sese prodens, qualis ad *postremos* usque *Februarii* dies perseverabat, ut de *cœli ardentis* phænomeno, quod 15. die circa vesperam *Viennensium* oculos ac mentem in se converterat, nil dicam. *Martii* ingressus *nivosus* subito cum *pluvioso* aere commutabatur, imo ob pluvias *copiosas* & frequentes, cum cœlum, si paucos *amœnos* dies exceperis, plerumque *obnubilum*, & obsitum tenebris erat, tum ad *finem* usque mensis iste *humido frigidus* permansit. Similes *vicissitudines* ratione *frigoris* eadem *hyeme* per totam *Europam* observare licuit. *Januarii* enim constitutionem si examines, & *Halæ Saxonum* erat *pluviosa* die ij. qua hora viij. vespertina sese incolis in nubibus aliquantulum nebulosis *halo* obtulit, & *Londini* xij. *placidior*, tamque *nebulosa* comparuit, ut jam *quarta* pomeridiana faces accendere coacti fuerint, & *Neapoli* XVII. aerem blandiorem *frigidior* æque, ac *tumultuosior* secutus est, flamma *Vesuvii* etiam invalescente, & *Varsoviæ* XIX. *frigus* intendebatur, *Hafniæ, Uratislaviæ, Soraviæque* ingens sub *exitu* tempestas cum *fulguribus & tonitrubus, nivibus* ac *pluviis* oborta est. Sic *Februarius* tam *frigidior* atque *nivosus* sub *principium* non solum *Varsoviæ*, sed & *Venetiis*, quam *tepidior* magisque *pluviosus*, postmodum in posteriori loco, *Monte Pessulano, Alesia, S. Hippolyte*, aliisque Civitatibus vicinis in conspectum prodiit, ita, ut Constitutionem *Viennensem* ubique fere repræsentaverit. Sed nec *lumen boreale* extraneos fugiebat, licet neque eadem *die*, neque iisdem *circumstantiis* Europam omnem sua lege compleverit. Alibi enim jam IV. quod *Moscoviæ, Petripoli, Revaliæque* degentes testantur, alibi, & quidem *Varsoviæ, Uratislaviæ, Tiguri, Bernæ, Coloniæ Allobrogum, Romæ* atque *Florentiæ* XV. visebatur, alibi aliæ quoque *circumstantiæ* accessere. Non adducam, præter *phœnomena* huic lumini *communia*, & in *Helvetia*, & *Petriburgi* binos *arcus* oculis occurrisse, altero in *boreali*, altero in *australi* plaga apparente: neque attingam, materiam *phosphorescentem*, radiis ex *priori arcu* exurgentibus, atque variis *coruscationibus* conspicuam, tandem & in *alterum* fuisse compulsam, ibique *clariori* reluxisse luce, disparentibus in *priori* successive *columnis* radiantibus: neque mentionem injiciam *susurri* illius, quem *Petripoli* radiis motu tremulo procurrentibus nonnulli perceperunt, multo minus *colorum* sæpius jam annotatorum. Hoc saltim addam, idem non modo *Romæ* atque *Revaliæ* diutius durasse; verum etiam *Moscoviæ* sequenti nocte recurrisse, utut minoris fuerit momenti. *Martius* ut plurimum *nivosus, pluviosus* fuit. Hinc observabatur aura *humidior & frigidior*, in nonnullis locis *aquæ nivalis* major *confluxus*, qualem in circulo Suevico *Hornbergenses* maximo suo damno experti sunt. *Leopoli* tamen atque in *Svecia nives* copiosiores, circa *æquinoctium* vernale cadentes, acerbissimum excipiebat *frigus*, ut & *Holmiæ* lacus per totam hanc hyemem non concrescentes tandem frigoribus con-

concreſcentes tandem frigoribus conglaciarint. Eadem ergo petquam anomala atque *irregulari* craſi aeris per omnem *hyemem* ubique manente, mirum non eſt, hanc & eoſdem pepeériſſe *morbos* alibi, quos genuerat *Viennæ*. Hoc tum in aliis liquebat *febribus*, tum magis peculiariter in *catarrhalibus* menſis *Sept.* & *Dec.* 1729. Sicuti enim hæ *poſteriores*, quæ *anno* citato epidemice per *Europam* graſſatæ ſunt, ſenſibili aeris *qualitati* in acceptum referri debent, quod illis *menſibus* exortæ ſint; ita etiam qualitati *frigidiori*, quæ in *Januarium* incidebat, earum *imminutionem* unice adſcribendam eſſe cenſeo. Unde etiam eſt, quod *Viennæ* IV. *Jan.* vehementia *frigoris* derepente ſublatæ ſint, alibi vero ob frigus *tardius* ingruens *diutius* continuaverint. Hinc *Bononiæ*, in *Ducatu Mantuano*, *Ferrarienſi*, *Mutinenſi*, aliiſque *Longobardiæ* partibus, itemque in *Sabaudia*, *Delphinatu*, *Marſiliæ*, perdiu perſeverarunt. His recedentibus novæ *febres* invaleſcebant. Neque *numero* tantum erant ſpectabiles in *Agro Brixiano*, ſed etiam ob anceps illud *periculum*, in quod eos, quos in *Podalia*, *Britannia minori*, *Florentiæ* affecerant, conjiciebant. *Viennæ* febris hæc *maligna* ſub *diverſo ſchemate* prodiit, ita, ut in aliis *ſimplicem* continuam, nonnunquam nullis *exanthematibus* ſtipatam, & tamen *diarrhœa*, *vigiliis*, *deliriis*, *motibus convulſivis*, aliiſque periculoſioribus ſymptomatibus ſeſe exerentem, non nunquam *petechialem* repræſentaverit, in aliis etiam *complicata*, atque modo cum *inflammatoria*, vel *angina* vera, graviori, vel *pleuritide* interdum *vera* cum ſputo cruento, interdum *ſpuria*, vel *hepatitide* periculoſiori, ob diarrhœam, vigilias, delitia, conjuncta fuerit, modo cum *intermittente* comparuerit. Nullis *exanthematibus* conſpicua, continua aliquando jam IV. quod in *teneriori* ætate annotare licuit, ut plurimum XIV. die in *adultis* diſparuit, ſemper tamen ſub blanda *diapnoe* atque *turbatione* urinæ ſolvebatur. In *petechiali* decens regimen *diapnoicum* præ aliis attendendum erat, quo non obſervato *Symptomata* exacerbabantur, ut pauciſſimi evaſerint, ſive deinde V. S. in uſum vocaverint, ſive minus, quorum *poſteriores* hoc proximiores morti fuere, ſi & in morbo *purgans* aliquod aſſumpſerint. Sic *Domina* ſenectute confecta, atque alias interdum *calculo*, interdum *hæmorhagiis narium* nimiis obnoxia, tam V. S. quam *diapnoe*, aliiſque neglectis, non modo *hæmorrhagias*, *diarrhœam*, *catarrhum ſuffocativum*, *deliria* continua incurrit, ſed & IX. die violentia morbi conſumpta eſt. Aliud exemplum præbuit quidam *Juvenis*, viginti aliquot annorum, qui, etſi ſtatim ſub *initium* V. S. inſtituta ſit, *probatiſſimaque* remedia exhibita fuerint, poſt frequentiorem tamen, alvo reſpondente, corporis *refrigerationem* incidit in *diarrhœam*, *vigilias*, *deliria* continua, *hæmorrhag. narium* ſymptomaticam & die VIII. *purpur. alb.* ipſamque *aphon.* lethalem. Tandem unus, prætermiſſa *Venæ ſectione*, in eadem febre petechiali *purgans*, me nondum in conſilium vocato adhibuit, ubi res deſperata fuit. Sequebantur enim multa ſtatim periculoſa ſymptomata, *diarrhœa*, *animi abjectio*, *anxietates*, *vultus ferox*, *vigiliæ* continuæ, *deliria*, atque die XII. ipſa *mors*, utut VII. *hæmorrhag. nar.* oborta ſit, *ſudor* acceſſerit, *urina* ſedimentum depoſuerit, *diarrhœa* ceſſaverit, atque *veſicatoria* ſufficientem effectum ediderint. Fatendum etiam eſt, peculiarem *Januarii* indolem atque conſtitutionem, cum *quartanam* illam *duplicem* chronicam, *œdematibus*, *infarctuque lienis* occurrentem, atque *incidentibus*, *digeſtivis*, *blandioribus laxantibus*, febrifugoque *Nic. de Blegny*, ex malis aurantiis amaris cum vino albo parato cedentem, tum *tertianas* diuturniores, aliaſque multum fuiſſe, quod aliæ *intermittentes* hoc, & ſequenti *menſe* invadentes teſtatum faciunt. Aliquando enim his ſub *initium* jungebatur *continua*, remanente deinceps *ſimplice*, ſive *tertiana*, ſive *quotidiana*, aliquando etiam ſub *finem* accedebat; ut in Juvene quodam, cui menſe *Februario* in *quotidiana* chronica ſupervenit *purpura*. Sicuti vero nominato menſe *Februar.* non ſolum febres *catarrhales Lutetiæ Pariſiorum*, *Verſaliæ*, *Gratianopoli*, *Marſiliæ*, *Camberii*, *Romæ*, *Liburni*, perque *Ducatum Mutinenſem* adhuc dum ſpargebantur; verum etiam *aliæ* funeſtæ, *Auguſtæ Taurinorum*, *Mediolani*, *Bononiæque* viſebantur, ut de *lue pecorum* circa *Laudenſem agrum* infeſtante nil tradam: ita *Viennæ* præter *congeſtiones* verſus partes ſuperiores, *rheumatiſmos*, modo *clavum hyſtericum*, cujus comes erat *febricula* ſtata hora rediens, modo *odontalgiam* contumaciorem poſt ſe trahentes, atque *apoplexias*, febres *continuæ malignæ* continuarunt. Harum aliæ fuerunt *exanthematicæ*, erumpentibus vel *petechiis*, vel *purpura*, vel *morbillis*, aliæ *nullas* ad corporis peripheriam *ejectiones* proferebant, quarum tamen poſterioribus, ob ſummam *virium proſtrationem*, *vigilias*, *deliria*, *motus convulſivos* neque *hic* loci, neque *Ruſtini* in *Hungaria* multum fidei habendum erat. Etſi vero multi ægrotorum, quod ſupra monui, curam a *purgantibus* incipiant, & ex his in febre *petechiali* nullum unquam reſtitutum fuiſſe ſcribat Parens pie defunctus, in *Hiſtoria Epidemica Hungariæ*, idemque & ego in mea praxi notaverim, *fœmina* tamen quædam hoc *menſe* etiam ſervata. Hoc autem notatu dignior eſt hic caſus, quod eadem perſona febre *petechiali* detenta, & *laxans* ſub initium aſſumpſerit, & *exanthematibus* jam præſentibus V. S. celebrandam curaverit. Unde acceſſitus tandem deprehendi *exanthematum* raroceſſionem. Affectus hinc indies invaluit, & ſecuta ſunt non ſolum brevi *deglutitio difficilis*, *anxietates*, *ſubſultus tendinum*, *pavores ſub ſomno*, *deliria*; ſed & XII. die tam *petechiæ nigræ*, quam *purpura alba*, quibus ſeſe *auditus difficultas*, atque *rigiditas totius corporis* adjunxere, ut & *ſoporoſa affectio*. Morbum igitur hunc in peſſimis ſignis conſtitutum, atque *lethalem* pronunciavi. Sed tantum abeſt, ut *exitioſus* decumbenti fuerit, ut potius adhibitis mature *Veſicatoriis*, blandamque *diapnoen* promoventibus, ſenſim atque ſenſim ſub *ſecunda* purpuræ *albæ* eruptione, *quarta* ſeptimana contingente Symptomata remiſerint, atque patiens ab hoc affectu *periculoſiſſimo*, præter omnium opinionem ac ſpem liberata ſit. Menſe *Martio* partim *catarrhales Florentiæ*, *Neapoli*, *Anticariæ*, partim *morbilli Lutetiæ Pariſiorum*, partim aliæ *malignæ*, atque intra paucos dies *lethales Bialæ Polonorum* ſeſe ſiſtebant. Eodem tempore *Viennæ* ſeſe offerebant *congeſtiones*, tam in *junioribus*, quam in *media*, quam etiam in *conſiſtente* ætate, jam verſus *nares*, jam verſus *pulmones* magis tendentes. Non nunquam evacuatio *ſanguinis* per *nares*, nonnunquam excretio *ſeroſo mucidæ* materiæ vel in *coryza*, vel in *tuſſi humida* ſuccedebat, quandoque *nulla* fuit obſervata, humoribus nempe congeſtis in *ſtagnationen* deductis. Unde varii denuo *affectus* pendebant. Inde enim non tantum *tumor* non nihil rubicundus, ſed nequaquam inflammatorius, *Cheilocace* dictus, de quo *Arnoldus Bootius obſ. med. de affectibus omiſſis* p. 30. C. X. pluribus egit, in *adulto* naſcebatur; verum etiam *inflammationes*, nunc in partibus *externis*, *tonſillis* atque *dentium perioſteo*, nunc in *internis*, ſive *anginam* veram cum febre, ſive *ſplenitidem* menſibus inſtantibus ſpectes, obortæ ſunt. Neque *malignæ* febres minuebantur, ſed in aliis ſub *ſimplicis*, in aliis ſub *compoſitæ* apparuere ſchemate, quarum *prior* aliquando *continentis*, plerumque vero indolem *continuæ* habuit. Atque hæc *poſterior* huic ob *cephalalgiam*, *dolorem pectoris* moleſta erat, illi gravior ob *catarrhum*, atque *debilitates ſyncopticas*, iſti periculoſior ob *vigilias*, *deliria*, *diarrhœam*, *torſiones oris* XI. die apparentes, in omnibus ob *anxietates*, *abjectionem animi*, *ſummam virium proſtrationem* vehementior, hocque magis, ſi *purpura alba*, vel *petechiis* ſupervenientibus non rite tractata fuerit. Sic in robuſto quodam Juvene notavi febrem *petechialem*, ob *purgans* repetitis vicibus ſub *initium* morbi aſſumptum, inter paucos dies *funeſtam* æque, ac *latioribus liveſcentibuſque* exanthematibus ſtipatam. In *fœmina*, quæ in *purpura* doloribus *ſpaſtico arthriticis* varia *unguenta* & *linimenta* oppoſuit, ob impeditam hinc *tranſpirationem*, *menſes*, mox diſparentes, *Venæ Sectionemque* neglectam, quæ hic loci ut plurimum neceſſaria eſt, non modo *graviorem* ſtatum animadverti; ſed & *periculoſiorem* judicavi. Sed ecce, *temperatis diapnoicis* per aliquot dies uſurpatis, erumpente purpura *alba* copioſiſſima & *dolores*, aliaque ſymptomata mitigabantur, & *febris* hæc intra ſpatium XXI. dierum ſolvebatur, etſi *dolores arthriticos* diutius

adhuc

adhuc senserit, sublatos successive *antispasticis*, *laxantibusque* blandioribus. *Simplex* hæc *maligna* febris interdum *inflammatoriam*, interdum *continentem* junctam habuit ubi remedium præcipuum erat V. S. Hac vero prætermissa, quamvis optima etiam *medicamenta* propinata fuerint, irrita sæpe fuere omnia. Id ipsum videre licuit in *virgine* quadam juvene. Licet enim in eadem ob *plethoram menses* alias *parciores*, tanto magis V. S. in *continente* febre commendaverim, monito tamen hoc salutari non auscultabat Parens. Unde mirum non est, quod *mensibus* sub *initium* quidem accedentibus, mox tamen iterum cessantibus, *summam lassitudinem*, *dolores spastico-arthriticos*, *cephalalgiam*, *vigilias* sub *principium* jam præsentes, plura secuta sint periculosa symptomata, *dolor dorsi*, *major congestio versus caput*, *acerbior dolor capitis*, *propensio ad somnum profundiorem*, *auditus difficultas*, *hæmorrhagiæ largiores*, *ad debilitates syncopticas usque*, *sudor frigidus*, atque die viii. *motus convulsivi* ipsaque *mors*. *Aprilis*, sicuti sua natura alias *mutabilis*, ita & hoc anno Viennæ *inconstantiam* suam prodidit. Sub *initium* enim *serenus* comparuit, sed *triduo* elapso alia multum diversa *tempestas* ingruebat, nunc *pluviis*, nunc *nivibus* sese exerens. *Humidam* hanc atque *frigidam* in *progressu tepidior* ac *amœnior* excipiebat, imo & huic *postremis tribus* diebus denuo *horrida* magis, atque *tumultuosa* ob *ventos*, *pluvias*, *nives* succedebat. *Majus* ut plurimum, in primis sub principium, *pluviosus*, hincque *humido frigidus* oboriebatur, quandoque tamen & *serenior*, *placidior*, tam *prioribus* diebus, quam sigillatim sub *finem* observabatur, ut nec de *tonitrubus* & *fulminibus* crebrioribus die viii. atque xx. recurrentibus, nec de *grandine*, quæ x. cadebat, quicquam adducam. Toto *Junio* exoptata habuimus tempora, *calores*, sæpe *pluviæ* nocturnæ amœnissimæ interdum mitis atque lenissimus *ventus* contemperabant. *Vere* toto quanto constitutio aeris eadem fere mansit in aliis *Europæ* regionibus, atque hic locorum erat. *Aprilis* enim sub introitum *Holmiæ*, remittente *frigore* blandior notabatur, deinceps *Ustæ*, perque totam *Bohemiam* pluviosus, *humido-frigidus* sentiebatur, tandem *calidior* succedens non modo glaciem *Petripoli* solvebat, verum etiam in *Polonia* perexigua & perminuta *flumina* reddebat. *Majus* & *Junius* albi quoque magis *pluviosi* fuere, cum ille tam ob *nives* junctas *pluviis Cracoviæ*, quam ob ingentes *tempestates* cum *fulguribus*, *tonitrubus*, horridis *grandinibus*, & *ventis* violentis *Coloniæ Agrippinæ*, *Heidenæ*, variis in locis *provinciæ Ultrajectinæ*, *Dromoriæ*, *Wvalvici*, *Bardevici*, in *Saveria*, *Episcopatu Monasteriensi*, *Susati*, *Borolini*, *Halæ Saxonum* exortas, *subfrigidus* atque inamœnus permanserit, hic vero posterior tam *turbulenta* tempestate sese exhibuerit, ut modo *fulguribus* gravioribus *Polonis* atque *Berolinensibus*, modo *grandinibus* in *Barcheria*, *Volhynia* degentibus, modo *ventis* vehementioribus incolis *circuli Burgundici* damnum intulerit, modo ob frequentes copiosissimasque *pluvias Molybergæ* intempestivus fuerit, *Camenecii* atque circa *Halam Magdeburgicam* viventibus disruptis *piscinis* multum molestiæ asperserit, atque in *Valachia* jam *homines*, jam *pecora*, dum circumfluerent aquis, atque in harum abundantia viverent, e medio sustulerit. Si *morbos* cum *vere* surgente increbescentes, atque ad *solstitium* æstivum usque infestantes reputemus, ob similem *aeris* constitutionem ubique vigentem eosdem hic regnasse liquet, qui homines adorti sunt alibi. Mense *Aprili*, *Majo*, *Junio* enim cum *intermittentes*, tertianæ in *Italia*, tum *continuæ*, vel nulla *exanthemata* emittentes, *malignitate* tamen non carentes, atque nunc *catarrhales* anginodes *Luteciæ Parisiorum*, inque *Ducatu Ferrariensi*, nunc *alias* circa *Guardistallum* repræsentantes, vel *exanthematicæ*, tam sub *vario Moscoviæ*, *Holmiæ*, *Nemausi*, *Gazallæ* sese sistentes, quam sub *pestis* schemate in *Podolia* apparentes, febres grassabantur. In quibusdam locis & *alii* visebantur morbi. Sic lues *pecora* aggrediebatur in *Germania*, *dysenteria* in castrorum metatione circa *Molybergam* milites afficiebat *Junio*, *apoplexia* atque *podagra* præter solitum eodem mense homines *Moscoviæ* invadebant, *Viennæ* mensibus *vernis* sese offerebant *congestiones* versus *pectus*, *caput* in hæmorrhoidariis, sanguineque *spissiori* præditis, *rheumatismus capitis* ob menses parciores, *lumbago rheumatica*, *cephalæa* cum febre, *ophtalmia*, *odontalgia*, affectus *spastico-arthritici*, arthritis *fixa* post iram, atque excessus rationem potus in hæmorrhoidario commissos, *malum ischiadicum* refrigeratione prægressa, *chiragra* post animi excandescentiam, *podagra* mensibus post terrorem disparentibus, febres *intermittentes*, *quotidianæ*, etiam *infantibus* familiares, *tertianæ*, in aliis *anticipantes*, in aliis *postponentes*, *quartanæ* si non solis salibus *digestivis*, atque viscidum incidentibus, tamen pulveri Lentilii ex *cort. fraxin. rad. gentian. rubr.* atque *sale absinthii* concinnato cedentes. Præter has *continuæ* continuarunt, non solum *primariæ*, sed & ex *secundariis*, inflammatoriis, *peripneumonia* atque *pleuripneumonia*. Posteriori juncto sputo *cruento*, atque graviori *febre* laborabat quidam *Juvenis*, prior vero reperiebatur cum *aphonia* in *ancilla*, utraque V. S. atque *diapnoicis temperatis* sublata. Frequentes erant *malignæ*, interdum *simplices*, interdum *compositæ* existentes. Quandoque enim *continua* complicabatur cum *continente*, qualem *hæmorrhagiis*, atque *sudore* intra *primum* septenarium solutam videre licuit in Illustriss. quadam filia XIII. annorum, quandoque & *intermittentem* habuit comitem, ita, ut aliquando sub *tertianæ* schemate incesserit, aliquando etiam mitius tractata in *tertianam* sive *simplicem*, sive *duplicatam*, pulvere ex *fl. chamom. sale absinth.* atque *antim. diaph.* parato, brevi curatam, transierit. Nonnulli horum jam in *principio* hæmorrhagiam *narium*, vel *hæmophtysin* perpessi sunt; quædam tamen fœmina & sub *paroxysmo* intermittentis *vomitu cruento* correpta est, unde in iis quoque V. S. cum successu sub *initium* celebrabatur. Sæviit hæc *maligna* febris æque in *gravidas*, atque alias. Rariorem *Leytheponti* habui casum. Etsi enim fœmina quædam juvenis, & sub initium *purgans* assumpserit, & die vii. V. S. in eadem instituta sit, & nimias ob *vigilias* huic pharmacopœus *narcotica* exhibuerit, & post incongrua hæc artificia multa statim enata sint *periculosa* symptomata, *vigiliæ continuæ*, *deliria* non interrupta, *lipothymiæ*, *tremor artuum*, *floccorum lectio*, aliaque; tantum tamen abfuit, ut obierit, ut potius *Vesicatoriis* nuchæ, pedibusque applicatis denuo ad se redierit, vocatis deinde in usum *confortantibus*, *analepticis*, *bezoardicis* temperatis *pueros geminos* enixa sit, atque præter omnium spem ex morbo gravissimo evaserit. Neque *exanthematicæ* nostris ullas dederunt inducias. *Catarrhalis*, licet in infante cum *inflammatione* tonsillarum, *deliriis*, IV. die, superveniente *hæmorrhagia narium* largiori *sudore*, urina *turbida* & inquinata, remiserit, alterationes tamen *febriles* post se relinquens, non nisi *purpura alba* subpullulante penitus disparuit. *Petechialis* ægrotis eo plus negotii facessebat, quo minus studiosa, minusque decens adhibita fuerit curatio. *Laxantia* etiam sub *introitum* morbi noxæ erant, & memini fabrum aurarium, ob propinatum *purgans*, atque *refrigerationem* factam, *lypothymiis*, *vigiliis*, *deliriis* tentatum die vii. e medio esse sublatum. Neglectam *petechialem*, hincque *confusam* animadverti in *tribus* Juvenibus, quorum unus *prioribus* diebus in summam *virium* prostrationem, *gravitatem pectoris*, *vigilias*, *deliria*, *diarrhœam*, die vi. in *subsultus tendinum*, *singultum*, vii. in *petechias nigras*, viii. in *soporem*, sequente in *purpuram albam*, *motus convulsivos* incidens IX. die mortuus. Cæterorum alter non modo sub *principium vertiginem*, *dolorem gravativum pectoris*, alternisque diebus *exacerbationem* percipiens; sed & in *progressu* febris *vigilias*, *deliria*, *manuum tremorem*, *floccorum lectionem*, *torsionem oris*, alvi *involuntariam* excretionem incurrens die XII. fato succubuit; alter *biliosus*, variis *excessibus* deditus, prævis *vigiliis*, *deliriis*, *diarrhœa*, die vii. *sopore*, *aphonia*, *urinæ suppressione*, IX. *artuum tremore*, X. *urinæ involuntaria emissione*, *tremore labiorum*, *subsultu tendinum*, *aspectu torvo*, XI. *floccorum lectione*, *torsione oris*, *alvi dejectione involuntaria*, *motibus convulsivis* periit, quamvis ubique nihil non tentatum sit, imo tardius accersitus iisdem, *sanguinis* detractione in *statu* amplius locum non habente, pro re nata *bezoardica temperata*, *confortantia*, *subadstringentia*, *antispastica*, *vesicatoria*, alia-

aliaque longo usu atque experientia probata *remedia* suaserim. Eodem tempore multos occupabat *purpura*, quæ tamen prudenter tractata nulli funesta fuit. Spargebantur præter febrem *scarlatinam in teneriori* ætate cum *vomitu*, *tussicula*, *cephalalgia*, *motibus spasticis*, *convulsivis*, *deliriis* prematuris occurrentem, atque blandis *diapnoicis*, *antispasmodicis*, *sudoreque* die vij. victam, & aliæ dum species, *purpura* nempe *rubra*, atque *alba*. Atque hæc quidem etiam *infantes* febre *catarrhali* licet superata vehementer affligebat, quendam vero ex *adultis* ob *refrigerationem* summo periculo exponebat. Cum enim proclivior sit febris hæc materiam morbificam per *poros cutis* proscribere, mirum non est, mutatione *lecti*, atque aeris *frigidioris* admissione facta die vj. in subjecto nostro *plethorico*, *cacochymico*, ob *sudoris* retrocessionem, majores statim *anxietates*, *inquietudines*, *vigilias*, *mentis alienationes* usque ad XI. diem durantes, in conspectum prodiisse. Gravius sic decumbente ægro in consilium quoque vocabatur Archiatrorum Cæsareorum Comes, Perill. atque Magnif. *D. de Longobardi*, cujus nomen, dum audio, veneror. Tametsi vero *Lectione* & *experientia* hic Vir Celeberrimus serio imperaverit, ut & *continentiam* tranquillam sibi commendatam haberet, & medicamenta *diapnoica*, *antispastica* a me præscripta subinde repeteret, & aliis salutaribus *monitis* auscultaret, impedire tamen non potuit, quin *adstantes* suasu aliorum medicorum contra *obstructionem* per *quatriduum* præsentem *clysterem* applicandum curassent, nisi eadem die XII. *purpuram albam* copiosissime erumpentem detexissem, atque sic Patientem ab orci faucibus liberassem, quem mox clystere jugulassent. *Julius* ultra dimidium *pluviis* conspicuus erat, ita tamen, ut tempestas *pluviosa* cum *sereniori* per totum *mensis* decursum alternaverit. Unde *gratus* atque exoptatus observabatur, quamvis & die XIII. *violenta* tempestas non tantum *Viennæ* cum frequentissimis *tonitrubus*, flammarumque *fulgoribus*, sed & in *vicinia* cum *grandinibus* insolitis, maximo *vinearum* damno, oborta, & *postremis* diebus ob copiosiores pluvias *horridior* secuta sit. Similes *vicissitudines* ratione *caloris*, atque *siccitatis*, per totum *Augustum* sentiebamus. *Calor* enim semper moderabatur *pluviis*, aliquando *citius*, aliquando *tardius*. Nonnumquam mane *optima* tempestas comparuit, *spurca* succedente vesperi, nonnunquam *calorem* per *aliquot* dies durantem pluviarum *continuitas* excipiebat, imo & sub *finem* æstus *diuturnior* imbres *largiores* prægressus est. Atque ob *pluvias* tam sub *initium* mensis *sequentis* ingruentes, quam circa æquinoctium *autumnale* continuantes tempestas *frigida* atque *humida* ad *postremos* usque *Septembris* dies perseverabat, *reliquis*, a *tertia* nempe ad XVII. *Serenis* atque *æqualibus* existentibus. Anni *æstatem*, cum ineuntem, tum adultam, tum præcipitem *pluviosam* & alibi deprehendimus. Sive enim *tempestates* graviores, atque *numero* non modo spectabiles, verum etiam ob *fulmina* vehementiora, *tonitrua* horrenda, *grandines* immanes, in *Volhynia*, *Leopoli*, circa *Lovitium*, *Upsale*, in *Ducatu Bremensi*, *Dresdæ*, *Augustæ Vindelicorum*, *Francofurti*, *Londini*, *Suffolciæ*, *Lutetiæ Parisiorum*, in Civitate *Remensi*, *Picardia*, *Genuæ* attendamus, sive *imbres* largiores, atque per copiam, & aquarum *pluvialium* affluentiam vel *animatorum*, vel *oppidorum*, *vicorum*, *vinearum*, *agrorum*, *pratorum*, aliarumque rerum *inanimatarum* jacturam factam in *insula Cituorum minori*, *Cremesiæ*, in *Austria* superiori, *Bohemia*, *Palatinatu*, *Bruxellis*, *Hallæ Saxonum*, circa *Berolinum* consideramus, luce meridiana clarius id ipsum est; utut *Holmiæ*, atque in *Moscovia* major *calor* majorque *siccitas* cum *nebulis* fœtidissimis, quam ab XI. annis sese exeruerit, ut & *pisces* inde in *Suecia* perierint. Hic tamen temperabatur calor *pluviis* adhuc dum *Julio* cadentibus, illinc frangebatur *Augusto* accedente *frigore*, quod æquinoctio *autumnali* appropinquante & *Moscoviæ*, & *Ottoniæ* majus incrementum sumpsit. Denique & notatu perdignum, ea, quæ ruri a *grandinibus* intacta permanserunt, a *cicadis* turmatim *Poloniam*, *Lusatiam* Superiorem & Inferiorem, atque *Marchiam Brandemburgicam* ingredientibus, intra spatium XXIV. horarum fere omnia fuisse consumpta, irreparabili incolarum damno. His mensibus *æstivis*, præter *apoplexias Hagæ Comitum* ingressas, *arthritidem Londini* infestantem, atque *podagram Romæ*, *Moscoviæque* increbescentem, diversæ *febres* adhuc dum spargebantur, ita ut ex continuis *inflammatoriæ*, quales sunt *pleuritides* atque *peripneumoniæ*, *Gallos* invaserit, *malignæ* modo in *Salopia* Anglis intra quatriduum funestæ, modo in *Apulia* militibus Cæsareis lethales, modo *Cazallæ* degentibus periculum minantes grassatæ sint, *catharrales* in Ducatu *Mantuano* regnaverint, *variolæ Romæ*, *Lutetiæ Parisiorum*, inque *Campania* viguerint, *dysenteria* in *Italia* homines adorta sit, *pestis* in *Podolya*, *Volhynia*, *Moldavia* sævierit, imo denique & lues quædam *pecora* circa *Camentiam*, *Chotimiam*, inque *Spirensi Episcopatu* occupaverit. Eodem tempore *Viennæ* commotioni humorum supervenire solebant *hæmorrhagicæ* congestiones, quas pro diversitate loci nunc *hæmorrhagia narium*, nunc *hæmoptysis* comitabatur. Quin etiam ansa hinc arrepta in *mensium* retentione *visus hebetudinem* habuerunt sociam, cedentem non solum *antorgasticis*, atque *antispasmodicis*, verum etiam *fluxu menstruo* redeunte penitus disparentem. Sicuti vero *rheumatismos* hinc inde videri licuit; ita similis *congestio* per totum latus *dextrum* sese extendebat in *sene* plethorico, & *podagrico* alias, & brevi ante morbum de *Stranguria* æque, atque *catarrho* conquesto. In hujus facie periculosa sese sistebant Symptomata, *inflati*, *ophthalmia*, *oris tortura*, partium adfectarum *actio* læsa, ut neque comedere, multo minus fistulate potuerit. Atque hic mihi suppetias præ cæteris ferebant *diapnoica*, *antispasmodica*, *nervina* vel in *infuso*, vel in *decocto* pro oris eluitione, vel *linimenti* forma præscripta, quæ post V. S. reiteratam adductis *Symptomatibus* superatis, imo *rheumatismo* circa claviculam subsequente etiam discusso, successive ægro sanitatem reddebant, licet maturius aeri *frigidiori*, atque *humidiori* se exponens *podagram* tandem incurrerit. Sunt & alii adhuc *morbi*, qui subpullularunt. In ætate graviori *raucedo* sese prodebat, *tussis* vehementior eandem affligebat, in primis *hypochondriaca*, quali Illustriss. quædam *Domina* septuagenaria, juncto dolore *hepatis*, laborabat. In subjecto sanguineo-cholerico, atque podagrico, *nephritidem calcidosam*, cum doloribus acutissimis, *clysteribus*, *digestivo - antispasticis*, *ol. amygd. dulc. balneis* relaxantibus, *unguentis* emollientibus, quæ *calculi* secessum facilitabant, sustuli. Affectibus *Spastico - arthriticis* ex propria fonte erat sucurrendum. Sic in *hemicrania* chronica, *malo ischiadico*, *podagra antorgastica*, *digestiva*, *diapnoica*, *antispasmodica* majorem opem ferebant, quam ab ullo alio remedio expectari potest. In arthritide *fixa* cum *tumore* manus hæc quidem non sufficiebant; sed pulvis ex *sale cichor. fecul. ari. pulv. hepat. rubr.* atque *diagryd. Sulphurat.* paratus, laudatis *interpositus* fere punctum tulit, cujus hinc usum, quo usque penitus remisit dolor, continuavimus. Occurrebant etiam in *adulta* virgine plethorica motus *convulsivi* contumaciores, durantes per *triduum*, artusque adeo torquentes, ut in *luxationem* cubiti inciderit. In *causam* mali inquirens animadverti, eosdem sine *manifesta* causa fuisse enatos, neque unquam, si *convulsiones* ob *terrorem* post *morsum* canis in Juventute perceptas excipias, ab eadem antea perpessos. Remedium præcipuum ac præsentissimum fuit pulvisculus ex *matr. perl. prap. antim. diaph. nitr. dep. lumbric. terr. prap.* atque *cinnab.* constans, quem aliis non juvantibus exhibui, eumque deinde, applicato quoque *clystere* repetii. Nec defuerunt febres *malignæ*, acutæ, interdum sub *continentis*, interdum sub schemate *continuæ* apparentes. Quam plurimæ fuere *exanthematicæ*. Sæpe enim complicabatur *purpura rubra*, in primis in *infantibus*, sæpe *petechias* emittebat hæc febris. Atque *petechialis* denuo duabus personis, quod *purgans* assumpserint, a *vino* non abstinuerint, *diapnoen* neglexerint, *tremoribus* totius corporis, *vigiliis* perpetuis, *deliriis* furiosis sese repræsentans, funesta erat.

Alios affecit fine *exanthematibus*, quod tum *catarrhales*, tum *dysentericæ* sub finem *Septembris* invalescentes satis superque probat. Quædam jam in *principio* dysententiæ *menses* expertæ sunt, in quibus *pilulas Stahl.* subjunctis *spec. de hyacinth.* atque *corall. rubr. præp.* cum successu adhibui. Taceo *quotidianam*, *tertianam duplicatam*, *ischuriam* gravissimam V. S. in pede decrescentem, *diarrhœam* torminosam post iram *nitrosis* atque *præcipitantibus* victam, aliosque *morbos* his mensibus sese offerentes. *Octobris* initium *serenum*, utcunque *placidum* fuit, *progressus* ad *finem* usque *nebulis*, *pluviis*, *nivibus*, *grandinibus* conspicuus, *humido frigidus*. Totus *November* aut *nebulosus*, aut *pluviosus*, aut *ventosus*, aut *nivosus* erat, adeo, ut eodem mense neque *quatuor* dies *tranquilli* & *sereni* numerari potuerint, neque *frigida* atque *humida* tempestas unquam minuta sit. Quamvis autem & *December pluviosus* comparuerit, *tepens* tamen atque æstatis simillima tempestas eidem jungebatur, quam vix per IV. dies stantem excipiebat alia multum *diversa*. Sequebatur enim *ventosa*, *nivosa*, *rigidior*, quam ullo, quod memini tempore, *frigori* acriori die XX. atque XXI. obortis *pluviis* quidem remittente, sed XXIII. majori vehementia cum *Aquilone* atque *nivibus* redeunte. Sicuti vero *priores* Octobris dies, tam ob cœlum *splendore* plenum in *Palatinatu*, quam ob *siccitatem* in Ducatu *Montano*, ac *Dresdæ calidiores* quoque fuisse intelligimus: ita & *sequentes* atque *postremos* jam *venti* rigidiores *Venetiis*, in *Hispania*, jam *pluviæ* non interruptæ circa *Scaphusiam*, in *agro Bononiensi*, Ducatu *Guardistallensi*, insula *Juonis*, aliis provinciis *Hispaniæ*, *Camenecia*, jam *nives Holmiæ*, *Petripoli*, in Ducatu *Nuvogardiæ inferioris*, *Cameneciæque* humido frigidiores reddebant. Atque hæc, *frigida* scilicet, atque *humida* tempestas, cum ob *ventos* circa *Portum ostium*, *Dublinum* violentiores, tum ob *pluvias* in *Palatinatu*, *Coloniæ*, *Bruxellis*, *Lutetiæ Parisiorum*, *Romæ*, *Genovæ*, *Calpe* copiosiores; tum ob *glaciem*, *nivesque* in *Moscovia*, *Polonia*, *Suecia*, recurrente *placidiori* aere solutas per omnem *Novembrem*, continuabat. Denique & *December* aura *temperatiori*, *pluviis* frequentioribus stipata, *Batavis*, *Gallis*, *Germanis*, *Polonis*, aliisque illuxit, tantumque abest, ut talis permanserit, ut potius *turbidus* successerit. Testes sunt non modo *venti* vehementiores *Romæ*, *Liburni*, *Venetiis*, *Neapoli*, in *Lacu Lemano*, *Maclopoli*, *Rupellæ*, *Hanoveræ*, *Coloniæ Agrippinæ*, in *Franconia*, *Hafniæ*, in mari *Balthico* sese exerentes, verum etiam *nives* cum acerbissimo *gelu* in *Moscovia*, *Polonia*, *Suecia*, *Holsatia*, *Saxonia*, *Gallia*, *Helvetia*, *Hispania*, *Bavaria* invalescentes: Remisit quidem *frigus* in *Bavaria*, *Polonia*, aliisque regionibus per paucos dies, mox tamen rediit *intensissimum*, cum omni tempestatum insolitarum, *nivium* & *ventorum*, genere. *Autumno* nunc *arthritis Londini* increbrescebat, nunc *podagra Romæ*, *Mediolani*, *Genovæ*, *Lutetiæ Parisiorum*, in *Batavia*, *Berolini* affligebat. *Romæ* eodem tempore *pleuritides*, *peripneumoniæ*, *anginæ*, aliæque febres *inflammatoriæ* frequentes erant. *Malignæ* & in *Palatinatu* inferiori, & in agro *Lunensi*, & *Genovæ*, & in insula *Junonis* in homines sæviebant. Non defendam easdem vel *classicula Hispanorum præsidiaria* mediante ex *America* in locum posteriorem fuisse delatas, vel ex *fonte* quodam impuriori ortum sumpsisse, hoc saltim addam, has modo *continentis* Schema, modo indolem *continuæ* exhibuisse, cutem aliquando *maculis*, aliquando *nullis* fuisse interstinctam, ut de *duplicatis* in quibusdam perspectis nil adducam. *Variolæ Coloniæ Ubiorum*, *Londini*, *Lutetiæ Parisiorum*, *Versaliis*, circa *Autricum Carnutum*, in *Lunæ Villa*, in *Hispania* regnantes, si morbos reliquos non exuperabant, numero tamen æquabant. Neque *pestis* in *Podolia*, *Volhynia*, *Moldavia* decrescebat, neque lues *pecora* occupans remittebat; sed latius serpendo & eundo tantas acquisivit vires, ut eorum quantitatem maximam in *Bohemia*, circa *Posonium*, *Zamnoscii*, in *Lithuania*, *Marchia Brandemburgica*, versus Ducatum *Magdeburgicum*, aliisque in locis *Saxoniæ* e medio sustulerit, cui malo in postremis regionibus multum favebant miasmata putredinosa a *cicadis* relicta. Cæterum præter *paralyses*, *apoplexias Romæ*, *Mediolani*, *Bernæ*, *Lutetiæ Parisiorum*, *Hamburgi* sese sistentes, nil memoratu dignum mihi occurrit. Iisdem mensibus Virgo quædam Viennensis post V. S. ob menses *parciores* in *pede* institutam, *crocique essentiam* adhibitam, fluxum mensium *nimium* incurrit, quem *adstringentibus* ab ordinario præscriptis expugnare per vij. Septimanas, sed frustra erat conata: hic ego ad repetitum *antorgasticorum* usum confugi, neque pœnitenda opera, quandiu enim ista propinarentur, satis recte habuit, sed cum his *moderaretur* tantum fluxus, non *tolleretur*, V. S. in *manu* suasi, qua celebrata sine *antorgasticorum* præsidio omnino convalescebat. In aliis *rheumaticos* decubitus versus *faciem*, in aliis *otalgiam*, in alia post *refrigerationem*, atque aliqualem *lochiorum* suppressionem *odontalgiam* vidimus; in alio *puero* ob neglectam *diapnoen* diu *purpuram* perpesso sese offerebat *cheilocace*, sive labrosulcium, cum exulceratione labii superioris oris gravius, ac quasi *hæreditarium*, alii *coryza*, *angina*, *tussibus* laborabant; in aliis affectus *spastico-arthritici*, *digestivo-diapnoico-antispasticis* sublati invalescebant. Innumeræ quoque hinc inde spargebantur febres, *inflammatoriæ*, *malignæ*, *catarrhales*, *exanthematicæ*, *intermittentes*, *tertianæ*, aliæ, sed præ omnibus *purpura alba*. Invadebat enim non tantum *infantes*, maturius in febre *scarlatinæ* mense *Junio* aeri liberiori commissos, sed & *adultos*. Sequiorem *sexum* duplo gravius afficiebat. Sic affectus *hysterici*, *animi abjectio*, *ardor* atque *anxietas cordis*, *cephalalgia*, *vigiliæ*, *deliria* usque ad XVI. diem continuantia in Juvene quadam Domina *purpuræ albæ* superveniebant, quibus sese excretio *critica* partim per *sudorem* die vij. apparentem, partim per *hæmorrhagiam narium* largiorem XIV. obortam, sequentibus XVI. etiam *mensibus*, adjunxit, ut & *exanthematum* eruptio XI. & XVIII. *secunda* vice cum levamine sese prodens. Duæ ex *puerperis* hac febre laborantes meam implorarunt opem, quarum alteri *camphorata myrrhata*, similiaque interne dederunt, alteri tincturas *spirituosiores* præscripsere Medici. Etsi vero *calidiora* utrique dissuaserim, atque ob vigilias & deliria, *temperatiora* laudaverim, tantum tamen abfuit, ut id ipsum in *priori* observatum fuerit, ut potius massam humorum *commoventia* repetierint, sicque imperite tractata, nulla de *siti*, nullo de *dolore* conquerens, urina etiam *naturali* fere existente, die XI. sublata sit. Posterior, quæ non modo *spongiosioris* atque *plethorici* habitus erat, verum etiam ante annum cum sub *initium* gestationis menses *continuos*, tum *medio* tempore *fluorem album*, tum vij. mense *abortum* experta est, hoc gravius decumbebat, quod & in *abortum* denuo absque causa *manifesta* inciderit, *duabus* insimul *molis* secedentibus, & ob violentiorem *secundinarum* diutius remanentium extractionem debilitates *syncopticas* senserit, & die vij. *sudore* præsente aerem *liberiorem* admiserit, & viij. *exanthematibus* jam prodeuntibus *enematis* injectio facta fuerit, & ob neglectam *diapnoen*, dum surgeret maturius, atque *purpura* sub blando *udore* sensim evanescente, *rhumatismo* pedis summe dolorifico tentata sit. Serio hinc imperavi, ut sub continentia tranquilla regimen *diapnoicum* sibi commendatum haberet. *Variolæ* copiosiores, *ordinariis* quidem *majores*, atque sub initium *pellucidæ*; deinde tamen ad ambitum *inflammatæ*, juncta febre exquisita, vigiliis, deliriis *suppurascentes* æque, ac die XIV. *exiccatæ*, decidentesque cum solutione mali sub blanda *diapnœa*, urinæque *turbatione*, visebantur in filia jam adultiori, cujus in fratre mitiorem vim morbi animadverti. Nil dicam de *pleuritide* in Juvene vij. die sudori cedente. Neque vel de *cachexia* cum *nodis* atque *abscessu* mammæ in *puerpera* a *purgantibus* fortioribus, suasu barbitonsoris assumptis aucta, *digestivo*, *diapnoico antispasticis* autem a me ordinatis, sub copiosiori *sudore*, copiosiorique *urinæ* excretione successive penitus disparente, vel de aliis morbis *sporadicis* quicquam adducam. Hoc saltim addam, *mortuorum* numerum, sicuti *Londini* 26761. *Amstelodami* 8911. *Brunsvici* 1233. *Lycaoniæ* 400.

niæ 403. *Berolini* 2691. *Vvittembergæ* 260. *Dresdæ* 1740. attigerat, ita *Viennæ* ad 8493. sese extendisse. Sufficiat hæc de constitutione *epidemica* hujus *anni* fideliter, prout & in alieno, & in mea praxi occurrebant, annotasse.

Dn. D. CAROLI RICHA, Philos. & Med. Doct.

Constitutio Epidemica Taurinensis Anni 1720.

I. HUmanum Corpus variis passim advenientibus impressionibus excipiendis aptum, variis idem malis affici notum est, quæ quidem modo ab occulta aeris diathesi ortum habent, modo intime profecta a variis fermentationum generibus, vel etiam putrefactionibus humorum, ut ajunt; seu rectius ab alterato fluidarum cum solidis partibus æquilibrio, ad cujus legem mechanicis præceptis illud idem comparatum est, subnascuntur. Hinc multiplex morborum cohors ab omni ævo terris incubuit, seu ab hac, vel illa peculiari corporum particularium anomalia, seu a causa magis generali producantur; Hosce postremos proprie *Epidemicos* dicimus, vel indiscriminatim, nulloque servato ordine homines invadant, vel continua quadam serie, ceu facto circulo sese invicem excipiant, statisque temporibus oriantur.

II. Si quibus autem in morbis *divinum* illud ab Hippocrate proditum elucet; id sane in epidemicis cernere est, quorum causam rectissime venerandus idem senex in anni tempora rejicit, quæ prout constitutionem suam naturalem servaverint, vel ab ea recesserint, sanum, vel ægrotum corpus efficiunt, variasque ægritudines producunt. Nihil sane quicquam animum universæ, qua patet, Medicinæ pomœria perlustrantem tanta admiratione percellit, quam discolor illa, & plane sui dissimilis istiusmodi morborum facies, tum qua varias ejusdem anni tempestates, tum qua discrepantes diversorum ab invicem annorum constitutiones referunt, ab iisque dependent; ut vere *divinum* quid dixeris inesse iis, nec immerito *divino* laudis honore celebrandos, qui occultam illam, atque inexplicabilem aeris influentiam, unaque simul desævientes morbos scite norunt expendere, ac prænunciare.

III. Atque id quidem rite assequi res est multi otii, ac summe ardua; Opus utique vere magnum, cui fortasse unius Medici ætas non suffecerit. Diu nanque, ut improbus exantlandus labor est, antequam nos aliquid memoratu dignum in hocce fodiendo Isthmo, inque tam multifaria horum morborum serie extricanda præstitisse jure possimus gloriari. Neque is ego sum, qui me in his, quæ jam trado, omnem absolvisse numerum credam: Novi enim *quo ex luto mihi finxerit præcordia Titan*; *Quamve sit mihi curta supellex*. Satis erit ad laudem inchoasse telam, quove pacto se res habuit nuper, quod ad hanc scilicet, in qua degimus, Urbem, ejusdem agrum pertinet, enarrare.

IV. Quod ut ego felici calamo assequi pergam, ac dilucide, quantum fieri potest, quotannis prosequi, ac illustrare; consentaneum duxi, quæ propria ac sua sit hujusce Cœli natura, quidve in hoc, quem premimus, Agro laudandum, quid culpandum sit, antequam ad alia progrediar, paucis exponere. Mea etenim immo Hippocratis sententia, id scitu maxime est necessarium, nemoque Cinicorum alicubi esse potest, vel mediocri fama celebratus, quin ante omnia locorum, in quibus se velit exercere, cum positiones, ac ventos, tum aquas, & cæteras aeris, & alimentorum qualitates (quæ Urbium Cœlum constituere videntur) probe cognoverit.

V. Eaque quidem omnia ad commendationem Taurini agri concurrunt. Enim vero Taurinorum Augusta, si modo ejusdem positionem spectemus, mirabili certe vel casu, vel consilio haud longe ab Alpium radicibus in amœna planitie excitata fuit ad lævam Eridani Fluviorum Regis, *nulli omnium*, ut Plinius ait, *claritate inferioris*. Hinc lætissimi Colles, qua Orientem adspicit, trans Padum nitidissimo prospectu consurgunt oppositam imminentibus Alpium ad occasum Solis fastigiis faciem præbentes; Hinc effusissimus ager, qua Boream, ac Meridiem spectat, protenditur, quem *Taurinates campos* vocat Anonymus in Panegyrico ad Constantinum; *Taurinos* ego potius dixerim elegantiore vocabulo, quo quidem usus est Ptolomæus, Tacitus, Plinius, & alii quam plures. Sic etiam Taurini Populi dicti sunt, qui antiqua Ligurum stirpe huc primi confluxere.

VI. Isque est Urbis, tum Agri conspectus, vere, si fas est ita loqui, *Elisius*; Ecquis enim haud videt ex tot hisce inter se non diversis modo, sed quasi contrariis locis, Collibus nempe, Alpiumque cervicibus haud longe ab Urbe impendentibus, amplissimaque interjecta planitie mixtam veluti quandam ex omnibus, ac libratam Atmosphæram consurgere; fluidumque aera, quem a Sole potissimum, Luna, ventisque inæqualiter premitur, perenni motu agitatum, minimo illud negotio a finitimis Montibus in patentem planitiem, & vice versa contendere, sursum illud prementibus, urgentibusque partim domorum ignibus, partim æris campani pulsu, & discurrentium Civium miscela.

VII. Sic vero præsertim comparata Urbs est, ut liberum habeat Solis tum ortum, tum occasum; qua nanque parte Orientem intuetur Solem, ita compositi sunt interjecti Colles, ut ejus illa radiis nulla, vel exigua diei parte defraudetur; qua vero Occidentem adspicit, dissitæ Alpes fere sexto ab ipsa lapide, Occidui morientis Solis aspectum nullimode inhibent; quinimmo radios quoquo modo reflectendo, ac declinando hilarem, lætissimumque vespera incolis ferunt.

VIII. Insuper præstant modo dictæ Alpes, quod excelsis illis, quibus eminent, cervicibus, lenes, mitesque occidentales ventos, quos cæterum impetuosos maxime, ac insalubres potissimum Gallis occidentalibus novimus, lenes inquam, mitesque Subalpinis ferant, ea quidem ratione, quod uberrimam illam, si quid ego hic judico, vaporum aquosorum copiam, quam hi secum ex Oceano Atlantico vehunt, magna ex parte per vastissimum totius Galliæ occidentalis tractum dimiserunt, tum si quid adhuc retinent, antequam alpes pervadant, deponunt, quo scilicet dein lenes ii, ac temperati Subalpinas hasce Regiones benigno afflatu recreent.

IX. Quod vero orientales ventos attinet, hosce libere per universum Agrum Pedemontanum perflare sinunt exarati Colles ad Orientalem Urbis plagam compositi: nec humiles nimis, nec elati; ita tamen dispositi, ut nonnisi purissimum ætherem, leniterque retusum, ac mitigatum ad nos prima luce appellere permittant, perque patentes campos discurrere.

X. Neque diffiteor haud adeo infensum nobis fore Boream, atque illi oppositum Austrum, si quid opportune illis opponeretur, quod medium veluti libramentum eorundem vim frangeret, ac temperaret. Cum vero libere hi tum a Septentrionali nivibus obsita, tum a Meridionali vaporibus aquosis divite plaga, nullo interjecto obice discurrant; furentes inde, ac debacchantes sævissimo plerumque flamine Incolas verberant, vel eo maxime, quod assurgentes utrinque montes, apertum iis campum, ac quendam veluti alveum, quo mage sæviant, præbent. Longe vero Meridionali inferior Boreas est, quod ille inquinamenta, quæ secum vehit, medio quasi in itinere, antequam in obviam illi planitiem illabatur, interjacentibus maritimis Alpibus, quæ a meridie imminent, ac Nicienſem ditionem a Pedemontio disterminant, dimittere cogatur aliquando. Boreas vero e Montibus glacie, nivibusque tectis sponte ruens subjectos campos pervadit, libereque furens non modo aerem valde condensatum, & compressum adducit, sed & minura corpora nitrosa non parum infensa secum advehit, erodendi, irritandique facultate prædita, quod aperte quidem ipsamet ostendunt ædificia, quæ cum maxime inveterascunt, adversa Septentrioni facie, non leves corrosionis notas præ se ferunt.

se ferunt. Equidem, ut rem omnem in pauca contraham, ex hisce omnibus ventis, quibus Taurinus Ager perflatur, neminem agnoscimus Orientalibus salubriorem, neminem insuper infensiorem Borea, atque Austro, infensosque denique minus, ac forte etiam salubres, cum maxime moderate flaverint, Occidentales didicimus.

XI. Plures vero fluentes aquæ uberi gurgite hosce campos alluunt, haud exigua incolarum felicitate; Hinc rivulos pene innumeros cernere est per universum agrum longe, lateque eximia, nec unquam satis laudata Colonorum industria disseminatos, qui rursus dein una omnes in unum, alterumque amnem, majoremque alveum excurrunt. Hosce inter amnes aquis, tum munere præclariores sunt Padus, ac Duria; Ille e gremio Vesuli montis celsissimum in cacumen elati, finibus Ligurum Vagiennorum, visendo fonte profluens, condensque sese cuniculo, mox in Forolivlensium agro iterum exoriens, placidissimo motu, qua præsertim aprici colles eminent, juxta Urbis mœnia præterlabitur; ultroque dein pergens mutato itinere Orientem versus excurrit, quo tandem aquis dives in Adriaticum mare tergeminis ostiis sese exonerat. Hæc ex Alpibus Cottiis præcipiti tramite decurrens altero sui alveo Pado adfunditur, altero in rivos diviso per Urbis semitas salubriter devolvitur, immunditiarum fæcem, impurum spirituum, & causas gravioris Cœli secum una removens, auferensque.

XII. Sunt enim Alpes ita dispositæ, ac comparatæ, ut si quo in loco, hic sane admirabilem lusum excelsis earundem cervicibus præbeant, uberesque effundant in subjectam planitiem aquarum latices ex intimo earundem gremio prosilientium, perque tot amphractus, ac mœandros læto, gratoque murmure decurrentium. Hinc soli bonitas aliis longe telluribus, quæ clementissimo Cœlo gaudent, profecto non inferioris. Hinc frugum omnium, ac rerum proventus uberrimus, nullo non tempore, parvo etiam pretio copiosa tellure salutarem incolis, ac hospitibus victum largiter subministrante. Hinc benigna aeris nativa indoles, quod caput est maximum, potissimum repetenda; Sicuti enim secundum Theophrasti (*a*) axioma, *talis est aqua, qualis est terra, per quam ipsa percolatur*. Ita quoque, me judice, plurimum una simul conspirant, atque invicem juvantur, læduntur que, aer, & aqua: nilque adeo magis, quem scilicet ceu immensum quasi spongiam minutissimorum corporum, quæ a terraqueo orbe, perenni tum externo molimine excitantur, concipimus, puritatem, bonitatemque, ac locorum proinde felicitatem, atque incolumitatem conducit, quam dulces, probatæque aquæ suos per alveos, & canales libere excurrentes.

XIII. Ecquis vero lymphas, tum quæ ex intimis Alpium amphractibus scaturiunt, tum quæ sponte ubique in universo agro prosiliunt, tot inquam insontes lymphas crimine, aut malitia culpaverit, quarum bonitatem certissimo argumento, præter spargiricam analysin, longa diu experientia, probatusque apud incolas usus testatur? Quis limpidissimos ubique orientes fontes criminabitur, ad quorum quamplures, tanquam ad sacras Thermas concurrere ægros novimus, eorumque auxilio diuturnis ipso malis evadere? Quis puteales ipsas, quæ tum in Urbe, tum in finitimis Oppidis passim proflant, aquas vitio redarguerit, quas, aut saltem plerasque, longo usu, optimas esse didicimus? Quod enim harum pleræque putidæ alicubi reperiantur, malum hoc acceptum referendum est non lympharum venulis, sed modo corporibus facile putrescentibus, quæ in puteos ipsos præcipitata sunt, modo nimiæ quieti earundem putealium aquarum, modo tandem, quod frequenter accidit, Architectorum imperitiæ, qui puteos cavant juxta latrinas, aut cloacas, quarum sepulta lues insontes aquas contemperat.

XIV. Scio quidem fluviales maxime, non omnino insontes haberi, utpote quæ exoticis particulis, cum præsertim nives æstivis mensibus liquescunt, inquinatæ sunt. Atqui adventitia hæc labes hujusmodi aquarum est, quam facili ego aliquando marte diluam peculiari quodam, quem mihi olim elaborandum constitui, tractatu, *de morbis endemiis, seu de Medicina domestica Subalpinorum*; In quo quidem tractatu tum nativas, tum adventitias hujusce, in quo degimus, Cœli qualitates fusius, ac elaboratius exponam, tum, quæ præcipua res erit, naturalem Pedemontani agri historiam a nemine, quod sciam, tentatam adhuc, atque ab amicis diu expetitam, accurato, quantum fieri poterit, stylo persequar. Hæc interim satis erunt impræsentiarum pro ea, quam modo aggredior, feliciqne omine prosequi in dies cogito, exornanda Provincia. Manus itaque ad Tabulam.

XV. Utque ab ante acti anni 1719. exitu, Hippocratis more, incipiam. Fervidissimam, ac pulverulentam æstatem siccissimi veris, ac hyemis sobolem, pluviosus, ac lutulentus Autumnus excepit. Nulla scilicet visa dies ab autumnali æquinoctio ad hyemale solstitium usque nubibus expers, ac læto Cœlo. Nec diu quidem sese prodere distulit morbosa proles sub febrium larva nullo fere typo suborientium, quæve morbillosarum, ac variolosarum indolem præ se ferebant, delitescens. Et sane morbilli, qui præcedentibus annis totam pene Pedemontanam Regionem, longe, lateque infestarunt, jam fatiscentes dein, variolis locum cessere, quæ ineunte æstate subortæ, autumno maxime debacchatæ sunt, deploranda tenellæ præsertim ætatis clade. Curiosum sane erat, quo hæ pacto ab uno ad alterum finitimum oppidum migrabant, ac sese invicem excipiebant, perpendere, eundem scilicet quo antea morbilli apparuerant, ordinem servantes, ac morem, ingeniumque. Alpina nanque loca ab hisce primo, mox universus denique Pedemontanus ager funestatus est. Diceres ab Alpibus illas ad Subalpinas Urbes transiisse: unde demum facto velut agmine, ac impetu a finitimis regionibus ad magis dissitas, a Subalpinis ad Insubriam, ab Insubria ad Mutinensem agrum, ab hoc ad Romanum, totamque dein extremam usque Italiam propagatæ sunt. Quodque mirum magis est, ac considerandum maxime; quod lethale esse solet hisce erumpentibus, nigroque propemodum lapillo signandum; id fere proficuum extitit, ac salutare: motus nempe per alvum spontaneus ab ipso variolarum erumpentium exordio ad usque supremum earundem stadium perdurans, cujus beneficio haud paucos memini, jam pene Orco proximos, ac insperato servatos. In quo quidem id ego potissimum didici, variolas nempe, cum maxime symptomatice, ut ajunt, erumpunt, alio utique more curari, tum judicari, ac illas, quæ essentialiter sese produnt.

Variolarum Classi merito adnumerabantur putridæ febres, variolosæ, inflammatoriæ, ut subinnuimus, & hujusmodi aliæ, quæ æstivis mensibus suboriri cœperant, ac tum forte cudebantur, subsequenti postmodum Autumno, ac Hyeme erupturæ. Hisce sese addidere comites Pleuritides spuriæ, Ophtalmiæ, Anginæ, Dysenteriæ, Stranguriæ, atque hisce affinium morborum prolixa Cohors, quorum una simul atque eadem omnium origo est; unum, idemque incrementum.

XVI. Atqui desiit tandem, accedente hiberno solstitio, pluviosa Autumni constitutio, lætioremque temporum indolem prænunciare visus est novus oriens Annus (1720.) sereno, mitique adeo Cœlo, ut medio fere Januario Veris exordia præludere jam tum cœperint, Occidentalibus ventis præmature spirantibus, quibus æquo pede identidem præter morem Australes succedebant. Quis ægrorum status in illa vere insolenti conditione temporum fuerint? Quid inde subsequenti æquinoctio pertimescendum maxime, facile is conjicere poterit, qui quod Hippocrates ipse in hujusmodi (*b*) inordinatis temporum vicibus portendit, plane didicerit? Et sane

(*a*) *De caus. plant. lib. 6. cap. 3.*

(*b*) *Lib. de aere, locis, & aquis.*

fene vix a pluviosa ad siccissimam rursus vergere visa est temporum constitutio; ut illico putridas febres in petechiales, ac male moratas illis affines; ac consanguineas evadere adnotavimus, sensim evanescentibus variolis, nigramque facem exaratis petechialibus, ac mali moris febribus, quæ de die in diem invalescebant, tradentibus. In hac postrema variolarum scena adultos maxime correptos vidimus, secus ac cum primitus apparere illæ cœperant, primævos tunc flores tantum, tenellosque infantes adortæ.

XVII. Quæ igitur ineunte Januario exoriri cœperant malignæ febres, eædem, appropinquante Vere, quam immanissime debacchabantur, ac velut rupto aggere torrens longe, lateque per universa quæque Subalpina Oppida crudeli more desæviebant. Addiderant hisce vim, atque robur ingens in illa siccitate temporum, in quam ex pluvioso Autumno inauspicato incidimus, hiscentes ab Australibus oris assidui flatus, infesti quantum! Præluserant hisce quoque denso agmine morbilli, ac succedentes variolæ, quæ superioribus annis, ac præcipue exacta nuper æstate, maximam infantium cladem edidere. Facile hinc conjicere erat iis potissimum vexatos iri labente anno Subalpinos Incolas, ni quæ impendebant mala averterent Superi, miserasque terras defenderent. Auditum tunc quoque est Romæ hujusmodi febres, tum anginas, ac pleuritides desævire, quæ multa hominum millia utriusque sexus, & omnis ætatis, ac dignitatis interfecere. Quod ego quidem non absque ingenti animi dolore meminisse videor, cum præclarissimum, & amicissimum virum *Joannem Mariam Lancisium*, Summi Pontificis nuper quoque dum hæc ego scriberem, in Cœlum elati Archiatrum, & Cubicularium intimum, de re medica, ac litteraria optime meritum, cui ego plurimum debeo, in luctuosissima illa rerum scena e vivis sublatum, & adhuc lugeam, & mecum una lugeat universa Litteratorum Respublica. Mylis quoque in Sicilia, haud absimiles morbos jam tum superiori Æstate, Autumnoque extulisse caput, inque dies ingravescere magis, ingenti militum tum Hispanorum, cum Germanorum, ac Incolarum funere audivimus.

XVIII. Exaratis febribus spasmodici pectoris affectus, sub ipsum Æquinoctium, ac diu adhuc post ipsum consociabantur, sævissimoque inito fœdere, auctis veluti viribus, juniores maxime, ac robustiores ausi sunt lacessere, inque Libitinæ censum deducere. Hisce quoque Comites aderant, subque iis merebantur Ignes sacri, anginæ, arthritides, erysipellata, & alia id genus mala, quæ quidem eo magis recrudescere, quo parcius sæviebant exaratæ febres, ac spasmodici pectoris affectus, fatiscere rursus, ac cedere, quo immaniter magis illi increbescebant, ac ita vicissim reciprocantibus imperiis ludere pluries observavimus. Qui vero chronicis morbis, ac tabe potissimum, ne quidquid ad historicam morborum narrationem desit, jam diu conflictabantur, hosce initio Veris ex omni prorsus spe decidere, adque interitum properare celerius forte, quam par erat, adnotavimus; Quin insuper multis de tabe in dubium venientibus, ipsa tunc est confirmata, atque haud scio si quis ex iis etiam modico tempore superfuit.

XIX. Isque fuit Austrinus hyemis status. Raro scilicet, aut nunquam *Boreæ penetrabile frigus* persensimus, quin insuper nivali vellere defraudata terra, ea saltem quantitate, quæ nostro huic Cœlo congrueret, metus aderat, ne parum inde frugifera futura messis evaderet. Solabatur tamen annorum antecedentium felix ubertas, ut venturis temporibus provisa sufficerent. Equidem exarati affectus, si modo Arthritides excipias, quæ quoque satis apte ad vernales morbos referri queunt, exarati inquam affectus Veris potius, quam Hiemis ingenium redolebant. Et revera non aliunde excitatas, ac pene dixerim expergefactas, nova veluti prole sobolescere crediderim præfatas affectiones, quibus tunc obruebantur, nisi ab Austrinis sævientibus flatibus, atque hinc præter morem serena, ac Veris speciem referente Hyeme, cui pluviosus Autumnus post ingentem illam temporum siccitatem prægressus fuerat. Hinc enim præludente, præmaturo afflatu, vere, ut vegetantia quæque in agris, ita & humani corporis liquida intestino motu fermentescere cœperunt magis, ac agitari.

XX. Cum vero impar incœpto absolvendo muneri, ac minus congrua foret liquidorum massa, tum ob alternantium ventorum indolem, qui plerumque humidi, mox sicci iterum perflantes, modo in motum data liquida ciere magis, modo illa cohibere, ac minus apta suscepto muneri reddere videbantur, leviorem modo, mox graviorem aera, ac condensatum magis adducendo; tum ob particularum sanguinis spirituosiorum præconceptam, ante acta potissimum æstate, ac vere, Phlogosim, cujus veluti proludia extiterant desævientes morbilli, atque iis affines variolæ, impendentium jam tum malignarum febrium præsagia, ac incrementa; tum denique ob pluviosam Autumni habitudinem, morborum parentis, omnium Medicorum ore feracissimi; evidens est ad minimum adauctum momentum motus, quod reliquum erat balsamici, ut mea fert opinio, oleosi, aquosi, ac dulcis plus justo, dissipatum iri, tum multigenos dein intra prædisposita civium corpora collectos Sales acres; erodentis, absque Autumni pluviis in fluorem evectos, ac recens ab Austro ulterius fusos, accedente novissima quacunque causa, tum maxime exoticorum quorundam miscela principiorum, vincula quæque discissuros obvia, hinc turbata solidarum partium resistentia, universam humorum massam, forte minus, quam par erat, sibi invicem hærentem, quam citissime fermentativarum particularum præsentia dissolvi. Ea nanque est unius fluidi ad alterum æquilibrii ratio, ut unum veluti ab altero pendeat, eaque vicissim inter se una simul conspirent, ac ludant. Ubi vero quid infensum evenit, tamque pulchre inter se invicem comparatæ partes non eam amplius observant æquilibrii legem, tunc universam penitus massam intestino, ac pene dixerim, civili bello perfractam, ni quam primum periclitanti, ubi forte defecerit, naturæ opem præbeat ars, obeundis functionibus imparem evadere, ac tandem collabi penitus necesse est.

XXI. Quod quidem concessum tum exoticis, tum indigenis fermentativis particulis irascendi imperium, ingeniumque, evidenter, ac præclare satis, tum quæ potissimum grassabatur febris, tum quæ passim sub illius exortu, ac incremento sese prodiderant phœnomena, ostendebant. Enim vero quotquot ægrotare cœperant, hosce, plerosque saltem, febris indesinenter fere, nulla quidem conspicua, & peculiari accessione sævissime divexabat, quousque scilicet maculis purpureis conspersa, ac fœdata cutis emergeret, aut quidquid aliud præludens præsentaneum interitum prænunciaret; afficiebantur autem potissimum Menynges, aut Septum transversum, aut Hepar, iisque finitimæ partes. Multis primo insultu rigor, ac horror supervenit, quemadmodum in febribus intermittentibus videre est; sæpe etiam intermittentis typum mentiebatur, subque illius larva ad septimum fere diem, non nunquam ad undecimum usque nec ultra ludere visa febris, mox in malignam evadebat, qualis ab ipso initio revera aderat, eo quidem magis lethalis, ac periculosior, quo diutius latens, non juniores tantum, sed senes, ac sapientiores forte fefellit. Nec tamen sese, ita prorsus abscondi noverat illa unquam, quin aliquam subesse fraudem suspicio, aut metus foret, quidve mali moris, ac re ipsa divinum vel intermissionis, vel vexationis die appareret; alii nanque de immani capitis dolore, alii de ingenti æstu, ac totius corporis lassitudine conquerebantur. Quidam siticulosi aderant, ac diu vigiles. Haud paucos gravis adeo sopor, ut vix excitari potuerint, occupaverat; atque horum neminem servatum memini.

XXII. Ubi denique conspergi, ac fœdari maculis cutis, aut principes partes periclitari videbantur, tum mitescere febris, frangi, consternarique vires, squallescere visa facies laborantis, ac pene jam deficientis naturæ præludia, quæ nullo amplius revocari poterat Cardiaco, aut Alexipharmaco, qualicunque. Hæ vero peticulæ, ut plurimum quarta die, & septima erumpebant; primo quidem in dorso, collo, & pe-

& pectore conspicuæ, mox ad extremos usque pedum ungues sese expandentes; Observatumque paucos evasisse, quibus primis diebus illæ apparuerunt. Miles, cui tertio morbi die maculæ illæ ingenti agmine proruperant, sexto celerrime periit. Puella decennis Olitoris filia vehementissima febri cum horrore, ac frigore correpta fuit; statim per exordia sitis multa aderat, & incontinens corporis jactatio. Postridie peticulis pene lenticularibus tota visa conspergi cutis. Tertio parum synceri sanguinis e naribus stillavit. Urinæ crassæ, mox tenues, postremo nigræ. Dejectiones alvi biliosæ, spumantes. Quarto deliravit. Quinto syncerus iterum sanguis e naribus effluxit. Sexto rigor febrilis rediit, multa, nigra, fœtida vomuit; sub Solis occasum mortua est.

Puellam alteram meminisse non sine lacrymis lubet Uxoris meæ sororem, hujusmodi febri prehensam, cum illi fluerent de more muliebria; eaque ad quartum usque diem perdurarunt. Quinto nauseabunda aderat, insomnis, toto corpore dolens. Multa vomuit biliosa, ac virulenta. Sexto ad meridiem, novus subortus est rigor extemplo; urinæ per initia tenues, postmodum crassæ, rubræ, quæ in matula depositæ non subsidebant. Postridie ejus diei, quo cessarunt menstrua; ingentes maculæ purpureæ in dorso, pectore, & collo conspiciebantur, quæ dein novo exorto rigore febris, penitus evanuerunt. Septimo verba cum delirio; ex alvo dejectiones biliosæ, graveolentes; nox laboriosa, lentor dentium. Octavo remissa sunt omnia. Nono maculæ illæ densiore examine rediere: crebra spiratio, ad Vesperam multum deliravit. Decimo intercisa, & deficiens respiratio, aurium surditas; circa meridiem valde deliravit, confestimque rursus ad mentem rediit. Ex alvo irritata nihil secessit. Paulo post oborto stertore celeriter expiravit. Ætas erat annorum fere septendecim.

Nec, diverso prorsus more, duo Chirurgiæ studiosi, in Regio SS. Mauritii, & Lazari Nosocomio degentes, quorum alteri ingens macularum examen secundo die, alteri quarto, apparuerat, defuncti sunt; Prior quidem decimo; alter vero decimo quarto; Neutri conturbata alvus; irritata eadem pauca demisit tenuia, biliosa, mordacia; uterque diebus paribus gravius habebat. Alterum memini haud absimili fato demortuum, cui prodire modo, mox regredi visæ peticulæ sunt ad plures vices. Hæ autem statim ab initio confestim eruperant. Robustus erat, ac ætate florens. Universa corporis lassitudine, & fractione, ut ipse ajebat, conquerebatur. Sitibundus valde; Secundum, tertium, ac quartum diem eodem more transegit. Quinto exasperata sunt omnia, pauca, biliosa, tenuia ex alvo reddidit. Urinæ impense rubræ, oculi scintillantes, ac lucidi. Sexto evanuerunt maculæ; nihil ab alvo dejecit, deliravit. Septimo convulsiones. Octavo vox obscure se prodebat, extrema, frigida, livida, stillæ sanguinis e naso. Nono ad intelligentiam rediit, pauca dejecit nigra, graveolentia. Undecimo convulsiones iterum visæ, totaque maculis denuo fœdata cutis. Decimo tertio vox pene defecit, Vespere obiit. Jurisconsultum juxta D. Pauli ædem decumbentem febris acuta continua cum dolore lateris corripuit. Sitibundus admodum aderat, & pervigil; urinas reddidit multas, turbulentas, albas, quæ nec depositæ subsidebant. Alvus commode habebat. Quinto die vehemens æstuatio, & stomachi fastidium adfuit. Potum continere minime valebat. Urinæ eædem, indistinctis, ac pene inconspicuis maculis fœdata cutis. Sexto deliravit. Sub vesperam mitius se habuit, commota sponte alvus, dormivit. Septimo multa ex alvo secesserunt sponte, probæ indolis; urinæ copiosæ, concoctæ, in quibus multum subsidebat, profluxere; sitis desitit. Octavo motus ad alvum intermisit; mens emota. Undecimo conturbata iterum alvo, febre liberatus, atque omnino judicatione absolutus. Huic cum primum conturbari visa fuit alvus, multus ex utraque nare sanguis erupit.

XXIII. Profecto quotquot ab hac febri, fati ope, vel Medici, evasere (haud paucos autem evasisse memini,) hosce utique omnes sponte oborta ventris turbatio, eaque critice ad perfectam usque judicationem recurrens, integre absolvit. Sane neminem, quod sancte profiteor, e vivis sublatum vidi, quotquot is sponte evenit ad alvum motus, cui copiosa plerumque sanguinis e naribus, quandoque etiam ab hæmorrhoidalium venarum osculis effusio præludebat. Sudores, tum cæteræ quæque evacuationes, vel per urinam, vel per alias vias, per quas natura crises suas moliri solet, vel suppressæ penitus, vel irritæ plerumque aderant, ac nihil decernentes; saltem vix quidquam sperandum ab iis; Quodve mirere magis, sub ipsam peticularum eruptionem, earumque per totum corporis habitum effusionem, sæpe oborto ad alvum motu, haud paucos, quos prolixum nimis foret referre, ex insperato, velut ab Orco revocatos vidimus, ac restitutos; Quod jam tum antea desævientibus superiori æstate, Autumnumque variolis observare contigit haud exiguo ægrorum numero, assidua sponte oborta diarrhæa, mox ab ipso variolarum exortu, aut incremento præter spem servato.

XXIV. Noxia ut plurimum venæ sectio aderat, tum cætera quæque instituta remedia, si modo illa excipias, quæ collabentibus tuendis viribus, neve sanguinis compages penitus diffiliret, inque pejus rueret, opportune occurrebant, cardiaca nempe grata aciditate præstantia, aut acidis consociata. Neque calidiora quæque quidquam quam præstabant, nisi forsan hoc pacto *camino oleum*, ut fertur, addere; Fræno nanque magis, quam stimulo egebant humores jam ad orgasmum proni, ac nescii stare loco. Cunctando potius restituenda erat res, quam velis, & remis occurrendo. Ad humorum impetum compescendum egregie etiam præstitit Peruvianus Cortex opportune adhibitus. Ejus enim præsidio plures vel integre sunt restituti, vel si forte nonnulli recidivas passi sunt, paulo post convaluere. Cæterum æque ac V. S. minus prospere cessere vesicantia, ut quæ sanguini ad fluorem apto habenas potius mitterent, quam coercerent.

XXV. Quod si ante quartum diem materies turgeret, primæquæ viæ, ut ajunt, cruditatibus, ac inquinamentis scaterent; Emetico prudenter administrato, ut blanda purgatione tempestive instituta, neque non solum ullam unquam noxam exinde profectam memini, sed felicius inde educta humorum saburra in stomacho contenta, exanthemata apparere, collapsas vires restitui, naturam denique ipsam ad perficiendum opus suum pro massæ sanguineæ a pravo miasmate expurgatione aptiorem consurgere, validioremque effici, ac veluti ab interitu revocari, observavi.

XXVI. Equidem cum primum suboriri cœperant hæ mali moris febres; purgationes passim per exordia, ut mos est, a Medicis adhibebantur; ipseque ego ab hujusmodi methodo minime abhorrebam, vel ob id maxime, quod ventriculum impuritatibus oneratum, in plerisque noveram, minimeque cunctandum in iis casibus esse sapienter Medicos admoneat (*a*) Hippocrates in aphorismis. Ubi vero prodire maculæ, totaque illis fœdari cutis videbatur, sacro quodam metu percelli mihi animum, commoveri, perturbari senseram, maximeque extimescere, ne forte retractis ad interna humoribus, omnia in pejus quam celerrime ruerent. Cum autem nihil inde noxæ proficisci, quinimmo mitiora quæque evadere animadverterim, turbatoque leniter plerisque ventre haud paucos hoc more servatos observaverim, secus ac illos, quibus aut in principio neglectum fuerat; aut parum salutare creditum hujusmodi auxilium, cunctis dein, modo tempestive, ac bono fato accersitus fuerim, blandam purgationem, aut etiam robustioribus leve emeticum præscripsi, læto persæpe eventu; Cardiacis namque remediis, quibus oppugnanda aderat febris, tum Peruviano Cortici, si forte hunc etiam in subsidium acciri opus erat, reserabantur fores, licebatque iis sanguineam massam minime deturpata facie subire.

XXVII. Atque ob hanc forte causam celebriores Pra-

(a) 4. *Aphor.* 10.

Practici suspecta conclamant alexipharmaca per initia febrium malignarum, nisi exonerato ab impuritatibus stomacho, primisque viis ab obstructionibus expeditis. Neque is tamen ego sum, qui indiscriminatim purganda esse corpora statim ab initio contendam. Fieri nanque poterit, ut id genus auxilii, quod modo haud paucos revocavit ad vitam, necem alio tempore ægris inferat; quod maxime observandum esse docebat memoratus Hippocrates lib. 1. de morb. n. 1. & 2. *quæ scilicet bono per fortuitum successum Medici ægrotos curantes faciant*. Sæpe visum est in febribus alvi profluvia noxia fore, mortemque inferre, quæ aliquando salutaria extitisse novimus. Idque est Epidemicorum hujusmodi morborum ingenium, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa anno jam vertente forsitan e medio tolles. Sponte oborta hæmorrhagia plerosque servatos refert (*a*) Diemerbroech in Peste Neomagensi; Secus hanc olim lethalem experti sunt Tolosates, ac Lugdunenses. Ita scilicet ludunt morbi; Ingens proinde adhibenda cautela est, omnibusque animi nervis contendendum Medico, quo tandem investigato, ac perspecto morbi genio ad eundem perdomandum recto pede, & intrepidus procedat.

XXVIII. Cæterum novum minime est per hujusmodi febrium initia purgationes adhiberi; Id quoque olim proficuum experti sunt Ballonius *lib.* 1. *Epid.* Septalius *caut. med. l.* 5. *num.* 47. Manardus Ferrariensis 5. *Epist.* 3. *&* 13. *Epist.* 1. Victor Trincavellius, Gentilis Fulginas, & plerique alii; Morbosam Constitutionem huic nostræ fere similem describit Galenus, in qua ii facile sanati sunt, quibus (*b*) *præexsiccatum*, sic ille inquit, *præpurgatumque corpus fuerit; quippe quod*, ait ille, *evomuerint ex iis nonnulli, & omnibus venter profluxerit*; Atque hinc quidem didicimus sæpe in primis viis latere hostem, qui nisi *protinus* (*c*) ejiciatur e sede, evellaturque, *quod alienum a natura est*, frustra tentabit Medicus in fine propellere. Forte etiam Subalpinis ob lautiorem victum major iis necessitas adest purgandi corpora per acutarum initia ægritudinum, quæ omnes præ cæteris ortum potissimum habent a stomacho. Didicimus insuper exanthemata, ac excretiones quascunque, quæ in principio, vel augmento accidunt, nullas fere esse criticas, sed symptomaticas, cujusmodi hæ fuerunt, nihil sane decernentes, tum periclitantis naturæ præludia, tum plerumque turgentis, morbumque facientis materiæ hinc inde latæ, ac stare nesciæ, certissimum argumentum. Ubi autem in acutis materiam turgere, ac putridorum, aut malorum humorum copiam (si fas est ita dicere, & antiquissima verba usurpare) subesse animadvertimus, eadem die purgandum esse Hippocrates jubet 4. Aphorism. 10. Turgentem vero materiam subesse, virulentam, vagam, ac certam sedem non habentem ex variis, ac vehementibus, quæ suboriuntur, symptomatibus facile colligi, ac dignosci potest; cum scilicet natura a multa, aut prava qualitate affecta, concitata materia, tentat inter initia eam expellere, excretionibus per alvum, per vomitum, per sudores, per urinas, per cutis efflorescentias, &c. Num id turgere materiam docet? Num evacuanda eadem quam citissime, ac statim ab initio? Ne forte, ut (*d*) laudatus Septalius ait, *ad princeps aliquod membrum repat*, aut ad terminum eum ducantur humores, de quo locutus est Galenus libro adversus Julianum.

XXIX. Nec me quidem latet paradoxam forte nonnulli videri hanc locutionem, qui omni labore exanthemata, ubi semel apparuerint, per fortiora cardiaca magis promovere, aut retrocedentia eadem expellere iterum ac provocare, omnibus nervis contendunt, rati scilicet ita salvari debere patientem, quem virus alias jugularet, quem tamen hæc ipsa nimis operosa methodus promptius enecat. Ast vulgaris hæc opinio est longe ab Hippocratica Schola rece-

Supplem. ad Sydenham.

dens. Distinguendæ nanque sunt quæcunque contingant excretiones in acutis, num scilicet salutari quadam eveniant crisi, num erroneo potius, ac deleterio naturæ conamine; utque sinere illas, intercipere hasce, aut saltem minime deterreri æquum est. Sic idem ipse Galenus in famosa Historia Simonis, in quo lata exanthemata erant, minime veritus est purgationem aliquando commendare. (*e*)

XXX. Cum vero invaluerit malum, aut primæ criseos periodus præterlapsa, satius aderat ab omni remediorum genere abstinere; exasperari nanque morbum, atque omnia celeriter magis in pejus ruere exinde vidimus, collapsis jam tum viribus, neque amplius vim remedii sustinere apta laborante, ac pene jam deficiente natura; quod si minime amplius prodesse posse novimus, ne saltem remediis noceamus, conclamant omnes, quod & magno, & bono viro dignum inquit Celsus, ne quidquid præcipiamus, quod confirmatam artis auctoritatem malevolentissimorum hominum calumniæ subjicere queat. Neque autem adulto tantum morbo a remediis omnibus abstinere satius fuit; quin id quoque salutare, ac proficuum maxime experti fuerimus, vel in ipso hujusmodi febrium exordio, quæ sola plerumque purgatione, ut subinnuimus, tempestive instituta, felicius cessere, quam repetitis phlebotomiis, purgationibus, aut mille alexipharmacis, quæ pleno gutture, tanquam Deorum munera, receptariorum Chorus adeo celebrat, adhibitis. Equidem ut rerum experientia, ita & remediorum delectu Græcorum Medicinam Arabum scholis longe præstantiorem nemo non videt; ii nanque a mascula illa Græcorum medicina recedentes tantam adeo remediorum farraginem contulerunt, ut iis obrui potius quam ditescere etiamnum videamur. Et vero si illud est, quod maxime cavendum Oratori, & prævidendum putat Antonius apud Marcum Tullium, quodque eum solicitare summe solet, non tam ut prosit causis elaborare solere, quam ut ne quid obsit: non quin enitendum sit in utroque, sed quod multo turpius est Oratori, nocuisse videri causæ, quam non profuisse: id profecto longe æquissimum in salutis causa, atque ubi præsertim de humano corio luditur, videri debet, in qua vel levis offensio non sine magno corporis dispendio suscipi potest.

XXXI. Atque his quidem artibus Sapienti Viro mihi amicissimo, juxta sacram Divæ Virginis Consolatricis ædem decumbenti, graviter hujusce prosapiæ febri, excunte Februario ægrotanti opem tuli. Is præstanti corpore, atque animo, ac veluti ad Polycleti statuam compositus, simplici tertiana paulo post æquinoctium autumnale superioris anni ad aliquot dies laboraverat. Rediit illa hyeme, aut saltem illius indolem, ac genium primo intuitu referebat, quod horrore, ac frigore suas quasque accessiones metiri consuesceret; Atqui post septimum diem ingravescens magis, atque ex simplici duplex continua evadens, quid revera infensum, ac exitiale præludebat. Urinæ tenues aderant, conatus vomendi inanes, pulsus durus, intermittens, diffusæ ubique maculæ, vixque conspicuæ ad cutem, sub Solis occasum omnino delitescentes. Decimo quarto mitescere visa omnia, dejectiones ex alvo copiosæ, frequentes, spontaneæ, pulsus æquior, urinæ magis coloratæ. Decimo septimo, ac decimo octavo recruduit iterum febris, intermisso ad alvum motu Præcordiorum, contentio ad umbilicum utrinque promissa: ipse animo vacillans, vix bene sui compos, pervigil, sub vesperam delirans. Decimo nono minus lugubris scena; multa ex alvo proba demisit sponte; dormivit. Vigesimo quarto ingravescere iterum visa febris; Genarum rubor, lingua exarescens, respiratio difficilis, pulsus intermittentior, urinæ subrubræ, turbulentæ, quæ nec depositæ subsederunt. Abdomen inflatum, ac summe tensum. Irritata clystere alvus nihil dejecit. Vigesimo septimo multa rursus ab alvo secessere una cum concreto sanguine, fœculento, nigro;

C 4 mitius

(a) *Lib.* 1. *de Peste*.
(b) 5. *Meth. Med. cap.* 12.
(c) 4. *de tuenda valet.* 4.
(d) *Sept. Animadvers. Medic. lib.* 5. *num.* 47.

(e) 2. *de morbis vulgaribus* 6.

mitius se habuit. Vigesimo octavo, vigesimo nono, trigesimo primo idem obortus ad alvum motus, assidue perseveravit ad quadragesimum usque, cui tandem perfecta judicatio successit. Mirum sane, ut tantam adeo concreti, ac nigerrimi sanguinis quantitatem dejecerit, quæ singulis fere diebus ubi dejicere primum ex alvo sanguinem cœpit, ad geminas fere circiter libras accedebat. Hæc illa erat turgens materia, quæ cum nondum ex excretione comparata foret, ubique errans, ac impetum faciens sæva illa symptomata induxit, quæ in toto hujusce morbi decursu illuxerunt. Hæc illa inquam est, quæ præpurgato statim ab initio corpore, magnam in partem imminuta fuit: unde remissa semel impetus continuitate, recreandis viribus spatium dedit, quæ & pluribus præliis redintegratæ, & plurium dierum decretoriorum opportunitatibus, ceu firmissimis stationibus collocatis, auctæ, alioqui animosum hostem matura cunctatione fregerunt. Ecquid autem agendum Medico erat, præterquam vires tueri, tum strenue congredientem naturam passim erigere, quo tandem novo velut delectu habito par illa foret, constitutis, ac velut destinatis ad conflictum diebus, quidquid infensum sibi erat suis e finibus amovere, expellere, eliminare. Ex quibus omnibus efficitur, in inveterascentibus morbis excitata ad judicationem natura, intermissum esse, & quodammodo interruptum, minime quidem continuum solutionum impetum; id quod luculentissimis verbis docet toties laudatus Galenus *cap. 5. lib. 2. de dieb. decret.* Cæterum haud paucis in hac febrili incursione una cum sponte oborto ad alvum motu multum sanguinis ex hæmorrhoidalibus vasis profluxisse, jam fere inclinatis rebus, ac pene conclamatis adverti, atque eorum neminem interiisse.

XXXII. Nunc de vesicantibus, quorum applicatio minus prospera comperta est, pauca manent attingenda. Sane in febribus malignis, ac pestilentibus, in quibus sanguis ad coagulationem contendit, nihil iis præstantius, nihil aptius itidem, aut proficuum magis. Ast ubi humores ad fluorem proni sunt, ubi acriores iidem, ac effrænes, ubi sufflaminandus potius quam stimulandus cruor est, nihil iis noxium magis, nihil magis perniciosum. Id olim quoque in Epidemica sui temporis constitutione recte adnotaverat P. a Castro, Vir insignis; ego mehercle multos absque iis perfecte liberatos vidi.

XXXIII. Ex adverso egregiam ægrotantibus opem tulit Corticis Peruviani usus debito tempore, ac arte institutus. Is enim humorum massam coercere, excitatumque in sanguine orgasmum, mea, ac doctissimorum Virorum, inter quos clarissimus Ramazzinus dignus utique est recenseri, mea inquam, ac aliorum, quos ego summopere veneror, sententia sistere, ac cohibere par est, quod unum maxime expetebatur in illa rerum caligine. Equidem quidquid de hoc exotico antifebrili, tum de cæteris celebrioribus specificis, quæ huc usque in usum medicum advecta sunt, scripserint magni nominis Viri, præstat adhuc plura admirari magis, quam intelligere; saltem de iis nihil hactenus perspicuum, quodque animum veritatis avidum expleat, allatum est. Si quid vero unquam lucis sperandum, totum lubet ab eventu ediscere. Ab hoc juvat famosi hujus Apyretici, aut cujuscunque specifici naturam, ac vires expendere, metiri, decernere; Hoc dignum Philosopho, hoc dignum Medico Viro institutum; minime vero ratiunculas ad libidinem comparatas, & ipsius imaginationis ludibria effingere. Hinc culpari ab uno, laudari ab altero, modo probrosis titulis, modo magnificentissime vocari passim novimus celebre istud febrifugum. Neque enim tanta adeo opinionum inter se dissensio proficisci aliunde potest, quam quod secus, ac revera attingi debent res, eædem plerumque expendantur, minus forte æqua ingenii statice, aut mente præjudiciis occupatissima. Ego quidem hujusce, quod adeo apud nos invaluit præsidii efficaciam utique veneror, ac si superis placet, ad Astra feram. Ast illud ceu Panaceam e Cœlo delapsam omnibus remediis præferre, atque in omnibus febribus indiscriminatim exhibere, haud parum tutam rem esse judico, nec medentibus decoram; æque ac si quis Opium, quod mirabile, ac magnum est sedativum, sine ullo forte delectu in omnibus morbis, ubi compescere opus est, adhiberet. Nec vero semper ubi fræno humores egent, Cortice coercendos puto; sæpe enim plus periculi timendum est a subito, & intempestivo sufflamine, quam non erat antea. Quamobrem in Corticis exhibitione respiciendum est ad id quod intus molitur natura; humorum status expendendus, num ad fixitatem scilicet, num ad fluorem contendant. Quid cavendum denique, quid experiundum; vivida mentis acie examinandum. Est quid *divinum* in remediorum usu, ut quid (*a*) *divinum* etiam in morbis inesse prodidit Divinus senex. Atque id quidem ab eorum majori, vel minori efficacia, aut ab secreto, ac pene inexplicabili eorum quorumdam agendi modo minime petendum est, sed ab eorum administrationis more, quod caput est maximum, & administrationis tempore, ad quæ duo potissimum capita cautiones Medicæ referendæ sunt. Sapienti pauca.

XXXIV. Ego sane quidquid boni ab hoc præsidio in hac febrili scena ægrotantibus accessisse comperi; id totum illius, qua pollet, efficaciæ, figendi humores, eosque aut a se invicem dissilientes, aut cohærentes minus cogendi una simul, cohibendique tribuendum puto. Hinc sane aliquando minus ex asse voto respondisse Corticem auditum est in quibusdam febribus, quod forte humores minime ad liquationem vergerent, ejusque diathesis essent ii, quæ stimulari potius egeret, quam coerceri. Quinquinam autem potestatem fluida quæque in nostris corporibus figendi, cogendique habere pro re certa suppono. I. Quod motum sanguinis, & spirituum compescat, & alvum ipsam densiorem, obstipatioremque reddat; compertum nanque est iis, qui ad plures dies hoc remedio usi fuerint, ventrem adstringi, ut clysteribus indigeant. II. Stiptica fere gustu, ac moderate subastringens deprehenditur, ut patet. III. Si quas illa febres fugaverit, hasce spiritu salis armoniaci, qui summe potens est humores coactos lacessere, & ad motum ciere prompte revocamus. Atque ob hanc utique causam haud auspicato cessisse nonnullis Peruvianum corticem olim scio, & funestos casus memorari. Vratislaviensibus in constitutione quadam anni 1699. valde funestum illius usum ferunt Acta Eruditorum anni 1701. (*b*) quod scilicet infarcta crassis humoribus corpora, in frigida illa, & humida prægressa temporum habitudine, remedia expeterent, quæ segnius labentia fluida urgerent potius, quam figerent, aut saltem obortam febrim, quæ forte auspicato contigerat, haud ita cito fugarent. Sæpe non modo utilis res febris est, sed & hanc profuit accendere; Fortasse enim, ut Celsus ait, *curationi opportunior fiet*, ut *humidioribus agris ignis*.

Sive illis omne per ignem excoquitur vitium, atque exsudat, inutilis humor.

Secus res tamen evenit aliquando; Nosque id ipsum salutare experti nuper sumus, ac vere proficuum, quod noxam olim forte, ac detrimentum attulit. Juvat hinc adnotare quantum profutura medentibus sit, quantum artis decori, ægris vero saluti, ac emolumento futura exacta temporum cognitio. Sicuti enim apud Agricolas, *annus est*, *non terra*, *quæ fructificat*, ita & nos persæpe videmus, ac fere acu tangere fas est, non a particulari corporum dispositione, sed ab anni temporumve constitutionibus diversos passim morbos exoriri, quos sæpe prodest diverso modo subigere.

XXXV. Cum vero ab eventu res nobis expendendæ sint, præstat nunc hujusce corticis usum, quem auspicato nobis cessisse novimus, maxime commendare iis, quibus opus est, aut concitatum orgasmum coercere, aut effrænem impetum sistere, aut tendentes ad liquationem humores figere; quo saltem, aut remissa impetus continuitate, aut coercito orgasmo, aut humoribus, ne a se invicem penitus desilirent, interceptis, aut si qua forte excandesceret nimis, mitigata febri, redintegrata, auctaque

(a) 2. *Progn.*
(b) *pag.* 523. *mensis Novembris.*

que viribus natura vincere queat, ac ſuperare hoſtem. Neque exigua certe res eſt ſpecificum habere, (liceat mihi eo nomine exoticum iſtud febrifugum vocare) huic præſtando muneri aptum. Cæterum quidquid de hujus uſu in morbis afferi unquam poterit, aut excogitari, id lucis quidpiam utique, at parum certe, afferet, *Vincet enim ſemper latendi natura*, ut olim de Nili origine ajebat Lucanus.

XXXVI. Modo ſupereſt de ſanguinis miſſione pauca effari. Profecto nunquam non noxia in hujuſmodi febribus comperta hæc eſt; ab ea nanque atteri magis, ac deficere vires, quod unum præ cæteris magis funeſtum, ac certiſſimum impendentis jacturæ præſagium obſervatum fuit, dejici animum, perfrigerari extrema; inque ſummum diſcrimen adduci ægros frequenti obſervatione adnotavimus. Quod mirari utique ſubeſt, tum maxime quod nullum aptius, nullum idem in hiſce Regionibus (quod ſancte teſtari poſſum) tutius expertum præſidium ſit, quam venæ ſectio, ſive ob Cœli hujuſce nativas qualitates, ſive ob Subalpinorum temperamenta huic climati, ac Cœlo congrua. In hac autem Epidemica conſtitutione totum mutatum ab illo cruorem augurari licebat, & ad fluorem pronum magis, tum ob fervidiſſimam temporum præcedentium indolem, tum ob exlegem, Auſtrinam, conſuetumque morem minime obſervantem hyemem; ac proinde nil mirum improſpere ceſſiſſe venæ ſectionem, quinimmo ab illa cane pejus, & angue abſtinendum; etiamſi, ut aurea Hippocratis affert ſententia, qui in haud abſimili anni conſtitutione ſanguinis miſſionem (*a*) valde quoque improbat, *morbus magnus ſit*, *vigenſque ætate homo*, ne ſcilicet major fibrarum cruoris dimotio contingeret, a qua nonniſi extrema quæque diſcrimina expectanda ſunt.

XXXVII. Ne vero id gratis, aut Dictatorie me pronunciaſſe quis credat, decet paulo altius hujuſce depravatæ ſanguinis diatheſis, ejuſque ad fluorem potius ad concretionem tendentiæ originem, ac cauſas inquirere, quæ & eadem hujuſmodi febrium, eiſque affinium affectionum, quæ per ea tempora deſæviebant, origo extitit, ac incrementum. Ac primo effingere lubet animo quidquid diſſolvere, aut coagulare par eſt, illud idem agens quoddam eſſe valde potens, quod prout vel ad acidum, vel ad acre magis accedit, coagulare, aut diſſolvere aptum eſt, poteſtatemque induit obvia quæque fluida, aut ad concretionem, aut ad colliquationem inducendi. Hæc duo inſuper diverſa principia perpetuo noſtris corporibus ineſſe fatemur, atqui ita ſimul æquilibrata, ac æqua invicem proportione inſtituta, ut quo uſque in mutua viciſſim actione permanent, nec ab externo quopiam agente alterutrum ad motum urgetur, nulla exinde incommoda corporibus inferant, quinimmo tutam, ac firmam ſervent cruoris maſſam, tum Veſtalis Ignis nativos lares, & focum. Ubi vero a principio quodam extrinſeco eorum alterum ſupra alterum efferri, ac dominatum acquirere contingit; tum obrutam penitus fluidorum maſſam cernere eſt, inſtitutas æquilibrii leges minime ſervari amplius, ad lentorem inde aut ad fluorem liquida vergere: prout acidum illud eſt, aut acre, quo prædominatur, & vim ſuam exerit, ſupra cætera principia elementaria evectum agens. Hinc patet quam diverſo telorum ictu, ac diverſis pene dixerim artibus occurrendum ſit, ubi ſcilicet aut unum, aut alterum horum præpollet ſanguinis diatheſin immutare aptum, ac diverſos proinde effectus inducere.

XXXVIII. Illud autem externum agens, quod intus latentem, ac veluti coercitum ignem laceſſere, ac excitare par eſt, ab iis, quæ nos ambiunt, aut nobis imminent rebus, petendum eſſe extra omnem controverſiæ aleam poſitum eſt; nec aliunde quidem profluere poſſe videtur, quam ab aere nobis circumfluo, cui quandoque accedunt, atque ad excitandos populares morbos in unum conveniunt modo corruptæ, ac ſtagnantes aquæ, modo alimenta mali ſucci, & pleraque alia. Potiſſima vero, ut incolumitatis, ac ſalubritatis, ita morborum communis cauſa aer eſt, vel rarefactus nimis, vel condenſatus, tum particulis heterogeneis, extraneis, ac humanæ naturæ incongruis dives. Hæ nanque ſunt, quæ in rarefacto aere, magis, aut minus exaltatæ, inque vitæ hoſpitia exceptæ vitiatam in fluidis diatheſin inducere queunt, a qua diverſa morborum proles enaſcitur.

XXXIX. Neque autem de aere loquens, eum criminis reum eſſe contendo; At qui una cum illo miſcentur, extraneos, tum exoticos ſales, hoſce ego alterationum omnium, quæ ab aere profluunt, morborumque parentes agnoſco. Aer namque elementum incorruptibile eſt, ac reliqua elementa, tum aqua potiſſimum conſervandæ, ac tuendæ hominum incolumitati illo haud minus neceſſaria, ac opportuna. Si quam vero alterationem aer concipit aliquando, hanc utique ab extraneis corporibus, tum heterogeneis particulis, quæ una cum illo commiſcentur, excipit, iiſque inficitur, ſatis aptus idem eaſdem a ſe removere, atque protrudere, cum nullum obvium ſibi obicem offendit, quo minus illas a ſe expellere potens ſit. Ut ſtagnantium, ac putreſcentium lympharum in limpidum quempiam amnem irruptio fluminis aquas confundit, ac turbidas reddit, atqui hæ priſtinam iterum puritatem redeunt perenni aquarum gurgite uberi alveo aſſidue decurrentium; Sic aer quandoque ab exoticis ventorum afflatu elatis ſalibus inquinatus, novo irruente vento iiſdem liberatur, ac purus redit; neque enim etſi aliquando majori cum energia iidem agant, diu perdurare queunt, quin aut ſenſim fatiſcant, aut tandem integre abeant, ac diſſipentur.

XL. Quæ quidem ſatis ſuperque evincunt, cur infenſos nobis experiamur Boream, & Auſtrum, atque iis potiſſimum, quæ hiſce præter morem perflantibus, ſuboriuntur, ægritudinibus obnoxii ſint Subalpini Incolæ. Enim vero cum nitroſi, acidique exotici ſales, a Boreali plaga, ſecus vero lixiviales, ac urinoſi ab Auſtralibus oris continuo profluant; atque hinc perflantes venti libere per univerſum Agrum Pedemontanum diſcurrant, nullo, ut innuimus, ſaltem exiguo, qua ſævit Auſter, interjecto obice, qui effrænem eorum motum, ac vim compeſcat; conjicere quiſquis poteſt, quam facili negotio irruentes venti extraneos hujuſmodi ſales ad nos vehant, iiſdemque corpora inficiantur, eo quidem magis, quo diutius perdurant ejuſmodi venti, aut alterius ſibi oppoſiti ſilentio, eos a ſe protrudere aer minime par eſt, ac removere. Si quis interim modum ſcire cupit, quo aer extraneis, atque humanæ naturæ infenſis particulis imbuitur, & quomodo iis interdum per ventos huc, illucque transferatur; plene id habebit a Fr. de le Boe Sylvio.

XLI. Ut vero a nitroſis ſalibus, quos ſubacidos eſſe contendimus, morbos omnes oriri novimus ab humorum fixitate, ac lentore progenitos, utpote quod fluida quæque cogi ab acidorum præſentia, atque intercipi conſpicuum eſt; ita ab lixivialibus, ac urinoſis particulis, ab Auſtro delatis eas potiſſimum affectiones, ac funeſtas paſſim ægritudines enaſci experimur, quæ ab humorum colliquatione, ac fluore dependent. Ut enim figendi acida, ſic diſſolvendi facultatem acria, ac lixivialia præbent. Sic nunquam hiſcere audentibus aquilonaribus ventis tum ſuperiori anno, tum labente hyeme, qui Auſtralium aſſidue perflantium ventorum vim frangerent, aut eorum ſaltem ſævitiem compeſcerent; Nil mirum, ut hi acria corpuſcula ſumme infenſa vehentes ſecum, ſæviſſimas illas febres induxerint, quæ ſeſe novo oriente anno prodiderunt.

XLII. Hinc enim e ſalibus acribus præter morem elatis, ſtimulique vicem agentibus commoveri ſanguinis maſſa, turbari illa, accendi febris, mox ſæva quæque ſymptomata ludere viſa ſunt, naturalis humorum textura diſſolvi, ejus vincula diſcindi, diffluere feroſe molleculæ, rutilæ, ac gelatinoſæ a ſe invicem ſecedere celertimo, præcipitique tramite, ni quam primum, antequam totum illico ſanguinem pervadat, fermentum illud acre, irritans, hærens, evellatur, ejus vis, ac ſævities maxima, infringatur, demulceantur ſpicula, imminens, aut jam ortus orgaſmus coerceatur, temperetur impetus, præbeaturque tantundem natura ſpatii, quo inire illa pugnam queat, animoſe congredi, materiam morbi ſubigere, ſolvere, movere, ſecernere, excernere, vere illa *morborum medicatrix*, utque Hippocrates ait, *docta ſine magiſtro*. (*b*)

XLIII. Quæ

(a) *l.* 4. *de rat. victus t.* 19.

(b) 5. *in* 6. *Epid.*

XLIII. Quæ ſi quis omnia attente perſpiciet, conjiciet equidem, ac facili negotio concipiet, quæ fuerint horum malorum exordia: tum rationem, cur utilis extiterit acidorum uſus? cur temperantia, nimium humorum impetum infringentia, modice figentia, ſtiptica opportune adhibita, utilia eadem, ac tuta? cur auſpicata minus, funeſta, numquam non noxia venæ ſectio, ac veſicantia? cur turgente materia voto ex aſſe reſpondens purgatio, primis diebus, ab initio ſtatim inſtituta? cur excretiones per alvum, per vomitum, per macularum diffuſionem ad habitum corporis in principio morbi lethales? cur exeunte ad judicationem morbo motus ad alvum, aut hæmorrhagia ſuperveniens bonum? cur proſtratæ initio vires, languidiores eædem, ac pene emortuæ? quæ ratio ſymptomatum omnium, quæ ſeſe exordio, incremento, ac ſtatu febris prodidere? Inſuetus, ac minus frequens Subalpinis, ſecus ac Boreas, Auſter eſt; neque enim ſæviſſimo adeo flamine illum deſæviſſe unquam, ut hiſce temporibus diu compertum eſt; Hinc forte ea, quæ profuiſſe olim didicimus, nocuiſſe nuper, ac funeſta deprehendimus. In univerſum vero Auſtrum maxime, atque illi affines ventos male paſſim audiri novimus; quinimmo, quo forte peculiari quarundam regionum temperamento tribuendum eſt, harum nonnullas is quam immaniſſime verberare ſolet.

XLIV. Cur autem nitroſæ ab Aquilone particulæ, lixiviales, ac ſumme acres ab Auſtro ferantur, nimis prolixa res foret attingere; Neque id ad inſtitutum noſtrum profecto attinet. Equidem nullum ventum per ſe ſingulari, & ſpecifica virtute, ac qualitate pollere, niſi quæ a loci, unde oritur, natura, nec non medii, per quod tranſit, indole derivanda ſit, pro re certa habeo. Ex quacunque enim parte nivibus obſita, ſive ad Auſtrum, ſive ad Septentrionem, Orientem, vel Occidentem poſita illa ſit, frigidos perflantes ventos experimur, ſecus ac illos, qui paludes, terraſque ſtagnantibus aquis perfuſas tranſeunt, aut qui per arenoſa deſerta, æſtu Solis aduſta loca perſpirant. Cum vero Boreas ex terris gelu conſtrictiſſimis, & a Sole remotis aſſiduo flamine ſpiret, & mare glaciale, ac altiſſimos montes perpetua glacie, nivibuſque obſitos pervadat; Tum ex adverſo Auſter ex percalidis, & arenoſis Africæ locis veniat, Zonamque torridam, nec non Mare Mediterraneum percurrat; Facile hinc addiſcere eſt, exoticas ab utroque, ac ſumme infenſas particulas ad nos advehi, nitroſas quidem ab Aquilone; volatiles, acrioreſque ab Auſtro. Norunt id plane, qui hiſce magis obnoxii ſunt, quam graves iis, ſævoſque morbos inferat tum frigoris Promocondus Aquilo, tum plumbeus Auſter. Quod enim juxta diverſas Epidemicorum morborum habitudines experimur, qui pro diverſa temporum conditione, diverſis telorum ictibus oppugnantur; præclarum id nobis documentum præbet, cur quæ Septentrioni magis ſubjecta loca ſunt, aut econtra, aut quæ Borealibus ventis magis infeſtantur, vel Auſtralibus, peculiaribus illa morbis, ac unicuique regioni propriis divexantur magis; quæve e. g. proſunt Anglis, eadem forte Romanis noceant remedia, ni forte toto mutato Cœlo, nova ingruat morborum proles novo, ac diverſo more oppugnanda; adeo verum eſt illud Celſi (*a*) *differre pro natura locorum*, addam ego & temporum, *genera medicinæ, & aliud opus eſſe Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia;* aliud inſuper ſæviente Auſtro, aliud flante Borea, aliud Euro. Cur vero Auſtrina hujuſmodi conſtitutio diu adeo, ac præter conſuetudinem deſævierit, neque hiſce unquam auſerint Aquilonares venti, qui eorumdem ſævitiem infringerent, quæſita quidam mihi eſt ratio, num vero reperta fuerint, *mihi hæret aqua*, ut dici conſuevit.

XLV. Auſtrinos ergo flatus, ceu præcipuos in hac Tragœdia Actores culpare licet, qui in maſſam ſanguineam tales invexerint diſpoſitiones, ut ad excitandam hanc malignam febrim ſatis virium habuerint, ſilentibus ut plurimum Borealibus ventis, qui nubila detergent, & aeris impuritates eo repellerent, unde deceſſerant, ad Auſtrales ſcilicet plagas, ex quibus omne malum ad nos profectum ſuſpicari fas eſt. Nihil magis ac pene momento temporis aeris ſtatum immutare poſſe, quam flantem Auſtrum, ut ex ponderoſo levior reddatur, jam dudum novimus, docente Barometro. Quod denique præcipua hujuſmodi mali moris febrium ratio ab Auſtrinis flatibus petenda ſit, hinc conjectari licet, quod ea ſalubriter degerent loca, ac veluti in portu aliorum ſpectarent naufragium quæ obverſo multorum collium dorſo protecta ſævientes flatus eludebant, dum in hac Urbe, ac toto fere circumjecto agro exaratæ febres graſſarentur, ac dæſevirent.

XLVI. Sed quæ jam innuimus enucleatius repetamus, & clarius. Auſtrina hyems, quæ pluvioſo Autumno ſucceſſerat, exaratis febribus occaſionem præbuit, exoticis, acribus, ac heterogeneis particulis una cum inſpirato aere cruore admixtis, quarum præſentia, & miſcela, ceu totidem ſævientibus ſtimulis acriores molleculæ extricatæ magis, ſuique juris factæ totam invertere humoralis maſſæ texturam, ejuſque vincula tandem diſcindere auſæ ſunt. Equidem liquida ad fluorem potius, quam ad concretionem prona fuiſſe præter alia multa, quæ talem adfuiſſe ſanguineæ maſſæ diſpoſitionem atteſtabantur, id ipſum conjectari fas erat a manifeſtis notis, quas eductus e ſecta vena ſanguis præferebat; ſemper enim roſeus, ac purpureus, nihilque glutinoſi præferens mihi, aliiſque Profeſſoribus apparuit, ac toto Cœlo diverſus ab eo, qui ſolet educi in quibuſdam morbis, ut Pleuritide, Peripneumonia, aliiſque affectibus interdum popularibus, in quibus manifeſta lentoris veſtigia cernere eſt. Quod ad exanthemata attinet, hæc etſi plauſibili quidem ratiocinio Villiſius, aliique coagulationis potius, quam fuſionis humorum præludia eſſe contendant ob fixiores ſanguinis particulas venarum extremitatibus hærentes; vero ſimiliter magis crediderim, a fibris illa ſanguinis diſſolutis, e qua ſua ſtatione dimotis ob ſal acre illud, & volatile ſanguinem ad fluorem diſponens, ortum ducere, quo pacto ſimiliter effuſus ab arteriolarum oſculis cruor tenuiores ſui partes dimittit, quæ hinc inde diffugientes, ac profugæ ſui forte erroris notas in cute deſignant.

XLVII. Hæc per hyemem geſta. Veris initio Cœlum votis communibus reſpondit moderatis imbribus delapſis, quos novam lætamque faciem periclitantibus rebus allaturos augurari fas erat, ſi qui tota pene hyeme hiſcere nunquam auſerat, ſævus Aquilo, ſilentibus tandem per intervalla Auſtris, erumpere tunc minime viſus foret, inſuetumque frigus media inter primordia Veris inducere. Huic quandoque Occidentales Venti mitiore flatu adſpirantes ſuccedebant, recurrentibus mox Auſtris iterum, tanta adeo varietate rerum, ut ſæpe unius diei ſpatio; æſtatis, hyemis, veris, atque autumni vices contingerent, modo ſereno, pacatoque Cœlo, modo turbido, nubilo, pluvioſo. Curioſum aderat Mercurii errores in Barometro adnotare, qui elatus modo, mox humilis, ceu neſcius ſtare loco, incertas temporum, aeriſque vices prodebat. Nunquam adeo tam infida, ac ſibi invicem adverſa diu viſa aderant tempora, quæve tam longe ab inſtituto more deflecterent.

XLVIII. Nova hinc diræ indolis acutorum morborum proles ſporadice deſævientium caput extulit, ac præcipue ſpaſmodicarum ægritudinum, quibus gliſcentibus diuturniores ejuſmodi aliæ ſeſe prodere auſæ ſunt. Inter cæteros vero quam immaniſſime cruciabatur Podagricorum cohors, tum qui Nephriticis, Scorbuticis, aliiſque id genus affectionibus obnoxii paſſim aderant. Nec hyſtericæ quidem mulieres immunes viſæ; hæ ſiquidem ſpaſmodicis cruciatibus dirum in modum, ac diu magis, quam unquam conſueverant, vexatæ ſunt. Apoplecticos quoque plures, quam unquam contigit, enumeravimus, conſpirantibus una ſimul hemicraniis, vertiginoſis affectibus, aliiſque hiſce affinibus, aut conſanguineis. Notatu dignum eſt, vix quempiam ab acuta ægritudine omnino evaſiſſe, quin in diuturniorem, ac inveteraſcentem morbum incideret. Veſtalem novi in Monaſterio *del Crocifiſſo* degentem acuta febri paulo poſt æquinoctium ægrotantem, quæ ſuperata tandem febri pertinaciſſimo capitis dolore divexari cœpit, quo & adhuc (dum hæc ego ſcribo) illa ſæviſſimo plectitur. Ipſa ſuperiori ſolſtitio variolis correpta fuerat, quæ tunc temporis longe lateque ſæviebant.

XLIX. Hiſce vigentibus intercurrentibus morbis febrium

(a) *pag. 3 in Proœmio.*

febrium malignarum sævities remitti quidem, atqui hæ iterum, velut auctæ viribus statim fere recrudescere visæ, ac magis, magisque debacchari, quibus plures per ea tempora fatis defuncti sunt. Tum præcipue cum aut diuturnis illæ affectionibus succedebant, aut gravioribus aliis stipatæ irascebantur, inito simul fœdere, quo truculentiores evaderent. Harum unum, atque alterum exemplum lubet recensere. Pia mulier tertio febris insultu, spasmodico pectoris affectu correpta, quarto obiit. Sacerdos saniosis pustulis toto corpore diu scatens, quæ statis temporibus magis, aut minus defæviebant, cum amico cuidam sibi obvio occurreret, fallente pedum vestigio, in terram incidit: mox obscurari lumina, sanguis ex utraque nare profluere, ipse veluti oborto rigore contremiscere visus est. Postridie mitiora omnia evasere. Nec ipse lecto sese affigi passus est, amicorum consilia, ac preces eludens. Undecimo febris acuta supervenit caligantibus oculis, deficiente voce, vix mente compos. Latæ maculæ densissimis examinibus totam cutim fœdabant; Urinæ rubræ, per initia tenues, nihil subsidentes. Decimo nono, ingenti oborto sopore, expiravit. Secto cranio pia mater cum vasis solito tumidioribus se nobis præbuit, tum sinistri Hemispherii amphractus diloricati invicem, ac dimoti; Multum in utroque ventriculo serum; Sinus majores, choroidæus plexus, tum cætera quæque sanguinea vasa copioso dilutoque sanguine tumentia; Diffusæ ad cutim maculæ latiores in cadavere apparebant. Dubium adeo, num a lapsu potius, num vero maligna oborta febri decesserit; an utroque, junctis una viribus, quo citius ægrum perimerent. Frequentiores iis temporibus ephemeras febres, quam intermittentes, observavi.

L. Lubet hinc conjicere magis, ut quæ toties dicta sunt, iterum repetam, quæ fuerit Austri sævientis indoles, quæve sit Austrina vigente constitutione temporum, metuenda morborum proles? Quod si & ultro pergere quis velit, expiscari fas quoque foret, & magnorum virorum more magnam rerum fiduciam habentium decernere, quid ex adversa, si quæ contigerit forte, constitutione, annique habitudine prænunciandum? Profecto si rem paulo accuratius perpendamus, quilibet Annus semper aliquos affectus secum una infert, qui revera quid Epidemicum redolent, quos, etsi leves aliquando, ac tenuioris momenti, haud ita facile tamen curari cernimus, quin prius a vulgari methodo discedamus, eaque iis præsidia adhibeantur, quæ, expenso ingruentium affectuum genio, profutura magis conjicimus. Lubet hinc etiam edifcere morborum quorundam genesin, qui sporadice passim, nulloque non tempore, quo Epidemici sæviunt, contingunt. Hosce quidem felicius aliquando cedere novi, eadem methodo, ac iisdem fere remediis, quorum olim eluserant illi vim. Id mihi haud ita pridem adnotandum, cum forte fortuna quidpiam de epidemicorum affectuum indole, a quorum utique studio, ac inquisitione nullum confiteor ætatis meæ tempus abhorruisse, ab illo sciscitarer, ac expendendum maxime Author adfuit, ac Præceptor idem, Ornatissimus vir, de Medica omni, tum litteraria re meritissimus Joannes Fantonus, Regii Subalpinorum Principis a cubiculo Medicus, ac Primarius in Taurinensi Archigymnasio Theoricæ Medicinæ Antecessor. Recte scilicet perpendenda est annorum constitutio, ut ex illa, tanquam ex fonte, genuinum cujusque morbi genium repetere, tum æquam illi curationem adhibere valeamus.

LI. Equidem ephemeras modo dictas febres, tum spasmodicos affectus, qui ea tempestate percrudescebant, ad Principem effectum reduci posse unaque omnes ab eodem amne ortum ducere satis dilucide innotescit. Atque id quidem recte norit, qui quotquot in sanguine ex doctissimi Gulielmini calculo subeunt variæ, ac diversæ combinationes, quas fere sexcentas olim recensuit Hippocrates, animo expenderit.

LII. Utque ab ephemeris febribus exordiar aliquando; Hasce quidem ab intermittentibus, nec genio tantum, sed re, ac origine toto Cœlo differre neminem latet, si quis utriusque indolem, ac genesin attente adnotaverit. Acidi mineram, quam nemo in ephemera febri culpaverit unquam, seu pituitam præter modum viscidam, cui acidum fermentum magis, vel minus irretitum hæret, intermittenti febri præludere, vel stabulantem in stomacho, ut placet (a) Ettmullero, vel ductus laterales Pancreatis obstruentem, ut (b) statuit Sylvius, communis Medicorum sententia est; Quæ quidem pituita, seu materies, in venas effusa, & partibus spirituosis sanguinis permixta potis est tot excitare turbas, & febrilem, (c) ut ajebat Cartesius, *tempestatem ciere*. Quidquid scilicet ad acidam discrasiam humores disponere par est, id intermittentibus febribus incunabula, ac focum præbet. Quod quam longe ab Ephemeræ genio, ac more discedat, conspicuum est; Hæc nanque continuarum simplicissima, quam habet accensionis febrilis causam, hanc minime extra vasa hospitantem habet, ast intime in universa liquidorum massa ludentem. Simplex, ac levissima molecularum sanguinis commotio ephemeram febrim inducere apta est, quæ brevi compescitur. Nec ineptum omnino proinde foret conjicere, quas Auster diu sæviens attulerat acriores, volatilioresque particulas, sin minus universam humorum massam in robustioribus corporibus inficere, saltem turbare illam exoticorum salium miscelam potuisse, ob idque ephemeras febres inducere. Cur vero Peruvianus Cortex, quem ego superius salutarem extitisse in iis febribus, quæ in hac exarata constitutione subboriebantur, adnotaveram, ob figendi illius, cogendique facultatem; cur idem ipse cortex in intermittentibus, quarum quidem indolem ex prædominio acidæ mineræ deduximus, cujus vis est cogere quidquid, ac figere; cur inquam in intermittentibus idem proficuus experiatur, tutissimumque præsidium passim audiat, atque ajunt specificum Antipyreticum magnis adeo laudibus decantatum? Res nimis operosa foret decernere. Num ludere remedia, ut morbi, dixerim? Num me potius inanes conjecturas effingentem quis arguet?

LIII. Opus hic esset exotici hujus febrifugi naturam paulo fusius, quam superius attigimus, explicare; Forte, & magnificos titulos, magnaque illa elogia, quibus apud quamplures vocari illud etiamnum solet, excutere; quod tamen nec mei muneris esse scio; nec hujusce utique Spartæ, quam exornandam ego, ac illustrandam suscepi. De illius abusu peculiarem, ac decies legi dignum tractatum edidit Celeberrimus Ramazzinus, minime veritus se quandoque, nec dum cum juvenis adhuc foret, sed cum jam virili Toga incederet, illo familiariter usum fateri, procedente vero ætate experientia edoctum a priori sententia recessisse; Ita scilicet ait Vir doctrina, tum animi candore dignus inter magnos Viros recenseri. Forte alchali illud volatile, acerrimumque ab Austrinis flatibus delatis lixivialibus salibus, atque una cum aere inspiratis, magis evectum, inque sanguinea massa impetum faciens, quæ potissima fuit febrium, quæ in hacce constitutione desævierunt, causa, alchali fixo Chinæ emendari, aut saltem cohiberi contigit. Nec forte etiam abs re erit suspicari, quæ quoque Clarissimi, atque amicissimi Viri A. M. Reina, Celebriorumque in hac Urbe Medicorum sententia est, ex mixtione Chinæ Chinæ una cum acido prædominante in febribus intermittentibus, inque primis viis obvio, quid emergere febrilis fermenti (sit verbo venia) crasin invertere aptum, ac excitatos motus compescere. Ex solutionis vitrioli permixtione cum solutione Chinæ Chinæ speciem quandam atramenti idem laudatus Ramazzinus, & alii adnotarunt.

LIV. Nunc cæteros affectus, saltem præcipuos, quorum tam discolor, & ingens sylva ab una radice succreverat, lubet expendere. Horum vero plerique ab ipso solido male affecto proficiscebantur. Adeo facile est, inducto semel in liquidis vitio, aut iis ab instituto more deflectentibus, solida quoque crimine culpari, quæ una cum illis invicem comparata sunt; Juxta nanque id quod intime latet in sanguine vitium, solida modo tendi, ac summe elastica fieri, modo laxa eadem, ac debilia prorsus, imminuta elasticitate; observamus, utraque dein inveterascentium morborum, diuturniorumque incrementa ægritudinum. Equi-

(a) *De febrib. c.* 17.
(b) *Tr.* 10.
(c) *P.* 1. *Ep.* 51. *&* 88.

Equidem quos potiſſimum hac tempeſtate deſæviiſſe adverti ſpaſmodicos affectus, ab eodem illos genio, a quo acutæ febres prodierant, derivaſſe arbitror, ab illa ſcilicet acrimonia in fluidis inducta, cujus præſentia ſolida quæque diverſimode pungi, vellicari, ac irritari perſpicuum eſt. Quæ namque deſæviebant diuturnæ ægritudines, hæ utique fibram admodum tenſam, criſpatam, rigidam nimis, oſtendebant, plerumque effrænem.

LV. Mulierem novi hyſtericis affectibus jam dudum olim per intervalla obnoxiam, iiſdem ſæviſſime, toto anno divexatam, ac tandem fato defunctam. Stupendum equidem erat tot, ac tam diverſas impetum facientis ſolidi incurſiones, ac pene dixerim, exploſiones cernere, ceu Protei in morem ludentis. Sæpe viſa ſpaſmis tota convelli, præcordiis valde tumentibus, multa evomens bilioſa, mordacia. Deſinente Vere iidem ſpaſmodici affectus aſſiduo more iraſcebantur, mox in ſupremo quoque ventre, haud abſimilem ſcenam ab illa, quæ in abdomine jam pridem egerant, ludere cœperant, quæ tandem in certam quandam amentiæ ſpeciem degeneravit, cujus miratus ſæpe numero ſum nullam ab Authoribus mentionem factam fuiſſe unquam, cum tamen haud raro diuturniores hyſtericos affectus illi proluſiſſe adnotaverim. Sæpe in riſum, & lacrymas effuſiſſimas ridicule erumpebat. Aliquando ditiorem quam revera foret, modo alteram e nobilioribus Reginæ aſſeclis ſeſe jactabat; Frons, oculi, vultus amentem fœminam redolebant. Accedente Autumno, ſuique compos magis facta, ſæviore more hyſtericis inſultibus vexata fuit, qui ab infimo ventre ad Thoracem propagabantur, ut fere ſuffocationis periculum impenderet. Raro viſa febris, quæ nec typum, nec genium prodidit unquam. Sub initium hyemis adſtringi ſibi adeo fauces perſenſerat, ut vix quidquam deglutire par foret. Atque tunc temporis ad ipſam vocatus fui, ad illum diem uſque ab Agyrta quodam inconſiderate, inclementerque curatam; Cumque faucium affectio jam pene deſierit, nedum tamen ſpaſmorum cauſa deerat penitus; quin immo hi ferocius recrudeſcentes quandoque, tympanitidis in morem abdomen ſtendebant. Qua de re in conſilium quoque advocato Clariſſimo, Doctiſſimoque Viro Jacobo Cicognino Auguſtæ Regis Matris Medico Primario, & Conſil. ejus ſententia, & authoritate celebriora quæque antiſpaſmodica expertus ſum, eaque omnia, quæ promptiora compeſcendis, coercendiſque inſultibus, tum quod magni momenti aderat, emendandæ acrimoniæ humorum aptiora credebantur. Meliuſcule habuit; Atqui haud paucis patratis in victu erroribus, tum ob ſæva animi pathemata, hiſterici ſpaſmi priſtino iterum more ludere, ac frequentiores ſuboriri, tumere crura, venter, præcordia, ac denique atrocius ſævire omnia cœperant rurſus; Ipſaque tandem paulo poſt hyemale ſolſtitium defuncta eſt.

LVI. Nec longe ab eodem ſpaſmorum tramite abludebant, ab acrimonia illa ſcilicet Auſtrinis flatibus evecta, atque ad activiorem ſublimitatem elata, immanes, ſæviſſimique progeniti Podagrici, tum nephritici affectus, quorum ingens viſa ſoboles, ægrorumque cohors, quam acerbe ingemiſcentium ob ſævos, diroſque cruciatus, ac diuturnam, qua immaniter torquebantur, carnificinam, nullo pacto exorabilem. Valde affines inter ſe geminas haſce ægritudines arbitror; Utrique harum obnoxii valde ſunt Subalpini, quod nativis forte Cœli qualitatibus, aut generoſioris vini potationi, lautiorique victui referri poteſt. Utramque vere ſpaſmodicam, abſque ſumme criſpato ſolido profectam, facile erat conjicere, tum ab enormi cruciatu, quo vexabantur ægri, tum a cæteris, quibus utraque comitabantur, Phænomenis; Cernere namque erat nullum in nodis artuum tumoris veſtigium, ut fieri ſolet, in quo tophacea materies plerumque reperitur iis, qui Podagra laborant, aut quidpiam aliud conſimile, præter intenſum nonnullis dolentis partis ruborem, adurentemque calorem. Nulla quoque in pleriſque nephritide detentis, renibus, aut qua alia cunque parte calculi impacti ſuſpicio, aut ejuſdem futuri proludia in urinis; nihil fere perſentientibus ægris aliud, quam tenſionem violentam, acerbiſſimoſque dolores fixos plerumque, ac prementes, ac ſi fibræ quæque nerveæ ſpaſmis rigerent, aut preſſuram quandam, & coarctationem, ut ita loquar, experirentur; Utrique parum profuerant remedia quæque adhiberi ſolita; quæ ſolidum affectum demulcere, acrimoniam in fluidis elatam compeſcere, lixivialia ſpicula, acerrimoſque ſales coercere magis apta erant, multis profuere; Diluentia, anodyna, emollientia tum interne, tum externe adhibita utramque paginam, ut ajunt, implebant. Longe tamen in univerſum miſerior nephriticis Podagricorum proſapia eſt. Hiſce nanque nec in hac modo conſtitutione, ſed fere ſemper, & olim adhuc minus efficacia, ac damnoſa ſæpe comperta ſunt univerſa, quæ paſſim deprædicantur, medicamenta tam externa, quam interna, quorum uberrimam ſegetem videre eſt apud Lucianum: Elegans eſt ac mire jucunda, quæ apud illum Podagræ allocutio legitur ad illos, qui ſecreta quædam remedia ſe habere jactitant, quibus elidere ejus potentiam queant. Hujus aliquot verſus e Græco ſic ipſe ego verteram olim.

Quis invictam me dominam dolorum
Ignorat Podagram in terra mortalium!
Quam neque Thuris vapor placat,
Neque effuſus ſanguis aras ad incenſas,
Non templum divitiarum undique
ſuſpenſis ornatum donariis:
Quam neque Apollo Medicamentis expugnare
valet,
Omnium Medicus in Cœlo Deorum;
Non filius Apollinis Doctiſſimus Æſculapius, &c.

Ea ſcilicet natura Podagræ eſt, ut omnibus æque plorare illa imperet, eam vero irritantibus occurrere ſoleat multo iracundior, diriorque.

LVII. Cæterum qui calculo ſive renum, ſeu veſicæ jam diu laborabant, hi ſævius omnes, atrociuſque divexabantur; Haud pauci ex iis mortui ſunt; Libet hic rariſſimum ingentis calculi veſicæ exemplum narrare, quod mihi hoc fere tempore adnotare contigit. Sacerdos quidam Gallus Romam contendens, acerbiſſimis cruciatibus veſicæ, ſæviſſimaque ſtranguria correptus, in Noſocomium SS. Mauritii, & Lazari menſe Julio ſe contulit. Fatebatur olim hujuſmodi doloribus vexatum fuiſſe Lutetiæ Pariſiorum, cum adoleſcens adhuc foret, iiſdemque liberatum celebris Lithotomi ope, exiguo feliciter extracto calculo. Adultior factus iiſdem per intervalla recurrentibus affligebatur, nunquam tamen dire adeo crudeliterque. Septimo dein die mille inter conamina, ejulatuſque expiravit. Secto cadavere, inſignis in veſica repertus eſt calculus, perpolitus undique, & lævigatus, ponderis tredecim unciarum cum dimidia, durus adeo, ac revera Siliceus, ut vere quid lapideum quis diceret marmore reſiliens. Renis dextri ſubſtantia pene exeſa aderat, alter præter morem grandior, nigerrimus, ac fere putridus; Veſica craſſa valde, ac fere carnea; Uterque ureter ſolito amplior. In horum altero qua in veſicam deſinit, ſex, vel ſeptem exigui calculi occurrebant taliter invicem impacti, & cuneati, ut præcluſa omnino via urinæ, enormiter expanſus canalis, alterius veluti idea veſicæ rudiores deluderet, quaſi re ipſa, foret veſica duplex. Ac forte in hunc craſſum, atque ſupinum errorem Medicos Caſauboni incidiſſe puto, dum viri tanti veſicam urinariam nobis geminam obtrudunt. In ſiniſtro uretere nullos quidem calculos, at urinæ quantitatem ſumme olentis, ac fætidiſſimæ comperi.

LVIII. Exaratis ſpaſmodicis ægritudinibus merito quoque accenſebantur quotquot cæteræ per ea tempora deſæviebant magis, ut hemicraniæ, vertigines, acutorum illæ morborum reliquæ, aut diuturniorum affectionum proludia. Unum ſcilicet harum omnium Parentem Auſtrum contendimus; Una omnium ſcena; Unus idem ludendi genius, ac mos, etſi pro diverſa ſolidorum reſidentia, magiſque aut minus adaucta elaſticitate eorundem diſpares adeo, ac diſcolores affectus ſubluderent. Qui Spaſmorum doctrinam intime callet, vimque, & poteſtatem ſolidorum in corpore viventi ſedulo expendit unquam; Is Vates eſto. Revera quidem *id morborum genus*, ait Doctiſſimus Baglivius nulli in hac arena ſecundus, (a) *ab ſpaſmodica fibrarum oſcillatione pendet, totiuſque curationis ſcopus dirigi debet in ea primo tollenda, aut*

(a) *De fibra motrice ſpecimen pag. mihi* 231.

aut saltem compescenda, *deinde fluido peccanti incumbendum*. Diuturna olim hemicrania laborantem senem Paralysi dein & artuum contractura correptum memini. Mulierem hystericam novi, cui quoties insultus eminebat, sævissima illi profundebat emicrania. Amicus meus diris nephriticis doloribus per intervalla vexatus, hosce sibi impendentes prævia vertigine, oculorum caligine, auditusque hebetudine didicit, eo atrocius sævientes, quo ditior Auster perspirat. Novit id unum Magnus Senex, ac quantum solido infensi sint Austrini flatus, compertum Posteris tulit, *illo* (*a*) inquiens, *auditum hebetari*, *caliginem visui offundi*, *gravari caput*, *tarditatem*, *& languorem induci*. Nec quis putet Hippocr. nisi experientia prius edoctum tam grande effatum, tam fidenter, & absolute pronunciasse; In libris enim Epidemior. Constitution. habet Austrinam huic nostræ haud absimilem, cui magna etiam antecedentium temporum siccitas præcesserat, unde postea consimiles affectus hyeme, ac vere apparuerint. Equidem sicuti Aquilonaris tempestas spiritalibus organis infesta est, ob serosam colluviem, quam parum perspirantia corpora abunde cumulant, ita Austrinam capiti, quod Spasmis sedem præbet, ac incrementum, maxime infensam didicimus. (*b*) *Ut vero in Imperiis*, *sic in corporibus gravissimum esse morbum qui a capite diffunditur*, ajebat Plinius.

LIX. Nec vero rarum adeo, ac incongruum forte quis credat spasmodicas ægritudines ex aeris vitio observari. Quam facile ab aereo hocce, in quo degimus, Oceano, aut rectius ab exoticis particulis una cum illo exceptis, humani corporis liquida quæque inficiantur, fuse superius attigimus. Hisce autem inquinatis semel, stimulique vicem agentibus, quam facile una invicem conspirantia solida afficiantur, irritentur, convellanturque diuturniore, aut graviore scena juxta individuorum diversitatem ipso quoque fluido hujusce turbationis causa summopere magis affecto, conspicuum est. Insolitum morbum spasmodicum convulsivum variis in locis Electoratus Saxonici, & Marchionatus Lusatiæ superioris nuper Epidemice grassatum legimus apud Gælichium (*c*). Alterum huic haud absimilem affectum describit Sennertus sub nomine spasmi maligni, & Epidemii cum febre, de quo An. 1596. Facultas Medica Academiæ Marpurgensis consulta consilium Medicum impertita est a Gregorio Horstio, in Operibus Medico Practicis publicatum, & a Gregorio Leisnero denuo excusum. Simile quid etiam Parisiensibus olim, dum nebuloso existente aere, qualis revera esse apud nos solet flante Austro, evenisse refert Eruditissimus Fantonus; (*d*). Id curiosorum ingenia dudum exercuit. Equidem pauci, ac forte vix ullus visus est iis temporibus morbus, qui aliquid spasmodici haud præ se ferret.

LX. Sed ab affectibus spasmodicis divelli nequeo citra historiam unam, ac alteram. Vestalem vidi e Monasterio Cœlestinarum Sanctissimæ Virginis Annunciationis, Scorbuto, Proteo illo scilicet plurimorum symptomatum sindrome diu olim, tum quam acerbissime hoc anno divexatam, quæ sanato derepente cruris ulcere, quo tota fere hyeme laboraverat, miro quodam spasmo musculorum capitis, & colli correpta, ut os minime aperire potuerit, trium dierum spatio velociter obiit. Altera Historia haud ita recens est, sed Pæonio stylo notanda, ab Adversariis b. m. Venerandi Senis, Avique mei, Archiatrorum Comitis, haud exiguo bonorum, ac doctorum hominum mœrore non ita pridem defuncti, excerpta. „ Vidi ego, „ ait, Mulierem stupendo convulsionis genere vexa„ tam, in quo sese ne per momentum quidem quie„ tam continere poterat, sedens in lecto, & mentis „ omnino compos. Torquebatur sese mire ægrota, „ & membra cum capite in gyrum veluti contorque„ bat. Siquando aquam peteret bibitura, necesse erat „ poculum ori prudenter admovere, & ipsius motui „ circulari obsequi, poculum elevando circumduce„ re, donec sitis esset sedata. Cum autem bibisset, „ fatebatur liquorem non recta descendere, sed in cir„ culum circumagi, & veluti per gradus, trochleæ, „ aut helicis in morem, descendere, usque dum in „ ventriculum delaberetur. Feliciter tamen, quod ab illo audiisse memini, evasit.

LXI. Reliquum est de scorbuto, tum subitaneis necibus pauca dicere. Quod ad illum attinet, veteribus minime prætervisum utique; Licet haud ita Subalpinis familiaris sit, ac gelidiori sub climate viventibus, ubi dire sævit, illo tamen immunes omnino haud esse Italos, cæterosque Meridionales Incolas jam dudum novimus. Neque enim illum semper ab humorum stasi ortum ducere, vel ipsi Septentrionales Incolæ norunt; Quandoque scilicet ab cruosi laticis fluore initium habet, sæviusque miseros torquet. Hinc forte tolerabilior audit apud Danos, Norvegos, Batavos, ac toto divisos Orbe Britannos, quod ibidem magis ille ab humorum lentore pendeat, secus ac apud calidiores oras, Austrinis flatibus magis obnoxias salibus cruori affusis dissolvere potius, quam cogere aptis. Utque raro apud Septentrionales cacochymia, seu Scorbutus (idem nanque esse puto cacochymiam veterum, ac modernorum Scorbutum, saltem æqualia habere fata) ut, inquam, raro apud Septentrionales Scorbutus occurrit ab colliquatione humorum, ita apud nos ab eorundem lentore ortus. Id ego olim tum rerum usu, tum longa apud Anglos, ac Batavos mora didici, haud exiguo ægrorum meorum emolumento.

LXII. Atque hujus potissimum indolis, qui modo hoc anno sæviit, Scorbutum fuisse, adverto, tum ob latices ad liquationem pronos, tum ob Austrinam totius Anni constitutionem eo diriorem, quo acriores sales ob defectum humidi in tam ingenti siccitate temporum elati magis aderant, ac sui Juris. Profecto temperantia quæque, leniter refrigerantia, nitrosa, acida acrioribus cæteris fortioribus, abstergentibus, colliquantibus, orgasmum facile inducentibus, quorum tam magna seges, palmam præripuerunt. Ejus quippe genio, non nomini studendum erat, quod si quo in morbo, in hoc præsertim accurate investigandum, & distinguendum monet Clarissimus Boerhaave. (*e*) Sedum vermiculare, cochlearia, trifolium fibrinum, sempervivum minus acre, Zingiber, acerrima quæque apud Anglos commendata maxime scio; An hæc tuta æque, ac ejusdem sint efficaciæ apud illos, qui sub calidiore climate vivunt, judicent docti. Mihi quidem methodum placidam, successivam, continuam, quæ magis humores compescit, quam stimulat; Quæve *nostris nascuntur in horis*, indigenas, plantas minus acri sale præditas, Septentrionalium methodo, ac exoticis celebrioribus præferendas compertum est *exemplo monstrante viam*. Notissima est observatio de memorato sedo vermiculari Actis N. C. inserta, quod scilicet in expeditione Danica multi per illud in formam decocti exhibitum, a Paralysi scorbutica restituti sint, evacuato per vomitum muco admodum viscido; An id hisce in oris proficuum æque, profecto ambigo. Forte etiam nusquam visus est Scorbutus alteri similis, aut quorum eadem essent Phænomena; Sæpe vidi huic hecticam febrim accessisse; Sæpe illum memini in Asciten, mentiendo tympanitidem degenerasse; Utrique latæ maculæ rubræ ad cutim diffusæ, aut icterus multiplex sæpe prolusit.

LXIII. Exarata sanguinis ad fluorem tendentia subitaneis forte etiam mortibus occasionem dedit, quibus ab hyemali solstitio superioris anni ad æstivum usque, decem circiter intra Urbis mœnia ex tempore sublatos audivimus, tum viros, cum fœminas, puerosque. Illi scilicet toties memorati exotici, acerrimique sales ab pluvioso Autumno, Austrinaque hyeme ulterius fusi ac evecti, inque se ipsis magis existentes, ut Hippocratis verbo utar, occurrente forte, aut prævio pravorum humorum apparatu paulatim collecto, aut peculiari alia quacunque dispositione, promptiores aliquando, ac potentiores tum ad solida irritandum, scindendumque, tum ad fluida dissolvendum redditi fuere, proindeque apti magis, præcipites adeo mortes inducere. Cæterum frequentiores hujusmodi neces,

(a) 3. *Aph.* 5.
(b) *Lib.* 4. *Epistol.*
(c) *Exercit. sub. seciv. Francof. T.* 2. *sect.* 1.
(d) *Dissertat. Anat.* 13. *de org. respir.* 317.

(e) *Aph. de cognosc. & curand. morbis n.* 1253.

neces, cum maxime sævit Auster, satis quidem evincunt, earum plerasque ab humorum fusione ortum ducere; Quæ vero flante Borea persæpe etiam contingunt, hasce ab humorum lentore potius, aut ab organico vitio pendere.

LXIV. Ver igitur egimus Austrinum, insolens. Sub initium Maji æstuosum præter mortem extitit Cœlum, Sole in Occasu flammeo apparente, non secus ac Julio, aut Augusto mense. Huic immoderato calori proluserant,

Ætheris impulsi fremitus, Cœlique fragores.

Remitti mox cœpit æstus, quodve supererat Veris satis beate transegimus. Pulchrum erat Mercurii lusus in Barometro, cum magna forte impenderet tempestas, cernere; Is nanque illico ad extremos fines momento temporis descendere, moxque iterum restituta serenitate sursum emergere videbatur. Cæterum cum Austrina extiterit totius fere Anni constitutio, nunquam visus est in sublimiora loca ille se recipere, haud ausus unquam ultra vigesimam lineam evadere, quæ illius major excelsitas fuit. Præclare hinc, ac dilucide pleraque explicari queunt Phænomena, tum quæsita quare ad Austrinos flatus difficilis sit respiratio, ut de quadam veluti suffocatione conquerantur omnes? Cur Urinatores quidam, hominesque, pene dixerim, amphibii ad plures horas sub aquis degant? Cur, quod haud præter rationem, etsi paradoxum videatur, scripsit Th. Cornelius, aer crassis vaporibus refertus ad vitalia munera obeunda aptior sit, quam aer tenuior? Cur in Phthysi pulmonari, famosæ, & magnæ Urbes magis commendentur, quam Villæ, aut Oppida, quæ aere claro, & perflato gaudent? Cur humidus, & minime perflatus aer nulli salubris? quæ sane omnia a majori, aut minori pressione aeris rarefacti, aut condensati magis, perflati, rari, purioris, aut humidioris pendent, ut palam faciunt experimenta in machina pneumatica circa animalia facta; neque ob aliam causam in editissimis montibus gravem duci anhelitum credendum est, nisi quod inibi minor sit aeris pressio, quam in imis Vallibus. Sed e diverticulo in viam.

LXV. Exacto Vere Æstas successit mox ab ingressu turbata ventis lætior dein, amæniorque, blande adspirantibus Etesiis. Sæpe auditum circumfremere Cœlum, ingentes resonare tonitrus, magno misceri murmure Æther, quin vel minimum plueret unquam, *Sole dies referente siccos*. Post caniculares, varia aeris temperies, Zephyrique, & Austri alternatio; Illo autem circa Septembris initia prævalente, plurima pluvia, & horridiuscula aura per aliquot dies infesta. Æstatis reliquum moderato ventorum flatu tranquille peractum, felicioribus auspiciis arridente Æquinoctio.

LXVI. Fatiscere enim sensim adulta æstate exitiales febres, tum spasmodicæ ægritudines observatæ sunt, facemque tradere intermittentibus febribus, quæ Augusto, & Septembri mense illucescentes, subque ipsum dein Æquinoctium vulgares factæ magis, stativa castra ponere cœperant, palmamque illis eripere, aeris procul dubio ab æstivo fervore in autumnale frigus degenerantis proludia. Scenam quoque ingredi visæ continuæ quædam, aliæque ardentes paroxysmis interpolatæ, catarrhales tussi, & asthmate molestæ, quandoque, & angina, oculorum, ac tonsillarum inflammationibus, quæ dein in intermittentes migrabant. Media æstate ob fructuum forte intemperantem ingluviem, & immoderatum aliarum illecebrarum gulæ usum, Diarrhœæ, ac dysenteriæ comparuerunt, quæ difficillime medicamentis compescebantur. Verminosa quoque spectata proles ludere, sævaque symptomata producere in adultis æque, ac in teneriori ætate constitutis; Horum nonnulli etiamsi nulla dysenteria, aut Diarrhœa essent correpti, assidua desidendi cupiditate cum torminibus quibusdam conjuncta vexabantur; Post frustra adhibita enemata lenia, evacuantia, humorem acrem demulcentia, balnea; tandem cum ab Ascaridibus malum foveri suspicio foret, majori cum successu authelmintica enematibus addita, perque os data fuerunt.

LXVII. Haud paucos etiam Colica dira corripuit; Nullum iis præstantius auxilii genus, quam fotus ex lacte recenti, addita modica dosi Laudani liquidi. Mirum sane ut concitatum dolorificum spasmum; sive os ab violenta abdominalium musculorum contractione, quos ego principem ludere in hisce diuturnioribus affectibus scenam arbitror; sive ut perperam visum est, a convolutione intestinorum pendeat, unde decantatus ille oritur antiperistalticus motus; mirum inquam, ut illum præfatus illico fotus temporis momento compescat, contractasque partes pristino genio restituat, moremque ferat clysteribus, aliisque præsidiis opportune institutis, convoluta, si quæ fuerint, intestina explicandi, aut verius in Thoracem illa ultro propulsa forte, in situm naturalem reducendo.

LXVIII. Ego quidem diu mecum animo expendens diros, acerrimosque dolores, quos persæpe advehit hujusmodi affectus, quid altius subesse illi suspicatus sum aliquando; saltem non semper illum, aut sæpius sedem habere, ut vulgo ferunt, in Colo. Idem olim a Carolo Pisone, doctissimo sui temporis Medico excogitatum scio, qui forte in hac eadem arena Villisio præluxit. Uterque haud multum a vero aberravit; Quid enim utrique visum est, in nervoso systemate latens, quod nemo unquam expenderat. Sane quidpiam minime vulgare in hoc affectu proludere compertum; Nec opus quidem antiperistalticum motum, aut convoluta intestina effingere. Hujusmodi figmentum nuper (*a*) in Regia scientiarum Academia Lutetiæ Parisiorum a præclarissimo Viro strenue explosum est. Equidem ut chylus tot inter molimina, tum ascensus, ac descensus momenta elaboretur, perficiaturque; Ut idem celeriore tramite lactearum oscula subeat; Ut alvinæ fæces, qua data porta, ruant, excernanturque, fibras intestinorum ita compositas adverto, ut oscillantes illæ, ac circumprementes invicem perenni ludant more, exaratis muneribus comparatæ. Isque ille est peristalticus seu circumpressorius motus, rectius forte vermicularis, dictus Anatomicis; Qui vero, cum iisdem abludentibus fibris, ingesta sursum eguntur, perque os ejicit contenta quæque in ventriculo, ac intestinis cernimus, ut in Colicis affectionibus contingit passim, id opposito motu fieri contendunt, quem *Antiperistalticum* vocant, aut fibratum structuram, ac leges minime norunt, aut festivis appellationibus oblectantur. Si quis Enterocelen expenderit unquam, hujusque phænomena cum illis contulerit, quæ in Colica sæpe subludunt, facile inveniet, quam affinis invicem affectus uterque sit? Quo enim more prolapsa intestina, ni quamprimum docta manu reponantur, convolvulum sæpe, ac mortem inferunt; ita & eadem in Thoracem a violento musculorum abdominalium conatu adacta, perque septum abrepta haud impari ludunt discrimine. Ecquis autem in hernia intestinorum, in qua sæpe etiam Ægri fæces alvi evomunt, antiperistalticum motum effinxit unquam? Quod si atrocissima quæque symptomata ob strangulationem intestinorum ob musculos abdominis valide meatum adstringentes satis illa apte deduci queunt; Quidni & colici dolores ab eorundem intestinorum, quæ ultro in Thoracem adegit nitentium musculorum spasmus, ac vis, strangulatione ob septum transversum meatum, per quod illa forte abrepta fuere, constringens, totam proinde tam sævi, acerbique mali Theoriam, non a convolutione intestinorum, atqui ab violenta contractione musculorum abdominis deducere fas erit, quorum nisu per septum transversum abripiantur intestina, inque Thoracem adigantur, propellanturque? Est altera Herniæ species, quam cruralem vocant, cæteris longe sævior, sæpe colicam mentiens aliquando, in qua intestinorum portio intime infixa reperitur, qua cruralia vasa eminent. In hac & diris cruciatibus affligi miseros, & fæces per superiora ejici, constipatam alvum, tendique ventrem cernimus, immane quantum! Num intestinum etiam aliquod, sive tenue illud fuerit, aut crassum, dilatato forte diaphragmate, obque ingentem contranitentium musculorum tensionem infixum ibidem, adactumque, qua potissimum nervi intercostales emergunt, tum ab eodem diaphragmate pene di-

(a) *Vide Reg. Scient. Acad. Acta Anni* 1713. *p.* 470. *edit. Amstelod.*

ne dixerim, strangulatum eadem inducere haud poterit Phænomena, nullo præludenti antiperistaltico motu, ut in utraque allata herniæ specie contigit? Colicæ cujusdam memini apud veteres Medicinæ Principes sermonem haberi, in qua nedum intestina tantum una cum Omento, at pancreas ipsum, Mesenterium, Lienem per spetum transversum, scissis retinaculis abripi ferunt; Chordapsum hanc vocat Celsus, alii *Volvulum*, aut *Miserere*, cujus prolixam descriptionem, & expositionem egregie tradit Lindanus (*a*). Hinc intestinorum inflammatio eorundem sphacelo præludens; hinc affinium viscerum, ac diaphragmati præsertim labes in velocem gangrænam desinens, lethifero proludente singultu. Cæterum colicos hujusmodi dolores, sive illorum phænomena, sive sedem considerem, æstate populariter ingruentes, iis accensendos crediderim, qui vere potissimum sub diversa spasmodicorum specie ludebant, ab eadem scilicet vulgari, communique causa nervoso generi summe infensa productos; cujusmodi exempla videre est apud Æginetam, Zacutum, Cratonem, Ballonium, & alios quamplures.

LXIX. Nec abs re futurum arbitror quædam innuere de Massiliensium Peste, quæ æstatis initio magnam in illa Urbe stragem edere nuntiatum est. Illius incrementa hæc fuisse ferunt: Navis oneraria ab Orientalibus Oris profecta, ubi dira Pestis sæviebat, Massiliam appulerat infectis Mercibus dives, quarum contactum mox quidam extemplo e viventium numero sublati sunt; hinc semel orta labes ad miseros Cives propagata. Brevi temporis spatio illustris, copiosa, & florentissima Urbs, ac circumjectus ager ingenti clade deletus pene, ac vastatus magnum finitimis æque, ac dissitis gentibus metum injecerat, ne fœdo afflatu diu, ac longe manaret lues, adque affines ultro pervaderet. Quas ideo præcautiones hisce in casibus humana solertia adhibere solet, eas provido consilio præoccupavit Invictissimus REX NOSTER, Italiæ totius incolumitati, cujus jam dudum ipse Patronus, ac Vindex est, dum suorum bono consuleret, prospiciens. Ubi enim primum de pestilenti lue, quæ Massilienses infestabat, rumor Taurinum pervasit, totum illico ingentem Alpium tractum, quæ Galliam ab Italia disterminant, numeroso milite custodiri jussit, ne cuiquam permitteretur ingressus, ullaque aura pestifera per eos, quos opposuit Natura Montes, ab infestis locis per aliquam secretam viam hasce Regiones adiret, inficeretque. Nec satis cautum existimans, non multo post cum externis, atque etiam finitimis Civitatibus commercia intercepit non tanti faciens commoda, & beneficia, quæ ex libero Mercaturæ commercio omnibus Civitatibus proveniunt, quanti publicam Subditorum salutem. Institutæ quoque sunt eodem tempore publicæ preces, ad iram Supremi Numinis placandam, magno ad celebriora Urbis Templa Civium confluxu, ut nunquam alias tantus in unum populi conventus fuerit observatus, tantaque erga Superos Reverentia, ac Pietas; IPSO AUGUSTISSIMO REGE una cum Piissima Regina, ac Regio Principe magna suis pietatis exempla ferente, vere optimo, adque omnium nostrum felicitatem cœlitus demisso REGE.

LXX. In dies interim magis percrebrescere auditum pestiferam luem, adque Aquas Sextias dein totius Provinciæ Caput, Tarasconem, Arelatum, Telonem Martium, ac finitima quæque Oppida longe lateque diffusam. Multi nullo proludente signo, e vestigio interibant. Nonnulli ut ab fide dignis hominibus accepimus, intra paucos dies, prævio vomitu, deliquiis animi, prostratione virium, sævissimoque dolore capitis e vivis migrabant. Haud pauci carbunculi, exanthemata, maculæ, fædaque ulcera, apparuerunt, funesta prorsus. Quosdam ferunt, quibus Bubones rite proruperant, ex insperato servatos. Infanda nimis, luctuosaque res est singula quæque recensere; Nec profecto absque lacrymis legi potest sincera malorum Historia accurate fideliterque a Doctissimis Viris Galliarum Regis mandato Massiliam missis, ut Medicam opem Civibus ferrent, inter mortes, ac funera exarata. Hanc recens in Italicum vertit, ac criticis notis erudito calamo illustravit Clarissimus Muratorius Serenissimi Ducis Mutinæ a consiliis, ac Bibliotheca. Quædam enim visa sunt Sapientissimo Viro; quod ad Pestis naturam, ac ingenium spectat, parum verosimilia, saltem congrua minus, nec satis apta, quibus vera, ac genuina Pestis Theoria inniti queat, ac Vir superioribus annis elaboratissimum Tractatum, *Del Governo della Peste*, cum dira Viennæ orta lues, tota Austria serperet. Eundem diversis in locis nuper, Mediolani, Brixiæ, ac Taurini quam elegantissimis Typis editum nunc iterum Mutinæ *apud Solianum* cupi audio a doctissimo Authore magnam in partem adauctum, & locupletatum.

LXXI. Hac autem serie fœda adeo lues sese prodere visa est. Principio multis lingua, osque viscido, lentoque humore oppletum aderat. Nonnullis obstipata alvus; Haud pauci oborta Diarrhæa, aut effusione sanguinis celeriter defuncti sunt. Vomitus, deliquia animi, ac sævus capitis dolor in singulis fere præluserant. Plures intra biduum, vel triduum alto sopore, alii Phrenitide correpti e vita migrarunt. Sæpe obvia verminosa soboles perniciosis symptomatibus stipata; Plerisque nihil hujusmodi proludebat. Cadaverum sectionibus maxima intus visa Phlogosis, ac intestinorum sphacæla. Dirius in pueros, ac fœminas sævitum. Cæterum ab æstivo solstitio ad autumnale æquinoctium usque, plusquam quinquaginta hominum millia cujuscumque sexus, ac ætatis una in Massiliæ Urbe, ejusque agro interiere.

LXXII. Hæc funestæ adeo luis indoles. Quæ vero præcipua illius causa extiterit, modeste inquit se illam minime penetrare ausum Clarifs. Chicoineau, ex iis, qui Massiliam missi sunt, Medicis alter, (*b*) ratus utique, ac scite conscius nihil attingi posse verosimile; quodve huc usque quod cujuscunque Pestis genesin, ac naturam proditum est, hypotheticum esse, nilque prorsus ad ægrorum curationem conferre. Quamobrem sedulo idem admonet ad res magis evidentes advertendum. Quæ scilicet fuerint pestis initia, quæ illius incunabula, quidve *originis principium*, ut Hippocratis verbo utar, animo, atque oculis expendendum. Utinam sane Vir Doctissimus moderate adeo de hujusce Pestis propagatione, tum præcautionibus adhiberi solitis effatus foret? Ait enim Pestilentiam sese contactu minime diffundi, ast vero miasmatum, seu corpusculorum ope ex infectis mercibus, Terræque abditis, aut e superiori quopiam fonte exhalantium manare, quæ per æthera inane dispersa dein, ac simul una cum potu, ac cibo suscepta in sanguine ludunt, eumque inficiunt, quo pronus ille magis, aut labem suscipere aptus est, sive ob congestorum humorum colluviem, sive ob terrorem, aut metum animo injectum. Intrepide ideo sese asserit ægris tulisse opem, nulla unquam contracta labe, omnia quæque remedia præservationis, aut præcautionis jure celebrata hactenus noxia potius, quam proficua esse contendens.

LXXIII. Velim ego attentius ad tam fœdæ pestis, quæ Massilienses crudeli flamine etiamnum verberat, initia animum adhibuisset Vir Clarissimus; nec profecto crediderim infontem adeo contactum infectarum rerum ab illo celebrari. Equidem pestifera quæque lues, ut de febribus malignis olim erudite ajebat Præclarissimus Sydenhamius, non omnium morbus est, nec longe illa pergere potest, nisi alias, ac ut ita loquar, pennas illi præbuerint homines. Novimus in recenti luctosa Boum clade quam utile fuerit rem in tuto ponere, cumque infectis stabulis commercia quæque intercipere. Idem quotquot de hominum Peste scripsere, consilium est; Idem Sapientissimorum Magistratuum institutum; Idem acceptus ubique gentium usus, ac mos. Neque aliud hactenus aptius ad hujusmodi labem præcavendam documentum, ut præsidium scio, quam terra marique ad fines, & loca suspecta idoneos viros mittere, qui solitis cautionibus ad rem tanti momenti assiduo invigilent, nullique, sive exterorum, sive Subditorum sine datis sanitatis vadibus, aut prævia, ubi opus fuerit in designato quopiam loco, constitutis diebus, mora, ingressum concedant. Hisce artibus unius fere sæculi spatio magna Italiæ pars, tum præ-

(a) *Exercit. IV.*

(b) *Vide opusculum inscriptum:* Relation de la Peste de Marseille, &c.

præsertim An. 1656. cum dira lues Romæ, Neapoli, ac Genuæ quam immanissime desæviret, servata est. Iisdem nos tutos, ac Sospites fore beneficentissimi REGIS cura, e studio speramus, foresque Pesti, atque omnem illi aditum ad hasce Regiones præcludere. Intrepidum quidem sese gerere summe laudo; Nihil in Pestibus perniciosius unquam, quam injectus animis timor. Sola sæpe metus, ac terroris imago absque præsentia pestis graves intulit ægritudines. Ast cætera quæque præsidia, ceu noxia potius, contemnere, periculosæ plena aleæ opinio est, absurda prorsus, atque ipsa, prope dixerim, Peste exitiosior; Utque ait laudatus Muratorius (*a*) *Da cacciarsi via colle pertiche, anche senza esaminarla, non essendo saviezza, &c. E tanto più poi*, (*b*) inquit Vir Doctiss. *perchè non si sa intendere, come mai venga neppure in pensiero a persone, che riflettano alquanto ai passi d' una Peste, ch' ella non si comunichi per Contatto, o Contagio.* Stet quidem suus invicto animo honos: Stet sua illi gloria. Nec tamen æqua laudis pars auferenda est cautionibus cæteris ab Sapientibus Viris summopere commendatis, abque diuturno rerum usu probatis.

LXXIV. Quod vero ad Pestis naturam attinet; Minime reticenda est Doctorum quorundam virorum hujusce ætatis sententia, qui veneficam luem consistere ajunt in verminosa quadam putredine tot tantasque edere strages, seque vel proxime per contactum, vel remote per fomitem de infectis in sana corpora propagari apta. Ingeniosum utique excogitatum, ad forte etiam admodum probabile, neque a recentioribus tantum vindicatum illud, excitatumque Ath. Kircherio, Fabro Chymiatro, Langio, Cogrossio, Vallisnerio, Corte, † ac pluribus conjecturis assertum, sed a priscis etiam gravissimis Authoribus diligenter scriptis commendatum; Et quidem huic ipse opinioni lubens, ut fieri debet, Sententiam meam adjungerem, si quæ omnia occurrunt Phœnomena dilucide explicari, quidve certi de hujusmodi argumento decerni posset. Atqui ut docte advertit Eruditissimus, ac amicissimus Pestalossius, (*c*) Celeberrimus apud Lugdunenses Medicinæ Professor, suos hujusmodi hypothesis, gravesque patitur Manes, nec dum adhuc extra omnem dubitationis aleam posita est. Enim vero, qui fiat ut in Urbe quapiam, aut Agro, ubi longo temporum spatio nulla sæviit lues, eaque proinde infecta, aut peculiarium vermiculorum examina haud amplius aerem occuparunt diu, qui fiat inquam, ut horum progenies a remotissima plaga advecta semel tam facile illico multiplicari; Ut brevi dierum intervallo universam Atmosphæram inficere, perque ora, nares, ac patentiores quasque vias intus excepta, tam difficiles morbos efficere, seque ad affines agros, ac regiones propagari possit, anceps hæreo; Equidem ut propriis nondum illa oculis, ita, & mente assequi haud posse unquam tot minuta animalia crediderim, queis progigni semel, ac longe lateque dein manare Pestis queat, tamque sæpe diverso more proludere?

LXXV. Quod autem dicatur ab aliquibus in emisso ab affectis hominibus sanguine, aut etiam microscopio armatis oculis vermes inspectos fuisse; Id minime satis esse ad hujusmodi hypothesin tuendam, vel ex eo deduci potest, quod nedum in affectis Peste, at vel in ipsis etiam sanis hominibus continuo hicce scateat cruor. Dein vero hi soboles potius, quam Parentes, aut Pestilentiarum Authores esse videntur; Neque enim illos adeo minutos repertos unquam memini, cujus revera exiguissimæ esse molis effingi debuerint, aut mente concipi. Cæterum si minuta hæc animalia in sanguine, aut fluido quopiam, ceu in proprio elemento degunt; Ut vivere illa diu, ac latere queunt extra propriam sedem? Ut sese recens excitare dein, explicare illa, ac suopte ingenio e vestigio multiplicari? Crediderim potius (eoque fidenter magis id ego ajo, quod solidioribus rationibus hæc mea sententia innitatur, & Magnorum Virorum nedum inter exteros, sed & inter nostrates, quorum consuetudine, ac judiciis uti in hac Civitate soleo, ac præsertim Illustrissimi, Amplissimique Viri I. A. Manzini Regis Medici Ord. & Cons. Clarissim. Jo. Fantoni, Cicognini, ac Parentis quoque mei Ven. quem silentio præterire nefas foret, Medicorum Regis Primarii, & Consiliarii, suffragio comprobari illam noverim.) Crediderim inquam verosimiliter magis pestiferam quamlibet eo nomine dictam luem, tum quæ præsertim Massilienses tam dire adeo, crudeliterque exagitat, ortam esse a peculiari quodam veneno, cujus inanime perpetuum seminarium in vastis illis Asiæ Regionibus effingere lubet, inque Europam advectum aliquando. Nec forte incongruum erit quandoque veneficam hujusmodi luem hisce ab oris repetere, nostro illam sub Cœlo natam, adultamque concipere, quod medius fidius mirum neutiquam videri poterit reputanti, ut rem magis exemplis illustrem, tot passim morbos contagiosos intra nos ipsos sæpe progenitos, unde postmodum obvia quæque corpora teterrimo afflatu inficiuntur. Neque vero novum est, ut olim de hydrophobia Cælius (*d*) Aurelianus tradidit, *in animalium corporibus peculiare venenum innasci, quod postmodum cætera contagione corrumpat.* Quæ ab exotico hujusmodi veneno, aut fermento (nam quo alio usurpato a Medicis nomine clarius nunc referam imaginem pestiferi illius principii, unde lethalis hæc labes exoritur, nequaquam invenio) producitur Pestis, dirius sævit, quam quæ ab nativo alio quopiam, seu indigena oritur.

LXXVI. Possem utrumque venenum illud, tum adventitium, tum nativum cum Arsenico, & Sublimato comparare, nam in solidis partibus revera pares cum erodentibus venenis invehit effectus; Ab instituenda tamen hujusmodi comparatione me lubens cohibeo, minime ignarus innumeras & esse, & excogitari posse veneficorum miasmatum conjunctiones, unde variæ, difficilesque prodeunt nocendi artes. Neque id est hujusce loci exponere, cum præsertim id eos tantum ignorare accidat, qui hospites in chymica, & Anatomica arte non sine ingenti piaculo diversantur. Cur autem, quaque actione fermentum illud, sive adventitium, sive nativum fuerit, sese sano in corpore insinuare, excitatumque semel sedem ibi figere, tum sese in alios homines propagare momento temporis queat, pulveris Pyrii exemplo satis præclare explicatur. Atqui sive animatum in sanguine seminarium, vel inanime prorsus miasma pro vera Pestis causa statuatur; Lugendum utique est, tum olim; tum nuper apud Massilienses nondum inventum fuisse verum, certumque præsidii genus, quo tam fœda, sævaque lues curavi queat.

LXXVII. Ad Subalpinos redeo; Utque rem omnem in pauca contraham: Pluviosus Autumnus extitit: Hyems Austrina: Ver insolens: Lætior Æstas, temperata, amœna. Bombycum soboles exigua. Tritici, ac frugum ubertas copiosa satis. Puteales aquæ multo cæno refertæ. Inops Flora. Mellis parca perceptio. Vini proventus ingens, quem nemo sperare auserit unquam initio Veris. Adeo forte quæ tritico, ac frugibus haud læta omnino tempestas est, ipsa vinetis, ac orientibus uvis, viribusque fecunda magis est, ac felicior. Erucæ, & Bruchi hortos omnes medio Vere depopulati sunt; Redierant hi Æstatis initio, ac lenis aura ab Orientalibus oris adspirans cito in fugam illos convertit. Qui Hyeme, ac Vere proluserant vulgares affectus, hosce adulta Æstate fatiscere penitus, inque Scenam sese prodere intermittentes febres adverteram. Sævire quoque desierant Æstate, saltem mitiore flamine perflare cœperant Austrini flatus. Nunquam amœnioris Autumni lætiora initia extiterant, aut felicioribus auspiciis prope visa splendescere Libra. Iis ego sequentem protinus telam exordiar, cœptumque semel opus pro viribus persequar, non exiguo quidem labore, nec tenui fortassis laude; Si quem Numina sinunt,

Auditque vocatus Apollo. Con-

(a) *Osservazioni intorno della Relazione della Peste di Marsiglia pag. 24.* (b) *Ibidem.*

(†) *In id etiam strenue incumbit Eruditiss. P. Seguens tot editis operibus celeberrimus, elaboratumque opus brevi se daturum luci, in quo causam pestis ab præfatis animalculis deducere nititur; ipse doctiss. Author nuper pollicitus est in litteris ad Cl. P. Romam Regium in Taurin. Archi-Gymnasio experimentalis Philosophiæ Antecessorem.*

(c) *Avis de precaution contre la Maladie contagieuse de Marseille pag. 31.*

(d) *Lib. 3. acut. morbor. cap. 9.*

Constitutio Epidemica Taurinensis Anni 1721.

I. INstituto meo inhærens prægressam Constitutionem, qualiscumque ea fuerit, in fine cujuslibet anni describendi, eo libentius id exequor, quod exacti nuper Constitutio anni ab ea, quam superiori experti fuimus, toto pene cœlo diversa uberem explicet contemplationum segetem, quo nihil in re Medica tractanda utilius inquam, tum rectæ medendi methodo, (quod Venerandi olim Senis, idemque Magni illius Angliæ Cancellarii votum fuit, consiliumque,) appositum iis magis, aut accommodatum: Satque prolixam dicendi materiem suggerat, quod alterum quoque magnam profecto rebus lucem, ac perspicuitatem afferre poterit aliquando. Deinde etiam animosum me effecerant magis, majoresque ad rem sedulo, alacriterque gerendam, ac munus quod mihi persolvendum quotannis constituti, rite, diligenterque perficiendum, addiderant vires, ac velut impulerant Eruditi quotquot in Italia, tum extra Italiam degunt Clarissimi Viri de re omni medica, ac litteraria optime meriti, ad quos prima hujusce Telæ stamina, primaque studiorum meorum incrementa pervenere.

II. Ut igitur, ubi superiore anno desiit Oratio mea, inde initium ducam, blandiores umquam, amœnioresque Autumni dies haud illuxerant diu, hiscentibus per intervalla ab Aquilonaribus Oris, tum ab iis, quæ a gelida Arcto ad Orientem declinant, lætioribus ventis, qui temperato inducto frigore salubriorem temporum conditionem induxere, silentibus omnino dirorum morborum, quos passi fumus, Parentibus Austris. Plurima namque pluvia Septembris initio delapsa, mox subsequens horridiuscula aura, quæ superiore Autumno, perque hyemem dein, ac ante actam æstatem se se prodiderant, exitiales febres Variolarum, ac Morbillorum, quæ facem illis prætulerant, vestigia insequentes ac morem, heu infandum nimis, in fugam verterat; ortumque dederat intermittentibus febribus, quæ jam tum proludere cœperant, lætioremque, saltem funestam minus, Subalpinis futuram rerum scenam polliceri. Subirascebantur utique ac quandoque remigrare rursus, pedemque referre, ac subludere videbantur nondum deletæ illæ penitus, atque harum asseclæ, comitesque, immanes, immitesque Colicæ, Nephritici, ac Podagrici affectus, tum Spasmodicæ ægritudines cæteræ superiore anno exaratæ. Earum tamen vis nec diu quidem, nec imperiose adeo sævire, nec præterquam ad paucos tantum, unum scilicet atque alterum extendi visa; Quibus vel familiares jamdiu aderant illæ, vel recrudescentes potius reliquiæ, ac priorum morborum soboles; Ceu prope interitum, ac jam delinquens candelæ, aut ellychnii lumen per intervalla adhuc reviviscens dein omnino deficit, extinguiturque. Forte etiam ob uberrimum vini proventum liberiore pede sibimet unicuique indulgendi concessa facultas, lætissimis Autumni diebus, ortum exaratis recrudescentibus ægritudinibus dedit, sæviendique adhuc imperium. Strenuus Miles, cum vespere cibo, ac recentis meri potationi nimis intemperanter indulserit, dimidia nocte diris ventris cruciatibus angi cœpit, una cum vomitionibus inanibus, ac irrito desidendi conatu; Summo mane cum jam fere animam agere videretur, elato nimirum, ac tympani in morem protenso ventre, fotu, balneo, anodynis, ac oleosis plerisque opportune adhibitis, feliciter evasit. Minus læta res obtigit Prænobili alteri, ac Præclaro Viro, qui cum una cum amicis ruri degeret, recentioris vini potu, etsi modum, ac sobrietatis limites minime excesserit, Colicis doloribus, quibus obnoxius olim fuerat, extemplo correptus, celeri fato occubuit. Aperto cadavere abdominis musculos, tum obliquos præsertim, transversosque intensos admodum reperimus, atque adeo prærigidos, intentosque, ut perquam acuto cultro difficile adhuc foret illos abscindere: Ventriculus, ac Duodenum intestinum vacuum penitus occurrit, secus Jejunum, ac illi affine Ileum, quod utrumque flatu tumens, ac valde tensum sese intuentibus obtulit, adeo ut obliteratæ fere vix conspicerentur amplius in horum altero valvulæ, quas numerosas plerumque cernere in illo est *conniventes* dictas Anatomicis, rectius forte *rugas*, aut *juga*. Rugarum enim hæ potius instar se habent a pariete interno intestini efformatæ, ceu juga quædam præterlabenti liquido remoram modo, modo eidem per varios anfractus, ac orbes contendenti opem præbentia auxiliatricem. In externa porro Ilei facie ingens visum diverticulum paulo infra illius exordium, duos transversos digitos longum, ceu processum alter vermiformis, eadem qua Ileum figura, latitudine, atque substantia, cumque ejusdem intestini tubo, lato orificio, communicans. Sæpe ego hujusmodi diverticula, seu processus, ut illa vocat *Verheyenius*, in Ileo reperisse, olim memini in cadaveribus præcipue Virorum, quibus colicæ humorales, ut ajunt Practici, frequentes obtigerant. An id quidquam lucis allaturum magis in re medica; An & hinc potius ortus ducat peculiaris affectus alter, de quo haud ita pridem meminerant (*a*) Viri Doctissimi in *Commentariis Regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis*, cum nempe haud ipse intestini tubus, sed ea dumtaxat diverticula intra herniæ sacculum coercentur, exercitatioribus Medicis decernendum relinquo. Plura quoque de hisce Ilei, tum Recti diverticulis, herniisque, in quibus illa intercipiuntur, verba facit, ubi & suas itidem observationes addidit Clarissimus, ac toto Orbe Celeberrimus *Morgagnius*, (*b*) Anatomicorum hujusce Ævi facile Princeps, cujus eruditioni, peritiæ, ac Doctrinæ levis nimis hæc est æqua laudis Præfatio. Optandum utique, quod *Bartholinus*, *Diemerbroechius*, *Verheyenius*, *tum* & *Riolanus* ipse (*c*) audacior æquo criticus, rerum Anatomicarum, ac Medicorum scientia insignis, qui laudatis viris facem tulit, idemque tria nonnumquam hujusmodi diverticula, seu processus adnotasse ait, morborum historiam sincere nobis, fideliterque exarassent illorum, quorum in cadaveribus id observaverant; Forte enim quidquam ex hoc dilucide, ac præclare magis nobis in hac re modo innotesceret. Sed de his alias: Neque enim fas est in ipso Orationis limine diutius extra orbitam divagari.

III. Prodigiorum vero, ut institutam semel Anatomicam cadaveris sectionem prosequar; Prodigiorum maximum, ac celeris necis causa penes Septum transversum latens in conspectum tandem sese prodidit, quod dilatatum aderat, immane quantum! Ibi potissimum quo intercostalis nervus ad imi ventris viscera abit. Per hunc namque ingentem hiatum, qua data porta viam sibi ultro in Thoracem fecere Colon, Pancreas, tum Epiploi magna pars. Plurimum in sinistro Thoracis claustro effusi sanguinis a disrupta Pancreatis vena conspiciebatur, ac sinister Pulmonis lobus totus pene sub scaleno musculo alte absconditus, adactusque. Quæ quidem omnia eo libentius a me adnotata sunt, diligenterque exarata, quo vera Colici sic dicti affectus Idea nobis elucescat magis, quæve tot sæculorum spatio Arabum mentibus excogitata invaluit, diu Antiperistaltici motus doctrina, ceu fictitia, ac mechanicis legibus adversa omnino, tandem aliquando obsolescat, aboleaturque, facem ferentibus laudatissimis, tum in Anglia, tum in Gallia viris, qui detegendo in dies vero unice, ac gnaviter jamdudum incumbunt. Ad vulgares febres, quæ sub ipsum Æquinoctium, ac diu adhuc post ipsum toto Octobri, ac Novembri mense exeuntis Anni 1720. caput extulerant, me confero.

IV. Hæ quidem utut intermittentium indolem, ac morem toto sui decursu quodammodo prætulerint, ingeniumque; Attamen quid insolentis, quodve reipsa vulgare quidpiam, ac revera *Divinum* inesse iis ominabatur, præ se ferebant. Neque enim diuturniores adeo extitere, quas quisque Medicorum jure merito suspicabatur, quasve futuras, vel ipsa quoque Anni temporis conditio suadere poterat. Dolor insuper intensus capitis, idemque assiduus febrilis paroxysmi assecla, eique sæpe proludens; Oculorum rubor; Pulsus parvi, humilesque; Ingens corporis jactatio, quid denique in ipso ægrotantium vultu, ac urinis facile conspicuum intuentibus, quid intime latens, aut superioris forte lu-

D dentis.

(a) *Vide Comment. Reg. Scient. Acad. Parisien. ann.* 1700.

(b) *Advers. Anat. III. Animadvers. V. pag.* 8.

(c) *Anthrop. lib.* 2. *cap.* 14.

dentis adhuc conſtitutionis reſiduum, aut illi quæ jam prope impendebat, antecurrens, quid inquam ab conſueto intermittentium febrium genio, ac more diverſum ſubludere ſignificabat. Jam tum ſcilicet cudebantur mox eruptura mala, aut prope orientia eadem anteire cœperant, ac elucefcere. Atque hæc quidem potiſſima eſſe debet ſolertis, ac diligentis Medici cura, ingruentium nempe morborum excurſus ſedulo adnotare, vel minutiſſimas circumſtantias, ac occaſiones caſtigatiſſimo examine expendere, atque uno verbo *primam*, ut ajebat *Hippocrates*, *malorum originem* detegere; Unde futuros rerum eventus magna ſui laude prædicere queat, iiſque occurrere.

V. Nec equidem omen ſefellit exitus. Prope namque ingens illico, imminente ſolſtitio, Eryſipelatum numeroſa cohors, tum intra Urbis muros, tum longe, lateque per univerſum agrum, atque ad finitimas uſque regiones propagata eſt, ſilentibus tum temporis, aut ſaltem ferocitate depoſita parcius ſævientibus, præfatis intermittentibus ſic dictis febribus, diviſo velut inter alterutrum imperio, ac facultate ludendi. Raræ tunc, ac infenſæ minus ægritudines cæteræ, quæ appetente hyeme ſolent potiſſimum in Subalpinam gentem ſeſe immittere. Omne adeo imperium ſibi, poteſtatemque iraſcendi erogaverat præfata morborum progenies, infeſta initio multis, funeſta paucis.

VI. Ejus namque aderant moris, atque indolis, ut ludere magis quam ſævire, laceſſere potius, quam vincere velle viderentur. Favebat ludentibus læta hyems Auſtris perflata frequentibus, at qui mox ſubſequenti Subſolano, aut altero quopiam e gelidioribus ventis terga dabant victoribus. Ludere ventos revera quiſpiam dixerit inter ſe invicem, ſeſe viciſſim excipientibus Auſtralibus modo, modo Orientalibus, immitique Borea, atque ita reciprocantibus imperiis altero alterius iram coercente, ſævitiemque. Præ cæteris vero Orientales maxime a medio circiter Januario ad finem uſque Februarii leniſſime perflarunt, tranquillo, amœno, & ſedato prorſus Cœlo. Atque id quidem obſervare erat, quod cum primum hi ſpirare cœperant Septembri menſe, fugatis illico Auſtris, qui heu luctuoſe nimis ſævierant diu, exaratæ ſtatim febres intermittentes prodiere, quæ quidem rurſus hiſcentibus iterum Auſtralibus ventis imminui, aut ſaltem mitius ludere videbantur; Recrudeſcere hæ vero dein, cum ſilentibus illis prorſus, Orientales perflabant, aut gelidus Boreas, quorum utrique eadem ferme efficacia conceſſa eſt, quia eadem, ſimilique ratione condenſatum, ac frigidum aera ex vicinis montibus adferunt. Sæpe etiam memini medio Vere, aut impendente prope Æſtate in noſtris regionibus, iiſdem perflantibus, tum Orientalibus præcipue, frigus plerumque recrudeſcere magis; Quod evenire arbitror, cum nives in toto excelſo Alpium, quæ ad Boream imminent, tum abrupto Apennini tractu jacentes, altiori Sole facto liqueſcant, frigidaſque partes in noſtrum aerem vehunt. Quantum namque frigus immittat Atmoſpheræ nix, vel glacies ſoluta præclaro experimento inde demonſtrari poteſt, quod ſpiritus vini rectificatus nivi adfuſus tantum gelu efficiat, ut liquor aqueus in propinquo mox in glaciem convertatur.

VII. Hoſce inter ventorum, ac morborum luſus cernere erat modo Eryſipelata, modo exaratas febres intra ſuum ſeſe alveum condere, ac prope extingui; Nullus vero præfatis febribus, etſi ingruente hyeme in fugam verti viderentur prorſus, nullus inquam iis negaverit umquam omnium, qui labente anno erupturi erant, morborum principatum, ac veluti prædominium. Quiſquis namque morborum circa æquinoctium autumnale maximopere furit, is totius anni conſtitutioni nomen impertit ſuum; quod a Doctiſſimis Viris jam diu adnotatum ſcio: atque ob id forte mos erat *Hippocrati* Conſtitutiones Epidemicas, quas ſermone eleganti adeo, atque ad rei naturam appoſito exaratas reliquit, ab Autumnali Æquinoctio inchoare, prope occidentibus Vergiliis. Nec inſolita quidem res eſt Epidemicorum Principem, qui ſub Æquinoctio Autumnali præ cæteris invaluit, initio hyemis mitius laceſſere aliquando, *cum ex adverſo*, ut recte advertit *Magni nominis Vir Sydenhamius*, (*a*) *Epidemici inferioris ordinis, qui ſub eo merentur, tunc temporis præſertim ingraveſcant, & rerum potiantur, donec dictus anni Princeps eorum vires frangat, & deleat nomen*. Hujuſmodi aderant memorata Eryſipelata, quæ ludentibus vix orta hyeme Auſtris caput extulerant. Cœperant quidem illa primo paucos tantum invadere; mox vero ceu *rupto aggere torrens* in apertum magis erumpere, hoſque atque illos nullo diſcrimine aggredi, nec Civibus modo, ſed & univerſis pene Subalpinis gentibus infenſa, atque illis præſertim, quæ iis in locis degebant, quæ ab Auſtralibus ventis verberari magis conſueverant. Quod vel ipſa intra Urbis mœnia advertere erat: Ea namque parte numeroſiore agmine ſævire illa viſa ſunt, quæ meridiem adſpicit, *nova Urbs* dicta ab Immortalis memoriæ Principe CAROLO EMMANUELE SECUNDO inchoata, aucta dein, perfectaque ab Piiſſima, atque ad Magnarum Principum, ac Reginarum exemplar nata MARIA JOANNA BAPTISTA, tum ab AUGUSTISSIMO REGE NOSTRO VICTORIO AMEDEO, præclara Domorum ſtructura, eleganti Viarum amplitudine, editiſque Templorum cervicibus nulli pulcherrimæ Urbium ſecunda. Ea ſcilicet ventorum indoles eſt, ut ſive leniter, mitique flamine ſpirent, ſive rupto ceu turbine, feraque miſcentes murmura præcipites ruant, quidquid in altum tollitur, ac inane per æthera fertur, ſecum una ferant per mille id ipſum vias, ac itinera mille necem hominibus adferre potens. Uter vero in univerſum exitialis magis Boreas ne aut ſævus ab alto ruens Aquilo, an circa terram ſerpens illi oppoſitus Auſter? an qui ab ortu incumbunt, aut qui *veſpere ab atro* conſurgunt, decernere nemo auſus adhuc, cum lethiferos quiſque effectus induxerit ſæpe; tum maxime cum vel diu nimis, vel minime ſervata temporum lege dire, crudeliterque deſæviunt? Ediſcere id quidem, ac prænoſcere par ille unice erit, qui locorum poſitiones, temperiemque Cœli uniuſcujuſque Urbium propriam recte expenderit, tum plures una invicem obſervationes, Aſtronomorum more, ac exemplo, inſtituerit diu, aut rite contulerit inſtitutas.

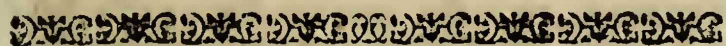
VIII. Utque Eryſipelatum morem, quo ea ſcilicet pacto eruperant, fuſius, ac propius exponam; Pleriſque illa abſque ullo proludente ſigno in hac, aut illa corporis parte inopinato apparebant. Aliis vehementiſſima febris prodituro Eryſipelati facem tulerat, eratque jam prope erumpere impendentis Eryſipelatis indicium certiſſimum, ipſa remiſſa extemplo febris, deficienſque. Ejuſmodi aderant febres, quas revera eryſipelatoſas dicere fas eſt, quæ ſuperioribus annis, cum latiſſime ſævientes variolæ cumulatiſſimam edidere ſtragem, hiſce præire conſueverant, ac prope jam eminentes prænunciare. Eruperant autem in vultu potiſſimum; Nonnullis humeri, aut crura obſidebantur. Statim vero ac detumeſcere videbatur facies, aut quælibet alia affecta pars; Conturbari hinc cœperat leniter alvus, atque hoc pacto intra pauciſſimos dies morbus integre abſolvebatur. Haud paucis hæmorrhagia primis periodis e naribus prorumpens felici ſidere reſtituit rem. Huic proludebant Hypochondria dura; tumida, doloroſa, aut intenſus capitis dolor, aut oculorum rubor, aut tinnitus aurium. Cæteræ quæque Criſes, quas ſæpe moliri Naturam novimus, iiſque morbo exitum dare, aut impares prorſus aderant, aut illas experiri malum. Totum, quod erat artis opus, in eo innitebatur, ut ipſa Medicatrix Natura eo libenter contenderet, quo duci annuebat. Quod ſi oneri ferendo impar foret, haud deerant Medentibus Artes, quibus labentem erigerent, ac ſublevarent, quo læta dein criſis per eas, quas oſtenderat illa vias, ſuccederet.

IX. Et ſane haud paucos memini nullius Artis ope, ſola Medicatrice Natura ſanatos: Haud exigua ſaltem ſpes ſalutis erat, totum concredere opus Naturæ, aut ejus motibus per opportuna remedia obſequi. Equidem ut in morbis omnibus, ita in acutis potiſſimum, tum in Eryſipelate præſertim, ac morbo omni inflammatorio haud exigua Medico opus eſt doctrina; prudentia, & ſagaci cunctatione, imo religioſa naturæ motuum obſervatione, aliter pernicioſi naſcentur errores. Magna utique Sapientiæ pars eſt mentem a præjudiciis

(a) *Morb. acut. ſect. 1. cap. 2.*

ciis liberam servare, nec dirigentis Naturæ motus per intempestiva Medicamenta prævertere. Novit id unum Magnus *Hippocrates* Jatricæ facultatis Parens, atque ex illo celebri *Macrobii* elogio *fallere nescius, & falli*, qui diversis passim in locis, tum præcipue in libro de *veteri Medicina*, qua summa incumbendum sit prudentia, & circumspectione in re Sacra tractanda, sic ille vocat medendi Artem, præclare admonet Medicos, quorum plerosque jam tum temporis idem in se admittere noverat, quod imperiti Navigantes: ***Etenim**, qui in tranquillitate*, ait, ***navim gubernantes delinquunt, manifesti non fiunt; At si ventus magnus, ac tempestas ipsos deprehenderit, tunc conspicui fiunt palam omnibus hominibus, quod ignorantiæ, & erroris sui culpa navim perdiderint***. Pervenustam, pulcherrimamque de hoc argumento Orationem olim in Patavino Lyceo habuit Clarissimus *Ramazzinus*, quam una cum cæteris ejusdem celeberrimi Viri operibus Genevenses Typographi superioribus annis edidere.

X. Atque hic loci mihi de Erysipelate, tum in universum, tum in specie, ejus scilicet quod tota in Urbe, atque Agro tunc temporis sæviebat maxime, verba facienti, in mentem subit Consilium Medicum, quod Latino Carmine numquam satis laudatus Vir exaravit ad præclarissimum nostri sæculi Poetam diro hujusmodi in cruribus Erysipelate laborantem. Quam pulchre, quam eleganter, quam docte Divini Senis Oracula elegiacis versibus expressit, ac prope dixerim illustravit! Hos ego haud abs re futurum duxi Orationi meæ adnectere, ceu gemmam, aut monile quodpiam eximii fulgoris.

Ad Illustr. & Rev. Dom. Abbatem

MICHAELEM CAPELLARIUM

Poetam Celeberrimum Erysipelate laborantem Consilium Medicum.

„ Crura Tibi, ut scribis, dirum Erysipelas adurit,
Vir bone, nec reperis qui levet arte malum,
„ Plurima promittent Medici, namque id Medicorum est,
Sed Tu ne fidas, nam dare verba solent.
„ A pingui, atque oleo, veluti cane (*a*) & angue caveto,
Unguina succenso dant alimenta foco.
„ Pinguia quin faciunt, partem (*b*) putrere perustam,
Nascetutque ulcus, quod cachoetes erit.
„ Nec minus herbarum succos apponere tentes,
Crura nec ut mos est, lacte fovere velis.
„ Talia quippe nocent, coguntque recurrere morbum,
Qui ex imo ad summum proliciendus (*c*) erat.
„ Quid faciam ergo, inquis? Tu sustine, & abstine, talis
Decubitus criseos est, mihi crede, loco.
„ Interea in lecto recuba, & suffusa rubore
Aere ab externo membra tuere precor.
„ Sic etenim poterit sensim expirare quod urit,
Hæc sat nota Coi sunt documenta Senis.
„ Tute ergo observa ac tristes animo expue curas,
Sitque bene ut valeas unica cura Tibi.
„ Noli dum langues, Musis, Phœboque videri
Tam charus, quin sis charior ipse Tibi.

Aureum itaque hoc maxime præceptum in mentem sæpe revocandum, tum in Erysipelate curando præsertim, quod idem amico Poetæ laboranti consulebat Vir Doctissimus: *sustine* nempe, *& abstine*. Talis enim decubitus Naturæ victricis conamen est, ac criseos loco, quam si alio avocare contendis, *putredo, ac suppuratio* expectanda illico, funesta quantum!

XI. Totum ideo, ut quæ semel dicta sunt, iterum repetam, concredendum aderat Naturæ opus, cum præsertim, quod moliebatur, conficiundo muneri par illa foret, nec administram Medici opem efflagitaret. Advocanda utique quandoque erat in auxilium Ars, quæ quidem copiosa celebrata semel, aut etiam repetita, si vires tulerint, Sanguinis missione e cubiti Vena, aut e Saphena, ubi opus adesset, hoc uno plerumque subsidio *utramque*, ut ajunt, *paginam* adimplebat, tum apparente nondum, aut prope jam eminente Erysipelate, tum etiam ipso jam adulto pene, nedum tamen remissa penitus febri, aut alio quopiam adhuc perseverante, quod urgebat magis, fero, immitique Symptomate. Hæc una aderat potior solertis Medici cura; Quod reliquum erat fauste id celeriterque absolvebatur quiete, victu tenui, liquido, antiphlogistico, potu simili, medicamentis diluentibus, & refrigerantibus simul, vel singulari dote acri specifico opposita præditis.

XII. Hostile namque acre illud Austrinis flatibus elatum, quod idem superioribus annis diras pepererat ægritudines, id ipsum, si quid ego hic judico, nedum subactum penitus, diversi tamen generis particulis commixtum, quas gelidus Boreas superiore Autumno præmature attulerat, cruoris rubri arteriosi, inque minimis canalibus stagnantis attritum efficere par erat, atque hinc *phlogoses* inducere, vel in finibus arteriosis, vel in vasis lymphaticis arteriosis, dilatatis osculis, admissos globulos rubros per fines transmittere non potentibus. Quidquid enim erodendo, crispando, adurendo vasorum extrema ita arctat in Conicis, Cylindricisve, ut diameter aperituræ fiat diametro Sphæræ Sanguinis minor; Quidquid cruorem aut lympham cogit ut coeat, aut eidem violentum motum præbet, quorum utrumque ab acriorum corporum præsentia explicari sat apte potest; quemcumque id inflammatorium morbum, Ignem, ut ajebat; *Hippocrates*, aut *phlegmona*, qui omnes ob causæ, & effectuum similitudinem ab Igne nomen habent, gignere satis est in minimis æque arteriis, ac Lymphæ ductibus. Ut enim in cruore rubra, sic in lympha alia est forte pars crassior reliquis.

XIII. Quoties vero inducta semel stagnatio liquidi in vasis est, sive acre illud specificum, sive aliud quodcumque, sit quod lympham aut cruorem cogat, finesque vasorum urat, erodat, aut distrahat; Acti adhuc a superstite vita cruoris vis, eos ipsa effectus inducere par est, erupturi, aut prope jam erumpentis, aut erupti tandem Erysipelatis, aut phlegmonis proludia, ac incrementa: Arteriæ namque primo minutæ, vixque visibiles obstructæ jam a Sanguine distendente augentur; Hinc tumor ruber, sive prima Erysipelatis Scena. Vasa mox lymphatica arteriosa antea, pellucida, & invisibilia eadem patiuntur; Unde augmentum rubedinis; Distenta dein vascula rupturæ propinquant in fibris minimis, ac valde invicem compinguntur liquida, & solida; Hinc dolor punctorius, durities, renixusque partis adulto jam prope Erysipelate, adauctoque. Cætera hinc repetenda Phænomena, rubedo splendens, calor, æstus, debilitas, molestia, febris, ad atrium partium liquidi inter se in solidum, tum solidi in illas, a rubro accumulato, ab irritatis fibris, a celerius per aperta viarum acto sanguine, Mechanicis hæc eadem omnia legibus præclariora, atque illustriora.

XIV. Exorientis hæc adultique Erysipelatis proludia. Posteriorem illius Scenam exegerat Natura, quod inceperat illa opus, absolvens. Id vero resolvendo potissimum assequebantur, qui idem lætissimus ac tutior modus est, quo morbi inflammatorii exire solent. Obque id præcipue Artis Magistri, ac Principes Viri ab oleosis ac pinguibus, tum topicis, quæcumque ea sint, refrigerantibus, anodynis cavere jubent, ne aut pinguior factus humor, ac spissior, effusus idem, tum glutinosus magis suppurationi præbeat facem, qui alter modus est, quo terminatur inflammatio; aut retropulso forte, inque parte affecta hærente adhuc atroque facto magis, *gangræna*, aut *Scirrhus* oriatur, tertius illa, hic quartus abeuntium inflammationum finis. Hinc ubi sæpe occulta manent Erysipelata, atque intima illa obsident delubra, in acutas, aut lentas ægritudines desinunt; Velocis eadem aut lentæ mortis causa, cum scilicet,

Supplem. ad Sydenham.

(a) *Hipp. de affect. num.* 57.
(b) *Hipp.* 7. *aph.* 20.
(c) *Id.* 6. *Aph.* 25.

aut in sphacelum, sive ut ait *Duretus* Subalbinorum Medicinæ decus eximium, *in Systrophen phlegmonicam* abeunt inflammatæ partes ut in lypiria febri, seu, ut illam vocat *Baglivius*, *Erysipelate* alvi; aut coacta eadem forte in glanduloso tuberculo iners materies in Scirrhum tandem degenerat, qui ut Sphacelo, gangræna, carcinomati idem, seu cancro a similitudine sic dicto, proludit inevitabili fato, ut in diuturnis obstructionibus glandularum contingere sæpe videmus, post assiduas febres neglectas, aut male curatas, atque earum præsertim glandularum, quæ liquorem facilius inspissandum obtinent, vel ratione loci stagnare plus cogunt.

XV. Mihi equidem numerosam adeo tunc dierum latissime oberrantium Erysipelatum cohortem vix ingruente hyeme extemplo editam adultamque animo reputanti, haud inanis utique metus subiit, ne forte appetente Vere acriora facta spicula, sævientibus maxime atque una invicem assiduo more inter se confligentibus Australibus, ac Borealibus ventis, dirioribus malis ortum præberent, ac incunabula, quibus jam tum proludere illa videbantur. Metuendum scilicet ne hujusmodi *Systrophes phlegmonicæ* intra pulmones tandem, ceu in Principe Theatro subluderent aliquando; Statim atque hyberno exacto frigore, ac novo concitato tumultu in liquidis aptior foret præfatis, exoticis particulis aditus, quo intra eadammet liquida ea, qua pollebant diu, crudelitate sævirent; Notum jam tum scilicet erat perspectumque mihi, quam mala cubaret in præcordiis labes. Nec vanum utique, atque inanem prorsus metum effecerat ventorum una ludentium indoles; Utriusque enim flatus sæpenumero Subalpinis potissimum exitiosi extitere, tum maxime, cum sese vicissim excipientes, atque alterno ludentes flamine varias, ac discrepantes inter se invicem alterationes aeris gignunt. Cum vero aereo hocce fluido nobis circumfluo, tum liquida, cum solida æquilibrii perennitatem illius acceptam ferant, quo vita ipsa cœpit semel, ac servatur diu; Sitque inter duo hæc nostri corporis componentia, liquida nempe, & solida ipse aer veluti libræ *canon*, atque *examen*, cui utraque parent, ac obsequuntur. Conspicua res est alterato libræ *canone* servatura eadem haud amplius esse instituti æquilibrii legem, ac proinde tot inter discrimina rerum jure merito suspicari fas esse imminente propius vere nova oritura mala, quibus nigram facem jam tum præbuerant ludentia passim Erysipelata, tum pronus heu nimius hoc anno ad *Stasin* cruor, tum quæ *Epidemici primi Ordinis*, seu anni Principis Morbi dignitatem sibi comparaverant exortæ paulo ante Arcturum febres, quas etsi intermittentium plerasque morem servasse meminerim, quid tamen *Sacrum* ac reipsa ingens inesse iis, solertibus Viris jam tum visum aderat, perspectumque.

XVI. Sane ut ab Erysipelatum narratione ad exaratas febres gradum faciam, exercitatioribus utique haud imposuerant illæ, vel primo sui initio, quippe eam, quam prætulerant primo adspectu faciem, facile conjicere erat simulatam esse; subque ea larva, ac simulationis artificio magnum latere aliquid sese manifestius ostensurum aliquando. Enim vero cum nihil hujusmodi unquam superiore anno contigerit, eruere erat statum liquidorum toto jam penitus Cœlo discrepare ab eo, quem ipsamet liquida dudum obtinuerant: Ad *Stasin* scilicet magis illa vergere, eaque proinde præcavenda mala, quæ a prono ad concretionem sanguine ortum ducere novimus. Atque hac quidem novam rerum Scenam induxerat nova anni Constitutio appetente Libra, statim atque hiscere cœperant a gelido Aquilone Septembri mense flatus, qui diathesin Aeris extemplo prope immotarunt.

XVII. Memini equidem me pluries tum temporis de iis quæ Subalpinis prope impendebant currentis decursu anni, ægritudinibus, sermonem habuisse cum celebrioribus Artis Magistris, quos eximiæ mihi laudi foret debita honoris præfatione singillatim recensere, si prolixiorem me esse sineret dicendarum rerum magna seges, ac dignitas. Edoctum fecerat anteacta superioribus anni Constitutio, quæ a sanguinis fluore, quæ ex adverso ab eodem ad fixitatem ac lentorem properante, quæ rursus ab hac vel illa aeris crasi timenda magis, ac prævidenda sunt. Ecquid aut perspicuum magis, quam a tendente ad concretionem Sanguine ea quidem prænoscere, ac prænunciare, quæ a minus veloci tramite progredientibus liquidis, hinc a consueto eorumdem more abludentibus solidis necessario subsequi, atque expectanda esse Mechanicæ nos leges docent, quibus tum liquida, tum solida inter se invicem eleganti ludunt spectaculo? Ut exacto anno prodierant mali ingenii febres, tum quæ sub iis merebantur spasmodicæ ægritudines cæteræ, illæ a sanguinis fluore ortæ, hæ ab exoticarum particularum spiculis, quas una secum invexerant dire, ac diu sævientes Austri; Nova modo rebus inducta facie a priori diversa prorsus, nova quoque morborum proles caput extulit, quos anteire, ac ceu prima acies celeritate vincere visæ fuerant recens enatæ Autumno febres. Tantum scilicet adhuc intra liquida res erat brevibus circumscripta finibus, propagata nondum ad solidas partes labe. Et sane ut parva sæpe scintilla magnum excitavit incendium, novæ hinc, totque ortum duxerant ægritudines, quæ omnes quidem ab uno fonte progerminarunt, una omnes, ac eadem methodo profligandæ, etsi pro diversa, quam indurant, larva inter se invicem differre quodammodo viderentur.

XVIII. Enim vero si præfatas febres attentius expenderit quispiam, si harum ortum, ac incunabula, morem, ingeniumque, otiose singula, & considerate perpendimus, atque hæc omnia in animo vere cogitamus, nullam prorsus illas inter ac febres intermittentes ita vulgo dicta, originis affinitatem comperimus. Sic quidem illas vocare lubet ab intervallo paroxysmi interjecto, ut morem Practicis veteribus geram, quibus olim appellationes febrium, quibus dignoscuntur, a qualibet sanguinis alteratione, vel symptomate particulari desumere satius visum fuit, quæ diversæ speciei febribus pari jure possunt competere. Quidquam tamen inesse iis peculiare, arcanæ anni Constitutioni referendum, nilque penitus cum intermittentibus vulgo dictis commune, aut hisce proprium tum ipsa febris indoles, tum quæ sub illa ludebant per hyemem Erysipelata, ad quorum aspectum sese illa toties abscondere visa est, tum quæ deinceps proximo Vere, ac æstate sese prodiderant ægritudines aperte satis ostenderant. Nec quidquam vetat *Erysipelatosas* nuncupare, aut si mavis dicere, *Igneas*, ab urente sensu caloris, inducta in liquidis stasi; *Hemitritæos*, sive *Semitertianas* dixere Veteres, de qua febre doctissimum vide *Duretum*, in Coac. & suum, quem ita bene commentatus est *Divinum Senem* 1. *Epid. com.* 3. *aph.* 5. Neque enim abs re erit hasce febres concipere, ceu accensionem quandam erysipelatosam cruoris ad fixitatem vergentis, qui idem statim ac perflantes Austri rarefactum magis aera effecere, ante acti lentoris vestigia in hac, vel illa externa corporis parte deposuit. Ubi vero denuo hiscente Borea constrictus magis, condensatus ac compressus aer evadebat, docente Barometro, eædem iterum redibant febres, intra ipsamet liquida rursus sese condente igne; Qui idem aut Phrenitides plerumque, aut funestas huc illuc *Systrophes* ludens pepererat.

XIX. Ac revera intervallum illud Paroxysmi interjectum larva erat, seu simulationis integumentum, quo incautiores aliquando hujusmodi febres fefellerant. Cernere erat in hoc apyrexiæ statu, si modo ita dicere fas est, ægros, non ut mos est in cæteris febribus, pene omnino sublevatos pleno inter duos quoque paroxysmos intercedente intervallo, ast potius vexatos pene dixerim magis, anxios, pervigiles, siticulosos, ore, oculis, ac fronte turbatos; Pulsus aderat parvus, humilis; urina impense rubra; tensivus capitis dolor, dirus, ac immitis prorsus, æque ac sub ipso febris statu, ac incremento; Nullus quoque tum accensionis initio vomendi conatus, aut ullum vel levioris nauseæ vestigium, quod hærentem in primis viis mali fomitem ostenderet, quam citissime removendum; tum declinante paroxysmo emergens sudor, quo apparente solent intermittentes febres per vices desinere. Summa namque rerum, ac potissima morbi causa a Phlogistica liquidorum crasi, ac proinde turbato eorumdem progressu repetenda erat. Quod quidem probe distinguere, tum probe noscere opus aderat, ut inde curativæ indicationes rite dirigerentur;

Ali-

Aliter exulcerabatur magis res, stupente Medico, ac morbi malignitatem perperam accusante. Neque etiam, ne quis me immemorem prorsus credat, ac rerum, quas sub oculis habuimus nuper, oblitum, eadem aderat singulis æqua rigoris accessio. Quidam enim exiguo horroris vestigio; Plerique valde sensibili rigore corripiebantur. Nonnullis primo tantum accessu, ac febris aditu, haud paucis ad singulas accessiones, ac vices idem rigor, ac horror supervenit. Horum plurimi toto apparentis Apyrexiæ decursu molesto quodam frigoris sensu detinebantur, pulsu vix elato, ceu exquisita tertiana laborantibus aliquot ante accessionem febris horis contingere solet. Quidam etiam properante ad exitum morbo, una cum judicatione majori horrore obriguere. Sæpè id latentis diu vomicæ inopinato disruptæ præludium extitit; Autumno quidem, ac per hyemem omnino pauci: Vere, ac æstate longe plurimi, Vix quemquam novi absque sanguinis e naribus, aut ab hæmorrhoidalibus venis profluvio sanatum. Utrique horum conturbata sæpe alvus prolusit, aut quod inchoaverant opus, absolvit. Quibus nihil hujusmodi obtigit. Phrenitide per hyemem, ac Veris initia correpti sunt, quorum neminem servatum vidi. Orto autem Vere plerisque læta pulmonum suppuratione, dummodo in docti, ac solertis Medici manus inciderent, incolumes evasere. Quæ quidem sequentibus ægrorum recensionibus illustriora efficere pergam.

Æger Primus.

SUtoris Uxorem, propè Regias Archigymnasii Ædes degentem, quas superioribus annis vix confecto bello, Magno ac Rege digno sumptu e fundamentis erexit, atque hoc ipso An. MDCCXX. XIII. Kal. Decembris festissima pompa, omnique lætitiæ apparatu, Musis reseravit INVICTISSIMUS REX, ignis, ut *Hippocratis* verbo utar, hoc est vehementissima febris cum rigore prehendit. Huic inter exordia intensus capitis dolor contigit, lumborumque, ac præcordiorum dextrorum, quæ quidem mox fluentibus mensibus allevata sunt. Sexto die rursus suborto rigore exasperata sunt omnia. Somnia non aderant, extrema frigida, pulsus parvus, sitibunda erat, adusta alvus pauca demittebat. Septimo pulsus elatior, urinas reddidit impense rubras, levius habuit. Octavo rediit rigor, capitis lumborumque dolores intensi magis, lingua sicca, urens, fuliginosa. Nono quievit. Undecimo sub noctem conturbata est alvus, multaque prodiere cum bilioso affluxu. Decimo quarto perturbata iterum alvo perfecta judicatione absoluta fuit.

Æger Secundus.

MUlierem quandam gemellas laboriose enixam, cum non admodum partus purgamenta processissent, primum quidem febris corripuit horroris sensu haud exiguo; Mox capitis, & cervicis gravitas non sine dolore tenuit. Postridie moleste habuit, non dormivit. Tertio die repetiit una cum rigore febris, pulsu parvo, humili prorsus, abjecto, præcordiorum anxietate magna, siti multa, inordinate quidem, & inconstanter perturbata, rursusque consistente alvo. Septimo paulo elatior pulsus; sub Vesperam febris rediit, exiguo præludente rigore. Octavo lochia repente fluere, atque uno, eodemque temporis momento latis pustulis subrubris fœdari visa cutis, quæ ad tertiam usque vicem sese ostenderant, condebantque vicissim. Capitis mox, ac cervicis dolor remiserat. Quievit. Undecimo copiose adhuc fluentibus lochiis integre convaluit.

Æger Tertius.

PRæsul dignissimus, qui juxta Dianæ Templum, nunc Sacram *Confraternitatis Sancti Spiritus* ædem decumbebat, febri acuta correptus est cum rigore. Lingua resiccata erat, siticulosus, bile abundans, somnum non cepit. Postridie vix horum vestigium aderat. Tertio, quinto, ac septimo per vices repetiit febris una cum intenso dolore capitis, qui interjecto paroxysmi intervallo augebatur magis, quin etiam vix elatus pulsus toto Apyrexiæ tempore percipiebatur. Nono in sinistro femore splendens rubedo apparere visa in orbem veluti, ceu lata macula paulo supra femoris articulationem cum Tibia, quæ cito priorem deserens locum in superiori femoris parte sese prodidit, mox in ejusdem lateris Tibia haud longe a malleolo interno, Thaleri Imperialis magnitudinem haud multum superans. *Erysipelas volaticum* appellant. Decimo quarto copiosa e naribus hæmorrhagia superveniens morbum feliciter absolvit. Huic alvus ab initio continenter biliosis liquidis multis diffluebat, aut si consisteret, fervida, & cruda dejiciebat. Urinæ per totum morbi decursum rubræ admodum sublime quid in medio suspensum habentes.

Æger Quartus.

NObilissima Mulier, quæ prope Collegium Patrum *Societatis Jesu* habitabat, ut filiam enixa est, nec purgationes irent, eam tertio die acuta febris cum horrore corripuit. Octavo deliravit, statimque ad intelligentiam rediit. Undecimo per intervalla soporis quadam specie detinebatur. Sub noctem extrema paulum perfrixere, sed mox recaluit: Mente nonnihil mota est media nocte. Duodecimo sub tempus matutinum latenter obiit. Aperto cadavere plurimum grumosi sanguinis in cavo uteri repertum, tum vasa quæque uteri sanguinea distenta valde, ac fere varicosa; Intestinorum externa facies atro suffusa colore; Hepar prægrande admodum. Potissima vero mortis causa in dextra uteri tuba sese prodidit, ubi disrupti recens tumoris vestigium aderat, ac inundantis adhuc materiæ albæ, fœdæ, teterrimæ. Plura mihi quoad morbi historiam, tum anatomicam cadaveris administrationem scire haud licuit a Medicis, qui tum curationi, tum sectioni intererant. Sane ejusdem, ac reliquæ, quæ tum temporis sæviebant febres, indolis hanc fuisse, qua nobilissima Mulier fato cessit, fidem fecerat indubia *Archigenis* conjectura, tum quæ in cadavere obviam venerat puris copia, disruptus Tubæ abscessus, vasorumque per uteri substantiam repentium varicosa tensio, a lentescente cruore, unde phlogistica primum labes, mox suppuratio ortum tulit.

Æger Quintus.

ADolescens tum illustri stemmate, tum morum candore, ac probitate præclarus, qui prope Templum *B. V. Angelorum*, decumbebat cum ejusmodi Erysipelate, cujus supra memini *ægroto tertio* per Autumnum laborasset, quo crura modo, modo pubes, ac finitimæ Scroto partes infestabantur; Mox auriginosus extemplo factus, acuta dein febri, extrema hyeme, quæ cum exiguo rigore primum, mox absque ullo rigore per vices repetiit, correptus fuit; Pulsu vix elato, qui idem per totum morbum permanserat, magna capitis gravitate, siti ingenti, adusta alvo. Quod postremum quidem in omnibus fere hujusmodi febribus ægrotantibus adnotare erat. Reliqua, quæ ad morbi decursum pertinebant, cum ea distincte unquam scire mihi concessum haud fuerit, reticere magis lubet, quam exarare. Sexto ingenti oborto sternore celerrime periit, enata forte, ut ego suspicor, ac propagata ad pulmones labe, quæ tum per hyemem simulate incedens proximo mox Vere larvam abjecit.

Æger Sextus.

JUrisconsultum juxta *Theatinorum domum*, qua ad forum itur Olitorium, febris a cœna vehemens prehendit; Noctem laboriosam transegit. Postridie per totum pedem ad talum usque tumor subruber, ac tensus valde apparuit, cujus in centro atrum quid aderat, ac subnigrum. Insania correptus est; Ex alvo mere biliosa plurima processere. Paulo post convulsionibus a capite subortis celeri fato interiit. Ingenii erat tetrici admodum, atroque vultu, absque hominum consortio omnino alienus, ceu *Misanthropos* alter.

Æger Septimus.

PAri quoque etsi veloci minus fato sublatus est piissimus Sacerdos *Congregationis Oratorii Divi Philippi Nerii*, mihi amicissimus; Is cum initio hyemis diro cruris Erysipelate laborasset, paulo post, medio scilicet Januario desipere leviter cœpit, mox in furorem repente agi una cum febri acuta statis vicibus repente. Urinæ aderant pallidæ, decolores, tenues, atro quodam in iis suspenso, quod in acutis plerumque morbis Phrenitidem præsagire solet; Oculi protuberantes, trucesque; Facies terrea, vultuosa, horrenda aspectu; Lingua, pulsus durus, respiratio rara, & magna, fæces albæ, collectio floccorum. Præcesserant hisce somni turbulenti, Stillicidium narium, oblivio subitanea, alvus suppressa diu, ac mœror ingens tum prope imminentis, tum præsentis mali præludium idem, ac comes. Rogatus ego una cum Parente meo, ut ægrotanti opem præberem, ejus sententia, & auctoritate nihil præsentaneum magis visum fuit, quam ea citissime validissima remedia adhibere, quibus tolli posset inflammatio ad cerebri arterias orta; Missiones nempe sanguinis repetitas, diluentia ex decoctis antiphlogisticis, nitrosis affatim exhibita, pediluvia, Epispastica, Cucurbitas, clysmata, & his similia, quibus ex voto obtigit ferocitatem morbi compescere; apparente iterum ad crura Erysipelate, cujus præsentia, ceu læto enitente sidere exarata symptomata quæque mitius extemplo lacessere, ac dein sese subducere prorsus visa sunt. Hæc una namque salutis spes erat materiam morbificam, ut cum Practicis loquar, in parte Principe dire ludentem, quam vincere prorsus haud poterat Ars, ad crura revocare, quo illa primum erroris sui notam reliquerat. Atqui evanescens brevi recens ortum Erysipelas, omnemque deinde eludens Artis opem sævioris mali omen tulit. Facta namque ad pectus indomiti humoris metastasi, inque exili pulmonum membrana, ac tenellis vasorum reticulis oborta phlogosi, lethalis Peripneumonia impedito sanguinis trajectu successit, quæ nullum faciendæ amplius Medicinæ locum reliquit. Nil melius *bona crisi*; Nil pejus, & mortiferum magis, quam prava metastasis, vel egressionis progressus ad pessimam *Epigenesin*. Mala enim orta malis gravissima inferunt mala, quæ sunt veluti soboles quædam tum *Phlegmones*, tum qualitatis malignæ, & partium oppressarum.

XX. Atque hæ sunt selectiores Ægrorum historiæ ea, qua passim in adversariis festinante calamo exaratæ fuerant, styli perspicuitate, ac brevitate, quod in historica narratione potissimum expetitur, conscriptæ. Quæ quidem haud exiguam lucem afferrent, tum iis quæ superius attuleram, tum quæ adhuc dicenda manent plura, per Autumnum, ac hyemem gesta, perque totum dein currentis anni decursum. Enim vero, ut de harum postrema tantum eloquar, quantum ab hac una lucis in morborum successionibus dignoscendis, præcavendisque, quam sibi illustrandam, exornandamque Spartam constituerat serio-re Libitina dignus Illustris *Baglivius;* Quantum inquam lucis, claritatisque eniteat nemo non videt. Equidem magna hæc est Sapientiæ laus morborum conversiones, non leves illas utique, & parvi momenti, quæ frequentissime occurrunt, & succedendi progressum, ac normam constantem servant, at quæ vel solertioribus sæpe negotium facessunt Viris, futuras nosse, ac velut e specula prævidere; Sæpe hinc novum orientem, aut recens ortum morbum vel ipsa inter exordia reprimere contigit auspicato.

XXI. Timendas morborum successiones scite non minus, quam docte admonuit ex *Galeno Ballonius*, ac diu olim, qui utrique præluxit, Magnus Artis Dictator *Hippocrates;* Timendas utique, atque eo magis considerandas, quod hasce inter conversiones, ac transmutationes morborum multa passim symptomata contingant, quæ bonis, & eruditis Medicis ob similitudinem, & fallaciam persæpe imponunt, & novi morbi tamquam rediviva soboles, ex aliis subinde consequantur, atque repullulent. In universum vero calamitosior est morbus, qui alteri succedit per metastasim materiæ morbificæ in Partem Principem fractis jam viribus. Nemo namque dubitat, quod materia prioris morbi mitior sit, quam secundi per metastasim nati.

XXII. Nec difficile erat conjicere tot inter nova orta mala imparem, ac prope effœtam Naturam haud posse amplius diu ludentis impetum eludere, illius vim feritatemque compescere. Simile quid olim Panormi obtigisse memini Præclaro Equiti Triremium Præfecto, cui ad tertiam usque vicem enormem Tragœdiam dirum luserat in crure Erysipelas, totidemque illud vicibus gravior alter morbus exceperat, quo tandem, num auxiliatricis Artis ope, an Naturæ potius victricis auxilio incertum adhuc, utriusque saltem beneficio, conturbata sponte alvus, tum copiosa contingens ab hæmorrhoidalibus venis sanguinis evacuatio, desperatam jam pene rem opportune restituit. Nihil autem hujusmodi, quidquid molita fuerit Ars, Piissimo Viro contigit; Errabunda namque materies vix erroris monumenta prodidit; Magnum profecto lentoris argumentum, quo ceu compede obstricta liquida haud poterant amplius in libertatem adigi, ac certanti Naturæ obsequi. Neque enim Criseos loco erat, ast imparem potius Naturæ conatum ostenderat recurrens ad crura Erysipelas, quod lethali tandem Peripneumoniæ *lampada* præbuit; nil namque paulum criticum umquam. Pro morbi vero magnitudine impar heu nimis aderat Erysipelatis in crure vestigium; Ita *Temeni Nepti* (*a*) apud Senem Magnum, in acuta, & magna febre metastasi facta est ad digitum, & mortua est, *cum non sufficeret ad suscipiendum* exigua adeo pars quidquid expellere Natura tentaverat. Cœperat ipsa quidem; nec potis fuerat inchoatum motum absolvere, infausto prorsus judicio, exituque infelici: Ceu cum exhibitum olim venenum post multos annos, derepente exorto in parte aliqua externa dolore homines celeriter extinguit. Atque tunc ego quidem cum recurrere vidi Erysipelas absque ulla alia manifesta crisi, dirioris mali omen adstantibus haud sine magna Artis laude prænunciavi (*b*) *Avicennæ* consilio edoctus, cujus utique fraudis, & inemendabilis doli infinita prope exempla legere est apud *Hippocr. & Galenum*, aliosque Medicinæ Principes, atque Antesignanos; (*c*)

XXIII. Dignaque sane quæ attentius expendatur, hæc ipsa aderat tot invicem morborum conversio, atque successio. Erysipelati namque, quod primum in re proluserat, Phrenitis successit, huic altera vice Erysipelas, atque huic postremo Peripneumonia, qua tandem vita defunctus est æger. Totidem malorum successionibus totidem quoque cernere erat ludentis una tempestatis mutationes obsequi. Cum primo enim Erysipelas præluxerat, Austrina Constitutio vigebat, quæ ad plures dies prope appetente Solstitio perduravit. Successerat hinc gelidus mox ab Aquilone flatus, ac tum quidem in Phrenitidem factus est transitus. Dein vero repetentibus Austris, Erysipelatis iterum in crure vestigia graviori morbo prælusere; Novo namque inducto repente frigore, Borealium ventorum afflatu, postremum Tragœdiæ actum absolvit inopinato oborta lethalis ima intra præcordia *Systrophe*, qua tunc dierum plures celeriter e vita migrarunt, atque hos inter Senes potissimum, tum qui serosa ad pectus colluvie conflictabantur diu. Tot scilicet malorum transmutationes a diversa Aeris Diathesi, quod *Divinum* illud est, ac revera Sacrum Mortalibus, proficiscebantur, impendentium morborum proludia, ac incrementa.

XXIV. Prope namque imminebat prævisa diu nova malorum Soboles, quorum præcipua Scena intra Thoracis delubra parabatur. Prodire quidem jam tum per hyemem cœperant exitiales pectoris ægritudines, at errantis potius in morem nedum proferant adhuc sese palam, apertoque Marte prodere. Nondum enim larvam

---

(a) *Sect. 1. lib. 2. Epidem.*
(b) *l. 4. tract. 1. cap. 29.*
(c) *lib. 4. Epid. tract. 81.*
Id. l. 3. Epid. tract. 2.
Id. l. 1. Prorrhetic. sect. 2. com. 17.
Petrus a Castro sect. 4. §. 44. & seq.
Bagliv. Pract. Med. lib. 1. pag. 51.

vam abjecerant penitus exortæ Autumno febres; Quinimo attollere hæ magis caput properante Vere visæ sunt, novo recens, atque acerbissimo oborto frigore, quod luctuosam rerum faciem ipsa inter Veris exordia reddiderat. Denso hinc agmine visæ foras erumpere Arthritides, Hemicraniæ, Anginæ, atque una cum toties exaratis febribus ultro, citroque ludere, quibus illæ ceu ingruente hyeme Erysipelata, ac Epidemici inferioris subsellii famulabantur. Uno in Monialium Cœtu *Divæ Mariæ Magdalenæ* omnes fere Vestales angina correptæ, extremos morituræ hyemis conatus dire pertulerant. Quidam quoque e Civibus, cum magis ingravesceret frigus, repentina morte sublati sunt. Quosdam etiam memini hosce inter tumultus repente insanientes, quibus nil tale unquam contigerat. Plerisque ulcera per hyemem prodiere maxime in pueris, & præcipue pedibus, digitisque eorum, nonnullis etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri aderat, Haud paucis pustulæ oriebantur, dein exulceratio, Prurigo modica, dolor ingens; Multis humor exibat, sed non admodum, qui referre, vel pus, vel saniem videbatur, Dira æque iis quoque extitit hyems quos diuturniores ægritudines dudum vexaverant; Plerique horum namque ad interitum justo celerius forte properarunt, atque hi potissimum, qui Scorbuto, Phtysi, aut Hydrope laborabant dudum. Hos inter Scorbuticis præcipue frequentissimæ obtigere hæmorrhagiæ læthales ex ipsa cute externa non apparente vulnere, quod, mirabile dictu, observatum fuit in Pictoris filio septenni prope *Collegium Nobilium Patrum Jesuitarum*. In Cauponis uxore ad *Forum Carolinum* jam quinquagenaria prope, tum in Quæstoris famulo haud longe a Foro *Castri* dicto; Potissimum vero ex labiis, gingivis, ore, naribus, utero hujusmodi excretiones obtigerunt. Memorandum Mulieris exemplum adhuc subit læthali hujusmodi ex raninis venis hæmorrhagia brevi temporis intervallo peremptæ, Cœperat illa diu olim Scorbuto dire vexari innupta adhuc. Nupta dein sævius per vices recurrere sæpe malum consueverat, quod quidem ingravescere magis, ac *vires acquirere eundo* ostenderat difficilis magis, anhelosa, ad motus vel paucos fere deficiens respiratio; Dolores varii, ac vagi per omnes internas, externasque corporis partes mira producentes tormina Colica, Hysterica, Iliaca; Rubræ modo, modo flavæ, ac violaceæ maculæ in cute apparentes; Crurum tumor accedens, recedensque; Oris fœtor, Gingivæ tumentes, adque minimam pressionem evomentes cruorem; Dentium vacillatio, ac nigredo; Quodque funestissimum aderat, varicosi annuli ad raninas venas, quibus inopinato reseratis læthalis oborta est hæmorrhagia, cui obsistere nulla Ars potuit unquam. Huic Soror aderat, quæ atrocibus æque conflictata malis haud absimili prorsus fato biennio ante viram cum morte commutaverat. Utrique harum cum tenella adhuc ætate forent dira scabies, ac improba ulcera futuri incrementa mali præluserant, quibus sicca dein ac lenis Elephantiasis successit.

XXV. Horum alteri, quos tum temporis repente e vivis sublatos memini, latæ admodum maculæ, ut a Chirurgi ore didici, qui inspiciendo cadaveri accitus fuit, ut quæ celeris adeo, citæque necis causa fuerit ad eos, ad quos id spectat, renunciaret; latæ inquam admodum maculæ in universo corporis ambitu conspiciebantur; colore violaceo, ac fere subnigro, tum quæ præsertim præcordia, cruraque, ac totum vertebrarum tractum occupaverant. Magnæ id quidem inductæ in liquidis stagnationis monumentum. Id namque est exiguas inter, quas *exanthemata* Græci vocant, ac latas maculas discrimen, quod illæ fusionis, (*a*) ut superiore anno adnotavimus; hæ coagulationis potius, ut ajunt, præludia sint, quod idem mihi assidua per sexdecim fere annos apud Subalpinos praxis edocuit. Illæ febribus continuis, mali moris, exitialibus morem gerant, hæ diuturnioribus passim malis, ac Scorbuto potissimum facem præferre visæ, tum persæpe etiam repentinam mortem prosequi, aut illi proludere, ut in repente denatorum Cadaveribus cernere est aliquando. Illæ rursus rubræ magis occurrunt ob tenujores, quas effusus ab arteriarum osculis cruor dimiserat, profugas, ac diffugientes hinc inde partes; Hæ vero subnigræ, ac sublivide prorsus ob fixiores sanguinis particulas venarum extremitatibus hærentes, ut ait *Villisius*. Illæ sanguinis Phænomena coire amplius haud potentis, hæ futuri, ac prope imminentis lentoris exordia. Hasce inter postremas, quæ sublividæ sunt, prolixioribus illæ malis, quæ nigræ vero subito, aut celeri fato prælude re solent. Nuper desideratus omnibus, dum hæc scribo, celeriter obiit Amicus meus, qui ad novum Urbis ambitum *apud portam Secusinam* habitabat, cui perquam latis hujusmodi maculis summo quodam mane, cum alias sanissime degeret, interstincta illico cutis apparuit. Vespere cum ad cœnam lætus accederet, e vivis repente excessit. Nuper etiam diuturno confectus morbo ad plures abiit Piissimus Vir prope Templum *Divi Francisci de Paula*, cui biennio ante sublividæ maculæ Veris initio, mox fœdus Icterus nulla proludente febri inopinato obtigit, præduris diu, ac tensis admodum Hypochondriis; Aperto Cadavere vel minimam bilis copiam in cystide, ac nigerrimam prorsus, atramenti ad instar observavi. Idem olim in mortuis derepente adnotavit *Fernelius*.

XXVI. Atque hoc quidem sensu ajebat *Duretus*, livores pejores esse quam nigredines, in Chronicis nempe affectibus, ubi illæ e malis veniunt per mala; successione veluti, ac conversione unius morbi in alium metuenda quantum. Secus utique in acutis, in quibus *palindromes*, *ac gangrænæ* prope jam factæ indicio nigredines sunt. Sive vero sublividæ, sive nigræ sint ad cutim maculæ; Utrisque diuturna jecoris ægritudo aut vehementissimus dolor præludere consuevit. Hinc sublividis potissimum Icterus sæpe, aut illæ Ictero fatali proluserе. In hac ego Icteri specie a viscíditate, & ab amurcosa bilis qualitate orta tartareis, veluti pro secreto, uti soleo, & aqua Nuceriana Sale admixto prunellæ, repetita per duas, vel tres vices purgatione alternis diebus ex Rhabarbaro, quod olim jure merito *Patrem Hepatis* ob specificam ejusdem ad plerosque Hepatis effectus curandos virtutem dixere *Arabes*; Deinde ad Serum lactis veniendum cum marrubio bullitum, & singulo mane calide dandum; Quod si nimium fuerit amurcosa bilis circa jecur impacta, aut magna ejusdem viscidæ, nigræque prorsus copia, addi poterit cum sero in maceratione drachma una hellebori nigri præparati alternis diebus vel cochlear unum, aut alterum *Syrupi cachectici Fernelli* cum helleboro, qui syrupus magnarum est virium in Chronicis; Et demum omni bile hac methodo expurgata, (hic primus curationis scopus prudentis Medici esse debet) chalybeata, & roborantia usurpanda, numquam infelici successu.

XXVII. Neque enim raræ omnes Icteri species tantum, quotquot recenseantur a Practicis, tum hujusmodi exarata modo, cui sublividæ sæpe maculæ anteire solent, sed Chronici fere morbi omnes a male affecto Hæpate ortum habent. *Tantæ* scilicet *molis* adest hæc una haud immerito Princeps pars inter cæteras, quas præclaro quodam munere in œconomia animali fungi novimus; Ut contabescant hæ sensim necesse sit illa laborante, ac pereant tandem, ni ab imminenti exitio quam citissime tueatur, Hystericis, Calculosis, Colicis, Scorbuticis, Lienosis, Asciticis, Tympaniticis, ac innumeris id genus aliis numquam observatum incolume hepar, quinimo ab hoc uno malorum fomes, ac origo sæpe repetenda, obstructa scilicet, inflammato, aut schirroso, quæ tria duritatis nomine vocat *Hippocrates*; (*a*) Quod autem horum aderit, stercorosæ dejectiones ostendent.

XXVIII. In hac perturbatione rerum, totque inter exaratas ægritudines diuturnas, quæ impendente Vere, aut ægros ad interitum celerius forte, quam par foret, ducere, aut exacerbari magis visæ fuerant, obviam veniunt peculiares Virginum affectus, qui, si dire crudeliterque unquam, tum per hyemem maxime erga insontes Puellas tyrannidem sævissime exercuere, a copiosiore liquido iidem potius sta-

Supplem. ad Sydenham.

(a) *Constit. Epid.* 1720. *pag.* 64.

(b) *Coac.* 30.

gnante, ac preſſis nimium proinde vaſis orti, quam ab effœto eodem, pravo, ac vappido, ut etiamnum ferunt exercitatiſſimi Viri. Proderat hinc iis magis, quam celebriora quæque chalybeata uſurpari ſolita, iterata venæ ſectio in pede. Ipſa dein vaſa a plethora nimis debilitata adſtringentibus opportune roborando, ac confirmando. Quibus confeſtim ad Martialia properatum eſt, magna iis repente excitata Phlogoſis graviora intulit mala. Ars quippe erat iis conſuetam Artis opem haud adhibere, quod quidem ab Conſtitutione Anni ediſcere eſt, ejuſque Principis ingenio Morbi, cujus imaginem ſæpe etiam referunt diuturnæ quotquot eo tempore ſæviunt ægritudines cæteræ.

XXIX. Haud paucæ quoque Mulieres viſæ fluore albo per hyemem laborantes, tum ſubſequenti potiſſimum Vere, ac Æſtate; Atque illæ quidem præſertim, quæ hyſtericis olim inſultibus vexari conſueverant. Ars quoque iis erat non equidem effœto, pravoque cruori ſuæ reſtituendo indoli non fermento illi uterino emendando, aut exaltatæ bili demulcendæ incumbere, aut erodentibus ſalibus coercendis, inutili remediorum apparatu. Aſt potius, ut ego arbitror, profectum ab univerſali cauſa malum, antequam radices ageret, aut adhæreſceret magis, elidere; Radicatum vero ſi quod foret, ac miſſis ſtirpibus firmatum proprio in ſolo, ac delubro reprimere. Utor ego frequentiſſime in hoc morbo, quo potiſſimum Noſtrates Mulieres laborare ſolent, ter quaterve purgato corpore (ſi hyſterica fuerit bis purgaſſe ſuffecerit) injectione alicujus liquoris appropriati.

XXX. Quod ad hujus fluoris ſcaturigines attinet, in obſcuro adhuc res latet. Nemo ſane, quod ſciam, acu illam tetigit hactenus. Crediderim ego haud aliunde petendas eſſe illas, quam ab iiſdemmet menſtruorum fontibus. Nec profecto ab veroſimili prorſus aliena hæc hypotheſis eſt. In quotquot enim, quæ hujuſmodi profluvio diu laborantes e vita migrarunt, nihil in utero compertum memini, præterquam ſeri aliquod in ejus fundo effuſi, quodve adhuc exigua copia premente digito ab hiantibus forte vaſorum orificiis guttatim proſiliebat, ceu in iis quoque intueri eſt, quæ inchoante fluxu menſtruo, aut pene jam peracto, defunctæ ſunt. Quamobrem ut ſatis eſt ea foramina, per quæ uteri ſinus cum hujus cavea communicare Clariſs. Viri obſervarunt, prope imminente menſtruo fluxu a vi erumpentis ſanguinis tantummodo diduci, quo ſanguis ſubinde effluat periodo nulli ignota, deſinens idem fluere, mox ac imminuta vi tum quantitate liquidi, quæ unica eſt periodici ejuſdem fluxus potiſſima cauſa, ſeſe contrahentibus circumjectis fibris, exarata foramina occluduntur, aut ſaltem tantum patent adhuc, quantum ſatis eſt exiguo ſero jugiter tranſmittendo, quo uteri cavea humecta ſervetur. Ita laxatis forte fibris, aut iiſdem a nimio ſanguinis affluentis impetu debilitatis ſeri fluxum contingere puto magis, aut minus diuturnum, quo major, aut minor eſt fibrarum laxitas, quove magis illæ aut minus ſeſe reſtituere queunt, inque proprios ſyſtalticos niſus conſurgere. Raro, ac vix raro quidem puellas, aut virgines hujuſmodi affectu correptas memini, ſæpe equidem nuptas, tum quas hyſterici inſultus frequentiſſime laceſſere conſuevere; Pleraſque etiam novi a difficili partu in hanc ægritudinem incidiſſe, nonnullas poſt aſſiduam uteri hæmorrhagiam; Neminem unquam quinquagenaria majorem, aut quibus menſes defecerint. Quam facile vero laxari vaſorum uteri fibræ quam levi de cauſa foramina diducta ſemel haud occludi penitus dein, quam celeri tramite per tot implicatiſſimos uteri ſinus affluens liquidum, tum gravitate ſua, tum forte etiam copia, uteri vaſa diſtendere, villoſque divellere repetitis arietationibus, & gravitatibus queat, neminem latet! Obſcurior res eſt quænam illa ſint, quove more ſe habeant exarata foramina, per quæ ab erumpentis ſanguinis impetu diducta leviter, aut diducta ſemel, nondum penitus occluſa amplius, tum menſtrua evacuatione cruor, tum ſerum diuturno fluxu ſecedit. Num villi illi forte arteriarum uteri evaneſcentium ſeu venarum ejuſdem primo naſcentium, vel earum limites? Sed de his pro inſtituto ſatis. Ad Arthritides modo, Hemicranias, Anginas, quæ ruente ex alto Borea Veris initia præceſſerant, mea ſeſe convertit Oratio; Ne quid per hyemem geſtum prætermittam! Neque enim tantum juvat delibare rem, ſed & amplius lubet excurrere, quove illa omine præluxerit, aut obtigerit, expendere.

XXXI. Una eademque aderat harum omnium ægritudinum curationis ratio, ſi modo ad Principem ludentem affectum mentis acies dirigebatur. Sive enim ad fauces, ſive ad artus, ſive ad involucra cerebri, ſive ad oculos, (Ophtalmiæ namque plurimæ ſub id quoque tempus proluſerant,) præcipuam ageret Scenam Morbus; Unus idemque erat vincendus hoſtis, idem omnino curandi ſcopus in ſingulis, idem pariter, ſi ab hoc, quiſpiam Medicorum tantiſper abluderet ſcopo, expectandum ægrotantibus fatum, *Oſtendit autem ſanatio*. Neque enim purgantia, neque anodyna, neque alia quæque hiſce olim conducentia auxiliorum genera, profuiſſe viſa, præter venæ ſectionem, quæ feliciter ſæpe reſtituit rem, tum ea una ſimul exhibita remedia, quæ aut præſenti Philogiſtico affectui compeſcendo, aut impendenti liquidorum præcavendæ labi, ex qua hujus, vel alterius Partis Principis imminens aderat Sphacelus. *Natura monſtrante viam*, citius occurrerent. Princeps namque ad Principis morbi vim reprimendam, coercendamque, cujus imaginem referebant exaratæ omnes ægritudines, Princeps inquam præſidii genus id erat, quod ſtagnationem, ac lentorem liquidi eluderet, hoc uno affecti crimine, nimia ſcilicet ſui copia, ac pondere, quo lenteſcere idem in vaſis opus erat, aut ſaltem ſi non omnino adhuc lenteſcere videretur, ad concretionem, ac fixitatem celeri gradu contenderat; Quodque idem ob prægreſſas Conſtitutiones annorum magna ex parte Auſtralium id amiſerat ſui, quod illud poterat perenni actum in Orbem more tueri, abſque prope impendenti exitio, ac jactura vindicare.

XXXII. Agebatur ſiquidem de ſanguine, qui mole ſua ſibimetipſi erat noxæ, ac detrimenti; Nullus hic proinde cunctationi locus. Timendum enim, *ne dum Romæ conſuleretur*, *Saguntus expugnaretur*. Si qua in re periculum fecit mora, aut *Præceps* commonente (*a*) *Hippocrate*, viſa *occaſio* fuit: In hac equidem illa eluxit maxime. Ipſeque ego quod ſancte affero nulli ex iis, qui per ea tempora ægrotaverant, aut Arthritide, aut alio quopiam ex prænarratis affectibus, tum aliis pleriſque diuturnioribus, inauſpicato ceſſiſſe hujuſmodi præſidium memini, dummodo opportune adminiſtratum, *dum præſens aderat indicans*, ut Practici ajunt. Ejus nanque erant hujuſmodi omnes affectus indolis, ingeniique, ut liquido gravitate peccanti motem gererent, cui haud lætius unquam, ac feliciore ſidere occurrere Ars novit, quam venæ ſectione repetita, quouſque ita ad ſolidorum libellam ſeſe haberent fluida, ut reſtituta invicem præclara æquilibrii ac conſpirationis lege, ſarta, tectaque res foret, ſupremum heu ſubitura prope diſcrimen! Cur vero lentore peccans cruor meninges modo, modo fauces, oculoſque, ac artus laceſſat, inermes, modo inſontes aliquando pulmones, quod ſæpiſſime obtigit, haud ita implicata res eſt, ut Dædali ingenio opus ſit ad id revelandum, demonſtrandumque? Excelſa profecto magis eadem, ac digna Philoſopho *originis principium* harum ægritudinum, quas præſens currentis anni Conſtitutio in Scenam tulit, tum earum genium, ac morem propius inquirere. Cur eædem Arthritides, quæ tam dire adeo crudeliterque ſuperiore anno ſub Principe ludente affectu militaverant diu, diverſum ab iis, quæ modo per hyemem potiſſimum extulerant ſigna, toto cœlo præſidium expeterent? Cur illæ ſpaſmodicis cruciatibus moleſtæ magis, hæ nihil hujuſmodi prætulerant? Cur raræ hoc anno hyſtericæ mulierum affectiones extiterant, quæ olim paucis pepercerant? Cur nullæ prorſus, aut vix paucæ ephemeræ viſæ febres, aut diariæ, ut vocant, quartanæ, ac hujuſmodi aliæ ægritudines cæteræ, quæ nullo non tempore pro-

(a) 1. *Aph. ſect.* 1.

re proludere solent, tum ultro citroque ire nullius in servitutem redactæ?

XXXIII. Cæterum ab lentore sanguinis, tot omnes etsi discrepantes invicem ægritudines prodiisse ipse extractus e vena cruor colore, habituque aperte satis manifestabat. Quidpiam nanque instar pelliculæ, aut exilis membranæ in ejus superficie conspiciebatur, qua disrupta, viscosus, ac nigerrimus sanguis in fundo vasis supererat. Sæpe altera, ac tertia vice opus extitit sanguinem mittere, imperante morbo quantum demendum aderat cruoris, non equidem illius colore, aut habitu, ut adhuc plerique autumant *Celsi* (a) authoritate suffulti, qui ait, *cum sanguis profluit, colorem habitumque ejus attendere opus est; nam si is crassus, & niger est, viliosus est, ideoque utiliter effunditur:* Quod quidem idem *Celsus* accepisse videtur ab *Hippocrate*, dum dixit in Pleuritide sanguinem esse mittendum, donec melior, aut ex nigro, ruber appareat. Sane hujusmodi sententia, utut improbanda omnino non sit, reticere tamen haud possum hinc sæpe decipi Medicos; eamque nullo unquam in morbo curando satis esse constantem, aut sufficientem metam, & periculo non vacantem superfluæ evacuationis, aut suspicione diminutæ; Perinde ac vetustissimam alteram *Galeni* ævo percelebrem ad animi usque deliquium. Habent id quæ a Majoribus tradita nobis oracula sunt cum cæteris rebus commune longa vetustate præclaris, ut illa frequentius in medium afferri soleant, quam recte intelligi, & convenienter usurpari. Non enim quia purus, aut quia mutatio in meliorem non fit, semper continuanda est missio; Neque quia mittitur, supprimendus est: Sed donec aliqua utilitas appareat, aut confertim, aut per vices educendus est, maxime in acutis morbis, & suo initio, quo, (si particulares sunt, ut Pleuritis, Phrenitis, Peripneumonia, Angina, & aliæ inflammationes internæ, quibus suppuratis necessario ut plurimum mors sequitur, aut etiam non raro suppurationem præcedit) dempta in tempore morbi materia, quæ in venis est, mature etiam cesset discrimen a morbo. Quod similiter in ardentibus febribus, & synochis faciendum est. Detrahendus scilicet sanguis non sumpta meta a colore, & substantia ejus, sed a morbi magnitudine, statu, & Patientis viribus. *Leonard. Bottalus de curat. per sang. mission. c.* 27. Nihil sane Artem Medicam æque conjecturalem facit, quam medicamentorum quantitas, *quæ*, ut habet *Galenus* (b) *neque dici, neque scribi, neque definiri omnino potest.*

XXXIV. Detrahendus vero statim aderat sanguis, ac febrilis Scæna exordiebatur, aut præfatæ particulares ægritudines proludebant; Ut desistendum illico, ac conjicere erat parem fore Naturam obeundo certamini. Hæc meta, is scopus erat mittendi sanguinis, *servare vires*. Equidem raro ullus gravissimus morbus, ut Cynanche, Peripneumonia, Phrenitis, Febris ardens, cujus forte genium prætulerant exortæ Autumno febres, ne quid de cæteris dicam, non citissime, & felicissime curantur, dummodo *opportune* convenienti remedio illis succurratur. Atque hanc utique opportunitatem, seu *occasionem*, aut tempus conveniens *albo signandum lapillo* iidemmet morborum motus indicabant, potissimum quidem per horum initia, sæpe etiam sub eorum decursu, aut illis jam ad exitum properantibus. Nulla namque expectanda unquam remissio febris, quæ si obtigerat aliquando, haud læti ominis erat; Nullus hic advocandus dierum numerus, aut exoranda Crisis. Ejusmodi quidem aderant exaratæ ægritudines, quas ipse olim *Galenus* (c) tradiderat, in quibus nihil tale quidquam attendendum esse ajebat, *imo quocumque die mittendi sanguinis scopum in laborante inveneris, in eo auxilium illud adhibendum.*

XXXV. At urget, ajunt hic loci quam plures, urget in hac parte, *Celsi* sententia dicentis (d) *quod si vehemens febris adest, in ipso impetu ejus sanguinem mittere, hominem jugulare est.* Fateor id ego quidem, nec quidquam Magni Viri laudi demptum velim unquam, quem ego tam præstantem doctrina fuisse reor, ut paucos ei anteponendos Latium protulisse censeam: Atque is forte Magnorum Virorum instar multa maluit seris Nepotibus in obscuro relinquere. De his proinde suspicari fas est locutum esse febribus (e) *purissimum Scriptorem*, ac prope dixerim (f) *Medicorum Deum*, quæ certam observant intermissionem, aut saltem per vices impetum remittunt, etsi semper durent. *Intermittentes* illas dicimus, has *continuas remittentes;* Quamvis etiam tunc vel in ipso impetu majore febris nocere unquam, sed potius juvare venæ sectionem compertum sit.

XXXVI. Secus equidem censendum de iis, quas *Causos*, *seu Ardentes* vocant, ob frequentiam, discrimen, sanandique laborem funestas sæpe: Cujusmodi aderant, quæ Autumno primum sese prodiderant, ac toto fere Anni decursu ultro citroque oberrarunt. Et sane aut *famulante Natura* brevi solvebantur copiosa narium hæmorrhagia, ut plerisque eo tempore obtigit, aut eadem *Natura* Duce, opportune celebrata Phlebotomia quam citissime per initia, atque in ipso earum impetu jugulabantur; Secus aut ultimam rebus jacturam celeri nece attulerant, aut in diuturnos affectus diros admodum, ac graves quanquam minus calamitosos abiere. Quibus postremis quidem nihil præsentaneum magis, aut opportunius unquam, quam sanguinis detractio; Atque hæc quidem per hyemem, Autumnumque. Orto autem jam Vere in Peripneumonias desiere lethales prorsus. Hæ nanque, ut mox addam, aut velox inducto Sphacelo fatum, aut lentam ægritudinem facta suppuratione tulere; cui imminenti exitio, antequam scilicet sive Sphacelus, sive abscessus prope esset, nil præstantius unquam docuit Ars, quam sanguinem demere lato vulnere, ac repetitis vicibus, dum vires ferant. De febribus loquor, quæ ab *stasi cruoris* proficiscuntur, cujusmodi potissimum aderant, quæ exarata Constitutione viguerant, iis fere consimiles, quas tum olim *impetuosas* vocaverat memoratus *Galenus* (g), quasve idem prolixa sanguinis missione sæpissime, subque ipso earundem impetu, exortu, ac incremento jugulasse fatetur. Hosce inter, queis copiosa narium hæmorrhagia morbum absolvit, pueros præsertim hac ope servatos vidi. Adulti vero, aut provectiores ætate Viri, quibus id copiose minus contigit, haud pauci in Arthritides, ac Hemicranias incidere graves admodum.

XXXVII. Nec citra operis pretium fore puto, si quod accidit mihi vidisse, hic enarravero, quod ad exaratos affectus, qui una cum ardentibus febribus longe lateque sævierant, præsertim attinet, atque Arthritides potissimum, tum Hemicranias. Anginæ enim, quæ novo repente exorto frigore facem præbuerant cæteris, brevi constitutos sibi fines persolverant; Adque primos mitiore flamine adspirantium ventorum flatus omnino desierant. Utque ab Arthritide initium feram: Ejus hæ aderant moris ut Vertebrarum tractum, tum anteriorem Thoracis partem, ipsasque adeo Costas, earumque interstitia lacesserent magis, quam Ilia, extremosque Artus. Præcipuus nanque hic ludebatur Tragœdiæ Actus, cum maxime haud convenienti tempore, aut vana remediorum farragine orientibus malis succurrebatur. Plures fefellerat nempe consuetus hujusmodi ægritudinum mos; stupebantque admodum cum eludere illas cætera quæque usurpari Practicis solita remedia videbant, ac contumaciores effici, delato mox ad universos Artus Malo, quod hanc primo, aut illam tantummodo partem occupaverat; quodque præcavere utique poterant præstantis auxilii genere, quod ludentis morbi indoles initio suaserat, suadebatque adhuc pari securitate, ac fiducia.

XXXVIII. Hisce artibus affini meo, cui dira Arthritis hos modo, ac illos artus crudeliter divexabat, opem attuli, ac incolumem illum citius forte, quam ipse sibi spem fecerat, reddidi. Huic sub finem hyemis febris occurrit, quæ tertio die mitius lacessere statim cœpit: Atqui ferus universam Spinam, imaque

(a) *Lib.* 2. *cap.* 10.
(b) *Meth. Med.* 7.
(c) *Lib. de cur. rat. per sang. miss.*
(d) *Lib.* 1. *cap.* 10.
(e) *Vossius de Vit. Sermon.* 1. *cap.* 16.
(f) *Casaub. ep.* 29.
(g) *Meth. Med. cap.* 4.

que occupans præcordia, mox ad omnes fere artus delatus dolor acerbiorem intulit ægritudinem, cui frustra lenientibus, purgantibus, diureticis usque adhuc opitulabatur: Rogatus ego, malorumque origine, ac successione sedulo explorata, jussi sanguinem detrahi ad uncias decem; Diætam quod attinet, juscula hordeacea, avenacea, panatellam, atque ejusmodi alia de more præscripsi, tum ptisanam ex hordeo, ac rad. liquiritiæ, acetosæ in aqua fontana incoctis, pro potu, ac denique *Sydenhamii* consilio, ut æger per aliquot horas singulis diebus lecto sese abstinere, præceperam, cum calor jugi decubitu, ut citatus Author ait, morbum sæpe promoveat, intendatque. Die sequenti sanguinis tantumdem detrahi jusseram; mox tertio dein, ac ultimo, uno alterove die interjecto, plerisque memini quarto, ut plurimum, venæ sectionem hujusmodi affectu ægrotantibus numquam infelici exitu adhibitam; Raro tamen obtigit ultra quartam vicem venam incidisse, nisi vel regimen justo calidius præcesserit, vel medicamina calidiora ægro præter necessitatem fuerint exhibita. Paregorica, sive *anodyna* quæque valere omnino jussi, ut ut sæviret dolor. Noveram enim illorum usu morbum magis figi, neque tam facile dein venæ sectioni cedere, quæ ideo ob hæc ipsa medicamenta officiose nimis exhibita sæpius quam par erat opus, celebranda fuerat aliquandiu. Neque enim arbitror eam illa, quam titulo pollicentur, *analgesian* præstare. Mirum equidem, ut his rite peractis, mox potione cathartica e lenitivis exhibita ægri dolores imminuti fuere, quo tandem resarcita, quam fecerat, sanguinis detractio, jactura virium, Veris beneficio quod opportune occurrerat, omnino evanuerunt.

XXXIX. Arthriticos alios quamplures novi per ea tempora diris cruciatibus divexatos, quibus ortum, ac incrementum præbuit prægressa febris contrario modo, ac postulabant, tractata, hoc ipso more feliciter sanatos. Nec atrociter minus sæviebant Hemicraniæ, quæ modo una cum febri, comite modo etiam absque febri subludere videbantur. Harum magna pars copiosa effusione sanguinis, sponte e naribus oborta ludere desiit extemplo. Huic prope erupturæ, aut pleno erumpenti alveo prælusit sæpe hærens diu, qua Sagittalis Sutura per capitis longitudinem recta pergens supra coronalem ad angulos æquales incidit, ferus dolor, prosiliente sanguine paulatim desinens. Pluries hinc mihi animo subit, num eligenda forte in hoc affectu curando peculiaris vena tum origine, tum vicinitate præclara, quæ opus feliciter magis absolveret; Occurrebant ejusmodi plures ad Tempora potissimum, media in fronte, secus Aures, ad Nasum, ac *Jugulares* præsertim, quæ iis omnibus ortum præbent; Atque ab hisce quidem tuto fuit auspicia desumere, sive quod pleniore fluento, quod unum expectabatur magis, exitus concedebatur cruori, sive quod ab Jugulari, tum externa, cum interna, citior aderat expectanda *Derivatio*, quam tum Revulsio, ab reliquis memoratis venis, quæ illius propagines sunt. Evicit inquam præ cæteris Jugulatium sectio, ac magnum fuit periclitantibus subsidii. Visus namque illico mitescere capitis dolor, ac fere penitus desinere; Nonnullis, quibus id præsidii experiri, horroris erat, etsi nihil omnino fuerit extimescendum, affixæ Temporibus hirudines haud imparem attulere opem, etsi modico velociter minus, ac in ipso præsentis discriminis articulo opus aderat, quod unice sperari poterat ab apertis Jugularibus. Consultius erat huic sanguinis missionem præmittere e Brachii vena, ut si urgeret opus, e longinquiore altera in Pede. Hacque methodo haud paucis quos atroces hujusmodi Hemicraniæ dire vexaverant diu, pene extemplo subventum est.

XL. Cæterum ne ultra supraque quam sit æquum in his moram faciam, meminisse lubet peculiaris cujusdam mirum in modum ludentis Hemicraniæ hisce artibus feliciter curatæ. Jurisconsultus, qui in ea Urbis parte habitabat, qua supremum Acris Propugnaculum eminet ab *Emmanuele Philiberto* olim ad Regni tutelam, defensionemque excitatæ, ac novis subinde munitionibus, cuniculis, aggeribus, operibusque tum a Successoribus Ducibus, tum ab Invictissimo Rege VICTORIO AMEDEO instructæ, quibus obsidentium Gallorum superioribus annis impetum elusit ac vim. Is inquam cum summo quodam mane ad forensis Palestræ negotia obeunda e lecto surgeret gravi admodum capitis dolore vexari cœpit in sinistra parte ad Tempora usque: Quem quidem haudquaquam magni fore momenti gratus ad plures dies æquo animo adversam valetudinem invicte sustulit. Quo usque tandem cum mihi quadam die forte fortuna haud longe a foro occurrerit, auxilii a me quidquam rogavit lubens omne mihi referens mali historiam oppido raram. Narraverat enim se hora circiter octava matutina alternis diebus hujusmodi dolore perquam acuto corripi, qui ad quartam usque Pomeridianam perdurabant, quo tempore collecto animo, ac re omni composita sese paulatim recipiebat, adque consueta sibi munera redibat, ceu nihil hujusmodi obtigerit unquam. In ipso autem aditu Paroxysmi, ut ita loquar, magna Capitis gravitas proludebat futuri prænuncia doloris, exeunte vero paroxysmo, quod præcipue etiam adnotandum subit, modico sudore perfusa Tempora aderant, quo doloris Scena terminabatur. Addiderat sibi ab Amico propositum Occipiti admovendum vesicatorium, tum ano Hirudines, quod utrumque præsidii genus experiri ait sibi vetitum hactenus a gravi, quo premebatur, rerum onere; Se tamen jam modo negotiis omnibus valedicturum prorsus, nec amplius perpeti diutius posse Mali acerbitatem. Quamobrem omni cunctatione abjecta sanguinem detrahi jubeo e Brachio, mox altera vice intermissionis die lato vulnere e Jugulari sinistra, quibus ac balnei usu, fotus, diluentium, quiete, ac æquiore victus ratione, brevi convaluit. Idem Pistoris uxori contigit, juxta Sacram *Divi Dominici* Ædem, Bibliopolæ filio septenni, propter *Turrim publicam* excelso vertice præclaram. Mercatori ditissimo prope Templum *Divi Rochi*; Adolescenti Juris studioso in vico *Divi Thomæ*; ac plerisque aliis quibus recensendis haud immoror. Neque enim huic persolvendo muneri tempus suppetit.

XLI. Sanguinis ex Jugularibus mittendi mos est satis antiquus, utcumque inter paucos obtinuerit, de quo si perbrevis historia præmissa sit, haud illam puto legentibus fore injucunda omnino. Sunt, qui *Galenum* secuisse Jugulares tradunt; Ille tamen, ni fallor, non sectionem ipsam imperare videtur, sed si casu aliquo secentur, curationis modum præscribere. In *vivorum Anatome*, qui sane perridiculus liber est, & ab Arabe quodam, ut videtur confictus, atque adeo perperam *Galeno* adscriptus, *Jugulares aperiri jubentur in principio Lepræ, & Anginæ, angustiique anhelitus, in Asthmate acuto, in raucedine vocis, in abscessu Pulmonis, in spirandi difficultate, & in Splenis, & laterum morbis*. Eadem prope memorat *Sorani Ephesii introductio*: Sed cum hoc itidem opusculum plane commentitium sit, cumque *Cælius Aurelianus*, qui se in omnibus fere *Soranum* sequi profitetur, de hac re omnino sileat; nihil hinc quod ejusmodi Medicinæ antiquitatem probat colligendum est. Sufficiet itaque has venas secandi origine (*a*) ab *Alexandri Tralliani* temporibus repetere, qui Jugulares a se sectas esse scribit, maximeque profuisse. Hanc ut quibusdam familiarem ævo suo curationem refert (*b*) *Actuarius*, quam itaque in Catoche, & Phrenitide deprædicat. Eam in omnibus morbis capitis adhiberi jubent Arabes, neque in iis solum, sed in Lepra, acutisque Thoracis affectibus: Unde forte consuetudo illa ad Ægyptios manavit, quem apud eos etiam tum, cum Alexandriæ esset, viguisse perhibet oculatus Testis *Alpinus*: Post Arabum tempora nisi in *Bertruccio*, & *Arnoldo Villanovano*, qui hoc ex iis ad verbum exprimunt, (uti fere ex Græcis Arabes) vix ulla est de hujusmodi venæ sectione mentio, donec anno circiter 1500. Anatomes studium pene intermortuum revocavit *Jacobus Carpensis*, modumque incidendi Jugulares fuse descripsit. Quo quidem sæculo a pluribus pleno ore laudatur hoc curandi genus; Sed longe abfuit, ut in consuetudine venerit; Quippe *Botallus*, qui circa annum 1570. scripsit, diserte dicit, se neque hoc umquam a Medico præscriptum, neque Chirurgo tentatum vidisse, adeoque aut numquam in usu fuisse, aut esse tum penitus exoletum: & quamquam ipse primus venæ sectionis usum in Galliam induxerit, ve-

nam-

(a) *Lib.* 4. (b) *Lib.* 3. *c.* 1.

namque quamlibet in quocumque fere morbo secuerit, fatetur quod in jugularibus id experiri minime ausus sit, *reformidans (a) ne propter illius magnitudinem, & magni trunci vicinitatem non satis cito, neque tuto sanguis cohiberi possit*. Imo *Riolanus* Pater, qui recens a *Botalli* ætate fuit, de Apoplexia locutus in hæc verba prorumpit, *Jugulares ausi sunt quidam secare pro extremo remedio*. Etiam *Fabricius Hildanus*, qui Ophtalmiis, Hemicraniis, cerebrique inflammationibus hanc a se Medicinam cum efficacissimo subsidio sæpius adhibitam esse prædicat in Epistola, quam (*b*) ad Doringium 1614. exaravit, *perpaucos tamen Medicos, qui sectionem harum venarum approbarunt, sibi innotuisse* scribit, eamque *periculosam* agnoscit, *nisi expertus affuerit Chirurgus*. Quinimo in scriptis eodem anno editis *Julius Guastavinus* Professor Pisanus, has venas non sine periculo secari posse pronunciat. Ita plerosque ab hoc auxilii genere deterritos fuisse constat, sive quod Jugularium vulnera aliquando læthalia esse observaverint, perperamque sibi persuaserint idem ex earum sectione eventurum; Sive potius, quod ut sæpe fit, facta hæc a manu imperita sectio, parum feliciter cesserit, notamque infamiæ experimento inusserit. Hoc nimirum usu frequenter venit, ut quod remedii genus ignorantia semel notaverit unius inscitia, dignitati suæ vix restituere queat scientium universa consensio. Utcumque vero ea res se habuerit olim, nullum est in Historia Medica exemplum, ubi rite peracta sectio aliquid attulerit mali: Imo sæpissime usus ostendit morbis compluribus, atque iis præsertim, qui caput attingunt, nullo modo melius succurri.

XLII. Quod quidem, cui scilicet fundamento innitatur facta in capitis, ac cerebri potissimum morbis Jugularium sectio, tum hujusmodi venarum, tum arteriarum, quarum ope sanguis per cerebrum, ac caput ultro citroque commeat structuram, ex distributione penitius ex Anatomicis delibanti cuique facili Marte elucescit. Enimvero Jugularis vena vel externa est, vel interna: Quarum hæc multo grandior uti eam post *Nicolaum Massam* (*c*) accuratissime descripsit *Fallopius* (*d*) licet in Brutis, a quibus harum venarum figuras apud *Vesalium* (*e*) expressas habemus, contrarium prorsus reperiatur. *Externa* ramusculi extremi ab ore, a faucibus, a facie, ab oculorum tunicis, ab universa denique capitis cute atque musculis nascuntur. *Interna*, quæ multo altius delitescit, quamquam aliquando partibus jam memoratis surculos aliquos impertiat, ad imum cranii recta assurgit; inque *duræ matris* sinus lateralis immergitur. Ita ut jugularis externæ propagines extremæ, arteriæ Carotidis externæ ramis inserantur: Interna itidem Jugularis, ac Carotis interna vasculis duræ matris intervenientibus conjungantur, ac confluant. Sæpe etiam vidi utriusque venæ ramos aliquot opposito tramite, externæ scilicet ad ima cranii, internæ ad maxillæ glandulas, ad fauces, atque externas quasque partes deduci; Quod a nemine usque adhuc, præterquam a prælaudato *Fallopio* visum, compertumque ego quidem superioribus annis coram Chirurgis Taurinensibus in Theatro Anatomico, cum ibi jubente, ac annuente Rege Prælectiones Anatomicas, altera vice haberem, attentius hujusmodi venarum distributionem inquirens apertissime ostendi. Jam tum scilicet alte insederat animo hujusmodi auxilii genus ad praxim utiliter revocandum aliquando.

XLIII. Equidem Artis cum sit Naturæ ductum sequi; cumque sanguinis e naribus eruptio (ne extra oleas digredi videar) uti maxime naturale, ita præsentissimum nuper visum fuerit vitæ præsidium; Conspicuum erat in hujusmodi rerum angustiis nihil præsentaneum magis fore, quam easdemmet venas, aut ex eodem derivatas alveo aperire. Quænam autem scalpello tam opportunæ aderant, quam ipsæ (unde cæteræ omnes per caput dispositæ exoriuntur) *Jugulares*? Sive revellendi, sive derivandi gratiâ incidi illas opus sit. Utrumque enim horum assequi earumdem sectione fas est. Quod sane etsi Paradoxum videri queat nonnullis, docte tamen, ac scite admodum recens persolvit Vir doctissimus (*f*) *in aureis de Febribus commentariis ad lib.* 1. *&* 3. *Epidem. Hippocratis*. Est namque ubi derivationis loco, ut ubi Revulsionis causa hasce aliquando obtingit secare venas. Quæ quidem vocabula, licet satis antiqua sint, tamen nemo umquam intelligere poterit, nec proinde secandi leges in alterutro genere recte statuere, nisi accesserit accurata de vasorum structura, motuque sanguinis cognitio. Hocque verissimum esse facile agnoscet, qui Scriptorem qualemcumque ante ostensam sanguinis circulationem, atque adeo *Harveii* ætate superiorem perlegerit. Neque alia ratione Saphenæ sectio modo Menses deducit, modo eadem inconsultius facta eosdem potenter supprimit: æque ac medicamenta discutientia, quæ intempestivius adhibita tumorem prorsus dissipant, serius admota excitant, atque attollunt, & in pus demum resolvunt.

XLIV. Derivando equidem magis quam revellendo præstitam nuper ab hisce opem novimus; Usus namque, & ratio ostenderat, prius tundendam fuisse in brachio, aut in alia quapiam parte venam quamlibet, quam Jugulares; Sic enim humorum impetu, atque ardore jam clanguescente enata ad extrema vasorum obstructio revellentibus labefactata leviore, tandem negotio derivantibus funditus tolli poterat; Eadem plane ratione ac tumoribus cum inflammatione subortis occurri Practicis mos est, præmissis scilicet ex alia parte longinquiores revellentibus, antequam derivantia adhibeantur. Hinc in illustri illa historia quam de gravi Oculi dextri inflammatione ad hunc modum sanata narrat memoratus *Hildanus*, primò die vena in brachio dextro secta dicitur, proximo exhibitum Catharticum, tertio demum Jugularis aperta. Eodem fundamento nititur consuetudo illa, qua ingravescente Angina post revellentia felicissimo successu Jugularem internam circa inferioris maxillæ angulum incidimus; Neque enim irrisione tam dignum est, quam *Cœlio Aureliano* (*g*) videtur, quod de venis mammariis in eodem morbo secandi scribit *Hippocrates*; (*h*) Nam & istæ quemadmodum primus docuit *Fallopius* (*i*) originem aliquando a Jugularibus ducunt.

XLV. Sive autem Jugularis interna sive externa sit, sive temporales, sive aliæ quæpiam hisce affines venæ perinde est. Usus quidem edocuit citius, securiusque rem absolvi apertis Jugularibus, in quas tamquam in communem alveum omnes illæ venulæ exonerantur. Tutius forte etiam, ac citius temporalium arteriarum sectio idem persolveret, propter eum, quo sanguis effunditur, impetum, si modo pleno flumine exiliat. Atqui hæc sectio, ut feliciter cedat, non nihil difficultatis habet; Etiam aliquando cum periculo fit; Quare vix auserim eam in medium afferre, nisi hujus olim *Galenum* meminisse noverim, ejusque absolvendæ modum tradere. Secuisse olim arterias, idque satis frequenter Veteres consuevere; consuetudinemque eam ita apud Ægyptios invaluisse scribit *Alpinus*, ut has illi haud rarius, quam venas scinderent. Nuperrime memini Præclaram Vestalem, cui diuturna Ophtalmia laboranti pleraque passim adhibita fuerant præsidia, nullo aut vix exiguo prorsus levamine, affixis tandem me jubente *Temporibus* hirundinibus mira celeritate restitutam. Harum quippe altera cum sese ita arteriæ Temporum forte fortuna agglutinaverit, ut vix inde auferri posset, plurimum effudit cruoris magno impetu prosilientis, quive ægre admodum cohiberi, nec absque magno labore potuit. Huic revellentia quæque, tum cætera Artis subsidia, quorum prolixam seriem ferunt Practici, diu ante usurpata postremo huic præsidio adhibendo illuxere. Nec longe quidem ab hujusmodi auxilii genere abludunt institutæ aliquando in vetustis hujusmodi affecti-

(a) *Curat. per. V. S. cap.* 40.
(b) *Cen.* 4. 14.
(c) *Introd. Anat.* 63.
(d) *Observ. Anat.*
(e) *Lib.* 3. 7.

(f) *Jo. Freind. pag.* 23. *comment.* 2.
(g) *Lib.* 3. 4.
(h) *De Morbis* 3. 11.
(i) *Observ. Anat.*

fectibus scarificationes juxta ima, atque ad eorundemmet oculorum latera, tum prope summitatem Nasi, qua ejusdem vena ignoto plerisque tramite pergit. Antiquissimum id erat præsidii genus, cujus ratio & modus unam habent universalem causam, nempe ut pars, cui infliguntur, exoneretur. Venulæ quippe plures vix conspicuæ sub universa cute feruntur, quæ hoc more sectæ celerem aliquando opem præstitere, quam vix sperare erat ab alia quapiam majoris venæsectione; Sive quod illæ arteriarum finibus propiores sint, sive quod arteriolæ pariter, quibus summa instructa refertaque cutis est, una invicem scindantur, incidanturque; sive quod ibidem, in exilibus nempe vasorum meatibus, ac prope eorumdem fines lentescere primo incipit cruor, dirarum hinc sæpe ægritudinum ortus, ac incunabula. Quoad administrandi modum, duplex is est apud *Oribasium*; vel enim *Catà Phlighin* fit, idest verberatim, & punctim, vel *Catà Sirmon* h. e. pertractum, & cæsim, qui postremus modus magis in usu *Italis* est. Atque hæc quidem ad Æquinoctium usque gesta.

XLVI. Haud lætiora minus extiterant initia Veris. Orientales namque, ac Boreales invicem diu ludentes venti ad aliquot dies adhuc dire perflarunt, silente tum temporis, suaque in claustra recepto Austro. Erupit is tandem leviter, perque totum deinde quod supererat Veris reliquum, ac Æstatem mitissimo flamine perspiravit, ruente vicissim per intervalla Borea, cujus gelido afflatu sæpe repente visa recurrere media Æstate hyems. Consuetudo hinc nivali vellere defraudata tellus, inopes aquis fontes, infesta præmaturæ rubiginis vestigia, magna ubique siccitas, ac perturbatio rerum. Rupicapras ipsas, quæ silvestris, & montana Fera est, summa Alpium fastigia perpetuo inhabitans specie ac mole vulgaris Capræ, sed paulo celsior cruribus, quam esse solet caprinum genus, per subjectam planitiem excurrere assertum propter inopiam lympharum. In animalis hujus ventriculo reperiuntur sæpenumero globuli quidam adeo cardiaci, & alexicaci, ut lapides Bezoardicos virtutibus longe antecellant, si credimus *Velschio*, qui peculiarem de iis scripsit tractatum titulo de *Ægagropilis*. Sæpe quidem Aprili mense exigua visa pluvia, atque vix Colonorum votis sufficeret; Quo usque tandem Majo uberius pluit, novaque, ac lætiora rebus affulsit spes. Kalendis Junii hora quarta circiter pomeridiana, nitido existente Cœlo, Sol visus extemplo coloris fere cuprei, quo usque occiderit penitus; Sequenti die ater idem præluxit ad octavam usque horam circiter; Mox fragores auditi protinus, ac horrendis tonitribus circumfremere, ceu diruptis nubibus Cœlum. Æstas hinc temperata successit, ac lætissima prorsus si procellis commota minus extitisset, aut furentium ventorum immodicis flatibus. Numquam enim majoribus grumis grandinare perspectum, frequenterque adeo ab omni parte Cœli emicare repente fulgura, nunc intermittente luce, nunc condita. Sæpe etiam fulmina cecidisse visa, hucque ac illuc ludendo prorumpere. Appetente Autumno Grues ingenti exercitu aera ad plures dies obumbrarunt. Ferri autem hæ videbantur magnis itineribus ab Oriente ad Occidentem, sublime editeque admodum, ac cum silentio volantes, quod serenitatem præsagire ajunt, secus ac si obstreperis vocibus frequentiores susurros excitent. Pulchrum erat integras cohortes cernere modo in cornua divisas, modo in unum collectas triangulum efficere circumeunte Duce, ceu exercitus præside, ac Rectore. Visa & Avis quædam Subalpinis ignota, subnigra rostro, subrubra pectore, subflava alis, subviridis pede, mole Turturis instar, *Garrulus Bohemicus* dicta *Gesnero*, de quo mira scribunt, tam quoad internam viscerum constitutionem, quam quoad ingenium; Rectius forte *Rubicella*, seu *Pyrrhula*, aut *Ampelides Aldrovandi*. Serius quam olim advenerant Hirundines, tum serius etiam discessere. Insecta quod attinet, horum numerosam adeo extitisse progeniem haud meminimus unquam, ac eorum præsertim, quæ *Coleoptera*, seu *vaginapennia* nuncupantur, quod alas suas velut in vagina recondant; Hæc inter novum quoddam spectatum animalculum albis nigrisque maculis tam pulchre variegatum, ut Vestem Damascenam Phrygia acu intertextam jurares. Medio Vere, cum florescere primum cœpit frumentum secundarium, (*Secale* vocant Nostrates,) summo illud mane exoriri, perque aera vehi denso examine visum; Vespere dein sese super spicea serta colligere, ac mori infesto prorsus aculeo; Hæc namque cernere sequenti mane exusta prorsus, ac fere absumpta. Odore teterrimum aderat; Forte *Scarabæus minimus*, seu *Fullo Carletoni*, si molem, ac vestem vario artificio fulgentem spectamus: *Ephemeri* vero species potius, si vitæ illius brevitatem respicimus. Erucarum ac Bruchorum magna soboles; velox interitus, ut & animalculi cujusdam vitibus summe infensi, Italis *Taliadizzo*, Græcis *Ips*, ab *Ipto*, i. e. *Blapto*, *Noceo*; Quia proprium ejus est in vitibus versari easque erodere; Hinc vini proventus modicus, cui tamen tum aeris forte, tum ventorum sævities, ac inclementia haud parum tulit. Vix paucæ per Æstatem obstrepere auditæ Cicadæ. Subdulce mel, & subaquosum. Fœni exigua perceptio; Serici haud ingens; Copiosior Tritici. Hocce in horreis collecto sobolescere visa insecta quædam non alata illius summitates diro spiculo depascentia instar Teredinis. Toto deliquit anno Mercurius, nec unquam visus ultra 20. lineam ascendere, ceu constitutam sibi metam, ultra quam pergere vetitum.

XLVII. Ad Morbos venio, qui reliquo hocce anni decursu subluserant. Hos inter Variolæ visæ extemplo, adque primos Ventorum Meridionalium afflatus proludere, perque universum agrum errantis in morem hucilluc divagari, haud exiguo perculsis timore Civibus, eam nempe, quam hæ superioribus annis ediderant cladem, adhucdum animo expendentibus. Vix auserant illæ tamen Suburbia ipsa, nedum Urbem attingere. Citius etiam quam credebatur, se subduxerant; Nec diræ adeo, atrocesque, cujusmodi extiterant olim. Insolentius quidem intra Urbis mœnia debacchabantur recens ortæ ægritudines, quæ sane etsi diversæ ab iis primo intuitu viderentur nonnullis, quæ exacta hyeme, ac Autumno sævierunt, haud absimile tamen ingenium, irascendique morem præbuere; Quod rem attentius consideranti facile erat decernere. Enim vero vix mitior arriserat Veris Constitutio; Vix leniores perflaverant Venti, ut illico erumpere visæ foras pleno velut agmine Pleuritides, rectius forte *Peripneumoniæ*, atque una simul ruere iis comites assiduæ febres, ardentesque. Sæpe etiam caput attollere videbantur Erysipelata, hosque ac illos indiscriminatim lacessere, at ludentis instar potius: Aut enim præludere hæc exaratis affectibus, aut iis obsequi magis, quam sibi quidquam addicere, perspicuum erat. Lusus illa revera aderant, quibus morbifica huc illuc pergens materies, aut jam forte vitalia claustra obsidens, etiamnum incautiores fefellerat. Præcipue enim hosce inter rerum fluctus metuendum erat de vitali Theatro, ubi dein ceu ablato Sipario postremus plerumque ludebatur Tragœdiæ Actus. Id unum solerti prudentique Viro prævidendum erat, ac totis viribus enitendum maxime, ne *fracto aggere* ad pectus illaberetur errabunda materies, vel illabens illa, aut jam fortasse elapsa, quam citissime illinc revocaretur. Hæ Medico erant artes, queis vindicanda, ac servanda erat res.

XLVIII. Et sane de iis tuendis potissimum partibus agebatur, a quibus prima vitæ stamina proficiscuntur. Huc tota Belli moles incubuerat; Huc pugnæ locus, huc prælii campus, huc denique rerum summa gerebatur, heu funesto plerumque exitu. Numquam frequentiores obviæ vomicæ, ac dira pectoris mala. Quodve mirere magis, cernere erat haud paucis vomicam pene ex abrupto sese prodere nulla proludente febri, aut alio quopiam signo, quod sæpe latens intra præcordia quidpiam prænunciare solet. Nonnullis vix una, ac altera febris accessio præcessit. Plerisque anxietas maxima, febris acuta, Tussis, sæpe etiam dolor lateris punctorius, pulsus mollis, velox, ac inæqualis, præcalidus spiritus, seu ingens inspirando fervor, sputa per initia liquidiora, cruenta, fœda, lingua urens, turbata alvus, sanguinis stillæ e naribus extremorum frigus. Hæc prior mali Scena, cui nisi initio statim occurrebatur, inevitabile erat inducto velociter Sphacelo fatum; Sæpe hinc congesto in parte aliqua pectoris pure, Vomica tandem in apertum suo tempore prodibat felici plerumque omi-

ne,

ne. Quamplures hac via per æstatem læta suppuratione evaserunt.

XLIX. Atque hinc luce meridiana clarius patet, quam falso Pleuritidis nomine id mali genus tum temporis indigitaretur. Siquidem nec *Tussis*, nec *sputorum exscreatio* inter signa, quibus secernitur Pleuritis, recensenda minime veniant, quæ potius ad alium morbum huicque in multis dissimilem *Peripneumoniam* nimirum pertinent. Mirabar ego Celebriores Viros in hunc errorem incidisse, hancque pectoris ægritudinem, quæ nihil commune habebat cum Pleuritico affectu, Pleuritidem nullo discrimine appellitari. Hinc tot auditæ per Urbem sævire Pleuritides, quæ æquiore jure Peripneumoniæ dici debuerant. Aderat & perennis altera, ac constans harum nota, quæ nullo modo Pleuritidi umquam competit: *Magnus* scilicet *in spirando æstus*, ob turbatiorem ac magis festinatam respirationem, oppressis magno onere Pulmonibus. Scio inventa Practicis vocabula quædam, quibus id ipsum explicant; Ast si fas est, quid ipse sentiam, aperte dicere, asyla hæc potius sunt ignorantiæ Medicorum, atque eorum quidem, qui, ut recte olim ajebat *Verulaminus*, *fingunt simul, creduntque; Neque umquam nobiliores animos erexere*. Quantum vero conferat in re Medica præsertim rem unam ab alia secernere; Quantum inde Artis laudis, ægris emolumenti accedat, nemo non videt? Legitur apud *Dodonæum* historia Peripneumoniæ popularis, quæ tunc temporis, annis nempe 1557., & 1565. grassata est, huic nostræ haud absimilis: Atque is quidem ad extremum narratiunculam suam sic claudit, quod scilicet *morbum hunc non Pleuritidem, sed Peripneumoniam fuisse mortuorum corporum dissessiones coram ostenderant*; & hoc utique innuere modeste videtur Vir Doct. Medicorum sui temporis errorem, qui forte de eo tamquam de Pleuritico affectu judicium fecerant.

L. Nec difficile quidem erat conjicere, vel ab ipso unice pulsus nihil hujusmodi ægritudinem affine habere prorsu cum ea, quæ a Pleuræ inflammatione oritur, etsi Tussis adfuerit, ac dolor lateris punctorius. Numquam enim aut saltem compertam paucis memini pulsuum duritiem, quod quidem ultimum inter proprietatis notas malim reponere, quæ Pleuritidi conveniunt, quam cum *Galeno* Tussim. Cujus sane sententiam uti sæpius data opera aspernari, & respuere hominis esset valde arrogantis, ita in omnibus sequi velle, superstitiosi est. Neque enim Authores in Medicina facienda, sed rationis momenta quærenda sunt. Confusa hinc ac implicata, & a veteribus, & a recentioribus tradita huc usque est utriusque hujus morbi descriptio. Etenim si veterum scripta perlegimus, hi quidem eos inter se distingui scribunt, sed easdem utique notas affigant; Idque facile animadvertere licet, quod quæ apud illos de Pleuritidis charactere habentur, ad Peripneumonia meliore jure referenda sint. Recentiorum vero plerique vix ullum inter hos morbos discrimen ponunt, gradu tantum dissimiles esse volunt. Nonnulli etiam Pleuritidem dari haud contendunt, quæ Peripneumoniam non habuerit conjunctam, ac vicissim inflammari haud posse Pulmones, insonte Pleura; Quod tamen & ratio, & historia Medica falsum ostendunt. Multa namque Pleuriticorum cadavera secta sunt, in quibus Pleura corrupta integro Pulmone reperta est; Secus quidem, si una cum inflammatione Pleuræ vitium quoque in Pulmonibus, sive quod idem redit, Peripneumonia adfuerunt; cujus utique, ut quæ toties dicta sunt, iterum repetam, cujus inquam propria, minime ementientia signa sunt una cum acuta febri *Pulmonum gravitas*, *Tussis*, *sputorum excreatio*, *atque ingens in spirando fervor*; *Illius vero*, Pleuritidis nempe, *anhelitus difficilis*, *pulsuum durities* (Quod caput est maximum,) *Febris*, *pungensque ac vehemens lateris assiduus dolor*. Equidem nedum magna, sed omnis, ut ita loquar, Medicis lux ab Arte Anatomica petenda est, qua morborum plurimorum, & proprias Sedes eruere, & signa legitima secernere queant. Eam ob causam factum arbitror, ut *Celsus* elegantissimam illam humani corporis descriptionem curandi præceptis inseruerit: Utque eadem vestigia persecutus breve quoddam de partium structura commentariolum morborum Historiis præmiserit *Aretæus*.

LI. Et sane tota hinc, ausim dicere, pendet curandi Ars: Ut enim in Pleuritide liberior sanguinis detractio sola sæpe absque alio quopiam subsidio morbum absolvit; & hæc quidem, at majori circumspectione instituenda in inflammatione Pulmonum est, cui oleosa omnia, quæve ad sputa elicienda idonea habentur, suum & quoque calculum ferunt; potiore, quam in Pleuritide vera. Exemplo est *Anaxion*, cui haud veritus est *Hippocrates* magna sui laude octavo die sanguinem mittere, de remediis, quæ sputa extruderent parum solicitus. Quamquam enim nomen morbi in hac memorabili Historia reticeatur, haud difficile tamen est illum pro germana Pleuritide agnoscere. Est quid utique revera *Divinum* in Peripneumonia, quod numquam, ut raro in Pleuritide occurrit. Etenim intra parietes Pleuræ arteriolæ multæ a ramo intercostali deductæ effunduntur, quæ levi sæpe de causa nimium distentæ obstrui solent, inflammationemque pariunt; Ast Peripneumoniam quod attinet, hujus sæpe numero parens extitit, qui idem

graves morbos mortalibus affert multimode.

LII. *Nec vana loquor*: Eadem namque, quæ superiore Autumno, ac exacta nuper hyeme eas induxit ægritudines, quas superius retuli, ipsa eadem adhuc dum vigens causa hujusmodi Peripneumonias Vere ortas, perque Æstatem dein late sævientes intulit, quæ plerisque in Vomicas haud inauspicato desiere. Is namque unicus aderat mali exitus, in quo nonnulla saltem posita spes erat adhuc. Curiosum erat processum omnem morbi in suppurationem abeuntis adnotare, cum scilicet inflammatoria materies ab ipsamet Natura resolvi non potens, nec Arte emendari, blandior tamen, stagnans eadem, calens, pulsaque, coercentia latera extendendo, vel rodendo abscessum vomicamve formabat. Futurum id clarissimo argumento declarabat ipsa morbi indoles satis quidem acris, nec tamen acerrimi, tum minime superata adhuc fera symptomata, quodque potissimum aderat, sputa liquidiora, nec criticis diebus evacuata per ordinem, qui sanationem doceret. Fieri autem jam prope abscessum ostendebant leves, vagæ, sæpe repetentes, sine manifesta causa horripilationes, stillæ sanguinis e naso, genarum rubor, sitis, pulsus debilis, ac mollis, febricula; Quibus, formato dein tumore, seu abscessu, Tussis una aderat comes pertinax, sicca, ad pastum, motumve aucta; respiratio difficilis, parva, anhelosa, strepens; decubitus in affectum latus tolerabilis; sudor nocturnus, maxime circa jugulum, & frontem; urina spumosa; pallor, macies, debilitas summa. Proxime hinc impendebat tumoris disruptio, cui aut imminenti prope, aut sæpe etiam sub ipso disruptionis puncto, ac temporis articulo, præludebant deliquia, turbationes alvi, stertor, hæmorrhagia narium, suppressa penitus sputa, moxque uberiore eadem copia educta sanie commixta, fœda, teterrima, Sæpe purulenta jam facta materies repente intra pulmonales venulas resorpta, ac sanguini permixta alio ferebatur, ceu Præclaro Juveni contigit decumbenti ad *Portam Eridani*, quem ortus inopinato ad sinistram aurem abscessus extremo, quod prope aderat, eripuit fato. Quotquot in cava Thoracis, inque Mediastini dilatata vacua abiisse illam, aut ad hepar verti novimus, omnes periere.

LIII. Una scilicet spes salutis erat, si disrupto abscessu sputa bonis avibus ejiciebantur, suasque illa Phases, ac mutationes obibant *Practicis* notas. Haud paucos hac via servatos memini, quorum exempla aliquot hoc in loco perscribere haud puto alienum.

Æger Primus.

Comes juxta Templum *Divi Francisci de Paula*, temperamenti atro sanguinei, habitus strigosi, adque bilem generandam, ut ajebat *Hippocr.*, idoneus, medio Vere acuta febri corripitur cum dolore lateris punctorio, Tussi, *gravitate Pulmonum*, pulsu celeri, elato, valido. Idem superiore hyeme diro in facie Erysipelate laboraverat. Sæpe etiam olim Pleuritide vexari consueverat, initio Veris. Postridie exacerbata sunt omnia; ferus magis doloris sensus; intensior febris, sitis magna, pulsus duriusculus. Quarto stillæ sanguinis e naso; turbata leviter alvus; Urinæ subrubræ, atque suspensum in iis quidpiam;

piam; Somnus nullus; Sputa liquida, pauca; Summa corporis per intervalla frigida. Hactenus ad quatuor vices secta in cubito vena. Quinto Clarissimorum Virorum sententia nova imperatur Sanguinis missio, ac dein lenis exhibita potio ex Manna. Vespere calor vehementius excanduit; Parum adhuc Sanguinis e naso profluxit. Spiratio magis difficilis, pulsus velocior. Iterum ex brachio missus est Sanguis ad uncias decem. Sexto lateris quidem dolor cessavit, ac fere ex toto evanuit, at sævior adfuit Tussis, magisque corporis jactatio; Multa per alvum demisit biliosa. Septimo moleste magis habuit, nam & intendi magis febris, & infestare Tussis, & spiratio ingravescere visa. Conclamata prope res erat gravi præludente stertore; Tum quidem novus repente obortus horror, commotaque sponte alvus, ac pene sub idem tempus copiosus ex utraque nare effusus sanguis spem fecit lætius quidpiam hosce inter tumultus rerum elucescere. Exhibita sunt e vestigio cardiaca, oleosa, sputum moventia, inter quæ ego floribus Belzoin palmam defero; Paulo post multa cœpit, & concocta expuere. Allevatus est. Undecimo Sputa faciliore conatu eliciebantur; lenior febris; Turbata adhuc dum alvus ter, quaterque per diem concreta pauca demittebat probæ indolis. Sæpe etiam per vices a disrupto abscessu Sanguis visus e naribus prosilire ad aliquot uncias. Victu tenui utebatur, potu melleo, *hydromelli* vocant Græci, quod liquoris genus est ex purissima aqua, & melle temperatum. Decimo quarto remissa penitus omnia; In urinis alba, multa subsidebant; Sine siti erat. Bene spirans. Trigesimo quarto absoluta prorsus suppuratio est felicissime. Sæpe per id temporis accendi iterum visa febris, ac excandescere magis Tussis, at cito id, aut uberiore urinæ profluvio, aut commota alvo, aut sputo liberius elicito omnino evanescebat. Forte id etiam exigui alterius formati tumoris, aut alterius exiguæ vomicæ extemplo disruptæ præludium aderat. Vix paucis obtigit septimo die læto omine prodiisse vomicam, perque totum morbi decursum assiduo lusu Sanguinem e naribus profluxisse, ac una simul turbari repente alvum; quæ quidem omnia amplissimam præbent contemplationum segetem, quo nihil Arti majoris compendii extitit unquam, ac præstantius idem.

Æger Secundus.

Sacerdos *Congregationis Oratorii Divi Phil. Nerii*, cui flaccidi diu pulmones, ac sæpe morbis conflictati, tum prope imminens senectus, ex febri tertiana duplici appetente Æstate decubuit. Comes huic aderant sputa improba, pulmonum gravitas; pulsus intermittens, ac leves animi per intervalla defectiones. Opem illi initio tulerat Pater meus; Atqui cum ipse paucis post diebus ab Urbe abesse coactus foret, gravioribus curis distractus; Ægri tutela mihi relicta est. Cumque omnia sedulo, ac diligenter expenderim, erupturam prope diem vomicam ægrotanti, ac adstantibus detuli. Die sequenti cum summo mane ægrotantem inviserem; disrupti noctu abscessus notam prætulit sputum sanie permixtum, tetrum olens, copiosum. Ipse media circiter nocte quid insolens persenserat sub imo pectore, ac pene animam agere visus; Diu ante incerti doloris vestigia in utroque Thoracis latere occurrerant, quibus una sicca, ac fera admodum Tussis proluserat. Selectioribus balsamicis, Traumaticis, Rhypticis in usum adhibitis rite peracta res est, ac omnis resciffa penitus mali origo.

Æger Tertius.

Reverendissimus Abbas *Congregationis Reformatæ Divi Bernardi*, gravi olim Orthopnæa diu detentus, ex aliquot dierum itinere, cum sævius quam unquam perflaret Boreas, in febrim acutam incidit una cum magna spirandi difficultate, Tussi, dolore lateris punctorio, pulsu languido, ac inæquali. Mox intensius adaucta febris; Spiratio ingravescens magis; Facies, oculique, emortui hominis instar; Mens emota; Sputa liquidiora, viscida modo, ac cruentis linteis interstincta; Urinæ per initia tenues, nihil subsidentes, copiosæ. Brevi ad extremum redacta erat res. Decimo quarto subitæ defectiones animi, vacillans pulsus, frigida repente extrema, prope erupturæ Vomicæ præluserant; Prodire mox visa puris instar, graveolentia exiguo conatu, fœda. Septimo & vigesimo obstricta dudum alvus biliosis multis perturbata est, nec pauco tempore talia multa processere; In totum autem tum febris reliquerat, tum sputorum excreatio lætissime desiit. Cruenti quidpiam ab hæmorrhoidalibus venis sub morbi decursum effluxit. Secta bis initio in cubito vena; mox altera vice in pede; Hirudines quoque ano affixæ semel; Disrupto tandem apostemate appropriatis remediis opitulatum.

Æger Quartus.

Pistorem prope *Portam Urbis Victoriam*, an potius *Victorialem*? Per illam namque INVICTISSIMUS REX, una cum EUGENIO PRINCIPE, ac cæteris fœderati Exercitus Ducibus Urbem memoranda illa die ingressus est, qua fractis, & profligatis Hostibus obsessam trium mensium obsidione Civitatem solvit, Italiæ libertatem asseruit, Europæ securitatem restituit; Pistorem inquam febris acuta prehendit cum dolore lateris punctorio ad dextrum usque Hypochondrium, ac Regionem umbilicalem propagato. Magna abdominis tensio, ac totius corporis lassitudo; Facies mox ab initio subfusca fere, pulsus humilis, mœrentes oculi, respiratio gravis, anhelosa, difficilis. Quarto mitior dolor, pulsus intermittens; commota alvus; Urinæ flagrantes; Sputa pauca, subflava, improba; Nox laboriosa. Septimo delinquens per intervalla e vestigio pulsus, vacillans idem, vix elatus; Paucus sudor circa caput prodiit; Nihil ab alvo dejecit. Nono sudore per totum corpus diffuso læta sputorum excreatio obtigit, quæ ad vigesimum usque diem proba expurgatione perdurarunt. Huic ob virium jacturam, cujus certissimus index erat pulsus humilis prope, deficiensque, semel tantum parca dosi missus fuit sanguis e brachio. Utramque tutius paginam implere Cardiaca, Balsamici, Traumatica. Magnam præstitit opem in principio Morbi Theriaca cum vino exhibita, tum quandoque etiam una cum aqua Scabiosæ, ac Syrupo de Papavere erratico; Hoc enim more cocta magis sputa liberiore via ex pulmone prodierant; Valentior itidem pulsus, ac validiores vires rediere. Vesicantia quoque bina admota humeris, fotus, moxque ab effracto apostemate Rhyptica, abluentia, consolidantia feliciter usurpata, inter quæ Terebinthinata quæque, ac balsamica cætera principem locum obtinent.

Æger Quintus.

Olitoris Uxor juxta *Hortos Regios* decumbens fœda per hyemem scabie longo intervallo vexata, medio Vere febri acuta ex levi occasione corripitur cum rigore, ac dolore Capitis, anhelitu difficili, cui postridie sese una comitem addidit Tussis, sitis, ac dextro Pectoris latere per vices repetens. Tertio die febris rediit, mox dirior Tussis, abjectus omnino pulsus, sputa atro colore prædita, pauca eadem, ac summe viscida. Vespere sincerus ex dextra nare exigua copia sanguis effluxit; Alvus autem stercora probe demisit. Quarto rigor repetiit, sopore aliquantulum detinebatur; Biliosa, flava, multa vomitione rejecit, paulumque intermittens, virulenta; Pulsus debilior, ac inæqualis; Facies ab ipso morbi exordio vultuosa; Sputa liquida; Vires abjectæ prorsus. Refici hæ visæ sensim, ac recreari, atque una simul erigi pulsus, sputaque uberius ac probe elici, exhilarari vultus ab exhibita per vices Theriaca in aqua e toto Citro, aut Scabiosæ una cum modica dosi hircini sanguinis. Gemina quoque admota Tibiis vesicantia. Undecimo febris reliquit penitus. Trigesimo quarto exigua iterum proludente febri, ingenti oris salivatione correpta est, magna diu noctuque exundante seri copia, tenuis, fœtidi, acescentis. Quod quidem postremum repurgato corpore, tum sero lactis distillato ad aliquot dies præscripto in totum desiit. Huic Genitrix septuagenario major, ac Soror aderat natu minor, occulto utraque cancro pectoris dudum vexata.

Æger

Æger Sextus.

ALteram ex abortivo fœtu circiter quintum mensem febris acuta corripuit cum exiguo horroris sensu, lumborum dolore, & gravitate capitis. Tertio inaugebantur magis dolores. Respiratio difficilis aderat, pulsus debilis, extremitates frigidæ, intus exæstuans, jactabunda, urens. Quinto sudor paucus circa caput, ac summum pectus dimanavit: Per vices visa delirare, confestimque rursus ad intelligentiam redire; Sputa sublivida; Urinæ paucæ, tenues, nigrescentes. Septimo sub tempus matutinum e vivis migravit. Alvus huic per totum morbum recrementis multis, crudis, ac tenuibus fluxit.

Æger Septimus.

FAber Ferrarius Athletici habitus prope *Xenodochium Charitatis* ex febri assidua decubuit cum dolore lateri gravativo, Tussi, pulsu vix elato, inæquali. Sputa per initia liquida, cruenta, pauca; Respiratio laboriosa; Oculi micantes; Facies atro colore suffusa; Siticulosus; Insomnis. Tertio extrema livida fere; & frigida; Præcordiorum contensio submollis utrinque; Pulsus prope deficiens. Quarto mens perturbata fuit, aliquantulum insudavit. Multa per alvum dejecit improba. Quinto obiit. Aperto cadavere præduros pulmones Hepati substantia, ac colore consimiles interstincto, e quibus purulentus, atque humor prodibat graveolens. Plures insuper intra cordis delubra exigui Polypi occurrerant, atque horum alter prolixus admodum in pulmonali arteria, perque illius ramificationes, ac majores truncos eleganter dispositus. Mirum sane, (quodque idem maxime lentescentis liquidi, tum solidi haud amplius in proprios systalticos nisus consurgere potentis argumentum extitit;) Ut tam exiguo tempore tanta pulmonibus labes accesserit, tam cito hi suppurari, atque hinc intra horum sinum, ac profundiores recessus tanta congeri potuerit, fœda, ac purulenta materies! Hujusmodi exempla præter multa, quæ a nobis afferri possent, sexto videlicet, septimo, non die denatorum, in quorum cadaveribus pulmones sanie undique scatentes reperti sunt, legere est apud *Bonetum Anat. Pract. l. 2. c. 4. Ballonium*, *Riolanum*, *Hollerium*, *Zacutum*, *&c.* Idem quoque in cadavere Illustris Viri Ludovici Gonzagæ sexto morbi die defuncti observasse refert *Cardanus* (*a*), cui nempe omnia vasa *pulmonis ex triplici genere, magis tamen asperæ arteriæ rami erant pleni sanie simili lacti, adeo ut nullus adesset prorsus sanguis*. Plerisque horum, qui celeri adeo fato sublati sunt, nigroris una simul vestigia conspiciebantur, imminentis illa, aut forte jam facti Sphaceli proludia. Conjicere autem erat prope adesse id a doloris carentia, aut minus exquisito illius sensu, quod quidem utrumque Sapientes numquam fefellit.

LIV. Neque id sane arduum conceptu est, ut una simul suppurationis, ac Sphaceli indicia accurrerint. Nec illa iis prorsus habenda fides, qui, ut id ipsum concipi queat, minime edocti, hujusmodi nigroris, seu Sphaceli notas in pulmonibus obvias, cadaveris corruptelæ adscribendas malunt. Cur namque ejusmodi nigroris vestigia in omnibus passim haud reperiuntur? Cur in pulmonibus illa potius, quam in intestinis, quæ ob fæcum colluviem citius quam ulla alia pars corrumpi, ac in Sphacelum abire debuerint? Cur denique in uno tantum, aut altero pulmonis lobo, reliqua illius parte insonte penitus, ac integra? Equidem mali hinc potius culpanda sævities, & suppurationem, & Sphacelum inducere celeriter apti, ut præclare idem explicat laudatus *Ballonius Epid. & Ephem. lib. 2. pag.* 165. Inclytæ Reginæ Joannæ exemplum afferens, quæ sexto die defuncta est, inque illius cadavere pulmones una simul multa sanie plenos, ac Sphacelo obsitos deprehendit.

LV. Isque aderat omnis sævientis morbi processus, quem quidem dum mihi adhuc ob oculos pono, ac mecum tacita cogitatione perpendo, præclare video, tum luce meridiana perspicuum magis elucet, quam opportunum fuerit labentem hæc inter discrimina Naturam erigere, tueri, vindicare; Quam ex adverso *periculosæ plenum opus aleæ* diversam ab hoc tramite viam insistere. Nullus hic enim sudorificis locus, aut catharticis, cum maxime in præcipiti res erat; Quinimo ipsamet caute adhibenda remedia, quæ recreandis, confirmandisque viribus dirigebantur. Quot quidem recensere ego possem e medio sublatos, quos hisce artibus, atque adminiculis servari posse evidens erat, ac plane conspicuum; Si modo in doctum ac prudentem Medicum incidissent? Quot *Orco* dedit præceps unius hominis audacia, qui eo temeritatis evasit, ut indiscriminatim singulis decantatum quoddam sudorificum in ejusmodi pectoris ægritudinibus exhiberet, ceu Polychrestum, ac Divinum prope auxilium? Oh quam perutile foret Reipublicæ hujusmodi pestiferam hominum sobolem de humano Corio impune ludentium proscribere! Oh quam miseris ægrotantibus proficuum in solertis ac probi Viri manus devenire! Quantum vero expediat Medico, quæ exhibenda sunt remedia, mature expendere, eaque pro morborum indole, atque ingenio Exploratoris instar secernere; Ipse Peruvianus Cortex, ut de hoc uno loquar, ostendit. Is namque, qui superiore anno voto feliciter respondit, *Cane* modo pejor, & *Angue*, fugiendus nedum in exaratis sævientibus pectoris affectibus erat, sed & in cæteris fere, tum potissimum in ipsis, quæ mox Autumno prælusferant, quæve dein toto decursu anni sævierant passim, febribus; Evidenti quidem indicio, stimulo magis, quam frœno opus esse, secus ac præterito anno, quo tota humoralis massa ad orgasmum heu prona nimis, ac *nescia stare loco*, coercenda erat potius, ac ceu injecto compede sua intra fines, ac limites, ne diffugeret illa prorsus, compescenda, quod quidem mire utique præstare potens est memoratus Cortex, ut Doct. Viri adnotarunt. Eamdem ob causam pariter vesicantia, quæ superiore Anno noxia valde extiterant, ac nefasta prorsus, haud exiguam hoc labente anno ægrotantibus opem attulere; Ut & sanguinis missio, quam prope dixerim princeps potissimumque extitisse in hac Constitutione præsidium, ut superius ostendi. Equidem ut apud Geometras *curvum* norma sæpe est ac regula recti; fas est exinde decernere, quibus in morbis proficua sit, quibus e contra noxia venæ sectio, tum vesicantia, ac cætera quæque consueta Artis præsidia. Profecto si ab *Hippocratis* ævo ad hæc usque tempora hisce vestigiis institissent Medici, optatæ perfectionis apicem jam dudum attigisset Ars, quæ conjecturis & adhuc jure merito fœta illis videtur, qui haud sciunt errores non Artis esse, sed Artificum.

LVI. Omne scilicet, ut ad exaratas pectoris ægritudines me conferam, intra Thoracis claustra intime latebat malum; Quod quidem, si Erysipelatis morem incrementa, exitum, quibus id ipsum sese perspicuum præbet aliquando, ac recens præbuit, attentius expendimus, ac utrumque horum invicem comparamus, nihil omnino diversum, ac discrepans reperimus; Quinimo fateri opus est ejusmodi exaratas pectoris ægritudines nil aliud revera esse, quam *Erysipelata Pulmonum*, quæ in gangrænam dein, aut suppurationem, aut in utramque tendebant. Febrim quod attinet, ejusdem hæc ipsa erat indolis, ingeniique, ac illa, quam jam tum comitem sibi adsciverant Erysipelata superiore Autumno orta. *Crymodem* vocabat *Aetius*, ut eam ab *Thyphode*, ac *Lypiria* secerneret, quæ obsesso Erysipelate hepate, aut ventriculo oritur. Ut autem ad pectus potius, quam ad aliam quamlibet partem præcipiti gradu rueret morbifica materies, ibidemque phlegmonis modo, modo Systrophes, aut abscesso more subluderet, totque diras adeo ægritudines gigneret, haud abstrusa res est intellectu. Quandoquidem huc, qui per universum corpus perenni lege fertur cruor, totus pleno alveo pertransit: Huc miriplicatis generis vasorum textura præclaro invicem ordine ludentium conspicitur; Huc denique aeris laterationes quotquot effingere, aut cogitare animo quispiam potest, vestigia sui relinquunt. Hinc solidis, ac liquidis propagata labes; hinc Phlegmona, hinc Systrophes, hinc enati ad pectus abscessus, quarum ægritudinum parentem causam lubet ab aere ipso deducere.

(a) *De Providentia ex anni Constit. pag.* 1052.

LVII. Et

LVII. Et sane ut is *acrioribus moleculis* dives superioribus annis, cum assidue adeo perflarent Austri, ad fluorem liquida coegit, ac dire admodum si quis umquam, adversus solida se se præbuit, eadem crispando, vellicando, erodendo, ut tot palam fecere spasmopicæ affectiones, quæ tum temporis immaniter populabantur: Ut idem *subacidis*, *ac nitrosis Salibus* onustus, quas Boreas vehit, eadem sæpe liquida ad fixitatem deducit; nec solidis parcens ea a proprio sui elatere cogit recedere, inque sistalticas reflexiones abripi haud finit amplius; Nam vicissim ruentibus Austro, ac Borea, cujusmodi hæc ipsa extitit labentis anni Constitutio, *neutrum* quidpiam corrumpere aptum, ac figere abs re foret excogitare *salinum principium*; quo *in aere ludente* hasce intulerit ægritudines, tum a fixitate, ac *stasi* liquidorum, tum a putrefactiva eorumdem, ac solidorum una invicem conspirantium labe pendentes? Quot enim ludere in mores salia novimus? Quot illa formas induere? In quot se se larvas effingere? Quis omnes horum species recensuit umquam, *quot nec Proteus quidem lusit*, *nec coloratus spectatur Camæleon*? Quis intimiora hujusmodi Naturæ abdita penetravit? Ut acidum, austerum, acre, & sexcenta alia in Sanguine latent inconspicua, ita in aere innumera ludunt, quæ homines *multimode* afficiunt, ac tot diversa inferunt mala. Equidem in ejusmodi rerum trepidatione, totque inter ventorum oppositos flatus æquum erat internoscere insolitum aliquid *per æthera inane ferri*, quo semel affecta liquida, ac solida fixitatem illa, hæc labem, utraque necrosin, ac gangrænam susciperent.

LVIII. Ejusmodi itaque exoticis salibus imbutus aer obvium quidquid, ac suscipiendæ labi aptum magis inficit, ac lædit. Quæ quidem salia cum diversæ adessent naturæ, diversas quoque affectiones induxerant *Phlegmona* nempe, *Systrophes*, *Sphacelos*, *Apostemata*, prout figendo, & erodendo apta, aut horum alterum, aut utrumque sæpe pepererant. Numquam autem Sphacelo obsita ulla visa pars, quin huic inducta in liquidis stasis proluserit, ortumque dederit, ac incrementum. Num vero exitiales ejusmodi moleculæ ab spirantium adverso invicem flamine ventorum concursu, num ab alia quapiam forte causa repetendæ sint, decernere nemo ausus umquam, ac revelare? An Terræ motibus quidquam tribuendum, jure dubitat (a) Clar. *Gagliardus* quod idem observationibus longa annorum, locorumque intercapedine diffidentibus institutis, ac collatis invicem comprobare nititur. Ast & id ipsum gravibus adhuc laborat difficultatibus, quas quidem prævidit laudatus Author, haud tamen pro rei dignitate persolvit.

LIX. Hasce inter lethiferas particulas liquidis, ac solidis æque infensas, exitiosæ, ac perniciosæ magis erant, quæ gangrænosam labem inducendo pellebant magis. Hinc enim enato celeriter Sphacelo velox discrimen, ut ægroto *sexto*, *ac septimo* obtigit, aliisque nonnullis, qui quarto plerumque, quinto, ac sexto die defuncti sunt. Nosse erat hujusmodi figentis veneni vim, (sit verbo venia,) vel ab ipso ore, vultu, oculisque ægrotantium, perturbati instar hominis, attonitique fero heu, trucique obtutu; Lingua iis urens, ingensque in spirando fervor aderat, ac præcordiorum æstus, sitis Tantalea, dejectiones alvi nigrescentes, extrema frigida, pulsus per totum morbi cursum vix elatus, ac pene delinquens idem deficiensque. Atque iis quidem magni subsidii extitit Theriaca recens una cum cardiacis assumpta, cujus beneficio haud pauci evasere. Nec exiguam quoque opem attulere vesicantia initio admota, horum quippe auxilio ad loca remotiora protrusis lethiferis, exoticisque salibus, seu, ut Practici ajunt, morbifica materie producta, atque ibidem exonerata, non omnes passim enecabantur, quam plurimi etiam superstites fiebant.

LX. Nec vero quis me forte putet inconsiderate adeo Theriacam in hujusmodi Phlogisticis, ac mali moris pectoris affectibus adhibuisse. Ecquid enim ex ingenti remediorum segete usu præclarius, ubicumque internæ viscerum corruptionis, ac Sphaceli metus est, quam Theriaca, quæ lethifera spicula eludat, putredinem arceat, cruorem ne effractis vinculis in fluorem totus abeat, coerceat, ac mobilissimas illius partes retineat? Num in Pestibus, quarum Natura in tenuissima, celerrimaque putredine maxime versari, vel ex eo clarum fit, quoniam nullus morbus illis æque est contagiosus, præsentissimum hæc ipsa auxilium est, cæteris longe præstantius? Narrat (b) *Forestus plerosque Hagæ Comitum anno* 1580. cum ejusmodi ægritudines dire ibi crudeliterque sævirent, *se ipsos tum alios absque Medici præsentia curasse assumpta Theriaca*. Quod tamen auxilii genus, utpote vulgare, ac comparatu facile haud ipse omnino probare videtur; ait namque idem, *præstare magis ea omnia adhibere*, *quæ vera methodus curandi docet*, *quam uno calipodio*, *ut calcearii*, *aut uno medicamento omnes curare*. Numquam enim forte noverat adhuc Vir eximius specificorum usum in Medicina, aut quod illius ævi mos erat, crediderat ipse sanari haud posse tuto ægritudines, nisi peregrina, ac pretiosa remedia comparentur, quæ *Lucis in ortu*.

Indus, *Arabs*, *Syrus*, *divesque Sabæus*
Vicino sub sole legit, *quæ præbet Orontes*,
Eximia ignoto mittit quæ Nilus ab ortu,

Vanam scilicet ac futilem Medicinam esse, quæ remedia proponit, ut *Plinius* loquitur, parata vulgo, inventu facilia. Heu quam miserabilis aderat illis temporibus Reipublicæ nostræ facies, quotve nobilissimam Artem erroribus implicarunt ingenia Arabum?

LXI. Ubi vero inflammatoria materies in suppurationem abierat, perque illa sputum expurgari cœperat, summa erat nitendum ope, ut rite id leniterque prodiret, tutaque dein, ac subita ulcerosi loci depuratio contingeret. Subit hic loci, atque in memoriam redit miræ in præclara Vestali curationis exemplum, cui hujusmodi abscessus in Pulmone diu latens erupit tandem, ipsaque una cum sputo folliculum ipsum (mirabile dictu) quo purulenta materies includebatur, ejecit. Erat is cystidis instar efformatus, inque ejus fundo purulentus humor conspiciebatur ejusdem coloris, ac substantiæ, cujusmodi aderant sputa, quæ jam diu ante prodierant. Vesiculam adfuisse crediderim in hunc morem protensam ex iis, quibus totus undique Pulmo eleganti artificio componitur, in qua ceu in folliculo, aut cystide pus continebatur, atque earum quidem, quæ majoribus Tracheæ ramis proximiores sunt, quo facilius assiduis tussiendi conatibus omni, quo adnectebatur, soluta compede aereos tubulos, quorum ad fines exiguæ ejusmodi vesiculæ appenduntur, subire potuerit, perque os dein protrudi. Equidem folliculatas, ut ajunt Vomicas seu hujusmodi Pulmonum abscessus, qui propriam sibi Cystim comparant, nil aliud esse arbitror, nisi vesiculam quandam hoc pacto extensam, purulenta in illam materie e finitimis vasis secedente, atque ibidem collecta, quousque tandem ob sui copiam, aut nimiam acrimoniam effracto claustro in asperam arteriam, aut in cava Thoracis effundatur, Anatomica Pulmonum administratio perspicuiorem rem efficit? Quippe sanguifera vasa, quæ per totum Pulmonem innumeris propaginibus disseminantur, quæve admirabilem ibidem contextum explicant, ad universas vesiculas pergunt, juxta quas illa variis amplexibus, ac gyris una invicem ludunt, ac desinunt. Ecquid autem conceptu obvium magis, quam tenellis desinentibus arteriarum, aut venarum orientibus ramulis disruptis, in vesicularum sinus sanguinem sensim effundi, ibidem colligi, ac dein in pus verum abire? Hinc enormes aliquando ejusmodi Vomicæ, aut plures una simul eodem tempore, aut successive erumpentes. Videmus in statu præternaturali aneurismata passim, ac varices a dilatatis arteriis, aut venis efformari, ac diversas passim glandulas laxiores evadere, intumescere, inque magnam molem consurgere. Num æqua ratione vesiculares pulmonum

(a) *Relazione de' mali di petto dell' anno* 1720. p. 33.

(b) *Obs.* 3. *de febr. cum morbo Epid. grassant.* p. 152.

tum cellulæ extendi magis, ampliores effici, ac dilatari haud poterunt, subque folliculi imagine minus in Anatomicis peritos eludere? Num & eadem forte hæmophtiseos incrementa, ac incunabula, totque dirarum pectoris ægritudinum?

LXII. Altera Vomicæ species recensetur, quam tamen vix ego Vomicam dixerim: Quando scilicet in pulmonibus foveam unicam, aut forte binas efformari quandoque contingit, easque circum circa parietes callosos obtinere, ita ut materies ibi collecta in massam sanguineam minime transferatur, sed quotidie tota, copia licet ingenti, expectoretur; Hi satis sani degunt, bene respirant, comedunt, & dormiunt incolumes, aut saltem in modico corporis habitu perstant, & non raro persenescunt. Hinc nonnulli dicuntur Phthysin per 30. aut 40. annos habuisse. Vivit apud nos Mercatoris Uxor quinquaginta quinque annos prætergressa, plurium liberorum mater, e quibus unus ante biennium Phthysicus obiit: Illa habitu phthysico ab annis plusquam viginti mere purulenta expuit, sceleton referens, & quanquam a catarrhis in pulmones crebro decumbentibus, præter frequentes ex liene ægritudines, fato sæpe fuerit proxima, nostraque cura liberata, periculo tamen semper defungitur, ut in illam quadrare queat, quod eam mulierem, de qua *Hippocrates*: *Quinquies mortua est*. Quendam olim secui tabe extinctum, cujus dum pulmones inspicerem binas utrinque cavernulas avellanæ capaces, non tamen exacte rotundas, aut æqualiter cavas reperi, sed quasi laceras, ac si a mustela, vel a glire frustulatim portiuncula avulsa pulmones exesi fuissent. In harum altera ulceri callo recens obducti vestigia adhuc supererant. Sæpe is sanguinem tussiendo expuerat, tum paucis ante obitum diebus magna copia ejecit atri, spumosique.

LXIII. Utque rem in pauca contraham: Ut nullam absque folliculo, seu cystide vomicam concipio; Ita harum quotquot occurrunt, sedem, ac locum in vesicularibus pulmonum cellulis statuendum autumo. Hinc purulenti, ac puris discrimen; Quæ nanque ab effracto apostemate expuitur materies, verum illa ac genuinum pus est. Quæ vero purulenti instar se habet magis, hæc nullam prægressam, aut præsentem vomicam, ast aut flaccidos natura pulmones, aut eosdem nimio onere oppressos significat. Quod sane rite est secernendum, ne sæpe quamlibet aliam pectoris ægritudinem pro vomica accipiamus. Utriusque, purulenti videlicet ac puris distinctionem præclare assignat *Divinus Senex lib. de alim.*; Enim vero ut haud concipi unquam potest ullum fieri posse pus absque suppuratione, quidquam sane inter hoc, & purulentum intercedere opus est, quod nempe ad purulentum tantummodo sufficiat sanguinis vitium, secus ac in pure generando, cui & solida suum quoque calculum præbent. Adversus *Hippocratem* stare videtur *Galenus* ex sanguine pus fieri ratus, quod in phlegemone in abscessum abeunte sanguis extra vasa effusus in pus vertatur. Atqui haud advertit ipse suppurationem haud fieri unquam posse absque carnis erosione, quod sane indicat sinus post puris evacuationem sæpe relictus; Sanguis enim fusus, & calefactus, ut antiquissima verba usurpem in hac parte, humidam, & calidam carnem, quam attingit, corrumpit, ex qua carne, si Natura robusta fuerit, verum pus nascitur, cui non raro admiscetur aliquid puriformis ex sanguine, & humoribus extra vasa effusis. Ego quidem totum, quod adest inter pus, ac purulentum discriminis ab ipsis humoribus petendum existimo: Vel enim sanguis est, vel lympha, quæ in pus abit. Utrumque enim horum per proprios sibi demandatos ductus uberi gurgite excurrit. Utque ab illius vitio verum pus, sic a lympha pituitam illam putrem, seu purulentum illud, quod a vero pure secernitur, generari puto. Ad utriusque vero generationem solida æque concurrunt; Discindi hæc nanque, erodi, aut quocunque alio modo lædi opus est, ut inde a receptaculis suis, per quæ vehitur, sanguis, aut lympha secedat, inque pus abeat, aut purulentum. Atque hinc e folliculatis vomicis verum pus, secus vero ab iis, quod foveas duntaxat, aut cavernulas in pulmonibus obtinent, exire cernimus; Quod illæ a sanguine per ima quotquot Delubra pulmonum discurrente, atque in vesiculas exundante enascantur. Hæ vero ut plurimum in extima pulmonum parte conspiciuntur; Lymphatica nanque vasa superficiem tantum pulmonis attingunt, perque illam assiduo lusu feruntur.

LXIV. Cæterum quodcunque illud sit discrimen, quod inter purulentum, ac verum pus intercedit; Idem illud facere videtur, quod & alterum. Utrumque enim sæpe inevitabili fato prolusit. Rursus in hoc etiam differunt, quod pus malum sit ut signum, & ut causa; Ut signum, quoniam abscessum, & inflammationem systrophicam præcessisse declarat; Unde consumptio partis pulmonis sequitur: Ut causa quia nisi exeat, febrem lentam fovet, rigores inæquales affert, & corrumpit partem, & in qua manet, & contagio vicinam. Pituita vero putris, seu purulentum, malum est ut causa tantum, quoniam afficit Pulmonem ipsum mora, nisi exitum habeat. Sic in tussibus aliquando cum pituita excernitur, & sputum album, & semiputre, atque ut ajebat *Hippocrates*, simile puri. Quæ huic succedit Phthysis diuturnior, ac propagari aptior altera est, quæ à vomica provenit.

LXV. *Verum illuc, unde cœpi*; Ejusmodi pectoris ægritudines prope comitabantur anhelationes, quas Græci Asthmata vocant, Tusses, raucedines, capitis dolores, ventris tormina; atque e chronicorum classe Hydropes, eæque pectoris potissimum, Tympanitides, Tabes, Arthritis, Scabies, postremaque hæc pueris præsertim, ac fœminis. Quædam etiam per æstatem gliscere visæ febres mali ingenii, eoque illæ pejores, truculentioresque, quo Canis instar rabidi hos, atque illos absque latratu lacessebant; Hisce sese addiderant verminosæ aliæ, hasque inter nonnullæ, quæ incerto plerumque circuitu miti, placidoque vultu ludebant, quæve diriores, inclementioresque evadebant, si qui illas consueto more expugnare tentaverat. Obesiores in universum, quibus

Pinguis aqualiculus propenso sesqui pede extat,

sævius, crudeliterque magis vexati; Tum qui antiqua in Cruribus, aut Tibiis ulcera, aut peculiarem quampiam ægritudinem diu fovebant. His nanque inopinato arescente ulcere, aut vetere sanato malo, pectus illico afficiebatur infausto successu. Hoc pacto sublatum initio veris Romanum Pontificem CLEMENTEM XI. audivimus, delatis mox Ecclesiæ clavibus Generis nobilitate, ac moribus Spectatissimo Viro *Michaeli Archangelo* Cardinali *de Comitibus*, qui nomen sibi assumpsit INNOCENTII XIII. maximo totius Christiani Orbis gaudio, ac plausu.

LXVI. Invalescente Æstate frequentiores adhuc, quam unquam vomicæ extitere, quæ quidem, etsi pari feliciiate absolverentur, non eadem tamen initia, ac incrementa observabant, ac quæ anteacto Vere proluserant. Plurimis nanque levissima de causa vomica erupit, nullo sæpe prævio vestigio doloris, aut horum quopiam, quæ sive futurum, sive jam factum abscessum, sive prope impendentem illius disruptionem prænunciare consueverant. Sæpe hos inter fluctus ventorum Variolæ, ac Erysipelata sese prodere conabantur, vix tamen quidquam memoratu dignum edidere. Quidam etiam media Æstate subito fato tum in Urbe, tum in Agro erepti sunt. Desinere tandem, saltem haud ita frequentiores occurrere appetente Autumno cœperant memoratæ vomicæ, ac tum rursus quidem, direque magis foris prodiere exaratæ febres, quarum tamen vix ullam cernere erat absque comite Pectoris labe, sive hæc illis præcurreret; sive in hanc illæ exierint sæpe. Vix pauci per Æstatem Dysenteria laborarunt.

LXVII. Primis Augusti diebus magna caloris vis extitit, mox triduum tonitruosum, pluviosum, ac quandoque grandinosum successit. Immotus per id temporis Mercurius constitit diu; Visus hic ima repente petere, ac veluti in Perigæo degere, cum prope im-

pe impenderent tonitrus, *Cœlique fragores*. Sæva hinc exarata alvi tormina acceſſere, quæ etſi primo intuitu leniter laceſſere viderentur, in contumaciſſimas dein, periculoſas, ac pleriſque lethales ægritudines accedente Æquinoctio degenerarunt. Ingens quoque hic loci commemoranda ſubit Puerperarum clades, quarum plurimæ abortivos fœtus edidere. Forte id nedum liquido ad lentorem toties memoratum proclivi, quin, & ſolido quoque nimis debili, ac laxo maxime tribuendum; Utrumque ab arcana, ac inexplicabili aeris conſtitutione, unde & cæteri effectus prodierant, repetendum.

LXVIII. Equidem, ut verbo me expediam; Vereor nanque ne in magnam nimium molem excreſcat Pagina; Si quotquot hoc anno regnarunt, ac longe lateque ſævière, malorum indolem, ingeniumque, atque originis principium attente perſpicimus, nedum video lentoris crimine redarguenda liquida, quin & forte maximam vitii partem ſolidis tribuam nimia laxitate peccantibus. Ecquid enim tot vomicæ, ut una inſtar omnium ægritudinem in exemplum afferam, ecquid inquam tot hoc anno vomicæ, quot nunquam auditæ olim? niſi a ſolido in criſpaturas ſuas, ac proprios niſus deduci haud potente amplius, ac pene dixerim, deficiente? Anne forte quis adhuc, fruſtra declamante *Petronio* (*a*) in eo eſt, ut totum liquido opus, nihil in œconomia animali ſolido velit adſcribere, ignoratione potius pertinaci, atque inani ſectæ amore, quam ratione aut conſilio? Juvenem nuper ſecui ex febri acuta vigeſimo morbi die defunctum, cui omnes Peripneumoniæ notæ aderant; Huic univerſa Pulmonis ſubſtantia in ſtrumas veluti compoſita conſpiciebatur, quibus apertis ingens puris copia proſiliebat. Quidam quoque diuturno affectu catarrhali vexatus, qui mox in aſcitem degeneravit, cum veſci amplius haud potuerit, inedia necatus periit; Aperto Cadavere ſumme flaccidos Pulmones, ac multa ſanie repletos, tum viſcera quæque imi ventris laxa admodum, ac ventriculum præſertim, comperi occluſo penitus Pyloro, ut nec Stylum quidem admitteret. Num id fluidis potius, an ſolidis adſcribendum? Num & ultro toti erimus in expendenda *liquidorum intemperie*, Principis illius intemperiei, quæ in ſolidis eſt, immemores prorſus, earum ignari rerum, *per quas vivimus*?

Conſtitutio Epidemica Taurinenſis Anni 1722.

ANni Hiſtoriam perſcribere aggredior a ſuperioribus duobus, qui hunc præceſſere, annis parum, ac vix, toto ſui decurſu, diſſimilis, ſive adſpirantium ventorum indolem ac morem ſpectamus, ſive ingruentium morborum ſobolem, ingeniumque. Venti nanque, ut ab iis ordiar, *qui*, ut veriſſime ait *Argolus*, *in animantibus ſalubritatem unice ingenerant*, *ſuſcitantque*; totius anni curriculo, aſſiduo, nec unquam interrupto flamine diu perſpirarunt ab Hyperboreis modo plagis, modo ab Auſtralibus oris erumpentes. Varia hinc, ac incerta omnino tempora; Præmatura modo hyems, immitiſque; lenis eadem modo, ac Veris potius imaginem referens, ac vicem: Prout nempe aut ruens ab alto Boreas, ſævuſque Aquilo, aut turbidus Auſter perflabat. Recurrere ſæpe viſa media hyeme æſtas; Floraque ubique in agris ludere, lætaque prodere initia veris. Lubet autem altius ab autumnali æquinoctio, ubi ſuperiore anno deſii, initium ducere, antequam ad hyemem ac anni reliquum feſtinante calamo properet Oratio mea.

II. Autumnus itaque, quæ quidem anni tempeſtas Medico maxime diligenterque expendenda eſt, utpote quod ſub id ferme temporis nova plerumque ſoleat morborum cohors in ſcenam prodire, toto deinde anno longe lateque regnatura; Autumnus, inquam, ſtatim ab initio horridiuſculus ad plures dies præluxit, præcipiti ruente Borea. Atqui redire protinus, auctuſque velut viribus perſpirare iterum, ac ſævire magis viſus Octobri Auſter, quouſque dein validiore impetu erumpere denuo abeunte Libra cœperunt ab Orientalibus primo, mox vero ab Aquilonaribus terris horrentes gelidique flatus obſcurato æthere, effuſiſque ſuper Alpium cacumina, perque ſubjectam Planitiem, finitimoſque agros, vix tertio ab Urbe lapide, ubertim nivibus præcocem heu, aſperamque hyemem portendentibus. Unius adeo menſis ſpatio urens modo æſtas, modo rigida hyems ſævíit, extremoſque utraque conatus edidit, pugnantibus invicem, ac velut de ſumma rerum, quis nempe horum prior terga daret victori, palmamque alteri victus cederet, certantibus inter ſe ventis. Vicit utique, vicit, diuque ludentium auſtralium iram, ſævitiemque tandem omnino fregit iis oppoſitus Aquilo; Novaque extemplo, etſi mitiore quidem imperio, morborum legio ſeſe palma oſtendit, inque apertum prodiit, quorum veſtigia, ac pene dixerim, proludia noſſe erat appetente æquinoctio; cum primum ſcilicet horridiuſcula aura, ſilentibus ad aliquot dies, ſuaque in clauſtra illico receptis Auſtris, dire perflavit.

III. Decernere quidem erat recens ortas novæ indolis febres per id temporis ſubludere ab iis, quæ anteacta æſtate, ac ſuperioribus annis ultro citroque debaccabantur, primo aſpectu omnino diſcrepantes, intermittentes videlicet, aut intermittentibus analogas, iiſque comites, ac pediſſequas veluti, ſtatim ac ruere Boreas cœpit, pleraſque paſſim ægritudines, Aſthmata, Lippitudines, Hemoptoes, Paralyſes, Dolores vagos abdominis, Pancreatis, Meſenterii, aliarumque per ima ventri latentium utriuſque generis glandularum Obſtructiones, contumaces quantum, ac conſueta hactenus Practicis Methodo invictas prorſus! Utque omnem morborum Iliadem, qui, ceu *a Trojano Equo* denſo agmine Milites, ab uno omnes fonte progerminarunt, brevi ſermone complectar; Dolores acerbiſſimos artuum, Nephritides, Apoplexias, quibus diuturnæ Hemicraniæ, aut ſuppreſſa conſueta quæpiam de more evacuatio præluſerat. Addere hiſce fas eſt lugendam, ac deplorandam adhuc *Puerperarum cladem*, earumque præſertim, quæ abortivos fœtus pepererant. Senes in univerſum, diuturniſque malis confecti poſtremum ſubiere fatum, quamve diu eluſerant mortis vim, hanc tandem obire, ac commune omnibus aleam experiri coacti ſunt. Phthyſici quoque omnes brevi tempore ſublati, ii ſcilicet, quibus aut hæreditaria labes pulmones obſederat dudum, aut adventitia eadem recens obtigerat poſt prægreſſam vomicam, aut aliud quidpiam in imo pectore latens, abditumque. Equidem invaleſcente hyeme, redeuntibus demum in ſcenam Auſtris, ſeſe condere hæc viſa prope; Ac tum quidem Variolæ, morbilli, acutæque febres, quæ ſub intermittentium larva primo, aut altero acceſſu deliteſcebant, moxque dein in ſubcontinuas mali moris celeri pede migrabant, torrentis in modum hos atque illos nullo diſcrimine aggrediebantur. Id tamen minime quidquam officit, quin totius anni imperium, poteſtatemque morborum exaratis intermittentibus febribus, aliiſque præfatis ægritudinibus, quæ ſub illis militare videbantur, dominatum inquam, præcipuamque iis ſedem tribuamus.

IV. Totius hinc decurſu anni præter modo dictas febres intermittentes, dolores potiſſimum abdominis, immanes iidem, ſævique admodum præ cæteris ſævìere; quodve peculiare aderat, ac notatu dignum, videre erat ſtatis plerumque horis exiguo prælùdere rigore, aut nullo quandoque etiam prævio horroris veſtigio ejuſmodi dolores recurrere, ſtatiſque pariter horis evaneſcere. Nonnullos quidem ſi-

(a) *Satyr. pag.* 78.

ne ulla intermiſſione iis vexatos memini, atqui ceu in febribus ſubcontinuis obſervare eſt, quædam aderant novæ exacerbationis indicia, ac certa veluti proludia novi, ac dolorifici, ut ita loquar, repetentis paroxyſmi. Sed de hiſce in præſentiarum ſatis. Præſtat modo, quam exorſus ſum, tamen abſolvere, rectoque dein tramite, quo unuſquiſque memoratorum affectuum ſeſe prodiderit, vultum, quem ſervaverit, typum, quamve præ ſe tulerit, indolem ac genium explicare.

V. Medio circiter Octobris Orientalis aura uno alterove die læto flamine adſpiravit. Miteſcere hinc non nihil æſtus cœperat, quem reviviſcentes iterum Auſtrales flatus attulere, inſuetumque paulo poſt frigus erupit, gelido Aquilonis afflatu, cujus vim, feritatemque, nedum Incolis, Arboribuſque, ac plantis, ſed & ipſis etiam inſontibus aquis præmaturo gelu concretis, ceu ſub rigidiſſima hyeme, vix orto Autumno, infenſam adnotavimus. Quod quidem nulla hactenus hominum memoria Subalpinis unquam obtigerat. Obſcurum hinc ſæpe cœlum, varium, idem, incertumque; mox ſerenum, atque præclarum, prout Orientales modo, modo Aquilonares venti perflabant. Sæpe etenim viſum, ac diutina experientia compertum, obſcurum nubilumque autumno cœlum reddi Orientalibus ventis ſpirantibus, ſerenum vero, nitidumque idem evadere inſtante Borea. Poſtremum Octobris diem impetuoſus is maxime, præcepſque ruens obſignavit.

VI. Felicioribus auſpiciis ſeſe prodidit ſubſequens Menſis. Lætior nanque ab Occaſu adſpirans Africus ſin minime ſævi Aquilonis iram omnino retudit, illi ſaltem morem impoſuit, vimque, ac ſævitiem ejus maximam, magnam in partem, coercuit. Saluberrimos utique, lætiſſimoſque Subalpinis occidentales ventos jam dudum novimus; quod quidem ego adnotare operæ pretium duxi; cum primum morborum quot annis apud Subalpinos ſævientium hiſtoriam, quot annis & illam, quandiu vitam mihi, ac vires huic oneri ferendo pares dederit Deus, perſolvendam conficiendamque daturus; Auguſtæ Urbis, quæ totius Regni caput eſt, Regumque inclyta ſedes, agrique ejus, ac univerſi Subalpini tractus, qui ad Albium radices inſidet, conſpectum ac poſitionem, tum cæteras aeris & alimentorum qualitates, quæ Urbium cœlum conſtituunt, deſcripſeram. Furere hinc denuo Boreas viſus ad aliquot dies, novo tum rigente gelu tellure, concretiſque ſuis in alveis indomito frigore aquis. Quod ſupererat menſis reliquum, tum Decembris initia Auſter iterum funeſtavit. Obſervatumque nunquam, ſive is, ſive alter quiſpiam ventorum perflaret, perſpirare illos cœpiſſe, quin obſcurari e veſtigio cœlum videretur, ac inopinato prope tempeſtas impenderat. Ad Solſtitium hæc uſque geſta.

VII. Exordia hyemis tum modicus effuſus imber, tum uberi dein copia delapſæ cœlo nives fœdarunt. Veris illa potius, quam hyemis primordia dixiſſes. Magna hinc temporum ſubſecuta tranquillitas, lætaque rerum conditio. Mite prorſus, placidumque cœlum, lenibus per intervalla obſecundantibus ventis ab occaſu modo, modo a meridionali plaga proficiſcentibus. Haud minus læto omine Januarius illuxit, qui & idem ad poſtremum uſque diem permanſit, hujuſce felicitatis, lætitiæ, ac ſerenitatis Authoribus unice Occidentalibus flatibus aſſiduo, lenique flamine e propinquis, atque excelſis Alpium faſtigiis perſpirantibus; quæ illorum, ſi quid infenſum iis manebat adhuc, coercebant. Mirum utique nos iis plerumque ventis ſerenitatem debere, cum ex adverſo impetuoſi hi maxime ac inſalubres Galliæ occidentalis regionibus ſint. Atqui ſi vaſtiſſimum illum tractum mare inter Atlanticum, ac Alpes, quæ nobis ad occaſum imminent, animo metimur, ſi ſuprema Alpium faſtigia, ac præcelſos harum vertices intuemur, ita quidem compoſitos comparatoſque, ut infenſum quidpiam, magnoque impetu ruens compeſcere queant, ac inhibere; mirum haud videbitur amplius, ut lenes ii ac temperati dein Subalpinas haſce regiones benigno afflatu pervadant. Uberrimam nanque vaporum aquoſorum copiam, quam hi ſecum ex Oceano adferunt, magna ex parte ſuo in itinere dimittunt, tum ſi quid adhuc retinet, antequam Alpes attingant, omnino deponunt. Norunt id quidem Allobroges, ac finitimi iis incolæ, qui trans Alpes degunt, quibus ſecus ac Subalpinis, nubilum ac pluvioſum aerem ejuſmodi venti adferre ſolent. Id ſcilicet beneficii Alpibus debemus acceptum, ſic una diſpoſitis, a collocatis, ut non niſi placidos pacatoſque ventos ad nos appellere ab ea parte ſinant, perque patentes campos diſcurrere. Secunda Januarii die cum adveſperaſceret prope, primoribns nempe noctis tenebris, obſcurus quidam auditus cœli fragor, & paſſim cadentium fulminum ſpecies viſa, violentiſſimo e Boreali clauſtro ruente turbine meridiem verſus, contremiſcente veluti, ac commoto Solo: Citiſſime tamen id deſiit, nec ultra horæ quadrantem perduravit. Mane ſequenti ſerenum iterum, ac ſedatum cœlum, idemque totius fere menſis ſpatio præluxit.

VIII. Priores Februarii dies fœdi admodum mœſtique extitere, obducto nubibus ſole, denſoque velut ſipario, ac caligine obvelato; Lætiores hiſce ſucceſſerunt ad æquinoctium uſque, occidentalibus iterum per intervalla hiſcentibus ventis, qui itidem ad auſtrum modo, modo ad Boream accedentes pulcherrimam modo, modo lætam minus rerum ſcenam effecere. Ediſcere erat, ac veluti prænoſcere ejuſmodi ventorum aeriſque viciſſitudines inſpecto Barometro: quandiu enim perſpirabat ab occaſu lenis aura, videbatur in media veluti ſtatione Mercurius detineri, unoquo tantum alterove gradu ab illa diſcedere, humilis ille, aut elatus, prout ad Auſtrum modo, aut ad Boream venti declinabant. Prope appetente Æquinoctio varium iterum, incertumque cœlum extitit furentibus Auſtris; Pluvioſum mox idem, nubilumque; quo uſque tandem nitidus ac luceus Sol in ipſo veris limine, e tenebris velut, quibus obvolutus aderat diu, emerſit lætus, beatiſſimoſque dies incolis tulit. Beatiſſimi utique, lætiſſimique dies, quos præclariores inter, aureoque ſignandos lapillo, jure merito recenſere fas eſt, quippe qui Regiæ Celſitudinis CAROLI EMMANUELIS Pedemontium Principis Auguſtam Sponſam ANNAM CHRISTINAM LUDOVICAM, e Regio atque Imperatorio Comitum Palatinorum Rheni Sanguine ortam nobis dedere, magno civium, ac ſubditorum omnium, exterorumque plauſu, lætitiaque. Inſonant etiam num auribus meis publicæ voces hilaritatis obſtrepentium paſſim bombardarum tonitru exaggeratæ. Verſatur ob oculos feſtorum ignium ſplendor. Occurrit animo triumphalis ingreſſus Majeſtas, ingens omnium ordinum alacritas, confertiſſima populi multitudo: dubium ut eſſet, an hæc una in Pedemontio Civitas, an totum in hac Civitate Pedemontium contineretur. Proh Superi quam feſta, quam auguſta pompa gaudiorum! Nec exigua quidem laus eſt Medicos hoſce faſtos tam bene auſpicato, fortunatiſſimoque connubio, ceu præclara quadam, feliciſſimaque Epocha obſignare. Annuat Deus populorum votis, ac precibus, Patrique, Avo, Proaviſque ſimillima conceſſa Prole, omnigena hoc uno collata nobis, quod idem maximum eſt, præcipuumque, beneficia compleat, æternetque.

IX. Mitem adeo placidamque hyemem, ut e diverticulis in viam redeam, ſecus ac portendere videbantur autumni initia, tranſegimus, vix una aut altera vice ſpirante Borea, ſæpe quidem Occidentalibus ventis, quibus auſtrales etiam aliquando, reciprocantibus invicem Imperiis, obſequebantur. Die Martii vigeſima ſexta, cum Sol ad occaſum vergeret, horrendis tonitribus æther circumfremere auditum, abſque omni cœli parte emicare viſa fulgura, nunc interniтente luce, nunc condita, effuſa mox torrentis inſtar pluvia glandine commixta. Sæviſſimus hinc, qui diu ſiluerat, furens Boreas, adque plures dies perdurans luctoſiſſimam rerum faciem, media inter gaudia, ac jucundiſſimi veris præludia, quæ amœniora haud extitere diu, reddiderat. Languere enim omnia illico vidimus, prataque, agros, ac nemora ſidereo veluti afflatu uſtulata, quæ paulo ante virentia undique, lætiſque decorata floribus cernebantur. Luctuoſum utique ac deplorandum ſpectaculum omnium

oculis erat canentia circumquaque arva intueri, glacialibus uſta pruinis, rigidoque horrida gelu.

X. Aprili menſe iidem aſſiduo, ac diro flamine perſpirarunt Boreales venti, obſcuro plerumque ac procelloſo aere, ſparſa quoque ſubinde pluvia nivibus mixta nimboſis, cum potiſſimum mitius rueret heu tot parens malorum Aquilo. Eadem Majo ac Junio ſcena ſi quoſdam tantum dies excipias verna ſerenitate, ac ſpirantibus quandoque eteſiis, quaſi æſtiva temperie, commendabiles. Sic veris ſpeciem hyems tota Auſtrina exhibuit, cui poſtmodum ver ſucceſſit hyemis naturam veluti mutatis vicibus referens. Eodem modo ſubſecuta æſtas eſt uſque ad caniculares dies, quo tempore ſatis curioſum fuit luſcinias audire pro cicadis arbuſta rumpentes.

XI. Nefaſtum ſane, & inſalubrem annum nemo non præviderat, tum ob apparentia in mororum foliis ſigna uredinis, quæ ſterilitatis Prodroma eſt, tum ob pertinaciſſimam ſiccitatem telluris, areſcentibus ob inopiam humidi plantis, oleribuſque. Illarum pleræque media fere æſtate honore frondium orbatæ, ceu appetente hyeme, videbantur. Etſi enim ver pluvioſum potius ſignare obtigerit, quam ſiccum; detrimenti id tamen magis agris fuit, quam utilitatis; Nocturno nanque gelu madens adhuc tellus gelido velut rore inſperſa mane conſpiciebatur. Intemperatum adeo, ac exlegem omnino annum experti ſumus, nulla ex illius partibus legitimam ac propriam temperiem ſervante, ſed una alterius ſubeunte vices, funeſto prorſus diſcrimine. Æſtatis reliquum nunc lenes, placidique anniverſarii venti, nunc ſpirans ex alto Boreas lætum modo, placidumque; perfrigidum modo, ac procelloſum, tonitribus intermixtis, cœlique fragoribus tulit.

XII. Antequam vero ad morborum hiſtoriam me conferam, lubet pauca delibare leviter, breviterque percurrere, quæ quidem explicandæ illuſtrandæque morborum indoli, comparandoque eorundem genio accommodata eſſe videntur. Sic enim recto velut tramite una properamus ad metam, quæve inferius dicenda manent, conſpicua eadem magis evadunt, ac præclariora.

XIII. Quæ altera emiſerat folia Morus, (ut a Principe arborum exordiar, quæ haud exiguas incolis opes præbet,) exuſta, ac veluti abſumpta cernere erat, rubigine illa ne, an flavedine potius anceps hæreo; Flavedinis enim veſtigia ubique aderant, ſeu rubiginis minus intenſæ, atque ad flavum colorem vergentis. Cæteræ fere arbores, tum frugiferæ, ut Armeniaca Malus, Ceraſus, Ficus, Nux, Olea, Pirus; tum ſteriles, ac infelices, ceu Cornus, Fagus, Oleaſter, Salix, Tilia, Pinus, Abies, ipſa dein virgulta, arbuſtaque, fruges, ac hortenſis univerſa familia haud obſcura Epidemicæ hujuſce (ſit venia verbo) rubiginis indicia præbuere; Uvarum quoque proventus, qui veris initio aureus ſperabatur, ob eandem cauſam nonniſi parciſſimus extitit.

XIV. Quoad *inſecta*, nunquam adeo exiguus ſpectatus horum numerus, tum eorum, quæ primo vere, tum quæ invaleſcente æſtate ludere quotannis cernimus, perque aera denſo agmine circumferri; *Noctilucas* præſertim, quæ veſpertinis horis quaſi tot Phoſphori æſtate potiſſimum erumpere ſolent, vix paucas omnino prælucere obſervatum. Nec dubium Borealibus id ventis tribuendum maxime, a quibus nitroſas particulas magna copia advehi compertum eſt. Et ſane quo in loco hujuſmodi inſecta advolant, hæc ipſa ſulphuris ibidem, quod aptiſſimum eorundem pabulum videtur, præſentiam comprobant, quod & inſuper fœtidi odores, quales ex ſulphure & ſale unitis percipiuntur, tum endemii iis in locis, aut per ea tempora morbi ultro confirmant, ac docent. Atque hinc quidem fit, quod in Ruſſiæ, & novæ Angliæ quibuſdam partibus, ubi tum hujuſmodi animalcula, tum Cantharides, Scarabæi, Locuſtæ, Formicæ, Scorpiones, ac Pediculi alati, cum alia pleraque hujuſce modi inſecta raro, aut nunquam viſuntur, eæ vix ægritudines ſæviant, quæ apud nos ſolent adulta perſæpe æſtate caput attollere, ac debacchari magis. Locuſtas inter nulla frequentior Subalpinis *Gryllo*. *Talpa*, horrendo viſu Inſecto quadruplo maximam ſuperante cantharidem, præcipue ætate ſi fuerit provectiori. *Gryllum* hanc appellari puto, quia eundem forte cum *Gryllo* ſtridorem nocte appetente facit; *Talpam* vero, quia terram continuo fodit. Eſt & altera ſpecies Locuſtæ, cujus præ cæteris magna viſa hoc anno ſoboles, *Italica*, ſeu *Mantis* dicta, vel quia ſuo adventu ver præſagit, ut *Anacreon* cecinit: vel famem prædicit, ut *Cælius* annotavit: vel quia anteriores pedes, veluti manus, ſupplices ſemper tenet, atque elatas, vatum more, qui eo geſtu orationes ad Deum fundere ſolebant. Tam Divina cenſetur beſtiola, inquit *Rondeletius*, ut puero interroganti de via, altero pede extenſo rectam monſtret, atque raro vel nunquam fallat. Pulcherrimæ aliæ locuſtarum ſpecies in Apulia, ac Sicilia reperiuntur, quarum altera Italicæ magnitudine, & forma ſimilis, alium tamen ex naturæ locive dono colorem accepit: Habet enim cornicula ſaturate lutea, hyacinthinum ocelum, alas ex luteo fatiſcentes, corpus reliquum amethiſtinum. Gracilis altera quinque uncias longa, cucullata, capite pyramidali, e cujus pene vertice duo cornicula latiuſcula unciam fere longa ſeſe erigunt, galerumque illum Turcicum biplumem, quali Janiſiarii utuntur, ſuperbientem repræſentat.

XV. Prolixa eſſet res ea omnia recenſere inſecta, quæ hiſce in oris ſoboleſcere quot annis ſolent; quorum quidem alia periiſſe brevi, alia vero ne in ſcenam quidem prodiiſſe hoc anno viſa; Hæc inter Erucæ potiſſimum enumerandæ occurrunt, quæ ceu nocendi artis oblitæ prorſus, ac veluti immemores, inertes paſſim per agros, ac fere emortuæ ludebant intactis frugibus. Exigua mole animalcula infeſto plurimum aculeo, *Erucæ* ſic dictæ, vel ab erodendo quod erodant olera, & pampinos: vel ab hærendo, ut *Apulejo* placet, quod pertinaciter adhæreſcant: vel a rugis quibus ſeſe viciſſim corrugant, erugantque. Diſtinguuntur a *Mouffeto* in Eterogeneas, ſive affines a Papilionibus, & aureliis ſatas, Antogeneas ſua ex tribus profectas; Utriuſque innumeræ ſunt ſpecies, ut innumera extant herbarum genera, quibus veſcuntur; quælibet nanque herba peculiarem alit erucam ſui vaſtatricem.

XVI. Ab Erucis ad Bombyces, ac Apes progredior. Præclarum utraque inſecti genus, nec exigui incolis emolumenti. Aliquot illud hebdomadarum ſpatio albæ Mori frondea ſagina ſartum, ideoneaque ad lanificium materia inſtructum edere deinceps deſinit, ramulumque ſibi objectum inſcendit, ubi ovata figura membranaceum effingat folliculum, circumque eum bombycia ſtamina ordiatur, factus *Bombilius*. Neque hic prodigiorum finis. Poſt exhauſtam lanificii materiam ejuſdem folliculi cavo ſe abdit, occluſa omni ad exitum via; pauloque poſt factus *Necydalus*, hoc eſt, cornutus, & alatus *Papilio*, niſi mature præfocatus fuerit, perfoſſa membrana, conſciſſoque ſtamine ſibi exitum molitur. Haud minus exquiſito artificio alterum *dulci diſtendit nectare celas*, *Apis* ſic dictum, vel quod ſe pedibus invicem alligent apes: vel quod ſine pedibus naſci primo videatur. Pro priori ratione facere illud videtur *Virgilii*, 4. Georgicon.

Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent.

Pro poſteriori militat illud ejuſdem,

Trunca pedum primo, mox & ſtridentia pennis
Miſcentur.

Deplorandum utique utriuſque fatum! E bombycibus enim vix pauci *nitidum de pectore filum*, pretioſaque ſtamina edidere. Haud modica etiam pars imperfectum opus reliquit. Apes vero cernere erat incertis huc illuc erroribus ludere, favos veluti ſuos deſpicere, & *frigida tecta relinquere*, feram increpitantes æſtatem, *Zephyroſque morantes*.

XVII. Haud minus aquaticis quoque, ac terreſtribus inſectis infeſtus annus fuit; (ſua etenim aquis animalcula adſunt, ut terreſtria Solo) ſive id ab eadem univerſali, ac prope inexplicabili aeris conſtitutione repetendum ſit, ſive potius ab aquarum inopia, amnibus, fluminibuſque, ipſoque etiam Pado Fluviorum Rege, exhauſto fere aquis, vixque ea ſuperſtite quantitate lympharum, quæ ferendis navibus

bus sufficeret. Magna hinc piscium egestas, quorum penuriam lacustres affatim compensarunt, tum e vicino advecti littore. Fluviatiles inter frequentiores extant Subalpinis Trotta, Mullus, Timallus, Lucius, Anguilla, Mustella vulgo *Botta*, seu quod utri similis sit, seu quod capite ranas referat ut *Cardanus* deduxit; Lampetra a lambendis petris sic dicta: Nobilissimus semper tum a veteribus, tum a modernis habitus Piscis, & Apiciis esui mire expetitus. E lacustribus principem sibi vindicat locum *Umbla Alobrogum*, quasi umbra, seu quod haud exiguam cum umbra pisce fluviatili similitudinem habeat, seu quod tergus præ multo livore opacum, & veluti umbrosum appareat; *Rondeletio* Salmo lacus Lemani, quod corporis specie, pinnarum numero, situque, & partibus internis Salmonem referat *Umble Chevaliere* communiter dicitur, forte ob magnitudinem, præstantiam, & robur.

XVIII. Fabulosa non minus quam ridicula de Anguillarum ortu, ac propagatione nobis tradidere tum veteres, cum recentiores. Incertum diu, saltem nec exploratum satis, an viviparæ forent viperarum ad instar, an revera, ut cæteri pisces, oviparæ; quod postremum haud ita pridem felicissimo conatu detexit Doctissimus ac Præclarissimus *Antonius Vallisnerius*. Comparatum id, ac proprium veluti est magnorum Virorum, cum verum retegere se haud posse norunt, fictitium aliquod in scenam promere ac fabulosum. Sic Jovis hasce filias nonnulli olim credidere referente *Athenæo*, ut Deorum munera *fungos* alii, & *tubera* pronuntiarent; Haud aliter quidem ac Magnates, aut Reges, quibus vel brevi terminata ævo, vel incerta origo est, consecrare illam, adque Deos auctores, aut Heroum quempiam remotissimæ ætatis referre consuevere. Abjecta ex adverso quidam iis incunabula dedere, limoque ac cæno ortas putarunt; *Quid enim fœcundius illo*? Sed hæc, & his similia, ut & ea quoque quæ hac in re ridicula prorsus apposuit *Aristoteles*, ut ut antiquitatis laude præclara, haud in magno equidem ponam discrimine. Mirari id magis subit, ut eruditi alias, ac percelebres fama viri, vel nuperrimis hisce temporibus viviparas illas adhuc decernere auserint, suaque Posteris figmenta commendare. Quodve mireris maxime, exiguam nobis vesicam in abdominis cavo locatam, in qua sæpe vermes latent, quamve in omnibus fere piscibus, avibusque, imo & in canibus aliquando, ac plerisque brutis videre est vermiculis confertam, hanc inquam vesicam pro utero Anguillarum, vermesque ibidem latentes pro anguillarum fœtibus imposuere. Atque hæc libenter etiam concedam; Nec etenim refutandis hisce fabulis tempus suppetit. Danda hæc viro venia, quod præjudiciis occupatas quorundam mentes, *Leeuvenoechio* Duce, ac antecessore, densioribus potuit tenebris obvolvere, vel dum clarius, ac dilucide magis perspici ab illis credebatur. Quod vero quidam asseruerint se in prægnantis anguillæ utero undecim anguillas exsecuisse singulas suis secundinis inclusas, ut *Charletonus* affirmat, sive ut *Elsnerus* ait, in diversis membraneis involutas; id ego haud patiar unquam Posteris impune tradi. Aut enim, quod sibi effinxere animo, ceu visum, ac perspectum oculis nobis dederunt; aut si ejusmodi revera anguillulas in abdominis cavo intueri est aliquando, vermiculos eas quidem fore crediderim, minime vero unquam veros fœtus anguillarum. Quod vel ipse quidem *Aristoteles* adnotavit, nec tamen unquam in mentem subiit Viro, si illius ævi caliginem, barbariemque maximam perpendimus, vere doctissimo, præfatos vermes pro anguillis agnoscere, quinimo adversus illos, qui hosce veros ac genuinos esse anguillarum fœtus contendebant, acriter admodum insurrexerat; in quo sane haud exiguam promeruisse laudem videtur. Id ipsum quoque eleganter non minus, quam docte adverterat Præclarissimus *Redi* Hetruriæ suæ sidus fulgentissimum in aureo tractatu: *Delle osservationi intorno agli animali viventi, che si trovano negli animali viventi*.

XIX. Adverterat sane præfatus Author, atque e viviparorum classe rejiciendas anguillas contendit.

Supplem. ad Sydenham.

Earum tamen ovaria nemo ante prælaudatum *Vallisnerium* vidit unquam, aut revelavit. Manebat enim Sapientissimum Virum, ac naturæ arcanorum perscrutatorem solertissimum, Philosophos inter ac Medicos hujusce sæculi celeberrimum, ac jure merito Principem, honos ac laus, quæ ad hæc usque tempora latuerant ovaria Anguillarum, in lucem vindicandi. Manebat inquam doctissimum Virum inventi gloria, eo præclarior illa, quo obscuriora, ac cænosiora, ut ita loquar, adsunt earundem anguillarum primordia, ac incrementa. Cernere est hæc ipsa ovaria secus Spinam porrecta adiposis ubique striis circumtexta, tenuissimaque membrana obvelata, qua detracta ovula occurrunt, ceu totidem exiguissimi, ac lucidissimi Uniones, suo singula annexa pediculo, per quem nutritii roris vectigal suppeditatur. Præclarius id, ac illustriore modo spectatur prægnanti anguilla. Quæ cum rarissime occurrat, quod tum temporis, ut Cl. Vir observavit, ima petat aquarum; haud mirum hinc quod tot hactenus magnorum eluserit ingenia virorum, obscurumque id, abditumque magis obscuritas ipsa originis fecerit. Laudato utique *Vallisnerio* nostro *Paulinus* præluxit, huic in eadem arena *Severinus*. Is genuinum anguillarum uterum primus vidit. Ille etsi ova haud inspexerit unquam, ex iis tamen illas nasci, naturæ legibus edoctus, contendit: *Nos*, sic ille ait, *ut omnia animalia ex ovis, seu seminis suis, sic etiam anguillas ex iis nasci dicimus*, licet *Plinius*, *Aristoteles*, *Io. Vossius*, *Scottus*, cum aliis pluribus ova, semenque denegent, clamantes ullam nunquam captam esse, quæ aut semen genitale habuerit, aut ova. Hactenus de Anguillis.

XX. Exacta vix hyeme advenerant Hirundines; citius quoque, quam olim consueverant, eædem discessere. Cæteræ fere aves, tum quæ statis temporibus redire solent, tum quæ totius anni decursu hasce inhabitant oras, raræ admodum extitere. Rarior præ reliquis visa Ficedula, exigua avis, ficubus, ac uvis victitans, ut pulchre his versibus testatur *Martialis*:

Cum me ficus alat, & pascar dulcibus uvis;
Cur potius nomen non dedit Uva mihi?

Idem pariter canoris fatum avibus, iisque præsertim, quas vocant *insectivoras*. Secus coturnicibus obtigit, turturibusque, quarum ingens omnino copia conspiciebatur, ut & reliquarum fere avium, quæ plantis vescuntur; Has inter postremas, si colorem, pulchritudinem ac elegantiam spectamus, merito superbit *Pavo*; Si Apiciis credimus, Principem sibi comparat locum, ac dignitatem *Urogallus*, seu *Phasidis ales*, sumpto forte a Colchidis amne nomine, ad cujus ostia illos frequentes convenire a Græcis proditum est; unde mox citatus *Martialis* in Xeniis:

Argiva primum tum transportata carina.
Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.

Horum duas habemus species; quarum altera major vulgo dicitur, ac toto fere corpore nigricat; Minor altera nuncupatur, ac cinereis maximam partem plumis vestitur. Majo mense spectata huc illuc obvolare Avis, ignota prorsus incolis, mole Turturis majoris ad instar, fulgentibus plumis, ac prope subflavis. Visa, & altera invisa hactenus properante æstate, rostro contra omnium avium morem ab utraque parte recurvo: colore juxta collum subviridi, reliquo corpore, subobscuro, brevi pede, alisque, ac cauda exigua: *Loxiam* crediderim *Gesneri*, seu, ut alii vocant, *Curvirostram*. Ignotas ejusmodi aves unusquisque fere annus, ut morbos, producere solet, quæ statim ac sese circumvolando produnt, citissime effugiunt, adque dissitas longe oras emigrant.

XXI. Neve intactum quidquam prætercam, quod ad illustrandam, exornandamque morborum historiam quoquomodo facere videtur; numerosa hic subit haud reticenda Leporum, ac Cuniculorum spectata hoc anno progenies, Glirium itidem, Alpinorumque Murium, Talparumque; Ne scilicet defuisse forte videretur in omnibus Natura; aut quod, idque ego putarim magis, toto existente anno magna sui parte impluvio, dehiscente præ ingenti siccitate solo, ejusmodi animalibus, quæ alias cuniculos sibi fodere in agris, ubi lateant tum æstate, tum hyeme, solent, haud ita facile fuerit cubilia sibi condere; proindeque excurrere illis pro lubitu necessum

extiterit, perque arva, *campoſque patentes* e propriis velut expulſa ſedibus ludere, ac oberrare. 5. Ventriculi janitor liena quadam tranſverſa veluti ligatus atque diſtinctus. 6. Larynx qualis in teſtudine terreſtri; Mutum enim animal. 8. Paniculus carnoſus totus, & mire commiſſus cuti. 9. Pro Optico nervo fibrilla, quæ ſecta guttam unam, atque alteram aquei humoris, ceu roris effudit; eaque inſuper, non e conſueto loco, quo exire ſolet Opticus nervus, ſed a perreptantibus per cerebri meatus vaſis, egrediebatur. Atque hæc quidem in *Talpa*. In *Marmota* vero, ſeu mure alpino ſequentia cernere eſt; Cæcum peramplum, interne aſperum, & reticulatum, in quo valvula inſignis introrſum externe; Hepar ſeptenis lobis diſtinctum; Teſtes aliquantulum ſuperiores; Splenem longum hirundinis majoris modo; Ureteres non recto ductu deſcendentes a renibus, ſed dorſo adhærentes, & exiguos. Verum de hiſce ſatis.

XXII. Neve diutius in iis, quam par eſt, recenſendis, immorer, utque omnia in unum recolligam, *velaque*, ut ajunt, *traham, & terris feſtinem advertere proram:* Lætiſſima, ut adnotavimus, exordia Autumni extitere; lætiſſimus hinc quoque futurus annus, ſi quem, *rupto ceu aggere torrens*, ruens immitis, ac ſævus Aquilo vix orto Autumno haud funeſtaſſet. Præmatura hyems, ac extemporanea prorſus; Mitior eadem, ac Veris temperiem redolens, cum magis ſævire debuerat. Ver illi ſucceſſit imbriferum, perfrigidum, luctuoſum, quo dein furentibus præter morem, appetentem ſolſtitio æſtivo, nunc ab Auſtro, nunc ab Arcto ventis reliquum anni ad æquinoctium uſque, ingens, ac pertinaciſſima diu vigens ſiccitas memorando ac pene infauſto eventu perſolvit. Obſignare hinc licet, *nigroque cortice* adnotare annum præ nimia ſiccitate telluris, ventorumque ludentium indole exlegem penitus, præbente natura, quod exiguum nobis dedit, indignabunda veluti, ac tanquam dira noverca, quæ rerum olim ſedula Parens dici gaudebat. Quæ ſane haud arduum erit conjicere, ſi quæ allata hactenus ſunt, tum quæ adjiciam deinceps, ſcite diligenterque expendamus.

XXIII. Ad morbos me confero, quos vulgares appellare lubet, non equidem, quod in vulgus ſæviant, ac infimæ tantum ſortis, ac notæ homines laceſſant magis; Sed quia viciſſitudines temporum, ac diſcrepantes invicem annorum tempeſtates referant potius, ab iiſque procedant. Ac primo febres occurrunt, quæ omni depoſita ineunte Autumno larva, intermittentium revera typum, ac morem præ ſe ferebant. Luſerant nanque illæ diu ſuperiore anno ſub intermittentium perſonato vultu, quo tandem omni abjecto fucoſe ſeſe tales jam modo oſtenderant, quarum ingenium olim ſimulaverunt. Quinimo pleroſque horum, quibus acutæ ægritudines in chronicas ſenſim fatiſcente æſtate deſierant, orta repente Autumno febris e tertianarum genere brevi reſtituit. Lætam hinc augurari fas erat Taurinenſibus rerum ſcenam, ſi hanc extemporaneis flatibus erumpens Boreas, aut huic per intervalla ſuccedens, ac ſæviſſime ludens Auſter haud immutaſſent.

XXIV. Et quidem vix hos, ac illos indiſcriminatim benignis intermittentibus exaratis febribus correptos adnotaveram, vix novam rebus faciem illuceſcere adverteram; Ut mutatam hanc iterum extemplo vidi, ac veteres primo aſpectu reviviſcere morbos, qui recens elapſo anno longe lateque regnarunt. Atque id ſane probe expendendum Medico eſt, antequam quid ſtatuat decernatque ad curationem morborum conducens; Num ſcilicet reviviſcens morbus, aut eandem fere cum iis, qui ſuperiore tempeſtate luſerant, referens imaginem, iiſdem videndus ſit artibus, eodem ac qui præceſſere, ſubigendus marte; Num vero quidam potius habendus reſpectus ſit ad id ægritudinum genus, quæ noviſſime in apertum prodierunt; quibuſve jure ac merito vulgarium totius anni morborum imperium debetur, ac dominatus. Sæpe ego in hac incertus arena extiti; ac tandem rationem habendam eſſe mecum ipſe decrevi ad novam, quæ in ſcenam emergit, morborum ſobolem, etſi hæc non omnino adhuc ſeſe revelaverit, ſuumque omni relicto ſimulationis artificio vultum haud explicaverit prorſus. Eo quidem conſilio, quod nempe nova orta tempeſtate, quam inter, ac ſuperiorem magnum ineſt diſcrimen, novus hinc quoque fluentibus per abditas corporis ſcaturigines, ac profundiſſimos receſſus liquidis, ſolidiſque una ludentibus, ac conſpirantibus invicem, novus inquam vigor acceſſerit *totus mutatus ab illo*. Ut proinde etſi redire quandoque, ac remeare gradum iidem videantur adoleſcente Autumno morbi, qui exacta æſtate ſæviere, quid tamen latere intus æquum ſuſpicari ſit, quod doctiores ſæpiſſime fallit, ni ea omnia, quæ mutatis invicem tempeſtatibus emergunt, attente expendantur. Quod quidem, quantum interſit Medico noſſe, & obſervare, jam ſuo tempore agnovit, graviterque inculcavit *Hippocrates:* dum ita librum ſuum de aere, aquis, & locis auſpicatur. *Quicumque artem Medicam integre aſſequi velit, primum quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorum valeat. Non enim ſimile quidquam in illis exiſtit, verum differunt invicem propter varias, quæ in illis fiunt, mutationes.*

XXV. Sane ſi recta mentis lance ingruentium Autumno ægritudinum indolem perpendimus, facile erit conjicere, quænam harum toto vertente anno regnatura ſit, ad quam ſcilicet cæteræ omnes, quæ ſubinde vagantur, ſeſe reducunt, ac ſub illa quodammodo militare videntur, ceu ſtipendio conducti milites. Ejuſmodi aderant affectus ii omnes, qui tum per Autumnum, hyememque, tum vere, ac æſtate ſubluſerant, agmen ducentibus, ceu Epidemicis primi ordinis, quaſque ob id Epidemicarum hoc anno ægritudinum Principes merito ſalutare lubet, intermittentibus febribus jam explicatis, tum fuſe modo, diligenterque explicandis. Ut enim ad eas cæteræ omnes, ceu initio inter ſe invicem pacto referebantur, faceemque hæ tulerant reliquis; Sic haſce primo deſcribere æquum eſt, ac ſub oculos ponere, quo præclarius deinde reliquarum ingenium eluceſcat.

XXVI. Vix itaque Libram æquis itineribus ſubierat Sol; ut illico tum qui per ante actam æſtatem ægrotaverant diu, tum qui ægrotabant adhuc, incertiſque paſſim ac diuturnis morbis conflictabantur, quales ſuperiora tempora attulere, tum qui ægrotare tum cœperant primum, inque morbos incidere: hi omnes fere ejuſmodi indolis, ac familiæ febribus decubuere. Viſi nanque tum plures quidem inopinato e diuturnis malis, hujuſmodi oborta auſpicato febri, convaleſcere, ceu cum Thaumantis, & Electræ filia pulcherrima Iris poſt diuturnos imbres, nimboſque petentes, præfulgere tandem nubes inter, atrumque cœlum videtur, futuræ ſerenitatis prænuncia

Mille trahens varios adverſo ſole colores.

XXVII. Sperare fas erat Iridis inſtar ejuſmodi febres poſt tot exaratas, quæ ſuperiore anno dire admodum, inſolenterque debacchabantur, ægritudines læto omine elucere tandem, pacemque, ac tranquillitatem rebus, ſedato malorum turbine, allaturas. Nec ſane vota omnino fefellit exitus. Etſi enim ſeſe abſcondere quandoque viderentur, ac prope extingui; Haud difficile tamen erat, cernere luſum id eſſe, jocumque, quo ſæpe ſolent vulgares hujuſmodi affectus, quibus incunabula præbet Autumnus, ac potiſſimum horum Princeps, Medicorum artes eludere, ut docte advertit *Sydenhamius* Anglorum Hippocrates. Videbantur ſiquidem modo Aſthmatis larvam præ ſe ferre, modo Arthritida ſimulare vultu, nunc etiam ſæpiſſime que ſub ficta doloris Colici imagine dirum in modum ægrotantes divexare; Ut infinitas nocendi artes prætercam, quibus hos atque illos nullo diſcrimine aggrediebantur. Ars hinc erat Medico occultum hoſtem, inſidiaſque ſtruentem, vel ima inter delubra, ſanctioreſque lares appetere, oppugnare, ſubigere, iis quidem telis, quibus præfatæ febres ſubigi conſueverunt. Quos nanque ſimulata illa, ac doloroſa mali facies pleroſque fefellerat, ægrotantes hi ſuos aut inevitabili fato dederunt, aut graviora iis diſcrimina attulerunt, celerrimamque jacturam. Adeo ſæpe *Delirant Reges, plectuntur Achivi.*

XXVIII. Si qua tamen ſua larva ſubludere haſce febres frequentius advertimur, dirioremque in morem

miſeros

miseros ægrotantes exercere, vagus ea quidam, ac incertus dolor abdominis aderat, sævaque tormina, quæ statis sæpe etiam horis, ceu ludere periodicas febres videmus, recurrebant, eumdem prope typum servantia, ingeniumque, ac eadem fere tempora, quibus præfatæ febres circumscribuntur. Ac quidem meminisse obiter juvat exarata ventris tormina, quæ dire modo, crudeliterque sæviebant, jam tum *Julio*, & *Augusto* (*ann.* 1721.) mense per æstatem prodiisse in lucem, quibus, tonitruosus cœli status, procellosus idem, ac sæpe etiam grandinosus, subfrigidusque ad plures dies proluserat, qualem deinde appetente *libra*, ac toto passim Autumno experti sumus. Cudebantur scilicet jam tum illa, quæ postmodum sese ostenderant, mala, cœperantque foras erumpere, ceu impatiens moræ hostis præceps ruit ad pugnam, aut nulla vi coercitus torrens oppositas extemplo moles, tum obvia quæque repagula disjicit, atque disturbat. Pagina mihi deficeret, si quotquot ejusmodi ventris cruciatibus divexatos memini, recensere velim, quos tamen facile erat, ac prodigii instar, ab imminenti exitio vindicare, ea adhibendo præsidia, quæ comitem, aut latentem febrium respicerent, Practicis usitata. Hujusmodi ventris dolores hujusce indolis febribus succedentes, aut iisdem complicatos jam pridem adnotaverat Vir Doctissimus *Carolus Piso* pro Coicis habitos, quorum causam aeris constitutioni *calidæ* impense, & *siccæ*, qualis revera hæc ipsa nostra, Autumno præsertim, ac hyeme, toto proinde anno, si modo ver excipimus, extitit, idem adscribit.

XXIX. Equidem si prægressam tot annorum siccitatem adhuc dum vigentem, constantemque hactenus, tum certantium invicem ventorum, qui tum ante acta æstate, tum Autumno, ac toto deinceps anno aspirarunt, vim feritatemque animo metimur; Conjicimus utique, ac dilucide nobis innotescit, quænam extiterit ejusmodi febrium, ac ægritudinum, tum harum præsertim, quæ abdita imi ventris loca obsidebant, origo, ac incrementum; atque, ut rectius loquar, quodve sedulo inquirendum, adnotandumque Medicis præcipit Magnus senex, *occasionis initium*, a qua omnes hæ ægritudines profluxere; Ecquid enim ab inertibus liquidis, sero utpote fere omni defraudatis, nec libere amplius in orbem agi potentibus, solidisque hinc quoque pari modo labentibus expectandum erat, quam *internæ viscerum Systrophes*, atque in iis potissimum locis, per quæ aut inertiora suæ indolis liquida excurrere solent, aut eadem magis seri præstantiam efflagitant, quo facilius circulum suum, ac munus absolvant? Genuina hæc, ac potissima febrium intermittentium, quæ toto hoc anno ultro citroque progrediebantur, causa, quæ & eadem quoque cæterorum morborum fuit, qui memoratis febribus præluxere, aut hæ illis lampada tradidere.

XXX. Et sane uno omnes ore quotquot hactenus in hac arena insudarunt, febrium periodicarum incunabula in Ventriculo, ac primis viis, Pancreate, Mesenterio, finitimisque, ac per imos quosque recessus discurrentibus vasis posuerunt: Uno verbo mineram febrium intermittentium, sedem, ac *Principem*, pene dixerim, *aram*, ut *Sylvio*, ut *Villisio*, ut *Sacho*, ut universo fere Medicorum cœtui placitum est, ipsa eadem organa suppeditant, comparant, præbent; quæ conficiendo, ac distribuendo Chylo famulantur. Quamdiu enim Ventriculus, intestina, Hepar, Lien, Mesenterium, Pancreas constitutum sibi quæque munus rite persolvunt, sive excoquendis illa, retinendisque alimentis quo usque; in massam chymaceam abeant, & qua data porta secedant, exprimanturque, dicata sint; sive perficiendo ulterius perque revolutos anfractus, ac *itinera mille* ferendo, devehendoque chylo; sive quosdam peculiares succos elaborando inserviant, quorum effectus varii, ut varia horum indoles est, ac ingenium; Quandiu hæc omnia inquam rite peraguntur in corpore, *sarta tectaque* res est, ac incolumis. Ubi vero, aut exarata organa idonea minus evadunt comparato sibi absolvendo muneri, aut emanantia, perennique alveo influentia in cavum Duodeni liquida, tum quæ ipsa intima superficies intestinorum minutissimis undequaque glandulis obsita jugi fluore extillat, inertiora manet, spissiora eadem, aptaque minus sese una cum præterlabente Chylo commiscere, vias expedire, menstrui adeo, ac vehiculi munere fungi, fibrasque motrices stimulare, acria salina obtundere, coagulata dividere, *fermenti*, sit verbo venia, vicem gerere, cruda coctis assimilare; Quis quæso erit aditus Chylo lactearum oscula subeunti: quis illius per *galaxiam* iter: quæ ejusdem ad *receptaculum Pecqueti*; adque Thoracicum ductum, ac subclaviam tot inter oppositos aggeres, atque obvia passim molimina profectio, excursus, meta? *Chyli* inquam, *Chyli*, si enormem illam temporum siccitatem expendimus a nativa sui qualitate degeneris prorsus, ea nempe orbati portione seri, qua sine nec miscibilis ipse cruori, nec ire, ac remeare vias par est, per quas excurrere debet, ac pergere.

XXXI. Effingat sibi quisque magnum ante oculos amnem, e quo innumerabiles rivuli exoriantur, qui in alios subinde exiguos amnes, mox in unum tandem una omnes, ac majorem alveum coeant, exonerenturque. Ut pulchrum, ut jucundum visu est, purissimos modo, ac limpidissimos latices cernere ingenti flumine præterfluere, suborientes hinc rivos circumjectam planitiem amœno spectaculo irrigare, variisque flexibus, nullo interposito obice, illabi, quo in unum deinde amnem una omnes evadant, ubique fontibus suis similes. Fac cænosum quidpiam leniter labentibus aquis commisceatur, aut aliud quodpiam solidioris naturæ, puta, trabes, ligna, saxa, quod placide manantium lympharum alveum turbet; Ut illico aut exundare aquas in oppositam ripam, aut easdem ad diversa amnium divortia sistere veluti gradum, ac stagnare videbis, exsurgente lacu, ubi antea tellus erat, ac viride Solum. Idem prope obtingit Chylo, ubi crassioribus moleculis refertus, deficiente utpote sero, quod crassa diluat, eumque sanguini miscibilem reddat, ineptus, ac impurus idem obvia subit ostiola, ac degener omnino factus Thoracico ductui sese insinuat. Quot enim concipere est futuras tot inter vasorum plexus, ac angusta viarum præterlabentis liquidi stases; quot res tam prolixo itineri remoras, obicesque.

XXXII. Hæc una quidem, ac præcipua febrium intermittentium causa; Una hæc, ac genuina crudelium adeo ventris cruciatuum, totque passim ægritudinum, quarum sub larva, ac simulato vultu ejusmodi febres ludebant, incunabula, ac incrementa: Uno proinde iis omnibus eodem ense, ac more subigendis, ac edomandis. Ut a probo, ingenuoque Chylo probus, ac ingenuus sanguis efficitur; Sic ab improbo eodem improbus quoque cruor emergit, ineptus scilicet, cum perennando circulo, tum nutritioni partium, quæ summa sane res est, ac reliqua inter œconomiæ animalis munera præclarum magis, & majoris momenti. *Tantæ* adeo *molis erat* tam ingentem instrumentorum apparatum effingere, quæ tanti poderis opus absolverent! Non hic quippe advocandum ullum in scenam *acidum*, non *pituita* præter modum viscida, non *fermentum* aliquod, aut *duumviratus* humorum, non *Archæus Helmontii*, aut *Lemures* indignati *Dolæi*; Quæ quidem pituita, seu materies in venas effusa, & partibus spirituosis sanguinis permixta potis sit tot excitare turbas, ac febrilem tempestatem inducere? Hæc & similia aberrantis ingenii somnia *Ettmullero*, *Sylvio*, *Villisio*, *Dolæo*, eorumque asseclis sibi pro lubitu effingenda, ac excogitanda facile concedam, utpote qui ea tantum mihi retinenda dudum constitui, quæ in magno Naturæ libro ediscere est; quæ rationi, & *experientiæ rerum magistræ* consentanea video, minime vero ea, quæ vanæ hominum mentes somniarunt. Veram utique intermittentium febrium, multarumque hinc ægritudinum, quæ aut illis præludere, aut iis obsequi advertimus aliquando, causam, ac genuinum fomitem in ventriculo, ac intestinis tenuibus colloco; tum cæteris, quæ iis prope adjacent, partibus magno Chylificationis negotio inservientibus; Quin acidum, aut fermentum quodpiam mihi effingam ibi-

ibidem hærens abitumque, decantatum adeo, invisum hactenus. Tantum nimius sectæ amor, condendorumque systematum inanis ambitio *potuit suadere malorum*!

XXXIII. Profecto si liquida expendimus in maxima illa siccitate temporum sero orbata, æstuantemque adhuc intra præcordia cruorem animo cogitamus; si memoria recolimus ante actas superiorum annorum ægritudines a præfervido sanguine ortas, si luctuosam illam rerum faciem calidam impense, ac siccam nobis iterum ante oculos ponimus; si alimenta denique, queis vescebantur incolæ a terræ sinu deprompta, olera, ac fruges, tum ipsas animalium carnes præ ariditate Soli exsuccas veluti, ac pene aridas in mentem revocamus; Liquido constat magnam jam tum impendere liquidis jacturam, majorem longe illam futuram ad primos inclementis Boreæ flatus, statim ac obstipata penetrabili Aquilonio frigore cute captiva intus fluida, adque *concretionem*, ac *stasin* heu prona nimis, hyemis acerbitatem sensissent. Ni forte, quod secus evenit, adproperans Autumnus, madefacto lætis imbribus Solo, mitioreque reddita aeris temperie temperamentum quoddam periclitantibus rebus præbuisset; quominus occurrerent, quas timebamus, seri jam prope inertis, ac viscidi congestiones in vasis lymphaticis, venarumque extremitatibus; Nacta hinc libertatem liquida, ac soluta vinculis, cumque illis vicissim consentientia solida datas æquilibrii leges ad amussim obtinerent, ac observarent.

XXXIV. Secus tamen, ut dicebam, evenit prorsus; Autumnus namque successit, nunc ingenti inopinato æstu, qualis ne superiore quidem æstate sævierat, præfervidus maxime, nunc repentino extemporaneo frigore pergelidus admodum, quanto heu fluentium per corporis abdita, *cæcosque meatus* dispendio liquidorum! Quanto itidem solidorum una conspirantium detrimento! Vestro revocate animo Subalpini Medici ad præteriti nuper anni, tum præcedentium duorum annorum memoriam, quorum ego historiam sin minus eleganter, ac docte, summa saltem fide, ac diligentia, quod in historica potissimum narratione expetitur, conscripsi. Expendite cujusnam indolis aderant tunc temporis liquida, quove eadem more ad Hyperboreas præmaturo flamine erumpentes aureas sese habitura forent: Conjiciet hinc nempe vestrum quispiam, quæ aut tum cudebantur erupturæ brevi, aut sævire jam tum cœperant per universum Subalpinorum tractum, ægritudines; Atque hinc etiam præsidia facile adinvenire erit, quæ proficua extitisse dein temporis eventu adnotavimus. *Sapientis est* afferre malis remedia, Futura prænoscere, ac velut e specula prævidere, *Divinum*.

XXXV. Æquum est modo ejusmodi febrium expensa intime, ac perlustrata genesi, earumdem ulterius genium, ac typum delineare paucis, tum quibus usi sumus, auxiliorum genera ad illas profligandas, abigendasque enarrare; Antequam ad cæterorum affectuum historiam progrediar, quorum ut idem cum exaratis febribus ortus, eadem quoque aderant, saltem vix discrepantia, phænomena, quibus manifestabantur. Statim hæ igitur, ac prima fere accessione, intermittentium morem, ac vultum præseferebant, si postremum tantummodo stadium excipias, quo eædem solent qualibet vice, ingenti oborto sudore, judicari. Nonnullis de tertio in tertium diem; Plerisque ad singulos dies febris recurrebat, plena tamen inter duos quousque paroxysmos intercedente apyrexia. Quandoque etiam continuas æmulari videbantur ob longiores, & duplicatos paroxysmos; Vix paucis per autumnum in acutas periculosas desiisse visæ. Per hyemem vero, & reliquum anni multis, ac potissimum æstate. Lingua omnibus fere alba; Urina turbida, & impense rubens; Dolor capitis ingens, atque assiduus cum inquietudine quadam totius corporis; Pulsus lenis ac obsequens, nec inchoante febri citatus nimis, nec properante ad flatum illa elatus magis; Vix exiguus sub finem accessionis sudor; Tormina quibusdam abdominis sæva admodum, dirioremque, ac ipsamet febris, tragœdiam ludentia, nec facile desinentia eadem, quinimo exhibitis anodynis, oleosis, purgantibus invicta magis, atque iracundiora. Nullus initio vomendi conatus, nullum vel levissimum nauseæ vestigium, nulla prorsus oris amarities, consueta olim febrium proludia, earumque comites. Nonnumquam commutabantur invicem quotidiana intermittens, ac tertiana simplex sic dicta, subludebantque vicissim. Atque tum quidem cum hoc illæ pacto errassent dudum, in acutas demum Vere plerumque, ac æstate degenerabant, celeri ægrorum fato, nisi in doctum, prudentemque Medicum bona sorte patiens inciderit.

XXXVI. Sæpe hinc memini hasce, ut malignas, statim, ac omnimodam continuitatem simulare videbantur a plerisque tractatas fuisse, cujus imaginariæ, & commentitiæ malignitatis de causa, innumera hi præscribentes alexipharmaca, calida, volatilia, & mille id genus inter se pugnantia remedia, quod præcavere crediderant, periculum advocabant. *Quot* heu *simiola hæc malignitatis*, ut verbis utar Clarissimi *Baglivii*, jugulavit, quos facile erat ab interitu vindicare inspecta mali origine, ad quam, tamquam ad Polum, ac Cœli verticem dirigi omnis debuerat Medentis cura! Naturæ scilicet oraculis, & *Magni senis* præceptis auscultandum, quæ si attentius excolerent Medicorum filii, haud equidem eveniret umquam illos adeo turpiter hallucinari, naturæ morbi tribuendo tot gravia passim symptomata, quæ rectius soboles sunt depravatæ methodi, tracto nimirum in consortium necis, qui idem insons etiamnum erat, sanguine præpostero usu remediorum.

XXXVII. Sane si eorundem febrium tum maxime, cum intermittentes esse desierant, inque acutas migrabant, indolem propius spectabamus, & morem; quidquam adhuc observare erat, quod etsi intime latens, occultumque prorsus, prioris morbi ingenium referebat, ut fere idem adhuc oculatioribus videretur alterius larva ludens, cujus ille personam induebat. Videre erat sin minus in oculis, ore, ac vultu ægrotantium, in ipso saltem febris circuitu quidpiam, quod præsentem adhuc veterem febrem, significabat, eodem illam confodiendam gladio, quo hactenus subigi ejusmodi febres solent. Quodve mirere magis; nedum exaratæ febres, tum quæ typum intermittentium toto sui decursu observarunt, tum in acutas abiere, aut ejusmodi ab initio extiterant aliqualem adhuc tamen præfatis intermittentibus morem gerentes, iisque quodammodo obsequentes, hac methodo felicissime tractabantur; Sed & ipsæ quoque, in quibus nulla fere intermissionis vestigia umquam præluxere, hoc eodem more citissime, ac tuto jugulabantur. Citissime quidem, quævis namque hac in re mora, aut dilatio periculosa, quæ perniciosos sæpe effectus protulit.

XXXVIII. Postremæ hujusce indolis aderant, quæ *Januario*, ac *Februario* mense prodierant, deletis tum pene, saltem delitescentibus hactenus memoratis febribus, quæ ante acto Autumno subluserant. Hisce primo tantum, aut secundo accessu levissimus horror præcesserat. Sæpe etiam nullo, ac exiguo quidem præludente horrore irascebantur, atque ita decurrentes quasdam tantummodo diebus imparibus exacerbationes sustinebant, ut revera quid in iis tertianarium circuitum redolens suspicari fas esset, etsi primo aspectu nihil omnino hujusmodi appareret. Nec difficile quidem erat harum originem explicare memoria recolenti, quæ foret liquidorum per Autumnum conditio; quis una invicem oscillantium solidorum status? Nil inde mirum, si quæ vigente frigore intermissionis tantum, signa protulerant, silente mox Borea, ac præmaturo æstu excandescentibus, intus cohibitis diu obque ingentem resolutionem propriæ humiditatis, ut antiquissimo verbo utar in hac parte, exustis succis, ac bile præsertim, quæ sane in naturalis Oeconomiæ Theatro Principem vicem obtinet; eædem ipsæmet febres in acutas dein abierint, aut tales sese ab initio ostenderint, ceu fieri passim videmus media æstate,

Arida cum sitiens excoquit arva Leo.

Observare erat subcontinuas hasce febres, (sic illas vocare lubet ob continuitatem paroxysmorum) etsi nullo

nullo plerumque horroris præeunte vestigio subluderent, quidquam tamen præ se ferre molestum ægris, quod quidem citissime evanescebat, ingenti succedente æstu, qui idem & sese celerrime expandere videbatur, & intimiores quotquot recessus, atque ipsa adeo præcordia momento temporis pervadere; ceu pici, & resinæ evenire novimus, dum succeduntur, quæ licet crassam habeant compagem, ocyssime inflammantur.

XXXIX. Idem erat tum harum, tum quæ iis proluserant, febrium ortus, idemque apparatus, etsi pro varia aeris temperatione intermittentium modo indolem æmularentur; modo intermissione paulatim deperdita ad acutas tenderent; modo omni relicta intermissionis effigie subcontinuarum morem præ se ferrent. Utque brevi me expediam; Exarata succorum crassities, ut focum, ac incunabula intermittentibus febribus, quæ primo in scenam prodierant, præbuit, eadem cæteris incrementa dedit, cum primum remitti frigus hyeme cœpit, verisque hæc potius, quam hyemis speciem referre. Totum adeo quod metuendum erat maxime, a crassitie, ac inertia succorum, ac *bilis* potissimum, ut hanc unam pro cunctis afferam, *vitellinæ* ut ajunt, *prassinæ*, *æruginosæ* pendebat, cujus haud obscura vestigia petere erat ab ipsis excretis jam tum quidem, cum coercita hæc adhuc ab ambientis frigore, nec irasci potens, ac suopte ingenio excandescere, febres tantummodo intermittentes attulerat. Quantum vero ejusmodi humorum excretio, sive sincera, sive variegata sit, Medicis facessat negotii, norunt Practici; Quotiescunque enim apparuerit illa, dat semper ansam suspicandi aliquam pravitatem subesse, quæ morbum reddit non contemptibilem, etsi alioqui mitem, quod & *Hippocrates* docuit.

XXXX. Mitis utique aderant, quandiu intra intermittentium limites constitere, etsi minime contemptibiles memoratæ febres facili tum Marte superandæ; Ubi vero sævientibus inopinato Austris in subcontinuas eædem degenerabant, aut ab ipso statim sui exortu toto penitus cœlo ab intermittentibus distare videbantur: Quibus hic quæso artibus enitendum, quibus occurrendum præsidiis, vi quorum ægri ab imminenti exitio tuto possent evadere? Nullus hic induciis locus; Nulla hic *Fabio* spes; qua *cunctando* possit *restituere rem*. Talis siquidem adest ejusmodi succorum natura, & conditio, ut nullam ferant, advertente *Mercato* celeberrimo suorum temporum Viro, & duorum Hispaniæ Regum Philippi Secundi & Tertii Protomedico, in exhibendis auxiliis moram, *cum certum sit nullum posse* beneficium, *gratiam*, *aut coctionem a natura recipere*, imo, ut inquit *Averroes* 3. *collect.* corrumpant *formam specificam illius*. Magna cæterum remedia ex mente laudati Authoris, qui perniciosarum hujusmodi febrium a crassis, adustisque succis originem ducentium descriptionem æque, ac curationem distinctam pro viribus illius sæculi incomparabili sedulitate complexus est, hic nullum fere locum habent; Etenim si de purgatione sit sermo: caute *id facies*, inquit Vir doctissimus, *sive enim purges*, *sive secus*, *periculo res non caret; Quippe scimus vel levissimis pharmacis gravissimas accersiri dysenterias*, *quod si has effugias*, *contabescet laborans*. Quod utrumque nos in diversis passim ægrotantibus nuper adnotavimus, ac speciatim in nobilissimo Fratrum pari ejusmodi ingenii febribus eodem tempore laborantium juxta templum *Divæ Mariæ Consolatricis Patrum Reformatorum Sancti Bernardi*, quorum alter natu major exhibito pharmaco purgante, quod idem horrendas paucis ab illius exhibitione horis secum catastrophes tulit, in habitualem febrem incidit nullo deinceps auxiliorum genere exorabilem; decennis alter gravi ac diuturno alvi fluxu conflictatus est, una cum magnis, sævissimisque ventris cruciatibus, a quibus tandem variis adhibitis remediis, ac præsertim acidularum potu *Javeni* haud procul ab Alpibus limpidissimo fonte emanantium, summæ in hujusmodi dysentericis, cæterisque alvi affectibus ægrotantibus utilitatis, ad quod etiam ipsa mutatio soli haud parum tulit, incolumis evasit. *In his febribus* (ab hipochondriis ortis, ac Mesenterio) *Barbari etiam*, *qui cæteroqui facile purgantibus utuntur*, *a purgationibus abstinent*. Matth. *Giorgi* Ration. Med. pag. 141. Idem prælaudatus *Piso*, *Ballonius*, *Duretus*, aliique plures adverterant. Si vero de Sanguinis missione loquamur, *ægrotantes hujusmodi* subdit supra memoratus *Mercatus*, *tale præsidium non innoxie ferunt*, *& plerumque a sanguinis missione continua evadit febris*. Ego quidem hanc adeo noxiam minime expertus sum in iis præsertim febribus, quæ continuarum morem magis æmulabantur; quinimo larga dosi, plenoque fluento emissus sæpe initio sanguis auspicatissime cessit, nec quempiam novi hoc remedii genere, opportune, cumque illud natura exposceret, celebrato, sublatum. Sæpe etenim parandus hac methodo erat aditus auxiliis cæteris, ac horum Principi, quod mox proferam, si qua anni constitutione, quoque in morbo expetitum magis, in hac sane opportunum maxime, ejusque indolis febribus accommodatum.

·· *Supplem. ad Sydenham.*

XXXXI. Equidem *uno Peruviano cortice* (Is scilicet erat præstantius auxilii genus) tum quæ primo illuxerant, intermittentes febres, tum ab iis ortas, aut iis analogas cæteras, quæ caput passim extulerant, subigi penitus, nec reviviscere amplius memini, congrua quidem dosi, tum debito more, administrato. Vere *aureus arbore ramus*, qui furente sparsis quaqua versum fluctibus torrente procellæ impetum sisteret, excandescentes succos compesceret, vimque morbi retunderet, ac cohiberet. Vere *Polychrestum*, ac prope dixerim, *Divinum* remedium, cui utinam simile quidpiam ad alios morbos possideremus. Sed paucis demptis, ut ait Vir Clarissimus, ac toto orbe celeberrimus *Franciscus Torti*, Serenissimi Ducis Mutinæ Archiater meritissimus, quorum virtus certa est, & utilitas evidens, ars nostra medicamentis superfluis alioqui ditissima, bonis, certisque, quæ innotuerint, caret, imo forsitan ob hoc ipsum est inops, quia inutilibus superfluit.

XXXXII. Magnam sane hisce Paginis laudem, ac lucem Præclarissimi Viri nomen impertit, cui & ego, quod peramanter me diligat, measque ab illo primitias fluidorum, quæ in lucem edidi, commendari plurimum sciam, ac summa humanitate excipi; & omnis una mecum universa litteratorum Respublica multum debet. Atque eo quidem magis me illi obstrictum profiteor, quod me minus olim docte sentientem de hoc admirabili febrifugo, imo forsan & injuriose nimis de illo locutum, utpote qui *in verba Magistri* omnino jurabam, benignissimis litteris, tum muneribus ignotum ac immeritum hominem prosequi dignatus est, atque omnibus benevolentiæ officiis complecti; Quo tandem, tum propriis observationibus edoctus ipse, tum ingenti rationum pondere convictus, quibus laudatus Vir Corticis innocentiam adversus quosdam meticulosos, vel præjudiciis imbutos, quibus, pauci sint licet, suspectus etiamnum redditur chinæ chinæ usus, tuetur; errorem ipse meum agnoverim, ac ultro fatear modo: Incertus, cujus in laudem potiore jure effundi debeam, corticis ne, an illius Patroni, strenuique propugnatoris. Quædam scilicet laudis pars est, errasse aliquando, confiteri errorem, inque viam reduci magnorum virorum consilio, ac doctrina.

XXXXIII. Ne vero quis me putet vana loqui, lubet methodum, qua cum ego, tum alii plures præstantissimi hujusce Civitatis Medici in hujusmodi naturæ febribus curandis usi sumus, susius exponere, eamque nonnullis curationum historiis, ac practicis animadversionibus illustrare. Utque ab iis ordiar, quæ ingruente hyeme perniciosum characterem induerant, utpote quæ nedum securitatem præsidii, sed celeritatem exposcere videbantur magis, quam cæteræ, quæ superiore Autumno proluserant: Consultum iis erat, Corticem ab initio protinus exhibere; febrile hoc more fermentum, ut cum vulgo loquar, quodcunque illud sit, vel exiguum prorsus, ac inconspicuum, vix editum illud edomando statim, ac subigendo penitus, ne elatum magis, evectumque nimis, ac furens ingentes deinde tumultus induceret, quibus compescendis nulla postmodum artis præsidia sufficerent. *Quodcunque ajo fermentum illud*

illud sit, tum quove in angulo latens, occultumque. Non enim hic tot inanes conjecturas repetere subit, quas hac in re innumeras excogitatas scio, ac quotidie adhuc excogitari ab iis, qui artem suopte ingenio a vulgi studiis abhorrentem incertis & plerumque falsis opinionibus fœdarunt. An *stagnans* aliquid, quod egeat moveri; Num *fixum* quidpiam, quod expetat exaltari; An quidquam *exaltatum*, quod exigat deprimi? Num quid intempestive *influens*, quod debeat inhiberi? An denique *obstructum* quid, quod indicet reserari? An *intra* sanguinem rursus constituendum illud sit, vel *citra* sanguinem, vel *ultra*? Nos hæc linquimus agitanda iis, qui lites amant, nubemque hinc sæpe (Dispereat hic quidem obtrectator ille, cui ea displicent, quæ politioris litteraturæ cultoribus arrident magis) *pro Junone amplectuntur*.

XXXXIV. Illusit mihi aliquando, cum Icario ausu febrium intermittentium causas exquirerem, illusit inquam mihi Phantasma quoddam (sic ego voco ludentis ingenii aereos incertosque volatus medio sæpe in itinere collabescentes) quod quidem, utcunque somnium fortasse videbitur nonnullis, referre haud piget hic loci. Num scilicet in toto potius *Mesenterii* ambitu, aut illius centro constituenda foret hujusmodi minera febrium, ubi tanquam in emporio quodam, proprioque delubro delitescant, statis subinde horis erupturæ, magnas secum una afferentes turbas, *catervamque malorum*? Si Cartesio Immortali Viro, ejusque asseclis placuit incorporeum, ac immateriale principium nobis Divino munere concessum, vere *Divinæ auram particulæ*, nullis illud obstrictum corporum legibus carceri mancipare suo, captivum ducere, inque vincula conjicere; Æquiore ne jure haud licebit principium materiale illud, febrium authorem, atque parentem, uno verbo, focum, ac materiam febrilem eo in loco constituere, ac collocare, per quem omnis generis vasa discurrunt, perreptantque, milleque effingunt gyros, *itinera mille*, viarumque flexus innumeros? Num aptior hæc febribus scena, quam alia quæpiam hactenus excogitata? aptior utique illa cæteris, ac convenientior; sive intra sanguinem cum *Vvillisio*, sive extra illum cum *Sylvio*, sive denique in nervoso latice cum *Guil. Cole* earundem fodina contineatur; Huc venæ, huc arteriæ, huc lymphæ ductus, huc lactea, huc inspersæ ubique glandulæ, huc nervei funiculi, aut si mavis dicere, nervorum rivuli eleganti ludunt spectaculo. Num quod de *Pancreate* suo commentus olim est *Sylvius*, idem nobis comparatum de *Mesenterio* effari, longe profecto faciliore, & clariore hic, quam ibi, tum symptomatum omnium, etiam infrequentiorum, tum ipsorum quoque circuitum explicandorum ratione! Haud exiguam sane hisce lucem, si quid ego hic judico, præbere videntur memorata illa ventris tormina, quæ toto fere anno una cum exaratis febribus, quandoque etiam nulla comite febri, quodve mirandum magis, periodicarum febrium instar recurrentia, longe lateque sævierunt, cunctis invicta telorum ictibus, præterquam uno *cortice Peruviano*.

XXXXV. Videmus ab ulcere, & abscessu *glandularum Mesenterii* febres lentas & continuas fieri, quæ prius glandulis iisdem tumentibus tantum, & obstructis intermittentes extiterant. Videmus suborto in pede tuberculo, & tumefacta subinde glandula in inguine diariam febrim exoriri, quæ dubio procul periodica fieret, si periodice recurreret ejusdem glandulæ tumor; Quidni igitur per analogismum quandam haud licitum erit eruere, aliqua ex glandulis mesentericis insignioribus ita viscido infarcta glutine, ut omnem, vel fere omnem chylo, & lymphæ illac fluentibus ultra se cisternam versus progressum inhibeat, totum vas illud lacteum, quod ab intestinis ad glandulam illam protrahitur, chylo stagnante intumescere, pariterque lymphaticum inferens integrum, quod in eandem inseritur, ab exortu suo usque ad eundem terminum, lympha sic similiter stagnante, utpote exitum non inveniente, repleri; Exoriri hinc febrim, ac status quasque periodos, ceu ad regulam quandam, emetiri, prout nempe glutinosæ hujusmodi obstructionis alterna reclusio, atque occlusio contingit, cujus mechanica ratio non est hic loci. Quantum vero visciditatis, glutinis quantum perreptans, cum ubique per abdita corporis, tum in hac potissimum parte lympha, atque hinc cætera quæque fluida humani corporis hac tempestate contraxerint, obvium est animadvertere recogitanti cuipiam, ac recolenti animo, tum superiorum annorum, tum labentis indolem, ingeniumque. Quam facile hinc per dissita locorum, viasque varios in gyros convolutas contendens influens quicunque humor, si aliquo lentore peccet, iisdem in locis obstructionem producere potest, lentoremque, ac stagnationem mutuam cæteris per eosdem tramites decurrentibus liquidis impertiri? Quot quæso nascentibus morbis hujusmodi glandularum mesentericarum infarctus prolusit, aut eosdem diu latentes, occultosque, idem fovit, condiditque sinu, quo usque, ceu disjecto aggere, foras eruperint, eo vividiore conatu, quo diutius iidem deliturere? Num præcipua hæc ipsa sedes hystericorum insultuum, affectionum hypochondriacarum, Phthiseos chylosæ, cujus exemplum unum atque alterum observare mihi hoc ipso anno contigit, Rachitidis, Scorbuti, Atrophiæ, ac sexcentorum fere morborum; quorum fera Symptomata novimus; incunabula vero nos omnimode laterent adhuc, nisi hæc illustriora, ac præclariora in dies efficeret magister in morborum causis eruendis optimus culter Anatomicus? Nec Indorum morbus a Jac. Bontio descriptus, hicque familiaris omnino reticendus, eos ad atrophiam deducens, in quibus post sectionem aliquando totum mesenterium occurrit absumptum. Referenda & huc quoque fortassis est *tabes Anglorum* a calidiorum, ac spirituosorum nimio abusu, quibus summopere rebus Natio illa tot divisa orbe oblectatur, proficiscens.

XXXXVI. Equidem, si harum febrium tum intermittentium, tum subcontinuarum minera, ut ajunt in primis viis, ceu plerisque videbatur, extitisset, haud video, cur repetitis illa catharticis haud obsequebatur, educta hinc purgante medicamento materia omni exotica, quæ febrim pepererat. Atque a purgantium usu contumaces hasce magis evasisse compertum, quandoque etiam ex intermittentibus in acutas periculosas migrasse, quas dein aut diuturnus alvi fluxus cruentus, aut diarrhœa sæpe chylosa una cum totius corporis emaciatione subsequebatur, proludentibus passim diris ventris cruciatibus; Qui iidem si diutius perseverabant, *Phthisin* brevi inducebant, de qua superiore paragrapho verba fecimus, præfatæ diarrhœæ, aut alvi fluxus filiam, quo in limine conclamatum erat: ut nos in duobus ægris adnotavimus, quorum alter juxta *novas ædes Fratrum Carmelitarum*, alter prope *forum olitorium* decumbebat, qua fornix viæ antiquissimus spectabatur, cui *rubri coloris* nomen, nuper in triumphali Nuptiarum Regiorum Pedemontii Principum apparatu, ne inter nocturnos festivos ignes Aulæ prospectum Fori, Foro prospectum aulæ invideret, ut in præclaro monumento legitur Posteritati commendato, a Providentissimis Patriæ curatoribus dirutus, ac solo æquatus. *Phthisin* illam voco, quod si ægrotantium habitum, ac faciem inspexeris, vix illos ab iis, qui vere *Phthysici* existunt, aut ne vix quidem distinguas: vera autem morbi causa, ac præcipua sedes in *Mesenterio* potissimum delitescit, infarctis universis lentore glandulis, ac prope jam in strumoso statu degentibus.

XXXXVII. Elucet hinc Sole meridiano præclarior ejusmodi febrium tum præcipui illarum, quod idem sæpe etiam iis absentibus subludebat, symptomatis, dirorum nempe abdominis cruciatuum fomes primarius, ac prope dixerim, natalis locus. Harum olim meminerat *Ballonius* Vir Doctissimus in morborum notis explicandis, eorumque origine, ac *occasionis initio* revelando nulli secundus, quæ in diros ventris cruciatus *colicos dolores mentientes* plerumque desinebant; Nec diffitetur idem procul a mesenterio quærendam haud esse illarum sedem, ac fomitem. Sæpe adeo nosse est prioris morbi indolem a symptomatis natura ac ingenio, quod aut illi præludit, aut una cum illo sævire videmus diviso velut inter utrumque imperio, ac po-

ac potestate irascendi. Neque inficior sæpe etiam ab aliorum quoque viscerum, Jecoris v. gr. Pancreatis, Lienis, glandularumque omnium per imum ventrem, ac universum tractum intestinorum denso agmine delitescentium infarctu intermittentes febres ortum ducere, haud tamen insonte unquam *Mesenterio*, in quo scilicet tanquam in ampliore Theatro ludere suopte Marte queunt ejusmodi febres, ac quam hæ cumque velint larvam induere. Conspicuum id magis fiet, si quem illi usum, ac munus tribuit præclarissimus, ac amicissimus *Morgagnius*, mente recolimus; videlicet, ut sanguini per mesentericas venas ab intestinis ad hepar ascendenti multas in transitu ex iis, quibus copiose ornatur, adiposis cellulis particulas oleosas pro separatione bilis admisceat. Confirmant assertum cadaverum lustrationes, in quibus plerumque bile atro flava turgida vesicula fellis occurrerant, defectu nempe illius olei, quod in statu naturali una cum sanguine per mesentericas, quæ sese in portam exonerant, venas hepari suppeditatus; Nonnullis totam lapillis refertam invenimus intus forisque ita nigricantibus, potius ut carbones, quam calculi esse viderentur. Hosce quidam ex iis, qui præsentes aderant, aderant autem quam plures rerum Medicarum, ac Anatomicarum studiosi, observationis confirmandæ percupidi, num hi scilicet igni admoti flammam conciperent, adque extremum usque alerent, lucernæ admoverant, sed leves quidem crepitus edidere, flammam autem non servavere, quod peculiari vitio ejus, in qua concreverant, bilis accidisse arbitror. Nos equidem id ipsum olim aliquoties experti sumus, ac pene totos comburi advertimus, quorum plures etiamnum in Musæo inter rariora mea conservo, qui & flammam alunt, & omnia ac olim observanda adhuc post multos annos præbent. Subit hic historia satis curiosa viri cujusdam Religiosi, qui præcedentibus acerbissimis ventris cruciatibus quatuor demum exiguos ejusmodi calculos per alvum dejecit, qua de re, cum varii varia proferrent, quidve essent, & unde essent, haud facile intelligerent, ego illos e choledocho ductu in duodenum delapsos, atque hinc per alvum favente motu peristaltico exturbatos contendi, quod igni admotos comburi illos adnotaverim, teste *Bidloo*, tum aquis immersi iisdem innatarent, docente *Fernelio*, secus ac iis, qui de vesica urinaria extrahuntur, cæterisque, qui passim variis in locis generantur, lapillis contingit. An autem Jecur primo affectum fuerit, an Mesenterium, ipsa morbi indoles, ac ingenium manifestabit; Qui nanque morbus a Mesenterii vitio proficiscitur, raro Catharticis cedit, sæpe etiam, ut adnotavimus, exacerbatur magis, tum tormina secum una adfert, ac cruciatus ventris immanes, inque atrophiam tandem, ni caveatur, degenerat; Qui vero a Jecore procedit, non nisi catharticis frequenter usurpatis expugnatur, nullo fere, aut vix exiguo ventris cruciatu stipatur, inque colluviem plerumque serosam, si diuturnior extiterit, desinit. Sed tamen fortasse de hac re fusius loqui continget aliquando. Nunc vero ad aliud caput transeat oratio, quæ perquam satis in hisce immorata est.

XXXXVIII. Hos inter rerum fluctus præstantius, ut retulimus supra, subsidii genus, ac sacra, pene dixerim, anchora *cortex* erat, sive intermittentis toto sui decursus typum febris retulerit, sive in acutam migraverit illa, sive eadem subcontinua ab ortu extiterit, sæpeque hinc obscura inter simulati velut circuitus vestigia Medentes eluserit; sive denique nulla præsenti febri toties exarata alvi tormina tantummodo desævierint. Nulla hic advocanda sui generis materia, quæ catharticum suaderet, aut expectanda Medicorum scriptis celebrata adeo humorum coctio; ne forte, dum hisce totus incumberet Medicus vota ferens *Naturæ*, evacuato purgantibus, quod adhuc reliquum aderat, sero, aut datis inani cunctatione morbo induciis, altioribus actis radicibus malum ingravesceret, ac, ut plerisque obtigit, in lentam febrim, ac in maciem denique infausto exitu transitum faceret; præcluso nempe omni itinere chylo, aut si quis adhuc aditum sibi per oppositos aggeres aperiret, viscido eodem, lento, ac inerti prope sanguini occurrente, nullo prorsus pacto misceri apto cruori, inque nutritium rorem secedere. Duas scilicet ob causa[illegible] [illegible]enuari sensim corpora videmus respectu succi n[illegible]i, cum is nempe aut liquidus minus, quam par est, alendæ parti occurrit, aut exoticis moleculis refertus, quo fit, ut ineptus nutritioni, seu minime assimilabilis idem evadat; defraudatæ hinc æquo alimento partes emacientur sensim, ac contabescant. Etsi enim idem ipse nutricius humor in *rorem*, *gluten*, ac *cambium*, ut veteres ajebant, facessat, opus sit, totque adeo subeat *metamorphoses*, antequam nutriendæ parti assimiletur: glutinosus proinde evadat necesse sit, ut firmiter magis adhæresçat, ac solidi vim, ac robur obtineat; Si vero is minus jam natura fluxilis ad partem, cui comparatus est, accedat, conjicere est, non eum amplius acquisiturum glutinositatis gradum, qui necessarius est ad hoc, ut parti similis fiat.

XLIX. Quod si impar idem obvios superare obices, perque infarctas lentore glandulas, obstructasque vias excurrere, regurgitare hinc, ac mutato itinere, revocare gradum coactus erit, perque eadem, quæ jam subierat ostiola, sese in intestinorum cavo recipere, & qua data porta una cum alvinis fæcibus exire, unde diarrhœa plerisque chylosa, mox phthysis inevitabili fato successit. Huc scilicet tandem casura morbi alea, ni periclitantibus rebus opportune cortex subveniret. Ut latens venenosior in herba anguis, ita & majus in mora periculum.

Ægrotus Primus.

EXimius Jurisconsultus initio Autumni corripiebatur tertiana simplici, cum pauco tamen rigore invadente; declinante febri conatus mox ventris acerbissimi subludebant, toto demum Apyrexiæ intervallo perseverantes. Exhibito medicamento purgante tertianæ duplicis typum febris obtinuit, visaque ventris tormina exasperari magis, ac diriora eadem evadere. Fotus adhibiti ex lacte, clysteres emollientes addita theriacha mitiora, & his similia. Monebam ipse, ut statim cortex præscriberetur, quo sine magnam impendere ægrotantis viro jacturam prævidebam. Difficilem tamen assensum præbebat Medicorum alter, qui ægrotationi præerat; Cum vero omnia in pejus ruere cerneret, sponte tandem, cum forte illum sub vesperam inviseret, corticem semel, atque iterum exhibuit modica dosi. Mane eadem, qua consueverat, hora febris repetiit, lenior tamen, tum mitius sævire cœperant alvi tormina, quo dein corticis usu æger perfecte convaluit.

Ægrotus Secundus.

JUdæus post febrem primo validam, mox lentiorem, atque diuturnam, insuper diarrhœam contraxit, quæ postmodum in dysenteriam migravit, eadem durante febricula. Demum dysenteria rursus in diarrhœam conversa, cœpit simul febris typum manifestum acquirere tertianæ duplicis intensioris. Hæc aurem febris in invasione sua soporem simul adsci vit admodum profundum, quo circa declinationem accessionis evanescente stupidus, attonitus, & immemor ad plures horas æger remanebat. Quæ cum ego sedulo animadvertissem, jussi Medico curante annuente admoveri occipiti vesicatorium, ac mox corticem Peruvianum larga dosi exhiberi. Et ecce statim imminuto paroxysmo, oblationem validiusculam corticis subsequente, alteroque prorsus inhibito, symptoma ipsum soporis simul evanuit, quare brevi a febre, a lethargo, & a diarrhœa liberatus est Æger.

Ægrotus Tertius.

SAcerdos jam proxime octogenarius febrem tertianam patiebatur adeo absconditam, adeoque latentem, ut ea potius ex acerbissimo ventris cruciatu cum obscura quadam extremorum frigiditate, quam ex ullo charactere magis proprio distingueretur. Diu ipse incertus hæsi, an symptoma istud pro vero morbo

bo haberem, eique occurrerem appropriatis remediis, nondum scilicet probe conscius periodi tertianarii. Atqui suspicans simul quicquam aliud latere ob insignem pulsus inæqualitatem, insuperque observans hujuscemodi cruciatus nihil habere commune cum colicis ita dictis doloribus præter doloris sensum, facile deprehendi doloris originem aliam esse ab illa, quam mihi effinxeram. Qua de re ad corticem Peruvianum protinus confugiendum esse existimavi, pro inhibendo dolorifico, ut ita loquar, prope imminente paroxysmo, eo metuendo magis, quo debilis æger, ac senio velut confectus, par haud erat amplius mali sævitiem ferre; Libentissime annuit, qui una mecum aderat Medicus, ac statim propinato Cortice per ebullitionem in aqua Card. Bened. parato, brevi integram ægrotans valetudinem recuperavit. Huic quoddam surditatis, cum jam e morbo convalesceret, vestigium supervenit, quod idem una cum febri evanuit omnino.

Ægrotus Quartus.

PRimarii Regis Architecti famulus ejusmodi ventris doloribus laborare cœpit, una cum febri subcontinua, diarrhœa, siti magna, urinis subrubris, ac velut igneis, pulsu celeri, æstu, ac vigiliis intensis. Contractum manu abdomen percipiebatur, quidve in profundo latens ægri relatu, quod sedem ipse mali vocabat, ac centrum doloris. Ad septimum usque subcontinuæ morem febris obtinuit, quæ nec repetitis sanguinis missionibus cedens, nec diluentibus fomentis, nec cortici ipsi postremo administrato, quinimo ad omnimodam continuitatem malignanter tendens delirium secum una attulerat, ferocesque artuum convulsiones, quarum haud obscura quidem indicia in carpis observare erat post quartam accessionem, cum adhuc scilicet subcontinuæ genium febris servaret. Adstricta post septimam sponte alvus, irritata eadem vix demisit, variegata, sincera, improba; Urinæ pallidæ, turbatæ, pulsus intermittens. Dimisso Cortice Vesicantia humeris, ac Tibiis admota, diluentia iterum adhibita, camphorata, alexipharmaca, fotus, sectaque iterum vena. Quibus nihil proficientibus medios inter acerbissimos ventris cruciatus, membrorumque subsultus, lecti fimbrias diducens, & floccos vellicans, sæpe etiam per vices singultu correptus e vita decessit.

L. Plerosque hujusmodi casus recensere possem, quibus denegatus cortex, aut dimissus idem, cum adhuc largiore illum dosi exhibere opus erat, rem permisit in deterius abire. Ut ut enim vesicantia, ac sanguinis missio, quæ duo haud diffiteor tutiora extitisse hac constitutione post corticem præsidia, in iis potissimum febribus quæ acutarum indolem æmulabantur; viderentur recta adversus morbi genium pugnare, ut & repetita diluentia, ac fotus, quorum eadem ferme ratio, Ea tamen nihil, aut vix parum quidem nisi una cortex administraretur, adversus morbi causam profecerant, quæ id nanque præsidii efflagitabat, quo vegetior Chylus, vegetiore hinc quoque facto solido, impervia viarum facili marte pervadere, imosque recessus adire posset: uno verbo, properantia ad stasin, seu ad concretionem liquida, deficientia hinc pariter solida, fluorem illa, hæc vim, ac robur amissum reciperent, ad statas utraque æquilibrii leges redigerentur, vindicarentur ab infarctu glandulæ, expedirentur ab obstructionibus viæ, præcaveretur suprema, quæ imminebat, jactura; quod unum sperandum erat a *Cortice*. Equus indomitus, & effrænis, liceat mihi allatum hic loci a præclarissimo, nec unquam satis laudato Viro exemplum, tum ipsamet illius verba usurpare; Equus indomitus, inquit, quandoque est febris. Ab eo hominis vita trahitur, velut currus, quo fata finunt. Medicus moderator est, Aurigæ instar, lora tenens. Si vulgari utatur hic methodo in curatione febris, id aget tantum, vel studebit agere, ut medium furens Equus teneat iter, ne in foveas hinc inde paratas obliquus feratur, Currumque, vel Hominem perdat; non vero impediet, quin cursum suum Equus expleat, usque quo illi suppetunt vires, & furor, non sine gravi metu, quod dum

Fertur equis Auriga, nec audit currus habenas.

Offendat ille tandem ad obicem aliquem, ad quem allisa, male consistens facile frangatur machina. Quod si china china utatur Medicus, id aget, ac si retracto magistra manu convenienter frœno, Equum vi sistat, aut retrogradum faciat, & hoc pacto totius incerti cursus declinet pericula.

LI. Plerosque utique casus recensere possem ægrotantium, quibus male cessit res, sive ludens adhuc tertianario circuitu febris derepente in acutam transierit, sive haud deleto morbi fomite in lentam abierit, diuturniore quidem, at æque infelici exitu, quod utrumque discrimen eludere erat exhibito opportune Cortice. Dixi *haud deleto morbi fomite*; Quotquot enim hoc more lenta ægritudine occubuerunt, secto Cadavere, Mesenterium compertum est summe putridum, plerisque etiam pene totum absumptum; nonnullis sordido ulcere, aut exiguis adhuc abscessibus scatens, ceu totidem latentibus Vomicis, quæ procul dubio diuturnam febrim, ac mortem tandem attulerant. Horum unum, atque alterum exemplum lubet commemorare.

Ægrotus Quintus.

MErcator quidam in *Vico D. Thomæ* florenti adhuc ætate, alvi torminibus exeunte hyeme vexari cœperat: inque dies magis, magisque dolor vim capiebat: tantumque aberat, ut hujuscemodi doloris abditæ causæ comprehendi possent, ut nunquam ullis remediis tolli, aut saltem levari hoc malum potuerit. Comes aderat febris, quæ intermittentis diu vultum retulerat, atque tandem amplius circuitus legem observabat, modo etiam crudelior reviviscere videbatur; Quo urgente magis adhuc, quam ut tolerari posset, dolore, extenuato prope, ac macie confecto corpore e vita discessit. Cadavere secto sana omnia reperta viscera, præterquam Mesenterium, quo præciso, materia multa nigra, fœtensque profluxit, encausto sutorio similis.

Ægrotus Sextus.

HOnesta Virgo hospitalis Puellarum domus, vulgo *dell' albergo*, in dolores Colicis similes, ac pro talibus habitos suprema hyeme incidit, contra quos cum nullum remedii genus valeret, misella, febri quotidie cum rigore insigni repente doloribus jam dictis associata, paucos post menses marasmo consumpta est. Dissecto ventre ingens copia puris, quo totum mesenterium refertum, ac quasi turgidum erat, erupit. Hoc Natura per renes evacuare frustra tentaverat, urinis valde purulentis profluentibus: Cum renes interim integri, omnique labe carentes conspicerentur, quos nonnulli ulceratos suspicabantur, idque non immerito, cum puris mictus diuturnus, teste *Galeno* 4. Aph. 75. renum, aut vesicæ exulcerationem significet. Verum doloris circa renum regionem absentia suspicioni huic non attestabatur.

LII. Cæterum nec in Mesenterio tantum, etsi præcipua ibi extiterit morbi scena, sed & in finitimis huic quandoque partibus, hujuscemodi infarctus occurrerant, quorum exempla recensere haud vacat. Tentabat siquidem Natura per ejusmodi abscessus in hac, aut illa parte erumpentes morbum solvere; At cum hi in abdito adeo loco, imoque delubro contingerent, sequebatur hinc ab eorundem disruptione totam una partem putrescere, ac velut absumi. Febris hinc intermittentis incunabula repetenda, nedum facto, aut tentato abscessu; Ejusdem in acutam migrantis proludia, inchoato prope, ac confecto ipso; lentæ itidem, ac una simul sævissimorum alvi cruciatuum incrementa, disrupto tandem, ac finitima quæque loca exundante. Primo in stadio facile erat propinato Cortice ulteriorem morbo progressum inhibere; Haud ita facile in altero, ni exiguus foret abscessus, aut glandulosa pars, in qua is delitescebat, haud ita dissita ab intestinorum tramite, ut in eorundem cavo facili negotio posset exundans materies vasorum famulatu exonerari. Difficile omnino, ac pene impossibile in tertio, ac supremo morbi statu; sive

sive hujusmodi concretiones in Mesenterio, ut plerumque obtigit, sive in Pancreate, aut Hepate, sive quod in *Ægroto Sexto* suspicari fas erat, in renibus occurrerint. Renes hoc pacto exulceratos, ac fere absumptos omnino mihi in Viri Cadavere diuturna ægritudine confecti haud ita pridem ostenderat solertissimus, ac ingeniosissimus adolescens *Octavius Calastrus* in majori Urbis Nosocomio assistentis Medici munus diligentissime persolvens.

LIII. Morbos abscessu solvi satis vulgare est, qui frequentissime quidem febribus, & variolis supervenit, maxime circa aures, atque inguina; nonnunquam & toto corpore diffusa excrescunt tubercula, quæ in pus aliquando resolventur. Idem ubique Naturæ laborantis conatus; etsi impar illa sæpe haud queat, quod tentaverat opus, absolvere, sæpe etiam ob partis longinquitatem, per quam nempe partem, seu emunctorium haud ita facile est congestam materiam evacuari, foras protrudi. De abscessibus Hepatis feliciter peractis innumera monumenta habemus apud Scriptores, quod quidem per Choledocum ductum, amplum satis, ac per mille illum rivulos collectam in jecore materiam in Duodeni cavum deferre aptum, si præsertim congruo in loco abscessus fiat, facile is erumpere queat, ac totus exonerari. Præclarum Hepatici hujusmodi abscessus hoc pacto felicissime curati exemplum Parenti olim meo obtigit in Serenissimo Principe N. N. a Sabaudia, cum illius ægrotationi præesset. Ejusmodi ego alterum in Pancreate in nobilissima Muliere hoc more sanatum vidi, diuturnis, dirisque hystericis insultibus divexata, cujus adhuc vestigia, eadem decem ferme post menses defuncta, cum filiam peperisset, inspexi, ac Medicis, qui una mecum curationi aderant, ostendi. Nosse erat abscessus sedem, ac locum a doloris vestigio, absque visibili tumoris in eo situ, quo proprie Pancreas latet, præsentia, qui dein evacuato sensim per alvum pure imminuebatur.

LIV. At vero nullum adhuc curationis in Mesenterio abscessus, vix unum aut alterum latentis ejusdem in renibus, aut vesica, perque urinæ meatus suppurati; cujusmodi historia illa *Pithionis* ab *Hippocrate* in principio *tertii Epidemicorum* descripta. Mirum sane, quantum in hujus explanatione hallucinentur interpretes, qui uno omnes ore, ac unanimi consensu morbi liberationem urinæ copiosius effusæ tribuerunt; Neque enim ad urinæ quantitatem, sed ad qualitatem potius, utpote quæ fuerit purulenta, referri sanitas debet. Neque leve est, quod *Hippocrates* his in libris sæpius observat, urinam quoties materia illa purulenta per vesicam abducta est, cum difficultate dolore reddi consuesse, ita ut stranguria laboraverit ægrotus. Proferam hic, quod mihi olim adnotare contigit curiosum satis, huic *Hippocratis* exemplo plane respondens: ita tamen, ut hoc intersit; quod utcunque factus abscessus suppurationem obierit, æger tamen sanitati minime restitutus sit. Atque eo lubentius id proferam, quod sub hac plerumque imagines juniores non modo, sed senes aliquando decipiantur, ac si calculus revera adesset, qui tamen nullus postmodum reperitur.

LV. Sacerdos e Capuccinorum familia, & ingenio peracri, & studio flagranti, & doctrina eximia, & memoria singulari excellens, anno ætatis sexagesimo sexto, circa Veris initium valetudinem amisit. Urgebant viscerum dolor, flatus, & quasi quædam convulsio: languescebat admodum stomachus. Post autem aliquanto desidendi aderat, mingendique cupiditas, stranguria, dolor juxta inguen, & glandem permolestus, præcipue post extremam mictionem gravissimus; In Perinæo ad vesicæ cervicem pondus; atque hæc omnia, & nova, & repentina. Urina primum difficilis atque intercisa; deinde magno cum impetu, & sonitu quodam, quasi ventus aliquis erumperet, excreta: In qua quidem, color inerat naturalis, nihil tamen subsedit. Dolor aut resupinato, aut inclinato, aut etiam cum distenderetur vesica, levior. Atque hæ inter mingendum molestiæ ad vitæ usque finem perdurabant. Accessit interdum sitis. Hoc fere modo ad medium Majum traxit: quo tempore dolores statim exacerbescere sensit, si quid paulo calidius hauserat. Per biduum omnia rejecit vomitu; Cruciari sibi intestina, & abdomen vehementius tendi querebatur. Dolor hinc inter mejendum acerrimus; febris cum siti satis acuta: quæ tamen, die tertio elapso, aliquantulum remiserunt. Arenulæ aliquot asperæ, quæ magnitudine caput aciculæ æquabant, ejectæ. Color urinæ saturatior: in qua subsedit plurimum muci glutinosi, & subflavi, sanguine hinc inde, aliquando etiam carunculis, ramentisve respersi. Paucis exinde diebus recruduit dolor; Obortus hinc quoque rigor, totumque horrore corpus intremuit. Pulsus celer & depressus; Lingua arida; Urina sanguine plurimum tincta; quam quidem nonnisi in lecto cubans excernere potuit. Postremo tandem dolorum requies, seu potius sensus obtusior. Caput quippe tentari cœpit. Febris, singulis diebus vesperi ingravescere sueta, tandem fere prorsus elanguit. Spiritus paulo difficilior: Urina mordax planeque mali odoris: pus ea largitate profluens, ut urinæ copiam prope excesserit. Huic malorum moli paulatim accessit sensuum stupor. Ita in hoc piissimo Viro ille animi motus, quo nihil celerius, aut acutius esse poterat, veterno tandem obtorpuit. Quis autem non jure beatum illum dixerit, vel quod vitam doloris expers tandiu produxit, vel quod, cum diutius haud sine dolore vivendum esset, vivere desit? Aperto cadavere urinæ iter accuratius pervestigatum est. Nam ad sectionem ita animo parati accessimus, quasi calculum essemus inventuri. Sed neque in vesica, neque in renibus ipsis, ullum omnino sabuli, nedum calculi apparuit vestigium. Dum ulterius viscera scrutamur, Colon ita pertinaciter vesicæ adhærescere animadversum est, ut ne cultro quidem facile dividi posset. Quaque in parte adhærescebat: in conspectum venit diametri quasi sesquiuncialis ulcus rotundum, quod non modo Coli ipsius tunicas penitus absumpserat, sed etiam vesicæ membranam extimam perederat. Hinc via per tunicam vesicæ mediam, sive musculosam perforata est, quæ pennam anserinam reciperet: Unde continuo pus ab ulcere intra vesicam defluxit, aditusque patuit, quo in urinæ ductum ab intestinis commigrarent flatus; de quibus quidem, dum viveret, ægrotum somniasse perperam credidimus.

LVI. Sed ut ad *Mesenterium* revertar, quod *scenam* constituo sævientium hoc anno malorum; atque ut uno omnia claudam paragrapho: Ars medentis erat, præsidium, quod cedebatur præstantius, *cito adhibere*, antequam enatæ hic loci passim concretiones serosæ phlogosin inducendo febrim efficerent intensiorem, aut erumpente abscessu febris inde habitualis emergeret. Sive autem in substantia ad instar electuarii, sive levi ebullitione in aqua appropriata paratus, atque una cum balsamicis commixtus Cortex exhiberetur, perinde erat; Quanquam & hic maxime quædam sit Medico cura, ac vere dixerim prævidentia, quæ definiri non potest, multo minus edoceri. Equidem cum præcedentium annorum, tum quæ hoc anno sæviebant, ægritudines, mihi ante oculos pono, lympham ubique in motu peccantem video; Ut nihil inde mirum videri debeat, quod pulmones modo, lentescens hæc passim, ac sistrophes ubique inducere apta, pectusque, ut superiore anno adnotavimus, modo imi ventris viscera, ac *mesenterium* præcipue occuparit. Quotiescunque vero, in hac siccitate temporum, tot emortuas huc illuc plantas circumspicio, defectu humidi terræ centralis, quod iis pabulum præbet, dilucide mihi occurrit febrium, ac cæterorum affectuum, qui una eruperant, ratio; curve hi potius in *Mesenterio*, quod ager est, campusque patens, insignibus glandulis, rivulisque majoribus refertus, per quem vitalis succus identidem percurrit, ac remeat, cruori aliquando miscendus, quam in alia quacumque parte tentoria castra posuerint.

LVII. Exacta hyeme, eædem visæ febres proludere, novo tamen symptomatis genere distinctæ, ut in *Ægroto* 2. attulimus; sopore scilicet gravi, ac profundo, imbrifero tum, ac summe perfrigido existente cœlo, nocturno etiam sæpe gelu concretis ubique per circumjectam planitiem fluentibus aquis. Cernere novum hoc symptoma easdem, ac febris, phases obire, cum eadem scilicet crescere, statum attingere, ac de-

ac demum illa declinante, declinare sensim, restitante, ut plurimum, aliqua in soporem propensione, etiam tempore intermissionis, quæ affectum paulatim radicari, & ad Idiopathicum tendere præmonebat. Nonnullis quidem intermedia apyrexia nullum aderat soporis vestigium, ejusque loco cruciatus ventris prodierant, eo more recrudescentes, ac in intermittentibus autumnalibus, apyrexiæ tempore, iidem irasci consuevere, evanescentes hi dein, repetente febri, quæ soporosam affectionem secum una comitem afferebat. Sæpe coævus febri sopor, interdum illi posterior, diarrhœa passim, dysenteria, aut memoratis alvi cruciatibus proludentibus. Enim vero etsi in capite agi videbatur Tragœdia, morbi tamen fomes, ac incunabula adhuc in imo ventre delitescebant. Atque hinc quidem, cum accesserat sopor, ex intermittenti tum sæpe in acutam degenerabat febris, eadem protinus & ipsa methodo profliganda, antequam *Pallidis Templum*, sacramque aram intime magis morbus pervaderet. Ominosum erat, propinato Cortice febrim intensiorem adhuc evadere; Ut victoriæ signum certissimum eandem denuo in intermittentem desinere, quousque tandem continuato corticis usu omnino profligaretur. Plerisque memini loco soporis cardialgiam in principio accessionis supervenisse, pauca ut plurimum, vel inani vomituritione. Lethale heu prorsus symptoma, atque eo funestum magis, cum febris intermittens adhuc persititerit, ac vim illa eluserit præsidii, serius forte etiam, quam par foret, administrati. Quæ cum ego memoria recolo, ac versicolorem hujusce imaginem febris Vere potissimum, ac æstate ludentis adverto, animo subit Proteiformis illa, cujus ingenium, ac morem accurato penicillo adumbravit *Mortonus*, vim una simul eximiam Peruviani Corticis pro tanto debellando hoste summe commendans.

LVIII. Nunc ad intercurrentes affectus me confero, quibus curandis, sanandisque, etsi nihil prorsus cum vulgaribus morbis habere viderentur affinitatis, haud exiguam tamen lucem iidem præbuere. Adeo scilicet nedum, quæ sub Epidemicarum Principe ludunt, ægritudines, haud impari, ac illam, methodo vincere tutum est, sed & quæ ab ea toto penitus cœlo discrepare videntur, nullumque omnino cum illis fœdus habent, atque consortium. Has inter recensenda primo loco *Asthmata* veniunt, quæ si olim unquam, hoc potissimum anno, ac tum quidem, cum sæviret ab alto Boreas, frequentissime prolusere, atque ejus præsertim generis, indolisque, quæ *convulsiva* vocat *Villisius*, seu *sicca*. Plerosque horum memini solo Cortice Peruviano sanatos, anodynis una commixto, quæ aliter per se sola usurpare, perniciosa res erat. Proficua quampluribus venæ sectio, ac quidem *Jugularis*, cujus beneficio haud pauci inopinato evasere. Miræ curationis exemplum hujusce ingenii Asthmatis enarrare juvat, quod lucem fortasse Practicis hac in re feret, quo citius tutiusque idem, sive recens illud extiterit, sive diuturnum, compescatur, evellaturque radicitus. Sartoris cujusdam *Galli* (*de la Rue*) Filius, decennis circiter, in *vico novo*, qui recta ab ædibus Regiis ad Portam, quæ vulgo *nova* dicitur, ducit, diuturno hujusmodi Asthmate flatulento, ut ajunt, seu periodico laborabat. Rogatus ego, ut opem illi præberem, haud libenter, quod ingenue fateor, curam suscepi; Nihil enim sperabam mihi ex ea laudis accessurum, aut ægro emolumenti. Tentaverant siquidem id ipsum plerique alii, sed frustra. Invitus denique, ac precibus Parentum indulgens, jubeo, venam in cubito mane sequenti secari, altero die potionem ex Manna obtuli, nullo, vel exiguo fere levamine. Sæpe mihi in mentem venit Corticem exhibere, vel ex eo maxime, quod unum inter, ac alterum Paroxysmum plenissima sæpe intermissio succederet. Quem tamen præscribere distuli, mali diuturnitate perterritus, ne scilicet insons alioqui remedium eventus ambiguitati, ac prope dixerim, sorti subjicerem. Oxymel itaque Asthmaticum *Floyeri*, Viri Doctissimi, ac qui multum gloriæ in hac Provincia sibi comparavit, aureo tractatu de Asthmate, in quo nihil fere desiderandum reliquit. Oxymel inquam Asthmaticum *Floyeri* præscripsi, mane, & vesperi sumendum. Leniri hinc malum visum, saltem paroxysmos haud adeo frequenter occurrere, ac repetere antea consueverunt. Properante hyeme ingravescere illud, ac irasci magis iterum cœpit. Jubeo sanguinem e Jugulari lato vulnere emitti, ipseque locum sectioni aptum Chirurgo designavi; Totum namque recentibus scrophularum vestigiis obsitum undequaque collum aderat, quibus vel ab incunabulis correptus æger fuerat. Eadem mox die, ac sequenti bene se habuit Puer; Proxima huic nocte, cum Parentes somno placidissime tenerentur, ingenti exaudito strepitu expergefacta Mater filium reperit humi prostratum, ac pene animam efflantem. Me diris increpat, quod inauditam rem, sic nanque vocabat illa recens factam in Jugulari sectionem, in filiolo tentarim; Atqui vanas hujusmodi Muliercularum querelas parvipendit vir Prudens, Parochum extemplo advocat, qui morienti Puero suprema munera administraret. Dum hæc agerentur, sedari visæ sensim convulsiones, altusque sopor ingruere; qui perennem rebus securitatem attulit; Ex eo namque tempore pacata sunt omnia, nec ullum vel leve mali vestigium superfuit. Incolumis brevi post Puer una cum Parente, domi pares mihi pro munere grates lætissime egit.

LIX. Sæpe ego ejusmodi asthmata in pueris ab obesitate nimia, seu intumescentia Thymi ortum ducere haud inani conjectura suspicatus sum; Sive ejusdemmet Thymi situm, munus, ac habitudinem vivida mentis acie perpenderim, sive enata inde symptomata quæque diligenter ad trutinam revocarim. Pondus addiderat conjecturæ meæ demortuorum Puerorum sectio, quibus frequens id mali genus extiterat. Cum enim quædam olim mecum ipse meditabundus cogitarem noxa prope, ad Thymi usum hactenus ignotum prorsus, conducentia, inque lucem edenda aliquando; Quotquot hinc fœtus, tenellique infantes mihi occurrerant quopiam morbo denati, hosce omnes curiose perlustrabam, ac Thymum potissimum, quem obesum, ac inflatum magis, ac ætas postulaverat, in iis omnibus deprehendi, quibus quædam aderat ab ortu anhelitus angustia: Ad fœtus vero quod attinet, cum aer nondum bronchia repleverit, prægrandis utique Thymus in iis conspicitur, qui demum in adultis sensim decrescit, ut in Senibus fere idem vix inveniatur. Suspicabar autem quod cum Thymus nutritium succum, qui a sanguine e magnis, ac proximis vasis affluente, magna copia ibidem derivat in fœtu, non equidem, ut sibi effinxit *Cl. Bellingerus* per excretorios ductus ad oris confinia juxta linguæ radicem deponat; At, ut ego propria observatione edidici, rorem illum nutritium in ipsius œsophagi cavo, exiguis osculis, breviore itinere conferat, unde in ventriculum, ac intestina delabitur, vasaque lactea percurrit, quin fœtus ore assumere alimentum cogatur, quod improprium, ac minime conveniens vel ipse olim *Hippocrates* censuit: Suspicabar, inquam, quod idem Thymus edito jam in lucem fœtu, nimia oppletus succi quantitate, nec exonerare hanc potens in proximo infundibulo, obstructis ab ampliato post nativitatem œsophago hiantibus in illum ostiolis, eam tamdiu in sinu suo detineat, quandiu a propioribus vasis absorbeatur; absorpta dein eadem, cum maxime delituerit diu, aut forte hæreditaria labe acorem contraxerit, tot una excitet turbas, totque illa parens fit ægritudinum, quas pueris sæpe contingere videmus, difficili Marte sanandas. Atque ob id sane plerisque usitatum est fonticulum in occipite puerulis utiliter inurere, aut setaceum, derivationis gratia, cum maxime ea ætate pueri gravi soleant stertore premi, qui nullimode ab ullo pulmonum infarctu, at potius a nimia Thymi obesitate proficiscitur.

LX. Ab eodem, ac memorata Asthmata, fonte ortum una, ac incrementa susceperant Paralyses, Apoplexiæ, Hemoptoes, improba Scabies, Podagra, Nephritis, Phthisis, ac universi prope affectus, quos præsens constitutio anni in Scenam tulit, quibus & merito accensendi occurrunt fluores albi Mulierum, tum pallidi Virginum colores, affectu Hysterici, infandaque Puerperarum Clades; a liquidis scilicet; aut

aut æqua feri portione defraudatis, quo egent, ut sibi comparata munera obire queant, ac constitutas sibi leges servare. Qui hæc omnia serio mente revolverit præterita, aut tum quidem revolvit, expenditque diligenter, cum impenderent prope; Is vates esto, ac *Magnus Apollo*. Hæc inter peculiares nonnullas historias seligam, quæ Medicinam facientibus haud inutiles omnino erunt, aut injucundæ legentibus. 1. Præclara Vestalis Octobri mense, cum intenso præter morem æstui rigida hyems e vestigio successit; Paralysi dextri lateris una cum insultibus hystericis perculsa, dirum in modum ludentibus, laboriosam vitam tota hyeme duxit; Vere appropriatis remediis pristinum valetudinis statum integre recuperavit, quadam tantummodo superstite tarditate linguæ, per novilunium maxime. Autumno dein sequenti eadem die, ac momento fere temporis, quo superiore anno in Paralysin incidit, pleuritico dolore correpta intra biduum decessit. 2. Vestalis altera, cum, fluentibus menstruis, in aquæ frigidæ balneo diu morata fuerat, internarum partium omnium paralysi extemplo obruta & adhuc luget infelix amissum membrorum usum; Atque hinc sane explicari posset phænomenon illud gravitatis, seu spasmi, quo in aqua diutius morantes plerique corripi solent, ac se se velut a Spectro quodam ad fundum trahi existimant. 3. Mercatoris filia, cui prægrandis diu in abdomine enatus tumor, qua cæcum intestinum ad dextri renis confinia delitescit, Colicos sæpe dolores, ac sævos admodum inducere consuevit, in paralysin subinde ejusdem lateris desinentes, quæ citissime solvebatur; ab utroque jam modo affectu Thermarum beneficio immunis, atque incolumis degit, remanente antiqui tumoris in eadem parte vestigio, qui malorum author extiterat. 4. Quidam ex hepatis, & vesicæ bilis obstructione in tertianam notham, deinde in colicam passionem incidit; paulo post paralyticus redditus, sex fere menses inermis vixit, ad extremum delirio, ac epilepsia correptus occubuit. Paralysis a principio occupavit brachiorum superiores partes, sensim ad extremitates manuum, ultimo ad crura descendit: Æger atrophia contabescebat, deque ventriculi ardore, siti, appetitus edendi, prostratione, alvi difficultate, & dolore Ilii sinistri tensivo, gravique (sentire enim sese ajebat in illo loco pondus aliquod grave, tanquam plumbi massam) conquerebatur. Aperto cadavere Jecur reperimus pro corporis ratione nimis magnum, obstructioneque minime vacans; Vesicam bilis crassa, ac nigra bile turgidam; Ventriculum humore viridi plenum, atque extensum; Colon intestinum male, ac præter naturam conformatum. Siquidem ubi Cœcum situm est, & ubi Colon ventriculo annexum erat, valde laxum aderat, flatibusque expansum, reliquis in locis ad rectum usque, angustum, fæcibus crassis, durisque in globulos concretis infarctum: Eodem modo conformatum vidi Colon in multis. Reliqua viscera tam naturalia, quam spiritualia erant illæsa, ac integra. Ex cerebri substantia inter dissecandum effluxit aqua tenuis, & colore subrubicundo, quod vasorum sanguineorum incisioni adscribendum est; nam aqua, qua omnes ventriculi scatebant, fuit tum tenuissima, tum limpidissima, ac pura, nihil vero pituitæ in ventriculis cerebri vidi. Totum spatium, quod in Sacra fistula inter tenuem, & duram membranam est, & ubi nervorum funiculi nervos constricturi a spinali medulla recedunt, simili aqua plenum extitit. Ex qua quidem historia, & symptomatibus, quæ præcurrerunt, conjicere fas est omnium malorum scaturiginem ab Hepatis novi resolutione ex mœrore, multa solicitudine, & inedia expetitum: deinde sumpto Cathartico, adeo læsum, ut totus ipse immobilis fieret, & propemodum interiret, nisi in contrarium mutatus fuisset, & humectantibus omnibus, tum potionibus, tum cibis, & aliis hujusmodi usus fuisset, maxime vero balneis, unctionibus, mutatione aeris temperati, & omni hilaritate. Etenim tristis erat, & ad iram proclivis. 6. Miles ætatis 30. annorum, exeunte Januario, derepente inter prandendum cum suis Commilitonibus, mortem subit. Consuevit longo antea tempore de dolore pressorio in radice frontis, & de perpetua narium, ac faucium siccitate conquiri. In aperto post obitum corpore observata sunt sequentia: Pulmones utrinque cohærentes cum Pleura expansi, & turgidi sanguine, dexter tamen lobus minus sinistro, absque ulla substantiæ labe; Cor flaccidum, Hepar præmagnum. In capite autem propior hærebat hujus inopinati eventus causa; Processui nempe falciformi, ubi intra radicem frontis cum osse Ethmoides firmius connectitur; accreverat conspicua magna portio instar induratæ, scirrhosæ, & conglomeratæ glandulæ, quæ fronti in isto, quo hanc respicit, latere firmiter cohærebat, ut digito violenter separari opus habuerit. Proxima Cerebri substantia erat siderata, putida, & eliquata; Reliqua illæsa. * Optandum sane, ut exquisitiorem historiam prægressi morbi, aut adversæ saltem valetudinis hujus Viri habere potuissemus, ast nemo aderat, qui talem subministrare potuerit. Analogum huic casum olim a Cl. *Terraneo*, nunc Beato, adnotatum memini in Viri cujusdam capite subita morte interempti, in quo magna occurrerat fungoso glandulosa, ac fibris distincta portio, anteriora versus usque ad os frontis, a dextris ad os temporum, a sinistris vero ad duplicaturam Menyngis usque protensa, tres libræ quartas pendens. 7. Jurisconsulti Uxor, prope Collegium Clericorum Regularium Divi Pauli, diro, ac diuturno capitis dolore vexata, appetente solstitio æstivo, oborta febri acuta, e vivis inter copiosissimos capitis sudores excessit. In hujus capite ingenti seri copia subflavi, viscidique, utrumque ventriculum anteriorem refertum comperimus, ac glandulam juxta pituitariam disrupti recens abscessus vestigia, pure adhuc exundante teterrimo, fœtentique. Tota Cerebri substantia corrupta veluti videbatur, ac coloris subnigri; Nihil econtra in Cerebello a naturali alienum. Biduo ante obitum facies, atque oculi intumuere; Ipsa vero pavoribus sæpe sub somno, obliviositate, lancinationibus per aures, plerumque etiam molesta oculorum caligine, spasmo cynico, ac involuntario salivæ effluxu per intervalla diu ante mortem corripiebatur. 8. Vidua quædam conquerebatur de Cephalalgia singulis auroris tanta cum atrocitate invadente, ut suturæ capitis quasi dehiscerent. Hactenus præsidiis illusit omnibus. Mutato demum consilio suasi pediluvium; Unde factum est, ut aura frigidissima, sic illa ajebat, cum horrore totius corporis a capite ad pedes descenderet, ægraque bis vel ter idem administrando, plane convalesceret. 9. Illustris Mulier recens connubio juncta ex Mensium suppressione, fastidio ciborum, nauseis crebris, & vomitibus, ventris elevatione, aliisque similibus indiciis cum se gravidam crederet, plaudebat sibi ob felicem hanc conditionem. Quarto circiter mense dolores invadunt parturientium doloribus similes, ac paulo post corpus edidit informe prorsus, duorum pugnorum circiter magnitudinem adæquans, ac vesiculis conflatum, quarum maximæ ovum columbinum mole, ac figura exacte æmulabantur; minimæ vero vix pisi magnitudinem superabant. Aderant autem centum fere humore limpido, & seroso repletæ, ac inter se invicem colligatæ, membranosi cujusdam involucri ope, ceu altero quodam peritonæo, involutæ.

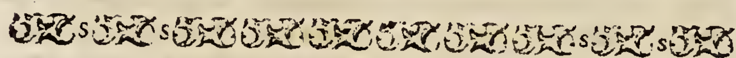
LXI. Plerasque alias recensere subit, quæ aut abortivos

---

* *Rariores sunt hi casus, ubi officina Mentis, & Rationis turbatur per talem prægrandem excrescentiam. Placuit* Carolo Fracassato *in Diss. Epistol. ad* Alphonsum Borellum *tales excrescentias, etiam hic locorum* Polypos medullares *appellare, quam appellationem etiam secutus est* Lancisius *Tract. de mortibus subitaneis; ubi comparem ferme casum recenset lib. 1. c. 2. §. 6. Quemadmodum enim* Polypi cordis *sanguinis progressivum motum, & omne inde pendens vitæ interesse confundere, imo sufflaminare solent: Ita* Cerebrini medullares *isti* polypi, *quatenus liberum illud ventriculorum spatium, ac vacuum præternaturaliter explent, confundunt motus in hoc vacuo existentes, repræsentativos, reflexivos, collectivos, & discretivos, ut maxima inde anomalia redundet quoque in motus vitales. Ita* Lancisius *paralyticæ, & aphoniæ mulieris repente mortuæ caput aperuit, & invenit sub cerebello ad internum principium Spinalis medullæ,* Glandulam scirrhosam, *de Mort. subit. lib. 1. c. 11. §. 11.*

ortivos fœtus, aut molares hujusmodi conceptus edidere; Plerasque etiam, quæ maturo edito feliciter partu, paucis post diebus, latenter occubuerunt. Cautum iis erat, appropriatis cardiacis laborantem naturam tueri, tum diluentia pleno exhibere, quibus tum sanguinis fervor quodammodo compesceretur, tum fluxilis idem magis redditus per consuetas inde vias faciliori negotio educeretur, obsequentibus a repetito diluentium usu factis fibris, quarum nimia sæpe tensio funestos plerisque exitus tulit. Tota scilicet malorum ilias ab una, ac eadem universali causa pendebat, ab ea nempe siccitate temporum, ut quæ toties dicta sunt, iterum repetam, qua & fervidior intus cruor, & cætera quæque liquida, ad stasin heu prona nimis; Crispata hinc, ac tensa præter modum solida, sæpe una Matrem, ac Fœtum inopinato sustulerunt. Huc quoque enumerandi hysterici insultus, huc cæteræ quotquot referendæ ægritudines, quæ hoc potissimum anno sequiorem sexum dirum in morem exercuere.

LXII. Dum hæc intra Urbis mœnia agebantur, haud dissimiles passim affectus Colonos infestabant. Variolæ præsertim, ac morbilli tota hyeme inclementer sæviere, adultosque hæ maxime adoriebantur, ac edita magis loca, quam pueros, ac humiliora oppida. Comites iis aderant crurum, ac pedum erysipelata, sæpe etiam internæ viscerum Phlogoses, Pleuræ, Pulmonum, Hepatis, Intestinorum, Menyngum, Oculorum, ac Faucium, Salassios, Canapiciensem Agrum, Vercellas, Lumellinam, Comitatum Alexandriæ, Universam pene Liguriam, ac Montisferratensem ditionem pertinax alvi fluxus occupavit. Idem Niciensem tractum, Provinciam, ac superatis Alpibus, Delphinatum, Sabaudiam, Lugdunum usque obtinuit, perque æstatem potissimum sæviit. Febres hinc visæ e Phlogisticarum censu memoratos affectus comitari, ac ultro citroque ire, suopte marte, ac ingenio. E Chronicis morbi Hydropes in universum, ac Tympanitis maxime, Arthritides, Phthyses, tetraque ulcera Pagos, ac rura fœdarunt. *Alladii*, quod præclarum oppidum est *Comitum Sanmartinorum*, Febres Januario vagatæ sunt mali moris, quarum historiam a Cl. Viro exaratam hic subnectere æquum duxi, in spem veniens, incitamento id futurum subinde aliis, ut sedulo hinc, diligenterque morborum, quotquot huc illuc per annum sæviunt, seu popularium, sive intercurrentium observationes describant.

Illustrissimo, Doctissimoque Viro

CAROLO RICHA,

Joannes Thomas Guidetus S. P.

QUod annales Morborum Vulgarium processus eruditissimis animadversionibus contextos, & graphico stylo feliciter exaratos, publico juri elargiris, Vir Amplissime, tibi plurimum debet Medicina nostra Subalpina. Hæc enim in te suum videt restauratorem, quæ a Majoribus tuis Archiatris meritissimis decus habet, & gloriam. Ad perutilia isthæc indigenæ praxeos monumenta locupletanda uno corde, unoque pede contendere deberent omnes Medicinam facientes in nostra hac Pedemontana ditione, suas quisque appendens observationum schedas, ut olim tabulas in Æsculapii templo appendi usitatum. Hujus ego instituti, tuique consilii optime conscius silentio ulterius præteriri non patiar historiam ægritudinum nonnullarum Epidemicarum, quas ineunte Januario proxime elapso datum est observare in Alladiensi oppido una cum præclarissimis Viris D. D. *Bardesono* Patre, ejusque Filio doctissimo, illic in Patria gloriose Medicinam profitentibus, ac in tota Salassiorum Provincia de re Medica optime meritis. Esto itaque.

Cum Divini Verbi Præcones in præfato oppido prædicationi suæ optimum finem imploraturi sacram instituissent liturgiam, ea fuit hominum accurentium turba, ut horum conventu inter Ecclesiæ Majoris angustias nedum exæstuaverint corpora, sese arcte foventia, sed & ipsi exudarint parietes præ halituum emanantium affluentia. Complures viros, atque mulieres sudore manantes frigidus aer excepit, hinc popularis morbus, haud multo dato intervallo, grassari visus est cum ægrotantium languore, febri, raucedine, nausea, lingua viscida, & amucosa, pulsu tenui, mentis hebetatione, vaniloquiis &c. Mox accessere deliria, surditates, aphoniæ, gravesque sopores ad lethargum ducentes. Eructabant in aliquibus stillæ sanguinis, ceu levis hæmorrhagia e naribus; in quampluribus petechiæ exiguæ brevi evanescentes, in omnibus borborygmi, & lumbricorum excretiones per superiora, & inferiora cum fæcibus graveolentibus. Febriles exacerbationes, nocturnis horis catarrhalium more, absque intermissione, clanculum repetebant. Nullus præcedebat rigor, nullus succedebat æstus ingens, exigua sitis. Urinæ a naturalibus vix abludebant. Sanguis extractus in principio morbi coccineum servabat colorem, aptamque consistentiam, nullo ægrotantium levamine. Sæpe diarrhœa superveniens commodum tulit, ut & in aliquibus sudores. Interea plerique quinto, vel septimo morbi die non sine magno populi terrore migrabant ad plures.

Harum ægritudinum indole, causis, symptomatibus, atque inde eventibus serio consideratis, deduximus unanimes has esse in sua origine febres de genere lymphaticarum cum vermibus, acutas tamen, & male moratas ex coagulatione lymphæ primum, exinde sanguinis. Primariam coagulationem exhibebant raucedines, linguæ visciditates, membrorum torpor, nocturnæ periodi, aphoniæ, alvus pigra, intestinorum murmura, & inde excreti lumbrici. Posteriorem siderationem elucidabant, reliqua enarrata symptomata perniciem accusantia. Totam denique complebat æthiologiam notitia morbosorum in lympha apparatuum a prægressis tempestatibus, quas tu nobis scite admodum diligenterque comparasti, repetenda; Ob id maxime, quod æstas anteacta, atque Autumnus mites fuerint, ac Borealibus ventis perflati, unde nulla, vel modica facta est sudorum effusio, alioqui nostro sub Cœlo consentanea quot annis. Quod si iis addas pravam alimentorum conditionem, fructuum præcipue corruptelam, nec non aquarum putealium fæculentiam ab inclementia cœli contractas, erues profecto genuinam lymphatici lentoris, & cachochiliæ causam simul, ac genesin lumbricorum.

Cur autem a violenta procatharsi febres hujusmodi, non vero pleuritides, peripneumon. anginæ, erysipelata interna, aliæve hujus farinæ ægritudines emerserint; ex hoc factum puto, quod scilicet hujus Brumæ Constitutio non satis rigida, catarrhales concretiones, stasesque in glandulari systemate, rivulisque lymphaticis congregare apta nata sit potius, quam systrophicas collectiones, ac phlogoses in intimioribus viscerum flexibus. Veruntamen sufflaminata hoc pacto lymphæ lubricantis irrigatione, & intercepto illius ad sanguinem commercio, reliquum est, ut & cætera torpeant fluida in suo circulari motu, unde secretionum, excretionumque suppressio, progeniesque malorum. Et siquidem levioribus alias de causis inter hybernas vicissitudines visa sunt pectoris rheumata in acutas peripneumonias degenerare, ita nec mirum, si in datis præ dispositionibus, & momentis, expositæ febres a catarrhali exordio in exitiales abierint. Ignotum haud est Medicis praxin excolentibus perniciosas sæpe emergere febres, velut inopinato, a lymphæ lentore pedetentim collecto, ut probe advertit Doctissimus *Baglivius lib. 1. de febribus malignis & mesentericis*, §. 1.

Porro ex centenis ægrotis, quos bidui spatio invisimus, vix paucos evasuros fore sperandum erat, nisi opportunis extemplo adhibitis præsidiis fuisset opitulatum; Utque singulis indicationibus successive satisfieret: Statuimus primum alvinas vias solemniter expiare, emeticis, clysteribus, aut catharticis, servato ægrorum delectu. Secundo lymphæ fluorem promovere, ductusque obstructos reserare diluentibus calide pitissatis, non omittendo anthelminthica cardiacis mixta, & vesicantia artubus applicita. Tertio

viam

viam sudoribus sternere, vel saltem adiapneustian delere frictionibus, & cucurbitulis, ut imposterum exhibitis diaphoreticis cutanei pori obsequerentur magis. Phlebotomias raro, nec nisi in Plethoricis celebrandas duximus, potius de saphena, quam de superioribus venis. Reliqua sub finem morbi adhibenda problematice sunt proposita, juxta opportunitatem, & exigentiam.

Nec nostra nos fefellit opinio, quandoquidem tali observato regimine vix unum, aut alterum ex præfato ægrotantium numero deinceps interiisse retulit per litteras ultimo datas laudatus Doctor, cognatione, & amore mihi devinctissimus, *Bardesonus* Junior.

Accipe itaque, Vir Præclarissime, breve hoc observantiæ meæ argumentum; Interea Spartam, quam suscepisti, exornare iterum, iterumque ne desinas; Meque tibi multis de nominibus obstrictum pergas amare. Non enim me præterit, quam multa jam tibi debeam ob munera, dulcemque consuetudinem, qua me humaniter excipere toties dignatus fuisti: Nec ulla unquam ætas conticescet, quæ a Majoribus tuis accepi, honores, ac beneficia. Taurini pridie Nonas Febr. 1722.

LXIII. Sed ut aliquid de Chirurgia dicamus, in qua Magnos olim, ac percelebres Viros, & nunc adhuc Pedemontium, obtinet; Neve quidquam intactum hac quoque in parte relinquatur, aut imperfectum; Pauca manent de *tumoribus* potissimum explicanda, qui auxiliatricem Chirurgi dexteram efflagitabant; Hos inter Atheromata præ cæteris, & Meliceriдes eminebant, quæ duo quidem tumorum genera vel in eo maxime conveniunt, quod in folliculo fluctuet humor. Descripsit ea omnium optime *Aetius*, atque e recentioribus *Severinus*: Atheroma tumor est figura oblongus, & sublatus, qui ad compressionem digitorum ob humoris crassitudinem tarde cedit, tardeque iis ablatis revertitur, a quo Meliceris differt, quod & rotundior sit, & humoris essentia tenuior, & hinc ad digitorum compressionem celerius cedat, & celerius etiam revertatur. Non autem hæc ita discerni posse videntur, ut certo omnia affirmare liceat, quin potius, quid intus habeant, ut conjectura præsagiri possit, sic ex toto cognosci, nisi cum ejecta sunt, non posse, *Celsus* monet, quod tamen non propter humorem, sed alia quædam simul ibi contenta ita fieri apparet: ait enim, in his, quæ renituntur, aut lapillis quædam similia, aut concretos confertosque pilos reperiri: Ossiculorum recens exemplum est legere in Ephemeridibus. Nec minus notabile, quod *Petrus Marchettus* in Meliceride se vidisse, ipse testis est: in ejus nempe folliculo alium ejusdem generis tumorem, sed minorem delituisse, sua & ipsum membrana inclusum. Ubi quis cum ranis Æsopi apud Phædrum exclamandum putaverit:

Quid futurum est, si crearit liberos?

Hujusmodi tumores articulos præcipue occuparunt, ac inferiores potissimum, eo diriores, quo impliciti magis, ac tendinibus musculorum, quorum ibi magna segetes, intricati. Nobilissimi Equitis jacturam universa Civitas deflet adhuc, qui, dum inter Chirurgos de secando crure lis ageretur, ob hærentem in rotula ejusmodi tumorem, omnem curationem, ac artis præsidia renuentem, febri lenta in dies ingravescente, macie confectus obiit: alte sepulta, adque totam liquidorum massam propagata labe.

LXIV. Multis etiam *Ganglia* hos, ac illos artus obsidebant: Durissimum tumorum genus, Nucis avellanæ magnitudinem haud superans, doloris expers, manuum juncturas, & talos frequentius occupans, rarius cubitum, & caput. Quo pacto oriatur, non liquet: ex succo nutritio nervosarum partium fieri, *Klopton Havers*, nuperus Scriptor conjectat. Videri posset lymphaticus humor, qui partes nervosas alluit, nescio quo spiritu Gorgonico afflatus, congelari, nisi sensim excresceret; ex quo apparet per appositionem novi liquoris quotidie augeri, ubi sensim cœpit, & subtilioribus evaporatis, indurari. An vasculum lymphaticum supra modum expansum, ubi vel ictu, vel alia violentia illata urgetur humor, qui intus vehitur, non patet. Haud magni cæterum momenti tumor: hoc enim habet beneficium, quod rupta membrana evanescat. Ad hoc expedire *Helvetius* inter Batavos celebris, utebatur malleo ligneo, corio obducto, quo percutiebat tumorem. Hinc etiam forti manus allisione, ut oritur, sic & tollitur. Sive autem ab externa oriatur, potest emolliri primum, deinde vi dissipari externa, a Chirurgo compressus, quam elegantem rationem apud *Aetium* videre licet. In eo resolvendo quod Hydrargyrum valeat, *Jo. Lossius* mirabili eventu expertus est, ut libro de podagra perhibet, ubi emplastrum addit a *Zacuto Lusitano* sibi communicatum, quod nodos podagricos quoque dissolvat, de quibus, si quis sit solicitus (constant autem ex quibus Ganglia, & quasi rasæ cartilagini, ut cum *Celso* loquar, simile quid obtinent) is vel solus optime satisfecerit. Vidi quendam, cui uno, ac altero horum dissipato, unum, ac alterum e vestigio alio loco oriebatur, quo dein improba progenies, meo consilio, Mercurii ope omnino deleretur.

LXV. Ruricolæ, atque ex iis potissimum, qui ad Alpium radices degebant, strumis in universum laborarunt. Mulieres præsertim, ac pueri, eo curatu difficilioribus, quo non in collo, ubi hæ prodibant, sed altius forte in ipso Mesenterio earum fomes latebat. Neque novum est tam alte strumas exoriri, quod equidem post alios nuper *Cl. Bartolinus* nepos advertit, ex *Riolano* Sapiens, qui Scrophulas in corpore nunquam erumpere asserit, nisi Mesenterium strumosum fuerit: Hic vere ex *Guidone*, & *Ingrassia* id potest didicisse, qui idem tradidere. Quodve obstupescas; utque anni, ac morborum ingenium edifcas una, adnotare erat, vix paucos *Bronchocele* hoc anno obsignatos, familiari cæterum Subalpinis morbo, ut Polonis Plica, Britannis tabes. Tumor est Thyroidis glandulæ, mollis, ac pendulus, nec molestus modo, & aspectu fœdus, sed etiam si magnus, suffocationis periculum adferens. Vidi ego musculos sternothyroidæos plane emaciatos, membranaceos. Curatio illius haud facilis, nec tuta semper. Ut enim Endemius hic Incolis morbus, ita causas illius removere, a quibus originem habet, difficile prorsus. Laudantur plerisque tabellæ quædam ex alumine, ac spongia marina confectæ una cum radicibus pororum; aliis emplastrum de Galbano crocatum Mynsichti. Nonnullis cataplasma ex foliis, & radice cucumeris asinini cum stercore caprillo, quibus & interna jungi possunt, & quidem pulvis ex ossibus Sæpiæ, Mandibulis Lucii piscis, Lapidibus cancrorum, Pipere, Zingibere, Piretro, Testis ovorum, quorum alia exsiccando, alia dissipando agere credi possunt. Potior sane salutis spes, ac tum quidem, cum in scirrhum abiit, in sectione consistit, etsi metuenda hinc sit quædam colli deformitas, nec exiguum negotium præbeant vasa, quæ ex Carotidibus occurrunt: tum nervi etiam recurrentis viæ, ne accidat, quod narrat *Galenus* de imperito Chirurgo, qui cum eos una evelleret, mutum reddidit ægrum; Ob quod maxime hanc operationem omnium difficillimam puto. Multi *Scrophulas*, ac *Bronchocelen* idem esse putant; Alii, quos inter *Fabritius*, nescio, quod attulit vitium asperæ arteriæ peculiare quod eo nomine appellitat, ut Bronchocelen, exponat nemini Mortalium unquam visam. *Celsus* inter cutem, & asperam arteriam eam ponit. *Aetius* tumorem simpliciter hanc vocat in gutture enatum; Tumoris tamen genus, ac sedem illius principem designare fas erat, quam nec ipse *Severinus*, qui de omnis generis tumoribus disertissime scripsit, attigerat; Unus, quem reperiam, *Schelhammerus* agnovit, recteque in Thyroidea glandula collocavit, visam hanc utique, sed non agnitam *Severino* ostendens, adnotato ab eodem exemplo hominis cujusdam, qui Bronchocelen prævastam multos annos cum angore passus, tandem ab ea strangulatus oppetiit; Quo dissecto grumos ingentes sanguinis undique circumfusos cum adnatis quibusdam caruncculis offendit. Equidem sine dubio hæ carunculæ partes erant Thyroidis glandulæ præ sanguinis copia distentæ, ac divulsæ in partes, aliis sensim & corruptis, & colliquatis in sanguinem. Et hoc ipsum est, quod Doct. *Vvhartonus* dicit: *Si scrophulæ* (sic nanque vocat is *Bronchocelen*, quod notandum est) *rubescant, colorem floridiorem esse, minusque lividum*, quam *strumarum*.

LXVI. In-

LXVI. Inter glandularum ægritudines refero, verrucas, ac nodos venereos, quibus, si acerbius unquam, hoc potissimum anno, fœdum in morem correpti sunt improbæ Veneris milites, quosve vix ipse quidem magnæ famæ *Mercurius* solvere potis erat, aut decocta quæque lignorum. Vidi Militem universo corpore verrucosum, avellanæ magnitudinem exuperantibus verrucis. Ficosos hosce proprie vocat *Levinus Lemnius* in opere de *naturæ miraculis*: suphilios alii, aut putide gallicosos appellant. Aderant hi utique sagacis Naturæ teterrimum hujusmodi, ac virosum fomitem abigentis ac profligantis laudandi conatus, si quæ per vasa corporis, cæcosque meatus effluebat lympha, crassior illa, ac glutinosa, quam par foret, magis, illi haud obstitisset, verrucas hinc, tubera, ac fungos universo corpore excitans, horrendum visu spectaculum! Ea nanque mira est Naturæ providentia, ac summum ejusdem, ut in omni fere, ita & in hoc præsertim morbo studium, ut per quamprimum loca vitium venit, genitales, inquam & his attiguas partes, per has easdem vias, quasi facto recursu, pellat: Ubi vero altius irasci malum incœpit, & *se funditus abdens corpora depascit misere*: tota conetur adhuc infestum virus, seu exulcerantem intro putrilaginem, per has, ac illas partes, quas in emissaria torquet, expromere; Rem quidem, quam serio advertere debent hi, qui Syphiliorum hæc symptomata curant. Ita suis opificiis satagit Natura parens; ita in adversis prospicit; ita nullam viam intentatam relinquit, ut ægrotantes adjuvet.

LXVII. Locus esset hujusmodi eruptiones, tum in morbi inchoantis sive interminati statu, tum in absoluti jam, & late grassati altero fusius describendi; ejusque varios, quos passim inducit, characteres,

Qui casus rerum varii, quæ semina morbum
Insuetum, nec longa ulli per secula visum
Attulerint,

Enarrandi una, ac explicandi; Si hæc omnia possent *brevi oratione* complecti. Satius igitur lepidissimi Poetæ *Fracastorii* sit audire rapsodiam,

Ipse ego Cænomanum memini, qua pinguia dives
Pascua Sebina præterfluit Ollius unda:
Vidisse insignem juvenem, quo clarior alter
Non fuit, Ausonia nec fortunatior omni.
Vix pubescentis florebat vere juventa,
Divitiis, proavisque potens, & corpore pulchro,
Cui studia, aut pernicis equi compescere cursum,
Aut galeam induere, & pictis splendescere in armis,
Aut juvenile gravi corpus durare palestra;
Venatuque feras agere, & prævertere cervos.
Illum omnes Ollique Deæ, Eridanique puellæ
Optarunt, nemorumque Deæ, rurisque puellæ:
Omnes optatos suspiravere Hymenæos.
Forsan & ultores superos neglecta vocavit
Nonne quidquam aliqua, & votis pia numina movit.
Nam nimium fidentem animis nec tanta timentem
Invasit miserum labes, qua sævior usquam
Nulla fuit; nulla unquam aliis spectabitur annis.
Paulatim ver id nitidum flos ille juventæ
Disperiit, vis illa animi: tum squallida tabes
Artus (horrendum) miseros obduxit, & alte
Grandia turgebant fœdis abscessibus ossa.
Ulcera (proh Divum pietatem) informia pulchros
Pascebant oculos, & diæ lucis amorem,
Pascebantque acri corrosas vulnere nares;
Quo tandem infelix fato post tempore parvo
Ætheris invisas auras, lucemque reliquit.
Illum Alpes vicinæ, illum vaga flumina flerunt;
Illum omnes Ollique Deæ, Eridanique puellæ
Fleverunt, nemorumque Deæ, rurisque puellæ;
Sebinusque alto gemitum lacus edidit amne.

Hi blandæ scilicet voluptatis, hi tenerorum complexuum sunt fructus; heu tragici tantum, & miserabiles, quantum inter multiplices cruciatus amisisse vitæ dulcedinem, & quantum ex humana specie transmigrasse in brutam.

LXVIII. Locus hic etiam esset pauca de altera tumorum specie, qui ad Chirurgiam quoque spectant, proferendi, nempe de Aneurismatibus, occulto morbi genere, quo plures hoc anno misere interemptos adnotavimus; Sed hæc & pleraque alia prætermittere intacta lubet, ne ingentem in molem pagina turgescat, alibi forte prolixius de hisce acturis, novaque in dies meditantibus, quoad eorum originem, ac incrementa, revelanda aliquando. Exempla pariter, ac Schemata exhibebimus magnorum Aneurismatum, quæ nobis occurrerunt, aut ab Amicis communicata. Quæ quidem alio tempore reservamus. Unum tantummodo, atque alterum superest commemorandum, quod nobis terminus hac vice, & extrema erit linea laboris. Primum est Castrationis historia in puero decenni, pro meliori vocis claritate, atque modulatione ab experientissimo Chirurgo *Andrea Verna* felicissime absolutæ. Febris huic supervenit cum vomitu inani, abdominis inflatione, ac præcipue in regione tota hypogastrica. Alvus ad quartam usque occlusa penitus; Urinæ etiam parca copia effundebantur. Post quartam reserari sponte alvus cœpit, tum urinæ pleno gurgite copiosius effluere, evanescente paulatim, ac omnino tandem desinente febri, adeo ut undecimo die æger incolumis, adque omnia munera obeunda aptus videretur, uno relicto vulneris inflicti vestigio, quod quidem, cicatrice obducta, brevissimo tempore consolidatum apparuit. Alterum est Mammæ, quam fœdus improbus Cancer occuparat diu, extirpatio a memorato *Andrea Verna* in Virgine quadam quadragenaria prope, feliciter peracta. Cœperat hæc de tumore in mamma dextra a viginti & ultro annis conqueri, cui cum varia passim Muliercularum, Agyrtarumque consilio, Medicamenta adhibuisset, incrementa præbuit majora. Augescens is nanque sensim, ac totam pene mammam obsidens, venisque in orbem nigro sanguine turgentibus circumfusus, in ulcerosam demum pravitatem degeneraverat, ultimum postulans in sectione præsidium. Mirum ut generosa Virgo invicto animo, nova velut Amazon, pertulit excisionis acerbitatem. Consolidato vulnere, ruri abiit, confirmandæ valetudinis gratia, ubi brevi post tempore acuta febri prehensa decessit. Tertio denique ac postremo recensendus subit diuturnus Oculorum affectus scarificationibus ad ima Palpebræ inferioris confinia institutis curatus, authoritate, & consilio Cl. Viri *Petri Rohaultii* Chirurgi, & Antecessoris Regii. Affectui isti initia, ac facem præbuit exterioris Oculorum membranæ inflammatio, cui cum imperitus quidam topica diu admovisset, nedum ingravescere hinc malum cœpit, sed & una simul intumescere Palpebras visum, ac sensim in schirrhosam velut duritiem inferioris potissimum definere, quæ repetitis scarificationibus, ac topicis appropriatis, læto omine, cessit.

LXIX. Atque hæc sunt, quæ brevi sermone, accurata tamen Morborum temporumque indagatione exarata, pro tertia hacce Constitutione sufficiunt. Haud diffiteor quidem multa iis deesse, saltem hæc ipsa politiore calamo delineari potuisse; Quod a me exigi omnino vetant, tum quibus obstrictus, ac occupatus sum praxeos negotia, tum exigua prorsus ingenii acies, ac *curta* admodum *supellex*. Juvat autem aliquid adhuc spetare tum laudis, tum adjumenti: illius, quod primus Ego in Patria glaciem fregerim, omnesque in hoc animi nervos intenderim, ut si quo modo fieri possit, Morborum medela, post cineres meos, majori cum certitudine administretur: hujus vero, quod nullus dubitem futuros aliquando, ut nonnullos jam enumerare possem, quamplures, qui auxiliatricem mihi dexteram ferent; aut me defuncto fatis, tentatum a me opus feliciore Ævo perficient.

Finis Supplementi.

